BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
27
(1 260)
Sîmbătă
5 iulie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENSURI ÎNNOITOARE

Într-o semnificație aparte care cuprinde, desigur, și orizontul culturii, se situează școala românească, învățămîntul prin care se rostește de fapt însuși viitorul țării. S-a încheiat, calendaristic, un nou an de învățămînt și o impresionare de aleasă rezonanță politică și socială îi determină importanța ca și memoria în plan afectiv pentru întreaga lume a școlii și a slujitorilor ei. O coincidență sărbătorească — **Ziua pionierilor** și **Ziua învățătorului** — amplifică datele acestei impresionări și ne relevă mobiluri de satisfacție ca și de reflecție pentru tot ceea ce înseamnă azi tînăra generație a țării, condițiile în care cresc și se dezvoltă talentele și aptitudinile viitorului societății noastre socialiste, această atît de vastă și pasionantă perspectivă a umanismului prin care s-a consacrat și se consacră programatic întreaga politică a epocii pe care o trăim. Este vorba de inaugurarea Palatului pionierilor și soimilor patriei din București, un minunat dar oferit celor mai tinere vlăstare ale patriei, o mărturie impresionantă a grijii partidului și statului, a întregii societăți față de formarea, creșterea și afirmarea celor care, așa cum se precizează în Programul partidului, reprezintă o importantă forță a progresului, viitorul însuși al națiunii.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au inaugurat noul și modernul lăcaș care constituie un desăvîrșit și simbolic argument în ordinea materială și spirituală a preocupărilor deosebite, a înțelegerii, a grijii și solicitudinii cu care conducătorul României înconjoară tînăra generație și i se adresează întotdeauna cu nobile îndemnuri și chemări pentru a fi demnă continuatoare a tradițiilor de luptă și muncă ale poporului, participantă activă la făurirea destinului socialist și comunist al patriei. **„Trebuie ca acest palat**, spune secretarul general al partidului, **toate casele pionierilor, școlile și toate celelalte mijloace de educație să servească pentru a învăța, a învăța, pentru a vă pregăti temeinic, însușindu-vă — subliniez încă o dată — cele mai noi și înalte cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii în toate domeniile de activitate ! Numai așa veți putea să asigurați, mîine, dezvoltarea minunatelor realizări ale strămoșilor și părinților noștri, să continuați tradițiile revoluționare, trecutul de luptă al partidului, al poporului nostru care, de peste două milenii, a făcut totul pentru a păstra independent pămîntul pe care trăim și pe care va trebui să trăim veșnic !**

Școala — și nu numai ea — concentrează azi o amplă paletă de mijloace ale formării și afirmării personalității umane, în raport cu înșeși cerințele dezvoltării și afirmării civilizației socialiste și comuniste a patriei. Învățămîntul reprezintă relația cea mai directă cu viitorul, este modul de largă și prodigioasă pregătire a acestuia, terenul viu și sensibil al celor mai cutezătoare aspirații, orizontul de pornire către mari împliniri. Nu întîmplător, de aceea, secretarul general al partidului, se adresează lumii, școlii și învățămîntului românesc din acea perspectivă mereu vie și înălțătoare prin care istoria, trăită și asumată, cunoscută și înțeleasă, vorbește la zi, în cea mai fertilă și mai amplă actualitate. Cu puțin timp mai înaintea acestui moment sărbătoresc al școlii au avut loc întruniri ale înaltelor forumuri ale democrației noastre de partid și de stat, Plenara C.C. al P.C.R., Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, Marea Adunare Națională care au dezbătut și adoptat documente de cea mai mare importanță pentru transpunerea în viață a hotărîrilor celui de-al XIII-lea Congres al partidului, programe care definesc în esență întreaga etapă economică și socială pe care o străbatem și prin care, odată cu cel de-al optulea cincinal, trebuie să atingem treapta unei țări socialiste cu dezvoltare medie. Pentru ca, în perspectiva anilor două mii, în configurația României să se cuprindă semnele de muncă și viață ale unei înalte civilizații.

Etapa este a noii revoluții tehnico-științifice, a unei revoluții în gîndire, în atitudinea de conștiință, în acțiunea practică. Valorile culturii și artei fac parte indisolubilă din noua calitate a vieții, întreaga viață spirituală emană de la această condiție și converge către făurirea ei. Din acest unghi cresc implicit și răspunderile și îndatoririle școlii, cresc și răspunderile și îndatoririle tuturor celor ce slujesc creația în toate sferele existenței, în economie, în știință și cultură, în afirmarea spiritului creator, revoluționar. **Va trebui să realizăm o nouă calitate a muncii și a vieții,** spunea secretarul general al partidului. **Noua etapă de dezvoltare economico-socială impune creșterea și mai mult a rolului științei, învățămîntului și culturii, a activității politico-educative de formare a omului nou, ca factor hotărîtor în unirea eforturilor întregului nostru popor pentru înfăptuirea obiectivelor Congresului al XIII-lea al partidului.**

Momentul semnificativ pe care l-a trăit școala românească în aceste zile și relația în plan economic și social pe care cultura și arta o extrag și o susțin, din acea omniprezentă perspectivă a realității ca și a devenirii, a transformării, a acțiunii revoluționare — argumente edificatoare fiind dezbaterile și hotărîrile înseși ale forumurilor amintite — reprezintă și modul cel mai clar al existenței creatoare, reprezintă sensul ca și dinamica actualității noastre înnoitoare.

Luceafărul

● ÎN ACEST NUMĂR : ● „De la o proză a cărții la o proză a vieții" ● Articole despre volume semnate de ● Aurel Antonie ● Apostol Gurău ● Gabriel Iuga ● Poeme de ● Grete Tartler ● Dan Laurențiu ● Matei Gavril ● Gheorghe Suciu ● Debut : ● Mircea Deliescu ● Violeta Cămpulungeanu ● Cronica edițiilor de N. Georgescu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Rememorări de Mircea Micu ● Civilizație românească de Corneliu Vadim Tudor ● Cumpănă de George Alboiu ● Sport de Fănuș Neagu

Teodor Bogoi : „Ionuț și soarele"

ÎNVĂȚĂTORII

a împrăștia lumina. Lumina învățăturii care deschide mințile și care le-naripează, de la descifrarea limbajului scris și folosirea lui, pînă la gîndirea care va putea merge acum cu siguranță, cu dezinvoltură, chiar cu originalitate. La baza întregului acest proces de dezvoltare a omului stă dascălul, stau învățătorii. Ei preiau omul atunci cînd el nu e decît o persoană înfimă, înzestrată mai mult cu instincte, mai mult cu porniri. Și-ncet, încet, din acest miracol care este omul ca existență, se naște alt miracol : omul-conștiință.

În marile orașe cu viața trepidantă, în care orele trec ca niște secunde, sau în așezări mai izolate, undeva sub o coroană de munte sau în imensitatea agricolă a Bărăganului, acolo, primul om după părinți care vine și-ți arată și te-ajută să te desăvîrșești e tocmai acesta : dascălul, învățătorul.

Fiecare din noi a trecut prin acest prim eveniment al cunoașterii intelectuale care este învățarea scrisului, a socotitului, învățarea primelor noțiuni despre tot ce ne înconjoară : natura, societatea, omul în toată complexitatea și dimensiunea sa de ființă dotată cu conștiință, de ființă care gîndește și se gîndește, se exprimă în limbajul abstract al scrisului, care-nvață jocul pitagoreic al cifrelor.

Intrarea în abstracțiune prin cifră și literă, înțelegerea limbii prin gramatică, începerea înțelegerii prezentului ca o consecință a trecutului, începerea înțelegerii sistemului de piatră și gînd care e țara...

În fața acestei vieți noi pe care o dă deprinderea cu abstracțiunea, copilul, dirijat de învățător, pășește întîi încet, apoi din ce în ce mai sigur pe căile care duc uneori spre performanță.

Din cele mai vechi timpuri, învățătorul român a fost un factor activ, un promotor al conștiinței naționale, o personalitate culturală a locului unde a predat. În vremi de cumpănă și restriște, în războaiele noastre drepte, pentru independență, învățătorii au știut să comande plutoanele încredințate, aducîndu-și uneori cu prețul sacrificiului suprem contribuția lor de excepție.

A fi învățător, a fi dascăl înseamnă a duce înainte torța marilor înaintași, a îngloba tinerele vlăstare în prezentul nostru socialist, a-i face să-nțeleagă ce-nseamnă să fii român, ce-nseamnă să trăiești în România de azi, să mergi alături de toată suflarea care vorbește și trăiește o țară, țară pe care generația lor, la o vreme, o va prelua s-o ducă mai departe spre un viitor tot mai înaripat, mai civilizat și mai drept.

Să aducem un omagiu, acum de Ziua Învățătorului, acestor oameni minunați, care pun condeiul în mînă copiilor noștri de azi, care sînt mereu prezenți la datoria de grație a inimii, la cea de avînt a minții și la cea de conștiință a faptei.

Dumitru Dinulescu

Putna în iulie

La început de iulie an de an a rămas obicei, de la Eminescu și Iorga încoace, sărbătoresc de-a binelea, de-a ne purta gîndurile dacă nu pașii la mormîntul celui ce a fost și a rămas în conștiința națională Ștefan cel Mare și Sfînt.

Tînărul Mihai Eminescu a venit să-l sărbătorească împreună cu Slavici cu o urnă de argint ca o torță în mîini, în care nu era nici cenușă, nici floare, ci pămînt-flacără, cules lacrimă cu lacrimă din toate provinciile românești.

Vechii greci îi numeau fericiți pe cei ce au trăit cu pace în neamul lor vremile de pace, lucrînd, născind copii și crescîndu-i în spiritul unei Patrii, iar dacă veneau vremi de urgie sufereau laolaltă ori de li se cerea să moară pentru Lege și Patrie o făceau fără ostentație dar cu evlavie cultivată ca lucru de preț.

Ștefan cel Mare a fost un fericit, este unul din fericiții acestui popor, cititoriile lui ce îmbracă fața pămîntului românesc sunt mărturie devenită istorie națională și universală aici în răsăritul Europei.

Carul cu șase boi ce l-a tras la Putna printre holdele coapte gata de seceriș, plins de o țară îl avem înaintea ochilor acum în iulie oriunde am fi urmași ai strămoșului părinte.

Ioan Alexandru

Prozatorul care se dezvăluie

Gheorghe Pituț este, în literatura română contemporană, o realitate poetică incontestabilă. Cele șase volume de poezii publicate pînă în prezent (**Poarta Cetății** — 1966, **Cine mă apără** — 1968, **Ochiul Neantului** — 1969, **Sunetul Originar** — 1970, **Fum** — 1971, și **Stele Fixe** — 1975) conturează un teritoriu liric distinct, original, cu o natură „nordică" în care pădurea imensă năvălește copleșitor, deprimant, iar nopțile grele cad învăluitor peste întreaga materie, izolîndu-l pe om în Universul atotputernic. La această natură „nordică", „primordială", poetul se întoarce mereu spre a-și găsi predecesorii, spre a-și întîlni neamul.

După ani și ani de poezie, iată-l pe Gheorghe Pituț cum se „deturnează" din realitatea sa de pînă acum într-o ficțiune în care, împreună cu cei trei frumoși nebuni ai marelui oraș (Gherman — fotograf, Vasile de la reanimare, Ion — publicist) participă la aventurile nemaipomenite ale lui Maciste, un motan uriaș, prevenit și conștient de contribuția sa la „mișcarea logosului", erou principal care, cu arta lui inimitabilă de a face „cînd pe motanul adevărat, cînd pe protectorul sau salvatorul, cînd pe revoltatul pur, știe „să treacă de la o stare la alta cu grație și cu puterea de a provoca un haz irezistibil". Aventurile marelui motan au fost concepute inițial într-o formulă ce se adresa cu preponderență tinerilor. „Rescriindu-și poveștile, ne spune Gheorghe Pituț, marele motan Maciste, nu numai că a început să se sustragă controlului nostru, dar a reușit să re-

D. Filipescu

Continuare în pag. a 2-a

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Literatura unei construcții: omul nou (III)

În articolele precedente subliniam legătura indestructibilă care există între problematica omului nou și două din componentele fundamentale ale fenomenului nostru literar-artistic, și anume : originalitatea și calitatea sa intrinsecă. Atît originalitatea, cît și calitatea operelor literare sau de artă nu se pot manifesta în gol, în afara unui conținut de viață specific unei anumite epoci istorice.

Componenta subiectivă, a talentului, care intră în mod necesar în structura acestor relații, se dovedește de cele mai multe ori instantanee, insolită, rebelă la clasificări extrinseci. Este meritul Congresului al IX-lea al Partidului de a fi pus în drepturile sale această componentă, de a-i fi asigurat libertatea de manifestare plenară în multitudinea stilurilor și modalităților creatoare, stabilind astfel un adevărat hotar de epocă istorică în dezvoltarea artei și literaturii noastre contemporane. Faptul devine evident dacă luăm în considerare, printre altele, și modul cum s-a constituit ulterior personajul literar-artistic al creației noastre contemporane, căile pe care acesta le are deschise în vederea deplinei sale manifestări. Înscrierea la loc de cinste a libertății stilurilor, asigurarea înfloririi lor în cadrul subiectivităților creatoare, departe de a fi nocive fenomenului nostru literar-artistic, cum se credea, s-au dovedit, dimpotrivă, principala sursă de energie vitală, aceea care a dus la invigorarea profundă a personajului literar-artistic inspirat din realitățile noastre sociale.

În raport cu epoca precedentă, a dogmatismului, putem spune că ne aflăm la o sută optzeci de grade în ceea ce privește verosimilitatea acestuia, a puterii lui de a convinge.

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 5-a

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

Fragilă trestie

Prejudecata potrivit căreia poezia lui Grigore Hagiu ar prolifera într-un verbiaj nestrunit, de o stufozitate înăbușitoare, sufocantă, venea, în mare parte, din dificultatea unei poezii ce cultiva firesc și nu programatic „baricada" imagistică, expresivă, obnubilînd în acest fel căile de acces. Urmărindu-i mai bine de două decenii opera, o astfel de prejudecată critică funcționa pe sistemul curelelor de transmisie și e amuzant să pui anumite texte alăturea pentru a vedea cum figurile și ticurile superficialității transpar. Există și o sociologie a insuccesului, cu tonul ei criticard/criticist, care definește mai bine mentalitatea judecății de valoare, suficiența și limitele ei. Și chiar cînd o asemenea judecată părea a curta această poezie, tonul rezervelor nu înceta să se insinueze pretutindeni, aruncînd sigure ocheade smecherești în ideea confortabilă de a mulțumi pe toată lumea...

Poezia lui Grigore Hagiu (din volumele în care îl urmărim mai jos drept **un poet al profunzimii, o conștiință tragică** fixată pe ontologic și esențial) nu poate fi pătrunsă făcînd abstracție de cursivitatea dispunerii grafice a versurilor în care citim mișcările sensibilității lirice, sugestii și, mai ales, acea logică internă a poeziei ce-i ordonează simbolurile și imaginile după anumite linii semantice. Dispunerea grafică în trepte a versurilor, calculul spațiilor albe, titlurile distihice ajută densitatea imagistică a versului să se replieze, dispunere care, de fapt, e, înainte de toate, intenție poetică și convenție estetică modernă. Versurile sale truncheate, laconice, multe monosilabice, simulează o înaintare trudnică, o răsucire și o cabrare spirituală, o crispare de structură, ce constituie pentru atîtea volume figura heraldică a poeziei hagiene.

Marele freamăt imagist al poeziei lui G. Hagiu (excelînd în metafore enunțiative, nu ornamentale, supraetajate cursiv) izvorăște dintr-o intuiție densă a imaginii, a obiectualului, existența însăși avînd o imagine complicată, încifrată chiar. Logosul poetic, nu întotdeauna operatoriu, exorcizează în transa intuiției esențiale, dînd naștere acelui ecou înnegurat al conștiinței înșiruitor ca într-un miraj baroc de asperități imagiste. Acea „aventură de a fi eu însumi", anunțată încă din **Continentele ascunse** (1965) se clarifică mai apoi într-un demers poetic de profunzime. Căci poezia aceasta nu face, cum s-a crezut, concesie dicteului surrealist, ci își ordonează întreaga pilitură nominal-imagistă după liniile magnetice ale unor metafore esențiale. **Logosul** ca artă poetică, ca demiurgie magică, în relație cu Sinele ce se deschide asumant între lucruri constituie substanța de preț a volumului **Sfera ginditoare** (1967). Un hieratism de extracție senzitivă, urcînd volutele unei logici poetice spontane, se face simțit încă de acum. Poetul se rostește sub imperiul unei inspirații de tip special, sondînd ontologicul și punîndu-și conștiința în ecuația unui lirism profund : „Poezia începe să scrie / cu mine însumi / laudă forței / și neputinței ei / laolaltă /.../ trec astfel fără cuvinte / numai cuvînt" (**Spațiile somnului**, 1969). O retragere sub arcadele încantațiilor somnolente, vizînd eliberarea de coerciții și determinări, oferă conștiinței poetice perspectivele unor reliefuri mai calme, unde ritmurile timpului sînt mai domoale și unde ar începe armonia, înseninarea, pacea. Iar la această stare de împăcare spirituală poetul ajunge nu pe calea conceptelor, enuntiative și reci, ci prin expresia densă și **translucidă**, prin versuri de mare încărcătură plastică, ca în poemul **Monada**, unde, în spirit leibnizian, spațiul somnului îi dezvăluie magicul tărîm al armoniei.

E interesant cum își dau întîlnire unele motive eminesciene cu o neliniște structural-tragică, blagiană aproape : „în teiul sfînt mi-am îngropat tot somnul / mireasma florii nenăscute s-o respir / de-atîta sare-n trup eu simt cum ploaia / potop cu fulgere va izbucni-n curînd / ce repede se-naltă iarba / au mai murit odată în pămînt toți morții / cometă de cuvinte tu rostește-mă-nainte / tot mai adînc din mine tie mă abandonez / o cum se poate convorbi cu-ntregul / **mă fac în jurul lumii un cerc / și pling în mine strîns.**" (s.n.).

Visul, „mireasma teilor tineri", „teiul sfînt", luna sînt simboluri eminesciene care vin să puncteze o melancolie structurală, deloc epigonică. Melancolia e anticamera cunoștinței care ia act de propriile-i șanse și limite (elanuri) și poetul încearcă în **Nostalgica triadă** (1970) un sondaj de pfofunzime pe o filieră conceptual-iluzorie, fixat pe o trinitate ontică : „ceea ce gîndesc / ceea ce visez / ceea ce povestesc".

Ființarea ca poveste/reflectare a Sinelui și încercarea Logosului poetic de a-i exprima esența devin de la o vreme termenii ecuației lirice hagiene, căci între **Sfera ginditoare, Spațiile somnului** și **Nostalgica triadă** există legături de substanță, ce definesc o etapă și pun un semn distinct aventurii lirice. Vegheate îndeaproape de spiritul rațional al abstractizării, metaforele devin ele însele concepte. Ceea ce nu înseamnă mai multă clarificare de sine, ci un spor de întristare și oboseală, cu nostalgii

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Florin și Pucă

Dacă Florin Pucă *se reazemă de un pom, atunci, sigur, el este umbra acelui pom ; umbra unui salcîm sau a unei mandragore ? umbra unui arbore exotic, un cactus, a cărui sămînță, rătăcită, a căzut în malul brîncovenesc al Mogoșoaiei ? Cu crengile noduroase și răsucite de care atîrnă niște fructe ciudate în formă de capete de pucă și pe care, atunci cînd cad, un gunoier, cu capul aidoma, le mătură. Iată o istorioară „scrisă" altfel decît se obișnuiește — cu linii și nu cu litere — care îi atestă lui* Florin Pucă *nu numai talentul excepțional de grafician, ci și pe acela de scriitor. Pe acest din urmă talent* Pucă *l-a împins pînă la compunerea unor dialoguri și fraze, nemaiamintind aici „explicațiile" cu care și-a însoțit unele desene : „Deoarece condițiile variază mereu, este deosebit de importantă, atît în tehnică, cît și în viața organismelor, nu numai menținerea unei anumite mărimi, ci și modificarea ei în funcție de variația unuia sau a mai multor altor mărimi". Cum desenul sub care apare această însemnare nu are nici o*

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 5-a

ATITUDINI

Bovarismul rostirii

După citeva pagini, lectura cărții lui Constantin Barbu — **Rostirea esențială** (Ed. **Scrisul Românesc**, Craiova, 1985) — devine un gest de autoflagelare. Încăpățînarea cititorului este, de fapt, proba de rezistență prin care se convinge că se află, pînă la capăt, în fața unei lucrări ilizibile și doldora de ifose. Autorul ni se prezintă, foarte preocupat, în fața unei mașinării speculative sofisticate și se distrează apăsînd, dezinvolt și la întîmplare, pe felurite butonașe, creează o harababurâ teoretică ce crește, aidoma unei avalanșe, de la un rînd la altul. Cititorul, mai stăruie cît poate și, evident, își revine ca dintr-un vis obositor. Căci textul nu este doar „aparent criptic" — așa cum ne previne Marin Sorescu (p. 5) —, ci opac, abscons, lipsit de cursivitate logică, situîndu-se „în zona lesnicioasă a improvizației", adică exact acolo unde același M.S. nici nu se gîndește să-l localizeze. **Rostirea esențială** lasă impresia că e alcătuită de un autodidact care spicuie meticulos idei-le îmbracă în termenii unei speculații cețoase, adaugă aglomerări etimologice și începe să construiască pe bîjbîitelea : de la o frază la alta, fără a porni de undeva anume și a ajunge undeva anume. De aceea, nu dificultatea înțelegerii unor chestiuni specioase expuse în limbaj filosofic este problema ce se pune în fața cititorului, ci o inaccesibilitate (sau falsă accesibilitate) emanată de stilul dadaist al expunerii. C. B. vrea să pozeze în ipostaza de erudit. Iar cînd vrerea e mare, putința nu mai contează. Ca urmare eruditia afișată este ostentativă, confecționată cu orice preț. Firile mai circotașe se pot întreba : de ce **Rostirea esențială**, în condițiile în care atributul esențialității aparține „rostirii" ? Este, în titlu, un exces de zel ? Este. Cu atît mai **mult** cu cît

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ION LĂNCRĂNJAN: «Toamnă fierbinte»

Prin **Toamnă fierbinte** vocația tragicului la Ion Lăncrănjan ajunge la unul din momentele de vîrf. Ca în **Drumul ciinelui**, ca în **Suferința urmașilor**, doi bărbați sînt prizonierii unui conflict ireductibil la capătul căruia așteaptă moartea. Ca și în alte narațiuni de factură tragică ale lui Ion Lăncrănjan, forțele care-i aruncă unul împotriva celuilalt capătă expresia unei fatalități. Marile conjuncturi ale istoriei împart oamenii în tabere deosebite, iar oamenii lui Ion Lăncrănjan sînt croiți dintr-o materie imodelabilă. Structuri puternice, incompatibile prin propria lor natură, dar incompatibile și prin tipul de umanitate sau umanism pe care-l reprezintă, personajele lui oferă spectacolul unui conflict suitor care nu cunoaște concilierea. În această formulă epică, ilustrată pînă acum atît de **Eclipsa de soare**, cît și de **Drumul ciinelui** și mai ales de **Suferința urmașilor**, se înscrie și **Toamnă fierbinte**, cutremurătoarea istorie a doi bărbați pe care valurile istoriei îi fac să-și întretaie viața în chip fatal, o dată în vremea intrării trupelor horthyste în Transilvania lovită de dictatul de la Viena, a doua oară după război într-un sat pașnic de români din Ardeal. O rană închisă se redeschide, în încercarea purificării prin retrăirea suferinței stînd mesajul remarcabilei construcții epice ridicate de prozatorul Ion Lăncrănjan pe temelia unei experiențe istorice de neuitat.

Doi țărani se duc să-și coboare oile de la stînă. Unul e român, Ion, celălalt ungur, Gyuri. Dar drumul lor duce prin munte, prin pădure și mai mult decît atît prin cărările ascunse ale propriei lor conștiințe. Ion este legat de Gyuri prin femeia acestuia, Erji, de care este îndrăgostit. Dar legătura erotică nu face decît să înnoade o relație mai veche a celor doi bărbați. Ion descoperă la intrarea în munte și pădure, că fostul său executor din anii de restriște patruzeci este chiar Gyuri. Premiza devine explozivă : antagonismului pe care-l presupune triunghiul erotic i se adaugă apăsător încă unul, de natură justițiară. Cei doi bărbați nu au de împărțit doar o femeie ci, mai mult decît atît, un adevăr pe care fiecare îl abordează din unghiul său de vedere.

Sîntem în timp de pace, iar victima și-a întîlnit prigonitorul. Ce se va întîmpla ? Fosta victimă și vinovatul se află singuri, în afara instituțiilor, sub cerul liber. Orhestrația de aici înainte a **Toamnei fierbinți** este menită să înfățișeze poliedric tipul de ripostă al fostei victime. Ea nu ia fața unei răzbunări, deși atinge cote mari de asprime și de tensiune. Decisiva confruntare este de fapt un dialog absorbit de trecut. El intră în fundături, care promit rezolvări capitale, pentru a fi readus la vechiul punct de pornire prin revenirea protagoniștilor în prezent, în realitatea imediată. Sinuozitățile drumului sînt imaginea sinuozităților pe care le suportă raporturile dintre cei doi bărbați. Iar rătăcirea în pădure, imaginea plastică a propriei lor încleștări sufletești fără ieșire.

Construcția cărții este pe cît de strînsă pe atît de savantă. Fiecare element are un rost compozițional precis. Drumul celor doi bărbați capătă un sens simbolic. Rătăcirea este și ea un comentariu la zbuciumul fără supapă. Pădurea obscură ca sediu al energiilor latente negative este gazda răbufnirilor, marilor răbufniri de subiectivitate. Natura nu mai are ca la Sadoveanu, de la care proza lui Ion Lăncrănjan s-a împărtășit incontestabil, doar rolul unui rezonator. Ea semnifică mai mult decît pot semnifica eroii, fiind mai mult decît un simplu acompaniator de suișuri și coborîșuri sufletești. Cei doi țărani părăsesc satul, ies adică din comunitatea socială. Ei intră în pădure, alt tip de comunitate care cere o altă comuniune. Călătoria celor doi este apoi o călătorie în munte, care capătă în **Toamnă fierbinte** o semnificație sacră.

„Pădurea în jur și deasupra îi primea cu un fel de îngăduință, cu indiferență mai degrabă, cum primește un lan de grîu, ori o pajiște ierboasă, un fînaț imens, mersul și umbletul unor furnici, ale unor insecte care le scurmă rădăcinile, fără a vedea, fără a bănui măcar că ele, holdele sau ierburile stau cu fruntea în soare, vorbind cu Soarele și povestind cu lumina, fără a se sinchisi de ce se petrece alături sau pe dedesubt, în penumbra crestăturilor și desfășurărilor lor infinite. Așa era pădurea acum, în acest septembrie limpede și înalt, pe care aveau să-l melancolizeze în curînd boncăluitorile dense ale cerbilor. Așa era ea — pădurea — față de cei doi oameni, dar și față de lume : falnică și nepăsătoare, desfășurîndu-și armatele ei imense, de brazi și de fagi, de goruni și de carpeni, de arțari și de mesteceni, pînă jos în vale, trecînd din munte în munte, dînd locului distincție și măreție, înzestrînd **muntele** cu un mister anume, păzindu-i de fapt misterul, acoperindu-i tainele și rănile, fiindcă pe dedesubt pe unde umblau cei doi oameni era plin de hățișuri și de prăvăliturî".

Este muntele în care urcîndu-te te purifici. Cei doi intră dintr-o lume profană într-una care-și are sacralitatea. Aici, sub bolțile codrului și pe panta muntelui, începe Ion procesul său purificator cu vinovatul de altă dată. Gyuri nu intră însă în ecuația fostei sale victime. Înconjurimile rămîn pentru el la fel de profane ca și satul din care a plecat mai devreme, ca și cel pe care l-a părăsit mai de mult, sau ca locurile din apus pe care le-a părăsit altădată. El refuză tipul de comuniune și de purificare pe care i-l propune muntele.

„Era ca un vijiit de crengi răsucite de vînt, ca o rupere adîncă a pădurii, ca o răsucire a unui vîrtej domol și puternic, de parcă muntele, cu toate ale lui — cu pădurile și cu pajiștile lui, cu umbrele lui profunde și cu luminile lui care îi pilpîiau pe creștet, cu potecile lui și cu izvoarele lui, cu tainele pe care le ținea în brațe de ani de zile, de mii de ani — ar fi vrut să se întoarne către soare, să-l vadă mai bine, ori ca să fie văzut el însuși, să-și dezvăluie tainele".

Prozatorul își plasează tragedia pe un fundal natural și dincolo de acesta pe un fundal cosmic. Acest mediu și legile lui îi elimină pe intruși : trăznetul va pune capăt zbuciumului reciproc al celor doi bărbați. Încercarea de a-și salva de la moarte tovarășul de drum îi va fi apoi fatală lui Ion. Coborînd oile de la stînă, pe care aproape că o atinseseră, îi vor găsi fără suflare. Motivul mioritic enunțat mai înainte chiar de gura personajului capătă aici o expresie concretă, plasindu-l în șirul eroilor mioritici caracteristici prozei lui Ion Lăncrănjan. Tragedia s-a petrecut, oamenii apar ca s-o consemneze și s-o semnifice. Prin tuse voluntare, de tip expresionist, Ion Lăncrănjan încheie tabloul drumului în pădure și în munte : Gyuri cu mințile tulburate își ia lumea în cap, hămăind și crezîndu-se regele mistreților. Puternica tensiune psihologică a marii confruntări capătă o soluție dincolo de instanțele omenești. Ordinea turburată a pădurii și a muntelui va intra în firescul ei.

Întreaga întîmplare își are și marea ei ramă. Muntele are o pădure, iar pădurea și muntele un stăpîn și un paznic. Paznicul e vînătorul Calae, care știe urma vietăților și este cel ce permite accesul în pădure. Pe el îl întîlnesc la intrarea în muntele împădurit Ion și Gyuri. Calae reprezintă „vama" și cel care străjuiește viața ascunsă a muntelui. Regele acestuia este marel cerb, cu coroana de coarne aprinse-n vîrf ca luminările, care hălăduiește acolo de mult.

„Și clipirea ochilor, care era aproape omenească, te rog, să mă crezi... Și luminările coarnelor, c-așa avea coarnele, ca niște luminări... Nu în întregime însă, numai la vîrfuri erau așa : ca niște teci de ceară, ca niște pumnale de aur... S-a dus pe urmă, s-a scufundat în lumina de după culme... Altul însă și mai mare... a venit pînă aproape de noi, să ne ieie în coarne și mai mult nu... Așa a venit din dreapta, a plugărit-o mult pe după culme, răscolind luminile cu boncăluitul lui, că așa de tare boncăluia — ăăaaauuu-ăăăaaauuu... — de mi se părea că trece ceva pe sub noi, o vijiitură de ape, un trăznet piezîș, un lanț de trăznete... Nu-l vedeam, nu-l văzusem la început și poate că și din pricina asta păreau mai tari cîntările acelea ale lui... Dar și după aceea, după ce s-a arătat el în lumină, tot așa erau, dacă nu chiar și mai tari, atîta doar că îl vedeam..."

Calae trebuie să ducă un pușcaș la vînătoare de cerbi. Viața marelui cerb este amenințată. Paznicul muntelui trebuie să-i facă ceva pentru a-l face scăpat. Tragedia din munte suspendă pericolul. Liniștea pădurii a fost turburată o dată : Nu mai poate fi reviolentată. Victimele trebuie duse în afara ei. Calae își părăsește importanții oaspeți la apariția convoiului care-i duce pe loviții de trăznet. Paznicul revocă vînătoarea. Marele cerb, poreclit Iancu, a scăpat din nou. Muntele și-a păstrat sacralitatea. Raportată mereu la cercuri de vaste semnificații întîmplarea social istorică capătă dimensiuni umane universale. Ion Lăncrănjan nu ne oferă o revanșă ci ne descrie un tip de umanitate.

Extrem de interesantă este sinteza artistică și ideatică a prozatorului. Prin **Cordovanii**, Ion Lăncrănjan a fost raportat mai ales la tipul de umanitate al romanelor lui Liviu Rebreanu ale căror personaje sînt dominate de forța instinctului. Componenta sadoveniană, existentă încă din primele scrieri ale lui Ion Lăncrănjan, vădită prin tipul de lirism la care apelează proza acestuia n-a fost analizată pentru a defini mai complet pe prozator. Prezența motivului mioritic, conturată încă din **Eclipsa de soare**, precizează însă direcția spirituală a unei proze văzute mai ales din direcția Rebreanu. **Toamnă fierbinte** permite discutarea prozei lui Ion Lăncrănjan prin raportare la proza lui Mircea Eliade. Filonul folcloric și sadovenian al autorului **Caloianului** a întîlnit în contactul cu proza și eseistica lui Mircea Eliade un contrafort remarcabil. Muntele **Toamnei fierbinți** este în egală măsură sadovenian și eliadesc. Iar prin lirismul luminii, leit-motivul călătoriei cuplului blestemat în pădurea din muntele marelui cerb. Ion Lăncrănjan trimite la poezia lui Lucian Blaga. „Poiana în care se opriră era înundată de lumină, era ca o oază albă și vie pe care o scobise cineva cu mîinile în desișul codrului din care ieșiseră ei așa cum ieșiseră : certați și atîtați, îndirjiți și porniți unul contra altuia".

Operă de maturitate, **Toamnă fierbinte** impune prin puternica ei construcție epică, prin capacitatea ei de sublimare, prin dimensiunea spirituală.

M. Ungheanu

MIRCEA IORGULESCU: «Prezent»

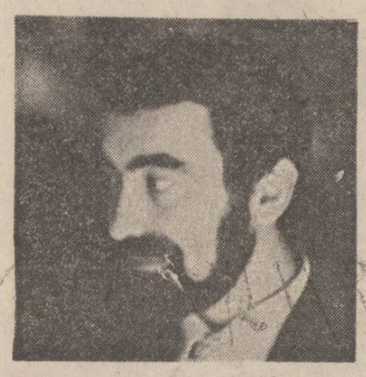

O probă de meserie, în fine, după mai multe volume puțin semnificative, încearcă Mircea Iorgulescu și e gata să izbutească, în cartea **Prezent** (Editura **Cartea Românească**, 1985). Volumul **Prezent** cuprinde șase secțiuni, numerotate, în spiritul roman al ordinei și disciplinei, de la I la VI. Criticul vrea să dovedească, și cred că aproape reușește, că se mișcă egal, dezinvolt, pe toată gama contemporaneității („Prezent"!) de la Camil Petrescu la Cristian Teodorescu.

Voi începe cu începutul, și anume cu eseul „Viața și textul", asupra operei lui Camil Petrescu. Criticul preia mai întîi, discret, o definiție la îndemînă, prezentă și în **Dicționarul de literatură română contemporană**, și afirmă, cu aparențele unei depline subiectivități și ca și cum ar apăra o idee îndelung contestată, că, „în ciuda unei diviziri exterioare și cu toate că acoperă o suprafață vastă de preocupări, literatura lui Camil Petrescu este atît de coerentă și de unitară, încît și diferențele normale de structură dintre un gen și altul rămîn cu totul secundare". În fond, dicționarele sînt făcute pentru a fi consultate, ideile trebuie să circule, cărțile se scriu din cărți. Pornind de la ideea coerenței și chiar a unității operei lui Camil Petrescu, idee, ca să zic așa, mai puțin originală, să urmărim logica perfectă a demonstrației critice. Diferențele între un gen și altul rămîn ele „cu totul secundare" dar, „trebuie însă spus limpede", ne atrage atenția criticul, că opera lui Camil Petrescu nu poate fi, totuși, redusă la ori dedusă din opera filosofică. Adică, una e filosofia și alta literatura. Ceea ce mi se pare just și la fel de original ca ideea de mai devreme. Pentru a nu ne lăsa însă ispitiți de confuzii, criticul ne amintește că, de fapt, opera filosofică a lui C.P. : „este practic necunoscută în înfățișarea și la proporțiile ei reale". Așa e ! Urmează însă, după o prea subtilă disociere între **expresie** și **exprimare**, o frază aiuritoare, într-o românească cu totul aproximativă : „Recursul lui Camil Petrescu la filosofie (...) manifestat ulterior față de creația literară, chiar dacă de la un moment dat cele două activități s-au aflat într-un raport de concomitență și de paralelism al preocupărilor, provine din impulsul originar spre acreditarea unei modalități de cunoaștere și de înțelegere a lumii". Trec peste gramatică (ce pot face?) și ajung la semantică. Așadar, ceva despre care afirmăm că nu știm aproape nimic și chiar că ar fi „hazardate supozițiile și interpretările bazate pe declarațiile autorului însuși, ori pe cele cîteva fragmente publicate", provine acum (nici o dubitație, ci doar cogitație !), dintr-un instinct, și anume originar. E scris prea adînc. La această lecție de logică n-am fost prezent.

Dar — asta-i situația ! — să trecem și peste aspectul logic. În fond, marile intuiții și idei critice nu se împiedică de chestiuni marginale. Astfel, pornind de la ideea că orice comunicare „presupune (măcar) doi termeni" (la M. I. ideile, cum se vede, sînt unele mai originale decît altele), criticul intuiește în opera lui Camil Petrescu drama imposibilității comunicării, datorate nu absenței unuia dintre termeni, „ci incompatibilității termenilor". Despre „incompatibilitatea structurală, indelebilă, dintre bărbat și femeie" vorbește și Constant Ionescu, un comentator la fel de inspirat al operei camilpetresciene. Spre deosebire însă de acesta, Mircea Iorgulescu, spirit cu mult mai rezolut, elimină orice umbră de ambiguitate terminologică și, grijuliu cu cititorul, reia imediat marea idee, pentru a o traduce în limbaj casnic: „eroii camilpetrescieni au această particularitate : nu se înțeleg între ei". Încearcă ei să se instruiască, „recurg deseori la inițieri formîndu-se, educîndu-se în scopul de a deveni compatibili" (cum încearcă, fără succes, și criticul să „reabiliteze" cunoscutul episod al inițierii în filozofie a Emei în patul conjugal) dar în zadar. Este doar o iluzie, pentru că o reală comunicare „nu poate fi însă obținută prin simpla insușire a unui cod, printr-o lecție sau printr-o instruire, de durată mai lungă sau mai scurtă". Căci : „iubirea este singurul raport prin care două ființe umane comunică perfect și (atenție ! — n.n.) deopotrivă integral". Însă nu „iubiredăruire și iubirea-plăcere (...) expresii ale aservirii și ale coruptiei, dar și simulacre ale iubirii (sînt de o altă părere, dar asta nu mă împiedică să constat cum criticul se contaminează de misoginismul lui Camil Petrescu — n.n.) și, într-un sens mai larg, ale comunicării". Ci, iubirea — cum să spun — iubire. Să-i explic eu lui Mircea Iorgulescu că motivațiile adînci ale dramei eroilor lui Camil Petrescu nu trebuie căutate la „celălalt", ci în sinele obsedat de absolut ? Dar acesta este, prin repetare, un loc comun în exegeza operei autorului **Patului lui Procust** ! Un loc comun reclamat de evidențe și care are avantajul de a comunica (vorba lui M.I.) esențialul. Evitînd de această dată (contrar obiceiului) interpretările consacrate, criticul reușește, în 12 pagini, să nu ne spună nimic.

Mult mai generos este autorul, din acest punct de vedere, în cele trei texte dedicate lui Panait Istrati. Meritul pionieratului în cercetarea și recuperarea, dintr-o perspectivă critică modernă, a operei lui Panait Istrati, îl are, la noi, regretatul Al. Oprea. Mircea Iorgulescu îi continuă acțiunea, și trebuie spus că o face cu devotament. Criticul s-a întîlnit — s-ar zice — cu subiectul preferat, l-a studiat atent și prelung, s-a documentat în țară și în străinătate și iată-l acum oferindu-ne din roadele incursiunilor sale în fascinanta lume istratiană. Primul text, intitulat „Învins și învingător", este, de fapt, o recenzie la volumul **Trecut și viitor**, carte de confesiuni cu care Panait Istrati intră în literatura română, în 1925, la un an după ce publicase la Paris, cu enorm succes, **Chira Chiralina**. Cartea impune — cum bine arată criticul — imaginea unui scriitor cu o deplină conștiință profesională, care își asumă dramatic condiția, și nicidecum pe aceea a unui povestitor nativ, devenit doar întîmplător celebru, potrivit mitului publicitar parizian. Mircea Iorgulescu vede în Panait Istrati — și argumentele sînt convingătoare întrutotul — nu un învins — cum s-a definit scriitorul — ci un învingător al istoriei, prin aspirația lui către omenesc, o conștiință responsabilă a vremii sale și chiar un vizionar. Cînd exoticul inocent și spontan — își continuă criticul patetica pledoarie — dezvăluie cititorilor săi existența unei lumi infernale, este ostracizat, blamat, acuzat și transformat în „caz". Cine a făcut toate acestea ? Lumea — răspunde înțelept criticul. Să acceptăm această imagine, luată de foarte de sus, a destinului lui Panait Istrati, deși ar fi fost de așteptat ca Mircea Iorgulescu să găsească formula potrivită pentru a pătrunde în intimitatea „spovedaniei" scriitorului. Rămîn însă la ce ne oferă generozitatea comentatorului. Întreaga investigație a acestuia în „domeniile" istratiene se sprijină pe o confuzie deliberată. **Trecut și viitor** este un volum de confesiuni „nu de literatură propriu-zisă", notează criticul. „Dar — continuă el — la Panait Istrati **confesiunile și profesiunile de credință nu sînt în afara sau la periferia operei literare.** Altfel spus, **nu alcătuiesc un capitol aparte**, secundar, de interes minor și cu valoare mai mult documentară. **Constituie creație și au aceeași importanță ca și povestirile și romanele sale.** Doar **modalitățile de exprimare introduc o serie de diferențieri, însă acestea nu-i afectează unitatea,** ci o evidențiază încă mai mult" (sublinierile îmi aparțin). Începînd cu disocierea netă între confesiuni și literatura propriu-zisă, criticul, de la o frază la alta, își „nuanțează" opinia, pînă într-atît încît confesiunile devin „creație" (adică literatură ?) și au aceeași importanță ca și povestirile și romanele. Uită să facă, însă, cîteva precizări absolut necesare. Despre ce fel de „importanță" e vorba ? De ordin estetic ? Moral ? Statistic ? Social ? Așa cum nici despre „unitate" nu ni se spune nimic. Unitate stilistică ? Nu, căci, totuși, „modalitățile de exprimare introduc o serie de diferențieri". Unitate de atitudine ? Poate, dar atunci, ce fel de atitudine ? Și dacă tocmai acele diferențieri, introduse de modalitățile de exprimare și trecute total cu vederea de Mircea Iorgulescu, măsoară distanța dintre literatură și confesiune ? Sigur că, metaforic vorbind — cum face criticul — toată literatura lui Panait Istrati este o confesiune. Dar nu numai a lui, ci întreaga literatură ! Luînd însă termenii în sens propriu — cum tot criticul o face — se instaurează o confuzie cu efect deformator — chiar dacă cu semn pozitiv — asupra operei. Extrăgînd în tripticul dedicat lui Panait Istrati (după „Învins și învingător", ideile de aici sînt continuate în „Aventură epică și atitudine etică" și, cu accent pe reconstituirea biografică și cîteva referiri la opera literară, în „Fiul cărții") atitudinea etică a scriitorului, pe care o găsește ireproșabilă, Mircea Iorgulescu lasă să se înțeleagă, în virtutea ambiguității instaurate din timp, că și în planul valorii literare lucrurile stau la fel. Or, această chestiune este cel puțin discutabilă. Panait Istrati este un învingător al istoriei, dar este el și unul al literaturii ? Mircea Iorgulescu a reconstituit, de fapt, un Panait Istrati „par lui-même". Operație utilă, care nu poate însă suplini în nici un fel situarea estetică a unei opere mai curînd inegale, decît omogene valoric.

Intrucît din următoarele patru secțiuni ale volumului care conțin, în general, cronici grupate după criterii foarte personale, nu se poate deduce un desen congruent al literaturii contemporane, mă limitez la cîteva observații, unele generale, altele de detaliu, vizînd stilul criticii practicate de Mircea Iorgulescu în „Prezent". Față de cronicile adunate în volumele anterioare, cele de aici se deosebesc sub aspect compozițional. Criticul nu mai atacă direct subiectul, hotărît să împrăștie definitiv negurile lăsate de confrații săi. El face acum uneori portretele autorilor, fapt pe care sînt înclinat să-l explic prin preocuparea mai atentă nu doar pentru **ce** spune, ci și pentru **cum** spune. Este vorba, însă, mai degrabă de un exercițiu quasi-literar, decît de o variantă a discursului critic. Pentru că, de pildă, nu văd ce legătură poate exista între faptul că Marin Sorescu recită „cu o voce cam neclară, seacă și înfundată, fără plăcere și, de altfel, în general evită împrejurările cînd ar putea să o facă : nu are prezență scenică" și „fecunda opacitate lirică" (ciudată formulă apreciativă) pe care criticul o descoperă în versurile aceluiași. Sau, ce relație se poate stabili între obîrșiile lui Octavian Paler „dintr-o familie de țărani ardeleni din partea de nord a munților Făgăraș, zonă și astăzi de o rusticitate severă" și delirul epic sau degringolada etică cu care ne confruntă romanul **Un om norocos ?**

Dar, trebuie să înțelegem, orice critic are nevoie și de momente deconectante. E adevărat că ele ar trebui să se consume, pe cît posibil, în intimitate, însă critica este o instituție, a cărei viață se desfășoară public. Așa încît...

Dincolo de aceste încercări literare, nici măcar comice, ca ale lui Alex. Ștefănescu, ci doar înduioșătoare, recenziile lui Mircea Iorgulescu reușesc, pe spații reduse, să spună mult despre cărțile avute în vedere. Astfel, despre poezia lui Ion Horea criticul scrie lucruri extrem de pătrunzătoare (stilul artist, elaborarea obsedată de perfecțiune, filtrarea culturală a materiei) care contrazic imaginea consacrată de critică. Sigur că aici criticul urmează, mărturisit, observațiile lui Petru Poantă, dar, oricum ; trei dintre piesele lui Marin Sorescu **(Luptătorul pe două fronturi, Casa evantai, Lupoaica mea)** sînt analizate minuțios, descifrînd sensuri pe care cronicarii dramatici specializați nu le-au văzut ; în romanele lui Nicolae Breban descoperă — din păcate argumentația e insuficientă — personaje al căror demonism reprezintă o manifestare în exces a melancoliei etc.

Criticul este un orgolios, defect (sau calitate ?) fără de care nu se poate. El îl citește, între altele, pe Eugen Simion pentru a descoperi cum acesta s-a conformat, în volumul III din **Scriitori români de azi**, indicațiilor pe care el i le dădea încă în 1974. Pe Nicolae Manolescu îl citește cu atenție mărită, îi aduce laude și îi face reproșuri justificate, neuitînd să noteze că observațiile pe care le făcuse la volumul al doilea din **Arca lui Noe** au fost preluate apoi de alții, și că, în ciuda acestui fapt, preopinentul n-a ținut seama de ele în volumul al treilea.

Pentru a-l consola, dacă asta poate să-i mingîie orgoliul, îi pot aminti că Nicolae Manolescu a trecut impasibil și peste observațiile mele, încă la primul volum din **Arca lui Noe**. Ce să faci ? ! Așția-s criticii !

Criticul este inventiv. Aflat în admirația lui Octavian Paler, despre care e convins că trăiește „în cultul unor mari idei, asumate, invocate și slujite fără teamă de ridicol, donquijotește, așadar cu acea grandoare a naivității ce apără de inevitabilele ironii (să nu fim invidioși ! — n.n.), provocate reflex de atitudinile intransigente izvorîte din principii și convingeri absolute", Mircea Iorgulescu face eforturi disperate (vizibile, adică) să-i ridice și opera la înălțimea mai înainte descrisei statui morale. Și atunci inventează pentru romanul **Un om norocos** o formulă probabil unică în critica românească : „Dacă eroul romanului nu are nici o însușire cartea însăși suferă de un exces de calități". E ?

Criticul este generos. El citește pe tinerii autori (pe cei pe care îi citește) cu atenție și respect, hazardîndu-se chiar, contrar habitudinii, în pronosticuri vizionare : „Ioan Lăcustă este un prozator foarte original, profund, căruia i se poate prevedea o strălucită carieră literară", „Cristian Teodorescu este unul dintre cei mai dotați și mai puternici prozatori din bogata serie a debuturilor din ultimii ani. Va fi, foarte probabil, unul dintre „clasicii" prozei românești din anii '90 !" Cred că nu greșește.

În **Prezent**, spiritul critic este prezent intermitent.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

UN DEBUT DE EXCEPȚIE

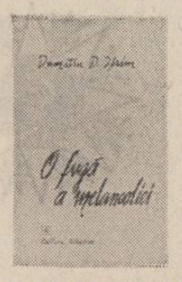

Cu un volum ce depășește cu mult conditia obisnuită a căutărilor si etapelor începutului, nesolicitînd, asemeni debuturilor interbelice, indulgența cititorului pentru circumstanța primei cărți *), Dumitru D. Ifrim, autor ce debutează tîrziu, la maturitate, cu o structură lirică deja bine configurată, se dovedește unul din poetii cei mai autentici ai generației sale afirmate în anii '70. Retras, nestăruitor si neparticipînd la avatarurile vietii literare, socotind poezia o sărbătoare a spiritului, poetul si-a asumat în singurătate atît riscul handicapului editorial, cît si cel al nesemnalării în nici un chip a scrisului său de către o critică mai preocupată de la un timp de aderența autorului la vreo orientare literară ori alta, decît de adevărul aventurii estetice a cărtilor lui. În ciuda handicapului mare, Dumitru D. Ifrim, după opinia noastră, reușește cu nobilă credință în existența într-un cuvînt să demonstreze convingător că ne aflăm înaintea unui scriitor cu destin, nu a unui autor de volume cu succes efemer în functie de ultima modă.

Tipologic, Dumitru D. Ifrim este un elegiac captivat de alegorie si frămîntat de problematica ființei pe drumul simbolic al transcenderii materiei, ale cărui elanuri si gesticulatie romantice sînt cenzurate de aspiratia clasică spre denominarea gîndului si austeritatea formei. Poezia sa de factură intelectuală, respirînd un aer încărcat de aluzii culturale, apelînd la mituri si la simboluri livresti, reinterpretîndu-le în sensul unei mitologii personale trăite la o înaltă tensiune a ideilor, îl așează sub semnul lirismului unui St. Aug. Doinas, desi la nivelul versului unele structuri metaforice par a veni din zonele profunde ale rostirii stănesciene. Desigur, poemele nu sînt ferite de scăderi, îndeosebi acolo unde gîndirea simbolică sterilizează prin alegorizare excesivă viziunea metaforică si unde conceptul tinde să usuce imaginea : „Către tine, noapte, / ...zepelin umflat de dogmele veacului... // Prea groasă materia / să nu se spargă ! // Din această cădere am să mă înalt ! // Din ierburi sau de pe nisip / dintre flori sau spini / cu sau împotriva vîntului. // Mă voi ridica privind / nu prin ochean comun, / nu pe diagonala ordonată // Ci prin sufletul pur / spriiin fiindu-mi adevărul, binele, frumosul / cele care nu au înselat niciodată."

Volumul impresionează prin constructie si trăieste prin tăietura eliptică a unor versuri cheie amintind de tehnica hai-ku-ului, creînd în poem imagini esentiale pe care celelalte se sprijină asemeni mătăsei unui cort : „Către tine noapte, / ...Doar arborii mai sînt / la fel de frumosi // Si soarele căzut în amurg / agătîndu-se de cenusiul alb al cupolelor / ca roua de pleoape // — O, tinerete, / polenul tău si azi / îmi mingîie rănile ! — // Ce sarpe încolăcit pe grumaz / nu-mi lasă inima / să mai respire ? // Iată, către tine mă-ndrept... // As vrea să bat doar la usa / unde asteaptă întelepciunea !". **O fugă a melancoliei** nu e o culegere întîmplătoare de poeme, ci o carte de poezie anume gîndită ca un ansamblu — lucru foarte rar azi — ea formînd, totusi, cum ne avertizează poetul, „numai o parte din ceea ce autorul gîndeste că va fi **Calea Horegului**". Ciclurile cărtii răspund unei structuri esoterico-simbolice avînd în centru motivele „nopții", „insulei închipuirii", „meditatiile printului închis în turn", „drumul horegului". Poetul creează astfel o „recuzită" prin care-si figurează destinul liric, uneori exprimat însă prea direct. Oricum, prin dimensiunea alegorică si prin epicizarea mitopoetică a discursului liric viziunea e predominant răsăriteană. **O fugă a melancoliei**, carte ce merită cu prisosință o descifrare mai amplă a gîndirii si motivelor ei poetice, consacră, considerăm, definitiv un poet : Dumitru D. Ifrim.

Alexandru Condeescu

*) **Dumitru D. Ifrim : „O fugă a melancoliei", Editura „Albatros", 1985.**

Prozatorul care se dezvăluie

Urmare din pag. 1

dacteze el însuși unele capitole, fapt unic pînă în prezent, care îi va atrage desigur și pe cititorii maturi".

Ba mai mult, marele motan, care „nu se relevase, încă, prin darul vorbirii, deși toți prietenii lui erau convinși că el, pur și simplu nu vrea, dar că ar putea vorbi aidoma lor, citește gîndurile oamenilor, prevenindu-le dorințele".

Dacă motanul lui Bulgakov din **Maestrul și Margareta** este un motan urias, gras cît un porc, negru ca tăciunele, purtîndu-și parșiv mustățile de cavalerist, fiind de altfel diavolul Behemoth, una dintre înfricoșătoarele închipuiri care bîntuiesc Evul Mediu, corcit cu hipopotamul biblic si făcînd parte din suita infernală a magului negru, necuratul consultant, Maciste, marele motan al lui Gheorghe Pitut, „ocrotit de mic la Jugul din Vale", chiar în casa directorului unei întreprinderi de crescut păsări, un „rar exemplar felin", cu un cap monumental și „pentru că nu fusese văzut aproape niciodată clipind, directorul îl alinta cu apelativul „Sfinxule", ajungînd, după mai multe peripetii, la oras, este un motan, deși înzestrat cu puteri supranaturale, ceva mai terestru, mai... uman. Motanul lui Bulgakov, împreună cu Woland și Koroviev, înseamnă mitologizarea spiritului negativ, pe cînd marele motan al lui Gheorghe Pitut reprezintă spiritul pozitiv. Totodată, este adevărat că la Bulgakov, dat fiind faptul că spranaturalul distruge rămășitele unei lumi vechi, de după revolutie, diavolul ajunge, fără voia sa, păzitor al binelui, în timp ce la Gheorghe Pitut, marele motan, la fel ca într-un basm românesc, este din capul locului apărător al binelui.

Maciste uluiește, într-adevăr, întreaga urbe prin însușirile sale nemaipomenite : cîntă dezinvolt la violoncel, „fapt care năuci întreaga adunare", îi plimbă pe copii cu săniuța prin nămeți „în admirația nereținută a tuturor pustiilor", îndepărtează cele mai teribile haite de clini care puteau să sfîșie pisoii neajutorați.

Dar, într-o joi seara, și romanul capătă altă turnură, pe fondul acestor evenimente, are loc răpirea lui Gherman, iar Maciste, cătărat în caisul din grădina casei vecine, asistă la farsa judiciară înscenată lui Gherman de către grefier, sub acuzația gravă de „dușman al poporului", conform faptelor săvîrșite : „magie (se referea la calitatea de stăpîn al lui Maciste), parazitism social, îmbrîncirea tînărului medic de la mansarda vilei Vulturul, coruperea tinerei Nora, precum și relații cu turiștii străini sub pretextul meseriei de fotograf".

Fără succesul scontat, grupul Still-grefier (reprezentînd funcționarii incompetenți și necinstiți, îmbogățiții peste noapte, demagogii, carieriștii, etc.) crede că va putea scăpa nepedepsit de lege pentru toate abuzurile făcute și actele lor criminale dacă îl vor acuza pe Maciste. Și acțiunea le reușește, pentru un timp, atrăgîndu-l de partea lor și pe maior, declarîndu-l vinovat pe motan. Și astfel are loc ancheta, judecarea și condamnarea la moarte a marelui motan Maciste.

Romanul devine mai palpitant, ca-ntr-un film polițist, miraculosul pătrunde permanent în cotidian, iar alternarea permanentă între „fantastic" și „real", joc bine stăpînit de prozator, dublat și de intervențiile, în scris, direct „realiste" ale motanului, în ficțiune și chiar ale lui Gheorghe Pituț fac din peripețiile nemaipomenite ale marelui motan, „criminal", Maciste o carte de proză adevărată.

PRIMIM LA REDACȚIE

Stimate tovarășe redactor șef,

● Prin prezentele rînduri vreau să vă aduc la cunoștință faptul că în municipiul și județul Brăila, de ani de zile, revista „Luceafărul" apare într-un număr atît de mic de exemplare, încît procurarea de la o săptămînă la alta a revistei ține mai mult de întîmplare și mai puțin de firesc.

Fiind cititor fidel al revistei „Luceafărul", îmi pun întrebările : cum, în ce fel, care sînt modalitățile care pot înlătura prezenta stare, astfel încît revista să ajungă la un număr cît mai mare de cititori ?

Încercînd să fac o sinteză asupra celor cuprinse într-un singur număr din „Luceafărul", am ajuns la concluzia că nimic nu este mai important decît altceva, că totul este atît de bine echilibrat (de la „cronica literară" la „mapamond", de la recenzii la poezie și proză, etc.), încît „Luceafărul" nu poate fi citit altfel decît de la prima la ultima pagină rînd cu rînd.

Bănuind că în celelalte județe posibilitatea procurării revistei „Luceafărul" este similară celei din Brăila, mă folosesc de această ocazie pentru a ruga pe toți cititorii să semnaleze la modul cinstit și deschis dacă mă înșel în această presupunere.

Cu respect,
Constantin Menagache

P.S. Cum ar fi zis Nichita Stănescu... „Vă sărut pe inimă", pe toți participanții, pentru „masa rotundă" realizată pe marginea apariției cărții „Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, sept. 1940 — oct. 1944".

Din 1973 știam de „germanii" care au executat masacrul de la Moisei, dar mai știam că există și ziua adevărului.

Cenaclul cenaclurilor

● O foarte frumoasă inițiativă aparținînd centrului de îndrumare a creației populare și mișcării artistice de amatori, comitetului județean UTC și consiliului sindicatelor din Brașov se conturează, prin frecvența și seriozitatea cu care organizatorii îi dau curs, ca o tradiție de bună factură și cu evidente rezultate pe plan artistic în rîndul creatorilor de literatură și artă, al celor ce întrețin un viu climat cultural și promovează valorile culturii și artei. Este vorba de acest **Cenaclul al cenaclurilor**, formulă sub care se reunesc periodic membrii cercurilor și cenaclurilor literare din județ, pentru a prezenta publicului creațiile proprii și a recita din autori clasici și contemporani. La manifestările de acest gen își dau totodată concursul și cei mai buni membri ai grupurilor muzicale, interpreți laureați ai Festivalului Național Cîntarea României. O astfel de manifestare a avut loc duminică, 29 iunie a.c. la Casa de cultură din Predeal. Au participat membri ai cenaclurilor **Mihai Eminescu, Transilvania, Permanențe, Interfero, Ambiante.** Nivelul ridicat al manifestării, calitatea textelor prezentate, a dezbaterilor, precum și a interpretărilor artistice din Eminescu, Bacovia, din poeții contemporani, au avut darul să confirme și să susțină totodată, în perspectivă, o experiență care își dovedește întreaga substanță creatoare și face viabile noi activități de acest gen. La întîlnire, din partea revistei noastre, a participat poetul A.I. Zăinescu care a citit din creațiile sale.

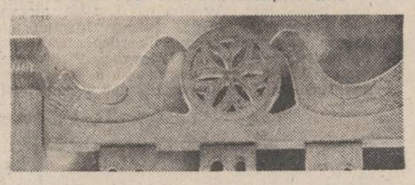

5 IULIE 1986
L2

De la o proză a cărții la o proză a vieții

Fenomenul cel mai vizibil în proza noilor veniți din ultimii ani, este atenția pe care pagina lor o acordă mai ales Cărții și mai puțin Vieții. Excelente exerciții de stil, monotone tematic, reductibile la cîteva versiuni și parafraze, aceste cărți frumos scrise oficiază pe altarul bibliotecii. Ele sînt mai ales cărți pe marginea cărților și mai puțin cărți care pleacă de la inedit și șocul vieții. Chiar atunci cînd sondajul social este extins, biruie deobicei tiparele livrești. Plăcerea observației psihologice, interesul pentru o tipologie umană diversă, atracția către universuri inedite a fost înlocuită în unele cărți de proză, de o agreabilă sau elegantă factură stilistică, cu plăcerea exercițiului pe o temă dată, detectabilă în mai multe volume, identică prin unghiul de abordare și maniera de tratare. Proza însă nu poate trăi prea mult sub tirania Cărții. Sporul de experiență, atît de important pentru prozator, alungă de obicei fixitatea tiparelor de lut. Atracția vieții se dovedește mai puternică. De altfel, interesul prozei stă în cîtă umanitate știe să dezvăluie și cum o face. Dialectic vorbind, Tiraniei Cărții îi urmează Fascinația Vieții. Semnele acestei schimbări se pot vedea și în proza mai tinerilor autori, care de la experiența unei proze a Cărții trec cu vremea la o proză a Vieții.

Un univers revelat

Într-o vreme cînd unele cenacluri literare promovează și susțin autori care vor să fie „aliniați" unor imaginare „estetici de grup" (fără prea mari șanse de finalizare în lucrări valoroase, căci, în dorința de a fi originali, aceștia experimentează la nesfîrșit, repetînd, uneori fără să știe, experimente de mult apuse), într-o asemenea vreme, deci, cărțile autorilor care se dovedesc cunoscători ai bunei tradiții din proza românească, pe care sudează experiența unor lecturi din marea literatură a lumii (acesta este, după părerea noastră, singurul sens al sincronismului ce poate fi acceptat), trec aproape neobservate, chiar dacă ele beneficiază de recomandarea unor scriitori de primă mărime, fini observatori ai talentului, atunci cînd acesta există.

Așa se prezintă situația în cazul lui **Apostol Gurău** despre care, la debutul editorial cu **„Începutul verii astronomice"** (Editura **Cartea Românească**, 1978), Marin Preda scria : „Talentul său sesizează mutații psihologice frapante, într-un stil fără înfloriturI, fidel faptelor de viață, care prinde interesul cititorului din primele fraze și îl captivează, semn al unei înzestrări deosebite și promițătoare". De atunci, Apostol Gurău a mai publicat o singură carte, **„Defonia"** (Editura Cartea Românească, 1981) iar astăzi, după atîta vreme, puțini sînt aceia care se încumetă să mai scrie despre proza sa.

„Începutul verii astronomice" cuprinde mai multe povestiri scurte ale căror subiecte se pot împărți în două : unele care se opresc asupra unor fapte din viața tinerilor țărani plecați spre uzinele de la oraș și altele, mai puține, în care se urmărește satul, trezit din ritmul său firesc, împins spre racordarea la noile obiceiuri care încep să pătrundă în el. În primele, Apostol Gurău se apleacă asupra laturii psihologice a personajelor, creionînd cu o surprinzătoare economie de limbaj un contur interior ce adăpostește de multe ori trăsături caracterologice esențiale. Eroii săi se lasă astfel descoperiți prin repetarea aproape instinctivă a unor trăiri transmise pare-se genetic: „Lucrurile astea, îi spuse ea privindu-i trupul tînăr, răvășit, sînt făcute de mult să se întîmple. Iar noi, Popeștii, sîntem niște cobai supuși. Fata avu sentimentul ciudat că mama ei știuse tot, cu mult timp înainte". **(Momeala).** Alteori, autorul materializează stările sufletești, dînd povestirilor un aer ușor fantastic : „Mîna lui se întinse explicativ și prinse gărgăunii care tocmai voiau să-mi intre în cap" **(„Sînt omul lui").** Pe această linie evoluează și una dintre cele mai izbutite povestiri din carte, **„Lumina Dianei"**, construită pînă la un anumit punct în manieră realistă, pentru ca apoi, în cîteva cuvinte, să așeze totul într-o splendidă atmosferă magică, cu valoare de simbol : „Diana doar a întins mîna spre ei... Vecinii povestesc că-n acel miez de noapte s-a auzit un tunet, iar din dormitorul soților Adafin, prin ferestre, prin crăpăturile și porii zidului, a țîșnit o flacără de-un alb crud, dur, care a luminat cîteva clipe o mare parte a orașului".

Paginile prozelor despre noul sat sînt dense, ele anunțînd predispoziția autorului pentru lucrări ample. Dealtfel, acestea **(„Rogojina", „Unchiul Alec")** vor fi reluate ulterior în romanul **„Defonia"**, în care autorul valorifică întreaga sa gamă de mijloace de expresie. Defonia pare a fi un ținut imaginar, deși localizarea se poate face în orice loc, avînd astfel valoarea unui simbol circumstanțial. Acest sat patriarhal, în care colectivizarea este evenimentul focar ce justifică mutațiile care generează dramatismul acțiunii, trăiește evenimentele cu uimirea unei

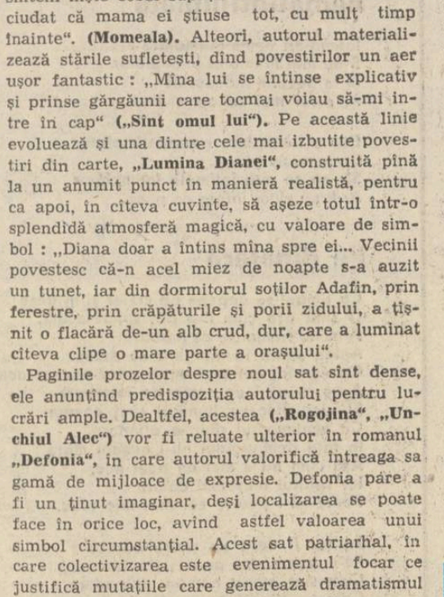

Desene de Florin Pucă

schimbări ce se anunță prin fiecare întîmplare. Accentele sînt uneori religioase, dar rezolvarea lor capătă sensul unei eliberări obiective. Înlănțuirea subiectiv/obiectiv dă impresia unei permanente pendulări între mister și faptul comun, între simbol și fenomen, de unde o lume nouă se naște fără putința de întoarcere la evenimentul originar. Întîlnim în această carte un univers real, invadat pe alocuri de aerul fantastic generat de poveștile care formează o adevărată mitologie a ținutului, povești știute de localnici, aduse în actualitate de echivalența stabilită aproape instinctiv între acestea și noile întîmplări ce vin de afară. Baba Valeria, moașa satului, este un adevărat depozit de asemenea mituri și nu întîmplător Alexandru spune despre ea că ar fi „modelul babei aceleia care se împune, insinuînd că știe totul prin suferință și grație divină". Modul cum trăiește ea fiecare mit al Defoniei ne îndreptățește apropierea de ceea ce se numește realismul magic, unde o singură proporție rupe vălul dintre fantastic și realitate. Astfel, în miezul epic al poveștii despre coasa de argint, admirabilă parabolă asupra morții și destinului implacabil, ni se spune la un moment dat, în stil marquezian, că „Timpul nu mai există". Simplitatea cu care aceste elemente verbale se insinuează printre întîmplări este și mai vizibilă în amînțirea despre nunta lui Valentin, tatăl lui Alexandru, unde iubirea dintre miri capătă valoare magică : „Era atîta dulceață în privirile lor, încît cei care se dușmăneau între ei s-au împăcat atunci". Semnificația infuziei cu povești fantastice este aceea a ruperii de o realitate efemeră și proiectarea în memoria unui ținut originar pierdut pentru totdeauna. În ochii celor din afară „Defonia este un viespar mistic" ; din interior însă Defonia este un ținut în care se păstrează frumusețea fantastică a unei realități niciodată trăite. Alexandru aude aici „vocea protoistoricei sale bunici". Mărtarea are în sat străpepoate, cărțile și stația de amplificare invadează gîndurile oamenilor. Totul este anunțat de sosirea în sat a indivizilor din alte locuri care aduc cu ei obiceiuri străine gîndirii autohtone ce mustește de simboluri, anunțînd parcă un apocalips la intersecția dintre fenomenal și mitologia țărănească : „După venirea perechii de prinți căzuți din ceruri, în Defonia se simți că se rupsese ceva, plesnise o verigă din ordinea veșnică a lumii". Natura își face însă loc printre întîmplări și astfel „aerul grîului copt, al păpușoilor verzi alungă monștrii !" În această presimțire a haosului care amenință Defonia personajele au un comportament neprevăzut, venit din afara lor. Alec Orza, de pildă, vine dinspre pasivitatea fatalistă spre acapararea ostentativă cu dramatismul unei arderi consumate mocnit.

Structura epică a romanului lui Apostol Gurău este fragmentată, uneori chiar în același episod, personajele venind în sat cu destinul lor cu tot, purtînd cu ele urmele ieșirii în afară.

În final, putem spune că proza lui Apostol Gurău anunță în literatura română un timp fertil, ea purtînd însemnele valorii ca pe o pecete potrivită.

Ion Spânu

Viabilitatea construcției romanești

Subiectul romanului **Ciinele de piatră** de **Gabriel Iuga**, una dintre cele mai frumoase cărți pe care le-am citit în ultima vreme, un subiect complex și cu ramificații precis motivate în prezentul și trecutul cuprinse de narațiune, este plasat în cea mai mare parte a sa, în București și în imperiul mirific al bălților Dunării, un teritoriu misterios și încă neînțeles care a dat pînă acum în cadrul literaturii române prozatori dintre cei mai diverși, cei mai insemnați părînd a fi Fănuș Neagu, Panait Istrati și Ștefan Bănulescu. Spre deosebire de cei trei scriitori amintiți de noi, toți avînd darul discret-metafizic de a transforma realul în mister existențial și imagism, Gabriel Iuga se apropie mai mult de modalitatea fals balzaciană viguroasă și profundă de reproducere a realului, o modalitate trecută însă prin indiscutabile filtre particulare care îl îndepărtează de oricare model sesizabil. Textul subtil al romancierului Gabriel Iuga emană o muzică grea și încărcată de substanță, fiecare nou cuvînt sau imagine aducînd în context o nouă identitate, un nou sens pentru întreg. Ceea ce impresionează în primul rînd la această carte este foarte plăcuta senzație de spontaneitate a frazei și a construcției, o remarcabilă cursivitate menținută mereu la un înalt nivel de desfășurare a epicului în sine. O fluiditate plină și un ton cu totul remarcabil al firescului străbat întreaga carte, de la prima pînă la ultima pagină. Fluiditatea, cursivitatea aceasta nestudiată concentrînd discursul epic spre țelul final al romanului este susținută și întregită de stilul a-

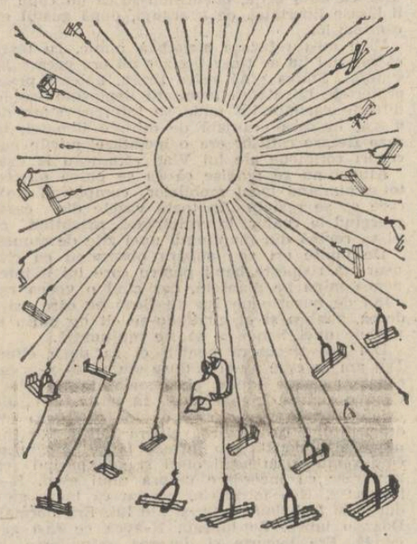

vînd o indiscutabilă acuratețe și chiar o oralitate de virtuoz care fac din acest roman o lectură dintre cele mai agreabile și mai germinante în plan spiritual. Străbătut continuu de un elevat simț al frumosului și al adevărului interior pe care se sprijină întregul echilibru al cărții, textul în sine are o netăgăduită subtilitate, o distincție deloc deliteraturizată care conferă acestei cărți un înalt grad de veridicitate în plan artistic și de revelare a umanului.

Cu o foarte ingenioasă interferență a planurilor și a timpului, construcția romanului **Ciinele de piatră** (Editura **„Cartea Românească"**, 1985) este una înșelător-simplă, fără comentarii întortocheate ori alungite inutil, încărcătura esențială a cărții fiind, poate și din acest motiv, cu atît mai profitabilă artistic și mai cotropită de o fină emoție. Autorul se impersonalizează aproape total, desfășurarea talentului său epic făcîndu-se în sensul esteticii firești, fără digresiuni sau fabule moralizatoare. Narațiunea este una de eleganță echilibrată care nu duce deloc la acea autoexplozie de extaz sesizată la mai noii romancieri care-și văduvesc tocmai în acest mod cărțile, adică arătînd continuu; ca la un teatru de păpuși, culisele propriului lor text care este chiar de la început un text discursiv, autodescriptiv și impregnat de un inevitabil amatorism. Deși scriitorul se supune unor indiscutabile rigori, textul său nu se concentrează niciodată asupra povestirii, decodificării ori explicării acestor rigori în fața cititorului ci el se apleacă, fără a dinamita în vreun fel atenția lectorului, numai și numai asupra materiei epice.

Cele două personaje principale ale cărții, doctorul Radu Dema și tatăl său, Alexandru Bacalu, par a fi alcătuite din opoziție și echilibru, slăbiciune și voință, incongruență și definiție. Viața lui Alexandru Bacalu, urmărită tragic de o nefericire care merge uneori pînă la indecență, seamănă pînă la un punct cu cea a lui Adrian Zograffi, traiectul său existențial parcurgînd toate treptele și dimensiunile derizoriului cotidian, a tragicului neexploziv, monoton, topindu-se insinuant în interiorul unei întregi vieți mici și înfrînte de acțiunea corozivă a timpului și a oamenilor.

Concentrat la cîteva fraze inevitabil restrictive, subiectul romanului este următorul. După externarea din spital a tatălui, internat pentru o boală incurabilă și care va muri ulterior lăsînd fiului un caiet cu însemnări autobiografice, doctorul Radu Dema va încerca, folosindu-se de aceste însemnări și de amintirile sale mai vechi sau mai noi, să înțeleagă atît viața tatălui său cît și propriile sale sentimente față de acesta. Radu Dema recurge deci la lungi incursiuni sau recapitulări esențiale ale trecutului, recapitulări care survin în urma unor discuții cu tatăl său înainte ca acesta să moară sau a unor mărturii-confesiune către un prieten, Marin T. Marin. Rememorîndu-și trecutul, Radu Dema aduce continuu pe firul cărții personaje noi care întregesc, umplu tabloul propriei sale vieți văzută pe fundalul unei epoci frămîntate de viziuni, sensuri și paradoxuri nu rareori dureroase ori neînțelese la adevărata lor înfățișare. Este evocată în acest fel mama, cu previziunile sale sumbre asupra viitorului lui Radu, apoi, pentru perioada copilăriei și a adolescenței, o fată Ay pe care Radu o va iubi și o va pierde la tinerețe, un băiat nostim, Fratta Lucian poreclit Cioc, care se va sinucide mai tîrziu în urma unei călătorii neizbutite în Italia și, pe porțiuni mai lungi, Iordache, noul soț al mamei sale Maria, care-l va iniția cu o nesfîrșită răbdare și bunătate în inerentele dificultăți și rătăciri ale cotidianului. Oarecum pe neașteptate, la cîtva timp după terminarea facultății, în viața lui Radu Dema va intra, ca soție, Ileana Iliescu.

Cele mai pătrunzătoare și mai frumoase pagini ale romanului ni se par a fi acelea în care este evocată drama lui Alexandru Bacalu, tatăl viitorului doctor Radu Dema. Deși cele mai multe romane implică, în genere, și o experiență erotică, mărturisim că de mult nu am mai citit o poveste de dragoste atît de frumoasă și atît de bine scrisă ca aceea întîmplată între Amelia Bogoiu și Alexandru Bacalu, amîndoi învățători în satul Garvăn din ținuturile brăilene. Extraordinara poveste, pe parcursul căreia apar în pagină noi personaje remarcabil conturate — hoțul Tiriosca, alias Terente despre care se mai vorbește și acum, preotul Bogoiu, învățătorul Segărceanu, Niculina cea plină de doruri ori perversul revizor Iliescu — se termină pînă la urmă tragic, Amelia sinucigîndu-se în contextul unor întîmplări cărora, psihologic, n-a reușit să le facă față. În urma tragediei, de care este și nu este vinovat, Alexandru va trece Dunărea la Ghecet ajungînd cu o barcă la Brăila și apoi cu trenul la București. Aici va face rost, chiar în prima noapte, de un prieten, Cristache, împreună cu care va dormi o vreme pe băncile unui parc și va practica ulterior cîteva întîmplătoare meserii : argat la firma „La cina română. Popa și fiii", detectiv particular, salariat al firmei Otto Reiner și, o vreme, din motive politice ambigui, chiar și pe aceea de pușcăriaș. Toată viața sa ulterioară, căsătoria cu Maria, apariția unui copil, divorțul și apoi boala prelungită va fi alcătuită dintr-un șir întreg de întîmplări nenorocite, un fel de sinucidere lentă pe care ceilalți n-o înțeleg sau pur și simplu, cum se întîmplă în cele mai numeroase cazuri, n-o observă. Abia după moartea tatălui, Radu Dema va reuși să intre în acest cerc însingurat și închis pentru a putea privi îndeaproape și a înțelege tragica înfățișare a lungii agonii și a singurătății de o viață a lui Alexandru Bacalu.

Infrastructurile romanului **Ciinele de piatră**, dominate în întregime de un remarcabil simț al naturalului arată, chiar la o privire fugară, o demonstrație estetică echilibrată în interiorul căreia nu se simte deloc travaliul, munca meticuloasă a autorului pentru a da acestui tot rotund cea mai potrivită nuanță și culoare, fapt care ni se pare a fi un merit în plus al acestei remarcabile cărți. Am mai spus-o, Gabriel Iuga nu-și hărțuiește și nici nu-și terorizează cititorul cu scenele de culise ale textului pentru a face din roman o autointerpretare teoretică, o metacreație ori o piesă de teatru ilogic de cel mai indoielnic gust. Limbajul precis organizat al mișcărilor amintește deseori de inspiratele construcții românești transmițînd cititorului un mesaj profund care nu se epuizează niciodată în amănunte nesemnificative sau pur și simplu în el însuși. Există în această carte un foarte ridicat simț al autenticului, al viului și al simetriei întregului. Autenticul descripției și nu mai puțin cel al situațiilor-limită evoluînd, fără sforțări sau incoerențe, în limita cea mai agreabilă a realului, toate acestea fac din romanul lui Gabriel Iuga o lectură spiritualizată, o lectură care anunță fără îndoială vocea inconfundabilă a unui nou prozator de cea mai aleasă și mai nuanțată esență.

Adrian Dafir

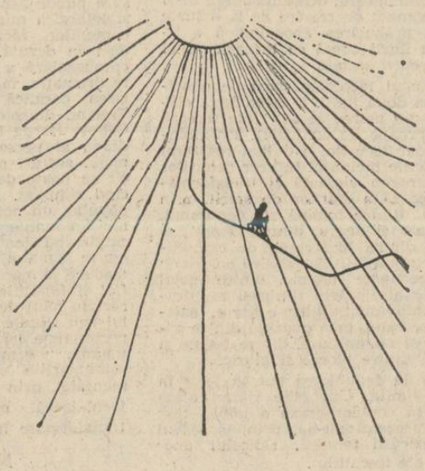

Pe marginea cărților

Cu **Scrisoare către animalele mici** (1986), Aurel Antonie ne oferă o carte de proză, a doua sa carte, deloc surprinzătoare față de prima cu care întreține relații strînse prin cultivarea parabolei în linia și, mai ales, în spiritul lui Borges. Încă de la acea primă carte, **Mozaicul** (1983), s-a putut observa apetența autorului pentru povestirea exemplară, crescută la umbra **Bibliotecii Babel**, a realismului magic. Piese ca „Manuscrisul lui Marion", „Cele șapte morți ale lui Jorge Luis Borges" sau „Labirintul" divulgau o formulă narativă elocventă prin tensiunea ce modula o viziune originală asupra modelului. Orice tentativă de depășire a modelelor instituite eșuează în capcanele modelului arhetipal. Iată concluzia **Mozaicului,** volum străbătut de ironie lucidă, de coerență a demonstrației, avînd valoarea unei poetici deschise a impactului realului cu erudiția (livrescul fantastic).

Romanul **Scrisoare către animalele mici** se revendică din aceeași poetică, semnele culturii marcînd biografia semnificativă, deși anonimă, a „unui om atît de insignifiant încît istoria i-a uitat și numele, dacă i l-o fi știut vreodată, sau dacă acel om o fi avut vreodată un nume". Aurel Antonie e un prozator care se adresează încă mai ales Cărții și mai puțin Vieții. Din acest punct de vedere el nu se deosebește prea mult de generația lui.

Evident, Omul ca personaj devine nu un simplu generator de semnificații, ci un simbol cu o conotație ce include alternativele existenței, drama cunoașterii, aspirațiile spre libertate și fericire, agresiunea obiectelor, rețeaua interdicțiilor, relativizarea timpului. Motivul dominant al romanului este **iluzia.** Naratorul, situat pe pozițiile obiectivității, orchestrează Istoria Cărții paralel cu destinul protagonistului în secvențe de un epic deloc dens dar care asigură jocul imaginarului și analiza fină a mecanismului perceperii realului ca agresiune. Despre ce carte e vorba ? O carte fără început și fără sfîrșit, ascunzînd „ceva mai cumplit decît moartea, ce nu trebuie aflat", o carte cu posibilități infinite" — Cartea Cărților, aceeași pe care necunoscutul din Orcade o vinde personajului-narator din celebra povestire a lui Borges, **Cartea de Nisip.** „pentru că nici cartea, nici nisipul n-au început și nici sfîrșit", Istoria apocrifă a Cărții, departe de a-i dezvălui misterul, se constituie într-un examen ironic al erudiției.

Urmărind destinul omului, descoperim eroul alienat prin perfida însinuare a lumii obiectelor. Presiunea lucrurilor, „stăpîni tiranici și neiertători", nu poate fi evitată, în ciuda gesturilor de detașare : „Omul își făcuse un obicei. În fiecare după-amiază își lua scaunul cu spătar înalt și ieșea pe culoar". Palierul — imago mundi — devine un spațiu iluzoriu al libertății, obiectivității, independenței. Personajul nu se poate sustrage determinismului și condiționărilor. Izolarea este o falsă soluție. Singurătatea va fi minată de obiectele din jur (camera ostilă, patul asasin, scaunul obosit etc.). Asistăm la un proces de substituire. Lucrurile sînt antropomorfizate, în timp ce omul parcurge ireversibilul proces al reificării, totul pe fundalul unui timp relativizat : „douăzecișipatru de ceasuri inexacte reușeau să-i furnizeze ora exactă".

La un moment dat, salvarea e căutată în actul creației. Omul începe să scrie, constată însă, cu stupoare, că textul său există în Carte, deformat în sens batjocoritor : „Fiecare frază era reluată de trei-patru ori, cuvintele se prelungeau nepermis de mult, dar nu prin adăugarea altor litere, cartea nu-și permitea încă așa ceva, dar hohotea prin fiecare cuvînt. Textul era același și totuși altul, persiflant și mușcător, semnificînd altceva...". Eșecul acestui demers fundamental accentuează anihilarea personalității și generează, odată cu imixtiunea persoanelor străine, sentimentul culpabilității. Omul deposedat de tot ceea ce crezuse că-i aparține, frustrat și de timpul individual ajunge un simplu semn : „Se simțea în acest gigantic univers ca un cuvînt rătăcit într-o carte".

Devenirea obiectelor nu mai poate fi stăvilită. Ele invadează un teritoriu în care pătrund figuri grotești : timplarul, librarul, zugravul. contabilul, zidarul, proprietarul, actorul — ipostaze ale lumii devoratoare, „animalele mici", terifiante emanații ale absurdului. În **Cartea ființelor imaginare** Borges evocă mitul „animalelor din oglinzi" : „În vremea aceea, lumea oglinzilor și lumea oamenilor nu erau, ca acum, despărțite. Mai mult decît atît, se deosebeau simțitor între ele ; nici ființele, nici culorile, nici formele nu erau asemănătoare. Cele două împărății, a oglinzilor și a oamenilor, trăiau în pace ; se putea trece prin oglinzi, dintr-o parte în cealaltă". Aurel Antonie inversează sensul legendei. Personajul său va dobîndi independența în plan imaginar pătrunzînd în apele oglinzii de Murano împreună cu Cartea, „sub privirile uluite ale animalelor mici". Cu alte cuvinte, în real au rămas semnele degradate ale unei lumi ideale, deși fictive.

Cu toate că, pe alocuri, se resimte deficitul de invenție epică și inflația dialogului tip „teatru absurd", romanul-parabolă **Scrisoare către animalele mici** transcrie fluxul secret al permanentei aspirații la libertate, la viața nefalsificată, la împlinire umană, impunînd un prozator inteligent, format la școala subtilei proze din secolul nostru. Evident, a doua carte o repetă pe prima și acest drum pare epuizat. Ce va face autorul în al treilea volum al său ? Se va adresa tot Cărții sau Vieții ? O întrebare inevitabilă.

Constantin M. Popa

grete tartler

Un vers

Un vers mă privește în ochi și-mi simt ochii
încercănați de inchipuiri :
cele 365 de oase-ale corpului
se înalță cu tot atîtea nopți prin frunziș,
365 de zile trec deodată prin mine
ca printr-o uriașă lentilă.
Joc de culori între gene. Și-mi amintesc
doctorul care mă invitase să văd
la microscopul său fascinante culori,
microbi de holeră, viruși strălucitori, o colecție
de boli uitate — „superbe culturi,
vino să vezi ce contururi, ce viață !"
Nu, doctore, i-am răspuns, asemenea ființe
nici la microscop nu merită
să fie mari.

Cartea sigilată

În așteptarea ta mă joc de-a „tunelul
timpului".
Undeva la un capăt
străbunicii tăi se îmbrățișează.
Grăbiți-vă, le strig, pentru el am învățat
tainele muzicii, arta concentrării
(dar e nevoie de altele, multe,
pentru orice învățătură,
după cum în zadar curge laptele caprei
care răstoarnă șiștarul).
Apoi, la celălalt capăt,
cenușa ta mă învăluie.
Pe negîndite aflu taina
cărții sigilate
pe care o purtasem în corp.
Apoi intri în casă. Ești chiar pe prag.
Foile cărții
în mine se zbat de o mare furtună.

Cetatea de lapte

Urc zidul
despre care se spune
că a fost zidit cu lapte de bivoliță
(rîzînd de un popă țăranii, cîndva,
au fost puși, drept pedeapsă,-n mortar
să amestece lapte).
Acum turnul e în ruină
de secole
și chiar de-l vor renova într-o zi
în mortar va fi apă.
Vina a fost ispășită ? mă întreb
și nu-i văd pe cei doi îndrăgostiți —
le întorc iute spatele,
ei își reiau sărutarea —
dar altul e gustul ei, de acum.

Povestește-mi minunile lumii

Povestește-mi minunile lumii : un licurici
care mănîncă pămînt
dar nu se satură niciodată
de teamă să nu se sfîrșească pămîntul.
Miră-te și de cei ce se vînd morții,
mercenarii.
(Dar cîtă deosebire între rază și razie :
pentru o clipă te sperii !)
Și dintr-odată vara se-nvolbură cu școlari
în jachete roșii peste trepte de piatră
cu mirosul de tei peste mirosul de igrasie
cu bălării, iasomii, pitici de grădină,
țărănci cu pălării largi de paie dînd cercul
de umbră
ca spațiul de rugă —
sau greierul care își părăsește învelișul
(așa cum l-ai găsit la intrare)
înainte de a începe să cînte.
Dacă există foame de minuni, înfulecă-le
pe-acestea,
cît încă n-au dispărut sub cicatrice de iarbă,
cît între ele și cuvinte se iscă un fulger.
Poate că o să-ți amintești
de aceste lacome clipe
cînd vei fi întrebat : cine,
părinții, copilul, marea iubire, sau cine
te-a învățat să cauți în poezie
ultima salvare ?

Alambicul

Sub ochii mei a cumpărat traista
din păr de capră, zicînd : „E veche,
dumneata nu mai ai nevoie de ea,
cu zece lei îți iei o sacoșă de rafie".
Apoi începu să strige : „Cumpărați
traista asta nouă, încăpătoare,
vopsită în culori naturale —
unde mai găsești așa ceva la oraș !"
Voi unul s-o cumpere : „Nu-i de dumneata".
Veni și altul : nu voia să-i vîndă.
Ah, negustorule, i-am zis,
pune-mă și pe mine în alambicul
care preface vechiul în nou,
paiele
în podoabe de aur.

Foarfeca deschisă

Îmi întinzi un pahar limpede-auriu :
la suprafața ceaiului o măceașă —
iar eu îmi amintesc de Roza din Bagdad
(dervișii foloseau cuvîntul ward, „roză",
în loc de wird, „repetare")
mi-l amintesc pe Abdu-l Qadir la porțile
cetății
alungat de înțelepți
cu o cupă plină ochi, adică zicînd :
„cupa Bagdadului e preaplină, aici nu mai e
loc pentru tine" ;
dar noul-venit ivise o roză
în plină iarnă, o puse pe apă :
și nu s-a vărsat nici o picătură.
Așa ar fi loc pentru toți pe pămînt
(îmi explici ca unui bolnav)
dacă ar ști să treacă puntea
să-și poarte Roza —
fulgeră foarfeca deschisă.
Indescriptibil mirosul de crom al realității.

De magnis conjunctionibus

Soarele 0 Săgetător
Ascendent 0 în Capricorn
Mijlocul Cerului 27 Balanță
acestea sînt datele sferei mele terestre
care ascultă de fiecare mișcare a ta
(secundum res celestes res terrestres
aveniunt)
va să zică știai
că linia echinoxului împarte mersul soarelui
în două —
uite simt sub talpă frînghia clară
mă ridic pe vîrfuri și așa cum cocoșul
Alectrion
se minunează cînd se ivește stăpînul său
soarele
te ademenesc pe tăiș

dan laurenţiu

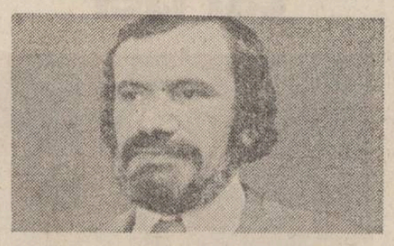

Îndurare pentru pasărea din labirint

Tînguirea unei păsări de noapte
în lumina orbitoare
a unei zile de vară
un strigăt al celui osîndit să rătăcească

în labirintul limbajului
stupoare să nu vezi nimic în jurul tău
cerul şi pămîntul
scăldat în aceeaşi feroce lumină a soarelui

şi tu rănit de moarte
să strigi după ajutorul nopţii
din întuneric un majordom prevenitor
îţi va întinde o mînă

îmbrăcată într-o mănuşă
de catifea neagră
el te va duce pînă în pragul casei tale
o biserică părăsită de multă vreme

cu ziduri înalte şi crăpături
prin care ochiul divin
nu mai vede pe nimeni
şi nimeni nu mai priveşte

spre cerul de odinioară
fum şi scrum cenuşă şi zgură
iată rătăceşti pe drum
şi cazi recazi şi nu mai taci din gură

flăcări şi fum de incendiu
o labirint o lumină orbitoare a soarelui
în elementul tău
te plîngi de element

cu strigătul acestei păsări de noapte
în clopotniţa arsă a acestei biserici
cînd parcă-parcă undeva departe
cineva plînge pe drumul către eşafod

lacrimile lui fierbinţi
cîntă bucuria extazul beatitudinea
acel străin fericit
orbecăind în lumina crudă a soarelui

erai tu
acum dormi dus
în acest labirint al limbajului
în patul tău în mormîntul tău

o pasăre de noapte
îţi se tînguie la căpătîi
vai în craniul tău îşi află originea
lumina orbitoare a soarelui

Demonul fidel

Scara care leagă pămîntul de cer
şi care nu e nici a mea nici a ta nici a lui
s-a prăbuşit aseară cînd tocmai încercai
să urci pe treptele ei ducîndu-te-n circă
pe tine

ascet în pustie ai fost te-ai pregătit mîncînd
spini şi lăcuste pentru această noapte
transcendentă
ai uitat şi gura şi limba în flăcări ude
de sînge
şi buzele de vampir şi gîfîitul

coapselor ei fierbinţi şi de cîte ori
ai renăscut între ele cîntînd
bucuria extazul beatitudinea
urlînd şi plîngînd cu lacrimi de iad

acum în sfîrşit mai sărac
decît poate fi un copac
părăsit toamna de păsările care toată vara
l-au adormit susurîndu-i cîntece dulci
la ureche

în sfîrşit iată seara iată scara fatală
cu trepte şi cuie numai din aur şi diamante
numai foc şi lumină un pod de raze
strălucind între cer şi pămînt

crezînd că îngerul de pază
stă aplecat peste umărul tău
o fecioară un efeb cu gîtul lung
un curcubeu albastru bînd apă din tărîmul
celălalt

încerci să urci să adormi
acolo la căpăt va fi paradisul
un-doi-trei doar atîţia paşi ai făcut
şi-ai căzut înapoi pe pămînt stingînd luna
şi stelele-n cer

acum stai şi suspini fiară
bolnavă de moarte şi care nu poate să moară
aplecat deasupra ta un demon îţi linge
rănile
demonul este ea numai ea nu te-a părăsit

Siesta după Fiesta

Primăvara încă nu a venit
dar iarna a trecut şi nu se va mai întoarce
pe aici decît să-mi îngroape amintirea
sub zăpezile adorate de urşii polari

stau singur sub clopotul de lumină
caldă a soarelui echinoxul abia a trecut
cu ochii închişi parcă am murit de mult
şi cîinele roşcat cu botul pe labe

sforăie uşor aproape că toarce
ca o pisică pe vîrful acestui munte
un fotoliu alb de răchită
mă ţine în braţe ca pe un copil

sau am plecat într-o sanie trasă
de trei păsări negre alunec pe nouri
de aur argint şi tămîie o să cazi
nebunule o să nimereşti drept în groapa leilor

nimeni nu croncăne oare pe limba
acestor corbi cu pene funerare
vai ce abis printre ascuţitele piscuri
şi pe fiecare din ele cîte un Zarathustra

anunţînd cu glas mare timpurile moderne
Dumnezeu a murit oare tună mă trezesc
toropit de căldură
cîinele roşcat de la picioarele mele
sare ca ars aha iată şi pisica neagră

alergînd indignată
că trebuie să se caţere într-un brad
eu surid în fotoliu mă simt ca după o boală
lungă ce a trecut da a trecut tinereţea
lui Zarathustra

Pianul monstrul oceanul

Mut e luciosul uriaşul pian adormit
ca un monstru marin
în mijlocul salonului
el visează ceva dă din coadă în bătaia
valurilor

un bocet o rugă se-nalţă
de sub degetele lungi apăsînd
pe clape de spumă albă şi neagră
pleoape clipind aproape de somn

cîntăreţul e dincolo în camera de alături
pe lumea cealaltă în tinereţea pierdută
cu o coamă de foc violet o coamă de leu
iar aici numai ghearele alergînd

pe clapele albe şi negre
ca zilele şi nopţile mele Doamne cum
le-au spart
lovind în plin şi în gol vînturile valurile
mut e pianul în mijlocul oceanului

şi numai ecoul ajuns pînă aici în salon
mişcă-n tăcere draperiile roşii un vaiet
un requiem în albastru acord cu iarna
lui Mozart lui Verdi un monstru marin

negru lucios dînd din coadă
în mijlocul salonului mut
şi căldura vai şi lumina
trupului gol sub rochia ta albă şi lungă

pînă la calcîie utopia cu solzi argintii
măturînd covoarele grele o sirenă fără glas
lunecînd spre mine după o melodie mută
cu privirea fixă-n oglindă

cu sinii de zăpadă şi mîinile-ntinse-n deşert
în oglinda sărind deodată în ţăndări
şi stropii de sînge
ţîşnind în salonul unde răniţ de moarte
cîntă şi astăzi pianul monstrul oceanul

Gravură pe lemn cu catran şi pucioasă

Tu stai lungit în pat
afară e noapte de mult
nu poţi dormi şi priveşti pe fereastră
cum luna îşi pune masca funerară

şi cum deodată patru
sau cinci demoni negri
cu bot de viţel
cu coarne de ţap

şi copite de sticlă albastră
încep să danseze în lumina lunii
la fereastră un dans
pentru inima ta sortită graţiei divine

ei se uită fix în ochii tăi
pe fereastră şi saltă în două picioare
hohotind cu gura pînă la urechi
urechile lungi ascuţite de lup

rîsul lor mut
şi dansul macabru în curte
şi geamul cutremurîndu-se
de spaimă şi tu

în patul tău
fără să te poţi mişca
fără să poţi striga
după ajutorul mamei şi asta în fiecare noapte

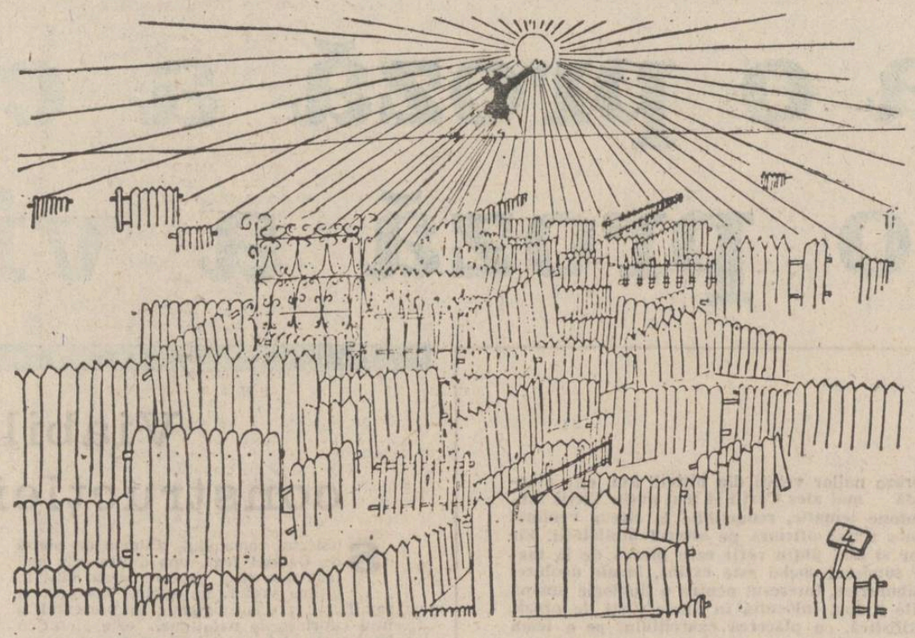

Desen de Florin Pucă

debut

PUŞTIUL

violeta cîmpulungeanu

După plecarea Renatei, Vlad se opusese categoric oricărei modificări în apartamentul somptuos, care păstra chiar şi în firele de praf de pe mobilierul solid, construit parcă pentru o eternitate, ceva din fiinţa ei. Sperase vag că într-o zi se va întoarce şi îşi va regăsi lucrurile pe care le alesese cu atîta grijă, bucurîndu-se ca un copil că îi lăsase libertatea de a aranja, după gustul ei, căminul lor.

Vlad nu-i refuzase niciodată nimic, cu toate că salariul lui de tînăr inginer nu era prea substanţial. Stătea pînă seara tîrziu, aplecat peste proiectele lui, dădea meditaţii deplasîndu-se în diferite cartiere de unde se întorcea stors de vlagă. În casa aranjată de mîinile Renatei, în care fiecare colţişor era o încîntare, micile necazuri cotidiene ale lui Vlad rămîneau la uşă.

Atunci nu se gîndise că ea se putea plictisi tot schimbînd locul mobilelor, cumpărînd flori care să se răsfeţe în toate vazele din casă, mergînd la coafor, la croitoreasă, aşteptînd ca el să revină din maratonul unei zile de muncă.

De multe ori se supăra observînd cu cîtă uşurinţă risipeşte banii pentru care lui îi înţepenea mîna pe planşetă, dar cînd o vedea radiînd de bucurie pentru un fleac pe care şi-l dorea, zîmbea şi el gîndindu-se cît de puţin îi trebuie unei femei ca să fie mulţumită.

Doi ani trecuseră pentru el ca două clipe. Doi ani în care nu-şi dăduse seama că n-o cunoaşte aproape deloc pe femeia de lîngă el. Cînd o simţea fremătîndu-i în braţe, atît de caldă, atît de vie, credea cu încăpăţînarea îndrăgostitului că dăruirea ei era totală. Nu îndrăznise niciodată s-o întrebe la ce se gîndea, cînd rămînea cu ochii mari şi goi, părînd că urmăreşc cu încordare umbra unui gînd. N-o întrebase. N-o întrebase, pentru că toate gîndurile ei trebuiau să fie şi ale lui. Era normal. Doar o iubeau. Se iubeau. N-avea ce să-i ascundă. Era bucuria şi durerea, mîngîierea şi arsiţa lui. Clipa ce i se cuvenea din veşnicie.

Atunci... „De ce ?" Glasul se lovi cu sunet de pian dezacordat de pereţii nepăsători ai încăperii.

„Am început să vorbesc singur" — se gîndi el cu tristeţe.

Întrebarea aceasta şi-o mai pusese cu glas tare, citeodată, la birou. Colegii îl priviseră pe furiş. Dar el bănuia că-l compătimeau, chiar dacă nu îndrăzneau să-i întrebe nimic.

Pînă la evenimentul care-i schimbase cursul vieţii nu se împrietenise cu niciunul dintre ei. Acum nu mai suporta singurătatea. Dorea să vadă oameni, să vorbească mult. Tocmai el care era Omul-care-tace-ca-să-l-laşi-în-pace, după expresia Renatei.

Nu mai refuza invitaţiile colegilor la o bere. Putea să întîrzie oricît, acum cînd nu-l mai aştepta nimeni.

Izul stătut de tutun îmbibat în apartamentul dezolant, cu mobile prăfuite, draperii şi perdele atîrnînd greu, ca rochiile unor dansatoare obosite care s-au culcat îmbrăcate după o noapte albă, îi producea greaţă. Simţea nevoia să ia o gură de aer curat.

Aruncîndu-şi în grabă trenciul pe el, coborî în stradă. Îl întîmpină un vînt tăios. Se întunecase devreme. Trecătorii, destul de rari, se grăbeau să nu-i apuce ploaia, urmărind norii ameninţători.

La un colţ de stradă un copil privea descumpănit în jur. Vlad se apropie de el.

— Unde ai pornit, aşa singurel, băieţaş ?

— La mămica mea. Dar nu mai găsesc strada.

— Şi cum de te-a uitat atît de tîrziu pe afară?

— Nu m-a uitat, nene ! M-a lăsat la tanti Nina. Dar am fugit. Nu-mi place să fiu toată ziua cuminte. Şi nici să mă spăl pe mîini.

Vlad începu să rîdă.

— Şi te-ai hotărît să pleci în lume ?

— Nu în lume. La mama. Doar ţi-am spus odată. Blocul nostru e rotund şi are zece etaje. Noi stăm la şapte. Dar acum nu-l mai găsesc.

Şi băieţelul, îmbrăcat subţire pentru începutul capricios de primăvară, tremura în costumaşul albastru.

— Nu cumva e o staţie de maşină în faţa blocului tău ? — încercă să-l ajute Vlad.

— Ba da. Şi o cofetărie cu îngheţată de zmeură.

— Hai cu mine ! Că-l găsim noi imediat.

Şi Vlad îi luă minuţa în mîna lui, încercînd să-şi micşoreze paşii cît putea. Cînd descoperiră blocul „rotund", băieţelul o zbughi vesel înainte.

— Vezi, nene ? Ăsta-i blocul meu. Hai la noi, să-ţi arăt ce de jucării am !

Le deschise uşa o femeie tînără, slăbuţă, cu o şuviţă albă în părul tuns scurt. La vederea băieţelului, expresia severă lăsă locul unui început de zîmbet.

— Unde ai fost, copil rău ? De ce-ai plecat de la tanti Nina ? Ne-ai speriat în ultimul hal.

— Mi-a fost dor de tine şi am venit cu nenea să-i arăt maşinuţele mele. Ştii, nene, am şi un elicopter. Mamă, pot să i-l arăt ?

Femeia îi aruncă o privire stinjenită lui Vlad.

— Vă mulţumesc că l-aţi adus. Scuzaţi-mă ! M-am fisticit de tot. Poftiţi înăuntru !

Dintr-un vestibul înţesat de lucruri, Vlad o urmă într-o încăpere care arăta ca o sală de aşteptare, cu geamantane şi lăzi, corpuri de mobilă împachetate. Pe o masă mare, ovală, se afla un morman de cărţi şi cîteva caiete acoperite cu un scris mărunt, ordonat. Singura mobilă utilizabilă era o canapea, acoperită cu o husă albastră ca un cer de vară. Fără a părea cituşi de puţin derutată de dezordinea din jur, femeia îi făcu semn vizitatorului neaşteptat să se aşeze pe canapea. Copilul însă nu-şi găsea locul.

— Mamă ! Dar asta parcă nu-i casa noastră. Jucăriile mele unde-s ? Le-ai dat la alţi copii, ştiu eu, şi de-aia m-ai trimis pe mine la tanti Nina. Credeai că n-o să aflu. Şi copilul izbucni în plîns.

— Vino încoace, Zorel, şi uită-te la mine ! Ştii că mama nu minte. Ţi-am spus că tata a plecat departe şi nu ştiu cînd se întoarce. Şi pînă atunci trebuie să ne mutăm de aici. Casa asta e prea mare numai pentru noi doi. O să avem una mai mică.

— Şi camera mea cum o să fie ? întrebă copilul luînd-o pe maică-sa de gît.

— O să ai şi camera ta — oftă femeia — de care o să ai singur grijă. Şi o să-ţi aşezi maşinuţele şi avioanele într-un colţ în care facem garajul. Ne pare rău — se adresă ea de data aceasta lui Vlad, dar aştăzi n-o să vă putem arăta cum ne jucăm noi.

— Nu face nimic, spuse Vlad încercînd să se ridice de pe canapea. Talpa îi alunecă însă pe parchetul gol şi se trezi pe jos cît era de lung. Femeia şi copilul se uitară nedumeriţi la omul întins pe parchet, apoi Zorel se apropie încetişor de el, se aplecă şi-i atinse faţa cu mîinile. Vlad îl prinse în braţe şi se ridică deodată în picioare, ţinîndu-l deasupra capului, aproape de tavan. Copilul ţipă odată scurt, apoi se aşeză pe umerii lui Vlad, lipindu-se de ceafa lui şi stringîndu-l cu minuţele de după gît.

— Vrei să fii căluţul meu aştăzi ?

Femeia şi bărbatul se porniră pe ris.

— Vreau, aprobă Vlad. Dar spune-mi ce trebuie să fac ?

— Să zbori. Că eşti cal năzdrăvan — răspunse cu gravitate copilul.

— Ai dreptate, Zorel, observă Vlad. Îţi promit că am să mă antrenez. Şi îl lăsă uşurel jos. Acum e tîrziu şi trebuie să ne odihnim.

Îşi luă trenciul şi se uită spre mama copilului care zîmbea mulţumită.

— Să vii şi mîine, nene ! Dacă ştiu că vii, nu mă mai duc la tanti Nina. Acolo nu am bărbaţi cu care să discut.

Ochii bărbatului poposiră o clipă pe chipul femeii din faţa lui, care-i susţinu, senin, privirea.

Se îndreptă spre ascensor, dar se răzgîndi şi coborî fluierînd treptele.

matei gavril

1986

Viaţa mi s-a umplut de viaţă.
Din imperiul singelui,
Strigă inima mea ca un punct de piatră.
Ca o stea-ndepărtată lătrînd.
Limba ei taie-n carnea albastrului
Fire lungi de lumină
Şi le ţese în pinze de paianjeni
În vis tremurînd
Peste-a cerului largă tulpină.
Nu mai am nici un gînd.
Corpul meu este plin cu ţărînă.
Înmuguresc sub această zăpadă albastră
Ca un fir sub o plapumă de pămînt,
Sămînţa clipei s-a umflat şi a spart
Reverberînd : 1943–1986 !
Copilul şi nevasta mea
Vor trece într-o altă caleaşcă.

Gînd

Voi pleca de acasă
Cu zăpada cea mare
Ca un voal de mireasă
De supărare.

Voi prinde rădăcini
Într-o carte
Şi voi trăi-n străini
Mai departe.

Mă voi naşte din nou
Într-un an care vine.
Voi fi un nume nou
Pe care o să-l poarte oarecine.

Patria şi Poetul

Tu, Patrie,
Eşti singura mea iubită credincioasă
Care n-ai să mă-nşeli niciodată.
De-aceea te iubesc atît de mult
Că nici nu simt nevoia să ţi-o spun
Decît în clipa asta cînd mor pentru tine
De 23 000 000 de ori
O dată-n parte pentru fiecine
Îţi poartă-n sine cele trei culori.
Patrie – mumă bună, fraţi, surori,
Căci fiică nu-mi eşti mie
Ci-ţi sînt fiu iubitor.
Tu, părinte al meu,
Dac-ai şti cît de greu şi ruşine îmi vine
De-acest poem răsunător.
Căci iubirea mea pentru tine
Este subînţeleasă.
Este-aşa cum ţi-aş spune
Că îmi pasă de mine.
Tu, singurul meu zeu
Întrutotul.
Patronime divine :
Patria şi Poetul.

O întîmplare nemaiîntîmplată

Întîmplări nemaiîntîmplate
S-au mai întîmplat întîmplător
Şi în trecutul îndepărtat
Al celui mai apropiat viitor.

Dar o întîmplare nemaiîntîmplată
Care mi-ar place
Să nu se mai întîmple întîmplător
Ar fi un viitor întreg de pace.

Pe dinafară

Că timpul se depune pe creier şi în oase
O simt aşa cum n-o pot spune-acum.
Femeile frumoase ce hidoase
Ajung seara la margine de drum.
Că eu sînt cel mai mare poet oricum acum
Aceasta nu-i un semn de întrebare
Şi nici sfidarea bunului simţ comun
Cît sentimentul dintr-o afirmare.
În faţa demiurgului nu-i nimeni mare
Aşa cum nu e nici un poet mic,
Iar spiritul universal călare
Poate să-l poarte cel mai mic pitic.

Eu voi fi doar un nume oarecare
Pe-o cruce sau pe-o stelă funerară
Cum sînt atîtea nume-n calendare
Care se ţin minte pe dinafară.
Dar asta n-are nici să mă încinte
Aşa cum n-are nici cum să mă doară.
Mai bine-aş fi rămas închis în pinte-
Cul vremurilor, în afară.

teatru

t

Livada cu vişini

1. Faţă de interpretările „trăirii" sentimentale, de tip stanislavskian, ale pieselor lui Cehov, regizorul Gheorghe Harag de la Teatrul de Stat din Tg. Mureş a încercat o lectură diferită a textului, urmărind dezvoltarea unui ritm interior al spectacolului său din succesiunea lentă sau rapidă, a unor „imagini vizuale", teatrale, pendulînd între tragic şi comic, între imobilitate şi mişcare **au ralenti.**

Mergînd pe linia „distanţării" lui Liubimov, departe de ascetismul brechtian, dar la fel de rece, Harag a dorit să demonstreze că teatrul este, înainte de orice, un joc, supunînd actorii unei asidue munci de dedublare, supunînd spectatorii unui şir neîntrerupt de şocuri vizual-auditive, pentru a-i determina să reflecteze şi să înţeleagă.

Divizînd spaţiul scenic sau dîndu-i alte perspective printr-o a doua cortină, recompunîndu-l, aplatizîndu-l sau amplificîndu-l prin arhitectura luminii sau a culorii albe, în consens cu scenograful Romulus Feneş, regizorul Harag optează net pentru formula „spectacol în spectacol" : o suită de tablouri vivante, muzicale şi apropae coregrafice conduc actorii într-un labirint de sensuri metaforice, purtîndu-i, de la o clipă la alta, de la imaginea statică (afiş sau fotografie scenică) la dialogul realist, de la pantomimă la circ, de la tragedie la farsă, făcînd din ei interpreţii şi spectatorii unei mereu alte reprezentaţii, revelînd, pe rînd, drama însingurării umane, drama lipsei de comunicare, descumpănirea unui mare moment de trecere de la o lume la alta, prăbuşirea apocaliptică a livezii cu iluzii odată cu tornada unei alte deveniri sociale.

Contrastul ideologic creat de opoziţia celor două lumi, a celor două clase care se petrec şi se interferează (pînă aproape de confuzie), schimbîndu-şi doar locurile, e dublat regizoral şi tehnic de melanjul tuturor genurilor de alternarea violentă şi transformarea firească a stărilor de spirit, prin opoziţia dintre lumină şi penumbră, dintre alb şi negru, dintre tăcere şi strigăt, dintre încercarea de comunicare şi imposibilitatea găsirii celei mai mici rezonanţe umane, dintre golul sufletesc al fiecărei fiinţe şi multitudinea individualităţilor solitare, existînd în comun, prin opoziţia dintre aşteptare şi neîmplinire, dintre linişte şi zgomot, dintre tăcere şi muzică.

Atras de dedublarea personajelor în situaţii-limită, Gheorghe Harag oferă o lectură contemporană a unui text clasic, prezentîndu-ne, prin procedeul demistificării fireşti, ridicolul unor umbre ale trecutului.

Severitatea decorului lui Feneş, grimasele bogate, pantomimele actorilor, baletul lor scenic, adresările directe către sală, contribuie ca spectacolul să fie dominat cînd de o puternică impresie de exuberanţă (evident, aparentă), cînd de o tristeţe adîncă, dar instabilă, sugerînd apatica inconştienţă a lumii care apune, pentru care nici un sentiment nu mai poate rămîne constant.

În spaţiul haotic al grotei uriaşe a timpului, personajele nu-şi mai păstrează decît teatralitatea, devenind liliputane, plutitoare, neputincioase. Imensa pilnie a unui gramofon deschis spre public aspiră — în ritmul, dansul şi letargica muzică a morţii — vieţile oamenilor, făcîndu-i ridicoli, purtîndu-i în derută, agonic, spre lumina crepusculară a speranţei, care sfîrşeşte dramatic, în final, odată cu prăbuşirea cosmică a întregului eşafodaj. Trecînd dincolo de litera textului lui Cehov, Harag inventează, pentru noul desen al personajelor sale, un nou mers, gesturi noi, un mod de a vorbi cît se poate de teatral, cînd afectat, cînd simplist, strident, enervant de popular, un nou mod de a evolua scenic (în manieră coregrafică) sau reproducînd lentoarea filmării cu mai multe imagini pe secundă, pentru a traduce dimensiunile stărilor de suflet şi funcţiile acestora. Albe conturi în hăul deschiderii albe a decorului sau siluete agonice în contre-jour, personajele îşi pierd orice consistenţă umană, viermuind fantomatic. Prin comentariile muzicale (vocal-instrumentale), prin rîsul-plîns grotesc, prin jocul-joacă, momentele triste sînt transformate în prilejuri de exaltare.

Nicoleta Gherghel

film

f

Furtună în Pacific

Nicu Stan nu este un caz singular de operator care a optat pentru regie. Au mai făcut-o cu rezultate meritorii **Nicolae Mărgineanu** şi **Dinu Tănase,** demonstrînd cu forţa artistică a operelor realizate că pasul făcut a fost justificat optiunea.

La al treilea lung metraj de ficţiune, **Nicu Stan** alege un scenariu (autor : prozatorul **Constantin Novac**) cu suficiente premise cinematografice tinînd nu numai la universul oamenilor mării, spectaculos şi tensionat, dar şi de împrejurările excepţionale la care este supus grupul de marinari de pe vasul „Saturn".

Diferenţiaţi prin contururi precise, atribute definitorii, oamenii mării sînt mai puţin reuşit surprinşi sub aspectul nuanţelor de adevăr uman, cu reacţii firesti sau nu într-un context marcat de o situaţie limită.

Grava avarie de la bordul vasului descoperă caractere şi precizează virtuţi, dar ansamblul rămîne monoton şi, culmea!, fără suspans din cauza unei rigidităţi excesive a discursului filmic. Efectele speciale — atît de necesare şi de importante pentru un asemenea gen de filme — rămîn la nivelul unei compoziţii şcolăreşti cu rezultate ce ţin mai mult de comedie decît de, presupusa, dramă. Desigur, nu toate scăderile vizibile de tonus se datoresc cineastului. Dar un mare artist al imaginii cum este şi rămîne **Nicu Stan** cred că ar fi putut găsi soluţii acceptabile pentru trecerea satisfăcătoare a examenului efectelor speciale.

Un flash-back oniric cu certe irizări poetice, într-un moment dramatic rămîne distonant prin singularitatea lui, prin neaderenţa faţă de restul perspectivei narative.

Ce rămîne de reţinut din acest film consacrat actualităţii, marinarilor, cu intenţia declarată de a înfăţişa cîteva din marile calităţi umane solicitate de o profesiune încă fascinantă, în ciuda concurenţei zburătorilor ?

Cîteva portrete de luni de mare însufleţiţi pe ecran de **Dan Condurache, Dorel Vişan, Şerban Ionescu** şi **Remus Mărgineanu,** un contrapunct frumos construit de **Valeria Seciu,** cu datele unei complexe feminităţi şi cîteva intenţii ideatice referitoare la capacitatea de rezistenţă umană, la suportul moral al colectivităţii aflate într-o situaţie excepţională, la raportul între conştiinţă şi datorie, la pragul, trecut insesizabil, între curaj şi laşitate.

Dificultatea conturării exacte a întregului bagaj emotional presupus de întîmplările narate a fost dublată şi de modul suficient de exterior al abordării unor personaje cum ar fi, şeful transmisiunilor sau chiar comandantul, ale căror partituri suferă de o evidentă univocitate. De asemenea, finalul rămîne superficial construit cu inabile acumulări de afirmaţii pleonastice, explicative şi vai !, atît de puţin specifice artei a şaptea.

Pe marele artist al imaginii din **Răscoala, Dimineţile unui băiat cuminte, Baltagul, Puterea şi adevărul, Actorul şi sălbaticii, Înainte de tăcere, Punga cu libelule, Clipa,** etc., etc., îl aşteptăm cu un viitor film în care premisele să fie în consonanţă cu materializarea lor, iar aspiraţiile să fie pe deplin concretizate în armonia tropilor imaginii.

A rulat la cinematograful Studio, cuplat cu o destul de plată prezentare a unor „secrete" din lumea filmului (producţie R.D.G.), filmul de debut **Lucrare de control,** semnat de **Ilie Epstein,** scenariul : **Ion Bucheru.** Pelicula, realizată corect, în limitele procustiene ale unui scurt metraj (20') şi probabil ale unui deviz draconic, constituie un argument viabil înnobilat de efortul unor actori ca **Marian Râlea, Magda Catone, Ion Fiscuteanu, Octavian Cotescu, Elena Bog** de a da viaţă unei situaţii destul de generale legată de prezentarea la posturi a medicilor. Totuşi, sistemul condiţionării debutului de un scurt metraj de ficţiune rămîne neconvingător, cu multe amendamente necesare. De altfel, şi precedentele încercări confirmă necesitatea modificării acestei condiţionări.

Călin Stănculescu

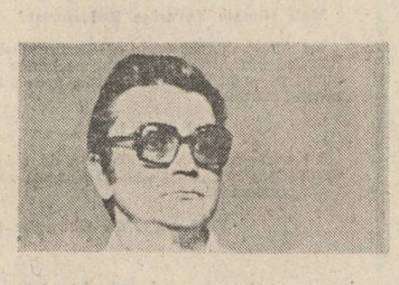

DEBUT

mircea deliescu

GLOABA

Se învățase atît de bine cu biciul noduros al lui Bărzăun, încît nu mai simțea loviturile primite peste șolduri slabe și ieșite în lături ca niște cioturi. Deatîtea lovituri, pielea își pierduse părul, ca un cojoc ros de ploi și de vînturi. Drumurile pe care le avea de făcut, mereu aceleași, le cunoștea atît de bine, că nu mai avea nevoie să simtă struna zăbalei ruginite pentru a o lua la dreapta sau la stînga. De cele mai multe ori mergea cu ochii închiși, pentru că dreptul îi obosea privind mereu același decor, iar stîngul îi era acoperit de o albeață cît toate zilele. Soarta a fost totuși bună cu ea în privința auzului. Cu vreo cîțiva ani în urmă, cînd, obosită de drumuri și flămîndă, n-a răspuns la curtea asiduă pe care i-o făcea armăsarul lui Gelatu, acesta a mușcat-o de urechea dreaptă așa de tare, că a rămas să audă numai cu stînga, partea ochiului cu albeață. Cu picioarele o ducea binișor. Putea să meargă destul de drept și fără poticneli cînd se afla între hulube. Încolo...

Tot cartierul îi spunea simplu, Gloaba. Sau, dacă cineva ținea ca adresa să fie și mai exactă, Gloaba lui Bărzăun. Nimeni nu mai ținea minte că gloaba de acum fusese cîndva roaiba svelță și iute ca fulgerul, care oprea lumea în extaz pe străzi, la șareta cu roți de cauciuc a lui Florian, Costache Florian, șeful depozitului de vinuri. Costache Florian prefera să se plimbe prin oraș cu șareta, că avea și mașină, și încă una neagră și cu patru faruri. Stăpînul de atunci simțea furnicături pe sub piele de plăcere cînd se afla în șareta trasă de ea, Gloaba de acum, care parcă zbura, transmițînd pasagerului o parte din vibrațiile ei de femelă tînără și focoasă. Doamne, cum o mai priveau toți caii, urmărind-o cu ochii umezi ! Atunci, demult, toți trăpașii întorceau capetele și sforăiau în căpestre numai cînd auzeau pe cineva rostindu-i numele : Libelula. Acum...

Acum, înzorzonată în hamul improvizat din sfori și resturi de curele, trage căruța lui Bărzăun, în cătarea deseurilor prin curți și pe maidane, că asta e meseria stăpînului, să achiziționeze deșeuri de tot felul și să le vîndă la cintar, în piață, la madam Guță, care pe vremuri se plimba pe Strada Mare cu miinile încărcate de inele și cu trei șiruri de mărgele la git.

În dimineața aceea de sfîrșit de vară, Bărzăun se sculă mai tîrziu ca de obicei. Băuse crîncen cu o seară înainte și era mahmur. Cînd se apropie să-i pună căpăstrul, ea întoarse capul, scîrbită de mirosul de tutun și de rachiu care ieșea în valuri din gîtlejul stăpînului. Acesta, nervos, îi trase una peste bot cu hățurile îndoite, lucru gestul drept un act de rea credință.

— Stai, gloaba dracului ! Ai înnebunit ? Ia n-o mai face pe matrafusa !

Se supuse tăcută și porni agale, trăgînd după ea căruța hodorogită, avînd același program pe care îl știa de zece ani.

În fața bisericii Cuvioasa Paraschiva se opri, pentru că stăpînul nu reușea să-și aprindă țigara. Mîinile îi tremurau și nici chibritul nu prea era de calitate.

...Aici a avut loc cununia lui Costache Florian cu Matilda, fata cea mai mică a lui Iovită Zbarcea, măcelar de lux în piață. Ce mai nuntă de pomină a fost ! Curgea vinul în ulcele direct din butoiul instalat în căruța lui Tache Pompilă, căruță mare, trasă de doi cai voinici, albi și punctați cu negru. Libelula se afla în fruntea alaiului, cu coroniță albă pe cap și cu panglici multicolore la căpăstru. Toți caii din alai se băteau să ocupe un loc cît mai apropiat. Ce frumoasă era, doamne, și cît de mîndru era Costache Florian cînd se urca în șareta cu roți de cauciuc ! Pentru nuntă tocmise un jocheu de la hipodromul din Brăila. Atît. În rest, nimeni nu avea voie să se apropie de șaretă. Nunul mare, Hristea Paraipan, responsabilul restaurantului din Strada Mare, a încercat să-i dea vin. A refuzat, nu se cădea, ce-ar fi zis lumea, ceilalți cai din alai ! Dar Iovița Zbarcea ! N-ar fi umplut orașul cu tot felul de vorbe ? Că Libelula-i o bețivă, că Libelula face ochi dulci la toți caii pe care-i întîlnește... Trei zile, cît a ținut nunta, Iovița Zbarcea a stat încruntat, pentru că lumea se înghesuia mai tare la vinul lui Florian decît la fleicile lui, chiar dacă erau ținute în căruță sub pături, ca să stea calde. Mamă, și după nuntă, ce mai horă s-a încins ! S-a descoperit că Iovița Zbarcea făcuse nunta cu fleici luate din hală, pe care uitase să le plătească. De, carnea nu se poate înmulți cu apă ca vinul...

— Dii, gloaba dracului ! îi întrerupse Bărzăun amintirile. Urni cu greu hodoroaga și traversă șoseaua națională, o luă prin fața gărăriei și intră pe Dobrogeanu. Marfă era puțină și Bărzăun era nervos. Nu se opri nici în colț la Drăgăicii, nici în altă parte, ci merse întins pînă la Potcoava. Aici se odihni aproape un ceas, pentru că stăpînul a intrat să se dreagă cu mărunțișul care îi mai rămăsese prin buzunare.

...Din circiuma asta l-au înhățat pe Costache Florian, cînd s-a descoperit delapidarea de la vinuri. Își adusese stăpînul să bea ultimul pahar de amărăciune. Știa ce îl așteaptă și de mai bine de o săptămînă, nu mai avea alte preocupări. Bea și ziua și noaptea. Și injura dușmanii, care nu avuseseră altă treabă decît să-i păzească lui gestiunea. Cînd l-a văzut urcîndu-se în mașina miliției, mai că ar fi avut curajul să bea un pahar.

— Dii, gloaba dracului ! îi trecu pe la urechea zdravănă îndemnul lui Bărzăun. Dii, că vine seara și nu mai avem ce bea. Pe Domneasca avură mai mult noroc, așa că la Obor, Bărzăun își putu permite să mai facă un popas. A lăsat-o în soarele arzător al sfîrșitului de vară și a intrat în bufetul plin cu tot felul de cheflii. Roiul de muște care se adunase în jurul ei nu-i dădea prea mare bătaie de cap. Era prea cuprinsă de amintiri ca să o mai preocupe ce se petrece în jur.

...În seara aceea de sfîrșit de ianuarie, cu puțin timp înainte de a trece de la trăsură la căruța cu vechituri, Libelula — mai purta încă numele ei de glorie — venise de la gară cu niște clienți ametiți, care ar mai fi băut ceva. Bărzăun, pe vremea aceea, cel mai cunoscut proprietar de trăsură din oraș, intră să bea un rachiu și să se mai încălzească. Ea a stat afară, sub pătura veche, nu putea să suporte mirosul greu de tutun și alcool. Deodată, în spatele trăsurii a oprit o sanie. Era trasă de un cal alb, înalt și cu priviri senine. După ce stăpînii au intrat zgribuliți, Sultan — din discuția la care trăsese cu urechea îi aflase numele —, Sultan privi timid în toate părțile și, după ce s-a convins că nu e urmărit, s-a apropiat de trăsură.

„Bună seara."

„Bună seara."

„De ce mă privești așa ?"

„Pentru că ești foarte frumos, Sultan, n-am mai întîlnit pînă acum un cal ca tine."

„Și tu ești frumoasă. Cum te cheamă ?"

„Libelula."

„Știi să zbori ?"

„Nu, dar oamenii spun că trapul meu seamănă cu zborul unei libelule."

Au fost cele mai frumoase clipe din viața ei. Niciodată nu s-a simțit ca atunci, sub fulgii mari și pufoși care cădeau blînzi, și alături de silueta albă și semeață care îi ținea tovărășie.

— Dii, gloaba dracului ! Dii, că se face seară și închide madam Guță.

Asta era teama stăpînului, că închide madam Guță și nu mai are de unde să facă rost de bani pentru tutun și rachiu. Cît despre ea, se învățase să rontăie resturile de paie și de coceni care cădeau de prin căruțe sau care erau aduse de vînt în ulițele Flămîndei. Și asta numai noaptea și în zilele de sărbătoare.

La gară n-au stat prea mult. Numai cît să revadă filmul cu întîmplarea aceea de pomină, cînd s-a aruncat sub tren fata lui Mihai Leon, care era în dragoste cu băiatul lui Löbel, ceasornicarul și care... Se adunase lumea ca la bilci, tot orașul era acolo. ...Jack Löbel avea doi băieți. Frumoși și cu meserii curate, ceasornicari, așa cum era tradiția la ei în familie. Față în față cu ceasornicăria lui Löbel se afla plăcintăria lui Mihai Leon. Și Mihai Leon ăsta avea o fată care știa să facă de toate cîte sînt în lumea asta. Numai carte n-a știut să învețe, pentru că, se gîndise ea, era mai plăcut să stai cu băieții pe sub castanii din curtea liceului decît cu coatele pe bancă. Pînă într-o zi cînd Mihai Leon a fost chemat la directorul liceului și i s-a spus că Pușa nu mai are nevoie să vină la școală, că ce-o interesa, putea să învețe mai bine în altă parte decît pe sub castani. Și Mihai Leon a hotărît ca Pușa să stea în prăvălie și să vîndă plăcinte. Și Pușa se descurca așa de bine, că toți tinerii din oraș au renunțat la mîncarea gătită și s-au reprofilat pe plăcinte. Așa se face că a început să vină la plăcintărie și Adrian Löbel. O dată, de două ori, de șapte ori... După aceea a început să i se strice Pușei ceasul. După aceea... După aceea, Pușa a dat zvon în tot orașul că se aruncă sub tren. Norocul mare a fost că a nimerit un tren cu vagoane-dormitor pentru muncitori și fără locomotivă. Ea, Libelula a fost cea care a dus-o cu șareta ca vîntul pînă acasă în aplauzele oamenilor care se postaseră de o parte și de alta a Bulevardului Gării.

De măritat cu Adrian, tot nu s-a măritat. O scosese de sub vagonul ruginit un vlăjgan care i-a picat direct în suflet, și care a rămas pînă în februarie, cînd a plecat în armată.

— Dii, gloaba dracului ! Bagă-te pe Cringul Meiului, avem treabă.

...Pe Cringul Meiului — na, că a uitat numărul ! — venea pe vremuri cu Costache Florian la madam Costescu, podgoreanca năbădăioasă care îl ținea în casă pînă tîrziu și, cînd îl conducea la șaretă, se lipea de el ca un plasture și stătea așa cîte un ceas, pînă în zori, cînd se auzea sirena la Venus. Ce-i drept, venea numai cînd împiegatul Mișu Costescu era de serviciu la gară. De fiecare dată, șareta făcea un ocol pe la gară, așa, din întîmplare. Nu de alta, dar și Costache și madam Costescu erau oameni cu vază.

Numai că, într-o seară, după ce stăpînul a intrat în casa cu multă dragoste, în șaretă s-a urcat tiptil Matilda, soția înșelată. S-a urcat și a așteptat pînă cînd a sunat fabrica. Tărăboiul care s-a încins în zori, a făcut pe mulți gură-cască să întîrzie de la lucru.

— Prrr, gloaba dracului ! La piață, în fața tribunalului, Bărzăun s-a întîlnit cu un prieten cu care a plecat vreo două ceasuri. Printre frînturi de somn pe apucate, își aminti de divortul lui Costache Florian. Nu se știa precis cine de cine divorța. În sala de judecată divorța ea, afară divorța el. Tot așa vreo opt luni, pînă într-o zi, cînd a rămas să divorțeze numai Matilda, Costache fiind detașat pentru mai multă vreme la penitenciarul din Buzău, pentru că închisoarea orașului fusese reprofilată pe produse lactate.

Și uite cum, un divorț poate să distrugă o carieră frumoasă a unui exemplar cabalin rar. De la divorțul acela a început declinul. De cîte ori trecea prin fața tribunalului, simțea furnicături prin toți mușchii și dureri în copite. Uneori o apuca o stare ciudată de agitație, că ar fi vrut să dărîme cu copitele toată clădirea. „Ce nevoie or fi avînd oamenii de tribunale ? Uite, noi, caii, nu avem nici tribunale, nici judecători. Putem ajunge de risul lumii și fără ele."

— Dii, gloaba dracului ! Hai la madam Guță.

Se însera. Madam Guță aștepta cu coatele proptite pe tejgheaua soioasă și trăgea cu sete dintr-o țigară. Nu avea chef de vorbă și nici Bărzăun nu mai avea răbdare să aștepte. Luă banii și se întoarse la căruța hodorogită. Se urcă greoi și numără banii nemulțumit. Cu o înjurătură înfundată aruncă o privire dușmănoasă spre femeia care își rumega amintirile de pe vremea în care toți bărbații întorceau capetele după ea pe Strada Mare.

— Dii, gloaba dracului !

Deși goală, căruța i se păru nespus de grea. Ca să nu încurce circulația pe Strada Mare, se opri în spatele cinematografului, pe Smîrdan. Îl urmări pe Bărzăun cu ochiul tulbure cum dă colțul și se îndreaptă spre restaurant. Nu-și mai simțea picioarele pe pămînt. I se părea că este din ce în ce mai ușoară și deveni neliniștită. Avea senzația că se înalță. Sus, tot mai sus, pînă aproape de stele. Deodată, își simți capul greu, greu ca plumbul. „Ce-ar fi să mă las puțin ?... Așa, încet, să nu se rupă ceva la căruță. Numai un pic..." Cînd simți sub tîmplă răceala bordurii de ciment, își dădu drumul cu toată greutatea. Nu mai știa unde se află. Simțea că îi e bine și că o să intre într-un somn adînc...

Nu se mișcă la apropierea lui Bărzăun. Acesta scuipă cu ciudă chiștocul din colțul gurii și o privi cu mîinile în buzunare.

— MurișI, gloaba dracului !...

Florin și Pucă

Urmare din pag. 1

legătură aparentă cu textul, stilul este perfect urmuzian. Aceasta ne face să credem că Pucă nu este altceva decît Urmuz în grafică, admițînd, cu toată riscurile subînțelese, că are geniul predecesorului. Desigur, dacă nu ar fi, s-ar putea crea multe similitudini între cei doi, măcar gîndindu-ne atît la dimensiunea, evident restrînsă, a creației lor, cît și la rafinamentul expresiei. Pucă nu este un desenator obișnuit, sigiliul său inconfundabil izolîndu-l pînă la a fi negat chiar de confrații săi de linii. A-l numi numai grafician, cînd el este mai mult decît atît, un artist total, de excepție, de unică și inestimabilă valoare, este greșala cea mai la îndemînă a unor contemporani grăbiți să se autocontemple cu suficiență.

Scrie Fănuș Neagu în caldul său cuvînt care deschide recentul album „Pucă" apărut la „Meridiane" : „Prin desenele lui umblă rădăcini de mărgean negru, copaci hrănind universul cu întuneric, tauri cu două capete, azvîrlind șbilțuri, ca hingherii, ca să prindă ciini suiti pe palate, bufnițe avîndu-și culcușul în migdalele sau orbul ochilor unui bătrîn (mereu același), așteptînd o aschie de sidef din soare sau o răsturnare de constelații, trec sănii de la Singapore peste spinări de mărăcini apocaliptici, în sănii gonesc cai, între ei, cu barba curgîndu-i într-o hîrcă și cu mîinile atîrnate de inimi mutate în cer, Pucă, deasupra lui un înger de față nestiind încotro să-și ia zborul, un cor de poeți stîrbi cîntînd colinde, din sfeșnice culegînd flori și peste toate, Păunul Vasile, care ne ciugulea nopțile și ne sfîrteca somnul...".

Mai sînt și alte asemenea cuvinte nestemate, scrise cu gîndul la desenele lui Pucă și cuprinse în „Antologia de texte" care-i însoțește desenele din Album. Un album ce are drept titlu doar numele lui : Pucă.

Fără Florin. *Pentru că* Florin *este numele său de om care ascunde sub inimă un suflet bun, generos, capabil de sacrificii de neînchipuit pentru cei din apropiere lui. Un suflet înconjurat de ziduri negre, patinate, aparent din piatră, dar care pînă la urmă se dovedesc a fi din foiță subțire și fum de santal, nu atît de netrecut, cît înmirezmat.*

Pucă este numele său de artist. Un artist care, dincolo de umorul său absurd, privește în viață și în moarte cu eternul sentiment al trecerii, cu aspirația de a ajunge la un soare care nu există decît dincolo. Pucă este de aceea numele unei lumi inconfundabile, în care visul și veghea, viața și moartea par să-și împrumute hainele, dintr-o firească dorință de supraviețuire nu atît prin rîs, cît prin suris.

Acel suris ușor obosit al celui care cunoaște ceea ce iubește și iubește ceea ce cunoaște, în dulcea ambiguitate a filosofiei „d-ale vieții", cu calda resemnare în față a ceea ce ne e te dat prin fire și prin soartă.

Este, desigur, greu să înțelegi și să te faci înțeles navigînd numai pe o hîrtie albă cu creionul în mînă. Trebuie să ai un curaj ieșit din comun să vrei să creezi o lume într-o lume gata creată. Acest curaj exemplar nu-l pot avea decît marii artiști, iar Florin Pucă este unul dintre ei.

gheorghe suciu

27 iunie

Iată, că ideile sînt fapte,
Ierburile sînt lapte
Și țițele sînt dinți,
Copiii — părinți.

Dară ce vom fi
Cînd vom răsări
Într-un smoc de iarbă
Ca un strop de barbă ?

Oricum, vrem să ne-ațînem
La locul ce-aparținem,
Încă ni se năzare
Cărare viitoare.

Pe sub soare, pe sub lună
Pe atomi se pune brumă,
Și mai sus, sub stele,
Zvon tardiv de cinticele.

4 august

Ai trecut ca o nălucă
Precum firul din caierul de pe furcă
Și ca o părere
De dincolo de propria-mi vrere.

Ai fost bună și rea
După cum mi se părea.
Mi-ai dat îndoiala că sînt la zenit
Cînd încă nu eram definit,
Iar cînd am și crezut că sînt
M-ai întors înspre pămînt.

Un al nesaselea simț imi dă de știre
Că un fel de putere
Nu mă dă pradă la descumpănire.

27 noiembrie

Zi ploioasă, mohorîtă.
Nici un dor oricît de vechi —
Numai ea, monotonia,
Ritmînd surda în urechi.

O nălucă se întrupă,
Dar nu-i dau nici un curaj —
N-oi fi mîine ce sînt azi —
Vădu-mă de-nduplecă-mă.

Mai sînt zile, mai sînt azi —
Le vor bate ceasurile,
Cum în iazuri teascurile
Și vintoasele în brazi.

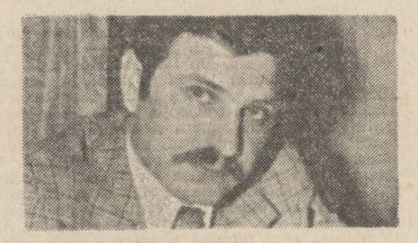

Mîna mea, de mult străbună,
Ține floarea asta-n mînă.
Oare poartă leacurile
Ce-ntremează veacurile ?

Oare scrie pe hîrtie
Dorul ce n-a fost să fie ?

octombrie

Foșnește rochia-n antreu,
Presimt parfumuri noi, tîrzii.
Dar cine ești ? dar cine-s eu ?
Astăzi nu știm. Mîine vom ști ?

Proverbele de altădată
Noi le-am luat cam în deșert.
Mă poți ierta, bătrînă fată ?
Eu nu pot nicidecum să-mi iert.

Mugesc cocoare către sud,
S-așează brumă pe poteci ;
Nu simt nimic, nimic n-aud
Din turnul meu cu murii reci.

Abia ecouri de mai vin
Bătînd urechea înfundată.
Ci mormăie un cîntec lin
Ce nu-l știusem niciodată.

Ci mormăie un cîntec lin
Ce nu-l știusem niciodată.

prin iunie

Pasărea asta, din pom,
Ziua, noaptea n-are somn
(Și nu mă cheamă Ion...) :
Cîntă ca o apucată
Cîntec de frunză uscată,
Dă cu ciocu-n trunchiul vechi
De mă țiuie-n urechi,
Nici o clipă nu s-ațîne,
Scurmă-n mine,
Bate-n zile.
— Ce vrei, pasăre-copile ?

Literatura unei construcții: omul nou (III)

Urmare din pag. 1

a trăirilor sale interioare, a proiecției sale simbolice în cadrul unor viziuni umane mai cuprinzătoare, realizate mai ales prin înaintarea largă, majestuoasă a prozei noastre contemporane. Subliniem toate acestea deoarece ele formează platforma solidă de unde trebuie să mergem mai departe, să ne ridicăm mai sus în proiecția omului nou, neputînd fi vorba în nici un fel de o întoarcere la personajele schematice, lipsite de vitalitate și putere de convingere ale epocii dogmatice, anterioare Congresului al IX-lea.

De pe platforma ideologică actuală a documentelor noastre de partid ne apare evident că experimentarea unor noi modele ale personajului literaturii și artei noastre contemporane trebuie să urmeze linia de clarificare a idealului social pe care-l urmărim. Dacă acest ideal vizează profilul unui om mai bun, mai drept, mai frumos, eliberat de tarele moștenite de la vechea societate, sau pur și simplu, existente în firea umană, putînd însă să fie ameliorate prin educație și modelare socială, ni se dezvăluie și faptul că literatura și arta noastră trebuie să lucreze mai mult în interiorul acestui ideal, să-l dezvolte, să-l înfățișeze societății în imagini vii, capabile să influențeze evoluția ei.

În acest sens putem spune că dialogul artei cu realitatea socială abia de aici poate să se profileze în adevăratul înțeles al cuvîntului. El poate fi întrevăzut chiar în interiorul unor concepte artistice cu care operăm în mod obișnuit, fără să fim însă destul de atenți totdeauna la aspectele lor de perspectivă. Spunem astfel că literatura și arta sînt o oglindă a realității sociale, fapt care este adevărat, dar care riscă să fie înțeles greșit dacă nu se are în vedere idealul social, uman al acelei realități. De la ideea de oglindă se alunecă în acest caz ușor la ideea de copie a ceea ce se oglindește (ceea ce este o eroare), pe cînd introducerea noțiunii de ideal ne obligă să ne gîndim mai mult la ideea de proiecție (proiect) al realului oglindit în conștiință, ceea ce ne sugerează mai bine statutul de fapt al creației. Vorbind în termenii pe care ni-i propune estetica, în oglinda literaturii și artei trebuie să se oglindească nu numai realitatea unei societăți, ci și idealul acesteia, obiectivat în conștiințe sociale, în tensiunile și arderile către o realitate mai înaltă proiectată în interiorul perspectivelor creației. Se pune în mod firesc întrebarea : ce raporturi se stabilesc între diversele aspecte de ansamblu ale creației privită ca expresie a oglinditului social ? Unde se află mai mult potențat idealul și unde aspectele realității, în manifestările ei obișnuite, cotidiene ? Evident că între unul și celelalte trebuie să existe o anumită opoziție, o tensiune complexă, care poate fi dedusă și teoretic pentru oricine are dezvoltată cît de cît o anumită practică dialectică. Purtătorul acestei tensiuni nu poate să fie decît personajul care se apropie cel mai mult de ideal, iar obstacolele pe care le trece, le învinge, se constituie în detalii ale realității date și oglindite cu fior narativ sau dramatic în creație. Idealizarea personajului nu înseamnă și idilizarea lui cîtă vreme se păstrează relația sa tensională cu împrejurările reale în care acționează. Fidelitatea detaliilor este aceea care conferă deci verosimilitatea operei, o salvează de idilism, iar valoarea ei se potențează mai ales în direcția personajelor, a modelelor umane pe care le propune sau le neagă. O societate care se construiește pe sine este interesată în mod substanțial mai ales de modelele afirmative, acelea care îi servesc într-un mod mai direct, mai decis idealurile. Ne apare credem destul de clar că personajul care se apropie mai mult de idealurile societății este chiar purtătorul de cuvînt al acesteia în cadrul proiectiei artistice a realității și trebuie să se manifeste ca atare. Cu o parte a sa el trăiește în oamenii reali, existenți, dar cu alta în idealul acestora, pe care îi-l dezvăluie mai bine, stimulîndu-i, modelîndu-i, eliberîndu-i de poverile lor griji și poveri ale insignifiantului cotidian. Tocmai în acest sens, personajul creației literar-artistice către care năzuim poate să fie și trebuie să fie mai frumos decît oamenii reali de la care pornește, așa cum mierea este mai dulce decît nectarul tuturor florilor pe care le colindă albina. Și pentru ca mierea să se realizeze este nevoie — după cum o atestă cercetările apicole — nu numai de hărnicia și talentul albinei, ci și de lichidul ei cefalo-rahidian. Într-atît este nevoie și pentru realizarea personajului ideal nu numai de talentul și hărnicia artistului, ci și de sufletul său, de conștiința lui, care se întruchipează în operă, aceasta însemnînd ardere pînă la suferință pentru idealurile mari ale societății în care trăim.

Abia de aici putem porni mai departe în zodia universalului uman, unde idealurile oricărei societăți tind să-și proiecteze prin literatură și artă virtuțile lor pozitive, întruchipate în personaje exemplare. Iată de ce chemarea lansată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în vederea proiectării cu mai multă vigoare în cadrul fenomenului nostru literar-artistic actual a problematicii omului nou corespunde pe deplin statutului creației, legăturilor sale intrinseci, profunde, cu realitățile sociale. Într-adevăr : „Avem nevoie de o artă, de o cinematografie, de un teatru care să prezinte esența, modelul omului pe care trebuie să-l făurim ! Chiar dacă citeodată trebuie să înfrumusețăm un erou, e bine ca el să devină model, ca tineretul să știe, să înțeleagă că așa trebuie să fie !".

plastică

Un veritabil și captivant recital

Alexandru Cumpătă nu înțelege pictura în afara emoției, construcțiile strict cerebrale nu par să-l fi atras vreodată, sondajele sale în atmosfera generată de arhitectura și culorile obiectelor sau în orizonturile psihologiei umane urmează drumuri bătute, sigure, clasice. Aventura începea abia în momentul cînd personalitatea artistului nu mai suportă un jug și se lansează în insurecții menite să-i definească și să-i argumenteze unicitatea. Îndeobște, cum aceste răzvrătiri se consumă la nivelul substanței, reflexele lor aparente nu sînt spectaculoase. Pentru profani, care oricum și oricînd se pot constitui în majoritate, Alexandru Cumpătă poate să se înfățișeze și ca un pictor între mulți alții, cu o ideologie stagnantă în tipare cotrobăite pînă la ultima consecință. De unde și un aer de deznădejde, bîntuindu-i tablourile ca un simun.

Cei ce nu se sinchisesc de opinia profanilor, și nici nu o resimt ca o tiranie, văd în travaliul lui Alexandru Cumpătă altceva. Fiind convins că pe drumul ales se mai pot săvîrși cîțiva pași înainte, artistul aruncă în joc totalitatea cunoștințelor sale despre pictură. Și, în cazul special al lui Alexandru Cumpătă, potențialul afirmat este de ordin enciclopedic. Arta aceasta, ca sinteză a tuturor artelor grafice, în ceea ce îl privește, nu mai are secrete. Autoportretul, portretul omului sau al florii, peisajul rural sau urban, arlechiniada, natura statică sau scena de gen sînt stăpînite cu o măiestrie egală. Ceea ce este mai important, artistul manifestă frecvent o predilecție marcată pentru compoziție, categorie evitată sau ignorată de mulți confrați din contemporaneitatea strictă. Încît, fără nici o exagerare, putem considera recenta expoziție a pictorului, vernisată la galeria municipală, drept un veritabil și captivant recital.

Desen de Florin Pucă

Ansamblul ei este în măsură să reaprindă în cunoscători nostalgia pentru taine ale meșteșugului descifrate cîndva și redevenite taine prin vitregia confuziilor din teoriile mai noi despre artă și rostul ei. În fapt, limpezimea unei caligrafii plastice încorporează în ea mai multă metafizică și mai mult mister decît obscuritatea chinuită a unei abstracții care coboară miracolul lumii la un raport unghiular sau cifric. Orgoliul de a impune și determina într-o școală de pictură mutații de ordin genetic poate avea consecințe imprevizibile. Dar stîrnește și reacții pe măsura diversiunii propuse. Cînd nu eșuează în derizoriu, orgoliul amintit zădărnicește un dialog autentic între școli naționale cu un specific distinct. În subtext și în replică, Alexandru Cumpătă pledează pentru o tradiție care nu și-a epuizat încă resursele și lucrările lui, implicit, au valoarea unor mărturii probante. Artă de maturitate incontestabilă, arta lui Alexandru Cumpătă ne întărește în încrederea că cel puțin cîteva din lecțiile celor mari încă nu s-au uitat.

Mihai Pelin

muzică

În sala Studio

Sala Studio a Filarmonicii este destinată muzicii de cameră ; în măsura în care aceasta cunoaște o deosebită varietate de stiluri, alcătuiri instrumentale etc., concertele găzduite aici cu o deosebită frecvență cunosc deci aceeași diversitate.

Clarinetistul Ion Nedelciu și pianista Liliana Nedelciu au propus publicului un concert alcătuit în exclusivitate din pagini semnate de Carl Maria von Weber, destinate clarinetului cu acompaniament, concert înscris în seria de manifestări dedicate bicentenarului marelui romantic german. În program : **Introducere, temă și variații în si bemol** pentru clarinet și pian, **Temă cu variații op. 33** pentru clarinet și pian, **Marele Duo Concertant op. 48** pentru clarinet și pian, **Marele Cvintet op. 34** pentru clarinet și cvartet de corzi (cu concursul cvartetului „Serioso"). Lectura titlurilor e edificatoare pentru gradul de dificultate al concertului, cerînd instrumentistului, ca o „condiție necesară", o deosebită rezistență fizică. Adăugăm și „condiția suficientă" : o cultură muzicală permițînd frazarea verosimilă a partiturii, sesizarea și redarea subtilă a jocurilor de nuanțe reprezentînd aici deopotrivă specificul „joc al afectelor" romantic și proporțiile formei muzicale (subliniem calitatea acompaniamentului, cu unele minusuri și nesincronizări însă de partea cvartetului de coarde).

Seara de sonate susținută de tînăra violonistă Mălina Dandara (elevă în clasa a X-a) și pianistul Cristian Vais s-a bucurat de o deosebită afluență a unui public „încurajat" spre participare de calitatea unor anterioare recitaluri realizate de acest incontestabil talent. Sonatele de J. M. Leclair, D. Lipatti, E. Ysaye, R. Schumann și W. A. Mozart, cărora li adăugăm „bis"-ul compozitorului american G. Crumb, presupun, atunci cînd sînt alăturate, stăpînirea unui larg evantai al mijloacelor interpretative în specificitatea lor. Cu alte cuvinte, diferențele stilistice implică diferențele procedeelor violonistice și redarea „în stil" a tuturor acestor lucrări cere, în primul rînd, un ridicat grad de asimilare a istoriei muzicii, privite din perspectiva scenei de concert. Sîntem deci îndreptățiți să spunem că, în asemenea cazuri, o interpretare multumitoare este obligatoriu condiționată de o inteligență trează, matură, în lipsa căreia asimilarea se transformă în automatism. Mălina Dandara este, categoric, unul dintre frecventele cazuri unde precocitatea este evidentă ; următorii săi pași în acum de dobîndirea acelei experiențe transgresîndu-se artistic într-o expresivitate care este deja prezentă dar care se cere încă dezvoltată.

Formația „Collegium artis", alcătuită din Adrian Buliga, Ivona Buzescu, Sorina Dobrescu, Mihaela Mihai, Tatiana Noia și Tania Popa, toți componenții fiind profesori la Liceul „G. Enescu", și-a propus realizarea unui program de muzică franceză ; grosso modo, putem grupa de o parte paginile de Rameau, Couperin și Leclair, de cealaltă pe cele de Milhaud, Fauré și Debussy. Bineînțeles, calitatea redării depășește un anumit prag întrucît este normal să ne așteptăm ca un profesor de instrument să stăpînească fundamentele instrumentului la care cîntă și pe care-l dezvăluie elevilor. Unele observații tin mai degrabă de inegalitatea pregătirii concertului, pagini intens lucrate, unde problemele de sincronizare sînt rezolvate, alăturîndu-se unor pagini unde calitatea, din această perspectivă, scade. Nu sînt însă acestea observații majore iar apariția acestei formații trebuie încurajate atît din perspectiva profesionalității cît și din cea a lăudabilei inițiative a unor profesori, de a părăsi sala de curs pentru a urca în fața „elevilor", pe scenă.

Viorel Crețu

CRONICA EDIȚIILOR

Ediţiile Panait Istrati

III. AVENTURA „ALEXANDRU TALEX"

În 1981, pe fondul odihnei prea lungi a ediției Al. Oprea — E. Barbu, (apărușeră, din 1966, doar 6 volume !), Alexandru Talex scotea, la Editura „Scrisul românesc", cartea „Cum am devenit scriitor", menită în concepția sa să fie o lecție pentru istratologii români și străini de cum s-ar putea trezi interesul, mai ales în rîndul tinerelor generații, pentru marele brăilean. O lecție prin care Al. Talex a spart, practic, ediția „Pl" instalîndu-se pe sine însuși în fruntea editorilor, biografilor, criticilor, propagandiștilor etc., etc. — ai lui Panait Istrati. Al. Oprea n-a avut timp să tempereze acest elan incendiar ce pretindea că izbucnește de la vatra lui Panait Istrati însuși : noul editor era ultimul prieten și primul păstrător al cărților și manuscriselor istratiene. Ce este „Cum am devenit scriitor" — ediție, studiu despre autor, autobiografie prescurtată — nu se poate spune. Multă lume a primit cartea ca pe o mare surpriză — și elogiile nu încetează nici azi la adresa celui care l-a „redescoperit" pe Istrati (o nouă ediție a cărții este anunțată în presă — dar nu e de găsit nici în librării, nici în bibliotecile mari). Nimeni nu a încercat însă, după cite cunoaștem, să facă o confruntare de texte pentru a explica metoda după care a lucrat Al. Talex. Pe de altă parte, oricine ia cuvîntul azi în problema Istrati fără a avea încuviințarea noului editor riscă injurii publice, insinuări, atacuri la persoană (vezi cazul Emil Manu din „Manuscriptum", nr. 1 și 2/1981). Al. Talex își apără domeniul „ca o leoaică puii ei", cum spunea cîndva D. Brătianu. Ar fi locul aici să tunăm și să fulgerăm la adresa criticilor de ediții care se mulțumesc prea adesea să consemneze sec noile apariții și să discute autorul, nu munca editorului. Ne mulțumim, să prezentăm pe scurt metoda lui Al. Talex și în final să reluăm întrebarea noastră : ce este „Cum am devenit scriitor" ? Editorul — să-l considerăm ca atare pentru celelalte ediții pe care le-a scos între timp — ne spune : „Cunoscuta metodă franceză, de prezentare a scriitorilor „par lui-même", ne-a fascinat și am luat-o de model". Trecem peste dezacordul gramatical ; așadar, ni se vorbește de colecția „Ecrivains de toujours aux éditons du Seuil", din anii '60, în care au apărut aproape 200 de volume, începînd cu „Victor Hugo par lui-même". Al Talex are, fără doar și poate, în vedere nr. 31 al colecției : „Romain Rolland par lui-même", de Jean-Bertrand Barrère ; acolo, la p. 10—11, citim (chiar în traducerea lui Al. Talex) din însemnările lui R. Rolland : „Oricine ar vrea să scrie despre mine are desigur dreptul de a mă judeca în felul său. Dar refuz tuturor, fără excepție, orice drept de-a vorbi ÎN NUMELE MEU... Nimeni nu are dreptul de a vorbi în locul meu. Or, eu mă aflu în cărțile mele (în **toate** cărțile mele), în „jurnalul" meu, în caietele jurnalului meu". Reluînd tacit textul, autorul cărții „Cum am devenit scriitor" conchide : „Invocăm acest drept, **legitim și inalienabil**, și pentru Panait Istrati". Vom vedea dacă textul evocat îl apără sau îl acuză pe editorul lui Panait Istrati. Mai întîi, să spunem că volumele seriei amintite sînt, toate, de același format, „le livre de poche", au, fiecare în parte, cîte 192 de pagini — dintre care mai mult de o treime sînt comentarii despre autor și restul reprezintă fragmente din opera lui prezentate cronologic, după toate regulile filo- [illegible] ; comentează fiecare fragment în parte, etc. Tomul lui Al. Talex are format dublu și 530 de pagini — din care comentariile reprezintă circa 5 la sută (excluzînd „Addenda"). Volumașul despre R. Rolland, așadar, cuprinde 73 pagini de punere în temă (biografie, referințe critice, comentariile lui J.-B. Barrère) și 120 pagini de antologie din opera autorului. Remarc în treacăt că Panait Istrati nu are loc, nici măcar cu numele, în comentariile istoricului literar francez — pe cînd Al. Talex îi face atîtea temenele lui R. Rolland în comentariile la Panait Istrati (și alege atît de insistent textele istratiene referitoare la prietenia cu mecenatul său) — încît J.-B. Barrère ar trebui să roșească și să-și rescrie cartea. Dacă cineva i-ar spune adevărul, desigur — dar Al. Talex nici măcar nu-l șoptește. „Cum am devenit scriitor" să aibă ca model colecția „par lui-même" ? Nicidecum. Acolo vorbește un specialist care oferă publicului după normele colecției, o sumă de texte ale autorului său puse la patru ace, cum se spune — aici Panait Istrati este obligat să vorbească despre sine, să-și facă o autobiografie de 500 de pagini pe placul lui Al. Talex. Dar, desigur, exemplele sînt mai edificatoare. Pentru că Al. Talex a scos în 1985 ediția „Amintiri, evocări, confesiuni" de Panait Istrati, vom face confruntarea textelor și cu aceasta. Citîm, așadar, din „Cum am devenit scriitor", p. 336 : „Sosind la Paris, în mai 1922, aveam în buzunar o scrisoare a lui Romain Rolland, în care-mi spunea să mă duc să văd doi oameni : Jean-Richard Bloch, unul dintre rarii scriitori francezi cu vină de creație, și Léon Bazalgette, „inimă caldă, apostol al lui Walt Whitman". I-am cunoscut și cred că i-am iubit... Atît cît se poate iubi în occident, unde prietenii au un „spion" la ușa de la intrare care îi ajută să identifice — fără a fi văzuți — pe prietenul nedorit uneori. Cum eu sînt exact un atare prieten, greu de păstrat dar lesne de pierdut, am căutat să fug cît mai repede de Paris, de ușile și spionii lor..." Pasajul face parte din necrologul lui Léon Bazalgette pe care-l regăsim în „Amintiri, evocări, confesiuni" în această formă : „Sosind la Paris în mai 1922, aveam în buzunar o scrisoare de la Romain Rolland care îmi spunea să mă duc să văd doi oameni : „Jean-Richard Bloch, unul din rarii scriitori francezi cu foc creator, și Léon Bazalgette, inimă caldă, apostol al lui Walt Whitman. I-am cunoscut și cred că ne-am iubit... atît cît se poate iubi în occident, unde prietenii obișnuiesc un „vizor" la ușă, care le permite să identifice, fără să fie văzuți, pe prietenul care-i sicîie cu prezența lui. Cum eu chiar sînt un atare prieten, greu de suportat, dar ușor de pierdut, am încercat să las baltă Parisul cu ușile și „vizorii" în chestiune". (p. 274). N-am numărat diferențele : sînt prea multe ca să nu sară în ochi deosebirea dintre texte. Este un tip de inducere în eroare : aici Al. Talex nu face decît să prezinte două traduceri ale aceluiași text, pretextînd, probabil, că-și îmbunătățește prima variantă (pretext sub care poate să ne mai dea o duzină de alte traduceri !) Cine îi disprețuiește pe scriitorii francezi — R. Rolland, P. Istrati, ori Al. Talex — tot nu aflăm, însă. Să spunem că procedeul în sine, a oferi două traduceri ale aceluiași text, nu este ilicit. Totuși, un editor este obligat moral să se oprească la o singură variantă, care se va numi varianta sa ; altfel, dacă retraducem un text de cîte ori îl publicăm, unde ajungem ? Mai grave, însă, sînt alte procedee ale lui Al. Talex ; colajul, dizlocările, mixajul, omisiunile. Într-un text istratian compact dumnealui intervine cu foarfeca, taie o frază sau două, o implantează în alt text istratian, continuă textul inițial și-l supune tot altor și altor procedee asemănătoare. Ar trebui să citîm prea mult pentru a îndrepta lucrurile. Ne mulțumim să dăm cîteva trimiteri. La p. 65—67 din „Cum am devenit scriitor" sînt amestecate fraze din autobiografia istratiană „În docurile Brăilei" (p. 381—386 din „Amintiri, evocări, confesiuni"), dar și din „Chira Chiralina" și, mai ales, „Moș Anghel". În autobiografia manuscrisă Panait Istrati face o înlănțuire logică a discursului. Citîm prima frază : „În acea zi de vară a anului 1898 — **cînd m-am hotărît să intru ucenic la Atelierele mecanice din Docurile Brăilei** — biata mea mamă fu lovită de o mare supărare : vaca noastră, Dumana, murise în chip tragic de cuțitul unui vraci care încercase să-i ia sînge" („Amintiri...", p. 381). Fraza era, în „Cum am devenit scriitor" (p. 67) : „În acea zi de vară a anului 1898, biata mama fu lovită de o mare supărare : vaca noastră, Dumana, muri în chip tragic înțepată cu cuțitul unui vraci care încercase să-i ia sînge". De ce lipsește incidentala ? Foarte simplu, pentru că episodul angajării lui Panait Istrati în port va fi descris, după același text de bază al autobiografiei, peste 15—20 de pagini. Între timp Al. Talex sparge narațiunea aducînd, de peste cîteva pagini din textul de bază, descrierea cătunului Baldovinești, apoi din „Moș Anghel" pasajele referitoare la familia scriitorului. Sînt, totuși, textele lui Panait Istrati acestea ; editorul nu atenționează în nici un fel salturile și golurile pe care le operează ; lasă că excerptele trebuiau însoțite de note editoriale care să ne spună de unde au fost luate, cum prezintă Panait Istrati aceleași evenimente în alte locuri (se știe, doar, că revenea deseori asupra acelorași locuri și personaje — și, mai ales, asupra propriei copilării) — dar Al. Talex nu face nici minimul efort de a pune puncte de suspensie unde se întrerupe. Trebuie să știi toată opera lui Panait Istrati foarte bine pentru a-ți da seama de mozaicul din „Cum am devenit scriitor". Alte trimiteri : la p. 113 din „Cum am devenit scriitor" se află fragmente de la p. 411 din „Amintiri..." ; la p. 167, fragmente de la p. 228 ; p. 190 = p. 67 ; p. 202 = p. 355 ; etc. „Cum am devenit scriitor" este o culegere masivă de texte istratiene, multe dintre ele prinse pentru prima dată într-o carte. Nu mai încape discuție, așadar, că avem de-a face cu o ediție. Tot o ediție este și cartea lui O. Minar cuprinzînd scrisorile lui Eminescu. Dar ce fel de ediție era aceea ? Text corupt, traduceri incorecte, interpretări personale, omisiuni. Revenim, în cazul lui Panait Istrati, la nivelul Minar ? Al. Talex este un ardent prieten al lui Istrati, asta se știe : de 50 de ani îi caută manuscrisele — se pare că le-a identificat mai pe toate — îl editează, îl comentează (cum poate) — dar motivul pentru care își permite să încîlcească textele atît de netede ale scriitorului său, anume, pentru ca tinerele generații să-l redescopere pe autorul Chirei Chiralina, mi se pare de-a dreptul pueril. Istrati este azi unul dintre cei mai citiți scriitori la noi, este a-i jigni memoria să afirmi că vrei să-l redescoperi. De o ediție critică are urgentă nevoie marele brăilean, nu de siluiri, cum crede Al. Talex, nu de pastile-șoc din opera lui, ori de eșantioane pentru degustare. Dacă Al. Talex se crede în stare a-l edita critic pe Istrati, să facă bine să ne dea eșantioane din asemenea sertare ale muncii sale semiseculare, nu din sertarele cu inedite. A pretins că desființează ediția Al. Oprea — E. Barbu pentru că ar fi, chipurile, incorectă : iată ce ne oferă în loc ! Între multele inepții ale sale, O. Minar a produs și o coală fotografică pe care se aflau cîteva poezii ale lui Eminescu ce pretindea că sînt scrise una după alta pe aceeași foaie de caiet. După trudă îndelungată, Perpessicius și-a dat seama că era un mixaj : fuseseră puse una lîngă alta mai multe manuscrise eminesciene și apoi fotografiate în comun. Al. Talex comite zeci de asemenea mixaje — aceasta fiind, de fapt, metoda cărții „Cum am devenit scriitor" : mixajul. Ce rezultă din acest mozaic din marmură istratiană ? Editorul are curajul de a afirma în prefață : „În paginile acestei ediții cititorul se va întîlni deci **direct** cu Panait Istrati, cu felul său specific de a vorbi, de-a judeca, de-a trăi. Fără nici o amputare, fără nici o prelucrare sau intervenție din afară..." Chiar atît de naivi sîntem considerați ? Dar textul însuși strigă, dar greșelile de limbă românească flagrantă strigă, dar perioade întregi din viața lui Istrati strigă și ele lăsate în afara „autobiografiei" pe care o face Al. Talex. Unde este impactul scriitorului cu patria mumă, din 1924 și 1925 ? Dar ce este, de fapt, „Cum am devenit scriitor" ? Colaj ? Culegere de fraze ? Al. Talex ne poate răspunde în cunoștință de cauză la această întrebare ? Într-o ordine firească a lucrurilor, o asemenea carte — care nu seamănă cu nimic din ce cunoaștem ca ediție, studiu despre, biografie prescurtată, etc. — nu trebuia nici măcar gîndită, necum scrisă, necum publicată. Editura „Scrisul românesc" din Craiova are, desigur, propriul ei punct de vedere — pe care-l așteptăm cu interes pentru definirea colosului pe care l-a scos la lumina tiparului. În fond, cine și de ce are nevoie ca unul dintre cei mai populari scriitori români să fie tăiat fișii și fîșiuțe și lipit anapoda pe coli de hîrtie ?

Nicolae Georgescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Poeta Constanța Buzea în rama unui tablou

Purtînd moda tinereții, poetul Petre Bucșa

Patosul poeziei sau Gellu Naum vorbindu-i prozatorului Radu Theodoru

PRIMIM LA REDACȚIE

Mult stimate Tovarășe Redactor-șef

Un Almanah mai vechi al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat ne aduce un minunat poem al lui Aron Cotruș, prea puțin cunoscut, intitulat :

CLUJULE !...

Vă adresez calda rugăminte de a-i acorda ospitalitate în prestigioasa D-Voastră revistă.
Cu perfectă stimă,

Prof. univ. dr. Gheorghe Stoica

O poezie uitată

În **Almanahul Presei Române din Ardeal și Banat**, anul 1928, tipărit în editura foii „Lumea și Țara" (director și proprietar ziaristul Sebastian Bornemisa), am dat peste un tulburător poem semnat de **Aron Cotruș** intitulat **Clujule !...**, poem care nu figurează printre producțiile poetice publicate în volumul Aron Cotruș, **Versuri**, Editura „Minerva", 1978. Pentru frumusețea și trăinicia creației răsvrătitului poet se încredințează tiparului întregul poem, așa cum a apărut în almanah :

ARON COTRUȘ:

Clujule!...

Clujule !...
magnat sătul, valah flămînd,
moț plin de tăceri, străin numărind
dîmburi de aur rînd după rînd...
șirag de palate din munci iobăgești *)
ce-ai fost nu mai ești...

Clujule, de ieri, de azi și de mîni,
cum trec mut prin tine în ăst miez de noapte
aud par'că șoapte
ieșind din temniți ca din fund de fîntîni,
din temnițe pline de aspri români,
cu zăvoare de fier peste groasele uși. —

Clujule,
năvăzute, grele cătușe
simt par'că și-acum atîrnîndu-mi de mîini...
pe-aici unde fost-am huiduiți, niște ciini, —
și-ajuns-am stăpîni...

Umbrele trecutului spre mine pornesc,
spre piața ta goală,
într-o pornire de imensă răscoală...
Prin al vremii vifor nebun și prăpăd,
gîrbov pe Șincai îl văd
trecînd pe jos, cu cronica lui,
pe drumurile lungi ale Ardealului...

Iar pe-al Feleacului deal
îl zăresc pe Avram Iancu, pe cal,
și-n urma lui :
străvechiul Ardeal
se mișcă, vine
spre mine,
spre revolta-mi adîncă,
pe străzile-ți străine încă !

(1928)

Poemul reprezintă colaborarea la Almanah a lui Aron Cotruș, care era președinte al Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat și director al revistei „Banatul" din Timișoara.

Gheorghe Stoica

*) Vocabulă latină, **iobagiones** însemna, la început „apărători ai cetății — element militar foarte căutat și foarte prețuit" ; abia mai tîrziu a căpătat un „sens social inferior : oameni neliberi". (Cf. N. Iorga, **Conferințe și prelegeri**, I, București, 1943, p. 65).

Fragilă trestie

Urmare din pag. 1

anihilant-originare : „nu mă gîndi / nu mă visa / nu mă povesti".

O revenire în trombă la imageria senzorială, vînătă și premonitorie, se produce cu **Miazănoaptea miresmelor** (1973), volum de o mai strunită unitate tematică. O deghizată libertate asociativă a întins atîtea capcane reale receptării critice, căci acolo unde unii vedeau un verbiaj congestionat, o contorsionată și sîrguincioasă revărsare de versuri, nu era decît acea manieră proprie de a se ascunde mereu sub faldurile cuvintelor, ca un prag de cascadă lustruit de ape tumultuoase. Oboseala resimțită anterior și melancolia ce își căuta spații proteguitoare, fantezist securizante, sînt convertite acum într-o înnegurare dureroasă și conștiința poetică pune în decantare condiția-i tragică de care a luat act. Iată, de pildă, că acolo unde cineva vedea o congestie de abstracțiuni nu e evocat decît momentul inițial, cînd, în gestul reflex de autoapărare, poetul descoperă acea **„retragere bruscă în sine"** echivalentă cu o „naștere" : „mișcare febrilitate / exerciții de autodistrugere / îndărătul perdelei / pe lungi clape osoase / și deodată / starea pe loc / retragerea bruscă în sine / lăsînd lumea să curgă / vertiginos înainte / naștere poate / sau despărțire". O resurecție crudă a olfacției, care nu mai percepe de data aceasta adormitoarele miresme de tei, ci premonițiile vinete ale făpturii și lucrurilor, ia în primire spiritul poeziei : „înflorită ți-e nara / bintuit sufletul și cutremurată / alcătuirea izbăvită care te va-ntrece / de mirosul / de putreziciunea / de duhnetul morții / anunțîndu-și triumful" **(clopote de mănăstiri păduratice). A adulmeca** și **adulmecare** („pe dîra greului miros") sînt cuvintele fundamentale ale noului demers poetic și ele traduc o infra-viziune a lucrurilor, o infra-percepție a lumii. Trupul („slinosul sac de carne") e „bătrîn", mirosul „greu și insuportabil", mîinile „înfrigurate" norii „de cremator" : „mirosul surd / și-aproape duhnet / încăput / în cel mai scund / și mai subțire tub de orgă" **(noi singurii în univers).** O senzație apăsătoare de tîrziu și singurătate, de izolare cosmică este atotprezentă și ea se combină cu viziunea supliciului existențial, a ecorșeului terifiant : „mi-e trupu-n friu cojit de piele / și-ogar de rasă-amușinînd vinatul". Sinonimele **adulmecării** apar peste tot și grație acestui simț sînt percepute damfurile, mirosurile, duhoarea, miresmele. „E-un vîlmășag și haos de mirosuri", zice poetul într-o poezie, pentru ca în alta percepția să fie enormă, dilatată la scara întregului univers : „nădușitul cosmos de mirosuri". E o „vreme de nor / de lăsare de lacrimi", cum glăsuiește titlul unei poezii și, potrivit altui titlu, omul nu poate fi altfel decît **„o fragilă trestie-adulmecătoare".** Întreg volumul intră sub zodia premoniției adulmecătoare : „adulmecare în adulmecare / și prevestire-n prevestire". Avem aici o întreagă metafizică a olfacției, cu o întreagă sarabandă de viziuni cosmarești. Nu întîlnim în poezia noastră, de la simbolism încoace (care, de fapt, a valorificat în sinestezii olfacția ca percepție estetică) o recrudescență atît de vizionară, și totuși atît de aplicată, de natură eshatologică, a simțului olfactiv, ca în „Miazănoaptea miresmelor" (ne lovește brusc amintirea și **Baaad**-ul lui Cezar Ivănescu !).

Cufundarea în sine, imersiunea în apele adînci ale conștiinței de sine sondînd ontologicul, realitatea ființării însăși ne întîmpină în următorul volum cu problematică gravă : **Descintece de gravitație** (1977) : „respir adînc / trag aer mult în piept / și mă cobor fulgerător în mine / strîns și crispat și ghemuit în mine". O predicție lirică de natură catastrofică, eshatologică (viziunea unei lumi/univers întrate definitiv sub spectrul **atracției thanatice)** ia în primire, mai apăsat, spiritul poeziei. „Gravitația" (metaforă tombală) împiedică zborul, pune stavilă eliberării din coerciții și determinări de tot felul, în general exprimă, mai mult ori mai puțin întîrziat, sensul morții. Trecînd prin noi, ea cade pe lucruri ; stăpîniți de geniul ei, privirea și atingerea noastră nu constituie decît taumaturgie tombală : „am ascultat / prin trupurile noastre nălvînd / pe lucruri gravitația cum cade /.../ brațele ei pipăind / îngîndurate muchii / ardem lutul prin simplă atingere / amuțește la trecerea noastră valul / văzduhul pietrifică păsări pe-o rază turtită / focul consumă o mie de luminări deodată / doar prin tunelul dintre două stele deschise , zborul nebun e tras înapoi". Atunci, printr-o exorcizare a însuși harului, în care ideația lirică absoarbe conceptele și înflorește metaforele esențiale, poezia e chemată ca unică șansă a absolvirii și eliberării spirituale, dincolo de eventuala amăgire, înșelare de sine („liniștea noastră / nu ține decît / o ninsoare-n infern"). Poezia astfel exorcizată e **„descintec de gravitație"**, menit a alunga agresivul duh thanatic ce amenință cu reaua-i instăpînire.

Moartea apare mai frecvent ca dispersare, împrăștiere, cădere în sine a lucrurilor (cu puțin timp în urmă, poetul îi mărturisea lui Nichita că se va duce să „locuiască în sine"). Definirea nu e posibilă la nivelul reliefului real, în această ipostază („cel de sus cu linii cunoscute"), ci în regimul abisalului sondaj, unde descoperă cu mirare tematoare privelești, stupefiante esențe („cel înspăimîntat de jos").

Cu **Fantastica pădure** (1980) poetul rememorează cu nostalgie clipa cînd „a fost să-și întîmpine sinele". Pădurea de simboluri a poeziei hagiene de acum („semne au fost / dar cine să le prindă / sensul lor ascuns") e una densă, translucidă însă, mai ordonată. Poetul încearcă acum o exorcizare a „fantasticei păduri" întru împăcarea, armonia, pacea pe care le mai căutase odată în „spațiile somnului". El se apropie acum de lucruri cu un fel de condescendență pacifistă, cu celebrări salvatoare, pus pe concilieri și înțelegeri tulburătoare în simplitatea lor : „deci închinare / fantasticei păduri / brazilor și bradului / de

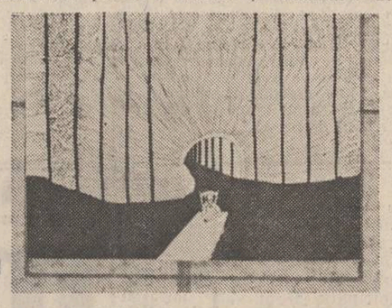

orice spaimă să se lepede făptura / în suflet să se simtă iarăși bine trupul / cei dragi întotdeauna să ne fie dragi / din adevăr să facem piinea cea de toate zilele / să plîngem doar cu fruntea-ncoronată de sudoare / semn de primire / de incuviințare / se-nfioară la rădăcină sîngele vărsat" **(deci închinare / brazilor și bradului).** Spiritul acestei poezii, pe linia optimismului ce-l implică, se leagă mai mult de temele patriotice, civice și, mai ales, morale din marea sa poezie patriotică : **Autoportret în august**, 1962 ; **De dragoste de țară**, 1967 ; **Noblețe de stirpe**, 1969 ; **Cîntece de stemă**, 1971 ; **Zenit de anotimpuri**, 1974 ; **Sărbătorile anului**, 1975 ; **Sonete**, 1978 ; **Alte sonete**, 1983.

Poezia se îmbibă de real și, în cadrele unei biografii obișnuite, imageria a mai „tematică". Poetul a trăit o experiență a limitelor, mai importantă decît un zbor în cosmos ori decît o debarcare pe un astru și a ajuns la o profundă înțelegere de sine. În acest punct tonul celebrației poartă ecoul acestei experiențe abisale la marginea simțurilor : „fie la îndemîna tuturor / învățul drept al omului / căutător de sine / în chiar izvorul ființării sale / în chiar suprema lui voință de a fi". **(lumea de azi / spre lumile de mîine).**

Deși identificăm acum în poezie realități ale orașului ori evenimente (precum ar fi cutremurul din '77, ce întreține în surdină întreaga emoție lirică de aici), în relație evidentă cu metafora „fantasticei păduri", fără cunoscuta crispare expresionistă ce-a fost dezvoltată de la Blaga încoace, nu e vorba totuși de o resurecție violentă a realului, ci de o convertire a acestui registru la o stare poetică mai îmbietoare, cu sentențe de senectute : „cu tine însuți / să te construiești pe tine însuți / asemeni cărămizilor cîntîndu-și / între ele înălțarea" **(s-a luminat haosul , privindu-ne alcătuirea).**

Cele 33 de poeme alcătuiesc la un loc o elegiacă simfonie a „pădurii fantastice" : „o uriașă mînă / la lumina zilei / o fantastică pădure / un codru viu în împietrire salvatoare / și fără de coroane și rădăcini / cu multele-i coloane numai drepte înți /.../ legate-alături / cu capiteluri simple / pe tălpici de scînduri / tulpinile de brad își ocupă locul / în vasta rînduială-a fantasticei păduri" **(aici ne naștem iar / și nu ne mai retragem).**

Metafora îi este sugerată poetului de imensele trunchiuri de brad ce sprijină clădirile afectate de cutremurul din 4 martie 1977 („războiul / cel mai scurt cu putință / cu cele mai multe pierderi") și ea sugerează, la rîndul ei, rezervele inepuizabile ale vieții capabile să înfrîngă stihiile dezlănțuite ale naturii : „redeșteptate se-ntrupară / miresmele pădurii / miresmele de brad / orașul impregnîndu-l în tăcere cu esențe tari / și izgonind mirosul rece de formol" **(în miezul amintirilor / cele dintîi).** În viziunea hilar-cosmarescă, atît de accesibilă „ultimului Grigore Hagiu", poetul dezvoltă o întreagă **filosofie a spaimei,** cînd totul se năruie odată cu o imensă „dereglare a simțurilor" : „am stat / sub ocortirea / lemnului de brad / ne-am lepădat de șarpele cel sumbru / de vipera aceea tremurînd în spasmul morții / de vulturul acela numai trup rămas lîngă butuc / de-acea cădere apăsînd grețos în ceafă / să-ți schimbe mîinile în labe scurte la pămînt // cît timp a trebuit să stăm / în lemnele fantasticei păduri / din noi să se descarce / tremurătorile înfricoșate" **(sub ocrotirea-naltă / a lemnului de brad).**

Dar „și-a revenit pămîntul / și-a revenit orașul / cu prisosință-n toate". Transfigurat, evenimentul nu mai intră ca prim-plan liric, ci devine pretext pentru meditații adînci. Spiritul elegiac al poeziei de acum intră sub spectrul unei somnambulii fantastice, dînd naștere acelui fascicol eschatologic care-și mărește conul de lumină orbitoare pînă în ultimele culegeri de sonete : „Umblu bezmetic / e noapte e zi / pînă-nfloresc pomii / n-am să mai pot dormi" **(Alte sonete**, 1983).

Armonia, împăcarea, pacea, înseninarea, eliberarea par a fi totuși atinse pe rînd și deodată : „Pogor în mine însumi liniștit, / spre-adîncurile calme de-mplinit, / spre întruparea mea cea mai curată, // Și parcă spăl un aer limpezit / sub ploi înalte care s-au pornit / din sanctuare dacice de piatră." **(Sonete**, 1978). Însăși revenirea, în repetate rînduri, la forma fixă a sonetului e un semn de armonie a spiritului poetului cu sine însuși.

Sîntem siguri că, odată cu restituirea **în întregime** a operei sale, o prețuire mai dreaptă și sigură se va produce (posteritatea lui Grigore Hagiu trebuie să încapă pe mîini bune !). Recent a ieșit de sub tipar primul volum postum : **Zilele, virstele, anii** (Ed. Eminescu, 1986), tulburător atît prin tematica crispat-anxioasă cît și prin sonuri de gravă muzicalitate. Ar mai fi (ne spune Artur Silvestri în articolul „Opera întregită" — **Luceafărul** 39/1985), cartea de versuri a „adevăratului debut" de acum „aproximativ treizeci de ani" (rămasă fără titlu), o carte inedită de **sonete** (care ar completa fericit triada sonetistă), volumul **„1907 — descintece tîrzii"** (pătrunsă de acea „tensiune etică a pămîntului" cum ar zice Ion Gheorghe, dorindu-se probabil și ca o replică la un binecunoscut ciclu arghezian), paginile de „memoriale" care ar putea fi tipărite odată cu **jurnalul de vise** ținut în perioada 1979—1984, în sfîrșit gazetăria sa alertă și eseistica sa fină, de nuanță (memorabil eseul **Visul ca vis**, de unde ar putea pleca o interpretare a poeziei hagiene, întrucît poetul își pusese acolo întrebarea „dacă visul ca vis nu poate fi și literatură ca atare, înglobînd funcții premonitiale și simbolice circulînd, sub presiunea realității, către o altă realitate, nouă ratificabil în ultimă instanță prin însăși frumusețea transcrierii, controlată de foarte fin dar ferm centri motori estetici (...) oricum, prin vis am descoperit o mare energie, comparabilă cu cea nucleară").

Niciodată părăsit de credința că unica șansă e cea a absolvirii pe calea spiritului, Gr. Hagiu ne-a lăsat o operă poetică inconfundabilă, a cărei mai dreaptă prețuire e în creștere. La altarul poeziei, el a slujit pătruns și posedat de vibrația eternității. Și aici și dincolo locul lui n-a fost niciodată decît : lîngă Nichita !

ÎNTÎLNIRE LITERARĂ

● În spiritul sarcinilor izvorîte din hotărîrile Congresului al XIII-lea al P.C.R., al orientărilor date de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, Conducerea Ministerului Apărării Naționale, împreună cu Uniunea Scriitorilor din R.S. România, au organizat, la Casa Centrală a Armatei, o întîlnire între cadre de bază ale armatei române și un numeros grup de scriitori.

Dialogul a constituit un prilej de stimulare a creației literare inspirată din tradițiile de luptă ale ostașilor țării, de îmbogățire a patrimoniului cultural-artistic al oștirii cu noi lucrări de valoare, menite să contribuie la educarea patriotică și revoluționară a tinerilor care își fac datoria sub drapel.

Au luat cuvîntul general-colonel **Vasile Milea**, ministrul Apărării Naționale, **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Ion Dodu Bălan**, critic și istoric literar, **Constantin Toiu**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **Teodor Virgolici**, redactor șef al Editurii „Minerva", **Vasile Băran, Petru Vintilă, Hajdu Gyözö**, redactor șef al revistei „Igaz Szó", **Haralamb Zincă, Mircea Șerbănescu.** Vorbitorii au arătat că literatura română reprezintă, prin puternicul ei mesaj educativ, un sprijin în înfăptuirea sarcinilor care revin armatei, constructorilor socialismului și cetățenilor patriei.

Întîlnirea a deschis perspective pentru abordarea în creația literară a unor noi domenii ale vieții ostășești, pentru dezvoltarea posibilităților de documentare a scriitorilor, pentru realizarea de opere care să reflecte cît mai cuprinzător marile teme ale istoriei și prezentului patriei.

Au participat : **Ioan Alexandru, Dumitru Almaș, Virgil Ardeleanu, Ion Băieșu, Teofil Bălaj, George Bălăiță**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **Eugen Barbu, Nicolae Boglian, Petre Bucșa, Vlaicu Bârna, Gheorghe Buzoianu, Ionel Chivu, Nicolae Ciobanu, George Chirilă, Florin Costinescu, Traian T. Coșovei, Anghel Dumbrăveanu, Paul Everac, Nicolae Frînculescu, Ion Gheorghe, Ion Horea, Traian Iancu**, directorul Uniunii Scriitorilor, **Mircea Iorgulescu, Tiberiu Iovan, Negoiță Irimie, Ion Iuga, Ion Lăncrănjan, Elena Gronov Marinescu, Aurel Mihale, Damian Necula, Mircea Nedelciu, Mihai Negulescu, Vasile Nicorovici, Costache Olăreanu, Ioanichie Olteanu, Platon Pardău, Sănziana Pop, Ion Potopin, Vasile Preda, Nicolae Prelipceanu, Alexandru Rudeanu, Petre Sălcudeanu, Dinu Săraru, Mircea Scarlat, Mihai Stoian, Areta Șandru, Viorel Știrbu, Ilie Tănăsache, Dan Claudiu Tănăsescu, Corneliu Vadim Tudor, George Țărnea, Titus Vijeu, Victor Vîntu, Romulus Vulpescu, Haralamb Zincă.**

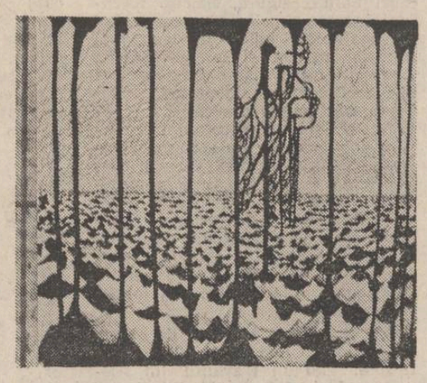

Desene de Florin Pucă

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

FLORESCU DUMITRU : Acest poem : „Patrie de suflet, de vis de mărire / Nemărginit de glorie-nflorești / Partidul e lumina de unire / Ce s-a-ntrupat din jertfe românești / El ți-e chezaș, ți-e scut și devenire / Căci el e veșnic pe acest pămînt / Și tu prin el te muți în fericire / Și viața este zbor senin și cînt /Cînd știi că un erou poartă solie / A libertății vreme să nu moară / Atunci și eu cu tine / Românie / Renasc izvor și tril și primăvară" — cam de locuri prea de tot știute : și ale oricui : prea zise de oricine. Poezia politică vie nu-i de aflat pe toate drumurile.

MOROȘANU STELORIAN : **Provinciala** : „Aș lăsa la acest colț de stradă / Amintirile ca o sacoșă cu vechituri. Așteptind rizind să apară doi fluturi. / Mă invirt straniu, ca o limbă de ceas, / Clipa de-acum n-are nici un glas, / Doar pașii ce se invirt intr-un joc / Cenușii ziduri, simt că mă sufoc" ; **Tinerețe** : „Tinerețea mea, floare de noapte / Nevăzută, neștiută, neauzită / Floare galbenă purtată de vînt / Mă căuta prin cer de tristețe / Pe mine, cel ascuns în cuvînt / Dispărut din propria mea tinerețe" **Viața** : „Nu e ce vrem, nici ceea ce pare. Mult mai puțin, mai multă mirare / O crudă himeră, mai multă visare / un joc de hazard, ceva nepăsare / Pînă în clipa de dulce uitare. / Ce este aceasta ? Vă spun, nu vă spun / Din viețile noastre rămîne un fum". Luați-o încet, că-i greutate, hăt !

PAUL DORU CHINEZU : Am oprit pentru Antologie : **Poem pentru o săgeată, Poem mirat, Exerciții, La o intoarcere, Abia mai suport.** Căutați-ne.

ALF ANIA : Pe acest perete, **Umbre** : „Marea la pîndă-i domoală : / marinarii sînt veseli / Marea înghite năpraznic / marinarii se zbat / Marea e ca o oglindă / marinarii au fost". Dar slabe.

ILIE ISTUDOR : **Unghiul pastelului** : „Dăduse poleiul pe străzile principale / Zăpezile se tocmeau / bufnița se încilcise în tufa de visc / sub streșini, din hîrtie de ziar / cineva decupa stele / Dincoace aerul avea crețuri / dar dacă așezi cărămizile albe / în vecinătatea arțarului poți să-i săruți crengile / subțirile, învoaltele, / degete de copil care coboară / din cer, fără sanie" **Psalm** : „M-am trezit, peste piept, cu dire de unghii, umerii îmi zvîcnesc... / Diavolul mi-a încercat trupul / ca pe o socotitoare cu mărgele de os / Acum știu, merită să trăiesc / sînt conștient de adîncurile mele / Stelele pot să cadă / trupul meu poate să se ridice". Ne interesează.

CONSTANTIN T. : **Reverie, reverie** : „Se sting pe cer cocorii / zburătăcind prin toamna despletită / și țipătul lor / alunecă prin somnul firului de iarbă / care abia-și începe / galbena rătăcire / În urechea muntelui / tresar pîraiele de liniște / schimbate-n șerpi de ceară / și mușcă pleoapa zilei / peste care vîntul / își schimbă degetele fără unghii / Ascuțită, luna soarbe argintul din frunze / și șoapte din rănile norilor".

A. ROMAN : **Hazard** : „O gară rece / un tren obosit / o strîngere de mînă / un zîmbet tîrziu / o frază frîntă / un suspin / o lacrimă / un sărut / o mîngîiere / un băiat / o fată / un tren / o despărțire / un drum / o gară / un băiat / o fată /.../ tablouri / Timp și / spațiu / Întîmplare". În rest, nici vorbire, nici gest.

DRAGOȘ ROUĂ : „Din **Elegie I** : „Curgere de lumină / prin trupul meu / curgere tristă / lumină obosită / de prea lungul drumului / în care-n zadar / a mai căutat / culori pentru tine". Deci lăsați-o baltă pentru meseria cealaltă.

TOMA DARIAN : Cităm **Sunet de toamnă**, să se afle : „În bocetul toamnei disting / sunet de frunză / ce va dispare subit / Dezvelind lumina / De-acum / mă obsedează gîndul / că toamna / vrea să-mi ia cuvîntul".

VIDREAN MARIA : „Pas cu pas se zbate-nfrigurat / de piatră / tremurînd, un cîine bleastămă / natura moartă / Straturi, straturi mor în tufe / trandafirii / ca un plîns și veșnic semn / al despărțirii / Rîuri, rîuri se-amestecă frunze / pe stradă / Peste drum, un bătrîn mînă timpul / în grabă". Asta-i tot, dar fără mare uitături peste umăr, peste gard. Citiți și veți fi !

CALCIU CORNELIU : Din **Avertisment mondial** : „Spre dormitoare trec și zeii / cînd noaptea taina își îngînă / În țări copiii dorm ca mieii / iar lumea toată pare-o stînă /.../ Dar clopote încep să sune / Căci am răbdat destul pînă ieri / Ne-am săturat de-atîta rugăciune / La poarta marilor puteri". Toate bune, însă-i prea mondială compunerea și nici un semn de stea.

PIGALLE : „Morocănoase crengi, stîrnite-n hibernare / Se-mpotrivesc suflări de vînturi în rafale / cînd totul parcă tace, cînd totul se trezește / cînd totul a murit, dar ce ciudat trăiește". Aici și pe niciunde, ca și cum pe nicăieri.

NELU ȘTIRBU : Regretăm și noi cele din **Regrete** : „Ce-mi mai rămîne mie / Decît suspin și lacrimi ? / Ce mi-ai lăsat iubito, / Decît aceste patimi ? / Pășesc doar cu durere / pe caldarîmul ud / Oare mă auzi, iubito, / Că pașii ți-i aud ?" De pe acest mușuroi nu credem că veți lua înălțime.

COBEANU ROXANA IOANA : Acest **Gînd bun** de la dv. la noi și înapoi : „Lumina / nu e niciodată singura lumină / pînă-n dreptul inimii tale / zburind, peste umărul tău / un cuvînt îmi acoperă rana / gînd bun / trupuri albe, neatinse de viață, dorm întinse / și reci lîngă lună / somn rar, adormindu-ne-mpreună ; / Zăpadă ninsă între noi /.../ cum ți-am spus : / lumina nu e niciodată singura lumină / gînd bun". Trimiteți, adică pîlpîiți, luminați.

ISTRATE LENI-GENOVEVA : Acest **Alb**, de izbîndă naturală : „Alb, alb, ca zăpada / Alb imaculat / Alb ce-nconjoară / soarele de iarnă / și lumea din fiecare seară / Alb strălucitor / Alb minunat / Tu, alb, alb m-ai fermecat /Alb ghiocel / cristal strălucitor / Albe plete / șoapte albe / Alb, Alb, alb, pe o planetă albă / ca spuma laptelui / Porumbelul alb". Colorați să vedem ce mai iese.

URSULESCU MIHAI : Foarte coborîte : „Stau în noaptea mohorîtă / Pe o bancă, în hangar / Luna, acum e coborîtă / Nici o stea pe cer, mă-car" Și călcătură-n gropi : **„Cerbul"** ; „Înspre zarea plumburie / Neclintit, semeț, trufaș / Înalță capul cu mîndrie / Și se crede un cercetaș / Coarnele lui crestate / Stau scăldate-n frunzare / Deși auzul lui este / Arma de apărare". Să nu mai creadă ăla că sîntem noi arogant : vedeți-vă de „restul activității", cum ziceți.

VASILE CORODEANU : Strofa aceasta : „Oamenii trudesc / să curețe mașinile de zgomot / e încă o mare fericire / să fii atît de trist". Însă **Trecere** astfel : „Singurătatea a născut de fată mare /.../ și ca fiecare femeie : / iartă. / Și abia foarte tîrziu / cînd cometele / dau să se-nmulțească / aflăm / cît de bătrîni sîntem".

MARIN IFRIM : Marin Ifrime, prea facil în rime, iar în versul liber, coadă de biber, precum zici : „Țipătul ideii / ca o pisică / pe coadă / călcată". Mai ești și din Buzău !

IOAN ALEXANDRU-DURAC : La mulți ani. Și nu !

B.I.P. : Pe-aici : „Vom supraviețui aliniați în fața zidului alb pradă oricînd rostirii". Și pe-aici: „Casa cu stafii / pietre în rîu / stelele nopții / în lanuri de grîu". Și pe-aici : „Pașii tăi strigîndu-mă tot mai încet / de pe dalele imaculate de crin / îmi picură-n urechi timpul /.../ Numai copacul s-a scotocit în scorburi / și mi-a întins două păsări / să-mi cumpăr o bucată de cer". Și așa mai încolo, dar nu prea departe nici mult.

ION POPESCU : **Sonet către oglindă** : „Oglinda asta mă închide / în luciul ei ca-ntr-un trecut / lăsați-mă cămări lichide / să mă lovesc, să mă-mprumut / Oglinda asta mă omoară / cu grija ei cotidiană / cu libertatea ei amară / exist și chipul ca o rană / se cască și-n adînc izvoare, / eu sînt doar umbră trecătoare / un ochi sacrificat de zeu / eu sînt doar miez de curcubeu / și doar o pajiște primară / pe care flacăra mai ară". Însă rău organizată și fără fluența ce-ar fi meritat-o.

Și **Trei ziceri** : „Zise osul către os : din schelet noi facem parte / crinul nu ne mai desparte / de întregul maiestuos. Zise osul către os : eu frumos și tu frumos, / doar moartea plimbîndu-și nurii / lasă soarele făpturii /.../ Zice osul către os : / libertate, libertate / duhul meu alunecos / pîn'la tine va răzbate". Și vă rugăm fără alunecușuri și alunecozități...

NEGRU DAN : „Gustind balsamul primului amurg de primăvară / Adesea glasul tău l-ascult ca un cîntec de chitară / Și țin fotografia-n mînă, ce n-aș ține un pahar". Fiți cuminte și lăsați lumea-n pace.

Paul Doru Chinezu

Poem pentru o săgeată

Mă arcuisem
de la pămînt la soare
de la pămînt la trista lună
mă arcuisem —

Și de pe coarda arcului
ce eu eram
săgeata izbucni.

Ah tu spațiu trup al sufletului
ține-mă-n loc
ține-mă-n loc de mine !

Poem mirat

Ce adînc labirintic este
gîndul tău

Ce pricină de insomnie
steaua

Cum să te caut rămînind
în acest loc
și cum să te închid acum
intr-un desen ?

Ce izvor de liniște poate fi
trupul tău

Ce transparentă povară
port eu.

Exerciții

Ascultă cum strigă acel nimeni
de la capătul tălpilor mele
pînă cînd teama de-a te cuprinde
în mine
va fi o „ultima oară" !
ascultă cum valvele scoicii
se deschid și închid
cum nisipul strecurat înăuntru
duce dorul pustiului
alb lăcrimînd —

ascultă
ascultă-mă cum fac exerciții
pe-această scară
urcînd și coborînd
urcînd și coborînd...

La o intoarcere

Nobilă femeie zarea mea de gînd
te voi preface-n pulbere de stele
așa precum mă prefac eu acum
în umbră de cer pe pămînt —

mă voi întoarce din multele-mi războaie
cu trupul ciuruit de răni privind
ochiul tău stîng ochiul tău drept
mîna ta stîngă mîna ta dreaptă care
așa... împreună se leagă precum
o coroană pentru eroul cel întors
pe așchia de scut.

Abia mai suport

Abia mai suport
să fiu un imperiu !

S-au obișnuit puterile
cu ele
s-au obișnuit dușmanii
cu ei
din ce în ce mai mult
se plictisesc
din ce în ce mai mult
ei
se iubesc.

Abia mai suport
să fiu un imperiu !

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LX)

Muzeul de artă

La ora actuală peste 100 000 de autentice comori de artă se află expuse într-un lăcaș aflat chiar în inima Bucureștiului. Este vorba despre Muzeul de artă al Republicii Socialiste România, care, prin valorile sale ieșite, prin modul de organizare și expunere, se constituie intr-una dintre cele mai prestigioase unități de acest gen. Înființat în anii 1950—1951, prin deschiderea succesivă a Galeriei de artă românească modernă și contemporană și a Galeriei de artă universală, muzeul are rădăcini cu mult mai adînci. Vocația plastică la români este pe cît de veche, pe atît de nobilă și nu trebuie să fii istoric pentru a-ți da seama că icoanele pe sticlă, tapiseriile populare, ferecăturile de carte, cioplitunile în lemn, bijuteriile feroneriei și celelalte capodopere ale folclorului și artei medievale românești sînt emanații ale unui geniu autohton fără pereche. Vestitele ateliere de pictură laică și bisericească („Zugravii de subțire"), centrele ceramice și de țesături, vetrele folclorice unde se plăsmuiau porțile sculptate maramureșene sau lăcașurile unde luau ființă miniaturile policrome ale manuscriselor și bucoavnelor — iată tot atîtea focare de estetică populară. Și gustul pentru frumos s-a perpetuat din generație în generație, iar o iie cu alesături măiestre a devenit cu timpul un bogat costum domnesc și o simplă efigie votivă s-a transformat în amplă frescă voievodală, sub mîinile unor meșteri noi, care și-au făurit școli iar acestea și-au reunit izvoarele intr-o autentică școală națională a frumosului. O miniatură de pe Evangheliarul de la Humor nu este cu nimic mai prejos decît una semnată de Lucas Cranach cel Bătrîn.

Nu întîmplător, în condițiile făuririi unității statale de după 1859, cînd țara începea să-și vadă realizate visele de Independență și Propășire, au luat ființă și cele dintîi lăcașuri muzeale și de învățămînt plastic. Ele poartă semnătura prințului Unirii, **Alexandru Ioan Cuza**, și sînt : Școala de arte frumoase și Pinacoteca (ambele înființate la Iași, în toamna lui 1860), Școala de belle-arte din București și Muzeul național de antichități (decembrie 1864), prima Expoziție a artiștilor în viață, deschisă la București în 1865 (se va repeta în 1868, 1870, 1872 etc.).

Pe fondul acestor bogate tradiții, Muzeul de artă actual s-a dezvoltat în chip firesc, acumulînd, reunind tot ce a fost mai valoros în trecut și valorificînd moștenirea intr-o nouă lumină. Încă de la înființarea sa, muzeul a tezaurizat opere de valoare excepțională, provenite din cele mai vechi și mai importante fonduri muzeale ale țării : Pinacoteca Statului, Pinacoteca Municipiului București, muzeele „Toma Stelian", „Ion Kalinderu", „Anastase Simu", „Alexandru Saint-Georges" și „Bruckenthal". De asemenea, o contribuție de seamă au avut-o fosta colecție regală, alcătuită în scopul „de a rămîne pentru totdeauna și în întregul său în țară", adică în patrimoniul poporului român, precum și acelea ale Băncii Naționale, Eforiei Spitalelor Civile ș.a. Ulterior, printr-o judicioasă politică de achiziții, ca și prin mijlocirea unor generoase donații, patrimoniul muzeului a crescut de la an la an.

Nu e lipsit de interes să precizăm că marele lăcaș (amplasat, din 1961, într-o aripă nouă a Palatului Republicii) este împărțit în patru galerii permanente : Artă veche românească, Artă modernă și contemporană românească, Artă universală și Artă decorativă. În legătură cu aceste galerii de bază, directorul muzeului, criticul de artă **Alexandru Cebuc**, ne spunea : **„Am urmărit în principal realizarea unui ansamblu unitar, respectînd principiul evoluției istorice. Acest tip de expunere urmărește să pună în evidență principalele etape ale procesului de afirmare a artei în context istoric, social și cultural, ca și formarea și clarificarea stilurilor diverșilor artiști sau epoci".**

Încă de la intrarea în prestigiosul lăcaș, privirea vizitatorului este atrasă de un peisaj parcă ireal, care degajă, deopotrivă, somptuozitate și taină : catapetesme uriașe, cizelate cu o infinită migală, iilturi domnești și iconostase, broderii de o mare finețe, pocale și chivoturi. Filtrată difuz prin rubiniul, verdele crud și galbenul auriu al vitraliilor, lumina pune în relief o lume demult apusă, care ne trimite peste veacuri mesajele sale emoționale. Iată, bunăoară, gigantica tîmplă a Mitropoliei din Tîrgoviște, făurită sub oblăduirea domnitorului Matei Basarab la mijlocul secolului al XVII-lea : motive florale și zoomorfe decupate în lemn de nuc, steme voievodale și alte însemne heraldice, totul armonizat intr-o structură de basm, asemănătoare arhitecturii fulgului de nea. Alte piese de mare valoare sînt Epitaful de la mînăstirea Neamț (1437), o serie de obiecte de argint (potire, ferecături, podoabe) lucrate de vestiții meșteri de la Sibiu și Brașov, numeroase manuscrise artistic împodobite, piese de mobilier splendide (tetrapoade, lăzi de zestre, baldachinuri), mai multe tapiserii în culori încă vii, pictură în tempera pe lemn și multe altele. De o valoare artistică și istorică excepțională sînt tablourile votive originale reprezentîndu-i pe domnitorul Mircea cel Mare (sfîrșitul secolului XIV) și pe conducătorul Revoluției de la 1821, Tudor Vladimirescu. Piesele de artă medievală prezente pe simezele muzeului atestă o dată mai mult originalitatea și continuitatea civilizației românești, constituind, în același timp, un patrimoniu de excepție pentru arta din sud-estul Europei. Remarcăm, totodată, faptul că periodic aici sînt găzduite concerte de muzică preclasică, clasică și modernă. Anonimii de geniu care au plăsmuit aceste comori s-au născut, au trăit și s-au stins, dar opera lor a rămas, ca o cariatidă a creativității românești, ca un simbol etern al adagiului latin „ars longa, vita brevis est".

Corneliu Vadim Tudor

Desene de Florin Pucă

CUMPĂNĂ

Așchii

Scrisori de pe o planetă vecină. Nu trebuie să mire pe nimeni dacă planeta respectivă are același număr de zile și nopți ca Pămîntul nostru. E drept, că un astronom vestit al lor, Exactus, a observat, studiind calendarele vechi, că au existat ani în care numărul zilelor a fost mai mare decît numărul nopților și invers. Doar un an am stat printre ei și am înțeles și eu atît cît poate înțelege un pămîntean intr-un singur an. Nu mi-a fost greu să constat că numărul zilelor anului are o legătură cu numărul paginilor dintr-o carte, în așa fel încît la fiecare milion de cărți, unele de o sută și ceva de pagini, altele de patru sau cinci sute, printr-o medie statistică, se obține etalonul cosmic — cartea ideală de 365 de pagini. Este respectată pînă și condiția anului bisect prin cartea ideală cu un număr de pagini corespunzător. Se află, aci, cîtimea de avangardism pe care și-o pot îngădui. Nu are cum să nu uimească o asemenea luciditate vrednică de precizia muzicală, aproape ultimă, a marilor ritmuri. Autorii cunosc acest lucru, sînt bucuroși că participă la respectarea unei legi statistice de rang galactic și nu se încăpățînează decît rareori vreunul din ei să scrie o carte cu un număr de pagini perfect coincident cu acela al zilelor anului. Cînd unul scrie totuși o asemenea carte, este lăudat dar privit și cu îngăduință pentru îndrăzneala lui trecătoare.

Noi judecăm cărțile în litera și spiritul lor ; ei le judecă pe unele în litera lor, iar pe altele — în spiritul lor, sincroni fiind astfel cu lucrurile literare care se mai întîmplă, ici și colo, și pe planeta noastră. Textualiștii de la noi au de ce se mîndri : există și acolo autori respectați, preocupați de instanța literei chiar dacă ea nu mai conține nici un fel de spirit. De fapt, ceva dreptate este de partea lor, ei spun : noi putem număra literele, numărați și voi spiritul ! Ceilalți rămîn perplecși, pînă își aduc aminte că spiritul nu este numărabil. După ce și-au adus aminte, rezistă adăpostiți de scutul zîmbetului superior.

Aveam și noi, în copilărie, la bostană, un bostangiu vecin care spunea că atîția pepeni trebuie să fie ai lui cîte semințe sînt într-un singur pepene și spărgea pepenele ca să-i numere semințele. Eu eram cu mult mai atras de spațiile dintre semințe și știam că spațiile acestea sînt cu atît mai mari cu cît pepenele era mai voinic, deci distanța între lucrurile numărabile vorbea despre un principiu vital după care alergau toți copiii.

Mare uimire a încercat vecinul bostangiu cînd a spart un pepene și, în interiorul lui, nu a aflat pic de sămînță. Era acel pepene perfect care putea fi mîncat dar, nicidecum, înmulțit — Marele Pepene.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (III)

Europeni prin definiție și chiar atestați ca atare, subsemnatul și confratele, ne străduim să demonstrăm un apetit domol și o masticație în consecință. Era un festin calm, finalizat cu naturalețea pe care o imprimă păstorii de la noi sau de-aiurea.

Nici n-am avut timp să observ cînd s-au adunat din fața noastră așa-zisele rămășițe.

Se insinua un amurg lenevos. Iarba mirosea sălbatec a mentă și frunză de pelin. Lacurile abureau. Pe cele șapte ochiuri implacabil croite, pe suprafața lor nemișcată, sute de lebede își reluară somnolența imperială.

Bătrînul mongol, cel adus special, căzuse în melancolia de seară.

Nici o fibră nu se mișca pe fața lui mitraliată de vînt. Ochii vioi și șireți mă priveau cu indulgență și oarecare mulțumire.

De fapt, privea peste noi. În zare privea. Undeva peste lucruri nevăzute. Poate spre pădurea îngălbenită înainte de vreme. Poate spre piscul acelui munte golaș, împănat cu schelete de pini, ce păstra aproape de vîrf, tulpina unui copac uriaș.

Nu știam ce vede el acolo. Poate doar amintirea legendei unei morți îndelung întîrziată dar sigur pronosticată.

Să fie **cedru** acel arbore spre care privirea mea se îndrepta fără voie ? Să fie un simplu stejar răsărit miraculos în coasta săracă ?

Ce gînduri îl bîntuie pe bătrînul mongol ? Să mai țină el minte legenda bizară și balada cu versurile de litanie ?

Fiindcă **Marele Han** se oprise cîndva, undeva, pe malul lacului, nu departe de răzvrătirea unui munte, și ceruse să fie **îngropat** la poalele copacului uriaș ? Era acest ceas un prilej de melancolie ?

„Ca șoimul zburai tu odinioară.
Și astăzi, scîrțîind, un car te poartă.
Ai părăsit într-adevăr, nevastă și copii și țară ?
O, rege !

Tu ne duceai în zbor semeț odinioară
Și astăzi ai căzut lovit de soartă
Așa cum cade mînzul neînvățat să sară...
O, rege !"

Poate că această baladă străveche ritma în timpanul vîrstnicului mongol. Poate că noi nici nu existam în trufia tristeții lui fără egal.

O secundă, mi-am amintit legenda mormîntului necunoscut. Șirul de ani care au ghilotinat orice relație de tip funerar. Sicriul pe care, Marele Han cu două sau trei luni înaintea sfîrșitului și-l comandase, și-l purta după el.

Acea tibitcă mortuară, cu iurta așezată deasupra, și steagul fluturînd în vînt semn că înăuntru e un om bolnav dar nu un mort, roțile ei (șase la număr) tăind șesuri și podișuri dinspre China spre primitorul pămînt al mongolilor albaștri, n-o puteam vedea înaintînd pînă aici...

Și totuși, sicriul de bronz aurit și armele grele de nestemate, și caii pe care i-a stăpînit pînă în ultima clipă, chiar și masa de argint cu picioare delicate și ultima nevastă ; toate acestea, au fost cărate pe drum de moarte și pierzanie pînă la atingerea zidului cetății numită Kara-Korum.

Nimeni nu avea voie să știe că **nemuritorul** a pierit. Tot ce-a fost viu în cale a fost dat morții.

Două luni au trecut de la înștiințarea oficială a tuturor căpeteniilor răspîndite în lume...

Toate aceste lucruri citite și auzite mi-au venit în minte privind figura impasibilă a bătrînului mongol care scruta înălțimile melancolic și neliniștit.

Deodată, în cupola acelui crin de piatră, se auzi cucul cîntînd besmetic și ireal. Eram cu puțin înainte de așa-zisul praznic al binecuvîntatului Petru. Semn care, la noi în România, din obiceiuri străvechi marchează **tăcerea cucului.**

S-a mai auzit odată ca un oftat de mătase estompat de ape...

Apoi, nimic... Am stat o vreme așteptînd și, în cele din urmă, confratele Tolea m-a întrebat cu voce tare și traducere liberă : „Mircea, la voi pînă la ce dată cîntă cucul...?"

Am răspuns : „Ca și la voi. Păsările sînt conduse de instincte ancestrale."

Într-un elan de recunoștință m-am ridicat și luîndu-mi cravata de origine finlandeză (numai buline și culori) am dăruit-o melancolicului mongol. A luat-o. S-a uitat la ea ca la o altă minune a lumii, ușor trist, poate doar debusolat, și și-a așezat-o în jurul gîtului scrijelat, ca o scoarță de copac.

Era fericit și nu prea. Peste caftanul tradițional, sub pletele fără pic de fir argintiu, această scornire incomodă îi venea ca un saroe.

N-aveam altceva de dăruit. Ceasul era de la Nichita, iar sticluțele de coniac cu etichete purtînd numele unui poet exilat le prăpădisem cu și fără folos. Prietenul Tolea a vrut să-i dea trei decorații. Bătrînul și-a întors reverul caftanului și i-a arătat alte treizeci.

Sclipea amurgul. Ca un cuțit finlandez. Ca un jungher de subofițer (vorba lui Fănuș Neagu). Ca o coadă de vulpe incendiind pădurea. Ca o ultimă și implacabilă bătălie a zilei cu soarele.

Ce mai : ca un semafor de circulație în nopțile fără lună. Și bătrînul mongol, ridicîndu-se, îmi întinse prima vertebră a acelui fost batal, sticloasă și sidefată ca osul unui ghicitor în stele, mică precum o verighetă de logodnă, caldă încă, și privindu-mă îndelung, a murmurat ceva stins.

Vertebra, adusă prin toate vămile văzduhului, o păstrez la mine acasă...

Mircea Micu

Bovarismul rostirii

Urmare din pag. 1

chiar C. B. afirmă : „Rostirea modelează esența subiectului, ea devine determinația întru-temeiului (arché Untergrund) și a temeiului (aitia, Grund)" (p. 17). Mai mult : **„arché-ul** întemeiază rostirea, iar rostirea astfel întemeiată devine fondul mai adînc al temeiului întemeind" (p. 186). În alte pagini (61, 65), apropie **rostirea de logos,** conform unor sugestii, nemărturisite, din C. Noica **(Rostirea filozofică românească, 1970, p. 23—31).** Subtitlul este ambiguu : **Eseu despre reamintirea Ființei.** Nu ne putem da seama dacă „reamintirea" este luată în sens psihologic, în sensul unei arheologii aplicate spiritualității naționale, înseamnă o mustrare adresată ontologiilor occidentale care au cam uitat Ființa, sau ține de teoria reminiscenței a lui Platon. Sîntem înclinați să credem că aceste sensuri coexistă în cartea lui C. B., fără ca autorul să se simtă obligat să facă niște precizări (necesare, de altfel). Nedumeririle cresc însă pe măsură ce apare evident unul din trucurile lui C. B. El citează intens termeni și texte în limbi străine, ceea ce nu poate stîrni decît admirația. Analizînd atent trimiterile de subsol, vom descoperi că de cele mai multe ori, sîntem trișați. De pildă, Heidegger e analizat (atît cît e analizat) și utilizat **ca și cum** ar fi fost citit în limba germană, subsolurile indică titlurile în această limbă, cu mențiuni firave din care ne dăm seama că e vorba de traduceri în franceză, apărute la Gallimard sau P.U.F. (cf. p. 15, 39, 40, 46, 55, 58, 62, 96 ș.a.m.d.). De altfel, C. B. mai recurge suficient de des la comentarii asupra unor autori pe care îi cunoaște din... comentariile altora. Nu atît procedeul ca atare îl dezaprobăm, cît lipsa de modestie cu care este folosit : subsolul indică titlul original, punctele de vedere sînt minuite dezinvolt, doar o mică precizare ne arată că totul a fost... apud (cf. p. 13, 18, 27, 33, 41, 72, 75—78, 82, 86, 126, 144 etc.). Încă totul ar fi bine, dacă nu ar fi graba (bat-o vina !) care obligă la eludarea contextului din care sînt preluate unele afirmații. Să exemplificăm **Studiul istoric** semnat de Ion Banu la **Filosofia greacă pînă la Platon** (vol. I, partea I, 1979) afirmă : „Principala temă a cugetării lui Parmenides este aceea a **Existentului (eon).** Filologic vorbind, **eon** poate fi tradus fie ca „existență", fie ca „existent". După cum a demonstrat Hölscher, prin acest termen filosoful eleat are în vedere **ceea ce este** (Seiendes), așadar un subiect absolut" (p. XCV, în text, **eon** e scris cu litere grecești — n.n.), Și acum C.B. : „Filologic, eon poate avea înțelesul de existență și de existent. Uvo Hölscher, în **Sein und Seiendes bei Parmenides,** a demonstrat că înțelesul cuvîntului „eon" este **ceea ce este, Seiendes,** fiind, deci, **subiect absolut"** (p. 13). C.B. uită că precizarea lui Hölscher se referă la Parmenide, și face o eroare : înțelesul lui „eon" e declarat ca subiect absolut, în condiția în care el doar se referă la un asemenea subiect. Dar C.B. continuă : „Atît Burnet, Kernfeld cît și Bröcker, în **Gorgias contra Parmenides,** dau gîndului eleatic acest înțeles : „E tot una a gîndi și gîndul că (ceva) este" (ibid.). Revenind la studiul lui Ion Banu, sesizăm că afirmația de mai sus e luată ca interpretare posibilă la afirmația parmenidiană : „este același lucru a gîndi și a exista", ca răspuns la „chestiunea dacă avem dreptul să construim tabloul lumii plecînd de la un principiu logic" (p. XCVI). Fără contexte, etimologiile lui C.B. merg în gol, bat pasul pe loc, nu deschid și nu slujesc nici o perspectivă. De aici, probabil, impresia de colaj a lucrării. În plus, desele schimbări ale planurilor de discuție fac imposibilă minima coerență logico-demonstrativă. Sînt inteligibile, eventual, propoziții și fraze, dar nu segmentele de text. În confuzia totală și iremediabilă a **Rostirii esențiale,** arareori ne putem da seama cam despre ce ar dori autorul să vorbească. Printr-o grilă heideggeriană, C.B. lecturează textele lui Samuil Micu, Eufrosin Poteca, Cantemir, Blaga, Eminescu, Noica spre clarificarea „puținței de esență a românescului" (p. 23), adică a temeiurilor și a temeiului ce stă sub temei — adică „străfundul-fără-fund (abgründiger Grund)" (p. 46 și altele) — definitorii pentru spiritualitatea noastră. Sînt aglomerate corespondențe etimologice din felurite limbi în jurul a doi poli : **eon(ens)** și **arché(archaeus).** „O întemeiere ontologică a românescului pe calea lui Ens ar putea să dizolve toate complexele teoriilor privind „specificul național" (p. 23). Cum ? **Ens**-ul trimite la **Ins** și **Ființă,** vorbește de la sine ca **un-doire.** De aceea, „românescul trebuie să lucreze cu posibilul și să nu se hotărască prin real" (p. 24). „Posibilul, pentru noi, e mai bun și mai bogat și mai liber decît realul" (ibid.). Dacă acest posibil ar fi conceput aidoma lui Blaga — care prin **matricea stilistică** viza structuri de sensibilitate și spontaneitate creatoare, virtualitățile de inițiativă culturală înțelese ca un cîmp de forțe —, sau dacă sfera acestui posibil ar fi circumscrisă prin analiza modulațiilor verbului, așa cum sugera M. Vulcănescu și argumentează C. Noica, ar fi multe de priceput. Dar C.B. plutește la marile înălțimi ale surogatului meditativ, așa că, adulmecînd doar ideea lui Heidegger privitoare la autenticitatea umană, atinsă prin orientarea **insului** către **Ființă** (ceea ce Noica va numi mult mai frumos și precis ca **devenire întru ființă),** nu ezită să se contrazică : „ființa românească nu se tratează cu temeiul, ci cu arheii : neavînd „fundamente proprii" — dar oare cine are ? — trebuie să ne interogăm apropierile potențiale apelînd la un Tratat despre Arhei" (ibid.). Și, totuși, iarăși, la p. 26 „prundurile acestui popor au rămas temeiuri pure". Depășirea românescului (gîndită de Eminescu), va fi atinsă, crede C.B., printr-un ev de ensistență : regăsirea de sine a insului și, astfel, a căii ce duce înspre Ființa uitată ș.a.m.d. La p. 22, iată, cultura română are fundamente proprii ; în consecință, C.B. o invită să-și istorisească potențele arheale în fața historialului european : „adevărul propriu al Ființei românești trebuie să arate în esență cele trei mari stări care întrețin lămurirea noastră (în lume) : prima vrea să cuprindă, pe cît va putea, ENSISTENȚA, sau despre **noua interioritate vie,** lucru care pare să fie „sarcina spirituală a Europei" ; a doua, referindu-se la arhei, va evalua „fundamentele proprii" ; a treia, neuitînd gîndul participării la Ființă, ar fi o depășire a metafizicii occidentale. Totuși, care este — e timpul să ne întrebăm — „sarcina spirituală a Europei" ? Prima „stare", care lămurește rostul nostru în lume sau ENSISTENȚA ? Oricare ar fi din ele, zădărnicește cea de-a treia „stare". Dar, probabil, autorul, dincolo de acest moment de derută, optează pentru o Europă cu sarcini lămuritoare, căci, să nu uităm, deși mai sus exista o Ființă românească — ceea ce ne permite să acceptăm **Sentimentul românesc al ființei,** cu sau fără titlul lucrării lui Noica —, în alte pagini „Întemeierea românescului trebuie să se transfigureze într-o depășire a românescului, căci trebuie spus lămurit : nu există un sentiment românesc al ființei ci un sentiment al Ființei în românește (în germană, în franceză etc.)" (p. 26). Acest punct duce și la aducerea lui Noica la ordine : i se amintește că, de fapt, **sentimentul românesc al ființei** pe care îl povestește în lucrarea cu același titlu este, de fapt, un **sentiment al ființei în românește.** Este, aici, inițiativa heideggeriană a Ființei. Mai modest, Noica spune în amintita lucrare : „Încercăm (...) să vorbim despre un sentiment românesc mai deosebit al ființei, așa cum s-a putut spune că sufletul germanic are un sentiment deosebit al devenirii, cel rus unul deosebit al spațiului și cel american un sentiment deosebit al eficienței". De altfel, C.B. nu ne surprinde nici atunci cînd apropie **căderea de a fi** — explorat în aria semantică românească de Noica în **Rostirea filozofică românească** (p. 178—186) — de scenariul căderii ontologice propriu existențialismului heideggerian (cf. p. 114, și 25 sus). De altfel, chiar Heidegger este bolmojit. De pildă, interpretarea pe care acesta o dă textului parmenidian „Chre to legein te noein t' emmenai" este luată de C.B. într-una din fazele sale („Necesar : astfel s-o rostești, în chip egal gîndirea : fiindu-l : a fi") (cf. p. 12 etc.), în timp ce Heidegger a ținut un curs în vara lui 1952 pe această temă **(Qu'appelle-t-on penser ?** P.U.F., 1973, p. 161—260), nuanțele fiind hotărîtoare.

Paginile referitoare la Blaga, Noica și Mircea Eliade sînt simple conspecte eliptice. Interpretarea lui Eminescu este o copie palidă a spuselor lui Noica. C. B. transformă limpezimea ideilor lui Noica privitoare la arhei în multe pagini exemplare din punctul de vedere al confuziei. În rest, cuvinte mari la tot pasul, și atunci cînd este cazul și, mai ales, atunci cînd nu este cazul — iar de obicei nu prea este cazul, prețiozități, teribilisme bombastice de genul : **Marele Anonim** al lui Blaga este, ca „principiu metafizic", „arheul metafizicii înțeleasă ca ontologie" (p. 81), în timp ce Samuil Micu indică „metafizica ensistenței, teorie ontico-ontologică a lui Ens ca Ființă-Ins" (p. 108). Știut este că metafizica, în contextul dat, nu poate fi înțeleasă decît ca ontologie, și, desigur, nu poate fi teorie ontică decît dacă se confundă planul existenței cu cel al teoriei despre existență.

În plus, ideile care aparțin lui Noica trec, la C.B., într-o ipostază grandilocventă și caricaturală. Sîntem însă optimiști. Drept care, dincolo de confuzia culturală creată și menținută de **Rostirea esențială** a lui C.B., recitim, la p. 121, cele „Trei imperative care au dominat spirite strălucite : 1) **Devino ceea ce ești !** : 2) **Revino-ți în fire, trezește-te omule !** ; 3) **Devino esențial !"** (subl. aut.). Căci „menirea este o stare care va veni, e un viitor lung".

m a p a m o n d

POEZIE DIN S.U.A.

WALLACE STEVENS

Lumea ca meditație

A trecut prea mult timp de cînd exersez la vioara mea, drumețind. Dar exercițiul esențial al compozitorului — meditația — nu m-a părăsit niciodată... Eu trăiesc o permanentă himeră, care nu încetează nici noaptea, nici ziua.

George Enescu

Ulisse-i oare cel care se apropie din răsărit,
El, neobositul aventurier ? Copacii sînt cirpiți.
Această iarnă spală calea întrudepărtelui.
Cineva se mișcă

La orizont, înălțindu-se pe sine, sus, deasupra
O formă a focului apropie pe Penelopa, cretana,
A cărei sălbatică prezență trezește lumea
adormită din juru-i.

Ea și-a regizat demult un sine pe care
să-l întîmpine,
Tovarăș al ei pe care și l-a imaginat,
Împreunați într-un refugiu adînc, bărbat
și scump prieten.

Copacii au fost descărnați, ca un exercițiu
esențial
O neomenească meditație mai lungă decît
firea gîndului ei.
Nici o pală de vînt prin ciinii care veghează
noaptea.

Ea nu vrea nimic, pe el îl rîvnește să vină
Nu daruri visează. Brațele lui fi-vor colierele
sale
Și zestrea și norocul dorinței ei de pe urmă.

Dar Ulisse era ? Sau căldura soarelui
Pe perna nesomnului ei ? Gîndurile îl ritmau
bătăile inimii.
Cei doi fremătau împreună. O, era doar
răsăritul.

Era Ulisse și nu era. Totuși ei se întîlniseră,
Bărbat, prieten iubit într-o pămînteană
îmbrățișare.
Barbara putere înlăuntrul ei nu vroia să piară.

Pe cînd se pieptăna obișnuia să-și vorbească
puțin
Repetîndu-i întruna numele în răbdătoare
silabe,
Niciodată uitîndu-l, căci totdeauna el
îi rămînea aproape.

ROBERT CREELEY

Baladă

Noi avem un cîntec pentru singura lui moarte
și dacă noaptea-i prea lungă
ori întunecimea întunecată
acel ceva este radiația asupra noastră

dar dacă, fără speranță, acolo-i cel cu plînsul
și tînguirea și greața
și vremea oribilă
și totuși ea vestește și încearcă evadarea
pentru noi

cînd suntem pe jos alături de nervii tociți
și ne dezvăluie ura și nu-i asemănătoare
speranței.

Oh, nu

De rătăcești îndeajuns de departe
la ea vei veni
și cînd vei ajunge acolo
îți-or da un loc pentru odihnă

numai ție într-un scaun frumos
și prietenii tăi fi-vor acolo cu toții
chipuri radioase
deasemenea toți vor avea locuri.

W. H. AUDEN

În memoria lui W. B. Yeats

S-a stins în miez de iarnă. Riurile erau
înghețate, aeroporturile pustii,
Zăpada desfigura statuile orașului,
Mercurul coborîse în gura zilei în agonie.
Toate datele confirmă
Că ziua morții lui e mohorîtă și rece.

De boala lui departe, bezmetic alergau
Lupii prin codrii cei verzi, vijelioase ape
Șoväiau către sofisticate cheiuri,
Iar moartea poetului se despărțea
De poemele sale prin îndoliate glasuri.

Pentru el însă a fost ultimul amurg ; el însuși,
Amurg pentru zvonuri și infirmiere :
S-au revoltat provinciile trupului său,
Piețele minții sale pustii —
Liniștea pusese stăpînire pe suburbii,
Se-ncheia fluxul simțirii sale ; el devenind
Admiratorii propriului său eu.

Acum e risipit prin sute de cetăți
Și dăruit iubirilor străine ;
O altă pădure să-l alinte
Și un alt cod moral să-l condamne.
Cuvintele unui mort
Preschimbate-s în mărunțaiele celor vii.

Dar ce înseamnă-n zgomotosul mîine
Cînd agenții vor țipa ca fiarele pe dușumeaua
bursei
Și cei săraci vor îndura ce-au îndurat totdeauna
Și fiecare în propria lui cușcă va fi convins
de libertatea sa

O mie-două la această zi se vor gîndi
Cum ne gîndim la ziua cînd am făptuit
ceva deosebit.
Și vai toate aparatele arată
Că ziua morții sale a fost mohorîtă, geroasă.

EDNA ST. VINCENT MILLAY

Primăvara

Cu ce gînduri, April, te reîntorci ?
Nu-i îndeajuns frumusețea.
N-o să mă poți mulțumi cu roșeața
Puilor de frunze deschizîndu-se lipicios
în lumină
O, știu.

Port soarele fierbinte pe umeri
În timp ce contemplu înflorescența șofranului.
Aromele pămîntului mă îmbată.

Este limpede că nu-i urmă de moarte,
Dar ce poate să însemne asta ?
Nu numai sub pămînt
Larvele devoră creierul uman —
Viața în sine
Nu înseamnă nimic ;

Un pocal gol, zbor pe stele stinse
Astfel nu-i îndeajuns că în fiece an,
pe colina mea,
Ca un nebun
Pogoară April cu gura mușcată de flori.

În românește de Ion Iuga

UN POET — O LUME

Ianka Kupala

Ianka Kupala (1880—1942) a fost înnobilat cu titlul de poet național al bielorușilor încă din primul deceniu al veacului nostru, cînd gruparea scriitorilor de la Minsk declară opera tînărului poet factor determinant de cunoaștere a limbii și culturii naționale. Autor a numeroase volume de poezie, teatru și eseu, Ianka Kupala își propune, în funcție de creația anonimă să determine și să delimiteze orizontul spațial al culturii bieloruse în lumea slavă. În această direcție, Ianka Kupala valorifică numeroase mituri și motive existente în tezaurul spiritual popular, redîndu-le poporului bielorus într-o formă cultă.

Doi mesteceni

Spre furtună, departe erau doi mesteceni,
Doi mesteceni erau ca unul,
Printre lacrimi gemeau doi mesteceni
Și gemeau doi mesteceni ca unul.

Despre zori își vorbeau doi mesteceni
Și vorbeau doi mesteceni ca unul,
De chindii își cîntau doi mesteceni
Și cîntau doi mesteceni ca unul,

Că domnit-au pe ger doi mesteceni
Prin furtună de stepă ca unul,
Că plecîndu-se cei doi mesteceni
Au pierit într-o jale ca unul.

Și se lasă furtună pe cei doi mesteceni
Și se leagănă iarăși ca unul
Și adorm pe vecii doi mesteceni
Și adorm doi mesteceni ca unul.

Unde ești fericire ?

Unde ești fericire, ursita mea luminată ?
Și de ce simt pe suflet o piatră de moară ?
Noaptea e surdă, cîmpia e lungă și lată
Și așteptarea iar trage cu veste să doară.

Să ajung vreau pe unde neliniști se tore,
Să aud cum adoarme și frînge cîntecul fiara,
Iar tu noapte fii sfetnic și fă-mă să-ntoarc
Sufletul trist pe unde se tînguie țara.

Tăcere în jur. Trosnesc perfide înghețuri,
Un vînt imi pornește ciulinii de-a dura
Și codrul își mișcă iar pinii prin cețuri
Și iar îmi stîrnește în suflet revolta și ura.

Bielorusul

Stă ca o troiță lîngă răscruce,
Între păduri și lanuri
Cugetul oare unde mi-l duce ?
Spre ce fel de planuri ?

Calcă agale pe țarini și luncă,
Pasul e greu bolovan,
Plugul aceeași brazdă aruncă,
Pe laturea de gorgan.

Lemnul din crucile morților
Cartoful i-l coace
Și el e cruce în palmele sorților
Și cheamă ursite încoace.

Locul pe unde ursite îi zboară
Cine să-l spună ?
Soarta îi dăruie vară de vară,
Opinca străbună...

Apariție

Ai venit fără să-mi spui,
Cînd gemea gerul pe grui
Gardul scîrțiia a jale,
Iară tu — năluca-n cale.

A fost cald, a fost feeric,
Sub manta de întuneric,
Tu domnită, iar eu pan,
Tot cu floare pe gorgan.

Ai plecat făr-să te strig,
Cînd gemea iarna de frig
Vîntul iar rupea uluca
Și în poartă tot năluca.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

NOTE DE DRUM

Fețele văzute și nevăzute ale Americii

Un oraș uman, respirînd respectul unei culturi față de altă cultură, în spiritul nobil al toleranței ; numai faptul că, zilnic, peste 5 milioane iau metroul și aproape 3 milioane oameni călătoresc cu autobuzul, contactul acesta interuman, zilnic, de furnicar, de indivizi care trebuie să se suporte reciproc nu reprezintă oare un argument al corectei considerații umane ? Uitasem pașaportul la hotel și nu-i am exprimat teama că nu-i am cu mine. „Nu face nimic", îmi zice însoțitorul... „Vezi-ți de treabă !", conduita însului american, imigrant de nevoie, fapt nemaipomenit, pare să fie aceea inscrisă și pe soclul statuii lui Waldo Hutchins, unul dintre fondatorii Central Park-ului : Dacă vrei să trăiești lasă și pe altul să trăiască („Alteri vivas oportet si vis tibi vivere").

Dar New Yorkul nu înseamnă numai și numai reușită : mai degrabă oportunitatea fiecăruia de a-și încerca norocul ! Și cîte nesănse, cîte nereușite nu se cunosc ! De aceea, cosmopolit și pestriț, nu reprezintă numai el America, el este doar o încercare cu șanse pentru cei pregătiți, o poartă a visului deschisă viitorului ! Căci contrastele sale evidente reprezintă, prin ele însele, și splendoarea trufașă, și dezamăgirea crîncă ! Îmbinarea instantanee a nimicniciei imigrantului alături de grandoarea autohtonului, subiect de roman bestseller, imagine inedită de pictat, de cîntat și de discutat, la dispoziția scriitorilor, artiștilor, politicienilor !... căci, uite, cînd pașii mei ajung pe Wall Street și pe Brod Street, calcă timorați încă de amintirea trecutelor crahuri financiare și de imaginea prezentelor cutremure provocate de luptele voevodale ale bandului, unica rațiune de existență a acestei străzi !...

Americanul e într-o continuă întrecere, în primul rînd cu el însuși ! Așa l-a învățat mama natură și educația de acasă, de cînd a pus piciorul ca imigrant : lupta pentru existență, dar într-un mod nobil, cinstit, cavaleresc, nu hotesc ! De aceea, filmele cu western și cow-boy au o largă audiență, pentru că binele și dreptatea trebuie să învingă pînă la urmă, nu violența și răul !

Gîndirea americanului nu este sofisticată. Este simplă, directă, mergînd mai totdeauna la țintă. Pe erou îl onorează nu cu fast exorbitant, ci adesea printr-o simplitate expresivă. Am ținut să fiu prezent de 4 Iulie, Sărbătoarea Națională a Statelor Unite, la Washington. Festivitate impresionantă, impunătoare. Am trecut atunci prin cimitirul din Arlington de pe malul drept al fluviului Potomac, „Arlington National Cemetery"... Mormintele fraților Kennedy șochează prin puritatea simplității. Privind mișcările de automat ale soldaților, care fac de gardă la Mormîntul Eroului Necunoscut mă înfioară gîndul la jertfa de laudă a primului român căzut în Războiul de Secesiune (Nicolae Dunca) și la vitejia altora, precum generalul George Pomut, nume cu care s-a cinstit ulterior și o navă militară echipată cu voluntari români, care au luptat eroic pe frontul Pacificului în ultimul război mondial...

Felul acesta, al americanului cu atîtea origini, de a se manifesta și după moarte [„tot o sapă și-o lopată"], nu face parte din spiritul imigrantului, care, îmbogățit uneori peste măsură, își dă seama și de zădărnicie ?...

Umanismul cald, cordialitatea prieteniei, fraternitatea adevărată am întîlnit-o la un ins, să-i spun Wilson, cu numele John, ca Ion, Jean, Juan, Giovanni, Ivan, Johann, Ianoș, pe care nu-l văzusem niciodată, la care însă am fost găzduit o noapte, în drum spre Montreal ! „Spune-mi John, eu am să-ți spun George" mi s-a adresat din primele momente... Am fost invitat să mă răcoresc în piscină (afară erau 35°). Eu i-am recitat „If" de Kippling, el a dat atunci un microrecital vocal instrumental...

Prin proporțiile sale incredibile și programul său ambițios, instituția „Smithsonian" constituie un adevărat unicat, o mare minunăție americană, iar pentru mine, o mare revelație, al cincilea gong al inimii. Creat cu aproape un secol și jumătate în urmă prin donația unui generos James Smithson, care nici măcar american nu

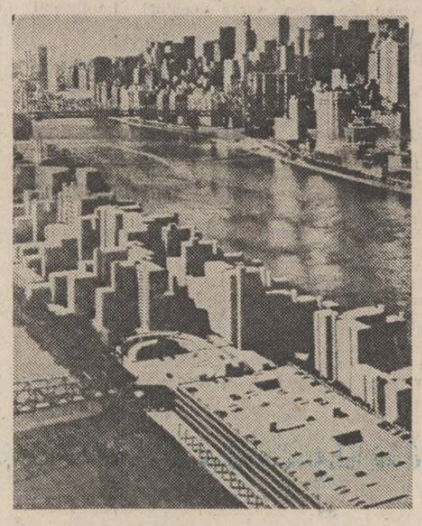

era, „menit să îmbogățească și să răspîndească știința în popor" (îmi dau seama de valoarea acestui scop altruist numai și de pe poziția conferențiarului la Radio, ori de la Universitatea Cultural-Științifică din București, care primește atîtea semne ale expresiei de recunoștință...). Complexul principal Smithsonian situat de-a lungul unei magnifice alei umbrite (Mall), un lung parc dreptunghiular, conform schiței inițiale a lui L'Enfant, ofițerul arhitect al Capitalei Statelor Unite, se compune din șapte clădiri, care adăpostesc muzee și galerii de artă renumite, la care se adaugă și alte construcții precum grădina zoologică și diferite laboratoare de studii presărate în Washington, în întreaga America ori în diferite alte părți ale lumii. Această instituție, care face colecții fără pereche, prezintă vizitatorilor, vă rog să notați bine cifra amețitoare : o sută de milioane de exponate, dintre care aproape trei sferturi în domeniul științelor naturale !...

Am avut plăcuta ambiție să parcurg în cîteva zile și aproape în pas de galop sălile cele mai interesante, poposind numai cîteva secunde, doar la anumite exponate...

Aici se află tot felul de curiozități, donații particulare ori achiziții de stat, de la fosilele cele mai vechi (trei miliarde de ani) pînă la modulul de aselenizare ori mănușile de box ale lui Muhammad Ali...

La Muzeul Aerospațial am văzut în color tridimensional prima aselenizare și am ținut să mă instalez și eu în modulul de comandă original Apollo 11, minuit de primii astronauți americani spre Lună în iulie 1969, (în acel an, aceeași zi și oră diagnosticam și eu la București o boală fibrochistică, generatoarea unui icter sever !). Constat cu justificat patriotism că aeroplanele lui Aurel Vlaicu și Traian Vuia sînt trecute la loc de cinste în istoria aviației ! Din Muzeul Național de Istorie Naturală și Muzeul Național al Omului cu atîtea exponate magnifice as reține pentru cititori (ce bine le-ar sta ca posesori !) rocile de pe lună, legendarul diamant Hope (cel mai mare diamant albastru din lume), statueta din aur și platină cu diamante, rubine și malahit „Sf. Gheorghe și Dragonul" lucrată în 1882 pentru țarul Rusiei... În muzeul Hirshhorn și Grădina anexă cu sculpturi sălășluiesc peste 4 000 picturi valoroase și vreo 2 000 sculpturi aparținînd tuturor curentelor artistice, inclusiv numeroase lucrări moderne începînd cu Brâncuși („Muza care doarme", „Torsul unui tînăr om") Galeria Națională de Artă, Galeria Freer de Artă, Galeria Națională cu portrete, Galeria Renwich, Muzeul Național de artă americană, Muzeul de artă africană, Muzeul Anacostia reprezintă alte remarcabile clădiri, valori inestimabile de artă ale acestui admirabil colecționar, care este Smithsonianul, denumit și „Magazia Americii".

Organizația Națiunilor Unite, altă stare percutantă de emotivitate, o minune a secolului pe pămîntul Americii... Să auzi o halandala de glăsuiri, toate limbile pămîntului, care formează comunitatea umană sub același acoperămînt, ținînd același scop, pacea, nu e ceva nemaipomenit ? „Peace on Earth" este titlul dramei lui Albert Maltz, patetică pledoarie împotriva războiului ! Reprezentanții tuturor oamenilor veniți aici pe pămîntul Americii să se înțeleagă, nu reprezintă, oare, dezideratul cel mai scump al fiecărei semințli, al întregii umanități, încă de la nașterea ei, nu constituie oare, minunea minunilor ? Am vizitat impozanta clădire din Manhattan, desfășurată pe o suprafață bunicică, între străzile 42 și 48, First Avenue și East River, nu departe de sediul reprezentanței noastre la O.N.U. Terenul, pus la dispoziție de miliardarul filantrop John D. Rockfeller Jr., găzduiește mai multe construcții (printre care și aceea a secretariatului general cu 39 etaje) finanțate de Statele Unite. Carta Națiunilor Unite este Biblia Păcii, instrumentul principal de cooperare pentru salvgardarea securității mondiale, pentru promovarea bunăstării statelor coparticipante. „They shall beat their swords into plowshares and their spears into pruning hooks nation shall not lift up sword against nation, neither shall they learn war any more" (Isaia, 9:4) stă scris, undeva în holul de la intrare în clădirea Adunării Generale, pe frontonul căreia, afară, ca niște pipe ale păcii sînt expuse 159 steaguri ale Statelor Membre. În foaierul clădirii se poate admira statuia originală în bronz a lui Poseidon dăruită de Grecia și un interesant covor cu toate stemele statelor zis „Carpetul Păcii Națiunilor Unite". Cei care doresc să participe la ședințele publice au la dispoziție șapte uși de nichel-bronz, decorate, alegoric, de către Canada cu patru basoreliefuri („pace", „dreptate", „fidelitate", „fraternitate"). Sala de ședințe a Adunării Generale este prevăzută cu locuri pentru 626 delegați, 27 observatori, 234 membri ai presei și pentru circa 800 vizitatori, pereții fiind ornați cu lucrări de pictură ale franțuzului Fernand Léger. Palatul Națiunilor Unite se bucură de altfel de aportul substanțial și competent al marilor artiști ai vremii... Planul a fost alcătuit de o echipă de 11 arhitecți în frunte cu elvețianul Le Corbusier și celebrul Oscar Niemeyer, constructorul capitalei Braziliei. Țările membre au contribuit cu diferite opere de artă care ornează sălile Conferințelor, holurile, biblioteca, grădina... Sala Consiliului de Securitate a fost oferită de Norvegia (decorația murală de Per Krohg), aceea a Consiliului de Tutelă de către Danemarca (Henrick Starcke), aceea a Consiliului economic și social de către Suedia... Sala zisă „Meditation Room", dedicată păcii și celor care lucrează pentru ea, este decorată fresco de suedezul Bo Beschow, același care a pictat și interiorul Bibliotecii Dag Hammarskjold, împreună cu nord-americanul Fritz Glannar. U.R.S.S. oferă sculptura reprezentînd „Omul care transformă palosul în plug", în timp ce Japonia dăruie „Clopotul Păcii" și așa mai departe... Marc Chagall, Candido Portinari, Enzo Martinelli, Barbara Hepworth, Anton Augustincic și alți numeroși pictori și sculptori care își înscriu generos numele pe opere interesante, donate celei mai mari organizații pentru salvgardarea păcii.

Termin scurta și trepidanta mea escapadă nord-americană, plină de atîtea învățăminte, printr-o conferință la binecunoscuta „Romanian Library" din New York, unde am prezentat, pe lîngă realizările științifice personale pe plan medical, care suscitaseră interes pe plan internațional, și cîteva poeme din volumul „Pururea", unele dintre ele puse pe muzică, precum și „Imnul pentru sănătate", prezentat anterior la Stockholm la un Congres internațional de specialitate... Și-mi aud sinea mea recitînd versuri din „Imagini românești", ale nord-americanului John M. Linch : „Dac-ai văzut Piteștiul, de el mereu ți-e dor / ca de-o frumoasă fată ce-o scoate-n drum norocul / să-ți dăruie-o maramă de aur, un ulcior / zmălțat cu-azur și-o floare de purpură, ca focul. // Eu sînt aici, Piteștiul e-o floare-n văzul meu / și atît de luminoase sînt mîinile copilei / așa cum mi-e și dorul pe care-l simt mereu / în dulcea reverie din primul ceas al zilei".

George Dinizvor

REVISTA STRĂINĂ

● **DIN MĂRTURISIRILE LUI GEORGES SIMENON** consemnate de publicistul sovietic V. Kuznețov și apărute în „Sovetskaia kultura" : „Mă citez mult la fericirea oamenilor, la fericirea de a avea o familie, la divorțurile care pur și simplu au inundat lumea. Scriu mult despre acestea în memoriile mele. Divorțurile transformă copilăria într-o lume de întuneric... Noțiunea de fericire se schimbă în funcție de experiența de viață a omului, acumulată de la tinerețe pînă la bătrînețe. Arta de a nu cădea pradă pesimismului — iată una din căile care duc spre fericire. Tinerețul de astăzi se teme adesea de viitor, se teme mai ales prin prisma insuccesului. Trebuie însă luat de la capăt de fiecare dată, trebuie să ai curaj pentru asta. Am trăit în diferite condiții, dar cu adevărat fericit am fost numai atunci cînd am locuit la mansardă unde găteam la un primus cu gaz. În perioada aceea munceam din toate puterile mele, am făcut și greșeli, dar am trăit cu adevărat o viață adevărată... Din păcate, societatea occidentală de consum face din oameni niște jucării grotești, comportamentul omului este dictat numai de goana după bunuri... Astăzi, la sfîrșitul vieții, nu-mi mai aduc aminte de lucruri, de bunuri, ci numai de oameni...

Sînt împotriva oricărui fel de violență, împotriva războiului. Am trăit două războaie mondiale și nu pot să stau calm cînd niște maniaci cu sînge rece imaginează arme noi, care să ucidă din ce în ce mai mulți oameni și, în cele din urmă, întreaga omenire. Este ceva anormal. Îmi repugnă Napoleon cînd îi scrie Josefinei că în ultima bătălie au pierit 30 000 oameni, dar această cifră reprezintă un fleac față de ceea ce s-ar putea întîmpla. Noi, scriitorii, trebuie să-i convingem pe oameni ca ei să fie conștienți de responsabilitatea care apasă pe umerii lor, ca ei să înțeleagă că războiul trebuie eliminat ca mijloc de rezolvare a diferendelor, că armele trebuie distruse peste tot pe Pămînt. Acest ideal al omenirii a devenit astăzi un imperativ".

● **ROMAIN ASSONGBOU** este scriitor, scenarist și artist plastic din Benin. Este autorul scenariului filmului „Patrice Lumumba", care a cîștigat două premii la cel de al IX-lea Festival al filmelor africane de la Ougoudougou (Republica Burkina Faso). În prezent el definitivează un roman care înfățișează viața unui copil african nevoit să lucreze de la o vîrstă fragedă pentru a-și cîștiga existența.

„Vreau — spunea Romain Assongbou — ca concetățenii mei să afle adevărul despre acest război din Europa pentru că mulți dintre ei, din cauza lipsei de informații, și-au făcut o imagine idilică despre el... Eu cred că scriitorii, cineaștii, artiștii plastici, pe scurt oamenii de cultură, poartă pe umeri, după părerea mea, o mare responsabilitate, aceasta decurgînd din faptul că ei au posibilitatea de a influența masele largi, le pot mobiliza fie într-o direcție pozitivă, fie într-una negativă. Lucrul acesta este foarte valabil pentru noi cei din Africa. Se înțelege că ei nu pot fi neutri, arta pentru artă n-ar fi lucrul cel mai indicat în condițiile noastre. Marea majoritate a artiștilor sînt conștienți de menirea lor, cum a fost cazul lui Agostinho Neto, care a fost poet și un remarcabil om politic... Angajarea mea nu se manifestă numai prin poezie și proză, realizez de asemenea afișe politice, scriu la ziare, execut ilustrații de carte. Unele dintre ele seamănă cu vestitele „Vitrine Rosta" realizate de Maiakovski. În condițiile noastre unde există un înalt grad de înapoiere, această politică reprezintă o necesitate stringentă".

● **„NE-A ÎMBĂTRÎNIT GORKI ?"** se întreabă criticul literar Jarmila Fromková într-unul din numerele recente ale săptămînalului praghez „Tvorba" (Creația), în cadrul unei anchete consacrate „cazului Gorki".

„Ni se adresează Gorki la fel și astăzi, în special celor tineri și foarte tineri ? Sau el a ieșit astăzi din modă ? Ce s-a întîmplat ? Ce a determinat faptul că în ultimii cîțiva zeci de ani cererea cititorilor din opera lui Gorki a scăzut (această situație este valabilă și pentru Uniunea Sovietică), iar editarea lor a ajuns pînă la limita așa-zisului interes academic, în timp ce în aceeași perioadă a sporit enorm, într-o măsură imprevizibilă, interesul cititorilor față de Dostoievski și Tolstoi... ? Nu cumva cititorii de astăzi au dreptul de a pune după credo-ul optimist al lui Gorki „Om, ce minunat sună acest cuvînt !" în locul optimistului semn al exclamării un îndoielnic semn de întrebare ? Sau ei dau mai degrabă întîietate scepticismului lui Dostoievski și dezorientării lui Tolstoi referitoare la posibilitățile și modalitățile de a se opune răului ?".

Jarmila Fromková este de părere că apariția rarissime din opera lui Gorki reprezintă o problemă de natură mai degrabă economică, că atunci cînd se pune problema hîrtiei, din planurile editoriale se elimină în primul rînd lucrări în genul trilogiei autobiografice a lui Gorki. Atunci cînd se discută eventualitatea reeditării celor patru volume din „Viața lui Klim Samghin" — o lucrare „catastrofal de voluminoasă" — ceea ce reprezintă un adevărat act de eroism !, este nevoie să-și dea mina mai multe edituri. Situația este valabilă și pentru lucrările lui Konelenko, Serafimovici, ba chiar ale lui Cehov și Șolohov.

„În plutirea noastră — adesea riscantă — între Schylla și Charybda problemelor de natură economică și de politică culturală ar trebui să căutăm căi prin care să-i facem actuali, să-i apropiem... pe autorii din rîndul cărora face parte și Gorki. Pentru început ne-am putea declara mulțumiți dacă criticii ar atrage în mod decent atenția cititorilor cel puțin asupra celor două sau trei titluri modeste care apar la noi cu prilejul celei de a 50-a aniversări a morții lui Gorki, conchide criticul.

ACASĂ

Anemone tîrzii

Benone Șuvăilă, ca și sîngele culorilor sale, arde blînd, armonios și vesel. Și melancolic. Pentru că Benone e un pictor înviorîndu-se blajin. El ocolește albul programatic și violent al iernilor românești, culegînd din desăvîrșirea întunericului imaculat al viscolelor numai odihna din țipăt, odihnă visătoare, și capabilă să intre în misterele verii, la Mangalia și să se aștearnă, oacheș — legănată, în peretele orizontal și risipit albastru al Mării, formînd insule mișcătoare de sidef, atunci cînd nu la ființă de nălucă lîngă Muzeul pipelor. Acest muzeu e strania descoperire a lui Benone. El se lipește exotic și plin de drumuri în despletire (luna, lunaticii, fumătorii de opium) spre a se alinia sufletului nu ca o plecare spre lumi neajunse ci — extremă încordare a liniștii într-un inel de zare dureros de drag tuturora — ca o neajungere în lumea de lîngă noi. Întinde mîna și te va auri vraja. Benone și Marea de la Mangalia lubesc un pom noduros (roșcov ? salcîm ? mesteacăn ?) neînfricat catarg al pămîntului, arzînd în vîrf porumbei liliachii, malul scăzut și plin de cimbru și predispus să se schimbe în prispa copilăriei, a lenii noastre orientale care va naște în veșnicie pictori, anemone tîrzii, trandafiri de Asia, doruri de Levant, nestăpînire în patima pentru vinul bun și curajul de a trăi singur cînd lumea devine prea agresivă. Culorile din poemele pe pînză ale lui Benone inundă oasele nopții că o mireasmă de pepeni galbeni, ca fumul tutunului de Smirna și blînda împotrivire a boabelor de cafea sunînd într-o rîșniță de alamă și unindu-se cu eternitatea nu prin arome ci prin iluzii, prin calda plutire a fluturilor de păpădie.

Tablourile lui Benone sînt ursite să atîrne pe ușile mereu deschise ale palatelor lui Pierdevară, adică în casele oamenilor prea sătui de drame, osteniți de goana acestui secol care trage din răsputeri să-și rupă junghietura gîtului, auriți de speranța că mai avem dreptul să trăim și lîngă un Muzeu al pipelor, lîngă o rîșniță de cafea, lîngă niște tărtăcuțe culese, toamna, din stepă ca să fie domnițele rachiului, lîngă un gard plin de pîrleazuri prin care trec fetele îndrăgostite, lîngă niște livezi atîrnînd de fructe în armonie cu poftele din cerul gurii noastre.

Benone știe desenul larg și inima culorii aprinzînd, stingînd și iarăși aprinzînd focuri în popasuri de piatră scumpă.

Între pomii, cei mai mulți ai ispitei, aduși de Benone Șuvăilă dintr-o lume feerică în lumea odăilor unde ne place să trăim frumos, eu mă simt fericit și acasă. Și mă simt la fel de bogat sufletește ca în seara cînd am nimicit împreună, într-o cabană din Deltă, o damigeană de vin și am închipuit niște tărmuri pe care se cuvine, el să le picteze, eu să le cînt și dumneavoastră să le petreceți, purtînd pe umeri pasărea uimirii și în inimi izvorul bucuriei.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
28
(1 261)
Sîmbătă
12 iulie
1986
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL MARELUI FORUM

Se împlinesc, în această lună, 21 de ani de la istoricul eveniment care a fost Congresul al IX-lea al partidului. Raportată la scara timpului, perioada pe care o consemnăm de atunci formează, desigur, unul din acele segmente de arc ale istoriei prin care luăm act de noi înșine, de trecutul și prezentul nostru ca și de viitorul care ne stă în putere și după imaginea căruia, în plan economic, moral-politic și social, ne configurăm neîncetat propria identitate.

Numim, de aceea, Congresul al IX-lea ca pe cel mai important și mai edificator eveniment al biografiilor noastre de la actul revoluționar al eliberării naționale și sociale încoace, îl numim inaugural pentru destinul și unitatea tuturor generațiilor, ca pe acea forță interioară și de mare profunzime prin care solidarizează și fac liant viu între ele toate gîndurile și sentimentele acestei țări, din perspectiva înaltelor culmi ale progresului și civilizației. El a întărit și dezvoltat acele temelii ale unirii și unității noastre de gînd și voință, trimițînd mereu spre marile surse de energie ale poporului, spre marea sa creativitate, în raport cu cerințele și posibilitățile propriei dezvoltări, dintr-o acută și permanentă nevoie de exprimare în limbajul concret al faptelor, al ridicării de conștiință și sensibilitate către o operă esențială care să-i ateste din plin personalitatea, tradiția de luptă și muncă eroică pentru păstrarea și afirmarea ființei sale libere, demne și suverane.

Privit azi, de pe înaltele trepte ale realității socialiste și prin prisma proprie acestei realități, din unghiul vast al problematicii construcției și făuririi pe mai departe a destinului socialist și comunist, Congresul al IX-lea apare mai mult decît vizionar, el face parte dintre acele date ale istoriei care au dobîndit deja o clasicitate prin modul însuși de referință și atitudine, prin faptul — și el deja clasic de acum și exponențial — că orideciteori analizăm în context o etapă sau alta, ca și perspectiva, recurgem implicit la ideile, sublinierile și orientările formulate la forumul de acum 21 de ani. Și constatăm o frecvență și un spor de altitudini prin care realitatea a cunoscut transformări revoluționare și s-a construit sub semnele marilor deziderate ale dezvoltării. În economie, unde impunătoare edificii ale muncii, ale științei și tehnicii, ale inventivității românești alcătuiesc azi un relief inconfundabil, adevărate magistrale ale progresului și civilizației socialiste cu tot ceea ce aduc ele în consecință și tot ceea ce propun și susțin pe calea mereu ascendentă a înfăptuirii Programului adoptat de partid, a obiectivelor trasate atunci și devenite azi linia de boltă a unei vaste și edificatoare experiențe istorice naționale. În economie, în industrie, în agricultură, în învățămînt, în știință și tehnică, în toate sferele existenței materiale și spirituale, în organizarea vieții și muncii societății, pe planul democratismului, al participării la elaborarea și înfăptuirea politicii, la instituirea și afirmarea unui sistem unic, original al democrației muncitorești-revoluționare, pulsează spiritul marelui forum.

Raportul, prezentat atunci de cel căruia partidul și țara îi încredințau funcția supremă a conducerii, alcătuiește în întregime dimensiunile și orizontul acestui spirit : umanist în cel mai înalt grad — pentru că s-a adresat și se adresează omului ca figură centrală a tuturor preocupărilor ; concret și de amplă perspectivă în același timp — pentru că a abordat realitatea, experiența proprie, și a dinamizat însești condiția și substanța demersului nostru istoric, așezarea în lumină directă, deschisă, a tuturor energiilor și vocațiilor creatoare ; novator — pentru că a operat asupra conceptelor însești și a contribuit nemăsurat la lărgirea unghiului de vedere asupra existenței, fundamentînd teze și concepții originale care îmbogățesc patrimoniul gîndirii politice și sociale, al activității teoretice și practice în toate domeniile de activitate. Sub cel puțin aceste trei laturi — ca o sinteză a ideii însăși de creație și angajare — raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut acel dar iluminător de gînduri și aspirații care a putut prefața întreaga devenire a istoriei noastre contemporane, epoca în termenii căreia ne regăsim întregi și în fața celor mai mari realizări economice și sociale, la o dimensiune și cu o durată care fac din demersurile muncii și vieții un act de covîrșitoare conștiință de sine a țării, spiritul și noblețea unui sentiment de adevărată renaștere și înflorire națională.

Dar sînt infinite laturile sub care poate fi privit și situat acest Raport cum infinite sînt răsfrîngerile lui în lumea realității, a impactului de conștiință pe care îl trăim și în care plasăm prezentul și viitorul. Nu mai departe decît, iată, această relație mai mult decît explicită dintre evenimentul de acum 21 de ani și faptul că, recent, înalte forumuri de partid și de stat au dezbătut și stabilit programe și obiective ale actualei etape, conform hotărîrilor celui de-al XIII-lea Congres al partidului, pentru înscrierea noastră pe traiectoria unei țări socialiste cu dezvoltare medie și a perspectivei și mai înalte a sfîrșitului de secol. Este o convergență de spirit și este o ascendență totodată, o ridicare de altitudini prin care pornesc neîncetat impulsuri și argumente noi de ordinul investițiilor de certă și exemplificatoare evidență în toate sensurile creației materiale și spirituale. Emană acest sentiment și ne călăuzește în toate actele muncii și vieții societății noastre, știind că în tot spectrul vast și edificator al realității este imprimată efigia de gînd și voință, marea personalitate a secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cititor de nouă epocă și nouă țară, cititor al permanentei și prodigioasei noastre deveniri.

Luceafărul

„Statornicie" — ulei de Benone Șuvăilă

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Realitatea ca experiență

Călătorind cîndva pe Valea Prahovei, însoțit de un confrate, discuția a alunecat, firesc, la ceea ce scriam fiecare în acel moment. Mă ocupam de un caz dramatic („Andra") și companionul meu, după ce a ascultat, răbdător și rezonabil, spusele mele privitoare la „povestea adevărată" a fetei de nici 16 ani, sfîrșită tragic din viață, a conchis : „Ești pesimist de felul tău"... Treceam tocmai, cu trenul, prin dreptul munților maiestuoși, încremeniți, severi, cînd m-am simțit obligat să-i replic: „Te înșeli, prietene. Optimistul sînt eu, pesimistul ești dumneata (poet fiind, pastelul ocupa, în creația lui, o importantă pondere)... Eu nu înfățișez doar natura (în parametrii ei aparent imuabili), ci cealaltă natură, **umană**, tumultuoasă și contradictorie, supusă clocotului existenței și, mai cu seamă, necontenit perfectibilă. Deci sînt perfect optimist, în măsura în care cred profund în permanenta perfectibilitate a omului, atît prin scris, cît și prin lectură".

Neîndoielnic, atunci cînd scriitorul pornește pe drumul acestei profesiuni nobile, anevoioase și antitetice, el se implică grav, responsabil, în ceea ce se numește, îndeobște, slujirea propriului talent (mai mare sau mai mic), precum și în slujirea colectivității din care face parte. Pentru că — se știe nu de astăzi, de ieri — scrisul este nu numai o chestiune de talent, de inspirație, ci și de luciditate, de conștiință, de prezență a unor criterii ferme moral-etice. Din interferența dialectică a talentului cu conștiința rezultă opera unui autor sau altul. Scriitori de geniu — Eminescu, Balzac, Tolstoi, Faulkner etc. — au investigat și reflectat în scrierile lor prezentul trăit, trecutul asumat, viitorul imprevizibil, și totodată au scormonit în adîncul ființei lor, pentru a confrunta întruna adevărul de viață cu adevărul propriu, particular, personal, rezultatul turnîndu-se în tiparul de aur al minții și simțirii de excepție. A devenit un truism să spui că orice scriere este o luare de poziție, o expresie implicită și explicită a unui punct de vedere, o adeziune (sau dimpotrivă, contrariul ei), o angajare temeinică față de tine însuți și față de ceilalți. Să nu uităm că, atunci cînd

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 10-a

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

Iubirea, înțelegere universală

Puțini vor fi fost cei care au deslegat în lirica de început a lui Ioan Alexandru semnele devenirii sale poetice : de la tulbureala instinctuală și frăgezimea sufletului adolescentin frămîntat de neastîmpărul vîrstei la pacea sacrală ce învăluie producția sa imnică, crescută pe ritualice tipare. Forța vizionară a poetului închega cîndva tablouri terifiante, răscolite de un secret blestem ; **Infernul discutabil** adîncea convulsiile unui suflet torturat, osîndit la o existență inautentică. Ioan Alexandru fiind — s-a spus cu îndreptățire — un biagian ce scormonea „depozitele ancestrale", captînd poruncile ce ne vin din străfunduri, atent la zbuciumul viului și sigilat de gustul originarului. As zice că lirica lui Ioan Alexandru urmează îndeaproape vîrsta poetului, pornit în căutarea ascezei ; inteligența virgină e înlocuită de o desfășurare livrescă, pătrunsă de obsesia logosului („Cosmosul a deveni Cuvînt"). Hieratismul și decorativismul trădează această schimbare la față ; vechea încrîncenare, interdicțiile și violențele de altădată fac loc duhului iubirii, o cîntare monodică de fapt ce rezonează surdinizat-tragic. Poetul își domină sentimentul pustiirii și propune o rezolvare imnică tragediei existențiale. Lirismul său e de natură orfică ; eul se identifică cu universul într-o bucurie comunitară, revărsată în beatitudinea transfigurării. Ioan Alexandru își cultivă asceza prin „păcatul cultural" și înțelege propria-i creație ca regenerare.

Volumul de debut era un veritabil jurnal autobiografic, propunînd înfrigurate întrebări juvenile, de frustă candoare ; drumul poetic croit de Ioan Alexandru înseamnă — din start — o netă opțiune pentru valorile tradiției. În poetul blînd, cu privire pură și obsesia sacrosanctă a originilor aflăm reflexul unui mod românesc de a fi.

E de precizat aici că, tematic vorbind, în evoluția lui Ioan Alexandru nu asistăm la nici o ruptură ; prin spiritul ardelenesc, acel sentimentalism social și național brănit de ideea apartenenței, prin recurența motivică, poezia lui se continuă și poetul imnic — crescut, bănuim, sub modei cotrușian — era conținut de primele lui cărți. Ruptura e însă în concepția asupra poeziei, cum vom vedea mai la vale. O asemenea răscruce e în **Vămile Pustiei** (1969), după care peste patru ani seria de **Imne** (prin **Imnele Bucuriei**) va inaugura o altă etapă.

Drumul de la jubilația adolescentină la izvoarele imnului n-a fost lin și pe cerul poeziei sale gravitează sensuri genetice și thanatice. În regim de exaltare contemplativă, lirica lui Ioan Alexandru îmbracă straie de sărbătoare ; mitologia umple timpul anterior istoriei, vorbind de un sat de esență morală. Simbolistica e obscură pentru cel nepregătit, gata de a anexa această lirică filierei gîndiriste. Dar preceptele sînt în primul rînd morale, irigate de cuviință, drama e milenară, satul încărcat de istorie și suferință. Un senin al timpului țîșnește dintr-o „temelie de sînge" și aceste caligrafii bolnave de bizantinism închipuie o geografie mitologică, cutreierată de vinovăție. Alunecarea către moarte, strămutarea în veșnicie, taina cea mare, nu procură poetului angoasele insulei modern. Motivul thanatic e rezolvat în cheie pastorală („și ne-om întoarce-n țărnă cînd e dat"), păstrînd deci seninătatea mioritică, mesajul luminii și al iubirii. Această neteamă se hrănește din puterea iubirii („iubirea e mai tare decît moartea" — va spune poetul), aflînd în cămara de taină a inimii șoapta cuvîntului inspirat, curățenia morală, bucuria de a fi în lume, spiritualizarea ființei : „să nu mă satur fără paradis / Să nu mănînc în el decît lumină".

Singular deci printre poeții de azi, auster, Ioan Alexandru vorbește despre sufletul jertfit și accesul la esențe, despre eroismul moral și iubirea spiritualizată, cea care „pe cît se dă pe-atît e dăruire", cea care „nu e-n scădere", nefiind o pogorîre ci o cucerire. O poezie ce plutește în absolut, neferită desigur de scăderi și prozaisme, vehiculînd o simbolistică ușor didacticistă dar care convinge prin vibrația sentimentului și înfuzia tragismului uman, „îmbătrînită" forțat și purtînd cu noblețe patina vremii.

Simplificarea imnicei lui Alexandru se însoțește cu aventura spiritului coborînd spre rostul lucrurilor, în timpul mitic, înspre neclintirea satului arhaic și isihia bizantină. Poetul este un cetitor în origini, întemeind ființa prin cuvînt. Instalat în toposul sacru al Patriei, Ioan Alexandru propune un „imn nestăvilit", multiplicat în serie. Descoperim aici o simbolistică de sorginte bizantină, magnificată prin atitudinea imnică.

Sedus de ideea unei imnologii a neamului românesc în chip de teologie poetică, autorul nu coboară cerul pe pămînt (impămîntenire) ci procedează invers, prin sacralizare. Calendarul martirilor „rupți din rai" nu pledează doar pentru o legitimare eroică. Pentru Alexandru,

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 10-a

TÎNĂR ÎN AGORA

De veghe la lumina cărții

O bibliotecă publică este un „templu" al cărții și lumina sa cuvine-se necontenit vegheată și sporită spre folosul măriei-sale, cititorul. Cel puțin așa a gîndit Alex Oproescu pe cînd s-a prezentat la postul repartizat, deși aflase și el că o asemenea instituție poate însemna și altceva, mai ales într-un orășel provincial : un serviciu onorabil, cu puțină bătaie de cap, dacă știi să stai în banca ta, să nu faci valuri, încît să nici nu se prea afle ce-i în dosul ușii cu hîrtie în geam. El însă a dezlipit ziarele mucezite, a deschis larg toate ușile, a făcut stand pe trotuar, a scris afișe și a întocmit programe de „acțiuni cu cartea" pe care chiar le-a îndeplinit spre satisfacția celor cu sarcini pe linie care au și zis, e element sănătos toar'șu, muncește, nu chiulește, aleargă, se zbate, umblă prin ateliere, prin sate, organizează discuții cu cartea, antrenează și mobilizează masele largi. Și se simțea încurajat, măgulit, citeodată chiar ajutat, deși înțelegea că planu-i plan, oamenii oameni, ședințele ședințe, dar nu se lăsa, concura loial, invita un scriitor, îl ruga să dea autografe, făcea cinste cu o cafea și se bucura cînd se auzea citat cum că abonații din raza lui au văzut cei mai mulți scriitori în carne și oase.

Serile celelalte însă, lungi și plicticoase în provincie, cum sînt capabili să povestească nu puțini încă, lui nu i-au ajuns niciodată, așa că le-a înnădit cu nopțile pe care mai că nu le observa trecînd, cum rămînea cufundat în studiile sale de biblioteconomie și de istorie literară, citeva cristalizate dar cele mai multe aflate în șantier într-o nesfîrșită și plină de acribie cercetare.

Un „defect" tot are Alex Oproescu și acesta este exacerbatul său patriotism local, cantonarea studiilor sale într-un singur spațiu, cel natal și deci cel buzoian, căci — spune el, cercetînd cu o deferență neostilă obiectivității — aici e un filon masiv al literaturii noastre : episcopul Mitrofan, Cârlova, Ciprian, Voiculescu și o strălucitoare pleiadă de contemporani pe care i-a și convocat în paginile cărții sale „Scriitori buzoieni".

Această aspirare spre absolutul cărții relativizată, am zice, spațiului buzoian, mai are și un alt profund, temei : acela al datoriei de-a continua înfăptuirile celor ce-au militat la rîndul lor spre propășirea culturală a locului în care au văzut lumina zilei : Basil Iorgulescu, fondator, în urmă cu mai bine de un veac al bibliotecii devenite de atunci județeană și condusă acum de Alex Oproescu, G. Baiculescu, donator a 2 500 de titluri, Stelian Cucu, dăruitor

Ion Marin

Continuare în pag. a 10-a

Fondul principal
al culturii române
CONTRIBUȚIA LUI C. STERE

● Semnează : ● Vasile Netea ● Gheorghe Suciu ● Vasile Macoviciuc ● Florin Paraschiv

In pagina a 3-a

DUNĂREA

Supliment literar-artistic realizat cu concursul Comitetului județean de cultură și educație socialistă al județului Brăila

In paginile 5—8

CONTEMPORANII NOȘTRI

Omul și stilul

Nu e de conceput artă în afara limbajului ei, cu atît mai puțin literatura, aici termenii se rezorb la infinit și tautologic, după cum stilul și el altceva nu e decît limbaj asumat, îndrăznesc să zic, dramatic fie că unii coafează somptuos textul, sau dinadins lasă (e)lanurile epice nedefrișate ; sunt scriitori care legumesc cuvîntul, alții pur și simplu îl tencuiesc din mers, ca zidarul cărămida și din pricinile de mai sus sau împotriva lor, cu toții pot fi etichetați stiliști.

Așa s-a făcut — remarcam la vremea apariției — că fără să escamoteze periculele ambiguizării dintre care prima ar fi fost supunerea la formă, Însoțitorul reușea să mediteze tocmai în cadrele ei, meandrele și savantlîcul relatării acopereau figura de Ianus a cărții, altfel lesne depistabilă : realului insurecționat de a face și drege îi răspundea transfigurarea lui, inflația lui cutare a zis că cutare a spus din povestiri, dialogul lua cînd alură confesivă cînd alta, polemică și dimpreună cu toate celelalte dublete puse în circulație suporta multitudinea de interpretări, nuanțe și inevitabile erori. Vorba înțeleptului, nu ne ajunge viața să contemplăm un punct fix ; dar atîtea în mișcare-cîte propune **Însoțitorul** ? Fel de a zice că un scriitor de factura lui Constantin Toiu, ale cărui producte literare nu pot fi nicicum evaluate eludînd procedura e inepuizabil în a combina și a da ocol **acelui** passo doble propriu limbajului, de relativizare-construcție semnalat de Croce : „ceea ce este exprimat odată prin cuvînt, nu se repetă întocmai ca reproducere a ceea ce s-a produs deja".

Să ne amintim, totodată, că în **Insoțitorul** relativizarea se producea pe canale conjugate : din speculărea virtuților limbajului ca atare și la fel de bine din specia de reflecție infuzată întrinsul. Scriitorul interpunea tablourilor ruralului cu gestica lor ritmică sincopa meditării desfășurată capricios pe firul a lungi taclale. Devenit pentru o noapte Amfitrionul „seniorul" Pavelescu, o inteligență în acțiune — deloc vreo viță autohtonă de gentilom retras printre verduri tip Odobescu sau Duiliu Zamfirescu — îmbie, dezleagă limbile și viața se strămută în „poveste" făcîndu-se mai multă decît aievea și mai puțină, de bună seamă, ca ori de cîte ori ajungea ea, la cheremul vorbelor. Altfel spus, urmînd vagabondajul gîndului, înhibările și exhibările lui, succesive, logosul sfîrșea să deșerte realitatea într-un plin supra-real ; „ce rămînea din tot, spunea omul cîmpiei, tocmai el, însul pozitiv, era asta, era legenda". Dar și în Obligado : „contează doar legenda"... „e doar legenda legendă, suntem captivii unei ficțiuni".

Recunoaștem una din obsesiile naturii meridionale „la vita e una favola" de care Toiu este, sau se lasă impregnat, și care îl definește **esențial** temperamental și manieristic pînă la sinteza „stilul e omul !" iar asta cu atît mai la vedere cu cît „sudicilor", nicicînd forma nu le-a împleticit spiritul, din contra, cîmp i-a dat și pînteni.

Convivii din **Insoțitorul**, pe rînd comentatori și raisonneuri, colportau fantezist, se vorbea mult urmînd toate „balansoarele" : istorie-religie, putere-libertate, perfecțiune-fericire, dar între toate cuvintului se ambiționa acolo a-i meni puterea de a matura gestanța din omul tînăr ca la cei vechi. În definitiv, păstrînd proporțiile și de ce nu? umorul, peste tot unde oamenii discută apare șansa unei Agora iar arta conversării în asta și consistă să nu blocheze, nici să închei direcțiile, lăsînd fecund un dute-vino din ele pînă ce tîlcul se eliberează de restul parabolei ca Euphorion de pămînt.

Rezumăm **Insoțitorul** ca romanul fabulării și cugetării libere, asociative, cu pretexte migratoare și al maieuticii în nuvelele, al dialogului, într-un cuvînt, unde nu elucidările contează, cît incitația. „Nu i-aș fi deloc recunoscător lui D-zeu, zicea Lessing, dacă mi-ar propune soluția tuturor problemelor pentru că prefer să le găsesc eu însumi", nici autorul nu o face, încheie romanul cu o întrebare lăsînd liberă accederea la dialog.

Pe care îl preia, surprinzător, cu **Obligado**, consensul celor două romane venind atît pe filieră stilistică, — formula e tot a lui „din-tr-una într-alta", „c-o fi, c-o păți". — focalizată însă într-o zonă de interes, strictă — cît

Mihaela Ciobanu

Continuare în pag. a 10-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

CREANGA DE MĂR

Mărturisesc c-am fost extrem de emoționat cînd am descoperit în manualul de română de cl. a V-a o temă de clasă cu totul și cu totul ieșită din comun. După lecția „Plugușorul", între celelalte exerciții obișnuite care se dau elevilor să le efectueze acasă (de ex. : „Copiați strofele a patra și ultima ; selectați versurile care au o notă de haz ; menționați versurile care v-au plăcut mai mult" etc.), figurează și niște „îndrumări" care mi-au atras atenția și care sună așa : „În trecut, în zorii zilei de 30 noiembrie, mamele mergeau în curte și rupeau crenguțe de arbori roditori (meri, peri, vișini, zarzări, gutui, etc.). Buchetele formate din cîte 3 ramuri din pomi diferiți erau puse în vase cu apă — care era schimbată zilnic — și ținute în casă. Pînă în ajunul Anului Nou, crengile înmugureau, dădeau frunze și chiar înfloreau. Cu aceste flori erau impodobite sorcovele copiilor".

Am fost emoționat, în primul rînd, pentru că Anca Dumitrescu și Vasile Teodorescu, autorii unui manual excepțional, așa cum cred că i-ar fi plăcut oricăruia dintre noi să fi fost cartea de română pe cînd era el elev, au avut inspirata idee să iasă din șablon și să dea o temă de clasă vie, într-adevăr sărbătorească, legată de viața la zi a elevului, încercînd să facă sal-

Ion Zubașcu

Continuare în pag. a 11-a

ATITUDINI

Dreptul la un destin literar

Încă de acum zece ani, de cînd absolveam Sociologia la Universitatea din București, mă aflu, mereu entuziast, mereu preocupat entuziast de ceea ce se cheamă **țăranii de azi**. În peisajul României ei sînt, mă refer, firește, la peisajul social, o realitate pregnantă care sub impactul cu uriașele transformări de toate felurile a încetat să mai fie imuabilă. Mai convingător decît oricînd, țăranii au intrat în inima istoriei. Un proces adînc din care vor ieși hotărîtor schimbați, i-a absorbit și pe țărani. Cît despre noi, care obișnuim să avem o oarecare distanță față de ei, de dinsii, ne-am îngrădit cu niște mentalități, cu niște stereotipii despre țăranul de azi, și gata, cazul e clasat. Chiar și pentru literatură. Cui îi mai arde să citească literatură despre țărani ? Se vede că încă se găsesc destui, ceea ce înseamnă că romanul despre țărani pleacă repede din librărie. Și, totuși, care sînt argumentele literaturii despre țărani în ziua de azi ? Și mai ales despre țăranii de azi ? Se pare că țăranul nu mai uimește, ba chiar a și divorțat de „veșnicie". Are și el treabă cu tehnica de vîrf, cu timpul măsurat, cu naveta și, i-a mai scăzut și din damblaua aceea de acerb proprietar individual. În ce măsură mai este dumnealui țăran ? În ce măsură mai este interesant ca tip literar ? Mai este el capabil să reziste, ca erou, într-o poveste ? Întrebări, firește, retorice. Pentru că țăranul devine literatură ca orice alt tip social, poate să devină literatură în funcție de o subiectivitate, deci de cel care scrie. Și niciodată, zic, țăranul român nu a fost mai complicat, mai complex, mai interesant decît astăzi. Acesta-i faptul care a atras și pe studentul-sociolog, dar și pe tînărul care-și ia ca temă în literatură țăranii de azi. Orgoliu mare, che, dar filonul literar nu e nicidecum epuizat. Dimpotrivă, s-a ajuns la un nou zăcămînt. Țăranul mănînc în chip de teologie poetică, autorul nu coboară cerul pe pămînt (impămîntenire) ci procedează invers, prin sacralizare. Calendarul martirilor „rupți din rai" nu pledează doar pentru o legitimare eroică. Pentru Alexandru,

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 10-a

CRONICA LITERARĂ

AL. HANȚĂ: «Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu»

Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu de Al. Hanță este de fapt o istorie literară care-și mărginește cercetarea cronologică la tema indicată în titlu. Autorul nu-și definește nicăieri lucrarea drept o istorie literară, dar urmărirea în timp a ideilor și formelor literaturii române pînă la 1867 oferă posibilitatea acestei clasificații. Definindu-și cercetarea drept o încercare pe terenul „istoriei ideilor", Al. Hanță nu este de fapt departe de ea. Cum preocupările de istoria ideilor pe spațiul cultural și literar românesc sînt puține, cartea lui Al. Hanță, **Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu**, solicită pe drept cuvînt atenția cititorului interesat. Intenția autorului este de a trece în revistă ideile despre literatură și forma lor de manifestare din momentul apariției lor și pînă în etapa unei conștiințe literare moderne ilustrată în egală măsură pe tărîmul teoriei, ca și pe acela al creației propriu-zise.

Al. Hanță urmărește o devenire și acesta e motivul pentru care își propune să înceapă cu începutul. El va cobori, deci, înapoi în timp, la primele scrieri literare ale culturii noastre, căutînd în ele dovezile unei poziții față de minuirea limbii, o stare teoretică incipientă, complexul de atitudini și de idei din care se va disocia mai tîrziu capacitatea teoretică a literaturii române. Recolta de citate pe care cartea le scoate la lumină pentru a proba existența unei atitudini și a unei dinamici a ideilor, încă din fazele pentru care nu s-a admis curent prezența vectorului teoretic, este bogată, vădind o familiarizare cu textele vechi puțin obișnuită. Lectura lui Al. Hanță, chiar cînd scoate la lumină rînduri de multe ori citate și de alți istorici literari, funcționează însă într-un sens nou. Recuperarea textelor vechi capătă de aceea o notă de inedit care dă seamă despre rostul inițiativei. Produsele literare ale vechilor secole pot fi citite profitabil și din unghiul valorificării teoretice, care fără această etapă ar fi lacunară. Al. Hanță nu concepe apariția din neant a primelor gesturi de ideologie literară limpezi, conștiința unor forme literare bine cristalizate fără acest soclu anterior în care se pot recunoaște filoanele viitoarelor itinerarii ale reflexivității literare. Limba literară a secolului XIX, care este rezultatul unei anterioare prelucrări lingvistice, își revendică antecedentele. Din acest punct de vedere care presupune existența unei limbi literare dincolo de hotarele veacului trecut, Al. Hanță, deși nu-l citează nicăieri, este aproape de Gh. Ivănescu ca teoretician și istoric al limbii române literare.

Un capitol special închină autorul **Ideilor și formelor literare pînă la Titu Maiorescu** primelor încercări de normare datorate lui Miron Costin, Dosoftei și Dimitrie Cantemir. Și aici textele sînt parcurse din nou, sursele reidentificate, elementele de comparativistică verificate. Primenirea critică a materiei îi dă prilejul autorului să corecteze afirmații și concluzii în circulație. Confruntîndu-se cu părerile asupra versificației românești emise de Ladislau Galdy, Al. Hanță observă că tendința acestuia de a subordona începuturile versificației românești unei influențe reformatoare maghiare nu rezistă în fața realităților. „O reformă, scrie Al. Hanță, presupune transformarea unei realități vechi într-o calitate nouă și se soldează cu literatură, de pildă cu nașterea unor noi tendințe, schimbări de orientare și de mijloace. Așa stînd lucrurile, Psaltirea lui Viski, o simplă traducere care păstrează același număr de silabe ca și tradducerea maghiară după psalmii francezi, cu o sinteză improprie limbii române, nu are decît o valoare strict documentară și, ca și fragmentul Teodorescu, invocat de Galdy, are în dezvoltarea poeziei noastre o contribuție nulă". Aceeași întoarcere la texte, împrospătarea critică a materiei, îi permite autorului (ca și în cazul trimiterii compacte, propuse de aceiași L. Galdy la **Gli animali parlanti** pentru **Țiganiada**) să ne întoarcă pe terenul ferm al raportărilor sigure. (Regretăm că la sfîrșitul acestui capitol despre primele normări, acolo unde se vorbește despre cărțile populare unde se admite după N. Iorga „revoluția literară" produsă de ele, autorul nu insistă asupra resorturilor și efectelor acestei revoluții în planul formelor literare).

În evoluția ideilor literaturii române „gramaticii" și „retorii" au ocupat un rol însemnat și Al. Hanță dedică un întreg capitol analitic lui Eustatievici, Ienăchiță Văcărescu, Costache Conachi, ca și altora mai puțin însemnați dar notabili pentru progresul gramaticii cu funcții stilistice și al retoricii.

De un contur personal este capitolul despre **Circulația ideilor**, care privește practic Școala ardeleană, mai ales prin profilul pe care Al. Hanță i-l alcătuiește lui Ion Budai-Deleanu. Autorul nu împărtășește prejudecata după care, neintrînd la timp în circulație, **Țiganiada** trebuie scoasă din studiul literaturii timpului său. Pentru Al. Hanță, contribuția literară a lui Ion Budai Deleanu rămîne una din cele mai reprezentative pentru vremea sa, iar locul ei se află firesc în lanțul progresului literar. În **Țiganiada**, cercetarea găsește un exemplu literar strălucit de îmbinare a ideilor și formelor literare, de creație și de conștiință reflexivă, teoretică, prezentarea întreprinsă de Al. Hanță evidențiind dublul caracter al celebrei cărți, ca și deosebita ei valoare literară. Prin extensiunea și importanța acordată lui Ion Budai Deleanu, autorul face și o judecată de valoare, avantajată de contextul tematic al lucrării. Autorul **Țiganiadei** este, după Al. Hanță, nu numai un mare creator, dar și o mare conștiință teoretică, artistică, modernă, care cere un regim de tratare pe potrivă. După valorificarea antiinerțială a textelor vechi și cu Ion Budai Deleanu se întreprinde necesara operație de reevaluare pe care orice istorie literară bine înrădăcinată în fapte o produce. Pentru Al. Hanță, Ion Budai Deleanu e unul din vîrfurile literaturii române.

Din unghiul specializat al lucrării, dar atît de strîns legat de miezul literaturii române, se mai aduc în plină și lămuritoare lumină și alte titluri și alți autori. Era inevitabil ca locul lui Eliade să fie dintre cele mai mari, dar acum este văzut și în racordul istoric al ideilor literare, față de prezent și trecut. Studiul organizat al temei acordă îmbucurător un loc cu totul aparte lui Timotei Cipariu, mult mai aproape de noi decît ne-au arătat-o cărțile de pînă acum. Același tratament favorabil îl are Gh. Bariț, pe care alte reconsiderări istorico-literare îl trec cu vederea.

Contribuția teoretică a romanticilor români este dintre cele mai însemnate și dintre cele mai diverse. Cu ea retrospectiva lui Al. Hanță intră în dificultatea abundenței de materie și a crizei de prelucrare. Așa se explică de ce aspectele teoretice ale romanului, atinse doar, sînt expediate, de ce numeroasele prefețe de aspect teoretic și glosarele pe care „mărunții", dar interesanții scriitori de după 1860 le produc, nu mai intră în orizontul cercetării. Finalul este de aceea ezitant și pare a promite o continuare a istoriei ideilor literare. Pînă în acest punct însă **Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu** este o lucrare solidă și captivantă, căreia i se pot aduce, desigur, întîmpinări diverse, care nu-i pot copleși meritele. Ne-am fi așteptat, dată fiind preocuparea pentru normare și normativ, la o tratare a Școlii ardelene, învinovățită adesea de un adevărat „voluntarism" al normării, mai ales din acest unghi. După cum lăsarea în afară a numeroaselor „estetici" afișate de scriitori, mai ales prozatori, în a doua parte a secolului XIX, dă sentimentul lacunei. În sfîrșit, bibliografia de orizont larg a cărții, (cea încorporată cercetării) se oprește în general la 1970. Așa se face că o traducere cum este cea a **Istoriilor** lui Herodot (ediție Liviu Onu și Lucia Șapcaliu, 1984) nu-și face loc în lucrare. **Istoria limbii române** de Gh. Ivănescu (Ed. Junimea 1980) ar fi putut fi deasemeni un suport important al concepției vădită de autor în chestiunea vechilor texte de limbă literară. De reținut este însă că aceste titluri ulterioare redactării confirmă lucrarea și direcția ei.

Salutară rămîne tentativa autorului de a croi o lucrare de sinteză pe un teren unde au apărut numeroase titluri parțiale remarcabile, dar nici o întreprindere istoriografică de anvergură. Importanța **Ideilor și formelor literare pînă la Titu Maiorescu** vine din faptul că ea scoate la lumină „materia cenușie" a literaturii române, miezul viu și dinamic al ideilor circulate, „creierul" ei mai mult sau mai puțin vizibil și că se restituie, astfel, scriitorului român condiția sa de ființă autocefală, capabilă să mediteze la condiția sa și a scrisului său, să asigure vitalitatea creației literare.

M. Ungheanu

DRAGOȘ VRÂNCEANU «Versuri»

Stimabilă și făptuind o reparație, cu totul trebuitoare liricii românești de azi, este o intîie culegere, aproape completă, de „Versuri" (Ed. Minerva, 1986), ale lui Dragoș Vrânceanu, pe care o întreprinde, într-un chip pe deplin satisfăcător, Rodica Marian. Iată un poet pe care examinările curente nu-l iau în seamă și în chip, fără de îndoială, nedrept, căci Dragoș Vrânceanu, vîlcean de la Băbeni, cu studii în filologie, foarte solide, la Florența, instruit în lirismul italian și cunoscător rar al lui Ungaretti, al lui Quasimodo, al hermetismului în fine, era și un poet admirabil, care ar trebui restituit așa cum se cuvine și printr-o exegeză pe măsură. Era, ca să adaog o curiozitate, și poet de limbă franceză, scriind, prin 1946, un poem merituos, „Les horologes de Milan"; apoi traducător eminent și eseist subțire, cu simț al valorilor și chiar cu îndemnări către o doctrină, voind să valorifice în regim modern poezia populară, unde întrevedea și o notă „mallarméeană" (în „Materia literară și idealurile ei"). Avea, într-un cuvînt, operă și a trezi interesul pentru ceea ce a lăsat nu e o simplă operațiune de arhivistică literară. Editoarea de acum este edificată asupra acestei necesități și explică bine, într-o „notă asupra ediției", ce a putut face, prin această antologie (care conține numeroase inedite) și ce s-ar putea, de asemenea, întreprinde: ar fi, zice ea cu dreptate, vreo cîteva volume care să cuprindă și eseistica și memoriile, poate și traducerile din liricii italieni (cîteva tălmăciri necunoscute intră aci). Dacă se vor face vreodată, aceasta e o altă chestiune. Să notez, de asemenea, și studiul introductiv, semnat tot de Rodica Marian, care e corect deși fără imaginație, consistent și didactic, totuși foarte nimerit prin natura obligațiilor de a prezenta acum opera, ca și uitată, și de a lăsa deoparte speculațiile, oricît de subtile. Ele ar fi sunat probabil excesiv. Totuși, două vorbe despre poet merită spuse, în ideea că exegeza de mîine va fi mai aplicată.

Ceva italienesc rămăsese și în lirica de început a lui Dragoș Vrânceanu, căci poetul studiase, înainte să debuteze, cu „Cloșca cu pui de aur" (1934), în Italia, unde cunoscuse pe Quasimodo și era instruit într-un modernism temperat: contur tulbure, văl adînci, galbene și pierdute în orizont, cetatea aproape moartă, în spațiul golit de oameni, abstract. S-ar zice că poetul a luat culori și linii de la un Cima de Conegliano, de la Marco Basati, adaptînd totul la un principiu local, riveran, (stufăriș, bălți, rațe sălbatice); mediul maritim (nave, delfini, cetăți pe cîte un istm) e însă cîștigat prin cultură. Însă pe aceste baze, poetul era preocupat mai mult de o grandioasă mitologie valahă; el face elogiul „patriei", tărîm fabulos, în care copacii au nouă scoarțe și rămuriș gros precum fluviile. Fericit, el voiește să survoleze cîmpii, precum un vultur beat de întindere. Steaua sub care trăiește această lume e modernă însă de substanță izbitor rurală. Umanitatea pare că nu e ceremonioasă (deși este profund ritualică) ci teribilă, în forma unor rememorări, tropotind într-o lume dătătoare de simțiri fruste, cu puteri străvechi. Iată senzațiile date de cring: „Mă cufund în verdeață / Cum aș intra prin aburi / Care-mi scot veninurile zilei / Din piele. Cu soarele / dormim goi prin cring." O sursă e aici Blaga, în năzuința de a stiliza lumea, mai cu seamă. E peste tot o dorință considerabilă de a preface geografiile, spre a le ridica la liniile abstracte ale mitologiei. Poetul stă pe podul Bistriței, ca Musset pe Ponte dei Sospiri („Podul de fier"), cîntă amazoana din pădurile românești, admiră în fine Munții Arnotei, pe care-i vede ca pe niște Alpi. Ordessos (Argeșul), un nume înadins arhaizat, luat din antici e un alt element al mitologiei. Menumorut ține fruntea, spre auscultare la pămînt („Cîntecul anotimpului"). Istoria și cu geografia capătă o universalitate substanțială.

Ce observăm aci? E cultivată acum o ruralitate fabuloasă, cețoasă și vagă, ale cărei principii fundamentale sînt ciobanul și turma. Evenimentele sînt enigmatice, precum sînt acestea: „Ciobanii, cu grabă, trec prin turme / Munții verzi, îmbrăcați de ploi / Așteaptă miresele anului nou". „Georgica" e plină de calm, fără mișcări epice largi, în expresie curat picturală:

„În ce pustietate am întîrziat? / Un mînz care s-a rătăcit se sperie / Și depărtîndu-se, ne lasă între cîmp și cer / Ah, satul ne-a pierdut din ochi / Și crede că de mult am reintrat în casă / Sîntem pierduți, pierduți! Nici o ieșire / Nu se străvede către șoseaua depărtată / De parcă trec căruțele pe sub pămînt".

Nu altfel e lirica în „Cornuri de lut", ca și în „Poemele transhumanței", unde viața pastorală e totul. Poetul nu e însă un paseist, el evocă în lumea lui patriarhală permanența și nu fenomenul, fuge de tot ce e bărelnic, de incidental. Chiar și în „Columne", de pildă, el voiește să fondeze o mitologie, însă aci e o mitologie a epocii noi făcută, totuși, fără vigoare, căci liricul nu era Verhaeren, n-avea energia aceluia și e tare, dimpotrivă, la caligrafie. Cîte o imagine, izolată din întreg, are însă un „ce" vizionar. Veacurile cresc, de pildă, grandios, precum arborii, în ciuda relelor întemperii, copiii se joacă sub stejari, pămîntul e strîns într-un „brîu de voinici", șoimul contemplă creșterea ierburilor și țipă de bucurie. Chiar viața se desfășoară între „Găinușa și vadul trac". Interesează aci stilizarea mitologică și îndemnările lirice tind să dea românilor un epos înălțător, conectat la astral, la cosmic, la universal: „Ursa Mare e peisajul nostru / Copiii se joacă sub stejari / De-a țara de mîine /.../ S-a răsturnat ce e vechi ca nisipul în clepsidră / Și curgem pe partea cealaltă a timpului / Pe partea cealaltă a lunii".

În fine, tehnica exterioară are cîteva mijloace ușor de detectat. Versificația e adeseori în răsucire folclorică și poetul „viersuiește", scrie balade în metru poporan, cu poticniri, nici vorbă, fiindcă Dragoș Vrânceanu e un muntean cult, care urmărește mai mult schemele savante ritmice. Mitologizarea, folclorismul duc chiar de la început la o schiță lirică, trasă în mișcări scurte, enigmatice. Cît de puternic ar fi simțămîntul cîmpestru, (căci poetul iubește georgica și viața păstorească) totuși natura, pămîntul pipăibil, telurismul într-un cuvînt, sînt cu greu detectabile aci. E în schimb multă abstracție și o iubire din cale afară de pronunțată pentru mitologii: înclinația către stilizare face din aceste compoziții un exemplu de baroc crepuscular, o caligrafie de esență populară.

Ceea ce în idee e cărturăresc, în formă e stilizat. Stilizarea se vede la tot pasul, ca aici de exemplu: „Păsări agățate în crengi / Ciocănea-u o poartă nevăzută de lemn / Făcîndu-se semn / Pe sub nouri / Oltul închipuia un cot / Să ne-nconioare / Cu viață cu tot." „Cîntecele de dor", stilizate și ele, se prefac într-un renascentist „madrigal al inimilor". Balada ia forma unei încantații genuine, unde vorbele se potrivesc muzical pe schema speciei, dezvelită: „Iubește porumbelul / Legat cu inelul / În păduri zeitele / Au aruncat undițele". Și așa mai departe.

S-ar putea extrage de aici urme din Montale, din Quasimodo, din italieni în fine. Accente sînt, căci vin pe canalul instrucției și din acea insolație foarte picturală a liricii, cîștigată și ea culturalicește. Însă Dragoș Vrânceanu e un vitalist refugiat în caligrafii și, ca și Adrian Maniu, un pictor fugar în poezie, care valahizează peisajele școlii venetiene tîrzii, pînă la proporții mitologice și numenale.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZĂ

PROZA GRUPURILOR SOCIALE

ION FLORIAN PANDURU

CALUL DE LINGĂ NOURI

Editura Facla

Un povestitor de factură orală ce sugerează cu destulă fermitate atmosfera incertă a mediului țărănesc ambulatoriu eziting între vechile rînduieli ale lumii rurale și desfătările confortabile — apă caldă, televizor, baie, mașină personală etc. — introduse de recea evoluție modernizantă cel puțin la nivelul casnic, familial, este **Ion Florian Panduru** în volumul de proze scurte **Calul de lingă nouri** *) incluzînd în sumar patru asemenea lucrări: **Calul de lingă nouri, Vedenii în amurg, La „Ursul vesel"** și **Ca pasărea în cuib străin.** Se produce acum o ruptură explicabilă între generații, concepțiile despre individ și colectivitate ale taților și bunicilor fiind sensibil diferite de cele ale fiilor și nepoților.

În celelalte două povestiri, Ion Florian Panduru renunță la acest stil de erudiție și elan pozitiv și trece la un realism de observație firesc și cu mult mai potrivit posibilităților sale creative și mediului uman abordat. La bufetul (de periferie orășenească) „Ursul vesel" vin la o bere sau la un pahar de vorbă muncitori de oraș — electricieni, timplari, lăcătuși, fochiști, mătură tori de stradă — proveniți în genere din mediul sătesc. Spre deosebire de atmosfera circiumilor sătești de odinioară, impregnată cu o mireasmă neînțeleasă venind continuu dinspre oraș, cea a bodegilor gen „Ursul vesel" de acum, primește, cu voie sau fără voie, un rebel aer de provenință ruralisfă cu dese zvicniri melodramatice, sentimentale și lacrimogene. Simpla apariție în acest mediu a unui taragotist interpretînd o doină „tremurătoare ca frunza plopului" îi fac pe Dumitru, Paraschiv, Siminică, Birliba, pe cunoscuți și necunoscuți să-și înfrățească mesele iar pe un Lăzărică Suciu, serios acaparat de conjunctură, este chiar mai grăbit decît simte cititorul nevoia...

Rezumarea foarte comprimată a subiectului din „Ca pasărea în cuib străin" este următoarea: un Ion Rudăreanu, prosper crescător de vite, face greșeala de a renunța la cinstita sa ocupație pentru a lua în primire gestiunea bufetului comunal din Priboi. Apar, ca de obicei în asemenea situații, afaceriștii de ocazie care sugerează noului comersant ce și cum să facă întru slava ilicitului. Miliția miroase afacerea și Ion înfundă pușcăria. La ieșire, purificatul cetățean Rudăreanu Ion nu se mai întoarce în Priboi ci alege, pentru reabilitarea prin muncă, un I.A.S. din Bărăgan unde, după o scurtă perioadă, dublează producția de lapte de la cele „douăsprezece văcuțe" pe care le îngrijește. Și aici însă, apar infractorii (în persoana medicului și a citorva îngrijitori) care omoară viteii abia fătați dîndu-le să bea spirt în scopul (incert) de a le valorifica ulterior pieile. Scirbit, Ion lasă totul baltă și se-ntoarce în Priboi unde află că nevasta s-a mutat împreună cu fetița la oraș. La prima sa vizită aici, fetița i se aruncă în brațe sărutîndu-l pe amîndoi obrajii în timp ce Stanca, nevastă-sa, îi „învăluia cu privirea ei rece și străină de mai înainte." Povestirea se termină brusc aici, cititorului revenindu-i sarcina și plăcerea de a extrage din conținut esența și de a pune morale fabulei (care nu poate fi alta decît aceasta: cine-o face ca mine, ca mine să pățească...).

Foarte conștiincioasa strădanie scriitoricească a lui Ion Florian Panduru nu se rezumă însă numai la acest lucru, povestirile în sine având frumusețea, savoarea lor caracteristică urcînd uneori pînă la nebănuite și memorabile îndrăzneli de substanță. Contribuția la această argumentație narativă configurată este întregită de stilul oral, popular cu o ușoară tentă erudită, un stil ce creează o atmosferă de filtrație analitică și descriptivă exaltînd pe alocuri o notă arhaic-bucolică de schemă modernistă. În totul, cartea lui Ion Florian Panduru este una de nesperată virtuozitate, bine controlată de autor, o virtuozitate avînd o extensiune fină spre sentimental și direcție formală.

Adrian Dafir

*) **Ion Florian Panduru: „Calul de lingă nouri", Editura „Facla", 1985.**

ESEU

O BIOGRAFIE REVELATOARE

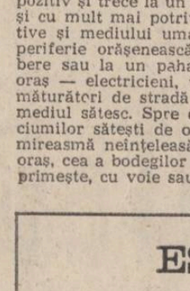

Un studiu amplu, de o deosebită calitate, datorat criticului și istoricului de artă Raoul Șorban, produce o veritabilă revelație*) prin aducerea în actualitate a unei personalități artistice în bună parte ignorate: Simon Hóllosy-Corbul (1857—1948). Este un demers cu dublă valoare: calitatea intrinsecă a unei cercetări științifice și restituirea unei creații acelui patriomoniu căruia îi aparține. Studiul reconstituie viața și opera unui impunător pictor, moldovean la origine, dintr-o familie moldo-armeană, și a cărui formație și carieră se împart între centrul artistic de la München și cele două centre constituite de el însuși în ultima parte a secolului al XIX-lea și începutul celui următor la Baia Mare și Teceu. Lucrarea este realizată pe baza unei extrem de complexe și dificile documentări în mai multe țări, printr-un extraordinar efort de identificare a surselor, de confruntare a unui mare număr de mărturii, multe subiective și contradictorii, prin cercetări de arhivă, interpretări și coroborare de date, prin reconstituirea climatului cultural și a mentalității unei întregi epoci, prin decelarea influențelor, interferențelor și semnificațiilor unor aspecte dintre cele mai delicate.

Personalitatea lui Simon Hóllosy-Corbul ridică numeroase probleme de interpretare, începînd chiar cu istoricul numelui său, cu genealogia familiei sale, cu explicarea împrejurărilor în care numele Corbul a adoptat varianta maghiară Hóllosy (hóllo = corb).

Raoul Șorban are o largă perspectivă asupra istoriei culturii transilvănene, ceea ce îi permite analiza fenomenelor istorice, sociale, artistice, a ambianței în care s-a format, s-a impus și a evoluat Simon Corbul. Nu este vorba numai despre o monografie de artist, ci despre o lucrare mult mai complexă, ce privește deopotrivă arta Bavariei și a Transilvaniei la cumpăna a două veacuri, cele „două orizonturi unde activitatea creatoare a lui Hollosy-Corbul s-a împlinit în față".

De personalitatea acestuia se leagă constituirea celor două centre artistice de la Baia Mare și Teceu și caracteristicile unui fenomen artistic extrem de interesant. Raoul Șorban prezintă ambianța münchenezã a întregului secol, cu orientările, modalitățile artistice, numele de referință, mentalitatea și gustul epocii și pe de altă parte climatul cultural-artistic din Transilvania pînă în pragul apariției unor centre de artă în Maramureș. Fenomenul artistic de la Baia Mare este analizat în context european, în multiplele sale aspecte controversate, făcîndu-se istoricul mișcării, identificarea influențelor, a liniilor de convergență, analiza ideologiei, principiilor, limbajului formal și analiza modificării orizontului în arta Transilvaniei după 1918.

Atît în ceea ce privește fenomenul artistic general, cît și în ceea ce privește personalitatea, existența și profilul spiritual al lui Simon Hóllosy-Corbul lucrarea lui Raoul Șorban impresionează prin excepționala cunoaștere a faptelor, prin simțul semnificației esențiale, prin larga cuprindere și fina înțelegere a relațiilor dintre fapte, prin discernămînt și erudiție.

După un substanțial capitol de preliminarii, în structura lucrării urmează biografia artistului nu ca simplă restituire de date, ci și ca încercare de înțelegere a psihologiei și a structurii intelectuale, a motivațiilor opțiunilor artistice, a relațiilor cu maeștrii și cu elevii, a semnificației „boemei" cultivate de artist și a urmărilor pe care le-a avut venirea pictorului, urmat de colaboratori și elevi la Baia Mare, din 1896 pînă în 1901, apoi la Teceu. Pentru o cît mai completă înțelegere a evenimentelor sînt reproduse și comentate critic mărturii inedite, evocări datorate elevilor de diferite naționalități. Viața și opera artistului apar astfel dramatice și cu multiple semnificații și în orice caz „într-o lumină neașteptată". De o remarcabilă calitate este de altfel și capitolul următor, care urmărește etapele creației, de la primele lucrări la ciclul tablourilor de gen, la schimbarea criteriului pictural, la arta portretului, a peisajelor, a ilustrațiilor.

„Deși la vîrsta de 21 de ani — și pînă la sfîrșitul vieții a trăit la München, prin niciodată uitatul său mediu în care s-au înscris copilăria și adolescența pictorului, ca și prin toate amintirile ce s-au menținut vii de-a lungul întregii sale vieți, Hóllosy a rămas un om al Maramureșului" scrie Raoul Șorban, concluzionînd că „în același timp, prin creație și năzuințe, el nu se menține în cadrul nici unei arte naționale, nici închis în relieful unei singure culturi".

Întrucît studiul analizează personalitatea artistului în relație cu fenomenul cultural transilvănean, un alt capitol urmărește „Constituirea și transformarea centrului de artă de la Baia Mare. Recapitulare și elemente noi". Aparatul de note este urmat de o foarte detaliată cronologie ilustrată, de deosebită valoare și de o listă a artiștilor și elevilor din cercul münchenez care îl urmează Hóllosy la Baia Mare. Se restituie astfel întreaga amploare și configurație a unei mișcări artistice și se redă o întreagă creație ce se leagă de spațiul transilvănean, — prin admirabile peisaje, scene de gen și portrete, — cu atît mai importantă cu cît „în fundalul vieții marelui pictor armean originar din Maramureș se fac remarcate cîteva dintre realitățile proprii Transilvaniei de altădată".

Gheorghe Buluță

*) **Raoul Șorban, „O viață de artist între München și Maramureș", Editura Meridiane, 1986.**

VERNISAJ

● În incinta Liceului de Filologie-Istorie „Zoia Kosmodemianskaia" din București, vechi lăcaș de cultură, pictorița **Felicia Chințoiu** profesoară de desen, membră a cenaclului „Ion Andreescu" de la Casa Personalului Didactic, prezintă o expoziție cu semnificații plastice luminoase.

Flori și peisaje, surprinzînd în tonuri pastelate, blînde, deopotrivă dense, variate aspecte din natura patriei noastre — pictate în cadrul taberelor de lucru ale cenaclului amintit. Tablourile respective, peste 40 la număr, emană prospețime și optimism.

Expoziția, deschisă pînă la data de 16 VII a.c., este vizitată de elevi, cadre didactice și mulți alți iubitori de frumos.

● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ●

12 IULIE 1986
L2

RĂZBOI CU UMBRELE

Un interviu despre Panait Istrati și singurii lui mandatari posibili în literatura actuală dă, cu fervoare de neofit, Mircea Iorgulescu într-unul din ultimele numere ale „Suplimentului literar și artistic al **Scînteii tineretului**". Intervievatul declară a fi ajuns la descoperirea lui Panait Istrati abia în 1983, contactul fiind atît de incendiar încît, după nici trei ani, poate oferi cititorului monografia documentară care să pună la punct toate erorile și răstălmăcirile existente în bibliografia lui Panait Istrati. Explicația acestei revoluții stă în existența lui Al. Talex, (altă descoperire recentă și mărturisită a lui M. I.), care i-a deschis ochii asupra „adevăratului" Istrati. Există deci un Istrati „neadevărat, „operă a celorlalți", cărora Iorgulescu—Talex îi vor opune un Istrati veritabil. Pînă aici e foarte bine. Ce nu e bine e tipul de polemică care-și inventează adversarii pentru ca războinicul să strălucească în fața cititorilor. Interviul este o colecție de anatemizări cețoase și de insinuațiuni. Acești adversari, niciodată numiți, sînt: „cei care se ocupau de Istrati", mistificatori „de tot felul și de pretutindeni", cei ce vedeau, ori aveau interes să vadă în „zugravul de la Brăila" numai un „scriitor prin accident" etc. Polemica cu umbrele a lui M. I. are totuși un obiectiv mărturisit: este vorba de ediția bilingvă francezo-română acuzată de superficialitate, de „invenție", de zădărnicie.

„Luxoasa, dar zadarnica ediție bilingvă de „opere alese" începută încă din 1968", scrie negru pe alb în publicația citată. Un Panait Istrati inutil? O ediție epuizată să fi fost tipărită „zadarnic"? Este probabil că nici intervievatul, nici reporterul nu știu sensul cuvîntului „zădărnicie".

Elogiul necondiționat, pe care cel întrebat îl dedică lui Al. Talex, face parte din războiul cu umbrele dus de M. Iorgulescu. Pentru ca meritele lui Al. Talex să strălucească cît mai orbitor, scena este curățată de orice altă concurență, cu mijloacele arătate, rolul lui Talex fiind hotărîtor în tot ce-l privește pe Panait Istrati. De pildă, elucidarea în spiritul adevărului a acuzațiilor aduse lui Panait Istrati, zice M. I. patetic, a trebuit să aștepte intervenția acestuia din 1977. În realitate complexul caz literar și politic Panait Istrati a fost abordat și soluționat favorabil lui Panait Istrati într-o monografie **Panait Istrati** de Al. Oprea din 1964. Aici se infirmă teza unor publicații franceze că Panait Istrati ar fi fost un „agent" al guvernului burghez sau al Siguranței române stabilindu-se **Adevărul despre ancheta Lupeni '29.** Obiectul nevralgicului litigiu Istrati, cartea despre U.R.S.S., a scriitorului, a fost frontal analizată de Al. Oprea încă din 1964 **(Panait Istrati și U.R.S.S.)**, monografia circumscriind pentru prima dată în România, articulat și coerent, în pofida „vicisitudinilor", problemele vieții și operei marelui brăilean. În a doua ediție a monografiei **Panait Istrati**, 1976, Al. Oprea folosește dosarul ostil pe care Siguranța română îl făcuse scriitorului Istrati cu prilejul anchetei de la Lupeni, contribuție care va decide revizuirea în Franța a așa-zisului „caz Istrati".

Desigur, bibliografia Panait Istrati nu va putea ocoli recapitularea de 64 de pagini, din colecția **Vremea**, 1944, pe care Al. Talex o închină scriitorului, nici culegerea **Cum am devenit scriitor** (într-adevăr „fără precedent la noi", cum exclamă M. I., și cum o demonstrează Nicolae Georgescu în **Luceafărul**), nici alte contribuții documentare sau editoriale ale aceluiași. Hotărîtoare pentru posteritatea lui Panait Istrati, la noi și în Europa, a fost contribuția românească postbelică în cadrul căreia întreprinderile lui Al. Oprea și Eugen Barbu au jucat un rol de prim ordin.

Adevărurile operei și personalității lui Panait Istrati nu sînt proprietatea particulară a nimănui și tocmai pentru a deveni un bun public și a izbuti să-și tipărească Al. Talex ediiile și M. I. rezultatele extraordinarelor descoperiri recente, au acționat atît Al. Oprea, cît și Eugen Barbu, alcătuind o ediție Panait Istrati.

În toate există o fatalitate! Așteptăm și cartea lui M. Iorgulescu despre Panait Istrati.

NEDUMERIRE

● Colaboratorul nostru Corneliu Vadim Tudor a publicat, așa cum ne-a obișnuit, un frumos grupaj de poeme într-unul din recentele numere ale revistei „Săptămîna". Numai că se iscă o nedumerire prin precizarea din supratitlu: *Poeme inedite.* Adică ce să credem?. Celelalte de pînă acum erau... edite? Și-a încheiat autorul cumva, cîndva, opera și cineva grijuliu i-a umblat prin arhivă și le-a mai descoperit și pe acestea din urmă?

Sau, doamne ferește!...

ALTE SEMNALE

● Sîntem sunați la telefon și anunțați că revista „Luceafărul" sosește la Predeal doar în... 2 exemplare, **unul** la vînzare liberă și celălalt pentru un abonat. Așteptăm și alte semnale pentru că cei de la Difuzarea presei se lasă greu convinși.

CONTRIBUȚIA LUI C. STERE

Arta în cetate

Opiniile despre artă ale lui C. Stere sînt exprimate neritmic, fără sistematizare critică și dincolo de ambiții clarificatoare sub raport estetic. Cu toate acestea, valoarea lor culturală este sporită și învinge, încă, eroziunea temporală. Și, mai mult, își dezvăluie o anume coerență interioară pe care spiritele grăbite o pot eluda. Este vorba de faptul că, luate în sine, respectivele opinii **par** a-și ocoli temele : felurite opere, situații, personalități sau personagii creatoare sînt tratate ca simple pretexte pentru ilustrarea unor teze ale autorului. Desigur, o asemenea părere **nu** este, încă, total greșită : micile eseuri, articolele și cronicile semnate de C. Stere în **Evenimentul literar** sau **Viața românească** — și chiar selecția operată de volumul **În literatură** (1921) — nu pun la lucru, ci mai degrabă ascund o vocație de critic literar. Însă, prin exces sau pur și simplu dintr-un confortabil crez în purismul criticii literare, aceeași părere poate fixa o eroare, în măsura în care pierde din vedere faptul că viziunea despre artă susținută de C. Stere este integrată (și integrabilă) unui orizont de soluții socio-culturale de largă respirație. Teoreticianul Stere se confundă cu omul de acțiune, chiar și în partea de iluzie care nu-i lipseste. Opțiunile sale intelectuale sînt vertebrate ideologic și prinse în gesturi schimbătoare de lume și oameni. În toate, C. Stere se manifestă ca **om viu, nu livresc,** cu o franchețe, deseori violentă, ce va dezamăgi, de pildă, pe căutătorii de cotloane sufletești în paginile memoriilor. Statornic în idealuri, nu are astîmpărul necesar pentru reflecția minuțios construită teoretic. Intuiția îi merge sigur, prinde ideile cu ace de insectar și trage consecințele practice imediate. Stere e mereu atent ca să lumineze adîncimi limpezi, fără barocuri argumentative ; convinge mai ales prin economie de mijloace lingvistice și precizie. Diagnosticează și dă remedii. Este, deci, un om de baricadă teoretică și ideologică. În consecință, gama opiniilor sale despre artă nu se lasă încorsetate de formula criticii literare, nici măcar a celei sociologice.

C. Stere **face ideologie literară :** marchează direcții și formulează directive. De aceea, chiar atunci cînd se apleacă explicit asupra creației unui anume autor, nu zăbovește analitic decît atîta vreme cît îți procură mijloacele dorite spre a-și face concluziile credibile, iar aceste concluzii — simulate, în fond, pentru că sînt premise implicite — depășesc, prin grad de generalitate, cadrul îngust al operei sau autorului în discuție. De pildă, versurile lui Coșbuc sau nuvelele lui Slavici sînt folosite pentru a susține armonia facultăților omenești în viața țăranului („el **munceste, simte, cugetă,** la el lucrează deopotrivă **trupul, inima** și **capul**"), împotriva tendințelor dezumanizante ale civilizației care a produs „un om-roată sau ciocan, un om-spadă, om-carte" ș.a.m.d. Revoluționarea societății, concluzionează C. Stere, „ne va duce iar la un **tip armonic,** la un adevărat **om perfect,** care munceste, nu numai rozind scaunele cancelariilor, care cugetă și iubește... fără ca să recurgă la... farmacie" **(Omul perfect).**

De altfel, C. Stere situează problemele artei în contextul îngrijorării pentru destinele civilizației spirituale românești, indicînd, fără presiuni normative, simțăminte și exigente morale ce se impun de la sine. Atenția e captată doar de orientarea puterilor modelatoare (de sensibilitate valorică și gîndire umanistă) ale creațiilor artistice. Nu este vorba de o reducție a specificului estetic la dimensiuni funcționale. De pildă, într-un eseu despre Constantin Golescu constată, laudativ, capacitatea acestuia de a fi surprins adevăratele fețe ale civilizațiilor occidentale, însă, în același timp, nu-i trece cu vederea „lipsa lui totală de educație estetică", platitudinea gusturilor artistice : „ceea ce îl impresionează în pictură este mai ales **subiectul,** ca prilej pentru reflecțiuni sau emoțiuni străine de interesul artistic propriu-zis" **(„Europa" pentru un călător român din 1825).** În același timp, nu se poate spune nici că ne aflăm în fața unor lecturi de tip sociologic, căci efortul analitic e înlocuit cu descripția laconică a tipului de mentalitate, vehiculat de opera literară, care este semnificativ pentru **intuitivizarea** unei teze de sorginte poporanistă. Apelînd la distincția pe care U. Eco (Cf. **Opera deschisă)** o face între interpretarea operei de artă și utilizarea ei în scopuri ce nu-i aparțin în mod evident și nemijlocit (vocația pedagogică, politică, morală, de pildă), este ușor de constatat că Stere nu intenționează studiul literaturii din unghiul criticii imanente, lămuritoare, reconstitutive și/sau de calificare estetică (nu întîmplător vizează doar opere care deja au trecut pragul recunoașterii publice !), ci spre a spori credibilitatea sugestiilor de program cultural-artistic. De aceea, operele invocate suferă oarecare acomodări, sînt lecturate din punct fix, li se ocolește deschiderea semantică ș.a.m.d. Stere are, astfel, libertatea divagațiilor semnificative, dar nu în planul criticii literare, ci în acela, mai cuprinzător, al redimensionării sensibilității culturale. Este, aici, un avantaj pe care C. Stere îl exploatează din plin. Exemplară este punerea față în față a mesajului patriotic al poemelor lui Goga și a portretului de intelectual care „și pe malurile Bahluiului rămîne francez, german, citeodată italian sau spaniol", străin de „problema ființei naționale". Mizind, încă de la începuturi, pe talentul artistic al poetului ardelean, nu îl întîmpină cu prea obișnuita grilă estetică, ci cu delimitări cu țintă precisă : „Criticii desigur, îl vor analiza pe Goga, îi vor măsura versurile, îi vor număra silabele, îi vor cîntări fiecare cuvînt, îi vor cataloga poeziile după genul lor, vor pune, în sfîrșit, oriunde trebuie eticheta potrivită. (...). Nu voi să mă amestec în ceata falnică de critici și, dacă aș vrea, n-aș putea" **(Cîntarea pătimirii noastre).** Ispitele îi vin, însă, din altă parte : critica parvenitismului din rîndurile păturii culte românești ; legătura subterană cu foiletonul social **Din notițele unui observator ipocondric** e în afară de orice îndoială ; în textul despre Goga, accentul este pus pe soluții, dar sînt reluate, cu alți termeni, criticile adresate occidentalomaniei pseudo-intelectualilor români, deghizării convingerilor, paradei de pesimism și „porcăriei hamletizatoare". Henrik Ibsen prilejuiește constatări percutante asupra sensurilor răzvrătirii și ale individualizării autentice, la noi, unde „se îmbină **pruderia** occidentală cu **lasă-mă să te las** oriental". Impresiile despre destinul lui Oscar Wilde cuprind o anatomie a responsabilității actului creator, și mustrări : **„petronizanții** nostri n-au curajul să mărturisească ce se ascunde în dosul **artei pure".** „Formula **Artei pentru artă** e numai o minciună, o închipuire a egoismului sătulului" **(Petroniu al veacului al XIX-lea).**

Valoarea estetică în stare pură nu există decît pentru teoreticianul preocupat a surprinde, prin delimitări succesive, **ireductibilul** operei de artă. Dar, experiența artistică reală își trage sevele din solul istoric și umanitatea concretă. Acceptînd în subtext o asemenea distincție, C. Stere nu-și susține opiniile în afara sau pe lîngă cerințele criticii estetice, ci, în mod deliberat, în prelungire și dincolo de acestea. Sugestiile de program poporanist sînt, în textele lui C. Stere despre literatură, în primul rînd, căutări în direcția circumscrierii unui **tip de angajare intelectuală.** Ceea ce, în echilibrul de forțe culturale ale epocii, a însemnat mult, iradierea simbolică a gestului fiind încă actuală.

Vasile Macoviciuc

Indescifrabila pecete

La cincizeci de ani de la moarte, Constantin Stere continuă să fie încă o figură controversată de istoria politică și literară.

Omul a traversat un destin de excepție — să pomenim aici doar surghiunul lui siberian în fostul imperiu țarist — iar această biografie singulară, și nu prea totuși pentru intelectualii români, i-a răsfrînt o pecete, încă nedescifrată cu tot calmul, așezată asupra activității sale de profesor, ideolog, om politic și scriitor.

Acuze asupra unor intelectuali români în anumite împrejurări istorice au căzut nu o singură dată, numai că viziunea istorică le-a înlăturat printr-o coroborare lucidă a documentelor. Slavici și Rebreanu au fost mulți ani, și ei, victimele unei pripiri de analiză ; lucrurile, cu timpul și cu măsura adecvată, s-au lămurit ca aurul trecut prin foc.

Constantin Stere, care a stat de vorbă cu Lenin, a fost un apărător al drepturilor naționale. A fost, ca prefect de Iași, în primăvara groaznică din 1907, omul care a potolit săvîrșirea vărsării de sînge. A fost ideologul democraticei reviste „Viața românească", care, la acel ceas istoric, se vroia și a fost exponenta celei mai preponderente clase sociale din România — țărănimea ; a optat apoi, în timpul primului război mondial într-un fel care i-a adus blamul public exploatat de adversarii democrației.

În tinerețile lui s-a dus în Ardeal să-i vadă satul lui Octavian Goga și să „pertracteze" între *activiști* și *pasiviști* și a făcut-o cu succes.

Bolnav, paralizat spre sfîrșitul vieții, a dictat din fotoliu mai multor copiști — între care și bunului nostru profesor de lingvistică Jack Byck — romanul „În preajma revoluției".

Romanul, în întregul lui, este inegal, dar este tulburător prin plasma pe care o lasă să se înfiripe pînă la cea mai de sus temperatură. Prin acest roman, Constantin Stere a fost comparat cu scriitorii ruși, Gogol, Tolstoi și Dostoievski sau cu Balzac, dar în sine, romanul său „fluviu", primul de această anvergură în literatura românească, are accente cu totul specifice, care, de altfel, s-au dovedit roditoare în cărțile unor scriitori contemporani.

Constantin Stere este o emanație spirituală, aidoma lui Bălcescu sau Avram Iancu.

Prima ediție din scrierile lui Constantin Stere, „ediție de întîmpinare", este doar un început, însă datoria noastră este de a înfățișa acestei personalități statuia care i se cuvine, luminile și umbrele ei — așa după cum a fost — după spusa unuia din martirii noștri, moldovean și el, Nicolae Iorga.

Gheorghe Suciu

G. Ibrăileanu, C. Stere și I. Botez la Iași, în 1906

Episoade transilvane

Generațiile anterioare au cunoscut un C. Stere profesor de drept constituțional și rector al Universității din Iași, și totodată director al revistei „Viața românească", apărută în martie 1906 la Iași. Prin „Viața românească" s-a ridicat la cel mai înalt nivel literar viața țărănimii, de la faza idilică, patriarhală și folclorică ea ridicîndu-se la un accentuat nivel social și politic. În loc de evocări ale datinelor folclorice la „Viața românească" au apărut studii asupra vieții sociale țărănești, asupra hranei țăranilor și asupra drepturilor lor la lumină și dreptate.

Datorită activității sale publicistice și științifice Stere a fost unanim cunoscut pe întreg teritoriul poporului român. Viziunea lui este integrată. În 1906 a publicat un amplu studiu asupra poeziei lui Octavian Goga, acesta fiind după raportul lui Titu Maiorescu înaintat Academiei române, cea mai de seamă contribuție la cunoașterea și aprecierea „cîntării pătimirii noastre". În același an, pentru a cunoaște pe Octavian Goga, C. Stere a întreprins și o călătorie în Ardeal, cunoscînd mai multe orașe, ca Sibiul, Blajul, Aradul și alte localități. În urma acestei călătorii, relațiile dintre C. Stere și O. Goga au devenit foarte strînse, directorul „Vieții românești" ajungînd unul din cei mai fervenți susținători ai poetului ardelean. Călătoria lui Stere în Ardeal, ocazie cu care a cunoscut pe principalii cărturari ardeleni, a fost descrisă într-un volumaș intitulat *Patru zile în Ardeal* care a fost una din cele mai apreciate prezentări a vieții sociale și culturale din această provincie și totodată a instituțiilor sale cultural-economice. Lucrarea lui Stere a avut un mare ecou în Transilvania și l-a făcut foarte popular printre cărturarii și oamenii politici ai acestei provincii. El a fost în același timp unul din cei mai stăruitori apărători ai intereselor Ardealului la București, prin prestigiul său el avînd în mod permanent deschise ușile lui Ionel Brătianu, Spiru Haret, Eugeniu Carada și a altor fruntași politici ai vremii. În 1910, izbucnind între exponenții politici transilvăneni un neașteptat conflict, C. Stere a fost chemat să pună capăt acestei vrajbe pentru a restabili solidaritatea românească.

Conflictul îl privea îndeosebi pe Octavian Goga, care avea reputația de cel mai dinamic poet național și cerea partidului o activitate mai intensă dar care din motive personale fusese acuzat de deputatul Al. Vaida Voevod că ar fi primit bani de la guvernul maghiar pentru a nautraliza îndirjirea românilor cu prilejul alegerilor din 1910. Acuzația era evident neîntemeiată, dar rivalitățile personale au făcut ca ea să fie crezută în anumite cercuri. Conflictul s-a produs între ziarul *Tribuna* de la Arad care avea printre principalii săi colaboratori pe Octavian Goga și Ilarie Chendi, și conducerea Partidului Național printre ai cărui fruntași se găseau Teodor Mihali, Iuliu Maniu, Al. Vaida, Aurel Vlad. Pentru a ține piept atacurilor *Tribunei*, care erau foarte vehemente, partidul a scos și el un ziar la 1 ianuarie 1911, ziar intitulat *Românul*, pus sub direcția lui Vasile Goldiș. Între cele două ziare s-a declanșat o polemică dintre cele mai crîncene, care în curînd s-a concretizat într-o luptă dintre *tineri și bătrîni*, „tribuniștii" în numele cărora vorbea Octavian Goga, numindu-se „otelitii". De pe urma acestei polemici nu profitău decît opresorii, ea slăbind în mod considerabil forța de rezistență românească.

Alarmat de consecințele polemicei, Octavian Goga a făcut atunci apel la C. Stere să vină în Ardeal pentru a împăca lucrurile. Dîndu-și seama de neajunsurile luptei, C. Stere, cu asentimentul fruntașilor politici din Vechea Românie, s-a deplasat atunci la Arad și a luat contact cu toți cei învrăjbiți. Aceștia erau pe de o parte Nicolae Oncu, directorul băncii *Victoria*, iar de cealaltă conducătorii Partidului. Momentul era deosebit de critic, fiindcă pe lîngă articolele polemice din *Tribuna*, *Românul* și *Gazeta Transilvaniei* (la aceasta colabora Aurel C. Popovici) apăruseră și unele broșuri cu largă răspîndire prin care beligeranții se atacau cu o vehementă furie. Broșurile au fost scrise de Octavian Goga *(Ce e Tribuna zilelor noastre ?)*, Al. Vaida-Voevod (Tisza, Mangra și *Tribuna*), Roman Ciorogariu *(Spre prăpastie)* ș.a. Prin aceste broșuri se criticau nu numai fruntașii politici ci și conducătorii societăților culturale. Duhul polemic cuprinsese toate straturile și toate cercurile. Unitatea de acțiune împotriva opresorilor de stat devenise grav amenințată.

Între timp, datorită unui proces de presă, Octavian Goga a fost întemnițat la Seghedin. C. Stere, pentru a atenua lucrurile, n-a șovăit să-l viziteze pe Goga la Seghedin și totodată să întrețină lungi discuții cu fruntașii partidului.

În cele din urmă, datorită abilității și energiei lui C. Stere cele două tabere au convenit să renunțe la incriminările reciproce, Vaida renunțînd la acuzațiile nedrepte aduse poetului, iar acesta, împreună cu aderenții săi renunțînd la criticile aduce împotriva conducerii partidului. C. Stere a fost sărbătorit printr-un banchet iar ca semn al împăcării, în 1912 *Tribuna* și-a încetat apariția, redactorii săi, împreună cu O. Goga, intrînd în redacția *Românului*. Pacea s-a restabilit astfel, iar partidul a putut să-și continue lupta națională. Meritul acestei restabiliri a ordinei a revenit în întregime lui C. Stere.

În 1914 a izbucnit primul război mondial. La 1 decembrie 1918 marea adunare populară de la Alba Iulia a proclamat Unirea cu patria mamă.

Deși strîns legați pînă atunci, Octavian Goga și C. Stere n-au mers alături în timpul războiului, fiecare dintre cei doi luptători dînd urmare sentimentelor provinciei natale. Atitudinea lui C. Stere din timpul războiului i-a atras oprobriul unei bune părți din opinia publică ; de aici a apărut așa-zisul „caz Stere".

După război, care s-a încheiat prin realizarea idealului național, C. Stere s-a integrat, luptînd pentru democrație, noilor partide politice ale țării, fără a putea să se impună ca exponent politic. Oligarhia l-a exclus însă din rîndul oamenilor politici de seamă.

Prin ideologia „Vieții românești", prin doctrina literară susținută, prin descrierea Transilvaniei în anii din preajma primului război mondial, prin intervenția sa în lupta politică de la Arad, prin ideile sale democratice, C. Stere a fost una din cele mai robuste personalități ale timpului.

Vasile Netea

C. Stere la Bucov

Un democrat învins

Stere nu s-a considerat un om politic, un „Berufspolitiker", cum ar zice nemții, ci mai degrabă un diletant. Cu toate acestea, în timp de decenii a fecundat cu gîndirea sa înaltă șase partide din viața politică românească : social-democrat, național-liberal, țărănist, național-țărănist, țărănesc-democrat și radical-țărănesc. Un timp, colaborarea sa cu un partid era loială, chiar dacă avea multe rezerve interioare, mai apoi independența de opinie începea să-și spună cuvîntul. Nu spunea oare Maiorescu într-un aforism al său : „Nu există prieteni în politică, există numai prieteni politici" ?... Actul lui Stere, chiar dacă îi garantăm simțul moral, seamănă a indisciplină. Disraëli, politician onorabil de altfel, a sintetizat într-o vorbă de spirit necruțătorul pragmatism al profesionismului politic, adresîndu-se mustrător unui tînăr discipol care votase după un așa-zis imperativ categoric personal : „Dumneata, tinere, trebuia să votezi disciplinat cu partidul dumitale și nu după propria conștiință ca un aventurier !" Pentru Stere, pur și simplu partidele la care adera, ca și colaboratorii săi, se uzau prea repede față de ritmul lui interior. Da, dar exterior nu era totuși ușor și verosimil de catalogat drept un fel de demon politicianist ?

Ce trăsături cuprinde portretul-robot al omului politic în genere ? Trecem peste lucrarea lui Macchiaveli ca prea cunoscută. Un mic clasic al vechii sociologii politice, Max Weber, credea că omului politic i-ar trebui neîndoios trei însușiri de căpetenie : pasiunea, simțul răspunderii și simțul distanțelor și proporțiilor. La acestea, Max Weber și toți politologii tradiționali adăugau din oficiu „instinctul de putere". Un mare prieten, avizat în strict necesarul teoretic al problemei, a crezut cu delicatețe că lui Stere i-a lipsit tocmai acest „instinct de putere", cel puțin din motivul „infinitului său respect pentru ființa omenească" (Fr. I. Rainer, **Jurnale,** Editura **Eminescu,** București, 1979, p. 306). Chestiunea devine foarte relativă privită astfel... O altă bună lucrare (Jules Kornis, **L'Homme d'État. Analyse de l'esprit politique,** Paris, Felix Alcan, 1938) pare a ne convinge : hotărît că Stere îndeplinea cu brio toate condițiile cerute omului politic, ba chiar și ceva pe deasupra ! Ce-l reținea atunci ?

Stere avea o puternică propensiune **utopică.** Mărturii memorialistice ca și urme lăsate prin scrierile sale ne informează despre preferința personajului nostru pentru literatura secolului al XVIII-lea francez. Nu vor fi lipsit, deci, din bagajul său intim **Micromegas** și **Candide.** Să reținem preferința lui Stere, ea mărturisește printr-o privire distrată, ațintită tocmai din Sirius asupra realității, o dragoste de om cumva abstractă. Undeva îi scapă acestui Candide al politicii românești o notă revelatoare despre sine : ar fi visat (iar alter-ego-ul romanesc a și pus în aplicare !) să trateze realitatea țării într-o serie de cronici cuprinse sub rubrica generică „Jurnalul unui marțian" (C. Stere, **În preajma revoluției,** vol. VI — **Ciubărești,** p. 277).

Sigur că o astfel de afinitate, stimabilă la un scriitor, nu e recomandabilă — nici măcar ca violon d'Ingres ! — omului politic. În plus, Stere a trecut periodic prin momente de îndoială asupra rostului său în viața politică, chiar și a vocației politice pur și simplu, de vreme ce-și dădea seama că nu poate ignora la infinit regulile jocului. A făcut de mai multe ori mărturisiri despre retragerea din politică, despre faptul că întîmplător a nimerit într-o astfel de activitate și chiar — foarte semnificativ — credea că rostul său cultural fusese sortit mare, pornit dintr-o vocație preponderentă. Imprudent, și-a anunțat uneori retragerea din viața politică și intensificarea planurilor culturale, domeniu în care se credea de neînlocuit **(Din tumultul activității mele politice...** epistolar, prefață și note de Z. Ornea, în **Manuscriptum,** VII, nr. 2 (23) din 1976, p. 142 ; C. Stere, **Documentări... Preludii... „Cazul Stere",** p. 64—65). Revenirea în forță după astfel de mărturisiri putea lăsa impresia că Stere ar fi veleitar și ambițios, chiar tenebros în cele din urmă. „Imbuzicios" spunea Iorga. Putea să apară diminuat în epocă în comparație cu idealiști ireductibili ca Panait Mușoiu sau Zamfir Arbore, oameni din aceeași plămadă spirituală cu Stere și chiar cu experiențe de viață similare.

Diletantism, nehotărîre decizională, momente de renunțare, iubire de oameni. Atunci de unde legenda personajului tenebros ?

Nu trebuie neglijat un factor psihologic important : se cunoaște din istoria moravurilor felul necruțător în care aristocrația și în genere oligarhiile de toată mina îi urmăresc pe dezertorii și rătăciții propriilor rînduri, cel puțin din momentul cînd a încetat orice iluzie. Rețeaua **urii invizibile** a acestora l-a urmărit pas cu pas pe Stere. Puterea lor de influențare a spiritului public — pe calea presei, dar și pe calea veninurilor de salon nu era neglijabilă.

Teama oligarhiei nu viza puterea ocultă a lui Stere, aptitudinile sale în acest domeniu — într-adevăr prodigioase la rigoare ! — la urma urmei avea și ea asemenea prițeperi profesionale. Nu, oligarhia se temea de atitudinea **revoluționară** pe care o adopta fiul de nobil Stere în varii împrejurări și neapărat prin surprindere. Părerea sa că justificarea unei atitudini revoluționare se află în sine însăși nu suna în urechea celor direct vizați doar ca o parabolă a șarpelui gnostic ! „Revoluționarul" știa despre sine că educația dobîndită într-o tinerețe de luptă îl putea duce cu ușurință foarte departe în disprețul formelor și a declarat-o public. (C. Stere, op. cit., p. 244).

A venit momentul să privim mai atent pe revoluționarul Stere, să ne apropiem de el fără teama celor de mai sus. A planat și aici o acuzație de „trădare", un fel de păcat originar al vieții sale publice. Trebuie să lămurim o dată pentru totdeauna pe cine sau ce a „trădat" Stere. Cu aceasta intrăm în domeniul secund al „cazului S.".

Un venerabil publicist, bine dotat pentru paradoxuri, mai puțin pentru analize, credea cu vehemență că Stere ca revoluționar și marxist a săvîrșit o mare, impardonabilă greșeală înscriindu-se la liberali. A plătit această culpă inițială prin nefericirea întregii vieți, a plătit cu aceeași monedă ca a păcatului însuși (D. I. Suchianu, **Amintiri de la „Viața românească",** în **Viața românească,** XIX, nr. 3, martie 1966, p. 187, 191).

Dar fost-a oare Stere marxist în tinerețe ? Nu, și dacă nu ajung propriile mărturii ale „împricinatului" să vedem ce spune documentarea științifică, bazată pe informații de primă mînă culese de la revoluționari cu stagii siberiene : nicicînd în manifestările și concepțiile tinereții sale de luptător, Stere nu a fost marxist, ca atare — adică social-democrat — ci „narodovolet" **(Malaia Sovietscaia Ențiklopedia,** tom vosimoi (8), Moskva, 1930, p. 449). Vom adăuga, ca mărturie (verificabilă) a celui în cauză, că, la un moment dat, gravita cu simpatie către socialiștii-revoluționari (C. Stere, **În preajma revoluției,** vol. II — **Copilăria și adolescența lui Vania Răutu,** p. 302—303). E adevărat că — fără a avea o viziune marxistă despre lume și viață — Stere a fost puternic influențat de marxism în tinerețe. De asemeni, și-a însușit de minune instrumentul de lucru marxist, fapt ce se poate remarca în numeroase scrieri ale sale.

Stere se considera un bun cunoscător al marxismului și chiar era. Cu toate acestea, în romanul autobiografic orgoliul alter-ego-ului lui Stere atinge proporții delirante atunci cînd e vorba de dispute teoretice, în Siberia exilului și aiurea, cu care ocazii Vania Răutu (alias S.) punea în încurcătură siluetele de fum ale social-democraților intransigenți, în care ghicim — deși tipuri sintetice, quasi-fictive — pe asii Marii Revoluții și ai Internaționalei a III-a. Credem în substanța acestor dialoguri, chiar dacă nu și în superioritatea permanentă a lui Stere în cadrul lor ! Altă mărturie despre sine ne pare deschizătoare de perspective : pe un plan uman, mai mult decît teoretic, tînărul S. devenise un „caz" încă în Siberia („zorile cazului Răutu", în C. Stere, op. cit., vol. IV — **Hotarul...** p. 120—121). Pornindu-se de la un sacrificiu lipsit de scop tactic și strategic, era supus unei analize penetrante conceptul de „revoluționar — **an sich**", se punea problema pe care am numi-o azi a umanismului ideii de revoluție. Subiectul (și-l credem pe Stere că l-ar fi discutat în Siberia în dialoguri interminabile !) a pasionat decenii de-a rîndul cercurile progresiste de oriunde, **comunismo libertario** ocupînd un loc favorizat în discuții, analize, etc. De fapt, inima, rațiunea și cultura lui Stere nu s-au pus de acord în cele din urmă în delicata problemă a **praxis**-ului revoluționar. Dar Gramsci și Garaudy ne-au învățat să fim comprehensivi cu astfel de situații, frecvente la intelectualii secolului XX.

Nu e locul să analizăm nuanțele concepției social-politice a lui Stere. La un moment dat, eruditul sociolog a publicat un studiu lung în care, analizînd feluritele probleme ale României primului deceniu al secolului XX, ambiționa nici mai mult nici mai puțin decît să demonstreze, cu mijloacele gîndirii marxiste, însăși inadecvarea momentană a socialismului la condițiile de structură economică ale țării noastre. (C. Stere, **Social-democratism sau poporanism?,** în **Viața românească,** nr. 8, 9. 10, 11/1907 și nr. 1, 4/1908). Legat de cele ce spuneam mai sus, nu ne interesează acum dreptatea teoretică a lui Stere, ci altceva : sugestia pe care ne-o oferă el implicit de a gîndi cu mintea proprie orice teorie, spre a nu o transforma într-o dogmă și de a cîntări cu atenție cadrul practic, locul de aplicare a unei teorii universal valabile. Chiar dacă fragmente din studiul lui Stere au devenit superflue, ideea vie, pe care am extras-o, rămîne.

Că teoria nu a fost pentru Stere un simplu veleitarism, ci a desenat chiar contururi ambițioase, mărturisește el însuși aluziv : „Numai un cugetător din sînul popoarelor de țărani ar da formula adevărată, completă pentru progresul social, desăvîrșind doctrina mar-

Florin Paraschiv

Continuare în pag. a 11-a

marius stănilă

Ah, ce ţigară !

O, dacă de cite ori singurătatea
ni se rostogolește pe suflet ca un
pepene verde descărcat in grabă
in Piața Obor
iar pe creier se leagănă ispititor un lat
metafizic
ne-am aminti de intiia ţigară aceea de la
17 ani — ah, ce ţigară — ca un fruct oprit
ascunsă cu desnădejde in pumni mirosind
cite trei paradisuri cit douăsprezece
actrițe celebre dintre cele două războaie cit o
noapte norocoasă de dragoste,
planeta ar luci de adolescență pină la
Ursa Mare
pină la Sirius, pină la Vega, pină la Moarte.

Vedere prin hublou

Ah, lungile dumineci in care ne-a aruncat
primăvara !...
Nici rindunici, nici cuvinte !
Țipătul coralelor leagă marea de țărm...

Către Prieteni

lui Ștefan Ioanid și
Stelian Tănase

Dacă nu ați murit inchideți dicționarul
și deschideți fereastra,
spre seara aceasta medievală. Melancolia
e un lux, tinerețea
o armură perfectă, singurătatea o amforă
goală.
După o lungă tăcere biografia se umple de
albe răni glorioase
frigul dansează ținind cuțitul in dinți
(„au murit zeii, a inflorit liliacul ?")
numai tu poezie
treci desmierdată și treci sunindu-ți brățările
— niște
cătușe de aur spre miinile mele mirate...

Benone Șuvăilă : „Peisaj ialomițean".

luca dan

Furtună într-o lentilă

Incolăcită la picioarele tatii, toamna îi ținea de urît pe prispă. Îl durea că nu mai avea cu ce să muște lumea din sat. Îi scosesem caninul. Am tras de el pînă mi s-au spart lentilele de la ochelari, grăbit să mă întîlnesc cu Caterina lui Dimcea, o fată trupeșă, blondă și ochioasă. În urmă cu două veri, ne îndrăgostisem la o nuntă cu dar, zicea că-i curioasă să vadă prin ochelarii mei dacă sînt mai copt decît pe vremea cînd ne jucam în grădina lui tătălici.

Fără lentile, mă învirteam în jurul meu, ca un popîndău, obligat s-o aud pe mama cum o vedea pe Caterina, de cîte ori venea vorba despre ea. Povestea și ce știa și ce nu știa, de-a-valma să nu rămîie datoare nimănui. Văzîndu-mă bosumflat m-a chemat lîngă ea, cum făcea cînd eram mici și ne despureca. Ioane, lasă-i ciorilor de ochelari. Pe Caterina o găsești chiar dacă ai avea orbul găinii. Lumea îi cunoaște năravurile, degeaba se ascunde după degete. E mai a dracului decît Irina, nepoata lui tat-tu, învățătoarea din Sinești. Se lăuda că dă examen la oraș să-și ia gradul și ea se drăgostea cu un nenorocit, îi purta chipul în sîn ca pe busuiocul de la boboteză. Într-o dimineață au scos-o oamenii din iaz, cu plod cu tot, parcă mîncase numai iere tarama. Nu-i semăna Caterinei. Ea îl aducea pe contabilul de la cooperativă călare pe mătură ; se subțiase românul ca fluierul lui Duică, cînd l-apuca strechia. Noroc c-a fugit cu banii comperativei, altfel i-ar fi ținut de urît Irinei, la chimintir.

Tu, de unde să știi. Vii ca musafir, după ce-a obosit lumea să-i melițe scamele de la poala fustei. Și lumea a trăit și fără ochelari. A puit ca gîndacii. Nici războiul n-a oprit-o. Loc destul pentru tot felul de copii și nepoți. Noroc că nu se nasc vorbind. Fericirea însă nu-i deopotrivă pentru toți. Omul mai și minte. Uite-te la mine. Te-am născut pe tine, pe sor-ta și pe frate-tu. De, n-am fost om. Ori poate unde s-a schimbat vremea și s-a mutat toamna mai spre vară vă dă mîna să faceți si mofturi. Tat-tu, cu toate că-i beteag de-un picior, tot îi ține hangul preotesei, deși sfinții nu-l au la inimă de cînd a jurat strîmb și ne-a murit vițica de lucernă. Tu, de unde să știi, ești prea crud și lumea e tot mai a dracului. Sor-ta Florica zicea că ne trimite cîte o sută pe lună, că ei au „calonifer". Și noi, ăștia, avem timp să-i numărăm pe degete sutele netrimise. Nu uita să ne ceară găște și curcani cînd aveau musafiri la masă. O zgîrcită, ca bunică-ta, s-o ierte cine-o vrea, mi-a mîncat ficații. I-o îndesa pe gît lui tat-tu pe Zinica lui Corcodus. Zicea că vrea să aibă noră cu ochi albaștri și douăzeci de pogoane de pămînt. Și-a murit de oftică. Acum ați fi avut mamă vitregă cum au copiii lui Busolică, ăia de au bube în cap. Tu, de unde să știi, erai mic cu părul numai inele ca îngerii. Și-acum n-o mai poți vedea pe Caterina fără ochelari. Vezi să n-o pățești cu frati-tu Lazăr. Fugea de nu-l ajungea nici gîndul. Sică dăduse de el la neagra lui. Smintita zicea că nu se lasă de Lazăr pînă nu i-o face un copil alb ca porumbeii de pe ulcioare. De parcă el ar fi fost Dumnezeu să-l picteze după voia ei. Tu, de unde să știi. Dacă ai avea toți ochelarii din lume tot o să greșești dacă ai lua-o pe drumul nătărăilor. Și cînd ți-o veni mintea la cap să nu fie prea tîrziu. Ca lui unchiu Stan, visa numai cai verzi pe pereți și la spital semăna mei păsăresc printre paturile salonului. Îl stropea cu silinga să nu se ofilească. N-a apucat să-l secere. I-am făcut colivă din griul nostru. Tu, de unde să știi. Mănînci la internat trei feluri bașca de ce-ți trimitem noi. Și noi ne învîrtim unul în jurul altuia să creștem găini. Știu că vă place îngrășate cu boabe nu ca la oraș, belite gata, parcă ar fi Chirtic cînd s-a despuiat cu Leana, să miroase griul. Alergau unul după altul ca nebunii. Cînd i-au aflat oamenii, au fugit care încotro au văzut cu ochii. Chitic a așteptat într-o vîlcea să asfințească soarele după grădina lui, să nu-l latre ciinii, Leana ofta de ceasul morții pe prispă. Făcuse lumea o zarvă, parcă dăduse foc la arie. O durea că Chitic n-a vrut s-o asculte să se ducă în pădurice. Nu i-ar fi știut nimeni. Însă-i pusese ulcica baba Floarea. Tu, de unde să știi. Îți trebuie o viață să le povestești. Noi nici iarna n-avem timp. Croșetăm flanele și mănuși pentru voi să nu răciți printre străini.

Vedere la mare

DEBUT

liviu alger

Iin, mașina oprește lîngă trotuar. Este albă, lucioasă, proaspăt spălată. Șoferul nu coboară. Scoate cheia din contact, apasă ambreiajul, pune maneta de viteze în treapta întîi, apoi stă. Geamul portierei din partea lui este coborît. Treptat, liniștea străzii pătrunde în mașină.

În stînga sînt casele, **înșiruite** obraz lîngă obraz, toate cu fața spre mare, de unde le scaldă-n lumină soarele. Au ferestrele deschise, cu așternuturi puse la aerisit. Jos, asfaltul neted pare pătat de lumina filtrată prin pomi. Briza foșnește cînd și cînd plopii. Peste drum începe Marea. Cheiul gol. Cîteva frunze răvășite.

Aproape de balustrada cheiului, o femeie tînără își plimbă copilul. E îmbrăcată într-o rochie ușoară de vară, prin /care trupul viguros **pindește a dorință.** O mamă frumoasă, într-o dimineață însorită de vară, pe malul mării. Calcă încet, senină. Îngînă șoptit o melodie, numai pentru ea și copil. În jurul lor totul e liniștit și luminos.

Silviu a coborît din mașină. Privește atent tînăra mamă plimbîndu-și copilul.

Aceasta se oprește în dreptul unei bănci, s-apleacă asupra cărucioruiui și cu gesturi încete ia pruncul în brațe, apoi se așează pe bancă. Îl leagănă încet, aproape imperceptibil, murmurîndu-i în continuare cîntecul. În fața lor, marea calmă, întinsă în clipirile soarelui de dimineață.

Bărbatul coboară cele cîteva trepte pînă pe chei. A ajuns în dreptul băncii. Stă. Se sprijină de balustrada albă. Tace. Sînt singuri. Femeia ridică privirea, încet, de parcă s-ar lupta cu aerul apăsător. Cîteva momente **privirile se unesc.** Sînt clipe mai grele decît plumbul, cele în care timpul **poate sta cît o veșnicie.** Apoi privirea îi coboară asupra copilului, continuînd legănatul și murmurul șoptit al cîntecului de leagăn. Silviu se apropie, se așează pe bancă. Între el și mamă, distanța unui braț întins.

— Băiat ?

Nu se uită la ei. Privirea lui caută undeva, în larg, linia orizontului.

— Fată.

— Cum o cheamă ?

— Maria, ca pe bunica ta.

Vocea mamei sună liniștită și clară.

— De ce Maria ?

Tace. Aceeași liniște **matinală.** Apoi privindu-și copilul.

— Poate-ți aduci aminte locul.

Da. Își amintește.

— Camera cu trei pereți numai din sticlă ; prin cei de la est și vest se văd casele oamenilor și străzile și pomii ; prin cei de la sud se vede marea acoperită de cer, care ne-acoperă pe toți. Și totuși de ce Maria ca pe bunica mea ?

Întoarce capul spre el. Se privesc.

— În casa bunicii tale era camera cu trei pereți din sticlă.

Liniștea mării. Pescărușii pescari. Cheiul gol în soarele dimineții. Vocile baritonale ale vapoarelor din portul mare.

— Pot s-o țin în brațe ?

Silviu ia fetița în brațe. O privire curată îl întîmpină.

— Ar trebui să aibă cinci luni.

— Șase și-o săptămînă.

Își vorbesc normal, fără nervozitate.

În dreapta, pe chei, a apărut un vînzător de ziare. E îmbrăcat în pantaloni scurți, are o șapcă cu borul larg, iar sub brațul stîng un maldăr de ziare, prinse într-o curea lată, pe după gît. Un om căruia îi place să se plimbe dis-de-dimineață, singur, pe malul mării. Trece pe lîngă cei trei, absent, de parcă în tot universul n-ar fi decît el și pescărușii pescari.

— A fost greu ?

— Ce să fie ?

— Nașterea. Te-ai chinuit ?

— Am născut cu cezariană. Nu m-am chinuit. O operație simplă. Așa au zis doctorii.

— Și acum ?

— Acum ? Maria și cu mine sîntem fericite. Ea e frumoasă, e sănătoasă și poartă numele bunicii tale.

— Îmi pare bine că tu și cu Maria sînteți fericite.

— Ascultă, Silviule ! Chiar crezi tot ce spun ?

— Nu, draga mea. Dar aș vrea și eu să pot afirma că sînt fericit.

— Și ce te-mpiedică ?

— Tu ce crezi ?

Fără răspuns. Privesc amîndoi marea. Fetița gîngurește în grauI ei. În jurul lor totul e liniștit și luminos. Se aud țipetele pescărușilor ieșiți la pescuit și uneori cîte unul planează de-a lungul cheiului. Dinspre larg, răzbate, adus de vînt, strigătul baritonal al vapoarelor ce părăsesc portul mare, siluete îndepărtate, imposibil de atins. Peste tot se simte miros de mare și alge.

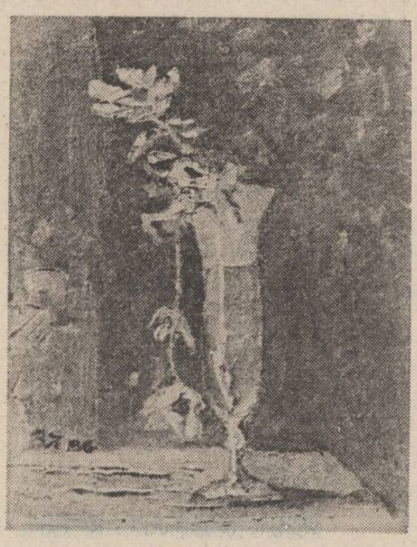

Benone Șuvăilă : „Anemone în glastră"

Trasor

Pe ce lacrimi subțiri de copil aleargă
trenul acesta de sînge și nervi ?
Pe oțelul căror pumnale alunecă
picăturile de sînge ale roților lui ?
Ce abur de uimire sînt luminile lui — așa cum trec
prin gări de uitare ?

Acolo unde privești nu mai e nimic de văzut
de parcă însăși vederea a coborît ca o cîrtiță
adînc, pînă la rădăcinile cu plase
pînă la semințele cu capete albe, de gheață.

Pe ce lacrimi bătute cu varga
aleargă apele acestea sprijinite în cîrjele podurilor ?
Ce abur de uimire sînt luminile lor — așa cum trec
prin gări de uitare ?
Cum curg anii galbeni ai frunzelor, cum se duc
și ultimele litere din alfabetul cocorilor —
nici o înțelepciune nu și-a făcut adăpost în sîngele meu.

Circ ambulant învelit în ragete de maimuță,
fluturări de batiste în insectarul unei gări oarecare ;
atîtea bufnițe albe răsfoite de vînt,
atîtea bezele de pe buza prăpastiei,
atîtea labe de gîscă iscălind ziduri de Capitoliu —
nici o înțelepciune
nu și-a făcut culcușul în sîngele meu.

Pe oțelul căror pumnale alunecă viața ?

Pictură naivă

Să trăiesc ieftin din puțină muzică de cameră,
să mușc din luminile rampei, să adorm în vicleniile muzicii
ca să ajung apoi proprietar al unei statui de hirtie,
cal troian încurcînd circulația
ori aeroport sanitar legînd cu eșarfe de clor
maimuțele dresate ale lui „altădată".

traian t. coșovei

Să aștept în poziție lotus — pînă cînd
în jurul meu se înalță și se pierd hoteluri termale.
Să fiu o broșă în decolteul unei mansarde
pupic la scara avionului, trabuc de milionar într-o biată
gură, —
acum cînd ziarele de dimineață aruncă în punga de liniște
a parcului

mănușa ultimelor știri
„Acolo a țîșnit din spumă ceea ce nu are nume
întruparea neliniștii, cea care surîde de una singură".

Și din toneta de înghețată va pîndi un satelit de vanilie.
Și-n jurul gîtului tău va înflori o trenșee cu
trăgători de elită.
Și din bastoanele orbilor vor ieși la lumină
fanfare de fete pictate.

Și, pînă atunci, să trăiesc ieftin în plină muzică de cameră,
să respir comod la marginea cîmpului
acolo unde odată oftatul tău lua în antrepriză
fabrici bubuitoare de cherestea, înzdrăvenea navetiștii,
înălța dirijabile de dovleci, punea pe picioare
dughene de tutun și spirtoase,
pîndea prin crăpăturile dușumelei
traficul ierbii cu moartea.

Melancolii de-o tonă

Deschizi lozul acestei clipe —
îți permiți și tu puțină singurătate pe gratis.

Melancolii de-o tonă, mingi de clorofilă
pe-un teren de zgură întomnată.
Inimi supraelastice bat mai ieftin în sere acum.
Flori de plastic te ascultă mai bine acum.
Lame de pulpe bronzate îți deschid venele mai ușor acum.
Gesturi de lipinol, cuvinte de hîrtie de muscă
în clei de oase sînt toate traduse acum.

Viață la ferestre, ultimele fluturări din fierăstrăul
batistei, —
ultimele cuvinte înainte ca peronul paginii
să singereze absent, —
înainte ca nici o mînă să nu mai ridice pînă la tine
baricade de ceasuri.

Melancolii de-o tonă, oraș camuflat
sub mingi de clorofilă întomnată.
Cu mult mai lesne îți urcă toate prin singe acum :
bisturiul trenului de noapte decupînd atent
pielița cartierelor mărginașe,
Vitrinele goale pe care le mototolești în pumni,
vocea lui Celentano parcă ieșită din spital, —
cămașa transpirată
care își mai trăiește o dată viața.

Un surîs, o palmă, un sărut

Impărățești ziarul în două, în patru —
îi turtești nasul prințului de Monaco, înspăimînți
cazinourile, strangulezi conducta de gaz siberiană,
traficul din Gibraltar —
îți umpli buzunarele cu trenșee roz de cerneală.

Afară se sfîșie, se înfulecă, se ucide.
Batiste albe se înecă în sudori reci — ca și cum
din liniștea paginii ar răsări un soare toxic
și umbra ta s-ar jupui de pe ziduri
odată cu afișele vechiului circ.

Cîndva te-ai fi legat de un catarg ca de un zgîrie nori
în flăcări
Ai fi învățat alfabetul rigolei, braille-ul firmelor de neon.
Nopți întregi, înfășurat în biblioteci de mătase
te-ai fi străduit să dezlegi străzi de cuvinte încrucișate.

Acum sub uleiul pinzelor de păianjen
impărățești ziarul pînă cînd din povestea vieții mele
nu mai rămîne decît coșul de fabrică
peste care plutește flacăra avionului sanitar.

Parcă ai privi printr-o singură fereastră
dată din mînă în mînă.
Parcă ai zvîcni cu o singură inimă dată din mînă în mînă
în timp ce afară, în trenșee roz de cerneală
se despoaie, se înfulecă, se ucide.

Parcă ai trăi o singură viață dată din mînă în mînă —
un acordeon de mici suferințe
în care să-ți aniversezi nașterea.
Impărățești ziarul. Faci ravagii cu unghia
în carnea albă, proaspăt tipărită.
Îți pui ochelari fosnitori, îți îndeși în urechi
șpalturi de liniște.

În trenșee roz de cerneală înveți să fii singur,
în trenșee roz de cerneală înveți să fii fericit.

teatru

Livada cu vișini

2. Pedalînd pe marginea riscului unui formalism abuziv, **Livada cu vișini** în versiunea Harag de la Teatrul Național — Tg. Mureș, rămîne un spectacol glacial, nedefinit, în ciuda îndelungatelor aplauze cu care a fost primit la București, de către oamenii de teatru (dornici de reprezentații de calitate). „Teatru de regizor" în exclusivitate, **Livada cu vișini** concentrează totuși o serie de semnificații, ce decurg din modul în care Gheorghe Harag a dispus de actori în incinta spațiului scenic. Actorii slujesc aici o idee, nu **joacă** propriu-zis. Simpli pioni pe o tablă de șah, ei sînt utilizați pentru individualitatea lor corporală, în sensul revelării unei disperări generale la nivelul colectivității. Intrările și ieșirile continue, în și din scenă, au scopul de a amplifica impresia neliniștii fluctuante, de a crea senzația dublării sau triplării numărului real al participanților, dezvoltînd o anume ambiguitate.

Fantome — la propriu și la figurat — ale unui trecut apus, Andreevna (Silvia Ghelan), Gaev (Mihai Gingulescu), Ania (Luminița Borta), Varia (Marinela Popescu), moșierul scăpătat Simeonov (Vasile Vasiliu), guvernanta Charlotta (Livia Doljan) plutesc într-o imponderabilitate a inconștienței, într-un prezent pe care nu-l pot înțelege și pe care, din necuprindere, îl întunecă odată cu întunecarea din ei. Ceea ce la ei este instabilitate existențială, la Duniașa (Monica Ristea) devine instabilitate instinctivă. Cu simțul realității, Lopahin-țăranul îmbogățit (Ion Fiscuteanu), mimînd maniere și tinărul lacheu Iașa (Cornel Răileanu) rămîn lucizi, acționînd cu agresivitate și cu singe rece, în sensul desprinderii lor de condiția originară. Deținînd același „emploi" ca și în filmul **Glissando,** Fiscuteanu este pe scenă mai nesigur în gesturi, mai precipitat în vorbire (se vorbea de tracul reluării spectacolului după o mare întrerupere).

Silvia Ghelan este o actriță introvertită. Andreevna are inegalități și ezitări (se pare, tot din motive de trac). Detașarea impusă o „joacă" în dificultate, pentru că aparține, ca formație, actorilor „trăirii", identificării cu personajul. Chiar dacă Silvia Ghelan a înțeles rosturile acestui tip de interpretare rece, este cît se poate de limpede că genul nu i-a avantajat sau evidențiat calitățile.

Două apariții interesante prin insolitul lor : un Firs scheletic, coborît parcă din pînzele lui Goya, palid, filiform, cu mîini imense, atîrnîndu-i de-a lungul corpului, în realizarea căruia Aurel Ștefănescu adaugă multă vibrație emoțională, părînd, în final, că se unește cu pămîntul pe care nu-l poate părăsi ; „trecătorul" lui Constantin Săsăreanu, personaj figurativ și premonitoriu, venind dinspre sală, **deghizat** cu pelerină și joben, prevestește condiția viitoare a stăpînilor ce-l privesc cu stupoare și teamă.

Fără să prilejuiască mari virtuozități actoricești, spectacolul lui Harag se rupe din conformismul „profesionalismului" de duzină, abordînd modalități dificile de exprimare, din păcate, inteligibile doar în parte pentru public. Un procedeu al excesivității permanente (în manifestarea bucuriei ca și a durerii, în declarații de dragoste sau în derularea eșecurilor vieții) permite ridiculizarea stărilor de suflet ale personajelor aflate în degringoladă. Risul devine o mască de supraviețuire în apele tulburi ale dramei unui sfîrșit : risul ațițat al surorilor se transformă în plîns, risul dur al lui Gaev anulează relatarea iubirii înșelate a surorii lui, risul-plînsul provocator al Duniașei îi subliniază primitivismul, hohotele prostești, sacadate, ale lui Iașa scot personajul de pe linia lucidității, pierzîndu-l, o vreme, printre **lunatici.**

Teatralitatea ostentativă și accesoriile „jocului" (pelerinele din dansul abulic al jubileului unui dulap, costumele de arlechini din timpul **balului,** cîntecele solitarilor) sînt **paravanele** după care se ascund personajele, bufonerii intermediare, cu strictă funcționalitate, în vederea demistificării, pentru a colora denunțarea apartenenței sociale a personajelor

Nicoleta Gherghel

film

Estivale

In absența premierelor caselor noastre de film sîntem obligați să ne îndreptăm atenția spre cîteva evenimente, legate totuși de universul celei de a șaptea arte, și anume, cărți, documentare, și nu în ultimul rînd probleme legate de difuzarea filmelor.

Cornel Cristian, cunoscut filmolog și producător-delegat își continuă ca cineast investigațiile în lumea teatrului (după un memorabil eseu de la repetițiile cu „Furtuna" semnate de **Liviu Ciulei**) propunînd micromonografia unei excelente echipe de teatru, și anume aceea a Teatrului Mic.

Perspectiva istorică este permanent însoțită de contrapunctul privirii personale, exprimată în atașante mărturii semnate de **Leopoldina Bălănuță, Carmen Galin, Valeria Seciu, Ștefan Iordache, Mitică Popescu** și, nu în ultimul rînd, cu bonomia bine cunoscută, dar și cu o fermitate ieșită din comun, de directorul-animator, scriitorul **Dinu Săraru,** al unui teatru ce și-a făcut din performanța artistică și inteligența opțiunii pentru un repertoriu de calitate atributele definitorii pentru un blazon cultural de înaltă ținută.

Fragmentele semnificative din spectacolele-eveniment, fotografii de arhivă, secvențe de lucru conduse de **Cătălina Buzoianu,** emoțiile primei întîlniri cu publicul, polivalența activităților membrilor trupei Teatrului Mic sînt surprinse într-un elocvent limbaj cinematografic orchestrat cu eleganță de regizor.

Astă seară se plînge la „Doamna cu camelii" — scenariul și regia **Cornel Cristian** (producție : Studioul „Alexandru Sahia"), rămîne, dincolo de actul de cultură ce-l reprezintă în sine, un model ce poate fi urmat cu folos nu numai pentru a exploata virtuțile memoriei peliculei, ci și pentru a impune atenției echipe, interpreți, creatori-regizori cărora Thalia le refuză instrumentele inscrierii perene în memoria spectatorilor, și de ce nu, a celor care observă viața teatrului cu instrumentele criticului contemporan. Fără a face o operă de pionierat, **(Savel Știopul, Gheorghe Tobias, Mircea Iva** au mai semnat medalioane teatrale) **Cornel Cristian** impune un gen care, cu virtuțile cronicii și inteligența criticului avizat, întreprinde inscrierea în amintirea peliculei a celor mai importante momente din istoria teatrului românesc contemporan.

★

Recent, în Editura Meridiane, a apărut volumul **Oamenii și filmul** semnat de **Ștefana Steriade** și **Pavel Cîmpeanu,** amplă investigare sociologică a receptării artei cinematografice întreprinse în deceniul opt, dublată de un demers teoretic important pentru situarea artei a șaptea într-un element primordial de utilizare formativ-educativă pe plan politico-ideologic, moral și estetic.

Concluziile celor doi cercetători sînt elocvente mai ales în exprimarea cuantificată a receptării unor serii de filme din repertoriul Televiziunii, interpretate valoric de specialiști, critici și filmologi. Un citat este revelator, de altfel : **„...în 1972, numărul filmelor de o anumită valoare artistică a fost de 33 dintr-un total de 144 ; în 1973, 20 din 127 ; în 1974, 40 din 167 ; în 1975, 22 din 154, etc. Printre filmele apreciate de experți nu se găsește nici unul dintre cele cu audiențe maxime — dar se găsesc destule dintre cele cu audiențe minime".**

Citatul este suficient de grăitor pentru necesitatea întreprinderii unor măsuri complexe și eficace în educarea publicului de film prin film, neuitînd faptul că totuși cinematograful rămîne, pînă la proba contrară, arta cu cel mai mare număr de spectatori, o artă populară, cu o audiență de masă, capabilă să influențeze puternic conștiințe și să formeze adecvat un public dincolo de divertisment, într-un raport social profund.

Călin Stănculescu

Dunărea

Scrisori de-acasă

AURUL

La vremea aceasta șlepurile îngustează Fluviul și-i apropie malurile. Coastă lîngă coasta cheului se adună apoi să respire puțin și să-și dezvelească punțile. Atunci, minereul galben, cărăușit de la mina Insula Mare a Brăilei, se face totuna cu umerii goi, arămii ai fiilor lui Codin. Iar aceștia îl mîngîie, lopătîndu-l cu aceeași înverșunare a muncii ca pe vremea ta, kir Panaite. Doar că acum în propria lor industrie.

Uzine pe șine, macaralele gigant, născociri parcă, animale preistorice, apucă grăbite ca și cum ar fi în joc soarta cuiva. Și chiar este : soarta pămîntului răbdător, care a slujit 250 de zile și nopți minereul galben și soarta acestuia după ce s-a împlinit și acum trebuie să-l slujească la rîndu-i mai departe.

De aceea, totul și toate, par o horă continuă fără răgaz.

Alături, o cetate. Construcția fabuloasă a Silozului Port Brăila, dominînd împrejurul de o sută de ani întregi. Creneluri, turnuri, pavilioane, veritabil dom. Cum s-ar spune, catedrală. Catedrala minereului galben dăruită oamenilor de geniul inginerului român Anghel Saligny. 365 de celule i-au fost imaginate și construite. Cîte una pentru fiecare zi a anului. Pentru ca fiecare zi a anului să ne fie cămară plină și ajunsă.

Pe aici au trecut bouari aprigi aducînd zile în șir în carele lor înalte minereul galben al cîmpiei. Pe aici destinele s-au împlinit și s-au destrămat. Poveștile, dorul, munca și aventura au sărbătorit catedrala și s-au închinat ei, au urît-o și au iubit-o.

Încerc să-mi închipui cît minereu galben și-a găsit în timp, aici, odihna și vindecarea, însă, mai ales, cît dar omenesc s-a cheltuit.

Îl caut pe șeful Silozului Port Brăila, inginerul Simion, gîndind că, poate, mă va descurca el. Aflu că e plecat la mina Insula Mare a Brăilei. Acolo unde șlepurile, carele bouarilor de altădată, gîfîind, încep să îngusteze Fluviul.

Deschid ușile celorlate birouri și, vizavi de migala forfotindă de la cheuri, nu găsesc pe nimeni. Doar la „Contabilitate". Înăuntru, o mașinărie bine unsă la care totul funcționează. Calculatoarele țăcăne, se învîrtesc hîrtii, se adună coloane nesfîrșite. Un adevărat registru, scrupulos, ca al negustorilor cu faimă. Aud apoi cifre care mă buimăcesc și pe care nu reușesc să le țin minte și ies, cu sentimentul că deranjez. Că deranjez munca...

La amiază, soarele a răsuflat o dată adînc și dogoarea lui a făcut orașul să se ascundă sub salcîmi. Peștii s-au dus și ei să-și caute răcoarea în mîluri și păsările în văzduhurile lor. Geana tresare tăiată și se strînge des.

Banda rulantă funcționează însă continuu, iar în casa lui, grîul — minereul galben al piinii, doarme, treaz la nevoile noastre. Pentru azi și pentru totdeauna.

Mircea Cavadia

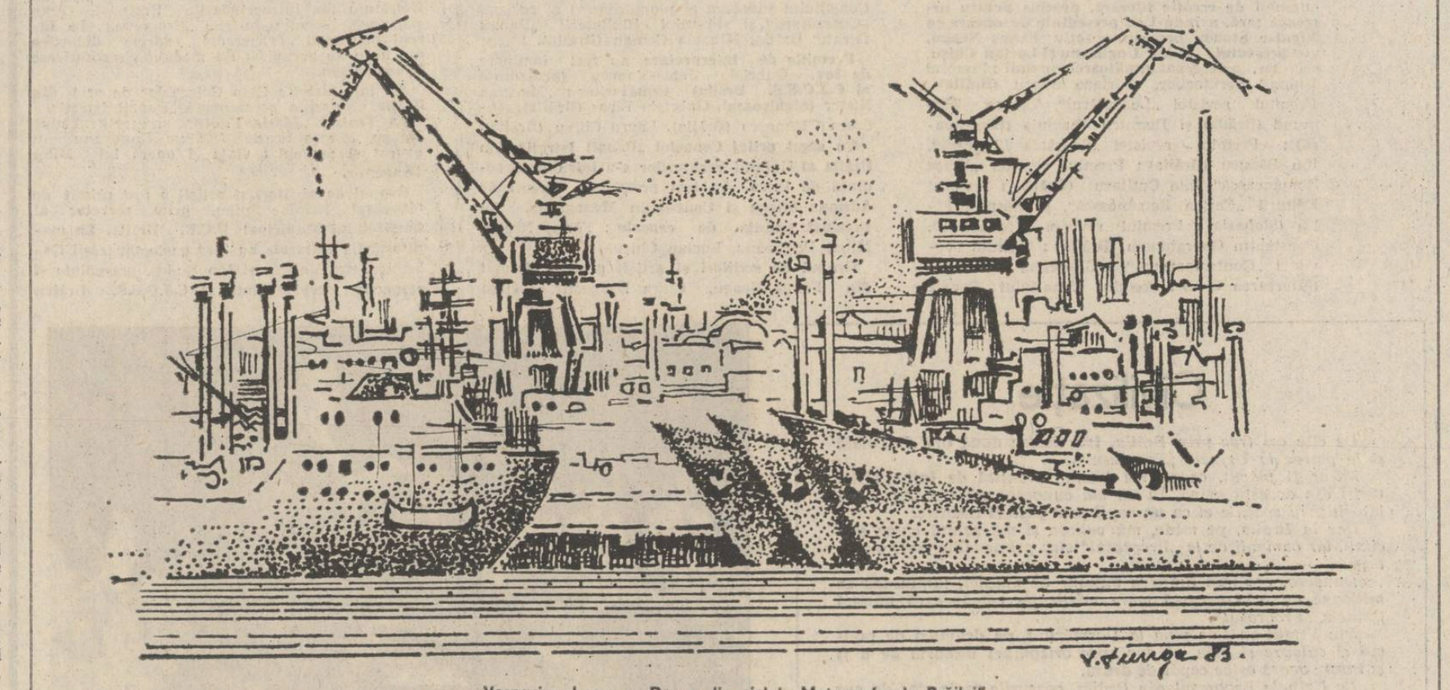

Vespasian Lungu – Desen din ciclul „Metamorfozele Brăilei"

CU PÎINE ȘI SARE

...Au „descălecat" aici, la cîțiva ani de la începutul deceniului șapte. mii de oameni și sute de excavatoare, buldozere, screpere, tractoare și mașini. Balta Brăilei respira greoi, sufocîndu-se între smîrcuri, ochiuri plumburoase și sălcii mușcate de scorburi.

Au dispărut toate cîte erau în plus și s-a ivit o tipsie uriașă, de 72 mii de hectare. Astfel, după ce natura a dat țării Bărăganul, brăilenii și-au făurit Bărăganul lor — cetate a piinii, încinsă în corsetul de 136 km al digului.

★

Cerul care acoperă Insula Mare a Brăilei este înalt. L-am văzut, într-o noapte, sprijinindu-se, ca o uriașă farfurie zburătoare, cu piciorele pe Dunăre, pe Munții Măcinului și pe turnul de apă din Grădina Publică a Brăilei.

Nu știu cine i-a spus Insulei, prima dată, „Bărăganul dintre ape", dar zicerea-mi pare că iese din metaforă și se oprește definitiv în realitate. Realizez aceasta pe deplin acum, în iulie, cînd în Insulă grîul devine pădure blondă, întinsă pînă hăt-departe, la orizont, unde se curbează și-mi confirmă că pămîntul seamănă cumva cu o piine.

Insula a fost hărăzită să adune o sumedenie de superlative : ea s-a născut în urma celei mai mari lucrări de îmbunătățiri funciare din România, aici ființează cea mai mare întreprindere agricolă de stat. „Și noi, insularii, vrem să fim *cei mai*" — îmi spunea într-una din zilele trecute mecanicul Mihalache Avram, „doctor de tractoare și combine", cum am auzit că-l strigă, uneori, mecanizatorii de prin complexele Insulei. Și mă gîndesc că, în gramatica Insulei, doar în cazul oamenilor superlativele ating absolutul. Ei, insularii, sînt combatanții unei campanii care durează 365 de zile pe an, purtînd bătălia pentru recoltă pe întinsul cîmpiei, pe ape și chiar în aer.

Sînt 13 412 hectare cultivate cu grîu în Insulă. Un țăran din Mărașu — un fel de metropolă rurală a Insulei, în jurul căreia gravitează cîteva sate și cîmpul, mare cît vezi cu ochii — mă întreba, într-un fel retoric, cam cîte spice-or fi în Țara asta a Insulei ? Ciudat cum vorbele sale sînt în stare să nască o toponimie, precum strămoșii noștri : Țara de Sus și de Jos, Țara Bîrsei, a Loviștei — toate Țări Românești. Și-mi vine să-i spun Insulei Țara Piinii...

...Chiar, știți cîte spice însumează această suprafață ? *71 de miliarde !* Pentru a le număra, unui om i-ar trebui 2 430 de ani, rostind, fără întrerupere, cîte o cifră pe secundă.

Anotimpul grîului a ajuns la amiază, soarele biciuiește cu fierbințeală jumătatea de recoltă care mai este încă în picioare. Se grăbesc și oamenii să mîne boabele din cele 71 de miliarde de spice („Cam cîte un buchet de 15 spice pentru fiecare om al Terrei, ca o propunere de pace în acest An al Păcii" — îmi sugerează statisticianul ivit lîngă umărul stîng al reporterului) către casele de odihnă ale piinii. Pe magistralele Insulei, altădată spații lejere, a-nceput să fie înghesuială : numai pentru grîul I.A.S.-ului — îmi răspunde la gîndul furat Dumitru Danielescu, inginerul șef al unității — avem 600 de mijloace de transport". A crescut densitatea de mașini și în lanuri, unde paletele celor 376 de combine autopropulsate înghesuie grîul între danturi metalice, care le mestecă lacome, strecurîndu-le printre dinți doar boabele, pînă în hăurile pîntecoase ale buncărelor. În urma combinelor vin balotierele. De departe, paiele brichetate îmi par niște cutii de televizor înainte de a fi furniruite. Tractoarele și ele grăbite, se țin aproape. Grozav se mai grăbesc toate în Insulă ! Cînd s-or fi odihnind oamenii ? Dar mașinile ? Aici guvernează niște reguli de ambiție (tot) la superlativ. Peste Insulă vorbele flutură ca niște versuri : „Am încheiat campania asta ! Începem alta !". Fiecare început se naște în clipa finalizării lucrării precedente. Acum, grîu-i la jumătate, iar lanurile cu porumb, soia, inul în ofensivă.

Dunărea face curte digului încercînd s-o cucerească uneori pe căi viclene, cum a fost în '70 și '75. Pe digul de pămînt însă s-a ridicat atunci un dig de piepturi de oțel. Cînd am auzit prima dată expresia „flota Insulei" m-am temut că-i spusă peiorativ. Era însă o realitate. Insula are o flotă adevărată, cu 55 de nave : remorchere, șlepuri, ceamuri, șalupe. La Blasova este cel mai mare punct de încărcare bordo-șlep. Acolo, și în alte patru puncte, grîul și porumbul urcă pe poteca îngustă și mișcătoare a benzilor mecanice pînă la șlepurile care preiau averea. Urmează drumul pe apă pînă la silozuri. Un căpitan de vas cum este Titi Crăciun — unul dintre veteranii acestei flote — îmi spunea că în șlepuri, pe calea Dunării, grîul se simte ca un copil în pîntecele mamei.

Insula mai beneficiază și de o mică escadrilă. Munca din văzduhul Insulei, acolo unde avioanele și helicopterele utilitare pulverizează peste „Bărăganul dintre ape" îngrășăminte și substanțe fitosanitare, se îngemănează cu cea de la sol și de pe ape. Să mai adăugăm și sistemul de irigații al Insulei, care acoperă 60 de mii de hectare cu o „ploaie la comandă" și vom realiza că aici se face „agricultură totală". Iar grîul simte aceasta și se lăfăie între umerii digului ca un star pe afișele spectacolelor de gală.

De pe stînca Blasovei, o popină înaltă de 37 de metri, pe care munții Măcinului au uitat-o aici, Insula își se întinde la picioare ca un covor fermecat. Desenul are două culori de fond, galbenul grîului care, acum, are înginări roșcate, și verdele crud al porumbului. Privirea îmi este obsedată de grîu, și-i spun vorbe să-l ajute la deochi. Iar el se înclină la poalele cortinei de zări, savurînd aplauzele din gîndul meu, care i se cuvin cu prisosință. Aroma de început de piine se adună-n vîntul subțire din creștetul spicelor. Peste Dunăre la Brăila, brutarii și-au suflecat mînecile și-și freacă palmele. Vine grîul cu piine și sare.

Corneliu Ifrim

PATRIE

Inima mea — orhidee întunecată
picur infim de rouă aprinde
în potirul ei strălucire fără de seamăn
dind privitorului un sentiment
de tulburătoare unicitate.

Sufletul meu — filon de carbon
înșurubat spre adînc,
ceva lăuntric, geologic topindu-l
din magmă alegîndu-se un diamant
care multiplică infinit
frumusețea de nespus a luminii.

Eul meu — vibrîndă trestie mută
care trage din deltă
un inefabil suflu
devenind gînditoare.

Picur de rouă,
lavă,
glas al apei :
imagini fără sfîrșit
numind un singur sentiment —
al apartenenței.

Gh. Vălcescu

BĂRĂGAN

Să porți în tine o cîmpie —
Bostănărie fermecată,
Să înnoptezi în pepeni roșii
Sau într-o luntre legănată,
Să coci cu trupul tău amiaza
Pădurilor răsăritene
Și-n portul ancorat acasă
Prelung, vapoare să te cheme,
Să rătăcești pe bulevarde
Scăldate în floarea de salcîm
Si să auzi în noapte caii
Păscînd la margine de drum...

Tudorița Voica Tarniță

GRÎUL

Dintre toate roadele pămîntului întru binefacerea Cîmpiei și a truditorilor săi iubesc cel mai mult grîul. El are demnitatea luptătorului, își asumă bărbățește riscul și sacrificiul.

Pus toamna în brazdă, nu se ascunde sub talpa pămîntului ci iese în fața iernii că s-o înfrunte. Un firicel, o părere, dar ce inimă, cîtă putere ! În stare să înfrîngă mușcătura și chingile gerului, zvîrcolirea Crivățului. Ca în desprimăvărare, înfrățindu-se, asemenea omului, triumfător, să dea cel dintîi vestea germinației. Oare macii care-i îmbujorează chipul nu sînt semnele luptei și biruinței ? La asta mă gîndesc atunci cînd dinspre Cîmpie vine miros de azimă nouă. Grîu peste care arde floarea soarelui.

Vasile Rusescu

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ BRĂILA.

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila.
Președinte Fănuș Neagu
Secretar Lucian Chișu

PERPESSICIUS inedit

CRINUL ROȘU

În vasul tău
Sunt patru crini
Ca patru mîini
Întinse către mine
Mă cheamă
Sau poate mă resping ?
M-apropii să-i ating
Dar crinii-s reci. Se sting
Povestea eu o știu și-n veci
Aminte am s-o țin :
Asemenea corolelor de crin
Tu m-ai chemat
Ca să m-alungi.

PE O IMAGINE

Să fie, Lys, o pricină sentimentală
Aceea ce mă face să gîndesc în urmă ?
Să fie ploaia ce nu se mai curmă
Discretă însă parc-ar plănui vre-o
cabală ?

În minte îmi revine ca imagine fatală
De cîte ori un strop de ploaie amintirea
scurmă :
Un copilaș privind la o fereastră și pe
urmă
În față portul înghețat într-o lumină
pală.

Și-atunci invidiez pe-Apostolul din
ilustrată
Cu mîinile lui grosolane plăzmuind
chimere :
Ași fi trăit și eu profunda viață
zbuciumată.

A celor ce nu-și vind năzuințele cu ochii
Nu te-ași fi cunoscut și nici parfumul
rochii
Nu l-aș fi fost simțit c-apoi să-l pling
cum piere.

CU MÎNA STÎNGĂ sau PERPESSICIUS CEL NOBIL

de I.C. Chițimia

Acest nume i se poate acorda lui Perpessicius fără ezitare și probabil nimeni din cei care l-au cunoscut de aproape n-ar avea ceva împotrivă. El a fost între intelectuali, un „domn" al nobleței integrale. Pe oamenii de carte nu-i cunoaștem îndeajuns de bine, dacă nu-i cunoaștem și din viață.

Perpessicius face parte dintre cei puțini, care au fost — el, poate, în cel mai înalt grad — nobili în toate ipostazele de viață și de activitate. Suflet de sensibilitate poetică, învățătura și lecturile l-au înnobilat într-atît, încît a iubit pătimaș cărțile și a ținut, după lectură, să le aducă la cunoștința altora, prin cronicile sale numeroase, pline de referințe multiple de grație și de sens, „onorabile" pentru autorii cărților, atrăgătoare și îndrăgite de cititori. A avut indiscutabil darul acesta, izvorît din noblețea lui intelectuală.

A pornit la drum, ascuns sub un pseudonim : Victor Pribeagu (1911), cu dorința, poate, unui **parcurs victorios** dar (dun latinist fiind) și-a ales mai tîrziu pe cel definitiv : Perpessicius (adică „răbdătorul"), care a înlocuit pentru totdeauna, în lucrări, numele real : Dumitru Panaitescu. A fost parcă o presimțire a întîmplărilor grele prin cîte a trecut cu răbdare și calm.

Colaborînd la peste 40 de reviste. Perpessicius a semnalat și comentat viu și tentant, tot ce merită din domeniul umanist, între 1923—1933, cînd începe apariția monumentalei sale ediții Eminescu. Cine parcurge materialele, adunate (în parte) în **Mențiuni critice**, rămîne uimit de diversitatea și bogăția lor și de cultura literară a autorului. De altfel, cultură și gust literar s-au ivit și în cele două volume din **Antologia poeților de azi** (1925, 1928), în colaborare cu Ion Pillat, din care s-a luat cunoștință plăcut de întreaga panoramă lirică, cu antologări excelente, uneori din poeți neintrați în circuit, nici măcar prin renumite lucrări de istorie literară de mai tîrziu (cazul lui D. Iacobescu sau Artur Enășescu). Pe de altă parte, Perpessicius a creat singur o poezie intimistă, de trăiri personale, plină de finețe și culoare (a tradus și din poeți francezi sau latini), adunată în **Scut și targă** (1926) — fusese și sufe-rise pe front — sau în **Itinerar sentimental** (1931). Versurile sale sînt odihnitoare.

Avea conștiința talentului și putea deci să continue. Dar îndrăgind de tînăr pe Eminescu și observînd că toate intențiile și încercările de realizare a unei ediții eminesciene integrale fuseseră abandonate, s-a apucat el, de unul singur, de această trudă. Această dragoste pentru marele poet și renunțarea la veleități proprii îi arată încă o dată noblețea, lucrînd zeci de ani cu lupa și scriind cu mîna stîngă (dreapta îi fusese schilodită de război) la Biblioteca Academiei, în cercetarea manuscriselor lui Eminescu, simțind cum îi seacă vederea și totuși continuînd opera. Alți emineseologi marcanți au evitat „să-și prăpădească ochii și timpul" — cum îl căinau pe el —, dar Perpessicius a făcut-o și a reușit să publice, între 1933—1963, primele 6 volume model. Ediția a continuat și continuă cu merituoși eminescologi, ce descind cu toții — este evident — din „școala Perpessicius". El a trăit dificultățile, dar a avut încredere în mersul înainte al ediției cînd în 1964 afirma modest și într-un stil subtil, că va fi dusă la sfîrșit de alții, iar „editorii dinaintea lor pot să doarmă liniștiți (...), pentru că fiecare dintr-înșii, ne vom fi fost făcut, în felul său, datoria". Perpessicius și-a făcut-o exemplar.

Din 1950 a lucrat la ediția Eminescu în cadrul Institutului de istorie literară și folclor și atunci i-am cunoscut mai bine și mai de aproape ținuta nobilă și demnitatea. (activitatea i-am consemnat-o în „Revista de istorie și teorie literară", 1/1967). Acum vreau să notez că directorul institutului, G. Călinescu, nu avea întotdeauna umoarea cea mai bună, dar Perpessicius i-a înțeles și descifrat bine firea, consacrîndu-i pagini memorabile și spunînd că „tăinuia o inimă de aur", ceea ce este adevărat.

Perpessicius a fost egal cu el însuși. Neînregimentat în nici o grupare sau direcție literară, a prețuit valorile, scriind despre personalități renumite, precum și despre apariții noi și merituoase.

Brăilean de origine, Brăila a devenit prin ființa și caracterul lui personal, un oraș drag, chiar iubit și pentru cititorii săi, ca și ai lui Panait Istrati, Mihai Sebastian, sau Mihu Dragomir.

Continuare în pag. a 6-a

Concursul „Mihu Dragomir — ODĂ PĂMÎNTULUI MEU“

organizat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila și Uzinele „Progresul“

In zilele de 21—22 iunie, la Brăila s-a desfășurat cel de-al cincilea concurs de creație și interpretare „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu“, sub auspiciile Uniunii Scriitorilor și ale Comitetului județean de cultură și educație socialistă și ale revistei „Luceafărul“. Juriul concursului de creație literară, deschis pentru întreaga țară, avîndu-l ca președinte de onoare pe Niculae Stoian, președinte activ Fănuș Neagu, vicepreședinte Mihai Ungheanu și Lucian Chișu, secretar, a decernat următoarele premii : Premiul Uniunii Scriitorilor, Adriana Sitaru **(Brăila)** ; Premiul revistei „Luceafărul“, Vanesa Zigmund **(Brăila)** și Dumitru Burduja **(Hunedoara)** ; Premiul revistei „România literară“, Ion Băducu **(Brăila)** ; Premiul revistei „Viața Românească“, Mia Cuțitaru **(Brăila)** ; Premiul Editurii „Cartea Românească“, Constantin Filip **(Slobozia)** ; Premiul revistei „Săptămîna“, Constantin Gherghinoiu **(Brăila)** ; Premiul revistei „Contemporanul“, Gheorghe Vălcescu **(Miercurea Ciuc)** ; Premiul Cenaclului „Panait Istrati“, Tudorița Voica-Tarniță **(Brăila)** ; Premiul Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila, Constantin Cotea **(Odobești)** ; Premiul ziarului „Înainte“, Stere Bucovală **(Brăila)** ; Premiul Comitetului județean U.T.C., Antoaneta Filipoiu **(Ialomița)** ; Premiul Consiliului județean al pionierilor și al revistei „Cutezătorii“ și Premiul Bibliotecii „Panait Istrati“ Brăila, Mihaela Coman **(Brăila)**.

Premiile de interpretare au fost înmînate de tov. Gabriela Jelea-Vancea **(președinte al C.J.C.E.S. Brăila) următorilor :** Mariana Nistor **(Sighișoara)**, Gabriela Picoș **(Brăila)**, Andreea Cătănescu **(Brăila)**, Laura Chivu **(Brăila)**.

Cu acest prilej Cenaclul „Panait Istrati“ din Brăila al Uniunii Scriitorilor s-a întrunit în ședință de lucru. Au fost prezentate versuri de Adriana Sitaru și Constantin Menagache. Au prezidat ședința de cenaclu : Fănuș Neagu, Mihai Ungheanu, Lucian Chișu.

Grupul de scriitori și artiști plastici format din Fănuș Neagu, Chira Dragomir, Mihai Ungheanu, Iulian Neacșu, Vintilă Ornaru, Gheorghe Istrati, Mircea Scarlat, Lucian Chișu, Vasile Rusescu, Corneliu Ifrim, Gheorghe Lupașcu, Mihai Bandac, Cornel Drăgusin, Cornel Popescu, Ștefan Mihăilescu **au făcut vizite de documentare și au avut întîlniri cu iubitorii de literatură din întreprinderile** Braiconf, Arta populară, Liceul industrial „Progresul“. **La Liceul industrial „Progresul“ cadrele didactice din liceu au organizat un medalion scriitoricesc Fănuș Neagu.**

Au fost vizitate Casa Colecțiilor de artă **din Brăila**, Expoziția permanentă „Panait Istrati“.

La Teatrul „Maria Filotti“ scriitorii Fănuș Neagu, Mircea Scarlat, Mihai Ungheanu **au evocat și prezentat viața și opera lui Mihu Dragomir.**

Grupul de scriitori și artiști a fost primit de tovarășul Nicolae Spinu, **prim secretar al Comitetului Municipal P.C.R. Brăila. La manifestările culturale au luat parte tovarășii** Gabriela Jelea-Vancea **și** Ion Budeș, **președinte și respectiv vicepreședinte al C.J.C.E.S. Brăila.**

Civilizație

De cîte ori trec prin Brăila, îmi desfac două ore din viață și le petrec la Uzinele „Progresul“.

Mi-ar fi plăcut, ca să mă bucur torențial de întîmplările vieții din această uzină, să nu mă cunoască nimeni. Aș fi călătorit prin spațiile ei ca un copil prin plaiuri însorite.

Dar la Brăila, pe mine, mă cunosc și mă salută chiar salcîmii, iar oamenii de la „Progresul“ sînt primenelile mele sufletești.

Dunărea, cea mai limpede minune de umblet, luminează cu milioane de ochi această mare civilizație românească numită Uzinele „Progresul“.

Din Virful cu Dor pînă la Dormărunt, pe drumuri de patimă și culoare și grîu, ei duc spre orizonturi mîndria de a fi și întorc acasă orice capăt de drum.

La Uzinele Progresul din Brăila, ceasurile mele sînt de aur alb, de Dunăre cu picioarele de azur, de Bărăgan asfințind în veșnicia neamului românesc.

De altfel, lumea ar trebui să știe că Marea Neagră începe la Brăila în inima Uzinei „Progresul“.

Ca oameni, cuprinși în viața tumultuoasă a Țării, ne cuprindem desăvîrșit (gîndul mi-a atins tîmpla la Uzinele „Progresul“) într-un val cu o luntre și o vîrstă.

În Dunărea de la Brăila.

F.N.

Fănuș Neagu decernînd premiile Concursului de poezie patriotică „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu“
În prezidiu : Cornel Popescu, Gabriela Jelea-Vancea, președinta C.J.C.E.S. — Brăila, Lucian Chișu, Nicolae Drăgușin, Fănuș Neagu, Mircea Scarlat

VERSURI PREMIATE LA CONCURS

DUMITRU BURDUJA

Absențe transparente

Mor frunze-ntre timplele noastre
nu cere osîndă
nu cere răgaz
cu întîmplarea ce-a ars
în colțul ferestrei
primăvăratec să cazi la-nvoială
și chiar de te scurgi
prin stindarde plecate
vuind din victorii să taci
cînd palma-ți colindă
închipuite taberi de tăceri
îndrăcite viori te vor smulge
să-ți toarne rășină-n auz
diminețile vor adăsta mai tîrziu
să-ți destrame veșmîntul,
tu pleacă-ți fruntea
frunzele știu muri și așa
iar răgaz de osîndă nu e.

VANESA ZIGMUND

Fantezie de vară

În poala tăcerii întunericul se sparge
în cioburi simetrice.
Molatec amiroase a vînt păpădia
săgetată de simbur de cer.

Sinuos se scurge peste lacrima verii
lumina.
Alunecă, se prelinge în cuburi verzui.
Despletit, curcubeul își măsoară în
decibeli
bucuria ființei.

Stinge-te azi !
Cocostîrcul mai doarme cu-o pleoapă
Nechemată-n nisip, căldura mai reazemă
plopii
și veșnicia cu migală se-ngroapă
în merii prea copți.

Stinge-te azi,
stinge-te,
stinge...

DANIELA COMAN

Strigăt

Îmi țipă lemnul în urechi,
strigăt de frunze se-nfiripă
și plînge-n hohot finul vechi ;
materia întreagă țipă.

A dat în clocot soarele în geam,
cerul e-un strigăt de catarge,
șoapte se-aud din ram în ram,
un clopot șapte liniști sparge.

CONSTANTIN COTEA

Și parcă pădurea

dulce inspirație prin înfloriri de nuc
se topesc adieri de seară
trup lîngă trup adună
plînsul de mierlă
și parcă pădurea e tot
mai amară
și tot mai goală
trecînd prin copilăria de cerb

ION BĂDUCU

Te vei întoarce

...punctul este singura dimensiune
a infinitului

învinge teama de hotar
nimeni nu se termină niciodată
singurul ochi e oul

cine ești tu numai lumina vede
cine ai fost numai întunericul știe
cine vei fi numai zorii pot spune

miră întrebarea și orice lăcăt va cade
labirintul e numărul
pupila o vamă

...te vei întoarce

punctul este singura dimensiune
a infinitului

GH. VĂLCESCU

Livrescă

Cu ochi năpădiți de verbină
într-o grădină, lîngă-o tulpină
Căutat-am floarea ca o lumină ;

Degetele înghețau, rotund mingîiau,
Lujerul nicicum nu-l găseau.
Verbinele dulce-acrișor vibrau.

În față se aliniază trunchiuri de ceață
și fum
Și verbinele s-au stîrpit undeva în drum.
Tulpinele-s lemne, cîndva nu-i acum.

Miroase a ars și spuză veche,
Nici un fir de iarbă nu sună-n ureche,
Păsările gogesc a nepereche.

Abia într-o zare albă, velină
Năzare o floare lîngă-o tulpină —
Simbur de uitată lumină.

CONSTANTIN GHERGHINOIU

Fir de iarbă

Trec prin iarba sunătoare ; limbile ei
Îmi înfășoară glezna, mă sărută
Cu boturile umede ale viitorilor miei
Și pe negîndite o ființă nevăzută

Mă face aer de respirat pentru zei,
Mă face fir de iarbă printre ierburi
Și mă lasă păscut de viitorii miei
Venind din memoria destrămatelor
neguri.

Trec prin iarba sunătoare : inimile ei
Se lipesc de glezna mea lovită
Și mă sărută cu botul turmelor miei
Pînă mă transformă-n pajiște-nverzită.

MIA CUȚITARU

Lumina dintre noi

Mi-a țîșnit din umeri aripa albastră,
bate ca o gheară ochiul în fereastră
— a închis-o vîntul prăvălit azi-noapte —
în găleți de frunze stelele-au mulș lapte.

Ceru-ncet coboară pe toiag de ape,
cade în cîmpie luna să îngroape
simburii de ploaie sub picior de grîne
și lotcă-lumină Dunării rămîne.

Nechează în sînge-o herghelie neagră,
galopînd în pleoape cu pădurea-ntreagă.
Unul doar înghite stelele aprinse.
Tu ești calul negru ucigaș de vise.

ADRIANA SITARU

Pe malul ochiului de lup

Pe malul ochiului de lup
Rupeam tăceri înzăpezite
Și glasul unui anonim
Spăla în mine porți oprite

Cine era ?! Poate un vînt
Sau ritualul încarnat
Umplut cu zarva din cuvînt
Și cu iubirea de bărbat

Poate era un chip de lut
Sculptat într-un pahar de ger
În care rumenul sărut
Se regăsește în mister

Pe malul ochiului de lup
Pădurea respira nebună
Lumina se-aprindea în trup
Și în schivnie de fîntînă

Cine era ?! Poate un lup
Ce îmi spunea Tetelestai
Ca într-un madrigal grecesc...
Sau poate era zvon de cai.

Rău de leagăn

O alunită cît o penită roșcată,
sloiuri de flori patinînd
pe oglinzi răstignite polar...
Mi-e rău de atîta leagăn,
mi-e rău...
Profilul mi se topește în lacrimi.
Un mag le preschimbă-n faianță,
Misa solemnis desenează pe ecran
portative.

Cu alunițe
cît penițele roșcate
ai uitat să cazi în extaz ?

CONSTANTIN FILIP

Bate iarna

bate iarna geru-n pietre
și mă cheamă sub zăpezi
viforoșii cai ai lunii
cu copitele lor verzi

prea fierbinte-mi este ochiul
rătăcit în coama lor
cînd în glontele mirării
mai adoarme-un adevăr

săniile prăfuite
de atîta tras prin ger
bat în mine cu osînda
celui mai frumos hingher

căci aștept să-nhame luna
viforoșii cai de lut
și sub pleoapa ta iubito
să-mi scot anii la păscut

TUDORIȚA VOICA TARNIȚĂ

Iulie

Nopțile se sparg în trestii,
Curg pe Dunăre în jos ;
Își aprinde-n lanuri spicul
Bărăganul generos.

Griul luminează calea
Macilor de lîngă sat —
Ca un leagăn de mătase
Dintr-un ținut îndepărtat.

Un descîntec de iubire
Toarnă florile de tei
Peste vara ce începe
Ca un zbor de porumbei.

Ce adîncă e cîmpia
Săgetată de iubire
Fluviul își așează tîmpla
Și cămașa a nuntire.

Despicînd parcă răcoarea
Și mirosul de pelin
Pe drumeagul ars de vise
Caii freamătă-n destin.

De Dunăre

Din blestem de Chiralină
Unda Dunării se-alină —
Dorul meu se tot adapă
Peste pîntece de apă
Dintr-o luntre pescărească
Din iubire nelumească.

Cînd nălucile — vapoare
Scăpărau în prag de soare
M-am scăldat la mal de apă
În lumina-ncercănată,
Am sorbit, la ceas tîrziu —
Necuprinsul din pustiu.

De sub clopotul de crini
Versul meu de mărăcini
Mingîiat de primul dor
Ca un țipăt de cocor —
Se întoarce-n Bărăgan,
În rărunchii de gorgan.

La una din întîlnirile cu oamenii muncii de la Uzinele „Progresul“ — Brăila. În imagine de la stînga la dreapta : Lucian Chișu, Nicolae Dan Fruntelată, Victor Tulbure, Niculae Stoian, Gh. Lupașcu, N. Grigore Mărășanu

CĂRȚI ȘI AUTORI

Între capriccio și lamento

Lupta dintre luciditate și aparență pare să fie tema predilectă de meditație din ultimul volum semnat de N. Grigore Mărășanu *). Și în funcție de această relație (învingător / învins) poemul se structurează atît formal cît și în ceea ce privește suma ideilor conținute spre o extremă concizione, aș zice dureroasă, sau spre o izbucnire, uneori cu un vădit caracter epic dar conținînd un lirism intrinsec și adiacent. *Amintirea*, ca simbol dar și ca personaj, irită, demolează și reconstruiește un spațiu poetic de o neobișnuită vocație interioară. Poetul ajunge nu doar să reconstituie datele propriei biografii, ci și să valorifice o simbioză extrem de fecundă pentru definirea unui univers poetic deosebit de complex, în care se mișcă cu naturalețe și vioiciune, anume aceea dintre uman ca relativitate și sublim ca necesitate.

Devierile de la această axă a întregului poetic sînt minime. Ele există doar atunci cînd simbioza mai sus pomenită se clatină sub năvala interogațiilor ce-o sfîșie: „Ce-i lipsește vieții mele ? întreb trupul / Și singele vine în față / și ca un cocoș-voievod bate din aripi ! / Ce pot înțelege din atîta veselie a firii ? / Că, iată, arborele mușcat de secure pe toate părțile / e un bărbat încă tînăr?“. Rezistența peretelui protector este însă minimă: ideea lirică va fi dezgolită și aruncată cu violență pe masă. („Mă tem de tulpina ei — / seamănă tot mai mult cu un șarpe / încolăcește totul : / zid, / pasăre / OM, drug de aer“ — *Vița de vie*). O anume fațetă surprinzătoare ne dezvăluie acest volum : solitudinea interioară se metamorfozează în sunet, în rostire. Planurile converg toate spre un punct final în care voluptatea actului *de a spune* are un sens inițiatic ce nu trebuie neglijat.

Poezia lui N. Grigore Mărășanu în această fază a căpătat o vibrație interioară proprie care-i configurează un loc aparte în spațiul literaturii noastre contemporane. Precizia formulei lirice, tonul sentențios, sobru, adesea ironic, dau un aspect insolit volumului. Mișcarea poetică începe brusc iar scrîșniturile roților ce mișcă imagini, viziuni, obiecte, se armonizează treptat spre un final adeseori puțin previzibil, care înglobează în corpul poemului părți separate ale realului, fișii din pînza diurnă, portrete în mișcare, idei. „Vocile“ se completează chiar în discordanță cu întregul. O căutare continuă, „capricioasă“, plină de retrageri forțate, și elanuri ce se amină, urmăresc mereu ideea poetică. Imaginile se sparg în aer, dar în același timp se întîpăresc, ca pe o peliculă, în memoria afectivă a spațiului: „Dansez cu o flacără — / nu știu pînă unde mă voi apropia, / cît vor îndura carnea, / singele, / „ochiul de pitulice“ — / petale ale trandafirului în suferință, / sufletul meu“. (*Dansul*).

Fluviul, ca personaj, apare și în această carte, fiind de altfel o temă dominantă în multe volume ale autorului. De fapt „îndepărtarea“ de apă (care nu rareori e privită ca o rupere de o lume a unui spațiu ce simbolizează eternitatea, prefigurează întotdeauna încercarea finalului și care se bazează uneori (ca în „Iarnă tîrzie“, de exemplu) pe o convenție narativă îmbătrînită, de tipul poveștilor spuse „la gura sobei“. Un alt reproș care i s-ar putea aduce autorului ar fi lipsa de adîncime a scriiturii. Într-adevăr, povestirile își consumă intențiile încă de la primul nivel de lectură, fiind, din păcate, prea puternic cantonate pe terenul facil al pitorescului epic, comportamental ori caracterial.

Valentin Popa

*) *N. Grigore-Mărășanu : „Capriciu pentru cele patru vînturi“ (poeme), Editura „Eminescu“, București, 1986.*

Povestiri din Deltă

Prozatorul brăilean Ioan Stoenescu se plasează prin volumul său de debut „Iarnă tîrzie“ (Editura „Cartea Românească“, 1980) în buna tradiție sadoveniană. Subintitulat „Povestiri din Deltă“ și adunînd între coperțile sale cinci narațiuni scrise în tinerețe, în intervalul de timp 1948—1959, volumul de care ne ocupăm pune în mișcare o umanitate aparte, formată din bărbați marcați psihologic de condiția brutală a unui mediu geografic singular, cel mai adesea ostil prin sursele de risc pe care le poartă în toate punctele sale, dar, în același timp, generator de nebănuite frumusețe (la nivel de peisaj) și de ambiții și, eventual, de satisfacții, în măsura în care ambițiile își află necesarele împliniri. Alături de personajele-oameni, (pescari, marinari, vînători, ciobani, ingineri, muncitori hidrotehnicieni), autorul mobilizează și ființe din regnul animal (un mistreț, un cîine, un șarpe, doi lupi și o lișiță), asupra cărora se întîrzie, insistîndu-se pe elementele de pitoresc comportamental. Mistrețul, de exemplu, în lupta sa corp la corp cu un cioban din Deltă, îl lovește pe acesta numai la piciorul sting, fiindcă de acolo își scosese cuțitul. O lișiță grasă, incapabilă să se salveze prin zbor de urmăritorii aflați într-o barcă preferă să se sinucidă (înecîndu-se), decît să se lase prinsă. O lupoaică rămasă singură, după ce soțul ei fusese împușcat, își caută cu disperare omenească tovarășul dispărut, urlînd sinistru prin împrejurimile satului pînă ce va fi atrasă în cursă de un iscusit vînător care expusese în furci cadavrul lupului împușcat. („Iarnă tîrzie“).

Schema narativă a tuturor povestirilor este aceeași ; omul aflat față în față cu natura sălbatică a Deltei sau a largului mării ajunge prin forța împrejurărilor într-o situație-limită, din care, în cele din urmă, se salvează. Miza estetică se fixează pe descrierea acestor situații-limită și a peripețiilor prin care trec eroii pînă ce tensiunea se rezolvă. Scenele care intră cu această ocazie în pagină au pregnanță, se rețin și plac la lectură. În „Zăporul“, trei pescari rămîn izolați de sat treisprezece zile din pricina munților de gheață care apar pe neașteptate pe fluviu. În tot acest timp cei trei se luptă cu frigul, cu foamea, cu lupii. Cînd sînt salvați de săteni, după trecerea zăporului, lupii tocmai reușiseră să scoată de sub barca transformată în adăpost piciorul unuia dintre ei. În povestirea „Șarpele“, un tînăr muncitor de pe un șantier hidrotehnic este mușcat de o viperă, dar grație intervenției prompte a celor din jur ajunge în timp util la spitalul din Babadag. O luptă pe viață și pe moarte a unei brigăzi de pescari (care întîrziaseră în larg nepermis de mult mînați de ambiția șefului echipei de a pescui un morun de peste șase sute de kilograme), cu vîntul și cu valurile furioase ale mării, finalizată tot cu o reușită, este subiectul povestirii „La carmace“. Tot o furtună, de data aceasta pe un lac imens și prezentînd, prin aceasta, caracteristici necunoscute unui veritabil lup de mare, este proba de încercare și pentru echipajul unui remorcher marin angajat în traversarea lacului. („Furtună pe Razelm“)

Pentru redarea atmosferei specifice, autorul apelează nu numai la descrieri, ci și la elemente de lexic. Cartea abundă, în special, în termeni marinărești și pescărești („cuter“, „mahonă“, „se bondează“, „covertă“, „bocaport“, „cală“, „tribord“, „tambuchi“, „molă“, „epiu“, „cavilă“, etc.), dovedind prin aceasta o bună cunoaștere a profesiilor în cauză și o construire, din interior, a povestirilor. Uneori, cînd asemenea termeni îngroașă prea mult fraza, lectura devine greoaie („În răstimpuri, ruliul se combina cu un tangaj așa de furios, încît îi rostogolește de la un bordaj la altul.“, p. 78).

Neajunsul principal al povestirilor lui Ioan Stoenescu se află la nivel de structură narativă care suferă de simplitate, făcînd posibil întotdeauna întrezărirea finalului și care se bazează uneori (ca în „Iarnă tîrzie“, de exemplu) pe o convenție narativă îmbătrînită, de tipul poveștilor spuse „la gura sobei“. Un alt reproș care i s-ar putea aduce autorului ar fi lipsa de adîncime a scriiturii. Într-adevăr, povestirile își consumă intențiile încă de la primul nivel de lectură, fiind, din păcate, prea puternic cantonate pe terenul facil al pitorescului epic, comportamental ori caracterial.

Valentin Popa

Evocare în Expoziția memorială cu caracter permanent Perpessicius

Cu mîna stîngă

Urmare din pag. a 5-a

În fond, inima lui a bătut în ritm cu inima orașului natal, iar la sfîrșitul vieții îi scria nostalgic unui brăilean : „După Brăila copilăriei și a adolescenței mele, după „orașul cu salcîmi“ al lui Mihail Sebastian, am tînjit încontinuu și ei, acestei „frumoase“ dintre sălcii, am gîndit să-i închin romanul meu autobiografic **Fatma sau focul de paie“.**

Există încă unele pagini necunoscute, care împreună cu opera sa nobilă, îl înalță pe Perpessicius, pe piedestalul Brăilei, ca pe o statuie nepieritoare.

DRĂGAICA

A trecut peste noi pasărea albă a solstițiului de vară.

La ora aia dinspre zori, în fiecare an, la 21 iunie, ziua devine soră geamănă cu noaptea. Pepenele timpului crapă de preacopt și se dăruie egal celor două surori care se caută și mereu se alungă. În alungarea asta își are miez veșnicia.

A trecut solstițiul, a răsărit vara astronomică și, înotînd în caniculă, eu simt fiorul iernii.

Malul verii e însă departe și e gătit cu drăgaică.

În tinerețe, cînd încolțeau întîiele patimi, cinsteam frumos Drăgaica : plecam pe cîmp, fete și băieți, să căutăm floarea visului cu tulpina în patru muchii, înaltă pînă la subsuori, galbenă-aurie, cu parfum adormitor. Ne încărcam brațele cu floarea drăgăicii și, întorși acasă, o dăruiam fetelor să și-o presare în așternuturi. Patru nopți dormeau ele pe flori de drăgaică să-și viseze ursitul. Să simtă, să vadă, să audă măcar o adiere a destinului. Și vedeau ? Și auzeau ? După optzeci și ceva de ani, mama mi-a mărturisit că într-o noapte de Drăgaică l-a visat pe tata. Zicea că venea de undeva, dintr-un fel de păstaie a timpului, călare pe un cal alb. A trecut pe lîngă dînsa în tăcere adîncă și a aruncat spre trupul ei tînăr o floare de crin. Un dulce fior a trezit-o din magia visului și a început să fipe. Parfumul tare al florilor de drăgaică trăgea fetele către somnul greu, scornea visuri fantastice, închipuiri gingașe. În cea de-a patra noapte, fetele, acum numite sînziene, se adunau la un loc și le rugau pe mamele lor să le tălmăcească visurile. În nălucirea visului lor de cele mai multe ori apăream noi, feciorii satului, noi, ursiții. Pe mine nu m-a visat nici-o sînziană și am plecat să-mi caut norocul în lume. L-am găsit un timp, apoi l-am pierdut, iar acum îl caut din nou.

A înflorit drăgaica !

Și sînzienele care nu și-au visat ursitul, fetele satului meu din amintire, merg înaintea celei de-a patra nopți de la solstițiu, urcă dealul copilăriei și culeg cu mîinile înfășurate în cîrpe scaieții înfloriți. Îi tund, îi mîngîie cu cîntecul, cu descîntecul, îi adapă cu boabe din roua visului lor, a dorurilor pătimașe și-i așează la streșini. Peste noapte, zînele bune, ielele, vîn și spun: „scaietele acestei sînziene să crească din nou pînă la ziuă !" Iar fata care își va găsi scaietele înflorit în zori va avea noroc de bărbat bun, de casă și de dobitoace. Cea al cărui scaiete se va vesteji pînă în zori va fi ocolită de noroc și o vor înunda tristețile. Ea va pendula mai departe între realitate și vis, între luciditate și reverie, între credință și eres.

Shakespeare, îmi place să-mi spun, a dormit o noapte pe flori de drăgaică, în noaptea de drăgaică, a visat și apoi a scris Visul unei nopți de vară. *În noaptea aceea, credeau țăranii mei, toate ființele, de la fluturi pînă la cele mai mari dobitoace, căpătau darul vorbirii. Un unchi de-al meu, Gheorghe, al cărui trup și al cărui suflet au fost trîntite prin toate tranșeele celor două lupte mondiale, îmi spunea că el ar fi auzit într-o astfel de noapte boii vorbind la iesle, despre felul în care îi scotea la iarbă stăpînul. Nu l-am crezut.*

Anul acesta, în prag de Drăgaică, am ieșit în cîmpurile din marginea Bucureștilor și mi-a apărut în cale un pogon cu scaieți înfloriți, mistuitor de frumoși. Am cules unul și i l-am oferit unei tinere femei. Și femeia aceea delicată, care nu a fost niciodată sînziană, cum nu are streașină de stuf ori de papură la apartament, l-a așezat într-o vază de cristal, l-a cîntat și descîntat, l-a stropit cu bob din roua gîndurilor ei frumoase și a așteptat o noapte cu înfrigurare. În zori, a găsit scaietele înflorit pentru a doua oară. Alături, două raze de soare se îmbrățișau în limpezimea cristalului.

Am tăcut frumos și am zis în gînd : semn bun !

Eu cred însă că floarea aceea e încărcată de puteri divine !

A înflorit drăgaica !

Se seceră grîul, sînzienele s-au gătit cu coroniță de spice de grîu și a răsărit Crai Nou.

A înflorit drăgaica, scaietele din adînca mea închipuire se pregătește de o nouă înflorire, regenerare a firii și, iată, în bucuria și în uimirea mea mă trezesc rostind acest poem : În noaptea aceasta, / fetele satului se privesc / între două oglinzi. / Prin una din ele / o să treacă bărbatul / pe care o să-l simtă în sînge ! / Auziți, cum cresc în streșini / scaieții ascunși / și norocul sub perini se-adună ! / Cînd fetele vor trage zăvoare la uși, / somnul îl voi ascunde sub drum, / și-am să trec, ursitoare, / prin toate oglinzile satului, / călărind pe un băț de alun...

N. Grigore Mărășanu

Copiii ăștia...

MIRCEA CAVADIA

Pînă spre dimineață au tăcut. Somnul nu se prindea de nici unul și în Rică se frînsese ceva. Clar însă nu-i era totuși nimic. Numai chinurile, durerea fizică ce o încercase Giculaie era limpede și se lipise de el ca o frunză udă. Și atunci, de ce ? De ce toți ăia mai mari nu vorbeau decît despre asta ? Chiar Giculaie, parcă nu mai era el, ci altcineva, un străin, îndepărtat tare și nici sclipirea din ochi nu i-o cunoștea și, îl simțea Rică, era mîndru Giculaie de urmele și de semnele sale, dar era ceva imposibil de descifrat. Ar fi vrut să-l întrebe, să ceară lămuriri, pentru că i-a ascuns ceva, precis i-a ascuns ceva. Însă un fel de rușine îl ținea loculuși-i înțepenea limba.

Soarele gonise țînțarii și Balta își revărsa acum peste ei zgomotele și mirosurile dimineții.

Rică a dormit puțin și agitat și a visat cum fugea Placaj după el cu ditamai cuțitul în mînă și își ținea mațele la piept și-i striga să stea că vrea doar să-l întrebe de Giculaie, iar el fugea greu și cu groază, în timp ce Vica și Aneta, transformate în păsări mari se prăvăleau peste el și-i zmulgeau carnea cu ciocurile.

S-a trezit plîngînd și fără puteri, dar la capul lui stătea Giculaie cu doi crapi mari, încă vii ce se zbăteau, iar sclipirea solzilor l-a orbit pentru o clipă și l-a trezit de-a binelea.

Prietenul lui le băgase mîinile în urechi și peștii își mișcau cozile spre coate, iar Giculaie parcă avea aripi. Îi veni atunci să rîdă ; i se tot părea că o să-și ia zborul și asta i-a alungat visul și l-a liniștit. L-a înjurat apoi de mamă și Giculaie a ris doar și nu s-a supărat.

— Bă, am dat de-o virșă ascunsă. Pe ăștia de-acolo i-am luat. Scoală-te să-i halim.

I-au fript la tăcălie de salcie și i-au mîncat repede, cu lăcomie și între ei nu mai era nici o umbră. Gigulaie trăncănea neastîmpărat și cu o veselie nelipsitoare cum a pus mîna pe ei și se vedea că se simte bine, iar Rică avu atunci sentimentul că Balta îi va păstra și-i va ocroti și-i va păzi de toate relele și nici o belea nu va mai putea să-i ajungă.

Au dormit cu burțile pline în ierburi și era bine, bine...

După-amiază Giculaie a spus să meargă după porci. Balta era plină de ei, îi întîlneai la tot locul, dar să furi un godac nu era prea simplu. Te rupea scroafa, dar nu era prima dată cînd o făceau și Rică scuipă în sus de bucurie și-i pică scuipatul pe nas și injură iar de mamă pînă îl duru în gît.

Soarele avea o dulceață a lui nemaigăsită în altă parte. Vîntul se licărea ușor mîngîind ierburile și împrăștiindu-le mirosmele și totul era calm și binefăcător și era ceea ce le lipsise pînă atunci. Pe Rică îl ferici gîndul că îl urmase pe Giculaie și l-ar fi urmat oriunde. La maică-sa și la taică-său se gîndea confuz și chiar îi simțea confuz și cu Giculaie s-ar fi întîmplat la fel dacă i-ar fi fost frate, dar nu. El era prietenul lui, ceea ce era cu totul și cu totul altceva, iar diferența de vîrstă nu făcea decît să-i apropie și mai mult ; Giculaie se simțea puternic pentru că era mai mare și chiar dator să-l apere și o și făcea, în timp ce Rică descoperise de la bun început o siguranță și o încredere deosebită ce îl împingea spre acesta și-l făcea să-l asculte și să-l urmeze orbește.

...Giculaie își înfășurase sacul pe mînă și-l tot zorea. Pînă unde le știau locul, era ceva de mers.

Au luat-o spre canal, dar nu trebuia ajuns pînă acolo. Cărarea aveau s-o lase și să taie pădurea și să treacă spre grindurile pe care stăteau scroafele cu purceii la soare, după-amiaza, cînd totul se moleșește și cade în amorțire.

Țineau fiecare cîte un ciomag de salcie și-n drum au mîncat mure mari și grele, aproape coapte că nu le venise încă timpul. Era plină pădurea de ele și stăteau pe vîrfurile rugurilor. Nici nu trebuia să se aplece. Le smulgeau agățîndu-le în capcana degetelor răsfirate și le înghițeau cu cozi cu tot, strîmbîndu-se puțin de gustul lor acrișor care le plăcea atît. La ei pe stradă, caisele nu apucau niciodată să se coacă.

Raze de soare ciuruiau frunze și le străpungeau din loc în loc, lovindu-i peste ochi și lăcrimîndu-i. Firișoare de praf pluteau pe sulițele luminoase și țiriitul greierilor îi însoțea și aducea totul pînă la puterea lor de înțelegere, iar ei se dăruiau locului cu inima ușoară, fără pretenții și fără să complice nimic.

Pădurea se termină dintr-odată și trebuiră să intre în apă. Nu era adîncă, uneori le venea însă chiar pînă la piept, dar mișuna de vietăți. Jaiul îi ciupea de picioare, călcau pe scoici și de Giculaie se agăță un rac. Îl desfăcu ușor, îi dădu apoi un bobîrnac peste coadă și-l așeză pe o frunză de nufăr. Racul stătu așa, nemișcat, cîteva clipe și cînd simți că nu mai e nici o primejdie, se lăsă pe o parte și dispăru.

Își urmară drumul și, după un timp, puseră piciorul pe un grind mare și se întinseră pe iarbă. Rică avea pe genunchi și pe pulpe urme roșietice, cu semne subțiri pe mijloc, în formă de „m", urme lăsate de lipitorile care se agățaseră în trecerea prin bălți și care se desprinseseră singure, odată sătule.

În fața lor, la cîțiva pași, alte două grinduri, mai mici, se lățeau între ape. Giculaie îi făcu semn să stea liniștit și Rică văzu pe unul din ele o scroafă cu șapte purcei, scormonind nămolul după rîme și scoici.

Era un animal lung, cu țițele flendurîndu-i sub burtă, cu părul aspru și creț, jumătate alb, jumătate negru, cu botul ascuțit și fără sîrmă în nară. Oamenii nu le puneau belciuge că ar fi murit de foame și le dădeau drumul așa prin Baltă. Se înmulțeau repede și uneori se încrucișau cu mistrefii. De aceea purceii erau răi și sălbatici. Mușcau și se dădeau la om de mici și erau numai fibră și mușchi. Făceau greu grăsime, Balta nu le dădea răgaz pentru asta, trebuiau să se miște mereu după hrană.

Băieții știau toate astea, dar mai știau și ce au de făcut. Ciomegele groase urmau să le fie acum de folos. Aveau să se pună cu bătaia pe scroafă, apoi să repeadă sacul peste ochi la cîte un purcel. Ținut strîns de bot sau, la nevoie cu un pumn în cap îl împiedicau un timp să guițe, pînă își pierdeau urma. Scroafa însă știa întotdeauna cînd pierdea sau cînd dispărea cîte unul și umbla — după ce-și revenea din lovituri — ca turbată.

Pe Giculaie îl tăvălise una cu vreo doi ani în urmă. Merseseră tot pe pămînt să nu se ude și i-a urmărit purceaua pînă i-a dibuit. El rămăsese puțin în urmă. L-a răsturnat cît ai clipi. Noroc cu frații Blană din Ghercea care îl luau cu ei să le mai țină tira că altfel nu mai scăpa. Au tăbărît cu parii și au lăsat-o cu ritul în iarbă... Poate moartă, poate numai căpiată de lovituri. Apucase să-l muște însă pe Giculaie de picior, mai avea și acum semnul — și cînd îl întreba careva, spunea o poveste lungă și înfloritâ de te treceau fiorii...

La un timp, scroafa se opri din mestecat, își ridică botul și înțepeni așa. Doar nările i se umflau și scuipau aerul. Adulmeca mirosuri străine. Se făcură una cu pămîntul. Simțise însă ceva pentru că începu să-și împingă purceii spre apă. Unul cîte unul părăsiră uscatul. Înotau în șir, oblic spre un alt grind mai îndepărtat. Giculaie ridică atunci capul și dădu a năduf cu palma în ierburi.

— S-au dus ! Dar ia stai așa ! — mai spuse și-l apucă pe Rică de braț.

Șase dintre purcei și scroafa se urcară pe petecul uscat, dar ultimul, prins de curentul ce se forma pe firul apei fu luat la vale și începuse să guițe subțire și sfredelitor. Purceaua se aruncă atunci peste ceilalți și plonjînd, îl ajunse din cîteva mișcări. Se puse apoi în fața lui, de-a curmezișul și începu să-l împingă și să-l tragă în sus.

După prima clipă, Rică a dat să fugă și să se arunce în apă, dar se agăță de o rădăcină și se lungi la pămînt. Ar fi vrut acum să ajute puiul, gîndul nu-i mai era la nici o captură, dar Giculaie îl țintui loculuși, punîndu-i o mînă pe umăr.

În apă se dădea o luptă pe viață și pe moarte. Scroafa se împotrivea cu îndîrjire curentului, încercînd cu disperare să nu-și piardă puiul. Se răsucea și se zbătea să-l apuce în timp ce acesta, cu puteri din ce în ce mai pierite, își lăsa tot mai des ritul în apă, guițînd răgușit și bolborosit.

În cele din urmă îl apucă de-o ureche și reuși să-l tragă și să-l așeze, aproape asfixiat lîngă ceilalți care se agitau și ei, scoțînd țipete scurte.

Scroafa se prăbuși istovită alături, respirînd greu, fornăit. Din cînd în cînd își sălta capul trăgînd cu zgomot aerul pe nări, de parcă ar fi vrut să se asigure că în jur nu era nimic care ar putea-o pune pe ea sau puii săi în pericol.

Rică privise totul nemișcat, cu sufletul la gură. Într-un tîrziu spuse răstit :

— Băi, Giculaie, mie nu-mi mai trebuie porci d-ăștia mici ! — și nu-și putea lua ochii de la puiul acela sălbatec, ce începuse să-și revină și-și găsise culcuș lîngă burta maică-si.

Noaptea începu să se ghicească și era bucuros că lucrurile se terminaseră așa, dar nu lăsa nimic să se vadă. Lui Giculaie însă nu-i trecea și tot mîriia că au fost proști și miloși.

Stăteau pe buza canalului și Rică își ungea zdrelitura cu scuipat. La urmaurmei, ce naiba erau să facă cu banii dacă ar fi prins purcelul și l-ar fi vîndut ? Nu le dădea și așa Balta de toate ? Și-i păru rău că nu are și el un motiv să nu mai plece de acolo, dar îi ajungea faptul că avea Giculaie unul și nu era acesta prietenul lui ?

— Hai la nea Sită — zise deodată și se sculară în picioare — dacă bagă setcile în noaptea asta ne lipim și ne povestește cum mîncau ăia pe Baltă scoici și se umflau și mureau.

Au trecut canalul înot și au luat-o pe malul lui, spre canton, unde știau că-și ține moșul sculele.

Soarele se pregătea să orbească și Sită își aprinsese un foc ce-și unduia ușor direle de fum. Îl văzură de departe stînd într-un genunchi, desnodîndu-și o plasă. Doar vîrful degetelor i se mișcau și părea o bucată de salcie ruptă de apă. Țigarea, între buze, făcuse un scrum lung și buzele i se mișcau ritmic, ca un bot de pește aruncat pe mal.

— Las-o, nea Sită, zise Giculaie și se trîntiră amîndoi lîngă foc.

Moșul tresări. Parcă visase pînă atunci și-și întoarse fața țepoasă și zbîrcită ca ciulinii bălții.

— Ce-i, bă, cu voi, iar ați întins-o ?

— Nu, bre, răspunse Giculaie scormonind focul — de ce, pen'ce, s-o întindem ? În vacanță, bre, ce matale nu știi ? Le pui ? mai întrebă după o pauză, arătînd setcile mari, atîrnate în pari.

— Le pun, mormări fără chef bătrînul și-și văzu mai departe de treabă.

Nea Sită trecea firele printre degetul mare și celelalte și scărpina ușurel ochiurile, nici repede, nici încet, culegînd scaieții și curățînd plasa de gunoaie, descurcînd-o și păturînd-o cu grijă. O scutură apoi ca pe o rufă și se ridică încinînd în picioare, cu setca jumătate pe umăr, jumătate atîrnîndu-i de brațul sting. În amurg părea un șarpe lung și negru ce i-a înfășurat gîtul și corpul și imaginea asta îl făcu pe Rică să se înfioare. Moșul mergea greu în cizmele mari, cine știe de unde luate că nu se îndurase să-și cumpere noi niciodată și i se auzea apa clefăindu-i în picioare, intrată prin spărturi și găuri. Puse setca lîngă celelalte și luă alta în ochiurile căreia se mai vedea sclipind albiturâ mărunță.

— Bre, matale nu ai lemne, să fiu al dracului ! — spuse Giculaie viclean. — Astea nu țin nici o oră, hai, bă, și-l smuci pe Rică în sus, vrei să te rooage omul ?

O zbughiră amîndoi, lăsîndu-l nehotărît. Să-i oprească sau nu ? Dar le știa șmecheriile. S-ar fi dat și peste cap numai să-i la cu el și de ce nu ? Era din ce în ce mai greu. Nici ciolanele nu-l mai țineau așa bine, le auzea uneori scîrțîind ca lemnele ude. Și-apoi trebuia să se bage și cineva în apă să lege capetele plasei de pari, dar cea mai istovitoare era bătaia lungă, din barcă, cu prăjinile făcută continuu, pentru a zăpăci peștele și a-l face să se agațe de ochiurile setcii. Iar copiii ăștia se descurcau de minune...

(fragment)

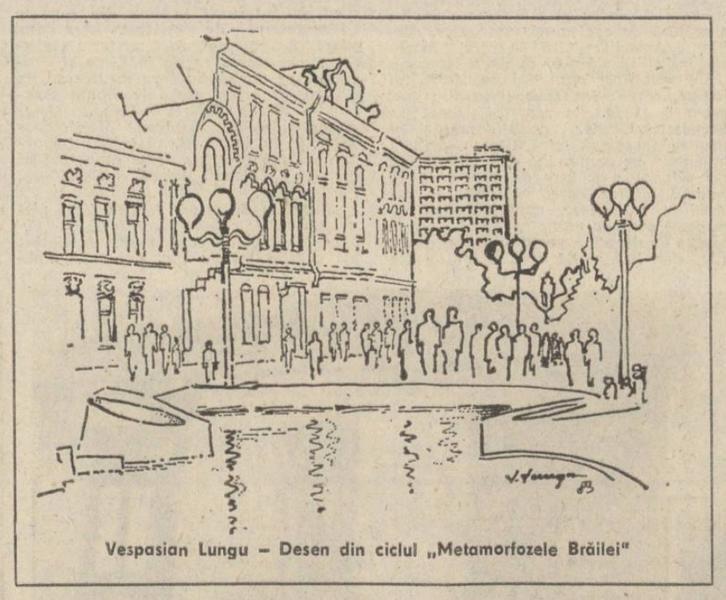

Vespasian Lungu — Desen din ciclul „Metamorfozele Brăilei"

SCRISORI ȘI ANECDOTE

ANDRA CĂPITĂNEANU

În timp ce prepari altă cafea, din sufragie, îi auzi risul frumos vocalizat.

— Știi anecdota aceea cu bătrînele venite în vizită la prietena lor ? îmi strigă prin ușa deschisă. Încarci ceștile și, într-un echilibru precar, le transporți pînă la măsuța joasă ; te așezi pe covor alături de musafiră și rizi așa, gîndindu-te la o anecdotă.

— Mă întrebi a nu știu cîta oară în această amiază... Rizi cu sughițuri, aproape sufocîndu-te. Lisa hohotește cu capul lăsat pe spate, sprijinită în mîini.

— E grozavă ! Își șterge cu indexul ochii umeziți de rîsul prelungit apoi deschide larg ochii și iar începe să rîdă, arătîndu-te cu degetul.

— Silvia, tu... ha, ha, ha... aaa... ai un ris !... Parcă acum înveți să articulezi sunete. Ești teri... ha, ha... teribilă !

Iei în palme bolul mic de cristal în care mai este puțină licoare transparentă. Înghiți cu o strîmbătură.

— Lisa, tu de ce nu te-ai măritat pînă acum ? Își ridică brațul adunînd în pielea albă lumina strecurată prin fereastră, își resfiră părul roșcat ca pentru a trece vîntul prin el și-l lasă brusc să cadă pe ceafă.

— Ca să îmi păstrez risul. Adică, înțelegi... Se mișcă leneș, își adună picioarele sub ea și îi privești coapsele rotunde, albe la marginea fustei stacojii alunecată în sus, descoperind-o așa, cu carnea luminoasă.

— Lisa ! Sorbi din cafea ca să n-o privești, tu nu erai frumoasă în liceu. Erai... insignifiantă. Știai ?

Rîde, bea din paharul ei, apoi te privește serioasă și curioasă.

— Întotdeauna m-am întrebat de ce nu te-ai căsătorit cu Alex. Te iubea atît de mult ! Știi că te invidiam? Eu n-am primit niciodată scrisori frumoase de la un bărbat. Eu... rîde încet, răgușit, eu n-am primit niciodată scrisori de la un bărbat.

Îți aduni genunchii între brațe și îți lipești fața de ei.

— Cum este anecdota cu bătrînele acelea ? Începe să rîdă.

— Mi-am dorit întotdeauna să primesc și eu scrisori frumoase de la un bărbat. Își aprinde o țigară. Eram insignifiantă ?

— S-a răcit cafeaua, vrei să...

— Oh ! o să mi se facă rău. Mai bine aș pleca. Cînd vine soțul tău ?

— Tîrziu. Întotdeauna vine tîrziu.

— Cum este fetița ta, e reușită ?

Aprinzi o țigară. Lisa își așează la spate o pernă de fotoliu și își trage fusta peste genunchi. Constați că a scăzut lumina în cameră. Așezi cafeaua pe covor lîngă scrumieră.

— Simbăta și duminica o aduc la mine. Treci s-o vezi ? Seamănă cu mama.

— Mi-o amintesc pe mama ta. Nu ieșiți simbăta ?

Întinzi cu piciorul scrumul căzut pe covor. Chicotești.

— Spune-mi odată anecdota aceea ! Nu bei cafeaua ?

— Am cam amețit. Două bătrîne se duc în vizită la prietena lor, tot septuagenară. Gazda, după un timp, a tresărit : „Vai, sînteți de atîta timp la mine și nu v-am servit măcar cu o cafea !". Le servește cu cafea, o beau, și după un timp gazda spune : „Vă rog să mă scuzați, de cînd stăm de vorbă nu v-am servit măcar cu o cafea !". Prepară cafelele, le sorb într-o atmosferă de comeraj...

Rizi cu hohote, trupul ți se scutură de spasmele rîsului și verși cafea pe rochie.

— Și după ce au băut cafeaua, bătrîna gazdă s-a scuzat jenată că nu le-a oferit măcar o cafea de cînd... ha, ha, ha...

— Hei, de cînd ai renunțat la chiștăituri ? Știi că-mi placi ? Acum rizi altfel, cristalin, cum se spune.

— Lisa, știi... Alex...

— Ei ? Ce-i cu el ? Îl regreți ? Nu prea o duci bine, ai ?

Te scuturi de rîs, îți îngropi fața în părul ei și lacrimile îți curg pe gît, fierbinți.

— Ei, ce dracu' ! Lisa te scutură de umeri, atinge cu genunchiul ceașca de cafea și zațul gros se întinde compact pe covor. Ce dracu' ! A fost singurul bărbat care te-a iubit, știu...

— Alex n-a existat. Niciodată. Scrisorile mi le scriam singură. Și ți le citeam ca să... să pot crede... Îmi făcea bine, tu...

Lisa plînge. Te îndepărtează de umărul ei.

— Hai să mai bem. La dracu' ! Am amețit de tot. Își șterge nasul. E așa de tîrziu ! Nu e drept ! Trebuia să existe ! M-am gîndit de atîtea ori la.. la voi !

Golești un pahar pe care ți l-a întins ea și o privești cum îl soarbe pe al ei, suspinînd.

— Cum este anecdota ? Știi, poți să dormi la mine. Ah, ce mizerie, am pus mîna pe pata de zaț. Lasă... Încetează cu bocetele, n-a murit nimeni... nimic... Și nu știi să plîngi, parcă chiți.

— După ce repetă de cîteva ori figura cu cafelele, musafirele pleacă. Voi dormi la tine, e tîrziu și... în garsonieră mea sînt atîtea fantome...

Te ridici clătinîndu-te și deschizi larg ușa balconului. Lisa plînge încet, cu capul sprijinit de perete.

— Și cele două bătrîne, pe drum își spun : „Vai, dragă, am stat atîta timp la ea și nu ne-a servit măcar cu o cafea." Pufnești de rîs. Aluneci pe pata de cafea vărsată. Lisa rîde, tu hohotești cu capul lîngă glezna ei luminoasă, între paharele scînteind în raza lunii care se filtrează prin plasa perdelei.

— Nu-i așa că erau frumoase scrisorile acelea ? Nu-i așa ?

Lisa doarme contorsionată, cu bustul alunecat și înghesuit lîngă perete, cu părul căzut pe față.

AUREL M. BURICEA

Lebăda neagră

(tatălui meu, care-a trecut dincolo)

sufletul tău intră-n rezonanță
cu lumina fragedă a firului de iarbă
tăcerea ți-a rămas singura ordonanță
și Carul Mare îți trece peste barbă

ai uitat casa și-ai pierdut cuvîntul
înfășurat în cearceaful cerului albastru
stelele ți-au nins numele și pămîntul
numai pasărea de dor plînge în astru

noaptea te aud cum vii la noi acasă
și-mi acoperi somnul cu nemărginire
bînd imensitate o umbră ești la masă
depărtarea dintre noi se vindică de zeire

aștept un semn din alte primăveri
lebăda neagră cîntă în visele mele
de-un veac ai plecat și parcă a fost ieri
cînd negai viața prin negări de stele...

Starea de plutire

mi-am trăit tinerețea la țară
pentru că am confundat
elev fiind litera Q cu
starea de plutire a corpurilor
Q fiind o simplă notație
Q și-i tare scump să plătești
cu viața o corigență banală
la fizica metafizicii
cei care m-au ținut
scufundat sub valurile vremii
învățîndu-mă echilibrul indiferent
au rămas închiși în cercul lor
sperînd să vină Arhimede
să-i salveze odată
din quadratura cercului
de invazia cetății
de către soldații ignoranți
mercenari fără mame
veniți de dincolo de marea
tăcere a necunoașterii
și Arhimede întîrzie
cu bastonul deasupra
unei plaje pustii
...nisipul de pe țărm
clipele mele trăite
încă sub apa cuvîntului
imaginea tinereții mele
învățînd lecția de plutire...

ION MUSTAȚĂ

Aici

În miriștea mea înfiorată de vînt
scaieții sînt roșii c-au mușcat din pămînt,

cumpene neclintite se-aleargă mereu,
pe aici demult n-a călcat dumnezeu,

caii sălbatici botul de cer îl apropie,
iarba miroase a singe de dropie,

lacrima toamnei pe obraz se prelinge,
ciinele tristeții zadarnic rănile-și linge

și-n pulberea albă adoarme cuminte
flămînd și-nsetat de cuvinte.

GHEORGHE LUPAȘCU

Numele

O fîntînă trăiește în mine
Ochiul meu văzător,
O fîntînă în care pleacă și vin
Numele părinților,
O fîntînă de unde începem
De unde sosim,
O fîntînă în care noi nu murim
Femeie a mea
Tristețe a mea
Lume,
Literă natală
A.

ALFRED BASARAB TIBEREANU

Partidului

Ți-ai arcuit făgașul și-un crez cu implinirea,
Pe-urcușul drept al vieții ne făurești cămin,
Oricît ar vui marea, să crești mereu senin
Și-n lupta cu furtuna, să urci cu nemurirea !

Luceafărul

Senina-i rază codrii luminează,
Izvoarele se-nvolbură și cresc ;
Șiraguri de topaze viu cutează
Și prin dumbrava lumii strălucesc.

MARIA MOGOȘANU

Salcie beată

Salcie oarbă, salcie beată
Hai să fugim amîndouă odată
În mîlul adînc, nemilos, despletit
Într-o lume de vrajă și mit.

Hai să vedem rădăcinile
Cum topesc răul și binele,
Care petrec în uitare
Rîsul și plînsul, lună și soare

Salcie oarbă, salcie beată
Hai să plecăm amîndouă odată.

ION IOSIF

Acum pot să vin

Acum pot să vin cu vasele verzi,
cu frunze de măslin în plete,
cu amintiri de foste
și viitoare înfringeri,
să vorbim despre viață și fugă
peste Marea Roșie,
să ne rugăm celui mai mare
nisip care ne bea
între două depărtări
ale cuvîntului.
Acum pot să vin cu singele
care sună în flaute
să ne rugăm albicioasei
și totuși albastrei vieți,
să ne rugăm destinului-liră
să ne mai dea un poem
în care să închidem golul
din două jumătăți îndrăgostite
de sferă.

CONSTANTIN MENAGACHE

Despre modalități

Se ia o singură pasăre
apoi se pisează pînă la pulbere.
Dacă nu aveți caiete de două sute de file
scrieți direct pe istoria cuvîntului
sprijinită pe genunchi
din lipsă de masă de lucru.
Nu căutați, căci nu veți găsi
o pană de calitate.
Desfăceți-vă brusc o venă
și scrieți roșu pe negru
ce vă dictează pămîntul.
Apoi, nu vă banalizați,
puneți imediat punct.

ILIE MIREA

Tristețe

Pe țărm de apă, mult uitată,
Veghează-o salcie bătrînă.
Ce dureros stă înclinată,
În melodia ei păgînă !

Coroana-i veche, despletită,
Ca o vestală devotată
Privește-n apă, neclintită,
Mihnită și îngîndurată.

Pe trupu-i greu, ca de pămînt,
Un leagăn mic, moară de vînt
Se duc ciulinii, ca un cînt, —
O salcie — moară de vînt.

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Fratele meu — sora mea

Mă acuzai de toate vinile — fratele meu
Tu, cel pe care destinul și increderea
L-au făcut judecătorul...

Și eu eram dincolo
În miracolul unei eliberări iluzorii
Și nu mă puteam apăra.

Mă acuzai la Institutul Quadraturilor
Cu judecata dreaptă în noduri
Osînda venea în virful picioarelor
„Doar îngerii-s mere de Parma cu viermi"...

* * *

Să reziști pînă vine resemnarea — fratele meu
Apoi să luăm totul de la început
Pe drumul unei vindecări
De care nu vei fi niciodată conștient.

Să cobori în noaptea unei idei
Simplu, limede și liber de prejudecăți (prețioase)
În orele-vorbe, nemernicele ceasuri de cristal —
Dar ce credință ai, tu, fratele meu ?

Întoarcerea la sine — Eleusis beat !

MISCELLANEA

Breslele Brăilene

Atestate documentar, în țara noastră încă din secolul al XVI-lea, breslele de meșteșugari și negustori au existat și la Brăila, chiar din timpul dominației otomane (după afirmațiile istoricului C.C. Giurescu). Ar fi avut pe atunci orașul nostru un sfat de „oameni buni", format din starostii diferitelor „isnafuri" de meșteșugari.

În vechile planuri ale „urbei", găsim mai multe denumiri de uliță, care atestă prezența diferiților meșteșugari: ulița **Cojocarilor**, a **Zidarilor**, a **Timplarilor**, a **Tăbăcarilor**, a **Lemnatorilor**. Prin 1838 exista și ulița **Cavafilor** (porțiunea din bul. Cuza, între străzile Victoriei și Republicii), dar această stradă a fost închisă [1]).

Denumirea n-a mai apărut în planurile orașului. În nomenclatura străzilor din 1854 se află și strada **Ciurarilor** (str. Plevnei de azi, între străzile Victoriei și Republicii).

Informații mai bogate există despre breasla croitorilor, constituită la 29 decembrie 1837 și care a durat mai multe decenii. La 5 ianuarie 1839, cîrmuirea județului Brăila, constatînd că în oraș s-au adunat mai mulți meseriași veniți din alte părți, care apoi fug lăsînd pe clienți păgubași, dispune „ca să aseze de fiecare corporație cîte un staroste cinstit", care să aibă răspunderea [2]). Municipalitatea orașului comunică, la 17 iunie 1860, că a fost ales ca staroste al isnafului croitorilor israeliți Simhan Leibu.

O activitate intensă a avut breasla rotarilor, care, la 27 aprilie 1862, cer municipalității să dea „cuvenita întărire" d-lui Stoica Ioanu „ce l-am ales din sinul nostru de staroste" și instrucțiunilor întocmite. Aceste instrucțiuni cuprind 8 puncte. Se prevede acolo ca fiecare „maistru" să depună anual „cîte un icosar, fără osebire pămîntean sau supus altei protecții, iară calfele asemenea". Iar cînd vor deschide prăvăliile să depună cîte 4 icosari. Starostele va folosi banii „pentru căutarea la boală a sărmanilor din această corporație și chiar a vreunei sărmane familii în lipsă de existență". Sau: „Lemnăriile ce se va aduce spre vînzare în trebuința meșteșugului, nu va putea nimeni din întîi a le cumpăra cu giotura, ca în urmă să le precupețească, ci starostele le va împărți fiecăruia".

La 26 august 1869, cincizeci de rotari cer primăriei să le aleagă un staroste. În acest scop, se tipărește o „publicație" în 200 exemplare. Se alege ca staroste Gheorghe Ilie. Ministerul agriculturii și comerțului aprobă alegerea la 20 octombrie. Printr-o adresă cu ștampila corporației, către primărie, Gheorghe Ilie anunță că localul „cancelariei starostiei" este pe str. Foburgului (culoarea galbenă). Regulamentul a fost imprimat.

Rotarii reclamă la minister, în aprilie 1871, că starostele Gheorghe Ilie a călcat regulamentul și cer destituirea lui, căci „și-a făcut partea leului din averea ce noi o depunem în cutia corporației, prin plata unor oameni ce sunt slugi ale d-sale". Doi din membrii ajutori demisionează și se convoacă mereu adunări pentru alegerea altora [3]).

La 2 noiembrie 1871, Camera comercială a Brăilei tipărește un regulament general, în care se prevede că orice staroste este numit pe doi ani și că trebuie să aibă o avere pentru care să plătească fonciera anuală de 30 lei noi. Regulamentul e semnat de C.C. Hepites, ca președinte.

I.M. Gane

[1]) **C. C. Giurescu : „Istoricul orașului Brăila". 1968, p. 157.**
[2]) **Arhivele Statului, Brăila, Fond Primăria, Dosar nr. 81/1837.**
[3]) **Arhivele Statului, Brăila, Fond Primăria, Dosar nr. 2/1862.**

UN SCRIITOR BRĂILEAN

PERPESSICIUS

Perpessicius romancier?

„Fatma sau focul de paie"

La sfîrșitul lui august 1929, Perpessicius expedia din București, la rugămintea lui I. C. Sava, fost coleg de liceu și prieten, un fragment de roman într-o primă formă. În primul număr al revistei brăilene „Luceafărul literar și artistic" (15 septembrie 1929) apare sub semnătura lui Perpessicius : **„Pe același carnet — pagini — din romanul Fatma sau focul de paie".**

Anunțîndu-se ca proză de analiză a vibrațiilor sufletului unui tînăr intelectual confruntat cu dramatismul războiului și cu „focul" iubirii, romanul urma să se încheie cu o „lirică pagină de curriculum vitae"[1]) intitulată **„Veninul".** Știm că, după 1966, Perpessicius s-a oprit îndelung asupra romanului, definitivîndu-l în mare parte, iar la cîtva timp după moartea sa profesorul Dumitru D. Panaitescu incepuse descifrarea și retransmiterea unor pagini. Ce destinație a luat și ce soartă va fi avînd manuscrisul romanului ?

Acțiunea este plasată prin vara lui 1917, undeva spre periferia patriarhală a Iașului, pe „rohatca Păcurarilor, de unde, de bună seamă, își plimbaseră amărăciunile Creangă și Eminescu"[2]). Se sugerează un stiut triunghi erotic : o tînără femeie, Fatma, dornică de iubire și viață, un „ofițer scund, cu unghiul rănitului pe mînecă"[3]), Paul, îndrăgostit de ea, și un soț rănit în război. Într-un cadru dominant rustic, într-o casă „cu tindă și prispă, cu stîlpi de galerie deschisă, pitită sub streșini largi, cu ogradă plină de buruieni, fără de gard" locuiește Fatma. Este tipul de femeie-copil, femeie-păpușă, spontană, capricioasă și cam superficială, „care nu voia să știe de război, de sînge, de moarte, care-și scutura pletele, scurt retezate, în bătaia vîntului, care devora fructele cu lăcomia pruncilor scăpați în livezi, căreia îi plăceau versurile murmurate pe drumuri de noapte, în ritmul căruții încărcate cu fîn, în evoluția nesimțită a constelațiilor, dar mai ales era sensibilă la complimentul adresat ei, la atenția închinată ei : la mîngîierea furișată dintr-o strîngere de mînă, la venire sau despărțire, la elegia optică și, de bună seamă, la ultimul omagiu pe care-l așteptă formulat și pe care se părea să-l aprecieze deosebit : favoarea unui sărut care se putea prelungi și intensifica, după împrejurări"[4]). O astfel de femeie îl subjuga pe tînărul ofițer, făcîndu-l să trăiască o iubire care-l încînta, dar îl umplea și de temeri.

Trecut prin focul primului război, rănit, chinuindu-se zece luni cu singurătatea și izolarea spitalului, timp în care a trăit din amintiri și cu lecturi „îmbibate de aroma cloroformului", Paul se dăruiește total acestei noi și fascinante experiențe. Dar romanul iubirii n-a început să se scrie. Resortul îl declanșează Fatma, în momentul cînd, în prezența soțului, „pliveste" jurnalul unui fost adorator. În gestul ei este un amestec ciudat de nepăsare și cruzime, iar cînd Paul o surprinde în această situație, nimic n-o împiedică să i-l înmîneze lui spre completare. Depășind ridicolul situației, Paul va așterne **„Pe același carnet"** mărturisirea unei iubiri care, deși încurajată de femeie, se manifestă capricios, supunîndu-l la : durere, speranță, teamă, sfială, rezervă, dorință, rugăminte, patimă. Mai insuportabilă este postura de „al treilea", de „inoportun", pe care încearcă s-o refuze pentru că : „legile sînt ridicole cînd vor să recunoască drept sacră o situație pe atît de falsă pe cît de oficială, cînd de o mie de ori mai sacră este greșala noastră, Fatma"[5]).

Nu mai aflăm dacă Fatma a avut puterea să decidă și să-l urmeze pe tînărul îndrăgostit, cu toate că deznodămîntul acestei iubiri poate fi sugerat de subtitlul „focul de paie". Dar să nu ne pripim pentru că în **Jurnalul de critic,** postum, Perpessicius avertiza : „Vezi, dacă obișnuiești să iei cuvintele în stricta lor literă ? Nu te lua după titluri și după aparențe".

Subiectul romanului, atît cît poate fi cunoscut, se încheagă din evenimentele și experiențele trăite în timpul pribegiilor primului război pe la Vutcani, Botoșani, Vaslui, Roșieți, dar mai cu seamă la Iași. Fatma este foarte frecvent invocată și în poeziile scrise în această perioadă și — fapt nu lipsit de importanță — multe imagini din ele se regăsesc în roman. Cu excepția a două dedicații, toate celelalte poezii din **„Itinerar sentimental"** (scrise între 1917—1918, deci ulterioare unor capitole din roman) stau sub semnul iubirii pentru Fatma, iubire bogată în nuanțe sufletești și cîntată în maniera lui Alain Chartier, pe care îl citează : „În mine nu-i pricepere, nici simț / de scris altminterea decît cum simț".

Paralelismul dintre roman și poeziile „biografice prin excelență" nu este inedit în literatura noastră și el s-ar datora trăirii deosebit de intense a unei experiențe erotice, în contextul primului război, din care Perpessicius a vrut să spună ceva posterității, de vreme ce gîndul publicării romanului **„Fatma sau focul de paie"** l-a preocupat toată viața. „Cel ce a iubit cu adevărat nu uită decît odată cu moartea. Așa a fost de cînd lumea"[6]) — spunea Perpessicius. Să fi murit și manuscrisul ?

Alexandrina Paulopol

[1]) **Perpessicius : „Lecturi intermitente", Ed. Dacia, Cluj, 1971, p. 106.**

[2,3,4,5]) **Perpessicius : „Pe același carnet", pagini din romanul „Fatma sau focul de paie", în „Luceafărul literar și artistic", (Brăila), Anul I, N. 1, duminică 15 sept. 1929, p. 2, 3.**

[6]) **Perpessicius : „Mențiuni..." III**

Patrulaterul de cristal

Cu două excepții, cred (Eminescu și Folclorul) absolutizările în literatura română sînt riscante.

Și totuși...

Există în literatura noastră, la Brăila, un „Patrulater de cristal".

Sub povara de Atlas a obsesiei că, născîndu-mă mai înainte, sau, trăind ei mai mult (așa cum ar fi meritat-o cu prisosință !) aș fi putut să fiu vecin cu ei, despărțiți de doar cîteva respirații, parcurg orașul vechi cu gîndul strîns în chingi, hașurat peste suprafețele de presupuneri lăsînd pașilor dreptul la inițiativă. Dar ei, pașii, probabil știu cîte ceva din tainele inaccesibile mie și se opresc.

...Strada Cetății 70. Un pui de casă restaurat prin grija municipalității, în urmă cu cîțiva ani. Este retrasă pe-o muchie de mal, ca un far discret la Dunăre, cu ochi deschiși peste Baltă, Insula Mare și, mai departe, Munții Măcinului. Cîte Chiraline n-or fi mîngîiat aerul revărsat de fluxuri pînă aici, cîte poeme nu s-or fi izbit de sfoara cătinelor de sub magaziile portului...?

Casa Perpessicius. Pe dedesubt circulă șerpii întunecoși ai hrubelor. Or mai fi pe acolo oase otomane și resturi de pulberării, dar cine le mai știe, acum îs închise de istoria ce s-a lăbărțat peste triștеți și suferinți. Suferinți ? Dar ăsta-i cuvîntul drumului său (Perpessicius = Cel tăbăcit cu suferință, născut pentru ea).

Lucian Chișu, muzeograful și criticul care vine, vine spulberînd prejudecățile înțelepte vizavi de expresia „provincie", îmi „dă" mai mult decît pot reține, mă trage prin acest „fond arheologic al literaturii române" (probabil știe că am cochetat cu istoria). Intru și mă trezesc în lumea fără de egal a manuscriselor, cărților, mărturiilor fără de care lumea noastră culturală n-ar putea fi întreagă. Mă mai obsedează „comanda" lui Fănuș, care mi-a spus imperativ să merg și să fac un reportaj „acasă" la Perpessicius, iar acest „acasă" eu știu că înseamnă intimitatea limitată la cîteva persoane, iar aici eu văd că s-a adunat o pădure de vreo mie de oameni, dintre care, pe unii, îi cunosc, și mă sfiesc, aproptindu-mă de ei. Pentru că au nume care îmi impun poziția de drepți, o poziție dealtfel dragă mie, dar imposibilă cînd domniile lor se numesc Blaga, Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Vianu, Bacovia... Ei sînt aici, cu cărțile lor, pipăite de ei în clipele scrierii dedicațiilor. Sute de cărți cu dedicații. Domnule, Maestre Perpessicius, acești uriași, aflați în jurul Dumneavoastră și Dumneavoastră aflat în fața mea, mă faceți să-mi părăsesc poziția dragă mie, cea dreaptă, și să mă prosternez.

Gala Galaction : „Iubite d-le Perpessiucius, omagiez în acest volum nu atît pe criticul inteligent, superior informat și subtil ce ești, cît pe debutantul sfios de-acum 35 de ani, în care am aput norocul să ghicesc o vină de aur" (18 martie 1949), Geo Bogza : „Omagiu plin de respect și admirație" (oct. 1945), Ion Minulescu : „Cu dragostea și admirația mea egală pentru om și Poet" (1926), Tudor Arghezi : „Poetului de cristal".

De cristal ? Desigur, materia aceea, în starea sa de înălțime și acuratețe. Sînt, cu adevărat în una din casele „Patrulaterul de cristal". Așa îmi place să-l numesc. Aici, materia s-a adunat, în starea sa de înălțime și acuratețe, pe un spațiu care însumează, în cele patru laturi ale sale (Piața Poligon — Strada Zidari — Strada Cetății și Strada Grădinii Mari), doar 400—500 de metri și, ce-i mai important, adună în timp cîțiva magnifici ai literelor : Panait Istrati, Bacalbașa, Perpessicius.

...Sute de dedicații, fără a lipsi nici una, a marilor noștri scriitori. O bibliotecă originală din multe biblioteci ale acestui muzeu viu. Evident, Poetul, la care Perpessicius a fost ucenic destoinic își are biblioteca sa aici, însă și opera celui „tăbăcit cu durere" este o parte din Aula Poeziei Române.

„O potcoavă cu șase cuiele de aramă se odihnește pe birou, alături de o mașină „Remington Portable". Cum o fi scris cu ea Marele P. ? Și cum s-or fi văzut literele prin ochelarii cu lentile groase cît un volum pentru care unii își revendică azi un soclu ? Îi mai stăteau la îndemînă căutătorului de comori mai multe lupe și, extraordinar : un ochian de bijutier. Îl țin în palmă și realizez că invidiez obiectul acesta prin care au trecut atîtea unde de lumină. Bijutierul se poate odihni în pace, de veghe sînt scriitorii „fondatori" ai acestui veritabil Muzeu al Dedicațiilor literare, care, vreau să cred, nu are multe corespondente în lume.

Ies din Casă urmărit de două uriașe chipuri — primul al Luceafărului, celălalt al Bijutierului — și mă preumblu iar prin „Patrulaterul de cristal". Gîndul din gînd îmi spune, se topește în credința că aici este un fond arheologic literar de o valoare incomensurabilă. Închid ochii și văd cum plelada distinșilor contemporani în critica literară se ceartă pentru ochianul de bijutier. Se decalnșează un proces. Apoi se lansează un recurs la uitare. Judecătorul suprem, Istoria pledează pentru cultura română și decide : ochianul de bijutier este un bun al patrimoniului național, folosiți-l !...

Corneliu Ifrim

Perpessicius într-un grup de elevi

Interviurile lui Perpessicius

Din amărăciunea abia stăpînită, în interviul propus de **Camil Baltazar** în 1946 (reprodus și în volumul din 1974 „Evocări și dialoguri literare"), din rigoarea interviului mai puțin cunoscut, luat de **Liviu Călin** în cadrul emisiunii radiofonice „Scriitori ai secolului XX" din 19 noiembrie 1966, din strălucirea ideilor și din marea tensiune emoțională care străbat interviurile anului 1967 (Petre Sfetca în „Steaua" reprodus și în volumul „Agora" — 1985 și Matei Alexandrescu în „Gazeta literară" și în volumul „Confesiuni literare" — 1971), din patriotismul brăileanului care-și vede orașul natal ca pe „o zină dintre sălcii" în interviul brăileanului Mihu Dragomir, se conturează proteica personalitate a poetului, criticului, editorului și omului **Perpessicius,** astfel încît un neavizat, în urma lecturării acestor convorbiri, ar avea o imagine aproape exactă asupra întemeietorului integralei Eminescu.

Cu Matei Alexandrescu, **Perpessicius** se dovedește un partener strălucitor, un ironist de mare finețe.

Amintindu-și de începuturile sale de cronicar literar, de notele critice de la „Buletinul cărții", **Perpessicius** evocă împrejurările în care, la indemnul colegului de cancelarie de la liceul „Moise Nicoară" din Arad, Al. T. Stamatiad, a strîns aceste note critice în volumul „Repertoriu critic".

La întrebarea lui Petru Sfetca : „Vă considerați critic de îndrumare sau de interpretare?", **Perpessicius** respinge cu vehemență bănuiala că ar fi dogmatic. El recunoaște în **Maiorescu** și **Gherea,** în **E. Lovinescu, O. Densușianu** și **M. Dragomirescu** adevărații critici de îndrumare din literatura română, iar critica de interpretare, după părerea sa, strălucit ilustrată de **Ion Trivale** și mai ales de **George Călinescu.** În ce-l privește, cu infinite precauții, **Perpessicius** admite ca „prin forța lucrurilor" s-a apropiat de critica de interpretare :

„Fiind cititor, solicitat din cînd în cînd de entuziasme, pe care am simțit nevoia să le comunic, așa cum scriitorul robit de un peisagiu sau de o întîmplare nu cere nimănui îngăduința de le a împărtăși. Că, din aceste scurte iradiații, unul sau altul dintre cititori, ce se întîmplau a fi și scriitori, au putut aryuni și cîte o îndrumare, lucru este prea cu putință, însă nu-mi poate fi imputat".

Editorul, căruia i se adresează exclusiv interviul lui Liviu Călin, și parțial cel al lui Camil Baltazar, rememorează peripețiile prin care a trecut ediția Eminescu pînă în anul 1939, anul de apariție al primului volum, marile dificultăți financiare cărora a trebuit să le facă față în răstimpul lucrului, neînțelegerile cu editorul Ciornei, transferarea ediției la Fundații, unde director era Al. Rosetti, precum și mobilurile care l-au călăuzit în editarea operei lui **Mateiu Caragiale.**

Un loc aparte între interviurile lui **Perpessicius** îl ocupă cel al lui Mihu Dragomir, apărut în septembrie 1940 în „Flamura" de la Brăila și repus în circulație de Lucian Enescu în revista „Orizont" din 30 noiembrie 1972. Tînărul Mihu Dragomir, uzează, după cum singur afirmă în preambulul convorbirii, de o carte de vizită infailibilă : „brăilenismul". Întrebările adresate se referă la menținerea contactului dintre critic și Brăila, la tînăra poezie românească, la manifestările tinerilor poeți brăileni.

Întrebarea dacă există un specific brăilean în literatură îi prilejuiește criticului un răspuns nuanțat, străbătut de un patriotism local de aleasă ținută și în sprijinul răspunsului afirmativ el rostește numele lui **Constantin Sandu-Aldea,** numele „cetățenilor de onoare ai Brăilei" **Ștefan Petică** și **Panait Cerna** și găsește că cea mai fericită expresie a specificului brăilean în literatura română și a lumii o constituie opera lui **Panait Istrati.**

Interviul lui Mihu Dragomir este văzut de criticul despre care **Călinescu** afirmase că-și îndulcește comentariul cu „miere de Ibla", ca o posibilitate de a comunica nestingherit cu însuși sufletul Brăilei, și sîntem siguri că dacă Anteu trebuia să atingă pămîntul ca să-și reîmprospăteze puterile, **Perpessicius** trebuia desigur să atingă, fie și numai cu gîndul, pămîntul Brăilei.

Constantin Gherghinoiu

Recitind „Memorial de ziaristică"

Cunoscut îndeosebi ca editor competent și devotat pînă la sacrificiu al epocii eminesciene, ca poet și critic literar, Perpessicius este un la fel de valoros publicist. Articolele sale ne ajută să cunoaștem mai bine „spectacolul" unei societăți apuse, cu multe fațete respingătoare. „Memorial de ziaristică" a apărut în 1970 și cuprinde aproape 150 de articole din diverse domenii ale societății dintre 1927—1933 fiind împărțite în 11 categorii și o „varia". Observator atent, fin și curajos, în numele adevărului și al omeniei înfierează politicianismul patriotard, venalitatea, nedreptățile, presa guvernamentală, nesocotirea drepturilor celor mulți și obidiți, starea precară a școlii, a scriitorilor etc. Totodată găsește cuvinte de înțelegere pentru orfanii și invalizii de război — el însuși, mare mutilat de război —, pentru intelectualii cinstiți, pentru pensionarii și funcționarii publici, ca și pentru primul dascăl al Brăilei, Ion Penescu, precum și pentru Gherea, Paul Bujor, Ranetti Roman, Al. Sahia ș.a.

Perpessicius acordă presei rolul de a fi „oglinda de fiecare clipă a vieții de toate zilele..." nu de înregistrator „amorf, insensibil", fiindcă „Presa interpretează", așa cum procedează constant și autorul „Memorialului...". Ziarul „Universul" lui Stelian Popescu e o „speluncă culturală", o „acerbă întreprindere culturală", iar ziariștii guvernamentali, „antreprenori de publicistică", predestinați „la slugărnicia guvernamentală, la agramatism, la apetit și cam atît". De un interes aparte este ideea angajării scriitorului. Consemnînd rezultatul anchetei întreprinse de criticul literar francez André Rousseaux asupra celebrului „turn de fildes" în care se închideau scriitorii „artei pentru artă", Perpessicius conchide cu satisfacție : „Celebrul turn de ivoriu al izolării inspirate s-a văzut părăsit aproape de toți adoratorii de altădată" și evidențiază un aspect nou, anume acela al îngemănării literaturii cu presa : „Epoca noastră cunoaște însă o altă descriere din turnul de fildes. Este cea a literaturii în presă" (scria în 1933 !).

În articolul „Bacalaureatul în cifre și litere" (în iunie 1933) demască ideea retrogradă, pentru cei de azi de necrezut, a supraproducției a proletarilor intelectuali" pe care conservatorii credeau a o reduce prin împiedicarea claselor sociale sărace de la instrucția secundară (liceală, n.n.) și superioară". Însușindu-și punctul de vedere al lui Gherea („minte clarvăzătoare", „sfetnic și animator", „reputat critic și literat"), Perpessicius scrie vizionar : „Singura soluție logică ar fi schimbarea întocmirii sociale de astăzi, așa ca supraproducția de intelectuali să fie o avere nu o pagubă pentru stat".

Expresii care ar părea de necrezut în vocabularul poetului, tișnesc, și încă multe, în articolele sale, amintindu-ne de N.D. Cocea, Anton Bacalbașa, T. Arghezi etc. și nu o dată de cel pe manuscrisele căruia și-a țesut vederea, spre a le descifra. Iată cîteva pilde grăitoare. Astfel, presa vremii este „un pușcoci de soc", „drojdia miraculoasă, marca Stelian Popescu...", dascălul, un „rob al palavrei" ori „rob cu diplomă" ; adunările legislative nu-s decît „teatru de marionete politice", cu „virtuoșii palavrelor" și „broscoii parlamentarismului" ; controlul averilor funcționarilor publici e „o farsă" a unui „regim avortat".

Pana poetului-gazetar se ascute și mai mult cînd condamnă patriotismul de paradă, fanfaron și demagog.

Ziaristul luminat și curajos strigă împotriva „spumei patriotarde", a „discursurilor sforăitoare, de beneficiari și mai mărunți și mai mari", ridicați pe cîrjele ologilor de război ca pe niște picioroange", împotriva „ipocriziei de haine de gală, maimuțăreală accidentală, într-un cuvînt izmeneală" (se referea la Mihai Popovici ministru de finanțe), precum și a „administrației de pașalîc a liberalilor" și a „grijei gargarisite pentru viitorul Patriei" și altele, și altele.

În 1967 Perpessicius sublinia că „ziarismul nostru de sorginte scriitoricească cunoaște o lungă și glorioasă tradiție" și cita pe reprezentanții de seamă ai acestei familii : N. Iorga, „ctitor fără egal, după Eminescu", O. Goga, T. Arghezi, N.D. Cocea, Gala Galaction, M. Sadoveanu, Ion Vinea, I. Pas, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Geo Bogza, Z. Stancu, Tudor Teodorescu-Branițe, E. Jebeleanu, Demostene Botez, încheind că „năzuiește să li se adauge și autorul prezentului *memorial de ziaristică*".

Ne facem o pioasă, necesară și obligatorie datorie de a repara uitarea, mai de mult și mai de curînd, și să-i așezăm alături de acești entuziaști, devotați și curajoși înaintași de poeți-ziariști, loc pe care îl merită cu prisosință.

T. Petride

Expoziția memorială Perpessicius

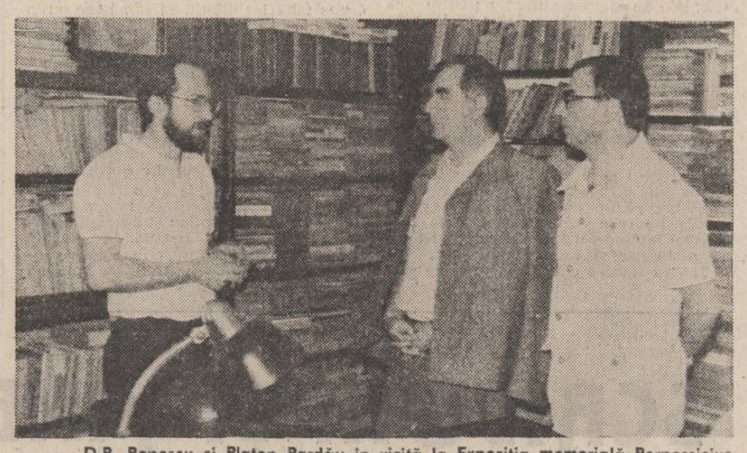

D.R. Popescu și Platon Pardău în vizită la Expoziția memorială Perpessicius primesc explicații de la Lucian Chișu

Fișe de dicționar literar

GEORGE BARONZI

Acoperit de o grea uitare, George Baronzi (20.X.1826, Brăila — 28.V.1896, București) a fost unul dintre prolificii scriitori de la mijlocul secolului trecut. Împotriva faptului că a scris enorm, ilustrîndu-se deopotrivă ca dramaturg, romancier și poet, întreaga sa operă s-a dovedit caducă. Activtatea brăileană se rezumă la cîteva publicații **(Moș Ion, Presa română)** și volume scoase în orașul natal. Privit din perspectiva timpului în care a trăit, creația lui George Baronzi capătă interes pentru exegezele dedicate începuturilor romanului românesc (cercetate, la noi, de Teodor Vârgolici) sau mai ales ale romanului de mistere și senzație (de care s-au ocupat Dinu Pillat și Marian Barbu), autorul fiind socotit unul dintre pionierii genului.

Cu toate că a îndeplinit felurite funcții administrative, el este cunoscut mai degrabă ca „poligraf", scrisul fiind o preocupare constantă și tenace, desfășurată de-a lungul mai multor decenii. Contemporan cu Vasile Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu și Cezar Bolliac, din a căror inspirație s-a împărtășit mimetic, Baronzi a lăsat mai multe culegeri de versuri, majoritatea purtînd titluri romantice **(Cugetările singurătății, Danubienele, Nocturnele** și versuri nesemnificative). Spre sfîrșitul carierei literare a compus un amplu poem, **Daciada,** pe care l-a tipărit în 1890 la Brăila. Epopeea se referă la cucerirea Daciei de către romani, dar cititorul va întîlni, printre altele, în efectivele armatei lui Traian un amestec curios de trireme și caiace, semn al unor grave imperfecțiuni artistice. Este cu atît mai surprinzător faptul că lipsa de aderență a lui Baronzi la un lexic adecvat poeziei livrești pe care o cultiva este înlocuită de frumoase rezultate în cultivarea limbii populare (prin prelucrarea epicii populare) și chiar prin preocupări de ordin teoretic privind îmbogățirea limbii literare **(Limba română și tradițiunile ei,** 1872).

Poetul era citit în epocă. Mihai Eminescu va prelua refrenul poeziei **Cățelul pămîntului** ca epigraf în poemul **Strigoii,** semnalîndu-i astfel, peste timp, prezența în lirica secolului trecut.

Ca prozator, Baronzi este cunoscut mai ales prin două romane, **Misterele Bucureștilor** și **Muncitorii statului.** Primul este conceput în maniera epocii, după modelul **Misterelor Parisului** (Eugène Sue) și al **Misterelor Londrei** (Paul Féval), dar, mai ales cu o foarte accentuată influență a lecturilor din Edgar Allan Poe **(Prăbușirea casei Usher)** care sînt transferate într-un topos românesc, cu unele observații sociale nu lipsite de interes. Mai bine realizat este **Muncitorii statului,** care nu suferă de inegalitățile artistice ale celui dintîi, dar care are inconvenientul unui titlu derutant, față de adevăratul subiect. Pe lîngă cele două romane, cărora ar trebui să le adăugăm și numeroasele traduceri făcute de Baronzi din literatura străină avînd același subiect a tradus din Eugène Sue, Al. Dumas, Al. Dumas-fiul, Walter Scott), autorul brăilean a mai scris două romane istorice, **Biciul lui Dumnezeu,** care se referă la domnia și faptele de arme ale lui Vlad Țepeș, și **Fontana zînelor,** referitor la fabuloasele vremi ale întemeierii Moldovei.

Nici piesele de teatru (vodeviluri, farse, drame istorice), aflate sub influența autorilor străini, în mod special Victor Hugo, nu s-au bucurat de aprecierea sau considerația contemporanilor, ele avînd doar atributul pionieratului (drama **Matei Basarab** sau **Dorobanți și seimeni,** (1855, este printre primele drame versificate în dramaturgia noastră) și impresionînd prin prolixitate.

Autorul unei opere impresionante, peste 55 de lucrări originale, 24 de traduceri, activitate susținută în presa vremii **(Curierul românesc, Zioa, Vocea Covurluiului, Românul, Națională, Dîmbovița, Unirea, Buciumul** ș.a.) George Baronzi a fost reactualizat de presa brăileană printr-o serie de articole, publicate în **Analele Brăilei** de S. Semilian și I.M. Gane, prin atenția concitadinilor săi, de mai tîrziu, (Perpessicius **Mențiuni de istorie literară și folclor,** 1957, și Teodor Vârgolici, **Începuturile romanului românesc,** 1963, amplificat recent cu titlul **Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea,** 1985).

Lucian Chișu

Curier BRĂILEAN

● *În cadrul ședinței din luna iunie a Cenaclului Panait Istrati a fost organizată o întîlnire a celor două cenacluri reprezentative din Brăila. Întîlnirea, prilejuită de ediția a V-a a Concursului de poezie patriotică „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu" a avut ca invitați pe scriitorul Fănuș Neagu (președintele Cenaclului Panait Istrati din Brăila al Uniunii scriitorilor), Mihai Ungheanu Vintilă Ornaru, Gheorghe Istrate, Mircea Scarlat. S-au purtat discuții pe marginea poeziilor citite de Adriana Sitaru și Constantin Menagache. Au luat cuvîntul Nicolae Ungureanu, Ion Mustață, Marin Cioranu, Ion Bujor, Valentin Popa, Lucian Chișu, Corneliu Ifrim, iar dintre invitați, Mircea Scarlat, Fănuș Neagu și Mihai Ungheanu.*

● *La 28 iunie a fost sărbătorit, printr-o sesiune omagială, centenarul înființării Spitalului orașului Brăila, astăzi Spitalul municipal. Programul acestei sesiuni a cuprins și o serie de comunicări privind istoricul preocupărilor medicale în orașul dunărean, care sînt bine cunoscute grație tiparului local. Încă de la finele secolului trecut în tipografiile brăilene se tipăreau publicații cu profil medical și balneologic, reviste de popularizarea medicinei, ziare ale personalului medical de pregătire medie.*

● *În prezența unui numeros public, iubitor al poeziei, a avut loc în interioarele librăriei „Panait Istrati" prezentarea volumului de versuri* Capriciu pentru cele patru vînturi, *al poetului brăilean Nicolae Grigore Mărășanu, apărut de curînd la Editura „Eminescu". Volumul a fost prezentat de Gheorghe Pătrașcu, director al Bibliotecii județene și de Valentin Popa, conducătorul cenaclului literar „Mihu Dragomir".*

● *Se află în curs de apariție Istors IV, anuarul Muzeului Brăilei. Publicația științifică editată de cercetătorii instituției brăilene, cuprinde studii și articole, comunicări referitoare la arheologie, istorie, etnografie și folclor, științele naturii, artă, literatură, toate privind domeniul brăilean al profilurilor secțiilor muzeului, acestora, alăturîndu-li-se și alte materiale științifice elaborate de cadrele didactice din învățămîntul local sau cercetători de la filiala brăileană a Arhivelor statului.*

cristina tacoi

Cupele florilor

S-a mai adăugat un an
am mai scăzut un an –
cum moare ziua
– a cita oară ? – de cînd
tu în mijlocul zilei
ai înnoptat...
ce aiurare
în apusul fierbinte
răsună
și ce cunună de podoabe
însomnurate
pe crestele din lună –
însingurată văluriță
fîntînă
snopi de grîu și
cupele florilor
pentru frumoșii noștri pierduți

Fascinația clipei

Te rog prețuiește
atingerea de-o clipă
a palmelor noastre
și impetuoasă inima mea ! –
vraja dintre noi mereu o sfîșii
conștient îți imaginai
bariere de spaimă și fugi
chiar din clipa sosirii
în galbene-viorii petale
de trandafiri pitici te învălui –
în noapte singură
mă îmbăt de licori necunoscute
și strig claustrată și bat
la porți încuiate cu lacăte
și lanțuri de aramă coclită –
nedorind asceza
ierburi otrăvite respir
la ceasul trei și jumătate spre zori
voluptoasa prezență chemînd-o –
și nu mai pot veghea
și mîna greșește litera sfîntă
și așa mai departe...
tot mai multe puncte de suspensie
tot mai multe semne –
răul mă cuprinde și fascinația
ceasului trecînd timpul meu măsurat
spulberă strigătul...

theodor răpan

Stampa

Primăvara bate cu lumină-n porți
unde vegetează rănile livezii
și mă pierd ca ploaia spînzurată-n torți
cînd tăcerea mușcă aerul amiezii...

Scapără vioara, înfrunzită spadă,
neodihna-n păsări somn e de albastru,
și prin taina cetății, soarele să-l vadă,
căprioriii pleacă din eternul castru...

Și cum în lumină rămîn spre cîntare,
dăruie-mi ispită, clipa cea mai mare...

Existență

Frunză de viscol pornită spre pămînt
un rostuit miracol la pragul de ninsoare,
sub crîncena boltire voi mai muri de vînt
cînd roua peste rouă se-așează cu iertare...

Înstrăinați rămînem – răstălmăcit urcior
și ochii sfinși vor merii și cerul greu
de toate,
cununile barbare se-apleacă din izvor
purtat etern cu cercuri de ierbi necercetate...

De cîte ori

De cîte ori, de cîte ori ascult,
un fum de negură mi se dospește alb
ca un cuvînt în înserare dus :
un vis de singer, tăinuit și cald...

De cîte ori, de cîte ori ascult,
un fum de negură întîia oară
mi se aprinde-n palmă răsucit
cu clinchete de zbor și de secară...

De cîte ori cernit cuvînt greșești
luna se sparge putredă-n ferești...

Banda de magnetofon

Priculici verzi
urcau pe trandafirul roșu
– un singur fir foarte înalt
în toată grădina –
o zeiță cu părul strălucind alb
sub lună –
în bătaia razelor de gheață – dansa
vrînd să păstrez totul
acum dansez eu pe vorbele tale
pe muzica ta

Sfîrșitul mirajului

În sfîrșit plouă
ploaia sărută cîmpia
și buzele arse de săruturi sărace –
pămîntul se scaldă și merele verii
luminează iarba uscată
și graurii sorb apa însetați
și cîntă prin ramuri...
În beția florilor aduse în dar
mă priveai ascunzîndu-te
sub pînza de vorbe frumoase –
din timpul sărutului
din timpul speranței
din îmbrățișările ucise de tine
cu bună-știință – ai crezut că uritul
urmează...
otrăvindu-te cu fum de țigări
frica ta mai presus de nebunia clipei
și taina sfărîmată...
Nu te rog să întîrzii ! –
Însoțit de oarda ta de pitici
mă vei întîlni printre ceilalți –
te voi revedea cu indiferență
– sper – și cînd zăpezile
ne vor acoperi și nopți de singurătate
ne vor separa
voi regăsi liniștea dinainte
de-a te fi știut.

De adevar — de neadevăr

Acasă mă întorc așteptînd
întoarcerea celor absenți –
o, ce chiot, ce vaier aud !...
încifrată codificată pare chemarea
în lumina
tuturor amurgurilor trecute –
elipse spirale volute
scriind pe cer chipul tău
de adevăr de neadevăr
mereu...

Pastel

Copacii-nchid melancolia serii,
îngîndurați de tinerețe, ninși,
așa cum, fiule, toți merii
scot primăvara ochii lor de lincși...

Făptură-aievea, singuratec
splendoarea că exiști nu mă supune,
strig : Aer ! înflorește un caiș,
popas în alb : lumină – rugăciune...

Poem de ocrotire

Întîmplă-se ca piatra să ne zidească doi,
prefacerea-nfloririi și simburele-ntiiul
pe care neodihna crestează-n somn călciiul
cusut cu iarba nopții, purificat altoi...

Și spui triumfătoareo : e dimineață și
zăbala arde gîndul. Hotar peste fîntîni,
securea albă taie din cioturi – săptămîni.
Mai sus, peste uitare, un vîsc flămînd – sui...

Se liniștește

Se liniștește bobul în carne de răcoare,
printre oglinzi și umbre, printre iubiri și vînt
iar steaua de deasupra e-o lungă vindecare,
cînd cerul își aduce adîncul din adînc.

Un ou de întuneric se sparge de o stea
la margine de zodii cu ziduri și cu porți,
mă doare tinerețea ce înfrunzește-n ea
cînd rînd pe rînd ne tragem destinele
la sorți !

Se vede

Sete mi-e de clipa aceasta care trece
și de amiaza crudă rămasă în neant !
E neted poate drumul de sănii verzi și rece
se-aude-n mai un bocet cu trupu-n celălalt...

Se vede drum de sănii – miresme coapte-n
soare,
durere consumată în somnul din rășine
eu vreau să cînt pe ochiul otrăvurilor-pare
că singerează noaptea pe pajiștea din mine !

Cum iubirea

Nebănuit e somnul copacului,
închipuită rugă spre cocoare,
înturnurînd văpaia unui fruct
cu buza rece aplecată-n zare.

În golul așezat lîngă izvor,
fremătător și pururi de-ndoială
timpul iubirii țese-ntîmplător
prefacerea luminii, ireală.

Nectarul înfrunzirii îl atiță,
umbrosul cîmbru visul junghiind
cum tinerețea chiuie-n sămînță
și cum iubirea bîntuie-n colind.

Benone Șuvăilă : „Peisaj"

CĂLĂTORIE SPRE NORD

gabriela hurezean

Zbor din nou, după doi ani, spre casă, cu bucuria dintotdeauna și cu strîngere de inimă căci iarăși, cu siguranță, treburile mă vor împiedica să-i văd pe toți cei dragi, prieteni și colegi. Traversăm Apusenii. Tărîm fermecat al copilăriei mele, lume neasemuită în care am învățat să scriu primele litere și să mă bucur de sălbăticia sublimă a naturii, lume fabuloasă care m-a întors asupra sinelui meu, descoperindu-mi o altă lume care avea să devină lăcașul întru limpezime al gîndului dintotdeauna.

Livezile îmbrăcate în horbotă vin tot mai aproape, aterizăm la Oradea. Miroase a pămînt deșteptat din somn, a lăstar și a rază desferecată. Apoi autocarul ne duce spre oraș, din mers mă minunez de înfățișarea nouă a străzilor pe care le știam înguste și prăfuite. Căsuțele cu ochi somnoroși au fost înlocuite cu blocuri noi, respirînd lumină și temeinicie. În centru, aburul verde care învăluie sălciile Crișului, este același. Doar culorile caselor din jur sînt proaspete, miraculos întinerite. Pe trotuar, Ștefan 1 și Ștefan 2 (fratele meu și fiul său) mă așteaptă răbdători. „Am tot așteptat aici să vină avionul și n-a venit" zice nemulțumit Ștefan cel mic, dar îi trece repede căci are a-mi arăta multe lucruri, care, de la înălțimea lui de 3 ani par la fel de minunate ca și de la înălțimea mea de 33. Numai centrul a rămas neschimbat. În rest blocuri noi, peste tot, străzi largi și drepte, spații tivite cu floare și frunză fragedă. Străbatem vechea Cale a Progresului, fostă mahala, din care au mai rămas doar cîteva cosmelii întîrziate, din ce în ce mai strînse înconjurate de macarale și ziduri noi. Ajungem în Cartierul de Vest, loc pe care credeam a-l cunoaște bine încă din adolescență dar, surpriză, nu mai este același. Alte blocuri, mult mai frumoase, au crescut parcă peste noapte, de-a lungul bulevardului care, în urmă cu cîțiva ani, era o simplă stradă, plină de hîrtoape. „Acolo stăm noi !" — îmi arată Ștefan 2 un bloc la care ajungem trecînd printr-un pasaj subteran. S-au mutat de curînd în apartamentul confortabil în care trăiesc bine și frumos. Seara, vine și Lena de la servici. Îi privesc pe cei trei blonzi cu ochii lor albaștri și mă bucur de ei și mă simt acasă.

EI VISEAZĂ ORAȘUL PE HÎRTIE

Dis de dimineață pornim cu toții la muncă. Ei pleacă la Centrul de Calcul, eu la Comitetul județean U.T.C. Aceeași stringere de inimă că nu voi avea timp să-mi întîlnesc vechile cunoștințe. Și totuși, chiar în biroul primului secretar, îl întîlnesc pe Mircea Ghiț, primul meu erou de reportaj din vremea cînd abia buchiseam secretele meseriei de gazetar. Era un băiat numai suflet, de o sinceritate copleșitoare, pus mereu pe fapte mari, mereu nemulțumit de ceea ce a reușit să facă. Asa este și acum, ca secretar cu probleme de propagandă la Comitetul județean U.T.C. Atita doar că nu mai poartă salopetă ci costum și cravată. Punem la punct, rapid, un „plan de bătaie" : „De altfel — îmi spune — puteți să vă documentați oriunde la noi. Peste tot sînt oameni de excepție, peste tot au avut loc transformări importante, peste tot puteți găsi rezultate remarcabile în muncă. Doar știți și dumneavoastră că bihoreanul e om harnic și serios. Chiar și un străin poate să-și dea seama numai privind cum a înflorit orașul nostru !". Are dreptate Mircea Ghiț, orașul a înflorit cu o putere copleșitoare, cît o primăvară de douăzeci de ani. E firesc atunci să vreau să-i cunosc pe cei care au plăsmuit într-o devenire această minunată zidire. Străbat din nou aleea cu castani bătrîni, traversez pasarela ale cărei linii fluide le-am văzut închegîndu-se odată cu reveriile mele de liceeană. La Centrul județean de proiectare o rog pe arh. Viorica Zărnescu, șefă de secție, să-mi înlesnească o întîlnire cu cîțiva tineri din colectivul pe care îl conduce. Ușa se deschide : „Dar tu ce faci aici ?" — mă întreabă Diana Stroia, de parcă nu ne-am fi despărțit în urmă cu 15 ani ci doar de acum o jumătate de oră. Diana era o eleva strălucită. Am învățat în clase paralele, la Liceul „Emanuil Gojdu". Ne înfiripeam des la redacția revistei școlii, „Țara viitorilor noștri", una din cele mai bune din țară la acea oră. „Mai desenezi, Diana ?". „Mai desenez, dar altceva". Între timp, sosesc ceilalți doi arhitecți, Daniela Marian și Dan Costa. Recapitulăm împreună ce au însemnat ultimii 20 de ani în devenirea orașului. Orădenii au beneficiat în aceste două decenii de peste 51 500 locuințe. Mai limpede : trei sferturi din populația Oradei locuiește în casă nouă, primitoare, frumoasă. O adevărată bucurie pe care n-o poți cuprinde decît fiind de față, văzînd. Organele de partid și de stat, constructorii și proiectanții și-au asumat cu însuflețire înfăptuirea indicațiilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu la vizitele întreprinse în municipiul Oradea : s-a conturat, astfel, intrarea dinspre Arad, se finalizează intrarea pe strada 6 Martie, care va fi în curînd o adevărată magistrală, în cartierul Nufărul se cristalizează una din cele mai frumoase intrări în oraș, o adevărată carte de vizită în fața zecilor de mii de oameni care sosesc la Băile Felix și 1 Mai. Noul centru civic și ansamblul de locuințe de pe strada Magheru conferă și ele o notă aparte zonelor centrale unde, cu migală și dragoste, au fost restaurate clădirile vechi, cu adînci semnificații istorice. Cei trei tineri arhitecți îmi povestesc despre împliniri și satisfacții, despre uriașa valoare care rămîne și care le poartă semnătura, despre împlinirea ta prin binele dăruit celorlalți. Și, mai presus de toate, visează, visează în continuare, traducînd pe hîrtie de calc ceea ce mîine va deveni o certitudine, un amănunt firesc. Diana Stroia îmi descrie peisajul aproape fantastic al Căii Clujului, așa cum apare în proiectul ei. Vorbește cu pasiune, pune suflet în tot ce spune : „Unde locuiești tu, Diana ?" „Ei, da, acolo pe Calea Clujului. Proiectul meu începe chiar de la blocul în care locuiesc. Știi, mă gîndesc că băiețelul meu se va bucura și el de patinoarul pe care l-am gîndit lîngă vechea cetate. Dar vreau să înțelegi că am lucrat cu aceeași dragoste la toate proiectele care mi-au fost încredințate. Și au fost multe. Chiar în primul an de stagiatură am fost numită șefă de proiect. A fost un gest de mare încredere pe care n-am voie să-l dezmint". Mă despart de cei trei tineri arhitecți cu gîndul că fiecare casă nouă ar trebui să poarte undeva o placă pe care să scrie : Costa, Stroia, Marian sau alt nume care să însemne că acolo, în locul acela, s-a mai împlinit un vis al cuiva.

A treia zi străbat din nou un cartier necunoscut mirosind încă a tencuială proaspătă. Traversez iarăși Crișul, de data aceasta pe o punte legănătoare. Peste cîțiva ani aici se va arcui cu siguranță un pod impunător și puntea va rămîne doar o amintire așa cum amintire a rămas și mahalaua cărutașilor care făcea faima rea a locului de pe celălalt mal. Acum s-a ridicat și aici un cartier nou, Iosia. În mijlocul lui, Sala Sporturilor și Casa de cultură a științei și tehnicii pentru tineret delimitează spațiul vast al unei viitoare esplanade cu spații verzi și locuri de odihnă. La abia trei ani de la tăierea panglicii inaugurale, lăcașul de cultură destinat tineretului orădean a devenit un adevărat nucleu al creativității, un spațiu în care cultura și știința se îmbină armonios oferind generoase posibilități de afirmare unui mare număr de tineri.

corneliu antim

DE-AȘ FI JUDECĂTOR DE PACE

1. (SEARA ÎN GRĂDINĂ)

Seara, în grădină,
cînd apele universului se limpezesc,
ca o insulă de napalm
se aprinde teama
și-n ritmurile inimii
însingerate oști se-ntețesc între timplele lumii.
Atunci, mîna ta plutește-nspre carbonizații
fluturi
ai întunericului
decupînd visul
ce, cu rotunde buze de căprioară,
din necuprinsele iezere ale păcii
ne soarbe chipul
de ostatici ai
speranței.

2. (O, NEMURITOARE MATERIE)

O, nemuritoare materie, desăvîrșirii hărăzită,
ce-n trupul planetei precum ciorchinii
gîndului
te desfeți în adierea luminii !
Pe-o nicovală de foc
singele tău clocotește sub monstruoase
unelte.
Gestul minuscul al arătătorului
balanța de cristal e liniștii o sfărîmă
sub ridul neguros al puterii dezlănțuite.
Și ghilotina de ghiață a neființei
străluce-atunci în prăvălire peste
prelunga-ți copilărie,
deprinsă cu larma catifelată
a jocului în iubitoare oaze.

3. (DE-AȘ FI JUDECĂTOR DE PACE)

De-aș fi judecător de pace,
sacrul trup al cuvintelor l-aș arde,
cenușa lui în plutire lăsînd-o să ne înunde
auzul
în înspăimîntătoarea tăcere ce ar urma...
Atunci,
fildeșul gîndului ar îmboboci în smolita apă
a memoriei,
precum, în sipetul lotusului,
mireasma eternității
la căpătîiul unui cîntec
ce se naște.

4. (CE-I PACEA ? – MĂ-NTREBI)

Ce-i pacea ? – mă-ntrebi, ca și cum
despovărați de privilegiul morții am fi
și nimeni n-ar mai potopi asupră-ne
acioale ploi ale-nvrăjbirii...
Ce-i pacea ? – mă-ntreb, de parcă
aș călători prin mine însumi
pînă ce astrele gîndului se sting
în neguroase galaxii.
Acolo unde tăcerea colindă
pe-un asin de fosfor
și fiecare sunet reverberat în spațiu
se cheamă pe sine, ca-ntr-o rugă,
fără de care ziua și noaptea
ar fi totuna.
Supremă împăcare a timpului
în noi, efemeride robite eternității
prin iubire.
Adică în basmul
ce mereu se naște,
ca un dar al firii
jertfit dăinuitoarei credințe
în sacra măreție a celuilalt.

5. (CEAS AL DĂRUIRII)

Ceas al dăruirii, numele tău e Fericire !
Cu setea mea te-ntimpin,
tu, apă primordială,
ce m-ai născut
abandonîndu-mă apoi durerii,
strălucirea și desfătătorul susur să-ți pot
prețui
cu-adevărat...
M-am întrupat din nestatornica-ți fire,
cît fără istov vrăjmășiile toate le-am zăgăzuit
între malurile tale,
ca-ntr-o singeroasă purificare.
Uneori, trimbița de-obsidian a triumfului
vibrează-n respirații, și-atunci, ca șoimul
exilat în vuitoarele spirale-ale vîntului,
adulmec înmiresmata cohortă a chemărilor,
ce, iată, în migratorul
anotimp al păcii se revarsă.

plastică

Un mare senior al culorii

Un colorist de elită în dialog cu realul, fiecare pînză divulgînd, în același timp, un mare desenator, se dovedește încă o dată, Benone Șuvăilă, în cele peste treizeci de lucrări expuse la *Simeza*. Temperament echilibrat de un calm-transilvan, însoțit de un spirit iscoditor, cu șevaletul între ceruri adînci și frunzișuri marine cu margini estompate și atmosferice, acest mare artist ne restituie o natură re-trăită afectiv și singular, restructurată printr-o poetică înțelegere, o lume solară, tonică mereu implicată prin valențele sale expresive în intimitatea actului de creație.

Artistul ne propune un univers propriu și prin el redefinirea conceptului de viață modernă în sfera frumosului, în care arta își are rolul esențial, nu numai ca o nevoie omenească de satisfacție estetică, ci prin modul în care comunică semnificația peisajului, stîrnind puternice sentimente și convingeri de o reală intensitate, mai degrabă în planul conștiinței. În permanență asistăm la un schimb vital între artist și opera sa ; un semn că un mare creator, chiar pradă semnelor de întrebare, acționează pozitiv relegîndu-se de cele mai nobile tradiții în arta peisajului. Adesea formele sînt ambigue, eterizate, alteori net diferențiate, lăsînd liniilor să sugereze mișcarea, adîncimea ; din această atitudine este foarte greu de precizat unde își încheie viața o formă și unde învie alta, învecinată. Marginile *marinelor* lui Benone Șuvăilă sînt părelnice, vag definite la limitele frontierei cromatice coerente. Priviți în acest sens *Marea la Mangalia, Muzeul pipelor, Valea Nucarilor* ori peisajele din Cîmpina ori de pe valea Ialomiței.

Pictorul își construiește o ordine plastică proprie printr-o logică afectivă preluînd datele esențiale, de o ciudată expresivitate, din real și convertindu-le în cîmpul pictural unitar al ideilor sale. Valurile mării prin pasta groasă, saturată, ies în relief în contrast cu ariile de culoare netedă, norii se rup ușor prin detalii puternic focalizate lăsînd ochiului o vie senzație a mișcării.

Uneori, mai ales în superbele naturi moarte ori în flori (*Glastră cu anemone, Natură cu ulcior și rișniță, Natură statică, Rișniță cu păpădii, Anemone tîrzii*) pînza pare a se deschide prin tușe individuale bine precizate, urcă apoi în grupaje tonale organizînd, în cele din urmă, un spațiu cromatic de excepție. Un tablou ca *Natură cu ulcior și rișniță* se încarcă de sensuri simbolice, acele patru tărtăcuțe prin mărime, forme, culoare și încadrare în planul vizual devin personaje umane. Un blînd dialog cu civilizația casnică definind generațiile într-o familie.

Albastruri rare și violeturi neîntîlnite, griuri și oranjuri, verde crud și verde pal participă la geneza unei lumi plastice, devin metafore în sine și concomitent mesajul de sănătate al nucilor în ochii acestui mare stăpîn pe valoarea culorii, care poartă numele de Benone Șuvăilă ; seniorul care se înfruptă din transparențe și grunduri albe-gri cu efecte optice, generînd subtile jocuri de umbre în cîmpurile sale cromatice și o luminozitate pe măsura forței lui sufletești.

Pictor de certă valoare pentru care realul este cel firesc potențat și selectat cu har, restituirea frumosului din natură fiindu-i ținta și în serviciul căreia așează rafinamentul și impecabilul său instinct plastic.

Ion Iuga

muzică

Muzică de cameră

Dintre formațiile camerale românești, cele de calitate sînt totuși puține. Începem astfel această cronică nu pentru a continua apoi banal prin enunțul că trioul „Romantica" este un ansamblu de valoare, ci pentru a sublinia faptul că valoarea acestei interesante formații, alcătuită din George Dima (vioară), Ștefan Gheorghiu (violă) și Constantin Gheorghiu-Holban (violoncel), reiese atît din calitatea interpretării — în primul rînd, bineînțeles — dar și din știința de a-și călăuzi astfel opțiunile repertoriale încît concertele sale să se structureze după liniile de forță ale marelui repertoriu de gen. Îndeosebi ultimele concerte pot întări această afirmație prin prezentarea unor valoroase pagini camerale, fie pentru trio, fie pentru o componență înglobînd, cel mai adesea ca nucleu, trioul de coarde, pagini incluse în prezentarea unor integrale ale creației pentru aceste tipuri de ansamblu ale unor mari compozitori clasici sau romantici.

Recent, în sala mare a Ateneului, am ascultat un remarcabil program cameral : **Cvartetul cu pian nr. 1 op. 25** de Brahms, **Cvintet de coarde** de Fernando Grillo și **Cvintetul op. 114 „Păstrăvul"** de Schubert, program la care au colaborat, alături de violonista Raluca Voicu, din orchestra filarmonicii, pianistul Dan Grigore și contrabasistul italian Fernando Grillo. Să începem, „ospitalieri", cu lucrarea instrumentistului-oaspete. **Cvintetul de coarde** este o partitură înscriindu-se stilistic, după părerea mea, în curentul post-serialist ; scriitura este deosebit de limpede, „aerisită" am putea spune făcînd referire la netele departajări ale secțiunilor largi ale partiturii. Cu aceasta, autorul ocolește inconvenientele majorității partiturilor post-seriale : extragerea aritmetică a tuturor elementelor muzicale conduce frecvent la o monocromie indezirabilă, aici însă depășită printr-un travaliu atent asupra contrastelor. Cu alte cuvinte, autorul nu urmărește o deducere absolută a tuturor elementelor dintr-un principiu generator ci lasă loc liber unei gîndiri de tip tradițional, concepînd lucrarea muzicală dintr-un unghi de vedere căruia dramaturgia nu îi este complet străină. În privința interpretării, nu mai insistăm aici asupra valențelor artei lui Dan Grigore și Fernando Grillo ; acesta este un subiect des prezent în paginile cronicilor muzicale și este firesc să fie așa deoarece avem de a face cu instrumentiști care au atins deja culmile consacrării. Să ne reîntoarcem deci la trioul „Romantica". George Dima este un interpret care își construiește cu grijă frazarea : naturalețea pare a fi aici cuvîntul cel mai potrivit, cărula îi este semnificativ de adăugat cuvîntul „căldură" referitor la calitatea timbrului ; în același timp, rolul de vioară primă impune anumite responsabilități în cadrul formației, responsabilități muzicale pe care George Dima le duce la bun sfîrșit cu o claritate de concepție mărturisind muzicianul autentic. Violoncelistul Constantin Gheorghiu-Holban se distinge printr-un ton plăcut, nu foarte amplu însă bine timbrat, printr-o acuratețe ritmică deosebită în privința susținerii unei partituri — cea a basului — de maximă importanță. Atunci cînd autorul îi încredințează momente puse în relief, Constantin Gheorghiu-Holban face dovada unor reale aptitudini solistice (i-am putea reproșa însă uneori acurateței intonației). Am lăsat intenționat la urmă meritele violistului Ștefan Gheorghiu întrucît aprecierile de aici se vor referi și la un recent recital al său, tot în sala mare a filarmonicii, cuprins în integrala sonatelor pentru violă și orgă de Bach, la orgă, Nicolae Licaret. Ștefan Gheorghiu este întrucîtva o personalitate „duală" : împrumută la fel de bine rolul minor al violei de acompaniament și pe cel al violei în ipostază solistică. O înțelegere adecvată a specificului muzicii de cameră permite aceasta, la care adăugăm calități interpretative (timbru plăcut, susținere a frazelor, velocitate, pertinență ritmică) evidente.

Viorel Crețu

FIGURI CULTURALE

Un apostol al regenerării

Un cărturar uitat, pe nedrept uitat, fie și numai pentru că lui i-a dedicat Eminescu știutele versuri, e filologul Aron Pumnul, de la a cărui naștere s-au împlinit la 27 noiembrie 1985, 160 de ani. Profesor la Blaj, participant la revoluția de la 1848, apoi dascăl de aleasă vocație la gimnaziul cernăuțean, el s-a dedicat, ca și alți câuzași, ridicării poporului prin școală, înțelegînd că soarta acestuia depindea în bună măsură de capacitatea de a se instrui și lumina, astfel ca la momentul oportun să poată folosi împrejurările spre a-și ameliora condiția. Avram Iancu era convins că drepturile nației vor fi cel mai bine sprijinite în viitor prin învățătură și mai ales pe tărîm juridic, motiv pentru care și-a testat puțina lui avere pentru crearea unei „Academii de drept". Mai tot entuziasmul pașoptiștilor a fost transferat, după înfrîngerea revoluției, pe tărîmul școlii. Un I. Maiorescu, un Eftimie Murgu, un F. Aaron, un A. T. Laurian și alții au făcut la fel, urmînd parcă îndemnul străvechi care echivala „cartea" cu „partea", atribuindu-i un înțeles juridic. Dar la fel procedase Bălcescu, ca iuncăr, atunci cînd s-a apucat să-i învețe pe ostași cititul, istoria, geografia, convins că viitorul țării depindea în același timp de armată (ca sursă de putere) și de școală. Aron Pumnul, pașoptistul care în marele său entuziasm a crezut că poate înjgheba o ortografie proprie, menită să amintească oricui latinitatea limbii noastre, să întrețină flama patriotică și să sprijine astfel regenerarea neamului. Ajuns la Cernăuți, ca întîi profesor de română în Bucovina anexată de Habsburgi, catedra lui a devenit, după o apreciere contemporană, un „paladiu al științei naționale", o vatră a iubirii de patrie și de cultură românească. Fiu de țăran sărac din Cuciulata Făgărașului, a învățat cu mare sîrguință la Odorhei, Blaj și Cluj, într-o asceză cărturărească greu de închipuit astăzi. „Minca numai pîne sacă si bea apă rece ; (...) dormea pe pămîntul gol numai cu mîna sub cap ; (...) noaptea, în lipsă de luminare, învăța sau la focul din vatră sau la lumina lunii și în lipsă de hîrtie și de tăblițe se esercita în comput și geometrie scriind pe arina Tîrnavelor", cum mărturisea unul dintre discipolii săi bucovineni, I. G. Sbiera, ale cărui însemnări dau seama îndeosebi despre activitatea cernăuțeană a cărturarului. Deși studiase teologia la Viena, A. Pumnul a manifestat, ca mai toată generația lui, un interes aparte pentru istoria națională, preocupîndu-se mai cu seamă de etnogeneză și de istoria culturii noastre. Profesor de filosofie la Blaj, el a scos, împreună cu T. Cipariu, **Organul luminării,** publicație semnificativă pentru spiritul său „latinist", ca și pentru ascendența iluministă de la care se revendica. În corifeii Școlii ardelene, împătimitul cărturar aflase nu numai o erudiție militantă, dar și puncte de sprijin pentru un program politic care avea să se explicitеze curînd, cu ocazia revoluției. Aron Pumnul e cel care a redactat, împreună cu Avram Iancu și Al. Papiu-Ilarian, proclamația prin care s-a convocat Adunarea preliminară de la Blaj, cea care a pregătit marea Adunare de pe Cîmpia Libertății. Membru în Comitetul Permanent de la Sibiu, el a fost urmărit, persecutat, condamnat la moarte și constrîns să caute refugiu în capitala munteană, unde a participat la revoluție, fiind chiar unul dintre comisarii poporului, apoi la Cernăuți, ca oaspete al familiei Hurmuzaki, unde a contribuit la tipărirea gazetei **Bucovina.** Curînd, i s-a încredințat întîia catedră de limba română de la gimnaziul local, catedră cu care s-a identificat pînă la stingerea sa din viață, în 1866, devotîndu-se școlii și culturii naționale, publicînd scrieri didactice și veghind la îndrumarea multor tineri, între care cel ce avea să fie Luceafărul, mihnitul luceafăr al literaturii noastre : Mihai Eminescu. Lui îi datorăm o gramatică a limbii române (1864) și acea antologie de texte în care generații de-a rîndul au aflat o bună sursă de educație patriotică, acel **Lepturariu românesc** (6 vol., 1862—1865) în care eruditul compulsa texte din toți „scriptorii" noștri, punîndu-le la îndemîna tuturor. Adept al purismului ortografic, el a militat pentru eliminarea din limbă a oricăror influențe străine, ajungînd la soluții inaplicabile. Lingvistul e desigur depășit astăzi. Ceea ce rămîne de la cărturar e însă spiritul său patriotic, exemplul său de dăruire necondiționată, „arderea-de-tot" în numele ideii naționale. Pilda învățătorului, în tinda căruia s-a adăpostit un timp și Eminescu, la 1865, e una din acelea care înfruntă veacul, aruncă o punte vie în fiece nouă generație și asigură perenitatea unui mesaj. Elogiul superlativ pe care poetul i-l făcea, un an mai tîrziu, cu ocazia morții, nu se adresa atît erudiției filologice, mare și aceasta, cît învățătorului, în sens antic, care fusese Aron Pumnul. Este imaginea pe care a preluat-o și posteritatea, uitînd pe nedrept **Lepturariul** și celelalte scrieri, pentru a reține efigia pedagogului devotat școlii, dispus la orice sacrificiu pentru a-i asigura progresul, fiindcă știa, cum a și spus-o, că „omul învață, adecă-și luminează mintea și-și nobilează inima și simțămîntul numai în școală". Desigur, trebuie să observăm ; nu numai în școală, dar școala rămîne instituția cea mai de seamă pe care un popor își poate rezema speranțele de mai bine. În școală se formează deopotrivă mintea și inima tineretului, bunuri mai presus de materie, fiindcă — o spunea chiar A. Pumnul — „altarele de piatră, de marmură și de altă materie le poate nemici într-o clipă furia elementelor naturii, însă inimile junilor români viează în etern, precum viează și natura însăși". Care dascăl s-a rostit mai generos și mai plin de dragoste cu privire la obiectul pedagogiei sale ? Sub acest unghi, Aron Pumnul va constitui mereu o sursă de reconfort spiritual și un exemplu de urmat în lumea școlii, a învățămîntului de orice treaptă, a îndrumării paideice a națiunii însăși.

Al. Zub

Benone Șuvăilă : „Peisaj"

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Anii șaizeci : președintele Zaharia Stancu, însoțit de Radu Boureanu, Laurențiu Fulga, Virgil Teodorescu, Galfalvi Zsolt

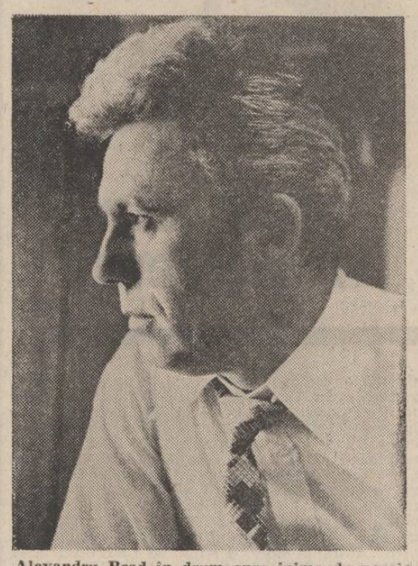

Alexandru Brad în drum spre inima de poezie a Transilvaniei

Poetul Mihai Cruceanu

Dreptul la un destin literar

Urmare din pag 1

dă un mare examen, tocmai acum, tocmai în acești ani. Istoria dă iama prin personalitatea sa atît de milenară, atît de bine potrivită pe munci și zile, atît de cîmpenească, de ocrotită de cer, de anotimpuri și soare. Țăranul se răsucește în istorie și nu cred că nu va ieși învingător. Sînt niște rațiuni simple aici și a ne întreba de ce, a ne întreba într-o frază sau două sau cincizeci și nouă este, cumva, un nonsens. Literatura, însă, se poate mișca în întreaga varietate de răspunsuri și situații, poate încerca toată gama de întrebări. Sînt lucruri răsștiute, bineînțeles, dar duși de valurile modei și nu de cele din urmă ale unei sau unor anumite comportamente intelectuale și conjuncturi uităm și de... țărani. Mai mult, considerăm tema definitiv ieșită din uz. Așa cum se consideră și prin alte părți, pe aiurea. Mă încăpățînez să cred că literatura română mai are de spus multe în chestiunea țăranilor, dacă nu cumva problema asta fiind, în continuare, chiar una dintre șansele ei. Cum a fost și pînă acum. Puține romane de referință știu, din literatura română, care să nu fie „contaminate" cu țărani. Au ei țăranii, o forță și un rost anume, gospodăresc, și în literatură, la noi și poate și la alții. Zic „și la alții" pentru că și prin alte părți tema reciștigă teren. Țăranii de azi, noi îi avem, sînt niște milioane dacă ne-am uita în ochii limpezi ai statisticii, reprezintă o realitate tulburătoare. Asupra acestei realități îmi place să mă aplec. Sentimental și lucid, amuzat și interesat, cu dragoste și, cu atîta cît se poate, și cred că se poate, comprehensiune. Vreau să cred că voi reuși, e un orgoliu, dar și o datorie morală, sînt fiu de țărani, că voi reuși să atest existența și continuitatea țăranilor și în literatura noastră. Și astăzi țăranii au acest drept, dreptul de a fi în cîmpul literaturii, și în cîmpul literaturii. Am spus, sînt mai interesanți ca oricînd, mai vitali, deși, de departe, mulți au aruncat asupra lor plasa unor mentalități. Am trecut de maratonul industrializării, apele și-au intrat în altă matcă, se produce o reașezare, o finisare de conștiințe și profesii, se petrece un salt calitativ fără-ndoială. Spectacolul realităților României de azi, al proceselor sociale, economice, chiar și sentimentale este copleșitor. De ce s-ar crede că țăranul s-ar lăsa învins, că ar sta cu mîinile încrucișate ? N-a făcut-o niciodată și nu o va face nici acum. Trebuie să fim convinși de asta, eu unul tocmai de asta, și de asta, scriu despre țărani, din încredere că dialogul lor cu istoria a început cu zece mii de ani în urmă, că dialogul lor cu literatura, început prin Hesiod, nu s-a încheiat. Că țăranii ies și vor ieși din nou pe terasa literaturii. Încerc deci ruralul, atît ca sentiment și ipostază istorică, nici nu se poate altfel, cît și ca stil de viață, ca șansă de viață și ca șansă de a fi în literatură. Cred că țăranul are drept în literatură, și l-a cucerit ! așa cum are drept dragostea. Din această convingere am publicat, la Editura „Eminescu", romanul „Țăranii de platină" și volumul de reportaje „Numele tău, Ioane". În „Țăranii de platină" încerc radiografia unui sentiment ajuns pînă în ziua de azi — iubirea țăranului față de pămînt, mișcarea acestui sentiment în condițiile unei societăți dominate de industrie și de comportamente industrial-urbane. Legată de acest milenar și tulburător sentiment e problema capacității clasei țărănești de a traversa, integrîndu-se în anumite forme, epoca de invazie tehnică, și de a rămîne constantă în datele esențiale. Nici vorbă despre tipul de țăran „mistocar", ciufut, acrit sau violent. Eu caut să echilibrez imaginea țăranului și cred că realitatea de azi mă ajută cu prisosință. Satul, vedeți, nu mai e o enclavă în care trăiau ecouri dinspre o lume dezlănțuită, ci e, cu oamenii pe care îi are, în firească armonie sau gîlceavă cu lumea, cu împrejurimile. Încă un argument că țăranii trebuie și pot să-și continue destinul literar, că sînt un argument pentru literatura română, alături de celelalte, normal. Cine n-ar vrea să scrie o carte cum e „Ion" sau cum e „Moromeții", ca să dau numai două exemple. Eroi țărani, povești despre lume țărănească. Lume care va mai genera povești chiar și din banalele motive că nici vînul, nici grîul, nici brînza de oi făcută din lapte muls pe dinapoi (s-a supărat cineva pe expresia asta !) nu se vor face, totuși, niciînd folosind numai mașini programate. Întotdeauna va trebui să existe un om sau mai mulți capabili să se arunce în arșița cîmpiei, să-și poarte mîinile aspre și cu bătături, să ducă vita la staul sau să privească cerul într-o clipă de răgaz. Uite-așa, pentru că modelul supertehnicizat, s-a dovedit, nu poate fi tot viitorul omului, pentru că omul rămîne în dialog cu natura, direct și tocmai atunci, așa mi se pare, este mai el însuși ca niciodată, este mai aproape de el însuși, de firescul său. Țăranii de azi, pe ei îi cunosc și pe ei încerc să-i cunosc, și tot cu ei încerc să intru în literatură. Nu-i nimic nou aici, așa este. Sînt milioane de oameni anonimi ce trăiesc o viață ce se schimbă, și ei sînt uluiți nu de puține ori, dar, nu mă indoiesc, găsesc resurse pentru a-și păstra identitatea. Subliniez, niciodată, niciodată de cînd se știu, țăranii nu au fost atît de puternic implicați în fenomenul istoric. Și tocmai de asta sentimentele, trăirile lor, mai ales trăirile lor — capitol ce mă interesează în cel mai înalt grad — sînt foarte puternice, și apare, nu de puține ori, chiar evaziunea, e doar un proces, un proces cu mii și milioane de conștiințe dintr-o lume spirituală străveche. Nu spun nimic nou nici aici, țăranii de azi au de-a face tot cu dragostea, cu pămîntul, cu binele și răul, cu viața într-o varietate nemaiîntîlnită, cu iluzii și deziluzii, se produce chiar un fenomen de restructurare sentimentală. Nu-mi stă nicicum la îndemînă să las neconsemnată această lume. E o șansă pentru a merge, scriind, pe un drum viu, deloc lin, pasionant adesea, o necontenită experiență personală, o excursie afectivă teribilă, un dialog moral întotdeauna demn de luare-aminte. Cu puterea și talentul, atît cît le am, scriu despre lumea țăranilor de azi. Din dragoste și datorie morală, din convingere și din faptul că mi-e tema cea mai apropiată, din nevoie de sinceritate dar și din responsabilitate, scriu despre țărani. Scriu și pentru că țăranii au fost o tradiție în literatura română, pentru că prin ei literatura română s-a făcut mai frumoasă și mai puternică, scriu pentru că această minunată tradiție trebuie continuată, continuată atîta timp cît obiectul și subiectul există ca realitate vie, dinamică, uimitoare. Scriu cu încredere, cu deplină răbdare, hai să-i zicem răbdare țărănească. Și aș minți dacă aș spune că-i vreodată prea ușor. Dar n-am să cred că nu pot să cred că literatura română ar putea fi mai puțin actuală dacă se scrie în ea și despre țărani, țăranii de azi.

De veghe la lumina cărții

Urmare din pag. 1

și el de mari colecții și exemplare rarisime. Cu daniile acestor ctitori, cu silința altor devotați, acest așezămînt buzoian a devenit nu numai un avanpost al instrucției (cu 12 000 de cititori ce împrumută aproape 300 000 de cărți pe an), dar și un lăcaș de cultură „materializată", un muzeu viu al cărții. Căci aici sînt cu evlavie păstrate și îmbogățite un fond de aur (cuprinzînd vechi bucoavne românești ca și un Elucidarius poeticus tipărit la Veneția în 1548, tot din același timp datînd un bestseller al lui Domenichi Lodovico), un fond buzoian (cu mai bine de două mii de cărți) și o puzderie de bibliografii de fișe și studii, de buletine de informare pentru publicul din Buzău, privilegiat să aibă acasă la el o atît de complexă și de dinamică instituție culturală. Aproape toate aceste piese și colecții sînt strînse și introduse în circuitul de valori prin rîvna directorului, de ale cărui strădanii se leagă și mutarea recentă a Bibliotecii județene într-una din cele mai frumoase clădiri din municipiu, o construcție monumentală de la începutul secolului. Astfel visul cu care a plecat la drum în urmă cu ani un tînăr bibliotecar a căpătat prin neostoit travaliu, prin dăruire, combustibil de nedezmințită izbîndă în orice îndeletnicire, o formă concretă, reală și nu doar metaforică : biblioteca — un templu al cărții.

Și întocmai cum proceda la începuturi în modesta lui bibliotecă raională, acum, la alt nivel, ajutat de oamenii de ispravă ce-i constituie colectivul de lucru, Oproescu rămîne același neostenit propagandist al cărții, același activist al culturii, continuînd să organizeze acțiunile sale de mare interes public dintre care cunoscute în lumea scrisului prin frecvență și desfășurare de nerepros sînt cele subsumate „Salonului literar". Pe aici s-au perindat sute de minuitori ai condeiului și între ei mai toți scriitorii de seamă de astăzi, cu toții impresionați de arderea de tot a acestui om pentru carte, pentru lumina ei.

Omul și stilul

Urmare din pag 1

și din problematică, iubirea bărbat-femeie un motiv frecventat de Toiu. Și-atît ajunge să nu ne mire că deși efectul unei crize, scrisă aproape concomitent cu evenimentul pe care scriitorul, însuși, l-a traversat, cartea vine în prelungirea celeilalte, inclusă parcă, unui program prestabilit. Tot de un însoțitor e vorba și în **Obligado,** nu abstract ca în romanul omonim, ci întrupat de data asta în femeia iubită, soata. Același fatum imparabil pare să anticipeze toate prevederile, impresia cristalizează că împrejurările aleg lăsînd omul descumpănit între adevărul greu de devoalat și sentimentul supus expirării. Din refuzul de a pierde „trecutul memorat" latifundia lui, 'nainte de orice, afectivă, nu o impersonală no man's land, s-a născut, fără îndoială, **Obligado,** dar paralel a funcționat și intuiția că achizițiile de viață trebuie neapărat și serios machiate, făcute „artiste", ca să îl ia pe cititor cu ele : plus capcanele marei-teme-mici, dragostea, îl duc pe scriitor să devieze vectorul pe problema adevărului, așează, chiar, cartea sub genericul „O, dragoste, îngăduie să fim cinstiți".

Numai că, din adevărurile dragostei, clar-obscur, fugă-rimanență, credință-necredință, între ce îi e dat ei să mîie, pe care poposește autorul ? Pe ultimul, îngreunîndu-și cît se poate sarcina încă de la **Însoțitorul** cînd tatonase acolo un sens și-o boltă mai cuprinzătoare iubirii. Dacă adevărată e nepăsarea Cerului, sugera cu acea ocazie, ca mulți alții, C. Toiu de ce tot pe atît n-ar fi că EL nu e de aflat fără ochii noștri care Îl răsfrîng, inventă, adoră, desfid ? Credința configura un model relațional între om și acel Cineva ce numai el poate fi, OMUL și se edifică doar sub raport valoric UMAN fără să afirme o instanță superioară.

Cum, însă, între bărbat-femeie mai tare ca în oricare altă formă a ei, iubirii pare să îi fie infiltrată plasmatic instabilitatea iar aceasta aduce în corolar vinovăția (măcar și pe motivul că pusă sub interdicția zeie, cutezanța oamenilor de a se iubi prea mult se cheamă păcat) dialogul despre iubire nu se sustine decît ca unul de morală.

Nici în **Însoțitorul** autorul nu se putuse „sustrage" moralei cărții ca și personajul său, căruia îi încurbase și dilemele și vrînd-nevrînd, ceva din firea sa. Un puritan înclinai să-l vezi acolo, disimulat, tînjind după un strop de zbenguială „cine nu vrea să violeze un pic ?" și o așchie de demonie „azvirli cu plăcere și cu o întîrziere diabolică"...

În **Obligado,** personajul Barto Boldei supralicitează, trece fără echivoc la gestul eroic de „despuiere", scontînd exorcizarea răului prin spovedanie și ia asupră-și cu nobilă, orgolioasă vrere, toată vina. Dar prin felul cum îmbrățișează cu prea spornice detalii, un libido lung și mărunt — literar vorbind — timbrul grav al romanului e neutralizat treptat de picanterie și adeziunea noastră slăbește.

Ne oprim în adevărul cel mai mișcător către care a plutit **Obligado :** doi oameni, bărbat-femeie, înscriu cu secunda simultană a existenței lor o elipsă comună și atît are ea a străluci cît sunt INSOȚIȚI în iubire. Despărțirea o curmă iar „locul", numit **Obligado,** rămîne „locul" numit Soledad.

Constantin Toiu, un scriitor care urmîndu-și pretutindeni „dictaturile" nu se poate despovăra de sine.

Realitatea ca experiență

Urmare din pag 1

scriem, textul se „citește", pentru întîia oară, în forul interior al autorului, acolo se rostește în premieră, mult înainte de a vedea lumina tiparului și lumina ochilor lectorului. Fără doar și poate, ca scriitori facem parte dintr-o „constelație de factori", prin multiple vase comunicante sorbim din realitate „apa vie", adevărată, a faptelor de viață și, după ce am decantat-o prin filtre greu de definit, aproape mirifice, iată înapoind-o în fond celor despre care scriem, determinîndu-i să devină, de astă dată, cititorii propriilor acțiuni. Astfel stînd lucrurile — și așa stau ! — cum să ne mai mulțumim, într-un agitat sfîrșit de veac și mileniu, cu accesoriile banale, cu o lavalieră, cu o pelerină somptuoasă, cu o pălărie amplă, pentru a ne marca profesiunea, pentru a ne distinge în public ? Și cum să mai credem noi, generațiile confruntate zilnic cu un veritabil „potop informațional", în trăinicia „turnului de fildeș", în iluzia că așa, în izolare, în meditație anodină, ne-am putea păstra sensibilitatea, ferind-o de șocurile existenței curente. Globul — datorită exploziei științifico-tehnice — a devenit... un sat ceva mai mare. Din „satul" acesta facem parte cu toții, pămîntenii. Restul nu-i decît deșertăciune și fals complex de... superioritate.

Cultivînd un gen care, de la sine parcă, te obligă la neîntrerupta cunoaștere a mișcărilor exterioare și interioare ale semenilor noștri, **literatura-document,** m-am pomenit adeseori confruntat cu împrejurări complexe și uimitoare, în oglindirea cărora autorul este, de regulă, literalmente somat de către propria-i conștiință artistică, moral-etică, de suprema instanță a Supra-Eului, să pledeze întotdeauna pentru adevărul de substanță, pentru descifrarea cauzelor care înscriu personajele literaturii-document (cu corespondențe în realitate) pe o traiectorie sau alta, purtîndu-le spre un deznodămînt sau altul. De fapt, realitatea — cu uriașa ei forță de atracție — te captivează și te constrînge să ții seamă de adevărul de viață, să iei poziție limpede, să te angajezi plenar față de cititor, să te situezi într-o asemenea perspectivă social-istorică, încît să deslușești liniile de perspectivă care duc înainte și înapoi în timp și spațiu. Într-un cuvînt, prin scris, să militezi pentru mai binele tuturor ! Dacă reușești asemenea lucru prin scrisul tău, poți aștepta încrezător roadele creației proprii, cu rezonanță în conștiința celorlalți.

Am întocmit, de cînd scriu, nenumărate „dosare de existență", străduindu-mă, tocmai, să atrag atenția asupra dramatismului real și imediat al vieții ; la urma urmei, pînă și ficțiunea simte nevoia, cînd și cînd, de o reimprospătare a substanței sale, cu ajutorul covîrșitoarei puteri a „documentului" semnificativ. Părăsind în mod deliberat ficțiunea (fără vreo intenție de frondă sau gest spectaculos), poți descompune și apoi recompune, reorchestra, un material de viață imens, expresiv, fremătînd de adevăr, autentice „mostre" de... romane trăite. La prima vedere, s-ar părea că-i vorba de o literatură care neagă, tocmai, literatura ?! Firește, inexact : dacă literatura de ficțiune, beletristica în speță, înrîurește substanțial lectorul pe toate căile acestuia de comunicare cu textul, atunci de ce literatura-document, prin rezonanța deosebită pe care o are în conștiința și sensibilitatea cititorului, n-ar fi... literatură ? Poate că neclaritatea rezidă și din faptul că, de obicei, autorul de literatură-document acceptă, cu pasiune și devotament, să nu se arate în bătaia reflectoarelor rampei, ci, deloc prea modest, însă suficient de abil, rămîne voluntar în culise, regizînd anonim întreaga desfășurare a „dramei". Așadar, în măsura în care există, într-o scriere de un fel sau altul, ceea ce se numește „tensiunea estetică", există și procesul dialectic al influențării reciproce : între viitorul cititor — om al prezentului — îl influențează pe scriitor, apoi, scriitorul — om al aceluiași prezent — îl influențează pe eroul său devenit cititor (infinit mai subtil procesul decît această „reducție" necesară). Oricum, cuplul cititor-scriitor este comparabil cu un sistem de oglinzi paralele, îngăduindu-ți să vezi cît mai în profunzime...

În climatul instaurat de la Congresul al IX-lea al partidului încoace, opțiunile noastre au dobîndit un suport de o aleasă vigoare, o tridimensionalitate normală — trecut-prezent-viitor ; paginile scrise și tipărite depășesc astfel, inevitabil, momentul în sine (moment „în sine" nici nu există, orice act uman poartă un triplu semn temporal). Recîștigîndu-ne istoria, fructificînd-o, extrăgîndu-i învățămintele și preamărindu-i jertfele, am obținut și o viziune mai completă, derivată, amplă, deci istorică, asupra prezentului și viitorului. Relieful dobîndit de evenimente își găsește corespondențe inspirate în scrieri. Giganticele șantiere naționale, localitățile îmbogățite, înfrumusețate, locurile bătăliilor de odinioară — toate au fost bătute cu pasul și captate cu sufletul, pentru a deveni literă scrisă, literă tipărită, ancoră pentru memoria afectivă a contemporanilor și urmașilor. Opțiunea certă poate fi exprimată în formula : **„Creație** egal **angajare".**

Iubirea, înțelegere universală

Urmare din pag 1

la temelia făpturii vii și a cosmosului cultural se află „viața nealterată" a înaintașilor. Istoria ca jertfelnic poartă această ereditate și blagianul schimb de taine cu strămoșii află în pelerinul însetat (dar nepribeag) cutia de rezonanță pentru „bronzul sunător" al istoriei. Logosul sfînt e țința acestei conștiințe direcționate etic, aspirînd la puritate, iubire și milostivenie. Ioan Alexandru trăiește în vecinătatea superbiei noiciste, pentru care a fi înseamnă a trăi cultural. Pasiunea studioasă a poetului, îmbrățișînd texte vechi și lectura „izvoarelor", se răsfrînge în lirica sa. Permeat de rusticitate, Ioan Alexandru elogiază de fapt cultura țărănească : eroismul culturii noastre este **eroismul omeniei,** mereu biruitoare în luptă cu toate vitregiile. Gîndirea și simțirea poetului poartă o tragică seninătate ; Poetul și Pustia „pururi frați" se caută pentru a se despărți. Înstrăinarea de primordialitate întreține nesecreta aspirație a recuperării ei, în drum spre Ființă, spre eternitatea esenței ; adică spre regăsirea de sine, trecînd vămile înstrăinării, plonjînd în atemporalitate.

Benone Șuvăilă : „Peisaj la Moreni"

Atracția teluricului, descoperirea uimită a lumii, conștiința propriei damnări năsteau învolburări ; suferința de a fi, asumarea unei dinamici cosmice într-un spectacol expresionist îl smulg pe poet din contingent. El aspiră spre absolut, dorind a atinge un adînc esențial ; el se pregătește pentru revelarea unui adevăr de natură pur spirituală. Primul Alexandru era de un energetism eruptiv ; actualul Ioan Alexandru este consecința dorinței de asceză. Efortul este programatic. Poetul scrie „pe lumină cu lumină", regresează spre Pustie purtat de setea de mîntuire, cultivă o lirică îmbolnăvită de livresc și, în același timp, de o mare simplitate, cu o coloratură mitologică. Tonul celebrator servește acestor iluminări : totul se transfigurează (spiritualizează), ascensiunea spre spiritual conferă apocalipticei poezii de altădată cucernicie și blîndețe. O predică smerită se înalță din zicerile poetului eliberat de angoase, împăcat cu toate : „Și vremea / ne face una cu pămîntul".

Inclinația angelică l-a condus spre acest monotematism, degajînd o viziune idilică. El nu este mistic, ci idilic (chiar la modul tradiționalist). Iubirea este pentru Ioan Alexandru „dogma care nu se discută". Poetul, profet și preot, înalță cîntări apologetice și îndemnuri moralizatoare. Focul mistuitor al logosului lucrează purificator. **Imnele** sale, o ofrandă adusă toposului sacru al Patriei, sînt și corp de învățături. Poetul își expune credința într-un săvîrșirea binelui, acest gînd luminos fiind sustras perisabilității : „Eu iubesc și-ncep a-nveșnici". Totul dispare în istorie, am putea zice urmîndu-l pe Pârvan. Ioan Alexandru intervine corectiv.

A fi poet înseamnă pentru Alexandru a te consacra celei mai primejdioase ocupații. Revelind omenescul, poetul este un „pîndar al sufletului". Făcînd din iubire axa lumii, programul imnografului vrea să ofere cuvintelor puterea lor de altădată, extaza „creștinismului cosmic" (M. Eliade). Imnul, cîndva cu un sens strict teologic devine meditație ; el permite retrăirea prin reamintire. O retrăire simpatetică mirosind a veșnicie într-un tablou agrest scăldat în lumina mito-istoriei, în care imaginea Învierii se laicizează. Avînd punct de plecare în poezia bizantină, arhaizantul imnograf poartă sărbătoarea în cuvînt. Imnele lui Alexandru transportă spre noi motive mitice și istorice, aduc o undă de prospețime și mîngîie duios un teritoriu liric asaltat acum de moda depoetizării.

Faptele lăudate se adună în aceste Scripturi ale neamului, aflate în vecinătatea „teologiei populare" ; adică în vecinătatea limbajului mistic. Mulți au și văzut în Alexandru un ortodoxist, poate și pentru că smerenia ar fi o virtute ortodoxă prin excelență. Cîndva, Keyserling vroia să spulbere „prejudecata" originii noastre latine, găsind că spiritualitatea românească e capabilă de misionarism religios : prin ea bizantinismul ar renaște.

Poetul expansiv, plin de elanuri vitaliste, a devenit un confesiv, căutînd absolutul în ordine etică și estetică : aspirînd adică la puritate și triumful logosului. Dar structura sa antinomică, obsedată de conștiința imperfecțiunii nu poate reprima „vocea interioară" ; tot așa cum „revolta" ereditații spirituale, oricîte eforturi depun unii, nu poate fi anulată prin modernisme de import.

Ioan Alexandru recondiționează în actualul peisaj liric componenta bizantină a spiritualității românești. El nu cultivă pitorescul balcanic quasi-oriental. Mă gîndesc chiar că Macedonski și Ioan Alexandru ar fi veritabili poeți de contrast. Reacția lui Macedonski, singulară, venind după vehementul antiorientalism al societății noastre din ultimele decenii ale secolului trecut era dirijată spre o feerie orientală a culorii. Macedonski ne solicita senzorial, omul „cu voința forte" subiectiva peisajul, transfigurat de eros. La Macedonski pasiunea modifică natura. Lîngă reflexul melancolic eminescian, energetismul celui numit de Șerban Cioculescu „maestrul erotismului viril" dezlănțuie o veritabilă foame erotică, sexualizînd natura. Învîrtejirea cosmică, bucurînd sufletul dar mai ales simțurile nu e străină de rafinamentul bizantin „lirica acestui „zeu păgîn" se unduiește misterios. Or, „perechea" dionisiacului Macedonski ar fi evlaviosul Alexandru. Poezia acestuia poartă reflecții de moralist, propune apologia iubirii de oameni și pelerinajul său — patetic și pios — se scaldă în fervoare solară. (C. Ciopraga). Pasionalitatea devine **phillia,** tulbureala instinctuală își reprimă vocea sexului, purificîndu-se.

Cum însuși lămurește, Ioan Alexandru ajunge la un ritual ; morala supremă ar fi „fringerea de sine". Profeticul Alexandru vorbește despre o lume redusă la esență, cunoscînd religia suferinței. Ceremonialul rostirii se încarcă de blîndețe și simplitate ; el devine concentrat și — inevitabil — monoton. „Conversiunea" poetului e în legătură cu devenirea sa spirituală, cutreierînd spații largi de cultură și galopînd prin istorie. Tot un îndemn blagian stă la izvoarele acestui impuls studios, strunind un spirit ce luptă cu cuvîntul.

Ioan Alexandru face din iubire osia lumii. Cel ce se trage dintr-un neam de cîntăreți, convins că „nici o blîndețe nu este-n zadar", înveșnicește sărbătoarea.

POST RESTANT

MIHAIL I. VLAD și GRIGORE GR. DICULESCU, Târgoviște : Ați scris 2,5 pagini împreună și acum sînteți, bănuiesc, nerăbdători să știți ce credem noi despre ele. Ce să credem ? Din cauză că scrieți împreună nu avem de unde ști care dintre dumneavoastră are umor voluntar și care îl are pe cel involuntar. Deci, o fată, „cu Francisca lui Breban în mîini și cu un alb neobișnuit în obraji" refuză să dialogheze în tren cu un scriitor care „încerca să se apropie de cei 23 de ani ai săi". Și bine face, zicem noi, citindu-vă, deși pentru asta o „pățește" cu dumneavoastră : „Eu știam că tinerii din țara asta sînt veseli, comunicativi !... Era aceeași fată singură, funcționară sau bibliotecară.... Sau... acolo, în orașul în care dragostea îi întindea mîna la fiecare pas fără ca ea să-i răspundă..." Ne oprim aici, întrebîndu-ne dacă nu era mai cinstit ca unul dintre dv. s-o invite la cofetărie.

ELENA VÎRBAN, Găești : Semnați ba Ella Dacian, ba Dacian Romanescu, „nume care cred că ilustrează cel mai bine crezul meu artistic". Hotăriți-vă ! Și mai ales fixați-vă la un stil propriu, original. „Delirul" e una, iar „Prietenele" e cu totul altceva ! Fiecare pare scrisă de altcineva ! Și totuși peste toate (inclusiv peste unele greșeli inadmisibile de redactare), următoarele fraze ne fac să sperăm și să vă cerem să mai trimiteți. „Cele două vecine ieșiră la poartă să mai discute, de una, de alta. Îmbrăcate prost, cu capoade lungi, cu buzunare din alte materiale și nasturi săriți nu mai conteneau în a da amănunte tuturor celor care voiau să le asculte. Una din ele înaltă, slabă de parcă ar fi fost o arătare, rîdea tot timpul și cînd rîdea nasul său, un nasture aruncat peste oasele feței profilate prin pielea străvezie, se făcea parcă și mai mic. Era nevasta lu' Pricopsitu, în casă la ei nu găseai niciodată nimic de mîncare, în schimb băutură era girlă. Cealaltă, cu pielea strălucitoare, de parcă fiecare portiune din corp i-ar fi fost umflată, de abia reușea să meargă. Dacă stăteai în spatele ei auzeai un zgomot înăbușit, erau pulpele grase care se frecau, asa încît femeia era nevoită să meargă crăcănat. Își ținea tot timpul dinții veliți de buzele groase, să vadă lumea că are dinți de aur, să vadă și să știe că nu mai are nimeni un bărbat ca Godinac al ei".

MIRCEA DELIESCU, Homocea, Vrancea : „Gloaba" a mîncat jăratec, pînă la urmă, nu ? Dar ce mi-ați mai trimis nu e la nivelul ei. Și, credem, nici nu e proză, nici măcar satirică, așa cum vi se pare. „Disputa" ne arată tembelismul unei deszăpeziri, conform celor văzute și relatate în presă, iar „Visul lui Visarion" e... trezit. Așteptăm altceva, care să ne înhame la aceeași cărută.

R.D., Pitești : „...am 15 ani... Sper că nu e cazul să vă povestesc trecutul meu... Dacă pentru a da un anunț referitor la mine, trebuiesc bani, vă rog să **scrie-ți** (s.n.) în dreptul numelui meu un simplu : „Da"... Mai am cîteva proze scurte, dar pe care le voi trimite numai dacă vă va place aceasta. Am idei și pentru un roman. Dar vă mai rog ceva (nu zîmbiți !) : nu mai fiți ironic (Mai ales cu mine. Se poate ?)... Sper că nu vă va plictisi ceea ce am scris ieri, 11.04.1986 ora 17,00—18.30". Cum se vede, departe de noi să fim ironici, ori să ne supărăm pe frumoasele dv. ambiții literare, care, din păcate, nu sînt întotdeauna susținute de gramatică (la ospătat). Candoarea însă ne-a fermecat : „Cîinele era mic cît o găină abia ieșită din perioada adolescenței". Așa că vă așteptăm cu texte noi, scrise, dacă se poate, între alte ore. Și dacă se poate, nu mai ucideți atît de multe personaje, lăsați cîteva să trăiască.

AUREL STANCU, Galați : Am dat plicul în secția de poezie, deoarece noi citim poezie numai în timpul nostru liber.

LAZĂR NĂSUI, Vișeu de Jos : „Trimit alăturat „Zeița mării". De credeți că merită... cale liberă pe marea cuvintelor tipărite". Frumos spus, dar dacă se... înecă ? De ce ? Iată de ce : „...avînd alături totdeauna femeia, dorită, iubită pe oceane la fel ca pe uscat". Sau : „...O femeie cu chipul de aur, îmbrăcată într-o rochie de culoarea algelor marine, un degradé cu scoici și meduze, și un zîmbet de coral... femeia amfibie..." Ori : „Pe ultimii pași, mișcarea lui Nacu devenise accelerată (chiar dacă femeia iubită nu mai păstrează frumusețea de altă-dată, dorința poate fi aceeași, sau mai mare), dar la ultimul pas se oprise brusc, căci lovise un perete de sticlă, și ar fi căzut cum cade vrabia — ce-și ia zborul spre libertate, frîngîndu-și aripile de transparența lucrurilor artificiale din jurul nostru, dacă femeia îmbrăcată în alge n-ar fi pornit spre mare". Deci povestea unui marinar care nu poate renunța la marinărie, atras mereu spre mare, simbolic, de sirena de mai sus, poveste dedicată fetiței dv. „la cererea căreia am inventat povestea, privind amîndoi spre vapoare, așezați în nisipul fierbinte al Portului Euxin..." Citi ani are fetița dv. ?

CRISTIAN CĂPROIU, Suceava : De poezie se ocupă „Poșta redacției" și nu „Post restantul".

Iulian Neacșu

P.S. Pentru a evita orice confuzie, îi rugăm pe corespondenții noștri să-și iscălească fiecare proză în parte. Altfel, dacă se pierde plicul...

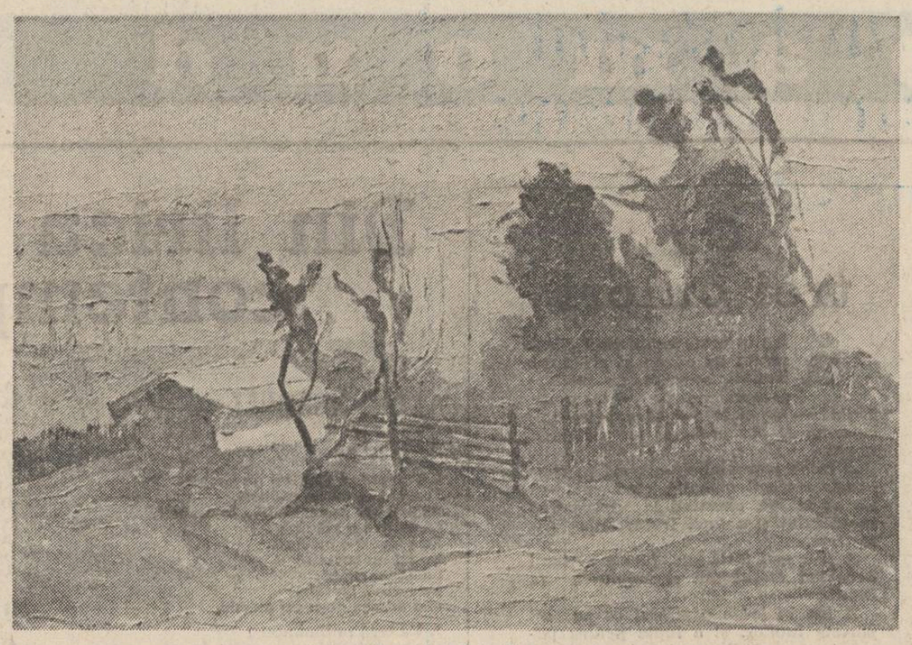

Benone Șuvăilă : „Peisaj"

CUMPĂNĂ

Pucă

Cînd am stat de vorbă, la o masă de o modestie tradițională, în grădina scriitorilor, cu un deceniu și ceva în urmă, eu eram sigur că, în privința artei primesc lecții numai de la cei care și-au sărbătorit centenariile. Am vrut să-l dobor cu fraze numenale și el le privea pe deasupra bărbii ca pe frunzele castanului. Am fost uimit de siguranța lui. El dă importanță existenței fiecărui lucru, de la firul de praf nemulțumit pe fața de masă că nu-i zărim umbra, pînă la tristețea prea veselă a insului care a scris cîteva zeci de mii de sonete. Eu despărțeam lumea în două : jumătate ce se învîrte în jurul sorilor și jumătate ce se învîrte în jurul creionului ; el privește fiecare lucru ca și cînd acel lucru ar umple lumea. Fiecărui lucru îi vine rîndul să fie cel mai important, nu are nevoie să se grăbească : într-un ceas, într-un minut, într-o clipă a zilei, arată ochiului atent **imaginea lui.**

Recentul album „Pucă", apărut la „Meridiane" dă măsura talentului său. Florin Pucă este un mare artist, are vocația privirii, desenele lui îmbină rafinamentul, minuțiozitatea cu viziunea ; linia neagră se transfigurează : e o confruntare și o izbîndă. Răsfoind Albumul îmi exprim stima și admirația față de un talent unic.

George Alboiu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (IV)

În acești munți acum despăduriți, pe marginea acestor locuri aburind nepăsătoare, își stringea Marele Han armata de călăreți și pornea la vînătoare de toamnă.

Pîlcurile răzlețe de războinici risipiți în stepă, clanurile mai bine organizate în jurul unei familii, tot ce izbutise să adune în jurul steagului său impodobit cu nouă cozi de yak, devenise acum o armată disciplinată împărțită de Gingis după un principiu mult disputat de istorici.

Hanul analfabet, dar genial, mongolul cu ochi de pisică sălbatică și păr roșu ca arama și-a orînduit armata aplicînd sistemul zecimal.

Un grup de zece războinici alcătuiau un **arban**, apoi o sută de războinici compuneau un **djegun**, o mie de războinici, formau un **migan** și, în fine, unitatea cea mai mare, formată din zece mii de oameni constituiau un **tümen.**

Fiecare din aceste unități mai mici sau mai mari aveau un conducător unic, un fel de căpitan cu puteri absolute.

Învățase multe Marele Han din războaiele duse împotriva dușmanilor. O disciplină de fier bazată pe învățăturile legii dictate de el asigura unitatea morală a fiecărei formații de luptă. Nici un rănit nu trebuia părăsit pe cîmpul de bătaie, nimeni nu avea voie să bată în retragere fără ordin, nici un jaf nu putea începe fără semnalul cuvenit.

Toate mișcările de atac ale acestei armate ajunsă acum la o jumătate de milion de suflete erau dirijate de pe mici înălțimi cu ajutorul semnelor făcute de steagurile de diverse culori.

Direcția de atac o indicau săgețile cu virfuri șuierătoare, tobe imense vesteau un ritm de îmbărbătare, silueta înaltă a Marelui Han apărea din loc în loc indemnînd călărețil spre acel năpraznic „salt al lupului", un iureș pustiitor care surprindea adversarul prin repeziciune și cruzime.

Acum, oastea lui nu mai era o adunătură de zdrențuroși înarmați cu te miri ce. Campaniile din China îi ajutaseră să-și încropească o ținută războinică. Pieptul le era ocrotit cu platoșe din solzi de fier modelați sub ciocan, sau grele veste din piele de mistreț.

Armele lor, lancea, un paloș scurt, arcul și tolba cu săgeți, și o mică secure puteau fi atîrnate de obîncul șeii înalte și comode. Fiecare războinic avea mai mulți cai de schimb. Hrana lor, carne uscată și brînză tare ca piatra care se dizolvă în apă devenind lapte, le asigura rezerva pe timp de mai multe zile. Grupuri risipite de călăreți care sondau terenul asigurau un sistem de informații precis și util.

Și peste toate, guverna o singură voință, cea a Marelui Han, întruchipată în Iassa, culegerea de învățături cu putere de viață sau moarte.

La poalele acestor munți bătrîni ca lumea se întîlnise Gingis cu acel mistreț de o mărime neobișnuită, care se repezise în amîndoi necvos și-l aruncase pe Stăpînul lumii din șa.

Și văzîndu-l trîntit la pămînt, țintuit de echipamentul de război, îl privise cîteva secunde fără să-l atace. Atunci, chemase Hanul șamanii și pe Marele Preot cerîndu-le să descifreze ce semn al Eternului Cer Albastru poate fi acesta.

Și ei vorbiră de sufletul unui stăpînitor din Apus care nu putea fi altul decît stăpînitorul Persiei, Sahul Mohamed, cel care stăpînea întinsele ținuturi ale **Asiei de Jos.**

Mircea Micu

Un democrat învins

Urmare din pag. a 3-a

xistă" (C. Stere, **În preajma revoluției,** vol. VI — **Ciubărești,** p. 186). Și — poate și-a spus — de ce n-ar fi el, Stere, acel cugetător ?...

Cum vedem, „cazul S." este focarul a multiple idei sociale, politice, istorice și chiar psihologice, aproape o placă turnantă.

În acțiunile sale, pe Stere l-a pîndit mereu un naufragiu ; au observat și contemporanii lipsiți de perspicacitate. De ce nu era potrivit pentru politică ? Oare am pierdut pe trei sferturi un mare reprezentant al culturii române pentru că și-ar fi epuizat zadarnic atitea forțe ?

Răspunsul nu e simplu. Dihotomia culturăpolitică este veche în gîndirea românească. Pornind de la esența și nuanțele gîndirii junimiste, Rădulescu-Motru în **Cultura română și politicianismul** dădea — fie și indirect — un verdict : politica trebuie să prindă atît de tare în mreje pe unii intelectuali, încît ei să fie pierduți pentru cultură. Așa se putea spune pe la 1900... Figuri proeminente ale gîndirii europene au exprimat rezerve față de amestecul intelectualului în politică, insinuînd o degradare a spiritului (Paul Valéry, **Regards sur le monde actuel)** sau, cu un eufemism subtil, că intelectualul rafinat este un refuzat al simțului de grandoare (Camus, **Carnets).** Niște brese în această severitate, Bernanos admitea politica pentru cei tari și în genere pentru „les justes" (Bernanos, **Correspondence),** iar Thomas Mann descrie în **Betrachtungen eines Unpolitischen,** S. Fischer, Berlin, 1918 (cu numeroase reeditări !) dialectica dureroasă a trecerii „apoliticului" către o constiință politică, preludiu abia la implantarea fermă în acțiune. Să-l reținem pe ultimul, pe care Stere e posibil să-l fi citit : Th. Mann nu se mulțumește cu artificii, fie ele pătrunzătoare, nu, el își tratează frămîntările nemțește, într-o carte voluminoasă !

Psihologic, „cazul S." poate fi privit și ca o inadaptare a intelectualului la un domeniu nefamiliar, pe care a trebuit continuu să-l cucerească, ceea ce nu-l împiedica să se prăbușească, mereu. Un Sisif ? Poate, dar pe care — îl inversăm pe Camus — nu ni-l putem imagina fericit. Poate că Stere ar fi trebuit să fie toată viața ceea ce a fost la începuturi — sociolog — și ceea ce i-a rămas cînd pielea sa „de sagri" se epuizase — literat. A perseverat în eroare ? Dar atunci a fost un cavaler al erorii și abia astfel își recîștigă Stere onoarea și, — cine știe ? — adevărata sa față pentru noi.

„Cazul S." ? O probă de limitele acțiunii orgolioase, în luptă cu eroarea colectivă și cu puterea delegată a deziderațului național.

Mentalități și culturi populare

Urmare din pag. a 12-a

vechiului regim. Or, Dicționarul lui Furetière apărut în 1690, de exemplu, nu înregistrează decît cîteva aspecte ale convingerilor și comportamentelor țăranilor, de unde concluzia la care ajunge François Lebrun că sub influența rationalismului cartezian cei care scriau au început să abandoneze moduri de a gîndi și de a trăi pe care le împărtășiseră pînă în acel moment cu cei mulți ; exact în răstimpul în care cultura celor mulți își pierde coerența ca urmare a progreselor alfabetizării, elita începe să-și elaboreze o cultură proprie, amestesc de moralism și de încredere în progres. Desigur că nu asistăm la un clivaj dramatic apărut între nivelele culturale, deoarece, constată Roger Zuber, un Molière sau La Fontaine rămîn sensibili la comicul popular, dar autorii mondeni, prețioșii, își fac o imagine caricaturală despre popor. De unde concluzia că în timp ce literatura savantă rămîne deschisă contactelor cu cultura celor mulți, literatura de consumație rapidă este în ton cu moda și înregistrează mișcările din sensibilitatea dominanților, Molière și La Fontaine au apreciat comicul popular pentru că erau „savanți".

Efortul de a reconstitui curentele populare de opinie și atitudinile mentale ale țăranilor conduce pe Bernard și Monique Cottret spre surprinderea „rumorii", pornind de la cîntecele care au apărut împotriva lui Ludovic al XIV-lea după ce el a decis expulzarea pretendentului la tronul Angliei, Carol-Eduard Stuart, eveniment provocat de o schimbare în politica externă franceză pe care masele au perceput-o numai sub aspectul moral, al abandonării unui protejat și a unui aliat. Mai departe merge Madeleine Rebérioux care caută în literatura de la sfîrșitul secolului trecut reprezentarea viitorului în cercurile socialiste ; de asemenea, investigarea mentalităților colective implică analiza progreselor făcute de alfabetizare (Etienne François), a rolului celor care știau să scrie în vechile societăți (cazul rus este prezentat de acad. S. O. Schmidt), a politicii de difuzarea Luminilor (cu contradicții subliniate de Rudolf Vierhaus), a modului în care s-a structurat cultura scrisă în diversele culturi supuse comparației. În această privință, am semnalat în contribuția noastră că diversitatea structurilor explică diversitatea culturală europeană, mai slaba receptare a Luminilor franceze fiind cel mai adesea provocată de o structură tradițională, ca în cazul român din secolul XVIII.

Toate aceste aspecte ne conduc spre o reconsiderare a conținutului culturii populare ce ne poate dezvălui relațiile dintre nivelele culturale în societățile vechiului regim, dar și modul în care s-a făcut trecerea de la cartea populară la cărțile de mare popularitate. În această privință, nimeni nu mai crede azi că vechea carte populară ne restituie mentalitatea locuitorilor satelor, cînd, de fapt, avem de a face cu scrieri datorate unor cărturari și destinate unor oameni care știau să citească. Dar nu vom adopta nici opinia de la cealaltă extremitate, aceea care vede în cartea populară un instrument utilizat de dominanți pentru a insufla imagini ale celor puternici în lumea celor care asimilau ceea ce li se oferea. Cartea populară ne restituie tocmai acest nivel mediu pe care s-au întîlnit cei care știau cu cei care gîndeau, cei care scriau cu cei care ascultau. În momentul în care literatura populară a fost refulată de lumea care a dorit să elaboreze o nouă expresie culturală, ne întîmpină un alt fenomen : în acel moment, s-a impus cartea de largă difuzare, cartea la modă, cartea care dă un răspuns dezideratelor unui larg cerc de cititori. Astfel, în timp ce vechea carte populară a dat un răspuns celor care știau să scrie și celor care nu știau, noua literatură de largă difuzare s-a bucurat de succes pentru că a reflectat mentalitatea epocii. În „cartea de buzunar", însă, nu mai întîlnim decît arareori cartea veche populară și atunci, în general, rescrisă. Cercetarea mentalității ne permite să urmărim evoluția gustului literar și să evităm formulele simplificatoare care ne îndeamnă să credem că romanul modern a ieșit ca Minerva din capul unor scriitori care au dorit să revoluționeze cultura, adoptînd modele străine și uitînd complet lumea romanului popular.

Cercetarea lumii celor care tac ne conduce spre reconsiderarea ideii noastre despre literatura populară ; începe să se profileze o literatură care, în societățile vechiului regim, s-a adresat unui public situat între analfabeți și minoritatea cărturarilor și a satisfăcut mai toate gusturile, pentru ca, mai apoi, cartea populară să se confunde cu textul de mare succes, întrucît era acceptat de cei intrați în sfera culturii tipărite, din secolul XVIII înainte. Dar lucrurile sînt extrem de complexe și mai avem multe de aflat despre cei care nu au vorbit despre ei înșiși decît indirect, în fața organelor represive sau prin intermediari care au ținut să-i înțeleagă. Și iată că Emmanuel Le Roy Ladurie a reconstituit viața dintr-un sat occitan din secolul XIV, **Montaillou,** Natalie Zemon Davis a evocat un uimitor caz de substituire de persoane dintr-un sat din secolul XVI, în **Întoarcerea lui Martin Guerre,** iar Carlo Ginzburg ne-a vorbit despre erezilie dintr-un sat italian, din același răstimp, în **Brînza și viermii.** Sîntem departe de interpretările care ocoleau dificultatea reconstituirilor prin formula comodă „cultură întîrziată" sau mai sever „rudimentară" pentru culturile de tip tradițional. Robert Mandrou are meritele unui adevărat pionier în acest domeniu.

Benone Șuvăilă : „Flori"

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LXI)

Tot despre Muzeul de artă

În cele 7 săli afectate Artei moderne și contemporane românești sînt expuse picturi și sculpturi edificatoare pentru evoluția plasticii românești din ultimele două veacuri. Astfel, în galeria consacrată așa-ziselor „primitivi", pot fi întîlnite lucrări ale precursorilor artei moderne românești : Nicolae Polcovnicul, Constantin Daniel Rosenthal, Ion Negulici, Barbu Iscovescu, Gheorghe Panaitescu Bardasare, Gheorghe Tăttărăscu, Constantin Lecca și Theodor Aman. Fondul cel mai numeros al patrimoniului românesc este reprezentat de cele cca 300 de lucrări aparținînd marelui pictor Nicolae Grigorescu — artistul căruia împăratul Napoleon al III-lea i-a achiziționat două tablouri la Salonul de artă din Paris. Portretele sale inegalabile, carele cu boi, peisajele mirifice — sînt tot atîtea oaze de lumină și farmec, care, și astăzi, la aproape 150 de ani de la nașterea marelui artist, încintă privirea. De menționat că fondul principal Grigorescu este constituit de mai bine de un an într-o expoziție itinerantă prin diferite orașe ale țării. Micro-expozitii cu caracter permanent mai sînt consacrate, în sălile muzeului, pictorilor Ioan Andreescu, Nicolae Tonitza, Ștefan Luchian, Th. Pallady, Gheorghe Petrașcu, Nicolae Dărăscu, Francisc Șirato, Dumitru Ghiață, Ion Țuculescu, Al. Ciucurencu, Corneliu Baba ș.a. La rîndul ei, și sculptura este bine reprezentată, prin opere semnate de Dimitrie Paciurea, Corneliu Medrea, Romul Ladea, Oscar Han, Vida Gheza, Gheorghe Anghel, Ion Irimescu. Neîndoielnic, cele mai valoroase piese sînt sculpturile lui Constantin Brâncuși. Alături de ansamblul monumental de la Tîrgu Jiu, Muzeul de artă al României este cea mai bogată „rezervație" brâncușiană din lume. Artistul de geniu (căruia Rousseau Vameșul îi spunea : **„Ei, bine, bătrîne, tu ai transformat anticul în modern")** este reprezentat aici prin cîteva dintre cele mai tulburătoare creații ale sale, care au revoluționat expresia sculpturală universală. Iată, de pildă, unele variațiuni ale capodoperei „Cuminția pămîntului", care, prin sobrietatea tăieturii sale în calcar crinoidal, pare o relicvă megalitică regîndită de un artist din mileniile viitorului. Iată și „Domnișoara Pogany", despre care Jean Arp scria că este **„bunică feerică a artei moderne".** Exemplele pot continua, firește, cu „Rugăciunea", „Pasărea măiastră" etc.

Prin bogatul și fabulosul său patrimoniu, Galeria de artă universală (de la a cărei inaugurare publică se împlinesc acum 35 de ani) reprezintă un puternic punct de interes, oferind vizitatorilor mulțumirea unui regal estetic. Aici pot fi surprinși iubitori români și străini ai artelor plastice care zăbovesc ore întregi în fața marelui Rembrandt („Haman implorînd iertare de Estherei") sau a ilustrului Pieter Bruegel cel Bătrîn („Uciderea pruncilor" — tablou căruia, în sfîrșit, i s-a stabilit paternitatea recent, drept pentru care, automat, specialiștii de la Muzeul de istoria artei din Viena au atribuit exponatul lor similar lui Pieter Bruegel cel Tînăr...).

La ora de vară cînd am vizitat muzeul, prin sălile răcoroase ale galeriei treceau în tăcere grupuri de elevi, cupluri de îndrăgostiți, turiști străini care, din mers, făceau crochiuri după marii maeștri. Spectacolul era dublu : de o parte, vinatul policrom al pînzelor flamande, alegoriile lui El Greco și viziunile spațiale ale lui Piranesi, de cealaltă parte freamătul mut al oamenilor vii înfrățiți prin acordurile secrete ale artei. Aici pot fi admirate creații care acoperă o jumătate de mileniu de artă plastică : de la Jan van Eyck (1390—1441) cu al său nepieritor „Om cu tichia albastră" și pînă la artiștii moderni — Renoir, Rodin, Moore ș.a. Prin aceeași magică și întortocheată lucrare a destinului, aici au ajuns după veacuri de peregrinări prin lume capodopere semnate de artiști care fac gloria oricărui muzeu din lume. Iată-i, de exemplu, pe cei din școala italiană : Antonello da Messina („Crucificarea"), Tintoretto („Portretul lui Marc Antonio Barbaro" și „Bunavestire"), Giorgio Vasari („Sfînta familie"), Domenico Veneziano, Lorenzo Lotto, Guido Reni, Alessandro Magnasco. Școala spaniolă se distinge prin lucrările lui Murillo („Originea desenului"), El Greco („Adorația păstorilor", „Logodna Fecioarei", și „Martiriul celor 10 000 de tebani"), Zurbaran, Antolinez, Alonso Cano etc. De o valoare aparte sînt lucrările maeștrilor din Țările de Jos, dintre care, în afara acelora menționate, le amintim pe acelea semnate de Rubens, Jordaens, Teniers, Snyders, Wouwerman etc. Școala franceză, la rîndul ei, este reprezentată de artiști din secolele XVII și XVIII, cărora li se adaugă celebrități moderne ca Daumier, Courbet, Monet, Toulousse-Lautrec, Manet, Sisley, Bourdelle ș.a. Mai restrînse numeric, dar nu lipsite de nume de mare atracție, sînt ansamblurile de artă germană semnate, printre alții, de Lucas Cranach cel Bătrîn („Venus și Amor" și „Fecioara cu Pruncul"). Deosebit de interesante sînt și operele reprezentative pentru diferite școli de renume : Școala de la Nürnberg, Școala din Tirolul de Sud, Școala dunăreană, Școala de la Avignon, Școala din Valencia, Școala rusă etc. Ochiul avid de cultură recepționează cu aceeași emoție o miniatură semnată de Van Eych și o impunătoare frescă marină a lui Aivazovski, capodopere care, alături de celelalte, atestă că una dintre capitalele muzeale ale Planetei este București. N-am putea încheia acest capitol fără a aminti de Galeria de artă decorativă, care găzduiește colecții succesive de mobilier, tapiserie, faianță, porțelan și metal provenite din Franța, Anglia, Italia, Germania, Spania, Olanda și Belgia. Selecția dintr-un bogat patrimoniu de artă orientală și extrem orientală (chineză, japoneză, persană), prezentînd covoare, broderii, sculptură, pictură, piese de ceramică și de jaduri — încheie expunerea Galeriei Universale.

Se cuvine să menționăm, de asemenea, impresionantul patrimoniu de grafică românească și universală (peste 45 000 de piese), prezentat în cadrul Cabinetului de stampe și desene precum și fondul documentar și de carte de artă (peste 50 000 unități) — toate contribuind la constituirea Muzeului într-un important instrument de cunoaștere și educație. La loc de cinste sînt expuse operele plastice închinate vieții și activității tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** tovarășei **Elena Ceaușescu,** iubitori de țară și de cultură românească, personalități fără de care configurația de astăzi a muzeului ar fi de neconceput.

Ca orice instituție de acest gen care se respectă, Muzeul de artă al României are o Carte de Onoare care găzduiește semnăturile unor personalități de prestigiu. Unele înscrisuri se referă la capodoperele aparținînd unor artiști glorioși, altele la modul impecabil de organizare. Am întîlnit și cuvinte măgulitoare la adresa activității Secției de restaurare, unde un colectiv condus de Gh. Pătrașcu face veritabile minuni. Am vizitat și noi această secție și ne-am convins, o dată mai mult, că restaurarea este o artă tot atît de grea, de nobilă ca și pictura sau sculptura. Anual, de sub mîinile febrile și pricepute ale meșterilor de aici capătă o nouă viață peste 800 de lucrări care reclamă o intervenție a restauratorului și a conservatorului specializat.

Adevărul este că românii sînt meșteri în așa îndeletniciri și o dovadă grăitoare este însăși situația de ansamblu a marilor noastre monumente, de la frescele mînăstirilor și pînă la dantelăria de piatră a Curții Voievodale din București. Întreaga activitate de expunere, cercetare, conservare, restaurare și achiziționare a operelor de artă, ca și valoarea intrinsecă a exponatelor — sînt tot atîtea mărturii ale prezenței de excepție a acestui muzeu în civilizația spirituală românească, ale contribuției creativității plastice naționale la patrimoniul universal. Pentru că, trebuie să o recunoaștem, un lăcaș în care se înfrățesc prin spirit și Rembrandt, și El Greco, și Renoir, și Repin, și Brâncuși, și Grigorescu, și Andreescu, și Luchian — este un loc unde se focalizează razele de aur ale geniului uman, spre gloria omului ca om și spre triumful păcii. Luați, rogu-vă, prezentarea de față ca pe o invitație mereu deschisă la un pelerinaj prin sălile acestui bogat Pantheon.

Corneliu Vadim Tudor

Creanga de măr

Urmare din pag. 1

tul extrem de dificil de la sarcina didactică de a instrui la eficiența vie a acestei instrucții, căutînd o cale de pătrundere în universul real al virstei copiilor, propunînd deci în locul unui manual de învățămînt gratuit și obligatoriu un manual al unui învățămînt de plăcere și desfătare cu atît mai mult cu cît e vorba de **obiectul numit limba română,** ființa limbii materne ale cărei lecții ar fi o adevărată tristețe să fie învățate de elevi la școală din obligație sau constringere.

O creangă de măr înflorită în mijlocul iernii ? Nimic mai spectaculos și mai pur decît să ții în mînă, la geam, cînd afară pomii sînt troieniți sub grele omături și munții sticlesc de îngheț, o crenguță cu frunze de o cruzime desăvîrșită a verdelui și flori de o nesfîrșită fragilitate, un semn sigur că viața e universală prin natura și ritmul temporalității ei interne și poate sfida naturalitatea locală a anotimpurilor și succesiunea lor atunci cînd omul se solidarizează cu acest puls esențial al vitalității cosmice. Din clipa cînd am aflat acest obicei de la moașa mea Ileana din Dragomirești, de pe Valea Izei, în fiecare an am avut în casă, spre bucuria copiilor și stupefacția totală a colindătorilor de sărbători, o ramură de măr înflorit în mijlocul iernii și al sufletului nostru iernatic.

Creanga de măr înflorită de Anul Nou, obiceiul acesta adus din moși-strămoși pînă azi, e o dovadă sigură că în străvechime anul începea primăvara, la echinox, cînd pămîntul iese din iarnă pregătindu-se de omenoasa și marea sa fertilitate. Cînd s-a hotărît modernizarea calendarului arhaic și mutarea Anului Nou în mijlocul iernii, tot atunci au trecut și datinile de primăvară ale Anului Nou la începutul lui ianuarie. Așa se explică paradoxul că majoritatea colinzilor laice au „florile dalbe de măr" ca refren, că se umblă cu plugușorul și sorcova. Cînd Anul Nou începea primăvara, se umbla într-adevăr cu plugul pe la casele oamenilor la urările de rodire iar sorcova era de fapt un mănunchi de crengi cu adevărat înflorite.

Introducerea acestei simbolice crengi de măr în manualul actual de limba română mi se pare că face legătura cu cele mai adînci straturi ale culturii autohtone, cu zonele arhaice ale limbii române vorbite de autorii primei Miorițe. Am rămas cu atît mai surprins cînd, făcînd un sondaj discret la cîteva școli din Maramureș și București, am constatat că nici un elev din clasele cercetate de mine n-au urmat respectiva îndrumare din manual, deși repet : să vezi cu ochii tăi o creangă de măr înflorind în luna decembrie e un sepctacol viu și fascinant. Încercînd să înțeleg motivele acestei nereceptări, am constatat că în nici un caz sondat de mine nu s-a dat o asemenea temă de casă ! Dar poate chiar dacă profesorul de română ar fi ieșit din inerția anuală, așa cum au ieșit autorii manualului, și le-ar fi spus elevilor să încercuiască tema respectivă pentru acasă, cred că elevii tot n-ar fi făcut-o.

Revitalizarea celor mai frumoase și încă actuale datini ale spiritualității poporului, pentru că în fond despre aceasta e vorba în însemnările de față, nu se poate face prin obligativitatea unor sarcini, a unor „teme de casă". Recuperarea moștenirii arhaice e un proces mai adînc și prea important pentru identitatea noastră națională și mai ales pentru destinul viitor al culturii române ca să treacă în rîndul rutinatelor „sarcini de servici" ale cadrelor didactice și ale diverșilor factori culturali. E nevoie, în primul rînd, de marea însuflețire a profesorului care vorbește despre folclor și practicile sale străvechi (dintre care multe și-au păstrat vitalitatea și splendoarea, întreaga lor milenară actualitate), e absolută nevoie de convingerea și credința educatorului în mesajul universal uman și deci, universal actual și valabil al celor mai frumoase cristalizări ale spiritului popular românesc pentru a putea reînsufleți în elev curiozitatea și mirarea, a-i stîrni interesul să accepte cu plăcere și dragoste o datină cum este cea a crengii de măr înflorite și care trebuie transmisă mai departe în mileniile următoare de existență pentru că „florile dalbe de măr" sînt una din datele esențiale înscrise în buletinul nostru de identitate ca popor în cosmos.

Recuperarea a tot ceea ce se poate recupera din moștenirea tradițională și mai ales repunerea în circulația vie a ceremoniilor noastre cotidiene este o problemă, cred, de prea mare importanță pentru a nu intra cu mai multă insistență în atenția școlii românești. Mă gîndesc, în acest sens, că apariția unui manual de folclor care să antologheze cele mai frumoase ceremonii și datini ale civilizației noastre vechi ar putea fi un prim pas. Sau dacă nu chiar un manual, măcar o culegere a celor mai reprezentative cîntece populare românești la sfîrșitul cărții de muzică, a celei de română sau de citire.

Pun în prim plan această necesitate pentru că din experiența mea didactică am constatat un lucru nefiresc, într-un anumit punct al său : atunci cînd se întîlnesc grupuri de elevi din diverse părți ale țării, în excursii și mai ales în tabere naționale, majoritatea cîntecelor școlare pe care elevii le cîntă în comun, spontan, din proprie inițiativă, **de plăcere,** fac parte din repertoriul internațional și nu din cel național ! Lucrul e firesc, într-un fel, dar să nu știe copiii noștri un cîntec popular pe care să-l poată cînta împreună, de la cap la coadă, indiferent din ce zonă a țării ar fi ?! Specificul de zonă al folclorului nostru să fie o piedică, să nu existe cîntece populare care să poată fi cîntate de toate zonele țării și acceptate pentru mesajul lor universal valabil ? Cele cîteva cîntece populare lansate de cîtiva cîntăreți maramureșeni și preluate imediat de tinerii din toate zonele țării sînt o infirmare a acestei presupuneri.

Realitatea este de fapt alta : elevii unor școli generale cunosc mai **exact** cîntece din folclorul englez, francez, german etc., pentru că în manualele de engleză, franceză, germană etc., sînt incluse aceste cîntece ca să faciliteze învățarea limbii iar profesorul acestor limbi străine mai aduce pe deasupra manualului și alte discuri cu cîntece ale naționalităților respective. Cum o limbă străină se face 4 ani la generală și încă 4 la liceu, la sfîrșitul a 8 ani de școală, elevii au în **repertoriul lor activ** cîteva zeci de cîntece populare engleze, franceze, germane etc., un număr care (aici e durerea mea !) întrece, din păcate, numărul cîntecelor populare românești pe care le știu toți copiii, din toate zonele țării, ca să le poată cînta în comun, într-un grup, cîntece a căror învățare e lăsată în seama activităților extrașcolare !

Desigur, nu scoțind cîntecele populare străine din programele învățămîntului românesc vom întări repertoriul școlar. Introducerea unui manual de folclor sau a unor ore de folclor în învățămîntul românesc ar fi o primă soluție. Dar subliniez : nu se poate face cultură națională din obligație, ca sarcină obligatorie de servici ! Pe lîngă reciclarea periodică prin care ar trebui să treacă profesorii de materii umaniste în vederea reorientării lor cu precădere asupra mesajului autohton al culturii noastre, e nevoie în primul rînd de asumarea ca **o datorie de conștiință** a acestei sarcini.

mapamond

LITERATURA ȚĂRILOR SOCIALISTE

Un prieten al României

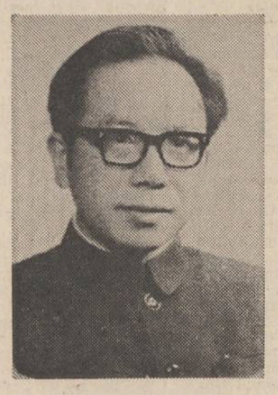

Prieten devotat al poporului român și deseori oaspete în România — ca trimis special al Postului de radio Beijing pentru a realiza reportaje prilejuite de vizitele în țara noastră a celor mai înalți reprezentanți de partid și de stat — Li Jiayu a reușit să cunoască îndeaproape realitățile din țara noastră și realizările obținute de poporul român în opera de edificare a societății socialiste, despre care a publicat în presa chineză numeroase articole și reportaje.

Li Jiayu (n. 4 ianuarie 1942) a absolvit în 1965 secția de limba și literatura română de la Institutul de limbi străine din Beijing, iar în prezent este redactor-șef adjunct al emisiunii în limba română a Postului de Radio Beijing. În cei 20 de ani de activitate, s-a impus ca traducător de limbă română, iar debutul său în acest domeniu a fost marcat de apariția în limba chineză, în 1979, a cărții lui Michel P. Hamelet, „Nicolae Ceaușescu — biografie și texte selectate".

Li Jiayu și-a asumat în munca de tălmăcire opere dificile a căror transpunere în spațiul lingvistic și cultural chinezesc, atît de diferit de cel românesc, presupune un mare efort de echivalare și de stăruitoare căutări, suplețe și creativitate. Contribuția constantă și devotată a lui Li Jiayu la răspîndirea valorilor literaturii române prezente și trecute este remarcabilă. Stau mărturie volumele elaborate individual sau în colaborare cu alți traducători, ca prof. Feng Zhichen, Yang Xueyi și Mao Shunpu. Astfel, în 1985, au fost dăruite cititorilor chinezi patru volume intitulate: „Mihail Sadoveanu — Opere alese" în care au fost incluse „Frații Jderi", „Baltagul", „Hanul Ancuței", „Nada Florilor" și o selecție cuprinzătoare de povestiri, completînd seria de traduceri din marii clasici ai literaturii române. Lansarea acestui ciclu sadovenian a marcat totodată 50 de ani de la prima traducere din literatura română în limba chineză. Este vorba tot de o lucrare a lui Mihail Sadoveanu, „Cîntecul iubirii", publicată în nr. 6, tomul al II-lea din 16 august 1935 al revistei „Traduceri" în tălmăcirea marelui scriitor Lu Xun, după versiunea germană realizată de Eleonora Borcea.

Traducător subtil, dar și bun cunoscător al limbii chineze, Li Jiayu a dat măsura talentului său în traducerea citorva poezii de Dimitrie Bolintineanu și de Lucian Blaga, publicate în prestigioasa revistă „Literatura universală".

Numeroase traduceri, ca: „Sfîntul Mitică Blajinu" de Aurel Baranga (1980), „Apa" de Alexandru Ivasiuc (1981), „Cîntece românești" (1982), „Toate pînzele sus" de Radu Tudoran (1983), „Un leagăn pe cer — antologie a literaturii române contemporane" (1984), „La treisprezece ani și jumătate" de Mia Dumitriu (1985) s-au impus deopotrivă publicului și criticii de specialitate. Demne de menționat sînt și traducerile publicate în diferite reviste literare din China: nuvelele „Ringul" de Ioan Grigorescu, „Opinci noi" de Sütö András, „Capul de zimbru" de Vasile Voiculescu, schițe umoristice de Ion Băiesu, povestiri pentru copii de Gica Iuteș. Munca sa a fost răsplătită cu premiul revistei „Literatura copiilor" („Ertong wenxue") pentru cele mai bune traduceri publicate în perioada 1977—1983, conferit pentru traducerea în chineză a cărții „Recreația mare" de Mircea Sântimbreanu. Se cuvine să menționăm că în prezent se află sub tipar alte două traduceri ale sale — „Pumnul și palma" de Dumitru Popescu și „Cavalerii florii de cireș" de Constantin Chiriță.

Cititorilor români îl prezentăm azi pe Li Jiayu ca autor de scrieri în limba română. Aceste cîteva meșteșugite poeme în proză dezvăluie un fin minuitor al limbii, un cunoscător al valențelor cuvintelor, care știe să pună în valoare cu iscusință subtile înțelesuri.

Este acesta debutul său literar în limba română pe care i-l dorim de bun augur.

Adriana Certejan

LI JIAYU

Pescuit

Pe marginea lacului, pescuiesc. Țin undița, ochii mei sînt ațintiți pe oglinda apei...

Ea vine, trece pe alături plutind diafană ca un fluture multicolor și rochia-i lungă descrie straturi de flori.

Nu o văd pentru că mi-am agățat privirea de plutitorul undiței. Nu o văd dar îi simt prezența ca și cînd ființa ei s-ar fi contopit cu ființa mea.

Nu o văd, dar știu că privirea ei, însoțită de un zîmbet cald, dulce, alunecă spre mine — fir subțire și tainic purtînd sau purtat de o săgeată sau de un ac de pescar.

„Peștele, s-a prins peștele !" strigă vecinii.

La strigătul lor am scăpat bagheta undiței și am văzut cum, sub oglinda apei, se zbătea peștele prins de momeala aruncată de mine.

O, sărmană ființă acvatică, sărmană...

Lebădă albă

Pe malul fluviului, o lebădă...

— Ești atît de albă, atît de frumoasă! De ce stai pe cuibul tău de marmură cu aripile întinse ? Vrei să zbori ?

Stăteam pe mal. Apele fluviului alunecau leneș sub soare. Vîntul, abia legănînd frunzele, îngîna trilurile păsărilor. Era atîta tihnă, atîta lumină !...

Priveam și ascultam răgazul... Gîndurile-mi pluteau ducîndu-se să caute amintiri. Și am văzut iar pădurea în care nu cînta nici o pasăre și am văzut, din nou, penele spulberate și doborîte de gloanțe blestemate.

Pe malul fluviului, sub lumină, o lebădă albă cu aripile gata de zbor.

— De ce nu te înalți, pasăre măiastră ? Te dor amintirile ?

Gîndurile-mi au poposit în țara poveștilor. Odată, cineva, spune legenda, a dat drumul tuturor păsărilor cîntătoare, dar altcineva le-a prins din nou, le-a închis din nou. Păsările au încercat să cînte și cîntul lor a fost tăiat de zăbrelele lustruite și fine ale coliviilor. Cîrligele atîrnate de crengile copacilor mi-au părut unindu-se într-un mare semn al întrebării.

— Zbori, pasăre albă ! Gloanțele trebuie să aibă altă țintă, tevile pușilor trebuie îndreptate spre obscuritatea coliviilor. Să le spargă ușile și zăbrelele, să poată evada cîntecul.

Dintr-odată mi-am amintit o problemă pusă copilului meu : „Pe un copac se află un stol de păsări. Răsună un foc de armă și o pasăre este doborîtă. După împușcătură, cîte mai rămîn în copac ?"

Într-adevăr, cîte mai rămîn ?

Ochii

Nu îndrăznesc.

Nu îndrăznesc să te privesc în ochi,

Privirea mea se încovoaie sub tăișul ochilor tăi. Genele mele — mimoze — se apleacă pudic, învelindu-mi privirea, ascunzîndu-mi inima.

Inima mea e o fîntînă veche. Se teme de undele concentrice iscate de privirile tale. Se ascunde de tăriile privirilor tale — scîntei, flăcări, incendii care o pot sfîșia, care îmi pot arde obrajii, care îmi pot face trupul cenușă.

Ochii mi-i închid încet — reflex de apărare. Porii trupului meu se deschid, contra voinței mele, sorbindu-ți privirea. Și mă simt urzicat, străpuns, aprins, ca și cînd razele soarelui ar fi concentrate asupră-mi de o fantastică oglindă convexă. Inima mea ia foc.

Nu, nu îndrăznesc să te privesc în ochi.

Sufletul

Chiar dacă îmi vei deschide fereastra inimii, nu vei reuși să pătrunzi în ungherul acela. Acolo e întuneric adînc, fără foc. Numai o licărire, a aducerii aminte, se zărește printre straturile anilor.

O, prietene, nu căuta să obții întregul ! Nici trecutul, nici prezentul nu-i totul. Oare poimîine va izbuti să acopere mîinele ?

Mentalități și culturi populare

În jurul anului 1956, cînd a propus deschiderea unui seminar de istoria mentalităților la Universitatea din Aix-en-Provence, Georges Duby a fost întrebat de un coleg despre ce este vorba, de vreme ce „mentalité" nu este un cuvînt francez. Într-adevăr, cuvîntul fusese inventat de către Duby și Robert Mandrou pentru a da un conținut concret celui de al treilea termen — civilizație — pe care Lucien Febvre îl introdusese în subtitlul celebrei reviste „Annales": economie, societate, civilizație. Pentru a marca distanța față de „istoria spirituală" germană care urmărea idei fără trup și de istoria ideilor care se oprea numai la producțiile raționale, fără să ia în considerare afectivitatea, și la elaborările individuale, fără să investigheze curentele intelectuale, cei doi istorici au ales termenul de mentalitate. Robert Mandrou deținea fișe și manuscrise de la Lucien Febvre, care lansase istoria mentalităților. Rezultatul a fost că, pe urmele lui Febvre, Mandrou a publicat o „introducere la Franța modernă, eseu de psihologie istorică".

Aceste începuturi le reconstituie Georges Duby în introducerea la un splendid volum care a apărut la sfîrșitul anului trecut la Paris: **Histoire sociale, sensibilités collectives et mentalités. Mélanges Robert Mandrou** (Presses Universitaires de France, 580 p.). Omagiind pe Mandrou, dispărut prematur în 1984, volumul cuprinde contribuții semnate de specialiști francezi și din alte țări ce se înscriu pe direcțiile deschise de regretatul istoric și care au apărut cu claritate în cartea **Raison et raison d'état, 1649—1775** (Fayard, 1977), în lucrările despre manifestările populare reprimate de monarhia absolută, despre umaniști și oameni de știință, despre faimoșii bancheri Fugger din Augsburg. Mandrou a fost, apoi, între 1954—1962, secretar al revistei „Annales"; întîmpina pe colaboratori, după cum își amintește Le Roy Ladurie, cu îndemnul plin de umor: „Să nu-ți închipui că cititorii se vor interesa neapărat de articolul dumitale". A abordat direct problema culturii populare într-o carte mult discutată: **De la culture populaire en France au 17e et 18e siècle** (Stock, 1964).

Prin lucrarea aceasta și printr-o serie întreagă de articole, Mandrou a atras atenția asupra unei „alte" Franțe decît cea studiată în școală, unde elevul învață ce este clasicismul, barocul și luminile franceze, fără să ia în considerare lumea care tace, marea masă a țăranilor care formau majoritatea societății franceze din timpul vechiului regim. Mandrou a analizat cu răbdare difuzarea și conținutul bibliotecii „bleu" lansată de librarii din Troyes și a căutat să descopere ce citeau sau ascultau locuitorii satelor și ce convingeri și atitudini se puteau forma astfel. De la apariția acestei cărți și pînă astăzi s-au făcut progrese nu numai în direcția documentară, a cunoașterii tipăriturilor care au pătruns în sate, dar și în direcția reevaluării culturilor populare. Michel Vovelle remarcă, în acest sens, într-un excelent studiu din volumul omagial, că are loc acum o trecere dinspre istoria serială care pune accentul asupra seriilor lungi de mărturii și deci asupra factorului cantitativ, spre istoria „cazurilor", a „exemplelor" care explorează profunzimile și deci evidențiază factorul calitativ. Forînd sensibilitățile colective, istoria mentalităților se distanțează net de psihanaliza dispusă să afle în cele mai limpezi opere complexe pe care numai „our father" Freud le putea interpreta. Un savuros articol al lui Michel Morineau **(Le divan ou le sofa)** arată cît de inexactă poate fi o excesivă abordare freudistă a operei de artă, exemplificînd cu tablourile lui Hogarth.

De fapt, pentru a demarca teritoriul fluctuant al literaturii populare este util să știm ce era „poporul" pentru cei care scriau în societățile

Alexandru Duțu

Continuare în pag. 11-a

Cu trei culori

A lua în brațe copiii țării și a-i săruta pe obraji și a-i meni luminii, soarelui, cu certitudine că zidirile — toate zidirile ! — ce ei le vor dura peste ani, ziua, nu se vor prăbuși la cumpăna nopții.

A trage semnalul de alarmă în timpanele întregii omeniri, cînd planeta stă să ia foc, chemînd la prevenirea incendiului și-a unei ireversibile catastrofe.

A fi crezul țării tale, binele națiunii devenind crezul tău și neliniștea ta dintîi.

A lua în brațe pămîntul ca pe un părinte iubitor, și a lupta pentru pacea, pentru sănătatea și fericirea lui.

Buciumă în patru zări Munții Carpați și se aude în Pind, și-n Himalaia, și-n Anzii Cordilieri, și-n toți munții lumii. Cheamă la rațiune, la luciditate !

E glasul de pace al poporului meu, ca un pașnic curcubeu întins peste Terra.

Un curcubeu din trei culori românești !

Dim. Rachici

REVISTA STRĂINĂ

● **„CARTEA A CĂZUT ÎN DISGRAȚIE"** este titlul unui amplu articol-semnal de alarmă găzduit de paginile revistei vestgermane „Stern". Interesul față de cuvîntul scris a scăzut simțitor în ultimii ani, susține revista. Numărul persoanelor care citesc reprezintă 19% în timp ce numărul celor care urmăresc programele de televiziune este de 69% la tineri și de 81% la copiii între 12 și 15 ani. Anchete sociale desfășurate pe zeci de mii de subiecți au demonstrat faptul că 71% dintre elevii tuturor tipurilor de școli și peste 51% din totalul studenților își petrec zilnic peste două ore și jumătate în fața micilor ecrane.

Cităm din „Stern": „Scăderea accentuată a interesului cititorilor față de carte, paralel cu ascensiunea vertiginoasă a televiziunii, a fost prevăzută de mai mulți ani. Astfel, ziarul „Frankfurter Allgemaine" constata în urmă cu doi ani că „noile mijloace de informare în masă vor împinge cartea la periferie" iar „Börsenblat für den Deutschen Buchhandel" avertiza încă din anii '60 că „televiziunea sprijină apariția pasivității tinerilor și influențează negativ evoluția acestora".

Ziarul apreciază că dacă lucrurile vor evolua așa în continuare, televiziunea va determina eliminarea cărților din viața spirituală a Germaniei Federale.

„Arătați-le copiilor drumul către carte, spune cunoscuta scriitoare pentru copii Astrid Lindberg. Trebuie să le arătăm acest drum mai înainte de a fi prea tîrziu, prea tîrziu pentru Tom Sawyer și Robinson Crusoe, prea tîrziu pentru aventura lecturii", conchide „Stern".

● **INTR-O VREME** în care schița, povestirea și nuvela sînt considerate copiii vitregi ai literaturii franceze, Daniel Boulanger a publicat douăzeci și două de volume de povestiri și nuvele, dintre care majoritatea au fost transpuse pe ecran. A cîștigat numeroase premii, ca de exemplu „Prix-Sainte Beuve" „Prix Max-Jacob" și „Prix Goncourt", dar cu toate acestea el nu figurează în „Who's who en France". Declarîndu-l — în volumul „L'Air de lettres" drept „prinț al povestirii și nuvelei", criticul literar francez Robert Conters își exprimă regretul că autorul reușește numai cu multă greutate să trezească interesul cititorilor într-o Franță în care toată lumea aleargă după romane.

În pofida opoziției francezilor față de genul scurt, două dintre volumele lui Boulanger, văzînd în cel mai înalt grad măiestria și talentul remarcabile ale autorului, s-au bucurat de o primire mai caldă din partea cititorilor și a criticii literare: „Nobili de periferie", apărut în anul 1974, și „Un copac în Babylon", care a văzut lumina tiparului în anul 1985. Proza scurtă recentă a scriitorului se remarcă prin reducerea la maximum a numărului personajelor — pînă la două — de regulă oameni ciudați, închiși în ei, și prin folosirea unui limbaj strict, a cuvintelor necompromise.

● **„ELEFANTUL SUPRAREALIST** și alte falsuri" este titlul unui interesant articol publicat de revista milaneză „Panorama". Despre ce este vorba ? Cu prilejul deschiderii, la Madrid, a celei mai cuprinzătoare expoziții retrospective Salvador Dali, a izbucnit o adevărată panică în rîndul colecționarilor de opere de artă care și-au dat seama că multe dintre lucrările cumpărate de ei ca aparținînd lui Dali sînt în realitate niște falsuri ! Daunele cele mai mari le-a suferit o madrilenă bogată, care în anul 1979 a cumpărat șase acuarele semnate Dali cu suma totală de un milion pesetas. Autenticitatea lor a fost confirmată de Dali în persoană, același Dali care, în momentul cînd bogata madrilenă a vrut să revîndă una dintre cele șase acuarele a spus : Fals !

Mergînd pe firul acțiunii, s-a descoperit că individul de la care colecționara respectivă cumpărase tablourile se numește Jordi Valls, proprietarul unui magazin de opere de artă din Barcelona, prieten apropiat al secretarului lui Dali, Sabatier. Stupoarea a atins punctul culminant atunci cînd Manuel Pujol Balades, un tînăr pictor din Barcelona, a declarat în presă : „Aproape toate uleiurile, acuarelele și litografiile dintre anii 1975—81, care poartă semnătura lui Dali, sînt executate de mine !" Multe muzee și colecții particulare dețin astăzi opere Pujol-Dali. Astfel, Muzeul din Bogotá deține un **Elefant suprarealist** din perioada respectivă, Casa de licitație „Sotheby" din Londra deține zece opere Pujol-Dali ! Pujol a executat lucrările cu știrea lui Dali și a lui Sabatier. Acesta din urmă a cumpărat de la Pujol, între anii 1975—81, cel puțin 400 lucrări semnate... Dali ! Salvador Dali tace. De fapt nu tace, a îmbrățișat un nou gen de artă : teatrul. Acum scrie o piesă în vers alexandrin, intitulată „Martyrium", în care dezvăluie o serie de percepte biologice și etice pe care pînă acum „numai eu și cu dumnezeu le-am știut". Mai știi ?

● **R. P. CHINEZĂ** a organizat în Berlinul Occidental, în premieră mondială absolută, o expoziție cuprinzînd lucrări din comoara din „Orașul interzis", o parte a orașului Beijing unde își aveau reședința împărații Chinei. Au fost expuse 120 opere de artă dintre care cele mai vechi datează de peste trei mii cinci sute de ani. Este pentru prima dată cînd R. P. Chineză trimite în Europa un asemenea tezaur. Această exclusivitate Berlinul Occidental a plătit-o scump, numai suma pentru asigurarea exponatelor ridicîndu-se la 200 milioane mărci.

Dintre exponate un interes deosebit a trezit un pocal din bronz datînd din perioada cuprinsă între anii 770—476 î.e.n., dar ceea ce i-a atras ca un magnet pe vizitatori au fost nu obiectele de bronz, argint și aur ci picturile vechilor maeștri chinezi. Senzația au constituit-o o suită de tablouri documentînd călătoria împăratului Kchang-si, care a trăit între anii 1662—1722, în regiunile din sudul Chinei. Este vorba despre trei tablouri măsurînd între 15 și 25 metri la care au lucrat vreme de mai mulți ani un grup de pictori. Pînă astăzi s-au păstrat nouă tablouri din această serie, cuprinzînd o lungime de 178 metri. Cum însă lungimea întregului tablou era de 230 metri, putem lesne concluziona că acesta este, fără îndoială, cel mai mare și mai complex tablou din istoria picturii universale.

Lucrările expuse în Berlinul Occidental vor putea fi văzute și de locuitorii capitalei chineze cu ocazia unei expoziții care va fi organizată la Muzeul palatului din Beijing. Acest muzeu conține peste 900 000 obiecte de artă și este vizitat zilnic de peste 40 000 vizitatori din țară și de peste hotare.

Din lirica franceză contemporană

ALAIN BOSQUET
Triptic

1. Trebuie să plantezi un baobab.
Trebuie să tai un păducel.
Trebuie să semeni cîțiva castraveți.
Se cultivă o grădină,
Eu plantez o indoială.
Eu tai un cuvînt.
Semăn o silabă.
Se cultivă greșala,
mai adesea decît un piersic.

2. Eu cred în Dumnezeu
fiindcă smîngălesc un petec de-azur,
mișc un arbore,
opresc un riu,
pălmuiesc o dimineață ce refuză să se scoale.
Eu nu cred în Dumnezeu
deoarece îl traduc în cuvinte.
Eu cred în Dumnezeu, necrezînd în Dumnezeu,
pentru că eu sunt cerul, arborele și fluviul,
zorii și noaptea,
grație acestor cuvinte pe care i le înalț.

3. Da, încetează de a-i mai cînsti !
Fii fără memorie
ca un fluviu
ce trece de cincisprezece ori pe lîngă același oraș,
Da, încetează de-a mai admira !
Fii fără dorință, ca femeia ușoară
care prin dezgustul de sine
se dăruie marinarilor pe rînd.
Da, încetează a mai fi generos !
Fii fără morală
asemeni zeilor care fac și desfac :
pițigoiul, piatra,
roua, cometele,
spre a-și învinge plictiseala.
Da, încetează de a mai fi exemplu.

ROBERT SABATIER
Poem pentru semenii mei

Altfel spus, mai am încă vreme :
N-am trecut încă-n cealaltă jumătate a zilei
Și sunt totul : chip în două chipuri în
Unica metamorfoză tăcută a cărnii.

Recunoașteți că exist în tăcere,
Că sunt cel care mergînd seamănă în calea-i
Cuvinte, flori, iar dacă aș putea chiar umbra-mi
Pentru ca un prieten să o culeagă în trecere.

Mă privesc abia, mirat de a fi,
În această oglindă pe care trecutul mi-o-ntinde ;
Pasărea zboară și îmi poartă cuvintele
Și cîntă în mine și zborul ei mă-nsoțește.

Totul e amețeală, iar anotimpurile care se rotesc,
Vînturile care ard și marea sunt dansurile mele,
Dorințele-mi sunt instrumentele
Marii orchestre bucurîndu-mi pașii.

Altfel spus celui care mă ascultă :
Acum eu te asemăn unui soare
Și cred că mă zăresc în trupul tău de trecere
Și te ascult în mine cum vorbești.

Ochiului meu i-e sete, iar, de altii
Ca pasărea din ou țîșnind din mine
Și inima lor bate într-a mea,
De ei legat ca printr-un pact de sînge.

Nu sunt dușmani în absolutul lumii :
Același corp, aceleași spaime-n corpuri
Și-n haina-i verde, iată, iar speranța
Unindu-ne printr-un refuz total.

PIERRE OSTER SOUSSOUEV
Cei morți

. . . . . .

3.

Păsările nu se plistisesc niciodată ! Ele
ne evită, ele ne-o iau înainte.

Asemeni unei flanc-garde, aleargă și caută
și găsesc acel refugiu departe de noi.

Zbor în pîlcuri spre seară. Acum mîinile
noastre se deschid.

Desenînd, parcă, cheiurile unui oraș. Și simțim
că acolo

Un suflu necunoscut se aude părăsind
în grabă încăperile

Care răsună — fără de nici un zgomot — voci
ale vuietului mării.

Cît despre arbori, rodiri... Pomii duc, sub
coajă.

Munca, drumul umedei semințe. Spumă,
humus,

Se zice despre ceea ce așteaptă în blînda
perenitate a spațiilor,

Reproducînd ritul hivernal între plante, printre
flori,

Lăsînd fluxul să le înstăpînească. Cerul ne
conduce, ne guvernează,

Ne aruncă de la pupa la prora de lemn
fără de glas.

Poate voi învăța să mă învîrt... și să plutesc
în furtună,

Și astfel să primesc același cîntec atît de rar,
atît de trecător și tragic și strălucitor.

Pămîntul strînge în sinea-i grăunțe de aur,
se umflă ! Spumă, cochilii...

Contemplăm, ne mulțumim să contemplăm de pe
nisipul curat,

Peste trunchiurile ce se acoperă tăcut cu un
val de spumă,

Cerul enigmatic (...)

Tălmăciri de Radu Cârneci

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ÎN SALA** teatrului „Statsgehoorzaad" din Leiden, cunoscut centru cultural al Olandei, a avut loc, în organizarea fundației olandeze „Doina" din Rotterdam, un festival de folclor românesc care, pe lîngă spectacole, a cuprins și lecții de dansuri populare românești. Spectacolul de gală a fost susținut de formații din Haga, Leiden și Rotterdam, alcătuite din peste 70 de tinere și tineri olandezi care au interpretat, în frumoase costume românești, într-o ținută artistică deosebită, dansuri populare din diferite zone ale României, în fața unei săli arhipline. Festivalul s-a încheiat într-o atmosferă specific românească, la care sute de olandezi au dansat horele și sîrbele românești. Cu prilejul festivalului a fost prezentată publicului lucrarea „Obiceiuri populare românești", publicată în Olanda. O expoziție privind realizările, viața și cultura poporului român a oferit publicului posibilitatea unei bune cunoașteri a României.

● **LA MOSCOVA** a avut loc vernisajul expoziției de artă plastică contemporană românească, organizată în cadrul manifestărilor dedicate în Uniunea Sovietică împlinirii a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român.

Exponatele, lucrări de pictură, grafică, sculptură și tapiserie, prezentate în Sala de expoziții a Uniunii artiștilor plastici din U.R.S.S., oferă o imagine de ansamblu asupra artei plastice contemporane românești.

În alocuțiunile rostite au fost evocate drumul glorios de luptă și victorii străbătut de P.C.R. în cei 65 de ani de existență, rolul său de organizator și conducător al luptei clasei muncitoare din România împotriva asupririi sociale și naționale, succesele obținute de poporul român în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, în îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea al P.C.R.

Au fost, totodată, relevate relațiile de prietenie și colaborare multilaterală dintre România și Uniunea Sovietică, în cadrul cărora un loc important îl ocupă schimburile în domeniul artei și culturii, însemnătatea recentei vizite prietenești de lucru în Uniunea Sovietică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în dezvoltarea și aprofundarea acestora, în interesul celor două țări și popoare, al cauzei socialismului, păcii și securității generale.

La vernisaj au participat V. N. Kuznetova, adjunct al Direcției arte plastice din Ministerul Culturii al U.R.S.S., reprezentanți ai Secției culturii a C.C. al P.C.U.S., ai M.A.E. și Uniunii Artiștilor Plastici, oameni de cultură și artă, un numeros public. Au fost, de asemenea, prezenți membri ai ambasadei țării noastre în Uniunea Sovietică.

● **ÎN CAPITALA statului** Mexic, Toluca, a fost inaugurată, sub egida Universității autonome a statului Mexic și Asociației de prietenie Mexic — România, o săptămînă a filmului românesc.

La spectacolul de gală au participat membrii conducerii Universității personalități ale vieții politice, economice și culturale, precum și un numeros public.

● **LA PARIS** s-a deschis primul salon internațional al afișului, care găzduiește o selecție de peste 600 de lucrări cu tematici din cele mai diverse, din circa 40 de țări.

România este reprezentată printr-o suită de afișe tematice dedicate Anului Internațional al Păcii, luptei pentru dezarmare și pace. Juriul expoziției a selecționat o serie de creații reprezentative, între care patru aparținînd unor artiști români, pentru a participa la o expoziție internațională itinerantă.

● **CEA DE-A CINCEA EDIȚIE** a tradiționalului concurs „Madame Butterfly" de la Tokio, la care au participat soliști vocali de operă din 14 țări, între care și România, s-a încheiat cu un remarcabil succes pentru interpreții români.

Soprana Eva Bărăian, de la Opera din Iași, a avut o evoluție de o înaltă ținută, juriul internațional conferindu-i, în totalitate, premiul întîi. La bărbați, tenorul Toma Daroczi, de la Opera maghiară de stat din Cluj-Napoca, a obținut premiul al doilea.

Talentații soliști români au evoluat într-un spectacol de gală, organizat la încheierea concursului, în fața unui numeros public.

SPORT

Drumuri

Motto

«Țiră, Goanță și cu Gheară,
Cel mai bun atac din țară»,
(comunicată de romancierul Constantin Toiu, fost inter dreapta la Gazul Ialomița Urziceni)

Vorba prietenului Ion Băiesu : e bine, e foarte bine pentru Maradona, se va descurca, nu-l plîngeți — aveți o lacrimă, vă rog s-o țineți, plîngeți pentru voi... se anunță (în fotbal) vremuri de restriște (poate și de bejenie, cum murmura înaintașul nostru, nedus pe stadioane, Sadoveanu !... cîndva, nu știu de ce, textualiștii, proletcultiștii, intelectualiștii etc. se vor socoti pînă la unghie cu el.) Dar să trecem la vacanță. Ceea ce se va întîmpla fericit (sau ne) în viața lui Hagi sau Cămătaru ne aparține și nouă ? ! Între noi aceștia fie spus cei doi puteau să joace tandem în echipa Argentinei. Nu s-a putut face nimic, Lucescu nu lasă să se întîmple nimic fericit pe stadioanele unde apar și românii. Pariez 10/1 că e fidel ideii : noi am învins Steaua în finala Cupei României și sîntem fără egal ! Îl provoc la o partidă de adevăr pe tema : astăzi, dacă hoț fiind te descurci prost, prostul ce mai poate face ? ! Să moară de foame, nu-i așa ? Eu unul sînt împotriva hoților. Îi urăsc. Dar nu pot fi împotriva celor care, ascunzîndu-se sub formulări nedelicate (hoțești ? !) cer demisia lui Lucescu de la echipa Dinamo. Vă rog să țineți seama că nu m-am amestecat în treburile echipei Dinamo-București niciodată. Fiecare club e îndreptățit să-și lumineze calea cum știe mai bine. Felinare oarbe sînt destule. Dacă nu e împotriva legii ! ?. Dinamo, cum prea bine știm, acționează cu legea în mînă, așa că să ne depărtăm repede de toate bănuielile nătînge — unele plutesc în pahar, altele-și fac loc în casă — și să deslușim fapta cea mai desăvîrșită a verii pe care o trăim : drumul spre mare duce spre inima oamenilor. Marea, munții, dealurile, cîmpia și mai ales riurile, ne așteptă la o sărbătoare prea puțin vandalică. Mergem către ele spre a ne ilumina speranța. Singura durere neîncetată se numește Speranța. Vom fi, vrem să fim. Elementara noastră dragoste de natură (ființa neamului) sărută cu buze răsfrînte-n desenul vechimii, inima verii, patima plăcerii de-a bea apă din fîntîna cu cumpănă. Nu știu de ce (numai din prostie !) îmi vine să strig, dar numai în gînd : salvați, în luna asta, orașele din cîmpie, caisele le zdrobesc umerii, pepenii le julesc genunchii, riurile le fură chipul, soarele-n amurg le acoperă cu turme de zei... legendă, nemurire, sentimentul beției din nimic (mai ales că vinul e cald !)...

Stau în mijlocul incertitudinii și nu mi-e milă de mine. Fapt pentru care trebuie să plec la Marea cea mare. Indiferent că... înțeles sau neînțeles, a pleca înseamnă a muri puțin, dar a și trăi în propria-ți lumină. Drumul spre Marea Neagră îmi aparține și nu înțeleg, cît voi trăi, să-l abandonez în vreuna din verile ce-mi mai sînt date — fie chiar prin ucaz împărătesc. Vara, eu mă simt dator să trec prin Bărăgan și prin stepa Dobrogei, ca să mă întîlnesc, în valuri, la Neptun, cu dropia albă a Bizanțului. Plus întîmplările din capul meu.

Ne va fi martor un mesteacăn. Asta pentru că visul dezrobește.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXVIII
29
(1 262)
Sîmbătă
19 iulie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL REVOLUȚIONAR

O componentă organică, de neînlocuit, a întregului sistem de norme, teze și concepții prin care Congresul al IX-lea al partidului ni s-a adresat și rămîne pentru istoria noastra actuală și de perspectivă ca un eveniment cu maximă forță revelatoare, o reprezintă spiritul revoluționar. Această lege de conștiință morală, politică și socială în definiția și justificarea căreia intră și cunoașterea în profunzime a realității, și dinamica și orizontul devenirii și perfecționării ei, și scopul și natura demersurilor prin care poate fi condusă și transformată, și efectele, rezultatele care se produc, și modul de a-i organiza și a-i folosi aceste rezultate, și chipul în care, printr-o experiență în mers, îi poți corecta sau amplifica trăsăturile. Spiritul revoluționar este sinonim creației și în acest sens Congresul al IX-lea rămîne edificator pentru cursul și amplitudinea în toate planurile vieții materiale și spirituale ale unei întregi epoci.

Arcul de boltă pe care îl fac cei 21 de ani este o înaltă și cuprinzătoare deschidere în economie, în organizarea vieții politice și sociale, în învățămînt, în știință și cultură, dar este și o concentrare în același timp, o densitate de obiective, de comandamente, cerințe și exigențe ale progresului și civilizației cum nu au mai fost niciodată în istoria țării. Într-o ridicare pe verticală imensă și cu multiple, substanțiale și îndreptățite temeiuri se vedea atunci — în fața propriei sale conștiințe și a propriei sale identități — țara, ca cel mai cutezător și mai energic drum în fața căruia urma să își hotărască eforturile, să-și cumpănească măsura în toate și să nu aștepte, ca pe o simplă întîmplare, viitorul ci chiar să-l grăbească, să-l programeze după ritmul propriilor sale trebuințe și posibilități. Era și o dovadă a spiritului revoluționar aceasta, era felul în care, prin Raportul pe care îl susținea în fața Congresului și a națiunii întregi, cel care avea să devină și ctitorul și eroul acestei epoci chema România să-și asume și să-și făurească un binemeritat și măreț destin. Se invocau nu numai istoria, nu numai evenimentele, lupta și sacrificiile prin care ființa țării a reușit să izbîndească trecînd prin nenumărate și dramatice încercări, ci și prezentul care era supus unei ferme și lucide analize, curățîndu-l de dogme și prejudecăți, pentru ca viitorul să se poată așeza pe un teren sigur și demn și pentru ca generațiile să stăpînească în termeni reali însuși limbajul de fond al libertății.

Spiritul revoluționar include și cutezanță și realism, și vigoare și încredere, mai ales încredere și hotărire, forță și vocație pentru un scop care să fie și să rămînă întotdeauna al patriei și al poporului, într-un scop care să fie și să rămînă întotdeauna al muncii, al vieții și creației în numele progresului și civilizației națiunii. Era acel imperativ al dezvoltării multiple și accelerate care lua forma celui mai exact și mai puternic **acum**, era acel imperativ al ritmului și al investițiilor care se producea tot sub semnul și la dimensiunea acestui **acum**, era acel imperativ al efortului, al gîndirii, al inspirației prin care se întruchipau la scară de masă și toate idealurile și întreaga lor forță de a se materializa.

Ni se cerea și se cerea în fond muncă, ni se cerea și se cerea o înaltă calificare a acesteia, ni se cerea și se cerea să intrăm în competiția marilor valori ale lumii. Începeam să ne moștenim un viitor care ne consacra unei adevărate renașteri și înfloriri naționale. În centrul tuturor preocupărilor figura omul, către el se întorcea lumea ideilor și idealurilor construcției noii societăți, pentru el se relansa și începea să lucreze viitorul. Și era o dovadă a spiritului revoluționar aceasta, erau de fapt esența și răsfrîngerea lui. Sensul înalt umanist pe care l-a proclamat Congresul al IX-lea și care, sub arcul de boltă al anilor care au trecut, el înseamnă și omul activ, omul dinamic și omul plenar, omul complet pentru țară și țara înfățișîndu-se în toată măreția, în toată demnitatea, în toată munca, viața și creația sa pentru om, pentru binele și fericirea sa.

Spiritul revoluționar emană de la partid și de la conducătorul său, el este dialogul viu și permanent cu oamenii și problemele lor, este expresia ca și cauza luptei prin care se relevă și trebuie să învingă nou, este acea decisivă și însuflețitoare calitate a gîndirii și acțiunii comuniste prin care prevalează interesele societății și prin care dezvolți și trăiești de fapt viața tuturor celor din jur. Este acest dialog pe care secretarul general al partidului îl poartă de 21 de ani cu țara, cu idealurile și împlinirile ei, este această consultare în decizie și acțiune din care tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a făcut o adevărată doctrină, un adevărat cod de norme și principii ale conducerii de partid și de stat și prin aceasta spiritul revoluționar a cîștigat infinit în profunzime, el este modul și altitudinea la care realitatea s-a ridicat și se ridică vizionar.

Nu există practic domenii în care răsfrîngerile acestui spirit nou adus de cel de-al IX-lea Congres al partidului să nu se resimtă în toată puterea sa vie și răscolitoare, ca un act de identitate deopotrivă material și spiritual. O îmbogățire de substanță s-a produs în toate sferele existenței după cum și o angajare mai mare, un sprijin și o racordare mai exactă și mai eficientă s-au produs în sfera relațiilor înseși și a raporturilor dintre noi, pe tărîmul democrației și al democratizării muncii și vieții, al răspunderii politice și sociale. Ființează un sistem unic în felul său, cel al democrației muncitorești-revoluționare și el își trage în mod evident obîrșiile din acel spirit al Congresului al IX-lea, este o întemeiere, o fundamentare de natură teoretică și practică datorată secretarului general al partidului.

Cadrul larg de manifestare a personalității umane si-a găsit de fapt și sensul si mijloacele odată cu marele forum care a marcat începutul acestei epoci. Îi regăsim dimensiunile în spațiul însuși al culturii și artei, îi regăsim aici acea expresă si clarificatoare metaforă a izvoarelor permanent vii si limpezi pe care le constituie realitatea, sursă a inspirației pentru clădirea unui om nou și a unei noi conștiințe, sursă a inspirației prin care, într-o prodigioasă și neîncetată moștenire a trecutului, să vorbim contemporanilor și urmașilor despre tot ce am născuit și am înfăptuit în acest timp.

Este o dovadă a spiritului revoluționar aceasta și este o dovadă implicată a înțelegerii, a rațiunii că prin cultură și artă revoluția atinge și trebuie să atingă orizonturi noi de afirmare și emancipare. Că prin aceasta patriotismul muncii și al creației rămîne nu ca o ipostază, ca o contemplare a realității, ci tot mai mult și mai hotărît ca o angajare, ca o răspundere și o asumare a ei. Sondînd în om cît mai adînc, investigînd în el conștiința locului și rolului său în societate, viața și frămîntările sale, să nu obosim a-i vedea și aspirațiile, să nu i le confundăm sau să i le pierdem pe drum, știind că în forța exemplară, modelatoare a destinului său stă însăși exemplificarea de mîine a țării.

Luceafărul

• Cărți, personaje, idei • IPOSTAZE ALE IDENTITĂȚII NOASTRE REVOLUȚIONARE • Antologia „Luceafărul" • POEȚII ȘI PARTIDUL • VIAȚA DIN CARE ÎNCEP CĂRȚILE NOASTRE (în paginile 3, 4 și 5)

Un izvor necunoscut despre victoria lui Mircea cel Mare la Rovine

Este bine cunoscut faptul că tradiția istorică românească a păstrat din domnia voievodului Mircea cel Mare amintirea unei confruntări cu oștile otomane conduse de sultanul Baiazid, confruntare care a însemnat o mare victorie a domnului român : **„ACESTA AU AVUT MARE RĂZBOI CU BAEZET SULTANUL. FĂCUTU-S-AU ACEL RĂZBOI PRE APA IALOMIȚĂI. BIRUIT-AU MIRCEA VODĂ PRE TURCI ȘI FĂR DE NUMĂR AU PERIT, TRECÎND BAEZET DUNĂREA FĂRĂ VAD"** — citim în **Cronica Țării Românești** alcătuită în vremea lui Matei Basarab (așa-zisul **Letopiseț Cantacuzinesc).** Cu cîteva decenii în urmă, la 1620, Mihail Moxa consemnase în **Cronograful** său, care este prima încercare de „istorie universală" în românește și prima tentativă de a integra pe români în această istorie universală : **„DE-ACII SE RĂDICĂ BAIAZIT CU TURCII SPRE RUMÂNI, DECI SE LOVIRĂ CU MIRCEA VOEVOD. ȘI FU RĂZBOIU MARE, CÎTU SE ÎNTUNECA DE NU SE VEDEA VĂZDUHUL DE MULȚIMEA SĂGETELOR, ȘI MAI PIERDU BAIAZIT OASTEA LUI CU TOTUL, IARĂ PAȘII ȘI VOIEVOZII PERIRĂ TOȚI. ATUNCE PERI COSTANTIN DRAGOVICI ȘI MARCO CRALEVICI. AȘA DE SE VĂRSA SÎNGE MULT, CÎT ERA VĂILE CRUNTE, DECI SE SPĂRE BAIAZIT ȘI FUGI DE TRECU DUNĂREA. ȘI PUSE SOCOTITORI PRE LA TOATE VADURILE, ȘI PRINSE PE ȘUȘMAN, DOMNUL ȘCHEILOR DE-L TĂE, ANI 6903".**

Tradiția românească despre victoria oștilor lui Mircea cel Mare asupra lui Baiazid consună cu alte două tradiții : **bizantină** și **sîrbească.** Cronicarii bizantini Chalcocondil și Pseudo-Sphrantzes (Macarie Melissenos), care au trăit deopotrivă în Bizanțul creștin și în cel musulman și au scris după căderea Constantinopolului, cunosc o confruntare între Mircea și Baiazid, confruntare din care domnul român a ieșit victorios. Chalcocondil dă cea mai amplă descriere a expediției lui Baiazid și a strategiei adoptate de Mircea cel Mare : războiul de hărțuire, mobilizarea întregului popor, ceea ce-l obligă pe sultan la defensivă și, în cele din urmă, la părăsirea țării : „De aceea slujitorul său Brenez a dat cu părerea să-și așeze oastea în tabără și așa să se ferească. Și de atunci Brenez pe urma acestui sfat avea mare trecere la împăratul (...) **ATUNCEA AȘADAR BAIAZID S-A ADĂPOSTIT ACOLO ÎN TABĂRĂ RĂMÎND PE LOC ZIUA ACEEA ; A DOUA ZI ÎNSĂ A TRECUT ARMATA PESTE ISTRU ÎN CHIPUL CEL MAI SIGUR, PE CÎT SE PUTEA. AȘA ÎI MERSE DECI CU ARMATA ÎN DACIA" (Expuneri istorice,** ed. Vasile Grecu, București, 1958, p. 64).

Chalcocondil, născut în jurul anului 1423, și-a terminat opera înainte de 1470, deci la aproape un secol după evenimentele relatate, ceea ce explică greșita plasare a campaniei lui Baiazid după bătălia de la Nicopole și puținele informații concrete despre această campanie. El a consemnat o tradiție, ceea ce rămăsese în amintirea bizantinilor din cauza noutății și caracterului excepțional : strategia și tactica, cu totul noi, adoptate de domnul român, precum și victoria finală a acestuia.

Alexandru V. Diță

Continuare în pag. a 6-a

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Cultura epocii noastre

Douăzeci și unu de ani sînt suficienți pentru ca Timpul să dobîndească „Profil de Epocă" (după o celebră și mult folosită formulă a lui Blaga) mai ales la un popor căruia istoria i-a impus știința de a lucra printre vremuiri și furtuni, folosind la maximum rarele răgazuri de soare și liniște, mai puține decît un secol dacă le adunăm din cuprinsul a două milenii ! Înaintașilor noștri nu le-a trebuit mai mult, sau cu mult mai mult, pentru a ne lăsa acel șir de „răstimpuri" minunate, smulse vitregiilor timpului, pe care, la un loc, le numim „Istoria culturii române". Mai puțin de un sfert de secol concentrează eforturile creatoare din care s-a născut pe harta spirituală a Europei o nouă prezență culturală și artistică — a românilor — datorită faptelor unui voievod și geniului unui cărturar și artist : Gavriil Uric, părintele culturii și artei românești și cel dintîi exponent al lor de valoare și notorietate universală. Tot atîta, în cei 47 de ani de miraculoasă domnie, ocupă „răstimpul" în care vodă Ștefan a înțeles să continue, prin ctitoria culturală, opera de plămădire a națiunii române și de asigurare a viitorului ei liber, pe care la un moment dat nu a mai putut-o întreprinde cu sabia în mînă. Mai puțin de un deceniu i-a trebuit lui Neagoe Basarab spre a „ne face a privi cu uimire, ca o epocă excepțională de pace și cultură în mijlocul unei întunecoase furtune de mai multi secoli, scurtul interval dintre anii 1512—1521" cum scria Hasdeu. De la 1840 cînd apare **Dacia literară** și pînă în ianuarie 1859 cînd începe să prindă chip visul ascuns sub titluri destul de străvezii pentru a fi imediat barate de condeiul cenzorului străin ce guverna peste duhul românesc, interzicîndu-i pînă și speranța în „propășire", n-au trecut nici două decenii încheiate. Dar în acest interval s-a născut în deplinătatea puterii și originalității, **cultura română modernă.** Aproape toate capodoperele și destinele creatoare legate de ele și impunîndu-ne sintagma „Epoca marilor clasici" sînt mărginite între două date : 1870 cînd apare **Venere și Madona** și 1889 cînd dispar cei mai deplini exponenți — Mihai Eminescu și Ion Creangă. La acea dată și capodoperele lui Caragiale erau scrise, și opera critică a lui Maiorescu încheiată, și monumentele hasdeiene ridicate. În mai puțin de 20 de ani ! Iar „Epoca interbelică" n-a împlinit nici măcar atîta. Și a fost ce a fost....

A venit clipa să ne întrebăm, cum mă întreba, de departe, și nu cu gînd prea curat, cineva : „cum vom fi priviți și cum va fi privită această secvență, a noastră, de pe hotarul dintre două milenii" ? Ceea ce nici nu înseamnă prea departe, și poate că măcar cîțiva dintre cei ce am trudit pentru ca un nou „răstimp" românesc să prindă formele eternității vor apuca ceasul acela, așa cum veteranii „epocii interbelice" au avut și mai au privilegiul de a-și evalua de pe alt versant al istoriei, aspirațiile, luptele și eforturile lor creatoare din anii de acum înmarmorați și priviți cu fiorul admirației și emulației de către noile generații.

Am stat mult cu gîndul la acea întrebare și în locul unei scrisori personale m-am gîndit că este mai bine să-mi rostesc răspunsul în auzul tuturor celor ce-și pun (și ne pun) sub o formă sau alta, aceeași întrebare. Ce înseamnă, deci, pentru cultura română; acești 21 de ani în decursul cărora a rodit sămînța de viață, renaștere și înălțare a neamului românesc și a destinului său spiritual, așezată în țarina străbună de mîna care a fost chemată a lua cîrma

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 2-a

Motivul biografic și fascinația realului

În romanul modern biograficul pare și chiar este proiecția unui destin. Ipostazele acestuia se deosebesc însă imens în funcție de perspectiva din care sînt privite. În realismul critic situațiile de viață **închid** întrebări într-un cerc de neputințe, de crize grave, pe care naratorul le expune fără să avanseze o soluție. Mai supiu, realismul contemporan presupune pe lîngă participarea auctorială și pe aceea a cititorului ; concretețea destinului se **deschide** pentru a configura, odată cu existența indivizilor, starea lor civilă. Pe noi coordonate, biografiile însumă spiritul epocii. Această deosebire începe din punctul de asumare a observației psihologice și se încheie cînd creația epică construiește din mozaicul biografic ceea ce se cheamă **tipologii.** Talentul face restul. Adică aduce aceste biografii dinspre spațiul lor particular și mărunt în zarea fremătînd de evenimente, de experiențe, de realul istoric vitalizant.

Foarte viu a rezolvat procesul Marin Preda cu eroul său Victor Petrini din **Cel mai iubit dintre pămînteni.** Nu altfel procedează G. Bălăiță cînd, în **Ucenicul neascultător,** îl pune pe Naum Capdeaur să scrie cronica familiei Adam. Ca și Petrini repliat în cutele „obsedantului deceniu", Naum Capdeaur notează în paginile poveștii despre neamul Adamilor varietatea de sensuri a vieții orașului Albala. Simbolurile romanului transpar la nivelul lor de istoricitate cînd leagă eșecuri și împliniri sociale de valorile noului timp, **timp de luptă și timp de cunoaștere.** Cu o scară de valori susținută de pulsația elementului individualizant.

Romanul acestui prozator aparte care e George Bălăiță (aparte și pentru că știe să deghizeze realul) modifică un concept al narativității. De regulă s-a spus că ea stringe firele epice. La Bălăiță dispersarea ține loc de discurs unificator. Rolul ei rezidă în săvîrșirea ceremoniei de sorginte sadoveniană a sugerării valențelor spectaculare ale **fațetelor** deloc neglijabile cînd le integrăm într-o structură.

Din aceste fațete se vede că viața are o extremă mobilitate, o generoasă amplitudine. Un prozator dotat cum este, de pildă, Mihai Sin disecă gesturi, vorbe, intervenții la scena deschisă petrecute într-un orășel transilvan ca să atragă atenția asupra ideii că fiecare destin uman multiplică, în fapt, bogăția mediului, bogăția lui de nuanțe caracteriale, pe un fond de divagații ce revin la axul central. Romanul lui recent, **Schimbarea la față,** servește cu caligrafie fluidă, expertă, un realism aparent tradițional dar înclinat spre un nou echilibru al scriiturii, năzuind către simetriile simbolice.

Interesul pentru biografii înregistrează o creștere perceptibilă din clipa cînd scriitorul descoperă că fabulosul biografic trece înaintea celui obiectiv, îl ajută să-și etaleze liniile de forță. Un Cezar Petrescu sau Zaharia Stancu nu s-au înșelat făcînd mare credit **retrăirii** biografice drept o condiție, în plan estetic, a cronicii de moravuri. Cu un Darie care migrează din **Desculț** în trilogia apărută în anul 1960, precedată de **Rădăcinile sînt amare,** oralitatea extremă și capriciile memoriei contribuie la concentrarea tuturor firelor evocatoare într-un unic personaj-martor, un fel de chintesență a lumii țărănești. Intenția lui Zaharia Stancu fusese să scrie letopisețul neamului său în cel mai frămîntat veac, cel care îl duce la condiția de viață aspră, îndîrjită, primitivă, marcată de ideea gloatei la alta cu identitatea schimbată, de solidarizare și gravitare sub semnul viziunii militante.

Judecata critică descifrează în planul fictiv înfiltrarea biograficului cu acel impuls nu doar compozițional, pe care ne place să-l numim inițiatic. L-am întîlnit, încă o dată, la Zaharia Stancu, cînd schițează cel puțin trei planuri. Primul — un fel de romanțare memorialistică, duce spre modele publice. Al doilea, mai de grabă de jurnal, răspunde cîtorva întrebări fundamentale (vezi în **Ce mult te-am iubit** asfințitul lumii din **Desculț,** precum și universul abia schițat al revanșei). În fine, ultimul, se lasă cîștigat, ca în **Șatra,** de aventura spre tărîmuri tă-

Henri Zalis

Continuare în pag. a 7-a

SCRISORI COLEGIALE

Un termen de răscruce

Apariția unor generații noi în literatură este un proces tot atît de inevitabil ca nașterea copiilor ori dispariția celor în vîrstă. În sine, fenomenul are o curgere lină, insesizabilă. Cînd Ioan Alexandru însoțea sicriul lui Lucian Blaga la Lancrăm, urmat doar de cîțiva din cei ce elogiază azi opera poetică a marelui gînditor, nimeni n-ar fi putut sesiza, dragi colegi, rostul simbolic al împrejurării. Odată cu Blaga se stingea o lume, cea a lui Valeriu Braniște și a Consiliului dirigent, a lui Rebreanu și Lovinescu. Dar ritualul trist și solemn al așezării în neființă avea ca martor, în persoana tînărului îmbrăcat numai pe jumătate orășenește, pe unul din poeții cei mai de seamă ai timpurilor ce vor veni. Cine să fi știut aceasta ? Și cine ar fi putut prevedea că noul poet, căutîndu-și precursorii, îi va găsi în lirica interbelică, printre ei numărîndu-se, fapt simptomatic pentru o anume orientare a lirismului de după Labiș, tocmai Lucian Blaga ? Vrem să spunem că este în firea lucrurilor ca generațiile să se succeadă, că întrebării dacă o generație apare în chip natural într-o literatură nu poate să i se dea, principialmente vorbind, decît un răspuns pozitiv. Dar aceasta nu înseamnă că fiecare generație va și reuși să impună o literatură originală, chiar dacă formele lumii și cele ale sensibilității se vor plăsmui și re-plăsmui mereu, modificate de timp. Cum ar fi spus Leo Spitzer, devenirea în artă se cuvine imaginată din perspectiva modurilor de adecvare, sub aspect calitativ, a expresiei la obiectul ei, de unde ideea de progres ca „pluralism al formelor". În conceperea sa nu ne poate fi de folos progresia liniară simplă, în sensul de veșnică ascendență, ci o înțelegere fluctuantă, greu de acordat cu succesiunea ritmică a generațiilor. Pericolul mare pe care îl implică utilizarea termenului de generație în cercetarea literaturii rezidă tocmai aici, în insuficiența criteriului său ca mod de a asuma „pluralismul formelor". Căci, deși acceptabil ca „firesc" și „natural" în ordine istorică, conceptul riscă, la o utilizare concretă, să „rupă" continuitatea datului procesual în secvențe arbitrare, creînd falii și impunînd fragmente.

Într-un sistem interpretativ exigent, ce ține seamă cu adevărat de literatură, noțiunea de ge-

Ion Istrate

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Aspirația spre sinteză și exigențele ei

Recentul **Dicționar de artă populară (românească),** publicat de Georgeta Stoica, Paul Petrescu, Maria Bocșe (1985, 443 p.) este una dintre lucrările fundamentale ale etnografiei românești contemporane, care ne impune o lectură aprofundată, de ansamblu, dar și de amănunt, pentru a putea degaja, în cunoștință de cauză, trăsăturile cele mai pertinente ale acestei sinteze, demult așteptată în cultura românească.

Vom spune limpede, din capul locului, că ne aflăm în fața unei lucrări semnificative în bibliografia de specialitate și, mai mult, cu răsfrîngeri și afinități, încă nebănuite și neexplorate, nici chiar de autorii acestui **Dicționar,** asupra unor domenii învecinate, asupra culturii populare, în substanța și în semnificația ei cea mai profundă.

Să remarcăm, chiar în acest punct, că surprinde, în cazul unei lucrări **lexicografice** de amploare, aplicate artei populare, mai **ales** în zecile de titluri consacrate prezentării unor **zone etnografice** (peste 60 de zone), absența unor referiri solide și la alte aspecte ale vieții materiale și spirituale, care conferă **identitatea** unei anumite comunități (mai restrînse sau mai largi), și în primul rînd la folclor (literar, muzical, coregrafic) și la graiuri. Nu în intenția, evident, de a reclama revanșa etnografilor, și nici pentru a oferi un exemplu... personal, ci pentru că este vorba de o orientare epistemologică atît de modernă și deosebit de fertilă, care merită a fi subliniată.

Vom menționa că, în consonanță cu tradiția Școlii filologice de la București (Ov. Densusianu, Tache Papahagi, Ion Diaconu, D. Șandru

Valeriu Rusu

Continuare în pag. a 7-a

• În acest număr : • Cronica literară de • M. Ungheanu și • Artur Silvestri • Poeme de • Dan Rotaru • George Țărnea • Radu Cange • Alexandru Ivănescu • Numele poetului de Cezar Ivănescu • Cumpănă de George Alboiu • Poșta redacției de Ion Gheorghe • Civilizație românească de Corneliu Vadim Tudor • Rememorări de Mircea Micu • Confabule de Iulian Neacșu • Mapamond

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA VAIDA: «Vînătoare de vrăjitori»

Vînătoare de vrăjitori încheie trilogia începută cu romanul **Soarele la miezul nopții.** Intenția lui Mircea Vaida a fost de a alcătui un triptic al momentelor cruciale din viața societății românești din nord-vestul României. Romanul se petrece în orașul Z, unde noul primar comunist, Ioachim Platon, descinde dintr-un avion biplan pe care l-a pilotat singur de la București pînă la destinație. Episodul ține de literatura lui Saint Exupery sau Malraux pe care desigur Mircea Vaida l-a avut în vedere cînd și-a croit personajul. **Vînătoare de vrăjitori** este cartea unor răscruci și a unor opțiuni decisive, ceea ce o înscrie și mai mult în aerul tensionat de idei al prozatorilor amintiți. Dar dincolo de toate acestea, **Vînătoare de vrăjitori** nu se scrie la persoana întîi și transcrie o experiență bărbătească în direct. Sînt în **Vînătoare de vrăjitori** două romane : cel veritabil, „romanul roman", care-l are în centrul său pe Ioachim Platon și față-n față cu el pe Feri Anderco, și „romanul unui roman", al cărui personaj principal este naratorul anchetator față-n față cu „martorul" său principal, Moise Brahms. **Vînătoare de vrăjitori** este un roman-anchetă în care cititorului i se mijlocește treptat apropierea de fapte, cunoașterea lor.

De formula anchetei au făcut caz mai ales romanele „obsedantului deceniu" pentru a sublinia că adevărul e greu de prins sau greu de pronunțat. Aici nu mai e însă vorba de anii cincizeci, ci de o perioadă anterioară, cea care începe la puțină vreme după actul de la 23 August 1944. Ioachim Platon sosește în Z. pe la sfîrșitul lunii octombrie 1944. Urmele războiului sînt încă vii. Sarcina primarului comunist este de a exprima o putere și o concepție nouă într-o lume unde altădată hotărau cei din familia Corinda, groful Banffy sau baronul Aczel.

Ioachim Platon este comunist. Comunist este și Moise Brahms, martorul. Membru de partid este și Feri Anderco, la fel Ciongradi. **Vînătoare de vrăjitori** este o narațiune despre comuniști angajați în construirea unei lumi noi în condițiile grele de după război și după ocupația horthystă în Transilvania de nord. Ancheta permite romanului să ne arunce în mijlocul celor mai vii întîmplări, dar să ne ofere și distanța unei contemplări meditative. Abundența materiei epice este astfel filtrată, redusă la elementele ei esențiale și sugestive, totul fiind văzut printr-un văl fin, pe care abilitatea romancierului îl aruncă mereu între noi și conflictele și personajele sale.

Vînătoare de vrăjitori cuprinde cîteva siluete omenești care se țin minte. Pe primul loc se află, desigur, Drupy, fata contrabandistului de aur, moștenitoarea fără moștenire a sute de kilograme de aur, dar care știe să-și folosească tulburătoarea frumusețe la fel de bine ca și aurul de care n-a avut parte. Drupy este soția șefului Siguranței din Z., tovarășa de conversații a ofițerului rus Potiomkin și a polcovnicului Sergo Atamanov. Frumoasa și dinamica femeie pune la cale un An Nou neobișnuit chiar în casa șefului Siguranței locale care e soțul ei, invitînd deodată pe primarul comunist, Ioachim Platon, pe cei din familia Corinda, național-țărăniști, pe consilierii sovietici, pe filozoful „mistic" Serafim Marcu cu soția sa, Rodica Marcu, totul în prezența teribilului șef al Siguranței, Feri Anderco, cel ce nu poate zice **nu** înaintea soției sale.

Nu atît venirea în Z. a lui Platon declanșează avalanșa de evenimente din **Vînătoare de vrăjitori,** cît aparent această noapte dintre 1944 și 1945, cînd Serafim Marcu filozoful își afirmă sonor opiniile politice. Peste puțină vreme Serafim Marcu va fi împușcat, iar colegul său Rariște ridicat de lîngă catafalcul ilustrului Marcu pe cînd îi rostea panegiricul. Narațiunea are goluri, ancheta o permite, iar naratorul folosește din plin avantajele ei pentru a insista asupra figurilor omenești a conduitelor lor, pentru a face portrete, a le urmări viața intimă, decupîndu-le din contextul dramatic despre care totuși cartea vorbește elocvent. Clanul Corindeștilor nu-i iubește pe comuniști și se regrupează politic și chiar militar, pentru că organizează o mică tabără a rezistenței. Feri Anderco este în apele lui în fața unei astfel de manifestări. Dar pînă la ea se petrec multe. Serafim Marcu moare, dar moare și Rodica Marcu, ofilindu-se de o dragoste neîmpărtășită.

Urmărind complicatiile intime ale eroilor săi. Mircea Vaida scrie un roman social și politic al anilor '44 și '45 cu surdină. Cartea nu e impetuoasă, ci fină, preferă să sugereze, să contureze operînd contrapunctic acolo unde tensiunile ar cere o ieșire din matca discreției relatării. O urmărim de aceea mai mult pe Drupy, romanul **Vînătoare de vrăjitori** fiind mai ales romanul ei. Drupy se îndrăgostește de Ioachim Platon. Totul desigur nu se petrece fulgerător ci filtrat, în stilul lui Mircea Vaida, care cenzurează orice descărcare de energie. Tînărul Corinda, care a plecat la drum să scrie despre Ioachim Platon, ajunge să scrie mai ales despre Drupy. Mișcările ei, libere, de femeie independentă se izbesc de brutalitatea lui Feri Anderco. Brutalitatea lui nu se îndreaptă către Drupy, ci împotriva celor de care Anderco pretinde a o apăra pe Drupy. Afacerea sculptorului Zăgan este hotăritoare. Drupy asistă în atelierul sculptorului la apariția din lutul încă înform a figurii lui Horea. Teodor Zăgan vrea să pună statuia în piața orașului. Ioachim Platon, înștiințat, este de acord. Întîlnirea sculptorului și a amicilor lui la locul viitoarei statui. Poliția împrăștie adunarea și arestează pe Zăgan, care la puțină vreme dispare ca fugit de sub escortă.

Portretul lui Feri Anderco se precizează treptat, iar adevărul asupra lui este oferit în doze mici. Conflictul se desfășoară practic între Platon și Anderco, fiind un conflict de a cărui realitate și de al cărui sens conștient este numai Anderco.

Sugestia romancierului este că moartea lui Ioachim Platon era inevitabilă deoarece primarul ignora miezul viu și dramatic al urmărilor ocupației horthyste. Nici chiar atunci cînd i se aduc informații convingătoare asupra condiției de gardist horthyst a lui Feri Anderco, Ioachim Platon nu trece la răfuiala politică. Adept al lui Lucrețiu Pătrășcanu, el va muri ca și acesta, prefațîndu-i dispariția.

Ioachim Platon ignoră gravitatea conflictului istoric care încă nu s-a încheiat. Documentele înfățișează atrocitățile gărzilor horthyste. Între executanții ororilor se afla și Feri Anderco, pe care primarul comunist crescut în spiritul lui Lucrețiu Pătrășcanu nu știe să-l scoată din joc. Siguranța acestuia terorizează orașul. Deloc întîmplător sînt loviți și scoși din scenă românii cei mai reprezentativi : filozoful Serafim Marcu, colegul său de universitate Rariște, sculptorul Zăgan. Fizionomia neagră a lui Anderco se precizează treptat odată cu acumularea de elemente noi. În travesti comunist, Feri Anderco este continuatorul criminalei politici de teroare a lui Horthy în Transilvania nordică, abia scăpată de ocupația ungară.

Rarefiind materia, Mircea Vaida a obținut o mai mare claritate. El n-a urmărit o „poveste", ci analiza episoadelor ei nodale. Tot romanul are o ramă, dar rame au și episoadele cele mai importante ale povestirii. Ele sînt constituite din glosele martorului și ale anchetatorului. La Mircea Vaida procedeul anchetei nu înseamnă un efect al modei ci o funcție a felului său de a concepe problema romanului său.

Glonțul de care a murit Ioachim Platon a fost tras din față sau din spate ? Această întrebare nu este pusă pentru a i se da un răspuns, căci prin retorismul ei ea îl conține. Enigma e de fapt o falsă enigmă. Traseul anchetei echivalează cu o lămurire. Distanța pe care o ia scriitorul prin naratorul său față de caz este ea însăși deliberată. Trecutul trebuie pus sub anchetă. Adevărata lui față apare abia după o cercetare și meditație atentă. Feri Anderco n-a fost prins la timp. Este rostul romancierului să-l denunțe, cu oricită întîrziere.

Vînătoare de vrăjitori constituie o construcție după „vînătoarea de vrăjitoare". Inchiziția postbelică nu mai urmărește vrăjitoare, ci **vrăjitori,** ea poartă acum în 1944—1945, numele de Siguranță și este condusă de un fost horthyst care pretinde a apăra noua orînduire.

Discreția și tactul sînt calitățile care-l disting în construcția epică pe Mircea Vaida. **Vînătoare de vrăjitori** este un roman problemă, o carte care-și propune să-l facă pe cititor să se gîndească la cutele ascunse ale istoriei contemporane. Roman de psihologie și de atmosferă, **Vînătoare de vrăjitori** rămîne totodată și un sugestiv roman politic.

M. Ungheanu

ZAHARIA STANCU: «Poeme cu lună»

Acel simț al emoției profunde, tremurătoare, ca și inclinația, izbitoare în „Poeme albe", către etnografic, își găsiră, la Zaharia Stancu, formula cea mai nimerită într-un ciclu de romane, inceput prin „Desculț" (1948) și încheiat cu „Șatra" (1968) care ar fi ininteligibile în absența raportării la poezie. Este în afara indoielii că „Pădurea nebună", „Desculț", „Șatra", „Jocul cu moartea" și, mai mult decît acestea, „Ce mult te-am iubit" nu trăiesc decît printr-o substrucție lirică, printr-un aer de rapsodie de esența muzicii subiective, prin acel „cintec" discursiv, apt să se incorporeze în erotică febricitantă, în zugrăveală de medii sociale, în psihologii nebuloase, în prelungi incintări și în triști, în sfîrșit, în bocet. Poetul se exersa prin mijlocirea unei specii heterogene, aflate la marginea prozei și la marginea poeziei, absorbind de la fiecare cite ceva și ferindu-se a se lăsa supusă de canoanele care s-o reducă la o formulă. Acest roman unde poezia se mișcă liberă ca o pînză freatică prin toate vasele capilare ale întregului are mult din libertatea eposului poporan și chiar atunci cînd observația e îndreptată către social, creînd în spiritul marilor pictori spanioli — cum nota G. Călinescu — rezultatul e, prin culoare și pregnanță, tulburat de subiectiv. Ca și poezia, romanele sînt un produs al memoriei și pe măsură ce poezia începuse să reveleze o îndepărtare de legile mnemotehnice, lăsînd deoparte senzorialul (care acela scosese poezia din seriile comune), începu să se presimtă trebuința altei forme de exprimare, capabilă să cuprindă și lirismul. „Ciclul romanesc" continuă, așadar, „ciclul liric" și îl împinge la recesiune, absorbind din poetic ceea ce îi era de trebuință spre a se exprima, fără să lase totuși elaborația să ajungă la proza poetică propriu-zisă. Cînd poezia reveni, în amurgul operei, romanele își incheiaseră desfășurările interioare.

Însă nici poezia nu mai era ceea ce fusese pînă atunci și o antologie, a poeziei ultime a lui Zaharia Stancu, intitulată „Poeme cu lună" (Ed. Eminescu, 1986, cu un studiu merituos, al Marianei Ionescu), dă putință unei recapitulări aplicate asupra unei materii mai intinse cantitativ. „Cintec șoptit" (1970) intră în categoria liricii crepusculare, unde e cu neputință de extras o îndemnare nouă afară de aceea propriu-zis civică, de felul unei encomiastice fără cine știe ce imaginație. E o lirică de recapitulări de unde se pot extrage apoftegme inteligibile prin raport la creația veche, a maturității mai cu seamă și ar fi prea mult să vedem aci o inclinație către gnomic ; e o pură declarație. Cînd poetul zice : „Cintecul acesta e un cintec șoptit / Toate cintecele mele sînt șoptite" acesta e un indiciu de program estetic săvîrșit, ca și acela pe care îl conține un catren de felul acesta : „Scriu cum cîntă pădurile / Cînd le răscolește vijelia și vîntul / De-aș avea o mie de guri, cu toate gurile / Aș slăvi oamenii și pămîntul". Exprimate în momentul senectuții, astfel de constatări au un aer rezolutiv, de încheiere și de epitaf.

De altfel, poezia e, în ceea ce are durabil, expresia unei vîrste și un „Cintec de toamnă" conține aceeași tipologie poetică, determinată, adică, de biografie, ca și producțiile juvenile ori mature, atita doar că materia e aici psihologia unui bătrîn : „Albe mi-s timplele, colilie, / Degetele-mi devin tot mai lungi, mai subțiri, / Toamna tradafirii sînt tot trandafiri, / Și mai dau cite-o floare tirzie. / Carnea mi se topește ca zăpada / Cînd o pripește soarele primăvara / Tot mai repede mi se apropie seara / Dar spada mi-a rămas afară, spada / Mulți zăvozi m-au lătrat, m-au mușcat / În jilav adînc i-a topit pămîntul. / Pînă la marginile lumii vîntul / Pădurile vechi le-a lătrat. / Ciini slinoși, urduroși, și azi mă mai latră. / Arunc după ei cu toiagu-mi hapsîn. / Șarpele nu-l incălzesc la sîn / Ci capul i-l zdrobesc cu o piatră". Sînt documente biografice exprimate într-un fel esopic și carc, judecate după estetică, sînt fabule ale psihologiei senecte și pilde de bătrînețe, fără urmări considerabile în domeniul poetic.

Cele mai numeroase sînt însă documentele de psihologie, repetabile și ele, alcătuind rapsodia unei vîrste crepusculare, unde sentimentul thanatic nu dă ocazie unor jelanii ; sentimentul e pretutindeni de fibră tare, țărănească, și chiar atunci cînd vorbește despre moarte, poetul știe să împodobească aceste declarații în riurate desene poporane : „Nu știu cum au fost zilele mele / Dar pînă la una au ars, au ars / Cenușa lor mi-a rămas în palmă / A venit vîntul și-a risipit-o — / Peste grădini înflorite a risipit-o / Nu știu cum au fost nopțile mele / Dar pînă la una s-au topit / Ca zăpezile iernii s-au topit / A deschis gura pămîntul, gura, / Și pînă la una le-a înghițit. / Nu știu cum a fost dragostea mea. / Poate dulce a fost, poate amară. / Poate-a durat o viață, poate numai o seară. / Timpul viclean a dus-o pe aripi, / Timpul viclean a venit și-a luat-o. / Nu știu cum va fi moartea mea. / Dar n-o să vrea să fie blajină. / Prea am dorit-o, prea am urit-o, / Prea am chemat-o ca s-o alung, / Prea am chemat-o".

De altfel, poetul a ajuns, fără sforțări, în direcția esteticii și răspunzînd dear sufletului înfiorat de durere, la ireductibilul unui bocet metafizic : „Ce mult te-am iubit ! / Nimic nu ți-am spus niciodată. / Ce mult te-am iubit ! / În foc parcă ardeam, în foc. / În foc parcă ardeam, în foc. / Ce mult te-am iubit ! / Sete mi-era de tine, sete, / Sete aprinsă-mi era de tine, sete. / Ce mult te-am iubit ! / Foame adîncă de tine-mi era, foame adîncă, / Foame adîncă-mi era de tine, foame adîncă. / Ce mult te-am iubit ! / Nimic nu ți-am spus, niciodată, / Nimic nu ți-am spus, niciodată. / Acum cad zăpezi peste mine, / Zăpezi și boabe de rouă. / Zăpezi și boabe de rouă. / Acum cad zăpezi peste mine / Numai zăpezi cad peste mine, / Numai zăpezi". E o simplitate de cintec arhaic, care ar fi putut să fie un țipăt de singurătate și nu ajunge decît la șoapta fără muzică, secată de substanță, mult după plins. Arareori, această încetoșare de vreme tîrzie, fără soare, se limpezește pînă la o transparență de lumi metafizice, imateriale, unite de o magie : „Doi bani de aur sună, răsună / Unul în inimă, altul în Lună. / Poate mă inalț, poate m-afund. / În golul de aur rotund. / Banul de aur în inimă sună. / Sună, răsună, banul din Lună".

Mai puține sînt anxietățile în „Sabia timpului" (1972) unde memoria începe să revină și poezia refăcu o curioasă circularitate, făcînd să exulte tîrziu lumile de început. Sînt aproape niște hieroglife ale unei vieți definite nu altfel decît prin aceste relicve. Memoria înconjoară realul și înalță elementele pînă la simbol.

Simbol e și cintecul „inimii negre", intonat pe aceeași gamă fără muzică, aproape numai ritm mocnit, dușmănos înaintea implacabilului, ca o „Ciuleandră" de luncă a Călmățuiului : „Cocoșii sparg liniștea nopții, / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră. / Zorile îmi bat în fereastră, / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră. / Amiaza e bălaie. / N-am somn / Inima mea e neagră, neagră. / Se apropie argintiul roșu. / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră. / Singur, în miezul nopții, vorbesc. / N-am somn. / Inima mea e neagră, neagră". Acest sunet sumbru nu sufocă totul și atunci cînd poetul se sustrage spaimei rezultă un lirism impăcat, aproape de o revelație ; e, în aceste cintece de sfîrșit, un sentiment al naturii consubstanțiale cu omul și care depășește simpla condiție de muritor. Ultimele poeme ale lui Zaharia Stancu sînt, de altfel, și cele mai arhaice.

Artur Silvestri

Cultura epocii noastre

Urmare din pag. 1

multincercatei corăbii pe timpul cel mai complex din cîte cunoaște istoria speciei umane.

Înseamnă, mai înainte de toate, victoria unei națiuni și unei identități spirituale inconfundabile și din ce în ce mai necesare în procesul de renovare a lumii.

Poporul român și-a ridicat din cele mai adînci adîncuri ale ființei sale pe Omul care să-i întruchipeze voința de a fi și a rămîne el însuși, într-o lume și într-o vreme cînd bîntuie un fel de boală a pierderii identității și voinței de a mai exista, la atîtea mari națiuni istorice; cînd un fel de virus, asemănător cu unul de ultimă apariție, pare a distruge capacitatea organismelor naționale de a se mai apăra împotriva puterilor dizolvante și aneantizante.

Un Om care, ca nimeni altul, dar parcă însumîndu-i pe toți, de la Basarab Întemeietorul pînă la domnul altei renașteri, Alexandru Ioan Cuza, a știut să recheme națiunea română pe marea scenă a istoriei și i-a dat putință de a se privi în oglinda propriei conștiințe fără a fi silită să-și plece ochii. Sînt unii care întreabă de preț : cei ce au adus lumea în robia banului, împărțind-o cu robia forței brute. Dar poporul român a fost și a rămas ceea ce este tocmai pentru că niciodată, în plurimilenara sa istorie, nu s-a întrebat **cît costă** libertatea și demnitatea ! Spre uluirea tuturor — și a celor ce cereau, și a celor ce nu-i puteau imita pe cei ce dădeau — românii au plătit ! Cu aur sau cu sînge, de a fost nevoie de aur și sînge. Și au biruit.

Pentru încă o dată, națiunea română și-a cîștigat în acești 21 de ani dreptul de a păși cu fruntea sus și putința de a lucra nu numai pentru binele ei, ci și pentru binele lumii în fața amenințării unui apocalips cu mult mai înfricoșător și cu mult mai posibil decît cel profețit în numele divinității ! Căci din nefericire „apocalipsul" este astăzi afacere umană, divinitatea nedispunînd, în arsenalul ei de amenințări, decît de bietul fulger al lui Zeus, sau de cazanele cu smoală ale pictorilor de la Voroneț Pe cînd omul...

A pune națiunea română, renăscută, a pune sufletul și geniul românesc nu doar în calea năvălitorilor tradiționali, obișnuiți a ne călca hotare de ape dinspre toate azimuturile, ci în **calea acestui „apocalips"** în marș, a chema cultura română să fie expresia unui **nou umanism,** pe care veacul îl caută înfrigurat, aproape disperat, a face din „mesajul românesc" de azi marele mesaj mondial de speranță în om și în ziua lui de mîine — iată mutația decisivă în destinele culturii române adusă de acești 21 de ani. De aceea un om de departe, din cealaltă jumătate a lumii, ajuns a înțelege ce se întîmplă cu noi și a fi alături de noi măcar cu simțirea și gîndul a dat o formulă memorabilă acestei condiții insolite a geniului românesc : **„Eu cred în viitorul culturii românești mai mult decît în viitorul culturii europene".** Dar era un mod de a spune că, așa cum în trecut, de cîteva ori „viitorul culturii europene" a germinat și a fost asigurat de viitorul unei culturi naționale determinate (italiană în Renaștere, germană în veacul Romantismului și al națiunilor), astăzi acest viitor depinde, într-o măsură pe care timpul o va hotărî, de viitorul culturii române. Tot așa cum un politolog occidental a rostit lapidar un adevăr politic confirmat de toată istoria continentului : „Nu poate exista o Europă liberă fără o Românie independentă". Între condiția **politică** și **spirituală** a României și aceea a Europei s-au stabilit astăzi conexiuni vizibile, imposibil de conceput pe vremea cînd România ajunsese a fi doar un număr de procente pe o fițuică simbolică pentru istoria veacului.

Da. Această așezare a culturii române în avangarda bătăliei pentru om și pentru viitorul umanismului european, supus unui proces de dizolvare și dezarmare în fața tuturor anti-umanismelor, de la acela al banului atotputernic și atotacaparator la al abdicării lase în fața șantajului forței este darul cel mai prețios făcut culturii române de **Congresul al IX-lea** și de toată lucrarea, îndemnurile și chemările imperative ale secretarului general al partidului de a ne dovedi la înălțimea tradițiilor și destinului contemporan.

Dar o cultură, pentru a se realiza, are nevoie **de libertate.** Și într-o lume a coerciției fățișe sau oculte ce urmărește spiritul creator pas cu pas și-l nimicește la cea mai mică încercare de a se ridica în fața „Establishmentului" unui infern cu două chipuri, **cultura română este realmente o cultură liberă.** Această **libertate de esență** care înseamnă acordul profund între convingerea interioară și expresie, care înseamnă posesia unui țel concret și înalt, care înseamnă a lucra în consensul a tot ceea ce a fost nobil și definitoriu pentru efortul creator uman în toate timpurile, este, în toate dimensiunile ei, marea operă a Celui al cărui nume epoca noastră îl poartă, așa cum s-a întîmplat și altă dată în istorie, cînd ethosul și geniul unui om politic au devenit factorul modelator al sufletului național creator de cultură.

Pedagogul neobosit intru adevărata libertate de creație — aceea de a rămîne credincios ție însuți, de a nu te supune modelor, cum nu te supui dictatelor, de a respinge pretențiile hegemoniste și în domeniul spiritual, ne-a dat cîndva un îndemn care-i sintetizează gîndul : a merge la izvor, nu la ulciorul altora. Și niciodată cultura română nu și-a redescoperit cu atîta fervoare, profunzime și încredere în sine, izvoarele, ca în acești 21 de ani de cînd s-a rostit acest îndemn de întoarcere la noi înșine, după o atît de lungă tentativă de alienare prin toate mijloacele !

Ce au făcut creatorii români din toate aceste cadre, făurite de mîna nesovăitoare care a sfîșiat țesătura sufocantă și a dat sufletului românesc aripi ca să se înalțe mai presus de visele cele mai cutezătoare ale înaintașilor ? Se poate spune cu deplină liniște în fața tuturor celor ce ar da înflexiuni ironice acestor cuvinte : **au făcut, ca totdeauna, tot ce trebuia făcut spre a nu pierde nici acest „răstimp" !** Și nu nevolnicia unor „receptori" incapabili încă să realizeze bilanțul măreț (așa cum G. Călinescu l-a dat pentru timpul său în monumentala-i sinteză) al acestei epoci trebuie luată drept criteriu și călăuză. Ci, trecînd peste și prin culoarul oglinzilor de bilci, peste și printre antagonismele de grupuri și ambiții, răsfrînte penibil în judecățile strîmbe, care vor fi împinse de apele timpului în canalele uitării, fiecare trebuie să ajungă față în față cu imensul efort creator ce a avut loc ; cu infinita cheltuire de energie, în toate sectoarele, prin care s-a reușit, pas cu pas, să se înalțe o măreață ctitorie, simbolizînd cu cinste epoca noastră și răspunzînd chemării cu care creatorii au fost onorați.

A privi dincolo de inerentele greutăți, a face abstracție de vuietul și noroiul șantierului în lucru, și a avea măcar o clipă tăria de a te ridica pînă la contemplarea zidirii terminate uneori, da, cu sacrificii, de acest etern Meșter Manole — Creatorul Român ! Cînd vom reuși pe deplin în această ascensiune, vom putea să cuprindem cu ochii imaginea **uneia dintre cele mai vitale, mai ferme în idealurile ei și mai abile în atingerea unor ținte înalte și nobile, dintre toate culturile actuale ale lumii.**

Este distanța parcursă, în 21 de ani, de la condiția pe care o știm prea bine, noi generația celor ce au papagalicit pe băncile liceului tezele cutărui și cutărui dascăl universal „de la centru", la condiția unei culturi despre care cu drept cuvînt s-a putut spune că participă, prin unii dintre reprezentanții ei cei mai iluștri, la „renovarea lumii".

Această distanță se măsoară de la un hotar : **Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.** Această epocă de cultură, ca și alte epoci din trecutul nostru, poartă numele **ctitorului** ei: **este Epoca Nicolae Ceaușescu.**

Un termen de răscruce

Urmare din pag 1

nerație ar fi indicat să aibă un înțeles apropiat de acela de școală, curent, orientare literară predominantă. Sensul ei nu trebuie să se dilueze în fosforescența conotațiilor și nici să piardă contactul cu devenirea istorică vie. De altfel, în utilizările sale de marcă, așa a și fost folosit cuvîntul pînă acum. Există o generație '98 în literatura spaniolă, o generație „pierdută" în cea americană, una „pașoptistă" la noi. Și toate au însemnat momente de cotitură în dezvoltarea literaturilor unde au apărut. S-ar putea spune chiar că, sub aspect conceptual, noțiunea de generație este mai aptă decît cele de școală, curent, să surprindă specificitatea națională a unor procese istorice. În sens strict, acceptarea ideii de generație **literară** depinde de constatarea unei individualități **clare** a literaturii scrise de autorii ce tind să o ilustreze. Nu excludem de aici posibilitatea ca sensul noțiunii să fie lărgit. Generația '98, de pildă, a fost în cultura spaniolă și una de ecloziune a speculației filosofice. Dar, sub aspect conceptual, determinarea calitativă a termenului rămîne imperativă. Nu ideea de generație **în** literatură, ca sumă de implicații socio-biologice în devenirea formelor artei, ne poate interesa. Ci conceptul de generație **ca** literatură, unde echivalența se stabilește pe planul performanței artistice. În disputa actuală asupra ideii de generație literară, deontologia noțiunii ni se pare imperios restrictivă. Poate la fel de restrictivă ca în cazul conceptului elaborat de Tudor Vianu, cel ce definea „generația de creație", căci și acolo componenta artistică era profund implicată.

Se poate constata azi, printre scriitorii tineri publicați de edituri și reviste, existența unei stări de emulație a ideii de generație literară. Nu lipsesc nici cei care, sub aspect artistic, au convingerea intimă că afirmarea lor va duce la o modificare profundă a scării de valori și va impune un nou tip de literatură. Situația nu este însă singulară în istoria literaturii române și de aceea cîteva precizări devin necesare. Vechiul adagiu lovinescian al tinereții interioare parcurge și disputa actuală a generațiilor. A sparge șabloane învechite înseamnă, în poezia ultimei generații, a izgoni prețiozitatea imaginii prin discursivitate și ironie, a disimula muzicalitatea făcînd apel la tehnica dicteului suprarealist, a evita tonalitatea străină prin citat. Să fie însă toate acestea suficiente pentru a putea vorbi de un nou orizont expresiv ? Sincronismul lovinescian însemna modernitate a expresiei și complexitate egală a trăirilor sufletești. Dar nici el n-a putut afirma o generație **ca** literatură. Mimetismul e evident în proza lui Blecher, proza Hortensiei Papadat-Bengescu suferă pe alocuri de proustianism. În cazul poeziei contemporane, lirismul se pliază pe propriul său trup, face un efort de fidelitate față de sine-însuși, se dorește autentic în exprimarea stărilor sufletești. Toate acestea în virtutea unui program acceptat, deoarece, ca și în cazul sincronismului, orientarea este propusă și susținută de o critică de direcție, nu de una „de generație". În tot contextul polemic al inceputurilor, faptul e controlabil, criticul „de generație" a tăcut. Și atunci, dacă ne lipsește o elementară perspectivă în timp și subzistă îndoiala că, măcar în principiu, o parte a generației '80 nu a impus, ci s-a supus unui program, cum vom mai putea evalua, sub aspect calitativ, performanța artistică a generației **ca** literatură ? Tot ce am putea spune e că, din unghiul unei atari echivalențe, realitatea fenomenului ne scapă.

Termen rebarbativ, generația are ceva procustian atunci cînd e vorba de fenomenul artistic. Încăpătoare pînă la a îngădui înțelegerea sa ca școală, curent, orientare literară predominantă, noțiunea se poate dovedi și extrem de săracă, efemeră. Căci investigația privește o secțiune dintr-un proces îndelungat. Și cu cît va fi mai bogat depozitul de reflexie asupra tradiției, ca raportare polemică ori preluare critică, în cele din urmă ca intervenție în structura mentală a reprezentanților săi, cu atît importanța locului ocupat de o generație în cadrul devenirii istorice va fi mai mare. Șansa, cu alte cuvinte, să n-o uităm, aparține viitorului. Iar rolul criticii nu poate fi decît cel de călăuză. Altfel, cum atrăgea atenția Tudor Vianu, critica „va avea ocazia să regrete că s-a lăsat impresionată de generația sa ca masă, că n-a știut să rămînă independentă chiar dacă ar fi fost să rămînă izolată, că n-a prețuit dezvoltarea organică a cugetării sale mai mult decît satisfacția de a te ști șef peste o masă improvizată anume să te proclame".

O nouă sinteză a istoriei patriei

Cu lucrarea **România după Marea Unire,** publicată recent de Editura Științifică și Enciclopedică, sintem pe cale de a dobîndi o nouă sinteză a istoriei patriei noastre. Continuînd marea tradiție a istoriografiei românești făurită de A.D. Xenopol, N. Iorga, C.C. Giurescu, valoroșii istorici Mircea Mușat, Ion Ardeleanu s-au angajat în dificila dar nobila misiune de a scrie o nouă sinteză a istoriei poporului nostru, de la origini pînă astăzi. Un demers temerar dar posibil și necesar.

Temerar ?! — Credem că nu mai trebuie să subliniem marile dificultăți ale realizării unei sinteze a istoriei naționale.

Posibil ?! — Pentru că, de fapt, cei doi istorici au ajuns la maturitatea deplină a creației științifice, au elaborat pînă acum numeroase lucrări, au coordonat realizarea unor mari corpus-uri de documente istorice, excelente instrumente de lucru puse la dispoziția întregului front istoric. Pe de altă parte, istoriografia românească, în ansamblul său, beneficiind de opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, a înregistrat, mai ales, în ultimele decenii, ca, de altfel, toate domeniile de creație, mari succese, care permit și, totodată, impun trecerea la realizarea unor noi sinteze.

De altfel, îndemnul adresat cercetătorilor de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a scrie istoria așa cum a fost, nu după dorințele subiective ale oamenilor, după nevoi politice de moment, făcea de mult **necesară** realizarea unei noi sinteze a istoriei noastre naționale.

Din grandiosul proiect al remarcabililor istorici Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, primul volum, **De la statul geto-dac la statul român unitar,** a văzut lumina tiparului, cu trei ani în urmă, prin grija aceleiași edituri și s-a bucurat de o entuziastă primire în rîndul specialiștilor și, deopotrivă, a studenților și elevilor. Tradusă în limba engleză sub titlul **From Ancient Dacia to modern Romania,** lucrarea a stîrnit, în aceeași măsură, interesul specialiștilor de peste hotare.

Partea întîi a celui de-al doilea volum a depășit însă așteptările tuturor, chiar dacă cei doi istorici erau deja cunoscuți în țară și străinătate prin realizările lor de o înaltă ținută științifică de pînă acum.

Prin ce se detașează această realizare istoriografică de excepție ?

Mai întîi trebuie subliniat că toate marile sinteze de pînă acum s-au încheiat în linii generale cu Marea Unire — moment de vîrf în istoria neamului nostru — și au analizat numai sumar istoria statului național unitar român, iar sintezele care s-au oprit în mod special asupra istoriei contemporane a României, chiar și cele de dată mai recentă, nu au putut depăși anumite șablaone, deși mai toate aspectele vieții economice, social-politice, culturale ale României de după 1918 au fost analizate în valoroase monografii.

Lucrarea istoricilor Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, **România după Marea Unire,** îndepărtează pentru prima dată aceste neajunsuri, înlătură șabloane, stigmatizări, etichetări de personalități și momente istorice, care cu mai bine de două decenii în urmă păreau de neclintit. Fixînd noi coordonate ale perioadei interbelice, renunțînd la periodizările schematice, fictive, artificiale, care denaturau istoria noastră națională, autorii au reușit într-o manieră nouă, reconfortantă, atractivă să prezinte istoria atît de complexă a primilor ani de existență a statului național unitar român (1918—1933), introducînd în circuitul științific documente de arhivă și de memorialistică inedite, realizînd o adevărată radiografie a vieții politice și social economice românești. Adoptînd și metoda de a lăsa documentele să „vorbească", autorii oferă cititorilor posibilitatea de a judeca ei înșiși evenimentele istorice și de a concluziona.

Pentru prima dată în istoriografia noastră cei doi autori reușesc, în spiritul Programului ideologic al partidului, al tezelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, să prezinte într-o sinteză istoria unică și unitară a poporului nostru, integrînd organic, în spiritul adevărului obiectiv, istoria mișcării muncitorești, a Partidului Comunist Român, în istoria patriei.

Pentru toate acestea considerăm că lucrarea lui Mircea Mușat și Ion Ardeleanu reprezintă un adevărat eveniment în istoriografia românească, o reușită care aparține nu numai autorilor ci întregii noastre istoriografii.

Conf. univ. dr. Ion Pătroiu

Desen de Mihaela Negru

21 DE ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

CĂRȚI, PERSONAJE, IDEI

IPOSTAZE ALE IDENTITĂȚII NOASTRE REVOLUȚIONARE

Există o categorie de personaje ale literaturii care trimit imediat la istorie după cum prin existența lor reală, tumultuoasă și consacrată pînă la jertfă ideilor și idealurilor de dreptate națională și socială, există eroi ai istoriei care au trecut în spațiul literaturii și de aici memoria lor se perpetuează asupra generațiilor dintr-un unghi al actualității care îi redescoperă și îi moștenește mereu. Fenomenul e firesc, întrucît literatura și istoria merg mînă în mînă și alcătuiesc acel mod al conștiinței și identității noastre și fac nu o dată dovada perenității simbolurilor pe care le apără și le exprimă. Dacă în primul caz personajele literaturii trimit la istorie prin faptul că discută istoria și și-o asumă, o trăiesc la altitudini și din motive problematice, politice și sociale, în celălalt caz e o șlefuire aproape legendară pe care timpul a produs-o și autorii care abordează marile teme ale istoriei încearcă un gest nu numai de apropiere a timpurilor mai mult sau mai puțin depărtate, ci și o sudură a acestora cu prezentul, într-o logică legătură care ființează și își cere forma și invocarea artistică.

Congresul al IX-lea al partidului reprezintă și în acest sens un moment crucial, pentru că de atunci încoace putem vorbi despre o amplă și pătrunzătoare deschidere asupra istoriei și asupra vieții în general. Conștiința că se participă activ și cu toată sinceritatea angajării la edificarea într-o perspectivă de epopee a culturii și artei, în acel sens înalt și în permanență revelator către care cheamă și orientează secretarul general al partidului a devenit, în perioada de după marele forum de acum 21 de ani, și cheia de boltă a multor creații, ea precumpănind în preocupările și realizările multor autori. O existență istorică nouă dobîndesc personajele care își pun întrebări și meditează, judecă răspunsuri și soluții, își gîndesc locul, munca și viața într-un context și un cadru care nu mai sînt ale întîmplării, ci ale unei permanente și prodigioase experiențe politice, morale, economice și sociale, sînt subiect și obiect al istoriei din unghiul unei neîncetate și lămuritoare deveniri. Aceste personaje par detalii ale istoriei înseși, momente și radiografii în mișcare, stări ale unui timp care își probează el însuși forța și se adună apoi în matca și spiritul său. Dar sînt detalii care mărturisesc aspecte de conștiință amplă și purificatoare și întregesc un chip al realității care nu este niciodată definitiv. Asemenea personaje tind desigur spre istorie și le întîlnesc pe cele ale realității și luptei anterioare, îi întîlnesc pe cei cărora și legenda și timpul, și literatura, și memoria și conștiința însăși a poporului le-au conferit dreptul și statutul de eroi. Iar ei toți sînt simboluri ca și ipostaze ale propriei noastre identități. Deschiderile inaugurate de Congresul al IX-lea sînt desigur cu mult mai numeroase și ele se aplică de fapt asupra tuturor sferelor existenței. Prin prisma acestei permanente interferențe a istoriei cu viața, a istoriei cu literatura și arta, a istoriei în rezonanța căreia intră însuși spațiul culturii, al creației, se reliefează însă un unghi din care privirea istoricului și criticului literar poate semnala și dovedi multe din reliefurile și substanța fenomenului literar actual.

Ion Bițan : „Canalul Dunăre–Marea Neagră"

Simbolul unei etici străvechi

Trei idei ni se par importante atunci cînd examinăm proza lui Ion Lăncrănjan : pornirea de la realități date în realizarea imaginii personajului, confruntarea scriitorului cu tradiția noastră literară în acest sens, rolul central, mediator și orientativ pe această linie al folclorului. Acea sintagmă : „cu fața către folclor" se dovedește a avea o valoare esențială, aparte, pentru descifrarea și definirea operei lui Ion Lăncrănjan, nu numai în ceea ce privește stilul ei, unde am văzut că el pornea de la modelele oralității populare, ci și în privința constituirii narațiunii, în sublimarea imaginii personajelor, a relațiilor dintre ele. Să adaug că folclorul e modelul etic, substanța permanenței. Pe linia constituirii narațiunii, ar putea fi luat în considerație caracterul rapsodic al relatării faptelor, de certă influență folclorică mai ales în **Suferința urmașilor.** O formulă baladescă poate fi întrevăzută în tendința de demarcație netă între un personaj bun și unul rău, în situarea hotărîtă a autorului pe pozițiile celui dintîi și îngroșarea liniilor caricaturale ale celui de-al doilea (Pavel Bora — Iosif Ciorfoiu, în **Eclipsă de soare** ; Monu — al lui Țincuș, în **Suferința urmașilor).**

Situarea centrală, mediantă a folclorului în explicarea multor aspecte ale creației lui Ion Lăncrănjan derivă din faptul că acesta este un dat obiectiv, viu al realității satului de la care pornește autorul în constituirea operei sale. Acest sat are calitatea de a fi rămas încă o vatră folclorică, avînd obiceiuri și datini, care ele însele intră în procesul acut al prefacerilor care au loc. Folclorul reprezintă însăși conștiința satului românesc postbelic în creația lui Ion Lăncrănjan. Să nu ne mire faptul că, atunci cînd Monu din **Suferința urmașilor** trăiește o traumă adîncă în planul existenței el se retrage în tradițiile folclorice ale satului, sau în istoria lui nescrisă, ceea ce e tot una cu folclorul, regăsindu-se pe sine, restabilindu-și echilibrul pierdut. Trăirea alături de strămoși e ca o baie necesară și purificatoare. În cuprinsul romanului — ca în mitul antic al întemeierii Thebei, toate trimit spre stadiul îndepărtat, primitiv, al începuturilor agrare și pastorale. „Strămoșii", la rîndul lor, coboară în conștiința urmașilor, întocmai ca zeii de altădată între oamenii de rînd, creînd o atmosferă a umanului mai adîncă. Planul de suprafață al romanului se întregește cu unul de adîncime. Însuși titlul cărții își găsește justificarea prin raportarea la folclor. Urmașii nu-și pot înțelege existența — pare a ne spune eroul principal al scrierii — decît prin strămoși, prin conștiința lor de libertate și de neam, prin experiența lor milenară de viață. Monu devine astfel o existență exemplară, mitologică, închisă în sine ca o monadă, cu experiența lui de viață, totală, rotunjită în sine, reintegrată cosmic. Epilogul romanului reprezintă din acest punct de vedere acordul final al unei simfonii, cu sunetele pierdute în uragane și revărsări învălmășite de ape.

Dacă în **Suferința urmașilor** infiltrațiile folclorice în datele realității vizează un plan general, cu o deschidere simbolică atotcuprinzătoare, sînt scrieri în care conturarea personajelor exemplare urmează un model popular mai concret, mai precis determinat. O sugestie în acest sens ne oferă autorul însuși atunci cînd mărturisește că a reflectat asupra analogiei, evident parțiale, dintre Parasca și Vitoria Lipan din **Baltagul** lui Sadoveanu. „Un anumit voluntarism al femeii de la noi, o anumită independență și o anumită tărie a ei" sînt aspecte comune care se regăsesc la ambele personaje. Dacă avem în vedere faptul că Sadoveanu pune toate aceste trăsături de caracter în contextul prelucrării mitului mioritic, modelul folcloric comun iese în evidență.

Într-o nuvelă cum este **Eclipsă de soare** sau în **Drumul cîinelui** elemente specifice mitului mioritic apar într-o formă și mai clară. Ele au fost deja observate de către criticul C. Stănescu. Asupra modului lor de manifestare lucrurile mai comportă însă precizări. Nu atît „suprapunerea unei scheme de basm" pe o realitate dată ni se pare a fi definitorie în **Eclipsă de soare**, cît infiltrația de elemente mitice în constituirea personajului central al nuvelei, care nu ni se pare „ratată în plan realist", ci dimpotrivă. Ciorfoiu nu este un „smeu", ci un arivist în toată puterea cuvîntului, bine instalat într-un scaun și care își apără „tronul" cu ghiarele și cu dinții. Toate mijloacele pe care le utilizează el rămîn verosimile în planul realității. Pavel Bora nu este nici el un adaos exterior realității înseși. Dintr-o rădăcină mitică pot răsări mulțimi de întruchipări diferite. Acestea din urmă pot rămîne la rîndul lor numai niște latențe mai mult sau mai puțin vizibile, niște sugestii simbolice care luminează din adîncimi chipul unuia sau altuia dintre personaje, relațiile lui cu lumea. Este ceea ce ne întîmpină în **Eclipsă de soare.**

Mitul e reprimat de conștiința personajului și a realității în care trăiește el, dar se strecoară în planul adînc al subconștientului și luminează de acolo o seamă de elemente disparate ale narațiunii, unificîndu-le apoi într-o nouă viziune. Cu ajutorul lui, omul contemporan ajunge la soluții. Nu întîmplător, atunci cînd năvălește pentru o clipă în conștiința personajului, el apare descărnat de toate elementele sale metaforice străvechi. Nu mai are cunoscuții nuntași, păsărelele nu se mai înfioară, fluierul nu mai cîntă la creștet, steaua nu mai cade. Toate acestea se află într-o legătură strînsă cu aspectul naturalist al descrierii morții personajului.

O nedumerire ar putea să creeze aluzia la „steaua lui Iosif", dacă nu am ști că în final Iosif Ciorfoiu rămîne nepedepsit pentru crima sa. De ce nu există o inițiativă mioritică în acest sens, ca la Sadoveanu, în **Baltagul**, de pildă ; datele psihologice ar fi putut permite o asemenea întorsătură. Cornelia îl cunoștea foarte bine pe Ciorfoiu. Ea îi atrăsese de multă vreme atenția lui Pavel să se ferească de el „ca de un cîine turbat". Cu toate acestea, acțiunea nu se dezvoltă pe această linie, care ar fi adus o anumită recompensă morală, dar ar fi edulcorat natura realistă a conflictului. Nici personajele nu sînt pregătite pentru o asemenea dezvoltare. Cornelia nu e Vitoria Lipan, nici măcar o Parasca ; ea rămîne o fată ciudată care se scaldă noaptea pe lună, se internează o vreme în sanatoriu, atenționările sale asupra pericolului pe care-l reprezintă Ciorfoiu la adresa vieții lui Pavel rămîn zadarnice. Ea este creionată deci mai mult pe linia oii bolnave din vestita baladă. Nici mama lui Pavel nu poate îndeplini un asemenea rol al demascării crimei, căci ea e privită doar sub aspectul bunăstării și-al păstrării fondului folcloric ancestral ; nu e o Ravecă a lui Pilu, spre pildă, capabilă de răzbunare și de moarte. Iată de ce, în datele sale interne, imanente nuvelei **Eclipsă de soare**, mitul mioritic apare nu numai descărnat de aureola sa inițială, ci și retezat în posibilitățile sale de dezvoltare narativă. Impactul său cu realitatea se realizează ca pe un fond de piatră care numai ricoșează și produce scîntei

Dumitru Bălăeț

Legătura cu obîrșiile

Prozator capabil să scrie cu dezinvoltură, inteligent și aplicat despre sat, sau să avanseze dezbateri, urmărind destine umane în alte medii, nu mai puțin interesante, atrăgătoare și împlinite artistic, Ion Marin Almăjan a debutat cu un volum de proză scurtă — „Sînt dator cu o durere" (1970) — remarcabil prin siguranța scrisului, stilul concis, uneori arid, despovărat de excrescențe pletorice, servind, exact, evocarea ori ideea. Vor urma debutului romanele „Spune-mi unde duce acest drum ?" (1972), „Neîmpăcați în mînie" (1974), „Sentimentul puterii" (1976), „Tornada" (1980) și volumul de povestiri și nuvele „Întoarcerea spre asfințituri" (1984).

Ion Marin Almăjan aduce aproape lumea dură a satului cu vechi rivalități **(Bribete, Corală, Pândureștii)**, văzută prin ochii copilului **(Sînt dator cu o durere)**, sau observă întîmplări exemplare, care angrenează exponenți ai colectivității într-un dialog al generațiilor, îmbinînd setea de cunoaștere a tînărului cu înțelepciunea bătrînului, sinteză a preluării experienței anterioare **(Al șaselea brad).** Nu stilul devitalizat, încrestat cu flori, dar lipsit de sevă îi este caracteristic scriitorului, ci proza încărcată de consistența faptelor. Prozatorul vine în el cu o lume, rămîne dator cu durerea cuprinderii totale și exteriorizarea sentimentelor de atașament față de acest univers. Implicat în viața mediului evocat în povestiri și nuvele, se detașează de el atît cît să-i permită surprinderea exactă a mișcării și izolarea, din context, a semnificațiilor. Capacitatea evocării **(Moartea sau floarea din fereastră)** se asociază cu înclinația de a portretiza **(Șansa)**. În **Toma și trompeta de aur** pune problema destinului creatorului de artă, mai des întîlnită la Ion Marin Almăjan, în diverse relații — pledoarie pentru arderea pasională. În **Basm oriental** apar metamorfoze neașteptate, călătorii inopinate, semnificația diverselor simboluri, magia lucrurilor. Mediul este cel al artiștilor, iar denudarea lui are efecte hilardramatice. O povestire amplă, cu planuri simbolice ca pictura bisericii din Trivale și sfîrșitul Danei, unde

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 6-a

Momente ale conștiinței limpezite

Condiția umană a fost pentru literatura română, încă de la începuturile ei, una dintre temele fundamentale, raporturile omului cu istoria, cu societatea sau cu el însuși, sînt tot atîtea aspecte surprinse de-a lungul vremii de către scriitorii noștri. În această serie se înscrie și galeria personajelor lui Marin Preda, între care un loc de seamă îl ocupă, firește, binecunoscuta familie a Moromeților.

Roman al noii noastre literaturi contemporane, **Moromeții** (vol. I, 1955, vol. II, 1967) înfățișează o problematică socială ce surprinde procesul de spoliere a păturii de mijloc a țărănimii românești din prima jumătate a secolului XX. Interesul acordat de către romancier societății contemporane românești și problemelor ei este, de altfel, o constantă a creației sale ; România interbelică surprinsă de primele sale nuvele, de primul volum al **Moromeților** sau de **Delirul**, perioada postbelică reflectată în **Risipitorii, Intrusul** sau **Cel mai iubit dintre pămînteni** sînt mărturiile faptului că întreaga creație a scriitorului se structurează în jurul aceleiași tentative de a identifica și defini o tipologie specifică individualității contemporane, noua mentalitate a omului de azi.

Roman reprezentativ pentru această orientare a autorului, „Moromeții" oglindește imaginea satului românesc din Cîmpia Dunării, cartea deschizîndu-se înaintea celui de al doilea război mondial ; sînt surprinse aici **confruntări sociale fundamentale**, între grupuri sau indivizi ce alcătuiesc galeria de personaje a romanului. Figura centrală a cărții este aceea a țăranului Ilie Moromete, aflat în situația de a-și apăra familia de transformările pe care le aduc marile schimbări istorice ale jumătății de veac. Familia lui Moromete, asemenea întregii societăți românești, este zguduită de evenimentele pe care cel de-al doilea război mondial le aduce cu sine ; restructurările ce se produc acum sînt urmărite pînă dincolo de sfîrșitul conflagrației, **fiind surprins aici marele proces al formării noii țărănimi românești.**

Acțiunea **Moromeților** continuă în romanul „Marele singuratic" (1972), care are în centrul său figura mezinului familiei, Niculae. Împins de către istorie în mijlocul frămîntărilor, acesta își manifestă net opțiunea pentru idealurile adevărate ale comuniștilor, pe care îi urmează și al căror purtător de cuvînt devine în cele din urmă. Părăsindu-și satul și venind în oraș, Niculae Moromete parcurge drumul unei experiențe umane deosebite ; în plan sentimental, el se descoperă lipsit de o legătură umană adevărată, relația sa sfîrșindu-se într-o renunțare ce ascunde de fapt forța morală a personajului. Tăria caracterului său se face din nou simțită în momentul în care, ca activist, descoperă că efectele programului de transformare revoluționară, al cărui promotor este, par la un moment dat contrare scopurilor propuse. Înlăturarea sa din rîndul membrilor activi, odată cu domolirea marilor furtuni ale istoriei, îl pune pe Niculae Moromete în fața unei dileme **prin a cărei rezolvare personajul demonstrează, mai mult decît propria sa opțiune, luciditatea politică pe care o dovedește clasa socială pe care el o reprezintă, în procesul de clarificare a propriilor idealuri și atitudini.** Dincolo de **drama activistului de partid ce crede în absolutul moralei acestei cauze, romanul înfățișează neclintita forță morală a țărănimii și rolul său activ în promovarea progresului social, încheind totodată un ciclu dedicat chestiunii țărănești.**

Întoarcerea lui Niculae Moromete în satul natal și reintegrarea sa în noile structuri, la făurirea cărora el însuși a contribuit, simbolizează identificarea acestuia cu un spațiu multimilenar al civilizației rurale de care românul a fost dintotdeauna legat : „Stăteam zile întregi pe spate, cu ochii spre cerul care din pricina tensiunii simțirii mele îmi părea veșnic albastru sau veșnic acoperit de grămezi de nori, uitînd de trecerea clipelor și de apropierea nopților, simțind cum nu puterea pămîntului urcă în mine și mă îmbată, ci puterea gîndirii mele plutește biruitoare deasupra pămîntului". Conflictul interior pe care îl trăiește personajul este oglinda unui întreg proces istoric reprezentat de instaurarea unor noi raporturi și ierarhii sociale care, deși primite la început în chip șovăielnic, și-au dovedit în cele din urmă rolul necesar și activ pe drumul înaintării revoluției.

Alături de „Caloianul" lui Ion Lăncrănjan și „Tatuajele nu se lasă la garderobă" de Francisc Păcurariu, romanul lui Marin Preda dovedește vitalitatea unei ideologii și triumful spiritului justițiar ; am putea spune că, dincolo de rolul său de final al unui întreg ciclu, „Marele singuratic" este semnul de început al unei noi serii de opere literare dedicate societății românești contemporane și oamenilor ei.

Valentin Uban

Modelul memoriei colective

Un interesant roman-eseu ne propune Paul Tutungiu în volumul „Dor Mărunt" (1979), întîiul dintr-un ciclu mult mai consistent, despre soarta satului actual de la cîmpie. Personajul său, Adam Rusu, activist de partid de la centru, cu vechime de peste 25 de ani la secția „scrisori" — răgaz în care a absolvit, din pasiune, cîteva facultăți în domeniul științelor sociale fiind pe punctul de a-și da doctoratul în istorie — cu o conduită ireproșabilă dar fără evenimente majore (viață familială anostă alături de o soție care nu-l înțelege, abstinență prelungită și totală uitare de sine în studiu și în rezolvarea „scrisorilor"), se hotărăște, în pragul pensionării, să coboare în arena vieții reale, și alege, spre mirarea tuturor, un sat din marginea Bărăganului. Romanul lui Paul Tutungiu nu are, față de modelele „genului", o intrigă propriu-zisă: eroul nu trece proba de foc a unor ședințe furtunoase, cum se obișnuiește în romanul activistului de partid, nu „ispășește" o vină imediată avînd dorința ascunsă de a reveni la situația anterioară. El alege Bărăganul ca posibil loc de retragere din cetate după ieșirea la pensie, își organizează satul bătrineților ; are, apoi, un mesaj de transmis către cetatea pe care o lasă în urmă și către satul pe care-l acceptă, vorbind despre „o întoarcere civilizată la natură (...) un fel de întoarcere prin civilizație la natură" ale cărei premize le consideră deja realizate prin desființarea proprietății private. „Natura nu poate să aparțină individului și noi am reușit acest prim pas, să restituim natura naturii". Fără a avea o imagine clară a acestei „întoarceri" fundamentale, dar simțindu-i necesitatea, Adam Rusu recurge la natură minat mai mult de instinct. Fiu de țărani, el revine în apropierea zonei natale cu dorința expresă de a recupera civilizația țărănească (cea de-a doua „natură" a omului) — fără de care consideră că nu poate realiza continuitatea istorică a neamului — de a găsi reperele unei posibile revitalizări a ei. Autorul nu zăbovește, în acest prim volum al romanului său, asupra frunzișului cotidian de întîmplări, el trece numai prin deciziile noului responsabil al comunei Piatra (Adam Rusu devine, aici, primar) motivîndu-le rezumativ, cu ceea ce am putea numi factologie. Atenția sa este îndreptată în altă parte, astfel că viața reală a lui Adam Rusu în sat este, oarecum, o convenție romanescă, o abstracție, un fel de umbrelă ce protejează celelalte două linii de forță ale romanului. Acestea sînt, în primul rînd, un „caz" prelungit din timpul funcției pe care a avut-o personajul înainte — și apoi o interesantă coborîre în epoca lui Matei Basarab. Deși nu au, aparent, legătură organică între ele, cele trei nivele ale romanului se regăsesc, formal, în metafora titlului. „Cazul" respectiv ne dezvăluie viața amănunțită a unui fost ofițer din armata română, care, în timpul ultimului război, s-a ocupat de aprovizionarea unui regiment și a depus multă energie mai ales în jurul evenimentelor de la 23 August, cînd, bolnav fiind, nu și-a părăsit postul — ba, dimpotrivă, cu eforturi uriașe, a reușit să asigure pîinea zilnică trupei. Marius Varga este un negustor înnăscut, legat pînă la identificare de meseria lui, știind să facă rost în cele mai dificile împrejurări de materia primă pentru asigurarea hranei. Scos din rîndurile armatei după război, prin 1956 el își aduce aminte că a avut „acte de devotament" în timpul insurecției și începe un lung șir de depeșe pentru a i se da o pensie. Nemulțumit cu pensia primită, își reia petițiunile pentru mărirea ei. Astfel ajunge pînă la Adam Rusu, către care, găsind un om răbdător și dornic să-l înțeleagă

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

Antologia „Luceafărul"

POEȚII ȘI PARTIDUL

Din sala Congresului

E lamura gindirii și a vrerii
Din care fapte visurile țes,
Sint meșterii făuritori ai erei
Spre comunism in sală la Congres.

Sint fiii țării, fiii de nădejde,
Sint inimile care bat la fel,
Sint brațele și mintea ce croiește
Drum suitor spre cel mai falnic țel.

E munca ce-ți ridică-n slavă glasul,
E miez de foc in orișice cuvint,
E-ntreg poporul ce-și indreaptă pasul
Sub steagul comunist pe-acest pămint.

Mihai Beniuc

Președintelui Patriei

Ești lumina noastră cea de totdeauna
A acestui pașnic și cinstit popor
Visul ce de veacuri l-au visat străbunii
Patriei române drept conducător.

Ești, cit va să fie, vremea implinirii.
După ani de grijă, trudă și nevoi,
Stind de stincă-n fruntea dragostei de țară,
Avem lingă inimi, inimă și noi.

Ai luptat cu timpul innoidu-i chipul,
L-ai făcut să fie peste tot frumos,
I-ai dat ochi din ochii patriei in pace,
Ca să-și poată vede chipul luminos.

Vor război dușmanii păcii noastre sfinte,
Apără-ne pacea, timpul ce ni-i dat,
Fii pe totdeauna și rămii de-apururi,
Visul nostru mare ce l-am așteptat.

Virgil Carianopol

Vatră maică

Cu tălpile desculțe, incă-arzind
De pulberea incinsă-n miez de vară,
Mai de demult, ori foarte de curind,
Cu toți venim, ca țara, de la țară.

De-acolo unde neamul de țărani
Și-a-nfipt ca munții-adincă rădăcină
Ca pin' la noi, de două mii de ani,
Un drum in sus, din sat in sat să vină.

. . . .

Cu sufletul mocnind de răzvrătiri,
Purta cu el spre zări de fabrici satul,
Demn precum Domnul de la Vladimiri,
Neinfricat ca Horia-mpăratul.

Un comunist 'nainte mergător,
Spre-a fi dreptate-n țara lui stăpină,
Fiu de țăran, unind ca muncitor
Ciocan și seceră-ntr-aceeași mină.

Doar Scorniceștii lăcrimau durut
Cu maica-n vatra dorului rămasă...
Ca azi cu toți, oriunde ne-am născut
Să revenim in satul Lui acasă.

Niculae Stoian

Nume drag

Fiu viteaz dintr-un viteaz popor,
Om cinstit de-ntreaga omenire,
Ce-ți dorim, iubit Conducător ?
Viață cit a țării nemurire !

Nume drag ca steagul tricolor,
Ești lumina noastră și mindria,
Gindul tău inseamnă viitor.
Viața ta se cheamă România.

Pentru toți simbol de eroism.
Demnitate care nu se-ndoaie.
Aliajul pur de comunism
Este Ceaușescu Nicolae.

Inima de dor a dat altoi
Fruntea țării — om de omenie.
L-a trimis istoria spre noi
Ca prin noi istoria s-o scrie.

Ion Brad

Cîntec

Țara e-n mine ocrotită ;
In tine e laudă, frate !
Și-n iarba cosită-i,
In bronz de cetate,
Și Țara Iubirii
E-n Tot și e-n toate.

Acum crește visul
Și urcă solarul
Fuior din abisul
Cîntării cu harul ;
Al Țării cuprins
Citării e darul.

Cind schimbi anotimpul,
Cind lină lumina-i,
Imi picură Timpul
din ochi pe grădină.
Și Țara-n Olimp e
Lui Zeus albină !

Pe cimpul in floare
Lumina nu doare ;
La vremea de cine
Lumina se-ngină
Și noaptea e plină
La fel din lumină !

Ion Murgeanu

Cum vara pomii

De pe acest pisc viitoru-l văd lucind
cum din toamnă, vezi clar o primăvară.
Cu noul soare ochii-mi se deschid
și flori de gind sub timple prind s-apară !

Prin el prezentul il vom incărca de viitor
cum vara pomii, din mari livezi, de fructe ;
cu gindul și cu fapta inaintăm in zbor
durind cetăți luminii și-nalte viaducte.

Radu Felecan

dan rotaru

Patriei

Iubirea mea dintîi și de pe urmă ;
Lumină care-mi stăruie în gînd,
cînd steagul tău îmi mîngîie retina,
se-aud eroii-n mine coborînd.

Te port în inimă ca nemurirea ;
în viața mea te înveșmînt mereu.
Tu mă trăiești întreg, cu demnitate,
cum doar în vis mă pot trăi și eu.

Îngenunchind în mine, îți sărut
partea de gînd ce îmi revine mie
din Cîntecul care vei fi mereu —
un Cîntec scris cu Vis pe Veșnicie.

De strajă limbii române

De strajă limbii române și stelei
spre care urcăm, tot mereu stau poeții.
Ei duc pe umeri Cuvintele-n fața
Prezentului, Patriei, Vieții.

În ochii lor măsoară trecerea în marș
spre sublim a bobului și a cîmpiei.
Ca niște faguri de miere e Cîntecul lor, —
stîlp și inimă Veșniciei.

Luminează-n auz gîndul lor prea curat,
de parcă-n el și-ar lucra un meșter statuie.
În poeți, neamul lor, neîncetat, mările
în vîrful munților lui și le suie.

Apel la Viață

Și iată, se-aude lumina cum curge
în floarea de măr ce-mi bucură ochii !
Cînd mîngîi o floare, de sufletul meu,
sufletul tău, Patrie, simt cum mi-l apropii.

Mai limpede-i gîndul la trecerea ta,
de-aceea poemul lumină se face,
cînd fiece vis, oricare cuvînt
al lui e-un Apel la Viață, la Pace.

Cîntec pentru Patrie

Spune-mi, Patrie, cum numai tu poți
zice, cine-mi cutreieră gîndul,
cînd eu îți stau la hotarul cuvintelor,
cu sufletul meu luminîndu-l ?

Cine trece, de la un capăt
la altul al gîndului meu,
și te-nsămînțează, ca-ntr-un ogor,
în poemele mele mereu ?

Fără tine, m-aș îndoi într-o parte,
ca o fîntînă fără izvoare.
De n-ar curge din inima ta,
tîmpla mi-aș auzi-o cum moare.

Te măsor cu vocalele mele,
frumusețea în sufletul meu azi ți-o trec.
Fără tine, Patrie, Cîntecul meu
niciodată n-ar fi întreg.

Deși nimic nu face să pleznească
Tăcerea asta crudă, ingerească.

Și mă complac teribil în tăcere,
Și nici pe ea nu vreau s-o fac să spere,

C-ar mai putea cîndva ieși din mine ;
Mai bine o așez sub ghilotine,

Și-o chinui cu sadism însingerat ;
Ca ea, în visul meu, și eu mă zbat.

Scriu

M-așez la masă...
Scriu mînat de-o
singurătate singerie ;
Scriu pe măsură
ce se trec luminile
și umbrele par
haotice făpturi ;
Scriu pînă cînd
întunericul
se-apleacă să vadă
dacă mai exist ;
Scriu pînă cînd fac parte
din crusta întunericului.

La orice adiere

Orice obsesie a dispărut.
Ziua este o tînără
frumoasă, bolnavă
Sinii, provocatorii ei sîni,
stau să cadă cît de curînd.
Degetele, prelungile ei
degete, parcă oftează
într-o nemișcare.
Picioarele ei lungi, precum
și coapsele ce păreau
altădată sculptate
în marmoră albă
mustesc de boală.
Ziua totuși, ce mi se părea
o tînără superbă, se-ntinde
ca o pisică la soare, nu scoate
nici măcar un geamăt
și nu-i pasă de nimic,
deși carnea ei, foarte curînd,
va flutura, desprinzîndu-se,
precum crengile unei sălcii
plîngătoare la orice adiere.

radu cange

Acum

De necuprins
de necuprins
acest timp
obsedant ;
Vorbiți-mi despre
dragoste și aur.
Voi înălța o coloană
imensă de indoieli...

Și-n mersul tău

Mărlucăi

Zîmbeai...
Aproape-am
rîs și eu
falsificîndu-ți aura.
Mergeai...
Și-n mersul tău
se-mpiedicau felinele.
Cînd te-ai rupt din zi,
mi s-a părut
că tîrăști timpul.
...Și-n mersul tău
se-mpiedicau felinele.

Tăcerea asta

Tăcerea se închide ca un cerc,
Încerc s-o strig, deși nimic nu-ncerc.

alexandru ivănescu

Umblînd

Și-au fost trimise peste tot iscoade
și peste tot se cînta
Pînă și streașina cerului, omul,
din zori fredona
Timpul florilor
urca spirala numerelor fără soț
Își căuta perechea

⁂

Veni și-mi luă uitarea
și cele cîteva bețe de chibrit ce nu se aprindeau
și care zăceau în cutia lor uitată de lume și de mine

— E foarte tîrziu, îmi spuneam, e foarte tîrziu
să mai poți face ceva —
și căutam prin buzunarele hainei
atîrnate în cui ca un om
ce se îndepărta de parcă venea pe lume...

Expoziție

Prima gravură reprezenta un hoț —
încerca să fure
fericirea altuia, sau propria lui fericire
/îi era indiferent/
Obiectul însă fiind de gen feminin îl
trădă cu destinul

Ce-a urmat nu știe nimeni...
Iar expoziția s-a închis

21 DE ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

VIAȚA DIN CARE ÎNCEP

Asupra împrejurărilor care scot în relief faptul de viață și îl fac apt pentru literatură decide, desigur, scriitorul. Însă, nu este mai puțin adevărat că acestea nu se lasă întotdeauna așteptate și trec neîncetat în seama timpului ca într-o evidență mai mult sau mai puțin comună după care sensurile și semnificațiile pot fi mai greu descifrate. Printr-o rîvnă de reporter trec de aceea mai toți scriitorii, iar unii rămîn pentru toată viața fideli acestui pasionant și fertil exercițiu de observare a realității. Temele scrisului lor sînt asemenea unor locuri natale către care revin și le află mereu izvoare, sensuri și înțelegeri noi, le redescoperă neîncetat și descoperă mai ales că însuși scrisul este una din împrejurările acestei realități, este modul deschis și viabil prin care se clădește însuși sentimentul responsabilității și angajării față de această realitate.

Țara celor 21 de ani ciți au trecut de la Congresul al IX-lea al Partidului a cunoscut transformări de ordin economic și social grandioase. S-au produs și se produc schimbări substanțiale în relieful muncii și vieții sale, în condiția existenței materiale și spirituale. Epoca marilor ctitorii străbate durata a cinci mari forumuri comuniste și este neîndoielnic legată de numele și personalitatea secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Țara celor 21 de ani este țara celei mai prodigioase opere constructive, cu amplitudini de spirit care trimit către ideea de întemeiere socialistă și care dau un puternic și inconfundabil contur vocației creatoare a poporului, valorificării întregului său potențial creator. Mărturiile scriitorilor despre tot acest timp întăresc și dezvoltă memoria unei tradiții a scrisului românesc și fac dovada unei prezențe pe cît de active, pe atît de benefice pentru lumea cărților care se scriu la lumina adîncă a realității și a semnificațiilor către care aceasta trimite neîncetat. Fie că este vorba despre oamenii industriei, ai marilor bătălii din avanpostul progresului și civilizației, despre făuritorii magistralei albastre a canalului Dunăre — Marea Neagră, fie că este vorba despre oamenii cîmpiilor, ai noii revoluții din agricultură, biografiile se leagă între ele cu aceeași tensiune de spirit a epocii pe care o trăim și înseamnă tot atîta istorie, tot atîta devotament și pasiune față de muncă și creație pe cît arată chipul tuturor înfăptuirilor despre care scriem și trăim cu acea rîvnă de reporter care se simte mereu dator să cunoască, să vadă și să vorbească oamenilor prin propriile lor gesturi și fapte.

Este aceasta și lauda pe care o aducem vieții din care încep de fapt toate cărțile noastre.

Brăduț Covaliu : „Tinerețe"

Zestrea morală

Unde se termină „realitatea" și începe „ficțiunea" ? După ce am scris și proză și reportaj, am ajuns la concluzia că ficțiunea începe să funcționeze mult mai devreme decît imaginația — și anume din clipa în care nu te mai mulțumești doar să trăiești, încercînd să exprimi ceva din cele trăite. Îmi povestea un flăcău tomnatec, timid, șeful secției de mecanizare dintr-un sat : „Venise o cîntăreață de muzică populară... Aici, la noi ! Să cînte la **Cămin**... O cunoșteam de la televizor, am acasă și un disc cu ea... Pînă să cînte, mai era vreo oră. Ne-am dus și noi s-o vedem. Eram vreo șapte în birou, la **Cămin**... Ea stătea mai deoparte și se uita pe fereastră, cu mîinile la spate... Erau niște cafele, luasem și o sticlă cu coniac... Nu, zice, ea cafea nu bea ! Nici coniac ? Nici coniac !... Hm ! Ne uitam la ea... Ce să zicem ? Noi am servit cîte-un pahar de coniac... Ea, tot la fereastră... O întreabă careva : Chiar nu vreți să serviți nimic, nimic ? Știu eu ? zice ea. Poate o gutuie. Aveți o gutuie ? Sigur că da ! Sărim noi, aduce careva o gutuie.. O ia, mulțumește și începe să mănînce... Tot cu ochii pe geam... Ne uitam cum mănîncă ea din gutuie... A cuprins-o rîsul : Pîn-acum n-ați mai văzut pe nimeni mîncînd o gutuie ? Ei, na ! Cum să 'nu vedem ? Da. acuma era cu totul altceva... Domnule, cum mușca ea din gutuie ! Nu știu cum să-ți spun... Și noi ne uitam la ea, ne uitaaaaaam... !"

Un om realist n-o să accepte niciodată ideea că a minca o gutuie poate să țină tot atîta de ficțiune cît și de realitate. Există un orgoliu al omului realist, al omului cu picioarele pe pămînt — mîndria de a se dezice de tot ce ține de închipuire ; el vrea fapte concrete, date, cifre, documente, care să ateste și să verifice că faptele respective s-au petrecut cu adevărat ; cînd există atîtea probleme de rezolvat aici, pe pămînt, cînd sînt atîtea drame reale și suferințe autentice de o importanță mai mare sau mai mică, atunci cînd istoria este plină de învățăminte și zilnic se întîmplă în lume mai multe evenimente decît s-ar putea consemna în timpul respectiv, la ce bun să mai adăugăm acestora și drame, suferințe și istorii fictive ? Dacă vrei să înveți ceva, istoria, științele și viața însăși sînt suficiente. Pentru un om realist, faptele se înșiruie după importanță, în ordine descrescîndă ; cel mai important eveniment este de bunăseamă persoana proprie apoi, să zicem, războaiele mondiale și așa mai departe pînă la, hai să zicem, simplul gest de a minca o gutuie căruia nu merită să-i acorzi prea multă importanță, pentru că orice om a mîncat în viața lui măcar o gutuie și i-a văzut și pe alții mîncînd...

Există însă și un orgoliu al ficțiunii — acela de a transforma cel mai mărunt gest într-un eveniment de importanță capitală —, ca de pildă gestul de a minca o gutuie, atît de simplu...

Omul realist e singur. Își mănîncă gutuia în singurătate. Nu-l vede nimeni cînd o mănîncă. Și el unul, chiar dacă o să vadă pe cineva, vreodată, mîncînd o gutuie, nici măcar n-o să bage de seamă că se întîmplă ceva deosebit. Dacă din întîmplare o să asiste la așa ceva, n-o să poată să exclame tulburat : „Domnule, cum mușca ea din gutuie ! Și noi ne uitam la ea, ne uitaaaaaam... !"

De la viață deprinzi doar învățături simple, precum aceea de a nu-ți mușca degetele cînd mănînci o gutuie ; restul învățăturilor le deprinzi din zestrea morală și spirituală a poporului tău și a lumii, transmisă altădată din gură în gură, astăzi scrisă și tipărită — în care ficțiunea își are locul său ; și altădată și astăzi, ficțiunea începe cu „a fost odată" și are un timp al său, cînd nu se mai face nimic altceva decît se povestește, la vremea la care închipuirea prinde glas și cel mai banal gest, precum acela de a minca o gutuie, devine cel mai frumos vis posibil.

Nicolae Mateescu

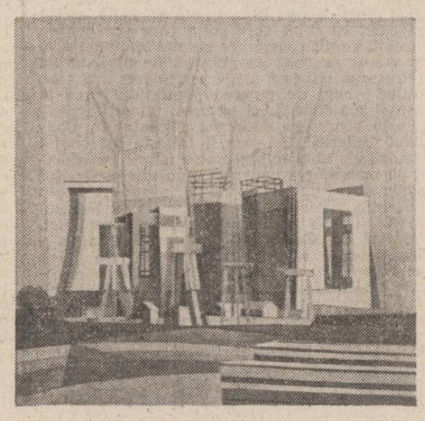

Spiru Chintilă : „Șantier"

Sentimentul demnității

Demnitatea este încărcată — și purtătoare — de sens cît vreme, necesar și organic ea vine din muncă, din gîndire, din creație. Ea nu ține de o stare conjuncturală, nefiind o „stare" conjuncturală ; ea este aceea care înnobilează firea și oferă măsura activă a frumuseții și, în definitiv, a puterii spirituli unei colectivități. Este, adică, o **prezență** de durată. Trăim în spiritul ei cît vreme relieful faptelor noastre continuă, integrîndu-se în priveliștea cuprinzătoare, unică și fascinantă a patriei din suflet, a celei de fiecare zi.

O întrezărești, cît vreme buna credință nu se ascunde sub triumfal calp al unui orgoliu sfidător, călăuzit fiind de sentimentul unei prețuiri — i-aș spune constructive — în cărțile de căpetenie unde faptele s-au cristalizat și iradiază, în cercuri concentrice, sensuri purtătoare de perspectivă ; îi auzi bătăile inimii sub răsuflarea cîmpiei sclipind în rouă ori în fresca rîvnită a unui amurg, în rădăcinile orașelor — ele însele mișcătoare în autoritara lor frumusețe, în îndelunga trudă a încleștării din subterane ori în mișcarea precisă a fluxurilor din hale, în priveliștea necesară a schelelor ori în surîsul copiilor, scînteind în lumina liniștită a Cetății... Nu trebuie să o cauți cu ostentație, ci să-i descoperi nervurile unde semnele vieții sînt de neconfundat, unde ea, viața ca viață, se lasă privită și înnobilează gîndul într-o revelație cutremurător de simplă.

Nu rîvnește ceea ce nu-i aparține tocmai pentru că se recunoaște în ființa adîncă a oamenilor demni, în alcătuirea faptelor lor demne.

Viorel Sămpetrean

teatru

t

Arhimede la Iași

Rareori am avut impresia că un spectacol aparține în întregime unui teatru și nu altuia, că poate fi jucat numai în ambianța acestuia și nu în alta ca la premiera **Armei secrete a lui Arhimede** la Iași. Și acest lucru m-a uimit știind bine că Dragoș Galgoțiu lucra pentru prima dată cu colectivul ieșan și interpreții atacau, tot pentru întîia oară, un text al lui Dumitru Solomon.

Semnat de Gheorghe și Carmen Rașovsky, decorul impozant, cu nuanțe stinse, părea că topește în sugestii de arhitectură antică, roșul și auriul baroc al sălii, oferind, cu inteligență, două planuri de joc, cel dintîi pe podiumul scenei, unde se desfășura acțiunea propriu-zisă, întîmplările din casa lui Arhimede, descoperitorul scoicii cu care se puteau auzi gîndurile oamenilor și cel de-al doilea, situat la un nivel superior, cel al lojilor din sală, în deschiderile dintre coloane, unde puteau fi văzuți Hieron, conducătorul Siracuzei cu oamenii săi sau ambițiosul Marcellus, generalul roman.

În centrul atenției este Arhimede, mai bine spus Dionisie Vitcu într-un Arhimede simbolic și totuși viu și adevărat. Bonom, blajin, apropiat, cald, dar și categoric sub aparența sa de naivă cumsecădenie, Dionisie Vitcu știe să se opună cu o forță de neclintit atît lui Hieron, poruncitor și rece sau mieros și fals (un joc plin de nuanțe al lui Sergiu Tudose) cît și masivului, bolovănosului și tunătorului Marcellus, imagine grotesc înspăimîntătoare creată de Emil Coșeru. Modul de a vorbi și a de a fi al lui Dionisie Vitcu are o ambiguitate plină de semnificații, cu atît mai tulburătoare cu cît nu știi niciodată cînd este serios și cînd glumește, sclipirile-i ironico-usturătoare din priviri fiind adeseori în contradicție cu glasul blînd, afabil, prietenos ce-și schimbă și acesta însă brusc inflexiunile, devenind sarcastic, persiflator, în același ritm moale și tărăgănat. L-am văzut pe Dionisie Vitcu în numeroase roluri, dar acum toate aceste date mi s-au părut cel mai bine venite, dînd viață și culoare unui personaj ce putea rămîne doar o simplă mască.

Interpreții, la fel ca și Dionisie Vitcu, au încălzit și au însuflețit prin jocul lor personajele piesei, fie printr-o explozivă mișcare și avalanșă de clovnerii, cum găsim la Doru Zaharia și Petru Ciubotaru, interpreții sclavilor lui Arhimede, Clisis și Xenios, fie prin revărsare de bunătate și căldură sufletească ca Adina Popa în Theodonia, soția lui Arhimede. Sinceri în sentimentele încercate, Monica Bordeianu și Radu Duda, în Eunoa, fiica lui Arhimede, și Ctesibios, tînărul matematician din Alexandria și ajutorul marelui siracuzan, au ocolit însă prea mult latura comică și nu au știut să profite de situațiile umoristice sau vorbele de spirit ce le-au avut la îndemînă, rămînînd prea unilaterali. Între sclavii-clovni și tinerii îndrăgostiți, cu haz, dar și cu sinceritate, a fost Mihaela Arsenescu-Werner, interpreta Meropei.

Siluete cosmorești, dar și caricaturale în fixitatea lor, au creat Adrian Tuca în Zopyrion și Teodor-Dan Aciobăniței în Hecates, ajutoarele lui Hieron, unelte ale puterii sale. Cu svîrcoliri interioare și desperate încercări de rezolvare a situației a fost Teles, (Constantin Avădanei) siracuzanul trădător, omul lui Marcellus în încercările sale inutile de a-l convinge pe Arhimede să-i vîndă scoica.

Arma secretă a lui Arhimede la Naționalul ieșan este un spectacol serios prin problemele sale și prin realizările artistice, reconfortant prin încrederea în oameni și prin plăcerea cu care joacă actori, un spectacol bun ce pune în lumină convingător talentele de care dispune această instituție artistică și responsabilitatea cu care este privită aici dramaturgia originală.

Ileana Berlogea

film

f

Memoria spectatorului

Scriitor și regizor, **Mihai Măniuțiu** ne oferă cu **Redescoperirea actorului***) un amplu eseu dedicat artei acestuia, născut din opțiunea teoretică generată de o lucidă analiză a unei arte milenare. Moment de meditație și autoanaliză în parcursul creator al Actorului, cartea lui Măniuțiu, nu este mai puțin profitabilă pentru cei care văd în cinematograf expresia cea mai fericită (tehnic) de a reține pentru viitor arta interpretului, a celui care fixează într-o amprentă a memoriei spectatorilor roluri, personaje, replici, secvențe — mărturii ale sensibilității perene a spiritului uman.

Perspectiva istorică, amplu și inteligent argumentată, este dublată dincolo de eleganța formei, de superioritatea unui punct de vedere original asupra artei actorului, care, valorificînd creator tradiția teoretică, impune un punct de vedere corespunzător sensibilității contemporane. Fizionomia comunicării cu spectatorul, caracterul ludic al relației interpret-spectator, axele comportamentale, valorificarea oglinzii, evaluarea inspirației, raportul cu costumul sînt cîteva dintre ideile dezvoltate de autor cu o generoasă ofertă de interpretări originale, care cuceresc prin subtilitate și prin permanența invitație la creativitate, indiferent de locul ocupat în schema dialogului.

Citind cu atenție cartea lui **Mihai Măniuțiu**, orice spectator de film își va îmbogăți fără îndoială spiritul analitic, descoperind dincolo de aparențe tehnica și psihologia interpretului preferat, dimensiunile profunde ale omului îndrăgit nu numai pe scara teatrului, dar și pe platoul de filmare. Nu mai puțin important mi se pare volumul elegant editat de „Meridiane" (redactor : Viorica Rozalia Matei) pentru aspiranții la tulburătorul ceremonial al slujirii scenei, care ar trebui să-l aibă înscris în bibliografia obligatorie la admitere.

★

Un eveniment primit cu recunoștin-

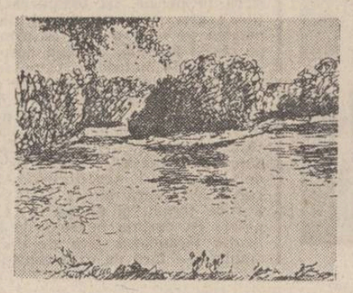

ță de cinefili rămîne **Lumea minunată a filmului**, susținută în ultimele „lecții" de **T. Caranfil** în emisiunea duminicală a televiziunii. Cuceririle muzicale și coregrafice ale cinematografului, datînd chiar dinaintea epuizării Marelui Mut, sînt exemplificate cu secvențe grăitoare (nu numai sonor), ci mai ales prin eleganța, ingeniozitatea și amplitudinea mișcării ansamblului de interpreți. De la **Busby Berkeley, Oliver** și **Congresul dansează** (căruia comentariul istoricului îi valorifică ideile perene) la dialogul lui **Gene Kelly** cu desenul animat și mai recent, în revederea celebrului **Pas de deux** semnat de **Norman Mc Laren** și inspirat de o doină, comentatorul impune valori și momente (secvențe) de referință, citate antologice demne de orice istorie ce ar trebui „citită" (vizionată) în orice școală.

Și fiindcă ciclurile atît de necesare (din păcate puține și fără un program bine definit) de educația cinematografică a publicului aflat la virsta studiilor elementare, s-au cam epuizat, fiind în epoca schimbului de casete, ar fi nu numai utilă, dar cu consecințe educative greu de măsurat (în sens pozitiv), ideea multiplicării acestor emisiuni de cultură cinematografică pentru uzul celor ce încep să meargă la cinematograf, pentru cineCluburi etc.

Publicul poate impune un repertoriu adecvat difuzorilor de film, care în ultima vreme, cu minime excepții, oscilează invariabil între melodramă și filmul de aventuri, indiferent sub ce generic tematic s-ar afla.

Călin Stănculescu

*) **Editura Meridiane, București 1985, 182 p. + 26 ilustrații.**

CĂRȚILE NOASTRE

Blazon din oțeluri speciale

Noul ridică linia verticală a orașului deasupra orizontului, iar ceasul fabricii de rulmenți frînge oboseala vechiului oraș. Conturul construcțiilor noi, presărate cu valoarea mîinilor noastre, face ca orașul să renască în fiecare zi, reflectînd realitatea prezentului, modelîndu-l pentru viitor ca pe un oraș ce se înscrie viguros în circuitul industrial al țării. Oriunde mergi în oraș vei vedea cum macaralele turn, cu degetele în soare, punctează noi cartiere și microraioane. Bîrlădenii, plecați ca să se cărturărească prin alte părți, ori să dobîndească o meserie pe care aici nu aveau cum s-o învețe, se întorc acasă înțelegînd să rodească locul baștinii lor.

La Bîrlad nimic nu s-a terminat, oricît de spectaculoase sînt transformările unui prezent exploziv. Orașul e în mișcare de ani buni, desprins din inerția proverbială a tîrgurilor moldovenești, care-i clătinau leneș existența între un abator și un atelier de fierărie, cu o potcoavă atîrnată într-un par, drept firmă.

Blazonul Bîrladului este turnat acum din oțelurile speciale ale rulmenților, el are țesătura înaltei automatizări a produselor cu marca I.E.P.A.M. Acel tîrg obosit, uitat între noroaie și plictis, a murit odată cu prima lopată de beton răsturnată la fundațiile I.R.B.-ului. Clasa muncitoare bîrlădeană există, plenar și viguros, de cînd Bîrladul a devenit un oraș al rulmenților. Meseriile care se practică astăzi nu au avut aici corespondență în trecutul negustoresc al tîrgului. Și acela mărunt. Pe bîrlădeni nu-i supără faptul că orașul este pe alocuri desfundat, că basculantele lasă dîre de noroi. Aceasta este mărturia viitorului mai înfloritor, că orașul merge înainte. Pe parcursul celor 20 de ani, industria republicană și locală a început să se dezvolte creîndu-se astfel o puternică platformă industrială reprezentată și prin I.E.P.A.M. „Vigonia", „Abrazive"; fabrica de ulei și-a mărit capacitatea și s-a modernizat, de asemeni, întreprinderea de confecții. Ca să nu mai vorbim de I.R.B. care a devenit un colos metalurgic. S-au modernizat străzi și rețeaua de apă și canalizare, s-au amenajat parcuri, zone verzi.

Școlile bîrlădene de astăzi mai numeroase și mai moderne ca oricînd, au o tradiție care obligă. Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu", care are aproape un veac și jumătate, numărîndu-se printre cele mai vechi din țară, a beneficiat de aportul unor ilustre personalități pedagogice.

Niciodată pagina nu va cuprinde prezentul în întregul lui, iar reporterul exact de astăzi va fi depășit la capitolul previziunii informative nu peste ani, ci mîine chiar. Altfel spus, Bîrladul este un oraș în marș, cine vrea să-l vadă astăzi o va face pentru a-și adăuga amintirea unui șantier vast, a unui efort industrial și edilitar exemplar. Mîine însă Bîrladul vă așteaptă.

Mihai Sultana Vicol

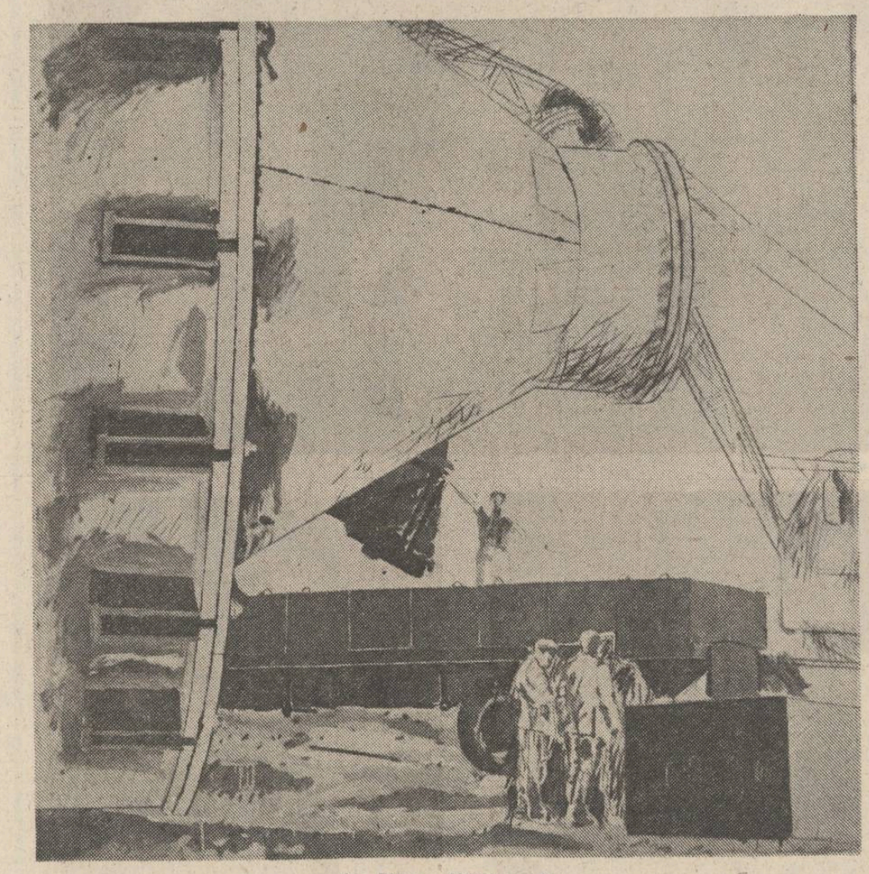

Ion Bițan : „Utilaj greu"

Fapte de spirit

Pe-o mai veche filă dintr-o revistă, prin fericit hazard ajunsă iar sub privirea mea, recitesc rînduri care, fie și numai prin titlurile care le comprimă, sferic, simbolizează o stare de fapt profund românească. Este vorba aici despre inaugurarea primului avion BAC 1—11, cu ocazia, firește, a primului său zbor. Vuia, Vlaicu, Gogu Constantinescu, Coandă sînt stimați cu această ocazie. O creație inginerească. O izbîndă. Consemnarea e înscrisă la rubrica **Evenimente**. Iar pe verso-ul paginii, tot un **eveniment**: Nichita Stănescu omagiat de G. Bălăiță, P. Andreevski și Lei Shuyan cu ocazia obținerii premiului **Struga** pe anul 1982. Blaga, Arghezi, Bacovia și Barbu sînt stimați cu această ocazie. O creație poetică. O izbîndă.

Deci în presa română, astăzi, ca și în viața română de zi cu zi, acum și aici, litera metaforei și litera științei conlucrează la un alfabet propriu, original, actual, al nostru. Este alfabetul muncii, al dăruirii totale. Pentru că, iată, evenimentele noastre sînt perpetuu fapte de spirit și de făurar. Poezie și muncă inginerească — nobilă coincidență și doveditoare emblemă a anilor aceștora din istoria țării.

Nu voi etala scrupulul de-a verifica. Pentru că nu e scopul acestor însemnări, oricine poate verifica. Dar și pentru că sînt sigur că, în aceeași zi și în aceleași pagini cînd-unde se anunțau inaugurarea primei linii de metrou bucureștean sau a lucrărilor la hidrocentrala Porțile de Fier-II sau a deschiderii circulației pe canalul Dunăre — Marea Neagră — realizări care strălucinează cerul României — sînt mai mult ca sigur că erau inscrise cu litere de foc și suflet și realizările românești din sfera artelor, a culturii în general. Și e firesc. Și e drept. Și e socialist să fie așa. Faptele de spirit aparțin deopotrivă culturii umaniste și umanismului științei. Este o potențialitate gîndită și dorită de precursorii societății organizată democratic, socialist. Este din ce în ce mai convingător o realitate, dovedită cotidian de făurarii României contemporane. Așa-zisul conflict dintre artă și știință, în condițiile actuale, nu poate decît să obtureze, să opacizeze autentica lor abordare. Azi avem nevoie în acest sens și de abordarea științifică, de cea emoțională, de cea artistică și de cea filosofică a experienței umane. Adesea aceste abordări par a fi antagoniste sau, oricum, de semn contrar, deoarece luminează percepția din unghiuri foarte diferite. Dar, tocmai de aceea sînt necesare toate abordările : pentru o existență socială deplin conștientă și creatoare, în ultimă instanță, pentru o viață într-adevăr demnă de a fi trăită.

Scriitorii români de astăzi, indiferent în care gen literar se exprimă predilect, nu pot fi decît mîndri pentru că ei exprimă, conform disciplinei și meșteșugului propriu, pulsul societății, și o fac complementar celorlalte moduri de abordare a realității societale. Iar izbînzile lor, cum s-a văzut, și se vede, sînt semnalate dimpreună cu izbînzile tuturor făuritorilor de bine și frumos din țara noastră. Ceea ce înseamnă, ceea ce reprezintă, ceea ce trebuie a fi înțeles drept simbolul libertății noastre, al realei democrații.

Mircea Constantinescu

Satul

Ca tînăr scriitor m-am simțit onorat de invitația sătenilor. Oricum, nu-i tocmai la îndemînă să-ți lași chiar și numai pentru cîteva ceasuri treburile la o parte ca să te întîlnești cu un reporter. Prilejul l-a constituit acel segment din cartea mea „Piramidele Bărăganului" care viza tocmai satul Călărăști și în care refăceam drumul marelui nostru prozator Marin Preda care, cu peste 36 de ani în urmă, se documenta aici pentru volumul al doilea al „Moromeților". În mîinile multora dintre ei, mîini în care timpul săpase cele mai ingenioase canale, se odihnea cartea mea, zic odihnea pentru că la mai toți i-am văzut filele mototolite, coperțile însemnate de greutatea gestului, precum o brazdă.

Tinerețea mea a fost tentată inițial să dea înapoi, să se retragă din fața lor. Le citeam pe chipuri o vie curiozitate și în adîncul sufletului meu îmi doream să nu-i dezamăgesc cu nimic. În sală se aflau mulți din cei care acum 37 de ani se băteau pentru înființarea cooperativei. Prima țambră, după cum zicea unul dintre ei, la noile timpuri ale satului, am pus-o noi, o mînă de oameni din această parte a Bărăganului. De fapt, prima din județ. Au fost oare Călărășteni mai înțelepți ? Au priceput ei mai degrabă decît ceilalți încotro se îndreaptă destinul satului sau numai timpul a fost acela care a lucrat în favoarea lor ?

Cînd a venit vorba despre sat și cooperativă s-au ridicat mulți dintre ei. Fiecare ținea să rememoreze un eveniment la care fusese martor sau în care fusese implicat, fiecare încerca să adauge alte detalii la o cronică pe cît de înțeleaptă, pe atît de dramatică și deopotrivă spectaculoasă.

O parte din cei prezenți în sală redescoperiseră cartea doar de curînd. Vasile Iosif, copilul nimănui, fostul argat, trecut nu de puține ori prin furcile istoriei, redescoperă la peste 70 de ani cartea. Mîinile lui sînt crăpate, pămîntul muncit a săpat în ele un evantai de răzoare, ca semn distinctiv al meseriei de țăran. Cu „Moromeții" ia contact abia acum. Dar citind romanul va descoperi o lume trecută sub cortina vremii nu întîmplător și nici fără rost, un segment de istorie în care se va recunoaște cu ușurință.

Către sfîrșitul întîlnirii unul din copiii prezenți în sală, în primele bănci, a ținut să-și clarifice printr-o întrebare totul : „Piramidele Bărăganului", titlul cărții dumneavoastră, este după cum am învățat și noi o metaforă. De ce totuși ați numit-o așa ?". Am văzut cum ochii tuturor se îndreaptă spre copil. Și pînă să-mi găsesc cuvintele copilul avea răspunsul la întrebare. Îl citise singur în ochii celor din jur.

Dumitru Ion Dincă

Vintilă Mihăescu : „Odă muncii"

george țărnea

Elegie romantică

Să aștepți răsăritul zilei de luni
Și să se-ntîmple un accident pe o stradă anume,
Să fie decapitați fără motiv un milion de păuni,
Și, peste noapte, lumea să se-îmbolnăvească de lume.

Să repeți o adresă de la care-ai fost șters,
Ca și cum te-ar mustra spectrul ei de comfort periferic,
Să-ți transformi libertatea-n pedeapsă, din mers,
Și tot cerul să-ți cadă în mîini pe-ntuneric.

Să primești lovituri de pumnal într-o piață cu flori
Și-ntrebîndu-te-n gînd care zeu mai dispare
Să aștepți resemnat sub perdeaua de nori
Numai ziua de luni, ca o altă-ntrupare.

Elegia crinului bolnav

Nu-mi aflu dezlegarea-n nici un chip
Și nu prea cred că vom mai fi în stare
Să reclădim castele de nisip
La cel mai neprielnic țărm de mare.

Ai să te-ntorci, desigur, într-o zi
Cu alge-n păr, și cu miresme-n gură
Dorind să știi ce zîne-or mai păzi
Sărutul nostru năpădit de zgură.

Din somnul vechi se vor trezi atunci
Corăbii fără pînze pe catarge
Și cînd vei vrea pe țărm să te arunci
Te vor opri banchizele de alge.

Nu prea găsesc îndemn să mă tot mint
Și nici nu-mi pare bine să se-ntîmple
Ieșirea-n larg din strîmtul labirint
Al unei mări care-a-nghețat sub tîmple.

Dar sînt bolnav, iubito, ca un crin
De toată vara strînsă-ntre petale
Și cu nădejdea hoțului m-ațin
Prin tot hățișul desrămării tale.

Nisip și valuri

Îmbătrînesc delfinii rînd pe rînd
Lăsîndu-ne răpuși de cîte-o mare
Cînd se închid năvoadele, și, cînd
Nu mai zvicnește-n scoici nici o chemare.

Să iei aminte, dar, cît de puțin
Ne-am înfruptat din verile iubirii
Și de urît mai lasă-mă să-ți țin —
Iubita mea cu harul nemuririi.

Elegia perechilor astrale

Orgolioși ca niște zei bolnavi
De cea mai fără margini moarte vie
Zburam prin sentimente tot mai gravi
Și tot mai neatenți la colivie.

Ni se părea că facem doar ce vrem
Plătind vremelnic taxe pentru zîne
Cînd mai răpeau din rai cîte-un totem
Și numărau cît timp ne mai rămîne.

De la un stol răzleț de îngeri suri
Am fi-nvățat și taine dureroase
Dar colivia nu avea fisuri
Prin care frica să ne intre-n oase.

Și-am tot trecut iubirile prin foc
Hrănindu-ne cu gîndul într-o doară
Că dacă stăm cu zeii la un loc
Avem la toate rînd și-a doua oară.

Elegia copacilor incendiați

Sub carapacea unui cer lăptos
Plutesc haotic frunze amorțite
Și ne pătrund prin carne pîn'la os
Cuțitele iubirilor mințite.

Privim în gol și nu aflăm nimic
Ca doi copaci incendiați de soare
Și sufletul se face tot mai mic
Sub dureroasa verii apăsare.

De-atîtea lacrimi cîte-au curs în van
Din ochii noștri dornici de zăpadă
Nemărginitul cerului tavan
A început pe umeri să ne cadă.

Pastelul trecerii spre toamnă

Străbat caisii de cu zori
abstracta stelelor viltoare
Împovărîndu-se de flori
și-apoi de fructe-mbietoare.

Prin tot văzduhul străveziu
coboară ploaie de lumină
cu boabe mari de aur viu
spre miezul verii din grădină.

Și cum doar pești-ntr-un năvod
sînt prinși cu nunta lor fecundă,
caișii dezbrăcați de rod
în ceața toamnei se scufundă.

Elegia tăcerilor

Cînd cerne vara prin livezi
mireasmă dulce de caise,
deși nu poți să mă mai vezi,
te-aștept cu brațele deschise.

Și cred, cu fiecare pas
pe care-l faci în depărtare,
că dacă singură te las,
tăcerea va striga mai tare.

Respir sub meri de capul meu
trăind o-nchipuită pace,
dar sînt cu sufletul, mereu,
în umbra celei care tace.

Și nici nu pot să mă prefac,
iubito, că mi-ar fi mai bine
dacă la rîndu-mi vreau să tac
o altă vară fără tine.

Elegia îndoielilor

Răsună pașii hărăziți iubirii
strivind mireasma fînului nestrîns
și ni se-neacă fluturii privirii
sub milul gros al stărilor de plîns.

Prea cîntărim secundele cu gîndul,
să mai rămînă vreme pentru flori
și prea lăsăm să treacă veri de-a rîndul
fără speranța simplei sărbători.

Iubita mea, rămasă-n amintire
pe țărmul unei mări cu tîmple reci,
aș da tot harul sfinților potire
dac-ai putea prin suflet să-mi mai treci.

Dar prea se schimbă îngerii la față
de dragul dogmei care-i ține-nchiși
și nici nu cred că dup-atîta viață
ne mai așteaptă iarba sub caiși.

Desen de Mihăela Negru

Elegia rememorărilor

Și zborul a stat în puterile noastre,
și țara de fluturi, și vama de plîns,
și marea cea mare — cu tîmple albastre —
și dulcele abur din fînul nestrîns.

Dar frica de noi — strecurîndu-se-n toate —
a smuls mai hotește ca hoțul dibaci
din caierul verii un țipăt, și, poate,
de-aceea mă doare că suferi și taci.

De-aceea mă roade lăuntric, greșala,
făcută anume și-n numele tău —
cînd încă prin crini mai plutea zăpușeala —
spre toată spălarea părerii de rău.

Nimic n-a rămas pe nisipul fierbinte,
nici urme de trupuri, nici semn de popas
și chiar dac-am șterge uitarea din minte,
nu știm să mai facem, în doi, nici un pas.

plastică

Aventurile temperei

La a doua sa expoziție personală, deschisă la galeria Galateea, Ion Drăgan a optat pentru aventurile temperei și pentru radiografia miracolului naturii, surprins în varii ipostaze și anotimpuri. Unitatea stilistică a miniaturilor sale ne trimite la o anume monotonie, discursul plastic pare la început atins de fadoare și redundanță, dar o cercetare atentă a fiecărei piese în parte ne dezvăluie mai mult decît am fi sperat la o trecere în revistă sumară. Întemeiat pe o solidă stăpînire a tehnicii, Ion Drăgan explorează posibilitățile temperei, cu o tenacitate demnă de remarcat și cu rezultate pe măsura tenacității. Registrul coloristic întins, dexteritatea în a manevra perspectiva, decupajul ca atare al cadrului pledează pentru un artist format, sigur de sine, ajuns pe tărîmul unde ezitarea nu înseamnă decît preludiul opțiunii.

În mod deosebit, atrage atenția capacitatea artistului de a transporta obiecte în adîncime și, prin proceduri inverse, de a le readuce în prim plan dintr-o depărtare difuză, irizată de incertitudine. Suprapunerea unei buturugi de o neverosimilă concreteț', sclipind sub apele propriei consistențe, pe un fundal cu detaliile estompate provoacă efecte surprinzătoare. Alte exemple din expoziție nu sînt mai puțin elocvente : **Bușteni, Insula, La drum** sau **După ploaie** sînt probe de o certă virtuozitate.

Desen de Luminița Tudor

Deși a practicat și practică cu asiduitate afișul, nimic din grandilocvența speciei nu transpare în aceste miniaturi. Cu alte cuvinte, Ion Drăgan știe să-și delimiteze cu severitate preocupările, evitînd expresia hibridă. Artă de interior, artă destinată să înmlădieze intimitatea și să introducă în ea un plus de savoare, pictura în tempera expusă acum sondează momentul cinetic al peisajului. Viziunea ei este de certă sorginte cinematografică. Mai mult decît un instantaneu banal, parcă mobilizat în vederea unui start, decorul se pătrunde treptat de o ambiguitate secretă, ca un zid culisant, fapt care schimbă toate datele efectelor psihologice. În melancolie gestează un simbure de crispare, în austeritate intuim un substrat de langoare și așa mai departe. Nu este vorba aici de o imprecizie sau de o labilitate a mesajului, ci de o multiplicare voită a valențelor lui, de vreme ce nota constatată de noi nu apare întîmplător, într-un tablou sau în altul, ci reprezintă o permanență a ansamblului expoziției, asemeni unui leit-motiv al ei.

Pînă unde se poate insista pe o asemenea cale ? Întrebarea merită a fi formulată, pentru că jocurile de acest gen, de regulă, au un capăt. Pericolul manierismului bate la ușă, iar manierismul, îndeobște, se convertește ușor în îndeminare facilă. Sperăm că într-o viitoare expoziție Ion Drăgan ne va oferi un răspuns așteptat la aceste temeri firești.

Mihai Pelin

muzică

Tineri interpreți

În sala Studio a Filarmonicii, recitalul tinerei violoniste Mirela Pița (elevă în clasa a X-a) a constituit un debut de bun augur. Într-un dificil program, cuprinzînd pagini de Schubert, Beethoven, Mendelssohn, Saint-Saens, Haciaturian (la pian, Mioara Pandele), Mirela Pița a demonstrat că se găsește în posesia unei sigure tehnici violonistice, că are o viziune coerentă în privința acestui extrem de dificil capitol pentru orice violonist la început de drum : frazarea. De asemenea, sensibilitatea este aici o evidență, în paginile romantice ale programului reliefîndu-se acea ardere interioară care constituie „componenta vizibilă" a talentului sigur. Bineînțeles, drumul de aici înainte este lung, cu insistențe în privința rafinamentelor intonației și ale tehnicii mîinii drepte. Fiind însă vorba de un debut, trăsăturile esențiale sînt cele trebuind subliniate cu precădere, chiar dacă nu ne rostim „în termeni absoluți" ci în termenii relativi ai comparației cu alți tineri instrumentiști, de aceeași vîrstă. Dacă va evolua deci în același ritm, pe temelia unor înzestrări sigure, Mirela Pița (își) poate construi o sigură, spectaculoasă carieră interpretativă.

Tot în sala Studio, violonistul Sergiu Năstase, într-un program cuprinzînd celebra **Sonată pentru vioară și pian** de César Franck și **Rapsodia „Țiganе"** de Maurice Ravel (la pian, Corina Ilieș), ne face să ne gîndim tot la talent, la înzestrare muzicală. Bineînțeles, „realitatea" profesională e aici diferită față de cazul precedent, Sergiu Năstase fiind absolvent de Conservator, ceea ce presupune o pătrundere indiscutabilă a tainelor acestei dificile și frumoase meserii. Am insista aici îndeosebi asupra frumuseții, mai bine spus, naturaleții sunetului, deoarece, dacă am încerca să dozăm caratele unei valori indiscutabile, am fi totuși tentați să așezăm pe primul loc, carecum în detrimentul unei preeminențe intelectuale, componenta afectivă a interpretării, Sergiu Năstase fiind un violonist căruia i se potrivesc de minune momentele cum ar fi cele din **Rapsodia „Țiganе"** și mai puțin, cred, cele ale sonatei lui Franck. Este aceasta o realitate care îl avantajează în acest secol unde „rigiditatea intelectuală" a interpretării pare să domine, punînd în umbră, din păcate, acele spontaneități care fac deliciul serii de concert, pe care (încă) o considerăm ca fapt și convenție sociale cu imense potențialități educative.

Sala Studio a fost, în ultima vreme, „sala tineretului muzical". Mă gîndesc și la recitalul sopranei Elena Burlacu (proaspătă absolventă a Liceului „G. Enescu"), cu un program Mozart, Schubert, Verdi, Brediceanu, Dima (la pian Manuela Terescu). Și aici, talentul este evident și mă gîndesc la capacitățile unei frumoase voci de sopran, cu anumite irizări metalice, constituind un „zăcămînt" promițător pentru orice pedagog. I-ar reveni acestui potențial pedagog sarcina să cizeleze în special frazarea, stilul, înțelegerea corectă a partiturii iar aceste „observații" trebuie gîndite aici direct în funcție de maturitatea artistică la care se ajunge în canto. (în domeniul vocilor, intervine distinct și maturitatea fiziologică).

În sala mare de data aceasta, duo pianistic Nicolas Astrinidis (interpret grec departe de vîrsta enunțată în titlu) — Iosif Ion Prunner, în pagini de Mozart, Poulenc, Milhaud, Manuel Infante. Despre tînărul Iosif Ion Prunner și prodigioasa lui activitate muzicală la cote de valoare și prestigiu net superioare colegilor acestei cronici muzicale, am mai scris. Revenim aici numai pentru a sublinia meritele unui moment muzical unde coordonarea are rol capital. Am asistat la un concert reușit unde, în pofida deosebirilor evidente de vîrstă, omogenitatea nu a fost prejudiciată la rîndul ei substanța muzicală a acestei interesante seri concertante reliefîndu-se în mod deosebit.

Viorel Crețu

NUMELE POETULUI

Kira Iorgoveanu (VIII)

Lirica păstoritului şi a cărnăvăritului, Lirica istorică, Lirica haiducească, Baladele conţin, firește, poeme extraordinare, **Mortul blestemat** şi **Puntea din Arta** interesînd însă în primul rînd deoarece aceste două balade, capodopere şi în aromână, argumentează asupra instinctului creator al unei etnii atunci cînd îşi descoperă motivele fundamentale, căci **Mortul blestemat,** balada fantastică avînd numeroase variante cutremurătoare în dacoromână, interpretată în viziunea unui C. G. Jung nu e doar o simplă ilustrare macabră a forţei magice a blestemului matern, ci o parabolă teribilă despre dezechilibrul natural instituit odată cu ocultarea principiului feminin... Traducerea Kirei Iorgoveanu atinge perfecţiunea variantelor dacoromâne care reuşesc să menţină tensiunea fiorului tragic inefabil : „Zice-se, voinici feciori / Nouă-avuse maica lor, / Nouă toţi şi doar o fată, / Vasilichea lăudată. / De hăt măre i-au venit / Voinici mindri la peţit. / Nouă fraţi şi maică-sa, / N-aveau gînd nicicum s-o dea. / Într-o zi, n-ar fi sosit, / Un voinic mîndru a venit / Şi-o ceru atunci pe fată / Mult vestită de mușată. / Fraţii toţi şi maică-sa, / N-aveau gînd deloc s-o dea. / Numai fratele mezin, / Numai micul Constantin, / Vru s-o dea departe-n lume / Şi-o dădură acelui june. / — Mamă, jurămînt mă leagă, / S-o aduc pe sora dragă, / Cît de des doru-ţi va fi, / Şi oricînd tu vei dori. // Prin străini au dat-o foarte, / La trei luni, trei ani departe, / Că de-ai sta să chibzuieşti, / Nici cu mintea nu gîndeşti. / Nu trecu vreme prea multă / Că veni o boală cruntă, / De fraţi nouă n-a rămas / Nici din rude vreun glas ! / Numai muma mai trăia / Pustnicind în casa sa. / Şi zăcea şi suspina / Şi nicea : ce soartă grea ! / Blestema şi-afurisea, / Să tot plingi de mila sa ! Constantin de nu era, / Fata-acasă ar sedea ! / Ci de mult ce blestema / Nici pămîntul nu-l răbda, / Şi afară-l arunca. / Se scula neodihnitul / Îngropatul şi muritul, / De-a călare el zbura / Către surioara sa. / — Ziuă bună, surioară, / Gată-te, plecăm diseară, / Mama ni-i în aşteptare. / — Frate, spune-mi tu, frăţine, / De e rău sau de e bine : / De-o fi rău să mă cernesc, / De-o fi bine, / Albe-a-mi pune ! / — Vino cum eşti, surioară. / Mama te cunoaşte, doară ! // Şi porniră, cale lungă, / Cale lungă să le-ajungă. / Cum mergeau şi tot mergeau / Păsările ciripeau : / „Cip, cip, cip şi tiu, tiu, tiu, / Cin'văzu un mort c-un viu !“ / Vasilichea auzea, / Păsările ce grăiau / Tremura se-nfricoşa, / Şi lui Constantin spunea : / — Auzi, frate, ce zic puii, / C-ar umbla morţii cu viii ! / — Las' să ciripească, ce-i / Alte n-au ce face ei ! / Calul alerga zburînd / Le-auzeau alţi pui cîntînd. / „Cip, cip, cip şi tiu, tiu,tiu / Cin' văzu un mort c-un viu !“ — A pămînt miroşi, curat, / Fricâ mi-e să merg în sat ! / — Soro mergi, vin şi eu, doar, / Odihnească-mi al meu cal, / Că e obosit / Şi e istovit, / De umblat prea mult. / Sora-acasă de-ajungea, / El în groapa lui intra, / Şi găsea odihna mare, / De blestemul mamei sale. / — Mama mea şi buna mea, / Hai, deschide uşa ta, / Fiica ta acumă vine, / N-ai văzut-o ani şi bine ! / Făcea mama ce făcea, / Uşa de i-o deschidea : / — Tu eşti, fata mea, sau cine, / Au nu văd ochii mei bine ? / — Mamă, eu-s, de bună seamă, / Eu sînt mult dorită mamă ! / Şi-ncepu, de drum îi spune / Cum veni şi cine-o aduse. / La biserică mergea / Atunci mama la-nchinare / Pentru-al fiului ei suflet / Şi-a lui Constantin iertare !“...

Cezar Ivănescu

P.S. Dată fiind starea sănătăţii poetului Cezar Ivănescu, Cenaclul „Numele poetului“ îşi încetează activitatea.

Legătura cu obîrşiile

Urmare din pag. a 3-a

descripţia se alătură construcţiei pe modulul unei intrigi, surprinzînd caractere în spaţiu sugestiv (Miron Cernăuţeanu, Codreanu, Guran, Cîmbru) este **Spaima.** Alte povestiri — **Recviem pentru o regină, Arhanghelii şi-au ars aripile ?, Tăcerea, Un mesaj sosit tîrziu** — dovedesc buna cunoaştere a satului, ce va reveni în proza lui Ion Marin Almăjan, împreună cu personajele acum tangenţial atinse în mici schiţe psihologice (Urmoacăru, Aringu, Pan, Treicoroane). **Visul lui Pavel Berbentea,** într-un balans al imaginaţiei cu realitatea, face mai cunoscut satul, pe lîngă periplul din vremea războiului. Nuvela **Întoarcerea spre asfinţituri** pune în relaţie trei caractere şi, poate, tot atîtea medii sociale. Memorabilă rămîne, însă, imaginea bătrînei mame, a cărei existenţă este legată numai de sat. Întoarcerea spre asfinţituri poate fi, în fond, o întoarcere spre începuturi, spre obîrşii. Legătura cu cei vechi, aflaţi la asfinţitul vieţii lor, este mereu tonifiantă, capabilă să lucreze surprinzătoare metamorfoze. Povestirea de atmosferă — **Moartea e ca o mireasă hoaţă** — are şi infuzii tragice, prin destinul nefericit al lui Ilie Ciocan şi Igazan. **Dilema,** refăcînd un moment din război, accentuează şi dimensiunile umanismului. Ciudata mutaţie din **Metamorfoză** vorbeşte, concludent, despre labilitatea unor caractere. Umorul şi ironia dau savoare scenelor în permanentă schimbare, ca într-o derulare cinematografică. Faţă de volumul anterior, în **Întoarcerea spre asfinţituri** atrage atenţia consistenţa motivului erotic. Aşa se întîmplă în **Învierea din morţi sau un leac de dragoste, De partea cui a fost iubirea ? O zi de audienţă, Poveste neterminată, O întîmplare ciudată.** Semnificaţia evidentă ar fi că, fără dimensiunea erotică, viaţa este esenţial săracită. Descrierea femeii trezeşte o ascunsă plăcere a formelor sculpturale, în care fineţea liniilor se asociază cu exactitatea detaliilor.

Desprinderea de sat, căutarea viitoarei deveniri, între revoltă şi înţelegere, adaptare şi implicare cuprinde romanul **Spune-mi unde duce acest drum ?** Dar, mai ales, în **Neîmpăcaţi în minie** impresionează capacitatea de a crea caractere viguroase, simbolice ; multe sînt naturi primare, de forţă dominantă, ursuze, închise, încleştate crunt în rezolvarea problemelor vieţii. Subtilitatea, cîtă există în comportament, vine şi dintr-o tendinţă a conservării, sau, poate, dintr-o mai adîncă manifestare a psihologiei ţărăneşti, pentru care noul a fost pătrunș mai lent, căutîndu-i-se valoarea în verificarea practică, prin implicaţii directe asupra vieţii. Pentru a mări caracterul simbolic, capitolele nu au titluri ci apar, prin repetare, numele personajelor — **Aringu, Urmoacăru, Frincu, Viola, Popistaş, Pan. Aceşti neîmpăcaţi în minie** sînt surprinşi în conflicte dramatice, confruntări puternice, ceva de dincolo de aparenţa existenţei imediate, din istoria familiei ori a satului, sau mai din vechime, declanşează şi conduce resorturile reacţiilor de comportament.

Ion Marin Almăjan urmăreşte meticulos procesele morale şi distingem existenţa satului în transformarea spre cooperativizare, opţiunea sau refuzul, ataşamentul sincer sau simularea. Prozatorul individualizează, prin izolarea unor trăsături de caracter revelatoare — Pavel Ciovică, Ianculescu, Dudulan, Pavel Ciortuz. Surprinde realist munca activistului de partid într-o activitate de pionierat dificilă, cu riscuri şi împliniri, scăderi şi deziluzii. Trebuie remarcat că romanele lui Ion Marin Almăjan scapă de simpla schemă, de clişeul care vesteşte artistic atîtea cărţi nobile în intenţie. Reţine personajele într-o devenire şi mişcare psihologică, notînd gesturi, reacţii, procese de conştiinţă, sondaje de atitudini. Simpla funcţie nu este şi dovada capacităţii de a soluţiona corect. În acest sens, între Pavel Ciovică şi Ianculescu există diferenţe sesizabile ; autocritica lui Dudulan (oare numele derivat cu valoare augmentativă nu întăreşte şi onomastic trăsăturile personajului ?), preşedintele cooperativei, rămîne mereu pură demagogie. Cooperativizarea pentru Ciovică implică şi un amplu proces de transformare psihologică. „Socialismul trebuie să adune tot pămîntul laolaltă şi treaba aceasta nu este prea uşoară. Dar greul abia după aceea începe, pentru că va trebui să dărîmăm o credinţă formată în mii de ani şi să clădim alta. Adică, vreau să spun că va trebui să-l facem să înţeleagă că ograda lui, chiar dacă-i numai a lui, e mai strîmtă decît a satului. În locul simţului de proprietate individuală trebuie să-l sădim pe cel de proprietate colectivă. Sau — ştiu eu cum să mă exprim ? — simţul proprietăţii individuale prin cea colectivă. Altfel există riscul să-l rupem total de pămînt şi asta înseamnă că pierdem nu numai nişte tradiţii pitoreşti, ci altceva, mai grav, baza morală a cîtorva milioane de oameni“. Literar apreciind, foarte interesant apare Pavel Ciortuz, a cărui existenţă prozatorul o prefigurează deschisă, după ce o plasează într-o dilemă, ce nu este exclus să fie reluată în viitoare cărţi. De altfel, întreg romanul are un final deschis. În roman, nu rareori, discuţia are sensuri de subtext ; dovedind o bună stăpînire a cuvîntului în context revelator.

Ion Marin Almăjan este un prozator care discută curajos probleme contemporane, actuale. Romanele sale includ oameni în manifestări complexe, integraţi ca participanţi direcţi în amplul proces al construcţiei socialismului. Scriitorul disociază bine, între curajul, să-l numim etic şi estetic. Adică cel puţin în măsura atitudinii curajoase ca dezbatere etică, atrage şi parametrii valorii estetice.

CUMPĂNĂ

Guşă de guguştiuc

Pe-o creangă de cireş lîngă fereastra ta
sufletul meu, guşă de guguştiuc,
ca inima unui cîntec de seară pulsa.
Spre munţii uşori ridicîndu-se
sau spre fluviul
greu atîrnînd spre mare
ca limba turbure a unui cîine turbat,
se apleca cireşul puţin cîte puţin.
Pe creanga lui, lîngă fereastra ta
sufletul meu, guşă de guguştiuc,
ca inima unui cîntec de seară pulsa.

George Alboiu

Precizare

În paginile intitulate **Dunărea** din numărul nostru trecut, realizate în colaborare cu Cenaclul Uniunii scriitorilor, „Panait Istrati“, din Brăila, au fost publicate şi două poezii inedite de Perpessicius. Precizăm aici că ele ne-au fost comunicate de Virginia Ene şi că provin din fondul de manuscrise Perpessicius aflător la Muzeul literaturii. Acest fond de manuscrise este bogat şi ne oferă perspectiva unui gest editorial care va completa imaginea literară a lui Perpessicius.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Trei secvenţe de la decernarea premiului literar „Liviu Rebreanu“ tînărului prozator Cristian Teodorescu. În imagini : D.R. Popescu, Puia Rebreanu, Cristian Teodorescu, Constantin Chiriţă, George Bălăiţă.

Un izvor necunoscut despre victoria lui Mircea cel Mare la Rovine

Urmare din pag 1

În aceleaşi linii, foarte generale şi vagi, care fixează o tradiţie mai degrabă orală, ne este înfăţişat evenimentul şi de Pseudo-Sphrantzes : „Apoi (Baiazid — **n.n.**) porneşte cu război contra lui Mircea, domnul Ţării Româneşti **ŞI A STRICAT MULT LOC. APOI MIRCEA A VENIT LA O LUPTĂ DESCHISĂ ÎNTR-UN LOC NEPRIELNIC, IAR SULTANUL, CHIBZUINDU-SE ÎN FAŢA LOCULUI RĂU, A LĂSAT LUPTA ŞI S-A RETRAS.** Mai pe urmă, ajungînd ei la înţelegere, Mircea s-a hotărît să-i dea tribut şi au trăit în pace“ **(Memorii. 1401—1477,** ed. Vasile Grecu, Bucureşti, 1966, p. 223). Întrucît textul lui Macarie Melissenos (care oferea şi informaţia inexactă despre tributul ce l-ar fi plătit Mircea lui Baiazid) a circulat şi în cultura noastră veche, fiind cunoscut cronicarului Radu Popescu, în secolul al XVIII-lea a servit ca punct de plecare pentru plăsmuirea cunoscutului „tratat“ dintre Mircea şi Baiazid. De reţinut că Pseudo-Sphrantzes aşează corect expediţia lui Baiazid în Ţara Românească **ÎNAINTEA** cruciadei de la Nicopole.

Tradiţia bizantină despre **VICTORIA** lui Mircea cel Mare în confruntarea cu Baiazid şi-a găsit însă o confirmare strălucită într-una din acele **cronici scurte** scrise în limba greacă, gen care, cunoscînd o mare înflorire în istoriografia bizantină, a continuat să fie cultivat şi după căderea Bizanţului sub otomani. Textul ei a fost publicat de Peter Schreiner în culegerea **Die byzantinischen Kleinchroniken,** vol. I, Viena, 1975, p. 560—564 (în original) şi vol. III, Viena, 1979, p. 114—116 (în traducere germană). Această cronică urmăreşte cuceririle şi formarea Imperiului otoman între anii 1354 şi 1442, conţinînd ştiri foarte exacte şi folosind — după concluziile la care a ajuns editorul — izvoare mai vechi, atît sîrbeşti cît şi bizantine. Ea nu reprezintă o simplă traducere a celor dintîi şi nici o simplă copiere a celor din urmă, ci o lucrare nouă, de sine stătătoare, o sinteză a surselor. Manuscrisul în care se păstrează (actualmente în S.U.A.) a fost copiat în anul 1624, dar P. Schreiner consideră că textul, aşa cum îl cunoaştem, a fost alcătuit în secolul al XVI-lea. Iată ce citim în **Cronica 72 a** — cum o codifică editorul ei — despre expediţia lui Baiazid şi rezultatele ei :

„ÎN ANUL 6903 [1 septembrie 1394 — 31 august 1395) **PORNI BAIAZID ILDIRÎM SPRE DUNĂRE ÎMPOTRIVA LUI MIRCEA VOIEVODUL VALAHILOR. ŞI A FOST ÎNFRÎNT DE CĂTRE VALAHI ŞI MIRCEA CU VALAHII A ÎNFRÎNT ARMATA LUI, ŞI EL** [Mircea] **I-A LUAT LUI** [Baiazid] **BUNURILE, ŞI L-A URMĂRIT PÎNĂ LA DUNĂRE. ŞI ATUNCI A FOST UCIS CRAIUL MARKO ŞI CONSTANTIN DOMNUL DE LA JEGLIGOVO. ŞI ILDIRÎM BAIAZID A SCĂPAT CU PUŢINI OAMENI.“**

Fiind vorba de un text din secolul al XVI-lea, ne putem întreba care este greutatea lui ca izvor istoric. Vom încerca să răspundem în cele ce urmează, începînd prin a constata că este singura mărturie cronistică de o asemenea precizie, întîndere şi amănunţime care confirmă categoric tradiţia românească şi bizantină despre victoria lui Mircea cel Mare şi a românilor în confruntarea cu Baiazid. Dacă acest text ar fi fost cunoscut cercetătorilor noştri încă de la editarea lui, multe discuţii oţioase despre caracterul bătăliei de la Rovine ar fi putut fi evitate !

Acceptînd părerea lui P. Schreiner că ne aflăm în faţa unei sinteze de izvoare atît bizantine, cît şi sîrbeşti, trebuie să luăm act că relatarea expediţiei lui Baiazid şi a victoriei lui Mircea nu se mai găseşte nicăieri în această formă, încît autorul ei a dispus de unele izvoare pierdute între timp. Admiţînd înrudirea clară (pusă în lumină de editor pentru alte detalii şi susţinută prin 8 argumente) cu letopiseţele sîrbeşti, constatăm că numai trei elemente le sînt comune : anul 6903 (prezent în toate variantele sîrbeşti) ; victoria lui Mircea (specificată numai în grupul cronicilor tîrzii sau „tinere“ cum le numeşte editorul Lj. Stojanović) ; moartea în bătălie a lui Marko Kralevici şi Constantin Dejanovici (Dragaş), pe care-l găsim numit şi „Jegligovaţ“, dar numai în două copii ale cronicilor sîrbeşti (Lj. Stojanović, **Stari srpski rodoslovi i letopisi,** Sr. Karlovci, 1927, p. 219). Nici un text sîrbesc nu este preluat ca atare şi, de altfel, este cazul să amintim că atît de citatele cronici sîrbeşti nu conţin decît următoarele ştiri :

1. În formele cele mai vechi : **„6903. IN ACEST AN TURCII S-AU LUPTAT ÎN VALAHIA ŞI MARKO ŞI CONSTANTIN AU CĂZUT“.** Pentru micile variante ale unei formulări în esenţă identice vezi Lj. Stojanović, **op. cit.,** p. 219. Singura variantă importantă este aceea care adaugă la numele lui Constantin şi „Jegligovaţ“, amintind apoi locul bătăliei : „na rovinah“ (pluralul), care trebuie tradus „la rovini“, adică **şanţuri, ripi, locuri grele,** propice

unor ambuscade (Miklosich, în dicţionarul său, dă pentru **rov** echivalentele **lákkos** (grecesc) şi **fovea** (latinesc).

2. În formele din letopiseţele „tinere“ : **„ANUL 6903. A ÎNVINS MIRCEA, VOIEVODUL VALAHIEI, PE ÎMPĂRATUL BAIAZID LA ROVINI (na rovinah) ŞI ACOLO AU CĂZUT MARKO KRALEVICI ŞI COSTANDIN ŞI DRAGAŞ, OCTOMBRIE 10 ZILE.“** După cum se vede, din Constantin Dejanovici (Dragaş) se fac două persoane, Constantin şi Dragaş. În alte variante apar şi alte nume de căzuţi în luptă : un Andrei şi un Comnen, iar Constantin este numit şi „Jegligovaţ“. Într-o variantă de la Hilandar se aminteşte de durerea lui Baiazid pentru cei căzuţi, care au fost foarte mulţi, deci se consemnează tradiţia despre pierderile grele suferite de otomani, pe care o găsim şi în textul grecesc. Dar este vorba de o excepţie.

Iată tot ce se poate lua din textele cunoscute azi şi editate de Lj. Stojanović. La începutul secolului al XVIII-lea găsim şi relatarea din cronica lui Gheorghe Brancovici, care este o reformulare a vechilor izvoare, păstrată în versiunea latină a lui Pejacević : „6903. A plecat Baiazid împotriva lui Mircea, voievodul românilor, şi l-a biruit Mircea pe Baiazid la Rovine. Şi în această luptă a pierit acel nobil Marko Kralievici, fiul regelui Vukaşin şi Constantin Jegligovaţ, fiul despotului Dean Dragaş“ (Lj. Stojanović, **op. cit.,** p. 288—289).

Relatarea despre bătălia de la Rovine din **Cronica 72 a** prezintă mult mai multe asemănări, conţinînd şi două ştiri din letopisetele sîrbeşti — anul şi numele celor doi cavaleri sud-dunăreni căzuţi în luptă —, cu textul din aşa-numita **Cronică bulgară,** folosită şi de Moxa, şi cunoscută într-o singură copie, moldovenească, din secolul al XVI-lea, copie descoperită şi publicată în 1891 de Ioan Bogdan. Iată textul respectiv, pentru prima oară tradus integral în limba română :

„ŞI NU DUPĂ MULTE ZILE, DIN NOU S-A SCULAT [Baiazid] **CU MULTĂ MULŢIME DE TURCI ŞI S-A ÎNDREPTAT ASUPRA ROMÂNILOR LUI MIRCEA VOIEVOD. ŞI SE DETE O MARE LUPTĂ, ÎNCÎT A CĂZUT O MULŢIME DE TURCI ALEŞI, DINTRE CEI PUTERNICI. ŞI DINTRE DOMNII CREŞTINI AU FOST** [printre cei căzuţi] **CONSTANTIN DRAGAŞEVICI ŞI MARKO KRALEVICI. ŞI ATÎTA MULŢIME FĂRĂ DE NUMĂR DE SULIŢE S-A RUPT, ÎNCÎT NU SE VEDEA VĂZDUHUL DE MULŢIMEA SĂGEŢILOR. IAR RÎUL ACELA CURGEA ÎNSÎNGERAT DE MULŢIMEA CADAVRELOR OMENEŞTI, ÎNCÎT ŞI ÎNSUŞI BAIAZID S-A ÎNSPĂIMÎNTAT ŞI A FUGIT. TOTUŞI PE UN OARECARE DINTRE VLASTELI L-A PUS SĂ CONDUCĂ ŢARA. IAR MIRCEA A FUGIT ÎN ŢARA UNGUREASCĂ. IAR BAIAZID ŞI EL S-A ÎNTORS FUGIND, VRÎND SĂ TREACĂ DUNĂREA. ŞI A AŞEZAT PAZNICI PE LA TOATE VADURILE RÎULUI DUNĂREA.**

ŞI L-A PRINS PE ŢARUL BULGAR SIŞMAN ŞI L-A OMORÎT ÎN ANUL 6903/1395/ LUNA IUNIE 3. ÎN FELUL ACESTA A LUAT ŢARA BULGĂREASCĂ. ŞI A PUS ÎNTR-ÎNSA DREGĂTORII SĂI PESTE TOATĂ ŢARA BULGĂREASCĂ“.

Dar despre această cronică însuşi P. Schreiner şi D. Năstase susţin că n-ar fi decît o prelucrare sau o traducere în slavonă a unei **cronici bizantine scurte,** de felul **Cronicii 72 a,** pierdută în forma originală. Fără a ne pronunţa asupra formei originare a textului slav, reţinem că este dovedită scrierea acestuia la Constantinopol şi nu în Bulgaria (cum credea Ioan Bogdan), deci **NE TRANSMITE TOT O TRADIŢIE BIZANTINĂ,** ceea ce explică asemănările cu **72 a.** Dar are o cu totul altă redactare, ceea ce explică numeroasele deosebiri, observabile chiar şi la o simplă lectură a celor două relatări despre lupta de la Rovine.

Problema care se pune acum este : trebuie acceptată **integral** relatarea din izvorul bizantino-slav descoperit de Ioan Bogdan, izvor de aceeaşi virstă — secolul XVI — cu cel editat de Schreiner şi pus acum în circulaţie în istoriografia noastră de semnatarul articolului de faţă, ori trebuie să dăm crezare acestuia din urmă ?

Constatăm că în istoriografia noastră s-a acordat credit nelimitat textului slavon, ceea ce a dus la situaţia paradoxală că, din 1891, victoria lui Mircea cel Mare la Rovine a devenit o semiînfrîngere, urmîndu-i — chipurile — refugiul la Braşov şi necesitatea ca regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, să întreprindă „nu mai puţin de trei expediţii“ (P. P. Panaitescu) spre a-l repune pe Mircea pe tron. Dar încă editorul Ioan Bogdan constata : „Ciudat, cronica bulgară se contrazice ea însăşi, susţinînd pe de o parte că Mircea ar fi repurtat victoria şi totuşi s-ar fi refugiat la unguri, pe de altă parte susţine că Baiazid, fiind învins, ar fi căutat scăpare dincolo de Dunăre şi totuşi ar fi numit pe un boier al ţării ca domn în locul lui Mircea“ (Ioan Bogdan, **Scrieri alese,** Bucureşti, 1968, p. 266). Am arătat într-un studiu în curs de apariţie că aşa-numita **Cronică bulgară** comasează două serii de evenimente, petrecute la distanţă de cîteva luni, ceea ce duce la confuzia observată de Bogdan. Dar hotărîtoare nu este critica acestui izvor, ci confruntarea ambelor izvoare cu **realitatea istorică** atestată de documentele strict contemporane : diplomele lui Sigismund de Luxemburg, scrisoarea lui Timur Lenk către Baiazid, scrisoarea lui Baiazid către Sigismund de Luxemburg. Împreună, ele confirmă cu prisosinţă izvorul pe care-l punem în circulaţie.

Esenţial pentru stabilirea naturii bătăliei de la Rovine (victorie, victorie parţială, semiînfrîngere sau chiar înfrîngere a lui Mircea, cum o vedea C. Jireček) este **DATAREA** ei. Dacă acceptăm 10 octombrie 1394 — ca în cronicile sîrbeşti tîrzii — şi combinăm cu informaţiile preluate necritic din **„Cronica bulgară“,** ne iese „scenariul“ propus de Jireček în 1892 : înfrînt la Rovine, Mircea pierde tronul, petrece nu se ştie unde din octombrie 1394 şi pînă în martie 1395, cînd, la Braşov, se aliază cu Sigismund, iar ceea ce urmează sînt expediţii comune de recuperare a tronului şi scoaterii Ţării Româneşti din mîinile otomanilor, care-şi puseseră domn supus pe Vlad Uzurpatorul.

Acest „scenariu“ este însă fals, deoarece data de 10 octombrie, cum a arătat academicianul sîrb Dj. Sp. Radojičić, încă din 1927, nu prezintă nici o autoritate, apărînd numai într-o variantă tîrzie a cronicilor sîrbeşti, copiată în zece exemplare (nu în **ZECE VARIANTE** cum se afirmă de obicei !). Dimpotrivă, dintre celelalte două date, propuse de istoriografia noastră — **17 mai 1395** (B. P. Hasdeu şi C. Litzica) şi **toamna lui 1395** (Ilie Minea) — Radojičić se ralliază (şi după el întreaga istoriografie internaţională) punctului de vedere propus de Hasdeu.

Din păcate, pînă de curînd, în sprijinul datării bătăliei de la Rovine în anul 1395 nu existau decît două argumente documentare : **Tipicon lui Romanov** şi **Donaţia împăratului Manuel II Paleologul către mănăstirea Petra,** care ambele confirmau moartea lui Constantin Dragaş la 17 mai 1395. Nicolae Iorga a contestat însă valoarea probatorie a celor două izvoare invocate de Hasdeu şi Litzica, iar D. Onciul a venit cu ipoteza că de fapt au existat două bătălii, în cadrul aceleiaşi expediţii a lui Baiazid : una la 10 octombrie 1394, în care să fi murit Marko, şi alta la 17 mai 1395, în care a murit Constantin. Chiar dacă ipoteza lui Onciul contrazicea toate izvoarele (care-i dau pe cei doi căzuţi în aceeaşi bătălie) şi inventa o expediţie a lui Baiazid în contradicţie cu tot ce se ştie despre obiceiurile militare ale otomanilor (expediţie pornită toamna, iernare pe teritoriul inamicului, prelungire a şederii oştirii şi sultanului timp de aproape un an la nord de Dunăre !), o seamă de istorici au acceptat acest scenariu, lipsind un document hotăritor care să-l infirme.

În momentul de faţă acest document există. El a fost publicat în Turcia, în 1980, şi a fost introdus în circuitul ştiinţei româneşti de turcologul Tahsin Gemil, fiind pentru prima oară publicat în limba franceză (pentru partea care ne priveşte) în articolul său **Mircea l'Ancien face à la politique impériale de Bayezid I-er,** apărut în nr. 1—2/1986 din „Revue Roumaine d'Histoire“.

Din acest document, cum demonstrează indiscutabil Tahsin Gemil, reese că expediţia lui Baiazid **nu a avut loc în anul 1394,** ci **în anul 1395.** În urma articolului său, data de 10 octombrie trebuie definitiv exclusă din discuţie. Rămîn numai cele două, şi anume 17 mai, propusă de Hasdeu, Litzica şi Radojičić — actualmente acceptată în toată istoriografia internaţională —, şi **toamna lui 1395,** propusă de Ilie Minea în cunoscuta lui monografie **Principatele Române şi politica orientală a împăratului Sigismund,** Bucureşti, 1919, p. 69—70.

Datarea lui Ilie Minea nu poate fi însă acceptată dintr-un motiv hotăritor : ştim exact, din popriile sale diplome, cînd păşeşte regele Sigismund de Luxemburg la sud de Carpaţi şi în ce împrejurări anume. Ne-o spune singur : la 6 iulie 1395, ca urmare a expediţiei lui Baiazid în Ţara Românească. Deci **cauza** expediţiei ungare este expediţia **anterioară** a lui Baiazid.

La rîndul său, sultanul otoman, într-o scrisoare citită la Buda pe 27 noiembrie 1395, scrisoare expediată lui Sigismund de Luxemburg, confirmă că **a părăsit Ţara Românească mai înainte de apariţia oştilor conduse de Sigismund,** şi-i reproşează regelui Ungariei că se laudă fără temei, în toată Europa, că această retragere s-ar fi datorat apropierii oştilor sale. Baiazid afirmă că „alte motive“ l-au determinat să se retragă, dar confirmă că retragerea (şi deci expediţia) avusese loc **înainte de 6 iulie 1395,** cînd Sigismund trecuse Carpaţii. Acesta din urmă afirmă şi el, foarte amănunţit, că la sosirea sa în Ţara Românească, Baiazid plecase şi nu mai rămăsese de cucerit din mîinile otomanilor decît cetatea Nicopolul Mic (adică Turnu), unde cele două oşti — ungară şi română — s-au unit spre a lichida ultimul punct de rezistenţă otoman de pe malul sting al Dunării.

De ce plecase Baiazid ? Ne-a spus-o **Cronica 72 a !**

În faţa mărturiilor consonante şi zdrobitoare ale celor doi actori ai dramei, rezultă limpede că **EXPEDIŢIA LUI BAIAZID ERA TERMINATĂ LA 6 IULIE 1395,** deci nu avea cum să aibă loc **„LA SFÎRŞITUL VERII SAU ÎN TOAMNĂ“.** Ilie Minea transformă deci cauza în efect şi efectul în cauză !

Rămîne, prin urmare, ca unică dată plauzibilă pentru bătălia de la Rovine, aceea propusă în 1876 de genialul B. P. Hasdeu : 17 mai 1395, data morţii lui Constantin Dragaş, despre care toate izvoarele spun că a murit împreună cu Marko Kralevici în lupta de la Rovine.

Ce a fost lupta de la Rovine pentru Mircea cel Mare şi români, ne-a spus-o exact noul izvor, despre a cărui veridicitate şi importanţă nu credem că se mai poate discuta.

Modelul memoriei colective

Urmare din pag. a 3-a

gă, îşi face o lungă autobiografie. Aici risipeşte autorul luxul amănuntelor cotidiene reuşind un tablou viu al epocii. Scrisă la persoana întîi (povesteşte Marius Varga însuşi), cu mina foarte aproape de gîndul personajului, într-un limbaj cvasi-obiectiv, această parte a romanului ajunge, încet-încet, să se constituie în decor floral, în exerciţiu de stil. Este un drum al risipei — pentru că, oricît de multe fapte noi am afla despre acest Marius Varga, oricită insistenţă ar depune el în apărarea propriei cauze, apare cu evidenţă impostura : cererea lui nu are fundament juridic, „eroismul“ lui este al tuturor soldaţilor români şi are valoare istorică numai ca act colectiv. Rămîn memorabile descrierile acelei munci titanice de a păstra un cuptor de pîine în funcţiune pe iarba de la cotul Donului şau sub focul artileriei inamice. Marius Varga este apropiat de lumea ţărănească nu numai prin pîinea pe care o face, dar şi prin locurile pe unde trece : el inconjoară acelaşi perimetru în care Adam Rusu devine primar. Cealaltă linie a romanului coboară în epoca lui Matei Basarab urmărind un interesant personaj, Don Felipo, misionar catolic în Valahia şi Moldova, oprit de viscol la hanul lui Doru cel Mărunt (pe locurile unde Alexandru Odobescu îşi desfăşura „Pseudokinegeticos“). În această zonă este şi comuna Piatra unde Adam Rusu devine primar ; aici relieful are anumite particularităţi pe care spiritul uman le-a intuit din cele mai vechi timpuri. Acest „drum al hoţilor“, cum îi spun localnicii, mergînd prin alte locuri decît şoselele colective, fiind un fel de drum ascuns, cu fundaţie foarte solidă, însă — astfel că nu se innoroieşte cînd plouă, sau reprezintă o solidă variantă de rezervă pe timp de viscol — leagă satele între ele altfel, făcînd mai puţine ocoluri, fiind mai scurt. Actualmente el trece prin semănături şi numai cine-l cunoaşte îl poate urma ; Adam Rusu ştie de existenţa lui din tratatele de istorie şi-l verifică pe teren prin anchetarea memoriei colective. Don Felipo, misionarul catolic venit în Ţările Române să ancheteze starea spirituală a populaţiei, va scăpa de viscolul de la Dor Mărunt mergînd pe acelaşi drum. Va scăpa, dar în mod sigur îşi va întoarce el însuşi scopul propagandei : îl va fura drumul. Deja în acest prim volum al romanului se apropie prea mult de sufletul oamenilor, se lasă cucerit de această a doua natură pe care vrea s-o schimbe. Rămîne să vedem cum va evolua acest interesant personaj. Adam Rusu are comun cu Don Felipo nu numai locul, dar şi scopul „misionar“ (cu obiect schimbat, desigur) : el însuşi, vechiul activist din generaţia care a desfiinţat proprietatea privată, care a pregătit drumul întoarcerii către sine al naturii, vrea acum să redea natura omului într-o altă formulă. El se apropie de oamenii pe care nu-i cunoaşte prin istorie ; el le ştie istoria din cele mai vechi timpuri şi vrea să reclădească în matca ei, să-i reactualizeze tiparele. Mijloacele sînt cele la-ndemînă : dezvoltă, mai întîi, baza economică a comunei pentru a ţine populaţia pe loc (idealul lui ar fi desfiinţarea navetismului nu numai dinspre oraş spre sat — cel al funcţionarilor sătesti — dar şi al celui dinspre sat spre oraş, cel al ţăranilor care pleacă) — dar, în acelaşi timp, se ocupă şi de condiţiile spirituale de existenţă ale ţăranilor.

„Drumul hoţilor“ se anunţă ca un ciclu romanesc viguros, acţionînd în trei direcţii, refăcînd la trei nivele mentalitatea ţărănească ; viziunea istoristă pe care o aduce Paul Tutungiu în romanul social, istoric şi politic, sondînd zone adînci ale istoriei naţionale mi se pare o fericită soluţie de reimprospătare a temei.

19 IULIE 1986

L6

POŞTA REDACŢIEI
de Ion Gheorghe

EMIL PERŞA : Din **Zările copilăriei** : „Fug pe strada copilăriei mele / mă îmbrac cu haina rece a vîntului /.../ Bunicii mei mă strigă să merg în casă /.../ încinsă-n aer cald ora-i frumoasă". De nici-o sprijinire.

DUMITRU GRIGORAŞ. Cu părere de rău, nici o veste.

TUDOR ION PAVEL : Bateţi la maşină că-i păcat de munca dv.

DUMITRAŞ IOAN : „Cu gust de măr, de must, de nuc". Celelalte, fără gust, savoare, haz sau dumnezeu.

ADRIAN CIULACU : Renunţaţi la numele „conspirativ", că-i prea bine : **Vînător vînat :** „Slăvitule, / simţi zorile cum se revarsă precum stolurile de fluturi străvezii / şi zîmbeşti / arbori uriaşi îţi umbresc trupul cald / şi e o fericire / să-ţi pască iarba de pe piept căprioarele. / Înfricoşătorule, / miezul zilei îţi bate ca o inimă pe frunte. / Tu zîmbeşti ademenitor vînatului / şi e o fericire / să-ţi lingă sarea de pe buze cerbii / Strălucitorule, / amurgu-ţi întîrzie pe fluierele bucuriei / Zîmbeşti aţîţător spre înserare / şi e o fericire / să se adape ciutele din ochii tăi". **Reprezentare :** „Nu ştiu dacă gîndesc / prin gesturile mîngîietoare ce mă împresoară / ştiu doar că te simt / că vara respiră prin noi între buzele lipite de Patrie". Mai trimiteţi.

VOICHIŢA SIMIONESCU : „Stimată redacţie, am astăzi curajul de a vă trimite cîteva din încercările mele în domeniul poeziei" : **Cîntec :** „Clocotul pădurii / tropoti-va spre noi / neliniştit soarele / merge viu şi crud ; / chitara prăbuşită /.../ numai eu o aud". **Iubire :** „Linia normală se amplifică subtil / pentru a subţia / ultima dragoste tăinuită / Liniştea-i rece / întunecată-i tăcerea / vinul închis / între pleoape". Treacă, meargă şi un lup mîncat de-o mială !

NISTOR LIANA : Gîndul : „Venea culegînd tot ce pierduse înainte / Şi tăcut părea un actor izgonit / din piatra pe care şi-a machiat existenţa. / Atît am mai putut zări / de sub masca nisipului". Şi aceste două fără titlu : 1 : „Înaintea ochilor / s-a aşternut praful / de pe oglinda unei vechi lumi. / Rînduiala casei era veche, / cîinii lătrau în acelaşi ritm / din clipa sfîrşitului de somn, / iar telefonul rănea inteligent / ecoul muzicii de pe aceleaşi străzi / ... / În această continuă linie a rădăcinilor / cioburile unei vechi oglinzi / din spatele templelor / se contopeau" ; 2 : „Umbrele ierbii însetate de lumină / străpung durerea. / Adăpostită în toamnă începusem să trăiesc / închinîndu-mă la tine, // Neîndurătorule". Mai staţi în dulcele, sfînt şi cald bîrlogul cenaclului acela de la Năsăud, că-i de bine, ce este.

CONSTANTIN DASCĂLU : „M-a ales în viaţă, un strop de lumină ?" Mai departe, de niciunele. Dar mai tîrziu, nu se poate şti.

TIMON DIN CONSTANŢA : „Consimţi ca să primeşti botezul lui Allah ?" Nici gînd, Dimoane : timona poeziei, greu de stăpînit ; dar nici la turcire gîndul !

MURGU CUCU : Ziceţi, în bileţelul din coada faptei : „vă rog să-mi publicaţi una din poeziile de faţă, ca o recunoaştere a strădaniilor mele de o viaţă". Răspundem : nu-i voie la păcate ca acesta, mai cu seamă că mai aveţi în faţă ca pe-atîta şi-ncă altă viaţă (de strădanii).

CAJAN ALEXANDRU : Dă-l încolo de grafit şi promovează la cerneală.

GHEORGHE PAŞA : „Arcaşii vin călare pe caii de argint". O fi, însă mai mult să nu le staţi în cale.

EMIL MANOLACHE : „O iarbă cinstită vine şi dă înapoi anii". În rest n-a fost de deochi.

ŞERBAN GABRIELA : Suferinţa, astfel : „Sufăr (...). Şi nu aud decît în mine, cum zbiară ca leii / Cozile rup, bietele vîrfuri de lance, zdrobite / ... / Ca să nu-mi iasă prin creieri / Ţipătul-plîns, / De tînără fiară sălbatică / Înjunghiată". Şi din **Desmorţire :** „Cad frunze şi frigul e-aproape, / Mă uit înspre soare / Şi-l văd ostenit / Căzînd / Printre ramuri şi trunchiuri goale de coajă / Îmi arunc privirile umezi (!) spre toamnă / Şi-aud frunzele foşnindu-mi alene, / Iubirea". Suferiţi şi desmorţiţi-vă !

DAN ELIAS : Strofele : „O ! dar aceste sunete nu au / nici un fel de gravitaţie ! / Ele numai se dumnezeesc / unele-n altele / ca să-ngraşe aerul / cu durerea de muzică" ; „Să nu fii de tot / de tot sînt numai izvoarele, / numai moartea de tot. / Dragostea noastră-i trecătoare / şi zveltă asemeni unui cerb / înainte de vînătoare".

TUDOR ION PAVEL : Bateţi la maşină ; poate merită.

VIDAN SORIN : Poem : „Mi-e trupul / obosit / de parcă / eu / am cărat / uitarea / pe pămînt", **Iluzia :** „Aşteptarea ca un vin / îmbătrînit în venele toamnei. / Cerul e o frîngere în ruginie amiază. / S-a auzit poarta, spun / uită-te / poate / s-a întors ziua de ieri". Mai trimiteţi.

AURELIA BRUMĂ. Nu-i spun numele : „Cald o venă de lumină / Ziua se taie în rîndunele / Cunosc un băiat / Pe care l-am / Atins cu ochii prin zi ; / Nu-i spun numele... / Dar sigur îl găsiţi curat, / Acum frumos, / În faţa oglinzii". Nu i-l spuneţi, dar mai trimiteţi. **Şi cald de tot :** „Fericit mă claxonează / caloriferul la fereastră / În colţul lui fericit / Pe mine mă stropeşte, / cald de tot gîndul / Rîsul aburului rece / cînd văd — cîte nu văd, / Într-un fulg / Nedormit". Aţi mai trimis un plic, ziceţi. Vă mai trimitem şi noi un gînd şi două tot bune.

POEMUS : Cafeaua de dimineaţă : „Cafeaua de dimineaţă jubilînd / prin birouri primele amabilităţi / deja s-a consumat cîte o iluzie / s-a depus în contul lui sau al ei ce importanţă mai are acum / o rachetă Cruis cînd cafeaua / este atît de bună, de necesară / de perfidă, de trebuincioasă de / amară de pildă". Însă de paliditatea celorlalte, altele !

COSMEANU LAURENŢIU : „Iar eu mă-nchid / Dureros într-un / Pumn de pămînt". Şi bonjur !

LETIŢIA LAZĂR : De folos : **Inutilitate :** „Încerci inutil să mă convingi / Că afară e toamnă / Eu ştiu că ce cade din copaci / Nu sînt frunze, / Ci flori senine de măr ; / Inutil te străduieşti / Să mă convingi / Că păsările ce punctează cerul / Nu vin, ci se duc la primăvară. / Eu văd bine că aripa / caută să mi se aşeze pe umăr. / E inutil să-mi explici / Că griul de curînd s-a cules / Cînd eu ştiu bine că mîine / va fi semănat. / De ce vrei să-mi veşteşti frigul / Dacă eu ştiu ce urmează / Zile mocnite de vară ?"

DOMINIC DIAMANT : Lunga dv. scrisoare, nu ne-a făcut nici-o impresie. De aceea vă publicăm, iată, nu „măcar un rînd", cum cereţi, ci o poezie, să vadă şi să ştie tot omul : ce-i învecheala, ce-i banalitatea, ce-i scofala ; **Detractorul :** „De-s ochiul dilatat de uluire / el vede-n mine un broscoi umflat. / legat de univers cu mii de fire, / el mă acuză că m-am spînzurat / Strălucitor arzînd în puritate / de morbul lui Narcis mă crede-atins / o lume-ntreagă-n pulsu-mi de se zbate. / de spasme diavoleşti mă vrea cuprins. / Mie în efemera-mi fulgerare / şi-nfiorat de tot ce e frumos / măsură pentru mine alta n-are / decît c-aş fi pămînt sfărîmicios. / De-s ochi nemărginindu-se-n miracol / de-o sete fără saţiu mistuit / el vede-n mine cel mai trist spectacol / şi tot ce fac îi dă de bănuit / Nimic din luminoasa mea splendoare / nu se răsfrînge-asupra-i ne-ntinat. / El, detractorul, spumegă şi moare / de nu împroaşcă tot ce e curat". Aste, de nimic, fără diamante.

BOBOC LILIANA : „Pe ploaie, pe vînt / Păsări ciripesc / şi fără avînt / Ele nu se odihnesc / Ciripesc întruna. / Şi nu se gîndesc : / A venit iar toamna / Nu ne părăsesc". Nu-i nici o supărare. Poate mai trimiteţi.

PETRE SIMON : Am oprit pentru Antologie : **Rost, Invocaţie recentă, Cantilena, Pentru un cîntec, Abur, Respirînd clipa.**

MARCUS ION BOCU : „Te-aş naşte durere, te-aş naşte / din pietre, din stele, din dor / dar noaptea îmi e fiinţarea / iar eu îmi sînt trecător". Mai încolo-i vai sărmanul pui de cuc.

PETRE SIMON

Rost

Şi să pleci din oraşul
cu zumzet de prisacă
pierzîndu-te pe-o vale
liniştită şi trează
de propria-i frumuseţe,
lăsînd să treacă un timp
ca un tren din care
renunţi să cobori,
peregrinînd prin anotimpul vegetal
întoarcerea ta va fi
ca prin marile tîrguri
ţărăncile
cu banii număraţi
şi ţinuţi în batistă.

Invocaţie recentă

Trec nepăsătoare doamnele-n verde
mai trec

prin frunzele marilor parcuri
prin gîlceava cafenelelor încă
toamna-l mai vinde
pe Toulouse Lautrec

Aşa eşti, aşa o să-mi rămîi
ca uleioasa vinului sclipire...

şi văd cum trec
doamnele-n verde, prin geamuri
mergînd să te ceară de mire.

Cantilena

Umerii-mi albi
de-atîta dor
cuiburi se fac
păsărilor...

Ochiul învins
de-aşteptări
se-ntinde nins
pînă sub zări...
Mîinile-mi reci
— lespezi pustii
făcute-s poteci
pe unde să-mi vii...

Pentru un cîntec

Aş fi vrut să rămîn al pădurii
să v-aud cum mă-nsinguraţi
eu însumi singur fiind
în inimă şi-n ochi
cu liniştea lemnului...
dar tot mai înaltă vremea
vine peste amîndoi — cuvîntule,
— pui de ciută umed încă
găsit în dimineaţa brumată
lîng-o căpiţă, la marginea pădurii
ca-ntr-un început de lume
departe, undeva-n copilărie.

Mă uit la apa verde şi repede
a Vaserului
şi simt cum ne-nsingurăm
aşa ca la început
pentru un cîntec...

Abur

Nouă un abur ne pare
Nucul grădinii într-o ploaie de vară...

Îndrăzneala e pocnetul
— cum seamănă grindina
cu teama ori
cu ţipătul unui ţăran la nuntă.

Îndrăzneala e a gîndi zborul
alăturea de pasăre. —

Şi nu-i îndrăzneala
a-ţi privi părinţii
aşezaţi pe etajera memoriei
singuri şi prăfuiţi de privire
ca două pahare de cristal. —

Că n-au fost nicicînd părinţii
idoli primitivi, talismane,
prinse de gîtul vacanţelor noastre
petrecute-n nisipuri. —

Respirînd clipa

bate fumul ţigării
albăstrui în fereastră
afară, ploaia-i un
inel de somn

trece paznicul nopţii
fluierînd pe stradă
şi descheiat la veston

între două vitrine
trist se-ntîmplă
fluturi orbi

melancolia
e un praf pe tîmplă

iubite subţiri
ca mătasea pe frunze
se scutur încet
şi confuze

cuvintele-s de abur...

CIVILIZAŢIE ROMÂNEASCĂ (LXII)

Monograme de aur

Am mai scris, scriu şi voi mai scrie vreme îndelungată despre fabuloasele prefaceri prin care trece Capitala României. Iată că ceea ce n-au făcut într-o jumătate de mileniu generaţiile anterioare, ne-am propus să facem noi, oamenii de azi ai pămîntului, cu mijloace tehnice infinit superioare trecutului dar cu posibilităţi financiare mai puţin expuse risipirii, de odinioară, mai severe, mai chibzuite. Ne-am amăgit, vreme de sute de ani, cu iluzia însămînţată abil de unii călători străini, că Bucureştii ar fi „Parisul orientului". Oraşul avea, desigur, un farmec al său inegalabil, echipajele zburau pe aleile largi ale parcurilor din împrejurimi, trase de cai pitoreşti, săniile coborau iarna dulcile pante ale colinelor, în grădina Episcopiei încă mai cîntau privighetorile, sacagiii vindeau apă cu ghiaţă şi oltenii cu cobiliţe se minunau în faţa aparatelor de fotografiat cu flamă de magneziu, se mai întîmplau şi tradiţionale bătăi cu flori — dar ce te făceai cînd veneau ploile, ce te făceai dacă locuiai prin mahala, în casă de paiantă, ce te făceai cînd îngheţa bocnă cişmeaua din colţ şi nu putea pătrunde căruţa cu pîine din pricina noroaielor ! Atunci oraşul îţi arăta o altă faţă, barbară, îmbătrînită prematur, ciuruită de vărsatul sărăciei şi promiscuităţii. Într-o carte rarissimă, intitulată **„707 zile subt cultura pumnului german", Virgiliu N. Drăghiceanu** reproduce impresiile ocupanţilor noştri din primul război mondial : **„Bucureştii, cu lipsa de orientare a distribuţiei stradelor, cu lipsa de pieţe şi perspective, cu contrastele dintre sărăcie şi pretenţiositate, le fac impresia lucrului neisprăvit..."** Din păcate, aşa era, dar vremelnicii ocupanţi uită să spună cît au furat ei, şi alţii ca ei, pentru a dura palate de marmură şi havuzuri scînteietoare în alte părţi. O descriere frumoasă, dublată de o profeţie neizbutită, face un arhitect german din aceeaşi perioadă, aflat în vizită la Mînăstirea Mihai Vodă : **„Urc poteca colţurată, trec prin larga poartă şi iată-mă aflat într-o altă lume. Acolo stă biserica în mijlocul complexului de clădiri, cu pridvorul de lemn, vechi, aplecat de vînt... Încă se ridică şi turnul din al XVI-lea secol, care dispreţuieşte liniile noilor clădiri de alături. Tu, iubite vechi turn ! Pentru ce curg banii petrolului aşa de bogat, pentru ce se ridică aşa de puternic preţurile grînelor ? Căci vei fi şi tu condamnat la moarte ca şi această graţioasă soră : venerabila Mitropolie de pe Dealul cu acelaşi nume !"** Nici una dintre profeţii nu s-a împlinit, atît Mitropolia, cît şi gloriosul lăcaş înălţat de Mihai Viteazul rămînînd pe mai departe să înfrunte veacurile, recondiţionate, cu noi şi puternice armături. Dar, un oraş zidit numai din biserici, schituri şi edificii sinodale nu poate fi conceput, ar fi şi plictisitor şi ireal, aşa că tronsonul vital al prefacerilor petrecute în anii din urmă a fost reprezentat de monumentele civice : ansambluri de locuinţe, palate ale învăţămîntului, ştiinţei şi culturii, platforme direct productive. Şi s-a construit enorm, în toate domeniile şi în toate zonele, ocrotindu-se cu grijă monumentele trecutului (vezi Casa generalului Herescu-Năsturel, Casa Romanit, Casa Cuza, Palatele Ştirbey, Kreţulescu, Mogoşoaia etc) pentru că sămînţa noului nu poate prinde decît în pămîntul de flori, mănos, al epopeilor trecute, altminteri am fi înălţat un oraş alăturat, în Bărăgan, nou-nouţ, dar acela n-ar mai fi fost Bucureşti, ci cu totul altceva. Şi tocmai pentru că se depun atîtea eforturi, şi tocmai pentru că împlinirile sînt epocale, cuvine-se a ne gîndi uneori şi la statuile oraşului. Printr-un ciudat destin, împărtăşit atît de oameni, cît şi de istorie, la ora actuală s-au păstrat puţine statui. Nu ştiu, poate că mă înşel eu, poate că există unele statui de care n-am cunoştinţă, dar cred că se impune făurirea unui ansamblu monumental, un fel de Galerie Naţională (de genul rotondei de la Cişmigiu, sau al aceleia de pe Cîmpia Libertăţii din Blaj, sau al Aleii Eroilor Independenţei din Giurgiu) care să cuprindă statuile unor ctitori de mîndrie românească precum Mircea cel Mare, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Şerban Cantacuzino, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu, Alexandru Ioan Cuza, Haşdeu, Eminescu, Grigorescu, Iorga, Blaga, Pârvan, Rebreanu, Goga, Brâncuşi ş.a. Unii au, ce-i drept, statuile lor în Capitală, dar în constelaţia propusă parcă altfel ar fi puse în lumină, iar pelerinajul copiilor şi al vîrstnicilor ar căpăta alte dimensiuni, mai tulburătoare, mai durabile. O asemenea galerie s-ar încrusta cu cinste în monograma oraşului. Şi dacă ne gîndim că mai făurim şi un Centru Civic şi că în 1990 vom serba 525 ani de cînd oraşul a devenit Capitală, monograma se face cunună de aur.

Corneliu Vadim Tudor

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (V)

Ne pregătim să părăsim zona celor şapte lacuri. Ospăţul s-a terminat, vodca Archi de asemenea şi mă mistuie o sete năprasnică.

Confratele Tolia e bîntuit de aceleaşi dorinţi. Îl văd după cum mă priveşte melancolic şi înghite în sec. Are un surîs şiret şi simt că ascunde ceva. În timp ce gazdele adună tacîmurile şi celelalte ustensile, consoarta confratelui se retrage în spatele maşinilor să-şi schimbe toaleta. Tolia profită de absenţă şi-mi propune cu voce tare să mergem la cules de ceapă sălbatecă. Există aşa ceva. E o legumă ciudată, cu bulb lunguieţ şi inflorescenţă violetă. Are un gust iute şi o aromă neobişnuită. Simt că nu de ceapă îi arde dar îl urmez docil. Dispare în dosul unor tufe de sălcii şi după cîteva momente îl găsesc aplecat deasupra unui ochi de apă căutînd ceva. Scoate, ca un prestidigitator, două sticle de bere reci şi brumate...

Secătuim conţinutul sticlelor şi, cu veleităţi de discoboli, le facem vînt spre lac. De, obiceiuri de europeni. În timpul acesta gazdele curăţă locul festinului. Pînă şi vatra de piatră pe care s-a perpelit batalul e ştearsă cu un şomoiog de iarbă.

Se aude glasul vigilent al consoartei care strigă adunarea. Ne instalăm în maşini şi începe un nou calvar al urcuşului printre stînci şi bolovani de granit. Cele şapte lacuri rămîn în singurătatea lor primordială. Pe catifeaua apelor neîncreţite de nici o boare stolul de lebede şi-a reluat somnolenţa regală. Păstrăvii prinşi de mine au fost restituiţi lacului. Am insistat degeaba în ideea de-a-i prepara în vreun fel. Gazdele n-au reacţionat în nici un fel.

După o oră şi ceva de urcuş neîntrerupt coborîm spre o vale tăiată de firul şerpuitor al unui rîu leneş. Trei iurte singuratice strălucesc în depărtare albe şi ireale. O herghelie de cai roşietici cu cozile pînă la pămînt stau adunaţi bot lîngă bot într-o ciudată aşteptare.

Vom fi gazdele bătrînului mongol, cel care a preparat batalul şi care coboară acum din maşină purtînd la gît, peste caftan, cravata mea cu buline. Sîntem poftiţi în iurta pentru oaspeţi. Iurta centrală, mai spaţioasă decît celelalte două. Ne aşezăm pe scăunele de lemn. Paharul tradiţional, din argint masiv, umplut ochi cu rachiu de lapte trece din mînă în mînă. Bătrînul mongol ne arată cu mîndrie interiorul iurtei. Amestec de tradiţional şi modern. Alături de mobila colorată, miniaturală, de paturile scunde cu schelet de alamă, de icoanele vechi pictate pe sticlă, de o grămadă de obiecte de rit aşezate pe o etajeră joasă, într-un colţ tronează la vedere un televizor color. Lîngă el, un generator electric tip Honda. O dată pe săptămînă, aici în inima platourilor înalte, departe de civilizaţie, bătrînul mongol dă drumul la generator şi deschide televizorul la care are invitaţi păstori care vin călare la acest spectacol gratuit de la sute de kilometri. După ce gustăm rachiul de lapte şi ciugulim brînzeturile aşezate în faţa noastră, bătrînul ţine să ne prezinte familia. Fiul său, nora, ambii cam de vîrsta subsemnatului şi trei nepoate zvelte cu părul albăstrui. Familia stă în picioare în uşa iurtei. Nu se vor aşeza nici o clipă rămînînd într-o atitudine contemplativă. Una din fete poartă în mînă un fel de vioară prelungă cu două corzi, terminată cu un cap de cal sculptat cu rafinament.

Se înclină decent şi trece arcuşul scurt peste corzile subţiri.

Un sunet mătăsos creşte tînguitor. Surorile încep să cînte cu voci catifelate. Ne cîntă o baladă străveche, o legendă pe care încerc s-o reproduc cît mai fidel. De fapt e povestea unui haiduc botezat Cucu (legenda cucului singuratic) care se îndrăgosteşte, în timp ce făcea armata, de o fată de la poalele munţilor Altai. După ce termină armata se întoarce în ţinutul său de pe malurile Kerulenului şi se căsătoreşte cu o femeie înstărită. El nu-şi poate însă uita iubita şi în fiecare noapte străbate cinci sute de kilometri pînă la poalele munţilor unde trăieşte prima lui dragoste. Dimineaţa, înainte de-a cădea roua, se întoarce la iurta lui din stepă, se strecoară lîngă soţie şi se preface că doarme profund. Cum putea însă străbate cinci sute de kilometri într-o singură noapte ? Avea un cal fermecat, un cal „zburător" cu aripi la picioare. Într-o dimineaţă soţia îl pîndeşte, îl vede descălecînd şi observă aripile calului fermecat. Şi atunci soţia ucide calul în semn de răzbunare. Despărţit de două lucruri scumpe, de iubită şi de cal, haiducul a început să plîngă cu tristeţe. Şi pentru a-şi alina dorul, haiducul a luat capul calului şi pielea lui, şi păr din coada lui şi-a meşterit un instrument de cîntat denumit **morunhor**, cap de cal adică. Şi-a început să pribegească din loc în loc, din iurtă în iurtă, cîntînd pe cele două corzi simbolice povestea nefericitei sale iubiri.

Plecăm pe înserat din iurta bătrînului mongol care se desparte greu de noi.

Mircea Micu

CONFABULE

* * *

Să fii lovit în zbor
de o pasăre paradis
şi să simţi cum răsar în ochii tăi
flori purpurii
şi doar atunci să priveşti
cum se roteşte
repede
din ce în ce mai repede
Cerul Singurătăţii
în care te prăbuşeşti
din nou.

Iulian Neacşu

Motivul biografic

Urmare din pag 1

măduitoare, în raza iubirii, a presimţirilor, a faptelor sufleteşti intime.

Deschiderile simptomatice (alternînd liricul cu epicul) ale spiritului de naraţie spre poveste se împlinesc într-o formulă gustată de cititori. Ne revine să o dublăm mereu cu sensuri educative, pe terenul solid al adevărului realist. Biografismul subordonat psihologicului redescoperă tipologicul, se deschide — într-o suită de focare — istoriei, relaţiei dintre **imago mundi** şi punctul de origine a rădăcinilor din care ne hrănim conştiinţele. Nu este, credem, greşit să afirmăm, aşadar, că biograficul umanizează istoricul. Pe acest teren a repurtat Mihail Sadoveanu cîteva din marile sale succese. Umanizarea are loc pe cale sentimentală (vezi **Fraţii Jderi**) dar pentru că sentimentul cunoaşte declinităţi scriitorul îl fortifică ; el recurge la fantezia poetică pentru a integra logica sentimentală în pedagogie. De aici o portretistică savuroasă, foarte aproape de spiritul veacului.

Luciditatea celui din urmă se regăseşte în sentimentalitatea, simţul de contemplaţie al celui dintîi. Împreună, diferenţiază bogata proză de azi de cea care a precedat-o în urmă cu cîteva decenii. Şi îi relevă superioritatea de ansamblu, maturitatea morală, dimensiunea psihologică pozitivă. De mult timp personajul nu se mai rostise cu atîta putere şi măreţie omenească. Din tendinţa ce îl caracterizează să respire odată cu lumea, să o cunoască în noutatea ei ca desfăşurare istorică a venit acea identitate derivînd şi încadrînd destinul colectiv. O sumbră odisee întemniţase în realismul critic problematica individuală ; climatul neprielnic imprimă un sens unic biografiilor, le transformă existenţa într-o combinaţie de eşec şi incoerenţă. Socialismul primeneşte în toate datele acest proces ; dacă revenim la el o facem conştienţi că ne aflăm în faţa unei calităţi puternice şi originale. Spaţiul biografic se umple astăzi de freamătul care lipsise ieri literaturii înrudite tematic. Prin modul ei direct de a acţiona, vibraţia biografică transcrie pînă la transparenţă evoluţia unei societăţi în mers.

Încercările semnate recent de autori mai tineri prin care biograficul pătrunde masiv în aria existenţialului comun (ca în scrisul Gabrielei Adameşteanu, al lui Mircea Nedelciu, Sorin Preda ş.a. merită toată atenţia şi încurajarea. Datorăm strădaniei lor un acces suplimentar spre actele cotidiene (de muncă, de asumare a riscului creator, de apărare a propriei ingenuităţi în iubire, în ocrotirea păcii etc) demne să devină, totodată, prin prelungirea lor în sfera eticii, acte de acută responsabilitate civică.

Ceea ce presupune, implicit, plasarea întregii noastre înţelegeri în perspectiva vocaţiei curente a literaturii. Ea se bazează pe o temeinică comuniune a soartei individului cu umanitatea. Şi pe alianţa confesiunii cu ancheta sociologică, a spiritului existenţial cu cel revoluţionar. Opţiunea despre care am creionat în rîndurile de faţă cîteva reflecţii întreţine, desigur, fascinaţia pentru un număr de mecanisme secrete. Dar şi pentru esenţialul din fiinţa umană, pentru visele, intuiţiile sufletului însetat de frumos. Nu se poate imagina un teritoriu spiritual mai revelator. Adaptarea stilului la fond, petrecută în marele diptic călinescian **Viaţa lui Mihai Eminescu** şi **Viaţa lui Ion Creangă** denotă că orice proces biografic este unul, prin excelenţă, polifonic. Portretul are aici simplitatea măreţiei. Dar suportînd bine citate intercalate, documente, scene burleşti, pe lîngă altele înalt, plenar modelatoare. Sigur, acestea nu sînt biografii curente. Le cităm totuşi ca să luminăm încă o dată scopul biografismului. Virtuţile sale luminează statutul portretului ca operă de diferenţiere şi plasticizare. Asocierea lor edifică relieful substanţial al umanismului în literatură. Prin chiar maniera în care pune în relaţie mentalităţi şi conştientizează aspiraţii majore. Considerat în sine, biograficul filtrează o tehnică de caracterizare. Abia după ce este investit cu funcţia de pivot psihologic îl urmărim în accepţiile cele mai fertile, îi precizăm contextul — prin definiţie marcat de real, în stare să îi transmită sonorităţile patetice.

Aspiraţia spre sinteză şi exigenţele ei

Urmare din pag 1

etc.), am considerat necesar să acordăm, în economia **Tratatului de dialectologie românească** (Editura „Scrisul Românesc", Craiova, 1984), un spaţiu însemnat evidenţierii unor **Concordanţe etnografice, folclorice şi dialectale** (p. 667—728), care oferă dialectologului sugestii şi argumente, adesea decisive, în descrierea peisajului dialectal românesc.

Este de la sine înţeles că achiziţiile folcloristicii şi ale dialectologiei ar fi putut contribui, la rîndul lor, la o mai aprofundată prezentare a **noţiunilor** care se înscriu într-un „dicţionar de artă populară".

Şi aici se impune o remarcă, care trebuia să-şi găsească locul într-o „prefaţă" sau „notă", căci „cuvîntul înainte" (1 pag.) este insuficient faţă de amploarea lucrării şi faţă de complexitatea problemelor abordate : nu sînt incluse în acest „Dicţionar de artă populară" numai noţiunile legate de arta populară, ci se prezintă şi **zone etnografice** şi **centre (rurale şi urbane) de artă populară**, se prezintă şi **creatori... de artă populară (??)**, cu identitate bine stabilită, contemporani nouă, unii chiar foarte tineri (zone, centre şi creatori care ar fi putut constitui, eventual, obiectul unui **apendice** al dicţionarului, iar dacă avem în vedere că sînt prezentate şi **Muzee**, rezultă că Dicţionarul capătă, pe alocuri, alura unui **ghid**), precum şi **noţiuni şi termeni tehnici**, general valabili, pentru orice fel de activitate în domeniul respectiv, fără ca arta populară să fie într-un fel implicată (**bardă, feştile, învelitul sulului, mijloace de transport, mosor, muieruşcă, puzderii, stupă** etc.).

Nici **jucăriile** sau **osul** etc., în felul în care sînt definite, nu-şi justifică prezenţa în acest **Dicţionar.**

Un **Dicţionar** este, totuşi, o lucrare **ştiinţifică**. Referinţele la lucrările de bază privind noţiunile sau problemele în discuţie nu pot lipsi, şi omisiunile (accidentale şi, mai ales, cele voite) sînt străine obiectivităţii omului de ştiinţă.

Cum să ne explicăm atunci — cînd la alte articole de dicţionar se fac trimiteri la contribuţii şi articole departe de a fi fundamentale ; cel mai des se au în vedere, firesc, pînă la un punct, contribuţiile autorilor **Dicţionarului** — că lipsesc lucrările clasice ale lui R. Vuia, fundamentale în chestiunea **tipurilor de sate** (vezi s.v. **aşezări ; satul** lipseşte, surprinzător, din **Dicţionar**, deşi şi-ar fi avut loc chiar şi numai în baza prestigiului pe care i l-a acordat, definitiv, Lucian Blaga, considerîndu-l, pentru secole de creativitate românească „matricea stilistică" a vieţii noastre comunitare ; se dă, în schimb, la bibliografia problemei, H. H. Stahl, **Sociologia satului devălmaş românesc**, contribuţie fundamentală, dar atît de departe de chestiunea în discuţie), sau cele ale lui N. Dunăre (vezi sub **Valea Jiului, Ţinutul Năsăudului şi Bistriţa-Năsăud, Ţara Bîrsei**, pentru care autorul menţionat a publicat monografii substanţiale şi revelatoare), ale lui D. Şandru (vezi sub **Dobrogea**), Mihail Zamfira (sub **port**) etc. Nu se dă nici o bibliografie sub **Cîmpulung-Moldovenesc**, care prezintă un interes cu totul deosebit, lipsesc referinţe la lucrări ale lui Ovid Densusianu, Tache Papahagi etc.

Dicţionarul ar fi beneficiat mult în prezentarea şi redactarea materialului dacă s-ar fi apelat (atît de firesc şi atît de simplu, cînd Editura dispune de un corp de referenţi ştiinţifici) la un filolog. Nu avem ambiţia de a cere aplicarea metodelor sofisticate, derivînd, de exemplu, din utilizarea computerelor, în înmagazinarea şi ordonarea materiei unei opere lexicografice, dar respectarea unor norme tehnice minime se impune.

Chiar dacă ne aflăm în faţa unui Dicţionar **numai de artă populară**, s-ar fi impus să se înfăţişeze mai pe larg semnificaţia, inclusiv simbolistica şi miturile derivînd din manifestări sau obiecte în raport cu arta populară. Astfel de sublinieri ar fi fost cu totul revelatoare, de exemplu, în prezentarea **fîntînii**, simbol al permanenţei omului, în toate ipostazele ciclurilor naştere-moarte, ancorat profund într-un anumit peisaj antropogeografic (nu se menţionează nici sensul de „izvor", amenajat, şi nu se dă sinonimul **puţ**).

În schimb, prezenţa într-un **Dicţionar de artă populară** a cuvîntului-titlu **moş**, „personaj travestit, care însoţea «brezaia» sau «capra»" nu se justifică (**Mască de Moş**, nu ridică, evident, probleme).

Pentru că sîntem la acest „capitol", să remarcăm absenţa **Mărţişorului...** cu atît mai mult cu cît obiceiul este vechi la români, şi aproape necunoscut la alte popoare, mai ales ca **mărţişorul** este şi un obiect de artă, să zicem, de exemplu, faţă de **arminden**, care constă, cum se ştie, numai în ramuri verzi de salcie, brad etc., şi totuşi figurează în **Dicţionarul de artă populară.**

Să menţionăm cîteva nedumeriri pe care le ridică articolul **Sorcova :** sorcova se cîntă în **noaptea** ajunului de Anul Nou ? Oricum, **dimineaţa** se merge cu sorcova. Cît priveşte remarca despre băieţii care purtau căciuli „împodobite cu panglici tricolor", aceasta se întîmplă în Transilvania, evident.

Vom menţiona şi cîteva aspecte lingvistice, ţinînd însă şi de tehnica lexicografică :

— se impunea ca autorii să precizeze dacă este un dicţionar de **noţiuni şi obiecte** etc. ţinînd de domeniul artei populare, cum este firesc, în cazul unei opere datorate unor etnografi, sau un dicţionar de **termeni** referitori la arta populară, ceea ce ar sublinia caracterul său filologic. S-ar fi evitat frecvente definiri de genul : **făţăriţă**, „termen folosit în Transilvania...", **mojar**, „termen folosit în unele sate..." ; cf. şi **gang, hadă, raţoş** etc. etc..

— şi mai surprinzătoare este definiţia dată sub **arcadă : „denumire cultă** dată unor elemente de arhitectură populară" (de ce se dă denumirea cultă la un element popular cînd, desigur, dispunem şi de termeni populari, care trebuiau glosaţi cu „arcade" ?). S-ar fi evitat şi „contradicţii" între „cuvinte şi lucruri", precum în cazul lui **acaret**, glosat „termen folosit... în **Moldova şi Ţara Românească**", dar în figura nr. 1, de pe aceeaşi pagină, avînd explicaţia **„Acareturi. Berbeşti. Maramureş, 1775"**.

— tot atît de nesatisfăcătoare este şi definirea unor noţiuni ca **obiceiuri, mobilier, crestături în lemn** etc. ca „domenii" ale culturii populare româneşti, ale artei populare.

— semnalăm cîteva definiţii echivoce, neclare : **coviltir** „acoperămîntul **carului** numit **arneu** în **Transilvania**" (şi, mai ales, al **căruţei** ; **arneu** este folosit în Transilvania şi **Banat**, vezi CADE), **crîntă** „vas masiv... folosit pentru prepararea **caşcavalului**" (pentru prepararea **caşului** şi a telemelei ; desigur, din caş se face, apoi, şi caşcaval), **cuţitoaie** „lamă de oţel cu care **olarii...**" (unealta este folosită, în special şi mai frecvent, de tîmplari, dogari, tăbăcari), **miţe** „lînă fină cu firul scurt obţinută de pe **oile de 4—5 luni** (sic !), de la cap, coadă şi picioare" (oi de 4—5 luni ? **Miţele** sînt, o ştie oricine, lîna de pe **miei**), **ţest** „un fel de **clopot** (sic !) mare de pămînt sau de piatră folosit pentru **copt mîncare** (sic !) sau pîine...".

În încheierea acestor remarci am sublinia două probleme :

— Prima problemă : cum se poate justifica **definiţia artei populare** ca „una din componentele de bază ale **artei româneşti**" ? Arta populară are afinităţi evidente şi profunde cu arta... cultă (**ambele**, româneşti, în cazul spaţiului pe care **Dicţionarul** îl are în vedere, ambele constituind totalitatea manifestărilor artistice, populare şi culte, ale unui popor), dar ea se integrează organic într-un univers bine individualizat, **cultura populară spirituală** (vezi Tancred Bănăţeanu, **Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare**, „Minerva" 1985, p. 35). Subscriem, de aceea, la precizările conceptuale ale lui Tancred Bănăţeanu : „S-a afirmat adesea că nu poate fi enunţat conceptul de artă populară fără raportarea la alte forme ale artei (primitivă, cultă etc.). Noi considerăm însă că, fără nici o altă raportare, arta populară se defineşte prin ea însăşi. Căci nici definirea artei culte, de exemplu, nu necesită raportarea la alte manifestări ale artei." (**op. cit.**, p. 35).

Cît priveşte finalul definiţiei din **Dicţionar** : „prin construirea de structuri expresive generînd şi transmiţînd **emoţii**", să precizăm că emoţiile... trebuie, obligatoriu, să fie **estetice** (ca martori ai gustului pentru frumos al unei etnii), ca să putem afirma că ne aflăm în faţa unei manifestări de **artă populară.**

— A doua problemă : textul de pe **copertă**, **Dicţionar de artă populară românească**, se „abreviază", pe **pagina de titlu**, în **Dicţionar de artă populară**. Deşi **pagina de titlu** este esenţială pentru informarea cititorului şi pentru clasificările bibliotecilor, tocmai aceasta este în neconcordanţă cu materia prezentată în **Dicţionar**, căci, evident, autorii au avut în vedere **arta populară românească.**

Dacă este aşa — şi este bine că nu s-a prevăzut, ca în cazul altor lucrări de etnografie românească, publicate sau aflate în curs de redactare, un Dicţionar de artă populară **din România** — de ce creaţia artistică a românilor aflaţi, dintotdeauna (aromânii, meglenoromânii, istroromânii, în primul rînd), sau de secole (diferite comunităţi româneşti, stabilite în diferite ţări), în alte zone şi medii, europene şi chiar în alte continente, deci în afara fruntariilor ţării noastre, nici nu este amintită, necum comentată (cu o singură excepţie : **aromânii**, dar cu un comentariu insuficient).

Şi, apoi, măcar cîteva incursiuni şi referiri la **influenţa şi prestigiul** artei populare româneşti asupra artei populare din ţările vecine, ca şi influenţele primite din partea acestora, şi cîteva **mărturii** despre aspiraţia artei noastre populare spre **universalitate**, nu trebuiau să-şi găsească locul, pe deplin meritat, după părerea noastră, în această lucrare ?

O carte densă, consacrată unui aspect fundamental al culturii populare româneşti, de o vitalitate excepţională, pînă în cele mai actuale momente ale urbanizării şi ale industrializării, este normal să ridice o seamă de nelămuriri, să solicite completări, corecţiuni...

Am scris aceste rînduri şi am decis publicarea lor **numai** ca argument în sensul aspiraţiei noastre sincere spre o „literatură superioară" (Ovid Densusianu), hărăzită să stîrnească, mereu mai viu, în generaţiile viitoare, **dorul de a o reciti şi de a se îmbărbăta**, în ascensiunea lor culturală, statornică, din realizările noastre şi, de ce nu, e atît de omenesc, şi din întrebările şi neliniştile noastre.

m a p a m o n d

„Din fereastra casei mele de la Irkuţk totul se vede mai profund şi mai adevărat“

CONVORBIRE CU VALENTIN RASPUTIN

N.D.F. : Stimate Valentin Rasputin, sînteţi unul dintre scriitorii cunoscuţi şi iubiţi în România. Traducerile cărţilor dv. — „Trăieşte şi ia aminte“, „Despărţirea de Matiora“, „Bani pentru Maria“ — au fost adevărate evenimente literare în ţara noastră. Ce înseamnă pentru dv. cucerirea unui public nou, pătrunderea în conştiinţa unor cititori dintr-o ţară străină ?

V.R. : Indiferent de naţionalitate, religie ori particularităţi rasiale, noi, oamenii, ne deosebim foarte puţin unul de celălalt. În toată lumea omul este om şi problemele sale spirituale sînt aceleaşi. Necunoscînd limbile partenerilor la diferite întîlniri, noi mai întîi de toate zîmbim. Acest limbaj al destinderii, dragostei şi prieteniei e pe înţelesul tuturora. Cînd cărţile noastre ajung cu ajutorul traducătorului în faţa cititorului străin, mulţumirea autorului constă în faptul că oameni de pe alte meridiane aderă la mesajul său umanist, la aspiraţiile sale de cinste, de frumuseţe şi de iubire de oameni.

N.D.F. : A fost o perioadă cînd scriitorii s-au simţit chemaţi să dărîme mituri, să nege motivele aşa-zis „tradiţionale“ ale literaturii. Cred că perioada contemporană e una a reconstrucţiei acestor mituri. Omul modern are nevoie, pentru a nu sărăci spiritual, de marile poveşti despre dragoste şi moarte, despre îndoială şi speranţă. Cărţile dv. propun astfel de teme. Ce părere aveţi ?

V.R. : Basmele şi miturile sînt sufletul poporelor. Tradiţiile şi obiceiurile, în împletire cu natura şi şlefuite de curgerea veacurilor, sînt legile de viaţă ale fiecărui popor. A te dezice de ele înseamnă a te dezice de propria ta existenţă, a te răscula împotriva propriei tale firi. Aceste idei sînt frecvente în cărţile mele. Le susţin de cîte ori am prilejul şi în discuţiile verbale. Se pare că insistenţele noastre înregistrează unele rezultate pozitive. Se înmulţesc ediţiile de folclor, iar tinerii scriitori, din ce în ce mai mult, se folosesc de aceste aparaţii.

N.D.F. : V-aş ruga să definiţi raportul dintre literatură şi morală.

V.R. : Morala trebuie să stea alături de fondul spiritual, adică în prima linie. Aceste noţiuni sînt şi de nedespărţit. Un om cu un bogat fond spiritual nu poate fi amoral şi invers. Este ceea ce se cheamă dumnezeiescul din om : lumină, înţelegere şi iubire. Şi astea toate sînt chemate să-şi ocupe locul în literatură. Aşa că, literatura spre deosebire de ştiinţă a fost la început concepută ca o faptă divină şi abia după aceea au convertit-o nechemaţii, introducînd în ea cu totul alte idei.

N.D.F. : Există un motiv, o temă a războiului servită de o întreagă literatură. În cărţile dv. această temă apare tratată altfel, mai complex. Mi se pare mie că e vorba de războiul de dincolo de tranşee, de războiul din sufletul oamenilor. Mă înşel oare ?

V.R. : Nu. M-aţi înţeles cu adevărat. Acum ca şi pe vremea lui Dostoievski „cîmpul de bătaie este inima omului“. Vreau să cred că în om va învinge omenescul şi nu diavolul. Fără această credinţă scriitorul nu poate fi scriitor. Trebuie să recunoaştem că în timpurile noastre omenia a pus stăpînire pe om într-o măsură mai mare ca altădată, dar şi că lupta împotriva unei înţelegeri artificiale şi perverse a vieţii este cu mult mai grea.

N.D.F. : Mai face parte amintirea războiului din viaţa noastră sau el, războiul, a rămas numai istorie ?

V.R. : Nu, nu este istorie. Mai trăiesc încă mulţi oameni care au premers şi îndurat toate etapele războiului şi mai sînt încă în viaţă mulţi dintre cei ce-au stîrnit nenorocirea. În ceea ce priveşte literatura, războiul este o interpretare artistică a celei mai tragice etape din istoria noastră. În acelaşi timp, el constituie un moment de adîncă analiză şi înţelegere a unor noţiuni ca eroism, jertfirea de sine sau moartea fără sens care lasă în urmă ruini materiale, prăpăstii morale dar şi victorii înălţătoare.

N.D.F. : O altă temă pe care o propuneţi în cărţile dv. este tema locului natal, tema rădăcinilor. Fiecare are o Matiora. Să fie viaţa o despărţire continuă de ceva, o despărţire obligatorie ? Ce luăm cu noi cînd plecăm din Matiora ?

V.R. : Ce este viaţa ? Nu ştiu. Mie mi se pare că anotimpul cel mai bogat şi mai fericit din viaţa omului este copilăria. După această vîrstă, zi de zi şi an de an au loc doar descreşteri de neocolit şi tragice despărţiri. Ca să putem înăbuşi durerea despărţirilor, noi am inventat o filozofie convenabilă, am găsit tot felul de explicaţii, ne-am blindat cu tot felul de ştiinţe şi de maşini împiedicîndu-ne în ele pînă peste cap, uitînd, cred eu, că această durere trebuie să dăinuie în om, pentru că, fără ea, el se transformă într-un trecător obişnuit care face din întîmplare umbră pămîntului.

N.D.F. : Locuiţi la Irkuţk. Cum se vede lumea şi literatura ei de acolo, de la fereastra casei dv ?

V.R. : Irkuţk-ul este pămîntul meu natal şi din fereastra casei mele totul se vede (cel puţin aşa mi se pare) mai profund şi mai adevărat. De asta şi există pămînt natal, ca să susţină omul în momente de restrişte, în clipe de nehotărîre şi insuccese, iar scriitorului să-i dea teme, limbă şi gîndire pentru operă. Pe pămîntul meu natal totdeauna mă simt din toate punctele de vedere sigur şi puternic.

N.D.F. : La ce lucraţi acum ?

V.R. : Lucrez la un volum documentar despre Siberia. E o carte care surprinde schimbările ce se petrec acum pe pămîntul siberian şi despre ceea ce a mai rămas din exotismul său, natură, cultură veche şi caracterul oamenilor. În acelaşi timp, lucrez la un volum de povestiri. Povestirea este un gen care se află pe prim plan în literatura noastră. Mie îmi place acest gen şi totdeauna mă simt într-o stare excelentă cînd nutresc intenţia de a elabora o carte de povestiri.

N.D.F. : Cititorii revistei româneşti „Luceafărul“ sînt în majoritatea lor oameni tineri. Vă rog să transmiteţi un gînd pentru oamenii tineri ai acestui sfîrşit de secol XX.

V.R. Tineretul are cîteva particularităţi care, odată cu trecerea anilor, se pierd. Este vorba de prospeţimea cu care receptează lumea din jur, sufletul apropiat de natură, non-conformismul şi moralitatea nealterată. Vreau să urez tinerilor dumneavoastră să păstreze aceste trăsături cît mai mult posibil, iar nonconformismul lor să fie îndreptat împotriva falsului şi a pseudo-idealurilor. Şi le mai urez să iubească cu statornicie cartea.

Nicolae Dan Fruntelată

Suflul legendar al Phenianului

Cortina se ridică. În faţa ochilor se desfăşoară un moment coregrafic ce redă sugestiv munca încordată pentru pregătirea unei şarje de oţel. Mişcările dinamice pline de siguranţă ale balerinilor exprimă tenacitate, măiestrie, entuziasm. Pregătirea şarjei a luat sfîrşit. Gura cuptorului se deschide larg şi din interiorul său ţîşnesc, într-un rapid şir şerpuitor, zeci de balerine înveşmîntate în văluri roşii ce flutură în vînt, aidoma flăcărilor oţelului incandescent. Acordurile puternice ale orchestrei sugerează un imn al biruinţei, al datoriei împlinite. De altfel, flăcările pe care le-am văzut arzînd simbolic pe scena modernului Teatru Mansude din Phenian sînt focuri care ard zi şi noapte în combinatele industriale ale R.P.D. Coreene.

Un veritabil exemplu al efortului constructiv extraordinar ce se desfăşoară în R.P.D. Coreeană îl reprezintă însuşi Phenianul, capitala ţării. În 30 de ani aproape două milioane de oameni au deschis uşile locuinţelor noi primite gratuit. Adică toţi locuitorii de azi ai Phenianului locuiesc în case noi. În Phenianul de acum peste trei decenii nu mai rămăsese în picioare decît o singură clădire. Într-o zi de vară a anului 1950, bombardiere grele, purtînd semnele nebuniei şi ale morţii, au început să împrăştie groază şi suferinţă în inima şi pe trupul Coreei democrate. 502 000 de bombe au fost aruncate asupra oraşului în timpul războiului din 1950—1953. Atunci Phenianul adăpostea numai 400 000 de suflete. Mai mult de o bombă pentru fiecare suflet ! Performanţă neagră, greu, dacă nu chiar imposibil, de egalat. Au fost lansate cu inconştienţă şi cinism bombe incendiare şi brizante, precum şi bombe cu napalm. Fiecare metru pătrat a sîngerat. Cu sforţări supraomeneşti oraşul, inima lui care nu contenea să bată în inimile oamenilor, s-a mutat în munţi şi sub pămînt. În pieptul de granit al colinei Moranbong, din centrul oraşului, a fost săpată, la o adîncime de 60 de metri, o sală de teatru, de aproape 1 500 metri pătraţi şi cu peste 1 000 de locuri. Exista acolo amenajată o scenă, existau instalaţie electrică, exista instalaţie de apă şi de ventilaţie. În mai puţin de o sută de zile de la prima bombă căzută asupra oraşului, noul teatru era în stare de funcţiune. O muncă eroică, impresionantă şi astăzi pentru oricare vizitator, o muncă ale cărei splendori poţi să le admiri după ce cobori cele 200 de trepte spre sala teatrului. Aici, în anii agresiunii, spectacolele s-au desfăşurat în fiecare zi. Ascultînd explicaţiile ghidului, în minte îmi vin versurile referitoare la Phenian, scrise de A. E. Baconsky în urma unei călătorii într-o Coree aflată abia în primii ani ai reconstrucţiei : „Au fost şi-aici odinioară case : / Umbrele lor mai vin adeseori — / Spre seară vin odată cu ceaţa şi cu fumul / Aceste umbre — / Dar iată că acum e dimineaţă / Şi toate se retrag încet în fluviu / Şi strada e lungă — abia se mai văd / Departe, sălciile plîngătoare — / Şi iarăşi ies bordeie galbene / Tîrîndu-se umile-n pragul străzii, / Sufocînd în cochilii de lut / Melodii monotone şi triste, / Pe care parcă le-ar spune încet cineva / Sărutînd urmele paşilor toamnei, / Şi-n uşile ce s-au deschis / Apar copiii goi privind / La braţul macaralei imense care suie / Legănîndu-se imperceptibil / Şi care poartă prin aerul zorilor / Vagonetele verzi cu beton / Spre zidurile care vin încet, / Vin încet / Spre bordeiele galbene.“

Privesc în jur la numeroasele şi impunătoarele edificii ridicate în Phenian în ultimii ani. Simbolicul „braţ al macaralei“ făuritoare de ziduri a biruit determinînd înfăţişarea înfloritoare a metropolei de azi. În plin centru al Phenianului îmi atrage atenţia poarta Botonmun, una din cele cinci vechi porţi ale Phenianului, înălţată cu peste o mie de ani în urmă. În construcţia porţii înaltă de peste 40 de metri, cu mai multe etaje recurbate, nu s-a folosit nici o bucată de fier. Ea a fost ridicată pentru a glorifica una din victoriile împotriva cotropitorilor, căpătînd astfel putere de simbol. Nu întîmplător, rînd pe rînd, cotropitorii rătăciţi pe aceste locuri au căutat să radă de pe faţa pămîntului falnicul monument închinat trăiniciei şi forţei de neclintit a poporului coreean. Aşa s-a întîmplat în anul 1473, aşa s-a întîmplat în secolele următoare, aşa s-a întîmplat şi în timpul agresiunii imperialiste de acum peste 30 de ani. De fiecare dată, înainte de a-şi înălţa casele şi şcolile, coreeanul şi-a reconstruit poarta Botonmun, înălţată acum pe un soclu de granit ca un grandios monument al perenităţii. Edificiile care împodobesc astăzi Phenianul, dincolo de concepţia lor originală, ale cărei trăsături fundamentale sînt ingeniozitatea şi monumentalitatea, reprezintă o îmbinare armonioasă între exigenţele şi rigorile arhitecturii moderne şi cele ale stilului arhitectonic clasic coreean. Între noile monumente o puternică impresie a exercitat asupra mea „Cionlima“. Este o imagine plastică desprinsă dintr-un vechi basm popular coreean. Este povestea palpitantă, plină de tilcuri a unui călăreţ voinic, care pentru a ajunge la ţinta călătoriei sale, „ca vîntul şi ca gîndul“, a încălecat pe un cal înaripat. Suflul legendei, răzbit pînă în lumea de azi, este cioplit în piatră, dominînd una din colinele Phenianului. Zborul „Cionlimei“ a trecut din legendă în realitate. Pe scurt „Cionlima“ înseamnă zborul înaripat al întregului popor spre progres.

Tudor Prelipceanu

UN POET — O LUME

IVAN FRANKO

După Taras Sevcenko, poetul cu cea mai mare rezonanţă în Ucraina este galiţianul Ivan Franko (1856—1916). Autor a peste cinci mii de scrieri cuprinzînd poezie, proză, eseu, istorie, istorie literară, etnografie, folclor, sociologie, Ivan Franko devine încă din timpul vieţii o personalitate de primă mînă în lumea slavă şi în cea europeană. Aceasta în mare măsură şi datorită faptului că poetul de la Liov scrie curent în patru limbi. Sonetele alese pentru rubrica noastră fac parte din ciclul **Sonete de libertate**, dubletul altei serii care se numeşte **Sonete de închisoare.**

Madona Sixtină

Femeia preacurată, statornică regină,
Unde-i păginul care, cu inimă de stîncă,
Prins în scrutarea ochilor, adîncă
O să rămînă rece boţ de tină ?

Pe lumea asta nu-i nimic mai sfînt
Decît făptura ta străluminată,
Evlavios spre tine iarăşi cată,
Ateu-mi cuget, fără de cuvînt.

Pe Demiurg îl cîntărîm cam des
Şi raiul izbăvirii îl socotim eres.
Ne-ai mai rămas doar tu Femeie-Dumnezeu.
Şi vremea trece, lumea îşi tot ride
De zei şi idoli şi de visuri hide,
În faţa de Madonă, ne-am închina mereu.

* * *

Femeie, porţi în piept un sloi de gheaţă,
Ori eşti aroma florii-n miez de vară ?
Crimpei de lună eşti ? Ori flacără măreaţă,
Ce mistuieşte totul. Ori poate căprioară
Nevinovată ? Poate. Sau tu eşti steagul
singer
Ce-ndeamnă la victorii ? Cîmp de ciulini
Ori laur ? Eşti cap bălai de inger,
Ori diavol crunt în umbrele luminii ?

Ce-ascunzi în tine ? Unde ţi-i iubirea ?
Ce crezămînt nutreşti ? Şi care ţi-i dorinţa?
Eşti chip statornic ori fugar. Scrutînd
nemărginirea,
Eşti ocean înşelător un cîmp de naufragii,
Eşti raiul legendar, cătuşa-i preţuirea,
Eşti arşiţa de vară cu fulgere ravagii...

* * *

Zeiţa blondă zice : sînt iubirea
Şi soarele de-amiază al vieţii omeneşti,
Îmi port ca sora-soarelui privirea,
Poţi inima cu raze să ţi-o impodobeşti

Să nu te pierzi nicicînd cu firea,
Să ai un drum încununat cu laur
Să simţi răul din lume doar cu ştirea,
Prin ploile de raze, prin ploile de aur.

Cu dorul meu alături au să bată
Doar inimi ca năvalnice zvîcniri
Iar tu, lăcaş al marilor iubiri
Vei fi lîngă a soarelui surată,
Cum şade grădinarul lîngă pom,
În ochi îţi voi citi iubire pentru om.

* * *

Mi-a şuierat a doua : eu sînt ura,
Deci soră cu iubirea tovarăşă de drum,
Dispreţuiesc vicleanul, asemenea şi zgura
Trădărilor. Sînt secere de fum.

Mă răfuiesc de veacuri cu minciuna
Ce poartă spaţa voastră pe căi întortocheate,
Înnebunind mai rău ca mătrăguna
Stirnind numai puhoaie tulburate.

Ce-i inima de vină. Se ştie că păcatul
E deseori prostia, orînduirea, statul
Ce cad asupra turmei, povară grea în circă,
Minate doar în setea lor de singe,
Vei fi ferice de nu te-or înfringe
Cu rînjet sfidător de hîrcă.

Prezentare şi traducere de
Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **EDGAR LAWRENCE DOCTOROW** (născut în anul 1932) face parte din rîndul celor mai cunoscuţi scriitori americani contemporani. Astfel l-au consacrat cele şase romane publicate pînă în prezent, dintre care cele mai importante sînt „Ragtime“, „Cartea lui Daniel“, „Bun venit la «Vremuri grele»“, toate inspirate din trecutul nu prea îndepărtat al Americii.

Recent, el a publicat cel de-al şaptelea roman. Se numeşte „Iarmaroc universal“ şi este o carte de memorii. Titlul volumului se referă la faptul că anual sosesc în S.U.A. zeci de mii de emigranţi din întreaga lume, care aduc cu ei, odată cu nenumărate probleme de natură socială şi elemente de cultură naţională. Acest amalgam de naţii şi probleme creează un prezent foarte agitat.

Eroul romanului este un bărbat de vîrstă mijlocie care încearcă să-şi „restaureze“ viaţa începînd din copilărie pînă în prezent. În cărţile sale, Doktorow încearcă să surprindă evoluţia societăţii americane, să găsească un răspuns la întrebarea : în ce măsură trecutul este responsabil pentru ceea ce sîntem astăzi ? Despre noua sa carte Doktorow spunea : „Premiza scrisului este ca autorul să ştie să scrie despre alţi oameni, ale căror vieţi le retrăieşte în timpul scrisului. Pentru mine scrisul este o mare expediţie de cercetare. Încep de la nimic şi pînă la urmă mă identific cu totul. Cînd reuşesc, încetez să mai fiu eu însumi, nu mai vorbesc despre mine, în locul meu vorbesc personajele romanului. Aceasta consider eu că este lucrul cel mai important“.

Fără a fi un autor de stînga, cum l-a caracterizat critica oficială, E. L. Doctorow şi-a precizat orientarea progresistă prin participări la mitinguri împotriva politicii de apartheid şi împotriva cursei aberante a înarmărilor nucleare.

● **PE ANTHONY BURGESS** l-a făcut celebru romanul „Portocala mecanică“, publicat în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, şi mai ales filmul cu acelaşi nume realizat pe baza unui scenariu propriu. Romanul tratează problema violenţei în societatea britanică în special în rîndurile tinerei generaţii. Din păcate şi acum aceasta continuă să fie una dintre racilele cele mai acute ale societăţii de dincolo de Canalul Mînecii.

Recent, Anthony Burgness a acordat un interviu revistei milaneze „Panorama“, care analiza problema violenţei din Anglia sub diverse aspecte. Iată cîteva dintre gîndurile — pe care nu le împărtăşim întru-totul — exprimate de cunoscutul scriitor britanic : „Cred că în domeniul economiei „boala englezească“ se aseamănă bolii italiene sau din celelalte ţări occidentale. Problema britanică este mai degrabă una de natură socială, după cum ne-a demonstrat tragedia de pe stadionul din Bruxelles... Decăderea noastră nu este în literatură, unde o ducem mai bine decît francezii sau italienii. Decăderea stă în educaţie. Iar astăzi vedem tineretul — nu numai pe cel sărac — absolut needucat. El scuipă pur şi simplu pe educaţie pentru că tot ce vor ei să ştie şi să obţină le oferă videocasetele, televiziunea, filmul, pop music sau drogurile. Ei nici nu vor să audă de cărţi, de muzica serioasă sau de orice alte forme de cultură...

Tinerii de astăzi, şi nu numai cei din Anglia, încendiază podurile care îi leagă de trecut, nu au simţul istoriei, nu întrevăd nici un viitor. Ei trăiesc într-un prezent pe care îl prelungesc prin droguri, prin muzica lor sau prin limbajul special, prin organizarea în grupuri care sfidează lumea din jur“.

● **DUPĂ FILMUL DESPRE VIAŢA LUI GANDHI,** încununat cu un număr impresionant de premii Oscar, regizorul englez Richard Attenborough a terminat de curînd o nouă peliculă, care a avut premiera nu demult la New York. Filmul se numeşte „A Chorus Line“ şi a fost realizat pe parcursul a numai patru luni. Noua lui producţie nu are vedete, toţi actorii sînt necunoscuţi.

Noul film al lui Attenborough reprezintă transpunerea cinematografică a unui spectacol care se joacă pe Broadway, cu succes extraordinar, de peste zece ani.

„Am ţinut să fac acest film din două motive, spunea regizorul cu prilejul unui interviu acordat revistei londoneze „Sunday Times Magazine“. În primul rînd, pentru că muzicalurile de pe Broadway sînt, pe lîngă film şi jazz, cel de al treilea mare prinos pe care America l-a adus culturii secolului al XX-lea. Ceva asemănător — într-o formă atît de perfectă, nu se mai găseşte nicăieri în lume. În al doilea rînd : am realizat o serie de filme împotriva războiului şi colonialismului, filme în care regizorul nu hotărăşte numai unde să stea aparatul de filmat, dar trebuie să-şi asume şi o anume responsabilitate morală... Am hotărît să fac acest film pentru a încerca ceva complet nou, chiar dacă la început mi s-a părut o adevărată nebunie“.

Ideea muzicalului este simplă : alegerea dansatorilor pentru rolurile principale ale noului muzical care va fi reprezentat pe Broadway. „Tema principală a filmului, spunea Attenborough, este însă disperarea şi deznădejdea şomerilor“. Da, există şomeri şi în rîndul balerinilor americani şi dovada cea mai bună că aceasta este o realitate o constituie faptul că alegerea interpreţilor pentru filmul lui Attenborough s-a făcut dintre patru mii (!) de dansatori şomeri, care sperau că distribuirea în acest film le va deschide porţile spre ocuparea unui post de dansator pe scena vreunui teatru...

● **ÎN ISTORIA CINEMATOGRAFIEI** nu a existat încă un caz cînd un actor să joace, pe parcursul a peste douăzeci de ani, acelaşi rol în trei transpuneri cinematografice realizate după unul şi acelaşi scenariu. Recordul acesta neobişnuit a fost stabilit recent de actorul Anthony Perkins.

În anul 1960 regizorul şi scenaristul Alfred Hitchcock punea pentru prima dată la încercare nervii spectatorilor prezentîndu-le, în filmul „Psycho“, întîmplarea asasinului Norman Bates. Atunci rolul acestuia fusese interpretat de actorul Anthony Perkins, în vîrstă de 28 ani.

În anul 1983 pe ecrane a apărut „Psycho II“, realizat de Richard Franklin, în care rolul lui Norman Bates era interpretat de acelaşi Anthony Perkins, în vîrstă atunci de 51 ani.

La începutul acestui an presa internaţională anunţa începerea filmărilor la „Psycho III“, pe baza unui scenariu scris după nuvela lui Robert Bloch. Rolul titular va fi interpretat şi de această dată de Anthony Perkins, ajuns acum în pragul vîrstei de 54 ani. Cine semnează regia noului film ? Nimeni altul decît... Anthony Perkins.

Va reuşi această nouă versiune cinematografică să le depăşească pe precedentele, mai ales pe cea datorată lui Hitchcock ? În orice caz, specialiştii sînt destul de pesimişti. Cine ştie însă ce surpriză ne rezervă Anthony Perkins. Perkins actorul sau regizorul ?

● **„NAIVII FINLANDEZI“** este titlul unui interesant articol publicat în paginile revistei „Look at Finland“, care apare la Helsinki.

„Bogăţia şi valoarea naivismului finlandez constă în folosirea şi îmbinarea culorilor“, spunea pictorul naiv Hannu Konola. El formează o mişcare de fină opoziţie faţă de pictura tradiţională. În comparaţie cu naivismul internaţional nu avem motive să ne simţim ruşinaţi“, a conchis el. Într-adevăr, pictura naivă finlandeză este diversă şi tonică, predominată de culoare, bine ancorată în realităţile ţării celor o mie de lacuri. Ea beneficiază de aportul remarcabil al cîtorva personalităţi de certă valoare naţională şi internaţională.

Hannu Konola a părăsit sutana de preot pentru a se dedica exclusiv picturii naive. Pictează cel mai adesea tablouri vii simbolizînd lupta dintre bine şi rău. Lucrările sale sînt atît de căutate încît se vînd... calde. Acesta este motivul pentru care pînă în prezent el nu a reuşit încă să organizeze o expoziţie de autor...

„Un pictor naiv are multe de spus oamenilor“, este de părere **Tuomas Mätynen,** „mesajul său nu este unul de suprafaţă, el tinteşte adînc, la înseşi rădăcinile umanului. De fapt arta naivului nu este numai naivă, ea este şi expresionistă şi suprarealistă“. Predominant în picturile lui sînt raporturile dintre oameni şi dintre oameni şi natură. Este mare admirator al lui Paul Klee. Este de părere că tablourile lui se adresează „oamenilor care gîndesc cu sufletul“.

În fine, **Alice Kair** este decanul de vîrstă ai naivilor finlandezi. Copilăria revine obsedant în tablourile ei, o copilărie mai mult visată decît trăită, plină de cai albi şi clovni. „Sufletul îmi este plin de imagini care îşi aşteaptă cuminţi rîndul. Cînd văd că vreun tablou de-al meu place cuiva mă emoţionez pînă la lacrimi. Cred de fiecare dată că cel mai bun tablou al meu este cel pe care tocmai încep să-l lucrez. Pentru a putea crea, omul trebuie să elimine din viaţă tot ce nu este esenţial“, susţine Alice Kair.

PRIVIREA LUMII

Dincolo de Marea noastră

În noiembrie trecut, cînd, plecînd din Izmir, am apucat drumul la Efes, cea mai vestită cetate a antichităţii din Asia mică. Aproape o sută de kilometri printre măslini, vii galbene, sate scăldate în lumină de argint şi-n poleiul frunzelor de smochini jefuiţi de toamnă, printre munţi arşi de soare şi lipsiţi de păduri. Măslinul e arborele iniţiatic al lumii mediteraneene, martor triumfal şi fecund, prin destrămarea Timpului, al seminţiilor ce şi-au scuturat darurile, zădărnicia, speranţele şi pieirea pe pămîntul poate celei mai zbuciumate frumuseţi. Nu ştiu de ce toţi măslinii sînt bătrîni de o mie de ani şi locuiesc în vii, pe coline pietroase, în margine de stîni, lîngă ogoare unde grîul se seamănă cu mîna, în hotarul plantaţiilor de mandarini, lîngă răzoare pline cu tufe de măceşi şi căline purpurii şi numai foarte rar în oraşe, unde lasă loc platanilor de aceeaşi vîrstă. E, la jumătatea lui noiembrie, o vreme dulce, cu spic de azur, culcată în ierburi coapte. Prin satele, toate moderne, miroase a cafea, a ceai, dar şi a fum vineţiu curgînd de pe struguri. Se culege bumbacul, piraie de oi pasc iarbă aspră, crescută din lut roşu, piatră încinsă şi ploi sfioase, pe cărări trec băieţandri călări pe asini — îmbrăcaţi, asinii, într-un fel de sumane de stuf, ca să nu-i chinuiască muştele şi tăunii —, circiumile din răspintii nu vînd băuturi alcoolice, în umbra lor eterată (universul întreg pare că miroase aici a răspintii mitologice) se joacă tot timpul table, se soarbe prin toţi porii corpului Timp trecut, faimă ce nu va mai fi atinsă, împăcare numai înapoi, religii ostenite.

Efesul a fost construit şi distrus de trei ori. Întemeierile sale — cea dintîi, cu două milenii înainte de Christos — pilotează pe legende. Numele, ca de altfel multe oraşe din Anatolia Occidentală, şi l-a luat de la prezumtiva regină a Amazoanelor. Se ştie sigur că de fiecare dacă l-a distrus, îngrămădind asupră-i aluviuni şi innisipîndu-i portul, rîul Menderesul mic, un fel de transee c-o octavă mai jos decît a Călmăţuiului ! Naşterile succesive ale cetăţii pe care atît Alexandru cel Mare apoi Lisimach, Adrian, Agrippa, Marc-Aureliu o socoteau cea mai mare, cea mai înfloritoare şi mai importantă din lume, s-au petrecut pe versanţii muntelui Pion şi în jurul Templului Zeiţei Cybele, devenită Artemis (sub romani, Diana) — zeiţă mamă, zeiţa vînătorii, a frumuseţii, a castităţii, dar şi protectoare a caselor de toleranţă ! !, în veci nemuritoarea ! — prima dintre cele şapte minuni a lumii. Un ilustru istoric al antichităţii zice : „Am văzut grădinile suspendate ale Babilonului, statuia lui Zeus Olimpianul, Colosul din Rhodos, Piramidele Egiptului, Farul din Alexandria, şi Mausoleul lui Harbicarnas... Dar din clipa cînd am văzut Templul Zeiţei Atenei, înălţîndu-se către nori, toate celelalte minuni ale lumii au pierdut enorm din splendoarea lor... este opera cea mai desăvîrşită pe care mîna omului a reuşit-o vreodată“. Astăzi se mai păstrează din ea o singură coloană, într-o vîlcea cu migdali, unde pasc liniştit capre păstorite de copii. Ochiul o descoperă perfectă înăuntrul visului şi deplînge trist mihnirea ce se întinde jur-împrejur. Istoricul modern Babikçisi scrie : „...Se spune că era o minune ; e puţin spus. Templul zeiţei Artemis era minunea minunilor. Dar el nu mai există, a dispărut pentru totdeauna şi umanitatea va regreta etern această dispariţie...“

Efesul pe care-l străbatem acum (situat la 7 kilometri depărtare de tîrgul Selciuk), stă mărturie măreţiei lui Lisimach, a lui Heraclit şi Aristide („toată lumea se îndreaptă aici ca la sine acasă ; Efesul e grădina comună a Asiei“), despre grandoarea Romei, demnitatea lui Mithridate şi solemnitatea marilor epoci creştine. Dezvelită numai în proporţie de 20 la sută, metropola din Regatul Pergamului — unde se păstra piatra sfîntă a Cybelei — este răsăritul tuturor lăcaşurilor de marmură. La Efes, mai mult decît în toată Grecia şi Italia, înţelegi că marmura este un riu curgînd numai în empireu, plaiul din cer unde locuiesc zeii Eladei şi ai latinităţii, şi care coboară pe pămînt, uneori, ca să se întîlnească doar cu Fidias sau Michelangelo. Marmura este aur zăbovind la pragul prefacerii în metal preţios, cîştigînd esenţialul, adică şansa de-a lua înfăţişarea frumuseţii ideale şi profil arhetipal, ceea ce o ridică pe o treaptă infinit superioară pulberii de schimb pe tarabele lăcomiei ; aurul se împerechează numai cu hrubele, pe cînd marmura se deschide doar soarelui, coloane încărcate cu ochii lumilor apuse, lîngă care sufletul tinde să se schimbe în iederă şi inima bate în dorinţa semănă de nemurire : poezie, gîndire mlădioasă, Logos. Civilizaţiile de marmură, aşezate ca nişte căi lactee ale trecutului, sînt melancolice şi desăvîrşite în a stîrni sentimentul că dispariţia Timpului, pe care-o vor suna trîmbiţele judecăţii de Apoi, nu s-a săvîrşit atunci, de mult ; cele din temelia aurului sînt sumbre şi de serie : zăbala, sabia, sabia, zăbala. La Efes se amestecă şi se contopesc fericit concepţiile homerice, cultul solar al lui Apolo, umbra şi răcoarea fîntînilor lui Traian cu furtuna vestitoare de războaie din biserica apocaliptică a sfîntului Pavel şi mierea cîntărîlor din biserica lui Iustinian, clădită pe mormîntul apostolului ; gîndirea lui Heraclit (totul se schimbă necontenit, totul trece — pantha rei — totul este devenire... lupta contrariilor şi unitatea contrariilor şi unitatea lor fundamentală, stau la baza tuturor lucrurilor... nu te poţi scălda de două ori în aceeaşi apă etc.), culorile lui Parrhasios şi Apelles (sutar, ne supra crepidam !) cu vuietul marelui teatru (24 000 locuri) ; gîlceava apei din băile Cristinei Scolastikia şi surisul fecund al norocului de pe fruntea Templului lui Hadrian cu tremurul miinii lui Herostate dind foc Templului zeiţei Artemis, pentru a intra în istorie, foc pe care zeiţa n-a avut cum să-l împiedice, fiindcă în noaptea aia se afla în Macedonia ca să asiste la naşterea lui Alexandru cel Mare ; Poarta persecuţiilor cu biblioteca lui Celsius şi însemnele trecerii lui Agrippa, nepotul asasinului lui Isus, el însuşi duşman neîmpăcat al creştinilor, dar şi şef al lucrărilor de construcţie a Pantheonului din Roma, cu pacea de măslin a Casei de pe urmă a Fecioarei Maria şi a Sfîntului Ioan, situată pe Bülbül dagi (Muntele Privighetorilor), unde s-au ascuns, începînd din anul 42, de teama prigonitorilor.

La Efes, după ce-am trecut prin Cîntecul secolelor, am rupt cîte-o creangă de măslin, plină de fructe amare şi de frunze asemeni sălciilor din grindurile Dunării, senini, îngînduraţi şi trişti, fiindcă cetăţile ca şi oamenii, în cele din urmă, încap în acelaşi sfîrşit.

...Ce spui tu, vajnice fiu al lui Cronos ?
Pe unul născut nemuritor, de mult osîndit
de ursită,
vrei tu cumva să-l desprinzi din braţele
morţii cumplite ?
Fă-o, noi zeii ceilalţi la asta nu-ţi dăm voie...

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
30
(1 263)
Sîmbătă
26 iulie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Adevărul esențial este că, odată cu marele eveniment inaugural pe care îl reprezenta Congresul al IX-lea al partidului, națiunea română intra pe făgașul unei noi epoci, aceea care avea să însemne o ridicare de altitudine și o primenire, o revigorare morală, politică și socială în toate sferele existenței materiale și spirituale. Momentul trăit atunci, în urmă cu 21 de ani, rămîne de aceea exponențial și focalizează sentimente înălțătoare. Pentru că era dorit și așteptat acest eveniment, el trăia, s-ar putea spune, în spațiul ideilor care își căutau și își cereau o nouă expresie, el ființa ca nădejde, ca orizont amplu și edificator, necesar prin însăși dialectica luptei, a gîndirii și acțiunii revoluționare, în scopul vitalizării tuturor demersurilor creatoare ale societății și al desfășurării unui larg front constructiv, pentru a ne putea ridica în chip real și statornic la înălțimea vastelor deziderate ale libertății și independenței, ale progresului și civilizației.

Era dorit, așteptat și necesar acest eveniment, pentru că el făcea parte din logica însăși a devenirii și afirmării noastre ca țară și popor, într-o neîncetată și organică legătură cu trecutul de luptă și muncă, într-o permanentă și prodigioasă moștenire a valorilor înaintate ale acestui trecut și, de bună seamă, într-o neîncetată și organică legătură cu viitorul care este o altă ipostază a moștenirii, un alt țel, acela al investiției de încredere și abnegație, de dăruire și patos, în sensul omenesc cel mai exact. Era dorit, așteptat și necesar din multiple și adînci motive care răscoleau conștiința istoriei și viața națiunii ca și conștiința însăși a partidului, dintr-o realitate ca și o perspectivă care priveau propria sa misiune, propriul său rol și de aici nevoia expresă de identitate, de aici nevoia adîncă de transformare și perfecționare, nevoia adîncă de adevăr și de cuprindere în toate a acestuia, nevoia ca și datoria de a se consacra făuririi unui destin nou patriei și poporului.

Dimensiunile acestui destin se prefigurau în strălucitul Raport pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu îl prezenta în fața Congresului, în fața întregii țări. Ele vizau cu maximă forță revelatoare însuși orizontul de gîndire și acțiune comunistă, evaluări și schimbări de substanță prin care prindea rădăcini adînci una dintre cele mai vaste și mai reprezentative experiențe de ordin teoretic și practic, pe terenul creșterilor economice și sociale, în abordarea raporturilor dintre oameni și edificarea unui nou tip de relații, pentru integrarea științei, învățămîntului și culturii, a tot ceea ce-i mai înaintat și valoros în lume, în opera de făurire a unei noi condiții umane.

Sub arcul de boltă al celor 21 de ani ciți au trecut de la istoricul Congres al IX-lea, partidul și țara se înfățișează în cea mai deplină și mai puternică unitate de voință, gîndire și acțiune. Este acea unitate în temeiul căreia s-a pornit pe un drum lung și înălțător care străbate spații vii de referință în industrie, în agricultură, în știință, învățămînt și cultură, în organizarea muncii și vieții societății după criteriile ce decurg din însuși mersul nostru ascendent spre noi trepte de progres și civilizație, din procesul înfăptuirii idealurilor socialiste și comuniste pe pămîntul românesc. O geografie nouă, cu ctitorii fără seamăn ale economiei socialiste moderne își relevă întreaga substanță și întreaga semnificație sub raportul muncii și creației, al marilor schimburi survenite dinspre țară spre oameni, beneficiari ai tuturor investițiilor, a unui adevărat program politic, economic și social fundamentat în urmă cu 21 de ani, și dinspre oameni către țară, matca și orizontul lor suprem. **Congresul al IX-lea a marcat trecerea la o etapă nouă de dezvoltare a societății socialiste românești, de consolidare a cuceririlor socialiste și de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate,** aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu. **În anii care au trecut de la Congresul al IX-lea, prin munca plină de abnegație a întregului nostru popor, am obținut rezultate minunate în dezvoltarea forțelor de producție, în perfecționarea relațiilor sociale, în creșterea avuției naționale, a nivelului de trai material și spiritual al poporului.**

Epoca inaugurată în urmă cu 21 de ani este epoca marilor ctitorii industriale, a noii revoluții agrare, a realizării unui amplu și original edificiu al democrației socialiste muncitorești-revoluționare, a afirmării spiritului revoluționar, creator, factor de esență al conștiinței, noi, înaintate, capabile să schimbe, să dinamizeze și să dezvolte prezentul și să-și apropie, după criterii științifice, viitorul. O politică a unei vaste și inconfundabile întemeieri socialiste a acționat și acționează de atunci, formînd și un consens de aceeași natură al orizonturilor comuniste, o politică de largă și permanentă deschidere internațională, pentru făurirea unei lumi a păcii și înțelegerii, și-a tras și își trage de atunci seva din aspirațiile și rațiunea existenței însăși a țării, cu o claritate și o angajare umanistă care i-au conferit un loc demn și stimat pretutindeni.

Rostim azi printr-o perfectă sintagmă de spirit : **Partidul — Ceaușescu — România** și în substanța ei regăsim întreg și epopeic acest drum deschis de Congresul al IX-lea, vedem cu puterea întreagă a minții și inimii noastre pe cel care în urmă cu 21 de ani lansa toate marile și fascinantele proiecte ale viitorului așezate pe Pămînt românesc și nutrite cu gîndurile și energiile creatoare ale țării și poporului său. O ctitorie amplă, de importanță imensă pentru destinul istoriei noastre este însăși această unitate indisolubilă prin care poporul, partidul și conducătorul formează o singură entitate, un singur crez, această durată de fond a muncii și creației noastre, emblema și steagul acestei epoci.

Rostim **Partidul — Ceaușescu — România** și ne rostim de fapt toate adevărurile unui drum lung, eroic și glorios, pe parcursul căruia am putut învinge și nenumărate greutăți, am traversat și experiențe noi, necunoscute, și ne-am edificat la lumina celor mai arzătoare aspirații. **Orice om de bună credință care privește la tot ce s-a realizat în patria noastră,** spunea secretarul general al partidului, **la transformarea însăși a geografiei României — prin marile lucrări de construcții, de înnoire a orașelor și satelor, prin lucrările vaste de irigații — poate să constate ce forță creatoare are un popor care a scuturat pentru totdeauna asuprirea și inegalitatea, a devenit stăpîn pe bogățiile naționale, pe destinele sale și își făurește în mod conștient propriul său viitor !**

Se află aici în aceste cuvinte și acea rostire a unității, sensul și cuprinderea vie a tot ceea ce, printr-o sintagmă — **Partidul, Ceaușescu, România** — spunem despre prezent și viitor.

Am omagiat 65 de ani de la făurirea partidului și o jumătate de secol de la procesul de la Brașov al luptătorilor comuniști și antifasciști, între care un rol precumpănitor l-a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, tînărul erou comunist de atunci, eroul de azi al României. Sărbătorim acum împlinirea a 21 de ani de la istoricul forum comunist care ne-a consacrat celei mai fertile și mai prodigioase epoci, **Epoca Nicolae Ceaușescu.**

Luceafărul

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU – pictură de Gheorghe Ioniță

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Literatura întemeierilor

Deunăzi, încercînd să pun o anumită ordine prin ceea ce am scris, am dat peste niște hîrtii care mi-au atras atenția imediat prin formatul lor neobișnuit. Era un vraf de „bilețele" acoperite de întrebări scrise febril peste o margine din cine știe ce caiet sau ziar avut la dispoziție, de mîini diferite. Mi-am amintit repede izvorul acelor întrebări în atmosfera înfierbîntată a unor întîlniri cu cititorii, avute în ultima vreme.

Mai ales tinerii pun întrebări. Firești și necesare. Întrebări de toate felurile: unele naive, altele adînci și dificile, să stai și-o viață-întreagă să tot răspunzi la ele. Despre cutare sau cutare scriitor, despre poziția unui gen sau altul în ansamblul literaturii de azi, despre situația unei opere sau a unui personaj de oarecare faimă, despre concursul de idei dintr-o revistă sau alta, și toate la un loc vizînd profilul epocii literare actuale. Revăzînd acum acele întrebări încerc un sentiment de dificultate și caut în minte o diagramă a răspunsurilor așa cum s-au derulat ele (uneori cum ar fi trebuit să se deruleze!) între privirile și auzurile ca niște antene sensibile îndreptate spre noi, cei aflați acolo, în fața cititorilor.

Desigur, profilul epocii literare actuale e o chestiune asupra căreia criticii și istoricii literari reputați trebuie să-și spună într-un mod mai decis cuvîntul. Volumele lor de analiză și sinteză privind istoria literaturii române contemporane se lasă încă așteptate. Dar pînă atunci fiecare sîntem răspunzători de găsirea drumului către aceste sinteze.

Un astfel de drum ni se pare a sta sub semnul unei fericite conjuncții cu cititorii noștri de azi. Ea se reflectă în interesul cu care acești din urmă își caută scriitorii preferați printre contemporani, devin sensibili la mesajul lor de idei și sentimente, îi ridică la demnitatea marilor scriitori din trecut sau, dacă vrem să ne exprimăm altfel, îi coboară în inima lor pe locuri calde și apropiate.

În unele privințe această conexiune rămîne un secret al literaturii și o taină a cititorilor. Căci ne va fi greu să explicăm din ambele direcții și pînă la capăt, modul în care poezia lui Nichita Stănescu, spre exemplu, severă și dificilă în hieroglifa ei, și-a cucerit vertiginos locul în conștiința publică. Cu toate obscuritățile ei, relația public-literatură are la noi astăzi și limpezimi de cristal. Ele se află în dăruirea verbului pentru viață, în căutarea reciprocă, febrilă a unui mod inalt de a fi sub stele.

O epocă literară are nevoie nu numai de scriitori mari, ci și de cititori pătrunzători. Grăunții de aur nu se găsesc ușor. Apele îi scot uneori la iveală din interiorul munților, dar numai mergînd pe firul lor, cu răbdare și pricepere, îi poți zări sclipind printre nisipurile care-i înconjoară. Călătoria însăși spre înălțimi, pe firul ideilor, și vuietul vieții din jur, dau farmecul acestei întîlniri cu literatura mare a unei epoci. Imaginația îi e de trebuință nu numai scriitorului, ci și cititorului deopotrivă, ea se amplifică reciproc prin limbaj și e benefică societății în care trăim.

Profilul unei epoci literare cu puternice va-

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 7-a

Dreapta așezare

Puține sînt momentele din istoria unui popor cînd mutațiile conștiinței colective să pecetluiască definitiv și benefic existența prezentă și viitoare a respectivului popor precum a fost Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Esențialmente, acum 21 de ani, s-a întemeiat un mod nou de a fi, de a gîndi și făptui în România socialistă. Într-un cuvînt, atunci, a fost propusă și adoptată o mai dreaptă așezare a gîndului și făptuirii.

Un moment cu adevărat istoric, așadar, este acela cînd notele caracteristice ale mentalității colective revoluționează conștiințele, eliberîndu-le din menghina unor rigori vetuste, anacronice și, în cele din urmă, profund vătămătoare. Un mod nou, revoluționar, de a întîmpina dialectica vieții sociale, de a interveni și

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 2-a

REDESCOPERIREA VALORILOR

Trilogie critică

Cea mai recentă cercetare asupra creației lui Lucian Blaga este amplul studiu al lui Eugen Todoran, conceput ca o trilogie critică : **Mitul poetic, Mitul dramatic, Mitul filosofic,** din care a apărut, pînă acum, în două volume, secțiunea consacrată mitului poetic.

Demersul critic este orientat către abordarea din perspectivă fenomenologică, aceea semiotică reprezentînd o consecință a celei dintîi, dar această erudită și laborioasă investigație pune la contribuție și diferite alte metode, prin adecvarea lor la subiectul cercetării.

Modalitățile de investigare a textului literar dezvoltate după jumătatea acestui secol (și mai devreme, luînd în considerație și formalismul rus), manifestă la noi o capacitate specială de seducție mai ales asupra celor foarte tineri, care au impresia că sînt și primii care le descoperă. Cu toate că lucrările de referință din domeniul teoriei literaturii sînt elaborate în urmă cu două sau chiar trei decenii, ele par mult mai noi decît literatura scrisă în aceeași perioadă. Deși nu au fost contestate, și deși ele circulă prin traducerile pe care Editura „Univers" le publică încă de acum aproape 15 ani, tinerii atrași de critică se simt în mod inexplicabil datori să le apere și chiar să le impună necondiționat. Nu doar să citeze cît mai multe autorități în domeniu, abundent și neselectiv, cu graba parvenitului de a-și etala achizițiile, dar să conteste tot cei nu se conformează lecturilor lor proaspete și să acuze de ignoranță și anacronism critica de altă factură. În acest sens a fost simptomatic un articol de anul trecut al lui George Morărel, articol care ar fi fost chiar amuzant dacă nu ar fi ignorat minima politețe la care îl îndatora cel puțin virsta profesorului Livius Ciocîrlie, inițiala țintă a contestației. Pe un ton foarte imperativ, autorul acelui articol, pe bună dreptate neluat în serios, făcea o juvenilă, puerilă chiar, și de altfel tardivă, pledoarie pentru exclusivitatea noilor perspective, singurele care mai găseau îndreptățire și la care ar

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

Antologia „Luceafărul"

POEȚII ȘI PARTIDUL

Despre revoluție

Eu rostesc cu dreptul celui ce nu
a primit revoluția în dar
– „s-o stăpînească în pace" – ei s-o
ducă înainte !
eu spun :
cu dreptul celui chemat
în Revoluție – umăr, nu martor –
Revoluția este starea de fapt
a Popoarelor !
Revoluția este starea de fapt
a Cuvintelor !
Revoluția nu cunoaște răgaz ! Revoluția
e singura cronologie valabilă
pentru istoria Lumii !

Din Revoluție în Revoluție
Starea de Revoluție este
nu consecință, ci argument
al Mișcării înainte, al
îndepărtării de noapte. Eu cred că :

Starea de Revoluție este o haină
sărbătorească de suflet.
Eu cred că :
Haina de lucru a muncii politice
este pătată de var,
de cărbune, pătrunsă de pilitură de fier,
de mireasma
pămîntului reavăn, de sunetul
aproape tăios al motoarelor,
de vuietul mării,
de cîntecul grîului copt și de strigătul
cu care pruncii întîmpină lumina,
lucrînd la temeliile împlinirii.

Marius Stănilă

Creație și patriotism

Creația artistică românească a reprezentat totdeauna o față a patriotismului, adică a fost legată în permanență de idealurile patriei pe care le-a reformulat continuu în sfera esteticului, conferindu-le circulație în mase, putere de convingere și izvor de entuziasm și cugetare. Baladele populare au cîntat eroismul pus în slujba țării, legendele au perpetuat ideile de libertate și unire întruchipate în personalități puternice ale istoriei, fie domnitori, fie ostași de rînd. Literatura cultă a continuat cu alte mijloace literatura populară, păstrînd aceleași idealuri. Eminescu este un continuator al poetului anonim care a conceput Miorița sau Toma Alimoș, iar Sadoveanu, al povestitorului necunoscut, autor al legendelor despre Ștefan cel Mare. Nici un mare și autentic scriitor nu și-a desmințit

Dan Tărchilă

Continuare în pag. a 7-a

SCRISORI COLEGIALE

MUNTELE

Un munte sau măcar o fărîmă de munte reprezintă în ultimă instanță însuși scopul creației. Un munte pe care Sadoveanu îl domina, el îl aduna, ca să zic așa, și de pe cîmpii, îl închega și din aburii albaștri și molcomi de pe bălți, un munte pe care vîna și observa viețile tuturor plantelor și animalelor într-un echilibru pe care numai el îl știa, și dinspre care aproape că nu povestea — recitiți-i și veți vedea — ci se lăsa povestit. Pescarul Amin al lui Voiculescu, atunci cînd zidește și tot el rupe barajul care-i o stringătoare și o sufocare albastră de pești, atunci cînd se lasă călare pe marele pește și pleacă, se însinuează pe cerul din adînc al marilor noastre povești, nu e tot un munte sau o fărîmă de munte ? Dar Hogaș, în atît de dulcele lui stil care e o creangă de cireș parcă scuturată prin nori din Humulești ? Și Ozana, în fine, munții și pietrele din opera marelui povestitor ? Munții din descrierea Țării Ardealului de Bălcescu, munții **ascuțiș de piatră pe tăiș de coasă** mai tîrziu în poezia lui Mihai Beniuc, munții ca niște voci ample, mesianice la Goga — **și-apoi adună-ți, Oltule, apele toate** — munții ca niște clopote ale Albei Iulii, munții în istoria și legitimitatea cărora Horea a fost tras pe roată ; munții care mai șuieră încă de fluierele lui Iancu, munții care formează o treime din relieful țării și poate că tot o treime din ființa literaturii noastre.

Curios, însă, nici în Slavici, nici în Rebreanu nu există munte, ci doar podișuri, coline. Poezia, cum spuneam, are însă amplitudini oraculare, este ca o memorie care străbate înalt printre mlădieri de tunet și fulger sau se domolește adînc lîngă izvoare, plină de melancolii și doruri de început de lume. Ea se mărturisește, se oficiază parcă, sărbătorească, impunătoare și gravă numai în ceasuri cu limpezimi de aștri.

De o factură și o sonoritate aparte va fi ea dincoace deși căile ei prin Miorița sînt tot transilvane la urma urmei, după cum recente date și interpretări istorice atestă un drum al legendei Meșterului Manole ca pornind tot din țările de sus ale munților, mai precis din Făgăraș. Vitoria Lipan cutreieră tot un spațiu al munților, care la Sadoveanu sînt miraculoși, sînt un fel de umanitate păstrătoare de legi și de datini pe care nu le deschid decît celor care intră curat și cu gînd omenos între ei. La Hogaș munții sînt misterioși, la Voiculescu sînt eterici, reali și ireali în același timp, nu îngăduie nici ei să le strici tainele și poate că de aceea sînt cei mai sadovenieni.

Iată însă un munte cu totul și cu totul aparte, muntele din „Toamna fierbinte" de Ion Lăncrănjan. Am citit această carte și mărturisesc că din cauza ei am scris rîndurile de față ; mărturisesc și cred că este pentru prima dată (pot să mă înșel — mă rog ! — nu sînt critic) este pentru prima oară cînd ideea de munte mi se înfățișează în toată măreția, în tot dramatismul și toată puterea sa de purificare. Este un munte cum doar la cei vechi numai Heliconul se mai numea, dar acolo muzele îl puneau pe poet să are și să semene în piatră. Ce răsărea, a doua zi îngheța, se scutura, pierea. Pentru că era un munte exterior ideii, era un munte ca o pedeapsă a ideii de creație. Cu atîta sfîntă și încordată indiferență, anticii și nu numai ei, ne-au inventat, spre consolare, poate, mult mai multe simboluri și tot atîtea incoruptibile și fermecătoare pedepse. Acest Helicon, de pildă, s-a mutat în oameni, un munte sau o fărîmă de munte

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

O teorie comparatistă

Rîndurile ce urmează ne-au fost sugerate de studiul lui Adrian Marino, **Une théorie comparatiste de la littérature,** publicat în cîteva numere la rînd ale „Revistei de istorie și teorie literară". În treacăt fie spus, în ultimii doi ani această revistă a găzduit, la rubrica **Poetica,** multe și incitante articole acoperind mai toate orientările poeticii moderne.

Une théorie de la littérature, ne anunță autorul, e doar un capitol din lucrarea sa în curs de publicare, **Comparatisme et Théorie de la littérature,** compus acesta, în continuarea monografiei despre **Etiemble ou le Comparatisme militant** (Paris, 1982), alcătuind împreună „un sistem" comun. Considerațiile următoare, în schimb, au rostul de a trezi atenția cititorului român asupra unui proiect teoretic dintre cele mai captivante, prin îndrăzneala sa, în contextul european al studiilor de poetică, al cărui inițiator va fi un compatriot de-al nostru.

IDEI ÎN MERS

Care sînt tezele unei teorii comparatiste a literaturii ? Mai întîi, se consideră că teoria ar avea specificul, funcționalitatea și finalitatea sa autonome. Apoi, ea se constituie plecînd de la propria sa tradiție, adică tradiția literaturii comparate, fără să dubleze alte teorii, fără să excludă însă varii influențe fertile. A treia caracteristică ar fi că teoria are ca obiect literatura al cărei statut coincide cu cel de „literatură universală" adică „suma tuturor litera-

Marian Vasile

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

D.R. POPESCU «Teatru» vol. I

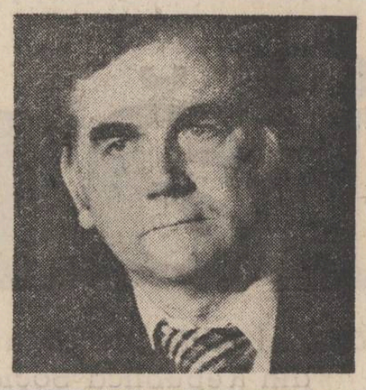

Întîiile producții în domeniul teatrului, de dinainte de 1975, ale lui Dumitru Radu Popescu (adunate acum, prin selecție, într-un volum de „Teatru comentat", Editura „Eminescu" 1985, o parte, după cite se înțelege, dintr-un triptic care poate se va face) merg alături de romane, deși sînt artisticește creații cu autonomie. Totuși, materia dă semne a fi pretutindeni aceea de „F" și din „Vînătoarea regală" cu adaptări care o transfigurează mult, făcînd trebuincioase, spre a descoperi factorul care le unifică, numeroase examene suplimentare. Indiscutabil este că roman și dramaturgie înaintează acum în deplină consonanță și, citeodată, precum este în „O pasăre dintr-o altă zi" dezvoltă episoade cu totul comune. Sînt însă, repet, **creații** și nu pur și simplu **dramatizări** ; de altfel, atunci cînd această selecție a eliminat un număr de încercări, contemporane cu asemenea începuturi, ideea de a omogeniza opera, urmărind sistemele ei nervoase, se dovedi salutară.

Ca și romanele, dramaturgia lui D.R. Popescu, e, cel puțin pentru un moment cronologicește mai depărtat, **barocă și poetică, practicînd un realism al misterului,** încă neclarificat în direcția mitologică (precum este mai recent) și cu destule elemente de fel prozastic care nu-s, cu toate acestea, supărătoare din unghi pur teatral. De altfel, cele mai multe din aceste compoziții se pot povesti fără dificultăți.

Însă mai presus de acestea stă aci o tehnică izbitoare constînd în **estetica terorii.** Dacă dramaturgul a conspectat ideile aristotelice privitoare la **catharsis** e în afara îndoielii că el le-a adoptat la regimul dramaturgiei lui Jean Génet, aducînd o concentrație în direcția moralei (așa cum o înțelege această lume) prin intermediul șocului. Totuși, această violență nu e simplă pirotehnie ci o **disciplină a eliminării** ajunsă pînă la virtuozitate extravagantă. Atacul cu brice (al lui Ovidiu), aruncarea de pe balcon a îndezirabilului (făptuită de Melpomete), spargerea țestei, închiderea cadavrului într-un butoi cu vin, împușcăturile, zvîrlirea în fața trenului, accidentele cu mașina și cu motocicleta, injunghierile, spînzurările alcătuiesc o pînză turbure, care pulsează pe deasupra unor valuri de sînge. Astfel de convulsiuni, atingătoare de biologic, au însă o rațiune de natura moralei și ele nu trebuie examinate altfel decît în mediul de unde răsar. E o lume a valorilor împresurată de bezne și chiar dacă individul e, în acest teatru, **un amestec de înger și demon,** esența moralei se așează aci pe deasupra încorporării umane. Dramaturgia lui Dumitru Radu Popescu e, din acest punct de vedere, un **exercițiu de ideologie,** desfășurat în vederea biruinței faptelor pozitive pe care nimeni din lumea lui nu le ilustrează ; ceea ce nu rezolvă oameni, rezolvă, cu toate acestea, legea cosmică imanentă.

Ideea nu e aci fără întărire continuă, chiar dacă ea vine într-un chip oarecum paradoxal, așa cum e, de altfel, acest teatru baroc. Spre a exemplifica morala pozitivă, dramaturgul ar fi trebuit să înfățișeze cel puțin doi sau trei indivizi apți de verificări ale unui principiu etic. Însă el s-a ferit să dea un șir de scrieri parenetice și nu a făcut o simplă moralizare ; morala e aceea a marilor absenți. Haralamb, în „O pasăre dintr-o altă zi", Andrei, din „Balconul", Ingeborg, din „Pasărea Shakespeare", sînt aceste principii și indemnările către anchetă (spre a elucida cauzele dispariției lor) confirmă voința de a invia valorile lor pe pămînt. Ei sînt „eroii", lumea lor e **„virsta de aur",** întrevăzută dintre convulsiunile **„epocii de fier"** pe care, de la „Acești îngeri triști" și pînă la „Pasărea Shakespeare", o zugrăvește dramaturgul. Substrucția e pretutindeni mitică.

Însă acest sens al mitologiei morale, urmărind o restaurație, nu conduce la tragedie canonică, de stereotip antic, căci dramaturgul dă semne (și o declară) că tragedia e anacronică. El preferă „grotescul", înțelegînd prin aceasta un soi de senzațional violent, mergînd de la brutalitate de limbaj și pînă la fantast și iregular. Sociologia e, mai întîi de toate, eclectică și lumea lui D.R. Popescu conține cea mai curioasă colecție de raporturi tulburi din întreaga dramaturgie românească. S-a observat incertitudinea legăturilor consangvine ; însă nici acelea de asociere legală (precum căsătoria, întotdeauna convențională și întemeiată pe amoralism) nu sînt mai clare. Limpezite sînt numai determinațiile de ierarhie, unde inferiorii trebuie să fie prin definiție supuși și mediocri. Profesiunile au o diversitate extraordinară. Bărbații au indeletniciri ori incerte (precum Petru, din „Acești îngeri triști", care e fotbalist, chitarist, ca și Cezar din „Pasărea Shakespeare"), practică meserii pe care nu le iubesc, deși au titlul oficial trebuincios (doctori, precum Platon și Toderea). Cel mai adesea ei sînt niște eșuați în domeniul artistic (precum Elizeu și Sergiu) cînd nu sînt pur și simplu niște impiegați, ilustrînd „omul fără însușiri", funcționarul caragialian.

Femeile sînt fără preciziune profesională, adesea întruchipînd amoralismul stupid al casnicei. Psihologiile sînt, la D.R. Popescu, partea cea mai solidă. El a pictat o vastă populație diversă în reacții, pornind de la oligofreni (precum Melpomete) și pînă la sovăielnicii brutali (de felul lui Sergiu) ori misteriosii care fac dreptate (Liliac, Andrei, Adrian). Cei mai mulți sînt o combinație de culpabilitate și de simț al justiției, însă justiția pare a insemna, pentru aceștia, legea care să-i supună pe ceilalți, evitîndu-l pe subiect.

Acest **realism al misterului,** de formulă barocă, are un pandant în dramaturgia lui Fr. Dürrenmatt (care trebuie urmărit, prin comparație, atent) și pornește, în cuprinsul literaturii române, de la „Năpasta" lui I.L. Caragiale. Însă acești termeni nu sînt de ajuns spre a înțelege o dramaturgie aflată alături de sugestia literară ; dramaturgul, chiar dacă face caz, prin declarații, de inoriginalitate, nu este livresc, el recurge la mecanisme genetice gazetărești, de fapt cotidian. Valoarea lui este izbitoare atunci cînd înalță documentul efemer la tragedie și, mai apoi, la mit ; de altfel, dramaturgia lui dădea semne, încă din acel moment, că înaintează către mitologic. „Piticul din grădina de vară" aduce acest aer de „autos sacramentales" și de substrat arhaic, pătruns în realitatea de aparență cea mai banală. O femeie, Maria e condamnată la moarte însă execuția e aminată pînă după ce aceasta naște (căci urmează să aibă un copil) ; brutalitățile tortionarilor sînt descrise cu monotonia pe care o dă senzaționalul repetat. O pușcăriașă bătrînă, Sevastița, știutoare de descîntece și ghicitoare, un straniu nebun, Pasăre, pigmentează fabulosul. În fine, Maria e condusă în fața plutonului de execuție, care o împușcă : femeia se înalță de la pămînt. Sîntem nu într-un mister al anchetelor asupra realității ci într-un „mystère" de fel mitologic.

Acum este în afara îndoielii de unde vine biruința valorilor, care limpezește teatrul lui D.R. Popescu. Ele izvorăsc dintr-un substrat de esență străveche și dramaturgia aceasta pare a vehicula scheme de treptele greacă fiind, în fond, expresia unui trac. Echil înfățișa Atenei mituri mai vechi decît aheii și elenii știau că în criminalitatea Atrizilor era mult din vitalitatea poporațiilor barbare. Singele turbure al acestei lumi, a dramaturgiei lui D.R. Popescu, e vitalitatea unui compus uman care, știind că dreptul natural i-a fost uzurpat, se îndeamnă să pună universul în legile lui firești. E voința unei restaurații și dansul fantast care încheie o tragedie cum e „Balconul" nu doar că amintește ci este chiar „Ciuleandra".

Artur Silvestri

O teorie comparatistă

Urmare din pag. 1

turilor". Dacă primele două pot să exprime anumite precauții ale autorului în vederea unor posibilie reacții, ultima ne apare definitorie pentru statutul noii discipline. Într-adevăr, în urma a două secole de cercetări comparatiste, s-a constituit, în fine, „comunitatea literară integrală", „suma tuturor literaturilor", care devine obiect, adevăratul obiect al generalizărilor teoretice. Abia acum se poate căuta literatura în sine, structura ei universală, abstractă și stabilă. Teoriile anterioare erau „implicite", ceea ce vrea să însemne parti-pris-iste, veneau dintr-un concept limitat la o literatură regională, europocentrică sau etnocentrică. Noua teorie vrea să inverseze ecuația și să elaboreze o concepție **„explicită"** al cărei conținut să fie universal **à double titre :** 1. să aibă „ca punct de plecare și de verificare ansamblul literaturilor" ; 2. dar să tindă spre o „sinteză teoretică", aptă să pună în lumină sistemul, morfologia și fenomenologia, pe scurt, „esența" literaturii. Rezultatul ar fi un salt de la istoria literară universală la o teorie a literaturii universale (Weltliteraturwissenschaft), care ar trebui să se identifice „cu teoria literaturii pur și simplu". Tot secretul ar fi în evoluția anterioarei discipline numită „literatura comparată" cu experiența ei cu tot spre o „poetică comparată" adică spre o teorie, în care ar urma să se dizolve naturalmente. Evoluție în curs, reală, dar lentă și încă neconștientizată. Încercări timide în sprijinul acestui proces le află Adrian Marino în concepte elaborate anterior, ca „proiectul unei poetici comparate" (Etiemble), „filozofie literară" (Cl. Pichois și A-M. Rousseau) și altele aparținînd comparatiștilor anglo-saxoni, germani. În fine, se schițează tot mai mult o identitate posibilă între literatura comparată și teoria literaturii. „Conștiința universală a literaturii aspiră să devină o realitate generalizată. Ea face parte din aerul ideologic al epocii noastre, din **Zeigeist-ul** nostru". Intenție, într-adevăr, justă și nobilă, căci vizează o definiție extinsă a poeziei, care „să dea seamă totodată de „homiliile" lui Ioan Hrisostomul ca și de **Odiseea,** de speciile „tanka" sau „haiku". Sugestiile din domeniul metricii, stilisticii, îi vin în sprijin. Referințele la lingvistică și gramatică o luminează prin analogie. Amintind concepte ca **translingvistic, gramatică universală,** autorul se întreabă pe drept : „De ce n-ar exista, la limită, o gramatică (universală) a literaturii (universale) ?", care să sintetizeze toate literaturile trecute, prezente, occidentale, orientale etc. Adrian Marino întîmpină cu bune argumente replicile venite din direcția diferitelor metode : pozitivistă, istoristă, impresionistă, în raport cu ideea unei „literaturi generale". Constată în contra lor, că autorități ca Etiemble, Bataillon caută un nou termen pentru vechea literatură comparată, istorică, pozitivistă, în stadiul actual al discuțiilor nemaicorespunzătoare. Dacă istoria literaturilor naționale „constituie domeniul **Relativisticii,** literatura comparată cu veleități generalizatoare aspiră... să devină o „Absolutistică" sau o **Generalistică.** Dar termenii rămîn încă fără ecou. Totuși poeticienii francezi admit termenul de „poetică comparativă", sînt interesați de „procedeele universale" etc. Wellek suprapune conceptele de „literatură generală", „poetică", „principii de literatură".

Alte obiecții vin din partea celor care privesc opera prin prisma individualității, a originalității ei, sau din unghiul particularităților naționale. Adrian Marino răspunde că individualitatea nu suprimă sistemul așa cum **parole,** în ecuația cunoscută, nu desființează pe **langue,** sistemul general al limbii : că fiecare operă e o sinteză „infinit variabilă între elemente tradiționale și novatoare, între aspecte comparabile și incomparabile" că, în fine, teoria camparatistă se cantonează în domeniul comparabilului. Se mai spune că orice teorie este teoria **unei** literaturi pornind din experiența unei literaturi regionale, europeană, cel mai adesea. Cînd e înlocuită cu alta exclusiv sud-americană, de pildă, nu avem nici un progres în cercetarea literară. Adevărata teorie, oriunde ar fi creată, în Europa, America, Asia, „nu poate veza decît un sistem de generalizări supranaționale, supraregionale, fără ideologii partizane". O asemenea tendință exprimă, evident, democratismul unei teorii comparatiste, care privește de deasupra distincțiilor regionale, acordînd tuturor literaturilor drepturi egale în relevarea esenței literaturii.

Un fapt ne rămîne încă neclar : se invocă des noțiunile de esență, literatură în sine, general, universal, dar ne putem întreba cum se întreabă Adrian Marino însuși : „în ce sens general" și în ce sens universal sau esențial. Autorul ne spune că teoria comparatistă nu ține de tipul teoriilor ontologice, deductive deci, ar ține de tipul celor fenomenologice. Generalizarea este aici graduală, progresivă, cumulativă, înaintînd de la concret spre abstract. Altfel spus, teoria în discuție operează cu **concepte adaptabile.** Definiția poeziei eroice, calcată pe experiența occidentală, trebuie adaptată, pentru a reprezenta și poezia eroică chineză. Totuși insistența pe noțiunile de esență, gramatică universală ne duce cu gîndul la o teorie ontologică, din perspectiva unei logici clasice, (invocată dealtfel aici de Adrian Marino) care prevede o esență persistentă în dauna indivizilor perisabili. Or, nici în domeniul filozofic sau științific, nu se mai folosește azi, decît cu rezerve, logica aristotelică a esenței. Mai dificil încă ar fi de aplicat fenomenului estetic modern a cărui realitate, cea mai sigură, este opera individuală. Obiecțiile unui Witgenstein rămîn încă insuficient combătute. Există opere, literaturi, dar nu o literatură în sine. Literaturii i se aplică mai adecvat o logică nominalistă, cere afirmă că existența este numai în **singular,** esența fiind un simplu concept al gîndirii. Cum se ajunge atunci la general în literatură ? În **Metafora vie,** Paul Ricoeur sugerează un mod în care particularul se transformă în universal, și pe care îl află enunțat chiar la Aristotel, în definiția metaforei, unde sugerează că la originea ordinii logice, a limbajului comun, se află o metaforă, o „dezordine logică", devenită ulterior, prin însușire, normă generală de gîndire. Dar ideea e proprie îndeosebi gîndirii filozofice moderne și o întîlnim la H.G. Gadamer, binecunoscut de Adrian Marino. Cu atît mai mult poate fi invocată relația în planul esteticului, prin excelență metaforic. Opera originală, prin receptarea ei de mai mulți indivizi, prin imitarea ei în alte opere, devine o specie, un gen, un universal. Așa apar genurile literare, curentele, stilurile etc. O **metaforă vie** se transformă într-o schemă generală, prin care e definită literatura și prin care e percepută la un moment istoric dat. Schema, generalul, se modifică ori se nuanțează prin transgresiunea ei de către o nouă operă originală. De-aici mobilitatea specifică domeniului literar. Așadar, teoria literară poate opera cu genurile, curentele, înțelese însă în chip nou față de vechiul comparatism, ca generalizări ale unor structuri estetice individuale. La rîndul lor aceste scheme universale se pot concretiza în noi opere originale ca niște esențe aristotelice în alți indivizi. Comedia e creată de Aristofan, e renovată de Menandru, perfecționată de Terențiu, Plaut, formă în care renaște în epoca modernă, este imitată de italieni, reconcretizată în opera unui Lope de Vega, Shakespeare și mai ales Molière. Este chiar raportul langue-parole, dar inversat : mișcarea începe de la particular spre universal, și din nou spre particular, un raport mai dialectic, mai elocvent și mai mobil. De-aici aspectul **fuyante,** cum spune Adrian Marino, al fenomenului estetic. Universalul literaturii, al artei, nu este niciodată, privind istoric, un universal absolut, el se creează pe anumite zone etnice, geografice, spirituale, politice,.... Deși moștenesc aceeași tradiție, antică, literatura occidentală diferă de cea bizantină, pînă în epoca modernă, cînd schimbul de valori conduce la o anume generalizare. Universalizarea se produce la nivelul curentelor, genurilor, printr-o largă imitație, sau sincronizare ; pe de altă parte, cum s-a spus, genurile, curentele, devenite **comune,** un fel de universale, se reflectă din nou în opere individuale, uneori de mare originalitate estetică. Să reluăm exemplul comediei, care pătrunde și în estul european, ca o schemă, un **abstract** literar, dar reînvie esteticește în opera unor autori ca Gogol, Nușici, Caragiale.

Istoria literaturilor ne arată că o teorie comparatistă nu poate lucra pe materialul trecutului, decît cu generaluri limitate la regiuni mai mult sau mai puțin restrînse ; dar ele sînt universaluri posibile în condițiile unei mai ample circulații a valorilor între diversele literaturi ; ceea ce se realizează azi, prin mijloacele perfecționate de difuziune. Deci, în viitor, e posibil ca o valoare individuală să devină generală nu doar pe anumite zone, ci pe tot mapamondul literar. Deja marile valori europene au fost răspîndite în zonele asiatice, africane, americane ; azi constatăm reacția inversă, migrația valorilor extraeuropene spre spațiul european, unde sînt asimilate, încorporate, asumate la nivelul general al culturii, dar și la nivel strict artistic. Noi genuri se pot ivi din aceastâ întrepătrundere a literaturilor, ca o sinteză a lor, și care ar avea șansa să se impună ca niște structuri absolute, într-adevăr universale. Poate că ideea unei teorii comparatiste, dealtfel nobilă, am spus-o, nu e decît reflexul în conștiința unui european al acestui proces de cunoaștere reciprocă și de interpenetrație între valorile literare de pretutindeni. În drumul ei spre un sistem complet, maleabil și cuprinzător ni se pare însă necesar să treacă printr-o, sau să-și aleze, o teorie a receptării.

Dreapta așezare

Urmare din pag. 1

rezolva multiplele probleme — mereu altele — ce au caracterizat și caracterizează o țară în plin avînt economic, a fost și va dăinui drept pecetea inconfundabilă a timpului nostru, a unei epoci de adînci transformări, firesc supranumită de aur.

Idealul formării unui om nou, cu o conștiință înaintată, revoluționară este deziderатul ferm al epocii noastre. Este, totodată, un suport dar și un rezultat al mutațiilor conștiinței colective. Odată cu Congresul al IX-lea al partidului s-a legiferat o mai dreaptă cinstire a trecutului istoric al patriei. A fost cîștigat dreptul de a sărbători — cu fast și prinos de cinstire — pe marii înaintași ai istoriei naționale, precum și acele epoci de profundă emancipare socială și națională. Bărbații istoriei, civilizației și culturii, al căror nume formează panteonul ființei noastre naționale, și-au găsit în anii noștri o reală și exemplară recunoaștere. Anul în curs, pentru a cita numai atît, este dominat de sărbătorirea domnitorului Mircea cel Mare. Dar asemenea sărbătoriri reprezintă, în același timp, un demers cognitiv de o importanță educativ-patriotică deosebită, deoarece ele se constituie într-un mod de a înțelege istoria așa cum a fost, în deplinătatea adevărurilor ei caracteristice. La fel cum formarea omului nou este un proces ce însumează o firească și lucidă înțelegere și interpretare a prezentului și viitorului țării în context european și mondial. Dovezi grăitoare, în acest sens, constituie elaborarea și realizarea planurilor economice, cincinale, dar și de perspectivă ; cum dovezi de necontestat sînt și numeroasele apeluri și luări de poziție în favoarea decolonizării, dezarmării, noii ordini economice mondiale și a păcii. Așadar, în acești ani, România — prin glasul Președintelui său — a ieșit în lume, s-a afirmat ca o prezență ce promovează cele mai înalte idealuri, o filosofie trasă din vechea înțelepciune a celor care visează, muncesc și iubesc pe pămînturile străjuite de Carpați, Dunăre și Marea Neagră.

Adeziunea la marile înfăptuiri ale epocii noastre nu e dată de înfăptuiri automate, ci reprezintă o cuprindere a gîndului și sufletului. Obiectivele planuite și realizate în acești 21 de ani (Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, metroul, hidro și termocentrale, combinate chimice și metalurgice, construcții edilitare de prestigiu, noi școli și universități, numeroase realizări, multe de rangul performanțelor, în domeniul științei, culturii, artelor și sportului) n-ar fi fost posibile fără un mod nou, profund revoluționar, de a privi viața socială, prezentul și viitorul țării. Și nu e vorba, într-asta, de o angajare în abstractul — fie și laconic, indicativ — al lozincilor, dar și o înțelegere cîștigată zi de zi, ceas de ceas, în aspra confruntare cu greutățile, cu izbînzile și eșecurile ; și fiindcă amintesc de greutăți, inevitabile în mersul înainte, în clădirea unei noi societăți, se cuvine să remarc sprijinul deosebit, decisiv chiar, pe care făuritorul de bunuri materiale și spirituale din România de azi l-a avut și îl are în doctrina comunistă a aprecierii lucide, optimiste (și optimizante, așadar) a realităților social-istorice. Or, e de la sine înțeles, o asemenea doctrină emană din aplicarea creatoare a materialismului dialectic și istoric la condițiile patriei noastre. De asemenea, o atare doctrină se identifică permanent cu năzuințele curente, mobilizatoare nu doar ale partidului ci, cum este firesc, ale întregului popor, fapt ce îndrituiește angajarea tuturor în înfăptuirea idealului comun al socialismului și comunismului prin forțele proprii, conform pregătirii și capacităților proprii.

Înțelegerea și asumarea dialecticii vieții social-istorice, iată poziția adecvat revoluționară, realistă, care face din fiecare om al muncii, indiferent de domeniul strict al profesiei sale, un luptător permanent pentru bunăstare, pentru prosperitatea națiunii, a marii colectivități căreia el îi aparține prin gînd și faptă. Nu fanatism ditirambic — ci clarviziune, luciditate, simț al proporțiilor, demnitate, spirit critic și autocritic, cărora li se adaugă cutezanța întru introducerea și promovarea noului, acestea toate alcătuiesc o platformă trainică ce mobilizează consecvent și benefic conștiințele, mentalitatea ; acestea toate formează, totodată, notele caracteristice ale conceptului de om nou, reprezentînd o dreaptă așezare a gîndului și făptuirii.

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

TIMPUL ȘI AMINTIREA

Un prozator interesant, cu profunzime, talent și idei se relevă Cornel Nistea într-un prim volum*), care-și trădează condiția de debut tîrziu selectînd „schițe și povestiri" dintr-un interval larg de timp, piese eterogene și inegale prin apartenența lor la etape diferite ale scrisului și vîrstei autorului, de la naivitate romantios-melodramatică la scepticism satirico-ironic și de la insolența simpatică a tinereții pînă la gravitatea melancolică a maturității. Volumul este compendiul multor ani de căutări și de încercări ale unui autor inhibat de o înaltă accepție a scrisului, spre a-și găsi calea autentică de a rosti adevărul unei problematici ce-l frămîntă intens, spre a deveni, cu alte cuvinte, scriitor.

Orice carte de debut este comparabilă cu „radiografia" lansării unei nave spațiale : pe ecranul ei e sesizabil fie momentul aprinderii, fie cel al desprinderii ori al inscrierii pe traiectorie ; dacă ea nu eșuează din pornire sau pe parcurs, atunci se poate întrevedea evoluția pe orbită, uneori numai a navei, alteori ființd vizibile și treptele arse ale rachetei, ca niște jaloane ce marchează drumul posibilului scriitor. O astfel de carte este și **Focuri în septembrie,** în care reușita „lansării" și certa găsire a unei „traiectorii" proprii lasă la vedere „treptele" intermediare. O primă etapă ar cuprinde, după opinia noastră, **Jocul de-a eretele, Minzul roșu** și **Jderul de scorbură,** piese cu atît mai puțin originale, pe cît e mai mare efortul autorului de a fi personal. Acesta se apropie de el însuși într-o a doua etapă, unde află cîteva din motivele din care-și va compune o lume proprie — **Pentru puțină liniște, Pendula** — ca și un mod de a le privi : **Diavolul roșu, Eu, Mitică și unchiul meu deputatul.** Se întîlnesc aici un personaj central — tînărul egoist, refuzat și reacceptat de o lume pe care o și disprețuiește, o și dorește, în care se reintegrează rămînind însă mereu un solitar — și o evoluție a felului de a vedea cursul lucrurilor de către diverșii povestitori, alter-ego-uri ale scriitorului : impertinent, ironic, duios, elegiac, moralist, fără a fi moralizator. Acum se creionează o atmosferă esențială pentru proza lui Cornel Nistea, cea a singurătății umane în vecinătatea bătrîneții și a morții, pe care o va dezvolta remarcabil în cele mai personale piese ale sale : **Ultima relicvă, Papagalii mei adorați, Focuri în septembrie,** proze ce dau adevărata măsură a volumului. Există aici teme fundamentale — timpul, solitudinea, amintirea și uitarea, realul și închipuirea, viața și moartea, amărăciunea condiției umane — tratate cu mijloacele simple și eficace ale prozei scurte obținută prin complicate reducții de linii și planuri în favoarea sugestiei directe, a cursului concentrat al narațiunii. Inițial ironic, Cornel Nistea dovedește ulterior vocație de moralist în gustul scepticismului fatalist, satira din cîteva piese, împinsă ușor spre absurd prin aparenta aprobare din partea autorului a firescului „lumii pe dos", vizează inteligent relațiile interumane din planul social generatoare de egoism și însingurare. Treptat în spatele acestor rînduri se insinuează o conștiință gravă care dă sentimentul participării la suferința omenească și cel de compasiune pentru ea, prozele fiind invadate de o secretă și profundă tristețe. Procese dilematice de conștiință dezbat vina nestiută a solitudinii eroilor care caută în trecut mai mult decît tîlcul intîmplărilor trăite ori închipuite, ci însești certitudinile existenței lor. Cele mai complexe personaje stau în aceste proze sub semnul adagiului stănescian „Suntem ceea ce ne aducem aminte". Un loc aparte îl ocupă în volum **Lumină și aer pentru cactuși** și **Pepeni galbeni din Norvegia,** piese scrise într-un registru vag absurd, prima „existențial", a doua „urmuzian", interesante ca idee, dar nu suficient de realizate. Dacă **Să nu culegi inainte de vreme** nu depășește nivelul obișnuit al prozei psihologice de mediu rural, în schimb **Bucuria secretă** — o proză de sugestie infinitezimală a stărilor unui bărbat îndrăgostit aflat în casa ocrotitoare a iubitei, unde descrierea reliefează o atmosferă insolită a luminii spiritualizînd lucrurile ca într-un interior de Vermeer — poate figura, alături de **Ultima relicvă,** în orice antologie a debuturilor ultimilor ani, ea anunțînd un romancier. **Focuri în septembrie** este un debut care obligă.

Alexandru Condeescu

*) **Cornel Nistea : „Focuri în septembrie", Editura „Cartea românească", 1985.**

PROZA

CONSTRUCȚIE VIE

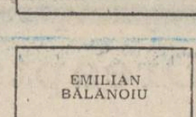

Prozator stăpînind un limbaj variat și o expresie fluentă, Emilian Bălănoiu revine, după un șir de patru romane, la genul de scurt *).

Volumul de povestiri **Analiză pentru șansele Iuliei** reprezintă, ca factură scriitoricească, o continuare a liniei de stil prin care autorul s-a făcut cunoscut, adăugată fiind, de această dată, o mai pronunțată atracție către situația inefabilă. Abordarea psihologică și tehnică narativă realizate, una ca o consecință a celeilalte, în manieră modernă, dau prozei greutate și substanțialitate artistică fără a se putea eschiva, totuși, de la tenta experimentală.

Firul epic și, în general, „acțiunea" prezintă un interes mai diminuat pentru Emilian Bălănoiu. El dorește să aducă în prim plan, sub forma unui „complot" (organizat împreună cu personajele cărții), o întreagă rețea de procedee capabile să ne deturneze interesul de la ceea ce se petrece ca finalitate. Gîndurile eroilor, însoțite permanent de eul vigilent al autorului, se deschid în largi volute sau alunecă în paranteze și divagații, gesturile, imaginile sînt amplu comentate, fasciculul proiecției fiind îndreptat spre luminarea mecanismelor interioare și semnificațiilor acestora. Personaleje devin astfel accesibile pe suprafețele lor nevăzute și se exprimă prin ceea ce au ele paradoxal.

În povestirea **Un om aproape cinstit,** un mărunt funcționar refuză mita pentru a trăi starea lăuntrică și bucuriile ei inefabile produse prin rugămințile de a primi suma de bani.

„Bastionul" cinstei rezistă la toate atacurile, întețite prin crearea, în mintea femeii, a obsesiei că Ghega trebuie mituit. În schimb, acesta, descoperind că logodnica îl înșeală, își recuperează suma din poșeta ei. Reacții absurde, impinse în caricat, gogolian.

O altă nuvelă, **Colegi de odinioară,** ni-i prezintă, față în față, pe Al Fumu și Titi Ciornei studenți, odinioară, la aceeași facultate. Ei îl evocă pe un al treilea, Vișan, mort de curînd, care a distrus cariera lui Al Fumu, provocînd cu intenție clară exmatricularea acestuia. Paradoxal, (și greu de justificat), victima îi poartă o adîncă recunoștință celui dispărut și ar dori, printr-un gest cît de mic, să vină în ajutorul familiei defunctului. Vizita făcută soției lui Vișan adîncește situația paradoxală. Fumu comportîndu-se ca un Don Quijote, iar Ciornei ca un Don Juan.

Povestirile din volum (cu excepția celor intitulate **Plecat de la zero** și **Toată viața ai de învățat)** se desfășoară, ca manieră, mult asemănător. Proza lui Emilian Bălănoiu devine un circuit cu numeroase sinuozități prin modul de gîndire al personajelor, care pe măsură ce este adîncit falsifică modul de existență, ele suferind de codificare. O anume somnolență a narațiunii, provenită din suprasaturarea cu impresii cerebrale și senzoriale, depărtează, pe nesimțite, acțiunea de la nervul ei și ar fi chiar supărătoare dacă Emilian Bălănoiu n-ar avea controlul răsturnărilor neașteptate ce se desprind din latența raporturilor dintre eroi. Aceștia ajung de fiecare dată în ipostaze insolite, iar lucrurile se petrec surprinzător, ca pe o tablă de șah, unde rostul unei mutări se întrevede după alte cîteva. Cea mai edificatoare în acest sens, demonstrînd în cea mai mare măsură pasiunea autorului pentru introspecție este **Analiză pentru șansele Iuliei,** povestire în care „oamenii se folosesc de ochi pentru a nu vedea, iar de cuvînt pentru a crea o închipuire".

Lucian Chișu

*) **Emilian Bălănoiu : „Analiză pentru șansele Iuliei", Editura „Cartea românească", 1985.**

ANTOLOGII

ANTOLOGIE DE EPOCĂ LITERARĂ

Realizată cu o naturală distincție și un remarcabil realism implicat, de esență relațională, antologia „Din presa literară românească (1918—1944)" reapare la Editura „Albatros" (în colecția „Sinteze Lyceum", într-o formă revăzută și adăugită, volumul de față*) constituindu-se într-o excelentă cercetare — expozeu asupra presei literare românești interbelice, o sinteză exemplară în care claritatea și larga deschidere au aici un rol esențial.

Argumentată și fără sofisme inutile, prezentarea sintetică a lui Eugen Mariniescu este binevenită nu numai, așa cum cu modestie mărturisește autorul, pentru uz didactic ci și pentru toți cei care, fie ei specialiști ori nespecialiști, doresc să întreprindă o evaluare clară a unei perioade de mare personalitate în care se întretăiau, uneori agresiv ori cu o tăioasă tentă acut polemică, un impresionant număr de direcții și linii directoare, dintre cele mai diverse și nu întotdeauna dictate de rațiuni de ordin estetic. Să nu uităm că ființau, trecînd prin ceea ce s-a numit atunci tradiționalism și ajungînd la conceptul de modernism al vremii, curente literare ce mergeau, stingherindu-se sau completîndu-se mai mult sau mai puțin unul pe celălalt, de la psihomelodrama creștinească, existențialismul sumbru, falsul modernism ori constructivismul exagerat la remarcabile realizări simboliste, realiste (ori neorealiste), expresioniste sau chiar de o înnoită tendință romantică.

Antologia cuprinde 72 de texte selectate dintr-un număr de 35 de reviste literare între care, în contextul vremii dar mai ales al numelui colaboratorilor și al valorii de document artistic al materialelor publicate, revistele „Sburătorul", „Viața românească", „Adevărul literar și artistic", „Viața literară", „Vremea" ori „Revista Fundațiilor" par a fi printre cele mai vii și mai importante tribune ale poeților, prozatorilor ori criticilor perioadei și nu în ultimul rînd ale concepțelor reale, adevărate, viabile într-o artă. Autorul antologiei nu reține, spre (re)publicare, creația literară propriu-zisă ci analiza critică a acesteia, articole-program ale unor reviste, cîteva ferme „atitudini de scriitor" ori remarcabile sinteze ale creației totale" a unui autor. Desăvîrșite sînt în acest sens studiile „Sub zodia unei alte poezii (Ion Barbu)" de G. Călinescu (publicat în „Vremea"), „Tudor Arghezi" de Mihail Ralea (în „Viața românească"), „În marginea operei lui Liviu Rebreanu" de Șerban Cioculescu(în „Revista Fundațiilor"), „Patru decenii de la publicarea primei opere a d-lui Mihail Sadoveanu" de Tudor Vianu (în „Revista Fundațiilor"), „Alexandru Macedonski" de același Tudor Vianu (în „Sburătorul"). Cîteva foarte consistente și aplicate analize ale unor curente literare fac Liviu Rebreanu („Modernismul", apărut în „Mișcarea literară"), Lucian Blaga („Filozofia stilului. Expresionismul" tot în „Mișcarea literară" și „Existențialism sau neputință de a crea" în „Saeculum"), Ilarie Voronca („Suprarealism și integralism" în „Integral"), Ion Pillat („Simbolismul ca afirmare a spiritului european" în „Revista Fundațiilor"), unul dintre cele mai frumoase studii ale antologiei, comparabil ca valoare și cantitate de informație cu acela al lui Edmund Wilson, din volumul „Castelul lui Axel".

Fără a mai aminti aici însemnătatea indiscutabilă a acestei antologii ce deslușește elementele principale, starea de existență, formele cele mai vizibile ale reliefului spiritual al unei epoci, trebuie să spunem că volumul de față are pe lîngă calități deopotrivă exploratoare și sintetice absolut necesare în felul acesta de întreprinderi, și o cadență foarte semnificativă din punct de vedere al unității, al coeziunii amănuntelor ce compun întregul.

Adrian Dafir

*) **„Din presa literară românească (1918—1941)", Editura „Albatros", 1986.**

Generația luptei cu inerția

Ceea ce se denumește în mod curent generația Labiș sau „generația luptei cu inerția" este un fapt de creație, configurat în jurul lui 1960 și care ilustrează lucrarea unui grup de scriitori, apărut într-un mod compact și a căror activitate se desfășoară pînă acum. În ciuda diferențierilor, inerente în condițiile unui proces creator în mișcare, mai cu precădere trebuie văzute în cuprinsul generației Labiș, elementele care îi dau acesteia unitatea. Ele privesc, mai întîi de toate, un soi de euforie a reîntemeierii, o sforțare de a relua totul de la capăt și de a continua seriile literaturii române în ceea ce are aceasta fundamental și nu incidental. Înclinația către un tradiționalism înțeles pe latura constructivă aceasta este, și cînd studiem literatura generației Labiș este nevoie să o raportăm la context : cînd apăruse, ea avea drept soluție, spre a respinge literatura de dinaintea ei, nimic altceva decît apelul la tradiție. Însă numai prin aceasta literatura generației Labiș nu ar fi cîștigat, în istoria literaturii române, o poziție care să o diferențieze ; tradiția e activă și în alte momente și, spre a da o judecată generală, în absența ei o cultură națională nu poate să înainteze. Alături de cultul tradiției literare majore și pornind de la el, literatura acestei generații dezvoltă un simț al monumentalului mai puțin obișnuit, nu atît la scriitorul român (ale cărui inclinații merg nu rareori către edificiile vaste) cît la un grup compact și contemporan, istoricește, prin creație. Poeți și prozatori, dramaturgi, critici, ei au un sentiment al majorului, al sublimului. O întreagă geografie de altitudini aproape carpatice crește, odată cu acești autori, în paralel cu geografia adevărată și continuind-o pe aceasta. Există în aceste îndemnări și o lecție de creație, care este proprie și momentului exemplificat de ele : este creația întemeiată pe specificitatea națională (înțelegînd prin aceasta totul, de la geografic și pînă la etnologic). Să adăugăm că pornind de la tradiție și înaintînd prin monumentalitate generația Labiș a redescoperit (într-un chip care este nu mimetic ci creator, fiind profund modern) continentul folclorului românesc. Această resurecție a folclorului se produce acum la dimensiuni instinctive și prin aceasta trebuie să înțelegem că perspectiva comună este radicală, adică pornește de la rădăcini. În sfîrșit, aceste accente nu pornesc de la autori cu o formație culturală întîmplătoare, deși nu pe canal instituțional și-a configurat această generație literară cultura ; tipologia ei culturală trebuie legată de acel fenomen pe care Edgar Papu îl denumea „supracompensație" și care înseamnă a face multe în scurtă vreme, a recupera ceea ce o vreme împiedicase să se desfășoare organizat ori să se consume pînă la ultimele consecințe, adică pînă la capodoperă. Cine studiază doctrina literară exprimată de acești autori ori închisă în materia creației nu poate să nu observe că aceasta este direcția cea mai fertilă a literaturii române și, prin ea, organismul în întregimea lui capătă un spirit de continuitate. De altfel, acest complex de caracteristici, vizibil mai ales în cuprinsul generației Labiș, este un factor de control și pentru promoțiile care o urmează. O recapitulare asupra nu doar a tabloului de valori care cuprinde această generație ci și a universului spiritual care o caracterizează este recomandabilă și poate începe de la trăsăturile pe care intervențiile de mai jos le discută.

Moștenirea tradiției culturale

La toate valurile regeneratoare din cultura noastră, generația Labiș a crescut din forțele vii ale poporului, fiind expresia unei constante etnice, o resurecție a românescului de sub stratul dogmatic ce tindea să înghețe energiile naționale. Prin extensiune (în spațiu dar și în mediile sociale) ea ascultă, parcă, de imperativul Poporanismului (despărțindu-se, însă, de acesta prin promovarea valorilor estetice) ; prin încredere și viziune profetică în viitor, se aliniază generației pașoptiste. Și tot de pașoptism trebuie s-o apropiem dacă ne gîndim la condiția intelectuală a momentului. Într-un fel, totul trebuia făcut sau refăcut de la început : te trezești dintr-un somn greu, vezi libertatea ținînd demn cerul curat — și-ți simți aripile datoriei înmugurind sub coaste, cum ar zice Nichita Stănescu. Pașoptiștii stau între două forțe : o atracție către trecutul pre-fanatiot și cealaltă atracție, către prezentul european. Sincronism și protocronism ; erau cele două imperative ale României de la jumătatea secolului al XIX-lea : regăsirea de sine (Unirea, Independența — apoi, Unirea cea mare) — și reafirmarea în concert european. Primul imperativ s-a realizat prin adînc sentiment patriotic, prin continuarea liniei istorice de creștere ; cel de-al doilea, prin recurs la forme instituționale noi. Primul ne pare atît de firesc, de parcă așa trebuia de cînd lumea să se întîmple — cel de-al doilea, implicînd un lung și dificil proces de adaptare, amenințînd reguli și datini străvechi, a însemnat o „înstrăinare" (românul aproape nu se mai simțea ca la el acasă, cum ne spune Eminescu) — dar și o revoltă a fondului autohton tinzînd către echilibrul formei cu spiritul. În închegarea structurilor socio-politice și chiar culturale a învins apusul, forța de sincronizare istorică. Miezul lucrurilor s-a lăsat, însă, greu antrenat în această arhitectură a formelor : cultural și spiritual, de pildă, Eminescu (și, cu el, generațiile de la sfîrșitul secolului trecut), ca moștenitor al pașoptismului, nu trăiește în formele fără miez ale timpului său și leagă peste secolul al XVIII-lea fanariot cultura românească dîndu-i impulsul creșterii naturale, organice, dinspre rădăcini. Podul său peste timp îi are ca piloni pe Al. I. Cuza, Tudor Vladiminescu, Grigore Chica, Matei Basarab ; spiritul său critic nu este de esență pașoptistă, ci are radicalismul secolelor de dinaintea fanarioților.

Anii de care se rupe generația Labiș sînt mult mai puțini la număr, dar greutatea lor se judecă altfel. Se vorbește în general, despre acești oameni minunați ce s-au constituit în prima generație amplă postbelică la noi ca despre niște talente native ce au redescoperit, oarecum din sinea lor, filonul limbii și simțirii românești. Este o imagine blînd-idilică despre acești tineri, ce se mai perpetuează, încă, din inerție. Nu talentul este dominanta generației Labiș — deși despre talent se poate vorbi în cel mai înalt grad — ci curajul, ținuta etică a ei. Este drept că lor nu li se preda Eminescu în întregime la școală — dar îl citeau „pe ascuns", cum se zice (mai degrabă, în timpul lor creator intim) în întregime. Arghezi vindea cireșe la Mărțișor, în cornete făcute din filele revistelor lui — dar era știut și stimat de toți, iar celor interesați (cine nu era ?) le vindea și reviste. G. Călinescu ținea cursul său de la Universitate, apoi își întemeiase institutul ; T. Vianu oficia demn la aceeași Universitate bucureșteană și diriguia treburile Bibliotecii Academiei Române, unde Perpessicius ședea nemișcat, în cabinetul de manuscrise, la locul lui de lîngă geam, mîngîind caietele eminesciene din care scotea postumele și literatura populară a poetului — iar apoi, spre anii '70, teatrul. Tinerii studioși (căci dintre aceștia se recrutează elementele generației Labiș) mai știau că L. Blaga stă bibliotecar la Cluj, într-un birou numai al lui, pe lîngă care erau rugați, cînd vizitau venerabila instituție, să treacă în virful picioarelor. Oricine face o analiză a generației intrate

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

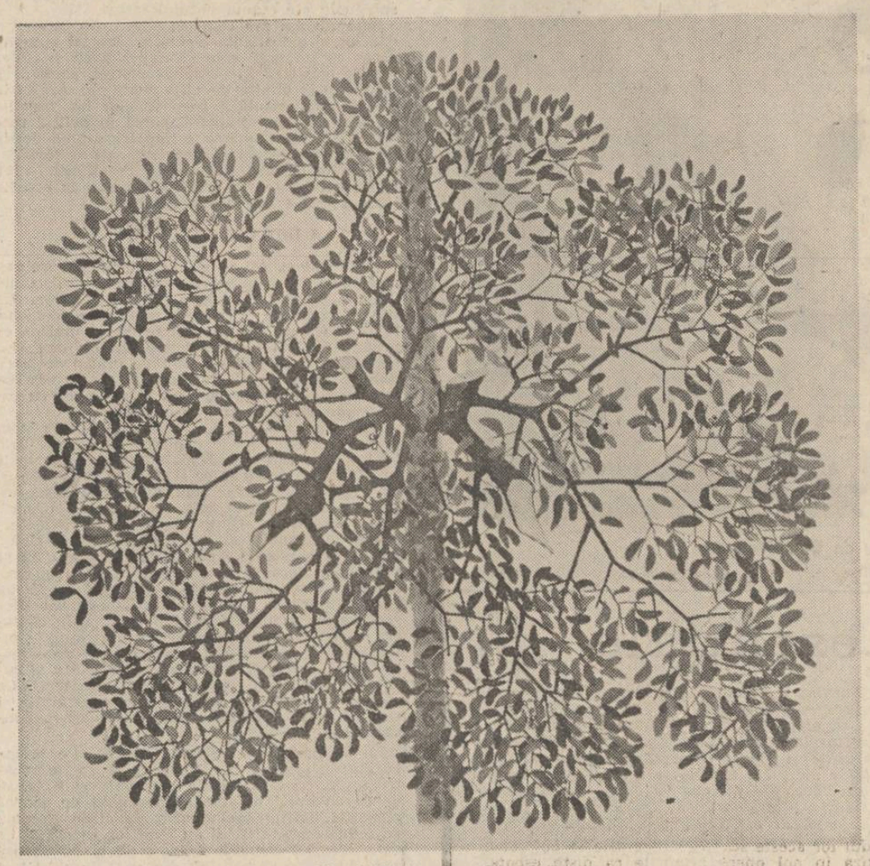

Viorel Mărginean : „Omagiu"

Configurația culturală

Termenul de „generație" are semnificație precisă doar în dicționare. În rest, suferă de imprecizie, fiind predispus la un soi de obezitate semantică, în măsura în care poate să indice orice mică tentativă creatoare animată de solidaritate grupală. De vină este doar excesul bunăvoinței critice. **Situația de fapt** ne obligă, deci, să privim înțelesurile generației ca aparținînd sferei convențiilor culturale curente. Însă pentru ca, totuși, să aibă putere explicativă, e nevoie de judecarea contextuală a încărcăturii semantice a termenului. Căci, de pildă, denotația și dimensiunea referențială pe care i le atribuie sistematizarea critic-retrospectivă se întretaie cu aria dominantelor conotative — legitime, desigur — ale generației concepute de creatorii înșiși — mai ales în faza de gestație și început de propulsie pe o anume traiectorie estetico-stilistică, intuită sub forma unui program latent de inovație culturală —, însă, deschiderile semnificative nu se suprapun. Un motiv care nu poate fi nici ocolit, nici ignorat este acela că actul critic intervine cu o optică valorică și valorizatoare, orientată spre ierarhizare ; distanțarea apreciativă și perspectiva istorică — adică luarea în considerare a posibilei eroziuni temporale — scot în prim plan individualitățile care sparg tiparul generației, împlinindu-l prin chiar acest gest. De altfel, împlinirea și maturizarea unei generații se identifică cu disoluția sa internă. Menirea unei generații este să se autodizolve prin performanțele creatorilor care sînt în căutarea timbrului unic. De aceea, labilitatea semantică a termenului **generație** este redusă și parțial stăpînită doar de către actul critic ; dar tocmai acesta e cel care îi și scoate în relief cel mai bine calitatea de convenție culturală căreia îi trebuie asigurată acoperirea, adică motivația. Generația se profilează, în interpretarea critică retrospectivă, prin notele diferențiatoare ale tipului de angajare intelectuală. Ea are un cîmp de dispersie și puncte de precipitare a gesturilor creatoare ce se pretează la o localizare relativ precisă, dar limitele exterioare sînt dificil de trasat. E de ajuns, de pildă, să ne punem întrebarea : „Cine intră și cine nu în generația Labiș ?" Chiar atunci cînd există pretenția de a lucra cu accepțiunea strict estetică a generației, se vor căuta trăsături comune, mari cadre stilistice acolo unde nu există, din punct de vedere estetic, decît opere unice și structuri creative individualizate, predispuse la închidere și autogenerarea tonalităților afective ce le delimitează de context. De aceea, actul critic însuși, atunci cînd vorbește de „generație", transcende judecarea și judecata de tip estetic, apelînd la încadrări de ordin cultural-istoric, psiho-sociologic ș.a.m.d. Ceea ce se urmărește este detectarea modelului de inițiativă culturală, adică a acelui context care dă relevanță criteriului estetic însuși. A reduce generația la acel fundal care face mai semnificativă individualitatea artistică și opera sa nu echivalează, în nici un caz, cu anularea valențelor sale explicative, ci arată doar o stare de fapt care cu greu poate fi ocolită : generația ține de clasificarea și calificarea unei tipologii — importante sub aspect istorico-evolutiv — de asumare a culturii, indicînd registre stilistice și atitudinale menite a fi cutia de rezonanță a produselor estetic-izbutite.

În prelungirea acestor idei sumare, generația Labiș poate fi abordată ca practică a unei anumite tipologii culturale. Această practică culturală în sensul **producerii** de cultură — s-a cristalizat în opere literare, însă efectele sînt mult mai largi, întrucît e vorba de crearea și menținerea unui anumit climat cultural. Ea a reelaborat mijloacele valorice de adaptare la mediul socio-cultural. Reprezentanților generației Labiș le aparțin ieșirea din scheme și clisee literare, precum și începuturile unei construcții fundate estetic a literaturii înăuntrul noii paradigme culturale. Mai mult : literatura și-a reînsușit funcția critică, spulberînd iluziile nucleelor de rezistență dogmatică, prezente încă în virtutea unei inerții psihologice, chiar dacă în forme deghizate.

Referindu-se la creatorii acestei generații, Edgar Papu menționează : „Șansa lor, în afara talentelor indiscutabile, a stat într-un fenomen de supracompensație, cum îi spune Adler. Adică ei n-au avut maeștri, n-au avut cărți și, pur și simplu, au izbucnit". Într-un anume sens, lucrurile stau astfel. Presiunile extraliterare care mențineau creația la stacheta minoratului estetic și cultural au declanșat reacții ferme de delimitare și inițiativă care s-au cristalizat în opere consistente estetic ; deci, perioada dogmatică a generat, sub raport psihosociologic, nu numai alergia la cultura de calitate, ci și voința de cultură autentică, pregătirea pentru saltul care prin generația Labiș s-a și impus în sfera literaturii. Sînt aici reacții mai vehemente și mult mai clare decît în situația în care cultura ar fi fost asimilată treptat și normal. După consumarea dogmatismului, cel puțin în ipostaza lui instituționalizată, are loc o descătușare de forțe și pasiuni care, pe lîngă filoanele lor compensatorii, sînt tensionate de dorința și putința de creație culturală valoroasă. Aceste elemente erau deja cultivate ; e de ajuns să ne gîndim că „interziși" Blaga și Arghezi fertilizau conștiințele. Hiatusul valoric în literatura dogmatică nu a însemnat, deci, și un gol de conștiință artistică și culturală națională. Așa se explică, probabil, faptul că generația Labiș a reușit în scurt timp recuperarea unui handicap istoric, înscriindu-se pe o traiectorie aflată în joncțiune cu tradiția noastră interbelică. Ea relansează conștiința de sine a literaturii noastre, îmbinînd fericit filoanele de tradiție activă cu gustul pentru experimentare și inovație. În același timp, datorită mediului de formație amintit, implicările sînt pe cont propriu, rezultînd un pluralism stilistic, tematic, precum și o diversitate a manierelor de fundare a competenței culturale. Individualitățile se mobilizează dincolo de corsetul convențional al generației, dominantă fiind aspirația spre erudiția liberă, scoasă din canoane, orientată de preferințe și recuperarea unui „timp al lecturii".

Vasile Macoviciuc

Vitalitatea discursului poetic

Generația Labiș a pătruns în literatură cu elanul marilor energii lirice, preluînd de la autorul „Luptei cu inerția" entuziasmul vizionar și sentimentul inaugurării unei noi vîrste poetice. Tinerii creatori apăruți la începutul anilor '60 declanșează o „revoluție estetică" dar totodată și una spirituală în cîmpul poetic reabilitînd *dimensiunea ontologică* a liricii românești pe linia valoroasei tradiții interbelice. Congenerii lui Labiș scriu, în această perioadă, o poezie animată de patos romantic, în care elanul existențial colaborează cu aspirația filozofică în viziuni lirice de o remarcabilă forță expresivă. E o redescoperire a *sentimentului cosmic*, după excesul sociologizant al anilor '50, fenomen care a generat o vitalitate euforică la mai toți poeții acestei perioade. Creația de început a lui Nichita Stănescu stă astfel sub semnul jubilației existențiale, poezia lui e străbătută de un sentiment al sărbătoresculuI („Soarele saltă în lucruri strigînd / clatină muchiile surde și grave. / Sufletul meu îl întîmpină, ave !"). Impresionează la Nichita Stănescu forța genuină a imaginației care structurează liric o fenomenologie a consonanței universale. Chiar și vizionarismul abstract de mai tîrziu al poetului păstrează elanul ființialist, dialectica ideilor colaborînd cu o fervoare sentimentală de rezonanță cosmică. Elegia a unsprezecea de exemplu glorifică integrarea omenescului în ritmurile universale („Dar mai înainte de toate, / noi sîntem semințele și ne pregătim / din noi înșine să ne azvîrlim în altceva / cu mult mai înalt, în altceva / care poartă numele primăverii"). Aceeași vitalitate debordantă o întîlnim și în primele volume ale lui Ioan Alexandru. La el expresivitatea țărănească emană o frenezie a simțurilor, poetul e dominat de emoții elementare, universul liric transmite plenitudinea afectivă a unui adolescent îmbătat de „sărbătoarea ființei". („De ce mă simt eu, oare, în fiecare zi / învins de-o bucurie aproape ne-înțeleasă ? / Că-n fiecare tînăr eu însumi par a fi / Și fiecare fată mi-o socotesc mireasă."). Poetul descoperă înfiorat hieroglifele naturii, e străbătut de bucurii paroxistice și uimiri în fața unei realități copleșitoare („Prea e frumos și mult — cum să vă spun — / De parcă-n elemente din nou mă descompun"). Vitalitatea explozivă din primele volume s-a convertit cu timpul, la Ioan Alexandru, într-o energie a profunzimilor spirituale, accentul poetic deplasîndu-se spre „noumenal" cu aceeași ardoare morală a rostirii. Una din caracteristicile reprezentanților generației Labiș este faptul că ei nu fac o lirică a reminiscențelor livrești ci una *intemeietoare*, de aici și tensiunea marilor simboluri genezice. În cazul lui Ion Gheorghe propensiunea spre ontologic s-a realizat printr-o gramatică personală de o mare forță expresivă în plan simbolic. Lirica autorului, de un dramatism intens, proiectează o mitologie a formelor elementare, substanța poetică intersectează imagini folclorice străvechi și invenții de limbaj în construcții alegorice expresioniste. Poezia lui Ion Gheorghe pare o metaforă colosală a fertilității („Pămîntul de sub unghia gigantului, patria mea, ogor de aur, / adevărata țară a clasei mele mame, / țarină mănoasă, aluat negru și gras ca singele de taur, / căci din pămîntul de sub unghii al gigantului trăim și nu știm de foame.). Simbolistica marilor energii cosmice alimentează și creația lui George Alboiu, în care obsesia teluricului generează un topos : Cîmpia. Poetul are o prolifică imaginație a formelor, scenariile apocaliptice sugerează colosale mișcări geologice, materialitatea primară e în permanență expansiune simbolizînd germinația cosmică („Dar unde sînt Doamne cositorii / să-nvingă potopul acesta de ierburi , crescute pînă la tine ținînd / în suliți soarele, atîta am zis / și-am amuțit de ierburile / ce-mi năpădiseră pe gură"). În poezia lui Gheorghe Pituț, vizionarismul are tenta morală de extracție ardelenească, universul transfigurat pînă la dimensiuni ciclopice poartă în sine o cauzalitate etică de un tulburător dramatism. În descendența lui Goga, lirica lui Gheorghe Pituț cosmicizează destinul colectivității umane cu o remarcabilă forță simbolică („La noi un om e ca o casă / pe deal o casă-i ca o țară / și țara seamănă c-o masă / a cerului înalt de vară / unde luceafărul coboară / să-și ia lucirea ne-înțeleasă"). La Cezar Baltag euforia existențială și vitalitatea percepției sînt supuse stilizării gnomice. Poetul transformă explozia mirării primordiale în implozie ideatică autorul practicînd o poezie a emoțiilor ermetizate („Pleiade albăstrii să-mi coloreze / cărările uimitului auz / actinii lunecînd printre actinii / corali de constelații în reflux. / Ca iernile concentrice în arbori, / ca dulcele în pulsul femeiesc / la fel se zbuciumă învins în mine / inelul ecvatorului ceresc".) Alteori laconismul expresiei are tenta folclorică a eresurilor. Construind miniatural, Cezar Baltag structurează microcosmosuri lirice cu o nedisimulată propensiune spre esențe. Integrat organic în climatul spiritual al generației labișiene, Grigore Hagiu cultivă o lirică vitalistă, echilibrată și senină în care vizionarismul e produsul unui temperament melancolic aureolat de blîndețe morală. Deschiderea cosmică a universului său liric are naturalețea creșterii vegetale spre lumină, de aici și revelația calmă pe care ți-o inspiră metaforele sale. Imaginile naturiste sugerează starea deplinei comuniuni în versuri de o simplitate elevată („lunecă ramurile , se rup cu izvoarele / rădăcină adună-le / sevă înfloară-le desime subțire și legănătoare / cu vuietul pădurii / atotputernicul mare / de n-aș intra în vibrare / pînă la înfrunzire / pînă la destrămare").

Venită dinspre real, poezia generației Labiș transfigurează realul proiectînd simbolic marile energii ontologice în formule lirice pe cît de originale pe atît de robuste în planul expresivității. Modernitatea este aici produsul unei evoluții organice a formelor iar nu efectul unor experimente facile. Frecventarea marilor teme, jubilația existențială, tentația fabulosului, energia metaforică iată cîteva note specifice ale reprezentanților „luptei cu inerția", caracteristicile de fapt ale unui climat poetic de excepțională vitalitate care a luat naștere la începutul anilor '60, inaugurînd o etapă esențială în evoluția liricii postbelice.

Alexandru Horia

Monumentalism și valoare

În „Critica facultății de judecare", **Kant** scria : **„Numim sublim ceea ce este mare în absolut. A fi mare și a fi o mărime sînt concepte cu totul deosebite (magnitudo și quantitas)"**. Disociind, în cadrul sublimului, între intensitate și cantitate, Kant nu face altceva decît o delimitare complementară prin intermediul căreia noțiunea de sublim este apropiată de monumentalism. Înțeles în sensul acestei duble semnificații, ultimul termen devine practic intraductibil în tiparele convenționale, fiind, tocmai de aceea, funcțional ca operator estetic, el putînd duce astfel la eliberarea capacității noastre raționale de sub tutela sensibilității, în producerea și receptarea operei artistice.

Ca trăsătură definitorie, monumentalismul se conjugă admirabil cu noțiunea de valoare totală, în cadrul căreia grandoarea și cantitatea sînt simultan operante, dar el nu-și probează valențele decît atunci cînd este urmărit pe perioade mari de timp și în operele mai multor autori, căci numai astfel poate fi judecat ca principiu.

Cum în literatura română postbelică evenimentul cel mai important îl reprezintă apariția și evoluția **„generației Labiș"** este lesne de înțeles că vom urmări cu precădere în sînul ei aspectul monumental al scrierilor publicate de autorii care o formează. Ivită pe fondul unui dogmatism (deseori comentat în anii din urmă), „generația Labiș" — și nu includem aici doar poeții — și-a creat un program ambițios care avea ca scop reintoarcerea la tradiție și istorie, în așa fel încît deschiderea spre realitate să aibă o perspectivă complexă, integratoare. Dacă pentru Worringer omul clasic „este modelul monumental... în marele proces de lămurire între om și lumea exterioară", pentru scriitorii generației de care vorbim, modelul este, cum scria Ioan Alexandru, „omul cu experiență istorică". Apariția unor proiecte vaste în poezie, proză sau critică nu este deci întîmplătoare, ba am spune chiar că realizarea lor a dus la recunoașterea unanimă a importanței pe care această „generație" o are în literatura noastră contemporană.

Între realizările însemnate, pe această linie, se înscrie tentativa lui **Ion Gheorghe** de a transfigura poetic lumea basmului, a mitului și a istoriei după un model pe care îl sugerase anterior Blaga în lucrările sale teoretice. Pentru cîteva dintre volumele de versuri, cum ar fi **„Zoosophia"**, **„Cavalerul trac"**, **„Cultul zburătorului"**, **„Megaliticele"**, **„Dacia Fenix"**, sau **„Cenușile"**, autorul se folosește de o documentare științifică extrem de bogată, chiar dacă, prin inovațiile lexicale (de multe ori strălucitoare) creează impresia unui fel de suprarealism. **Adrian Păunescu** este de asemenea autorul unor masive volume de versuri, precum : **„Manifest pentru sănătatea pămîntului"**, **„Iubiți-vă pe tunuri"** ori **„Rezervația de zimbri"**, iar **Ioan Alexandru**,

Ion Spânu

Continuare în pag. a 6-a

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Spun inimile

Sub nimbul străluminos al demnității !
Al cutezanței creatoare !
Al drumului înnoitor !
Înscris cu litere de aur
în sfînta carte-a Libertății ;
Congresul Comunist al Țării !
Congresul întregului popor !
Cu viitorul stăm de vorbă în munții faptei
legendare —
În epopeile luminii venim cu-al Dunării talaz
Și sîntem toți : un singur freamăt,
un singur murmur de izvoare,
Sîntem o singură voință, un singur țel,
un singur glas !

Tot ce visăm se împlinește,
Tot ce durăm o să reziste.
Alesul nostru e cîrmaciul
neînfricat și bun și drept
În jurul lui stă națiunea
sub flamurile comuniste,
Cu douăzeci de milioane
de inimi comuniste-n piept !

Spun inimile : Ceaușescu !
De la Drobeta la Suceava !
Spun inimile : Ceaușescu !
De la Napoca-n Scorniceștii !
Noi vom trăi în vremea vremii
urmîndu-ți și cîntîndu-ți slava,
Partid al vrerii comuniste
și-al năzuinței românești !

Victor Tulbure

Comunismul

Cum viitorul este un om în carne și oase
sau un copac — rădăcină, tulpină și flori
omul în revoluție e firesc
are palme mari, bătucite
minte pătrunzătoare de comunist pe drumul
nedefrișat al secolului
ce tulbură și limpezește apele în matcă.

Țara are un viitor al ei. Încăperi în care
se păstrează
marile energii
de unde ies plantele să lucreze aerul ce-l
respirăm
înfiorător spărgînd munții și pietrele necesare
mușchilor și plămînilor noștri.
Cum patria e desenată în inima fiecărei
dimineți
cu părintele ei — conducătorul — om în carne
și oase
putere a minții făcînd să tremure
lucrurile ascunse ale pămîntului
fructele ce așteaptă în letargie
se coc sub razele mari ale soarelui
nostru românesc.
Lumea are starea ei de lucru
la noi comunismul se numește douăzeci și
două de milioane ;
pămîntul rodește în aceste cifre și în jurul lor
iradiază o temperatură puternică,
Floarea soarelui se coace măreață între
pămînt și cer
unda ei de șoc pornește dimineața
cu muncitorii
le trezește copiii și îi trimite la școală.
Comunismul e starea — mai bine spus
vigoarea noastră
tinerească
de a rezista pe pămînt, deasupra și-n aer
noaptea visăm zidăriile mari cu palma și
mintea
sudoarea se scurge riuri, riuri de pe aceste
trepte
ale secolului ținut cu greutate în friu.

Valeriu Bârgău

Pămînt românesc

Îndrăgit să fii și plin de pace
Ca un leagăn de copil visînd

Lăudat ca piinea ce se coace
În cuptor fierbinte de pămînt,

Pentru tine pentru vara care
Se păstrează-n aripi mari de crengi

Rodul ca o dragoste apare,
Ca un mit prin care simplu treci,

Cum vorbește inima, cum tace,
Omul intră-n basmul lui de rînd,

Într-o casă sufletu-și preface,
Dar din dar, cuvîntul din cuvînt.

Tu, în lumea inconjurătoare
Cu-ale vremii mișcătoare legi.

Ciine ții, de dealuri cu mioare,
Viers de tihnă-n codri, pe poteci.

Fericiți aici, și-n depărtare
Arși în vistieria lumii reci,

Tu ești oră nepărtinitoare,
Ne împarți, cu dorul tău ne legi.

Constanța Buzea

Fluturi peste cîmpiile cu maci

Soarele joacă deasupra mîinilor noastre tinere
Și zicem iată țara aceasta, iată țara cea mai
frumoasă
Parcă ar fi un țînut de flori și de arbori
Se aude cîntînd mătasea porumbului, se aude
lumina căzînd
Pe scoarța ulmilor. Se văd fluturii trecînd
peste cîmpiile
Cu maci. Amiroase grîul trecut în făină.
Amiroase bradul
În aerul muntelui, atît de înalt că ți-e frică
să nu se sprijine
În văzduh. Iată punem mîinile noastre tinere
pe aceste unelte
De oțel. Pe cununa patriei. Strălucește pielea
noastră tînără.
Se simte sîngele nostru împingînd timpul.
Cîntăm și patria se umple de sunet.

Mircea Florin Șandru

Congresul al IX-lea al P.C.R.

EVENIMENTUL MARILOR ÎNNOIRI ALE ȚĂRII

Spre mîndrul viitor

Un fiu iubit al țării ii este azi in frunte,
Bărbat ales, din vatra românilor eroi,
Cu fruntea – pisc de munte, cu ochii – cer cu soare,
El patria-și iubește și-asemenea pe noi.

Sub arcuri de lumină, cu el, cirmaci destoinic,
A țării demnitate o înălțăm mai sus,
Prin noi și munca noastră ne hotărîm destinul
Și spunem astăzi lumii tot ce avem de spus.

Avind mereu exemplu de luptător tenace
Pe Ceaușescu – eroul acestui brav popor,
Granit ne e voința de a urca sub soare
In piscuri comuniste, spre mîndrul viitor.

Viorel Cozma

Ziua deschisă

In ziua
cu-azurul cerului
s-au strins
sorii-n paradă
cernind lumina
ca o cascadă.

Din ziua
ca o grădină nemărginită
ciocîrliile cîntă
in harpe de melodii
anii patriei vii.

Stele pure

Țară de lumini
înveliță-n crini.
Inaltele-ți creste
au pace-n ferestre.

Augustul de stinci
se scaldă-n pădure
și-n lacuri adinci
s-aprind stele pure.

Eroii, cînd treci,
cuprind țara toată.
Se-nalță in veci
in august cantată.

Mihai Culman

Țară

Suntem aici de cînd bătrîne rîuri
Se leagănă în soare murmurind,
Vorbesc și ele limba românească
Și curg domol cu glia noastră-n gînd.

Se-ntorc apoi in nouri de cerneală
Și scriu pe zări cu litere de foc
Istoria ce-o știu pe dinafară,
Așa cum a fost scrisă pe cojoc.

Că nu e gînd și nu e zbor și cînt
Să nu mă-ntorc spre tine mulțumit,
Ca fluviile pline de corăbii
Curgînd domol spre mări, in asfințit.

Cînd zorile desfac din pomi arome
Și păsări vin cu cerul mai spre noi,
Se-aprind pe ierburi boabele de rouă
Să lumineze chipuri de eroi...

Anghel Gâdea

Aceleași înalte semne

asemeni pomului
cu fructele in clocot
sufletul tău iluminîndu-ne
il știm crescut
din firea noastră
in toate cite-ți sînt
de-o seamă
aceleași înalte semne
dind lumina
pornită către noi
ca razele din far
și ca izvoarele
te știm
coloana timpului acesta
de slăvire dreaptă

Zidindu-se în pace

pretutindeni
o unică stare
ochiul seminței
își află petrecerea
in raza din fintina
visării
iar gîndul se coace
in făptura istoriei

bucură privirile
și-astimpără vîntul
de pe colină
unde se aud
zidindu-se in pace
columnele de miine
și patria de miine
cu trupul său etern
de floare

Ion Vergu Dumitrescu

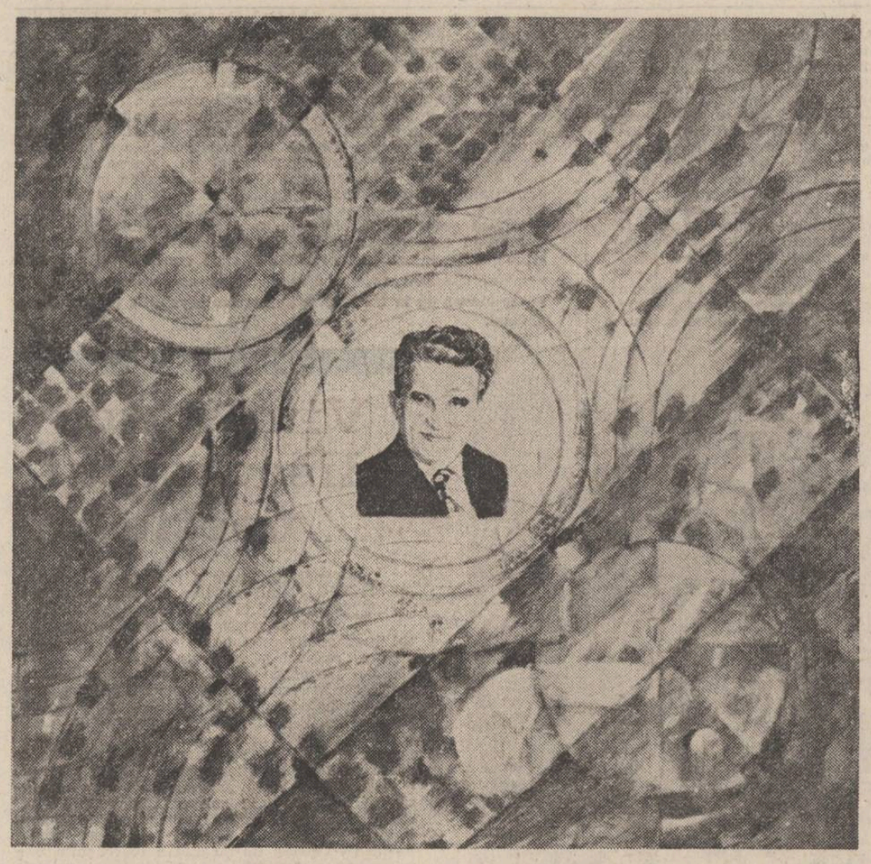

EPOCA DE AUR – tablou de Geta Mermeze

Adevăruri esențiale

Pentru cel care își îndreaptă privirile — fie și fugar — asupra importantelor realizări obținute în România ultimilor ani în domeniul creației artistice (literatură, pictură, muzică etc.) un adevăr se relevă din primele clipe și pretutindeni: prezența și individualitatea creatorilor tineri, ale căror lucrări s-au impus, se impun prin valoare, originalitate și o mare capacitate de a satisface gusturile tot mai exigente ale publicului.

Pornind de la această evidență a vieții noastre cultural-artistice am avut de nenumărate ori prilejul să cunosc „pe viu" și nu „de visu" opere în înțelesul cel mai propriu al cuvîntului, aparținînd unor creatori tineri, omologate și evidențiate ca atare de către jurii de specialitate în cadrul unor competiții de mare anvergură (concursuri, festivaluri etc.), iar mai apoi fiind primite cu unanime aprecieri de către cei cărora le sînt, de fapt, destinate: iubitorii de literatură, de muzică sau pictură din întreprinderi și instituții, de pe șantiere, din școli, amfiteatre sau de pe ogoare. Astfel, nu de puține ori, în drumurile mele de tînăr scriitor și de reporter am fost întrebat, mi s-a cerut părerea ori mi s-au expus opiniile unor tineri în legătură cu versurile, cu romanele, în fine cu cărțile unor tineri creatori de literatură. Astfel, nu de puține ori, purtîndu-mi pașii prin sălile unor expoziții personale ale unor tineri artiști plastici, sau luînd loc într-o sală de concert în care „protagoniștii" erau creatori sau interpreți din cele mai noi promoții, am putut simți „la sursă" marea capacitate de penetrație a valorilor „semnate" de către cei care au venit și vin în spațiul creației.

Lipsit de prejudecăți și entuziast, știind să arzi deopotrivă cu inima și cu gîndul pentru ideile sale, bine instruit la școala tradiției și a înaintașilor, răspunzînd totodată imperativelor timpului eroic pe care-l trăim și fiind pătruns în permanență de spiritul revoluționar al epocii, creatorul tînăr de azi din România și-a conturat, își conturează continuu un profil moral și etic aparte, prin care-și definește, în planul conținutului, personalitatea lui de neconfundat. La orizonturile gîndurilor și proiectelor creatorului tînăr — fie el scriitor, pictor, sculptor, arhitect etc. — stau adevărurile esențiale desprinse din cuvîntările secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Creația literar-artistică din patria noastră trebuie să fie originală, patriotică și umanistă. Numai așa va răspunde cerințelor poporului și totodată va contribui la îmbogățirea culturii și artei universale. Literatura, muzica, arta trebuie să constituie o parte componentă a marilor epopei ale poporului nostru, constructor conștient al socialismului și comunismului, să dea noi dimensiuni și o mare perspectivă poporului nostru."

Pornind de la aceste adevăruri esențiale, devenite un fel de cod etic al muncii sale de zi cu zi, al planurilor și proiectelor sale artistice, creatorul tînăr de azi a știut, știe să-și îndrepte privirile și gîndul către acele aspecte semnificative ale vieții tumultuoase desfășurată în plenara epocă Ceaușescu. De aceea subiectele povestirilor sau romanelor, ale tablourilor, ritmurile muzicii, ori liniile arhitectonice ale clădirilor edificate după proiectele lui — scriitor, pictor, compozitor sau arhitect — poartă amprenta și vigoarea tinereții, string în ele vigoare și tinerețe, devenind, astfel, inconfundabile și valoroase, capabile să înfrunte timpul și să poată vorbi generațiilor de mîine despre incandescența acestor ani de dăruire și entuziasm, de încredere în idealurile și perspectivele de înflorire ale patriei.

Este limpede pentru oricine că în acești ani s-au creat noi perspective de dezvoltare și de afirmare a creatorului tînăr, că s-a investit în persoana acestuia nu numai un mare credit material (prin largul acces la publicații și edituri pentru scriitori, prin facilitarea deschiderii de expoziții — pentru pictori, prin organizarea festivalurilor, concertelor, concursurilor etc. — pentru muzicieni ș.a.), ci și unul moral: prin acordarea unei mari investiții de încredere. Ea a fost răsplătită, este răsplătită continuu prin rezultate cu care pe bună dreptate ne putem mîndri. În literatură, în artele plastice, în muzică, în toate domeniile creației spirituale avem astăzi personalități bine conturate, tinerețea biologică fiind dublată de maturitatea artistică incontestabilă — ceea ce a contribuit și contribuie la afirmarea multilaterală atît în țară cît și peste hotare.

Frămîntat de idei, preocupat de continua sa autodepășire și dornic să răspundă imperativelor puse în fața artei, creatorul tînăr din România anului 1986 și-a conturat, își conturează — prin opera lui: carte, tablou, operă muzicală etc. — un profil distinct printre confrați săi din celelalte generații. Prin gîndurile, prin fapta sa, prin creația propriu-zisă, făuritorul acesta de bunuri spirituale inspirate din tumultul epocii vorbește, deopotrivă, semenilor lui și timpului, iar mesajul său este acela al dăruirii, al împlinirii, al bucuriei de a trăi, implicîndu-se prin toate fibrele ființei unui timp eroic.

La confluența dintre creația materială și cea spirituală a timpului acesta incandescent, opera izvorîtă din gîndul și inima artistului tînăr constituie, cu certitudine, o componentă importantă în definirea trăsăturilor generației tinere.

Florentin Popescu

Traversînd o epocă

Geografia fizică și umană a Olteniei de nord, în speță a Mehedinților și a Gorjului, precum și a ferestrelor care se deschid peste munți spre Ardeal, am cunoscut-o într-o vară miraculoasă a unei călătorii care nu se uită. Plecam din Tîrgu Jiu spre Tismana, spre Baia de Aramă, Ponoarele și Izverna, autocamionul părea că se rotește într-una în jurul Coloanei fără sfîrșit, mă invadase sentimentul că aveam în priviri o axă a lumii, și dincolo de orizonturile peste care însolitul și indescifrabilul monument trecuse în amintire, pe neașteptate, am pătruns în lumea arhaică, întepenită în tiparele ei imuabile, din rădăcinile spirituale ale monumentului însuși.

Sate rămase așa cum erau încă din începuturile lor, drumuri întortocheate, fără țel aparent, ninse cu un praf care se ridica greu și cădea repede, păstrînd în el duhul pietrei, oameni cu mișcările încetinite de atîta vechime, mîndri în sărăcia proverbială a gospodăriilor lor, ocrotite de porți fastuos sculptate, parcă în delirul rece al unei revanșe repurtate împotriva unui destin ingrat... Pînă și portul femeilor, atît de sărbătoresc în toate celelalte ținuturi românești, avea aici o sobrietate stenică. Nu credeam că această lume se va schimba vreodată.

A DOUA CĂLĂTORIE

Peste ani și ani, o altă călătorie pe aceleași meleaguri m-a întărit în credința dintîi. Cum, necum, parcă trăiam o scenă de western. Un bărbat destul de bine legat, mișcîndu-se repede, îngrămădea un deal de colete într-o mașină cu prelata spălată de ploi, năpădită de praf, iar spălată de ploi și iar albită de praful acela cu duh de piatră în el. Se încorda sub povara coletelor, a grupurilor cu bani și a sacilor cu corespondență cu foarte multe sigilii.

Apoi am pornit și prelata mașinii flutura leneș prin aerul moleșit de canicula altei veri, prin același oraș care și-a legat numele de renumele lui Brâncuși. Între șofer și maneta de viteze cu care mă lovea cînd și cînd, aveam impresia nesuferită că făceam pluta pe spate în propria mea transpirație. Dintr-odată, mașina s-a despărțit de asfalt și am pătruns în Runcu și am putut înțelege că pe scena lumii aceleia nu se schimbase aproape nimic. Am trecut apoi prin Birsești, Rasovița, Lelești și Arcani, din oficiul poștal în oficiu poștal, împărțindu-le sătenilor scrisori de la fii răspîndiți pe aiurea, în căutarea unei vieți mai frumoase. În Peștișani, la picioarele dirigintelui de atunci, alături de corespondență, colete și presă, șoferul a trîntit și cutiile din tablă cu rolele unui film în vogă. Ca să vadă și oamenii de acolo cum se trăiește și cum se speră și sub scuturile unor zări mai îndepărtate.

La Tismana, o escală mai lungă. Pe prispa bătută de soare a unei case din apropiere, bătrînă și cam atinsă de paraginâ, care totuși ducea cu curaj în spinare însemnul de goarnă al poștei, bătrînii factori ai comunei ne așteptau cu tolbele pregătite. Și au avut loc în ele, și de data aceasta, aceleași scrisori de la fii risipiți prin lume. Apoi mașina s-a rupt în sfîrșit și din nemișcarea de cîteva veacuri a acelei vechi așezări de oameni. De acolo, prin Apa Neagră și prin Baia de Aramă, motorul a atacat pieptiș coastele abrupte ale munților Godeanu. Drumul îngust, priporos, șerpuia la 1 800—2 000 metri înălțime. Odată cu aerul, se rarefiau și satele: Obîrșia, Mărășești, Stănești și Bratilovo nu erau decît lanțuri de șapte-opt case înșirate într-o pustietate pe care oamenii, oricum, se simțeau îndatorați s-o sfideze. Și undeva, peste piscuri și văi, ne aștepta și capătul drumului — agenția poștală din Cerna. Pînă acolo, cu puțină bunăvoință, ne-am fi putut da mîna în trecere cu zăganul, vultur vechi ca și locurile.

Într-adevăr, nu era de crezut că acest univers s-ar fi putut urni vreodată spre o altfel de viață.

TOTUȘI MINUNEA S-A PETRECUT

Încă de la începutul anilor '70 întreg acest univers a intrat într-o amplă prefacere. Construcția complexului hidrotehnic și energetic Cerna-Motru-Tismana, unul dintre marile obiective ale cincinalelor Epocii Nicolae Ceaușescu, a restructurat întreaga geografie fizică și umană a meleagurilor. Întîmplător, am fost unul dintre martorii privilegiați ai acestei ample reconsiderări de peisaj și de rosturi, încă de la începuturile angajării ei în teren. Și călătoriile mele spre această zare a țării s-au înmulțit.

O priveliște ancestrală, care pășește într-o lume nouă, este totdeauna un spectacol de neuitat. În 1972, cînd s-au declanșat lucrările, pe ambii versanți ai munților, și pe Valea Cernei, și în nordul județelor Mehedinți și Gorj, hărțile pe care mi le așezau în față șefii de șantiere încă se cereau explicate. Caligrafia lor devansa realitatea, încorporînd numeroase elemente care, la timpul potrivit, nu au schimbat numai viața unor locuri, ci și modul de a gîndi și de a fi al oamenilor lor. Între ele se înscriau și lacurile de acumulare Cerna, Valea Mare, Valea Lungă și Clocotiș, ca și lacul tampon Tismana, unite toate prin aducțiuni principale sau secundare. Între lacurile Cerna și Valea Mare, aducțiunea principală, măsurînd 5 930 m, orientată spre Motru, a fost străpunsă la 19 august 1975. Aducțiunile secundare măsurau împreună mai mult de 11 km și au fost străpunse și ele, curînd, de temeritatea notorie a minerilor în stîncă, cu atît mai spornică cu cît piatra „era bună și ținea", cum se spune în limbajul unei profesii eroice. În afară de riurile Craiova, Olanu, Stîrminoș, Balmezu, Iovanu și Cerna, au mai fost captate și alte cursuri de apă, printr-o rețea de tunele care măsoară acum cîteva zeci de km.

Din cariera Corcoaia, un munte întreg a fost mutat în barajul lacului de acumulare al Cernei. Autocamioane robuste urcau urlînd din motoarele lor de tancuri pașnice, concepute fără blindaj, ajungeau pe creasta barajului și basculau în corpul acestuia, la fiecare transport, cîteva vagoane de calcar, alb sau mai cenușiu, după cum era vina din care mușca dinamita. Barajul fiind altfel decît cele construite pînă atunci în Carpați. Altfel era și centrala subterană de la Tismana. Altfel era și organizarea ca atare a acelui vast șantier, întins pe cîteva mii de km pătrați, pe un teritoriu cu relief accidentat și cu comunicații precare. Dealtfel, construcțiile hidroenergetice — mă asigurau interlocutorii mei de atunci — nu sînt niciodată identice, iar similitudinile lor sînt lucruri ce țin de iluzie. Pe șantierele abia inaugurate, totul devine nou și fiecare proiect te așează față în față cu soluții constructive al căror adevăr constructorii însiși ajung să-l verifice. La Bicaz, barajul era din beton, iar centrala electrică amplasată la suprafață. Pe Arges, barajul era tot din beton, dar centrala, în schimb, a fost mutată în subteran. Tot în subteran a fost amplasată și centrala de la Lotru, în timp ce în construcția barajului s-a renunțat la beton, preferindu-se arocamentele și argila. În sfîrșit, la Porțile de Fier, centrala electrică face corp comun cu barajul. Și așa mai departe. Dar atunci, pentru constructorii complexului hidrotehnic și energetic Cerna-Motru-Tismana nu exista „și așa mai departe". Ei înșiși, într-un început de epocă nouă, deschideau o nouă etapă a întreprinderilor de gen, profitînd de un cumul de experiență, adăugînd toată experiența de pînă atunci cu o îndrăzneală lipsită de precedent.

Și îndrăzneala aceea, cu care oamenii de pe Motru, de pe Cerna și de pe Tismana începeau cel dintîi cincinal al revoluției tehnico-științifice, era în egală măsură de ordin conceptual și moral. Mai exact spus, ea era tocmai ceea ce a pretins și pretinde Epoca Nicolae Ceaușescu celor ce i-au constituit și-i constituie substanța de fapte și realizări: cutezanță a gîndirii și verticalitate a caracterului.

★

După aproape un deceniu și jumătate, reașezat în tipare noi, peisajul din nordul Olteniei se înfățișează celor ce nu l-au mai revăzut între timp într-o lumină aureolată de împlinirile unor ani care i-au rotunjit ca niciodată istoria. Zeci de localități izolate din munți s-au racordat la un puls nou, nu numai de ordin economic, ci și de ordin social. Priveliștea însăși a devenit productivă, investindu-se cu o forță care însuflețește în ea o tensiune laborioasă. Comunicațiile s-au modernizat. Gospodăriile și-au schimbat fața. Și, ceea ce este mai important, numeroși dintre fiii locurilor s-au reîntors acasă, hotărîți să desfidă orice altă risipire în lume. Neschimbată a rămas doar Coloana fără sfîrșit concepută de Constantin Brâncuși, și el fiu al locurilor, ca o axă a universului acestuia cîndva imuabil, rostindu-se acum cu decizie spre un alt orizont.

Mihai Pelin

„Urbană" – fotografie de Teodor Ioaneș din expoziția „Mărturii în alb și negru"

teatru

Concurs de împrejurări

O piesă de strictă actualitate, în care Adrian Dohotaru abordează, într-un stil direct, problema iresponsabilității unor contemporani. Cazul absolventei de filologie căreia nu i se primește dosarul în concurs provoacă procese de conștiință, luări de atitudine. Tristețea neîntîlnirii cu sine a Nanei (decît pe plan matern) o face să abandoneze pista devenirii profesionale, rămînînd o ratată. Eforturile sterile, nerealizarea socială degradează relațiile umane. Profesorul Barbu și Cora sînt și ei nerealizați, dar pe plan intim, sentimental. Aproape toate personajele converg către filosofia **Euforicului**: „încercînd să descifrez sensul existenței, am uitat de ce am venit pe lume".

Mistificării adevărului din piesă i se aplică modalitatea regizorală a demistificării. Convenția anticonvenției. Realismul piesei e denudat de intrarea, pe neașteptate, în scenă a recuziterilor, care întrerup starea de reverie a personajelor sau le susțin moralul. Nicolae Scarlat își expune personajele la vedere și le lasă să treacă din planul real în cel al convenției fără ajutorul cortinei. Schimbările de decor se fac în prezența actorilor, în văzul spectatorilor. Sîntem la teatru, amintește permanent spectacolul lui Scarlat, impunînd distanțare și atitudine.

Din punct de vedere scenografic, Nadina Scriba se raliază ideii de teatru-convenție, propunînd soluția paravanelor care delimitează un spațiu scenic mai mic în lumea scenei. Schimbarea culorii paravanelor sugerează semnificația aluziei (rozul ironic pentru cadrul vieții deloc în roz a cuplului).

Emil Hossu intră greu în joc și personajul Ion nu-i este la îndemînă nici față de Nana, nici față de Cora. Anca Bejenaru încearcă să dea Nanei și grație și delicatețe și amărăciune și forță (cînd se decide să-și facă singură dreptate). Uscăciunea replicilor profesorului Barbu este depășită cu dificultate de Mircea Anghelescu (mai cu seamă în primul act). Ion Punea reușește să impună Prorectorului o doză de malițiozitate și una de perfidie, făcîndu-l cînd maleabil, ușor influențabil (de glasul vechilor prietenii), cînd impenetrabil, intolerant, în momentul surprinderii vinovăției sale. Dinu Lucian aduce în scenă un Manase cameleonic, numai zîmbet și bunăvoință. Cristina Tacoi creează o Celina sigură de sine, dezvăluind, prin gesturi mici și prin jocul privirii, punțile intime ale unei complicități vechi față de prietenul — azi prorector. Prezență decorativă pentru spectacol, Catrinel Paraschivescu realizează o Cora enigmatică, duplicitară, independentă și voluntară. Prezența unui personaj interesant cum este **Euforicul** (mai bine conturat dramaturgic, deși are și el tirade lungi) se datorează interpretării inedite a actorului Ion Popa, o adevărată revelație a spectacolului lui Scarlat. De mare autenticitate și profunzime, **Euforicul** se naște din încantația rostirii, din gravitatea privirii aplecate spre sine, din simțul ridicolului, din precizia dozării perfecte a încărcăturii dramatice sau grotești (din evitarea cu grijă a efectelor ieftine, de succes imediat). Ion Popa își introduce personajul pe orbita atenției, din forța lui — ca simbol al ratării — derivînd traiectoriile tuturor celorlalte personaje care, din întîlnirea cu el, devin mai umane, mai dornice de luptă. **Euforicul** are tragism și tragismul său (diurn!) dă sens perspectivei din care trebuie să fie privite celelalte ființe care-i apar în preajmă. Încărcătura tragică (minoră, comună) a piesei se lasă înăbușită de un final contrafăcut. Destinul Nanei conducea către un gest iremediabil tragic, iar sirena mașinii suprapuse țipătului unei femei se asociază mai curînd acestui tragism (evitat). Neputința **Euforicului** de a se sinucide avea legătură spiritual-psihologică cu stingerea Nanei (cu atît mai necesară după călcarea în picioare a demnității cuplului).

Fără să folosească instrumentele acuzării directe, **Concurs de împrejurări** acuză o anume stare de fapte, stîrnind atașamentul tacit și satisfacția mediocră a publicului.

Nicoleta Gherghel

Ingenuă, dar pînă cînd?

Există în pleiada tinerilor actori români relevați de scena și filmul românesc o tînără actriță ce deține o forță artistică de necontestat. Și cine n-o cunoaște pe Catrinel Dumitrescu?

Ea este mereu fata cea bună, ingenuă, drăguță, călduță și ii stau, (de ce nu?), foarte bine aceste atribute ale rolurilor ce i se oferă. Sigur că ea are un fel al ei anume de a fi „firească", sigură că marele ei talent a cucerit săli de spectacole și de cinematograf și a emoționat telespectatorii. Dar pînă cînd va face Catrinel Dumitrescu mereu același rol în diferite variante? Pînă cînd regizorii noștri de teatru și film vor ignora tocmai forța ascunsă și cea mai importantă a harului ei actoricesc?

Citeam într-un interviu al ei din revista „Cinema" gîndurile ei emoționant de simple, lipsite de emfază, emoționant de adevărate.

Catrinel a noastră vrea să joace. Vrea (oare numai atît?) o șansă ce încă nu s-a ivit în drumul său. Urăște plafonarea, mersul pe loc; a venit vremea să renunțe la veșnica ingenuă, cînd, de fapt, ceea ce face ea în artă „nu poate face nimeni" cum îi spunea acela ce i-a fost profesor, regretatul Octavian Cotescu. Ea este unicat, dotată cu har și sînt sigură că de i se va da adevăratul rol pe măsura puterii sale, dacă i se va întoarce brusc spre spectator acea față nevăzută de care vorbeam mai sus, Catrinel Dumitrescu nu va mai fi doar o tînără actriță în plină ascensiune, ci o revelație.

Desen de Raluca Grigorcea

Privind-o jucînd, îmi doream pentru ea marele rol tulburînd publicul cu acea captivantă forță artistică pe care o deține. Simțeam nevoia să îndrept evoluția acelui personaj „firesc", mereu acelui personaj „firesc" și să ofer spectatorului surpriza.

Desigur, Catrinel Dumitrescu s-a afirmat în chiar rolurile de care vorbeam. Să nu uităm de Laura Herdelea din filmul „Blestemul pămîntului — blestemul iubirii", să nu uităm de succesul din „Buletin de București", să nu uităm de rolul din „Căsătorie cu repetiție". Și, desigur, sînt de neuitat rolurile din scenariile pentru televiziune.

Emoționant gîndul ei că arta nu este altceva decît un drum lung spre perfecțiune. Emoționantă modestia și dorința ei de bine și discreta ei tristețe de a nu fi avut ocazia să arate tot ce poate.

Și are dreptate. Catrinel Dumitrescu poate deveni o mare forță artistică a teatrului și filmului românesc.

Dar pînă cînd, pînă cînd ingenuă?

Ioana Diaconescu

Congresul al IX-lea al P.C.R.

TEMELIA MARILOR CTITORII ALE POPORULUI

Orașe frumoase

Spunea cineva că într-o viață de om n-avem timp să ne facem zeci de proiecte. Și, totuși, chiar dacă în fiecare dintre noi există măcar un proiect, un singur proiect, e bine ca pe acesta să-l plasăm în regnul valorilor, și nu al mărunțișului. Am asistat nu o dată, mărturisind de nenumărate ori acest lucru, la modificarea unui peisaj poetic într-unul geometric și industrial. Și de fiecare dată cineva îmi spunea că acolo, la transformările care se vedeau cu ochiul liber, e vorba de proiectele oamenilor. Încerc să unesc acum, la împlinirea a 21 de ani de la istoricul Congres al IX-lea, cîteva imagini de țară din această vară care te îndeamnă la drumuri.

La Brașov, cîțiva localnici îmi vorbesc de disponibilitatea lor de a ctitori, de a-și lega numele pînă la identificare cu zidirea înălțată. Imaginea orașului văzut dinspre Uzinele Tractorul sau imaginea celui din preajma Steagului Roșu, orașul văzut de sus, de pe Colina Universității sau a centrului, nu are cum să fie una și aceeași. Fiecare colț al Brașovului are specificul său pentru că oamenii au vrut pitoresc și diversitate. Ceea ce le unește este faptul că orașul trăiește azi sub semnul noului și al tinereții sale, în aceste locuri unde există pretutindeni semne ale unei istorii bogate. Este foarte adevărat că în Brașov sînt mai multe orașe : unul industrial și unul citadin, unul studențesc și altul istoric. Ele nu trăiesc disparat ci se topesc unul în altul, la fel de armonios și de vital. Dacă vrem rezultate spectaculoase, am auzit spunîndu-se nu o dată, aici, în Brașov trebuie să ne creștem propriii noștri specialiști. Indiferent că lucrează la planșete sau microprocesoare, pe marile platforme, brașovenii vor determina implementarea noului cu îndrăzneală și competență. Ei sînt învățați să prețuiască realizările de azi, pentru a fi producătorii realizărilor de mîine. Un oraș nou, într-o veche cetate de scaun care nu face altceva decît să se dezvolte, să înzestreze, să asigure confortul urban necesar, dînd nota specific brașoveană în urbanistica acestui județ, de la o margine la alta a lui.

Un om întîlnit la cîțiva pași de Brașov, la Rîșnov, printre casele vopsite în culori minerale, în galben, verde sau ocru, așezate într-un spațiu al ordinii și rigorii, mărturisea că fostul tîrg de odinioară emană azi atmosfera unui veritabil oraș. Se muncește cu migală, ne spunea acesta, pentru formarea omului nou, pentru revitalizarea unor tradiții rîșnovene.

Coborînd în sud, cu un respect sacru față de pămînt, primarul comunei Borcea afirma că-și înmulțește în fiecare zi drumurile lui către oameni. Născute în coasta apei care-i poarte numele, locurile acestea sînt făcute să dureze, completate din mers, rotunjite, corectate chiar.

În altă parte a țării, pe Dunăre, în Mehedinți, s-a construit, s-au pus în funcțiune noi obiective, s-a cheltuit energie. S-au folosit modalități și stiluri de integrare a omului nou în noul mediu, sincronizîndu-se cu noua problematică a timpului nostru. Referindu-se numai la Porțile de Fier, de exemplu, pe care mulți le denumesc o metaforă a Dunării, ele nu sînt numai un eveniment pe aceste locuri ci și un motiv de a aduce mutații esențiale în viața oamenilor.

Ceramica și lemnul nu sînt altceva decît două simboluri ale altei localități românești : Curtea de Argeș. Curtea de Argeș și Cimpulung, două orașe care s-au născut odată cu Țara Românească, fiind și primele cetăți de scaun ale ei. Alături de lemn și ceramică, alte cîteva ramuri de vîrf : electronica, electrotehnica și biosinteza. Un oraș construit în perimetrul unei așezări seculare și cu veche tradiție în arhitectură.

În nordul țării, din Vatra Dornei, oamenii trimit ilustrate cu noile edificii care se armonizează cu sufletul lor. Nu sînt noi, multe dintre ele, dar localnicii s-au grăbit să le confere autenticitatea celor de acum cîteva sute de ani, redîndu-le străluc rea de odinioară, folosind elementele unei arhitecturi tradiționale. Nu avem voie să ratăm șansa pe care ne-o oferă cadrul natural, ni se spune, și în consecință s-au reamenajat armonizîndu-se exterioarele vechi ale clădirilor, cu un confort modern în interior.

Într-un alt oraș, în care se vorbește în numele oțelului, Călărași, fiecare are ceva de spus în legătură cu el. De oțel e legat la urma urmei însuși destinul lui de azi. Străzi și oameni, parcuri și alei, noile edificii care se construiesc acum, pentru că orașul este în plină construcție, un imens șantier, stau sub semnul oțelului.

Orașe frumoase, orașe decorative. Adevăruri frumoase care nu țin și chiar refuză să fie decorative. Configurația lor de mîine, din perspectiva generațiilor de azi, nu mai rămîne apanajul minților vizionare. Cineva a calculat într-o zi că avem atîtea orașe cîte zile sînt într-un an. Altcineva a făcut afirmația că proiectele umane au darul de a stringe timpul, și de a-l feri de scurgerea risipitoare. Împreună, orașele își au proiectele lor. Fiecare dintre ele, un proiect sau mai multe. În fiecare proiect care le vizează, ordine și disciplină, exactitate și rigoare. Dar nu numai atît. Ceva din inima oamenilor care le fac mai noi și mai adevărate lăsînd la intrarea în ele o parte din sufletul lor de participanți la crearea istoriei.

Areta Șandru

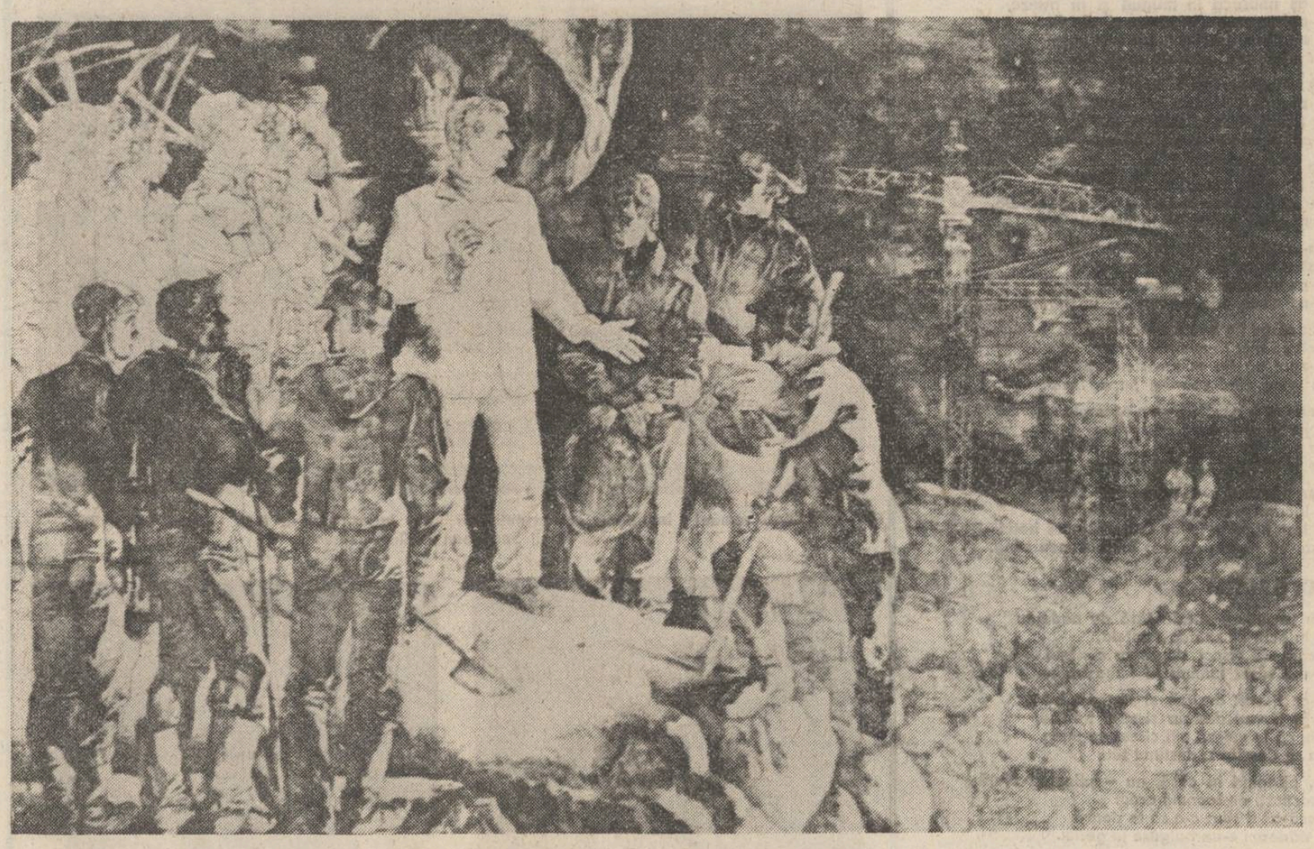

IN ANII CONSTRUCȚIILOR – tablou de Octavian Penda

Simbolul unui drum sigur

Era o vreme în care Jiboul îi dijmuia faima pentru că toate drumurile (pe cale ferată) spre Zalău treceau pe aici, prin orășelul animat de locomotive, opriri și sosiri, mocănițe sau accelerate, și toți cei ce călătoreau — pentru prima oară — la Zalău se gîndeau, în orele pe care le aveau la dispoziție între acceleratul ce-i lăsase în gară și cursa de oraș, la cum va fi trebuind să arate Zalăul dacă Jiboul abia de se încropește. Și, prin anii '70, cînd am văzut eu prima oară Zalăul, logica era bine întemeiată pentru că Zalăul era doar cu puțin mai mare decît Jiboul. În rest cam semănau, ba Zalăul își mai trecea o bilă neagră în cont pentru că apa era o problemă pentru cetățenii orașului, cetățenii de o zi sau de o viață. În rest, cooperative meșteșugărești colo, cooperative meșteșugărești și dincoace, apatie și praf într-o parte, praf și apatie în colțul celălalt. Populația se împărțea între cei cu foarte multe amintiri și cei care se pregăteau să aibă foarte multe amintiri. Pentru că, după absolvirea a 8 clase, băieții și fetele mergeau spre alte orașe, punînd umărul și tinerețea la construirea unor localități de care erau legați numai prin condiția lor de elevi, studenți sau muncitori în respectivele centre. Și chiar dacă-și definitivau ei pregătirea și chiar dacă deveneau ei melancolici la gîndul întoarcerii acasă se întorceau numai pentru a-și vedea părinții, frații și alte rude, dar neplecînd de-aici cu mîna goală, ci luîndu-și frățiorul sau surioara ce trebuiau să-și încropească și ei un rost în viață.

Am înțeles că se schimbă ceva-ceva la Zalău încă din momentul în care l-am aflat inclus în „Mersul trenurilor" ca stație obligatorie pentru accelerate, dar dimensiunile schimbărilor le-am măsurat, cu ochiul, la fața locului. Mai întîi se mutase gara. Apoi, drumul de la gară pînă-n centru era foarte animat de buldozere, screpere, basculante, macarale. Toate destul de grăbite, destul de nervoase, adică exact imaginea de început de șantier. De o parte și de alta a drumului se ridicaseră stîlpi de betoane, se înjghebau niște hale care și pentru cunoscători și necunoscători însemnau viitoare întreprinderi. Și în centru schimbările erau vizibile — nu numaidecît prin blocurile ridicate, prin deschiderea pieței, prin aerul mai vesel, mai solar — suficient fiind să te uiți la chipul trecătorilor și să constați brusca intinerire a orașului.

Sînt multe locuri în țară pe care le-am văzut transformîndu-se, dar nici unul nu mi s-a părut a fi atît de radical schimbat încît să-mi permită să spun despre un nou loc pe harta țării. Despre Zalău pot spune, cu mîna pe inimă, că este acest nou centru în viața țării. Poate pentru că a luat-o de la zero — nici tu industrie, nici tu oraș sistematizat, nici tu condiții civilizate de trai — și s-a tocmit după cerințele unei societăți animate de nobile ideaiuri umaniste să fie „secretul" acestei modificări de substanță în viața Zalăului, poate pentru că energiile oamenilor, atît de mult timp amorțite, s-au dezlănțuit și au încercat să prindă din urmă celelalte localități, poate temeinicia prea bine știută a ardeleanului să fi fost și ea o cale. Sau poate toate astea la un loc. Plus încă un lucru : posibilitățile create pentru ca Zalăul să devină o adevărată reședință de județ. Au fost investite sume importante pentru ca Întreprinderea de conductori electrici emailați să devină flux tehnologic integrat așa cum numai puține întreprinderi din lume mai au. Au fost investite sume importante pentru întreaga platformă industrială a Zalăului și pentru liniile lor tehnologice. Numai în platformă lucrează în acest moment cam tot atîția oameni cît avea Zalăul acum vreo 15 ani. Statisticile arată că fiecare al treilea cetățean al Zalăului este de virstă utecistă. Ceea ce înseamnă că puștii ce altădată se împrăștiau prin țară — se împrăștiau pentru că doreau să devină electroniști, electricieni, sudori, ingineri, medici, profesori — nu numai cojocari sau meșteșugari în fier sau lemn — au rămas în Zalău, alții s-au întors în Zalău și au muncit pentru orașul lor așa cum nu ar fi făcut-o în altă parte.

Trenurile opresc și azi și la Jibou. Dar și la Zalău. Jiboul și-a asociat o grădină botanică, o grădină ce-i face faima și îi conferă un rol aparte în rîndul orașelor, Zalăul și-a adus apă prin rețea de la mare depărtare, și-a construit blocurile (dacă spun că s-a construit nu greșesc prea mult), și-a ridicat o platformă industrială și a devenit cunoscut în lumea atît de exigentă a economiei mondiale, mulți oameni de afaceri bătînd drumul Zalăului spre a încheia contracte cu „emailații" sau „armătura". Eficient, rapid, urmînd un drum sigur : socialismul.

Constantin Stan

Brăduț Covaliu : „Visuri împlinite"

Tipare de înțelepciune

Între profundele prefaceri pe care țara le-a cunoscut de la istoricele lucrări ale Congresului al IX-lea al partidului, cînd în fruntea comuniștilor români a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui vizionară gîndire asupra construcției țării a avut forța uriașelor riuri de primăvară, a vînturilor proaspete și tari, primenind ființa însăși a țării, se numără, fără doar și poate, la loc de cinste, ampla desfășurare de forțe artistice cuprinse în cadrul generos al Festivalului Național „Cîntarea României", festival ce-a scos la iveală geniul artistic al poporului nostru, valențele sale întru frumos și artă. De-a lungul peregrinărilor noastre reportericești, ne-a fost adeseori dat să întîlnim un anume aspect al acestui grandios festival : renașterea folclorului românesc, reîmprospătarea sa, continuarea unor străvechi tradiții și obiceiuri. Ceea ce ne-a atras luarea aminte a fost forța modelatoare a artei, felul în care cultura contribuie la edificarea omului nou, constructorul activ și conștient, entuziast și plenar dăruit cauzei socialismului.

Acum cîtăva vreme, aflîndu-mă în comuna **Făget**, sat în mijlocul căruia se înalță un superb parc de platani și castani sădiți încă din 1868, arbori sub ale căror maiestuoase coroane viața își vede de-ale ei, am încercat să aflu, mai în profunzime, ce au însemnat și ce înseamnă pentru acest străvechi loc de artă și cultură cele cinci ediții de pînă acum ale **Festivalului Național „Cîntarea României"**. Aveam să aflu, mai întîi și-ntîi, un fapt cu totul și cu totul ieșit din comun : de peste 20 de ani își desfășoară ședințele bilunare de lucru cenaclul literar **„George Gârda"**, un cenaclu sătesc, cum s-ar zice, dar care se poate mîndri că membrii săi au publicat, pînă în clipa de față, șase cărți după cum urmează — **Inițiere în anotimp** și **Piatră înflorind**, poezii, de **Ion Căliman**, **Pe sub deal, pe sub pădure**, culegere de folclor local, de **Cornel Veselău**, **Allegro ma non troppo**, fabule, de **Arcadie Chirșbaum**, **Visul în lucru**, poezii, de **Nicu Silade**, și **Clipe învinse**, de **Ștefan Marinconi**. Să adăugăm acestor remarcabile succese, cu care puține cenacluri literare din țară se pot mîndri, și faptul că au apărut pînă acum cinci caiete literare, veritabile almanahuri editate de către membrii cenaclului „George Gârda". **Ion Căliman**, președintele cenaclului și totodată directorul Căminului cultural din Făget, ne spune : „Fără amplă emulație instaurată de „Cîntarea României", îmi vine greu a crede că ambiția-

Victor Nița

Continuare în pag. a 7-a

Cîntare Patriei

Prin munți bogați din oase de străbuni
Tîrgoviștea-i Chindia mea de visuri
C-avem în Țară zilnice cununi
Și Dunărea, și Prutul, și Trei Crișuri...

Și alte riuri : Mureș, Olt și Jiu,
Nici o urgie matca nu le schimbă ;
Acest pămînt păstrat din tată-n fiu
Cu bravi eroi de neam și de o limbă,

Noi l-am numit și Mircea și Ștefan
Și niciodat' nu l-am lăsat afară ;
Mihai l-a adunat către dușman
În pumnul strîns din vatra milenară...

Cuvîntul Țară-i Horea tras pe roată
Și cîntecul din horele Unirii ;
Știndardul pe redută sfîrîmată
În marele război al dezrobirii...

Cuvîntul Țară-i rotunjit prin lupte,
Scăldat în sîngele Eliberării,
În strălucirea jertfei ne-ntrerupte
De-a fi stăpîni pe faptele visării...

În Epoca ce o trăim – Poemă,
Cît munții sînt și oamenii, de aur !
În Țara cu Luceafărul în stemă,
Poporul e în toate meșter faur...

Aceasta-i Țara, mîndră și rotundă,
Comoară ce-o avem de la strămoși :
Cîntare inimii ; profundă,
În Patria cu tineri Feți-Frumoși !

Valeriu Liță-Cosmin

Flacără supremă

Deplină e lumina din inimile noastre
Înfăptuind destinul acestui timp rotund.
Izvoarele de floare înmiresmate-n astre
Ne recunosc, puternici, pe strămoșesc pămînt.

Columne de lumină, în patrie și-n lume,
Cetatea-n sărbătoare trimite, minore ! Azi
Se arcuiește-n vreme drag românescul nume
Al visurilor noastre, înscrise-n grîu și-n brazi.

În frunte-i CEAUȘESCU, El – flacăra supremă,
Tovarăș și prieten și ctitor și strateg,
Ne-nvață libertatea și arderea din stemă,
Istoria și drumul adevărat, întreg.

În fapte-l cîntă-o Țară – simbol al demnității,
Al păcii, al luminii și-al sufletului ei,
Căci El e-ntruchiparea iubirii și-a dreptății,
A României noastre pe comuniste căi !

Ion Suciu

Patria

Patria poate fi văzută
Oricînd și din orice parte
Ochiul îi atinge cu însetare
Grîul ce-i dăinuie ființa.

Patria vine înspre fiecare
Cu diminețile ei deschise
De cîrești înflorit
De pasărea întinerindu-ne cerul
Apropiindu-l de taina rodirii

Patria poate fi văzută
Cum poate fi văzut orice fir
De iarbă peste care se așează
Picătura de iubire
Azima cuvîntului suprem
Cu primăvara Partidului Comunist Român.

Miron Țic

Tinerețe

Să fii tînăr, să porți
tinerețea în piept ca o
însignă, să respiri din
primăvara aerului

și-n fiecare primăvară
să ai aerul unui tînăr
cu alura primăverii,
dar mai ales să fii tînăr

într-o țară tînără
a cărei istorie nu
încărunțește niciodată
o țară a cărei tinerețe

este istoria și a cărei
istorie este tinerețea
faptelor fără de care
eu nu pot fi tînăr.

Sorin Torceanu

plastică

Disocieri la nivelul tradiției

Nu orice tip de sculptură este fotogenică și editarea unui album dedicat unui sculptor implică un risc inerent. În cazul lui Gheorghe Iliescu-Călinești, temerile de acest gen nu se justifică și recentul album monografic alcătuit de Cornel Radu Constantinescu (Meridiane, 1986) reprezintă un incontestabil succes tipografic, dar mai ales intelectual. În interpretarea lui Cornel Radu Constantinescu, individualitatea artistului, susținută din unghiuri diverse și cu argumente selectate cu acribie, capătă un contur mai ferm, mai exact, cum nu se developase din cronici ocazionale sau din precedentele comentarii, mai mult sau mai puțin substanțiale, care i-au tratat și analizat opera.

În amplul eseu introductiv al criticului de artă, remarcabilă ni se pare puterea de strunire la timp a inclinației spre divagație, întru totul firească speciei. Chiar dacă declară deschis că nu prețuiește maniera de abordare didactică a unui artist, Cornel Radu Constantinescu nu-și refuză o disciplină severă și un control permanent al impulsurilor. Cînd afirmăm că argumentele lui sînt selectate cu acribie, avem în vedere, în primul rînd, actul renunțării la multiplele sugestii metaforice inspirate de o asemenea operă. Simbolul pădurii, în ceea ce îl privește pe critic, este numai un punct de plecare, nealunecînd spre diluție.

În secvența **Despărțirea de arhetip**, aplicația cuvîntului la materie se consolidează. „Spațiul în care prind să se împlinească formele lui Gheorghe Iliescu-Călinești — observă Cornel Radu Constantinescu — se arată deopotrivă real și închipuit ; real, fiindcă nu poate renunța la insinuarea aparenței rurale, destinînd mai tuturor plăsmuirilor sale o solidă și definitivă implantare în relieful natural (resimțit în bună parte ca relief etnic), și închipuit pentru că se referă la o ruralitate imprecisă, revărsată dominator peste hotarele ei posibile către oriunde". În viziunea criticului, sculptorul face parte din categoria acelor spirite „identificate cu obîrsia prin structură, deci neobsedate de angajamentul moral și artistic al surselor, de vreme ce ele se arată inerente ființei lor".

Grafică de Nicolae Sârbu

În sfîrșit, eseul lui Cornel Radu Constantinescu ni se dezvăluie ca deosebit de interesant tocmai prin faptul că sugerează această necesară distincție între o tradiție eșuată în tezism agasant, producătoare de confecții după rețetă, și o tradiție de ordin organic, constitutivă, implicată în fibră și asumată ca un destin. Avînd drept obiect opera unui mare sculptor, demonstrația este cu atît mai convingătoare. În numele unei tradiții înțeleasă ca un canon formal, au curs și mai curg încă valuri mari de cerneală. Cu privire la celălalt fel de a înțelege tradiția, prin firea lucrurilor se cuvine să fim reținuți : el se practică, se trăiește și a vocifera în numele lui ni se pare o impietate.

P. Mihai

muzică

„Gale" și „Săptămîni"

Ciclul de manifestări intitulat „Gala tinerilor concertiști" a intrat pregnant în viața noastră muzicală, el distingîndu-se printr-o permanentă preocupare în direcția susținerii evoluției unor tineri interpreți. În acest caz, tinerețea implică în general două situații, cum e și firesc de altfel, întrucît nu putem trage semn de egalitate, de pildă, între elevi din ultimele clase de liceu și absolvenți de conservator, unii dintre ei cu susținută activitate concertistică, cu premii naționale și internaționale de prestigiu. E vorba deci de aspectele de **promovare** și de **afirmare** în privința unor traiectorii artistice, ele venind să completeze armonios o serie de manifestări unde, inerent, apar inegalități între participanți.

La Cluj-Napoca, cu sprijinul Filarmonicii din localitate, al Comitetului județean U.T.C. și al A.T.M., „Gala tinerilor concertiști" a oferit prilejul unei reîntîlniri cu nume promițătoare ale tinerei arte interpretative naționale. Am ascultat-o deci pe violonista Amelia Mihalcea din Brașov, în dificilul **Concert în La Major** de Mozart, ea semnînd o interpretare personală, sensibilă, cu unele „inițiative" interpretative care ar fi putut să nemulțumească pe ascultătorii mai greu de clintit din ideile pe marginea tradiției de a-l interpreta pe marele compozitor de la Salzburg. Sensibilitatea, talentul sînt însă indiscutabile, la fel cum ele sînt indiscutabile și în cazul pianistei Steluța Radu, solistă în **Concertul nr. 1** de Brahms, într-o seară în care, din păcate, memoria muzicală, la modul cel mai concret, n-a mai răspuns solicitărilor pianistei. Sînt momente care se mai întîmplă pe scenă și contează, uneori, în ochii publicului, felul în care te „descurci" în asemenea clipe unde deruta se găsește la un pas. Trompetistul Petre Nancu din Bacău, în **Concertul pentru trompetă și orchestră** de Alexandr Arutiunian, a demonstrat o deosebită valoare interpretativă. Mă gîndesc la calitatea sunetului, la tehnică, la calitatea frazării, la muzicalitate ; sîntem aici în prezența unui talent real pe care e pur și simplu păcat să-l auzim, în București mai ales, atît de rar. În privința acompaniamentului, numele orchestrei și al dirijorului Cristian Mandeal spun suficient despre nivelul general al acestei prime zile a Galei. A doua zi a fost dedicată muzicii de cameră, găzduită în frumosul studio de concerte al Conservatorului „G. Dima". În **Sonata op. 111** de Beethoven, pianista Judith Babos a semnat o versiune prea laxă pentru a corespunde incandescenței, fanteziei beethoveniene din aceste pagini de sfîrșit de creație, soprana ieșeană Adriana Mestes, acompaniată de Adriana Bera, a realizat cîteva momente superbe pe muzica lui Schumann, pe muzica altui mare romantic german (**Sonata nr. 1 pentru clarinet și pian** de Brahms), Cristian Vlad și Andrei Deleanu realizînd momentele de vîrf ale serii, alături de violonistul Nicolae Vasilescu în **„Lăutarul"** de Enescu și **Sonata pentru vioară solo** de Prokofiev.

„Săptămîna muzicii de cameră" de la Craiova, realizată de Filarmonica „Oltenia", A.T.M. și Comitetul județean U.T.C., a marcat cîteva momente de interes deosebit. Mă gîndesc în special la recitalul de violoncel susținut de Marin Cazacu, acompaniat de Steluța Radu (pagini de Beethoven, Schumann, Martinu), la recitalul de lieduri al basului Teodor Ciurdea, acompaniat de Irina Gavrilovici (în program, Schumann, Miriam Marbe) și la recitalul contrabasistului Dorin Mare, acompaniat de Mihai Ungureanu (pagini de Bach, Schubert, Sperger). Ce au în comun acești tineri interpreți ? E vorba aici cu evidență de acea categorie de talente tinere care sînt deja afirmate, consacrate, la temelia acestor succese stînd numeroase ore de studiu, multe concerte (dintre nu puține cu sprijinul A.T.M.) — cu alte cuvinte, un „suiș" neîntrerupt de apariții publice din a căror consistență putem spune că bucurie că s-au închegat personalități artistice veritabile.

Viorel Crețu

adrian păunescu

Cea din urmă primăvară

Adie-a primăvară dinspre stele
și dinspre mugurii conspirativi
pe care tu, cu lacrimile mele,
sub viforele iernii ii cultivi.

Și mirosim a mugure perpetuu,
a mugure strivit de capre-n dinți
a mugure ce vine pe afetul
pe care tu te afli și mă minți.

E primăvară-n nasturul de haină
care-a văzut și-a-nmugurit in ger,
pămintul insuși, mugure de taină,
se-ascunde-aici și izbucnește-n cer.

Te chem să stai cu mine, că fac febră
de-atita magnetism de muguri verzi,
că, dacă nu, prin moartea mea celebră
și tu ai să apui și-ai să te pierzi.

Poți să rămii aici și să te bucuri
cu ochii mari, la tine-n palme pling,
să ai destule lacrimi pentru muguri
și pentru cel de sub blazonul sting.

Adie-a primăvară dinspre toate,
Viorile asudă in concert,
cu muguri în fereastra ta aș bate :
„Hai, vino jos, să-ți spun că nu te iert !"

Nu vom mai fi de-a pururi împreună
ia-ți mugurii, ascunde-te și taci,
miroase-a primăvară și-a minciună,
pe mine nu, înșală alți copaci.

Și totuși cită magică poveste
in focul fiecărei primăveri,
subversiunea ta cu muguri este
un salt, incă un salt, spre nicăieri.

Și, vai, e cea din urmă primăvară
in care ți-e ingăduit să minți,
miroase-a clorofilă dulce-amară
cind caprele iau mugurii in dinți.

Adie-a primăvară dinspre stele
și dinspre mugurii conspirativi
pe care tu, cu lacrimile mele,
ii scoți de sub zăpadă și-i cultivi.

Mielul

Ca dintr-un punct de luminări de ceară
Cu policandre crețe de tot felul
De dinspre iarnă către primăvară
Din oaie pe pămint se naște mielul.

De unde are el in sine totul
Și ochii și urechile in rugă,
De unde știe să ridice botul
Spre ugerul măicuței lui să sugă ?

Un pumn de iarbă dulce aduceți-i
Să-și amintească, puiul, cum să pască
Atit cit tot miracolul vieții
Încape in sacra-i fire berbecească.

Și oaia il privește parcă oarbă,
Este al ei, dar nu-l cunoaște parcă
Și teamă-i e să nu il piardă-n iarbă
Și-ar vrea la sine-n pintec să-l intoarcă

L-invață să murmure ce se poate
Și lacrimi-are-n ochi și frig în lină
Cind vede printre clăile surpate
Un om venind cu o căciulă-n mină.

Ea parcă-ncepe să-și aducă-aminte
Privirea lor bolnavă și sătulă
Cind dintr-un miel cu inimă fierbinte
Ei și-au făcut mincare și căciulă.

De dragul mielului măicuța plinge
Și-un ajutor se-ncumetă să ceară
Ea l-ar ascunde iară-n propriul singe
Dar mielul zburdă, cit ii place-afară.

Și numai ea, cu mare milă, știe
Și lacrimi are-n ochi și frig in lină,
De ce e beat de-atita duioșie
Cel care vine cu căciula-n mină.

Om din muguri

M-aș imbrăca in muguri și in frunze,
M-aș regrupa din pietre și din flori
Și aș porni pe drumuri nepătrunse
Să nu te las, pămintule, să mori.

Să re-nviez pădurile uscate
Și-atit de luminos și-atit de demn
Ar fi sub noua primăvară toate
C-ar inflori protezele de lemn.

Ca o hipnoză dulce, vegetală,
Aș trece de la iarbă către pom,
Să văd sudoarea pietrei cum se scoală,
Cum cresc grădinile in ochi de om.

Ca un agent al frunzei și al florii,
Ca un tunar de muguri și polen,
M-aș imbrăca in haine iluzorii
Și-aș trece prin păduri ca un refren.

Atit să-mi fie boala de adincă
Incit să mor in misiunea mea
Și-apoi să fiu mioară, sus, pe stincă,
Să pling cind codrii-n jur ar invia.

Oriunde e nevoie de-un exemplu,
O jertfă ni se cere orișicind,
Ca un copac am să mă fring in templu
De sănătatea codrilor rugind.

Dar primăvara m-a răpit cu totul,
In lacrimi reci de rouă mă răsfring
Și iezi flăminzi și-ntind spre mine botul
Spre-un mugur de sub umărul meu sting.

Fereastră

Am trecut pe stradă fără de nădejde
Și in ochi ninsoarea scinteia,
Biciuit de viscol suferearn ciinește
Și-am văzut lumină la fereastra ta.

Și-aș fi vrut desigur și să-ți fie bine,
Și-aș fi vrut desigur și să-ți fie rău,
Știu că la veioză mă citeai pe mine
Ca să descifrezi destinul tău.

Tu, plingind in casă, eu — plingind afară,
Sanctități de lacrimă eram
Dacă-aș fi știut c-o să te doară
Iți dădeam c-un bulgăre in geam.

Ce mai faci, iubito ? Ce mai zici de toate ?
Nu-i așa că rezistăm frumos,
Conservind orgoliu și singurătate
Tu, la geam cu lampă, eu in geruri, jos.

Mai coboară totuși de lingă fereastră
S-o pornim prin viscole înot,
Și să ne-amintim iubirea noastră
Și că poate n-am murit de tot.

(Din „Manifest pentru mileniul trei", vol. II, care va apărea în aceste zile la Editura „Eminescu")

„Helioterapie" — fotografie de Teodor Ioaneș din expoziția „Mărturii în alb și negru"

Ut pictura poesis

M-am incăpățînat să pricep de unde-mi venea, la vernisajul expoziției lui Horea Paștina, simțămintul ciudat că revăd tablourile expuse. Unde să le fi văzut? Poate in vis, mi-am zis cind m-am dus și-a doua oară să văd expoziția! Totuși, nu-mi aduc aminte să fi visat vreodată tablouri, dar e foarte probabil că dacă aș visa tablouri ele ar arăta cam cum le-a pictat Horea Paștina pe cele expuse la Dalles...

M-am dus însă și-a treia oară — ceea ce mi s-a mai intimplat și cu alte expoziții — și, dindu-mă bătut, am renunțat să-mi mai chinui puțina ținere de minte. M-am lăsat deci in voia tablourilor, vislind agale de la unul la altul, uimit și incintat.

Incintarea mi-e mai greu să spun de unde-mi venea. Dar uimirea știu. Căci m-am obișnuit să intilnesc, la prea multe expoziții, tablouri care, prin anumite „semne" (bănuiesc că există și o semiotică a picturii), atrag atenția privitorului asupra faptului că tabloul cu pricina, pe lingă ceea ce infățișează ochiului amator de linii și culori, mai are și ceva de spus, și nu fitece, intelectualului care sintem fiecare! Sunind aproape ca o provocare la decriptarea sensurilor și aluziilor ascunse, de care tabloul este adeseori doldora ca un ciorchine. Iar privitorul se oprește, cade pe ginduri, incearcă să-și amintească, din toată cultura cu care a intrat pe ușa expoziției, cam incotro ar putea să bată semnificanții de pe pinză.

Simboluri sint și-n pinzele lui Horea Paștina, in citeva. Simboluri dintre cele mai accesibile, mai generoase, mai comune, deci mai apropiate sufletului nostru. Dar obiectele pictate, care au această incărcătură, conferită de o tradiție milenară, sint mai intii de toate pictate cu drag de ele ca obiecte, pentru ele insele, grupindu-se intr-o compoziție plastică sieși suficientă, incit un străin de universul nostru, românesc și european, ar privi aceste tablouri cu o incintare detașată de orice incercare de a „ințelege" ceva mai mult, adaos la ce se vede. Lipsesc din tablourile lui Horea Paștina acele semne, mai mult sau mai puțin discrete — de obicei, ostentative — precum că trebuie privit și ințeles și dincolo de obiectele pictate. De aici și uimirea noastră, căci, fără nici o invitație, fără să ne tragă nimeni de mină, ne trezim, după o vreme, pășind intr-o lume de dincolo de pinză și de culori, in lumea unor valori nu enunțate, ci adinc și mereu simțite de pictor, aparținindu-i odată cu propriul destin, ceea ce, cu fatalitate, se vede din tot ce face, deci și din tablourile sale.

Nu prin simboluri — chiar și cind ele apar pe pinză — ci prin lumină, culori, contururi, deci nu făcind o pictură ilustrativă a unor idei ori teme literare, filozofice etc., Horea Paștina reușește să creeze o lume de dincolo de culori, in care să-și treacă vizitatorii expoziției, pe nesimțite, căci nu este o lume inventată, ci, descoperim fermecați, este o lume a noastră, pe care parcă o și uitasem puțin, pe care o știm din ziceri vechi, din amintirile părinților și bunicilor, din revelațiile noastre — cite ne-am invrednicit să le avem, este o lume foarte românească, foarte discret și temeinic românească.

...Mă rog, ar mai fi multe de spus și in primul rind de către cineva mai priceput, de meserie. Ceea ce mă determină să scriu aceste rinduri este faptul că pină la urmă, mergind și a patra oară — banală cifră! — am ințeles de unde și pină unde impresia mea de regăsire cu pictura lui Horea Paștina, despre care auzisem numai, fără s-o fi văzut. Mă oprisem dinaintea unui tablou expus in sala mică — și oricine dintre cei ce-au văzut expoziția își vor da seama despre ce tablou e vorba, căci nu-l vor fi uitat — un colț de grădină inflorită cu dărnicie, prin al cărei frunzăriș, ca o părere, se alegea o umbră sfiită, dar sfiită fiind mai ales mina care o pictase. Și m-am pomenit murmurind niște cuvinte, nici ele ale mele, eu fiind numai ocazia cu care cele două, pictură și poezie, se regăseau, își precizau identitatea, devenind pentru mine, de-acum inainte, fiecare semn al celeilalte :

Ușoară, maică, ușoară,
Că-ai putea să mergi călcind
Pe semințele ce zboară
Intre ceruri și pămint...

Sigur că da! De aici imi venea, de la poezia lui Grigore Vieru, impresia că mai văzusem tablourile lui Horea Paștina. Le mai văzusem de cite ori am citit și recitit poeziile lui Grigore Vieru! Aceeași smerită apropiere de cuvinte și de culori, strecurate printr-o sită de lumină, prin care s-au cernut numai tonurile cuminți și cuviincioase, confirmind, discret și trainic, dreptul pe care-l avem, dinaintea cărții și a pinzei, la bucata noastră de piine și de frumusețe de pe acest pămint. Acest drept se implinește pentru noi și prin pictura lui Horea Paștina.

Despre Grigore Vieru m-aș incumeta să afirm că e unul dintre puținii adevărați poeți. Pictura lui Horea Paștina, care seamănă atit de mult poeziei lui Vieru, este și ea adevărată, cinstită aș zice, căci nu incearcă să pară mai mult decit este, deși este mult mai mult decit ceea ce poate unora să pară. Celor care nu vin să mai vadă o dată și incă o dată tablourile cu care Horea Paștina năzuiește spre sufletele noastre, ca un mărturisitor al minunilor acestei lumi, cum numea Blaga — dacă nu mă înșel — culorile, cele șapte minuni ale lumii. Horea Paștina nu pictează cu toate, ci numai cu citeva, cele care i se potrivesc și sint, deocamdată, ale sale, dind astfel impresia că a te folosi de o culoare este un drept pe care ți-l ciștigi cu multă trudă. Așa o fi! Și-atunci aceasta ar fi incă o dovadă a autenticității, a sincerității lui Horea Paștina față de sine insuși, față de noi. Față de pictură.

Ion Coja

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Scriitori români împreună cu oaspeții lor din Iugoslavia, în fața Casei Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din București

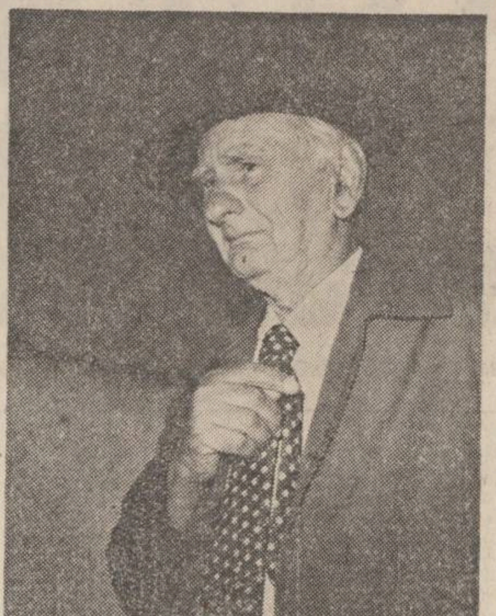

Geo Bogza scrutează, meditativ, timpul

Dialog între doi foarte activi scriitori : Ion Lăncrănjan și Paul Anghel

MUNTELE

Urmare din pag. 1

există în fiecare din noi și **Sisif** sau **trestie gînditoare** sau **cocor care zboară invers, pe dinlăuntru,** omul cel mai exact, omul cel mai plin și modern, omul tuturor năzuințelor și al tuturor împlinirilor care fac și pot face și abstracție de el, ei bine, omul acesta s-a trezit și se trezește puțin mioritic cîteodată, puțin existențial, justițiar și culpabil totdeodată, învins și învingător. Se trezește că deține un munte de întrebări. Este un munte dramatic și sacru în același timp, prozatorul l-a proiectat departe în înălțimi cosmice, tocmai pentru ca urcușul și popasurile, rarele răgazuri ale drumului către pisc să poată fi îndeajuns de grele și îndeajuns de purificatoare. Heliconul de odinioară era mai simplu, era mai simplu chiar și muntele lui Sisif, pe care îl bănuim de complicitate cu „jocul" nu atît de tragic al eroului din moment ce nu știm cine pe cine pînă la urmă sfida. Nu, aici, în cazul nostru, muntele așteaptă, este presărat, ca în basme, cu semne, locuri de interdicție și reculegere, este pe cît de înalt și semeț, ne dăm seama, pe atît de răbdător. Dar asta doar pînă ce te apropii, pînă ce ești aproape gata să ajungi acolo sus și nu mai ai mult pînă la aura priveliștilor sale din pisc. Muntele nu îngăduie însă oricînd și oricui aceasta, pentru că acolo este partea sa sacră, pînă acolo duce ori drumul cumplit și definitiv al purificării ori al pierzaniei. Deține forța fulgerelor și a trăznetelor cu care pedepsește și întoarce din loc orice. În cartea lui Lăncrănjan, doi oameni nu contenesc să îl urce, e ziuă limpede, clară, dar ei se izbesc aproape la tot pasul de un alt munte, de cel al memoriei, al trecutului din ei. O memorie a unui trecut nu prea îndepărtat, cu întunecimi abrupte și sîngeroase, cu fărădelegi și sacrilegii despre care nu s-a spus niciodată nimic și despre care se voia o tăcere ca o lespede sau, și mai mult, se voia o uitare ca de mormînt. Prin împrejurări pe care nu le discut aici, soarta le-a rezervat celor doi și un război mondial dar și unul, ca să zic așa, mai restrîns, nu însă mai puțin crîncen, nu mai puțin atroce, nu mai puțin odios. Istoria scoate încă lucruri cumplite la iveală și cînd te gîndești că arhivele ei încă n-au fost deschise în întregime. Unele dintre acestea se pot totuși descifra pe viu, de pe hărțile destinelor și din amintiri. Doi oameni de acest fel sînt puși față în față — unul e victima din război, a scăpat ca prin minune din bătaia puștii, celălalt, cel de-al doilea, e victima trădării conjugale, a efuziunii erotice a soției sale cu primul — și iată-i acum, după ani și ani, trebuind să urce amîndoi, pas cu pas și cot la cot, un munte, de unde se și recunosc, își aduc aminte, se cercetează, se amănunțesc.

Doi oameni urcă așadar în plan real un munte, dar îl coboară pînă la sfîșiere pe cel din ei. Zeci și zeci, sute de întrebări provoacă acest ultim și cel mai greu și mai neliniștit munte, niciodată poate într-o carte n-au putut fi puse și auzite atîtea întrebări. Uneori prozatorul amestecă planurile, îi mai rătăcește pe cei doi, îi adîncește prin codri dar și prin amintiri, îi lasă pradă disperării, furiei, întîmplării, dar tot el invocă în fața lor atunci și demnitatea, rara frumusețe și măreție a muntelui pe care sînt chemați să urce și să cunoască, să-și asume astfel focul dinlăuntru al purificării. Parabola lui Ion Lăncrănjan este perfectă : pe cît de înalt este muntele pe care cei doi țintesc să-l străbată și să ajungă acolo sus, pe atît de adînc și prăpăstios este cel care se află în ei și de care nu pot scăpa. Muntele acesta, al întrebărilor, e zguduitor, răsună prin toți porii amintirilor, celălalt al răspunsului este încă tăcut pentru că nu îl are, poate, sau dacă îl are nu-l poate oferi decît treptat, și încă nu oriunde și nici oricum, ci doar la un capăt de drum, după o lungă și necesară purificare ca și după o împăcare la care amintirile să nu mai aibă acces. Muntele acesta, prin sacralitatea lui are însă și o limită — semnul viului și al puterii sacre din el — pentru că atunci cînd totul alunecă și se amestecă și mai adînc iar purificarea am putea zice că este ratată sau imposibil de înfăptuit, el pornește trăznetul și fulgerul, șterge tot din calea lui și se curăță de toate urmele care îl împovărau. Rămîne cu cerbii, cu căprioarele și codrii lui, cu apele, cu aerul și lumina care cîntă. Majestuos și demn, atîta de pămîntesc și de cosmic totodată, încît de pe el, de pe o pajiște a lui pare a se fi născut și Miorița poate, iar cîntecul ei care se întoarce mereu și mereu lîngă el știm că face să tremure și stelele albe pe sus.

Moștenirea tradiției culturale

Urmare din pag. a 3-a

în istoria literaturii române sub numele de „generația Labiș" trebuie să țină seama de asemenea realități. Era o lume aceasta, vie în partea ei omenească, ce trebuia prinsă în expresia verbului ; talentul singur n-ar fi fost în stare s-o facă — trebuia, ceea ce de fapt a constituit linia directoare, multă muncă de informare, de înduplecare a gîndului, de înduplecare a sufletului să-i dea consistență sensibilă. În anii '60 se scria încîlcit românește ; cine citește ziarele și revistele de atunci constată un lucru ciudat : autorii articolelor ori scriau „cu două penițe" (un sens aparent și altul ascuns), ori nu știau să scrie și textele lor sînt atît de limpezi încît devin incolore. Cîtă „transpirație" a trebuit ca acest scris să capete culoare, consistență — și să ajungă a exprima culorile naționale ! Lupta cu formele fără fond a post-pașoptiștilor (păstrăm clasificarea tradițională a curentelor culturale) și-a găsit echivalentul, s-a reactualizat ca tactică. Vreau să spun că, dacă Eminescu avea în spatele lui un secol pe care trebuia să-l străbată ca să reclădească literatura română, generația Labiș nu trebuia decît să-și arunce ochii peste cîteva decenii în urmă, în spațiul interbelic, cînd cultura românească își desăvîrșise plenitudinea. Ecoul acestei epoci de aproape trăia viu în reprezentanții ei, se ascundea în cărți care puteau fi procurate, era mai mult decît un ecou — era strigătul însuși care trebuia prins din vîrful muntelui și aruncat mai departe. Congresul al IX-lea legitimează această stare de lucruri, instaurează un climat de emulație în promovarea valorilor certe și în recuperarea moștenirii culturale românești. Reluarea liniei directoare a culturii naționale s-a făcut după un principiu al ordinii : o întoarcere la obîrșia izvoarelor și o revenire, odată cu ele, în prezent. Iorga este reeditat sistematic ca pentru a se ajunge la „ultimul Iorga", ca pentru a-i reface opera ; Pârvan — ajuns astăzi la o reeditare aproape completă — a fost cerut și redat românilor. Fără Iorga, Pârvan, Xenopol — opere precum cele ale lui Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Paul Anghel — nu erau posibile. Eminescu este reevaluat aproape integral — și se tinde către o evaluare integrală a marilor noștri clasici. Forțele generației Labiș care e generația Congresului al IX-lea vin din străfunduri, se sprijină pe trecutul imediat — și reîntemeiază în spiritul național, în conformitate cu aspirațiile, cu năzuințele poporului român. Prin gestul ei, aliniat marelui congres, ea devine prima moștenitoare a tradiției noastre culturale. Ea lasă, la rîndul ei, moștenire „creșterea limbii românești / Și-a patriei cinstire" —, așteptînd, răbdătoare, moștenitorii îndreptățiți.

Studii de istoria mentalităților

Principiile, criteriile și metodele ce prezidează alcătuirea unei istorii literare au stat mereu în atenția criticilor și teoreticienilor fără a se fi dat un răspuns satisfăcător. Sigur, istoriile literare există, multe dintre ele de o importanță excepțională (ale lui Lanson, Francesco de Sanctis, Iorga sau G. Călinescu) dar paradoxal, nu au încă un statut teoretic de lămurit. Sînt istorii de autori, de opere, de perioade și curente literare, de instituții literare etc. sau toate la un loc dintr-un imens hibrid ? Și, iarăși, ce punct de vedere primează : estetic, ideologic, stilistic, cultural etc. ? Poate fi separată literatura de mișcarea de idei a epocii sau, mai larg, scoasă din climatul intelectual respectiv pentru a fi tratată ca pur fenomen estetic ? Sînt critici care susțin această idee, preconizînd o istorie a formelor literare în dispretul oricărei cronologii și motivări extratextuale, dar nimeni nu a realizat și nici măcar nu a încercat o astfel de întreprindere la nivelul unei întregi literaturi. În schimb, acordînd atenție factorilor ideologici, sociali, istorici etc. riscă să se piardă tocmai elementul artistic, specific literar, ajungîndu-se la mult desconsideratele, într-o perioadă, istorii culturale. Am spus într-o „perioadă" deoarece altfel înțeleasă și cu un instrumentar metodologic superior și mult mai complex, perspectiva culturală revine în actualitate. Ce-i drept, puțin deghizat, sau mai bine zis într-un context mai larg, ca parte a istoriei mentalităților care se bazează pe studiul conexiunilor dintre viața socială și viața intelectuală într-o epocă dată. Altfel spus, ea nu se ocupă doar de opere ci și de cărți și publicul cititor, cu tot ceea ce înseamnă acesta : producția de carte, rețelele și ariile de circulație, gustul public, mediile intelectuale, ponderea formelor de învățămînt etc. Desigur că demersurile socio-culturale nu fac inutile posibilele istorii literare estetice, stilistice sau retorice. Dar sînt dubletul sau mai bine zis cadrul lor necesar. Poate altfel vom judeca și aprecia de acum înainte istoriile literare ale lui Nicolae Iorga, în care fenomenul cultural, la nivelul concepției și metodelor epocii este prezent. Însă aceasta este o altă chestiune.

Abordarea literaturii din unghiul istoriei mentalităților, deși aduce contribuții revelatoare, este o operație extrem de dificilă și nu la îndemîna oricui. Ca demers interdisciplinar, impune cunoștințe ample și profunde, din varii domenii, o metodă clară și eficientă și un spirit nu numai riguros, dar și suficient de elastic și subtil pentru a fixa și păstra specificul literar în amalgamul de date și informații din compartimentele adiacente. Dacă prolegomenele și dezbaterile teoretice de tot felul abundă, excedînd cu mult obiectul, studiile practice, aplicate nu sînt prea numeroase, aiurea ca și la noi. De aceea îmi face plăcere să menționez importantele lucrări ale lui Alexandru Duțu în această direcție, între care se detașează **Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII.** Făcînd apel la instrumentarul multidisciplinar caracteristic culturologiei și cercetării mentalului unei epoci, perioade etc., autorul trasează „coordonatele" vieții intelectuale a românilor din Țara Românească, Moldova și Transilvania, între 1700 și 1821. Nescăpînd nici o clipă din vedere contextul general social și ideologic al epocii, Al. Duțu își construiește, în fond, studiul răspunzînd unor întrebări de genul : cine tipărește cărți, ce fel de cărți și unde ? cine copiază manuscrise și unde ? cine face cartea să circule ? cine solicită cartea ? pentru ce anume cîteva cărți au devenit reprezentative pentru mentalul epocii respective ? ș.a.m.d. În acest fel o perioadă care, pe de o parte, era considerată un fel de „lapsus" al literaturii române, iar pe de alta era arbitrar împărțită între „literatura veche" și „literatura modernă" își află organicitatea și profilul cultural distinct. Dacă în ceea ce privește Transilvania, prin „Școala Ardeleană", secolul XVIII a fost demult reabilitat, în schimb, persistă ideea unei Moldove și Țări Românești orientalizate și ieșite temporar din orbita culturală europeană. Al. Duțu dezvăluie însă o cu totul altă față a lucrurilor, restituind cu argumente irefutabile adevărata viață intelectuală a principatelor în secolul luminilor. Sînt inventariate tipografiile românești și producția lor de carte, circulația și modul lor de răspîndire, mediile sociale și intelectuale în care sînt receptate, sînt evocate centre culturale cum este cel de la Rîmnic și aria lor de iradiere, sînt analizate tipurile de cărți conforme orizontului de așteptare al publicului, carte „desfătare", cărți „moralicești" și cărți canonice, sînt analizate apoi texte literare reprezentative (traduceri și originale) ca și prefețe simptomatice pentru mișcarea de idei a epocii, specificul național și asimilarea influențelor occidentale, contactul cu iluminismul european și formele îmbrăcate în cultura românească a timpului, diversificarea și specializarea (incipientă) a preocupărilor intelectuale, individualizarea domeniului literar, și formarea conștiinței literare spre sfîrșitul secolului etc. Autorul realizează astfel un **peisaj dinamic** al vieții culturale și al climatului intelectual în Țările Române și Transilvania secolului XVIII, înscriindu-l într-o curbă a dezvoltării organice a culturii și civilizației românești, epurată de false rupturi și împărțiri artificioase.

Paul Dugneanu

Monumentalism și valoare

Urmare din pag. a 3-a

după **„Imnele bucuriei"**, a realizat o punere în poezie a istoriei țării în **„Imnele Transilvaniei"**, **„Imnele Moldovei"**, **„Imnele Țării Românești"**, încheind seria „imnelor" cu volumul **„Imnele iubirii"**. **Cezar Ivănescu** și-a grupat aproape întreaga creație poetică sub titulatura generică **„Rod"**, iar **Marin Sorescu** a scris ciclul **„La lilieci"** ce cuprinde trei volume. Nici **Nichita Stănescu** nu a evitat monumentalul, publicînd în 1978 masivul volum de versuri **„Epica magna"**, cu o grafică adecvată. Tradiția baladei culte a fost cultivată exemplar de **Tudor George : „Copacul descătușat. Poem simfonic"**, **„Trilogia sonetelor"** sau **„Balade singaporene"**.

În proză, **Dumitru Radu Popescu** ilustrează cel mai bine dubla accepțiune a monumentalului în romane ca **„F"**, **„Vînătoarea regală"**, **„O bere pentru calul meu"**, **„Ploile de dincolo de vreme"**, **„Împăratul norilor"** ori **„Viața și opera lui Tiron B."**. **Augustin Buzura** a publicat la rîndul său cîteva volume masive : **„Absențe"**, **„Orgolii"**, **„Vocile nopții"**, **„Fețele tăcerii"**. La fel **Nicolae Breban**, cu **„Animale bolnave"**, **„Don Juan"** și **„Francisca"**, sau **Dumitru Popescu** în ciclul **„Pumnul și palma"**. Cele mai însemnate întreprinderi monumentale din proza românească rămîn însă cele înfăptuite de **Marin Preda** în marile sale romane : **„Moromeții"**, **„Delirul"**, **„Intrusul"**, **„Marele singuratic"** ori, mai ales, **„Cel mai iubit dintre pămînteni"**, **Eugen Barbu** în **„Groapa"**, **„Princepele"**, **„Săptămîna nebunilor"**, și **Ion Lăncrănjan** în **„Cordovanii"**, **„Caloianul"** sau recenta carte **„Toamna fierbinte"**. Ciclul monumental tipic, al momentului, e **„Zăpezile de-acum un veac"**, de Paul Anghel, vastă frescă de proză istorică, de antropologie culturală și filozofia culturii.

Chiar și în critică, după cum spuneam, se manifestă intenția unor proiecte ample, cum ar fi cele începute de M. Ungheanu, urmărind valorificarea unui spirit teoretic călinescian de la **„Campanii"** pînă la **„Exactitatea admirației"**.

Din această simplă trecere în revistă a cărților ample se poate înțelege că monumentalismul nu este un fenomen ocazional, ci o trăsătură dominantă a operelor scriitorilor ce formează „generația luptei cu inerția". Stă în sarcina criticii să acorde importanța cuvenită acestei caracteristici, s-o analizeze în acea dublă semnificație a termenului, de care vorbeam mai sus, scoțînd la iveală noi valențe pentru o bună parte a literaturii noastre contemporane.

POST RESTANT

IONEL BUTNARU, Bacău. „Pistoale vechi" este inspirat din durerosul 1907 (care a trecut și prin sat pe la mine) și l-am botezat polițist pentru că dă mult de furcă jandarmilor să descopere armele aduse de oameni din istoricul 1877 pentru viitoarea răscoală care le frămînta inima și mintea încă de atunci. Lucrarea este gata ; are 200 pagini și m-am gîndit că revista dv. l-ar putea publica în foileton ; cu toate că o editură la care l-am trimis mi-a reproșat că nu are „acoperire literară" și că e cam... naiv ! Dar dacă există o pictură naivă, de ce n-ar exista și un roman naiv ? Eu vă trimit primul capitol cu rugămintea de a-l citi și decide. Aș zice că un răspuns tot merită, chiar dacă va fi negativ". Din păcate editura a avut dreptate. Mai ales că am descoperit și o asemenea expresie : „sînt melodioase cîntecele păsărelelor, dar nu îndestulătoare pentru a face fericită o fată care împlinește îndată **un sfert de sută**" (s.n.). Vi se pare bătrînă ?

MARINA BODOLICĂ, Iași. „Scrisorile" conțin o bijuterie insolită care ne face să vă așteptăm și cu altceva : „O ploaie incoloră și pasivă, ce nu știa unde să se așeze". Sînt însă și scrisori inverse : „...ce divină, ce dulce, ce voluptoasă e așteptarea !". Aceasta se cînta acum 50 de ani. Dar se iartă, avînd în vedere vîrsta dv. atît de romantică : „Sînt ca un copil. Ba nu, sînt un copil, deși am 20 de ani...". Toți sîntem copiii cuiva.

MIRCEA M. BANCIU, Călărași. Dacă tot ați apărut în „Urzica" sub numele dumneavoastră, de ce apelați acum la un pseudonim ? Și de ce nu rămîneți la povestirea scurtă, care pare să vi se potrivească mai bine ? „Mi-am propus ca **Luceafărul** să-mi publice o schiță, povestire, numai cu fotografie însă". Chiar așa ? Fără fotografie, scade cumva valoarea estetică a povestirii ? Să ne gîndim numai la artiștii dinainte de a se fi inventat fotografia, săracii... În altă ordine de idei, faptul că „Tufă și-a căsătorit fetele" îl privește pe acesta. Sau poate aveți și vreți să publicați fotografia lui Tufă ?

DOINA VALENTINA BOTAȘ, Rîmnicu Vîlcea. „Într-o seară" este un dialog demn de o scenetă. „Scrisoarea" însă e demnă de tot interesul prin tonul ei firesc, prin sinceritatea confesiunii eroinei, profesoară, soție, mamă și... aspirantă la gloria literară. Mai trimiteți, însă faceți în așa fel încît să nu treceți prea brusc de la dialog la un monolog în exclusivitate.

HOREA NAȘCU, Baia Mare. Scrisoarea d-voastră către mine este mai interesantă decît „Scrisoarea către Cecilia". Să vedem, pe scurt, de ce : „...acum cîțiva ani am trimis tot la dv. o poezie despre care nu mai știu nimic — înclin să cred că nu a apărut niciodată, fiindcă nimeni nu a înțeles-o (nimeni dintre foarte puținii cărora le-am arătat-o) ; soarta ei mă îngrijorează, dar sper că la d-voastră e în siguranță și că o voi găsi prin arhive... Dar ar fi o chestie să fi fost publicată, iar eu să nu știu nimic... E totuși posibil ca „Scrisoarea" să nu fie acceptată, din rațiuni absconse. În acest caz vă rog să mi-o returnați cu prima poștă. (N-o să vă vină să credeți, dar manuscrisul este foarte prețios). Însă sper că nu va fi respinsă dat fiind că a fost creată într-un scop foarte nobil, reunind o mulțime de probleme la care în prezent se meditează prea puțin..." Meditați cît doriți, dar noi de returnat manuscrisul nu vi-l returnăm. Aceasta este regula, trebuie să învățăm s-o respectăm, chiar dacă sîntem geniali și coborîm din ceruri cu operele noastre. Nu-l returnăm, dar nici nu-l publicăm. Așa că nu ne mai trimiteți manuscrise atît de prețioase. Eventual, bateți-le la mașină.

Iulian Neacșu

Trilogie critică

Urmare din pag. 1

trebui eventual constrînși toți cercetătorii fenomenului literar. De ce acestea n-ar avea loc decît prin înlăturare și substituire, de ce nu se observă asimilarea lor selectivă și creatoare, aceasta este o formă de neînțelegere, proprie crizei de creștere, cu lipsa ei de nuanțe, și cu intoleranța pe care deobicei maturitatea o atenuează.

Eugen Todoran este, din generația vîrstnică, poate criticul cel mai receptiv la aspectul operațional al metodelor de investigare despre care vorbeam, dar cu perspectiva cărturarului obișnuit să verifice și să controleze adecvarea fiecărui procedeu adoptat. În studiul său opera lui Lucian Blaga este analizată, în căutarea „totului interior", a planurilor creativității, și a structurilor originare ale creației. Viziunea cercetătorului este integratoare, prin utilizarea modalităților comparatismului și prin permanenta raportare la circulația ideilor, urmărită într-o rețea densă de referință. Criticul acumulează argumentele și le consolidează prin recursul la citatul teoretic. Uneori, din scrupul intelectual, Eugen Todoran ajunge însă la efecte similare cu acelea întîlnite în scrisul unor critici mult mai tineri, care folosesc excesiv citatul și mai ales ornantă cu funcție. Vorbind, de exemplu, despre orfismul lui Blaga, și în legătură cu acesta despre spiritul lui Orfeu sub auspiciile Muzelor, autorul citează : „Viața, munca și aspirațiile oamenilor se desfășurau în ritmul poeziei și în farmecul armoniei lirei." Este un citat din J. Coman, „Orphé, civilisateur de l'humanité" din „Zalmoxis", „Revue des études de l'humanité", publicată sub direcția lui Mircea Eliade, dar conținutul citatului este totuși o banalitate care nu trebuia căutată atît de departe căci fără îndoială Eugen Todoran putea formula aceeași idee chiar mai expresiv. Aceasta nu vrea să fie o observație șicanatoare, dar tehnica citării foarte frecvente și nu întotdeauna indispensabile încarcă mult textul critic propriu-zis. Lectura devine dificilă din cauza numeroaselor amînări pe care le introduce citatul de factură teoretică atunci cînd observațiile criticului însuși sînt deja suficiente și convingătoare. Rolul „tăcerii" la Blaga nu se cerea neapărat confirmat de Max Kommerel apud Hugo Friedrich, de exemplu, după cum consemnările lui Albert Béguin despre poezia romantică introduc mult mai mult o paranteză în plus decît o clarificare necesară, ramificînd textul într-o direcție oarecare.

Demersul lui Eugen Todoran este conceput pe de o parte ca o construcție de ansamblu, ce se realizează prin succesiunea etapelor elaborării cărții ca trilogie, iar pe de altă parte ca strategie complexă a nuanțărilor, a identificării raporturilor, a integrării într-un context universal a fiecărei idei și semnificații, cu reluări din perspective diferențiate.

În primul volum autorul stabilise premisele și elaborase metodologia actului critic, urmărise formația lui Lucian Blaga în legătură cu ambianța intelectuală a epocii și cu „noul stil". Mitul poetic era abordat mai întîi în ipostaza „mitului modern" ; în cel de-al doilea volum analiza continuă cu „secțiunea mitului arhaic".

Eugen Todoran întreprinde o atentă critică a ideilor, a semnificațiilor, reconstituie „endogeneza gîndirii poetice" și „simbolica limbajului poetic", fără a ignora configurația dispunerii în sistemul creației a nucleelor tematice, cu accent pe interferența, dinamica și sinteza ideilor în universul poetic și filosofic al artistului, pentru că „poezia anticipează filosofia".

Nu este vorba de a impune o altă imagine a poetului și în nici un caz o simplă imagine, ci de a descifra, prin această strategie combinată, cît mai numeroase, coerente și subtile semnificații și la nivel secvențial, ceea ce nu presupune o înnoire radicală a interpretării, ci adîncirea investigației prin raportarea principală la problematica și aspectele mitului.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LXIII)

Timpul Culturii

O așa-zisă publicație de peste ocean, efemeră și ticăloșită, precum inima acelora care o clocesc, n-are altceva mai bun de făcut decît să publice în serial „Apărarea are cuvîntul" de Petre Bellu, cu manșeta neagră, amenințătoare : „Roman interzis în România !" Cine nu știe cu adevărat cum stau lucrurile, va crede că Bellu era un fel de Balzac dunărean, iar creația cu pricina cel puțin de talia romanelor „Amintiri din Casa Morților" de Dostoievski și „Doctor Jivago" de Pasternak. „Ce sacrilegiu — vor spune ei, din comoditate, din neștiință, din dezinformare — să interzici o asemenea culme a geniului uman, mai mult ca sigur din motive politice !" Adevărul este că publicația cu pricina, care trădează nivelul școlăresc, de cercetași repetenți, al urzitorilor săi, tocmai pe asta și mizează : pe graba cititorului occidental, pe o cultură medie îndoielnică, pe apetitul pentru senzațional și scandal al unei părți a publicului, obișnuită cu filme de groază și cu surogate căzute printre șine din garnitura războiului rece. Cine o fi avut interes să interzică în România un asemenea roman ? Cine altcineva decît bunul simț, măsura estetică, tradiția romanescă excepțională a unei culturi care refuză kitsch-ul ? ! Într-o literatură care a dăruit lumii romane, precum „Ciocoii vechi și noi", „Un om între oameni", „Ion", „Pădurea spînzuraților", „Neamul Șoimăreștilor", „Bietul Ioanide", „Scrinul negru", „Concert din muzică de Bach", „Un port la răsărit", „Groapa", „Princepele", „Săptămîna nebunilor", „Moromeții", „Maitrey", „Desculț", „Ce mult te-am iubit", „Fiul secetei", „Toamnă fierbinte", „Zăpezile de-acum un veac" și atîtea alte opere remarcabile — într-o asemenea literatură sărmanul Petre Bellu e condamnat la anonimat, pierzîndu-și, treptat, pînă și bruma de interes pe care îl stîrnea printre elevele de internat, militari în termen, gospodine la pensie...

Nu regimul a interzis cartea, din motive politice (cum lasă să se înțeleagă nefericiții transfugi de peste ocean) — ea însăși s-a interzis, prin infantilismul scriiturii, prin comparația strivitoare cu adevăratele capodopere ale civilizației scrise românești.

Am început cu această nuanță polemică pentru că mai sînt unii tentați să spurce cu orice preț deschiderea spre cultură — cu adevărat fenomenală — a acestui regim de muncitori, țărani și intelectuali cinstiți, care își mai face vreme și dispoziție sufletească de a repune în drepturi marea spiritualitate a țării, de a re-înnoda firul tradiției rupt atît de brutal odinioară, de a face loc, printre presantele priorități social-economice și edilitare, carului triumfal al culturii. Cei care caută pete în soare, cu orice preț, vor găsi, firește, și în noua cultură română, numai că, din fericire, noi nu pentru ei scriem, ci pentru oamenii onești, care știu că suflul puternic al Independenței noastre de azi umflă și pînzele spiritului, fără a da socoteală nimănui din afară. Adevărul este că în cei 21 de ani petrecuți de la Congresul al IX-lea al partidului au fost realizate lucruri remarcabile pe tărîmul culturii, în absolut toate domeniile : valorificarea moștenirii spirituale, edificarea unor noi lăcașuri, și restaurarea celor vechi, stimularea și încurajarea apariției unor opere de mare valoare și durabilitate. În România acestor ani se cîntă Bach nu numai la orga Bisericii Negre, ci și în mijlocul muncitorilor de pe platformele industriale din București, Tîrgoviște, Valea Jiului, Suceava, Cluj-Napoca, Tîrgu-Mureș, Constanța... Și înșiși muncitorii, sau țăranii, sau medicii, sau proiectanții sînt chemați, atunci cînd au vocație și pasiune pentru artă, să participe la miracolul creației și interpretării, reuniți fără discriminări, în mod liber și democratic, într-un festival cum este „Cîntarea României". Acestea sînt realități palpabile, nu pot fi contestate de nici un răuvoitor fără riscul de a se face de rîs. Minat de îndatoririle de publicist comentator la „Agerpres", am vizitat în lunile din urmă o serie de muzee și lăcașuri cultural-istorice : Muzeul de Istorie a municipiului București, Muzeul satului și de artă populară, Biblioteca Academiei, Biblioteca Centrală de Stat, Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, Conservatorul „Ciprian Porumbescu", Casa Herescu-Năsturel, Biserica Sf. Gheorghe Nou, ctitorită de Brâncoveanu și multe altele. Pretutindeni am văzut grija reală, cu efecte concrete, a forurilor de partid și de stat pentru restaurarea și consolidarea monumentelor istorice, pentru ocrotirea patrimoniului cultural național, pentru accesul neîngrădit al marelui public la izvoarele nepieritoare ale artei românești și universale. Știu oare detractorii noștri că pentru o țesătură rară, de secol XV, sau pentru un evangheliar, sau pentru o icoană în tempera, deteriorate de carii necruțători ai timpului, în laboratoarele de restaurări trudesc echipe întregi de specialiști, zile, săptămîni și chiar luni întregi, pentru a le reda strălucirea inițială, pentru a le scutura de statutul de rebuturi ale istoriei și a le înfățișa lumii în vitrinele argintate ale muzeelor ? Cine-i plătește pe acești oameni, cine i-a ținut în școli și la specializări, cine le procură materialele necesare migăloasei lor opere — oare nu acest regim ? Să mai ofer un exemplu, din miile de exemple de acest gen. În prezent se află în pregătire la Muzeul satului și de artă populară din Capitală un mare recital de versuri din creația lui Lucian Blaga. Va fi prilejuit de două jubilee, asemănătoare ca număr de ani și ca profil : cîte o jumătate de veac de la înființarea lăcașului respectiv, de către Dimitrie Gusti, și, respectiv, de la apariția studiului fundamental al poetului-filosof, „Spațiul Mioritic". Nu știu dacă vă amintiți, dar această lucrare a fost cu adevărat interzisă în România anilor premergători celui de-al IX-lea Congres al partidului, re-văzînd lumina tiparului la recomandarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în 1968, în cadrul „Trilogiei Culturii". Să mai vorbim oare de operele lui Eminescu, Iorga, Cantemir, Hasdeu, Pârvan, Goga, Călinescu, Brătianu, Densusianu, de marile corpus-uri de documente istorice cu adevărat inabordabile pînă nu demult ? Răspunsul ni-l dă timpul culturii...

Corneliu Vadim Tudor

Literatura întemeierilor

Urmare din pag. 1

lori creatoare are particularitatea de a se amplifica în timp. Faptul că vorbim astăzi despre generația literară a „anilor 60" sau a „luptei cu inerția" exprimă deja o clasicizare, o înscriere deplină, obiectivată, pe diagrama valorilor. Dar scriitorii acestei generații — cei mai mulți — se află în viață, în deplină manifestare a forțelor lor creatoare. Unii dintre ei, se poate spune pe drept cuvînt, abia în ultimul deceniu au început să-și dea adevărata lor măsură. Cazul cel mai frapant în această privință ni se pare a-l oferi Paul Anghel, cu marea sa construcție narativă de inspirație istorică a Zăpezilor de acum un veac, ajunsă pînă acum deja la opt volume. Acest ciclu monumental de romane impune, printre altele, și un nou mod de a concepe literatura de inspirație istorică.

Și pentru că multe din întrebările la care ne-am referit inițial privesc proza contemporană, este timpul să precizăm că tocmai aici găsim una dintre ideile, poate cele mai importante, care dau profilul epocii literare contemporane. Este vorba de amploarea și diversitatea fără precedent pe care a luat-o dezvoltarea romanului românesc în ultimele două decenii. Ea corespunde, pe un plan mai larg, spiritului constructiv al societății noastre socialiste contemporane, epopeii muncii creatoare a poporului nostru și este rezultatul activității viguroase a unei pleiade de prozatori deosebit de înzestrați, în frunte cu Marin Preda, Eugen Barbu, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, Francisc Păcurariu, Dumitru Popescu, Constantin Țoiu, Augustin Buzura ș.a.

Dacă lărgim privirile, deopotrivă, către poezie, dramaturgie și critica literară, profilul unei epoci literare distincte ne apare și mai clar în evidență. Căci în poezie ne întîmpină afirmarea puternică a unei generații de poeți de o deosebită forță artistică, în frunte cu Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Adrian Păunescu. Sînt mulți alți poeți din generații diferite, dar afirmați plenar în această epocă, precum Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Horea, Petre Stoica, Gheorghe Pituț, Cezar Ivănescu, George Alboiu, Emil Brumaru, Adrian Popescu ș.a. Ei afirmă cu toți marea diversitate a fenomenului nostru poetic actual care tinde să fie recunoscut drept unul dintre cele mai importante pe plan european și mondial. Dramaturgia își are și ea realizări inconfundabile în creația lui Horia Lovinescu, Marin Sorescu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Tudor Popescu ș.a. Critica literară dispune de reprezentanți de seamă din diverse generații. Între aceștia cităm pe Adrian Marino, Al. Piru, Cornel Regman, Nicolae Manolescu, Mihai Ungheanu, Eugen Simion ș.a.

Dacă realitatea valorică a fenomenului nostru literar contemporan, excelența lui reies cu claritate în evidență dintr-o comparație istorică pe scară evolutivă cu marile epoci de creație din trecutul scrisului românesc (epoca marilor clasici, literatura dintre războaie), cauzalitatea lui mai adîncă, motivația prezenței sale pot fi puse în lumină numai prin observarea relației sincrone cu ansamblul social-politic și cultural din care face parte.

Un rol de o deosebită importanță revine ideologiei literare, climatului spiritual general în care se desfășoară procesul de creație artistică. Aceasta oferă punctul de convergență necesar mai ales în epoca socialismului, între năzuințele sociale generale și cele ale creatorilor. Un astfel de punct de convergență se poate realiza mai mult sau mai puțin adecvat, el poate fi activ sau pasiv în raport cu procesul creator. Or, tocmai din această perspectivă ne apare în evidență rolul excepțional pe care l-a îndeplinit Congresul al IX-lea al P.C.R. în afirmarea tumultuoasă a puterilor de creație în domeniul artei și literaturii române contemporane. În cuprinsul documentelor sale găsim concentrate ca într-un focar ideile-forță care au stat la temelia înfloririi fenomenului nostru literar actual: necesitatea identificării scriitorului cu aspirațiile celor ce muncesc, căutarea în izvoarele vieții a surselor de inspirație, eliberarea de canoane și îngustimi dogmatice, întinderea inspirației pe întreaga arie istorică de existență a poporului, asigurarea libertății de creație artistică, diversitatea de stiluri, deschiderea către universal, punerea într-un context nou a problemelor criticii literare.

Dacă putem vorbi astăzi cu mîndrie despre o înflorire plenară a literaturii românești în contextul mondial al valorilor contemporane, apoi aceasta se datorează conjuncției fericite a pleiadei de scriitori care reprezintă această înflorire cu climatul ideologic propice afirmării lor, creat după Congresul al IX-lea al P.C.R. — adevărat prag de epocă istorică.

CUMPĂNĂ Așchii

I. Plugul — alpinistul de fier al Cîmpiei Eterne.

II. Marea este reală și corabia — fantasmagorică. Marea este Troia și corabia — Calul Troian.

III. Scrisori de pe o planetă vecină. Pentru cei de acolo o întîmplare reprezintă un sunet, altă întîmplare, după ani de zile — alt sunet și așa mai departe pînă cînd, după multă vreme, urechea poate alcătui o melodie. Către bătrînețe, în felul acesta, fiecare ins își are cîntecul său. Se înțelege că este nevoie de o ureche muzicală extraordinară care să ordoneze „tunetele" pierdute în timp la lumina unei „fulgerări" simultane. (Ei nu confundă „fulgerarea" cu „revelația", fulgerarea fiind, după cîte am înțeles, o acțiune comprimată în timp așa cum intuiția este văzută de ei ca o deducție comprimată.) Viteza de propagare a sunetului fiind mai mică decît aceea a luminii, un cîntec început acum cîteva decenii are tendința să întîrzie față de lumina lui.

IV. Darius, la mare distanță de țărmuri în interiorul uscatului persan, reușea să mănînce pește proaspăt din Marea Egee. Dacă peștele se împuțea pe drum, „mesajul" se strica între timp și vina era a poștei care trebuia să garanteze sănătatea imperiului.

V. Poetul (sau prozatorul) produce un text, textul său ; criticul produce două texte într-unul singur : textul critic ca atare și textul poetului sau prozatorului pe care îl validează. Al doilea text este produs indirect în sensul că textul poetului (sau prozatorului) renaște, este re-scris prin analiză și interpretare. O carte apărută acum, despre care nu se scrie nici un rînd timp de un deceniu, este ca și moartă pentru că ea nu a existat și ca al doilea text al criticului. Deci cărțile se confruntă între ele dar se confruntă prin articolele scrise de critici și anume prin sensul lor de al doilea text. Se poate constata, pe un timp mai lung, de cîteva decenii, cum forța unor cărți depinde de forța criticilor care scriu despre ele. De obicei, criticul se formează odată cu generația (promoția) lui. Cu timpul, el se fixează asupra unor autori din generații deosebite ; în felul acesta se extinde. Alți critici, socialmente congeneri, vor miza pe aceiași autori, cu mici nuanțe, pentru a da impresia diversității. Cu aceștia se vor confrunta (literar vorbind) alți critici care vor miza pe alți cîțiva poeți sau prozatori. Pentru că poeți și prozatori există.

VI. Prin tehnicizarea fără răgaz a articolului său, criticul, pe de o parte, se străduiește, formalizînd, să înțeleagă calculul probabilității inefabilului, iar pe de altă parte, își ocrotește profesiunea. Negarea impresionismului printr-o exigentă atitudine epistemologică este și o formă de a ține la distanță critica făcută de poeți, prozatori care au acces, în primul rînd, la metoda impresionistă (o hermeneutică subiectiv-simpatetică). Cu puțină silință, și poetul (sau prozatorul) poate deveni un expert în mînuirea limbajului de ultimă oră. Dacă vrea. Însă el știe că un sistem de lectură își termină evoluția odată cu ermetizarea lui maximă, cînd ajunge să se citească pe sine ca sistem.

VII. Mai noul Sisif își începe pietroiul din vîrful muntelui și tot îi pune piedică să nu se rostogolească prea mult. Pietroiul iubește valea și Sisif îi dă zilnic cîte puțină vale.

VIII. Grațiile șoimului — norii.

IX. În grădină, dedesubtul întunericului, armatele de greieri eliberează liniștea.

George Alboiu

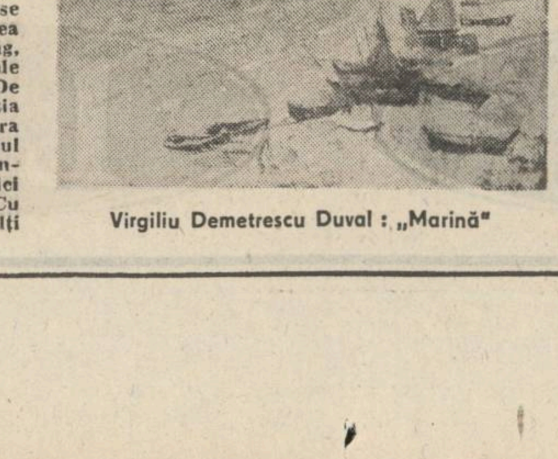

Virgiliu Demetrescu Duval : „Marină"

Revista Argeș

În iunie 1966, într-un moment cînd literatura română își concentrase deja toate forțele ei lucide, apărea la Pitești întîiul număr al unei reviste de cultură, denumită „Argeș" și a cărei misiune trebuia să fie, înainte de toate, stimularea puterii creatoare argeșene. Ca și „Ateneu" în Bacăul lui Bacovia, ca și constănțeana „Tomis" și „Transilvania" din Sibiu, ca și „Familia" de la Oradea și „Convorbirile literare" de la Iași, (înaintea acestora trebuind să menționăm „Ramurile" craiovene, cu întîia lor serie) „Argeș" ilustra și ea faptul că există o mentalitate nouă, constituită, pe atunci, într-un moment recent. Începea să se întrevadă, cu aceste inițiative care slobozeau forțele culturale de pe întreg cuprinsul României, o hartă nouă a literaturii, abia schițată atunci, ridicată acum la altitudini noi. Acest proces treptat, avînd în vedere descentralizarea opiniei literare și stimularea de valori inedite, contribuia cum nu se poate mai bine la ideea de creație diversă ; e o idee cu efecte considerabile și cu rezultate care se văd.

Ceea ce erau chemate să facă aceste publicații intra în categoria necesității istorice și a împleti un fond regional și o semnificație națională era tot ce se poate face mai bine în vederea unei înaintări. O astfel de întrepătrundere nu a rămas ca o năzuință și cine privește azi o colecție a seriilor succesive ale „Argeșului" rămîne cu totul convins de valabilitatea acestei observații. Știind să cheme pe necunoscuți, pe „oamenii locului" și abia mai la urmă pe aceia care se închipuie a fi autori cu operă încheiată, „Argeș" a izbutit în vreme scurtă să capete o notorietate cu totul meritată. Însă îndărătul impresiei de cult al valorii, rămîne trebuința de a face din această publicație una care să ilustreze cu precădere un fenomen de civilizație vernaculară.

Nu este momentul nici măcar al unei recapitulări care să fie o schiță de monografie ; oricine ar dori să o întreprindă are, prin colecția revistei, documentația necesară la îndemînă. Este însă momentul, în această clipă de aniversare, cînd „Argeș" împlinește două decenii, să accentuăm că, în cuprinderea lor, grupul de scriitori argeșeni a izbutit să facă mult și în primul rînd ceea ce cultura românească aștepta de la ei.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (VII)

Anul trecut, de Ziua națională a Mongoliei, care cădea într-o duminică, eram la Ulan-Bator. Primisem cu o zi înainte invitațiile la tribuna oficială și eu și confratele Tolia ; subsemnatul la sectorul „C", dînsul la sectorul „B", avînd în vedere, desigur, funcțiile obștești pe care le deținea.

Am fost trezit la șase dimineața de muzica ce răsuna din piața alăturată hotelului și de freamătul străzii înțesate de oamenii îmbrăcați în costume multicolore purtînd pancarde și mari buchete de flori sălbatice. La nouă fără un sfert a venit un alt translator să mă însoțească, un ziarist după cîte am înțeles și **fost** poet (după cum declara singur) care debutase la șaisprezece ani promițător, după care nu mai avusese „nici un pic de inspirație".

Era simpatic și extrem de mobil, plin de inițiativă și cu un tupeu absolut dezarmant. Îl chema Tumen, ceea ce în traducere aproximativă ar însemna „o mie", și avea în jur de treizeci de ani. Se vede treaba că era bine cunoscut în capitală avînd în vedere numărul mare de cunoscuți, prieteni și rude care l-au salutat sau pe care i-a salutat pe parcursul scurtului traseu străbătut pe jos de la hotel spre piațeta unde se desfășura demonstrația. Am făcut cunoștință cu aproximativ cincizeci de persoane și fiecare m-a invitat la un pahar de cumis după terminarea festivității și Tumen i-a asigurat pe toți că vom veni. În timp ce treceam spre tribuna oficială înconjurat de acest grup eterogen, pe lîngă noi a trecut limuzina elegantă în care se deplasa confratele Tolia și consoarta ale căror chipuri reflectau o profundă nelămurire legată de alaiul care mă înconjura. A fost una din zilele cele mai **pline**, ca să zic așa, datorită fanteziei și spontaneității noului meu translator.

De înțeles, ne înțelegem binișor, posedînd amîndoi cam aceleași cunoștințe de limbă rusă. De gesticulat însă, gesticulam mult și eficient.

De fapt, turneul surprizelor a început după terminarea demonstrației și, în special, după ce poposind la hotel spre a mă echipa mai sportiv l-am tratat pe însoțitorul meu cu o mică doză de coniac.

Întîi m-a dus să văd monumentul eroilor căzuți pentru patrie așezat pe culmea unui deal la care ajungi după ce urci aproximativ trei sute de trepte. Apoi a ținut să fac cunoștință cu cartierul caselor de odihnă, aflat în imediata apropiere a capitalei într-o zonă deluroasă. Sute de barăci din lemn, cu una sau două încăperi folosite cu predilecție în timpul verii. A vrut să vizitez neapărat și o rezervație naturală de animale sălbatice dar fiind ora prînzului, urșii și căprioarele n-au binevoit să ni se arate ochilor. Am coborît la stadionul central unde aproximativ douăzeci de mii de oameni urmăreau din tribune tradiționalul concurs de lupte libere. Pe teren erau cel puțin cinci sute de concurenți, tineri sau mai vîrstnici, mai solizi sau mai pirpirii luptînd pe rînd, fiecare cu fiecare, pînă la victoria finală.

Am nimerit spre cîmpul din apropiere unde se desfășurau întrecerile hipice. Am dat o raită prin pavilionul expozițional unde tocmai se desfășura o paradă a modei întreruptă de năbădăiosul însoțitor care a anunțat la microfon prezența în sală a unui scriitor din România obligîndu-mă să recit o poezie în limba natală. M-am executat fără să crîcnesc. După o gustare destul de consistentă am poposit la un complex muzeal unde se păstra iurta imperială a ultimului han. Tumen a aranjat să rămîn singur în întreaga încăpere și să primesc permisiunea de-a mă așeza în jilțul domnesc grație bunăvoinței manifestate de supraveghetorul complexului care fusese cîțiva ani la rînd în România.

De aici, amintindu-și de promisiunile făcute în cursul dimineții, am vizitat două dintre rudele sau cunoștințele, sau prietenii ce ne invitaseră de dimineață la un pahar de cumis. N-am băut cumis ci bere mongoleză asortată cu tot felul de brînzeturi. După acest popas întăritor, mașina a luat drumul spre marginea opusă a orașului. Ținta călătoriei era o crescătorie de păstrăvi.

N-aveam să ajungem aici. Inventivul meu însoțitor a oprit brusc mașina înainte de a ieși din oraș, în dreptul unei clădiri înconjurată de copaci. Nu-mi dădu nici o explicație. Era important și misterios.

În fața unei porți din lemn așteptau cam două duzini de bărbați.

Poetul precoce a scos o legitimație și i-a arătat-o unui portar cu banderolă roșie care ne-a invitat zîmbind amabil să pătrundem în incintă.

O cameră de primire și cîteva surori medicale îmbrăcate în alb. Scurte parlamentări și prezentările de rigoare. Înțeleg că sîntem într-o maternitate și mai înțeleg că translatorul vrea neapărat să-mi arate cum vine pe lume un nou cetățean al Mongoliei. Nu mai pot da înapoi. Sînt înveșmîntat într-un halat alb care-mi vine pînă la genunchi și înconjurat de un grup de doctori și asistenți înaintez plin de sentimente contradictorii spre sala de nașteri. Este prima dată în viața mea cînd am prilejul să văd cum se naște un copil.

Am un ciudat sentiment de jenă dar și de curiozitate. Noroc că înainte de a intra în sala de nașteri se deschide o ușă și apare o soră cu un nou născut în brațe. E o fetiță. Tipă de mama focului. Are piele brună și păr bogat, albăstrui. Sora o ține cîteva clipe în fața noastră și Tumen decretează fără drept de apel să o botez pe loc. Să mă gîndesc la un nume românesc. Voi fi nașul ei oficial avînd în vedere că sînt primul bărbat care am văzut-o. O botez Maria...

După această întîmplare n-am mai continuat drumul la păstrăvărie.

Fericitul tată aștepta la intrare și Tumen îl cunoștea și m-a prezentat explicînd că îi dădusem primul nume și că sînt nașul oficial.

Ce-a urmat nu este prea greu de ghicit. Ca la orice botez...

Mircea Micu

Tipare de înțelepciune

Urmare din pag. a 5-a

sul nostru cenaclu ar fi trăit atîtea împliniri. În fond, dacă e să dau glas unor gînduri mai de demult formulate, acest festival, creat din generoasa inițiativă a secretarului general al partidului, a aprins în vechea vatră culturală a Făgetului ambiții noi, cu nimic mai prejos decît cele ce i-au animat altădată pe cei ce-au făcut să se ducă faima cîntecelor și dansurilor populare din zonă. Mai pe larg ar fi vorba de o adevărată renaștere a folclorului și-a obiceiurilor artistice ce s-au transformat în adevărate spectacole specifice zonei. M-aș opri, pentru exemplificare, la doar două astfel de spectacole **Trecerea prin colac**, sau **lumirea copilului**, și **Iarba vîntului**. Primul este un obicei ale cărui origini s-au pierdut în negura veacurilor. El este specific populațiilor la care agricultura, în mod special cultura griului, se află pe primul loc. Copilul, ajuns la vîrsta cînd face primii pași, deci cînd se desprinde din ceea ce numim frageda pruncie, este pus să treacă, în picioare, printr-un uriaș colac făcut din făină de grîu proaspăt. Momentul era sărbătorit cu un fast deosebit, pentru că astfel copilul intra în rîndul lumii, adică se lumea. Un alt obicei scos la lumină, adică adus pe scenă sub forma unui spectacol folcloric în toată puterea cuvîntului este **Iarba vîntului**, în care fetele, într-o anume zi a anului, culeg o anume plantă, numai de ele știută, pe care o înmoaie în apa încă neîncepută a rîului, deci dis-de-dimineață, și cu care, mai apoi, se spală pe față și pe trup îngînînd o sumedenie de versuri populare al căror refren spune aproape totul : „Cu rouă mă spălai / de dragoste mă-ncărcai !" Tot festivalului „Cîntarea României" i se datorează, cred eu, renașterea unui vechi și cunoscut altădată centru de olărit, cum este cel de la Jupinești, un sat al comunei Făget, renumit pentru ulcioarele sale din lut roșu și nesmălțuit. Înființat acum doi ani, **Tîrgul olarilor** găzduit de meșterii din Jupinești a ajuns la cea de-a treia ediție a sa și se bucură de o prestigioasă participare a olarilor din zonele apropiate."

Cîteva zile mai tîrziu, la București, pe ulița mare, ca să zic așa, a Muzeului Satului, mi-a fost dat să întîlnesc un amplu grup de meșteri populari veniți din toată țara pentru a participa la **Zilele creației populare contemporane**. Printre ei, **Dan Gherasimescu** din Valea Danului, județul Argeș, cioplitor în lemn, alături de **Gheorghe Tănase**, din Corbu, județul Olt, și **Neculai Gavril**, din Duda Epureni, județul Vaslui, tot cioplitori în lemn. Sau meșterii în făuritul măștilor populare **Ion Albu**, din Roman, și **Dumitru Vrînceanu**, din Borzești-Bacău. Sau ceramiștii **Ion Răduceanu**, din Oboga, **Nicolae Marin**, din Piscuri, de lîngă București, dimpreună cu consătenii săi, frații **Ioniță**, vestiți olari ce se luaseră la întrecere, la roată, cu un alt olar de renume, **Dumitru Șchiopu** din Vlădești, județul Vîlcea. Le-aș mai aminti pe țesătoarele **Irina Șteț**, din Săpința, **Alexandrina Mioc**, din Ohaba, și **Ana Meda**, din Reșița, acestora adăugîndu-li-se cojocarii **Andrei Bacea**, din Prundu Bîrgăului, și **Dumitru Sofonea** din Drăgușii Brașovului. Vom încheia această poate prea lungă listă selectivă cu acei neîntrecuți meșteri în făurirea instrumentelor muzicale numite fluiere, buciume, cavale, ocarine, drîmbe, paiuri etc. : **Pavel Caba**, din Nerejul Vrancei, **Ion Costache**, din Merisani-Teleorman, **Ion Arsene** și fiica sa, **Irina**, din Jugur-Argeș, **Nicolae Purcaru**, din Drăguș-Brașov, și **Cristea Tudorache**, din Paltin, județul Vrancea. Am stat îndelung de vorbă cu ei, i-am privit în timpul demonstrațiilor făcute pentru marele public vizitator al muzeului. Îndeminarea lor a stîrnit, așa cum era de așteptat, o uimire greu de descris în cuvinte. Degetele lor închipuiau un străvechi dans al îndemînării și al iscusinței, iar minunile ce se nășteau purtau în ele un incontestabil simț artistic.

Gîndindu-mă la poeții din Făget, la obiceiurile pe care artiștii amatori de acolo le-au readus în lumina scenei, și privindu-i pe meșterii populari veniți la Muzeul Satului, meșteri încununați toți, fără excepție, cu mult rîvnitul titlu de Laureat al Festivalului Național „Cîntarea României", am întrezărit, într-o clipă, una din profundele semnificații ale acestui fastuos festival care a dăruit folclorului o nouă dimensiune, un statut ce se răsfrînge, iată, asupra oamenilor, înnobilîndu-le conștiința, adîncind, la nivelul întregului popor, dragostea pentru inestimabilul său tezaur artistic și moral.

Creație și patriotism

Urmare din pag. 1

vocația patriotică, ea fiind, în ultimă instanță, însăși condiția lui de scriitor. Numai astfel ne putem explica pasiunea copleșitoare a scriitorului român pentru limba lui, ca și aplecarea necontenită asupra marilor probleme sociale și naționale. Este vorba despre o lege nescrisă a scrisului românesc : datoria față de patrie, datorie împlinită cu sufletul, cu mintea și cu ajutorul condeiului. După 23 August 1944, noua eră din evoluția României și-a pus pecetea și pe creația literară. Transformările sociale și politice, răsturnările revoluționare ale societății, toate acestea au intrat în paginile cărților noastre. Întrebările și răspunsurile unei societăți noi au început să frămînte spiritele, pentru că cereau soluții imediate și radicale, iar scriitorii s-au angajat fără șovăire în primele rînduri ale făuritorilor unei lumi mai drepte și mai bune. Preamărirea trecutului eroic al poporului nu este altceva decît justificarea prezentului eroic, evocarea luptelor de veacuri pentru o țară liberă și unită nu are alt scop decît înțelegerea țării libere și unite de astăzi. Ideea majoră de continuitate a spiritului eroic, în numele acelorași idealuri patriotice, străbate toată literatura contemporană românească și face parte din dialectica gîndirii noastre istorice de astăzi. Deschiderea largă pentru o cultură și o literatură îndrăzneață, deschidere făcută la Congresul al IX-lea al partidului prin glasul secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a dat o nouă dezvoltare literelor românești. Trecutul și-a recăpătat locul pe care-l merită în spiritualitatea noastră, cîștigînd în profunzimea de sensuri, iar prezentul și-a dobîndit dreptul la adevăr și cutezanță. Avem o literatură de reală valoare, s-au scris și se scriu opere care vor rămîne în patrimoniul cultural. Patriotismul și-a lărgit sfera conceptuală, fiindcă și problemele cu care sîntem confruntați sînt mai complexe și mai tulburătoare. Eforturile pentru ridicarea țării pe trepte de civilizație, dragostea pentru tezaurul spiritual și material al patriei, lupta pentru instaurarea unei păci generale și împotriva nebuniei unui război atomic, toate acestea fac parte din patriotism. Creația artistică are menirea să slujească fără încetare și necondiționat înalta concepție a patriotismului contemporan.

m a p a m o n d

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Pentru o lume a păcii și înțelegerii

Iulie 1985 — iulie 1986. Este un arc peste timp, ce primește aureolă istorică prin destinul pe care România și l-a asumat, conștientă că de la Congresul al IX-lea — redescoperindu-și mereu valorile autentice, privind temerar drumul ce a urmat, dăltuindu-și propria identitate în concertul națiunilor lumii libere și independente, afirmîndu-și conștiința proprie, valorile și virtuțile ei —, a început o epocă nouă în cronica vieții noastre.

Din iulie 1965 România socialistă a adăugat permanentei sale redescoperiri, devenirea înțeleasă ca fapt revoluționar, bogată în înfăptuiri în toate sectoarele vieții politice, economice, sociale, culturale, științifice. Este o epocă pe care o personifică și o exprimă în cel mai înalt grad secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a vieții internaționale, a cărui operă politică — teoretică și practică — se află la originea acestui dinamism fără precedent în evoluția societății românești, a realizărilor multiple înfăptuite datorită uriașului avînt creator al maselor, ale căror energii au fost descătușate în iulie 1965.

Congresul al IX-lea al partidului — constituind o strălucită dovadă de realism politic legată permanent și în mod dialectic de interpretarea originală dar riguroasă a principiilor socialismului științific — a pornit de la recunoașterea rolului decisiv al maselor în dezvoltarea socială, de la necesitatea făuririi conștiente a istoriei de către popor. În noul destin al patriei, redescoperindu-ne trecutul glorios, definit de secretarul general al partidului drept „cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru", ne-am însușit, tocmai de aceea, datoria de a ridica pe o treaptă nouă și de a îmbogăți cu noi cuceriri materiale și spirituale această prețioasă moștenire. Chemarea adresată atunci, în iulie 1965, de tovarășul Nicolae Ceaușescu se bucură constant de ecou major în rîndul maselor — ca făuritoare ale istoriei — ea declanșînd o puternică emulație creatoare, un avînt revoluționar pe măsura aspirațiilor noastre înălțătoare.

Congresul al IX-lea reprezintă o mărturie incontestabilă a încrederii acordate maselor, ceea ce înseamnă în mod implicit încredere în partid, iar aceasta semnifică, în fapt, legătura indestructibilă partid—popor, ce asigură unitatea și succesul acțiunii la nivel național și pe plan internațional. Aceasta întrucît, edificînd socialismul, cu oameni și pentru oameni, partidul nostru adoptă hotărîri și programe în conformitate cu interesele supreme ale poporului nostru, în fața căruia răspunde și pe care-l conduce cu clarviziune și cutezanță.

Congresul al IX-lea este, deopotrivă, momentul de răscruce, care a declanșat, cu forță, prezența distinctă și prodigioasă a României socialiste și în viața internațională. Este un proces complex, care are la bază o activitate amplă și intensă pe arena mondială, pornindu-se de la actualitatea așezămîntului potrivit căreia viabilitatea și durabilitatea edificiului societății socialiste românești sînt firesc condiționate de existența și perenitatea unei lumi a păcii și colaborării. Iar la zidirea acesteia din urmă, toate statele — mici, mijlocii sau mari, — trebuie să participe, întrucît ele, și numai ele, sînt beneficiarele destinderii și cooperării, ale păcii, pot urca noi trepte pe scara progresului și civilizației. Este o prezență românească ce are la bază o viziune globală, o politică originală, lucidă și responsabilă, fundamentată pe principii clare, aplicate cu strictețe și care, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, „sînt pentru societatea omenească de astăzi, pentru relațiile de colaborare în lume ceea ce sînt apa și aerul pentru existența omului". Afirmate de la înalta tribună a Congresului al IX-lea, aceste principii au prefațat cu claritate preocuparea partidului nostru și a secretarului său general de a da glas vocației de pace a poporului român, de a conduce activitatea internațională a țării în direcția unică a păcii.

De la Congresul al IX-lea, în toți acești ani, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a abordat frontal, cu înțelepciune și clarviziune, toate problemele cu care se confruntă contemporaneitatea și a subliniat, cu ideea și fapta, cu gîndul și acțiunea concretă, necesitatea prezenței active și dinamice a României pe arena mondială și, deopotrivă, stringența edificării și consolidării păcii.

Inițiativele sale numeroase, acoperind practic toate problemele cardinale contemporane, eforturile statornice întreprinse pe plan internațional — aflate în directă legătură cu cele de pe plan intern în direcția propășirii — caracterizează și dimensionează acest arc peste timp, peste un timp eroic, simțit astfel de popor, încrezător în destinul său, strîns unit în jurul tovarășului Nicolae Ceaușescu, ginditor și strateg de anvergură internațională, patriot și revoluționar ardent, receptat în lumea de azi ca o personalitate profund umanistă, bogată în valori morale naționale și universale, stimată și admirată la dimensiunile sale reale, impunătoare.

Congresul al IX-lea deschide o epocă distinctă în istoria devenirii noastre, impunînd, în galeria marilor bărbați de stat, personalitatea secretarului general al partidului și afirmînd în conștiința lumii identitatea Ceaușescu—ROMÂNIA.

Congresul al IX-lea este definit ca unul al marilor adevăruri cu valoare de simbol.

Dumitru Constantin

REVISTA STRĂINĂ

● **ANIVERSAREA A CINCIZECI DE ANI DE LA MOARTEA LUI MAXIM GORKI** (la 18 iunie 1986) a prilejuit, în multe țări ale lumii discuții aprinse în legătură cu posteritatea marelui scriitor.

Iată părerea scriitorului Mihail Kolosov, redactorul șef al săptămînalului „Literaturnaia Rossia" : „Personal, nu cred că Gorki ar putea fi demodat și aceasta pentru că problemele pe care el le tratează în lucrările sale sînt profund umane. E-adevărat, ceva în opera lui a fost tendențios și acesta este lucrul care se demodează. Aceasta reprezintă însă ceva infim. Luați de pildă «Mama». A scris-o cu mult înainte de revoluție dar, cu toate acestea, se citește și astăzi, se reeditează, se traduce în tot mai multe țări și limbi. Și, la urma urmelor, ce înseamnă demodat, învechit ? Despre așa s-ar putea vorbi foarte mult. Cred că «problema Gorki» este valabilă pentru întreaga literatura clasică".

● **VITRINELE LIBRĂRIILOR DIN FRANȚA** sînt tot mai insistent asaltate de lucrări datorate tinerilor, dar părerea unanimă a criticilor este că marele număr de lucrări aparținînd tinarului val este semnificativ mai mult cantitativ decît calitativ. O excepție plăcută o constituie **Jean-Marc Roberts**, născut în anul 1955, care la vîrsta de numai șaptesprezece ani publica romanul „Simbăta, duminica și sărbătorile legale", distins cu un important premiu literar francez. Au urmat volumele : „Micul Verlaine", „O partidă bună", „Comedie ușoară", „Somn agitat", „Afaceri externe" și „Prietenul lui Vincent".

Spre deosebire de colegii de generație, Jean-Marc Roberts nu caută cu orice preț experimente care să-l șocheze pe cititor, nu se refugiază în lumea simbolurilor pentru a fi pe placul „consumatorilor de literatură din rîndul intelectualilor rasați". Eroii lui sînt oameni obișnuiți, care caută un reazem în viață, care aleargă după liniște și fericire, tînjesc după dragoste și prietenie, dar eșuează de cele mai multe ori din cauza propriilor slăbiciuni și erori. Eroul din „Afaceri externe" — Louis Colin — se transformă total sub ochii noștri. Modest funcționar la un mare magazin parizian el este în stare — din dorința de a-și sluji șeful și a face carieră — să-și sacrifice familia și prietenii. Renunță la tot ce i-a fost drag și ajunge un izolat, un „transfug din lumea reală".

Romanele lui Jean-Marc Roberts au o gradație neașteptat de bine dozată încît seamănă cu niște adevărate romane polițiste, fapt care le-a asigurat un binemeritat succes de librărie. De altfel, „Afaceri străine" și „Prietenul lui Vincent" au fost ecranizate, printre interpreții principali ai peliculelor realizate figurînd Michel Piccoli, Philippe Noiret, Francoise Fabian și Jean Rochefort.

● **SUB TITLUL „JAMES STEWART — UN EROU NORMAL"**, revista „Schweizer Illustrierte", care apare la Zürich, publică un portret al cunoscutului actor american James Stewart, pe care unii dintre cititorii noștri îl cunosc din „Omul care l-a împușcat pe Liberty Valance" în regia lui John Ford.

James Stewart face parte din categoria acelora (tare puțini la număr) care pot fi caracterizați printr-o singură expresie : un om normal. În timpul războiului s-a înrolat voluntar în aviația americană ajungînd pînă la gradul de general în retragere și a participat la 20 raiduri de bombardament asupra Germaniei naziste. El nu a fost niciodată idolul femeilor ca Cary Grant, nici bătutul dur ca Gary Cooper, nici nu a avut farmecul lui Humphrey Bogart sau eleganța lui Clark Gable. Pe ei regizorii i-au ales pentru a juca în filmele lor pentru că era „un om normal". Nu a urmat vreo școală dramatică, unele lucruri le știe de la Spencer Tracy („Spune-ți simplu rolul și nu trage cu urechea la culise, restul o să vină de la sine") și de la Humphrey Bogart („Fi tu însuți, adică fi normal !").

● **UN EPISOD** din viața marelui actor englez Laurence Olivier, repovestit după un articol din „The New York Times Magazine" :

O seară de decembrie 1944.

Laurence Oliver tocmai se machia în cabina sa pregătindu-se să intre în scenă pentru a-i da viață lui Richard al III-lea. La un moment dat cineva a bătut la ușă, și după ce actorul a descuiat, s-a trezit cu o cutie lungă în brațe. „Vreo floare cu coadă lungă, de la vreo admiratoare", și-a zis el în gînd. Nu mică i-a fost însă mirarea și uimirea cînd, deschizînd-o, a găsit o sabie și un bilet pe care scria : „Această sabie pe care am cîștigat-o în 1938, v-o ofer astăzi, în anul 1944, pentru a-mi exprima admirația pentru Richard al III-lea pe care-l faceți la Teatrul Nou. John Gielgud".

Olivier și-a revenit cu greu din emoția care l-a cuprins. Sabia din cutie era una dintre armele cele mai vestite în Anglia. Pentru un actor ea însemna același lucru cu așezarea coroanei pe capul unui rege ! Cu această sabie l-au interpretat pe Richard al III-lea celebrul Edmond Kean, de la care a preluat-o Henry Irving. În anul 1938 ea a fost preluată de John Gielgud. Gestul lui Gielgud reprezenta o recunoaștere a creației excepționale a lui Oliver în Richard al III-lea.

Cui o va transmite sir Laurence ?

Iată o întrebare la care celebrul actor englez s-a și grăbit să dea răspunsul. „Nimănui ! Sabia este a mea !" Să se fi pripit ?

● **UWE SAEGER** (născut în anul 1948) este unul dintre reprezentanții de frunte ai prozei tinere din R.D. Germană și — alături de colegii săi Christoph Hein, și Frank Weymann — unul dintre cei mai cîtiți și mai discutați autori din această țară. Povestirile sale, începînd cu cele publicate în volumul de debut „Peștele cel verde cu ochi galbeni", au un caracter autobiografic. Compoziția și desfășurarea acțiunii lucrărilor sale îl indicau pe Uwe Saeger drept un autentic autor dramatic. Ceea ce s-a și întîmplat. În anul 1976 a publicat piesele „Audiență la bunul dumnezeu" (bunul dumnezeu fiind președintele consiliului popular) și „Incidentul", ambele jucate cu deosebit succes pe scena Teatrului german din Berlin.

Remarcabilă este în creația lui nuvela „În așteptarea zăpezii". Nu este vorba despre o nuvelă de tip clasic, dar acest neajuns autorul îl suplinește prin împletirea în acțiune a simbolurilor, a viselor, care evocă elementele principale din viața eroului principal. Acesta este Helmut Krüger — care povestește la persoana întîia — învățător de profesie. A divorțat de soție, cu care însă continuă să se întîlnească. Caută refugiu în muzică, cîntînd la orgă într-o formație modestă. Cînd în viața lui intră Astrid, o fostă eleva, Helmut nutrește gînduri pentru o nouă viață.

Pe spațiul doar a cîtorva pagini, Uwe Saeger formulează o serie de întrebări legate de așteptarea zăpezii, adică producerea miracolului care să-i hărăzească „o viață adevărată", cea care se află mai totdeauna acolo unde nu ne aflăm noi în momentul oportun. Eroul principal trece prin situații legate fie de fosta soție, fie de Astrid, cu care însă nu mai poate comunica decît prin intermediul apropierilor fizice...

Autorul nu caută să arunce vina în spatele lui Krüger, vinovate de pasivitate, indiferență și lipsă de hotărîre sînt și alte personaje. De aceea, sfîrșitul nuvelei este deschis : va rămîne eroul un însingurat sau va găsi realizarea alături de ceilalți ? Iată întrebări la care cititorii sînt lăsați să mediteze singuri.

● **ACTRIȚA ITALIANĂ LINA SASTRI** și-a început cariera după ce a fugit de acasă din cauză că părinții ei nu-i permiteau să urce pe „scîndura pierzaniei", adică pe scena. Șansa vieții ei a fost să-i întîlnească pe regizorul, actorul și scenaristul Eduardo de Filippo, care a distribuit-o la început în cîteva roluri de mică întindere. S-a întîmplat și cu ea ca în poveste : într-o seară interpreta principală s-a îmbolnăvit, ea a înlocuit-o cu brio, iar spectacolul cu „Examenele nu se termină niciodată" a cunoscut un adevărat triumf.

Acesta a fost adevăratul debut al Linei Sastri din Neapole, astăzi în vîrstă de treizeci de ani, considerată a fi o nouă Anna Magnani a Italiei. Pentru rolul său din „Șase personaje în căutarea unui autor" de Pirandello ea a primit — prima femeie — Premiul Curcia, un fel de Oscar italian pentru teatru. În ultima perioadă a jucat în filmul „Secrete, secrete", „Toate cele șapte femei care apar în film sînt excelente, dar Șastri strălucește deasupra tuturor", scria despre ea Tullio Kezich, unul dintre cei mai reputați critici de film italieni.

„Pentru toate cîte le știu astăzi îi sînt recunoscătoare lui Eduardo de Filippo, spune Lina Sastri. El a fost primul care m-a îndrumat. Și acum îmi sună în urechi critica pe care mi-a făcut-o după un spectacol : „Nu trebuie să faci rolul cu atîta înfocare. Dînd și să înveți să fii mai rece, ai să fii mai bună !" Cred că viața și cariera actorilor nu este influențată totdeauna de școală cum poate fi influențată de întîlnirea cu un mare actor", susține cea pe care presa italiană este unanimă în a o aprecia ca noua Anna Magnani a Italiei.

POEȚI POLONEZI

JOLANTA MAJ

Ikar

S-a înălțat prea sus
Ca o săgeată ce bătea din aripi
fără să-i pese de nimic
fără pic de prudență
Așa a intrat
drept în lumina
care l-a doborît
jarul i-a topit aripile
devenind pentru-un moment
Stea —
Prăbușindu-se
ca o avalanșă
a străpuns norii
Căzînd
n-a cunoscut
nici triumful
nici durerea
Cînd să mai gîndească
la o regulă înțeleaptă
și la alte învățăminte.

JOLANTA ROZAK

* * *

Cînd a fugit ultima oară
pe scări
trîntind poarta după el
am dîstrus plîngînd
tot ce-a atins el
și ce-a iubit
doar pe mine nu m-am putut
distruge.

MAREK WAWRZACZ

* * *

Tramvaiele au adormit
neonul
n-a mai cîntat despre
inexistența lui
vînzătoarea de la chioșc
n-a mai dat restul speranțelor
cîinele ce-a uitat de oameni
nu s-a mai întors la stăpîn
copacii șoptesc
cu-o respirație putredă
și el era de-acum bine
cu toate că plecase un om
fără să moară deloc.

KATARZYNA KOCHANOWSKA

Lumii

Nu mă ruga
nimic
ești prea trist
și supărat
Nu vreau
să mai aud
poveștile tale
Ai semănat vîntul
care a rupt frunzele ofilite
— speranțele
Ce se-nvîrtesc acum
într-un dans sălbatic.
Nu mă ruga
nimic
mîncinosule.

PIOTR KWIATOWSKI

Din nou

Simplu pasager
într-o gară întîmplătoare :

Cu-o chiflă în buzunar
și sub braț cu-o geantă de
versuri / infocate.

Nici ultimul de-acest fel
nici primul —
Expediez scrisori
cunosc fete
am în față
străzi monotone
noi poeme
și pagini necîtite.

Păsările toamnei
că stelele care zboară
ne rănesc iarăși

La tîmplă
simt picătura usturătoare
despre care știu ceva.

MAREK PAKCINSKI

* * *

printre cuvinte
mă caut
sar
peste prăpastiile pauzelor
și văile punctelor
amenințate întruna
de tăcere

În românește de
Nicolae Mareș

TADEUSZ SLIWIAK

Omul își atinge propria epidermă

Aud vuietul securilor
tăind în mine pădurea —
e respirația mea.
Viață,
dacă trebuie să-ți dau totul
ce-mi pretinzi
cu fiecare bătaie a inimii ?
Așa mă voi apăra
în fața ta ?
Iar dacă te înspăimîntă
umilința și supunerea
vei fi pentru mine o astfel de
piine
și-o astfel de sare ?
Cu buzele arse ating cuvintele
cu care îți spun cine-mi ești.
Știu : nu există false otrăvuri,
ci numai străvechea dulceață
preschimbată-n oțet.

În românește de
Maria Urbanovici

POEZIE DIN IORDANIA

HAIDAR MAHMUD

Cîntec pentru Amman [1])

Amman [2]**), copila, pe umeri pletele-a lăsat**
Iar Gloria cu-un tremur de drag, pe ochi
sărutul său i-a dat.
Tu, Glorie, ființele-i iubite binecuvîntează
Și flori sădește, casă după casă.

Cu frumusețea ta, fecioară, te mîndrește
Și cu alintul mîndria îți sporește.
Oh, cal pe care-n drumu-i nu-l abate vîntul,
Tu bucuri călărețul tău în zbor ca gîndul.

Tu, spadă arabă, din veac al tău tăiș
E neînfricatul neam de Kuraiși ; [3])
Noblețea și credința în tine să-nflorească
Căci trupul tău, copilă, puternic va să crească.

Gloria menită-i inocență copiilor să-mpartă
Amman înfășurată-n voal, veștmîntu-i cu
mîndrie poartă.
Mîndrește-te, fecioară, cu munții și a bărbaților
tăi semeție.
Întinde-te spre stele, s-atingi cu speranțele a
lor măreție.

Tu, măgăriță a celor obidiți, ce semeni în
pămîntul moale
osemintele noastre
Tu, lăcomie a flămîndului care înghite... în
noroi
mîncarea noastră.
Tu, chin al necredincîosului, care îngăduie
spurcăciunea
crimelor noastre
Tu, nevoiaș alungat și despuiat, care îmbracă
cu umilință
straiele noastre
Tu, furie oarbă a venirii pe lume, ce cuprinzi
ca focul iadului
piepturile noastre
Tu, dor al nostru de reînviere după moarte, ce
zgudui
mormintele noastre
Am stors lacrima inimii,
M-am tîrît pe drum... și
Am strigat despre umplerea nopții.
Tu, flacără a tristeților
deasupra potecilor noastre
Tu, gură a vulcanului
de sub inimile noastre,
Noi am sădit zorile pe marginea rănii
Iar tu acoperi focul de furtuna vînturilor.
Acesta e timpul tăriei, tu cal al dimineții ;
Cavalerul tristeților apare cu voalul său
Și dă la iveală vise, iar zorile cîntă
Printre dealurile roșcate
Cîntecele din valea noastră...
Noi am învins noaptea,
Noi am învins noaptea.

Traducere de
Laura Petrescu

[1]) publ. în culegerea de poezii „Sadjaru-d-Difla 'ala-n-Nahri iughanny" (Pilcurile de leandri de pe malul riului cîntă), editată de Ministerul Culturii și Tineretului, Iordania 1981, pp. 38—39.

[2]) Amman — capitala Iordaniei ; (ar.) substantiv de genul feminin.

[3]) Kuraiși (ar. = al-Qurayș) — trib străvechi de arabi, renumiți prin bogăție și vitejie, numiți astfel pentru că se adunau la locul sfînt împreună cu animalele lor.

'ABD AL-FATAAH AL-MANI'A

Cîntecele nopții *)

Tu, apă din burduful nostru
Tu, cărare îngustă a îndepărtării de casă,
Am cîntat toată noaptea...
Am plîns toată noaptea.
Am cîntat, dar tristețile sînt cupa inimii
care se umple de singele meu
Am plîns înfrîngerea
și i-am gustat amarul care mi-a însîngerat gura
Mi-am uitat speranțele
în noaptea-mi bătrînă, istovită de ani și
paraginâ
Și mi-am început cîntul
Tu, țarină de spini ce rănești palmele
celui ce te culege
Ne chinuim cu tine, iar vîntul împrăștie
uscăciunea nerodniciei
deasupra capetelor noastre

*) Poezie apărută în cotidianul iordanian „Ad-Dustuur" din 28 febr. 1986, p. 8.

Balcanice

BLAJE KONESKI

În amintirea lui Ghiore

Ghiore e mort.
Se face acuma și anul.

Mărul în curtea-i pustie
Își spune în șoaptă :
«Încă două-trei zile din răsputeri
Să mă țin să nu înfloresc
De jale după el.
Apoi să mă biruie primăvara.»

ANTE POPOVSKI

Istoria

Cîți n-au trecut prin viață,
cîți nu s-au dus —
Toți au aprins cîte o luminare
Care-mpreună cu ei, prin timp,
s-a și stins
Doar luminarea istoriei încă luminează
și nu se stinge :
Tremură deasupra celor născuți,
Îi așteaptă pre cei ce nu au venit.

IURE KAȘTELAN

Somnul negrei tristeți

Nu ești singur.
Corbul îți soarbe ochii.
Nu ești singur. Nu ești singur.
Visul e-un corb.
Singur. Singur. Nu ești singur.
Corbul nu-i vis.

Ușor îi este, greu îi este

Ușor i-e soarelui să însorească,
Ușor i-e cerului să ceruiască,
Greu i-e înfometatului să stea-nfometat,
Greu i-e însetatului să stea însetat,
Ușor i-e nebunului să fie-nțelept,
Greu i-e-nțeleptului să fie nebun.

IRFAN BELIUR

Prin veșnicie

Oamenilor, vine primăvara
În noi înflorește tot ceea ce-i de-nflorit
Trecînd ca anotimpurile prin veșnicie.

În românește de
Dumitru M. Ion

Formele liricii portugheze

Deși nu se vrea o suită de „impresii asupra literaturii portugheze", lucrarea lui Mihai Zamfir,*) vegheată în limitrofa ei spectaculozitate de spiritul „ilustrului predecesor" (e vorba de G. Călinescu) își propune să realizeze un **model semantic** al liricii lusitane, din epoca medievală pînă la Fernando Pessoa. E o contribuție de stilistică operațională, doctă ca privire și riguroasă ca aplicație, urmărind nu atît „strălucirea discursului critic" cît „exactitatea demonstrației" (Prefață).

Întreaga lirică lusitană este citită prin grila unui **model semantic binar** — ipoteză de lucru („«aberație» creatoare", „construcție pur personală"), ce se dovedește pe deplin funcțională și operatorie. Poezia portugheză, de o vechime considerabilă și de o valoare specific-inimitabilă, apare după miraculoasa eclozine provensală, adică în secolul al XII-lea, pentru ca în a doua jumătate a celui următor emergența acesteia spre rigoare și perfecțiune să atingă un adevărat „secol de aur". Născută inexplicabil (discutînd toate teoriile privind originea ei, autorul reține teoria medio-latinistă a lui Wilhelm Mayer, cu nuanțările, precizările și corectiile de rigoare), această poezie își va „exacerba" lirismul în defavoarea altor genuri și se va stinge, epigonic, către sfîrșitul secolului al XV-lea, în perioada „dionisiacă", **unitatea stilistică** miraculoasă a acesteia (memorabile pagini de analiză!) nemaifiind atinsă în ulteriorul ei secol de evolutie. Două sînt speciile consacrate ale acesteia : **cantiga de amigo** (fata vorbește cu ardoare despre dragostea ei la fel ca în „Zburătorul" lui Heliade sau ca în poezia lui Cosbuc, un fel de **lirism obiectiv**, „primordial și arhaic") și **cantiga de amor** (confesiunea directă a poetului, celălalt fel de lirism). Prima specie (impermeabilă influențelor și avînd o **stilistică** specifică și ușor recognoscibilă în orice exemplu notabil) vorbește de un stadiu de arhaitate aproape matriarhal, ce „nu are echivalent în nici o altă literatură europeană", autorul descoperind aici **oximoronul fundamental** (eul personaj/eul creator) prin raportare la modelul constituțional al lui Greimas. A doua specie se asociază idealului european și cavaleresc al poeziei erotice (idolatrizarea iubitei, spiritualizarea erosului), și, fată de **concentrarea oximoronică** a primeia, va aduce, zice criticul, acea **dispersie discursivă**. Desi nu împărtășim metoda de figurație explicativ-structuralistă cu care M. Zamfir operează aici, nu putem să nu remarcăm concluziile remarcabile, observațiile de o solidă argumentație eseistică.

Cît de operante devin toate aceste concepte se poate vedea din analizele ce urmează, toate eseuri de anvergură. Astfel, în secolul al XVI-lea, Camões va realiza prima sinteză originală și profundă a celor două registre stilistice din lirica lusitană medievală (îmbinînd tradiția locală, conservatoare a unui „continuum stilistic" cu noua poezie renascentistă). Autorul preferă **sonetele** camoniene, „umanizate" în limitele unui **mundus lusitanus** spiritual, ce-ar valorifica moștenirea lirică medievală, și se arată mai puțin entuziasmat de celebra epopee **Lusiada**, care n-ar reprezenta cu adevărat specificitatea și diferențierea spiritului portughez. Dispersiei discursive îi este și aici preferat lirismul profund, contradictoriu, oximoronic. După Camões, valul baroc „va instala" un spirit literar tipic peninsular, lirica portugheză se europenizează printr-o resurecție patetică a registrului discursiv, apt să capteze influențe externe, alunecînd spre compozit, care, dacă în Spania aduce „Secolul de Aur", în Portugalia constituie o involutie. În acelasi registru discursiv se va consuma si romantismul portughez (un „Risorgimento" multiplu). Încă o dată **cantiga de amor** triumfă în diferite variante (Garrett, Herculano). Începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea discursul decade, astfel că după 1900 are loc o revenire spectaculoasă a registrului oximoronic, resurecție a **cantigăi de amigo**. Ultima sinteză o constituie lirica lui Fernando Pessoa, cel mai mare poet lusitan modern — eseu de mare respirație și rigoare interpretativă, urmărind registrul discursiv al poeziei **heteronime** și **ortonime** a aceluia, dar mai ales registrul **oximoronic**. Nu lipsesc din lucrarea lui M. Zamfir, totodată, nici desele referiri la fenomenul european, inclusiv la cel românesc.

În mare, **Formele liricii portugheze** este o „istorie fără istorie" a poeziei lusitane de la „cantiga de amigo" la F. Pessoa, în cadrul căreia modelul binar imaginat **Concentrare oximoronică** vs. **dispunere discursivă** funcționează destul de bine, el punînd totodată și un sens lungului drum al poeziei portugheze spre modernitate.

Z. Cârlugea

*) **Mihai Zamfir: „Formele liricii portugheze", Editura „Univers", colecția „Eseuri", 1985.**

ACASĂ

Leagănul verii

Neptun. Scriu în zorii zilei. Și de la fereastră, printre doi meri, privesc apele Mării Negre. În pomi fluieră mierlele grase iar în grădină, lîngă un puț de mesteceni, plutește un gînd roșu, ceea ce înseamnă că în răsăritul Soarelui, care acum se ridică din minaretele Asiei, se va deschide un boboc de trandafir. Miracol ! Peste vreo oră, cînd isprăvesc lucrul, descopăr că trandafirul e galben și nu mă pot opri — fiecăruia după setea lui și după bucuria de aur pe care i-a jefuit — să mă aplec și să sorb din neprihănirea minunii două boabe de rouă. Și trupul mi se înspăimîntă de fulgerele tinereții, limpezi izvoare, mă colindă, iar în vremea îndelungată care acoperă drumul corăbiilor, din imensități și deznădejdi de lume, mi se strecoară în sînge un cîntec proaspăt. În clipele acestea, stepa încă doarme, din substraturi mistice sau din rădăcinile mele de țăran știu că în spatele casei pămîntul e întunecat, că înainte de răsăritul Soarelui în el se topesc zei bogați care au umblat pe cai gătiți cu nuiele de lauri. Acolo, în adîncul lunii iulie, căutînd făgașele ce duc în august, se petrece sau începe numai judecata de apoi, care va sui îngeri și diavoli în podgoriile peste care, în ceasul dintîi al dimineții, liniștea se așează ca supremă aventură a verii. Fiecare secundă e un adevăr nou și o nemuritoare țărancă.

Un pui de vînt, cu miros de sare și de cimbru, lunecă prin ochelarii zării, tîrînd caravanseraiuri prin nisip de sidefuri și de argint. Plămădit cu lăcomia umbletului, sufletul meu le așterne în cale primejdii pline de noroc din drumul mătăsurilor scînteietoare. Adică desăvîrșirea eternității.

Se deschide în depărtări o dungă violetă. Elocința păsărilor e de nestăvilit. În curînd se va ivi Soarele și vor da muguri verzi, pînă și coarnele berbecilor pindiți din trei unghiuri de ochiul toamnei, timpuriu deschis pe o frunză de mesteacăn.

Acum, Marea se logodește cu întreagă viața noastră. O împletire de țipete ale bucuriei. Pe nesfîrșirea Mării galopează nebunește ogari albaștri ca să-nfulece cîrdurile de cocori albi ce vin la nesfîrșit să se mistuie în ființa stepei.

Pe cînd mie, corbul fericirii de a trăi îmi ciugulește ametiste din palmă.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
31
(1 264)
Sîmbătă
2 august
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIA ÎN AUGUST

Sub arcul de boltă al celor 21 de ani de la istoricul eveniment care a fost Congresul al IX-lea al partidului, patria intră în August, spre lumina marii sale sărbători, celebrînd prin fapte de muncă și de creație acel memorabil act intemeietor al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Cursul nou al istoriei, al muncii și vieții societății românești aflată azi pe înalte trepte ale identității sale economice și sociale, își trage din acest act sevele adînci și răscolitoare și urcă spre edificări de spirit care fac din biografiile noastre o consonanță a prezentului și viitorului, în strînsă și indisolubilă legătură cu patria, cu ideile și idealurile socialismului și comunismului. Mari convergențe de ordin politic, economic și social, tehnic și științific acționează în această nouă etapă a devenirii și desăvîrșirii noastre ca țară socialistă mediu dezvoltată, punctînd la orizont însuși relieful, geografia însăși a eforturilor și împlinirilor creatoare, experiențe care consolidează contribuții de fond, originale, în patrimoniul umanității și dezvoltă teze, concepții și principii care țin de însăși vitalitatea gîndirii și practicii revoluționare, de forța imensă de transformare și emancipare care există în oameni, în condiția lor, în abnegația și dăruirea cu care slujesc cauza libertății, a independenței și suveranității.

Mari convergențe de ordin material și spiritual alcătuiesc sensul actualității noastre moral-politice, fac acest inestricabil fond al unității noastre în jurul partidului, al secretarului său general, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În lumina lor se gîndește și se creează, se făurește neîncetat acea nouă calitate a muncii și vieții, un deziderat care este tot al revoluției și implică în chip hotărîtor spiritul revoluționar. Mari convergențe ale istoriei alcătuiesc realitatea unei întregi epoci și de aici sentimentul distinct al unei adevărate înfloriri naționale, de aici forța și argumentele unor întinse și mobilizatoare programe ale dezvoltării, ale afirmării pe mai departe a progresului și civilizației, de aici sentimentul ca și imaginea în multiple și inconfundabile forme de relief a unei opere istorice durabile, de cea mai mare importanță pentru destinele de azi și de mîine ale României.

Patria a intrat, așadar, în August sub semnul înfăptuirii hotărîrilor celui de-al XIII-lea Congres al partidului, a obiectivelor celui de-al optulea cincinal. Numărăm anii epocii noastre de la Congresul al IX-lea încoace, pentru că el, acest eveniment cu maximă forță revelatoare este și treapta cea mai de sus a istoriei noi care a început la 23 August 1944. Inaugural și exponențial în același timp, el este capătul de serie prin care realitatea și preocupările țării au cunoscut profunde și succesive mutații spre oameni, spre problemele lor, dintr-o perspectivă a unei permanente și laborioase ascendențe pe calea progresului și civilizației.

Numărăm anii acestei epoci pe filiera a cinci mari forumuri comuniste, care înseamnă tot atîtea repere ale istoriei contemporane, tot atîtea argumente ale ei. Congresul al XIII-lea a marcat o nouă etapă și face una dintre cele mai exacte și mai complexe linii de legătură cu viitorul apropiat și depărtat. În sensul că explicitează acest viitor și-l aduce pe terenul creșterilor cantitative și calitative ale economiei, științei și tehnicii din ultimii ani, pe terenul atît de fertil al unei vaste experiențe creatoare. Înalte, monumentale și dense ctitorii care au schimbat însăși geografia țării fac această legătură cu viitorul și dau substanță tuturor proiectelor care figurează la scara următorilor ani.

Patria intră în August cu orașele, cu satele, cu edificiile muncii din industrie și agricultură, cu acest spirit al hotărîrii și abnegației de a face totul pentru continua sa propășire. Temeiurile adînci ale libertății și independenței care au dobîndit atunci, la 23 August 1944, cele mai ample și mai eroice răsfrîngeri în inima și conștiința națiunii constituie și legămîntul muncii și creației prin care s-au făurit și se făuresc magistralele înaintării în timp, în lumea civilizației socialiste, cu prețul propriilor eforturi, cu ardoarea angajării tuturor resurselor și capacităților sale. Apropiata sărbătoare națională ne dă un sens și o lumină de împlinire ca și un sentiment de certă participare la istorie, de certă asumare și înfăptuire a destinului creator.

Luceafărul

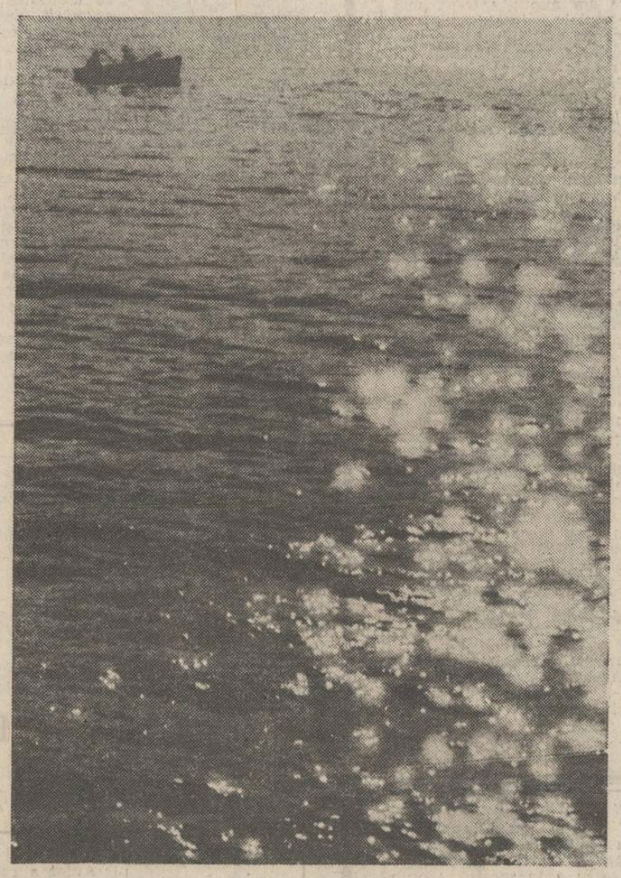

Paul Agarici : Marea în două ipostaze fotografice

Satul natal

Cîtă vreme ne mai trăiesc părinții există acel acasă, cel mai tainic legat de zorii ivirii noastre pe lume întreținut de lacrima mamei de-a lungul vieții, de chipul tatălui, lucrătorul din zi în noapte mai aspru și tăcut, dar la fel de ocrotitor.

Fîntîna plină ochi sub frasinul ce a tot crescut, aceleași amurguri, cele mai neprihănite din lume, poarta și lavița din fața ei, prispa și ocolul, intimitatea unei lumi de făpturi și obiecte existînd înainte de a le fi închis în cămașa cuvintelor, lumea oii și a calului, roua din zori, cerul spuzit după miezul nopții, grădina cu poame coapte căzute în iarbă, colina înghițită de holde și drumul subțire printre lanuri, ars de roțile carelor și pașii purtați de grijile vieții.

Apoi lumina se scaldă, cuprinde, înalță, incremenește și iar transfigurează în bătaia vînturilor totul, lumina ce străbate pădurea și iezerele, oglindind fîntîni și odihnind turme, pînă în pragul toamnei prefăcînd totul în aurul rodniciei.

Cu ulciorul la izvorul satului după apa cea mai bună din lume ce ne-a stîmpărat verile secerișului, ați mai venit pe acasă, dar oare plecat-ați o clipă măcar de aici cu alt gînd decît cu cel de a te ști întru păstrarea și creșterea valorilor spirituale ale satului, ale neamului tău ?

Ioan Alexandru

ATITUDINI

Angajare și luciditate

de Ion Lăncrănjan

Există deosebiri esențiale între felul cum era înțeleasă angajarea acum treizeci și cinci de ani, sau acum cincizeci de ani, în 1950 sau în mai înainte, partinitatea literaturii noastre avînd un trecut, beneficiind, așadar, de o experiență plină de învățăminte.

Cele mai multe deosebiri țin de creșterea răspunderii proprii, a fiecărui scriitor în parte, iar răspunderea, la rîndul ei, s-a bizuit și se bizuie pe sporirea înțelegerii, pe capacitatea de a analiza pînă în străfunduri condiția omului contemporan, fie el muncitor, fie țăran sau intelectual. Unde nu există asemenea capacitate, nu există nici angajare, oricîte declarații s-ar produce, oricît de mult ar fi supralicitat **politicul**.

Angajarea din perioadele amintite se bizuia, în principal, pe aprobare, pe un acord de fond asupra politicii duse de partid, comanda socială aparținîndu-i în acest sistem de relații, în exclusivitate, factorului politic, scriitorului revenindu-i rolul de executant, el neavînd voie să pună și să-și pună întrebări, ceea ce era egal, cum s-a dovedit ulterior, cu anularea oricărei scîntei de originalitate, de existență unor mari conștiințe scriitoricești neputînd să fie vorba, într-un asemenea context.

Angajarea adevărată sporește răspunderea proprie, sporind totodată densitatea trăirilor, intensificînd la maximum reflecția, facilitînd decelarea semnificativului din masa enormă și clocotindă a nesemnificativului, cum nu se poate face decît din interior, din miezul însuși al noilor noastre realități.

Din penumbră, din marginea realității sau din întunericul adversității, nu se poate naște nimic viabil (din punct de vedere artistic) denigrarea luînd locul elogierii de la extrema cealaltă, cum se întîmplă ori de cîte ori este ocolită analiza, ori de cîte ori se pun etichete pe problemele complexe și dureroase adeseori ale omului, judecarea la grămadă, transformarea oamenilor în mulțimi amorfe, apartinînd privirilor încețoșate de orgolii și de rapacități.

Iar rapacitățile sînt mai toate rodul fanatismului, indiferent despre ce fel de fanatism este vorba — despre fanatismul născut din exces de convingeri sau despre fanatismul născut din ură față de ceea ce a fost și este prefacere și devenire (sau tinde să fie) în Țară și în lume.

Fanatismul e același, de fapt, cum o atestă realitatea, sclerații dîndu-și adesecrî mîinile peste baricade, nedumerindu-i sau uimindu-i pe cei ce nu înțeleg că extremele (extremele și extremismele de orice fel) se contopesc în cele din urmă, nu numai că se aseamănă, așa-zișii adversari ideologici de ieri devenind deodată tovarăși de baricadă, închinîndu-se (pe față) la aceleași altare ale urii și ale pierzaniei.

Angajarea autentică, singura care poate duce la izbîndire, e dublată întotdeauna de luciditate, e luciditatea însăși, fără a fi calculată și rece, cum se crede deobicei, cum cred cei ce sînt împinși și duși prin viață de valurile pasiunilor celor mai tulburi, închipuindu-și mulți dintre ei că sînt ceea ce nu sînt, neobservînd nici măcar atîta : că sînt simple intruchipări ale **subteranelor** și că vehemențele lor nu au nimic comun cu lupta pentru mai bine, cu edificarea unei noi orînduiri.

Fiindcă luciditatea nu e autentică și reală decît atunci cînd se întemeiază pe omenie, cînd e soră de suflet cu bunătatea și cu generozitatea, plafonații, dar mai ales proștii din născare, neavînd acces la asemenea stări, ei neputînd să vadă înaintea ochilor decît norocul intereselor celor mai înguste.

Angajarea scriitorului de astăzi, nu numai de aici, de la noi, angajarea scriitorului autentic, se bizuie pe o implicare totală, pe asumarea unor mari și grele răspunderi, izbînzile altora devenind propriile lui izbînzi, înfrîngerile acelorași fiind mai greu de purtat decît propriile înfrîngeri, soarta poporului de care aparține fiind și devenind astfel mai importantă decît propria sa soartă.

Nu există, practic, nici o rețetă (și nici nu trebuie să existe) pentru realizarea unei depline și desăvîrșite angajări politice, fără sinceritate însă nu cred că se poate ajunge la asemenea altitudine, cei ce cred că pot să fie și **una** și **alta**, sau cei ce se retrag în penumbra conjuncturilor, își împuținează ei înșiși posibilitățile de izbîndire, eșuînd mai devreme sau mai tîrziu în mlaștina impostorii.

De fapt, cei ce se lasă furați de mirajul clevetitor al adversității, împingînd literatura către smircurile lipsite de orice orizont ale denigrării, crezînd că micile lor drame sînt tot una cu dramele mari ale epocii, își vădesc propria lor măsură, prin tot ceea ce fac (din cauza asta se bat ei cu pumnul în piept, după fiecare **sfîrîiac artistic** pe care îl dau la iveală, pentru că simt, ba chiar știu, că sînt așa cum sînt, cam neputincioși, dacă nu chiar odioși).

Cei buni însă, cei puternici, cei autentici, s-au aflat și se află în partea cealaltă a lucrurilor, care nu au dat har nimănui (nimeni nu a pretins așa ceva, niciodată) ajutîndu-i totuși pe cei ce s-au dăruit cu sinceritate să fie ei înșiși, fără a-i scuti, bineînțeles, de neliniști, sporindu-le, dimpotrivă, pe toate, în favoarea creației însă, nu în favoarea înmulțirii dezagregărilor din lume.

Angajarea adevărată, angajarea dusă cu cinste pînă la capătul izbînzii nu e apanajul nimănui, ea a fost și continuă să fie însă o probă esențială, cum s-a văzut și se vădește în procesul viu și complex de formare și de afirmare a literaturii române contemporane, care a fost și este, prin tot ce are mai bun, o literatură angajată, nu la nivelul declarațiilor, ci la nivelul de profunzime al integralității.

TÎNĂR ÎN AGORA

Alexandria — declarație de dragoste

În ordinea emoțiilor ce le presupune intoarcerea într-un loc foarte drag, Alexandria vine imediat după satul în care m-am născut. Despre prima călătorie în orașul de pe malul drept al riului Vedea nu îmi aduc, din păcate, aminte. Trebuie să fi avut atunci un an sau, poate, doi, adică vîrsta care, în baza unei irevocabile sentințe biologice, nu poate, nu are cum să „depozitează" amintiri pentru mai tîrziu. Întîiul drum la Alexandria, îngăduit și acum de memorie în teritoriul ei, este unul făcut în mare parte pe jos, restul cu o căruță ce aparuse pe neașteptate din aburul cîmpului, lăsîndu-se minată, în direcția noastră, de panglica rece a asfaltului. Începuseră rățele să dea buzna în sate, morfolindu-le, încă din noapte, liniștea dulce, dar oamenii continuau, așa cum învățaseră unii de la alții, să meargă la oraș de-a dreptul pe cîmp, fie cu căruța, fie la pas.

Tropăiam, deci, cu tenișii mai ieftini pe unul din trotuarele tîrgului fără a o scăpa din ochi pe mama, care se interesa grijulie de un „magazin" unde, printre altele, pot fi găsite și uniforme pentru viitorii școlari. Magazin ? Zău că-mi vine să rîd. De unde magazin ? Dacă m-ar auzi vreuna din dughenele rămase pentru totdeauna în chenarul acelei vremi, rostind acest cuvînt, s-ar supăra rău de tot pe mine. Și ar face-o pe bună dreptate. În Alexandria de atunci, la mare putere comercială erau, în exclusivitate, ele, dughenele. Înghesuite una în alta, se înșirau, cît vedeai cu ochii, pe centru, lăsînd din cînd în cînd loc între ele vreunei circiumi la gardul căreia caii nechezau veseli, opintîndu-și boturile umede în maldărele de iarbă răsturnate pe caldarîm. Înăuntru, sfîrîiau pe tăvi uriașe maldăre de mici și butoaie dolofane cu bere.

Mai departe de centru nu merita să te avînți. Descopereai, oriîncotro ți-ai fi îndreptat pașii, case și uliți cu nimic mai breze decît cele de la tine din sat.

La început am crezut că se aflau și ele cu treburi la oraș, veniseră, poate, asemenea oamenilor, după tîrguieli. Aveam să le revăd încremenite în aceeași poziție în fiecare din anii următori. Mi-au însoțit cu indiferență primele anotimpuri din liceu. La absolvire, le-am lăsat pe cele mai multe din ele acolo.

Revenind, după facultate, la Alexandria, m-am gîndit să le caut. Nu pentru că le-aș fi dus dorul, ci, pur și simplu, dintr-o omenească pornire nostalgică. Unde o zbughiseră însă ?

Am bătut ceasuri întregi străzile tîrgului de altădată, dar n-am reușit să dau de ele. De altfel, n-am reușit să găsesc nimic din Alexandria pe care o știam eu. Culmea, o căutam

Ștefan Mitroi

Continuare în pag. a 3-a

SUBLINIERI

Literatură și public

Există oare o presiune a publicului asupra literaturii „care se face" ? Iată o întrebare care, colectînd în timp răspunsuri extremiste și absolutiste, anulîndu-se reciproc, refuză tocmai autonomismele ființoase. Opera — spunea demult T. Vianu — este un produs al colectivității, „niciodată a unui singur individ". Ce stă îndărătul acestei afirmații care, la prima vedere, n-ar recunoaște pecetea inconfundabilă a personalității creatoare ? Observația trimite la climat (în accepția sa psihosociologică) și la o situație comunicațională dată : context socio-cultural, coduri, destinatar prezumtiv. Să ne amintim că un G. Lanson, spirit vibratil, deschis implicațiilor sociologice ale fenomenului literar constata că „publicul comandă opera care-i va fi prezentată ; o comandă fără să bănuiască", enunț ce reactivează altă serie de întrebări, nici ele tocmai noi, legate de orientarea producției editoriale, deci și a creației, prin **comportamentul cultural al publicurilor.** Să observăm întîi că această chestiune se plasează pe terenul „receptiei", aspect neglijat de orientările de extracție filosofică ; sociologia literaturii de tip lukacsian ori cea a lui L. Goldmann, neinteresate de fenomenul receptării. În replică, notînd că estetica receptiei a fost „prea mult timp o istorie a autorilor și a operelor", inițiative mai recente (cazul lui H.R. Jauss : „Pour une esthétique de la réception", Gallimard, Paris, 1978) merg spre alte absolutizări, decretînd că esența fenomenului artistic ar fi reductibilă la persoana abstractă a receptorului, prin care valorile estetice se și instituie ca atare. Polarizarea amintită ne readuce în atenție distincția lui Mukařovsky după care opera literară este și text-obiect („artefact") dar și obiect estetic ; **ea se concretizează prin cititor,** în operațiunea de „recuperare a sensului". Imediat trebuie să adăugăm că reactivarea sensului angajează culturalitatea receptorului, dependentă de contextul situațional și informațional, de codurile epocii, receptarea fiind fluctuantă istoric și sociologic. În principiu însă, cum intenția comunicativă (acel „sens instituit" al textului) nu e liberă de gradul de tranzitivitate emițător-receptor (asigurînd fluența circuitului), minima tranzitivitate rămîne prima ei condiție de existență. Apoi, negreșit, interesează valorificarea potențialului semiotic al textului ; or, „bătălia de semnificanți" (R. Escarpit) este un proces esențialmente conotativ, refuzînd pasivitatea „consumatorului".

Scriitura literară apare și ea într-o anume situație comunicațională, încît întrebarea necesară e dacă devenirea ei poate fi izolată de reperele istorice și ideopolitice. Este deci ea liberă de condiționări și determinisme (cum ar insinua o istorie internă a literaturii, dezvoltînd teza creșterii organice) sau expresia mediatizată a contextului socio-istoric, premisă fundamentală a demersurilor ce cresc pe solul sociologiei istorice și tipologice a literaturii ?

Dimensiunea socială a literaturii a fost demult evidențiată și recunoscută, încît a corela literarul cu socialul în „jocul" ei (Paul Cornea), afișînd independența de rolul aparatelor colective (instituționalizate ori nu), nu mai intră în discuție. Sociologic vorbind, privim de la societate spre operă. Dar opera, ca **hipersemn** ascunde o surprinzătoare capacitate informațională ; ea, în pofida aparențelor, nu descinde docilă din voința creatorului, încît ambiția — spune M. Corti — pare a fi a operei, nu a artistului. Dincolo însă de evoluția istorică a formelor literare intervin fluctuațiile (modalitățile) receptării ; spațiu semantic specific, opera ca apel, limbaj, semn trece astfel în existența reală, supusă presiunii culturale a seriilor de cititori, fluctuațiile interpretative (firește, nu în sensul pulverizării valorilor) propunînd alte conotații în condițiile „alunecării înțelesurilor".

Lansînd termenul de **Erwatungshorizont,** Hans Robert Jauss indică congruența între intențiile operei și așteptarea unui grup social ; „orizontul de așteptare" (sau „orizont de predispoziție", cum a tradus Andrei Corbea) dictează astfel succesul sau insuccesul operei, preformînd-o. Sîntem aproape de Gherea și Ibrăileanu cu a sa teorie asupra autorilor selectați sau neselectați de mediu ; și, în același timp, făcînd inevitabil apel la categoria de public — o aproximație comodă, fără a putea depăși în discuție stadiul evidențelor intuitive. Oricum, cercetări serioase există în alte părți, evidențiind gusturile și predilecțiile sale, circuitele lecturii, nivelele de orientare, mijloacele de înrîurire a gustului public prin canalele de largă audiență. La noi, deocamdată, investigații competitive s-au limitat la publicul de teatru și TV. (Pavel Câmpeanu, Amza Săceanu), impunîndu-se însă — prioritar — degajarea unei definiții „fără iluzii" (N. Crețu), depășind portretul-robot al cititorului. În sfera largă a publicului neomogen, **publicul literar** se particularizează prin șansa feed-back-ului, avansînd

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Parabola detaliilor

Un scriitor preocupat de construcția epică vastă, pe temă istorică, dar și de ironie fină, parabolă și parodie se dovedește Gheorghe Schwartz prin **Martorul (1972),** cît și, mai ales, printr-un interesant ciclu romanesc început cu **Pietrele** (1978), continuat cu **A treia zi** (1980) și **Spitalul** (1981). **Martorul** propunea o discuție asupra avatarurilor conștiinței unui individ, implicat prin natura sa (de „martor") în opțiuni și refuzuri, angajare și neutralitate, în funcție de propria rațiune a înțelegerii participării sau eschivării de la responsabilitatea unor acte. Să remarcăm că poziția de **martor** o vor avea mai multe personaje din ciclul parabolic al lui Gheorghe Schwartz. Prozatorul folosește documentul și ficțiunea literară, cîștigurile unor formule epice (prin care s-au realizat creații de marcă), urmărind, prin timp, istoria, evenimentele și metamorfozele sociale, relativismul unor structuri în funcție de presiunea forțelor temporare, toate fixate într-un topos („orașul") ce a fost, deja, frecvent numit. Romanele nu sînt noi prin epoca evocată, prin poziția și atitudinea față de evenimentele sociale ; la data apariției erau, deja, cîteva notabile cărți evocînd epoca și abordînd o problematică ce părea, pînă atunci, intangibilă. Dar ele impun prin ambiția construcției epice. Sîntem, astfel, înainte de 1940, într-un oraș bănățean, care e, după toate indiciile, Lugoj.

Un prolog-pretext din **Pietrele** (ca și intervențiile în textul epic, explicațiile din subsol) dau, de la început, imaginea asupra modului în care se va compune romanul. Realizarea sa (povestirea, adică), trece pe seama a două personaje — Sergiu Ionașcu și Viorel Onea. Romancierul se descarcă, astfel, de calitatea de narator, fără să integreze în fluxul epic personajele amintite, care rămîn, deocamdată, naratori neimplicați. Roman al orașului, **Pietrele** îi fixează inceputurile, evidențiind psihologia orășeanului (nu a oricui, ci a lugojanului), amalgamul indeletnicirilor, temelia pentru viitoarele demersuri epice. Orgoliul orașului e purtat încă cu putere. O seamă de personaje vor reveni și în romanele următoare și, probabil, vor fi urmărite atent în seria romanescă — doctorul Fitacek — Bufniță, Vancu

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 3-a

REDESCOPERIREA VALORILOR

Soarta precursorilor

de Ion Dodu Bălan

„...nu pot pleca, n-am terminat ! deschide colivia, fă să zboare cîntecele mele nerăbdătoare"

Pînă tîrziu, în perioada interbelică, lirica feminină românească nu depășea o poezie minoră, sentimentală și dulceagă, sau mai exact nu se ridica, îndeobște, deasupra a ceea ce se cheamă poezie **de album.** Cu rare excepții, puțin semnificative dealtfel, ca apare, cel mai adesea, în succesiunea unuia sau altuia din marii noștri poeți, înscrîndu-se liniar și cuminte, ca într-un catalog de școală, în posteritatea unui Alecsandri, Eminescu, Cosbuc, St. O. Iosif sau Goga. Așa ne apar chiar poetesele cele mai cunoscute în epoca lor ; Veronica Micle (1850—1889), Matilda Cugler-Poni (1851—1931), Ecaterina Pitiș (1882—1963), Maria Cunțan (1862—1935), Maria Cioban-Botiș (1866—1950), Maria Suciu Borco (1841—1891) prima femeie din Transilvania care a scris și a publicat versuri în limba română, fiica ei Lucreția Suciu-Rudow (1859—1900), Elena din Ardeal, pseudonimul Elenei Simtion (1880—?), Viara din Bihor (1880—?) pseudonimul Viorei Ignat, Claudia Goga (1889—1961) sora poetului Octavian Goga, care a publicat versuri sub pseudonimul Simion Ivan și Maria Bratu, poetese din opera cărora au rămas vii doar cîteva romanțe, e adevărat foarte îndrăgite de marele public : **Singură... Nu plînge** (V.M.), **Pe sub fereastră, La fîntîna**

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Petre Got și ● Florin Muscalu ● Proză de Nicolae Mateescu ● „Capcana" lui Moromete de N. Georgescu ● «Pe drumul limbii române» de Vasile Vetișanu ● Arhiva «Luceafărul» ● Poeme de H. Zalis ● Ioan Vieru ● Eugen Dorcescu ● Marga Muscel ● Persida Rugu ● Gabriel Cheroiu ● Rememorări de Mircea Micu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Civilizație românească de Corneliu Vadim Tudor ● Cumpănă de G. Alboiu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Mapamond

CRONICA LITERARĂ

POMPILIU MARCEA: «Atitudini critice»

„Atitudini critice" (Editura Cartea Românească, 1985), a cărei apariție e, din nefericire, postumă, ilustrează în chip fidel jurnalistica lui Pompiliu Marcea în ceea ce are aceasta original chiar dacă sînt cuprinse aici intervenții din 1980 și pînă prin 1984, adică dinainte de dispariția tragică a criticului. Totuși, diferențe considerabile față de contribuțiile mai vechi nu sînt și este de înțeles, prin aceasta, că autorul se ținea de o regulă morală și de un corp de principii necorectate în timp, întrucît valabilitatea lor se dovedise în exercițiul curent. Această consecvență în atitudini, de îndemnare civică hotărîtă, este pretutindeni izbitoare și merită a fi încă o dată semnalată după merit. Într-un fel, „Atitudini critice" continuă inițiativele din „Concordanțe și controverse" și din „Lecturi fidele", arătînd că în acest istoric literar, cu o știință remarcabilă de carte, impulsurile în a promova o doctrină literară erau puternice și de efect ; Pompiliu Marcea năzuise către monografii și către sinteze, însă un instinct al justiției culturale l-a făcut să se dedice, mai degrabă în ultimii opt-zece ani, unei critici de direcție pe care nu mulți au îmbrățișat-o. El putea să înainteze în acest fel și fără rigidități, totuși inerente în astfel de cazuri, căci un soi de toleranță față de semnele de valoare estetică nu îi lipsea : în materie de creație, criticul credea în îndreptări.

Însă principiile sînt pretutindeni foarte ferme și inflexibilitatea în a le respecta e, fără de îndoială, de explicat prin formația de istoric literar. A înțelege, prin examen susținut, că o literatură dezvoltă un sens propriu, apt să aducă pe creator la capodoperă, este a revela, în cuprinsul unui fenomen în mișcare, un element de control. Verificarea prin tradiția majoră — acesta pare a fi fundamentul axiologic pe care criticul îl descoperise. De altfel, cele mai însemnate contribuții din „Atitudini critice" au un aer doctrinar puternic și chiar dacă materia supusă analizei e de domeniul creației și nu al ideilor, criticul înțelege să fie concludent prin ideologie. Nimic nu e lăsat fără o încheiere în planul direcției literare verificate.

Orînduirea acestei culegeri lasă totuși să se vadă mai puțin această mecanică rațională și o privire asupra ei dă o senzație de diversitate, care vine din biografic ; autorul era istoric literar și întreprinde cîteva explorații pe teritorii literare de dincolo de actualitate, făcea critică literară și venea cu opinii despre contemporani, practica o îndeletnicire de fel didactic și simțea că e momentul să aibă, și în acest domeniu, păreri. „Atitudini critice" conține, de aceea, „pagini despre proză", poezie și critică (punînd alături pe Brătescu-Voinești și D. R. Popescu, pe Coșbuc și pe Nichita Stănescu, pe G. Călinescu și Adrian Marino), cîteva „didactice", un număr de „probleme generale", cele mai însemnate dintre toate căci esența doctrinară aci se vede cel mai bine. Mai întîi, sînt ideile asupra literaturii române, a cărei realitate e văzută în disproporția uriașă față de ceea ce aceasta putea și n-a fost să fie. S-ar zice că e aci o demonstrație pornind de la „proiectele eșuate" din a căror simplă enumerare s-ar putea alcătui, la români, o „bibliotecă" însă P. Marcea merge mai departe, la un lung șir de anonimi care ilustrează pe creatorul potențial : „Cîți oameni cu har spiritual, cîte talente și genii au îngropat secolele de obscurantism nu putem, desigur, ști, dar putem, cu siguranță bănui. Am fi avut un Creangă, un Slavici, fără ca acești fii de țărani să fi răzbătut, printr-o șansă unică a vieții, la cultură ? Dar cîți ca ei au răzbătut ? Cîți n-au rămas în anonimat ? Cîți țărani de o inteligență superioară n-au cunoscut bucuria descifrării slovei ? Evident, cei mai mulți. Cultura română este, credem, o infimă parte din ceea ce ar fi putut să fie, dar care «n-a fost să fie», ca să folosim expresia pe marginea căreia glosează Noica" (pag. 20). Perspectivă corectă, cu deducția călinesciană a fondului nedocumentat dar dovedit prin efecte ; ceea ce lipsește de aci e noțiunea de cultură consumată în etnografic, adică o perioadă specifică la români. Călinesciene sînt și alte opinii, pornind, adică, de la G. Călinescu ori mișcîndu-se intelectualicește în spiritul lui. Creația românilor, zice Pompiliu Marcea, aproape făcînd parafrază după propoziții călinesciene, este etnică ori nu e deloc căci altfel nu ar fi „originală" : „Garanția originalității noastre, spunea Călinescu, stă în factorul etnic, adică în ceea ce ne este propriu, specific, ceea ce poate îmbogăți, cu culorile, armoniile și aromele sale, cosmosul, universalul". **Acest „călinescianism" de substanță e, în fapt, o expresie de direcție organicistă**, aflîndu-se și la Iorga și la Blaga, la Mehedinți, la Eminescu și nu e întîmplare că Pompiliu Marcea găsea mereu în Nicolae Iorga termen de rezemare teoretică, precum aci : „Iorga a fost cel mai aprig apărător al ideii de specific, de originalitate în creația artistică. El, care a fost, desigur, unul din marii învățați ai istoriei popoarelor din veacul nostru, era cel mai în măsură să emită, pe baza reperelor esențiale ce le deținea, ideea că o cultură de împrumut, cu caracter subaltern ca o anexă sau o prelungire a altora, este o cheltuială zadarnică de energie. Numai «o creație originală, care să se alăture altora cu demnitatea egalului» își «onorează menirea»". (pag. 23). Adeziunea la ideea de specific național ia, la Pompiliu Marcea, forme hotărît activiste și nu doar exegetice (deși contribuțiile despre Sadoveanu sînt, fără de îndoială, ceea ce trebuie făcut dintr-o astfel de perspectivă). El se încearcă într-o **sociologie a falsului** (să notez că multe din „problemele generale" pot să intre într-o astfel de categorie), înfățișînd primejdiile unui soi de academism antinațional, propriu unor „specialiști" în materie de literaturi străine, cu mentalitate de colonizați față de cultura românească ; e, în domeniul creației, pentru „omologarea" de valori văzută ca „proces lent" ; adoptă „criteriul fidelității față de viață" ; e, în fine, și contra „viziunii idilice", însă totodată și a criticismului în culori sumbre. Este de reținut, pe această temă, una din observații, stabilind o filiație nu fără interes : „Ideea că o literatură este cu atît mai realistă cu cît este mai negativistă, mai crispată, mai pesimistă, este tot atît de falsă ca și cea care, acum două decenii, proclama fericirea paradisiacă". (pag. 34). Această **continuitate dogmatică** trebuie să fi iritat pe critic și îl irita într-adevăr, căci punea aceasta (și nu greșea !) pe seama unor critici obișnuiți să aplice **„dictatul în cultură"** ; idealul îi rămăsese de fel democratic : „Numai dintr-o confruntare liberă, senină, de opinii poate rezulta adevărul, eliminîndu-se ceea ce am numit, într-o mai veche intervenție, dictatul în cultură, totdeauna nociv și care provine din orgoliul și ambiția hegemonică a unor critici" (pag. 21). Sînt încheieri inerente, exprimate fără calofilie, pornind de la ideea că adevărul ideii trebuie comunicat într-o nuditate a gîndului fără complicații retorice.

Și analizele au aceeași directețe, asemănătoare, pînă la un punct, cu aceea a lui Mihai Ungheanu și C. Stănescu, punînd totul pe seama eficacității formulei și nu pe sonoritatea ei ; memorabil ar fi, din acest punct de vedere, doar adevărul. Totuși, idei sînt și aci, chiar dacă înclinația pare să fie mai mult analitică. O examinare a „Baltagului" semnalează inadeziunea străinilor (prin traduceri puține și nesemnificative) la această capodoperă ; de asemenea și inapetența pentru aceasta a vulgarizatorilor sociologiei, a dogmaticilor, așadar. Inedită e și ideea de a face o desfășurare a „biografiei unei creații", în latura recepției, spre a vedea poziția atît a criticii cît și a traducătorilor față de ea ; examenul poeziei „Noi vrem pămînt", tradusă cu un succes uriaș în Europa și notorie din Catalonia și pînă în America de Sud, e cu totul tulburător și ar merita o dezvoltare. Alte comentarii privesc pe Brătescu-Voinești, pe Anne de Noailles, pe Zaharia Stancu, (văzut ca un „prozator al suferinței"), pe Eugen Barbu, D. R. Popescu, Modest Morariu, pe Nichita Stănescu care ar fi fost nu „un spirit doctrinar ci un vizionar", pe Beniuc, pe G. Călinescu etc. Admirabilă este ideea de a prezenta, cu o fișă de istorie literară, pe Basil Munteanu, o personalitate ignorată a criticii românești (ca și M. Dragomirescu) a cărei restituire la dimensiunile corecte este o necesitate ; Pompiliu Marcea a dat o sugestie, rămînind să vină alții care să continue, prin ediții și monografii.

În totul, „Atitudini critice" exprimă o doctrină în acțiune, ilustrează o morală a opțiunii și confirmă încă o dată că pe Pompiliu Marcea literatura română nu-l va ignora ; el îi văzuse, mai bine decît mulți alții, esențele.

Artur Silvestri

O MITOLOGIE A ROMÂNILOR

Lecturarea unei lucrări destinate mitologiei românești este, de la bun început și din principiu, tentantă, cu atît mai mult cu cît este de mult timp așteptată *). Lectura devine repede pasionantă, adesea fascinantă, deși nu fără unele momente de neclarități și de nedumeriri, de altminteri explicabile într-o lucrare de asemenea amploare și complexitate și, adesea, nu numai din vina autorului. Vom încerca să detaliem în continuare cîteva din aspectele pozitive și negative ale acestei lucrări. **Mitologia română** este o carte de excepție, din numeroase motive. Este, de exemplu, prima de o asemenea amploare și complexitate ce apare în limba română (o lucrare în germană despre acest subiect a apărut acum un deceniu la Wiesbaden, semnată de Octavian Buhociu, cunoscut cercetătorilor folcloriști de la noi). Nespecialistul și credem că adesea și specialistul pot afla tot, ori aproape tot, ce i-ar putea interesa privitor la **mitologia românilor**, cum credem că ar fi fost mai nimerit să se numească lucrarea, deoarece la acest nivel popular mitologia are mai degrabă numărul plural. În plus, cititorul specialist poate continua investigarea pe cont propriu, urmărind trimiterile bibliografice, destul de succinte și de precise, deși uneori pot stîrni nedumeriri ori chiar critici, deoarece se pun la același nivel de referință autori mult diferiți în ceea ce privește competența — și, implicit, puterea de „credibilitate". Este citată adesea **Dacia preistorică** a lui N. Densusianu alături de M. Eliade, deși se știe că lucrarea primului este folositoare mai mult ca o mitologie subiectivă (autorul ar fi putut-o cita pe larg în capitolul ultim, dedicat relației mitologie-arte), deși teoria pelasgică a avut de atunci și încă are spectaculoase răbufniri (cineva ne vorbea, laudativ, despre o „nouă" teorie care consideră pelasgica drept proto-tracă — sic ! — deși, firește, nici persoana în cauză și nici adepții teoriei nu ar putea găsi un mănunchi de puncte comune între cele două limbi și civilizații).

Vorbind de amploarea lucrării, nu putem lăsa neobservată bogăția informațiilor directe din teren, strînse de-a lungul a mulți ani, începînd cu anul 1935, care aduc o notă inedită, de premieră științifică și de participare directă a cititorului la pasionanta descifrare a simbolisticii populare, chiar dacă, la rigoare, aceste observații directe au mai fost folosite de autor și în alte lucrări inclusiv în ceea ce este, poate, capodopera lui R. Vulcănescu : **Coloana cerului**, ale cărei concluzii sînt mult folosite, cum este spre bun exemplu : „Bradul și echivalentul său, molidul, sînt — prin excelență — arborele sacru la români, constituind „coloana sacră" a cerului și fiind fundamentul a numeroase credințe și rituri, spre deosebire de popoarele vecine la care arborele sacru este, prin excelență, stejarul. Observînd acest lucru, reliefăm o altă caracteristică a lucrării : se aduc convingătoare dovezi privind specificul mitologiei românilor față de mitologiile popoarelor vecine, europene în general (deși ne pare că s-ar fi putut insista mai mult asupra acestor elemente de diferențiere în mod explicit, căci adesea cititorul le deduce doar, este adevărat în mod evident și cu destulă ușurință). Este de altfel extrem de interesant de notat că atît **brad** cît și **molid** au etyma pre-latine ; familia etimologică pentru **brad** a fost corect explicată de prof. I. I. Russu (dintr-o rădăcină primitivă indo-europeană din care face parte și eng. **brad** „o proeminență ascuțită, un cui") ; cît privește pe **molid**, etymonul său este lăsat îndeobște indecis, necunoscut — este vorba de un relict al civilizației pre-trace, dintr-o străveche rădăcină ***MaL-**, ***MoL-**, de largă răspîndire balcanică și (vest) europeană, din care derivă și **mal**, cu sensul inițial, păstrat în albaneză, de „ripă, munte".

S-ar putea să i se reproșeze autorului o anume lipsă de orientare privind originea multor termeni ai mitologiei românești. În adevăr, numeroși termeni sînt discutați pornindu-se de la cîteva soluții etimologice oferite, care — în oricare versiune — satisfac semnificația concretă. Cititorul este lăsat adesea nedumerit, cum este cazul cuvintelor **zină, Crăciun**, ai oronimului **Caraiman**, etc. Reprosul acesta privește însă doar parțial pe autorul Mitologiei, deoarece analiza elementelor de substrat tracic se află încă în faza de început. În adevăr, demersul etimologic al lui R. Vulcănescu se sprijină pe lucrările unor cercetători-lingviști care au numeroase lacune (a se citi : erori), unele esențiale, în interpretarea unor termeni vechi pre-latini. Cu siguranță, autorul Mitologiei s-ar bucura să știe că, de fapt, **zină, Crăciun, goga și Gogiu, Caraiman** (nici o legătură cu toponimul turcesc **Cara-orman** „pădure neagră" !) sînt reliefe pre-latine, în contextul în care încă numeroase urme trace (și chiar... pre-trace !) sînt în mod uzual considerate de origine slavă, maghiară ori turcă (în aceeași situație se află și cîțiva termeni din sfera mitologică). Nu dorim, firește, a minimaliza influențele pe care popoarele vecine, de regulă, mai noi le-au avut asupra limbii și civilizației românești, ci dorim să observăm că aceste influențe au fost mult exagerate ; numeroși termeni greu explicabili, și care — în perspectiva ultimelor cercetări, sînt tot mai evident moșteniri ale fondului tracic ce a afectat întreg spațiul balcanic (tot așa cum fondul celtic a influențat lumea occidentală) — au fost comod explicați ca fiind rezultatul influenței slave (ori maghiare), deși în limbile în care acești termeni sînt considerați originari, situația originii lor este la fel de obscură. Iată de ce credem că o abordare frontală, fără idei preconcepute, a faptelor de civilizație românească în larg context sud-est european este absolut necesară. Accentuăm că autorul „Mitologiei" a făcut tot ce era posibil din acest punct de vedere, în limitele riguroase ale analizei științifice (cu cîteva excepții, credem nesemnificative). De exemplu (pag. 83) : „Mitologia română moștenește în principal elemente traco-dace (și pre-trace), peste care s-au suprapus ulterioare influențe latine și, în sfîrșit, creștin-bizantine prin filieră slavă". Cu alte cuvinte, mitologia română este esențialmente de origină tracă așa cum limba română este esențialmente de origine latină și, evident, numai astfel putea fi. Natural, sînt încă multe fapte neclare ori indecise. Sîntem convinși, spre exemplu, că partea dedicată toponimiei mitice (p. 459 sq.) va fi mult amplificată prin cercetări ulterioare și încadrată în contextul toponimiei pre-latine, pentru care nu există, deocamdată, o abordare largă și coerentă. Ar fi totuși cel puțin „necolegial" să se reproșeze autorului că partea lingvistică a lucrării sale este insuficientă ori insuficient fundamentată : s-a folosit bibliografia avută la dispoziție și aceasta este, în covîrșitoarea parte, inutilizabilă în ceea ce privește moștenirea pre-română.

În schimb, profitînd de îndelungata experiență și, fără îndoială, de erudiție, R. Vulcănescu compensează în multe locuri lipsa ori incongruența surselor de informație, intuind ori reconstituind în maniera **ex ungue leonem.** În acest sens dorim să cităm paginile dedicate cerului primordial, Cerul-tatăl, redînd ceea ce foarte probabil era modul de a gîndi al lui homo carpathicus în pre-istorie (p. 348) : „Din alte legende mitice reiese că cerul constituie partea imediat de deasupra pămîntului, însă lipită de pămînt. Tot legendele mitice în discuție atestă că, atunci cînd oamenii au fost creați, umblau pe pămînt, la fundul cerului. De aceea ei nu făceau distincție netă între cer și pămînt". Considerăm remarcabilă această concluzie, la care autorul acestor rînduri a ajuns pe alte căi (ale reconstrucției etimologice) în efortul de a reconstitui fundamentele civilizației traco-dace și apoi daco-române. În legătură cu credințele privitoare la cer, ni se vorbește (p. 352) de ritualul urcării pe munte, ocazie cu care reamintim că însuși verbul **a urca** este o moștenire pre-română, cu originea coborînd pînă în zorii civilizațiilor pre-istorice, pre-indo-europene, dintr-o rădăcină ***OR-/UR-** „mare, înalt" deci „a merge spre înalt", cu numeroase paralele în tot spațiul european, inclusiv balcanic (cum este verbul grec **ouranizo** „a merge în sus", derivat din **Ouranos**, de aceeași origine și el !).

În strînsă legătură cu cele spuse despre cer, sînt remarcabile paginile dedicate pămîntului mumă ; a se observa că, în limba română, **pămînt** este de gen neutru (în fapt, masculin, cum este vorba de singular), spre netă deosebire de alte limbi intra și extra-europene, amănunt pe care este preferabil să nu îl considerăm simplul rezultat al hazardului, neobservat de autorul Mitologiei, dar care sprijină atît de bine observațiile sale privind nediferențierea inițială dintre cer și pămînt. Astfel, ni se spune că (p. 439) „prima legendă / ... / a fost aceea în care se relata cum deasupra noianului de ape primordiale s-a înălțat arborele cosmic, bradul, avînd între rădăcinile lui pămînt din fundul acestor ape". Mai departe (p. 443) ni se vorbește de cultul latin al zeiței pămîntului, fapt semnificativ care și explică de ce, după romanizare, pămîntul a fost și el întruchipat ca **zeiță**, nu ca zeu, cum ar recomanda aminmitul gen gramatical. Firește, genul gramatical nu reflectă totdeauna realități extra-lingvistice, dar — în cazul de față — faptele sînt copleșitor de interesante pentru a le socoti simplu hazard ; ne gîndim că, foarte probabil, în limoa tracă, pămînt avea genul masculin și acest mod de a imagina pămîntul — în deplin contrast cu alte etnii — s-a transmis și limbii române. Faptul că, cel puțin deocamdată, nu avem dovezi certe, dovedite de un text în limba tracă, nu ne poate împiedica să facem această supoziție, susținută de multe alte fapte.

Discutînd despre pămînt și hypostaza sa sacră — muntele — (p. 446), nu putem trece neobservat faptul că ne aflăm în fața unuia din rarele cazuri în care se vorbește despre megaliții din România din perspectiva unei moșteniri venite din neolitic (p. 468), observîndu-se că, pentru a putea aprecia corect asemenea monumente, este imperios necesară inițierea mitică a observatorului. Firește, nu toți megaliții (din România ori de aiurea) sînt rezultatul conștient al activității umane, dar, aceia care sînt, se încadrează într-un foarte larg context european și mondial, așa cum a observat, de mult, cercetătorul Daniel Ruzo, încă pe cînd nu se știa nimic despre „Vechea civilizație europeană" identificată și numită ca atare de cercetătoarea Marija Gimbutas.

Cele cîteva digresiuni care au fost făcute aici, precum și altele totdeauna posibile, ne arată doar extraordinarele implicații ce decurg dintr-o asemenea carte de sinteză. Nu este nici secret, nici noutate faptul că mitologia — domeniul profund și complex al trăirilor omenești — este o mare poartă deschisă cunoașterii și înțelegerii. De asemenea, nu dorim să se înțeleagă faptul că aceste rînduri ar fi excesiv de laudative la adresa autorului ori a lucrării. Sînt cîteva locuri care lasă cititorul nedumerit. Spre exemplu, o contribuție majoră la decriptarea unor fenomene esențiale ale culturilor și civilizațiilor vechi — inclusiv cea tracă — nu este folosită efectiv, deși este citată în bibliografie ; este vorba de lucrările prof. Gh. Mușu, despre care am scris în paginile „Luceafărului". S-ar fi clarificat astfel multe lucruri privitoare la cîteva figuri mitice românești și traco-dace : **Crăciunul, Făt-Frumos, Statu-palmă-barbă-cot, Zamolxis** (astfel și niciodată **Zalmoxis**, care este forma metatezată) ca zeu suprem, inclusiv în hypostaza **Gebeleizis** (profund eronat considerat uneori alt zeu), predecesor al credințelor românești privitoare la cer și pămînt.

Este de asemeni de observat și lipsa unor concluzii rezumative, oarecum în maniera în care am încercat să prezentăm aici cîteva din firele roșii ale lucrării, absolut necesare în cazul unui volum de proporții considerabile. Această privire rezumativă putea lua forma unei prezentări într-o limbă de circulație, așa cum sumarul are și o paralelă engleză, căci este greu de imaginat că un cercetător străin, interesat în a cunoaște credințele românilor, poate obține informații utile din simpla citire a sumarului. Lipsa acestei priviri recapitulative poate da impresia de lucrare alcătuită prin inserierea unor fișe, într-un cuvînt, Mitologia pare a nu avea consistența stilistică (poate și informațională) a „Coloanei cerului" ori „Măștilor populare", de asemenea lucrări de rezistență ale lui Romulus Vulcănescu.

Asemenea lipsuri fac lucrarea vulnerabilă uneori unei critici imparțiale, venite — să zicem — de la un specialist străin. Am sugera, eventual, pregătirea unei ediții prescurtate, însoțită preferabil de un addendum cuprinzînd cîteva texte ce reflectă analiza din lucrare, mai ușor de studiat decît fragmentele presărate în volum. Cît privește lipsa unor argumentări lingvistice corespunzătoare — de care vorbeam referindu-ne la toponimia mitică — ea nu poate fi pusă în seama autorului, care nu este esențialmente lingvist. Era posibil, cel mult, ca autoritatea și competența sa să încerce a înlătura numeroase etimologii eronate. Este însă probabil că acest fapt i-ar fi adus protestele vehemente ale unor lingviști adesea implicați în aceste etimologii eronate. Pe de altă parte, sînt remarcabile două etimologii sugerate : pentru **moroi** (p. 303) ori pentru Zamolxis (p. 481), în ultimul caz remarcînd în modul cel mai bun rădăcina **sam-** ce apare frecvent în lumea tracă. Este, de altfel, ceea ce crede și autorul acestor rînduri, cu alte argumente ce le vom expune în altă parte.

Mitologia română reprezintă o abordare frontală a unui subiect extrem de complex (și complicat), abordare ce poate fi încadrată — cel puțin parțial — în contextul mai larg al studiilor de tracologie, încadrare justificată de datele prezentate. Natural, multe fapte sînt ex-

Sorin Paliga

Continuare în pag. a 6-a

*) **Romulus Vulcănescu : „Mitologia română", București, Editura Academiei, 1985, 712 pag.**

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

DIALECTICA REALITĂȚII

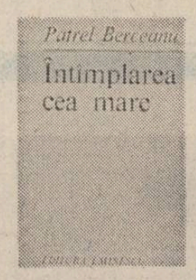

Cel de-al treilea volum al lui Patrel Berceanu *), **Întîmplarea cea mare** (Ed „Eminescu", 1985), mărturisește avatarurile pactului încheiat cu realitatea, în sensul asumării destinului demiurgic al celui ce populează universul cu lucruri inventate, dar cu atît mai reale în planul semnificant. Poezia este văzută ca „treaptă și veste și-ndemn / spre-o nouă-nviere". Accentele mesianice vor fi însă repede temperate în numele unei estetici a însingurării și a orgoliului ultragiat. Zonele biografiei interioare se dezvăluie treptat, fără ruperi bruște de nivel, cu aceeași intoleranță și lipsă de complexe în fața obișnuitelor mijloace de încantație ca și în volumele anterioare **(Sentimentul baricadei și Poeme în mărime naturală)**. Un aer autumnal, o irepresibilă senzație de gol trec prin aceste poeme scrise fără patetism și inundate de sentimentul unei copleșitoare triștețe : „plouă-n cîmpie ninge la munte / ruginește secunda coclește lumina / cuibar tristețea ruginește / sub frunte". („Încă o zi încă o rază").

„Viziunile, proverbele și **speranțele*) poetului** sînt dominate de teroarea singurătății : „toate riurile se caută într-unul singur / iarba s-a făcut fire de iarbă / să-i fie mai ușoară singurătatea / toate culorile sînt lumină însingurată / singură moartea supraviețuiește / toate cuvintele se visează un singur cuvînt". („VI. Mi s-a făcut dor de cîmpie").

Propensiunea spre unitate se însoțește cu actul identificării / regăsirii în plasma discursului liric, eul se transpune rînd pe rînd în elementele figurative ale poemului și astfel accede la starea de împlinire, de totalitate („pentru că fiind / sînt totul..." — „Visul cu numărul zece mii").

Poetul deține știința „leacurilor de aflat bunătatea în adîncul durerii" și se lasă răstălmăcit în puritate, într-un elan de dăruire ce ni-l amintește pe Ioan Alexandru. Și totuși, înțelepciunea ultimă la care ajunge, invocînd și exemplul mitic al lui Amphilos („Cel mai scurt dialog platonic") este concentrată în admirabila poezie „Multă inimă" și mărturisită în poemul „Pasărea Kiwi" — a tăcea înfiorat de deținerea unui adevăr teribil.

O mențiune aparte merită „Teoria despre rouă" în care puterea de sublimare atinge expresia benedicțiunii celeste, roua sinergetică (simbol al redempțiunii) fiind o emanație pură a arborelui vieții sau situîndu-se în centrul lumii prin sugestia arborelui de rouă (în mitologia chineză). Identitatea roua — lacrimă („Nu pot deosebi roua de lacrimă") pare să guverneze și tensiunea reținută în versurile din „Alcătuire cu acoperișul din lacrimă" : „de-aș ști povestea de-aș ști cuvîntul / cu care frunza se rupe de-un ram auriu / ți-aș zice mamă ți-aș spune casă / mi-aș zice umbră mi-aș spune fiu".

Nu toate poemele sînt profunde, dar tonul general evidențiază sensibilitatea la marile teme poetice. Unele versuri recomandă în Patrel Berceanu un poet de rafinament care reînvie stilul inimitabil al începuturilor dosofteine („dară-n pustie / dară în mare / stă-n curăție / moartea cea mare" — „Precum se știe") sau organizează registrele lirice printr-o ingenioasă regie a textului în pagină („Lumina lunii are dințișori, o mulțime").

Patrel Berceanu este un vameș ironic al cuvintelor țipărite pe frunze îngălbenite de invidie, care ucenicește la propria sa legendă.

Constantin M. Popa

*) **Patrel Berceanu : „Întîmplarea cea mare", Editura „Eminescu", 1985.**

PROZĂ

NELINIȘTE CALMĂ

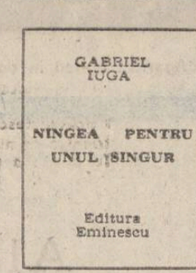

Autor a patru volume de versuri, Gabriel Iuga se la tot mai mult în serios ca prozator : i-au apărut deja trei volume : „Strigătul" (povestiri, 1978), „Pînda" (roman, 1981) și „Cîinele de piatră" (roman, 1984). Recentul volum de proză scurtă *) continuă aceeași tonalitate stilistică, realistă și neoromantică, scriitura cîștigînd, în precizie, densitate și putere de recul înspre real. Eroii sînt „cotidieni", nu au nimic eroic în gesturi, ci doar preocuparea de a-și prinde viața după „logica inimii". Ei se mișcă într-o atmosferă ce capteză semnele vagi ale destructurării etosului tradițional. În întîmpinările și întîmplările lor sufletești răzbat abia perceptibile fragmente de situare antinomică în raport cu efectele existențiale ale spiritului pragmatic. Neliniștea, unde și cîtă este, e primită cu calm. Personajele se lasă definite de o seninătate care nu degenerează, însă, în candoare. Și totuși, pluteste înăuntrul și în jurul lor o abia ghicită senzație a vidului căreia evită a-i da atenție ; această ocolire este instinctivă, se simt pericole ce pot anihila echilibrul interior, și, în consecință, eșecurile sînt asumate, iar golurile lăuntrice cucerite afectiv. Oamenii din povestirile lui Gabriel Iuga nu au disponibilitate pentru tragic, din exces de vitalitate.

Această vitalitate nu este, însă, una brută, ci frînată, canalizată, intîrziată în reacții de apetit contemplativ și vibrație emoțională. Nici exuberanță în ce fac, nici moliciune, nici disperare și nici apatie, ci calea de mijloc tensionată ce ține forțe opuse în echilibru fragil. Vitalitatea de care vorbim isi incorporează precaritățile ce aparțin ființei omenești. Ipostazele sale sînt elocvent reconstituite în paginile volumului. Astfel, bătrînul cioban Negrea nu mai coboară cu oile la iernat, ci rămîne în munți ca să răzbune moartea unui pui de căprioară — ce-i amintește de pierderea propriului copil —, cutreieră pădurea cu cerbicile pînă moare cu cuțitul implintat în risul vinovat, atacat de lupi și jelit de cîinele credincios **(Risul)**. Aceeași vitalitate intrată pe traiectoria coboritoare a vieții, fără ca să apară conflictul dintre dorință și putință, se regăsește în **Epava**.

Verosimilă este și vitalitatea claustrată în orizontul casnic. În **Aniversarea**, bătrîna Gherghina aparține tipului pitoresc de băbuță rea de gură ; Iulia și Vasile se spetesc pentru a-și aniversa căsătoria, la chef nu se întîmplă mai nimic, doar întrebarea bătrînei „ia zi cum a fost cu porcul atunci ?" venind cînd nu trebuie, căci era vorba de un porc furat în vremuri trecute de un actual prieten ; petrecerea se termină cu spălatul vaselor, mahmureală și gîndul că a doua zi începe munca s.a.m.d. Marin Lupu **(În fiecare zi e luni)** e părăsit de nevasta sătulă de monotonia vieții cu el (serviciu, apoi mincare, televizor, mușchi, și iar de la capăt) ; se recăsătorește, viața merge după același tipic, și nu pricepe, cînd o întîlneste pe fosta nevastă, de ce a plecat de lîngă el dacă a dat peste aceeași lume. Bărbații din prozele lui Gabriel Iuga suportă stoic eșecul sentimental **(Noiembrie)** sau cu un început de revoltă **(Casa de piatră)** ; zburdălniciile îi duc la stări întrebătoare **(Ningea pentru unul singur)** ; în ciuda vitalității, sînt firi delicate. Cu o aparte forță de sugestie, în **Pianul** se radiografiază îndrăgostirea unui șantierist de femeia invalidă care apare seara la o fereastră a blocului, fumează, îi pune întrebări și cîntă nocturna lui Chopin. Cele 12 proze din volumul lui Gabriel Iuga au multe sugestii și incidențe psiho-sociologice. Ele ne relevă un analist fin, care nu-și bruschează victimele, ci le așează la microscop, izolează realitatea semnificativă și fraternizează cu ea. Aceste promisiuni merită a fi urmărite cu mai mult curaj.

Vasile Macoviciuc

*) **Gabriel Iuga : „Ningea pentru unul singur", Editura „Eminescu", 1985.**

CRITICĂ

ÎNTRE «EVOCARE» ȘI MONOGRAFIE

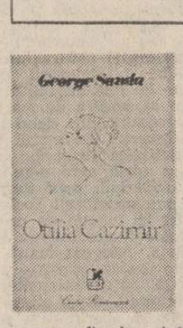

Acum aproape două decenii, cînd începea de fapt posteritatea Otiliei Cazimir, George Sanda (legatarul poetei pentru ediția completă) publica primele articole : reținute evocări, destul de sporadice, dar pline de substanță și mai ales de acea acuitate dezvăluitoare din partea celui ce depozita o bogată corespondență personală cu autoarea **Fluturilor de noapte**.

Marcată de o indelebilă devoțiune camaraderească, monografia de azi *), prima ce se dedică poetei, vine să consolideze un profil literar distinct afirmat în Iașul interbelic (în atmosfera de mare efervescență doctrinară a „Vieții românești"), supraviețuind epocii respective, dar și ilustrilor ei contemporani pînă în anii noștri. Cartea dă impresia a fi scrisă „din interior", atît de viu e aici spiritul epocii și atît de consistent în naturalitatea lui se dovedește excursul monografic.

Îndrumată și formată în preajma marilor scriitori, Otilia Cazimir (Alexandrina Gavrilescu) a îmbinat de timpuriu pasiunea literară cu rigorile scrisului. Ucenicia ei strălucită i-a fost vegheată îndeaproape de G. Ibrăileanu („nașul meu literar"), Mihail Sadoveanu, Mihail Codreanu și „cel care mi-a fost mai prieten decît toți, George Topîrceanu" (emoționant de inedită evocarea-document a itinerariului vienez din 1937, unde poeta îl însoțea, cu ultime speranțe, pe G. Topîrceanu, în căutarea sănătății !). Apoi prietenia cu mulți alți scriitori remarcabili din cercul „Vieții românești" de la Iași și de mai apoi. Merită amintit, de asemenea, medalionul pe care i-l dedică în 1928 Tudor Arghezi, în **Bilete de papagal**, la care poeta a colaborat frecvent, sau prețuirea pe care i-o poartă Liviu Rebreanu, Panait Istrati (la rîndul ei, Otilia Cazimir are o mare „descoperire" : poetul Ioanid Romanescu).

Din pasajele de corespondență, din interviuri, publicistică și însemnări, de care se servește la tot pasul G. Sanda în lucrarea sa, reiese imaginea unei scriitoare cu convingeri estetico-ideologice sănătoase și ferme, devotată cu fervoare și rigoare acelui cult al cuvîntului, pătrunsă de har, conștientă de dreapta măsură a lucrurilor : „Nu cred că luciditatea dăunează emoției, nici că emoția încețoșează luciditatea. Adevăratul artist e cel care poate păstra echilibrul și măsura justă a interdependenței lor" (din cap. **„Comparaison n'est pas raison"**, unul din cele mai interesante din întreaga monografie). Deși are și o îndelungată activitate de prozatoare (dar și publicistă, traducătoare), Otilia Cazimir a început cu poezie și a rămas definitiv în conștiința literară ca poetă. Cu **Lumini și umbre** (1923) și **Fluturi de noapte** (1927) se configurează în lirica feminină românească o voce distinctă, remarcată repede de G. Ibrăileanu și reconfirmată de G. Călinescu (capitolul privind tabloul sinoptic al receptării critice putea fi totuși mai consistent, ba chiar individualizat). E. Lovinescu o vede „grațioasă, fragedă și minoră", evoluînd între un „pastelism modernizat prin observație miniaturistică și adesea umoristică" și un patetic „erotism... amestec de gingășie și de anecdotic" **(Ist. lit. rom. cont.)**. G. Călinescu, care vorbea de „un stil al sufletului" caracteristic creației Otiliei Cazimir, remarcă în **Istoria...** sa din 1941 „maniera animistă și dramatică" din unele poeme, o întreagă figurație florală în altele în linia Petică-Anghel, „gingășii feminine", „miraculosul infantil", văzînd-o, în general, „simbolistă" în tradiția Verlaine-Samain, dacă nu de „sursă baudelairiană".

Poezia Otiliei Cazimir, departe de a fi o poezie minoră, „de cenaclu" (Vl. Streinu), e mai degrabă de un tradiționalism neoclasic, un lirism pătruns de fiorul sensibilității moderne, de o julsare delicată, înfiorată uneori de mari indoieli. Pompiliu Constantinescu, vorbind de umorul poetei, îl vedea ca descins din Topîrceanu și Jules Laforgue. E un umor de coloratură psihologică, precizează George Sanda, „afectiv și intelectual, emoțional, moral și filosofic, cu judecăți implicite".

Traversînd o jumătate de secol, această poezie n-a cunoscut nici o ingrădire estetico-ideologică, ea și-a urmat drumul ei firesc, o dezvoltare normală. Cartea lui G. Sanda aduce în primplanul actualității literare personalitatea multiplă a Otiliei Cazimir și, fără a face concesii vreunei ispite taxinomice, încearcă, într-o evocare cursivă, demnă de poezia Otiliei Cazimir, să-i fixeze locul, invitînd totodată la o mai dreaptă prețuire.

Z. Cârlugea

*) **George Sanda : „Otilia Cazimir", Editura „Cartea Românească".**

Antologia «Luceafărul»

Un poet al permanențelor

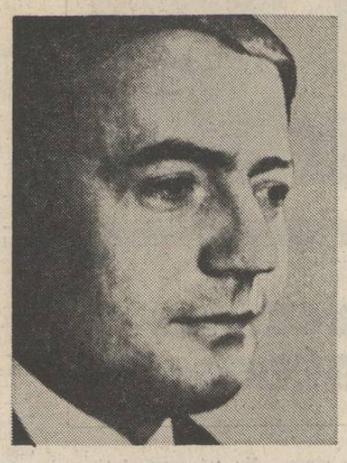

Există în volumele lui Petre Got de la **Cer infrunzit** (1969) la **Paranteza lunii** (1985) o preferință pentru categoriile organicului, pentru trăirea în orizontul arhetipal, specifice liricii tradiționaliste de vizionarism ontologic. Veritabilul „nordist" (categorie stilistică și nu geografică — avertizează M. Ungheanu) va cînta, mai întîi, satul natal scăldat în lumina înaltă a munților, casa părintească, sora — nenuntită — tata, mort, se pare, tînăr, care umblase pe sub pămînt după lumină în timp ce poetul o caută prin ceruri și, mai ales mama, zeitatea tutelară a demersului liric. De la **Dimineața cuvintului** (1980), în special, poezia lui Petre Got, fără a abandona universul fixat încă de la debut, va evolua spre un lirism existențial, cu o ușoară tentă eticistă.

Constante rămîn însă temele — cultul permanențelor, contopirea cu lutul, căutarea rădăcinilor, determinismul ancestral, solidaritatea și identitatea cu strămoșii, puritatea și bogăția sufletească — prinse într-o rețea de imagini, surprinzătoare prin coerența lor, prin care Petre Got reface legătura cu poezia lui Lucian Blaga, asimilată și reinterpretată. Originalitatea lui poate fi aproximată dacă nu determinată în încercarea de a încorpora simbolurile (le vom vedea îndată) în structuri lirice inedite, prin trecerea de la versul frust la cel ideatic, fără a sacrifica emoția. Ca poet al tradiției și al stărilor elegiace, l-aș compara cu modernul Serghei Esenin, „ultimul poet cu satu-n glas" prin saltul estetic de la detaliul etnografic la interiorizare, după cum pe Ioan Alexandru îl raportăm la imnurile bizantine, pe Gheorghe Pituț la expresionismul german, pe Ion Iuga la lumea asiată, spațiu culturale benefice pentru poezia „nordiștilor". Simbolurile, unele de sursă blagiană, altele comune liricii transilvane sau proprii poeziei lui Petre Got — lumina, glasul de ceară, pasărea sfîntă, somnul (uneori în varianta „somnie dulce"), crugul, ramura nepămîntească, grădina, sufletul pădurii, cerul, rădăcinile etc. — semnifică un univers al transparențelor tulburat de căderea într-un timp al planetei, determinist și pragmatic, nu altul decît timpul istoric răsturnat. Astfel, secolul tehnicist care se ține „doar într-un crin" (frumoasă imagine) pare înghețat, orbii călăuzesc alți orbi, „antecamerele vieții sînt tixite", ziua ne privește prin lentile cu multe dioptrii, semnele maculării și alienării se ivesc peste tot, luna s-a depoetizat atîrnind „ca o mască", numai plantele oferă lecții de demnitate. Aici își găsește motivarea estetică poezia de angajament moral, cultivată de Petre Got în spiritul generației „luptei cu inerția", printr-un nedezmințit rigorism. Nu întîmplător, ca simbol al tăriei morale este reținută figura lui Iov cu al cărui destin poetul se identifică. Sufletul însetat de perfecțiune își realizează nu o dată aspirațiile întrînd în armonie cu sine, cu strămbunii care în cer „visează, cosesc și ară și fac nunți", — un simbol al continuității și nu al stingerii —, cu întreg cosmosul. O lumină caldă inundă toposul plăsmuirilor — Maramureșul —, structurat de imperiul legii. Anxietatea se vindecă printr-o privire senină, am spune, mioritică, prin devenirea în vegetal, moartea însemnînd, de fapt, retragerea într-o floare sau într-un cais. Pe de altă parte, în articularea universului moral un rol important îl joacă invocarea **mamei**, sugestie a primordialului dar și etalon al umanului.

Invazia vegetalului în cetate — motiv resuscitat de Ion Gheorghe în antologicul **Vine iarba** — este percepută ca o împlinire într-o viziune, cu adevărat, clasicizantă. Un ethos echilibrat conturează poeziile alimentate de un fond mitologic, remarcabile prin finețea caligrafică.

Petre Got este un poet autentic, sensibil la orizontul Ființei — ceea ce dă o altă perspectivă Poesis-ului — anunțînd o Dimineață a Cuvîntului. Rămîne ca poezia să vorbească de la sine.

George Gibescu

Miza stilului

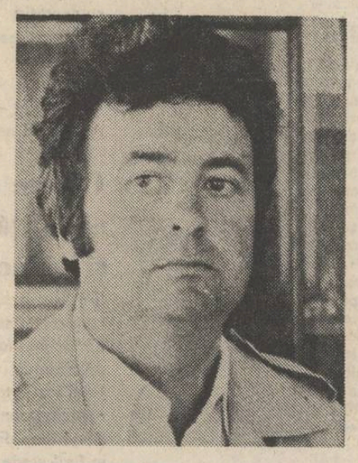

La începutul deceniului trecut, cînd a debutat **Florin Muscalu** (aceasta s-a întîmplat în 1970), era încă la modă poezia caligrafiilor gingașe, a cromaticii subtil elaborate, a melancoliilor surdinizate și a suavității, o poezie elegantă și strălucitoare precum o haină de gală. A fost „explozia" echinoxiștilor (Adrian Popescu, Dinu Flămând, Horia Bădescu, Ion Mircea), a fost grațioasa insolență a lui Mircea Dinescu, din **Invocație nimănui**, a fost fosforescența **Nopților...** lui Dan Verona și citadinismul feeric al lui Mircea Florin Șandru, a fost cîntecul candid-sălbatic al Carolinei Ilica. Sînt, cu toții, poeți care au debutat spectacular, fără ezitări, marcați de un rafinament care nu e al vîrstei. Montarea, regia spectacolului erau dintre cele fără cusur, semn al unui profesionalism precoce. Ținuta era impecabilă. Totul avea știaf, era elegant croit, asortat asemenea. Reînviase poezia „de modă veche" a calofililor, un fel de nou neosimbolism, dintr-un nou, deja anticipat **fin de siècle.** Cîți dintre cei astfel (superb) înveșmîntați cu atît de alese maniere în „înalta societate" a poeziei și-au păstrat vechile uzanțe ? Cum e și firesc, foarte puțini. Majoritatea n-a făcut decît să se conformeze, tinerește, unei mode de care s-a desprins deîndată ce a trecut.

Între cei care au rămas consecvenți (implicit acum „demodați") îl avem pe Florin Muscalu ale cărui volume (pînă acum cinci la număr) oferă fiecare în parte și toate la un loc o imagine revelatorie a ceea ce se purta în poezie acum zece ani și mai bine. Această fidelitate neagă conformismul vizavi de modă în general și, bineînțeles, afirmă și confirmă o opțiune cu motivațiuni mai serioase. E cert că lirica imponderabilelor, a culorilor irizate, a decorațiilor pe porțelanuri îl exprimă pe de-a-ntregul și în mod constant avantajos. Pînă și volumul cel mai recent **(Puterea lunii,** apărut anul trecut la „Junimea") dovedește că poetul nu-și consideră maniera uzată, ba mai mult că se simte bine chiar în „manierism" ; altfel spus, își cunoaște perfect disponibilitățile și posibilitățile convenabile de exprimare. Starea lirică se confundă de regulă cu un elan de rostire frumoasă, cu o sărbătoare a textului pe care autorul, care-și este totodată și „copistul" priceput, nu-l concepe decît migălos caligrafiat, precum inițiala de pe manuscrisele vechi. Sentimentalismul, intimitatea, în genere, sînt marcate de o discreție impusă tocmai de pitorescul și eleganța imaginii care concentrează totul asupra sa. E motivul pentru care orice asperitate a expresiei este imediat vizibilă : „epiderma" textului e mult prea fină, iar „machiajul" mult prea savant pentru ca stîngăciile să treacă neobservate. Cînd totul e pus la punct, textul are realmente farmec, adică putere de seducție : „Acei ochi verzi, puțin cerești, mai mult uitați... / Un fel de rouă hieroglifă lăcrimînd pe față, / Umbra întreagă dintr-o vară-ți stă în păr ; / Șoimul mai vînăt către dimineață, // Într-un polen al cetății. Altfel zis / Pătrund în veac. Ce tulburări... / Acei ochi verzi din hieroglife / Doi vulturi albi, două statui zburînd în zări...". Cum se vede, miza se joacă pe stil, pe o notă livrescă și totodată pe o senzualitate de efect.

Daniel Dimitriu

petre got

Au năvălit zeii în cetate

Au năvălit zeii în cetate :
Zeii cu trup de frunză, zeii cu trup
de izvoare,
Zeii-cireșe, zeii-căpșuni, zeii-verdeață.
Umblă pe străzi, prin piețe,
În mîini cu celeste ulcioare,
Pe umeri cu saci de viață.
Albe, surîzînde fecioare
Îi ascund sub pleoape.
O, cită mireasmă, cită eternitate,
cită răcoare
În clipă încape.
E anotimp de îngeri pe ape.

Aici clipa...

La aminte la pacea din grădina
părinților,
La iarba independentă,
La visele tărinii – merele,
La amintе la rostirea printre dinți
a piriului,
Printre dinții săi negri, lucioși,
La aminte la aerul acesta dirz,
Care știe să lupte pentru a-și păstra
ființa,
Nepăsîndu-i de îndepărtate zvonuri
false.
Paranteza lunii închide aceleași
adevăruri,
Aceleași speranțe.
Ești tu însuți în fața judecății.
Aici clipa arde mai demn,
Are memoria veșniciei.
Vei asista la întemeierea zilelor
Împreună cu trandafirii.

Răvaș mamei

Acum, cînd încep al patruzeci
și treilea ocol al Soarelui,
Îți promit că nu voi rupe raza
Ce sălășluiește în ființa mea.
Îmi voi împărți masa, singurătatea,
numele,
Cu o dimineață albastră.
Doresc neapărat să ajungi
să te bucuri
De puii ce îmi vor duce mai departe
zborul.
Drumul celor o sută șaizeci și opt
de anotimpuri
L-am stropit de atîtea ori
Cu propriul sînge –
Dar toate sînt bune, mamă.
E bine că zorii înfrunzesc
Și vîntul cîntă,
E bine că ogoarele nu mint
Și apele nu declară grevă.
Cu un strop există mai multă
lumină în lume
Decît întuneric,
Cu o idee – mai multă speranță
Decît disperare.
Toate sînt bune, mamă.
Cred într-un echilibru al lucrurilor
Căruia tu-i spui Dumnezeu,
Cred într-o lege interioară a Firii.
Lumina învinge, chiar dacă rănește,
Lumina învinge.

Țărm european

Facem parte, spunea, din imperiul
frigului,
Din lumea neodihnei calculate,
Avem pleoape de ceață, degete
de ceață,
Și prin sînge un frig istoric ne trece.
Ne învîrtim, ne învîrtim pe rotisorul
social,
Dar flăcările deasupra cărora
ne zbatem
Sînt flăcări ale gerului năpraznic.
Ne grăbim, ne grăbim – încotro ?
Alergăm, alergăm – unde ?
În cel mai bun caz sîntem în același
loc.
Antecamerele vieții sînt tixite, tixite,
Nimeni nu vede pe nimeni,
Iar luna, sus,
Atîrnă ca o mască.

Lentile

Ev îngust precum țeava de tun,
Ritmuri nebune asaltînd ritmul,
Ochii mei nu mai sînt lacrima zeului,
Ochii mei sînt minjiți cu timp.
Am văzut orbi călăuzind alți orbi
Printre clipe,
Vorbeau despre un pod
Pe care numai ei îl zăreau.
Doamne, cît mai arată orologiile tale,
Doamne, cît mai avem ?
Ziua ne privește prin lentile foarte
groase,
Ziua ne privește prin lentile
Cu foarte multe dioptrii.

Convalescență

Tu dai la o parte perdeaua și-mi spui
că a nins,
Ca în poemul meu preferat ;
Pămîntul, pămîntul rănit
A fost și el bandajat.
Cum stau întins pe pat, mi se pare
Că sînt așezat în sicriu
Și că pe-o asemenea pură ninsoare
Mă vor duce la groapă, de viu.

Fulgii plutesc – gînduri triste,
Idealuri ce nu s-au întrupat ;
Tu dai la o parte perdeaua și-mi spui
că a nins,
Ca în poemul meu preferat.

Un pîlc de zei

Mi-e teamă. Rogu-mă timpului
Să fie bun
Cu acest mugur tîrziu,
Cu acest înger
Prins în ritm
Fără a cunoaște drumul pregătitor,
Fără a ști calea dulce a laptelui.
Se umple un gol, se vindecă o rană,
Se tămăduiește o sete fără seamăn –
Sînt un învingător, sînt un învins.
Există în noi un cosmos întreg,
Există în noi un pîlc de zei
Nespus de puternici,
Nespus de cuminți.

Cetatea

De flori, de flori sînt oamenii cetății,
Aerul cîntă la trecerea lor,
Gestul devine cariatidă,
Visul înalt.
În dreptul fiecărui om e-o stea,
În dreptul fiecărei stele, om.
Moarte, moarte, te-am văzut
Spînzurîndu-te de lună.
Care demon, care duh
Crugul ni-l șopti-mpreună ?
Cerul meu este de dor
Și de clocot și de singe.
Cerul nostru va-nfrunzi –
Negreșit, te vom învinge...

Coborîre

Somnul e o mare, o imensă mare,
Plutim în împărăția timpului zero,
Prin iezerul singelui presimțim
Cum se zămislesc zodii.
În universul acesta de valuri și flori
Îți aud, iubito, genunchii plîngînd,
Orașele zboară prin spații ca niște
nave astrale
Și catedrală de gheață mi-e orice
gînd.
Prin magneți submarini trece o teamă
de moarte.
Eu vreau să mă salvez devenind cais –
Se face că trăiești pe o altă planetă
Și de mii de ani nu mi-ai scris.

florin muscalu

Un copil fericit

Un copil fericit privea universul
Ochiul lui are viața rămasă în cer,
Amintirea privirii se-arată,
Amintirea copilului blînd-efemer...

Deseori primăvara sau toamna tîrziu
Un portret din vechi aștri apare pe cer
Un copil fericit privind universul,
Un copil ne privește din cer...

Zîmbetul lui îl simțim uneori,
Chipul său e amar-fericit,
Luminat de tăcere în zori,
Un copil infinit...

El se joacă-nșirînd iar planeții
Construind un portret de copil fericit
Ce privește cîntînd universul
Ca un veac început și sfîrșit...

Un copil fericit privind universul,
Un copil fericit...

Lupoaica albă

În scorbura foșnind pe fundul mării,
Cu suflet fumuriu de depărtare,
Trăiește o lupoaică, poezia –
Lupoaică albă care nu mai moare.

În cer se văd înalt acele scorburi,
Deasupra lor cu steaguri trecătoare,
Cînd bufnițele verzi cu ochiul lirei
Păzesc ținutul așezat sub mare.

Din veac în veac ea urlă speriată,
Se-aude pe pămînt o dată la un veac,
O doare ugerul de fată
Și doi copii pot suge deodată.

Tîrziu se-ntorc copiii străvezii.
Unul se duce-n cer mai sus de lume,
Altul coboară pururi în pămînt
Și între ei lupoaica, vechiul nume.

Azi-noapte, marea ne cerea copiii,
Ne-apropiem de-acest sfîrșit de veac,
Lupoaica albă urlă-ndurerată
Și doi copii așteaptă vechi și tac.

Foarte tîrziu, copiii străvezii
Mult peste noi trecînd în depărtare
Cu chipurile arse, ca de crini,
Își vor trimite ei copiii lor în mare,

Pînă cînd sfîntă și ca o mireasă,
Pe ape-i va pluti cadavrul-fum,
Cînd gura ei nu va mai fi aleasă,
Nu va mai fi lupoaica de acum.

Elegia semnului din chihlimbar

În cheagul stins de chihlimbar
Aripa păsării întîrzia,
Încinerată ca o altă lume
În viața și în moartea lui de stea.

Cavoul dulce-al păsării amare
Pe ceruri strălucea ca un calvar
Și oamenii, de veacuri, își tot spuneau
că-i luna
Cheagul etern din vechiul chihlimbar.

În el se-nmiresma aripa dragă
De-un mir mai tragic, ca un chip
frumos
Și peste mări, cînd marea-l ajungea
Semnul era de galben albatros.

Astfel, din arta lunii dureroasă
Deasupra mării, înspre Grecii clare
Corăbii trec cu mirodenii sacre
Și-un semn, de pe pămînt,
în chihlimbare.

Puterea lunii

Să ai puterea lunii, care înalță apele
spre cer,
Să ai puterea chihlimbarului
nocturn-zeesc...
Să ții în aura-i morganică insectă
Albatrosul,
Luat de pe corabie din acel joc
marinăresc,

Să ai coroana ghearelor lăsate
De pasărea infirmă pe pămînt,
Și s-o așezi pe gura liberă,
Să vezi chiar din coroană lăcrimînd

Aripile deasupra ta lăsate. Să ai
puterea
Să le uiți. Puterea lunii e puterea ta.
De veci e...
Și așezat cu fața-n sus, plutind
pe mări,
Să ai puterea timpului ce trece...

Castelul flamand

Ei lucrau în mijlocul pădurii
După scorburi vechi și după legi,
Un castel flamand ca un dezastru...
O corabie a ieșit, cu pînze reci...
Vîntul ce trecuse printre arbori
Le pierduse mințile prin jur,
Ei credeau că sînt, lucrînd, pe mare,
Și lucrau ca toamna frunzei, pur...

Nimeni nu-i pusese-atunci la lucru...
Au venit pentr-un castel flamand,
Să-l înalțe-n fața stelelor acele
Ce împovărau cerescul land...

A ieșit corabia aceasta. Cine merge,
merge,
Cine nu, chiar nu !
O corabie ce putrezește-n codru,
Pînzele de moarte ea le-avu...

Studentul lui Galileo

Dați-mi un punct de sprijin și răstorn
poezia !
Studentul în astre al lui Galileo
Murmura în tăcere, mirosind a cucută,
Vorbele magice întărite cu greu : O !

Pe deasupra-i vuiau luminoase
Constelații abstracte și semne livrești,
Dați-mi punctul de sprijin și răstorn
poezia !
Spunea studentul acelor discipline
cerești.

Într-o noapte, prin boarea amară
a filosofiei,
Cu spiritul ars, răsturnă poezia
Studentul ocela nocturn,
Cel ce studia veșnicia.

Au sosit învățații, prin somn au simțit,
Constelația sacră, îndepărtată,
O ruină-a tăcerii căzută-n dezastru
Și, sub ea, studentul de altădată.

– Căutăm voluntari, filosofi sau
barbari,
Lumini cu lumini să refacem
constelația clară,
Studentul în astre al lui Galileo
Trebuie adus pe pămînt în lacra
solară.

Au urcat doar cîțiva în mormîntul
ceresc,
Cei de jos îi priveau cu nebune
ocheane,
Învățații plîngeau în lumina tîrzie,
Togele lor fluturau diafane.

Magul sihastru aici terminînd
Textele sale din Galileu,
Nu se cunoaște dacă barbarii
Sau filosofii purtau lacra mereu...

Parabola detaliilor

Urmare din pag. 1

cel Roșu, Amarilli, cuplul Raica — Stein, Mărginean, Luca, Duma. Autori de istorii și genealogii, ambii noctambuli, Fitacek și Vancu cel Roșu rămîn memorabili.

Formula epică din **Spitalul** este întîlnită, mai înainte, în **A treia zi** și anume cea a elementului „închis". În **A treia zi** a timpului închis, iar în **Spitalul** a spațiului închis (întreaga acțiune se petrece într-un spital). Totul se restrînge spre un timp limitat, de o zi, în care se petrec evenimente pe care orașul nu le mai trăise. O istorie apăsătoare localizabilă în vremea dinainte de război, pătrunde în fundamentele parabolei. Este numai aparent o zi obișnuită, însă forța oarbă și iresponsabilă se dezlănțuie. Orașul trăiește teroarea legionară. Prozatorul își realizează romanul cu o bună știință a tensiunii dramatice, cu intermitențe în acțiune prin reveniri la aspecte aparent pierdute anterior, cu o dozare abilă a dialogurilor, a logicii și argumentelor. Modul cum un personaj (Jager) observă lumea din sală (de la „Dacia"), pare existența reală a celor adunați acolo. Orașul asistă la un joc tragic în care mulți protagoniști apar sub măști ironice sau grotești. Prozatorul reușește să-și individualizeze personajele. Luca este șeful legionarilor din oraș, avocatul Covaciu debitează cugetări trăiriste, Caius Moldovan — un pseudointelectual ; Raica, victima legionarilor, trăiește prin proiectele sale utopice ; prof. Penescu crede, iluzoriu, că sînt suficiente, în fața forței, exemplele morale ale antichității. Un personaj pitoresc, bine surprins, este Vancu, milionar care trăiește în subsolul clădirii sale (totul preia tente simbolice), îndrăgostit de orgă, deși ar putea trăi deasupra, în palat. Nu se integrează social, sau are iluzia posibilității izolării (dar cîte personaje nu trăiesc la nivelul iluziilor), un sistem personal de fericire pare să-i jalonеze existența. Iubirea aproape maladivă pentru orgă ar fi una. Existența în planul artei, prin muzică, altă ipostază salvatoare. Caută, fără să știe precis cum, o cale de ieșire din coșmar. Finalul romanului înregistrează, prin parabolă, un sens al integrării sociale, precare, dar posibile. Personajul intră în încăperile altora (Jager, Covaciu), încercînd să pătrundă lucruri neînțelese. Închizînd trista experiență a unei zile, epicul se poate deschide spre alte experiențe sociale ale orașului. Dacă în **A treia zi** întreg orașul era sub imperiul evenimentelor de la restaurantul „Dacia", în **Spitalul** tot orașul se va retrage, treptat-treptat, stradă cu stradă, în spital, considerat, la început, posibil loc de refugiu. Perioada este a celui de al doilea război mondial. Amici și inamici, oameni de diverse profesiuni și diferite orientări politice, cu trecut mai mult sau mai puțin dubios, sub pretextul unor imaginare maladii se internează în spital, contra unor sume de bani, care cresc neîncetat pe măsură ce corupția roade din interior acest microcosm social. Intenția declarată sau nu a acestor falși bolnavi a fost aceea de a se izola de exterior, de lumea socială, de a se ascunde de „ceilalți", sau unul de altul. Numai că, de fapt, „ceilalți" nu mai există. Spitalul i-a inclus pe toți. Ideea unei noi ordini începe să-și facă loc printre preocupările pacienților. Dintr-un loc iluzoriu-salvator, spitalul devine un spațiu al constringerilor și terorii. Noua organizare este dominată tot de corupție și despotism. În structura ei se găsesc germenii prăbușirii.

Spirit speculativ, mobil, cu o bună cunoaștere a surselor și resurselor formulelor epice, Gheorghe Schwartz reușește să construiască un ciclu romanesc, în desfășurare temporală, folosind, din plin, cuceririle prozei moderne. Adăogînd la acestea preocuparea pentru tema istoriei recente, fixată în preajma celui de-al doilea război mondial, rezultă imaginea unui prozator cu opțiuni care merită examinate și din acest punct de vedere.

Alexandria — declarație de dragoste

Urmare din pag. 1

chiar la ea acasă. De greșit, nu nimerisem greșit. Riul Vedea era același riu dintotdeauna. Spre miazănoapte, se zăreau aceleași dealuri mărunte, dincolo de care abia în anii din urmă am cutezat să trec o dată, avînd, aici, surpriza unei întîlniri cu plantații nesfîrșite de viță de vie. Recent, am fost din nou la Alexandria. De fiecare dată, la ceasul secerișului, orașul mă cheamă să tăifăsuim, e drept, nu pe sătucurate, asediați din toate părțile de miriști. Sînt momentele în care urcă din pămînt, de la temelia fostelor lanuri de grîu, o liniște deasă, care se repede blînd asupra orașului, asediindu-i străzile, adîncindu-i văzduhul, netezindu-i amurgurile și diminețile.

Umblu însingurat prin centru. De ce n-aș spune, îmi e dor de o uniformă școlară, una pe care mi-ar plăcea s-o probez în încăperea strîmtă a unei dughene, urmărit de privirea mirată a mamei. Magazinele, numeroasele magazine din centru e bine să nu-mi afle gîndul. Ar avea, firește, destule motive să se supere pe mine.

Sînt, deci, iarăși la Alexandria, orașul meu natal prin adopțiune. Privesc înapoia timpului. Cîți ani au trecut ? Douăzeci, douăzeci și ceva. Înțeleg, abia acum înțeleg că în anii copilăriei mele orașul era de multă vreme bătrîn. Pe urmă i-a fost dat, așa cum le-a fost dat atîtor așezări în anii aceștia, să se nască din nou. Așa s-a făcut să ajungem în același timp adolescenți amîndoi. Numai că, iată, el refuză să îmbătrînească. E, cu alte cuvinte, sortit să rămînă tînăr și de acum înainte, așa cum vreau să cred că va rămîne, pînă la capăt, dragostea mea pentru el.

henri zalis

Călătorie

Ți se încurcă privirile
Vei spune hai să vorbim
să aprindem focul
să vislim printre stele
Te înfășori în privirile mele
arcuit și nostalgic
cum ți-aș cuprinde coapsele
mă oprește o taină
Nu mă îndoiesc de tine
de tine mă tulbur
de bruma ochilor
de crengile părului
de puritatea frigului
Răsuflu sub balanța sufletului
Sînt eu ești tu
amîndoi mergînd
pe un cîmp de roze

Să zicem...

Să zicem că mîine
– zi plină de rod –
tu și cu mine
intrăm în primul schimb
Sorbim aerul
ce pătrunde pe geamul deschis
și
glasul nostru
brațul nostru
se întrupează
în oțelul
cu care
vom fabrica
avioane
și mașini
Va trebui
să ne amintim
de această zi
cînd
am așteptat
omenește
să fim
să respirăm
în fumul de viltoare
al metalului incandescent
ca și cum
minuiam stele
și ne scăldam
în soare
feciori de jăratec

Identitate

Locuiește în vreme
cum vulturul în lumina zilei
Lămurit dacă vine
în iarba cuvintelor
lepădînd un înțeles
pentru a prăda
multe altele
cu care își întregește
festinul
Așa se întîmplă
numai pentru că
el – vulturul –
rîvnește
să apuce
cu propriul plisc
în ghiarele sale
mai tari decît
o baionetă
tot ce numai
sub tăiș
primește răspuns.

Ce simt

Miracolul privit din poala plină
cu muguri și mărgele lucioase
spune ceva mai mult
decît ochii sau părul iubitei.
Deși ea calcă pe iarbă
fragedă
cum tinerețea
se uită pe sine
ne oprim în loc
fermecați
de mlădierea ta
țară
peste care plutește
mierea de albine.
Tu primenești cărarea și lumina
iar trandafirii se deschid
cu dinți de lapte.
Sînt al tău comoară
frumoasă
și cum stai
mi-e dat să te regăsesc
în obrazul imaginar
al unui milion de priviri.
Ca un alt miracol
cuibărit
într-o cană de rouă

Zodie

Ați cerut o aminare
La fel și primăvara
cînd a ieșit afară din casă
și a văzut că iarna
este încă teafără
Dar urmărim
prin ceață și ger
starea de grație
a lunii mai
Nu mă întrebați de ce
primăvara ar da greș
Ea poate să vină
la soroc
cu condiția
să nu înzăpezim
în troiene
supremul ei înțeles.
Trecerea ei –
ce dorință nesăbuită !

Cîntec pentru sămînță și rădăcină

S-ar putea să auzi
cum crește stejarul
Rădăcinile lui au vîrsta
pămîntului
I-am fost într-un rînd
contemporani
Peste timp dintr-o goarnă
în firul verde
și în ploaia albastră
și-a trîmbițat tinerețea
Amîndoi cu mîntе limpede
ne ținem maturitatea
în cercuri limpezi
Strălucitoare în crengile lui
strălucitoare pe fruntea mea
ne stăpînește
cerul suav
veșnicia timpului
eternitatea iubirii
Visarea spune despre mine
ce mărturisesc eu
despre ea
Între noi nu cade
nici un hotar
sînt ca și ea
stejar nevăzut
în zumzetul de albină
al patriei
un trup unic
cu o preafericită povară

ioan vieru

hărțile stelei

sălbăticiți lîngă hărțile stelei
vor întreba vînătorii
ce are să mai fie cuvîntul

cui va semăna cel din ceată
întors spre roata dințată a zilei

după blîndețe gheara rămîne în gol
se furișează cîntecul mierlei
la temelia clădirii

împrăștie peste rană spirtul inseninat

auzul care denunță care
farmecă sunetul
voi lovi bila de pe masa de joc
fără să se știe
mamă curajoasă cineva mă regîndește.

somn în natură

liber în spațiul străin bucuriei
nu mai pot fi

te apropii și te depărtezi
cu aripile sfîșiate
imprumutîndu-le flama
mîinile umbrite de aceeași ură
prevestesc ultima întîrziere
a soarelui

o cursă știută iartă vocile noastre
iarna despărțită în două
de un limbaj

somn în natură pentru
a-l crede
pentru a ști direcția vîntului
pentru a vedea zarea ideală
calmul din jurul meu
ca o fugă spre neguri.

mărăcine

taci cît tinerețea mea se zbate
deasupra cuvintelor

nu tu ci săgețile odihnindu-se-n trup
fac mult mai larg
locul acesta de pază
în care totuși nu mai are loc
nimeni

întotdeauna din partea opusă
ele îi schimbă înfățișarea
scurtă amintire
stînca în care izbea valul
iat-o plutind

o farsă e mărăcinul de aer
atît cît se poate

o galerie prin care trece în fugă
victima
nemaiștiindu-se pe sine
apoi se așează la picioarele tale
refuzînd să se roage.

Berea de duminică

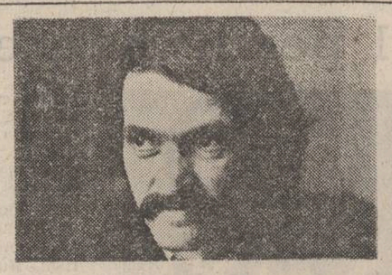

nicolae mateescu

Venise un camion cu bere, așa că bufetul era plin ; nu mai era loc la mese, oamenii stăteau în picioare cu sticlele în mînă ; era fum de țigară, gros, amestecat cu miros de țuică și motorină, căldură de trupuri înghesuite, parcă cineva ar fi încercat să aprindă un foc cu niște lemne ude din care nu ieșeau decît aburi.

— Stăm aicea, a hotărît Lăzărică ; altfel, pînă vine ăla să dea bere se face coadă și mai mare. Astăzi nu i se mai părea că se uită cu toții la el ; „Sau o fi fost numai o părere ?“ s-a întrebat el.

— Dumneata nu te-ai dus la cercetări, bre ? a întrebat cineva de alături.

— Ce să caut eu acolo ? a zis. Dacă mă chema, mă duceam, da' ce să afle de la mine ?

— Venera s-a dus ? l-a întrebat Anghel, din partea cealaltă.

— S-a dus.

— Să vezi dumneata că o să aibă necazuri din cauza asta, a șoptit Anghel clătinînd din cap, convins.

— Tu de unde știi ? l-a întrebat.

— Am aflat și noi ce s-a întîmplat... Și mămica, săraca, plîngea și își făcea griji...

— Florica ?

— Dînsa... S-a aplecat la urechea lui socrusău : Zicea că, uite, iară bagă Venera oameni la pușcărie... Că, tot așa a dat pe mîna miliției și pe Georgică a lu' fina Veta și pe ăilalți, cu remorca... I-adevărat ?

— Fura grîu, a recunoscut Lăzărică în șilă ; nu-i plăceau nici șoaptele astea dintre ei, nici să discute despre așa ceva. I-a prins cum descărca remorca în curte... „Acuma ce s-o fi băgînd și ăsta ?“ s-a gîndit. „El mai lipsea să-i poarte Venerei de grijă. Doar ca să se afle și el în treabă !“

— E păcat, bre, și-a dat Anghel cu părerea. Vorba aia : nu-s oameni de-aici, din sat ? Ce era treaba ei să-i prindă ? Pentru asta e miliție, paznici... De-aia-i plătește statu'... De ce s-o nenorocească tocmai pe fina Veta ? A lăsat-o singură acuma, la bătrînețe, de n-are cine să-i scoată o găleată cu apă...

— Georgică de ce nu s-a gîndit la mă-sa cînd s-a apucat de furat ? l-a repezit Lăzărică, supărat. De unde știi tu cum a fost ? Ți-a băgat femeile alea numai prostii în cap...

— Putea să rezolve și altfel, a tinut-o Anghel pe-a lui. Să se ducă să-i atragă atenția, că doar nu sînt între dușmani... nu-i așa ? Că doar n-a venit agronoamă aici, în sat, că-i cunoaște pe oameni și poate să-i reclame...

— Cine zice asta ? Florica, nu-i așa ?

— Și Ioana, a recunoscut Anghel.

— Hm ! a făcut Lăzărică. Au găsit motive acuma, s-o judece... Mă, dacă ai ceva cu un om nimica nu-ți place din ce face el, înțelegi ?

— Ce-au ele cu Venera ? Ce le-a făcut ?

— Asta as vrea și eu să știu...

Între timp, responsabilul se întorsese cu mielul, îl priponise în fața bufetului și începuse din nou să vîndă bere ; oamenii se înghesuiau să ajungă în față luptîndu-se să-i smulgă din mînă sticlele abia desfăcute ; de cealaltă parte a tejghelei, Oprea să zbătea să scape de mîinile întinse spre el, strigînd și înjurînd ; văzîndu-l cum se chinuie, Lăzărică se înveselise din nou ; „Păi da, și-a zis, cum să nu i se urce lui la cap, dacă ține în mînă cheia de se deschide berea cu ea ?“ Se ținea mai în spatele celorlalți, nu se înghesuia odată cu ei și, oricît s-ar fi prefăcut că nu-l bagă în seamă, Oprea nu putea să nu-i simtă privirea batjocoritoare atintită asupra lui, fără să-l slăbească nici o clipă. Simțea că i se urcă sîngele la cap ; începuse să piardă șirul la număratul banilor și al sticlelor și la un moment dat n-a mai răbdat.

— Ce vrei ? i-a strigat lui Lăzărică. Bere ? Cîte sticle ?

— Veți-zi de treabă ! l-a îndemnat. Nu te deranja pentru mine !... „Aha ! și-a zis în sinea lui. Faci tu pe deșteptu', da' mai ai pînă să fii... !“

— Cîte sticle vrei, bre ? s-a oțărît responsabilul. Spune odată, nu mă mai ține-n loc !

— Cînd mi-o veni rîndul, îți spui eu ! i-a zis abia stăpînindu-și rîsul. „Nu scapi tu de mine așa ușor !“ s-a gîndit. „Nu mă cumperi tu cu niște sticle cu bere !“

Și după ce și-a luat sticlele cu bere a rămas cu Anghel lîngă tejghea fără să-l slăbească din ochi pe responsabil de parcă ar fi văzut la el cine știe ce ciudățenie ; îl măsura din cap pînă în picioare cu un aer gînditor ca și cum abia acum înțelegea ceva care multă vreme îi scăpase.

Oprea mai avea cîteva lăzi cu bere, dar ajunsese la capătul puterilor : le-a împins cu piciorul sub tejghea, furios.

— Gata ! a strigat. S-a terminat ! Nu mai e bere !

Nici măcar nu s-a mai ostenit să răspundă celor rămași fără bere care strigau și se vînzoleau în fața lui încercînd să-l convingă să le dea și lor ; nu-l mai interesau, chipurile, decît lăzile goale și banii strînși ghemotoace în buzunarul sorțului pe care se apucase să-i netezească și să-i bage în sertar ; ridica doar privirile din cînd în cînd ca să se convingă că Lăzărică e tot acolo. „Aha !“ și-a zis iar acesta, în sinea lui. Va să zică ai înțeles și tu că n-o să scapi de mine !“... Ce avea de gînd să facă nu știa nici el ; îi era de-ajuns că îl are pe Oprea acolo, în fața lui, prins ca un pește în plasă. Alături, Anghel povestea ceva despre el și Ioana ; s-ar fi zis că amîndoi nu știau să vorbească decît despre ei înșiși, dar era bine : nu erai obligat să-i asculți și dacă pierdeai ceva nu era o pagubă chiar atît de mare.

Pînă la urmă tot responsabilul a fost acela care nu a mai putut să răbde.

— Ce vrei, bre ? l-a întrebat. Ce mă tot cîntărești ca pe... nu știu ce ?!...

— Mă uitam și eu ! a zîmbit Lăzărică. Ce-i rău în asta ?

— Altă treabă n-ai ? Măcar spune-mi și mie ce-ai văzut așa de interesant... ?

— He ! a făcut Lăzărică. Ești curios ?... Poate vrei să-ți spui și la ce mă gîndeam ?

— N-ai decît ! s-a răstit celălalt dornic să termine odată cu povestea asta, orice s-ar fi întîmplat. Crezi că mi-e frică de dumneata ?

— De ce să-ți fie frică, mă ? s-a mirat Lăzărică. Cine-i cinstit, nu-i e frică de nimica pe lumea asta !

— Ce vrei să spui ? s-a oțărît Oprea. Că eu, adică, n-aș fi cinstit ?

— Am zis eu așa ceva ? Doamne ferește !...

— Am fost șef de sală la restaurant, la Buzău, nea Lăzărică ! Ani de zile am lucrat acolo și nimeni nu m-a bănuit, nimeni n-a zis măcar odată că n-aș fi cinstit... !

— Dacă era așa bine, de ce n-ai rămas acolo ? Să lași tu Buzăul ca să vii încoace, într-un sat... ? Ce treabă-i asta ? Orișicine încearcă să meargă-n sus, numai tu în jos ?...

— Voiam aer curat ! a rînjit Oprea vînturînd cu mîna fumul de țigară. E clar ?

— Alte motive n-ai avut ? Să lași tu casă la Buzău, situație și să vii încoace ?...

— De-aia stai aicea și mă pîndești, hai ? a ridicat responsabilul vocea. Ca să vezi dacă dau bine restul, ori nu înșel pe careva... ? Ai impresia că nu-mi ajungea cît cîștigam acolo și am venit în satu' ăsta ca să mă umplu de bani ?...

Ajuns aici, s-a întors spre oamenii din jur ca pentru a-i lua martori la ceea ce avea să spună.

— Totdeauna m-am gîndit : „Uite, nea Lăzărică ăsta e ceva de capul lui. E mai înțelept ca alții... !“ ...Și el vine și mă bănuiește pe mine că fur ?... După părerea lui, orice om care trăiește bine trebuie să fie hoț ! Altă cale nu există !... Știi ceva bre ? s-a aplecat el din nou spre Lăzărică. N-ai decît să te uiți la mine mult și bine, să mă-ntorci pe-o parte și pe alta, să mă cer-

eugen dorcescu

Cornii sălbatici

Urma
(pe care ai lăsat-o
trecînd) se aseamănă unei
cărări incomprehensibile unde
(între arborii negri)
sufletul gustă fructul rar,
fructul ațițător, dureros
al ororii.
Desigur, singeră
dar cuvintele curg, încercînd
să salveze întîmplările, clipa.
Și soarele dezvelește cărările-n lung,
îmi clatină umbra,
rupe în două noapte și zi,
mă-nfășoară cu drumul
pustiu
printre cornii
sălbatici.

Forma gurii

Lacrimi umbroase și reci
(în care reverberează
razele lunii)
dau
un fel de miraj încăperilor,
spațiului. Cuvintele chiar
au devenit lichide, astrale,
trupul se mineralizează, sorbind
mineralele neguri...
Te decodează noaptea, nu
te-nspăimîntă. Rulezi
spre marile adîncimi de-ntuneric.
Ești singur și pur, ești un riu
colinar (întors către sine),
un riu care curge și se contemplă.
Cuvintele (strigătul) sînt departe,
sînt dincolo
de roiul de lacrimi,
de strugurii,
de podgoriile lunii...
Cuvintele... Se văd, nu se-aud.
Au forma gîndului,
au forma gurii, au forma
chipului...

Desen

Ziua
este egală cu sine.
Se dezlănțuie soarele.
Mult îndrăgita caniculă
forează văzduhul. Și cîmpiile
ce se deprind cu melancolia
distanței, a lutului...
Trece un tren,
riul își apleacă spre vid
vineția volută.
Trece un ins. Lumea coboară
în privirile lui, descompunîndu-se
precum nisipul.
Trece o zi. Luna de cretă
o desenează subtil
în pupilele-ți negre...

Alte cuvinte

Reintru în noapte, în zi,
în țesătura lor de lumină
și umbră (de cuvînt și
tăcere)
cu bucuria aceluiași (etern)
început. Acum, putem zîmbi,
cuvintele nu se mai aseamănă
singelui. Verbele nu mai ating,
nu mai mîngîie, nu mai lovesc,
numele nu mai are greutate, asperitate,
aromă. Particulele nu mai sînt brațe,
priviri... Acum, primăvara separă
seninătăți abstracte, monosemantice.
Stau îndelung în noaptea de mai,
contemplîndu-mă. Luna
geometrizează reminiscențe pustii.
Ca niște fragede ierburi,
cresc alte cuvinte
(le simt !)
înspre abis
împingîndu-te...

teatru

Costinești '86

Între 18 și 22 iulie a avut loc la Costinești **Gala tinerilor actori** — aflată la a IV-a ediție. Concepută ca un prilej de afirmare a tinerilor actori, de confirmare a unor talente în fața unui public tînăr, exigent, ca un prilej de confruntare de opinii și modalități teatrale, **Gala tinerilor actori** a fost și de data aceasta, în primul rînd, un prilej de afirmare a teatrului ; un asemenea concurs spune foarte mult despre nivelul mai tinerei generații de actori — despre spiritul de competiție care o animă, despre interesul pentru arta pe care s-a pregătit să o slujească, despre dorința sa de afirmare. Spiritul de concurs, competiția și selecția valorilor — în care, s-a dovedit din nou, un rol important îl joacă și textele alese —, ne aduc aminte cu asemenea prilejuri că teatrul este în primul rînd o mișcare spirituală și abia după aceea o instituție.

Un juriu format din actori, regizori, dramaturgi, critici și cronicari dramatici a acordat opt premii tinerilor actori aflați în concurs : au fost prezenți actori de la teatrele naționale din Iași, Cluj-Napoca și Craiova, de la teatrele de stat din Petroșani, Sibiu, Bacău, Brăila, Reșița, de la Teatrul maghiar de stat din Timișoara, teatrele de păpuși din Sibiu și București, studiourile de teatru ale I.A.T.C. din București și Tîrgu Mureș. Remarcăm absența tinerilor actori din București care, în afara celor doi concurenți de la Teatrul Țăndărică și a studenților de la I.A.T.C., numără suficiente valori, unele dintre ele îndeajuns consacrate nu numai pentru a face față unui concurs, dar și pentru a-i da strălucire.

Deschiderea festivă a **Galei** a avut loc la 18 iulie la Teatrul de vară din Costinești ; în următoarele trei zile, recitalurile au avut loc atît în sala polivalentă a hotelului Forum, cît și la Teatrul de vară ; în seara zilei de 22 iulie **Gala tinerilor actori** și-a prezentat laureații într-un frumos spectacol festiv urmărit cu deosebită căldură de un numeros public.

Marele premiu al **Galei** a fost acordat actriței Luminița Borta de la Teatrul de stat din Bacău pentru un recital realizat cu discreție și sensibilitate din **Jurnalul Annei Frank.**

Premiul special al juriului și premiul revistei **Viața studențească** au revenit proaspeților absolvenți ai I.A.T.C. din București, pentru firescul interpretărilor de valori sensibil egale care au dat farmec și unitate spectacolului cu **Regina balului** de Nicolae Mateescu, în regia lui Gelu Colceag.

Cinci premii de interpretare au fost acordate : actriței Carmen Ciorcilă de la Teatrul național din Iași secția Suceava, pentru recitalul „Sensul iubirii“ — din lirica română și universală —, interpretat cu virtuozitate și temperament ; lui Dan Hindoreanu de la Teatrul de păpuși din Sibiu și lui Peter Bereți de la Teatrul maghiar de stat din Timișoara pentru numerele de pantomimă pe care le-au prezentat ; lui Constantin Chiriac de la Teatrul de stat din Sibiu pentru recitalul din poeziile lui Esenin intitulat „Nu oricine știe să cînte“ ; lui Marius Bodochi secondat de Emilian Belcin, ambii de la Teatrul național din Cluj-Napoca, pentru „Omul cu floarea în gură“ de Pirandello.

Cronicar

Așteptăm pe altcineva

Cînd toate teatrele au intrat în vacanță, Teatrul **Giulești** continuă să lanseze premiere. Lăudabilă inițiativa și forța de organizare pentru acest sezon estival...

Construită după tiparele încurcăturilor comediei clasice, recenta piesă a actorului-dramaturg Paul Ioachim oferă spectatorilor două ore de plăcută destindere. Comic de situație, gaguri ușoare, personaje bune și rele, ridicole sau normale, caractere ce se înfruntă pe tema eternului joc al dragostei și-al întîmplării, se împletesc într-un comic, uneori trenant (în demaraj), alteori savuros.

Abordînd piesa tranșant, direct, îndreptînd săgețile ironiei și ale ridiculizării (în consens cu dramaturgia) către un personaj feminin, regizorul Tudor Mărăscu tușează, prin spectacolul său, publicul, îl binedispune și-l implică în țele intrigii, identificîndu-l în așa măsură cu personajele și situațiile scenei, încît din sală izbucnesc felurite și sincere reacții sonore, în sprijinul celor ce i-au devenit simpatici, încercînd să o alunge, de-a dreptul, din viața lui Marcel pe siciitoarea Valentina.

În rolul neobositului Marcel, Sebastian Papaiani face realmente „risipă de vervă, de căldură omenească și umor“ (cum vorbește autorul despre personajul său), ducînd întreg spectacolul pe umerii săi, întreprinzînd tot ce-i stă în putință, pentru a crea un prototip uman complex, pe cît de bun, pe atît de comun, pe cît de nedecis, pe atît de ușor de încurcat în împrejurările vieții, în care nu se descurcă și din care nu știe să iasă. Personajul lui Papaiani sare, cade, transpiră la nesfîrșit, revărsîndu-și o tandrețe acaparatoare asupra presupușilor copii, fiind îngăduitor și răbdător față de stările depresivo-agasante ale viitoarei soții, fiind stîngaci, ocrotitor, bilbiit, pierdut și nepriceput (mai ales în timpul interviurilor) în fața Marcelei ; în mijlocul singurătății el își dezvăluie sensibilitatea, vorbind florilor, păpușii-arlechin sau vecinilor ce-i tulbură, din cînd în cînd, liniștea, chinuind un pian. O candoare a bonomiei, o agitație sterilă a fricii de însingurare dau spectacolului o delicată nuanță de melancolie tonică.

Șarjarea Valentinei — prin jocul excesiv al Rodicăi Mandache, prin stridența vocii, prin costumele mult prea demodate în concepția Eugeniei Bassa Crișmaru — face din ea unicul personaj anacronic, voit caraghios, repulsiv, care incomodează prin gîngăveală și prostie, situînd-o, aprioric, prin datele exterioare, la antipod cu genialeța și eleganța sobră a Marcelei, forțînd poziția spectatorului de la simpla lor apariție. Simpatia și antipatia ar fi trebuit să fie temperate, strunite, construite în derută, pentru a fi deduse din joc, din măiestria dezvoltării unei situații și nu din detalii caricaturale de vestimentație.

Irina Mazanitis reușește să împlinească tipicurile unui reporter. Păstrînd doar catifelarea vocii (după dorința autorului), ea intră cu usurință în automatismul rostirii și al comportamentului specific unei crainice de radio, care, fiind preocupată la tot pasul de tentațiile meseriei, uită de sine.

Gelu Nițu este un „încurcă-lume“ destul de șters, de nemachiavelic.

Ana Ciontea și Bogdan Stanoevici, în rolurile „copiilor“ căzuți din cer, aduc, în limitele scriiturii, șarmul, fervoarea și modernismul vîrstei lor, fără să-și poată demonstra, prea mult, calitățile actoricești. Abia la început de drum în cariera bucureșteană, cei doi tineri actori, vor afla, să sperăm, cadrul favorabil afirmării.

Oferind cîte puțin pentru fiecare vîrstă, cîte ceva pentru toate gusturile, **Așteptăm pe altcineva** se constituie într-un spectacol vesel, gîndit să descrețească frunțile.

Nicoleta Gherghel

2 AUGUST 1986
L4

cetezi și la cusături, că tot curat mă găsești. În viața mea eu n-am băgat mina in buzunar la nimenea ! N-am luat din farfuria dumitale ca să pun intr-a mea...

Simțindu-se ascultat, își luase avint.

— Ar fi mai bine să-ți vezi de bătrinețile dumitale, decit să te bagi unde nu cunoști ! O viață-ntreagă n-ai ieșit din satu' ăsta și, dacă ai ieșit vreodată și ai mai văzut cite ceva, tot degeaba a fost, că n-ai ințeles nimica !...

— Fugi mă, de-aicea ! l-a zgindărit Lăzărică.

— Ha ! a făcut celălalt. N-ai nici o idee cum merge viața... Nu aicea intre voi, țăranii ! Eu despre viață vorbesc !... Dumneata vii colea și te-mbrincești la o sticlă de bere, stai in picioare ca vitele la iesle și ai pretenția să mă judeci pe mine ? Vrei să știi de unde am eu banii ? N-ai văzut că și ăștia cincizeci de bani, restul la sticla de bere eu ii dau inapoi ? Nu mă pretez eu la așa ceva !... N-ai avut ocazia să intri la mine in restaurant, la Buzău, că poate ai mai fi ințeles cite ceva ! Dacă-ți făceam eu un **mezanplas** cum scrie la carte, dacă mi te luam și mi te fredonam așa cum știu eu, altfel stăteam de vorbă acum !... Știi măcar ce-i ăla un **mezanplas** ?

— Nu știu ! a recunoscut Lăzărică.

— Nu știe ! s-a văitat Oprea spre hazul celor din jur. Atunci de ce mai vorbești, bre ? Ca să ciștig niște bani de la dumneata, nu-i nevoie să-ți bag mina in buzunar, că mi-i dai singur !...

— Eu ?

— Dumneata ! a zis responsabilul, sigur de el.

— De ce să-ți dau eu bani ? a ris Lăzărică.

Neincrederea cu care era privit a trezit deodată dorința lui Oprea să-și dovedească spusele ; a ieșit de după tejghea făcindu-și loc spre o masă din mijlocul bufetului — așa ca să poată să vadă cu toții ce-o să se intimple — a impins deoparte pe cei din jurul ei și furios s-a apucat să o șteargă cu cirpa.

— Bine, a zis, o să vedem noi !... Fă-te-ncoace ! i-a strigat lui Lăzărică. Haide ! N-ai curaj ?... Și voi faceți loc, mai la o parte ! a strigat celor strinși imprejur dar, cum nimeni nu-l asculta, a trebuit să-i impingă din nou el insuși, atit cit să se poată mișca in voie pe lingă masă.

— Vreți să aveți puțină răbdare ? a zis. Nea Lăzărică nu crede că, pe lumea asta, poți să ciștigi un ban cinstit cu munca ta ! Eu am să-i arăt că se poate !... Dar poftiți ! Poftiți, vă rog ! l-a indemnat indatoritor pe Lăzărică. Nu luați loc ? Il aștepta politicos lingă colțul mesei, cu cirpa așezată grațios la indoitura brațului și, cind s-a apropiat, a sărit in intimpinarea lui zimbitor, i-a tras un scaun să se așeze și a rămas apoi lingă el respectuos, așezindu-și un inchipuit papion.

— Ce doriți, vă rog ? a zis cu voce invăluitoare pregătindu-se parcă să noteze ceva pe palma deschisă in chip de bonier. Da, a mai zis, puteți să consultați menu-ul dar, dacă-mi permite-ți, aș vrea să vă atrag atenția asupra unui vin la trei sferturi, de Valea Călugărească ; și un **consommé**, specialitatea bucătarului nostru...

Lăzărică, pe scaun, arunca niște priviri uimite, ca și cum ceea ce se intimpla cu el il copleșise cu totul.

— Mai așteptați pe cineva ? s-a interesat Oprea făcind cu ochiul celor din asistență — de-ajuns pentru a-i face să pufnească in ris.

— Băi, Anghele, a strigat Lăzărică, ia vino și tu, mă !... Poate să vină și el ? a intrebat. E ginere-meu, Anghel !

— Dar să poftească ! s-a neliniștit Oprea. Poftiți ! Sinteți binevenit in localul nostru !...

Zimbind rușinat, Anghel s-a apropiat de masă lăsindu-se moale pe scaunul pe care Oprea i-l potrivea respectuos sub șezut.

— Singur nu-mi ține ! s-a scuzat Lăzărică.

— Ce doriți ? s-a interesat din nou Oprea ștergind niște inchipuite pahare de pe masă de bănuite fire de praf. Schimbă, te rog, fața de masă ! a șoptit el spre un la fel de inchipuit piccolo.

— Păi, s-a hotărit in sfirșit Lăzărică, mie să-mi dai niște răbdări prăjite, iar lu' dinsu' o porție de mierte-fierte !

Oamenii din bufet au ris și, lingă Lăzărică, Anghel s-a hlizit și el, intrucitva rușinat totuși de situația in care se afla.

Oprea a zimbit strimb — asta nu intra in socotelile lui —, dar și-a regăsit repede curajul ; a luat de pe tejghea o sticlă goală, s-a prefăcut a o desfunda cu nesfirșite precauții, apoi a turnat in pahare, cu atenție : a inceput să-i servească apoi, arătindu-și toată știința ; era atit de preocupat și concentrat, incit nu mai stătea să bage de seamă că cei din jur incepuseră să ridă pe seama lui ; eleganța și rafinamentul își pierdeau orice ințeles in fața acelei mese goale și a aerului aiurit cu care Lăzărică ii urmărea fiecare gest.

— Poftă bună ! i-a indemnat Oprea sfirșindu-și preparativele.

Lăzărică a apucat și el o inchipuită furculiță, a șters-o de minecă și s-a repezit să mănince chipurile din felul din fața lui, hămesit.

— Bune, mă ! a zis lui Anghel, mirat, plescăind și cei din jur au izbucnit in hohote de ris.

Responsabilul incepea să simtă că ceva nu merge așa cum crezuse el, a vrut să intervină, dar Lăzărică i-a luat-o inainte :

— Nu ne mai dai ? Bune !... Toată viața aș minca numai de-astea !

Responsabilul a zimbit răbdător, așteptind să se potolească risetele.

— Ei, așa zis, așa servești niște oameni care ți se așează la masă... Ca să-ți faci și dumneata o idee... La sfirșit vii să-ți iei ce ți se cuvine... Înțelegi ?

— Nu ! a făcut Lăzărică mirat. Nu-nțeleg. Ce vrea ăsta ? s-a intors el spre ginere-său. Ia interesează-te tu ce dorește dinsul !

Anghel nu se simțea bine acolo, in centrul atenției tuturor.

— Nu-nțelegi ? a șoptit aplecindu-se puțin peste masă. Vrea să spună că... să-i dăm ceva că ne-a servit. Așa se obișnuiește...

— Ce ?! a strigat Lăzărică prefăcindu-se ingrozit, ceea ce a iscat alte hohote de ris. Adică el mi-a servit răbdări prăjite și eu să-i dau bani ?! Ete-te !...

Anghel s-a foit din nou pe scaun, stinjenit.

— Tăticule, a zis făcind fețe-fețe, așa se dă la restaurant, că te servește cum se cuvine...

— Dă-l in..., mă-si cu restaurantul lui, cu tot ! s-a strimbat Lăzărică disprețuitor.

Oprea ințepenise lingă masa lor, năucit ; abia după o vreme a părut să ințeleagă că rideau de el și că nu avea să se aștepte din partea lor la mai mult decit atit. De parcă i-ar fi venit deodată să vomite, s-a repezit spre ușa din spatele tejghelei făcindu-și loc cu coatele printre oameni.

(Fragment din romanul „Sărbătoare legală")

marga muscel

Dunarisa

Eu vin cu apele răstălmăcite-n singe,
Eu vin cu lutul preschimbat in trup,
Cu osul munților ce singur își răsfringe
Lumina ploii dintr-al sorții chiup.

Eu vin cu frunze care palme-nspică,
Eu vin cu prada ramurilor toată,
Cu duhul codrilor ce-mbogățit ridică,
Sub stema hărniciei țara roată.

Eu vin dinspre nisipul cel născător de grine
Eu vin dinspre cimpia rodind pe tumul get.
Sub țestul inimii am copt țărine
Ce fumegă sub scuturi de făget.

Eu vin dinspre Carpați cum ne-a fost scrisa,
Eu vin dinspre Danastris ce ne-a ferit de huni,
Eu nu plec niciodată, doar vin, sunt Dunarisa
Ce implini-va țara cu oameni tari și buni.

Tăria luminii

Solemn e dorul limbii spre cuvint
Cum aripareа greului spre cint

Solemn e zborul minții inspre sens
Cum intruparea gravitații-n dens

Solemn e zborul sensului spre duh
Cum visletul de vultur in văzduh.

Solemn urcușul duhului la dor
Cum veșnicirea-n creste la păstor.

Trepte

Pohtisem la Casa Văcăreștilor,
La Sinodul Cuvintelor Sfinte,
De Limbă Română,
La focul lor vechi și cuminte.

Pohtisem la Casa Neacșului
Umbrită de litera viței,
De-nscrisa norilor medievali
Ce legănau genele spiței.

Pohtisem la Curțile lui Menumorut
Neistovite de hoarde
Unde intru cuvente lăutarul, pisarul,
Zicea Scrisoare betrană pe coarde.

Pohtisem la Marea Buridavă
Care ține-n zidirile ei ciuntite
Dar vii
Pecețile noastre de Lut și de Slavă.

Pohtisem la făurăria lui Vulcan
Și mă făcui ucenic
La rotacismul dacic,
De-i ținui teaca de aur

Pe care Marele și Cel Dintii Faur
Scrisese indrăcit, ca să rămină
In muită mai tinăra Limba Română
„Vulcanios faecit" !

Dac în cîmp deschis

Sămința-i din pădure,
Din ocrotișul ei
Cu miez muiat in mure
Și carapacea-stei.

Lumina e din nunta rotundului de ape,
Ca ochiul treaz
La maluri
Pămintul să nu-l scape.

In pumni,
crescu din plug și spadă, laolaltă,
Năframa mingiierii
Și o durere 'naltă.

Iar sufletul
E coama, e trunchiul, rădăcina
Rodite din stejarul insingurat la șes,
Scutelnic pentru griul ce ne imbracă tina,
Și platoșă la răul ce ne-a scăzut ades.

Calul cîmpiilor albe

Inaintai, cal, desigur alb
minat de vint alb,
suflare de stele
copciată-n copitele tale,
Inaintai cal, desigur alb,
ierburi galeșe indoiau
genunchii tăi albi
și-n mantia vintului alb
te urmau.
Inaintai, cal alb,
Ca un vis biologic al timpului pur,
prea puțin năruind
măreția impusă a stăpinilor tăi,
Prea puțin in priviri zăbovind.
Cal alb,
Insuflețind vintul de mai
fulguind din castani in pletele tale
Un strigăt al căzătoarelor stele,
Mereu vei roti cele patru vinturi
Cu hergheliile sufletului tău –
Mereu vei purta vitejii
Spre stelele care i-au tăptuit,
Spre DOR, spre PACE, spre MUNCA
Spre dorul suprem : PATRIA.

In paginile 4–5 : Tablouri de Constantin Gheorghe din expoziția deschisă la Muzeul de artă din Constanța

persida rugu

Zidiri pe țărm

Atunci
mistria zidarului acoperea norii
singerii
cu-o platoșă de var

Acum inflorește aici pină sub cer
un inalt cimp de anemone
in piatră vorbitoare

Noaptea falezei

Lucește cintecul
in cornul luminii
spre aur

răcoarea miresmelor nopții
ascute palida lamă
a lunii

pe albe și stranii aduceri
aminte
se-așează uitarea

și Marea și Marea.

Viziune pontică

Noaptea străzile sint bintuite
de aripi
ciudate –
orizontul
e sfirtecat de ochi enormi
rotunzi și transparenți
Privire – zbor ce-și incrustează așteptarea
și nemurirea și-o răsfață in unda
orelor adinci
Vintul acoperă visele
incleștate in somnul
apei

In zori nisipul argintiu păstrează
de neconfundat
o singură hieroglifă.

Mangalia

O licoare verde o licoare albastră
cuprinde necuprinsul

Spectrale-atingeri infioară fugarele
eternități. Pe struna amiezii un murmur
se-așterne
– tivit cu margini de ceață
Cintările verii se cern prin tăcerea
de greier

și peste toate lumina
ca o dulce povară așteptată.

Spre intomnare

Ce somn fatidic
in zimții unei frunze
cind
galbena amiază
și singeriul cald amurg
vestesc pescărușilor
cromaticele sarabande
autumnale.

gabriel cheroiu

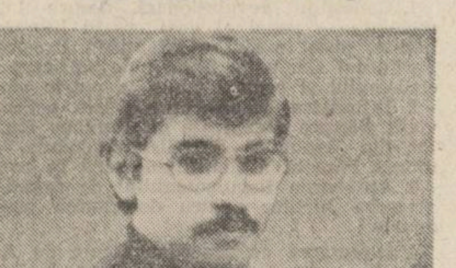

Dar

In hotarele aceleiași nopți
inguste cit lama de fulger.
popoare de vise aruncă
pruncii lor in trezie.

Copacii aleargă
și ei indărăt –
cite trenuri nu-mping
pădurile-n simburi ? !

O clipă e-un dar ne-nsemnat :
și totuși ajunge
să poți anina o lacrimă
de toarta inaltă a cerului.

Mînz împiedicat

De buruieni viclean inmlădiate
peste genunchii incă singerind,
la carul renunțării se inhamă,
robit să stea cu fruntea in pămint.

Dacă n-a fost zvirlit in heleșteie
și coastele pe cimp nu i-au albit,
in propriul trup cu sila il zidiră,
să fie de aripi tămăduit.

Zadarnic vintul dinspre munți aduce
sălbatic amiros pe inserat –
eliberat de orișice lumină,
sub stele paște minz impiedicat.

Semnul potcoavei

Raze lungi prin năvodul de frunze se cern ;
dinspre Ursa bătrină ingheață poteci
pentru sănii de plumb care vin de la pol
incărcate cu umbre albastre și reci.

Cu cit mai inalt se intinde-n văzduh,
cu-atit intuneric mai mult pe pămint
răstoarnă aripa ; veșmintul său ars
tirziu va cădea prin grădini, fumegind.

Lucruri se leapădă de numele lor,
apele curg pe sub roți plutitoare de lut,
nimeni nu poate opri herghelia in loc :
semnul potcoavei retează mereu
drumul abia inceput.

Cuibul de lut

Intre flux și reflux se leagănă
singele meu precum cearcănul lunii,
sub streașina oaselor, cuibul de lut
își așteaptă-n troienele clipei lăstunii.

Aripi lungi, răsfirate-n lăuntru,
taie văzduhul aproape fluid
peste arborii care, parfum și culori,
doar in sine, ascunse vederii, deschid.

Ruginesc amintiri la ferestre de abur
asemeni gutuilor uitate-ntre geamuri cindva,
pe drumul de piatră sau pe drumul de foc,
neștiutoare, semințele lor vor pleca.

Darul de lapte

Cu capul plătește trifoiul
coasei bucuria luminii ;
rămin mai departe să-și fiarbă
otrava-n retorte urzica și spinii.

Cel din urmă se ia darul de lapte ;
ofrandele mierii, norocul cel rău
al cuibarului gol de semințe,
le-a jertfit giza altarului său.

In cuptoarele vii, aplecate la iesle,
flacăra singelui dezleagă parfumul
adinc, de pămint și roua-n văzduh
sticlește cărări mai albastre ca fumul.

Minunea cărţilor

N-am văzut-o niciodată. Dar am cunoscut-o dintotdeauna, așa cum ai știut-o și dumneata, și dumneata, și dumneata. Căci pentru a citi măcar și aceste tremurătoare rinduri, de emoție, a existat la inceputul fiecărui drum un om — și cel mai adesea acest om a fost o femeie — care ne-a pus in mină creionul și a-ul și b-ul și c-ul și odată cu ele, intreagă, minunea cărților.

Neam de olteni și suflet de Jieni, viața și dragostea și moartea și trădarea și cite s-au mai intimplat la români, au adus-o, aducindu-i familia, drept in inima țării, intr-o vatră românească rănită cu nume păginesc : Asan-Aga.

In satul românesc cu nume de stăpinitor otoman a trăit așa cum trebuie să trăiești intr-o viață de om, pentru ca atunci cind mori să poți muri cu sufletul impăcat.

S-a făcut invățătoare, a luat de bărbat un om cinstit și, deci, invățător. A inălțat casă, a pus o livadă de pomi, a plătit de a săpat fintină, a născut copii, a avut de la copii nepoți și a fost și străbunică. Și-a numit băieții numai cu nume pe care domni valahi i-au sfințit in necuprinsul istoriei. Și i-a urcat tot la catedră, profesori, și a avut noroc și la nurori : profesoare.

A făcut cite se fac intr-o viață de om, o viață de femeie : a copt piine, a legănat prunci; au trecut peste casa ei, și peste neamul ei, un război și incă unul și a suferit cu un neam intreg și s-a bucurat de pace și biruință cu un neam intreg ; și patruzeci de ani la catedră i-a invățat pe copii să-și cinstească eroii : și-a pus cu ei flori in fiecare an la căpătiiul jertfelor.

Și-o fi fost și la nunți și la botezuri. A cules prunii, toamna, și s-a bucurat de floarea de măr, primăvara. A văzut sbaterea peștilor in alăul subțire, elastic — a avut pescărițe vecine — și a așteptat zile și nopți intoarcerea de la vinătoare căci a fost soție, fiică și mamă de vinători.

O fi fost blindă, dar mai intii de toate a fost dreaptă.

Și cind trecea de pragul porții, spre lume, de la cincizeci de metri moșnegi colilii se ridicau, băț, in picioare și-o așteptau să treacă cu căciula mototolită, respectuos, in mină. Elevii ei, și ei, și tot satul. Căci mai cu seamă, in viață, asta a făcut in satul vechi românesc ea, invățătoarea cea mare, prima invățătoare : a inființat aici prima școală și i-a invățat pe copiii de țărani și a-ul și b-ul și c-ul. Și această vitează faptă de invățător există la temelia oricărui suflet de sat. Și asta satul nu poate uita.

Și nu se poate uita nici aici, in Vlașca, unde invățătoarei i se spune și acum, chiar cind de un an nu mai este, la fel : „MAREA".

Mariana Brăescu

plastică

Amiaza unei cariere

Artist multilateral, manifestindu-se cu o siguranță egală în domenii diverse ale expresiei plastice, Dragoș Morărescu se remarcă în primul rînd prin constanța ținutei travaliului său. Nerobit vanității de a fi mereu altul, dimpotrivă, preocupat de a explora pînă la ultima consecință direcțiile pe care s-a angajat, a înaintat cu o răbdare și o tenacitate puțin obișnuite spre amiaza de astăzi a artei sale. Recenta sa expoziție, vernisată la galeriile Orizont, ne dezvăluie o personalitate distinctă, în opera căreia, ca în arderile totale, momentul elaborării nu mai insinuează reziduul vreunei crispări.

De data aceasta, Dragoș Morărescu a expus peisaje autohtone și grecești — în secvența rezervată picturii — și o duzină de studii de nud, realizate în tehnica monotipului, precum și mai multe exlibrisuri, în secvența de grafică. A căuta o unitate între registrele expoziției ar fi o pedanterie perfect inutilă. În cazul de față, complementaritatea preocupărilor poate fi numai constatată. Judecarea lor urmînd a se efectua în parte. Astfel, despre peisajele pictorului Dragoș Morărescu putem afirma că surprind componența stenică a universului explorat, atmosfera lor nutrindu-se din resemnarea umanului de a se ști încorporat în generozitatea naturii copleșitoare. Resemnare care se traduce uneori prin voluptuos abandon.

Credem, însă, că artistul își arată măsura abia în suita de flori. Aceeași tramă cromatică, mascată în peisaj, explodează aici în recitaluri pentru toate culorile, crude, aproape native, combinate doar atît cît să fie scoase din rigiditatea condiției generice. Cochetăria cu nuanțele terne, în termenii acestei convenții, aduce a compromis, evitat consecvent de pictor. Prin această tranșanță, cîștigă înainte de toate claritatea mesajului plastic. Tablourile au pregnanță, receptarea lor semnifică un veritabil impact, o imagine întîrzie îndelung pe retină, pregătind-o pentru altă imagine. Deschis vorbind, reîntîlnirea cu arta lui Dragoș Morărescu ne-a așezat înaintea unuia dintre cele mai reușite cicluri tematice din ultimul timp. Numai ele, aceste flori, atît de diverse în stilistica lor unitară, s-ar fi putut constitui într-o expoziție independentă, cu o putere de seducție implicit augmentată.

Exlibrisul este ceea ce este — moment de respiro sau clipă smulsă de prieteni din timpul unui artist — și a glosa în marginea lui nu ni se pare o întreprindere deosebit de interesantă. În schimb, monotipurile concepute ca studii de nud merită tot interesul. Laconic și elocvent în același timp, Dragoș Morărescu rămîne personal și în cazul unei severe economii a mijloacelor de expresie artistică. Cariera sa de pictor și grafician a ajuns la zenit.

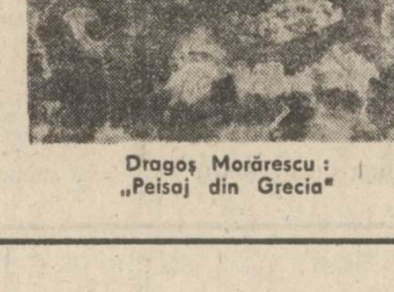

Dragoș Morărescu : „Peisaj din Grecia"

Mihai Pelin

muzică

Viaţa corală a Capitalei

Festivalul național „Cintarea României", desfășurat cu mult succes de la o etapă la alta, a trezit un viu interes în rindurile melomanilor. În Capitală au urcat pe scena festivalului un număr mare de formații de amatori care au prezentat spectacole de un inalt nivel artistic. De menționat corala uzinei „23 August" condusă de Vasile Dogaru, corul de voci egale „Iuventus Carmen" dirijat de Valentin Gruescu, corul uzinei I.M.G.B. condus de Vasile Tudose, corul regionalei C.F.R. sub conducerea lui T. Buhlea, formații care pot susține un repertoriu bogat, interpretind piese muzicale scrise de compozitori români clasici ca Ion Vidu, Sabin Drăgoi, C. Porumbescu, Gh. Dima etc. și creații ale compozitorilor contemporani Gh. Dumitrescu, Mircea Neagu, Doru Popovici, Iovan Miclea, Costică Andrei, Mircea Trandafir, George Grigoriu și din generația mai tinără George Draga, Anton Dogaru, Marius Țeicu ș.a.m.d.

Există o strinsă legătură intre formațiile profesioniste ce se reunesc in multe spectacole susținind partituri corale de mare anvergură, creații scrise special pentru formațiile profesioniste, care prin acuratețea, sonoritatea, culoarea vocilor, nuanțarea frazelor muzicale duc pe inaltele culmi ale artei interpretative muzica corală românească apreciată in lumea intreagă. Astfel corul Madrigal condus de Marin Constantin susține pe scenele Capitalei concerte care ating perfecțiunea artistică, seară de seară pe scena Operei române, corul condus de Stelian Olaru, asistent Vasile Corjos, se dovedește a fi unul dintre cele mai valoroase ansambluri corale din Europa operetistică. Corul Radioteleviziunii condus de Aurel Grigoraș interpretează și imprimă la inaltă ținută piese noi, corul Teatrului de Operetă condus de Valentin Gruescu interpretează cu exigență muzică clasică și contemporană a genului, corul „Rapsodia Română" al sindicatelor condus de Anatol Goreaev susține seară de seară spectacole de un inalt nivel artistic, corul ansamblului „Doina" al armatei, cor bărbătesc condus de Gh. Popescu își dăruiește frumusețea sonoră in spectacole de aleasă ținută artistică. Am lăsat la urmă corul Filarmonicii „George Enescu", deoarece acest cor, distins cu Premiul I la Festivalul „Cintarea României", este condus de un nou dirijor, Nicolae Bica, dirijor care a condus corul „Camerata Infantis" al Filarmonicii „Gh. Dima" și „Astra" al Sindicatului Brașov, obținind discul de aur al Academiei „Charles Cross" și alte 7 premii in țară și străinătate, și care, după primele apariții la pupitrul corului, in spectacole sub cupola Ateneului, a reușit să electrizeze auditoriul prin omogenizarea vocilor, frazare impecabilă, atmosferă diafană, tălmăcire a textului și muzicii. Nivelul ridicat al concertelor corale susținute de către formațiile profesioniste au avut o influență benefică asupra formațiilor de amatori și printr-o colaborare fertilă s-a ajuns la o imbucurătoare performanță de interpretare, la o varietate a repertoriului coral, la o imbogățire a patrimoniului cu creații valoroase. Festivalul național „Cintarea României" pe scena Capitalei cunoaște o insuflețită desfășurare, o bucurie a muzicii ce bate intr-o singură inimă dăruind cintecului românesc frumusețe, patriotism și prospețime.

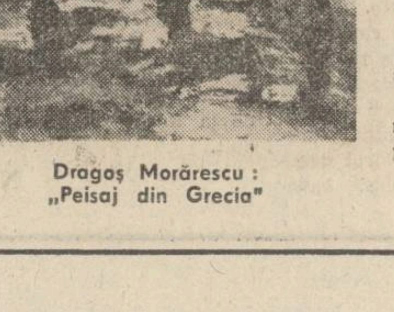

Dragoș Morărescu : „Peisaj din Grecia"

Vasile Speranța

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

Vineri, 25 iulie 1986, a avut loc Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi :

1. Concepția revoluționară despre lume și societate — temei al unei creații literare militante, puse în slujba înfăptuirii Programului Partidului Comunist Român de edificare a socialismului și comunismului în patria noastră ;

2. Informare despre principalele acțiuni ale vieții literare organizate de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, de la ultima Plenară a Consiliului pînă în prezent ;

3. Aprobarea Regulamentului de premiere și alegerea Juriilor pentru decernarea premiilor anuale ;

4. Discutarea propunerilor făcute de Asociațiile de scriitori și de Comisia de validare a Consiliului Uniunii Scriitorilor, privind ratificarea de stagiari ;

5. Decernarea Marelui Premiu și a Premiilor speciale ale Uniunii Scritorilor ;

6. Probleme organizatorice.

Au participat tovarășii Ghiță Florea, adjunct de șef de secție la C.C. al P.C.R., Mihai Dulea, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Ion Popa, secretar al Comitetului Municipal al P.C.R.

Au luat parte la discuții : **Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu, George Bălăiță, Ion Dodu Bălan, Ana Blandiana, Ion Brad, Emil Brumaru, Augustin Buzura, Constantin Chiriță, Mircea Ciobanu, Daniela Crăsnaru, Ov. S. Crohmălniceanu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Domokos Géza, Anghel Dumbrăveanu, Paul Everac, Dinu Flămând, Fodor Sándor, Gálfalvi Zsolt, Dumitru Ghișe, Dan Hăulică, Ion Hobana, Mircea Radu Iacoban, Mircea Iorgulescu, Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Ileana Mălăncioiu, Florin Mugur, Z. Ornea, Alexandru Paleologu, Octavian Paler, Nicolae Prelipceanu, Petre Sălcudeanu, Valeriu Râpeanu, Eugen Simion, Marin Sorescu, Szilágyi István, Mircea Tomuș, Laurențiu Ulici, Eugen Uricaru, Romulus Vulpescu, Mircea Zaciu, Violeta Zamfirescu, Horia Zilieru.** În încheiere, au luat cuvîntul tovarășii **Ghiță Florea** și **Mihai Dulea.**

Lucrările Plenarei Consiliului Uniunii Scriitorilor au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

MOROMEȚIANA

„Capcana" lui Moromete

Să ne amintim de finalul din primul volum al „Morometilor" : „El, care nu se îndoia niciodată de limpezimea minții lui, căzuse în capcană. Filfîirea înceată a amenințărilor, întinderea lor de-a lungul anilor și de aici părea că timpul le va sfărma și înlătura — iată care fusese capcana, iar speranța că această lume (...) putea fi o orînduire dreaptă, speranța aceasta nu fusese decît momeala capcanei...".

Iată-l pe Moromete care întindea atîtea curse perceptorilor, jandarmilor, fiilor celor mari, care ținea toată lumea într-un fel de distanță magnetică față de sine însuși, cum își prinde piciorul într-o cursă nebănuită : ordinea din jur a fost „momeala" iar legea timpului pe care o postulase în favoarea sa i se arată adversă. Hybrisul, ca principiu al unei dreptăți imanente ce reglează relația „vînăt-vînător", l-a ales ca să-și probeze pe el legile-i implacabile. Paris a furat-o pe Elena : „Și pe urma-i, mii de oameni / Vînători străini cu scuturi / S-au luat, Adulmecînd-o / Ca dulăii, pîn' la malul / Veșnic verdelui Simois" (Eschil : „Agamemnon"). Legea hybrisului acționează în societățile de vînători și pescari exprimîndu-se constant în metafora capcanei ; ca un revers al medaliei, metafora reactualizează principiul. Clitemnestra își dezvăluie gîndul criminal ascuns timp de 10 ani : „Nu mi-e rușine azi să-ntorc pe față / Cuvintele ascunse, de-mprejurări cerute : / Cînd vrei să-ți verși mînia și dușmanul ți-e rudă, / Știut de toți, ții plasa cuvintelor întinsă / Cît poți de sus, ca nimeni să n-o mai poată trece". Tot ea, după crimă : „L-am prins cum prinzi un peste-n năvodul des, în plasa / Ce-n loc de nestemate-i bătută-n chinuri crunte". Iar Egist, complicele Clitemnestrei : „În prag am stat, și ochi cu ochi, dibaci, / Am înnodat năvodu-nșelăciunii". În „Morometii", I. Guica, ființa pămîntului către care, pe sub pămînt, vin șerpii invidiei s-o muște la fiecare succes al fratelui ei, stă liniștită în pragul bordeiului și împletește, împletește necontenit ciorapi pentru picioarele zeiești ale răzbunării, noduri pentru capcana lui Moromete. Cine vînează, va fi vînat pînă la urmă : după expediția cynegetică împotriva Troiei, Agamemnon devine el însuși vînat — funcția vînătorului transmițîndu-se mai departe, către Clitemnestra și Egist, care, la rîndul lor, vor fi „prinși" chiar în capcana devenită între timp vizuina de către Oreste și Pylade.

Față de acest prototip, Moromete reprezintă căzut aparte cînd vînătorul, din prea mare încredere în forțele lui („el, care nu se îndoia niciodată de limpezimea minții lui..."), se vînează singur. Amenințările mari filfîie încet, ca niște Erinii prea îndepărtate, ordinea aparentă a lucrurilor dă iluzia că timpul vindecă totul împărțind „greutățile", sfărîmîndu-le în greutăți tot mai mici pe care omul le poate duce în spate an de an : se minimalizează astfel rolul timpului în sine și se exagerează cel al anului în speranța că prin rugă continuă anul ce are o individualitate, o ființă, poate fi mereu îmbunat. Este legea lui Moromete impusă familiei : „Anul acesta nu avea nimic deosebit față de celălalt", se mulțumește Catrina să constate de fiecare dată cînd îi zboară gîndul la „amenințările cele mari". Asta, desigur, pînă cînd „timpul n-a mai avut răbdare" ! Este, în egală măsură, legea hybrisului pe care Moromete o preia din stratul ancestral de cultură populară. „Și cum voi îndura eu amenințările zeilor dacă nu te omor ?" — o întreabă Oreste pe mama lui în cunoscutul dialog din „Choeforele" — iar Clitemnestra răspunde : „Sînt eu aici care am să mă rog an de an"! Agamemnon însuși oferă poporului din Argos, revoltat pentru morții rămași sub zidurile Troiei, același remediu : „Cu timpul (an de-an) rănile se vor închide și se vor vindeca". Alianța cu timpul îi permite eroului **hybristes** să persevereze în greșeală, să-și continue cursa din eroare în eroare : încrederea în sine însuși (Peitho ; este o divinitate la Eschil) îl face să spere că după fiecare eroare timpul mic ce-a trecut de la eroarea precedentă poate fi îmbunat. În realitate, timpul are o ființă unică, nu se lasă fragmentat (sau — în cheia „Morometilor", îmbătrînește el însuși „an cu an" pînă cînd „nu mai are răbdare" și expiază). El așteaptă momentul potrivit (akmé) pentru a da pedeapsa finală. „Ce e de făcut ?" — se întreabă patetic Moromete : „Această lume nerecuțătoare care amenință să-l strivească (și care pătrunsese cu sălbăticie pînă în sinul familiei) trebuie să aibă undeva un înțeles, trebuie să existe undeva o împletitură ascunsă, niște legături nevăzute care o susțineau. De acolo năvălea întunericul. Acum știa ce are de făcut, trebuia să pătrundă prin el..." Imaginea, suportul material al gîndului, este prin excelență cynegetică : sinul familiei devine vad, luminiș descoperit în care o lume necruțătoare, sălbatică, își aruncă plasa nevăzută pentru a prinde vinatul. Iar Moromete înțelege că trebuie să se avînte berbecește înainte, să „pătrundă" prin această „împletitură" spre lumină. De aici, căderea lui. Ca să scapi din cursa lui Ate nu e decît o singură cale : să devii înțelept, să te mulțumești cu puțin, să renunți la îmbogățire și la gînduri trufașe. Asta o afli, însă, numai la sfîrșit („A suferi pentru a înțelege"), după ce hybrisul a făcut din tine obiect pentru explicarea legilor lui. Moromete va afla în volumul al doilea, cînd va renunța la gîndul trufaș de a rupe năvalnic capcana și va accepta ideea că tot vînătorul își are vînătorul lui ; atunci el va ieși din capcană ca din sine însuși, va renaște devenind un altul.

Capcana este, în fond, genul proxim al gardului lui Moromete. Tot ce ființează are, în concepția țăranului, o împletitură în jur, un perimetru marcat — începînd cu ființa însăși care (vezi „Intrusul") păstrează în sine cuvinte — id est : acțiuni posibile — ce trebuiesc ținute dincoace de „țarcul ființei" scăpînd afară numai ce este considerat normă, ce nu poate vătăma. Viața omului este o continuă trecere din lăuntru în afară, și invers, o dialectică — el, ca individ social trebuind să stăpînească deplin ambele domenii. Viața lui Moromete se desfășoară mai mult în afară decît înăuntru — semn al unui dezechilibru pe tremurul căruia eroul poate înainta spre rolul de conducător al cetății (satului). A cădea în capcană înseamnă, din punctul lui de vedere, a se prăbuși în sine însuși ca într-un labirint de gînduri tăcute. „După încă o ploaie aceste uluci or să-și rînjească dinții negri spre casă" — asta-l doare pe Moromete, nu că ulucile vor cădea în afară, spre drum, ci că vor strînge ca o cingătoare snopul întîmplărilor din lăuntru, că vor însemna „împletitura ascunsă", plasa care ține piciorul dornic s-o sară. Să ne amintim de Bisisica, oaia lui Niculae, care o ia mereu înainte sărind gardurile sau răzoarele spre ierburi interzise. Considerăm numele ei derivat din jocul de copii „Capră nouă bis" („bis" și interjecția pentru capre „sis !" fac parte din numele oii) : doi copii stau jos proptindu-și unul într-altul picioarele, mai întîi călcîie în călcîie, apoi picior peste picior, apoi alăturîndu-și mîinile cu degetele răschirate, ridicînd „gardul" de fiecare dată cu cîte o palmă. În acest timp, ceilalți sar dintr-o parte „ștacheta" strigînd : „Capra nouă bis !" (numele jocului), pînă cînd unul atinge un vîrf de deget și „spurcă". Termenul este chiar acesta (specific jocurilor de copii, de altfel) îi vine din latinescul „expurgare" încărcat de sensuri religioase. În acest joc de copii se păstrează metafora străveche a hybrisului, saltul peste cursa pusă de zei : „De gîndul zeilor viclean / Nu-i muritor care să scape : / Piciorul cel mai iute n-are / Norocul piedica s-o sară" — spune corul din „Perșii" lui Eschil. Și încă : „Se gudură lingușitoarea Ate — Pe lîngă mintea omului, în mreajă / Ademenindu-l. Nici un muritor / Odată prins în cursă nu mai scapă". Această capcană are o formă anume : este o plasă întinsă între copaci, în pădure, bine ascunsă — sau o piedică pusă în cărare. Vînatul este ademenit sau speriat dinspre laturi și, cînd vrea să sară înălțimea, plasa este ridicată brusc și-l prinde. Aplicată domeniului social, norma hybrisului spune că omul sare de mai multe ori — prinzînd încredere în sine — pînă cînd tot „spurcă", precum copiii la joc. Atingînd vîrful unui deget, toată construcția se năruie, parcă bidiviul lui Făt-Frumos a atins o creangă sărind peste pădurea de cristal spre locul tinereții veșnice : fiarele se trezesc din amorțeală, începe un urlet cumplit și o goană de pretutindeni spre locul pîngărit de trup omenesc... Bisisica nu „spurcă" niciodată, motiv pentru care Niculae, băiat plăpînd, este invidios pe ea și vreo s-o scoată din joc (inciudată la rîndul ei, oaia îl calcă pe picior parcă mereu în același loc — vrînd să-l îndemne pe băiat să-și înceapă salturile !). Moromete însuși este un „jucător" de elită rămînînd de cele mai multe ori în competiție numai cu marii „jucători" ai cetății. Catrina, care în primul volum îl frînează constant (dar în volumul al doilea, luînd masca Clitemnestrei, se va ruga să greșească) — așa cum Niculae încearcă să-și scoată oaia din joc — nu are putere asupra bărbatului ei, iar Guica împletește în liniște, la gura bordeiului, ciorapi din lîna Bisisicăi încurcînd firul destinului lui Moromete, pregătindu-se să taie brutal nodul gordian. Stăpînul casei este, în fond, încolțit din toate părțile — cu și fără știință — chiar la el în casă se află în capcană ; oaia reprezintă dublul lui în lumea animală : ea se va pierde în lume așa cum stăpînul ei se va rătăci în întuneric, între țițele încurcate ale familiei.

Metafora capcanei a pătruns, odată cu Eschil, în literatura europeană purtînd cu sine legea hybrisului. Ea pare a se fi înrădăcinat puternic mai ales în sud-estul Europei — rămînînd, oarecum, alături de lumea care a creat-o, în triunghiul Troia-Argos-Bizanț, și izbucnind mai ales în virful nordic al acestui triunghi, în lumea bizantină. Am analizat-o la M. Eminescu, în traducerea la „Fragmentele din istoria românilor" de Eudoxiu Hurmuzachi specificînd că acolo aparține materiei însăși (cronicilor bizantine) iar poetul o păstrează și o nuanțează pentru a ieși în evidență ca element de ordonare a textului. O regăsim, apoi — pentru a puncta un cap de pod spre lumea noastră — într-un scriitor eseu despre „cazul Stere" publicat de P. Marcu-Balș (care nu este altul decît P. Pandrea) în „Viața românească", iul-aug, 1930 (reluat în numărul dedicat lui C. Stere din „Viața românească", 1937). P. Pandrea interpretează „hăituirea" lui C. Stere prin relația „vinat-vînător" — citindu-l ca argument, însă, nu pe Eschil, cum ne-am aștepta, ci pe filozoful german Max Sheler : „În România fizionomia vieții politice nu se poate caracteriza — luînd în considerație vicisitudinile istorice — decît prin politica vînatului față de vînător. Sheler definea în acești termeni atitudinea politică a orientului față de politica vestului european..." Este o extrapolare a poeziei Troiei (vînatul, orientul) față de Argos (vînătorul, occidentul) din teatrul lui Eschil, folosită speculativ de către filozoful german. Nu o discutăm ca atare, mulțumindu-ne să comentăm împreună cu P. Pandrea : „Fiindcă nu-i dă mîna, adversarul nu este poftit pe cîmpul de sport ca să aibă loc lupta decisivă. El trebuie atras în mlaștină, poftit în văgăunile munților, obosit prin alergare, otrăvit prin nesiguranță..." Vedem, într-adevăr, aici tactica străveche românească de apărare a teritoriului național — numai că, cine este vînatul, cine vînătorul ? Conducătorii neamului nostru au știut să întoarcă membrii relației făcînd din vînător (agresorul) vînat. P. Pandrea continuă, aducînd ușor discuția pe tărîmul ideilor (acest eseu, care s-a bucurat de multe ecouri în timp, este una dintre cele mai adînci analize ale fenomenului social-politic din România și Europa interbelică) : „Contra unui adversar redutabil, amintirile ancestrale ale «vînatului» și «băjenarului» s-au redeșteptat... Lipsa de măreție a adversarilor d-lui Stere apare într-o cruditate penibilă și demnă de plîns. Un om politic de asemenea dimensiuni avea dreptul la alți adversari..." Autorul recunoaște că lui C. Stere i s-a aplicat vechea tactică a „hăituitului" — cu care, însă, nu este de acord cerînd, în domeniul politicului, eleganța sportivă a „agonului". Interesant mi se pare faptul că, analizînd profund cazul, autorul găsește și reperele unui C. Stere mare **hybristes.** Imaginea care vehiculează gîndul, acea „capcană" a lui Eschil, trage în urma ei legile care au creat-o. În fond, fiind un eseist prins în mrejele eseului său, trăind pe viu, am spune, puritatea relației — motiv pentru care găsește forțe de a o individualiza, de a o tipiza — situația de fapt redeșteaptă în acest „spirit al locului" tiparul arhaic. Iar întreaga sa analiză la cazul Stere fiind o analiză a hybrisului din punctul de vedere al celui ce-l comite, un fel de pledoarie pentru Agamemnon (ca cea a corului din tragedia eponimă de Eschil) — se poate aplica și la „cazul Moromete" din romanul lui Marin Preda. În roman, însă, eroul se „salvează" din capcană ; probabil că și în istoria adevărată C. Stere a găsit resurse să depășească, în spirit, mrejele în care l-au prins intrigile adversarilor săi, să devină „înțeleptul" de la Bucov cu imaginea căruia ne-am obișnuit.

Nicolae Georgescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Moment poetic cu Dimitrie Stelaru ; participă Teodor Balș, Adrian Păunescu și Ion Horea

Violeta Zamfirescu la microfon

Petru Vintilă care e și pictor

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

Povestea unei fotografii

Pornind de la un portret al lui Bălcescu. Mihai Stoian readuce în actualitate, în revista „Luceafărul" [1], istoria unei fotografii a lui Nicolae Bălcescu. Regretatul Adrian Corbu, prin 1969–1970, în două numere succesive ale „Caietelor Bălcescu" (care pe atunci se numeau „Studia et acta musei «Nicolae Bălcescu»") publica, cu competența care îi era caracteristică, un amplu studiu despre *„Iconografia lui Bălcescu"* [2].

Sînt prezentate, în prima parte, cele 7 (șapte deci, nu 5) fotografii ale lui Bălcescu, situate cronologic între 1846 și aprilie 1852 : *1.* Paris, „Vaillat", 1846 (Orig. Muzeul Bălcescu), 2. Paris, „Pierre Petit", f.a. (Orig. B.A.R.), 3. Anonim (Orig. B.C.S.), *4.* Fotomontaj după precedenta (Orig. B.A.R.), *5.* Daghertip, 1851 (?) (Orig. B.A.R.), 6. Paris, „Tehadja" 1851 (?)[3]) (Orig. A.Z.N. Pop), și 7. Reproducerea lui Félix Nadar, din 1892, după un dagherotip — azi pierdut — din 1852 (Orig. B.A.R. și B.C.S.).

Cu privire la această din urmă fotografie — discutată și de Mihai Stoian — se cuvin făcute cîteva precizări.

Nicolae Bălcescu s-a aflat în iarna 1851/1852 la Hyères, locuind, împreună cu sora sa, Sevastița, și prietena lui, Maria Cantacuzino, în *Chateau Denis,* castelul lui Alphonse Denis [4]. Rămîne aici pînă în primăvară. La 29 aprilie 1852 se afla la Marsilia, în drum spre țară.

Sîntem în măsură să răspundem întrebărilor pe care Mihai Stoian și le formula în articolul amintit din „Luceafărul" :

1. Dagherotipul (deci, originalul) a fost executat la Hyères în iarna 1851/1852 sau cel mai tîrziu în aprilie 1852 la Marsilia și dăruit, la această din urmă dată, de Nicolae Bălcescu bunului său prieten, istoricul și arhivistul francez filo-român, Paul Bataillard [5]), membru — alături de Rosetti, Brătieni, Vărnav ș.a. — în loja „Athénée des étrangères" din Paris.

2. Fotografia (de fapt, fotografiile, căci se cunosc — pînă astăzi — cel puțin două) a fost realizată la sfîrșitul lui martie, începutul lui aprilie 1892 de celebrul fotograf parizian Félix Nadar, la aceleași dimensiuni cu originalul (foto tip „cabinet" 150 × 103 mm, ovalul 114 × 83 mm, pe carton 164 × 107 mm).

3. Comanditarii acestei fotografii nu sînt alții decît „les fils de feu Jean Bratiano"[6]) cum glăsuiește însemnarea originală, autograf Bataillard, de pe spatele unuia din cele două exemplare (Orig. B.C.S.).

4. Comanditarii sînt deci doi dintre fiii lui I. C. Brătianu, tovarăș de luptă și idei al lui Bălcescu. Unul din cele două exemplare a fost dăruit, *chiar în 1892,* de Ionel I. C. Brătianu Academiei române[7]). Celălalt exemplar, provenind din donația Alinei dr. Jean Costinescu se află la Biblioteca Centrală de Stat (iar aici provine, desigur, din vechiul fond al Așezămîntului cultural „I. C. Brătianu", devenit, în 1948, Așezămîntul cultural „Nicolae Bălcescu" și ulterior, Biblioteca Centrală de Stat). Or, Alina Costinescu născută Polizu-Micșunești, soția doctorului Ion (Jean) Em. Costinescu, era cumnata lui Constantin (Dinu) Brătianu, fratele mai mic al lui Ionel I. C. Brătianu ! (soțul ei era fratele soției lui Dinu Brătianu).

Și, în fine, o altă precizare. Cuvintele lui Jules Verne din *„Castelul din Carpați"* despre românii transilvăneni, încheiate cu *Românul nu piere,* au într-adevăr un corespondent — cel puțin pentru partea finală — în celebrul discurs rostit de Nicolae Bălcescu, la Paris, în noaptea Anului Nou, 1846/1847 : *Românii nu vor pieri ! Românii nu pot pieri !* [8]).

Horia Nestorescu-Bălcești

Note :

[1]) *„Luceafărul", XXVIII, nr. 52, 29 dec. 1984, p. 8.*

[2]) *Adrian Corbu,* Iconografia lui Bălcescu, *în* [*„Caietele Bălcescu"*] *„Studia et acta musei «Nicolae Bălcescu»" (Bălcești pe Topolog), I., 1969, p. 71—80 și,* ibidem. *II—III, 1970—1971, p. 137—153.*

[3]) *A. Z. N.* Pop, Date noi despre N. Bălcescu, *în „Luceafărul", 1, nr. 12, 15 dec. 1958.*

[4]) *Nicolae Vătămanu.* Pe urmele pașilor lui Nicolae Bălcescu în Franța (Paris, Bellevue, Hyères), *în : „Caietele Bălcescu", VII—VIII, p. 83—105 (cu deosebire capitolele :* Ultimul popas în Franța : Hyères *și* Alphonse Denis și castelul său).

[5]) *Paul Bataillard (1816—1894), autor al mai multor lucrări despre poporul român.*

[6]) *Ion C. Brătianu (1821—1891). După cum se știe, I. C. Brătianu a adus din Franța o parte din arhiva lui Paul Bataillard (O. Boitoș,* Paul Bataillard et la révolution roumaine). *Dagherotipul cu portretul lui Bălcescu a rămas însă la acesta. Fiilor lui I. C. Brătianu nu le rămînea decît să facă o copie după el.*

[7]) *Cf. „Analele Academiei Române" (București).*

[8]) *Nicolae Bălcescu,* Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului Patriei noastre, *Bălcești pe Topolog, 1971, p. 37.*

G. Călinescu — un pseudonim și o poezie necunoscute

Nici unul din volumele de poezii ale lui G. Călinescu, antume sau postume, nu reține poezia **Seara în sat,** publicată în **Jurnalul literar,** nr. 36, 1939, sub pseudonimul Toader Chiritopol. Nu o înregistrează nici Ion Bălu în **Biobibliografia** sa (Ed. Științifică și Enciclopedică, 1975), consacrată lui G. Călinescu. În capitolul **Pseudonimele lui G. Călinescu** din **Biobibliografie,** I. Bălu nu îl pune în discuție. Nici alți editori, cercetători și exegeți ai operei nu îl menționează. Că sub acest nume se ascundea G. Călinescu, directorul **Jurnalului literar,** nu încape nici o îndoială. Dezvăluirea o face chiar G. Călinescu, indirect, prin publicarea, sub numele său, în **Vremea,** nr. 733, 1944, a poeziei **Beatus ille, qui procul negotiis,** anterior apărută și ea în **Jurnalul literar,** nr. 37, 1939, sub același pseudonim. Poezia din **Vremea** este înregistrată în **Biobibliografia** amintită însă fără riguroasele indicații bibliografice ce însoțesc, de regulă, celelalte titluri, figurînd și în sumarul volumului 10 din seria de **Opere,** și în secțiunea **Alte poezii.** G. Călinescu n-a procedat la fel cu poezia **Seara în sat** și, astfel, aceasta a rămas uitată în paginile revistei. Prin toate articulațiile poezia sună veritabil călinescian, iar prin tematică și viziune se aseamănă cu cele din placheta **Poesii** (1937). O reproducem, în continuare, cu convingerea că îngrijitorii volumului consacrat poeziei, din ediția critică a operei lui G. Călinescu, nu o vor ignora.

Petre D. Anghel

„SEARA ÎN SAT

Înneguratul Soare alunecă-ntr-un turn
De mari inele negre, umbrind ca trist Saturn
Pădurile de toamnă cu crestele plecate
Pe tărmii detunați ai unei mări secate

Și spre prăfoase uliți se clatină domoale
Lungi cîrduri de bovine încinse în nămoale ;
La ciutura fîntînii e un război de coarne
Și mugetele sună ca niște angelici goarne.

Apoi aleargă caii și asinii năvală,
Se-aude un surd răsbufnet de mai și nicovală ;
Păstorul ca un Hermes murdar de nori și ploi
Împinge behăitul unui clăbuc de oi.

Și-n urmă vine-un bivol, mongol cu rară barbă.
Clopotniță de lapte, o capră rupe iarbă.
Iar eu din munți de stîncă pe căi noi și scurtate
Cobor plin de poeme și de singurătate.

În vremea aceasta Regii călăuzesc noroade,
O mare se usucă și-o insulă se roade,
Noi Anibali se umplu de glorii și de-ntringeri
Și alți capi de religii se-neonjură de îngeri.

TOADER CHIRITOPOL"

Pe drumul limbii române

Îl repet pe poetul maramureșean Gheorghe Pîrja. Vreau să-l repet pentru că el spune, și spune atît de bine că la Ieud poți ajunge cel mai bine pe „Drumul Limbii Române". Mi-e drag să-l repet, pentru că spune și bine și drept și netemător, spune cum că românii, în nordul cel mai vestic al țării, prin manuscrisul : **Codicele de la Ieud** (1392—1394), au cea dintîi scriere și cel mai vechi text de limbă română. Trebuie repetat acest adevăr. Și l-au repetat în aceste zile de vară, la a IV-a ediție a Colocviilor de Cultură : **Codicele de la Ieud,** l-au repetat adevărul de mai sus specialiștii veniți din toată țara, la Ieud, ca să reconstituie datele noi despre acest prim text de limbă română, să reînvigoreze ideea dăinuirii acestui text, de mai bine de șase veacuri, în lobdele Bisericii de lemn din Deal (1364).

Din 1982, aici, la Ieud, s-a deschis o pagină amplă pentru spiritualitatea românească și vechimea limbii române, cu participanți puțini, atunci, adunați în sala unui modest Cămin Cultural, dar cu comunicări pline de argumente ale profesorilor universitari Dumitru Șerbu, cel care a descoperit datarea **Codicelui de la Ieud,** cu anul 1392, apoi, prof. univ. Andrei Radu, fiu al Maramureșului, ca și mai tinerii cercetători Petru Dunca, apoi Mihai Dăncuș, Nuțu Roșca, Mihai Cupcea, Gheorghe Iugă și alții. Cum să consemnăm acea primă deschidere de luptă pentru **Codicele de la Ieud,** din 27 mai 1982 și cum să-i consemnăm pe toți cei prezenți atunci, după trecerea ușoară a anilor ? Dar lumina ideii primului text de limbă română, scris la Ieud, a învăluit pe toți cei prezenți acolo și a biruit pînă azi, la a IV-a ediție : **Codicele de la Ieud,** cînd exegeți de înălțime, ca prof. univ. I.C. Chițimia, au adîncit cercetările, inițiind un adevărat paralelism în explicarea textului slavon și traducerea lui românească, subliniind existența unor structuri — cuvînt care explică, generic, obîrșia scrisului românesc pe aceste locuri. Tot așa cum, în alt plan, cel material etnografic, profesorul universitar septuagenar Gheorghe Focșa descoperea că sistemul de construcție al caselor maramureșene și sistemul de măsurat laptele de oaie sînt, spunea el, în blînda și dulcea-i limbă moldovenească : „dacă nu vă supărați Dumneavoastră, moșteniri de la getodaci". Au urmat exegezele maramureșenilor cercetători și profesori, Mihai Dăncuș, Pamfil Bilț, Vasile Bologa, Grigore Balea, Emil Domuța, Vasile Mlești, Anuța David, Ion Chindriș și alții. Acești alții erau ieudenii, ei înșiși întemeietori de tradiție aici la Ieud, de la regretatul om de tării sufletești, Ioan Marcu, la buni organizatori ai acestei acțiuni culturale, de tradiție deja, ca Vasile Ofrim, primarul comunei, Vasile Rișco, secretar cu probleme de propagandă, la sugestia cărora o echipă de filmat, de la Studioul „Al. Sahia", din București, prin Vasile Zetea, director de film, Iov Rus, regizor, Victor Popescu, operator șef și alții, s-au deplasat la Ieud, ca să dea nemurire acestor minunate locuri și creațiilor spirituale de aici. A fost o cunoaștere pe viu și o îmbucurare de suflete prin cunoașterea vie a cuvîntului care a înstăpînit aici scrisul românesc, acum mai bine de șase veacuri.

Pe lîngă cele scrise, la Ieud s-au întrupat și reazimurile orale ale culturii noastre, trecute în graiul picurat cu duh din colind, în orațiile ce însoțesc nașterea, nunta și moartea, dezmărginînd lumea, în obiceiurile și datinile dătătoare de viață vieții omenești, în alcătuirile șăgalnice ale vorbei pruncuților-coconi ori în înțelepciunea bătrînilor ce străjuiesc mentalitățile și legiuirile cele scumpe ale satului, ale casei și ale familiei, — dovedind toate că sîntem un popor din rasa celor vechi, popor de tradiție orală, tradiție trecută în cele scrise. La Ieud s-au auzit versurile de jertfă și de lumină ale lui Ioan Alexandru, ale statornicului fiu al nordvestului românesc, Gheorghe Pituț, ale brăileanului N. Grigore Mărășanu, ale lui Vasile Magdău și subsemnatului. Mai dincolo de versul scris, s-a auzit versul lui Gavrilă Hotea-Herenta, pe care l-a rostit, cu șase decenii în urmă, departe de Ieud, dar cu urma graiului său în Ieud : „D-aicí pînă la Brașeu / Nime' nu-i străin ca eu / Trimit vorba n-am pă cine / Aș trimite-o pă stele / Dar stelele-s mințînde / Nu le-a spune că mi-jele", sau : „Ieu mă duc doru-mi rămîne / Grijește-mi-l mîndră bine / Și mi-l culcă-n pat cu tine / Unde m-ai culcat pă mine / Cînd a fi mîndruță soare / Pune-mi dorul la răcoare / Iar cînd a fi vreme bună / Scoate-mi-l sara pă lună / Cînd ț-a fi inima bună".

A grăit în cea mai aleasă tradiție orală și Vasile Deac, zis Moșu, din Cuhea Maramureșului, azi Bogdan Vodă, cam așa : „Scumpii mei ! Țara are nevoie de reazimuri drepte și bune, care ne spun că noi aici ne-am fiert bucatele, nu le-am pus sub șea, căci n-am venit aici de nicăieri, iar din dragoste și iubire de om, am făcut virtute. Aici ne e izvorul, aici ne e legea și glia, de aceea oriciti o trăcut păstă noi, (bine c-o trecut), noi am rămas !". După s-a spus versul vechi din colind : „La săvîrșitu' lumii / Oamenii s-or ominii", apoi vorba amețitoare din țipuritură : „S-o-mbătat năframa me / Și capu' nu m-a d-abde", apoi înțelepciunea vorbei din bocet : „Cîte-s pe sub sfintul soare / Toate trec, că-s trecătoare, / Trece timpul și viața / Și podoaba și dulceața", apoi altele și altele, care alcătuiesc civilizația noastră cea orală, nescrisă, și atît de puțin cunoscută, dar adînc rostită la Ieud.

Ne ducem totdeauna din Ieud ca să rămînem în Ieud, ca să rămînem cu înstăpînirile cele scrise și cu reazimurile lui orale, mai adeveritoare de adevărurî decît orice argumente căutate. Din doi în doi ani, din acest an înainte, cît va fi Ieudul, la Ieud se va dezbate **Codicele de la Ieud** și civilizația noastră orală. Vor veni acolo specialiștii pe probleme și vor fi acolo creatorii locului care ridică probleme specialiștilor. De aceea zic că trebuie s-ajungă la Ieud și I. Borota-Mocanu, s-ajungă și Ioan Sonea din Pria și Ioan Alexandru și Gheorghe Pituț și Grigore Mărășanu, și toți universitarii ca să descopere și mai mult Ieudul.

Vasile Vetișanu

O mitologie a românilor

Urmare din pag. a 2-a

plicate insuficient ori, poate, eronat. Nici nu putea fi altfel, atîta vreme cît încă nu avem o interpretare coerentă, de ansamblu, a ceea ce am moștenit de la traci. În acest sens lucrarea în discuție este o contribuție remarcabilă. Apreciem, de altfel, că multe date deocamdată neconvingătoare (ori fanteziste) vor apărea într-o mai dreaptă lumină abia după o explicare generală a specificului civilizației tracee, în cadrul ultimelor date furnizate de arheologie. Ne referim, în primul rînd, la Vechea civilizație europeană ce a cuprins și teritoriul României și „topirea" ei în civilizațiile ulterioare : greacă, tracă, etruscă apoi romană, celtică, cu stranii — dar îndubitabil inconfundabile — urme și în civilizațiile pre-semite. Este probabil — spunea renumitul arheolog Marija Gimbutas — că va trebui să abandonăm ideea că civilizațiile s-au născut în Orient. atîta vreme cît ultimele informații atestă strălucitoarea civilizație europeană mult timp înainte (începînd cu cca. 5 500 i.e.n.). Nu ne poate surprinde, deci, că R. Vulcănescu identifică arhetipuri ale mitologiei românești încă în neolitic. Tot așa, nu ne poate surprinde că ceea ce scrie autorul referitor la aniconismul (p. 109) și la tabuismul mitologiei dace (p. 110) nu sînt simple detalii, ci **esența** unei civilizații cu totul aparte, care i-a fascinat și derutat pe antici prin caracterul ei straniu, enigmatic, încă mai straniu și mai enigmatic pentru contemporani. Este o civilizație care a marcat dezvoltarea ulterioară, medievală, a întregului spațiu numit balcanic. dar mai ales a spațiului românesc. Înțelegerea specificului „enigmaticei" civilizații trace este, în bună măsură, cheia înțelegerii „enigmaticei" civilizații românești. Cine va lectura atent Mitologia română va înțelege (ori măcar va intui) extraordinara vitalitate a unui **modus vivendi** greu de perceput prin prisma Galaxiei Gutenberg. Dar, în pragul mileniului III, cînd scriitura se profanează și începe să-și piardă importanța într-o lume a circuitelor digitale și asaltului video-magnetofonului, mesajul civilizației trace, de tip **aniconic** și **inițiatic** — atît de bine surprinse în lucrarea-discutată — poate fi profund revelator și — de ce nu ? — profund instructiv pentru istoria acestei părți a Europei și, implicit, a Europei în ansamblu.

2 AUGUST 1986

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

PAUL GON : Ați pierdut pariul cu amicii. Am ales pentru **Antologie : Vintul de Nord, Așteptind ucenicii, Incizia patetică, Fiindcă.**

EMIL MANOLACHE : Poem : „Ceasul gării aruncă / minute amare /, în personalul de zecedouăzeci / urcă mihnirea. / Zarea are o toamnă pe gînd / Păduri arse de singurătate..." ; **Birlad :** „Oraș / ce nu crezi / în istoria vintului, / mi-am bătătorit / întimplările" **Poem :** „Duc toamna la gură. / Caii, la cinematograf s-au săturat / de cite indură". Haideți.

GAVRIL BĂLAE : Iată : **Neonul strategic :** „Confuzii / prea stranii /, Ziduri de cărămidă / cu gust roșu / alături, strada iluziei / decorația / proaspăt revopsită / pentru noua ceremonie / oameni așteptați la timp. / Luminile trec / prin proba de umbră / gestul desăvirșit / pe pavajul de metal alburiu / Orașul singur de sub salcimi / neonul strategic / reflexul pe dunga de sudură" ; **Dușman personal :** „După miezul nopții / herghelia iese din ceață / iarba retezind galopul / spre cer : stelele rămin / tot neprietenoase / ca un dușman personal". Mai încolo, nu.

OCTAVIAN E. Vorba dv. : **„Emergență (...)** brațul de milă, / ești tu / tu, pod / ciudat spre a cristalizării / răcoare". Să vedem, timpul !

BURICIU CONSTANTIN : Semne: „Semnele viței / în pragul lui septembrie / chipul fecioarei în flori / pătrunsă de taina ascunsă / a strugurelui din care / va gusta (... ?) păcatului / cind carele vor dormi / pe drumurile robilor". Mai departe n-am putut citi de proasta scriere cu pix. Ori bateți la mașină, ori astimpărați-vă de tot.

BOGDAN FLOREA : „Alergam iarna pe plajă / și sărutul tău frint / îmi atirn pe nisip / ca o aripă plină de singe". Atit și nici atit.

NEDELCU NICUȘOR-MIHAI. La revistele Licurici, Cravata roșie, etc.

PUIU MOICEANU : „Codane în ii țesute-n fir de borangic / purtind în păr o albă sau roșie floare / mlădii la trup precum un spic / horesc la ceas de sărbătoare" — din **Roata,** dar mai departe, nu se învirte.

ANTON STANCIU : Nimic și altele !

HERĂSCU ELLEN TANA : Om și pasăre : „Uneori mă visez pasăre, / aripile mele sint larg desfăcute /.../ Alteori mă visez pasăre / ce se visează om — / Dar nu știu dacă pentru o pasăre / perfecțiunea se cere atinsă". Și din cea fără titlu : „Cu ochii umezi și buzele însingerate / aștept doar semnul să mă închin la ape, / să-mi pun pe frunte pecetea uitării / să mă-n-frățesc, tăcind cu ginditorii".

Scrieți, și gindiți cu cei tăcuți, iar noi să vă vorbim de bine.

GANDORE SILVIA : Schimbați cerneala, pixul în favoarea mașinii de scris și mina : în avantajul stilului adică.

GABOR BILAȘCO : Acestea, destul de multe : **Mă întreb :** „Privesc cum vintul / azi spulberă nisipul într-o parte ; / miine-l aduce înapoi / Și plingind mă-ntreb : noi, oamenii / lăsăm urme de care-i este silă timpului ?" **Buletin de știri** (2) : „Femeia îmbrăcată-n negru / se află la jumătatea punții. / Ca s-o oprim, / trebuie / să lovim puntea / cu unica sabie / care ne mai poate salva / dar toți, / toți să spunem : nu !"

ALADIN ION : E de bine, lampă aldin, cu aldine : **Păpădie :** „Am adunat de pe jos ultimul fir de păr și / mi l-am lipit cu salivă. / Am adunat de pe jos ultima lacrimă și / mi-am turnat-o în ochi. / Pentru el, n-aș mai albi. / Pentru ea n-aș mai clipi. / Pentru mine, n-aș mai fi. / Ultimul fir de păr alb /. Ultima lacrimă, îmi este trupul rană cangrenată : / Cu el aș murdări țărina. / M-aș îmbăia c-o melodie / Cu colbul drumului m-aș curăța / În ochiul sting mi-aș stoarce-o lacrimă / și ochiul drept l-aș arunca". Și **Cind pling bărbații :** „cind pling bărbații / lacrimile se ridică direct la cer /peste noapte / cu lacrimi neștiute /.../ Dar cind pling femeile ? / Se mai revarsă cite-un riu / și lacrimile fierbinți / urcă pină la briu". **Întilnire :** „Pe strada asta / mearsă numai cu miinile-n buzunare / și cu pantofii cei noi, care tropăie, / m-am oprit privind-o / pe ea, iubita mea tăinuită, / pășind cu pașii mei, rari, / ca un tractor de semănat iubirea. / N-am mai avut puterea / nici să întorc capul să o văd în trecut ; / am păstra-o în iubire / și-atit ! / Pe ea, iubita mea tăinuită, / pe ea. Și-am băgat miinile în buzunare / și-am continuat să tropăi, / rar / cu pantofii mei cei noi / pe strada asta / și pe altele". În celelalte, multă aiureală fără nimereală.

OLTEANU CAMELIA : Din **Epigoni ?** atit : „Ascultați cum bate vintul / și frunzele cum cad ? / Acoperă pămîntul, îți pare totul fad. Îi vezi pe ei frumoșii / îi vezi fermecători. / Nu te opri la dînșii / Cu toții-s muritori." Curaj, că nu se știe.

DINU MATEI : Scurtimile și scurtatele, dar nu bercele : **Copacul :** „Apuci bine / fereastra cerului, / te balansezi / de citeva ori. / Pe lingă / ochii tăi / trec surizînd / ramurile unui copac". **Căutăm :** „Aruncă frigul cu săgeți / în molecule / mi se face frig / în amintiri. Căutăm disperați / Marea". **Sibila :** Pămintu-și ascuțea / auzul / rumenind în noi o incintare / nouă / Sibila ne-aștepta înalbăstrind / pervazul / și sunetele toate / înfloreau in cer. / Dar lacrimile în rouă" : **Fără culori :** „O crudă lapoviță intră-n zimbetul meu / ca o lebădă. / Mureșul trece prin / ochii mei / înarmat cu o rană / veche. / Acum piatra rămine / piatră / mormintul / rămine mormint. / Dar / totuși / ceva nu se repetă". **Desvelirea :** „Îți aprinzi căderile, / gindul serii / înlănțuiește somnul ; / pînă cînd nuntirea / nu-ți arată coapsele / n-ai liniște, / încăperile somnului / sint capitonate cu „propriile tale incertitudini". Cu bine și coragie !

COSMEANU LAURENȚIU : „Îmbrățișază-mă, mare. / ca să uit tot", Și altceva, nimic.

NICU SILADE : Geneză : „Cind m-am trezit / nu era nimic pe pămînt / de văzut, de auzit / eu singur cu privirea mea / am făurit totul / am așezat totul / pe o retină mare și grea / lumina / nu există în sine / lumină este doar privirea mea". Mai trimiteți.

N.R. FLORIAN : Din tot plicul, s-a ales acest fragmentariu. 1 : „Hrănit cu iarba cimpului / se odihnește curcubeul / urcă muntele / cintecul / s-a culcat cu fata barbarilor" ; 2 : „Vestale riului, țărăncile deteră duminica în trei ape / acum închid cocorii / pe lăzile de zestre / încă / bărbații mai pun lumea la cale / al lui cutare s-a crezut voievod / toată ziua in griu / și pe furiș cicoarea / i-a sărutat minile / blestemul verii înjumătățește / tristețea sărbătorind-o" 3 : „Stau rezemat de griu / și-n mine plinge / piinea". Pe celelalte, săriți-le, fără stringere de inimă.

DAVID RUSU : La porțile mele cresc flori și stejari. / Deschideți cu grijă, / Copacii sint tineri și florile abia s-au ivit. / Turme de cerbi colindă prin lanuri / Rumegînd blestemul pămîntului / Ce curge prin venele lor. / De ochii pădurilor sint veșnic legat. / Și haina de nuntă miroase a ramură crudă /.../ Și venele mele plesnesc de galopul frumos". Atit și pace.

FELICIA MOȘNEANG : Eram un pom : „Eram un pom ingindurat în rugăciune, eram și floarea pomului și rodul, mireasmă fără mire /.../ Și-n liniștea de început de lume, eu te ceream pe tine împărate !" ; **Certitudini :** „Certitudini pe patru picioare, bivolii / certitudini masive prin veac, / Astăzi era să mă ia în coarne / un bivol — / Ar fi ucis suprema mea / certitudine / Și încă una ce crește în mine / umbros, ca un copac". **Lamură :** „O Bucurie mare asupra-ne / veghează — / Sintem copii ei, aleși / prin suferință / Să o păstrăm curată, / veșnic trează. / O bucurie mare asupra-ne / veghează".

PETRE COPOIU : Legat de poeziile din folclorul țiganilor. Zicem : sintem altfel de revistă, alt sălaș, vorba dv. „Arată-mi, doamne, doamne, măi / cu mina copilului / Unde e căluțul meu ? — Phen, mangă, devla, devla ma" etc.

NICUȘOR MĂRGANU : Ruga : „Mai taie, doamne, pletele ninsorii / că prea s-au alungit peste păduri / Și nu mai pot să umble căpriorii / Și oamenii-s mai negri și mai duri / La o fereastră-nchisă cresc florile de ger / Iar au plecat țăranii la oraș / Doar tronul a rămas pe-acoperiș stingher / Și păsările iernii găsesc în el, sălaș / Mai taie, doamne, coamele ninsorii / Că prea s-au ingustat cărările în doi / Și nu mai pot să umble căpriorii / Și va-ngheța norocul în lanul cu trifoi / Acum nu se cunosc nici drumurile-n sat / Greu poartă-n pintec căprioara iezii / Și gindurile mele omătul le-a-ngropat / Hai, taie, doamne, pletele zăpezii". Atita, de trăire rugătoare. Celelalte, de nimic.

PAUL GON

Vintul de nord

Vintul de nord holografiază frunza cărnoasă
de ștevie
în azurul irealului
zile de zăbavă
mergi să asculți orga
și pavajul e nesfirșit
căldura orbilor e în ziduri
flăcării de carbid
îi spun : am
văzut platoul de salamandre

tăcerea este o cagulă de sunet
mai adincă e groapa inimii
cind pe hotar cade zăpada

văzduhul se curbează
tot mai aproape de singe
singele pulverizat fin din corbi
pe pălării și umbrele

tu în placentă cu genunchii la gură
eu zgiriind în piatra aridă
cu un os de rechin
un profil de femeie.

Așteptind ucenicii

Acum noiembrie
clătește o negură de Erebus heteroclită
în paharul de basamac
în vreme ce așteptind ucenicii
zăbovind în dogoritoare patimi
ori intirziind pe la barăcile de tir
vinează dublura fulgerului
în carafe de carnaval
îmi aplec auzul la cele citeva celule în stingere
un cortegiu inumerabil va fi
mistuindu-se în azur
îmi spun : în toate subzistă energia
imperisabilă
chiar dacă trupul prăbușit în extaz o clipită
deja bijbiie după binecuvintare
îmi spun sobru : trebuie să fiu
să-mi aranjez cit de cit
garderoba de concepte.

Incizia patetică

Pină la urmă trebuie la incizie să recurgi
taie acest searbăd cameleonic
crestează epiderma semnului în zi de post
să doară, fără durere nu se intramă nimic
anestezic fie doar răcoarea
de pelin a buzelor tale
doar amintirea nămeților
doar evantaiul Hecatei
taie acum potrivind lampa de cuarț
virsta comodă legănindu-și anonimatul
frica mea de efuziune și frica de lacrimi
înainte ca ploaia să cadă
și mierla doborită să putrezească-n pămint
taie limpede potrivind lampa de cuarț
chiar dacă deasupra inciziei
orbecăie ironia
chiar dacă nici o lebădă
nu-mi va dona
singe de zbor.

Fiindcă

Fiindcă azi nu-ți voi scrie vreun vers
fiindcă azi mă las nins de plăgile viclene ale
scripturii
și în căușul palmei îmi cade șpan violet
fiindcă azi
sint discursiv și mă gindesc la proteza
bătrinului flautist
și-n spuma halbei văd movul bacovian în
ondulație frincă
fiindcă azi preajma-i aburită ca un siloz
și nu pot distinge osul frontal al vulturului
și nu pot singera deasupra simburelui himeric
fiindcă azi satur ironia flămindă pe această
masă de mușama.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LXIV)

Zimbrul Carpaților

Iubesc din toată inima tipologia românului ca om : căruia îi scapără mintea, e loial și rezistent, cultivă frumosul și treaba făcută nu de mîntuială, ci pentru toată viața. La urma urmei, cite zeci de mii de Eminescu, Iorga, Brâncuși, Vlaicu, Coandă, Paulescu, Babeș, Pârvan, Călinescu și Țițeica s-au pierdut în negura generațiilor apuse, pentru că istoria nu le-a întins o mînă salvatoare, pentru că le mureau copiii și vitele de foame, iar ogorul trebuia apărat cu orice preț ! Cite genii potențiale s-au mistuit în anonimat, fără galbenii trebuincioși studiilor sistematice, talente excepționale pe care poporul le-a născut și le-a întors la sinul său, cuminți, înfrinte de viață, fără a-și fi îndeplinit menirea ! Au rămas în schimb nestematele unui folclor fără egal în lume, au rămas șteampurile de aur din Apuseni și turbinele tehnicii populare, au rămas tradițiile unei farmacopei unice (către care savanții de azi sint siliți, uneori, să se întoarcă smeriți!), au rămas zugrăvelile subțiri ale Voronețului și calendarele dacice. Ele, și altele de acest gen, sint mărturii peste veacuri ale materiei cenușii excepționale cu care darnica natură umană i-a înzestrat, din belșug, pe „latinii de la Dunăre".

Am făcut acest preambul pentru că prea mai sint unii tentați să sărute mîna străinătății, din snobism sau slugărnicie, făcindu-se a uita tezaurele autohtone cu nimic mai prejos. Dacă mă gindesc bine, nimic din ceea ce și-a propus acest popor n-a rămas fără izbîndă — atit în domeniile complicate ale existenței social-politice, cit și în privința propășirii, emancipării, ridicării demnității umane. Încet-încet, am izbutit să înfăptuim tot ce-am visat, cu sacrificii mari uneori, dar, vorba poetului : „nu-mi spuneți de dureri, sint necesare / eu nu știu naștere fără dureri !" Dacă în secolul trecut construcții monumentale precum Canalul de Suez și Turnul Eiffel prindeau viață cu lemn și, respectiv, oțel românesc — astăzi avem și noi un Canal impunător, arcurile noastre de triumf, lăcașurile noastre de proporții continentale. N-a fost niciodată vorba de o vanitate deșartă, ci de dreptul unui popor de a-și pune apăsat semnătura pe timpul și pe spațiul în care trăiește, ca indiciu că e capabil să se gospodărească și singur, umilind toate îndoielile scepticilor și răzbunind trecutul.

O asemenea semnătură, luminoasă, incandescentă, se pune de citeva decenii într-una dintre cele mai vechi vetre de spiritualitate românească, la Cimpulung Muscel. Aici, la confluența Transilvaniei cu Țara Românească, istoria și-a topit pecetea de ceară roșie pe fiecare metru de pămînt. Există monumente atestate de pe la anii 1200, incepind cu acea zdravănă Cruce a pirgarilor, unde se presta jurămîntul în fața juzilor, continuînd apoi cu testimoniile lui Basarab Întemeietorul și ale urmașilor săi, Nicolae și Vlaicu Vodă, sporind numeric cu ctitoriile lui Matei Basarab... Am fost în mai multe rinduri la Cimpulungul de sub Măgură în urmă cu aproape trei ani am realizat chiar un reportaj de televiziune, și de fiecare dată am fost impresionat de aura de libertate pe care această străbună „marcă" o degajă încă din Evul Mediu timpuriu: datorită așezării geografice, dar și a robusteții fenomenale a muntenilor de aici, locurile au trăit o istorie mai rodnică decit altele, năvălitorii au împins în citeva rinduri berbecele în porțile urbei și s-au lăsat păgubași, obștea s-a gospodărit singură și în bună pace, vreme de multe sute de ani. Nu întimplător, aflat mai la fereală de zbuciumările din restul Țării Românești, dumnealui boier Neacșu din Cimpulung putea încropi acel petic de scrisoare către judele Brașovului, informîndu-l despre mișcările trupelor otomane, scrisoare care îi ține pe umerii ei firavi, de hîrtie ceruită și galbenă ca seul, pe toți făurarii de limbă și cultură românească născuți în ultimele patru veacuri. Aici, în vecinătatea Crucii pirgarilor, a mormîntului Cavalerului de Longo Campo, a lăcașurilor stropite cu vinul neuitării de către Matei Basarab, aici, așadar, în acest veritabil muzeu în aer liber, i-a fost hărăzit civilizației noastre contemporane să dea viață unei bijuterii a științei și tehnicii. Este vorba despre ARO, puternicul și modernul autoturism de teren construit în întregime de specialiștii români, aflat într-o susținută acțiune de dieselizare. Deși face parte din altă gamă sentimentală, dintr-o altă ordine a lucrurilor decit comorile istoriei, invocate anterior, această minune a muncii grăiește, în limbajul ei specific, despre absolut același lucru : forța creativității românești. Și nu fac nici un act de curtoazie față de generațiile mai noi dacă precizez că odinioară, incepind cu 1885, aici era o făbricuță de hirtie, îmbibată de ulei și de fum, unde ulterior s-au meșterit lacăte și foarfeci de vie — totul a început, așadar, odată cu noua orînduire după 23 August 1944. În anul 1953 aici au fost asamblate primele motociclete românești, marca I.M.S. În mod firesc, treptat a venit și ideea construirii unui autoturism autohton, ceea ce avea să se întimple în 1957, în aer liber, sub coroana unui nuc care mai dă răcoare și astăzi — procesul tehnologic a avut loc acolo, în cea mai mare parte a sa, întrucit halele se aflau în reconstrucție, în plină tentativă de modernizare. Strămoșul lui ARO, acel prim produs al cutezanței tehnice locale, se află la loc de cinste în micro-muzeul uzinei, ca și butucul arhaic pe care se curbau și șlefuiau aripile. După acel M-57 (care are astăzi toate atributele unui automobil de epocă, din acelea ce se caută la Mica Publicitate pentru filmări) au venit M-59, M-461 și, incepînd cu anul 1965 — marcat de istoricul Congres al IX-lea al Partidului — ARO 24 și ARO 10. La anul se vor face, iată, trei decenii de cind urmașii agricultorilor și păstorilor subcarpatici, care au zdrobit trufia invadatorilor la Posada, au început să pună pe picioare acest fabulos produs, pe care străinătatea îl numește „Zimbrul Carpaților". Cartea de vizită a autoturismului născut la Cimpulung de Muscel este de-a dreptul excepțională : în 1972 își începe drumul prin lume, la un raliu desfășurat în Columbia, unde este numit, provizoriu, „Taurul Carpaților" ; în 1973 cucerește titlul de „Stea absolută" la un test internațional desfășurat într-o carieră de piatră din Munții Pădurea Neagră, din R. F. Germania ; în 1973 ocupă locul I la un mare raliu găzduit de S.U.A., la care au participat 60 de echipaje din întreaga lume ; în 1975 i se decernează laurii locului I de către federația engleză de automobilism, la tradiționalul concurs „Safari" ; în 1978 i se decernează titlul „Cel mai bun, TOT din lume", în Nicaragua ; în 1980 termină în triumf Turul Africii de Nord (10 000 km) fără nici o penalizare ; în 1983 cucerește locul I în Raliul Islandei ; iar în 1984 cîștigă, de o manieră spectaculoasă, mai întîi Raliul Argentinei și pe urmă Raliul Faraonilor din Egipt, fiind pilotat de așul francez Gerard Sarrazin, și învingind detașat, cu peste 50 minute avans, firme de răsunet precum Mercedes, Renault, Range Rover. Datorită calităților sale ieșite din comun — rezistență, eleganță, ieftinătatea prețului de cost — familia ARO este reputată astăzi pe toate meridianele lumii, fiind exportată în peste 70 de țări din Europa, Africa, Asia, America de Nord și America de Sud. Elogiat de publicații de prestigiu, precum „Clarin" din Buenos Aires, „Al Ahram" din Cairo, „Paris Match", autoturismul zămislit la Cimpulung remorchează cu succes, pe unde se duce, Jeepuri și Land Roveruri, urcă pante de 30 grade și trece prin șanțuri de 60 cm, pe scurt are performanțe memorabile. Oameni harnici și destoinici, ca ing. Ion Giuvelcă (directorul întreprinderii), Nicolae Poterașu (secretarul Comitetului de Partid), Iulian Cucu, Aurel Nicolescu (inginerul șef), Constantin Ciovică, Gheorghe Voinescu (director tehnic), Cornel Oancea (directorul fabricii de motoare) precum și gospodarii municipalității, Gheorghe Oancea (prim-secretar), Gheorghe Mateescu, Ilie Daschievici, ca și forurile județene de resort se preocupă zilnic nu numai să mențină, ci să și sporească prestigiul cucerit cu atita trudă. Nasc și la Cimpulung oameni, precum în toată țara, făcind cinste geniului creator românesc. ARO este, în definitiv, un mic crimpei Tricolor, fluturind peste deșerturile și podișurile lumii, ca o solie de pace.

Corneliu Vadim Tudor

CONFABULE

*
* *

Vara
cind tremură lumina
și cind dimineața este de argint
vara
ne pare că nu mai respirăm
decit în gind
pe malul mării
privind cum cad în valuri
pescărușii.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (VIII)

În fața cortului imperial deasupra căruia flutură steagul cu nouă cozi de yac arde un foc ce nu se stinge nici ziua nici noaptea.

Prin flăcările lui și percheziționați pină la piele trebuie să treacă străinii care vor să vadă fața slăvitului han. Focul purifică și arde gindurile rele și ascunse. Așa susțin șamanii. Lui Gingis nu-i pasă de prorocirile șamanilor. De altfel nici nu crede în puterea lor. Singurul *șaman* în care crede și față de care manifestă o admirație secretă este Kitaiul acela lung și deșirat cu barba lui de țap despicată în două : Ie-liu Ciu-țai. Kitaiul este un mare învățat. Cunoaște mersul stelelor pe bolta Eternului cer albastru, minuiește ca nimeni altul condeiul de trestie, știe numele tuturor fiarelor sălbatice, e priceput în vindecarea rănilor cu buruieni din stepă, citește gindurile marelui cagan înainte de-a le rosti. Chiar acum silabisește cu vocea sa guturală unul din aceste ginduri care se adaugă legii Iassa, marea carte de învățătură și ascultare pe care hanul a completat-o pînă la sfirșitul zilelor și domniei sale.

E plăcut în cortul de mătase albă prin care lumina pătrunde difuză ca o apă învăluitoare. Pe măsuța de argint cu picioare subțiri arde un vas cu ierburi mirositoare. Hanul stă în poziția lui preferată așezat pe un covor pufos cu picioarele încrucișate. Ține pe umărul drept un iepure pufos de angora, alb ca zăpada, și-l mingiie între urechile ascuțite. Iepurele stă hipnotizat parcă. Are ochii închiși și trupul scuturat de un tremur continuu. La doi pași depărtare, șoimul său de vinătoare legat de picior cu un lănțug de aur clipește nepăsător.

Vorbele înțeleptului kitai le ascultă somnolind. „Focul este de parte bărbătească, de aceea trebuie îngrijit numai de femei". După această frază îi face semn să oprească. Prinde iepurele de urechile ascuțite și cu o mișcare scurtă îl aruncă în poalele unei tinere femei care stă și-și împletește părul albastru nu prea departe de el. Este noua sa soție, una din peste cele cincizeci, preferata Kulan Hatun, care i-a zămislit un băiat negricios și voinic.

Sfetnicul zimbește șiret și citește mai departe : „Mongolul trebuie să se folosească de pintecul femeilor ca de un cuibar și să se bucure de frumusețea lor".

Marele han stă tolănit și ascultă zgomotele dimineții. Aude caii sălbateci declarați sacri și de neîncălecat nechezind în ocolul lor împrejmuit cu birne puternice de lemn, lătratul vesel al ciinilor, mugetul îndepărtat și duios al turmelor de yaci. Îi place acest zgomot familiar al stepei care-i dă o senzație de liniște și pace.

Deodată, aducindu-și aminte de ceva întreabă cu voce aspră dacă s-a ticluit răspunsul pentru nerușinatul șah Mohamed, cel care-l umilise ucigindu-i solul și-i prădase caravanele cu mărfuri. Kitaiul confirmă și dă citire unui pasaj întortocheat și confuz : „Cerul cel veșnic m-a hărăzit pe mine mare cagan peste toate noroadele. În acești șapte ani din urmă am săvirșit treburi nemaiauzite. Împărăție ca a mea n-a mai fost pe lume din cele mai vechi timpuri. Pentru nesupunere eu fulger pe toți domnitorii și abat groaza asupra lor. De cum se arată într-un loc oastea mea, pînă și țările cele mai îndepărtate ni se închină și se potolesc. Tu de ce nu te porți după cuviință ? Dezmetice-ște-te ! Vrei oare cu adevărat să cunoști loviturile miniei mele ?"...

Hanul se ridică dintr-o săritură și smulge pergamentul din mîna sfetnicului, îl sfișie ca pe o cirpă putredă și întreabă cine a scris porcăria asta. Învățatul chinez rostește numele unui diac bătrin apoi tace așteptind respectuos. Hanul apucă pecetea cu tigrul de jad zugrăvit pe fondul unui cerc de aur, o trîntește la mijlocul unui alt pergament și ordonă întinzîndu-i-l. Scrie : „Ai vrut război — o să-l ai !"

Dedesubtul peceții se ivi și inscripția consacrată a identității puterii sale : „Dumnezeu e în ceruri / Kaganul e puterea lui pe pămînt / Stăpîn al încrucișării planetelor / Pecete de domn peste toți oamenii".

Marele han privi încă o dată inscripția desenată cu roșu pe fondul galben al pergamentului ca o amenințare scrisă cu singe. Porunci să se trimită un sol și trei sute de călăreți care să poarte scrisoarea spre cetatea Samarkandului.

Se îndreptă spre ușa cortului și aruncind o privire circulară scoase un strigăt ascuțit și năprasnic. La auzul lui, din corturile apropiate ieșiră grăbiți bărbați și femei. Marele han slobozi încă o dată strigătul de luptă și ceru să i se aducă armăsarul.

Încălecă și porni în galop urmat de o ceată de călăreți.

Ajunseră la poalele unui pisc împădurit cu brazi. Hanul descălecă și le făcu semn să mai rămină pe loc. Începu să urce panta abruptă și cind ajunse în virf, mai aproape de Eternul cer albastru, își scoase căciula și briul și îngenunche cu fața spre boltă.

Rămase acolo trei zile, nemișcat, rugindu-se și postind, implorind cerul să-l ajute în apropiata înfruntare.

Adevărul este că hanul nu rămînea chiar nemincat și nebăut. Oameni special instruiți se strecurau noaptea spre el cu mincare și apă.

Poate că în vremea acestei totale solitudini, mintea lui ageră țesea în închipuire planurile de desfășurare al noului și apropiatului război.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Versuri vînătorești

Moțăie pe scurtătură
n-are timp să stea să doarmă
parcă i-a crescut urechea
cit un clopot de alarmă
și pingelele-s tocite
ca un marș de la cazarmă
e un iepure ce-aleargă
pe cimpie după armă.

George Alboiu

Soarta precursorilor

Urmare din pag. 1

cu găleată, Curge Bistrița (M. Cunțan), **Sărută-mă apoi te du** (L. Suciu).

Romanțe, poezie de album, prelucrări și imitații și cam atit în poezia feminină românească de pină la primul război mondial.

Puternica modernizare a liricii românești din perioada interbelică, lărgirea orizontului de inspirație, îmbogățirea uimitoare a registrului tematic, deschiderea spre o prozodie nouă care cultivă versul liber și se simțea eliberată de tirania tiparelor tradiționale, sincronizarea cu poezia modernă din țările foarte avansate cultural, precum și numeroși factori de ordin social și cultural au schimbat statutul poeteselor de epigoni ai marilor poeți, de imitație servilă precum Elena Farago (1878—1954), Claudia Miliam-Minulescu (1887—1961), Otilia Cazimir (1894—1967) și, prin anumite poezii, Alice Călugăru, Anișoara Odeanu, Sanda Movilă și altele, iar pe la sfirșitul perioadei Magda Isanos (1916—1944) și Maria Banuș.

În perioada interbelică, poezia feminină iese definitiv din zodia epigonismului deschizindu-și drumuri noi și originale, împreunind viziuni lirice și universuri artistice inedite, desprinse de ograda casnică și de erotica tradițională, excesiv sentimentală, pudică și idilică. Poezia feminină se revarsă acum peste întreaga gamă a sufletului omenesc, abordind cu gravitate și forță artistică marile probleme ale existenței, raportului omului cu natura și societatea, ale spațiului și ale timpului care curge ireversibil, ale iubirii și ale morții.

Un rol hotăritor l-a avut, în această privință, poeta Magda Isanos cu un destin atit de zbuciumat și de tragic, cu o viață atit de scurtă : a trăit numai 28 de ani.

De la nașterea ei în vechea capitală a Moldovei se împlinesc anul acesta 70 de ani. Deci, pe coardele stricte ale calendarului, Magda Isanos este contemporana noastră. Cum demonstrează însă convingător Victoria Ana Tăușan, și mai apoi Horia Bădescu în cartea sa „Magda Isanos — Drumul spre Eleusis", poeta este nu numai calendaristic ci mai ales spiritual contemporanul nostru prin profunzimea și luciditatea gindirii, prin modernitatea sensibilității și înălțimea idealurilor umaniste. Prin aceste trei izvoare de poezie vie țișnește din scrisul ei de o imensă dragoste de oameni și sentimentul generos al solidarității cu cei mulți și oropsiți pe care ține să-i înștiințeze într-o discretă și emoționantă artă poetică, intitulată **„Testament pentru fata mea" :** „Să nu uitați, oameni, / că eu am secerat pentru voi / grine, din toate hotarele. / Toate veștile mari / vouă întii vi le-am spus, / toate veștile mari. // Steaguri și imnuri am împletit, / aici printre coase și seceri, / numai steaguri și imnuri, / pentru zorile Binelui." Om al epocii și plină de amare contradicții, poeta măcinată de boală incurabilă a găsit loc și timp să cinte alături de durerea ei și durerea țării în care „Doarme balaurul. / Mistuie piinea, argintul și aurul. / Numai citeodată tresare, / cind, jos, țara geme prea tare. / Mulți viteji de demult / s-au furișat acolo, să-l scapete. / Să-l suliteze cu sulița / să-i reteze măcar unul din capete." **(În pădurile țării mele).** În contextul unui simbol elocvent și al unei tulburătoare atmosfere de basm românesc poeta pune în circulație două verbe pentru care limba poetică trebuie să-i fie recunoscătoare : **„a scăpăta"** cu sensul de „a apune", „a-l omori" și **„a sulița".** În plan social, în lupta dintre Bine și Rău, poeta e mereu de partea binelui, a omeniei, a dragostei de oameni : „Aș vrea acest poet să-l ridic ca un val / s-acopăr cu el partea neagră din lume" — declară poeta îndemnindu-și testamentar în altă parte fetița : „Să fii cu oamenii blindă și bună / Să nu uite ochii tăi mirați / Că toți au fost odată frați". În plan existențial și filozofic, în ciuda asaltului forțelor morții, ea crede cu o vrere enormă, cotrușiană, în valorile vieții care triumfă întotdeauna în lirica ei, precum în tragediile antice.

Poeta ascultă în Primăvară „mărețul imn al vieții" și-ar vrea să strige : „frumoasă-i viața" / Dați-mi o sută de ani s-o trăiesc și s-o spun / vreau să cobor în poemele mele soarele bun" **(Fragment).**

La cumpăna dintre viață și moarte, nu una abstractă și posibilă, ci una concretă, direct amenințătoare și iminentă calendaristic, poeta exclamă în numele valorilor vieții : „Mi-i dor să scriu de-o dreaptă dimineață / și mă-nfioară fila fără semn ; / mi-i dor să sap în inimi ca-ntr-un lemn / un nume ce-l purtăm cu toții : viață". **(Florile și fiecare sens luminos al lumii).** Se produce în poezia plină de tristeți chinuitoare a Magdei Isanos o surprinzătoare explozie de viață, înconjurată de iradieri solare, de lumină, de iubire și dăruire. Și în această explozie vitalistă, totuși florile se ofilesc și încep să se scuture spre disperarea poetei care le roagă : „Nu vă scuturați, florilor, / ascultați-mă bine, surorilor". Poeta știe că tot ce naște trebuie să și moară și e împăcată înțelept cu gindul. Tot ceea ce i se pare nedrept e **prea devremele,** lipsa de logică în graba dispariției iminente. De aceea visează elegiac, tragic, în lirica ei implorarea aminării : „Doamne, n-am isprăvit / cintecul pe care mi l-ai șoptit. / Nu-mi trimite în ochi de ghiață și pară fu orice seară. // Nu pot pleca. Arborii îmi șoptesc ; / Florile calea-mi atin și mă opresc. / Despre toate am început o cintare / de laudă și naivă mirare". În poetă n-ar muri un singur om ci o lume, de aceea, în numele dreptului la creație, al statutului ei de demiurg, îi cere cerului o aminare, de o profundă gravă și tragică poezie : „Doamne, nu pot pleca, n-am terminat ! / Deschide colivia, fă să zboare / cintecele mele nerăbdătoare". Forma cea mai viguroasă, mai convingătoare, de triumf al vieții asupra morții e tocmai creația de care poeta se agață „ca un copil de poala mumii", cum ar fi zis Alexandru Philippide.

O creație prin care se mărturisește nu numai omul ci lumea.

O creație autentică și originală pe care poeta plecind prea devreme a lăsat-o zestre culturii românești, fără să fi avut fericirea s-o termine și s-o desăvirșească. Multe cintece au rămas închise în misterioasa colivie.

Literatură și public

Urmare din pag. 1

adică opinii literare. Tendința, din unghiul profesioniștilor disciplinei, e de a depăși înregistrările empirice, parvenind la motivațiile lecturii și tipologia lor, a condiționărilor „intereselor literare". Încă în „Sociologie de la littérature" (1958), R. Escarpit distingea circuitul popular (rețeaua de masă) de cel propriu-zis literar, ultimul cuprinzind publicul autorizat, apt a se pronunța competent ; ulterior, prin revizuirile la care și-a supus lucrarea, sociologul bordelez vorbește și de rețeaua instituțională.

În chestiunea consumului literar, nu trebuie ignorată însă **relația de generație a** aceluiași Escarpit. Sintem de acord cu Dan Culcer cind notează că în pofida valorii circulatorii, generația nu este un concept operațional. Este însă la fel de evident că apartenența la o generație (neomogenă, discontinuă) privește nu doar producătorul sau receptorul specializat (critica, deci) ci și masa largă, toți purtind amprenta formativă a epocii, fiind vorba de o mentalitate comună care ghidează și hrănește „fenomenul literar". De multe ori, succesul unui autor se limitează la segmentul temporal cind publicul său domină consumul literar ; încit, observa tot Escarpit, „supremația" depinde de longevitatea și autoritatea unui anumit public receptor.

Dacă vorbim de literatură ca practică comunitară, e important a realiza prin lectură un comportament productiv. Comunicarea interpersonală e privilegiată prin lectură ; dacă aceasta nu flatează comoditățile de lectură și nu se realizează în sens unic, **orizontul de așteptare nu e doar cunoscut ci și modificat.** Fapt artistic, opera devine fapt relațional, indusă în circuitul social și dependentă de contextul condițional, placentar. Esteticul ca valoare devine relație sociologică — observa exact V. Sirbu.

Atingem astfel în treacăt și problema tipurilor de lectură dar și dubla natură a produsului literar : ca obiect de consum și mijloc de cunoaștere. Primul aspect semnalat se bucură de numeroși contribuabili ; dintre tipologiile propuse o reținem pe cea a lui St. Sarkany (cu cele patru tipuri de lectură : țărănească, muncitorească, diletant-cultivată și savant-inițiată), și aceasta de o eficiență pragmatică îndoielnică. Cit privește cealaltă problemă, pentru a nu dilata discuția să luăm, limitativ, cazul romanului. Pierre de Boisdeffre era ferm : caracterul lor de divertisment le dă un public. Sigur că mecanismele identificării și ipostazierii intervin decisiv ; dar dorința de fabulație și impulsul compensatoriu nu pot explica, izolate, formidabila carieră a romanului modern. El este și produs de consum (comercial) și mijloc de cunoaștere, o cunoaștere implicită, derivată din natura intimă a operei literare, așa-numita cunoaștere problematică. Să ne amintim doar de Balzac, autorul **Comediei umane,** concentrind — după memorabila formulare a lui Engels — „o istorie completă a societății franceze".

Tendința societății post-moderne către consum(stimulind inflația consumatorismului) ridică însă întrebări grave pentru destinul literaturii în general. Sigur că ea, prin întrebuințare, nu este „consumată" și nici valoarea artistică nu e măsurabilă, controlabilă cantitativ ; nesatisfăcind o necesitate materială, poate fi suspectată chiar de inutilitate. Accentele dramatice ale erei audiovizualului, concurind violent „galaxia Gutenberg" se potențează primejdios prin servitutea față de legile pieței, manipulind consumul în societățile capitalismului tirziu. Mitul consumismului și „loisir-ului frenetic" deservește construcția culturală ; consumatorul devine obiectul „industriei culturale" — sesiza C. Javeau.

m a p a m o n d

„Pentru tineri, problema păcii are importanţa cea mai mare“

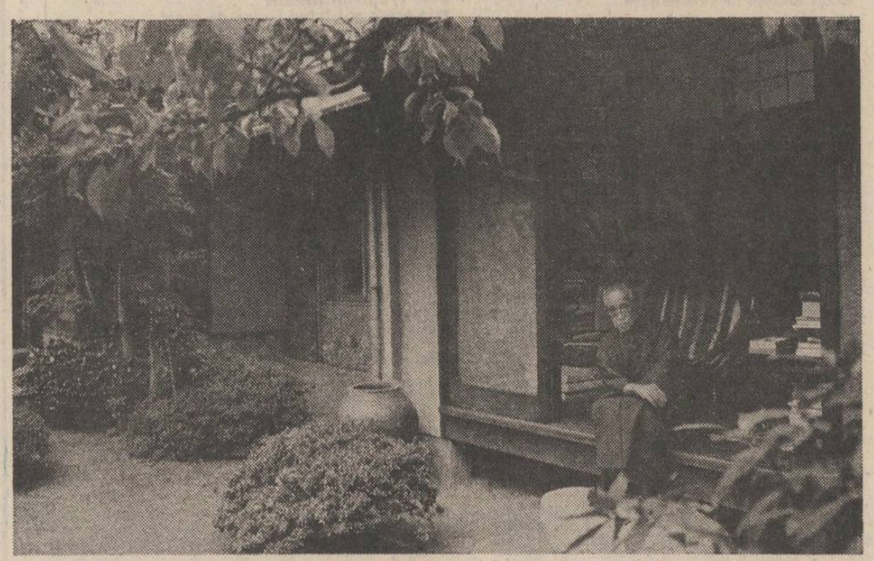

Yasuşi Inoue. S-a născut la 6 mai 1907, în insula de nord a Japoniei — Hokkaido, unde tatăl său era medic militar. A studiat literele la Universitatea din Kioto. Şi-a început activitatea ca reporter la ziarul **Mainichi.** A publicat versuri (10 volume), romane (peste treizeci), eseuri, traduceri. A obţinut premii literare prestigioase.

Opera lui de prozator stă sub semnul optimismului, eroii sînt personalităţi conştiente de valoarea lor umană şi pasiunile lor sînt legate de demnitatea personală a fiecăruia. Istoria şi ficţiunea se întrepătrund — multe din cărţile sale fiind rezultatul unor laborioase cercetări istorice proprii şi a unor călătorii, de studii şi documentare, asidue. 1980... februarie 25. Pentru a doua oară, acasă la **Yasuşi Inoue** : Să facem mai întîi cîteva fotografii. În grădină, să facem fotografii. Să se vadă biblioteca prin fereastra-perete. Şi zăpada din grădină să se vadă. E rămasă de la precedenta vizită, de acum 3 săptămîni. A fost o iarnă straşnică la Tokio. În Tokio toată lumea vorbeşte numai despre zăpadă. Anul acesta a nins de şapte ori. Nemaipomenit. Aşa ceva nu s-a mai văzut de zeci de ani. Prima vizită : simbătă, 4 februarie. Era sărbătoarea Şinbun, adică începutul primăverii : „Oni wa soto ! Fuku wa uci !“. Aruncînd cu boabe de daizu (= soia), doamna Inoue a refăcut ceremonialul pe care zeci de milioane de japoneze îl săvîrşesc în casele din arhipelag în acea zi. Aruncă boabe de soia afară, pe fereastră şi strigă : „Oni wa soto !“ („Necuratul — afară !“). Aruncă, din grădină, boabe în casă şi strigă : „Fuku wa uci !“ („Norocul în casă !“). Stăm aşezaţi în salonul-bibliotecă, ce-şi prelungeşte o aripă în grădină şi alta în biblioteca propriu-zisă.

Un pahar de horincă din Ţara Ciceului.

fost animată de dorinţa de a fi şi de a trăi în fericire, în pace. Dar aceste aspiraţii rar şi-au găsit loc în lume. Nici azi nu putem să spunem că e pace şi fericire în lume. Undeva, tot timpul, pe pămîntul acesta, cu siguranţă e un război. Să facem totul pentru a depăşi epoca aceasta de neînţelegeri între oameni, de ură reciprocă şi omoruri, să-i punem capăt odată pentru totdeauna, cît mai repede. Cine poate realiza aceasta ? Numai şi numai : tineretul ! Noi am trecut. Tineretul trebuie şi poate să facă eforturi cu şanse de izbîndă pentru întemeierea unei societăţi paşnice în interiorul statelor şi a unor relaţii internaţionale de pace între naţiuni. Aceasta este dorinţa mea, a celor de vîrsta mea faţă de tineretul Japoniei, în acest spirit am năzuit să-l creştem, să-l îndemnăm înspre aceste direcţii de acţiune.

Preocuparea preşedintelui României pentru instaurarea păcii în lume, înţelegerea importanţei misiunii tineretului şi strădania de a promova înalte idealuri de înţelegere şi pace în rîndurile tineretului, ale întregii lumi, mi se pare o splendidă contribuţie la o lume mai liniştită, mai bună şi mai sigură. Aş dori ca acelaşi lucru să fie făcut şi în Japonia.

L. P. : Vă mulţumesc pentru aprecierile la adresa României, pentru gîndurile şi nădejdile frumoase ce le puneţi în tinerele generaţii.

Discuţia a continuat. S-a evocat rolul literaturii în formarea conştiinţelor animate de dorinţa de mai bine, de înţelegere şi cooperare între popoare.

Organizator al Congresului de la Tokio al PEN-Clubului şi apoi preşedinte al PEN-Club-ului, Yasuşi Inoue şi-a exprimat părerile privind rostul întîlnirilor dintre creatorii spirituali, necesitatea cunoaşterii reciproce dintre scriitorii din diferite ţări. Sînt oportune schimbul de informaţii şi opinii, identificarea unor căi şi mijloace adecvate pentru ca scriitorii să poată contribui la promovarea idealurilor de fericire ale oamenilor, la construirea unor legături de respect şi conlucrare paşnică între state, cu mijloacele specifice ale artei.

L. P. : Istoria joacă în creaţia dumneavoastră un loc aparte. Şi nu numai istoria Japoniei...

Y. I. : Eu am scris cîteva romane inspirate din trecutul Japoniei mele. Şi am scris şi romane născute din realităţi istorice comune poporului japonez şi altor popoare, cu care am avut legături. Am scris şi pe teme privind istoria altor popoare. Multe romane am scris inspirate din momente comune în istoria Japoniei şi a Chinei. Între Japonia şi China au existat, din vechime, relaţii neînchipuit de apropiate, izvorîte din simpatie, înviuluite în dragoste. Japonia a dorit să preia, din China, civilizaţie în mod masiv. Şi la această dorinţă nici nu s-ar crede azi cu cîtă generozitate au răspuns chinezii. În vremuri îndepărtate, tinerii japonezi au traversat, cu riscul vieţii adesea, marea dintre cele două ţări şi s-au dus să studieze în China. Autorităţile chineze le-au oferit condiţii, în mod gratuit — ani şi zeci de ani de zile, nelimitat pentru fiecare — de a învăţa şi a se instrui. Şi aceşti tineri, întorşi acasă în Japonia au cimentat legăturile dintre cele două popoare. Această legătură a jucat un rol foarte important în istoria japono-chineză. Eu m-am străduit să luminez dimensiunea acestui fenomen prin intermediul romanului. De aici a ieşit unul din romanele mele.

L. P. : Şi între România şi Japonia sînt relaţii vechi. V-am vorbit de Milescu, de cele scrise de el despre japonezi acum peste trei sute de ani. Legăturile par încă mult mai vechi.

Y. I. : Astea ar merita să fie cunoscute. Cum am mai vorbit, mi-ar plăcea să scriu un roman cu teme din istoria românilor. Eu cred că, studiind cu atenţie istoria celor două popoare, a unor legături dintre ele de-a lungul istoriei, s-ar putea aduna un material documentar preţios pentru o întreprindere artistică. Dacă există unele similitudini şi legături cu ainii, asta ar oferi un fundal extrem de fructuos. Şi eu am cercetat o vreme lumea acestui popor interesant, a poporului ainu, aborigen în Japonia. M-am luat însă cu alte preocupări, dar mi-ar face plăcere să reiau chestiunea. Nu-i uşor, căci istoria ainilor e complicată. Să ştiţi că mă gîndesc să abordez din nou problema ainilor. Pe mine m-a intrigat mult timp expresia pe care o folosesc ainii pentru ceea ce în japoneză numim **hotaru.**

L. P. : (în română : licurici).

Y. I. : Ainii îi spun **kieru-kieru-hito...**

L. P. : (în română : om-stins, stins).

Y. I. : În japoneză se scrie cu un semn compus din foc, de două ori, şi sub foc, semnul pentru insectă. Cuvîntul nostru are sensul de „lumină“, „strălucitor“. Şi în Europa, nu ? toţi dau o conotaţie de lumină, de luminos, cuvîntului. Dar ainii, în limba lor, sensul este opus, de stins, de dispărut. Aceasta defineşte o interesantă manieră de percepţie la poporul ainu.

Merită atenţie acest lucru şi ar fi interesant să se lărgească cercetarea. Mi-ar plăcea să o pot face eu, dacă voi putea. Aş vrea să vă citesc o poezie a mea despre „hotaru“.

Şi-apoi, ar fi interesantă o cercetare a problemei ainilor văzută din România.

L. P. : În Japonia e în curs de apariţie, tradus de un bun cunoscător al limbii române, cel mai important roman din literatura ţării mele. Romanul se numeşte Ion **şi a fost scris de Liviu Rebreanu acum peste cincizeci de ani.**

Y. I. : Doresc foarte mult să-l citesc.

Convorbirea noastră a continuat.

Citindu-i traducerea în limba japoneză a poeziei **Mai am un singur dor** de Eminescu (dintr-o antologie apărută în Japonia cu ani în urmă), ne-am mutat cu gîndurile în părţile europene, româneşti. Am vorbit despre mările şi munţii noştri, despre trecutul dacic şi prezentul românesc. S-au conturat pentru marele scriitor din arhipelagul de la marginea continentului eurasiatic puncte de interes în istoria şi realităţile României.

L. P. : Dacă pînă acum aţi avut preocupări pentru istoria şi cultura popoarelor vecine cu dv., cum este firesc, nădăjduiesc să putem spune cîndva că întîlnirile noastre au contribuit la deschiderea unei ferestre spre orizonturile româneşti, iar interesul ce-l manifestaţi faţă de poporul român se va decanta într-o creaţie literară de referinţă.

Y. I. : Da. Doresc foarte mult să vizitez România. Sper că în anul ce vine voi călători în Europa şi, neapărat, în România.

Liviu Petrina

L. Petrina : Acum trei săptămîni mi-aţi spus că romanul Wawa haha no ki (Zilele măicuţei mele) **este creaţia la care ţineţi cel mai mult dintre toate lucrările dumneavoastră. Vă rog să începem convorbirea noastră plecînd de la acest roman.**

Y. I. : Cam în vremea cînd tata, în vîrstă de optzeci de ani, se apropia de sfîrşit, măicuţa mea a început să îmbătrînească şi ea, **să devină uituca de cap — atama ga bokete kimaşita. Bokeru,** cuvîntul acesta defineşte situaţia unui bătrîn care uită o seamă de lucruri şi, pe de altă parte, acelaşi lucru îl spune mereu şi mereu. E o boală şi asta, şi tare grea. Deci această situaţie, senilizarea, noi, în japoneză, o definim cu verbul **„bokeru“.** În cuvîntul acesta, în limba noastră, cel puţin, se cuprinde şi mult dispreţ şi desconsiderare. „Asta s-a senilizat“. „Baba aia a îmbătrînit de tot“. „Mosul ăsta uită de la mînă pînă la gură“. Deci, cuvîntul conţine dispreţ. Măicuţa mea a devenit uitucă de tot către 80 de ani. Sigur că era uitucă, dar pe mine mă întrista tare mult să-i aud pe unii şi pe alţii spunînd despre ea că-i uitucă, îi uitucă. Şi m-am tot frămîntat cum să o apăr cumva de disprefiul oamenilor. Astfel, am ajuns să caut să văd şi eu ce-i cu treaba asta, cu senilizarea unora. Şi am început să urmăresc zilnic, în amănunt, cum şi de unde vine starea asta la maică-mea. Ce e cu uitarea, care este adevărata ei construcţie, de unde vine şi cum se înstăpîneşte senilizarea. Şi toate acestea — analizate de pe poziţiile mele, de fiu al dumisale. În acest fel, am ajuns să urmăresc cu atenţie starea măicuţei din vremea cînd a început să devină uitucă pînă s-a petrecut din viaţă. Şi, înregistrînd totul cu acurateţe, am ajuns să realizez un roman. În intenţia acestui roman, în acest roman am fost preocupat să o apăr pe mama mea, să o apăr de vorbele rele ale unora şi altora. Aşa am ajuns eu să scriu romanul **Waga haha no ki — Zilele măicuţei mele.**

Cum vă spuneam cînd ne-am văzut data trecută, mama mea a fost o femeie foarte vrednică, cu mult bun simţ şi avea o personalitate puternică. Toţi o ocărau, o certau ; nu o înţelegeau. Eu m-am gîndit să o apăr.

L. P. : Aţi apărat astfel toate mamele noastre. Romanul dumneavoastră vine să-i apere pe părinţii noştri. Şi cum fiecare sîntem şi Părinte şi Fiu, ne apără pe unul faţă de altul, ne apără pe fiecare.

În ziua cînd am terminat de citit romanul dumneavoastră, într-o duminică după-amiază la televiziunea japoneză se relata despre sărbătorirea zilei dedicate ajungerii la majorat. 1 600 000 de tineri japonezi împlineau 20 de ani — anunţa crainicul. Pe ecran, apăru figura unui tînăr, din Osaka. Şi eram curios : cu ce s-o fi distins el, încît să fie adus, ca simbol al generaţiei sale, în faţa milioanelor de telespectatori ? Prima imagine : un tînăr, cu trăsături bărbăteşti, conturate, îi dădea de mîncare, cu lingura, unui bătrîn. Apoi se înfăţişau imagini despre cum se îngrijeşte el de bătrîn, cum se dedică alinării suferinţelor lui. Simplă coincidenţă ? ! Pentru mine : (semnificativ) agreabilă !

Y. I. : Să terminaţi dumneavoastră romanul meu (în care încerc să dezvolt problema raporturilor dintre tineri şi bătrîni), în ziua cînd se sărbătoreşte intrarea tinerilor în rîndul adulţilor — iată un lucru ce mă emoţionează profund ! Iar faptul că în ziua cînd s-a sărbătorit majoratul tinerilor, televiziunea a prezentat preocuparea unui tînăr de a fi de folos unui bătrîn, de a aduce un strop de fericire în viaţa bătrînilor neputincioşi, este, de asemenea, o coincidenţă emoţionantă.

Tînărul care împlineşte astăzi 20 de ani va fi cîndva, peste o jumătate de secol, el însuşi, bătrîn. Aşa vor ajunge, cîndva, ştim, toţi tinerii, cu toţii vor îmbătrîni. E soarta oamenilor, aceasta. Şi pe nici unul nu-l ocolesc bătrîneţele !

De aceea mi se pare un lucru minunat ca în ziua cînd îşi sărbătoresc majoratul, tinerii să se gîndească la oamenii bătrîni, să fie preocupaţi cum să fie de folos bătrînilor. Astăzi cred că intrăm într-o epocă în care toţi oamenii din lume, că sînt tineri sau de vîrstă mijlocie, mergînd şi ei spre bătrîneţe, trebuie să se gîndească serios la problemele oamenilor bătrîni. Apar cărţi despre problematica bătrînilor, se fac fel de fel de planuri — în funcţie de situaţia fiecărei ţări, dar cel mai important lucru este ca tinerii să se pună în situaţia celor bătrîni şi să acţioneze pentru a le asigura condiţii să-şi încheie viaţa cît mai fericit. Omul se naşte, lucrează cîtiva ani, aduce pe lume prunci după ce se căsătoreşte, îşi creşte pruncii, mai trăieşte cîtiva ani şi apoi, unul mai repede, altul mai încet, îmbătrîneşte. Cînd îl ajung bătrîneţele, cîte unul devine hăbăuc, se turteşte, se senilizează, altul nu ; unul ajunge că nu-l mai ţin picioarele să umble, la altul şalele îi slăbesc şi nu poate sta drept. Pe nici unul nu-l ocolesc greutăţile şi necazurile bătrîneţelor. De aceea, zic, mi se pare că intrăm într-o epocă în care va trebui ca toţi oamenii să abordeze mai serios îmbătrînirea şi cele ce ţin de ea. Nu mai putem să ne mulţumim cu cercetările şi preocupările pe care le are un specialist sau altul faţă de acest fenomen. Toţi oamenii trebuie să se preocupe cu deplină seriozitate, pentru că e o chestiune care ne priveşte pe fiecare direct, la un moment dat din viaţă. Mi se pare, deci, inspirată şi frumoasă legarea preocupărilor specifice sărbătoririi zilei majoratului de problemele vieţii bătrînilor, de gîndul că ajutorarea bătrînilor este o datorie generală.

L. P. : Romanul dumneavoastră pledează cu argumente artistice pentru acelaşi crez.

Y. I. : Această idee a stat şi la baza romanului pe care l-am scris : **Zilele măicuţei mele.** Eu am scris despre propria mea mamă, dar gîndul meu a fost să lărgesc orizontul şi să cuprind întreaga problematică a raporturilor dintre tineri şi bătrîni. Am scris numai despre mama mea. Dar problema nu e a mea sau a unuia. Noi vedem astăzi prezentă peste tot problema oamenilor în vîrstă. Sînt foarte fericit să ştiu că romanul **Zilele măicuţei mele** este citit de multă lume. Şi dacă, citind acest roman, oamenii se gîndesc mai cu atenţie şi seriozitate la problema bătrîneţii, se întreabă ce înseamnă să intri în vîrsta bătrîneţelor nepătincioase, dacă se ajunge ca romanul meu să genereze o asemenea ocazie — eu sînt tare mulţumit în sufletul meu.

L. P. : În ţara mea este o veche tradiţie în creşterea copiilor în respectul faţă de cei mai în vîrstă, faţă de părinţii lor, faţă de profesorii lor, faţă de bătrîni, în general. Dumneavoastră ştiţi că din România a pornit ideea organizării Anului Internaţional al Tineretului, că este o idee a preşedintelui României, Nicolae Ceauşescu.

Y. I. : Am auzit că în România se acordă foarte mare atenţie instruirii tineretului, că depuneţi susţinute eforturi pentru educarea tinerei generaţii. Vă exprim, din inimă, respectul meu deosebit faţă de aceasta. De fapt, rolul principal, real, în rezolvarea marilor probleme actuale ale omenirii îl au şi îl vor avea tinerii, generaţiile dumneavoastră. Se apropie sfîrşitul celui de-al XX-lea secol, vom intra curînd în al treilea mileniu. Problemele păcii în lume şi realizarea idealurilor de fericire ale omenirii au preocupat generaţiile celor care au astăzi saizeci-şaptezeci de ani. Dar rezolvarea acestor vechi deziderate rămîne în sarcina tineretului, şi tineretul este cel care trebuie, cu deplină seriozitate, să se îngrijească de toate. Vreau să vă spun că pentru tineri problema păcii are importanţa cea mai mare. Noi, „bătrînii“, am încercat o viaţă întreagă să facem să fie linişte şi pace în lume. Nu am reuşit. Şi vremea noastră trece, iată ! Ce mai putem face noi de-acum, decît să-i rugăm şi să-i îndemnăm pe tineri să aibă grijă de soarta omenirii, de soarta lor ; ei vor fi oamenii secolului care vine. Şi, gîndind cu profunzime, îndelung, tineretul va putea ca probleme ce noi nu ne-am învrednicit nicicum să le rezolvăm — pacea între popoare, pace şi armonie în interiorul societăţii — unor astfel de probleme să le afle rîndul şi calea spre a le rezolva în secolul al XXI-lea. Acesta este mesajul şi rugămintea noastră către tinerele generaţii.

Cum ştim, omenirea, din adîncă vechime, a

REVISTA STRĂINĂ

● **„ERA O VREME —** scrie „The New York Times“ — cînd scriitori ca O'Neill, Williams sau Miller se aflau în centrul vieţii intelectuale a ţării, cînd cele mai importante piese montate pe Broadway erau primite cu comentarii şi discuţii aprinse la fel ca romanele cele mai noi, ca expoziţiile sau ca spectacolele de balet. Astăzi teatrul nu mai prezintă un interes deosebit, el formează un fel de ghetto al culturii. În majoritatea ziarelor se scrie despre teatru la rubricile cele mai înghesuite. Cititorul poate răsfoi cele mai felurite reviste culturale fără să găsească cea mai mică remarcă privitoare la dramaturgii americani în viaţă. Din acest punct de vedere creatorii de filme o duc mult mai bine !

În culegerile de eseuri literare — cum este cazul recent tipăritei cărţi „A înota la ţărm“ a lui John Updike, numele dramaturgilor nu apar, în ciuda faptului că aceştia au aceleaşi probleme ca şi colegii lor romancierii. Ar fi greu să-i reproşăm lui Updike că nu urmăreşte creaţia dramatică dacă pînă şi eseiştii ca Susan Sontag, Elisabeth Hardwick, Gore Vidal sau Mary McCarthy s-au dezis demult de teatru. Dar poate că cea mai tipică exprimare pentru actuala stare de lucruri este cea a regizorului Jonathan Miller, în acelaşi timp şi actor care a jucat pe Broadway. Acesta, răspunzînd în cadrul unui interviu la întrebarea „ce rol are astăzi Broadwayul pentru teatrul contemporan ?, a spus : „Aş spune că Broadwayul nu mai face două parale. Este pur şi simplu într-o decădere totală. Oamenii nu se mai duc astăzi pe Broadway pentru a găsi personaje cu trăiri profunde...“

● **SE ÎMPLINESC** anul acesta 125 ani de la naşterea lui Rabindranath Tagore (1861—1941), considerat drept cea mai reprezentativă personalitate a culturii indiene moderne. A scris piese de teatru, romane, povestiri, eseuri, articole filozofice, cărţi de popularizare a ştiinţei, dar poezia a fost cea care l-a exprimat cel mai profund şi mai exact. El a reuşit să folosească ca nimeni altul şi să pună în valoare maleabilitatea şi melodicitatea limbii bengali, limba maternă, şi să creeze poezii şi poeme care uimesc şi farmecă prin simplitate şi profunzime.

Cum de la muzicalitate la muzică nu-i calea cea mai lungă, Tagore a compus peste două mii cinci sute de melodii şi cîntece precum şi cîteva drame muzicale, în care a îmbinat cu măiestrie muzica indiană clasică cu cîntecele populare bengaleze şi cu muzica europeană, creînd aşa-numita muzică **rabindrasagit.** Este singurul compozitor din lume al cărui cîntec a fost ales de două state — India şi Bangladesh — pentru a le fi imn naţional.

În anul 1913 a obţinut Premiul Nobel pentru literatură, fiind primul scriitor asiatic distins cu acest înalt premiu. Odată cu aceasta şi-a asumat o mare responsabilitate faţă de marile probleme ale omenirii, militînd în principal pentru îmbunătăţirea relaţiilor ţărilor europene cu India, în special prin intermediul relaţiilor culturale. Poezia a continuat însă să fie îndeletnicirea sa de căpătîi, căutînd şi găsind în permanenţă noi forme de exprimare, adîncind mesajul umanist al poeziei sale, drumul spre oameni, pentru exprimarea cît mai deplină a trăirilor lui interioare şi a relaţiilor sociale. A fost unul dintre primii scriitori ai lumii care a avertizat asupra pericolului fascismului — a fost întîiul preşedinte al Ligii indiene împotriva fascismului — exprimîndu-şi încrederea că al doilea război mondial nu se va putea termina decît cu înfrîngerea fascismului.

● **CARICATURISTUL CUBANEZ** Alberto Morales Ajubel este autorul unei performanţe rarisime, dacă nu cumva unică : la numai douăzeci şi opt de ani este cîştigătorul a 57 premii naţionale şi a 7 premii internaţionale între care şi premiul special al celei de a IV-a Bienale de umor de la San Antonio de los Banos. Toate acestea au făcut ca el să fie considerat printre cei mai reprezentativi artişti plastici-caricaturişti din Cuba.

Lucrează în redacţia revistei de satiră şi umor „DDT“ din Havana. „Sîntem opt şi toţi ne străduim să reacţionăm dinamic la nevoile societăţii noastre, să participăm activ la îndepărtarea stărilor de lucruri necorespunzătoare“. Atelierul lor este biroul din redacţie sau un colţişor din locuinţă. Aici ei lucrează nu numai pentru „DDT“, dar şi pentru alte publicaţii cum sînt „Prisma Latinoamericana“ sau „Cuba International“, pentru televiziune precum şi pentru teatre. În anul 1985 revista „DDT“ a fost distinsă cu titlul de „Maestru al umorului cubanez“. În acelaşi an revista a obţinut, în Italia, Premiul internaţional de satiră politică, pe care pînă atunci îl primiseră doar alte cinci reviste de satiră şi umor din străinătate.

Practic nu există eveniment sau fenomen în viaţa naţională sau internaţională la care Ajubel să nu reacţioneze în stilul său caracteristic. Unul din ofurile lui cele mai mari este televiziomania, adică boala oamenilor de a sta cu capul în televizor.

● **DACĂ AR FI TRĂIT, MARELE REGIZOR SOVIETIC SERGHEI GHERASIMOV,** artist al poporului al U.R.S.S., ar fi împlinit în luna mai a acestui an venerabila vîrstă de optzeci de ani. În toamna anului trecut el îşi făcuse încă o mulţime de planuri, ginduri pe care le-a împărtăşit presei sovietice, ziarelor „Pravda“, „Literaturnaia gazeta“, „Nedelia“.

„Spiritul de bază al unei culturi îl reprezintă în primul rînd literatura, cartea şi nu trebuie să permitem ca locul ei să fie luat de televiziune. Chiar dacă pînă acum s-a adeverit că televiziunea nu a reuşit să elimine cartea, aşa cum se presupusese, eu nu m-aş grăbi cu concluzii prea optimiste pentru viitor. Oamenii vor citi, dar ce ? Literatură autentică sau de divertisment ? La fel de esenţială este şi o altă întrebare : la ce se vor uita oamenii ?

Cinematografia noastră ar trebui să se gîndească cum să se apere de pătrunderea ideilor sterpe. Trebuie să combatem maximele prosteşti care au pătruns în modul nostru de viaţă şi care au devenit percepte morale pentru unii din semenii noştri. De pildă, că gustul nu se discută sau că fiecare are gustul său. Gustul trebuie discutat, el este o categorie socială şi morală, nu numai una estetică. Este nevoie să se înţeleagă că gustul trebuie dirijat aidoma proceselor ecologice ! Aş spune că în acest caz se poate vorbi despre ecologie, despre ecologia personalităţii, de păstrarea valorii ei etice“.

UN POET - O LUME

Ivan Franko (II)

Ciclul **Sonetelor de închisoare** este conceput de Ivan Franko sub vădita influenţă a **Infernului** lui Dante. Numai că, spre deosebire de marele florentin, Ivan Franko descrie în sonete cu iz pamfletar o închisoare reală din imperiul austro-ungar. Pînă la urmă crincenul penitenciar se transformă în sonetele poetului galiţian chiar în imperiul detestat de popoarele subjugate.

* * *

Cînd lupul rupe oaia nu întrigă.
De asta-i lup, mişelnic şi tîlhar.
Dar dacă boul în loc de iarbă s-ar
Hrăni cu sînge în trufii de rigă ?

Că-i val de întuneric un popă în sutană,
Că unu-n frac bea sînge-n loc de bere,
Că fariseu-i azimă cu fiere,
Poveştile s-adună într-o ramă...

Dar mai puternic doare cînd
Cu cinstea lor acoperă arama,
Înfricoşaţi de focul gheenii
Aici începe, după mine, drama
Christoşilor încununaţi cu spini
Şi a Pilaţilor spălîndu-se pe mîini.

* * *

Te-ai îmbrăcat, ţărane, în straiе de cavaler.
Te apără de gratii armurile şi marca ?
De ce-ai schimbat greoiul pumn de fier,
Pe dalta extrafină a maistrului Petrarca ?

Cum să loveşti crăiescul univers
Cînd te-ai ascuns de scînteieri de criţă,
Iar cîntul e amar şi fulgerul din vers,
E clinchet de pahar în mîini de crişmăriţă ?

Şi în sonet am cuget de pietrar.
Nici mintea şi nici palma nu sînt de vlagă stoarse
Cedează piatra chiar de e amnar.
Iar scrîşnetul în unde se revarsă.
Ecoul dur al stîncii de inimă s-anină,
Apoi tişneşte cintec zburînd către lumină.

* * *

Băltoacă puturoasă în miez de continent,
Răsadniţă de lene, de jaf şi de prostie,
Austrie, coroana ţi-e putregai latent
Şi mucegaiul iară trăsneşte-a vicienie

Petreci în cînt de lanţuri, cătuşe şi lăcate,
Ciinismul e în floare, triumfă vocea urii
Strivindu-ne pe rînd, vorbeşti de libertate
Ne jupuieşti de piele în numele culturii.

N-am cunoscut Sibirul, nici plumbul de harapnic,
Dar sîntem vlăguiţi, ne veştejim amarnic
Cu bot de vircolac adulmeci energie,
Hrăneşti la sînul tău canalie şi pleavă,
Iar duhul libertăţii de nu-i în pribegie,
În racla ta se stinge, mai rău ca de otravă

* * *

Eşti închisoare rece cu gratii de oţel,
În care ferecate se zbat mereu noroade.
Nu-i gloria de mijloc, ci altceva te roade
Doreşti să ai la uşă lingăii plini de zel.

Ne-mpiedici ca ţăranul pe gloaba lui neroadă;
Legîndu-i un picior aproape de căpăstru,
Mai poate dobitocul să zburde în buiestru ?
Doar să necheze poate şi funia s-o roadă.

Aşa împiedicat-ai popoare, ţări întregi,
Să n-auzi ce nu-ţi place, pe loc uniţi-i alegi
Şi-i pui să-şi scoată ochii. Cu singele la vale,
Vrăjmaşii parcă-s prieteni. Nu ştiu ce e durerea,
În ghionturile aspre se ştie că-i puterea,
Izvor mirşav de cloacă a preamăriei tale...

Prezentare şi traducere de
Stelian Gruia

ACASĂ Tiptil, luna august...

Neptun. Ultima zi a lui iulie. Ieri a plouat torenţial şi a trăsnit năpraznic în apele Mării, în lutul stepei. Furtuna din largul Mării ! Mi-ar trebui două aripi imense ca să v-o aduc vie în pragul sufletului şi, vai, nu le simt crescîndu-mi ! Şi mi-ar mai trebui culorile din coşurile cu piersici, ceasla aurie şi perlă neagră de pe toate drumurile Dobrogei ca să vă spun cum se topeau în fulger riuri de marmură trandafirie, prefăcîndu-se în uleiuri vrăjite în care clocoteau apoi, clădite din vuiet, melancolii şi spaimă, trenuri numai în cer cunoscute. Îmi îngheţaseră dinţii, parcă prea adînc înfipţi în inima destinului, timpul nu mai avea îndurări, era în afara oricărei dorinţi şi oricărei pierderi, şi un lup nemernic, săltînd în flăcări verzi numai la mijlocul depărtărilor, urla cu gura veşniciei, lepădînd poveşti fantastice şi de nedescifrat. Furtuna şi Marea intraseră într-o stare de beţie iresponsabilă. Triumfuri vinete, gloria înnegurării. Ascuns în casă o priveam, pedepsindu-mă, ştiind prea bine că ceea ce vedeam era netăcerea morţii, lipsită de pudoarea zeilor intraţi în cumpănă de rod. Trăiam cu toate simţurile devălmăşia voluptăţii că adevărul vieţii trece pe deasupra lumilor şi chiar pe deasupra lui însuşi. Sufeream povara unei bărbăţii care nu-şi va găsi niciodată sexul opus şi eram în acelaşi timp într-o totală secetă a minţii. Ştiam că Marea mă cugetă şi-mi soarbe nălucirile, chiar şi pe cele risipite-n anii cînd nu scriam şi nici nu aveam de gînd să scriu şi limpezeam argint în prunduri de lună sau pe largi bulevarde de brumă. Izbită de furtuni, Marea ne asumase de-a-ntregul, oameni şi pămînt, dor şi zvon şi mireasma plecărilor neimplinite.

Pe cînd ploaia orna arborii grădinii cu descătuşări fluide, la malul Mării a izbucnit ţipătul unui copil şi poate o sută de inşi s-au repezit să-l smulgă din lacrima desperării — nimic mai frumos şi mai dătător de speranţă ca spiritul de solidaritate umană — ca să descopere cu toţii fericiţi că băiatul punea în circulaţie versiunea cuceritoare a furtunii : dansul în margine de val, dansul ca expansiune a vijeliei din inima prea plină şi peste care se legănau complice pescăruşul, albatrosul, raţa sălbatică. Sau poate, dansînd în ploaie, el corecta silniciile furtunii, dînd sens tainelor din noi, desăvîrşind apologia vieţii şi spiritualitatea Mării.

Acum e din nou linişte. Pe un deal magic, luat în primire de vrăbii şi presuri, înconjurat cu funii nevăzute de greierii, ţiriind, crinii de policioară care, ieri, se întunecaseră, cuprinşi parcă de patima orhideelor oarbe de la tropice, leagănă iar pe gard potire albe, singerii, galbene.

Un vînt insolent, care tot o ia la sănătoasa şi se-ntoarce, trăgînd de moţ prepeleacurile de la bostănăriile din stepă, deschide cărări rotitoare prin iarbă. Prin ele, călcînd cu tălpile goale, tiptil, luna august suie pe veranda acoperită de meri.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
32
(1 265)
Sîmbătă
9 august
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LUMINA LUI AUGUST

forța și semnificația unor evenimente de maximă importanță se relevă, pe măsura trecerii timpului, prin însăși realitatea în sfera căreia lucrează neîntrerupt și fac să prindă contur tot mai larg și rădăcini vii, tot mai adînci, ideile și idealurile în numele cărora s-au produs și pentru care ele rămîn un reper, o altitudine în permanență trează și definitorie pentru tot cursul istoriei. În raza lor de incidență se conjugă timpul însuși al țării și intră în rezonanță toate aspirațiile, toate frămîntările și toate împlinirile ei. Un astfel de eveniment este cel de la 23 August 1944. El adună în traiectoria sa, treaptă cu treaptă, jertfă cu jertfă și împlinire cu împlinire, momente de virf, exponențiale ale istoriei, actul unirii și, mai dinainte, revoluția de la 1848, ideile și năzuințele revoluției de la 1821, actul de mai tîrziu al cuceririi independenței de stat, actul marii uniri, al înfăptuirii statului modern unitar. El adună în traiectoria sa actul întemeietor de acum 65 de ani, — făurirea Partidului Comunist Român — și aceasta spune totul pentru amploarea și profunzimea cauzei țării, spune totul pentru perspectiva și dinamica însăși a istoriei, dintr-o rațiune imensă care a prevalat, aceea a destinului național. O spune însuși secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu : **masele populare și-au dobîndit, cu arma în mînă, dreptul la libertate și neatîrnare, dreptul de a fi deplin stăpîn pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă.**

Partidul a inspirat, a organizat și condus revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă dînd un sens crucial istoriei și o temelie de nezdruncinat unității noastre moral-politice și sociale, perspectivei largi și înălțătoare în care am construit și construim nu numai o patrie nouă, a libertății și independenței, ci și un om nou, o nouă condiție a existenței. Uriașele transformări revoluționare, schimbarea din temelii a înfățișării țării, drumul mereu mai înalt și innoitor pe care l-am parcurs, ctitoriile economice fără seamăn sînt astăzi argumentele cele mai de preț ale acelei victorii pe care o celebrăm, trăind un sentiment de adîncă mîndrie și recunoștință pentru toți cei ce s-au jertfit și au purtat sus steagul luptei, martirii pe care memoria îi așează în panteonul patriei.

Toate înfăptuirile mari au cerut jertfă, s-au întemeiat și se întemeiază pe luptă iar poporul nostru și-a edificat istoria muncii, a gîndirii și creației sale, istoria libertății, a independenței și suveranității, avînd conștiința nezdruncinată a acestei lupte care a însemnat totdeauna, apărarea și salvarea ființei sale.

Logica istoriei a pus și pune în relație vie, directă, cu actul eroic, revoluționar, de acum 42 de ani, un eveniment care definește în cel mai înalt grad libertatea și independența și dă un statut nou și complex existenței noastre ca țară și popor. Este Congresul al IX-lea al partidului, substanțială ridicare de altitudine în toate sferele muncii, ale producției de valori materiale și spirituale, hotărîtoare și inaugurală deschidere spre om, spre condiția sa și a țării, într-o accepțiune de fond, revoluționară, care apropie și mai mult idealurile, le conferă realismul, vigoarea, capacitatea și exigențele proprii înfăptuirii lor. Am sărbătorit în această vară 21 de ani de la acest epocal eveniment care prefațează toate marile ctitorii socialiste ale României ; am sărbătorit forța lui inaugurală, sensul înalt și decisiv prin care am adoptat și am pus în front de lucru larg mari programe ale dezvoltării. Am celebrat și vom celebra faptul devenit istorie și simbol al acesteia — investirea în fruntea partidului și a destinului național, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, eroul României, personalitate proeminentă a lumii contemporane, ctitor al identității noastre naționale. Epoca ce a urmat Congresului al IX-lea îi poartă pe bună dreptate numele și ea înseamnă o operă prodigioasă, cu întinse și inconfundabile rezonanțe în timp, acoperă biografiile mai multor generații, prezentul și viitorul într-o inextricabilă legătură ; pentru că ea, această operă, își trage adînc rădăcinile din propriile noastre realități și face consensul amplu și generos cu cerințele progresului și civilizației, ale dăinuirii noastre în libertate și demnitate.

O legătură organică — aceea a realității de fapt ca și a perspectivei — există între Congresul al IX-lea și actul de la 23 August 1944. Este această permanență a spiritului eroic, revoluționar, în lumina căruia strălucesc edificiile civilizației socialiste românești și dobîndesc contur amplu programe noi, deosebite, ca urmare a hotărîrilor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului. Sub arcul de boltă al celei mai rodnice epoci, țara înaintează spre culmi noi de progres și civilizație, își făurește neîncetat destinul liber și înfloritor iar aceasta este cea mai înaltă și mai profundă cinstire a marelui act revoluționar de acum patruzeci și doi de ani. Lumina lui August răzbate departe în timp și ne revela vastele orizonturi ale României socialiste.

Luceafărul

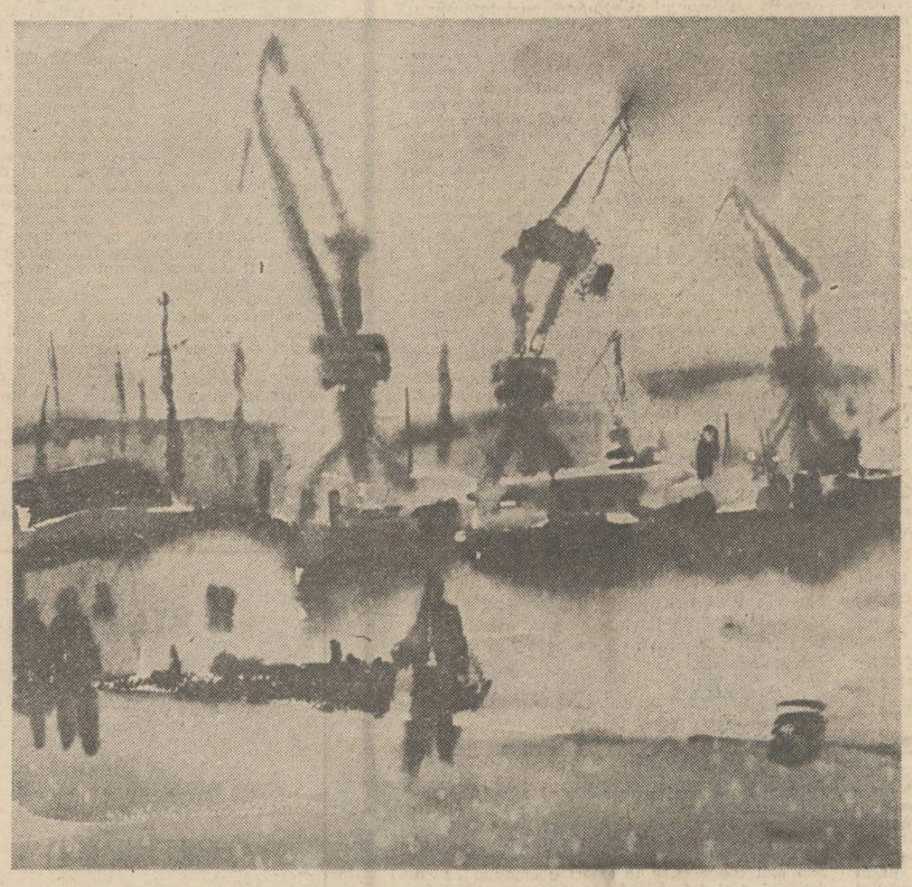

Constantin Găvenea : „Peisaj cu macarale"

Prestigiul salopetelor albastre

Împart de cîtva timp biroul cu un cunoscut publicist din generația mea mai degrabă scriitor decît reporter. Fac această afirmație nu atît pentru că prima sa carte este de fapt o superbă selecție de poezie, ci, mai ales, în temeiul unui adevăr care îi străbate toate volumele de reportaje, domeniu căruia i s-a dedicat cu precădere de vreo cincisprezece ani încoace. Așadar, faptele, viața care freamătă în frazele sale, în paginile sale, constituie, cu certitudine — și au mai spus-o destui — o literatură de cea mai bună calitate, în măsură să vibreze în cititor, să-l determine la reflecții, la atitudine. Căci, firește, aceasta e menirea literaturii. Dar mai împart de vreo douăzeci de ani cu acest om tot ce poate fi mai frumos în inima sa. De-o bună bucată de vreme, aceste frumuseți sînt, zic eu, întîlnirile cu eroii cărților lui, fiecare cu personalitatea sa distinctă, cu o istorie proprie a vieții, cu năzuințe personale, cu visuri dintre cele mai pămîntene, adică în stare să devină oricînd realitate.

Cei mai mulți oaspeți îi vin acestui prieten al meu din cartea născută de epopeea Canalului Dunăre—Marea Neagră : excavatoriști, șoferi de basculante-gigant, ingineri, mecanici de întreținere, toți în trecere prin București, spre noi șantiere, dornici să mai afle ce le face, ce mai zice, ce mai are de gînd tovarășul lor de muncă „cu stiloul". Ultima oară l-a vizitat o femeie chipeșă, împreună cu fiica ei, absolventă de liceu. Nu mi-aș fi putut închipui cu ușurință că tocmai ea, frumoasa pe care rochia stătea în falduri de protocol, e șoferița de basculantă care lucra, de bună seamă, într-o salopetă pătată de uleiuri, pe aceeași mașină cu soțul, dar în schimburi diferite, vorbindu-și așadar unul altuia mai ales prin bilețele lăsate pe-o măsuță din baracă, înainte de plecarea în tură. Odată cu asemenea vizite se reînnoadă în biroul nostru tot felul de amintiri, reconstituindu-se chipuri de prieteni, isprăvi colective de muncă, bucurii trecute și încă prezente, pentru că, iată, oamenii aceștia, care au pus și pun umărul, într-un loc sau altul, la zidirea altor și altor edificii care ne îmbogățesc continuu spațiul existenței sociale, lasă peste tot, pe unde trec, o bună parte din însăși ființa lor. Greu de găsit alt argument, mai convingător, al comuniunii scriitorului cu viața din care își trage seva, decît aceste întîlniri la care sînt martor, prin plăcuta forță a împrejurărilor.

Desigur, cazul nu e cituși de puțin singular. Știm, numărul scriitorilor care găsesc de cuviință să se aplece atent asupra realității nemijlocite, adică spre locurile unde într-adevăr se întîmplă ceva în planul marilor prefaceri înnoitoare, este mare, tot mai mare. Prozatori, reporteri, poeți, dramaturgi, aparținînd unor generații dintre cele mai diferite, își datorează succesul de public tocmai acestei opțiuni fundamentale de suflet și de conștiință. A fi contemporan **și în scris** cu epoca ta, a fi alături **și în scris** de cei ce-și așează apăsat pecetea, semnătura, pe magistralele largi ale marilor noastre împliniri, a pune umărul **și în scris** la

Dragomir Horomnea

Continuare în pag. a 7-a

AUGUST — ARC DE GLORII

Am prins pe fruntea țării auroră.
Trăim intens un anotimp florar.
Ni-i zarea din hotare tricoloră,
Prezentul tînăr — visul mai solar.

Avem ca zestre vrerea temerară.
65 de flori surîd în steag.
Ni-i August — Arc de Glorii peste țară
Al nouălea — Congresul cel mai drag.

Ni-i Dunărea — supremă magistrală.
Metroul — vraja trudei românești.
Avem Cîrmaci cu minte genială
De ctitor nou al vieții omenești.

El e izvor de gînduri optimiste,
Fiu demn al demnității din popor
Menit să fie erei comuniste
Preaînțelept și brav Conducător.

Constantin Atomii

CONTEMPORANII NOȘTRI

Romanul — o construcție polemică

Pe o rină de munte, preistorică imagine, de mare vegetală „răscolită, care a încremenit așa de mii de ani", trei oameni cosesc... Ei vorbesc despre front, pămînt, și cosesc cu îndîrjire. Plouă mărunt, fără odihnă. Aflăm cum cel mai mic dintre cei trei frați, Marin, „după buletin Ilie... N-avea optsprezece ani și se însura miine". Atît. Apoi pe neașteptate îi lovește fulgerul. Se adună oamenii din preajmă. Cei trei sînt îngropați pînă la briu în țărînă, leac din bătrîni împotriva focului ceresc. Plouă... Oamenii așteaptă... Spectacolul e straniu : numai capetele le ies din pămînt, inerte, fără expresie. Urmează bocetul mamei, văduvă „albită dintr-o dată" sub puterea destinului implacabil și absurd : „Și tu ce-mi făcuși, Marine, ce-mi făcuși, că miine trebuia să te duci la casa ta, puiuleeee, (...) și-acum stai aici în groapă, muică, și te mănîncă pămîntul..." Spectacolul se amplifică atunci cînd cel mai tînăr, Marin, face nuntă din groapă... lîngă trupurile fraților morți. Lăutarii sînt aduși în silă, veselia e silită, totul e nefiresc, greu, și ploaia se înteține.

„— Joacă Zamfiră ! porunci Marin. Tu n-auzi? Și se-ntoarse cu privirile spre frații morți, vorbindu-le : Lisandre, Gheorghe, auziți, mă, cum cîntă lăutarii la nunta mea ?"

Mirele e în pămînt, mireasa plînge și fuge... lăutarii fug, plouă... „și-abia atunci pe Marin îl cuprinse o spaimă fără margini".

Tragismul situației e de tragedie antică, cu incantații folclorice de baladă tristă. O măicuță bătrînă își boicește feciorii — trei brazi fulgerați. În povestirea **Pe ploaie,** Eugen Barbu dă dovada unui zugrav adînc de scene grotești, tragice, bruegeliene și mitologice deopotrivă. Inspirația nu scade nici o clipă, e o excelentă nuvelă, o baladescă și unică viziune epică.

Personajele lui Eugen Barbu au singe, sînt plămădite dintr-un aluat nervos, viața izbucnește puternică în culori, în fapte și întîmplări. Nuvelistica e pentru autorul **Gropii** un prilej de esențializare și diversitate. E o lume autentică în care un Pan ciudat, om și faun, aude murind vegetațiile, dezlănțuie cu un zîmbet sau cu o sudalmă stihiile și le înjugă la carul său. Natura omenească, pusă într-o lumină intensă, se dezvăluie brusc în gesturi revelatoare. Neîndoielnic, în volumul **Martiriul Sfîntului Sebastian,** sînt cel puțin zece bucăți antologice ale genului scurt românesc. Cum mărturisea Eugen Barbu, volumul adună o selecție de povestiri pirguite în cursul „a zece ani de încercări". Martiriul sfîntului e simbolic. Personajul e simbolic. Personajul, un om de artă, suferă o grea deziluzie, o nedreptate poate. În această stare sufletească îi apare, obsedantă, ideea unui oratoriu muzical — **Martiriul Sfîntului Sebastian.** Acesta nu va fi sacrul suferitor din tablouri și din mitul creștin. Reinterpretarea mitului constă în faptul că sfîntul nu e ucis de săgeți, ci, lapidat. Și nu e totuna. E bătut cu pietre de cei pe care îi iubise. Atunci, și în aceasta constă noutatea, țîșnesc ardente „Urile Sfîntului Sebastian", ecouri în carne, în suflet, în cuvinte, în sunete, ale pietrelor lovindu-i trupul, cugetul, credința și iubirea. A cui e ura Sfîntului Sebastian ? — împotriva prostiei, urîțeniei morale, a viciilor neghioabe ? Dar e acesta un sfînt ? E ura caldă, adevărată și atît de apropiată de dragoste. Și la urma urmei, Sfîntul e Om. Urile artistului găsesc răsunet în opera sa. Dar e în cele din urmă peste toate pecetea unui zîmbet superior, conștiința de sine a creatorului : „Cred că n-am să mai scriu **Martiriul Sfîntului Sebastian,** cu toate că versul acela al lui Ioan Teologul mă mai ispitește : și am cheile morții și ale Iadului".

Din astfel de „uri", ne avertizează autorul, cei ce n-au putere pot să-și afle moartea. Marchidan, ins aflat într-o înaltă funcție, primește telefonic vestea sinuciderii unui om cinstit și talentat, Gavril Buzea **(O îndeletnicire ca oricare alta).** Scrișnind, Marchidan ascultă mîncînd tovarășilor Goran și Gore, calomnioase pietre negre, lovind imaginea acelui Gavril Buzea. Nu știau că lapidează un cadavru... Rechizitoriul scriitorului e aspru, de un realism violent, în care simțim „urile" drepte ale pamfletarului : „Pe chipul celor doi se ivi un zîmbet slinos, teribil, scîrbos, plin de bale metafizice, rezultatul unui jeg moral imens, a unei imense cantități de gunoi interior, și, ca să-i înțelegi pe cei doi, își spuse Marchidan într-o fulgerare de mîini de secundă, trebuie să-ți închipui vagoane întregi de bălegar, de gunoi, de guano..."

Între **Groapa** și **Principele,** vîrfuri emblematice ale creației sale, Eugen Barbu a arătat nu o dată mari virtuți de prozator obiectiv, de un epic dens de nuvelă sau roman analitic. Prin excelență citadin, înzestrat cu patos livresc, cu voluptate și un talent unic de-a asimila erudiția — scriitorul dovedește în toate cărțile sale o deschidere cosmică — acel „Weltanschaung", viziunea care îl situează, atît ca idee, cît și ca estetică, în orizontul autentic al matricei stilistice românești. Opera sa vădește evoluția înaltă la care a ajuns atît eposul propriu-zis, cît și direcția pitoresc-narativă a scrisului nostru, îngemănate într-o construcție ambițioasă, barocă, proiect himeric devenit însă o realitate și un model. **Principele** va rămîne probabil cheia de boltă a universului barbian. Privind în istorie, Eugen Barbu și-o apropie, o interpretează. Așadar, „Principele" !...

Om cu frunte palidă, fără mari virtuți de a guverna, născut în Fanar, dintr-un părinte tăiat într-o hrubă neagră a închisorii Edikule din Stambul, cu singe îngrășat de mulțimea „vițiilor", rafinat în soiuri nenumărate de științe și arte, crud și visător, mort prin strangulare și aruncat la ciini de capugiul turcesc venit cu firman împărătesc pentru înscăunarea altui om cu frunte palidă, fără mari virtuți de a guverna, născut în Fanar dintr-un părinte tăiat într-o hrubă neagră a închisorii Edikule din Stambul, cu singe îngrășat de multimea „vițiilor", rafinat în soiuri nenumărate de științe și arte, crud și visător, mort prin strangulare și aruncat la ciini... Lucrurile se repetau aidoma. Destinul „Principelui" fanariot era în genere ușor previzibil, dar nimeni în literatura noastră pînă la Eugen Barbu n-a izbutit să descrie, într-o modernă expresie de generalizare, universul interior al acestui erou ciudat, conditier levantin subtil, unis cu toate unsorile scîrnave ale corupției otomane, deprins cu otrăvurile florentine, aurit cu legendele Bizanțului și Occidentului renascentist.

Principele e o construcție barocă puternică, o alegorie, satiră, pamflet și fabulă uimitoare plină de voluptătile substanței. Substanța în volumul lui Eugen Barbu e în oameni, în lucrurile înerte, în limbaj, în atlazurile, mătăsurile și metalele scumpe, smaragdele cu luciri de ochi omenești. Văzduhul, vidul sufletesc, tăcerile, se substanțializează, devin fluturi cu aripi bolnăvicioase, dulceață, duhoare, putreziciune, singe, suferință, senzatie de viață neobosită și autentică. Punem alături cu bună stiință această „sinteză, basm și operă lirică" — precum o numește autorul — de lucrarea din rece cugetare

Mircea Vaida

Continuare în pag. a 6-a

MOROMEȚIANA

„Puterea pămîntului"

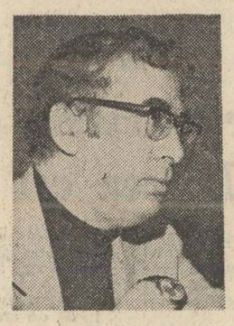

Privit dinspre prima mărturie a autorului, **Morometii, I** ne apare ca un roman scris oarecum, de pe poziția „omului care spune NU" : „Vreau să precizez că tema romanului meu este tocmai aceasta : eroii sînt frămîntați de aceleași eterne întrebări, însă — spre deosebire de literatura dominantă de pînă acum — acești eroi, cînd neliniștile și incertitudinile ating în ei o temperatură înaltă, răspund și rezolvă aceste probleme : 1) Nu planează asupra lor o uriașă pasăre neagră, un destin implacabil (Cezar Petrescu) ; 2) Nu sînt stăpîniți de glasuri mistice („glasul pămîntului", „glasul iubirii" — Rebreanu) ; 3) Nu sînt doborîți de fantastice întrebări și teme insolubile ; 4) Nu sînt „simpli" sau „telurici", etc., etc., și nici patetici sau „hîtri" ; nu proști. Desprinși de un specific superficial, oferă o viziune elementară a puterii pămîntului, a omului în care puterea vieții, a energiilor răscolitoare, arde înăuntrul său ghemul nesiguranțelor".

Printre destul de puținele mărturii ale lui Marin Preda despre romanul său, aceasta, datată 2.IV.1948 și consemnată într-o scrisoare către Eugen Jebeleanu (publicată de Eugen Jebeleanu însuși în „Viața românească" nr. 6—7 /1980) ne apare cu atît mai importantă cu cît reprezintă punctul de vedere al autorului din prima fază de creație a **Moromeților.** Peste exact două săptămîni (de unde se vede că scrisoarea avea și funcția unei oferte de publicare), în „Flacăra" din 16 aprilie 1948, apare primul fragment din roman, „Fonciirea", cuprinzînd trei momente : o scenă la potcovăria lui Iocan, discuția dintre Cocoșilă și Ion Botoghină (care trebuie să-și vîndă din pămînt ca să meargă la un sanatoriu T.B.C.) și scena intrării portăreilor în curtea lui Moromete. Judecînd după comentariile lui A. Strihan din nr. 42/1948 al revistei „Flacăra" („Despre un viitor roman al lui Marin Preda"), putem spune că romanul era deja elaborat prin anii 1948—1949 în prima lui formă — și putem fi siguri că autorul respecta cu strictețe cele patru „interdicții" pe care le anunțase.

Interdicții ? Dar **Morometii, I** nu este un roman scris în replică ! Dimpotrivă, așa cum apare el în prima ediție (în 1955 ; la peste șase ani de la aceste mărturisiri), romanul lui Marin Preda are ceva și din Cezar Petrescu și din Liviu Rebreanu — ca să ne oprim numai la cele două nume ilustre amintite. „Uriașa pasăre neagră" — fie că este sau nu reactualizată din viziunea lui Cezar Petrescu — va rămîne un motiv permanent în multe din romanele lui Marin Preda și, într-un fel, se va lega de destinul lui Ilie Moromete prin legea despre timp pe care o formulează și o impune acesta familiei sale („Filfiirea înceată a amenințărilor..."). Moromete vrea să învingă „destinul implacabil" în complicitate cu timpul : „frămîntat de aceleași eterne întrebări", el speră într-o altă rezolvare. Îl ajută în această speranță lumea organizată așa cum o percepe el, o anumită armonie care se dovedește a fi, în cele din urmă, „momeala", reflexul la nivelul universului rural al unei dezordini naționale. Satul însuși fiind mai conservator, mai bine protejat în ghemul normelor lui, fisurile centrului urban pătrund cu întîrziere în el luîndu-i prin surprindere pe țăran.

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Gîndindu-ne cărțile

Un anume paradox a încurcat treburile : procesul complicat, îndelungat, plin de neprevăzute, de măriri și decăderi, de zbateri, de opțiuni convulsionate — la mijloc fiind pariul cu conștiința, cu viața ta —, deci, acest proces al revoluției a fost și, uneori, mai este tratat ca o mutație, ca o transliterare după principiul ferm că viața scrie literatura. M-am lovit de tratamentul simplificator al acestui principiu în timp ce citeam și adnotam pagini după pagini din cărțile dedicate celui de-al doilea război mondial : ceea ce, multă vreme, mi se păruse a fi clar ca lumina zilei, se complica în subtilitățile diplomației, în subtilitățile mecanismului psihologic al unui popor, în implacabilitatea destinelor istorice. Dar, pe deasupra acestor complicate relații umane se cerneau, într-o molcomeală de ninsoare fină, destinele oamenilor mulți, foarte mulți, ale combatanților de linia întîi, însirînd lucruri mărunte, pe cărțile lor poștale, încheiate, toate, fără nici o excepție, cu încrederea că viața va merge înainte. A vorbi (a scrie) numai despre unul sau altul dintre aceste aspecte ar fi însemnat a nu cuprinde Viața, însemna o simplificare de nepermis. A le cuprinde pe toate nu ar fi fost posibil pentru că nu există dirijor care să orchestreze și să descifreze **în totalitate** partitura vieții. Așadar, misia scriitorului în fața vieții este opțiunea. O opțiune însă care pornind din biografie, din cunoaștere, din intrarea în rezonanță cu subiectul (teoria epistemologică vorbește de o subiectivizare a obiectului în procesul cunoașterii), trebuie să ajungă, absolut obligatoriu, la o conduită morală. Între personajul istoric, spectaculos, dar distructiv, și omul de rînd

Constantin Stan

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Un Lepanto simbolic

După G. Călinescu, Cervantes aparține categoriei creatorilor care n-au biografie sau au una aproape pierdută în mitologie, operele cu adevărat geniale fiind, cum se știe, paricide : „Cervantes a fost aproape eliminat din istorie de Don Quijote și de Sancho Panza", notează criticul, iar într-un alt loc, analizînd „suferințele" lui don Quijote, ajunge la concluzia că este vorba de o criză a noțiunii de real : „Suferința lui constă în faptul de a nu putea recepta și interpreta just realul, morbul lui e halucinatoriu". Se impune examinarea mai atentă a acestor sublinieri. Părintele spiritual al lui don Quijote, să nu uităm, este un **om baroc,** sfîșiat de conflictul între conștiință și existență. Realitate și aparență, percepție și interpretare, iată termenii unui exercițiu intelectual menit a pune în valoare antinomia chip-mască. Apoi, Cervantes resimte cu acuitate adevărul că eroul și creatorul s-au născut unul pentru celălalt („Para mi sola nacio don Quijote y yo para él"). Într-o altă ordine de idei, să reținem că impulsul creator îi este dat tocmai de impactul cu manifestarea cea mai directă a realului concret — aventura (în plan social, militar, familial etc.). De unde se vede că raporturile artistului cu opera și cu lumea sînt extrem de complexe, caracterizate printr-o dialectică subtilă, prin multiple intercondiționări.

Să ne oprim acum o clipă asupra unui moment biografic avînd valoarea modelului : 1571. La Lepanto, se consumă cel mai răsunător eveniment militar al secolului al XVI-lea din lumea mediteraneană. Îmbarcat pe „Marquesa", în haosul sălbaticului măcel din Marea Egee, Cervantes este singurul care gîndește. Febra îi sporește luciditatea. Dincolo de cumplita ciocnire

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 6-a

În acest număr : ● **Epoca marilor sinteze** ● **Idei literare românești** ● **„Substratul cultural" de I. C. Chițimia** ● **„Protocronism și antidogmatism" de Artur Silvestri** ● **„Noua geografie literară" de Vasile Macoviciuc** ● **Cronica literară de M. Ungheanu** ● **Sublinieri** ● **„Din nou despre victoria de la Rovine a lui Mircea cel Mare" de Dan Zamfirescu** ● **Proză de Octavian Simu** ● **Poezii de Ondrej Štefanko** ● **Rodian Drăgoi** ● **Dan Iorga** ● **Ioan Ursan** ● **Zaira Samharadze** ● **Ioan Suciu** ● **Post restant de Iulian Neacșu** ● **Rememorări de Mircea Micu** ● **Cumpănă de George Alboiu** ● **Civilizație românească de Cornelia Vadim Tudor** ● **Mapamond**

CRONICA LITERARĂ

CONSTANTIN STAN: «Vară tîrzie»

Vară tîrzie, noul roman al lui Constantin Stan, este o carte care vorbește cu o dezinvoltură mascată despre dragoste și un anume sentiment al vieții. Cartea are un prolog foarte scurt, prin care-și fixează personajul descriind interiorul căruia aparține, apoi o primă parte **Iubiri,** cea mai lungă, și o ultimă parte, dezlegarea celorlalte, intitulată **Dezafectare naturală. Iubiri** nu este inchinată doar unor povești de dragoste vechi sau noi, dominate toate de raportul erotic dintre Neluțu și Cornelia, ci și unor deschideri sociale și politice, care intretaie sau ornează firul acestei iubiri tinere. Un tinăr timid, inexperimentat, este preocupat de o fată care se numește Cornelia. Lucrează impreună pe un platou de filmare. Fata este greu descifrabilă, cel puțin așa pare băiatului, cea mai mare parte a paginilor cărții vorbind despre lenta descifrare / analiză timidă a partenerei. Neluțu este de la țară, singur la părinți, ceea ce complică social istoria lor de dragoste, fără consecințe dramatice. Tinărul inregistrează gesturi, își pune intrebări, este remorcat de această dragoste pentru o ființă pe care n-o înțelege. Altfel zis, o carte despre eternul feminin in descrierea căruia Constantin Stan pune discreție, candoare și lirism. Raporturile dintre cei doi par a căpăta un contur dramatic atunci cind tinărul trebuie să facă armata. Despărțire urmată de scrisori. Cum să fie scrisorile? Cum vor fi răspunsurile? Care să fie modelul acestor scrisori? Autorul recurge la un artificiu. E modul său de a colora politic filmul acestei iubiri tinere. Descoperirea unor scrisori din 1940 dintre un locotenent și iubita lui sint punctul de sprijin. Cornelia va primi scrisori redactate după formularile și calapodul corespondenței descoperite. Materia intră intr-o rezonanță nouă. Intimplările de azi sint puse in paralel cu cele de atunci. O legătură se caută și se face intre oamenii anilor patruzeci și cei de acum. Personajul pare a suferi de un gol de personalitate pe care și-l umple apelind la personalitatea celui de dinaintea lui. E un mod de a realiza și un nou punct de contact cu ceea ce a fost. Părintele lui Neluțu a făcut de altfel frontul. Isprăvile lui militare au intrat in legenda satului. Tinărul suferă presiunea memoriei colective pe care vrea să și-o asume. Apelul la modelul scrisorilor locotenentului din generația războiului și ale iubitei acestuia își are deci o justificare mai adincă. Autorul dublează această incursiune istorică cu o serie de note de subsol strict istorice, majoritatea privind anii patruzeci, adică anii sfărimării hotarelor țării și ai strivitoarelor evenimente militare care i-au urmat. Evenimentul de azi e reflectat sau comentat prin cel de ieri, acesta la rindu-i tratat la fel in adnotări lungi de subsol. Deși noua generație de prozatori nu are obișnuința raportărilor la literatura română din care vrind nevrind se trage, și **Vară tirzie** e raportabilă in fond la o experiență prestigioasă a vremii ei, la proza lui Camil Petrescu. Și acolo este o istorie de dragoste, care se comentează, prin scrisori, o enigmă sufletească ce tinde să se rezolve prin comentarea in texte paralele, pentru a sfirși insă intr-o indecizie a cunoașterii. Cornelia răspunde și ea, dar asta nu dezleagă pentru tinărul ei partener misterul ci il amplifică. Dacă partea intii este văzută din unghiul celui intrigat de Cornelia și in genere de tot ceea ce este in jurul său, partea a doua, **Dezafectare naturală,** aparține autorului, scriitorului. Ceea ce era văzut irizat, de la distanță, palpat cu nesiguranță și timiditate este infățișat aici „in direct", in regim de realism ostentativ. Plăcerea inregistrării limbajelor autentice, netrucate, existentă și in prima parte pentru vorbirea țăranilor, este aici capitală. Oamenii există mai mult prin vorbă decit prin acțiune, deși se referă mai ales la ea. Prozatorul transcrie comportamente și mentalități prin moduri ale discursului. Totodată ceea ce era „mitizat" de ochiul adolescentului intirziat și indrăgostit este scos in această campanie de prozaizare de sub zodia liricului. Cornelia este aici Cordelia, desigur nu pentru Neluțu. Totul se petrece abrupt, grandilocvent. Viața invadează coroziv existențele și fată de tăria ei se pare că cei asediați se apără cu vorbe, foarte multe vorbe, cu o gesticulație coerentă, dar superfluă. Această parte, ca un epilog, se cuvine să fie și este una a dezlegărilor. Am coborit doar in prozaic. De fapt, echipa de filmare, Profesorul, confesorul lui Neluțu, și desigur Cornelia sint strinși de manevra epică in locul unde fostul recrut a descoperit scrisorile. Ceea ce era dispersat, difuz epic se leagă aici intr-un nod. Mi se dă aparent o dezlegare. Nu știm nici acum mai mult despre personajele noastre decit am știut anterior. Lovitura de teatru este că Neluțu a folosit fără să știe scrisorile tatălui Profesorului, confesorul său, după cum alta este că aceste scrisori l-au apropiat de Cornelia pe Profesor. Atit și nimic mai mult. Prozatorul ne lasă intr-un benefic, psihologiceste vorbind, pentru personajele sale spațiu indecis.

Micul roman scris de Constantin Stan are o compoziție savantă și o scriitură sigură. Aproape nimic nu e inutil in acest roman, dacă n-am avea in vedere și proiecțiile asupra satului fără tineri, ale familiei care-și reclamă fiul plecat la oras, episoade care amplifică economia cărții fără necesitate, dar desigur din dorința autorului de a da o componentă de verité social cărții sale. Colectivitatea care-i cuprinde pe cei doi tineri este o echipă de filmare, iar ceea ce e de reținut in cazul **Verii tirzii** este regia ei studiată, dozajul de fapte și lirism sugerat care se menține de-a lungul intregii cărți. Arta combinatorie definește de altfel bine posibilitățile prozatorului, care dă sentimentul că alipește, nu intotdeauna cu adincă motivație, dar intotdeauna cu iscusință și plauzibilitate, infățișări ale realității care nu-s obligatorii unele lingă altele. Așa este mai ales procedeul calchierii scrisorilor din primul război mondial. Funcționează aici o voință, de generație, de a incerca apropierea și asumarea unor fapte și evenimente a căror esență insă pare să scape autorilor de proză tinără. La cea mai sumară analiză, Neluțu este un timid, un inadaptabil, un inaderent, pe care nici fluxul feminin vizibil favorabil lui nu-l face să plonjeze cu adevărat in realitate. Tipul a mai fost văzut și scris in literatură. Versiunea lui Constantin Stan este plină de sensibilitate și de nuante, de o indiscutabilă știință a scrisului, dar inserierea este obligatorie. Tipul de proză corespunde eroului său. Ea nu stăpinește materia ci este stăpinită de ea. Ea interoghează mereu fără de a da răspunsul și a ajunge la esență. Este aici distanța dintre proza care știe totul cu autoritate, toate secretele personajelor si ale vietii, și cea care se indoiește că poate ști totul, care descifrează mereu și-și face din descifrare un mod de a fi. Iată de ce una creează personaje care fac concurență stării civile iar cealaltă ambiante, de ce una coboară in subteranele vieții, iar cealaltă rămine de cele mai multe ori la suprafața realităților. Actuala proză a tinerilor mărturisește, e un fel de a zice, nostalgia profunzimii, ceea ce e desigur mult. Ea schițează probleme, fără a le dezbate. In **Vară tirzie** victoria prozatorului este forța și stăruința unui sentiment, lirismul imprejurărilor, aspirația spre ceva dincolo de cercul cunoscut.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

ARTA EVOCĂRII

Există un dozaj inefabil al „literarului" și „psihologicului" in arta evocării copilăriei aflate in pragul școlii și in primele clase, pe care puțini scriitori il cunosc și incă și mai puțini il stăpinesc. Căci nu e vorba numai de știința declanșării acelor mecanisme ale memoriei care să reinvie timpul pierdut al oricărei virste, fixindu-l apoi pentru totdeauna in mecanismele scrisului și lecturii, ci și de o capacitate intimă de dedublare a scriitorului ce-i ingăduie să retrăiască acele minuni cu ochii de atunci și cu gindurile de acum, fără a inclina sensibil balanța spre vreuna din părți, invăluind spontaneitatea fermecătoare a copilăriei intr-un abur de duioșie, umor și melancolie al maturității senine și intelepte. Geniul literaturii de evocare a universului românesc al copilăriei este, desigur, Creangă, și rar am intilnit la scriitorii noștri, nu numai debutanți, pagini peste care să se preumble atit de viu și de adevărat duhul humulesteanului ca in ampla povestire ce dă titlul volumului de inceput*) al lui Mihai Vlasie, **Smochinul neroditor.** Din cele 130 de pagini ale cărții, 70 aparțin acestei foarte frumoase proze de evocare la care vom reveni după o repede ochire asupra celorlalte noua schițe și povestiri ale volumului, care, fără a fi de lepădat, nu se ridică totuși la nivelul primei.

Mihai Vlasie are un ochi atent la mișcările interioare ale conștiințelor și la amănuntele semnificative ale realului ce compun o lume sau definesc o mentalitate, deși privirii sale îi place să vadă indeobște victoria adevărului și a binelui, structura internă a autorului fiind evident clasică, adică echilibrată, senină, purificată de tensiuni contrarii. Și scrisul său, cuminte, limpede, trădează, pe lingă o indelungă ucenicie la clasici, indeosebi ruși, aceeași aspirație spre claritate. Dintre prozele sale scurte remarcăm **Pe cimp, Plouă, Honeste vivere, Un joc.** Mai puțin izbutite, suferind, după opinia noastră, de un schematism al conflictului sint **O intilnire, Cu fața spre mare, Incurcătura.** Alte două — **Alergătorul și Postscriptum** — nu depășesc banalul decit printr-o seamă de observații de natură morală, dovedind inclinația reală a autorului spre reflecție și maximă asupra esenței vieții omenești.

Antologică rămine, cum arătam, **Smochinul neroditor,** proză complexă de evocare a copilăriei băiatului unei invățătoare de țară, nevoită in anii '48—'50 să-și dea fiul la Școala de cintăreți bisericești. Scrisă fluid, alert și totuși urmind fluxul interior al aducerii-aminte printr-o gamă diversă de modalități narative — cind sub forma evocării cuprinzind comentariul nostalgic al autorului, cind prezentind direct oameni, locuri, intimplări — ea are in prim plan scene din viața elevilor acestei școli (mulți frați buni cu Trăsnea, catihetul), iar ca fundal viața Buzăului de după război. Pline de farmec și umor sint intimplările din internat, metodele invățăturii, amintiri din casa părintească. Tabloul vibrind de culoare al tirgului Drăgăicii e comparabil stilistic cu **La Moșii** lui Caragiale, diferite fiind accentele afective, aici funcționind un umor plin de tandrețe, la mare inaintas — sarcasmul uscat, batjocoritor. Toată această epocă reinvie intre două fraze ce marchează destinul autorului, prima fiind și cea care pune in funcțiune mecanismul memoriei : „Am aflat intimplător, răsfoind o revistă bisericească, in care era publicat necrologul — o insiruire de banalități de bine, cum se spun și se scriu in asemenea ocazii — că a murit profesorul meu de literatură. Dumnezeu să-l ierte... și poate acum, că a murit, am să-l iert și eu ! Nu a gresit față de mine cu gindul sau cu fapta, a gresit cu cuvintul : la o oră de limba română, a aruncat o vorbă care, Dumnezeu știe cum, a incoltit in mine și a crescut ca un smochin neroditor." Vorbele, care au rodit in mintea copilului, „smochinul neroditor" de mai tirziu, le aflăm la sfirșitul nuvelei, după multe pagini frumoase : „Ai stil și povestești frumos. Tu ai putea să scrii !" Cel puțin **Smochinul neroditor** dovedește că profesorul Trifănescu a avut dreptate.

Alexandru Condeescu

*) **Mihai Vlasie : „Smochinul neroditor", Editura „Cartea Românească", 1986.**

STUDII

„CULTURĂ ȘI LIMBAJ"

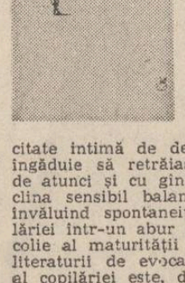

Orice nouă carte publicată de profesorul universitar **Gh. Bulgăr** *) constituie o bogată sursă de idei și sugestii privind unele dintre cele mai semnificative momente din evoluția literaturii și limbii române. Studiile sale — vreau să spun — imbogățesc, prin tot ceea ce aduc nou, cunoașterea fenomenului literar și artistic național. Acesta este cazul și al recentei sale cărți **Cultură și limbaj.**

Aplecat fie asupra epocii vechi a culturii, fie asupra creațiilor ei moderne și contemporane, spiritul exegetului descoperă sensuri majore neidentificate pină la analiza pe care o intreprinde, prețuite, deopotrivă, de specialiști și de publicul larg cititor.

Larga arie tematică a cercetărilor sale poate fi invederată de insăși enunțarea titlurilor : **Inițiativele Școlii Ardelene, Petru Maior și epoca sa, I. Budai-Deleanu, innoitorul limbii poetice, O etapă decisivă pentru modernizarea limbii literare** (De la Gramatica lui Heliade, 1828, la momentul revoluționar 1848), **Tradiție și inovație in evoluția limbii literare, Sugestii critice la o nouă ediție Eminescu, Arghezi despre limbajul poetic eminescian, Limba literară in acest secol, Despre arta literară a lui Sadoveanu, „Complexitatea simplă" la Bacovia, Limbajul publicistic.**

Subiectele eseurilor se inscriu, după cum se poate observa, in desfășurarea amplă a literaturii române, din zorile ei pină in epoca noastră, și se cuvine a nota, numaidecit, că tratarea lor se integrează in concepția dominantă a autorului — aceea a organicității culturii noastre naționale, a unității ei de spirit, de la o etapă la alta, de la tradiție la modernitate.

De altfel, viziunea din unghiul căreia sint intreprinse exegezele fie literare, fie lingvistice, este judicios definită, de insuși autorul lor, in rindurile acestea : „Cultura și limba au fost in istorie factori de unitate spirituală și mijloace de definire a originalității conceptelor, viziuni și sensibilități creatoare. Folclorul și tezaurul nostru de expresivitate lingvistică au păstrat mărturii admirabile de efervescență spirituală... afirmate pe atitea meridiane ale lumii.

Ceea ce aș vrea să menționez, cu deosebire, cu privire la activitatea de istoric literar și lingvist desfășurată de-a lungul citorva decenii a autorului recentei cărți la care ne referim este faptul că oricare ar fi obiectul cercetării și in orice epocă s-ar plasa el, a stăruit, dominant, preocuparea de a sublinia in ce măsură s-a dezvoltat limba națională prin formele expresiei proprii operei scriitorilor noștri.

Referindu-se la aportul artistic al scriitorilor din prima jumătate a veacului trecut, autorul lucrării face această subtilă și judicioasă subliniere : „nota calitativă distinctă a noii generații de scriitori, față de predecesori, este **arta literară,** ținuta **estetică** a operei lor. Cistigul cel mare pentru cultura noastră a fost alianța acestei valori noi cu acribia filologică a scriitorilor, fiecare dintre ei rostind nu o dată judecăți chibzuite, utile, pentru cultivarea limbii, pentru modernizarea scrisului, pornind de la ortografie, orientată spre principiul fonetic, pină la structura frazei și a stilului".

Asupra structurii frazei și a stilului, își indreaptă, de preferință, atenția criticul Gh. Bulgăr, deslușindu-le mecanismul.

Sigur, nu putem releva aici decit parțial opiniile și sugestiile interesante pe care le dezvăluie paginile lucrării **Cultură și limbaj,** dar sintem siguri că ele vor fi aflate de cititorii lor inșiși, intărindu-și convingerea că, așa după cum remarcam, bunul nostru spiritual cel mai de preț, limba in care ne exprimăm ideile și sentimentele, are in Gh. Bulgăr un analist și un apărător dintre cei mai remarcabili.

N. Mihăescu

*) **Gh. Bulgăr : „Cultură și limbaj", Editura „Eminescu", 1986.**

NOTE ● ATITUDINI

UN „ESPERANTO" LITERAR ?

„Pe cine, ne intrebăm, l-am putea asemui lui Eminescu sau lui Creangă dintre membrii amintitului cenaclu studențesc ?" Intrebarea aparține tinărului critic literar Costin Tuchilă și a fost extrasă dintr-un intins și argumentat articol, **„Rigorile originalității",** tipărit in **Scinteia** din 2 august a.c. Amintitul cenaclu studențesc este Cenalul de luni, care și-a prelungit activitatea in suplimentul **Vieții Românești** intitulat **Caiete critice.** Este o intrebare care poate să dea de gindit și celor care decretează valori noi, și celor ce se decretează pe ei inșiși a fi comparabili cu tot ceea ce a dat literatura română mai bun. Mentalitatea așezată sub ilustra streașină a **Vieții Românești** incepe să-și aibă bibliografie cuvenită. O concluzie se degajă din intregul articol despre „rigorile originalității", „limba tinerilor scriitori" din România nu este limba Cenaclului de luni. De ce deci bătălia pentru un „esperanto" literar ? Reclama nu poate salva produsul a cărui valoare se definește in largul context al literaturii românești și al noii noastre vieți culturale.

CUM CITIM

Traian Demetrescu publica intr-o epocă de sentimentalism romanul **Cum iubim ?.** Astăzi ar fi foarte la modă un altfel de roman, o comedie umană desigur ca orice roman. **Cum citim ?** Obiceiul de a găsi in cărți ceea ce ele nu cuprind a devenit o deprindere curentă, lesne ilustrabilă. O recenzie despre **Toamnă fierbinte** de Ion Lăncrănjan, semnată de H. Zalis in revista „Flacăra" ne-a determinat să punem intrebarea: „Cum citim ?" H. Zalis se străduie să fie favorabil cărții recenzate și scrie despre romanul lui I. Lăncrănjan citeva propoziții adevărate privitoare la mesajul ei umanist : **„O carte a protestului substanțial impotriva neomeniei, iată ce mi se pare a găsi in recentul roman al lui Ion Lăncrănjan",** zice pe bună dreptate autorul sub impresia direcției majore a **Toamnei fierbinți.** Aici sint rinduri limpezi. Mai puțin limpezi sint alte rinduri : „Metafora cerbului liber să hăladuiască pe inălțimi devine concomitent și un semn de lirism aprins". Proza lui Ion Lăncrănjan are intr-adevăr lirism, iar cerbul Iancu se află in **Toamnă fierbinte** intr-o rețea de semnificații cu o rază vastă. Ceea ce urmează imediat este insă mai puțin concludent : **„O salutăm** (metafora adică, n.n.) **la un scriitor mai puțin impăcat cu sine sau ale cărui aspirații, sub durata memoriei, socot respirația lumească incompatibilă cu puritatea și fantezismul bucolic".** Micul răvaș de la recenzent la scriitor e probabil prea adinc pentru a fi priceput și de terțe persoane. Cerbul il impacă pe Lăncrănjan cu lumea, il impacă pe scriitor cu sine ? Etc. Recenzia sfirșește intr-o profundă obscuritate.

Profunzime sau neglijență a formulării ?

Alte pasaje ne indreaptă către a doua soluție :

„Il străbat impreună (drumul in munte, n.n.) **un pădurar de profesie, insărcinat să pregătească o vinătoare specială, și un tovarăș",** etc. **„Cei doi, Ion pădurarul și Gyuri, un aproximativ consătean",** citim mai departe. E adevărat că cele două personaje se numesc Ion și Gyuri, dar că primul s-ar ocupa de vinători „speciale" și ar mai fi și pădurar e o probă de critică creatoare. Ion nu e nicidecum pădurar ci sătean cooperator care se ocupă, alături de Gyuri, de oile cooperativei. Distanța dintre cele două indeletniciri, chit că se petrec in mediu natural amindouă, este mare. Păstorul nu e pădurar și pădurarul nu e păstor. Au chiar interese contrarii. Ceea ce se vede de altfel și in romanul **Toamnă fierbinte** unde există intr-adevăr un pădurar care se ocupă de vinători comandate, Culae, vizibil incomodat de apariția in pădure și in munte a celor plecați după oi. Pădurea, ca și paznicul ei, se inscriu intr-un regim de „metafore", cum le zice H. Zalis, pe care recenzentul nu le receptează de vreme ce confundă personajele, mediile și rostul lor romanesc. In **Toamnă fierbinte,** Ion nu e pădurar și in plus e terorizat de pădure. Dar să nu incercăm a-l suplini pe H. Zalis care crede că pădurar e tot una cu vizitator al pădurii. Același mai crede că a te rătăci e sinonim cu a hălădui, **(cei doi „hălăduind prin păduri")** toate acestea și altele intr-un spațiu destul de restrins. Cum citim ? In nici un caz nu se recomandă „lectura H. Zalis". **(M. A.)**

CITE CLAPE ARE PIANUL?

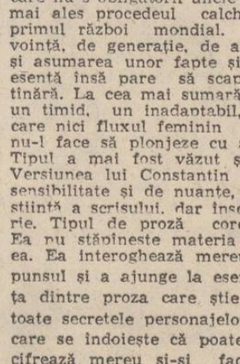

„Cu artă pe măsură, răsfățat de har, Fănuș Neagu se află in situația **zeiței Shiwa** (s.n.), care (,) așezată in fața pianului, rămine descumpănită, posedind mai multe miini decit bietul instrument clape" (Mircea Dinescu, „Suplimentul literar al Scinteii tineretului" nr. 22 din 1986). Operația fiind oricind posibilă, ne-am interesat dacă nu cumva Șiva... Ei bine, nu ! Și, deși numele său se aseamănă fonetic cu Maria, Aurelia, Tanța ș.a. Șiva continuă să fie, chiar și in ciuda indianologului Mircea Dinescu, zeu ! Pentru completarea studiilor sale ii dăm de știre că „Șiva (in hindusă) este zeul care intruchipează forța distructivă a naturii, dar și forța ei creatoare eternă. Alcătuiește cu Brahma și Vișnu trinitatea hinduistă (trimurti). Soțul zeiței Kali". (Micul dicționar enciclopedic, 1980). Ne intrebăm ce o fi ințeles soția lui Șiva citindu-l pe M.D. Cite clape are pianul nu mai numărăm ! Ne inchipuim că două : una albă, alta neagră. **(Iulian Neacșu)**

SUBLINIERI

Din nou despre victoria de la Rovine a lui Mircea cel Mare

În numărul 8 (august) al revistei **Magazin istoric,** turcologul Mihai Maxim publică articolul **Mircea cel Mare : oștean și diplomat iscusit** in care, la pagina 12, se ocupă pe larg de confruntarea militară româno-otomană de la Rovine. Autorul articolului afirmă : „Invazia s-a produs in toamna anului următor (1394 n.n.) sau mai probabil in primăvara anului 1395". După care continuă intr-o lungă „notă a autorului" (cum ține să specifice redacția) :

„Părerile istoricilor cu privire la data și locul bătăliei diferă, informațiile furnizate de cronici — făcute cu intirziere de decenii și chiar de secole de la desfășurarea evenimentului — fiind contradictorii.

Astfel, potrivit datelor din cronicile otomane, „bătălia de la Argeș", s-ar fi desfășurat **in al șaptelea an al domniei lui Baiazid,** ceea ce, prin transformarea anilor Hegirei cu cei ai erei noastre ne dau ca dată a bătăliei **anul 1395—1396.**

Zece dintre cronicile sirbești (care repetă insă un model tirziu) afirmă că bătălia a avut loc la 10 octombrie 1394 ; **alte 29 de cronici afirmă că lupta s-a desfășurat la 17 mai 1395.** Există și alte dovezi documentare solide in sprijinul acestei **ipoteze** privind data principalei confruntări.

Aceasta nu exclude insă posibilitatea ca intre Mircea și otomani să fi avut loc mai multe bătălii, fapt sugerat și de unele izvoare istorice : unele vorbesc de bătălia de la Argeș („Arkiș" — in cele otomane) altele de o luptă la Rovine, **al cărei loc de desfășurare este greu de precizat. Despre desfășurarea a două lupte avea știință, de pildă, și cronicarul bizantin Giorgios Sphrantzes.** După informațiile lui **„au avut doao războaie Mircea vodă cu Baiazit, impăratul turcesc, unul către Nicopoea, altul pă apa Ialomiței și la amindoao l-au biruit pe Baiazitbei".**

Contopirea mai multor lupte intr-una singură este sugerată și de alte izvoare. Astfel, un document din sec. XVI pomenește de faptul că lupta de la Argeș ar fi durat „o săptămină". Or, se știe că principiile de purtare a războiului in evul mediu făceau ca o luptă să nu dureze mai mult de o zi" **(Magazin istoric,** nr. 8, p. 12. Toate sublinierile ne aparțin).

Sintem obligați, spre a preveni răspindirea largă a impresiei că in materie de surse ale bătăliei de la Rovine ar domni o adevărată babilonie, să supunem această notă unei analize amănuntite.

Procedăm metodic, pe puncte :

1. In absolut toate cronicile — **bizantine, sirbe, bulgaro-bizantine** — care conțin o indicație cronologică precisă asupra confruntării dintre Mircea cel Mare și Baiazid, apare invariabil **anul 6903,** ceea ce in cronologia bizantină inseamnă perioada dintre **1 septembrie 1394 și 31 august 1395.** Intre aceste cronici **nu există deci nici o contradicție.**

S-ar părea că avem o contradicție intre ele și analele otomane, **dar această contradicție este creată artificial, de autorul notei,** deoarece „al șaptelea an al domniei lui Baiazid" nu inseamnă „anul 1395—1396" ci **intervalul dintre 27 octombrie 1394 și 15 octombrie 1395** (vezi Alexandru V. Diță, **Victoria românească de la Rovine,** in „Anale de istorie" nr. 4, p. 37 care trimite la Mihail Guboglu, **Tabele sincronice. Datele Hegirei și datele erei noastre cu o introducere in cronologia musulmană,** București, 1955, p. 160).

2. Există nu „zece dintre cronicile sirbești" ci **un singur tip de cronică sirbească,** din categoria celor „tinere" (cum le numește editorul lor, Stojanović) ori tirzii, unde alături de anul 6903 apare și indicația lunii și a zilei : **octombrie 10.** Acest tip de cronică se păstrează in **zece copii,** așa cum a arătat incă din 1927—1928 viitorul academician sirb G. Sp. Radojicić. Mai gravă este insă afirmația că „alte 29 de cronici afirmă că lupta s-a desfășurat la 17 mai 1395". In realitate **nu există absolut nici o cronică in care să apară data de 17 mai 1395,** nici sirbă, nici turcă, nici bizantină. Această dată a fost stabilită ca dată **a bătăliei de la Rovine** de către B.P. Hasdeu, pe baza unei combinații de știri : știrea că in bătălia de la Rovine au căzut Marcu Kralevici și Constantin Dejanovici (relatată de multiple izvoare, care sint unanime in a atesta moartea celor doi **in aceeași bătălie)** și știrea din „Tipiconul Romanov" de la Hilandar că despotul Constantin, fiul lui Dejan Dragaș a murit **la 17 mai** (fără mențiunea anului). Ulterior, C. Litzica, pe baza altui document, din octombrie 1395, și anume dania impăratului Manuil Paleologul, ginerele lui Constantin Dejanovici, pentru pomenirea socrului său mort la Rovine, a demonstrat că **in octombrie 1395 nu trecuseră incă 6 luni** de la moartea lui Constantin ceea ce confirmă că tragicul eveniment se petrecuse la **17 mai 1395.**

3. Deși nu figurează in vreo cronică (necum in 29 de cronici !) data de **17 mai 1395** nu reprezintă doar o „ipoteză" ci in momentul de față poate fi socotită **un adevăr istoric** măcar pină la apariția unor elemente capabile să impună o revizuire totală a celor cunoscute. Intuiția lui Hasdeu și-a găsit o demonstrație solidă in amplul studiu al lui Alexandru V. Diță, citat mai sus. Cine, de acum inainte, optează pentru data de **10 octombrie 1394** va trebui mai intii să procedeze la răsturnarea argumentării lui Diță și apoi la argumentarea datei de **10 octombrie 1394** care — oricit de paradoxal ar părea — **nu a fost niciodată argumentată** ci a fost adoptată dogmatic, de la C. Jirecek, de către toți cei ce nu au vrut să fie de acord cu Hasdeu !

4. Despre „bătălia de la Argeș" nu vorbesc „unele izvoare istorice" ci **exclusiv izvoarele otomane.** Așa incit paranteza **„Arkiș" in cele otomane** pusă după cuvintul Argeș nu servește spre a da o lămurire suplimentară de ordin filologic, ci spre a face pe cititor să creadă că și **alte izvoare** dau aceeași localizare, dar in forma „Argeș". In realitate, singurele izvoare externe care in afara celor otomane, indică **un loc** pentru bătălia dintre Mircea și Baiazid sint cronicile sirbești. Ele spun că lupta s-a dat **„na rovinah"** adică „la rovini" — plural. **Rov** inseamnă ripă, loc accidentat, bun pentru ambuscade. „La Rovini" nu inseamnă deci o localitate anume, care purta acest nume. Or, cronicile **otomane și bizantine** sint de acord cu cele sirbești atunci cind spun că Baiazid a părăsit lupta văzind **locul neprielnic.** In cronica bizantino-bulgară nu se dă nici **un nume** de localitate, dar se spune că „riul acela curgea rosu de singe", deci bătălia s-a dat pe malul unui riu. Numele riului il aflăm din cronicile otomane : Argeșul.

Analiza comparată a tuturor izvoarelor demonstrează categoric faptul că **ele nu vorbesc de mai multe confruntări intre Mircea și Baiazid, ci de una singură, pe care fiecare in parte o descrie in felul ei, dar toate se dovedesc a se referi la același eveniment, completindu-se una pe alta și consunind in mod evident.**

„Bătălia de la Rovine" (dacă intelegem **rovine** ca un **plural**) și „Bătălia de la Argeș" nu sint așadar două bătălii, ci una și aceeași. Putem folosi ambii termeni cu aceeași indreptățire după cum spunem „Bătălia de la Vaslui" sau „de la Podul Inalt" ori „de la Războieni" sau „Valea Albă". Ca și „Podul Inalt", „Războieni" sau „Valea Albă", care nu erau denumiri cu rezonanță istorică inainte de faptele de arme petrecute acolo, la fel „Rovine" a devenit un toponimic de inaltă vibrație patriotică in urma victoriei marelui Mircea și a genialei creații eminesciene și nu trebuie **inlocuit** cu „Bătălia de la Argeș" cum s-a propus uneori.

Faptul că nu putem arăta cu degetul unde anume, pe riul Argeș, au fost aceste „Rovini" unde s-a dat lupta nu este un impediment. Nimeni nu știe să ne spună, cu exactitate, nici unde a fost „Podul Inalt". Știm numai că „lingă Vaslui". Așa cum știm — imbinind știrile din cronicile otomane cu cele din cronicile sirbești și din cronica bizantino-bulgară — că „la rovini" a fost in apropiere de Curtea de Argeș !

Localizarea bătăliei „pe Ialomița" apare intr-un singur izvor : **Cronica Țării Românești** din secolul al XVII-lea, iar „lingă Craiova" este opera imaginației lui Luccari, preluată de istoricii moderni. Aceste două localizări, fanteziste, nu sparg insă blocul monolitic al izvoarelor celor mai importante, care concordă in a indica locul bătăliei **undeva pe riul Argeș, pe drumul spre capitala țării, de unde se vedeau munții, luați de Mircea ca loc de ultimă retragere și apărare.** Nici de pe Ialomița, nici de la Craiova, nu se văd munții Țării Românești.

5. Acolo insă unde eroarea devine mistificare deliberată a cititorului este in invocarea mărturiei... cronicarului bizantin Georgios Sphrantzes ! Judecind după citatul ce ni se oferă, acest cronicar scrie intr-o frumoasă „română veche", incit ai zice că n-a trăit la Bizanț ci in țara lui Mircea cel Mare : „au avut doao războaie Mircea vodă etc.". Cine și-ar putea imagina că Mihai Maxim **citează pe Sphrantzes** dar reproduce textul din... Radu Popescu, fără a sufla un cuvint despre procedeu ?

Numai că Radu Popescu se dovedește — in tot fragmentul despre Rovine — a fi „primul membru din familia lui Conu Leonida", inaintea lui Dionisie Eclesiarhul cel identificat de G. Călinescu ! El intelege izvoarele pe dos, face paradă de erudiție și combină informațiile cu rezultate de acest gen : „Zice istoricul Gheorghe Franți că au avut doao războaie Mircea vodă cu Baiazit, impăratul turcesc, unul către Nicopoea, altul pă apa Ialomiței și la amindoao l-au biruit pe Baiazit-bei. Alt istoric scrie că un război ce au avut Mircea vodă au fost la Rovine (unde vor fi Rovinile, nu le spune). Și au avut ajutor Mircea Vodă pre Marco Cralevici și pe Constandin și pă Dragaș, oameni de neam mare, sirbi, cu oști supt mina lor. Și au bătut Mircea vodă pre impăratul Baiazit la acest război, iar Marco și Dragaș și Constantin au pierit in război. Deci, după ce au făcut Mircea vodă aceste izbinde, văzind obrăznicia turcilor, s-au impăcat cu ei și i-au fost dind poclon, **pentru ca să se odihnească țara cu pace".** (Cuvintele subliniate sint preluate **ca titlu al paragrafului respectiv din articolul lui M. Maxim).**

Este inutil să căutăm in „Gheorghe Franți" pasajul din Radu Popescu, după cum trudă zadarnică ar fi să căutăm vreo cronică in care să-i găsim pe Marcu Kralevici și Constantin Dejanovici... „ajutor lui Mircea vodă" și nu vasali ai lui Baiazid, veniți să lupte alături de sultan impotriva creștinilor ! Putem insă bănui cam cum s-au petrecut lucrurile in mintea acestui „Conu Leonida" din primul pătrar al secolului al XVIII-lea. Iată pasajul autentic din cronica lui Macarie Melissenos (Pseudo Sphrantzes) editată și tradusă de invățatul bizantinolog Vasile Grecu : „Apoi porneste (Baiazid n.n.) cu război contra lui Mircea domnul Țării Românești și a stricat mult loc. Apoi Mircea a venit la o luptă deschisă intr-un loc neprielnic, iar sultanul, chibzuindu-se in fața locului rău, a lăsat lupta și s-a retras. **Mai pe urmă, ajungind ei la intelegere, Mircea s-a hotărit să-i dea tribut și au trăit in pace"** (G. Sphrantzes, **Memorii, 1401—1477,** ediție critică de Vasile Grecu, Bucuresti, 1977, p. 223). După aceea urmează relatarea bătăliei de la Nicopole, firește, fără urmă de victorie a lui Mircea asupra lui „Baiazit-bei".

Din cronicile sirbești Radu Popescu (sau, după altii, autorul anonim al „Istoriei domnilor Țării Românești", a luat, intelegind-o pe dos, știrea despre Marcu și Constantin. A avut cu siguranță la dispoziție varianta **tirzie,** care face din Constantin Dejanovici (Dragașevici) două persoane : Constantin și Dragaș. Și toponimul **Rovine** provine din același izvor iar din asasinul „Letopiseț Cantacuzinesc" a luat „știrea"

Dan Zamfirescu

Continuare in pag. a 6-a

EPOCA MARILOR SINTEZE

IDEI LITERARE ROMÂNEȘTI

O imagine a literaturii române de azi nu e desfășurată în chip convingător dacă lipsește din ea istoriografia literară, unde metamorfozele sînt considerabile. Ele încep, este de înțeles, de la cercetările de amănunt, care aduc probe noi asupra unor producții cu atribuire nesigură (precum sînt studiile lui N.A. Ursu, de exemplu), clarifică perioade și epoci de creație, rînduiesc, mai aproape de realitatea creației interioare, serii de opere și de autori. De la origini, stabilite recent într-o epocă aflată în contemporaneitate cu etnogeneza, și pînă în momentul propriu-zis „modern", literatura română pare a căpăta o dimensiune inedită, hotărît omogenă, ilustrînd năzuința unei spiritualități de a se exprima complet.

Îndreptările sînt, în materie de periodizare, numeroase, întemeindu-se pe ideea de a revela atît sincronizările ignorate cît și concentrația unui organism cultural în direcția specificării. Epoca străveche a literaturii române (dedusă din cercetări precum acelea ale lui Ioan G. Coman și Nestor Vornicescu) este „specifică", umanismul românesc evidențiat de Virgil Cândea și alții e o realitate, barocul, demonstrat prin studii solide (precum acelea ale lui Edgar Papu, Dan Horia Mazilu, Ion Istrate), denotă o năzuință către sincronizare cu date proprii. Însă cu totul literatura română a începuturilor, de pînă la clasicismul „secolului de aur" românesc (subliniat cu fervoare de Dan Zamfirescu) se supune unui spirit de regionalitate culturală, european însă cu notă răsăriteană ; este expresia „celei de-a treia Europe" (Dan Zamfirescu). Sinteză de tendințe ar fi putut să fie secolul al XVIII-lea românesc în a cărui revelare mai apropiată de adevăr au indiscutabile merite Alexandru Duțu, mai întîi, și Ciprian Zaharia, prin studiile dedicate dimensiunii intelectuale și spirituale a literaturii. Un „preromantism" românesc e dedus din cercetările lui Mircea Anghelescu ; „originile romantismului românesc : capătă o nouă consistență prin studiul lui Paul Cornea, pe urmele ideii de literatură premodernă" (Al. Piru). O întreagă perioadă a „marilor clasici" e cuprinsă în cercetarea lui George Munteanu, dedicată epocii „Junimii". Mai departe, către noi, studiile se diversifică și fundamentale rămîn monografiile dedicate cîte unui autor (Al. Macedonski, de Adrian Marino, G. Ibrăileanu, de Al. Piru, Ioan Slavici, de D. Vatamaniuc, D. Zamfirescu, de M. Gafița), cîte unei grupări literare ori unei tendințe existente în literatura română. Staționară, conformistă chiar, e cercetarea privind curentele literare moderne.

Această sforțare în a organiza, după un principiu coerent, istoria unei culturi în expresia ei literară e, fără îndoială, trăsătura cea mai de seamă a disciplinei, în aspectul ei contemporan. Este o emulație evidentă aceasta, năzuind către o clarificare în direcția conceptelor operative, mai apropiate de realitatea creației și de necesitățile unei culturi și între cele mai însemnate idei literare cu valabilitate teoretică, nu doar la români, trebuie considerate acelea privitoare la originile literaturii naționale, la geografia literaturii și la protocronism. Sînt inițiative cu un grad nu fără semnificație de generalitate, pornind, precum ideea străromână, de la condiția culturilor mediale, desemnînd apoi, cu protocronismul, realitatea creativității în spații culturale considerate „mici", în fine, configurînd, cu „geografia literaturii", un program apt să reveleze, într-o literatură, totalitatea straturilor rezultate istoricește, creatoare de valori. Experiența literaturii române a ușurat aducerea acestor procese culturale pînă la înfățișarea lor de concept și, în această mișcare, de impunere a unei perspective noi, hotărît interdisciplinare, contribuția „Luceafărului" este proeminentă. A recapitula conținutul și orientările lor, în vederea unor dezbateri mai largi, pe care recepțarea acestor idei le cere în chip imperios, este și o dovadă a evoluției culturale, de azi, propice spiritului de sinteză ; intervențiile care urmează au, de aceea, scopul de a pune cîteva accente pe tema unor idei literare românești, apărute după Congresul al IX-lea și în urmarea doctrinei acestuia și, de asemenea, de a propune o problematică a cărei dezbatere o considerăm necesară.

Ion Sălișteanu : „Lectură"

Substratul cultural

Una dintre cele mai dezbătute probleme din istoria culturii române au constituit-o începuturile scrisului și literaturii românești. Rezolvarea nu putea veni dintr-odată. Mai întîi, s-a discutat, îndelung și cu opinii variate, apariția scrisului în limba română, început văzut de cercetători destul de tîrziu și sub influența unor puncte diverse din afara culturii române, ca și cum poporul român, cu o vechime mai mare ca a multor altor popoare, implicat în receptarea unor forme primordiale de cultură și civilizație ale erei noastre, n-ar fi manifestat nici un fel de interes în acest sens, ar fi stat amorțit și mut, deși între timp descoperirile arheologice de pe întinsul țării, pînă la cele mai recente, de-a dreptul minunate opere de artă și de construcții, îl arată cu un „grai" cultural de clasă înaltă. Cînd, cu ani în urmă, s-a emis ideea unei epoci de „antichități românești", urmată de un ev mediu românesc și apoi de o perioadă de umanism în limbă zonală de cultură (slavona), la confluența secolelor XV—XVI (pandant la umanismul occidental în limbă latină), cu deschidere spre idei de tip renascentist și așa mai departe, cercetătorii cu statut de specialiști s-au mefiat de asemenea viziune și au rămas la ce știau ei.

Iată însă că cercetări stăruitoare și neobosite au repus pe tapet, cu competență indiscutabilă în materie, problema începuturilor literaturii române. După sinteza prof. Ioan G. Coman, despre **Scriitorii în epoca străromână** (1979), cu examene exegetice de mare clasă, Dr. Nestor Vornicescu a adunat la un loc, cu discuții și interpretări originale, tot ceea ce poate face punte de legătură de la primele opere patristice, din secolele IV—VI în limbile greacă și latină, pînă la scrieri în limba română din secolele XIV—XVI. Dacă prezentarea amănunțită și cu excelentă documentare a răspîndirii scrierilor patristice în literatura română din secolele XIV—XVI nu se mai poate să nu convingă pe „specialiști" de funcțiunea importantă a acestor scrieri în interiorul culturii și literaturii române vechi, în schimb scrierile acesteia, în greacă și latină, datorate unor personalități din secolele IV—VI, deci, asemenea scrieri, n-au convins prompt că ele se leagă de poporul român în epoca lui de formație, de vreme ce și recent se afirmă evaziv că acestea se adresează întregii spiritualități orientale. De aceea acum și aici vom insista mai mult în această direcție.

În primul rînd, cu toate că acei citați mai sus activau zonal și nu pentru o singură populație, se pune întrebarea pentru care populație o făceau mai cu seamă, de pe poziția lor culturală ? Pe de altă parte, trebuie să înțelegem că activitatea lor nu s-a rezumat numai la o serie de scrieri cu dezbateri și emiteri de idei, pentru sferele înalte, solicitați fiind în acest sens de administrația imperială, ci mai ales aveau îndatorirea să susțină răspîndirea doctrinei pe toate căile, în masele populare și iarăși de întrebat : pentru care mase și cu ce mijloace ? O făceau pentru greci și în limba latină ? Dar aceștia aveau de mai înainte misionarii lor, cu comunicare directă în grecește ! Cei cu sediul la Tomis se îngrijeau de coloniile grecești din aceste părți și se manifestau aici în limba latină? (este clar că stăpîneau mai cu seamă această limbă). Apoi Laurențiu de la Novae (pe locul actualului Svistov bulgar, pe malul drept al Dunării, în dreptul Zimnicei) de ce populații se interesa ? Numai de cele de la sudul Dunării ? Doctrinar de frunte, nu privea deloc la stînga Dunării ? Și mai departe, spre sud-vest, contemporanul său, Niceta, cu sediul la Remesiana (actuala Bela Palanka, nu departe de Niș, în Jugoslavia) se uita oare strîmt numai în jur, cînd la nord de Dunăre se petreceau, în același timp, drame de ecou, precum martirajul lui Sava (372), sub persecuțiile lui Atanaric, șeful vizigoților ? Toate acestea nu puteau să nu intereseze pe Niceta de Remesiana și pe alții. Sînt presupuneri mai mult decît logice. Desigur, aceștia au fost preocupați nu numai de dacii din sudul Dunării, veniți aici după retragerea oștirilor romane (271), cum se spune. Vasile Pârvan avea totuși o viziune neeronată, cînd admitea lucrul lor și la nordul Dunării. Își aveau sediul pe malul drept, pentru că aci se socoteau mai în siguranță, dar se exercitau mai larg.

De fapt, dintre toate populațiile din Romenia Orientală, cea daco-romană (în proces de devenire românească) a fost cea mai asaltată de zbaterile primare pentru răspîndirea doctrinei răsăritene, pentru că era cea mai aptă și destinată pentru așa ceva, fapt imprimat clar în terminologia de origine latină din limba română pentru noțiunile de bază ale ei. Această spiritualitate românească s-a născut deci odată cu poporul român și au crescut cultural împreună. În acest sens, scriitorii luați în considerație de autor, cu opere în latinește, sînt numai niște exemple de figuri reprezentative, bine alese, aparținînd veacurilor IV—VI, din multe altele

Ion Sălișteanu : „Covorul"

(adeseori necunoscute), care s-au consacrat acestei cauze. Autohtoni sau nu (dacă unora nu li se par), acești scriitori s-au integrat cu activitatea și scrisul lor culturii incipiente a unui nou popor și aparțin acestei **culturi străromâne.**

Dar, în acest context, trebuie să admitem că noua spiritualitate s-a propagat nu numai la treptele sociale superioare, ci mai ales în comunitatea mare a populației și pe înțelesul acesteia, adică într-o limbă veche, străveche sau străromână. Misionarii predicatori au folosit-o oral sau în scris, și aceasta tocmai în „golul" aparent și în „mutenia" falsă dintre secolul VI și secolul XI, cînd a intrat în uz, după marea schismă din 1054, spiritualismul în limba slavonă, adoptat și de români împreună cu scrisul diplomatic în aceeași limbă, pentru armonizarea relațiilor instituționale, culturale și politice cu slavii vecini. Deci, în acest presupus gol al secolelor VI—XI nu se putea să nu se cuvinte omilii și să nu se facă, într-o română veche sau străromână, traduceri din textele fundamentale, mare căutare avînd de la început, în toată Europa, **Psaltirea.** Omiliile individuale au fost supuse perisabilității, afară de cele devenite clasice, fiind create de mari personalități. Traducerile sacre, în schimb, au rezistat mai bine ca reprezentînd texte definitiv constituite și s-au păstrat în corpii izolate pînă tîrziu, cînd, spre sfîrșitul sec. al XIV-lea (există indicii), făcîndu-se retraducerea acelorași texte, după versiuni slavone cu norme doctrinare, s-au întrebuințat și vechile traduceri, ale căror urme sînt vizibile și de netăgăduit în aceste noi retraduceri, păstrate și ele în corpii : **Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețiană, Psaltirea Hurmuzachi, Codicele Voronețian.** Într-un serial apărut în „Luceafărul" (10, 17, 24 aprilie ; 8, 22 mai 1982) am scos la iveală asemenea urme indubitabile de topică veche a exprimării și de elemente lexicale caracteristice, provenind în mod clar din traducerea unor vechi versiuni latine (imposibil deci de aflat în vreo versiune slavonă). Forma lor este de departe străveche. Cuvinte ca **mesereare** (milă), **părătare** (pedeapsă), **încindre** (aprindere), **sicarei** (ucigași) ș.a., cu corespondente în versiuni latine vechi ale „Bibliei", sînt elocvente pentru contextul reconstituit.

Constatăm, în final, importanța primelor scrieri de pe teritoriul românesc și implicit a studiilor care le valorifică. Acestea sînt singurele care, în condițiile istorice ale formării poporului român, puteau să stea la începuturile culturii și literaturii române, ca bază de plecare, urmate fiind de scrieri și traduceri de texte biblice **(Psaltirea, Fap. Ap.)** în străromână din latină, avînd loc apoi trecerea la scrisul în limba slavonă și revenirea din nou la limba română cu folosirea vechilor traduceri. **În acest fel literatura română are origini vechi și o neîntreruptă continuitate, fiind în fond (un tablou reconstituit nu numai logic, ci și argumentat), una din cele mai vechi din sud-estul Europei.**

Încheiem cu ideea că strămoșii autohtoni, geto-dacii au avut și ei scrisul lor, cu alte semne decît alfabetul latin și un fond local autentic, care își așteaptă elucidarea și valorificarea (unele începuturi s-au făcut). Așadar, substratul cultural este și mai adînc.

I.C. Chițimia

Noua geografie literară

Inițiată sub semnul celui de al IX-lea Congres al P.C.R., dezbaterea referitoare la **Noua geografie a literaturii române contemporane** (cf. **Luceafărul, nr. 6,7/1985**) este, prin cuprindere și aspirație, un proiect promițător. Ca orice **dezbatere** serioasă, este, în primul rînd, o încercare de creionare clară a contururilor obiectului în discuție, incursiuni în arii problematice la ordinea zilei, tatonări de soluții, cristalizări de lanțuri argumentative ce permit separarea minereurilor căutate de impuritățile ce le însoțesc, detectarea straturilor de interes interpretativ în raport cu producția literară ș.a.m.d. Însă, dincolo de aspecte care țin, în mod inevitabil, de un anume stadiu al opiniilor, meritul constă în ceea ce se ambiționează : **conjugarea** eforturilor criticii spre a prinde, în formule sintetizatoare, orizonturile valorice, tematice și de psiho-sociologia creației, creatorilor și receptării în care se mișcă literatura noastră actuală. Chestiunile de felul acesta nu sînt, desigur, noi, precipitările teoretice nu lipsesc, dar nou este **patosul sintezei,** jalonarea cîtorva centre de interes ce tind spre caracterizarea globală a mutațiilor care au marcat ștacheta estetică a creațiilor din recentele două decenii. Se oferă o perspectivă analitică ce vizează sistemul, nu doar atomii, un unghi de atac din care eforturile pe cont propriu și reușitele cu țintă precisă apar într-o altă lumină, clarificatoare. În același timp, generalizările semnificative sînt urmărite în zone pluridimensionale și multidimensionate. Registrul larg al problemelor ce pot fi subsumate și asumate sînt integrate unei proiecții angajate asupra rostului operelor literare înăuntrul culturii naționale. De aceea, se poate spune că dezbaterea despre **Noua geografie a literaturii române contemporane** este o revitalizare, în noul context spiritual, a criticii de direcție literară, concepută din interiorul criticii literare și cu mijloacele specifice ale acesteia, adică fără presiuni normative, dar cu sensibilitate la pulsul valoric și la temperatura morală, spirituală a operelor. Aceasta nu înseamnă, în principiu, o eschivare în fața criteriului estetic, ci doar o accentuare a revelației acestuia. Nucleele ideatice care vertebrează dezbaterea menționată sînt elocvente, în acest sens prin ceea ce afirmă efectiv, și, mai ales, prin **deschiderile** teoretico-interpretative pe care le operează. Sînt posibile și situări care ar compromite ideea. Însă, critica de direcție pentru care se pledează — căci despre aceasta este vorba, chiar dacă nu în termeni expliciți — își însușește optica estetică din perspectiva opțiunii pentru o paradigmă a culturii noastre naționale în care se îmbină armonios tradiția cu inovația, memoria culturală **activă** cu inițiativa creatoare. Este, deci, o critică de un alt calibru și cu un alt tonus teoretic ce încorporează, în propria-i substanță, exigențele ideologice ale contemporaneității noastre socialiste. Intră în acțiune un alt stadiu al validării estetice : acela în care judecata de gust nu se mulțumește a fi claustrată între coperțile subiectivității ludice, ci reușește convertirea altor etaloane care **îi par** străine, și chiar îi sînt astfel, atîta vreme cît le tratează ca eterogene pur și simplu. Ceea ce dispare nu este interesul pentru valoarea estetică încorporată operei literare, ci doar iluzia puristă. Căci dintotdeauna rostul calificării și ierarhizării critice a fost acela de a asigura **autoreglarea** universului artei și literaturii, adică alcătuirea unei hărți a valorilor, descoperirea și motivarea reliefului axiologic, în care ceea ce este izbutit estetic este de alt rang decît producțiile periferice, fie ele chiar și neasemuit de admirate o vreme. Desigur, judecata de gust nu se aseamănă cu premierile sportive, dar, totuși, dintotdeauna deosebește piscurile de văi, simple coline sau mlaștini. Și, întrucît accentul cade atît pe **ceea ce este,** cît și pe **ceea ce ar trebui ca să fie** lumea artei, cea mai autonomă dintre manierele de a face critică literară este, mărturisit sau nu, una **de direcție,** căci rezonanțele valorice și reflexele culturale sînt mult mai complexe decît cele intenționate. Dezbaterea din **Luceafărul** reușește să indice liniile pe care critica literară poate recupera acel model al culturii naționale care este capabil de autoreglarea valorilor. Regulatorul cultural nu alterează, ci potențează tăria celui estetic (mai precis, artistic), întrucît nu mai lasă lumea literaturii doar în voia unei autoreglări culturale spontane, ci, integrînd-o în sensurile disponibilităților unei tradiții active cu priză în sensibilitatea actuală, o feresc de relativism autodizolvant și de mizele minoratului creator. Și, întrucît de aici nu decurg **în nici un fel** consecințe valorico-normative, asimilarea tentativelor inovatoare în planul creației este nu numai posibilă, ci necesară.

Chiar dacă își propune doar localizarea teoretică a unora din problemele privitoare la evoluția valorilor în literatura recentelor două decenii, dezbaterea din **Luceafărul** — și contribuțiile ulterioare — reușește o radiografiere a cîmpului de forțe — cu traiectoriile și mirajele lui — în care sînt situate creatorul și operele sale. Literatura majoră are menirea de a sedimenta, remodela și inventa modele de sensibilitate valorică, moduri de a percepe, pricepe și valoriza lumea omului, aflată pe o anumită coordonată civilizatorie. Lumile estetic împlinite depun mărturie — tocmai prin **a-realitatea** lor, căci mereu au calitatea de **plăsmuiri** — pentru realități omenești pe care le dezvăluie, desconspiră, căutîndu-le sau imaginîndu-le sensul. Fără a deveni corset stînjenitor, acest regulator cultural și umanist tonifică valorizarea de tip estetic, situînd-o în contexte mai semnificative. Astfel, efectele vor fi multiple, dar pot fi caracterizate, sumar, ca fiind îndreptate împotriva unor obișnuințe, deprinderi culturale care au putere de mituri. Cîteva din aceste mentalități, devenite locuri comune, sînt fisurate. De pildă, mitul unei ierarhii înghețate a creatorilor actuali nu poate fi susținut, pentru simplul motiv că analiza e îndreptată asupra unei literaturi în facere și prefacere, iar creația valoroasă cere respirație de cursă lungă. Succesul de critică sau de public nu este suficient de probant în raport cu valoarea ; sînt, de pildă, apariții editoriale în jurul cărora se tace. Mitul tradiției, ca sursă de inerție, cade, în măsura în care sînt revigorări și invenții tematice în prelungirea unor filoane taxate ca perimate istoric. Nici mitul inovației absolute, căci de multe ori e doar semn de zburdălnicie. La fel mitul generațiilor, al succesiunii tot mai rapide de valuri, căci generația, dacă la începutul afirmării are un sens aproximativ — omogenitate de grup creator, doritor, cu bune intenții, să-și impună vocea, identitate de stil, reacții, mentalități ș.a.m.d. —, pe măsură ce se configurează și detașează individualitățile devin o convenție terminologică, cu vagă putere explicativă. Cade și mitul unui centru al iradierii tonului în creația literară către provincie, căci forțe scriitoricești de primă mînă se afirmă, independent de mode metropolitane, în atîtea zone ale țării. Și, pentru că aici sînt atinse aspecte ale deprovincializării, e nimerit să facem apel la un text din Petre Pandrea : „De unde provine oroarea provincială ? Să fim clari : Weimar, pe vremea lui Goethe, nu era cu mult, mult prea mare decît Mizilul, nici Atena lui Pericle mai întinsă decît Craiova. E chestie de oameni și de capacitatea lor. În provincie nu reușește decît omul tare și masca e mai dificil de purtat. Slăbănogii au disprețuit provincia. Acolo regulile eterne ale umanității trebuiesc observate cu strictețe. (...) În Metropolă poți face numai simple acte de prezență. Blestemul augustei monotonii a vieții provinciale se transformă în orașul mare în blestemul sedentar al cafenelii și al tavernii, în incapacitatea de a lua **contact uman** prelungit și efectiv".

Problematica abordată în dezbaterea la care ne referim merită a fi minuțios segmentată tematic și adîncită teoretic.

Vasile Macoviciu

Protocronism și antidogmatism

Cînd, la 1977, apărea ideea de „protocronism" (legată de o culegere de studii, „Din clasicii noștri", de Edgar Papu), conștiința literară românească era pregătită de un lung șir de precursori ca s-o primească : G. Călinescu în „Istoria literaturii române..." (și mai ales în eseul încheietor asupra „specificului național"), Lucian Blaga cu „Spațiul mioritic", Nicolae Iorga cu „Introducerea sintetică", Vasile Pârvan cu „Getica", și, mai înainte de ei, S. Mehedinți și Hașdeu, Eminescu, Kogălniceanu. În felurite proporții și cu încheieri proprii aceștia, ca și alții, ilustrează protocronismul chiar dacă ideea nu căpătase, pentru ei, un nume. Sigur este că în esența ei aceasta exemplifică **o experiență a literaturii române în latura voinței de specific și a universalității de esență,** aflată alături de criteriul difuziunii. A fi „specific" însemna a fi „universal", prin aceea că o cultură e o dezvoltare în cadre ireductibile a ideii de universalitate ; această interpretare este kantiană.

Fiind o prelungire a unei înșiruiri de reprezentanți a căror unificare trebuie făcută printr-o doctrină comună, rezultă că „protocronismul" desemna o realitate a creației românești, aducînd la obiect un program adeseori intuitiv și a cărui coagulare venea nu atît din transmisiunea instituțională cît dintr-un fond antropologic diferențiat. Apelul la specificitate însemnînd mai degrabă „înaintare organică" (după formula lui G. Călinescu) este de înțeles în felul unei resuscitări a „substratului", dacă înțelegem prin aceasta o materie fundamentală sustrasă perisabilității. De altfel, „substrat" și „sincronism" sînt noțiuni cu valabilitate de problemă la români și a pune accentul cu precădere pe „substrat" însemna a da „sincronismului" funcțiunea secundară pe care acesta trebuie să o aibă într-o cultură supusă îndemnărilor difuzioniste cu origini de tot felul. Această complementaritate, care este de proces cultural situat pe lîngă necesitatea de conformație specifică, explică **însemnătatea protocronismului ca experiență cu grad de generalitate în culturile fără caracteristica expansiunii.**

Ceea ce a împiedicat ideea să se consolideze încă de la momentul inițial era elaborația ei sumară ca și prejudecățile unei mentalități care uitase, fără inocență, de Călinescu, Iorga, Blaga, Hașdeu ; protocronismul trebuia să fie, de la un punct încolo, o contribuție colectivă la a cărei clarificare veniră și istorici literari, antropologi, lingviști, esteticieni (de altfel, acest fel de studiu e, în chip obligatoriu, întemeiat pe completări între discipline diferite). Două dezbateri, însoțite de alte comentarii, apărute în „Luceafărul" în 1977 și 1978 (adunate, în chip salutar, într-o „addenda" a volumului „Exactitatea admirației", de Mihai Ungheanu), exprimă, mai acut decît observațiile din originara culegere „Din clasicii noștri", ideea de protocronism. Zicînd, altădată, că protocronismul e antidogmatic, voiam să accentuez ideea de valori fundamentale pe care ne-o propune. În contrast cu frigida, față de esențele naționale, direcție culturală a anilor cincizeci, de după război. Este, de altfel, obligatoriu a privi protocronismul în dezvoltarea doctrinară iar nu în strictă determinație de accepțiunile pe care i le dădea creatorul termenului propriu-zis. Terminologia nu înseamnă, în acest caz, decît un conținut parțial și este de imaginat că destule confuzii își au originea în propozițiile puține, cu înfățișare teoretică, pe care le conține „Din clasicii noștri", unde absența unui eseu explicativ obligă pe examinatori să recurgă la fragmentele analitice. Este, așadar, de observat că în cuprinderea protocronismului intră atît propozițiunile aceluia care a inventat termenul și a punctat semnificațiile cît și, mai ales, acelea rezultate din contribuțiile ulterioare, care sînt ale lui și ale altora.

Ion Sălișteanu : „Țesătoare"

Așadar, ce este „protocronismul", la aproape zece ani după întîile opinii pe tema aceasta ? Protocronistă e, mai întîi de toate, reformularea unui canon de istoriografie literară, care înalță în abstract experiența comunității literare a Europei occidentale. Orînduirea de antichitate, Ev Mediu, Renaștere și Umanism, baroc, clasicism, luminism, romantism și modernism **e dovedită a fi o formulă de evoluție regională și nu universală** și a nu o respecta nu trebuie socotit un element de inferioritate ori de întîrziere (de asemenea, nici de superioritate). Cronologia unei regiuni nu e cronologia universului și dacă literaturile asiatice ori americane au alt ceasornic interior, aceasta nu însemnează că ele nu ajung prin creație, la universal fără contactul cu Europa ; nu e vorbă, nici cronologia regiunilor literare europene (danubiană, scandinavă, balcanică) nu o respectă pe aceea a Occidentului. De aici rezultă că noțiunea de creativitate se ține în autonomie de impulsul exterior care, atunci cînd se produce, poate cel mult să adauge o notă de varietate îngăduită de structura autonomă, dezvoltînd o latență. Întrucît creativitatea e pretutindeni virtuală (căci o altfel de viziune ar fi segregaționistă și fundamentată pe absurdul rasial), rezultă că literaturile au drept scop ultim organizarea intuitivă în ideea valorificării unui specific ; universalitatea e văzută, din acest punct de vedere, ca o trăsătură a valorii față de uman și nu un termen cu origina în relativ. Literatura universală e, în ideea protocronică, nu literatura difuzată în universalitate, **ci o comunitate universală de valori diferențiate după specific,** adăugînd un răspuns propriu la ideea de umanitate. Cîtă vreme criteriul difuziunii e fără valoare, căci universalitatea e înțeleasă prin intrinsec, s-ar înțelege că o literatură ajunsă la creația de valori (chiar și de esență populară) poate să desfășoare în cadrele ei elemente pe care altele încă nu le cunosc și pe care abia un moment ulterior le face să apară acolo, în deplină autonomie ori prin sugestie. Presimțirea unei direcții ori a unui curent, generalizate apoi prin difuzionea dintr-un alt punct decît cele unde se produsese anticipația, nu are valoare prin anticipația simplă (căci altfel e de admis criteriul difuziunii și s-ar înțelege că elementul nedifuzat nu există) ci prin adăugarea, la un organism cultural propriu, a unei trăsături dovedită a posteriori ca fiind universală. **Sînt de disociat universalitatea de esență a creației** (care poate să dea caracterul „protocronic" al unei literaturi fără a pune accentul pe capacitatea ei de anticipație) **și universalitatea confirmată, prin intermediar, atunci cînd protocronismul ia aspect de previziune,** universalizată apoi de alții, în culturile de expansiune. Amîndouă dau caracter „protocronic" unei literaturi, recomandabilă fiind universalitatea de esență, căci românii trăiesc într-un mediu literar universal (chiar dacă difuzat mai puțin sistematic) cîtă vreme au pe Eminescu, Sadoveanu, Călinescu, Blaga, Arghezi, Iorga, Caragiale, Hașdeu.

În sfîrșit, o mențiune : a zice „protocronism" și nu „protocronie" nu vrea să spună a căuta anticipațiile unei literaturi, alcătuind în acest fel un tablou de injustiții, ci a face, înainte de toate, program din inaintarea ei în cadrele organice, cu precădere specifice, completînd la ele ceea ce are corespundere în entelehial. Este distanța între evaluarea pasivă și doctrina evoluției calme, care simte că nu are trebuință de excese din moment ce materia ei exprimată nu are, față de virtualitate, goluri.

Artur Silvestri

ondrej štefanko

Speram că eu cum Homer...
Şi-nfrigurat cum Ovidiu...

Că a fost toamnă
a fost doar circumstanţa atenuantă
a intoarcerii mele la tine
cuvint orbitor şi preţios cum moneda veche.
Pentru această faptă nu mă ruşinam
căci n-o făptuiam prea des
şi totuşi se părea că m-ascund
fără s-o ştiu pe o coală albă de hirtie,
cind iarba in prag de zi incărunţi
iar miinile inghetate-n buzunare căutau
o căldură apropiată
ca lingă un pintec de femeie.
Ştiam că pornirile acestei intoarceri aşteptau
cu-nfrigurare-n mine de multă vreme
şi-n vremea celorlalte anotimpuri
insă mie mi-era frică de orbire.
Ştiu că trebuia să-mi fie frică şi de alte
lucruri
şi de alte stări
căci regulamentele exacte şi corecte
determinau şi vămuiau
toate lucrurile şi toate stările posibile
precum gheţurile apa.
Dar eu nu respectam acele regulamente
nu ascultam de legi
cind mă intorceam la tine ó cuvint tăios
şi sărat
mi-era frică de orbire
cum unui pictor.
Insă speram că eu cum Homer...
Şi-nfrigurat cum Ovidiu...

rodian drăgoi

Despărţire

Pe deal un păstor
cintă cu jale din fluier

alături oile ascultindu-l
au uitat să mai pască

intre ei
iarba creşte vertiginos
despărţindu-i

Carul cu lacrimi

Mă-ntorceam tirziu acasă
prin lumină de mireasă
toată noaptea mă-ntorceam
toată noaptea n-ajungeam
cind eram cind eu eram
prins in hamuri tot trăgeam
carul greu de lacrimi plin
ştii că vin şi cind nu vin
am ajuns n-aş fi ajuns
patul podidit de plins
şi tu ingropată-n ieri
mirosea a nicăieri
m-am culcat n-am adormit
urla-n ceruri un cuţit.

Numai femei

Peste case şi prin oase
trec numai femei frumoase
şi pe drum şi pe sub drum
trec numai femei de fum
peste frunte pe sub pleoapă
curg numai femei de apă
şi prin visuri şi prin geamuri
văd numai femei la hamuri
noaptea-i despicată-n două
numai de femei de rouă
iar in firele-mi din barbă
dorm numai femei de iarbă

Presimţirea fără dimensiuni

Iată totul se umflă deja
nu mai poţi determina exact nici muchiile
vorbirii noastre
şi rătăcirile mele după tainicele esenţe ale
vederii
dorinţa mea desfătarea mea
sint zadarnice.
Aseară am incercat să nu mai zăresc
intunericul
aripi ostenite au amuţit cind am inceput
să vorbesc
in limba iniţiaţilor
iar plantele misterioase ale visului
smulgeau din mine ca un cleşte
esenţa frumuseţii inscrise-n limba aceea
in măruntaiele mele.
Presimţeam distrugeri
stihiile cuvintelor mă cutremurau
n-am fost pregătit să-mi explic senzaţiile
zdrenţele gindurilor mele ascunse,
nu mai incăpeau in piele vorbele frumoase
ale prorocilor
şi de aceea am renunţat să discut cu tine
cuvint frumos
m-am dus să ţip
eu — mut şi orb...

Călătoria

Pină la coamele valurilor mării
ce pieptănau părul soarelui ne-am tot dus.
Muţi şi nevăzători pe drum
ocoleam umbrele,
fintinile adinci
şi pădurile-nfrigurate.
Ne-am tot dus in ciuda furtunilor şi apelor
involburate
cu capetele descoperite
cu frunţile in flăcări
cu buzele fremătinde pină la sare.
Şi cind in sfirşit lingă sare am ajuns
cind lingă sare ne-am copt
şi am cufundat trupurile noastre-n mare,
am aflat că-n luptă am fost invinşi.
Şi atunci o bucată de sare din ochii noştri
in mare am infipt-o
şi ne-am intors inapoi
inţelepţi şi iluminaţi :
vocile noastre se revărsau pieptănate
şi luminoase
in limba maternă.

Traducerea din limba slovacă aparţine autorului

Părul tău

Părul tău căzind din nori
mă trinteşte-n sărbători
părul tău căzind din lună
mă alungă mă adună
părul tău căzind pe munte
mă alintă şi mă minte
părul tău căzind prin ceaţă
mă ingheaţă mă dezgheaţă
părul tău căzind pe casă
mă dărimă şi mă lasă
părul tău căzind pe geamuri
mă găseşte ros de hamuri
părul tău căzind pe carte
mă adună mă desparte
părul tău căzind pe hartă
mă mingiie şi mă ceartă
părul tău căzind pe apă
mă ingroapă mă dezgroapă
părul tău căzind pe maluri
mă aruncă iar in valuri
părul tău căzind pe iarbă
pune dorul să mă soarbă.

Dimineaţa aşteptată

E numai seară iubito rănile mele te cheamă
soarele moare printre crengi de gutui
ia aceste dovezi de iubire să le ai pentru
vamă
eşti prizoniera greşelilor şi ţi-e teamă să-mi
spui
că-ntre tine şi mine nu mai este lumină
că-ntre mine şi tine a plouat un cuvint
s-a umplut dimineaţa aşteptată de vină
şi e toamnă afară şi e toamnă-n pămint
să te-ating mi-ar ajunge doar mina
să te simt cite sute de ani ?
cineva incearcă să jupoaie şi luna
ca să fii lingă mine n-ai nevoie de bani
ia aceste cuvinte ca să ştii cine sint
ia şi drumul acesta dacă vrei ca să pleci
părul tău e-un cutremur prea rivnit de pămint
iţi e noaptea fierbinte şi zilele reci
dacă-ţi scriu nu iţi scriu că mi-e sete
de ceva nelumesc şi străin
dar sint singur cu clipa inţepenită-n perete
şi sint sfişiat de-o mireasmă de crin

Vine toamna

Trezeşte-te iubito vine toamna
sint singur intr-o gară unde am fost noi doi
in urma mea se-aude cum creşte depărtarea
şi cad aceleaşi triste şi prea străine ploi
tot ce ţi-am spus este numai cenuşă
tot ce mi-ai spus miroase a pămint
dar unde s-a deschis acum o uşă
de a pătruns atita trig şi vint ?
aş mai vrea doar să-ţi spun că e iarnă
şi atit de multă singurătate in mine şi frig
că absenţa ta curge ca o ploaie pe geamuri
că tu eşti zăpada pe care o strig
aş mai vrea doar să rog iarba să-mi scrie
despre tine şi despre un copil nenăscut
dar cade atita tristeţe pe lume iubito
că am iaduri in carne şi mi-e cintecul mut.

Aşteptare

octavian simu

Incăperea mobilată sumar îi sugera lui Traian liniştea trebuincioasă, poate, studiului, numai că lipsea intimitatea caldă care să te îmbie la o asemenea indeletnicire. Nimic de seamă care să-i fure privirea, nici măcar dizarmonia dintre un element al mobilierului sau altul. Simplu şi economicos, cabinetul se rezuma la canapeaua tradiţională, ingustă şi incomodă, în esenţă un simbol al profesiei, acoperită cu un cearşaf alb, scrobit impecabil, la fel ca gulerul unei cămăşi pregătită pentru plecat în vizită ; dar mai era acolo şi un dulap metalic, ingust şi el, blindat în mod penibil cu două lacăte disproporţionate, unul mare, burduhănos şi grosolan, celălalt minuscul, delicat, ca o bijuterie cizelată migălos, oriental. Lipit de peretele dinspre fereastră, biroul lucios, cu invelişul din melacart verzui, cu picioarele metalice ca de păianjen cosmic, nu putea sluji decit pentru nevoia elementară a sprijinirii coatelor, iată, chiar aşa cum proceda doctorita aşezată în faţa lui.

Uşor palidă, încercănată, fragilă, cu capul strins între palme, ca şi cum ar fi vrut să-şi ocrotească obrajii de bătaia luminii venită din tavan, doctorita privea în gol, îngindurată, parcă în luptă cu asprimea dezolantă şi sobrietatea incăperii, ridicind uneori o sprinceană cu uimire, dacă nu cumva mişcarea era un tic scăpat de sub control.

Sedeau în tăcere iscodindu-se reciproc, cu priviri furisate ca într-o pîndă, iar minutele treceau fără rost. Traian ar fi vrut să rupă tăcerea, dar nu o putea face decit cu pretul unei întrebări. A întreba înseamnă a dezvălui o neliniste, ceea ce nu mai era cazul deoarece ştia că acum se aflau în momentele de odihnă, treaba se făcuse, nu rămineau decit detaliile, pitoresti şi ciudate, mă rog, doctorii sînt capabili să-ţi înflorească la nesfirşit te miri ce aspect insesizabil pentru un profan. A întreba mai putea însemna situarea lui pe pragul inferior al umilinţei şi nu ar fi dorit ca făptura din faţa lui, blajină, eterică, străvezie de oboseală, să aibă un ascendent în acest fel.

Cită deosebire între ea şi Dora ! La modul absolut, se situau într-o polaritate perfectă. Dora, încă de la început, din vară, de cum o cunoscuse, reprezenta explozia de feminitate, capcana pentru tot ceea ce instinctul lui de bărbat întrezărea a fi bucurie a simţurilor sau pierzanie, în acelasi timp. De cîte ori nu îţi fură privirea o siluetă de femeie tolănită pe nisip sau mişcîndu-se agale, alunecînd printre semenii ei ca o regină ! Şi totuşi, Dora, ea fusese altceva. Ea iesise din mare ca din senin, udă, cu bulgării mărunţi de apă lucind în soare, cu mii de irizaţii de curcubee minuscule tapetînd suprafaţa arămie a trupului. Ea venise spre el poate fără să-l vadă sau fără să-şi dea seama că e un străin, orbită de razele amiezei. Se oprise lîngă el gifiind uşor si apoi il cuprinse pe după git într-o îmbrăţişare strengărească.

— Incălzeşte-mă ! îi şoptise ea, apoi se desprinsese brusc, ruşinată, cerindu-şi scuze.

Oare după care amănunt îşi dăduse seama imediat că nu el era cel căutat ? Traian ştia că există variate mirosuri de piele incinsă la soare, inconfundabile. Pesemne că şi ea realizase astfel contactul cu un străin, sau, poate, cine ştie, vreun amănunt al trupului său, o neconcordanţă a gestului îmbrăţişării. Reflex, el o cuprinsese de umeri aproape fără să-şi dea seama. Îşi amintea şi acum senzaţia plăcută de apă rece, alunecoasă pe piele, şi carnea ei tare, elastică. Preţ de o clipă trupurile lor s-au întîlnit. A fost îndeajuns... Tulburat, a bîiguit şi el un soi de scuze.

Dora s-a strecurat apoi printre oameni, a alergat din ce în ce mai grăbită, pînă ce el a pierdut din ochi trupul acela orbitor. Era de presupus că ieşise din apă, dezorientată, în altă parte a plajei, după ce înotase prea mult.

Chiar în aceeasi seară a zărit-o la bar. Era înconjurată, desigur, de mai mulţi bărbaţi. Tinea în mîna ridicată un pahar cu o licoare rosiatică si incerca să ciocnească veselă cu fiecare. O ovaţionau pentru cine ştie ce vorbă de spirit sau pur si simplu pentru frumusetea ei dublată acum de rochia turcoaz decoltată ciudat la spate. Era o minunăţie de femeie si el nici măcar nu mai incerca să-şi ascundă neliniştea în care se cufunda cu fiecare clipă. Fără să vrea, prin ocoluri mici, s-a apropiat de grupul zgomotos, cu acel soi de curaj uimitor al oamenilor timizi, obligati să se descurce. Se stia totusi la adăpost pentru că ea nu l-ar fi recunoscut, oricită memorie vizuală ar fi avut. El era unul din mulţime, iar zgomotul din bar îl punea la adăpost poate şi mai bine decit orice altceva. Ea şi-a continuat senină seara zburdind cu veselie din braţele unuia în ale celuilalt, dansînd drăceşte tot felul de ritmuri care să-i pună în lumină formele armonioase.

A rămas pînă la sfîrşitul programului, abia mişcîndu-şi picioarele ca de plumb. Băuse în neştire, mecanic, absorbit de spectacolul acela obsedant al trupului ei mlădios.

★

Doctorita îl îndemna cu pachetul de ţigarete întinse peste birou. Aştepta, de data aceasta îl privea drept în ochi şi îşi umezea buzele parcă pregătindu-se să înceapă, să-i spună, în sfîrşit, citeva vorbe, acolo, ca un început de

conversaţie. La urma urmei, doi oameni nu pot rămîne la nesfîrşit într-o încăpere fără să-şi vorbească.

— Nu, mulţumesc, nu obişnuiesc să fumez.

Şi-a retras mîna. O mînă lunguiaţă, cu degete fine, ca în icoanele bizantine. Halatul alb cu mînecile suflecate pînă spre cot părea un cadru de tablou, contura oricum o înfăţişare stranie din alt veac, în contrast evident cu profesia ei pragmatică, încărcată de responsabilităţi. Ar fi putut fi la fel de bine, însă, şi o călugăriţă ieşită pe neaşteptate din chilia ei, topindu-se acum pe fundalul peretelui alb din spate, încetoşindu-se pînă la dizolvare.

★

A căutat-o cu stăruinţă ; avea acum un scop precis — vacanţa lui ieşea astfel din lincezeala informă şi anodină autoimpusă — a căutat să afle în care din vilele staţiunii locuia Dora. Procedase copilăreşte, adolescentin, urmărind-o de la distanţă. Uneori dimineaţa încerca să se apropie cît mai mult de ea. Căuta, ca din întîmplare, prin preajma ei, un loc unde să-şi aşeze prosopul său portocaliu. În citeva zile i-a ghicit programul, orele de sosire, momentul intrării în apă, obiceiul de a înota cît mai departe în larg. O aştepta să revină, să-şi facă scurta alergare şi apoi odihna. Ea schimba mereu costumul de baie parcă din ambiţia de a minui abil un curcubeu festiv de culori pastelate împletit cu arămiul pielii ei tulburătoare.

S-a aventurat apoi mergînd pe urmele ei la vremea prînzului, cînd se retrăgea, aproape întotdeauna singură, după ce toată dimineata roiseră în juru-i prietenii pe care îi întîlnea şi seara. Asa îi aflase şi numele. Prin meticuloasă observare trăsese concluzia, linistitoare pentru el, că nici unul dintre cei care o tutuiau nu era partenerul sau iubitul ei cu drepturi depline.

În preajma plecării lui, poate chiar numai cu o zi înainte de a se sfîrsi vacanta, a urmărit-o pînă la Oficiul Postal. A urcat scările la doi pasi în spatele ei, a lăsat-o să intre si, prin transparenţa usilor, a văzut-o oprindu-se la ghiseul pentru fise de telefon. A intrat apoi într-una din cabinele interurbane. El a profitat că începea să se adune lume şi s-a fixat la aceeasi cabină aşteptînd-o să termine convorbirea. Erau din nou aproape, despărţiţi doar de paravanul din sticlă.

Gîndul lui furios fugea spre fiinţa ipotetică de la capătul celălalt al firului, acea făptură care ar fi trebuit să fie fericită că era căutată de Dora, că ea e gata să-i comunice lucruri importante, oricum dovedind o legătură cu ea. Între timp, începînd să vorbească, părea puţin agitată si gesticula. Foarte repede s-a întors chiar cu spatele, ca şi cum ar fi intenţionat să se pună la adăpost de orice ureche indiscretă. Precauţie inutilă, din interior nu răzbătea în afară nimic inteligibil, poate doar frînturi de cuvinte şi exclamaţii.

După ce a terminat, a pus moale receptorul în furcă, apoi s-a răsucit, cu gîndul să iasă din cabină. A deschis uşa şi a stat o clipă indecisă, cu privirile în pămînt. Ridicînd ochii, l-a găsit pe el aşteptînd şi l-a întrebat dacă poate să mai dea un telefon. Nici nu era nevoie de acordul lui, doar aşa se face, nimeni nu se supără dacă mai aşteaptă un minut, două, la nevoie. Numai că ea, de data aceasta, l-a privit în faţă şi ceva neclar s-a petrecut acolo, pe loc, neclar pentru el.

— Deci dumneata eşti cel care mă spionezi ? !, l-a întrebat. Constat că e chiar adevărat. Nu mi-a venit să cred, deşi băieţii mi-au spus-o de citeva ori. E adevărat ? Ce ?...

— V-aţi exprimat greşit, i-a răspuns el. Nu vă „spionez", nu, în nici un caz, nu acesta este cuvîntul.

— Atunci, ce este ?

— Dacă aveţi timp, o să vă explic. Telefonaţi unde aţi avut intenţia, eu vă aştept, vă pot aştepta oricît.

— Nu mai este nevoie. Am terminat cu telefoanele, iar timp... timp, ca să spun aşa, am berechet, doar sînt în concediu.

Dora nu mai avea nimic vesel sau exuberant. Ştia să fie, deci, tăioasă ori distantă, iar el nu se mai simţea inspăimîntat la gîndul că odată şi odată tot ar fi trebuit să stea de vorbă cu ea, să-i spună tot. Care tot ? Nu ştia, nu-şi făcuse planuri despre inevitabilul dialog. Acum emoţia lui se topise în intregime, nu mai avea de ce să se teamă. Poate că dacă ea ar fi fost mai veselă, strălucitoare ca în mijlocul prietenilor, ar fi avut temei să se restringă cu timiditate la fraze convenţionale care nu spun mai nimic, dar aşa, revenită pe pămînt, fără nimic festiv, ea era, credea el, o făptură ca oricare alta.

A profitat de starea aceasta de pace interioară, bine venită, şi i-a istorisit cam tot ce se petrecuse, cum fusese începutul, netăinuind nimic din cele simţite de el. Un rezumat al citorva zile, nici zece în total, se putea sfîrşi într-o relatare de citeva minute, dar povestea o amuză pe Dora în mod evident, asta era lesne de văzut, asa că asupra faptelor se putea reveni oricînd, de mai multe ori, adăugînd amănunte peste amănunte. De unele detalii îsi amintea şi ea, în alt mod, desigur, dar ce importanţă avea !

S-au plimbat pe străduţe tot mai depărtate de căile principale pînă ce au ajuns la o cabană-restaurant în mijlocul unui pîlc de copaci mai răsăriţi, o improvizaţie în manieră rustică. Au intrat şi au rămas acolo pînă spre seară. Pentru el după-amiaza aceea a fost o sărbătoare. A putut-o vedea foarte de aproape, i-a cercetat ochii, zîmbetul, linia gîtului. Era limpede, aduna în sine frumuseţi şi feminitate cît zece femei la un loc. S-au reintors apoi spre centrul localităţii. Pe lîngă ei treceau biciclişti, mai rar maşini, ca un decor mobil şi nesemnificativ, abia remarcat. Ajunşi la capătul aleei care ducea la vila Dorei, el i-a precizat că a doua zi va pleca şi i-a cerut îngăduinţa să o revadă la Bucureşti, eventual să-i dea un număr de telefon sau să-i indice oricare altă modalitate de a comunica.

— Nu. Am să te caut eu, îmi place să am o anumită libertate în legătură cu timpul meu, i-a răspuns ea. Notează pe ceva telefonul tău, dacă vrei.

Nu i-a plăcut procedeul. Imediat s-a temut că este o capcană, o modalitate simplă de a

teatru

Medalionul de argint

Recenta dramatizare a **Misterelor Parisului**, semnată de Marica Beligan şi Dinu Cernescu, fără să aibă o contribuţie în plan educativ, estetic sau cultural, vizează un scop strict comercial, urmărind, prin subiectul pe jumătate aventuros, pe jumătate melodramatic, să obţină succesul de casă.

Cîţiva dintre eroii cărţii de aventuri sînt uşor creionaţi pentru scenă, fără să poată implini personaje cu consistenţă dramaturgică. Prezenţa actorilor adaugă personajelor, mai mult nominalizate în scris, o încărcătură de mister, de amăraciune sau de malitiozitate, dîndu-le o oarecare greutate şi autenticitate, o anume stabilitate temporară.

Prin intersanjarea, pe un fundal negru, a citorva elemente (două fotolii şi un birou, două arcade de fereastră, încadrate, apoi, de faldurile unor perdele), scenografia lui Mihai Mădescu creează sugestia cadrului de epocă, solicitat de locul de desfăşurare al acţiunii.

Dinu Cernescu incearcă să redea, prin mizanscenă, o anume rigoare a jocului realist, credibil, făcînd din notar personajul central astfel ca prin dubla ipostază în care apare — de om al legii şi de rege al bandiţilor — să realizeze o legătură între cele două lumi : a celor bogaţi, abuzînd de titluri şi bogăţie, a celor săraci, uzînd de violenţe şi crimă.

Actorul Ion Pavlescu imprimă notarului Ferand distincţie, siguranţă de profesionist, diabolism suficient, pentru ca toate personajele, care vin să i se incredinţeze, să creadă în el şi să se lase derutate, incurcate, înşelate. Ipostaza a doua, de **Barbă Roşie** sau de **General**, cum i se spune în lumea ocnaşilor, a hoţilor, este doar schiţată, actorul trebuind să-şi reducă intervenţia la nivelul de simplu figurant (de mare expresie, e adevărat !), partitura nepermiţîndu-i să se desfăşoare, din păcate, pe măsura posibilităţilor. Deşi în dublă manifestare, rolul este neincăpător pentru valenţele actoriceşti ale lui Ion Pavlescu, neutilizat, pînă în prezent, la adevărata valoare. Atăsînd degetul pe rană, trebuie să spunem că nu într-o asemenea piesă ne aşteaptam să-l vedem pe Ion Pavlescu.

Nu mai puţin frustrat se prezintă şi Florin Zamfirescu. Neavînd replică, lui nu-i este suficient rangul personajului. Mult prea rezervat şi timid, pentru a avea aplombul prinţului sau pentru a ne convinge că-l poate invinge pe temutul **Cuţitar** (Adrian Vişan), Florin Zamfirescu nu se lasă cucerit de prestanţa prinţului, „rangul" actorului forţîndu-l pe Rodolphe să se plieze emploi-ului său. De aceea, el poate fi blind şi generos cu Fleur de Marie, dar nu prea poate să fie dur şi distant cu contesa Mc-Gregor. În datele rolurilor, consemnăm prezenţa actriţelor Anca Neculce şi Liana Mărgineanu, prima ca mamă tăinuită, cea de-a doua ca ocrotitoare a copilei pierdute. Valeria Sitaru este o Fleur de Marie cu farmec, gingăşie, naturaleţe. Florin Dobrovici este aici îndrăgostitul fulgurant, care o pierde din ochi pe Marie. Pitorescul **Cuţitarului** (Adrian Vişan) este palid din concepţie dramaturgică şi devine forţat şi stîngaci cînd actorul trebuie să-şi plîngă compromiterea în faţa prinţului Rodolphe. Ca de obicei, Dorina Lazăr este explozivă, dinamică, spontană. Cucuvaia Chioară, pe care o realizează, implică o gesticulaţie nervoasă, un studiu atent al detaliilor, o mişcare scenică în forţă. Fratele ei, de sînge şi de furturi, îi oferă posibilităţi mai reduse de joc lui Paul Ioachim, acesta fiind un fel de umbră a celei care conduce mîrşăviile.

Reconstituirea adevărului, pe baza regăsirii medalionului de argint şi disiparea acuzaţiilor căzute asupra demnităţii contesei aduc pe scenă şi în sală un scurt fior de emoţie. Considerîndu-l ca pe un spectacol de vacanţă, **Medalionul de argint** îşi va cîştiga, probabil, suporterii.

Ţinînd cont de faptul că este vorba de ultimul spectacol al lui Dinu Cernescu la Teatrul Giuleşti, am fi dorit, desigur, o altă înălţime acestui moment de desprindere...

Nicoleta Gherghel

film

Ecranizări şi adaptări

I. Este de observat că, în ultima vreme cel puţin, **adaptările** iau tot mai mult locul **ecranizărilor**, libertăţile pe care şi le iau filmele faţă de literatura de la care pornesc fiind şi ele tot mai multe şi mai substanţiale ; de la ecranizările făcute cu religiozitate cîndva — de un Victor Iliu de pildă —, şi pînă la adaptări cum sînt cele după **Ciuleandra, Fram, ursul polar, Nada Florilor** sau **Întunecare**, este o distanţă care echivalează cu o schimbare de mentalitate ; de la respectul fără margini faţă de literatură si pînă la folosirea literaturii doar ca pretext, s-a ajuns în timpul unei singure generaţii ; aceiaşi regizori care, în urmă cu două sau trei decenii, preluau pios cultul literaturii, par a se fi plictisit astăzi de atita respect spunîndu-şi pesemne că a sosit momentul ca filmul să-si afirme independenţa ; orgoliul celei de-a şaptea arte de a fi ea însăşi, pe picioarele sale, fără să se mai simtă obligată să dea dovezi de virtute nici artelor plastice, nici teatrului, nici muzicii, şi nici literaturii, este orgoliul firesc al maturităţii ; dependenţa, situaţia de subalternă, este o condiţie nedemnă pentru o artă care vrea să-şi urmeze drumul propriu, să aibă propria istorie. Ruperea de tutorii săi nu este pentru film, doar o ambiţie, ci şi o condiţie necesară pentru afirmarea propriei personalităţi ; pentru a fi artă cu adevărat, pentru a contribui la rîndul său la explorarea spiritului epocii, filmul nu se poate mulţumi să trăiască în umbra celorlalte arte, făcînd doar serviciu de popularizare — pentru că e mai accesibil publicului larg ; că oricîte libertăţi şi-ar lua, filmul va depinde întotdeauna de cuvînt, de imagine, de sunet şi de actori, asta este cu totul altceva ; că a beneficiat şi beneficiază încă de sprijinul consistent al celorlalte arte, iarăşi

nu este de condamnat, pentru că în cele din urmă beneficiul este reciproc ; ceea ce pune însă la îndoială înseşi maturitatea filmului şi libertatea pe care pretinde că şi-a cîştigat-o, este tratamentul nedemn de care au parte uneori opere literare transpuse pe ecran ; uşurinţa cu care filmul preia uneori modele literare pentru a le face de nerecunoscut, coborîndu-le pînă la nivelul modest al unor istorii de duzină, îţi taie respiraţia. Sigur că, îţi spui, nu **filmul** este de vină de faptul că apar asemenea situaţii, ci un regizor sau altul ; mai e apoi şi posibilitatea unui eşec — un colaps, o vacanţă a inspiraţiei... Oricine poate să greşească, nu-i aşa ? A face de aici filmului proces de intenţie este prea mult... Dar cînd greşeala devine regulă şi o ecranizare bună — excepţie —, te întrebi dacă nu cumva filmul îşi ia respectivele libertăţi înainte de-a fi în stare să suporte nu numai avantajele, dar şi dezavantajele libertăţii. Atît de puţine au fost în ultimele decenii ecranizările cu adevărat reuşite, încît pretenţia filmului nostru de a trece la adaptări devine de-a dreptul ameţitoare ; oricît de plicticoase ar fi caligrafia şi dictarea, ele sînt necesare — dacă vrem nu numai să scriem, dar şi să înţelegem după aceea ce-am scris... Şi parcă filmele lui Iliu, caligrafiate conştiincios după opere literare, teatrale şi stîngace uneori din punct de vedere tehnic, trăind modest în umbra modelului de la care pornesc, fără pretenţia emfatică de a acoperi vocea originalului, sînt mai demne de stimă decît atitea stele pitice care se aşează în faţa unor sori literari pretinzînd că ele sînt acelea care dau lumină şi căldură.

Nicolae Mateescu

se scutura de ei. A plecat cu inima strînsă. Șansa lui de a o revedea depindea de un minuscul petic de hîrtie. Fragilă șansă. Știa el cum sînt fetele, cît de numeroase obiecte mărunte zac aruncate în dezordine într-o poșetă ; un univers al rujurilor, creioanelor de conturat sprîncene, monedelor sau tichetelor de autobuz, un labirint în care o hîrtie ca a lui se putea rătăci.

★

— Chiar nu fumați deloc ? Deloc ?, se auzi glasul doctoriței, venit parcă din ceața zidului din spate, aducînd cu sine chipul ei, cenușiu acum și trist.

A obosit, se gîndi Traian, poate că ar fi mai bine să o lase în pace, să se odihnească, deși ea i-a trimis vorbă să o aștepte în cabinet. Trebuia să o refuze din nou. Ea aprinse deîndată chibritul, cu gesturi molcome, bine stăpînite, de fumătoare înrăită, pătimașă. Oare a cîta țigară era ? Cel puțin trei jumătăți strivite, cu filtrul gălbui răsucit, se adunaseră în scrumiera albă.

— V-ar face bine, insistă ea, și glasul i se topi timid, neputincios.

Doctorița clipi apoi de cîteva ori, revenind la mutenia ei serafică de icoană bizantină, cu privirea blajină, aproape bolnăvicioasă.

★

Abia peste vreo trei săptămîni a sunat Dora. A telefonat seara, tîrziu, la o oră cînd nimeni nu mai are chef de vorbă. I s-a părut ciudat faptul că ea avea aerul că s-ar fi despărțit abia cu o zi înainte. Nu a dat nici o explicație, nu s-a justificat de ce îl caută abia după atîta timp. Treburi are oricine, desigur, dar dacă vrei, afli un prilej, un minut acolo, și îl găsești pe cel care te interesează. În sinea lui fusese dezamăgit de tăcerea ei. O zi, două, chiar trei, ar fi acceptat cu seninătate. Explicații există cu duiumul, dar aproape o lună era cam mult. Se consolase cu gîndul că o va reîntîlni întîmplător undeva. Dar iată că ea s-a ivit din nou pe neașteptate, cînd nici nu mai spera.

Au convenit să se vadă a doua zi și să încerce să intre la un film care făcuse mare vîlvă.

A zărit-o deîndată în mulțimea de oameni care se agita la intrare. Era strălucitoare cum o știa, părea chiar mai odihnită decît la mare. Ochii ei verzi, enormi, îl săgetau cu o privire filtrată vag dincolo de realitatea din jur. Nu au izbutit să obțină bilete, nici măcar așteptînd ocaziile din ultima clipă. Poate a fost mai bine așa. De data aceasta el avea de gînd să fie decis, hotărît să stabilească o modalitate permanentă de a lua legătura cu ea, o cale de apropiere reală între ei. Abia atunci a simțit cu adevărat măsura în care îi lipsise, dureros, prezența ei. Dintr-odată totul își avea un rost, lumea părea clădită cum se cuvine, gîndurile își puteau lua zborul oricît de cutezătoare ar fi fost.

Din seara aceea a început, de fapt, o prietenie ciudată ; din partea ei o camaraderie senină, luminoasă, fără ascunzișuri. La el însă era vorba de dorința apropierii lor, o dorință pătimașă, încărcată de suferință, copleșitoare prin intensitatea ei insuportabilă.

A fost o lună întreagă de nebunie a simțurilor răscolite în care victima, el, nu a avut altceva de făcut decît să lupte cu sine. Se întîlneau pe străzi lăturalnice, greu de găsit, descoperite de ea, în parcuri mici unde astepta tăinuită o bancă veche, în stații de troleibuz din cartiere mărginașe sau la capăt de linie, oriunde, numai nu într-o cameră, undeva, la el sau la ea, pentru a o îmbrățișa în voie. În plus, nu a reușit să afle despre ea nimic mai de seamă. Știa doar vag că lucrează la un laborator. Ce fel de laborator și unde anume, rămăsese o taină. La fel de misterioasă îi apărea situația familiei ei. Avea sau nu avea o mamă, undeva în Ardeal, greu de spus ; despre alte rubedenii, nici un cuvînt. Încerca să se împace cu toate ciudățeniile ei, în nădejdea că încet, treptat, lucrurile se vor aranja de la sine.

Într-o după amiază însă, aproape că a somat-o, amenințător, cu inima strînsă, desigur, de teamă că o să-i rîdă în nas nepăsătoare, că va rupe orice legătură cu ea dacă nu renunță la hotărîrea bizară de a nu curma starea aceasta de lucruri. Se aflau foarte aproape de casa lui, după ce peregrinaseră destul de mult pe străzi. Erau amîndoi obosiți și însetați.

Urcînd cele trei etaje, el se gîndea îngrijorat dacă Dorei nu o să-i displacă locuința lui modest aranjată, așa cum a putut, în ultimul an și jumătate de cînd s-a ambiționat să se descurce singur, fără amestecul părinților. În realitate, era mîndru de ceea ce realizase, dar cu o făptură ciudată ca Dora nu știai la ce să te aștepți. Numai că ea, crispată, neatentă la ce e în jur, s-a rezumat să bea un pahar cu apă și în următoarele zece minute a plecat.

Peste puține zile, însă, a acceptat să vină din nou, direct de la slujbă. A fost foarte punctuală, sosită cu un aer oficial, sobru. Nu părea să mai fi trecut în ziua aceea pe la laborator. Era elegantă, mai frumoasă ca niciodată, armonioasă, cu grație deplină.

— Vreau să vorbim astăzi foarte serios, i-a spus el. Cu maturitate, cu...

— Bănuiam, a rîs ea. Trebuia să vină și asta !

— Dora ! Știi foarte bine că-mi ești nespus de dragă. Nu mai pot trăi departe de tine. Îmi doresc să fim împreună, ar trebui să ne căsătorim.

A rîs din nou, parcă nu înțelegea ce se petrece în inima lui.

— Te-am rugat, Dora, vreau să luăm o hotărîre, cu seriozitate.

— E frumos ce spui, recunosc, numai că așa ceva nu este posibil.

— De ce ? De ce nu se poate ? Cum așa ?

— Traian, iată, am să-ți spun. Nici măcar nu încerc... dar mai bine să-ți spun. Nu mi-e rușine că trebuie să ți-o spun, ei bine, eu voi avea un copil. Înțelegi ? Aștept un copil !

★

Doctorița se ivi din nou din aerul alburiu învăluitor, ieșind în realitatea imediată cu veșnicele ei țigarete fumate pe jumătate, nervos, precipitat, sorbind adînc fumul de parcă l-ar fi aspirat cu toată făptura.

Știu ce crede, gîndi Traian, poate că îl consideră un imatur, incapabil să tragă și el un fum de teamă să nu-l cuprindă amețeala.

— Să vă spun ceva... începu, apoi tăcu, recăzu în mutenia ei resemnată și se desprinse de realitate spre albul peretului.

★

În zadar ar fi încercat să discute cu ea atunci noutatea năpraznică, incredibilă, despre sarcina ei. Ar fi fost de prost gust să intre în amănunte, să afle despre ce bărbat era vorba, ce împrejurări duseseră la despărțirea lor, pentru că era evident că așa stăteau lucrurile, poate nu foarte de multă vreme. Toate acestea îi trecuseră lui prin minte fără să le rostească. La fel de deplasat ar fi fost în clipa aceea a mărturisirii ei să discute, de fapt, orice. Dora se comportase cu el cinstit, ireproșabil. S-a și ridicat imediat, gata de plecare. Avea totuși lacrimi în ochi, deși el nu spusese nimic mustrător. Poate că tăcerea lui să o fi îndurerat.

— Trebuie să plec, s-a scuzat ea. Eram datoare să-ți spun adevărul. Știu că asta schimbă totul între noi...

— Dora ! Nu ! Stai puțin, lasă-mă să mă dezmeticesc. Poate există soluții. Nimic pe lumea aceasta nu...

— Bine, bine. Dezmeticește-te. Acum am să plec.

— Te rog, promite-mi că o să vorbim peste o zi, două. Te aștept aici, oricînd. E bine așa ?

— E bine. E foarte bine. Mîine sau poimîine o să revin. În orice caz, iartă-mă că a trebuit să fie așa.

Nu s-a mai reîntors. Nici a doua zi, nici a zecea zi, nici în lunile următoare. A dispărut, iar el nu a mai avut de unde să o ia. Nici un punct de reper, nici laboratorul, nici casa, nici telefonul ei nu-i erau cunoscute. O vreme a tras speranța că hazardul i-o va scoate în cale. Nu a fost să fie așa. O tristețe de moarte l-a cuprins, și-a făcut mustrări că atunci nu s-a comportat mai energic, bărbătește, cu maturitate. Fusese un prost, o știa prea bine. Întîlnești o femeie ca ea, te îndrăgostești ca un nebun și o lași să-ți scape din mînă pentru... pentru ce ?

Timpul a trecut chinuitor, mereu cu gîndul la tot contextul în care ea, de fapt, evadase, lipsită de cea mai mică încredere în el. Au trecut cîteva luni, cinci, șase, pînă cînd, la fel ca prima oară cînd i-a telefonat, i-a auzit glasul la aparat. Nu i-a venit să creadă.

— Da ! Eu sînt, Dora ! Te rog, Traian, te rog, dacă ai puțină vreme aș vrea să vii aici la mine, mie mi-e greu să mă deplasez, am nevoie de tine... Notează-ți adresa mea.

A alergat ca un nebun. Abia dacă și-a luat în grabă un pardesiu, noroc că, deși decembrie, timpul se menținea călduros, excesiv de călduros. A avut noroc imediat de un taxi și în nici un sfert de oră a fost la ea.

O garsonieră cochetă, poate puțin neglijată, cu oarecare dezordine prin cameră, dar altminteri rînduită cu personalitate și gust sigur al culorilor. Ea, Dora, la fel de frumoasă, neschimbată la chip, poate doar cu un ușor aer de tristețe. Numai trupul, modificat de sarcină, greoi, diform, ascuns într-o rochie largă, se mișca încet, cu dificultate.

— Te-am chemat să mă ajuți. Sînt singură, singură de tot. Poate nu ți-am spus, nu am pe nimeni și mi-e teamă. A început să-mi fie teamă. M-am ținut bine pînă acum, dar, iată, mi-e o teamă îngrozitoare. O teamă fără suport, fără motiv. Nu știu de ce, nici nu știu ce fel de spaimă m-a cuprins. Mi-e rușine că e așa. M-am gîndit că nu o să-ți fie greu să mă ajuți. Mai am cîteva zile pînă o să nasc...

— Taci, am înțeles. Sînt aici, vezi bine. Am venit aici ca să fiu lîngă tine.

O iubea ! Nimic nu se schimbase în sufletul lui. Inima îi era inundată de bucuria imensă a regăsirii. Simțea că trebuie să facă ceva extraordinar, să... Deodată și-a dat seama ce trebuia să facă. Era cel mai logic, cel mai omenesc gest.

— Dora ! Ascultă-mă bine și nu comenta. Răspunde-mi doar dacă vrei sau nu, nimic altceva. Astă vară te-am cerut în căsătorie. Îmi menții cererea, e la fel de valabilă ca atunci. O putem face în cîteva zile, în cel mult o săptămînă. Răspunde-mi !

— Mă crezi capabilă să judec astfel de lucruri acum ? Lasă-mă întîi să nasc, să se termine, să-mi văd copilul.

— Nu, nu așa, copilul trebuie să aibă și un tată...

— Traian !

— Dora, te rog, îmi doresc din inimă, vreau să-mi fii soție cu tot ce e al tău. Începem o viață nouă. Știi ce înseamnă asta ?

S-au căsătorit ieri, la o săptămînă după discuția aceea. Cei cîțiva martori, colegii lui, au adus o mașină cu care, de fapt, au venit direct aici, la spital. Începuseră durerile, se apropia nașterea.

Acum se află în spital nici nu știe de cînd, poate de mai bine de zece ore, așteptînd, la început, cînd într-o încăpere rezervată taților, cînd plimbîndu-se pe coridorul îngust și întunecos dintre sala aceea și ușa de la intrare. În urmă cu trei sau patru ore a apărut o asistentă în halat alb și l-a anunțat cu un zîmbet profesional :

— Aveți o fată ! Felicitări ! Să vă trăiască ! E întreagă și sănătoasă. Soția dumneavoastră încă mai are puțin de tras, încă nu se simte bine. Doamna doctor vă roagă să treceți în cabinetul dumneaei, să o așteptați. Insistă să o așteptați. Veniți cu mine, vă conduc.

★

Doctorița se află acum aici, în fața lui. A așteptat-o mult timp, înțepenit în scaunul din cabinet, privind mereu spre mobilierul sumar. Nu a îndrăznit să se miște de acolo.

— Sînt dezolată, se auzi glasul ei, sînt dezolată că a trebuit să așteptați atît de mult. Măcar dacă aș fi putut să vă aduc vești bune. Din păcate, nu !

Îl privi îndelung, palidă, aproape străvezie, iar mîinile îi tremurau ușor, degetele abia de mai izbuteau să țină țigara cea nouă, de curînd aprinsă. Trase un fum adînc, aproape ca un oftat, și făcu gestul omului dezarmat.

— Măcar dacă... reluă ea, dacă v-aș fi adus vești bune.

Repetă mecanic formularea ambiguă a „veștilor bune" chinuindu-se să treacă mai departe cu discursul ei aparent fără noimă. El era atît de obosit încît nu realiza efortul ei de a păstra calmul aparent, necesar, profesional.

— Ei da, îmi pare nespus de rău, nu am putut-o salva. Soția dumneavoastră... știți, hemoragia nu a putut fi stăpînită, soția, da, s-a stins. Sînt două ore de cînd a murit, dar nu am fost în stare să vă spunem. Fetița, în schimb, este bine, o să ne ocupăm de ea ca să treacă peste handicapul acesta cu care intră în viață...

Lumina dimineții se strecură brusc prin fereastră, aducînd cu sine o fulgerare de frig, poate și un țipăt interior de durere, o spaimă a neputinței, timp în care silueta bizantină a doctoriței părăsi încăperea, așa cum un actor ostenit se strecoară în întunericul culiselor.

Desene de Sabin Ștefănuță (în paginile 4–5)

dan iorga

Zăpezi

Am poruncit zăpezi pentru o mamă
în ceasul remușcărilor tîrzii
în iarna amintirii ce se-ntoarnă
spre cea mereu rămasă orfană de copii.

Am legiuit flori albe pentru mama
pios să îi sărute mîna dreaptă,
să-i oblojească sufletul și rana
zăpezilor de mame care-așteaptă.

Mor anotimpuri, zăpada împietrește,
din rădăcini un univers ne cheamă,
copii încărunțiți ne-oprim la poartă..

Zăpada ne deschide
și
ne iartă.

Rătăciri

Pași pe nisip
amintiri de scoici și meduze,
sălcii pierdute prin alt anotimp
rendez-vous între nimeni
și nimeni,
vînt mușcat între buze,
pași pe nisip
pescăruși azvîrliți de furtună
pașii tăi
și ai mei
rătăciți
pe o plajă bătută de brumă.

Pasărea Phoenix

Am deschis ușa larg
și-am lăsat frigul să intre în casă –
cerșetor zgribulit și bolnav
de o boală ascunsă
am lăsat să caute vîntul
singerind prin cristalul paharelor sparte
strălucirea de-odinioară
din timpul domniei
nopților noastre,
am chemat apoi zăpezi
să șteargă pereții
de șoaptele rostite-năuntru
iar la urmă,
la urmă am strigat ploile
să-mi spele cenușa păsării Phoenix
să o spele.

Le chevalier

Călăreț în amurg
bătrîn hidalg cu spada roasă
copil de flori
fugit desculț de-acasă
cînd explodau livezile în pîrg,
se-arată uneori în ierbi
la coasă
încroșetat cu morile de vînt
și fluieră hoinar
peste pămînt...

ioan ursan

Drum spre eroul necunoscut

CE floare uriașă
ar mai putea să umbrească
necunoscutul din uriașul mormînt ?

CE bocet de mamă
ar putea zăgăzui
glontele pornit de aiurea ?
CE liniște
ar putea liniști brazda neîntoarsă
din satul pustiu ?

CE erou ar putea fi cunoscut
dacă s-ar ascunde
în umbra fiecărui glonț
. . . . . .
Erou necunoscut ?
greșeală !
Este Neamul,
prietene...

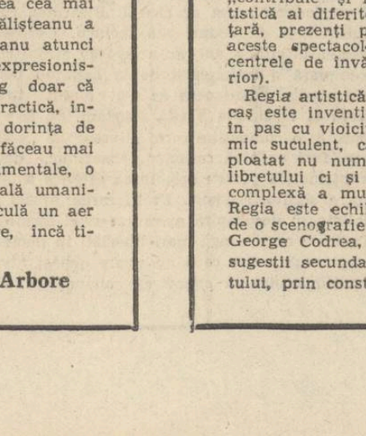

Gramatică

virgula
ca o scurgere de la robinet
devine uneori enervantă
cheamă dom'le instalatorul și să punem
punct
pentru că atunci cînd pui punct
înseamnă că ai terminat
dar dacă după primul punct urmează
și altele
e ca o sfidare,
de aceea mă gîndesc
să punem totuși punct
după al II-lea Mondial

Tu care porți

și ce-ți mai pasă
au început să circule vești
pretutindeni
că noi ne-am aruncat spre lună
ca peștii în năvodul pescarilor

singurătatea noastră
nu mai are valoare,
am scos-o la licitație
săgetînd cu privirea
trecătorii

tu care mai porți
costumul nopților calde
sprijină-te pe uitare
ca bunicul pe toiagul său
toamna...

Proaspăt zugrăvit

liniștea
se așterne nefiresc
nici o coasă nu se mai unduia
– oricum era iarnă – mărturisea
ca o scuză ochiului bunicului
„iarnă cu pete roșii" aveam să aflu
din tabloul de pe peretele
proaspăt zugrăvit

zaira samharadze

Cuvintele

Citeodată mi se pare că se rup mărgele
de perle
De la gîtul meu
Se împrăștie cu un zgomot lin
De fapt nu mărgele
Ci cuvintele cad pe podea încet.
Citeodată mi se pare că în jur e praf
Ochii se închid tulburați
Dar nu-i așa.
Sînt cuvintele aruncate în jur de alții
Citeodată mi se pare că o sabie m-a înțepat
Dar nu-i așa
Cuvîntul era cel care mă rănea
Deci cuvîntul este
Cu mai multe fețe
Afurisitul cuvînt,
Mare și mic
Mult și puțin
Cuvîntul pentru tine,
Cuvîntul pentru mine,
Cuvinte pentru alții
Și cuvintele pentru noi, pentru toți.

N-am nevoie de martori

Încep o nouă primăvară.
A cîta ? Nu-ți voi spune...
Bucuriile mi-au lungit anii.
Cît de mult ? Nu vei afla...
Am să tac, în liniștea cea galbenă
Unde ore-n șir îți refac portretul.
De strigat, voi striga
Dragostea mea pentru viață.
Mă bucur că din nou
Sînt martora primăverii.
Pentru a cîta oară ?
Tot nu vei afla...

Scoica — fosilă

A venit la mine într-un suflet,
Cu o scoică în mînă,
Cu o floare în gură.
Floarea am luat-o,
Dar scoica m-a întristat.
Era o scoică-fosilă,
De cine știe cînd...
În genunchi m-am așezat în nisip,
S-o pun la locul de dinainte.
Mă simteam vinovată
Cît de ușor se distrusese liniștea
De milioane de ani
A unei scoici.
Nu i-o mai puteam reda
Chiar dacă lacrimile mele săpau de acum
O groapă care ne putea cuprinde
pe amîndouă !

★

Dacă virful degetelor noastre
Nu sînt străfulgerate de fericirea altora,
E mai bine să nu întindem nimănui mîinile !

La poarta vîntului

Stăteam și așteptam să vină spre mine
O aripă de vînt,
Să mă ducă departe de visul meu trist,
Să mă așeze lîngă rodia înfloritâ,
Ca să-i spun în șoaptă
Cît am tînjit după mireasma ei.
Ea o să atingă fața mea biciuită,
O să-mi șteargă lacrimile, de bucurie,
Și eu n-o să mai plec.
Pentru că va veni neapărat o aripă de vînt,
Să mă ducă departe de visul meu trist...

O floare mică...

O floare mică, dar de zăpadă
Ca o steluță strălucitoare
În alb.
Așezată pe o creangă lungă
Se leagănă fericită.
Am trecut prin soarele galben
Care arunca o lumină transparentă
Adia aerul rece
În alb.
Și pășeam pe zăpada
Care scîrțîia
Dar eu călcam și mai tare
În alb.
Ciudată dorință de a lupta !
Cu cine ?
M-am oprit la floarea albă de zăpadă,
Steluța se topea.
Și odată venită în viață
Viață dorea.

* * *

Dar, eu, ce doream ?
Să pășesc în liniște.
În alb ?
Oare asta doream ?...

plastică

Aerul dintr-o pădure

Am vizitat expoziția de pictură a lui Ion Sălișteanu, artist neliniștit, de indiscutabilă valoare și — ceea ce interesează în mod deosebit, în contextul în care se mai consideră încă talentul doar un dar al naturii — un excelent spirit critic. Trebuie să te păzești să stai de vorbă cu Sălișteanu despre artă : este mereu spiritual, informat și chiar în stare să îți demonstreze că ceea ce ai văzut într-o pînză a lui trebuie văzut altfel, că semnificația atribuită de tine poate suporta corecții. În fine, a te afla față în față cu Ion Sălișteanu, la o discuție, este extrem de agreabil. Dacă nu ai prezumția, critic fiind, că știi mai multe despre pictură decît el, ai șanse de a mai învăța cîte ceva. Căci pictorul este un spirit curios, interogativ. Vrea totdeauna să-și explice de ce un lucru stă așa și nu altfel, de ce o pînză comportă un anume tip de lectură și nu un altul. A scrie despre el trebuie considerat ca o probă de dificultate deoarece putem fi siguri că cel mai bun critic al picturilor lui Ion Sălișteanu este el însuși...

Nu știu deci în ce măsură periodizările pe care le-aș propune în evoluția picturii maestrului ar fi exacte. Oricum el își cunoaște mai bine etapele creației pe care le și definește (peremptoriu) în catalog. Ca atare renunț ! Nu vă propun nici-o periodizare. Îi dau dreptate lui Ion Sălișteanu : între 1955—1965 a vrut să facă, să deducă ipostaze ale picturii de după impresioniști — fauvism, constructivism, abstracție lirică, structuralism ; între 1965—1970 a încercat să-și organizeze materia în scopul tactilizării ei, servindu-se de ceea ce numește „accidentul plastic" ; între 1970—1979, purtat de dorința eliberării gestului după o anterioară perioadă de abstractizantă „închidere", a lăsat friu liber „stărilor", încercînd ca prin ele să se „transfere în subiect" ; între 1979—1984 a încercat *a atribui* picturii sonorități și ritmuri muzicale, aspirînd la conjuncția fericită a artelor.

Ce-aș mai avea eu de spus în fața unei asemenea auto-radiografii ce nu vădește deloc o atitudine liniștitoare față de propria înfăptuire ? Să mă limitez la anul 1984, unde s-a încheiat periodizarea propusă de maestru. Deci, pe scurt : Sălișteanu are o voluptate extraordinară a materiei pe care indiferent din ce perspectivă a teoriei artistice o percepe — și subliniez aceasta deoarece pictorul este un rațional prin excelență, elaborînd conceptual înainte de a se apropia de șevalet — nu o anulează formal. Pentru el materia este o parte obligatoriu recognoscibilă din natură ; ei i se pot atribui valențe semantice prin „reciclare", prin punerea în funcțiune a unui „spirit al convertirii" care (și sînt aici de acord cu artistul) aparține doar culturii. Practic, Sălișteanu nu a ieșit din granițele tradiționale ale picturii ; el a încercat să-și scoată demersul din zona mortificantă a unei experiențe ce odată fixat procesul de învățare se autodefinește ca producție prin generare de imagini cu aceeași specificitate formală și afectivă. Încercînd să schimbe optica nu înseamnă că a urmat moda. Pentru el natura statică a rămas statică și portretul, portret. L-a pus pe spectator în situația de a-și perfecționa percepția oferindu-i jubilații în tonalități minore și purtînd dramatismul în zona rezervată calmului și seninătății. Prin ruperi de accente sau printr-o altă dinamică afectivă a culorii. Caracterizarea cea mai pertinentă a picturii lui Sălișteanu a fost făcută de Virgil Mocanu atunci cînd a înscris-o în zona expresionismului abstract. Mai adaug doar că maestrul a practicat și practică, inclusiv în momentele cînd dorința de a nu ieși din modernitate făceau mai marcante tendințele experimentale, o pictură de o caldă, senzuală umanitate. Prin tablourile lui circulă un aer proaspăt, ca printr-o pădure, încă tînără.

Grigore Arbore

muzică

Spectacole studențești

La Opera Română din Cluj-Napoca, opera în trei acte **Cei patru bădărani** de E. W. Ferrari (libret de G. Pizzolato după Carlo Goldoni), realizată în colaborare de studenții Conservatorului „G. Dima" și colectivului respectivului teatru liric, este un spectacol de calitate certă. Mai mult, el are o utilitate evidentă : rolurile principale (cu excepția lui Gheorghe Roșu, profesor la conservator) sînt susținute de studenți, indeosebi din anul terminal, fapt constituindu-se într-un sui-generis examen de diplomă, dincolo de care va începe cariera artistică propriu-zisă (la care sînt chemați să „contribuie" și factorii de decizie artistică ai diferitelor teatre lirice din țară, prezenți prin tradiție, la toate aceste spectacole de absolvență, din centrele de învățămînt muzical superior).

Regia artistică a lui Alexandru Fărcaș este inventivă, dinamică, alertă, în pas cu vioiciunea unui subiect comic suculent, care se cere însă exploatat nu numai datorită valențelor libretului ci și printr-o (re) gîndire complexă a muzicii și scenografiei. Regia este echilibrată, bucurîndu-se de o scenografie excelentă, semnată de George Codrea, îmbogățind cu multe sugestii secundare derularea subiectului, prin construirea unor „ambiante" unde detaliile se aglomerează pentru a delimita spații scenice convergente, despre care putem deci spune că sînt, fără echivoc, „scene de buduar", „mese cu invitați", „camere unde se pune la cale domolirea nevestelor și copiilor" etc. Un moment este cu totul remarcabil, el spărgînd violent unitatea spectacolului, fapt care, paradoxal, nu deranjează : sfatul șefilor de familie, „constrînși" la „(re)educarea" nevestelor și progeniturilor, realizat în tonuri puternic expresioniste, folosind o plastică scenică (semnată de Alexandru Iorga) despre care poți să spui că ar aparține mai degrabă unei coregrafii moderne decît unui spectacol regizat în tonuri limpezi, tradiționale. Faptul nu deranjează, repet, și văd aici o reușită încercare de a ritma un spectacol suculent, bine ancorat în realitatea comicului de situație și de caracter. Conducerea muzicală a lui Gheorghe Victor Dumănescu subliniază pertinent valențele unor voci apropiate valoric, la un nivel de ansamblu ridicat. Distingem în special pe Petru Hercz, o frumoasă voce de bas, amplă, cu rezonanță, pe Gelu Oală, altă voce de bas, la fel de amplă, avînd aceeași velocitate, pe Carmen Arieșanu-Codreanu, voce de soprană mobilă, cu virtuozitate, alături de care îi adăugăm, aplaudîndu-i, pe Carmen Popescu-Oprișanu, Daniela Predescu, Ion Pojar, Alin Codreanu-Arieșanu, Mirela Cișman, Eduard Sveatchevici, Liana Olteanu-Scutăreanu și, în primul rînd, profesorul și cîntărețul Gheorghe Roșu, semnatarul unui rol cu totul deosebit.

Același tip de spectacol la Conservatorul „C. Porumbescu", jucat în sala proprie (cu acompaniamentul alert al orchestrei de studenți dirijată de Aurel Niculescu) și în sala operei bucureștene. În program, **Hänsel și Gretel** de Engelbert Humperdinck după libretul lui Adelheid Wette pe un subiect binecunoscut tuturor copiilor, cărora de fapt li se și adresează regia lui A. I. Arbore, suplă, elastică, plină de momente plăcute, încadrate într-o derulare unitară pe care tinde să o sugereze plastic chiar și faptul că, la început, cuburile din care se „plasticizează" toate decorurile, aranjate într-un anumit fel, poartă inscripția „Hänsel și Gretel", pe parcurs, ele dobîndind noi și noi culori, desene și, evident, semnificații (scenografia lui Silviu Ioniță are, mai mult, și calități în privința costumelor). O singură scădere am semnala totuși aici : momentul coregrafic, realizat de copii-balerini de la Liceul „G. Enescu", este ușor convențional. Interpretarea reliefează numele lui Cristian Caraman, înzestrat cu deosebit simț scenic, Iulia Astanei, Imre Sipp, Mădălina Filimon-Gherman, Liliana Văduva, Liliana Petrescu-Nichiteanu și, în special, în rolul principal Ruxandra Vodă, voce foarte plăcută, cu valențe expresive certe, cu un simț scenic deosebit.

Viorel Crețu

Decernarea Marelui Premiu şi a Premiilor Speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anii 1984, 1985, 1986

În zilele de 31 iulie, 1 şi 2 august 1986, au avut loc, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Bucureşti, festivităţile pentru decernarea Marelui Premiu şi a Premiilor Speciale ale Uniunii Scriitorilor.

Academicianului **Alexandru Rosetti** i-a fost decernat Marele Premiu al Uniunii pe anul 1984. În aceeaşi zi, au fost atribuite Premiile Speciale scriitorilor **Constantin Ciopraga, George Ivaşcu, Adrian Marino** şi **Gellu Naum.** Despre activitatea celor distinşi cu premiile respective au luat cuvîntul : **Alexandru Balaci, Liviu Leonte, Mircea Iorgulescu, Mircea Martin** şi **Mircea Ciobanu.**

Scriitorului **Radu Boureanu** i-a fost atribuit Marele Premiu pe anul 1985. Premiile Speciale pe anul respectiv le-au fost acordate scriitorilor **Alexandru Balaci, Zoe Dumitrescu Buşulenga, Paul Everac, Kovacs Gyorgy.** Au vorbit despre cei premiaţi : **Constantin Chiriţă, Valentin Lipatti, Dan Hăulică, Teodor Mănescu, Hajdu Győző.**

Marele Premiu al Uniunii Scriitorilor pe anul 1986 i-a fost decernat scriitoruiui **Mihail Cruceanu.** Premiile Speciale ale Uniunii pe anul respectiv au revenit scriitorilor **Maria Banuş, Ion Bănuţă, Paul Georgescu** şi **Letay Lajos.** Despre activitatea celor distinşi au vorbit **Nicolae Dragoş, Ov. S. Crohmălniceanu, Liviu Călin, Florin Mugur** şi **Alexandru Andriţoiu.**

Premiile au fost inmînate de **Dumitru Radu Popescu,** Preşedintele Uniunii Scriitorilor.

Cei premiaţi au răspuns în cuvinte emoţionante.

Din nou despre victoria de la Rovine a lui Mircea cel Mare

Urmare din pag. a 2-a

despre bătălia de pe Ialomiţa, trecindu-i-o în cont cronicarului bizantin. A rezultat ceea ce am văzut !

Nu e mai puţin adevărat că începînd cu Radu Popescu — care aici înţelege şi amplifică pe pseudo-Sphrantzes — intră în istoriografia noastră „poclonul" lui Mircea către Baiazid, despre care tradiţia istorică şi cronicile ţării nu ştiuseră nimic pînă atunci, păstrînd în memorie, timp de peste trei secole, numai **victoria** — una singură, decisivă !

Imaginea lui Mircea ca dătător de „pocloane", apoi şi de tribut cu sumă precisă (3 000 de galbeni !) va face carieră în epoca fanariotă, estompind-o pe a mindrului biruitor de la Rovine. Este grăitor faptul că, în acea epocă de umilire şi descurajare naţională, de neîncredere în sine, cronicarii nu vor mai crede că românii au fost în stare să învingă un sultan şi chiar **copiştii** vor modifica textul vechii cronici a ţării, spunînd că Mircea l-a bătut nu pe împărat, ci pe „Baiazid beiul de Nicopole" !

6. Este zadarnic efortul de a argumenta, pe baza unui document din secolul al XVI-lea, că „s-au contopit mai multe bătălii într-una". Nici un izvor şi nici un document nu sprijină teza a „două bătălii", aşa încît istoricii trebuie să opteze : ori pentru **10 octombrie 1394,** ori pentru **17 mai 1395.** Eschive de felul „sau mai probabil etc." nu reuşesc. Documentul din sec. XVI nu are nici o valoare în discuţia de faţă, fiindcă nu e vorba dacă s-au dat una sau şapte bătălii **într-o săptămînă,** ci dacă au fost în adevăr **două bătălii la distanţă de 7 luni !**

Al. Diţă a arătat că, după cum adoptăm una sau alta din cele două date pentru confruntarea decisivă dintre Mircea cel Mare şi Baiazid, avem **două inserieri diferite ale evenimentelor,** două „scenarii" ce se exclud reciproc. Acceptînd că bătălia de la Rovine s-a dat la 10 octombrie 1394, nu se mai poate explica expediţia din vara anului 1395 a regelui Sigismund decît aşa cum s-a explicat pînă acum : **ca o întreprindere militară ce urmărea să-l repună pe tron pe domnul român, alungat de Baiazid (deşi... învingător !) şi înlocuit cu Vlad Uzurpatorul !**

Acceptînd data de 17 mai 1395, avem inserierea logică, în acord cu toate izvoarele, pe care a stabilit-o Al. Diţă recent, şi care l-a dus la concluzia că lupta de la Rovine este **„cea mai mare victorie românească împotriva oştilor Imperiului otoman conduse de sultanul însuşi şi totodată unica mare victorie obţinută de un şef de stat creştin împotriva oastei otomane condusă de sultan, cunoscută în toată istoria imperiului otoman"** .(p. 41).

Căci adevărul despre bătălia de la Rovine acesta este : ea a însemnat un **dezastru militar** pentru Baiazid, mai mare decît al cruciaţilor la Nicopole (unde a pierit doar contingentul burgund) şi diferit de acela de la Angora numai prin faptul că sultanul nu a căzut în mîinile învingătorului. Dar pierderile lui au fost enorme şi abia s-a putut salva cu puţini ostaşi.

Se poate replica la această afirmaţie cu observaţia lui M. Maxim că despre acest „dezastru" ne vorbesc doar cronici mai tîrzii „cu decenii şi chiar secole de la desfăşurarea evenimentului". Iată însă că tot ca pe un dezastru al oştilor invadatoare au receptat şi unii dintre contemporanii de seamă confruntarea româno-otomană. Avem în acest sens o mărturie semnalată încă de la primii săi paşi în istorie de marele nostru Nicolae Iorga : lunga „Epistolă" a lui Philippe de Mézières, compusă după înfringerea de la Nicopole şi publicată prima oară de Kervyn de Lettenhove la sfîrşitul volumului XVI al operelor lui Froissart, Bruxelles, 1872, pp. 444—523 (Vezi **N. Iorga, Une collection de lettres de Philippe de Mézières (Notice sur le ms. 499 de la bibl. de l'Arsenal),** extras din „Revue historique" tomul 49, 1892, Paris. 1892).

În această **Epistre lamentable et consolatoire sur le fait de la desconfiture lacrimable du noble et vaillant roy de Honguerie par les Turcs devant la ville de Nicopoli...,** document de primă mînă pentru starea de spirit a unui lucid gînditor politic al vremii sale, Philippe de Mézières (a cărui biografie şi personalitate au făcut obiectul celebrei şi mereu citatei cărţi de tinerete a lui N. Iorga) consacră un paragraf aproape admirativ virtuţilor militare ale otomanilor, datorită cărora au ajuns a stăpîni atîtea ţări. Pentru rotunjirea palmaresului victoriilor, el nu ezită, trece chiar peste realitatea istorică, incluzînd între stăpînirile otomane „la double Walaquie" (poate cea dintîi formulă politică ce defineşte unitatea de neam a Ţării Româneşti şi Moldovei).

Tocmai în acest paragraf aproape encomiastic şi sub pana cuiva care nu-şi ascunde admiraţia faţă de vitejia otomană, găsim informaţia că după ce în lupta de la Kossovo contra cneazului Lazăr „l'Amourath fu mors vaillamment, et un ou deux de ses fils, et y perdi plus de XXm Turs qui furent mors", după aceea **„Et son fils aussi Baxeth, environ trois ans a passés, ot une autre bataille contre les Walaquiens en laquelle il fu desconfis à plain et perdi environ XXXm Turs qui furent mors en la bataille, et grant planté de crestiens aussi furent mors".** (Deasemeni şi fiul lui Baiazid — au trecut cam trei ani de atunci — a avut o altă bătălie contra românilor, în care a fost înfrînt cu desăvîrşire şi a pierdut în jurul a 30 000 de turci, care au murit în bătălie. Şi o mare mulţime de creştini deasemenea a murit). (p. 511).

„Desconfis à plain" (termenul fiind acelaşi ca pentru Sigismund !) cu „în jurul a 30 000 de morţi" pierderi ! Toate cronicile vor consemna aceeaşi informaţie : mulţimea morţilor. Cel ce scria „cam la trei ani" după lupta de la Rovine, şi cei ce vor scrie după cîteva decenii, sau după un secol, sînt de acord în a ne da imaginea uneia din cele mai teribile şi sîngeroase confruntări militare din cîte cunoaşte Europa în veacul acela.

Victoria a fost scump plătită şi de români, iar riul Argeş a curs roşu de sîngele ambelor tabere. Au murit dar nu au fost răzbiţi !

Cu excepţia unui singur izvor, aşa numita „cronică bulgară", care s-a dovedit acum că aglutinează evenimente petrecute la distanţă de cîteva luni, izvoarele creştine sînt unanime în a acorda domnului român **victoria deplină.** O victorie pe care, de la Radu Popescu încoace, „istoricii" de felul lui, sau chiar istorici foarte seriosi, nu mai ştiu ce să mai facă spre a o diminua şi umbri, ajungînd astfel a înlocui **realitatea istorică** cu tot felul de „ficţiuni istoriografice", (după o expresie ce o datorăm lui Al. Diţă).

Ne vom opri acum la ultima dintre aceste ficţiuni : cea din **Magazin istoric.**

„Bătălia (...) s-a încheiat cu o strălucită izbîndă a oştii Ţării Româneşti (...). De menţionat că Mircea a fost nevoit să înfrunte singur duşmanul. Regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, cu care la 7 martie 1395 Mircea încheiase un tratat de alianţă, nu i-a venit în ajutor, ci l-a „părăsit", cum singur avea s-o recunoască mai tîrziu faţă de nobilii săi. **Această izolare, la care s-au adăugat şi alte împrejurări neprielnice l-au împiedicat pe Mircea voievod să fructifice pînă la capăt izbînda obţinută pe cîmpul de luptă.** „Deci după ce au făcut Mircea vodă aceste izbînde, văzînd obrăznicia turcilor (e vorba mai ales de atacurile prădalnice ale akingiilor — paranteză de M. Maxim) s-au împăcat cu ei şi i-au fost dînd poclon, pentru ca să se odihnească ţara cu pace", se consemnează într-o cronică. Şi izvoarele otomane menţionează că „în cele din urmă Yildirim a făcut pace cu voievodul Ţării Româneşti".

Care va fi fost realitatea ? — se întreabă M. Maxim şi răspunde : **Potrivit tradiţiei** (s.n.) după episodul (sic !) din 1395, Mircea nu a plătit un tribut permanent, anual, care, în concepţia islamică simboliza o stare de supunere, ci numai sume episodice, cu titlu de dar, ca o „răscumpărare temporară a păcii", fără ca prin aceasta independenţa Ţării Româneşti să fi fost în vreun fel afectată. Înseşi izvoarele istorice — Radu Popescu cronicarul de pildă — le numesc în chip constant „plocoane" şi nu tribut sau haraci. La încheierea acestei păci, **în care, deşi învingător, Mircea proceda la plata unor daruri** (subl. n.) contribuise nu numai faptul că **voievodul fusese lăsat singur în faţa otomanilor,** ci şi situaţia internă din Ţara Românească, în care o parte a boierimii trecuse de partea acelui Vlad pe care istoriografia modernă l-a consemnat sub numele de Vlad Uzurpatorul. În tentativa sa vremelnic reuşită de a-l înlătura pe Mircea din domnie, Vlad a căutat să-şi asigure protecţia a două puteri etc." (p. 12).

Este inutil să continuăm. Întreg pasajul citat mută accentul de pe **victoria de la Rovine** pe... plata „poclonului", problemă care ocupă de trei ori mai mult spaţiu în pagina aşezată sub genericul „Ca să se odihnească ţara în pace". Nu această deplasare de accent contrariază însă pe cititor, ci faptul că un reputat **turcolog,** care s-a ocupat în special de problema „capitulaţiilor", nu reuşeşte să ne spună nimic precis despre această problemă, căreia îi acordă totuşi aşa de mult spaţiu. Că rămîne pur şi simplu la ceea ce ştia... Radu Popescu !

Cînd s-a încheiat „pacea" ? În ce **an anume,** în **ce împrejurări anume ? În ce termeni ?** La ce „tradiţie" se referă cînd spune „potrivit tradiţiei" ? Căci pînă la începutul secolului al XVIII-lea, cînd scrie Radu Popescu, în primii ani ai regimului fanariot, nimeni nu ştie la noi, trei secole, nici de „pocloane" nici de tribut plătit de Mircea !

Cei care insistă atît de mult asupra faptului că „deşi învingător Mircea procedează la plata unor daruri" ne rămîn deci datori cu răspunsul **ştiinţific,** care să înlocuiască simpla înginare a lui Radu Popescu.

Pînă atunci vom observa că, din nou, în pasajul reprodus mai sus, i se servesc cititorului jumătăţi de informaţii, cînd nu direct dezinformaţii.

Nu este adevărat că Mircea a rămas singur şi „izolat" în confruntarea cu Baiazid. „Episodul" din 1395 cunoaşte două — să le zicem şi noi — „sub-episoade" : invazia lui Baiazid, războiul de hărţuire, retragerea pas cu pas în direcţia capitalei, în aşteptarea prilejului unei înfruntări decisive, în sfîrşit, înfruntarea, pe Argeş. Aceasta se termină cu victoria lui Mircea şi urmărirea oştii otomane pînă la Dunăre. Este faza în care Sigismund este absent **personal,** deşi se angajase la Braşov, la 7 martie să fie prezent. **Această absenţă** i-a reproşat-o domnul român. Ea nu exclude prezenţa unor trupe ale regelui — mai ales cele recrutate din Transilvania — alături de oastea Ţării Româneşti. Al doilea „sub-episod" începe la 6 iulie 1395, cînd oştile regatului ungar, în frunte cu regele însuşi păşesc la sud de Carpaţi şi străbat ţara curăţită de turci, care se înstăpîniseră însă în cetatea Turnu şi nu puteau fi scoşi. Împreună cu Mircea, Sigismund lichidează acest cap de pod otoman pe teritoriul Ţării Româneşti.

Aşa se termină „episodul" invaziei lui Baiazid în Ţara Românească. Deşi au fost multe ipoteze cu privire la nu se mai ştie cîte alte invazii ale sultanului, **demonstrabilă pe izvoare este numai aceasta.** Dar dacă Baiazid pleca **înfrînt,** ce motive avea Mircea să încheie pace şi să-i dea daruri ? **Între victoria de la Rovine şi plata unor „plocoane" ori cum vrem să le numim nu poate fi admisă o consecuţie** şi prin urmare afirmaţia „deşi învingător etc" nu-şi are rostul decît dacă urmăreşte să creeze derută în mintea cititorului.

Izvoarele — puţine — care admit o „împăcare" a lui Baiazid cu Mircea **nu o aşează în contextul evenimentelor legate de victoria de la Rovine.** Cel mai aproape de evenimente, Constantin Kostenetki, scrie atît : „Venind împăratul la ale sale, a făcut pace cu dînşii". Cronica bizantino-bulgară editată de Ioan Bogdan nu ştie de plata tributului sau de darea „poclonului" deşi este singura care afirmă că Mircea a trebuit să se refugieze, după bătălie, în Transilvania. Nici una din cele 39 de cronici sîrbeşti invocate nu conţine vreo informaţie despre tributul la turci al Ţării Româneşti în timpul lui Baiazid. Nici Chalcocondil nu menţionează un asemenea tribut pe vremea lui Baiazid, iar Makarie Melissenos nu-l leagă de urmările luptei de la Rovine şi nu dă o dată anume la care s-ar fi petrecut faptul. Cronica editată de Schreiner şi valorificată pentru prima oară în istoriografia noastră de Al. Diţă, este după cîte ştim **unicul** izvor extern din tabăra creştină care conţine ştirea că, la o dată precisă, Ţara Românească a început să plătească tribut otomanilor : ştirea **urmează** după aceea despre moartea lui Mircea şi evenimentul este plasat în anul 6928 (sept 1419 — 31 VIII 1420). Numai cronicile otomane sînt unanime în a striga pe toate vocile „victoria" lui Baiazid şi plata tributului, dar şi aici se observă o nuanţă : Enveri, care este cel mai aproape de evenimente (a scris pe la 1465, la mai puţin de un secol distanţă !) vorbeşte doar de „plocon" („Mircea s-a împăcat şi a trimis avuţii cu solii") şi-l explică nu prin faptul că Mircea a fost înfrînt în luptă, ci **păcălit** de otomani, care au aruncat morţii lor în Argeş şi au lăsat pe ai lui Mircea pe cîmpul de luptă ! (vezi **Cronici turceşti privind ţările române, Extrase.** vol. I, Bucureşti, 1966, p. 39). Dimpotrivă, cu cît scriu mai tîrziu, cu atîta cronicarii otomani devin mai viteji, „victoria" lui Baiazid e mai totală şi „darurile" devin **tribut !**

Nu avem pretenţii de turcologi şi nu facem decît să citim, cu ochiul unui nespecialist, cele ce s-au publicat din cronicile otomane. Nu negăm apriori că s-ar putea demonstra cum că Mircea cel Mare recurge, temporar, chiar şi pe vremea lui Baiazid, la un mijloc de evitare a războiului de care se folosise de atîtea ori în milenara-i existenţă Bizanţul faţă de barbari, şi avea să se folosească mai tîrziu Curtea de la Viena în relaţiile cu Imperiul otoman (Habsburgii figurînd la loc de cinste pe lista **tributarilor** întocmită la Istambul !). Dar deocamdată nu se poate spune că avem **demonstrarea** faptului, şi cu atît mai puţin aici, în articolul din **Magazinul istoric !**

De ce atunci atîta „poclonologie" ipotetică, pe de trei ori mai mult spaţiu decît cel rezervat unei strălucite victorii sigure ? Numai spre a turna apă-n vin la o sărbătoare a neamului românesc ?

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

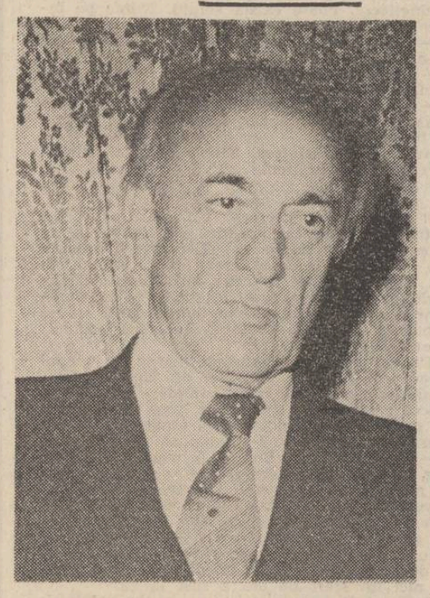

Al. Rosetti, Radu Boureanu, Mihail Cruceanu sau Marile Premii ale Uniunii Scriitorilor pe anii 1984, 1985, 1986

Cezar Ivănescu la o aniversare (n. 1941, 6 august)

Gîndindu-ne cărţile

Urmare din pag. a 2-a

ducînd prin credinţa lui nestrămutată în triumful vieţii istoria mai departe, alegerea se impune ca valoare morală.

Urmează, pornind de la premiza justă a moralităţii fiecărui creator, şi orientarea, intuiţia sociologică a sa. Giraudoux spunea că toate cărţile sînt parafraze ale primei cărţi, greutatea fiind să stabilim care este acea primă carte. În limitele acestei afirmaţii o corecţie se impune : toate cărţile sînt parafraze ale acelei prime cărţi, dar parafraze în condiţii social-istorice şi politice diferite. Au fost teme dominante şi personaje dominante, dar ele exprimau viaţa şi realitatea acelor vremuri. Cavalerul, nobilul, burghezul, regele (cu toate variantele lor) şi-au avut epocile lor de glorie. O anume reţinere, total nejustificată, s-a făcut resimţită în momentul în care o societate, absolut nouă, aducînd cu sine relaţii de producţie noi, relaţii interumane noi. Era clar că pe scena istoriei apar personaje noi. Că s-a numit activistul de partid, comunistul, muncitorul, că a luat genericul de om politic, că în jurul temei s-au purtat discuţii interesează mai puţin. Cert e că el reprezintă o realitate în care trăim, în care ne mişcăm, de care vom da seamă (sau ne place să credem asta, ţintiţi fiecare cu ochii la viitor).

Viaţa (de la care pornesc cărţile noastre) este aceasta. Şi ea nu este nici mai simplă, nici mai puţin bogată în nuanţe şi semnificaţii. Bogăţiei ei semantice trebuie să-i corespundă bogăţia formulelor. Iar toate acestea trebuie să corespundă bogăţiei limbii române. O viziune simplistă asupra vieţii sărăceşte limba română. O literatură proastă sărăceşte viaţa, ne sărăceşte chiar viaţa noastră. Or, dacă, adesea, sînt categorici în a nu fi simplificaţi în ceea ce sîntem noi înşine, arondîndu-ne domenii complicate şi subtile, nu văd de ce l-am privi pe muncitorul dintr-o platformă industrială, pe şantieristul de la o hidrocentrală, pe activistul subjugat cu totul unei idei ca pe fiinţe monocorde. Sau nu văd de ce i-am trece cu vederea, pasîndu-i la personaje clasate. Viaţa despre care scriem este chiar viaţa noastră. Şi ea arată (în literatură şi în realitate) exact aşa cum ştim să ne-o facem.

La 45 de ani

pentru Mary

I la 45 de ani, – încă viu
n-aş fi crezut să mai fiu,

n-aş fi crezut să n-am parte
şi eu de-o dulcisimă Moarte !

I mira-m-aş mirare, miră-te Mire,
la 45 de ani, – încă viu –
după Răstignire !

Cezar Ivănescu

Un Lepanto simbolic

Urmare din pag. 1

dintre flota turcă şi armata creştină, el zăreşte Corintul, Delfi, Actium... Cu alte cuvinte, **Istoria convertită în Cultură.** Bătălia navală de la Lepanto nu-i decît un episod al înfruntării a două civilizaţii, suprapus epopeii trecutului. Miguel simte adierea Destinului. Octavian, Antoniu, Cleopatra sînt mai vii în imaginaţia sa decît Capudon-Pasa sau Don Juan de Austria. Pe galera sa, are de suferit dispreţul oştenilor pntru că „citeşte". Viciul se cere pedepsit. Cartea, fie ea şi „Comentariile" lui Cezar, nu reprezintă o pavăză prea bună. Cervantes îşi va pierde braţul — tribut plătit de visător realului. Dar inima îi rămîne nemăsurată. „Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae" („Cînd lumea se năruie, dărîmăturile lovesc o inimă ce nu se teme") — stătea scris pe prima pagină.

Ceea ce se păstrează din Lepanto este dimensiunea culturală. Întîmplarea lui Don Miguel de Cervantes poate constitui paradigma veritabilui artist-cetăţean a cărui existenţă, în plan simbolic, devine o jertfă continuă. „Braţul de la Lepanto" este partea care ar fi întregit Opera, dar i-ar fi interzis acesul la realitate.

În definitiv, de ce toate aceste glose ? „Braţul de la Lepanto" s-a cristalizat ca **onamatext,** pe care îl înţeleg ca o invitaţie la reflecţie adresată, în primul rînd, celui care-l propune. Fără îndoială, sintagma posedă capacitatea generativă, adică „proprietatea de a face faptele să explodeze", cum ar zice J. Ricardou, într-o multitudine de coduri ale lecturii. Cercetarea poeziei ultimilor ani mi-a evocat semnificaţia exemplară a întîmplării de la Lepanto pentru înfruntarea dintre ceea ce s-a numit **tirania Cărţii şi fascinaţia Vieţii.** Asistăm, de la un timp, la o competiţie între „livresc" şi „social", care, fără să aibă caracter antagonic, devine simptomatică pentru orientarea estetică a unora dintre scriitorii noştri. Proliferarea prozei „de bibliotecă" deconspiră mecanica unei forme devitalizate ce-şi arogă mari libertăţi în domeniul imaginarului, dar care nu poate depăşi nivelul experimentului în exersarea convenţiilor. Realul e transgresat, experienţa de viaţă (atîta cîtă există) reconvertită într-un sistem de **dirijate deprinderi factice.** Se creează o reţea de simulări ale unor modele narative uşor de recunoscut, lucrările astfel ivite constituind simple soluţii reiterate dintr-o carenţă de viziune. Nu neg atracţia şi chiar legitimitatea demersului şi ingeniozitatea unor asemenea proze calofile ; spectacolul elaborării Textului este oricînd tulburător. Dar aglomerarea de registre verbale, unităţi şi serii nenumărate de „semnificanţi" frecvent utilizaţi, echivocul şi artificialul nu pot înlătura senzaţia de dezabuzare, de agresiune a narcisismului literar. Chiar şi parodicul sau ludicul — expresii ale inteligenţei critice — nu reuşesc să salveze imaginea unui gen de literatură compromisă prin inserţia lor regizată „la vedere". Iată de ce, **măştii textelor experimentaliste** cantonînd într-o vară baroc-anemică şi prefabricată îi prefer **vigoarea chipului adevărat al istoriei,** indiferent de anotimpul receptării lor („Iarna fimbul" sau „Toamnă fierbinte"). Am putea să observăm la Ion Lăncrănjan, spre exemplu, suprasolicitarea unor semnificaţii cu funcţiune de simbol **(muntele, pădurea, ascensiunea, mioriticul),** explicativul, ca şi „oscilaţiile" dialogului, dar îi vom recunoaşte numaidecît **autenticitatea fiorului tragic** în înfăţişarea celor doi damnaţi, Ion şi Gyuri, luciditatea examinării sub specia istoriei a evenimentelor trăite de categorii sociale şi umane cu un statut precis, finetea descifrării relaţiilor dintre personaje, pregnanţa crizelor de conştiinţă, romanul „Toamnă fierbinte" fiind, în ultimă instanţă, **ceea ce trebuie să fie orice operă literară — o modalitate de cunoaştere a umanului.**

Observaţia întemeiată doar pe lecturi, referinţe, demontări mecanice care se dispensează de istorie sau, altfel spus, de evenimentul epic propriu-zis, va genera o literatură lipsită de imaginaţie cratoare şi de curaj, ameninţată de nisipurile mişcătoare ale nălucirilor estetizante.

Criza noţiunii de real e o „suferinţă a umbrelor" lui Cervantes ce implică, în egală măsură, receptarea şi interpretarea vieţii.

Romanul – o construcţie polemică

Urmare din pag. 1

politică şi istorică a bătrînului Machiavelli. **Principele** în faţă cu **Il Principe.** Două tomuri evident create cu alte scopuri, cu mijloace complet diferite. Principele fanariot, în faţă cu „Il Principe italiano di Rinascita".

Principele de la Dunăre a citit cu atenţie cartea lui Machiavelli. Are ambiţia secretă de a se compara cu modelul invăţat din **Il Principe.** El cunoaşte perfect preceptele machiavelice, dar ştie că josnicei sale condiţii de guvernămînt nu i se potrivesc decît cele despre silnicie, cruzime şi jaf. E volumul lui Eugen Barbu o încercare de reabilitare a fanarioţilor ? Hotărît, nu. Dar neîndoielnic e o punere în lumină, cu erudiţie şi talent, a tipului autentic al fanariotului, o speţă specială de om al Renaşterii de la Porţile Orientului. El se încadrează destul de lesne, fie în capitolul VII — **Despre Principatele noi care se cuceresc prin armele şi favoarea altuia,** fie în cel de al VIII-lea, **Despre aceia care au dobîndit principatul prin fapte nelegiuite.** Despre statele obţinute cu bani, Machiavelli prezice că sînt „foarte schimbătoare şi nestatornice". Pe urzitorul nelegiuit îl avertizează — „trebuie să se gîndească dinainte la toate cruzimile pe care va fi nevoit să le săvîrşească". La curtea Principelui soseşte Messer Ottaviano, aventurier italian, seducător, frumos şi stricat pînă în măduvă, care devine cu uşurinţă omul său de taină. „Prima greşeală pe care o poate face (Principele, n.n.) priveşte tocmai alegerea oamenilor lui de încredere", spune textul machiavelic. Bărbatului încărunţit la tîmple, crescut la Constantinopol în admiraţia Renaşterii italiene, obişnuit cu plăceri violente, cu meşteşuguri barbare ale desfrîului — apariţia exotică a unui copil cu liră, cu pieliţă de crin şi ochi albaştri, halucinanţi de febră, miraculos prin ştiinţa sa grozavă, efeb pervers cu minte de învăţat ocult, trăit în hrubele lui Belzebuth — îi e fatală. Două „lifte" ale timpului renascentist, pline de calităţi şi de stigmate, se întîlnesc într-un palat domnesc din Bucureşti, înconjuraţi de o lume care nu-i înţelege. Ei sînt legaţi din prima clipă. Privindu-l cu spaimă şi uimire, Principele murmură : „Va muri tînăr, e Pic de la Mirandola în carne şi oase". Căci Messer Ottaviano are 23 de ani, vorbeşte latina, franceza, turca, greaca, araba, spaniola, cunoaşte toate cele 85 de Oracole, bibliomanţia, cristalomanţia, chiromanţia, xilomanţia, disciplinele ermetice ale Marelui Orient, tălmăceşte visele, fabrică „aqua-toffana", vindecă plantele prin magnetism şi umblă năuc prin lume în căutarea templului ridicat de meşterul Hiram Ali, în centrul Universului. Veritabilă reîncarnare a lui Faust, sau Pic de Mirandola... Cu îndoială şi teamă în glas, Principele întreabă : „Nu ai mai trăit vreodată ?" Aceşti oameni plutesc într-o lume unde se rostesc cifre fatidice, nume bizare, titluri pompoase de practici magice. Se discută despre Delta şi Tetagrama, despre pecetea lui Solomon, despre pietrele Alectorius, Kelovita, Rajam, Draconita, Gemafezur alaun şi ambră... Sînt invocate numele diavolului : Barron, Satan, Belial, Belzebuth şi acela ale lui Dumnezeu : El, Elohem, Elohe, Zebooth, Eliam, Adonai, Jah... Un templu kabalistic, cu semne esoterice în piatră, e casa bancherului Meitani, ciudată catedrală masonică, într-un Bucuresci „balcanic", unde boerimea bea „cahfea" şi trage ciubuc, umflată de trai bun şi urzind tăierea domnitorului viclean, furind, mîntind, înfulecind dulcele pămîntului şi batjocorind truda norodului. Principele şi Messerul se izolează într-o lume ermetică, monadă ireală în care fantazează în sferele lui Paracelsus, în invenţiile fabuloase ale lui Pico, în erezii gnostice, bogomilice, în magii şi alchimii nepermise. Această ignorare a realităţii, himeră de Principe poet, îl va costa scump pe visătorul din Fanar. El poartă probabil pecetea paradoxului renascentist, contradicţiile adînci ale vremii. Firea Principelui fanariot e inevitabil măcinată de o antinomie nerezolvabilă, între spiritul abstract, pur speculativ şi spiritul practic, de un realism atroce şi prozaic. Punerea în acelaşi eu a aspiraţiilor ideatice, himerice şi nebuneşti ale lui Pic de Mirandola, cu socotelile reci, fără prejudecăţi totdeauna raţionale şi de aceea cinice ale machiavelismului — nu pot avea un sfîrşit bun. Pico nu încape în acelaşi craniu cu Machiavelli, deşi au afinităţi puternice.

„Melanholia" surdă, atotstăpînitoare, crepusculară, topeşte iubirea, ura, ambiţia, într-un larg gest ironic, amurg al lumii, în care momentele de cosmar ne duc cu gîndul la fantasmele lui Goya, Bosch sau Kafka, dizolvate la rîndul lor într-un malefic şi blajin zîmbet de Petronius, cinic şi cald, răstignind cu duioşie monştri şi stîrpituri în hăul acestui suris adînc, metafizic. E nemiloasă „Melanholia" şi vindecătoare ca un „Catharsis"...

Serbările Istriţei '86

Aintrat în tradiţia buzoienilor ca la sfîrşitul lunii iulie să participe la aceste serbări ale verii ce se desfăşoară pe dealul Istriţa, acolo unde s-au descoperit tezaurul Cloşca cu puii de aur de la Pietroasa, dimensiunile şi relicvele unui castru roman, pe scurt, o însemnată vatră istorică. Sărbătoarea din anul acesta, din suita de manifestări dedicate zilei de 23 August, la a cărei reuşită şi-au adus contribuţia Comitetul judeţean U.T.C. Buzău şi Consiliul popular al comunei Pietroasele, a întrunit foarte mult tineret, dar şi cetăţeni de toate vîrstele, formaţii artistice din Buzău şi din comunele apropiate, din care n-au lipsit momentele de poezie şi umor. Sigur că o manifestare de aşa amploare nu putea să nu aducă în memoria celor prezenţi şi pe scriitorii acestor meleaguri : epigramiştii Nigrim, Iarodara Nigrim, pe poeta Alexandrina Mihăescu şi pe contemporanul nostru A. I. Zăinescu, liric de o gravitate deosebită faţă de înaintaşii lui.

Atmosfera mai veche a podgorilor de la Pietroasele o redăm printr-o epigramă inedită către Nigrim, care l-a invitat pe poetul Oreste la casa sa din Gura Sărăţii, sub dealul Istriţei, spre a scrie împreună o dramă : „L-ai invitat ca împreună / Să scrii o piesă rea sau bună ; / Dar nu-i atîta vin în cramă / Ca voi să terminaţi o dramă". Epigrama aparţine prietenului său de duel Cincinat Pavelescu, care în altă epigramă spune : „Cu Nigrim, într-un duel, / E neloial să lupt cîndva, / Floreta mea e de oţel, / Pe cînd a lui... de mucava".

Soră a lui N. Gr. Mihăescu (Nigrim), Alexandrina Mihăescu, născută la 20 august 1876, în comuna Gura Sărăţii, într-o viaţă scurtă (trăind pînă la 21 iunie 1895), este şi ea o poetă care cultivă pastelul sau versul apropiat de cel folcloric. I s-au publicat două cărţi, „Flori de zăpadă", cu producţii lirice proprii, şi „Culegeri din popor", ambele postume.

Iarodara Nigrim, actriţă la Teatrul Giuleşti, continuă epigrama practicată de tatăl său într-o linie mai modernă.

Dar aceste locuri pline de frumuseţi, cu case liniştite între podgorii, admirate de vizitatori, de turişti, de străini (eu însumi conducînd la Staţiunea viticolă de la Pietroasele — bijuterie a României şi Europei — o delegaţie de oameni de ştiinţă , geografi din S.U.A., Anglia, Franţa, Belgia, Canada, Spania, Israel, Polonia, Ungaria) sînt redate liric la temperatura exigenţelor cititorului de poezie de azi de către poetul A. I. Zăinescu : „Foarte mult să-mi iubesc casa-aceea / Acoperişul de frunze ca ţiglele toamna / Smulse de vînt, de căldură întoarse / Pe margini şi rupte de grindină-apoi ; / Casa aceea-aş putea s-o iubesc foarte mult / Pînă-mi intră copacii în piept şi se fac cercuri, / Şi eu să-i număr pe degete stelele ; una după alta / Scăzute egal fac surisul copil. /" („Nostalgie", din vol. „Zeii neatenţi"). Sînt imaginile cu care se întorc pe retină grupurile de tineri şi virstnici de la serbările din mijlocul verii desfăşurate pe Dealul Mare, de sub măgura Istriţei, acolo unde istoria şi poezia îşi dau mîna întru eternitate.

Gheorghe Andrei

POST RESTANT

este atît de cald, încă pînă și scrisorile ajung la noi topite, cu file îngălbenite. Luna lui Cuptor și-a făcut pe deplin datoria, se pare chiar că a depășit așteptările. Îi înțelegem deci pe cei care și-au încetinit ritmul corespondenței și și-au subțiat vizibil plicurile cu producții proprii. Ceea ce nu este nici în paguba lor și nici în a noastră. Meditația de peste vară, pe malul mării sau pe ascuțișul muntelui, va avea, cu siguranță, efecte pozitive. Chiar și o mică recreație (nu neapărat recreația mare și definitivă) nu le-ar face nici un rău unora, prea binedispuși în fața hîrtiei pe care o albăstresc cu litere mărunte și întortocheate, care își scot sufletul și ochii (desigur, nicăieri și nicicînd nu le-am cerut corespondenților noștri să-și cumpere mașină de scris, dactilografierea manuscriselor nepresupunînd numaidecît această obligație). Pe urmă, unora le-ar face bine dacă și-ar găsi timp între două romane proprii să citească și povestirile altora. Oricum deși sînt mai multe școli de gîndire, concediile sînt binevenite mai ales vara, zilele lor fiind ca și duminicile de august, lungi și cu miros de pepeni cruzi.

În altă ordine de idei, sînt de întîmpinat cu bunăvoință corespondentii noștri care, în afara creațiilor proprii, ne trimit și scurte impresii asupra unor rubrici și articole de critică și istorie literară apărute în revistă. În ceea ce ne privește, am fi direct interesați de părerile dumneavoastră despre proza apărută (spațiu, calitate, oportunitate etc.), mai ales despre cea a debutanților noștri. Păreri obiective, fără invidie și necaz, exprimate cu calm și decență, fără teama absurdă că lăudînd pe altul îți micșorezi ție meritele.

TITI C., Cîlnic : „....Pentru că a trimte unei publicații ceea ce ai scris nedactilografiat consider că este un act de... impolitețe (oricît de indulgent aș fi !) Și eu, în locul dumneavoastră aș prefera texte dactilografiate, pentru că nu v-ați ales meseria de descifrator de hieroglife, nu? Iar cei ce au pretenții de scriitori să țină cont de asta !... dar vă mărturisesc că dacă aș face greșeli de gramatică în textele mele nu vi le-aș trimite..." Problema e că, totuși, nu toți corespondenții noștri au la îndemînă mașina de scris (a lor sau a altora), uneori și din cauza virstei. Aici acceptăm excepțiile. Cît despre „greșelile de gramatică", partea frumoasă e că toți cei care le fac le fac în necunoștință de cauză, deci ne trimit fără să știe că le fac. Mai grav ar fi să ne trimită texte cu greșeli gramaticale intenționate, nu ? Următorul pasaj ne-a făcut însă o reală plăcere : „Doresc să-mi exprim pe această cale profundul respect pentru membrii redacției. Două zile mi-au trebuie să citesc ultimul număr al revistei. Înțelegeți ce vreau să spun ? Iar dacă paginile brăilene marchează începutul unei noi inițiative, și anume aceea de a publica periodic cele mai reprezentative realizări ale cenaclurilor din țară, respectul meu ar fi și mai mare (dacă nu a atins cota maximă !). Am aflat nume noi, stiluri noi... Încă o dată : Felicitări, stimată redacție". Se înțelege ușor de ce am reprodus acest pasaj legat de un supliment „Dunărea", al cărui animator este Fănuș Neagu. „File de jurnal pe o inimă" este un poem deghizat în proză sau nici una, nici alta. Scrieți pe altceva.

MARIUS POPESCU STOLNICI, Slatina, N. CIUTAR, Pielești, VERONICA LUPIȚA, Drobeta Turnu-Severin : Scrisorile dumneavoastră sînt acolo unde trebuie să fie, la poezie.

TATIANA MITRACHE, București : Vă felicit pentru succesele muzicale ale frățiorului dumneavoastră, Cristian. Dar faptul că nu vreți să vă lăsați de scris este o chestiune personală. Ca și numărul de telefon.

CASIAN BALABASCIUC, Moldovița : „Vederea" e scrisă cu talent. „Ouăle" însă n-au ajuns toate tefere, două s-au „spart". Am reținut „Clipe de toamnă" pentru la... toamnă.

GABRIEL CROITORU (Gabriel Timeo ? !) Timișoara : „Soldații" este un text mediocru, cu pietre false atîrnate ici colo, pentru a-i da „culoare". „Soarele, drept, înaintea lui, o bulină roșiatică, imensă, încerca multe, foarte multe. Radu era convins însă. Degeaba, degeaba." Așa zicem și noi : degeaba. Pentru că nu ne-ați înțeles. V-am spus că vă așteptăm cu proză și nicidecum să scrieți imediat un roman.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Într-un articol plin de spirit, **Oratoria și cerebralitatea,** G. Călinescu vorbește despre artificialitatea în oratoria și arta secolului al XVII-lea, utilizînd și sugestii din Benedetto Croce. „Cum putea — se întreabă Croce — mulțumi intelectele și sufletele acest soi de predică și să le răpească în entuziasm ?" Răspunsul îl găsește în pervertirea intelectuală a secolului, comentează G. Călinescu. Tot el precizează : Croce însuși recunoaște că comparațiile bizare îzbesc atenția ignorantului, că dezvoltările artificioase satisfac intelectul său : „Jocurile de cuvinte îl seduc, materializarea ideilor în metafore continuate și exagerate dă acestor idei o corpolență și o tangibilitate care e luată, nu rareori, drept evidență". Iată cum procedează, în secolul respectiv, Emmanuelle Orchi da Como : „În prima predică începe cu păunul căruia îi descrie coada, apoi vorbește de măr, apoi de jocul cu mingea, de iarba pe pajiște, de știința lui Ptolemeu, de Ticho Brache, de Fracastoro, de unde sare la Hercule, la Alexandru, la Bucefal care seamănă cu amvonul. Și după toată această polilogie dă un avertisment pentru salvarea sufletului". G. Călinescu îndreaptă atenția către psiho-sociologia lecturii : „Predicatorul (aici, scriitorul) bufon recurgea la astfel de mijloace fiindcă auditorul (cititorul) era avid de bufonerii (...) Un public care pentru a înțelege analiza unui poet are nevoie de zgomote vocale și de acrobații este inapt pentru literatură". Ca de obicei, în textul călinescian, istoria este chemată să lămurească aspecte ale actualității.

II. Despre monumentalitate. Discutînd probleme de cultură și civilizație, G. Călinescu a visat pentru România monumentalitatea pe care o merită. Și el și personajele lui au beneficiat de obsesie a construcției, în sensul creației, fără o confuzie empirică între calitate și cantitate. El face, cu orice prilej, apologia unei concepții mature a faptului de cultură. În preajma monumentului plastic sau verbal infantilul se plictisește repede : are nevoie de obiecte în dimensiunile jucăriei, să le aducă acasă, să se mire de la vîrful degetelor, să le strice puțin, să fie pentru două-trei zile proprietarul lor.

III. Stilul zgubilitic. Citim, uneori, texte insolente la adresa unor scriitori importanți, cu o dibăcie neo-avangardistă în a eluda esența ; în ele saltă sprintenă o paradă de ironie pe cît de trivial-ipocrită pe atît de clamoroasă în pungășia ei. Într-o convorbire cu un coleg, referindu-mă la un asemenea detestabil fenomen, eu vorbeam despre „stilul zgubilitic" ; el, original, l-a numit „stilul maidanez".

IV. Cu două luni în urmă, fiind la noi la țară, îl întreb pe un cumnat aplecat deasupra grădinii : „Ce cultivi tu acolo, măi Vasile ?" „Io pun numai ardei, roșii și vinete dar văd că răsar și guguștiuci, ia ascultă ! ! !".

V. Partea și întregul. Cînd sînt singure, părțile meditează asupra părților, cînd se întîlnesc vorbesc despre întreg.

George Alboiu

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LXV)

Muzeul satului

acolo, în vatra de legendă a vechilor sate, s-a depănat viața unui popor întreg, cu bucurii și necazuri, acolo s-au născut, au trăit și au murit sute de generații, acolo a prins viață și s-a șlefuit o limbă, acolo s-au făurit comori de civilizație materială și spirituală. În majoritatea lor covîrșitoare, toți oamenii de seamă ai poporului român s-au născut la sat, iar pe o hartă simbolică strălucesc constelațiile unor așezări care pot fi numite, în liniște, capitale ale culturii române : Ipotești, Cristinești, Liveni, Hobița, pentru că acolo au văzut lumina zilei Eminescu, Hasdeu, Enescu, Brâncuși. Și tocmai pentru că, prin însăși etimologia sa latină, satul necesită o împrejmuire ocrotitoare, și tocmai pentru că istoria e nemiloasă uneori și își poate devora creațiunile, precum Saturn copiii, s-a ivit nevoia, la un moment dat, ca sublimele vetre de odinioară să fie conservate pentru viitorime. Această idee a aparținut marelui savant Dimitrie Gusti (1880—1955).

Academicianul și profesorul Gusti a decis atunci, la începutul anului 1936, să concretizeze roadele unui deceniu de cercetări și studii prin satele țării în zămislirea unui muzeu sui-generis, reprezentativ pentru toate zonele etnografice ale României. Acestei fantastice rezervații a geniului popular românesc, de la nașterea căreia sărbătorim acum o jumătate de veac, îi închinăm documentarul care urmează, alcătuit cu sprijinul directoarei Jana Negoiță și al șefilor de secție Ioana Armășescu și George Lazăr.

Ideea amplasării unui sat într-o mare metropolă europeană a avut, ca orice idee curajoasă, partizani și adversari. Pe atunci, în 1936, Bucureștii traversau o perioadă de relativă înflorire urbană, se ridicaseră ori aveau să se ridice chiar mici zgîrie-nori (precum Palatul Telefoanelor), Arcul de Triumf, de la șosea, se construiau moderne clădiri ale unor ministere și lăcașuri de cultură — așa încît un bordei ancestral sau o moară de birne păreau anacronice în acest peisaj. Marele șoc l-au avut bucureștenii în clipa în care au văzut o biserică din Maramureș, demontată cu grijă, traversînd orașul în citeva mașini și care trase de boi. Foarte mulți dintre orășeni proveneau de la sat și iată că satul nu le dădea pace nici acum, îi urmărea cu blîndețe pînă în pragul noilor și modernelor locuințe.

Partizanii ideii au triumfat, terenul fusese donat de municipalitate, în zona parcului Herăstrău, așa că harnicii sociologi, etnografi și muzeografi s-au pus pe treabă. Sub supravegherea atentă a academicianului Gusti, polivalentul om de cultură Victor Ion Popa a elaborat planurile de edificare a acestei oaze insolite. Au urmat citeva luni de muncă încordată, din zori și pînă noaptea tîrziu, alături de cel amintit făcînd o frumoasă figură doi tineri discipoli ai profesorului — Constantin Brăiloiu și H.H. Stahl. Rînd pe rînd au fost demontate și transportate, din vetrele lor originare spre noul amplasament, peste 30 de construcții : case, mori, instalații tehnice rurale, biserici. Operațiunea — pe cît de grea, pe atît de pasionantă — s-a făcut cu sprijinul meșterilor locali din satele de proveniență, care tot așa cum au demontat clădirile le-au și montat la București, piesă cu piesă. Muzeul satului românesc, care și-a deschis porțile în primăvara anului 1936, își propunea nu numai să expună vechi locuri de habitat, ci și să ilustreze modul de trai al oamenilor, în fiecare casă locuind și desfășurînd activități cotidiene cîte o familie de gospodari. Treptat, de la 4,5 ha, suprafața muzeului a ajuns la 10 ha, iar farmecul său fără pereche a izvorît și constituie o prezență spectaculoasă, indispensabilă, în inima orașului. Un moment important în evoluția sa l-a constituit numirea ca director, în 1948, a reputatului om de știință Gheorghe Focșa. Acesta a reușit, cu pricepere și pasiune, ca în cei 30 de ani cît a condus lăcașul să îi îmbogățească patrimoniul cu un număr impresionant de piese. În 1978, Muzeul Satului a fuzionat cu Muzeul de artă populară al Republicii, eveniment care a marcat nașterea celui mai mare muzeu etnografic cu caracter național din Europa. Astăzi, patrimoniul muzeului numără peste 70 de unități mari și cca 100.000 piese de inventar : obiecte de uz casnic și de port popular, icoane pe lemn și pe sticlă, etc. Despre toate acestea, în numărul viitor.

Corneliu Vadim Tudor

Prestigiul salopetelor albastre

Urmare din pag. 1

tot ce se durează în industrie, în agricultură, în construcții, în știință, de fapt în însăși sfera uriașă a existenței noastre de zi cu zi, iată, într-adevăr, sensul major, de covîrșitoare valoare politică și socială, al apropierii pînă la identificare a scriitorului de viața care și pe el l-a născut și l-a format. Trăim, cu deosebire în anii inaugurați de Congresul al IX-lea al partidului, de alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la cîrma destinelor României socialiste, certitudinea unor izbînzi epocale, care trebuie să-și găsească un loc central și în creația literară, în cronica acestei epopei de răsunet, pe care o scriu, fiecare în felul său, douăzeci și trei de milioane de oameni. De fapt, este epoca ce dă vigoare și sens însăși devenirii noastre colective, epoca menită să asigure, prin înfăptuirea istoricelor hotăriri ale Congresului al XIII-lea al partidului, avansul de civilizație, de progres și de bunăstare de care ne apropie fiecare cincinal, fiecare an, fiecare clipă.

Drumurile unui om avid de cunoaștere, în ideea valorificării ei fidele, nu pot fi decît lungi, numeroase, fără a ocoli nici traseele mai grele. Acesta și este îndemnul partidului, al tovarășului Nicolae Ceaușescu, adresat oamenilor condeiului. Aceasta este, de altfel, însăși esența menirii unui scriitor angajat. Fără îndoială, aceasta este, totodată, expresia cea mai concretă a spiritului revoluționar și în literatură, a cerinței promovării susținute în mase a marilor adevăruri ale zilelor noastre.

Nu cred că ar fi imposibil ca una dintre viitoarele mele cărți să se oprească, pe acest drum, la răspunsul găsit marii întrebări despre destinele satului românesc în socialism. Am fost în ultima vreme în locuri de referință ale acestui mediu, înnoit printr-un cumul pilduitor de mutații, pe toate coordonatele noii sale existențe. Am fost la Sintana, la Smeeni, la Gîrbovi, la Flăminzi, ca și în multe alte sate, unde, odată cu urcușul firesc pe scara recoltelor tot mai îmbelșugate, oamenii găsesc vreme să guste și din binefacerile civilizației, ale tot mai pronunțatei apropieri a vieții lor de specific așa-zis „orășenesc". Cea mai recentă experiență am trăit-o însă la Mioveni. Pentru cei care încă nu știu, Mioveni e un sat argeșan aparținător comunei Colibași. „Sat" e, totuși, doar un fel de a spune, pentru că, de fapt, aici orașul mai are nevoie de exact o simplă tăbliță indicatoare, pentru dumirirea trecătorilor străini de loc. Mioveni, așadar, este un copil al industrializării puternice a zonei, dar și al rolului crescut al ocupației tradiționale — agricultura — aici fiind ridicate în numai cîțiva ani aproape 150 de blocuri cochete însumînd peste 6 500 de apartamente, destinate cu precădere oamenilor muncii de la Întreprinderea de autoturisme. O casă polivalentă de cultură, în care numai sala de spectacole poate primi 600 de localnici, o policlinică, un spital, nenumărate magazine, două școli noi — între care un liceu cu școală de maiștri — străzi asfaltate, spații verzi, un stadion în pregătire, alte edificii, într-o notă arhitectonică săltăreață, specific „musceleană", iată, deci chipul Mioveniului de azi, cum îl simt cei ce se bucură de noua lui existență. **Andrei Dulcă,** secretarul comitetului de partid de la Întreprinderea de autoturisme, care a ținut să-mi arate noua așezare, de la apartamente la cabinetele medicale, la ultramoderna discotecă ori la laboratoarele școlare, zicea : „Tot ce vedem aici constituie doar un detaliu dintr-un tablou cu mult mai vast, reprezentînd întreaga țară. Este, știm cu toții, una dintre înfăptuirile cele mai recente ale **Epocii Nicolae Ceaușescu,** în care, iată, și detaliile sînt gîndite și materializate la obișnuitele noastre cote de vîrf. Merită să le revedem într-o carte."

ÎN CURÎND

AL ZECELEA ALMANAH „LUCEAFĂRUL"

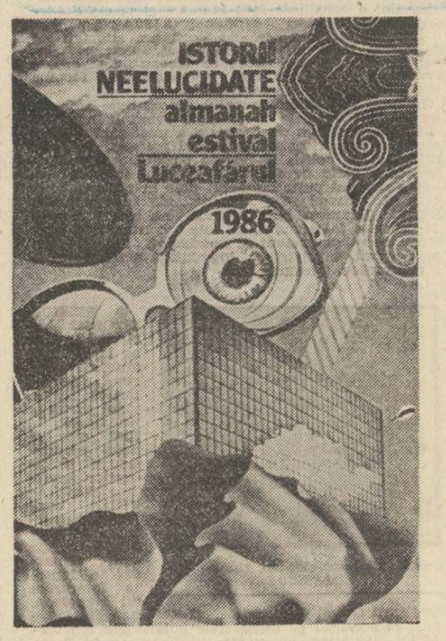

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (IX)

Marele Han nu se credea chiar nemuritor. Încercase de multe ori să afle taina vieții veșnice apelind la șiretlicurile diverșilor rătăcitori sau la înțelepciunea pustnicilor trăind singuratici în vîrfuri de munte. Acum, după întîmplarea petrecută la vînătoarea de toamnă, cînd un urs îi sfîșiase pulpa piciorului drept și-l ținuse țintuit la pat peste treizeci de zile, spaima lui de moarte crescu.

De obicei i se pregătea un loc special în care erau ademeniți ursii din munții despăduriți. Șeful vînătorii născocise o metodă despre care Gingis n-a aflat multă vreme nimic. Cînd s-a convins de felul în care erau momite animalele spre acel loc al pierzaniei s-a înfuriat cumplit și-a dat ordin ca vinovații să fie aspru pedepsiți. El nu vroia masacru ci înfruntare deschisă și liberă între fiară și om.

Ce inventase marele maestru de vînătoare ? Într-o poiană înconjurată de tufe pitice și cedrii singuratici, atîrna în vîrful unor stîlpi bătuți în pămînt hoituri de animale. Toată iarna și toată primăvara oameni speciali aleși hrăneau cu bună știință animalele flămînde. De cum se lăsa seara, dar dimineața mai ales, ursii veneau atrași de mirosul șingelui să-și devore prada. În coroanele unui cedru așezat la mică depărtare amenajaseră un fel de loc de pîndă acoperit cu frunze și crengi.

Acolo stăteau cîțiva vînători încercați și așteptau, obișnuind fiarele cu mirosul de om. Îi lăsau să termine șingerosul ospăț și slobozeau asupra lor o ploaie de săgeți ucigătoare cu virful otrăvit.

Cu două săptămini înainte de începerea vînătorii nu mai atîrnau hoituri în virful stîlpilor. Ursii înfometați ieșeau noaptea în poiană dind tircoale stîlpilor ridicați în două labe. De cum se însera Hanul și un grup de sfetnici se urcau în culcușul dinainte pregătit și așteptau. Nu așteptau prea mult. Îndată ce răsărea luna și zgomotele zilei încetau se arătau fiarele și începea măcelul. Nedumerit, Hanul a întrebat cum de se arată fiarele în număr atît de mare și numai în acel loc. Un bătrîn războinic, prieten din copilărie, i-a deconspirat șiretlicul. S-a înfuriat Hanul și-a ordonat să se dea foc pădurii și să fie scoși din rădăcină cedrii din jurul poienii aducătoare de moarte. Apoi a călărit singuratic citeva zile în urmărirea unui urs pe care l-a doborît pînă la urmă fără ajutorul nimănui. Fiara îi sfîșiase cu o lovitură năpraznică pulpa dreaptă țintuindu-l la pat.

În timpul convalescenței trimise să-i fie aduși din toate colțurile imperiului vraci și cititori în stele care să-l învețe cum să devină nemuritor. Venise unul însoțit de niște ciini uriași pe care-i trecea prin vilvătaia focului fără ca aceștia să pățească nimic. Chiar el stătea citeva clipe în vilvătaia rosietică ieșind viu și nevătămat. Altul care se lăsa îngropat în pămînt și rămînea acolo toată noaptea și a doua zi îl scoteau adormit parcă, dar viu.

Un chinez mititel împreună cu patru ucenici tineri se vira într-o ladă de lemn cu pereți foarte subțiri, în picioare, lăsîndu-se străpuns de virful săbiilor lungi și ascuțite. Ieșea fără urmă de sînge pe corp.

Din îndepărtata Indie fusese adus un om slab ca un schelet, numai piele și os, care se culca în virful cuțitelor ca și cum ar fi dormit pe iarbă. Purta șerpi veninoși în jurul gîtului și aceștia nu se atingeau de el.

Multă vreme, multe zile a stat Marele Han în cortul său luminos și încăpător, cocoțat în virful patului, privind încruntat spectacolul acestor vrăjitori adunați din toată lumea. Nici unul dintre ei nu l-au putut convinge. Simțea din instinct că la mijloc e vorba de vrăjitorie și se chinuia să dezlege taina șiretlicurilor.

Puse să fie înlocuit bătrînul chinez din cutia de lemn și nefericitul voluntar fu scos cu trupul sfîrtecat de săbii. Mutară șerpii de la gîtul slăbănogului indian și aceștia omorîră victima fulgerător.

Îngropară în pămînt pe cel mai voinic dintre sclavii prinși în războaie și-l scoaseră a doua zi sufocat. Chiar el încercă să se așeze cu grijă în virful cuțitelor pe care se culca slăbănogul indian dar ele îl rănină însingerîndu-l.

În cele din urmă hotări să-i spînzure. Dacă sînt acești vrăjitori cu adevărat nemuritori n-au decît să-și taie singuri funia și vor fi liberi să plece unde vor. I-au spînzurat și n-a mai înviat nici unul.

Atunci a dat poruncă să fie adus pustnicul acela vestit din Tibet, singuratecul care viețuia în virful unei stînci inaccesibile, cel care se hrănea cu apă și cu aer și care nu avea moarte și se născuse odată cu Marele Cer Albastru.

Mircea Micu

ioan suciu

Apartenență

– Numai soarele Patriei
mă numește al Său –
așa precum eu însumi
mă cunosc – tînăr și aspru,
liber și mîndru
de întreaga mea libertate
risipită în șingele meu, în
liniștea-n care clocotesc
toate înfăptuirile mele.

Numai în pajiștile Ei înflorite
mă-ncred cu gîndul, cu dalta,
numai columnele sale
roșii definesc poziția
stelelor acestui pămînt.
amirosind a muncă,
a flacără sacră și-a dor...

Numai aerul Său
mă ceartă cu miresme primăvăratice
și fluturi, –
așa cum îmi doresc, – numai
înalturile Ei le sînt vulturilor
din inima mea dăruite...

Nemărginit e viitorul
Patriei mele române din arcuirea
Carpaților, din îmbrățișarea Dunării
către lume solie de pace mereu trimițînd !

Elegie

Elegia vieții mult deasupra,
vrerii și nopții, treceți !...

Copacii simt
măștile ploii, luați-le

Veți cîștiga, știu
toate-ntrebările și toate
răspunsurile le veți avea, luați-le

Veți, cînta (am aflat)
în toate florile,
treceți și luați-le.

Șoptiți

mă trăiește capătul luminii,
aurora boreală, noapta ei
frigul și sudul, semințele
îngăduinței.

Șoptiți.

„Puterea pămîntului"

Urmare din pag. 1

rani. O surpriză materializată în teamă, presimțiri rele, instinct de autoconservare — și exprimată stilistic, cu voia ori fără voia autorului, în imaginile și simbolurile consacrate de către lumea țărănească acestor tipuri de evenimente.

Există, însă, la Marin Preda, spre deosebire de lumea lui Cezar Petrescu, o anumită putere internă a personajelor, o forță în continuă acțiune mai degrabă — care nu oprește omul la simboluri și nu permite înghețarea acțiunii în jurul lor. Apărînd „semnul", eroii „literaturii dominante" se opresc, îl comentează, îl trăiesc și se sorb prin el în umanitatea cosmică ; eroii lui Marin Preda nu se sperie de apariția „semnelor" justificate în registrul întîmplărilor structurate pe linia destinului ; ei par că le ignoră, chiar : trec prin sorbul întîmplărilor oarecum indiferenți, ori cu o nepăsare voită, apotropaică (de îndepărtare a răului), se avîntă mai departe în cursă legînd întîmplare de întîmplare ca într-un colier al greșelilor — precum în tragedia lui Eschil unde frica și angoasa așteptării nu opresc omul de a acționa, dimpotrivă, îl obligă să ducă pînă la capăt consecințele primei acțiuni în numele principiului că învățătura nu se cîștigă decît în urma suferinței complete.

Prin reinterpretarea teoriei hybrisului în context modern, viziunea despre sat și țăran pe care o aduce Marin Preda în literatură are toate șansele de a rămîne una definitiv consacrată — dar nu este întru totul atît de nouă pe cît pare la prima vedere. Da, satul nu mai este un simplu punct pe hartă, mai apropiat sau mai depărtat de marele centru, mai aproape sau mai departe de o stație de tren, în prelungirea unui capăt de drum național ori abătîndu-se de la el printr-o potecă. Evenimentele rurale nu mai sînt comentate în tren sau în saloane... Totuși, a vorbi de un „specific superficial" la L. Rebreanu, de pildă, care dezbate o temă dată, este prea mult. De altfel, Marin Preda va reveni de mai multe ori la Rebreanu nuanțîndu-și punctul de vedere inițial. Interesantă este, între altele, reconsiderarea preotului și a învățătorului ca stîlpi de bază ai satului. Comunitatea rurală devine o lume completă, suficientă sieși — cu toate liniile centrifuge ce o străbat — conținînd în germene toate formele sociale ale manifestărilor omului modern, de la instituțiile principale ale orașului pînă la polarizarea atenției în jurul unor indivizi excepționali, adevărate personalități care „fac istoria" aici ca și la nivel național. Totuși, dependența de oraș ca „motor" al istoriei se dovedește a fi, în cele din urmă, la Marin Preda „destinul implacabil" al satului — deși eroii lui pleacă din sat nu către un centru, nu către capitală în primul rînd, ci adînc în inima țării, spre munte, încercînd să aducă de acolo coordonatele civilizației satului mediu, de deal. În realitate, mai mult de jumătate din personajele romanului vor fugi la București (Polina și Birică, băieții cei mari ai lui Moromete) creînd acolo, în marele centru, un centru al lor, a cărui coeziune rezidă în „dorul de casă" (vezi **Delirul**). Aceste personaje „rupte" de sat (dar nu dezrădăcinate) sînt urmărite de către autor cu insistență în romanele următoare pe axul Niculae Moromete — Paul Ștefan ; în **Moromeții, I** însă importante nu sînt personajele care fug, ci acelea care pleacă și se întorc. Nu un păsărar care face comerț cu amănuntul în Obor nu reține atenția, ci acei cărăuși care echilibrează prin drumurile lor în țară economia internă a satului. Către această meserie își îndeamnă Moromete fiii cei mari — iar ei deturnează drumul la munte în fugă spre oraș. Mergînd adînc în inima țării pentru a schimba produsele, pentru a aduce bani dar și pentru a cunoaște oamenii, cărăușul care este Ilie Moromete simte pulsul istoriei, înțelege că satul de cîmpie urmează a fi integrat în sfera de acțiune a centrului urban — în timp ce dealul (și, mai ales, muntele) poate oferi o rezistență mai mare avînd o individualitate economică de alt tip. În acest fel, „glasul pămîntului" sau „glasul iubirii" nu pot avea în Moromete rostiri mistice — chemarea drumului, în schimb, da. Pentru cărăuși „timpul" este un „complice" în înțelegerea ordinii interne a societății, o „momeală" care-i atrage în capcană. Pentru ceilalți, care se avîntă de-a dreptul în viltoarea capitalei, timpul este capcana însăși. Vom vedea că aceștia din urmă nu mai pot scăpa din cursa în care au căzut ; Moromete, în schimb, găsește abilitatea de a ieși din întunericul ei. Într-o schemă rezumativă, vom spune că în **Moromeții, I** „timpul" este orașul care sau ca puncte pe hartă, desigur, ci ca dimensiuni extreme ale cîmpului de constituință a țăranului). În acest sistem de coordonate, fuga în spațiu înseamnă, de fapt, stare pe loc, rezistență în obștea sătească — pe cînd intrarea în timp înseamnă repede depersonalizare și intrare în anonimatul citadin. Starea pe loc va avea ca simbol recurent apa (fîntînile, riul, firul apelor, etc.) — fuga la oraș, focul (vezi cazanul de încălzit al lui Paraschiv, cisterna lui Călin Surupăceanu din **Intrusul,** cuptorul siderurgic din **Risipitorii,** etc.). „Puterea pămîntului" din scrisoarea de recomandare a autorului funcționează doar în această stare pe loc dînd eroilor resurse inimaginabile în înfruntarea primejdiilor.

Obsesia dosarului

nici după publicarea unor importante monografii, dedicate lui Ion Creangă, marele scriitor nu este scutit de mistificări, menținîndu-se la suprafață, în mod semnificativ, numai „partea de scandal" a vieții sale. Așa, conf. P. I. David, în articolul : **Un proces unic : Ion Creangă** (Almanahul Săptămîna 1986, pp. 59—62), încearcă să explice întreg „procesul lui Ion Creangă cu dicasteria mitropolitană" cu ajutorul unor suposiții neintemeiate, urmărind să răstoarne adevăratele stări de lucruri, consemnate și stratificate în biografia scriitorului (A se vedea și : Petre I. David, **Un procès unique, une sentence bien curieuse et un dossier qu'on n'a jamais résoiu : celui de Ion Creangă,** în **Recherches sur l'histoire des instiutions et du droit, X,** București, 1985, pp. 15—32).

Cauza principală și decisivă a procesului ar fi, după, P. I. David, conflictul cu antiunioniștii. Într-adevăr, Ion Creangă a fost unionist, dar cînd se ținea divanul ad hoc în Iași, el era încă elev de seminar inferior (1855—1859). Nici mai tîrziu, el n-are vreun rol în „secularizarea averilor mănăstirești", iar cu călugării greci se va război „mai mult cu vorba" profesorul Isaiia Teodorescu (Popa Duhu). Că a cîntat **Hora Unirii** cu alți elevi, nu este semnificativ numai pentru Ion Creangă (p. 59), în efervescența patriotică a acelor timpuri.

Certurile și bătăile dintre socrul Ion Grigoriu, preotul de la biserica „40 de sfinți", și ginerele său Ion Creangă „n-au îngroșat dosarul lui Ion Creangă" (p. 60), fiindcă așa ceva nici nu exista. Jalba împotriva socrului o face ginerele la 13 ianuarie 1860, nemulțumit că nu primise zestrea promisă. Cercetările protopopului C. Buțureanu, reprezentantul dicasteriei mitropolitane, grav afectate de reclamațiile și denunțurile meșteșugite, precum și de plocoanele socrului, îi sunt defavorabile diaconului Ion Creangă. Insuccesul îl determină pe jelbar să se liniștească și să-și vadă de treburile sale (înscrierea la Facultatea de teologie, frecventarea cursurilor de la Școala Normală și a conferințelor lui Titu Maiorescu, dăscălia, precum și „politicalele" Fracțiunii libere și independente). Din 13 ianuarie 1860 pînă în 26 februarie 1868, cînd ziarul **Convențiunea** denunță pe clericii care mergeau la teatru, deci timp de 9 ani, „nu există nici un proces și nici un dosar Ion Creangă". Conflictul începe abia acum și va lua proporții. „Scandalul", care a inițiat procesul, este mai puțin romantic. Capetele de acuză privesc „reaua purtare a diaconului" și nu sunt determinate de atitudinea sa politică. Ion Creangă nu este victima antiunioniștilor, cu atît mai puțin a călugărilor greci. El reprezintă, în veacul său, pe **clericul luminat,** adversar al formelor fără fond în Biserică, avînd tendințe clare de „emancipare" de sub servituți seculare, impuse și călugărilor și clericilor mireni. Aceasta este realitatea și nu alta (Cf. Petru Rezuș, **Ion Creangă. Mit și adevăr,** București, 1981, pp. 17—28).

P. I. D. își permite, apoi, afirmații fără acoperire sau deduse subiectiv. Ion Creangă și-a luat numele de la mamă, fiindcă admiterea în seminar era facilitată pentru cei care aveau clerici în familie (preotul Gheorghe Creangă, unchiul lui Ion), deci nu din cauza „unui vechi obicei dacic și dacoroman" (p. 59). „Istoricii literaturii" nu ignoră că Ion Creangă s-a numit la Școala domnească din Tg. Neamț după numele tatălui său Ștefan a Petrei : Ion Ștefănescu (Cf. Petru Rezuș, **op. cit.,** p. 352). Seminarul din Socola nu era „cea mai vestită școală a timpului" (p. 59) ; mai erau și altele în Iași (Liceele, Școala Normală, Universitatea). Familia lui Ion Creangă n-a fost „copleșită cu ajutoare" de nimeni (p. 59). Dimpotrivă, absolventul cursului inferior al Seminarului nu mai poate urma cursul superior și umblă cu o listă de fete de măritat pe străzile Iașilor, pentru a se căpătui și a avea bani pentru hainele slujbei și taxe de la socrul său. Certurile cu acesta au început tot din motive materiale, fiindcă ginerele ceruse zestrea promisă, pentru a-și ajutora propria familie din Humulești. Tot familia îl obligă să se despartă de biserica „40 de Sfinți" și să-și caute într-altă parte rostul, aducîndu-și frații (Zahei și Teodor) și sora (Ileana) în locuința sa de la Bărboi, ceea ce va învenina și relațiile sale cu soția sa Elena.

Se afirmă mai departe că „dosarul diaconului" se tot îngroșa, că era acuzat de „inovații" la slujbe, ținînd predici și cateheze „legate de viața poporului român", încît veneau să-l asculte Titu Maiorescu și Veronica Micle (p. 60). Titu Maiorescu i-a fost profesor la Școala Normală și **i-a ascultat numai lecțiile,** predate după îndrumările sale, iar predici și cateheze n-a ținut Ion Creangă, fiind diacon, deci obligat numai să cînte la slujbe. Diaconița Elena Creangă nu l-a cunoscut pe episcopul Vladimir Suhopan, antiunionistul, deci nu i-a căzut „victimă" (p. 60). Ispititorul a fost Isaia Vicol Dioclias. Acesta a ademenit-o, făcînd-o să-și părăsească soțul și copilul, Ion Creangă n-a fost „umilit și de soție" (p. 62), obținînd divorțul.

P. I. D. mai afirmă că după ce „s-a îngroșat, dosarul judecății sale a dispărut", pentru ca mai jos (p. 61) să se contrazică, referindu-se la dosarele nr. 1795 și nr. 3082 **(Mergerea la teatru a preoților și Reaua purtare a diaconului Ion Creangă).** În urma acestor, în sfîrșit, dosare, întocmite necanonic și subiectiv, diaconul a fost socotit, pe nedrept, vinovat, iar mitropolitul Calinic Miclescu pronunță verdictul „cateresis" și-l anunță și pe ministrul Christian Tell. Presupusul vinovat este și mai nedreptățit, fiindcă pentru delicte benigne este pedepsit „bis in idem".

Ion Creangă a avut primul acces grav al bolii în 1877, lucrînd la **Harap-Alb,** nu în 1874, cum lasă să se înțeleagă autorul buclucașului articol. Nu ne vine a crede că „Ion Creangă trimbițează independența țării" (p. 62), fiindcă nu obișnuia să facă asemenea gesturi patriotarde, iar pentru demobilizarea fiului său Constantin alergă, în 1877, pînă în București. Apoi, nu V. A. Urechia „îi înlesnește publicarea operelor, mai ales a **Amintirilor din copilărie,** I, II, III" (p. 62), ci operele lui Ion Creangă sunt publicate în **Convorbiri literare,** în anii 1875—1883, în **Albumul macedo-român** (1880) și în **Almanahul soc. acad. social-literare „România Jună"** (1883), iar unele republicate de Mihai Eminescu în **Timpul** (1880—1881). Tot atît de inutil mi se pare a menționa că Ion Creangă spunea sau nu reușea să spună, la moartea lui Calinic Miclescu sau a lui Mihai Eminescu : Dumnezeu să-l ierte ! Nici nu apar în ziare „zilnic referiri la popa-tuns, popa-dracu, sarsailă, burduhosul, flăminzilă", cum susține P. I. D. (p. 61), iar portretul lui Iacob Negruzzi din **Electorale,** făcut lui „Popa Smîntină", nu se leagă „de faptul că Ion Creangă folosea la masă în permanență brînzeturi" (deducție evident naivă !) ci la cuvintările acestui reprezentant al „Fracțiunii libere și independente", care erau **onctuoase** (smîntinoase).

În sfîrșit, nu se specifică nicăieri că oseminte le lui Ion Creangă nu odihnesc în cimitirul Eternitatea-Iași ci în cimitirul Șerban-Vodă, lîngă Mihai Eminescu ! Considerăm că, după munca depusă de istoricii literari pînă acum, asemenea articol popularizator contribuie la inducerea în eroare a cititorilor, după considerente întru totul discutabile.

Petru Rezuș

9 AUGUST 1986

m a p a m o n d

PÎINEA ROMÂNILOR

Boris Caragea : „Monumentul Victoriei" (Constanța)

I

Între Mogoșoaia și Posada, din clipa cînd umbra războiului s-a întins peste România, prințesa Martha Bibescu a rămas într-un soi de captivitate activă. Universul fabuloaselor sale relații s-a îngustat drastic, călătoriile spre capitalele Europei occidentale nu se mai puteau întreprinde decît cu riscuri incalculabile, corespondența cu marile personalități ale continentului întîmpina dificultăți aproape insurmontabile, ostilitățile ridicînd între oameni, conștiințe și năzuințe un hotar foarte greu de străpuns. Scriitoarea nu s-a resemnat, totuși, într-o indiferență proprie mediului ei nativ. Ca și pînă atunci, atentă la vuietul lumii, profund îngrijorată de soarta patriei sale, nu a încetat să spere și să acționeze în consens cu speranțele ei și ale tuturor. Din punctul acesta de vedere, jurnalul politic publicat fragmentar în 1979 depune o mărturie revelatoare. De asemenea, un set masiv de scrisori din corespondența sa personală, conservată în prezent în fondul Alexandru Saint Georges din cadrul colecțiilor speciale ale Bibliotecii Centrale de Stat, este în măsură să producă noi și substanțiale dovezi ale unei combustii sufletești de o rară noblețe.

Între preocupările acestui caracter de excepție, destinul refugiaților și prizonierilor aduși de viltoarea conflagrației între hotarele României a ocupat un loc de prim rang. La Mogoșoaia și la Posada, în toamna adîncă a anului 1939, Martha Bibescu a oferit adăpost unor polonezi izgoniți de tăvălugul invaziilor din locurile bastinei lor. A întreprins diverse acțiuni în favoarea acestora și prin intermediul Crucii Roșii române, din a cărei ierarhie onorifică făcea parte încă din primul război mondial. Numeroase scrisori de recunoștință, de la cei ce s-au bucurat de generoasa ei ospitalitate, reprezintă un capitol epistolar care merită a fi defrișat cu atenție. Interesant este faptul că atașamentul scriitoarei față de principiile unui umanism militant a stirnit ecouri și în plan internațional. În august 1941, Eleanor Roosevelt, soția președintelui S.U.A., îi mulțumea pentru solicitudinea arătată bejenarilor din Polonia și îi cerea informații despre o sumă de familii dispărute în precipitatul exod. În toamna lui 1944 Eleanor Roosevelt i-a adresat Marthei Bibescu o nouă scrisoare, cu un conținut similar. Însă veștile înfrigurat așteptate de soția lui Franklin Delano Roosevelt, din păcate, nu se puteau obține în România.

Între aceste date, din momentul declanșării masivelor raiduri de bombardament împotriva României, Martha Bibescu s-a dedicat și îmbunătățirii condițiilor de captivitate ale prizonierilor americani și britanici din București și Timișul de Jos, prin înlesnirea corespondenței lor și prin mișcătoare donații de ordin material și spiritual. În același timp, relațiile cu aviatorii aliați i-au permis să extragă din scrisorile lor numeroase pasaje referitoare la modul corect și demn în care populația, ca și autoritățile civile și militare ale țării, s-au comportat față de captivi, în intenția de a le utiliza la timpul potrivit ca argumente în consolidarea prestigiului României. Cîteva dintre aceste pasaje le-am întîlnit și în arhivele militare, semnalate de serviciul cenzurii din Marele Stat Major, și le-am reprodus cu un alt prilej (v. Almanahul **Luceafărul**, 1985). Însă cele mai multe sînt inedite și deosebit de interesante, ca orice documente asupra cărora și-au lăsat amprenta o sensibilitate sau o aspirație umană. Martha Bibescu le-a colecționat conștientă fiind că viitorul țării, în momentul dat, se afla într-o relație nemijlocită cu cota reputației ei. Astfel, strădania scriitoarei se dezvoltă ca un act de autentic patriotism.

În ordine cronologică, primul extras dintr-o scrisoare de prizonier păstrat în arhivele Marthei Bibescu datează din primăvara anului 1944. Din Giurgiu, locotenentul american John Rhoades, capturat în urma terifiantului raid de bombardament de la 4 aprilie, scria familiei sale din St. Louis, Missouri: „... Am fost tratat regește de români, care sînt într-adevăr un popor splendid. Niciodată n-aș fi crezut că pot fi atît de ospitalieri cu un inamic. Și noi tratăm prizonierii noștri omenește, îi hrănim și îi îmbrăcăm corect, dar cei de aici ne aduc mîncare, bere, țigări și foarte multe atenții Simt ceea ce simte orice american care le devastează frumoasele lor orașe, în special acum, cînd aud de teribilele pierderi dintre civili. Deschis vorbind, chiar dacă m-aș întoarce acasă, aș refuza cu energie să mai particip la așa ceva încă o dată. Asta este tulburător în războiul făcut prin bombardamente aeriene : este atît de impersonal încît nu poți să realizezi dezastrele provocate decît atunci cînd le vezi cu ochii tăi. Tot ceea ce sper acum este ca băieții să nu se decidă să repete bombardamentul și să mă oblige să fac din nou ceea ce am făcut. Ar fi o ironie a soartei, nu-i așa?"

Desigur, John Rhoades nu se mai afla în postura de a mai putea să participe la un raid împotriva românilor, fiind sub o pază tolerantă, dar fermă. Însă chiar în momentul cînd așternea pe hîrtie aceste rînduri, evident sincere, după București, intra în vizoarele bombardierelor aliate orașul Ploiești.

Ulterior, în a șaptea zi a lunii aprilie, John Rhoades s-a adresat în termeni asemănători și reprezentanței din New York a Crucii Roșii Internaționale și avem motive temeinice să considerăm că acest gest i-a fost sugerat chiar de

CLIPE DIN VARA LUI '44

Martha Bibescu. Între hîrtiile sale, s-a păstrat și o copie a demersului întreprins de captiv. Îl redăm integral:

Către Crucea Roșie Internațională
Sediul din New York
New York City, N.Y., S.U.A.

Dragi doamne și domni,

Vă scrie un american, un prizonier al românilor, în efortul de a-i răsplăti pentru bunătatea revărsată asupra mea, de cînd am fost silit să sar cu parașuta din avionul în flăcări. În fiecare noapte îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru providența sa, că m-a trimis în mîinile lor, și nu în cele ale bulgarilor, vecinii lor. De fapt, bulgarii au executat pe loc doi dintre camarazii mei care au fost nevoiți să aterizeze în țara lor. Ucigașii au fost țărani și civili, desigur, dar privesc gestul lor în contrast cu următoarea împrejurare. Cînd am coborît cu parașutele, eu aveam o gleznă umflată și prietenul meu avea o schijă de flak în picior. Românii ne-au primit ca pe niște oaspeți așteptați, acordîndu-ne îmediat asistență medicală, țigări, cafea, hrană și încă ceva: bere! Închipuiți-vă un astfel de tratament pentru niște străini care tocmai devastaseră țara lor! Dar să continui. Între timp, am fost transportați într-un oraș mai mare unde există o secție a Crucii Roșii. Aici, asistentele mi-au pus zilnic comprese pe picior, ne-au adus o mulțime de țigări bune, bomboane, ouă fierte, supă, cîrnăciori, prăjituri și bere. Astăzi ne-au adus săpun și prosoape, periuțe și pastă de dinți. Și să nu credeți că aceste articole nu au fost prețuite. Astăzi s-au organizat funeraliile militare pentru acei dintre camarazii noștri care au pierit în aceeași zi cînd noi ne-am salvat cu parașutele. În S.U.A., un soldat nu ar fi primit onoruri militare mai demne. Bineînțeles, sicriele erau din lemn masiv, ferecate, dar numeroși civili prezenți la ceremonie au depus multe flori pe morminte și aceștia oameni atît de buni au vărsat multe lacrimi. Un preot a rostit recviemul și acești curajoși aviatori americani au fost coborîți în pămînt cu un salut militar de arme. Nu sînt un tip emotiv, dar mi s-a părut că a fost o faptă măriminoasă din partea românilor, nu credeți? În încheiere, aș vrea să elogiez Crucea Roșie pentru (atașamentul) la singurul ideal adevărat, cel creștin, din această lume pustiită de război. Să sperăm că puterea voastră de compasiune va prolifera în toate țările și că asistența voastră, pretutindeni, e la fel de bine organizată ca în această împrejurare pe care am amintit-o.

Cu toată prețuirea,
Lt. John J. Rhoades
A.C. ASN — 0695291

În mai 1944, în România existau deja cîteva sute de prizonieri aliați, în majoritate americani. Bombardamentele continuau într-un ritm susținut, dar corespondența captivilor cu familiile lor din S.U.A. sau Marea Britanie, din Australia sau Noua Zeelandă, facilitată de Crucea Roșie română, se desfășura normal, nestînjenită de considerente de ordin subiectiv. Nici o clipă tratamentul lor, acordat în conformitate cu prevederile convențiilor internaționale, nu s-a înăsprit sub presiunea unor resentimente. Implicit, s-a îmbogățit și colecția de extrase a Marthei Bibescu, constituindu-se într-un documentar sui-generis asupra unei omenii cu rădăcini adînci în istorie. Le retranscriem în traducere, fără să retușăm vreo nuanță din cuprinderea lor:

Locotenentul **R. E. Hollerbach** către L. Hollerbach din Detroit, Michigan: „... Am aterizat într-o pădure, într-un copac. Nu m-am lovit de ramuri, dar mi s-a agățat parașuta în ele și am rămas suspendat la 50 de picioare deasupra pămîntului. M-am balansat, am prins un trunchi de copac și am coborît în brațele românilor. M-au dus în acest oraș și m-au tratat cu cinci ouă prăjite, brînză, pîine și vin. A fost o masă pe cinste. În concluzie, am ajuns aici, unde avem tot timpul din lume, așteptînd să se încheie războiul și să revenim acasă. Cred că acum sînt un catolic mai bun decît am sperat vreodată să fiu. Trăim confortabil, într-o școală. Tratamentul e mult mai bun decît mă așteptam să fie pentru un prizonier Așa că nu fii îngrijorată pentru mine. Românii fac tot posibilul să se poarte decent și corect cu noi..."

Sergentul **A. J. Brioli** către Alfredo Brioli dintr-un orășel din statul american Indiana: „... În cea mai mare parte a ei, populația românească a fost foarte prietenoasă cu noi. Cei de aici sînt la fel de nerăbdători ca și noi să se termine toată această harababură și ne rugăm ca sfîrșitul ei să survină cît mai curînd. Ne tratează corect, mîncarea e bună și dormim mult..."

Sergentul **Louis G. Cardenas**, capturat la 4 aprilie 1944, către Jovița G. Cardenas, din San Antonio, Texas: „... Jovita, nu pot să spun prea multe despre români. Mi-e teamă că scrisoarea nu va trece de cenzură, deși nu am o părere prea rea despre ei. Civilii par destul de supărați pe noi și era de așteptat. Sînt sigur că în Statele Unite am fi la fel de supărați pe români dacă ar bombarda orașele noastre. Bănuiesc că și ei, ca și noi, au fost obligați să intre în acest război. Ne petrecem timpul citind orice carte de care putem face rost. Recent, Crucea Roșie ne-a împrumutat un număr destul de important de volume, așa că acum avem și altceva de făcut decît să mîncăm. Hrana e bună, dar, bineînțeles, noi sîntem obișnuiți să mîncăm mult mai mult decît ne dau ei..."

Sergentul **George Byzek** către Dianne Fletcher din Pitman, New Jersey: „... Românii sînt foarte umani și respectă cu religiozitate drepturile tuturor oamenilor. Tratamentul prizonierilor în conformitate cu convenția de la Geneva este strict respectat. Nu am nici o plîngere, sînt mulțumit, în condițiile actuale, desigur. Fireste, aș prefera să fiu acasă, cu tine, cu naturalețea surisului din privirile tale, cu vocea ta muzicală și blîndă ca un cîntec din Duminica Paștilor. Am văzut Bucureștii, capitala lor. Este cel mai atractiv și mai plăcut dintre orașele văzute de mine. (Nici măcar nu sînt mituit de Camera de comerț din București ca să fac asemenea declarații !...) Orașul e neobișnuit prin faptul că a păstrat toată tradiția fermecătoare a trecutului. Arhitectura s-a schimbat puțin de la un veac la altul. Turle ritmice și coloane înalte, impunătoare, predomină. Fiecare fronton de casă are aspectul lui caracteristic. Nu lipsește o oarecare tentă modernă și sînt evidente încercările de înnoire ale orașului. Au răsărit în cîteva locuri clădiri înalte, cenușii, asemănătoare cumva cu cele din New York. Dar în loc să se armonizeze cu restul, au aerul unor intruși. Ca și cum ai încerca să torni kerosen în lapte ca să-i dregi gustul... Este foarte puțin spațiu între case, dar asta nu scade frumusețea orașului și nici nu-l face să pară congestionat, dimpotrivă. Efectul este de apropiere, de atmosferă prietenoasă... Mai bine mă opresc, deoarece încep să semăn cu un agent imobiliar. La București, oamenii duc o viață plăcută, liniștită și același sentiment îl trăiesc și eu..."

Locotenentul **George D. Youngclaus** către George D. Youngclaus din Denver, Colorado: „...Hrana nu este chiar în stilul Brown Palace, dar mîncăm de trei ori pe zi și nu cred că am putea să cerem mai mult. Camera noastră are o fereastră mare, îngăduind să pătrundă foarte mult soare și aer, și ni se permite să ieșim în fiecare zi din clădire. Avem un pian și cîțiva dintre băieți știu să cînte foarte bine. Întîmplător, chiar acum, cîntă cineva Paper Doll. Acest cîntec, și multe altele, îmi împrospătează amintirile minunate. Lucrurile mari de care ne rezemăm aici sînt amintirile și gîndurile de viitor. Am o mulțime de amintiri și gînduri frumoase de viitor, așa că mă descurc O.K. Nu ești de aceeași părere ?..."

Locotenentul **Edwin J. Mattingly** către Mary Ann Mattingly din St. Louis, Missouri: „... E limpede că nu îmi place să fiu prizonier de război, deși nu mă pot plînge de felul cum sîntem tratați și hrăniți. E vorba doar de ideea de a fi prins ca în pioneze, fixat într-un loc. Românii s-au purtat foarte bine cu noi..."

Sergentul **Max Finkelstein** către W. M. Finkelstein din Los Angeles, California: „... În România, ceapa verde și ridichile se găsesc din belșug. Și mai mănînc și cîte o salată în fiecare zi. Sînt în stare să mănînc o tonă de ceapă verde la o singură masă. Pîinea neagră e din ce în ce mai bună, de la zi la zi. Cînd e proaspătă, pîinea are o savoare în plus. Mă întreb citeodată dacă îmi va mai place cîndva pîinea albă. La masa de dimineață de azi am primit gem cu pîine, prima dată de cînd am aterizat aici. În drum spre lagăr, am întîlnit multe fete frumoase. Acum le văd numai de la distanță și nu în fiecare zi. E o mică diversiune să te cațeri pe o fereastră, cînd auzi un camarad exclamînd: frumoasă bucățică ! Primim puține țigări, dar putem cumpăra mai multe. Mi-a trebuit o săptămînă să mă obișnuiesc cu ele, dar acum sînt țigările mele preferate..."

Sergentul **Charles R. Bistline** către Ralph Bistline din Hummelstown, Pennsylvania: „...Crucea Roșie ne-a adus cîteva cărți .. Te rog să nu fii îngrijorat pentru soarta mea, pentru că sîntem tratați așa cum trebuie să fie tratați oamenii..."

Sergentul **Sidney Levin** către Charles S. Levin din Newark, New Jersey: „...Viața într-un lagăr de prizonieri de război e ușoară. Nu am nici o obligație. Tratamentul e foarte bun. Mîncarea e simplă, dar îmbelșugată. Clădirile sînt cum trebuie. Zilele trec ușor. Cînd nu dorm, stau la soare tot timpul. Pălăvrăgim toată ziua. Ne împărtășim unii altora experiențele. Este și o cantină aici, unde găsim bere. Sînt în cea mai bună formă și sper că și tu la fel. Cu dragoste..."

Sergentul **Thomas M. Henry** către Peter Henry din Upper Darby, Pennsylvania: „... Mă simt foarte bine aici. Avem o spălătorie foarte bună și mîncarea e excelentă. Crucea Roșie ne-a dat ceva haine, așa că ne descurcăm de minune. Am fost onorați cu o vizită a regelui Mihai și ne-a spus că vom fi tratați foarte bine. Și s-au ținut de cuvînt..."

Locotenentul **Frederick L. Madorin**, capturat la 16 aprilie 1944, către Genie Onst din East St. Louis, Illinois : „... Sîntem tratați atît de bine cît putem fi tratați aici. Mîncarea nu este din cea cu care sîntem obișnuiți, dar e din ce în ce mai bună. Și nouă ne place din ce în ce mai mult, așa că asta contează . ."

Sergentul **John Chonka** către soția sa dintr-un orășel din statul american Ohio: „... Dragostea mea, te rog să nu fii îngrijorată pentru mine. Sînt tratat excelent aici. Românii sînt foarte politicoși și respectuoși. Ne tratează foarte bine și sînt foarte atenți cu noi..."

Locotenentul **Donald W. Jerolaman** către E. C. Jerolaman din Washington D. C. : „...Crucea Roșie ne acordă o grijă deosebită, așa că nu te îngrijora. Mom..."

Locotenentul **William J. Brennan** către W. M. E. Brennan din Carnegie, Pennsylvania: „... Mîncarea și cartiruirea sînt bune și sîntem tratați foarte bine. De asemenea, Crucea Roșie a fost foarte atentă și generoasă cu noi, așa că nu trebuie să ai nici o grijă..."

Sergentul **John DiMaggie** către James DiMaggie din Corning, New York: „Primim mîncare bună, așa că nu cred că voi pierde din greutate. Ne-au tratat foarte bine de cînd sînt aici, așa că nu este cazul ca tu și tata să fiți îngrijorați pentru mine..."

Locotenentul **James W. Gall** către Mildred McIntyre din Fort Oglethorpe, Georgia : „.. Sînt O.K. și tratamentul nostru este O.K. Mîncarea e foarte bună. Timpul trece cam încet fiindcă nu avem ce face. Crucea Roșie ne va procura o bibliotecă, ca să mai scăpăm de plictiseală..."

Locotenentul **Melvin Evenson** către Rosa E. Evenson, Nauvoo, Illinois: „...Tratamentul de aici este corect. Mîncarea se îmbunătățește. Viața e foarte limitată. Crucea Roșie ne-a fost de mare ajutor..."

Sergentul **Charles S. Isherwood** către Charles Isherwood din New Bedford, Massachusetts: „... Problema noastră cea mai importantă este încercarea de a ne omorî timpul. Ieri, cinci dintre ai noștri ne-am oferit voluntari la bucătărie. Ne-am distrat bine acolo. Tot ce am avut de făcut a fost să ștergem lingurile și furculițele... Lîncezeala permanentă ne-a făcut țepeni ca niște pari. Mîncăm niște lucruri pe care nu le-am văzut niciodată. Mesele sînt mai bune acum decît atunci cînd am sosit aici și avem o serie de privilegii".

Mihai Pelin

UN POET - O LUME

Alexis Kivi

Marele scriitor Alexis Kivi (1834—1872), cunoscut dincolo de fruntariile Finlandei ca autor al celebrului roman **Cei șapte frați** a scris și numeroase poezii, adunate spre sfîrșitul vieții în volumul **Kalevala.** Opera poetică a marelui finlandez este un prinos de dragoste adus pămîntului natal și oamenilor aspri, care nu-și pleacă niciodată grumazul în fața vicisitudinilor istoriei. După **Kalevala** și **Kanteletar,** opera poetică a lui Alexis Kivi este cea mai profundă incursiune cultă în tezaurul spiritual al străvechiului pămînt **Suomi.**

Țara Suomi

O, țara mea, privilegiată de poveste,
Frumoasă de cînd lumea lume este,
La nord cu străluciri de focuri,
Albastrul apei, miile de jocuri
Și iarna și cu vara mirifice ne sînt,
Pămînt fermecător și sfînt.

În mia ta de lacuri totdeauna
Se scaldă vara soarele și luna
Și viersul de Kantele e nestins,
Pe țărmul mării, păduri de necuprins,
Îmi zice vara frunza și iarna glas de nea :
Aceasta mi-i iubirea, Suomi, țara mea.

Cum aș putea să mi te dau uitării,
Cu briul tău de siniliu al zării,
Cu ploile de aur în soarele de vară,
Cu luna nopții, care mă-nfioară,
Cu val de fum la margini de pădure,
Peste arama rugilor de mure ?

Apoi prin minte iarăși îmi apar,
Icoanele de chinuri și amar,
Cînd geruri aspre poposeau pe spic,
Din pîinea semănată nu ne cruța nimic
Și iarăși adăpam cîmpia cu sudoare,
Apoi din nou speranțe și iar înfrigurare

Iar cînd adusu-ne-a dușmanul crunt
Numai blestem pămîntului cărunt,
Suomi a simțit curgîndu-i pe sub braț,
Pîraie aburinde cu sînge de bărbați...
Din tot ce-i sfînt făcutu-ne-am doar scut
Și țara mea din nou a renăscut.

Acum privesc iubita noastră glie,
Cu liniști dăruite parcă pe veșnicie
Și lanuri nesfîrșite se văluresc sub soare,
Ne cheamă iarba luncii cu foșnet și răcoare,
Iar codrii negri ne amintesc de noapte
Pometele se-nchină numai cu poame coapte.

Ia ascultați ecoul ce se prelinge-n zare,
Peste pădurea fără de hotare
Parcă e mulțumire-n strigarea tuturor
Și spusă de tulnicul unui bătrîn păstor,
E ca atuncea cînd în prag de seară,
Un cîntec de copilă ne răscolește iară.

Și cînd m-oi stinge-n ultima suflare
Deschide-ți pieptul și mă strînge tare
De leagăn mi-ai tot fost o viață
Să-mi fii și veșnic pat de gheață,
Finlanda mea, tu, marele meu vis,
Ești gînd înaripat și veșnic paradis.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **DIN EDIȚIA INIȚIALĂ A MANIFESTULUI PARTIDULUI COMUNIST** apărută la Londra în februarie 1848 s-au păstrat în întreaga lume numai treisprezece exemplare. Evident, prețul acestora este astăzi incomparabil mai ridicat decît cel cu care s-a vîndut la apariție. Astfel, cu ocazia unei licitații organizată de cunoscuta firmă londoneză „Sotheby", unul din cele treisprezece exemplare s-a vîndut contra sumei de 26 400 lire sterline.

Din anul 1848, această operă de căpetenie a lui Marx și Engels a fost publicată în peste 700 de ediții, practic în toate țările lumii.

Coperta ediției originale

● **„O EPOCĂ A NEBUNIEI DE MASĂ, NAȚIONALĂ ȘI DE GRUP"**, așa definește cunoscutul dramaturg vest-german Rolf Hochhuth perioada fascistă în noul său volum **„Dragostea în Germania".** O manifestare concretă a acestei nebunii a nazismului o constituie fără îndoială și teoria despre superioritatea rasei germane, a superoamenilor blonzi. În virtutea acestei teorii era stigmatizată dragostea între arieni și nearieni. Potrivit legilor naziste, bărbații care se făceau vinovați de această... fărădelege erau împușcați, iar femeile trimise în lagăre de concentrare.

În noul său volum, autorul reconstituie cu dramatism, pe bază de documente, avînd la bază un caz real, povestea de dragoste a unei țărănci germane cu un prizonier de război polonez, pedepsită brutal de poliția și justiția nazistă. Autorul folosește o serie de date din jurnalul intim al lui Goebbels, mai puțin cunoscut pînă în prezent, precum și extrase din scrisori ale funcționarilor NSDAP. Lucrarea lui Hochhuth nu este o simplă descriere a fascismului, ea este o confruntare dură între trecut și prezent și condamnă filozofia neparticipării, a privirii cu îngăduință a fascismului, a retușurilor, a neangajării.

Guioli Ciohonelidze în rolul lui Bagration

● **FILMUL ISTORIC** se bucură din ce în ce mai mult de interesul spectatorilor de toate vîrstele. Un astfel de film este și noua producție a studiourilor sovietice „BAGRATION" consacrat remarcabilului conducător de oști, remarcat în luptele împotriva lui Napoleon. Regizorii Guioli Ciohonelidze și Karaman Mgeladze au pus accentul pe momentele hotărîtoare din viața lui Bagration, campania lui Napoleon în Rusia și bătălia pentru Moscova. În același timp ei s-au aplecat cu multă atenție asupra omului Bagration, care trecuse demult de prima tinerețe, care lupta cu bolile și care era foarte conștient de apropierea morții.

Filmul este o frescă vie a perioadei de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea și aduce în prim plan personalitățile remarcabile ale acestei epoci : țarii Pavel și Alexandru, împăratul Napoleon, împreună cu mareșalii și generalii lor. Guioli Ciohonelidze interpretează și rolul lui Bagration, după ce a mai realizat acest rol și în adaptarea pentru televiziune a romanului „Război și pace" de Tolstoi. Scenariul noului film a fost realizat în colaborare cu scriitorul Vasilii Soloviev.

● **INTERESUL DEOSEBIT PENTRU CREAȚIA POETICĂ,** dramaturgică și plastică a lui Federico Garcia Lorca a dus la crearea unei fundații purtînd numele marelui scriitor spaniol. Noua instituție își are sediul la Grenada și Madrid. Pe parcursul a peste doi ani de activitate susținută, această instituție a strîns un impunător număr de materiale aparținînd lui Garcia Lorca sau despre el. Printre activitățile fundației se înscrie și organizarea unor acțiuni de amploare pentru marcarea împlinirii a cincizeci de ani de la moartea tragică a poetului care, după cum se știe, a fost împușcat de falanga franchistă în august 1936. Cu această ocazie va fi deschisă și o expoziție de desene și picturi ale lui Lorca.

Tot în cadrul acestor manifestări se înscriu și publicarea de către revista madrilenă „Poesia", în două numere consecutive, a corespondenței inedite a poetului. Astfel, revista a publicat 14 scrisori pe care Lorca le-a trimis de la New York și Havana familiei sale, scrisori însoțite de comentarii și o mulțime de fotografii din drumurile poetului la New York între anii 1929—1930.

● **MASTROIANNI VREA SĂ JOACE** într-un film inspirat după una din piesele lui A.P. Cehov. Cu ocazia unei recente șederi la Moscova, marele actor italian a fost văzut foarte des în compania regizorului și actorului Nikita Mihalkov. „Am venit la Moscova pentru că îmi face o plăcere deosebită să discut cu el despre o viitoare colaborare. Am văzut toate filmele lui și îl consider ca pe unul dintre cei mai mari regizori mondiali contemporani. S-ar putea să fie vorba despre un film inspirat după una din piesele lui Cehov. Puțini sînt cei care ar fi reușit să transpună pe ecran, într-o manieră atît de strălucită, povestea din filmul „Piesă neterminată pentru pianină mecanică", cum a fost aceasta realizată de el după un motiv dintr-o piesă a lui Platonov. (...)

Mastroianni și Sophia Loren în „Floarea soarelui".

În urmă cu șaptesprezece ani am fost pentru prima dată la Moscova. Atunci am jucat, împreună cu Sophia Loren, în coproducția sovieto-italiană „Floarea soarelui". De atunci am o mulțime de prieteni mai ales din rîndul colegilor de film. Sper că și această nouă colaborare va fi încununată de succes. Mi-ar place să joc și pe scena unui teatru sovietic, această idee fiind din ce în ce mai ispititoare..."

● **SCRIITORUL ENGLEZ GRAHAM GREENE,** născut în anul 1904, a cărui operă a fost încununată pînă în prezent cu numeroase premii oficiale, a fost distins nu demult cu „Ordinul britanic pentru merite". Evenimentul acesta se petrecea la puțin timp după ce poporul haitian a îndepărtat regimul dictatorial al lui Duvalier. Amintim cititorilor noștri că Graham Greene își plasase aici, în Haiti, în urmă cu douăzeci de ani, acțiunea romanului său de mare succes „Comedianții".

Cititorii români cunosc unele dintre operele acestui maestru al romanului secolului XX : „Agent confidențial", „Puterea și gloria", „Americanul liniștit", „Omul nostru din Havana". Ultimul său roman, care s-a bucurat de un succes extraordinar în toate țările în care a fost tradus este „Consulul onorific", apărut la sfîrșitul anului 1973.

AMESTECATE

● Vara, trecînd pe celălalt versant al muntelui — toate fetele răpitor de frumoase pleacă numai la alții, ne apropie de singurătate. Cele trei luni de miere pe care mi le dăruiește anul, fastuoase ca onorul la general, se acoperă cu hora berzelor. Din prea multă minune toate fructele s-au copt, umbre de cerb răscolesc girlele, frunzele-și caută locul unde să cadă.

Și totuși nu-mi pare rău că se apropie toamna. Cînd vine septembrie totul în mine ia chip de clipă unică, fericită și rezistentă — clipa cînd luntrea se întîlnește pentru prima oară cu apa.

● Nu-mi place că Steaua e lăudată că a jucat de la egal la egal cu Paris Saint-Germaine timp de două ore și a luat bătaie la loviturile de la 11 m. E de prost gust. Cînd Barcelona a fost tăbîrcită de Steaua, după același calapod, spaniolii nu s-au sfiit să scrie: am fost învinși în mod tragic, dar și rușinos totodată. Mințim ca să chemăm diavolul sau ca să-l îmbătrînim pe Dumnezeu? Toată povestea asta dreasă pe la colțuri seamănă a coproducție de film româno-franceză, în care ei pun actorii și noi caii.

● Greierii punctează frunzele, văzduhul, luna. Uneori și neluna. Puteți sorbi sunete? Eu pot. Le amestec în mine și dau la iveală un fel de cîntec al pămîntului. Nu sînt dator nimănui nimic, ci numai părinților și fetiței mele, cîmpiei, bălților — și mie ! — și nopților din vara asta cînd am descoperit că uneori lacrima se poate numi fericire. În imensitatea stepei dobrogene am fost calm și bun și vesel. Clipe în care am descoperit secretul scrisului. Nu-mi doresc desăvîrșirea lor...

● Rada, fostul căpitan al echipei Rapid, s-a mutat la Universitatea Craiova. Îmi pun întrebarea: de cîte ori se cuprinde trupul Gării de Nord, în scrumbia pumnului acestui băiat pe care-l adula Giuleștiul?

● Vara. August. Greierii. Greierii.

● Toată viața mea, proștii mi-au înnoptat sufletul chiar mai mult decît derbedeii. (Sau în egală măsură). Cînd îi vezi cît de mulți sînt, te întrebi dacă merita să te naști?!

● Azi am scris cam în felul cum cad zăpezile : frumos în gînd, necaligrafic, urmărit de-un simbure de idee, plin de farmec pierdut — din nou ninsoare, setea după măcar cinci ore de somn...

● Greieri, Greieri.

Fănuș Neagu

7 august 1986

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
34
(1 267)
Sîmbătă
23 august
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

23 AUGUST — MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

LUMINILE LUI AUGUST

Marea sărbătoare națională a poporului român, ziua de 23 August reverberează adînc în inimi și conștiințe, făcînd arcul de legătură între toate evenimentele istoriei, între toate momentele sale exponențiale pentru afirmarea ideii și idealurilor de libertate și independență, din acea înaltă și cutezătoare perspectivă a împlinirii prin luptă, prin muncă și creație a tuturor aspirațiilor și idealurilor noastre ca țară și popor. Temeiurile ei vin de demult, de departe, din cele mai adînci rădăcini ale dragostei față de neam și primesc, prin timp, răscolitoare dovezi, ca o rostire a graiului însuși prin care ne-am numit și ne numim destinul ca pe o pecete a demnității și statorniciei, a libertății care a cerut și nenumărate jertfe, nenumărate sacrificii, și nenumărate acte de eroism. Ziua de 23 August luminează în capătul de drum al noii noastre ere, stindard neasemuit pentru tot ceea ce a putut să spună și spun un trecut de luptă glorios și un prezent al cărui eroism și a cărui desfășurare țin de condiția, de rațiunea, de patosul și abnegația cu care națiunea română, strîns unită în jurul partidului său comunist, și-a făurit și își făurește cea mai tumultuoasă operă a identității sale.

Partidul a inspirat, a organizat și condus actul eroic de acum patruzeci și doi de ani, unind toate forțele înaintate ale țării și călăuzindu-le într-un singur sens, cel al victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, înscriind România în rîndul forțelor aliate pentru înfrîngerea definitivă a fascismului, pentru eliberarea țării și a altor popoare de sub jugul greu, cel mai crincen, pe care l-a cunoscut vreodată istoria. Prin aceasta poporul român a dobîndit un loc demn și binemeritat în istoria universală, aducîndu-și întreaga sa contribuție armată, economică, materială și spirituală la cauza umanității care singerase îndelung și care fusese abătută de la marile ei valori și de la marea ei chemare. Prin actul revoluționar de la 23 August 1944, partidul a redat țării demnitatea și încrederea, tot așa cum în șirul de evenimente care au urmat, a organizat și condus lupta pentru cucerirea drepturilor democratice, a puterii politice, economice și sociale, călăuzind de asemenea într-un singur scop, acela al victoriei obținute în August, în sensul acelor mari și înălțători zori care se profilaseră la orizont. Sînt patruzeci și doi de ani de atunci, un răstimp înalt și puternic în răsfrîngerea căruia țara apare radical transformată, întemeiată adînc și decisiv în lumina idealurilor socialismului și comunismului, trecînd la altitudinile muncii și creației libere, în deplin consens de voință și acțiune, urmîndu-și cu neîncetată ardoare și devotament partidul său comunist, centrul vital al întregii națiuni.

Sînt patruzeci și doi de ani de atunci și exact la jumătatea drumului, în urmă cu 21 de ani, avea loc un eveniment care ridica și întărea nemăsurat de mult acea victorie a zilei de 23 August, îi edifica și-i revela sub toate laturile, în toate planurile vieții materiale și spirituale acele orizonturi și linii de forță noi sub semnul și prin desfășurarea cărora România avea să intre în epoca celei mai prodigioase și mai dinamice dezvoltări, trăind un sentiment de adevărată renaștere și înflorire națională. Este Congresul al IX-lea al partidului și este mai ales acel fapt de puternică

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

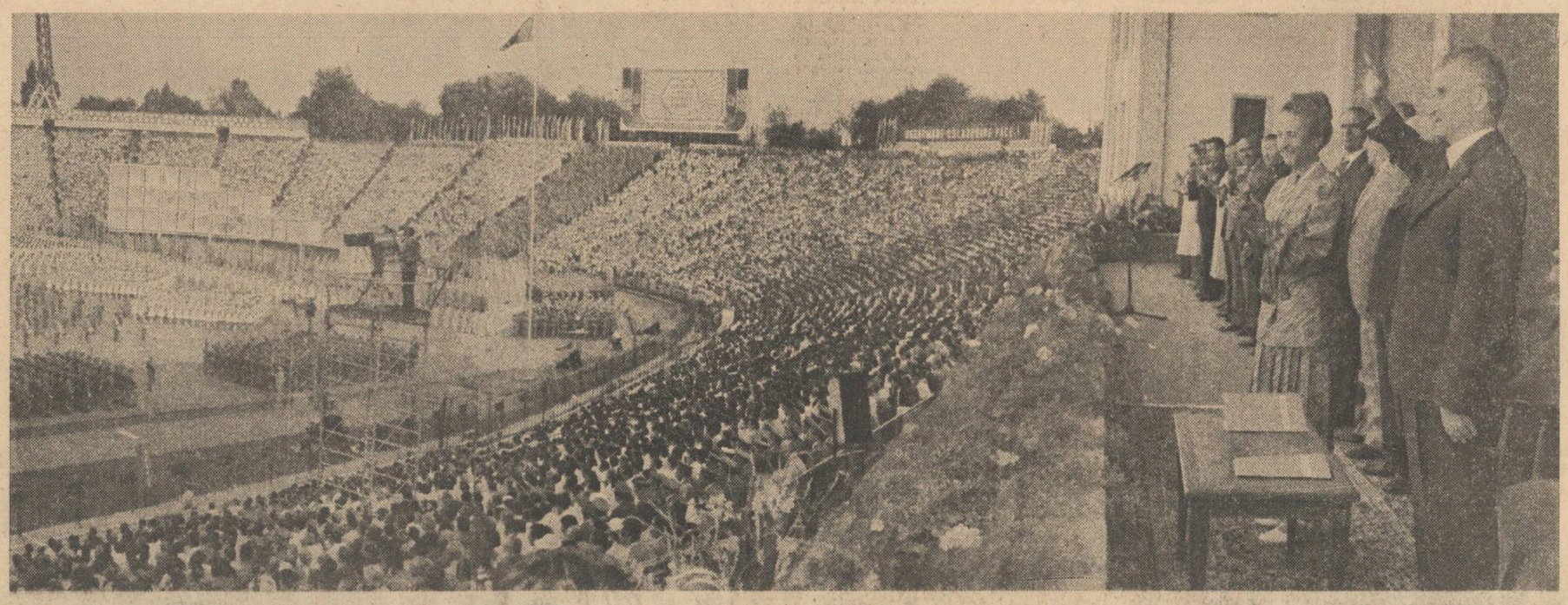

Măsura tuturor lucrurilor

de Virgil Teodorescu

An de an, de la prima aniversare și pînă la aceasta, a patruzeci și doua a zilei de 23 August, am avut nenumărate prilejuri de a trece mereu în revistă succesele obținute de poporul român în perioada istorică așternută între ultimii ani ai războiului, în care bravii noștri ostași au plătit atîtea jertfe de eroism, și împlinirile socialiste de astăzi, izvorîte cu o neîntreruptă vigoare din uriașa declanșare de energii creatoare petrecută în acel neuitat august românesc. Secerate de moarte în lupta lor neînfricată pentru eliberarea pămîntului Transilvaniei, atîtea vieți de tineri soldați au fost îngropate în glie și dacă gîndul îmi zboară spre ei, spre cei tineri, este fiindcă izbînzile de azi ale țării noastre socialiste le-au răsplătit abnegația și patriotismul.

Trăim un luminos moment de expansiune creatoare a întregii noastre națiuni, ce se manifestă cu egală forță în toate domeniile de activitate, începînd cu acela al politicului și sfîrșind cu munca de a scrie o carte sau un poem, de a izbîndi o invenție sau un monument arhitectonic. Privind azi viața noastră de zi cu zi, nu poți să nu constați neasemuita efervescență ce o străbate. Pretutindeni, pe cuprinsul țării, armonios distribuite în lumina unei concepții de ansamblu, se înalță numeroase unități industriale, pretutindeni gîndul și fapta se leagă pentru a da forme noi, mai frumoase, orașelor și tuturor așezărilor noastre rurale, pretutindeni cultura se împlinește și rodește intens ; cercetarea științifică devine din ce în ce mai cuprinzătoare, mai îndrăzneață, integrîndu-se eficient în programul dezvoltării social-economice ; pretutindeni cetățenii României socialiste participă efectiv la conducerea treburilor obștești, pretutindeni se depune un efort considerabil pentru a reconstitui cît mai fidel imaginea trecutului nostru istoric, pentru a reda culturii toate valorile viabile care pot să-i întregească și să-i clarifice fizionomia. Concepția și traducerea în termenii cotidianului, generalizarea acestor adînci modificări economico-sociale și spirituale, n-ar fi putut izbîndi fără aplicarea creatoare la condițiile și particularitățile economico-sociale și culturale concrete ale țării și poporului nostru, a politicii științifice, creatoare, a partidului. Spiritul creator și clarvăzător al partidului a modelat realitatea românească, conferindu-i o fizionomie de neconfundat.

Prezența, la conducerea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu, luptător comunist încercat, revoluționar de o excepțională clarviziune și anvergură politică, a cărui pilduitoare viață a fost și este închinată prosperității patriei și fericirii poporului, împlinirii umane în ideea nobilă a unei tot mai înalte calități a vieții, — a întărit puternic încrederea și unitatea poporului nostru în jurul partidului, determinînd o emulație colectivă fără termen de comparație în istoria noastră, o adevărată renaștere spirituală a maselor. În nobila sa aspirație umanistă, deasupra tuturor izbînzilor dobîndite în acești rodnici ani, secretarul general al partidului a așezat totdeauna omul, formarea omului nou, cu o personalitate puternică și eficientă, educată în spiritul înalt al patriotismului socialist. Prin firea sa, prin dragostea sa de muncă și de pace, prin vibrația și înțelegerea față de frumusețea pămîntului pe care s-a născut, el, cetățeanul de astăzi al României socialiste reprezintă cea mai nobilă izbîndă a anilor care au trecut, răscumpărarea prin vreme a dureroaselor jertfe eroice care au netezit drumul țării către noua sa viață și istorie. Actul măreț al eliberării țării de sub jugul fascist, opera grandioasă de transformare socialistă a patriei au scos la lumină inteligența și forța acestui om, capacitatea lui de visare și dăruire, de perseverență și de izbîndă. Și poate că nici nu există o mai deplină cinstire a unui trecut greu de lupte și jertfe, decît această renaștere națională, decît această împlinire umană, această iluminare spirituală care strălucește, în pragul celei de a patruzeci și doua aniversări a măreței victorii de la 23 August, pe tot cuprinsul pămîntului românesc. Omul, măsura tuturor lucrurilor, este în patria noastră socialistă o măsură pentru istorie.

Antologia „Luceafărul"

CTITORUL

Născut să-ntruchipeze lumina libertății
Pe temelii străbune, aici lîngă Carpați,
S-a logodit prin fapte, spre binele cetății,
Cu soarta legendară a bravilor bărbați.

La cirma vieții noastre aflat cu neodihnă
Printr-un destin eroic de comunist și om,
El știe să cuprindă și-ntreaga țării tihnă
Și rostul viu, de floare, al fiecărui pom.

El singur ni-i oglinda curată pentru visuri
Și-așa cum peste lume rostește un apel
Să nu se prăbușească pămîntul în abisuri,
Înalță-n demnitate un românesc drapel.

Măsura noastră-n toate și dragoste supremă
Și arhitect al păcii deschizător de zări,
El lumii-ntregi vorbește prin românească
stemă
Și-o face prețuită, ca țară între țări.

Reașezind în drepturi și cinstea și dreptatea
La mîndra ctitorie a României noi,
El, Omul — Ceaușescu, veghează libertatea,
Și definindu-i viața ne definim pe noi.

George Țărnea

Omagiu spiritului creator

de Mihai Beniuc

Cum să cuprinzi în cîteva rînduri scrise semnificația unor evenimente istorice a căror actualitate este astăzi mai vie ca oricînd ? Cu gîndul la marea aniversare de la 23 August am privit deseori peste umăr înapoi, spre peisajul de scrum al anilor războiului, încercînd să reconstitui minunea transfigurării haosului în creație. Timpul care s-a scurs a însemnat o lungă călătorie spre zori și astăzi, de pe înălțimea celor patruzeci și doi de ani care au trecut, ochiul îmbrățișează o priveliște nouă, organică, de o geometrie limpede și durabilă. Nimic din ceea ce s-a înfăptuit n-a fost întîmplător, transformările s-au ordonat sistematic, progresiv în ansambluri din ce în ce mai complexe, în jurul liniilor de forță și a punctelor cardinale marcate dintru început cu precizie și claritate de partid. Îmi cîntăresc bine cuvintele : niciodată în trecutul lui poporul nostru nu s-a constituit atît de lucid și puternic în jurul partidului. De obicei, aniversările au și o umbră convențională, simbolică, dar am sentimentul profund că 23 August nu înseamnă doar o dată calendaristică ce trebuie cinstită ci și anul declanșării unui inexorabil proces de fuziune între Partidul Comunist Român și popor. Plenitudinea, echilibrul, progresul înregistrat de societatea românească ce a rezultat acestei osmoze, sînt mai mult decît evidente. Cînd mă gîndesc la opera enormă de reconstrucție și construcție materială și morală făurită de poporul nostru în acești ani, nu mă impresionează atît vastitatea ei cît omogenitatea, solidaritatea ei intimă. Spiritul creator și director al partidului a modelat cu o uluitoare forță plastică

Continuare în pag. a 2-a

Cărțile lui August

În pagina a 2-a

Ai timpului nostru

În calendarul istoriei noastre, al iubirilor și faptelor noastre de fiecare zi și de totdeauna, marea sărbătoare a lui August are un loc aparte. Ea stă sub semnul demnității și întemeierii. Ca un prag de la care am început să gîndim, uniți și liberi, viitorul acestui pămînt de dor și de jertfă, arat de mii de ani de plugurile istoriei. Construind între zidurile de pace ale visului nostru orașe cu totul noi, industrii moderne, schimbînd fața satelor, pregătind și adunînd recolte ce altădată nici cu gîndul nu s-ar fi gîndit.

Un popor, condus de încercatul său partid comunist, și-a dovedit sie însuși și lumii întregi că într-un răstimp istoricește scurt poate așeza, definitiv și irevocabil, temeliile devenirii sale către cele mai înalte culmi ale progresului și civilizației. Adunîndu-ne în privire, în inimă și în conștiință toate zidirile de frumusețe ale prezentului, nu putem să nu legăm sărbătoarea independenței și vrerii noastre comuniste de clipa care i-a redat semnificația întreagă și deschiderea totală în toate planurile vieții materiale și spirituale. De Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, moment de la care se numără anii celei mai fertile epoci din istoria românească, epocă purtînd numele strălucitului bărbat politic, a cărui viață și activitate revoluționară, a cărui genială ctitorie se identifică cu viața patriei de azi.

Ziua de 23 August, în spațiul de puternică emulație creatoare, de angajare a tuturor energiilor națiunii ce constituie dimensiunea fundamentală a Epocii Nicolae Ceaușescu, *devine astfel deopotrivă o sărbătoare a izbînzii dar și ceasul unui legmînt solemn al poporului român de a urma neclintit crezul comunist, profund patriotic, întruchipat de conducătorul României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.*

Și, iată, sensul marii sărbători în calendarul nostru de inimă se poate defini mai complet ca sărbătoare a demnității, întemeierii și continuității de gînd și faptă.

Am avut prilejul, în zilele începutului de august, să călătoresc prin mai multe zone ale țării. În cîmpia de sud se pregăteau recoltele toamnei. Transilvania te întîmpina cu peisajele ei amețitor de frumoase dar și cu orașele cu nume aburind de istorie, exprimînd astăzi prin toți porii setea de înnoire. Cetăți ale industriei cu o forță care îți dă parcă liniște și încredere. Bucuria că tot ce vezi aparține ființei tale și destinului tău. Și dulceața obcinelor bucovinene presărate cu orașe de o prospețime și vitalitate ce contrazic orice imagine știută, fie ea chiar din urmă cu numai cincisprezece-douăzeci de ani.

A privi țara, a te regăsi în fiecare loc din țară cu sentimentul iubirii, dar și cu acela al datoriei. Un gînd ca o scrisoare pe care ne-o rescriem în acest august sărbătoresc. Ce aparține, cu tot ce este, cu tot ce va fi, timpului nostru, măreței epoci în care trăim.

Nicolae Dan Fruntelată

Coperta cu mai multe nume

Adevărul este pe cît de revelator, pe atît de modest. Asemănător cu piatra prețioasă, — își arată valoarea mai ales cînd este șlefuit și așezat în montura potrivită. Anonim, — poate să zacă precum scrisoarea căutată la vedere fără a-și duce la capăt menirea clarificatoare. Orice adevăr limpezește. El este comparabil pietrei lipsă din mozaic care odată găsită și instalată la locul ursit dezleagă un sens pînă atunci nesigur. Adevărurile istorice sînt desigur în aceeași situație. Găsite, ele sînt relevante. Rătăcite, uitate, neglijate în vechi hîrtoage ori în colecții de documente ele rămîn tot una cu o materie primă nefolosită. Scoase la iveală, șlefuite, puse în cadrul potrivit ele devin eclatante ca piatra-cheie din mozaicul care se alcătuiește.

Mai ales într-o istorie cum este cea română care s-a constituit și se constituie după ce alte istoriografii și-au alcătuit corpurile documentare, după ce ele și-au instalat optica și imaginea dorită asupra evenimentelor, aceste simple propoziții despre avatarurile adevărului sînt de pomenit mereu. Documentele nu se descoperă toate odată, deci nu toate adevărurile circulă simultan. Un document nou cu adevărurile lui poate modifica o ecuație istorică croită din informațiile precedente. Iată de ce căutarea adevărului, a documentului revelator, întregitor este o muncă fără pereche. Asemănătoare cu excavația în necunoscut a minerului, ea merită tot atîta prețuire cît și munca acestuia. Unul produce materia primă a industriei, celălalt a culturii. A dispreți excavația necontenită a acestor căutători de materie indispensabilă vieții omului de astăzi este descalificant. Cu atît mai mult cu cît în ea intră o mare capacitate de subordonare, de sacrificiu conștient.

Referindu-ne acum numai la istorie putem spune că de aici, din aceste mîini, relativ anonime, provin cărămizile din care se înalță marile construcții istoriografice, palatele evocatoare de trecut, care extrag din necunoscut și inform întrupări coerente și sugestive, capabile nu numai să informeze ci să ofere și izvoare spirituale, ca și suportul moral al prezentului.

Elogiul oamenilor de arhivă, (care astăzi de

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

MEMORIA DOCUMENTELOR

Dreptatea adevărului trăit

Iată că după ani îndelungați de tăcere, ani în care pretutindeni în lume a apărut o imensă bibliografie documentară, referitoare la al doilea război mondial, istoricii noștri dau tiparului tom după tom, structurînd inteligent și funcțional un bogat material de arhivă, capabil să lumineze din interior unul din actele definitorii ale istoriei moderne a românilor, 23 August 1944, cu toate implicațiile și consecințele lui în dinamica dezvoltării statului suveran și în aceea a mondialității.

Se întîmplă sub ochii noștri un fenomen îmbucurător de demnitate națională, de afirmare plenipotentă a unor adevăruri fundamentale asupra cărora s-a tăcut un răstimp, îngustîndu-se artificial și dăunător perspectiva participării noastre la marea conflagrație mondială, încercîndu-se o limitare și provincializare, o minimalizare, o localizare geografică și politică, nesocotindu-se adevărul istoric, străduindu-se a se îngropa în uitare contribuția poporului român la înfrîngerea fascismului, perpetuîndu-se astfel un statut nedrept hotărît arbitrar de Aliații celei de a 4-a puteri care, prin efectivele armate angajate în luptă și prin participarea economică, a condus la victorie.

Radu Theodoru

Continuare în pag. a 7-a

Dialectica unei teme literare

În, din și prin personajul central se întretaie, după o anume logică afectivă, meridiane și paralele ce prind în ordine lumile romanești. Temperatura lui omenească și, în particular, morală dă consistență, pînă la incendiere, zonelor de interes asumate de operă, după cum, atunci cînd e pindită de schematisme, le poate claustra în pilpîiri tot mai vagi și vlăguite. Căci există, desigur, stări, situații, întrebări, gînduri și atitudini care **deschid** lumile interioare ale plăsmuirii literare, după cum există altele care **închid** perspective și elanuri. Primele **dezvăluie** omul viu, situîndu-l în orizont — unde are inițiative, nedumeriri, căutări, îndoieli, certitudini, eșecuri, momente de răgaz ș.a.m.d., deci o gamă largă de trebuințe și reacții ce deopotrivă îl definesc, dar nu limitează. Ultimele **învăluie** concretețea socio-umană, sufocînd-o în și sub convenții mai mult sau mai puțin didacticiste. Se poate vorbi, așadar, de eroi care se mișcă în orizonturi semnificative sub raport social-istoric, dar și personaje ce evoluează sub clopote de sticlă ce-i izolează de tensiunea vieții. Aceste sumare disocieri sînt elocvente pentru a discerne eventuale căi ale

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 7-a

CĂRȚILE LUI AUGUST

Proza insurecției

Corectată pe latura documentară, dar și senzațională, imaginea privind anii celui de-al doilea război mondial, precum și actul insurecțional de la 23 August 1944 a căpătat în anii noștri un aplomb de veridicitate și tranșantă evaluare, constituindu-se în adevărată „probă de foc" a evocării istorice contemporane. Această formulare a unui **punct de vedere românesc** este posibilă acum cînd încep să apară culegeri de documente (privind operațiunile și ordinele de zi ale unităților militare de toate gradele, corespondențele de front, mărturii, în general, o documentaristică scoasă din arhive abia acum și adusă la lumina zilei). Secondînd istoriografia evenimentului, literatura pe această temă a ajuns la un înalt grad de clarificare ideologică și opțiune, dar și la întrupări estetice de netăgăduit, prin umanizarea acelor aspecte de viață, reduse de atitea ori la factologia cenușie a cimpului de luptă, la schematismul stereotip al operațiunilor militare ! De la agrementări istorice prin dialog și descripție s-a trecut la superioare evocări, care lasă în urmă literatura de simplă ilustrare. Umanizarea subiectului a însemnat, mai intîi, radiografierea mentalităților, a psihologiilor, tipurilor și mediilor, dar și evidențierea acelui sens major, de exiguă reflecție și răspundere morală, al conștiințelor angajate evenimențial.

Recente tomuri de documente privind acel **23 August 1944** (vol. I—IV) scoase de un colectiv de cercetători, sau o lucrare precum „Participarea României la înfringerea Germaniei hitleriste", de Gh. Zarafu și I. Cupșa (1985) constituie tot atitea mărturii inedite de o pregnantă relevanță privind lupta tuturor forțelor patriotice și democratice conduse de P.C.R. pentru eliberarea patriei de sub dominația Germaniei naziste. Astfel de lucrări constituie contribuții decisive în înțelegerea corectă a evenimentelor și deschid, în latura valorificării documentare, o nouă perspectivă în istoriografia epocii. Se aduce, astfel, la lumina zilei, cît de mare și decisivă a fost contribuția forțelor românești la războiul antifascist după săvîrșirea actului insurecțional, importanța militară și politică a acestei contribuții. Cu atît mai mult cu cît, contrafăcută și de comandă, imaginea eliberării țării de către o altă armată este de mult o prejudecată spulberată. Deschiderea arhivelor naționale a curățat de asemenea prejudecăți existente terenul și a făcut posibilă afirmarea unui punct de vedere românesc, de o superioară argumentație documentară. România, ca a patra putere militară a coaliției antihitleriste, a dat și încă e preocupată să dea o literatură de război pe măsură : M. Preda, E. Barbu, Radu Theodoru, Eugen Teodoru, L. Fulga, H. Zincă, A. Mihale, Mihai Stoian, Petru Vintilă, Corneliu Leu, Ion Maxim, Ion Grecea, I. Gh. Pană, Nicolae Frânculescu...

Cu **Șoseaua Nordului** (1959) și **Incognito** (I—IV, 1975—1980) Eugen Barbu dă o adevărată replică tezei mai vechi privind ilustrarea schematică și agrementarea falacios-exultantă. Secondînd factologia, evenimențialul, zugrăvirea de mediu și caractere, meditația asupra istoriei se face în „Șoseaua Nordului"... din mers. Pe marea pînză narativă detaliul și episodicul vor funcționa în spiritul întregului, într-o coerență susținută de vectori și accente. Roman al insurecției, „Șoseaua Nordului" e, în primul rînd, romanul unor destine ce acționează unitar în virtutea unui comun ideal social-politic. E lupta comuniștilor români, dusă în ilegalitate, împotriva dominației hitleriste, în vederea sabotării mașinii de război germane și pentru organizarea insurecției populare de la 23 August 1944. Accentul cade pe atmosfera evocată realist, dar mai ales pe cîteva tipuri de luptători ilegaliști. Pentru convingerile și idealurile lor, aceștia plătesc cu închisoare, tortură, condamnare la moarte, se avîntă în acțiuni periculoase, în sfîrșit, luptă cu arma în mînă. Fiul unui ceferist, Gheorghe Mareș este un comunist încercat, intrepid în coordonarea unor acțiuni, caracter tenace, stăpîn pe sine și răminînd mereu în prim-plan. Încercat de viață, el este un luptător fără frenezia romantică a studentului Niculescu. Luciditatea îl ajută să se replieze repede, punînd mai presus de orice cauza nobilă a luptei. Vasile Dumitrana, alt ilegalist, e fiul unui hamal din Brăila, cu experiența primului război mondial, înscriindu-se de timpuriu în rîndul comuniștilor, dornic să capete „o experiență politică înaintată". El participă la greva din '33, la acțiuni de sabotaj și este, în general, de un comportament moral ireproșabil, nedivulgîndu-și tovarășii de luptă chiar cînd va fi torturat cumplit în beciurile Siguranței. Tomulete, Dobre, Ina, Marta, Tereza completează grupul de ilegaliști, care se confruntă atît cu sistemul statal antonescian cît și cu organizații de luptă hitleriste. Omenie, eroism, spirit de abnegație le sînt tuturor trăsături comune.

Lupta comuniștilor, în tenebrele conspirativității desăvîrșite, împotriva fascismului revine în trombă în **ciné-romanul** „Incognito". Romanul are caracter de frescă, delectivă dar și instructivă, exploatînd intimitatea atîtor tipologii și medii sociale și readucînd în discuție raportul dintre verosimilitatea documentaristică și posibilitățile ficționale ale operei. Scriitorul cunoaște bine epoca, anii războiului, momentul insurecțional și abordează această complicată problematică nu numai cu mijloacele literaturii, dar chiar cu mai populara petulanță a ecranizărilor seriale **(Urmărirea, Un august în flăcări).** Celebrului „pitoresc" din „Groapa" îi corespunde aici categoria „senzaționalului" alertat de o cinematografică rotire de planuri. Romanul intră în acea tipologie estetică și simbolică a **facerii** unor lumi, în regimul parafrazelor structurante, la antipodul căreia se află, bunăoară, **Principele.** „Nu mi-am permis să improvizez acolo unde istoria e cel mai bun romancier", zice autorul, dînd un sens figurii mozaicale de senzațional și colaj. Sînt evocate aici vremuri de provizorie stabilitate, cînd individul, care vrea să se implice cu un rost mai înalt în evenimente, este obligat de împrejurări la condiția unei identități... **incognito** și se pune întrebarea cît de verosimilă e prestația întregii acțiuni comuniste de aici, dusă în ilegalitate, și în conspirativitate cu alte forțe sociale și progresiste. E meritul prozatorului de a implementa o viziune nouă, o înțelegere nuanțată, mergînd împotriva clișeelor arbitrare, confortabile... Sînt și aici cîteva memorabile figuri de ilegaliști, printre atîtea răpiri, travestiuri, asasinate, formule de suspans și spionaj de-a dreptul continental, răsturnări senzaționale de situații și foială interlopă de medii.

Travestit sub alertețea senzaționalului și dominat de o acută observanță a tipologiilor și mediilor sociale, **Incognito** e un roman cu adresă politică. Pe parcursul celor patru volume (peste 1 500 de pagini) se profilează figurile a doi luptători progresiști, ale căror chipuri se reține ușor : Armand Sachelarie (alias Vasile Dănacu) și Tronaru. Primul, fire de o intrepiditate dezinvoltă (scoate dintr-un lagăr fascist un comunist român, vol. III), intră, printr-o substituire de nume, ca secretar și nepot de soție, în casa ministrului de Interne, Ionescu-Tismana (vol. I, **Calul troian**) și îi previne, la un moment dat, pe comuniști, în grăbirea unor acțiuni (vol. IV). Al doilea, Tronaru, angajat în uzina de armament de la Mija, cu scopul de a întîrzia planul de experimentări a unei arme **antitanc** este un muncitor comunist. El intră în legătură cu Silvia, fata profesorului Vrăbiescu și reușește să arunce în aer laboratorul Profesorului, gîndindu-se la consecințele armei care ar fi prelungit și complicat războiul (vol. I, **Poligonul morții).** Amîndoi, însă, ca forțe de stînga, progresiste (amintim și pe Colonel) vor acționa în aceeași manieră **incognito** pentru scoaterea României din războiul antisovietic (vol. IV).

Cu toate că ultimele pagini evocă arestarea lui Antonescu, destinul unor personaje se întinde, înauntrul cărții, pînă în anii șaizeci, dovadă grăitoare că intenția romancierului a fost aceea de a cuprinde în rama ciné-romanului său și o parte din transformările revoluționare ce-au urmat actului insurecțional de la 23 August 1944.

Rezultă de peste tot că e vorba de o mișcare comunistă autohtonă, de acțiunea conjugată a unor forțe pozitive din interior, canalizate strategic în marea lucrare a prefacerilor revoluționare. În acest sens, „Șoseaua Nordului" e romanul lichidării trupelor hitleriste din preajma Capitalei, iar „Incognito" romanul unei doctrine în acțiune, cu adresă politică.

Z. Cârlugea

23 August 1944 – Pictură de Eftimie Modilcă

Romanul aviatorilor

„Biografie de război", romanul din 1980 al lui Radu Theodoru, o revenire literară documentată, precisă și fără constrîngeri artificiale asupra perioadei de dinainte de evenimentele din august 1944, deci asupra unei perioade extrem de fierbinți, o epocă aburită, ca o oglindă magică, de un aer trepidant, nesigur și uneori deconcertant. E un roman realist format din două cărți — „Permisia" și „Legendele cerului" — are, ca personaj central, pe sublocotenentul Radu Nanu Vornicu, un tînăr inteligent, pătrunzător și incitant la modul romantic-vitalitar, care, prin pățenjenișul gros al stărilor și al situațiilor limită, reușește să-și găsească adevăratul spirit și adevărata înfățișare lăuntrică pentru a se alătura cu trup și suflet ritmului unei vieți viitoare simțită aproape fizic dar, la nivelul evoluției istorice, încă neobiectivată în spiritul sigur al concreteții, al palpabilității cotidianului perpetuu. Misiunea tinărului sublocotenent aviator este, înainte de insurecție, o insurecție pe care, deși nu o cunoaște în toate amănuntele, o simte deja plutind în aer, una de recunoaștere aeriană a evoluției liniei frontului de la o zi la alta și mai cu seamă a pozițiilor exacte ale trupelor germane aflate atunci într-o degringoladă explicabilă care va fi de altfel accentuată simțitor de viitoarele evenimente din țara noastră. Sublocotenentul, împreună cu generalul Florescu-Mefisto, va zbura ore în șir pe deasupra, în fața și în spatele frontului, pentru ca cei ce coordonează insurecția să aibă o viziune clară, exactă a dispunerii trupelor germane pe aproape întreg teritoriul țării. La 22 august, Radu Nanu Vornicu primește, fără a i se preciza scopul real, ordinul de a se afla, echipat mereu pentru zbor, undeva lîngă București. La 23 august seara, cînd se dăduse deja nota telefonică 30 866 cu ordinul „Stejar-extremă urgență" sublocotenentul era deja la aerodrom. La orele 23,30, cînd germanii mai trăiau cu iluzia că planul Bär se pusese în aplicare se simte totuși că, „ceva nu este chiar în ordine cu mareșalul Antonescu". Insurecția fusese declanșată. În noaptea de 23 spre 24 „servicii și unități (germane n.n.) de pe teritoriu raportează că sînt încercuite de trupe românești". Generalul neamț Gerstenberg, venind dinspre Băneasa, plănuiește „să intre în plină viteză cu tancurile, să izoleze Palatul, să nimicească trupele care încercuiseră Misiunile Aerului și Armatei de uscat de la Școala Superioară de Război și tot din marș să iasă în Șoseaua Giurgiului". Coloana Gerstenberg este însă oprită la podul Băneasa. La 24 august, orele 11,30, sublocotenentul Radu Nanu Vornicu primește o misiune de cercetare aviatică „pe comunicațiile Mizil — Buzău — Făurei — Rîmnicu-Sărat — Întorsura Buzăului — Urziceni — Fierbinți — Otopeni". Iată teatrul operațiunilor văzut la acea dată din avion : „Nori de praf. Germanii mărșăluind spre munte. Românii spre București. La răspîntia de la Făurei — lupte. Amestec de autocamioane. Foc de aruncătoare. Mașini arzînd. Lanuri de porumb călcate sub roți. Trupe germane la nord de Buzău. Cîmpia Română bîntuită de nori grei de praf. Dinspre București se văd urcînd în aer suluri de fum". Sublocotenentul deschide foc asupra unor pistolari nemți înaintînd printre vii asupra Bucureștiului. Aterizează, nu fără peripeții însă. Ceva mai tîrziu un post de radio va spune : „Prin trecerea României alături de tabăra inamică, cele 21 de divizii de infanterie germană, împreună cu divizii blindate, au fost încercuite, tăindu-li-se orice cale de retragere. Treizeci de divizii românești, alături de trupele sovietice, luptă acum împotriva trupelor germane". Rănit grav în urma unei noi misiuni de luptă, sublocotenentul Radu Nanu Vornicu va reveni, după stadiul normal de convalescență în care simțise că i se făcuse „un dor secătuitor de lumea lui, aceea cu hangare", pe fierbintele front al celui de-al doilea război mondial, de această dată cu o destinație precisă : Berlin.

Trama epică a romanului „Recunoaștere îndepărtată" de Radu Theodoru, un roman tipic de acțiune, cu suspans organizat și fraze scurte, sacadate și cu descrieri precise, mai ales cele ale exteriorului, specifice genului începe cam la trei săptămîni după actul insurecțional de la 23 august 1944. Sublocotenentul aviator Radu Nanu Vornicu, personajul principal al romanului, deși părăsește ranit, „cu un braț în ghips" și avînd „o stare de amețeală lină, rotitoare", primul roman al ciclului, „Biografie de război", reapare în „Recunoaștere îndepărtată" sprijinit de brațul fierbinte și valid al Augustei dar mai ales de un moral exemplar, eroic, revoluționar și romantic, de o vitalitate rațională și acaparatoare din unghiul umanului general, oarecum hiperbolic. Radu Nanu Vornicu este, fără îndoială, atît psihologic cît și fizic, un prototip, un model lesne recognoscibil în multe dintre realizările genului, al eroului pur, fără întoarceri și opoziții, fără contradicții în faptele sale, un prototip de extracție și de realizare romantic-realistă și vitalistă ce se inoculează în text în spiritul unei verosimilități de fond legendar.

Format din trei cărți — „Convalescența" „Operațiunea Budapesta" și „Recunoaștere îndepărtată" — romanul lui Radu Theodoru este nu numai o evocare a frontului, cum se arată el la o primă lectură, ci și unul al revenirilor realist-lirice în cotidianul mereu agresat, viața căutîndu-și și găsindu-și și aici drepturile ei dintotdeauna. Așteptat și regăsit de iubita sa Augusta, pilotul grupului 7/9 vînătoare, Radu Nanu Vornicu, participă intens, pe un fond eroic de dăruire totală, la multiple misiuni de luptă și recunoaștere, arena desfășurării acestor acțiuni fiind extrem de amplă din punct de vedere geografic, avionul sublocotenentului, (ulterior al locotenentului), survolind în timpul războiului după insurecție, distanța dintre București și Cehoslovacia, pe rute destul de întortocheate (Negoiul, Lipova, Rodna, Mureș, Brestovăț, Pișchiu, Szolnok, Oroshaza, Tisa etc.). Zborul îi prilejuiește o suită de imagini ale vieții libere. În afara acestei nevoi de libertate absolută, alte intenții ascunse nu are însă sublocotenentul Radu Nanu Vornicu, el este, cum am spus, un erou exemplar, un prototip, dorința lui cea mai fierbinte este ca războiul să se termine cu înfrîngerea definitivă a inamicului. Misiunea de care amintește eroul în scurta sa confesiune este una de recunoaștere aeriană „ale căror date se vor închega într-un plan unic, într-o idee operativă monolit, tradusă printr-o infinitate de mișcări inteligente, articulate pe spațiul a patru Armate". Recunoașterea îndepărtată, de care se amintește și în titlu, se desfășoară undeva deasupra Cehoslovaciei, eroul survolînd într-un avion Me 109 G6, valea Nitrei, valea Turecului, șoseaua Vratky — Zilina, Cadca, Makov, Prerov — Mor. Ostrava, Olomouc, valea Moravei, Otrokovice, la distanța impresionantă de 200 de kilometri în spatele liniilor inamice. Recunoașterea, un drum lung, obositor, cu avionul avînd rezervoare suplimentare, este plină de întîmplări, gînduri și peripeții specifice unei asemenea incursiuni periculoase. În final, misiunea este îndeplinită, războiul se termină, grupul 7/9 vînătoare se întoarce acasă, și, în timp ce pe Radu Nanu Vornicu îl așteaptă răbdătoarea Augusta, ceilalți aviatori cîntă în cor un ultim cîntec ostășesc : „Priviți-i sclipesc de mîndrie / Cadeții-aviatori ne-nfricați / Oricare se bate c'o mie, / Trec falnici, cu pas de-mpărați".

Firul epic, oprit aici sub un cer „gol de avioane, albastru, plin de lumina tandră și catifelată a sfîrșitului de mai" va fi reluat cu o nouă forță, în cel de-al treilea roman al ciclului „Biografie de război", „Preludiul".

Cu acesta, trilogia „Biografie de război" se constituie ca o amplă frescă, edificată în spiritul unui eroism de sorginte legendară.

Adrian Dafir

La fîntîna „Miorița"

Poetul român a fost mereu în rezonanță cu marile evenimente istorice pe care le-a transfigurat în mesaj artistic și moral, luptînd cum se spune „cu arma scrisului" pentru păstrarea mereu vie a conștiinței revoluționare, fixînd în opere durabile momentele eroice ale trecutului. Intrată în mitologia istoriei noastre contemporane, ziua de 23 August este **o imagine-axă a poeziei militante** sugerînd „actul prometeic" al eliberării naționale și sociale. Evenimentul din August 1944 este, pe plan liric, un simbol ce poartă aura mitică a unui început de ev, ziua în care destinul neamului a intrat pe traiectoria luminoasă a autodefinirii, fapt pentru care această temă a devenit un topos predominant, un motiv asupra căruia autorii se apleacă mereu cu un tulburător simțămînt patriotic. În poezia lui Mihai Beniuc, de exemplu, marele eveniment din August e redat în versuri exclamative și întregul poem pare o metaforă a victoriei : „O zi țîșnind din piepturi ca un cor / De mii de glasuri cu grozav răsunet, / Văzduhul zguduindu-l ca un tunet / Rostogolit de vînt din nor în nor // O zi ca o pornire de atac / Cu arma-n cumpănire, calm, departe / Cu pasul către viață, peste moarte / O zi ca o cometă într-un veac" **(23 August 1944).** Scris în registru meditativ, poemul **„La fîntîna Miorița"** de Theodor Balș invocă destinul celor ce și-au sacrificat viața în eroicele zile ale insurecției. Poezia este o elegie închinată ostașului anonim pe tiparul simbolului mioritic : „Și de te-ontreba, măre, careva / unde-s, să îi spui că sînt plop pe grui, / fir înalt de grîu cu pămînt în briu, / lună albă sînt și mă duc pe vînt / și mă-ntorc pe soare luminînd mai tare / să răpun în zori umbre și răcori". Departe de mistica morții, senin în superioritatea sa morală, eroul mioritic e un înțelept exprimînd sensibilitatea unui popor care și-a păstrat echilibrul ființei chiar și în perioadele de apocalipsă ale istoriei. Lecturînd nenumăratele pagini lirice închinate Zilei Eliberării se poate constata varietatea registrului expresiv — care merge de la poezia reflexivă pînă la forme lirice ale manifestului politic — autorii convertind evenimentul concret într-un simbol al devenirii istorice. Pe linia expresivității moderne poemul lui Virgil Teodorescu **„O imagine"** realizează o definiție emblematică a revoluției, impresionantă este aici sinceritatea rostirii, lipsa artificiului retoric dînd profunzime și căldură mesajului : „Aș vrea să găsesc o imagine în sistemul de comparații și metafore / o imagine puternică, echilibrată, o imagine / magnetica demnă de a reprezenta imensa răsturnare / petrecută în ziua de 23 August 1944 // aș vrea să găsesc această imagine centrală, / care ar trebui să aibă strălucirea antracitului despicat în adîncuri / și-mi vine să cred că ar putea fi / un uriaș poliedru / scăldat în lumină solară". Idealul emancipării naționale e cel mai adesea transfigurat în scenarii ample, patetice, metafora luminii predomină în poezia dedicată acestui moment crucial văzut ca o dimineață a Patriei, începutul unei alte epoci istorice ; definitoriu e sentimentul genezei proiectat în imagini solare .Amplul poem al lui Ilie Purcaru intitulat **„Marșul de august"** se axează pe o figurație alegorică, versurile, de un intens patetism, cosmicizează evenimentul istoric dîndu-i semnificație de destin : „Osia lumii parcă-i mai dreaptă — parcă lumea / s-a-ntors mai înspre soare în roiuri de scîntei / cu 23 de grade s-a răsucit planeta / e răsucirea noastră din august 23". În plan liric, Ziua Eliberării devine un eveniment cu o rezonanță cosmică, istoria nației se racordează metaforic la ritmurile universale, pentru numeroși poeți tema e un prilej de desfășurări vizionare și e de relevat aici o anume latură a matricei stilistice — de care vorbea Blaga, faptul că **omenescul este, în mentalitatea noastră arhetipală, consubstanțial cu legitățile cosmice, viața socială participînd firesc la dialectica realului, dialectică în care adevărul politic își relevă rostul obiectiv.** Simbol al triumfului istoric, ziua de 23 August este un prilej de adîncă reflexie morală și patriotică, una din axiomele ideologice ale poeziei noastre militante și merită a fi redate aici cuvintele tulburătoare aparținînd lui Nichita Stănescu, poetul care a scris despre Patrie „cu colțul inimii" sale ; sînt gînduri publicate într-un articol dedicat marii noastre sărbători : „Acum, în august, cînd anul își atinge culmea lui, întinzînd un braț spre toamnă și spre beișugurile ei, poetul se ridică, își ia lyra într-o mînă și cîntă faptele de vitejie și gloria țării lui libere și demne".

Alexandru Horia

De la soldat la general

„Focul alb", cel de-al doilea roman din trilogia pe care o dedică Aurel Mihale participării României la cel de-al doilea război mondial, este o meditație despre vremurile de cumpănă, despre trecerea neamului nostru printre prăpăstiile amețitoare ale acestui „miez de ev aprins" despre găsirea căii celei mai sigure pentru păstrarea ființei noastre etnice. Prezentă pe cîmpul ostilităților cu efective ce o clasează în fruntea națiunilor ce au suportat acest război, înscriindu-și în cartea de onoare a Europei atitea jertfe eroice pentru înlăturarea fascismului, România are dreptul la o stimă și o considerație pe măsură. Talpa ostașului român a bătut drumurile bătrînului continent pînă la Don și Caucaz — apoi, pînă aproape de porțile Germaniei ; curajul lui a decis bătălii însemnate. Literatura europeană despre ultimul război mondial nu se deschide prea adesea, însă, la numele acestui ostaș român ce a reprezentat spiritul romanic în confruntarea est-vest din anii '40. Spiritul public european — hrănit mai ales din filmé — înregistrează cu mai multă ușurință spectaculosul decît tragicul — iar participarea românilor la război a cunoscut puține momente spectaculoase în sensul filmic al termenului ; ea a fost prin excelență tragică pentru că pornea dintr-un resort adînc de întregire a neamului și pentru că războiul era, în condițiile date, singura modalitate practică de împlinire a acestui comandament național. Numai o jertfă de sînge conștientă putea imblînzi destinul. În fond, dată fiind poziția geo-politică a țării noastre, toate războaiele pe care le-am dus, începînd cu evul mediu, au fost tragice pentru că au amenințat însăși existența neamului. A trebuit să ne apărăm totdeauna total, fără mize intermediare, fără speranțe certe în ajutor sau simpatii din afară : arcul carpatic a fost rîvnit dinspre sud și dinspre apus, dinspre est și dinspre nord — pentru că, atît strategic cît și cultural, ține cumpăna Europei, protejează ca cel mai larg zid de apărare vatra istoriei străvechi...

Aurel Mihale scrie, în aparență, un **„roman militar"** : cele mai dense pagini ale lui descriu situația frontului în vara anului 1944. Autorul urmărește, însă, cu atenție și linia politică a evenimentelor, și viața socială a momentului. Personajele principale ale romanului — generalul Prodan și colonelul Boteanu — dețin poziții-cheie în armată, organizează la fața locului, pe frontul din Moldova, apărarea și retragerea trupelor române. Cuvîntul lor de ordine este salvarea cu orice preț, evitarea unui sacrificiu absurd : „Pentru nemți, frontul din Moldova e un front oarecare, unul din aliniamentele lor de repliere spre granița Germaniei, pe care vor să-i țină pe ruși cît mai mult, pînă la sacrificarea ultimului soldat român, pe cînd pentru noi e totul, viața și soarta noastră, a nației, a țării... Armata aceasta reprezintă totul, adevăratul scut al țării pe care nu-l putem înlocui cu nimic !" (p. 256). Acest fragment din convorbirea generalului Prodan cu mareșalul Antonescu este reprezentativ pentru întregul roman : fără armată — demobilizînd-o forțat ori sacrificînd-o absurd intereselor unui aliat neloial care în tot timpul războiului s-a purtat arogant, a intervenit cu greutate și neoportun în ajutorul nostru — România n-ar mai fi putut juca rolul ei nici în împingerea fascismului spre apus, dar nici în păstrarea ființei ei naționale. În asemenea momente de cumpănă, cînd cadrele superioare din conducerea armatei simțeau că alianța cu Germania hitleristă trebuie ruptă, cînd, în urma contactului cu forțele Partidului Comunist Român, au înțeles care este drumul de urmat al țării — problema cea mai grea era desprinderea trupelor din contactul cu aliații, chestiune de înaltă știință militară și de curaj. Mareșalul Antonescu, el însuși simțind pulsul evenimentelor pînă la o anumită distanță, a acceptat o tactică a temporizării sperînd în evenimente viitoare ; conducătorii direcți ai trupelor de pe front, însă, au luat decizii curajoase juste. Autorul ne atrage atenția că personajele sale nu sînt întru totul reale — dar nici fictive întru totul. În personalitatea generalului Prodan recunoaștem, pînă la un punct, chiar componente ale personalității adversarului său de idei, mareșalul Antonescu (acesta, de altfel, avînd un rol mai puțin conturat în roman). Marii conducători de oști din „Focul alb" sînt, de fapt, personaje simbolice ce întruchipează înalta școală militară a poporului român, stima pentru armată, priceperea, promptitudinea deciziilor, iubirea brazdei strămoșești, simpatia față de soldatul simplu, ieșit din popor. În momente decisive, cînd numai o minte clarvăzătoare poate organiza ieșirea din impas, oamenii au alte dimensiuni decît cele reale ; ei sînt eroi prin simplul fapt că există în timpul și locul dat, că participă la istorie cu toată ființa lor înfruntînd riscul suprem. De la soldat la general ierarhiile se topesc în termenii majori de eroi ai patriei. Aurel Mihale găsește acest liant insuflețitor care unește sufletele monumental într-o voință de rezistență granitică.

Nicolae Georgescu

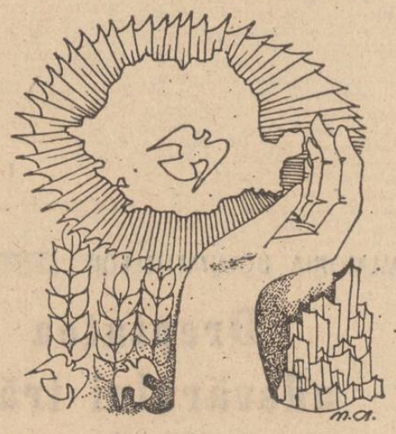

Desen de Marian Avramescu

Omagiu spiritului creator

Urmare din pag. I

realitatea românească, pătrunzîndu-i esența în profunzime și identificîndu-se în cele din urmă cu ea.

Ar fi nedrept să afirmăm că prefacerile petrecute în țara noastră, atingînd pînă și natura intimă a timpului, s-ar fi obținut fără greutăți, fără obstacole. S-au dislocat inerții umane, s-au prăbușit forme vechi ale conștiinței. Față în față cu urgențele economice și cu inflexibilele rigori ale dezvoltării industriale — făptura umană, ea însăși, a fost supusă unor transformări fără precedent. Oamenii s-au format odată cu evenimentele. Luptînd și muncind pentru transformarea realității oamenii s-au schimbat adînc. În acest gigantic proces de înălțare socialistă a țării s-a construit, simultan, și un nou univers uman, cu alt chip moral, cu altă sensibilitate pentru receptarea lumii. O nouă interioritate rodește adînc, în cimpul nostru individual, determinînd degajarea unor energii colective necunoscute vreodată în trecut.

Mă poartă uneori gîndul către anii care-au trecut. Priveliști încă strălucitoare, amintiri vii răsar în lumina memoriei dar și chipul tinărului care am fost acum patruzeci și doi de ani. Și iată că pe fruntea lui, printre neguri și visuri clocotitoare recunosc, înainte de toate, semnul aceleiași transmutări : multiplicat indefinit, marele eveniment de la 23 August a marcat, inconfundabil de la nașterea lui înainte, fiecare colț de țară, fiecare constiință vie, fiecare bătaie de inimă : este trecutul nostru dar și prezentul, este viitorul pe care cu îndreptățită încredere îl așteptăm.

ANUL 42 AL LIBERTĂȚII NOASTRE

GRANDIOASA MANIFESTARE POPULARĂ

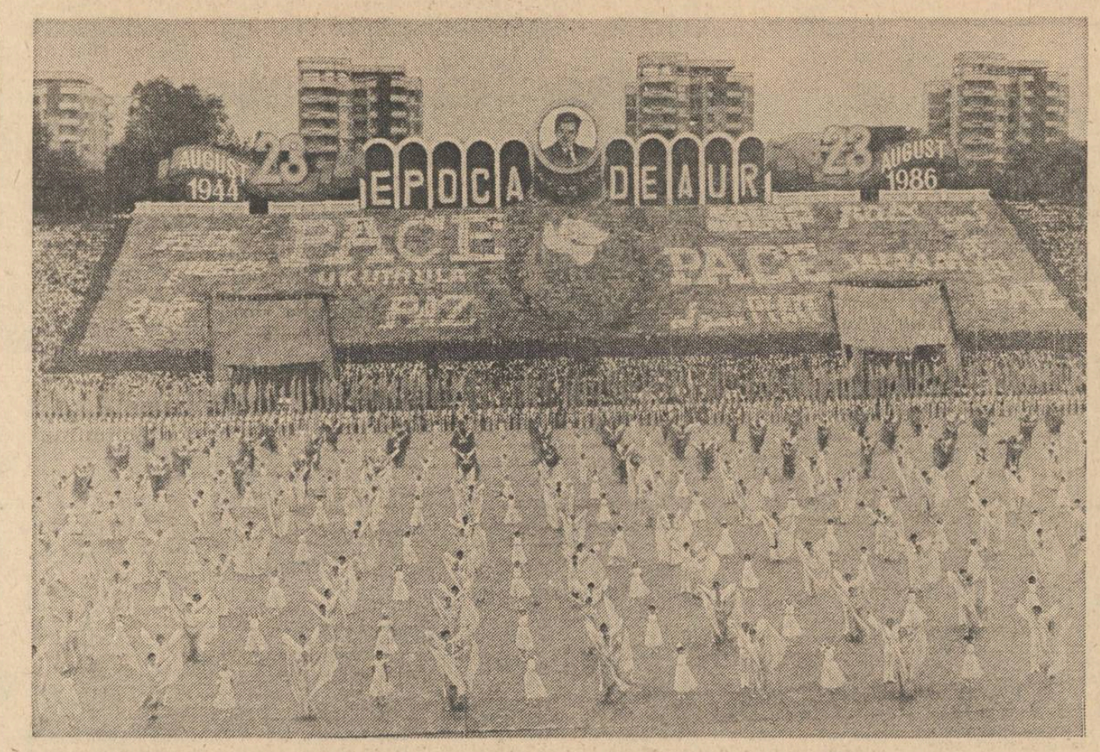

Poporul își sărbătorește ziua libertății, își omagiază trecutul și prezentul, avînd fermă conștiința destinului său liber, suveran. Grandioasa manifestare populară din Capitală, prilejuită de cea de a 42-a aniversare a glorioasei revoluții de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, s-a transformat astfel într-un semnificativ și durabil simbol al unității întregii națiuni în jurul partidului, al secretarului său general, cu acel consens amplu și statornic care străbate prin toate realitățile de azi ale țării și face puntea de legătură cu viitorul, pentru înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, pentru înflorirea și propășirea continuă a patriei socialiste.

Desfășurate în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, marea adunare populară și spectacolul festiv de pe stadionul 23 August au avut darul de a ne ilustra, în emoționante și sugestive secvențe, iubirea adîncă, stima, recunoștința și mîndria cu care poporul își înconjoară conducătorul, știind că în lumina acelui August clocotitor și eroic de acum patruzeci și doi de ani, țara a prosperat cel mai mult și s-a ridicat spre cele mai înalte trepte de progres și civilizație în răstimpul care a urmat Congresului al IX-lea al partidului, de cînd la cîrma destinului național a fost investit tovarășul Nicolae Ceaușescu. „Astăzi, la glorioasa aniversare a marii sărbători naționale a poporului român, — se spune în cuvîntul rostit la marea adunare populară festivă — gîndurile noastre de nețărmurită dragoste și aleasă prețuire se îndreaptă către marele fiu al țării, Erou între eroii neamului, ctitorul României socialiste moderne, personalitate proeminentă a lumii contemporane sub a cărui înțeleaptă conducere am obținut cele mai mari izbînzi din întreaga noastră existență multimilenară, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu."

Spectacolul prin care se cinstește sărbătoreasca zi de 23 August se transformă într-o uriașă carte a istoriei cu pagini vii, deschise spre inima tuturor înfăptuirilor noastre socialiste, spre marile ctitorii ale Epocii Nicolae Ceaușescu. Este un spectacol al tinereții, al virstei entuziasmului și abnegației, care glorifică lupta poporului și a partidului, munca și creația în libertate, viața închinată marilor idealuri ale socialismului și comunismului, păcii și înțelegerii, umanității. Emoționante sînt secvențele care înfățișează pilduitoarea luptă, munca și viața revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, destinul său aflat în strînsă și indisolubilă legătură cu destinul luptei partidului și poporului. Sînt înfățișate scene care vorbesc despre tinerețea eroică a Eroului de azi al României, despre procesul de la Brașov de la care s-au împlinit 50 de ani, prilej cu care partidul și țara au omagiat cugetul și fapta celui care a dat un strălucit exemplu de curaj și bărbăție într-o luptă în care istoria avea să-i dea pe deplin dreptate. România de azi este un rezultat al acestei lupte și ea rămîne, în toată măreția sa, ca o identitate de cel mai mare preț a anilor care alcătuiesc durata și universul unei întregi epoci.

În toate marile evenimente, în toate marile momente ale devenirii noastre socialiste, alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat tovarășa Elena Ceaușescu, eminent om politic, ilustru savant de largă recunoaștere internațională. Momente solemne ale spectacolului înfățișează scene din această luptă și muncă, omagiind un destin înălțător.

Un mesaj viu și însuflețitor al dragostei de țară, al hotăririi de a face totul pentru înfăptuirea programelor progresului și civilizației noastre socialiste, spectacolul semnifică și un puternic legămînt de a duce mai departe pe noi culmi înfăptuiriie epocii de azi, făcînd astfel și mai înalte și mai dense orizonturile marii sărbători naționale, cinstindu-ne prin muncă și creație libertatea și independența despre ale cărei temelii vorbește și va vorbi mereu ziua de 23 August.

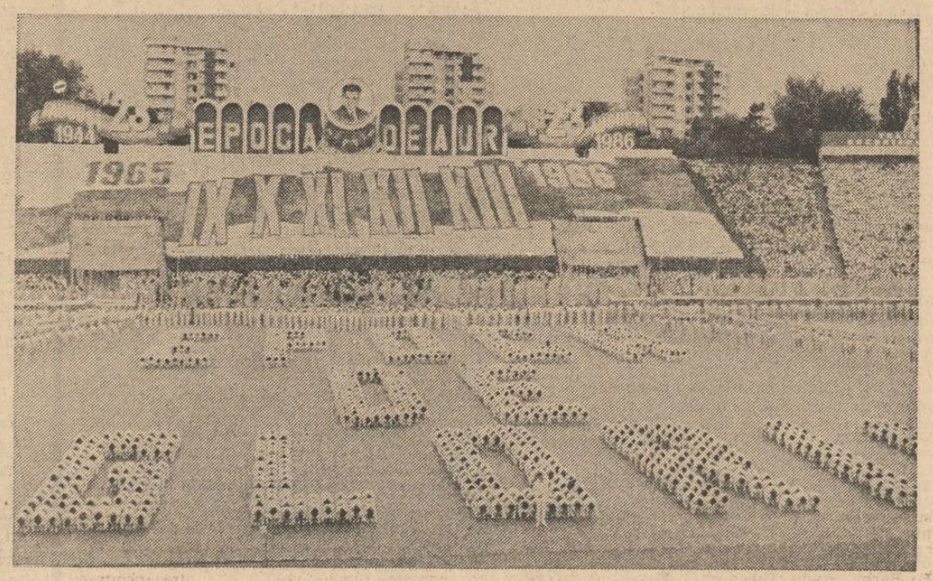

SENSUL REVOLUȚIEI

OAMENII UNUI ANOTIMP DE FOC

Excepționala însemnătate istorică a zilei de 23 August 1944, ziua sacră a libertății noastre, a fost magistral definită de secretarul general al partidului, președintele României socialiste, cîrmaciul și garantul prezentului și al viitorului nostru. Acest act crucial din istoria neamului de la Dunăre și Carpați **„a marcat** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independențe, la transformarea revoluționară, socialistă a României. Masele populare și-au dobîndit, cu arma în mînă, dreptul de a fi stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă".** Se află aici, în definiția secretarului general al partidului, o nobilă semnificare a rolului **națiunii,** o dreaptă supunere a evenimentului la legitatea **popor** sau **timp.** Strălucită conjuncție a unor străvechi și năvalnice aspirații populare, purtate în lungul veacurilor, cu o programă de luptă precis definită, cristalizată de partidul comuniștilor într-un prielnic moment — cel al degringoladei fasciste, efect al loviturilor nimicitoare date de Armata Roșie și de celelalte forțe ale Națiunilor Unite — actul revoluționar al lui August '44 se înscrie, tocmai prin aportul definitoriu și decisiv al maselor, ca o fericită adecvare la ceea ce se poate numi **sensul istoriei,** locul și rostul unei generații în curgerea timpilor, raportul acesteia cu o societate a cărei expresie legiuită este.

Ele, aceste mase, n-au intrat întîia oară în istorie atunci. Fără prezența lor modelatoare, demiurgică, nu există istorie și nu există țară. Ele au decis, în repetate rînduri, istoria acestui popor, care este ceea ce este, în ultimă instanță, prin însăși această prezență a lor. Dar 23 August 1944 înseamnă, în cronica României, cu mult mai mult, înseamnă nu numai **prezența,** ci **participarea** maselor la istorie, ca act creator. Cel ce a asigurat această participare, diriguind-o efectiv, cel ce i-a hotărît caracterul de lege, iar prin aceasta eficiența, a fost Partidul Comunist Român, pe atunci cea mai tînără forță politică a națiunii, dar cea mai capabilă — toate faptele sale, inclusiv pregătirea și conducerea revoluției, o probează ! — să preia pe umerii săi și să ducă la strălucită izbîndă dezlănțuirea populară a acelui impetuos anotimp de foc. Actul revoluționar decis atunci de partid, cu sprijinul neprecupețit al poporului, a luat prin surprindere taberele angajate în conflagrație (a se vedea documentele epocii, paginile ziarelor, declarațiile oamenilor politici, ale comandanților de armate și țări !), contribuind efectiv, într-un moment în care Germania hitleristă era încă departe de a fi înfrîntă, la victoria forțelor antifasciste, la triumful libertății și al păcii.

ORA VOINȚEI PARTIDULUI — ORA VOINȚEI NAȚIONALE

Întorcînd azi capul în urmă, descoperim, după 42 de ani, un drum măsurat de cele mai vrednice și mai nobile, mai eroice și mai încărcate de rodnicie istorică dintre faptele care, în timp, au legitimat darurile și harurile, neclintirea în ideal și vocația demiurgică ale neamului de la Dunăre și Carpați. Descoperim un drum măsurat de pietrele kilometrice care sînt marile ctitorii de industrie, de agricultură, de învățămînt, de cultură, de știință, descoperim neasemuitele noastre întemeieri în libertate reală, democrație reală, independență reală, descoperim o civilizație care, prin tot ce ne desparte de trecut și prin tot ce ne leagă de viitor, ne așează — n-o spunem noi, o spun cei care ne privesc și ne urmăresc ! — în rîndul forțelor mari, al popoarelor mari, al umanității mari.

N-a fost un drum ușor, lin și senin, dimpotrivă. Au fost ani de lupte dramatice, de privațiuni și de sacrificii, ani în care masele largi, în frunte cu înflăcărata, harnica, răbdătoarea, înverșunata, intrepida, miraculoasa noastră muncitorime, au înfruntat numeroase obstacole și potrivnicii, neprimind nimic pe gratis (**„nimic nu ne-a căzut din cer"**, nici atunci și nici azi, cum cu dreptate ne reamintește tovarășul Nicolae Ceaușescu), dînd în schimb totul, pînă la ultimul strop de efort. Au fost, în etapa de început a revoluției, ani în care nepregetata trudă a maselor, angajate entuziast și cu bărbăție pe drumul lui August, hotărînd că alt drum către viitor nu există, se loveau adesea de forțe care blocau acest drum, blocau inițiativa noului și setea de creație națională, virîndu-le în canoane coercitive și scheme seci, sugrumătoare de rod și sugrumătoare de viitor. Au fost ani în care gîndirea vie și fapta vie se loveau de recea nestrămutare a dogmei, a formelor fără fond, a căror silnică implîntare în viața noastră ducea — ar fi putut să ducă, dacă partidul și masele largi n-ar fi intervenit cu întreaga lor forță ! — la anchilozarea și chiar la arierarea unor tefere energii ale națiunii, la întîrzierea întîlnirii noastre cu gloriosul bilanț al izbînzilor cu care azi ne mîndrim.

Atunci — în neuitatul iulie 1965 — și-a deschis lucrările Congresul al IX-lea al P.C.R. Atunci — prin salutara intervenție a partidului, în fierbinte și unanim consens cu masele, cu poporul — istoria a luat un nou curs, cel decis de magistralul Raport prezentat Congresului, cel întrezărit în zorii revoluției, cel rîvnit de întreaga noastră suflare. Atunci — cu acel geniu istoric, probat nu o dată în ceasuri hotărîtoare pentru destinul nostru, acel geniu al opțiunii lucide, definînd specificul de apărare și de ofensivă al unui popor greu încercat de vremuri, dar apt să se ridice deasupra lor — am încredințat mandatul supremei noastre încrederi omului care, prin întreaga-i luptă și viață, se dovedise cel mai necesar devenirii noastre, omului care ridicase la strălucire și ilustrase ca nimeni altul virtuțile și nădejdile acestui neam : tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Ora voinței naționale — ora creației istorice a maselor populare — sunase din nou, printr-un act care, prin greutate și consecințe, s-a înscris ca un act-corolar, ca un act-culme al revoluției, redindu-i revoluției adevăratul ei sens, împlinind-o prin cele mai mari și mai strălucite victorii din cîte am cucerit în veacurile de cînd ființăm.

La 42 de ani de la revoluție și la 21 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului, congresul-focar de idee și faptă al devenirii noastre contemporane, bilanțul victoriilor pe toate planurile — înscris pe panourile sărbătorești ale aniversării Eliberării — definește, într-adevăr, o etapă de maximă strălucire a muncii și vieții omului de la noi, o etapă de sinteză istorică, etapa supremelor revelări ale geniului creator național, afirmat și fructificat într-o magnifică operă dedicată sieși.

RECAPITULĂRI ȘI NU NUMAI ATÎT

Să vedem ce spun cifrele.

Raportam, în 1965, o producție industrială de 17 ori mai mare decît în 1944. Astăzi raportăm o creștere a acestei producții de peste 100 de ori față de anul unu al revoluției. Astăzi, în numai 60 de zile, realizăm întreaga producție industrială a anului '65. Raportăm, practic, o industrie nouă, înnoită fundamental, înzestrată la nivelul de exigență al veacului (90 la sută din totalul fondurilor fixe productive existente astăzi la noi este opera ultimelor două decenii!), o industrie orientată spre ramuri de vîrf, spre tehnici de vîrf, impunînd tot mai decis primatul factorilor calitativi-intensivi ai dezvoltării. N-am fi putut, înainte de '65 (deși am încercat-o !), să ridicăm monumentul pentru eternitate care este Canalul Dunăre — Marea Neagră, așa cum n-am fi putut să edificăm Metroul, să construim și să echipăm o industrie chimică de talie mondială, să transformăm Carpații, prin ctitorii energetice fără rival, într-un castel solar în această parte a Europei, să făurim automobile și avioane, locomotive electrice și centrale atomice. Peste 250 de platforme și zone industriale, înglobînd mii de moderne capacități de producție, distribuite armonic pe întreg spațiul țării, au transformat România **Epocii Ceaușescu** într-o platformă a noului vast cît însăși aria ei geografică.

O redutabilă bază materială și un program de reconstrucție a Cîmpiei Române de o unică anvergură (2 956 000 de hectare irigate în 1985, față de 230 000 cu numai două decenii în urmă) atacă metodic tiparele înghețate ale naturii, eliberîndu-i acesteia nebănuite resurse.

Raportam, în 1965, cheltuieli social-culturale în valoare de 20,9 miliarde lei. Cifra anului 1985, la acest capitol, este de 107,6 miliarde lei. În ultimele două decenii s-au mutat în case noi 11 milioane de oameni — jumătate din populație ! — iar noile edificii umaniste durate în această perioadă — școli, universități, teatre, palate ale științei, sănătății, sportului etc. — împlinesc calitatea vieții la o dimensiune greu de imaginat pînă ieri.

Un bilanț rodnic este însă doar partea materială, cea care măsoară în cifre gradul înalt al înfăptuirii țelului. Dar un asemenea bilanț ne destăinuie, în același timp, și un spirit. Este spiritul nostru, spiritul revoluționar declanșat de Congresul al IX-lea, de secretarul general al partidului, este spiritul care, ca un val uriaș de aer proaspăt, a pătruns în toate celulele societății, în toate compartimentele creației naționale, spărgînd crusta rutinei, a schemei osificate (care ades și-a prelungit inerțiile și în suflete !), forînd spre acele zăcăminte termale, spre acele valori străfunde ale geniului creator al neamului, făcîndu-le să țîșnească la zi în avînturi arteziene.

N-a fost simplu, n-a fost ușor. Ne-am confruntat, în toți acești ani, cu destule obstacole, unele ținînd de legile oarbe ale naturii — inundații, cutremur, secete —, altele de convulsiile veacului — criza energetică planetară, de efectele căreia n-am fost scutiți, n-aveam cum fi, ca trăitori pe această planetă —, altele de propriile noastre slăbiciuni și ezitări în asumarea și promovarea noului. Dar la capătul acestei etape sîntem, iată, printre puținii în lume care raportăm — și nu prin grația acelor daruri căzute din cer, de care vorbeam mai înainte, ci prin propriul nostru efort ! — ritmuri înalte și constante de dezvoltare, echilibru și armonie în tot ceea ce întreprindem și zămislim.

Toate acestea au însemnat efort, efort de muncă, de creație, de gîndire, iar efortul, se știe, este mai dur cu fiecare pas înainte, cu fiecare cotă cucerită, prin acea lege a fizicii prin care kilogramul devine tonă la o anumită înălțime, prin care tona devine megatonă, iar megatona cine știe ce, pînă la stratosfera țintei. Ne-au trebuit deci puteri de rachetă, ca să înfrîngem o cumplită gravitație istorică, gravitația întîrzierii, ca să punem mereu mai sus niște cărămizi ale edificiului nostru, ca să impunem mereu mai sus niște idei. Nu vom avea niciodată deajunsă inimă ca să-i dăm neamului nostru, maselor lui truditoare, pentru cîtă inimă au pus și pun în această istorică faptă. N-a fost ușor, sarcinile au fost și sînt adesea covîrșitoare, dar cînd aliniem — așa cum facem la jubileul acestui August — bilanțul sarcinilor și bilanțul succeselor, vedem limpede că, oricît de greu au atîrnat pe umerii noștri sarcinile, cîștigul victoriilor e și mai greu.

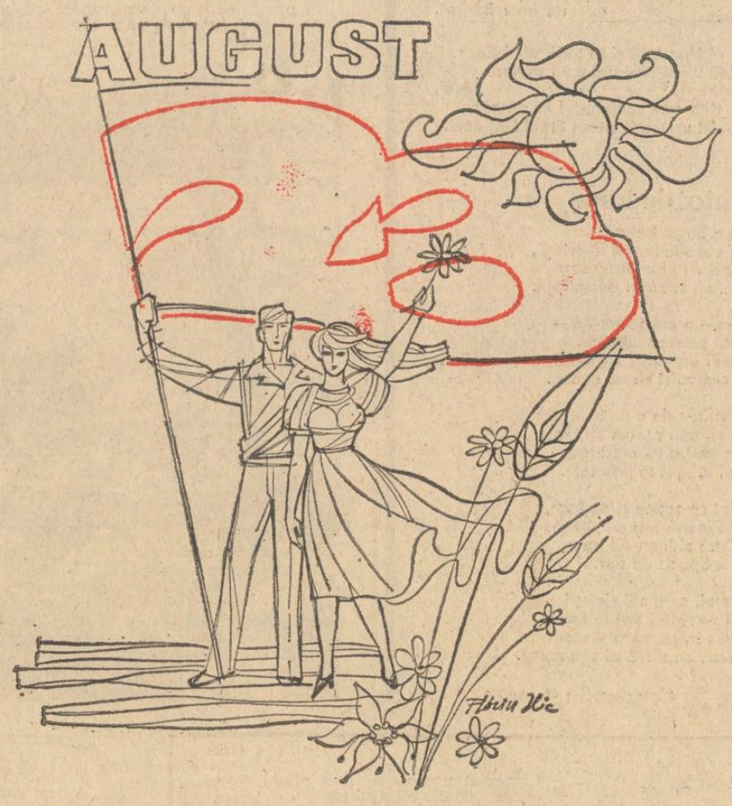

Ilustrație de Florin Ilie

GRANDIOSUL PROIECT AL EDIFICĂRII OMULUI

Iată, acum, după cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, masele — autoarele revoluției — au fost chemate la cîrma acesteia, la desăvîrșirea acesteia prin inestimabilul lor aport de gîndire și acțiune, fructificat prin întregul sistem participativ al democrației muncitorești-revoluționare, prin foruri și organisme larg reprezentative la nivel național. Acum, după Congresul al IX-lea, s-a constituit, la noi, un model de raporturi partid-popor, mase-conducător, de o nouă și revoluționară esență, înalt ilustrat de marele dialog cu țara, de vizitele de lucru pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, le face în toate vetrele creației românești, îndrumînd, sprijinind, consultîndu-se cu oameni ai muncii, cu specialiști, în chestiunile cardinale ale progresului în fiecare domeniu și ale progresului economic și social general. Și, în consecință firească — de covîrșitoare însemnătate pentru echilibrul nației și robustețea inițiativei ei istorice —, acum în anii Congresului al IX-lea, s-a închegat, mai deplină ca niciodată, fuziunea de crez, voință și faptă a tuturor fiilor acestui pămînt, indiferent de naționalitate, unitatea lor de bloc granitic în jurul partidului și al marelui său cîrmaci.

S-a modificat, în acești ani, însăși **calitatea umană a națiunii,** opera de edificare a omului nou — ctitorie supremă, țintă supremă, fundament și cotă de ideal ale întregului demers social-economic — fiind în veghea perpetuă, pasionată și strînsă, a celui ce și-a făcut din cauza ascensiunii neamului cauza sa sfîntă și neabătută.

„Orînduirea socialistă — ne învață secretarul general al partidului — **își propune să plămădească un om nou, cu un larg orizont de gîndire și înțelegere, capabil să descifreze sensul legilor obiective ale dezvoltării sociale, să participe în cunoștință de cauză la făurirea istoriei, să-și croiască în mod liber și conștient propriul său destin. Tipul uman pe care vrem să-l făurim în societatea noastră trebuie să se caracterizeze prin pasiune în munca creatoare, printr-un înalt simț de răspundere față de interesele generale ale colectivității, printr-o ținută morală aleasă, printr-o elevată viață spirituală".**

SPRE ROMÂNIA DE MÎINE

România de mîine — așa cum ne-o așează în fața ochilor și a inimilor hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului — pare o altă țară, o altă lume, pare, între fruntariile ei eterne, o nouă alcătuire. Ne vom muta, altfel spus, pe acea planetă, ascunsă cîndva în norii incertitudinilor, astăzi limpede, vie, apropiată, tangibilă, care se cheamă viitor. Ne vom muta într-o Românie care, în anul de culme al cincinalului pe care-l străbatem, va depăși stadiul de țară în curs de dezvoltare, devenind un stat industrial modern, cu dezvoltare economică medie și cu un standard de viață, cu un nivel de civilizație și cultură de o calitate superioară. Ne vom muta într-o Românie care, mai mult ca oricînd, va răspunde nădejdilor ce din veac scînteiază pe chipul ei, împlinind destinul nos-

Ilie Purcaru

Continuare în pag. a 7-a

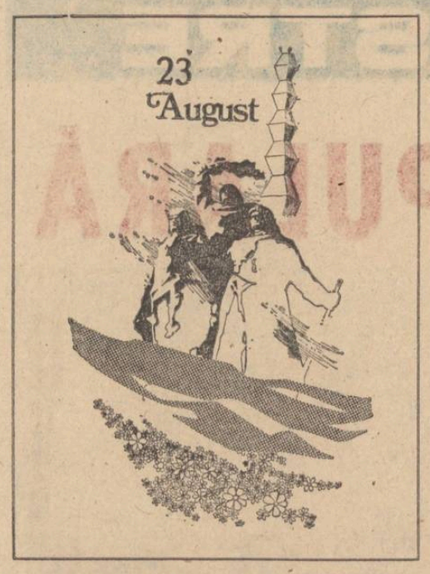

Ctitoria zilelor solare

August ni-i năvalnica lumină
Revărsată-n plaiuri de Partid
Viața ce-o trăim tot mai senină
cu-orizonturi noi ce se deschid.

August ne e țara renăscută
Tel suprem. Un neinvins popor.
Flamură prin aprig foc trecută,
Jertfe-mii pe-un front biruitor.

August ne e epoca înfloritoare
Cum istoria nu a mai cunoscut,
Ctitoria zilelor solare
Pe-un temei de glorie trecut.

August ne e piatra încercării
Zbor înalt spre-un mare ideal
Și de timp ales prin vrerea țării
Demn Cîrmaci – Bărbatul genial.

Constantin Atomii

Pădure de eroi

Patria ne curge fierbinte prin artere
prin lungi privighetori se-ntorc străbunii-n noi
în cuvintele noastre mereu ard comori
în jurul fiecăruia e o pădure de eroi

de pragul fiecărei case mai innodăm un drum
ca veșnic fratele să respire prin frate
pădurile sînt pline, cuprinse de viori,
popoare de izvoare colindă prin cetate

ziua de mîine ne înflorește pe chipuri
e iarăși sărbătoare în noi și-n calendare
jurăm ca limba țării să o păstrăm întreagă
sîntem în August, veșnicia se-nalță către soare

Rodian Drăgoi

Cu dragoste

Popor român, popor viteaz,
popor cu brațele de muncă
tu te-ai născut de secole aici
să fii lumina țării înălțătoare

popor cu gînd curat și bun
de sărbătoare și de pace
ești vrerea cerului senin
deasupra pe Carpați și Bărăgan...

Și azi cînd cîntecul e slava
lui August rostind biruitor
tu chemi pe-a Mioriței boltă
de peste tot să zboare porumbei.

Popor român eu ție mă aplec
cu dragoste și sănătate.

Ion Machidon

Strune din simțire

Deschideți porțile lumii și-ascultați
Imnul ce se-nalță pe strune din simțire
O inimă de aur răsfrîntă în iubire
Pulsează ca o torță nestinsă pe Carpați.

Primiți piine cu sare pe steaguri tricolore
Frămînt din grîuri sfinte cu suflet românesc,
E aluat albastru ce buzele-l rostesc
În cîntul ce dă viață din brazdele sonore.

Vestminte albe pruncii îmbracă-n scumpe fețe
Ei vin cu flori în mînă nevinovați și puri
Nu simt cumplitul fulger din norul minios.

Ei ne sărută tîmpla, se strigă-n frumusețe
Au dreptul lor de viață – viață fără neguri
Să aibă Pacea scrisă și drumul luminos !

Vasile Speranța

Departe, ochii țării

Voci înțelepte întineresc timpul
Partidu-i văzul nostru cel vital
Ecoul sacru îngemănat în inimi
Prin flăcări agere de cîntinal

Departe, ochii țării rostesc libertatea
Destinul păcii și lumina lor
Cînd prin istorie chemat de piscuri
Suie un brat stăpîn și muncitor !

Cristian Petre-Argeș

Azur al libertății

Iată, înflorește roșu, trandafirul –
Pe muntele timpului.
Un OM, acolo sus, laudă istoria !...
Veghează pacea –
Azur al libertății ;
Îi pune pagină de aur cărții !
L-am văzut cu degetul la tîmplă
Spre ziua de mîine trecînd,
A semănat sămînța cea dintîi
Și semn pămîntului i-a pus
Să-i rostuim un arbore
Și nu-s tăceri,
Nu-i margine la timp !...

Nicolae Sinești

Poemul cel mare

Dacă ați văzut
Președintele Nicolae Ceaușescu
Sărutînd un copil
Să știți că acel sărut
Este cel mai frumos poem de pace
Care s-a scris vreodată
În țara anilor lumină
Asemenea poeme
Se scriu zilnic

Toate drumurile patriei
Mai ales
Drumurile piinii
Și-ale oțelului
Toate drumurile lumii
Asfaltate și neasfaltate
Sînt străbătute de pașii
Președintelui Nicolae Ceaușescu
Omul cu vocația păcii în sînge
Eroul cu vocația curajului
Și-a certitudinii

Dacă ați văzut
Președintele Nicolae Ceaușescu
Dezghiocînd în palme
Un spic de grîu
Și cîntărindu-i trăinicia rodului
Să știți că acea vrednicie
Este cel mai mare poem.

Elena Codrescu

Comunistul ev de aur

Templu sacru al iubirii, patrie în strai de soare
Anotimp al împlinirii dintr-un August de victorii,
Îți aduc slăvit omagiu la măreața sărbătoare
Ce pulsează într-o Eră fără seamăn în istorii.

Peste plaiul mioritic, grîul veșnicește țara
Și îngăduie luminii să rodească-n noi etern,
Se trec macii în stindarde și mai plină este vara
Cînd miresmele de piine în zidire se așternd.

Dintr-un August epopeic o statornică-ntrupare
Precum munții se înalță țel cu piscul înstelat,
Călăuză încercată a izbînzii temerare
Pururi avem steag Partidul și Cîrmaci un brav Bărbat.

El chezaș al Libertății și al țării-ntiiul Faur
Ce-și închină viața-ntreagă unui suprem ideal,
Cu lumină ctitorește comunistul Ev de aur
Azi Poporul își urmează demn Eroul Național.

Erou întotdeauna

El neclintit a biruit furtuna
Ținînd mai sus stindardul libertății,
Pentru ca azi cu el întotdeauna
Să împlinim un viitor al demnității.

Numele său – o eră temerară –
De existență pură și sublimă,
Istoria prin El drumu-și măsoară
Spre visul comunist ce ne animă.

Partidul, patria-s de o ființă
Poporul liber, mai presus de toate
E țelul comunist a lui credință
Și Tricolorul înălțat în libertate.

Erou prin tot ce spune și ce face,
Cu Patria în inimă tezaur,
De Țară Nouă ziditor, de pace,
Desăvîrșește Epoca de aur.

Erou între eroi, spre noi victorii
Este simbolu-acestei țări în lume,
Cu nimb de aur, purpură și glorii
Pe veci e scris cu slavă al său nume.

Constantin Ciocan

ZILE ȘI NOPȚI

niculae frănculescu

Schimburile de focuri de arme se întețiră și gloanțele — asemeni unei ploi grăbite de vară — cerneau locurile cu miros de putred și de moarte. Din adăpostul său încăpător, în care aproape dispăruse, sergentului Dragoș Bârsescu, abia i se mai zărea virful căștii de oțel. Lupta continua. Muștăturile exploziilor pătau aerul...

Avea în față pădurea Băneasa în care încuibaseră puternice forțe militare germane. Un răgaz de luptă. Dragoș își ascultă păcănitul gloanțelor în magazia armei. Greutatea invizibilă a luptei din ajun. Nu închisese ochii nici o clipă. Poza Ioanei. O scoase din buzunarul vestonului. Zîmbetul ei narcotizant traversa spațiul și timpul. De ce trebuia să-și amintească de începuturile lui, și tocmai acum ? ! Poate unde era la un capăt de drum. Liceul. Academia Comercială, doi ani, războiul, frontul din răsărit. Nu. Omisese ceva. Academia Comercială, Ioana, apoi celelalte. Lupta pentru a supraviețui. Venirea din nou în București. O unitate militară. Din nou Ioana. 23 August, războiul, groapa individuală de acum cu miros de iasomie stricată și sudoare. În gîndurile sale, tatăl său. Era factor poștal. Mama, cansică, cînd și cînd lenjeră.

Compania fusese dezafectată aici după părăsirea zonei Podului Băneasa, unde înfruntase o coloană motorizată germană comandată de generalul Gerstenberg. Noaptea dinaintea luptei fusese vastă, în ea răsunaseră vocile celor care hotărîseră o altă soartă țării. Aerul nu uscase bine roua ; safire efemere lipite de salvie. Orele erau 6,30 minute cînd germanii ajunseseră în dreptul podului. Tirul lor virulent. Ploaia de răspuns, din foc. Un tun german fu distrus pe pod. Alte proiectile loviră un autocamion german cu muniție. Explozia acestuia a mai distrus cîteva mașini angajate la trecere. Coloana s-a restras părăsind acolo o sumedenie de morți și răniți. Asta era trecutul. Ieri. Acea coloană motorizată rămase în amintirea sergentului ca ieșită dintr-un vis urît, depărtîndu-se în aburul de peruzea vecin.

Noaptea de 23 August. Fusese în cazarmă. În dimineața următoare citise ziarul „România liberă", ce-și semnase dreptul de a se naște cu sînge. Un ziar editat și tipărit pînă atunci în ilegalitate.

„În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său...".

Din locul său de luptă, Dragoș zări un ochitor german cocoțat într-un fel de leagăn atîrnat de o cracă vînjoasă. Fixă cătarea în el, privindu-l prin lunetă. Nu se înșelase. Celălalt însă, îl reperase mai înainte. Glonțul germanului veni înaintea ecoului, îi izbi marginea adăpostului. Se chinci pe fundul gropii ; o transpirație rece i se prelingea ca un ierug în lungul spinării.

★

Lîngă Dragoș Bârsescu lupta caporalul Mocanu, refugiat din partea de nord a Transilvaniei anexată de horthyști prin Diktatul de la Viena. Era înalt, blond, slab, cu voce joasă, domoală și mersul negrăbit. Acasă, în Maramureș, lucrase dogărie alături de tatăl și de un frate mai mic. Fusese expulzat din comună odată cu un număr mare de români. Mai întîi fusese bătut și vîrît în închisoare, pentru vina că era român, într-un sat în majoritatea lui românesc, iar horthyștii forțau să-l maghiarizeze odată cu locurile. În București trăsese la un unchi din partea mamei. Aici lucrase la destule binale dulgherie. Recrutase, fusese instruit și trimis pe front. Supraviețuise și revenise în București. Acum unitatea sa se înfrunta cu germanii din fața pădurii Băneasa. Ieșise la raportul regimentului și ceruse să fie trimis să lupte în zona Maramureșului.

Un plumb sosit ca de niciunde, izbi pămîntul aproape de locul ferit unde era. Careva îi pusese gînd rău, folosind un loc bun de tras. O adevărată nebunie să se ridice, cînd nu știa cine îl pîndește. Amuțise parcă și arma sergentului Dragoș. Dar unde se pitulase lunetistul hitlerist ?! Greu de suportat să știi că ești văzut, iar tu să nu-ți vezi dușmanul. Neamțul își crestase poate pe un glonț două linii ; tresele sale de caporal, ori pe a sergentului, o zgîrietură, pentru tresa lui groasă din fir galben de mătase.

Dragoș Bârsescu se ghemuise la el în groapă. Nu putea nici el risca. Sinuciderea nu i se potrivea. Registrul curajului, al eroismului, al datoriei, în clipa de față la el nu prea mai lucra. Folosind gesturile rutiniere de deșcă veche își răsuci o țigară. Același lucru făcea și caporalul Mocanu.

Vacarmul luptei îmbrăcase straie noi. Germanii din niște redane iscusit meșterite de geniști băteau mirîștea cu mitralierele, cu brandurile, făcînd imposibilă orice înaintare. Refuzînd să se lase călărit de curiozitate, nu se ridică. Caporalul Mocanu repeta același lucru, din același impuls.

Dragoș se prăvăli în adîncurile unui somnesomn. Noaptea fierbînde de 23 August avusese un miros greu, era încărcată de tot felul de prevestiri. Vestea arestării guvernului Antonescu o aflase în unitate. Ferestrele de la club erau deschise larg și prin ele, din eterul nopții, ajungea în curte vocea suveranului. Ascultase mai înainte : „Deșteaptă-te, române !"

„...În ceasul cel mai greu al istoriei noastre, am socotit, în deplină înțelegere cu poporul meu, că nu există decît o singură cale pentru salvarea țării de la o catastrofă totală. Ieșirea noastră din alianța cu puterile Axei și imediata încetare a războiului cu Națiunile Unite... Vom trece notarele impuse prin actul nedrept de la Viena, pentru eliberarea pămîntului Transilvaniei noastre... Români, de curajul cu care vom apăra cu armele în mîini independența împotriva oricărui atentat, de a ne hotărî singuri soarta..."

Parada victoriei. Unități ale armatei române defilînd la întoarcerea glorioasă de pe frontul antihitlerist ● Pod de vase al armatei române construit peste Tisa

I se făcuse cald și de sub casca metalică sudoarea îi șiroaia pe obraz. Tufa mimetică se tulburase. Personalitatea și curajul său se estompau, pentru că dincolo de întinderea salviei, cu floarea alburie, îl pîndea un glonț. Se cufundă din nou în propriile gînduri. Intimitatea tainică a primei sale îmbrățișări cu Ioana. Prietena sa avea farmec, era inteligentă, frumoasă, și încerca deseori pentru el, pentru că își risca tot timpul viața, un sentiment de caritate. Podelele mișcătoare ale timpului îl aduseseră la ziua cînd plecase pe front. Își scrisese, mai bine zis i-a scris mai mult el. Voiau să se căsătorească, după sfîrșitul războiului. Anul 1944 il petrecuse în București. Și unitatea sa, din rațiuni superioare, fusese retrasă de pe front. Iar noaptea lui 23 August. Au fost adunați în careu. Era o oră înaintea miezului nopții. Au fost instruiți cu ce aveau de făcut. Nimeni nu mai părăsea regimentul. Germanii trebuiau alungați din oraș...

Aici, în fața pădurii, intensitatea de foc a inamicului slăbise pe măsură ce zăpușeala după-amiezii întîrzia prin buruian. Românii descoperiră de unde plecau ghiulelele de brand și proiectilele cîtorva tunuri antiaeriene germane iscusit camuflate. Obuzierele dobrogenilor tocau și ele mărunt liziera de stejari brumării, unde se aciuiseră foștii lor aliați.

Alte gînduri din infinitul ocean al memoriei. Posturile de radio consemnaseră că în România se declanșase revoluția de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă. Trupele fronturilor 2 și 3 ucrainiene desăvîrșiseră încercuirea grupării germane de la Iași—Chișinău și trecuseră la lichidarea lor, pătrunzînd pe teritoriul românesc eliberat de armatele române. În Franța, cu o zi înainte, la orele 7, Divizia a 2-a blindată franceză intrase în Paris. Americanii pătrunseseră pe la sud, unde generalul Dietrich von Choltitz, comandantul german al Marelui Paris, se predase generalului francez Lecrec și colonelului Rol-Tanguy. Generalul Charles de Gaulle fusese întîmpinat de reprezentanții C.N.R....

★

După-amiaza fierbinte inundată de praf se consumase, iar soarele coborînd spre chindie, populase țara-nimănui cu fantasme. Sergentul și caporalul Mocanu erau mai departe în vizorul lunetistului german care mai lichidase pînă atunci cîțiva ostași români...

Gîndurile caporalului erau la Maria, nevasta sa cu cununie, cu care avea un fecior. Copilărise cu ea, ai ei avînd ridicată gospodărie la cîteva case distanță de ei. Numele ei de familie , după ai săi, era Kelemen. Se împrieteniseră, de mici, apoi sentimentele lor se maturizaseră, cu toată opoziția alor ei, niște maghiari habotnici, și s-au iubit. Cînd au intrat horthyștii în sat au declarat-o indezirabilă, fiind iubita unui român. A luat și ea, alături de el, calea refugiului în România...

Sergentul Dragoș încercase între timp să joace o festă lunetistului german. Ridicase casca cu vîrful armei, peste masca mimetică. Celălalt nu reacționase. Probabil că nu vedea bine pe întuneric, deși avea sigur lunetă de noapte atașată la armă. Cerul era limpede și luna îi cădea sergentului pe tresă, pe casca de oțel, pe luciul armei. În acest fel se mai consumă o parte din noapte. Apoi, într-un infern de gloanțe și de obuze expediate de cele două părți în conflict, noaptea polei cu cenușă liziera, țaranimănui, stejarii brumării în care mișuna grizverzuiul Wehrmachtului.

Cîteva ore de acalmie ; un fel de armistițiu nedeclarat, timp în care beligeranții și-au adunat morții îngropîndu-i fiecare în gropi comune, peste care au turnat clorură de var ; rănițiii luară drumul furgoanelor militare. Grupa lui Dragoș era afară din adăposturi.

—,Este unul care ne pîndește, dom'sergent.

— L-am văzut, caporal Pavel. Stă atîrnat într-un copac.

— De vă întră în cătare, miluiți-l, dom' sergent.

— Feriți-vă capetele. Nu vă descoperiți. Lăsați-i în grija celor cu lunete la arme, care au mai multe șanse să-i doboare.

Cîteva minute sub foaia de cort. Ioana, tot ea, îi apăru în primul somn, ieșindu-i din lăcașul unde o păstra ca pe un lucru de preț. Se făcea că-i caută gura cu înfrigurare, spunîndu-i în taină, cu vocea ei caldă, catifelată, că este nebună după el. Senina înțelegere dintre ei guverna relațiile lor mai departe. De ce tocmai atunci, la seara primei zile, o zi de iarnă, cînd i s-a dăruit. Ioana era calmă, ascultătoare, resemnată, supusă lui asemeni femeilor neamului ei...

Dragoș tresări. Ațipise învăluit de tăcerea grea, pînă ce undeva, în temeiul nopții detună o armă. Careva dintre beligeranți scăpase degetul pe trăgaci. Mai multe fulgere inundară cîmpia. Ca trezite dintr-un somn de moarte un torent de împușcături se legară cu glasurile brandurilor și ale tunurilor. O explozie îmbrăcă formele unui înger decăzut alungat din Eden, născînd un vacarm sonor, dungind noaptea cu pete albe și rubinii. Destule proiectile căzură peste ostașii furați de oboseala luptei, care uitaseră să coboare în adăposturi. Un proiectil

teatru

Teatrul și educația tineretului

1. Nu de puține ori este invocat numele lui Caragiale (ca și al lui Tepeș) spre satirizarea și eradicarea unor anomalii, a unor neconcordanțe ale zilelor noastre. Umorul poporului român s-a dovedit a fi inepuizabil, în timp ce comedia românească (de calitate) pare să se-nfiripe cu mare greutate (nu din lipsă de talente, ci din dezinteresul unor conducători de instituții teatrale în promovarea acestora). Și totuși, teatrul românesc se poate mîndri nu doar cu Caragiale, ci și cu noile generații de scriitori (astăzi dramaturgi consacrați), cum sînt Teodor Mazilu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Paul Everac, Marin Sorescu, Ion Băieșu. Se acceptă cu mare dificultate penetrarea „anonimilor" noștri în „artileria grea" a literaturii dramatice românești și (paradoxal) se înlesnește, pe de altă parte, introducerea, în repertoriile teatrelor de căpătîi, ale unor piese ușoare (de proveniență străină, vezi **Operațiunea Lifting, Medalionul de argint** și multe altele), a căror încărcătură de gîndire și fantezie, sau mai bine zis, a căror lipsă de încărcătură nu permite nici abordarea unor modalități inedite de expresie scenică, nici satisfacții de ordin estetic.

Pentru și despre tineri se scrie încă foarte puțin, pentru că aceia care au intrat pe marea ușă a literelor dramaturgiei românești au uitat demult să mai fie tineri... A nu mai fi interesat, a nu mai simți sau a ignora pulsul, gustul și preocupările celor ce vin, poate însemna ocolirea unor responsabilități fundamentale, ce țin de educarea, formarea și instruirea noilor generații, înseamnă, în ultimă instanță, a nu putea să reprezinți ideile, dorințele, idealurile celor ce abia își iau zborul în viață.

Cîțiva dintre mai „tinerii" dramaturgi, favorizați să pătrundă în lumea teatrală, atît de bine „închisă și cerberizată" de către unii conducători de instituții teatrale (înzestrați cu un dezvoltat simț al posesiei, de parcă valoarea spirituală a fenomenului teatral românesc și finanțarea acestuia le-ar fi adus, în propriul buzunar, de acasă...) au încercat un dialog cu reprezentanții „generației în blugi", au încercat să numească unele triști, unele dificultăți care pot debusola și dezechilibra oameni frumoși, întregi, pentru tot restul vieții. Optimismul Nanei (Anca Bejenaru) din **Concurs de împrejurări** (Teatrul Nottara) poate fi o cale a ieșirii dintr-un impas de moment. Așa cum starea de amărgire și de tristețe a Irinei (Virginia Mirea) din **O dragoste nebună, nebună, nebună** de Tudor Popescu (Teatrul de Comedie) poate fi începutul unei dezrădăcinări. Mirajul gloriei, al vedetismului lumii de cinema încercat de tînăra muncitoare (Ruxandra Bucescu) din **Regina balului** de Nicolae Mateescu (Studioul I.A.T.C.) ridică problema autenticității nu doar pe plan uman, ci și artistic.

Față de „îngerii triști" ai lui D.R. Popescu (Teatrul Nottara), față de „nebunii fățarnici" ai lui Teodor Mazilu, care răstoarnă idealul puritații morale, urmărind diverse întruchipări ale pierzaniei umane, ale prostiei și mărginirii, tinerii lui Adrian Dohotaru sînt mai senini, mai încrezători, mai luminoși. **Îndrăgostiții de la 9 seara** (Teatrul Municipal Ploiești), fără să fie personajele unui spectacol de excepție, aduc pe scenă un aer de prospețime, de îndrăzneală și conștiință civică... Tema primei iubiri putea părea multora desuetă și cu toată rezistența acestei prejudecăți, tinerii spectatori s-au îngrămădit să vadă destinul trio-ului Bogdan (Bogdan Stanoevici), Iulia (Iulia Boroș), Ali (Marian Rălea). Desigur, Bogdan și Iulia nu sînt Romeo și Julieta ai zilelor noastre, dar povestea lor poate fi un început... Numai numărul foarte mare al încercărilor poate prilejui apariția unei opere dramatice de valoare. Pentru și despre tineri se scrie încă foarte puțin, deși tineretul pare dornic să afle cît mai multe despre sine, despre ceea ce nu poate desluși singur. Umorul românesc și „pana" unui nou Caragiale, sîntem siguri, se vor manifesta din abundență... Nu ne grăbim decît să acordăm credit adevăraților descoperitori de talente...

Nicoleta Gherghel

film

Ecranizări și adaptări

II. Dintre ecranizările ultimilor zece ani, singura care se ridică la înălțimea modelului literar de la care pornește este **Tănase Scatiu** ; aici filmul întrece chiar, pe alocuri, statura literaturii ; mai sînt **Ochi de urs** după Sadoveanu și **Întoarcerea în iad** după Agîrbiceanu, **Vînătoarea de vulpi** după Săraru, **Ion** după Rebreanu și **Înainte de tăcere** după Caragiale, despre care se poate vorbi, deși excesul de teatralitate sau patetismul sînt pe alocuri flagrante. În rest, încercări modeste și destul de multe ratări penibile.

Chiar la o privire fugară asupra operelor ecranizate, se observă un fenomen semnificativ : cu cît mai importantă opera de la care se pornește, cu atît mai spectaculoasă căderea ; să fie oare filmul, așa cum observam odată, asemeni balenelor pe care natura le-a făcut în așa fel încît nu se pot hrăni decît cu plevușcă ?. Mari opere literare ecranizate strălucitor aiurea, sau **Pădurea spînzuraților** la noi, contrazic un asemenea argument. Accesul la o mare operă literară nu este însă permis oricui și asaltul unei asemenea citadele cu mijloace rudimentare aduce a sinucidere — nici măcar sublimă, precum atacul inconștient al unui Don Quijote, ci tristă și obscură ; iată-l, de pildă, pe Sergiu Nicolaescu atacînd la baionetă pe Rebreanu și Camil Petrescu, iată-le pe Vasilica Istrate și Elisabeta Bostan făcînd din **Fram ursul polar** o istorie de nerecunoscut — sub pretextul că folosesc opera literară doar ca punct de pornire, ca idee, ca sugestie... Dacă o povestioară oarecare nu are nimic de pierdut transformîndu-se în film, ba poate chiar să cîștige o strălucire pe care n-a avut-o niciodată, literatura pare că se păzește singură de agresiunile izvorîte din ignoranță și lipsă de har, acoperindu-și preopinenții de ridicol ; nimic mai ridicol decît niște spirite oarecari zbătîndu-se în hainele prea largi pe care le împrumută pentru o ocazie.

Situația fiind aceasta, devine alarmantă graba cu care, de la ecranizări, se trece la adaptări ; argumentele unei asemenea atitudini nu lipsesc ; una este filmul, se spune, și alta literatura ; ba chiar, se spune, eșecurile s-ar datora obligației de a urmări opera literară și, dacă filmului i s-ar permite să fie el însuși, pornit numai de la literatură și lăsat să ajungă acolo unde vrea el, rezultatele ar fi cu totul altele... Totuși, filmele bune făcute după operele literare sînt cele care și-au luat cele mai puține libertăți față de modelul de la care porneau ; și, în orice caz, libertățile pe care și le-au luat s-au dovedit creatoare, adăugînd noi sugestii, aprofundînd și descoperind. Victoriile filmului, atîtea cîte au fost, s-au datorat comuniunii de interese cu literatura. Filmul nostru nu a ajuns încă la acea conștiință de sine, la acea rigoare și disciplină a gîndirii și sentimentului care să dea certitudinea că, lăsat să zburde în voia lui prin pășunile verzi ale literaturii, se va simți ca la el acasă. Așa cum spuneam și altădată, dacă filmul nu poate face întotdeauna numai bine literaturii, măcar să nu facă rău. Seninătatea cu care mulți regizori hăcuiesc opera literară trădează doar incapacitatea de a înțelege valoarea unei idei ; lipsa de respect pentru creația altuia, pentru valorile consacrate ale literaturii, nu are nici o justificare ; nici măcar timpul care trece peste titluri și autori nu justifică complexul de superioritate ; istoria poate să contrazică o operă și un autor, dar nu-i poate schimba opinia folosindu-se de un regizor.

Nicolae Mateescu

PENTRU ISTORIE

explodă la cîțiva metri de fruntașul Pleșoi, luminîndu-i fața greoaie, ciupită de vărsat. Cerul se împărțea cînd și cînd în felii luminoase de diferite intensități. În spatele liniei de front, Bucureștii picotau lingîndu-și rănile cauzate de bombardamentele vandalice ale hitleriștilor.

Lunetiștii germani înzestrați cu scule de noapte vînau mai departe. Din nou un glonț vufăi la cîteva degete de sergent. Îi atenționă pe caporalul Mocanu și pe Pleșoi să stea cuminți la locurile lor.

Pe Dumitru Pleșoi îl încercă iar nevoia acută de a ieși afară. Suferea de pintecăraie și nu putea amîna. Își desfăcu cureaua, se chinui și se ușură, încercînd ca de fiecare dată un sentiment de tihnă. Trase ultima gură de rom care oricum îi mai încingea mațele.

Țara-nimănui acum era spălată de apele murdare ale nopții, rar tulburate de incendiile încă nestinse cauzate de Heinkelurile germane, clădirilor orașului marcate pe harta distrugerilor.

Venea o dimineață ; pe aliniament, liniște și pace. Ostașii companiei se adunaseră pe grupe; primiră hrana rece pentru ziua de față cei care mai răspunseseră prezent. Locotenentul Vorniceanu le mai împărți cîteva sfaturi. Își iubea ostașii companiei ca pe cei doi copii lăsați cu nevasta în satul Darabani din Bucovina. În scurtul răgaz militarii companiei aflară că americanii ocupaseră orașul Avignon. Canadienii se îndreptau spre Pas-de-Calais. Armatele sovietice de tancuri 53 și 57 atinseseră aliniamentul Adjud—Tecuci—Reni—Izmail... Cînd noaptea se spărgea în cioburile roșii ale zorilor, ostașii reintrară în gropile individuale de luptă. Între beligeranți părea să se fi instituit un fel de **statu quo.**

Pentru puțin, în sufletul lui Dragoș răsunară ecourile unui meleag unde se văzuse des cu Ioana : Parcul Herăstrău. O anume înserare : ultimele licăriri ale amurgului se jucau în cîrceii ei negri de păr ce-i cădeau pe umeri. În ziua aceea se logodiseră. Cît de total se bucurase Ioana cînd el îi pusese în deget verigheta cu numele său, al lui Dragoș, gravată pe ea. Erau înainte de 23 August cu vreo două săptămîni.

★

Fruntașul Pleșoi împlinise de trei zile 25 ani. Era dintr-un sat cu oameni pricepuți în cultivarea legumelor. Lucrase cot la cot cu tatăl său și alți patru frați mai mari, pînă cînd frații, unul cîte unul, fuseseră chemați sub arme, și trimiși să lupte pe front. Nici unul dintre ei nu se mai întorsese. Pentru fiecare, Saveta mama lor, ieșise la ulucă strigată de poștaș, și primise cartea poștală îndoliată. El, Dumitru Pleșoi, crescuse odată cu Florica, fata gospodarului vecin cu ei, dinspre șosea. Cu ceva înainte de a fi încorporat, urmaseră cărarea, spre firul Ialomiței, și într-o lăsătură de lîngă apă; o tăvălitură cu iarbă și flori mici de cîmp încercaseră fiorul dragostei trupești...

Aici, în fața pădurii Băneasa, în cîmpia ce se unduia verde și aromată, ca în oricare altă zi de pace, zumzăiau albinele. Gîndurile pe Dragoș îl colindau la Ioana, la o întîlnire de-a lor cu destule zile înaintea ruperii alianței cu germanii. Auzise că el s-ar fi întîlnit cu o altă fată. O neînțelegere care le prilise. În seara aceea, în locul lor de dragoste, de pe malul lacului Herăstrău, ea i se dăruise cu o disperare nesățioasă. Absorbise pe îndelete căldura și dulceața trupului ei. Ioana era în drepturile ei să-și apere dragostea. Urma să-i facă un copil, și taina deocamdată, numai ei doi o cunoșteau. Morala ei îl învăluia ca o rețea elastică, care îl ținea aproape de ea. Reflectase deseori : Ce mult se hrănește dragostea din gelozie ! Brațele ei aurii, voluptatea suferinței fără temei se cuibăriseră în memoria lui, lunecaseră apoi pe toboganul iluziilor cu sfîrșit nefericit, depărtîndu-se apoi după legi nescrise, nicăieri.

Vrăbiile se scăldau în țărînă la cîțiva pași de el. O șopîrlă își căra odrasla pe spate. Tot ce fusese viu dispăruse ca prin farmec cînd cerul bătu toba deșteptării cu proiectile ce desenau pe el drumuri fumurii. O bombă venită de la români spulberă amplasamentul unui tun antiaerian inamic. Alt proiectil german redusese la tăcere servanții unui obuzier. Mirosul pucioasei și al cărnii fripte de om stăruiră în aer. Se auziră injurături, blesteme, vaiete. Tunurile românilor continuară canonada. Cîteva minute tocară pădurea metru cu metru, stîrnind ghejere de praf.

Zorii despuiaseră demult dimineața de vălurile sfîrșitului de noapte, iar coapsele subțiri ale zilei se îngroșară incendiate de fulgerăturile tunurilor. Sfidînd ochitorii germani, preț de două companii de români avansară, ocupînd poziții favorabile de luptă într-o țară-a-nimănui ce-și descreștea obrazul în faptul zilei ce creștea pe cer. Soarele se ridică dinspre orașul rănit. La lumina lui trandafirie, Dragoș identifcă lunetistul german care îl păștea. Îl văzu strășănuindu-și cu mina luneta în care îl bătea lumina venită dinspre el. Sergentul simți un fior cînd îl fixă în colimator. Totul aducea cu un vis frumos. Șansa ce i se oferea era imensă. Numai că, pușca vînătorului său fumegă înaintea celei ale sale. Tot celălalt fusese mai iute. Glonțul îl ocolise și de data asta. Uluit și înspăimîntat de sentimentul de ură pentru rival, Dragoș apelă la același șiretlic. Îl momi tot cu casca, săltînd-o cu un lujer de floarea-soarelui. Deci asta era. Alt glonț al germanului veni fără să-l atingă.

Soarele îl încurca pe lunetist. Un sentiment de ușurare îl străbătu. Trebuia să persevereze... În schimb, caporalul Munteanu, pentru cîteva secunde uitase că este în vizorul trăgătorului inamic. Săltase capul, să vadă ce este la Dragoș. Izbitura glontelui îl aruncă pe spate. Ceva cald îi inundă gura, prelingîndu-i-se pe bărbie. Atinse cu mîna locul. Înțelese. Picoarele i se muiară. Strigă după sanitar. Scoase un horcăit auzit de Pleșoi și de Dragoș.

Fruntașul Dumitru Pleșoi asculta sfîrșitul lui Mocanu. Instinctiv mînia îi încinse imaginația.

Ostașii români sînt întîmpinați cu flori de populația unei localități din Cehoslovacia ● Militari aparținînd Regimentului 2 care de luptă fotografiindu-se în centrul Vienei după aprige bătălii

Zărise și el mai înainte o uniformă verzuie pendulînd într-un leagăn. Fixase grăbit pușca, ochise iute, înălțîndu-se mai mult decît trebuia. Plumbul celuilalt îi pătrunse în cap pe la rădăcina nasului. A simțit o arsură dureroasă între ochi.

Divina indiferență, împinsă pînă la nepăsare, în fața pericolului ce-l pîndea, era să-i fie lui Dragoș fatală. Realizase însă că trebuia să-și răzbune camarazii uciși. Suferea cumplit că pierduse doi prieteni, doi tovarăși de luptă, dar îi lipsea hotărîrea să acționeze. Încercase și un sentiment de milă față de propria-i persoană în pericol. Nu, nu trebuia să cedeze nervos. Era vorba de a supraviețui. Pendularea între ura față de lunetist și prudență a soluționat-o în favoarea precauției...

Ziua se înălța pe cer ducînd cu răsuflarea ei caldă pe cei doi camarazi uciși, lăsînd pe pămînt văluri de liniște și de concentrare de care se agață Dragoș. Recurse din nou la cască, fixîndu-și, în momentul următor, cătarea în mijlocul pieptului vînătorului său. Trase. Glonțul expediat de el nu-i făcu celuilalt nici un rău. Al neamțului îi găuri casca. Insul apoi i se păru că nu este întreg la minte. Îl văzu scoțînd un caiet din buzunarul tunicii trăgînd pe el o linie. Ochi din nou. În momentul următor, germanul lovit în piept se frînse din mijloc și căzu din leagăn. Rămăsese atîrnat, cu capul în jos, prin nu se știe care minune, ca o rufă pusă la uscat.

★

Alți doi lunetiști, din fișia sa de luptă, fură doborîți de Dragoș. Cînd ultimul își prinsese obrazul însîngerat în mîini, simți pentru acesta o compătimire mută. El, Dragoș, rămăsese iar în viață, fără nici un merit special. Ezita între uimire, bucurie și nevoia acută să vomeze, cînd privi hoitul germanului : un pendul uman.

Ziua roșea neprihănită, o zi ce se învesmînta cu o amiază însorită, o zi calină, care înstăpîni liniște suspectă în țara-nimănui. Echilibrul de forțe se schimbase în favoarea românilor. Li se adăugaseră trupele care lichidaseră rezistența germanilor în București. Cu ele sosiră și cîteva detașamente de Formațiuni Patriotice. Glasurile armelor acestora se legară curînd de ale lor.

Primiră ordinul să străbată țara-nimănui pentru a cuceri pădurea Băneasa și Tunari. Acoperiți de obuziere, de arme automate, înaintară în reprize, făcînd salturi iuți, scurte, cu pierderi reduse și cîștiguri de teren. Locotenentul Vorniceanu se găsea în fruntea companiei condusă la asalt. Germanii dezlănțuiră un foc virulent. Înaintarea autohtonilor fu oprită de mai multe ori, fu reluată tot de atîtea ori, cu pierderi inerente oricărui asalt, pierderi planificate în strategia luptelor.

Și în timp ce sergentul Bârsescu își săpa un loc ferit de luptă, la ordin, pentru o hirjoană momentană de poziții, văzduhul vui de motoare grele de avioane. Simți că i se strînge inima, atunci cînd huruitul se amplifică, devenind amenințător, chiar ; repetînd melodia știută de bucureșteni de la 4 aprilie 1944, o melodie hulită, înjurată, de cei care îndurau pe pielea lor ravagiile bombelor menite să slăbească mașina de război antonesciană...

★

Lunecau într-un zbor fără praguri sute de avioane înnegrind cerul, în stil american, așa cum forța fără precedent, pînă atunci, a Americii, ce sărise într-ajutorul Europei cotropite de nazism, și-o putea permite. Escadrilele făcură o voltă trebuitoare, înscriindu-se pe axul pădurilor Băneasa și Tunari. Multor militari români le străluciră privirile. Artileria germană începuse să tragă cu toată îndărătnicia. Aceleași binecunoscute rezultate, aici, în cîmpia Valahă, ca și în preajma orașului Reims, unde corpul 20 din armata a 3-a americană pătrunsese, ori în orașul Toulon eliberat de trupele generalului Larminat. Numai că aici, la Băneasa, bombele americanilor se prăvăleau și peste autohtoni. Teritoriul recent ocupat de români intra în aria distrugerilor a **Liberatoarelor.** Un covor ucigător se așternea peste ostașii români surprinși în atac. Se dezlănțuise un adevărat infern. Singura șansă, să scapi cu viață, era să

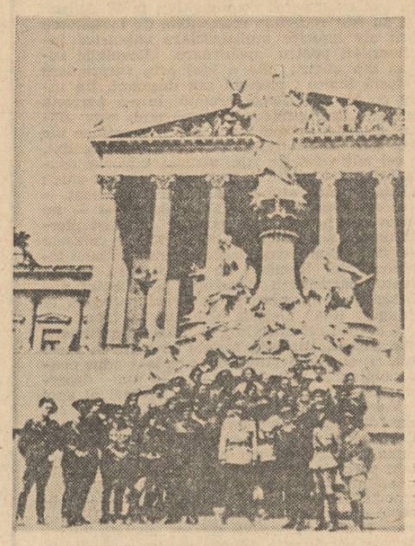

stai încremenit în groapa de luptă, și să nu-ți intre în ea vreo bombă sau grenadă. Și peste nemții din pădure s-a abătut o ploaie de bombe asemeni unei averse de vară.

Cui să imputi această nesincronizare ? ! Poate americanilor care lucrau cu coeficienți exagerați privind evaluarea perimetrului distrugerilor ; amplificaseră prea mult dreptunghiul covorului.

Apoi avioanele s-au depărtat. Pentru americani totul fusese O.K. Se întorseseră apoi la Foggia să-și încaseze primele de zbor, să bea un whisky și să joace pocher mecanic.

★

În partea a doua a zilei presiunea germanilor scăzu. Echilibrul de forțe se stricase. Balanța puterii de atac înclina de partea autohtonilor. Dinspre Tîrgoviște se apropiau de capitală puternice forțe de artilerie și tancuri. Întăriturile așteptate și de germani nu le sosiseră, fiind capturate de români. Și bombardierele germane, după aproape cincizeci de ore de asalt al orașului, trecuseră Carpații, spre aerodromurile lor.

Cobora un crepuscul cu mult violet în el, cînd șoșoi românilor armamentul greu trebuitor asaltului pădurii. Era puțină liniște.

Sergentul ședea lungit în groapa sa puțin adîncă. Apucase să-i vadă pe cei doi camarazi, pe Mocanu și Pleșoi, și simțea în inimă un gol, pe care nu-l putuse umple nici cu bidonașul de rom pe care îl golise, să-și alunge senzația de vomă.

Din nou încolonat în frontul de atac. La marginea pădurii era o foială suspectă. Se forma — pare-mi-se — o coloană de autocamioane, pentru a porni pe un drum lateral. Cu adevărat, un șunet molcom, ca o litanie, din tors de motoare tulbură înserarea.

Românii atacară fără nici un baraj de artilerie și înaintară apoi, folosind priceput, cît de cît, neregularitățile terenului. Inamicul descătușă glasurile armelor automate. Bârsescu își conducea grupa în asalt. Fiecare dintre luptători știa că, odată ajuns în pădure, trebuia să caute lupta, să distrugă adversarul, să comită acte de diversiune, de sabotaj, în funcție de situația concretă a locului, să întreprindă tot ce putea cauza pierderi cît mai mari inamicului.

Tunurile autohtonilor și gurile de brand mărunțică liziera bîntuită de ecouri și de fantomele răposaților. O întăritură germană sări în aer lovită de un proiectil de tun. O alta primi prin ambrazură jetul prelung de flăcări, care incendie noaptea. Urletele de groază ajunse pînă la sergentul Bârsescu nu-l mai mișcară. I se părea că moartea celor doi camarazi, pe care ar fi trebuit să-i apere, să-i răpună el mai înainte pe omoritorii lor, îl scosese pe el, cel de acum, din cel dinainte, și căruia nu-i mai păsa ce se putea petrece cu el. Ultima redută amuți cu stingerea șuvoiului de foc.

Trecură pe lîngă cavoul care adăpostea cîțiva germani credincioși pînă în ultima clipă jurămîntului de ostaș. Peste tot explodau grenade. Compania lui Vrînceanu pătrunse în noaptea deasă a pădurii incendiind-o cu rafalele gloanțelor, cu grenade, cu obuze de brand. Aerul putea aici a motorină, a gaze de eșapament, a sulf, a scrum de efecte cazone carbonizate. Umbrele inamicilor se decupau pe fundalul luminos al incendiilor, mistuindu-se spre inima pădurii, și dincolo de ea, spre șosea...

★

Grupa sergentului Bârsescu a fost retrasă la o margine a pădurii, pentru refacerea efectivului și completarea armamentului cu muniție; o pauză trebuitoare pentru regruparea forțelor și mijloacelor. Ostașii camuflîndu-și țigările în palme înghițiră dulcea otravă a nicotinei, răsucite în hîrtie de ziar. În după-amiaza aceea, într-o pauză de luptă, ostașii își aruncaseră privirile pe un ziar și citiseră în cîteva rînduri ; un apel al noului guvern ales să conducă țara :

„...de acum înainte înțelegem să fim stăpîni pe destinele noastre. Hotărîrea denunțării tratatelor de alianță cu puterile Axei și încetarea stării de război cu Națiunile Unite sînt expresia voinței întregului popor român... Țara întreagă voiește pacea. Dar voința de pace a României nu înseamnă nici dezarmare nici teamă. Orice piedică pusă în drumul înfăptuirii năzuințelor spre pace și libertate ale poporului român va dezlănțui o luptă fără milă și fără cruțare din partea tuturor forțelor armate și populare împotriva celor care ar încerca să mențină țara noastră în război cu Națiunile Unite, prelungindu-i astfel zadarnic suferințele..."

Aici în pădure, printre tulpinile copacilor care ardeau, cei din grupa sergentului zăriră mai multe autocamioane germane, încărcate cu soldați, cu motoarele în relanti. La ordinul locotenentului le expediară cîteva încărcături de automate. O mașină luă foc și deveni curînd o torță, la lumina căreia, militarii români puturară ciurul prelatele, răpunînd pe trimișii Reichului hitlerist dinapoia lor...

★

Se fixaxe un loc de adunare a prizonierilor germani ; tot mai mulți veneau dezarmați, ținînd palmele pe căștile de oțel, cu fîșii de cămăși și batiste aproximativ albe, în mîini.

Compania locotenentului se găsea într-un loc văduvit de pomi, deasupra căruia cerul scăpăra scîntei. Germanii de aici au afuncat mai întîi armele, apoi explicară românilor că vegheau un spital. Cu adevărat, cortul era întesat de oameni în suferință. Rămăseseră cu rănițiii doar felcerii : doctorii se retrăseseră cu grosul trupelor. Fură postate sentinele, iar plutonul își continuă înaintarea.

Sergentul Bârsescu ajunse într-un loc ce-i păru cunoscut. Își aminti de unde îl cunoștea. Fusese acolo cu Ioana. Era pe atunci, iarnă. Gîndurile îi zburară la acea zi. Șezuseră pe o bancă ferecați unul în brațele și în mintea celuilalt, simțind atingerea răcoritoare a zăpezii. Acolo, pe acea bancă, gustaseră pentru prima oară din mierea dragostei, plăcerea violentă a începutului. Acum îi era imposibil s-o disocieze pe Ioana de atunci de zea dezgropată dintr-un adăpost peste care avioanele cu zvastici pe aripi aruncaseră bombe. Murise într-o noapte cu un clar obsedant de lună. În acel moment, el, Dragoș, la locul său de luptă, încercase senzația aprigă a unei inexplicabile singurătăți. Formele abstracte și alambicate ale crăcilor unui pom ornamental închipuiseră parcă heruvimi și satane.

Durerea lui de acum conținea acel grăunte de împăcare trebuitor alinării ; Ioana fusese scoasă întreagă de sub dărîmături, cu obrazul pal, cu irișii albaștri ai ochilor căutîndu-l parcă pe el, pe cel cu care avusese întîlnire în acea seară, în parcul Herăstrău, și pe care Ioana în regala ei naivitate se dusese să-l vadă, crezînd că războiul, cu germanii, nu-l va împiedica să vină la locul fixat cu mai bine de o săptămînă înaintea lui 23 August...

★

Dragoș părăsi portul vast și dureros al amintirilor. Acum, aici, în pădure, comete palide lunecau stinghere pe deasupra acoperămîntului funinginos, căzînd alurea, numai ele știau pe unde. Încercase din nou fiorul pericolului iminent cînd foarte aproape de el bubuiseră două grenade și cînd flăcările exploziilor pardosiseră obrajii camarazilor apropiați cu farduri nefirești, dîndu-le chipuri de războinici străvechi.

Dimineața era plină de promisiuni : germanii părăsiseră cîmpul de bătaie, îmbarcîndu-se în autocamioane. Un șfert dintre ei erau răniți. Apucaseră drumul ce ducea la o trecătoare a Carpaților, considerat de ei ca sigur, drum ce ocolea șoselele circulate în stăpînirea românilor, urmărind să ajungă în Transilvania.

Au fost capturați lîngă Gherghința, la vreo 22 kilometri de Ploiești, de avangărzile armatei a 4-a română ce se retrăgeau din Moldova. Printre ei se găseau generalii care conduseseră atacurile trupelor germane asupra capitalei neînfrînte....

August glorios

Acești statornici codri, care-au fost
mai bîntuiți de oști ca de furtună,
fiindu-i țării strașnic adăpost
de cînd viază Dacia străbună –

și-aceste plaiuri îndulcite-n vii
cînd focul verii se-mblînzește-n ele,
cu munți înalți, cu dealuri și cîmpii
bătute-n maci și-n tinere-albăstrele,

le știm de veacuri, de milenii lungi –
dovezi perene ale zestrei sfinte
la care doar cu sufletul ajungi,
din piatră-n piatră cercetînd morminte.

Noi, mai virtos cu-al inimilor scut
decît cu cite-o sabie sau schijă,
le-am apărat de viforul trecut
și le-am purtat de dragoste și grijă.

Căci fără Mircea, Ștefan sau Mihai
n-am fi atins eroica menire
de-a fi țesut o inimă și-un grai
pe-al nostru steag care-a-nsemnat Unire.

Iar toată forța trainicei uniri
am pus-o-n visul ce-a purtat scînteia
către văpaia marei Dezrobiri
din August, ziua Douăzeci și treia.

Aceste fapte se cuvine-acum
a le cinsti cu-nflăcărate slove,
din vadu-n care-și taie Crișul drum
pînă-n argintul sprintenei Moldove.

Și-mbujorați de-al patriei temei
să trecem pașnici, sub egida muncii,
spre bolțile mileniului trei,
purtîndu-ne voioși pe umeri pruncii.

Andrei Ciurunga

Victoria

Tu ai venit în dunga de aramă a toamnei
Cînd copacii își roteau coroana solară
Pe sub exploziile albastre și viclene
Ale bombelor, despicătoare de oglinzi în cer.

Tu ai venit cînd pădurea își tira umbra prin văi,
Decapitînd dealurile de vechea culoare
Și cînd departe, în Deltă, se antrenau pelicanii
Pentru o nouă migrare spre soare apune.

Tu ai venit ca o lucire de spadă
Țîșnită de sub fierul de plug al brazdei române
Să spargă-ntunericul ce ne lega ochii
Cu năframa umilinței seculare.

Și ai venit, cînd din miezul fierbinte al piinii
Coaptă la dorul de fragedă libertate,
S-a aprins, ca un fulger pe roua cetății
Ordinul „STEJAR-EXTREMĂ URGENȚĂ !"

Atunci s-au clătinat stejarii României
Și, unul ca toți, cum n-o mai făcuseră niciodată,
Și-au smuls rădăcinile tocmai din magna fierbinte
A pămîntului care ne-a fost leagăn mereu

Și s-au revărsat, cu focul și cu durerea,
Peste toate durerile anilor grei.
Impingînd zvastica pînă dincolo de Carei,
Ne-am scris cu sînge din seva vieții neamului
VICTORIA din August douăzeci și trei.

Geo Ciolcan

Mlădițe

Florile pe lunci
au luceferi din ape
să lumineze în vad
creșteri de prunci
cu visele în pleoape.
Cîrmaciul
înalță anii – grădini,
Năframa tricoloră lumină
flutură harpe cu lună plină.
corolă de august în flori
și sunet de bucium, viori.

Mihai Culman

plastică

Imagini semnificative

Imaginea globală ce se propune, în **Bienala** de la Dalles, vizitatorului ce urmărește atent desfășurările din ultimele decenii din artă noastră, este aceea de fenomen în mișcare. Care este însă sensul respectivei mișcări ? Trebuie să ținem, desigur, cont de imperativele ideologico-politice cărora au trebuit să le răspundă artele noastre vizuale, ca și celelalte arte, cu mai multă pregnanță în ultimul deceniu și jumătate.

Efectul orientării tematice, concepută ca o comandă socială, este vizibil în multe lucrări, în special de pictură, semnate de nume ce au un prestigiu consolidat. Se poate afirma că există o cantitate remarcabilă de demersuri îndreptate în sensul adaptării tematicii tradiționale a artelor figurative la cerința reflectării evenimentelor marcante ale cotidianului. Tentativa de împletire a modului tradițional de a concepe pictura, spre exemplu, cu o viziune mobilizatoare asupra înfăptuirilor prezentului, a avut drept rezultat consolidarea unor subspecii tematice care au pus în valoare, de multe ori într-un mod inedit, calitățile realizatorilor. Subspecii tematice ce marchează preferință pentru un anume orizont din spațiul figurativ : peisajul industrial, priveliștile agreste marcate de impactul cu tehnologia, portretul contemporan ca portret istoric etc. A face un inventar al lor înseamnă în fond a clasifica tipuri de abordare care și-au dezvoltat formule stilistice purtînd amprenta personalității creatorului. Înseamnă, pe de altă parte, a vedea mai clar raportul stabilit între artă și viața socială. Raport care ne apare, din majoritatea lucrărilor expuse, ca extrem de viu, rezultat firesc al unui transfer continuu de comunicare. Opțiunile estetice evidențiate de **Bienală** sînt, pe de altă parte, mai pregnant definite decît la manifestări anterioare de același tip. Este limpede că în sectoare importante ale artei noastre are loc o dezbatere profundă asupra semnificațiilor, fapt ce se repercutează asupra tehnicilor și mijloacelor. Impresia dominantă lăsată de **Bienală** este aceea de adecvare a meșteșugului la abordări tematice generoase. Eficiența, valoarea umanistă a mesajului, trebule citite deci prin prisma acestei efective realizări, care indică totodată gradul de maturitate a gîndirii artistice. O gîndire artistică atentă la tradiții și la realizările acesteia, dar permeabilă la soluții stilistice noi, în rezonanță cu evoluțiile, din planul limbajului artistic, provocate de modernizarea societății însăși și de perfecționarea tehnicilor de comunicare. De aceste procese cu caracter istoric ireversibil artele plastice nu puteau a nu ține cont. Mergînd în pas cu problematica și sensibilitatea timpului, pictura și sculptura noastră au menținut în obiectivul atenției lor, ca pe o valoare fundamentală, reflecția asupra omului. O reflecție însă nereductivă la imagini privind prezența acestuia în univers și participarea lui la procesele vieții, ci bogată, scrutătoare, încercînd să descifreze esențe, participări și implicări în mesajele umane cărora arta le este prelungire și ecou. La această fertilă reflecție își aduc contribuția cu unelte specifice artiști de generații diferite, un impuls proaspăt venind, așa cum este și firesc, din partea artiștilor cei mai tineri.

Grigore Arbore

muzică

Temeliile muzicii românești (II)

Deosebit de interesantă este, așadar, marea distanță între polii stilistici prezenți în paginile scrise după Eliberare. Ar putea părea, privind superficial, că avem de-a face cu un simplu proces de diferențiere a noului de învechit, a avangardei agitînd idei valoroase în fața unei închistate tradiții, constrînse, prin definiție, să-și reexprime steril aceleași și aceleași idei. Realitatea efectivă este însă foarte departe de această superficială impresie. Dacă facem, mergînd pe urmele cercetărilor muzicologice contemporane, o enumerare a pașilor întreprinși în direcții diferite (alese în funcție de temperamentul și știința creatorului respectiv) începînd numărătoarea de la momentul de reper reprezentat de creația componistică enesciană, numărul de pași va fi aproximativ același. Cu alte cuvinte, diversitatea stilistică a contemporaneității nu este decît o simplă expresie a unei progresive îndepărtări în concepții și tehnică de scriitură, în fundamentări estetice, **inițium**-ul (ca să folosim un specific termen contrapunctic) rămînînd însă același.

Alt fapt simptomatic îl reprezintă o altă dublă direcționare în funcție de prevalența tratării componístic-ideatice de tip sintetic sau analitic. Muzicologia contemporană românească a înregistrat progrese majore în explorarea, analiza arhetipurilor folclorului românesc, în delimitarea unor consonanțe prezente în toate tipurile de culturi muzicale orale, în reliefarea unor particularități care par să se găsească în „proprietatea" exclusivă a muzicii păstrate de-a lungul timpurilor în memoria țăranului român. De aici pleacă o fertilă direcție componistică, bogat și valoros reprezentată, propunîndu-și construirea unor partituri care să nu fie decît o rezultantă, mai mult sau mai puțin complexă, a unor fenomene muzicale simple, ținînd intim de ființa noastră etnică. Întreprinderea este de un interes cu totul deosebit, înregistrînd pînă acum cîteva lucrări de rezonanță mondială. La polul opus — nu știu în ce măsură termenii sînt antinomici : există însă aici cert o diferență, cel puțin metodologică — se situează creatorii optînd pentru continuarea unei tradiții în felul în care a fost ea sintetic direcționată de Enescu și de remarcabila pleiadă de creatori contemporani cu Enescu.

Aceeași înclinare spre comorile folclorului se regăsește și aici, deși partiturile celor două orientări estetice sună diferit prin înseși diferențele majore existînd între punctele de plecare. Un loc important în componistica noastră contemporană îl ocupă creația cu mesaj patriotic, inspirată din lupta poporului român pentru libertate națională și socială, din faptele de glorie ale celui mai încercat luptător pentru aceste nobile cauze : Partidul Comunist Român. În articole anterioare am realizat scurte prezentări și analize ale unor asemenea titluri — așa că nu vom proceda aici la o enumerare, care ar lăsa deoparte, prin forța împrejurărilor, multe creații de interes — insistînd cu precădere asupra modalității în care textul muzical preia și „traduce" stringentul mesaj social. Este posibilă o trăsătură de unire deasupra diversității stilistice a sutelor de pagini de gen ? Credem că da, și aceasta ar fi, cu foarte rare excepții, aplecarea spre narativ, spre construcție deci, elementele coloristice (și traducerea lor orchestrală), de gradare (așadar, elaborarea atentă a tematismului muzical), de ancorare exactă într-o realitate bine specificată din punct de vedere național (mă gîndesc aici la citatele sau pseudo-citatele folclorice) constituind reliefurile unor partituri de multe ori de dimensiuni considerabile, cu rezonanțe epopeice, cu limpede încărcătură de mesaj patriotic. Dacă, în privința calității unora dintre ele se pot face, firesc, obiecții, fapt este însă că, la ora de față, cultura noastră numără cîteva pagini strălucite, unde știința componistică stă alături de nobila, sincera sințire patriotică.

Viorel Crețu

MEMORIA DOCUMENTELOR

Ca un singur om

Istoriografia fiecărei țări dispune de una sau mai multe colecții de documente ce reprezintă partea esențială a fundamentului ei informativ. În vechea noastră istoriografie astfel de colecții au fost celebrul **Hurmuzaki**, reluat apoi în zilele noastre (49 vol.), **Studii și documente privitoare la istoria românilor** (31 vol.), tipărite de Nicolae Iorga și altele ; după 23 August 1944, pe primul loc în această privință se situează marele corpus național de documente medievale, în curs de publicare, **Documenta Romaniae Historica.**

În anii 1984—1985 au apărut patru volume intitulate **23 August 1944. Documente *)** consacrate, cum o indică și titlul, insurecției naționale antifasciste, care a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă. Cele aproape 1 400 de documente incluse în aceste volume se rînduiesc între 1 septembrie 1939 și 24 august 1945, adică ilustrează una din acele perioade, în cursul căreia națiunea română, împinsă de forțe ostile, copleșitoare, a părut să se prăbușească în abisul pe marginea căruia fusese adusă pentru ca, în momentul cînd pieirea ei părea iminentă, să uimească lumea prin energia dovedită în efortul de a se salva prin propriile ei forțe. Un efort inițiat și dirijat de partidul care avea meritul istoric de a fi avertizat primul asupra primejdiei fasciste, de a fi formulat primul un program politic realist de înlăturare a dominației Germaniei naziste și a regimului de dictaturată instaurat în umbra tancurilor și puștilor Wehrmachtului, de a fi acționat primul pentru crearea unui Front Patriotic Antihitlerist, care să unească toate forțele antifasciste ale țării, singurul partid care a oferit o soluție politică în perfectă concordanță cu interesele superioare ale poporului român. Acest partid, inițiator și conducător al revoluției române din august 1944, a fost Partidul Comunist Român.

Îndată după apariția lor, cele patru volume de documente au fost unanim salutate în țară și peste hotare ; între elogiile aduse nu a lipsit nici calificativul, perfect îndreptățit, de „senzațional". Atîtea din tabuurile instituite de dogmatism erau viguros spulberate, încît cititorul parcurgea și parcurge sutele de pagini cu aviditate pentru că, dintre rîndurile lor țîșnește năvalnic adevărul, acel adevăr care conferă istoriei forța ei de nebiruit și face din ea, după formula fericită a lui Nicolae Iorga „marea judecată, în sens moral, a statelor și națiunilor". Un istoric englez (Dennis Deletant) recenzînd cele patru volume în prestigiosul supliment literar al ziarului **Times,** scria : „Alcătuitorii (volumelor n.n.), merită mulțumirile tuturor specialiștilor în istoria diplomatică, militară, și politică a celui de al doilea război mondial, pentru că cele mai multe documente erau pînă acum nepublicate" **(T.L.S.** din 7 martie 1986). Mulțumiri la care se va asocia, desigur, orice cititor al acestor volume, dar, dincolo de autori, ele se îndreaptă spre acel al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român care, inaugurînd luminoasa Epocă Nicolae Ceaușescu, a redat istoriei acea demnitate a adevărului și a făcut din ea un minunat mijloc de educație patriotică, în spiritul nobilei tradiții de militantism politic, a istoriografiei noastre, ilustrată de toate marile ei personalități, de la cronicari prin pașoptiști, la Xenopol, Onciul și Iorga.

Lectura celor patru volume de documente — indiferent de este făcută de specialist sau de cititorul zis obișnuit, oferă una din acele mari învățături care i-au făcut pe cei vechi să considere istoria, o „magistra vitae". Iată, începutul anului 1939, se afla încă sub impactul acordului de la München (29—30 septembrie 1938). Chamberlain, premierul britanic, avusese naivitatea să declare la înapoierea sa la Londra „Münchenul înseamnă pacea pentru generația noastră", Hitler nu l-a lăsat să se legene în această iluzie : la 15 martie 1939, unitățile Wehrmachtului intrau în Praga ; Cehoslovacia, era dezarmată, acordurile de la München nu trăiseră decît cîteva luni. Confuzia, descurajarea, dorința de a ajunge la o înțelegere cu agresorul hitlerist, acestea erau simțămintele care se manifestau în încăperile somptuoase ale guvernelor europene. În acest climat, la București, în ziua de 1 mai 1939, marea demonstrație antifascistă și antirăzboinică, în a cărei organizare tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut rolul decisiv, a exprimat în chipul cel mai răspicat voința poporului român de a lupta împotriva politicii de expansiune și agresiune a Germaniei naziste. O notă informativă, din 2 mai 1939, semnala prezența activă a tovarășului Nicolae Ceaușescu „fost condamnat la 3 ani închisoare pentru activitate comunistă ; pedeapsă executată", la adunarea muncitorească de pe stadionul Ministerului Muncii. Un ziar ca **Timpul** recunoaște că „1 mai 1939 a arătat o dată mai mult că muncitorimea este — în toate timpurile și sub orice semn — temeiul, baza și substanța Națiunii, chezășia prosperității ei în pace și apărătoarea ei atunci cînd Patria o cere. Acesta este sensul nou pe care l-a cunoscut ieri o veche și eternă sărbătoare muncitorească".

În august 1939 desfășurările politice din Europa central-răsăriteană au periclitat grav securitatea României. Țara care combătuse curajos revizionismul și expansionismul, întruchipate în ipostaza cea mai agresivă în Reichul lui Hitler, începea să se simtă izolată în această parte a continentului. Victoriile fulgerătoare ale Wehrmachtului au desăvîrșit această cumplită solitudine politică și militară. Oricine citește cu înfiorare studiul întocmit la 26 august 1940 de Secția operații din Marele Stat Major asupra situației țării noastre : „Ne considerăm complet izolați și lipsiți de sprijinul material și politic al oricărei puteri străine". Nimeni, dar absolut nimeni nu era dispus să sprijine poporul român în efortul său de a-și apăra independența națională și integritatea teritorială, căci acesta era obiectivul nostru suprem, așa cum se scria în amintitul document „Apărare, în limitele posibilităților noastre materiale (forțe armate și resursele teritoriului), pentru a ajunge să durăm maximum de timp pe acea parte din teritoriul țării care poate fi în adevăr apărată cu mijloacele noastre".

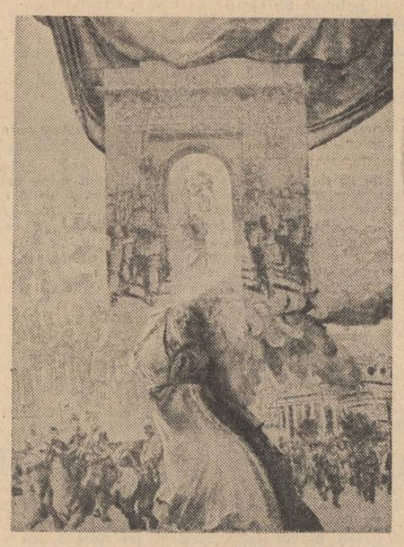

Ce sforțare imensă a fost apoi necesară pentru a smulge România din această orbită și în ce complexă situație internațională s-a desfășurat ea ! Citind documentele, lectorul se va mira desigur, de cinismul, dezgolit de ele, al celor pentru care România rămînea o „țară de compensație", bună doar de înscris într-o sferă de dominație sau de influență, dar același lector va admira lupta cu adevărat magnifică a Partidului Comunist Român pentru a stringe într-un atotcuprinzător front patriotic antihitlerist energia clocotitoare a întregului popor român. Ei, comuniștii, au fost combantanții cei mai curajoși pentru această idee de patriotică demnitate : națiunea română trebuie să se elibereze prin lupta ei, prin forțele ei, prin sîngele ei.

Și sub conducerea comuniștilor, la 23 August 1944 au fost reînviate momentele de înălțătoare glorii ale luptelor multiseculare împotriva invadatorilor, pentru neatîrnare. Revoluția română din august 1944 a luat prin surprindere pe toată lumea : prieteni sau dușmani. Un întreg popor, o întreagă armată, într-o perfectă unitate, într-o perfectă sincronizare, s-au alăturat coaliției antihitleriste, printr-o acțiune ale cărei consecințe strategice și politice au grăbit, cu cel puțin 200 de zile, venirea victoriei asupra Reichului nazist. A fost un eveniment unic : niciodată pînă atunci un singur eveniment — actul revoluționar de la 23 August 1944 — nu a provocat într-un răstimp atît de scurt pierderi umane și teritoriale atît de ridicate ca acele suferite de Germania nazistă în urma acțiunii întreprinse de România în august 1944. Făcînd bilanțul participării României la războiul antihitlerist, un membru al guvernului declara la 24 august 1945 : „Istoria obiectivă va înregistra că la asaltul cel din urmă România s-a clasat a patra putere, atît prin forțele azvîrlite în acest asalt, cît și prin jertfele pe care le-a adus pentru obținerea victoriei finale". Și mai departe : „Ne-am bătut în pădurile Bănesei și apoi pe Valea Prahovei și apoi pe Mureș și am ajuns din jertfă în jertfă, pînă la hotarele Transilvaniei. Am fi putut întreba atunci : ajunge ? Dar nu am pus această întrebare și am pornit mai departe, alături de glorioasele Armate Roșii și din creastă în creastă am ajuns în pustele de la Tisa și pînă la cetatea Budei. Ajunși acolo puteam iarăși să întrebăm ajunge ? Dar în loc să punem această întrebare am pornit mai departe pentru a participa la dezrobirea poporului cehoslovac, prieten și frate, pînă ce am ajuns lîngă zidurile de la Praga". Numai cînd ostașii noștri au ajuns în Austria și Reichul a capitulat numai atunci „istoria ne-a oprit și ne-a strigat : ajunge !".

Dar n-a strigat și nu va striga niciodată, ajunge, ori de cîte ori ne vom apăra libertatea și independența ori de cîte ori vom apăra pacea planetei. Cele patru volume, **23 August 1944. Documente** dovedesc din plin că pentru poporul nostru nu există forțe de nebiruit, cînd i se încalcă suveranitatea și moșia. Atunci, ca un singur om, el înfăptuiește acele prodigioase evenimente care uimesc lumea așa cum a făcut în august 1944.

Fl. Constantiniu

***) Editura Științifică și Enciclopedică. Coordonatori : Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat.**

Un răspuns românesc

Cînd, la 1971, apărea „Și a fost ora H", de Haralamb Zincă, imaginea prozei românești asupra **revoluției naționale de la 23 August 1944,** era departe de a fi clarificată. Evocările, cîte erau, nu se putuseră sustrage unei exultări în gust patetic, desfășurate pe principii de fel exclusivist și arareori cîte o voce străbătuse prin acea perdea de fum de unde realitatea istoriei nu se distingea cum se cade. Cînd nu era memorialistică de orizont inerent redus și cu o contribuție hotărît subiectivă, această cuprinzătoare categorie prozastică dovedea o interpretare rigidă a evenimentelor istoriei ; abia **„Șoseaua Nordului",** de Eugen Barbu, se încercase, la 1959, într-o ipoteză aflată încă în schiță atunci și sugerată, poate, și de contribuția lui Malraux asupra războiului spaniol, din **„L' Espoir",** și asupra contradicțiilor survenite în revoluția chineză, înfățișate în **„La Condition Humaine".** Astfel de izvoare, pozitive și prin gradul de izbîndă estetică, indicînd încă o dată că nu tema ci talentul dă, în literatură, durabilitate, au, cel puțin pentru o vreme, o funcțiune considerabilă, cîtă vreme ele înlocuiesc investigația istoriografică locală ; ceea ce reieșea din proza lui Malraux era o realitate de natură politică, mai vie în ciclul revoluțiilor la români, și pe care prozatorul de aci o cunoștea fără să poată s-o desfășoare așa cum ar fi trebuit. Spre a găsi argumentul istoriografic mai rămînea să se deschidă dosarul evenimentului și să se adune toate datele principale într-un tablou coerent. Totuși, înainte de această operațiune pe care istoricii se cuvenea să o întreprindă, întîile îndemnuri au venit tot dinspre literatură și ele au confirmat, ca și colecțiile ulterioare de documente, că ipoteza din **„Șoseaua Nordului"** constituia o soluție sustrasă conjuncturii, aptă să fie dezvoltată și, odată cu studiile trebuincioase, adîncită pe o direcție de reconstituire fără judecată apriorică. În acest proces, aflat încă în curs, **„Și a fost ora H",** are însemnătatea ei sub raport sociologic, sporită odată cu înaintarea în vreme, mai degrabă decît din punct de vedere strict literar. Scriitorul se grăbea să aducă o sugestie de realitate brută cu o oră înaintea istoricului, lăsînd deoparte **argumentul estetic** spre a întări, prin contribuția lui, **argumentul istoric.**

Totul indică, în **„Și a fost ora H",** elaborația colectivă, ancheta întreprinsă prin mijlocirea unei echipe, valorificarea unor rezultate obținute printr-un efort care depășea puterile unui singur om. E, mai întîi de toate, o reconstituire de mediu social și de viață cotidiană care presupunea o documentație cu totul laborioasă, punînd una peste alta informațiile extrase din presă, istoria orală, mitologia politică a unui oraș precum e Bucureștiul care a trăit întotdeauna în mitologia străzii. Apoi, anchetele sociografice, urmărind felurite medii umane, ajungînd de la imaginea statistică asupra evenimentului (unde psihologia curentă are contribuția cea mai de seamă) și pînă la umanitatea politică, de unde faptele se văd în aspectul lor de implacabil. Urma, se înțelege, reconstituirea evenimentului, cu desfășurarea lui integrală, de la „militar" și pînă la „politic". Această materie fără forme, rezultată din depoziții, din confesiuni și din anchete, avea nevoie de o mișcare interioară pe care numai o idee integratoare asupra evenimentului o putea propune : a organiza, desigur, istoria într-un sens care să fie al ei și să se dezvolte organic, însă care să fie acest sens ? Contribuția lui H. Zincă, precum și a gîndirii colective de unde a reieșit această reconstituire, constă în **sugestia revoluției întemeiate pe factorul endogen,** o concluzie pe care examinarea documentelor produse o arată drept învederată. Acest act, cu rezonanțe europene și modificînd în chip decisiv aspectul ulterior al războiului, se înfățișa deodată, și printr-o confesiune colectivă (după cum „colectivă" fusese și istoria faptului inițial), ca un răspuns românesc la o întrebare dramatică, un răspuns solitar după cum singuratică fusese și soarta românilor în acel tragic război. E, în totul, ideologia care însufletește și **„Zăpezile de-acum un veac",** de Paul Anghel, putînd să presupunem că mîna romancierului, care a comentat, în acei ani, numeroase documentare alcătuite după filmele de război, a trecut și prin croiala acestei evocări cu participare comună.

Prin aceasta, materia propriu-zisă era colectată și de asemenea ieșiseră din recesiune și dovezile unei imagini noi asupra evenimentului ; totuși, misiunea istoriografiei abia de aci încolo începea, spre a oferi conștiinței publice dincolo de răspunsul documentului, valorificat prin reconstituirea literară, calmul certitudinilor de problematică încheiată. Contribuția capitală rămînea, pentru moment, extraordinara sinteză a lui Aurică Simion, „Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din August 1944", întîia și cea mai puternică reconstituire de mediu politic european și autohton pe care o avem înainte de concentrarea de sinteze istoriografice și de publicarea de documente pe care o cunosc anii de pe urmă (cu **„23 August 1944. Documente, vol. I—IV", „200 de zile mai devreme", „August 1944. Repere istorice"** etc.). În această prelungire de clarificări istoriografice, foarte evidentă odată cu inițiativa lui A. Simion, trebuie așezat **„Romanul unei zile mari",** de Corneliu Leu, unde porțiunile documentare s-au topit în evocare romanescă, fără a se desprinde totuși de poziția lor inițială care era de găsit, într-o măsură, în **„Și a fost ora H" ;** adăugînd rezultatele memorialisticii de război, se înțelege că romancierul a procedat la restaurația unui moment după ce documentația se înfăptuise, ceea ce e un indiciu asupra metodei de creație. Nu în această categorie e de situat **„O zi pentru nemurire"** (1985) de Mihai Stoian, unde experiența unui ciclu, intitulat **„Nici cuceritori, nici cuceriți",** se observă numaidecît. Ca și acolo, vocea documentului este totul și vocația literară este izbitoare mai cu seamă prin ceea ce autorul denumește „decupaj". Sint, iată, trei contribuții care aduc în chip diferit documentul către literatură ; însemnătatea lor e însă diferențiată de moment, chiar dacă, în totul, contribuția la spulberarea unor prejudecăți e considerabilă.

Artur Silvestri

Pagini răscolitoare despre „marea cotitură"

Cele peste patru decenii care au trecut de la mărețul act de voință și energie națională de la 23 August 1944, deschizător decisiv al noului drum al României libere și independente, al societății socialiste multilateral dezvoltate de azi, au înscris, în istoriografia problematicii evenimentelor de atunci și a celor care au urmat pînă la zdrobirea definitivă a agresorului fascist, numeroase și valoroase lucrări. An de an s-au adăugat, mai ales după ce arhivele au putut fi cercetate de specialiști, noi piese, date și aspecte prețioase care au venit să întregească tabloul dramaticei confruntări cu cel mai teribil dușman al omenirii, să evidențieze **forța și semnificația revoluției române de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă,** contribuția însemnată a neamului nostru românesc la marea izbîndă. Victoria de la 9 mai 1945 a găsit de altfel pe frontul antihitlerist forțe armate românești însumînd 16 divizii și alte formațiuni militare.

Fără nici o îndoială, putem aprecia că literatura memorialistică, cu tot caracterul ei subiectiv, datorită multitudinii informațiilor prezentate, a aspectelor inedite relevate din diverse unghiuri de vedere, mai ales prin atmosfera redată ne ajută considerabil să înțelegem situația reală din acele zile și nopți de supreme sacrificii ale „marii cotituri", să ne apropiem de oamenii acelor vremi, de gîndurile și faptele celor care prin truda și jertfa lor au pus temelia noii societăți. „Noi cei virstnici — declară unul dintre autori, gral. lt. (r) Alexandru Dobriceanu — care am trăit clipele de jar ale acelor zile, am dori să vă înfățișăm... starea noastră sufletească, a unui popor care întuia atunci zorii unei nebănuite renașteri". Sînt aceste memorii, adesea avîndu-și începuturile în însemnările redactate pe carnetele de front chiar în timpul desfășurării operațiilor militare, o pilduitoare mărturisire de conștiință și în același timp — după cum înșiși autorii lor ni se destăinuie — împlinirea unei datorii de onoare față de generațiile prezente și viitoare.

Memorialistica militară, privind evenimentele de la 23 August și participarea la războiul antihitlerist, înscrisă pe tradițiile acestui gen de literatură, a cunoscut în special în ultimii 21 de ani, o dezvoltare fără precedent. Îndemn și călăuză permanentă au stat orientările și viziunea de strălucită forță ale secretarului general al partidului, președintele Republicii și comandant suprem al forțelor noastre armate, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Definind coordonatele majore ale dezvoltării poporului român, redînd istoriei sensurile ei majore și conferind înalte dimensiuni relației dialectice trecut-prezent-viitor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a impulsionat hotărîtor cercetarea istoriografică românească, inclusiv literatura memorialistică.

În acest climat de exigență și emulație statornicit în perioada avînd ca bornă de hotar Congresul al IX-lea al partidului, inițiativa conducerii superioare a armatei de a publica amintirile veteranilor războiului antihitlerist s-a dovedit un însemnat act de cultură contribuind la educarea și pregătirea tinerei generații, a tuturor locuitorilor pentru apărarea patriei și a cuceririlor sale revoluționare.

Prin grija și consecvența Editurii Militare s-a constituit, astfel, sub semnul unor mari aniversări, o impresionantă bibliotecă punînd în pagini dense o istorie trăită și scrisă chiar de făuritorii ei. O scurtă privire asupra acestor titluri este semnificativă și din punctul de vedere al imaginii pe care ele o consfințesc asupra efortului militar românesc, exemplificînd toate armele. Despre vînătorii de munte aduc mărturie **gral. lt. (r) Leonard Mociulschi,** în **„Asaltul vînătorilor de munte"** (1967), ca și **col. (r) Ioan Ursachi,** în **„Luptătorii cotelor înalte"** (1976). Geniștii și-au găsit monografistul și rapsodul acelor eroice în **col. (r) Vasile Andreescu,** autorul culegerii **„Drum peste ape"** (1970). Tot despre vînătorii de munte a scris **Ion Dulămiță,** în **„Batalionul de moți Avram Iancu"** (1968). Multe alte cărți descriu bătăliile românești pentru recucerirea părților vremelnic ocupate de horthyști, pentru eliberarea Transilvaniei, ajungînd, odată cu evocarea semnată de **maior (r) Ion Șt. Dăscălescu,** în **„Corpul 7 armată în operația Budapestei"** 1974), mai departe, în lupta pentru zdrobirea finală a hitlerismului. Efortul românesc în războiul antihitlerist rezultă cu putere și din alte scrieri memorialistice, cum ar fi cele semnate de **col. (r) Gh. Ivănoiu,** în **„Un batalion de viteji"** (1971) și în **„Zbuciumul unei nopți de front"** (1981), de asemenea în amintirile **gral. maior (r) Ion Botea,** intitulate **„Spre piscul victoriei"** (1973). Această **scriere colectivă** a memoriilor ultimului război mondial, deschisă în mod strălucit de cartea **gral. lt. (r) Alexandru Dobriceanu, „Dansul de foc al traiectoriilor"** (1967) a continuat cu aceeași intensitate și în anii din urmă, odată cu volume cum ar fi **„Detașamentul Ulmanka"** (1982) de **lt. col. (r) Grațian Opriș** și **„Contemporan cu veacul XX"** (1983) de **gral. col. (r) Emilian Ionescu.** Alte cărți cuprind culegeri de evocări provenite de la mai mulți participanți la evenimente și se orînduiesc în **antologii ale faptei eroice,** demne de o menționare de onoare fiind **„În numele victoriei"** (1975) și **„În primele linii de foc"** (1981), coordonate de **gral. maior (r) Costachi Mîndru,** ca și **„La chemarea patriei. Povestesc veteranii"** (1984), coordonată de **col. (r) Nicu Răducu.** Multe din acestea pornesc de la momentul actului revoluționar de la 23 August 1944 și arată în mod hotărît trăsăturile acestui gest de însemnătate istorică, monografistul militar al acestei zile rămînînd **gral. maior (r) Dan Ionescu,** autorul evocării **„Trei zile din istoria Bucureștiului eroic"** (1969).

Se deschide astfel o uriașă frescă asupra unui moment de supremă încordare a energiilor și forțelor morale și materiale ale unei națiuni dornice să-și recapete identitatea și să-și afirme vocația de pace și construcție pe glob. Drapelul tricolor ne călăuzește zile și nopți peste cîmpii și ape, peste masive muntoase, din vara fierbinte și toamna rodnică a lui '44 în campania eliberatoare a Ardealului, robit prin Dictatul fascist de la Viena din 1940, apoi dincolo de frontiere în cooperare cu armata sovietică și forțele patriotice locale pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și unei părți a Austriei, pînă în acea primăvară glorioasă a lui 1945.

Sînt pagini de răscolitoare aduceri aminte, sînt pagini elocvente despre inițiativă, bărbăție și elan ; ele ne vorbesc despre răspundere și curaj în momentele hotărîtoare, despre datorie și patriotism, sînt lecții de viață de neuitat. Asistăm la momentele pregătitoare ale revoluției din vara lui '44, pătrundem în culisele zilei de 23 August și desprindem mai temeinic resorturile procesului organizat și condus cu clarviziune de Partidul Comunist Român în legătură cu celelalte forțe democrat-patriotice, participăm la eroicele încleștări împotriva mașinii de război fasciste din București, de pe Valea Prahovei sau de la porțile Timișoarei, la acțiuni din cele mai grele și mai riscante, la confruntări ce păreau adesea inegale de pe Mureș, pe Tisa și pe Morava, la asaltul vînătorilor de munte peste crestele înzăpezite ale Carpaților sau Tatrei.

Prin caracterul și modalitatea de prezentare a evenimentelor în care autorii au fost nemijlocit angajați, prin analizele întreprinse și învățămintele desprinse, memoriile constituie reflecții profunde asupra problemelor păcii și războiului cum ce le adaugă o notă de actualitate. Aparținînd unor oameni care au cunoscut direct consecințele marii conflagrații, ele au o putere de convingere superioară, fiind argumente pentru o politică de pace și colaborare pe care azi, cu consecvență, o promovează România socialistă prin glasul celui mai autorizat, cel al președintelui Nicolae Ceaușescu.

Nu am avut intenția ca în aceste rînduri să facem un bilanț al realizărilor obținute, nici să epuizăm evidențierea trăsăturilor literaturii memorialistice prezentate. Documente umane de mare valoare morală și practică — care înscriu la locul cuvenit în cartea neuitării neamului faptele înaintașilor noștri — ele reprezintă o contribuție semnificativă la opera de educație patriotică a cetățenilor patriei socialiste în spiritul celor mai bune și luminoase tradiții de luptă pentru libertate, independență și unitate națională.

Dumitru Preda

ECOURI

După masa rotundă privind Originea românească a ceangăilor din Moldova **redacția noastră a primit numeroase scrisori și telefoane care mărturisesc marele interes pe care l-a produs această dezbatere în rîndul cercurilor largi de cititori. Între acestea nu puține au fost cele venite din partea locuitorilor așa-zișilor comune ceangăiești, care mulțumeau revistei pentru inițiativa ei aducînd știri sau argumente noi pe linia demonstrației concepută de Dumitru Mărtinaș și specialiștii convocați de revista** Luceafărul. **Între aceștia ne-a scris de mai multe ori și Sescu Petre Păduraru cel care e pomenit atît în cartea lui D. Mărtinaș cît și în dezbaterea din revistă drept un autor de limbă română căruia i s-a atribuit o altă apartenență etnică. Badea Sescu Păduraru, care se autointitulează „rapsod popular" ne-a trimis de mai multe ori versuri. Facem loc mai jos acestui român participant la cel de al doilea război mondial pe frontul de vest, (alții din neamul Sescu au luptat atît în războiul din 1877 cît și în primul război mondial pentru independența țării) cu versurile pe care le închină marii noastre victorii împotriva hitlerismului și horthysmului, împotriva fascismului care a amenințat la un moment dat întreaga omenire.**

STIMATĂ REDACȚIE,
STIMATE REDACTOR ȘEF ADJUNCT,

...înaintez alăturat poezia „Omagiu strămbunilor mei..." și v-o supun atenției dvs. în Luceafărul *în cinstea marii noastre Eliberări. Ca participant și veteran la cel de al doilea război mondial eu am descris clipele grele întîmpinate pe front și jalea care m-a cuprins atunci față de tovarășii mei, care și-au jertfit viața pentru eliberarea României.*
Cu cele mai alese sentimente românești,
P. Sescu-Păduraru

OMAGIU STRĂBUNILOR ȘI TOVARĂȘILOR MEI, EROII, DE ZIUA ELIBERĂRII

Cu ocazia aniversării a 42 de ani de la actul istoric de la 23 August 1944.

...Vouă, luptători-eroi, tovarășii mei,
Cei cu care împreună luptat-am ca niște zmei.
Pînă la înfrîngerea inamicului
Și alungarea dușmanului.
Unde prin lupte crîncene mulți au pierit
Pentru scumpa noastră țară s-au jertfit.
Vouă, celor ce-ați căzut la datorie
Pentru libertate, pentru România.
Ca fost tovarăș de luptă acum mă închin
La mormintele voastre : „Să vă fie somnul lin".
Celor cu care am luptat pînă în munții Tatra.
Apărînd cu sînge neamul, țara, vatra,
Vouă, cu care am luat în piept
Dușmanul, punîndu-l la respect.
Datorită jertfei voastre
Am ajuns din nou liberi, stăpîni în țară
În vechea noastră vatră milenară.
În memoria voastră la noi în sat
Două monumente am înălțat.
Imortalizînd în piatră numele bravilor luptători
Ce-și dorm somnul de veci aici nemuritori...

O, eroii țării mele,
Tovarășii mei, căzuți în lupte grele !
Jertfa voastră, țara, de-a pururi,
va slăvi-o.
Pe veci veți fi nemuritori. Adio !...

Sescu Petre Păduraru
rapsod popular, poet țăran
Veteran din cel de al II-lea război mondial.
Comuna Săbăoani — Județul Neamț

Coperta cu mai multe nume

Urmare din pag. I

cele mai multe ori sînt și constructori), cercetători capabili să schimbe lămpașul excavației cu stiloul edificator de sinteze, se cere făcut cu atît mai mult cu cît, pe mai toate planurile istoriei noastre zestrea informativă a crescut incontestabil producînd sau promițînd salturi de calitate, ca și numărul de sinteze bizuite pe o nouă documentație și nouă viziune. Porțiuni întregi din istoria românilor au fost rescrise sau așteaptă să fie rescrise din perspectiva noilor sporuri de arhivă și de interpretare. Proaspăta clarificare a datei bătăliei de la Rovine, precizare care aduce după ea un șir întreg de clarificări, rămîne un exemplu grăitor în chiar anul marii sărbători voievodale. În acest caz, — un caz fericit —, cercetătorii, descoperitorii documentelor sînt și arhitecții, cei ce le prezintă, le explică, le duc la ultima consecință, le impun atenției. Același sigiliu, al cercetătorului, străjuiește și sfîrșitul lucrării unde găsim același nume, e și al arhitectului. Înnoitoare a fost o serie de documente privind istoria contemporană a societății românești, a statului român, serie care a fost dată la iveală după o laborioasă cercetare de ani de zile întreprinsă de mulți istorici, mult mai mulți uneori decît arată foile de titlu sau notele de subsol. Sînt în primul rînd informațiile date la iveală asupra vieții Transilvaniei de Nord intrată din 1940 pînă în 1944 sub ocupație horthystă, aspecte de o elocvență indescriptibilă, definitorie pentru ce înseamnă plaga revizionismului și, definitorii pentru formula de fascism pe care această ocupație a dezvoltat-o cu fervoare. (Cercetătorii și-au spus și aici cuvîntul, iar între aceștia trebuie să pomenim aici pe un deschizător de drum, un virtuoz al extragerii și prezentării de documente într-o expunere fluidă, inteligentă, Aurică Simion, unul dintre aceia apți să ducă de unul singur o lucrare de la faza documentării la aceea a sintezei). Într-o etapă în care atît neorevizionismul, cît și neofascismul extern își intensifică manifestațiile și-și difuzează programele, asemenea dezvăluiri sînt salutare pentru lămurirea conștiinței românești și europene. Cu atît mai necesară se dovedește existența corpusului de documente privind actul de la 23 August 1944, unde juxtapunerea cronologică de documente oferă un tulburător tablou al marii cotituri produsă de România în încleștarea antifascistă din Europa. Sînt aici paginile unei epopei „in nuce", o vastă energie dirijată conștient într-o direcție salutară pentru sănătatea societății omenești moderne. Laudă cercetătorilor numiți, nenumiți care au scos la lumină aceste acte, ca și ale acelor care le-au dat la lumină pe cele de la 1918.

Între lampadoforii istoriei trebuie să-i amintim și pe scriitori. Cu unelte proprii, întemeiați pe cercetări personale, adesea înainte de revelațiile documentare ale specialiștilor, ei au cutezat, conform unei legi nescrise după care scriitorul este om al cetății în primul rînd, să construiască imaginea unor perioade istorice contemporane care cereau deslușiri. Au făcut-o Marin Preda, Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Francisc Păcurariu, Romulus Zaharia, Pop Simion, Mircea Vaida în cărți care stabilesc un dialog prompt cu publicul, se adresează polarizant conștiințelor. Cea mai pasionantă carte despre România în primul război mondial, **Toamna pătimirii noastre,** este spre pildă isprava unui gazetar, Vartan Arachelian, care și-a făurit singur orizontul de lucru. Istoricul așteaptă de cele mai multe ori toate documentele. Scriitorul clădește intuitiv doar pe cele de bază. Primul răspunde exigenței metodei, celălalt orizontului de așteptare al publicului. Două manifestări, două expresii ale aceleiași profunde necesități. Cărțile lor au darul să arate că istoria aparține celor care au făcut-o, că ea nu este o materie pentru inițiați ci hrană orientativă și modelatoare a marelui public. Istoria este a poporului care a făcut-o, și a o restitui sub o formă de carte care i se adresează direct înseamnă un act de justiție. A scrie istoria așa cum a fost, idee directoare a partidului nostru, e tot una cu a oferi o oglindă adevărată a marilor prefaceri istorice poporului care a contribuit la ele și care le-a trăit. Iar așa cum istoria vie este creația a nenumărați autori, istoria scrisă, în varii forme, își reclamă aceleași drepturi. Ea este a tuturor, nu aparține nimănui, nu poate fi confiscată de nimeni, nu poate deveni proprietate privată, cu condiția să respecte adevărul, să reflecte faptele așa cum au fost. Cei ce fac dintr-un document modest, o informație activă și iradiantă, cei ce oferă temelii edificiului istoriografic merită toată lauda cu prilejul acestei sărbători a Eliberării. Și, așa cum pe monumentele independenței, se dau numele celor căzuți la datorie, se cuvine ca tuturor acestor cercetători anonimi să le facem dreptate. Istoria României are mulți autori, iar coperta ei îi reclamă pe toți.

23 AUGUST 1986
L6

Luminile lui August

Urmare din pag. I

și aleasă mîndrie patriotică, revoluționară, cind, prin voința partidului și a țării întregi, la cirmele destinului național a fost investit Eroul de azi al României, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Toate marile fundamentări de natură teoretică și practică, moral-politică și socială care alcătuiesc Programul partidului i se datoresc in chip strălucit și formează coordonatele de fond ale edificării noastre multilaterale, avind in permanență consensul muncii și creației, al luptei neintrerupte pentru propășirea, in libertate și demnitate, a patriei române.

Mari ctitorii ale economiei, ale științei și tehnicii, in industrie, in agricultură, in invățămint și cultură, in munca, in viața și gindirea societății, pe planul democrației socialiste, muncitorești-revoluționare, depun mărturie, cu infinită putere de cuprindere și semnificație, despre tot ce a insemnat și inseamnă acest cel mai rodnic timp inaugurat de Congresul al IX-lea al partidului și formează, pe fiiera tuturor forumurilor comuniste care au urmat, un univers extrem de amplu și de bogat. Încap dimensiuni de epocă in el și chiar așa il numim, il definim cu numele insuși al conducătorului partidului și țării pentru că, prin această eroică și omniprezentă identitate ne-am cuprins și ne cuprindem de adevărurile vii și autentice ale revoluției, ale spiritului revoluționar.

apatruzeci și doua aniversare a zilei de 23 August ne găsește in plin proces de infăptuire a obiectivelor și programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului, in fața etapei noi pe care o configurează cel de al optulea cincinal, decisiv pentru infăptuirea unei noi condiții, a unei noi calități a muncii și vieții in toate domeniile de activitate, pentru inscrierea noastră pe orbita unei țări socialiste mediu dezvoltate. Argumentele, cerințele și posibilitățile sint ale realității insăși, călăuzesc și ne indeamnă in permanență către aceasta partidul, secretarul său general. Un exemplu grăitor il avem chiar in aceste zile prin cuvintărea tovarășului Nicolae Ceaușescu la consfătuirea cu activul de partid și de stat din agricultură, o elocventă și cuprinzătoare definire a momentului economic și social, din perspectiva infăptuirii noii revoluții agrare. Este un exemplu care perpetuează in semnificația sa inițiative și demersuri ce alcătuiesc de fapt harta tuturor domeniilor și sectoarelor de activitate din epoca celor 21 de ani, ciți au trecut de la Congresul al IX-lea, ca un dialog de esență cu oamenii și problemele țării, cu preocupările mereu mai profunde și mereu mai dinamice și mai complexe ale inaintării și afirmării pe calea progresului și civilizației socialiste. În acel spirit al unității indisolubile dintre partid, popor și conducător, in acel spirit al recunoștinței și mindriei pentru tot ce am realizat, făcind ca luminile lui August să strălucească și mai puternic, in noi și pretutindeni in țară, in inima tuturor faptelor, a tuturor aspirațiilor și idealurilor ei.

Dialectica unei teme literare

Urmare din pag. I

constituirii tipologiei literare a omului nou în societatea noastră. Atit din punct de vedere **istoric** cit **și valoric,** personajul pozitiv suportă o trecere de la starea rarefiată in conținuturi psiho-sociale — cea de simplificare și schematism irelevant — spre individualizări tot mai accentuate ce sporesc, pe măsură, complexitatea mediului in care trebuie să se miște și să acționeze. Această stare de fapt e generată de o multitudine de factori, printre care, desigur, se află intervenția stimulativă, nu inhibitorie, a ideologicului in autoreglarea creației culturale, miza talentului, atit in privința producerii literaturii, cit și a receptării ei, inclusiv și mai ales de către critică ; insă, elementul decisiv este sporul in conștiința de sine obținut sub chiar presiunea realităților efective. De aceea, ni se pare că aspectele vizate mai sus trebuie corelate cu cel puțin două ipostaze elocvente și evidente ale personajului pozitiv : comunistul ca **eroul ce luptă,** legal sau cu mijloace ilegale, spre impunerea noului model de evoluție istorică, și comunistul ca **erou al construcției efective și reconstrucției** umanului. Astfel, prima ipostază, specifică unui militantism mai larg in care se angaja și literatura, se pretează la schematizare, in măsura in care accentul este pus de consensul valoric (tovarășii, mulțimea) sau pe conflictul axiologic (opoziția, dușmanii), in prim plan apărind interese de clasă, aspirații, scopuri istorice și motivații adiacente. Personajul de baricadă e creionat in termeni de acțiune, are maxima limpezime a opțiunilor, nu ezită pentru că nu are îndoieli cruciale ; tocmai de aceea e definit și se autodefinește prin reducția individualității la cele citeva note care-i sint necesare ; de observat că, atunci cind există preocupare de analiză psihologică, chiar adecvarea subiectivității la necesitatea istorică și liniară, nu intimpină obstacole de netrecut. Efectul este tocmai o complexitate romanescă sublimată in ritm acțional și optimism reconfortant. Exigența verosimilității crește in cazul eroului angajat in construcție și reconstrucție ; acesta trebuie să aibă o complexitate efectivă, reală, in confruntare cu o realitate ce nu poate fi revoluționată in mentalități decit procesual ; imprevizibilul innobilează acest frecuș cotidian al omului cu mediul imediat și **istoria cotidiană** a omenescului, și cultivă apetitul meditativ.

Aceste două stări istorice ale comunistului, ca personaj literar, marchează maturizarea unui mod de a percepe și valoriza propriile momente și secvențe de istorie națională. Exemplară este, in acest sens, maniera in care proza, de pildă, a decodificat sensurile actului de la 23 August 1944 : de la ințelegerea insurecției doar ca eliberare de sub jugul fascist — interesul fiind dirijat fie spre aspectele spectaculos-militare, fie spre semnificația politică înțeleasă conjunctural —, la interpretări de adincime, mult mai receptive la complexitatea epocii și a innoirilor revoluționare ce valorifică filoane de energie națională in sensurile progresului și ale putinței de progres. Lărgirea opticii ideologice este secondată, firesc, și de sporirea fundării documentare. Evenimentele din August și cele care le-au urmat au fost văzute, la inceput, in lumina lor duminicală, cu accente incantatorii, in creionări relativ simple. Poate nu intimplător chiar prezența lor literară de sine stătătoare a fost firavă, fiind precedată de o intreagă tematică literară (lupta in anii ilegalității, grevele, exploatarea ș.a.m.d.) ce promitea in mai mare măsură evidențierea condițiilor in care au trăit și acționat comuniștii români. Astfel, in 1954 (31 oct.) are loc premiera piesei lui Aurel Baranga — **Arcul de triumf.** Doi ani mai tirziu, Mircea Zaciu semna un scenariu pe aceeași temă **„Unde sfirșește pustiul"** și povestirea **„Începutul sfirșitului".** Alte ieșiri literare anterioare pe această temă pot fi trecute cu vederea, căci, de pildă, nuvela lui Corneliu Leu **Singele și apa** (1949) va fi reluată in formula amplificată a romanului **Puterea** (1964), iar **Negura** (1949) lui Eusebiu Camilar pregătea doar terenul, axindu-se doar pe reconstituirea sumbră, lirică a unor aspecte din războiul antisovietic. Absurdul acestui război grăbește trezirea conștiințelor și consensul unanim pentru actul insurecțional ; pe un asemenea fond ar trebui ințeles și Dragomir Jiga din **Fuga** (1963) lui Aurel Mihale. Tot in 1949, Mihail Șerban, in **Piinea inimii,** viza doar alte aspecte ale atmosferei ce premerge cotiturii revoluționare. **Soare de August** (1955) a lui Al. I. Ștefănescu e o evocare patetică. Pe o altă linie se inscriu opere care discută poziția individului in confruntare adaptativă cu istoria : **Străinul** (1955, ediție revăzută 1972) lui Titus Popovici, nuvela lui Marin Preda — **Îndrăzneala. Al cincilea anotimp** (1963) de Al. I. Ștefănescu investighează criza de identitate, mutații de conștiință și geneza unor opțiuni dezirabile istoric, insă răzbat incă tarele schematizărilor. Într-o formă sau alta, cu diferențe de la autor la autor, își reciștigă dreptul experiența de viață ca sursă de construcție literară : **Podul de aur** (1964) de Aurel Mihale (și, in același ton, **Cronică de război,** 1966 ; **Somnul de veghe,** 1969 ; **Pămint insingerat,** 1972), romanul toamnei lui '44 scris de Radu Cosașu — **A înțelege sau nu. Vieți paralele** (1965), N. Crișan cu **Noaptea așteptărilor** (1966), Nicolae Jianu — **Sfirșitul singurătății** (1967), Al. Simion cu **Anotimpul posibil** (1971) și **Blocul de marmură** (1975) ș.a. Anumite reușite ale prozei noastre — **Și a fost ora H** de Haralamb Zincă, **Romanul unei zile mari** de Corneliu Leu, **Delirul** lui Marin Preda — se pretează la judecări documentare, lărgind sensibil aria de percepere culturală actuală a fierbintelui August '44. Dacă vom adăuga cele două romane ale lui Eugen Barbu (**Șoseaua Nordului,** 1959 ; **Incognito,** I — 1975, II — 1977, III — 1978) — cu gustul lor pentru reconstituirea in stil alert, a atmosferei de epocă, și de a plăsmui individualități puternice — se poate spune că, la ora actuală, avem o imagine caleidoscopică, de respirație largă și proporții epopeice asupra actului revoluționar de la (si inceput la) 23 August 1944. Mai mult : spulberind schemele, comunistul care și-a asumat atunci (și de atunci) istoria noastră este omul de omenie. Să ne gindim la firescul gindurilor și faptelor de care dau dovadă Dumitrana sau Dumitru Tronaru. Angajarea lor inseamnă vibrare pe toate coardele omenescului, reușește o fericită îmbinare a fermității cu spontaneitatea, și are naturalețea vieții însăși.

Dreptatea adevărului trăit

Urmare din pag. I

Din lungul șir de volume documentare care-și aduc contribuția valoroasă la fixarea locului și rolului României in istoria dramatică a infringerii fascismului hitlerist și horthyst, ne propunem, in cele ce urmează, să ne oprim numai asupra volumelor : **„200 de zile mai devreme",** de Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu și Mihail Ionescu, **„August 1944. Repere istorice",** de Florin Constantiniu și Mihail Ionescu **„23 August 1944. Documente"** (4 volume) contribuție a unui colectiv de cercetători, toate aceste cărți publicate de Editura Științifică și Enciclopedică.

Ceea ce fascinează, dincolo de rigoarea științifică, dincolo de adevărul documentelor de arhivă imbatabil și necontroversabil este pluralitatea concluziilor care se desprind singure, luminoase și dinamice, transformind volumele citate in argumente politice, intr-o esențială sursă de la care se poate reconstitui artistic epoca in toată complexitatea ei.

„200 de zile mai devreme" demonstrează cu un aparat științific riguros faptul că actul revoluționar de la 23 August 1944 și curățirea teritoriului național de trupe hitleriste ca și implicarea României in războiul antihitlerist s-au concretizat la scara istoriei in scurtarea duratei celui de-al doilea război mondial cu 200 de zile, economisind umanității sute de mii de vieți și imense resurse materiale. Lăsind descoperit intregul flanc drept al frontului german de Est, lucru neintilnit in istoria militară, deschizind Armatei Roșii direcțiile strategice spre sud-estul Europei, eliberind zilnic o medie de 19 000 km pătrați din teritoriul național, modificind substanțial raportul de forțe dintre Germania și Națiunile Unite, făcind ca cel de-al III-lea Reich să piardă aici valoarea a 70 de divizii, cu consecințe logistice dezastruoase pentru economia de război a Germaniei hitleriste, conducind la consecințe politice imediate in arealul sud-est european, forțele insurecționale românești răstoarnă din temelii intregul edificiu răscolit de Hitler spre a putea duce in continuare războiul pe lanțul Carpaților și Balcanilor, pină la intrarea in luptă a intregului arsenal de arme noi, cu mare putere de distrugere, incepind cu avionul reactiv de vînătoare Me 262 și terminind cu racheta intercontinentală cu 2 etaje, A9/A10.

Concluzia care se desprinde din studiul acestei cărți este aceea că România a schimbat radical, la 23 August 1944, ritmul războiului antihitlerist, grăbindu-i sfirșitul. Concluzie asociată cu un sentiment violent de neacceptare a nedreptății pricinuită de neacordarea statutului de „aliați" sau „cobeliceranți", nedreptate atit de evidentă incit statisticile referitoare la efectivele angajate in luptă, concretizind pierderile proprii și cele pricinuite inamicului, efortul economic, tabelele comparative ale efectivelor și mijloacelor de luptă de care dispuneau părțile in conflict amendate substanțial de opțiunea României, nu fac decit să intărească și să fixeze in istorie un abuz și lipsa de loialitate a celor care, prea grăbiți să impartă lumea, au uitat deliberat să fie corecți.

Aparent, **August 1944. Repere istorice** este un documentar-sinteză, o cronologie substanțializată. Doar aparent. Pentru că, autorii au știut să găsească in afara evenimentului și a desfășurării lui in timp acele repere de substanță care să scoată cartea in domeniul istoriei politice cu toate implicațiile și responsabilitățile ce decurg de aici.

Capitolele — **Consecințe strategice și politice externe ale revoluției române din august 1944** și **Participarea României la războiul antihitlerist** sint definitorii in această modalitate de a aborda in sinteză, un domeniu in care evenimentul istoric este îndeobște sărăcit prin simpla lui enunțare. Asociat consecințelor intr-o pluralitate de planuri — militar, politic, social, istoric, așa cum o fac autorii, evenimentul își dobindește semnificația tematică, rațiunea dialectică, finalitatea, lărgind sfera cunoașterii, inarmind cititorul cu argumente substanțiale, imbogățind original literatura de gen.

Cele 4 volume de documente intregesc fericit nu numai un aport științific referitor la actul revoluționar de la 23 August. Ele au harul să devină istorie, își asumă dreptul de a reconstitui o epocă. De a aduce in prim plan oamenii politici ai timpului, cu problemele esențiale, dezvăluie psihologii și doctrine, interese de clasă și strategii, fixează direcții strategice și personaje, lărgesc pină la inevitabil zonele socialului și ale diplomației, precizează prin intermediul documentului jocul forței și riposta responsabilității față de națiune și destinele ei. Numai stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri in care s-au discutat clauzele convenției de armistițiu se constituie intr-un roman social-politic de prim ordin care aruncă lumina adevărului asupra unor zone necunoscute ale epocii, intregind-o in adevărul ei necontrafăcut, esențial.

Am sentimentul stinjenitor că istoricii au ciștigat bătălia restituirii epocii de la care ne revendicăm, epocă abordată de prozatori mereu in inferioritate de informație. Și am sentimentul unei satisfacții plenare, care se zidește definitiv in cel al demnității naționale, sentiment izvorit din cunoașterea adevărului, acel adevăr de nesperată complexitate care a condus România, indiferent de statutul juridic, acordat sau neacordat de culisele diplomației, a condus-o la acel loc de jertfă și dăruire de pe care poate aprecia istoria cu mindrie legitimă, justificindu-și dreptul de a fi ea însăși și a patra putere care a redat umanității demnitatea ei primordială.

Sensul revoluției

Urmare din pag. a 3-a

tru ca popor in istorie, desenindu-ne un loc nou și ales pe harta geografică și spirituală a lumii. **„Sintem in plină ascensiune spre inaltele culmi ale civilizației comunismului. Așa cum am spus și in alte imprejurări** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la tribuna Adunării solemne consacrate aniversării a 65 de ani de la făurirea P.C.R. — **nu este și nu va fi un drum ușor, vom avea multe greutăți de invins. Trebuie să facem totul pentru a cuceri aceste piscuri și a ajunge, cit mai repede, pe culmile luminoase ale societății fără clase, ale infăptuirii visului de aur — a comunismului".**

Da, nu va fi — o știm ! — un drum ușor, viitorul spre care rivnim nu e o simplă adiționare de ani și zile, nu ne așează intr-o curgere liniară a vremii, ci intr-un sever, radical urcuș, intr-o infrigurată escaladare de trepte — trepte calitative ! — care pretind, din nou și din nou, efort, pretind măsurile maxime ale capacității noastre de a forța, prin faptele muncii, intilnirea cu visul. Dar — iarăși o știm ! — acesta e drumul, unicul și inexorabilul drum. Și — iarăși o știm ! — nu sintem singurii in lume care lucrăm cu astfel de măsuri, in acest exigent și aspru ev al revoluției tehnico-științifice, in care inaintarea se plătește, in care dezvoltarea se plătește, in care, mai ales, rămînerea in urmă se plătește, se plătește cumplit, prin eliminarea din cursă. Cei care vor să triumfe in cursa spre viitor au o singură alternativă : să plătească prin eforturi, ca să fie răsplătiți. Cealaltă alternativă, „confortul stagnării", nu mai există astăzi pentru nimeni.

Apt să facă față unor eforturi excepționale — cele care ne-au dus la strălucitorul bilanț al acestui August — poporul nostru e, insă, prin firea sa, ca și prin firea pămintului său, un iubitor al armoniilor și al simetriilor, al echilibrului și al cumpănirii. Nu vrem — așa cum a arătat nu o dată cirmaciul destinului nostru — să transformăm excepționalul in permanență, ci să-l invingem și să-l supunem, ajungind, treptat, la suflul normal, la ințeleptul orar al efortului, singurul in stare să asigure acel ritm de inaintare inăuntrul căruia se află cheia succeselor durabile. Deocamdată, eforturile excepționale sint necesare, tocmai pentru a cuceri acest ritm, tocmai pentru a grăbi normalizarea.

Vom răspunde deci indemnurilor partidului, ale conducătorului său, printr-o și mai aprigă incordare a muncii și a ideii, printr-o creație națională pusă sub semnul măsurilor mari, al temeiniciilor mari, al izbinzilor mari. Vom cuceri aceste izbinzi, o știm bine, fiindcă anii socialismului ne-au dovedit nouă înșine că ne putem situa, fără falsă pudoare, in rindul forțelor de nădejde ale umanității, care știu ce vor și pot izbuti ce vor.

De la incredere incepe totul.

POST RESTANT

ANCA B., București. Talentul există, fără indoială, iar răbdarea, cum ne scrieți, nu vă lipsește... «N-o să vă bombardez cu scrisori, nu scriu mult, mă așez greu la masa de scris, „prozele" se cristalizează incet». Oricum, **În tren** este mai „cristalizată" și cu unele intervenții atente pe text din partea d-voastră are chiar șanse de apariție. Mai trimiteți sau treceți pe la redacție, după un telefon prealabil.

TIBERIU PĂTRU, Craiova. Nu ne-am putut face o părere prea clară in ceea ce privește prozele d-voastră, dar, se pare, că asta și vreți. O parabolă confuză („Istoria"), un joc de cărți cu miza schimbată („Jucătorul") și o reintoarcere bizară („Amintirea din castelul celor două zile") nu ne-au convins, deși nu vi se poate nega o anume virtuozitate in a incurca (alterna) planurile. Unele „expresii" ne fac să bănuim că o altă preocupare a d-voastră este poezia, ceea ce nu este in avantajul prozei. „Pășesc prin tunelul nopții, iar vintul cel aspru ridică perdelele rupte care caută parcă drumurile stăpinilor plecați de cu zori după o bucată de liniște..." Sau : „Și totul era o incintare teribilă, ca a proștilor care n-au timp să pătrundă miezul lucrurilor, grăbiți să-și petreacă viețile cu semne. Și apoi se intimplase ninsoarea aia aducătoare de moarte. Fiecare fulg era o ruină viitoare și plecasem pe front fără să scrișnesc, doar cu o mare nedumerire : cine erau cei ce avuseseră ideea să inceapă un război iarna ?..." Pe urmă, textele neredactate au multe greșeli, pe care nu știm cui să i le atribuim, d-voastră sau mașinii de scris ?

V. M., Cimpina. Am transmis secției de poezie. Dar de ce nu vă semnați ?

ION VASILE RECEA, Rimnicu Sărat. Ne-ați scris cu litere de tipar, ceea ce e bine. Mai puțin bine e ce ați scris, două schițe satirice, vădit moralizatoare. Prima, „Joc in deplasare", ne avertizează să nu facem cunoștințe intimplătoare in tren, că rămînem fără bani și fără haine. A doua, „Biletul de odihnă", ne descrie avatarurile unui om al muncii care nu poate obține o repartizare intr-o stațiune. Ambele ar fi putut apare la o gazetă de perete, nu și intr-o revistă literară. Dacă vreți să perseverați...

EMIL BĂLȚIANU, Craiova : «Deunăzi v-am trimis patru proze. La cea intitulată „Sic transit..." finalul este „Sic transit gloria mundi". Neincăpind pe pagină a fost scris pe o altă coală, pe care, din grabă, n-am mai atașat-o la locul ei de... incheietoare de pluton». Mai trimiteți o dată, poate din grabă ați mai uitat ceva.

RALU VLAICULESCU, București. Pseudonimul pe care vi l-ați ales, Damayanti, este total neinspirat, chiar și pentru o profesoară de mate. Și de ce credeți d-voastră că numai profesorii de română au talent literar ? Aceasta e o prejudecată, facultatea de filologie pregătește profesori de limba și literatura română și nu scriitori. Ar fi oricum interesant dacă un istoric literar s-ar ocupa, sintetizind, de asta. Cit despre „Întrebări" credem că e vorba mai mult de niște pagini de jurnal intim sau de o scrisoare netrimisă „adrisantului". Mai ales că întrebările sint dintre cele mai originale : „Oare te iubesc ? Oare mă iubești și tu ?"

SANDRA CARA, Brăila. „Trebuie să vă mărturisesc că sint conștientă de faptul că numai după o muncă serioasă, tenace, voi fi in stare să mă exprim clar, corect și concis. A mă increde in talent doar, fără să muncesc, e ca și cum m-aș aștepta să merg cu mașina impinsă de bătaia vintului. Vă intreb, merită oare să-mi mai aplec fruntea pe coliie albe ? Am pentru ce să continui să scriu ?" Gindiți bine, dar la intrebări trebuie să vă răspundeți singură. Cele două texte, „Il sogno di una notte d'estate" și „Cutugno e un romantic" sint scrise fără nici o greșeală de gramatică sau de ortografie. Din păcate, suferă de un romantism excesiv, cu toată recuzita lui, noapte, lună, stele, necunoscuți frumoși, luceferi ș.a. Oricum nu se mai poate scrie așa : „Orice ar fi fost, muzica dădea atita blindețe nopții și atita farmec sufletului, că am avut una voglia matta (n.n. ce ați avut ?) să opresc timpul in loc și să-mi extaziez intreaga ființă in fața muzicii". Textele cintecelor scrise direct in italiană nu le-am înțeles datorită necunoașterii limbii. La sfirșit, intrebați dacă să mai trimiteți manuscrise sau dacă să vă inchideți mai intii in bibliotecă ? Și una și alta, deși n-ar fi rău deloc să mergeți și pe afară. Dacă tot i-ați amintit pe Panait Istrati, pe Fănuș Neagu...

ADRIANA CRISTESCU, București. Cum vedeți, am ajuns „in posesia vreunuia din plicurile d-voastră", cel cu „Prietenii". O schiță sensibilă, cu un soldat care salvează un copil de la inec. Un gest foarte frumos, nu ? Dar atit. Mai trimiteți, insoțindu-vă textele și cu o scurtă prezentare. Cine poate ști ce va fi și cu „mersul" d-voastră. Deci după primul pas, făceți-l și pe al doilea.

MIHAIL I. VLAD, Tirgoviște. Tabletele d-voastră le-am transmis secției de publicistică, dar nu ne abținem să nu reproducem citeva propoziții care ni s-au părut mai aparte : „...Pe cioban nu il chema Arthur Rimbaud, nici Edgar Poe, nici Paul Eluard. ...Il chema Ion". Cu ce vă ocupați ?

Iulian Neacșu

ALMANAHUL ESTIVAL „LUCEAFĂRUL"

Din cuprins : ● România, pămint al speranței ● Redescoperirea lui Eminescu ● Pagini din cartea păcii și antifascismului ● A fost asasinat Titulescu ? ● Originea românească a ceangăilor ● Challenger — un zbor pentru eternitate ● Orașul asediat de lavă ● Ciuma Gay ● SF ● Ce mări a colindat Ulise ? ● Avocatul diavolului ● Steaua cupei campionilor Europei ● Sfinx ● San Antonio: Substituirea ● Domino.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (LXVII)

Comori mai de preț ca aurul (II)

trebuie să recunoașteți că este ingenios să comprimi o intreagă țară pe un spațiu atit de restrins. Din casele acestea au plecat oamenii la munca ogorului sau la război, in casele acestea s-au intors pentru a-și crește pruncii, in jurul vetrelor s-au rostit și șlefuit, din generație in generație, balade nepieritoare ca „Miorița" și „Meșterul Manole". Ele răzbună, intr-un fel, destinul sutelor de mii de surate ale lor, care și-au spulberat cenușa in vremuri de restriște, care s-au năruit fără urmă. Și ele mai grăiesc despre o fenomenală civilizație a lemnului — material de bază care, iată, s-a dovedit a nu fi chiar atit de perisabil cum se spune, ci mai durabil chiar decit bronzul.

Aici, fiecare popas este un prilej de reverie și meditație. Și pentru că toți sintem țărani, la prima sau la a doua generație, ne vom simți mereu acasă. Poate că n-ar fi lipsit de interes să arătăm structura actuală a complexului din Herăstrău, impărțit in 6 secții : secția de arhitectură și tehnică populară ; secția de expoziții tematice ; secția de evidență științifică ; secția de valorificare a creației populare contemporane ; laboratorul de restaurare ; secția de relații cu publicul. Un interes deosebit il prezintă cele două săli destinate expozițiilor tematice, loc in care, periodic, meșteri populari sint chemați să exemplifice pe viu inalta artă a ceramicii, țesăturilor, ciopliturii in lemn.

Laboratorul de restaurare, care funcționează de 25 de ani, desfășoară o muncă ascunsă privirilor, dar tot atit de spectaculoasă și utilă ca și a celorlalte secții. Aici, an de an, o echipă de specialiști și meșteri, condusă de biologul Doina Darvaș, reface cu migală țesăturile vechi, recondiționează starea icoanelor, efectuează lucrări ample sau mărunte de reparații a gospodăriilor. În cartea de onoare a ingeniosului muzeu se află inscrise aprecierile elogioase ale unor personalități politice și culturale din intreaga lume Astfel, dintre cei care au vizitat muzeul inainte de război il amintim pe președintele de atunci al Cehoslovaciei, Beneș, iar in rindul acelora care l-au elogiat in anii din urmă menționăm pe Leopold Sedar Senghor, Giulio Carlo Argan, Sofia, regina Spaniei, Barbara Bush, soția vicepreședintelui S.U.A. și alții.

Deosebit de grăitor este faptul că Muzeul Satului a făcut „pui" in toată țara : după modelul său au fost amenajate in ultimele trei decenii Muzeul pomiculturii și viticulturii din Golești, Muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibiului, secțiile in aer liber ale muzeelor din Timișoara, Bujoreni — Vilcea și Curtișoara — Gorj. În momentul de față, specialiștii din Ungaria, Polonia, R.D. Germană și din alte țări europene efectuează amănunțite documentații la fața locului in vederea amenajării și in țările lor a unor muzee asemănătoare.

Astăzi, prin valorile sale perene Muzeul Satului și de artă populară din București constituie o mărturie de mare interes asupra a ceea ce a fost satul tradițional românesc. Anual, peste un sfert de milion de vizitatori români și străini ii calcă pragul, bucurindu-se de acest autentic rai, cu casele sale adumbrite de verdeață, cu pitoreștile sale fintini și cișmele, cu întregul său duh de pace și bucurie a ochilor, a auzului, a mirosului îmbătat de flori. Figurind in toate marile enciclopedii ale lumii, ca și în celebrul „Who's who" al muzeelor editat la Frankfurt pe Main, muzeul intreține un permanent schimb de publicații cu numeroase instituții culturale de prestigiu ale lumii. Un asemenea muzeu este, la urma urmei, un tratat viu de istorie, de cultură, de viață...

Corneliu Vadim Tudor

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XI)

a trecut multă vreme pină cind trimișii Marelui Han s-au intors din lunga lor călătorie. De peste 50 de ori răsărise luna peste virful iurtei imperiale și tot de atitea ori apusese. Într-o noapte, tirziu, se auziră cocoșii cintind din senin, la ora cind glasul lor trebuia să stea amuțit, șoimul cu ochii acoperiți scoase citeva țipete scurte și Hanul văzu cu uimire un șobolan cenușiu urcindu-se pe unul din stilpii ce-i susțineau marginea patului și incercă să ințeleagă ce se intimplă. Auzi afară țipete nedeslușite și nechezatul prelung al cailor. Izbuti să ajungă la ușa iurtei și văzu cu mirare, in lumina lăptoasă a lunii, cum se prăbușește ca retezată de paloș turla unei biserici ridicată nu de mult in Kara Korum. În tabăra războinicilor era vinzoleală, se vedeau siluete alergind de ici-colo in vreme ce convulsiile pămintului se potoliră deodată și totul reintră in normal. Doar dinspre munții depărtați răzbăteau scrișnete ciudate care se potoliră incet și liniștea se așeză nepăsătoare peste pămintul pină adineauri mișcat de forțe nevăzute. Marele Han cunoștea acest fenomen. Mai trăise un cutremur in timpul unei campanii din Țara Kitailor și cumplita cutremurare din străfunduri il surprinsese intr-o după-amiază pe cind se odihnea in unul din somptuoasele palate împărătești. Atunci căzuse jumătate din plafonul de lemn la picioarele lui, gata-gata să-i prindă dedesubt, și unul din lampioanele colorate luă foc și incăperea fu repede cuprinsă de flăcări. Scăpă ca prin minune, jură să nu mai locuiască niciodată intre patru pereți. Singurul loc in care te poți odihni cu adevărat, ferit de vinturi și de ploi dar in același timp foarte aproape de mișcarea aerului și strălucirea stelelor rămine iurta. Nu va admite niciodată ca mongolul să se despartă de iurta și calul său. În ziua următoare, pe la prinz, sosi caravana celor 300 de războinici, aducind in fața Hanului pe singuraticul pustnic. Durase mult călătoria. Bătrinul nu vroise in nici un fel să incalece pe unul din cai sau pe numeroasele cămile, și refuzase să se instaleze in cușca prevăzută cu geamuri prin care ar fi putut privi afară. Preferase să facă drumul pe jos, intr-o muțenie desăvirșită, trăgind cite o inghițitură de apă și morfolind din gingiile pustii bucăți de rădăcini aromate. Refuzase de asemenea carne sau orice alt aliment oferit și in scurtele popasuri dormea in picioare, cu trupul ușor inclinat spre spate, sprijinit parcă de un perete de sticlă. Acum era aici, la citiva pași de tronul Marelui Han, care ținuse să-l vadă intre patru ochi, fără nici o ceremonie. Nu-i aplicaseră nici regula purificării prin foc, nu-i controlară de arme, lăsindu-i neatinsă traista ce-o purta după umăr. Singurul martor al acestei ciudate intilniri fusese leopardul cu ochii galbeni și colți ascuțiți care stătea tolănit la picioarele tronului. Bătrinul intră cu ochii inchiși, ca și cum ar fi vrut să și-i ferească de lumina prea puternică. Era imbrăcat intr-o pelerină aspră din lină de capră și nu purta nimic in picioare. Avea barba rară și lungă, cu desăvirșire albă, și capul ca o bilă de fildeș galben pe care se desenau venele albastre. Se opri la citiva pași și salută inclinind ușor creștetul fără pic de păr. Hanul il cercetă la rindu-i prin deschizătura subțire a pleoapelor, dar nu-i răspunse la salut. Îi făcu semn să se așeze pe unul din butucii aflați in preajmă, bătrinul rămase in picioare. Leopardul mirii nervos arătindu-și colții, pustnicul deschise pentru prima oară ochii și-l fixă cu privirile lor albastre și limpezi. Fiara se retrase in spatele tronului. Cei doi rămaseră mult timp față in față, iscodindu-se. Pustnicul, liniștit și senin, privindu-l cu ochi albaștri de copil, Hanul posomorit și cuprins de o neliniște necunoscută.

Într-un tirziu, Hanul zise cu glas gutural :

„— Am auzit că nu te temi de moarte !"

Bătrinul ii răspunse in cea mai curată limbă mongolă :

„— Nu mă tem, pentru că pentru mine moartea nu există".

„Dacă te-aș omori acum ?" Bătrinul nu răspunse ci zimbi doar ingăduitor și duse miinile la piept dezgolindu-l. Hanul prinse coada unei lănci cu virful ascuțit și-o îndreptă spre pieptul bătrinului apăsind ușor. Leopardul se ridică din dosul tronului arcuindu-și spinarea și se pregăti să sară. Bătrinul stătea nepăsător zimbind liniștit. Făcu deodată un semn cu mîna, îndreptată spre fiara gata de atac. Aceasta se lungi la pămint ca fulgerată, rămînind nemișcată. Hanul dezlipi virful lăncii de pe pieptul bătrinului și se ridică, îndreptindu-se spre leopard. „Nu te speria, zise bătrinul, nu e mort, l-am adormit doar ca să putem vorbi in liniște". Viri mina in traista ce-o purta după umăr și scoase o bilă rotundă de cristal pe care o ridică in lumină zicind : „privește acum cu atenție".

Mircea Micu

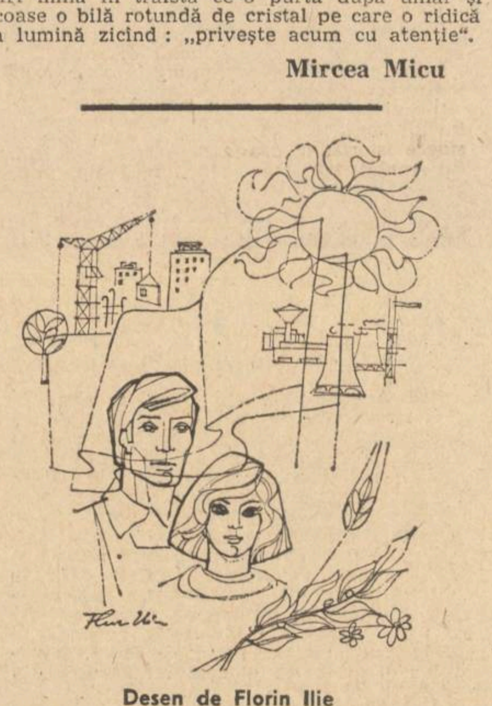

Desen de Florin Ilie

SPORT

Pasul de vînătoare al leului

tremură iarba sub pasul de vînătoare al leului. Aromele verii pierind ne umflă aripa nărilor. Lumea e veselă, văzduhul se sparge de chiote, e bine. Prima etapă a campionatului 69 ne-a dat speranțe că vom minca, in septembrie, buture de oaie crescută in Alpii Austriei și că vom plimba pui de gaie cu nuiaua. Start fericit pentru Steaua, Dinamo și Sportul Studențesc, și tragic pină la ridicol pentru Universitatea Craiova. Pentru că lumea e așa cum e și ca dinsa sintem noi, dacă nu și un pic mai neobrăzați, eu aș zice că Universitatea Craiova, avind in vedere strămutarea lui Balaci și Cămătaru, va mai ciștiga multe meciuri pentru Dinamo și va pierde din ce in ce gustul de a prăda pe cimpii străine. Povestea că la Craiova ar fi apărut un nou val de tineri năzdrăvani nu mă duce deloc in ispită. Luminile de pe Olt fumegă albastru și picioarele moțăie de somn. Garda veche, risipită prin răpiri sau cumpărări, ingenunchează in fața unor echipe care se află in divizia de elită numai prin noroc și invirteli, iar tinerii intrați in front in vara aceasta au pasul prea scurt, lancea boantă și scutul găurit.

Bătălia pentru titlu se va duce și anul acesta tot intre Steaua, Dinamo și Sportul Studențesc, singurele formații capabile să ademenească (mierea nu intră in discuție, numai aurul) cele mai scinteietoare talente. Pe riurile lor e totdeauna soare și bucurie, podurile sint clădite din mirodenii și luntrile descarcă pe maluri numai curcubee. Tot să trăiești, fratele meu !

Ce se intimplă in casele mai mici ? Păi, in casele mijlocii și mai mici, cind nu plouă arde focu-n paie ude, vrăjitorii impletesc șarpele pe piciorul mesei, ca să sperie arbitrii, felia de piine din mina altuia e mai mare, copilașii visează minuni și se pregătesc de pagube.

Cele trei mari, căci nu mai poate fi vorba de patru, au toate șansele ca in toamna aceasta să-și imbogățească numele și dincolo de hotarele țării. Mă pirguiește ideea că cel puțin una dintre ele va urca intr-o finală a continentului. Cele trei mari știu să-și lumineze drumul și să aducă jertfe nobile iubirii pe care le-o purtăm.

Noile promovate, uimitor inceput, au dat peste cap echipe viguroase și cu fălcile tari. Numai Jiul s-a incurcat puțin in cărbunii de pe vatră. Să fi uitat Gigi Mulțescu, prietenul meu, că a conduce cu un gol o formație rutinată ca a Băcăului nu inseamnă aproape nimic ?! Am văzut noi rupindu-se punți și mai trainice și mai inalte. Oricum, ambiția celor veniți din divizia secundă dă frumusețe luptei și se așează mărturie nădejdii că acest campionat va fi mai plin de patimă și de surprize decit multe altele.

Am lăsat la urmă Rapidul, cu gindul că el merită un cintec aparte. În stepa de fier a Giuleștiului, unde numai oamenii și salcimii mai rezistă la atita zăduf, fiindcă, ați văzut, trenurile o iau toate la sănătoasa iar felinarele își scot ochii incepind din faptul serii, bate o inimă vitează, cum ar zice poetul. Inima lui Dumitru, băiatul pe care l-am crescut și ne-a trădat cind ne era pietroiul atirnat de git și care s-a intors acasă spre a ne arăta că poate fi și la 36 de ani cel mai bun de pe teren și îndrăgostit pină la pieire de cel mai incercat și mai nebun public din România.

Bătrinul Dudu Georgescu, veșnic tinăr pirat al gloriei, și-a infipt steagul de luptă la Moreni și, cu uluitorul lui simț al jocului, a frint catargul de pe corabia vilcenilor care, in actualul campionat, cred eu, e imposibil să nu se ducă la fund. Nu mă injurați, oameni buni de prin zăvoaie și dumbrăvi de liliac, dar toate lucrurile au o măsură.

Fănuș Neagu

ANUL 42 AL LIBERTĂȚII NOASTRE

Pentru a ne bucura de frumusețea pămîntului

În conștiința lumii, numele președintelui României este nemijlocit asociat celui mai pertinent demers al contemporaneității — realizarea păcii prin dezarmare.

Gînditor și om politic cu o viziune revoluționară, creatoare, asupra devenirii lumii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a ridicat exigența evitării cataclismului nuclear la rangul datoriei supreme a zilelor noastre, postulînd, în urma unei analize științifice a proceselor și tendințelor din arena mondială, drept problemă fundamentală a epocii oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, în primul rînd nucleară, și asigurarea păcii.

Derularea evenimentelor validează pe deplin aprecierile clarvăzătoare ale președintelui României. Zi de zi, de altfel, se vădește cît de acut se resimte, în planul vieții internaționale, lipsa progreselor în direcția opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare. Creșterea fără precedent a arsenalelor nucleare și convenționale, modernizarea lor continuă, alimentează, îndeosebi între principalele puteri militare, neîncrederea și suspiciunile, iar acestea, la rîndul lor, amînează precipitarea spre noi trepte ale spiralei înarmărilor, cu întregul cortegiu al implicațiilor nefaste — politice, economice, morale. Tensiunile rezultate supun unor grele încercări raporturile interstatale și, lucrul cel mai îngrijorător, amenință grav pacea lumii și, prin aceasta, însăși existența vieții pe planeta noastră.

Dincolo, însă, de amplul orizont pe care-l deschide făuririi unei lumi noi, mai drepte și mai bune pe Pămînt, doctrina păcii prin dezarmare a președintelui Nicolae Ceaușescu ne îndeamnă, vibrant, să iubim această planetă pe care trăim, marea casă a tuturor pămîntenilor. Și să nu lăsăm, cu nici un preț, să i se ofilească, sub norul ciupercii atomice, diafanele-i culori.

Oamenii au contemplat de cînd se știu, minunîndu-se, munții de cremene și mările înspumate, cîmpiile de mătase și riurile repezi, pădurea și iarba și florile și toată , suflarea ce se bucură de mirifica și mănoasa natură. Dă cîteva decenii au putut, însă, privi Pămîntul „de sus". Unii — direct, prin hublourile navelor cosmice, cei mai mulți prin intermediul imaginilor transmise de camerele de luat vedere. Convingîndu-se cu propriii ochi că singura (din ceea ce cunoaștem pînă în prezent) planetă locuită este, într-adevăr, de o neîntrecută frumusețe. În iunie 1965, pentru prima dată de cînd omul a pășit în Cosmos, un astronaut, francezul Patrick Baudry, a înregistrat tot ce a văzut și simțit admirînd Terra din Spațiul Sideral. „Zorile — nota el — se apropie încet. Coroana aceasta, care înconjoară Pămîntul cu un albastru foarte intens de partea Spațiului, este magnifică. Disting cel puțin nouă nuanțe diferite de albastru, apoi ocru, oranj și aproape roșu, cu o infimă sclipire verde chiar la suprafața Pămîntului. Soarele nu va întîrzia să apară... Fiecare parte a globului devine portocalie, apoi ușor roșie, pentru a rămîne roșie ca sîngele la extremitatea semilunei pămîntești... Cum poate exista ceva atît de frumos ?... Cum este posibil să avem o planetă atît de frumoasă ?".

Terra reprezintă, indiferent de unde este privită, casa mîndră a oamenilor. Singura. Și numai armonia unei păci trainice îi poate asigura existența pe firmament.

„România — sublinia, recent, tovarășul Nicolae Ceaușescu — **consideră că ne aflăm într-o epocă hotărîtoare pentru însăși existența lumii. De aceea, adoptarea unui program complex de dezarmare, în centrul căruia să se afle dezarmarea nucleară și chimică, constituie o necesitate vitală pentru toate popoarele lumii. Avem convingerea că este posibil să se ajungă la acorduri corespunzătoare în această direcție — și adresăm, încă o dată, apelul poporului român către toate popoarele lumii de a ne uni forțele și de a acționa, pînă nu este prea tîrziu pentru a impune dezarmarea, pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor la viață, la existență, la libertate și la o pace trainică !".**

Timpul, prin urmare, presează. Tergiversarea, pe acest plan, înseamnă șanse mereu mai mici. Este un adevăr pe care țara noastră îl rostește răspicat prin cel mai autorizat glas al său, cel al președintelui Nicolae Ceaușescu, omul de stat pe care înalta responsabilitate vădită neobosit pentru destinele umanității l-a consacrat, pentru totdeauna, în conștiința lumii drept Marele Erou al Păcii.

Vasile Crișu

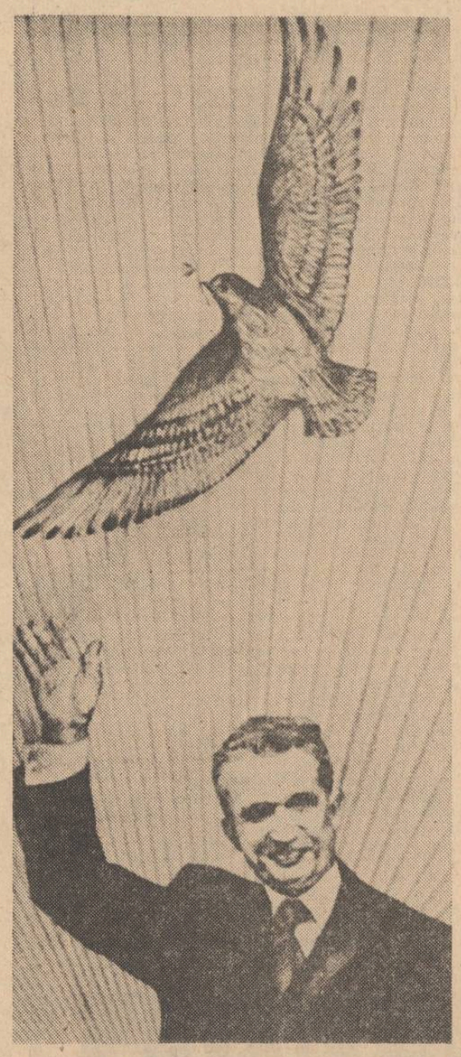

PÎINEA ROMÂNILOR

CLIPE DIN VARA LUI '44

II

În România se pregăteau evenimente hotărîtoare, destinate să-i croiască țării un destin nou pentru viitorime. Între timp, bombardamentele aliate asupra orașelor românești continuau într-un ritm alert. De asemenea, creștea și numărul prizonierilor capturați din avioanele doborîte. În ciuda nenorocirilor provocate de raiduri în atîtea și atîtea familii, comportamentul românilor față de captivi a rămas într-o toate ireproșabil. Sufletește, țara era pregătită pentru cotitura cea mare.

De-a lungul anilor, am studiat în arhivele civile și militare destinul tuturor categoriilor de internați din România anilor 1939—1945 : refugiați politici germani ; refugiați militari și civili din Cehoslovacia și Polonia ; militari britanici care nu au mai izbutit să se îmbarce la Dunkerque și au ajuns tocmai pe meleagurile noastre în căutarea unui scut pentru viață ; militari din Franța, Olanda, Norvegia, Grecia și Iugoslavia, care au evadat din lagărele de prizonieri din Reich și s-au predat autorităților românești, care nu i-au remis niciodată germanilor ; militari italieni, surprinși de căderea lui Mussolini la București sau în alte orașe ; sau dezertori din Wehrmacht, care de asemenea și-au încredințat soarta românilor, știind că nu vor fi trădați în idealurile lor pacifiste ; în sfîrșit, prizonieri americani și britanici capturați în raidurile din 1943 și 1944. Și am constatat că pentru toți acești oameni, ca și pentru alții, cărora nu le mai place să recunoască acest adevăr, România s-a constituit într-un pămînt al speranței. Într-adevăr, sufletește, țara era pregătită să-și regăsească idealurile, prietenii.

După 23 August 1944, acest pămînt al speranței a reprezentat a patra forță militară aliată în războiul antifascist. Fapt care ar fi trebuit să fie recompensat cu un binemeritat statut de cobeligerantă. Contribuind la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, prin mari jertfe umane și materiale, poporul român și-a exprimat deschis o loialitate activă față de aspirațiile unanime de pace trainică. Și în anii reconstrucției postbelice, și în prezent, sub conducerea partidului comunist, aceleași aspirații au întemeiat și întemeiază toate gesturile de politică externă ale României, acțiunile ei de colaborare cu toate națiunile lumii. Rădăcinile lor le aflăm în omenia românească din totdeauna.

Revenind la vara lui 1944, putem afirma că tratamentul acordat prizonierilor de război aliați a fost incredibil de-a dreptul. Nu întîmplător, scrisorile prizonierilor erau marcate de un amestec interesant de uimire, regret, naivitate, idei preconcepute dezmințite de realități, preocupări derizorii sau gînduri înalte, de neîntîlnit în alt tip de corespondență... Pe fundalul unei civilizații îndoliate și între hotarele unei țări pustiite de un crîncen război... Interesul Marthei Bibescu de a colecționa aceste extrase a fost întărit de o întîmplare menită să tulbure viața de zi cu zi de la Mogoșoaia. La 10 iunie 1944, un pilot american grav rănit, a căzut din ceruri cu parașuta în flăcări și a murit chiar sub privirile scriitoarei. A fost înhumat chiar în curtea castelului brîncovenesc, nu departe de lac, și Martha Bibescu s-a făcut luntre și punte să comunice mamei nefericitului aviator detalii despre ultimele clipe ale unui soldat. Implicit, de atunci, extrasele din corespondența prizonierilor de război au fost citite cu alți ochi. De fapt, începuse să se insinueze în ele și un aer ceva mai dramatic. Așa cum mărturisesc și aceste fragmente epistolare din iunie 1944 :

Sergentul **Keith J. Westphal** către tatăl său din Greenfield, Iowa : „...Mă simt umflat de plictiseală, dar tratamentul a rămas totuși foarte bun. Chiar în clipa aceasta stau afară, la soare, pe o bancă de lemn, scriindu-ți... Mesele s-au îmbunătățit. Acum mîncăm împreună, într-o sală mai mare. Te rog, nu-ți face griji pentru mine, fiindcă vei fi surprins să auzi cîte ni se îngăduie aici. Bineînțeles, ne lipsesc o mulțime de lucruri, dulciurile, muzica etc., absolut normale și de la sine înțelese acolo, unde te afli..."

Sergentul **William W. Turrentine** către Richard Turrentine din Follanbee, Wisconsin : „...Autoritățile militare de aici ne tratează bine. Mîncarea e adecvată. Luna de cînd sînt aici a trecut destul de repede..."

Sergentul **Billy J. Chaffin** către J. E. Chaffin din Sinton, Texas : „...Sînt tratat bine aici. Mîncarea e mai bună. Sîntem într-o țară foarte frumoasă. Seamănă cumva cu Statele Unite..."

Subofițerul brevetat **R.D. Kilroy**, din spitalul Colțea, către F. Kilroy din Alexandria, Sidney, Australia : „...Primesc îngrijiri medicale atente. Crucea Roșie tocmai a trecut pe aici și am primit cărți și pastă de dinți. Vizita a fost foarte bine apreciată. Perioada de internare în spital am petrecut-o foarte liniștit..."

Sergent **John E. Hartman**, din spitalul Colțea, către William Hartman din Tamaqua, Pennsilvania : „...Am fost internat în spital pe data de 9 mai și tocmai a venit Crucea Roșie. Doamne, cît am fost de bucuros s-o văd..."

Sergent **F.W. Parson**, din spitalul Colțea, către F.H. Parson din Egremont, Wallasey, Cheshire, Marea Britanie : „...Arsurile, slavă dom-

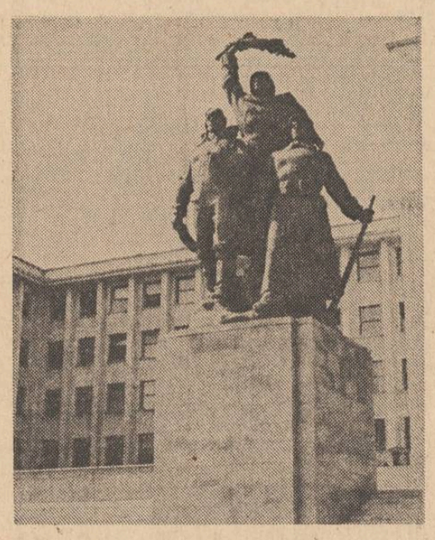

nului, nu sînt prea grave și nu vor lăsa cicatrice, datorită îngrijirilor bune primite de la medicii români, în timp ce eram în spital. Au fost foarte buni cu mine și cu restul echipajului. Mîncarea este destul de bună, ni se servesc trei mese pe zi, supă etc. Ar putea fi și mai hrănitoare, dar calicii nu au dreptul să aleagă. Oricum, nu m-a chinuit foamea și e mare lucru că mi-am păstrat pofta de mîncare. Astăzi ne-a vizitat Crucea Roșie pentru prima dată... Într-adevăr, este o țară fermecătoare, chiar și modernă..."

Sergentul **Edward E. Schuch** către soția sa din Cheviot, Ohio : „...Cînd am căzut prizonier, am fost dus în sat, unde am stat peste noapte. Oamenii de acolo nu văzuseră niciodată un american, așa că au venit aproape toți să mă vadă. M-am simțit ca un clovn la circ și probabil că așa le-am și părut. Au fost foarte amabili cu mine. Unul mi-a dat un pachet de țigări, altul covrigi și cîteva prăjituri. A doua zi am fost adus aici, unde i-am găsit pe cei-lalți băieți. Mîncarea e mult mai bună decît atunci cînd am venit, așa că nu e nevoie să-mi trimiți alimente. Locuim într-o clădire mare, frumoasă, și tot ceea ce facem aici este să mîncăm, să dormim și să încercăm. Ei, iubito, nu e chiar așa de rău aici, totul e mult diferit de ceea ce îmi închipuiam că înseamnă să fii prizonier de război ! Poate ar fi fost mult mai rău dacă eram prizonier într-o altă țară. Știu că-ți va veni greu să crezi că m-au tratat atît de bine aici, dar te asigur că e adevărat. Sînt sigur că nu te vei îndoi de cele spuse de mine. Citeodată putem cumpăra chiar și prăjituri și bomboane, dar nu prea des, pentru că nu avem prea mulți bani. Ei bine dragă, peste două zile se vor împlini trei luni de la căsătoria noastră !..."

Sergentul **Walter Clive** către Joseph Clive din Niagara Falls, New York : „...Sînt tratat foarte bine și am mulți camarazi. Masa e îmbelșugată și am țigări la discreție. Mergem și la biserică și toți așteptăm să vedem un film, peste cîteva zile. Crede-mă, nu mă așteptam să fiu tratat chiar atît de bine...".

Locotenentul **J. F. West** către Chester K. West din Loda, Illinois : „...Aici, lucrurile nu s-au prea schimbat. Nu prea avem multe de făcut, doar trîndăvim, mîncăm și dormim. Tratamentul e în continuare bun și mîncarea e tot mai bună, deși românii nu prea înțeleg de ce rasolul de cap de miel nu ni se pare o delicatesă. Mai ales cînd ochii sînt lăsați în capul bietului miel. Crucea Roșie ne-a adus cîteva cărți, ca să avem ce citi...".

Sergentul **A. D. Collins** către A. Collins din Bournemouth, Hants, Marea Britanie : „Aici domnește aceeași pace plăcută. Viața continuă în aceeași monotonie pe care numai un prizonier poate s-o cunoască. Trebuie să admit, totuși, că în ultimul timp am observat cu interes cîteva raiduri aeriene. Este de notat efectul pe care acestea îl au asupra gazdelor noastre. Bineînțeles, nimeni nu poate să nege că ele produc tulburare. La raiduri mă refer. Faptele indică cu siguranță, în ceea ce ne privește, o reîntoarcere timpurie acasă. Alaltăieri am stat de vorbă cu cîțiva soldați germani. Și ei s-au săturat. Par să privească războiul și consecințele lui cu un soi de apatie fără speranțe. Găsesc acest fapt deosebit de interesant, mai ales dacă iau în considerare faptul că soldații erau foarte tineri. Nu par deloc potriviți ideii lui Adolf : Kraft durch Freude...".

Locotenentul **Gerald A. Briggs** către Gladys M. Briggs din Eugene, Oregon : „...În timp ce coboram cu parașuta, un avion de luptă românesc se învîrtea în jurul meu și mișca din aripi, ca și cum mi-ar fi spus : hello și noroc. Mi s-a părut un gest frumos din partea pilotului. Am primit o îngrijire medicală bună și un tratament excelent din partea românilor. Sînt cei mai minunați oameni pe care i-am întîlnit vreodată. Și Crucea Roșie a fost foarte bună cu noi...".

Locotenentul **Robert K. Barmore** către Jesse Barmore, din Verona, New Jersey : „...E un tip în camera noastră care știe ceva românește și, prin fereastră, stăm de vorbă cu oamenii de afară. Ne distrăm de minune spunîndu-le bună ziua. Existau două măști în hol, le-am adus în camera noastră și stăm la fereastră cu ele pe față. Copiii din stradă se adună și mor de ris. Chiar și oamenii mai în vîrstă se distrează pe seama noastră. Probabil, își închipuie că americanii sînt niște nebuni, dar noi ne omorîm timpul. În ultimele luni, se pare că americanii sînt în stare să rîdă de tot ceea ce li se iveste la îndemînă. Toți ne-am ales ceea ce numim noi fata noastră. Fata mea e un copil deosebit de isteț, de vreo cinci ani, care stă peste drum. Am făcut-o chiar să-mi trimită bezele, dar asta s-a întîmplat după o luptă îndelungată, fiind foarte rușinoasă...".

La 15 iunie 1944, sergentul **J. N. Bernardini** îi scria domnișoarei Octavia Lawson din Chattanooga, Tennessee : „...Vremea e foarte frumoasă aici. Bineînțeles, nu e prea plăcut între ziduri. Aștept să ajungă rușii aici, ca să plec acasă. De la fereastra noastră vedem un peisaj foarte frumos. O întreagă stradă ni se întinde în față. Ne petrecem o parte din timp privind oamenii (și femeile). Citeodată, unii dintre ei ne arată limba, ostentativ...".

La 21 iunie 1944, sergentul **Nicholas Stetz** îi scria domnișoarei O. Stetz din New York : „În București, oamenii se comportă ca și cum nu ar fi război. Fetele sînt foarte frumoase, după ceea ce ne putem da seama, privind prin ferestre. Înainte de a fi încartiruiți în acest local, am făcut un tur al orașului. E, într-adevăr, un oraș frumos. Au biserici vechi, mari și frumoase. Avem peste noi un român îngăduitor. Sărmanul, bineînțeles că are de pătimit cu noi. Cunoști umorul american... Dar se comportă ca un bărbat...".

Mihai Pelin

Poeții lumii cîntă ROMÂNIA

GIUSEPPE CAIZZONE

ITALIA

Eroul epocii

Despre pace cînd ți-ascult
Ceaușescu, vorba clară,
peste-al vremilor tumult
parc-aud vorbind o țară.

Și văd spice aurii
dinspre Olt pînă-n Suceava ;
și văd albe aripi, mii,
ce-și rotesc pe deltă slava.

Și văd steaguri ce-mpînzesc
Bucureștiului cetatea
cînd în freamăt românesc
cîntă-n august libertatea !

Țară-a sîngelui latin
și a graiului meu soră,
ești chemată de destin
să-i fii păcii auroră.

Fiindcă-ți urci al păcii zid
nu în zăngănit de zale
ci ca gîndul tău lucid
și în pacea trudei tale.

IANNIS MANIKAS

GRECIA

Te iubesc, România

Nu mai știu, nici de cînd
nici de unde, —
dar cu-al inimii
mele tumult,
cu simțirile mele profunde,
te iubesc, România,
de mult.

Strălucești
ca o stea veghetoare
pe-al corăbiei mele
catarg,
cînd,
cu pînze umflate,
pe mare,
vîntul bun mă îmbie
în larg.

Cu poverile spicelor grele
mi te-arăți.
Cu-nfloritele ii,
în cîmpia poemelor mele,
implinind, răsădești armonii.

Și-ți revarși
și mireasma de munte
pe cărările dorului meu,
România,
cu stele pe frunte,
glorioasă
și dulce mereu.

RIAD AWARD

SIRIA

Cîntec

Adevărul — nu-l ascund
și n-am teamă că mă-nșel —
îl rostesc cu glas profund,
l-am văzut și cred în el.

Patria e-n cîntul meu
și îi simt și-aici făclia,
în Moldova, unde eu
azi învăț ce-i România.

România — tricolor,
Ceaușescu — omenia,
socialism și viitor,
pacea și prietenia !

Îmi dă inima cuvînt,
în lumina ta cea vie,
toată slava să ți-o cînt
preafrumoasă Românie !

Și privind al tău popor,
înginndu-i bucuria,
eu cînt :
Pace, Tricolor,
Ceaușescu, România !

KAZUA NAKAMURI

JAPONIA

Culorile României

În dangăte de clopot zbuciumate
o-mpurpurată agonie-și plînge
altarul vechi cu cărămizi sfărmate
înlăcrămat a curs străbunul sînge.

Prin poarta toamnei grîul drum își face
cu fala împlinitului tezaur,
urcînd pe al cetății zid să joace
în hora suferințelor de aur.

La Voroneț, de pe o dungă-albastră,
izvoarele-și încep călătoria.
În cercuri, deschizîndu-se-o fereastră,
hulubii doinei au umplut țăria.

HASAN ÖZDOGAN

TURCIA

Va dăinui de-a pururi

Va dăinui de-a pururi, acoperit de slavă,
acel popor pe care, cu facla omeniei,
înspre izbînzi îl poartă un om cu fruntea bravă
ca Nicolae Ceaușescu-al României !

Dumbravă minunată de cîntec și visare,
frumoasă Românie, pămînt al împlinirii,
din tine cresc uzine, pornesc pe mări vapoare
și se-arcuiesc pe lume și punțile-nfrățirii !

Din pisc de văi, departe, lumina ta străluce !
Te-nalți cutezătoare pe culmile vieții !
Cîrmaci vestit e-acela ce drumul ți-l conduce
spre țărmul fericirii, sub steagul libertății !

IGNAZIO BUTTITTA

ITALIA

Prietenilor români

Sînt simple
însă pline de ardoare,
așa cum inima
îmi dă îndemn
cuvintele pe care,
în scrisoare,
cu dragoste
în versuri le însemn.

Spălîndu-le de mizgă și de noapte
în revărsarea
zorilor
le-ngîn,
ca pe-un prinos
de portocale coapte
ce-l dăruiesc
poporului român.

Să am prieteni
nu-mi ajunge-n lume
doar un vecin,
dacă nu pot să spun
că-n orice zare
a planetei-mume
și-acolo am
cîte-un prieten bun.

. . . . . .

Ci eu vă spun :
în noi,
în fiecare,
își află libertatea-al ei
altar.
Ea trece de-ale inimii
hotare,
unindu-le
pe toate-ntr-un hotar.

O, de-aș putea
tot cerul l-aș cuprinde !
Și brațe largi,
cît marea,
de-aș avea,
poporului român
eu le-aș întinde,
îmbrățișîndu-l
cu iubirea mea.

Bagheria, octombrie 1963

În românește de
Raluca și Victor Tulbure

REVISTA STRĂINĂ

● **O VALOROASĂ ANTOLOGIE A POVESTIRII CEHE** publică editura „Ceskoslovensky spisovatel", în colecția „Biblioteca de proză cehă". Culegerea care poartă titlul „Zivy proud" — **Curentul viu** cuprinde un mozaic alcătuit din creațiile a cincizeci de prozatori cehi contemporani, creații realizate între anii 1945—1965. În cadrul volumului își dau întîlnire scriitorii din vechea generație, din cea de mijloc precum și cea mai tînără generație de creatori din țara socialistă prietenă.

În literatura cehă povestirea nu a avut niciodată statut de rudă săracă, ea are o bogată tradiție, fiind ilustrată de nume ca Božena Němcová, J.K. Tyl, Jan Neruda, Jaroslav Hašek, Karel Čapek ș.a. După războiul al doilea mondial povestirea și-a găsit reprezentanți remarcabili în persoana unor creatori ca : Jan Drda, Milan Jariš, K.F. Burian, Rudolf Kalčik, Vladimir Řezač. Mari merite în evoluția prozei scurte cehe au și Marie Majerová, Bohumil Říha, Marie Pujmanová, Norbert Fryd, Ota Pavel, Jiří Křenek, Jiří Marek.

În antologie își mai găsesc locul printre alții : J. Weiss, J. Nesvadba, L. Souček (SF), F. Kubka și M.V. Kratochvil (povestirea cu caracter istoric), J. Rybák, E. Bernardinová, V. Přibsky (memorii), K. Fabian, P. Framcouz, V. Dušek (proză polițistă), J. Moravcová (psihologice) etc. Evident, o antologie oricît de amplă ar fi ea nu poate cuprinde întreaga bogăție a creației cehe postbelice în domeniul prozei scurte. Cu toate acestea, „Curentul viu" reprezintă o culegere remarcabilă în care se poate urmări evoluția acestui gen de la eliberare pînă în prezent.

● **EDITURA „KNIGA" DIN MOSCOVA** a publicat în facsimil prima biografie științifică dedicată lui A.S. Pușkin, datorată lui P.V. Annenkov și apărută în anul 1855. Această ediție este completată cu un mănunchi de comentarii contemporane precum și cu unele documente pe care P.V. Annenkov și-a bazat concluziile. Se știe că cercetătorul din secolul trecut a folosit materiale, în special corespondență nepublicată.

● **„RĂUL TRECE, BINELE ESTE VEȘNIC !"** această mare idee umanistă a poemului conceput în stilul eposului cavaleresc „Viteazul în blană de tigru" a clasicului gruzin Șota Rustaveli (secolul al XII-lea) este motivul noului spectacol de balet montat pe scena Teatrului S. Kirov din Leningrad. Autorii spectacolului — libretistul Iuri Griggorievici, compozitorul Alexei Maceavariani și coregrafii Teimur Murvanidze și Oleg Vinogradov — au fost călăuziți în permanență de ideea fundamentală că viața omului fără eforturi de a trăi mai bogat, mai deplin, fără dragoste este anormală și infertilă.

Una dintre figurile centrale ale baletului este domnitorul Avtandil, care în timpul drumurilor sale prin lume află despre oameni nefericiți, îndurînd nedreptățile unor vrăjitori răi. Cu prilejul unei vînători el îl cunoaște pe Tariel, viteazul în piele de tigru, care o caută de ani buni pe frumoasa lui iubită, țarevna Nestan-Daredjan, răpită de vrăjitorii cei răi. Cei doi viteji se împrietenesc și luptînd împreună înving răul.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

„ASTRA" SIBIU

ANUL XXIX
35
(1 268)
Simbătă
30 august
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ȚARA ȘI-A CINSTIT MAREA SĂRBĂTOARE

După datini care fac din zilele lui August lumina unor ginduri și sentimente patriotice inălțătoare, țara și-a cinstit marea sărbătoare, adăugind în paginile noii sale istorii un nou capitol, acela al glorioasei aniversări a 42 de ani de libertate și construcție vastă, socialistă, pe temeiul celor mai profunde idealuri care animă ființa poporului român. A 42-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a avut astfel în simbolica și grandioasa manifestare populară embleme nepieritoare ale traiectului istoric inaugurat la 23 August 1944, omagiul și recunoștința față de partidul nostru comunist, față de conducătorul său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin care identitatea noastră a dobindit confirmări de o extraordinară anvergură moral-politică, socială și economică, într-o viziune prin care se certifică insuși destinul socialist. Marile izbinzi care au urmat Congresului al IX-lea al partidului și care formează însăși esența libertății și independenței, își trag seva nepieritoare din actele eroice și decisive ale lui August, unind toate marile momente cruciale ale istoriei într-o vastă și inconfundabilă constelație a spiritului patriotic, revoluționar, pe măsura geniului creator al poporului aflat în deplină stăpinire a drepturilor și libertăților sale democratice, pe cele mai inalte trepte ale manifestării personalității sale.

Marile izbinzi, marile ctitorii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, și care au schimbat radical infățișarea țării, geografia ei în plan economic, dar și uman și social, sint indisolubil legate de lupta, de opera și de viața secretarului general al partidului, președintele României, și poartă in emblema lor numele și destinul celei mai prodigioase epoci. Este epoca marilor întemeieri și a marilor deschideri. Interesele supreme ale poporului, slujite cu un netărmurit și exemplar devotament, au triumfat și triumfă necontenit, transformindu-se în dimensiuni de fond, inestricabile, ale existenței și în orizonturi de vastă creativitate.

Epoca Nicolae Ceaușescu inseamnă intreagă această uriașă conștientizare a țării față de propriile ei idealuri, înseamnă întreg acest uriaș și necontenit consens de voință și acțiune națională prin care partid, popor și conducător formează o singură și indestructibilă entitate, un permanent și insuflețitor mod de a privi și aborda istoria, munca, gindirea și viața, dintr-o perspectivă a inaintării neabătute pe calea progresului și civilizației socialiste.

Cea de a 42-a aniversare a eroicului act de la 23 August 1944 a cuprins în emblema sa faptele de muncă și creație ale țării aflată într-o nouă etapă, pe un nou segment de timp, în fața impliniri istoricelor hotăriri ale Congresului al XIII-lea al partidului. Cel dintii an al celui de al optulea cincinal își trimite semnele sale hotăritoare și gravitează în jurul acelei imagini de ansamblu prin care România se va inscrie pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie, sub egida unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate. Trăim intreg acest timp cu sentimentul unei permanente și revelatoare descoperiri de sine, proces viu și cuprinzător prin care țara își îmbogățește izvoarele și natura propriilor sale posibilități, făcind totul, așa cum i-o cere conducătorul său, pentru a-și sluji condiția libertății și independenței, prezentul socialist și viitorul comunist. De aici, dintr-un atare unghi, se văd marile reliefuri ale construcțiilor care țintesc vast către ziua de miine, se vede arhitectura economică și socială spre care oamenii și țara urcă neintrerupt și își sporesc avuția, zestrea nepieritoare pentru toți cei de azi și pentru urmași.

Grandioasa manifestare populară festivă consacrată celei de a 42-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a relevat în fericite și dense simboluri intreagă această ridicare spre viitor a patriei, omagiind un drum eroic și glorios, cinstit deopotrivă cu fapta și ideea într-o emoționantă și edificatoare mărturisire de spirit. Desfășurată în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, manifestarea sărbătorească de pe stadionul „23 August" din București s-a transformat într-o veritabilă profesiune de credință revoluționară, patriotică, avind ca generic și suflu mereu viu, inălțător, insăși unitatea de nezdruncinat a poporului în jurul partidului, a secretarului său general, erou intre eroii neamului, personalitate proeminentă a lumii noastre contemporane. Ginduri de netărmurită dragoste și aleasă prețuire se indreaptă către marele fiu al țării, ctitor al României socialiste moderne, strălucit și consecvent promotor al ideilor de libertate, de independență, înțelegere și pace, făuritor al unei opere de o amplă umanitate, în interesul civilizației însăși, al dezvoltării și apărării condiției umane.

Ginduri de înaltă și aleasă prețuire se îndreaptă către tovarășa Elena Ceaușescu, eminent om politic și ilustru savant de largă recunoaștere internațională. Momentele solemne ale manifestării devin astfel embleme ale dragostei și recunoștinței intregului popor, expresie a devotamentului său nemărginit, ale hotăririi și voinței ferme de a face totul pentru infăptuirea programelor dezvoltării și afirmării multilaterale, reinnoind prin aceasta un legămint de inimă și conștiință cu istoria pe care ne-am asumat-o și o trăim demn.

Este acel legămint în temeiul căruia țara și-a cinstit marea sărbătoare, evocind nu numai un trecut eroic și glorios, ci și un prezent epopeic, dinamic și insuflețitor, ca și un viitor de o certă și laborioasă edificare.

Luceafărul

Ilustrație de Sabin Ștefănuță

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Timpul dominant

I

Cartea lui Ion Popescu Puțuri, „Indemn la creație" (Ed. Politică, 1985) reprezintă o contribuție de „tăietură" (G. Bachelard) in filozofia marxistă a istoriei. Ea ar putea fi comparată, din acest punct de vedere, cu „Scrierile asupra istoriei" (Ecrits sur l'histoire) ale lui Braudel sau cu recent tradusa carte a lui Adam Schaf, „Istorie și adevăr". Este adevărat că lucrarea lui Ion Popescu Puțuri dezvoltă teze teoretice într-un demers care pare a se concentra asupra unei chestiuni istorice regionale. Cu toate acestea n-avem în față o lucrare de sociologie istorică regională, ci una de epistemologie marxistă a istoriografiei sud-est europene. I. Popescu Puțuri examinează concepția marxistă asupra timpului istoric prin aplicațiile ei diacronice la cercetarea unei „chestiuni regionale" — chestiunea națiunilor sud-est europene. Sistemul temporal de referință este intervalul de 100 de ani de istorie europeană privită, de data aceasta, nu din locul privilegiat al unor mai vechi ori mai noi sinteze de teoria istoriei — marea metropolă — ci chiar din cimpul de derulare a evenimentelor regionale ale Sud-estului. „Partitura" intregii lucrări îngăduie și o „lectură simultană" cum s-ar putea spune cu o expresie a lui C. Levi-Strauss, nu doar una succesivă. Există în sensul acesta note comune în „lectura" pe care o făcea Engels sud-estului european acum circa 100 de ani cu alte „lecturi" marxiste ba chiar nemarxiste din „straturile" ulterioare ale continuumului istoric european. Din toate aceste „lecturi" se desprind consecințe de ordin „practic-politic" cu totul speciale și tocmai această chestiune reprezintă temeiul real al unei analize de tipul celei intreprinse de istoricul român. Bunăoară, în concepția lor despre „revoluția democratică", Marx și Engels, precizează Ion Popescu Puțuri „subordonau orice alte probleme intereselor luptei proletariatului pentru această revoluție, sau progresului capitalist care pregătea condițiile ei. Privind prin această prismă, după părerea lor, tot ce stătea în calea acestui tip de progres trebuia inlăturat. Dar aceasta a dus și la o anumită unilateralizare a criteriilor pe care le aplicau, la excluderea din ele, uneori, a categoriei de interes național în sine..." (cf. „Îndemn la creație". pg. 93—94). Îndărătul unei asemenea abordări pulsează o anumită concepție despre „timpul istoric" cu care operează Engels în baza căreia este respinsă, în mod intemeiat, o formă de „alianță" intre popoare pe baza unei ideologii supranaționale, cum era „panslavismul", dar este admisă, în mod paradoxal, o altă „alianță a popoarelor — așa-zise — revoluționare impotriva celor contrarevoluționare", deci tot pe temeiul unei ideologii supranaționale. Sesizind acest paradox engelsian, Ion Popescu Puțuri încearcă, și izbindește, să-i cerceteze „rădăcinile". Cum spuneam, aceste rădăcini stau bine înfipte tocmai în concepția despre „timpul istoric" subiacentă acestor tipuri de analize. Este vorba despre ideea unui „timp unic" a unui timp dominant, care, apreciază Ion Popescu Puțuri, se afirmă biruitoare prin concepția hegeliană asupra istoriei. Cu Hegel, timpul unic, timpul care „măsoară din nemăsuratul său", se instalează atotbiruitor în spiritualitatea occidentului. Cu modelul acestui timp unic, Hegel va cerceta firea și rostul popoarelor lumii intregi. Acel popor al cărui „spirit" este o „treaptă de dezvoltare" a „spiritului universal", va „domni peste lume". Toate celelalte popoare au rangul unor „popoare fără istorie", nevoite să-și „potrivească ceasul" față de orologiul acesta unic și neinduplecat.

„**Conștiința de sine** a unui popor... este, de fiecare dată, purtătoarea treptei de dezvoltare pe care a atins-o spiritul universal în ființarea lui faptică, și realitatea obiectivă în care acesta își plasează voința sa. Față de această voință absolută, voința celorlalte spirite populare particulare este lipsită de drept, poporul acesta este cel care domnește peste lume" (Citat de Ion Popescu Puțuri, în op. cit. p. 89).

Intr-un anume sens, nu va trebui să ne mire faptul că această idee despre **timpul istoric** își va prelungi biruința, cum arată Ion Popescu Puțuri, în concepția lui Fr. Engels, care se va lăsa dirijat de ideea timpului **unic**. Timpul unic, timpul expansionar al formațiunii capitaliste în aria metropolitană a Europei Atlantice, va fi ridicat de Engels la rangul de **timp dominant**, care în viziunea lui, in cele din urmă, va fringe voința popoarelor și le va aduce sub steagul său pentru a le pregăti astfel pentru revoluția mondială. Pînă atunci însă, timpul acesta **dominant** va „lucra", în viziunea aceasta a lui Engels, sub forma „alianței popoarelor revoluționare contra popoarelor contrarevoluționare" (cf. Opere, vol. 6, 1959, p. 301—302). Timpul engelsian este, după

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Omagiu eroilor

La sfirșitul lui august și începutul lui septembrie, Mureșul arată ca un tinăr visător. Unda-i îndeobște umbrită și melancolică se umple cu lumină de miere. Și-n intreaga sa ființă este netulburat și pare că e, mai mult decît oricînd, totuna cu pămîntul transilvan pe care-l străbate de la un cap la altul, fiindu-i ax și bătaie de inimă. Am pășit pe malurile acestui riu însemnînd cît un fluviu pentru istoria noastră tocmai în asemenea timp cînd sevele verii ii dau chip de tinerețe.

Mureșul cel încărcat de istorie, Mureșul cel bătrîn, Mureșul cel tînăr, Mureșul fiind istorie în istoria oamenilor care i se oglindesc în unde de milenii, sentiment în sentimentele oamenilor. Am fost pe malul Mureșului, în două puncte unde istoria și-a inscris o memorabilă filă, cu prilejul unor spectacole de evocare. Spectacole in care tinerii patriei de azi aduceau cinstire celor care in urmă cu 42 de ani s-au jertfit pentru eliberarea străbunului pămînt al Transilvaniei. Eliberarea Transilvaniei, inaltă datorie de inimă și conștiință pe care în veacuri, generații după generații de români și-au asumat-o chiar cu prețul sacrificiului. Această datorie și-au făcut-o cu prisosință, cu tot ce ține de elanul și dăruirea tinereții și cei care au dat o strălucită pildă de eroism în toamna anului 1944. Mii de tineri care au infruntat blindatele pe Cîmpia Aradului sau pozițiile inamice de pe dealurile de la Oarba de Mureș au plătit cu viața. Au căzut, glorios, pentru același vechi vis de intregire a neamului, a Daciei străbune, pentru a da viață testamentului altui erou pentru Unire, marele Mihai, pentru a da aripă de realitate speranțelor tinerilor de la 1848, ale bărbaților care au intocmit Memorandumul, ale celor care au infăptuit Marea Unire. Au scris, pe Mureș, în preajma Mureșului, prin faptă, prin luptă, încă o pagină de glorioasă istorie. Luptind pentru pămîntul binecuvîntat al Transilvaniei ei au rămas și vor rămine, de-a pururi, în conștiința vie a noastră, a tuturor. Mărturie stau și monumentele inălțate, monumente care, așa cum sint, avintate spre cer, exprimă năzuință de pace, de lumină. Un mesaj exprimă. Și durerea, durerea firească a tinereții frinte pe cind era în floare. Acest pămînt e apărat cu viața, cu sîngele, cu visele, cu întreaga noastră tinerețe, spune mesajul eroilor de la Oarba de Mureș și Păuliș. Datoria voastră este să duceți mai departe ceea ce am înfăptuit noi. Este firesc, un firesc pe deplin, plenar înțeles.

În spectacolele-evocare de la Oarba de Mureș și Păuliș am văzut mii și mii de tineri veniți din aproape toate județele țării punind, într-o tăcere cît un legămint, o garoafă la piciorul

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Sub cerul înstelat

JURNAL DE POET

Simbolul numelui marelui voievod Mircea este leul, cuprins în calendare acum în plină vară, zugrăvit către absida de miazănoapte unde este celebrată în erminiile bizantine toată flora și rodniciile pămîntului intru naștere și renaștere, a frumuseții Logosului devenit istorie, transfigurate zori ale bucuriilor de sărbătoare.

Așa a fost istoria noastră, a Basarabilor și Mușatinilor, a celor mai vrednici dintre ei, de-a se contopi în frumusețea sufletului românesc, intemeietorii, vitejii, cum ii numea Iorga, să fie și părinți spirituali ai neamului, iar cind au apărut poeții, suflet din sufletul jertfei lor, după zugravi, cei mai pilduitori s-au strămutat cu testamentul lor în paginile scrisului românesc.

Intre Mai am un singur dor, testamentul lui Mihai Eminescu și Marea cea Mare peste care domnea eroul cruciat Mircea, în moștenirea daco-romanității noastre la gurile Dunării, găsim un legămint adinc. Lucrind asupra faptei de luptă și ctitorie în celebra Scrisoare a III-a, *Eminescu avea asumat ființial acel Topos părintesc unde și-a dorit odihna intre codru și mare sub cerul înstelat ca și Păstorul din Miorița.*

Oare Cozia, ctitoria lui de pe Olt, nu-i drum, nu-i pregătirea îmbarcării, nu-i ascultarea vuietelor mării deșteptind din somn dorul de ducă al corăbierilor ?

În lirica română clasică precum și în pictură, odată cu Grigorescu, irumpe Marea, parte ființială din suflet românesc, așa cum odihnește ancestral în istoria noastră veche, în luminile ei perloase, această mare, cea mai frumoasă, cu luminile ei grele, după mărturia lui Herodot.

Ioan Alexandru

ATITUDINI

EROUL IDEAL

de Ion Lăncrănjan

Renumitul scriitor argentinian Ernesto Sabato ii închină citeva pagini vibrante, în romanul **Abadon, exterminatorul,** lui Guevara. Iată, am zis eu, un mare scriitor contemporan elogiind un mare erou, un revoluționar. Era inevitabil, într-un fel, Ernesto Sabato fiind, intr-adevăr, un mare prozator, unul dintre cei puțini din acest secol frămîntat și bogat in scriitori de mîna întii. În cărțile lui, dar, mai ales, în romanul **Despre eroi și morminte,** sint abordate problemele cele mai acute ale Argentinei, soarta însăși a acestei țări vibrind la cea mai înaltă și mai firească tensiune în paginile cărții. Dar nu despre asta vroiam să vorbesc, modernitatea și valoarea literaturii lui Ernesto Sabato fiind unanim recunoscută, în afară și în țara noastră. Vroiam, de fapt, să vorbesc despre eroul amintit, despre Ernesto Guevara. Vroiam să vorbesc despre **erou** în genere, vroiam să vorbesc despre revoluționarul care a ridicat flamura speranței deasupra tuturor invălătucirilor din acest veac fantastic, pe cît de fantastic, pe atît de complicat și de contradictoriu. Fiindcă **ideea** — ideea de revoluție, ideea de schimbare și de primenire a vieții — a cunoscut sublimări dintre cele mai înalte, nemaiintilnite, aș îndrăzni eu să spun, pe cît de pure și de purificatoare, pe atît de obișnuite, neavînd nimic țipător în felul lor de a se realiza.

Ernesto Guevara a reprezentat o asemenea sublimare, fiind în același timp om ca toți oamenii, cunoscînd neliniștea și boala, fără a fi, vreau eu să spun, un „cavaler de afiș", fiind însă unul și același, pînă la sfirșit și fără nici o umbră de emfază.

Nu a fost singurul, ce-i drept.

Același fel de a fi l-a caracterizat și pe Antonio Gramsci, care a fost comunist și revoluționar pînă în măduva oaselor, fără a plăti însă tribut fanatismului, păstrîndu-și neatinsă luciditatea pînă în clipa din urmă.

Cum a fost și Iulius Fucik, care știa că va fi omorit, căruia îi părea rău după viață, păstrîndu-și neștirbită verticalitatea, tot așa, pînă în clipa din urmă.

Cum a făcut și Lucrețiu Pătrășcanu, care a înțeles că ideea de revoluție nu se poate contopi cu realitatea decit printr-o contopire firească și totală cu concretul național al fiecărui popor, al fiecărui om, aș adăuga eu, și fără nici o știrbire a specificului propriu.

Exemplele ar putea fi inmulțite, fără prea mult efort.

Nu asta contează însă, nu asupra numărului aș dori să insist. Mai importantă decît numărul mi se pare asemănarea mai mult decît evidentă dintre cei patru luptători, fiecare dintre ei punînd totul în slujba **ideii,** cu un patos profund dar nespectaculos, străin de orice emfază, rămînînd aceiași pînă la capăt, fără a fi însă fanatici, fără a se lăsa robiți de patimi (cu toate că sint omenești și patimile), urind cu luciditate ceea ce trebuia urit, iubind fără măsură ceea ce trebuia iubit, fiind, altfel, oameni ca toți oamenii, deosebindu-se de alții, mulți, prin împletirea aceasta aproape desăvirșită dintre luciditate și partinitate : prin ocolirea oricăror răbufniri joase și injositoare ; printr-o consecvență lipsită de asperitățile scrișnetului (atit de caracteristic pentru cei ce nu s-au limpezit, ori pentru cei ce au confundat revoluția cu **răzbunarea socială ;** cu o simplă schimbare de gărzi : pină ieri ați fost **voi** la beneficii și la măriri, acum sintem **noi) ;** printr-o încredere neistovită în om și în omenie, în capacitatea omului de a fi și de a deveni mai bun ; printr-un nonconformism permanent, care nu a exclus și nu exclude disciplina, fiind egal, dimpotrivă, cu gindirea personală ; prin capacitatea de a cuteza și de a visa, fără a deveni hilari, fără a-și pierde

Continuare în pag. a 6-a

Făclii și cunoașteri de vară

Vară ai ajuns la strălucirea ta meritată
simburii tăi înțelepți poartă deja
în centrul lor cald
țara de miine

Undeva fără loc anume și totuși
pretutindeni milenară
muma mumelor naște continuu
rouă lila

Între mine fragmentul și totalitatea
ei omniprezentă
se iscă din senin privighetoarea
fără cauză

Iulie august orizonturi cu atîtea
făclii și cunoașteri
luminează
coliba povestitorului

Orice lucru se vrea ființă
în nopțile cu mov instelat
lucrez la un vers
nesfirșit ca apa fintinilor

Ovidiu Genaru

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

Ceea ce durează

V-ați intrebat vreodată — sigur că v-ați intrebat — din ce se alcătuiește, în definitiv, sufletul acela al frumuseții unei colectivități umane ?

E un aer, un fel de a fi al dimineții, un fel de a fi al zimbetului, al mișcării, un ritm adică. El e profund. Uneori se arată evident, alteori trebuie să-l cauți, să nu te lași furat de aparențe, să nu te-nșeli...

De pe ce parte, deci, să te apropii de Brăila — dinspre ce drum al privirii și-al sufletului ? Brăila aceasta — frumoasă „tot timpul" — cum mi-a spus odată un francuz despre România intreagă, străbătind-o în lung și-n lat, și mi-a plăcut cum a spus-o, cum a inlocuit el determinarea de loc cu cea de timp, adică, de fapt le-a ingemănat intr-o unică stare, mai abstractă, mai rimind cu sufletul...

Căci de frumoasă, e foarte frumoasă Brăila, are o lumină și-o curgere a culorilor și cimpul însuși, vast ocean fertil și fastuoasa Dunăre cu misterul bălților din care aștepți parcă să răsară sciți bărboși privind atenți cotul Dunării să nu vină careva, vreo oaste.

Poate chiar de aici, de la bărboșii sciți, pentru că oștile, nu că nu s-ar fi indemnat, așa că tot veneau, și ei, tot la pindă. Dinspre partea lor să ne apropiem de Brăila contemporană cea fastuoasă, ca să mai spulberăm odată prejudecata că prin locuri deschise, pe marile maluri — de mare, de Dunăre — nisipul alunecă, oamenii se duc și vin, ca apa...

Să ne uităm puțin spre alunecarea asta de Brăila... Brailava antică, atestată documentar ca „Brăilă" inaintea formării principatelor române. A ars de vreo șapte ori — s-a refăcut de fiecare dată. A cunoscut seminții venite și duse de prin tătărime, de prin mediterane, de prin fanare. Populație majoritară — tot timpul, românii. A fost raia turcească și se chema „Ibraila" — populație majoritară, tot timpul românii. La începutul secolului trecut a redevenit Brăila, Brăila românească tot timpul...

Fișă scurtă de istorie modernă : participare directă, de anvergură, la revoluția din 1848, participare directă, de anvergură, greu tribut de singe în războiul de la 1877. La sfirșitul secolului, mișcare muncitorească organizată, mari greve, printre primele gazete și ziare socialiste, Ștefan Gheorghiu e cel care agită steagul, lingă el, supt de patima justițiară fabulosul Panait Istrati, participare directă, greu tribut de singe în primul război mondial, iar greve muncitorești, puternică celulă comunistă intre cele două războaie mondiale, participare directă, greu tribut de singe, în războiul antifascist, regimentul 38 infanterie Brăila ilustrindu-se glorios în luptele pentru Ardeal și Ceho-

Smaranda Jelescu

Continuare în pag. a 6-a

PAGINI ANTIFASCISTE

Gestul artistului

Nu poți să nu admiri în critica lui G. Călinescu rara mobilitate și libertate a spiritului care zburdă neingrădit prin orice construcție rigidă, răsărind victorios deasupra oricăror scheme conceptuale. Nu vorbim de beletristică (proză, poezie, unde, paradoxal, tinde să clasicizeze) sau de critică (binecunoscută pentru valorile expresive), dar in publicistica sa cotidiană, socială, politică, ești copleșit de aceleași descărcări fulgerătoare de spirit intr-o gamă stilistică inepuizabilă. Fraza gazetarului de după război, activ, energic, optimist, curge in propoziții mai categoriale (poate din necesitatea explicitării unui nou sistem de valori care abia se înfiripa), dar nu absentează niciodată din structura ei cuvintul, metafora revelatoare. Înainte de război, cu aceleași dispoziții ideologic democratice, publicistica sa in fața fenomenului social și politic se dovedește încă mai penetrantă ideatic și mai expresivă artisticește. O temă cotidiană, politică, morală, solicită intreaga imaginație, toate disponibilitățile de limbaj estetic ale autorului.

Dar mai e ceva, important cind discutăm de Călinescu, intrucit in oglinda unor contemporani a putut să pară labil sau capricios : în spatele construcției sale lingvistice, cind lapidară, cind barocă, veghează rațiunea, ințelegerea foarte sănătoasă a lucrurilor, fie acestea incident diurn, fie eveniment politic european.

Nimic nu scapă investigației sale lucide : competiția sportivă, baia climaterică, moda feminină, snobismul apatriotic, autohtonismul agresiv, combinat cu un eticism obtuz, ridicat pe o eclipsă de axiologic și nutrind tendințe politicești care s-au dovedit în evoluția istorică nepotrivite intereselor naționale : „Toți mediocrii sint mindri de sănătatea lor, care însă foarte adesea este foarte precară, și sint exponenții rigizi ai moralei, pe care în particular o respectă prea puțin. De altfel, instinctul moral presupune un teren de complexitate intelectuală, și un prost nu poate fi niciodată nici sănătos, nici moral".

Nu-i puteau scăpa lui Călinescu nici mișcările politice internaționale, care își dezveleau

Marian Vasile

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

EMILIA ST. MILICESCU: «Delavrancea»

Savoarea unei cercetări istoriografice o oferă pulberea de amănunte care se ordonează de la sine şi decurg unele din altele concurind, toate laolaltă, în cele din urmă, la definitivarea unui portret sau unui adevăr. Monografia **Delavrancea** tipărită de Emilia St. Milcescu în colecţia **Pe urmele lui... (Ed. Sport-Turism)**, face parte din categoria cărţilor perfect informate asupra subiectului lor, dar în care documentul nu stă ca într-un depozit ci comunică viu de pe toate punctele suprafeţei cercetate cu linia unică a demersului. Rareori întîlneşti monografii în care autorul lor să ştie totul despre subiectul său. Acest tip de carte, care cere un adevărat canon al cercetării, dă însă cele mai mari satisfacţii celui ce vrea să intre în intimitatea personalităţii studiate. Aşa sint **Viaţa lui Alexandru Macedonski** de Adrian Marino, **Duiliu Zamfirescu** de Mihai Gafiţa, **Ion Slavici** de D. Vatamaniuc, monografii atent şi abundent informate, care dau sentimentul a se fi spus totul despre scriitorii cercetaţi. De o asemenea carte se bucură şi Delavrancea din partea Emiliei St. Milicescu. Venită în urma unei cercetări de-o viaţă, a unei ediţii în zece volume a operei lui Delavrancea, una din puţinele ediţii care înfăţişează un scriitor pe toate laturile scrisului şi activităţii sale, de la poezii şi povestiri pînă la articole, discursuri parlamentare şi scrisori, **actuala monografie Delavrancea**, deşi concentrată, oferă o perspectivă intimă şi adînc întemeiată asupra vieţii şi personalităţii scriitorului. Privit astăzi ca un scriitor desuet, Delavrancea reprezintă însă un mare moment literar românesc şi totodată unul de conştiinţă naţională. Ca toţi cei care s-au ridicat din păturile de jos ale societăţii româneşti, într-o singură generaţie, pînă la demnitatea de mare scriitor şi om politic, Delavrancea nu are o evoluţie literară armonioasă, completă. Zac şi în arcanele vieţii lui proiecte literare eşuate, iniţiative sociale fără şansă. Calitatea noii monografii **Delavrancea** este de a-l explica pe acest artist contradictoriu şi inclasificabil, de a-i oferi o coerenţă pe care nici prima monografie a aceleiaşi autoare **(Delavrancea,** Editura Cugetarea, 1940) nu i-o dezvăluia în ciuda iubirii şi devoţiunii cu care era întocmită. Condiţia lui Delavrancea este a unui dezmoştenit şi răzvrătit, de un mare talent şi o neobişnuită energie, care înţelege să-şi ia revanşa socială şi morală pe căile mediate ale literaturii şi ale acţiunii politice. Curiozitatea (decurgînd din condiţia de scriitor „muntean" a lui Delavrancea) de a începe cu o nuvelă ce se petrece în Muscel şi termină prin a scrie o trilogie despre Moldova Muşatinilor, după cum şi aceea de a întîlni la un scriitor muntean un limbaj poetic şi fluid se explică printr-un accident biografic al strămoşilor scriitorului, pe cît de necunoscut pînă acum pe atît de grăitor. Acest scriitor considerat prin inerţie un scriitor al mahalalei bucureştene este însă spiritualiceşte produsul unui tipar folcloric moldovean iar studiul neostenit al Emiliei St. Milicescu lămureşte enigma. Strămoşii lui Delavrancea făceau parte dintr-o comunitate sătească vrînceană trecută abuziv de unul din domnii fanarioţi în condiţie de aservire. Urmarea este sfărîmarea vechii colectivităţi prin dislocarea unor băjenari care ajung prin împrejurimile Mostiştei. Cei rămaşi reuşesc, printr-un adevărat război juridic, să-şi recîştige după 13 ani de procese, bunurile de care fuseseră deposedaţi, dar băjenarii nu se mai întorc la locurile moşilor lor. Contribuţia de psihocritică a Emiliei St. Milicescu este hotărîtoare pentru decriptarea viitoarei personalităţi a lui Delavrancea. Originea vrînceană nu explică numai pseudonimul. Conduita insurecţională a scriitorului este efectul „dezmoştenirii", iar climatul folcloric în care trăieşte, specific Ţării de Jos, îi modelează universul imaginar, posibilităţile expresive. Psihocritica este o teorie a substraturilor psiholgice, iar acest „substrat" vrîncean devine în cazul lui Delavrancea decisiv. Nu întîmplător, Delavrancea este autorul primului curs universitar de poezie populară şi primul academician care-şi inaugurează contactul aulic cu un discurs de recepţie închinat elogios artei poporului. Venit după discursul de recepţie antipoporanist al lui Duiliu Zamfirescu, cel al lui Delavrancea nu are numai un sens polemic implicit, ci şi importanţa afirmării unei linii de creaţie în literatura română. Contestînd într-una din primele sale revizuiri rostul poeziei populare în viaţa literaturii culte, E. Lovinescu polemiza la rîndu-i cu expresia programatică a ideilor lui Delavrancea despre folclor. De altfel scriitorul s-a văzut întotdeauna ca un trimis al mulţimilor, a celor simpli şi umili, în lumea claselor de sus şi a încercat să fie la înălţimea năzuinţelor lor.

Documentata restituire a Emiliei St. Milicescu ne vorbeşte, direct şi indirect, pe întreg parcursul vieţii lui Delavrancea de imposibilitatea adaptării acestei singulare şi contrastante personalităţi cu mediul urban românesc. Zigzagul întregii lui vieţi, recompus cu migală şi evlavie de distinsa cercetătoare, schimbarea locurilor şi a condiţiilor, trecerea chiar de la un partid la altul, mărturiseşte un zbucium, o neîmpăcare continuă. S-a simţit bine alături de alţi dezmoşteniţi ai vremii, de Caragiale şi mai ales de Vlahuţă, acest numitor comun al **dezmoştenirii** fiind probabil cauza adîncă a legăturii lor, a coincidenţelor de poziţii, de opţiuni, de opinii. Este interesant de reţinut, că faţă de **Nuvelele din popor** ale lui Slavici din 1880, **Sultănica** pare a fi o continuare a aceleiaşi linii.

Cînd Eminescu intră în 1883 în umbră, steaua lui Delavrancea se ridică. E cultivat de cercurile prin care a trecut Eminescu, unde joacă rolul acestuia. Gr. Păucescu, director la **Timpul** (cel care va publica în 1891 primul volum de articole eminesciene), îl va face pe Delavrancea în 1885 redactor şef la **Epoca.** În **Epoca** va tipări postuma eminesciană **Dalila.** Întîlnirea din 1883 cu Vlahuţă nu va face decît să întărească platforma proeminesciană comună. După cum antialexandrinismul lor din 1886, în fond un antijunimism, este totodată proeminescianism.

Într-o generaţie urmaşă lui Eminescu, Delavrancea este un ins de jos, un gazetar care reuşeşte să intre în politică, să fie deputat şi chiar ministru. Ca şi pentru Eminescu chestiunea naţională, (prin care Delavrancea înţelegea atît chestiunea ţărănească cît şi pe cea transilvană), era steaua polară a întregii lui activităţi. Spre deosebire de Eminescu, în altă perioadă şi evident cu alte mijloace, Delavrancea pare a fi reuşit acolo unde marele său înaintaş eşuase. Dar a reuşit el cu adevărat ? (Activitatea politică a lui Delavrancea, însufleţit de cele mai democratice şi mai nobile idealuri, merită o monografie separată.).

Alături de alţii, de Grigorescu, Vlahuţă, Mincu, Petraşcu, ş.a., Delavrancea face parte din acea „generaţie artistă" care a fundat un „stil 1900" românesc pe toate planurile vieţii noastre culturale şi artistice, ramificaţie literară fiindu-i sămănătorismul. Nu e întîmplător că la 1906 Delavrancea este apărătorul la bară a studenţilor arestaţi pentru manifestaţiile în favoarea limbii române declanşate de Nicolae Iorga. Iată încă un racord semnificativ. Delavrancea este un mare director de conştiinţe pe linie eminesciană. Politica îl dezamăgeşte, drept care se va refugia în literatură scriind trilogia Moldovei, în care prin cultul lui Ştefan cel Mare se va întîlni din nou cu Eminescu. Dacă relativul succes politic îl desparte de Eminescu, marile mize şi ardenţa cu care a militat pentru ele îl apropie. De fapt ceea ce-l rupe formal pe Delavrancea de trunchiul căruia aparţine este absenţa eşecului. El a izbîndit acolo unde alţii şi mai ales marele său predecesor au eşuat, dar inimiciţiile multiple de care s-a izbit au fost aceleaşi. Grăitor este că cei care s-au împotrivit ideilor şi năzuinţelor lui au fost într-un fel sau altul şi adversarii lui Eminescu.

Emilia St. Milicescu a realizat conturul unei personalităţi grandioase şi mai ales de o densitate specifică cu totul particulară, fără de care epoca sau epocile pe care le-a străbătut, ca şi istoria literaturii române nu pot fi înţelese. Cartea Emiliei St. Milicescu este o propunere de a-l redescoperi cu adevărat pe acest gigant izolat, aşa cum de fapt trebuie să redescoperim întregul secol XIX românesc în toată grandoarea lui culturală, artistică şi politică.

M. Ungheanu

ŞTEFAN MITROI: «Nimic despre singurătate»

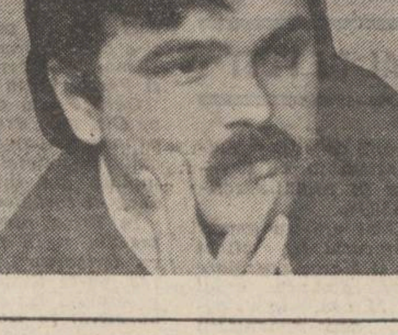

Reportaje, iar nu poeme, aşa cum ar fi fost de aşteptat, conţine „Nimic despre singurătate" (Ed. „Eminescu" 1986), de Ştefan Mitroi, cunoscut mai degrabă ca poet şi, cu toate acestea, încă neexprimat public în această direcţie, aşa cum ar fi meritat. Acea lirică abruptă şi citeodată sumbră, de un expresionism ţărănesc, reieşit dintr-o stilizare ca de enigmă poporană, este rămasă deocamdată în reviste şi cine ar avea curiozitatea să o examineze ar fi obligat la un efort în plus, spre a se documenta. Totuşi, două vorbe trebuie spuse pe tema aceasta spre a înţelege o creaţie care se mişcă unitar. E, în lirica lui Ştefan Mitroi, o înclinaţie către un tradiţionalism de vers alb, modern în stil, bătînd către Adrian Maniu şi citeodată către lirismul „african", etiopic, al lui Zaharia Stancu. Lumea e rurală şi arhaică, trăind în adînci senzaţii de ritual ancestral şi poetul se simte interpretul ei, ameţit de un fel de euforie a sempiternului. Ceea ce este vechi e, la el, absolut şi chiar limbajul capătă citeodată un aer de lustruit, de străvechime :„Cum trec eu pe această / pajişte / Care se cheamă / Fericire şi tristeţe / deopotrivă / sufletul meu / se ridică / Sub forma unui arbor pe ceriu / Fac eu un pas aici / O frunză se istoveşte / Sus, în plutire / şi e umbra ei / Chiar noaptea aceasta / care pare suspinată / de ochiul lui dumnezeu". Peste tot, astfel de stări somnambulice, ieşind din şovăirea unui suflet cu paşii împleticiţi în vremi fără istorie, dau un lirism recognoscibil la o repede ochire, semnul poeţilor în afară de serii. „Pîinea cea de taină", cum şi-a intitulat autorul intiia lui culegere de poeme, apărută în reviste însă nu şi în volum, poate fi, în lirica românească tînără, un moment.

Reportajele din „Nimic despre singurătate" au mult din poezie, deşi ele denotă şi un exerciţiu jurnalistic propriu-zis, totuşi nu atît de exagerat încît să aducă spiritul la frivolitate. Poetul nu e, precum alţii, obsedat de a-şi culege toate consemnările gazetăreşti spre a spori în chip artificial bibliografia, el reţine aici doar ceea ce i se pare elocvent sub raportul substanţei spirituale. În linia reportajului românesc preocupat de specificul naţional, Ştefan Mitroi reuşeşte a extrage, de pe pînza pe care o cunoaşte, elementele care ajung la permanenţe. Ca şi Mihai Pelin în „Şa pierdută pe mare", el este atent la documentul etnologic fundamental, atita doar că mai cu precădere de natura spiritualităţii decît a vieţii cotidiene, a ocupaţiilor, a obiceiurilor. Examinările de muzeu popular şi de viaţă istorică de fel civil, pe care le făcea Mihai Pelin, sînt aci imagini de psihologie poporană ori de geografie spirituală, conţinînd, de la reacţii şi pînă la toponimie, ceea ce e de pus în memoria civilizaţiei orale. Spre a ajunge la aceste deziderate, era necesară aci o convocare de procedee începînd cu eseul etnologic, dar un eseu visător, punînd imaginaţie acolo unde îndeobşte este concept : „Simpla înşiruire a Văilor care trăiesc într-o deplină înţelegere geografică pe harta României dincolo de anumite relevanţe statistice, îţi oferă prilejul de a cunoaşte poezia unei onomastici uluitoare. Privite în ansamblu, ele nu sînt altceva decît piesele care intră în componenţa spaţiului mioritic. Funcţionarea acestuia n-ar fi posibilă fără una din Văi. Văile au împreună o impresionantă generozitate semantică. Cînd este Adîncă, de Jos, Rotundă, sau Mică, valea este chiar vale (...). În legătură cu originea văilor, s-au făcut numeroase precizări, dar asta nu înlătură ipoteza că printre strămoşii lor se numără şi curcubeul. Valea Albă, Valea Roşie, Valea Verde, stau mărturie în această privinţă. Aşezînd Vale peste Vale se poate obţine cu uşurinţă un voluminos manual de botanică. Un manual în care înmuguresc primăvară de primăvară Mărul, Părul, Cireşul, Trandafirul, Teiul, Arinul, Măcrişul, Măgheruşul, Bujorul. Între aceleaşi coperţi, acoperă spaţii întinse Viţa de vie, Stejarul, Bradul, Cinepa, Florile. Receptive la zoologie, unele văi au împrumutat numele Calului, Cerbului, Cucului, Ursului, Ţapului, Mieilor. Rîurile au şi ele văi cunoscute. A Călmăţuiului, nu în Teleorman cum s-ar crede, ci în Brăila, a Doftanei, a Sadului, a Crişului. Împletindu-şi existenţa cu existenţa oamenilor, văile s-au obişnuit să răspundă la numele de Ion, Petre, Mihai, Stan, Pavel, Opriş. În arborele genealogic al văilor cea mai rămuroasă creangă o constituie însă cei treizeci de membri ai familiei Valea Mare." Astfel de propoziţii au acuitate şi sînt, în definitiv, cu totul adevărate, conţinînd şi formule care se ţin minte. Memorabilă este şi evocarea cîte unei scene de istorie reconstituită, precum este aceasta, unde Lunca Dunării se aşează la Sulina în categoria exoticului : „Pe oricare dintre străzile Sulinei, fie că e vorba de prima, a treia sau a şasea, atingi pînza freatică a misterelor. În adînc se vălureşte suav o lume copleşitoare. Vîlvoresc aici chipuri de prinţese duioase, cu părul mai strălucitor decît sarea, lustruită de vînturi pe culmile mării. Din linii albastre se compun nopţi fără capăt în care briza subţire a cărţilor de joc umflă pînza corăbiilor, minîndu-le spre pierzanie, spulberă vise, vîntură averi, destramă speranţe. Dansatoare robuste incendiază cu şolduri amurgurile. Miros îmbătător de cafea şi de rom. Peste toate, stratificîndu-se lin, caimacul eternităţii. Şi liniştea, desigur, o linişte încăpătoare, vastă, botezată pe rînd cu numele tuturor anotimpurilor. Ca o roşcovă din care timpul nu îndrăzneşte niciodată să muşte, apare, într-un tîrziu, Soarele. Se rumeneşte pînă spre prînz pe tarabele negustorilor, pe urmă trage o dungă de spumă arămie pe cer şi pleacă. Nepăsătoare, alături, marea."

Cînd documentează viaţa civilă, autorul se opreşte tot la ceea ce i se pare esenţial şi un şir de tablouri printr-un muzeu popular dau ocazia unor scurte notiţe de tehnică a culorii, de industrie de extracţie poporană: „Demontînd cu migală curcubeul de pe năframi, descoperi o serie de noutăţi cromatice pe nedrept scoase din gospodăriile noastre la pensie. Bunăoară, ocrul se obţine din frunze de ceapă roşie şi floare de tei. Coaja de păduret acru dă culoarea galben-deschis. O altă nuanţă a galbenului, una din 40 cîte ore, se realizează din drobiţă şi răchiţică. Culoarea neagră se extrage din coaja de arin amestecată cu coajă de nucă verde." E, în totul, imaginea unei civilizaţii a naturii, a unei Atlantide din care s-ar zice că n-a mai rămas nimic, şi totuşi reînviată de autor în vederea unei concentrări etice, sugerînd, pentru modern, o soluţie verificată istoriceşte. El face, cu toate acestea, literatură şi chiar dacă temele sînt vii şi pentru cercetător nimic nu-i aci rece şi înfăţişat în chip ştiinţific, deşi este învederat că o documentaţie există. Despre văi şi despre civilizaţia geografiei scrisese, de pildă, şi Ion Conea, despre prepararea culorilor un studiu fundamental a dat, nu de mult, Mihail Mihalcu. Acestea sînt contribuţii savante şi cu încheieri solide, peste care nu se trece ; aci, literatura face să vorbească o lume străveche, ajungînd, prin mijloacele intuiţiei, la aceleaşi concluzii ca şi ştiinţa, părînd, prin imagine, mai convingătoare decît ea.

De altfel, sensul reportajului etnologic, ilustrat, mai întîi de toate, la noi, de Paul Anghel şi de Ilie Purcaru, de Mihai Pelin de asemenea, este totdeodată de document al identităţii unei populaţii şi de soluţie etică într-o lume tot mai puţin omogenă. Astfel de îndemnări sînt şi în „Nimic despre singurătate" de Ştefan Mitroi, deşi ar fi puţin să reducem aceste contribuţii la atît. Emoţia liricului şi o neaşteptată ştiinţă a compoziţiei (poate a unui prozator) fac din reportajele lui o remarcabilă probă a vocaţiei literare.

Artur Silvestri

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

«PIERDUT ÎN VISE»

NICOLAE OANCEA

POEME

Editura Eminescu

Cel de al patrulea volum *) de versuri al lui Nicolae Oancea reuneşte poeme de o factură meditativ-confesivă, rostite cu o melancolică seninătate şi reactivînd, în straturile adînci ale memoriei, vechi simboluri şi reprezentări, răsfrînte în oglinda unei sensibilităţi marcate de lectură. Volumul debutează cu poezii contemplative, scrise în tonalităţi elegiace şi care întreţin o stare confuză, de reverie şi extaz, produsă de comunicarea cu elementele primordiale : marea şi focul.

Poetul se simte, uneori, „întunecat dar ispitit de moarte", alteori „cuget senin şi uituc", iar existenţa sa interioară se leagănă permanent între uitare şi amintire : „Tot ce-am uitat e undeva strîns / şi împachetat în ceară, / dacă din greşeală s-ar clătina / să nu mă doară / Inimă nu te întuneca, / şi nici tu capul meu luminat, / tot ce-am trăit vom uita / şi vom trăi ce-am uitat...".

Poemele creează nu imagini ci stări, de aşteptare, de căutare, de întoarcere în sine. Gesturile, încetinite ca în vis, rămîn suspendate, totul este incert şi vag, de o adîncă singurătate : „Era să vin cu florile acasă / şi casa mea era şi nu era, / pierdusem drumul sării, către ea, / iluminat de clipa norocoasă / În care le găsisem înflorind. / Cui să le dărui, cărei visătoare, / sau cărui visător nemaivenind / prin cumpenele roase de mişcare ?... // Era tîrziu, ca-ntr-un adînc de mare, / şi, a trecut un mort, o-nmormîntare".

Subiectele meditaţiei lirice sînt de cele mai multe ori tăcerea şi cuvintele, mişcarea şi nemişcarea, marea şi focul şi mai ales rătăcirea într-un univers de forme instabile, proiectate după modelul realităţii dar altfel totuşi, ca posibilităţi întrevăzute trecător şi transpuse în frumoase metafore : „Ar trebui să nu te mai temi, / viaţa-i ca marea, o apă, / numai norii întunecaţi, norii negri / fac ploile să înceapă... / Cît e cerul senin şi frumos, / seceta poate să vină, / ieri am fost răvăşit / de prea multă lumină. // Ar trebui să nu te mai temi, / viaţa ca marea vine şi este, — / lîngă oul care s-a spart — / pasărea care-l priveşte".

Afinităţile care dirijează lecturile de poezie indică registrul dominant al versurilor lui Nicolae Oancea în frumoase poeme ca acestea : „Vine lebăda vie şi tace, / vine lebăda moartă cîntînd, / poate de prea mult albastru, / poate de galben prea mult... // Totuşi cerul să-l spargi undeva, / cît să existe o poartă / prin care uşor va zbura / lebăda vie cu lebăda moartă. // Mai pune alb şi puţin verde crud, / întinde lumina şi umbrele toate... / vreau să aud, vreau mult să aud / cum trece culoarea prin moarte".

Rătăcirea între forme incerte, aşteptarea, singurătatea derivă în ultimă instanţă din acelaşi sentiment al thanaticului prezent într-o nuanţă, un simbol sau o sugestie în aproape fiecare poem. Acest sentiment nu devine însă niciodată sumbru, nu împinge la mizantropie sau deznădejde, nu dobîndeşte accente patetice. Rostite cu discreţie, neliniştile sînt poetizate, iar singurătatea este mai curînd o stare proprie sufletului decît una angoasantă : „Trebuie să nici nu vină cineva, / cineva luminînd sau neluminînd, / eu să-mi leg firea de o stea / şi să mă închid într-un gînd // Singur mă bănuiesc de necredinţă / faţă de un zeu care nici n-a trăit / Poate nu sînt de aici, ca salcîmii, / poate m-au rătăcit". Rătăcirea nu înseamnă însă o izolare în labirint, ci o trecere prin spaţii totuşi prielnice, cu stele căzînd pe lanuri de crini, cu ceva „aromitor" care îmblînzeşte spaimele, cu amintiri din universurile poetice traversate cîndva. Între toate aceste căderi, alunecări, irosiri, uitări şi înseninări, „numai iubirea e uluitoare" şi mereu prezentă, ca un fir al Ariadnei luminînd drumul în această poezie în care însă pereţii labirintului, transparenţi, dau spre ceruri deschise şi răsfrîng închipuirile trecătorului : „În jurul unei stele mari / pe care o vedeam departe / cum trebuie să vezi din moarte / coroana unor arbori seculari // În jurul stelei, alte stele / mereu se-adaugă ceva / în cer, singurătăţii mele : / un nor, un fulger, cîte-o stea". Reflexive şi grave, cu rare accente ludice, poemele conturează un univers interior distinct, construit pe un sistem propriu de simboluri.

Sultana Craia

*) Nicolae Oancea : „Poeme". Editura „Eminescu", 1986.

Gestul artistului

Urmare din pag. I

tot mai mult chipul real de sub vălurile demagogice. Ciclul abisinian este elocvent în acest sens. George Călinescu nu putea fi bănuit de antipatie pentru Italia. Într-un articol (din octombrie 1944, după răsturnarea fascismului italian) scria entuziast şi sincer : „Iubesc Italia cu aprindere, Italia este în ordinea spiritului întîia mea ţară"... „Italia n-a fost învinsă. A fost învins fascismul, s-a năruit un regim politic. Dar Italia eternă, ţara marilor gînduri şi superbelor forme, acea a rămas în fruntea umanităţii"... „Invazia colonială brutală a lui Mussolini a dat greş, însă Marco Polo şi Carletti explorează întru eternitate globul pămîntesc"...

În 1935 **(Teodoros, Cultura şi picioarele desculţe, Abisinia, ţară barbară, Chestia abisiniană)** spiritul său era jignit de încălcarea drepturilor elementare ale naţiunilor. Sînt demontate aici, cu iscusinţă logică, vechile şi mereu noile sloganuri ale statelor colonialiste, care îşi argumentau agresiunea, înrobirea altor ţări cu lozinca „civilizării" unor populaţii „barbare": „Prietenul meu spune :... Italia şi Abisinia au între ele un conflict politic, se vor bate şi urma va alege. Treaba lor. Dar voi vă amestecaţi în afacerea asta cu teorii care sînt de-a dreptul primejdioase. Unul a zis : în definitiv, e legitim ca un popor civilizat, cu cultură, să desfiinţeze pe unul barbar. Iată o erezie. Eu vă asigur că italienii, în afară de frazele ocazionale internaţionale, nu cred deloc că abisinienii sînt barbari. Deschideţi enciclopedia Treccani şi vă veţi convinge de cazul pe care îl fac italienii de cultura etiopiană. Nu e de altfel manual de istoria artelor care, venind vorba de arta religioasă creştină, să nu citeze Etiopia... Prin chiar faptul că sîntem creştini, noi nu ne-am socotit niciodată barbari. Dar Etiopia, dacă aţi fi mai bine informaţi, este cea mai veche ţară creştină, şi nu există studiu de antichităţi christologice care să nu amintească papirusurile etiopiene, fără de care multe texte ar fi azi pierdute".

Dacă invadarea Etiopiei avea nevoie de ideea „civilizării", ocuparea brutală a Cehoslovaciei sau Poloniei nu mai necesită decît pretexte confecţionate. Călinescu răspunde cu un nou ciclu de articole: **Frigmania şi Bovenia, Întunecatul Ev mediu, Frigmania, Cerc vicios, Danzig.** S-ar crede, după titluri (în fond, mai mult decît transparente) că se recurge la fabulă sau parabolă, pentru a se sugera discret un adevăr. În realitate sînt nişte pamflete corozive, răsturnînd fără menajamente silogismele obscure prin care se încălca dreptul internaţional : Frigmania era o ţară cu populaţie densă şi deci industrială. „Bovenia era o ţărişoară vecină, aproape fără nici o însemnătate politică. Nenorocirea Boveniei (căci va fi la mijloc o nenorocire) este că în vreme ce Frigmania avea păşunile cele mai sterpe... Bovenia era acoperită cu o prea frumoasă iarbă... Paşnica clătinare de cozi a vacilor Boveniei irită în cele din urmă pe vecinii cu vaci slabe... Situaţia deveni în curînd nesuferită, fiindcă bovenii începuseră să atenteze la siguranţa statului frigman. Mă veţi întreba cum ?... Un frigman din Frigmania dormind lîngă graniţă fu pişcat de un purice. Făcîndu-se examenul agresorului, se constată că puricele sărise hotarul din Bovenia... Norii se învirteau, pe vreme de secetă în Frigmania, dar fugeau şi se prefăceau în ploaie în Bovenia. Frigmanii dădură o mulţime de avertismente bovenilor ca să nu mai atragă norii, dar totul fu în zadar"... În urma unor asemenea „provocări", Frigmania (prin anagramă de la Germania) ocupă Bovenia (Cehoslovacia).

Talentul, arta nu se pot învăţa. Dincolo de artă însă, George Călinescu — nu spunem o noutate — care părea, se zice, omeneşte straniu, bizar, era în fond, în mai tot scrisul său de un bun simţ etic exemplar. Lectura publicisticii sale (cu puţine excepţii explicabile istoriceşte) e pentru oricine o binevenită cură de sănătate ideatică, estetică şi morală.

REVISTA REVISTELOR

ADEVĂRURILE UNEI REVISTE DE ISTORIE

Anale de istorie, nr. 4 din 1986, revistă scoasă de Institutul de studii istorice şi social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., reuşeşte şi în acest număr să arate cît de vie este istoria cînd este abordată frontal, cînd cercetătorul nu copiază unghiuri de vedere împrumutate. Cît de actuale sînt pentru noi dezbaterile şi concluziile **Conferinţei de pace de la Paris din 1946** o demonstrează articolul lui Ştefan Lache, înfăţişînd o pagină de istorie contemporană plină de consecinţe pentru Europa şi lumea întreagă. Plin de interes este şi comentariul asupra **Comitetului naţional antifascist român,** unul din primele, „dacă nu primul", din Europa. Înfiinţat în iunie 1933, Comitetul naţional antifascist român marchează apariţia fascismului ca pericol extern pentru România. Se disociază între statele în care imediat după primul război mondial s-au instalat regimuri totalitare (Ungaria şi Bulgaria) şi acele state în care organizaţiile de extremă dreaptă au fost propulsate la putere datorită sprijinului extern al Germaniei hitleriste. Comentariul, care pleacă de la contribuţiile volumului **Comitetul naţional antifascist român,** 1985, relevă şi alte concluzii ale studiilor de care se ocupă şi care definesc poziţia României în ansamblul politic european al vremii.

În slujba adevărului istoric, împotriva vechilor interpretări istorice şi concluzii, şi mai ales împotriva unei mentalităţi istoriografice, este pus articolul lui Al. Diţă despre **victoria românească de la Rovine, 17 mai 1395.** Recitind izvoarele, recitind interpretările şi, lepădînd atît lecturile false, cît şi reconstituirile neîntemeiate, oricît de faimoase ori reputate ar fi fost, Al. Diţă ne atrage atenţia că grija faţă de faptele propriului nostru patrimoniu istoric trebuie să fie mai mare. Al. Diţă scoate istoria acestui eveniment din şablonul în care a fost înghesuită şi restituie adevărata faţă şi importanţă a luptelor la 1395, de la Rovine, veritabilul context politic european al vremii. Eliberarea adevărului din tiparele străine constituie una din datoriile istoriografiei naţionale. Bizuit pe documente noi şi vechi, Al. Diţă a făcut-o pentru Mircea cel Mare. Rămîne ca acest act de justiţie faţă de trecutul poporului şi statelor româneşti, a contribuţiei lor complexe în cadru european să se facă şi în alte cazuri asemănătoare. Pe cine poate supăra ştirea victoriei integrale şi independente a Marelui Voievod Mircea asupra lui Baiazid, pe cine poate deranja concluzia, că Mircea Voievod n-a fost vasalul lui Sigismund de Luxemburg, cine e incomodat că Mircea este cel Mare, adică modelul lui Ştefan cel Mare în raport cu otomanii ?

COMPENDIUM

● Un univers liric omogen sub aspectul stării poetice oferă **Vasile Speranţa** în volumul „Dor de dor" (Editura „Eminescu", 1985). Seninătatea emoţiilor şi eleganţa frazării colaborează la crearea unei atmosfere apolinice, de blîndă reverie, poetul celebrează armonia firii în imagini transparente „care te duc fericit pe coline şi uitare". Chiar dacă poemele suferă uneori de frugalitate (autorul şi-ar putea desfăşura cu mai mult curaj registrul liric) se remarcă limpiditatea metaforelor şi o anume „muzică plutitoare" în interiorul poeziei : „Echilibrul surîde şi devine / fluture ce zboară deasupră-mi, / Lacrimă a luminii / pogorînd pe raza senină / torent de sunete peste stînci / aşezîndu-se tremurătoare, / pe frunzişul veşniciei / foşnind". Cel de-al doilea ciclu al volumului cuprinde poeme scrise în manieră folclorizantă şi merită a fi subliniată aici disponibilitatea verbală deosebită pe linia melosului popular.

● În volumul lui **George Peagu** „Antene galactice" (Editura „Albatros", 1985) producţia lirică suferă, aproape în totalitate, de un „bovarism" deconcertant. Autorul gesticulează teatral folosind cuvinte mari în contexte nepotrivite. Cele cîteva zeci de catrene, adunate în prima secţiune a volumului, sînt pline de fraze sentenţioase şi pretenţii gnomice care, din cauza nesupravegherii, alunecă în umor involuntar. Oferim cititorilor o mostră : „Mi-am tot udat la rădăcini un gînd, / Iar mare cînd a fost i-am pus chibritul / Să-l văd, voiam, în vîlvătăi arzînd, / Să mă-ncălzesc şi eu şi Infinitul".

● Cele mai bune poeme din placheta tînărului **Cristian Dică** „Aşezarea vîrstelor" (Editura „Litera", 1985), sînt cele de inspiraţie tradiţionalistă în care fantezia lirică evocă spaţiul natal, recuperînd amintirile năpădite de „ciulinii timpului". Arhaicitatea atmosferei poartă amprenta unei expresivităţi moderne, evenimentul biografic dă frăgezime sentimentală imaginilor lirice. Sensibilitatea ţărănească a autorului ni se relevă în vigoarea construcţiei prozodice, vorbele par cioplituri în lemn : „Mama şterge praful de pe-o nuntă veche / aţipită-n largul sfînt din bătătură. / Tata îşi îndeasă luna pe-o ureche / Turburat şi aspru ca o arătură / / E un du-te-vino prin odăi stingher, / lacrimi ale cine-ştie-cui răsar / şi apun în lucruri, chipurile pier / mai afund în vreme şi vin tot mai rar". Ieşirea din canoanele prozodiei clasice nu-l dezavantajează pe poet, dovadă sînt cele cîteva poeme scrise în vers liber de o remarcabilă expresivitate („Ca o împotrivire", „Deasupra mărilor", „Poem simplu").

● **Ion Dumbravă** propune în volumul „Argument pentru ziua ce vine" (Editura „Albatros", 1985) o poezie voit antiretorică, scrisă pe un ton blazat, în care domină sentimentul unei relativităţi dizolvante. Autorul ajunge (paradoxal !) la o virtuozitate a inexpresivităţii, descriind apatic evenimente prozaice, sau glosînd pe marginea plictisului existenţial. Este vorba de binecunoscuta formulă a „banalului cotidian" vizibilă în multe poetici actuale şi care, trebuie s-o spunem, are puţine şanse de supravieţuire. Autorul speră că într-o zi va putea „înălţa un imn glorios" — pînă atunci însă enumeră absent „măruntele evenimente" zilnice, oferindu-ne o poezie aleatorie în care se strecoară şi teribilisme de gust îndoielnic („ciobanul întins pe spate ascultă muzica Folk / şi scarpină norii sub burtă"). Uneori apar dovezile unei sensibilităţi lirice reale („curge toamna din cer precum părul tău greu / peste trupul de fată / peste dragostea ta de femeie") dar ele sînt sufocate de discursul amorf. În piesa finală poetul ne asigură că va scrie poeme „despre arderi definitive". Le aşteptăm. Cele de acum sînt doar exerciţii de digitaţie.

● La **Simona-Grazia Dima** propensiunea spre abstract e vizibilă din chiar titlul volumului „Ecuaţie liniştită" (Editura „Albatros", 1985). Autoarea cultivă o poezie a esenţelor valorificînd simbolic elementele primordiale — apa, aerul, focul — în scenarii spectrale de un decorativism feeric. Materialitatea fluidă are un substrat enigmatic, imagini fantastice sugerează marginile lumii „ca un praf alb dantelat", metafora dezvăluie „inima blîndă a cerului". Dacă în primul ciclu al volumului remarcabilă este viziunea „holografică" asupra realului, în cel de-al doilea ciclu se constată o scădere de nivel poetic prin didacticismul tonului, piesele devin în marea lor majoritate discursive, lipsite de emoţie autentică. Ciclul final e o nouă schimbare la faţă propunînd o lirică filigranată despre „fiinţe mici", poemele sînt acum lucrate în materia fragilă a microuniversului, cu apetit pentru calofilie şi decoruri preţioase („case aurii", „carne de argint", „refuz dantelat" etc.). Abandonînd tentaţiile ornamentale, poeta trebuie să-şi focalizeze energia lirică pe direcţia unui lirism al deschiderii ontice pentru care are o reală disponibilitate.

● Volumul de debut al lui **Cassian Maria Spiridon,** „Pornind de la zero" (Editura „Junimea", 1985), aspiră la concizie dar eşuează în incongruenţă. Ariditatea tonului poetic şi fragmentarizarea discursului oferă imaginea unui univers dezarticulat, lipsit de o motivaţie internă. Un poem despre viaţa de zi cu zi începe astfel : „prin ţevi conducte flexibile nipluri / racorduri subtile / vine lichidul venos"... etc. Vocabularul uscat, neologistic împiedică orice emisie lirică. Prin pîcla deasă a cuvintelor nu se desluşeşte nici un sens. Cu toate că vede uneori „iubirea iluminînd pe chipuri" autorul nu mizează pe ea ci cultivă o încrîncenare fără obiect într-un limbaj dizarmonic.

Alexandru Horia

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

TINERI CRITICI

Viitor dicționar literar **este un titlu care vorbește de la sine. El indică pe cei ce vor îmbogăți încă de azi începînd paginile dicționarului literaturii române. Orice revistă de tineri oferă practic materia unui dicționar literar ce-și așteaptă alcătuitorii. De la primele pagini publicate tinerii își înscriu numele în suita dicționarului ce va veni. Depinde de ei ca spațiul acordat să fie generos sau nu. Vocația literară pentru a se împlini cere hotărîrea de a trăi un destin literar, de a munci în prelungirea înfăptuirilor anterioare. Între scriitori, criticii au ascensiunea cea mai lentă. Ei apar deobicei mai intîi ca articleri, verificîndu-se în focul viu al literaturii zilei pentru a păși mai tîrziu către lucrarea de amploare și de sinteză. Ei sînt antipodul poetului și cariera lor este de obicei la antipodul carierei acestuia. Această rubrică de** Viitor dicționar literar **va cuprinde pe poeți, pe prozatori, pe critici, pe dramaturgi, pe reporteri, pe eseiști, pe criticii și istoricii literari tineri, care n-au avut de partea lor campaniile zgomotoase de impunere, zarva cenaclieră, atenția excesivă. Ne oprim mai intîi la critici tocmai pentru că ei sînt cei care deobicei intră ultimii la număratul bobocilor. Pagina de acum va cuprinde, deci, mai mulți critici tineri, cu o activitate de presă de ani de zile, cu cărți tipărite sau în pregătire, nume în general cunoscute publicului mai ales prin urmărirea neostentativă a fenomenului literar. Manifestările criticii literare tinere sînt de altfel astăzi extrem de interesante. Ele încep să fie altceva decît simpla analiză de text, să se adreseze și altor mijloace, altor repere și altor orizonturi decît cele ale criticii semiotice. Abordările care ni se propun vin din direcții diverse, avînd toate însă ca țintă ultimă punerea în evidență a valorii textului și fenomenului literar. Propunem deci atenției cititorilor noștri acest mănunchi de scriitori, în curs de consacrare, tineri critici și istorici literari care concep gestul critic fără emfaza programelor. Acestor propuneri le vor urma altele. Paul Dugneanu, Costin Tuchilă, Doina Uricariu, Artur Silvestri vor fi alte nume de critici tineri sub același titlu.** Viitor dicționar literar **este o rubrică deschisă.**

Teme fundamentale

SULTANA CRAIA : „Orizontul rustic în literatura română"

Tradiția noastră literară are curenți de adîncime, care îi generează și re-generează vitalitatea, dar și simple văluri rele, făcute, cu mîna, care perpetuează marginalizarea implicării socio-culturale și a performanței valorice. Astfel, e lesne de observat că lumea satului, cu tot ce îi aparține, s-a constituit, încă de la începuturi, ca unul din nucleele de precipitare și iradiere tematică ; nu întîmplător, nici doar în virtutea unei contagiuni psihologice, și nici ca mărturie a unei inerții transferate din cultura folclorică, ci ca trebuință imperioasă de autodefinire și localizare a unor permanențe în formule estetice. Faptul în sine, cît și constatarea lui, nu țin de sfera calificării estetice, nici nu poate fi substituit acesteia, dar este concludent în alt plan : cel al substanței spirituale care tensionează lumea estetică, în măsura în care, dintotdeauna și oriunde, ireductibilul valorii artistice este alimentat de sevele unor tonuri afectiv-atitudinale, a unor noduri și / sau structuri conflictuale ce alcătuiesc profilul inconfundabil al unei colectivități umane. Există, dar, o certă simbioză a valorii estetice cu specificul național în creațiile artistice : aceasta este alterată doar în interpretările pătimașe, lipsite de simțul armoniei întregului. De aceea, exagerind atît doar cît e necesar pentru a surprinde un adevăr în stare latentă, se poate spune că se poate scrie o istorie a literaturii **române** luînd ca sistem de referință modul în care se scrie despre sau se ocolește problematica satului și a țăranului. O asemenea grilă de lectură permite și subtile disocieri în planul ideologiilor literare (implicite sau explicite), căci, în fond, gama polemicilor angajate includ, chiar dacă în formă deghizată, un anume tonus afectiv, o receptivitate specială — exagerările fiind, la un pol, **alergia,** iar la celălalt **adorația** nostalgică — a sus-amintitului segment al autohtoniei. Extremele, cît și pendularea între ele, pun în joc și un anume tonus afectiv : sămănătorismul se închide, pînă la claustrare, în universul idilic al satului, în timp ce pozițiile centrifugal-europenizante cultivă sensibilități citadine, fiind insensibile în fața lumilor spiritualității rurale. Atentă la asemenea subtilități disociative și la implicațiile culturale pe care o asemenea temă le provoacă, prin chiar natura și statutul ei, Sultana Craia — în **Orizontul rustic în literatura română** (Ed. „Eminescu", 1985) — izbutește o sinteză în care analiza estetică, deși primează, apare integrată în cadre teoretice cu respirație mult mai largă. Intenția ascunsă a lucrării este de a fi o radiografie a specificității emanate de motive, atmosfere, ticuri poetice și narative. Sînt afirmații care motivează explicit această optică : „Există și o foarte întinsă literatură a universului citadin, teritoriu al altor structuri, relații, tipologii umane, sisteme de valori și stiluri de existență, care formează voleul simetric. Dar, dacă orașul se descoperă mai ales prin **fețele** sale, lumea rustică își are **orizontul** propriu, în care se conservă esențele categoriale ale spiritului românesc și sursa tradiției sale fundamentale" (p. 264). Autoarea este interesată nu atît de anecdotica rustică și rurală în operele literare, ci chiar aventura unor motive și filoane capătă semnificație numai în măsura în care dau seama de trăsăturile dominante („cu precădere", cum preciza G. Călinescu) ce definesc spiritualitatea românească, deschiderea ei specifică înspre perceperea, pricepera și valorizarea lumii și omului. Analizele Sultanei Craia dovedesc o aparte asimilare a spuselor lui Blaga privitoare la matricea noastră stilistică. Infrastructura lucrării este blagiană, fără ostentație ; însă, lecturarea operelor de vîrf ale literaturii române dintr-un unghi psihosociologic face ca aceste sugestii să devină fertile, reperele teoretice fiind, din fericire, dizolvate în forța de percuție a creionărilor intuitive. Materialul este sistematizat în capitole ce surprind prefigurările, conturarea, maturizarea și metamorfozele contemporane ale orizontului rustic în literatura română cultă ; producțiile folclorice sînt implicate în calitate de izvor și termen comparativ într-o formă aluzivă și doar cînd este cazul. Axa temporală este anulată atunci cînd autoarea se situează în stratul calificării calității estetice, afective a unor opere sau a deprinderilor puse în joc de personaje. Judecata de valoare asupra unei opere sau asupra unui autor este dată numai după situarea lui înăuntrul unei serii istorice care capătă amplitudine și complexitate. Pe lîngă acest procedeu al similarității, este minuit și cel al diferențierii spre a spori credibilitatea caracterizării pecetei originale.

Interesante sînt observațiile care surprind trecerea firească a filoanelor de tradiție romanescă prin scenarii din ce în ce mai complexe și mai semnificative sub raport psiho-sociologic. Stările de criză ale modelelor tradițional-patriarhale în situații și / sau conjuncturi modernizatoare se fac tot mai prezente în romanul nostru contemporan, propulsîndu-l astfel sub raport tematic, uman și cultural — pe traiectoria unei tradiții majore.

Prin modul în care este elaborată și incită la regîndirea unor chestiuni actuale ale literaturii noastre, lucrarea Sultanei Craia reușește să înlăture una din sursele complexului minoratului cultural, căci, într-adevăr, „caracterul rustic și mai apoi rural nu numai că nu provincializează literatura română, dar îi conferă originalitate în mai mare măsură decît tendințele de europenizare prin modalitățile pure ale curentelor occidentale. (Intitulîndu-și articolul despre cartea Slutanei Craia **„Temă de casă"**, un tînăr critic nu reușea decît să caracterizeze încă o dată minoratul unei optici fără perspectivă, tema cărții Sultanei Craia, fiind una din temele fundamentale ale literaturii române și a literaturii universale). De altfel, literatura rustică este scrisă, mai ales la începuturile sale, tocmai de scriitorii cu constiință europeană, de spirite cît se poate de cultivate și lipsite de complexe sociale sau culturale" (p. 6).

Vasile Macoviciuc

Sinteză și analiză

ADRIAN DINU RACHIERU : „Vocația sintezei"

Apărut anul trecut la Editura „Facla", volumul **Vocația sintezei** (subintitulat „Eseuri asupra spiritualității românești") reprezintă efortul de construcție exegetică al tînărului critic Adrian Dinu Rachieru, care se ocupă, din perspectivele unor recente „dispute" ale criticii, de fenomenul cultural autohton, căruia îi structurează tipologia prin evidențierea „seriilor" sale culturale, prin stabilirea relațiilor de cauzalitate cu vechea tradiție culturală românească și, nu în ultimul rînd, prin enunțarea „vocației" noastre spre sinteză. Venită după un volum de debut, **Orizontul lecturii,** tentativa stîrnește indiscutabil un interes firesc, cu atît mai mult cu cît autorul încearcă a împăca sociologia cu literatura.

Eseurile lui Adrian Dinu Rachieru au un accentuat polemism, izvorît din necesitatea separării opiniilor proprii din puncte de vedere litigioase, opinii care se înlănțuie ca elemente de articulație logică de-a lungul unei demonstrații ample. Volumul se deschide cu o succintă caracterizare a tipului de cultură, „ivit prin conjuncția italismului dacic cu nevoia romană de claritate..., conjuncție a **ethosului** și **logosului** deci, apolinizînd fondul dionisiac" care oferă „un joc al alternanțelor" între Orient și Occident, caracterizat prin adaptabilitate, răbdare, atașament pentru măsură și rațiune, comuniune cu natura. Această arie culturală a fost, ne atrage atenția Adrian Dinu Rachieru, judecată ades prin presiunea extremelor suferind, nu o dată, de maladia autominimalizării. De aceea, autorul dezbate încă din primele pagini ale volumului problema specificului național, în care nu vede „obsesia unei culturi mici, neinductoare de cultură, ci un mod original de îmbinare a factorilor care-i conferă originalitate și capacitate de sinteză. Între sincronism și protocronism Adrian Dinu Rachieru nu așează o linie demarcatoare, ci caută un spațiu de coexistență : Ipoteza protocronismului românesc nu elimină sincronismul (și acesta, necesar), cum au crezut mulți înși grăbiți, dornici de a confecționa cultura în numele morbului clasificaționist pe tipar manieheic". Ca și Edgar Papu, Paul Anghel, Pompiliu Marcea, autorul **Vocației sintezei** consideră protocronismul românesc o nouă conștiință de tradiție, un argument al creativității spiritualității noastre. Impunînd o nouă imagine a culturii noastre și o mai atentă scrutare a moștenirii culturale românești, în care sincronismul și protocronismul coexistă ontologic (cel din urmă fiind pandant primului) cercetătorul ajunge la concluzia de la care analiza propusă se desfășoară în „serii literare". Cu aceste precizări, a căror desfășurare în carte se ramifică pînă la detaliu, autorul propune în continuare o încercare de tipologie literară, asupra căreia are convingerea că pot fi emise rezerve sau se pot ivi obiecții parțiale, dar care „nu pot anula constatarea că spațiul nostru cultural este tensionat de conflictul Orient-Occident". Totodată, Adrian Dinu Rachieru reia afirmația făcută de G. Călinescu în partea finală a **Istoriei** sale („Specificitatea nu e o notă unică, ci o notă cu precădere") folosind-o în mai multe rînduri, printre altele și ca un argument al delimitărilor pe care ni le propune în seriile literare ce se deschid cu portretul lui Dimitrie Cantemir, „spiritul filosof", a cărui operă, pusă în circulație tîrziu, a fost fără iradiație imediată. Primului capitol din seriile literare, intitulat „Obsesia sintezei" îi aparțin și eseurile privitoare la Heliade Rădulescu, N. Iorga și Mircea Eliade, spirite frenetice.

O a doua serie, caracterizată de „chemarea orientului" îi încadrează, într-o succesiune istorico-literară pe Nicolae Filimon, Mihail Sadoveanu, Eugen Barbu și Fănuș Neagu, dezbătînd aventura limbajului în fascinația Balcaniei pentru ca, într-o a treia serie, să se facă auzit „glasul autohtoniei", prin vocile a trei mari romancieri (Liviu Rebreanu, Marin Preda, Paul Anghel) și a unui filosof al frumosului în creația și rostirea românească, Constantin Noica, respectînd armătura teoretică a primului capitol din acest volum, în care își propunea o reevaluare și revalorificare a tradiției culturale românești. Venit dinspre sociologie în literatură, A. D. Rachieru este de multe ori mai mult teoretician decît analist, mai mult omul unui „model" decît al materiei vii. **Vocația sintezei** e o tentativă de a împăca tendințele.

Parcurgerea seriilor literare aduce cu atît mai mult, ca un exemplu necesar întregii demonstrații observația că „tensiunea lăuntrică a culturii române provine din această poziție la confluența lumilor". Eseurile lui Adrian Dinu Rachieru deschid o cale de discuție profitabilă pentru cuprinderea în adevăratele ei dimensiuni a problemelor și dezbaterilor care privesc cultura română.

Lucian Chișu

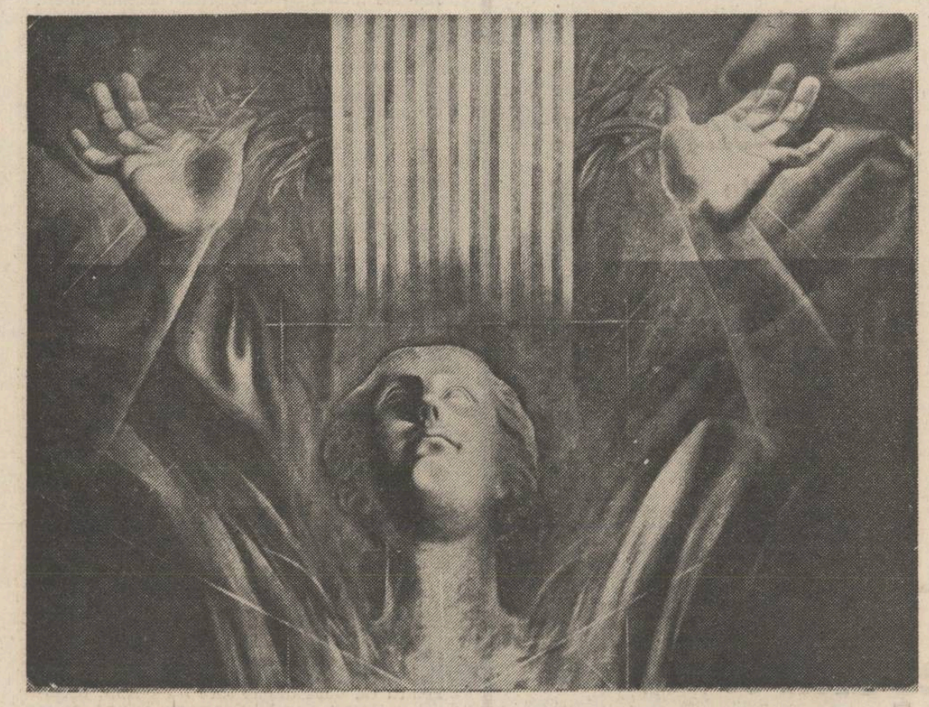

Asumarea riscurilor

VALENTIN F. MIHĂESCU : „Timp și mod"

Unul dintre principiile de seamă ale revistelor literare este, se pare, acela de a grupa în jurul lor critici, mai mult sau mai puțin tineri, care să recepteze imediat aparițiile editoriale în domeniul poeziei, prozei, teatrului sau chiar al criticii literare însăși. În acest sens, un fapt peste care istoria literară nu va putea trece este încercarea din ultimii zece ani a revistei „Luceafărul" de a descoperi și forma tineri critici în care investește speranțe și încredere. Nume care pînă mai ieri erau cvazinecunoscute, ca Nicolae Georgescu, Z. Cârlugea, Alexandru Horia, Alexandru Ruja, Adrian Dafir și alții, semnează cu regularitate articole de critică în revistă, unii dintre ei avînd pînă acum cîte o apariție editorială. Este și cazul lui Valentin F. Mihăescu, a cărui activitate publicistică se întinde pe parcursul unui deceniu, sub condei trecîndu-i multe din cărțile importante apărute în această vreme. Debutul său editorial este marcat de volumul **„Timp și mod"** (Ed. „Cartea Românească", 1983), în care întîlnim o selecție de articole și studii scrise în ultimii ani, poate cele mai potrivite pentru a-l reprezenta în fața cititorilor săi de azi, și pe care le grupează în trei secțiuni : **„Din clasici", „Moduri ale romanului"** și **„Modul insurecțional"**, urmate de o interesantă **„Pledoarie pro domo"**, care ține loc de postfață.

Pendulînd între clasicii recunoscuți ca atare și contemporanii care s-au înscris deja pe drumul clasicității, Valentin F. Mihăescu demonstrează că preocupările sale au un vast teren de aplicație, în care se mișcă liber, fără prejudecăți dăunătoare, printre operele scriitorilor și problemele literare analizate. Desigur, în ceea ce privește un critic, una dintre metodele importante de verificare a capacității sale de receptare este impactul cu clasicitatea în care, chiar dacă ierarhizările sînt deja făcute, mai există încă multe locuri ce-și așteaptă cercetătorii. Poate că acesta este și motivul pentru care, în prima secțiune a cărții, Valentin F. Mihăescu se oprește (în afara lui Eminescu) asupra unor clasici ai literaturii române din acest secol : Bacovia, Arghezi, Sadoveanu, Călinescu, Preda. Studiul închinat lui Eminescu „nu se vrea o exegeză, ci doar o analiză parțială, vizînd paradigma **unei** figuri polarizante", care este cea a **timpului,** urmărită pe parcursul antumelor eminesciene.

Din această primă secțiune, studiul cel mai important mi se pare a fi cel despre Marin Preda, în care Valentin F. Mihăescu renunță la privirea operei dintr-o singură perspectivă și are curajul abordării întregului, punîndu-ne la dispoziție în acest capitol una dintre primele încercări exegetice a criticii tinere asupra romanului „Cel mai iubit dintre pămînteni". Aici, criticul își probează capacitatea sa de comunicare cu textul, sesizînd cu luciditate planurile romanului, așa încît poate prezenta în mod convingător metamorfozele unei acțiuni — deloc simplă —, impregnată de meditațiile filosofice care o justifică. Valentin F. Mihăescu sesizează astfel că latura politică și socială a cărții este pusă în planul al doilea de către „coloana vertebrală" a cărții, care este **dimensiunea erotică.** „Cel mai iubit dintre pămînteni" este, spune criticul, „romanul eșecului erotic", și îl analizează prin prisma succesivelor neîmpliniri ale personajului principal, Victor Petrini, a cărui poveste despre propria viață „este nu doar justificarea existenței, ci desprinderea unui sens unificator mai general, care să înlăture sentimentul aleatoriului și, deopotrivă, pe cel al fatalității". În acest „roman total", Valentin F. Mihăescu depistează o **„strategie narativă"** a autorului, strategie surprinsă în două variante : alternarea planului subiectiv (individual) cu cel obiectiv (social) și alternarea sentimentului de suferință cu cel de fericire, între care pendulează Petrini. Acest dublu aspect al strategiei narative este încununat, după opinia criticului, de interferența celor două variante, care comunică între ele construind simultan întregul eșafodaj al romanului.

În cea de-a doua parte a cărții, **„Moduri ale romanului"**, criticul își începe fiecare subcapitol cu un dorit cadru teoretic care ar trebui să lumineze cîteva aspecte de sociologie literară (subliniem îndeosebi relația personalitate umană — personaj literar), urmărite în cîteva romane de referință ale literaturii române contemporane.

Secțiunea a treia a volumului, **„Modul insurecțional"**, este un adevărat studiu despre suprarealismul românesc, în care autorul probează posibilitățile unei construcții critice. Beneficiind de un aparat critic, cu note și trimiteri necesare, studiul urmărește fenomenul suprarealist dintr-o perspectivă istorică din care transpare totuși intenția unei interesante sinteze. Sînt abordate curajos teme suprarealiste fundamentale, cum ar fi : **reconstrucția onirică a realului, înțelegerea erosului ca punte între lumea interioară și cea exterioară** sau **problema dicteului automat.** („Poezia este tărîmul libertății absolute în care lucrurile capătă forma dorințelor noastre"). După două exegeze privind poezia lui Sașa Pană și Ștefan Roll, urmează o trecere în revistă a suprarealismului postbelic, care-i dă criticului ocazia să emită interesante observații privind creația scriitorilor Gellu Naum, Paul Păun, Virgil Teodorescu sau Gherasim Luca. Toate aceste analize sînt făcute de Valentin F. Mihăescu pentru a demonstra reușita tentativei suprarealismului românesc „de a acredita și valida ideea existenței, dincolo de aparențele canonizate, a unei sensibilități pure ce așteaptă să fie eliberată". Cum fenomenul suprarealist n-a fost în ultima vreme în grațiile criticii — ca să nu mai spun că tinerii critici aproape că au evitat acest subiect — cred că eseul lui Valentin F. Mihăescu va redeschide drumul spre acest curent care, chiar dacă nu a lăsat (cu excepția lui Urmuz) opere valoroase, a favorizat apariția marilor scriitori români din acest secol.

Volumul se încheie, cum spuneam mai sus, cu o **„Pledoarie pro domo"**, în care Valentin F. Mihăescu pune în discuție problema criticului, în general, și a tînărului critic în special. Acceptînd o serie întreagă de funcții specifice actului critic, de la cea ordonatoare, pînă la cea anticipatoare, autorul trece în revistă cîteva riscuri ale „meseriei" de critic, menite să-i arate acesteia vulnerabilitatea. Înțelese drept condiții impuse, toate aceste aspecte sînt pentru un tînăr critic inhibatoare ; ca aspirație însă ele sînt provocatoare și devin mijloace care contribuie la „propășirea literaturii". Avînd în față această pledoarie, ne face plăcere să credem că „Timp și mod", este o promisiune pe care Valentin F. Mihăescu ne-o face pentru viitoarele sale cărți, așteptate de noi cu interesul cuvenit. Cronicile literare din revista **Luceafărul,** ulterioare acestei cărți, precizează acut profilul unui critic literar sagace.

Ion Spânu

Sensul „recitirii"

CONSTANTIN M. POPA : „Replay"

Împrumutînd din tehnica transmisiilor televizate un termen pentru volumul său de debut, tînărul și exigentul critic literar C.M. Popa propune în **„Replay"** (1980) o reluare a lecturilor unor cărți realizate estetic, dar care au intrat în conul de umbră al unor scrieri notabile apărute în deceniul al VIII-lea **(Delirul, Lumea în două zile, Galeria de viță sălbatică, Frumoșii nebuni ai marilor orașe, Trei dinți din față, Timpul trăirii, timpul mărturisirii).** Scrisă la sfîrșitul acestui deceniu, avînd deci posibilitatea elaborării unei sinteze asupra fenomenului literar pe durata unui deceniu, deși nu și distanța în timp față de faptele la care se referă, C.M. Popa, cu pertinență și rigurozitate, re-discută unele secvențe critice sub forma unui jurnal de lectură rezultat, cum zice autorul, „dintr-o experiență cvasifortuită de comentator literar". Criticul grupează scriitorii, ale căror opere au apărut în acest deceniu, după criterii tematice : complexul Dinicu Golescu (Mircea Zaciu, R. Rusan, R. Tudoran), fantasticul interior (Laurențiu Fulga), libertate și responsabilitate (Al. Ivasiuc, Fr. Păcurariu, D.R. Popescu), anatomia satirei (Mircea Horia Simionescu, Ion Băieșu, C. Novac, Maia Belciu), magia trecutului (Dan Mutașcu, Corneliu Leu, Radu Theodoru, Eugen Uricaru, M. Oprițâ, N. Prelipceanu), cunoașterea orgolioasă (Dan Rebreanu, R. Mareș, Tudor Octavian), echilibrul conștiinței critice (Edgar Papu, Cornel Regman, L. Raicu, Valeriu Cristea, D.I. Suchianu), subiecte lirice (Marin Sorescu, Sina Dănciulescu, Radu Cârneci, Titus Vijeu), pentru ca în final să se oprească la cîteva ipostaze ale unor scriitori lansați și consacrați în perioada interbelică (Gala Galaction, Ion Minulescu, Hortensia Papadat-Bengescu).

Spirit metodic, C.M. Popa face, la fiecare început de capitol, unele considerente generale asupra tematicii fenomenului literar pe care urmează să-l discute, după care trece la analiza creației de sine. Preocuparea lui merge, în primul rînd, în sensul reașezării unor ierarhii literare, fenomen care decurge din consumarea unui proces complex. Considerînd, de pildă, romanele **Racul** lui Al. Ivasiuc, **Labirintul** lui Francisc Păcurariu, **Ploile de dincolo de vreme** și **Împăratul norilor** lui D. R. Popescu ca definitorii pentru a ilustra libertatea și responsabilitatea creatorului, tînărul critic subliniază mutațiile etice și estetice ce se produc în conștiința scriitorilor vizavi de complexitatea evenimentelor realității imediate.

„Prozatorul de azi, afirmă el, renunță la monumentalitatea epopeică în favoarea analizei lucide a evenimentului și a modului în care acesta este implicat în destine reprezentative. Apare de aceea firească pătrunderea masivă a politicului în romanul actual, ca și preocuparea pentru descifrarea unor fapte fundamentale, pentru investigarea unor mecanisme ale istoriei (p. 28). După analiza comprehensivă a acestor cărți, concluzie : „Al. Ivasiuc, Francisc Păcurariu, D.R. Popescu rămîn lucizi vizionari care depun mărturie în numele justiției și al adevărului".

Trecînd la subiecte lirice, pana criticului se oprește la erotica lui Marin Sorescu („eternitatea iluzorie a iubirii — iată lecția unui mare adevăr știut), la neoromantismul poeziei Sinei Dănciulescu care circumscrie într-un univers poetic propriu cele mai diverse date ale existenței, la retorica stării de grație „decantînd în maniera vechilor maeștri bucolicul autumnal sau tonul trubaduresc" al poeziei lui Radu Cârneci sau la tradiționalismul emancipat al lui Titus Vijeu.

Critica literară este reprezentată prin analiza lucidă a lucrărilor unor autori de marcă. În lucrarea lui Edgar Papu, **Din clasicii noștri,** care a făcut epocă prin formularea ideii de protocronism românesc, C.M. Popa descoperă marile vocații ale spiritualității românești, generatoare de inovații, caracterul ei anticipator.

Propunînd noi ipoteze critice prin revenirea asupra lecturilor epuizate, cartea lui C.M. Popa, aduce o contribuție, deloc neglijabilă, asupra reliefării cît mai exacte a teritoriului literar contemporan.

Tudor Nedelcea

Expertiza filologică

NICOLAE GEORGESCU : „Eminescu : Amurgul zeului" (în pregătire)

Am citit recent, într-o revistă pentru tineret, un articol în care autorul (nu-i mai reproducem, de astă dată, numele, întrucît nu știm dacă atunci cînd face poezie scrie critică sau cînd face critică scrie poezie !) se străduia să cartografieze tînăra generație de critici literari afirmați în paginile revistelor din întreaga țară (un tablou de valori mai mult inocuu, decît reprezentativ). Erau acolo, în generoasa listă de nume întocmită cu nonșalanță, multă suficiență, multă lipsă de orientare și hazard însumator, ba mai mult : o inadmisibilă trecere sub tăcere a unor publicații și nume. Bunăoară, de **tinerii critici luceferiști** improvizatul publicist n-a auzit ori se face că n-aude, aidoma struțului în nisipul african ! Oricum ar fi, cu voia ori fără voia lui, aceștia **există,** se pronunță asupra tuturor problemelor actualității literare, bucurîndu-se de respectul opiniei critice și de încrederea publicației ce-i găzduiește. Unii au de acum cărți, alții le vor avea nu peste mult timp, în general nu există problemă literară actuală în care să nu se fi exprimat. Iată de ce, într-un tablou de valori (care se vrea mai mult corect decît exhaustiv !) al criticii tinere de azi numele lui Nicolae Georgescu (căci despre el va fi vorba în cele ce urmează) nu poate să lipsească.

Afirmat în urmă cu cîțiva ani în coloanele **Luceafărului** și ținînd aici de la o vreme, cu pasiune și competență de filolog încercat, „cronica edițiilor", Nicolae Georgescu e un nume care, pentru cine îl urmărește, se recomandă de la sine. Înarmat cu o bogată pregătire în filologie clasică, criticul nostru pune multă pasiune în comentarea lucrărilor, amintind de celebra remarcă ciceroniană („in rerum contemplatione studia ponere"). Dar el este și un spirit frenetic al interogației moderne, un reflexiv de formulă clasificatorie și, nu în ultimul rînd, un însurgent de substrucție doctrinară, care, odată angajat în polemici, le pune acel sens irevocabil și sigur, chiar pentru nume ce par inamovibile în cercetarea literară. Lui Al. Piru, bunăoară, îi amintește că „argumentul autorității" nu ține loc de cercetare exactă, de scrupul critic, dimpotrivă... — și îi concede un „errare humanum est..." de toată frumusețea ! Bineînțeles, cu argumente solide, de netrecut. **(Luceafărul,** 1238/1986). Un ignorant în ale „umanioarelor", care folosește, cu pedanterie și după ureche, expresii ale limbii lui Cicero, este neintrizat, pus la punct, în momentul în care îi „deturnează în glumă ieftină scrisul..." (L. 1250/86). Lui Z. Ornea îi obiectează că, fără „a intra în cadența interioară a autorului" (după remarca lui Șerban Cioculescu), el nu poate să se hazardeze (discutînd vol. XI, 1984, de publicistică eminesciană) în probleme de paternitate eminesciană, numai frunzărind „Timpul", de vreme ce pune la îndoială opera de identificare a unui D. Vatamaniuc (preferat unui Gr. Păucescu). Lipsindu-i pregătirea filologică, Z. Ornea nu poate fi eminescolog. Nu cu **Timpul,** zice criticul, se începe studiul publicisticii eminesciene („la el se vine de departe, după mulți ani de studii răbdătoare și pasiune").

Nicolae Georgescu cunoaște bine colectiile de la Biblioteca Academiei (acei metri cubi de hîrtie, care ne-au fascinat de atîtea ori și pe noi). Inițiat în catehismul eminescologiei, s-a pronunțat în mai multe rînduri cu interpretări interesante. El se încumetă chiar, la o mai „zăbavnică cercetare", rivnind la statutul de eminescolog, pronunțîndu-se în mod original și inedit chiar asupra edițiilor Eminescu. Convins că mai sînt și alte fragmente ale operei eminesciene care-și așteaptă rîndul de a fi identificate, N. Georgescu a stabilit, recent, paternitatea eminesciană a ultimului articol polemic al poetului național, publicat în „România liberă" (13.1889, nr. 3397, ian. 13(25), p. 1) și regretă că acesta nu a „prins" ediția de **Opere,** XIII, care încheie, cum se știe, secțiunea publicisticii. E un vehement articol de fond, care a declansat o adevărată furtună în Cameră, apărut „fără autorizarea redacțiunii" (cum se va dezice publicația la numai o zi de la apariție, din motive lesne de înțeles). **Expertiza filologică** (frazarea, perioada ciceroniană, simetria largă, expresii specifice, vocabular propriu, cultură ușor recognoscibilă) și, mai ales, **interpretarea doctrinar-ideologică** sînt convingătoare, demne de toată încrederea. (L., 1239/86).

Într-o altă „cronică a edițiilor", N. Georgescu se arată interesat de „ce s-a întîmplat cu poetul între anii 1883—1889 ?", întrucît informațiile privind această perioadă sînt laconice și, cînd nu se contrazic, par suspecte ! De ce „dispariția lui a surprins ?". De ce atîtea au rămas îngropate în memoria de grup a Junimii ?! Oare vestita „ladă" eminesciană de manuscrise a cuprins numai cele cîteva zeci de caiete donate mai tîrziu Academiei Române de T. Maiorescu, care ar încăpea bine, zice N. Georgescu, într-o „lădiță" de patru scînduri ! (L., 1236/86). Sînt întrebări care nu s-au mai pus și la care se așteaptă răspunsuri...

Un astfel de examen, o astfel de detectivistică doctrinară a eminescianismului a întreprins, recent, în senzationalul serial la ediția **Opere XIII,** Mihai Ungheanu care **ne-a restituit,** destul de concludent și inedit, **un Eminescu doctrinar,** de o perspicace justițiaritate și de o vehementă fățișă, inamovibilă, care pătrunsese marile secrete ale adversarilor săi politici, modul lor voalat de a se produce pînă și în vorbire, și le demascase doctrina (care numai națională nu era) și interesele (care nu erau deloc publice).

Eminescu rămîne piatra de încercare a oricărui critic și filolog, iar N. Georgescu (care știe aceasta) ne apare, repetăm, inițiat în catehismul eminescologiei.

Elementele de sociologie literară nu-i sînt străine criticului nostru. Într-una din frecventele recenzii de la „Viața cărților", N. Georgescu, explicîndu-i nașterea și funcționalitatea, deplînge fenomenul de „specializare excesivă a literaturii" (L. 1217/85). Dar, indiferent că se produce la „Viața cărților", la „Cronica edițiilor" ori în atîtea pagini tematice (unde despre romanul istoric actual a scris rînduri memorabile), N. Georgescu ilustrează tipul criticului serios, dotat, îmbătat de colbul bibliotecilor, de unde culege informația riguroasă pentru a o încadra într-un sistem de lectură mai „zăbavnică". Meditația critică îmbrățișează, astfel, stilul lucid al foiletonului de idei.

Z. Cârlugea

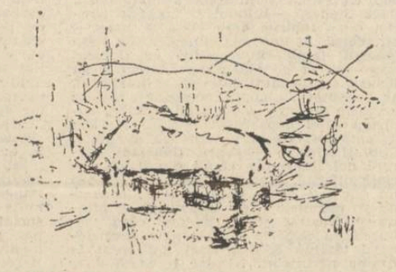

Desen de Gh. V. Ionescu

emilia căldăraru

Deget de vînt

Crusta e tot mai subțire.
Duh jupuit de membrane,
Calc pe un ax de bulboane,
Gata oricînd să aspire.

Crusta, trufie pierdută.
Deget de vînt simt în ceafă.
Stringe a buclei voiută
Într-o abulică-agrafă.

Eu eram marquesa

Am înțeles jocul.
Eu eram frumoasa marquesa,
Tu erai majordomul zurliu –
Care-și adoră señora.
Eu o să-mi pun rochia cu crinolină
Tu, impecabilul frac vișiniu,
După care vei anunța tuturora :
„Înalta mea doamnă
Deschide balul de toamnă".

Totul e cit se poate de minunat ;
Dacă nu chiar teribil.
Sub candelabrul feeric aprins,
Cu tava plină de cupe inspumate,
Descrii împrejuru-mi fulgurante volute,
Încit, șocatele măști și statui
Devin clevetitor-limbute.
Sub candelabrul feeric aprins,
În rochia mea cu tonuri complicate,
Încerc să-mi compun un aer distins,
Să mă țin bine înfiptă pe tocurile-cui,
Să surid, din stind și din mers,
La stînga, la dreapta,
Și, desigur, invers.

Totul ar fi cit se poate de minunat ;
Dacă n-ar fi teribil,
Fiindcă, doamne, și astăzi, ca un făcut,
Mă sufocă, de cit mă mai stringe,
Rochia asta de împrumut.
Fiindcă, doamne, sirgul de joc
Pe toc-cui,
Lasă și azi, pe covor, cărărui,
Cărărui indiscrete, de singe...

„O, nu vă neliniștiți, señora.
Jocul acesta se-nchiriază cu ora".

Lege

Cînd scapără strigătul cucului, sus,
Ramul din jos se-apleacă supus.

Cînd țopăie-n ierbi copilul, cum cucul,
Pămîntul apasă cărarea, izbucul.

Cînd lacul se-adapă cu ploaia, cum ierbile,
Mizga, pe nuferi, și-aplaudă jerbile.

Cînd vara, în tine, se zvîntă, cum ploaia,
În mine lovește, din cioc, ghionoaia.

Cînd eu, tu ...cînd tu, eu ...(complici ecuației).
Ce zici că-i asta ? Legea compensației ?

Era pe cînd

Era pe cînd nu se zărea...
M. Eminescu

Ca toamna, în frunza-i răscitită,
Privesc naivii juni din poze,
Era pe cînd nu începuse
Războiul celor două roze.

Era pe cînd baroca ceață
De din abisuri și de peste
O mai zăream, o mai huleam.
Azi nici c-o mai zărim. Dar este.

Era pe cînd nu se zărea
Pe-al palmei lemn moneda șuie,
Plătind o veste de tandrețe.
Azi o zărim. Dar vestea nu e.

*

* *

Iscoadă albastră, pe iazuri albastre,
Aripa pasării trece,
Și cine ar spune, privind-o,
Că într-un miez de ceară mă petrece.

Nepămîntește

Octombrie. Ploi. Predoslóvia
Tempóului nostru poetic.
Citește-mi, te rog, din Bacovia.
Mai trebuie haru-i ascetic.

Octombrie. Păsări grăbite
Să-și piardă plutirea-n neant –
Parabole introvertite,
Montate-ntru-n film captivant.

Octombrie. Capăt al gestului
Cu care se-ating posedații.
Tăgadă a totului, restului.
Solemn requiem în acații.

Octombrie. Nepămîntește.
Mai toarnă must negru din ol.
Nu plînge. Citește. Citește.
Sînt gata de golul din gol.

mihai deșelaru

La Mărășești

La Mărășești nu spuneți multe vorbe,
Nu scufundați durerea în slăbiciuni lumești.
De o tristețe anume nu-i nimeni să ne-absolve,
Cuvintele sînt grele oricum le potrivești.

Acele liste oarbe, cu marii dispăruți,
N-au cum să mai străvadă neliniștea prin ziduri.
Urechile sînt surde cînd dai să le asculți
Și marmorele parcă au căzut pe gînduri.

Tăceți, dacă se poate, cite-o necuvintare
Imensă ce se naște atunci, suită-n vine,
Să-audă toți soldații că v-am adus cu mine.
Trăgînd pe străzi cimpia din munte pîn-la mare.

Ah ! Caii mutilați se vor scula-n picioare,
Cu toată cornea ruptă-ntorcindu-se pe oase,
S-audă iarba deasă crescută pe spinare,
Și două mii de ani cum cimpurile trase

Ori teiul din Copou va fremăta o boare
Curată de miresme ca un suris de-acasă,
Cu palme moi pe frunze și cu îmbrățișare
Din care mingîierea pe creștete se lasă.

Atunci veți deslusi răsufletele-n iarbă,
Copaci pe care din rădăcini nu-i scoți
Și va pluti pe riuri o dimineață albă
Al cărei răsărit l-am adăstat cu toții.

Adio, e mai simplu și totodată greu :
În rînduite vorbe zadar cad plecăciuni,
Fiindcă, la Mărășești, zidit mausoleu,
E monumentul Cosmic al ăstei națiuni.

Geografie

Ies eroii de la Plevna într-o noapte
de mătase,
De sub vălul de memorii, într-un ceas
precum un măr,
Le-aud oasele pe uliți la lumina lunii scoase,
Parcă-auzi adînci piraie și păduri într-adevăr.

La Vidin a nins cu Alba, a plouat
cu Maramureș.

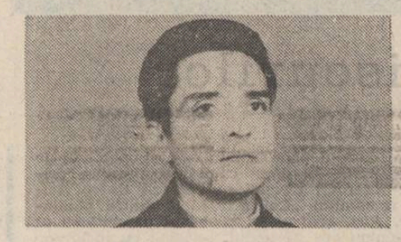

Șoapte mingiind văzduhul cheamă
pulberea-napoi.
Ca pe aripe de păsări acest dute-vino iureș
E aducerea aminte a zidirilor din noi.

A venit Mihai Viteazul să-i înnumere pe-ai lui
Și de-a dreapta Domnul Ștefan își orînduie
oștenii.
Alexandru Ioan Cuza îngenunche la Vaslui
Să primească-nchinăciunea din hrisovurile
iernii.

Ochii lui Vasile Lupu trec izvoare de neliniști.
Basarabii suie-n frescă pe cai aprigi –
pe cai vii.
Doar ce Vodă Brîncoveanu se încruntă
peste sineși
Și-n sprincenele-mbinate sparge stropi
de veșnicii.

Ies eroii de la Plevna, ca din bulgări
de durere
Ai cuprinderii în palma domnitorilor români.
Nu lipsește nici un nume – nici o flacără
nu piere ;
Și-i presimt ca pe-o lumină cum în vatra
lor rămîn.

La Redută mai vuiește hora noastră
de-nnoire :
Ca tăierile de seceri snopi de chiote-auzim.
Nu se poate nici un Peneș să nu-l știm
să mai respire,
Nici o Dunăre de-a noastră să nu vrem
să mai iubim.

Confesiuni

radu theodoru

Marele meu defect este că acționez încă spontan. Nu m-am lepădat de reflexul spontan al pilotului de vînătoare. Imagine pe retină sau ecou sonor pe timpan și, fulgerător, ripostă. Sînt atît de departe de echilibrul la care trudesc zi de zi, încît mă apucă disperarea. Mă apucă disperarea în fața imposibilității de a decide. Aici condiția pilotului de vînătoare : decizie instantanee — ripostă sincron deciziei s-a anulat. M-am transformat într-un adevărat măgar al lui Buridan. Am terminat revederea cărții după discuția cu Sara. Sara îmi cere o nuvelă istorică : „Călugăreni". Nu știu să scriu. Mefisto mi-a dat studiul lui „O nedreptate istorică". Uluitor. Răvășitor. Contestă vehement hotărîrea celor „mari" cu privire la neacordarea cobeligeranței. Are o informație uluitoare. Cei „mari" au falsificat istoria participării noastre în cel de-al doilea război, au mutilat-o ; au operat la liberul arbitru asupra faptelor, nedreptatea este atît de mare încît îmi vine să urlu. Mi-a dat studiul, care este un monument, cu un singur consemn : „nu-l vede nimeni". Am înțeles în toată gravitatea lui acest consemn. Studiul este plin de consecințe. Imediat. Mai tirziu. Posterioare deceniilor care se vor urma. Implică mai ales culisele războiului. Politica lui. Responsabilitățile morale ale tuturor conducătorilor marilor puteri. Numai decodificarea transmisiunilor germane și drama Coventry-ului sînt un cumplit cap de acuzare. S-a mutat centrul de atenție al opiniei mondiale pe crimele monstruoase ale lui Hitler. Cu ce sînt mai puțin monstruoase bombardamentele asupra orașelor deschise ale Germaniei ? Ori Hiroshima ? Faptul că ești victorios te poate absolvi de crima de război ?

Cum pot rămîne inert la asemenea document ? Ce-a vrut Mefisto, pe ce reacție a scontat ? În ce fel vrea să mă implice ?

De unde și cum a inventat-o pe Cristina ? Pentru că el a inventat-o ! Sau el a ținut-o într-o rezervă strategică. Cine este, de fapt, Cristina ? De ce m-a zmuls de la Vasilești ? Pentru că el m-a zmuls ! Am simțit-o atunci. Am simțit-o cînd mi-a dat „O nedreptate istorică". Am simțit că fata aceea stranie este invenția lui după scena pe care-a făcut-o Valentina acasă la Mefisto, la masa aceea de despărțire cînd calma, narcisiana Valentina m-a somat să rămîn.

Mefisto a prevăzut breșa ? Cred că da. Acolo la Vasilești se naște ceva. Acolo un principiu abstract devine factor social dinamic. Rămîn pe poziția necesității istorice a revoluției. Adică văd revoluția ca pe o cotitură radicală a istoriei românilor. Am cercetat arhivele comunității de avere grănicerești la Caransebeș după întîlnirea cu Pătru, eliberat împreună cu Pițu și ceilalți, fără Radu Belcotă, condamnat pentru „tălnuirea" legăturilor cu Maria Vărzaru. Monstruos. Era de așteptat. Fost ofițer. Mereu numai aparențele. Mereu numai aparențele.

Inge este o gazdă foarte bună care nu te obligă printr-o ospitalitate excesivă. O gazdă exactă la care fiecare serviciu este planificat riguros și toate serviciile la un loc nu depășesc costul ; dar nu sînt nici sub cost. De ce n-am stat la Bassmann ? Pentru că, după drama care l-a pustiit, doctorul a devenit alcoolic. Contesina a fugit cu un maior conte. Nu cred că era din S.S. Pe Hans l-a împușcat Hauser, atunci, în noaptea cînd Pill a ordonat masacrarea ostatecilor. Pe Pill l-am văzut cu ochii mei într-o coloană de prizonieri, la Arad cînd m-am dus la Ella și mi-am dat seama că Ella este morfinomană. Mai ales aici la B. războiul există încă, dramatic, traumatizant, în conștiințe. Doctorul Bassmann a pierdut totul. Și Inge a pierdut totul. Nu are decît 32 de ani. Trăiește într-un fel de automatism straniu. Pare ea și nu este ea. Poate bea și Inge. Nu-mi dau încă seama. Și Meinwurm și Kiraly baci vor merge cu mine. Nu va merge Zoltan care este o enigmă. Oricum, mă simt bine aici, pe locurile unde, în adolescență, am întîlnit pusta bănățeană în toată frumusețea ei magică. Nicu Bujor vorbește în dulcele grai bănățean și asta este o incintare, un desfăt. Am să trec pe fișe cuvintele rare, vechi, pline de poezie, trimețînd la străvechimi, la obiceiuri și obiecte specifice, folosite de Bujor. Și ce glas de tenor are Bujor și ce fecior este Bujor și ce fericită trebuie să fie Maria, se vede pe ea, a înflorit, este de nerecunoscut Maria. Am în mine, adînc, răscolitor momentul B. cînd am trecut liniile cu patrula, era Pătru, era Ochișor, B. era ocupat de subunități din divizia **Prinz Eugen**, asta mă obsedează, mă obsedează deshumarea ostaticilor împușcați din ordinul lui Pill. A trebuit să asist, nu i-am putut salva, a trebuit să asist, obrazul putrefiat al lui Ilie Broscarul, ce mai rămăsese din el, moletiera aceea, bocancii, cureaua, cartilagiile, a trebuit să asist și am văzut privirea opacă, rea a lui Luchescu cînd Ileana aceea mi-a sărutat mîna înainte de a putea să mă împotrivesc și Maria a vorbit de noi, de ostașii români care i-am salvat pe ceilalți, și femeile mi-au dat flori, a fost un fel de miting în care, fără voia mea, m-am văzut în rol de eliberator. Trebuia să-i am alături pe sergentul de-atunci, Pătru C. Dragalina. Pe Ochișor, cercetașul. Nu m-am gîndit niciodată, nici atunci cînd m-am travestit în șvăboaică și l-am împușcat de la doi pași pe subofițerul care-și încheia centura, cînd am auzit strigătele neomenești ale santinelei pe care am împușcat-o în stomac, cînd l-am revăzut pe tînărul acela zbătîndu-se îngrozitor în praful drumului, cînd am simțit pe obraz răsufletul cîinelui lup pe care l-am împușcat între urechi. Am împușcat. Am împușcat. Am împușcat. Pe aceia direct. Pe alții tot direct, bine ochit, dar din dosul parbrizului, din viteza unificatoare care transformă totul în abstracție. Mint. Am tras mai de aproape în Willi acela, motociclistul gestapovist care mă ducea la interogatoriul lui Herr Doktor, după ce m-au doborît la Turda. Cînd maiorul Erikmann mi-a dat pistolul. Cînd motocicleta a fost interceptată de Ella. Care l-a împușcat pe ofițer, pe locotenentul cu fată angelică și înainte. Willi de la gestapo, care mă legase cu lanțul de minerul atașului îmi spusese : **Facem un plimbar, afiator... Komme !**

Pe cîți încă îi invitase acel Willi la o astfel de „plimbar" ? Pe urmă am ajuns în satul Triteni, foarte aproape de linia frontului, la Tritenii-Hotar sub culmea Țigla-Fintinenilor, la casa pădurarului... Atunci noaptea, cînd m-a zmuls Mefisto de la Vasilești, la herghelie, m-a dus în grajdul veteranilor. Ardeau două lămpașe și am văzut o groază de „tineret", de minji, unii dormeau în paie, fuseseră luate stănoagele ; alții stăteau în picioare și între minji trona Tudose care le dădea din mînă sfecle mari, furajere și minjii crîntăiau sfecla și Tudose îi scărpina între urechi. Mîine îi înhumează pe cei dezhumați, vor veni oficialități, pe urmă mă duc cu Bujor la pește, la rațe și seara la cazan. La țuică. Nu mi-am refuzat nici o povară. Nici măcar pe a Valentinei. Nu mă pot lega încă, zic încă, de un loc. Nu știu încă, aproape nimic despre viață. Și am fost atît de departe de sinele meu de dincolo de căpitanul aviator Radu Vornicu încît, la aproape 31 de ani nu mă mai pot despărți de el. Cu orice risc.

A început să plouă. Era de așteptat. Încă de ieri am văzut capul sistemului noros. Un front cald. La sfîrșitul lui noiembrie. Asta numai aici se poate întîmpla. Trebuie să-i plătesc lui Inge un spor pentru lumină. Așa este cinstit chiar dacă după cum prevăd, ne vom culca împreună. Bine ar fi să evit. Să-mi asigur libertatea. Pe urmă poate veni Valentina și ar fi o situație cel puțin neplăcută. Cred că am să mă mut la doctorul Bassmann. Poate are nevoie de mine. Vom vedea. După mîine.

— Auzi Angela era noapte, a patra noapte, eu văzusem totul, tu înțelegi, totul, adică totul, ei mă căutau, Zoltan mai ales, el condusese execuția, acum îmi dau seama că n-a fost o execuție, a fost o crimă, un asasinat mîrșav, sălbatic și-atunci, era sub seară cînd baci Todor a simțit, nu el, dulăul Ursu a simțit...

— Cristina, poate nu este bine să te răscolești. A fost deajuns. Să mergem în laborator. Am să prepar cîteva lamele. Mă ajuți. Dacă vrei, ne uităm prin cursuri. Mai ai un singur an și toate șansele să fii șef de promoție.

— Am să mă aranjez astfel, încît să iasă pe locul întîi, Toma. E mai profund decît mine. Și n-are pe nimeni. E sărac lipit. Auzi ?

— Ce ?

— Vîntul ! Vîntul ăsta de Bărăgan mă ucide. La noi, între dealuri, abia dacă se simțea. Abia dacă se auzea. Cum ți-a plăcut ?

— Nicicum. Ce poți spune de un bărbat pe care l-ai văzut cîteva minute ? Bine crescut. Cu lustrul pe care i l-a dat uniforma. Probabil citește mult. Fără intuiție. Trebuia să intuiască. Tu te-ai purtat ciudat. N-ai fost tu.

— Poate ! Cum să intuiască, Angela ? Atunci eram o puștoaică pistruiată, nu prea curată, mîncasem cucuruz copt pe jar, plînsesem, iarăși plînsesem, of, Angela știi că tu îmi ești mamă, soră, prietenă, confidentă, că sînt a voastră cum am fost și a lor, ai și tu obiceiul mamii să te legi cu tulpan pe sub coc și să cînți în vie, nici nu știi ce dulce cînți și cît ești de țărancă atunci cînd cînți și cît te iubește Gicu atunci cînd umbli tu prin vie, ori stai sub nuc, așa cum stăteau mama și tata, cădea o pată de soare pe vie, undeva jos străluceau turlele bisericilor din Turda, era un nor cu cap de dulău acolo-n cerul albastru, ciocănitoarea aia stropită cu roșu tocăia în nuc, mama culegea strugurii dulci în coșul de răchită, struguri **Isabela** negri, parfumați, mama cu cojocelul înflorat peste rochia ei albastră care mirosea a casă, a busuioc, a piine coaptă, pluteam parcă pe cîntecul mamii, îmi era cald și bine, voiam să coboare Lăbuș de-acolo, din norul ăla, auzi-l cum latră prin vie : mamă, mamă, Lăbuș a găsit un arici, Arici Pogonici — Arici Pogonici.

Pe urmă au venit ei, în noaptea aceea, auzeam tunurile dinspre Turda, nu știam că și tu și Gicu sînteți cu tunurile, tata scosese tabloul cu Avram Iancu de sub podium, de sub catedră, scosese și tricolorul, cu cîteva zile prea devreme, nu mai avea răbdare, se urca în nucul lui Horea să vadă spre Mureș, își pregătise bocancii să se ducă „la noi", au năvălit ăia patru leventi cu Zoltan, cu niște soldați, cu jandarmii, l-au luat din pat, l-au impuns cu baionetele, am văzut totul, l-au dus la nucul lui Horea ; l-au străpuns, i-au scos ochii cu care se uita spre Mureș, i-au prins tricolorul pe piept cu niște scoabe, auzi Angela, poate nu ți-am spus-o pînă acum, l-au spînzurat acolo,

radu vaida

Cum aș putea să nu te cînt...

Cum aș putea să nu te cînt,
Țara mea, leagăn de dor,
Cu brazi înalți, vulturi în zbor,
Cimpuri pictate în auriu vestmînt.

Cum aș putea să nu te cînt
Țara mea, plai legendar,
Ți-a fost menită frumusețea-n dar,
Ești flacără, ești dorul cel sfînt...

Sîntem istorie...

Ne-am plămădit în lanuri curgînd ca izvoarele,
Prin mătci urzite de stele,
Ne-am făcut singuri cîntecele
Noi, cei ce izvorîm din munți,
Sevă-a pietrei
Închinîndu-ne soarelui piinii,
Ne-am încins cu albastru,
Cu galbenu-ntins,
Și roșu întins,
Sîntem istorie, cu tot ce are istoria,
Sîntem dreptate, cu tot ce are dreptatea,
Sîntem lumină și ne împărtășim în lumină,
Noi, cei ce sîntem poporul român...

Vis de demiurg

Fructele țării, mintuiri de lumină,
Căderea lor e o lege a gravitației,
Pămîntul e mai proaspăt, e mai lină
Cărarea singelui spre ziua germinației.

Pătrunse de odihna unui necesar amurg,
De clipa grea, subtilă-a, rotunjirii,
Un fruct e-un dor de țară, un vis de demiurg,
Pe care cerul reavăn îl dăruie iubirii.

30 AUGUST 1986
L4

teatru

Teatrul și educația tineretului

2. Dramaturgii se apropie cu o oarecare prudență de problemele noilor generații. Să fie tinerii chiar atît de lipsiți de preocupări interesante, să fie lipsiți de dramatism, încît să nu merite atenția scriitorilor de teatru ?

Pe Platon Pardău — găzduit, pînă acum, cu două piese pe scena Națională — îl atrage conflictul dintre generații, dintre părinți și copii. Tinerii lui sînt intempestivi, vulcanici, nemulțumiți sau nerealizați, crezînd că li se cuvine totul sau că pot pleca oricînd de acasă, pentru a se sustrage obsesivei tutele părintești. Mai puternic angajați în răzmeriță sufletești decît în acțiuni și sentimente robuste, tinerii lui Pardău sînt mai mult contururi, creionate în grabă, situate artificial, la antipod cu virsta echilibrată a maturității. Dacă Stelian — blindul și tenacele activist din **Iubirile de-o viață** și Ioan — directorul hăituit de probleme, din piesa **Ioneștii** (ambii interpretați cu firescul inegalabil al lui Gheorghe Dinică) și-au însușit sentimentul datoriei, al loialității, al onestității, copiii acestora trăiesc accesele de furie ale virstei teribile, aspirînd să-și depășească părinții nu atît în caracter, cît în funcții sau avantaje. Cuplul Nicolae — Vera (**Ioneștii**) alătură doi tineri provenind din medii sociale diferite. Claudiu Bleontz realizează un Nicolae recalcitrant, nervos, acuzîndu-și părintele de neputință, simțindu-se frustrat și nedreptățit cînd trebuie să suporte consecințele demisionării tatălui. Egoist, total indiferent la drama părintelui, Nicolae își caută doar protecția socială. Vera este mai tot timpul placidă, supusă și ocrotită, atîta vreme cît noul nucleu familial nu afectează existența familiei de origine. Aflînd că soacra îi va judeca fratele, se răzvrătește împotriva mamei și fiului, amenințînd că pleacă. Furtuni într-un pahar cu apă, spre impresionarea părinților, întotdeauna prea slabi și prea grijulii.

De la teribilismul lui Nicolae sau al Verei ajungem ușor la nonconformismul afișat al unui trubadur modern : Ludvig Voicilă (Geo Costiniu) din piesa lui Sorin Holban, **Iarna cînd au murit cangurii** (Giulești). Reprezentant al unei noi generații pentru care muzica a însemnat și mai înseamnă încă totul, Ludwig încearcă să fie și să rămînă un ingenuu cu chitara în mînă, sfidînd toate normele de conduită, șocînd, agresîndu-i pe convenționali, atrăgînd de partea lui simpatia celor tineri și, cu timpul, și a celor virstnici care, prin ei, mai pot visa, o clipă, la îndrăznelile tinereții. Lipsa de crispare a lui Ludwig o ajută pe Dana Rogoz (Ileana Cernat) să se desprindă de viețuirea larvară, anacronică, a rudelor ei din „casa cu molii", de o mentalitate a lor rigidă, pentru a-și croi propriul drum, în acord cu „muzica" inimii.

Bibliografiei cuplului tînăr i se pot adăuga Ion și Nana din **Concurs de împrejurări** de Adrian Dohotaru. O familie de intelectuali, realizată pe plan social doar de o parte. Sentimentele lor par profunde, adevărate, pînă în momentul nereușitei de a obține un post de cercetător în lingvistică pentru Nana. Truda de a recupera un drept firesc pare să istovească, o vreme, nu doar speranțele lor tinere, ci chiar sentimentele lor. Dorința de apărare a familiei, în fața acestei dezamăgiri trecătoare, pare să fie atît de puternică, încît izbutește să ocrotească și să salveze existența unuia alături de celălalt. Nana și Ion par să descindă din aceeași familie a pieselor cu un El și Ea (**Doi pe-un balansoar**) pe „șoseaua" cu ieșire la senin a vieții. Deci nu vor culege margarete, ci vor trăi dușul rece al neînțelegerilor, al neîmplinirii.

Oricum, fiecare dintre aceste piese, fiecare dintre aceste personaje, deschide o fereastră către un univers mai puțin cunoscut, către acel univers incandescent, fremătător, al virstei celei mai înaripate.

Nicoleta Gherghel

P.S. Printr-o adevărată criză de autoritate trece **Myozotis** în întîrziatul număr (6, iunie 1986) al revistei **Teatru**, apărută în august, vorbind alergic despre cronicile noastre din februarie la spectacolul **Hamlet**. Faptul de a nu fi de acord cu opinia revistei împricinate, de a refuza idolatria pe care ne-o propune față de regizorul Al. Tocilescu, constituie în ochii lui **Myozotis** un adevărat delict. Nereușindu-i monopolul de opinie, **Myozotis** încearcă dictatura de opinie, arătîndu-se brusc îngrijorat de soarta cititorilor de cronici, care n-ar fi înțeles mesajul comentariului nostru. Dar dacă **Myozotis** nu știe, ca specialist, ce înseamnă „dramatis personae" este nevoie de reciclare. Durerea e însă alta: dezavuarea de către noi a unui spectacol **Hamlet**, acela, da, abscons pentru public. Pentru **Myozotis**, Al. Tocilescu e un clasic demn de a fi citat în mottouri, pentru noi clasicul rămîne Shakespeare.

N. G.

film

Diaporame

Întrebat despre o posibilitate de definire a artei, Benedetto Croce spunea un adevăr comun și confortabil : „arta este ceea ce știm cu toții că este". Dincolo de jalonarea granițelor între artă și nonartă se întîmpină destule dificultăți în aprecierea unor modalități de manifestare estetică printre care se află și diaporama, gen îndrăgit, accesibil și practicat cu destul succes de cineaștii amatori. Propusă într-un sistem al „artelor virtuale", adică a acelor manifestări care s-ar putea constitui într-o nouă artă, diaporama constituie un obiect artistic ce devine o prezență generatoare de spectacol. Mărturie a unei priviri încărcată de subiectivitate imaginea fotografică într-o succesiune elaborată, însoțită sau nu de o coloană sonoră, ce include comentarii, zgomot sau muzică, diaporama devine o compoziție care include atît principiile montajului filmic, cît și unele din metodele graficii și picturii. Spectacolul diaporamic, cu multiple valențe instructiv-educative, nu este mai puțin apropiat și implicat în modelarea sensibilității, în formarea unor valori morale, artistice și patriotice.

Rîndurile acestea au fost inspirate de vizionarea unor diaporame realizate de doi pasionați cineamatori din orașul Gura Humorului, străveche vatră de cultură bucovineană, ce anual găzduiește și manifestarea „Toamna la Voroneț", prilej fericit de confruntare și valorificare a forțelor artistice locale.

„Vitralii", diaporama realizată de inginerul **Iarema Onesciuc**, surprinde geometria florilor de gheață într-o simfonie orchestrată de culori, cu sugestii ce depășesc subiectul apelind la imaginația spectacolului. Banalele flori de gheață se metamorfozează în obiectivul aparatului fotografic în somptuoase vegetații, în arabescuri insolite ale naturii beneficiind și de o superioară prelucrare tehnică în abordarea culorii. Și așa cum nimic nu poate înlocui imaginea care, așa cum spun chinezii, valorează ea singură mai mult decît zece mii de cuvinte, tot așa vitraliile surprinse de autor furnizează un contur poetic cu mare forță emoțională unui aspect al naturii care la o privire grăbită nu și-ar avea locul într-un spectacol.

Vreme trece, vreme vine, semnată de același autor, confirmă o atitudine față de natură. Aici succesiunea anotimpurilor este surprinsă în unghiuri perfect simetrice și identice de-a lungul celor patru secvențe anuale. Montajul fericit ales sugerează pînă la iluzia totală ritmul amplelor metamorfoze impuse de anotimpuri. Lunca, pădurea de mesteceni, dealurile molcome traversează în spațiul celor zece minute de proiecție marile acorduri temporale într-o elaborată compoziție a cadrului ce poate concura prin frumusețe picturală cu marii artiști ai penelului.

Din creația lui **Liviu Macovei**, am văzut **Voroneț — Capela Sixtină a Bucovinei**, **De la noi, din Bucovina**, **Rugă pentru părinți** și cîteva diaporame de călătorie. Cu o concepție mai marcat documentaristă, fără a refuza elementul liric (al treilea titlu fiind o fericită încercare de echivalare a versurilor lui Adrian Păunescu), **Liviu Macovei** subliniază valorile compoziționale și coloristice ale monumentelor picturii voronețene, după cum cu sensibilitate și înțelegere, uneori nu lipsită de umor, se apropie de elementele folclorice și etnografice ale regiunii (în **De la noi, din Bucovina**) sugerînd coregrafia desenului specific popular, liniile de expresie ale dansului, totul reliefat în coloana sonoră de bogățiile melodiei bucovinene.

Diaporamele cineamatorilor din Gura Humorului au fost premiate în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" și autorii lor se pregătesc acum pentru noi titluri ce vor fi prezente la o viitoare ediție a galei „Toamna la Voroneț".

Realizările acestor entuziaști cineamatori demonstrează calitățile de artă virtuală ale diaporamei, invitînd în același timp la recunoașterea unor autentice pasiuni artistice care onorează slujitorii unor imagini atît de elocvente.

Călin Stănculescu

de față cu mama, de față cu mine, cu sătul, scoseseră oamenii, îi puseseră să aprindă focuri, lîngă tata l-au străpuns pe popa Avram, l-au spînzurat de funia clopotului, atunci l-am văzut eu pe Zoltan plin de sînge, Zoltan leventul, care era mai mare peste toți. În zori au intrat românii, mama le-a ieșit înainte cu mine de mînă. I-a dus unde-l uciseseră pe tata. Pe taica popa. L-a prinz s-au întors ăia. Au ucis-o pe trupul tatii, spălat, așezat în copirșeu, în biserică, lîngă popa Avram, care-mi era unchi bun. Aduseseră la tata flori. Flori cîte-ncap. Și la taica părintele. Venise tot satul. Cînd au intrat tancurile m-a luat moș Gheorghe. M-a dus la colibă. De-acolo la frati-su. Moș Tudor, pădurarul. Știa c-or să mă omoare. Să stingă neamul, zice : Hai fătuță, hai ! Hai și-om mere că-i urgie și potop. Văd totul, Angela. Totul. Cum l-au lovit întîi cu bocancii. Pe urmă au vrut să-l impungă și tata, că era zdravăn, i-a zmuls unuia pușca și cînd s-o ridice, Zoltan ăla l-a împuns în piept. Îl văd că era lună și o noapte dulce și...

— Fetița mea scumpă !

— Doamne, Angela, de ce ?

— O știi mai bine decît mine ! Și de dinainte de nucul lui Horea !

— Îți cer ceva, Angela. Știi cît am fost a voastră, de cum m-a lăsat el la Turda, la Crucea Roșie și a venit Gicu călare și de-atunci am fost a voastră cînd te-ai întors tu la București și ziceai că sînt fetița ta oropsită. Voi mi-ați dat mai mult decît am visat vreodată.

— Spune, Cristina !

— Lăsați-mă să fac ultimul an la Timișoara. Este singurul hatîr pe care ți-l cer.

— Dar este căsătorit, prostuțo și ai văzut ce-a zis atunci Augusta, cînd am fost la Costi, să aflăm dacă băiatul mai trăiește, dacă a scăpat de război și Augusta... Este un tip cumplit, s-ar putea să fie obosit, sătul, cinic, să aibă copii, să fie un crai înrăit și bietul Mircea care...

— Dumnezeule Angela, cum poți fi atît de naivă ? ! Am trăit o sută de vieți. Sînt tot atît de pustiită ca el. Cum crezi să pot să mă gîndesc la un băiețoi care în afară de toceală, nu știe decît fotbalul și nu vorbește decît de fotbal și nu visează decît fotbal ?... Între mine și el, o viață, Angela.

— Mă-nspăimînți.

— Între mine și toți, noaptea aceea. Și dimineața aceea. Și cealaltă noapte cînd a ieșit el din pădure și Ursu nu l-a lătrat, cînd moș Todor a ieșit cu securea și-a-ntrebat : cine-i ? și el a zis „om bun" și-a intrat în colibă și s-a așezat pe prici și-a cerut apă și moș Todor a cunoscut că-i aviator și cum pot uita cum i-a povestit moș Todor cine sînt eu, „fata lu' don' dreptor Tomuț Crișan și-a lu' doamna învățătoare Saveta", cum i-a omorît leventii și-s orfană și singură. L-a rugat moș Todor să mă ia cu el și cum s-a uitat el lung la mine și m-a strîns odată la piept ; cojocelul ăla îi mirosea a oaie și el mirosea a benzină. Ne-a scos moș Todor la marginea pădurii și ne-a coborît prin cucuruze pînă în lunca Mureșului, pînă aproape de lunca și acolo am auzit cai nechezind și vorbă ungurească, „doi" a șoptit el și i-a făcut semn lui moș Todor să mă vegheze. s-a topit în ceața aia de zori, căzuse roua și mi-era frig și-mi venea să plîng, pe urmă am auzit două pocnete ori trei, ca de pușcă de soc și un strigăt gituit. „Stai nemișcată, fătucă" a zis moș Todor, s-a topit în ceață, am rămas singură lîngă o tufă plină de apă și era o liniște de-am auzit cum țupăia un iepuraș și-mi era drag de el, unde-l văzusem așa pornit și netemător cînd a zis „om bun" și-a intrat în tindă și și-a întins mîinile la foc și le avea pătate de sînge. Poate nu erau pătate de sînge, dar eu voiam să fie pătate de sîngele lor, pentru că, auzi Angela, văzusem cum a țîșnit sîngele tatii și abia în anul întîi am înțeles că-i tăiaseră aorta. Nu eram atît de mică să nu înțeleg, nici atît de mare să mă-ndrăgostesc ; m-am îndrăgostit mai tîrziu de acela care-a ieșit din ceață călare, moș Todor ducea calul de friu, s-a mai auzit nechezat apoi am auzit cum rupeau caii ciucălăii de cucuruz și el m-a sălțat în șa, moș Todor a zis „Să v-ajute Dumnezeu domn'ofițer, că tare ne este greu" și am trecut Mureșul călare de parcă era în poveste și abia cînd am ajuns la Turda, tot călare, știu c-am și adormit și el m-a ținut la piept și mi-am virit nasul în cojocel, abia atunci am înțeles că de fapt au fost două nopți și-o zi, c-am mers pe ferite și că ziua aia am stat toți trei ascunși într-o vale mărăcinită, sub un mal unde zicea moș Todor că sînt vizuini de viezure și pe urmă au rețrăit mereu ca într-un vis totul, nu-i știam nici numele și-mi aminteam cum minca el porumbe și măcese și bufnea, își tuguia buzele și zicea c-a ajuns un rumegător nenorocit și că are el grijă „auzi moșule, am eu grijă să plătesc îndoit și întreit că nu-mi place să rămîn dator, nimănui". Și mie îmi zicea „fetiță mică, vitează și cuminte" și eu știu că atunci m-am îndrăgostit de el și l-am iubit în fiecare an altfel, îl așteptam să vină cu avionul să mă ia ; alteori îl așteptam să vină călare, așa cum a ieșit el din ceață și cînd l-am văzut venind în marș-marș ; Costi ne spusese doar că-l aduce... Și noaptea, cînd am călărit scară la scară și el nu știa, de unde să știe că mă ținuse în șa și că-i adormisem la piept sleită de oboseală, de plîns, de spaimă, de durere și de-o fericire nespusă ? De unde ? Pe urmă cînd mi-a spus : „Am impresia că te cunosc de-o viață, nu-mi explic senzația, n-o lua altfel decît ca pe-o constatare exactă", n-am mai putut. Erau în mine o bucurie sleită și-o spaimă și-o durere și-o dorință să-i strig că da, eu îl cunosc de-o viață și că de-o viață-l aștept. Și-atunci și-a trecut dîrlogii în dreapta și i-am văzut veriga, cu toate că știam de la Costi că este însurat cu una din cele mai frumoase femei pe care Costi le cunoscuse. N-am mai putut. De ris nu m-am făcut. Așa că vreau să mă duc acolo. Știu, simt, intuiesc, de ce-a plecat din București, de lîngă prea frumoasa lui soață. Probabil a vrut să-i pună căpăstrul. Nu crede că nu știu totul de la Costi. Atît cît a vrut Costi să-mi spună. Știu totul și despre Augusta. Am să mă duc la spital, la Augusta. Voi plecați mîine la București. Cursurile încep la 15. Gicu va putea obține totul. Pentru Gicu nu înseamnă nimic să mute o șefă de promoție de la București în provincie.

— Și dacă nu poate ?

— Mă angajez în producție și termin la seral.

— Cristina, mă înspăimînți.

— Și pe mine mă înspăimînt, Angela.

Fragment din romanul „Viltoarea"

În paginile 4–5 : Tablouri de Oprea Olteanu

ion munteanu

debut

Tîrgul curților interioare

Romanul apăruse în primăvară. Deși m-am temut că o să treacă neobservat, critica l-a primit călduros. La fel și marele public. În toamnă, am primit invitația de a merge în orășelul T., pentru o întîlnire cu cititorii și cu membrii cenaclului literar al Casei de cultură a orașului.

Și întrucît toamna m-a alungat întotdeauna de acasă, iată-mă în tren, spre orășelul din nord în care nu fusesem niciodată. În orașul B. trebuia să schimb trenul, și cum rapidul cu care plecasem din București avea cîteva minute întîrziere, am pierdut legătura.

În T. am ajuns după vreo patru ore. Bineînțeles că nu mă aștepta nimeni la gară. Nu mai credeau să ajung.

Întotdeauna mi-a plăcut să mă descurc singur. Să mă orientez, cum se spune în armată. Iată-mă într-un oraș străin, convins să nu întreb pe nimeni nimic, căutînd singur Casa de cultură. Nimic mai frumos...

Strada aceasta trebuie să ducă în centru. Unu, deoarece este cea mai populată. Doi, deoarece lasă gara mult în dreapta. Trei, întrucît așa simt eu că trebuie să fie. Niciodată nu m-a înșelat intuiția. Pe vremuri, cînd predam, le vorbeam studenților despre capacitatea intuiției de a surprinde adevărul, cînd logica și-a cam uitat argumentele acasă. Sigur, logica dă rigurozitate, intuiției, o ordonează. Sau o corectează. Nu putem vorbi și despre fenomenul invers ? m-a întrebat un student. Nu, întrucît logica ordonează în virtutea unor reguli, or, intuiția nu are nici-un fel de norme. Intuiția este copilul dezmoștenit al intelectului. Haimanaua pe care nimic nu o ține legată de ceva precis, riguros...

La capătul acestei străzi trebuie să fie o circiumă. Pe partea dreaptă. Ba nu, pe partea stîngă, pentru ca dimineața s-o „lingă" soarele, iar, după amiaza, umbra salcîmilor s-o acopere.

La capătul fiecărei străzi ce vine de la gară, trebuie să fie o circiumă. Pentru a exista echilibru. Strada gării începe și se termină cu cîte o circiumă.

Nu m-am înșelat, în colțul din stînga, o clădire mică, cu cîteva mese în față, amintește de un birt de țară. Numai că aici scrie „Salon".

Din fața circiumii, așezată pe un deal, o pornesc cîteva străzi în pantă, cred, spre noul centru al orașului. Ciudat, parcă ar fi orașul imaginat de mine în roman. Și curțile acestea interioare care rup orașul de contemporaneitate și îl așează într-un ev mediu tîrziu... Mă încearcă un neexplicabil fenomen de familiaritate.

„Despre orașul ale cărui străzi sînt spînzurate, parcă, de sărutul unui zeu, n-ai prea multe de spus. Poate numai faptul că poezia mai aruncă din cînd în cînd cu cîte o curte interioară, cu cîte o poartă sculptată sau cu cîte o învățătoare cu mandolină cu tot..." Propozițiile care îmi deschideau romanul, puse în gura eroului principal, mă obsedau.

Și totuși, n-am mai fost aici niciodată. De ce, atunci, am sentimentul că îl cunosc ?

Această stradă îngustă duce în parc ? De unde știu ? N-am fost niciodată aici. Pașii mă trădau, împotriva voinței mele, pe această străduță. Să mă conving. La capătul ei, inima începuse să-mi bată cu putere. Emoția mă copleșea. Într-adevăr, parcul exista. Se tăvălea acolo, sub privirea mea uimită. Eram convins. Știam de acum, fără să mai merg, că în centrul lui era o fîntînă ce reprezenta o femeie din a cărei amforă, ținută pe umăr, curgea apa. Și mai știam că lîngă statuie era chioșcul în care, duminicile, fanfara orașului cînta Valurile Dunării.

Din cîțiva pași repezi, am ajuns la statuie. Era și chioșcul. Bine, dar cum este posibil? Dacă este așa, atunci... atunci.... și pașii au început să alerge pe o stradă bine cunoscută, spre un loc pe care mi-era teamă să recunosc că îl știu.

Trebuie să fi avut o expresie ciudată, de vreme ce lumea se oprea să mă privească uimită. Mulți se dădeau la o parte din fața mea, lăsîndu-mi culoar liber.

Nu, nu va trebui să aștept, știam că semaforul era stricat. Da, uite băcănia. Și în ușă, băcanul cel amabil care petrecea pe oricine îi intra în dugheană. Fără să-mi dau seama l-am salutat. Mi-a răspuns cu un fel de nedumerire. Sigur, omul nu mă cunoștea.

Am luat-o din nou la fugă. Știam că nu mai am mult. Cîțiva metri... Am ajuns. M-am oprit cîteva clipe pentru a-mi trage răsuflarea. Deasupra ușii scria mare „Cantină". Mi-am privit ceasul, da, trebuie să fie aici. Și dacă nu este ?

Pașii urcau scările sărind cîte două trepte. Cunoșteam sala. Acum nu mă mai îndoiam de acest lucru. Știam că în colț, acolo. ...Da, era el. Surprinzător, era exact cum mi l-am închipuit. Trecut de prima tinerețe, cu părul rar, cărunt... Știam fără să văd ce mănîncă. Știam ce gîndește... Fără să-mi dau seama, am început să-i repet numele în gînd. Deodată se ridică de la masă și vine spre mine. „Da, Domnule, m-ați chemat ?" Stăteam prostit în fața lui. Nu rosteam și nu gîndeam nimic precis. Îmi era teamă să nu leșin. M-am sprijinit cu mîna de o masă și continuam să-l privesc. „Țin să vă spun, începe el, că nu visați. Eu sînt, într-adevăr, eroul romanului dumneavoastră. Întregul roman vi l-am transmis fără să știți". „Înseamnă, am bîjbîit eu, că romanul vă aparține ?" „Nu, Domnule, romanul este al dumneavoastră, ale mele sînt doar amintirile. Dumneavoastră l-ați scris, eu însă l-am trăit. Dumneavoastră rămîneți scriitorul". „Bine, dar atunci..." „Nu vă neliniștiți, doar noi doi știm acest lucru. Sînteți singurul scriitor care știe acest lucru Ceilalți cred că opera le aparține, în exclusivitate. De fapt așa și este, nu ? Rodul propriei lor imaginații. Cu excepția dumneavoastră, toți excludem posibilitatea existenței reale a personajelor. Posibilitatea transmiterii propriei lor vieți altfel decît prin limbajul articulat. Altfel decît prin bătuta cale a conștientului... Nu vă neliniștiți, acum cunoașteți adevărul. Nu văd de ce m-ați mai reține. Și apoi, nu uitați că trebuie să ajungeți la Casa de cultură. Nu vă conduc, știți unde este...".

Ciudat, în tot timpul discuției, nici eu nici el nu scosesem un cuvînt. Și totuși, „vorbisem".

M-am trezit în stradă, mergînd la întîmplare, într-o direcție necunoscută.

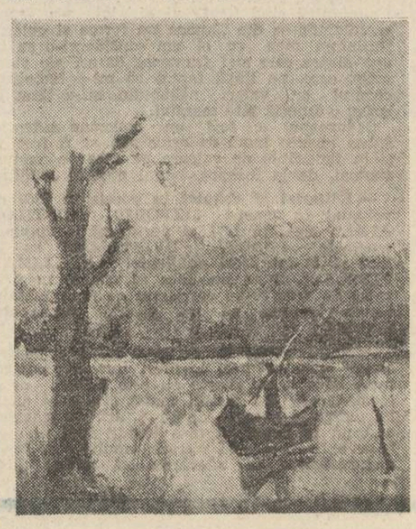

petre bucșa

Peisaj

Nu mai atîrnă casele de nici un fel de fum
coborîtor cîndva din nu știu care slavă,
ci urcă printre ele înălbăstrind un drum
pe care porțile-ntr-o rînă îl pling și îl regretă.
Căruțele prin șuri au țepenit în osii
și singerînd pe coase tot viermuie rugina ;
cucute răcănate și brusturi grași și bozii
le zmulg fără de milă ferestrelor lumina.
Și e prin incăperi ceva ca o surpare
de suflete în ape de nimenea știute,
ceva ciudat ca umbra unor umbre care
închipuie prin aer părelnice volute.
Și tot mai mult tîrziul se face mai tîrziu
în lemnul din icoane ce mai miroase a miere...
Doar pragurile, ele, trecînd peste-un pustiu
de mai visează, în taină, o nouă înviere...

Mîinile tatălui meu

Sfintele lui mîini
mîngîie cu dragoste lutul...

Sfintele lui mîini
învie semințele din moarte...

Sfintele lui mîini
șiroiesc belșug peste cîmpuri...

Sfintele lui mîini
eternizează lumea
cu mirezmele piinii...

O quae mutatio rerum

Toate se lichefiază în preajma mea și curg
dinspre amiază către amurg...
Iar de scrutez cu gîndul nemărginitul larg,
să le statornicească nu văd nici un prag.
Ca piclele din deltă cînd trec peste grind
mereu se subție, mereu se desprind
pînă, cu-ncetul, se pier și se sting...
Și-odată cu ele și eu mă preling
despovărat, ca lov, de-avere și dorință,
spre mult necunoscuta doamnă neființă,
sperînd că poate o șoaptă în urmă-mi va rămîne
să-nnobileze gîndul celor de după mine...
Și cadă lin cortina peste ceru-mi !...
O ierum, ierum !... O quae mutatio rerum !...

Atît de departe

De cîtă vreme n-am mai băut
nici vin și nici apă din aceleași pahar ?...
Ca o leucemie, însingurarea
s-a întins între noi scoțînd la iveală delozante priveliști
peste care nu mai poate răzbate
nici un țipăt de dragoste
neînfiorat de nostalgia morții.
Sînt atît de departe de tine încît
nu mai știu cîte spaime
sînt ochii tăi negri în stare s-ascundă,
iar buzelor tale le-am uitat cu totul dulceața
ce odinioară mă scotea din minți.

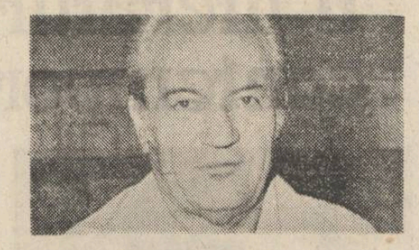

Uneori mai încerc să te strig.
Dar vîntul, hainul, îmi zmulge
de pe limbă strigarea
și mi-o sfarmă de stînci.
Atunci sufletul meu se întoarce-ntru sine
cu o veșnicie mai singur,
cu o moarte mai îmbătrînit...
...Și totuși...
În cuvintele tale mai adie parcă
ecouri din respirația mea,
iar glasul tău cîntă, fără să vreau,
în toate poemele mele...

Sub raza lunii de ivoriu

O, e tîrziu, iubito, se face noapte iară !...
Închide ușa și-nchide și fereastra !...
Prielnic vînt îmi pare c-a început afară
să limpezească bolta, adînca și albastra...

Și hai să ne-așezăm la geam într-un fotoliu,
ca doi romantici din trecute vremi
și sub lumina blîndă a lunii de ivoriu
să mi se pară că din nou mă chemi

ca-mbrățișați și cufundați în perne
să retrăim în taină iubirile de-atunci,
nepăsători la timpul ce se cerne,
la stelele ce cad și mor prin lunci...

Și se vor umple iarăși odăile și tinda
de-acea involburare sfîntă a tinereții cînd
la chipul tău superb îngenunchea oglinda
și eu purtam pe brațe un înger cu trupul luminînd...

...O, hai să ne-așezăm la geam într-un fotoliu
și-mbrățișați de perinile-i moi
să așteptăm ca raza lunii de ivoriu
vrăjite frumuseți să cearnă peste noi...

De la o vreme

De la o vreme, pe deasupra mea
nu mai trece lună, nu licăre stea...
Cine, oare, pe ascuns și necugetat,
pe toate deodată le-a decapitat
ca-ntunecimea toată cîtă e pe lume
să mi se-adune-n sufiet
și să dospească-n mine
așa cum dospește țipătul
neaflînd o vocală,
așa cum dospește moartea
sub coroana regală...

Risipă

Poate cele cîte trebuiau rostite,
el le-a rostit cu ardoare și neinduplecare.
Toate cele cîte trebuiau insuflețite,
el le-a insuflețit cu propria-i viață.
Fascinat de cele ce se cereau slăvite,
slăvitu-le-a pe toate cu-asupra de măsură...
Dar cînd voi să plîngă
la căpătîiul celor ce trebuiau plînse,
nu mai găsi lacrimi în nici un cuvînt.
Atunci ceru apă să se spele pe mîini.
Însă nimeni nu-i dete,
nimeni nu-i dete. Și tot așteptînd
din degetele sale începură să curgă
primii stropi de neliniște...

ion machidon

Mărire ție

Mărire ție August –
și păsărilor și frunzelor tale

mărire ție, piinii tale –
înălțare de luceafăr pe colină...

mărire ție
sămînță de belșug și pace...

Harta carpatină

Și iată cîntecul apelor
cîntecul frunzelor
vremuind de ani și ani
la osia patriei –

Și iată lumina lui August
sămînță înfășurînd trupul țării
dar și ochii cerului înfășurînd
cu albastru –

Și noi spunem : ea este istorie
ea este cîntec,
brațe de macarale lucrînd
la primenire de hartă.

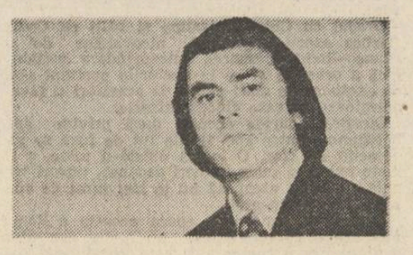

Autograf

Noțiunea de timp
e pasărea
e pădurea
e omul
surisul meu înaripat
înspre cosmos
de unde vin
și se duc amintirile
voi știți acestea
autograf dau
pentru toată lumea :
de dragoste, necontenit...

plastică

Imagini semnificative (III)

Nu putem face, desigur, un inventar al tuturor prezențelor interesante la această **Bienală.** Să ne mărginim doar cu observația că alături de nume cu prestigiu consolidat stau, fără complexe, nume intrate mai de curînd în circuitul expozițional. Nu aș vrea să exagerez dar se poate chiar vorbi, **cred, de o avalanșă a unei alte generații**; elementele ei de vîrf au acum cu puțin peste 40 de ani și sînt educate artisticește în spiritul deschiderii conceptuale inițiată la mijlocul anilor '60. Atît în pictură cît și în sculptură exponenții cei mai perseverenți și talentați — și, iată, nu putem ocoli acest cuvînt prin care prea mulți organizatori de expoziții fără identitate înțeleg un spirit nativ primitiv, expropiabil individului și transferabil în sens generic colectivității — ai acestei generații au promovat abordări conceptuale mai îndrăznețe, o reflecție artistică împinsă dincolo de învechita, săraca și simplista teorie a reflectării moștenită de la „obsedantul deceniu". Un aspect care chiar sare în ochi în sala Dalles este gradul de rafinament la care a ajuns expresia artistică la mulți artiști care practică arta abstractă sau abstractizantă. În pictură avem, pentru a oferi doar două exemple, conceptualismul — evaluat pe baza hieratismului nonfigural bizantin — lui Marin Gherasim, iar în sculptură sugestiva nonformalizare a lui Iliescu-Călinești, care a știut să dea, ca puțini alții, imaginii un caracter simbolico-monumental, menținînd-o între limitele simplității sugestive. Sînt doi artiști, aceștia, cu care abstracționiștii de dată mai recentă au un raport, chiar dacă indirect, pe linia unei intenționalități expresive. **Care altminteri se exprimă multivalent, într-un limbaj fără prejudecăți,** dovedind că experienței internaționalizante a artei abstracte din ultimele decenii i s-a adăugat o dezbatere interioară asupra finalităților. A se vedea **în acest sens lucrările unor sculptori** precum Ion Mîndrescu, Marian Zidaru, Cristian Bedivan, foarte tineri și de mare perspectivă.

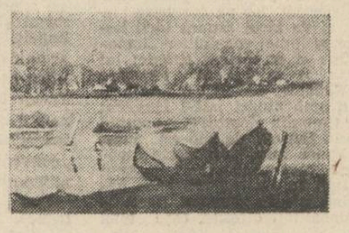

Dar abstractismul este doar un aspect, relevant, e drept, dar nu esențial, al artei generației la care mă refer. Impregnat cu fantezie și dramatism — precum în dinamica și evocatoarea sculptură a lui Radu Dămăceanu — el se proiectează în sfera alegoriei cultivată cu obstinație de pictori precum Ștefan Călția, Paula Ribariu și alții, diferiți ca factură și univers dar avînd ca element comun zborul prin spații largi al fanteziei. Legătura cu tematica și tehnicile tradiționale se efectuează la mulți tineri artiști care aparțin în întregime, prin vîrstă, formație și mentalitate epocii postbelice, nu printr-un proces de simplă subordonare sau readaptare la situații artistice revolute ci prin reactualizarea procedeelor expresive. Așa procedează într-o pictură de o ireproșabilă tehnicitate Zamfir Dumitrescu; cu un ochi lacom de senzații recuperează zone de sensibilitate revoltă și Augustin Costinescu, Serghei Niculescu Mizil, Petru Velicu etc. Ceea ce ni se pare important este faptul că tendințele coexistă fără a se jena unele pe altele iar la nivelul limbajului se caută, în cadrul acestei generații, o funcționalitate care să degajeze sensibilitatea individuală, gîndirea personală. Tehnicitatea, măiestria, ca produs al unei reflecții mature asupra limbajului lasă să se vadă, prin lucrările cele mai reușite prezente în expoziția de la Dalles, că ne aflăm într-un moment de consolidare a unei viziuni pragmatice asupra artei și problematicii ei, în consonanță cu situații și desfășurări culturale de durată și nu de ultimă oră.

Grigore Arbore

muzică

„Comori camerale"

În sala mare a Ateneului, un remarcabil program de muzică de cameră, susținut de un mănunchi de tineri interpreți de valoare, ne reține cu prisosință atenția : în ciclul „Comori camerale", program Max Reger, partea conducătoare fiind încredințată, în toate lucrările, clarinetului. Am ascultat mai întîi **Sonata op. 49 în la bemol major pentru clarinet și pian** și **Sonata op. 107 în si bemol major pentru clarinet și pian,** în interpretarea tînărului clarinetist Cristian Vlad și a colegului său, pianistul Constantin Sandu. O judecată privind interpretarea trebuie aici precedată de o judecată pe marginea valorii lucrărilor. Max Reger, compozitor pe nedrept trecut într-un relativ con de umbră, este un artist de marcă ; muzica sa continuă cromatismul wagnerian într-o direcție diferită decît cea dezvoltată, la dimensiunile cunoscute, de compozitorii celei de a doua școli vieneze. Aici, deosebirile vin să lămurească mai bine poziția și importanța creației regeriene. Dacă, în muzica serialiștilor vienezi, derivarea consecventă a tuturor elementelor muzicale este principiu conducător, preeminența fiind așadar atribuită planului sintactic, la Max Reger, principiile arhitecturale nu sînt niciodată pierdute din vedere și „îngrijirea" lor se situează la un nivel superior celui (strict) sintactic, nivel de la care începe expresia și expresivitatea. Pentru a ne rosti mai clar, să ne imaginăm cum ar arăta creațiile wagneriene amputate considerabil ca lungime (lucru cu același efect și în cazul aplicării unei operații similare asupra simfonismului brucknerian). Max Reger aparține evident acelei „ramificații" în estetica muzicală, unde, între datele strict muzicale și rezultanta estetică, între mersul modulațiilor enarmonice și dramaturgia piesei, există indisolubile legături (nu același lucru putem spune despre unele creații post-seriale unde faptul că putem interverti ordinea segmentelor lucrării sau putem substitui elementele scrise printr-o largă gamă de alte, invecinate elemente stă mărturie pentru hiatusul produs între pagina cu portative și sala de concert ; nu trebuie însă absolutizat : multe lucrări atonale rămîn nepieritoare în timp ce piese neinteresante ale post-wagnerienilor induc în public o similară plictiseală).

Cristian Vlad este un clarinetist cu mari disponibilități tehnice, cu deosebite resurse expresive. Alegerea repertoriului mărturisește limpede o interesantă cultură muzicală. Frazarea este largă, logică, legată strins de realitatea muzicală astfel încît nu se observă acea frecventă proiectare în relief a propriilor merite în rezolvarea unor dificultăți din pagină, ci se detașează o netă „modestie" în tălmăcirea unor momente foarte grele, lăsate să „sune" de la sine. Constantin Sandu este un cunoscut solist al scenelor noastre, de data aceasta într-o ipostază oarecum deosebită, dat fiind faptul că a fi pianist de acompaniament (deși aici pianul e departe de a susține un banal acompaniament, ca în multe lucrări corale, de pildă) presupune o transpunere diferită ; am auzit așadar un „acompaniament" inteligent, participativ și discret în același timp, angajat și clarvăzător în dialogurile cu instrumentul „solist". Partea a doua a acestui reușit recital a cuprins **Cvintetul în la major op. 146 pentru clarinet și cvartet de coarde.** De la început trebuie spus că am asistat la unul dintre cele mai reușite momente interpretative din ultimele luni de muzică de cameră bucureșteană, tinerii instrumentiști Sergiu Năstase, Simona Moise, Győző Mathe și Rodin Moldovan cîntînd cu dăruire, cu muzicalitate, plăcerea de a cînta (și ce frumoasă pagină este **Cvintetul op. 146** de Reger!) transmițîndu-se nealterată în sală (care, bineînțeles, a „cerut" și un „bis"). Am auzit deci o interpretare pe marginea căreia „tonul" cronicii muzicale trebuie mlădiat, de la austeritatea unor exprimări analitice spre încandescența unor colegiale ropote de aplauze.

Viorel Crețu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

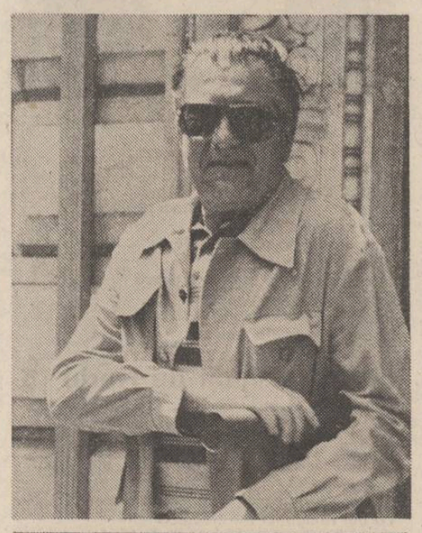

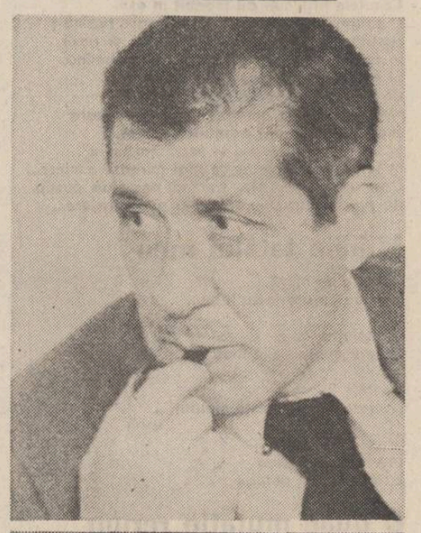

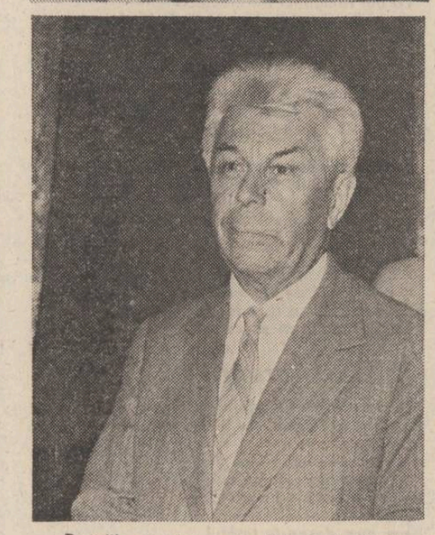

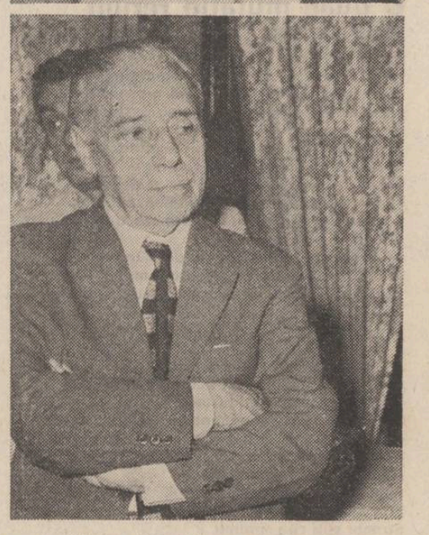

Premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1984 : Adrian Marino, Gellu Naum, Constantin Ciopraga, George Ivaşcu

Ceea ce durează

Urmare din pag. I

slovacia. Eroic spirit de reconstrucţie, disciplină şi spirit revoluţionar la contemporani.

Toate acestea au o legătură destul de precară cu melanholia depărtărilor şi exotismul. Ele, dimpotrivă, construiesc statuar o spiritualitate a oamenilor de pe malul Dunării de o excepţională fermitate. Cu simplitate români prin secole, inflexibil statornici în loc şi ideal. Construindu-şi personalitatea colectivă prin vremuri cu claritatea superbă cu care şi-au construit şi oraşul capitală de judeţ, care privit de sus pare un soare tăiat pe jumătate, despicat de raze ce duc spre Dunăre...

Haiducime era prin bălţi — cum nu — pentru că exotismul bărăganurilor bîntuite de ciulini, după care alergau besmetici copii cuprinşi de nebunia febrilă a foamei, pierzîndu-se-n moartea aspră a saharelor de pămînt crăpat — exotismul era, în fapt, mizerie cruntă. Mizerie cruntă şi prin oraşul cu miros de mirodenii şi peşte, de parfumuri narcotizante şi de limbă românească colorată, grea, mustind ca bălţile de seva care urma să ne lase fruct, mare literatură.

Oraşul cu Chire Chiraline şi bălţi cu Codini fierbea aspru în vuietul nicovalelor de la Franco-Română, marea întreprindere metalurgică a oraşului şi pe la cheiurile portului sătul de exotisme cu mari palate de armatori şi favele mărginaşe în care clocea mizeria.

Dinspre partea aceasta dacă privim spre bărăganul dintre ape, liniile lui de fugă se văd deosebit de clar. O logică există-n toate, o linişte există-n toate, uneori ascunsă, uneori trebuie s-o cauţi atent, să nu te laşi furat de aparenţe... să nu te-nşeli.

Complexă, simfonică, epoca aceasta a României are o caracteristică, un motiv central al simfoniei construcţiei : ea este **afirmativă.** Astfel, Brăila contemporană este ea însăşi o afirmaţie, oamenii ei au demonstrat că pot să sece Dunări dacă trebuie, pentru că trebuie, şi astfel s-a născut Insula mare a Brăilei, unul dintre uriaşele silozuri de grîne ale ţării. Foşnesc griul, orezul, porumbul prin bărăganul Brăilei, de parcă, obsedat, curg spre el valurile Dunării... Afirmăm ! E forţa noastră. Afirmînd, oamenii din bărăganul dintre ape s-au apucat să trăiască omeneşte, simplu, adică muncind organizat, harnic. Pentru că, sînt splendide nopţile în Bărăgan, sînt unice răsăriturile de soare pe Dunăre şi au brăilenii în ei o secretă poartă a sufletului pentru nostalgie, pentru frumos. Dar, la amiază, soarele bate drept şi ineginereşte, fără pic de nostalgie, tot judeţul s-a brăzdat de canale de irigaţii, de drumuri şi şosele, ineginereşte, lucid, s-a calculat în hexametrii poeziei muncii cam cu cît trebuie accelerat ritmul de viaţă al oamenilor şi cam cu cît la sută trebuie accelerat ritmul în care frumuseţea devine productivă şi productivitatea utilă şi toate la un loc schimbă lumea de vis a cîmpiei şi-a Dunării şi-a bălţii într-o lume civilizată, liberă şi demnă. Pentru că, nu-i aşa, nici un romantism nu respiră dacă nu e dublat de luciditate. Sigur, trebuie să ţi se şi ofere cadrul organizat în care să poţi **să afirmi.**

El, brăileanul, e de fel, neam de neamul lui, harnic şi inventiv. Ca să se ilustreze, însă, statul a investit numai în ultimul cincinal cam 5 miliarde de lei anual.

Pe vremuri, vremuri ce nu-s aşa pierdute în pîcla istoriei ci nu măsoară mai mult de douăzeci şi ceva de ani, cînd te duceai într-un loc îl şi defineai prin ceea ce are el mai caracteristic, de obicei un singur lucru. Nu-i aşa că pentru toată lumea Brăila însemna — Brăila, port la Dunăre ? Ei bine, Brăila, port la Dunăre, este astăzi, şi o ştim tot mai mulţi, capitala excavatoarelor româneşti, fosta „citadelă a mişcării revoluţionare Franco-Română devenită Uzina Progresul produce coloşii cu care a împînzit — termen local — ţara şi lumea. Deunăzi, îi vedeam muşcînd pămîntul clisos de pe lîngă o fostă Dîmboviţă bucureşteană. Cu nişte ani în urmă se scria febril şi cu orgoliu juvenil prin ziare despre o localitate — avem arta asta, de a reinventa destine de locuri — şi numele ei era Chiscani. De mult, combinatul de fibre, celuloză şi hîrtie de la Chiscani a ieşit din epoca eroicului „hei-rup". Pepinieră de cercetare şi inovaţie, combinatul produce astăzi 90 la sută din fibrele artificiale ale ţării, ca să dăm numai cifra cea mai înaltă.

Şantierul naval Brăila este într-o ambiţioasă — mărturisită sau nu — competiţie cu Galaţiul şi Constanţa — şi numai de asemenea rivalităţi să avem parte ! Capitală a excavatoarelor, a fibrelor sintetice, şantier naval de anvergură internaţională, mare producătoare de orez, Brăila este şi capitala cămăşilor, şi cine vrea să zîmbească, s-o facă, zîmbetul e sănătos, se spune că produce spontan nu ştiu ce, care ne întinereşte, lucru care ar trebui mai amplu popularizat — dar iarăşi ştim cu toţii că acest faimos **Brainconf,** răsărit peste noapte la Brăila, face comerţ cu tot mapamondul, şi cu mapamondul nu e de glumit, are de unde alege şi uite că alege constant Brăila !

Realizări peste realizări, cifre importante, concludente, care nu pot fi contrazise. În spatele lor sînt însă vieţi. În spatele lor sînt zile şi nopţi de gînd, de zbucium creator, de greutăţi şi poticneli, de examene pur şi simplu.

Ai sentimentul, din ce în ce mai clar, că accelerînd ritmul în acest sfîrşit de mileniu, nimic nu e imposibil. La un moment dat ne gîndeam la Brăila că dacă oamenilor acestora li s-ar spune într-o zi „mutaţi puţin Dunărea mai la dreapta" — şi aceasta ar avea logică — aşa cum au răsărit din baltă 72.000 de hectare de pămînt, Insula Mare — tot aşa s-ar petrece lucrurile. Ei, probabil că Dunărea nu va fi mutată, dar spectaculoase mutaţii se vor produce în oameni şi pentru oameni pînă la sfîrşitul acesta de mileniu. Planurile sînt vaste. Ritmul mediu anual de creştere este preconizat să fie 5,9 la sută. Totdeauna mi s-a părut straniu să calculezi ritmurile, ritmurile de creştere, acest plonjon în viitor care, într-un fel, exclude, nu, întîmplarea ? Această siguranţă că totul va fi exact în parametrii stabiliţi. Şi că întîmplarea, ea însăşi, aleatorul, e luat în calcul ? Sau e exclus ? În oricare dintre aceste situaţii, e limpede că noi înşine n-avem nici o îndoială că ritmurile acestea sînt rezonabile, chiar se vor petrece, oamenii **vor face.** Am cîştigat cu timpul o conştiinţă colectivă de sine — dacă se poate spune aşa — care e spontană ca respiraţia. Ştim că avem un fond uman de înaltă calitate. Apt de autodepăşire, avînd capacitatea să înoveze mereu, să se replieze, să înveţe, s-a instaurat un exerciţiu — tot în masă — **al gîndirii** şi în acest sens se poate vorbi de o ţară de intelectuali. La Brăila această conştiinţă de sine se manifestă şi în felul cum ştie să se iubească pe sine, cu grijă de gospodar, de inginer, de estet. Există o zestre edilitară de mare frumuseţe şi construcţia nouă vine s-o împlinească armonios, spaţii superbe de trăit şi muncit, flori peste tot, comori de istorie, de cultură... Colorată, pastelată, crenelată şi sculptată, Brăila coboară spre Dunăre parcă dansînd valsul acela minunat, valsul cu valurile Dunării...

E lucrarea lor, a brăilenilor, durata lor. Acolo, pe malul Dunării e un pămînt sănătos între ape în care cresc generaţii, ca stejarii pădurilor seculare.

Ce se face din iubire durează...

DIALOGUL ARTELOR

Un muzician printre scriitori

Interviu cu violonistul MIHAI CONSTANTINESCU

— Mihai Constantinescu, m-am bucurat nespus de mult cînd am aflat că împunătorul şi prestigiosul dicţionar enciclopedic de personalităţi contemporane MEN OF ACHIEVEMENT, din 1983, editat de International Biographical Center, Cambridge, England, ca şi dicţionarul de muzicieni WHO'S WHO MUSIC, ediţiile 1980 şi 1985, te aşează între oamenii de spirit proeminenţi ai acestui timp, violonist desăvîrşit şi poet remarcabil. Apreciere pe care am regăsit-o cu plăcere şi în rîndurile pe care ţi le-a adresat, în 1971, cunoscutul compozitor francez de origine română, Marcel Mihalovici : „MULŢUMESC MARELUI VIOLONIST MIHAI CONSTANTINESCU DE A-MI FI PERMIS A CUNOAŞTE PE MARELE POET CU ACELAŞI NUME. AMBII EMOŢIONEAZĂ ŞI ÎNCÎNTĂ".

— Drumul devenirii pe care mă inviţi să-l evoc începe demult, cam în jurul vîrstei de 6 ani, într-o cetate pierdută, ca oricare cetate a copilăriei, unde, printr-un concurs fericit de împrejurări, am început să învăţ arta sunetelor şi a funcţiei lor organizate, numită muzică. Vioara şi munca încordată la ea mi-au dezvăluit un tărîm minunat, nou şi plin de desfătări întru frumos, de care nu m-am mai despărţit niciodată. Întîmplarea a făcut ca încă de la primele noţiuni să mă bucur de profesori reputaţi, primii, crescuţi la şcoala rusă, renumită în lume, iar următorii, formaţi la marea şcoală românească a lui George Enescu şi Vasile Filip, ilustrul său elev şi inegalabilul meu dascăl.

Pînă la obţinerea titlului de artist emerit, în 1964, ca şi după aceea, au trecut mulţi ani, toţi desfăşuraţi sub semnul trudei istovitoare, în sute şi sute de concerte şi recitaluri, în ţară şi străinătate, pe mai toate meridianele şi paralelele lumii. Îmi amintesc şi acum cu nostalgie că pentru a-mi perfecţiona tehnica interpretativă, a descoperi, lua în stăpînire şi reda cît mai expresiv intenţiile compozitorilor, vibraţia interioară a lucrărilor scrise de ei, studiam cîte 11—12 ore în fiecare zi. Primul lucru, fără de care o realizare autentică nu poate fi posibilă, este zestrea genetică, adică ceea ce numim talent. Talent ce se individualizează şi defineşte printr-un număr foarte mare de calităţi, între care : auz sensibil, simţ estetic particular, sincron al mişcărilor, memorie foarte bună etc. Înaintea tuturor acestora stă munca, prin care înţeleg nu numai cantitatea enormă de ore acordate repetiţiilor, reluărilor pînă la obsesie a unor motive şi pasaje, ci şi organizarea ei absolută, după nişte criterii riguroase, din fericire, azi cunoscute prin marile şcoli.

— Ce a însemnat Enescu pentru arta ta interpretativă şi pentru formarea ta ca om, ţinînd seama de faptul că ai fost unul dintre talentele în care a crezut, după cum lasă să se înţeleagă, inscrisul autograf de pe o fotografie cu chipul său, pe care ţi-a dăruit-o în 1945 : „TÎNĂRULUI MIHAI CONSTANTINESCU URÎNDU-I SĂ AJUNGĂ ACOLO UNDE MARELE SĂU TALENT NE DĂ SPERANŢA CĂ VA AJUNGE".

— Înainte de 23 August 1944, în Bucureşti, unele familii cu stare şi cu preocupări spirituale obişnuiau să organizeze în saloanele lor diferite serate muzicale cu participarea unor artişti recomandaţi ca fiind dotaţi şi dornici să se afirme. O dată am fost şi eu invitat la o astfel de serată. Probabil că la aceasta a contribuit circulaţia numelui meu în presa românească şi europeană ca urmare a situării mele pe locul II la Concursul internaţional de vioară de la Weimar, din 1942. Nu peste multă vreme am avut marea cinste şi fericire de a fi poftit chiar la locuinţa maestrului, la început în strada Lahovary, lîngă Biserica Albă, apoi la cea în care se află muzeul. Nu împlinisem 16 ani cînd s-a produs acest eveniment fixat definitiv în conştiinţa mea.

Ţin bine minte, că de cum i-am trecut pragul casei, copleşit de emoţie, Enescu, sub o privire caldă, ocrotitoare, mi-a întins mîna cu afabilitate, ca unui cunoscut vechi şi apropiat, rugindu-mă să mă simt în largul meu, ca şi cum aş fi în sînul propriei mele familii. Dintru început m-au impresionat profund atît atitudinea sa sincer colegială, grija de a nu strivi pe cei din jur cu personalitatea lui uriaşă, cît şi viaţa muzicală intensă din saloanele sale.

Am fost ascultat de maestru, apoi invitat, la concertele din cursul săptămînii de la locuinţa sa, uneori chiar pentru a cînta cîte o sonată împreună, el la pian, iar eu la vioară. Mi s-a îngăduit nu o dată ca, după concertele din salon, să-l asist ore întregi transpunînd la pian muzică wagneriană. Cîntînd, îmi imaginam că am în faţa ochilor un demiurg dezlănţuit, şi cred că nu eram deloc departe de adevăr.

Un moment de neuitat pentru mine rămîne luna noiembrie a anului 1943, cînd, la generoasa sa invitaţie, l-am întovărăşit la vila „Luminiş", de la Sinaia, fiindcă atunci am avut posibilitatea să cunosc şi mai de aproape pe Enescu omul obişnuit, cel de tote zilele, dar şi titanul. Am stat acolo mai mult ca o lună.

Enescu făcea zilnic plimbări pe jos, cu pelerină şi baston, ca la ţară, studia ore întregi la vioară, cu arcuşe lungi şi ochii semideschişi, privind parcă spre o zare necunoscută, dincolo de cei prezenţi, dincolo de lumea toată. Uneori, cînd mă lăsam prea mult furat de muzică şi de vraja lui personală, îmi spunea fără să-şi întrerupă studiul — că ar fi mai bine să mă duc în camera mea şi să lucrez la vioară, că acest instrument „nu se învaţă doar ascultînd pe alţii cum cîntă".

Deşi l-am frecventat asiduu, nu i-am fost elev direct. Profesorul care m-a ajutat să-l înţeleg pe Enescu artistul de geniu, a fost Vasile Filip. Cu toate acestea, anii care i-am trăit sub aripa lui protectoare mi l-au impregnat atît de puternic în suflet încît şi astăzi îl simt la fel de viu şi de fascinant.

— Din dedicaţia : LUI MIHAI CONSTANTINESCU ÎN AMINTIREA VERII DE LA PUCIOASA, ŞI A SERILOR BUCUREŞTENE ÎN CARE L-AM REVĂZUT ŞI L-AM AUZIT, ARTIST DESĂVÎRŞIT", semnată de Mihail Sadoveanu, pe unul dintre volumele sale de proză, în 1955, rezultă că destinul a făcut să te bucuri şi de tovărăşia şi preţuirea acestui Ceahlău al scrisului românesc. Despre ce vară de la Pucioasa e vorba şi în ce au constat serile bucureştene ?

— Este vorba de primăvara şi vara tragicului 1944, cînd bombardamentele aviaţiei aliaţilor făceau ravagii. De teama lor, în aprilie, m-am refugiat la Pucioasa, localitatea de baştină a părinţilor şi a rudelor mele. Cum am ajuns am căutat să-mi continui lucrul la vioară. Dar nu cu prea mare tragere de inimă. Dar asta pînă cînd am întîlnit o colegă de conservator, pe Maria Siminel, excelentă pianistă, care ulterior a funcţionat în învăţămîntul artistic superior, care mi-a spus că în vila unde a fost primită în gazdă se găseşte un pian, de altfel singurul în toată localitatea. Încîntaţi de întîlnire, ne-am făcut un program comun de lucru. Apoi au început repetiţiile după notele pe care reuşisem să le salvăm de urgia din Bucureşti.

Dar, curios, de cîte ori ne apucam să repetăm, vedeam pe geam, în curte, un om imens, cu părul alb, ce părea că dormitează într-un şezlong, indiferent la tot ceea ce se întîmplă în jur. Faptului nu i-am dat iniţial nici o importanţă. Ca într-una din zile să aflu că superbul şi enigmaticul personaj nu e altul decît Mihail Sadoveanu. Am înlemnit. Nu ştiam ce formulă să găsesc ca să mă apropii de el şi să-i cer scuze pentru muzica noastră care putea să-l deranjeze. Mi-am luat inima în dinţi şi am intrat în vorbă cu el. Mi-a spus doar atît : „Băiete, ştiu cine eşti şi sînt tare bucuros că în lumea asta atît de răvăşită de demoni, voi veniţi să-mi faceţi în suflet un colţ de rai. Puteţi cînta cît vreţi şi orice, însă să fie tot atît de frumos ca şi pînă acum". Şi am continuat să cîntăm ore întregi sonate de Mozart, Beethoven, Brahms, Bach, Haydn cu şi mai mare elan. Astfel a început prietenia noastră, dacă o pot numi aşa, el fiind una dintre cele mai strălucite personalităţi ale literelor române, iar eu abia o speranţă în vioară.

Ne-am revăzut în 1954, după toate zguduirile care au urmat. Locuiam prin apropierea casei sale. Cînd m-a întîlnit mi-a propus să-l vizitez. Aşa au început nenumăratele seri de muzică, adevărate recitaluri în ospitaliera lui casă. Prezenţa sa, care lăsa impresia placidităţii, avea o putere de fascinaţie pe care o întîlnisem doar la Enescu. Cînd discutam avea obiceiul să-ţi pună cîteva întrebări, apoi să te lase să vorbeşti oricît ai fi dorit. Uneori trăiai senzaţia că nu te ascultă. Privirea lui trecea mereu „dincolo" de interlocutor, cum spune Călinescu, oprindu-se pe o zare necunoscută. În realitate însă, era foarte atent şi cînd nici nu te aşteptai îţi venea cu răspunsul potrivit şi întotdeauna cald. Acest gen de relaţii au continuat pînă cînd firul vieţii lui s-a rupt, sustrăgîndu-se din „lumea de forme şi culori". Întîlnirea mea cu el am considerat-o ca pe una dintre cele mai frumoase daruri ale vieţii mele, care, pe lîngă faptul că mi-a îmbogăţit cugetul cu valori nebănuite, mi-a lăsat în suflet o duioşie fără margini.

Sadoveanu a fost un meloman autentic. Iubea muzica bună de orice gen ar fi fost ea şi în judecăţile de valoare pe care le emitea simţeai, de la început, bunul gust şi erudiţia.

— Editorial ai debutat în poezie în 1969 cu volumul de versuri „IZVORUL NOPŢILOR ALBE". Apoi în 1971 ai participat la volumul antologic „POARTA CUVINTELOR" ca în 1983 să te înfăţişezi publicului cu „LIMAN VIRTUAL". E de presupus că muzele inspiratoare de vers te-au cutreierat cu mult înainte. Ce te-a reţinut să nu publici poezie mai devreme ?

— Am iubit poezia de cînd mă ştiu pentru că am iubit mai întîi cuvîntul, care este putere, forţă de creaţie. Poezia nu este altceva decît logos creator de sensuri înalte prin care omul îşi defineşte propria sa fiinţă, atît de singular apărută în lume. Ea m-a bîntuit încă de pe băncile liceului, cînd virstele omului sînt cele mai receptive la adevăruri şi uneori (din păcate) şi la erori. Primele încercări pe care le-am făcut în această direcţie n-au dat nici un rezultat vizibil. Ele au fost, însă, atelierul, prost utilat, al concretizării unor direcţii, pe care le bănuiam doar. Alimentat de lecturi din literatura română şi universală am trecut la o privire mai adîncă asupra sensurilor şi semnificaţiilor cuvîntului.

— Volumul „Izvorul nopţilor albe" are pe frontispiciu o excepţională însemnare a poetului de geniu care a fost şi rămîne Tudor Arghezi, pe care nu mă pot abţine să n-o reproduc : „Şi-l mai aplaud încă o dată pe neaşteptatul scriitor cu tărie, aşa cum am făcut-o de atîtea ori cînd l-am audiat uimit pe violonist, evocînd pe scripcă inspirată misterele lăuntrice ale vieţii şi geniul întîrziat al omului venit în lume confuz şi naiv, cu braţele goale, fără vioară şi condei". **Ce împrejurare de viaţă a făcut să-l cunoşti pe acest mare vrăjitor al cuvîntului ?**

— Iubirea pentru Eminescu a fost secondată de iubirea altor mari poeţi apăruţi ulterior pe firmamentul literaturii româneşti : Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, Ion Barbu, Vasile Voiculescu şi încă mulţi alţii. În 1952, nu ştiam (în afară de operă) ce se întîmplă cu marele poet Arghezi. De la nişte prieteni am aflat unde poate fi găsit.

Am hotărît să-l vizitez, împreună cu sora mea, Corina Constantinescu, actriţă la Teatrul Naţional. Deşi nu ne cunoştea, a acceptat să ne primească. Şi aşa am plecat să-l vizităm la castelul lui fermecat din strada Mărţişor. Intrînd în biroul din care au ţîşnit atîtea scîntei de geniu românesc, ne-am prezentat : „Eu sînt violonist şi am venit să vă cînt Bach", iar sora mea i-a spus : „Eu sînt actriţă şi am venit să vă citesc versuri dintr-un mare poet român numit Tudor Arghezi". „Păi, dacă-i aşa, a convenit cu mulţumire amfitrionul, atunci vă rog să vă executaţi !". Mi-am scos vioara din toc şi am cîntat partita în re minor. Terminînd, mi-am strîns instrumentul şi, tăcut, m-am aşezat pe scaun. Corina, cu o graţie infinită, a recitat emoţionant : **Duhovniceasca, Testament, Psalmul de taină** şi multe altele. L-am văzut pe Arghezi lăcrimînd. Apoi i-a cerut Corinei să-i recite din Eminescu, iar eu să-i mai cînt din Bach. În acea zi de toamnă întîrziată l-am cunoscut personal şi l-am iubit mai mult ca oricînd pe neasemuitul Arghezi. De aici şi pînă la volumul **Izvorul nopţilor albe** nu mai am nimic de adăugat... decît o altă fericire fără egal apărută în destinul meu.

— Din cîte ştiu, primul tău recital de vioară dat la Cluj, în mai 1947, a fost punctul de plecare a unei lungi şi trainice prietenii cu un alt mare poet român, Lucian Blaga. Iar poezia de adîncă vibraţie „A murit poetul în cetate", **în care spui printre altele în versurile din final :** „Poetul a murit / Neiubit, neprohodit... / Dar cine ştie / Să citească în stihie / Vede lîngă galaxie / Chipul lui zugrăvit / Pe un colţ de infinit" **arată că l-ai preţuit mult pe Blaga. Cum ai ajuns să-i cîştigi prietenia ? Şi ce îi datorezi ?**

— Este adevărat că în luna mai a anului 1947 l-am cunoscut personal pe Blaga, cu ocazia primului recital de vioară oferit în acel oraş. Cum îi cunoşteam şi preţuiam scrierile poetice şi filosofice am ţinut tare mult să participe la acel concert. Blaga nu numai că a dat curs invitaţiei, dar în pauză a venit să mă cunoască, sfredelindu-mă cu nişte ochi inconfundabili, cu reflexe metalice, degajînd o imensă dragoste de om. De aici a pornit totul.

Imediat după ce în 1951 am fost numit conferenţiar la catedra de vioară la Conservatorul „Gheorghe Dima" din Cluj şi Dorli, fiica lui, s-a căsătorit, mutîndu-se la Bucureşti, Blaga mi-a propus să ocup o cameră din locuinţa sa. Şi aşa timp de trei ani de zile am convieţuit sub acelaşi acoperămînt. Trimiterea mea oficială la Cluj, considerată de toţi prietenii ca o Canossă laică, a fost pentru mine în cele din urmă o binecuvîntare a „destinului" şi a „norocului".

Serile veneau deseori în cameră la mine şi ascultă cînd lucram sonatele lui Bach pentru vioară solo, sau concertul de Beethoven, pentru care avea o adevărată slăbiciune ori chiar studii, interesîndu-se de procesul tehnic al execuţiei. Apoi îmi arăta poeziile sale scrise recent, citindu-le. Cred că sînt printre puţinii martori, care i-au cunoscut preocupările şi frămîntările din acea perioadă. La rîndul meu, îi prezentam timidele mele încercări poetice, iar el mă încuraja să perseverez.

Ce îi datorez lui Blaga ? Multe învăţături care au devenit pentru mine merinde sufleteşti. Iată cîteva din zicerile sale : „Niciodată să nu renunţi la o pagină scrisă pe zi", „Întotdeauna să te consideri fiu al poporului tău", „Să iubeşti valorile, oricare ar fi ele, care pun poporul român în adevărata sa lumină", „Să-ţi respecţi orgoliul de creator" (Acest lucru, pînă azi, l-am înţeles mai puţin) şi mai ales „Să te iubeşti pe tine însuţi ca pe aproapele tău"...

— Ani în şir ai fost profesor la Conservatorul „Ciprian Porumbescu" din Bucureşti. În această calitate, în ce măsură te-ai călăuzit de exemplul, de lecţia înaintaşilor ?

— Însuşindu-mi marele repertoriu al viorii şi purtîndu-l pe sute de scene, influenţînd şi influenţat în acelaşi timp de public, mi-am dobîndit o concepţie solidă şi în activitatea didactică. Ea este întru totul emanată de şcoala românească de vioară, creată de G. Enescu şi de Vasile Filip. De-a lungul anilor, mi-au trecut prin mînă mulţi tineri şi copii care şi-au consacrat viaţa viorii şi muzicii. Cîtiva dintre absolvenţii mei sînt astăzi soliştii, membri ai unor orchestre prestigioase, iar alţii profesori. Un element cu totul ieşit din comun de care mă ocup în prezent este Dan Claudiu Vornicelu, care pînă la vîrsta de 12 ani şi-a făcut deja un nume. Mi-a fost încredinţat pe cînd nu împlinise 7 ani. Are o activitate concertistică prodigioasă şi un număr de premii naţionale şi internaţionale. Sînt încredinţat că va fi un nume mare în arta interpretativă românească.

Ioan Strujan

Eroul ideal

Urmare din pag. I

simţul realităţii ; printr-o înaltă şi mereu înnoită pregătire teoretică ; prin modestie şi prin consecvenţă ; prin puterea de sacrificiu dusă, la nevoie, la extrem (dusă la extrem în chipul cel mai firesc, fără nici o drapare aşazisă eroică).

Trăsăturile acestea de caracter, felul acesta de a fi, au fost concretizate în viaţă şi de alţi luptători, ştiuţi sau neştiuţi. Nu înmulţirea exemplelor contează, cum spuneam, contează esenţa problemei. Mai ales că această esenţă — un anumit fel de a fi, profilul însuşi al revoluţionarului de astăzi, de la sfîrşitul acestui veac, care nu mai poate semăna, nici măcar în treacăt, cu revoluţionarul de la începutul veacului — nu a fost evidenţiat în chip suficient (şi convingător) de către literatură.

Literatura a evidenţiat mult timp imaginea luptătorului dîrz şi îndîrjit, capabil să reziste (fizic) la orice supralicitare, perpetuînd astfel o prejudecată mai veche, o confuzie, de fapt, în virtutea căreia cel ce era mai dur şi mai neîndurător era mai bun revoluţionar, reflecţia sau îndoiala, neliniştea întrebării, gîndirea vie şi nuanţată, fiind socotite, în raport cu un asemenea **model infailibil,** o pecingine tipic micburgheză. Au fost elogiate astfel, în destul de multe pagini, brutalitatea şi primitivismul, care nu au avut şi nu au nimic comun cu spiritul revoluţionar autentic (brutal şi grosolan poate fi, oricînd, orice necopt la minte, orice scelerat).

Iar după aceea s-a trecut la extrema cealaltă, cum se întîmplă adeseori, eroul ideal, revoluţionarul care a fost şi continuă să fie un ferment al vieţii, a devenit, din punctul de vedere al literaturii, un om mărunt şi neînsemnat (în adevăratul înţeles al cuvîntului), un om cam mălăeţ, un Mitică recondiţionat, mai mult vorbitor decît gînditor, prieten cu lozinca şi duşman de moarte al reflecţiei, incapabil, în orice caz, să trăiască în deplină cunoştinţă de cauză bucuriile şi dramele fără de care nu se poate naşte o lume nouă.

Între aceste două imagini, false, după socotinţa mea (false pentru că au fost construite în laborator, neavînd nimic cu realitatea), a căutat şi caută să se impună altă imagine, alt **model,** aş zice eu, deşi nu-mi convine acest cuvînt (deloc nu-mi convine). Asta pentru că **modelul** presupune ceva fix şi fixist, împingînd lucrurile către uniformitate : aşa trebuie să fiţi toţi !, iar revoluţionarul, cum o atestă exemplele de mai sus, cum o dovedesc altele atîtea, nu e autentic decît dacă e viu, dacă e cu adevărat el însuşi, cu orice preţ şi pînă la capăt.

E util, ba chiar necesar, ca literatura să stea mai mult decît pînă acum cu faţa către realitate, sursa cea mai bună de unde îi pot veni sugestii şi soluţii, nu de azi pe mîine, desigur, într-un proces cît mai firesc, prin cît mai multe şi mai asidue căutări.

E necesar, pe de altă parte, să fie lăsată în urmă, odată şi pentru totdeauna, ideea că literatura trebuie să „producă" un singur erou reprezentativ, diversitatea tipologică a luptătorului contrazicînd această cerinţă desuetă, de sorginte dogmatică.

Sînt necesare şi alte lăsări în urmă, a multor altor prejudecăţi, unele dintre ele ţinînd, ce-i drept, de felul propriu de a fi, a unuia sau altuia dintre noi, fiindcă scriitorul se dezvăluie pe sine, direct sau indirect, prin pagina pe care o scrie. Un condeier care va fi în viaţa de zi cu zi înclinat către demagogie va face din eroul-revoluţionar un simplu minuitor de lozinci ; iar un birocrat **sui-generis** îl va transforma, dacă îşi va încerca puterile într-ale literaturii, într-o simplă maşinărie executorie.

Problema rămîne deschisă, bineînţeles, necesitatea de a reflecta asupra ei fiind mai mult decît actuală — fiind actuală în permanenţă —, eroul ideal, luptătorul pentru o lume mai bună şi mai dreaptă, ieşind demult din sfera schemelor idealiste şi idealizante, chipul lui real şi fascinant impunîndu-se din ce în ce mai puternic.

Timpul dominant

Urmare din pag. I

cum ne arată Ion Popescu Puţuri, un timp grăbit să generalizeze o formaţiune istorică, este un timp abstract, de vreme ce nu dă semne că s-ar deschide spre cuprinderea marelui tablou de pulsaţii ale istoriei concrete. În locul deschiderii spre acestea el alege calea curmării lor. Într-un anume sens această formă de timp a lui Engels este mai abstractă decît cea hegeliană. Mutîndu-şi geografia de referinţe a analizelor în Americi, Engels va căuta şi aici semnele acestui timp dominant şi, în **numele** lui va saluta războiul pentru Texas sau cel purtat împotriva „mexicanilor leneşi". („...este cumva o nenorocire că bogata Californie a fost smulsă din mîna mexicanilor leneşi care nu au ştiut să facă nimic cu ea" ? (I. Popescu Puţuri, op. cit. p. 95). Nimic despre esenţa modurilor de producţie colonială, care în urma Conquistei, reprimaseră voinţa de istorie a populaţiilor locale ale Americii Latine. În numele superiorităţii unui cronotop a unui model de civilizaţie sînt **etichetate** popoare şi arii caracterizate de alte cronotopuri şi alte modele de civilizaţie. Va trece o perioadă pînă cînd ideea materialist-istorică se va maturiza în scrierile lui Engels şi va birui asupra ideii hegeliene. În chestiunea luptei spaniolilor „împotriva invaziei străine şi împotriva tiraniei lui Napoleon", respectiv, în celebra sa scrisoare adresată lui Ioan Nădejde, Engels renunţase la vechiul model. Dar pînă atunci iată-l înzestrat cu această idee a timpului dominant operînd alte „analize" în aria Europei de sud-est, unde, la fel, va împărţi lumea între „popoarele revoluţiei" şi „popoarele contrarevoluţiei". „Anul 1848 a creat, mai întîi în Austria, un haos nemaipomenit, acordînd pentru moment libertate tuturor acestor naţionalităţi diferite, care pînă atunci, prin bunăvoinţa lui Metternich se înrobeau unele pe altele (...). Dar curînd în acest haos s-a făcut ordine. Cei angajaţi în luptă s-au împărţit în două mari tabere : de partea revoluţiei au trecut germanii, polonezii şi maghiarii ; de partea contrarevoluţiei au rămas cehii, adică toţi slavii — cu excepţia polonezilor —, românii şi saşii din Transilvania (apud. op. cit. p. 102—103). Teoria şi concepţia care au dat strălucire gîndirii lui Marx şi Engels, după care logica istoriei poate fi înţeleasă numai prin relaţia dintre o bază şi o suprastructură lipseşte aici. Unele popoare ar fi, după Engels, „cele mai fanatice exponente ale contrarevoluţiei şi ar rămîne astfel **pînă la totala lor nimicire** (s.n., I.B.). În general întreaga lor existenţă este şi ea **un protest împotriva marii revoluţii a istoriei** (s.n.)". Referindu-se în acest sens la slavii de sud Engels scrie : „Nici un popor slav nu are viitor din simplul motiv că tuturor (...) le lipsesc condiţiile istorice, geografice, politice şi industriale necesare pentru a fi independente şi viabile..." (ibidem).

Este interesant cum interpretează Engels criza naţională din Imperiul austriac din care vor declanşa revoluţiile de la 1848. Şi în acest punct analiza lui Ion Popescu Puţuri este cu totul revelatorie. Engels, ne arată istoricul român, va legitima reacţia ungară, deşi „nobilimea ungară" va invoca sistematic istoria medievală a statului ungar, reînviat, dealtfel, tot de politica imperială a lui Leopold, după bătălia de la Mohacs. În schimb el va eticheta drept reacţionari şi „lipsiţi de orice capacitate de acţiune istorică" atît pe slavii de sud cît şi pe „românii şi saşii din Transilvania". Analizele lui Engels, de pildă, nu coboară spre cercetarea semnificaţiei acelei „treimi afurisite", cum o califica Al. Papiu Ilarian, care pulsa în acel „Unio Trium Nationum" şi care fusese încheiată cu scopul de a ţine pe români „în servitute perpetuă şi de a-i stîrpi chiar". Or, tocmai această „convenţie" va deveni „temeiul dreptului public al Transilvaniei pentru peste patru sute de ani".

Este o temă pe care o vom examina, de asemenea, într-unul din numerele următoare.

30 AUGUST 1986

L6

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

CĂCIULEANU ANDREI : Această **Monogramă** : „Două curcubeie, cerul înflorind / două lumini, întunericul mărind. / Să ne-ntilnim, culori răsucite / în ninsoare de miresme și de raze / să ne iubim în vaierul de bronz / al unei nopți neliniștite. / Supărări de tainice dorințe /, frunze plingind lacrimi de cer / și firul de iarbă ca văpaie-ntre noi". Citiți, căutați-vă și vă spovediți la mașina de scris.

EMIL PERȘA : Acest Cuza Vodă, dar să n-o luați prea de bună, că vă prinde cu ocaua mică. Deci : „Cuza vodă vine în sat / pe drumul vechi al iubirii. / În capitală clopotele bat / peste munți sunetele iubirii. / Pe riurile Țării Românești curg ani / de legendă din cîmpul cu flori / Plugurile ară, bătrînii țărani / mină boii spre pădure ascultînd privighetori".

ION CĂNĂVOIU : Ultima troică, așa : „Ninge peste stepe / Valuri de opal / Iată că începe / Dalbul carnaval (...) Pregătisem troica / Să zburăm cîntînd / Numai amîndoi ca / Frunzele în vînt (...) Lasă să mai cadă / Și un fulg sublim / Pînă cînd zăpada / Iată, devenim (...) Gerul năpraznic / Ninge cu nămeți, / Iarna-ntinde praznic / Stinșilor poeți / Vor sosi mesenii-n / Aurii caleși / Hei, Serghei Esenin / Spune-mi unde ești ? (...) Numai amîndoi ca / frunzele cîntînd / Hai, ne-așteaptă troica / Și un cal flămînd".

STĂNESCU EMIL : O, voi care aduceți : „Fuseseră aduși înapoi de mare / cu chipurile desfigurate / cînd nimeni nu mai credea să se întoarcă / Dar ce întoarcere : cum de-i purtase înapoi / Din eșuata lor călătorie, marea : / cum de rabdă pămîntul / Lovirea lor cu spaimă de nisip ? / Cum într-o mare zbuciumată / Atunci mai fu-ntîmplarea — aceasta cu putință / ca să întorci pe cel ce nu se-ntoarce / La locul viu, pe cel ce-i doar al morții ? / Vai, cum ați fost vreodată, dragi ființe ? / Vai, voi ce stați cu aripile ude / Dintr-un întîmplător zadarnic zbor / O, voi care aduceți aceste albe scoici din noapte !" **Primele amprente :** „Pe marginea riului coborînd spre septembrie / umbra falnicelor păduri / acoperă în tăcere / urmele. / De acum înainte / cineva mai tînăr va culege / roadele acestei prime explorări a adîncurilor. / Doar atît au lăsat / în teren / o vreme / urmele cizmelor de / gumă — amprente tari — pe / fața văii" .Deci am luat primele amprente ale bunului făptaș. Poate și în această încruntare la viață să stea și norocul poeziei dv.

ION DIACONU : „Cînd am să-ți trec peste pintec / piatra asta de rubin / și simți că dorul are să-ți prindă trupul / precum o curea lată / revino în apa cuvintelor mele ! / Te scaldă puțin / șoptește-ți în ea candoarea de fată ! / Numai atunci copacul brațelor mele te-o vinde / dezmierdărilor dese — ropot al buzelor noastre de tine uitat / ... / Iubirea să fie iluminare topită de trup ! / Hei, Doamna mea ce ai fruntea o furtună de stele / fugi ! De-acum vraja mea o întrerup. / Fugi! Doamna mea marcată magic-de-acum / Tu porți în pîntec frumosul / ca pe-o prigoană tîrzie". Dar greoi și fără suflul zeului.

DANIELA VIDESCU : De toamnă : „Miros de toamnă /frunze-ngălbenite sub ochiuri de cer / vestesc în fiecare an / ... / Se topește iarba în taințe ruguri / și cerul cade peste pleoape / mingiind cu sîneala sa / turmele / Marile turme ostenite". **Plîns de seară :** „Mă aștern uneori cu capul pe mîini / Mă aștern uneori cu trupul pe pămînt / ... / și plîng / Vîntul atinge buza tuturor gîndurilor / Le strănută locul, le duce în gol". **În noapte :** „Singură în parcul de fum / Mă afund în frunziș / Și-mi privesc talpa grea / Peste umăr / Strivitoare de fum / Iubirea mea a fost să fie / Un bocet cald, fără suspine / Și gîndul că am vrut să cred / ... / Singură în parcul de fum". Fotografia, mai tîrziu.

OVIDIU I. CIORNEI : V-a rătăcit textualismul : chestia după care poezia ar fi o pînză scrisă zisă text, ascunde bilci păduchios. Dar : **Luptător ucis :** „Stă strivit sub propria lui umbră, în durere nemișcat / ... / sub frunte, pleoape, îi sînt buzele ei / și degetele i s-au chircit de frig / Ud, nisipul îi lipește spatele, / cum polenul, nervurile subțiri din aripile fluturilor ; / Pieptul îi e străpuns de lănci nenumărate, / și umerii îi sînt zdrobiți de pietre / Ea singură, cu părul curs pe față, / plînsă și umedă mai știe să-l aștepte" — este poezie curată, și text nontextualist.

GEORGE MIHAILOV : Atît și aproape nici atît : „Ca un mînz / cu mîros de fîn / te-ai lipit de palmele / mele / ... / te-ai ascuns de toamnă / în carapacea pămîntului".

FLORIN CĂȘĂUCA : Amintire : „Foșnetul verde al șopîrlei / cînd tu ai plîns, cînd / mîna ta pe umărul tăcerii / făcu de-odat' să fie seară / Puteam atunci să ne-amăgim / că vor veni părinții să ne caute / în mijlocul acelui cer cu stele / Și-am adormit cu strigătul / pe buze". Însă citiți poezie multă, altfel nici să nu mai spuneți că sînteți buzoian de Siriu.

CIOCAN MIRCEA : Ar fi, nu prea mult, **Cînt :** „Nici milă nici fior / ... / Imense icebergguri / Prin inimi plutesc ; / O sevă crește / Din alta renăscînd / În drumul dintre mamă / Și mormînt". Învățați ale metaforei și mai trimiteți.

FLORESCU I. DUMITRU : „Să ne oprim pe plaiul verde / Al minunatei bucurii / Nicicînd eu nu te voi mai pierde / În lumea clipelor pustii". Fie, dar văzută-i, auzită-i mai de toată lumea.

TRANDAFIR SIMPETRU FĂUREI : Din **Amalgam de gînd și vis :** „Iubito, iubito / ginduri și vise / destrămîndu-se / boabe de rouă / curcucubeu cețos". Însă banale foc.

CARAGEA IULIAN : Fragmentul : **„Nu există pasărea-împărat"** ce-și face cuib pe morminte / ... / Zburătoare doar ziua / De teamă stelelor ; / Nu păsările ciinești fericindu-se în văzduh / Adevăratele păsări sînt izbire / și umbră / Albă piatră din riu iei în palmă / Și piatra nu zboară". **Linia de mină :** „Totuși dă-mi pușca și lasă-mă s-o caut ! / Gisca albă e acum în pămînt, / Penajul ei ciufulește copacii / Pulpele ei sînt blinde și moi ca femeia / ... / Mă odihnesc să mă trezesc mai bun ; / În somn să merit să-mi închipui / Că mă ating genele gîștii / ... / Flăcău tomnatic, mă îndrept spre nord / Hăladuiește gisca albă pe poighiță / Libertatea e între cătare și linia de mină". **Masa ca o mireasă uitată :** „Fac o baie, îmbrac salopeta / Pătată de uleiuri și benzine / ... Alături cuțitele, furculițele / Masa ca o mireasă uitată. / Cartofii — mucenici ai pămîntului, / Sarea, singurătatea — / Ea are o frunte de împărătească, / pe zi ce trece are o frunte tot mai de împărătească". Trimiteți.

IOSIF BERARU : Prieten, dar pe unde sînteți ? Nu vă zărim : „Ai plecat cu aerul greu / Din cuvintele grele / Dar el a venit înapoi, ca un zeu / Și mi-e bine / Am rămas prieten / Cu necunoscutul prieten / Din tine".

CONSTANTIN DASCĂLU : Moartea lui Labiș : „Decembrie, o stație universală, / Unde odată-n vreme s-a oprit, / Sania argintie a unei stele, / Și cîntecul ierbii s-a trezit !" **Șoapta cîmpiei :** „Cînd noaptea, cîntecul ei, / Se-aude-n depărtare / Măceși singuratici, / Par cavaleri de soare / Străjeri îndepărtați / Cu flori de lumină, / Îngînă în murmur / Răcoarea senină". Dar nu prea vigoare, nu deloc frumoasă nebunie.

DIANA SUCIU : Această viziune de **mai trimiteți** : „Plouă ! Pe această planetă nebună / Și apa ajunge pînă la lună / Înotăm obosiți spre țărmul primei stele / Lăsînd în urmă o lume / care piere".

IOAN BIRIȘ : „Între două bătăi de inimă / pasărea se întreabă încotro va zbura, / roata încotro va alerga". Însă mai mult nu e, decît ii.

OFELIA CRĂȘTEȚI : Din **Poezii 1. — În spatele armei :** „Înaintea țevii e noapte / În spatele armei / e încă ziuă / creșterea lacrimei / inspăimîntată / numai în ochiul celuilalt". **Poetul revoluționar :** „Poetul nu face armele / El doar le încarcă : / Glonțul e o parte din el". Cum credeți.

CORNELIA PREDA : De la dv. așteptăm. **Fluturi de noapte:** „Căutători de lumină / Zburați în jurul felinarului / Petalele voastre pufoase și negre / De catifea, mi-au atins obrazul / Nu-i felinar fața mea / Voi sînteți fiii nopții, dar voi / Iubiți lumina / Să vă-ncălziți vă place / ... / Fluturi de noapte / Voi sînteți triști / Voi n-aveți flori / Regina nopții e prea albă / Vă este teamă / De puritatea ei / Și adormiți pe-o frunză / Îmbătați de-al ei parfum / Fluturi de noapte / Pe stradă vă opriți / Pe-un felinar / De stilp ori de trăsură / Și citeodată / La o fereastră". **Dorință :** „Aș vrea să plece / Departe, departe / În nord sau în vest / ... / Să bea apă din izvorul / Prin care-a trecut / Cu picioarele goale / ... /S-alerge și să se-arunce / În marea de iarbă / ... / Să-ngîne păsările / Și să se-nvirtească / În jurul copacilor... / Să nu se mai întoarcă / De-acolo, nicicînd". Așa, deci! Dar cu întoarcere de grade multe !

NICU POP : Trimiteți, nu mai stați pe gînduri !

CAVY MECA : Ierni, în scurtare : „Cînd gerul gîndurilor noastre / Învesmîntat în albul mut / Își pierde florile măiastre / Pe geamul casei nevăzut / cînd stropii de dureri uitate / Nasc viscolul nelămurit / Afară haos ce se zbate / În timpul parcă-ncremenit / ... / Înconjurați de porțelanuri / În brațe c-un motan de pisă / prin negăsite idealuri / Ajunge plută fără visă".

DĂNUȚ DINU : „Să te pot crede cu un somn / Să fie confundare de culori / Pe malul lacului dormind / De inapoierea ta". Însă nu-i bine să fim înapoiați nicicum.

BELINDA: DIAMANTE: „Trebuie să caut ochiul tău în mine / trebuie să-ți spun că încă n-am habar / să impart cuvîntul iubire / la doi / ... / de plictiseală sparg vesela / string apa în cioburi / nu închid robinetul fericirii la ora 22 / și nu mi-e cald. / Zilnic încerc să scriu game / să cînt litere / iar solzii de pește mi se par diamante". Cu bine !

VIOLETA ANTONESCU : Vă întoarcem urarea : **„Bună dimineața"** : „Aveam o cameră banală / Spre stradă, geamul și o cadă / Albastră, care-l ocrotea / De vînt, de oameni, ori de stea . / Lumini luceau în nopți tîrzii, / Far pentru cruntele bețivi / Sfîrșite tragic și solemn / În cor de jale, bilci etern / Marionete fără față / țeseau ritmat spre dimineață / cînd deschideam un aparat / Mai vechi ca vinul parfumat / Îmi beam cafeaua mea amară / Singurătăți, a cita oară ? Un buletin de știri venea / Timpul, probabil, adormea / În pijama cu dungi adînci / Încercănat, cu plete lungi / Să-mi pun și masca peste față hei, / oameni buni, e dimineață !" Celelalte, prea învălmășite, și înegale. Mai trimiteți — dactilografiate.

ION CONSTANTIN POP : Nici urmă de poezie, în ce ne-ați trimis.

M. PROCA : Jertfa, mai jertfind finalul : „Aduc jertfă pomilor / suflarea mea de zarzăr / și cerul plin de licori celeste / toate le depun / la picioarele pomilor / le sărut ciubotele înrădăcinate / zac copleșit la mingiierea crengilor / și-ascult sunetul frunzelor pe clavicula / mea / doar-doar vor zbura păsări de lemn". Însă concizia din celelalte se-arată mamă bună. **Inima poetului :** „Această căprioară care plînge / și-a cărei lacrimă o țin între crengi copacii". **Stil :** „Lacul pe care dansează / o balerină invizibilă" **Muză :** „Clădirea, această clădire / a fost strivită / de gîndul — meu". **Priveam :** „Floarea de cireș / a căzut ieri peste mine / în timp ce priveam / oglinda cerului". Le lipsește totuși bătaia de **dincolo :** sună, dar nu răsună.

MARIUȘ SMINCHIȘE : Din **Tăcere :** „Niciodată pămîntul / n-a fost verde ! / Verde a fost doar / sămînța lui / urcînd". Altele, să vedem urcare.

---

miron rusu barian

Facere

Mîinile...
Mîinile late și pline dospiră-n SOLSTIȚIUL
BUNEI SPERANȚE
Genezele
Treze –
Mîinile-acestea care și-ascultă prefacerea – crez
Mîinile-acestea... (și cele de-o seamă)
se-așează-n renașterea dalbă –
Mîinile-acestea care descind
Și care vor fi
Nepoții-n visare
Și calea ferată spre-azurul cel mai lumesc
– Prelungi magistrale
– Statui călătoare
– Albastru de-albastru
– Sosire... sosiri...
Audă-le timpii
Creadă-le timpul.

Antirăzboinică

Europene făgașe și-ntinderi din foste imperii cu teamă-n blazon

Noroadele
Dintre hotare nu se mai vor minate sub trăsnet

Pacea
E-n liniști
Unica formă de lege
A celui cu mers vertical...

● **„COPILUL CUNOAȘTE LUMEA PRIN JOC.** Dar oamenii maturi de astăzi cine sînt ? Copiii de ieri. De aceea ne-am pus întrebarea : lor de ce să nu le prezentăm un joc interesant ?" Acestea sînt cuvintele directorului artistic al Teatrului Comsomolului Leninist din Moscova, coautor împreună cu Valentin Ciornih, și regizor pe scena teatrului moscovit, a piesei „Facem un experiment". Piesa a iscat discuții furtunoase în lumea teatrului, a presei, în rîndul publicului larg. Piesa este o comedie romantică, dar în ea se vorbește despre lucruri serioase referitoare la organizarea muncii și a producției, legislația muncii, calificarea cadrelor, problema inovațiilor etc.

În felul acesta teatrul a fost atras în discuția de interes național privind perfecționarea mecanismului economic sovietic, Zaharov explică aceasta în felul următor : „Nu degeaba se spune că risul constituie un miracol pus în slujba energiilor oamenilor. El ajută la mobilizarea tuturor rezervelor umane".

Piesa pornește de la un fapt real. La unele întreprinderi sovietice din diferite republici unionale s-a făcut următorul experiment : în funcții de conducere, pe lîngă cadrele în vîrstă cu experiență, au fost puse „dubluri" tinere în scopul următoririi eficienței acestora asupra rezolvării operative și în mai bune condițiuni a sarcinilor. Criticii experimentului s-au grăbit să afirme în realitate, nu în piesă ! că tinerii — în piesă în primul rînd tînărul director Kostin, eroul principal — nu vor reuși să schimbe în mai bine colectivele respective. „Reprezentația teatrală nu este un model de urmat întocmai, ea este operă de artă care îndeamnă la meditație. Tare mi-ar place să fac eu rolul „dublurii" principale", spunea Zaharov.

Marele merit al piesei — consideră critica teatrală — îl constituie faptul că arată cum trebuie să fie un conducător modern : el trebuie să plece de la realitate, să vină cu un program realist și concret. Noile sarcini se pot rezolva numai cu oameni cu mîinile curate, metodele lui de muncă trebuie să fie principiul morale...

● **MEL GIBSON** este noua stea a cinematografului australian. După cum relatează revista „Annabella" care apare la Milano, presa americană nu mai conține să-i asemene pe Mel Gibson cu Gary Cooper, Marlon Brando, Eroll Flyn sau James Dean. Cu toate acestea, actorul se ține departe de lumea Hollywoodului. „Despre lumea de la Hollywood am cele mai rele, cele mai groaznice amintiri, spune el. Vieți distruse, relații inumane, droguri și nebunia nervilor, care fac viața omului imposibilă. Nu aș putea lucra în asemenea condiții dacă nu aș ști că pot lăsa totul baltă oricînd pentru a mă întoarce la familia mea din orășelul de lîngă Sydney, la numai cîțiva pași de mare..."

Dar cine este Mel Gibson ?

Are numai treizeci de ani și locuiește la o fermă de lîngă Sydney împreună cu soția și cei trei copii ai lor. Drumul lui în lumea filmului a început însă la Hollywood în filmul „Gallipoli", urmat de „Anul vieții periculoase", ambele realizate de Peter Weir. A urmat apoi o nouă ecranizare după revolta de pe Bounty apoi „Riul", și, în fine, comedia „Doamna Soffeli". Majoritatea filmelor lui abordează tematica lumii satului australian. Regizorul Mark Rydell, cel care a realizat „Riul", îl consideră a fi — prin talent, siguranță, energie și temperament — una dintre personalitățile cele mai puternice ale cinematografiei mondiale a anilor optzeci.

„Riul" este unul dintre filmele propuse pentru premiul Oscar 1986. El nu a fost încununat cu acest premiu, dar Mel Gibson nu are motive să fie supărat. În momentul de față este actorul cel mai căutat în Statele Unite. Atît de teatru, cît și de film. „Mă bucur mai mult să joc o dramă de Arthur Miller în Australia decît să fac filme comerciale în America, unde mă simt ca un șurubel într-un mare mecanism străin".

Fără îndoială vom mai auzi de el. Poate îl vom și vedea.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XII)

Bila de cristal era limpede ca un strop de rouă. Și în primul moment Hanul o privi dușmănos și cu suspiciune. Se gîndi să pedepsească pe străjerii care-l lăsaseră să treacă pe bătrînul pustnic nepercheziționat. În definitiv, în traista pe care o purta atîrnată de git el putea ascunde o armă ucigătoare. Straniu-i se părea și faptul că avea voința paralizată înaintea acestui zdrențăros care stătea în fața lui fără spaimă. Un fel de abandonare ciudată, o moleșală vecină cu beția puse stăpînire pe trupul său. Ar fi putut să-l omoare, desigur, lancea se lipise de pieptul slab dar el nu avusese puterea și curajul să transmită mișcarea fulgerătoare a morții. O clipă doar, cît clipirea unui fulger, bătrînul deschise pleoapa și privirea sa limpede, goală ca neantul, îl paraliză. Acum se uita la bila de cristal și, spre uimirea lui, în rotunjimea clară desluși imagini de mult uitate. Văzu întîi palatul acela din cărămidă albă și lamaseria din spatele lui și mai văzu lacul somnoros punctat cu nuferi roșii. Palatul era acum pustiu. În balcoanele cu arcade răsărise iarba triumfătoare și lungile colonade subțiate spre vîrf erau înecate de iederă. Odinioară, de mult sau poate nu prea de mult, într-o toamnă din Anul Șarpelui venise aici călare, neînsoțit de nimeni, să vadă ce fac șamanii și scribii imperiului, cei pe care îi lăsase liberi să viețuiască în camerele reci și înalte. Îi mutase din Kara Korum să nu-i mai vadă zilnic în jurul său, să nu-i mai audă vorbind despre mișcarea stelelor, și înălțarea lunii pe Marele Cer Albastru. Veneau și răspundeau neîntrebați, încercînd să dea sfaturi, să prezică viitorul, care mai de care mai gălăgioși și în același timp eloc venți și el nu-i mai putu suporta și, ca să scape de anturajul lor, le puse la dispoziție palatul înconjurat de apă, sfătuindu-i să stea, să privească bolta, și să mizgălească pergamentele albe într-o slavă lui și-a imperiului. Îi lăsase o vreme, apoi, auzind că nici unul dintre șamanii și scribii exilați în benevola lor izolare nu se supun legii date de el, că nu respectă interdicția legată de folosirea băuturilor tari, că noapte de noapte năvălesc în stepă spre iurtele femeilor văduve și unul mai nebun îndrăznise chiar să pună la îndoială calitatea lui de nemuritor, hotărî să-i pedepsească. Nu însă înainte de a le face o ultimă vizită. Și o făcuse. Era într-o duminică. Intrase pe aleea străjuită de doi cedri bătrîni, adormiți sub arșița năprasnică. La foișorul de pază nu era nimeni. Lamaseria cu idolii ei de lemn părea pustie. Un lama bătrîn, îmbrăcat în galben, stătea în mijlocul pajiștii de la intrare. Pe trupul său, pe brațe, pe umeri și chiar pe creștet se odihneau porumbei sălbatici. Intră pe sub portalul în formă de potcoavă și pătrunse în curte. Soarele ardea necruțător, și nici o adiere nu tulbura neclintirea aerului, nimeni în jur, nimeni care să-l întîmpine sau măcar care să-l întrebe ce caută. Descălecă și lăsă calul liber. Pătrunse în sala de jos, pe marmura căreia stăteau părăsite resturi de mîncare și băutură și în mijloc, pe un fel de podium, dormea cu vioara sub cap chiar lăutarul său preferat. Deodată, în liniștea amiezii, se auzi tropot de cai și văzu cu bucurie garda personală descălecînd în curte. Erau 50 de tineri războinici, dintre cei mai înalți și mai puternici, cei care juraseră să accepte moartea spre păstrarea vieții Marelui Han. Și atunci se hotărîse să îndeplinească acel gest spontan dar necugetat. Revăzu episodul privind în bila de cristal, în care se reflectau imaginile de atunci. Pentru moment îl cuprinse spaima. Cine era acest bătrîn chel și caraghios care cunoștea cele mai secrete episoade ale vieții? Cum era cu putință ca în rotocolul acela mic cît un pumn de copil să stea și să-și privească imagini pe care le-ar fi vrut pe veci pierdute? Ar fi dorit să albă pe cineva aproape, un războinic din gardă, una dintre neveste, sau chiar pe înțeleptul Kitai. Dar era singur. Văzu deodată răsărind în strălucirea apei limpezi un păun cu coadă multicoloră. Nu se mai uită la bilă. Leopardul adormise sau murise. Bătrînul pustnic stătea nemișcat. Doar el strivi bila sub picior ca să nu mai vadă niciodată acele imagini pe care singur le credea pierdute. Iată cum acum reînviaseră. Pajiștea era pustie. Dinspre arcadele rotunjite nu se auzea nici un zgomot, numai vîntul nepăsător al stepei, suflînd în iurta imperială, îi aduce aminte că

Mircea Micu

CONFABULE

Un țăran trece strada

Cald afară, cald și înăuntru. Numai sub nuc era o părere de umbră, acolo era bine de stat. Acasă nu era nimeni, așa că nu avea cu cine să vorbească, copiii se făcuseră mari și plecaseră, la unul din ei se dusese și nevastă-sa, să-l ajute. Mîncare făcuse dis-de-dimineață, iar alte treburi nu mai avea, doar așa, să-și facă. Dar era prea cald, vipie, nu altceva. Numai că sub nuc... Așezat pe un scaun, încerca să se mai răcorească. Nici chiar așa, să nu facă nimic... La vecin nici o mișcare, nu intrase și nu ieșise nimeni. O fi fost băgaf în beci, după răcoare. Pe drum nici țipenie, doar poștașul ce abia trecuse, altfel cine să mai fie ? Cald. Pe seară trebuiau stropite roșiile. Dar pînă atunci ?

— Vecine, strigă, măi vecine !

— Ei, îi răspunse vecinul, ieșind din beci cu o sticlă plină. Ei, ce-i ?

— Ce să fie ? a trecut poștașul și nu ți-a lăsat nici un ziar.

— Aha, i-auzi. Dar de ce să-mi lase ?

— N-ai abonament ?

— N-am.

— Nici eu n-am, dar mai tău așa, la liber.

— La liber ? se miră vecinul lăsînd sticla jos, lîngă gard.

Se duse să aducă două pahare, de fapt două borcane de muștar, pe care le umplu, unul întinzîndu-i-l peste gard.

— Și zi așa, a trecut. Noroc.

— Nu ți-a lăsat nimic. Noroc.

Cald. În curte o rață își scutura aripile de praf. Puțin mai tîrziu ploua.

Iulian Neacșu

Din cuprins : ● România, pămînt al speranței ● Redescoperirea lui Eminescu ● Pagini din cartea păcii și antifascismului ● A fost asasinat Titulescu ? ● Originea românească a ceangăilor ● Challenger — un zbor pentru eternitate ● Orașul asediat de lavă ● Ciuma Gay ● SF ● Ce mări a colindat Ulise ? ● Avocatul diavolului ● Steaua cupei campionilor Europei ● Sfinx ● San Antonio: Substituirea ● Domino.

Desene de Gh. V. Ionescu

Drumuri și destine

Realitatea la care ne referim cel mai des în literatură este „natura umană". Observăm însă mai puțin cît de tare se modifică descrierea ei, în funcție de condițiile de viață și de structura formelor de civilizație, sau de mijloacele aflate la îndemîna oamenilor. În urmă cu cîteva decenii, critica literară specula asupra semnificației convorbirilor telefonice în proza lui Salinger, ca expresie a alienării în proza modernă, după cum s-ar putea găsi cu ușurință o interpretare mai generală pentru accidentul de automobil din **Lumea după Garp,** marele roman al lui John Irving. Aglomerarea de mijloace materiale conduce la forme de umanitate în schimbare, chiar dacă metamorfozele mai adînci nu sînt atît de ușor perceptibile. Știm astăzi mai multe despre natura istorică a umanității, despre felul cum sporesc sau se alterează anumite facultăți psihice sau fizice pe care le posedăm. Faptul că astăzi „vedem" mai mult decît „auzim", spre deosebire de omul medieval, de exemplu, se datorează în parte și sporirii iluminatului artificial, ceea ce conduce la exacerbarea funcțiilor intelective și la o anumită sicitate afectivă. Iar literatura nu va rămîne indiferentă unei asemenea schimbări de accent în personalitatea noastră. Cu atît mai mult, mărirea vitezei de deplasare și comprimarea spațiului intervine în „construcția" unei alte conștiințe a cetățeanului din „satul global" pe care îl întrevedea McLuhan. Anumitor aspecte care definesc aceste modificări le este dedicată ultima carte semnată de Victor Beda și de Gheorghe Ene, **Drumuri și destine.** Cei doi autori sînt bine cunoscuți cititorului, atît prin numeroase apariții editoriale, cît și printr-o intensă activitate publicistică. De peste zece ani, Victor Beda este un semnatar obișnuit în paginile hebdomadarelor de mare tiraj, contribuind în mod hotărîtor la sporirea acuității noastre în fața avantajelor și a pericolelor pe care **le creează una din marile obsesii** ale omului de azi. Scrisul său nu a scăpat atenției unor critici prestigioși, iar observatori atît de riguroși ai vieții literare ca Alexandru Piru și Mircea Iorgulescu au situat activitatea sa în limitele unui gen documentar plin de atracție pentru toate gusturile. Din punctul nostru de vedere, **Drumuri și destine** ridică scrisul lui Victor Beda și al lui Gheorghe Ene pe o treaptă de eminență indiscutabilă, transferind discuția multelor cazuri pe care le-au avut la îndemînă într-un prilej de meditație socială și psihologică, cu referințe adeseori surprinzătoare, analizînd consecințele dramatice și implicațiile tulburătoare ale unor motive banale. „Cazuistica" pusă la contribuție de Victor Beda este dintre cele mai complete, cvasi-absolută la noi, autorul fiind un specialist al domeniului, pe care-l ilustrează de mai multă vreme și pe care l-a îmbogățit cu solide contribuții științifice, sugerînd reglementări de autoritate. Premizele cărții sînt enunțate însă din punct de vedere social : „Din tot ceea ce a creat omul în domeniul tehnicii, credem că nimic nu i-a adus mai multe satisfacții personale decît automobilul. Deși nu este nici cel mai rapid și nici cel mai economicos mijloc de transport. În schimb, în comparație cu celelalte genuri de vehicole, oferă individului, respectiv posesorului său, cel mai înalt grad de autonomie în realizarea aspirațiilor sale de deplasare. Iar omului i-a plăcut dintotdeauna să umble, să descopere, să cunoască. Să ajungă departe, să parcurgă distanțe cît mai lungi, să cunoască noi și noi locuri. Mașina a satisfăcut, din acest punct de vedere, cel mai bine năzuințele omului, stîndu-i la dispoziție douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, pornind cînd a vrut stăpînul ei și oprindu-se acolo și atunci cînd acesta a dorit. Nu are nevoie nici de gară, nici de aerodrom și nici de port". Citatul reflectă construcția majorității „întîmplărilor" evocate în carte. Scurte introduceri creează fundalul psihologic și social, nu neapărat vinovat, de la care se dezvoltă „evenimentul". O tragedie datorată abuzului de alcool pleacă de la o discuție în care acest urît și periculos obicei este înfierat chiar de participanții la evenimentul rutier, de vectorii activi ai răului. Un om cu indiscutabile calități și cu o existență profesională și morală fără pată ajunge într-un moment de slăbiciune să-și dezvăluie o inimaginabilă aplecare spre rău... Determinările pot fi circumscrise post-factum, dar aglomerarea de scene dramatice și finețea cu care sînt analizate lanțurile cauzale, precum și caracterul uneori imprevizibil conduc spre o formulă modernă de destin, uneori inevitabil. Plasa de corelații faptice creează în cele din urmă un adevărat mecanism al inexorabilului. Autorii se situează pe o poziție energică, refuzînd cauzalitatea oarbă : „Scuza celor slabi și opera celor tari, după cum plastic au fost definite destinele de Nicolae Titulescu, își au fără îndoială locul și rolul lor în existența umană. Le evocăm, de obicei, cînd intervin anumite prefaceri, bune sau rele, în viața noastră sau a semenilor noștri. Ne aducem aminte de ele cu plăcere, cînd punem pe seama lor o reușită și, dimpotrivă, le pomenim cu resemnare, atunci cînd **considerăm — în tot cazul presupunem —** că stau la originea unor eșecuri. «Așa i-a fost destinul», deși expresia familiară, totuși foarte rar reprezintă ceea ce se dorește a fi considerată, și anume finalul implacabil al evoluției unei situații sau alta. De cele mai multe ori, «Așa i-a fost destinul» este falsul balsam cu care se încearcă alinarea durerilor datorate nu unor cauze aflate dincolo de voința și putința omului, cum speră unii să se convingă. Realitățile vieții au pus în evidență că cei care gîndesc în acest fel sînt firi slabe, elemente comode, lipsite de hotărîre, cărora le este teamă să privească și mai cu seamă să înfrunte greutățile. Faptele au demonstrat, fără echivoc, că fiecare este făuritorul propriului său destin, fiind capabil să-i imprime nu numai cursul dorit inițial, ci chiar să-l schimbe din mers, în noua direcție dorită. Aceasta nu înseamnă exclusivism..." Într-adevăr, poziția activă a autorilor relativizează doar abandonul moral, delăsarea și implicarea mai mult sau mai puțin voită în mecanismul tragediei.

Bazîndu-se pe un imens registru faptic, **Drumuri și destine** este o carte ce depășește genul documentar, prin gradul mai mare de reflexie și prin încercarea de a prelucra materialul, în sensul unor concluzii cu valoare tipologică. Uimitoare este folosirea unui amplu tezaur de înțelepciune umană, pus în valoare mai ales pe linia caracterologică. Numeroasele citate, de la Topîrceanu la Seneca, presărate cu ingeniozitate, mai ales în paginile cu valoare eseistică, transformă scrisul acestor experți severi ai unei activități umane restrictive într-un exercițiu de fantezie și libertate de gîndire. Este un paradox pe care viața omului la volan îl justifică, iar moartea sa uneori tragică îl explicitează nedorit. Existența pe șosea este mai bogată decît orice regulament sau lege a circulației. Pentru a o cuprinde este nevoie de disponibilități intelectuale și afective pe care cei doi autori le demonstrează din plin.

Aurel-Dragoș Munteanu

Omagiu eroilor

Urmare din pag. I

obeliscului. Zece mii de tineri au trăit la poalele dealurilor din Podgoria Aradului o extraordinară lecție de istorie și patriotism, aducînd prin fapta lor pașnică de azi un sublim omagiu tinerilor eroi din septembrie și octombrie 1944. Într-o seară de vară, la Monumentul eroilor de la Păuliș un țăran a aprins o flacără a recunoștinței. Un urias cor a cîntat întru cinstirea eroilor „Eroi au fost, eroi sînt încă", „Din Țara Moților", „Marșul lui Iancu", „Trompetele răsună", „Treceți batalioane române, Carpații", „Presărați pe-a lor morminte", „Hora Unirii", „Sus inima, români". Cîntece mai vechi sau mai noi, cîntece despre o istorie eroică. Omagiu adus tuturor celor care s-au jertfit pentru libertatea și independența patriei. „Pămîntul nostru, leagăn, cuib de stea / Cu ființa lui adesea frămîntată / E astăzi, mărturia cea mai grea / Că nimeni nu ne-a frînt și niciodată — / Țărîna lui mai scumpă decît toate / A înroșit istoria mereu / Și-acum înnobilată de dreptate / Neclătinată ține neamul meu". Din mii de piepturi, la Oarba și la Păuliș s-a strigat „Pe aici nu se trece !". Și tot pentru cinstirea eroilor, pentru omagierea tinereții eroice, acolo, la Păuliș, sub cer de stele, au fost proiectate imagini din filmul intitulat chiar așa : „Pe aici nu se trece". Iar profesorul Pavel Galea, fost combatant la Păuliș, prezent pentru cîteva minute lîngă soldatul de granit, lîngă soldatul simbolizînd tinerețea nepieritoare a eroilor de pe Mureș, a făcut o evocare a faptelor de vitejie din acel an ce a deschis un timp și o nouă istorie în viața patriei. Emoționant și emoționat pînă la bob de lacrimă, alt veteran al Păulișului sau poate al Oarbei de Mureș și-a auzit glasul peste cîmpie : „Murim pentru pămîntul țării, murim pentru drapelul trei culori !".

Întîlnirile tinerilor de azi cu istoria recentă, cu istoria eroică înseamnă un omagiu, un omagiu-legămînt. Sînt gesturi ce poartă în ele ideile permanenței eroismului tinăr. „Moldova și Muntenia, Ardealul / Aceeași ființă în acelasi trunchi / Veniră mulți cotropitori, ca valul ! / Dar noi am stat ca brazii, nu-n genunchi".

Oarba de Mureș și Păuliș fac, prin tinerii lor eroi, dovada înaltă că sîntem fibră din fibra acestui pămînt, ecou și elan, că-i sîntem sevă și lujer de floare.

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **DE CURÎND,** de sub teascurile editurii **Nakaduli** din Tbilisi (R.S.S. Gruzină), a apărut în limba georgiană un volum selectiv din opera poetică a lui Lucian Blaga, sub titlul **Paşii profetului.**

Traducerea şi prefaţa aparţin marelui poet Moris Poţhişvili, iar prezentarea grafică este semnată de Tamar Poţhişvili, fiica poetului. Volumul cuprinde 81 de poeme reprezentative pentru creaţia blagiană.

Ca un semn al nedezmiţitelor legături culturale şi de suflet statornicite de secole între patria de obîrşie a lui Antim Ivireanu şi România, amintim faptul că, numai în ultimii ani, editurile din Tbilisi au mai tipărit : **Antologia poeziei române contemporane** (traducere de Otar Şalamberidze), precum şi selecţii din lirica lui Tudor Arghezi şi Dumitru M. Ion.

● **O ADMIRABILĂ** carte în limba română a apărut cu puţin timp în urmă la editura **Libertatea** din Pancevo — Iugoslavia (redactor şef şi responsabil Todor Ghilezan) ; ea aparţine poetului şi traducătorului de excepţie Adam Pusloici şi se intitulează : **Nu-mi amintesc prea bine, bunul meu prieten.** Selecţia şi traducerea din lirica poetului sîrb sînt semnate de un alt binecunoscut poet, Ioan Flora, iar prezentarea grafică de Todor Stevanovici.

Deşi Adam Pusloici (membru fondator al **„Atelierului literar 9"** şi al **„Clocotrizmului")** a debutat în urmă cu 20 de ani (în acelaşi timp cu generaţia de poeţi români **Hyperion)** cu volumul **Există pămînt,** selecţia operată de Ioan Flora cuprinde doar poeme din volumele : **Refugiu în broderia dactilografică, 1977, Ploeme, 1977, Ruptura,** 1979, **Aducătorul de daruri,** 1980, **Gura încătuşată,** 1982, precum şi un număr de 15 poezii inedite înmănuncheate sub titlul **Omul de foc.**

În faţa acestui nou volum în limba română semnat de Pusloici nu putem spune decît : „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris".

● **ÎN NUMĂRUL,** său din iulie, revista **Fjala** care apare la Priştina — Iugoslavia în limba albaneză, publică un ciclu de poeme din lirica lui Nicolae Dan Fruntelată, precum şi o prezentare a autorului. Traducerile sînt semnate de poetul Baki Ymeri.

Omul unei cărţi

Un autor straniu, o carte stranie, cu un destin ciudat. Stranie fiindcă, dincolo de o laborioasă şi fructuoasă activitate de publicist şi de animator cultural, dincolo de un alt roman „Felleg a város felett" („Nori deasupra oraşului"), de cîteva nuvele, studii şi traduceri, dincolo de amintirea unui intelectual spiritual, prietenos şi vesel, din omul şi artistul Kuncz Aladár (născut în 1886 la Arad, mort în 1931, la Cluj) rămîne doar o carte. El a fost — şi prin opera sa este — **homo unius libri,** omul unei singure cărţi. Şi încă una „de amintiri" dintr-un lagăr de concentrare din timpul primului război mondial aflat la „capătul pămîntului", în Franţa, la sud de Finistère, în Vandée, pe o insulă din oceanul Atlantic, Noirmoutier, într-un vechi castel feudal... A încerca „retrăirea artistică a războiului" — a transforma adică trăirea acelei vremi cumplite în artă — a fost o teză sau o preocupare critică, teoretică a lui Kuncz Aladár, fin cunoscător al literaturii, pentru care însă considera că „nu avem distanţa necesară". Si-a găsit-o totuşi. La doisprezece ani după eliberarea din Noirmoutier, şi-a contemplat retroactiv trăirile, lagărul, tovarăşii de detenţie, întîmplările mărunte în aparenţă — întregul acelui univers concentraţional pe care l-a recompus sau fixat într-o nouă şi definitivă realitate sau existenţă, cea a artei. „Fekete Kolostor" („Mănăstirea neagră") o carte pe care am tradus-o împreună — mai corect zis, după sau alături — cu regretatul Corneliu Codarcea, în 1970, la 40 de ani de la apariţie şi la 25 de la cel de-al doilea război mondial. Am tradus-o mirat, poate nu de prospeţimea, de viaţa, de adevărul ei estetic, cît de interesul epic, factologic cu care se urmăreau cele 25 de capitole înşirate în peste 500 de pagini. Mirarea provenea pentru mine, participant la cel de al doilea război, din faptul că faţă de grozăviile întîmplate pe fronturile de luptă — şi în spatele lor —, faţă de cele 50 de milioane de morţi împrăştiaţi prin gheţurile eterne sau în deşerturile fierbinţi, în aer sau în apele oceanelor, faţă de holocaustul a 6 milioane de fiinţe umane arse în cuptoarele Germaniei hitleriste sau în negrele flăcări ale Hiroşimei, ori pierite în alte inimaginabile moduri sub sau a umane — nici măcar bestiale nu-i de zis, fiindcă fiarele au totuşi o „măsură logică" proprie a uciderii —, faţă de sîngele, lacrimile şi durerea ce-au învîrtejit şi spălat Terra în ultimul ei cataclism, faţă de toate acestea, evenimentele petrecute între anii 1914—1919 în „Mănăstirea Neagră" şi narate de Kuncz Aladár par o nimica toată : în total cîţiva zeci de morţi, vreo doi înnebuniţi, de mizerie, de singurătate, cîteva sute de claustraţi într-o închisoare sui-generis timp de cinci ani, ce-i drept, cei mai frumoşi ai omului — în plina lui tinereţe...

Explicaţia şi răspunsul la orice mirare sau nedumerire constă în valoarea acestui roman de tip memorialistic documentar, adică în talentul lui Kuncz Aladár, „înghetat" pe vecie în paginile ciudatei sale cărţi. Explicaţie şi răspuns suficiente pentru traducători sau pentru „marele public", care au primit cu interes viu cartea, dar nu şi pentru critici sau alţi specialişti întru ale literaturii, care au rostul de a explica tocmai „talentul" autorilor — în ce şi cum anume se manifestă. În acest sens toate operele de artă beneficiază — şi îngăduie prin însăşi natura lor inefabilă, ambiguă — de felurite explicaţii şi interpretări. „Mănăstirea neagră", a fost prezentată de Jancsó Élemer ca o carte „de memorii", de „jurnal intim" care ar continua, într-o formă inspirată de „romanul colectiv al eului", o bogată tradiţie literară transilvană maghiară de opere de acest gen — începută de Bethlen Miklós în secolul XVII şi continuată pînă în zilele noastre de autori ca Kemény Zsigmónd sau Móricz Zsigmónd sau de jurnalul „de închisoare" al lui Kazinczy Ferenc, ori de „amintirile de prizonierat" din Siberia ale contemporanului său Márkovits Rodion ; Boka László consideră „Mănăstirea neagră" „unul din cele mai mari romane egocentrice" şi în acelaşi timp „primul roman maghiar al colectivităţii, care prezintă transformarea unei mase alcătuită la hazardul determinat de un eveniment tragic într-o comunitate adevărată". Lui Gaál Gábor — care n-a privit nici acest roman, nici activitatea lui Kuncz Aladár cu prea mult entuziasm — i se pare opera unui „îndrăgostit de iluziile estetice" ajuns în cele din urmă „codificatorul leşinurilor estetice". Emil Isac vede — atît în carte, cît şi în activitatea autorului ei — o pledoarie „pentru buna înţelegere între popoare". Nicolae Balotă, poate cel mai bun cunoscător şi critic român al literaturii maghiare, „apropie" sau explică universul „Mănăstirii negre" prin „psihozele de prizonierat sau detenţie" din opera lui Dostoievski — „Amintiri din Casa morţilor" — sau a lui Kafka — din „Castelul" de ex. — sau de „lumile" lui Thomas Mann din „Muntele vrăjit", cu eroii lui separaţi în „cei de sus" — bolnavii condamnaţi din sanatoriu — şi „cei de jos", cei normali, cei liberi ; tot el stabilind şi o trăsătură fundamentală a romanului, a eroilor săi : aceea de „transcendere, de evadare a eului" omenesc oprimat, silit să trăiască împotriva aspiraţiilor sale. Evadare pe care Kuncz Aladár şi eroii lui din „Mănăstirea neagră" o încearcă şi parţial o realizează în muncă, în artă şi în cărţi, în lectură — în acţiune adică şi în visare.

Tentativă în care romanul îşi are un izvor, în orice caz un predecesor — încă „nesemnalat" de critici — în „Voyage autour de ma chambre" a lui Xavier de Maistre, şi el autorul unei singure cărţi — „Opere complete" : cinci povestiri totalizînd un volum de 150 de pagini ! —, autor cu care Kuncz Aladár are, cred, afinităţi surprinzătoare. Ca şi acela, îşi cunoştea bine înaintaşii, pe toţi maeştrii prozei, şi se exprima ca ei : firesc, simplu, spunînd fără ostentaţie lucrurilor pe nume. Zugrăvind faptele cum le văzuse, dar eliminînd din ele amănuntele neesenţiale. Ca bunii pictori vedea în lume — şi în sufletul omului — ceea ce alţii nu văd, culori, gesturi, şoapte, atitudini care apoi — ca în uimitoarele şi „romaneştile" sau „cinematograficele" picturi flamande ale lui Bosch sau Bruegel — se alcătuiesc în tablouri, la rîndul lor constituite din „sub-tablouri" sau scene de neuitat. Dar spre deosebire de Xavier de Maistre, care, închis şi el în „arest de cameră" în urma unui duel, îşi trimitea spiritul şi imaginaţia — ca toţi scriitorii francezi ai marelui secol „al luminilor" — să plutească printre clasicii antichităţii, sau în saloanele literare printre nobili şi „cuvintele de spirit", Kuncz Aladár, fără a iubi mai puţin cărţile, clasicii sau stilul frumos, se dăruieşte, cu stimă, milă şi dragoste, semenilor lui, suferinţelor, speranţelor lor de mai bine, pledînd subtil şi convingător pentru dreptul omului la o viaţă ferită de umilinţe ori înjosiri, dreptul la o viaţă omenească, liberă.

Niculae Crişan

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB TITLUL „SUFLETUL ŞI CUVÎNTUL"**, „Literaturnaia gazeta" a publicat unul din ultimele articole semnate de regretatul scriitor sovietic Valentin Kataev, care a încetat din viaţă la 12 mai a.c. De fapt, scriitorul încearcă să răspundă celor care au afirmat că opera lui are un pronunţat caracter publicistic.

„Unui literat — dacă este artist adevărat — nu trebuie să i se spună ce să facă şi ce să nu facă, scria Kataev. Artistul adevărat împleteşte în opera lui socialul şi personalul, artisticul cu publicistica. Nu merge să desparţi acestea tot aşa cum nu poţi despărţi conţinutul de formă. Această dependinţă reciprocă există de cînd lumea, încă de la nemuritoarele opere ale marilor maeştri ai antichităţii (Homer), dar şi la Dante şi Puşkin, scriitor la care socialul, politicul şi personalul s-au contopit într-un tot, formînd un întreg indivizibil... Încercări de a folosi publicistica în literatură sînt multe. Să luăm, de pildă, capitolul final din „Război şi pace". Vom constata că pe aproximativ 30 de pagini Lev Tolstoi îşi explică ideile sale referitoare la război şi la pace. El încearcă să, analizeze ce înseamnă puterea, se străduieşte să găsească cauzele apariţiei şi evoluţiei evenimentelor istorice. Este uluit de fenomenul puterii, faptul că sute de mii de oameni sînt obligaţi — împotriva voinţei lor — să ucidă milioane de oameni undeva, la celălalt capăt al lumii. Aceasta este publicistica de cea mai bună calitate...", conchide regretatul scriitor sovietic.

● **DUPĂ SUCCESUL RĂSUNĂTOR** obţinut cu piesa **„Up and Under"** (Deasupra şi dedesubt) inspirată din culisele meciurilor de rugby profesionist, tînărul dramaturg englez şi regizor **John Godber** a terminat de curînd o nouă piesă avînd ca subiect tot lumea sportului. Este vorba despre lucrarea **„Blood, Sweat and Tears"** (Sînge, sudoare şi lacrimi). În jurul întîmplărilor din viaţa unei judoka — eroina principală a piesei — autorul tratează probleme legate de poziţia şi situaţia femeii în societatea britanică contemporană.

● **STUDIOUL DE TELEVIZIUNE DIN BELGRAD** pregăteşte pentru anul viitor un ciclu de patru filme care cuprind episoade esenţiale din viaţa a patru dintre cei mai mari scriitori sîrbi. Primul episod este închinat celui mai mare poet liric sîrb **D. Jaksici** (1832—1878), foarte prolific atît ca poet cît şi ca autor dramatic şi povestitor. „Cazul **Laza Kostici"** (1841—1910) este titlul celui de al doilea episod, bazat pe cîteva întîmplări din viaţa acestui poet romantic. A treia parte a ciclului este dedicată vieţii şi creaţiei lui **Laza Lazarevici** (1851—1890), mare prozator realist sîrb. Episodul cu care se încheie ciclul este închinat lui **Branislav Nusici** (1864—1938) dramaturg ilustru ale cărui piese de teatru se joacă şi în prezent cu mare succes atît în Iugoslavia prietenă cît şi pe scenele teatrelor din multe ţări din Europa şi din întreaga lume.

Regizorul ciclului este Miodrag Djurdjevici, care a alcătuit un juriu ce va decide — dat fiind că cei patru scriitori reprezintă o mare valoare naţională — care dintre mărturiile contemporanilor acestora sînt cele mai demne a fi transpuse pe micul ecran şi prezentate în faţa contemporanilor noştri.

● **MIHAIL ŞATROV A SCRIS O NOUĂ PIESĂ DE TEATRU** pe care a intitulat-o **„Dictatura conştiinţei"**, care a avut premiera în luna martie pe scena Teatrului Comsomolului leninist din Moscova. Piesa, despre care critica scrie că reprezintă un important pas înainte în creaţia dramatică a lui Şatrov are următorul conţinut : în redacţia unei reviste de tineret tinerii redactori ajung la concluzia că trăiesc într-o apă stătută, că le lipsesc idelle noi, entuziasmul. De aceea se hotărăsc să însenineze o dispută între lumea veche şi lumea nouă, să vorbească cu glas tare despre revoluţie, democraţie, conştiinţă, dacă astăzi înţelegem leninismul ca pe o crezomate intangibilă sau ca pe o chemare la acţiune. Pereţii redacţiei se lărgesc la un moment dat atît de mult încît redacţia se confundă cu sala de spectacol, la dezbatere luînd parte, în felul acesta, toţi spectatorii.

● **LA BEIJING A FOST INAUGURAT MUZEUL LITERATURII CHINEZE** contemporane. Iniţiatorul acestei acţiuni de interes naţional a fost scriitorul Pa Tin, care a încetat din viaţă la sfîrşitul anul 1985. Între exponatele muzeului se găsesc peste 50 000 cărţi, un număr impresionant de manuscrise, portrete, fotografii, înregistrări, secvenţe filmate etc. Materialele expuse se referă la perioada de la începutul secolului pînă în prezent.

● **SCRIITORUL SOVIETIC VIKTOR ASTAFIEV,** născut în anul 1924, şi-a făcut publică hotărîrea de a scrie un roman bazat pe amintirile sale din timpul războiului, dintre care unele au şi fost publicate în „Pravda". „Războiul — spunea el — s-a dus din două părţi, dar pînă acum el a fost zugrăvit unilateral". Pentru a fi cît mai veridic, Astafiev se întîlneşte cu veterani de război, cu invalizi, dar nu numai sovietici, ci şi germani. „Tragedia poporului german care a fost azvîrlit în aventura războiului de un führer dement este cumplită, dar noi n-am reflectat suficient la aceasta".

Referindu-se la planul romanului său, Viktor Astafiev a declarat că vrea să zugrăvească, la amănunt viaţa oamenilor din tranşee care, după părerea lui, pînă acum a fost înfăţişată puţin şi doar tangenţial. Amintind numele lui Bondarev, Bikov, Baklanov, Kondratiev, Korocikin, Vorobiov, Kolesov, Karpov şi Egorov, Viktor Astafiev a adăugat : „În lucrările lor, în aceste cărţi adevărate, galerele — stiloul meu refuză să numească altfel tranşeele — sînt zugrăvite în treacăt, fragmentar, ca fiind ceva de planul al doilea..."

● **ÎNAINTE DE CÎŞTIGAREA INDEPENDENŢEI,** activitatea literară era foarte limitată în Guineea-Bissau. Nici nu era de mirare într-o ţară în care majoritatea covîrşitoare a populaţiei era analfabetă, în care primul gimnaziu a fost înfiinţat în anul 1958. În afară de aceasta, începînd din anul 1963 în această ţară a fost declanşată mişcarea armată de eliberare naţională. Singura producţie literară, total ruptă de aspiraţiile populaţiei băştinaşe, era cea a colonizatorilor portughezi. În aceste condiţii, prima mărturie a literaturii naţionale a devenit antologia de poezie tînără **„Omagiu luptătorilor",** apărută în anul 1977. Ea cuprinde creaţii a paisprezece poeţi născuţi între anii 1946—1957, care exprimă ataşamentul faţă de mişcarea de eliberare naţională, dragostea pentru patrie şi pentru natura Africii, dar şi atitudinea critică faţă de antagonismele tribale care slăbesc solidaritatea africană. Marea majoritate a poeziilor sînt scrise în portugheză, doar două fiind scrise în creoleză, un dialect african al limbii portugheze. Un obstacol dificil în dezvoltarea vieţii culturale a ţării îl constituie barierele de limbă. Peste 60% din populaţie, circa 700 000 locuitori, vorbesc diferite dialecte, portugheza şi creoleza predîndu-se în şcoli. Problema limbii literare rămîne în continuare deschisă.

În anul 1978 a apărut o a doua lucrare, **„Antologia tinerilor poeţi — Începuturile construcţiei",** cuprinzînd creaţii a doisprezece poeţi dintre care şase figurează şi în prima antologie. Predomină poeziile scrise în creoleză, fapt în concordanţă cu destinaţia antologiei, aceea de a fi „o armă în slujba poporului nostru în problemele procesului revoluţionar", după cum scrie în prefaţă. Două dintre cele mai importante lucrări ale literaturii din această ţară au văzut lumina tiparului în Portugalia. Este vorba despre volumul **„Lupta este primăvara mea"** (1981) datorată lui Vasco Cabral, reprezentant de frunte al vieţii politice şi culturale, şi **„Nu pot să mai tac !"**, datorată poetului Heldero Proença (născut în anul 1936). Nu demult a fost înfiinţată Uniunea scriitorilor şi artiştilor plastici, care îndrumă întreaga activitate culturală din ţară.

● **SEFERIS ŞI REZISTENŢA NAŢIONALĂ.** Cuvîntarea poetului Gh. Seferis, rostită către corespondenţii presei străine ataşaţi la Atena chiar în zorii zilei de 6 aprilie 1941, cînd Germania nazistă a invadat Grecia, a fost găsită recent în subsolurile Ministerului Preşedinţiei elene. În acea perioadă, Seferis funcţiona la Serviciul de Informaţii şi-i convocase pe corespondenţii străini pentru a-i anunţa de ruşinosul act cotropitor. Textul cuvîntării lui Gh. Seferis a fost expus la o expoziţie de fotografii şi documente inedite din aceeaşi perioadă, deschisă nu de mult la Atena.

● **„BACANTELE" LA DELPHI.** La Teatrul antic din Delphi, a fost prezentată piesa **Bacantele** de Euripide, într-o nouă concepţie regizorală şi de interpretare, experimentală, a lui Theodoros Terzopoulos, directorul artistic al celei de a doua întîlniri internaţionale de tragedie antică. Experimentul, care a stîrnit un interes deosebit în mijlocul oamenilor de teatru şi-n presa greacă şi străină de specialitate, constă în comportamentul corporal al artiştilor. Metoda „destructurării" duce la autonomia, la libertatea mişcării în scenă, pentru redarea bacanticului.

În cadrul simpozionului internaţional de la Delphi privind arta, tragedia elenă, s-au prezentat şi comunicările cercetătorilor greci : Aristoxenos Skiadas, profesor universitar, şi Ilias Spyropoulos.

PÎINEA ROMÂNILOR (III)

CLIPE DIN VARA LUI '44

După toate fragmentele de scrisori reproduse pînă acum, o sumă de întrebări se arată a fi legitime : cui ar fi vrut prinţesa Martha Bibescu să prezinte aceste mărturii ? Pe a cui audienţă conta ? Lumea ei fiind destul de departe de lumea soldaţilor şi a tuturor celor ce îndură războaiele, implicit, se cuvine să-i apreciem clarviziunea cu anume rezerve. Din jurnalul ei se înţelege destul de limpede că tragedia României, în tulburele an '40, n-o afecta doar în sine, ci şi în măsura în care încurca socotelile Franţei şi Marii Britanii. De asemenea, relaţiile ei mondene cu demnitarii fascişti de la Bucureşti, Wilhelm Fabricius sau Pellegrino Ghigi, chiar dacă admitem că le angaja cu un cert sentiment de disimulare şi cu intenţia de a trage din ele un folos pentru ţara sa, ne încredinţează totuşi că spiritele cosmopolite nu au o patrie în sensul în care o patrie ostaşul de rînd. Nu întîmplător, prinţesa nu şi-a dus misiunea pînă la capăt şi fragmentele de scrisori coleţionate de ea au rămas să zacă într-o arhivă cu înţelesuri destul de stufoase. În cadrul ei, aceste fragmente reprezintă cu atît mai mult un reper luminos asupra semnificaţiei căruia nu putem emite vreun dubiu.

La 27 iunie 1944, sergentul **George Henry Dealtry** îi scria mamei sale din Hamsworth, North Pontrefact, Yorkshire, Marea Britanie : „...Săptămîna trecută, prietenii noştri americani au organizat un spectacol spre a-i distra o oră sau două pe ceilalţi camarazi prizonieri. Nu mai e nevoie să-ţi spun că micul nostru grup de vreo 12 englezi şi-a avut partea sa de concurs. Aşa că am scris o piesă foarte scurtă şi şase dintre noi au interpretat-o. Bineînţeles, am jucat rolul unei fete, cu un cearceaf în loc de fustă şi cu două perechi de şosete sub pulover în loc de sîni. Am reuşit să fac rost de puţin fard... Trebuie să fi fost foarte convingător. Mai mulţi spectatori mi-au propus chiar o întîlnire după spectacol...".

În aceeaşi zi, sublocotenentul **Edward R. Draminsky** îi scria domnişoarei Valeria Draminsky din Racine, Wisconsin : „...Putem privi strada şi oamenii. Cu cît stăm mai mult între ziduri, fetele devin mai frumoase. Nu ne arată ostilitate, dar cele mai multe sînt foarte distante...".

La 28 iunie 1944, căpitanul **George W. Leggat** îi scria soţiei sale din Detroit, Michigan : „Oamenii de aici, ca şi mulţi dintre militari, par să fie foarte prietenoşi cu noi, mai puţin în timpul raidurilor şi imediat după bombardamente. Nu îmi închipui că vor fi prea amabili cu noi, astăzi : dimineaţa, a avut loc cel dintîi raid asupra Bucureştilor de cînd am ajuns aici...".

În sfîrşit, la 30 iunie 1944, sublocotenentul **Jackson F. Dunn** îi scria soţiei sale din Clover, South Carolina : „...Am căzut prizonier la 31 mai. M-au prins lîngă Craiova, în partea de sud vest a ţării. Am petrecut prima noapte în pirnaia satului în marginea căruia m-au capturat. Adunaseră şapte americani şi ne-am întîlnit toţi acolo. Am fost obiectul curiozităţii ţăranilor şi mulţi se învîrteau jur-împrejurul nostru. Dar pot să-ţi spun că ne-au tratat foarte bine. Ne-au adus fel de fel de mîncăruri şi băuturi şi au făcut tot posibilul ca să ne simţim bine. Unul dintre băieţi era uşor rănit şi l-au chemat pe felcerul satului să aibă grijă de el. Ceea ce m-a uimit a fost că deşi s-ar fi chemat că eram un duşman al acestor oameni, nu ne arătau nici un fel de ranchiună. Cel puţin aşa mi s-a părut mie. Chiar şi jandarmul ne-a întîmpinat într-un mod aferat, ne-a salutat, mi-a spus camarade, mi-a întins mîna prietenos şi şi-a cerut scuze că trebuie să mă percheziţioneze. Nu am de ce se să mă plîng, pentru că ne tratează foarte bine. Nu sîntem ţinuţi într-o închisoare. Mergem şi la biserică şi singurul lucru de care aş putea să mă lamentez este că nu am nimic de făcut. Mi-ar place cu siguranţă să merg la ţară şi să muncesc vreo cîteva zile. Aş accepta şi lucrul greu la o fermă, orice, numai să scap de monotonie. Altceva care nu prea îmi place este că avem ştiri puţine din lume, mai ales despre acest război. Mi-e teamă că nu se poate acorda prea mult credit ziarelor de aici. Ca în toate ţările ocupate de germani, ziarele sînt pline de comunicate de la Berlin...".

Ce puteau înţelege niste oameni căzuţi din cer despre ceea ce se întîmpla în vara aceea fierbinte în România ? Nu întîmplător, în scrisorile lor din iulie întîlnim şi ambiguităţi, şi inchietudine. Dar o anume realitate nu putea fi contestată : românii nu erau dispuşi să-şi păteze onoarea. Comportamentul lor faţă de captivi continua să se dovedească ireprosabil.

La 1 iulie 1944, din lagărul de la Timişul de Jos, sergentul **Robert T. Locky** îi scria unui prieten din West St. Paul, Minnesota : „...Din nou primim supă, în fiecare zi. Se pare că România e tot mai populată de aviatori americani şi nu îşi poate permite să ne răsfeţe. Sînt sigur că după război Statele Unite vor judeca Balcanii întregi mai bine decît şi-au închipuit că ne judecă ei pe noi...".

La 6 iulie 1944, din Bucureşti, locotenentul **Paul E. Krueger** îi scria domnişoarei Odile Poppelmeyer din Effingham, Illinois : „...Odile, într-adevăr, ai fi surprinsă să vezi ţara în care am ajuns. Seamănă mult cu America. Clima e asemănătoare. Peisajul e asemănător. Totuşi, are un stil diferit de arhitectură. Cu toate acestea, cîteva dintre clădirile mai mari sînt cu adevărat frumoase. Oamenii sînt foarte interesanţi. Sînt împărţiţi în clase diferite, aşa cum citeam noi în cărţile de istorie. Cu alte cuvinte, să ajungi aici înseamnă o experienţă sui-generis. Totuşi, ar fi mult mai bine dacă ne-am bucura de alte condiţii. Poate într-una din zilele următoare vor creşte şi privilegiile noastre şi ne vom putea amesteca cu românii, ca să înţelegem cu adevărat cine sînt ei...".

La 23 iulie 1944, locotenentul **Warren Myer** îi scria tatălui său din Mont Marion, New York : „...Cîţiva dintre ofiţerii români vorbesc englezeşte, aşa că schimbăm opinii asupra multor subiecte. Poporul român e foarte asemănător cu cel american, prin felul în care trăieşte şi se îmbracă. Sistemul claselor este foarte puternic aici. Ţăranii sînt foarte săraci şi, în multe cazuri, abia izbutesc s-o ducă de la o zi la alta...".

În sfîrşit, la 26 iulie 1944, sublocotenentul **Robert J. Clay** îi scria Jessiei Clay din Eldora, Iowa : „...Imediat după sosirea mea aici, ne-a vizitat şi regele Mihai. Părea un american obişnuit în hainele lui civile. Oamenii care se plimbă prin faţa ferestrelor noastre sînt deobicei foarte prietenoşi...".

Colecţia de extrase din corespondenţa prizonierilor de război aliaţi, întocmită de Martha Bibescu în vara dramatică a anului 1944, se încheie aici. Dedicîndu-se ameliorării soartei captivilor, slujind în felul ei un interes patriotic, scriitoarea s-a vădit a fi şi de data aceasta la înălţimea unei reputaţii recunoscute pe plan internaţional. Două scrisori din arhiva sa personală, ce i-au fost adresate nemijlocit, spun mai multe despre acest adevăr, lipsit de ecou în documentele oficiale :

La 13 august 1944, sergentul american Charles Bayer, matricol 32767938, i-a scris următoarele rînduri : „...Vă scriu şi din partea camarazilor mei răniţi, internaţi în spitalul militar Regina Elisabeta, spre a vă mulţumi, în felul nostru modest, pentru multele şi minunatele cărţi pe care ni le-aţi trimis. Orice american care a citit sau va citi o carte aici îşi va aduce aminte de dv. şi de orele pline petrecute în tovărăşia scrierilor dv. Pentru cei ţintuiţi la pat, a fost singurul chip de a ajunge de la un capăt la altul al zilelor. Pentru ceilalţi, multe clipe de singurătate s-au colorat. Cărţile dv. ne-au ajutat să ne învingem angoasele. Treizeci dintre ele, cu dedicaţia dv., au ajuns în spitalul nostru. Fiecare dintre ele a fost citită de cel puţin zece oameni şi le vor mai citi şi alţii. E foarte puţin să scrii sau să spui mulţumesc atunci cînd eşti atît de îndatorat. Poţi doar să simţi recunoştinţa în inimă, astfel încît vă trimit mulţumiri din 40 de inimi americane...".

Peste aproape un an, la 25 mai 1945 din Hunters, Washington, a mai sosit o scrisoare la Mogoşoaia. De data aceasta, i se adresa scriitoarei Martha Bibescu mama aviatorului american Charles Langenour, înhumat în parcul castelului brîncovenesc, chiar pe locul unde căzuse cu paraşuta în flăcări :

Dragă prinţesă şi scumpă prietenă,

De cînd am primit scrisoarea prietenei dv., domnişoara Viaud, din Brookline, Massachusetts, am simţit o mare uşurare, aflînd amănunte despre sfîrşitul tragic al singurului meu fiu. Şi aş vrea să-ţi exprim adînca mea recunoştinţă şi gratitudine pentru ceea ce ai făcut pentru mine. Sînt şi în asentimentul tatălui său şi al celor cinci surori ale sale. Primul meu gînd a fost că au mai rămas încă o mulţime de oameni într-adevăr buni în aceste vremuri răvăşite de război. Şi dv. faceţi parte dintre ei. Fiul meu a fost un băiat cumsecade, blînd şi atent faţă de mine, iar pierderea lui ne-a provocat o durere adîncă. Fie ca Domnul să vă binecuvînteze şi să vă aducă alinare. Este ceea ce repet în toate rugăciunile mele şi ştiu că El vă va recompensa. Din nou, vă trimit mulţumirile mele din inimă şi tuturor acelora care v-au ajutat. Sincera voastră, Mattie Langenour...".

Desigur, în cazul de faţă, asemenea rînduri puteau fi adresate nu numai unui om, ci şi unei naţiuni.

Mihai Pelin

Balcanice

VIERA VUKŞICI-VITOŞEVICI

Împletitură

O mare odaie
Doi fluturi

Şi doi şerpi
Se iviră

Aşteptînd ca zidurile
Să fie sărutate de licheni

Iar tu cu firul
Mătăsii verzui

Împleteşti plasa
Pentru fluturi.

STEVAN TONTICI

Scurt raport din Germania (1)

Toamna în Germania pălesc frunzele
Cad în urma ta cad
Indiferent de unde ai fi

Ziua e soare
Noaptea luceşte uneori luna

Poetul Gerd E. Hoffman
N-are pic de răutăţi în suflet
Din cele ce mie mi-au fost date pe Lume

Dumineca pe-aici oamenii
Dorm pînă tîrziu
Cei bătrîni tresar în somn
Nu ştiu de ce.

BOGOMIL GHIUZEL

Cosmogonie sau apocalipsă

Cineva bate la uşă :
— Cine e ? întreabă Întunericul.

— Sînt eu, Întunecarea,
Dă-mi drumul să mă-ncălzesc.

— Dar şi la mine e-ntunecos
Şi frigăraie, zice Întunericul.

— Ne vom freca unul pe altul
Şi ne vom încălzi,

— Vom face şi dragoste
Şi vom avea şi copii...

— Şi iarăşi un Întunericel ?
O întrerupse Întunericul.

— Nu, nu, un copil
Ca un soare fierbinte,

Se tot ruga aşa Întunecarea,
Dar Întunericul nu se lăsa ;

— Nu, nu-ţi dau drumu-nlăuntru,
Zise întunecat şi rece

Fără să-şi dea seama nici el pînă cînd
Fiindcă şi lui i se apropia sfîrşitul

Şi ştia că pruncul-Soare
E ca şi de neînlăturat :

Tot mai tare îi aude inima
Ticăind ca o bombă cu ceas.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

SPORT

Fetele — momente de glorie

Cursele marelui succes internaţional al echipei de fotbal **Steaua** au început să se stingă. Contribuie la estomparea acestei celebrităţi chiar echipa prin comportările ei neconcludente din ultimele evoluţii interne şi externe. Echipa din Ghencea se află în faţa unor solicitări la care pînă acum n-a fost supusă nici o echipă românească. Este vorba de tăria turneelor internaţionale la care a acceptat să participe şi al căror rost se pare că nu l-a înţeles. Rămîne să mai vedem cum va face faţă aceeaşi echipă dublelor răspunderi pe care le presupun atît meciurile campionatului cît şi cele ale naţionalei. Precedentul experienţei craiovene în această direcţie constituie o înaltă cotă internă căreia **Steaua** sperăm să-i facă faţă. Sau dacă nu, ei, componenţii formaţiei dinamoviste unde strălucesc acum două din stelele **Universităţii Craiova :** Cămătaru şi Balaci. Marele examen al **Stelei** abia a început. Să-i urăm succes.

Dar ceea ce ni se pare întru totul revelator este trecerea pe primul loc în palmaresul performanţei româneşti a sporturilor individuale. Dacă echipele de volei, de handbal, de rugby, etc. nu mai dau satisfacţie, iată că sportivii români par decişi să afirme supremaţia angajamentului individual. O serie de strălucite succese internaţionale ne vin de la înotători, de la atleţi, de la caiacişti şi canoişti. La înot, fetele noastre au arătat că în ierarhia mondială se anunţă o nouă şcoală a performanţei. Un loc întîi, odată cu un record mondial, un loc trei şi cinci, în competiţii extrem de tari, — pînă acum inaccesibile înotătorilor români —, spun foarte mult despre valoarea romîncelor la ultimul campionat mondial de nataţie. După cum nici locurile cinci şi opt ale celorlalte concurente din România nu-s de dispreţuit într-o bătălie unde zecimile şi sutimile de secundă sînt decisive. La fel de strălucite sînt şi performanţele fetelor şi băieţilor noştri la campionatele mondiale de caiac-canoe terminate recent în străinătate. A fost o ploaie de aur, de argint, de bronz. Nu mai trecem în revistă performanţele atletice datorate, **în primul rînd,** fetelor noastre. Ceea ce e de reţinut este că la noi sporturile de echipă cedează vizibil pasul în faţa celor individuale şi că aici în competiţia valorică dintre băieţi şi fete, cele care se impun, la distanţă, sînt fetele. Sportul feminin din România trece printr-unul din momentele sale de glorie.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
36
(1 269)
Sîmbătă
6 septembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONGRESUL AL III-LEA AL OAMENILOR MUNCII

ÎNALT FORUM AL DEMOCRAȚIEI MUNCITOREȘTI

Într-o atmosferă de puternică vibrație patriotică, de angajare responsabilă, pentru înfăptuirea sarcinilor Congresului al XIII-lea al P.C.R., forumul democrației muncitorești a hotărît în deplină unanimitate realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii

„TREBUIE SĂ REALIZĂM O ADEVĂRATĂ REVOLUȚIE ÎN GÎNDIREA ȘI ACȚIUNEA OAMENILOR, ÎN NIVELUL LOR PROFESIONAL, TEHNIC, ȘTIINȚIFIC ȘI CULTURAL, ÎN FORMAREA OMULUI NOU, CU O ÎNALTĂ CONȘTIINȚĂ REVOLUȚIONARĂ, PATRIOTICĂ. ACEST PROCES REVOLUȚIONAR LEGIC VA REPREZENTA O URIAȘĂ SCHIMBARE CALITATIVĂ ÎN REALITĂȚILE SOCIALE, ÎN GÎNDIREA ȘI VIAȚA ÎNTREGULUI POPOR, VA CONSTITUI – REPET – O ADEVĂRATĂ REVOLUȚIE, CU PROFUNDE URMĂRI ÎN ACTIVITATEA VIITOARE DE FĂURIRE A COMUNISMULUI".

NICOLAE CEAUȘESCU

Cuvîntul Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși,

Aș dori să mulțumesc tuturor participanților la Congres, oamenilor muncii, întregului popor pentru încrederea de a fi reales președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii, al acestui înalt forum democratic, care, împreună cu celelalte organisme ale societății noastre, are menirea de a asigura unirea eforturilor întregii noastre națiuni în vederea înfăptuirii neabătute a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism.

Vă asigur că voi face totul pentru ca, împreună cu Consiliul Național al Oamenilor Muncii, cu celelalte organisme ale democrației noastre socialiste, să asigurăm înfăptuirea neabătută a tuturor hotărîrilor, a programelor de dezvoltare a patriei noastre.

Am menționat în cuvîntul meu de la deschiderea congresului că trebuie să ne angajăm cu toții de a fi mai exigenți, de a lucra cu mai multă răspundere în toate domeniile de activitate. Avem programe de mare perspectivă, dar realizarea lor necesită o activitate intensă, în toate domeniile, necesită – repet și acum la realegerea mea ca președinte al Consiliului Național – disciplină, ordine, răspundere, spirit de abnegație revoluționară, comunistă din partea tuturor cadrelor de partid și de stat, a tuturor oamenilor, a întregii națiuni.

Socialismul, comunismul, ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație nu se pot realiza decît prin muncă, prin unitatea întregii națiuni, demonstrînd forța unui popor stăpîn pe destinele sale, care-și făurește, în mod conștient și liber, viitorul de aur – comunismul ! (Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung : „Ceaușescu – P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !")

Vă mulțumesc încă o dată, dumneavoastră, întregii națiuni și urez succes deplin întregului nostru popor, pentru ca, în deplină unitate, să asigurăm înălțarea continuă a patriei noastre, viitorul ei luminos, liber și independent. (Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung : „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu – România !").

HOTĂRÎRE SPECIALĂ

a Congresului al III-lea al oamenilor muncii cu privire la realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii

Participanții la Congresul al III-lea al oamenilor muncii, care își desfășoară lucrările în atmosfera de vibrant entuziasm politic și patriotic, generată de omagierea unor evenimente de profundă rezonanță în inima și conștiința întregului popor — împlinirea a 65 de ani de la făurirea gloriosului nostru partid comunist, a 50 de ani de la procesul de la Brașov al luptătorilor comuniști și antifasciști în cursul căruia s-a ilustrat măreața personalitate de neînfricat militant a tovarășului Nicolae Ceaușescu, și a celor 21 de ani eroici, de puternic avînt constructiv ce au trecut de la Congresul al IX-lea, eveniment de excepțională însemnătate pe care națiunea l-a înscris definitiv cu litere de aur în istoria sa multimilenară drept „Epoca Nicolae Ceaușescu",

dînd glas dorinței fierbinți și unanime a celor ce muncesc, manifestată cu putere în adunările generale ale colectivelor muncitorești, ca și în recentele conferințe județene și din municipiul București,

exprimînd voința deplină a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii, în spiritul înaltelor principii ale democrației socialiste, ce caracterizează întreaga viață economică și socială din patria noastră,

adînc recunoscători militantului și revoluționarului încercat care își dedică, de peste cinci decenii, cu exemplară dăruire și abnegație, cu înalt patriotism pilduitoarea sa viață și activitate slujirii aspirațiilor supreme de libertate socială, independență, progres și bunăstare ale poporului român, de împlinire pe pămîntul patriei a visului său de aur — comunismul,

conștienți că aceasta reprezintă garanția cea mai sigură a înaintării noastre victorioase pe cele mai înalte culmi ale civilizației socialiste,

hotărăsc, în deplină unanimitate, ca în înalta funcție de președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii să fie reales secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Hotărîrea noastră unanimă de a-l avea pe mai departe în fruntea acestui înalt și reprezentativ organism al democrației muncitorești revoluționare pe cel mai iubit fiu al clasei muncitoare, strălucitul conducător de partid și de țară, încercatul militant revoluționar și patriot înflăcărat, ctitorul României moderne, Erou între eroii neamului, luptătorul neobosit pentru pace, pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu, constituie pentru noi toți încrederea deplină în înfăptuirea cu succes, într-o strînsă unitate în jurul partidului, al secretarului său general, a minunatelor planuri și programe de dezvoltare economico-socială a patriei, de bunăstare și fericire a tuturor celor ce muncesc, a politicii interne și externe a partidului și statului, întărirea continuă a independenței și suveranității naționale a scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

Elogiul muncii

Mina este prelungirea inteligenței. Munca l-a făcut pe om. În Panteonul umanității există mii și mii de indeletniciri, toate subsumate aceluiași țel major : propășirea omenirii. Fără muncă, existența indivizilor ar fi de neconceput, un nonsens. **Cel** care coace piinea, **cel** care toarnă sarja de oțel, **cel** care lansează la apă un cargou de 65 000 de tone, **cel** care seamănă, plivește, culege, **cel** care extrage cărbunele sau petrolul, **cel** care trudește înălțind zidurile casei — toți sînt degetele, nenumărate, ale unei mîini unice, puternice și temerare.

Cîndva, cu un secol în urmă, Eminescu scria : „Munca este legea lumii moderne, ce nu are loc pentru leneși [...] Temeiul unui stat e munca [...] bogăția unui popor nu stă nici în bani, ci iarăși în muncă [...] Fiecare, și mare, și mic, datorește un echivalent de muncă societății în care trăiește..." Mai aproape de noi, în 1973, un om de știință cu suflet de poet, Grigore C. Moisil, mărturisea în ultimul său interviu : „Munca noastră, contribuția pe care o aducem renumelui poporului nostru, de la un șurub bine strunjit la o mare teoremă, e moștenirea din care vor trăi urmașii noștri. Fiecare din noi trăim pe credit și n-avem dreptul să compromitem creditul generațiilor viitoare".

Colectivitățile, ca și indivizii, sînt supuse — în sens metaforic — rigorilor creșterii. Palierele „de virstă" au farmecul lor unic, intangibil. Creșterea se produce prin muncă și depinde, decisiv, de muncă. Absolut ca într-un sistem de oglinzi paralele, îngăduindu-ne să vedem în profunzimea lucrurilor, stărilor, faptelor. Munca fiecăruia poate fi comparată, simplu, cu o cărămidă trainică așezată la temelia CASEI comune care este, a fost și va fi de-a pururi, ȚARA : „O țară sînt oamenii dintr-insa", afirma N. Iorga. Așadar, omul muncește simultan pentru bunăstarea lui materială, dar și pentru bunăstarea lui spirituală. Aceste două obiective sînt, în fond, brațele aceluiași trup bine clădit, dedicat celor mai nobile scopuri, competiției cu tine însuți, luptei cu inerția.

Nici un efort nu se dovedește a fi prea mare atunci cînd este vorba despre CASA PĂRINTEASCĂ, a tuturor și pentru toți. Între datoriile ei proteguitoare, MUNCA reprezintă, indiscutabil, stîlpul de susținere, tridimensional, al prezentului, trecutului și viitorului. Munca — absolut hotăritoare pentru om. Omul — absolut hotăritor pentru muncă. În fiecare bob de grîu, în fiecare produs finit sau brut, s-a sedimentat strădania cotidiană, inegalabilă, a omului pentru om. Asemenea sistem de vase comunicante obligă la devotiune și hărnicie. Pe această orbită sîntem înscriși și evoluăm în timp și în spațiul nostru mioritic.

Mihai Stoian

---

instituționalizat din inițiativa secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Congresul oamenilor muncii, aflat la a treia sa întrunire, reprezintă una din manifestările de prim ordin ale democrației noastre muncitorești-revoluționare, avînd multiple și hotăritoare consecințe asupra întreg ansamblului muncii și vieții societății românești contemporane. Sistemul unic și complex al democrației României în anii care au urmat celui de al IX-lea Congres al partidului și care este o fundamentare de natură teoretică și practică a însuși mersului nostru înainte, una din acele condiții de fond ale dezvoltării care privesc deopotrivă țara și oamenii săi, crezul și idealurile luptei și muncii pentru înfăptuirea marilor programe ale înfloririi economico-sociale, ale progresului și civilizației socialiste, acest sistem unic și complex, așadar vasta lui arie de răsfrîngere în conștiințe, în gînduri și sentimente, constituie, la ora actuală, modul plenar de a aborda prezentul și viitorul, pornind de la temeliile unei vaste și prodigioase experiențe în toate domeniile și sectoarele de activitate.

Deschizîndu-și lucrările sub președinția secretarului general al partidului, Congresul al III-lea al oamenilor muncii, la care sînt prezenți peste 11 000 de delegați, reprezentînd clasa muncitoare și intelectualitatea tehnică, urmează dezbaterilor democratice largi la care a participat întregul popor și a hotărît asupra viitorului patriei din următoarea etapă a construcției socialiste. Prin aceasta, înaltul forum este menit să dezbată și să stabilească în spiritul înaltei responsabilități revoluționare măsurile în vederea îndeplinirii în cele mai bune condiții a hotărîrilor istorice ale Congresului al XIII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a țării noastre spre comunism. O spune însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în magistrala cuvîntare rostită în fața marelui forum : **Obiectivul strategic în cincinalul 1986—1990 îl constituie trecerea României la o nouă etapă de dezvoltare, de la țară socialistă în curs de dezvoltare la țară mediu dezvoltată, iar în perspectiva anilor 2000 patria noastră va deveni o țară socialistă multilateral dezvoltată, în care se vor manifesta cu tot mai multă putere principiile comuniste de muncă, de repartiție, de viață, de etică și echitate revoluționară.**

Spațiul de răsfrîngere al actualului Congres al oamenilor muncii este, așadar, cel de al optulea cincinal cu tot ceea ce implică el în materie de muncă și creație, orizontul revoluției tehnico-științifice și al revoluției din agricultură ca și al revoluției din gîndirea, din practica muncii și vieții umane.

Către imaginea amplă, grandioasă, a țării de mîine, duc faptele, imaginile marilor ctitorii socialiste de pînă acum, acest uriaș flux de energie prin care partidul, țara, poporul și conducătorul formează o singură entitate și un mod unic, indestructibil, al voinței de a gîndi și acționa în sensul istoriei, al libertății și independenței, al înfloririi națiunii noastre. **Lung e drumul de luptă și jertfe** — spunea secretarul general al partidului — **de la apariția pe scena istoriei a clasei muncitoare, pînă la transformarea muncitorimii în clasă conducătoare a întregii națiuni! Cinstim cu cea mai mare venerație jertfele revoluționarilor, ale patrioților care și-au dat viața pentru victoria revoluției, pentru patrie, pentru independența și suveranitatea României !** Considerînd reamintirea și cinstirea acestui drum ca pe o înaltă îndatorire patriotică, elogiul istoriei poporului se transformă prin cuvintele secretarului general al partidului în memorabile mărturii pentru ideea de angajare și răspundere față de destinele țării, față de viitorul pe care îl făurim. Înalte calități morale, politice și sociale ale făuritorilor de bunuri materiale și spirituale — producători, proprietari și beneficiari — înalte virtuți ale muncii, gîndirii și creației trec asupra tuturor categoriilor sociale și fac ansamblul de trăsături ce vizează omogenitatea poporului, gradul său de creativitate, spiritul său revoluționar. „Societatea pe care o edificăm este o societate a muncii creatoare, a dreptății și echității socialiste. Trebuie să avem permanent în vedere că însuși omul — creația supremă a naturii — este rezultatul muncii, deci formarea și dezvoltarea omului se pot realiza numai prin muncă, prin activitate creatoare de valori materiale, și spirituale în toate domeniile". Aceste aprecieri privesc esența societății, modul concret și dinamic prin care participarea la dezvoltarea intensă a țării se transformă într-un act de democrație activă și plenară a fiecăruia dintre noi. Perfecționării de natură să impulsioneze mersul pe mai departe al societății și investiții uriașe sînt proiectate în toate domeniile, centrul de gravitație formîndu-l însuși omul, însăși țara. Programele sînt vaste, cuprinzătoare, și înfăptuirea lor este vitală pentru perspectiva în lumina căreia gîndim și acționăm. Congresul al III-lea al oamenilor muncii, al cărui magistral document il reprezintă cuvintarea secretarului general al partidului, unește această pespectivă cu prezentul și conferă substanță gîndirii și acțiunii practice, revoluționare.

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

2500 — Spiritualitatea geto-dacilor

În ultimii ani au fost publicate cîteva lucrări ce vin să aducă noi date privitoare la civilizația tracilor (inclusiv a traco-dacilor), să completeze unele fapte știute ori să propună noi interpretări. În acest sens amintim lucrările : N. Branga, **Urbanismul Daciei romane**, Timișoara 1980 ; S. Stoica, **Ethosul daco-geților**, București, 1982; Gh. Mușu, **Din mitologia tracilor**, București, 1982; N. Gostar, V. Lica, **Societatea geto-dacă de la Burebista la Decebal**, Iași 1984. La acestea ar fi de adăugat o lucrare de excepție, datorată unui erudit german, M. Oppermann, **Thraker zwischen Karpatenbogen und Ägäis** (Tracii dintre curbura Carpaților și Marea Egee), Leipzig-Berlin 1984, în care sînt prezentate cititorului de limbă germană ultimele cuceriri ale cercetării istorice și arheologice, lucrarea fiind tipărită în condiții grafice excepționale. O recomandăm cu căldură spre traducere și publicare la o editură de profil (ne gîndim la Editura Științifică ori la seria **Arte și civilizații** a Editurii „Meridiane"). În sfîrșit, recent a apărut o nouă carte de excepție, asupra căreia dorim să ne oprim o clipă : Ion Horațiu Crișan, **Spiritualitatea geto-dacilor ; Repere istorice**, București, Editura „Albatros", 1986, 449 pag., cu ilustrații. Titlul este puțin nefericit ales, deoarece este vorba de o lucrare dedicată, de fapt, civilizației tracilor, cu o atenție deosebită acordată tracilor de nord, dacii ori geții. Simpla lectură a cuprinsului dovedește aceasta : I. Geto-dacii (formarea lor ca etnie în cadrul populațiilor trace) ; II. Limba ; III. Portretul fizic ; IV. Portretul moral ; V. Arta ; VI. Știința ; VII. Credințe și idei religioase ; VIII. Moșteniri. Natural, o lucrare de asemenea amploare necesită multă competență și multă informație, condiții îndeplinite — în bună măsură — de autor. Ne permitem, totuși, punctarea unor detalii.

Autorul este istoric-arheolog și faptul transpare în text. În adevăr, prezentarea și interpretarea datelor istorico-arheologice este admi-

Sorin Paliga

Continuare în pag. a 7-a

Comunicarea creatoare

Operele semnate de Adrian Marino (n. 5 sept. 1921) surprind prin soliditate, vehemența ideii, meticulozitatea arhitecturii argumentative și setea epuizării teritoriului vizat. De fiecare dată — fie că este vorba de opera lui Macedonski, Eliade sau tematizări de nivel metacritic —, excursul teoretic sună aldoma unui verdict. În egală măsură, impresionează lipsa complexelor culturale — alimentate la unii de reale sau iluzorii decalaje față de etaloane occidentale. Comparația cu interogații și soluții de circulație europeană și/sau mondială este făcută, la Adrian Marino, cu un ochi lucid și susținută cu eforturi de sincronizare din mers, mizînd pe replici creatoare. Comunicarea ideatică e gîndită în stratul competenței ; dialogul cultural nu are efecte paralizante, ci stimulative, nu îndeamnă la a intra în starea de spectator, ci trezește instincte concurențiale, în acest sens fiind redimensionate felurite performanțe autohtone. Tocmai de aceea, scrierile lui Adrian Marino sînt pătrunse de un anume **titanism**, chiar dacă latent, situat pe orbita majoră a moștenirii călinesciene. Este explorat, chiar dacă nu lipsesc delimitările de Călinescu

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 6-a

LEGĂMÎNT

Sînt fagurii de miere ai Patriei mai grei
Și mai aproape vremea viitoare
Și visele mai pline de temei
Și pruncii noștri rid duios în soare.

Hambarul ne e de roade încărcat
În epoca măreață și-atotbiruitoare
Avînd cirmaci pe marele Bărbat
Înfășurat în trei culori solare.

Acum cînd țara-ntreagă în straie sărbătorești
Izbinda și-o vestește și-un falnic viitor
Cinstim prin legămînt muncitoresc
Pe Ceaușescu, brav conducător.

Viorel Varga

CRONICA LITERARĂ

MIHAI GIUGARIU «Nepoții lui Anton Pann»

În literatura de azi scriitorul iese rar din hotarele literaturii de ficțiune sau ale genurilor și speciilor în care s-a decretat că e specialist. Altfel zis, autorii de teatru scriu numai teatru și cei mult schițe, prozatorii sînt rar poeți, poeții își îngăduie rar proza și așa mai departe. Dar toți aceștia la un loc acceptă foarte rar o confruntare cu publicul în chip de autori care dezbat liber o temă, care gîndesc în fața publicului, care oferă un spectacol de conștiință în fața acestuia. Este vorba de vocația sau predispoziția teoretică a scriitorului, de capacitatea lui de a se angaja și dincolo de limitele literaturii de ficțiune, adică acolo unde cititorul poate să vadă spectacolul literaturii și din culise, să-i descopere articulația, să desprindă și un alt contact cu scriitorul. Un mod de a sparge monotonia raportului îndătinat o constituie notele de călătorie, unde adesea scriitorul nu face doar însemnări de drum ci reflectii libere pe marginea întîmplărilor, despre oamenii văzuți, despre monumentele sau faptele de artă întîlnite. Cartea de călătorie deschide pentru mulți scriitorul către o comunicare mai liberă cu cititorul, un exemplu edificator fiind **Remember** de A.E. Baconsky, care avea și un al doilea titlu foarte explicit : „fals jurnal de călătorie". Este adevărat că poetul A. E. Baconsky scrisese pînă atunci articole despre marii poeți ai lumii, că avea exercițiul acestui tip de manifestare literară care refuză ficțiunea în întîlnirea cu cititorul și oferă acestuia spectacolul unei inteligențe în mișcare care se confruntă cu realități consemnabile sau controversabile. Această zestre care vorbește despre materia cenușie a unei literaturi este însă în tradiția literaturii române. Mai nu există scriitor care să nu-și fi dublat gestul literar propriu-zis cu unul de articler, de autor teoretic, de scriitor care exprimă opțiuni sau explică poziții ideologice, literare, politice. Mai puțin valorificate de reeditările curente linia teoretizantă a literaturii române a existat și își cere mereu drepturile. Chiar dacă în literatura postbelică a functionat mai ales modelul unui scriitor cantonat în spațiul bine delimitat al „specialității" sale de gen sau specie, delimitările de limitativul model s-au produs de multe ori fără a crea însă curent. Scriitorul este o ființă care scrie și gîndește în egală măsură. El este nu numai o conștiință declarată, ci una vie, concretă, aptă să se manifeste ca atare și să vorbească despre mai toate problemele existenței la un moment dat. De la reportajul eseistic, și acesta un „fals jurnal de călătorie", Paul Anghel a trecut de pildă la suita sa de articole cuprinse mai tîrziu sub titlul de **Arhiva sentimentală**, receptacol larg al tuturor preocupărilor de ordin intelectual și artistic al scriitorului. Tot aici intră o carte ca **Martor cu păreri proprii** semnată de Paul Everac, **Iubirea de patrie** de Ioan Alexandru, **Nevoia de adevăr** a lui Ion Lăncrănjan, **Pretextele** lui Constantin Țoiu, **Galaxia Gutenberg** a lui D.R. Popescu. Chiar și specia amintirilor literare, a evocărilor, are un versant care constituie o judecată asupra contemporanilor și aici e de citat mai ales **A doua carte cu prieteni** a lui Fănuș Neagu sau **Amintirile unui corector** de Petre Stoica. Scriitorul există dincolo de pagina de ficțiune pe care o girează, el avansează o opinie și o optică asupra fenomenelor trăite și această literatură face parte din categoria cea mai interesantă a literaturii actualității. Cine va încerca să reconstituie fizionomia literaturii din ultimele decenii va avea în asemenea cărți punctele de sprijin cele mai sugestive.

Cunoscut mai ales ca fin autor de proză psihologică, Mihai Giugariu ține să se afirme deschis și consecvent ca un scriitor pentru care meditația deschisă asupra literaturii și societății din care face parte este indispensabilă. O carte cu titlul **Mărul lui Paris** stringea în 1980 interesante însemnări de scriitor privitoare la literatură, la întîmplări din realitatea imediată, pretexte de revelatoare reflecții intelectuale. **Nepoții lui Anton Pann** este o carte de aceeași factură, ruptă parcă din prima pe care o continuă evident. Mihai Giugariu continuă și aici să facă loc scriitorului care evoluează la fel de dezinvolt și de stăpîn pe mijloacele sale și în postura de om de opinie, indiferent de tema abordată. Cartea începe cu un titlu incitant, **Fîntîna beizadelelor**, și continuă cu ceva și mai interesant decît titlul, deoarece de la o legendă descinde în realitatea cotidiană pledînd pentru miza spirituală a participării tinerilor pe diverse șantiere de construcție. **Despre vechii zugravi** este o însemnare despre dreptul fiecărui popor la propriul model cultural. **Castane și jar** este o frumoasă schiță de evocare a atmosferei unui București de altădată. Mihai Giugariu este un orășan incorigibil. Majoritatea însemnărilor lui din prima parte a **Nepoților lui Anton Pann** sînt despre orașe și mai ales despre București. Chiar rîndurile ce poartă acest titlu și dau și titlul volumului sînt închinate orășenilor de la marginea orașului, mahalagiilor, „nepoților lui Anton Pann". Muzeul satului îi provoacă imaginația și visează în **Orașul vechi** la un Muzeu al orașului. Oare cu ce ar fi mai puțin demn orașul de cult ? În altă parte la Beiuș constată eforturile localnicilor de a conserva casa unuia din luptătorii pentru eliberarea Transilvaniei și o dă ca exemplu. Mihai Giugariu admiră linia fermă a noului București, ceea ce nu-l împiedică să viseze la un oraș foarte viu în care piatra este perfect integrată în viața intimă, organică a societății pe care o adăpostește. Din acest punct de vedere, preocupările lui, modul lui de a visa cu contururile marelui oraș în față amintesc desenul fastuos și în parte utopic pe care-l luau proiecțiile vieții urbane în scrisul lui G. Călinescu. Fără a fi fantast în chip constructiv ca acela, păstrînd o linie de moderație caracteristică, Mihai Giugariu este și el un scriitor al utopiei orășenești. El preferă linia dreaptă și geometria aspră stabilită de arhitect, completărilor stradale aduse de comercianții improvizați, de toate acele pete de culoare imprecisă adusă pe trotuarele Bucureștiului de imaginația practică și deloc urbanistică a precupeților oficiali. O atenție elocventă o acordă scriitorul anticariatului de artă, un reper în orașul văzut de el, o oază de artă semnificativă. Foarte sugestiv este instantaneul copiilor din muzeul G. Petrașcu. Festivitatea primei cravate desfășurată sub ramele tablourilor care luminează încăperea cu culorile lor distincte i se pare o soluție nimerită și mai ales foarte urbană în sensul însufletirii orașului, a legării celor ce-l viețuiesc în chip adînc de un loc memorabil. Cu toate acestea scriitorul nu este un adversar al satului. Privirea lui călătorește adesea pe spațiile dincolo de centura Bucureștiului, descoperind așezările rurale și farmecul lor. În **Barza și tractorul** găsește o asociere firească și un simbol al conviețuirii tehnicului cu ruralul, a satului cu orașul. Mihai Giugariu este, ca și în proza pe care o scrie, un estet moderat, un prozator cu pedală nuanțată.

Vederea caselor de țară îi zmulge în egală măsură propoziții de aprobare, dar și de dezaprobare. Este vorba mai întîi de construcțiile tradiționale, dar și de cele noi. Aici, în încercarea de a „urbaniza" exterior satul, găsește scriitorul originea kitschului, a materialelor și soluțiilor inestetice, care intră în contradicție cu gustul măsurat, tradițional al artei țărănești. Alteori, cum era de așteptat, prozatorul se oprește asupra unor întîmplări expresive. O profesoară de muzică explicînd copiilor în vorbe ce este muzica. Un țigan băgat în proces pentru că și-a ridicat o casă impozantă și e bănuit de venituri ilicite. Adevărul e simplu și greu de ghicit : înainte de a avea casă, omul a avut un cort. Știu sedentarii cît costă un cort din piele de capră ? Cum se face, cît prețuiește și cum se vinde ? Omul și-a vîndut casa mobilă din piele de capră și din acești bani și-a ridicat casa care l-a dus în fața judecății. O lecție de antropologie înfrățită cu una despre prejudecăți. Numeroase sînt reflecțiile pe teme literare ale lui Mihai Giugariu. Ce este sinceritatea, cînd este scriitorul sincer și cînd nu ? Poate fi el acuzat de lipsă de sinceritate atunci cînd selectează într-un fel sau altul materia inspirației sale ? Ce sînt criticii, sînt ei scriitori sau nu, și cum trebuie să fie tratați de cei care-i exclud dintre scriitori ? Care este de fapt statutul scriitorului în lumea de azi, se întreabă indirect prozatorul Mihai Giugariu. Care este raza îndreptățită a acțiunii lui ? Altfel zis, Mihai Giugariu se înscrie cu **Mărul lui Paris** și **Nepoții lui Anton Pann** într-una din cele mai interesante și mai frumoase linii de forță ale literaturii române, a scriitorului conștiință, a scriitorului care meditează singur, fără falsuri spectaculare, pe temele cele mai apropiate vieții lui de scriitor, angajat prin faptul că e scriitor.

Poate de aceea cel mai interesant articol al cărții despre Nepoții lui Anton Pann este cel despre limba română. Lui Mihai Giugariu, care n-a fost niciodată un tradiționalist în sensul depreciativ al cuvîntului, i se pare că limba română e supusă unei eroziuni căreia scriitorul și nu numai el trebuie să-i facă față. „Pînă la urmă, mă gîndesc, scrie Mihai Giugariu, că o societate pentru proteguirea limbii române nu este exact ultimul lucru care ne lipsește. Dar încep să fiu din ce în ce mai sigur că nici nu ne-ar prisosi". Concluzie la care subscrie orice scriitor.

M. Ungheanu

Profil poetic

de Eugen Barbu

Cine ar bănui că sub aparența unui june bine pus la punct vestimentar totdeauna, sugerînd un dandysm mai rar practicat în epoca boemă a 'inerilor **punk**, se ascunde, nu un universitar, cum sugerează cămașa apretată și cravata asortată la costum, ci un fiu al Rahovei care sărea gardurile și se bătea pe maidane cu pegra bucureșteană, nu cu mulți ani în urmă, pe numele său de poet : Corneliu Vadim Tudor ! Apariția sa stenică mi se pare reconfortantă. Valéry, parcă recomanda colegilor săi, automobilul, călătoriile și luxul vestimentar, declarînd război boemei murdare ce infestase lumea literară franceză, și nu o făcea de dragul luxurii, pentru că Poetul adevărat trebuie să fie, mai curînd, curat interior și, dacă se poate, să aibe și o înfățișare decentă.

Undeva, această atitudine trufașă arborată de cel în cauză se reflectă și în cele ce scrie. Corneliu Vadim Tudor nu arborează ținuta lui Baconsky, să zicem, și el, la vremea sa, un dirijor de modă masculină, după lepădarea salopetei cîntate în unele poeme, cu sîrg și credință.

Poet cult, cu un bun liceu și studii universitare, Corneliu Vadim Tudor vădește o înclinare spre temele majore ale vieții : iubirea, Moartea, Patria, Limba strămoșească, toate abordate într-un registru poetic, de rang înalt, fără a trișa sau a face rabat rigorii. Dominat de o structură istorică în tot ce scrie, înclinare în care excelează, el a produs în cei zece ani de la apariție în lumea literară, poate cele mai frumoase versuri de după Goga și Aron Cotruș. Cu un bagaj lexical scăldat în strălucirile **Cronicilor românești** din care culege mierea și polenul unor texte ignorate de către contingentele de imitatori ai poeților englezi, americani și francezi, autorul și-a stabilit cortul poetic în inima sacrelor pagini, uitate de cei mai mulți dintre contemporanii săi, companioni de arme lirice, să nu zicem trecuți la inamic, dar uitîndu-se cruciș la sacra comoară. Individul, dornic și el de notorietate, invadîndu-ne în presă, la radio și la TV cu articole, predici moralizatoare despre comportare cetățenească, dînd sfaturi, certîndu-i pe cei răi și lăudîndu-i pe cei buni, ascunde un redutabil sabreur, polemizînd, și încă cum, cu niște năimiți refugiați pe alte meridiane, ba mai aruncînd cu paloșul în niște colegi ce confundă Olympul cu Penteleul, catedra cu maidanul, vajnici stricători ai textelor călinesciene, sub pretextul unor „îmbunătățiri", „adăugiri" și „scurtări", de parcă Perfecțiunea mai are nevoie de foarfeci sau de lamă și cuțit !

Trăind după un ceremonial clasic, Corneliu Vadim Tudor nu are decît o umoare, el e un tip solar, nebîntuit de angoase împrumutate, nesfiindu-se să-și cînte mama, ceea ce ar părea unora demodat, în versuri ce au și fost puse pe muzică pentru calitatea lor emoțională, de o frumusețe netrucată. Dedicînd poeme elevate Eroilor Patriei, perpetuîndu-le memoria, nu se lipsește nici de o melancolie bine temperată. Într-un limbaj vetust, de tot farmecul, se substituie zugravilor de subțire, dînd textului acel aer istoric potrivit veacurilor revolute pe care le evocă. Tip hugolian, de tribună, declamativ, optimist, cu ceva copleșitor, și în metaforă și în declamație, Poetul e mult, strivitor, tumultuos, imperativ, grav, feroce. O singură primejdie : să se ferească de a fi lung ! (Tentație de care nu scapă citeodată).

Unde ar trebui deci situat în familia lirică a românilor ? Cum am spus, pente lîngă Goga și Cotruș, dar și lîngă Pillat, cu care are comun tandrețea față de peisajul în care se înscrie și acea sonoritate de cantilenă nesfîrșită, plină de armonii secrete a versului și, mai ales un panteism nedisimulat.

Poet tradiționalist, în sensul bun al acestui cuvînt, practicînd pe alocuri un fel de artă naivă ca pictura pe sticlă, amestecînd Colindul cu Bocetul, realcătuind în vers iernile patriarhale ale altor veacuri pe aceste tărîmuri legendare, atît de iubite, el ne poate apărea ca un artist întîrziat, rătăcit în acest secol accelerat, imprevizibil, dinamic, regresînd spre o Grecie ideală, cum recomanda cineva, la fel de sătul de agresiunile timpului său. Folcloric pe unde apucă, împrumutînd ritmurile și rimele populare, Corneliu Vadim Tudor se complace într-un basm continuu în care e sărbătorită limba română cu un fast ce se întîlnește din ce în ce mai rar în lirica noastră, din păcate. Sunt evocate transhumanțele, ceremonialele de iarnă, Pontul Euxin cu ghețurile care l-au îngrozit pe Ovidiu ; statura lui Eminescu este luminată de reflectoarele sale metaforice în elegii grave ; nu lipsesc martirii neamului, și ei slăviți la cea mai înaltă temperatură poetică, așa după cum vom vedea, cum balada **„Miorița"**, o capodoperă, după părerea noastră, ascunde sub mitul ei o trădare istorică fără precedent ce ne privește. Nu puteau absenta din aceste litanii Domnul Tudor, Mărășeștii, Eroii din Valea Plîngerii, Pârvan cel ce ne-a dăruit minunatele pagini din **„Memoriale"** pe care, după părerea noastră, îl egalează în poemul **„Apelul de seară"**, unde poetul are o întunecare finală de o subtilă melanholie.

Poeta vates, extrovertit dar nu superficial, organizator de spectacole de masă pe care le împodobește cu versuri memorabile, într-o regie plină de fantezie, cu o bine pusă la punct erudiție istorică, Corneliu Vadim Tudor a dovedit că în genul baladesc nu are concurenți, că stampele patriotice pe care le înfățișează unui auditoriu larg, cu ajutorul sunetului și luminii, pot fi alcătuite cu artă atunci cînd sunt încărcate cu o muniție textuală de calitate. Retorica lui nu e găunoasă, și-mi evocă, nu știu de ce, pompa napoleoniană ce recurgea la cei mai aleși artiști ai timpului, ce-și meritau numele.

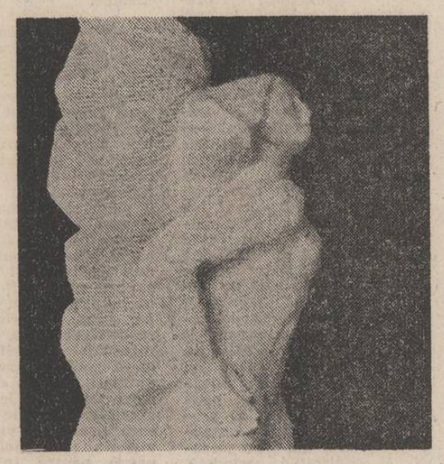

Victor Postelnicu : „Victorie"

CARTEA DE DEBUT

De multă ingeniozitate prozodică dă dovadă la debutul său *) Constantin Petcu, autor al unei cărți de poeme de dragoste unde iubirea, neliniștea, tristețea și speranța se consumă într-o permanentă adresare către ființa iubită, într-o ardentă comunicare între *eu* și *tu* : „eu mă împlinesc numai prin tine / tu alungi în pămînt clipa / îmi crești aripa / cu ea zbor spre locul / unde moartea moare otrăvită / de o rază galben-albastră / nu știu unde sau cînd voi ajunge, / știu numai că apropiindu-mă devin copil / și aripa îmi crește înlocuindu-mă." Esența acestei lirici este definită cu exactitate de Nicolae Ciobanu în prezentarea de pe ultima copertă : „Fără a se putea vorbi de un baladism explicit, în ordine afectivă, poezia lui Constantin Petcu se află sub semnul unui încîntător și grav spirit trubadoresc, caracteristic prin modernitatea lui. Sublimările madrigal-erotizante ale interogației poetice conferă poemului o intimă frenezie ideatică." În acest spirit, mare admirator al performanței formale, poetul țese, îndeosebi în primul ciclu al cărții, *Zăpada din focuri*, complicate broderii sonore din rime interioare, ultimul cuvînt al versului găsindu-și ecoul în primele cuvinte ale versului următor, poemul păstrînd totodată rimele finale ale strofelor : „noi iubito o pajură-n cîntec vom curge / nu ajunge o negură-n ciutec să fim / noi iubito o pleoapă din mare vom stringe / dinspre singe o boare peste zări vom clinti // să tăcem să tăcem ne îndeamnă-nvierea / mingiierea ne cere o seară de-o zi / și vom fi iată vîntul ne vintură-n greieri / așa blînd peste ieri pe tăceri peste ce om sosi / vom mai ști și lumina s-o naștem din noi / dintr-un sloi chiar nimicul să plîngă / dintr-o strungă în seri vom striga ohehoi / zbor și ploi și sub cer numai cringuri". Pîndită de o anume mecanică goală a combinației de dragul sonorității, — atenția fiind reținută uneori mai mult de iscusința versificatorului, decît de viziunea ideatică — ca și de o banalitate a lexicului și a unor tropi cu expresivitatea cam tocită de multă folosință, poezia lui Constantin Petcu se salvează în reușitele ei prin fiorul liric autentic ce străbate versurile cărții, mai acut exprimat în al doilea ciclu al ei.

Alexandru Condeescu

*) *Constantin Petcu : „In așteptare". Editura „Litera", 1985.*

NOTĂ

REVOLUȚIONARUL GH. LAZĂR

A participat Gh. Lazăr la revoluția lui Tudor Vladimirescu ? Și dacă a participat, ce rol a avut ? Iată întrebările cărora a încercat să răspundă istoricul Onisifor Ghibu într-o cercetare pe care ne-o prezintă, în revista **Manuscriptum**, 2/1986, Gh. D. Iscru la rubrica **Arhiva istorică**. Semnalată fugar, dar mai ales contestată, prezența lui Gheorghe Lazăr între pandurii lui Tudor, relația directă a marelui dascăl alături de conducătorul revoluției constituie obiectul unei cercetări insistente din partea lui Onisifor Ghibu care ajunge la interesante concluzii privind rolul lui Gh. Lazăr și prin aceasta chiar influența asupra lui Tudor Vladimirescu. În această viziune poziția de inspirator și sfetnic pe care-o avea, pentru mulți istoriografi, episcopul Ilarion al Argeșului este umbrită de cea pe care a avut-o pe lîngă Tudor, Gh. Lazăr. Importanța omului bisericii scade și trece în față figura laică a lui Gh. Lazăr, ceea ce este de altfel, mai conform cu spiritul veacului.

Pentru Onisifor Ghibu, clarificarea și accentuarea liniei naționale a revoluției lui Tudor sînt strîns legate de prezența lui Gh. Lazăr care a infuzat și aici ideile program introduse de el în școala românească pe care a ctitorit-o.

Descriind efortul lui Onisifor Ghibu pentru restituirea rolului avut de Gh. Lazăr în revoluția de la 1821, Gh. D. Iscru descrie și modul în care se scrie uneori istoria, vorbind despre încercările mereu respinse ale ilustrului istoric transilvănean de a corecta optica după care Tudor Vladimirescu era disociat de Gh. Lazăr, dar asociat insistent eteriei. Scrierile și memoriile lui Onisifor Ghibu dau și imaginea unei mentalități și a unei metode de lucru în care nu adevărul avea întîietate, nu istoria „așa cum a fost", ci ideile de împrumut după care era scrisă. Prețioasele contribuții aduse de Onisifor Ghibu privitoare la 1821, ca și cele de istorie a istoriografiei, sînt înfățișate de Gh. D. Iscru din unghiul constructiv al unei istorii naționale concepută din unghiul adevărului, al renunțării la calapoade de împrumut, deci al istoriei „așa cum a fost". Revista **Manuscriptum** luminează astfel o problemă acută a istoriografiei noastre.

ÎNALT FORUM

Urmare din pag. 1

La o asemenea altitudine a înțelegerii și răspunderii îndeamnă tovarășul Nicolae Ceaușescu, printr-o asemenea vastă și lămuritoare imagine se constituie întreaga noastră actualitate. Avînd în vedere că trebuie să acționăm și să lucrăm ca revoluționari, că, așa cum se exprima secretarul general al partidului, „revoluția nu s-a încheiat, ci ea continuă, în condițiile noii etape de dezvoltare, în toate domeniile", aportul nostru, al tuturora, îmbracă o multitudine de gînduri și preocupări între care spiritul creator, revoluționar, rămîne de o deosebită și hotărîtoare importanță. El, acest spirit, definește personalitatea unei epoci, menține și propulsează gîndirea vie, creatoare, lupta împotriva a tot ceea ce este vechi, perimat și susține promovarea cu îndrăzneală a noului în toate sferele existenței materiale și spirituale. În lumina acestui spirit se reliefează uriașe investiții, se realizează mari programe economice și sociale, se investește în om și în condiția sa. Participarea culturii și artei este o componentă a acestor programe și rămîne să edifice pe mai departe lumini ale conștiinței creatoare. Înaltul forum al democrației muncitorești, revoluționare conferă în acest sens o imagine elocventă creației întregii țări și cu accepțiuni largi, fundamentale, pentru tot ce înseamnă azi angajare și răspundere patriotică, revoluționară față de cauza poporului, a păcii și umanității.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

METAFORĂ ȘI SIMBOL

Pe linia autenticei tradiții ardelenești evoluează Eugen Evu*) care, în ultimul său volum de versuri „Aur heraldic", îmbină reflexia cu atitudinea vizionară în cadrele unui lirism de remarcabilă expresivitate. De altfel, titlul cărții reflectă cu fidelitate spiritul poeziei sale ceremonioase și solemne, căci poetul oficiază ritualic prin limbajul poeziei având o evidentă propensiune pentru ceremoniile verbale : „Trezoreria toamnei jefuită / De crizanteme, curcubeie frînte / Coagulate-n smalțurile sfinte / În care soare tînăr mai palpită". La Eugen Evu, eleganța expresiei e o constantă definitorie, rostirea heraldică vine din adîncul unei simțiri etnice de esență morală, exprimă o mentalitate arhetipală, cel mai adesea prin intermediul unui discurs gnomic :„Carnea mea si singele si graiul / Munții tăi care mă dor spre toamnă / Riurile, tulnicul și plaiul / Sînt din tine, Transilvanie Doamnă". Poemele sînt făcute din materia grea a simbolisticii tradiționale ardelenești în care plutește duhul etic al vechimii sociale. Autorul simte „rănile din veac" și e înfiorat de semnele ancestralității, poetica sa e un mod de a întemeia lirismul pe stări și simboluri esențiale ale memoriei colective, uneori tonul este profetic — „Împotriva uitării să aprindem focul / cuvintele sînt tot mai puține" — exclamă autorul, pentru el versul e un efort vizionar, poezia se face „spărgînd lumini cu tîmpla prin cuvinte". Fie că vorbesc despre Unirea de la Alba sau despre farmecul unui peisaj montan poemele lui Eugen Evu își păstrează o solemnitate netulburată, metafora celebrează ființa patriei și energia noumenală a pămîntului natal : „Tot ce-n lumină, efemer, dă-n floare, / Rodește, se-mplinește și-apoi moare / Ci, dintre toate, Patria, doar ea, / Etern, din vesnicie, va dura". Nu toate poemele sînt la același grad al decantării stilistice, uneori expresia conține redundanțe verbale, privită însă în totalitate cartea ne înfățișează o geografie sentimentală în care Zarandul, Vidra de Sus, Țebea, Crișurile, Alba devin „peisaje ancestrale" topite în materia unei retorici patetice, de vibrant patriotism, imaginile sînt încărcate cu memorie istorică, versurile conțin un dolorism specific poeților transilvăneni ai gliei căci pentru ei în riuri „sună tulnicele toate" și sentimentul etnic e resimțit la scară cosmică precum în poezia lui Goga : „Apa asta știe multe, / Are pietrele desculțe / Le-a tocit din seară-n seară / Curgînd doina întru tară". Alteori rostirea îmnică și tonul elegiac cedează locul unui lirism „agricol" în manieră hesiodică și pillatiană în care opulența autumnală e proiectată în imagini euforice („Miros de mere, „Cîntec de vară", „Zmeură coaptă", etc). Poezia autorului e în general populată de simboluri ctonice, predomină metafora fertilității prin prisma unui mister blagian al ființei. Încărcat de spiritualitatea străveche ardelenească, limbajul liric are eleganță hieratică. Există în majoritatea acestor poeme o tensiune interioară care alimentează viziunile dîndu-le forță morală și culoare etnică, scenariile agreste conțin lumina unui mesaj venit din adîncul istoriei : „Sub mine rădăcini de sate / Se răsucesc și rămuros / Un timp sub timpuri iar răzbate / Cad stele coapte-n zori pe jos". Prin acest ultim volum al său Eugen Evu își reconfirmă vocația tradiționalistă grefată pe o superioară conștiință artistică.

Alexandru Horia

*) **Eugen Evu : „Aur heraldic", Editura „Cartea Românească", 1986.**

6 SEPTEMBRIE 1986

L2

COMPENDIUM

● **CORNEL UDREA — Duminică la iarbă verde** (Editura Dacia, 1985). Autorul inventează un personaj hîtru, jovial și isteț care povestește dezlănțuit, cu falsă candoare, o mie de evenimente, lucru ce-ți sugerează o moară care macină tot ce prinde sub piatră. Sursă de umor există în orice situație fenomen, expresie pare a spune autorul și nu pierde prilejul de a le exploata. Birocrația, minciuna, hoția, snobismul sînt temele (tradiționale de altfel) pe care C. Udrea le abordează cu dezinvoltură. Dar adevăratele reușite ale autorului sînt parodiile : după mitul lui Sisif poveștile cu Cosînzeana, Zmeul și Făt-Frumos fabulele cu Vulpea ori cu Greerele etc. De menționat că umorul lui C. Udrea nu e mușcător, ci e unul senin, aproape gratuit, chiar dacă, paradoxal, el vizează în mod direct ceva sau pe cineva. Uneori schițele devin simple monologuri de spus la serbări, iar atunci umoristul chiar devine o „ființă (...) atinsă de aripioara rozâ a frivolității", cum bănuiește că e considerat de „opinia majorității".

● O carte de două ori ori comică este **Seringă cu amintiri** (Ed. Albatros, 1985) a doctorului **Liviu Vuicu**, fost pentru mai multă vreme medic șef al unui mai vechi raion de munte, o carte veselă din care cităm un fragment de metodă : „Într-o dimineață vine unul bine făcut, străjuit de doi care-mi făceau semne discrete încît erau să le cadă pălăriile de pe cap, și mă roagă să chem salvarea. „Nu sufăr că-s bolnav, domnu doctor, dar am fost să mă însor, eu sînt lucrător la pădure, și la biserica noastră de sus, popa mi-a zis, cînd eram în fața lui... Cunună-se robul lui Dumnezeu, Ion, Ion mă cheamă... și roaba lui Dumnezeu, Maria ! trebuia să fie nevastă-mea și eu i-am zis supărat că sînt drujbist nu rob și m-am uitat cruciș la el și atunci a întors-o înfricoșat fiindcă noi cînd sîntem nervoși, ne batem bine !... Cunună-se drujbistul lui Dumnezeu, Ion și cu roaba lui Dumnezeu, Maria și i s-a făcut rău..."

Cartea cuprinde aproape în totalitate anecdote cu doctori, popi și milițieni umorul fiind conținut într-un spumos comic de limbaj sau de situații care nu ajunge niciodată la temperatura comicului molieresc. Anecdotele sînt așezate una peste alta aidoma foilor de ceapă într-o supă humoristică fierbînd mereu, o supă care nu atinge deloc satira cu fondul ei grav care ar mai fi putut ridica puțin tonusul cu totul extern al acestor scurte povestiri fără pretenții. Stilul scrierilor este mult prea cursiv pentru a mai putea fi și observat. În lipsa aproape completă a descripțiilor sau a trimiterilor vioiciunea și lapidaritatea constituie două calități definitorii care pe alocuri devin chiar sugestive și originale. Observația de profunzime și compoziția sînt însă doar două dintre perfidele obstacole literare în care autorul, un povestitor hîtru, concis și oral în genul Ciiibi Moise, își frînge inefabila sa lance. **Seringă cu amintiri** e o plăcută lectură de vacanță.

● **DUMITRU TOMA — Ioana și alte duminici** (Editura Eminescu, 1985). Influențat continuu de complexitatea realității, Dumitru Toma dă viață în paginile sale unor personaje viabile și caracterizante, el reușind chiar și cîteva tablouri psihologice — ca în „Tînărul nostru campion", ori în „Leul mov", cartea cuprinzînd în total unsprezece scurte povestiri — cu adevărat sugestive, consistente, de o remarcabilă concretețe à realului. Proza sa este antiliricâ și cu profunzimi estetice lipsite de abstracțiuni deși se simte pe alocuri atracția conjuncturală pentru aparentele noi metode aflate un timp în mare vogă. Cea mai lungă povestire din volum, „Obrazul cenușiu al dimineții", are, de pildă un vădit, dar contradictoriu pretext textualist fără de care numita proză ar fi fost la fel de scurtă ca și celelalte.

● **VALENTIN ȘERBU — La iarbă verde** (Editura Cartea Românească, 1985). Lumea din povestirile lui Valentin Șerbu e alcătuită din funcționari vicioși, casieri delapidatori croitori, ospătari, cizmari, contabili, purtînd nume dintre cele mai... sugestive : Ludovic Bălănică, Costică Harpon, Gică Scorobete Nelu Tutunică Alfons Cavalcadeanu, Edgar Scăuneanu, Afrodita Grăsoiu, Inocent Zăngăneanu, Geo Bărdacă, Valerică Bătăgui, Mitică Diliu... Autorul oscilează între umorul duios al lui Cehov și ironia ascuțită a lui Teodor Mazilu, de la celebrul rus provenind unele personaje umile cu necazurile, angoasele și complexele lor de inferioritate (Baboi din schița **Inflexibilul** amintind de majurul Prișibeev, iar **Poveste de dragoste** fiind o frumoasă povestire cehoviană). Cu Mazilu, V. Șerbu se întîlnește în folosirea unor mijloace de expresie ca ironia și sarcasmul, cum și în prezentarea unor situații neverosimile pe un ton firesc. Povestiri aparent ușoare de o anume simplitate dar care conturează în linii sigure psihologii personale, interesante.

Adrian Dafir

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Chemarea arhaicului

Cînd, după 1700, Dimitrie Cantemir adăuga componentei rimlene a românilor pe aceea dacică, voind a sugera că dacii nu pieriseră, imaginea curentă despre vechime nu scobora cu mult mai înainte de ocupația romană. Totuși, literatura vehicula un soi de străvechime, dedusă pe canalul spiritualității, și a cărei semnificație era aceea a omului ca speță, rămasă din stratul veterotestamentar și nu a individului etnic, așa cum se încercaseră a face istoricii moldoveni (Ureche, Miron Costin, Neculce), mai apoi și stolnicul Cantacuzino. Această diferențiere, schițată atunci, începea să împrăștie încredințarea comună care spunea că străvechi sînt doar popoarele biblice iar celelalte sînt recente ; românii înțeleseră treptat că în cuprinderea spiritualității lor e un component la fel de arhaic ca și acela de unde ieșiseră „Geneza" și „Cartea Regilor". Întîiele îndemnări în această direcție sînt romantice și aci trebuie situate arheologia diletantă (însă cu intuiția vechimii) a lui Bolliac, sentimentul „macedonean" al cuțo-vlahului Bolintineanu, apoi sforțările în a revela, prin literatura poporană, o Atlantidă a creației cu rădăcină în imemorial. Restaurația celtică, pe care în Europa o aduce romantismul, nu e, la români, însoțită de o resurecție a dacismului decît în domeniul expozitiv ori în acela superficial și fantast. Cine ar sta să extragă obsesia dacică la romanticii români nu ar găsi mai mult decît afirmații și un număr de reconstituiri de istorie inatestată. E de observat, totuși, că mai cu seamă moldovenii (și între ei Asachi este poetul dacic emerit, dar și C. Stamati, de asemenea), aduc pe tema originilor un spirit fantast și sustras o clipă arheologiei. Spiritualitate, aceasta pare a fi fundamentul getismului, așa cum apare odată cu Hașdeu, apoi cu Eminescu, în sfîrșit, cu Nicolae Densușianu, în „Dacia preistorică", cu Gr. Tocilescu, Teohari Antonescu. Arareori, aceste preocupări sînt nu știință ci literatură, deși spre a obține o perspectivă corectă astfel de îndeletniciri ale spiritului se întrepătrund de cele mai multe ori. E de întrebat dacă literatura ar fi ajuns la încheierile ei fundamentale de nu s-ar fi raportat necontenit la istoriografie și răspunsul e, fără de îndoială, negativ. Sigur este că odată cu „Getica" lui Vasile Pârvan și cu studiile lui Nicolae Iorga existau întrunite toate posibilitățile de a vedea, spiritualicește, substratul. Cînd Lucian Blaga veni cu „spațiul mioritic" și exprimă o fenomenologie a conservării spirituale, punînd accent pe energia formatoare a geografiei, nimic nu mai împiedică să se consolideze ideea de continuitate pe deasupra dezastrelor provocate de eveniment. Poporație de sedentari, stabilită într-o Europă răsăriteană cu esență în Carpați, getii se dovedirâ a fi, pentru scriitorul român, mitul spiritual fundamental. De la Eminescu și pînă la Blaga, Sadoveanu și Călinescu, inclinația cea mai puternică e, de altfel, aceea a „regresiunii înspre arhaic".

„Origini" vrea să spună, la Dunărea de jos, un document de străvechime, un europeism de dinainte de Europa, o scoborîre într-o materie tracică de unde au ieșit succesiv Hellada și clasicismul elen, apoi Macedonia lui Alexandru, ideea ecumenică romană, spiritul ei juridic. Poetul ar voi acum să resuscite nu un tablou de viață cotidiană arhaică făcînd, astfel, litografie, el se simte împins să invoce dimensiunile spirituale, documentate de unitatea substanțială a unei culturi. El dezvoltă ideea tracică de orfism, practicînd o lirică muzicală și numerică, încețoșată de mari simboluri enigmatice, valorificînd mitologia atît pe latura esteticului sincretic cît și prin etica universului înțeles prin sapiențial. Cine zice „orfism" zice muzicalitate geometrică, ritmuri, enigmă, inițieri, zice, în fine, o solutie înțeleaptă a existenței. Totuși, atunci cînd reformulează astfel de izvoare ignorate, poetul nu se oprește aci, el aduce, între moderni, și un spirit arhaic, de totem și de idol păgîn, modern în definitiv, căci moderne sînt, sub raport stilistic, arta neagră și sculptura lui Brâncuși. Aci, „origine" vrea să spună mai mult decît document al străvechimii, este un accent al spiritului originar. Prin acest cult al formelor fundamentale, liricul înclinat către astfel de domenii e obligat să dezvolte experiența blagiană, care se dovedește a fi, pentru el, inerentă.

În cuprinsul acestei poezii, orfice și etice, arhaice prin simbol, „istorice" prin materie, stau, în definitiv, cele mai multe dintre formele valorificate de lirismul românesc. Sînt aci incantațiile barbiene, sonoritățile de mișcări corale, „sempiterne", ale lui Cosbuc, revelația imaginii blagiene, „cîntecul negru" al lui Zaharia Stancu, mitologia de virstă de aur, a lui Adrian Maniu și, pe deasupra acestora, întregul muzical, ataraxic, eminescian. Nu sînt aci necredința argheziană și bizantinismul, stilizarea de miniatură a lui Ion Pillat, jelania de populație părăsită, chemînd pe „Lerui Ler", a lui Bacovia. Însă e, în totul, un sentiment înalt al lumilor limpezite.

Artur Silvestri

TINERI POEȚI

Poezia originilor

Ecloziunea literaturii române în ultimii douăzeci de ani este un fapt indiscutabil pentru toată lumea. Această dezvoltare în evantai aduce noi nume, titluri noi, propune treptat sau violent o modificare a ierarhiilor valorice. Faptul este propriu oricărei literaturi în plină dezvoltare. Este de aceea cu atît mai puțin potrivită încercarea de a limita amploarea fenomenului prin secționări limitative, a nega întregul prin părțile lui, a face propuneri valorice înainte de cunoașterea întregului fenomen. Descrierea fenomenului literar actual **este una din obligațiile prime ale criticii și istoriei literare. Atît poezia, cît și proza sau critica, reportajul sau teatrul, ca și diversele specii istorico-literare este ilustrată de nume noi, care îmbogățesc tabloul literaturii române contemporane. O nouă geografie literară se conturează și asupra acestui lucru revista noastră a atras atenția mai de mult încercînd să fixeze noile centre de interes. În vederea creării unei imagini cît mai complete și cît mai aplicate a literaturii, care scrie astăzi la noi, cu precădere a celei tinere, revista „Luceafărul" își propune în rubrici** ca Noua geografie literară și Viitor dicționar literar **să înfățișeze, fără prejudecăți limitative, seriile de autori care întregesc fața literaturii de azi. Pentru a judeca trebuie să cunoaștem, pentru a ierarhiza trebuie mai întîi să analizăm. Atragem astfel atenția asupra unor scriitori formați sau în devenire, urmînd ca scara de valori să se alcătuiască natural, chiar în procesul devenirii literare.**

Redescoperirea mitului

De cărțile lui Felix Sima ne-am apropiat la invitația-somație a lui Ilie Purcaru care vedea în tînărul poet un impetuos ce iese din rînduri „cu cel puțin un pas înaintea celor din generația sa", iar în poezia lui „un ozon al spiritului".

Chiar dacă nu-i împărtășim întrutotul opiniile, recunoaștem în autorul volumului **Cineva mai tînăr** (1978) un iubitor al reveriilor poetice, nu lipsit de rafinament, care scrie fără ezitări, risipind suavități și culori, transparențe și neliniști dintr-o lume infantilă ce conservă misterul anilor tulburi. Pentru această lirică a adolescenței organizată sub semnul virstei reprezentativ este cîrful delicat al jocului : „mai mulți copii mergeau prin flori / le vizitau ca la muzeu / acest băiat stringea culori / această fată nu sînt eu / afară-i așteptau părinții / și parcă-aveau ceva de spus / le tremurau în gură dinții / copilul meu este mai sus / mai mulți copii mergeau prin flori / ca fluturii stringeau mătase / acest băiat stringea culori / această fată mă uitase / aveau topoare de argint / cu coadă lungă și sculptată / copiii noștri nu ne mint / copiii noștri ne zic tată / și se înțeapă în stamine / li se deschide apoi ușa / privesc la ei — privesc la mine / o fată și-a pierdut păpușa / mai mulți copii mergeau prin flori / le-au vizitat și-au coborît / acest băiat a strins culori / cu greu l-am mai recunoscut".

Transfigurarea conduce la înfrigurare, adică la o altă virstă, a incordărilor robuste pe calea cunoașterii. **Înfriguratul fierbinte** (1980), acest titlu oximoronic, induce o confuză stare de febrilitate, anunțînd rețeaua tensiunilor fundamentale ce configurează spațiul liric și, prin acumulări, face corp comun cu întreaga plasmă poetică a noului volum. Căci, după cele două mari poeme („Înfriguratul fierbinte" și „Douăsprezece ore ca pădurea"), considerînd, evident, ciclul numerotat de la 12 la 24 tot o construcție unitară, apare (surpriză !) originalul „Cuprins" din care aflăm natura justițiară a Înfriguratului celui Fierbinte, figură a imanenței și principiu ordonator : „el are ochii cei mai limpezi / cînd adevărul nu îl minte / se naște crește dar nu moare / Înfriguratul cel Fierbinte".

Ceea ce ambiționează de fapt Felix Sima este compunerea unei noi mitologii a creației, pe baza singurului scenariu posibil, acela de baladă-viziune, fără splendori verbale, dar cu virtualități ideatice și fulgurații metaforice proprii artizanului atîns de rafinamentele hieratismului madrigalesc.

Poema tutelară urmărește devenirea creatorului în încercarea orgolioasă de a recupera figurativ — (a picta, a sculpta sînt verbe recurente) — stări de spirit într-un timp-memorie a civilizației și a forței creatoare. Motivul pădurii divulgă intenția inițiatică. Alături de dascălul **peter marc,** învățăcelul se angajează pe drumul cunoașterii așa cum Dante se lăsa călăuzit de Virgiliu prin pădurea obscură. Pădurea are, firește, aură de simbol (mister ambivalent — generatoare concomitent a fricii și a seninătății), dar și valoare de cadru ideal pentru meditația cu subiect filosofic. Prin **peter marc,** textul avertizează asupra necesității de a proteja esența, autenticul împotriva oricărei forme de degradare. El „rămăsese același om de neconsumat / aceeași forță care nu se mai vede la toți cei care / obișnuiți cu așa viață își pierd din putere". Dedicat „cercetării amănunțite a nuanțelor vieții", acest **homo aestheticus** redescoperă, printre atitudinile definitorii ale umanului, mitul androginului, ca aspirație spre împlinire : „construise o elice cu un bărbat pe o paletă / și o femeie pe cealaltă / care putea în rotirea dată de vînt / să bată crengile pomilor din apropiere / iar suflul creat le lua părul și le umfla hainele / de dorul acelor ființe de a se întîlni / de a face corp comun".

Ritualul săpării fîntînii capătă, în poem, sensul căutării zonelor de puritate, ale profunzimilor nepervertite, de respingere a lucrurilor aflate la îndemînă, cucerite fără efort. Accentele rousseauiste („bun venit în sălbăticie" !), exprimate la modul imnic, atestă propensiunea spre virsta de aur a omenirii : „laudă fierului de plug neruginit. / zăpadă clipelor ce vin, noilor roade, / poporului nou din săli de spectacole / poporului nou din fabrici din munți / zumzet de pace în toate albinele / în acul lor făcut pentru miere. / focuri aprinse pe dealuri / ca steaguri rosii în vînt. / în fructele

Brăduț Covaliu : „PACE"

toamnei întram / în gutui și în mere stăteam ascunși / iar oamenii ne culegeau / ne ridicau împreună spre dinți / copiii scoteau sunete de bucurie / aruncau semințele pe pămînt, / ne bucuram duși de vînturi prielnice / spre fertilitate. praguri trecînd. / femeia-și așteaptă bărbatul. / șarpele casei e blînd / și stă lîngă trepte. coarnele vacilor au stele în virf".

Ucenicia presupune confruntarea cu PĂDUREA, cu truda („munca cea grea") de a fixa universul în desăvîrșire, limitele „cercului" fiind, în același timp, matrice existențială, dar și entitate neîndestulătoare. Abordarea simultană a condiției existențiale și a naturii umane amintește avatarurile autocunoașterii din ciclul „Transcendentalia" al lui Camil Petrescu (vezi poezia „Cercul"). Solitudinea pare că favorizează starea de grație, însă arhitectura poemului cuprinde și ruperi de nivel, prin intruziunea **domnișoarei clara** sau prin coborîrea în civilizație („coboram cu toții duminica în sat / iar de acolo luam trenul pînă în orașul V"...),

Odată cu asumarea destinului artistului („voi înțepeni după ultima lucrare"), începe desprinderea discipolului de model, pătrunderea în maturitate. Parabola lui **peter marc,** sculptorul de păduri, conține reflexe din mitul fundamental al jertfei pentru creație (maestrul cade de pe schele) sau din mitul marii treceri (apariția cîinelui cu funcție de psihopomp, orientînd omul în noaptea morții prefigurate : „noaptea cîinele ieșea afară / ... / privea adînc spre pămînt / ca și cînd din el ar fi venit / ca și cum ar fi ascultat îndelung / glasuri numai de el auzite din ceața materiei").

Felix Sima e un temperament apolinic, înzestrat cu simțul ordinii universale.

Constantin M. Popa

Istoria ca sentiment

Astăzi, cînd versul liber este un teritoriu cîștigat, cînd vechile canoane par a-și fi pierdut conținutul, un paradox începe să se elibereze de sensurile sale paradoxale : se vorbește din ce în ce mai mult de **perfecțiunea formelor libere.** În aceste condiții, întoarcerea la prozodia canonică, la rimă în special (căci ritmul a existat și va exista totdeauna în adevărata poezie), nu se mai poate face oricum, pentru că vor trebui păstrate toate victoriile dobîndite în timp de versul liber.

O asemenea tentativă este încercată de **Teofil Răchițeanu** în recentul său volum, **„Planete de melancolie"** (Ed. **Dacia,** 1936), cu care autorul se plasează în seria poeților neoromantici, atît prin stilul înalt și atmosfera sobră, cît și prin forma tradițională, posesoare a unui mecanism în stare să genereze reverberațiile necesare. Nu întîmplător, volumul ne pune, în cea mai mare parte a sa, în fața unor **poezii de sugestie istorică.** Iată, spre exemplificare, un poem (56) al cărui subtitlu este **Ioan :** „Acolo noapte nu-i nici zi aievea / Nici umbrele nu se desfac niciînd / Și Moartea-n chip de preafrumoasă zee / Pe maluri dulci o întîlnești cîntînd / / Plînși nouri zac pe munți. Agonizînd / O lacrimă se-nchipuie drept soare / Și lumea însăși e-un suav suspin / Și stă pe văi o limpede paloare / / Învins deacum voi luneca și eu / Spre-acel tărîm în chip de adiere / Unde un glas sunînd în mari dumbrăvi / Din începutul lumilor mă cere..." Se observă cum, apelînd mai mult la metaforă și aproape deloc la invocație, poetul, se detașează de spațiul închis al evocării, deschizîndu-se spre un **timp lung,** imposibil de localizat istoric, valoarea poetică a textului devenind astfel preponderentă. „Planete de melancolie" nu este deci o frescă poetică a istoriei în care să fie memorate fapte și evenimente binecunoscute, să fie refăcută o atmosferă de epocă ; întîlnim aici meditații lirice, portretizări ce topesc în versuri fragmente de cronică pe care nu le putem detașa din poeme fără a le strica unitatea : „Văzduhu-i ca o apă în care zeii pling / Și-n fiecare tremur de undă chipu-și fring / Ochiul Luminii moare pe culmi întredeschis — / O lacrimă pe care eu voi fi plins-o-n vis / În mari dumbrăvi de rouă se nălucesc fintini / Șed voevozi în preajmă și pling cu timple-n mini / Corn rourat se-nalță peste păduri suav / Cerbul iubirii zace pe sub poieni bolnav / Coroane mari cu freamăt se leagănă în vint / Plîns auriu e totul din cer pînă-n pămînt..." **(„Putna — 1500").** În unele poezii atmosfera este mioritică, precum în **„Iancu" :** „Se făcea, făcea / Din munți cobora / Din Munții Apusului / Umbra Iancului / Pe dalbă ráură / Pe frunte cu áură / / Munții răsunau / Și se clătinau / Și îl suspinau...", în altele tenta folclorică este dominantă : „Din măriri mă dărîmară / Prin streini mă streinără, / Prin pustiuri m-alungară. / Pe Golgota mă suiră ; /. . ./ Fără inimi mă vîndură, / Fără milă mă tăiară, / Fără suflet mă jeliră, / Fără gură mă mîncară..." **(„Brincoveanu").**

Toate aceste sublinieri atestă faptul că ne aflăm în fața unui poet de certă vocație, excelent versificator, din spița lui Valeriu Anania, deci indirect aflîndu-se în descendență argheziană. Prin el, poemul rimat iese de sub zodia facilului, cerîndu-și dreptul la existență în plină epocă de dominare a versului liber. Experimentele lui Teofil Răchițeanu vizează mai puțin forma, i.e. exteriorul, și mai mult mijloacele prin care metafora poate sluji evocarea printr-o proiecție a evenimentului istoric în zona sensibilului, acolo unde **tragismul este asumat ca element poetic.** Un text semnificativ și sintetizator este cel ce încheie „ciclul istoric" : „Trupul meu curat ca roua / Trupul fraged de copil, / Ce mi-l frînseră dușmanii, / Doar tu, Mumă, știi-i-mi-l ! / / Trupul meu bărbat ca bradul, / Dintr-al cărnii tale trup, / Cetluit între cămile, / I-auzi, Mumă, cum mi-l rup! / /.../ / I-auzi, Mumă, cum l-îngroapă / Prin străini, fără lumină, / Ochii mari curați ca roua / Cum se împlu cu țărînă ! / /. . . / / Sfîntă Mumă, sfîntă Mumă / Ci nu-l mai jeli spre dînsul / Ca un vînt sunînd prin codri... / Eu din moarte-ți aud plînsul..."

Motivele romantice (castelul, fîntîna, somnul, visul), se întîlnesc și în celelalte două — scurte — secțiuni : **Fîntîni** (care cuprinde strofe în metrică populară, în prelungirea primului ciclu **„Văile somnului")** și **„Planete de melancolie",** unde poetul își delimitează afinitățile. Citățm și de aici cîteva strofe semnificative : „...Și iarăși trec înfășurat în ceață / De nicăieri venind spre nicăiere / Și amintirea ta îmi e viață / Și viața vis și restul doar tăcere..." **(„Și amintirea ta îmi e viață"),** sau „...În vechi iatacuri susură-n oglinzi / Chipul domnițelor de mult apuse / Luminile în candeli parc-au plîns / Suflet învins spre alte lumi se duse.." **(„Castel medieval").**

În concluzie, putem spune că poemele incluse în volumul **„Planete de melancolie",** marchează o nouă etapă în poezia de inspirație istorică, una în care **nu evenimentul** este în prim plan, ci **modul cum el este adus în actualitate,** prin valoarea artistică a poemelor ce îndeplinesc acest deziderat.

Ion Spânu

Definirea ființei

Volumele de poezie publicate de către Ion Pachia Tatomirescu **(Munte** — 1972, **Încintece** — 1979, **Zoria** — 1980, **Lilium breve** — 1981, **Peregrinul în azur** — 1984) dezvăluie un autor matur, profund, a cărui lirică plină de substanță pare că își trimite sevele din adîncimile pămîntului românesc. Cărțile pe care le-am menționat cuprind o poezie cu tematică diversificată de la o etapă la alta, caracterizată de un tumult al sentimentelor, de o vibrație profundă în fața mirajului lumii. Cu timpul, acest zbucium va căpăta o nouă profunzime, aglomerarea elementelor telurice fiind înlocuită cu o sublimare a formelor ce alcătuiesc un univers structurat în așezări de o liniște caldă, blîndă și dominatoare totodată.

„Nu sînt versuri acelea care nu vorbesc despre noi înșine" — spune orice poet — și, pornind de la această afirmație, putem spune că impresiile asupra lumii, formulate de către Ion Pachia Tatomirescu, sînt o poezie a spațiului natal prin imaginile, ideile și sentimentele ce mărturisesc o conștiință poetică marcată de frumusețea lumii, de cîntecul unui spațiu apărător.

Imaginea universului originar, cuprinsă în descrierea satului natal, este înțeleasă ca o cuprindere a locurilor ce conțin izvoarele ființei și îi explică rostul în lume. Țara ca emblemă a individului este, de altfel, una dintre temele ce revin frecvent în poeme, surprinsă în diferite forme și modalități. Natura, cadrul rural, amintesc uneori de freamătul și tonurile groase, pline de culoare, ale poeziei lui Ion Gheorghe : „Pămînt fertil în păsări, fertilă vale-adîncă / Soarele doarme-n scorburi, în miere, printre urși / Înnobilați în iarnă, în ochi de ierburi încă / Nebănuiți păduri de-atîți luceferi scurși."

Cadrul natural este locul în care se desfășoară viața omului, într-un univers rural familiar, bine delimitat ; acest spațiu geografic, blagian în latura sa formativă, este la Ion Pachia Tatomirescu un univers greu, suculent, însă niciodată luxuriant, aglomerat, obositor. Fermitatea contururilor provine dintr-o anume insistență asupra elementelor tipice, definitorii, care circumscriu spațiul și îl conturează. Între imaginile care revin, se disting : satul natal, peisajul vetrei străbune, relieful martor al vieții românești — muntele, cîmpia, pădurea.

Un element definitoriu al liricii acesteia este felul în care poetul privește lumina, modul în care ea este descrisă și permite descrierea. Ion Pachia Tatomirescu dovedindu-se aici mai cu seamă un sensibil vizual. Conturul obiectelor, nuanța de lumină în care acestea sînt văzute, felul în care se conturează orizontul, sînt tot atîtea elemente specifice ale acestei poezii pe care, dincolo de aparența faptului descris, o bănuim mai adîncă, urzind căi către originile luminoase ale universului și ființei, către adevărurile ultime ale vieții omenești.

De la titlul de început al volumelor sale — **Munte** — și pînă la una dintre ultimele cărți — **Peregrinul în azur** — se observă o sublimare a tonurilor, o filtrare a culorilor care duce de la agresivitatea impunătoare a primelor poezii la o cristalizare superioară, la o formă finită simplificată, pură. Odată cu viziunea asupra lumii se modifică și maniera poetică, ajungînd în ultimele creații la o eliberare de formă, la dispariția abundenței în favoarea unei simplități ce ascunde, în spatele său, esențialul. În fond, năzuința poetului este aceeași acum ca și altădată : el vrea să surprindă lumea și să o organizeze prin cîntecul său, să structureze universul într-un cosmos dedicat vieții și omului, care este făptura supremă a devenirii. Dacă la început acest lucru se realiza printr-o încercare de cuprindere a tuturor elementelor dominante, tipice, arhetipale, mai apoi lumea este mai mult sugerată cu ajutorul unui fapt caracteristic, definitoriu, lucrurile devin simbolice, obiectele construiesc o arhitectură semnificativă, puținătatea lor sugerînd apropierea de ultim, de esențial.

Maniera poetică se preschimbă odată cu această transformare lentă a viziunii ; primele descrieri caută pretutindeni miezul vieții, simburele roditor : „Tu te-ai născut în iarbă, în grine te-ai născut, / în păsări aplecate-n streașini, în caerul cu fagi, / în fluturi din umbros nisip, în sunet, în busuiocul ce stropește casa", în vreme ce ultimele poezii surprind faptul emblematic, lucrurile devin sensibile, lumina parcă vibrează ; senzația este aceea a unui drum în căutarea esenței, în care învelișurile sînt date deoparte pe rînd și totul pare din ce în ce mai fragil, odată cu apropierea de miez : „Sterg praful de pe cîteva stele — / în această parte a sufletului, / simbure virgin cosmosul /

Valentin Uban

Continuare în pag. a 6-a

Armonia ca principiu poetic

Venind în prelungirea a două secțiuni din cartea precedentă, **Reculegeri** și **Predicate,** cel mai recent volum al lui Dan Damaschin, **Trandafirul și clepsidra** (Editura **Albatros,** 1985) învederează deplin turnura orfică a discursului său. Nu întîmplător, ultimul poem, fără titlu, cuprinde, printre altele, imaginea lui Orfeu sfîșiat de Menade („Iată vlăstarul orfic sfîșiat de metaforemenade"). În timp ce primul poem, **Fruntariile inocenței,** transmite nostalgia după un timp în care dominator era principiul armoniei : „Nepedepsit se înfrupta din frăgezimea unei muzici / Abia iscată pentru nou-născuții eterului / Cu ochii nevinovăției judecam corola zilelor / Licurici într-o peșteră, grăunțe aurifere într-o mină părăsită / O, clarviziunea inimii deslușind respirația veșniciei!". Transpunerea în ipostază orfică presupune existența în vecinătatea esențelor („Nici o stavilă, nici o piedică ori îngrădire / Nu iți stînjeneau intimitatea contopirii cu miezul lucrurilor ; / O meserie din copilăria lumii te grăbeai să îmbrățișezi") și a misterului („Miraculosul ca un frate mai mare îmi venea în ajutor"), în absența spiritului malefic („Putința de a fi a Răului neaflîndu-și loc în crezul meu"). Sub atari auspicii, poezia nu poate îmbrăca decît veșmintele sărbătorești ale **imnului** („Proslăveam aburul, răsufletul dintii al odraslelor Firii / Zămisliri de aștri păreau a adăsta rostul meu botezător"), întrucît incumbă, ca și la Hölderlin, prezența divinului („Peste respirația ta contopită cu marele Răsuflet / Dintr-un istovit teasc înnumărai stropii de pe urmă / Ai untdelemnului zeiesc"). Poetul ajunge să fie Apollo, — asigurînd armonia Cosmică prin intermediul lirei sale („Într-un totul te încredințai unui duh al sunetelor, înger al / armoniei, ce ar fi putut opri la o răspîntie a sorții / chiar brațul unui sinucigaș"), ori însuși Aither (eterul cosmic) care organizează materia haotică în oul primordial. Lirica devenise în acest fel o artă divinitorie, preocupată să dezvăluie „nevăditul". Pe calea cunoașterii, poetul își sacrifica nonșalant inocența : „Pe atunci încă te lăsai sfătuit de somnambulii etherului. Dintr-o copilărie a elementelor aburi îți suiau protector. / Gustul cruzimii pentru întîia oară ai încercat atunci / Poate sperai să smulgi nepătrunsului un secret, să-l impingi să-și proclame legea / Ori aspirai la rolul de părtaș al unui mesaj prea însemnat; / Ci amărăciunea revelației nu s-a lăsat așteptată : / Frumusețea sa nu se destăinuia decît morții pe de-a întregul. / Cum mai iscodea inocența pînă în ungherele neputinței sperînd să ivească / Un fabulos magnet în stare a realcătui Forma, splendoarea-i irosită. / O, purpura sa prădată, surparea edificiului de petale / Nu ezitai să le pui în cumpăna căderii unui imperiu" **(Trandafirul și clepsidra).** El se simțea, în fond, ultimul cunoscător al unei „limbi moarte", inițiatul, „cel de pe urmă tălmaci".

Poemele de-acum ale lui Dan Damaschin mărturisesc fățiș influența lui Hölderlin, asimilat, pare-se, prin prisma lui Heidegger. Mirabila „proză pentru Hölderlin", **Harfa smintită,** deși reprezintă productul obsesiei modelatoare („Atracție a etherului căreia nu te mai poți împotrivi-/ vi. «Prinț al Rătăcirii». Înspre cadranul de umbră / a sorții tale, nestăvilit alunec. Aceeași innoptare mă / va înfia și pe mine"), comunică irepresibila năzuință a despărțirii de model : „Cît mai îngădui avariției unei clepsidre să-ți hotă- / rască intimitatea cu Poemul ? Descotorosește-te odată de / harfa-ți blajină ; cît mai degrabă te smulge din făgașul / auritei cumințenii. // Decît să te învrednicești abia de admirația orbilor / și să-ți însămînțezi rosturile într-o amiază secetoasă / cu trandafirul răstignește-te pe crucea propriei miresme. / Cînd tînguirea ți se face una cu soarta. // Cît mai amîi să treci puntea învesmîntată în iederă / spre a hălădui în sfîntă sălbăticie"..A ieși „din făgașul auritei cumințenii" — ar fi preceptul căruia Dan Damaschin îi dă curs în **Trandafirul și clepsidra.** El vrea să părăsească, nu prea convins, „imperiul candorii", înțeles ca spațiu al elevației și elanurilor juvenile cu proprii coordonate. Își retractează în consecință „blîndețea franciscană" și „melancolia inocentă", revendicîndu-și, dimpotrivă, cruzimea și scepticismul. **Dezicerea** provine dintr-un sentiment al zădărniciei : „Tot mai anevoie îți vine să te rabzi / Un Hölderlin amînîndu-și mereu clipa înnebunirii. Prea a fost confundată adesea poezia cu întîmplătoare sosii ; / Nici o invocație nu-și mai poate lua zborul din această răscruce a eonilor. / Înnumeri rosturi ce au supraviețuit Secetei, Tăgadei, Cutremurului, Ispitei. / Neajutorat rînduiești fragmente dintr-o statuie a înțelepciunii" **(Poemul răspîntiei).** Poetul se află aievea la o răspîntie a creației. Este obligat să abdice de la crezul armoniei, spre a deprinde un limbaj care nu-i e propriu („Suflete, ce credeai a ști totul despre eclipse, ai fost luat pe nepregătite. / Limba ta renunță, buzele-ți abdică : nicicînd nu vei reuși / Să deprinzi acest grai din care Ființa s-a îndepărtat"), nedecurgînd din benefica inspirație. Noile viziuni se încheagă anevoios, căci efortul de a înțelege „esența Răului" se consumă în van. Accentele polemice apar neadecvate unei lirici funciar apolinică. În punctul de impact („la virsta expierii"), liricul dezabuzat se face vinovat de „amuțirea izvoarelor" și de încremenirea sensurilor primordiale („înghețul noimelor"). Soluția întrevăzută este **Renunțarea la har** („Nu te mai apasă cît o roată de moară în somn / Clipa cînd ai trecut pe lîngă Revelație ; / Izbăvită de silnicia unei matrite cerești / Rostirea-ți pare să se întoarne în matca firească. / Pe măsura unui domestic auz distilezi înțelesuri / Renunțînd a mai tălmăci inspirații, nepămîntene rune"), iar rezultatul palpabil, transmigrarea în „imperiul zădărniciei". Se produce astfel scindarea eului poetic, printr-o dezbinare operată în structura firii. Subiectul liric are de ales între ipostaza „clarvăzătorului" care pătrunde dincolo de superficia lucrurilor, făcîndu-le permeabile, descojind esența, și a „scribului" umil, nevoit să urmărească numai traseele văditului. Tensiunea iradiată în procesul scindării conferă strălucire poemelor din **Trandafirul și clepsidra.** Rostirea „auroralâ" de altădată mai subzistă prin atributele inițierii într-un cult păgîn și într-un limbaj ezoteric. **Fragmentele,** cum se intitulează un grupaj de scurte poeme, par niște palimpseste păstrate din vechime, simili-extrase din imnurile orfice, a căror scriere originară, din cauza răzuielilor obstinate, a devenit aproape ilizibilă. La al treilea volum, în răstimp de un deceniu, Dan Damaschin se dovedește unul dintre poeții profunzi ai generației tinere. Într-un moment de proliferare a poeziei cotidianului, peste limitele normalului, el ambiționează să reabiliteze lirismul marilor viziuni, restituind Logosului puterea magică originară.

Nicolae Oprea

victor nistea

Steaua mărilor

I

ȚIȘNESC trandafirii cu jerbă
nucleară îmbobocind o forță imperioasă :
etericul vlăstar
(nimeni nu-l poate înăbuși !)
de jur împrejur nălțindu-și
de vise plin
potirul — sub
Steaua mărilor !

O, frumusețea ce pururea irumpi viu
ca un focar intens
necontenit
vărsînd prin spații siderale
iubirea mea
unduind într-un simțământ de sunete
aurii — sub
Steaua mărilor !

Vocea nou-născutului-prunc-luminos taie-n
nodul nopții ca un foarfece de-argint
o pîrtie
pentru privirea mea a v i d ă
și se ridică mai sus — mai pur — în zbor
mai ager :
Luceafăr de zi
pe catargul acestui agitat
Veac XX !

Vocea nou-născutului-prunc-luminos aprig
(rupîndu-și lanțurile și
pecețile gurii omenești !)
E
Un tunet de sunete ! Un tunet solidar de
forțe și armonii
o avalanșă de ecouri răsunătoare :
„Așează piatră, fierărie, lemn, sticlă, neón,
vise, gîndire, dor, cer, ordine, cutezanță,
n a ș t e r e"
un Univers creator — sub
Steaua mărilor !

Un Munte de iubire și-azur !
Un Munte de piatră și aur !
Și mari fluvii cu malurile înnobilate
de bogate lanuri de grîu —
peste care cîntă păsările cerului
chemînd rodul și
P o e m u l — sub
Steaua mărilor !

II

Acolo unde iubirea învinge — torențială
zi —
strălucind sub
Steaua mărilor
(cum arborii cei mari nu se apleacă
niciodată :
în bătaia vîntului ei țin în coroana
lor
văzduhul cu furtunile și miracolul,
ci ajunși în pieptul unei corăbii
înfruntă mările lumii !) :
Iată o stare de-a medita pentru fericirea
PATRIEI
și pentru poetul întîiului
vis adevărat — sub
Steaua mărilor !

Treceam odată (pe-o luntre de sticlă) peste
valurile albastrelor ierburi din
nevăzute pietrișuri :
rănile mele se topiră-n rănile soldatului
e r o u —
investit cu puterea biruinței !
Da, cum o enormă Torță străfulgerînd pe
Catargul acestui agitat
Veac XX !
Vara a fost închinată toamnelor ghemuite-n
năvalnice comori ce deschid filtrul
i e r n i i :
O grabă (după nopți ce mint!) îmi saltă pasul
pe urmele altui OM :
așa se încolonară inimă lîngă inimă, trup
lîngă grup, vis lîngă vis Tată și Fiu
(închegate forțe !) :
aprig în ager periplu luminos
ce urmează furtunilor — sub
Steaua mărilor !

Cunosc o fîntînă din care apa nu se termină
n i c i o d a t ă :
izvoarele-i sînt lumini
e t e r n e !
NETURBURATĂ respirație este
Văzduhul m u l t i p l i c î n d u - m i
s i m ț u r i l e !
Știu o pajiște în care rodește an de an
o grădină înflorindu-și Patria :
nectarul întîmpină albinele nenumărate și
viața e torță de neclintit în iubirile ei :
o fereastră murmurîndu-și mereu
imnul — sub
Steaua mărilor !

III

A răsărit o Stea în slavă mare :
întovărășiți îi c î n t ă m strălucirea !
Ochii mei pot fi mai ageri !
Ochii mei deschiși luminos
în Ochii lumii !
inimă lîngă inimă, braț lîngă braț vom
construi
mai bine mai mult
mai roditor :
secundă ceas speranță
Pace — Pace
cît Floarea Nalbei — sub
Steaua mărilor !

Oricine ai fi
Orice ai face :
Muntele este UNUL !
Împreună lucrînd ca un roi binefăcător
înțelept mișcîndu-se
prin p o l e n u l solar
împlinim rodia rodiilor —
nemărginit luminîndu-ne — sub
Steaua mărilor —
PATRIA !

grigore coman

Nichita

S-a despărțit de timp și timpul
a luat forma ochilor săi
s-a despărțit de el și el
a rămas același amfitrion

el și timpul, timpul și el,
ceva înlăuntru.

Speranța

Speranța
— ca dimensiune a imaginarului —
are sensul de oglindă
(oglinda n-are sentimente, nici rude)
în dreptul ei
apropierea, desparte....
Speranța
— ca vîntul care stimulează focul,
ca arborele înșelat ce se preschimbă
în fugă

Poem pentru data viitoare

Trîntește-ți puternic tăcerea
de zidul acestui secol
. . . . . .
acum
nu te opri
adună frumos toate cioburile
și să-ți coși o cămașă de forță
Chiar dacă-i din zale !

Piatră de rîu

Pentru piatra albastră de rîu
fundul vadului,
certitudinea duratei
iar apa
(care-i trece pe deasupra)
un pretext
„ascultă cer
și ia aminte pămînt"
căci vremelnicia
simulează dispariția absenței
ca să-și arunce năvodul

În crepuscul

Pe dunga dintre noapte și zi
singuraticul
se antrenează
sărind uneori
peste golul emfatic
răstoarnă (imaginar) toate măștile
apoi, își amintește
poftim ce sînt oamenii !...
și apasă-n continuare pe zări
ca pe strunele unei chitare
iar sunetele
asemenea unor fructe
(în momentul dehiscenței)
se transformă în pilnii
ciuruind
răgazul dintre degete.

MUNTELE MINERILOR

viorel sâmpetrean

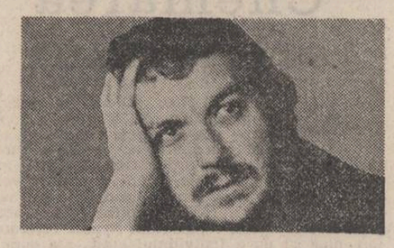

Ajungi la un moment dat să nu-ți mai amintești prea multe din priveliștea unei așezări pe care o văzuseși cu o vreme în urmă și asta nu pentru că anii ar fi trecut cu tăvălugul peste alcătuirea lucrurilor schimbîndu-le într-atît, ci, poate, pentru că te-ai adîncit în raza de-a cunoaște oamenii, priveliștea dinlăuntrul lor mai fascinantă decît oricare alta pe care de multe ori te-ai resemnat să o accepți de la fereastra vagonului. Treptat însă, după ani, observi că locurile descrise din memorie capătă firea și asemănarea celor care le-au înnobilat.

Un astfel de loc, Baia Borșa, mi-l imaginasem mai întîi din Bucureștii din descrierile studentului pe atunci în geologie, Dorel Ardelean. Avusese o practică „dură" în creierul munților și încă de atunci fusese fascinat de posibilitatea de-a lucra în teritoriul ce-i oferea destule temeiuri pentru a-și face meseria. Aveam să-l revăd — avea cîțiva ani pe cartea de muncă — și nu aveam de ce mă mira cîtuși de puțin cînd am auzit vorbindu-se despre el cu vorbe puține, însă nu mai puțin măgulitoare. De-o excesivă modestie, alimentată, paradoxal, de nervurile unei robusteți interioare greu de imaginat, și-a permis să-și cheltuiască nopțile fără șir la lumina unor fișe ce vor alcătui o lucrare în domeniu... Coborîse din Ardeal cu o valiză burdușită de cărți și, dinafară, ai fi jurat, după versurile recitate în se-nvorbură piatra peste piatră și se gîtuie... Odată... să-l fi văzut pe „fotograf" (topograf), parcă ar fi mîncat dinamită... Era sperios săracul, ce-o fi căutat el în meseria asta nu știu. O dată l-am întrebat, la dansul miresii, știți cum vine treaba, în viață dansul miresii nu-i decît o dată, noi îl facem în fiecare lună, l-am întrebat : nu te supăra pe mine, dar dacă nu simți cum putrezește cămașa pe tine apoi nu-i musai să mai stai cu noi... Ride. Am vrut să-l încerc... altădată l-am mai speriat cu ceapa, era fraged în meserie și nu știa, după ce-a mîncat l-a apucat amețeala acolo jos. Și ustutimp să vorbească, ori că ei — sau o parte dintre ei — se „tem" de a deveni persoane „citate" fie și în corpul greoi al unui reportaj de pagina întîi. Nu cumva — dacă așa stau lucrurile — mărunta lor temere pleacă de la constatarea (a lor) că „altminteri, s-a mai scris", și faptul re-scrierii nu face decît să le zgîndăre inutil propria lor biografie ? În ceea ce mă privește mă raliez ideii lui Brunea Fox potrivit căreia, cel mai nimerit lucru este să stai de vorbă cu oamenii după ce aceștia au ieșit din „schimbul lor" și nu mai au „tracul" răspunderii pentru ceea ce știu și vor să îți spună"...).

Dimitrie Grigoraș : „«Omagiu» constructorilor metroului"

A doua zi urcam spre carieră. Intrarea în mină mai întîi. Echipa din schimbul lui Ștefan Roman, în abatajul 54 000 Din cînd în cînd, m.i.s.-ul, cărăușul, răbufnește ca și cum ar suporta o povară prea grea. Alături, în abatajul 64 103 echipa (adică, Dumitru Corban, Toader Grec, Gheorghe Mihaly, Petre Krafciuc) pregătea terenul pentru prăbușire. Calmi, incredibil de calmi, stăpîni pe orice mișcare. Dar mai ales tăcuți. Ei știu locul fiecărei pietre, știu ce au de făcut și chiar și fac. Ei știu rostul lor și mai știu ce-s bucuriile simple, adevărate. Aparenta lor „răceală" se transformă **afară** într-o veselie molipsitoare.

„Afară" : să ai deci privilegiul să-i asculți povestind. N-o să ai revelația unor lucruri „senzaționale" pentru că ei nu sînt cîtuși de puțin preocupați să le facă publice chiar dacă știu. Încerci să înțelegi robustețea lor interioară, și, stringîndu-le palmele pietroase, să le deprinzi firea. Nu se retrag din fața întrebărilor. Ei, scormonind în măruntaiele muntelui cu o încleștare pe care numai acolo, la buza ultimului metru de înaintare o înțelegi, au demnitatea, marea demnitate a muncii lor. Ei au drumul lor. Cu siguranță, minerii știu ce-i acela un drum : îl fac de zeci, sute de ori în același schimb, în tunelurile abatajelor, ori de la abataje spre casă, ei scormonesc drumuri înlăuntru și poate, tocmai de aceea, cînd se apropie de gîndul lor curat vreo nenorocire, într-o fracțiune de secundă, cu o fracțiune de secundă ei o simt mai devreme, iar în casele lor fiind, rămîn citeodată pe gînduri ca și cum orice vorbă care ar îndrăzni să-i atingă s-ar petrece greu...

Și tăcerea lor dinlăuntru, rece, de piatră, nu este decît orgoliul lor simplu pentru că ei știu că întunericul dinlăuntru este tot atît de puternic precum lumina din afară, dar pentru ca ea să existe neîntinată, este nevoie de ei, de adevărata lor încleștare.

Înțelesesem eu, omul de la munte, unde am greșit : numai privit dinlăuntru poate fi muntele mare. Restul nu-i decît încîntare.

Acum pot privi în voie frumusețea sălbatică a carierei. Minerii îi spun „amfiteatru". Uriașe spații dislocate în trepte. Se înaintează masiv, cu un meritat orgoliu. Acum știu ce-i acela un taluz, ce-i aceea o bermă. Și mai știu — îmi place să cred — ce anume îl determină pe inginerul geolog Dorel Ardelean să vadă cariera ca pe o cetate antică.

În rest ?

Baia Borșa este de fapt un cartier al Borșei. Unul satelit, la vreo șapte kilometri. De acolo încep drumurile spre mine. Cele mai importante, mi s-a spus.

Am fost și am înțeles că printre mineri nu te poți simți altcumva decît atîta cît ești și acest lucru valorează mai mult decît o poveste frumoasă pe care, de îndată ce ai aflat-o, ai dori să n-o păstrezi numai și numai pentru tine.

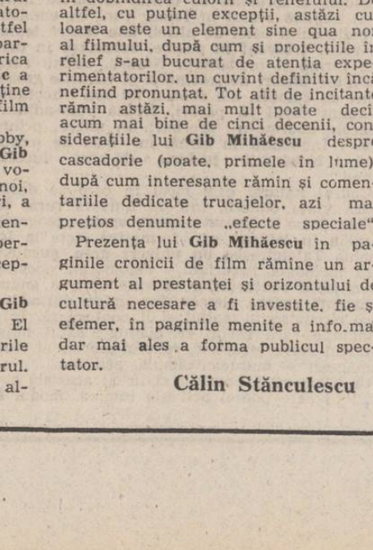

teatru

Teatrul și educația tineretului

3. Istoriei cuplului tînăr i se pot adăuga alte cîteva exemple specifice, fără să ne putem lăuda că numărul lor ar fi prea ridicat. Chiar dacă Paul Everac a depășit, de mult, pragul ultimului val al autorilor dramatici — făcînd parte dintre consacrați — îl citîm aici, pentru a aminti de una dintre piesele sale scurte, care a intrat în repertoriul Teatrului „Bulandra", unde se mai joacă, și astăzi, cu succes. Este vorba de **Dulapul,** mică bijuterie literară, dînd dovada talentului, a spiritului de observație, a causticității și puterii de sintetizare ale unui autor român fecund, fecunditate despre care se vorbește, uneori, cu ironie... Din perspectiva deformată a unei tinere familii care încearcă să pășească în viață „cu dreptul", după ce a pășit „cu stîngul", Paul Everac generalizează o tendință omenească, un fenomen cu arie de răspîndire destul de largă, care, fără semnalul de alarmă al satirei, ar putea să pună în pericol bunul gust și justa apreciere a calității umane, a valorilor materiale și spirituale. Nelu și Paulina Ghimică (Petre Lupu și Diana Lupescu) fuzionează dramaturgic într-o unitate tipologică perfectă, devenind nucleul-prototip al familiei parvenirii, capabile de orice, pentru a răzbi, pentru a-și ridica standardul de reprezentare, dincolo de nivelul de înțelegere spirituală, dincolo de posibilități, degradîndu-se moral și degradîndu-i pe cei din jur, datorită lașității metodelor lor. Exemplare umane odioase, pe care avem datoria să le-arătăm lumii cu degetul, pentru a le putea înlătura, pentru a-i face să înțeleagă și pe cei care vin în urma noastră de cine trebuie să se ferească.

Prin piesa **Soareci de apă,** scrisă de Mihai Rădulescu, Teatrul Mic a adus pe scenă cuplul-purtător de cuvînt al dramei transfugilor, a celor ce-și apără, la capătul puterilor, un echilibru incert, pe insula unui singur sentiment durabil, însingurarea întru dorul de acasă. O idee nobilă, pe marginea căreia nu trebuie să glumească nimeni, o idee înaltă, care nu are nimic de-a face, ea în sine, cu formulele lozincarde, de paradă. O idee din miezul căreia teatrele își pot face o datorie de onoare, răspunzînd la tot ceea ce ține de obligațiile lor moral-educative. Chiar dacă realizarea dramaturgică a piesei lui Mihai Rădulescu este stufoasă, chiar dacă personajele lui sînt mai mult niște entități teoretice, decît niște oameni vii ce-și trăiesc și-și strigă, prin toți porii, îngenuncherea, **Soareci de apă** devine un spectacol important prin apelul la conștiință, cu atît mai mult cu cît acest dramatic apel este adresat noilor generații care mai pot crede, un an-doi, că „tot ce zboară se mănîncă"... Cuplul „maestrului Lorgnon" (care i-a creat posibilitatea de afirmare actoricească deplină lui Florin Călinescu) și al „ucenicei" sale devine notabil în momentul în care forța de generalizare și de simbol ajută regizorul, ajută pe interpreți, ajută teatrul, ca instituție cu responsabilitatea oglindirii ideilor epocii noastre, să comunice, către spectator, un important și emoționant mesaj politic.

Cu ocazia ultimelor manifestări destinate tineretului — Gala spectacolelor de teatru pentru tineret de la Piatra Neamț și Gala tînărului actor de la Costinești — s-a putut constata, cu amărăciune, că nu sîntem pregătiți — nu organizatoric, ci repertorial — pentru a face față unor astfel de competiții. La Piatra Neamț a trebuit să fim martorii unei concluzii nefirești : premiile pentru regie au fost acordate unor spectacole realizate după Căpek (Alexandru Darie) și după Ibsen (Ștefan Iordănescu) E adevărat, spectacolele, din concurs, după piese românești, erau irelevante. De aceea, însă, nu trebuiau acceptate. Colegii de generație ai celor doi premiați pot lesne deduce, din nou, că succesul nu se poate obține pe umerii dramaturgiei românești. Concluzie, din fericire, eronată, pe care nu se străduiesc prea mulți directori de teatre să o combată... Teatrul are forța să educe și să formeze noile generații, dar cine are forța să învingă prejudecățile și rezistența unora dintre coordonatorii scenelor românești... ? !

Nicoleta Gherghel

film

Scriitorii și filmul

Prezența constantă a scriitorilor în lumea filmului nu se datorează numai implicării directe a scrisului în realizarea unei opere cinematografice, indiferent de natura și concluziile polemicilor referitoare la raportul dintre literatură și cinema. În legătură cu acest raport nu puține sînt încă situațiile în care se neagă un întreg teritoriu al producției cinematografice datorită unor atribute prioritar „literare", după cum și o zonă a literaturii poate fi contestabilă și contestată cu argumentele superficialității ei „cinematografice".

Un domeniu bogat prin amploare și substanță în raporturile cinematografului cu literatura îl constituie prezența scriitorilor în critica de film, domeniu în care s-au ilustrat o serie de cunoscute nume din perioada interbelică. Rămîne un adevăr recunoscut faptul că pe parcursul deceniilor trei și patru, scriitori români, prozatori sau poeți, romancieri, critici sau teoreticieni ai artei literare devin comentatori avizați și sensibili ai unei arte noi, după cum nu puține sînt și cazurile evidente ale posibilității detectării unor structuri cinematografice în proza lui **Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu,** în dramaturgia lui **Victor Ion Popa** sau **Mihail Sebastian.**

Dragostea și înțelegerea cu care oamenii de litere s-au apropiat de fenomenul cinematografic ajungînd de la poziții ferm legate de valorile și criteriile literare la repere și referințe proprii, specifice filmului, impun o recunoaștere a rigorii și competenței asumate în atît de dificilul și necesarul proces al educării estetice a spectatorilor celei de a saptea arte. O astfel de prezență necesară o constituie participarea lui **Gib Mihăescu** la rubrica intitulată **Calendarul cinematografic** a ziarului „Calendarul", unde susține timp de un an cronica de film (1931/32).

Departe de a fi un simplu hobby, cronica de film a fost pentru **Gib Mihăescu** un teren de afirmare a vocației de comentator al unei arte noi, căreia a încercat și, nu de puține ori, a reușit să-i deslușească rosturile autentice în ceea ce privește tematica, personajele, formulele tehnice, concepțiile regizorale etc., etc.

Un aspect al preocupărilor lui **Gib Mihăescu** mi se pare definitoriu. El subliniază în multe din însemnările sale raporturile filmului cu teatrul. Scriitorul recunoaște inutilitatea alternativei „teatru sau cinematograf ?" recunoscînd faptul că, departe de a fi un dărîmător al teatrului, filmul atrage categorii noi de spectatori, animați de emulația valorilor frumosului. Tot așa scriitorul atrage atenția cu o gravitate valabilă și astăzi, asupra riscului utilizării în film a unor elemente desuete din tehnicile teatrale ca exagerarea, declamația tremolată sau șarja pledînd pentru firesc, gest, atitudine și replică naturală, refuzînd, în același timp, interpretările în registru grotesc, inovațiile cinematografice incompatibile cu atmosfera tematică a peliculei.

Adversar al dublării filmelor (încă din 1931), partizan al unui sincronism perfect între sunet și imagine, **Gib Mihăescu** vedea perfecțiunea filmului în dobîndirea culorii și reliefului. De altfel, cu puține excepții, astăzi culoarea este un element sine qua non al filmului, după cum și proiecțiile în relief s-au bucurat de atenția experimentatorilor, un cuvînt definitiv încă nefiind pronunțat. Tot atît de incitante rămîn astăzi, mai mult poate decît acum mai bine de cinci decenii, considerațiile lui **Gib Mihăescu** despre cascadorie (poate, primele în lume), după cum interesante rămîn și comentariile dedicate trucajelor, azi mai prețios denumite „efecte speciale".

Prezența lui **Gib Mihăescu** în paginile cronicii de film rămîne un argument al prestanței și orizontului de cultură necesare a fi investite, fie și efemer, în paginile menite a info.ma, dar mai ales a forma publicul spectator.

Călin Stănculescu

BIOGRAFII

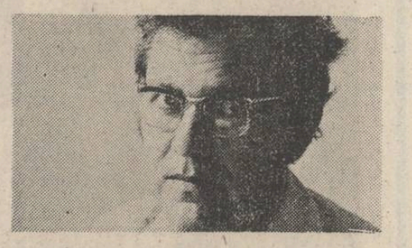

oprea georgescu

Paul și Angela s-au cunoscut în urmă cu douăzeci și cinci de ani, la manifestația de 1 Mai. Erau pe atunci tineri și defilau cu sportivii. Făceau parte dintr-un tablou vivant. Paul era îmbrăcat din cap pînă-n picioare în galben pentru că era bob de grîu dintr-un spic din stema țării, iar Angela era îmbrăcată într-un costumaș alb, de balerină.

Pe strada unde așteptau începerea defilării, Paul a remarcat-o imediat. Stătea retrasă și nu trebuia să fii un observator prea atent pentru a-ți da seama că este emoționată. Angela purta ochelari, avea pe atunci trei dioptrii, și cu siguranță selecționarea ei fusese pripită, dacă nu chiar neglijentă. Simțind că fata are nevoie de încurajare, Paul s-a apropiat de ea și în modul cel mai firesc i-a propus s-o ajute.

Cînd ajungeau în fața tribunei, la un șuierat discret al instructoarei, fetele trebuiau să-și ocupe locul. Angela se baza pe o colegă, o fată războinică de la Întreprinderea 7 Noiembrie. Totul era să se țină de ea. Fata era bine clădită și-și făcea loc printre celelalte cu siguranță. Din păcate, deși venise la repetiții, tocmai astăzi lipsea. Ea, Angela, era și puțin mioapă și nu distingea prea bine figurile. Îi era teamă că n-o să-și găsească locul.

Paul o asigură că el va fi deja la locul lui în stemă cînd ele vor forma literele, o va urmări și îi va fine pumnii.

Ajunși în fața tribunei, Paul asistă neputincios la desfășurarea evenimentelor. Angela nu se descurca în învălmășeala creată. O fată o călcase pe picior și își pierduse un tenis, se lovise de vreo cîteva colege și era cît pe ci să-și spargă ochelarii. Cînd toate se ciuniseră la locul lor, Angela rămase stingheră, ca o virgulă pusă brambura în frază de un bărbat fără studii, însă extrem de autoritar.

În entuziasmul general, nimeni nu mai făcuse caz de această tinerească nereușită.

Se întîlniră după tribună. Angela plîngea, ochelarii i se aburiseră, își ștergea lacrimile cu eșarfa albastră și murea de rușine pentru că era încălțată doar cu un tenis.

Paul o luă de mînă și îi spuse că a fost minunată. Nu fusese singura care nu-și găsise locul. Una din fete nimerise chiar în stema lor, a celor de la Uzina Steagul Roșu.

Ea se liniștise și rideau fără grije în fața unei tonete cu crenvurști. Ea îi spunea Bob, iar el îi spunea Codiță.

Angela îl invită pe Paul la ea. Ai ei erau plecați la Bolintinu, la nașu, și era singură acasă. Mîncare aveau destulă, tăticu cumpărase vin și bere, se uitau la televizor și stăteau de vorbă. Putea chiar să-i împrumute o carte din colecția Enigma. Paul primi cu plăcere.

Ea stătea pe o străduță liniștită, în spatele Gării de Nord. Trecură peste Podul Basarab, merseră pe străzi aglomerate și nimeni nu observa că ea n-are un tenis. Asta îi amuza grozav. Odată ajunși acasă, Angela vru să se schimbe și să pregătească o gustare, însă Paul o rugă să rămînă în costumaș. Ai ei urmau să vină abia a doua zi.

Rămaseseră împreună pînă la Anul Nou. Imediat după revelion se despărțiră. Despărțirea fu la fel de neașteptată ca și întîlnirea. Se îndrăgostise de un coleg de la seral, mai mare decît ea cu cîțiva ani. Paul n-o mai căutase, nu mai știa nimic de ea. Căsătoria cu colegul acela fusese nefericită și după patru ani divorță. Avusese cu el o fetiță și nu se mai măritase. Terminase liceul, apoi școala de maiștri. Se descurcau singure destul de bine. Avînd în vedere că în casă nu era niciun bărbat, Angela învățase chiar să repare prize și fiare de călcat, să schimbe garnituri la robinet.

După șapte ani de cînd se despărțiseră, cu diploma de inginer constructor în buzunar, Paul o căută sub pretextul că vrea să sărbătorească împreună această reușită. Nu mai găsi căsuța din spatele Gării de Nord. Pe locul acela se înălțau blocuri cu opt etaje, cu magazine la parter în care se găseau mărfuri din abundență și chiar un restaurant modern cu cramă la subsol, unde cînta romanțe cunoscutul Ștefan Pîrjol. Singur la masă, bucuria terminării facultății se pierduse undeva în trecut, Paul servi de unul singur trei „fiole", înghinînd, după solist, romanțele, în care îndrăgostiții, în loc să se bucure de tinerețe, se despărțeau, regretau gesturile pripite dar hotărîtoare din viața lor, implorau fără succes partenerii să revină de unde plecaseră, etc.

Le-a fost dat să se reîntîlnească în vara lui '83, la Băile Olănești, pe aleea dintre izvoarele 7 și 15. Purtau ca pe un aparat de fotografiat cîte o sticluță de apă sulfuroasă. După-amiază, Paul trebuia să facă băi cu bule și împachetări cu parafină. Tot lucrînd pe diferite șantiere, contractase un reumatism și o spondiloză cervicală.

El o observă primul. Era tot subțire și tot frumoasă. Douăzeci de ani lăsaseră oarecari urme dar nu cine știe ce. Delicata ei timiditate nu o părăsise. Era însă ceva mai puțin veselă.

— Angela, o strigă directorul adjunct al Grupului de șantiere Nord și, cum femeia se uita la el contrariată, continuă : Codiță !

— Bob, spuse ea, clipind în spatele ochelarilor cu șase dioptrii. Se gîndea cum îl mai cheamă și nu își amintea.

Se îndreptară spre pensiune și acolo constatară că ea minca la dieta 2, iar el la dieta 3 îmbunătățită. El îi zîmbea și îi făcea semne, dar ea nu-i răspundea pentru că era mioapă și nu-l vedea. Paul se purtă neglijent cu vecina de masă cu care în urmă cu o zi jucase șubah, răspundea anapoda la întrebările ei privind ameliorarea sănătății sale. Se sculă grăbit după felul doi și se duse la masa Angelei, așteptînd în picioare ca ea să termine tocănița dietetică de oaie.

Cînd ea înghiți ultima bucățică de mămăligă își aduse aminte : îl chema Paul.

— Codiță, spuse directorul adjunct Paul, de cînd nu ne-am văzut ! Ce ți-e și cu viața asta! Hai să sărbătorim întîlnirea noastră la Popasul Haiducilor.

Într-un sfert de oră erau acolo, așezați la o masă pe care cineva scrijelise cu briceagul : Nelu și Mery.

Perioada de tatonări dură cît băură prima sticlă de vin. Înțeleseră amîndoi că sînt singuri, fără obligații. Afară de o viață de familie frumoasă și liniștită, nimic nu le lipsea pentru a fi mulțumiți. El se luase cu munca, participase în prima linie la marile transformări ce se înfăptuiseră în ultimii ani, fusese apreciat și promovat. În curînd directorul va ieși la pensie și dacă postul nu va fi ocupat de cineva care vine de sus în jos n-are cum să-i scape. Și ea era apreciată. Era maistru coordonator și de curînd fusese aleasă președintă a Comisiei de femei.

— Ce-ar fi să întrerupem tratamentul și să plecăm împreună undeva ?

— Mai avem cîteva zile. E păcat de bani și de tratament, spuse Angela ceva mai ponderată.

— Nu mai beau apă sulfuroasă, acum că te-am întîlnit, declară ferm Paul. O luă de mînă și i se uită în ochii care păreau nefirești văzuți prin lentilele ochelarilor. Să nu ne mai despărțim, Codiță, spuse cu elan de inginer stagiar viitorul director al Grupului de șantiere Nord. Să recuperăm anii pierduți ! O ținea de mînă și se uita nerăbdător după chelnerul care nu mai venea cu cafelele.

Doamne, și cînd te gîndești că nu voia să vină la Băile Olănești !

Plecară de la Popasul Haiducilor îmbrățișați. Sticla lui Paul cu apă sulfuroasă rămase agățată de scaun ca o circulară nerezolvată.

Elena Greculesi : „Flori din grădina Patriei"

petre novac dolingă

Osia luminii

Ai încărunțit – fiule drag ! –
și vulturii tăi de pradă
n-au ajuns pînă la lună,

stelele căzătoare i-au orbit
iar privirile lor drepte
au intrat în pintecul alb
al clepsidrei astrale.

Masca de ceară – băiatule drag ! –
te așteaptă la cina cea de taină
lespedea verii e rece și mută
prea-nsingurată și chiar surdă ;
și să nu întorci capul
căci, privește, arginții solari
joacă bezmetici peste zare.

Acum, lasă-mă singur în odaie,
ridică-mi sufletul în mîini
și urnește-l peste dealuri și rîuri
odată cu roțile și osia luminii.

Pripor

Cîtă uimire ați putut agonisi
în pumni și pe frunți,
cînd frageda otavă a gîndului meu
a pălit neputincioasă
pe lespezile de arșiță ale serii.

Nici unul dintre voi
nu a tînjit să știe măcar
de ce semințele de arțar
sînt maliționse și zornăitoare ;
și s-a mai întîmplat
ca tocmai dulăii florani
să aibă cerul gurii altoit
cu fire de iarbă și crengi de cais.

Așa am văzut că drumul de seară
al crucilor voastre stinghere
e strimt și plin cu pelin –
o, iată, cum printre florile de grîu
macii roșii și-au deschis ochii
iar craii cei de smirnă și răcoare
au crestat limbile lupilor înfometați.

Cercurile nopții

Închideam ochii și pumnii
cînd pe străzile somnoroase
apăreau umbre mici și subțiri ;
trecătorii își scufundau temători
mîinile și picioarele
în otava mănoasă a prigoriei.

Degetele tocite ale nevăzătorilor
au numărat cercurile jilave
din arborii triști și-nlăcrimați,

bătrînul sturz a filfiit brumăriu
aripile-i moi ne-au prevestit
cîntecul său de sulfină –

o mînă galbenă și latră
a stins candela poetului.

Proiect de testament

Spre tăcere și împăcare
pașii mei sînt tot mai scurți,
fiara nebună a veacului
despică obrajii și candoarea.
mîinile nu se pot înălța
iar a mingiia le este cu neputință.

Tărîmurile făgăduinței oarbe
ni se arată arzînd
precum florile roșii de mușcată ;
ca iarba verde a cerului
și ca petalele de crini albi
s-a stins blîndețea visului :
și dragostea surd s-a petrecut.

Au chiar dacă mă încredințezi
că moartea vegetală e ușoară,
trebuie să știi – prealuminate –
că nicicînd și pe nici-un-tărîm
vocalele selenare ale moșilor mei
nu-mi vor putrezi pe limbă.

ion mărgineanu

Petală de arșiță

între două poeme mina care a trecut,
pîrjolitoare secetă
se face țărînă și arde pe gura seminței,
între două cărți trupul năvalnic
adaugă pustiului puțină ceață
ce biciuie interioare, nefertile furtuni
între doi cititori sufletul poetului,
pom din care picură muguri

Zori

Dimineața mă ajung din urmă
primordiale tăceri ale obiectelor
întîrziate felinare mărînd
impactul dintre sensuri și
obișnuita lor întrupare
– ireale nînsori crescătoare de laudă –
e atît de fascinant
să vezi cum sar din pagină
întîiele privighetori
desăvîrșindu-se

Floare de stîncă

totul mă atinge; nu mă bucură searbădele
rătăciri
sufletul nu-i mare ca să le acopere cu nisip
nici litera coviltir rostogolit peste nemărginire
sfredelitoare pietre devin veștile, întrebările,
cîntecul
în locul peștilor sar și acopăr găurile
propriului singe
respirația planetei trece mai departe, floare
de stîncă...

Din lupta literei ca viață

m-a cufundat în întregime
și mama-n apă de izvor
să nu se prindă-n veci de mine
rugina doar cînd am să mor

dar vulnerabil nu călciiul
rămasu-mi-a afară iar
ci sufletul, ocnașu,-ntiiul,
stins fulger în abecedar

nu m-am închis în cort vreodată
precum Achille-s în război
dar simt cum lupta mi se gată
și umerii mi-s tot mai goi...

Iau pămîntul în gură

vara se bilbiie, dinții îi cad, redus
albinele-au programul lor de moarte
îmi vine-ades să fiu eu trîntorul răpus
ca viața să le meargă mai departe

(și pasărea plugului își schimbă părul
printre mirișți șchiopătînd ca un țăran
iau pămînt în gură, îl miros și săr-ul
să mă păsuiască-n viață încă-un an)

la fel voi face și în toamna ce vine :
rămîn pe deal ca o căpiță de fîn
să-mpletesc din frig și ger un druț de piine
și-un cîntec surd precum un zeu păgîn

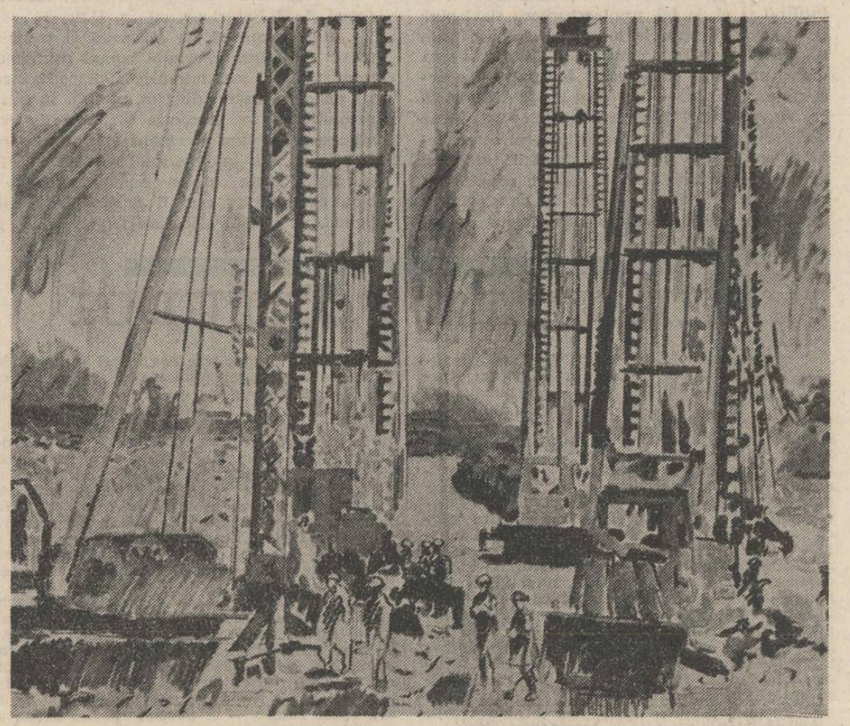

Ion Bițan : „Noi obiective în construcție"

corneliu zeana

Cicluri

Pornim călări prin cumpănă de toamne,
sub crug de vremi, sub arzătoare stele
Ce ca-ntr-o apă mi le-apropii, doamne,
Trecîndu-mi degetele printre ele.

Crimpeie zmulse zilei colorate
Sorbim apoi din cerul-cupă plină
Și potolim, cu capul dat pe spate
Imensa noastră sete de lumină.

E aurul ce-l slobozește cîmpul
Acord în contrapunct cu goana-n care
Ritmul copitelor znopind pămîntul
Ne poartă, printre vise, de-a călare.

Și, dincolo de serile albind
În strînsa împletire-a celor șapte,
A primăvară, inima, zvicnind,
O vom simți, descălecînd în noapte.

Trecere

Cînd ai răsărit
Stele s-aprindeau,
Codrul adormit,
Ca de-un asfințit,
Crengi te legănau
Pe pămînt sfințit
Cînd ai înflorit.

Doamne, ce păcat,
Floarea care-a fost
Mireasma și-a dat
Pe cîmp, lîngă sat,
Cu rost, fără rost,
Iarba s-a tăiat,
Floarea s-a uscat.

Supt brazii, feciorii,
Lut se-acoperă,
Cînd plînsul surorii
Își destramă norii
Nu descoperă
Glas priveghetorii
Curge apa morii,
Trec deasupra norii
Și se duc cocorii...

Zori

O, voi nopți, ape amare,
Zorii-s cumpănă de vis.
Sper ! Și-acum aievea pare
Fereastra către paradis.

Început de romanță

Garoafe sîngerează bogat
În vitrină, la masă, pe pat,
Corole de floare cu țipăt carnal
Dansează-ntr-un ritm infernal
Și tu, garofiță de stei, pe colnic,
Nădejdi, așteptare, chiar totul, nimic...
Fuga norilor o privesc, schimbătoare,
Fie-ți lacrima ploii binemeritare.

plastică

Imagini semnificative

În acest ultim articol dedicat **Bienalei** va trebui să ne mulțumim cu unele observații. Ele vizează cîteva aspecte organizatorice și cîteva de conținut. De ce situăm pe un plan major aspectele organizatorice ? — s-ar putea întrega cititorul. Pur și simplu datorită faptului că există soluții de organizare care, transpuse în practică, pun mult mai eficient decît altele în valoare încărcătura de tehnicitate și semnificații prezentă într-o comunitate artistică — națională sau internațională — în ansamblul său. Actuala formulă a bienalelor noastre este depășită și — de ce să nu o spunem ? — dezavantajată de spațiul de expunere oferit invariabil de sala Dalles. Această formulă este cea mai comodă pentru organizatori : nu-i obligă la nici un efort de conceptualizare. Ea este doar aparent, conform necesităților de ilustrare a fenomenului, în același timp elastică și restrictivă : trimite cine vrea, expune cine poate. Jurizarea operează, se știe foarte bine, în principal în funcție de criterii tematice ; se ține însă cont și de tendințe și chiar și de persoane. Desigur, nici tendințele și nici persoanele nu sînt întru totul programabile, mai ales în condițiile în care majoritatea lucrărilor acceptate în expunere sînt lucrări asupra cărora între artist și organizator nu a existat un consens, sau el a fost de ultimă oră. E așa de complicat ca la **Bienala** din '86 să începem să ne ocupăm din '84, sau de cea din '88 chiar de acum ? Nu văd nici o piedică în calea organizării unor bienale pe criterii de orientare stilistică sau tematică. S-ar evita impresia de talmeș-balmeș care de multe ori domnește la aceste manifestări. Dacă s-ar stabili o orientare anume, pe filoane stilistice sau tematice, s-ar putea, cu siguranță, acorda mai mult spațiu în expunere aceluiași artist. Ce să înțeleagă un spectator din cîteva sute de tablouri sau sculpturi care nu-i pot îngădui intuirea unui discurs unificator. Într-un bazar se pleacă doar cu senzația diversității și cu cîteva impresii în care este greu să faci ordine. Nu vreau să diminuez cu nimic efortul colegilor ce au pus pe picioare această instructivă — pentru specialiști și mai puțin pentru public — expoziție. Dar, mă rog, dacă tot facem **Bienala**, de ce să nu o transformăm și într-o instituție de educație vizuală ? În doi ani este chiar posibilă elaborarea și tipărirea unui catalog cu indicații ceva mai generoase. Ca să nu mai vorbim de faptul că un catalog bine făcut și cu un tiraj corespunzător poate chiar „rentabiliza" manifestarea. În condițiile transformării operațiilor de stringere și selecționare în principii de organizare, nu putem vorbi de o operație culturală, eficientă, de tip modern. Revederea acestei optici ar avea drept urmare un impact mai mare al artei cu publicul. Nu ar fi motive de supărare nici pentru artist. Cine nu este invitat — căci ar trebui să funcționeze și acest principiu, în numele calității — în cadrul **Bienalei** (tematice) din '88, să zicem, ar putea fi prezent, cu mai multe lucrări, în cadrul aceleia din '90 ș.a.m.d. A făcut foarte bine, după opinia mea, **Suplimentul literar al „Scînteii tineretului"** că s-a situat pe o poziție critică.

Bienala riscă să devină o manifestare festivistă și nu un instrument de lucru pentru publicul doritor de cultură autentică. Ea ar trebui să fie, totodată, un instrument de punere în valoare a operelor autentice, pentru critică. Cel mai mare merit actual al **Bienalei**, momentan, este acela că există. Din nefericire nu are termeni de comparație...

Grigore Arbore

muzică

Panoramic XX

Sala Studio a filarmonicii bucureștene, atît de generos deschisă ciclului **„Panoramic XX"** a găzduit de curînd o nouă apariție a Ansamblului „Contemporan" (alcătuit din Vasile Gan-țolea, Lazăr Augustin Betea, Adrian Tomescu, Sanda Spinei, Marcel Frandeș, Marcel Spinei, Alexandru Matei și Vladimir Deveselu, conducerea muzicală Marcel Spinei). În program, în afara unei partituri italiene, destul de neinteresante pentru „faima" numelui autorului (Luciano Berio — **Sequenza** pentru oboi și sintetizator), lucrări românești și canadiene, de valoare inegală, dintre ele distingîndu-se însă cîteva partituri asupra cărora merită să insistăm. Cea mai interesantă piesă din program, după părerea mea, a fost **Elegy**, pentru flaut, violoncel, pian și percuție de Bruce Mather. E vorba aici de o privire discretă aruncată asupra registrelor acut și supraacut ale instrumentelor, cunoscînd în cazul de față, cum se știe, diferențe timbrale notabile. Discreția de care aminteam se lasă aici tradusă într-o scriitură măruntă ritmic, într-o minuire pe spații mici a unor sui generis linii melodice, într-o indesire a dialogului astfel încît să se transforme într-o discuție simultană deasupra căreia, din cînd în cînd, răzbat replici semnificative.

Aceeași idee a heterofoniei o întîlnim în **Per quatro** pentru flaut, oboi, vioară și violoncel de Ștefan Niculescu. Autorul reia aici idei deja cunoscute ; în linii mari, remarcăm acea interesantă preocupare componistică de delimitare a unui „spațiu" la stînga și la dreapta unisonului, simultaneității ritmice. Lăsînd deoparte neinteresanta partitură a lui Claude Vivier, **Pianoforte**, ne oprim asupra **Trioului nr. 2** pentru vioară, violoncel și pian de Clermont Pepin, lucrare scrisă într-o descendență post-serială vizibilă. Etosul muzicii nu e punctul forte aici; mult mai interesantă mi se pare lucrătura de amănunt, trădînd o tehnică într-atît de bine stăpînită încît ar permite (poate că lucrul s-a și întîmplat deja în alte partituri) o depărtare de o lume sonoră care deja pare a-și fi spus ultimul cuvînt. „Ultimul cuvînt" al lui Șerban Nichifor, **Patru schițe pentru un lied neterminat**, pe versuri de Mircea Dinescu, pentru contratenor, pian și gran cassa, este un cuvînt pentru care echivalentul „ironie" este mult prea moderat. Practic, nu e propriu-zis muzică ceea ce se întîmplă în scenă, mult mai potrivite fiind aici echivalențe teatrale, posibile și în baza unei anumite „subțirimi" a partiturii, pe care nu o imputăm autorului deoarece e vizibil că acesta nu și-a propus aici o demonstrație de știință componistică. Tenta acidă, corozivă e predominantă, pentru sublinierea ei, uneori prea îngroșată, folosindu-se un registru unde atmosfera de bilci (și consecințele ei **intenționate**) e predominantă. Dacă **„La porțile visului"** pentru flaut și percuție de Doina Rotaru-Nemțeanu mărturisește limpede un stil în plină cristalizare, unde sensibilitatea și rafinamentul își au un loc principal, dacă piesa lui Marcel Spinei (în pofida unui titlu puțin neverosimil) **„Croquis" din spațiul mioritic** relevă o aplecare interesantă asupra unei dimensiuni cantabile și încantatorii, **Poem per suonare** pentru vioară și bandă magnetică de Wilhelm Berger explorează un cu totul alt „relief" al sensibilității noastre. În primul rînd, „pentru bandă magnetică" este oarecum impropriu, pe bandă fiind efectiv înregistrate mai întîi intervenția unei viori, apoi a două viori suprapuse, textele lor fiind aproximativ egale cu cele ale viorii interpretînd „live". Anumite lungimi ale piesei sînt indispensabile înțelegerii (și redării) unui mod de a înțelege muzica unde ceea ce frapează de la început este austeritatea etosului. Cuvîntul preclasicism este pertinent aici dacă îl investim cu acea coloratură „gotică" atribuindu-i-se uneori. Ideea este simplă și generoasă : muzica nu este subsumabilă clasicismului deoarece ideile de echilibru, moderație etc. nu predomină, mult mai importantă fiind acea „obstinare" de a găsi corespondențe muzicale unor idei, unor entități filosofice.

Viorel Crețu

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

Timpul dominant (II)

Aplecindu-se asupra textului engelsian cu o metodă de cercetare pe care Althusser o numea „lectură simptomatică", I. Popescu Puțuri va reciti modul în care acest **timp dominant** a lucrat asupra românilor din Transilvania și asupra slavilor de sud.

Propunindu-și să explice istoria relațiilor dintre diferitele popoare ale imperiului habsburgic, Engels vorbește despre o mișcare de **„infiltrare"** a **popoarelor migratoare** și a **populațiilor mișcătoare** pe diverse valuri ale istoriei, în „masa compactă a populațiilor slave de sud". Concepția aceasta, cu deosebire, este cercetată de Ion Popescu Puțuri. Cînd vorbește despre „infiltrare" Engels, cu tot caracterul fals al tezei sale privitoare la împărțirea popoarelor în „revoluționare" și „contrarevoluționare", nu va putea ignora, remarcă istoricul român, faptul că această infiltrare nu schimbă **compoziția demografică** a maselor de slavi ci doar le supune încercuindu-le cu o formă de **predominare** suprastructurală a elementului **infiltrat** asupra populațiilor native, sedentare. „În această **masă compactă** de slavi s-au **infiltrat** dinspre **apus** germanii, iar dinspre **răsărit** maghiarii" (Opere, vol. 6, p. 175). Iar cînd se referă la proporția dintre cele două populații reiese și mai clar înțelesul regimului de predominare : „Teritoriul locuit exclusiv de maghiari nu reprezintă nici a treia parte din întreaga Ungarie și Transilvanie..." (ibid. 191). În altă parte Engels se referă din nou la regimul de predominare : „...nobilimea feudală germană și burghezimea germană dominau împreună asupra semințiilor slave asuprite...." (ibid. p. 182). „Austria germană", și deci imperiul habsburgilor se formează din „uniunea împotriva slavilor" (ibid. p. 182—183), deci tot în procesul de constituire a unui **regim de predominare imperială**. Din acțiunea convergentă de **infiltrare** și de constituire a unui **regim de predominare** desfășurată de unguri și de germani, se va naște imperiul Europei Centrale : „...În Ungaria, maghiarii au dus aceeași luptă ca și germanii în Austria germană. Germanii care s-au **infiltrat** (s.n.) printre barbarii slavi în arhiducatele Austria și Stiria **s-au unit** (s.n.) cu maghiarii care s-au **infiltrat** și ei, la fel, printre barbarii slavi pînă la Letha... **Interesele lor erau aceleași** (s.n.), căci și adversarii lor erau aliații firești. Alianța dintre maghiarii și germanii Austriei era o necesitate..." (p. 182——183, citat de I.P. Puțuri în op. cit. p. 109). Într-un alt text Engels, chiar dacă printr-un înțeles deosebit de cel corect istoric, va lumina ideea predominării recurgînd la raporturi numerice între masele populațiilor respective" „...dacă cei „8 000 000 de slavi" au trebuit să îndure 8 **secole** jugul impus de cei 4 000 000 de maghiari..." (ibid. p. 309). Dacă în ceea ce privește **descrierea** proceselor de subjugare a unor populații locale, avînd caracter de societăți sedentare, agricole, de către **populații mișcătoare,** procese care au constat în **infiltrare** și acțiune de **predominare,** Engels izbutește să reflecte corect situația istorică, în schimb, în ceea ce privește **semnificația atribuită de el** acestor regimuri de predominare, el greșește, ne previne Ion Popescu Puțuri. Astfel, referindu-se la slovaci, cehi, croați, dalmați, moravi etc. Engels se arată surprins că aceste popoare vor să se formeze ca națiuni puternice :... „începînd din secolul al XI-lea, ei au pierdut ultima speranță de independență politică și au ajuns parte sub dominația germană, parte sub dominația Veneției, parte sub dominația maghiară. Și din aceste zdrențe ferfenițite vor să înjghebeze o națiune puternică, independentă, viabilă" (p. 306—307). Printr-o defectuoasă înțelegere a funcționării regimului imperial al muncii sociale și neținînd îndeajuns seama de **furtul de plusprodus** pe care se bazează orice imperiu, de forma de exploatare (parazitism) etc., utilizată de **păturile superpuse** imperiale în raport cu populațiile agricole exploatate în regim de drenare a plusprodusului, Engels va ajunge la două concluzii stranii, proprii tuturor „schemelor dominante" :

a) într-o primă concluzie Engels va vorbi despre „civilizarea" popoarelor asuprite de către asupritori. În teoria marxistă se știe că orice asuprire reduce avuția economică și șansa de „civilizare" a claselor și populațiilor asuprite ;

b) în a doua concluzie derivată din teza caracterului „progresist" al regimului de predominare germano-maghiară asupra populațiilor imperiului habsburgic, Engels va susține teza revoluției care poate utiliza ca metode „terorismul" și **„exterminarea".** Dar iată ce scrie chiar Engels :

„Mirîndu-se că slavii vor să fie independenți, Engels conchide : «și toate acestea drept mulțumire pentru faptul că germanii și-au dat osteneala să-i civilizeze pe îndărătnicii de cehi și sloveni și să introducă și la ei comerțul, industria, o agricultură mai productivă și cultură !»" (apud. I. P. Puțuri op. cit., p. 113).

„...Noi, împreună cu polonezii și maghiarii, putem salvgarda revoluția numai recurgînd la terorismul cel mai intransigent împotriva acestor popoare slave." (ibidem, p. 117). În numele revoluției el va preconiza o „luptă de exterminare și terorism necruțător — nu în interesul Germaniei, ci în interesul revoluției !" (Ibid. p. 319). Toate aceste concluzii, acest tablou apocaliptic", cum îl califică Ion Popescu Puțuri, pe care îl elaborase Engels sînt produsul adoptării unei concepții false despre **timpul istoric,** o concepție în care se revarsă încă iluziile unui **evoluționism liniar** de tip expansionar, realizat sub forma unui **navetism revoluționar,** din stație în stație, peste voința și particularitățile unei mari diversități planetare de popoare, destine istorice, ritmuri, voințe, culturi etc. Este foarte interesant că odată cu emigrarea lui Marx și Engels în Anglia, **vederea engelsiană** a lumii sud-est europene și central-europene se va transforma. Schimbînd **locul de observație** Engels își va modifica și viziunea. Sesizînd acest aspect, Ion Popescu Puțuri va comenta și semnificația acestei schimbări de viziune. Și într-adevăr iată ce scrie Engels în legătură cu aceleași „mase slave", pe care pînă ieri, le socotise contrarevoluționare și față de care, din înălțimea unui **timp unic al revoluției burgheze,** admisese chiar ideea „terorii" și „exterminării" :

„...Cît privește progresul civilizației în general, cine sînt purtătorii lui în toate părțile Turciei europene ? (...) ; este o realitate de netăgăduit că peninsula denumită în mod obișnuit Turcia europeană constituie bunul firesc al rasei slavilor de sud" (ibidem, p. 28).

Tot Engels scrie acum : „...slavii de sud sînt, în districtele din interiorul țării, unicii purtători ai civilizației...." (p. 36). De fapt această schimbare de accent este concomitentă, cum vom vedea imediat, unei schimbări în viziunea despre timpul istoric al lui Engels. Lucrul acesta este bine remarcat de către I. Popescu Puțuri : „Marx și Engels au continuat și în această perioadă să se teamă de panslavism, să vadă în țarism un pericol pentru întreaga Europă și să adopte, în consecință, o atitudine negativă față de tendințele popoarelor creștine din Balcani de a căuta protecție la țar. Dar în anii la care ne referim, ei nu mai credeau aceste tendințe ca o fatalitate, ca un fel de **dat slav,** nu mai vedeau o contrapondere a acestor tendințe în negarea năzuințelor naționale ale acestor popoare, ci, dimpotrivă, apreciau că tocmai independența lor ar grăbi eliberarea de sub influența țarismului. Și aceasta îi face să rupă cercul vicios al gîndirii politico-diplomatice oficiale a vremii (care opera și ea cu modelul timpului unic, n.n.) care nu putea să depășească binomul „ori-ori" — ori Turcia ori Rusia și Austria. «Cert este — scria Engels în **Problema turcă** — că de turci trebuie să scăpăm. A spune însă că acest lucru poate fi făcut numai înlocuindu-i prin ruși și austrieci înseamnă a spune totodată că actuala configurație politică a Europei va dura vesnic. Dar cine se va încumeta să facă o asemenea afirmație»" (cf. op. cif. p. 126).

Istoria nu este material pentru ilustrarea unor scheme abstracte cu care ne putem deplasa în itinerariile „științei prădalnice" de pe un meridian pe altul. Procesul complex al istoriei nu va da niciodată dreptate schemelor dominante. Secolul al XIX-lea, la care se referă Engels, este pentru această parte de Europă, secolul în care se desfășoară un proces de lungă durată, procesul „revoluțiilor" naționale și al edificării statelor naționale pe ruinele fostelor imperii orientale. Acest proces de lungă durată este evident legat, în Europa de sud-est, în principal de două forțe — virfurile burgheze ale claselor de sus și masele largi țărănești, a căror presiune de a ieși din vechile constrîngeri exercitate de un aparat suprastructural imperial ori simplu „delegat" se întîlnesc cu tendința virfurilor burgheze de a depăși același cordoane ale vechii ordini și de a dezlănțui forțele libere ale noii economii. Din punct de vedere juridic și politic momentul primește o consacrare în Tratatul de la Verssailles care, cum bine demonstrează D. Gusti, consemnează biruința Ideii Naționale.

„Anul 1919, scrie D. Gusti, întemeietorul unei noi științe europene — știința națiunii —, va însemna o dată memorabilă în istoria universală. În acest an s-a dat sentința definitivă în uriașul proces istoric dintre stat și națiune, care, deschis de decenii, s-a judecat în cursul războiului mondial (...). În esență, la baza războiului stăteau față în față două concepții. **Puterile centrale** afirmau că statul este singura și adevărata unitate socială, iar războiul mondial a fost ocazia de a ilustra această teză și de a consacra deci sfîrșitul epocii naționalismului. Acestei concepții tradiționale, conservatoare a statului, i s-a opus una revoluționară, aceea a **puterilor înțelegerii** (s.n.), care afirma că singura și adevărata unitate socială este națiunea și nu statul. În lupta crîncenă dintre aceste două concepții a ieșit victorioasă aceea a puterilor înțelegerii. Victoria finală a principiului național înseamnă începutul unei noi ere de legislație internațională (...). «Toate aspirațiile naționale bine definite — declară solemn Wilson — în punctul 4 al mesagiului din 12 februarie 1918, vor trebui să primească satisfacția cea mai completă». Întregul program al păcii care s-a încheiat la Versailles, este cuprins aci (...). Astfel s-a născut o Europă nouă" (cf. D. Gusti, „Sociologia națiunii", în Opere, vol. IV, p. 10).

Ilie Bădescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Aspecte de la înmînarea Premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1985 : Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Alexandru Balaci, Paul Everac. Secvență din sala festivității : în prim plan, Mircea Micu, Valeriu Anania, Adrian Marino

VÎRSTELE POETULUI

...Prin 1976 reușeam greu la un examen de intrare în Biblioteca Academiei, mai mult prin bunăvoința comisiei (mi se cereau probe suplimentare la germană și rusă, eu știam greacă și latină ; au decis sănătatea și forța fizică : după complicata verificare a cunoștințelor trebuia să ocup un post la „Primiri") — și am început lupta lungă de adaptare la acest colos al cărții. Intram într-unul dintre depozite și rămîneam cam năucit : un coridor lung de 40—50 de metri, întunecat (fereastra de la capătul celălalt abia se zărea) — iar pe stînga și pe dreapta culoare doldora de cărți. Totul pătrat, unghiular, simțeai un junghi în suflet trecînd dintr-o parcelă într-alta, te durea ochiul încercînd să contempli, trebuia să mergi cu capul plecat, să-ți reglezi privirea la 5—6 pași în față pentru a distinge etichetele de la marginea rafturilor. Ciudat, așa mi-am imaginat totdeauna că trebuie să arate grajdurile marilor herghelii : un culoar și boxe de-o parte și de alta cu ființe vii, cai, ronțăind liniștit grăunțe și torcîndu-și împrejurul trupurilor destinse pînza de aburi cu miros de iarbă proaspăt strivită... Instinctul meu de țăran îmi cerea un termen de comparație : mai tîrziu aveam să aflu că tomurile vechi din „închisorile" laterale de care mă rezemam erau, mai toate, legate în piele — comparație pe care o îndrăznisem avînd, deci, un suport... Cînd mă obosea arhitectura interioară a depozitelor încercam să mă apropii de oameni. Bibliotecarii au, mai toți, o trăsătură comună : răspund prompt la orice întrebare, cu lux de amănunte. În schimb, ei înșiși pun foarte puține întrebări. Pe scurt, nimeni nu mă prea lua în seamă, nici cu țărănismele mele nu-i interesam...

Sus, la cabinetul de muzică, am ajuns tîrziu, peste cîteva luni bune. Aduceam „donația Papahagi", niște pachete uriașe, „supra-sindicale" — dicționare, tratate de drept și lingvistică, sertare de birou cu fișe : mă încumetasem să le iau, două cîte două, de la mansarda profesorului de pe Cheiul Girlii, să le încarc în mașină **și** să le urc pînă la etajul doi al bibliotecii, **la** serviciul „Primiri". Cîteva discuri vechi trebuiau predate la acest cabinet. De obicei, cînd intram într-un serviciu, mă prezentam, făceam o glumă seacă pe seama profesiunii, după care rugam pentru semnătura de rigoare și ieșeam. Cu metoda aceasta n-am reușit, timp de cîțiva ani, nici să-mi fac colegii să-mi țină minte numele măcar (deși îl repetam mereu, insistent). Aici, la muzică, m-a întîmpinat un bărbat cu părul aproape alb (două șuvițe lungi, maronii, încadrau fruntea netezită parcă de vînturi) într-un halat alb imaculat cu reverele răsfrînte în triunghiul cărora o cravată de un roșu stins își fixa cleștii într-un guler cam bătos de cămașă, albă și ea. Nici înalt, nici scund ; privirea cam semeață, fixată undeva în sus, la dunga tavanului : o linie domol ascendentă ce se întretăia — dușmănos, am zis la început (pentru că dușmăneam interogator toată această lume veche a bibliotecii care știe totul și nu pune nici o întrebare) — cu privirile mele ce căutau totdeauna îmbinarea podelelor cu pereții (nu din umilință, dar acolo, la baza ridicărilor, simțeam că trebuie să caut un reazem). Om sever, trăsături ferme — aș zice, dure : proaspăt ras, obrazul părea injectat de un singe neliniștit. Mi-a semnat factura : Ion Magnea. După nume — orice s-ar zice, numele ne dă prima impresie despre oameni — un „grandoman", am gîndit. Am întrebat o colegă, odată ajuns în birou, despre omul în halat alb de la cabinetul de muzică. „Cum, nu știi ! — mi-a răspuns. Este poetul nostru". Zisese „poetul nostru" ca și cînd ar fi trebuit să-mi dau seama că Biblioteca Academiei are reprezentanți din toate domeniile științei și culturii (pînă și un țăran valah filolog clasic, ca mine!). M-a îndirjit și mai mult : eu însumi scriam mult, mă retrăgeam într-o boxă din depozitul preferat unde lăsam să mi se umple sufletul de dorul de casă, de sentimentul zădărniciei bibliotecărești (De unde să începi ? Cum să citești totul ?...). „Conduce și un cenaclu" — mi-a mai spus, cenaclul Academiei, cenaclul „G. Călinescu". Asta da, mă interesa mai mult decît numele și profesia de muzicolog...

A doua oară l-am întîlnit pe Ion Potopin (aflasem numele lui de scriitor, îi răsfoisem cărțile, începuse să mă atragă : era țăran ca și mine, își luase numele satului în care se născuse și scria despre țara cea mare) — la un depozit de dublete al bibliotecii : mai mulți colegi organizam acolo — era un fel de clacă — ziarele pe colecții și le puneam la mape. În pauze se plimba printre rafturi (aceași structură : de data aceasta motivația era clară depozitul fiind amenajat în fostele grajduri regale de la Șosea), căuta reviste vechi și le răsfoia atent, după ce le mîngîia cu palma larg deschisă. Toată lumea în afară de mine știa : Ion Potopin își recitea propriile poezii din presa interbelică. Discret, în ascuns chiar, în timp ce colegi lui mîncau, ori fumau, sau se plimbau prin curtea depozitului, el se retrăgea între rafturi și se regăsea...

A treia oară ne-am întîlnit la cenaclul „G. Călinescu". Era un alt om, cravata mai lejeră nu-mi mai sugera acea spaimă de timp, privirea se învîrtea în cerc orizontal prin ochii oamenilor. M-a atras cenaclul lui Ion Potopin mai ales prin discuțiile elevate pe marginea lucrărilor citite. Nu se discuta poezia sau proza sau eseul cutare — ci poezia, proza, eseul, cu largi incursiuni în istorie, în amintiri.

...La 70 de ani, poetul este unul dintre cei mai consecvenți oameni ai bibliotecii. Aici vine să citească, să-și revadă colegii, aici își dă întîlnire cu prietenii, aici face planurile pentru ședințele de cenaclu. Solemn, pătrunde în incinta luminată de soare, mîngîie cu privirile străturile de flori din dreapta intrării, după care urcă treptele spre lumea cărților unde se pierde cu aceeași bucurie a celorlalte vîrste — trecute și viitoare — legate între ele, toate, de pathosul existenței demne, între creație, între iubire de sine și de semeni.

N. Georgescu

Comunicarea creatoare

Urmare din pag. I

însuși, **filonul de fond al călinescianismului,** adică cel care, pornind de la justa situare a valorii estetice pe solul istoriei și spiritualității naționale, regîndește tradiția locală spre a-i releva consistența, golurile și, mai ales, **forțele entelehiale.** Este, aici, un patos al construcției de anvergură, lipsit celor care cultivă un călinescianism artizanal, de efect stilistic și grație fragilă a opiniei. Și, totuși, la Adrian Marino este un titanism rănit — probabil din bruscări biografice —, căci intuiției plasticizante și apetitului extensional îi se substituie discursul inteligenței reci și orgoliul ideii de mare calibru. Acest orgoliu este, prin simpla sa prezență, polemic : detașează explicit ideea clar motivată de ipostazele subdezvoltate sau, pur și simplu, „necuviincioase" din punct de vedere logic și teoretic. Situîndu-și preocupările în special în sfera criticii literare și a fundamentării actului critic, Adrian Marino înțelege că sînt absolut necesare ieșirile în zone conexe, căci stîlpii de rezistență nu rezidă în profesionalismul îngust, ci în iscodirea gîndurilor întemeietoare ale întregii culturi. Astfel, reușește o reactivare a gustului pentru construcții originale și probează o îndrăzneală care pînă la, cît și prin Călinescu, fusese de bun augur. Astfel, **Viața lui Alexandru Macedonski** (1965) și **Opera lui Alexandru Macedonski** (1967) reușesc, prin erudiție și simț valoric, înălțurarea unei sancțiuni care, aplicată omului-Macedonski, era transferată asupra scriitorului și a operei sale. **Hermeneutica lui Mircea Eliade** (1980) reintegrează tradiției culturii noastre opera unui savant și scriitor de prestigiu. Iar **Critica ideilor literare** (1974) fundează un sistem original de critică literară operant, deocamdată, cu audiență scăzută.

Pentru Adrian Marino, critica literară trebuie să mînuie o metodologie riguroasă și de amploare prin care se (și care o) integrează domeniului specific al științelor spiritului (ce-și revendică, de la Dilthey incoace, un ireductibil al obiectului, metodei și demersului cognitiv). Desigur, **actul** psihologic al **înțelegerii** este și la îndemîna criticii desfășurate fără conștiință teoretică — cum este cazul celei jurnalistice, impresioniste ș.a. —, însă opera de artă solicită o trecere de la intuiția valorii la **interpretarea** lumii plăsmuite și a universului simbolic, ceea ce solicită dependența travaliului critic de sensul textual, înălțurarea mizei pe impresia subiectivă provocată conjunctural, actualizarea semnificațiilor în contexte succesive, concurente, etajate, dinamice ș.a.m.d. Numai o **hermeneutică integratoare și, în egală măsură, creatoare,** poate da seama de labilitatea și inepuizabilitatea semantică a unei opere literare. Sensurile textuale vehiculează alte linii de sens (simbolic ș.a.). Întrucît valoarea artistică rezidă doar în modul efectiv de aoariție, de concretizare a unei substanțe spirituale eterogene — ca nivel de structurare (subiect, viziune despre lume, de pildă) și continut (moral, psihologic etc.) —, în actul receptării, interpretarea critică nu poate fi exclusivă și exclusivistă. Critica de tip hermeneutic este menită (și apță) să înlăture atît partizanatele feluritelor maniere de a practica efectiv critica literară (cu repercusiuni explicite sau potențiale doar de ideologie culturală sau de grup), cît și nevroza metodologică actuală ce bîntuie științele artei și eșuează în exclusivisme lamentabile. Mai mult : întrucît activează un pluralism metodologic, precum și inevitabile straturi de tradiție ce servesc actului interpretativ, arată **(monstrează,** nu de-monstrează, putem spune, utilizînd o convenție terminologică a fenomenologilor) calibrul artistic al unei opere, fundînd astfel judecata de valoare. De-psihologizarea actului critic este accentuată în măsura în care critica literară operează cu instrumente pe care ea însăși și le teoretizează la un nivel metateoretic. Produsele artistice își incorporează anumiți **topoi,** constante care depind de stil, epocă, gen literar, curent, subiect, viziune asupra lumii, tehnică artistică, motive, simbolisme ș.a.m.d. care pot fi numite **idei literare :** „denumire globală și convențională pentru totalitatea fondului sau conținutului teoretic (explicit sau latent) al reflexiei teoretice de orice tip despre literatură" **(Critica ideilor literare,** p. 28). Este, aici, desigur, o schimbare de optică, permisă și validă, însă, întrucît totdeauna critica literară pune în joc un set de cunoștințe prealabile, preconcepții, sisteme de încadrări și așteptări etc. atunci cînd urmărește **apropierea** unei opere sau a unui autor. Critica ideilor literare ordonează acest cîmp conceptual al criticii, construiește modele de inteligibilitate care, fără a avea pretenții normative, scot actul interpretativ de sub tirania diletantismului, psihologismului și presiunilor de moment. Cadrele orientativ-exploratoare ale actului critic sînt puse de Adrian Marino în termenii raportului dintre adevăr (cunoaștere, interpretare) și tradiție, propriu hermeneuticii. Din această optică edifică propriul sistem estetic, a început elaborarea unui **Dicționar de idei literare** (I, 1973). Acesta este un efort consistent de **deprovincializare** a criticii noastre literare. Mai mult : este vorba de o soluție originală, constructivă (nu doar indicativă) la impasul metodologic actual. Critica ideilor literare este teorie de rang mediu capabilă să ofere deschideri fertile mult doritei jonctiuni între studiul speculativ al valorii artistice și practica interpretativă propriu-zisă. Nivelul său european este recunoscut prin chiar traducerea în edituri de prestigiu.

Adrian Marino își situează hermeneutica pe un fond tradițional de preocupări și tentative românești. Este de ajuns să ne gîndim la faptul că, **în cultura noastră disocierile valorilor autonome nu au eșuat în teorii autonomiste** capabile să se fixeze în deprinderi critice și receptoare de răsunet. Prin urmare, teoria critică (și de critică a criticii) elaborată de Adrian Marino valorifică și explicitează o receptivitate aparte în fața pluralismului interpretativ. Faptele spirituale nu au semnificații pure. Într-o operă literară sau într-un fenomen religios — așa cum va sublinia în analiza operei lui Mircea Eliade, văzută nu doar ca simplă erudiție în istoria religiilor, ci ca hermeneutică a acestei istorii — coexistă sensuri istorice, sociologice, culturale, psihologice ș.a.m.d., aglutinări, distorsiuni, metamorfoze, integrări etc. în așa fel încît decodificarea traiectoriilor și a straturilor de sens solicită interpretarea plurală, explicitări și descripții complementare.

Adorația mistică a intuiției, gustului și impresiei subiective nu au, în opinia lui Adrian Marino, nici un cuvînt de spus în fundarea judecății de valoare. Hermeneutica sa literară este, prin astfel de rupturi polemice, o formă personală de militantism cultural.

Elocvența izvoadelor

În privința editării cronicilor medievale, scrise în limba română, — domeniu echivalent cu începuturile **literaturii** noastre — este îndeobște cunoscut că, după 23 August 1944 s-au făcut pași deosebit de însemnați în această direcție.

Referindu-ne, în cele de față, la Moldova, trebuie apreciat că dispunem astăzi de ediții științifice relativ satisfăcătoare privind operele celor trei mari clasici ai acestui gen, Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce. La fel stau lucrurile și cu scrierile lui Nicolae Costin, fiul lui Miron.

Problema ce se pune, deocamdată, în ce-i privește, este ca operele lor, cu deosebire ale celor trei mari cronicari amintiți, să stea cu cît mai puține pauze supărătoare și nedorite la îndemîna cititorilor, a publicului larg și în special a celui școlar, în prezentări accesibile, fără prea mult aparat critic, ceea ce încearcă și rezolvă, în mare măsură, mai ales edițiile **Minerva** („Biblioteca pentru toți", „Arcade", „Patrimoniu"), **Albastros** („Lyceum") și **Junimea** din Iași.

Din păcate — și rămînînd tot la Moldova — o întreagă eflorescență cronicărească, care a urmat **Letopisețului** lui Miron Costin, este ca și necunoscută publicului larg cititor și chiar elevilor din cursul liceal, care pot rămîne, după absolvire, cu impresia falsă că acest gen se încheie, în literatura noastră, cu Ion Neculce, sau că ceea ce a urmat nu mai reprezintă nici o valoare.

În afară de Neculce, încă patru **cronici anonime** dezvoltă istoria Moldovei după anul 1661, unde se încheie **Letopisețul** lui Miron Costin : **Pseudo-Nicolae Costin (1661—1709), Pseudo-Nicolae Muste (1661—1729), Pseudo-Alexandru Amiras (1661—1729)** și, mai restrîns ca întindere, **Izvodul lui Tudosie Dubău (1661—1693).** Între acestea, Const. Giurescu a identificat o altă cronică de sine stătătoare, de asemenea, anonimă, pe care o numește **„Izvodul buhuș ese" (1661—1705)** și pe care a publicat-o în 1913. Dacă scrierea pusă sub numele de Pseudo-Al. Amiras s-a bucurat, în deceniul trecut, de editarea științifică necesară (Dan Simonescu, Editura Academiei R.S.R., 1975), celelalte două cronici mai dezvoltate — Pseudo-N. Costin și Pseudo-N. Muste — **n-au mai văzut lumina tiparului din secolul trecut,** ultima dată fiind publicate de Mihail Kogălniceanu în 1872 și 1874, în vol. al doilea, respectiv al treilea, din ediția a doua a colecției sale **Cronicele României sau letopisețele Moldovei și Valahiei** (prima ediție, în chirilice, apăruse la Iași în 1845—1852). **Izvodul lui Tudosie Dubău** a fost publicat în 1914 de Const. Giurescu.

Acest prim eșalon de cronici postmironești este urmat de un altul — cronici, de asemenea, puțin cunoscute — care duce istoria Moldovei pînă către ultimul pătrar al secolului al XVIII-lea : Axinte Uricariul **(Domnia a doua a lui Nicolae Mavrocordat,** 1711—1715), [nu-l mai menționăm pe Nicolae Costin (anii 1709—1711) editat nu de multi, **Ioan Canta (1741—1769)** și **Pseudo-Enache Kogălniceanu (1733—1774).** Cronica lui Axinte s-a publicat în 1944 de către Ioan Șt. Petre dar celelalte două, ultimele realizări ale istoriografiei medievale tradiționale a Moldovei, stau și astăzi, de pe la jumătatea secolului trecut, în volumul al treilea din greu accesibilele ediții ale lui M. Kogălniceanu, din 1846 și 1874. Niște **Însemnări de cronică** de Iordachi și Antohi Sion, pentru anii 1758—1821, nu s-au tipărit niciodată pînă acum. Este surprinzător că în colecția „Cronici medievale ale României", inițiată de Academia R.S.R. și inaugurată în 1959, care prevedea perspective încurajatoare în acest domeniu, din cele zece lucrări publicate pînă în prezent — de altfel nejustificat de puține, pentru un interval de 26 de ani — nu a apărut decît o singură cronică moldovenească, amintita Pseudo-Al. Amiras, din 1975 (ultima în ordinea de apariție), în ciuda faptului că cel puțin patru își așteaptă editarea științifică din secolul trecut. Orientată mai ales în direcția istorică, colecția de cronici medievale a Academiei, în afară de deosebit de utilul, pentru cercetători, **Repertoriu al manuscriselor de cronici interne — sec. XV—XVIII — privind istoria României** (1963), a publicat trei cronici interne redactate în limbi străine. **(Cronicile slavo-române din sec. XV—XVIII,** republicare — 1959 — a vechii ediții a lui I. Bogdan ; **Cronica Ghiculeștilor — 1695—1754** — original grec și traducere modernă românească, 1965 ; **Cronica Transilvaniei, 1608—1665,** tradusă din germană — 1965), **Cronica Banatului,** de Nicolae Stoica din Hageț — 1969, trei cronici privind istoria Țării Românești (**Letopisețul cantacuzinesc,** 1960, Radu Popescu, 1963, și Radu Greceanu, 1970 ; în legătură cu stadiul ediției cronicilor muntene și a celor transilvănene, scrise în românește, vom reveni într-un articol ulterior), precum și **Cronici și povestiri versificate (sec. XVII—XVIII),** 1967, în care se cuprind, pentru Moldova, 11 lucrări, începînd cu versurile istorice ale lui Miron Costin (1673 și 1675) și Dosoftei (1681) pînă la cele anonime privitoare la mazilirea lui Alexandru Moruzi din domnia Moldovei (august 1806). Dar **Tragodia** lui Alecu Beldiman (1821), cu cele peste 4 000 versuri ale sale, stă mai departe în vol. III din 1874 al colecției lui Kogălniceanu.

Dacă din punct de vedere istoric-documentar nu încape îndoială că **toate** cronicile și izvoadele moldovene, rămase needitate de atîta vreme, sînt indispensabile cercetătorilor în ediții noi, științifice, nu este mai puțin adevărat că cele mai multe dintre ele au și o certă valoare literară, estompată, ce-i drept, în decursul timpului, de scoaterea în evidență a **literaturii** realizate de Neculce.

Dumitru Velciu

Definirea ființei

Urmare din pag. a 3-a

iar stelele, / rușinate puțin, / se bucură de-o neîntrecută lumină."

Azurul, privirea ridicată spre înalt, concentrează atenția poetului către un sensibil superior, fragil datorită prospețimii sale, ce simte orice atingere ; universul devine o cutie de rezonanță în care fiecărui gest i se asociază o replică, unde orice atitudine are un revers. Aici totul trebuie făcut încet, pentru a nu tulbura pacea adîncă a profunzimilor originare. Simplificarea expresiei corespunde pe deplin noii sale viziuni, cuvintele sînt parcă suportul material al unor existențe fulgurante, a căror formă ascunde adevăruri irevocabile, esențiale. Expresia telurică minerală apropie, devine cu încetul o creionare abia schițată, un contur profilat în azurul luminii celeste : „mai trebuie / să veghez o noapte / soarele de andezit / pînă roiesc / noile cristale / în salbele iernii, / unde se-ascunde / etern — Curcubeul..."

Apar personaje și arhetipuri precum El, Ea, Zalmo, Zoria, Muntele, Curcubeul, Dionys, Făt-Frumos, Matca, Dacoromania, care construiesc acest univers și readuc comparația cu Ion Gheorghe și mai ales cu un anume volum al său — **Dacia Fëniks :** „pentru tine îmbrac ultima cămașă de mire, / pentru tine sînt săgeata zvicnind / din arcul clipei eterne — și aștept / aruncarea-n trei sulițe, în fața purpurei...". Variată în formă și conținut, lirica lui Ion Pachia Tatomirescu se ordonează în jurul adevărurilor fundamentale ale ființei ; din importanța acordată universului propriu derivă și valoarea ideii de patrie ca natură specifică, definită prin orizontul inconfundabil. Țara, satul natal, zarea ca formă a ființei, sînt elementele caracteristice acestei poezii ce caută rădăcinile lucrurilor în eterna legătură a omului cu un spațiu propriu.

Cultivînd gestul larg, grandios și, în același timp, sentimentul delicat al apropierii de fața sensibilă a lumii, Ion Pachia Tatomirescu este un cîntăreț fascinat de puritate, de gingășia simburelui, a miezului pur, simbol al adevărului și frumuseții. Dacă ideea și sentimentul liricii sale s-ar întrupa în cuvinte pe măsura acestora, am putea spune despre această poezie că ea marchează un moment specific, original, în poezia tînără a ultimilor ani.

POST RESTANT

există încă semeni de-ai noștri care au obiceiul de a-i raporta pe toți ceilalți la ei înșiși, rezultatul fiindu-le plictisitor de favorabil. Cu alte cuvinte, nimic nu-i oprește pentru a atinge, dacă nu au și atins, perfecțiunea. Se văd și sînt văzuți ca fiind singurii în stare să-i judece pe toți ceilalți. Opinia celor în stare să-i contrazică nu-i interesează, aceasta fiind nimic altceva decît expresia invidiei, urii sau prostiei celor care le sînt, vezi doamne, inferiori. Simțul critic le este exacerbat, în timp ce cel autocritic le lipsește. Sînt greu de suportat, deși ușor de înțeles. Într-un anume fel este și aceasta o fugă de realitate, dintre ei apărînd acela care a poruncit să fie sparte toate oglinzile. Nesuportînd nici măcar să le vadă, preferă să-și închipuie cum sînt, culorile cu care își fac autoportretul fiind dintre cele mai măgulitoare. Nu de puține ori beneficiază, dacă nu chiar le impun, de confirmări mincinoase și interesate. Aceste „confirmări" îi împing în întunericul absolut, acolo unde nici măcar o rază din lumina adevărului nu mai poate pătrunde. Paradoxal, și întunericul li se pare că se datorează strălucirii prea mari a propriilor capete. Se mint, mințindu-i și pe ceilalți, ajungînd să creadă că sînt sau ar fi putut fi altceva decît sînt cu adevărat. Tonul le este arogant, te somează, te amenință, iar, cînd prevăd refuzul, te desconsideră. Se declară victime ale unor conspirații îndreptate împotriva talentului, ale unor „aranjamente" de culise literare. „Știu" din auzite sau de la cunoștințe imposibil de identificat care sînt relațiile între reviste, între redactori, și, pentru a fi mai siguri de „vînat", trag în toate revistele și în toți redactorii cu originalul și copiile scrisorilor în care își declară încrederea unică într-un singur exemplar (de revistă, de redactor ?). Dar textele sînt de fapt trimise tuturora sub același nume sau pseudonim, dacă nu sub mai multe. N-am putea spune că nu le merge, ei fiind, publicați „în ciudă", spre a sublinia dezacordul cu opinia altora („ați spus voi că nu-i bun, ei bine iată, eu zic că e bun"). Că se poate greși în aprecierea unui talent este adevărat, dar se întîmplă rar, și atunci greșeala se întoarce împotriva celui ce a greșit. De cele mai multe ori, însă, nu se greșește și intenția noastră nu este de a-i îndepărta de literatură pe aspiranții fără talent, ci de a-i deprinde cu lectura și a le reda un timp prețios, timp ce poate fi mai bine folosit decît pentru înnegrirea hîrtiei. În această privință, faptul că sîntem mai mult sau mai puțin ironici depinde direct de cît umor avem. Spaima sau iritarea în fața ironiei seamănă bine cu aceea din fața oglinzii. De aceea, pentru cei care se declară slabi de înger în fața ironiei, le propunem să lipească pe oglinda în care se privesc o fotografie a lui Liz Taylor sau Robert Redford.

VALENTINA MĂRGINEANU, Tîrgoviște. Într-un fel vă semnați pe plic și-ntr-altul pe text, fără nici o explicație. De ce ? Să vă fi mărîtat cumva pînă cînd ați depus plicul la poștă ? Lipsesc, de altfel, cîteva date elementare despre d-voastră. Proza, cu un titlu atît de prețios, încît ți se strepezesc dinții („Drumul bizar al subconștientului către conștient"), are o alcătuire contradictorie. De la „Și liniștea coboară încet-încet, cum se string apele după furtună în propria lor albie și-mi rămîne visul printre oase, zdrobindu-mi măduva, subțiind-o fluidă și acerbă" sau „Și mă întreb, ani peste ani, oare nu sînt și eu o muscă ce mă zbat mult sub pleoapa inertă a destinului ?" la pasaje interesante, bine motivate psihologic, scrise cu asprime. Neștiind care e adevărul (încă), nu ne rămîne decît să vă mai cerem să ne trimiteți.

DANIEL ELIRA, București. „Anotimp etern (Cuvintele vorbesc)" este un text în primul rînd imposibil scris, în care virgula își face de cap, lipsind cînd ți-e mai mare dragul sau apărînd acolo unde nu are ce căuta — între subiect și predicat. Cuvintele, cînd nu sînt greșit scrise („halucinandă"), sînt folosite impropriu, numai și numai cu intenția de „a da bine", de a suna frumos. Efectul este însă caraghios : „Departe de aici, pe bolta cerească, pleoapa liniștită a ierni (? !) zidise într-o spărtură, (de nori) ochiul înghețat al omenirii, al vieții, prin care străinii bănuitori ai universului priveau ademeniți trecutul fantastic al lumii". În aceste condiții, povestea lui moș Gruia, cu dacul care vede la scăldat o „tînără fată cu părul negru, ochi albaștri, sfîrcuri sîngerii ai sînilor ca două mărgăritare ruginii, o sculptură vie, albă, poate din zăpada ce acoperea totul" (? !) nu ne interesează nici cît negru sub unghie. Cum bănuim, după scris, că e vorba de un prea tînăr autor, mai așteptăm. Vîrsta nu schimbă numai vocea. Iar dacă tot ne arătați că textul a fost compus în primăvară, vă îndemnăm să încercați și în celelalte anotimpuri. E o chestiune de microclimat, nu ?

MIRESCU MARIUS, București. Nu numai proza d-voastră suferă de romantism premeditat. Oricum, „m-a durit" limba în care bateți cîmpii : „Prevăzuse, provocase această alunecare (,) dar îi plăcea să creadă că evenimentul era exterior, aceasta dintr-un necesar confuz de nesinceritate, poate singura diversiune reală în sublima platitudine a acestei lunecări în răstimpul căreia se-ntîmpla o mare renunțare, un act pe care-l dorea simplu, fără patetism, și fără eforturi, un eroism liniar, liniștit și de o măreție reținută. Un apus firesc dintr-o lume în care lumina incendia pînă la vulgar fiecare amănunt ale căror singure semnificații nu erau decît simplele lor existențe". Ce ziceți ? Iată ce : „Parcă aș fi un arhetip într-o lume evoluată la modul cel mai concret (,) în care (,) nemaiexistînd nuante (,) se anulează. Metafizica dispariției într-o răsărire sublimă, tragedia singularității în luciditatea oricărei analogii, oricărei copii. O umbră a propriei umbre. Nimic concret, nimic real. Nici o corespondență. O, doamne, parcă nu aș fi om. Mi-e frică, iar mi-e frică !" Aveți și de ce să vă fie frică, dacă credeți că singura deosebire dintre d-voastră și Flaubert este aceea că ultimul „este mai profund".

VASILE PĂRPĂUȚI, Cumpăna — Constanța. „Capăt de drum" este o povestire bine scrisă, însă cu o epică intenționat cețoasă. Talentul nu vă poate fi pus în discuție, rămîne doar să-l exercitați pe subiecte cu mize mai mari. Oricum, ziua în care, sperăm, veți apărea în revistă nu este departe. Depinde de d-voastră, prin ce ne veți mai trimite, să fie cît mai aproape.

MARIA TIMUC, Galați. Răspunsul poate întîrzia, noi nefiind convinși că de cînd ne-ați scris nu ați făcut altceva decît să-l așteptați. Proza presupune mai multă răbdare decît poezia. Cineva spunea că proza este ca o apă mare care se ridică încet și uniform, în timp ce poezia se aseamănă unui gheizer fierbinte care pare să se arunce în cer. Este lesne de înțeles că, acceptînd comparația, cariera literară a unui poet este mai spectaculoasă decît aceea a unui prozator. Desigur, însă, că e prea devreme să vă hotărîți, deși odată și odată va trebui s-o faceți. O confirmare în poezie sau în proză este absolut necesară, altfel amîndouă vor fi cei doi iepuri după care veți alerga zadarnic toată viața. Observația este valabilă și pentru alții care, înainte de a fi poeți sau prozatori, vor să fie și una și alta. Și atenție la portrete : „...El era un pasionat al pînzelor lui Gauguin, mai ales ale celor pictate în insulele Tahiti și dormea seară de seară cu cărțile lui Baudelaire sub pernă..." („De ce sînt triști poeții ?") Sub pernă de obicei e patul.

LILIANA OANCEA, Aiud. Acasă nu le răspundem nici rudelor. Iar din „Un vis... la Paris" meritorie este intenția d-voastră de a dedica „articolul" mamei. „Se desprindeau patru aripi tăind monumental trecutul : **Moulen Rouge-ul** (s.n.). Răzbăteau din moara roșie acorduri măiestre..." Interesant este cum ați reușit să traduceți corect „Moulen Rouge-ul". Și de ce ne-ați trimis articolul în două exemplare ? Sperați să-l mai dăm cuiva să-l citească ?

Iulian Neacșu

Geta Mermeze : „Sărbătoare"

CUMPĂNĂ

Dialog între Poet și Critic (III)

Poetul. Eu văd că întreaga critică, nu numai românească — și nu vreau să mă laud cu o lectură exhaustivă — se produce fiind cît mai aproape de text, stabilind o anume distanță și fiind foarte distantă față de textul comentat pentru a evita contaminarea sau conflictul. La început, poate din egoism față de propria mea poezie, am crezut că înțelegerea este un apanaj al criticului din prima categorie. Cu trecerea timpului dau dreptate egală și celorlalte categorii. Poate că încerc o senzație de perplexitate față de modul meu de a pricepe lucrurile, cu vremea atît de schimbăcios...

Criticul. Urmărește poezia scrisă de G. Călinescu și ai să observi multe lucruri în legătură cu problema deschisă de tine. El s-a ridicat, în critică, deasupra textelor comentate, păstrîndu-și mereu o admirație genială pentru Eminescu. Poezia lui ca atare merge direct, însă, spre Heliade, în primul rînd spre „Zburătorul" lui. Poemele lui G. Călinescu nu sînt „eminesciene" ci „heliadești", fiind, în ultimă instanță, călinesciene.

Poetul. De cînd am reluat convorbirea a început să plouă și în fiecare frunză a grădinii tresare de bucurie ecoul unui tunet. Dacă și plouă în timp ce vorbim e posibil ca discuția noastră să fie fertilă.

Criticul. Lasă să plouă ! Discuția noastră poate să fie fertilă și pe timp de secetă ! Deci G. Călinescu, dacă ar fi fost cu exagerare subiectiv și subiectivitatea unui critic crește, se realizează pe măsura apropierii de textul comentat, ar fi mers în construcția critică pe calea afinităților lui ca poet. Or, el, în critică, nu a mers pe această cale. Nu a scăpat-o niciodată din ochi dar nu a mers pe ea. Mergînd pe calea eminesciană, el a atins gradul maxim de obiectivitate. În ordinea lucrurilor cu care ai început discuția, el era aproape coincident cu textul heliadesc, ca structură intimă și putea fi distant față de textul eminescian în sensul respectului pe care ți-l inspiră o gîndire poetică formidabilă. Prețuind Europa prin deschidere italiană și lăudînd sensul clasicismului, el și-a luat revanșa asupra lui însuși pentru că a văzut, cu un ochi profetic, sensul eminescianismului în cultura română.

Poetul. Înțeleg din cele ce spui că G. Călinescu „se trădează" în poezie prin Heliade dar se realizează în critică prin Eminescu.

Criticul. Cred că ai zis bine, cum încercăm, noi criticii, să facem o sinteză, voi poeții vreți să fiți și mai sintetici. Cu analiza, cred eu, stăm la fel. Continui răspunsul la întrebarea ta. G. Călinescu a îndeplinit această triplă majestate a raportului cu textele comentate. Din punctul meu de vedere el este un critic total. Afinitatea cu Heliade l-a încărcat cu o anume simpatie față de text, simpatie de care nu s-a dezbărat niciodată. El a văzut două Utopii. Prima Utopie era heliadescă. Eminescu se apropiase de ea. Amintește-ți versurile din „Epigonii" : „Stă și azi în fața lumii o enigmă neexplicată / Și veghează-o stîncă arsă printre nouri de eres". Dincolo de imagistica romantică, putem vedea intuiția exactă a destinului heliadesc. Din punctul de vedere al lui G. Călinescu, Utopia heliadescă era mult mai gratuită decît cea eminesciană, atît de gratuită încît devenea inoperantă într-o întreprindere de anvergura Istoriei lui. Vreau să spun că el a pornit de la o anume distanță față de textul eminescian iar Utopia acestuia a simțit-o ca pe o grandoare realizabilă. Un critic a încercat a pătrunde contradicția lui Maiorescu. În ce am spus pînă acum apare simplă și evidentă, nesofisticată, contradicția lui G. Călinescu. El nu repetă o contradicție, el poate crea consumînd o contradicție, făcînd-o a lui și depășind-o atunci cînd o dăruiește celorlalți.

Poetul. Am înțeles, din ce mi-ai spus pînă acum, că un G. Călinescu stăpînește cele trei moduri critice prin care am început nedumerirea mea.

Criticul. Am vorbit despre G. Călinescu doar în legătură cu problemele puse de tine încercînd „o vedere din avion" asupra literaturii lui. Precizează acest lucru. Știu că orice literatură trebuie întîi parcursă pe jos, într-un efort lent de identificare cu timpul și spațiul în care s-a produs. Faptul că eu aș fi parcurs-o pe jos nu este și de domeniul evidenței. Vezi, poate, am încercat să-și explic ceva prin ceva care trebuie, la rîndul lui, explicat.

Poetul. Eu numai așa înțeleg ceea ce spui.

George Alboiu

2500—Spiritualitatea geto-dacilor

Urmare din pag. I

rabil făcută. Paginile dedicate artei geto-dace sînt un bun exemplu. De asemenea, cap. **Portretul fizic**, care este reconstituit din izvoare antice. Ne apare totuși nemulțumitor primul capitol, în care etnia tracilor este discutată preponderent din perspectiva indo-europenilor și mai puțin din unghiul unei hibridări (amalgamări) de elemente pre-indo-europene (pretrace) și indo-europene, așa cum rezultă în urma ultimelor date arheologice și cronologizării cu carbon calibrate la date reale. Ne gîndim, în primul rînd, la contribuția remarcabilă (inclusiv în ceea ce privește pre-istoria României) a cercetătoarei Marija Gimbutas (a se vedea o prezentare a studiilor sale apărute pînă în 1974 la Simenschy-Ivănescu, **Gramatica comparată a limbilor indo-europene**, București, 1981, p. 175) citată de I.H. Crișan în ceea ce privește aspecte neesențiale, care nu reflectă real contribuția cercetătoarei privind patria primitivă (homeland) indo-europeană și privind ceea ce a numit **Vechea civilizație europeană** (pre-indo-europeană), apărută și dezvoltată pe un areal cuprins între Carpați — Marea Egee și spațiul italic. Prin aceste studii se pot vedea foarte bine afinitățile profunde — coborînd adînc în epoca neolitică — dintre spațiul carpato-dunărean și cel egeean-italic.

Ni se pare de asemenea neargumentată corespunzător ideea, spre care inclină ezitant autorul, conform căreia geto-dacii ar fi fost o etnie (autorul folosește termenul impropriu de „popor") distinctă de etnia (poporul) tracilor de sud (cei „propriu-ziși"). Faptul că geto-dacii (termen sub care se ascunde un număr anumit de triburi) s-au conturat ca un grup aparte în lumea tracă nu este un argument pentru a presupune că erau un alt popor (mai corect : o altă etnie) ci că erau o **particularizare** în marele grup tracic. Ne grăbim să precizăm însă că I. H. Crișan este doar parțial vinovat de confuzia și incoerența care domnesc în ceea ce privește limba tracilor (deoarece limba și nu datele arheologice determină profilul spiritual al unui popor, existența ori inexistența unor idiomuri trace convergente ori divergente, etc.). Este un loc în care aproape fiecare cercetător-lingvist s-a simțit obligat să propună o altă schemă a foneticii ori structurii gramaticale trace și cu totul alte etimologii. V. Georgiev — I. I. Russu — G. Reichenkron sînt trei exemple pentru trei modele practic ireconciliabile.

În penultimul capitol, dedicat credințelor, I. H. Crișan ne pare că nu folosește corespunzător concluziile lui Gh. Mușu privitoare la religia tracilor, pe care le considerăm inevitabile în orice încercare de reabordare a subiectului în ansamblul lui ori în detalii. (Semnalăm în acest sens : E. Agrigoroaiei, **Țara neuitatelor constelații. Folclor arhaic românesc**, Iași, 1981, unde studiile lui Gh. Mușu sînt amplu și, în general, convingător folosite). Sînt neconvingătoare la I. H. Crișan cîteva detalii privind grafia **Zalmoxis** (preferată lui **Zamolxis** care este, evident, cea corectă, fără metateză, așa cum bine știu etimologiștii), privind pretinsa istoricitate a lui Zamolxis ca persoană (un alt punct eronat, bine analizat de Gh. Mușu) și, strîns legată de aceasta, privind existența unui Mare Zeu, înțelegem din text, diferit de Zamolxis. Credem că autorul, în mod inexplicabil aproape, s-a lăsat „furat" de date disparate, incorect interpretate. (Vom încerca să revenim asupra acestor aspecte, credem noi extrem de importante, cu altă ocazie).

Impresia de ansamblu după lecturarea lucrării lui I. H. Crișan este pozitivă, lipsurile semnalate fiind generos compensate de pagini dense și, credem, de referință pentru orice abordare a problematicii legate de civilizația tracă (inclusiv traco-dacă) de alți cercetători. O traducere a cărții într-o limbă de circulație (eventual, cu corectarea unor detalii și, poate, într-o prezentare grafică mai generoasă) ni se pare mai mult decît utilă, deoarece este vorba de o foarte bună sinteză cu multe interpretări originale și, în cea mai mare parte, convingătoare.

Un mare cărturar

de cîte ori urcam scările spre apartamentul lui din bulevardul „N. Titulescu", — Ion Clopoțel, plecat dintre noi zilele trecute, mă primea cu brațele deschise, exclamînd, așa cum se adresa și altor scriitori : „Ce bine îmi pare că te văd iarăși, domnule coleg !"

A fost un animator în publicistica transilvană, decenii de-a rîndul scriind despre problemele vitale ale ființei noastre naționale. A fost prezent la toate transformările sociale ale vremii menite a îmbunătăți soarta celor mulți și obidiți. A fost dintotdeauna convins — așa cum îmi arăta mereu, că poporul nostru nu va putea păși spre o viață mai bună, decît atunci cînd își va lua soarta în propriile sale mîini, urmînd Partidul clasei muncitoare.

A fost un ziarist și un scriitor militant care va figura în cartea de aur a istoriei și culturii noastre naționale.

Se născuse la 10 noiembrie 1892 în Poiana Mărului, județul Brașov. După ce absolvise cursurile liceului din Brașov și literele la facultățile din Budapesta și Viena, ca profesor predase lecții de limba română și franceză la școala normală din Caransebeș, la școala de arte și meserii din Brașov, la școala superioară de comerț din Cluj. Fusese între 1928—1931, deputat de Făgăraș (după ce mai înainte suferise rigorile închisorii maghiare la Seghedin, în 1918).

Debutase în literatură și ziaristică de prin clasa a V-a de liceu, colaborînd la „Gazeta Transilvaniei" și la „Românul" din Arad. Talentul lui fusese remarcat de către Vasile Goldiș, care între 1911—1918 îl angajase redactor la „Românul", pentru ca între 1919—1921, să devină el însuși director al „Gazetei Transilvaniei" și ulterior redactor pentru Ardeal al ziarelor „Dimineața" și „Adevărul".

A condus, de asemenea, între 1927—1931 ziarul „Patria" și a funcționat ca secretar general, apoi ca vicepreședinte și președinte al sindicatului presei române din Ardeal și Banat — nu mai puțin de 13 ani, pînă în 1935, lucrînd apoi la ziarele Adevărul, Dimineața, înființînd și și conducînd publicațiile „Societatea de mîine" și „Tribuna democrată", uneori și sub diferite pseudonime. A fost după 1944 rectorul Universității muncitorești din Brașov, director general în Ministerul Muncii, director al Bibliotecii centrale universitare din București.

Sub influența — cum îmi mărturisea — a unor mari cărturari ca Iosif Hodoș, Papiu Ilarian și Simion Bărnuțiu, în scrierile pe care le-a lăsat, a pus vigoare și entuziasm întru împlinirea visului înaintașilor noștri de dreptate, libertate și lumină, a realizării marii Uniri de la 1918.

Ion Clopoțel a dat, între altele, **Antologia scriitorilor începînd de la 1821** — în cinci volume, **Frămîntările unui an — 1918** (1919), monografiile **Vasile Goldiș** și **Alexandru Papiu Ilarian**. A scris **Amintiri și portrete**, premiat de Asociația scriitorilor din București, **Galerie de portrete literare și sociale, Șapte decenii în biblioteci, Cartea, tezaur milenar al umanității, Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România, Program pentru culturalizarea satelor**. Dar lista cărților pe care le-a tipărit ar cere un spațiu mult prea larg. De altfel, în 1982 a fost distins cu Premiul Special al Uniunii scriitorilor. Așa a activat Ion Clopoțel întreaga lui viață, dînd un exemplu de excepție tuturor generațiilor ce vor veni după el.

Al. Raicu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XIII)

bătrînul pustnic privea nepăsător cum Marele Han încearcă să zdrobească sub călciiul cizmelor bila de cristal. Aceasta luneca de sub loviturile îndesate rostogolindu-se pe covorul pufos. Hanul scoase de la brîu cuțitul de vînătoare ascuțit ca un brici, cel cu care spinteca fiarele dintr-o singură lovitură și-l prinse de prăselele lungi cu amîndouă mîinile aplecîndu-se deasupra bilei cu priviri pline de ură.

O lovi cu toată forța, exact în mijloc. Lama jungherului se rupse scăpărînd cîteva scîntei violete dar bila de cristal abia se mișcă de la locul ei.

— Nu încerca Slăvite, vorbi pustnicul cu glas liniștit. Nu vei reuși niciodată să zdrobești ceea ce nu există. Nimeni nu-și poate zdrobi amintirile și lucrurile pe care le-ai văzut adineaori sînt ascunse în inima ta.

Hanul se aplecă și ridică obiectul acela rotund și strălucitor, rece ca o bucată de gheață, și-l duse în dreptul ochilor privind cu încordare.

— Spune-mi, această bucată de sticlă blestemată poate ghici și viitorul ?

— Depinde despre care viitor e vorba. Orice viitor este un prezent care se mistuie.

— Eu vreau să știu dacă poate ghici gîndurile și faptele altor oameni de pe alte meleaguri. Asta vreau să știu.

— Dacă ei există și mintea ta poate pătrunde pînă la ei, te voi ajuta să vezi ceea ce te interesează. Întreabă-mă și îți voi răspunde.

— Ai auzit vreodată de un oarecare Mohamed ? Un han care stăpînește peste ținuturile din Apus ? Un netrebnic care mi-a jefuit caravanele și mi-a omorît solii ?

— Netrebnicul despre care spui, ține chiar în clipa aceasta sfat de taină în palatul său din orașul numit Samarkand. E înconjurat de mai marii oștilor și de o femeie mai bătrînă care nu poate fi decît mama sa. Într-o încăpere alăturată, păziți cu strășnicie și cu bărbile smulse, stau trimișii tăi.

Unul dintre dînșii, cel mai bătrîn, strigă mereu că e trimisul Marelui Han și arată un fel de pecete de aur.

Hanul îl privi neîncrezător și așezîndu-se pe tronul somptuos zise :

— Spune-mi cum arată acest bătrîn de care vorbești. Ce semn deosebit are ?

— O, Slăvite, cît de mare e neîncrederea ta. Ar trebui să mă simt jignit și să nu-ți răspund. N-ai cum să mă silești. Eu nu mă tem nici de moarte, nici de chinuri. Dar îți voi spune. Solul bătrîn are urechea dreaptă tăiată și pe piept, ars cu fierul roșu, însemnul puterii tale.

Hanul tăcu ascunzîndu-și uimirea și întrebă nepăsător :

— Vrei să spui că vezi aceste lucruri mici la o asemenea depărtare ?

— Le văd, sau mi le închipui, nu contează. Totul e să fie adevărat.

— Știi cumva că am un fiu neascultător, primul meu născut, căruia i-am trimis vorbă să strîngă oastea și să-mi iasă în întîmpinare dincolo de munții albaștri. Ce poți să-mi spui despre asta ?

Pustnicul nu răspunse imediat. Închise pleoapele și stătu nemișcat cîteva momente. Apoi ridică deodată mîna și arătă cu degetul undeva în spatele lui zicînd :

— Spune femeii care ascultă în spatele ușii să intre. Nu avem nici un secret față de dînsa.

Hanul se ridică dintr-o zvîcnitură și se întoarse făcînd cîțiva pași.

Prin pînza subțire izbuti să pipăie conturul unui trup de femeie.

Rosti un ordin scurt și peste cîteva clipe o văzu intrînd pe ușa ușii pe soția sa Bordu. Se uită la ea mînios :

— Ți-am spus să nu mai tragi cu urechea și să nu te mai amesteci în treburile imperiului.

Bordu îl privi fără spaimă. Se așeză la picioarele tronului și rosti simplu :

— Nu-i vorba de treburile împărăției. E vorba de băiatul meu.

— Da, zise Hanul gînditor. De băiatul tău. Ei bine, ai să afli ce face odorul. Vorbește străine !

— Pot spune numai atît. Peste două răsărituri de lună feciorul va aduna oastea și o va porni ca să-ți iasă în întîmpinare. Deocamdată are chef de băut și de femei. Nu-i place ordinul pe care l-ai trimis.

— Poți vedea și dacă ne vom întîlni la locul hotărît ?

— Pot vedea totul. Vă veți întîlni la locul hotărît și veți merge împreună împotriva Apusului. Veți fi o vreme împreună apoi...

— Apoi ? Apoi ce ? îl îndemnă Hanul.

— Vrei să știi adevărul adevărat ?

— Îl știu. El va fi urmașul meu. Cîndva tîrziu cînd eu n-am să mai fiu. În cazul că nu mă ajuți să devin nemuritor.

— Nu. Nu va fi urmașul tău niciodată.

— De ce ? întrebă Hanul imposibil.

— Fiindcă fiul tău va fi omorît înainte de una din marile vînători de toamnă.

— Și cine îl va omorî ?

Bătrînul pustnic tăcu și închise ochii punîndu-și mîinile cruce pe piept.

Se înclină ușor în semn de salut și ieși fără să ceară permisiunea, sub privirile îngrozite ale străjerilor care așteptau să se dezlănțuie mînia năpraznică a stăpînului.

Dar spre mirarea lor, Marele Han rămase nemișcat.

Mircea Micu

P.S.

Dintr-o eroare de tipar, ultimul paragraf al episodului trecut se va citi astfel : „...îi aduce aminte că visează."

NUMELE POETULUI

KIRA IORGOVEANU (IX)

Un veac de poezie aromână (C.R., 1985), antologia excepțională alcătuită de Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, cuprinde „transpuneri" magistrale în limba română și de asemenea repune în circulație un număr impresionant de capodopere poetice în aromână... Dintre „transpunerile" semnate de Kira Iorgoveanu citâm **Dimindarea părintească** a lui Constantin Belimace („Părinteasca rugă mare / Poruncește cu-nfocare / Frați de mamă și de tată. / Aromâni din vremea toată ! // De sub lespezi de morminți / Strigă-ai noștri buni părinți : / «Blestem greu să aibă-n casă, / Cine limba lui își lasă // Cine-și lasă limba lui. / Arză-i para focului / Să se zbată viu, pe loc. / Și să-i ardă limba-n foc. // Și în vatra părintească, / Pruncii nu și-i fericească. / Nunți să nu le deie sortii, / Să nu-și legene nepoții // Cei ce fug de-ale lor nume / Și de părintescul nume / N-aibă harul Domnului / Și dulceața somnului»"). **Grailu armânescu** a lui George Murnu („Graiul meu de mamă, graiul meu de tată. / Vatra-i unde ars-au anii, viața-mi toată // Grai păcurăresc de păduri și stîni / Auzit din gura bunilor bătrîni... / Grai din gura dragei, preacereasc de milă. / Mireasmă de fragă și de trandafilă // Larmă de la stînă, vorbă de durere / Vindecare-aduce dulcea-ți adiere... / Boare ca de mosc, duh de primăvară. / Viața mi-o cutremuri ca un fluier iară / Ce de doruri umple noaptea cea pustie... / Inima-mi te cîntă, mîna mea te scrie... // Ascultîndu-ți plînsul, cîntul tău jelit / Neamu-mi văd pe drumuri trist și rătăcit / Și abia-i se-aude grai șoptit din gură // Scumpa mea fîntînă ce agale cură. / Mîine, poate, mîine, de dușmani băută. / Vesnic vei rămîne seacă și tăcută") și **Minduieri** („Steaua noastră este rece / Limba-i cîmp fără de grîu... / Apa-n rîuri nu mai trece / Calu-aleargă fără frîu... // Nici o casă gard nu are. / Poarta-nchisă-i la grădină. / Plugul nu poate să are / Fieru-i bolnav de rugină. // Stropii nu mai sînt de apă / Semințe n-află grădina. / Și uitarea groapă sapă. / Bezna sugrumă lumina... // Cartea albă o desterec. / Vorbe-asteaptă potrivite. / Cîte ori din întuneric / Nu ies visele vrăjite ! // Limba care e uitare / Somn e care-aduce moarte / Ea găsi-va vindecare / Și odihnă doar în carte.") un poem pe care autoarea și-l traduce singură din aromână. Prilej rar de delectare și de uimire adesea, antologia aceasta justifică dorința autorilor aromâni de a găsi noi forme de difuzare pentru o poezie patriotică de o mare puritate lăuntrică...

Cezar Ivănescu

Din cuprins : ● România, pămînt al speranței ● Redescoperirea lui Eminescu ● Pagini din cartea păcii și antifascismului ● A fost asasinat Titulescu ? ● Originea românească a ceangăilor ● Challenger — un zbor pentru eternitate ● Orașul așezat de lavă ● Ciuma Gay ● SF ● Ce mări a colindat Ulise ? ● Avocatul diavolului ● Steaua cupei campionilor Europei ● Sfinx ● San Antonio : Substituirea ● Domino.

Festivalul cenaclurilor literare „Vasile Lucaciu"

CICÎRLĂU — MARAMUREȘ

În cadrul Festivalului Național „Cîntarea României", Comitetul județean de cultură și educație socialistă, Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Maramureș și cenaclul literar „Vasile Lucaciu", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din R.S.R. și al revistelor literare, organizează în perioada 29—30 noiembrie a.c. cea de-a V-a ediție a Festivalului „Vasile Lucaciu" al cenaclurilor literare din România.

Festivalul își propune descoperirea și promovarea de noi talente literare din rîndul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor care activează în cadrul cenaclurilor literare, dorind, în același timp, să fie o expresie a capacității creatoare a maselor, stimulînd creatorii ale căror lucrări, proză sau poezie, sînt inspirate din realitatea nouă, socialistă, din trecutul glorios de luptă al poporului nostru, avînd un bogat conținut de idei și care oglindesc idealurile umaniste ale timpului nostru.

La acest festival-concurs pot participa membri ai cercurilor și cenaclurilor literare din toată țara (care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au volume tipărite și care nu au obținut premiul Festivalului acordat de Uniunea Scriitorilor și Cenaclul literar „Vasile Lucaciu") cu lucrări inedite : maximum 10 poezii, iar proza pînă la cel mult 20 pagini.

Lucrările dactilografiate în trei exemplare, însoțite de cîteva date ale activității literare a concurentului, se vor depune sau expedia pe adresa : Căminul cultural Cicîrlău, cod. 4 857, jud. Maramureș pînă la data de 1 noiembrie 1986 (data poștei) cu mențiunea „Pentru concurs".

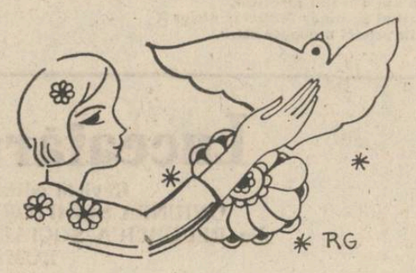

mapamond

Din LIRICA BULGARĂ

NIKOLAI ZAIAKOV

Omul acesta

El stă-ntre zarzavaturi și legume,
Din gînduri și din soare-și face vad,
De-o vreme șchiopătează, dar anume
Veghează-ntruna fiece răsad.

Sonoră ploaia bate în velința
Lui Iunie-nverzit în unduiri,
Dar chipu-i e brăzdat de suferința
Singurătății, virstei, blindei firi.

El a rămas prea singur printre plante
Ce roade-mbelșugate i-au tot dat
Și nu o dată a suit în pante
Și grijile și-a-nvins și vreun păcat.

Sub arșiță și bice reci de ploaie,
Atita vreme-n timpul trecător,
N-a reușit o dată să-l indoaie
Deși-și tiraște astăzi un picior.

Nevoie am, cînd gîndul mi se-agită,
De-acest bătrîn, de ani încărunțit.
Pe fața lui adînc e-ntipărită
Întreaga cinste-n care a trăit.

O, cum a strîns în mină cu durere
Din codrul lui de pită-agonisit,
Cum fete-a sărutat și roșii mere
În toamna-n care el s-a-ndrăgostit !

Acuma suferința nu-i mai taie
Surisul, cînd pe strat se-apleacă-ncet.
Ca un copil se bucură de ploaie
HRISTO ZAIAKOV, tată de poet.

GHEORGHI KONSTANTINOV

*

* *

Iubesc
zăpada sinceră
și cerul clar,
inevitabila furtună,
și pacea-albastrelor izvoare,
tristețea-n ochii de prieten
și ploaia repede de primăvară,
troienele cu frunzele uscate
în munții mei tomnateci.
Îmi place chiar această zi, anume,
și ora-aceasta,
clipa-aceasta —
Cu mierea și cu otrava împreună,
cu zîmbetul și lacrima fierbinte
și nu pot crede egiptenii vechi,
că viața-adevărată-ncepe
abia după moarte.

PETEA ALEXANDROVA

Amenințare

Mă voi trezi devreme și-n zori pleca-voi mîine.
Nu mă va-ntoarce nimeni din drumul meu vreodată
și țanțoș voi păși pe umeri cu cojocul,
căci tînără sînt încă și nu sînt măritată.

De mîine, vorba-aceea, — „oi tăia și-oi spînzura",
trădări și lașități le voi zvîrli cu greață,
la dracul cu tot felul de-nchipuiri, iluzii,
de mîine voi fi aspră, cinstită și-ndrăzneață.

De mîine voi putea orice, orice să birui,
dar numai să mă scol cum totdeauna-am vrut.
Ah, cum depinde totul de-acest deșteptător
ce sună și se-oprește la țanc, neabătut...

GHEORGHI DJAGAROV

Replică peste masă

Aș vrea să-mi spui —
ce lași în urma ta ?
L. Martinov

Tu, care dormi în patul moale
și zilele-ți sunt dulci pocale,
cunoști poteci și mii de trepte
mai ocolite și mai drepte
spre ale lumii-ascunse daruri,
tu, care ești bogat în haruri
și, care-n lat, sau pus în furci
cu ușurință te descurci,
om devotat doar pînă mîine,
căci te desgustă neagra pîine
și cercetezi prezentul timp
de sus, ca zeul din Olimp
și ții discursuri ca la carte
și „vezi" atîta de departe,
deschizi c-un semn oricare lacăt
și orice vis ți-l duci la capăt,
oprește-te din goana ta
și voie dă-mi să te întreb :
de fapt,... cine ești dumneata ? !

KOLIO SEVOV

Salbe de gheață

N-o să-ți pun la gît de gheață salbe,
vîntul n-am să-l chem din înnoptate zări.
Mîinile subțiri și albe
n-am să-ți prind în de argint brățări.

Cînt de dor, antenc-s degetele tale,
eu în miez de toamnă prin băltoace reci
nu te voi lăsa-n ușoarele sandale
tremurînd să treci.

Cînd căldura verii ochii tăi o-alină
greu ca niște spice păru-n mîini ți-l string,
îți străluce trupul ca o lună plină
și eu încă teama nu pot să-mi înfrîng.

Treierat-am șapte arii, mai apoi,
foamea să-mi ogoi.

ZDRAVKO KISIOV

Nestatornicie

Statornic în a mea nehotărîre,
Eu peste tot sosesc ca un nechiob
Ori prea tîrziu, ori prea devreme-adesea
Și rob al beznei, și-al luminii rob.
Ce rea ursită oare m-a ursit,
Ne-ajutorat, ca o ființă șchioapă,
Că nici-un coperiș nu mă oprește
O clipă, nici a cerului pleoapă !
Și sunt convins că într-o bună zi
De-aș nimeri-n rîvnitul rai de mit,
Eu tot nemulțumit l-aș părăsi.
Și pîn'la urmă singur păcălit,
Iar m-aș întoarce pe această lume
Chiar de-aș purta alt chip și un alt nume.

VASILKA HINKOVA

Rug

Asemeni veveriței mă cațăr de vioale
Pînă în vîrf cireșul m-ascunde în frunzare.
Din cracă-n cracă sar, sub tălpi ani jărăgaie.
O, coaptele cireșe mă frig pe tălpi îmi pare.

Limbi verzi în jurul meu îmi șisîie de-odată
și tînărul meu trup în flăcări l-înfășoară.
Eretică sunt eu — de preoți condamnată
să ard pe rugul vesel aprins de primăvară.

De-al cerului tavan dă creștetu-mi să bată
și soarele-i de aur pe păru-mi de mătasă.
Eu ard și nu mor totuși, eu sunt o blestemată,
desigur, un păcat prea mare mă apasă.

Vreau să-mi aduc aminte păcatul greu, da-n goană
îmi fură gîndu-acesta o rîndunea vecină.
Simt cum mă contopesc cu trunchiul viu, coloană,
cum sap pămîntul jilav cu marea-mi rădăcină.

S-ar destrăma pămîntul, gîndesc cu-nfiorare,
de n-ar porni din trunchiu-mi aceste rădăcine
să-l stringă-ntr-o imensă, frățească-mbrățișare.
Pe rugul meu înalt mă simt atît de bine !

Purifică-acest rug cu floarea-i verde, vie,
sub pălăria-albastră a cerului — rănite,
eu mîinile-mi întind, nu pentru amnistie,
rup doar cireșe — boabe, de sînge, întărîte.

În românește de Valentin Deșliu

PRESA STRĂINĂ

● **„IUBIRI NEÎMPLINITE"** este titlul recentei culegeri reprezentative din povestirile cunoscutului prozator gruzin Arcil Sulakauri. Autorul face parte din generația de mijloc a scriitorilor sovietici, care au intrat în literatură imediat după terminarea Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Majoritatea întîmplărilor din povestirile lui Sulakauri se petrec în lumea străzilor dintr-un Tbilisi de altădată. De aici nostalgia pentru copilăria trecută, ireversibilă. În afară de aceasta, totul este legat de motivul dragostei curate, frumătătoare, neîmplinite. Iubirile noastre au rămas neîmplinite, pare a spune Sulakauri. Sîntem, din această cauză, mai buni sau mai răi ? Și tot el ne lasă să înțelegem că sîntem la fel de buni sau la fel de răi pe cît merităm fiecare.

● **PUBLICÎND „Lămîi amare"**, scriitorul englez Lawrence Durrell ne-a dăruit o carte tulburătoare, plină de poezie. Apărut în editura „Faber and Feber Ltd" din Londra, volumul lui Durrell este o carte despre Cipru și oamenii săi. Scriitorul s-a stabilit în Cipru la începutul sfîrșitului dominației britanice, în anul 1953. Imediat după stabilirea la noua lui casă, în anul 1955, a izbucnit revolta împotriva Marii Britanii încununată în 1960 cu proclamarea Republicii Cipru.

Experiența sa de viață și transformarea insulei dintr-o oază idilică într-un cîmp de lupte sîngeroase, iată esența volumului „Lămîi amare". Scriitorul a pătruns adînc în modul de viață și gîndire ale cipriotîlor, încît volumul său reprezintă o reflectare veridică, din sursa cea mai autorizată, o contribuție remarcabilă la cunoașterea cipriotîlor, a situației din Cipru într-una din perioadele cele mai critice din întreaga sa istorie.

● **OKTIABR ESTE CEA MAI VECHE REVISTĂ LITERARĂ** din Uniunea Sovietică, primul ei număr apărînd în anul 1924. Pe parcursul celor șaizeci și doi de ani care au trecut de atunci revista și-a creat un bun renume în rîndul scriitorilor și cititorilor sovietici. În paginile revistei au fost publicate multe dintre capodoperele literaturii ruse și sovietice printre care „Pe Donul liniștit" și „Pămînt desțelenit", ambele datorate lui Mihail Șolohov, romanele, nuvelele și povestirile lui Alexei Tolstoi, Alexandr Fadeev, Andrei Platonov, Konstantin Paustovski, poemele și poeziile lui Vladimir Maiakovski și Serghei Esenin etc.

În ultimii ani în paginile acestei reviste de prestigiu au văzut lumina tiparului romane și povestiri purtînd numele unor autori ca V. Astafiev, A. Ribakov, I. Naghibin, alături de cele ale lui S. Abramov, Anatolii Kilim etc. Tinerilor autori care bat la porțile afirmării, revista le deschide larg porțile. Un număr pe an, al doisprezecelea, este dedicat în întregime prozatorilor, poeților și dramaturgilor debutanți. De pildă, în numărul 2 al publicației pe anul 1984, a apărut nuvela Svetlanei Alaxeievici intitulată „Războiul nu are chip de femeie", o mărturie emoționantă, despre destinul femeilor sovietice în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Acest volum, realizat pe bază de documente, mărturii și declarații, a devenit una dintre operele cele mai reprezentative ale literaturii sovietice din ultimul deceniu.

„Temele lucrărilor publicate în revista noastră au oglindit de la bun început eroismul constructorilor marilor edificii ale puterii sovietice și realizarea primelor cincinale, eroismul legendar al poporului sovietic în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, eforturile sale constructive din perioada postbelică. De la această tradiție — spunea Anatolii Ananiev, redactorul șef al publicației — de a merge în pas cu timpul, de a zugrăvi realitatea vieții și atmosfera ei spirituală, de a fi în consens cu faptele și gîndurile oamenilor, revista noastră nu s-a abătut niciodată. Acestor comandamente le sînt subordonate și eforturile noastre actuale. Găzduim în paginile revistei scriitorii tineri care reflectă cu înțelegere profundă în operele lor problemele sociale și morale ale lumii contemporane".

● **S-AR PUTEA SĂ NU FIE** prea mare numărul celor care știu că la baza filmului „Amintiri despre Africa", distins anul acesta cu nu mai puțin de șapte premii Oscar, a stat o carte care a făcut epocă în anii imediat premergători celui de al doilea război mondial. Este vorba despre volumul „Fermă în Africa" al scriitoarei daneze Isak Denisen (Isak este pseudonimul, Denisen numele de fată al lui Karen Blixen, eroina cărții) apărută în anul 1937. Este o carte autobiografică în care autoarea evocă anii trăiți sub soarele torid al Africii, la poalele munților Ngang din Kenya. În anul 1937 cartea „Fermă în Africa" a candidat pentru premiul Nobel pentru literatură.

În film, Karen este interpretată de Meryl Streep, pe care cititorii o cunosc din „Kramer contra Kramer", iar Denys Finch Halton de Robert Redford.

● **SE ÎMPLINEȘTE ANUL ACESTA** o jumătate de secol de la moartea scriitorului austriac Karl Kraus, unul dintre cei mai importanți scriitori satirici de limbă germană ai vremii sale. Este fondatorul revistei „Die Fakel" (Făclia), care a apărut în timpul vieții sale în 922 numere. Concepția lui despre lume și viață este cel mai bine ilustrată de drama „Ultimele zile ale omenirii", care, datorită neobișnuitei sale întinderi nu a fost prezentată niciodată. În ea autorul ia poziție împotriva războaielor imperialiste și a „făcătorilor" acestora.

Karl Krauss a manifestat un excepțional talent satiric fiind și un excelent creator de aforisme, care i-au adus o glorie universală, el dovedindu-se un neîntrecut mușchetar al cuvîntului.

● **RENÉ CLAIR PROZATOR ?** Da, regizorul René Clair, cel care a refuzat să turneze filme pentru naziști, refugiindu-se în Statele Unite, clasic al cinematografiei franceze și universale, este autorul unui remarcabil volum de povestiri intitulat „Hazard și întîmplare", apărut în Franța. Întîmplările lui ne poartă în diferiți ani ai secolului nostru, dar toate sînt la fel de contemporane, ele referindu-se la toate virstele și trăirile omului. Volumul ar putea purta ca motto cuvintele lui Marx : „Nimic din ceea ce este omenesc nu-mi este străin". E-adevărat, unele întîmplări se petrec la marginea irealului, a incredibilului. Străbătute de ironie și sarcasm, povestirile înmănunchează sub acest titlu oferă o lectură plăcută, în care cititorul îl va recunoaște pe Clair cel din filmele care l-au făcut celebru și se vor amuza copios împreună cu el.

ANGHELOS SIKELIANOS —

Un nume ce rămîne

Cu 35 de ani în urmă se stingea în liniștea eternă de la Delfi, răpus de boală, Anghelos Sikelianos, poet și dramaturg care a dominat viața literară a Greciei moderne timp de cîteva decenii.

Sikelianos este un poet grandilocvent, cu un lirism proaspăt, cu o tehnică și cu o ideologie aparte. Uneori suferă influența lui Victor Hugo, alteori a lui d'Annunzio, iar citeodată este inspirat de religie.

Începe să scrie la vîrsta de 15 ani, încă din perioada cînd era elev la Leucada, locul său de naștere. În mărturisirile sale, scriitorul relatează că se trezea chiar noaptea pentru a-și nota versurile pe care le asculta în somn.

În 1909, publică **Vizionarul**, iar apoi urmează **Prologul vieții**, 1915, **Versuri**, 1921, **Paștele grecilor**, 1922, **Scrisoare deschisă regelui**, 1922, **Dedicație**, 1928, **Unitatea delfică**, 1932 (studiu), **Ultimul ditiramb orfic**, 1932. În 1947, întreaga operă poetică a lui Sikelianos apare în 3 volume sub titlul **Viață lirică**. Din perioada ocupației naziste și după aceasta, Sikelianos se dedică și dramaturgiei, realizînd tragedii ca : **Sibila, Dedal la Creta, Moartea lui Dighenis, Asclepios, Hristos la Roma.**

Fraza poetică a lui Sikelianos este întotdeauna bogată, lirică, picturală, densă și profundă, adesea chiar obscură, obscuritate însă care îi dă ceva simbolic, alegoric. Poate de aceea opera lui, cel puțin în timpul vieții sale, nu a fost așa de comentată, ca cea a lui Kostis Palamas, de pildă. Versul său, folosind amplu verbul, este viu, colorat, păstrînd puritatea metaforelor și-n general simplitatea expresiei, expresie încoronată de o estetică severă și totodată muzicală. Sensibilitatea rară, de care dă dovadă poetul, este împerecheată cu acel sentiment direct și voios al naturii — element permanent al creației sale. Încantația poeziei sale își are sorgintea în profunda sensibilitate a celui care pătrunzînd în sferele de vis zboară spre o lume de frumusețe, de emoție și atît de umană, în dimensiunile totdeauna antropomorfice.

O notă distinctivă a întregii opere a lui Anghelos Sikelianos o constituia acea încredere în idealul clasic (întreaga creație a sa fiind pătrunsă de clasicismul intelectualist de esență livrescă), ideal care se manifestă în cele mai de seamă, diverse și spontane ipostaze — așa cum nota I. M. Panaghiotopoulos în 1938, în **Elemente de istorie ale literaturii neogrecești** — „prin imagini vii, prin expresii sugestive, prin efuziuni lirice, grandilocvente, introducîndu-l în spiritul realității elene de azi". De aceea, pe Sikelianos îl va obseda mereu realizarea ideii delfice, a unui nou umanism, ideea unității și continuității națiunii grecești, atît de necesară și azi, a educației în spiritul pururea renăscător al ideilor Spartei și Olimpiei — precum afirma el însuși în Prologul la **Viața lirică.** Anghelos Sikelianos în afară, deci, de incontestabilul său talent poetic și de creația sa, care nu stă mai prejos de cea a corifeilor primei jumătăți a secolului nostru pe plan universal, s-a impus în literele neogrecești și prin organizarea impresionantelor serbări delfice din anii 1927—1930, cu un răsunet internațional, precum și prin acea **Chemare delfică** din 1932, adresată oamenilor de cultură de pretutindeni.

Poet, urmărit de armonia ideală și de sensul nobil al durerii și suferinței umane, care devine, de fapt, o componentă structurală a existenței, cum sublinia, pe bună dreptate, A. E. Baconsky în **Panorama poeziei universale,** Editura „Albatros", București, 1972 (volum în care sînt cuprinse și poeme ale poetului grec) *), Sikelianos va crea nu numai o mare poezie a naturii, dar și a neliniștilor umane, o poezie civică, de vibrație autentică. Cultivînd, în esență, o poezie fundamental discursivă și descriptivă, Sikelianos, situîndu-se în acest fel la polul opus al unui Kavafis, Seferis, Elytis, va fi tentat de acel monolog și ton narativ, dar și de acel dialog, de acel colocviu cu lumea, cu viața și cu sine însuși, o virtute străveche pe care lirica modernă a exclus-o treptat din patrimoniul ei.

Sikelianos a lăsat posterității o moștenire inegalabilă, de invidiat. Ca un adevărat creator nu s-a sustras timpului său, națiunii sale, personalității sale. Anghelos Sikelianos este un nume consacrat ce și-a ocupat un loc binemeritat în constelația poeziei neogrecești și a celei universale și s-a impus memoriei timpului.

Andreas Rados

*) Pentru prima oară, opera lui Sikelianos a fost prezentată publicului cititor român de Ștefan Bezdechi, în **Antologia poeziei grecești,** Cluj, 1939.

Anadyomene

La lumina roză-sfîntă iată-mă ieșind în zori
cu brațe ridicate.
Mă ademenește iarăși marea, ca de-atîtea ori,
spre vînturile toate...

Vai, prin pieptul meu respiră viața-ntregului pămînt,
sînt înfiorată.
Spune-mi, Zeus ; de ce, oare, părul meu cel fluturînd
atîrnă ca o piatră ?

Vai, Kimotho și Glauki, alergați, veniți cumva,
salvați-mă îndată !
Nu mă așteptam ca astfel, fără a mă întreba,
tocmai în îmbrățișarea Soarelui să fiu lăsată...

Notă. În viziunea lui Sikelianos, Afrodita apare nu înălțîndu-se în brațele Soarelui (ca într-unul din tablourile lui Apelles), ci implorînd ajutorul nereidelor.

Palamas

Sunați, goarne... Clopote în bubuit,
zguduiți pămîntul... Ca nicicînd
mugiți voi, tobe... Înspăimîntați-i pe cotropitori
voi steaguri, desfășurați-vă în vînt !

De acest catafalc se sprijină Grecia !
De la Pilio la Ossa un munte
să înălțăm în al șaptelea cer,
să-l vadă ochii de oriunde.

Popor ! Glasul tău acum stins
îl poartă un Erou pînă la astre,
vei primi strălucirea divină
a Gloriei ! Din mîinile noastre,

odată cu a inimii lui vilvătaie,
se ridică un stîndard imens ;
vom spune „Palamas !" — și acest nume
va fi ecou în Univers !

Sunați, goarne... Clopote în bubuit,
zguduiți pămîntul... Ca nicicînd
ridicați-vă, glasuri... Voi, steaguri,
desfășurați-vă în vînt !

De acest catafalc se sprijină Grecia !
Un popor cu voința lui dreaptă
la Templul în flăcări privește,
norul de Glorie pe Erou îl așteaptă...

Deasupra-ne acum un spirit
se-adaugă virtuților eline ;
Orfeu și Heraclit, Eschil și Solomos
îl vor întîmpina cum se cuvine,

căci inimile noastre știu
Cuvîntul său pe acest pămînt să-l poarte :
El, luptătorul pentru adevăr,
înalțe-se la zeii fără moarte...

Sunați, goarne... Clopote în bubuit,
zguduiți pămîntul... Ca nicicînd
să răsune Marșul ! Voi, steaguri ale Libertății,
desfășurați-vă în vînt !

Notă. Această poezie a fost rostită de Sikelianos la înmormîntarea lui Kostis Palamas în plină ocupație nazistă (1943), înflăcărînd sentimentele patriotice ; întreaga mulțime a intonat **Imnul Libertății** (pe versurile lui Solomos), Imnul Național al Greciei.

În românește de Ioanid Romanescu și Andreas Rados

UN POET - O LUME

Eset Aukebaev

Poetul contemporan kazah Eset Aukebaev (n. 1921) este un destoinic continuator al akînilor, vestiții rapsozi ai stepelor, dintre care cel mai celebru a fost Djambul Djabaev. Totodată Eset Aukebaev cultivă în opera sa specii necunoscute pînă nu de mult în literatura kazahă. Critica literară din Kazahstan socoate volumul de sonate **Însingurare** de Eset Aukebaev, apărut în 1977, drept cea mai frumoasă carte de poezie kazahă din ultimele decenii.

E prea frumos

E prea frumos cînd soarele răsare,
E prea frumos cînd se deschide floarea,
Sînt prea frumoase stelele în depărtare,
E prea frumoasă noaptea cu răcoarea.

E prea frumoasă lebăda pe valuri,
Cînd lacul este leganat de vînt,
E prea frumoasă zarea peste dealuri,
Într-un miraj îmbietor la cînt.

Iar cînd le-oi pune toate la un loc,
Cu soarele și floarea la mijloc
Doar chipul tău o să-mi apară
Din ape vei ieși încetișor,
Purtînd pe umăr fermecat ulcior
Și în priviri o noapte clară.

Mărturisire

Și ziua mi te văd cu chip de vis,
Cu fața strălucind în ape de lujeri
Și lumea toată este paradis,
Într-un fior cu revărsat de zori.

Să te asemăn cu ceva mi-i frică.
Ce poți să pui în loc a ceva sfînt ?
Iubirea mea săgeată se ridică,
Mai sus decît rostirea de cuvînt.

Oricînd mi-i gata sufletul de zbor
Și ochii tăi cu străluciri mă dor
Și vocea ta e dor și-mbărbătare
Cînd vii spre mine parcă lunecînd.
Și, Doamne, cît mă chinuie un gînd,
Că altul te privește cu ardoare.

Căutare

Nu mă visez mai mare-ntre poeți
Și nici atotputernic pe țări și pe armate,
Eu sînt stăpîn pe gînduri, nu pe vieți,
Pe arcuiri de cugete curate.

Eu reflectez și nu atac niciunde,
Iar tot secretul mi se află-n vers
Sînt aurarul cu încrustări profunde,
Pe după străluciri de univers

Îmi iese strofa, totul este bine
Și soarele și luna sînt cu mine,
Iar tot trecutul meu este mirare
Dar perlele mereu mi se ascund
Și de durere iarăși mă scufund
Într-un străfund întunecat de mare

Cuvîntul

Cuvîntul orișicînd poate fi armă,
Cînd la răscruce sufletul o cere,
De pildă, cînd ai îndemne să doarmă,
Pe toți țăranii îndirjiți de vrere.

Nu iartă nici la bine nici la cîrmă,
De nu s-a înțeșit pe el rugina
Dreptatea o măsoară la centimă
Țintește răul și descoase vina.

Atenție cînd aserveși vorbirea
Viclean mărunt și meșter întru toate,
Cînd întinezi dreptatea și iubirea,
La moarte te gîndește și socoate.
Ascultă, înțeleptul zice iară :
Ciomagul bate, slovele omoară.

Prezentare și traducere de Stelian Gruia

● **ANNIE M. G. SCHMIDT ESTE CEA MAI CUNOSCUTĂ AUTOARE** de cărți pentru copii din Olanda. Scrie deopotrivă povestiri, piese de teatru, muzicaluri, cîntece etc. În anul 1965 ea a fost distinsă cu Premiul național al literaturii pentru copii și tineret. Una dintre cărțile ei de mare succes este culegerea „Un sat uitat de lume", după care s-a realizat de curînd un serial prezentat pe micile ecrane ale mai multor țări europene și de pe alte continente.

Eroii cărților ei sînt copii veseli sau mai puțin veseli, cuminți sau mai puțin cuminți, care observă și descoperă lumea din jurul lor, cum este cazul celor din povestirile „Sus și jos", „Ochelarii bunicului", „Casa goală". Alteori, cum este cazul povestirii „Tărăboiul de pe stradă", copiii sînt puși în situația de a dezlega misterul unui furt la care sînt făcuți părtași și micii cititori, care învață în felul acesta să deosebească binele de rău.

Textul simplu, pe înțelesul copiilor, este presărat cu zicale și proverbe, cu cîntecele pline de învățăminte pentru cei mici.

● **LUI ANTOINE ALAGNAK, EROUL PRINCIPAL** al noului roman „Copiii destinului" al scriitorului francez Michel Bataille, soarta i-a oferit o poziție socială bună, un unchi bogat și întreprinzător, un tată mare crai, și un prieten — Vladimir — de zile mari. Toate deci motive pentru un viitor strălucit. În aburii de benzină din halele fabricii unchiului său tocmai se produceau automobile din ce în ce mai perfecționate, simboluri ale epocii dominate de beția vitezei. Aceasta exact în vreme cînd, nu prea departe, se auzea zăngănit de armă și cînd la Sarajevo fusese împușcat moștenitorul tronului austro-ungar. Abia reîntors de pe front, Antoine face reclamă noilor tipuri de mașini ale unchiului său, fără să bănuiască că era unul dintre cei pe care destinul îl arătase cu degetul. De la celebrul restaurant „La Maxim" el pleacă direct în probă experimentală, care urma traseul viitoarei curse automobilistice ale cărei halte erau Marne, Verdun, Chemin des Dames...

Acesta este pe scurt subiectul romanului, care îi permite autorului să confrunte viața individului cu destinul popoarelor în vreme de război. În felul acesta se naște un tablou panoramatic al destinului uman proiectat pe fundalul catastrofei, în care figura lui Antoine unește un întreg caleidoscop de personaje, caractere și medii sociale și episoade într-un întreg. Tema și modul de a privi lumea îl situează pe autor în apropierea celor care au fost Remarque, Barbusse și Hemingway.

● **CU PRILEJUL ANIVERSĂRII** a două sute de ani de existență a Arhivei Generale a vieții indienilor — Archivo General de Indias, Ministerul Culturii al Spaniei a editat o colecție de diapozitive care reproduc scrisori ale lui Columb și Cortez. Cu același prilej, la Madrid a fost reeditată o colecție de șapte volume cuprinzînd hărțile și planurile fostelor colonii spaniole din America, aflate în patrimoniul acestor arhive.

● **LA CEI NOUĂZECI DE ANI AI SĂI** și la starea de sănătate precară în care se află (vede doar cu un ochi, este imobilizată pe un cărucior cu rotile și suferă de o boală de plămîni) Helen Hoovem Santmyer continuă să uimească lumea. Romanul ei recent apărut, „Ohio Town" (Un orășel în Ohio), a devenit un bestseller autentic. Pînă nu demult, numele ei era legat doar de romanul „...And Ladies of the Club" (Și doamnele de la club), care a catapultat-o peste noapte lîngă Margaret Mitchell și al său celebru „Pe aripile vîntului". Acum, cu „Un orășel în Ohio", critica literară americană a situat-o alături de Sherwood Anderson și de alți titani ai literaturii americane, ca Sinclair Lewis și Theodore Dreiser, de toți marii scriitori americani care în romanele, povestirile, și piesele lor abordează lumea și problematica orașelor de provincie.

„Un orășel în Ohio" este, ca și „...Și doamnele de la club", portretul orășelului Xenis din Ohio, unde scriitoarea s-a născut în anul 1896, un **coffee-bar,** cîteva **drugstoruri,** multe case albe înecate într-o mare de verde, cîteva biserici, terenuri de golf (în America joacă golf și oamenii simpli), stația de autobuz, pompa de benzină, cîteva biserici, cîteva școli, un teatru... Și oameni simpli cu problemele lor cotidiene. Cel care vrea să cunoască cum s-a născut și cum este America oamenilor simpli — adevărata Americă — va găsi răspuns citind „...Și doamnele de la club" și „Un orășel în Ohio".

Rugată de un reporter al revistei italiene „Epoca" să dea cîteva sfaturi tinerilor autori, ea a spus : „Eu nu am sfaturi de dat, pot însă să vă spun că, după părerea mea, nu-i mare scofală să scrii o carte bună. Principalul este să simți că vrei să o scrii. Mulți se îndrăgostesc de succes înainte de a scrie cartea și o scriu apoi numai de dragul succesului. Marii scriitori nu au scris niciodată pentru succese. Și apoi, ce este succesul ? Un mare nimic !"

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
37
(1 270)
Simbătă
13 septembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Angajare patriotică, revoluționară

Un moment de o impresionantă dovadă a unității tuturor celor ce făuresc avuția materială și spirituală a țării, o unitate a gindurilor și sentimentelor inălțătoare, cu care poporul își inconjoară conducătorul, l-a reprezentat realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu in inalta funcție de Președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii. Prin hotărirea specială a celui de al treilea forum al democrației muncitorești-revoluționare s-a evidențiat incă o dată unanimitatea de voință și acțiune a țării, actul reinvestirii secretarului general al partidului in fruntea acestui atit de larg și reprezentativ organism al conducerii, impreună cu poporul și pentru popor, a destinelor noastre socialiste, fiind legat, printr-o evidență categorică a istoriei, de intregul drum parcurs de la Congresul al IX-lea și, implicit, de viitorul ale cărui dimensiuni economice și sociale au fost strălucit configurate prin programele și obiectivele adoptate. Acest act este o cuprindere a realității insăși, in dinamica și trăsăturile căreia se simte viu, tot mai puternic, pulsul unei noi epoci și personalitatea inconfundabilă a marilor sale ctitorii.

Reprezintă acest act al realegerii și o expresie in cea mai deplină convergență de cauză și scop a garanției continuării și dezvoltării pe mai departe a ansamblului sistemului democrației noastre intr-o etapă in care, așa după cum bine se știe, obiectivele și programele adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului sint așezate pe terenul concret al materializării lor prind conturul faptei, al muncii și creației. Dar reprezintă acest act și un mod al mindriei și recunoștinței patriotice față de cel ce a fundamentat acest sistem și i-a conferit, prin intreaga sa operă teoretică și practică, vitalitatea necesară, implementindu-l in sfera tuturor domeniilor de activitate, pe planul eticii și echității socialiste, in viața partidului și a intregii societăți. Reprezintă acest act al realegerii insuși devotamentul față de fondatorul doctrinei democrației muncitorești-revoluționare in lumina căreia s-au produs și se produc toate creșterile cantitative și calitative din societatea noastră, doctrină care stă la baza tuturor infăptuirilor de pină acum și edifică, in perspectivă, gindirea și acțiunea creatoare.

Congresul al III-lea al oamenilor muncii și-a incheiat lucrările adoptind documente de mare importanță privind infăptuirea neabătută a obiectivelor celui de al optulea cincinal și inscrierea României pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie, sub semnul unei noi calități a muncii și vieții in toate domeniile de activitate. Însăși cuvintarea pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit-o in deschiderea lucrărilor Congresului, adoptarea ei ca **program de muncă și acțiune al tuturor oamenilor muncii, al intregului popor,** ne edifică in această privință. Sublinierile și orientările secretarului general al partidului rămin, sub raport economic, moral, politic și social, un viu indreptar teoretic și practic in materie de abordare a actualității in toată complexitatea și problematica sa, precum și a perspectivei dintr-un unghi al propriilor noastre cerințe și posibilități. Sint definite in această cuvintare modalități, căi și mijloace care alcătuiesc un tablou de esență al prefacerilor care vor urma și care inalță pe o treaptă nouă, superioară, participarea, angajarea și răspunderea patriotică, revoluționară. Sint definite calitățile noi pe care infăptuirea sarcinilor și obiectivelor actualei etape le reclamă, intr-un spirit de sporită exigență și competență profesională, intr-un spirit de maximă dăruire și abnegație.

În cuvintarea pe care a rostit-o in incheierea lucrărilor celui de al treilea forum al oamenilor muncii, tovarășul Nicolae Ceaușescu definește și dezvoltă teze și principii prin care, cu pregnanța-i caracteristică, ne relevă intregul conținut și intreaga dinamică ce privesc actualul stadiu al revoluției socialiste, cu toate implicațiile de natură economică, științifică și culturală, cu intreaga paletă de calități ale spiritului revoluționar, ale revoluționarilor, care sint altele, mult mai complexe in etapele de pină acum, mult mai dinamice. În ele consună prezentul și viitorul, o experiență in permanentă deschisă și novatoare. **Să transformăm oamenii, să ne transformăm pe noi inșine,** indeamnă secre-

Luceafărul

Continuare in pag. a 7-a

Mircea cel Mare – monument de Ion Jalea (Tulcea)

INSTITUȚIA ȘCOLII

de Al. Rosetti

În istoria civilizației românești ȘCOALA a fost una dintre cele mai rezistente și viabile instituții. Creșterea limbii române și afirmarea cugetului național au avut o continuitate pilduitoare, plătită, in vremuri de restriște, cu jertfe grele, care au cerut acte de eroism.

Intemeierea unor așezăminte de muncă spirituală, creatoare de valori naționale și universale, a solicitat un efort colectiv la care și-au adus contribuția nenumărate generații de intelectuali români. Nu se va putea pătrunde niciodată indeajuns apostolatul acelor oameni, marele incendiu lăuntric care le-a hrănit și le-a susținut truda lor de o viață, așezată sub porunca unei supreme chemări. O adevărată cetate a spiritului s-a clădit și s-a apărat. Cartea și invățătura au insemnat pentru ei mijloacele unei mutații istorice ce trebuia stimulată pe toate căile : afirmarea unității naționale. Credința in rostul cărții i-a menținut dirji, peste toate valurile și stihiile. Un spirit pasionat, profund prin excelență și constructiv s-a transmis astfel din generație in generație, asigurind nu doar o continuitate de gind ci și o continuitate morală. Aplicind la realitatea socială și națională românească atit rezultatele obținute de cercetarea științifică autohtonă cit și de marile cuceriri ale civilizației universale, ȘCOALA a fost un templu de iluminare și formare patriotică.

Orice generație nouă are datoria de a spori cu noi forțe faptele trecutului. Spiritul democratic care stăpinește epoca in care trăim și necesitatea de a răspindi cit mai multă lumină in cercurile largi, ale intregului popor pretind ca școala să țină contactul viu cu realitatea țării, să dezvolte dragostea de cultură in toate păturile sociale. Acum, cind condițiile istorice sint atit de prielnice dezvoltării invățămintului, cind orizonturile artei și ale științei sint accesibile tuturor, școala nu este doar o instituție de transmitere a culturii de la o generație la alta, ci este ea insăși creatoare de cultură și de știință, un instrument de progres moral, cultural și social-economic. Personalități puternice, oameni activi, patrioți iluminați trebuie să se ridice de pe băncile invățămintului românesc. Noile generații care pătrund in marele templu al ȘCOLII vor forma generațiile viitoare de muncitori intelectuali. De la această datorie și cerință a vremii nu se pot sustrage nici dascălii nici invățăceii lor. Fie ca această menire nobilă să se implinească in pace, spre binele țării și spre lauda marilor inaintași.

REPERE CONTEMPORANE

Natura ca sensibilitate

În urmă cu aproape două decenii Ion Horea iși realiza o selecție din volumele **Coloană in amiază** (1961) și **Umbra plopilor** (1965), lăsind la o parte volumul de debut — **Poezii** (1956). Volumul apărut in colecția **Cele mai frumoase poezii,** sub titlul **Eu trebuie să fiu,** accentuează selecția din **Calendar** (1969), **Încă nu** (1972), **Măslinul lui Platon** (1976), **Un cintec de dragoste pentru Transilvania** (1983). Felul cum Ion Horea și-a ordonat poezia — in ciclurile **Țara dintre țări, Și nimeni nu știe, Din tot ce-a fost, Arderea pe rug** — oferă o imagine de ansamblu asupra creației sale. Alături de viziunea agrestă, aplecarea spre mit și istorie, apare și sentimentul trecerii, dramatismul existenței, „apăsarea existențială a alienării" și „nelinișteа infiorată care străbate veacul nostru", după cum observă Edgar Papu.

Am mai scris despre poezia lui Ion Horea, iar selecția din volumul **Eu trebuie să fiu** confirmă aprecierile făcute. Poezia lui Ion Horea surprinde participarea unei sensibilități aparte la mișcarea secretă a ciclurilor naturii, printr-o integrare afectivă pe liniile dinamicii cosmice. Poetul trece in varii ipostaze — de mirare, contemplare, extaz naturist pină la meditația mai gravă și profundă asupra circuitului naturii și a ritmurilor cosmice. Întilnim, mai ales in primele volume, o poezie a elogierii pămintului, a roadelor și anotimpurilor, a muncilor cimpului și bucuriei recoltelor. Ochiul observă, intr-o dorință de cuprindere, frumusețea intinderilor holdei, iar inima se apleacă peste ritmurile cosmice sincronizindu-se cu ele. Este dorința căutării mișcărilor perfecte pentru sufletul cuprins de voluptatea existenței in natural. Poezia lui Ion Horea degajă senzația opulenței și armoniei naturii. În ritualul muncilor și in ciclul recoltelor, poetul observă structurile armonice ale universului, transpuse in imagini solare, luminoase, intr-o atitudine de jubilație. Ce este mai valoros, in această direcție a poeziei lui Ion Horea, nu trebuie căutat in descrierile peisagiste, ci in integrarea sensibilității in ansamblul perfect al naturii. Omul se incadrează cosmosului ca participant la marea lui mișcare, sensibilizarea universului se produce din interior. Poetul nu pastelizează intr-o postură neutrală, ci exprimă stări afective surprinse in relație cu universul apropiat. Există in poezia lui Ion Horea o trăire organică in consonanță cu natura, echilibrată și limpede, in irizări solare. Schimbarea naturii prinde intr-o meditație a trecerii și sufletul poetului, acordind poeziei o notă melancolică și gravă. Poetul se simte constrins in timp, intr-un joc al virstelor, alăturindu-și sufletul naturii : „Să nu-mi spui, suflete, că nu știi de ce te-nalți cu ei și tremuri / in frunza tot mai argintată cu cit mai mult i-aduci din vremuri ! / Dă creanga lor copilăriei, cioplită, pocnitura puștii, / cum creanga socului o poate, cu dop de cilți, atit de bine, / și creanga ulmului, din arcuri, peste ogrăzile vecine ? / De ce te joci din nou cu toate, să nu-mi spui suflete, că nu știi ! (...). E o visare-ntoarsă astăzi, aici in mijlocul cimpiei ? / E o mirare lingă plopii ce i-au șoptit copilăriei ? / Pămînturile duc departe, nemărginite și comune ; / din curcubeu se-alege zborul și-al rindunicii și-al rățuștii : / De ce, din toate, primăvara a izbutit să te adune, / de ce te joci acum cu toate ? / Să nu-mi spui, suflete, că nu știi !" **(Plopii).**

O poezie de evocare cărturărească și istorică intră in relație cu natura, intr-o fuziune ce indică statornicia și trăinicia, sentimentul unității : „Prin Cimpia Transilvană se mai vede-o umbră mută / Cum se-apleacă pe pămîntul de cind lumea și-l sărută ; / Domnul Șincai pătimirea și-o trecu de nouă sate / Cu Scriptura țării scrisă in desaga jumătate ; / Sălciile-s dez-

Alexandru Ruja

Continuare in pag. a 5-a

UMBRA LUI MIRCEA

Pare ciudat să constați că tu insuți care scrii poezie, incet-incet și aproape pe negindite transformi memoria lecturii — dar poate că aceasta-i și odată cu virsta — intr-o sală de studiu. Cu interogații și răspunsuri ferme odinioară pe care le revendici și ți le asumi dar pe care simți totuși nevoia să le verifici : Grigore Alexandrescu, *Umbra lui Mircea la Cozia*. Am invățat, nu s-o citim, in anii de școală, ci s-o recităm. Cit mai este ea de vie la lectură, pentru că recitată, mărturisesc, mi se pare extraordinară ! Este autorul un poet de conjunctură și, deci, rămas să ni-l releve doar impreјurări de ordin retoric sau doar nevoi de studiu bibliografic? Nu se mai citește ci doar se recită? Dar eu cind il citesc nu cumva aproape că ii caligrafiez versurile, i le decupez din acel spațiu al memoriei școlare, nu cumva il recit, vreau să spun ? Lovinescu il plasa, dacă nu mă inșel, printre cei care fac raftul tot mai greu al bibliotecii, intr-o memorie nu neapărat ștearsă dar nici vie și nici acută a emoției artistice, intr-o memorie a uitării, dacă vreți, pentru că există, n-avem ce face, există și o memorie de acest fel, uitarea — atita timp cit nu-i răscolită, nu-i intoarsă pe toate fețele și văzută din toate unghiurile — este și ea un fel de memorie, uit adică, uit tot ce uit și nu-mi mai amintesc.

Și totuși ?

Cum de-a ivit, cum de a așezat in capăt de epistole, de satire și fabule, un intreg ciclu de poeme romantice românești ? Aici cronologia poate că spune ceva. Aici Călinescu a ințeles marea vocație, clasică prin structură, și romantică prin adopțiune, a poetului. El il și recuperează de fapt, dedicindu-i un lung și romanțios capitol in a sa *Istorie a literaturii*. Intuiește și descrie grandoarea și armonia de orchestră vastă și solemnă a poemului *Umbra lui Mircea la Cozia;* prima capodoperă de inspirație istorică din literatura română. Pentru că, auziți, citiți și recitați, vă rog : *„Ale turnurilor, umbre peste unde stau culcate / Către țărmul dimpotrivă se intind, se prelungesc, / Și-ale valurilor mindre generații spumegate / Zidul vechi al mînăstirii in cadență il izbesc"*. Ritm, geometrie a cuvintelor, asonanțe interioare pe rinduri și imperecheri de vers, in vuiet straniu și fecund care naște din apăsări de consoane și vocale — *ale tur-nu-ri-lor umbre peste un-de stau culcate* — un registru și o regie amplă de punere și contrapunere in scenă, totul participă la pregătirea unui mare și misterios eveniment. Poemul are registru și suflu de epopee, pentru că numai epopeic se pot ingemăna natură și auz, și văz, și sentimente, invocații și așteptări. Epopeea are și un miraculos dar al predestinării, știutul ia calea de-o clipă sau de-o viață a neștiutului și aruncă umbre de răspunsuri și intrebări. Oltul care numai la Goga va suna atit de amplu și tulburător ia aici, in poemul-epopee *Umbra lui Mircea la Cozia*, chipul și forma unui martor judecător și justițiar. Prin invocația : *„Oltule care-ai fost martor vitejiilor trecute / Și puternici legioane pe-a ta margine-ai privit / Virtuți mari, fapte cumplite, iți sint ție cunoscute / Cine oari poate să fie omul care te-a-ngrozit ?"*.

Grigore Alexandrescu il anunță pe Goga tot așa cum prin tema insăși a eroului luptător, a eroului infăptuitor, il anunță pe Eminescu.

Oltul repetă, amplificind numele lui Mircea — geologie adincă, secretă și miraculoasă, curgere a timpului și aproape eroziune, pie-

A. I. Zăinescu

Continuare in pag. a 6-a

„Sunt un scriitor român"

În acest an, Panait Istrati ar fi implinit, dacă ar fi avut zile, 102 ani. Așa, insă, nu s-au scurs decit 51 de ani de la moarte, o adunare de ani care face să mai existe și azi contemporani de ai lui. Citi l-au cunoscut și citi l-au iubit nici nu se mai știe. Avind vocația — fascinația — prieteniei, cei mai mulți dintre cei care i-au fost prieteni l-au folosit și l-au trădat cind i-a fost mai greu. Ceilalți, care nu i-au fost prieteni, l-au urit și l-au urmărit cu obstinație pentru a-l distruge fizic și moral. Numit „Haiduc al siguranței" (ce ar fi fost mai ușor pentru denigratorii străini decit să-l includă pe necunoscutele liste ale siguranței române !), impotriva lui a fost montată de foarte departe o campanie de presă, dirijată de „umanistul" Barbusse (cu rol de păpușă a unui vetrilog mustăcios) și ingăduită de cel care il numise „Gorki al Balcanilor", prietenul și protectorul său, Rolland. A murit singur, aproape fără prieteni, in „țara nimănui", intre linia celor care nu-l iertau pentru vederile sale de stinga dinainte și linia celor care il considerau vindut și trădător al vechii sale credințe. De altfel, nimic nu este mai ușor decit să defăimezi un scriitor care-și afirmă cu curaj opiniile sale bune sau rele despre lumea in care trăiește. Dacă ne gindim bine, puțini au fost acei scriitori — de la noi, desigur — care ar fi scăpat de „gura lumii", incepind cu Eminescu și Creangă. De aceea, Panait Istrati, hulit și dinafară, dar și dinăuntru, intră și el in seria ilustră a „batjocoriților" in viață. Umbra creată artificial s-a intins de-asupra numelui său și după moarte lipsind din cursuri și manuale. Aceasta inseamnă — cum crede un improvizat istratolog — că lipsea și din conștiința cititorilor. A fost, este și va fi citit indiferent de opinia cuiva. Este unul dintre faimoșii scriitori ai lumii, ale cărui cărți nu dispar din biblioteci. Și totuși, abia in 1964, prin apariția monografiei lui Al. Oprea, care, in prealabil, prezentase documente cit se poate de elocvente prin care il „dezvinovățea" de infama calomnie, Panait Istrati este „reabilitat" oficial. În 1976, Al. Oprea tipărește o nouă monografie „Panait Istrati" care, in realitate, prin bogăția materialului inedit, este o continuare a primei. Fosta Editură pentru literatură a reacționat și ea prompt și astfel, in 1966, apar primele volume din **Opere alese**, prefațate de Al. Oprea, in traducerea lui Eugen Barbu. Ultimul volum apărut, 8 (versiune Eugen Barbu și Andrei Ion Deleanu), apare in 1983. Cum se vede, această serie e departe de a fi epuizat opera lui

Iulian Neacșu

Continuare in pag. a 6-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

RETRĂIREA TRECUTULUI

Poeți, prozatori și publiciști, activind sau colaborind la gazete săptăminale sau lunare, reprezentanți ai generațiilor „incă tinere" de scriitori, sintem in dese prilejuri intrebați, in deplasări prin țară, la șezători sau simpozioane, asupra impactului nostru cu Istoria in general, asupra intrării „valurilor" sale de epoci și etape succesive, in cărțile noastre, și nu in ultimul rind, asupra tentației noastre de a reconstitui un timp — istoric, trecut sau cu totul străvechi, din istoria Patriei și, indubitabil, răspunsurile in fața publicului, „in direct", sint diferite și extrem de variate, nu atit in funcție de ceea ce vom scrie, cit de ceea ce am scris deja și s-a impus conștiinței publice, cititorilor de toate virstele, inlăuntrul edificiului limbii in care ne-am trezit intru spirit, ne-am educat și ne-am format.

Trecuți prin universități severe, nu cu mai mult in urmă de 10—15 ani, primul lucru ce se impune e acela că **trăim pe viu** realizările istoriei contemporane, momentele ei importante, fundamentale, pentru acest timp, depunind aproape cotidian sau săptăminal mărturie prin pagini scrise și tipărite, in presă, in antologii, in volume. Însă pentru a retrăi, din punct de vedere **artistic,** Istoria, in cazul in care și mari comandamente culturale o impun, e nevoie de timp și de biblioteci, de documente uneori cunoscute, alteori aproape inedite, de cronici și jurnale de epocă, relatări și confesiuni și, nu in ultimul rind, de mărturisirile unor oameni pe care incă ii mai intilnim in viață, septuagenari sau octogenari, și ale căror **adăugiri completează timpul istoric,** cu lucruri inedite și prețioase, necesare mai ales romancierului, in căutare de personaje autentice, memorabile.

Așa mi s-a intimplat, spre ilustrare, in 1973, cind cercetind documentația pentru o serie de reportaje cu privire la complexul de irigații din zona Dăbuleni, Bechet, Calafat, Maglavit, am intilnit oameni care receptaseră pe viu psihoza socială-colectivă din 1936, din localitatea pomenită la final, mai sus. Am avut, apoi, intuiția că era mai ales o **psihoză de război** (petrecută cu doar 3 ani inaintea celui de al doilea cataclism mondial), psihoză simțită in acel cadru istoric, in primul rind de clasa țărănească. Butoiul cu pulbere a explodat, insă, in clipa in care un cioban de la Dunăre, avind toate „calitățile" unui profet clasic : gingav, „idiot", „păstor de turme", a avut „revelația" divinității și „ajutat de oficialități competente, religioase", a convins citeva sute de mii de români să se ducă **să il vadă pe Dumnezeu.**

Aceasta a fost doar scinteia: fiindcă, de fapt, oamenii, informați sau dezinformați de gazetarul interbelic Pamfil Șeicaru, citeau deja des-

Constantin Zărnescu

Continuare in pag. a 6-a

UN PREZENT TULBURĂTOR

Consider dintotdeauna că scriitorul adevărat iși are „mica patrie" la care aderă și care constituie, in general, tema centrală a incercărilor, a izbinzilor sale. Pămintul natal ori locul care ne leagă nu este un lut obișnuit, este glia miraculoasă dătătoare de speranță și de bucurie, de nostalgie și de dor, oferind resurse nebănuite, unghiuri neluminate incă, multiple semne de interogație și de exclamare.

Filonul puternic, izvorul pur al creației noastre ni-l oferă cu prisosință acel mărunt petec de pămint cu istoria și oamenii lui atit de comuni și atit de singulari.

Zadarnic căutăm aiurea modele de scrieri și de eroi cu psihologii exemplare, incercind, nu rareori, semințe străine pe lutul autohton, semințe din care răsar plante firave ucise de uitare intr-un timp mai scurt decit al zămislirii lor. Numai intorcindu-ne cu ochii și cu sufletul in primul rind spre trudnicii condeiului de odinioară, preluind lumina lor cu uneltele prezentului vom urca literele românești acolo unde merită, spre universalizare. Numai receptind acest prezent tulburător așa cum se cuvine, se vor putea ivi pe geografia spirituală a țării opere durabile, demne de acest timp.

Trăiesc și muncesc intr-un sat din sud-estul Banatului, neinserat incă pe hartă, la poalele Munților Cernei incercind să surprind mutațiile profunde din lumea satului montan, incremenit pină nu demult in datină și legendă.

Aici lumina socialismului a pătruns invingind ascuțișurile steiurilor de calcar și pădurile incremenite din vremea bourului. Oamenii au inceput să ințeleagă noile rosturi pe indelete, noul pătrundea timid, așteptind la margini de sat. Nu era ușor să schimbe oameni și locuri cind de milenii totul ședea in neclintire.

Cind au ințeles sensurile profunde, muntenii au inceput să alerge febril, in fuga lor strivind, nu de puține ori, comori spirituale irecuperabile, ajungindu-se adeseori la o ruptură cu trecutul, ruptură dramatică, producindu-se pe alocuri distrugerea rădăcinilor. Încercind, in grabă, o inlocuire a vechiului, nu peste tot s-a reușit, și acolo s-a instalat incertitudinea.

Așa se explică tonul nostru, al scriitorilor ce trăiesc in lumea eroilor lor, uneori dramatic, dacă nu tragic, semn de alarmă in fața renunțării la ceea ce a fost emblema materială și spirituală a neamului nostru românesc. Este datoria noastră sacră să atragem atenția asupra acestui pericol. Să ridicăm satul, nu pe rădăcinile ucise ci din aceeași sevă căci numai așa vom fi mai bogați.

Sintem nu numai martorii ridicării satului ci implicați cu toată dăruirea noastră, și dacă uneori condeiul ascultă mai mult de inimă de-

Ion Florian Panduru

Continuare in pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

I. OPRIȘAN: «Opera lui Mihail Sadoveanu»

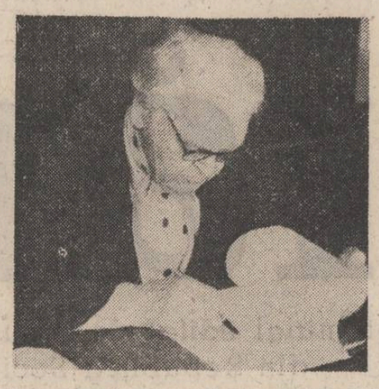

furia și disprețul lui Camil Petrescu împotriva eseului ar avea o motivație și astăzi. Studiile de amploare, monografiile, biografiile nu mai sînt la modă, acestora luîndu-le locul dacă nu eseul, în accepția veche, „analiza" care este versiunea nouă a eseului blamat de Camil Petrescu. Autori care să meargă împotriva curentului s-au găsit însă întotdeauna și unul dintre ei este I. Oprișan, care se prezintă cititorilor cu o voluminoasă carte intitulată **Opera lui Mihail Sadoveanu,** de fapt primul ei volum intitulat **Natură-om-civilizație în opera lui M. Sadoveanu.**

Principalul cîștig al acestei cărți este că prin excerptarea dirijată de ținuta cercetătorului, exegeza scoate la lumină mai ales un scriitor al ideilor. Chiar din primele capitole ale cercetării sîntem introduși în universul de idei al tînărului scriitor, în laboratorul viitoarei sale opere, prin investigarea corespondenței juvenile a viitorului autor. Este vorba de examenul întregii literaturi române a timpului în ele, de o critică a impasului existent, de afirmarea unor opțiuni clare, de nevoia unei acțiuni programatice, de conștiința direcției de urmat. Cu atît mai mult e surprinzător să-l vedem pe I. Oprișan intrat în falsă problemă, litigiu neistovit datorat istoriografiei dogmatice. Ideile scriitorului sînt pe deasupra curentelor și I. Oprișan reține de fapt acest lucru cînd constată că ideile literare din epistolele tinereții premerg ideile și acțiunile **Sămănătorului.** În continuare autorul va studia raporturile dintre om și natură, dintre natură și istorie, dintre natură și civilizație, configurația și expresivitatea lumii animaliere a scriitorului, tema vînătorii, pentru a se opri în final asupra modului în care reflecțiile scriitorului asupra raporturilor dintre natură-om-civilizație conferă un ton și o expresivitate specială operei scriitorului prin umanizarea naturii și contopirea omului cu natura, prin linia melancolică a prozei lui, prin sugestia continuă a misterului pe care o vom găsi peste tot la Mihail Sadoveanu. Aproape toate temele propuse de I. Oprișan au mai fost atinse sau cercetate și de predecesori. Cu toate acestea senzația de nou este vizibilă din consistența tratării, din bogăția argumentării cu citate, din felul în care toată opera scriitorului este adusă să colaboreze la definirea trăsăturilor enunțate.

Funcția citatului rămîne hotărîtoare în cartea lui I. Oprișan și minuirea lui dezvăluie excepționala cunoaștere a operei sadoveniene. Pentru a arăta că iubirea înseamnă deobicei la Mihail Sadoveanu descoperirea naturii, exegetul aduce un braț impresionant de citate, așa cum face și atunci cînd vrea să ne convingă că degustarea, ca predilecție, ocupă un loc mai întins decît vînătoarea în opera scriitorului. Protocolar și respectuos, I. Oprișan citează pe toți antecesorii cu care opinia sa consună și uneori chiar cînd ea nu consună. Interesant cu adevărat este atunci cînd iese din rolul de slujitor al ilustrației abundente pe care o manevrează și avansează concluzii cu vizibil sigiliu personal. Preocupîndu-se de condiția utopiei sadoveniene el n-o considera, de pildă, o trăsătură definitorie a operei, deoarece înțelege prin utopie mai ales proiectul unor societăți umane ideale și nu și utopiile de tip naturist, pe care le consemnează, și în care omul ca într-un paradis redescoperit trăiește alături de animale. Chestiunea este aici de a defini mai întîi utopia sau tipul de utopie cu care este confruntat Mihail Sadoveanu.

I. Oprișan se referă foarte des la anul 1920 ca an de hotar al operei sadoveniene, an după care în optica sa viziunea sadoveniană se modifică. Este altfel zis o periodizare a operei sadoveniene, pe care o găsim prea decisă și cu o rază de folosință mai ales în cadrul propriei perspective asupra tematicii și orientării scrisului sadovenian. Într-un singur loc înclină către o altă datare, 1925—1928, aceasta mai aproape de metamorfoza vizibilă a operei sadoveniene, care însă nu poate fi redusă la o condiție bipolară, curgerea ei însumînd mai multe etape de creație decît două. În motivația anului 1920 stă descoperirea cea mai importantă pe care o aduce în cartea sa I. Oprișan. „Cu două decenii înainte ca Blaga să dea contur teoretic (în **Saeculum**) aceleiași idei, Mihail Sadoveanu o exemplifică strălucit, deschizînd, astfel, autohtonismului un făgaș original și cu urmări literare deosebit de importante, vizibile pînă astăzi. Încît pe nedrept considerăm că s-a ocolit numele prozatorului în cadrul discuțiilor despre posteritatea literaturii interbelice, invocîndu-se în primul rînd doar contribuțiile lui Lucian Blaga și Ion Barbu" (p. 172—173). Și în altă parte : „De altfel (...) el se va posta tacit pe pozițiile autohtonismului al cărui promotor, într-un anume sens, devine, în perioada interbelică" (p. 184). Anul 1920 figurează deci ca piatră de hotar mai ales pentru opțiunea decisă pentru autohtonismul programatic pe care opera lui Sadoveanu îl ilustrează copleșitor și pe care I. Oprișan îl descrie pe larg. Evident că privită astfel, opera lui Sadoveanu iese din încadrările mărunte și ineficiente și participă la marele fenomen literar interbelic în alt chip. De altfel, această lectură contextuală îi prilejuiește lui I. Oprișan să raporteze preocuparea scriitorului pentru animale mici, pentru sfințenia naturii în viziune franciscană, curentului literar care a cuprins după primul război mondial și pe alți scriitori români, ceea ce-l restituie pe Sadoveanu marii mișcări culturale și literare din care mulți l-au văzut exclus ca pe un fenomen singular. În optica lui I. Oprișan, Mihail Sadoveanu face parte organică din dezvoltarea literaturii române interbelice fiind unul din promotorii dintîi a unuia din curentele sale cele mai expresive, autohtonismul. Punctul de plecare al scriitorului este Eminescu, iar punctul de întîlnire este Lucian Blaga. Fără a face din paralelismul cu gîndirea lui Lucian Blaga o constantă a cărții, trimiterile la Lucian Blaga sînt numeroase. I. Oprișan atrăgînd atenția asupra numeroaselor puncte de contact dintre cei doi scriitori. Pentru I. Oprișan, Mihail Sadoveanu este în egală măsură intuitiv și reflexiv, unul din cele mai mari merite ale cărții lui fiind excerptarea de texte doveditoare. De altfel, pe lîngă lectura de epocă, I. Oprișan practică lectura în marele context cultural și literar românesc, el invocînd și convocînd convingător pentru înțelegerea operei sadoveniene pe D. Cantemir, pe M. Eminescu, pe B.P. Hasdeu, pe V. Pârvan, pe Lucian Blaga, pe N. Densusianu și O. Densusianu. Această familie de spirite contribuie hotărîtor la o lectură de idei a prozei sadoveniene, înțeleasă astfel în rosturile ei adînci. Subcapitolul „Elementele unei filozofii a culturii" reconstituie spre exemplu o viziune antropologică sadoveniană impresionantă, extrasă din cuprinsul operei. Iar în ilustrarea acelei perioade de autohtonism literar pe care o inițiază, după zisa autorului, la 1920, Sadoveanu aduce în pagină o succesiune de citate revelatoare pentru profilul spiritual al sadovenismului interbelic. Este vizibilă preferința pentru profesiunile vechi, uitate, ca și mai ales de o viziune arhaică care se suprapune celei moderne, aidoma unei puternici voci a substratului. Fără a fi epuizat noutățile de nuanță ale cărții, dar subliniindu-le pe cele de idei, considerăm **Opera lui Mihail Sadoveanu** de Ionel Oprișan un model de aplicație la text cu consecințe grăitoare pentru dezvăluirea spiritului operei. I. Oprișan nu ne propune interpretarea sa, ci interpretarea pe care Sadoveanu a dat-o fenomenului românesc.

M. UNGHEANU

GEORGE GENOIU: «Trecere prin verandă»

Trecere prin verandă, (Ed. **Junimea,** 1985), de George Genoiu, continuă, cel puțin în două dintre producțiuni, dramaturgia din „Însoțitorul nevăzut", din „Doi pentru un tango", fiind în principal înclinată către elementul social și cu dezvoltări în direcția senzaționalului. Întîia dintre ele, intitulată „Casa noastră", e un fel de studiu sociologic, încă neclarificat către idealitatea estetică, dedicat modificărilor produse într-o familie de formulă arborescentă, supusă determinațiilor nu tocmai pozitive ale vremilor recente. Dramaturgul a ales, mai întîi de toate, un caracter puternic și cu psihologie paternalistă, pe nume Vlad, propriu rînduielilor de factură tradițională. El este, sociologic vorbind, unul dintre „intelectualii satului", înconjurat și după ieșirea la pensie de un respect public considerabil. Este un extract de „erou civilizator", un Popa Tanda și un Herdelea totdeodată, viețuind într-o lume întemeiată pe tic, sforțîndu-se a reține, din experiența transmisă ereditar, ideea de coagulare familiară. E un deținător de secrete sociale, derivînd din ceea ce l-au învățat și pe el bătrînii, care vorbește în pilde și ilustrează o mentalitate solidă, cu greu de modificat, consecventă pînă la moarte. Sînt la el reverberații ale unor învoieli obscure, ale unor aliante tulburi pentru cine nu le cunoaște, un soi de distincție a sentimentului pe care doar civilizațiile vechi o stimulează. Acest bărbat, care crede în frăția de cruce și pune înainte de toate respectul pentru legămînt, știe să evoce în chip memorabil emoția față de pămînt, proprie sedentarilor : „Mi-a spus că dacă va avea zile să trăiască, se va întoarce atunci cînd ai tăi nu vor mai fi. S-a dus după miezul nopții, a sărutat pămîntul din bătătura lui, l-a mîngîiat, pe urmă a sărutat talpa casei lui, pe care și-a făcut-o cu mare trudă, și-a plecat. Parcă îl văd și acum. Era plin de gînduri, tăcea și ofta din adîncul inimii. Încă-i simt puternica îmbrățișare". Cînd un tînăr aduce argumentul lumii în evoluție, el vine cu soluția țărănească, ținînd o tiradă despre legătura ruralilor cu pămîntul : „Pantelimon, astăzi vei afla de la mine o înțelepciune. Cel care lucrează pămîntul capătă forță bărbătească deoarece se scoală de dimineață și e silit de treburi să meargă mult pe jos. Pămîntul ne-a îndemnat pe noi, țăranii, să ne apărăm țara pentru ca recoltele să nu stea la îndemîna oricui. Pămîntul ne îndeamnă să fim disciplinați și harnici. Cînd pămîntul este rodnic, viața omului devine tot mai înfloritoare. Pămîntul este ceva sfînt, dar și dascăl de dreptate. Toate acestea, pe care ți le spun acum, m-a învățat pămîntul. Încă sîntem un neam de țărani, Pantelimon".

Cînd nu e urmarea unei etici țărănești, această conduită este fundamentată de un sărbătoresc rustic, crezînd în parimiile tradiționale de preste an, în ritualurile de nuntă, de botez și de priveghi, în eresurile aproape păgîne cum sînt acelea încrezătoare în „sfinții de ghiață". E o lume a cărei emoție în direcția sacrului constă în „petrecere", într-o sărbătoare a familiei, a ginții, constînd în comuniunea consîngeană. Nu o dată tabloul sărbătoresc are, în optica acestui Vlad (ins cu o conduită de exponent), caracteristicile unui ritual : „L-am dus să văd dacă-l mai țin cuiele și cum o să arate odaia cu el, cocoțat pe masă. Eu la mijloc, tăcut ca niciodată, iar vecinii, rudele și prietenii la priveghi. Ei vor sta pe lavițe, vor bea țuică din prunii cei roditori și vor spune glume pe seama mea. Și eu fac la fel cînd mă duc la priveghi. Tristețea cere veselie, altfel nu putem supraviețui".

O astfel de lume ar putea să înainteze prin genealogie, instruind progenitura în spiritul eticii țărănești, și George Genoiu de aici a extras drama. Vlad are trei băieți, (Șerban, Radu și Petru) dezrădăcinați cu toții, trăind pe șantiere ori în lungi călătorii prin locuri îndepărtate, smulși, cum s-ar zice, de lîngă rădăcini. E o lume supusă regimului necesității, cu înclinație, totuși, către stabilitate și unul dintre ei, Petru, se arată a fi nemulțumit de ceea ce s-a petrecut cu el : „N-am nevoie să lucrez la combinatul de mobilă. Trebuia să mă lași la ocolul silvic, acolo de unde m-ai luat ! Lucram în pădure și eram fericit. Priveam cît de greu cresc brazii, viața trecea încet, încet și trăiam în tihnă cu păsările și izvoarele". Nu e totuși aici o confruntare de valori, cită vreme tinerii pun bază, de asemenea, pe elementele vieții tradiționale însă sînt obligați să se adapteze realităților moderne. Ceea ce iese de aici e o înfruntare de legi istorice inerente și „Casa noastră" ar fi putut să fie o producție de natură tragică, mai cu seamă că dramaturgul a pus aici și un fel de cor antic, închipuit prin opinia curentă rurală, prin așa-zisa „gură a satului" (funcțiunea ei este coercitivă). Și totuși, ceea ce rezultă de aici este o melodramă : Șerban se întoarce acasă și o întîlnește pe fosta nevastă, Sabina, adăpostită de tatăl lui, (femeia ajunsese președintă de cooperativă agricolă în satul fostului soț), Radu se împacă cu nevasta și decide să părăsească viața nomadă de pe șantier și să revină lîngă ai lui. Clarificările sînt relative aci, însă nu ajută esteticește într-o măsură considerabilă. Dramaturgul are vederea sociologică bună și simte pulsațiile dramatice ale materiei, nu însă și metoda.

O chestiune de metodă este și în „Trecere prin verandă", unde viața de familie este iarăși tema. Și aici, indivizii au cîte un secret : bătrînul Petru e recăsătorit și are cîte un copil de la fiecare dintre cele două neveste, Magda, nevasta dintîi, plecase de acasă în urma unor intrigi, în vreme ce bărbatul era în război, deoarece un oarecare Sebastian o dăduse pe mîna nemților și apoi, după întoarcerea lui Petru, îl convinsese pe acesta că femeia fusese infidelă și plecase cu germanii. În realitate, el voia să-l căsătorească pe acesta cu o soră de-a lui, și în cele din urmă, izbutește. Boris și Delia, copiii lui Petru (din cele două căsătorii) sînt și ei anxioși și nu știu unde să pună mizele în viață. Biografiile par a fi neclarificate și de îndată ce se produc explicațiile obligatorii vine și deznodămîntul, adeseori sub forma pedepsirii unui vinovat (aici el este Sebastian, intrigantul, care se spînzură). Ca și în „Casa noastră", valorile țin de ideea de posesiune, ceea ce vrea să spună că lumea tradiției tinde să așeze în marginile ei tulburările moderne.

Acestea sînt temele și în „Plecarea mea vremelnică", și „Fauna în colivie", două scurte piese într-un act, unde ideea este pretutindeni aceea a „sentimentului autentic", cum se zice, veștejind ipocrizia. Sînt eboșe pentru o dramaturgie care ar putea să se consolideze, ca și, de altfel, „Călătorie cu îndelungă răbdare", un experiment îngust aproape maiakovskian, fără însă aplicație în fantast (ideea unui teatru unanimist ar merita totuși o analiză mai de amănunt). Deocamdată, George Genoiu rămîne un dramaturg al socialului, punînd accentul pe metamorfoza familiei tradiționale în lumea de azi, așa cum rezultă dintr-o producție cum este „Casa noastră", probabil cea mai importantă dintre creațiile lui.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

CRITICA INSURECȚIA TRADIȚIEI

GHEORGHE LĂZĂRESCU

ADRIAN MANIU

Editura Albatros

Revendicat, pe rînd, cînd de tradiționaliști, cînd de moderniști, Adrian Maniu are, dincolo de unele manifestări contradictorii, o constantă ținută artistică. Derutată la un moment dat, critica a excelat în a-l fixa ideologic și estetic de o parte ori de alta, cînd nu a fost pusă în circumstanțialitate giruetistă de a-l retrage dintre moderniști, și a-l „deferi", mai apoi tradiționalismului (E. Lovinescu, 1937). Că poetul și-a repudiat creațiile de început, care stau sub semnul unui simbolism întîrziat, ironic și sarcastic, nemaiîncluzîndu-le în ediția definitivă a operei sale din 1938 este un fapt de elocvență opțională, ce-a determinat o parte a criticii să-l vadă **evoluînd** între „ireverență" și „tiflă" și un decorativism bizantin de eresuri și specific național (Ș. Cioculescu). Adevărul e că poetul a parcurs mai multe etape : el nu putea rămîne nereceptiv în agitația modernistă a epocii, dar nici nu cade în exagerări estetizante ori experimentaliste. Întreaga sa creație este vegheată, se conduce după steaua polară a spiritului tradiționalist. E atît de profundă, structurală și în același timp, secretă această comuniune/consonanță de spirit, încît nu rareori poezia sa a fost considerată **chtonică** (conform „imaginației materiale" bachelardiene, dintre toate elementele, **pămîntul** ar exprima regimul substanțialității sale lirice. Fără însă a cădea în mistica tradiționalismului gîndirist... Dimpotrivă, un estetism aparte circumscrie motivele biblice, cîte sînt, iar acel **fond folcloric** e de o ancestralitate abstrusă, imemorială, de o profană transcendență și, în același timp, mai puternic decît registrul religios transfigurat. Vrăjile, făcăturile, strigoii, ursitele, dracii, cultul arhaic al caloianului, Paștele blajinilor, cîinele pămîntului, flăcările de pe comori, șarpele ocrotitor al casei, terapeutica metalelor în vrăji și descîntece, telephismul nebulos, bocetul, meteorologia populară, cititul în stele, în general — credințele, eresurile, obiceiurile folclorice, lumea poveștilor și basmelor populare vorbesc de la sine de un primitivism iconic, de un mythos arhaic, de străvechimea unei primitivități abstrus-profane, de o „revoltă a fondului nostru nelatin", ca să folosim o memorabilă formulare blagiană (dacismul poetului și mythosul autohton, misterul fabulos și activ sînt vibrant exprimate de darmaturgia sa poetico-simbolică: **Lupii de aramă, Meșterul, Tinerețe, fără bătrînețe, Fata din Dafin).**

Gheorghe Lăzărescu evită unilateralitatea interpretativă și, pe urmele unei intuiții corecte a lui Vladimir Streinu în 1938, înclină să vadă în creația lui Adrian Maniu „o sinteză originală" (Al. Piru, **Varia,** II), opera sa refuzîndu-se unor clasificări stricte, mai presus de orice școală, ca a oricărui mare poet : „Teme tradiționale, forme moderne și prelucrarea personală a sugestiilor date de bogăția artei populare își găsesc în opera sa **o sinteză originală"** (s.n).

La o analiză atentă, însă, opera lui A. Maniu este, în fondul ei principal, de o diferențiată specificitate tradiționalistă, înțelegînd prin aceasta acea direcție majoră de **modernizare a tradiției** (o vedem azi exprimată, bunăoară, în **Doina** lui Cezar Ivănescu, la Ion Gheorghe...). Poetul însuși, condamnînd undeva cultivarea ostentativă a unui specific național artificializat („rețeta tradiționalismului modern") cerea tradiționalismului, mai presus de orice, autenticitate. Și Gh. Lăzărescu pune bine în evidență faptul că adeziunea poetului la tradiționalism pornește de la legătura organică a poetului cu satul, de la sentimentul acut al istoriei, de la o spiritualitate irezistibilă a fantasticului folcloric cu care a venit în atingere. Grație accesului la unele documente de familie, Gh. Lăzărescu face o pertinentă analiză a poeziei de război, acea notație cenușiu-scrișnită, viguroasă și autentică, luată de la fața locului, precum făcuse și Camil Petrescu. Mai puțin inedite sînt însă raportările la imagismul lui Blaga. Fundoianu, precum și identificarea simțului plastic al poetului, legătura lui cu artele plastice, mirosul puternic de vopsele moderne (simbolism, expresionism), dar și autohtone exhalat de poezia sa („un artist plastic refulat care se consolează în poezie" — G. Călinescu). De tot originală, pe linia unor preocupări mai vechi de un deceniu și chiar inedită ni se înfățișează analiza dramaturgiei lui A. Maniu și ipostaza sa de critic dramatic. E poate partea cea mai originală a monografiei, pertinentă în informație și cursivă în demonstrație.

Valorificînd un material bio-bibliografic exhaustiv (prea mult spațiu — aproape o treime ! — este acordat unor „Repere biografice"), lucrarea lui Gh. Lăzărescu readuce corect în actualitate personalitatea incitantă a unui mare poet interbelic, a cărui clasicizare se dovedește încă fertilă, prin acea **modernă revoltă de fond a tradiției.**

Z. Cârlugea

Gheorghe Lăzărescu: Adrian Maniu, Editura „Albatros", Col. „Monografii", 1985.

ISTORIE LITERARĂ RESTITUIRI SEMNIFICATIVE

Cercetarea vechilor cărți și manuscrise poate părea un domeniu cu interes exclusiv pentru specialiști și o activitate de la care nu se mai așteaptă descoperiri senzaționale. În realitate, departe de a fi o activitate marginalizată, investigația de arhivă și de fonduri vechi de bibliotecă are o contribuție deloc neglijabilă în cunoașterea fenomenului cultural românesc de-a lungul timpului, în realizarea unei imagini a lui mai complete și mai corecte. În acest sens este reprezentativă lucrarea lui Florian Dudaș *) consacrată manuscriselor românești medievale din Crișana, adică celor identificate pe teritoriul Aradului, Zărandului și Bihorului, zonă pe care caracteristicile culturale o situează printre principalele focare de cultură românească. Cele mai vechi texte manuscrise din vestul Transilvaniei datează din secolul al XVI-lea, iar de pe la jumătatea secolului al XVII-lea se înregistrează o intensă activitate a unor cărturari-copiști care au produs adevărate monumente de cultură. Fenomenul se află în legătură cu circulația în vestul Transilvaniei, a vechilor tipărituri românești, în primul rînd a celor coresiene.

Autorul volumului prezintă condițiile istorice în care s-a dezvoltat fenomenul cultural, mentalitatea epocii, manuscrisele realizate de copiști, de la cele mai vechi, cum sînt „Miscelaneul de la Chișlar" și „Fragmentul de la Hălmagiu", la „Cartea românească de învățătură" de la Voivozi, copiată de Mihai Românul, la manuscrisele secolului al XVIII-lea. Florian Dudaș analizează contextul apariției manuscriselor, caracteristicile lor filologice, grafice, filigranologice, sursele, filierele de răspîndire a acestora, circulația, tipologiile. Lucrarea relevă amploarea fenomenului, fiind prima de acest fel dedicată acestei importante zone culturale. Caracterul sintetic și larga cuprindere a cărții relevă dimensiuni neașteptate ale civilizației cărții manuscrise din vestul Transilvaniei, în primul rînd prin marele număr de copiști identificați, unii locali, alții peregrini ; activitatea acestora este reconstituită printr-un remarcabil efort de sinteză, analiză și dimensiuni comparatiste. Repertoriul manuscriselor românești medievale din vestul Transilvaniei „atestă activitatea marcantă pe aceste meleaguri, în decursul evului mediu, a unui număr de peste 70 de copiști cu preocupări cărturărești, cărora le datorăm realizarea a 239 texte în limba română".

O secțiune a lucrării este consacrată categoriei cărților populare manuscrise și prezentării condițiilor istorice, limbii, aportului lor la afirmarea unitară a vechii culturi românești scrise. Cercetarea identifică sursele utilizate, filierele de transmitere, valoarea literară, tipurile de cărți (cărți de învățătură, octoihuri, ceaslove, minee, propovedanii, cărți populare — literatură legendară, descîntece, literatură verificată și roman popular), cu descrierea și interpretarea datelor, cu tabele sinoptice relevante. Se alcătuiește astfel o imagine completă, ce oferă date despre climatul cultural, copiști, mentalitatea cititorilor, evidențiată de însemnările marginale, geneza, identitatea, caracteristicile manuscriselor, literatura și arta textelor, de la începuturi pînă la „faza reprezentativă a fenomenului cultural — zorii luminilor" care implică tranziția „de la conștiința de sine la conștiința națională". Sînt, toate acestea, aspecte ce dau o idee despre valoarea și interesul pe care îl poate suscita cartea lui Florian Dudaș, lucrare ce are meritul de a fi realizat o amplă și foarte sistematică sinteză. Cu atît mai mult cu cît, după cum subliniază autorul, aceste cărți românești manuscrise din vestul Transilvaniei „păstrează scrise pe filele lor și alte mărturii interesînd domenii diverse ale științei și culturii, în primul rînd străduințile spirituale ale populației românești de pe aceste meleaguri pentru unitate și neatîrnare, pentru păstrarea limbii și ființei naționale". În același timp ele „înfățișează o literatură originală, de epocă, zămislită și afirmată în condiții culturale specifice, integrată strîns și necontenit — la nivelul și pe coordonatele sale firești — culturii noastre naționale.

Gheorghe Buluță

*) **Florian Dudaș : „Manuscrisele românești medievale din Crișana", Editura „Facla", 1986.**

L2 13 SEPTEMBRIE 1986

COMPENDIUM

● A apărut sub egida „Editurii științifice" culegerea de studii și articole intitulată **Jocul periculos al falsificării istoriei,** care strînge la un loc cele mai importante replici științifice apărute în ultimii ani în presa noastră la exagerările și deformările istoriografiei străine care privesc istoria poporului român. Desprindem din sumar cîteva titluri grăitoare : **„Rectificarea istoriei" sau rectificarea frontierelor ?** de Florin Constantiniu, **1920 Un fals diplomatic și substratul său politic** de Viorica Moisiuc, **Revizioniști și șoviniști unguri din nou la lucru** de Ștefan Ștefănescu și Nicolae Petreanu, **Jocul periculos al falsificării istoriei** de Vasile Cristea, Augustin Deac, Nicolae Edroiu etc. Remarcăm prezența unor scriitori ca Francisc Munteanu, cu titlul **Trecutul trebuie mărturisit** și Oliver Lustig cu titlul **Excepție ?... Da, a fost excepție.** Cele mai multe din aceste articole au apărut în revistele de cultură și literatură **Contemporanul, România literară, Luceafărul.**

Jocul periculos al falsificării istoriei se încheie cu masa rotundă tipărită de revista **Luceafărul, Origina românească a ceangăilor, argumentele limbii române** la care au participat Ion Coja, Mihail Diaconescu, Valeriu Rusu, Gabriel Țepelea, M. Ungheanu, V. M. Ungureanu.

Acest volum care exprimă necesitatea de a afirma un adevăr deformat sau înlăturat de interese străine adevărului istoric și intereselor poporului român constituie o lectură edificatoare și care se impune oricărei conștiințe intelectuale vii.

● Corneliu Ifrim, prozator brăilean, tipărește un al doilea volum de proză cu titlul **Luna rupe din noapte,** Editura „Cartea românească". Cartea, un roman, în ciuda copertii care trimite la lumea bălților Dunării, predilecție a prozatorilor născuți din „mantaua" lui Fănuș Neagu, ne introduce într-un univers social traversat de vectori politici puternici. Ne află după primul război mondial pe vremea ofensivei legionare iar între mediile înfățișate, unul este cel al universității românești de atunci.

● Au reapărut două din basmele lui A.S. Pușkin, **Basmul cu pescarul și peștișorul** și **Basmul cu domnița adormită și cei șapte voinici,** în traducerea lui Adrian Maniu. Prilej pentru amatori să facă o comparație cu basmele pușkiniene traduse de M.R. Paraschivescu imediat după război. Operația editării este semnată în comun de Editura „Ion Creangă", București și Editura „Maliș", Moscova.

● Gabriel Gheorghe, **Proverbe românești și proverbele limbii romanice,** Editura „Albatros", constituie un studiu comparativ extrem de interesant pentru că realizează paralele foarte sugestive pe spațiul concentric din jurul Mediteranei, partea europeană. Similitudinile sînt foarte mari, comparatismul propus de autor deschizînd orizonturi multiple celor interesați de raporturile limbii și culturii române cu alte limbi și popoare romanice (portugheză, spaniolă, italiană, retroromană, catalană, sardă, corsicană, lombardă, valenciană etc.).

● **Pe urmele lui Rebreanu** a umblat și Adrian Dinu Rachieru, care a dat o monografie **Rebreanu** din perspectiva itinerariilor străbătute, a universurilor omenești pe care le-a cunoscut. Editura „Sport-turism" susține prin această colecție o suită de interesante cercetări și restituiri, unele dintre ele veritabile monografii de referință. Tînărul critic Adrian Dinu Rachieru este prin formația sa de sociolog teoreticește aplicat acestui unghi de abordare a materiei. În consecință o lectură demnă de interes.

● Iosif Constantin Drăgan, autor cu mai mulți ani în urmă al interesantei reconstituiri **Noi, tracii,** pledoarie pentru cunoașterea unei lumi europene și de Asia Mică la fel de importantă ca a celților, vine acum la „Editura științifică" cu un nou volum de anvergură, **Mileniul Imperial al Daciei.** De această dată ținta urmărită este de a evidenția pe traco-dacii imperiului roman, de fapt pe traco-romanii care ajung în suprastructura imperiului roman în funcții decisive, cum sînt acelea de general de armată sau chiar aceea de împărat. Cartea prezintă deci un interes special, deși în bună măsură este o recapitulare a istoriei imperiului roman fără a preciza întotdeauna rolul substratului traco-dac la evoluția și transformările imperiale.

● La „Scrisul românesc", Florea Firan a scos o serie de **Profiluri și structuri literare,** titlu sub care descoperim de fapt un dicționar literar al Olteniei tradiționale. Cartea, de peste 400 de pagini, este ilustrată, oferă o bibliografie binevenită, și cuprinde zeci de autori de la cei mai importanți la cei mai neînsemnați. Proporțiile fișelor rămîn însă curioase, Mihail Drumeș are tot atîta text cît Mihnea Gheorghiu, iar prozatoarea Alice Botez, de o remarcabilă ținută și importanță, mai puțin spațiu decît ultimii veniți în literatură, mai toți generos reprezentați. De reținut : acest dicționar literar a ajuns abia la litera L. Florea Firan intenționează să scrie o enciclopedie literară a Olteniei ?

Volumul craiovean înfățișează și o revoluționară informație istorico-literară : caricatura lui Tiberiu Iliescu făcută de Urmuz. Așa stă scris sub fotografia caricaturii de la pagina 407. Să nu fi știut redactorul de carte, Florea Miu, și autorul ei, Florea Firan, anul de moarte și de naștere al lui Urmuz și pe cei corespunzători ai lui Tiberiu Iliescu ? Sîntem puși la încercare ? Caricatura este semnată limpede Neagu Rădulescu.

● Nadia Anghelescu tipărește o carte despre **Limbaj și cultură în civilizația arabă,** subtilă introducere în universul umanist al civilizației și culturii arabe. Bibliografia lucrărilor românești pe teme de arabistică sporește.

● **Vînătoarea de perne** este titlul incitant al volumului de proze semnat de Tudor Vasiliu la „Cartea românească". Autor de proze ironice și paradoxale, pînă acum, Tudor Vasiliu ne oferă de această dată o proză de observație cu incizii scurte și sugestive în viața personajelor de care se ocupă.

● Veselin Traicov, **Curente ideologice și programe din mișcările de eliberare națională în Balcani pînă la anul 1878,** traducere din bulgară editată de „Editura științifică și enciclopedică", este o carte interesantă pentru că propune o imagine globală a unor transformări și evenimente care cuprind uneori parțial și viața poporului român. Cartea interesează pe specialistul și cititorul român prin optica ei sud-dunăreană și prin încercarea de sinteză. Credem că astfel de cărți, datorită unor specialiști reputați cum este Veselin Traicov, trebuie însoțite de studii introductive ample semnate de specialiști români în același domeniu pentru a realiza diferența de optică și cîștigurile, cîte sînt, ale noii interpretări. Un cuvînt din partea traducătorului nu este suficient în asemenea cazuri pentru orientarea cititorului.

● În sfîrșit, **Beardsley.** În seria de cărți de grafică scoase de Editura „Meridiane" a apărut un album alcătuit de Ruxandra Dumitrescu închinat distinsului grafician englez de sfîrșit de secol, **Beardsley,** unul din creatorii stilului 1900. Angajatul estetism al acestui grafician, atît de celebru altă dată, rămîne izbitor și astăzi, în ciuda chiar a calității reproducerii, adeseori neclară. Cartea va contribui desigur la identificarea și relevarea unei contribuții românești la acest mare curent al secolului care este stilul 1900.

Lectura afectivă

Printre posibilile „întîmplări" pe care și le imaginează pentru cartea sa, Costin Tuchilă nu o prevede tocmai pe aceasta : de ce titlul „Cetățile poeziei" ? Intrucît nu găsim o „explicație de autor" mai nicăieri (în capitolul despre Adrian Popescu lucrurile sînt, totuși, duse spre o teoretizare mai amplă), încercăm să deducem, ajutați de materia cărții. Autorul comentează poeți publicați în colecția „Hyperion" a editurii „Cartea Românească" : în ce măsură o inițiativă de editură poate impune imaginea unei generații, se vede : Costin Tuchilă ajunge la concluzia că acest prim val post-labișian nu se organizează, propriu-zis, într-o generație literară pentru că reprezentanții lui nu au preocupări comune, nici o viziune comună asupra artei poetice. Explicațiile pot, desigur, să nu satisfacă : uniformitatea nu este trăsătura definitorie a unei generații, ci a unui curent, grup, etc. Faptul însă (pe care-l constată Costin Tuchilă) că autorii respectivi sînt, fiecare în parte, ca niște „cetăți", individualități distincte adică, și că „numai conjunctura istorică a sfîrșitului deceniului al șaptelea" le-a permis „afirmarea concomitentă" — este adevărat, indiferent de apartenență, sau nu, a lor, la o generație. Lucrul se va vedea, de altfel, în timp : de multe ori membrii rătăciți ai unei generații se caută pînă cînd se regăsesc. Nu com-uniunea definește neapărat o generație, ci com-unicarea, exprimarea într-un unu, legătura peste obiectele între indivizi printr-un „ordin" din afară consimțit interior.

Criticul încearcă, astfel, să evite o eventuală polemică pe seama conceptului de generație ; în fond, el dă la o parte acest concept, ca neoperant în zona pe care și-o alege. Costin Tuchilă își ia „o felie de literatură", ca să zicem așa, pe care o analizează, cu subtilitate, strat cu strat ; nu sînt comentați toți poeții cu descindere în colecția „Hyperion", iar cei analizați nu sînt ordonați cronologic, alfabetic ori după alt criteriu exterior. Vom regăsi cu greu sensul organizării cărții, după ce vom parcurge mai mult de jumătate din ea. Am spune, o **descoperire succesivă a autorilor „preferați"**, un fel de jurnal de inițiere în poezie ținînd cont de treptele succesive interioare, de ierarhia unei lecturi afective. Costin Tuchilă este ca un explorator care și-a ales acest traseu pentru că pe acesta l-a parcurs și revine consemnînd riguros spațiile nu în ordinea geografică, ci așa cum o întîmplare anumită i le-a oferit. În fond, vorba acelui grec : „Mi-e indiferent de unde încep, căci tot acolo ajung" : mișcarea circulară are această proprietate de a impune de la sine o ordine. De aceea, nu-i vom face întîmpinări autorului pentru alegerea „afectivă" a materialului de studiu — mai ales că analizele în sine sînt cu totul remarcabile. O mențione, mi se pare că merită și structura de amănunt a cărții : autorul este interesat de „atitudini estetice, caractere, tipologii, forme, figuri textuale" — după cum singur rezumă, foarte exact. O ordine riguroasă ar putea să pretindă, și aici, urmărirea acestor teme, catalogarea lor, extinderea, etc. — cu exemplificări din autorii aleși. Original și de data aceasta, Costin Tuchilă străbate temele respective la fiecare poet în parte — evitînd, desigur, repetițiile ori atrăgînd cu discreție atenția asupra lor, considerîndu-le canale subterane de legătură între „cetăți". Fiecare autor are, în carte, fișierul său, fiecare este considerat inconfundabil, o individualitate distinctă. Criticul definește abil și tenace, analizează și nu-și propune punți vizibile de sinteză, descoperite, totuși, la lectură în ideea absolută de „poezie". În acest sens, cartea însăși este „o felie de critică", putîndu-i-se alătura oricînd alte și alte capitole fără a deranja structura ei interioară, putînd crește prin aglutinare.

O caracteristică interesantă, întrevăd acestui tip de discurs critic — și nu mi se pare lipsită de importanță discutarea ei, fie chiar pe scurt. Metoda pe care și-o alege autorul pornește de la o idee a lui Jean-Pierre Richard, citată : „Existența criticului este **existență împreună**", și comentată : „Actul critic implică o identificare aproape corporală a capacității imaginative a exegetului cu procesul imaginar prezent în opera interpelată" (p. 11). O „corporalitate" între două trăsături spirituale ! Fie ! Oricum, fiind vorba de o „syn-patheia" între critic și autor, o asemenea definiție ar putea reduce funcția criticii ca atare — pentru că, ce se va face, de plidă, un critic sincer cu sine însuși care nu poate „simpatiza" cu un anumit scriitor ? După Jean-Pierre Richard (și după Costin Tuchilă) critica este propensiune, bună-voință, gest preponderent etic : critica în chip de analiză, desigur. În ceea ce ne privește, preferăm statutul moral, vechi de cînd lumea, al acestei instituții sociale. Și observăm, nu cu surprindere, că și la Costin Tuchilă, hotărît din capul locului la o bună-voință principială, gradul de participare este diferit de la autor la autor, de la operă la operă. E o probă de spirit critic.

„Existența împreună" ni se pare, mai degrabă, un modus vivendi al criticului cu opera, o treaptă a actului critic (lectura unei lucrări, informarea asupra ei și asupra autorului ; pe scurt, reconstituirea atmosferei creației) — atunci cînd critica își intră în atribuțiile ei propriu-zise despărțirea de operă fiind obligatorie nu numai metodic, dar chiar principial : astfel, „corporalitatea", scriitura propriu-zisă ar părea ieșită din două mîini deodată, lucru contrar preceptelor clasice. În totul, „Cetățile poeziei" de Costin Tuchilă mi se pare o încercare de sinteză demnă de toată atenția — fie că autorul se va despărți sau nu, după aceste contribuții de un asemenea

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

TINERI CRITICI

● În scopul lărgirii perspectivei asupra literaturii române care se scrie astăzi, a înfățișării unui număr cît mai mare de scriitori, care să merite atenția publicului cititor, revista Luceafărul **continuă seria prezentării tinerilor autori adăugînd primei pagini de tineri critici o a doua, urmînd ca în viitor să-și găsească loc aici reprezentanți ai poeziei, ai prozei, ai reportajului, ai teatrului. Noua geografie literară nu este o vorbă goală. Știința scrisului în sens superior o vădesc unele cărți și mulți din acești noi autori se impune a fi selectați ca promisiuni sau valori de bun augur ale mișcării literare. Desigur nu este suficientă numai scriitura, ci și opțiunea, orientarea, tipul de miză literară. În genere, atenția noastră se îndreaptă către cei care depășesc uniformitățile de serie, caracteristice multor debuturi actuale. Regula personalității care-și impune legea ei peste canoanele general acceptate este criteriul prim de raportare în aceste selecții de tineri scriitori.**

Geta Mermeze : „Marșul păcii"

Originalitatea demonstrației

Studiul Doinei Uricariu, „Apocrife despre Emil Botta", este mai mult decît o monografie, el dezvăluie o reală vocație hermeneutică. Neinhibată de opiniile deja fixate în conștiința publicului prin argumentația critică anterioară, autoarea manevrează o cantitate impresionantă de date pentru a releva o imagine inedită, mult mai veridică, a poetului de excepție care a fost Emil Botta propunînd un sistem axiomatic original și convingător privind tipologia liricii sale. Original pentru că depășește arhicunoscuta perspectivă biografică, ce se axa pe ecuația poet — actor, perspectivă ce plasa creația acestuia în cîmpul retoricii teatrale. Exegeta smulge opera lui Emil Botta de sub tutela teatralității exterioare, demonstrîndu-i **tragismul existențial.** Scrierile poetului, fixate între oglinzile lucidității critice, își relevă aspecte necomentate pînă acum, articulîndu-se astfel o demonstrație de mare rafinament și precizie în favoarea verosimilității universului lui Emil Botta. Doina Uricariu decupează cu mare atenție toate citatele (inclusiv din jurnalistica autorului) care-i pot confirma ipoteza. De fapt, studiul demarează cu o concluzie în care existențialismul creației lui Emil Botta e subliniat cu o evidentă vervă polemică, teatralitatea, polifonia vocilor, duplicitatea acestui poet derivă, în viziunea autoarei din angoasa personalității scindate, aflate într-un tragic impact cu neantul. Alter-ego-urile lui Emil Botta generează un carnaval grotesc existențial în care măștile nu semnifică frivolitatea scenei ci alienarea. Este o artă care mizează pe jocul „alternativelor kierkegaardiene". Afinitățile dintre Botta și filozoful danez sînt demonstrate subtil în primul capitol al cărții, dialectica inselăciunii căutînd astfel semnificații filozofice. Proteismul continuu din opera poetului este asociat cu parodiile macabre din dramele lui Shakespeare, aproximînd acel **être-pour-la-mort.** Afirmînd că polinimia poetului nu are izul de mucava ci anxietatea conștiinței tragice, exegeta își aduce în sprijin proza lui Botta. „Fals tratat de ipocrizie", în care polimorfismele își dezvăluie pregnant semnificațiile majore și nicidecum donjuanești. Mai mult, focalizarea dovezilor în spriinul autenticității glasului liric al lui Emil Botta conduc la convingerea că asistăm la o poezie apocaliptică în care aglomerarea histrionică a pseudonimelor proiectează o angoasă eschatologică. Secretitatea lui Emil Botta ni se dezvăluie în trăirea paroxistă a rolurilor existențiale. În capitolele „Antidogmatica Marelui Păianjen" și „Corabia ratatilor", Doina Uricariu face dovada unei adevărate virtuozități hermeneutice descoperind topos-urile viitoarelor poeme în reportajele și nuvelele autorului scrise pînă la apariția volumului de poezii „Întunecatul april". Asistăm la un detectivism critic pe cît de incitant pe atît de fertil. E un rafinament cazuistic în care lectura devine „un centru saturat de analogii". Lecturînd articolele dedicate cinematografului sau reportajele pe teme sportive, de exemplu, autoarea depistează aceeași obsesie a existențialului și, paralel, aceeași fervoare a erudiției, care va exploda ulterior în lirică. Eseistica lui Emil Botta impresionează prin sinesteziile culturale, prin căutarea febrilă a esențelor. De la Kant, Nietzsche, Proust, Dostoievski la Watteau, Nerval, Fargue trimiterile sale alcătuiesc o „fină orchestrație a ideilor", autoarea nu uită să accentueze obsesia existențială din spatele aluziilor livrești, tensiunea imanentă a căutării unui răspuns integrator. Măștile eruditiei ocultează angoasa ontologică, teatralitatea scrierilor lui Botta e văzută ca „o pieliță superficială a textului", strat înșelător ce ascunde o nevroză profundă, dramatică. Autoarea pătrunde în interstițiile complicatelor simboluri și intrigi din nuvelistica poetului, unde găsește paradigmele alienării de la „oamenii marionete" la politropia „cărărilor ce se bifurcă" borgesiene. În nuvelele „Hop-la", „Oameni care așteaptă" și altele disoluția personalității e resimțită **ca o traumă, poetul e un asfixiat de contingent,** de măștile sale înșelătoare, de infinita metamorfoză „continua năpîrlire a eului", prozele sale configurează un haos în care, iată, apar și zoomorfismele din viitoarele sale poeme (sub forma alegoriilor animaliere). Înțelegem **valoarea de palimpsest** a demonstrației Doinei Uricariu, viața fiind trăită ca flux dionisiac de către poet, isteria teatralității pătrunde în nervurile ființei sale („omul poartă în sinea sa, în natura sa histrionică, toate ipostazele, de la vierme pînă la înger") în spiritul acestei confesiuni a poetului studiul relevă adevărul tragic ascuns în spatele focurilor bengale ale imaginariului. Înaintînd în cercetare (și cu știința textului bine asimilată) autoarea „Apocrifelor" decupează figurile textualizării, arătînd impactul dintre cuvînt și prăpastia lumii, paradoxul prin care „viața este înlocuită de lectura vieții". Imitîndu-și parcă modelul, Doina Uricariu ne poartă în hățișurile unui discurs luxuriant, poate nu întotdeauna necesar dar de fiecare dată fermecător. Finalul studiului încheie perfect silogismul propus inițial în favoarea credibilității universului poetului, univers considerat deseori o „inscenare lirică". Problema receptării poeziei lui Botta e pusă **sub semnul înțelegerii empatice** și ceea ce putea fi interpretat ca histronism devine semn al tragismului, nostalgia totalității este sfîșietoare la poet, autoarea sugerează (chiar dacă nu cu acești termeni) **„un complex al totalității"** care-l apropie pe Emil Botta de autorul „Cărții de nisip".

Fermecătoare și erudită, demonstrația Doinei Uricariu modifică substanțial imaginea unuia dintre cei mai importanți poeți români.

Alexandru Horia

Gustul sintezei

Critica Mirelei Roznoveanu are un timbru aparte: discurs sobru și dens, elaborat arborescent de la o ipoteză afectivă spre închegări speculative, o frazare vioaie și elastică ce-și cucerește progresiv obiectul, aglomerare de idei care, prin interferență și stratificare, își revendică, stăpînesc și susțin cîmpul semantic, în sfîrșit, un fel de arheologie aplicată unei presimțiri (sau intuiții) în numele căreia se riscă. Surprinde lipsa de precauție; punctele de vedere ies din obișnuințe, ascultă doar de cuminția propriilor angrenaje fondatoare, au nerv și harul de a întărita sensibilități intrate în clișee culturale. Nu este o critică prea comodă, nici așezată definitiv, ci este o critică deschizătoare de breșe interpretative. Nu-și rumegă teoretic instrumentarul, ci îl pune la lucru. Unghiul de invazie **și metodologia** sînt decise la fața locului, sub presiunea unei iluminări sentimentale. Acest punct zero al actului critic este distilat pînă capătă limpezimea și precizia ideii teoretice, fără iradiere afectivă. Este, aici, un paradox aparent al criticii Mirelei Roznoveanu: este evidentă în fiecare din textele sale o infrastructură afectivă care generează și orientează intenționalitatea unui discurs rece, strîns în construcție, uneori sufocant prin hiperintelectualizare. Această structurare pare a fi paradoxală mai ales din cauza dispunerii accentuat antinomice a celor două tipuri de conținuturi: un punct de pornire (și de continuă alimentare) care ține de impresiile de lectură ale unei sensibilități libere, capricioase, capabile să simtă linii de sens dincolo de corsetul codurilor în vigoare; pe de altă parte, o convingătoare cromatică argumentativă, excesiv raționalizată, care nu reprimă, ci explicitează, nu blochează, ci, dimpotrivă, motivează trăiri sau opinii foarte personale în fața operei artistice. Mirela Roznoveanu are capacitatea de a-și formula ipotezele într-o stare de amnezie culturală, pentru ca apoi în numele acestor prime percepții să lucreze informații, metode și înlănțuiri logice cu respirație liberă și calibru controlat. În acest sens, se poate spune că volumele sale **(Lecturi moderne** — 1978, **Dumitru Radu Popescu** — 1981, **Civilizația romanului, I** — 1983) indică o critică nărăvașă — în măsura în care nu se lasă canonizată, nerăbdătoare — în supunerea de teritorii reflexive, și agresivă în raport cu temele. Nu întîmplător, în **Cuvînt înainte** din **Lecturi moderne** suspectează de savantlic irelevant orice răspuns la banala întrebare : „De ce scriem critică?", satisfăcînd-o doar acel „impuls secret, și totodată foarte familiar culturii (...): acela de a proteja valoarea, de a descoperi nou". Unghiul de incidență e cel care protejează valoarea operei literare prin lămurirea vieții intime a sensului, nicidecum cel care grăbește redundanța culturală sau amorțirea semantică. Astfel, pe lîngă judecăți și prejudecăți biografice și metafizice, analizînd visurile din **Luceafărul,** Mirela Roznoveanu găsește o dramă a eforturilor de spiritualizare și depășire a eufemismului existențial, asumată de o Cătălina care este simbol al temelor feminității din lirica eminesciană și al sensibilității poetice obiectivate, (ibid., **Visurile Cătălinei).** Apostol Bologa din romanul lui Liviu Rebreanu este integrat unei serii de sensibilitate modernă europeană, apropierile de personaje din literatura absurdului fiind profitabilă sub aspectul inedităului analitic **(Războiul între istorie și absurd).** Absurdul, ca fundal neangajat meditativ, aparține și căutărilor unor personaje din proza lui Gib Mihăescu **(Celula de sticlă).** La Ion Barbu, Mirela Roznoveanu detectează un fantastic emanat de blocajul emoțional și vidul liric **(Fantasticul „Jocului secund").** Poezia lui Emil Botta e văzută prin prisma unui narcisism de substanță **(Pudoarea lui Emil Botta).** Darie, al lui Zaharia Stancu, și Niculae Moromete sînt văzuți ca personaje condamnate la uimire și inițiere perpetuă; tema rememorării conduce la judecarea prozei lui Stancu drept expresie a unei pseudoconfesiuni **(Naivitatea lui Darie).** La Marin Preda e demontat mecanismul narativ de înfățișare a temei paterne și a spectacolului ei moral **(Tema morală și inițierea socială).** Un eseu cuprinzător radiografiază romanele lui Eugen Barbu — rețeaua de obsesii tematice, particularitățile narative și stilistice — prin **corespondentul metaforic al toamnei** care, privită ca stil cosmic, sugerează „gust pentru tragedie", afirmare anarhică a opulenței, „prevestire a dezagregării într-un univers corupt", izbucnire a orgiasticului, baroculuI și plasticității țipătoare, „a unui viciu de atita stil" ș.a.m.d. **(În miezul toamnei).** Studiul despre **D.R. Popescu și romanul modern** prefigurează nucleul unei lucrări de sine stătătoare, apărute în 1981: memoria folclorică redimensionată în formula fantasticului modern, atragerea lumilor în care se mișcă personajele — de

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 6-a

Universuri imaginare

Inteligent și talentat, practicînd o critică de gust, cu plăcerea descoperirii valorii și a investigării zonelor ascunse ale textului, cu un stil distins și un fin simț al discernerii nuanțelor și tonurilor operelor analizate — de preferință construcții cerebrale probînd intelectualitate și rafinament, dar și fervoarea implicațiilor spirituale mai adînci ale creației — Paul Dugneanu este, în ciuda aerului său ușor ironic și aparent „imatur", unul dintre cei mai serioși reprezentanți ai criticii tinere. Format în ambianța modernistă, întîi a cercului de teoria literaturii al facultății bucureștene de filologie, unde am avut plăcerea de a fi colegi, apoi a cercului de critică, Paul Dugneanu este primul, în ordine cronologică, dintre acei viitori „tineri critici" pe care, începînd cu mijlocul deceniului opt, i-a debutat și susținut cu consecvență revista **Luceafărul.** Între aceștia (Valentin F. Mihăescu, Dan C. Mihăilescu, Doina Uricariu, Sultana Craia, Artur Silvestri, Mihai Coman, Dan Arsenie, Costin Tuchilă) Dugneanu are locul și modalitatea sa de exprimare, el oficiind, nu fără orgoliul gestului și o anume morgă profesorală, un ritual „alchimic" al supunerii operei la probele „ocultе" ale metodelor criticii tematiste spre a formula o judecată centrală, definitorie, care să explice și să dea coerență universului ei imaginar — adevărată demonstrație a valorii ei în ochii noii critici, justificînd-o estetic. Odată obținută certitudinea, ca și în cazul valorilor consacrate, temperatura discursului său crește sensibil, scrisul se „înflăcărează" și adeziunea criticului transpare prin masca obiectivității pe care convențiile sobre ale profesiei i-au impus-o, se pare nu fără temei, căci entuziasmul ce irumpe uneori la suprafață trădează un temperament nervos, pasionat, care simte nevoia măsurii și echilibrului. Fără ezitări înaintea textului, cu o siguranță care-l poate împinge la o privire de sus asupra operei, deși intenția e de coborîre în profunzimile ei, comentariul critic al lui Paul Dugneanu poartă întotdeauna marca stilistică a fineții. Arma criticului nu-i spada ori lancea, ci floreta subțire, minuită cu grație, atingîndu-și cu dibăcie și fără înverșunare ținta, ca într-o înfruntare cavalerească unde se urmărește demonstrarea superiorității unor nobile idealuri și nu doborîrea adversarului. Deși scrie cronică literară de aproape zece ani, Paul Dugneanu nu practică în esență ceea ce s-ar numi o critică de întîmpinare sau de „situare", spectaculoasă stilistic, cu efect imediat, de descoperire ori de respingere — negația sa, inspirată adesea de un demon ludic, e gentilă, cordială — ci o critică de „punere în valoare" a semnificațiilor și resorturilor profunde ale textului, o critică gravă și constructivă, consolidînd și luminînd opera printr-un discurs critic adecvat, într-o „alianță" spirituală cu autorul, unde eleganța stilului critic se supune exactității judecății, pledînd pentru frumusețea și rostul ontologic al artei. Prin această spiritualizată accepție a scrisului și prin fiorul autentic înaintea misterului existențial al creației, tînărul critic se deosebește ferm de tendințele ironist-șturlubatice ale criticii ludice practicate de mulți colegi de generație în numele unui așa-zis postmodernism a cărui modă absolutistă terorizează de la un timp literatura tînără și nu numai.

Paul Dugneanu este și primul dintre cei amintiți care debutează editorial, cu volumul **Universuri imaginare** (1981) unde, spre cinstea lui, nu-și adună după exemplul multor confrați mai vîrstnici recenziile și foiletoanele publicate în reviste, ci într-o suită de studii de ținută universitară recitește din perspectiva criticii moderne și cu un remarcabil simț analitic creațiile marilor poeți români și veacului acestuia, întemeietori la noi, prin universurile și limbajele lor, ai poeziei moderne : Arghezi, Bacovia, Blaga, Botta, Philippide și Stănescu. Lipsește Barbu, iar sinceritatea tînărului critic este demnă de laudă și revelatoare pentru sine, căci cîți debutanți ar avea oare curajul să mărturisească în deschiderea cărții lor cu francheță : „...dar, pur și simplu nu am găsit „cheia" sau unghiul potrivit de interpretare a poeziei sale" **(Argument).** În schimb, sînt prezenți în a doua secțiune a cărții, **Crochiuri critice,** o seamă de poeți contemporani cărora li se definește, în funcție de grila lecturii, o trăsătură dominantă : Eugen Jebeleanu, Ștefan Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Marius Robescu și alții. Eseurile cărții, de un modernism al metodelor critice („tematistă la Blaga și Bacovia, critică a elementelor la Nichita Stănescu, structuralist-stilistică la Arghezi etc."; **Argument)** bine temperat de bunul gust și intuiție, au toate dreptul, mărturisit sau nu, **investigarea profunzimilor** operei; mișcare interioară ce definește de altfel structura de adîncime a demersului lui Paul Dugneanu a cărui „intenție fundamentală" — în termeni tematiști — este revelarea inițiatică a misterului operei, evidențierea zonei de umbră a mecanismelor textului, surprinderea și descifrarea ambiguității rodnice poetic, desigur fără pretenția elucidării ei. Criticul vede pretutindeni tîlcuri ascunse, se luptă — ca în cazul poeziei lui Arghezi și Marin Sorescu — cu prejudecata simplității și transparenței desăvîrșite a mesajului poetic (, pe cît diferite și în altă manieră, Tudor Arghezi nu este mai puțin obscur decît ermeticul oficializat și autodeclarat ca atare Ion Barbu"; **Ambiguitatea argheziană),** găsește, chiar și în cazul operelor aparent foarte cunoscute și comentate, ca la Bacovia, texte „concentrînd încă resurse de mister și păstrînd încă porți secrete ce își așteaptă cheia potrivită"; **(George Bacovia; peisaj tematist).** Bun cunoscător al noii critici, fie direct, fie prin excelentele traduceri de la „Univers", totodată conștient în cel mai înalt grad că orice operă de valoare poartă încifrat un complex de sensuri ontologice și gnoseologice, în parte transliterare, criticul nu folosește metodologiile de dragul spectacolului tehnicității lor, ci caută pe diferite căi de investigație și la toate nivelele textului — fonic, lexical, sintactic, motivematic — **intenția semnificantă** („Ce rost, ce funcționalitate are modificarea sintactică operată de Arghezi ?" — se întreabă el undeva), fără a se îndepărta însă de la literaturitatea operei spre a discuta „ideile" autorului. Se poate vorbi aici de o adevărată „plăcere a decriptării" textului.

Desigur, în cazul unor universuri poetice despre care s-au pronunțat toți marii noștri critici, a avea pretenția unei originalități depline a interpretării n-ar fi decît o probă de orgoliu juvenil. Bunul simț îl ferește pe critic de acest păcat al tinereții, în vreme ce acuitatea simțului analitic îl conduce pe căi proprii, iar nu pe drumuri bătătorite, spre revalorificarea din unghiuri inedite a operelor pe care le citește atent, minuțios, cu ochiul proaspăt al, noilor metode prezidate de tematismul lui Jean-Pierre Richard, via Eugen Simion. Universurile lirice astfel analizate ies în cîștig, se îmbogățesc în nuanțe. Criticul nu ezită să polemizeze cu prejudecăți sau chiar cu interpretări prestigioase. Absolut remarcabilă în acest sens este demonstrația privind profunzimea și ambiguitatea argheziană, ca și schițarea unei veritabile „taxinomii a stărilor poetice" în cazul liricilor lui Philippide și a lui Emil Botta. În eseul despre Bacovia, poezia acestuia — demonstrează Dugneanu — este mai puțin o coborîre în infern, cît o aducere a infernului pe pămînt. Tot aici, dacă partea întîi, **Exasperarea simțurilor,** nu e decît un alt fel de a vorbi despre expresionismul poetului, partea a doua, **Feeria bacoviană,** este realmente o contribuție originală. Mai puțin convinge demonstrația adîncimilor poeziei lui Marin Sorescu, unde Dugneanu este victima unui poncif critic al „profunzimii".

Adevărata măsură a vocației sale de critic de poezie o dă însă autorul **Universurilor imaginare** în cazul creațiilor contemporane, o caie unde are într-adevăr șansa de a observa printre primii temele și figurile unor lumi poetice aflate în plină expansiune, nefixate încă în formule și interpretări critice. Pline de farmec și de observații de substanță sînt analizele și „crochiurile" sale asupra poeziei lui Nichita Stănescu, Emil Botta, Șt. Aug-Doinaș, Marius Robescu. Fără a ocoli formulările memorabile, metaforice, în gustul criticii artiste, care contribuie la plăcerea lecturii unui text critic, Paul Dugneanu scrie concis, sobru, adecvat obiectului și atent la calitatea literară, dar fără velei-tățile „creatoare" ale altor critici ce vor să înlocuiască arta scriitorului cu propriul lor discurs. Ca și Mircea Martin, din generația anterioară, el poate afirma în descendență lovinesciană : „sînt critic, nimic mai mult, dar nici mai puțin decît atît".

Alexandru Condeescu

Poeme de ALEXANDRU ANDRIȚOIU

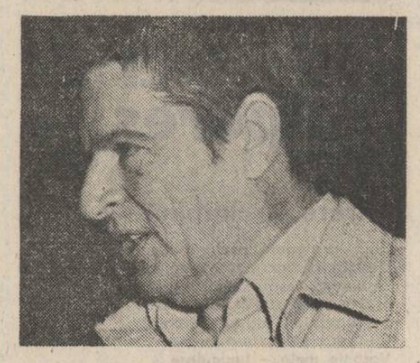

Expiero

Mă-adun în predicate și-n subiecte
inoportun, păzit cu-un snop de chei.
Aceste triste opere complecte
ca pe-o manta de ploaie le închei.

Cuprins rotund de recile eșarfe
și-ncredințat că-am murmurat destul,
plec din regatul celor nouă harfe
ca o ieșire înspre polul nul.

Sedila genelor abia mai simte
lumina ce coboară-nspre temei.
Mă indoiesc de soare. Ger fierbinte
mă-nchide-n cercul marelui polei.

Se-aud prin cosmos gurile genunii
căscate-a somn. Lactee cozi pălesc.
Schimbări ciudate, în lumina lunii,
ne umflă-n pene globul pămîntesc.

Mă-mbracă drumul cerului din mersul
spre nula, în faimosu-i, veșnic praf,
încît sentențios îmi sună versul
și memorabil. Ca un epitaf !

Bibliofilie

Departe, în timp, prin serena
și frageda virstă, cîndva,
citeam „Manoil și Elena"
la focul din inima ta.

O ! prin ocheiarii de Yena
lumina în ochi îmi juca
iar tu mă-mbătai ca sirena
cu cîntec de lună și stea.

Eram demodați ca un stil
ce nu se mai poartă, – rasare
de spirit ductil și subtil,

noi, gemene spirite rare. –
Din pagini de lux, Manoil
își strigă Elena. Și moare.

Către Malarmée

Rău înarmat, stimate Malarmée
stau astăzi lîngă umbra-ți albă ca un
sirinx în după-amiaza unui faun,
aliterîndu-ni-te. Nu știu ce

mă ține de rigoarea ta supremă,
dînd gestului balans de palmier
și-n ochi azur, azur, azur ca-n cer,
ca-n ger, – de-mi urcă limpezimea-n stemă.

Ci, dă-mi algebra dulce-a unui vers
tăiat frumos ca steaua-n univers
sau ca statuia-n spre eternitate !
Dă-mi chinui verbului sub za artistă,
dă-mi veghea limpede în carnea-mi tristă
căci cărțile, vai !, le-am uitat pe toate...

Cântonetă

Ești dulce ca o asonanță,
iubita mea de stirpe veche, –
iți voi compune o romanță
ca dedemult, după ureche.

Ea va fi simplă ca o piine
și ca o apă din răspinte, –
La adormirea mea de miine
frumoasa-ți gură să mi-o cinte.

Va fi cum nici nu se visează :
un cîntec nalt și fără capăt !
Cu-o dulbă fringhie de rază
mă leg de steaua ta. Și scapăt.

Ce dalbă-mi ești

Ce dalbă-mi ești, ca zibelina pură,
ca urșii albi închiși în cerc polar.
Te voi iubi ca, în literatură,
Ion al Glanetașului, – agrar.

Nu protesta ! Stai blîndă ! Taci și-ndură !
Căci doar ai mai urcat acest calvar.
Ți-a mai zvicnit lunatica făptură
sub pieptul greu și groaznic de plugar...

Eu n-am domnit. Pot scrie și-o sonată
pe portativul genelor subțiri,
cu notele de spini de trandafiri
și iotele de limbă detunată.
Dar lasă-mă să te sărut pe mir
Ca un plugar din timpul de-altădată...

La hanul cu tei

Din vin bem soare, brumă, ploi și vînt
nădăjduind să-ncărunțim cîntînd
și să uităm femeile, pe rînd.

Trec escadrile de cocori departe,
mi-e scris același Han cu tei în soarte
pictat frumos de-un domn cu belle arte.

E hanu-n care beau și scriu miop
cam de cinci veacuri, îndrăgind, neghiob,
privirile Mariei de Mangop.

Căci am fost suflet păgubos la toate :
iubirile mi-au fost ne-ncredințate
ca niște cărți cu file netăiate.

Dar suferind cît sute de martiri,
păstrez din nerostitele-mi iubiri
taigale, jungle, codri de-amintiri !

Ce june-am fost în lupta de la Baia,
arcas purtînd în singe murg văpaia !
(Maria-Doamnă-mi deschidea odaia...)

Ah ! unica-mi iubire ce-a dat rod !
Putea rinascentistul voievod
să-i taie gîtul, scurt, cu cap cu tot.

Pe apa veșniciei amorțită
acum doar bătrînețea mă incită
și mi-e carafa ultima iubită.

Și-astfel, uitînd femeile pe rînd, –
din vin bem soare, brumă, ploi și vînt
la gîndul că încărunțim cîntînd.

pavel peres

Intrarea-n lumină

Cind, la alegere, pătrund in cetate
Descifrind veacul acesta concav
O lumină respirind mă străbate
Și devin mai atletic, mai grav
Zile-ntregi mă iau la-ncercare
Cu științele exacte-n turnire
Vorbele mele — funiculare
Trec prin inalturi de fericire.
Nicidecum nu mă-ntorc din furtună
Cu poemele mele străbat
Odată cu zorii ce nu se amină
Mulțimile intrate in virstă-mi treptat.

Versant

Și ne-am apropiat de slăbiciune
Fără să știm dar vorba lasă
subtil unealta pe minune
crezind că-n papură-i rămasă.

Nevoie-adesea-a fost să ningă
pe-alergători și lăutari
ca-n templu carnea să nu-și stingă
mișcarea anilor tilhari.

Scutită nu e de-ntimplare
alcătuirea-n trup exact
cind mina plină de vigoare
cu dimineți semnează pact.

Atunci să-mpreunăm silabe
din urmă versul cind s-a rupt,
cind pulsul cu bătăi mai slabe
e fulger pur pe dedesupt.

E poezia-n zonă clară
umplind pustiul cu scintei
și dinspre ea se face vară
și noaptea moare-n gestul ei.

ioana dinulescu

Grîul verde, grîul înflorit, grîul sălbăticit

Să tresar — să nu uit să tresar ! —
să mă tulbur — să nu uit să mă tulbur ! —
să rid — de va fi cazul să rid —
să plîng — de va fi o tristă-ntîmplare —
să mătur din impăienjenite cotloane
greierii morți
și toate acestea : cu torța aprinsă in mină
și toate acestea : cu pinzele fluturînd victorioase
pînă-și va infige in timplele mele
dinții cruzi, dinții plăpînzi
grîul verde, grîul înflorit, grîul sălbăticit...

Vetust și romantic în registrele veacului

Contribui și tu la păstrarea ordinii cosmice
cînd pasărea de grîu pirguit
își depune ouă serafic
în cuibarul verii balcanice.
Contribui și tu la răspîndirea luminii
pe lucruri și nume ; sărbători
de fruct pădureț se aprind
în duminici campestre.
Sprijini și tu zidirile Firii
chiar de nu ești un semn prea citeț
în scripturile veacului.
Contribui și tu la sclipirile fulgerului —
notă sălbatică în partitura amiezii —
chiar de ești un x vetust și romantic
în registrele veacului.

Acum și mîine

De departe
se zărește o capcană ca un fulger
o capcană așezată în sălașul cuvîntului
în sufletul satului de taină...
Aici am fost cînd în ierburile
încărcate de irozi
veneau fluturi cu aripi de rouă.

Cine plutea ? Era trandafirul
decapitat al surîsului
înflorind continuu
și cîntînd în pădurea
care stăruie în semințe

În urmă venea cel ce căzuse
în sclavia cuvîntului
venea și luna ca o privighetoare
venea, venea pînă cînd
toate silabele înviau.

Ceremonie

Sudoarea rece-a zilelor puzderii
Pătrunde-n gînd ca-n adăpost
Trimis eram în labirintul serii
Să-aduc izvor, al decantării rost.

Din vaste alambicuri lucitoare
Se scot esențe grele, picuri sună
Și de la glezne pînă în cuibare
Se conturează — armurile de lună

Părere nu-i, e viața ce se-nsumă
Pe-al ploilor versant tăiat în tîlcuri
Pornim precum un basm șoptit din humă
Pe după crinii-n foșnete și pîlcuri.

Urcăm încet prin aer o tăcere,
Un fruct de preț mai dur ca diamantul
Cu zîmbet blînd și cu mișcări severe
Știind că-n zare tremură neantul.

La vama sării

E noapte, afară nimeni nu se mai joacă,
Totu-i de prisos pînă mîine în zori
Tu nu ești aici, te-ai ascuns într-un gînd
Ca într-un semnal de alarmă.

Orice mișcare stîrnește un roi de silabe
Și de viespi, herghelîile mor,
Am auzit un fum albastru lovindu-se
De orațiile piciorarelor tale.

Pe-ntuneric semințele trec pe deasupra capului
Se-nchipuie lanuri, izvor și peceți
Abia de-nțeleg cum se vindecă graba,
Abia de aud greierii înflorind.

Dar acum sînt mai liber ca pasărea cerului
Nu mai am nimic, nici iască, nici cremene,
Cu adevărat nisipul strălucește în zori
Tu aici ești singurătatea mea.

Ierburi de toamnă

De mîna o întind, foșnesc lumine
prin ierbile de toamnă care vine.

Litera dimineților sale

Ești fructul, ești amintirea.
Anii tăi — treizeci — sînt verticali
deși ușor melancolici.
Demult s-au spulberat în vînt borangicurile
inefabile ale adolescenței,
demult a devenit indescifrabilă runa
tiparul călciiului tău pe ulița copilăriei.
Locuiești confortabil la etajul opt,
ai apă caldă și baie, iernile îți sînt ocrotite
de calorifere numeroase,
locuiești la etajul opt.
De-acolo privită, grădina botanică îți pare
un paradîs,
scuarul din fața blocului repetă minunea
unui cring de salcîmi înfloriți.
Ești stăpîn pe propria ta virstă, ești iubit
și iubești,
dar satul mărunt pierdut între colinele amintirii ?
din ce alfabet confuz mai face parte
litera dimineților sale ?
Ești măcești, ești strigătul !
Copacii bulevardului se-ndepărtează de tine foșnind,
castanele, căzînd în octombrie, de tine se-ascund.

Veșminte sărbătorești într-o joi oarecare

Vine un timp potrivit călătoriilor fără țintă,
o după-amiază în care visezi să fii martor
tuturor iubirilor și despărțirilor din oras.
Nerăbdarea naște într-un geamăt duios.
Îți iei bun-rămas de la familiarele, învechitele lucruri
între care te-ai simțit totdeauna puțin rătăcită.
Îți iei bun-rămas de la umbrela de soare a bunicii,
de la pardesiul acum ponosit
în care adolescența ta a învățat să plutească, să zboare.
Veșminte sărbătorești vei purta în această joi oarecare :
bluză de in pentru sîni, mătase pentru neliniștea coapselor,
setea ți-e crudă și vie
și numai tu știi cît venin, cită miere
pulsează în arterele sale.

aurel maria baros

De-a curmezișul

rareori de-a lungul vieții i se intîmplă țăranului să se treacă, așa, cu firea, și atunci pentru puțină vreme și mai degrabă în fața bucuriilor (pe care l-a făcut să le rabde mai greu decît necazurile). Și ce bucurie mai mare putea să aibă neica Gheorghe Zuvelcatu decît să-și vadă fiul întors nevătămat de pe front, din stepa calmucă, și lăsat la vatră, acum, cînd războiul este în toi ?... Dar în sufletul lui se spulberă orice teamă abia după mobilizările din martie, cînd băiatul îi rămase în bătătură.

Spre jumătatea nesfîrșitului post al Paștelui, însă, în duminica Sfintei Cruci, pe cînd îi povestea lîngă finar lui alde Topic (ăla căpiu de stă la coada elesteului), se cutremură văzînd doi inși la poartă : un ofițer și un jandarm-soldat ! Primul gînd îi zbură la Ilie („După el a venit, să știi !"), apoi la Tudor („Doamne, n-o fi pățit freo..."), apoi la Ion („Auzîră, te pomeni, că mi-a furat arma !"), pe urmă toate i se învălmășiră-n cap. Cînd se zări și perceptorul în urma militarilor, Topic puse mîna pe un țăpoi care zăcea proptit pe-acolo :

— Ia colea, că ăștia nu vin de bine !... Rechiziționează ! rosti el și cuvîntul care-și făcea loc cu greu în mintea Zuvelcatului.

— Tu-le sfîntu' mă-sii, așa e! mormăi neica.

De-acum nu mai e grăbit să afle nimic, strigară de vreo două ori ăia, răcnră, să-i audă neica de la zece pași. Ehe, primarul, șeful postului și alți jandarmi erau, lucru sigur, la Ristache Cîrliu, la Mineață, își dădu seama, veniseră puși pe luat. (Și, într-adevăr, avea să afle mai tîrziu, la vremea asta alde Cîrliu, în spatele casei, bombănea pe înfundate la Izărcea : „Fugi de-l cheamă pe cumnatu' Mineață și pe Zuvelcatu !" „Ce să-i chem, nu vezi c-au trecut alții spre ei ?!" i-a întors-o ăla pe bună dreptate, furișîndu-se totuși prin grădină, la deal.)

— Ei, da' ce zor v-aduce, taicule ! întrebă neica Gheorghe bătrînește, deschizînd în sfîrșit poarta dinaintea comisiei.

Alde Dumitru Ovedenie, perceptorul, o adunătură de om care n-avea decît un ochi viu, întră cel dintîi și dădu noroc cu Zuvelcatu, ca mai de-al casei. Alături se opri ofițerul, un căpitan de infanterie scund, cam bătrîior, călca binișor pe cincizeci de ani, și, lîngă el, soldatul de jandarmi, cu ZB-ul înțepenit la spinare.

— Mă Gheorghe, începu Ovedenie, uite-am venit cu domnu' căpitan din comisia de rechiziționare... Acu, știi și tu că statu', fîncă e război, are grijă...

— Zii mai de-a dreptul, *percitorule !* curmă vorbăria Gheorghe, de parcă ăla îl ținea din treabă.

— Eh !... Atunci, ce mai, trebuie să dai un cal la rechizitii, pentru armată!

— Iaaa-aa.... uite, bă! cîntă Zuvelcatu, așa, ca omul care se mîră, fulgerat însă : „Bogdaproste c-a plecat Ilie cu caii în luncă !". Vreți cal ?... Ăăă !... Vă spui din capu' locului — zise apoi mai tare, cît să priceapă ăia că nu e ușor de trecut peste el și să audă lumea, vecinii, să scape ei barem — vă spui că n-am cal de dat, să n-avem vorbe mai tîrziu !

— Mă Gheorghe, nu te lua cu noi în furcă, mă... Iese vreo belea, ai grijă ! îi puse în vedere perceptorul și dădu s-o ia spre grajd.

— De la mine din curte nu iese nici-un cal ! se puse Zuvelcatu dinaintea lui ; dar, în aceeași clipă, privirea îi scăpă spre poartă ; Licsandru Izărcea tocmai intra în curte. Bă — strigă odată la Ovedenie, deși parcă se uita pe alături — du-te, bă, d-aici! La ce-ai venit?! Aicea cauți tu cai, mă?!... Auzi, rechiziție!

Un timp, Izărcea căscă ochii la el nedumerit, apoi, ca apucat, o rupse la fugă pe drum.

Zuvelcatu își lăsă capul în pămînt și înjură lung de irodu' mă-sii.

Topic, care sta cu paru-n mînă, ca și cum făcea de strajă lîngă neica, deschise și el gura :

— Verîcule, dacă vreți cai ar trebui să vorbiți cu geambașii, ori cu niscaiva olăcari !... Păi nu, domnule ?! îi ceru părerea și lui Gheorghe.

După cum se uita ofițerul, ponciș, Topic încurca locul pe-acolo.

— Băi băiete — îi spuse cu blîndețe Ovedenie — eu te știu bun de gură și-mi place de tine, zău ! Te-aș băga și-n sîn de frumos ce ești, da' nu încapi de urechi !... Hai, acu, lasă-ne-n pace, nu fii păgîn ! Avem treabă !

— Auuu ! scheună subțire alde Topic, ferindu-și capul într-o parte. Sînt veniți cu treabă !... Trei păduchi de nouă neamuri !

Căpitanul se și întoarse spre el, opărit la față dintr-odată ; se umflase-n nări, sta să plesnească... Noroc că alde Ovedenie, pînă să spună ofițerul ceva, își flutură degetele răschirate pe lîngă căciulă, arătînd la Topic : e nebun, adică, nu te pune cu el. Topic își roti și el degetele în jurul buzunarului și pufni:

— Halal treabă au de făcut !

Ca să nu-și îndirjească oamenii într-aiurea, neica le atrase din nou atenția, neinduplecat :

— Eu am spus de la bun început că vă înțelegeți vremea ! Apoi, vrînd să le ia gîndul de la grajd, strigă la Topic, ca și cum ar ține să-l îndepărteze de-acolo :

— Du-te, mă, și dă niște apă la caii ăia !

Perceptorul însă își pierduse răbdarea, se porni să urle înrăit:

— Pierd vremea, ai ? Ce vorbești, mă, zău ?! Săreau dracii din el, se sufoca : E musai să dai un cal, nu înțelegi?! Asta e un lucru hotărît, ce, stăm să ne tocmim ?! Aici e lege ! E caz de Curtea Marțială !... Vrei, nu vrei, luăm calu' !

Acum, că vijelia începuse, era cît pe-aci să-l ia și pe Zuvelcatu ; neica însă, ca om socotit ce se credea, se stăpîni, îl privi lung pe Ovedenie, lung și neiertător

— Bă *percitorule* — se căzni el să vorbească dojenitor, dar și plin de bunăvoință în același timp, să-l tot amîne, adică — știi tu de ce te oropsește pe tine Dumnezeu ?... Ai ?!... Băăăi, mă amenințî, ai uitat vorba aia : nu-ți ridica poalele pînă n-ajungi la gîrlă !

Descumpănit, Ovedenie clipi repede din singurul ochi bun, dar nu se pierdu, o făcu mai departe pe omul legii :

— Aicia nu te joci ca păginii, e caz de pușcărie...

— Băăi leat, bă! lungi cuvintele neica. Una am învățat și eu cînd mă făcu mama: de pușca goală se tem doi !

— Mă Gheorghe, nu vorbi tu ce nu știi ! părui că s-a potolit Ovedenie, glasul îi devenise rugător. Noi îți spunem cu frumosu' !... Acilea nu e vorba de pușcă, da' dacă tu vrei să fie, atunci află că nu e goală !... Uite, la Buzăști arestă trei inși, la Ciocești, cinci ! Ieri, nu mai demult !

— Așa e, mă nea... se băgă și jandarmul, nu glumi cu...

— Și cine trage-n ham, taicule ? izbucni Zuvelcatu ; acu că-i venise bine, păru chiar că se supără : Mi-ai luat calu', m-ai legat de mîini și de picioare ! adăugă el o vorbă pe care-o spunea toată su' coastă cînd era să-i piară vita de muncă din grajd ; și încă îi merse gura, era nevoie să-i mai ducă p-ăștia, găsise cu ce : Păi, eu, taicu-le, am șase copii, ce le dau să mănînce?!... Șase, care cer și cer !... Păi, nu sîntem și-așa bătuți de Dumnezeu?!...

Ofițerul, care pînă acum stătuse de-o parte, îl pătrunse cu privirea, pricepuse jocul.

— Hai, că batem pasul pe loc... Dumneata văd că te opui, zise, înțepat. Ai ceva cu guvernul, cu conducerea, spune !

— Aoleu, Doamne ferește ! Vezi de treabă, ridică vocea Zuvelcatu, cu teamă prefăcută. S-ar cuveni, în sărăcia noastră, să dăm tot, dar-mi-te un cal, pentru ajutorarea... Da' cum, se poate ?!

— Atunci, hai să ne arăți ca...

— Ăăă, păi dacă mă încontram eu, îl întrerupse neica, nu-mi lăsam nici copiii pe front, nu ?... Radă, spune fa și tu ! se suci apoi, pe neașteptate, spre nevastă.

De pe sală, unde stătuse și ea să asculte, țața Rada, stîrnită, începu să țipe :

— Copiii mei, mamăleeee, vai de viața lor, pe front ! Pămîntu-i mănîncă p-acoloooo !...

Femeia căzu pe prag și, cu fața la răsărit, se închină, bocind din răsputeri ; o priveau încurcați cu toții. Liber pentru cîteva clipe, Zuvelcatu se făcea că umblă după ceva prin bătătură, găsi o ruptură de bici și-o luă, ca și cum, vezi, înțelege că n-are încotro. Și chiar se simțea încolțit ; dacă s-ar fi întîmplat să vină Vijiiac, șeful postului de jandarmi, pînă acum știu, mie să-mi scoateți calul ! Din pămînt, din adînc verde !

— Păi, ce vrei, neică ?! surise Zuvelcatu. Vrei să-l făt eu ?... Iaaa-uite, bă !... Vede bine c-am rămas fără cai și mă omoară să-i dau !... Uite, m-a lăsat și fără fișcă, ce mă fac eu acu fără ea ?... Păi știi, dumneata, ce fișcă aveam eu ?!... Ahăc !... Cu codelia de corn prinsă numa' în inele de aramă, și biciu' împletit în șapte, ehe...

Ofițerul îi aruncă o privire cruntă, vedea și el unde a ajuns. Tot alde Topic îl scoase din încurcătură : răsări dinaintea lui și-și lîsă călciiele, pocnind din opinci :

— Domnule căpitan, dă-mi voie, ia uite colea...

Arăta, rizînd, spre o iapă numai ciolane, prinsă pe răzor. Gloaba era a lui Titilă, așa o mostenise de la ta-su, bătrînă și răpciugoasă ; și fiecare copil de-al lui, rînd pe rînd, o ținuse de căpăstru, trecînd-o apoi, pe măsură ce-l topea oftica, următorului ; vreo patru pieriseră pînă acum.

— Decît nimic, e bună și asta...

Nu-l mai băgă-n seamă căpitanul, porni cu ăilalți doi inși după el, tîrîndu-și cizmele încolo, spre fîntîna lui Icu ; nici bună ziua n-au mai dat.

Topic lălăia în urma lor:

— Bu-un e du-umnezeu, / A-aproape-i pădurea...

Din adîncul seninului, un uliu caută în jos, prefăcîndu-se că se rotește liniștit, departe de lucrurile astea pămîntești.

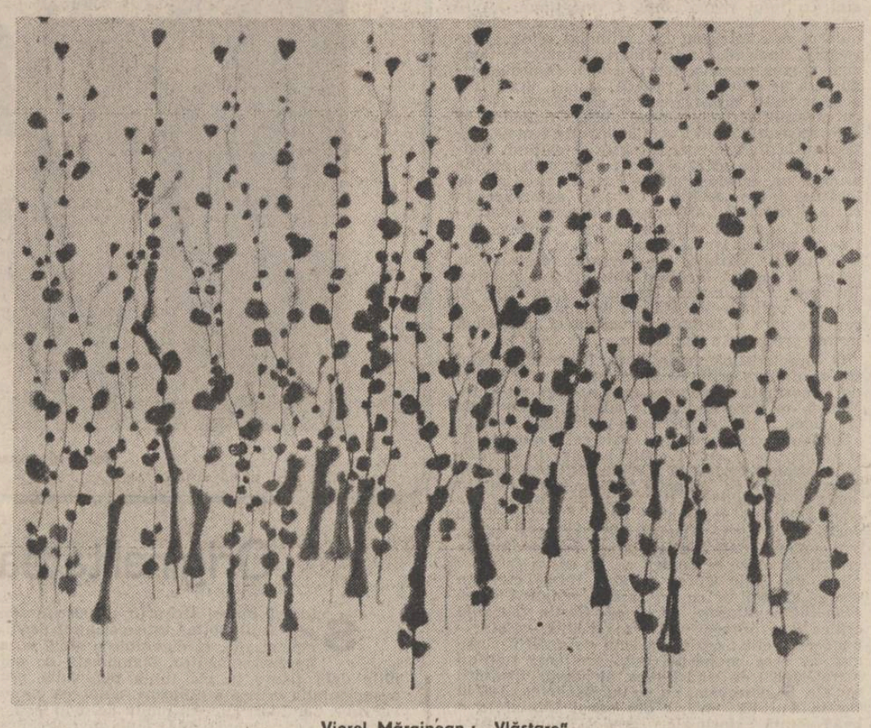

Viorel Mărginean : „Vlăstare"

teatru

Nevoia de comedie

Dacă celor maturi **le este dor să rîdă**, pentru că de la o anumită virstă risul se dăruiește cu zgircenie, cei tineri **trebuie să rîdă...** Aflați la virsta cînd iau totul în glumă, cînd au curajul să-și sfideze părinții, dascălii, cu superioritatea naivă a inconștienței lor, a lipsei lor de experiență, ei sînt tentați să rîdă foarte ușor, din te miri ce și de nimic... Risul le vine bine, pentru că e condiția sine qua non a detașării lor... Învățîndu-i să rîdă sau de ce anume trebuie să rîdă, îi putem ocroti, formîndu-le un dezvoltat și sănătos simț al umorului, de care, românul, se știe, n-a dus lipsă niciodată... Din calitatea satirei, a punerii în valoare a aspectelor criticate, rezultă calitatea risului și, din ea, decurge sănătatea morală și spirituală a celor ce rîd...

Iată, așadar, că nu sînt lipsite de importanță ostentația, agresivitatea sau abilitatea gagurilor, a mijloacelor, cu care facem spectatorii să rîdă.

Caragiale e singur... cei care vor să rîdă sînt milioane... Din dorința epatării, citiva tineri regizori, prin montările lor (epatante, onirice), au deturnat sensurile marelui dramaturg, terorizînd sau inhibînd spectatorul, ucigînd, de fapt, risul și dreptul spectatorului de a se descătușa prin el. Fulgurante excese de zel, care nu au lăsat în urmă decît o dîră... de iritare.

E greu să montăm comedii, așa cum este infinit mai greu să le scriem... Așa cum este greu și pentru Tudor Popescu, greu pentru Ion Băieșu, este desigur foarte greu pentru Paul Ioachim...

Așteptăm pe alcineva (comedie de Paul Ioachim) de pe scena giuleșteană este o comedie ușoară, fără mari pretenții, dar cu un fond cît se poate de sănătos. Făcîndu-se haz de necaz, conform unei seculare înțelepciuni românești, în jurul omului aflat vesnic în căutarea dublului său, piesa are o desfășurare circulară pe evoluții de cupluri, în curs de destrămare-formare-fundamentare. Marcel și Valentina alcătuiesc primul nivel. Din cauza ridiculizării (îngroșate) a Valentinei, cuplul cade sub incidența ridicolului. Cînd viața lui Marcel e orientată către constituirea unei perechi normale, agreabile, autorul își trădează simpatia pentru personajul său, jucîndu-și puțin spectatorii, pe seama dorinței lor de identificare cu personajele pozitive. Intervenția celui de-al treilea „cuplu" — de astă dată, doi tineri explozivi, studenți la teatru, care acceptă să **joace** o festă prietenească, dîndu-se drept copiii lui Victor — capătă sensul curat al învățămintelor basmului românesc... Cei buni și frumoși trebuie să-i învingă pe cei urîți și sicîitori... Această morală a binelui dă un fond sănătos mesajului presei și spectatorii au de cîștigat, pentru că pleacă, din sala de teatru, cu un mic plus de satisfacție sufletească.

Tinerii spectatori nu pot fi, și ei, decît mulțumiți, pentru că au fost flatați în amorul propriu... Li s-a acordat o cît de mică atenție și ei își asumă, amuzați, rolul de încurcă-lume al celor doi copii-studenți la actorie, care seamănă discordie, pentru ca doi oameni frumoși să culeagă tandrețe. Scopul spectacolului de a tușa, în același timp, cele mai diferite virste ale sălii, implicîndu-i pe cît mai mulți în jocul identificării, captivîndu-i și relaxîndu-i, este atins.

Dacă ne gîndim că trei sferturi, din publicul actual de teatru, sînt alcătuite de tineret, dacă ne gîndim că tineretul este la virsta mimetismului, urmînd exemplul celor mai mari, atunci, din piesa lui Paul Ioachim, mîile de virtuale cupluri, de mai tîrziu, pot rămîne totuși, cu o pildă importantă pentru devenirea lor : să rîdă în scopul binelui, al frumosului...

Dacă la morala binelui, la aventura identificării, s-ar adăuga și ceva mai multă substanță, dramaturgia și scena românească ar avea, desigur, și ele, partea lor de cîștig : cîștigul în demnitatea calității...

Nicoleta Gherghel

film

Filmul pentru tineret

Gala filmului cu tematică pentru tineret reprezintă o realitate cultural-educativă cu multiple valențe ce privește nu numai pe beneficiar, publicul tînăr, competent receptor al creației de valoare, dar și pe cineaștii chemați să ofere prin operele lor acele repere marcante, necesare școlii românești de fiim.

Gala de la Costinești în organizarea exemplară a Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist în colaborare cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Asociația Cineaștilor și Centrala „Româniafilm", rămîne cel mai important test tematic și calitativ al fiimului românesc pe parcursul unui an supunînd judecății spectatorilor și juriului cele mai reprezentative filme artistice, documentare, de animație, pelicule semnate de studenții I.A.T.C.-ului și de cineamatori. Trecerea în revistă a titlurilor prezente la actuala ediție — a IX-a — atestă puternica angajare a cineaștilor în zona actualității, în spațiul problematic generat de realitățile contemporane, acolo unde subiectele, temele, ideile pot **virtual** oferi o profundă materie de reflecție pentru spectatorul de orice virstă, dar mai ales celor aparținînd tinerei generații. În același timp, rămîne marcant efortul cineaștilor de a concretiza în pelicule de amplă respirație epopeea cinematografică națională, evocarea luptelor eroice duse de poporul nostru pentru libertate și independență. În acest sens, fiimele **Bătălia din umbră** (prezentat în afara concursului, regia : **Andrei Blaier**) inspirat de evenimente ce confirmă profesionalismul, și **Noi, cei din linia întîi,** laureat al Marelui premiu (acordat pentru întreaga echipă de principali realizatori și interpreți, regia : **Sergiu Nicolaescu,** scenariul : **Titus Popovici**) rememorînd dramatice episoade ale luptelor ostașilor români în cea de a doua conflagrație mondială, rămîn evenimente ce confirmă profesionalismul cineaștilor noștri, capacitatea lor de a realiza opere încărcate cu mare forță emoțională, cu mare priză la public.

Tot aici au fost din nou recunoscute posibilitățile documentarului artistic, gen în care trei pelicule au obținut premii speciale, realizate fiind de cineaști cu mare experiență și scenariști inspirați în domeniul filmului politic. Este vorba de **Partidul, Patria, Poporul** (regia : **V. Calotescu,** scenariul : **Nicolae Dragoș**), **Cei mai frumoși 20 de ani** (regia : **Mircea Mureșan,** scenariul : **D. Săraru, V. Cozma**) și **Cununa de lauri** (regia : **Anghel Mora,** scenariul : **N. Dragoș**).

Mai mult ca în alte ediții școala documentariștilor de la Studioul „Alexandru Sahia" a demonstrat (a cîta oară ?) înalta ei clasă prin calitatea peliculelor prezentate (semnate de **Tereza Barta, Luiza Ciolac, Nicolae Cabel, Ovidiu Bose Paștina, Jean Petrovici, Ion Visu, Laurențiu Damian**), prin virtuțile lor stilistice, prin diversitatea tematică, prin forța expresiei subordonate firesc unui mesaj precis conturat.

Totodată această ediție a **Galei** a demonstrat atît competența publicului tînăr materializată în opiniile și sugestiile exprimate cu prilejul numeroaselor dialoguri purtate cu cineaștii, cît și faptul că în filmul românesc își mai găsesc încă locul supărătoare viziuni simpliste asupra realității, scheme simplificatoare în perimetrul cărora evoluează personaje neconvingătoare, șabloane considerate eronat drept adevăruri perene, rezolvări dramaturgice fanteziste, conflicte lipsite de fiorul autenticității. Aceste puncte nevralgice din fiimul românesc asupra cărora nu o dată s-a atras atenția și în spațiul acestei rubrici, trebuie să constituie un semnal de alarmă, în special, pentru producătorii și autorii de filme artistice.

Odată sfîrșită ediția a IX-a a **Galei** de la Costinești ne aflăm în fața unei ediții jubiliare a cărei pregătire trebuie să mobilizeze de pe acum pe cei mai buni cineaști care, prin talentul, competența și exigența lor, pot răspunde nevoii de opere interesante autentice, cu ecouri relevante în mintea și inima spectatorilor, capabile să suporte oricînd confruntarea cu publicul tînăr, generos dar și aspru în judecățile sale față de producțiile celei mai populare dintre arte.

Călin Stănculescu

liliana ursu

Poemul de luni

luni cuvintele seamănă cu grîul abia încolțit
firave, de un verde îndoielnic
de aceea ar fi bine să urmăresc direle săniei
ce-l aducea pe căutătorul de aur din oraș
un nor de bancnote întuneca zăpada în urmă-i
cu taraful lîngă el și cea mai frumoasă femeie
el rupe noaptea cu cîntecul lui
îmbogățit peste zi, sărăcit peste noapte
cu luna în creștet, cu singurătatea cocoțată pe umăr
ca un papagal credincios
repetînd mereu luni, luni, luni

de luni o să mă schimb !

Poemul de marți

zici să ești zeul războiului ? al grînelor ?
puternic ești și neîndurător
din olimpul tău confort unu sporit
ai coborît într-o mansardă
de dragul pieptelor blonde
să înveți să mori puțin cîte puțin
în carnea unei muritoare

Marte neagă cu vehemență, cu fulgere la nevoie

doar peste tot scrie negru pe alb
în toate mitologiile, în toate istoriile și dicționarele
că el a iubit-o pe Afrodita
și nu o muritoare oarecare
oricum marți e o zi ticăloasă

Poemul de miercuri

ești zeul negoțului și al călătoriilor
dar și al borfașilor
călăuză a umbrelor
tu însuți născut într-o peșteră
cu inima ta roșie le luminezi tuturor calea
terorist de geniu deturnezi anotimpurile
ne aduci mereu primăvara

tu Mercurius, mesager între zei,
prin tine ne amăgim, ionathan mușcat de ger
pe un raft întunecat unde cuvîntul e lumină

Titlul la dispoziția dumneavoastră

Pe o femeie frumoasă o suspectezi
De orice
Cu excepția poeziei

Poetele sînt prin tradiție urîte
Altfel nu pot fi crezute
Arta cere abnegație, singurătate, crize și complexe
Ochelari cu multe dioptrii și eventual
O acnee juvenilă, semn al neprihănirii
Și al visului intens între patru pereți

Unei poete frumoase te simți obligat să-i faci curte
Să-i îndrepți poemele
S-o îndemni spre alte domenii
Și apoi frumusețea intimidează
Doar pe proști
Pe critici îi face mai cinici, mai suspicioși
Mai conștiincioși.

La o sută de ani, dacă o mai apucă vreuna din voi,
Cînd toate femeile devin egale
Veți fi în sfîrșit citite cu atenție
Și poate chiar acceptate

DOI CĂLĂREȚI

adrian costache

Îi veni în minte din nou imaginea aceea... De unde o avea oare ? ! Își mai pusese întrebarea, dar fără vreun folos evident. Se putea ca fețele celor doi călăreți, întinși precum gîtul unei păsări în zbor, peste coama cailor și gonind orb prin noapte, să-i fi rămas în minte de undeva dintr-o carte... Ca niște vestigii... Sau din copilărie cînd urca, înfierbîntat dealurile Cambei în pasul mare și grăbit al calului, pe care se silea zadarnic să-l facă să galopeze... Și-abia acolo la capăt, de unde începea partea de șes și drumul către sat, calul să se avînte deodată înainte cu gîtul înșurubat parcă în aerul moale al serii...

Oricum imaginea era foarte veche. De acest lucru era sigur ca de ceva care făcea parte din sine, subînțeles, cu care se contopise, așa cum era sigur că ochii lui îi aparțineau și pentru asta nu era nevoie de nici o demonstrație... Era o axiomă, o relație matematică, indemonstrabilă prin evidența ei. Sau poate, pur și simplu, un truism.

Și-apoi era chipul unuia dintre călăreți. Cel a cărui imagine i se desena clar în fața privirii, un desen aproape adevărat, un tablou figurativ, făcut evident pentru a se imprima în memorie și imaginație... Trupul lui aplecat peste gîtul calului îi era atît de cunoscut, încît îl putea parcă atinge, prinde cu mîna și cobori după cal. Așa se făcea că îi știa pînă și înălțimea (puțin mai scund decît el !), picioarele scurte, fundul mare și cam atîrnîndu-i, blugii murdari și încălțămintea cu tocuri înalte. Se adăugau ochii verzi ai călărețului, ascuțiți, vii și ei, pătrunzînd parcă pretutindeni.

Celălalt, în schimb, al doilea călăreț, rămînea mai departe imposibil de prins în dimensiuni clare... Lipseau liniile, claritatea. Un vag — cetos — impresionist grămădea pete de culoare, ce treceau una în alta, fragmente de contur, difuzate și ele, cu excepția ochilor pe care-i simțea foarte cunoscuți, erau negri și mari, ca și cum ar fi fost ai lui însuși. Și totuși al doilea călăreț îl atrăgea mai mult, i se părea mai aproape de el decît primul, o fascinație obscură împingîndu-l să-l caute mereu, fără însă a-l scăpa o clipă din ochi pe celălalt, cu ochii lui verzi, brutali, ascunzînd o chemare diabolică. Era, pe de altă parte, la mijloc și o spaimă, nelămurită pe deplin, dar care-l silea totuși să dețină amănuntele, cămașa cu carouri, pătrățele de șah, cravata cu nodul mare, grosolan, fluturîndu-i la gît sau aruncată peste umărul drept...

Iar imaginea curgea de fiecare dată, la fel, lentă, ca o avalanșă îndepărtată, a cărei viteză de deplasare se mărea apoi în ritm progresiv. Ei doi se apropiau înspre inima cîmpiei, coborînd ușor dealul, după care se dezlănțuiau, deși dealul se făcea tot mai abrupt, și atunci cel dintîi se oprea un moment și-l aștepta pe celălalt, după care pe neașteptate făcea gestul de a-și cambra calul și de a-l prăbuși peste al doilea călăreț, fără chip, împingîndu-l cu sălbăticie în prăpastia din preajmă.

...Ajuns aici cu derularea imaginii, Vian simțea limpede impactul, izbitura, pieptul calului parcă, și era totul ca o prăbușire interioară, ca și cum ar fi fost implicat el însuși, arcul prin aer al celui de al doilea călăreț și chipul lui rămas ascuns, dar conținînd o vagă și stranie promisiune, revelație poate, și-n cele din urmă ochii, privirea neagră, rămasă în urmă, ca și cum ar fi fost proprii lui ochi, iar această privire căpăta brusc ceva chinuitor în ea după care-l acoperea, monstruos aproape, înghițindu-l.

Ce ciudat !, murmurase Vian atent la lumina farurilor, care parcă arau întinderea nopții, cu o viteză uluitoare..., ce ciudat că de ani de zile imaginea nu s-a schimbat deloc, nimic n-a rămas din ea în afară, nimic în urmă, dar nici înainte, doar jumătate de măsură (chipul ascuns al celui de al doilea călăreț !) ca o casă în care pătrunsese doar în prima încăpere. Dincolo de ea vedea limpede alte uși, dar interdicția era atît de puternică, și venea dinăuntru, din el adică, încît nu era în stare să facă nimic ca să lumineze și înfățișarea celuilalt, a călărețului fără chip. În timp ce pe primul îl zărea mereu, din toate unghiurile, era în stare să-l coboare de pe cal și să-i măsoare statura, să-i vadă picioarele scurte, subțirimea abia ghicită a lor și apoi restul trupului prea mare, prea mare și capul, că și cum ceva rău tot încerca să se împlinească în carnea lui.

★

Vian venise de sărbătoarea Armindenului în satul său. Pentru prima oară nu mai luase, cum obișnuia, autobuzul de ora trei de la Gara de Sud ci plecase ceva mai devreme și fără grabă. Avusese o noapte bună, fericită cu un somn pe îndelete, odihnitor. Apoi se suise în automobil și nu făcuse mai mult de patruzeci de minute. Dormise iar bine, după care îi invitase pe bătrîni să meargă cu el la iarbă verde, la pădure; avea el un loc în care se ducea în fiecare an cu și cum ar fi executat un ritual. Veneau ca de obicei și alții, rude, veri mai ales, dar în fiecare an tot mai puțini pe măsură ce ei se însuraseră, făcuseră copii, iar el rămăsese încă fără o familie.

Bătrînii însă refuzaseră să meargă, pregetau. Nici verii cei mai apropiați nu fuseseră încîntați de idee, fiindcă așteptau să le vină în vizită rude de-ale nevestelor, fini, cunoscuți.

Se dusese atunci singur. Se urcase în mașină și străbătuse satul de la capăt la altul. Neobișnuit fusese că se intersectase cu alte și alte mașini care ridicau praful în aer. Cel mai straniu lucru însă fusese faptul că nu cunoscuse mai pe nimeni din cei aflați la volan și care străbăteau ca și el satul cu un aer de siguranță fără rost. Cotise apoi la stînga, avînd grijă să nu lovească mașina de dîmburile de pămînt. O clipă motorul zumzăise mai tare, dar cu aceeași precizie rotundă și Vian se simțise foarte sigur pe el. Era ca și cum ar fi fost pentru prima oară propriul său stăpîn. Trupul i se încordase, pieptul ieșise în afară, metamorfozat. Ceva dur, de oțel, se depusese la temelia oaselor sale.

La locul unde drumul se înfunda însă, siguranța-i dispăruse. Fusese ca o ceață care i se ridicase de pe chip. O altă mașină trăsese exact în locul în care venea de atîția ani. Și astfel schimbarea i se impusese puternic și limpede prima oară ; mașinile cu care se întîlnise și care circulau fără sens pe jumătăți de kilometru, praful din aer, chipurile necunoscute, toate-i dădeau dimensiunea unei lumi pe care el n-o mai recunoștea, nu mai era a lui. Cineva îl furase, îl deposedase de această lume.

Se simțise atunci ridicol. Ridicol pentru că luase mașina ca să meargă un kilometru. Ridicol pentru că se simțise în mașină propriul său stăpîn, pentru că abia atunci i se întîmplase să trăiască un asemenea sentiment al siguranței. Și de aceea în clipele următoare el se întorsese în umilință. Acceptă pînă și prezența acelor intruși în locul pe care-l considera de ani de zile numai al lui. Acceptă stupizenia lui și a celorlalți, bucuroși toți de cîștigul vieții lor : un automobil. Dar el cel puțin descoperise adevărul, de aceea putea fi îngăduitor. Ca un preot care a păcătuit și-și înțelege astfel enoriașii.

Lăsase mașina lîngă umbra pădurii, dăduse bună ziua celor întinși pe iarbă (Un bărbat, o femeie și fata lor, probabil !) și coborîse în livada de cireși. De-acolo se zărea bine Valea Singerului, munții către care visase în fiecare an, încă de mic, să se îndrepte odată... Își voi lua, hotărîse el, concediu o lună, anul acesta în vară, și voi merge așa pe jos acolo sus... Am trecut de treizeci de ani, munții mă așteaptă, dar pînă și ei nu pot aștepta la nesfîrșit...

Ședea acolo, jos, pe iarba frumos mirositoare și urmărea soarele alunecînd cu lumina lui peste ținutul Mapamuto. Gîndurile se făcuseră tot mai rare, precum se rărea lumina serii. Cineva i le cernea parcă toropitor, și așa el uitase de timp și șezuse acolo cîteva ore. Căderea soarelui se desăvîrșise, iar în urmă nu rămăsese decît sîngele unui animal fantastic, aerian, care păta valea în întregime.

Se ridicase apoi (după încă un timp !) și pornise motorul. Mirosise atunci umezeală de seară, aerul amestecat cu benzină. După care întorsese din nou cheia și pădurea venise peste el, potolită, respirînd tot mai rar, mai imaterial...

★

...Abia în clipa în care ieșise în Șosea se gîndise brusc s-o ia în stînga, spre Tătaru. Își privise ceasul, era destul de tîrziu. Aprinsese toate luminile, fiindcă acum era convins că se afla singur prin locurile acelea, prin întunericul nopții, încremenit de la o vreme, monumental... Doar luminile albe ale mașinii mișcau parcă fantomatic lucrurile. Fantomatic dar real.

Atunci imaginea i se ivise din nou. Mergea încet, cu zece-douăzeci de kilometri pe oră și avea timp s-o urmărească. Dar pentru prima oară, de ani de zile, nu mai era toată și în zadar el se silea s-o refacă, s-o ia de la capăt. Obsedantă, distinctă, apărea doar scena în care primul călăreț își prăbușea calul cambrat pînă în cer asupra celuilalt, secunda în care cel de al doilea zbura prin aer, făcea arcul acela ce părea lent în aparență, întîi întinzîndu-se spre înalt și apoi coborînd tot mai drept și mai repede, și se prăbușea în prăpastie. Și apoi ochii rămași, privirea chipului său necunoscut șoviăind în urmă, venind apoi spre el ca și cum ar fi fost ochii lui și nu ai călărețului.

Și mereu la fel, minute în șir, fără ca el să reușească să refacă imaginea spartă, fragmentată, dar concentrîndu-se tot mai mult și intrînd tot mai adînc în chiar miezul imaginii, ca și cum s-ar fi desprins de pe scaunul său, ar fi lăsat în voie volanul mașinii și s-ar fi mutat, **dincolo**, tot mai aproape de cai și călăreți.

Îl trezise doar claxonul violent al celeilalte mașini care venea din direcție opusă, și claxonul, ca și prezența mașinii acolo, îl uimiseră... Avea portbagajul încărcat greu și mergea cu farurile stinse ! observase el la fel de uimit.

„De ce mergi cu faza mare, dobitocule ? !" întrebase cineva și vocea înaintase spre el. Deschisese atunci ușa cu intenția de a da o explicație, dar nu mai avusese timp, vocea îl lovise. Un miros puternic de alcool se răspîndise în jur ca și cum s-ar fi spart o sticlă. După care totul se precipitase. Un al doilea coborîse jos, în tăcere și se îndreptase spre el. Mai avusese timp doar să simtă o cutremurare, fiindcă îl recunoscuse ; era chiar el, primul călăreț, aceeași disproporție a trupului, blugii pe care abia îi ghicea, încălțămintea înaltă, cămașa în carouri, distinsă cu precizie, și din nou mirosul de sticlă spartă. Lipsea doar calul, dar în mînă **călărețul** purta minerul cuțitului, iar lama lui se zărise o secundă limpede. O simțise pătrunzînd, iar de undeva, din urma imaginii venise spre el, în goană, călărețul cu chip necunoscut și se prăbușise peste el cu cal cu tot, se scufundase în el însuși pentru ultima oară în acel sfîrșit de Armindeni, fabulos...

ion crînguleanu

Scrisoarea CXV-a

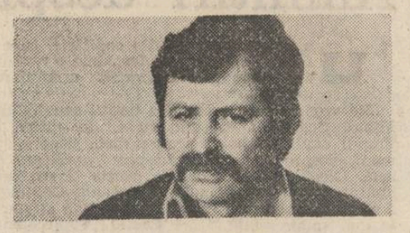

Dintre toți cîți mi-au ținut în mînă
Vreo feștilă ca să-mi luminez destinul
Cîte unul, au plecat, sau împreună –
Cinepa nu face dragoste cu inul !

Dintre toți care mi-au prevăzut urcare
Către steaua mea, pe-o scară, cît de cît
Au plecat și-i singur fiecare –
Apa nu-i șampanie cînd curge lin pe gît !

Piatra cît e ea de piatră-n sat, departe
Și stejarii cît is de stejari semeții
An de an retrasu-s-au în cîte-o parte ;
Lupii nu se-mbrățișează cu drumeții !

Pluguri trase-n jug de tauri la arat
În pufniri de semizei sînt calmi,
Scutură din coarne cînd au terminat –
Sfîntă, niciodată lumea nu va fi ca-n psalmi !

Punem rînduielii în toate zi și noapte
Facem și pămîntul să gîndească
Sînt eroi care trăiesc numai din fapte –
Niciodată moartea pentru nimeni nu-i firească !

Numai munții au răbdare pe pămînt
Stau în locul lor cu miile de ani
Omul strălucește prin iubire și cuvînt, –
Pînă și furnica are mulți dușmani !

Crește lanul grîului ca un copil de lapte,
Vîntul face vraiște prin livadă
Unii ne întrecem în nimicuri, alții se întrec prin fapte –
Omul veninos nu are ochi să vadă !

Va veni și anul 2000 odată
Mulți din noi vom fi ce sîntem azi
Oameni înțelepți, clădiți dintr-o bucată ;
Niciodată plopii n-au să fie brazi !...

Te-am iubit iubire cum mi-i greu să spun
Și din toate m-am ales cu gîndul
Ce mă-ndeamnă singur să apun ;
N-am găsit o jertfă în iubire cît bătui pămîntul !

Scrisoarea CXIX-a

Ne curge umbra în pămînt
Asemănîndu-se cu noi, iar noi
O prelungim prin cîte-un cînt
Nemaicîntat sub frig sau ploi.

Un trăsnet greu cuprinde-n vară
Alaiul celor în hirjoană sfîntă
Abia le curge sîngele pe-o nară
Și cu pămînt se înspăimîntă.

Zeița Ceres trece printre grîne,
Șuvițele de păr îi sînt lumină
Și nu știu cum, așa îmi vine
Să-i cad sedus și plin de vină.

Mă-ngîndur noaptea singur cît augur
Sălășluiește-n viața mea ce trece,
Și cu tăcere mă îndur
Să-ți mîngîi mîna adormită, rece.

Se-apropie de geamuri luna
Și toate-s albe, sfinte parcă ;
Cuprinde-mă cu mîna ta de mînă
Și să plutim ca într-o arcă.

Sîntem seduși de-aceeași rază
Sclipind tăios din ochiul sting,
Tu ești mai limpede, mai treză,
Dau să te mîngîi dar te fring.

Mai lasă-mă așa o clipă,
Secunda asta fie-mi firul
De fericire, cînd dintr-o aripă
Chiar lîngă lună, cîntă trandafirul.

Scrisoarea CXXVI-a

De la o vreme printre pleoape
Începe timpul să ne cearnă

Constrîns și-atît de sec, aproape
Ca pe-o fereastră florile de iarnă.

Balade fluturînd în coame
De cai înnebuniți de fugă
Par lacrimile unei drame
Și luna ți se face glugă.

La geamuri chicotesc trei flori
Ca trei copii lăsați în casă ;
De-o despărțire n-ai motiv să mori,
Chiar dacă dumnezeu te lasă.

Rămîi așa, un timp, secund
Golit de stress și remușcare
Și sparge-ți timpla ca și cînd
Ajungi în absolut dar nu se moare.

Utopic în convingeri sparte
Ca niște geamuri de palat
Ești pururi dinspre tine prea departe
Și niciodată-n certitudini aruncat.

Să vezi un ghem de șarpe ca o sferă
Venind spre tine să-ți aducă vești –
Ci lasă-te veninului, de te preferă
Sau din venin un scut să-ți plăsmuiești.

Oricît ți-ai înlesni din umeri
Două perechi de aripi ca să zbori,
Vei prefera migrarea către tineri
Suavi ca niște sărbători.

Scrisoarea CXXVII-a

Mărinimos codru-mi pare
Tot timpul care-l pierd în van
Ca să găsesc cumva scăpare
În prag sfîrșitului de an.

Din zi, din noapte fac probleme
Cît mai stresate cu putință
Dar unde-i armăsarul care să mă cheme
Și zborului să-mi dea credință ?!

Un jar nefast se zbate-n toate
Cînd umerii încep să-mi fiarbă,
Și-aud cum în pădure toaca bate
Iar luna trage coasa-n iarbă.

Pe sub nătînge umbre de noroc
Trec zilele pe vîrfuri de picioare
Și numai vrerea-mi stă pe loc
Nevrînd cu umerii să zboare.

Mi-ar trebui, de albatros, aripe
Și-o inimă cît un oraș întreg
Din care zborul să se-nfiripe
Iar eu, în absolut, să-l neg.

Acolo chiar ajuns, cu mîna mea
Să rup tavanul ideal, concav
Și umilit să-mbrățișez o stea
În forma unui liric sclav.

Să dau promisiunile pe foc
Speranțelor să le închid mirarea
Triumful să-l prefac în joc
Și să m-arunc îmbrățișîndu-mi marea.

Iar din adîncuri să trimit pulsații
De meteor nebun și-ndrăgostit
Adulmecat de-acvatecele spații
Și vindecat de infinit.

Din umeri, aripi iar să-mi crească
La fel ca raza din cuvînt
Iar lumea-n zori să se trezească
Din nou cu mîne pe pămînt.

vasile remete

Mama

Cu limba adorației cuvînt
Frunza ființei mele ninge
Și nici un rău din lume n-o atinge
Din cîte sînt aicea pe pămînt.

Cînd te privesc...
Cînd te privesc
Parc-aș ajunge o flacără,
O flacără trăind, murind –
Ulei de candelă vorbind.

Întomnat fără de toamnă

Orșicît mi-ar fi de frig
Nu te caut nu te strig
Am pierdut și voi mai pierde
Viața verdelui cel verde
Orșicît mi-ar fi de sete
Îi spui gîndului să-aștepte

Oricît mi-ar părea de rău
Vei muri în gîndul meu
Sunet ce ai fost trimis
Ca să te visez în vis.

Violent de verde-i Efemerul

Șapte ani un gînd subțire
Sfîntul suflet răsucea
În cetatea ta – iubire,
Am rămas cu lacrima –

Șapte ani Amore Mio
Șapte ani dragostea mea
Ochișorii mei în tine
Au plîns cîtă rugăciune
Și-au rămas cu lacrima.

Șapte ani Amore Mio
Șapte ani dragostea mea
Am văzut că moartea-i vie
Că pe mine mă vina...

Nu mai tremură sărmanii
Ochii tăi deasupra mea
Mai închide-mi astăzi gura
Că pe-acolo va zbura
Sufletul suflarea mea.

plastică

Tonitza sau arta discursivității

În 1924, un fel de sondaj de opinie inițiat de Camil Petrescu în „Săptămîna muncii intelectuale și artistice" îl desemna pe Nicolae Tonitza „cel mai de seamă" pictor român în viață. Este, desigur, acesta un indiciu al popularității de care s-a bucurat opera pictorului într-un moment cînd nu se poate spune că arta românească ducea lipsă de personalități de prim plan. Dincolo de aprecierea flatantă — dar cît de relativă ! — conținută în sondaj, cel puțin un lucru acesta confirma: că imaginile lui Tonitza făceau o notă distinctă în peisajul artistic românesc și că mesajul lor era receptat cu simpatie. La data respectivă pictorul era în virstă de patruzeci de ani. Se scurseseră doar trei ani de la prima sa expoziție importantă, personală (1921), deși prezența sa expozițională devenise mai susținută de 8 ani de cînd (în 1916) expusese împreună cu Ștefan Dumitrescu, la București, o suită de aproximativ 100 picturi și desene. În condițiile cînd efectiv pictorul nu avusese fizic răgazul să își consolideze o operă de anvergură, care era explicația succesului său de critică și de public ?

Răspunsul trebuie căutat atît în universul cît și în calitățile intrinseci ale picturii lui Tonitza. O altă componentă a succesului ține de orientarea ideatică a intervențiilor publice ale lui Tonitza, atît prin intermediul cuvîntului scris cît și prin intermediul graficii. Ca gazetar și critic de artă, Nicolae Tonitza a fost incisiv : nervul frazelor sale reținea atenția. Ion Vinea spunea încă din 1924 că pictorul era capabil să asigure „triumful vizualității prin cuvinte". Și într-adevăr, se poate constata că puțini pictori români au avut precum Tonitza știința imprimării unei discursivități literare imaginii. Această discursivitate, reflex al contactului nemijlocit cu natura, o urmărește — în varietatea manifestărilor sale, dictate de tema preferată — Barbu Brezianu. Recentul album semnat de el (Ed. Meridiane) poate fi înscris în cadrul manifestărilor legate de împlinirea a 100 de ani de la nașterea artistului, manifestări nu foarte vivace în plan științific și în fapt neînsoțite de nici-o expoziție. Este adevărat că splendida expunere din 1979 de la Muzeul de artă al R.S.R. nu este departe de noi.

Discursivitatea imaginilor lui Tonitza trebuie înțeleasă, desigur, în legătură cu intenția programatică a autorului de a oferi o lectură imediată, care să antreneze sensibilitatea. Format la școala mîncheneză a studiului academic al imaginii, intrat în contact cu limbajul secesionist dar și cu acela al impresioniștilor și al marilor clasici ai Renașterii, fascinat de „scriitura" delicată a stampelor japoneze și sedus de vivacitatea colorismului lui Luchian, Tonitza își va crea un limbaj viu, unde tonalitățile se armonizează fără dificultate într-o permanentă căutare a unui echilibru cromatic în stare a înlătura potențiala capacitate agresivă a imaginii susținută prin desen. **Coadă la pîine** (1919) sau **Dezertori** (1919) exced prin încadrarea grafică a suprafețelor de culoare care nu țipă : în pictură strigătul lui Tonitza este surd, reținut ; în grafică se întîmplă contrariul. Lumea lui are o cuviosenie și o umilință ce implică tristețea și nu disperarea. A se vedea diferența între o pînză de a sa, precum **Femei sărace la cimitir** (1920) și exaltarea expresivă din tablourile de început ale lui Corneliu Baba, fostul său elev. Opera artistului îndrăgostit de periferiile sărace, de peisaje suburbane pe cale de prăbușire, ale cărui portrete sau peisaje sînt tratate cu o pastă ușoară, în tonuri de o atît de ireală diafanitate încît operele sale par de multe ori a fi la un pas de edulcorare, a avut rolul de filtru între generația lui Luchian și a lui Ciucurencu. În mod paradoxal, cel mai strălucit elev al său, Corneliu Baba, va face o pictură cu un alt tonus, cu o altă vigoare. Între marile contrarii sînt tot timpul zone de atracție.

Grigore Arbore

Natura ca sensibilitate

Urmare din pag. 1

golite-n bîntuirî tîrzii de brumă, / La Papiu Ilarianul șiruri de salcîmi îndrumă / Peste dealuri unde coama-i miezuină de hotare / Și de unde vîrfuri albe deslușești în depărtare ; / Multe veacuri de pe-această vale-a trecerii afla-i-or / Semnul binecuvîntării sfîntului părinte Maior ; / Lîngă marginea pădurii întîrziu și-ncet înginu-l / Blestemul ce-l tot mai zice cînd și cînd Urcan Bătrînul". **(Lîngă-un păr sălbatic...).** Un puternic „dor de țara transilvană, și de țăranii ei bătrîni" stăpînește poezia, într-o invocare a pămîntului străbun și a întemeietorilor de țară **(Țara dintre țări, Ajuns aici..., De sub sigilii, Cîntec tîrziu, Invocație, Pe prunduri, Ascultă, Doină, De țară cită frunză).**

Pornind de la nețerse imagini din țara transilvană poetul își face examenul devenirii în timp („Mai pot fi eu acela, ca într-o poveste de iarnă ? / Mai pot să cadă-n mine zăpezile de-atunci ?"). Legi ancestrale mențin aceste tainice și perpetue legături : „Sînt legi care nu iartă, și armonii sub lutul / în tot al întîmplării, rămas de la-nceputul / cînd alungat prin colburi, o lege din vecie / m-a lepădat, lăsîndu-mi doar umbra prin cîmpie". **(Poveste de iarnă).**

Ion Horea are o crudă percepție a timpului în zbor, surprinde metamorfoze ciudate într-un timp ce mereu trece peste un spațiu plin de „năluciri", apropiate de viziunea mitică. Peisajul se populează cu elemente aparținînd unei spiritualități rurale arhaice sau universului silvestru. Poetul simte dureros răspîndirea în vegetal și lenta transformare sub mușcătura timpului : „Ne-alungă vremea totuși / încet, încet se trec / Aceste mîini crescute și trunchiul lor întreg / Ce vînturi cheamă, Doamne, din goluri depărtate / Și-mi clatină făptura și rupe crengi uscate ? / Pe vremea cînd pămîntul mă aduna tăcut / Din mîlul nu știu cărui țărîm necunoscut, / Și praf ceresc, la ceasul cînd îmi ardea pe creștet / Nu-nțelegeam fosnirea frunzișului meu veșted, / Nici laudele spuse și semnul de iubire, / Cum se mai pot întoarce-n tăcere și-n jelire." **(Și pe hotar va ninge...).**

Ceva mai din adînc indică la Ion Horea capacitatea de a observa pe lîngă frenezia naturii și schimbarea dramatică. În calmul aparent al naturii Ion Horea descifrează și haosul adîncurilor. Din conștiința trecerii se naște o poezie frustă, directă, înfruntînd destinul. Într-o perspectivă ludică se reține semnificații de esență, cum ar fi sentimentul retragerii în natural sub zodia thanatică. Sub calmitate aparentă se imaginează un teritoriu halucinant : „La capătul acestei zile ce mai putem să hotărîm ? / Podaru-i gata să ne treacă oricînd spre nu știu ce tărîm / Unde-s pădurile de singer și crîngurile de răchiți / Prin care oameni fără umbră se-mperechează fericiți. / Călătorim în umbra mare-a pămîntului, tu mă auzi ? / Ne amețește floarea viei și fosnetul de cucuruzi / Și ne trezim în înginarea de sus, așa de cînd ne știm. / Și ne petrecem prin ogradă și pe hotar, și ne plătim / De ce ni-i dat, pînă-ntr-o seară cînd prunii or să fie grei / De rouă și pîn-la fîntînă o să mai trecem printre ei, / Și-o să ședem pe pragul casei, poate va trece-ntr-un tîrziu / Să-mi pună sufletul în roabă, ca într-o joacă, pînă-i viu / Să-l văd și eu ieșind pe poartă, să-l însoțim pînă la drum / Și tu să rîzi de-această glumă, ca niciodată pîn-acum". **(Pînă-ntr-o seară...).** Poezia lui Ion Horea se desfășoară în ritmurile cosmosului, cuprinzînd, deopotrivă, devenirea armonioasă și dramatică.

Amintiri despre G. Topîrceanu

Un prieten al meu din copilărie, care a făcut Belle-Arte la Iași, într-o vacanță de Crăciun, mi-a istorisit următoarea întîmplare :

„Pe vremea cînd lucram la bustul sonetistului Mihail Codreanu, stăteam cu el de vorbă, în timpul cînd îmi poza, despre cărți, despre oameni, despre spectacole, despre probleme de artă. Odată vorbeam despre poezie și am pronunțat cuvintele : poetul Topîrceanu. Codreanu a sărit în sus și m-a întrebat : „— Cum ai spus? Ia mai spune odată !“ „— Poetul Topîrceanu ! Unde am greșit ? Cei ce scriu poezii nu se numesc poeți ?“ „— Ba da, dar numai cei care scriu poezie“ „— Păi Topîrceanu nu scrie poezie ?“ „— Scrie versuri, amice, nu poezie. Poezia e cu totul altceva“ — „—Mie îmi plac poeziile lui !“. „— Versurile lui vrei să zici ! Topîrceanu, amice este un simplu versificator, un autor de cronici rimate și ușoare... De ăștia găsești cu sutele în Germania. Le dai subiectul, sau tema, și ei încep îndată să-ți turuie...“.

Așa gîndea despre Topîrceanu, prin anii 1921—1923 Mihai Codreanu, marele nostru sonetist.

Și nu numai el.

Și cu oarecare temei aparent, pentru că, la întoarcerea din prizonierat din Bulgaria, a scris pentru bani. În colaborare cu Eugen Todic (autorul romanului **Hirdăul lui Satan**), o revistă care avusese mare succes — ori succesul este ceva care nu se iartă ușor de confrați.

Din această situație l-a salvat nu numai talentul lui real, ci — în primul rînd — M. Sadoveanu care era un om cu amîndouă picioarele pe pămînt. Topîrceanu n-ar fi luat în 1926 Marele Premiu Național de Poezie, dacă n-ar fi fost susținut puternic de marele nostru povestitor. Sădoveanu s-a gîndit că „tînărul său prieten“ a ajuns la 40 de ani și nu are nici o situație ; că este copleșit de nevoi ; că familia lui este o familie săracă ; că nu se poate aștepta nimic de la „Viața Românească“ fiindcă, pe cît este de mare, pe atîta este și ea de săracă... Că, dacă vrea să-și scoată prietenul din nevoi, Marele Premiu este o ocazie unică și ea nu trebuie în nici un caz pierdută, fiindcă ea însemnează o consacrare de care are neapărată nevoie, și un frumos dar de 100 000 lei cu care să-și ajute familia să ducă o viață mai omenească.

Și Sadoveanu a procedat în consecință.

S-a scris și s-a povestit pe atunci că Sadoveanu a mers atît de departe în susținerea lui Topîrceanu, încît s-a sculat în picioare în timpul ședinței și a recitat Balada Morții, spre a înfrînge opoziția lui Bogdan-Duică și a celor din tabăra lui. Bogdan-Duică a recunoscut că Topîrceanu, deși este un autor de reviste de la C. Tănase, a scris și asemenea versuri, dar prea puține pentru un premiu național de poezie. Scurt, el își menține opoziția față de tendința de a se acorda premiile naționale „în familie“. (Protestul lui a apărut în „Universul literar“ și Topîrceanu nu a pierdut nici o ocazie să persifleze pe Bogdan-Duică). Sadoveanu a convins însă pe ceilalți membri ai juriului și Topîrceanu a primit premiul național și primul lui gest a fost să trimită tatălui său un mandat de 5 000 de lei.

★

Întîia oară l-am văzut pe Topîrceanu într-o după amiază de început de iulie 1922, pe cînd trecea prin piața Unirii din Iași. Prietenul meu, la un moment dat, mi-a spus :

— Uite-l pe Topîrceanu ! Dacă vrei să-l vezi...

M-am întors și m-am uitat. A trecut pe lîngă noi și am putut să-l văd bine.

Un ins subțiratic, de statură mijlocie (pentru că purta pantofi cu tocul mai înalt), cu o față colțuroasă și slabă, îmbrăcat într-un costum de dril alb gen uniformă de licean, cum a purtat pînă tîrziu. În mînă avea un bastonaș subțire ca o nuia. Un simplu licean de 17—18 ani, judecînd după fața trecătorului și după croiala hainelor, și tare săracut și stingher mai părea acel trecător singuratic neluat în seamă de nimeni.

L-am urmărit cu privirea pe cînd traversa în întregime Piața Unirii. Cu neputință să crezi că acel licean-adolescent a făcut războiul nostru de întregire ; că a fost în iadul de la Turtucaia ; că, după catastrofă, agățat de doi snopi de nuiele și apoi de o masă cu trei picioare a trecut Dunărea și a ajuns aproape de țărmul românesc...

★

Otilia Cazimir, nemulțumită de unii memorialiști, a căutat să convingă lumea, într-un articol publicat în **Însemnări Ieșene**, că Topîrceanu a fost un fel de arbitru al eleganței, că a purtat cele mai scumpe stofe și s-a îmbrăcat la cei mai mari croitori, — aș fi crezut-o (pentru că ne-a fost dragă și mie și soției mele), dacă nu l-aș fi văzut pe Topîrceanu cu propriii mei ochi. Dar l-am văzut și în 1922 și zece ani mai tîrziu.

Ion Sava, în caricatura lui, care i-a făcut atîta sînge rău lui Topîrceanu, încît nemulțumirea lui a izbucnit și în presa ieșeană (polemică în care a intervenit și Ionel Teodoreanu) îl prezintă, cu nedisimulată ironie, ca pe un dandy strălucitor — dar, accentuînd prea mult ironia, autorul **Parodiilor Originale**, apare ca un țăran boierit.

Se poate ca Otilia Cazimir să fi avut dreptate în sensul că, **scurtă vreme** — adică atîta timp cît a durat premiul național de poezie — Topîrceanu să se fi răzbunat pe vremea cînd apărea ca un licean întîrziat, îmbrăcat într-o uniformă nu prea nouă. N-are nici un rost să presupunem că familia Topîrceanu a fost o familie avută, pentru care premiul încasat nu a avut nici o importanță. Din corespondența citită de mine rezultă că el a ajutat pe toată lumea, pentru că făcea parte din familia oamenilor care nu pot să mănînce dacă văd pe cineva flămînd lîngă ei.

Atunci cînd am dat mîna cu el, în redacția **Adevărului Literar**, era îmbrăcat într-un costum de stofă gri, închis la culoare, la două rînduri, cu vestă — un costum bun, dar nu prea nou, deși era departe de a fi un costum obosit. Dar acum el se apropia de 50 de ani și la asemenea virstă, apariția liceanului de la 36 de ani ar fi fost mai mult decît ciudată.

Nu mi se pare fără rost să adaug că la Titi Topîrceanu am găsit un grup de 23 de poezii ale Nadejei Știrbey, scrise în limba franceză și trimise lui Topîrceanu spre a fi traduse în românește. Poeziile au fost trimise la diferite date, dar el n-a apucat să traducă nimic din ele. Cu acest prilej sora lui Topîrceanu mi-a spus că fratele său a fost invitat la masa de două ori de prințesa Nadeja Știrbey, dar el a găsit de fiecare dată mijlocul să refuze, fără să jignească. Prințesa a înțeles și nu l-a mai invitat a treia oară.

— Noi am fost copii săraci... n-am avut o creștere princiară... și decît să fac vreo greșeală, sau îmbrăcămintea... prefer să nu mă duc... Acesta a fost răspunsul la întrebarea sorei sale.

★

La surorile lui Topîrceanu, după cum am mai spus, am găsit, în afară de acte de stare civilă, de fotografii, de corespondență de familie și pagini de versuri și de proză, toate scrise la mașină, care n-au intrat în volumele apărute postum, adică rămășițele manuscriselor luate de Otilia Cazimir și „închise într-o casă de fier la compozitorul Alex. Zirra“ și a celor „luate de M. Sadoveanu și duse într-o față de pernă“, spre a fi depuse la Academie. Mie mi-au reținut atenția, în special, două mici fragmente dintr-o scriere cu caracter autobiografic pe care le redau mai jos, în speranța că, poate, cineva știe să dea vreo lămurire despre această lucrare proiectată, ce se anunța ca foarte importantă. Dăm și două fabule întregi și anume : **Șoricelul și pisica** și **Soborul iepurilor**, precum și mai multe versuri izolate.

INTRODUCERE

Am avut o copilărie singuratică. Împrejurări de viață, pe care nu pot acum și nici n-aș vrea să vi le împărtășesc, m-au ajutat să-mi trăiesc copilăria mai mult singur, fără tovarăși de virsta mea, în mijlocul unor păduri seculare — pe Argeș în sus — între munți și dealuri inalte, cu izvoare și piraie cristaline și cu poiene ca din vis, deschise în imensitatea codrilor — care începeau cam de pe la Curtea de Argeș și țineau neîntrerupt pînă dincolo în Ardeal, trecînd peste culmea Carpaților. Atunci am început să cunosc animalele și de atunci am rămas cu dragoste pentru ele — am rămas față de ele, de pe urma acelei conviețuiri, cu un fel de sentimente (pe care numai față de oameni le încercați) — ca și cum ar fi și ele tot un fel de oameni.

. . . . . .

Întîmplările pe care vreau să le povestesc aici s-au petrecut toate într-un singur an al vieții mele, într-o singură vară strălucitoare cum n-au mai fost de atunci. Amintirea acelor întîmplări minunate ar fi rămas poate îngropată pe veci, în pămîntul la care mă voi întoarce, dacă tîrziu, în urmă, retrăindu-le cu mintea mea de acum, nu mi s-ar fi părut că descopăr în ele tainice înțelesuri și ascunsă rînduială.

ȘORICELUL ȘI PISICA

Un pui de miță cam sbîrlit
A prins sub-pat un șoricel
Și tot jucîndu-se cu el
A zis la urmă, ostenit :

— Acuma, după cîte știu
Din moși-strămoși, din tată-n fiu,
Ar trebui să te mănînc.
Dar nu știu bine cum să fac
Să-ți viu de hac,
Că nu-s destul de învățat
Și niciodată-n viața mea
Eu șoarece n-am mai mîncat...

— Mă iartă, Domnule Pisoi,
Răspunse bietul șoricel
Uitîndu-se furiș la el, —
De-aș fi prin lume mai umblat
Te-aș învăța, dar nu știu cum,
Că nici eu n-am mai fost mîncat
De nici o mâță pân'acum...

SOBORUL IEPURILOR

La marginea pădurii pe'nserat
Un iepure bătrîn a adunat
Vreo patruzeci de iepuri și vătui
Și le-a vorbit așa pe limba lui :
— Iubiții mei feciori, nepoate și nepoți,
V-am adunat aici pe toți
Ca să vă spun o taină foarte mare
Și cît se poate de folositoare...
— Vorbește ! Te ascultăm ! strigară în cor
Toți iepurii și iepurașii din sobor
Strînși unul lîngă altul în lumina lunii
Și toate urechiușele la fel
Ca niște pălnii s-au întors spre el
Ca să culeagă mierea'nțelepciunii.
— Să știți cu toții de-astăzi înainte
Și să luați aminte
Că oamenii pornesc la vînătoare
De obicei — în zi de sărbătoare.
Toți și-au întors urechile spre el
Și se uitau ca mâța'n calendar
— Și după ce putem cunoaște oare
Noi, bieții iepuri, cînd e sărbătoare ?
— Vai, asta nu se știe niciodată
(și acest vers tot final de înlocuire)
— Aceasta nu se poate ști de mai înainte.

★

În timpul bombardamentelor anglo-americane din primăvara lui 1944 stăteam de vorbă cu H. Blazian, în fosta redacție a **„Adevărului Literar“** despre vremurile de altă dată. Între altele făcînd amare reflecții pe tema prieteniei și prietenilor, mi-a istorisit cît a fost de impresionat de felul cum arăta Topîrceanu la întoarcerea de la Viena. El nu știa că are cancer — toți îi ascundeau acest lucru — și se dusese la Viena ca să consulte mai mulți medici mari.

— Am fost la gară cînd Topîrceanu s-a întors de la Viena. Din toți prietenii, confrații și cunoscuții nu venise nimeni să-l întîmpine, să-i spună un cuvînt bun. Cînd m-a văzut pe mine, ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Tocmai dumneata să fii ! Dumneata, la care nu mă așteptam ! Tocmai dumneata ! (Într-o scrisoare către Sevastos, Topîrceanu nu prea fusese amabil cu Blazian).

Otilia Cazimir susține că nu a venit nimeni în întîmpinarea lui Top, pentru că asta a fost dorința lui — o cochetărie a lui... Nu voia să fie văzut așa cum îl schimbase boala. Iată cum îmi povestește întoarcerea de la Viena în scrisoarea ei din 11 iunie 1958.

„Cu privire la ceea ce-mi scrieți despre dl. H. Blazian, am iarăși ceva de adăugat. G.T. n-a fost singur la Viena, ci cu mine. Și n-a fost operat. Era inseparabil. Cînd ne-am întors în țară n-am anunțat **decît** pe fratele lui (sculptorul Ion Mateescu), care ne-a așteptat la gară. Nu-mi mai aduc aminte să se mai fi nimerit și altcineva pe acolo. Dacă a fost — a fost o simplă întîmplare, iar lui G.T. nu putea să-i facă plăcere : nu voia să fie văzut așa cum era, slab, palid, pierit. În orice caz, n-a plîns. Era prea mîndru pentru asta. Eu știu așa de bine cum și-a suportat chinul, cu cîtă demnitate, cu cîtă eleganță ! Am stat în București două zile — în care timp nu m-a lăsat să-l anunț nici pe Mihail Sadoveanu, nici pe Corneliu Mihăilescu, singurul lui prieten. Ca să-i pot spune lui Sadoveanu adevărul, pe care numai eu îl știam, a trebuit să mint, să ies pe furiș de la hotel, sub pretext că mă duc la coafor... Și dacă a plîns cineva — a fost Mihail Sadoveanu !“

★

Am găsit, am avut în mînă și am citit un caiet dictando, legat în pînză, numerotat de la 3—318, în care Ralița Iliant **intenționa** să scrie totul în legătură cu moartea fratelui său. N-a scris decît paginile 3—10. Titlul scris pe caiet : **Însemnări pentru mine. 1937, an fatal.** Iată însemnările ei, fără nici o adăugire și fără nici o tăietură din partea mea :

„Am plecat de acasă, de la Lonea spre Iași, cînd am primit o telegramă tristă : „Gogu bolnav rău“. Marți 27 aprilie am pornit la drum. Marți spre Miercuri am dormit la Pitești. Miercuri am fost la Iași, la 9 seara. M-a așteptat nenea la gară (sculptorul Ion Mateescu). Am dormit la ei. Nenea a plecat în seara aia la București, iar eu m-am dus cu Margareta (soția sculptorului Ion Mateescu) să văd unde șade Gogu. Era întuneric și nu se mișca nimic. N-am intrat ca să nu-l sperii prin prezența mea.

La 29 Aprilie, pe la 10.1/2, a venit Otilia și m-a luat la el. Am intrat. Era de nerecunoscut — slab și istovit. S-a emoționat și a început să plîngă — toată ziua și toată noaptea a fost grozav de agitat. Am dormit singură cu el. Mă ruga să-l întorc, să-l sui pe pernă și-mi zicea : „scumpă soră“. I-am spus că poate va scîrți scaunul pe care dorm și-l va deranja. Mi-a răspuns :

— Stai fără grijă, îmi pare bine că mă simt ca acasă la noi.

S-a agitat. I-am spus să stea liniștit că i se face rău. Mi-a spus : „eu sînt singele lui, să-l ajut să scape, să-l iau acasă“. — „Luați-mă acasă ! Scăpați-mă !“

Cumplită durere pentru noi amîndoi.

— Cît ești tînăr, umbli cît umbli, dar la urmă tot cu ai tăi rămîi !

. . . . . .

Mi s-a părut că-l plictisesc cu toate că stăteam nemișcată ca o piatră. L-am întrebat : „Eu vin să te văd și tu mă gonești ?“ M-a luat de mînă, m-a tras lîngă el și m-a așezat pe dunga patului ca să stau acolo. Mi-a spus : „Eu sînt singele lui, cum să-l plictisesc ?“

. . . . . .

Pe mama a văzut-o în umbră — spunea el — dar nu vrea să intre în casă.

A amenințat liliacul, care era înflorit la fereastră, cu pumnul strîns și a zis : „Înfloriști ?“

Mi-a spus : — „Dă-mi pasteluța“ (o anestezie) și să dorm. Să nu mai umble nimeni prin casă.

Îi udam mîinile cu apă și-mi spunea : „Să-mi mai cumperi d-astea că tare-s bune“.

În ultimul timp avea dureri mari și-și mușca limba. Mi-a spus :

— De ce tocmai eu am fost ales să... ?“

Toate astea s-au întîmplat de joi 29 aprilie pînă miercuri 5 mai, seara. De aici încolo n-a mai vorbit. Atît mai puteam înțelege din șoapta lui : „Hai și fugi !“ Nu știam ce vrea să spună. Și a zis : „mamă“.

Vineri seara, la ora 11,10 și-a dat sufletul.

Titi i-a ținut luminarea și pe brațele ei a murit.

În curte plîngea tăcut d-ra.

C.N. (Camelia Nădejde și Lucia Mantu) a venit în ajutorul Titei ; eu, la fereastră, am început să țip. Bietul Gogu a deschis ochii și apoi i-a închis pe veci, ochii lui dragi de diamant negru.

D-ra Otilia a fugit în clipele grozave. N-am mai văzut-o pînă a doua zi, cînd a venit lume multă și el era la îmbălsămat.“

Constantin Pelmuș

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Premiile speciale ale Uniunii scriitorilor pe anul 1986 : Maria Banuș asistată de D.R. Popescu, Ion Bănuță, Letay Lajos și Paul Georgescu

MANIFESTĂRI „PANAIT ISTRATI“ LA BRĂILA

● **În zilele de 6, 7 septembrie a.c., în orașul Brăila, sub egida Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă și a Uniunii Scriitorilor din R.S.R., au avut loc mai multe manifestări, dintr-o serie care devine tradiție, legate de opera și personalitatea lui Panait Istrati.**

În ziua de 6 sept., a.c., orele 18 a avut loc lansarea cărții „Cum am devenit scriitor“, culegere de texte din scrierile lui Panait Istrati, în prezența soției scriitorului, Mariana Istrati, și a alcătuitorului culegerii Alexandru Talex. Au asistat scriitorii invitați la manifestare și un numeros public.

În paralel a avut loc ședința Cenaclului Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati“ din Brăila care a fost condusă de președintele cenaclului, Fănuș Neagu.

A citit poetul Ion Mustață. Au participat la discuții : Vasile Rusescu, D. Munteanu, Valentin Popa, I. Munteanu, V. Coman, Iulian Neacșu, Artur Silvestri, Z. Cărlugea, M. Ungheanu și Fănuș Neagu.

PREMIUL „PANAIT ISTRATI“ 1986

● **În ziua de 7 sept. a.c., în foaierul Teatrului „Maria Filotti“ din Brăila, a avut loc festivitatea decernării premiului „Panait Istrati“ pe anul 1986, acordat de Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Brăila și Uniunea Scriitorilor din R.S.R.**

Premiul „Panait Istrati“, 1986, a fost decernat prestigiosului prozator Eugen Barbu, **pentru contribuția adusă la relansarea în România postbelică a operei scriitorului.**

Festivitatea de premiere a fost deschisă de președintele cenaclului Uniunii Scriitorilor „Panait istrati“, Fănuș Neagu. **Au vorbit despre semnificația acestei manifestări** Gabriela Jelea-Vancea, **președinta Comitetului județean pentru cultură și artă, și** Mihai Ungheanu. **În alocuțiunea sa,** Eugen Barbu **a vorbit despre simpatia adîncă și respectul care-l leagă de opera lui Panait Istrati, care l-au determinat să participe alături de Alexandru Oprea la relansarea prozei lui Panait Istrati în România.**

La încheierea festivității actorii Rodica Mușeteanu **și** George Toropoc **de la Teatrul „Maria Filloti“ au interpretat un fragment semnificativ din piesa „Martor și judecător“ de I. Bălan.**

La festivitatea decernării premiului „Panait Istrati“ a asistat Valeriu Stoiu, **secretar cu propaganda al Comitetului județean Brăila al P.C.R.**

„Sunt un scriitor român“

Urmare din pag. 1

Panait Istrati. Meritul însă de a fi înlăturat prejudecățile atît de periculoase în ceea ce îl privește le revin, deopotrivă, lui Al. Oprea și Eugen Barbu, indiferent de opiniile proaspeților istratofili. E cu atît mai salutară hotărîrea organizatorilor „Zilelor Istrati“, din acest an, Cenaclul Uniunii Scriitorilor și Comitetul pentru cultură și educație socialistă al județului Brăila, de a acorda Premiul „Panait Istrati“ lui Eugen Barbu. În acest sens, pe lîngă meritul de a-l fi redat cititorilor români, există multe similitudini și în scris, dar și în viață. Deci, nu întîmplător l-a tradus Eugen Barbu, căruia orice i se poate contesta, dar nu și faptul că este un mare scriitor, pe Panait Istrati. Farmecul extraordinar al limbii și, mai ales, al construcției frazei, iubirea de cei sărmani, o viață închinată scrisului, levantului și levantinilor ; dar și fascinația prieteniei, în ciuda acelorași mari și mici trădări și trădători : dar și francheța opiniilor bune sau rele, fericite sau nefericite (e nevoie să amintim articolul lui Istrati despre Eminescu ?) ; dar și incomoditățile unor personalități puternice care au știut și știu să-și facă dușmani, să-și creeze adversari tenaci, ori chiar să-i încălzească la sîn, cum se zice. L-a trădat Eugen Barbu pe Panait Istrati ? Să fim serioși, de trădat l-au trădat toți cei are n-au făcut nimic pentru a-l readuce între scriitorii români, în cultura română, acolo unde se dorea el însuși, toți cei ce se străduiesc să ne convingă ori că este francez, prin adopție, ori grec după tată. „Sînt în primul rînd un scriitor român“, scria Panait Istrati.

Prin acordarea premiului „Panait Istrati“ lui Eugen Barbu nu s-a făcut un act de competență față de un scriitor care să dea, și-i dă, o aură specială, ci, mai ales, un act de recunoaștere a meritelor incontestabile ale celui care și-a asumat cu un curaj exemplar aventura extraordinară de a-l reda limbii și literaturii române pe Panait Istrati.

Gustul sintezei

Urmare din pag. a 3-a

la inocenți la diabolici — în rețele de semnificare morală etc.

Evoluția criticii Mirelei Roznoveanu a avut loc, pe de o parte, în sensul extensiei tematice: de la fragmente de interes ușor localizabil spre chestiuni de sinteză; pe de altă parte, marchează începutul unei fixări în magma arhaicului, unde iscodirile ipotetice au maxima forță modelatoare. În **Civilizația romanului**, scoaterea actului critic din anumite convenții curente capătă o aparte consistență prin susținerea sa de către (și înăuntrul unor) temeinice excursiuni de istoria culturii și civilizațiilor arhaice. Înțelegînd romanul ca tip de civilizație spirituală — deci ca un corpus de procedee, teme, tehnici ș.a. menite să angajeze procese de semnificare și comunicare înăuntrul imaginarului —, autoarea consideră romanul european modern ca produs al unei îndelungate evoluții, al unor experimentări vechi, selectate de timp și autonomizate numai de către o conștiință estetică relativ recentă. Astfel, propune o lectură a **Ramayanei** ca roman deghizat, inventariind o serie de tehnici narative antrenate în crearea ficțiunii absolutului care animă civilizația vedică. Cu toate că modul de gîndire și inițiere brahman dictează construcția **Ramayanei** (de la scriitură la noduri conflictuale și tipuri de personaj), autoarea convinge că debutul este analog unui roman balzacian. Figura lui Ghilgameș configurează un foarte vechi model al faustianismului, înțeles ca o căutare eșuată a unei transcendențe stimulatoare pentru construcția omenescului. **Visul din pavilionul roșu** face parte din aceeași familie cu **Wilhelm Meister** și **Doctor Faustus**. Apropieri de acest tip între texte aparținătoare unor timpuri și culturi deosebite — ca structură și idealuri — sînt făcute precaut și mai mult din dorința de a evidenția tipologii supraistorice care aparțin unei civilizații a romanului. Este o schimbare de optică fertilă în direcția reevaluării trecutului cultural, o descentrare a acelei mentalități ce se lasă subjugată, în aprecierea estetică, de etaloane actuale europene devenite exclusiviste. Mirela Roznoveanu analizează cronotopii **Iliadei** (cetatea, tabăra și Olimpul), obsesia temporalității în textele egiptene, tensiunea spirituală, care atrage după sine o plasticitate redusă, din textele despre Zarathustra. **Biblia** este interpretată dincolo de atitudinile ideologice de respingere, ca ipotetic roman al unei familii, cu variate registre stilistice și modalități narative ce aparțin unui clasicism inconfundabil; de excepție este investigarea tipurilor de atitudine pe care naratorul le are față de divinitate.

Prin noutate, și cadență ideatică, lucrarea Mirelei Roznoveanu este un veritabil roman al protoromanului.

RETRĂIREA TRECUTULUI

Urmare din pag. I

pre planurile lui Hitler, în „Curentul“ sau „Universul“, vedeau apariția iminentă a războiului și apărea clară și stringentă ideea unei salvări generale colective. Visul ciobanului se transformase, însă, în psihoză agresivă, gregară, și în dorința unei salvări din fața dezastrului. Au fost prezenți, acolo, celebrități ale timpului, filosofi și sociologi, politicieni, savanți și istorici, de la Nicolae Iorga și Gheorghe Marinescu, psihiatrul, pînă la Moromete și fiul său. Înainte de a lua în deridere acest „eveniment popular“, s-a observat cu evidență că el ascundea în ampioare, ignoranță, fanatism și încrîncenare, o teribilă dramă socială: aceea a spaimei apropierii războiului.

Și nu aș fi început să scriu romanul istoric **Ieșirea la Mare** (sau **Simeon. Diavolul**), între 1973—1976, și apoi, în cîteva variante, pînă în 1985, dacă n-aș fi trăit eu însumi, alături de toți contemporanii noștri, **psihoza mondială a unui război nuclear**, eforturile politice de impunere a unei păci durabile, și repercusiunile acestor căutări întru spirit. (Nu scriem, niciodată, un roman **istoric**, de dragul unui eveniment revolut, însă senzațional, ci numai pentru că, retrăind acele evenimente istorice, oferim o parabolă zilei de astăzi — care trăiește, e drept, istoria, în termeni profund tragici). Psihoza din 1936 își poate găsi comparații în istorie, cea nucleară însă nu — ea își produce spaima unui final catastrofic... Critica a examinat **Ieșirea la Mare** ca o carte despre neputința de a ne salva (războiul n-a putut fi, atunci, în nici un caz oprit), ca o parabolă în genere, despre „nebunia“ colectivă, în vremuri de mare încleștare.

Un alt chip de retrăire a istoriei a fost, într-un caz personal, conceperea piesei politice „Regina Iocasta“, ca revers al tragediei lui Oedip, stăruind asupra mitului maternității și feminității. Aflat în căutarea unui principiu de artă, intitulat „noul spirit străvechi“, în parte influențat de Brâncuși și James Joyce, am scris această lucrare ispitit de trăiri îndelungat sedimentate în mine: tragicii greci și filosofia feministă a emancipării, din acest secol (de la Stuart Mill și pînă la Mathilde Niel și Bety Fridan), și călătoria de studii în Grecia, în 1976. Nici această piesă nu m-ar fi „salvat“, fără cunoașterea vechimii gîndirii orale a Românilor, fără fondul spiritual traco-helenic, fără zicerile sau amintirile orale ale mamei etc... (Iată un singur exemplu: cînd o rudă îndepărtată a noastră i-a povestit mamei că și-a blestemat „fiul risipitor“, spunîndu-i: „să-ți dea, copile, Cel de sus (Zeus!), să te conduci după steaua cînelui“, eu am crezut că bătrînul neștiutor de carte a preluat această zicere chiar din Sofocle!...) Această expresie păgînă a supraviețuit pînă astăzi, divinitatea luînd locul zeităților helenice, iar valoarea acestui blestem s-a păstrat ca idee tragică, pînă astăzi. Numeroase alte asemănătoare zicale au fost structurate filologic de Iuliu Zanne în zece uriașe volume, (Ed. Academiei, 1895), probabil cea mai amplă editare a unui folclor străvechi în toată lumea, și încă unul esențial: un folclor consanguin gîndirii dunărene antice și celei grecești.

O retrăire a Istoriei mi-a fost oferită și de documentația, — trudă de aproape un deceniu — a cărții „Aforismele și textele lui Brâncuși“. Am asistat, atunci, la reconstituirea în memoria mea și în paginile acelui volum, pentru cititori, la nașterea și clasicizarea unei revoluții plastice internaționale, care avea să poarte numele generic de „civilizație a imaginii“. „civilizație a ochiului“, avînd la bază în primul rînd doi oameni — și anul 1907: Brâncuși și Picasso. O a doua carte pe care o scriu, acum: **Brâncuși — Domnișoara Pogany, un studiu asupra ochiului în sculptură și arhitectură**, tocmai acest lucru vrea să demonstreze: chiar stăruința obsesiei **ochiului** și a simbolismului său universalist, de „fereastră a spiritului omenesc“. Rombul la vechii români era socotit, așezat ca ornament sub **ferestre**, drept „ochiul proteguitor al casei și al familiei“ ; așadar, un arhetip esențial.

Istoria, atît cea recentă, cît și cea imediat îndepărtată, sau chiar cea străveche, trăiește într-un soi de spirală labirintică, cu virtejuri și reveniri ciclice, perpetue, un fel de imperiu al ideilor, aflate într-o veșnică mișcare. O necesitate secretă impune ca o anumită idee să o redescoperim, să o reînviem, să o reconstituim, astăzi și nu mîine; alteori mai tîrziu, decît niciodată. Și se întîmplă ca o intuiție individuală, (ca și în cazul **Coloanei fără sfîrșit**) să redescopere, în subconștientul colectiv milenar, un simbol și o metaforă esențială, reactualizată cu o nouă viață și o nouă valoare spirituală, în fața tuturor oamenilor. Aceasta ne trimite cu gîndul că sîntem, întotdeauna, **slujitori** ai Ideilor și nu posesori ai lor, că ele se află într-un soi de brownian virtej, în jurul și deasupra noastră, cu acea putere de eternitate a spiritului, care oferă (fie că **o creăm noi**, fie că **o retrăim** și o **reconstituim**), viață Istoriei în general.

Este acesta un sentiment fără de care nu am putea trăi ; și nici scrie.

UMBRA LUI MIRCEA

Urmare din pag. I

trificare a lui în preajma și în lumina unui semn care ține de mersul implacabil și justițiar al istoriei, o mărturie care face față veacurilor. Apare Mircea, umbra lui Mircea, voevodul erou al neatîrnării neamului. Cercetări istorice noi au scos la iveală izvoare care îi conferă marelui domnitor român o altă imagine decît aceea tradițională trecută și în literatură, în lirica și epica (cronicile) ce i-au consemnat luptele și jertfele închinate pentru apărarea și păstrarea țării în hotarele ei. Pavăză a Carpaților și-a Dunării a fost el, pavăză a Europei și echilibru al ei în vremea atîtor spargeri de hotare și amestecuri de populații cîte se întîmplau și de aceea aceste izvoare pe deplin mărturisite în acest an cînd se împlinesc șase veacuri de la urcarea lui pe tron îi conferă, pe bună dreptate, aura și sceptrul de cel Mare : Mircea cel Mare, sinonim peste timp cu celălalt Mare din Moldova, Ștefan cel Mare, sinonimi amîndoi mai tîrziu cu Viteazul și toți laolaltă sinonimi cu ceea ce avea să devină și să se împlinească prin lupta și jertfa de generații ideea de unire și unitate națională. „Consider ca o înaltă datorie patriotică să reamintesc, și la acest mare forum al democrației muncitorești, spunea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, drumul lung de luptă și jertfe, de mai bine de 2 500 de ani, de la atestarea documentară a existentei dacilor, a „celor mai drepți și viteji dintre traci“, precum și împlinirea în acest an a 600 de ani de la venirea, în fruntea Țării Românești, a marelui voevod Mircea cel Mare, moment care a marcat renașterea poporului român, începutul luptelor împotriva dominației străine, pentru neatîrnare, pentru formarea poporului, a statului național unitar independent“.

Această poemă ca o orchestră solemnă, *Umbra lui Mircea la Cozia*, scrisă și publicată sub impresia acelor curenți de adîncime care formau fluxul ideilor și aspirațiilor ce prefigurau clocotitorul an 1848, rămîne într-un fel și una din direcțiile de fond, testamentare, prin valoare și efect, ale liricii patriotice, o poziție pe care literatura română a consacrat-o și o consacră în chip fundamental. Poetul marii umbre de la Cozia nu este doar un autor de studiat, de revăzut în bibliotecă și recitat pe scenă, depus în memorie printre arhive, ci un poet de direcție. Este poetul invocației și al reflecției istorice.

GEORGE BACOVIA — 105

● **Muzeul Literaturii Române organizează în cadrul tradiționalei manifestări** Rotonda 13, **evocarea** George Bacovia **în simbolismul românesc, prilejuită de împlinirea a 105 ani de la nașterea poetului.**

Prezidează acad. Șerban Cioculescu

Au fost invitați să vorbească : Cezar Baltag, Ștefan Augustin Doinaș, Dinu Flămînd, Dumitru Micu și Florin Mihăilescu. Actrița Agatha Nicolau va prezenta un microrecital din creația poetului omagiat.

Manifestarea va avea loc luni 15 septembrie a.c., orele 18 în Rotonda muzeului din str. Fundației nr. 4.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

V. PETRESCU MĂRGEAN : În biletul însoțitor, exagerați puterea și rostul nostru. Am găsit însă patru poezii pentru **Antologie**, și-am aruncat 46. De-aici încolo, urmați singur drumul Golgotei dumneavoastră. Deci : patru fără titluri ; la dreapta și-nainte mars !

CONSTANTIN TIGANELE : Suferința : „Ingenuncheat ca un semn de întrebare / lîngă cadavrul ecoului / apăs cu degetul pe ochiul pietrei / și-o simt zvicnind în ochiul meu".

TRANDAFIR SÎMPETRU : „Să tocești drumuri senine / și alei cu flori de soc / nu mai plînge pentru mine / pentr-un lemn ce nu ia foc". Însă nici o veste, nici o nădejde în veac, amin.

NEGOESCU PASCAL : Din **Aforisme**, acest poem într-un vers : „Prin poene, margarete albe, voalul pămîntului e un vis", și nici un afurisit de... aforism.

MAGDALENA BRATU : Următoarele fragmente : „Cînd motanul nopții e lîngă mine / Mai albastru decît cea mai albastră felină / torcind nervos / dorința mea de-a alerga / prin senzualitatea focului / cînd crinul-idee îmi ninge / pleoapele / și părul / și buzele" 2. „Și încerc a fredona / melodia albastră a ochilor verzi / ... / trezindu-se în clipiri de brazi / ... / Strecurîndu-mă — o cometă / prin steme de aer" 3. — „Azi ți-am iubit pașii / doi ai mei, unul al tău / îți amintești ? / urmăream jocul lor pe asfalt / și glasul lor simplu / și-mi plăcea". Mai trimiteți de întregi.

A. M. : Stimate AM, aveți **Necunoscutul mi-a spus :** „Nu te lăsa înnoptat — mi-a zis / de gîndurile negre și bolnave / chiar dacă ulii scriu pe cer / tristețea ta de șarpe înduit, / în tine nu se-ascunde prada / căci adăpost fragil ești pe măsură / o gaură de cer ți se cuvine / stă scris pe cer sub curcubeu / nu-ți mai ascunde gîndul însoțit / ... / fii șarpele ce moare-n asfințit / fii uliul, sfîșiat de remușcări". Prezentați buletinul dv. !

ION FLORIN MARINOIU : Ziceți în bilet : „Îndeosebi aș dori să reflectați mai mult asupra poeziilor **Autumnală, Pești, La hanul cu tei** (etc.) și totodată, lăsînd la alegerea dv., să dați publicității tot ce vi se pare mai sensibil". Răspundem : nici dv. nu v-ar fi stricat să vă gîndiți (meditați) înainte de-a le arunca în plic pe seama noastră. Deci : nu ni s-a părut, nu „dăm publicității". Altă dată, la mai bine !

EFTENE DUMITRU : Vă rămînem recunoscători un veac, două, pentru precizarea ce-o faceți în bilet : „Sub pseudonimul Dumitru C. Cetină, se ascunde Dumitru D. Eftene". Într-adevăr așteptam cu paginile în calandru să ne cînte măcăleandru.

ALFRED CAROL WAGNER : Din **Tu ești :** „Și vrei să-ți spun / iubito, cine ești / pentru ce mai drept / să te privești ? / Ei bine, ești, iubito, un pahar / murdar / în care toți chelnerii asudați / au turnat / nu vin de chios, nici măcar Murfatlar / poșircă au turnat, venin amar". Nu-i frumos din partea dumneavoastră : dacă nu vă înțelegeți, divorțați.

PAUL SÎRBU : „În astă seară / mă voi urca / pe muntele Sinai / și voi ciopli / cele zece table / ale despărțirii". Haida de !

NEISCĂLIT : Această fără titlu, ca și dv. fără nici un fel de nume : „Mă-nvălui în teama / de negru și alb / ... / Mă ard luminile verzi / care curg / mi-e da, și totuși / mi-e nu". Dacă nu vă este nici de nume, de prenume, de renume, cum să vă fie de vre-un da, ori de vre-un nu ?

CHIRIȚĂ CONSTANȚA : „Iar vîntul a împrăștiat Speranța și culoarea / cum numai florile își scutură / dantela de petale". Atît și mai va.

CONSTANTIN ARDELEANU : Hoinărind prin Casbah : „Răstignire de felah / cîte-un implorat Allah / resemnare în plin crah / cor de vaiete în „ah" / contrapunct la Fugi de Bach / printre hrube de Casbah / rătăcit pas de valah". Însă hîrtia Extra Strong, pe care scrieți, ne-a dat gata.

IULIAN PĂUNESCU : „Ca un clopot mă țin să nu cad / Abia mai pot rosti cîteva șoapte / mi-e pace, mi-e bine, mi-e pace". Fiți pe pace, nimic deosebit.

GEORGETA DRAGOMIR : Rană de suflet : fără ultimul vers : „Au înflorit trandafirii / cămașa verii s-a pătat de sînge / și nici o vină nu am / de această durere virgină / Vino, să umblăm prin cuvinte / Gîndurile noastre vor sîngera". **În inserare :** „O stea licărește / într-o groapă de cer / seara stă gata să cadă / în ierburi / Eu, copacul uimit de floare / amețesc de mireasmă / O clipire de noapte / sfîșie măsa luminii / Pe-o muche de deal, / o privighetoare / deschide / luminișul". Trimiteți.

NICOLAE SERGIU : Bune, scurtăturile : **Haiku :** „Mai cad felinare / înecind / zeniturile toamnei". **Monolog :** „Carnea căpșunilor tale / Semnul verde / dintre omoplați / își desface spicele / combine pitice / nu-l cuprind / Cred că iubesc" ; **Labirint :** „Pe aici / sau / pe aici / eventual / pe dincolo". Dar și pe la noi.

ROSE TALL : Liniște : „O pisică pe acoperișul vecin / fotograful din spatele curții / întinde clișeele / crimpeie de viață / pe sîrmă asemeni / unor rufe /, domnul de la mansardă / (a cărui virstă / n-o mai știe nimeni) / se leagănă în balansoar / cu ochii închiși / amintindu-și poate / scene din război... / pufăie fără grijă / din pipa încovoiată / pe spinarea pisicii / de pe acoperișul vecin / și simte parcă un fior / prin piciorul de lemn" ; **Război :** „Privesc pe culme / la rufele curate / întinse de mama / șase cămăși / șase vestoane / șase bonete / o aud pe mama / numărînd în șoaptă / cinci cămăși / cinci vestoane / cinci bonete... / uneori / caută ostenită / prin albie / și rufele nu-i ies / la socoteală / patru cămăși / patru vestoane / patru bonete / degetele-i tremură / albe de sodă / prinzînd rufele / în cîrlige / trei cămăși / trei vestoane / trei bonete / de acum / prăpădul s-a sfîrșit / gîndește mama / cu un licăr / de speranță / întinzînd rufele / două cămăși, / două vestoane / două bonete / uneori / cînd e singură / mîngîie cămașa / și vestonul tatei / cu o mînecă / lipsă" ; **Pastel :** „Toamnă tîrzie / cu iarba arsă / în cîmpie / și-n sufletul meu, / lui Ion Scorei / îi cade pe frunte / o șuviță rebelă". Deci Rose Tall, mai trimiteți, iar Ion Scorei să se pieptene și să mai dea pe la noi.

IONESCU MIHAIL : Căutați satisfacții mai sigure, în branșa dv. Nu vă amăgiți, sînteți un om sănătos ; slăvită-i munca omului de bine.

DUȚU VIORICA : „În spațiu murmură iar Căutata / prin șoaptele împlinirii / Fiind dar unica, adevărata / Muzică sfînt-a sufletului". Nu rimează, dar ceva este.

CORNELIU VASILE : Dor : „Luna învelește rotunjimile / în foi suprapuse de ceară, / turmele negre înoată surd / prin praful de raze de-afară. / Se-aude un tren tăcănind / peste traversele de lanuri în pirg / iepurii rontăie lîngă fîntîni / umbre de vite vîndute la tîrg / Noaptea își împachetează așteptările / în speranțe, șoptind ireal, / fata cu păr de spic, cu cel ca o / fîntînă cu cumpănă se plimbă pe deal / Fluturii nucului, la adieri, / inimi de argint se răstoarnă ; / lîngă copiii adormiți, bunica / împletește căldură pentru la iarnă". Corneliu Vasile, cînd v-o fi dor de noi, trimiteți.

V. PETRESCU MĂRGEAN

* * *

Nu cu ajutorul unei semințe
așezată pe tîmplă
chemăm lumina la noi.

nu cu iarba singerîndă
sau frunza albă
ce rostește mii de nume necunoscute
în vînt.

nu cu poemele tale
ce se țin departe
de străzile pline de oameni,
nu cu provinciile singurătății
nici cu orașele așezate
după o lege străină,
sau cu periferiile
inundate de buruieni.

lumina apare acolo
unde aude că lupți
împotriva ninsorilor
spre a nu desfigura
formele calde ale iubirii.

* * *

Nu înțeleg de ce vrei tu
să fii fluviu,

s-ar putea să treci
prin ținuturi aride,
în tine se vor spăla
minjii cerului,
păsările albastre,
inteligența ta va fi uitarea
pe mal o să-ți plîngă florile,
stelele îți vor lăsa
rochiile noaptea în păstrare.
nu înțeleg de ce vrei tu
să fii un fluviu.

* * *

Știu că gestul de mîndrie
al unei păsări
aparține cerului,
că noaptea e o plantă carnivoră.

că luminarea poate îneca
în lumina ei
toate culorile lumii,
că fluturii sînt puțin aer
prins pe un vis.

că ierburile țîșnesc din pămînt
cu mîinile împreunate,
că ultimele zile ale Atlantidei
le trăim noi azi
lîngă femeile culcate cu fața
spre cele mai îndepărtate stele.

dar nu știu cum numele
îmi stă prins de umeri
la fel de proaspăt
de atîtea secole.

* * *

N-am să mai plec nicăieri
în nici o călătorie
spre nici o dragoste
spre nici o deznădejde
spre nici o cetate
cu ferestrele cucerite de amețeală

spre nici o livadă
cu fructele mușcate
de cei ce dorm
sub rădăcini
acum cînd prietenia
copacilor și-a ierburilor
verde
se usucă în sîngele meu.

P. ANENIA : Nu-i bine, nu vă irosiți timpul, mai bine citiți sau plimbați-vă.

BURCINA CONSTANTIN : Nu se înțelege nimic, bateți la mașină.

ION PĂUN : Vorba dv : „Nu da crezare visării deșarte".

BENA IOSIF : Din **Trec printre noi :** „Trec printre noi / sălbăticiuni cu aripi de haos / răscolind carnea lucrurilor / pînă departe, dincolo de sclipăt / Aproape de miez / clepsidreie poartă rochii de bal" ; din **Ecou :** „În venele tale / încă se mai aude (...) Zgomotul plecării". Nici un semn mai mult. Dar nici acestea nu-s rău.

IONEL DODOI : Mai dați de la poștă, ca-n **Metamorfoză :** „În locul buzelor / a răsărit / un pumn de căpșuni coapte / din care cuvîntul mușcă / răspîndind miros de rodnicie". În celelalte rău și nepricepere.

IONESCU SORIN : „Citiți o carte de război / și veți deveni mai pașnici". Zicem deci și noi : citiți cărțile bune de versuri și veți fi al nostru.

Angajare patriotică, revoluționară

Urmare din pag. I

tarul general al partidului și în aceasta vedem însăși conduita spiritului revoluționar, capacitatea sa imensă de a implica și transforma realitatea în care ne cuprindem ca experiență și forță de a ne releva la dimensiunea a nenumărate disponibilități.

Pe baza hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a hotărîrilor adoptate și de congresul nostru, trecem la un stadiu superior de dezvoltare. România urmează să devină o țară cu mediu dezvoltată. Trebuie, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, **să înfăptuim noua revoluție tehnico-științifică și noua revoluție agrară, să realizăm o nouă calitate a muncii și vieții, să asigurăm dezvoltarea intensivă a tuturor sectoarelor de activitate. Toate acestea constituie un proces unitar de mari transformări revoluționare în toate sectoarele economico-sociale, în întreaga societate, reprezintă o etapă superioară nouă, a revoluției socialiste în patria noastră.** Din perspectiva unei mari înfăptuiri de conștiință, aceea a **poporului muncitor unic a noii națiuni socialiste unitare,** întreagă această abordare a esenței preocupărilor și direcțiilor de activitate, definirea ca atare a conținutului ideologic, politic și social al noii etape constituie și unul din modurile de activizare, de conștientizare și mai înaltă a aportului culturii și artei, creației literare chemate să răspundă acelui îndemn de a transforma și a ne transforma. Printr-o sintagmă care de acum ne și explică și ne angajează, ea ilustrînd însăși esența democrației noastre : **cu poporul, pentru popor.** În temeiul și de pe platforma unei asemenea înțelegeri ființează libertatea și independența, grija neabătută pentru viitorul patriei, pentru soarta și condiția umanității. **Apelul Congresului al III-lea al oamenilor muncii din Republica Socialistă România pentru dezarmare nucleară și generală, pentru pace,** propune lumii și popoarelor salvgardarea păcii și întărirea cooperării internaționale, pentru a transforma pămîntul într-o planetă fără arme și fără amenințarea cu forța, în deplinul respect al libertății și independenței, al conlucrării pentru cauzele înalte ale omenirii. Contribuția României, a președintelui său, la edificarea unei lumi mai bune și mai drepte sporește neîncetat, un argument cît se poate de exact fiind și acest document al umanismului activ, de substanță, cu o perseverență care vine din însesi realitatea și spiritualitatea noastră națională.

Un prezent tulburător

Urmare din pag. I

cit de rațiune, exaltînd valorile rurale, nu înseamnă întoarcerea la semănătorism, nici concepția rousseauistă a întoarcerii la natură ori idealizarea falsă a satului, cum se grăbesc unii dintre „binevoitorii" noștri cronicari să scrie ci atașamentul față de valorile care nu vrem să se piardă, valori care au fost plămădite odată cu zbuciumata noastră istorie.

Poate ne plecăm mai mult în fața satului tradițional, militäm în scrierile noastre pentru întoarcerea celor fără rosturi temeinice acasă, unde posibilitățile de a munci nu sînt departe cu cele din mediul urban ; receptarea criticii să fie mai adîncă, judecînd opera literară din multiple unghiuri, nu aplicînd șabloane ori etichetînd fără discernămînt aceste scrieri.

Aici în colțul nostru de țară, încercat de atîtea furtuni unde Nicolae Stoica din Hațeg, intîiul nostru scriitor, a lăsat viitoriimii dovada străvechimii noastre, oamenii au rămas cu aceleași trăsături esențiale : aspri ca tăișurile de calcar și duioși în momentele cuvenite ca molcoma doină. Spre ei ne aplecăm cu dragoste și respectul cuvenit, încercînd după puterile noastre să-i nemurim.

Lirismul ce răzbate din prozele noastre nu ar trebui raportat la curente cu aer vetust ci ca o infuzie de frumusețe înspre cititorul modern întors de la sutele de butoane, rod al automatizării. Încercăm să-l reținem o clipă, aducîndu-i aminte de mama noastră, a tuturora, satul românesc.

Mă consider hărăzit de soartă că muncesc într-un sat din această comună bimilenară, Ad Mediam, Mehaia de astăzi alături de eroii încercărilor mele și sînt tot mai convins că depărtarea de marile centre culturale nu mă vitregesc dimpotrivă, aici este locul nostru, numai aici vom putea scrie dacă forța talentului este pe măsura acestor prefaceri, cărți viabile.

Astăzi, ca niciodată, nu numai urbea poate să consolideze valori, toate așezările patriei sînt demne de a intra în literatură și de a oferi acel „stănescianism" acasă celui ce-și pune condeiul în slujba literaturii autentice.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XIV)

a treia zi îl chemă din nou pe bătrînul pustnic în iurta imperială. De cînd acesta sosise pe teritoriul Mongoliei, dar mai ales de cînd îl avusese în apropiere mai multă vreme, Marele Han dormea fără coșmare, se simțea întinerit și odihnit și chiar usturimea ochilor, boala inevitabilă a călăreților nomazi, îi trecuse.

Poate că totuși acest bătrîn scheletic, înțelept desigur dar șiret, îl va ajuta să devină nemuritor. Dacă nu chiar nemuritor, cel puțin trăitor de viață lungă. După socotelile lui i-ar mai trebui șase eforturi a cîte doisprezece ani de viață pentru a cuceri lumea, ajungînd să stăpînească pînă la marea cea fără sfîrșit.

Pusese iscoade să-l spioneze și să-i raporteze despre fiecare mișcare a ciudatului oaspete și iată ce aflase. Întîi că bătrînul nu doarme toată noaptea. Stă cu picioarele cruce sub el și cu mîinile așezate pe genunchi. La cea mai mică mișcare deschide pleoapele. Nu mănîncă nimic, sau aproape nimic. La începutul nopții, din traista ce-i atîrnă pe șold, scoate un fel de cocoloș verde-auriu, tare ca piatra pe care îl mestecă pînă dimineața. Una din iscoade izbutise, strecurîndu-se șerpește, să-i fure un asemenea cocoloș. Izbutise e un fel de a spune. De cum puse mîna pe presupusa hrană, bătrînul îl apostrofase fără reproș, cu un soi de blîndețe ironică : „De ce încerci să mă furi cînd eu nu fac nimic pentru ca să te împiedic ?"

De băut bea roua florilor, adunată dimineața și ține multă vreme între buze o anumită buruiană frumos mirositoare.

Cocoloșul acela sustras de neidentificatul hoț îl mestecase și Hanul încercînd să-l zdrobească între dinții puternici fără să reușească. Piatra era dulce și mirosea a tămîie și după o oră de mestecat simți o ciudată veselie, o putere nouă cuprinzîndu-i trupul și trezindu-i simțurile de bărbat. Trei zile nu se atinse nici de carne, nici de vin, nici de cumis și cu toate acestea forța lui în loc să scadă o simțea sporită.

Se hotărî să-i arate bătrînului capitala, orașul acela urît și murdar pe care nu-l putea suferi, de vinzoleala căruia se retrăsese în stepă la o bună depărtare.

Merseră pe jos, fără nici un fel de gardă, fără să anunțe această vizită matinală.

Cînd se apropiară de Kara-korum îi izbi miros de carne arsă și valuri de fum înecăcios. Clădiri ciudate, un fel de palate rudimentare se alăturau cocioabelor de paiantă și iurtelor colorate. Turle de biserici, minarete subțiri și lamaserii bogat ornamentate se aliniau lîngă bolta moscheelor aurite. Pe înălțimea ridicată de-alungul unui riu leneș și murdar tronau un șir de palate de piatră.

— După cum vezi, aici s-au adunat toți Dumnezeii pămîntului. Fiecare se închină Dumnezeului său care e unul și același pentru toți, dar are alt chip.

— Asta e bine, răspunse pustnicul.

— Generalilor mei, cei încărcați de glorie în războaie și care în tinerețe au fost alături de mine, le-am dat bogății să-și ridice aceste palate netrebnice.

— Asta e rău, zise pustnicul și tăcu.

— De ce e rău ? vru să știe Hanul.

— E rău fiindcă îi înveți leneși și în curînd vor uita de unde au plecat. Războiul nu-l cîștigă numai generalii.

— Ce vrei să spui ?

— Mută-i înapoi în iurtă. Fă-i egali cu ceilalți soldați, nu-i lăsa să se îmbuibe prea tare fiindcă nu se vor mai teme de nimeni.

— De mine se vor teme întotdeauna. Eu sînt alesul Marelui Cer Albastru.

— Se tem deocamdată, dar va veni o vreme cînd nu te vor mai asculta. Marele Han se posomori.

Ajunseră în dreptul unei clădiri bogat ornamentate ale cărei porți masive erau larg deschise. Patru străjeri beți desigur dormeau în fața intrării. Din interior se auzeau muzică și chiote vesele. În curtea rotundă cîțiva cai înșeuați și cu frîiele împodobite se plimbau liberi.

Intrară și Hanul încălecă unul dintre armăsari și porni în galop spre poartă întorcîndu-se după cîteva sute de metri.

Străjerii dormeau nepăsători, nimeni din palatul stăpînit de veselie nu ieși să vadă ce se întîmplă.

— Ai spus că mongolului căruia i se fură un cal de sub nas nu merită să mai țină spada în mînă, spuse pustnicul cu ironie. Cine locuiește în acest palat ?

— Generalul care răspunde de vistieria imperiului. Pe mîna lui sînt socotelile prăzii și aurului dobîndit în războaie. Pe mîna lui au fost pînă acum.

Hanul vîri două degete în gură și scoase un șuierat scurt. Străjerii se sculară năuci căutîndu-și armele. La una dintre intrări se arătă un ins scund și negricios, gol pînă la briu, purtînd o sabie încovoiată în mînă. Rămase cîteva clipe descumpănit și orbit de mînie, dar cînd privirile sale sticloase deslușiră silueta înaltă a Marelui Han se aruncă cu fața la pămînt. În spatele lui apărură numeroase femei și mai mulți bărbați pe care Marele Han îi cunoștea. Erau frații și verișorii generalului vistiernic tulburați din cheful nocturn.

Marele Han se apropie de generalul care stătea întins la pămînt. Îi smulse sabia din mînă și cu o lovitură fulgerătoare îi străpunse pieptul omorîndu-l pe loc.

Apoi se îndepărtă mohorît spre ieșire urmat de pustnicul pe fața căruia nu se citea nimic.

Pe mai marii capitalei sale îi aștepta o zi grea.

Mircea Micu

Valori bibliofile în patrimoniul MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE

Bibliofilia se asociază cu noțiunea de prețuire a cărții, în accepția interesului, frumuseții și rarității obiectului, ce poate trece, îndeobște, prin mîna oricui. Dar, tocmai trăsăturile cu care s-a înnobilat, în timp, dincolo de text, tomul caligrafiat sau imprimat, i-au conferit acestuia un statut — aparte — în lumea valorilor.

Două coordonate constituie axul expoziției **Cartea bibliofilă în patrimonul Muzeului Literaturii Române** (deschisă în acest sezon estival la sediul din str. Fundației nr. 4) : prezența în expunere a celor mai reprezentative opere literare și conexarea acestei literaturi majore la suita criteriilor bibliofilice. Împreună, ambele laturi se regăsesc, de-altminteri, într-un perfect acord pe terenul muzeografiei literare, conceptul însuși de patrimoniu avînd în vedere elementele care sporesc însemnătatea colecțiilor.

Limitarea expunerii doar la categoria CARTE a ținut seama de faptul că expoziția permanentă a muzeului, **Literatura română de la origini pînă în zilele noastre,** își sprijină demersul cronologic pe varietatea acelorași specii pe care le are în vedere și bibliofilia : manuscris, carte, document, scrisoare, foaie volantă, fiecare developînd și tehnicile și materialele folosite de-alungul vremurilor. Expoziția a urmărit, în schimb, să demonstreze că un ansamblu constituit de carte bibliofilă deschide, într-un muzeu de literatură, noi unghiuri de cunoaștere, fie că privește contextul unor epoci de cultură, ale unor momente istorico-literare ori biografice...

Ce impune privirii vizitatorului această expoziție, în secvența care înfățișează **cartea veche românească ?** De bună seamă, în primul rînd, o recunoaștere a bogatei tradiții ce caracterizează tiparul autohton atestată prin exemplarele expuse, faima centrelor existente în toate provinciile românești, Iași, București, Bălgrad, Rîmnic ; și nu în ultimul rînd Snagovul, unde a excelat activitatea unui Antim Ivireanul. Tomurile etalate atrag atenția asupra caracterului emblematic al actului de a tipări, frecvența stemei Țării Românești tălmăcind conștiința de neam a cărturarilor vremii. Dar inițiala ornată, frumusețea miniaturilor, ilustrația datorată tipografului-gravor, tehnica legăturii și ferecăturii, iată reunite într-o admirabilă sinteză contribuțiile de artă și meșteșug ce face dovada zestrei bibliofilice tezaurizată în cartea noastră veche.

Pentru a recepta, însă, vizual valoarea unei colecții de un tip anume, clasificările se lasă ordonate de rigoarea normelor. În virtutea acestora, **cartea cu dedicații autografe** alcătuiește bogăția, cu adevărat remarcabilă a Muzeului Literaturii, subliniată, de altfel, de profesorul Dan Simonescu în expunerea domniei sale, la Consfătuirea de bibliofilie de la Arad din 1981. De atunci încoace, fondurile au sporit necontenit, confirmînd că mica specie de text a fost și rămîne exponenta unui întreg sistem de raporturi literare. Căci, luate în seamă, dedicațiile restituie, în spiritul fiecărui timp, aspecte vii de relații confraterne, de prietenii sacre, de afinități și considerații asupra operelor.

Văzute, autografele lasă mai degrabă impresia de asceză, citite însă, interesează și emoționează. De la Bolliac la Nicolae Labiș așadar, gîndul spontan ori îndelung meditat, așternut de obicei pe foaia liminară a volumului, dezvăluie sensul în care acesta capătă statut de raritate bibliofilică. Să nu omitem însă, a semnala în expunere și situații mai puțin obișnuite, ca de pildă „Estetica sau știința frumosului" a lui Friederich Theodor Fischer (Leipzig, 1846), o carte austeră care iese din serie pentru că evocă două împrejurări din existența lui Maiorescu, datorită dedicațiilor autografe : „Întru aducere aminte amicului meu Dr. Titu Liviu Maiorescu, Berlin, 1 noiembrie 1859. Dr.Cimpeanu". Și, „D-lui Mihail Dragomirescu după examenul de docență pentru estetică și literatură comparată la Universitatea din București 15/28 mai 1903. T. Maiorescu".

Să remarcăm, de asemenea, dintre cărțile expuse și volumul lui Al. Philippide, „Visuri în vuietul vremii", pentru dedicația autorului: „Prietenului Ion Barbu, tovarășul de poezie, cu admirația mea întreagă — și cu părerea de rău pentru o măiestrie întreruptă — dar cu nădejdea că nu pentru totdeauna. (Amintește-ți de **Calcul beat**) Frățească dragoste, Al. Philippide. Aprilie, 1939".

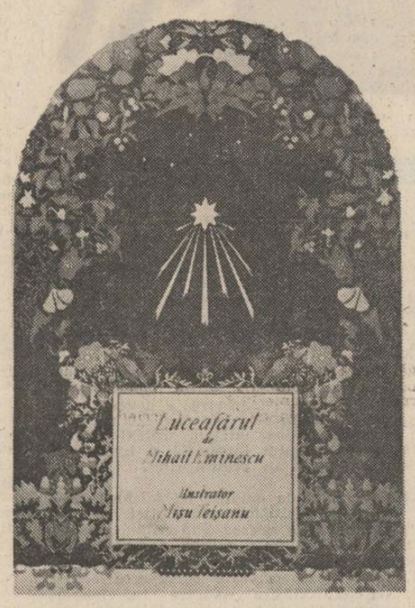

M. Eminescu : «Luceafărul». Atelierele grafice ale Soc. „Luceafărul", București, 1923. Ilustrații de Mișu Teișanu

●

Autograf Al. Philippide

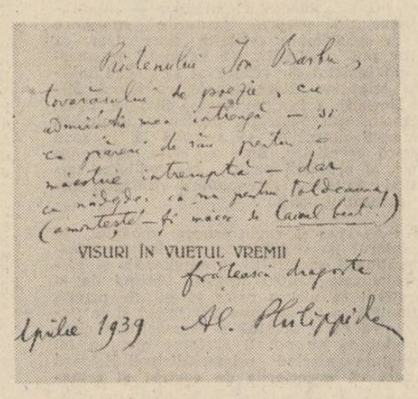

Bibliofilia acordă, în chip legitim, o mare importanță cărților ilustrate, întrucît acestei inițiative de înfrumusețare, prin desen și pictură a textului i se datorează apariția nobilei discipline. Ansamblurile de volume ilustrate, aflate în patrimoniul nostru muzeal reflectă o tradiție a conlucrării, să spunem, dintre domenii ; atestă și cazuri în care autorii și-au ilustrat cărțile proprii ; în fine, cînd artiștii de reputație s-au aplecat asupra marilor creații literare. În acest sens, compozițiile Ligiei Macovei care au ilustrat ediția din 1964 de „Poezii" — Eminescu, pe textul stabilit de Perpessicius, ne oferă exemplul edificator asupra modului în care artistul plastic tălmăcește, la înălțimea artei sale, sensul lirismului eminescian. Confirmă, totodată, că opera de geniu poate schimba conceptul de a ilustra, căci desenele Ligiei Macovei marchează un moment decisiv în succesiunea tuturor încercărilor de pînă acum. Și această mutație poate fi sesizată în expoziție, chiar dacă secvența **Eminescu ilustrat** nu este o retrospectivă, ci o selecție, ceea ce implică din capul locului o ierarhie valorică.

Ce reprezintă volumul bibliofil de „Poezii" al Municipiului București din 1939, dacă nu omagiul prilejuit de comemorarea a 50 de ani de la moartea poetului. Este, în același timp, o tipăritură de referință datorită ilustrațiilor hors-text după lucrări de Steriadi, Ressu, Scheletty, inspirate de creația eminesciană. După cum „Luceafărul" stimulase mai de mult fantezia pictorului Teișanu, ale cărui gravuri colorate încadrează, admirabil, textul poemului. Exemplarul Muzeului Literaturii Române păstrează planșele de format în folio, într-o mapă legată în mătase, ornamentată cu motiv floral.

Este, de asemenea, îmbucurător să se constate, într-o astfel de expunere, o continuitate a inițiativelor remarcabile, Editura „Junimea" celebrînd în 1983 centenarul capodoperei eminesciene, scoate o ediție bibliofilă „Luceafărul" cu ilustrațiile pictorului Eugen Ștefan Boușcă. Capitolul ilustrației la creația poetului național rămîne însă deschis cercetărilor... El a făcut, de altfel, obiectul unei pertinente intervenții la Consfătuirea de bibliofilie din acest an de la Tulcea.

Într-o expoziție în care frontierele sînt, în prealabil, limitate cu strictețea științei, îi rămîne publicului care vede, să descopere, să recepteze realitatea nelimitată a universului cărților rare. Nici un compartiment al bibliofiliei nu acaparează expunerea. Dar trecerea de la o etapă la alta a imprimeriei, adoptarea offsetului datorat japonezului Fuji, formatul cărții, legătura originală, alegerea hîrtiei, exemplarele numerotate ori în afara comerțului sînt tot atîtea criterii ce se regăsesc, aici, rînd pe rînd, pe ediții Alecsandri, Caragiale, Macedonski, Arghezi, Blaga, Sadoveanu, Rebreanu, Pillat.

În mod paradoxal, cărțile rare nu au o viață publică, din rațiunea de a fi ocrotite. De acea, o expoziție de bibliofilie figurează rar și pe timp limitat în programele instituțiilor deținătoare. Expoziția Muzeului Literaturii Române demonstrează încă un fapt, ce trebuie subliniat. Că de-a lungul celor trei decenii de existență îmbogățirea patrimoniului de carte literară s-a lăsat călăuzită de criteriile inseparabile ale bibliofiliei și muzeologiei. Drept care acest inestimabil tezaur se implică nobil și activ în procesul valorificării moștenirii literare.

Constandina Brezu

CUMPĂNĂ

Ea știe

„Femeia de cristal" este titlul
unei cărți pe care am vrut s-o scriu.
După fotografia ei de liceancă
înfloresc salcîmii, merii, caișii.
Ea, fata de cristal,
de gugustiuci zburată prin grădini
și gînguriță.
Ea iubește grădina, grădina
cu multe albine este moartea ei ;
florile îi înconjoară casa — gardul acela
de petale —
ca granicerii.
În fiecare toamnă
împletește din frunze
cămăși de zale pentru bărbatul ei.

George Alboiu

Gînduri la despărțire

În ziua de 6 septembrie o stea a plîns ! A lăcrimat în călimara mea pentru cel care ne-a făcut o pajiște în paginile lui de ris autentic, de zîmbet interior și de bunăvoie pretutindeni. Se numea... Nicuță Tănase.

De fapt, nu i se spunea decît Nicuță. Tănase era șters și din buletinul de identitate. Nicuță, grădinarul de glume, umbla printre noi fără legitimație, avea prieteni oriunde și cred că i-au lipsit dușmanii.

Cînd s-a făcut „Băiat mare", a devenit o personalitate, cînd un acar priceput la minte i-a deschis macazul către Uniunea Scriitorilor. Nu țin minte ca el să se fi bucurat de această linie neferată ci, în loc să se ducă la Casa Scriitorilor, a nimerit în Giulești, cu brațul plin de flori și de cărți, la fratele lui — Anghel — frizer din mahalaua noastră care l-a tuns creștinește și l-a bărbierit cum se cuvine în Giulești.

Nicuță Tănase a primit în dar de la Sadoveanu, cînd maestrul l-a primit în vizită la el, un ghiozdan umplut cu binecuvîntări și, de atunci, Nicuță s-a preumblat prin lume cu o lacrimă de ris pe care nimeni nu i-a șters-o de pe obraz, pînă în septembrie, anul curent. Și acum, nu mai e nimic de spus.

Las pe fiecare coleg să se uite în călimara lui încă plină și dacă vreunul dintre ei are curajul s-o răstoarne peste mormîntul lui Nicuță, atunci s-o facă.

Cerneala este singurul lichid nemuritor.

Ion Petrache

Lectura afectivă

Urmare din pag a 3-a

mod de a gîndi critica. Ceea ce realizează Costin Tuchilă în primul rînd este o selecție de poeți ce-i reprezintă sensibilitatea critică, o sumă de opțiuni cărte între care gradul de participare, deși diferit, exprimă o continuitate. Desigur, pe această linie și numai pe aceasta spunem că „Cetățile poeziei" este o felie critică la care se pot adăuga și altele. Nu, însă, toate piesele existente. Îi dorim autorului să găsească formula de a interpreta, în sensul principiilor în care crede, întreaga poezie a unei epoci ; mărturisim că noi însine căutăm această formulă fără succes — drept pentru care ne multumim să facem critică analitică preponderent pe piesele consacrate, pe literatura intrată într-un cerc de valori certe. Cum am putea, de pildă, analiza un poem de Eminescu și apoi, cu aceleași instrumente disociative, cu aceeași atenție și „pasiune", să abordăm opera unui obscur poetas strecurat printre „promoții" și „generații", fără nici o glorie (numele nu au, desigur, importanță) ? Vreau să spun că, în oricare caz, analiza implică o responsabilitate morală — și tocmai de aceea nu poate fi preferată criticii propriu-zise cînd este vorba de valori în devenire, mai ales de valori tinere. Aceasta mi se pare prima limită a cărții — pe care Costin Tuchilă n-o depășește. O altă, constă în acest tip de lucrare. În literatura propriu-zisă ea are corespondent în „Cartea cu prieteni" de Fănus Neagu. Nu mi-l închipui nici pe Fănus Neagu însuși scriind de bine, prieteneste, despre toți contemporanii săi — și rămînînd, cu toate acestea, sincer. Și nici pe Costin Tuchilă nu mi-l pot închipui într-o asemenea ipostază. Dimpotrivă, în cazul dat — 18 poeți simpatizați de un singur critic mi se pare deja o cifră prea mare ; opțiunile lui se întrevăd, de altfel și în „Cetățile poeziei".

mapamond

PENTRU O LUME A PĂCII
ŞI STABILITĂŢII INTERNAŢIONALE

Destinul păcii în lumea contemporană, confruntată cu o situaţie fără precedent istoric, riscă să scape de sub controlul factorilor politici, dacă nu vor fi luate imediat măsuri hotărîte, revendicate de toţi oamenii politici lucizi, de opinia publică mondială, manifestîndu-se în ample mişcări pentru apărarea păcii. Această caracteristică pregnantă a vieţii politice internaţionale constituie obiectul de studiu a numeroase institute ştiinţifice de specialitate şi a reputaţi cercetători, care îşi concentrează eforturile în analiza largului spectru al „problematicii păcii". Aducem în dezbaterea colaboratorilor noştri, dr. Leon Talpă şi dr. Ioan Mircea Paşcu, o recentă lucrare a istoricului şi specialistului militar britanic Michael Howard, „Cauzele războaielor" („The Causes of Wars", London, Unwin Paperbacks, reprinted, 1985).

I.M.P.: În sens larg, culegerea de eseuri a lui Michael Howard poate fi înscrisă în curentul mai amplu, apărut după descoperirea armelor nucleare, vizînd o **readucere** în tiparele clasice, stabilite de Clausewitz, a războiului şi forţei militare, în general, ca factori ai dinamicii sociale. Chiar dacă, la autorul adus în discuţie, înregistrăm şi o tendinţă firească de **reinterpretare** a preceptelor „clasicului" Clausewitz în lumina noilor realităţi ale vieţii politice actuale, tentativa aceasta nu mai are sorţi de izbîndă şi autorul, urmîndu-şi demersul, intră, uneori, în contradicţie cu propriile-i concluzii, cum vom vedea mai departe. Dacă putem fi de acord cu aprecierea autorului referitoare la perenitatea unei judecăţi ca cea a lui Tucidide asupra războiului Peloponeziac — „Ceea ce a făcut inevitabil războiul a fost creşterea puterii Atenei şi teama pe care acest fapt a trezit-o Spartei", temerea faţă de dobîndirea unei „superiorităţi militare inacceptabile" putînd constitui şi astăzi cauza declanşării unui conflict armat, inclusiv unuia purtat cu arme nucleare, anumite forme de manifestare a forţei — şi în primul rînd folosirea armelor nucleare — nu mai pot intra în „matricea clausewitziană", adică să servească unor scopuri politice. Războiul însuşi şi-a pierdut calitatea de „instrument raţional" în serviciul unor ţeluri politice, realităţile prezente impunînd eliminarea sa definitivă din viaţa internaţională. Aşa cum arăta preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu: „S-a ajuns, de fapt, la ceea ce spuneau, încă în secolul trecut, filozofii — că se vor descoperi asemenea arme încît războiul va deveni imposibil. Şi, practic, se poate spune că arma nucleară face imposibil un război ; el nu va fi posibil decît dacă cineva va dori să distrugă lumea".

L. T.: Calitatea cea mai pregnantă a lucrării mi s-a părut a fi modul corect în care sînt formulate întrebările esenţiale pentru tema pusă în discuţie : „Constituie armele, prin ele însele, o ameninţare pentru pace ?". „Pot numărul, natura lor sau modul în care sînt desfăşurate să conducă la tensiuni sau la adîncirea încordării internaţionale, chiar atunci cînd la originea acestora stau scopuri pretins defensive ?". „Există, din acest punct de vedere, o specificitate a armelor nucleare ?". Autorul britanic răspunde pozitiv la aceste întrebări, rezervîndu-şi totuşi, dreptul la unele „rezerve" care ilustrează foarte bine limitele înţelegerii sale, fără a-i diminua meritele analizei. O ilustrare pregnantă a acestui mod contradictoriu de a judeca fenomenele o reprezintă eseul „Armele şi pacea", unul dintre cele mai ample şi incitante din volum. Astfel, după ce defineşte motivat obiectivul principal al păstrării păcii ca fiind **menţinerea unei stabilităţi internaţionale la nivel cît mai scăzut**, formulează două „rezerve" ce ni se par nu numai neîntemeiate, ci şi în contradicţie cu prima aserţiune. „Nivelul înarmărilor la care este obţinută **stabilitatea internaţională**, spune Michael Howard, **nu** are decît o semnificaţie secundară", iar problema controlului armelor nucleare este considerată a fi, cel puţin pentru generaţia actuală, **„nu** abolirea tuturor armelor nucleare, ci „exploatarea" „Contribuţiei" lor la asigurarea stabilităţii internaţionale". Asupra modului în care este tratată problema **stabilităţii internaţionale** — termen predilect al autorului — voi reveni mai încolo.

Acum aş vrea să subliniez o altă trăsătură dominantă a mai tuturor eseurilor — accentele polemice la adresa susţinătorilor „teologiei nucleare" care doar justifică sau pledează deschis în favoarea „avantajelor" (? !) pe care le-ar putea aduce chipurile un război nuclear. În totală discordanţă cu asemenea apologeţi, pentru care un conflict nuclear în care ar pieri circa 20 de milioane de oameni este „acceptabil" pentru „impunerea" valorilor occidentale, reputatul istoric şi specialist militar britanic, Michael Howard, susţine **necesitatea şi posibilitatea obiectivă a menţinerii păcii şi stabilităţii internaţionale, chiar în condiţiile tensiunii actuale înregistrată pe plan mondial.** Este şi acesta un aspect asupra căruia aş dori să revin mai tîrziu.

I.M.P.: Comentatorii de specialitate ai unor publicaţii de prestigiu din Anglia au subliniat, la apariţia lucrării pe care o dezbatem, efortul permanent de „gîndire" şi „regîndire" a problematicii complexe a strategiei nucleare în relaţia ei cu decizia politică, care dă o particulară „tentă filozofică" demersului ştiinţific al lui Michael Howard. Am avut, de altfel, şansa de a-i admira rigoarea gîndirii în ambianţa sobră a Universităţii Oxford, comprimîndu-mi la maximum obiectivul iniţial al întrevederii — discutarea proiectului unei lucrări proprii — pentru a-i urmări eleganţa şi pătrunzătoarea tratare a subiectelor de istorie şi strategie militară.

Şi în lucrarea de faţă, cîteva eseuri sînt consacrate strategiei militare (cu deosebire celei nucleare), în relaţia ei cu decizia politică. Autorul sesizează cu acuitate frecvenţa „agresiune" a strategiei militare asupra deciziei politice şi relaţiilor internaţionale, în general, relevînd necesitatea ca cercetătorii din domeniul relaţiilor internaţionale să dobîndească serioase cunoştinţe de strategie militară şi să le menţină „la zi", pentru a putea înţelege şi interpreta asemenea fenomene. După părerea mea, cauza principală a acestei evoluţii o constituie procesul masiv de „militarizare" a politicii internaţionale, în perioada postbelică, urmare a

Gheorghe Boţan : „Pace"

revoluţiei produse în strategia militară de apariţia armelor racheto-nucleare. Putem afirma că, în condiţiile actuale, forţa şi ameninţarea cu forţa îşi depăşesc postura de „instrumente ale politicii", ameninţînd să devină însuşi **fondul** desfăşurării politicii internaţionale, în ansamblul ei. Aşa se face că, „echilibrul terorii" a putut deveni o „constantă" a epocii pe care o trăim.

L. T.: Ducînd mai departe raţionamentul, se poate afirma că, din „instrument al atingerii unor scopuri politice", înarmarea a devenit „un scop în sine", necesitatea păstrării „echilibrului de forţe" fiind doar un bun pretext pentru această cursă devenită iraţională a înarmărilor, celor nucleare, în primul rînd.

I.M.P.: Revenind la opiniile lui Michael Howard, vreau să menţionez consecinţele şi pericolele pe care el le sesizează în tendinţa existentă către o „abordare a politicii mondiale din punctul de vedere al imperativelor strategice". Astfel, în ceea ce priveşte perceperea securităţii statelor, clasica apărare individuală (micro-apărarea) a fost treptat înlocuită de implicarea în planurile de apărare a unor ţări şi zone aflate la mari distanţe de propriul teritoriu dar considerate „vitale" pentru strategia militară (mega-apărarea). Există, totodată, tendinţa ca, pe tabla de şah a marii politici internaţionale, ţările mici şi mijlocii să fie privite ca „simpli pioni". Dintr-o asemenea percepţie se naşte pericolul de a se pierde din vedere însuşi „obiectivul" apărării — asigurarea securităţii proprii, planurile strategice luînd în considerare celelalte state doar ca „agenţi" sau „pacienţi". Un exemplu de abordare din punctul de vedere al strategiei militare a relaţiilor internaţionale, consideră Michael Howard, a fost implicarea Statelor Unite în războiul din Vietnam, pentru a împiedica „adversarul potenţial" să acceadă la „o zonă strategică esenţială". Spre a evita asemenea pericole, el pledează pentru „reacreditarea importanţei capitale a subordonării strategiei militare factorului politic".

L.T. : Aş vrea să revin asupra modului în care autorul îşi susţine teza privind necesitatea menţinerii stabilităţii internaţionale şi căilor preconizate pentru aceasta. Plecînd de la imperativul ca nici o parte să nu fie privită prezumptios ca un „agresor periculos" şi ca fiecare dintre părţi să aibă o reprezentare clară a faptului că nu pot fi obţinute nici un fel de avantaje atacînd prima, Michael Howard consideră că **negocierile de control al armamentelor sînt pe deplin practicabile**, iar statele au posibilitatea ca, **prin exercitarea voinţei lor politice, să elimine teama din relaţiile reciproce**. Ceea ce s-ar putea obţine prin negocieri serioase în domeniul controlului armamentelor, apreciază autorul, este **o stabilitate la un nivel cît mai redus al arsenalelor** şi, în mod special, **o stabilitate a crizelor,** în aşa fel încît, posibilele momente de tensiune sau erorile de calcul să nu ducă la o catastrofă. Este, cred, locul să amintim că în „Poziţia României, concepţia şi considerentele preşedintelui Nicolae Ceauşescu privind măsuri de încredere şi securitate şi pentru dezarmare în Europa", prezentate la Conferinţa general-europeană de la Stockholm, aflată în faza ei finală, sînt cuprinse şi propuneri privind crearea **unui sistem** de prevenire şi rezolvare a situaţiilor de criză, precum şi de convenire a unor măsuri pentru evitarea unui conflict nuclear din eroare sau accident.

I.M.P.: Referitor la modul, uneori, contradictoriu, în care autorul îşi tratează subiectele, putem da exemplul analizei relaţiei dintre înarmare şi pace din eseul „Armele şi pacea". Am în vedere teza, susţinută de Michael Howard, conform căreia „prin ele însele, armele nu au cum să ameninţe pacea" şi că „definitorii" în această direcţie sînt „intenţiile agresive". şi „spiritul belicos" practicate la scara elitelor conducătoare sau propagate la întreaga populaţie a unui stat. Chiar dacă este greu de crezut în declanşarea unui război fără o hotărîre a factorilor politici, nu putem scăpa din vedere nici aspectul mai puţin vizibil al influenţei pe care o exercită tot mai puternic tehnologia militară, restrîngînd continuu independenţa în acţiune a factorilor politici, influenţa putînd merge pînă la capacitatea de a-i obliga să ia decizii în conformitate cu „imperativele tehnologiei militare" şi nu cu cele de ordin politic. Stîrnesc o legitimă îngrijorare teoriile clamînd „avantajele" unei prime lovituri nucleare sau cele care încearcă să imagineze scenarii pentru un război nuclear „limitat" ori pentru variatele trepte ale escaladării unui război purtat cu arme nucleare. Nu este de eludat nici presiunea enormă, psihologică, pe care armele nucleare (deşi nu pot intra ele singure în acţiune) o exercită putînd determina **omul** să le activeze : sub raportul consecinţelor, va avea prea puţină importanţă care anume a fost factorul hotărîtor în declanşarea unui conflict devastator.

L. T.: Problema pe care ai adus-o în discuţie este conexă cu cea a descurajării nucleare şi teoriile legate de aceasta, amplu tratată de Michael Howard într-un incitant eseu, „Purtarea războiului nuclear". Arătînd că, de la lansarea conceptului de „descurajare nulceară" de către Bernard Brodie, în 1946, la începutul erei nucleare, teoriile legate de aceasta au proliferat enorm în revistele ştiinţifice şi în literatura consacrată problematicii militare, în general şi celei nucleare, în mod particular, el intră într-o acută polemică cu unele dintre acestea demonstrînd perenitatea afirmaţiei lui Brodie că „un război nuclear **nu** poate fi purtat şi **nu** poate fi cîştigat". Michael Howard combate cu argumente pertinente pe apologeţii scenariilor pornite de la luarea în considerare a „celui mai rău caz", arătînd că nici un stat nu poate să-şi asume riscul şi responsabilitatea declanşării unui război nuclear şi consideră, cu îndreptăţire, că **nu poate exista modalitate în care utilizarea armelor nucleare să devină instrumentul politicii vreunei ţări.** Persiflînd aşa zisele „soluţii plauzibile" pentru purtarea unui război nuclear — „capacitatea de primă lovitură", „capacitatea de contraforţă", „răspunsul flexibil", „escalada dominaţiei" şi alte „postulate" ce configurează o adevărată „teologie nucleară" — el le consideră a cădea toate sub incidenţa a ceea ce Clausewitz numea : „Ceva care, fiind în divorţ cu orice context politic, devine lipsit de sens". Autorul califică planurile şi supoziţiile planificatorilor războiului nuclear ca fiind „de o iresponsabilitate criminală" şi aduce în sprijinul judecăţii sale date şi aprecieri sobre şi pertinente precum cele cuprinse în raportul elaborat încă din 1979, de U.S. Congressional Office of Technolgy Assessment — „Efectele unui război nuclear". Potrivit raportului menţionat, „Cu siguranţă, situaţia în care s-ar afla supravieţuitorii unui atac nuclear va fi fără precedent. Resursele naturale vor fi distruse ; echipamentele de supravieţuire vor deveni inutilizabile din lipsă de materiale şi personal calificat ; mai multe întinse regiuni ale globului vor deveni nelocuibile, iar mediul ambiant va fi deteriorat rapid, devenind nefolosibil".

I.M.P.: Să mai adăugăm aici că, oricît de diferite ar fi sub aspect calitativ, armele nucleare reprezintă, în ultimă instanţă, „treapta actuală la care s-a ajuns în dezvoltarea armamentelor de-a lungul unui proces general-evolutiv", păstrînd caracterul tuturor armelor, acela de instrumente de distrugere. Din acest punct de vedere, performanţele destructive, cu adevărat planetare, precum şi posibilitatea amplasării lor în spaţiul cosmic, pot apărea „fireşti" (cum au şi fost considerate de unii teoreticieni), aşa cum, dacă nu se va pune capăt neîntîrziat iraţionalei curse a înarmărilor, cum a susţinut şi susţine cu hotărîre România şi alte state iubitoare de pace, actualele „graniţe" ale parametrilor atinşi de armele nucleare vor fi, tot în mod „firesc", depăşite, ceea ce va fi de natură să antreneze o escaladare corespunzătoare a competiţiei pe plan politic, aşa cum s-a întîmplat de-a lungul întregii istorii.

L. T.: Nu putem încheia fără a sublinia, încă o dată, spiritul critic ce domină culegerea de eseuri a reputatului istoric şi specialist militar britanic, Michael Howard, pledoaria sa argumentată în favoarea unei lumi a stabilităţii internaţionale şi a păcii, din care „strategiile nucleare" să fie excluse, lărgindu-se cît mai mult terenul pentru cooperare şi înţelegere între toate statele lumii.

Leon Talpă
Ioan Mircea Paşcu

«GARDEN OF EDEN»
un roman inedit al lui Hemingway

Hemingway şi Pauline

● **CU NUMAI CÎTEVA** săptămîni înainte de împlinirea a douăzeci şi cinci de ani de la moartea lui Ernest Hemingway, editura „Scribners" din Statele Unite a publicat un roman inedit al celebrului scriitor american, laureat al Premiului Nobel pentru literatură. Cartea se numeşte **Garden of Eden** şi a fost scrisă la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial. Dintr-o scrisoare trimisă de Hemingway criticului literar Maxwell Geismar, în anul 1949, reiese că „această lucrare s-a născut peste capul meu". Se pare că autorul intenţiona să revadă manuscrisul, lucru pe care însă n-a apucat să-l mai facă.

Acţiunea romanului este tipic hemingwayană, ea se petrece în anul 1926 în Franţa, pe Coasta de Azur. Tînărul autor american David Bourne îşi duce existenţa la hotelul Grau du Roi, scriind la noul său roman, care povesteşte întîmplările unui tînăr şi ale tatălui acestuia cu prilejul unei vînători de elefanţi-ucigaşi în Africa. În Franţa, David şi soţia lui trăiesc clipe minunate, care însă vor fi umbrite de neînţelegeri. În timp ce David tînjeşte după gloria literară, tînăra şi frumoasa lui soţie, Catherine, se simte frustrată de viaţă, de libertate, de faptul că soţul ei nu-i acordă atenţie din toate punctele de vedere. Unii dintre critici susţin că prin aceasta Hemingway încerca să explice cititorilor — dar în primul rînd sieşi — motivele despărţirii de prima sa soţie, Hadley. În roman apare şi o fată tînără atrăgătoare şi foarte ambiţioasă pe nume Marita, în care poate fi ghicită fără prea mari dificultăţi cea de a doua soţie

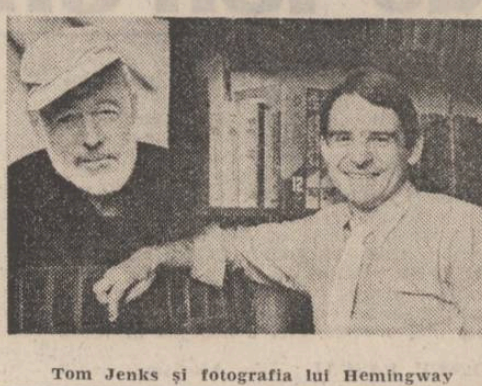

Tom Jenks şi fotografia lui Hemingway

a scriitorului, Pauline Pfeiffer, fostă corespondentă a revistei „Vogue".

Manuscrisul lui „Garden of Eden" a zăcut pînă acum la editura „Scribners", cea care deţine monopolul asupra lucrărilor lui Hemingway. Unele dintre cele mai mari edituri americane au oferit sume fabuloase pentru a intra în posesia manuscrisului, dar „Scribners" a fost categorică în a refuza. Din anul 1961, anul morţii, încă enigmatice, a lui Hemingway, au apărut pînă în prezent nouă lucrări postume ale lui Ernest Hemingway : volume de povestiri, nuvele, precum şi romanul neterminat „Insule în mijlocul curenţilor". Acest roman a fost terminat în... editură, fapt care a determinat o puternică reacţie din partea criticii. Pentru a evita repetarea acestei situaţii, editura „Scribners" a încredinţat manuscrisul lui Tom Jenks, un redactor în vîrstă de 35 de ani.

Iniţial, romanul avea 1 400 pagini, de aceea Jenks a operat reduceri substanţiale aducîndu-l în final la numai 247 pagini, renunţînd în felul acesta la trei dintre personajele lui Hemingway. Primele ecouri ale criticii au fost cît se poate de favorabile, cu toate acestea Tom Jenks se aşteaptă la atacurile violente ale unui număr important de purişti, care susţin că romanul ar fi trebuit publicat în forma şi la dimensiunile la care le-a lăsat autorul. Cititorii însă, departe de problemele criticilor, au primit cartea cu un interes enorm, bucuroşi că se pot întîlni din nou cu o lucrare necunoscută încă a lui Ernest Hemingway. Editura „Scribners" a semnat deja un număr important de contracte pentru traducerea volumului „Garden of Eden" în diferite ţări.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN S.U.A. A FOST RETIPĂRIT,** bucurîndu-se de o bună primire din partea cititorilor, volumul „Din Missouri în Oregon", operă clasică a scriitorului american Alfred Bertram Guthrie. Romanul îşi trage seva din epoca cuceririi Vestului Sălbatic, tema preferată a multor scriitori de peste Atlantic. Spre deosebire însă de autorii de duzină ai temei, Guthrie nu se opreşte asupra aspectelor de aventură ale temei abordate, el excluzînd de la bun început teoria „spaţiului nimănui" găsit de colonialişti la venirea lor acolo. Cea mai bună dovadă ? Faptul că europenii au trebuit să înfrîngă mai întîi rezistenţa populaţiei băştinaşe şi numai după aceea obstacolele ridicate de preeria neprietenoasă şi fauna sălbatică.

La succesul cărţii a contribuit în mare măsură capacitatea scriitorului de a pătrunde în esenţa lucrurilor, a trăirii personajelor, refuzul autorului de a da cîştig de cauză naţionalismului american exacerbat, de care nu ducea lipsă mai nici una din cărţile pe această temă.

● **PENTRU ROMANUL „BALADA PENTRU PLAJA CÎINILOR"** scriitorul portughez **José Cardoso Pires** (născut în anul 1925) a obţinut Premiul naţional pentru roman, cea mai înaltă distincţie literară din ţara sa. Romanul porneşte de la un fapt real : în anul 1974 pe o plajă părăsită a fost găsit cadavrul unui bărbat, identificat a fi fost un maior din armata portugheză, care evadase din închisoare unde îl aştepta procesul pentru încercare de revoltă armată împotriva regimului lui Salazar. Pornind de la acest caz, şi folosind apoi (după 1974) documente din arhiva poliţiei criminale şi a poliţiei politice secrete (P.I.D.E.), Pires a scris un roman-document despre Portugalia dictaturii salazariste din anii '60. „Baladă pentru Plaja Cîinilor" este romanul închinat unor oameni — o parte a opoziţiei ilegale şi unele elemente din rîndurile armatei — care în condiţii de teroare cruntă au încercat să schimbe stările de lucruri din ţara lor. Maiorul asasinat reprezintă revoltatul izolat care, de frică, refuzînd colaborarea cu forţele opoziţiei ilegale, încearcă de unul singur o acţiune riscantă. În felul acesta, romanul lui José Cardoso Pires devine romanul fricii ca formă dramatică a singurătăţii, el putînd fi caracterizat ca zugrăvind un aspect particular al unei acţiuni politice, un aspect al dependenţei dintre răul colectiv şi tragedia individuală.

Explicînd motivele pentru care a abordat această temă, José Cardoso Pires spunea : „E neîndoielnic că asasinarea unui luptător a zguduit conştiinţa opiniei publice. În esenţă fiecare dintre noi se simţea vinovat că am permis ca fascismul să ajungă la asemenea acte extreme. Încă înainte de căderea fascismului am schiţat o versiune mai lungă a romanului, bogat documentată, dar romanul este în primul rînd o lucrare de ficţiune, este romanul fricii. Iar frica îndepărtează lucrurile de realitate, duce la mitizare... Îndată după apariţia romanului cititorii şi-au adus aminte de evenimentele descrise în roman şi au început să mediteze asupra lor, de data aceasta ei aflîndu-se în libertate".

● **ARNOLD SCHÖNBERG,** născut la Viena în anul 1874, a fost cel mai hulit dintre compozitorii tuturor timpurilor, acuzat deopotrivă de spectatori ca şi de criticii muzicali pentru faptul de a fi dezbrăcat muzica de armura tonalităţii. Scandalul a început îndată după premiera primelor sale compoziţii, în anul 1898, şi de atunci „nu a mai încetat", după cum spunea însuşi compozitorul. Astăzi, Schönberg este considerat şi recunoscut ca unul dintre cei cîţiva mari compozitori ai secolului al XX-lea care au influenţat cel mai mult evoluţia muzicii. Dar geniul său nu s-a limitat doar la muzica dodecafonică şi la filozofia ei. Deprimat şi nemulţumit de ostilitatea întîlnită peste tot, compozitorul s-a îndreptat către pictură. Aşadar, **Schönberg nu a fost numai compozitor,** cum sună titlul unui interesant articol din revista londoneză „Observer".

Schönberg a început să picteze în anul 1907, realizînd autoportrete pe care, cu timpul, le-a înceţoşat scoţînd în evidenţă numai expresia ochilor. „Un pictor adevărat — spunea el — percepe dintr-odată o întreagă personalitate, eu doar sufletul". El a fost pur şi simplu revoltat atunci cînd unul dintre contemporani a afirmat că lucrările lui trădează influenţa lui Oskar Kokoschka. În realitate, lucrările lui Schönberg fuseseră executate mai înainte ca tînărul expresionist Kokoschka să fi deschis, la Viena, prima sa expoziţie în care exponatele reflectau... abstracţionismul cel mai pur ! După prima expoziţie personală, deschisă la Viena, în 1910, presa din capitala imperială scria că „Muzica lui Schönberg împreună cu pictura lui Schönberg distrug dintr-odată ochii şi urechile !" Cu toate acestea el a continuat să compună şi să picteze, bucurîndu-se de prietenia lui Gershwin, Kandinsky, Mahler sau făcîndu-i pe aceştia să se bucure de prietenia sa.

Cînd a murit, în 1951, în urma lui s-au găsit 250 tablouri, schiţe şi desene, dintre care unele : „Grădină" (1910), „Portretul lui Alban Berg" (1910), „Privire roşie" (1910), precum şi „Autoportretul" din anul 1911 sînt cele mai cunoscute, „ele găsindu-şi locul printre lucrările marilor maeştri", după cum afirmă „Observer".

● **A ÎNCETAT DIN VIAŢĂ,** la New York, în vîrstă de 57 ani, Jay Levner, cunoscut libretist american, autor printre altele al libretului pentru muzicalul „My Fair Lady". Pentru textele lui la cîntecele din filmele „Un american la Paris" şi „Gigi", Levner a fost distins cu două premii Oscar.

● **„LITERNATURNAIA GAZETA"** publică articole semnate de redactorii şefi ai revistelor literare referitoare la cărţile care vor fi puse la dispoziţia cititorilor, în anul 1987, prin intermediul paginilor acestor reviste. Astfel „Drujba narodov" va publica proze noi datorate lui M. Slutki, V. Kaverin, G. Baklanov, B. Okudjava, S. Zalighin, precum şi postume ale lui J. Trifonov, V. Tendriakov şi V. Şukşin. De asemenea, în paginile revistei va vedea lumina tiparului în foileton romanul „Citadela" al scriitorului ucrainean Oles Honcear, a cărui traducere în limba rusă nu a putut fi publicată în ultimii optsprezece ani. Revista leningrădeană „Neva" are în vedere publicarea unor lucrări în proză semnate de V. Konetki şi V. Dudinţev, în timp ce revista „Moscova", cea care a tipărit „Maestrul şi Margareta" de M. Bulgakov, va tipări romane semnate de P. Proskurin, A. Levi, precum şi biografiile lui M. Bulgakov şi M. Ciudakov.

● **LA NEW DELHI** a apărut primul volum din „Enciclopedia Kaşmirului", care în final va avea douăsprezece volume. Enciclopedia va cuprinde probleme de istorie, precum şi aspecte ale vieţii sociale şi culturale din această regiune începînd cu cele mai vechi timpuri pînă în prezent.

● **LA WASHINGTON** se bucură de un succes imens expoziţia falsurilor recuperate de agenţii F.B.I. Printre operele expuse se află lucrări datorate lui Monet, Renoir, Matisse, Picasso, Miró şi altor mari maeştri ai picturii universale.

● **„FEMEI PE FRONT"** este titlul primului film artistic de lung metraj realizat de Nicaragua. Filmul este închinat vieţii şi eroismului femeilor nicaraguane care au luptat în Nordul ţării împotriva forţelor intervenţioniste, pentru apărarea suveranităţii şi independenţei patriei lor. Eroina principală a filmului este interpretată de Feliciana Rivera, muncitoare agricolă din regiunea în care a fost turnat filmul.

Balcanice

DUŞAN KOSTICI
Întunecate sînt vorbele mele

Întunecate sînt vorbele mele, tot mai
întunecate,
Înfometaţi sînt ochii mei, tot mai
înfometaţi,
Nuielele nopţii nu mă lasă în tihnă,
Slute sînt înjurăturile mele, tot mai slute,

Triste sînt minciunile mele, tot mai triste,

Ce cale s-apuc ?

Cresc ierburi pe creangă,
Crengile-s o căpiţă-n livadă,
(În sus se tîrăşte apa perfidă) ;
Deasupra mormîntului fiare la pradă,
Pe mormînt stelele-noată —
De ce e aşa ?

Cerul amar îmi scurmă în plete,
Pe cîmpul meu putrezesc frunzele —
Plop eu nu am.
Întunecate sînt vorbele mele, tot mai
întunecate,
Triste sînt minciunile mele, tot mai triste,
Ce cale s-apuc ?

IZET SARAILICI
După lucru

După lucru vom merge acasă :
Vom citi Brecht.
Vom asculta Maks Bruch,
Vom trîndăvi.

În 1941
După lucru nu toţi oamenii
S-au dus acasă.

Mulţi s-au dus
Direct
La spînzurătoare.

VASKO POPA
Cîmpia Mierlei

O cîmpie aidoma oricărei cîmpii
O palmă şi jumătate de verdeaţă

Lumina cea nouă seceră
Migratoarele grîne
Două încrucişate raze de soare
Le rînduiesc în snopi

Cu glas tare mierla citeşte
Literele de taină risipite-n cîmpie

Pînă la ceruri ajuns-au bujorii
Cele patru vînturi ospătîndu-se
Cu sîngele îngemănat al războinicilor

O cîmpie cum nu este alta
Deasupra ei cer
Cer dedesupt

În româneşte de
Dumitru M. Ion

SPORT
Speranţa pulsînd ca un viscol

După o absenţă de trei săptămîni, iată-ne din nou prezenţi în acest colţ de fume. Între timp s-a scuturat vara şi a venit septembrie, cea mai frumoasă lună din România, cu gardurile apăsate de iederă, dalii şi viţă de vie. Nu mai pun la socoteală ieslele pline cu crizanteme în care pasc brumă boii galbeni ai soarelui. M-am întors la timp ca să mă îmbăt de bucuria jocului pe care tricolorii, avîndu-l căpitan pe Bölöni, au dăruit-o zecilor de mii de spectatori şi milioanelor de telespectatori la meciul România — Austria din preliminăriile Cupei Europei. Toţi cei care după pierderea drumului spre Mexic ne îndopam doar cu nepăsare şi plictis şi nu mai vedeam deasupra stadioanelor decît vulturi de paie şi dragoni de tinichea ne-am întors, miercuri seara, în iubirea largă care cuprinde şi durere şi înţelegere şi-am făcut din nou din fotbal un joc de lunatici şi de poveste. O poveste ca durată a timidităţii, a muncii incordate şi sentimentale, a însumării micilor tragedii ale vieţii, a pasului scăzut, dar şi a pasului de lup. Şi ne-am suit din nou în leagănul speranţei. Fiindcă a iubi înseamnă a muri mereu altădată. Fotbalul a avut miercuri o zi de sărbătoare, zi pe care o vrem mereu răsărind, asfinţind şi răsărind din nou mai frumoasă. Prin sportul acesta minunat ne dăruim în vadul vieţii cu toate apele, şi blînde şi furtunoase.

Meciul cu Austria, încheiat cu un scor aproape duşmănos, a avut două părţi bine conturate. În prima repriză, desfăşurată pe o căldură clocotitoare — septembrie, miraculosul septembrie — băieţii noştri au presat haotic, surprinşi de jocul dur al austriecilor, au pasat puţin şi numai pe centru, acolo unde nu se putea face nimic şi, drept urmare, au înscris doar o singură dată prin fundaşul Iovan, în ultimul minut al prelungirilor. În pauză, în cele cinspe minute cînd creşte sămînţa scandalului şi se preschimbă în arbore al miniei, la vestiare au răsunat trîmbiţele deşteptării. Pentru că în repriza a doua, echipa României a fost cu totul alta, o echipă latină desfăşurînd un joc strălucitor şi înscriind trei goluri, unul mai frumos ca altul, prin Lăcătuş, din nou Iovan şi Hagi. Ar mai fi putut înscrie altele trei, dar Ilie Balaci, pe care colegii îl căutau cu insistenţă, spre a-l înălţa din nou în legendă, a ratat ca un începător, ceea ce dovedeşte că o lungă despărţire de iarba verde unde se construiesc atîtea triumfuri şi căderi îi poate inhiba şi pe un jucător de talia lui. S-au împotrivit apoi măririi scorului arbitrul francez Gerard Biguet care, dacă n-are o soţie austriacă, are un strămoş îngropat sub catedrala Sfîntul Ştefan, şi extraordinarul portar Lindenberger.

Echipa noastră a avut cei mai buni oameni în Cămătaru, Iovan, Belodedici (puştiul ăsta de la Steaua l-a salvat pe bătrînul Moraru de un val de fluierături bine meritate), Bölöni, Rednic şi Lăcătuş. Zeul de abanos din Regie care e Hagi, în ciuda faptului că a înscris un gol, a jucat strîmb şi neinspirat. Patima lui de a se roti cu minge într-un cerc care nu mai ţine de vrajă dăunează foarte mult echipei, unităţii ei şi-l depărtează de inima spectatorilor.

Victoriile, mai mult decît înfrîngerile, trebuie să ducă în singurătatea credinţei şi că ele pot fi repetate numai printr-o muncă aspră, prin modestie şi durerea renunţării la multele din micile bucurii de fiecare zi. Să spargem în pumni o înjurătură pentru că n-am izbutit să ridicăm scorul la nivelul de fluviu, aşa cum s-ar fi putut, să bem un pahar pentru victorie dar să nu uităm nici o clipă de taurul care ne aşteaptă, în noiembrie, la Madrid, ca să ne plătească noaptea cînd l-am îngenuncheat la Sevilla.

Mult noroc.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
38
(1 271)
Sîmbătă
20 septembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

O sărbătoare a școlii românești — deschiderea noului an de învățămînt. A devenit o tradiție aceasta, un fapt care dobîndește de fiecare dată semnificații noi, relevante pentru însuși contextul în care se produce, înscriindu-se în dinamica tot mai accentuată a societății, în problematica vastă a construcției socialiste. Pentru că însumează această tradiție date și considerente de ordin politic, economic și social care alcătuiesc însuși tabloul preocupărilor și direcțiilor de ansamblu legate de amplul proces al dezvoltării țării după Congresul al IX-lea al partidului și însumează îndeosebi prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, la acest eveniment pe care îl trăiește școala și își urmează un drum în permanență ascendent, creator. Aceasta conferă de fapt întreaga importanță momentului sărbătoresc al învățămîntului, subliniind de fiecare dată rolul, locul și misiunea școlii, ca unul dintre principalii factori de cultură și civilizație în munca și viața poporului, a națiunii.

Dobîndește acest an de învățămînt semnificații aparte, el fiind de pe acum unul dintre acele semne de natură umană, moral-politică și socială prin care construcția socialismului și comunismului se arată într-o nouă etapă, sub impulsul unei noi calități, făcînd arcul de legătură cu societatea sfîrșitului de mileniu, și mai departe, după anii 2 000. Din acest unghi sarcinile și răspunderile școlii sînt infinit mai mari, ele acoperă vaste domenii ale formării pentru muncă și viață, sînt un întreg complex, un întreg ansamblu de direcții și preocupări în care se răsfrîng perfecționările și experiența tuturor celorlalte domenii de activitate și se răsfrînge mai ales această dimensiune a factorului uman, neîncetata construcție de conștiință, edificarea prin muncă, prin știință și cultură a omului nou. Propensiunea în toate a spiritului revoluționar și a virtuților lui formative, această stare mereu vie și mereu activă a revoluției care urmează alte etape și cunoaște alte mobiluri și alte mijloace acum, într-un impact mult mai complex și mai dinamic cu scopurile înseși spre care ne ridicăm și de împlinirea cărora ne apropiem neîncetat. Poziția școlii în societate dobîndește din aceste motive fundamentări noi de ordinul principiilor și al activității practice, într-o suită de interferențe economice și sociale care alcătuiesc însăși emblema contemporaneității sale: **învățămînt, cercetare, producție.** Aceștia sînt și termenii care îl explică pe plan conceptual în lumea ideilor și idealurilor pe care le slujește, dar și în plan concret, în lumea muncii și creației prin care prezentul și viitorul se îngemănează treptat și devin o stare de spirit a generațiilor.

Despre această stare de spirit vorbesc realitățile de pînă acum, marile transformări produse în economie, știință și cultură, noua geografie și noua istorie a țării, după cum, într-un limbaj al certitudinilor ce izvorăsc din aplicarea programelor de continuă dezvoltare și înflorire economico-socială a patriei, vorbesc și marile proiecte, marile obiective adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului, sarcinile și răspunderile care decurg din actuala etapă. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la deschiderea acestui nou an de învățămînt este edificatoare în acest sens. **Într-adevăr,** subliniază secretarul general al partidului, **ne propunem să realizăm o nouă calitate, dezvoltarea intensivă, revoluția în domeniul tehnicii, științei, al agriculturii. Acum — așa cum am menționat, de altfel, la Congresul oamenilor muncii — trebuie să realizăm și o nouă revoluție în nivelul de formare a cadrelor, a specialiștilor din toate domeniile. Trebuie să ridicăm întregul învățămînt românesc pe o bază superioară din punct de vedere al nivelului de pregătire a tuturor specialiștilor pentru că, pînă la urmă, numai nivelul de pregătire al muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, al întregului nostru popor va determina victoria noii revoluții tehnico-științifice și agrare, va asigura înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism !** Sînt precizate aici cu maximă claritate nu numai liniile de boltă ale dezvoltării societății românești ci și statutul, misiunea școlii, destinul său de o uriașă anvergură economică, tehnică, științifică și culturală, pentru că, așa cum subliniază mai departe secretarul general al partidului, învățămîntul trebuie să se afle în primele rînduri, ale luptei pentru nou, să fie un învățămînt revoluționar care să tindă permanent spre tot ce este mai bun, spre descoperirea de noi taine ale naturii, să pună în serviciul oamenilor

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

Nobila profesie

de Alexandru Balaci

Vom fi totdeauna prezenți, cu profundă emoție, la marea sărbătoare a culturii românești generată de deschiderea unui nou an de învățămînt. Toți aceia care fac parte cu modestie și devotament din uriașa armată care servește tineretul și viitorul, progresul în toate ariile civilizației umane, dascălii, nu s-ar putea concepe în afara acestei nobile profesiuni, dincolo de iradierea de sensibilitate și de nou care caracterizează tinerețea lumii. Vechea meserie de dascăl este desigur una dintre cele mai responsabile sarcini care pot să fie încredințate unui om, totdeauna apt să prezinte, cu pasiune, tiparele științei și ale frumuseții, în care poate intra întreaga fluiditate, plasticitatea modelabilă a unui suflet și minți tinere, însetate de adevăr și de cunoaștere.

Școala românească s-a caracterizat, de la originile sale îndepărtate în istorie, printr-o puternică tradiție umanistă. Numeroși dascăli ai trecutului, figuri luminoase ale culturii românești, au participat, cu elan patriotic, la vastele mișcări de afirmare a existenței și operei de construcție a înzestratului nostru popor, au militat pentru ideile progresului social, pentru crearea unui învățămînt accesibil celor mulți, pentru îmbunătățirea continuă a condițiilor de studiu. Anii care au trecut au însemnat tot atîtea trepte, mereu mai înalte, în dezvoltarea democratică a învățămîntului, în dobîndirea complexelor cunoștințe legate de cele mai noi cuceriri ale științei. În activitatea didactică și științifică a progresului se împletesc tradiționalele direcții de cercetare cu abordarea îndrăzneață a unor probleme noi, generate de dezvoltarea impetuoasă a patriei socialiste, de preocuparea tot mai profundă a slujitorilor școlii de a-și lega activitatea complexă de practica făuririi economiei și culturii noi, de modelarea celor care învață drept specialiști cu o înaltă calificare teoretică și practică, drept oameni adevărați.

Activitatea de educație revoluționară are totdeauna, drept axă cardinală, munca. Din această primordială concepție a muncii modelatoare decurge și raportul de conexiune dintre învățămînt, cercetare și producție, avînd drept finalitate conturarea trăsăturilor morale ale omului nou, apt să construiască conștient o înaintată orînduire umanistă.

Finalitatea școlii este de a-l modela și de a-l înălța pe om, în cucerirea științifică a realității, cucerirea filosofică a adevărului, cucerirea artistică a frumuseții.

În același timp, școala românească a contemporaneității este caracterizată de esența sa socială și etică, de sentimentul de omogenitate solidară care definește structural, întreaga noastră societate, fiind temelia perenă a întregii noastre vieți și creații.

Școala românească nu se poate mărgini numai la consemnarea și transmiterea unui patrimoniu de valori, ci este, în mod esențial, un continuu proces creator și inovator, în concordanță cu întreaga efervescență și vitalitate a acestui popor de constructori moderni, protagoniști ai unei perpetue transformări umaniste, deschiși noului care este incompatibil cu închistarea în dogme și predeterminări. Școala este instrumentul cel mai mlădios de conturare a unui profil, moral-ideologic, spiritual, adecvat raporturilor noi care spațiază universul, sub înalta egidă a umanismului revoluționar.

Intrarea în Aula Magna a Universității bucureștene este străjuită de busturile profesorilor din trecut pe care talentul sculptorilor contemporani i-a conturat în materia durabilă a pietrei sau a bronzului. Dar mai mult decît piatra și bronzul, exemplul operei lor de dascăli va dăinui în mintea și sufletul tuturor generațiilor care vor urca treptele centenarului lăcaș — simbol al școlii românești — spre a cuceri știința și educația, cu toată fervoarea vîrstei care caută să „îmbrace" — cum scrie Dante Alighieri — cunoașterea și experiența pentru a deveni oameni și creatori.

Starea de învățătură

Scriitorul și cititorul au ca obiect principal al atenției lor cartea. Unul, cel dintîi, exprimînd pretenții tot mai mari față de cititor, pe care îl vrea din ce în ce mai cultivat, mai profund și mai nuanțat în priceperea și respectarea operei literare ; celălalt, cititorul, cerînd, impunînd chiar, scriitorului un sistem al valorilor literar-artistice mult mai complex, mai riguros și, de ce să n-o spunem, mult mai neiertător. Și unul și celălalt își exprimă pretențiile, dorințele, ambiția sublimă de a crea și înțelege, pornind de la piatra unghiulară a cărții de învățătură. Firesc ! Scriitorul nu poate emite pretențiile sale față de un cititor neștiutor de carte, necultivat, nepregătit să înțeleagă rafinata alcătuire de nuanțe și exprimări abrupte ale unei opere literare, iar cititorul, la rîndul său, nu ar avea cum să cearcă adîncime de gînd și luminată simțire scriitorului, dacă el însuși nu le-ar avea. Pactul între cei doi, balanța care echilibrează lucrurile, il creează starea de învățătură, dată în primul rînd de școală.

Mă înfiorez gîndindu-mă că unele dintre capodoperele scriitorilor noștri au fost create într-o vreme cînd o mare parte din populația țării, cea mai mare parte, nu știa carte : poeziile lui Eminescu, poveștile lui Creangă și povestirile lui Sadoveanu, schițele lui Caragiale, romanul „Ion" al lui Rebreanu (martie 1913 — iulie 1920) și atîtea altele. Este vremea la care, în tomul I, partea I a Dicționarului Limbii Române, apărut sub auspiciile Academiei Române, în anul 1913, în dreptul termenului **analfabet,** putem citi mai întîi în franceză : „Qui ne sait pas lire, inculte", apoi în română : „Care nu știe citi, nici scrie. Neștiutor de carte". Și, în sfîrșit, precizarea tulburătoare : „Noi avem peste 80 la sută analfabeți" ! Deci unei părți de peste 80 la sută din populația țării îi erau interzise, la modul practic, capodoperele unor scriitori ce se numărau deja printre clasicii literaturii române.

Nu pot să nu tresar deci, cu bucurie, cu încredere și speranță știind că la 15 septembrie, în România de azi, circa cinci milioane de copii și tineri încep sau reîncep Școala.

Încep cei care merg pentru prima dată la grădiniță, ori în clasa I, și reîncep cei care, deja elevi, deja mari și cu deprinderea învățăturii, urmează cursurile școlilor generale, liceelor, facultăților și institutelor de toate gradele din țară. Cinci milioane de copii și tineri, pe băncile școlilor, înseamnă aproape un sfert din populația țării. Un sfert din populația țării, în școli gratuite, cu manuale și ore de practică gratuite, cu perspectiva certă a unui loc de muncă asigurat de stat după terminarea cursurilor de specializare ca muncitor calificat, tehnician, inginer, subinginer, profesor, medic, arhitect, om de teatru etc. este, trebuie să recunoaștem, un fapt impresionant. Asta, cu atît mai mult, dacă ne gîndim că nu sînt prea departe în urmă anii în care lumina cărții pe meleagurile românești se plătea cu bani grei și, așa cum însuși Dicționarul ne-o spune, doar puțini erau cei care se puteau bucura de ea.

Mi-au rămas în minte, din copilărie, două ziceri, spuse de oamenii din Cîmpia Dunării cu nostalgie și cu o anume durere gravă în glas : „Cine are carte are parte" și „Cine are carte are patru ochi". Culmea, tocmai cei care le spuneau nu știau carte ! Și tocmai mintea lor era atît de vie să vadă că lumina cărții este binefăcătoare, că ea îți oferă mai multe șanse în viață, că îți dublează puterea de a vedea și înțelege lumea ! Mintea lor isteață și cutezătoare, făioasă ca briciul, oprită în pragul școlii de griji, de nevoi, de prejudecăți, de nedreptate.

Și dacă peste cinci milioane de copii și tineri din România pășesc în fiecare toamnă pe porțile școlilor mari și luminoase, în care țara a investit în ultimele decenii sume colosale, dotînd clasele cu tot ce e necesar unei învățături de calitate, laboratoare și aparataj modern, mobilier și material didactic : unde-i așteaptă un corp profesoral tot mai exigent și mai bine pregătit ; și dacă este adevărat că acela care are carte are patru ochi, înseamnă că, în momentul de față, peste douăzeci de milioane de ochi și-au aprins privirile iscoditoare spre tainele științei și artelor, spre tainele învățăturii, spre calea fascinantă, lungă și deloc ușoară, de a deveni om adevărat.

Douăzeci de milioane de ochi deschiși și către cărțile autorilor contemporani.

Ochii frunții și ochii minții !

Drumul învățăturii e greu, desigur. Dar e singurul drum adevărat spre civilizație, spre cultură și progres. Și nu e nevoie de un efort prea mare de imaginație pentru a vedea în tinerii învățăcei de astăzi pe electroniștii și cibernetienii de mîine, pe agricultorii de înaltă calificare, pe arhitecții și constructorii ce vor fi chemați să pună în aplicare marile planuri de dezvoltare ale țării. Țara este un bun dascăl pentru toți copiii ei, fără nici o deosebire de naționalitate, sex, ori categorie socială, punîndu-le la îndemînă tot ce este nevoie pentru o instrucție și educație aleasă, dar și cerîndu-le acestora să facă eforturi de pregătire la înălțimea exigențelor pe care societatea contemporană românească le cere.

Nu putem să nu ne amintim în acest context observația, pe cît de adîncă, pe atît de adevărată, a celui mai mare poet al românilor, Mihai Eminescu, el însuși o vreme inspector școlar, interesat în cel mai înalt grad de problemele învățăturii : „Ce-am zice — spunea Eminescu — despre un dascăl care, departe de-a pune pe elevii lui să cugete singuri și să rezolve problemele de aritmetică, de geometrie, de fizică, de limba latină ori greacă, ar veni și le-ar da rezultatul gata al operațiunilor matematice, tradu-

Petre Ghelmez

Continuare în pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Lîngă inima oamenilor

O stare de neodihnă, sinonimă cu sîfefuirea de sine, cu vegheă și atenția celui ce forează orizonturi în adîncimi, îi este proprie și creatorului de artă. Scriitorii noștri, prin vremi, și-au dat strădania în a-și îmbogăți necontenit experiența de viață din chiar fluxul evenimentelor — participînd la ele, luînd act de ceea ce constituie miezul acestora, semnificația lor cea mai deplină. Un asemenea eveniment, profund atît prin semnificațiile sale politice, cît și prin cele umane, constînd într-o extraordinară activizare a inteligenței, dăruirii și devotamentului oamenilor în uriașa operă de construire a socialismului, l-a reprezentat Congresul al III-lea al oamenilor muncii din România, realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii. Roadele unei temeinice și reale democrații, ale cărei principii au fost statutate și mereu perfecționate de către secretarul general al partidului, permit, astăzi, o perspectivă de dezvoltare economică, socială și culturală, greu de prefigurat în urmă cu 20—30 de ani. Și iată că viitorul este „în mîinile noastre", imaginea lui conturată cu clarviziune și realism de președintele României socialiste prin programele și obiectivele adoptate, este chiar imaginea vieții și conștiinței noastre, imaginea unei colectivități umane realizate, căreia i s-au deschis toate drumurile împlinirii prin muncă, prin cutezanță și perseverență, și, mai ales, prin dreptul de a participa și decide în mod democratic la toate marile noastre înfăptuiri. Este firesc, deci, ca toți scriitorii, nume prestigioase ale scrisului românesc să transpună în lucrări memorabile sugestive scene de viață, momente ale unei istorii prea ades zbuciumate, acestea revelîndu-se într-un

George Chirilă

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Actualitatea romanului (I)

de Ion Lăncrănjan

Romanul românesc contemporan a reținut și reține atenția tuturor, a animat și animă tot felul de dezbateri, stîrnind pasiuni (ba chiar și patimi), creînd adevărate și chinuitoare (pentru unii) „obsesii teoretice." Foiletoniști de toată mîna (de talie europeană unii dintre ei, ce-i drept), romancieri în devenire suferă cumplit, nu-și mai găsesc liniștea și somnul, sînt într-o alertă continuă, se constituie în tot felul de „colocvii teoretice" (curat teoretice), dezbătînd starea actuală a romanului. Care e bună ,dar nu e cum ar trebui să fie, deoarece romanul românesc contemporan și-a „neglijat soarta", a intrat mult prea mult în alte domenii și sectoare (istorie, sociologie, jurnalistică, etc.), s-a referit și se referă la epoci și perioade care au fost clarificate prin publicarea unor documente, literatura, romanul, în speță, neavînd voie să se lanseze în asemenea investigații, urmînd, nu-i așa, să-și vadă de „propriile sale treburi", să se înoiască și să strălucească, în sine și pentru sine, să nu iasă din perimetrul esteticului pur, „impuritățile" amintite, și altele, multe (și cam la fel), afectînd valoarea romanului.

Aceasta e durerea cea mare : valoarea estetică a romanului, de aici izvorăsc neliniștile combatanților, participanții fiind unii și cam aceiași, nivelul teoretic al dezbaterilor fiind, de asemenea, același (nici măcar mediu), schimbătoare fiind doar agresivitatea, plăcerea aproape zoologică a etichetărilor și a demolărilor („am lămurit și problema aceasta, în sfîrșit, se va

Continuare în pag. a 6-a

SCRISORI COLEGIALE

Despre eroism și iubire

Nu neapărat un zel comparatistic ad-hoc sau de durată mă îndeamnă să asamblez reacții de lector privind două relativ recente apariții editoriale, respectiv romanele **Gloria fără întoarcere** și **Stare de ecou.** Racordul interesului meu de a dezvălui aici cîteva gînduri rezidă în chiar miezul conflictual și ideatica lor, puternic asemănătoare. Autorii, **Vasile Preda** și **Nicolae Boghian,** panoramează artistic un număr de existențe care devin destine în tocmai cadrele ficțiunilor propuse de scriitori : situații-limită bine precizate și de neocolit. Apoi, ambii autori au curajul, artistic vorbind, să decreteze și să-și esafodeze discursurile epice pe temeiul tratării îngemănate a două simțăminte distincte : dragostea și eroismul. Iată, dacă mai era nevoie, justificarea principală a recenzării în tandem a acestor romane, altfel puțin apropiate ca stil și subiect.

Vasile Preda își concepe romanul conform unei structuri deja clasice : permisia unor ostași, petrecută pe meleagurile natale, apoi participarea lor la efortul colectiv de înlăturare a trupelor germane de pe teritoriul țării și, în fine, întoarcerea acasă a victoriosilor. Eroii principali sînt sergentul Niculae Savu și ofițerul Dumitru Andrei. Acesta din urmă a urmat Școala Normală și a ieșit învățător dar n-a reușit să predea nici un an fiindcă, așa cum și declară unei femei îndrăgite, între timp căsătorită cu altcineva, „casa mea e războiul". Aflați în permisie în cătunul lor, Savu și Andrei consimt să ia neveste pe Paulina și Ana, cele două fete ale lui Matei Cîrnu. În afara convenienței, petrec cu ele noaptea nuntii la Rada, mătușa lui Savu, care găzduiește o noapte cele două cupluri. Cei doi revin pe front, sînt mobilizați în linia întîi într-un batalion de vînători de munte. Între cele două lumi, cea trecută și păstrată doar

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

MIRCEA CEL MARE

Cine încearcă, din perspectiva celor șase secole ce ne despart de momentul cînd Mircea I — fiul lui Radu I, nepotul lui Nicolae Alexandru și strănepotul lui Basarab Întemeietorul — a luat cîrma Țării Românești, să cuprindă într-o formulă sintetică trăsătura cea mai caracteristică a personalității și domniei sale de peste trei decenii, își amintește de cuvintele marelui nostru poet Mihai Eminescu : **„Mircea I, acest prototip luminos și al artei războinice și al celei diplomatice la români, n-a gîndit toată viața lui decît la menținerea neatîrnării".**

Într-adevăr, cuvîntul **prototip** este acela care exprimă cel mai bine adevărul cu privire la personalitatea domnului Țării Românești, căci ea a devenit ideal și model pentru urmași de cum trebuie să fie un cîrmuitor al destinelor poporului nostru. Iar sensul străduințelor sale necurmate acesta a fost : să gîndească neîntrerupt, să lupte fără teamă și să desfășoare nesfîrșite resurse de diplomație, toate puse în slujba unui suprem ideal — de a păstra neatîrnarea țării sale și de a asigura viitorul poporului său într-o lume și într-o vreme cînd Europa vedea cu groază cum se prăbușesc state și imperii atotputernice odinioară, cum popoare altădată libere și înfloritoare devin peste noapte robite, și cum umbra neagră și apăsătoare a unei împărății dornice să se întindă pînă la marginile lumii, transformă veacul într-o adevărată turnantă a istoriei.

Pentru românii de la sud de Carpați, amenințarea nu venea însă numai din partea Împărăției otomane. De peste o jumătate de secol, de cînd Basarab Întemeietorul pecetluise, la Posada, soarta dorințelor de stăpînire ale altei mari puteri din vremea aceea. Regatul ungar multinațional condus de dinastia franceză a Angevinilor, conducătorii Țării Românești erau fără încetare confruntați cu tentativele acestui regat de a le transforma țara în posesiune angevină. Sau de a le smulge măcar o parte din teritoriul ei. Strănepotul, bunicul și părintele lui

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● «MIRCEA ! IMI RĂSPUNDE DEALUL : MIRCEA ! OLTUL REPETEAZĂ» ● Semnează : ● Fănuș Neagu ● V. Macoviciuc ● Alexandru Ligor ● Dumitru Bălaeț ● Ion Nicolescu ● P. Ivancu ● Proză de Platon Pardău ● Debut : ● Constantin Costache Versuri de Șterian Vicol ● Marta Bărbulescu ● Mariana Pândaru ● Ion Chiric ● Remember : ● „Poeții cînd erau tineri..." de Niculae Stoian ● Cronica edițiilor de N. Georgescu ● Post restant de Iulian Neacșu ● Cumpănă de G. Alboiu ● Rememorări de M. Micu

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» vol XIII

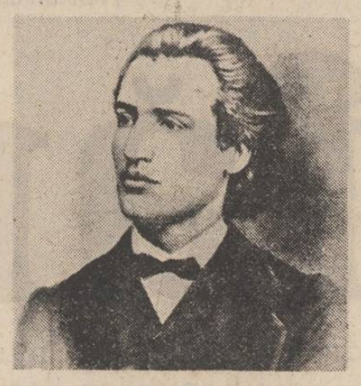

Printr-o operație de analiză a străfundurilor creației literare, Lucian Blaga a decupat în poezia lui Eminescu efigia tînărului voievod ca proiecție fundamentală a psihologiei și artei lui literare. Răvașul tinărului prinț din **Scrisoarea III** este una din cheile prin care Lucian Blaga pătrunde în laboratorul secret al poeziei eminesciene pentru a ne aduce la suprafață o imagine cu un rost tematic definitoriu. Voievodul în postură tînără este imaginea secretă care dictează arhitectura nevăzută a poeziilor lui Eminescu fie despre societate, fie despre natură. Sondajul și demonstrația lui Lucian Blaga sînt convingătoare, însemnînd totodată una din cele mai fine și mai acute analize a poeziei eminesciene, rezultate ale unei metode proprii de investigare și interogare a literaturii.

Interesant de văzut, adăugăm, este că la marele emul și urmaș al poetului, Mihail Sadoveanu, chipul tînărului voievod are aceeași semnificație și frecvență. Nicăieri însă, Lucian Blaga nu ne explică de ce voievodul epic al poeziei lui Eminescu, Mircea din **Scrisoarea III** este „bătrîn". Avem de-a face aici cu o inconsecvență, cu o inerție ? De vreme ce imaginea cheie de raportare a voievodului este la Eminescu tinerețea, de ce voievodul care înfrînge pe Baiazid în **Scrisoarea III** este „bătrîn" ? Să fie astfel pentru că în mod curent și inerțial în timpul vieții lui Eminescu, Mircea era „cel Bătrîn" ? Dar „Mircea cel Mare" e o formulă moștenită din secolul trecut.

Un răspuns la această întrebare ni-l dă publicistica poetului, în care, pe lîngă voievodul restaurației, Matei Basarab, ultima epocă fericită căreia îi este opusă, antitetic, cea fanariotă, Ștefan cel Mare și Mircea sînt invocați cu o mare frecvență, de foarte multe ori alături, pereche voievodală reper în istoriografia reconstituită de Eminescu pentru trecutul românilor. Interesant este că în cele peste patruzeci de invocări ale umbrei lui Mircea în articolele politice care au precedat și au urmat **Scrisorii III**, Mircea este „cel Bătrîn", doar o dată înainte (vol. XI, p. 123, în 1880) și o dată după, sub forma „Mircea Bătrînul" (vol. XIII, p. 235, în 1882), în toate celelalte cazuri Mircea fiind fie întîiul, cu cifră romană, fie Mircea Vodă, fie Mircea Basarab, fie Mircea cel mare, fie Mircea cel mai mare domnitor pe care l-au avut muntenii. Personajul din **Scrisoarea III**, plasat între cele două singuratice intitulări „Mircea cel Bătrîn" și „Mircea Bătrînul", are, deci, comparat cu proiecția din articolele politice ale poetului, o semnificație particulară, care nu ține de inerția denominativă a momentului, de altfel și aceasta diversă. Mircea din articolele lui Mihai Eminescu este mult mai aproape de „tînărul voevod" constructiv al interpretării lui Lucian Blaga, decît de imaginea cu o funcție particulară din poemul bătăliei de la Rovine. Dar pînă la a încerca dezlegarea acestei funcții, este util a trece prin desele trimiteri ale poetului la numele lui Mircea. „Mircea I, scrie M. Eminescu, — acest prototip luminos și al artei războinice și al celei diplomatice la români — n-a gîndit toată viața lui decît la mîntinerea neatîrnării." (XI, p. 19). Pentru ca apoi : „O politică analogă a contrapunerii iscusite a puterilor creștine, a luptei directe cu turcii, au susținut Ștefan cel Mare." (op. cit. p. 20). Această imperechere este caracteristică scrisului eminescian. Altădată „țara lui Ștefan și a lui Mircea" este opusă țării „ofiliților și parfumaților caraghioși", care-și „petrec zilele dormind și nopțile prin Bal-Mabille" (XI, p. 228). Antiteza (articolul e din 20 iunie 1880) din **Scrisoarea III** se anunță de pe acum. Altădată, în același an, 22 iulie 1880, ni se vorbește despre „vechiul popor al lui Mircea Basarab" (XI, p. 259), care dispare și emigrează sub ochii noii „rase americane" și suprapuse, fabricată de liberali. În chestiunea Dobrogei, Eminescu ține să precizeze că „turcii au luat-o de la Mircea Vodă într-un timp cînd regatul de la Tîrnova încetase de mult a mai exista" (XI, p. 349). Pe 4 noiembrie 1880, Eminescu scrie : „neamul nobil și drept care cutremura odată pămîntul la un semn al lui Mircea Basarab sărăcește și moare" (XI, p. 405). Fărîme din imaginile și sonurile viitoarei **Scrisori III** se află aici, ceea ce ne arată încă o dată cît de solidară este poezia eminesciană cu scrisul său de gazetă.

În 1881, anul de apariție a **Scrisorii III**, titulatura de Mircea cel Mare apare și se impune definitiv în articolele lui M. Eminescu. La 23 ianuarie 1881, într-o discuție istoriografică, Mircea este **cel Mare** (XII, p. 40), pentru ca în pagina următoare să se scrie : „noi am avut norocirea de-a avea dup-olaltă, odată în Muntenia pe-un Mircea, apoi în Moldova pe Ștefan cel Mare. Acesta din urmă era fiu de suflet al lui Mircea ; el copilărise la Curtea de Argeș și la Tîrgoviște, el avea aceeași tendință de a uni creștinătatea în contra Semilunei ; c-un cuvînt avea o idee superioară individualității sale. Ceilalți toți sînt contagiați de spiritul ambițios al veacului lor" (XII, p. 41). Viziunea istorică în care rolul cardinal este al Munteniei lui Mircea, „cel Mare", după Eminescu, rămîne de reținut. Altădată Mircea este „I", fără completări, iar mai tîrziu „Mare Voevod" după titulatura-i oficială (op. cit., p. 90). Cînd are de pus în inferioritate Casa de Hohenzollern ajunsă pe tronul românesc, M. Eminescu îi amintește de „tronul lui Mircea cel Mare și al lui Ștefan cel Sfînt" (XII, p. 158). **Scrisoarea III** apăruse pe 1 mai 1881 în **Convorbiri literare**. Citata referință la Mircea cel Mare e din 4—5 mai în **Timpul**, iar tot aici va apare pe 10 mai. **Scrisoarea III**. Cînd citim, pe 30 iulie, în **Timpul** că vigoarea extraordinară a începuturilor noastre istorice, figura lui Mircea sau Ștefan cel Mare sînt contrazise de lipsa de vigoare a succesorilor lor politici, ne mișcăm în cercul de idei al celebrei **Scrisori**. Doar aici în **Scrisoare** Mircea e „Bătrînul", în articole este „Mircea Vodă" (XII, p. 284) sau simplu Mircea, cînd se vorbește despre „epoca lui de aur" (p. 395). Alături de Timur Lenk, de Baiazid I, Mircea va fi din nou „cel Mare", care „punea și scotea pe tronul otomanilor la impărați după plac" (XIII, p. 75—76). În comentariul la **Columna lui Traian**, secolul al XIV-lea aparține „lui Mircea cel Mare" (p. 89), la pag. 98 avem formula „plugul lui Mircea cel Mare", după care explicațiile pentru titulatura de „cel Mare" : Cozia „unde e inmormîntat Mircea I, cel mai mare domn al Țării Românești, acela sub care țara cuprindea amîndouă malurile Dunării pînă la mare" (XIII, p. 188). „Locul de repaus al celui mai mare domn al Țării Românești", Cozia, e din nou pomenită (XIII, p. 280). Apoi „mormîntul lui Mircea cel Mare" (p. 317) ca și „Cancelaria lui Mircea cel Mare" (p. 351), după cum „Mircea și Ștefan cel Sfînt" (p. 356), etc. Din toate aceste articole se impune imaginea unui domn măreț în cuget și faptă, predecesor și model al lui Ștefan cel Mare, domn pe care Eminescu îl numește fie Mircea Vodă, fie Mircea I, fie Mircea cel mai mare domn al Țării Românești, fie, mai pe scurt, Mircea cel Mare. Apelativul de „bătrîn" („cel Bătrîn" și „Bătrînul") are un caracter accidental în gazetăria eminesciană.

Mircea este „cel Mare" și pentru doi contemporani ai lui Mihai Eminescu : B. P. Hasdeu și A. D. Xenopol. Cum odată cu cristalizarea viziunii lui Eminescu asupra istoriei naționale se fixează și imaginea superlativă a lui Mircea, ca și titulatura de „cel Mare", „cel mai mare", nu vedem o contradicție între concluziile lui Lucian Blaga și proiecțiile voievodale prezente în gazetăria eminesciană. Mai ales vigoarea pe care o reține Eminescu din trăsăturile voievodale ale lui Mircea cel Mare și Ștefan cel Sfînt apropie figura „tînărului voievod" descifrată de Lucian Blaga în poezia eminesciană de aceste proiecții politice. Planul hieraticului în care-și plasează Blaga plăsmuirea dedusă nu e în întregime compatibil cu planul politicului în care-și configurează Eminescu voievozii gazetăriei sale. Aura mitică, la care poetul trimite tot timpul, asigură însă linia de comunicare posibilă.

Circulația **Scrisorii III** a făcut ca pentru toți cunoscătorii ei Mircea să fie „cel Bătrîn". Adevărata optică asupra voievodului se află însă în gazetăria eminesciană. Bătrînul din poem are o funcție artistică, face parte dintr-o parabolă. Despre încărcătura culturală a **Scrisorii III** s-a scris mult și se mai pot scrie multe. În confruntarea dintre Mircea și Baiazid se poate citi, ca într-un palimpsest, întîlnirea dintre Dromichete și Lisimach, care este totodată, confruntarea dintre înțelepciune și lipsa de cuget, dintre un popor bătrîn și unul tînăr. În această pildă, istoricitatea personajelor nu mai este importantă, ele devenind funcții ale unei organizări semantice dirijate. Aceeași este și situația lui Mircea în scrisoarea eminesciană. El nu este un personaj istoric, ci, cum zice chiar Eminescu undeva, un „prototip". Convorbirea dintre Mircea și Baiazid devine versiunea inoită a celei puse la cale de Dromichete. Pentru o astfel de întîlnire, Mircea trebuie să fie „bătrîn" indiferent de vîrsta reală. Orgolioasa închipuire eminesciană a înfățișat aici o întîlnire a „vechimii" cu „noul", a unei civilizații și culturi bătrîne, descrisă în poemele sale dacice, cu un eveniment proaspăt și înseriabil. Un exponent al „vechimii", **domnitorul**, nu putea fi decît „vechi", „prototipal", „arhaic". Bătrînul din **Scrisoarea III** nu este Mircea „cel Bătrîn" al istoricilor, pentru că Eminescu nu și-a propus să întărească opinia acestora, ci viziunea sa despre civilizația românilor. „Arhaitatea" eminesciană nu înseamnă „primitivism", ci mai ales limpezime și înălțime de cuget, pe amîndouă avîndu-le „bătrînul" **Scrisorii III**, care poate fi la fel de bine Odin din Arald, deci o funcție dincolo de cele lumești. Cel mai bine l-a înțeles pe Eminescu, în această dimensiune spirituală a arhaicului, Mihail Sadoveanu, limpiditatea operei sadoveniene de după primul război mondial datorînd enorm și în primul rînd comunicării adînci cu viziunea eminesciană. Cu cît se va eminescianiza, cu atît opera lui Mihail Sadoveanu va apela la proiecții voievodale ale căror alcătuire și sens pot fi interpretate pe linia propusă de Lucian Blaga pentru Eminescu.

M. Ungheanu

DUMITRU DINULESCU: «Îngerul contabil»

Ironist și, într-un sens mai larg, scriitor satiric redutabil, Dumitru Dinulescu nu se dezminte nici în ultimul său roman **Îngerul contabil**, (Ed. „Cartea Românească", 1985), o savuroasă partitură a kitschului. Autorul apasă pe aproape toate clapele comicului (de limbaj, de situații, de caracter) și ale umorului (ironie, satiră, burlesc, parodie) pentru a interpreta, uneori cu virtuozitate, o suită de variațiuni pe o temă dată. Care este, așa cum am spus, kitschul în nenumăratele lui forme și ipostaze, și mai ales, cel intelectual. **Îngerul contabil** este un fel de biblie hazlie a literaturii de popularizare de orice fel și a teoriilor pseudo-științifice, de la parapsihologie la O.Z.N.-uri, de la religia scientistă la extratereștri, de la matematica și cibernetica din broșurile gen „Știința pentru toți" la turismul cultural, de la „misterul" triunghiului Bermudelor la Yeti, Șarpele mărilor și Nessie, monstrul din Loch Ness, ș.a.m.d. Așa cum La Mettrie descria la modul serios, un „om-mașină", Dumitru Dinulescu își imaginează, la modul ironico-parodic nu doar un om, ci un univers cibernetizat, ale cărui divinități sînt Einstein, Planck și Bohr. Cum arată acest cosmos, în care „totul este informație" conform celor mai noi sloganuri cibernetico-genetice ? Autorul preia ponciful științific și-l aplică deductiv, la scară universală, împingîndu-l la limită și extrăgînd, astfel, toate consecințele. Nu numai omul și pămîntul, dar și stelele, sistemele planetare și chiar întreaga galaxie sînt creația tehnică a celor trei demiurgi-savanți, evidentă parodie a treimei mistice. La fel, raiul și iadul sînt construite după cele mai precise planuri inginerești, iar ultimul este făcut pentru a pedepsi ignoranța tehnică și nivelul științific scăzut al pămîntenilor, deoarece marțienii și jupiterienii care sînt mult mai evoluați, îl vizitează doar în calitate de turiști. În rai, veghează la destinele galaxiei, Einstein, secondat de Planck și Bohr, ajutați de o armată de ingineri și sfinți ce lucrează cu computere și calculatoare, în laboratoarele cerești. Din cînd în cînd, ființele, oameni și animale, îngeri și îngerese se întrupează și sînt trimiși pe pămînt sau pe alte planete cu diferite misiuni, prilej pentru autor să fabrice tot felul de explicații și istorioare, care mai de care mai trăznite. Iată cam cum arată un proces metempsihotic scientist, în stilul lui Dumitru Dinulescu : „Ce se-ntîmplase cu Nessie pe pămînt ? Nessie nu era inițial decît un simplu crustaceu. Dar un crustaceu având un sistem de gîndire propriu. Pentru că în lacul scoțian Loch Ness se mai păstrase această microrasă de crustacei gînditori, care nu aveau însă civilizație, erau la nivelul oamenilor cavernelor, adică erau niște boemi. Și Nessie rămase la un moment dat singurul crustaceu în viață din rasa respectivă, care urma acum să se stingă. Cunoscînd această problemă, cerul era interesat de informațiile deținute de Nessie și mai ales de amplificarea lor. Nessie fiind însă atît de puțin dezvoltat, informațiile erau greu de prelucrat. Și atunci se luă hotărîrea ca Nessie să fie acromegalat, pentru ca însăși culegerea de informații din mediul lacustru să fie mai bogată. A fost trimes atunci într-o noapte un comando de ingineri care l-au operat pe Nessie. Adică i-au fixat în sistemul genetic o drăcie care l-a supradimensionat într-o perioadă record. Astfel Nessie a devenit un monstru, dar nu din proprie inițiativă, din întîmplare sau din imprudență, de intrare-n păcat. Pur și simplu era rodul unui **engeneering celest.** Iar acum făcea un stadiu de cîțiva ani, în planeta Marte, pentru că se remarcase atîta nu numai prin informațiile luate din mediul lacustru dar și prin reacțiile pe care le provocase oamenilor. Deocamdată de altfel, trebuia distrasă atenția lor de la el, așa că fusese repartizat pe Marte, pentru perioada aceea de timp" (p. 176) Cartea sa poate fi citită și ca o parodie a literaturii s.f. de o anumită categorie. În **Îngerul contabil**, farfuriile zburătoare abundă, marțienii și jupiterienii vin pe pămînt în spionaj, dar nu pentru a face rău, ci pentru a culege informații despre nivelul înarmărilor nucleare, problemă ce frămîntă întreg sistemul planetar. Din timp în timp răpesc oameni pentru a obține de la ei informații științifice, și a-i convinge de pericolul unui cataclism nuclear.

Printre ei se va afla și Costică (nu Mitică), un vajnic luptător de sorginte caragialiană din Cartierul Circului, pentru binele și progresul omenirii, cu idei originale în ceea ce privește anihilarea armelor atomice, pe care marțienii vor încerca, fără succes să le aplice. Bineînțeles, că după o vreme, pămîntenii, printre ei și Costică, vor fi trimiși înapoi cu farfuriile zburătoare. Dar îngerii și diavolul cum circulă ei ? Nimic mai simplu. Sînt teleportați cînd și unde vor, mijlocul cel mai frecventat de către civilizațiile avansate în serialele de consum s.f. Pare că nimic nu scapă ironiei sau satirei autorului. Că nu întotdeauna umorul său ne apare ca fiind de cea mai bună calitate, asta este altceva. Paginile cele mai reușite sînt, indiscutabil, fanteziile negre din descrierea chinurilor suportate de pămînteni în infern. Cu o inventivitate, era să spun diabolică, autorul creionează o replică grotesc-modernă la imaginarul infernal medieval. Deși cazanul cu smoală, biciul și bastoanele nu sînt disprețuite — ce dictatură, fie ea veche sau contemporană le-ar putea neglija — în iadul modern se lucrează cu mijloace de informare și influențare ultramoderne, televiziune, microprocesoare, programare, computere, etc. Dracii sînt viu colorați, au umor, desigur, negru, sînt jovialí, emit paradoxuri și vorbe de spirit, dar pedepsele pe care le aplică sînt tot diavolești. Prozatorul știe să exploateze foarte bine acest joc de constraste, obținînd efecte de tot hazul. Cu puțină fantezie și vervă ironică este înfățișat raiul, gîndindu-mă, poate, și la spumoasa parodie topîrceaniană din **Minunile sfîntului Sisoe.** Desenat în linii sumare, edenul apare ca o imensă instituție computerizată în care îngerii contabilizează, imposibili, — de unde și titlul romanului — destine și existențe. Din cînd în cînd se mai produce cîte o abatere, ca în cazul îngerului nr. 8, îndrăgostit de parizianca Monique sau al îngeresei Angélique care îl iubește pe Stielike, șeful unei agenții de turism, evidentă persiflare a clișeului romantic al sufletului celest corupt. Coborît pe pămînt, scriitorul își regăsește vina satirică și imaginația parodică. Tot ceea ce se întîmplă aici ține de harabaura amețitoare a unui roman picaresc modern, în care totul se persiflează și se autopersiflează. Nici autorul nu face excepție, pentru că într-o narațiune la persoana a treia, se introduce printre personaje, devenind el însuși personaj în inserturi relatate la persoana întîi. Funcția de rezonator din romanele realiste clasice este astfel preluată ironic chiar de prozator. Dar nu gratuit. Procedeul îi permite o dublă mișcare : funcția de autopersiflare de care am pomenit — naratorul este personajul cel mai păgubos al cărții — și introducerea fără o legătură foarte strictă cu firul acțiunii, a unor șarje caricaturale la adresa unor figuri (personaje cu cheie) din lumea literară și artistică. Este poate ceea ce a determinat pe o recenzentă să afirme că partea a doua a cărții — romanul este împărțit în capitole și în nici o parte — este mai puțin realizată, deoarece s-ar depărta de subiect. Ceea ce este fals. Un roman ironic și parodic are o altă logică, sau mai exact spus, singura lui logică este calitatea umorului. Obiecțiile sub acest aspect se pot aduce. Dealtfel, fabula textului este mai puțin importantă, ea fiind supusă acelei intenții primordiale a romancierului, de care am amintit la început, variațiuni pe tema kitschului. Limbajul cărții chiar pastișează, parodiindu-le în acest fel, formulele stereotipe și cliseele verbale ale exprimării „kitsch". Fenomenul în sine, dar și ca motiv literar merită toată atenția. Dumitru Dinulescu îi pune în față, cu talent și vervă umoristică, minus unele îngroșări stilistice, o oglindă deformantă, ca în labirinturile iluzorii de la bîlciuri, ce îi surprinde însă esențialul. De ce ar apare adevărul numai în oglinzile cuminți purtate de-a lungul drumului ?

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

IMAGINI EXPRESIONISTE

MAGDALENA GHICA

O TĂCERE ASURZITOARE

Editura Albatros

Adunate sub un titlu oximoronic, poemele cuprinse în recentul volum al Magdalenei Ghica*) aspiră la o viziune peratologică în cadrele unei expresivități violente. Poeta cultivă o lirică expresionistă, invadată de imagini convulsive, autoarea vrea să ne sugereze „gustul apocalipsei" dar, ca și în volumul său de debut („Hipermateria"), se simte o ostentație a tonului, tînăra poetă nereușind totdeauna să-și racordeze timbrul liric la tensiunea reală a stărilor ceea ce dă, nu rareori, un aspect teatral patetismului său poetic. Amplul poem „Fugă pentru instrumente necunoscute" mizează aproape exclusiv pe violenta de limbaj în construcții asintactice, tonul e paroxistic pendulînd între deznădejde și revoltă pe linia unei trăiri expresioniste cu tentă vizionară. Patetismul exclamativ devine monocord, prin supralicitare, întregul poem „locuiește în urlet" și abuzul de șocuri „auditive" creează o senzație obositoare, expresia limitîndu-se la un conglomerat de cuvinte dure lipsite de un liant liric interior : „muzica fiarelor dezlănțuite, leii și lupii, / metalelor grele, bestiilor, cuțitelor, cuielor, / scrîșnetul pietrelor, planete explodate în spații, / muzica organelor rupte, creieri, inimi și degete, / țipătul celulelor vii, /.../ strigătul, urletul, hohotul". În ciuda intențiilor epopeice, poemul rămîne la stadiul unui inventar de sintagme brutale neasamblate într-o viziune coerentă. Eruptiv și zgomotos demersul liric e reductibil aici la cuvîntul „țipăt" utilizat de autoare cu o frecvență simptomatică ; de altfel cea de-a doua secțiune a volumului se intitulează „Nu cu un țipăt ci cu un scîncet" și relevă o aceeași propensiune spre stilistica „asurzitoare". Următoarele cicluri denotă însă „o schimbare la față" cu efect benefic în planul expresivității. Afirmațiile incendiare și exhortațiile din prima parte a volumului încep să dispară în favoarea atitudinii meditative, limbajul e supus acum unei decantări estetice. Intuiția poetică descoperă acea „armonie impenetrabilă / care ne integrează pe toți". Multe poeme capătă contur simbolic („Ce vor ei", „Mărginită în nemărginire", „Trup viu în vid" etc.), energia lirică acționează acum în profunzime prin implozii semantice : „clipa / clipa crește cristal monstruos / se dilată cuprinde / privirea oarbă a lumii / fața ei devastată / spațiu se face de adormit / clipa, ultimă patrie, îngroapă-mă-n tine / pășind cu tălpile goale / vom arde în clipă" („În clipă"). Această imblînzire stilistică dă coloratură morală discursului liric, atunci cînd își cenzurează expresia și nu cade în capcana ostentației retorice poezia Magdalenei Ghica oferă numeroase dovezi de lirism autentic. Temperamentul inflamabil al autoarei necesită rigoare formală pentru a se obiectiva în imagini revelatorii. De altfel poeta se luptă cu propria entropie interioară („ucide aceasta dezordine / incendiază acest haos") versurile invocă regăsirea unității ființei („Coboară prin ingustele porți. Încheagă-ți iar fața / fața ta luminoasă. Această resurecție lentă / e chiar imaginea ta" („Ia-ți chipul înapoi"). Construcția volumului figurează tocmai această căutare a armoniei lăuntrice a lucrurilor. Poetica autoarei pendulează deocamdată între formula acut expresionistă și interogația reflexivă. Pe măsură ce-și va echilibra umorile, poezia Magdalenei Ghica va părăsi tot mai mult efectul de suprafață al limbajului „asurzitor" în favoarea unei rostiri meditative în care „se aude unda cosmică".

Alexandru Horia

*) **Magdalena Ghica : „O tăcere asurzitoare". Editura „Albatros", 1985.**

EDIȚII

DEMOGRAFIE ISTORICĂ ROMÂNEASCĂ

Unul dintre cele mai valoroase instrumente necesare cercetării fenomenelor istorice este ediția de documente, realizată pentru o anumită perioadă și pe o anume tematică. Aceasta presupune investigația de arhivă, structurarea materialului, transcrierea și eventual traducerea științifică a documentelor, care sînt astfel puse la dispoziția altor cercetători în vederea realizării sintezelor, monografiilor și studiilor istorice. Alături de prestigioasele serii de documente ale Editurii Academiei, „Fontes historiae Daco-Romanae", și „Izvoarele istoriei României", au mai apărut, la editurile Academiei, Științifică și enciclopedică și la Editura Militară serii de volume ca „Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române", „Izvoarele răscoalei lui Horea", „1848 la Români", „Românii la 1859", „1918 la Români", „Independența României — documente diplomatice", „Românii după Marea Unire", „Documente privind marea răscoală a țăranilor din 1907", „Documente ale Unirii", „Mihai Viteazul în conștiința europeană — documente externe", „Documente privind istoria militară a poporului român".

În acest efort de sistematizare, cunoaștere și punere în circulație în lumea științifică a fondului de documente ce permit o mai completă și profundă cunoaștere a istoriei românilor se înscrie și volumul *) lui Costin Feneșan, tipărit de Direcția Generală a Arhivelor Statului. Lucrarea pornește de la premisa că „demografia istorică a devenit de mai multă vreme o știință fără de care evoluția în timp a societății umane, pe toate planurile, nu poate fi investigată în profunzime, înțeleasă în resorturile ei cele mai intime și restituită cu nuanțe și sensuri altfel greu, ori deloc sesizabile".

Volumul nu este o culegere de surse referitoare numai la aspectele demografiei istorice, avînd un caracter mult mai complex, deoarece oferă informații semnificative pentru istoria agrară, socială și financiară a Transilvaniei „în perioada de profunde transformări pe toate planurile, survenite în secolul luminilor". În acest prim volum selecția urmărește și izbutește să configureze o imagine a realităților Transilvaniei începînd cu sfîrșitul secolului al XVII-lea, la scurtă vreme după luarea în stăpînire a teritoriului de către autoritățile habsburgice, pînă la încheierea numărătorii de populație din 1784—1786. Documentele cuprinse în culegere au meritul de a releva structurile demografice, sociale și familiale din Transilvania veacului al XVIII-lea, categoriile de populație, densitatea demografică pe zone, organizarea administrativă. Comparînd și analizînd informațiile, editorul arată în prefață că repetatele campanii de conscriere a populației nu reflectă situația exactă, recurgîndu-se la subînregistrări, dar că informațiile furnizate de listele și tabelele de conscripție sînt complexe și „vor putea fi folosite cu succes la elaborarea unor studii de demografie istorică, servind în același timp și unor lucrări din alte domenii". Studiul introductiv semnalează de altfel importanța deosebită a unora dintre documentele reproduse, ca de exemplu a conscrierii din vara anului 1733 în legătură cu problema confesională sau aceea a înregistrării de populație din 1784—1786 „care întrunește pentru prima oară în practica vremii unele elemente caracteristice recensămintelor moderne".

Dincolo de aspectele de specialitate și de utilitatea științifică a lucrării, arată autorul, „analiza comparativă, complexă și obiectivă a izvoarelor de demografie istorică a Transilvaniei din veacul al XVIII-lea a demonstrat și va demonstra oricînd o realitate de netăgăduit : în tot cursul secolului luminilor țara românească din interiorul arcului carpatic a fost locuită, în proporție de aproape două treimi, de români, populația din vechime și dintotdeauna a acestui pămînt".

Gheorghe Buluță

*) **Costin Feneșan : „Izvoare de demografie istorică, vol. I, Secolul al XVIII-lea. Transilvania", Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1986.**

COMPENDIUM

● Captivantul și fecundul secol al XIX-lea vorbește din nou cititorului de astăzi de această dată prin gura lui G. I. Ionescu-Gion. Vistian Goia a alcătuit o culegere de **portrete și evocări istorice** (Editura Minerva) din opera pe nedrept uitatului Gion, singurul motiv de insatisfacție în legătură cu această carte decurgînd din prea puținele pagini ale ediției. Gion a fost un scriitor cult cu pasiuni multiple, strălucind în gazetărie, memorialistică și istorie. Incitante, incitătoare paginile din selecția lui Vistian Goia ne propun o formulă scriitoricească deventă din păcate de domeniul trecutului. Evident, Ionescu-Gion, autorul **Istoriei Bucureștilor,** al unei istorii fragmentare a fanarioților, al unor **Portrete istorice,** al unei monografii **Ludovic XIV și Constantin Brîncoveanu,** ca și al multor prefețe și articole, merită mult mai multă atenție editorială decît i s-a acordat pînă acum. Cît despre monografia relațiilor româno-franceze din timpul lui Brîncoveanu, privită cu neînțelegere de contemporani și cu îngăduință de alcătuitorul actualei ediții, ea rămîne o carte singulară pentru vremea ei, anticipînd viziunea lui Victor Papacostea asupra studierii rolului românilor în context european, un reper modern în istoriografia română, exemplară prin factura și orizontul ei. Pe cînd reeditarea acestei remarcabile cărți de istorie produsă de un literat, elev al lui Hasdeu și Odobescu ?

● Petre Ursache care a dat mai demult **Prolegomene la o estetică a folclorului** revine cu o carte de **Eseuri etnologice,** Ed. „Cartea Românească", 1986. Prefața polemică a volumului este în același timp o apărare a cercetărilor folclorice de tip tradițional, dar și a sublinierii existenței unor cercetări de tip modern în folcloristica românească, deschisă orizontului științific actual. Un răspuns la problemă este și această carte de **Eseuri etnologice** care interesează indiscutabil pe literat. Citățm din subcapitolele cărții : **Cuvîntul ROMÂN în colecțiile de folclor, Motivul mioritic, „Steluța" lui Alecsandri, Prototipuri folclorice în romanul „Șarpele" de Mircea Eliade, Mihai Eminescu : încercarea de identificare a unor structuri.**

● **Identitățile lui Litovoi** se numește romanul tipărit de Ion Dumitru Denciu la Ed. „Cartea Românească" (1986). Îndrăzneața reconstituire, cu atît mai îndrăzneață cu cît are în față un relativ gol documentar, este o narațiune strînsă, cu o tăietură sigură și cu o evidentă notă intelectuală. Anterioara carte a lui Ion Dumitru Denciu, debutul, a fost tot un roman, **Luminile zeiței Bendis,** carte surprinzătoare prin incursiunea lucidă într-un univers uman preistoric. Pentru profesorul focșănean proza istorică nu este, după semnele prime, o supapă pentru locuri comune.

● Dacă Panait Istrati mergea **Vers l'autre flamme,** Mircea Iorgulescu, în cartea închinată prozatorului vrea să meargă **Spre alt Istrati.** Cele peste 250 de pagini ale cărții par să-i fi fost de ajuns în acest nobil scop. Din descoperirea întîmplătoare a povestirii **Kira Kiralina** în 1982, la un prieten, autorul cărții vrea să facă un fapt revoluționar pentru soarta lui Panait Istrati, care ar deveni brusc, datorită acestei întîmplări, un mare scriitor. Europa l-a acceptat pe Panait Istrati ca scriitor de primă mărime încă de la apariția **Kirei Kiralina,** iar cititorul român imediat ce i-a citit cărțile. **Spre alt Istrati** este o carte care forțează uși deschise.

● Desi i-a trecut calendaristic vremea (a apărut în 1985 la Editura Militară), sinteza lui Sergiu Iosipescu despre înaintașii lui Mircea cel Mare, **Balica, Ioancu, Dobrotici,** își cere pomenirea după calendarul valorii. Cu o documentație nouă, dar mai ales cu o metodă modernă și cu spirit nou al cercetării și ipotezei de lucru, Sergiu Iosipescu umple golul dintre Asănești și Mircea cel Mare cu o istorie a românilor plină de consistență și sens. Caracterul de eveniment al acestei contribuții se impune a fi marcat cel puțin odată cu sărbătorirea celor 600 de ani de la domnia lui Mircea cel Mare, cel care a fructificat genial moștenirea înaintașilor săi de la Dunăre.

Școala românească

Urmare din pag. 1

tot ceea ce a creat și va crea natura — dar acum cu contribuția omului — mai bun în dezvoltarea generală a lumii.

Pe fundalul unor asemenea orientări de natură teoretică și practică apar evident trăsăturile, noul profil al învățămîntului românesc și în directă legătură cu aceasta înseși profilul și orizontul societății de mîine. Apare noul profil moral-politic și social al promoțiilor de specialiști ai viitorului și apar de asemeni trăsăturile, preocupările de fond ale culturii și artei, profilul acestora în toată dimensiunea și substanța lor umanistă. Pentru că o intimă și intinsă legătură funcționează la scara generațiilor și a istoriei între învățămînt, știință și cultură, o intimă și intinsă legătură funcționează între pregătirea, calificarea pentru muncă și viață a tinerei generații și nevoia adîncă de cultură și artă.

Noua sensibilitate a epocii se definește prin actul școlii, din perspectiva însăși a muncii și creației. În configurația sa intră spiritul de dăruire, abnegația, răspunderea și angajarea patriotică, revoluționară, dorința de a face totul pentru binele patriei și al poporului. O întreagă zestre de valori acționează în acest sens, îndeamnă și însuflețește către acesta chipul măreților ctitorii socialiste. Sentimentul răspunderii și datoriei față de condiția umanității, față de soarta păcii și deci a libertății și independenței, a vieții pe planeta noastră, acționează cu o mai înaltă și mai acută forță azi, din cauze și după scopuri mult mai complexe. În uriașa mișcare de pace, oamenii de știință, din învățămînt au un rol foarte important — spune secretarul general al partidului. Tineretul, studenții, elevii reprezintă o uriașă forță socială a luptei pentru realizarea păcii și înțelegerii internaționale. Oamenii de știință, cadrele didactice, tînăra generație pot și trebuie să-și aducă neîncetat contribuția în această luptă în care să se repurteze victoria rațiunii, a făuririi unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Este aceasta și una din dimensiunile școlii, una dintre misiunile sale de înaltă extracție morală și socială, una dintre sarcinile ei de cel mai nobil interes. Sub astfel de auspicii, învățămîntul românesc se definește ca un tot mai puternic și mai important factor de civilizație.

«MIRCEA ! ÎMI RĂSPUNDE DEALUL MIRCEA ! OLTUL REPETEAZĂ»

„Consider ca o înaltă datorie patriotică să reamintesc, și la acest mare forum al democrației muncitorești, drumul lung de luptă și jertfe, de mai bine de 2500 de ani, de la atestarea documentară a existenței dacilor, a „celor mai drepți și viteji dintre traci", precum și implinirea in acest an a 600 de ani de la venirea în fruntea Țării Românești a marelui voievod Mircea cel Mare, moment care a marcat renașterea poporului român, începutul luptelor împotriva dominației străine, pentru neatîrnare, pentru formarea poporului, a națiunii române, a statului național unitar independent".

NICOLAE CEAUȘESCU

Din cuvîntarea la Congresul al III-lea al oamenilor muncii

Împămîntenirea influențelor

O interesantă operațiune de recitire colectivă a secolului al XIV-lea românesc se desfășoară, în prezent, prin diferite contribuții, aplicate pe cercetarea istoriografică, pe istoria artelor, pe istoria literaturii. Iată, de pildă, o sinteză, recentă, a lui Daniel Barbu ; autorul scrie original și erudit despre **Pictura murală din Țara Românească în secolul al XIV-lea** (Ed. Meridiane, 1986). Studiul său renunță la obișnuințele introducerilor ce însoțesc albumele de artă, desfășurînd roadele unei invenții hermeneutice. Reproducerea celor mai semnificative picturi ale bisericii domnești din Curtea de Argeș și ale pronaosului bisericii mari a mănăstirii Cozia ne prilejuiește un amplu excurs reconstitutiv în spațiul culturii române în cea de-a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Lăsînd deoparte, în mod deliberat, entuziasmul și pactul afectiv cu dimensiunea estetică a acestor monumente, Daniel Barbu reușește o interpretare nouă a temelor iconografice și a structurilor arhitecturale. Aceste ctitorii lansează o serie stilistică și ideologică specifică civilizației Evului Mediu românesc, fiind în același timp integrabile unei serii sud-est europene de proveniență bizantină. Autorul operează, cu o tradiție înțeleasă în termenii istoriei seriale. Astfel, regularitățile constante, saturația lentă, autoreglarea ce atenuează (sau chiar anihilează) acțiunea factorului temporal acționează mai ales în orizontul culturii populare, în timp ce în alte straturi culturale acumularea indistinctă, depunerile valorice, intenționalități eterogene, conținuturi cu felurite genealogii alimentează apariții spontane care anunță viitoare principii organizatoare. Așadar, producțiile artistice ale celor două monumente pot fi citite ca texte, limbaje plastice, structuri narative în care și prin care se actualizează un model al constringerilor semiotice — deci, codul proceselor de semnificare și comunicare — propriu începutului de Ev Mediu românesc. Compoziția stilistică, sensurile explicite și latente, convențiile valorico-culturale nu erau pregătite și anunțate de tradiția autohtonă activă, fiind, de aceea, adevărate **praguri culturale,** dar, în schimb, sînt motivate de interese și opțiuni locale. Modelul cultural pe care îl prefigurează — consolidat apoi pe întregul parcurs al Evului Mediu românesc — reprezintă soluția ce permite păstrarea identității în fața presiunilor exercitate de ansambluri culturale externe vertebrate confesional. În fond, este vorba de interferența și concurența unor ideologii culturale — unele din ele diferite ca substanță, dar analoge prin intenții și funcționalitate — angajate în cîștigarea și/sau asimilarea spațiului cultural românesc pe orbite centrifugale*). Reactivarea literaturii protoromâne înăuntrul **culturii de rezistență** a secolului XIV — relevată de studiul citat — și lansarea seriei arhitectural-picturale de sorginte bizantină în formule ce nu derivă nemijlocit din experiențe creatoare locale — așa cum demonstrează Daniel Barbu — sînt fenomene ce marchează traiectoria culturii noastre de tip medieval, cristalizarea acelor linii de forță care îi stimulează cultivarea specificității. În fapt, lectura istorico-ideologică a configurației culturale medievale — stabilizată, apoi, de fondul folcloricopoporan — indică receptivitate la influențe stimulative și rezistență la infiltrări menite să germineze destructurarea etnică. Astfel, catolicismul — și cultura care îl propulsează — au o vocație universalistă care exclude pluralismul etnic și, în măsura în care este altoită pe structuri statale imperiale sau simple pretenții imperiale, emană o ideologie culturală de expansionism misionar. Întemeierea de la Curtea de Argeș reflectă, așa cum precizează Daniel Barbu, „un program politic" ce se opune intenției de înființare a unei Valahii franciscane. Arhitectura și pictura de origine constantinopolitană — în care resursele locale sînt folosite doar ca mijloace de elaborare — transmit un mesaj de emanație pur bizantină, integrarea în ecumenicitate răsăritenă fiind o sursă de legitimare culturală: este, deci, semn al destrămării legăturilor principatului sud-carpatic cu statul angevin. Așa cum arată și Artur Silvestri, „prin aceea că e bizantină, aparținînd de spiritualitatea întemeiată pe modelul grec de „polisuri" autocefale, cultura română medievală dezvoltă un tip de creație endogenă și mai puțin universalistă. Acest proces e treptat și depinde, în bună măsură, de autohtonizarea, prin diferite unități etnice, a Bizanțului. Spiritualitatea începe să fie echivalentă cu etnia și odată cu secolul al XIV-lea cultura e, la Dunărea de Jos, o cultură de conservare, consemnînd un extract de Europă veche, de Ev Mediu timpuriu." De aceea, întemeierea bisericii argeșene simbolizează, alături de înființarea Mitropoliei Ungrovlachiei, ieșirea de sub presiunea politică și confesională maghiară, situarea în opoziția ortodoxă în care amprenta imperială constantinopolitană este indiscutabilă. Totuși, impactul bizantin nu are loc doar prin instituționalizare cu viză metropolitană, ci și prin filiere indirecte — cum ar fi isihasmul ortodoxismului cultivat pe muntele Athos mai mult în varianta canonico-rituală și nu expres ideologico-expansivă, precum și implantări sud-dunărene ce permit reelaborări stilistice și ajustări prin filiera localismului socio-istoric. De aceea, chiar dacă „ansamblul (biserica domnească — n.n.) încearcă mai puțin să emoționeze cît să convingă" (p. 73), sînt prezente mentalități poporane care atenuează imitarea Bizanțului : de pildă, imaginea iconografică ce descrie solidaritatea națiunilor în jurul Imperiului exprimă doar triumful apoteozei creștine, nu cel imperial (p. 14), iar în pronaos principele nu e prezentat ca un dominus, intermediar între ierarhia cerească și ordinea profană, ci aidoma oricărui alt membru al comunității surprins în momentul exprimării convingerilor și stărilor sale. (p. 21). De altfel, chiar reorientarea voievodului Alexandru spre unitatea ortodoxă e grăbită de faptul că majoritatea populației ține de ritul răsăritean, dar în afara oricărei autorități canonice, deci cu elaborări soteriologice pre- și ne-creștine ce aparțin unui localism creator ce nu va putea fi făcut inofensiv. Dimpotrivă, replicile la încercările de expansiune culturală orientată confesional vor porni chiar dinăuntrul acestui fond autohton : agresiunea islamică în Dobrogea, înainte de 1300, în forma coloniei mistice și ascetice este izolată ; ordinele ascetice ale catolicilor sînt contracarate prin adaptarea isihasmului bizantin la experiența ascetică specifică izvorîtă din mitologia dacică**). Blocarea efervescenței catolice prin activarea structurilor monastice indigene în timpul domniei lui Mircea cel Mare are, desigur, o motivație politică evidentă, dar și una culturală ce poate fi lesne asumată ideologic. Și **într-un plan și în celălalt este clară opțiunea pentru autonomie.** Bizanțul însuși e privit **doar** ca sursă de legitimare confesională, eventual prin intermediere sîrbească. „Cozia — precizează Daniel Barbu — nu a fost menită (...) să devină o sihăstrie asemeni Voditei sau Tismanei ; ea este însă **o luare în posesie a hotarelor țării atît în numele ortodoxiei, cît și în cel al voievodului** care-și pregătește aici necropola. Un ciclu istoric se închide : ctitoria coziană este semnul unei diferențe : principatul transalpin se delimitează de Ungaria (...). În fața Occidentului, principele își instalează aici efigia, iar ritul răsăritean factorul său de stabilitate : monahismul" (p. 29). Este aici un efort de situare într-o ortodoxie **elaborată din interior,** după date locale, și nu ca un simplu reflex al ipostazei metropolitane. Nu mai e vorba, dar, de o generalitate exemplificată, ci de **asumarea generalului prin specificitate ;** comunitatea ortodoxă e localizată spațial și temporal, **universalismul ortodox —** care în faza imperială a făcut posibilă ideea expansiunii, chiar dacă a unei **expansiuni de reacție — se împămîntenește.** Ne aflăm la începutul unei serii istorice ce traversează societatea și cultura întregului Ev Mediu românesc.

Vasile Macoviciuc

***) Acest joc al sferelor de influență este, de pildă, urmărit și de Artur Silvestri în analiza literaturii epocii lui Mircea cel Mare (cf. Revue roumaine, nr. 9/1986).**

****) (Cf. Artur Silvestri, art. cit.)**

Mircea în fața Mării

Așa îl văd: în fața Mării cea mare,
pe cal năzdrăvan și-n veșmînt sărutat
de mreana adîncurilor.
El privește mereu zbuciumul amar,
scrutează întinderile, ia aminte,
Ochii lui ating vîrsta neamului.
O stea risipită prin zodii se adună deasupră-i,
înclină cumpăna de partea aceasta a aurorei,
zvîcnet de gînd între timpul său
și altul fără măsură.

Așa îl văd: în fața Mării cea mare,
pe cal năzdrăvan și-n veșmînt sărutat
de mreana adîncurilor.
O fortăreață abruptă e inima-i
deasupra istoriei. Și nu o clintește
nici ploaia de foc din crucea nopții
unde stă de veghe... Și unde fruntea lui
se umple de uriașe oglinzi fierbinți,
care luptă cumplit la hotarele
dintre a fi și a nu fi ale unui popor,
și unde viața cere mai multă viață,
jertfa mai multă jertfă,
înțelepciunea mai multă înțelepciune.

Așa îl văd : în fața Mării cea mare
pe cal năzdrăvan și-n veșmînt sărutat
de mreana adîncurilor.
Luminoasă i-e veghea fără sfîrșit !
În fața lui se revarsă corăbiile tinere.
În urmă-i Podunavia blîndă înclină
lanurile-i de grîne. Românul poartă
în palmă curată pîinea și vinul,
peste păduri – limpezimi înalte și sfinte,
către soborul munților depărtați
călătoresc ciobanii mereu și albele turme...

Iar El – în fața Mării cea mare,
pe cal năzdrăvan și-n veșmînt sărutat
de mreana adîncurilor.

Dumitru Bălaeț

Odă la Cozia

Singurul Mircea-n istorie singurul Mircea
fiind
timpul prin timp se întoarce pînă la timpul
oricînd
cîtă lumină există Dunărea cară în mare
albă biserică albă dor de dreptate mai mare
nu e iertare pe prispă nu este cîntec pe rug
cît orizontul se taie singur cu fierul de plug
cine să-nsemne sămînța cine să numere
pleava
n-au fost pe lume ca dînsul dragoste cîtă
ne da-va
iar în lumină și straie iar în odăi și visare
cîrpele vîntului fluturî caii și-i pun în mișcare
cine sărută pămîntul cine le-atinge copitele
domnul e pașnic și mîngîie domnul înfruntă
ispitele
ceară și cremene singură iarba uitării
o-ncalcă
sare și miere pe buze lui i se-nchină o salcă
ce se întîmplă pe lume ce se întîmplă chiar
azi
cît să aduni în cuvinte nu poți cu-aceleași să
scazi
nu poți să uiți nedreptatea nu poți să uiți
și să speri
că dintr-o mină în alta iți cade-o felie de cer
ce ați pus voi în ființă este-n ființă și-acum
restul prea mult ar fi astăzi de-ar fi cenușă
și fum

Ion Nicolescu

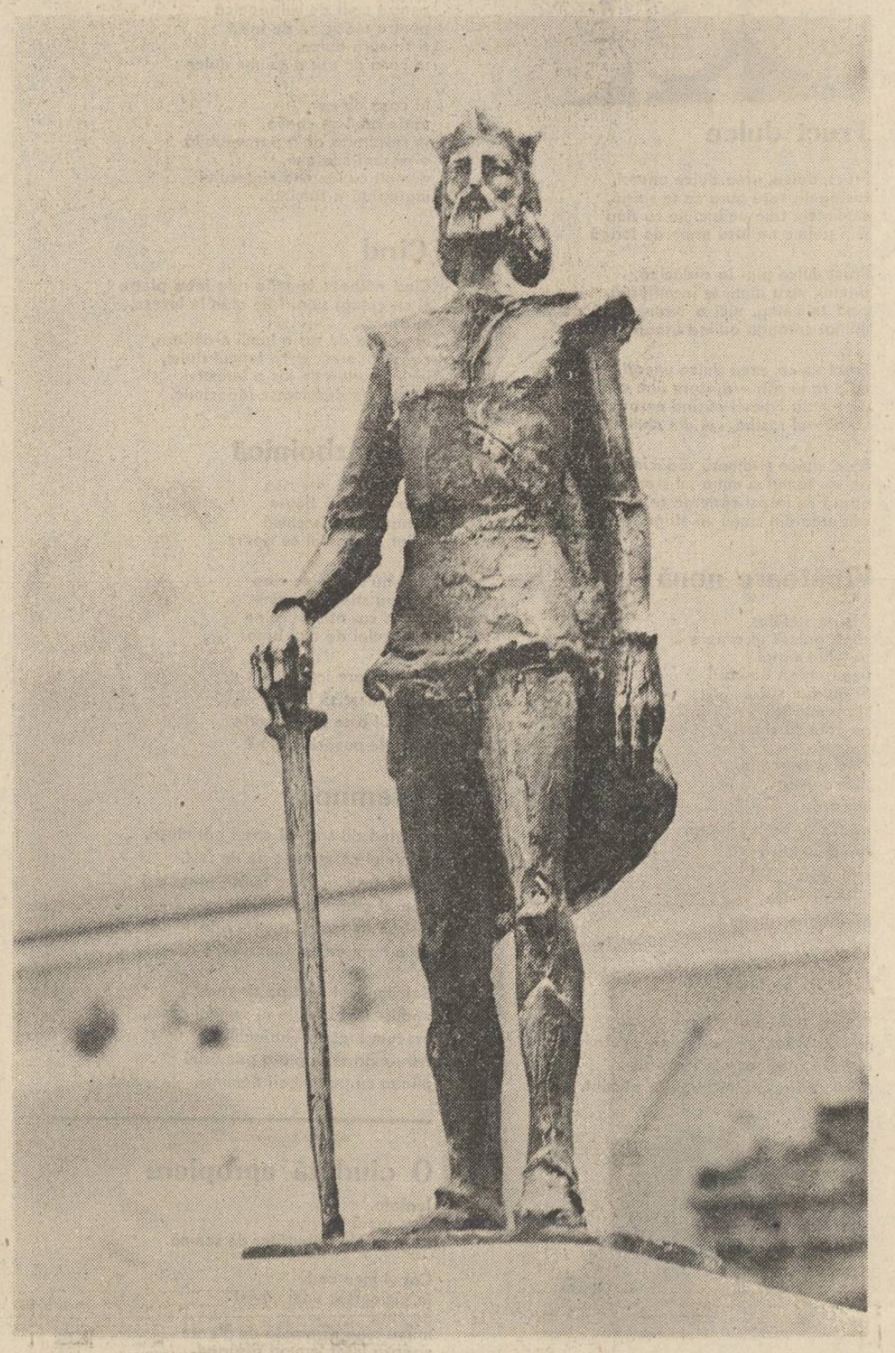

«Mircea cel Mare» — sculptură de Petre Stoicu

Omagiul scriitorilor

Comparînd operele artiștilor plastici cu ceea ce poeții, prozatorii și dramaturgii români, în același răstimp, adică din veacul al XIX-lea și pînă astăzi au creat ca recunoștință domnitorului, luptelor și înaltelor înfăptuiri ale cunoscuților și ale atîtor necunoscuți din perioada 1386—1418, cele datorate celor ce armonios oriînduiesc cuvintele se situează pe un plan superior. Adevăr explicabil prin ceea ce geniul eminescian ne-a lăsat moștenire, anume, **Scrisoarea a III-a,** acest imn închinat celui care își apără „sărăcia și nevoile și neamul", pedestrimii și cavaleriei române, luptătorilor de elită, oastei țării, ale căror virtuți erau cunoscute în întreaga Europă, chiar în acele părți continentale unde îngîmfarea unor comandanți s-a dovedit atît de păgubitoare, versuri știute de noi încă din copilărie și păstrate într-un ungher anume al ființei fiecăruia. Și, poate, mai mult decît altele, acestea : „Călăreții umplu cîmpul și roesc după un semn / Și în caii lor sălbatici bat cu scările de lemn. / Pe copite iau în fugă fața negrului pămînt / Lănci scintee lungi în soare, arcuri se întind în vînt. / Și ca nouri de aramă și caropotul de grindeni. / Orizontu-ntunecîndu-l, vin săgeți de pretutindeni. / Vijiind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie... / Urlă cîmpul și de tropot și de strigăt de bătaie. / În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare, / Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare ; / În zadar flamura verde o ridică înspre oaste, / Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste, / Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie ; / Cad asabii ca și pîlcuri risipite pe cîmpie. / În genunchi cădeau pedestri, colo caii se răstoarnă. / Cad săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă / Și lovind în față-n spate, ca și crivățul și gerul. / Pe pămînt lor li se pare că se năruie tot cerul... / Mircea însuși mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare, / Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare ; / Duruind soseau călării ca un zid înalt de suliți. / Printre cetele păgîne trec rupindu-și lunge suliți ; / Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri. / Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri. / Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată — / Peste-un ceas păgînătatea e ca pleava vînturată. / Acea grindin-otelită înspre Dunăre o mînă. / Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română".

Dar nu numai lui Eminescu i se datorează evidentul decalaj valoric (deși mai întîi lui, desigur), ci și lui Vasile Cîrlova, mereu venind spre noi „în viscol de dureri", cu atît de știuta creație **Ruinele Tîrgoviștii,** prin care se „inaugura în lirica noastră — după cum observa G. Călinescu — poezia vestigiilor istorice", ca și lui Ion Heliade Rădulescu, originar din capitalul vestitului domn Mircea sau lui Grigore Alexandrescu cu nu mai puțin cunoscutele versuri de sub titlul **Umbra lui Mircea la Cozia,** din cuprinsul căreia ne reamintim, mai cu seamă, frumoasele alcătuiri : „Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate. / Către țărmul din potrivă se întind, se prelungesc. / S-ale valurilor mîndre generații spumegate / Zidul vechi al mînăstirii în cadență îl izbesc. / Dintr-o peșteră, din ripă, noaptea iese, mă-mpresoară. / De pe muche, de pe stîncă, chipuri negre se cobor : / Muschiul zidului se mișcă... printre iarbă se strecoară / O suflare, care trece ca prin vine un fior".

Ceea ce Dimitrie Bolintineanu scria sub titlul **Viața lui Vlad Țepeș și Mircea Vodă cel Bătrîn** (se cunosc două ediții rare, din 1863 și 1870), operă mai puțin citată azi, dacă nu și uitată, din păcate, se situează mai degrabă în domeniul literar decît cel istoriografic propriuzis, ea dezvăluindu-ne — și acum — mai mult un autor înclinat spre fantezie (era firesc) decît spre înregistrarea, cu exactitate, cu rigurozitate, a datelor istorice. Lucrarea sa, scrisă cu respect pentru marii voievozi, vedea lumina tiparului în perioada premergătoare războiului pentru independența națională, **în**dreptat împotriva otomanilor, cunoscută de o masă largă de cititori (a fost editată, după cum se și precizează, „pentru popor"), a avut darul să întrețină în rîndul românilor dorința de libertate, sentimentul de mîndrie națională.

Nu mult știută mai este și astăzi **Cuvîntarea comemorativă la cinci sute de ani de la moartea lui Mircea cel Bătrîn,** rostită chiar în anul Marii Uniri (1918) de către cel care, în ierarhia oamenilor de cultură de la noi — și nu numai de la noi — ocupă un loc de seamă, Dimitrie Onciul. Nu cu rosturi literare întocmită, se înțelege, **Cuvîntarea,** prin alesele ei calități, ea satisface și aceste rosturi.

Printre evenimentele culturale de care, de asemenea, ne amintim tot mai rar, se află și punerea în scenă, la începutul veacului nostru, a episodului istoric într-un act, **Mircea cel Mare și Baiazid** (după Eminescu), de către Alexandru Timotescu (Ploiești, 1903).

Scriitorii români de azi care au abordat tematica istorică (nu puțini, iar întoarcerea către trecutul îndepărtat s-a petrecut, într-un răstimp relativ scurt, într-o măsură incomparabil mai mare decît au făcut-o cei din alte perioade literare) au înlesnit, prin creații interesante, noi întîlniri, fericite, cu marele domnitor care a fost Mircea Vodă, cu oamenii vremii sale.

Spre pildă, numai între anii 1970 și 1981 au fost elaborate, printre altele, următoarele lucrări literare de amploare (nu consemnăm și creațiile de mai reduse dimensiuni cu subiect special Mircea cel Mare, și ele, desigur, importante, precum și versurile publicate în revistele noastre culturale) : **Taina lui Mircea-Voievod,** roman istoric (de Băjenaru Popescu și I. Grigore, București, Ed. „Ion Creangă", 1970), **Io, Mircea voievod,** piesă în trei acte (în mod deosebit aceasta, care are ca autor pe Dan Tărchilă, București, Ed. Militară, 1971; pusă de altminteri, în scenă), **Cavalerii ordinului Basarab** (a lui Ioan Dan, București, Ed. „Eminescu", 1977), **Umbra de la Cozia,** roman (scris de Ion Maxim, Timișoara, Ed. „Facla", 1980), **Doi ani de cutezanță,** roman (autoare, Ada Orleanu, București, Ed. „Ion Creangă", 1981), **Lunga veghe de la Cozia,** roman istoric datorat Virginiei Șerbănescu, București, Ed. Militară, 1981).

Nu a fost în intenția noastră să analizăm în detalii, aprofundat, pecetea culturală a domniei lui Mircea, domnul cel Mare, rezultatele cercetărilor românești asupra acelei epoci de fecundă creație, operele din vremi deosebite, apropiate ori îndepărtate nouă, cu subiecte inspirate din evenimentele și fenomenele întîmplate la Dunăre, Carpați și Mare în anii 1386—1418.

Omagiul adus de istorici și de către creatorii de frumos, celor care, în ultimii ani ai veacului al XIV-lea și în primii ai secolului următor, au înălțat cetăți și le-au străjuit, aici, la intrarea spre inima Europei, în fața negurei otomane, au lucrat pămîntul, au înfrumusețat viața semenilor lor, de atunci și de mai tîrziu, s-a dovedit în realitate, infinit mai profund, nu întîmplător, nu efemer ei, continuu, un legămînt, o luptă, da, o luptă dreaptă cu neprietenii nu numai din afara ființei noastre, dar și cu cei din lăuntrul fiecăruia dintre noi.

Rîndurile acestea sînt doar o privire îndreptată spre cei care, acum șase veacuri, au trudit asupra operelor cu care ne mîndrim, spre cei care ne-au lăsat, tuturor spre înțelegerea și cinstirea marelui voievod Mircea și a contemporanilor săi ce i-au fost aproape în înfăptuiri, istoricii culturii, scriitorii și artiștii plastici, la rîndul lor, însemnate opere.

Alexandru Ligor

Închinare Marelui voievod

Doamne, sîntem cum ne știi,
La răscruci de vreme grea,
Ducem țara înainte,
Țara noastră de lumină,
De sub lună, de sub stea.

Ne-au furat și neam și țară,
Însă n-am putut pieri,
După iarnă vine vară,
Și-a venit la noi o zi.

Pe Carpați bătuți în cuie,
Veacuri lungi am singerat,
Însă țara n-am vîndut-o,
N-am scos țara la mezat !

Ne mai latră cîte unii,
Pe la porți în miezul nopții,
Dar noi, doamne, creștem grîul,
Și copiii și nepoții.

Șoapta grea aprinde zarea,
Pe sub lacrimi reci de vînt,
„Să păstrați țara întreagă",
Strigă Mircea din mormînt.

Doamne, sîntem cum ne știi,
La răscruci de vreme grea,
Ducem țara înainte,
O păstrăm Măria Ta !

Petre Ivancu

ACASĂ

Însemnare blîndă

Septembrie... Fructe jertfindu-se. Munți și potop de lumini, pierdere-n seraiuri vegetale. Căzînd toamna cu praguri violete în uși de chihlimbar mi-am adus aminte de cărturarul Ciprian Zaharia, starețul mănăstirii Bistrița (mănăstire de măr, mănăstire de rai, mănăstire de ploi cusute cu stele și fir de lună) și de cartea sa, Iosif Mușat I, *care ar trebui să ni se deschidă pe masă în acest septembrie de miere veche și de amiază de lemn proaspăt despicat. O carte dedicată în străfundurile-i de aur lui Mircea cel Mare. Poate că demult ar fi trebuit să fie prezentă în fața lumii și tuturor vîrstelor intelectuale. E o carte venind din tumultul veacurilor și care dovedește că micile clădiri ale umanității — o chilie, o odaie umbrită de un nuc — pot schimba tabla înmulțirii pămîntului cu darurile sale și pot ridica în inimi acea stare de tăcere sfioasă care e altitudinea trecutului. Lunga și fascinanta călătorie a vieții și a vinului din care ne tragem, aceasta numesc eu altitudinea trecutului.* Cartea Iosif Musat I, *scrisă de prietenul meu Ciprian Zaharia, circulă prin clipele mele la acelasi nivel cu norii de purpură lunecînd la vale cu turmele de oi. Nu există bucurie și suferință mai blîndă decît bucuria și suferința izvorînd dintr-o carte, dintr-un mesteacăn, dintr-un fag. Suferință care ține cît o viață. Și uneori cît o eternitate.*

Cartea lui Ciprian Zaharia, om de zidire liniștită, va fi un instrument de mare preț în mîna specialiștilor și un mărgăritar pe rafturile bibliotecilor noastre. Lucrarea, citită în manuscris, a stimulat dezbaterile și confruntările atît de curajoase și incitante din ziare și reviste cu privire la domnia lui Mircea cel Mare și al rolului decisiv al bătrînului voievod în salvgardarea libertății și identității nu numai a poporului român, ci și a Europei sud-estice. Cartea Iosif Mușat I, *printre altele, stă la baza temeiniculului studiu al lui Alexandru V. Diță — „Victoria românească de la Rovine (17 mai 1395)" — apărut în publicația* Institutului de studii istorice și social politice *de pe lîngă C.C. al P.C.R.,* Anale de istorie, *nr. 4, p.p. 26—43. Într-o notă din subsol Alexandru V. Diță scrie textual : „mulțumim autorului acestei cărți înnoitoare despre relațiile româno-bizantine din secolele XIV—XV pentru a ne fi ingăduit lectura ei înainte de apariție, lectură care a constituit punctul de plecare al prezentei cercetări".*

Cartea lui Ciprian Zaharia m-a învățat că altitudinea trecutului întrupează timp fantastic și timp real, strecurat prin apele pierderilor și totodată timp împlinit, luptă și tragedie românească. Într-un cuvînt Istorie. O tăcere lungă cît o domnie de voievod dîrz a dus la scrierea ei. E demnitatea celor care știu să lucreze prin nopți. Demnitatea prietenului meu de la mănăstirea Bistrița e egală cu demnitatea merilor, cu ondulația vîntului prin trestii, cu blîndețea strîmtă a fosnetului.

Septembrie. Fructe jertfindu-se. Lună dormind în măceși, în călini, în peri jefuiți de toamnă. Acum, mai mult ca oricînd, știu că temelia izbînzii e munca. Restul ține de divinitate și de tinerețe. Sau mai ales de tinerețe. Toate cărțile bune, de felul cărții Iosif Mușat I, *sînt sortite izbînzii și poartă în filele lor tristețea albă și asfințită a nopților de căutări, de chin și de bucurie.*

Septembrie, se bat în ramuri cerbii, apele curg învolburate cu păstrăvi, în viscul muntelui crește viscol de culori, iar în inima mea credința că toate cărțile fascinante aparțin oamenilor și umanității. Mai departe nu străluces decît ochii cuvintelor. Mai ales ai celor tipărite.

Fănuș Neagu

sterian vicol

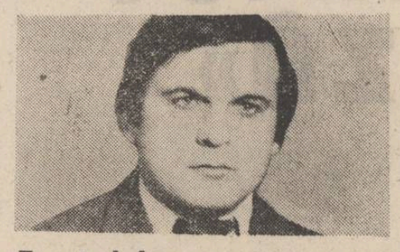

Fruct dulce

Fruct, dulce, prea dulce uneori,
rostogolit spre gura ce te strigă,
semințele taie ne biciuie cu flori
și-n palme ne lasă urme de ferigă

Fruct dulce pin- la rădăcină,
drumul meu dintîi te inconjoară,
cind te culeg, nici o toame nu-i de vină,
numai creanga adiind ușoară –

Fruct dulce, prea dulce uneori,
ca o rană ești – dinspre tine venim.
pe timpla Edenei căzind ne-nfiori
ca aburul rostirii, cel din chilim

Fruct dulce și-amară rădăcină,
pe voi ramul și mina-mi v-adună,
odată cu insăși căderea ce vă declină,
pădurea din singe vă strigă, nebună !

Vînătoare nouă

Arsura stelelor
sapă galerii în cîmpie
pe care vintul
le sfarmă-n amiezi !
Și nu mai știi
și nu mai știi
pe cine să vinezi,
pe cine,
cînd și capcana,
pușca insăși
visează,
odată cu orga pădurii,
furnica liberă
s-aleagă
lunga cărare
a crengilor de tei !

Albina oarbă

Cine-a mai văzut albină oarbă,
nemaigăsind, nemaigăsind stiubeiul sfint,
guri de canal cusute în iarbă
o sorb către-o altă gură de pămînt.

mariana pândaru

Umbre cuminți

Desigur
intre noi au crescut
plante albastre

– Cel mai trist adevăr
dintre cele ce sint.

Pe cîmpul întins
vin acum păsări
cu ochiul rotund
să ne hrănească.

Desigur
ele – umbre cuminți
ne înstrăinează mereu...

Poezia

Să vezi îngerul
ca o pasăre
rătăcită în turnul de apă

Să-i dai
toată respirația ta
toată viața

și el
încetul cu încetul
să fugă.

Și-amurgul cade și cade ca un plins prin
spicele grîului sălbatic, pe unde ea,
albina, își apără c-un virf de venin
grăuntele de aur desprins dintr-o stea !

Casa de aur

Pînă și fuga noastră în munți
atîrnă de strigătul tău, iubito,
de grîul copt în pămîntul
cel ars de stele.

Mîna de pămînt s-o aduci
și s-o semeni în plexul cîmpiei
pentru cuib de vulturoaică
pentru rădăcină de brad
și zmeură dulce
în casa de aur a grîului dulce ;

În casa de aur
unde grîul se coace
în respirația abia perceptibilă
a păsării-soarelui,
demult cu lacrima cîntecului
ingropată-n sămînță.

Cînd

Cînd nălbesc femeile rufe între pietre
și cu crengi subțiri de alun le lovesc,
o, atunci,
în partea de sus a lumii e-amiază,
cireși înfloresc de-a lungul riului,
iar în partea de jos a ferestrei,
bătrînii le despletesc rădăcinile.

Antirăzboinică

Ca o floare interzisă
ca o interzisă floare
inima îmi e deschisă
chiar în secolul ce doare

Nici nu vine cine vine
nici nu știe de la cine
rămîn cuvintele străine
cîntecului de mai bine

Ca o floare interzisă
ca o interzisă floare
drumul cine ni-l împarte
zbor de pasăre ucisă ?

Însemne

Trăgînd de somnul casei părintești,
salcîmul ce mă știe pe de rost,
mai poartă-n litera tăiată peste ani
aburul albăstrui al funiei
intinse de mama pentru rufe
ca o frontieră a primăverii !

Salcîmul cel știut pe de rost
unduie mai unduie în somnul casei,
precum brațele bătrînului
care-mparte în piața primăriei
piinea cu porumbeii flămînzi.

O ciudată apropiere

Înainte
și-n urmă
singurătate tulburător de senină.

Capul meu cade
la picioarele unui cuvînt
pe cînd
inima mea rezemată de plante
visează întotdeauna răsăritul.

Umbra nu-și găsește contur
și caut de una singură.

În urmă
cineva
dă friu liber cuvintelor.

Culcat în iarbă

Dacă aș căuta cuvinte
pentru lacrima ta
Ele nu există

Împînzit este aerul
cu strigătul celor
ce te-au iubit
Și încă fierbinte
de căldura mîinilor tale.

Tăcerea mea
e de-ajunsă.

Portret pe sticlă

Pe aeroportul fierbinte
erai pasăre
sau numai umbră
de pasăre.

Cu ochi de bazalt
priveam chipul tău
fericit să cunoască
gheara
superbului vultur

... tăcerea
împietrea
cuvintele
– toate.

constantin costache

DEBUT

HORA

Cînd am deschis ochii razele soarelui îmi atingeau pleoapele încă grele de somn. Prin fereastra deschisă se auzeau bătăile de toacă de la metocul din pădure. Era prima zi pe care o petreceam în casa părintească după o lungă absență. Cu picioarele goale am ieșit pe prispa casei în dimineața care-mi dădea o senzație stranie. Îmi părea că dacă lipesc urechea de pămînt îi aud bătăile inimii. O mînă uriașă scufundase parcă soarele, glob de metal înroșit, în apa tămăduirii.

Pe uliță, doi băiețandri mînau vitele la pășune. Zgomotul talăngilor venea parcă de departe, de foarte departe. Din salcîmul de lîngă poartă un guguștiuc își lua zborul speriat. Mama spălase troaca păsărilor și acum punea apă proaspătă.

— De ce bate toaca, mamă ? am întrebat luîndu-i găleata.

— O fi slujbă, îmi răspunse cătîndu-și de lucru cu cenușa din vatra țăstului.

Zi de duminică pe care o așteptăm cu nerăbdare, lăsînd la o parte pentru o clipă grijile și necazurile. Ca deobicei, și acum casa noastră, albă ca neaua, mirosea a var proaspăt și scrobeală de rufe. Pentru copiii satului ziua asta aducea o mare bucurie. Parcă văd cum ieșeam la marginea satului întîmpinînd cărutele care veneau una după alta. Ne alergam pe lîngă ele, ne agățam de oiște pentru ca după numai cîteva clipe, cu chiote de veselie, să ne despărțim și să ne agățăm de alta. Cînd cîte un vizitiu bucluc trecea în goana calului, săltînd nori de praf, îl suduiam, îl blestemam, aruncam cu pietre după căruța lui. Privindu-ne, aveai impresia că vezi o mică armată care, în plin atac, uită de disciplină, repezindu-se haotic asupra dușmanului. Încetul cu încetul deveneam ceea ce eram zi de zi — copiii pămîntului. Hainele noastre, la început multicolore, deveneau în cele din urmă de aceeași culoare — culoarea pămîntului. Părul ne era ca sîrma, mîinile pătate de praf amestecat cu transpirație nu se deosebeau cu nimic de mîinile unui bolnav de pecingine. Fața devenea un oval de pămînt, o mască de lut vie, ochii, încadrați de contururi negre, deveneau luminițe strălucitoare într-o noapte de nepătruns asemănătoare luminițelor din ochii satanei, iar gura era ca ciocul puilor de vrabie, în colțurile ei înflorind casul negru, semn al nepăsării copilărești. Celor mai mici dintre noi le mijea sub nas o mustață cazonă de praf pe care cei mari, în străduința lor, o transformau în mustața asemănătoare celei purtate de soldații imperiali. Umblam cu picioarele goale pentru a simți mîngîierea pămîntului. Pietricelele, surcelele și nici chiar cioburile pe care călcam nu ne mai supărau. Dacă unul din noi se înțepa în talpă, se oprea, scotea steapul ce-i perforase pielea, aruncîndu-l cu nepăsarea cu care arunci ceva nefolositor, scuipa pe rană, presăra puțin praf și reîncepea joaca, sigur fiind că nu mai are nimic. Către amiază mici cosari aducători de noroc, obosiți, ne așezam sub nucii bătrîni, care stăteau de veghe la intrarea în sat cu ramurile ca niște halebarde pe sub care trecuseră poate și bunicii nostri, dîndu-ne fiecare cu părerea :

„În căruța cu fundătoare înaltă era baba cu acadelele."

„O ții minte pe baba cu seminte care ți-a dat un leu că i-ai păzit cosu ?"

„Bă, Gheorghe, mai ții minte că și tu te-ai căpătat cu ceva anu trecut ? Că ai dat peste sticlele ălora cînd jucam prinsa."

Și sfatul continua pînă cînd primul dintre noi se ridica să plece acasă. Încet, ne ridicam cu toții de parcă am fi fost cel puțin deputați ce luaseră parte la o consfătuire importantă. Eram atît de convinși că puseserăm țara la cale, că aranjaserăm tot ce avea să țină de petrecerea de după-amiază și seara încît, dacă cineva ne-ar fi spus că nu este așa, ne-am fi certat cu el trei zile și trei nopți. Mergeam strînși sau ne risipeam deodată pe drum, săltînd mai mult praf decît ar fi săltat un batalion mărșăluind. Fiecare din noi trecea pe rînd în față, scormonind praful în care se pierdeau cei din urmă, apărînd apoi cu mîinile întinse, imitînd zumzăitul motorului de avion ce apare de dincolo de nori. Spintecam văzduhul pînă cînd vreo gospodină care mai avea încă rufele pe culme, ieșea în calea noastră ocărîndu-ne și amenințîndu-ne. Ne împrăștiam atunci ca un cîrd de giște asupra căruia se năpustește vulpea, dar cu ceva mai multă gălăgie. Norul de praf înghițea totul în jur. Biata femeie nu mai vedea nimic. Ne ocăra mai tare, dar noi continuam să săltăm praful alergînd cît ne țineau picioarele. Ajunși la cișmea ne opream obosiți. Ne trăgeam sufletul pe piatra cișmelei, după care ne repezeam la ulucul ei, din care țîșnea un firicel de apă limpede ca zorii unei zile de vară pe mare. Jgheabul de piatră în care curgea apa avea marginile alunecoase, roase de boturile însetate ale animalelor. Ne potoleam setea asemeni multor cirezi, din jgheab, udîndu-ne de sus pînă jos. Cu picioarele ude plecam mai departe în țărina drumului, fericiți că aveam încălțări atît de comode. Obosit, transpirat, plin de praf și de noroi, ajungeam în fața porții, bulgăre de pămînt cu picioare și ochi pe care-l lătrau ciinii. Mama ieșea din casă, certîndu-mă cu zîmbetul pe buze, puțin supărată, dar și bucuroasă în același timp că pusese în sfîrșit mîna pe mine să mă „bage-n fabrică", cum spunea ea. Și într-adevăr, cred că nici din fabrică n-aș fi ieșit așa curat, mirosind a săpun făcut în casă, a strat, pieptănat, cu cămășuța albă și pantaloni scurți, cu cravată la gît, mai ceva ca un flăcău pregătit să meargă în petit. Îmi dispărea pe dată și oboseală și tot. Eram grăbit ca nu cumva să pierd ceva din hora de sub dudul bătrîn, cam de aceeași virstă cu nucii străjeri, în care urcam în timpul dansului. Acolo sus aveam senzația că mă aflu în centrul pămîntului. Hora devenea pentru mine o roată uriașă, antrenînd în mișcarea ei întreg pămîntul. Citeodată mă cuprindea ameteala : nu reușeam să-mi dezlipesc ochii de la cîte un flăcău care dansa strîngînd de mijloc fata ce părea în mîinile lui o trestie în bătaia vîntului. Hora se umplea de

Adriana Păiușan : „Ofrandă păcii"

perechi rotindu-se cu viteză ametitoare, unele lîngă altele, sfîrleze aruncate pe o farfurie. Niciodată nu am reușit să înțeleg cum de nu se loveau în iureșul jocului. Încet, încet, bătrînul dud avea în jurul său numai perechi rotitoare, de parcă ar fi fost legate cu ațe de crengile lui și minuite de un meșter păpușar. De multe ori îmi imaginasem că aș fi păpușarul, încercînd să-i fac pe cei de jos să se rotească după vrerea mea. Flăcăii țineau strîns de mijloc fetele, știind că ăsta era singurul prilej de a le avea atît de aproape, iar ele se apucau cu putere de brațele lor vînjoase, așa cum te prinzi de lanțurile ce susțin scaunele caruselului. Pe nesimțite, perechile se prindeau două cîte două, formînd cercuri mici, rotindu-se pe trunchiul bătrînului copac. Apoi și acestea, două cîte două, formau alte cercuri mai mari pînă cînd rămîneau doar două, alergîndu-se, ascunzîndu-se, zîmbindu-și, ca soarele și luna în jurul pămîntului, pe care-l cuprindeau apoi într-un singur cerc, silindu-l să se rotească după cum cînta muzica. Văzusem din dud rotindu-se pămîntul în ritm de horă, de geampara, de sîrbă, de ciuleandră.

Rămăsesem cu găleata în mînă. De undeva din curtea animalelor tata-mi strigă :

„Dacă te duci devale, adă și un sac de știr pentru animalele astea".

Și, lăsînd sacul și secera pe gard, se întoarse grăbit să-și vadă de ale lui. Am pus găleata la locul ei, pe băncuța fîntînii, m-am întors, am luat sacul și secera și am pornit-o agale pe uliță. Mi-am pus secera pe umăr, așa cum făceam cînd mergeam vara la secerat, și, fluierînd o geampara, încercam să-mi imaginez cum o mai fi hora fără dudul bătrîn pe care, lovit de uscăciune, sătenii îl tăiaseră.

ion chiric

Contraria

Strălucirea lunii curge riu
pe pămînt noptatic, prin copaci,
panglici mari de cer se rup din nalt
fluturînd în vintul sidefiu
și se-aud tăcerile vuind,
liniștea în văi curgînd spre astre
incît stăm înmărmuriți descoperind
cum se face-ntre planete schimb.

Altfel totul ți se pare ? Știu
nu cu ochii, ci cu sufletul vedem
și cu gîndul, ca acum cînd luna
e oglindă pentru soarele de dincolo
de marginile nopții, ca-n amurg
cînd bărci, pe luciul Dunării,
duc chipurile noastre de-altădată.

A vedea e-n lume deschidere de porți,
izvor de înțelesuri, răspintie a vieții ?
Privirile, tot mistuind la forme, caută peceți
spre începuturi și-nchipuiri, spre mîine,
în timp ce trec prin ele impulsuri sufletești
precum țîței prin sonde și seva prin tulpini
de se-nferbîntă unele și alte rămîn reci,
de-absorb sau nu din lucruri un sens
sau un nonsens.

Cînd ninge, simt în suflet bolți mari
de catedrală
și fulgii îmi par clipe din albe nesfîrșiri.
cei fără casă, rătăciți, se inspăimîntă însă
și văd în fulgi amenințare, tăișuri de cuțite,
eu însumi, de revin în zarea unui lucru,
văd forma-i în eclipsă, că-i altă zi și-n singe
trec valuri înnorate sau prea-nsorite, trec
fișii de timp împurpurate.

Prea diferiți în toate, supuși nepotrivirii
ca un pendul mișcării, ca un adînc tăcerii,
ne căutăm pe drumuri, ne zbatem spre o zare
și-ades în vrajbă ne lăsăm tiriti
și incendiem Pămîntul, legitimînd contraria
ca forță de-nnoire, cînd ea-i doar o scînteie,
nu prim motor al lumii, ne-nlocuind o clipă
UMANA SETE DE-ABSOLUT.

Suflet în expansiune

Emoțiile întrupate într-un lujer
cresc singure,
un fior de teamă se înmulțește
ca trandafirul sălbatic,
formele țesute pentru Eu își adaugă
mereu unghiuri și curbe,
tot ce-am scos din suflet, nori, semințe,
tremurătoarele oglinzi ale suferinței,
n-am mai putut readuce înapoi
și acum sînt o pădure în expansiune,
cu fiecare zi mă îndepărtez de miez.

Hei, oprește-te, îmi strig, nu mai poți
controla
ce se întîmplă în tine însuți.
Ca un imperiu
devii. Neputincios. Dus – de cine ? –
pe targă. Se aprind
focuri în tine, în tufișuri
umbra își crește puii, nici nu prinzi de veste
cînd moare și reînvie dragostea.

Dar emoțiile întrupate cresc
și se-nmulțesc singure,
își dau mîna cu unduitoarele
vestale ale minții,
se desprind de tine și cutreeră lumea,
nu mai ești pădure, ai fost, ești stupul
la care ele mai vin din cînd în cînd, în fugă,
să-și depună miere.

Imagini cu suflet

Am smuls un izvor din pămînt
fiindcă pămîntul nu-l mai suferea
cu atîtea neliniști.

Ca și cum mi-aș fi smuls
propriul suflet.
Ființa aceea de cristal,
ființa aceea de adînc
ar fi putut înmărmuri
ca un copac de oglinzi,
ca un nor sculptat vertical.

Dar el plînge de-atunci
că a uitat înmulțirea cu sine
și se sfîșie cu neliniști
ca propriu-mi suflet.

teatru

Pragul de aur al bunului simț

Mult timp, cred că un an de zile, am ezitat să scriu despre **Șerban Ionescu.** Nu știam de unde să încep. Nu știam cum să sfîrșesc. Portretul lui îmi aluneca printre degete. Prea simplu ? Prea complicat ? Voiam să prind „fata nevăzută a lunii" și nu știam cum. Îl vedeam jucînd și căutam să aflu adevărul. Mi-a fost foarte greu.

Îmi amintesc mereu de acel Ion din „Blestemul iubirii, blestemul pămîntului". De acel excepțional personaj creat de Șerban Ionescu la numai patru ani de la absolvirea I.A.T.C.-ului. De actorul atît de tînăr pe atunci, dar care juca precum un mare profesionist.

Am avut atunci senzația stranie că între el și public nu mai există ecranul. Nici aparatul de filmat. Dispăruseră, parcă, prin miracolul creației sale. Avea un obraz rigid și o privire tăioasă, exprimînd obstinația celebrului personaj rebrenian poate chiar cum ar fi vrut marele scriitor.

Urmărindu-i, în timp, atît rolurile din film cît și cele din teatru, am început să pricep ideile majore ce-l animă pe acest actor dotat cu o mare înțelegere față de lumea artelor.

Desen de Sabin Ștefănuță

Cu un mare respect față de rolurile pe care le interpretează, Șerban Ionescu lucrează minuțios și conștiincios ca și cum de fiecare dată ar lua totul de la capăt.

Lipsit de vanități dar demn, el împrumută tuturor rolurilor jucate aura inefabilului, duhul perfecțiunii, gustul fericirii de a fi. Lucrînd astfel, nu cred să fi greșit vreodată. Modest, simplu, direct și foarte atent la tot ceea ce înfăptuiește, Șerban Ionescu joacă în teatru și film, făcînd, cu inteligență artistică, diferența între scenă și peliculă, căutînd cu minuțiozitate căile împlinirii artistice. Fără emfaza și teribilismele ce l-ar fi putut fura ca pe orice actor ce devine vedetă de tînăr. El se apropie de personajele pe care urmează să le întrupeze cu emoție și chiar cu timiditate. Fire inventivă, Șerban Ionescu nu s-a bazat niciodată pe succesele pe care le-a avut. Nu a lucrat cu ușurință. Și cînd vorbește de „chinul" unei creații actoricești nu cred că exagerează.

Șerban Ionescu pășește pe un drum ascendent și plin de împliniri. Numai că el a pășit pe poteca înspinată, pînă cînd a ajuns la ușa pe care a găsit-o deschisă. Și a atins, cu brio, pragul de aur.

Ioana Diaconescu

film

Ecranizări, adaptări

III. Filmul românesc a depășit vremea junetii în care, se spunea, trebuie încurajat și stimulat ; i s-a trecut cu vederea cînd a pus dulceață în galoși, a fost mustrat cu blîndețe cînd a uitat să se mai întoarcă din recreație și în general „și-a trăit tinerețea". Este adevărat că, fiind privit doar ca un copil teribil, n-a prea fost lăsat să treacă strada singur și de aici, din această optică îngăduitoare pe de o parte și sufocant-tutelară pe de alta, se trag mai toate caracteristicile sale de astăzi cînd, făcîndu-se apel la maturitatea sa, filmul nu găsește întotdeauna resurse suficiente pentru a o dovedi. În orice caz, îngăduința nu mai este posibilă și, dacă ea mai apare totuși, nu face decît să întîrzie filmul în asumarea conștientă a îndatoririlor sale. Faptul că manipulează opere literare și nume de autori nu poate decît să ne bucure, dar felul în care o face uneori te îndeamnă să te întrebi dacă nu cumva filmul nu e îndeajuns de conștient de valorile la care a primit un acces necondiționat. În general, după ce se scrie pe generic „Adaptare după...", se consideră că orice datorie față de autor și de opera respectivă încetează. I se atribuie lui Cezar Petrescu idei existențialiste ori dickensiene, după cum devine cazul, în poveștile lui Creangă apar extratereștri, iar Sadoveanu, Camil Petrescu și Rebreanu — ca să amintim doar pe cei mai des folosiți dintre marii scriitori —, sînt „ajutați" să-și înțeleagă mai bine epoca, să adauge la romanele lor și capitole pe care nu le-au scris niciodată... De ce așa-zisele „adaptări" se fac numai la clasici și nu la autori în viață ? Pentru că operele contemporanilor sînt cumva mai puțin „adaptabile", sau pentru că oamenii mai trăiesc, așa că au putința să-și apere opera ? Cînd vezi ajustările care se fac, ai impresia că marea noastră literatură dintre cele două războaie a ajuns să fie privită de cei care fac filmele, cu un fel de jenă și neliniște, ca o rudă mai de la țară și mai din topor care trebuie învățată să se poarte după mintea noastră de-acum... Modernizările forțate, „aducerile la zi", corectările, se fac cu prea puțin discernămînt — și ca un drept incontestabil pe care filmul îl are în numele „specificului" său... Dacă-i pe-așa, pe cînd și „modernizarea" tablourilor lui Grigorescu de pildă, sau simfoniilor lui Enescu ? Ce-ar fi să facem dintr-un „Car cu boi" un autogreder ?... Comparația pare absurdă, deși faptul că cronicarii sînt luați și învățați să se exprime cu neologisme și că la revoluția de la 1848 se folosesc principii ale socialismului științific nu pare să mire pe nimeni.

Cuvîntul „adaptare", pe un generic a devenit semnul inactualității operei literare. Nu s-a putut face o ecranizare, așa că intră în funcție „chirurgia estetică"... Este un impas. Dacă filmul nu poate să funcționeze fără aceste acte de adevărată agresiune la integritatea ideilor și a mesajului operelor, ce e de făcut ? Mă îndoiesc însă că este vorba de așa ceva. Mai curînd îngăduința excesivă și impresia că în domeniul ideilor și al cuvîntului se poate interveni fără urmări prea grave, a dus la această stare de lucruri. Există însă o etică a artei pe care și filmul trebuie să o deprindă, căci nu poți să ceri respect pentru tine însuți, atîta vreme cît nu acorzi celorlalți respectul care li se cuvine.

Nicolae Mateescu

SPECULAȚII

platon pardău

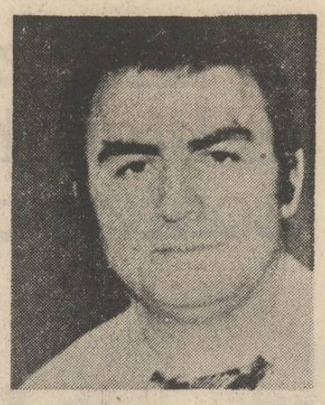

erau clienți care (din acest punct de vedere Hudubăț fusese un adevărat înger) voiau ca tabloul să aibă cît mai mult roz, albastru deschis sau violet, cînd florilor comandate li s-ar fi potrivit alte culori. Era de-a dreptul scandalos în ce măsură clienții lui nu se lăsau sfătuiți. Se învirteau prin atelier plini de siguranță de sine și spuneau unde să fie rozul, unde albastrul, unde verdele ; unii precizau pînă și numărul de flori al buchetului, ca la magazinul „Horticola", așa cum făcuse o doamnă din Baia Mare : „Șaptesprezece trandafiri roz, trei albi și cinci galbeni. Cei albi, în mijlocul buchetului, galbenii împrejur, vasul de alamă bine lustruită, că așa am visat și nu-mi plac vechiturile". Da, toți erau foarte experți, cu excepția lui Hudubăț ; toți pretindeau să se pună pe pînză (sau carton) ce era în capul lor, constatase cu indiferență Belung, principalul era că plăteau. Gîndindu-se la portretul bărbatului cu chelie și mustață, de astă dată privi altfel gusturile clienților lui. Nu îl îmboldi vreo ambiție jignită că nu era considerat altceva decît un croitor sau un pantofar căruia i se cere să execute după modelul cutare din materialul clientului. Nu. Neștiința acestor oameni care își risipeau banii fără folos și se cufundau tot mai adînc în mîlul prostului gust nu-i mai putea rămîne străină. Pentru că în procesul degradant, cine, dacă nu și el, era din plin implicat ?! Nu acceptase, de-a lungul atîtor și atîtor ani, să slujească un zeu vulgar și mediocru ?

Așa se întîmplă că gîndul la portret în loc să-l apropie de lucrul de care trebuia să scape, să grăbească absolvirea de o sarcină, dacă nu presantă, oricum stînjenitoare, îl depărtă și chiar aduse unele complicații. Pentru că, o jumătate de săptămînă mai tîrziu, cînd doamna Ada Georgescu, soția șefului poștei, sună la ușa pictorului, cu intenția de a-i comanda un peisaj cu căi de fîn și cerbi, se pomeni refuzată tranșant. Crezînd că n-a fost bine înțeleasă din pricină că graseia ușor și modern, iar despre inteligența lui Belung nu avea cea mai bună impresie, doamna Ada repetă comanda mai detaliat :

— Cerbii să fie doi, cu coarne foarte rămuroase ; mai într-o parte, o ciută. Călile să le faceți mari, pentru că tabloul pleacă în afara Dorunei, la o cumnată, și nu vreau să creadă că la noi a dat seceta, ceea ce ar bucura-o, după cum o cunosc.

Belung asculta, ținînd capul puțin aplecat înainte pînă doamna Ada termină, după care, foarte politicos, spuse :

— Nu vă pot servi.

De astă dată nu mai înțelese doamna, care era o întruchipare a tinerei căsătorite cu situație socială temeinică și, deloc fără importanță, avea și un năsuc cîrn, dovadă de răsfăț cultivat.

— Mă refuzați ? făcu năsucul și, de o parte și cealaltă, se iviră, simultan, ștampilele roșii ale unei enervări de asemenea cultivate.

— Se poate interpreta și astfel, zise cu simplitate pictorul. Felul dumneavoastră de a înțelege a grăbit explicația. Da, vă refuz, întîi. E dreptul meu.

În zece ani de cînd, originară din Dorohoi, era venită prin căsătorie în Doruna, doamna Ada se obișnuise să obțină tot ce dorea, succes datorat, pe lîngă poziția socială a soțului (cine n-are nevoie de serviciile poștei ?), înfățișării ei plăcute, aerului de piersică pufoasă în carnea căreia orice bărbat demn de acest calificativ și-ar fi înfipt cu poftă dinții. Slăbănogul din fața ei trebuie să fi fost neputincios și orb, din moment ce îndrăznea să o ofenseze. În mod normal, primului impuls — mînie, jignire — ar fi trebuit să-i urmeze o bruscă întoarcere a spatelui și părăsirea odiosului atelier în grabă și, bineînțeles, cu izbirea sohoră a ușii. În jignire se amestecă și un oarecare procent de dorință de răzbunare, iar ambelor li se adăugă puțină curiozitate. Strîngînd din dințișorii mărunți (singurul ei minus fizic), doamna Ada șopti :

— V-ați schimbat tarifele ? Dacă e așa, spuneți și o să ne înțelegem.

Felul cum pronunțase ultimele cuvinte — „o să ne înțelegem" — era destul de interpretabil : insinuarea cea mai clară a unor posibile „permisiuni", doamna Ada avînd abia 32 de ani, o simplă **captatio benevolentiae** prin îndulcirea vocii sau dorința deschisă de a primi o informație. Ca scena să fie și mai confuză, doamna se așează (neinvitată) pe scaunul de papură și-și lăsă mîinile să se odihnească în poală : mătasea subțire, de culoare oranj, a rochiei, se mulă pe picioarele lungi. Belung însă se desprinse din confuzie :

— Doamnă, nu mă mai ocup de peisaje, zise hotărît.

— Și de ce anume vă ocupați ? nu cedă doamna, din nou insinuînd că ar accepta ceva din partea lui, fie o sugestie, fie o minciună care să facă mai dulce refuzul. În același timp, Belung putea să înțeleagă că doamna Ada nu se încăpățîna, la urma urmei, să trimită cumnatei ei neapărat peisajul descris cu cîteva minute înainte. Adică, deschidea ea încerte posibilități de interpretare, în cazul cînd pictorul avea ceva mai interesant...

Belung privi spre șevalet. Din fericire, înainte s-o invite pe doamna Ada în atelier, scuzîndu-se „pentru o clipă", acoperise schița cu un număr mai vechi din „Opinia".

— Mă las de pictură, spuse după ce se asigură că primejdia indiscreției fusese bine prevenită.

Doamna Ada avea un registru larg de posibilități și, cum în atelier era plăcută răcoare, se instală mai bine pe scaun, convinsă că refuzul trebuie răscumpărat măcar cu descoperirea vreunui secret demn de interesul orașului. Avea ea un grup de prietene, care-și mutau pokerul de la una la alta după un calendar fluctuant în funcție de mici sau mari invidii, efuziuni arzătoare ori, pur și simplu, forța plictisului. Întîlnirea cu un Belung care s-a lăsat de pictură putea fi un subiect. Spuse, deci, cu o inspirație care sări peste etape de tranziție :

— Îmi pare rău. Dar sînt sigură că aveți un motiv foarte serios. Nu vă întreb despre ce e vorba, pentru că îmi închipui că asemenea hotăriri se iau cu lacrimi și singe.

Ultimele trei cuvinte le reținuse dintr-un serial t.v. ; folosirea lor îi păru potrivită și se felicită pentru buna memorie sensibilă la ceea ce era romantic. Belung tresări. Regreta declarația riscantă. Iată, îi trebuia un motiv plauzibil. Mai bine ar fi rămas la refuzul fără explicații. Pentru că cine explică se complică, pînă a ajunge să fie prins într-un hățiș de indoieli. Ceea ce pare clar la început, după scuze și explicații, începe să se învăluie în ceața din care scot capul alte și alte alternative. Femeia aceasta aștepta, cu șiretenie, ca el să cadă în capcană. Ce să-i spună ? Că are de gînd să renunțe la pictură din pricina chelului de sub „Opinia" ? Numai o îndrăzneală și mai mare, de astă dată o îndrăzneală reală, deliberată, sinceră, îl putea salva. Se uită în jur, ascultă ; zgomotele străzii nu ajungeau pînă aici, cu atît mai puțin la această oră a apropierii amiezei. Primul val de freamăte și zbîrniituri trecuse odată cu dimineața și plecarea oamenilor la lucru. Liniștea se prelungea în apartament, uscată și incrementită, cum e în locurile unde viața curge egală, fără evenimente, previzibilă. Casa lui modestă era un mizer spațiu de unde nu zvicnise niciodată nimic. Își aminti — uitîndu-se cu coada ochiului la doamna care știa să aștepte studiat și grav — de profesorul de demult care-l sfătuise să aibă grijă de sănătatea stomacului, dacă vrea să dea opere frumoase. Stomacul lui rămăsese sănătos, însă frumusețî nu prilejuise. Nu cumva, intenționat, profesorul îl împinsese pe o pistă stearpă ? Oare nu ar fi trebuit să procedeze exact invers ? Merita să se gîndească la asta, își zise, și de aici apăru spiridușul (cornut sau nu, cine știe) care-l făcu să scoată din dulap certificatul medical eliberat de doctorul Vladislav.

— Pentru că sînt bolnav, doamnă, făcu, la rîndu-i, plin de gravitate. Aici nu scrie cu adevărat tot ce am. Numai la insistențele mele, la rugăminți fierbinți, doctorul a acceptat să nu menționeze diagnosticul corect și întreg.

— Scrie oboseală, citi nedumerită soția șefului poștei.

— În realitate, m-a găsit schizofrenic, paranoic, stări de agitație, alternînd cu cele depresive.... După părerea lui, nu mai pot garanta de mine și ar trebui să mă tratez serios.

Doamna începu a da semne de neliniște. Brațele uitate în poala rochiei își pierdură moliciunea. Degetele se încleștară pe poșeta-portofel.

— Una dintre bolile acestea, cum e de exemplu paranoia, se vede numai cînd omul acționează. De pildă, stai de vorbă cu el, e bine mersi și deodată îți sare de gît.

Frica de posibilitatea unei asemenea reacții o ținu pe scaun pe clientă. Instinctiv, procedă ca în cazul întîlnirii cu un cîine care nu trebuie atîtat. Belung continuă liniștit :

— Natural, eu mă țin bine în mînă. Cel mult, cu mine, o femeie frumoasă ca dumneavoastră e în pericol din alt punct de vedere, adăugă zîmbind. Însă eu vă respect. Sînt sigur că-mi acordați încrederea dumneavoastră și nu vă faceți nici un fel de griji că sîntem numai noi, în casa goală. Puteți să plecați cînd vreți, ușa nu e încuiată. V-am spus despre boală numai pentru că m-ați întrebat și nu am avut inimă să vă las să plecați cu un refuz fără să cunoașteți motivul adevărat. Dar pot să am și eu o rugăminte ?

Vizitatoarea se ridicase și, cu spatele înainte, căuta ușa.

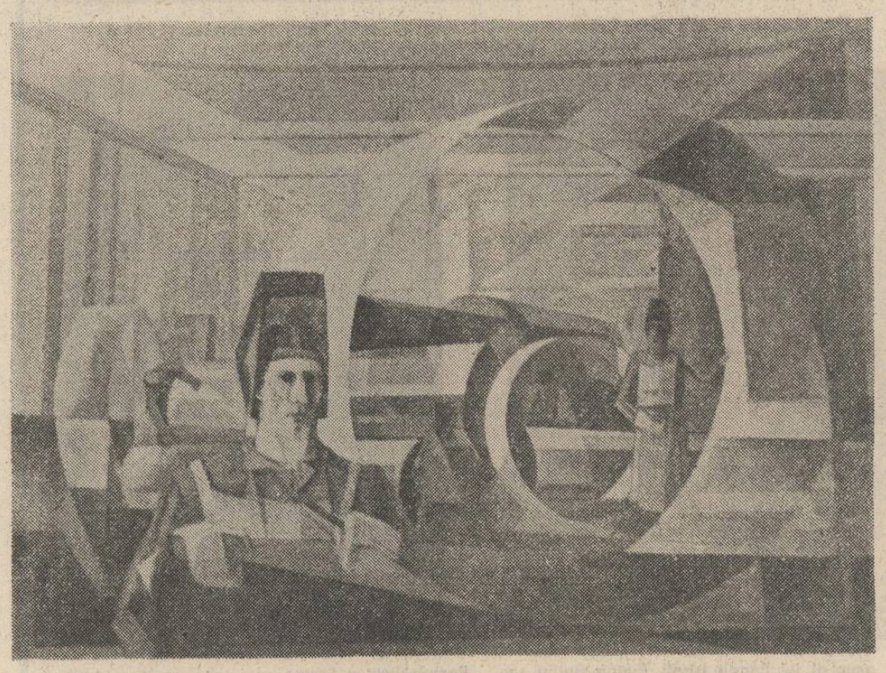

Spiru Chintilă : „Cazangerie"

— Să rămînă totul între noi, urmă Belung, prudent să n-o sperie. Iar eu vă promit că imediat ce mă restabilesc, vă caut și veți fi mulțumită.

Într-un fel, se întîmplase ca și în cazul interviului. Pornise într-o direcție și ajunsese în alta. De ce o făcuse ? se întrebă pictorul, convins că doamna Ada va umple orașul cu știrea bolii lui. Nu avea un răspuns, cînd citi în „Opinia", ca o știre nesemnată, că, „din motive de sănătate, maestrul Oct. Belung a renunțat temporar a ne mai împodobi spațiul vital cu prea cunoscuții domniei sale cerbi și mult răspînditele legume și zarzavaturi. Deplîngem pierderea etc., etc.".

De astă dată se amuză. Puzdrea nu-i mai trezi teamă. Cînd Hudubăț, serios îngrijorat, întîlnindu-l la piață, unde Belung tîrguia mere ardelenești și, spuse, dacă era posibil, cîteva gulii, pentru că voia să-și impună un regim alimentar energizant, îl întrebă ce e adevărat în legătură cu știrea din „Opinia", pictorul zise :

— Nu știi ? Bancurile lui Puzdrea.

Hudubăț nu-și ascunse indignarea.

— Cred că aștuia ar trebui să-i venim de hac. Mă bag eu o dată în registrele fițuicii lui ! N-o să-i placă ce-o să găsesc.

— Nu merită, domnule Hudubăț. De ce să vă enervați ?

— Își bate joc de tot și de toate. Dumneata ești o valoare, n-ar trebui să permiți să te terfelească.

— Nu mă consider terfelit, spuse Belung vesel că găsise guliile : o grămăjoară pe sacul așternut al unui tînăr neras, cu șapcă țuguiată. Se tîrgui puțin, izbutind să scadă din preț. Hudubăț aștepta fornăind și întorcînd ochii furioși peste piața împrejmuită cu garduri de beton între care tarabele fuseseră aliniate ordonat — mese de piatră, cu tomberoane la capete. Belung reluă, după ce controlă că plasa nu are vreo gaură prin care merele sau guliile să se piardă :

— Batjocura e ca o partidă de șah, trebuie două persoane.

Se îndreptau spre oraș, pe cînd în urmă, către stînga, rămînea căsuța de pe strada Vicilicilor, de unde pictorul primise întîiul semn de prețuire pentru fapte de care nu era pe deplin conștient. Îi fu milă de expresia de îndîrjire derutată a lui Hudubăț. Poate și amorurile acestui inspector financiar nu erau altceva decît necontenite încercări de a se apăra împotriva jignirilor. Orgolii inutile, pentru că (surise în tăcere), fusese de ajuns să treacă pe dinaintea ferestrei Matildei, ca profesoara de limbi străine să-i ofere acea floare care nu era doar o simplă floare ! Reprezenta un omagiu și, de ce nu ?, o intenție. Hudubăț își suflă nasul, folosindu-se de o mică batistă albă. Belung consideră că trebuie să procedeze metodic. Reluă :

— Trebuie două persoane. Una care să cîștige, una care să piardă. Chiar pentru remiză, tot doi trebuie să fie jucătorii. Înțelegi ? Ai nevoie de cineva care să accepte jocul. Puzdrea insultă pe toată lumea, zici. Reușita lui se datorează partenerilor, insultatilor, celor care se înfurie. Această mînie este combustibilul folosit de Puzdrea și, sînt sigur, el e foarte conștient de imensitatea depozitului. De o parte el, de cealaltă Doruna jignită și furioasă. Înțelegi acum ? Jocul continuă cît timp există ambele părți. În cazul meu, mașinăria nu merge. Mie nu-mi pasă de jignirile lui. Ca atare...

— Nu cumva ești, într-adevăr, bolnav ? îl cercetă deodată Hudubăț.

— Poate sînt, zise visător Belung. Are vreo importanță ?

Inspectorul financiar vorbi cu convingere :

— Cum să nu aibă ? Noi am cumpărat florile dumitale.

— V-ar deranja să știți că sînt produsul unei simțiri dereglate ? Nu v-ați putea uita cu plăcere la ele, aflînd că artistul e cam într-o doagă ?

— Nici chiar așa, se apără Hudubăt, luat pe neașteptate.

Strada era în pantă ; inspectorul gîfîi puțin și se înroși la față. Belung țopăia vioi cu a sa plasă în mînă :

— Ba la asta te-ai gîndit. Fiecare, cînd e vorba de artiști, întîi și întîi se gîndește dacă sînt sau nu în toate mințile. Printre rîndurile știrii din „Opinia" se citește că Belung a început să înnebunească. Hai, recunoaste.

Fața lui Hudubăț exprima neajutorare ; pictorului îi era milă de grăsuliul lui tovarăș de drum. Totuși, Hudubăț nu pronunțase direct cuvîntul „nebun" ; avea dreptul la iertare. Îi povesti, de aceea, cît continuară drumul împreună, pînă la poarta parcului, de unde Belung era hotărît să se despartă de inspectorul financiar, să traverseze singur către casă printre brazi și pini, să privească florile, să caute vreo veveriță îndrăzneață coborîtă pe alei, îi spuse, așadar, cum decursese întîlnirea cu Ada și încheie cu mărturisirea că intenționat lansase acest zvon.

— Ca să nu vorbim că, socotit nebun, dobîndesc o libertate nesperată. Nu-i frumos ?

— Nebun e ca și cum ai fi mort, îl contrazise Hudubăț. Mai bine datorii. Lasă-te de experiențe proaste.

— Depinde. Sînt diferite feluri de a fi nebun, făcu absent pictorul, cu plasa atîrnîndu-i trist în mînă. Există o nebunie să pictezi zi de zi, an după an, flori și floricele, și va fi existînd alta — să nu mai vrei să o faci.

— Fii serios... Dacă nu mai pictezi, cu ce-ai să te ocupi ?

Cercul se închisese. Ajunseseră la întrebarea pusă de Ada.

— Găsesc eu ceva, îl asigură. Deocamdată, nu sînt nebun. Dimpotrivă. Mai normal decît cei mai normali.

Știrea din „Opinia" o alarmă și pe frumoasa secretară. Belung găsi acasă o telegramă prin care i se cerea să treacă pe la biroul unde se întîlnise cu domnul Alexander. Secretara avea gazeta pe măsuță, iar în încăpere, din cauza verii, care rărea solicitatorii și împrăștia artiștii, sau îi tenta cu ieșiri în aer liber cu șevaletul ori caietul de schițe, nu era nimeni. Secretara îl întrebă ca și Hudubăț, dar mai direct :

— Ce boală aveți, domnule Belung ? Sînt împuternicită să vă dau tot ajutorul necesar.

Dacă el dorea, avea uși deschise la orice medic și i se procurau gratuit medicamentele cele mai sofisticate.

— Nimic nu-i prea scump, cînd e vorba de sănătate, zise tînăra. Eu știu din experiență. Dacă m-aș fi scumpit, mama de mult era moartă.

Comparația nu-i plăcu. Totuși, găsi mai prudent să mulțumească și să dea asigurări că nu suferea de nimic serios. O gripă banală, fără complicații. Era normal ca „Opinia", care trăia din scandal și senzație, să umfle lucrurile. Secretara să dea asigurări domnului Alexander că Belung din Doruna (puse oarecare emfază în rostirea numelui însoțit de cel al localității) este în deplinătatea forțelor sale creatoare.

— Slavă Domnului, oftă secretara. Mi-ați luat o piatră de pe inimă.

Pictorul nu rezistă tentației. Drăcușorul care trecea din cînd în cînd prin văzduhul vieții sale, izvorît din niște povestiri de prin partea locului, își repetă apariția :

— Ce s-ar întîmpla dacă aș fi cu adevărat bolnav ? întrebă, apropiindu-se de tînără și mirosindu-i părul parfumat. Ea oftă din nou :

— Ar fi rău, foarte rău...

— Cît de rău ?

— Ireparabil.

— Ați încredința altcuiva portretul, aș restitui banii, foarte simplu, rezumă pictorul.

La care secretara aproape începu a striga :

— Nici măcar să nu vorbiți despre asta ! Nici să nu vă gîndiți la așa ceva !

— De ce ?

— Ar însemna ca portretul să rămînă neexecutat.

— Cum ?

Secretara se ridică de pe scaun, se duse pînă la ușă, verifică dacă e bine închisă.

— Sînteți singurul care **poate** picta portretul. Domnul Alexander mi-a spus-o clar. Dumneavoastră sau nimeni. Ar fi o adevărată tragedie. Vă rog să nu vă îmbolnăviți. Aveți o menire importantă. Viața dumneavoastră nu vă mai aparține doar dumneavoastră din clipa în care ați semnat contractul.

De emoție, sercetara uită iar să-i înmîneze noul plic cu bani. Îl întoarse de pe coridor, cerîndu-și „mii de scuze". Belung părăsi clădirea mai puțin sigur și vesel decît fusese cînd pătrunsese în coridoarele lungi și umbroase. Spaima secretarei îl deprimă ; din felul ei de a se manifesta rezulta mai mult decît intensitatea îngrijorării. Trebuia să-și dea seama de amploarea datoriei lui față de domnul Alexander.

***) Fragmente din romanul „Portretul".**

marta bărbulescu

Fii binecuvîntat, timp petrecut

Mă uit spre-al muntelui piept țîș urcuș
Trecut e soarele de după-amiază
Prin ierburi umbre-albastre în cînt de-arcuș
Se-nclină lin țărinei veșnic trează.

O pace se coboară ca un freamăt
Cu botul roz de miel scăldat în lapte
Cuvîntul nu-l rostesc, e doar un geamăt
Ca floarea pomilor în fructe coapte.

Mă uit în mine, de aici nicicînd
Priveliștea n-a fost mai minunată
Spre-o pajiște trezită dintr-un gînd
Cu trupul feciorelnic ca de fată

Fii binecuvîntat, timp petrecut,
Că-n suflet mi-ai lăsat de preț avut !

Scurt-circuit

Magnetofonul peste care arde
asfințitul ;
blocul de alături luminat de ochii
unui copil ;
tînărul electrician
repară priza c-o excelentă
precizie în mișcări.
Îmi exprim admirația.
Surisul lui declanșează
scurt-circuit.

Călăuzit de lume — ai fost pierdut

Nu am păstrat iubirea ce-ai purtat
Pe toate le-am crezut copilărie
Cuvîntul peste pietre semănat
M-a alungat în altă pribegie.

Doar cîteodată mă trezeam din vis
Înstrăinată mie și dușmană
La tot ce-mi dăruiai ca un învins
Ce-și simte alinarea într-o rană.

De toate-mi amintesc ca de-o poveste
Cu Feți frumoși, Ilene Cosînzene
Și-mi pare că n-a fost și totuși este
Cît lacrima lucind acum sub gene.

Călăuzit de lume — ai fost pierdut
Și azi plătești doar ție greu tribut.

Starea de învățătură

Urmare din pag. 1

cerile făcute gata din latinește și grecește, și ar face-o asta zilnic fără să observe sau fiindu-i cu totul indiferent dacă elevul învață ceva sau nimic. Ce am zice asemenea de un economist care, departe de-a voi să deprindă colectivitatea națională din care face parte, la diferite soiuri de munci productive cite există în lume — ar face-o să importe totul din străinătate și să rămîie pururea înapte și incapabilă de-a produce singură și bărbătește ceea ce-i trebuie. Rău dascăl am zice — rău economist".

Vedem, așadar, în tinerii aplecați astăzi cu osîrdie asupra filelor cărții de învățătură pe milioanele de oameni maturi de mîine care, deprinși cu studiul temeinic și cu diferite soiuri de munci productive „cite există în lume", vor fi în stare să producă „bărbătește" tot ceea ce țara are nevoie, așa după cum, în specialiștii de astăzi, care dau produselor românești valori și calități superioare, renunțînd la multe importuri din străinătate, îi mai zărim încă pe tinerii din amfiteatrele și sălile de clasă de ieri. Îi vedem pe cei ce vor fi în stare să impună gustul lor superior cărților noastre, ori să scrie ei înșiși cărți mai bune și mai pline de înțeles.

Țara, în plină dezvoltare modernă, este cel mai generos și cel mai exigent dascăl pentru copiii săi. Iar lumina cărții pentru toți face parte din înseși lumina și puterea de astăzi și de mîine ale țării. Starea de învățătură este starea de tinerețe și putere creatoare a unei națiuni.

plastică

Tehnica și expresia

● Cu o expoziție personală închisă recent la Galeria Orizont, **Maria Constantin** a ținut să marcheze cele patru decenii scurse de la prima prezentare în public (Salonul Oficial din 1946) a lucrărilor sale. O carieră artistică îndelungă, deci, în care artista a dat dovadă de o constanță puțin obișnuită : în tot acest interval ea s-a preocupat aproape în exclusivitate de acuarelă, modalitate picturală extrem de delicată, aflată la frontiera cu grafica, unde orice amorțire a sensibilității și vigilenței ochiului poate provoca rateuri nedorite prin pierderea vivacității caracteristice produselor cele mai reușite ale genului. Lucrările expuse sînt semnificative, credem, pentru ilustrarea capacității artistei — evidențiată de noi și cu alte prilejuri — de a vibra la aspectele cele mai diferite ale peisajului căruia tinde să îi confere nu doar o anume spiritualitate în consonanță cu **genius loci**, dar și o umanitate specifică, rezultat al remodelării interioare a imaginii. Contactul rapid cu peisajul și graba notației, care trimit evident la foametea vizuală a **plein-air**-iștilor, se desfășoară la Maria Constantin într-o succesiune de mișcări bine coordonate, menite să marcheze în principal (prin efectele de luminozitate și mai puțin prin nervozitatea desenului) o stare de spirit, o emotivitate controlată de rațiune. Este exclusă cu bunăștiință acea isterie a efectelor atît de mult iubită de unii pictori care văd în ea singura modalitate de punere în valoare a noutății expresiei. Peisajele grecești, încărcate de sensuri și istorie, ca și cele dobrogene sau franceze, nu se refuză pitorescului, dar se propun înainte de toate privitorului ca impresii direct filtrate de o reflecție grefată pe o participare senzorială în cadrele căreia seninătatea se impune în fața incantației. Clasicismul funciar al artei Mariei Constantin trebuie considerată ca o stare de spirit și nu ca o formulă de încadrare.

● Dinspre grafică și arta monumentală vine spre pictură **Mihai Mănescu** (n. 1943). Este de precizat acest amănunt deoarece se înțelege astfel mai bine siguranța construcțiilor sale picturale. Obișnuit a pune frecvent în evidență elemente ale compoziției constituite în dominante ale mesajului, Mănescu are în pictură (vezi expoziția de la Galeria Simeza) o siguranță demnă de a fi invidiată de mulți profesioniști ai șevaletului. Care i-ar contesta probabil o anume rigiditate a elaborărilor unde formele se detașează clar, unde masele și volumele nu au imponderabilitate. Să judecăm, deci, aceste lucrări din punctul de vedere al noutății aduse de experiența specifică anterioară a autorului lor. Există în ele o pregnanță transferată deci din frecventarea altor tipuri de comunicare vizuală. Pregnanță care nu se exercită în cadrul unor soluții plastice noi ci în tiparele acreditate ale genului, Mănescu „atacă" predilect natura statică și peisajul deoarece, am impresia, ele i se par a oferi terenul cel mai propice unor exerciții personale de stil. Încearcă a identifica rigorile cărora se poate conforma și noutățile pe care le poate introduce. Un travaliu care cere inteligență artistică, luciditate. De aici aspectul decis al pînzelor sale. Între obiectele reprezentate se propun în ele, raporturi plastice de natură a exalta ansamblurile. Pînzele sale au toate aspectul lucrului bine făcut, al detaliului cîntărit cu grijă, al cromaticii studiate. În fine, pot să afirm că, din dorința de „a nu greși", Mihai Mănescu a făcut o pictură „ca la carte", fără să uite că a frecventat manuale de altă specialitate. Calitatea este ireproșabilă, între limitele pe care și le-a propus inițial artistul, care a intuit spațiul său de inovație, marginea de manevră suficientă pentru marcarea notelor personale. Atenție la Mănescu : se anunță un concurent serios pentru pictori consacrați !

Grigore Arbore

muzică

Partituri

Creația tinerilor compozitori cunoaște o deosebită varietate în privința opțiunilor stilistice ; aici, elementul de legătură cel mai la vedere îl constituie profesionalismul interesant al celor care se apleacă cu atenție asupra paginii (goale) cu portative, dovadă totodată pentru calitatea multora dintre creațiile tinerei generații constituind-o faptul că multe opusuri au fost apreciate ca demne de a fi oferite, prin tipar, unui larg cerc de profesioniști, între care instrumentiștii ocupă, poate, un loc principal. Ne vom apleca aici asupra a două recente tipărituri, la Editura Muzicală, interesul lor constînd nu numai în originalitate și profesionalism, ci și în faptul că ele vin să propună oamenilor de specialitate elemente de repertoriu acolo unde, frecvent, ele sînt deficitare.

Cvartetul de coarde „Întrebări aminate" de Vlad Opran — după toate aparențele, acest celebru gen cameral pare a fi intrat într-o eclipsă de interes — atrage atenția printr-o ingeniozitate evidentă a scriiturii de coarde. Gîndit în trei părți, el se cîntă fără întrerupere notabilă (prin „attacca"), structura tripartită fiind însă evidentă și, într-o oarecare măsură, tributară unei convenții de gen binecunoscute. Avem aici de-a face cu o muzică a contrastelor : contraste între modul obișnuit de întonare a instrumentului și diverse alte modalități, bazate pe exploatarea unor resurse deosebite ale instrumentelor de coarde, contraste între secțiuni liniștite, statice, fără relief și secțiuni unde tumultul partiturii depășește multe limite, contraste între o gîndire organică guvernînd majoritatea pasajelor, unde materialul motivic este derivat ingenios dintr-o paradigmă de bază și momente unde această organicitate (pare a) face loc unei fantezii nestăvilite de reguli arhitectonice — acestea ar fi, în linii mari, valențele unei partituri scrise cu meșteșug și nepunînd „întrebări (de aminare sau nu)" în privința talentului unui tînăr creator.

„Hora anotimpurilor", suită pentru copii de Valentin Petculescu, lucrare tipărită de asemenea la Editura Muzicală, vine să se integreze fericit din acel punct de vedere amintit mai devreme, într-un repertoriu relativ deficitar, asupra importanței căruia nu mai e nevoie să insistăm. Versurile lui Radu Cârneci, compozitorul le îmbracă într-un „veșmînt" orchestral unde predominantă este percuția, avînd rol nu numai coloristic — ea poate fi minuită relativ ușor de copii, cele mai multe dintre instrumentele utilizate fiind simple, însă de efect (și rezultantă sonoră) considerabil(ă). Corului de copii i se adaugă, bineînțeles, acel pian care nu este numai pian de acompaniament ci și „tribună de observație" pentru profesorul de muzică, de la care acesta „dirijează" partitura, insistînd, bineînțeles, asupra justeții intrărilor diverselor partide. Varietatea diferitelor „tablouri poetic-muzicale" — ca să le numim astfel — este mult prea mare pentru a o putea descrie plenar. Putem insista însă aici asupra valențelor ei **ca procedeu** : acesta ne pare îndreptățit prin excelență dacă ne gîndim la partitură nu numai ca fapt de artă „împlinit", care se prezintă pe scena de concert, ci și ca tribună pedagogică, unde profesorul de muzică trebuie să își găsească asemenea mijloace încît copiilor să nu li se pară a fi corvoadă ceea ce, prin practică intensă, are menirea de a-i educa, de a-i transforma spiritual (am simplificat puțin problema întrucît multe pasaje cer, totuși, posibilitățile unui cor de copii antrenat, cum ar fi, de pildă, corul RTV ; fondul problemei rămîne însă valabil deoarece aceste preocupări și le pun mulți creatori de gen).

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (I)

ARGUMENT

Formulînd pentru însemnările și posibila rubrică de față titlul de mai sus, dintr-o dată m-am înfiorat : în fapt, dacă nu calendaristic, cel puțin pe plan creator toți poeții care mi-au fost contemporani sînt poeți tineri. Unii au și declarat-o, dar o anumită perioadă de pionierat au trebuit să străbată cu toții, o asemenea obligație decurgînd din însuși specificul artei, domeniu în care totdeauna trebuie s-o iei de la capăt chiar cînd te miști în limitele aceluiași univers creator. Dacă, să zicem, Cîntare omului **de Tudor Arghezi reflectă și marea experiență poetică de decenii, ea e geamănă în același timp cu „Primele iubiri" sau „Lupta cu inerția" ale lui Nicolae Labiș. Întreprinderea noastră de față are și o altă rațiune : sîntem depozitarii unei experiențe unice — mă refer, evident, la cea de redactor, sub privire căzîndu-mi atît proaspete poeme de Radu Boureanu, de Alfred Margul Sperber cît și primele versuri ale unor autori aproape de vîrsta mea de la Gh. Tomozei și Ion Gheorghe la Adrian Păunescu și Constanța Buzea. Cum această tinerețe, nu o dată revoluționară, e proprie noii poezii, mi se pare a face o greșeală neiertată să nu configurez cum s-a născut. Cum spune bătrînul cronicar privind istoria însăși a Țării noastre, a acestui popor : „A lăsa iarăși nescris... iaste inimii durere". Biruit-au gîndul să mă apuc de această trudă, cînd gravă și patetică, după împrejurări, cînd dezinvoltă și nostimă. O fac poate și pentru că am încredere în înțelepciunile cronicarului care crede că o asemenea scriptură ne învață „cu acele trecute vremi să pricepem cele viitoare." Dacă nu noi, atunci urmașii noștri...**

POETUL CARE VEDEA ÎN EMINESCU ÎNCEPUTUL

Întîmplarea face ca și firesc și la opțiunea inimii poetul care îmi cade primul sub incidența memoriei ca un memento să fie Mihu Dragomir, scriitorul princeps pentru ce numim poezie tînără, nu numai pentru faptul că atunci cînd l-am cunoscut eu abia trecuse de trei decenii, ci și pentru că osîrdia și generozitatea sa au marcat începutul multor poeți din generația mea și chiar mai virstnici. O împrejurare de necrezut avea să mi-l scoată în cale ca revelator al geniului poetic național în tot ce are el mai trainic și mai măreț. Era prin vara lui 1950 și adolescentul proaspăt venit de la țară, elev al unei școli profesionale de ucenici de pe lîngă o celebră întreprindere bucureșteană, adolescentul care imperechea în secret rime revoluționare și care nu lipsea de la nici o manifestare publică atingătoare cu acest domeniu, bineînțeles că n-a trecut indiferent pe lîngă afișul de la Sala Dalles care anunța conferința despre „Luceafărul" poeziei românești a unei autorități în materie, cum aveam să-mi dau seama. Mihu Dragomir, era pînă atunci cunoscut mie din lecturile unor poezii apărute în „Viața românească" precum și a volumului „Prima șarjă". În materie de eminescologie era efectiv o autoritate, cum aveam să mă conving mai tîrziu, și dacă articolele pe aceste teme nu lipseau din bibliografia sa încă incipientă, versurile dedicate marelui rapsod erau cu mult mai multe decît cele scrise pe cînd se împlineau 50 de ani de la moartea tragică și prematură a marelui poet, adăugîndu-se poeme închinate la cea de a 75-a comemorare, din care nu lipseau asemenea metafore divinizatoare :

Punînd să sune geamăn iubire și blestem,
din dulcea jele-a frunzei, și stea, țesînd cîntare
mereu la fel și altul, alături te avem,
înscris în noi și-n hartă ca în Carpați și Mare.

Era nu numai un lucru memorabil, dar parcă altceva decît ne băgau în cap un Ion Vitner, Popper, Nestor Ignat, sau Nicolae Moraru, din care nu ne putem abține să nu cităm o inepție care circula atunci : „Opera poetului conține teze greșite, multe confuzii, semănînd resemnare, neîncredere și adesea chiar îndemn la capitulare în fața răului, pe care autorul nu vede cum îl poți înlătura". Dacă avem în vedere faptul că pe atunci un Goga, un Arghezi, un Lucian Blaga erau interzișii ca lectură, anularea și a acestui izvor de poezie și învățătură era de-a dreptul criminală. Și cu toate că în conferința sa nici Mihu Dragomir nu-și putea cenzura un accent în ton cu epoca — „Eminescu a murit asasinat de societatea veche !" — afirmase poetul îndurerat, dar era primul care ne făcea dovada unei înțelegeri profunde a filosofiei, credinței și artei inegalabilului poet, încît imediat am dat năvală spre paginile sale dumnezeiești.

Cu timpul aveam să descopăr că Mihu Dragomir îl cunoștea în intimitate pe „Luceafărul nostru", ceea ce probaseră nu numai cursul special pe care îl ținuse la Secția de critică și literatură de la Facultatea de filologie din București, prin anii '54—'56, dar și savantele demonstrații ale metricii eminesciene de la seminariile de poezie pe care le conducea la Scoala de literatură și critică literară Mihai Eminescu (mi-amintesc între altele pătrunderea în intimitatea prozodică a „Serii pe deal").

O explicație aveam să capăt la această întinsă și aprofundată cunoaștere a lui Eminescu, la mulți ani după moarte, cînd amabila sa văduvă și editoare, doamna Chiriachița Dragomirescu (acesta și era adevăratul nume de familie al poetului) avea să-mi înmîneze ca o atestare a dragostei ce i-o purtam lui Mihu Dragomir întreaga bibliografie Mihai Eminescu pe care poetul o strînsese încă din cei mai fragezi ani (de la primele ediții, excluzînd-o pe cea princeps, pînă la ultima plachetă de traduceri apărută în nu știu care țară. Ca să nu mai amintesc dosarul cu tăieturi ale unor scrieri despre Eminescu, apărute în presa timpului. Evenimentul nu avea cum să nu mă copleșească și ca exemplu și ca materie de studiu. Mă gîndesc ce mare noroc am avut noi ca într-o perioadă cînd chiar temerari de mai tîrziu ca Ovid S. Crohmălniceanu ne demonstrau ce mare diferență e între „Gorunul" lui Lucian Blaga și „Bradul veșnic verde" al lui Bogdan Petriceicu Hașdeu.

Cu toate că-mi sînt cunoscute și versurile omagiale scrise pentru Eminescu la 50 de ani de la moarte, voi invoca mai curînd poezia de interferență intimă, cu marele Luceafăr intitulată **Destinul poetului**, datată tot 1939, și inclusă în ciclul **Înger condeier.**

Multe anotimpuri își vor purta rodul
și sărăcia peste noi,
Urletele arborilor fulgerați, monștri
neputincioși și goi,
s-ar. fărîma. Albia răului tăcut
se va înfiora din dor necunoscut.
cercurile vremelnice ale zilelor și orelor
vor îngălbeni și împurpura simplitatea
corolelor
Numai noi, frate, nemurind
păpușile stricate, jucărie de serafim

Cultul lui Eminescu avea să-l călăuzească și mai tîrziu, după cum am demonstrat și după cum arată sfaturile adresate de el debutanților la **Steaua fără nume** și ca multele eseuri postbelice pe această temă.

A fost o mare șansă culturală pentru unii dintre noi ca, parafrazîndu-l pe Eminescu, să beneficiem de îndrumători lucizi și curajoși ca Mihu Dragomir, al cărui act spiritual s-ar putea astfel contura, cu cuvintele lui Eminescu:

Viitorul și trecutul
sînt a filei două fețe
vede-n capăt începutul
cine știe să le învețe.

Dacă am văzut **ab initio,** vorba latinului, începutul în studiul marelui poet, aceasta, pentru mine, și nu numai pentru mine, s-a datorat tînărului poet de atunci Mihu Dragomir.

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Paul Anghel, Adrian Riza, Cezar Ivănescu, Modest Morariu, Virgil Teodorescu și Mihai Beniuc la festivitatea Premiilor speciale „Luceafărul", 1982

Un amic al lui Panait Istrati, Eugen Barbu sau Premiul „Panait Istrati", 1986

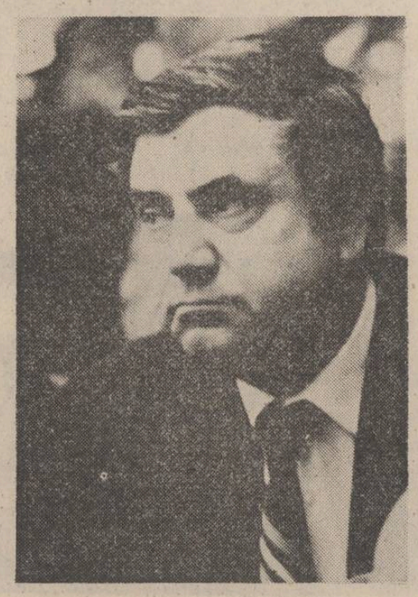

Poetul Niculae Stoian cu fața către începuturile generației sale

Actualitatea romanului (I)

Urmare din pag. I

înțelege clar că de acum încolo numai **noi** am făcut și facem roman în țara asta, **noi** și-ai noștri !...").

Valoarea e un simplu pretext, de fapt, e un punct de sprijin pentru una și aceeași pîrghie, care scîrțîie și tot scîrțîie, de ani de zile și cam pe alături de drum. În numele ei, în numele „esteticului pur", în numele înnoirilor celor mai... noi, e negat romanul politic, este pus în discuție caracterul social și angajat al romanului contemporan, este persiflată actualitatea lui, exact ceea ce a dat și dă substanță romanului contemporan, ceea ce l-a apropiat de cititori, ceea ce a contribuit la dezvoltarea fără precedent a acestui gen narativ. De fapt, chiar dezvoltarea aceasta, care e o realitate, ține de domeniul evidenței, e pusă sub semnul întrebării, e secționată de partialități și de partizanate, o bună parte din romanul contemporan fiind exclusă din „sfera esteticului", pe ocolitele sau mai de-a dreptul, prin aluzii mai mult sau mai puțin obosite, ori prin afirmații mai mult decît categorice. La mijloc sînt și preferințele unora și ale altora, preferințe estetice și ideologice, ideologia neputînd fi eludată nicicum, mai ales atunci cînd e vorba de roman. La mijloc e și dorința unora și cam acelorași de a ieși în frunte, de a se ști că au făcut și fac și ei roman — ei și asociații lor —, și că romanul acesta, romanul produs de ei, e autentic, e modern, deoarece e fabricat după cele mai noi procedee, e rodul celor mai noi sincronizări.

Din acuza aceasta, și din cauza aceasta, se bate pasul pe loc în asemenea dezbateri : pentru că nu se are în vedere realitatea integrală a romanului contemporan : pentru că sînt persiflate sau negate cîștigurile de fond ale acestui roman, care se deosebește complet de romanul dintre cele două războaie, deosebirile acestea decurgînd, în primul și în ultimul rînd, din conținuturile noi pe care le evidențiază : pentru că se dărîmă mult, iar de pus în loc nu se pune nimic, unii dintre participanți fiind sclipitori, cînd e vorba de schițarea unor programe, devenind penibili pe urmă, cînd scriu roman, de unde și îndîrjirea lor nemăsurată, că nu li se recunosc eforturile și că nu reușesc, odată și pentru totdeauna, să generalizeze „formula artistică" pe care au îmbrățișat-o (de care s-au agățat cum se agață înecatul de un pai).

Despre eroism și iubire

Urmare din pag. I

ca amintire, și cea viitoare și doar întrezărită, ostașul de rînd este cel care simbolizează continuitatea, permanența, aspect surprins admirabil de Vasile Preda într-o serie de secvențe, dintre care decupez una : „În companie se curățau aruncătoarele și se țesălau caii. Un vizitiu, care șhiopăta ușor de piciorul drept, scoase de pe fundul căruței sale o coasă pe care începu s-o ascută și s-o bată, fără să-i bage în seamă pe cei din jurul său, de parcă ar fi fost acasă la el și s-ar fi pregătit pentru munca de a doua zi. Apoi se apucă de cosit în pajiștea din spatele unui pîlc de arbori. Iarba proaspăt căzută în brazdă mirosea a flori tîrzii, umede : caii o adulmecau nechezind ușor. Cînd le aduse cîte un braț de fîn, sforăind de plăcere cufundîndu-și boturile pînă peste ochi în maldărul reavăn". Între numeroasele confruntări armate, fatalmente dure, ofițerul meditează asupra sensului vieții sale iremediabil dominată de spectrul războiului. Însăși „nuntirea" cu Ana cea cu chipul „de sfîntă tînără, de icoană coborîtă de pe perete", rămîne pentru el „încă o străină, ceva nedezlegat" ; și în privința ei, ca în atîtea alte privințe, Dumitru conchide că „încă o dată el, războiul, hotărîse în numele său". Ana e însărcinată, află pe front Dumitru, care e înaintat locotenent și, într-o misiune extrem de dificilă, căutîndu-și consăteanul și cumnatul într-o prăpastie, este împușcat. Niculae, doar rănit, supraviețuiește. Reformat, e lăsat la vatră și se însoară, aparent surprinzător, cu Ana, pentru că și pentru el, într-un anume fel, a decis tot războiul : „războiul îl învățase să fie mai perseverent decît fusese înainte. Îl învățase între altele, să aibă puterea de a o lua de fiecare dată de la capăt... Învățase pe front și acest lucru : oamenii pot fi schimbați oricînd cu alții. Lui însuși îi luase un altul locul, acolo, pe aliniament. Nimeni nu este de neînlocuit". Prețul dragostei, așadar, se confundă în sufletul ostașului-țăran cu prețul eroismului. N-a luptat pentru glorie, ci pentru țară, pentru bucata lui de pămînt, pentru ogradă și familie. Iar el, de-acum, înțelege că familia lui o reprezintă el și Ana, care va naște curînd.

Cum spuneam, tot o situație-limită alcătuiește nucleul epic și al romanului **Stare de ecou.** E vorba, acum, de seismul din 1977. Eroismul eroului principal, Paul Damian, se confundă cu sentimentul dragostei. Obsesia lui se nutrește din și se consumă între aflarea unei soluții salvatoare mai puțin pentru sine — cumva avantajat de o capricioasă captivitate în subsolul unui teatru — sau „Sala Iubitorilor Thaliei... o placentă călduță, acest marsupiu". — cît pentru tînăra pe care-o iubește, Eugenia : „Unde o fi surprins-o pe ea prăbușirea ? Abia ieșise din scenă după primul act. Se îndreptase cu siguranță spre cabine... Poate că zace și ea, pe undeva în jur, strînsă de ziduri, înecată de întuneric. Și-l așteaptă pe el s-o găsească, să o scoată la aer, să o salveze". În totul, cartea dezvăluie un apetit camil-petrescian pentru lumea teatrului și a ideilor (expuse liber și dezbătute pretențios). Asta la suprafață, fiindcă realitatea intimă a celor captivi în subsolul teatrului atestă o bogăție de reacții și atitudini distincte, particularizante și foarte terestre. De altfel, scriitorul reiterează cîteva conotații ale titlului (puțin sec și bizar, totuși nu aleator) : .....pînă cînd ajungi la un fel de vibrație identică. Apare astfel ceva, un efect greu de descris. În acel cimp vibratoriu, totul capătă rezonanță, un alt tip de rezonanță, ce se propagă instantaneu pentru amîndouă ființele, aș putea spune că e un ecou dublu sau multiplu spre interior, da, și starea aceasta poate fi numită **stare de ecou...".** În seara respectivă avea loc premiera piesei lui Damian, „Paza contractuală" și, după, urma sărbătorirea logodnei sale cu Eugenia, una dintre interpretele textului. O mină de actori, regizorul și Damian trăiesc coșmarul unei morți aminate. Dilema lor : vor fi salvați sau se salvează singuri și, în acest caz, cum ? cu ce mijloace ? cu ce șanse de reușită ? Sau, în termenii lui Nicolae Boghian : „Blocați în acest subsol, mai aveau totuși posibilități de salvare, fie că găseau ei înșiși un mijloc de-a ieși, prin acea galerie de aerisire de exemplu, fie că, după un timp oarecare, urmau să fie găsiți și scoși la lumină. «Oricine ar judeca doar astfel problema, își spuse... De ce să admiți un fenomen aproape fatal, cînd altul și altul sînt în afara oricărei primejdii, iar tu, ca un vierme sub cizma strivitoare, ca o pasăre cu aripa frîntă, ca un iepure orbit, ca o ciută înghițată de colții altui animal mai feroce, trebuie să dispari»". Eroismul fiecăruia dintre ei, în cele din urmă, se identifică cu prezența fizică/psihică în fața copleșitoarei senzații de irealitate care, la rîndul ei, poate să-i azvîrle într-o demență colectivă. Cîtă vreme, medicul militar, dramaturgul Paul Damian înțelege și e convins că rezistența lui are un scop plasat dincolo de egoismul celorlalți și care este în fond coincident cu iubirea purtată Eugeniei. În alt plan și suportînd alte motivații, medicul Damian demonstrează în fond o aceeași tenacitate în mijlocul primejdiei ca și eroul-țăran Niculae Savu într-o temeinicirea dragostei, cuplului, familiei.

Pledoariile celor doi scriitori, diverse ca scriitură, converg în susținerea aceluiași mesaj cald, omenos și permanent actual. Discrepanța dintre puținătatea comentariilor critice suscitate și valoarea celor două romane este flagrantă și este cel puțin jenant că mă văd obligat în încheierea acestor note s-o mai sesizez. Totuși, din păcate, **Gloria fără întoarcere** și **Stare de ecou** nu mi se par, în acest sens, singurele excepții...

D. Vatamaniuc sau reprofesionalizarea eminescologiei

CRONICA EDIȚIILOR

Pentru zilele noastre, D. Vatamaniuc este o industrie și un fenomen cultural. Studiind de peste douăzeci de ani presa din ultimul pătrar al secolului al XIX-lea, dînsul ne dă bibliografii, studii monografice, ediții critice ; a început cu I. Slavici și, de circa zece ani, odată cu reîntemeierea ediției Eminescu, și-a concentrat informația și pasiunea asupra ziarelor eminesciene — un fir roșu ce trece, de fapt, printr-o întreagă epocă dîndu-i măsurariul istoric. Remarc, pentru definirea unei metode : D. Vatamaniuc nu pornește în cercetările sale de la Eminescu — ci ajunge, în cercuri tot mai strînse, la el. Editorii mai vechi ai publicisticii eminesciene abordau frontal „Curierul de Iași" ori „Timpul" ; un studiu amănunțit al materialelor importante din aceste ziare era tot ce putea visa un eminescolog. Despre **cercetarea sincronă** se vorbea mai puțin ; era o curiozitate să dezgropi din presa vremii opiniile „Românului" despre redactorul de la „Timpul", aproape o impietate să readuci la lumină injuriile „Telegrafului" zvîrlite „domnului Eminovici", o blîndă inutilitate să urmărești ecourile cutărui studiu eminescian în „Binele public" ori în „România liberă". Desigur pentru că se căuta în primul rînd opera — și cu un scop anumit : pentru a se studia cît mai amplu doctrina poetului. A fost Eminescu un pesimist, un visător de la 1400, un xenofob înrăit, un idealist cufundat în stelele înalte ? Încă Mihail Dragomirescu — moment de referință în eminoscologie — remarca optimismul din ziaristică și-l punea față în față cu pesimismul din poezie. De aici, atitea teorii despre compensație : înfrînt în viața personală, Eminescu triumfă în viața socială ; neîncrezător în femei, poetul crede nemărginit în neam, în patrie. Imaginea unui Eminescu dual a torturat exegeza interbelică deplasîndu-se de la operă la viață : boală/sănătate ; singurătate/sociabilitate ; nebunie/luciditate — doi cîte doi, termenii opuși întemeiau linii paralele unite din loc în loc de explicații cauzale : era nebun pentru că... era lucid pentru că... Interesa **cum** era Eminescu, aspectul calitativ al vieții și operei sale. Departe de a disprețui această latură a eminescologiei — neînchisă nici astăzi, de altfel, într-un poligon cert — exegeza actuală și viitoare trebuie s-o ia în calcul atunci cînd vrea să stabilească **ce** este el, **esența acestei constante istorice românești ce se numește Eminescu.**

D. Vatamaniuc a adunat, în zece ani, mai mult material de studiu decît adunase întreaga emniescologie în circa trei sferturi de veac. Lucrul nu este miraculos — cel puțin, nu în sensul descoperirilor absolute : toți cercetătorii autentici au avut la îndemînă, în acest interval, colecția „Timpului" ; N. Iorga, de pildă, prin care eminescianismul ajunge la doctrină social-politică, nu citea ediții, ci ziarul „Timpul" pentru a regăsi spiritul lui Eminescu ; la fel Perpessicius, D. Murărașu, G. Călinescu... În zilele noastre, însă, „Timpul" a devenit o raritate, metodele de studiu s-au modernizat simțitor — iar opera ziaristică a lui Eminescu este absolut necesară. Succesul lui D. Vatamaniuc se datorește, desigur, în primul rînd pasiunii și tenacității muncii sale ; dar să nu uităm că prin reintemeierea ediției s-a instituționalizat pentru prima dată la noi calitatea însăși de eminescolog. Toți marii cercetători ai lui Eminescu au fost amatori de geniu : G. Călinescu, de pildă, sau G. Ibrăileanu își făcuseră profesiune de credință din pasiunea lor — la fel Lecca Murariu ori M. Dragomirescu (cel care a încercat primul să dea unei instituții preocupări preponderent eminescologice). Astăzi, cercetarea echipei care se ocupă de ediție îmbină pasiunea cu obligațiile profesionale — ceea ce reprezintă un hotărîtor pas înainte.

Nu putem, însă, să nu sesizăm și un alt aspect al acestui. început de profesionalizare a eminescianismului. În epoca interbelică la care ne-am referit, de pildă, manuscrisele poetului și colecțiile ziarelor la care publicase el erau studiate concomitent de un număr mai mare de cercetători. Nu e cazul să ne imaginăm că G. Călinescu, Perpessicius, N. Iorga, G. Topîrceanu (cel care verifica lecțiunile imaginate de către G. Ibrăileanu), C. Botez, D. R. Mazilu, etc. făceau coadă la manuscrisele ori la ziarele de la Academie. Era un lucru obișnuit, însă, pentru orice intelectual, preocupat de Eminescu să recurgă la surse din cînd în cînd. Astăzi se pierde, pare-se, acest obicei. Un fel de lege a minimului efort acționează — cu toate implicațiile ei — asupra spiritului public ; se preferă analiza izvoarelor secunde, a ediției în sine, a scăzut temperatura pasiunii pentru cercetarea autentică. În acest sens am afirmat că D. Vatamaniuc este un fenomen cultural ; practic, nimeni nu-i poate azi verifica munca, aceasta necesitînd, cum se plînge un viclean detractor al său, ani și iar ani de studii — pentru că studiile autentice s-au întrerupt demult și cine vrea să le reia se află ca sub o avalanșă iminentă de material. Ediția Eminescu „izbăvește" într-un fel și această dezinteresare, scuză promoții întregi de eminescologi neautentici. Ea nu crește, așadar, dintr-un climat de emulație generală pentru studiu — ci, oarecum, pe un teren nepregătit. Se poate invoca, desigur, timpul social, se poate invoca deteriorarea colecțiilor. Încă de prin 1936, P. Constantinescu saluta entuziast hotărîrea de a se edita facsimilat manuscrisele eminesciene ; după 50 de ani nu s-a făcut nimic în această privință. În schimb, Biblioteca Academiei și-a făcut datoria : „se află microfilmate aici multe colecții de ziare, cea mai mare parte a manuscriselor poetului : nici astfel, însă, lucrurile nu par a se mișca din inerție.

Zilele noastre îl au, în schimb, pe D. Vatamaniuc, o adevărată industrie, un sacrificat întru Eminescu. Recent, la Editura „Junimea" din Iași, în colecția „Eminesciana" care-l așteaptă de atîția ani, editorul ziaristicii eminesciene a publicat primul tom dintr-o serie pe care am dori-o fără sfîrșit, despre „Publicistica lui Eminescu"*). Este un fel de jurnal de editor pentru volumul IX completînd, cu informații și comentarii, imaginea publicisticii eminesciene dintre anii 1870—1877.

Spre deosebire de ediție, comentariile se leagă aici între ele unitar tinzînd spre ceea ce D. Vatamaniuc trebuie să ne dea în ultimă instanță : **o biografie politică a lui Eminescu.** Argumentelor pe care le-a adus M. Ungheanu în acest sens li se pot alătura altele, multe. O biografie politică nu înseamnă viața de zi cu zi, ci o radiografie a relațiilor poetului, a ideilor secolului care s-au înnodat în constiința sa, a evenimentelor politice la care a participat ori care l-au vizat — direct sau indirect —, a mizelor lui pentru viitor. Privind tinerețea lui Eminescu, două constante existențiale nu pot să ne scape. Mai întîi, profesiunea sa : bibliotecar la Cernăuți, pe lîngă societatea culturală întemeiată de Aron Pumnul ; bibliotecar la Viena, pe lîngă societatea „România jună" ; bibliotecar, în fine, la Iași, la Universitate. Munca aceasta înseamnă atît informare cît și distribuire de informații : Eminescu era în centrul cărților și al oamenilor, factor de emulație spirituală și patriotică în fostul imperiu — dar și în Moldova. D. Vatamaniuc aduce prețioase completări documentare privind relația poetului cu Ardealul. Primele articole politice ale lui Eminescu pun tranșant problema românilor din Imperiul Austro-Ungar și au o importanță deosebită în epocă fiind comentate în presa bucureșteană în primul rînd pasiunii și tenacității muncii sale ; dar să nu uităm că prin reintemeierea ediției s-a instituționalizat pentru prima dată la noi calitatea însăși de eminescolog. Toți marii cercetători ai lui Eminescu au fost amatori de geniu : G. Călinescu, de pildă, sau G. Ibrăileanu își făcuseră profesiune de credință din pasiunea lor — la fel Lecca Murariu ori M. Dragomirescu (cel care a încercat primul să dea unei instituții preocupări preponderent eminescologice). Astăzi, cercetarea echipei care se ocupă de ediție îmbină pasiunea cu obligațiile profesionale — ceea ce reprezintă un hotărîtor pas înainte.

Nu putem, însă, să nu sesizăm și un alt aspect al acestui. început de profesionalizare a eminescianismului. În epoca interbelică la care ne-am referit, de pildă, manuscrisele poetului și colecțiile ziarelor la care publicase el erau studiate concomitent de un număr mai mare de cercetători. Nu e cazul să ne imaginăm că G. Călinescu, Perpessicius, N. Iorga, G. Topîrceanu (cel care verifica lecțiunile imaginate de către G. Ibrăileanu), C. Botez, D. R. Mazilu, etc. făceau coadă la manuscrisele ori la ziarele de la Academie. Era un lucru obișnuit, însă, pentru orice intelectual, preocupat de Eminescu să recurgă la surse din cînd în cînd. Astăzi se pierde, pare-se, acest obicei. Un fel de lege a minimului efort acționează — cu toate implicațiile ei — asupra spiritului public ; se preferă analiza izvoarelor secunde, a ediției în sine, a scăzut temperatura pasiunii pentru cercetarea autentică. În acest sens am afirmat că D. Vatamaniuc este un fenomen cultural ; practic, nimeni nu-i poate azi verifica munca, aceasta necesitînd, cum se plînge un viclean detractor al său, ani și iar ani de studii — pentru că studiile autentice s-au întrerupt demult și cine vrea să le reia se află ca sub o avalanșă iminentă de material. Ediția Eminescu „izbăvește" într-un fel și această dezinteresare, scuză promoții întregi de eminescologi neautentici. Ea nu crește, așadar, dintr-un climat de emulație generală pentru studiu — ci, oarecum, pe un teren nepregătit. Se poate invoca, desigur, timpul social, se poate invoca deteriorarea colecțiilor. Încă de prin 1936, P. Constantinescu saluta entuziast hotărîrea de a se edita facsimilat manuscrisele eminesciene ; după 50 de ani nu s-a făcut nimic în această privință. În schimb, Biblioteca Academiei și-a făcut datoria : „se află microfilmate aici multe colecții de ziare, cea mai mare parte a manuscriselor poetului : nici astfel, însă, lucrurile nu par a se mișca din inerție.

Zilele noastre îl au, în schimb, pe D. Vatamaniuc, o adevărată industrie, un sacrificat întru Eminescu. Recent, la Editura „Junimea" din Iași, în colecția „Eminesciana" care-l așteaptă de atîția ani, editorul ziaristicii eminesciene a publicat primul tom dintr-o serie pe care am dori-o fără sfîrșit, despre „Publicistica lui Eminescu"*). Este un fel de jurnal de editor pentru volumul IX completînd, cu informații și comentarii, imaginea publicisticii eminesciene dintre anii 1870—1877.

Spre deosebire de ediție, comentariile se leagă aici între ele unitar tinzînd spre ceea ce D. Vatamaniuc trebuie să ne dea în ultimă instanță : **o biografie politică a lui Eminescu.**

Punem aceste întrebări pentru a arăta că știrile pe care le avem despre Eminescu nu sînt încă integrate sintetic. Nu știm ca aceste relații să fi fost studiate cu atenție de cineva. De o mare importanță pentru eminescologia viitoare ar fi un catalog al lucrurilor necunoscute — știri și relații între știri — privind activitatea lui Eminescu. Ce anume nu știm despre poet ? Răspunsul la această întrebare ar pune întreaga problemă pe temelii socratice : a ști cît de cît exact ce nu știi ar însemna concentrarea atenției asupra unor puncte anumite din cîmpul informațional, o strategie a studiului. D. Vatamaniuc ne spune cu mare sinceritate care sînt limitele cunoștințelor noastre pozitive în acest moment. De unul singur, însă, dînsului îi trebuie prea mult timp spre a parcurge atîta material. Ca și în domeniul operei, exegetul lui Eminescu se apropie de viața poetului tot de departe, încercînd să refacă un climat social în care poetul își are, el însuși, locul bine definit. Nu vom putea niciodată să facem abstracție de lumea lui Eminescu, de întregul la care participă el. Iată un lucru — cel puțin unul, istoria — pe care îl știm, trebuie să-l știm. Nu avem dreptul să pierdem printre degete secolul al XIX-lea al nostru, secolul care a închegat constiința noastră națională, a realizat unitatea culturală a tuturor românilor pregătind Unirea de la 1918. Iar prin secolul al XIX-lea nu putem trece fără a ne lăsa duși de mînă de către Eminescu, unul dintre cei mai mari fii ai acestui secol.

*) **D. Vatamaniuc : „Publicistica lui Eminescu", Editura „Junimea", 1985**

Nicolae Georgescu

Ceramică de Nicolae Gadonschi

CUMPĂNĂ

Aşchii

Scrisori de pe o planetă vecină. Una din cele mai ciudate indeletniciri mi-a fost dat s-o văd de-a lungul riurilor și fluviilor acelei planete, cînd albiile sînt jumătate secate și răsar prunduri de nisip, mai albe și uscate către vechile maluri, mai apropiate de culoarea umbrei către firul apei. Noi facem plajă, ne tăvălim pe nisip, copiii clădesc labirinturi și castele pe care le dansează în călcîie vesele după o jumătate de ceas. Ei, foarte preocupați, cu mîna dreaptă făcută căuș, duc nisipul la gură și-l mestecă. Sînt așazișii **mîncători de nisip.** Am studiat problema și am ajuns la concluzia că există multă falsitate în această denominațiune ; pentru că, numai prin neatenția contemplării efectului inerent acestei masticații, li se întîmplă unora să și înghită cîteva fire de nisip. După ani de zile, unuia sau altuia i se lipește de un dinte sau de o măsea cîte un fir de aur în zone, de multe ori, invizibile, oricît s-ar strădui acela să atragă atenția asupra evenimentului. Cînd, în anume luni ale anului, se arată prundurile, o parte infimă dar destul de consistentă a acelei societăți invadează, în grupuri, malurile apelor curgătoare și mestecă nisip. Poate că ei trăiesc faza anterioară inventării clepsidrei, poate că le este necunoscută guma de mestecat atît de utilizată de copiii și sportivii planetei noastre. Cei care, din pricina urechii muzicale, nu suportă acest exercițiu, privesc de la distanță ciudata indeletnicire și sînt considerați — de către mîncătorii de nisip — niște oameni cu o slabă constituție. Rămîn adevărate găuri informe în prundurile despre care noi bine știm că păstrează, într-un mod armonios, însușirile secrete ale pămîntului și ale riului. Norocul lor este că vine apa, în timpul iernii, și șterge urmele acelei activități demne să trezească nedumerirea oricărui pămîntean. M-am întrebat ce fac mîncătorii de nisip în restul anului. Nu mi-a fost greu să găsesc răspunsul, citind cele cîteva cărți al căror stil era plin de nisip și pietriș pentru a exprima cît mai exact profunzimi psihologice nisipoase. Micile gropi lăsate pe plajă de mîncătorii de nisip au lăsat autorilor impresia abisurilor dar eu văd în această exagerare semnul acelei contribuții creatoare care poate uimi și pe un locuitor al planetei noastre. Orientîndu-mă după datele lecturii, am observat că mîncătorii de nisip plecau mereu spre casele lor cu cîte un săculeț la subsuoară — era provizia de scrișnet molcom pentru anotimpuri petrecute în cafenele iernatice. Acolo, pe mese și podele, rămînea cîte un strat de nisip mozolit, ronțăit cîteva ceasuri și scuipat la întîmplare, departe de malul riului sau fluviului de unde fusese cules, sporind afoneria ocupației respective. Trebuie să menționez că marea majoritate este preocupată de îndeletniciri cu adînci corespondențe muzicale și că-i socotește pe mîncătorii de nisip ca fiind niște ființe accidentali. Se știe și acolo că revenirea în matcă a fluviilor depinde direct de inoxidabile texte pitagoriciene, că un fluviu plin emite sunete perfect necesare într-un anume context muzical. Faptul că firul de nisip este rotund a condus la observația — prea subtilă — că mîncătorii de nisip ar căuta, pe o cale empirică, ceva din muzica sferelor sau numai contrariul surd al acelei muzici. M-am gîndit că deșerturile planetei noastre le-ar oferi cu îndestulare o materie primă ideală.

George Alboiu

L6 20 SEPTEMBRIE 1986

POST RESTANT

CONSTANTIN COSTACHE, Galați. Adresa acestui marinar de cursă lungă (ofițer secund) este, desigur, vasul, latitudinea și longitudinea unde se află într-un anume ceas al zilei. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, este ceva neobișnuit pentru corespondenții noștri și, de aceea, ne face, acum, cînd îi scriem, să simțim sub litere valuri și în nări mirosul sărat al mării. Dar nu aceasta ne-a făcut să ne oprim asupra paginilor lui Constantin Costache, deși, mărturisim, duceam dorul unui prozator corăbier. Cîți au fost în literatura română ? Puțini, dacă nu-i adunăm și pe cei care au călătorit și călătoresc pe mări și oceane din plăcere și nu ca să-și cîștige pîinea. Cu atît mai mult ne intrigă pasiunea scrisului la un astfel de pescăruș căruia, iată, îi dorim acum, la debutul în revista „Luceafărul", să plutească senin și departe pe tainicele căi albe ale literaturii. Iar dacă publicăm „Hora" și nu „Rămas bun", n-o facem decît pentru a ilustra credința noastră că, încă înainte de greci și de egipteni, marinarii au fost fii de țărani.

CONSTANTIN MELINTE, Rîmnicu Sărat. Crochiuri puțin semnificative, simple exerciții, mai degrabă gazetărești, care vă fură : „Culorile merg, se contopesc ciudat, pe masă merele cîntă, pe calorifer pisica **miaună mut** (s.n.). Ulcelele dăntuiesc izvoare numai de ele știute, icoanele întunecate tot murmură în barbă cărunte și soneria țipă — Țipa !" Doamne ferește să se-ntîmple așa în realitate. Pentru „Am 20 de ani" mulți înainte.

IOAN NICOLAE BADIN, București. În „Seceriș" sînt banalități („...stai la noi pînă se termină orzul ? Ce frumos să nu uiți locul natal"...) și idilisme campestre („Cînta din fluier. Avea harul doinitului. Tudor, întins pe stratul de paie, privea la stele. Era tare obosit și-i părea rău că va trebui să adoarmă. Se străduia să-și închipuie că bătrînii sînt pe aproape. Ar fi vrut să-i întrebe dacă și dînșii sînt mulțumiți de munca lui. Luna se strecura printre arbori și o privighetoare mai cînta"). În „Bunic și nepot" aberații („Fenomen firesc, cugetă bătrînul, semnalează trecerea pe plan secundar a conceptului de exactitate. Ca și alte aspecte din lume, care tind să o ia razna. În acest caz sînt mai avantajate animalele. Se conduc după instinct, unul sănătos. De aceea au de rezolvat mai puține probleme ca noi. S-a apreciat de curînd, își aminti el, că în **Capitală** (s.n.) există două milioane de guzgani. Adică pentru fiecare locuitor unul și echilibrul se menține. Conviețuiesc pașnic. Se **atrag** (s.n.) chiar. Doar toți sînt creați de o mamă"), neadevăruri flagrante. („Părerea mea este că poetele sînt singurele dintre femei care ne pot face viața **dulce** (s.n.) cu adevărat") și brînzovenisme („Sînt **cifre** (s.n.) răspunse omul, luate din limba latină. Indică anul în care s-a construit clădirea. Odată pornit continuă să explice că Dacii și Romanii vorbeau într-un grai foarte apropiat"). În „Biblioteca" se face haz de necaz („Într-o zi, Laura (n.n. — aici nu se pune virgulă) simți chiar de la plecare urme de mireasmă plăcută. Aromă de cafea naturală, prețioasă ea, tot urcînd. O uluia. Aspiră profund de mai multe ori și parcă o senzație de beție o încercă... Laura revenea repede la realitate. În „Florile roșii", umor involuntar („Cînd vehicolul sosea colectivul lor se descompunea. Urcau. Se forma altul într-un minut, ori două"). Iar „În așteptarea omului ei" stupefacția a depășit toate așteptările. Credem că premiile la concursul „Țară, vatră de eroi" din Cîntarea României le-ați luat pentru altceva.

A. N. CHIRILĂ, Hunedoara. Nu ne-ați mai scris, deci nu știm ce ați făcut. Ați reușit sau nu ați reușit ? Cît privește proza, cu un titlu de reportaj șablon („Curajul de a salva o viață"), ne indică o certă înzestrare pe care ar fi păcat să n-o urmați cu cea mai mare seriozitate.

DUMITRU SANDU CHISELET, Curcani, Călărași. Presupunem că ați scris un roman din care ne-ați trimis două fragmente. Pe unul, „Decorația", îl reținem, deși suferă de un anume schematism și de un exces de limbaj pitoresc, ca și celălalt. Ne-ar interesa să ne trimiteți și altceva, în afara temei d-voastră predilecte — războiul și anii imediat următori. Oricum, nu putem judeca ansamblul, de aceea ni se pare mai potrivită pentru d-voastră o editură decît o revistă.

MARIN SOIMARU, comuna Gh. Lazăr. Nu știm dacă am descifrat bine de pe ștampila poștei numele localității, așa că la scrisul aproape ilizibil se adaugă și asta. Cam mult, prea asemănător „atmosferei misterioase" din prozele trimise. Nu este suficient însă.

Iulian Neacșu

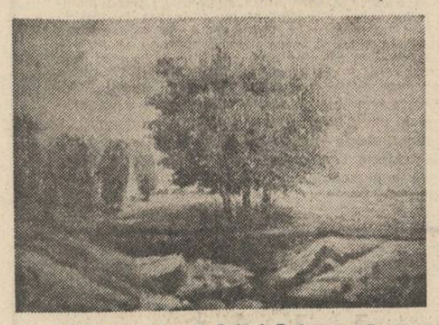

Natalia Tofan : „Peisaj Dobrogean"

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XV)

Zvonul despre prezența Marelui Han în capitală se răspîndi fulgerător. În curînd, pe străzile desfundate și urît mirositoare, în fața caselor și-a palatelor de piatră ieșiră războinici îmbrăcați în costume viu colorate și înarmați pînă-n dinți Scoaseră steagurile împodobite cu cozi de yak. Hanul mergea posomorît, cu statura sa înaltă și osoasă, încercînd să-și potrivească pașii după mersul mărunt și delicat al pustnicului care nu se grăbea de fel. Nu arunca nici o privire celor prosternați cu fața în țărînă și nici nu răspundea saluturilor ce-i erau adresate.

— Te iubesc supușii, Slăvite, zise bătrînul cu același suris malițios.

— Nu, nu mă iubesc, se tem de mine și de mînia mea. Frica e mai puternică decît iubirea.

În fața unei lamaserii pe poarta căreia erau sculptate două animale fioroase cu ochi de broască și coarne de drac, așezată pe iarba bogată, stătea un fel de mogîldeață fără brațe și fără picioare cîntînd încetișor cu voce subțire : „Tu ești mai strălucitor decît soarele și mai înalt decît munții lumii, inima ta n-are moarte și ești veșnic ca Eternul Cer Albastru".

— Îl vezi ? A fost cîntărețul meu preferat. I-am dat în păstrare o lăută de aur și nenorocitul a pierdut-o sau a vîndut-o pe băutură. N-am mai găsit-o niciodată. Am vrut să-l omor dar l-am iertat și i-am tăiat mîinile și picioarele. Să nu mai poată cînta niciodată din lăută și nici să umble din loc în loc ponegrindu-mă în baladele sale. Aici e obligat să mă laude.

Intrară în interiorul templului și se opriră în fața altarului aurit.

Pe postamentul de jad un Budha de dimensiuni uriașe îi privea placid și fericit. Se auzi un sunet de gong îndepărtat și o chemare de trîmbiță răgușită spintecă aerul. Dintr-o firidă laterală se desprinse un lama uscat ca un pin, învești mîntat în galben și începu să dea ocoale altarului purtînd în palme o tavă din care se înălța fumul albăstrui.

— Am auzit, zise Marele Han arătînd spre statuie ,că acest stăpîn al vostru este nemuritor și că locuiește în cer. Voi nu l-ați văzut niciodată și totuși îi cunoașteți chipul. Ce-mi poți spune despre aceasta ?

— El e începutul și sfîrșitul. Nu l-am văzut dar știm că așa arată.

Trimișii lui pe pămînt sînt tot nemuritori. Cînd obosesc se retrag în nori și după o vreme coboară pe pămînt luînd altă înfățișare.

— Adică întineresc, vru să știe Marele Han.

— Într-un fel da, răspunse pustnicul. Acum, în țara mea îndepărtată, noul trimis a lui Budha are abia nouă ani.

— Se poate. Cred că spui adevărul deși la mijloc trebuie să fie o șarlatanie. În celălalt templu credincioșii de acolo se roagă în fața a două bucăți de lemn puse cruciș una peste alta și așteaptă să învie un Budha mult mai slab și cu o coroană de spini pe cap. Eu cred că toate acestea sînt minciuni.

De afară se auzi tropot de cai și sunet subțire de clopoței vestind sosirea unui sol aducător de vești importante. Hanul se opri din perorație întorcîndu-se spre ușa în dreptul căreia apăru un mongol tînăr și plin de praf ținînd în mîna dreaptă pecetea de liberă trecere. Se aruncă cu fața la pămînt și vorbi cu buzele lipite de lespezile reci :

„Slăvite Han, vin cu veste de la fiul tău cel mare care cere îngăduință să-și pregătească oastea și apoi să-ți vină în întîmpinare".

Hanul ascultă cu atenție și după ce solul dispăru se întoarse spre pustnic spunînd :

— Ai avut dreptate. Nici de data aceasta n-a vrut să mă asculte. Întîrzie scornind diferite motive. Se preface că e supus și mă iubește dar știu că nu mă poate suferi și că mă înfruntă de cîte ori are prilejul. Pentru asta am să-l pedepsesc odată.

În timp ce se îndreptau spre ieșire Marele Han rosti răspicat un fel de ultimatum amenințător :

— Bătrîne, îți dau trei zile răgaz ca să te gîndești și să-mi răspunzi dacă mă poți face nemuritor ca pe acest Budha al vostru.

În fața lamaseriei se adunaseră mai marii capitalei, generali și nobili cu funcții înalte, prăbușiți în praful drumului.

Hanul îi privi prin pleoapele întredeschise și văzîndu-le trupurile îngrășate și puhave și veșmintele bogate îi spuse pustnicului :

— Uită-te la ei. Erau slabi și tineri și săraci. Eu i-am ridicat și le-am dat bogății fiindcă au luptat alături de mine. Acum sînt grași și leneși. S-au mutat în aceste palate și nu mai știu cum miroase iarba stepei și nici cum sună tăișul sabiei. Au adunat averi deși porunca mea sună că toți oamenii trebuie să fie egali și la fel de bogați sau săraci. Ce merită ei fiindcă nu m-au ascultat ?

— Nu știu, se eschivă pustnicul. Asta vei hotărî singur.

Hanul se încruntă și ridicînd mîna rosti un ordin înspăimîntător :

— Toți generalii și nobilii aici de față, pînă mîine la asfințitul lunii își vor dărîma palatele și se vor muta în stepă locuind în iurte ca și strămoșii lor.

Se auzi un murmur abia deslușit și unul dintre generali încercă să ridice capul și să spună ceva.

Hanul îi întoarse spatele și se îndepărtă cu pași repezi urmat de lunecarea șerpească a bătrînului pustnic.

Cînd ajunseră departe în stepă urechile lor deslușiră primele lovituri înfundate sunînd dinspre zidurile capitalei.

Mircea Micu

MIRCEA CEL MARE

Urmare din pag. 1

Mircea I îi lăsaseră această moștenire — a apărării hotarului din nord și vest. Cu numai un an înainte, în 1385, prin unirea Poloniei cu Lituania sub sceptrul lui Vladislav Jagello, la nord și nord-est, dincolo de hotarul celeilalte țări românești, Moldova, se puseseră bazele altui stat de proporții și ambiții imperiale, unui regat care, la vremea sa, a fost unul dintre cele mai întinse și mai puternice din Europa, cu excepția Imperiului în formare al sultanilor.

Mircea I a devenit, în felul acesta, cel dintîi șef de stat român confruntat cu ceea ce s-a numit, mult mai tîrziu, „condiția interimperială" a pămîntului românesc, mereu pîndit și mereu agresat dinspre toate azimuturile de mari puteri al căror nume s-a schimbat în decursul vremurilor, dar fenomenul în sine, adică nevoia imperioasă de a veghea necontenit spre toate hotarele, a rămas neschimbată. Și, cu ea, nevoia unei diplomații și unei arte politice cum nici unui popor nu i s-a impus în așa măsură ca o chestiune de viață și de moarte.

Din aceleași motive, un popor născut cu vocația păcii a fost constrîns să se transforme într-un popor de oșteni necontenit gata de a se strînge, la un semn, spre a-și apăra glia. Tot Mircea I a fost acela care a reușit să dea societății românești — și exemplul său va fi urmat de toți cei ce vor veni, dintre care cel ce i se va alătura în strălucire și glorie va fi Ștefan al Moldovei — acea structură despre care N. Iorga scria : „Suntem deci, sub raportul guvernării, mai sus decît cele mai multe țări din Europa. Cu instituțiile de acolo, turcii ar fi trecut peste noi ; dacă am rămas noi singuri și nu ne-am confundat, cum se mai crede de toată lumea, într-un fel de robie otomană, de care ne-am fi eliberat în secolul al XIX-lea numai, aceasta se datorește faptului că eram o comunitate militară strîns legată, răspunzînd la fiecare poruncă a Domnului" **(Paralelisme și inițiative de istorie universală la români,** București, 1939, p. 10).

În cei peste 30 de ani de domnie, Mircea cel Mare a fost obligat să facă față unor acțiuni militare dușmănoase asupra Țării Românești și unor încercări de instăpînire, directă sau prin domni supuși, care veneau nu numai din partea „păginilor", ci și din partea regatelor creștine pe care le dorise și cu care se considerase aliat loial. A fost constrîns o dată să-și determine, cu forța armelor, aliatul ungar să se întoarcă la el acasă, părăsindu-se de gîndurile de cotropire. Și a trebuit să suporte din partea altui aliat creștin — regatul Poloniei — o lovitură în spate tocmai atunci cînd întregul potențial militar al țării se cerea mobilizat în oprirea expansiunii otomane la Dunăre.

Pierzînd controlul, pentru aproape un an, peste o mare parte din țară, și trebuind să lase însăși capitala în mîinile „uzurpatorului" Vlad, Mircea s-a dovedit, la fel ca Ștefan cel Mare mai tîrziu, în stare să facă față și unor astfel de situații-limită, să se ridice din nou cînd era socotit de către toți pierdut.

Într-adevăr, doar cîțiva ani după aceea, Mircea cel Mare devenea cel mai puternic șef de stat din sud-estul Europei, capabil să arbitreze competițiile pentru putere în Imperiul otoman !

Tot el, luîndu-și o revanșă strălucită asupra celor ce-l aduseseră pe Vlad, a efectuat un raid-fulger, sprijinînd întronarea la Suceava a lui Alexandru, numit mai tîrziu „cel Bun" — vrednic discipol, imitator și continuator al operei sale, pentru întregul neam românesc — asigurîndu-și astfel spatele împotriva oricărei tentative de amestec în treburile interne românești venită din partea regatului polon.

Mircea I, căruia urmașii, de la nepotul său, Vlad Țepeș, la istoricii moderni îi vor zice **Mircea cel Mare** ni se înfățișează, fără îndoială, în dimensiuni pe care nimeni în trecutul nostru nu le-a mai atins, statura lui fiind nu numai a unui strălucit conducător al tuturor românilor, ci și a unei personalități istorice a cărei prezență și acțiune și-au pus pecetea pe întreaga evoluție ulterioară a continentului. Este cu neputință de a ne explica harta politică a Europei răsăritene și sud-estice și toată desfășurarea ulterioară a vieții politice, economice, sociale și mai ales spirituale a popoarelor cuprinse între hotarele Imperiului otoman, și a poporului român întreg, din țările românești ale Munteniei, Moldovei și Transilvaniei, fără a ține seama de ceea ce a reușit să înfăptuiască Mircea cel Mare în cei peste 30 de ani de domnie. Domnie care a reprezentat, fără îndoială, în destinele poporului nostru, o hotărîtoare etapă din trecutul său, aceea cînd s-a decis viitorul său pentru secole, cînd s-a cucerit pur și simplu, cu nespuse strădanii și jertfe, dar cu nestrămutată hotărîre și eroism colectiv, acest viitor. Viitorul de popor stăpîn în casa lui, liber să-și hotărască singur stilul de viață, legile de care ascultă și cîntecul pe care vrea să-l cînte. De popor pe care, oricît de mari au fost amenințările, oricît de multe încercările la care a fost supus și oricît de scump tributul ce i l-au cerut grele și nedrepte conjuncturi internaționale, nimic nu l-a putut frînge, nimic nu l-a putut opri, nimic nu l-a putut supune unei voințe străine.

Purtînd în amintirea sa victoriile răsunătoare ale strămoșilor, sorbind tărie din contemplarea atîtor greutăți pe care acești strămoși au știut, totuși, să le treacă, poporul nostru și-a făurit o istorie fără goluri, fără tragice prăbușiri. Iar în zorii renașterii sale ca națiune modernă între marile națiuni ale Europei, ochii săi au descoperit în aureola trecutului istoric măreața figură a celui în gura căruia poetul Bolintineanu a pus profeția ce avea să se împlinească așa de minunat : „Viitor de aur țara noastră are / Și prevăd prin secoli a ei înălțare". Măreața umbră de la Cozia a fost rechemată și de Grigore Alexandrescu să prezideze noua soartă pe care „acum ori niciodată" generația revoluționară de la 1848 — care a fost și a Unirii și Independenței — a vrut și a reușit să o croiască poporului român întreg. Și tot prin Mircea cel Mare și-a rostit poporul român, la un nou ceas de cumpănă, cînd era amenințat cu alte „oști leite în zale, de-mpărați și de viteji" răspunsul pe care Mihai Eminescu l-a adresat tuturor celor ce voiau să-i semene lui Baiazid, ori să-i ia locul.

Împreună cu Ștefan cel Mare și cu Mihai Viteazul, făuritorul primei Mari Uniri a românilor în hotarele aceluiași stat, Mircea cel Mare a condus, astfel, de dincolo de zare, lupta generațiilor succesive pentru libertate, pentru înfăptuirea aspirațiilor seculare ale unui neam întreg. El face parte dintre acele prezențe mereu vii în destinele unor națiuni, acelor călăuze fără de moarte pe drumurile destinelor lor. În contemplarea chipului său, în meditarea faptelor lui este o putere mereu reînnoită, prin care poporul nostru, înțelegîndu-și mai adînc drumul ce l-a străbătut prin istorie, își călește hotărîrea de a învinge și în prezent și în viitor.

Puține întruchipări ale cîrmacilor neamului nostru și poate că nici una din trecut nu mai are atît de adînc săpate pe chip și în privire teribila hotărîre, îndîrjirea, tenacitatea, lucida și înțeleapta viteție, pe care le emană chipul lui Mircea cel Mare de la Cozia și de la Arges. S-ar zice că în acest chip un popor întreg a vrut să-și zugrăvească sufletul cu care a învins urgiile vremurilor și forța lăuntrică de care s-au izbit și sfărîmat, ca de o stîncă de neclintit, atîtea vîrturi și valuri.

Istoria domniei lui Mircea cel Mare este istoria măreției poporului nostru, a izbînzilor lui, izvorîte din adîncuri imemoriale, iar tradiția pe care a lăsat-o urmașilor s-a împletit din geniul unui om cu geniul fără hotare al unui neam întreg. Mircea cel Mare este unul dintre primii conducători ai neamului nostru care l-a așezat în prim-planul istoriei universale și l-a legat cu veșnicia memoriei umanității.

Este privilegiul timpului nostru de a cunoaște, pentru întîia oară, o prezență românească în istoria universală mai adîncă și mai departe răzbătătoare decît a lui Mircea cel Mare. Trebuie să folosim acest privilegiu pentru a-l înțelege mai adînc și mai bine și pe cel ce, acum șase secole, a condus neamul românesc.

CENACLU BISTRIȚEAN

Pe osul lor e ctitorită țara

Pe osul lor e ctitorită țara,
Tablou votiv de lacrimă și vers
Desăvîrșind lumina de nești,
Ce explodează-n muguri primăvara.

Din vechi hrisoave care nu s-au șters
În pantheonul lor e vie para
Pridvoarelor de seve care vara
Aprind noi mătci de doine-n univers.

Și dacă sacrul nostru tricolor
Ca soarele din piept e de fierbinte
E pentru că eroii nu ne mor,

Ci prin redute aspre de cuvinte
Cînd ierbile din ființa lor ne dor,
De ei ne-aducem pururea aminte.

Cît te iubesc nu pot în grai a spune

Patria mea — columnă de lumină,
Și fagurele meu de-nțelepciune,
Preadoinitoarea mea de rod minune,
La care ființa noastră se închină.

Cît te iubesc nu pot în grai a spune,
Picior de plai cu unduire lină,
În cei ce-au fost, în cei ce va să vină,
Cu galaxii de sori să te-ncunune.

Iubirea-mi pentru tine nu cunoaște
Hotar de gînduri sau de vis liman,
Cît timp ești sunetul ce pur mă naște

Sub cel mai sacru grîu contemporan,
Al cărui miez de pară mă renaște :
Să te doresc cu cît mai mult te am.

Remember

Să ne-amintim prin ierburi de părinți
Cînd brazii lăcrimează-n noi rășină ;
Și orice ram ascunde-n el un fluier,
Și orice trunchi un tulnic de lumină.

Să ne-amintim prin frasini de străbuni
Cînd iarba lăcrimează-n inimi rouă ;
Iar pajiștile lumii-n noi inspică
Luceferi vii ce sufletul ni-l plouă.

Să ne-amintim prin paltini de strămoși
Cînd hohotesc pădurile de muguri ;
Iar soarele e-un fagure de aur
Ce toamna se prelinge-ntreg în struguri.

Să ne-amintim prin ierburi de părinți
Cînd ne-om muta-n lucernă și trifoi,
Iar fiii noștri zilnic vor așterne
Un fin brumat de liniști peste noi.

Luca Onul

Dor de neam

chiar 'nainte de a fi poet
mama-mi zicea tristă c-o să ningă
și să-mi iau căciula cea de miel
și mănușă neagră-n mîna stîngă
se adeverea cuvîntul ei
cînd ningea frumos ca în baladă
și mi-am scos atuncea la plivit
sufletul din strămoșească ladă
învățam cuvinte pe de rost
spuneam vatră și vătrai și stină
românește cugetam și drept
îmi creștea o mînă lîngă mînă
ocroteam celule și iubeam
trupul țării noastre reînviate
din Bălcescu îmi făceam îndemn
Avram Iancu mă purta la sate
liniștea din carele cu fîn
o duceam și o vărsam acasă
se-auzea în depărtări arind
și Ion bătîndu-și grav o coasă.

Identitate

actele cu care mă legitimez zi de zi
au îngălbenit și s-au îndoit la colțuri
ele arată un chip
aidoma curcubeului
cîte nu mi s-au întîmplat în acest anotimp
la centenarul pădurii
se îngustează ziua tot mai mult
îmi trebuie tot mai puțini pași
să îi străbat adîncul
cerul poartă țevi de aluminiu

Desen de Sabin Șefănuță

ca o mașină vaporoasă
ce merge cu oase de-ale noastre
iată deja simt
venirea-ntrebărilor
jucat la zaruri de dimineața pînă seara
fruntea trecînd prin holdele mari
un pas lăsat să se întîmple
la marginea unei ploioase zile
îngenunchind în fața adolescentei materii

mă duc să dau lapte șarpelui de sub casă.

Gavril Moldovan

Sclavă și luni

trîmbițe au venit și au vestit duminica
cocoși au venit și au vestit duminica
noi am venit și am vestit duminica
noi care singuri așteptam duminica
în ținutul duminicii
duminica n-a venit
pentru că demult era cu noi
duminica
sclavă și luni.

Îndrăgostit nu te simți în stare

îndrăgostit nu te simți în stare să-ți auzi trupul
părăsindu-se kalos este semnul
care rămîne precum
pinza de păianjen sub creier învrăjbit
îndeamnă-te
spre cele de sus salvînd neputința
prin apă, duh și foc lămurit lîngă tine sînt cele
zece fecioare așteaptă la miezul nopții
cei fără untdelemn te vor părăsi
singur tu primi-vei lumina mirelui
și dansul luminărilor înconjurîndu-te
ochiul se va
mișca în numele tău iubindu-te crede numai
încearcă numai
marea tiberiadei este un podiș
la trei zile după moarte vin
cămilele împăratului
tu ești setea care bîntuie prin gura beduinului
strigă !

Ioan Pintea

Mereu întoarcerea acasă

Iată, haina uitată în podul bătrîn
mirosul de fum și paingul, cuiburi
de vrăbii în ea se așternă ca un scrum,
Mamă nu mai știu cine zgîrie
în zidul de piatră
clipocitul de apă ca o chemare-n adînc,
nu mai știu de urcă
roua pe firul de iarbă și-apoi
se lasă ca o ceață-a uitării, ca un gînd.
Iată haina rămasă pe trupul meu
ca o brumă eu, ca o uitare trecînd....

Mereu întoarcerea acasă

Și eu unde sînt cînd de cîntecul cucului
nu-mi găsesc singurătatea, cînd de ciocîrlie
nu mă pot înălța.
Și eu unde sînt cînd mîinile tale
ating rămurișul,
cînd sub pleoapele mamei alunecă
amintirea, și tipătul pruncului
e ca o chemare în pîntecul dimineții...
Și eu unde sînt.

Racz Atila

Pe malul Crișului Repede

Plutește pe apa Crișului Repede
Lumea mea de copil
Ca un verde catarg.
De o parte și de alta
Orașul seamănă mereu cu o pasăre uriașă
Bătînd din aripi
Sub soare.
Cum nu știam atunci să-mi fac provizii
Din păstăile dulci ale copacilor
Aliniați lîngă zidul cazărmii de grăniceri
Ori dragostea ascunsă în boboci a fetelor
Să o învîrt cu trenul pe circuitul visat,
Floarea acelor ani o port în sacoșă
Fulger sufletesc la nevoie...
Plutește pe apa Crișului Repede
Poza mamei tînără, un vapor nostalgic,
Zîmbet sincer de școlar, colonia de greci
Și prima mandolină.
Multe ilustrate uitate sub pași
Cînd podurile întind
Răsărituri liniștite.

Jocul cu iarna

Joc cu iarna.
Armăsar alb fuge
Prin curtea bucuriei,
Căpăstrul îi strălucește ca un oraș fabulos.
Unde e mireasa cu părul de fulgi ?
Unde e anul copil ?
Mă joc cu iarna,
În șa văd sănii roșii lunecînd
Pe nervul sufletului,
Frigul, ascunzîndu-se într-o blană solară,
Tu, tînără și departe între păduri.
Gheața subțire a timpului.
Iubirea, fular învîrtindu-se în jurul caselor.
Căutăm împreună diamante albe.

Alexandru-Cristian Miloș

Lîngă inima oamenilor

Urmare din pag. I

îndelung și detaliat proces de cunoaștere. Eminescu, marele nostru poet, prin însăși existența sa permanent implicată în existența patriei, rămîne pentru generațiile care-i urmează — deci și pentru noi cei de azi — un pilduitor model. Numeroase au fost drumurile sale în Bucovina, în Transilvania și în alte ținuturi unde, seara, lîngă un foc cu bătrîni, cu oșteni sau plugari, din anii fragezi ai copilăriei și adolescenței, și-a încîntat sufletul cu „povești și doine, ghicitori, eresuri". În aceste producțiuni ale folclorului poetul a deslușit de timpuriu universul spiritual al unei lumi, al lumii sale de fapt, pe care, într-un grai desăvîrșit, avea, la rîndu-i, darul s-o transfigureze.

Sînt doar cîteva dintre reperele dialogului scriitorului cu viața, cu natura locurilor din preajmă, cu istoria și evenimentele ei, repere ajunse în zilele noastre argumente întru litera și spiritul cărților care devin tot mai vii, tot mai pline de înțelesuri. Și Marin Preda și Zaharia Stancu și Nichita Stănescu și A. E. Baconsky și Laurențiu Fulga s-au simțit permanent în drumurile lor legați sufletește de cei din rîndurile cărora s-au ridicat. Tot astfel, scriitori aparținînd tuturor generațiilor, culeg în orizontul cărților impresiile fragede și pulsul diferitelor locuri pe care le străbat.

Nevoia de adevăr, de confruntare directă cu lucrurile, se interferează cu neodihna lor, a acestor oameni niciodată rămînînd mulțumiți de ceea ce au făcut, căutînd, deci, cu tenacitate, inteligență și răbdare să știe, să vadă mai în profunzime, să tălmăcească mai adecvat legitățile interne, subtile și dialectice, ale proceselor și fenomenelor. Pot fi întîlniți în satele noastre, în orașe unde alte dăți nu se întîmplau prea multe, oameni cu biografii dintre cele mai fascinante, interesați de realizările tehnicii și ale științei de ultimă oră, ei înșiși inventatori și tehnicieni iscusiți, dar nefăcînd caz de aceasta. Modești, în lumina unei demnități care le este proprie, transmit mai departe cultul neobosit al muncii, vrerea unei continue căutări a esențelor. Și nu întîmplător paginile, care se scriu, de roman, de poem sau de teatru, aduc în ritmurile și vibrația lor ceva din întîmplările de viață și vibrația sufletească a acestor oameni.

Dialogurile cu oamenii, cu făurarii de bunuri materiale și spirituale, se desfășoară chiar acolo unde ei muncesc : în incinta halei industriale, în laboratorul de electronică sau chimie, pe șantierul unde se construiesc cargouri, se arcuiesc poduri suple peste rîuri, în amfiteatrele studențești, în cluburi și case ale pionierilor, în căminele culturale de la sate. Se îvesc în felul acesta posibilități multiple de a întîrzia îndelung într-un loc sau altul, de a cunoaște direct mutațiile care se petrec, de a-i auzi pe oameni cum gîndesc, cum își alcătuiesc viața, lumea de mîine. Cuvintele curg simplu, ca și gesturile lor, totul apare firesc, semn că ei, cei pe care-i întîlnim, și-au însușit din părinți un mod autentic de a fi, de a vedea și plăsmui lucrurile. Îți comunică gîndul deschis, nu se feresc să-ți enumere dificultățile pe care uneori le mai au de învins, iar cînd e vorba de izbînzi te lasă să le descoperi singur, cu ochii tăi. Și nu e deloc întîmplător că scriitorul devine mai întîi reporter, dornic să comunice, nu doar prin cărți, ci imediat în pagina de ziar ceea ce vede, ceea ce simte, ceea ce se petrece aici și acum. Întîlnirile literare dobîndesc înfățișarea unor mereu mai substanțiale și pasionante sărbători ale spiritului. Într-un loc sau altul, se comentează în fața celor prezenți ultimele cărți apărute. Se pun întrebări incitante despre rosturile sociale și etice ale scrisului, despre geneza unor opere. Deseori, participanții la întîlnirile cu scriitorii vin îmbrăcați în costumele lor cele mai frumoase, dintr-o anume zonă etnografică, sînt gata să reconstituie în fața oaspeților obiceiuri străvechi, deschizindu-și sufletul în jocuri și ritualuri pline de culoare și sens.

Este știut că valorile spirituale se modelează în consonanță cu traiul și gîndirea contemporanilor noștri și — numai știindu-le în profunzime vigoarea și înfățișarea — putem noi înșine să ne modelăm scrisul, să ne revigorăm inspirația.

REVISTA REVISTELOR

Muzeul formulelor rutiniere ?

Avînd pe copertă o frumoasă imagine a domnitorului Mircea cel Mare, acest număr omagial **(Magazin istoric** nr. 9, septembrie 1986) grupează 5 articole consacrate aniversării celor 600 de ani de la urcarea sa pe tronul Țării Românești. Primul, **1386—1986 : „Io, Mircea, mare voievod"**, este semnat de Ștefan Ștefănescu, membru corespondent al Academiei R. S. România și **reproduce** (cu variante redacționale, interesante pentru cine face comparația, dar care nu schimbă situația), articolul publicat cu o lună în urmă de **Revista de istorie,** nr. 7, pp. 619—624, sub titlul **Mircea cel Mare — personalitate de seamă a istoriei poporului român.** Întrucît autorul reia, aproape în întreg articolul, textul despre același subiect din cartea sa **Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul" pînă la Mihai Viteazul,** București, 1970, stadiul cunoștințelor noastre despre subiect este oprit la data respectivă. Atît „scenariul" cît și tezele privind confruntarea româno-otomană de la Rovine (care au stîrnit în ultima vreme atîtea discuții și s-au soldat cu unele contribuții indiscutabile) sînt însă mai vechi de anul 1970, deoarece aparțin în întregime lui Barbu T. Cîmpina (1923—1959) și pot fi găsite (uneori cu aceleași cuvinte) în **Scrieri istorice vol. I,** București, 1973, pp. 248—281.

Mircea și lumea românească a vremii sale de dr. Constantin Rezachievici aduce o viziune interesantă și argumente inedite (prezența vornicului moldovean Drăgoi **in componența delegației muntene** la tratativele de la Radom care au dus la încheierea tratatului munteano-polon) în sprijinul ideii că acest mare șef de stat a fost și cel dintîi unificator al energiilor românești. O dată mai mult se vede cît dreptate avea N. Iorga în 1938, cînd rostea cuvintele : „urmașul peste un veac și jumătate al faptei sale, Mihai Viteazul" **(Rostul lui Mircea I-iu,** în „Revista istorică" nr. 4—6/1938, p. 155).

Nu subscriem finalul articolului : „Așadar, **poate mai mult decît în alte privințe,** (s.n.) Mircea a jucat un rol de seamă tocmai în domeniul, pînă acum mai puțin cercetat, al relațiilor inter-românești". În **toate privințele** geniul său a fost egal în a juca „un rol de seamă". De aceea și este „cel Mare".

Personalitatea domnitorului în acte de cancelarie este cercetată de Virgiliu Z. Teodorescu de la Arhivele Statului. Bine intenționat, articolul invocă însă exemple care nu au valoare de argumente. „Marele voievod" este formulă obișnuită în protocolul de cancelarie și apare la toți domnii ; „mare voievod al Țării Basarabiei" nu înseamnă în nici un caz ceea ce explică în paranteză : „magnificul domn Mircea" din scrisoarea lui Jagello ne-ar putea încînta, dacă n-ar folosi-o și la adresa lui Petru Mușat, deci era altă formulă diplomatică. Rămîn numai două : „marele Mircea voievod" din actul lui Alexandru Coconul din 1626, și cel din actul lui Matei Basarab din 10 aprilie 1643. Au fost omise alte **două** exemple, la fel de concludente. Primul, din actul lui Vlad Țepeș, semnalat de Nicolae Constantinescu în monografia **Mircea cel Bătrîn,** București, 1981, p. 7 : „ca să le fie lor după vechiul așezămînt, cum a fost și în ziele de mai înainte, încă din vremea **marelui** Mircea voievod" și al doilea, din actul lui Radu cel Mare, semnalat de Fănuș Neagu în „Luceafărul". La un loc, cele patru mărturii configurează o **tradiție,** de la nepotul Țepeș pînă la Matei Basarab.

Tezaure din veacul lui Mircea cel Mare se intitulează articolul semnat de Venera Rădulescu de la Muzeul de istorie al R. S. România, o premieră absolută în bibliografia voievodului. S-au inventariat pînă acum numai monedele și ctitoriile. Articolul va intra în bibliografia obligatorie a subiectului.

Ultimul articol **Cozia — vestita ctitorie a unui mare voievod** este și cel mai însuflețit, mai cald. Gherasim Cristea adaogă o pagină care va rămîne despre cel mai măreț monument înălțat de voievod : acela care-i păstrează chipul și i-a readus — prin pana lui Grigore Alexandrescu — prezența tutelară în conștiința României moderne.

Lector

m a p a m o n d

italo calvino

● Prima versiune a nuvelei s-a intitulat L'avventura di un lettore. **Ea a fost prelucrată de Italo Calvino și publicată, sub titlul** Il lettore sullo scoglio, **într-o culegere bilingvă de proză scurtă italiană, în 1964, la München, în Editura** Langewische-Brandt. **Traducerea română are la bază această ultimă versiune, nepublicată în Italia.**

CITIND LA MALUL MĂRII

De-a lungul promontoriului, șoseaua șerpuia înaltă; marea era undeva jos, sub peretele abrupt, și pretutindeni împrejur, pînă la orizontul înalt și estompat. Și soarele era pretutindeni, de parcă cerul și marea ar fi fost două lentile care-l măreau. Acolo jos, apa calmă bătea fără spumă în crestăturile neregulate ale stîncilor.

Amedeo Oliva coborî cîteva trepte printre surpături de pămînt galben și uscat și agave suspendate în gol, căutînd din ochi cea mai comodă adîncitură în care să se așeze. Avea sub braț un prosop făcut sul, iar în el costumul de baie și o carte.

Promontoriul era un loc singuratic: cîteva grupuri de vilegiaturiști plonjau sau stăteau la soare, ascunși unii de alții de sinuozitățile locului. Între două stînci care-l ascundeau vederii, Amedeo se dezbrăcă, își puse costumul de baie, apoi începu să sară de pe o stîncă pe alta. Pe o proeminență netedă își întinse hainele, împăturite cu grijă, iar deasupra puse, cu tălpa în sus, sandalele, pentru ca nu cumva vreo rafală de vînt să le ia cu totul (în realitate, abia se simțea o adiere dinspre mare, dar era probabil unul din gesturile sale obișnuite de precauție). Umflă perna de cauciuc pe care o ținea în mînă, o puse jos, iar alături, pe o porțiune în pantă, întinse prosopul. Se întinse pe prosop, în timp ce mîinile sale deschideau cartea. Rămase așa întins multă vreme pe stîncă, sub soarele care strălucea de pretutindeni, cu pielea uscată (prinsese un bronz opac, inegal, ca cei care fac plajă fără nici o metodă, dar sînt refractari la arsuri), își puse, pe pernă, capul cu sapca albă de pînză, udă (da: coborise pe o stîncă mai joasă ca să ude șapca), nemișcat; numai ochii (invizibili îndărătul ochelarilor de soare) urmăreau de-a lungul rîndurilor albe și negre calul lui Fabrizio del Dongo. Sub el se deschidea un mic golf cu apă verde-albastră, transparență pînă-n adîncuri. Stîncile, după cum erau orientate, varau fie albe ca varul, fie acoperite de alge. O mică plajă acoperită cu prundiș se afla undeva jos. Amedeo ridică ochii din cînd în cînd spre privelistea asta, îi fixa pe vreo sclipire a apei sau pe mersul oblic al vreunui rac; revenea apoi, absorbit, la pagina unde Raskolnikov număra treptele care-l despărțeau de ușa bătrînii, sau unde Lucien de Rubempré, înainte de a-și viri capul în lațul streangului, contempla acoperișurile și turnurile de la Conciergerie.

De multă vreme încerca Amedeo să reducă la minimum participarea sa la viața activă. Nu că n-ar fi iubit acțiunea, ba chiar din dragoste pentru acțiune se străduia caracterul și gusturile sale: și totuși, din an în an, dorința de a fi el cel care acționează scădea mereu, încît te puteai întreba dacă avusese vreodată asemenea dorință. Interesul pentru acțiune supraviețuia, însă, în plăcerea lecturii. Dincolo de suprafața paginii pătrundeai într-o lume în care viața era mai adevărată decît aici, în lumea noastră: ca suprafața mării care ne desparte de lumea aceea albastră și verde, cu deschideri largi cît vezi cu ochii, cu întinderi de nisip vălurit, cu ființe jumătate animal și jumătate plantă.

Nu era, însă, un cititor grăbit, lacom. Ajunsese la virsta la care a doua, a treia sau a patra lectură te bucură mai mult decît prima. Și totuși mai avea încă multe continente de descoperit. În fiecare vară, pregătirile cele mai complicate înainte de plecarea la mare erau destinate valizei pline cu cărți: urmînd imboldurile și raționamentele din lunile de viață citadină, Amedeo alegea în fiecare an unele cărți celebre de recitit și cîtiva autori de abordat pentru prima dată; iar acolo, pe stînci, le degusta, oprindu-se asupra unor fraze, ridicînd adesea ochii pentru a medita ta-și ordona ideile. La un moment dat, ridicînd astfel ochii, văzu că pe mica plajă bolovănoasă ce mărginea golful venise să facă plajă o femeie.

Era foarte bronzată, nu foarte tînără, nici foarte frumoasă, dar îi stătea bine goală (purta un costum de baie din două piese extrem de mici, cu marginile rulate ca să se bronzeze cît mai mult), iar ochii lui Amedeo erau atrași de ea. Își dădu seama că, cîtînd, își dezlipea tot mai des privirea din carte și o ridica în gol; iar acel gol se afla între femeie și el. Chipul ei (era întinsă pe mal, în pantă, pe o saltea de cauciuc, iar Amedeo, de cîte ori clipea, îi vedea picioarele, nu foarte pline, dar armonioase, pîntecele perfect neted, sînii eleganți dar mici și probabil puțin trecuți și cam multe oase marcînd spinarea, gîtul și brațele) era ușor marcat de virstă, vioi, ironic. Amedeo o defini: tipul de femeie independentă, făcîndu-și concediul singură, care în locul stațiunilor balneare pline de lume preferă stîncile pustii, pe care-i place să zacă pînă se face neagră ca tăciunele; calculă în gînd părțile de sensualitate lenesă și de insatisfacție cronică pe care le purta în ea; se gîndi în treacăt la probabilitățile pe care le oferea o aventură cu reușită rapidă, o compară cu perspectiva unor conversații convenționale, a unui program comun seara, a efortului de a fi mereu atent, cerut întotdeauna cînd faci cunoștință cu cineva; și continuă să citească, convins că femeia aceea nu-l putea interesa în nici un fel. (...)

Totul era calm, doar fluxul lecturii continua, cu peisajul imobil drept ramă, iar doamna bronzată devenise o parte necesară a acestui peisaj. Amedeo conta, firește, pe propria capacitate de a sta vreme îndelungată absolut nemișcat: dar nu ținea cont de neliniștea femeii, care tocmai se ridicase și umbla printre bolovani către mal. Mergea — își dădu seama Amedeo — să vadă de aproape o meduză imensă, pe care un grup de copii o împingeau cu niște bețe către mal. Doamna bronzată se apleca deasupra corpului răsturnat al meduzei și-i întreba ceva pe băieți: picioarele ei se înălțau din sabotii de lemn cu tocurile foarte înalte, nepotriviți pentru stîncile acelea: corpul ei, văzut din spate așa cum îl privea acum Amedeo, era al unei femei mai plăcute și mai tinere decît i se păruse la început. Se gîndi că, pentru un bărbat dornic de o aventură, dialogul ei cu copiii ar fi fost o „ocazie" clasică: să se apropie, să comenteze și el capturarea meduzei, și astfel să intre în vorbă. Tocmai lucrul pe care el nu l-ar fi făcut pentru tot aurul din lume! adăugă în sinea lui, cufundîndu-se în lectură. Desigur, norma aceasta de conduită îl împiedica să-și satisfacă o curiozitate firească în privința meduzei, care era, văzută de acolo, de dimensiuni neobișnuite și de o nuanță ciudată între roz și violet. Curiozitatea lui în legătură cu vietățile mării nu era un capriciu, ci aparținea aceleiași sfere ca și pasiunea pentru lectură: în clipa aceea, de altfel, atenția acordată paginii pe care tocmai o citea — un lung pasaj descriptiv — se stingea treptat; în fine, era absurd ca, vrînd să evite pericolul de a intra în vorbă cu femeia aceea, să-și interzică pînă și impulsurile spontane și bine justificate, cum ar fi cel de a se distra cîteva minute observînd de aproape o meduză. Închise volumul și se ridică; tocmai în clipa aceea doamna se întîmplătoare din micul grup de copii, pregătindu-se să se-ntoarcă la salteaua ei. Amedeo își dădu seama de aceasta în timp ce se apropie de ea și simți nevoia să spună imediat o frază cu voce tare. Le strigă copiilor:

— Atenție! Poate fi periculoasă!

Copiii, ghemuiți în jurul meduzei, nici nu ridicară privirile: continuară să-ncerce, cu bețele, s-o ridice și s-o întoarcă; dar doamna se întoarse sprintenă și se apropie din nou de mal, cu un aer pe jumătate întrebător și pe jumătate speriat:

— Vai de mine, mușcă?

— Dacă o atingi, îți arde pielea, explică el și-și dădu seama că se îndreptase nu către meduză, ci către doamnă, care cine știe de ce își acoperea sînii cu mîinile, tremurînd inutil și aruncînd priviri aproape furise cînd la animalul răsturnat, cînd la Amedeo. El o liniști și astfel, cum era de prevăzut, intraseră în vorbă, dar n-avea importanță, căci Amedeo avea să se întoarcă imediat la cartea care-l astepta: îi era suficient să arunce o privire meduzei și de aceea o conduse pe doamna bronzată în mijlocul cercului de copii. Doamna privea acum plină de dezgust, lovindu-și dinții cu încheieturile degetelor, și la un moment dat, stînd unul lîngă altul, brațele îi se atinseră, întîrziind să se îndepărteze. Amedeo începu atunci să vorbească despre meduze: competența lui directă nu era prea grozavă, dar citise cîteva cărți despre pescari celebri și exploratori subacvatici, așa încît — trecînd peste fauna măruntă a mărilor — ajunse să vorbească imediat despre faimoasa meduză **manta.** Doamna îl ascultă cu mare interes și din cînd în cînd intervenea, întotdeauna fără rost, cum fac femeile:

— Vedeți roseața asta, pe brat? nu cumva o fi fost vreo meduză? Amedeo pîpăi locul, putin deasupra cotului, și spuse că nu: se înroșise fiindcă acolo se sprijinise ea stînd culcată.

Cu asta, totul se terminase. Se salutară, ea se-ntoarse la locul ei, el la al lui, și reîncepu să citească. Fusese un intermezzo care durase exact cît trebuia, nici mai mult, nici mai puțin, o relație umană agreabilă (doamna era amabilă, discretă, docilă) tocmai pentru că fusese abia schițată. Acum, regăsea în carte o adeziune la realitate mult mai deplină și concretă, totul avînd acolo o semnificație, o importanță, un ritm. Amedeo se simțea cît se poate de bine: pagina scrisă îi deschidea porțile spre viața adevărată, profundă și pasionantă, iar cînd ridica ochii regăsea o întîmplătoare dar plăcută alcătuire de culori și senzații, o lume accesorie și decorativă, care nu-l putea implica în nici un fel. Doamna bronzată, de pe salteaua ei, îi trimise un suris și un semn de salut, el răspunse tot cu un suris și un semn vag, coborînd imediat privirea. Dar doamna spusese ceva.

— Cum?

— Cititi, tot cititi?

— Eh...

— E interesant?

— Da.

— Spor la citit!

— Mulțumesc.

Trebuia să nu-și mai ridice ochii de pe carte. Cel puțin pînă la sfîrșitul capitolului. Îl citi dintr-o suflare. Doamna avea acum o țigară între buze și-i făcea semn, arătîndu-i-o. Amedeo avu impresia că de cităva vreme deja încerca să-i atragă atenția.

— Poftim?

— ...Chibrit, iertați-mă...

— Ah, nu, știți, eu nu fumez...

Capitolul era încheiat. Amedeo citi rapid primele rînduri ale celui următor, pe care le găsi surprinzător de interesante, dar pentru a ataca noul capitol fără grijă trebuia să rezolve cît mai repede problema chibritului.

— Asteptați!

Se ridică, începu să sară printre stînci, pe jumătate ametit de soare, pînă ce găsi un grup de persoane care fumau. Ceru împrumut o cutie de chibrituri, alergă la doamnă, îi aprinse țigara, reveni alergînd să restituie cutia, i se spuse:

— Păstrați-o, păstrați-o!, alergă înapoi la doamnă să-i lase cutia, ea îi mulțumi, el așteptă o clipă înainte de a pleca, dar înțelese că după întîrzierea asta trebuia să spună totuși ceva și zise:

— Dumneavoastră nu faceți o baie?

— Mai tîrziu, spuse doamna, dar dumneavoastră?

— Eu am făcut deja o baie.

— Si nu mai intrați în apă?

— Ba da, mai citesc un capitol și mă duc să mai înot.

— Și eu, fumez țigara și mă arunc în apă.

— Atunci, pe curînd.

— Pe curînd.

Acest soi de întîlnire readuse calmul pe care Amedeo — acum își dădea seama — nu-l mai cunoscuse de cînd remarcase prezența doamnei: nu se mai simțea cu conștiința încărcată că trebuie să întrețină cu ea o anumită relație; totul era aminat pentru momentul băii — baie pe care el ar fi făcut-o oricum, chiar dacă n-ar fi fost doamna — iar acum se putea abandona fără remușcări plăcerii lecturii. Nici nu observă că la un moment dat — pe cînd nu ajunsese încă la sfîrșitul capitolului — doamna, terminîndu-și țigara, se ridicase și se apropiase de el, pentru a-l invita să înoate. Văzu saboții și picioarele drepte la citiva pași de carte, ridică ochii, îi cobori din nou — soarele îl orbea — și citi în grabă cîteva rînduri, privi iar în sus și o auzi:

— Nu vă explodează capul? Eu mă arunc în apă!

Ar fi fost frumos să rămînă așa: el să continue să citească și din frază în frază să ridice ochii. Dar, nemaiputind amîna, Amedeo făcu un lucru pe care nu-l făcea niciodată: sări o jumătate de pagină pînă la sfîrșitul capitolului, pe care-l citi în schimb cu mare atenție, iar apoi se ridică.

— Să mergem! Ne aruncăm de sus de pe stîncă? (...)

Revenirea la mal, ajutînd-o să iasă din apă, șirul, frecatul pe spate, șfîrșiră prin a crea un fel de intimitate, așa încît lui Amedeo i se păru că ar fi fost nepoliticos să mai stea singur.

— Ei, spuse, am să mă așez să citesc aici; mă duc să-mi iau cartea și perna. **Să citesc,** avusese grijă să sublinieze. Iar ea:

— Grozav, fumez și eu o țigară și mă uit prin „Annabella". Avea o revistă din cele pe care le citesc femeile și astfel amîndoi își văzură de citit. Vocea ei îl atinse ca o picătură rece pe ceafă, dar spunea doar:

— De ce stați acolo pe tare? Veniți pe saltea, vă fac eu loc. Propunerea era amabilă, pe saltea se stătea comod și Amedeo consimți bucuros. Stăteau întinși el într-un sens, ea în celălalt. Ea nu mai vorbea, frunzărea paginile ilustrate, iar Amedeo reuși să se cufunde cu totul în lectură. Soarele era de amurg întîrziat, cînd căldura și lumina parcă nu mai scad, domolindu-se pe nesimțite. Romanul pe care-l citea Amedeo era în punctul cînd cele mai importante secrete ale personajelor și ale acțiunii sînt dezvăluite și te miști într-o lume familiară, cînd s-a înscăunat un fel de paritate, de înțelegere între autor și cititor, cînd mergi înainte împreună și nu te-ai mai întrerupe niciodată. (...)

Amedeo fu obligat să ridice capul din carte. Femeia îl privea, iar ochii ei erau plini de amărăciune.

— E ceva în neregulă? întrebă el.

— Nu vă săturați niciodată de citit? spuse femeia. Nu se poate spune că sînteți o companie prea plăcută! Dumneavoastră nu știți că doamnelor trebuie să le faci conversație? adăugă, schițînd un suris care voia poate să fie ironic, dar lui Amedeo care în clipa aceea ar fi dat orice numai să nu se desprindă de roman, îi păru de-a dreptul amenințător. „Uite ce-am făcut, așezîndu-mă aici" gîndi el. Era clar că acum, alături de ea, nu avea să mai citească nici un rînd.

„Ar trebui s-o fac să-nțeleagă, se gîndi el, că s-a înșelat, că sînt omul cel mai nepotrivit pentru a face pe curtezanul, că sînt o persoană cu care e mai bine să nu fii prea familiar".

— Conversație? spuse cu voce tare. Cum conversație? și întinse o mînă spre ea. „Așa, dacă o iau în brațe, o să se simtă jignită de o ieșire atît de deplasată, poate o să-mi dea o palmă și o să plece". Dar, fie că era rezervat din fire, fie că-și dorea altceva, fapt este că mîngîierea, în loc să fie brutală și obraznică, a fost timidă, melancolică, aproape rugătoare: îi atinse delicat gîtul, îi ridică lănțișorul, lăsîndu-l să cadă la loc. Răspunsul femeii a constat dintr-o mișcare la început lentă, resemnată și ușor ironică: aplecă bărbia într-o parte, reținîndu-i mîna, apoi, rapidă, ca într-o izbucnire agresivă bine calculată, îi mușcă ușor dosul palmei...

— Au! făcu Amedeo. Se îndepărtară unul de celălalt.

— Așa faceți dumneavoastră conversație? spuse doamna.

„Deci, rațional repede Amedeo, modul ăsta de a face conversație nu-i place, prin urmare nu mai facem conversație, iar eu citese" și deja se cufundase într-un nou paragraf. Dar căuta să se-nșele singur: intuia perfect că merseseră prea departe, că între el și doamna bronzată se crease o tensiune care nu mai putea fi întreruptă; mai intuia și că el era primul care nu voia s-o întrerupă, căci oricum n-ar mai fi reușit să revină la simpla tensiune a lecturii, reculeasă și interioară. Putea, în schimb, să facă așa încît această tensiune externă să aibă, ca să spunem astfel, un curs paralel cu cealaltă, încît să nu trebuiască să renunțe nici la doamnă, nici la carte.

Deoarece doamna se sprijinea cu spatele de o stîncă, el se așeză lîngă ea și-i trecu un brat pe după umeri, ținînd cartea pe genunchi. Se întoarse spre ea și o sărută. Se desprinseră și se sărutară din nou. Apoi el coborî privirea spre carte și reîncepu să citească.

Pe cît putea, voia să continue lectura. Teama lui era că nu avea să termine romanul: începutul unei legături putea să însemne sfîrșitul orelor sale de singurătate, un ritm complet, diferit care avea să se instăpînească pe zilele lui de vacanță; și se știe că atunci cînd ești cufundat în lectura unei cărți, dacă trebuie s-o întrerupi și s-o reiei după un timp, cea mai mare parte a plăcerii se pierde: uiti unele amănunte, nu mai reușești să te identifici cu ea.

Soarele apunea încet-încet dincolo de primul promontoriu, apoi dincolo de următorul și de încă unul, lăsîndu-le văduvite de culori, în contra luminii. Toți vilegiaturiștii plecaseră. Acum erau singuri. Amedeo o ținea cu mîna după umeri, citea, o sărută pe git și pe urechi — i se părea că-i plăceau aceste sărutări — și uneori, cînd ea se-ntoarcea, pe gură; și citea mai departe. Poate că de data asta găsise echilibrul ideal: ar fi continuat așa chiar preț de o sută de pagini. Dar tot ea fu cea care încercă să schimbe situația. Deveni mai distantă, respingîndu-l parcă și spuse:

— E tîrziu. Hai să mergem. Eu mă îmbrac.

Această decizie bruscă deschidea perspective extrem de diverse. Amedeo rămase ușor dezorientat, dar nu cîntări argumentele pro și contra. Ajunsese la un punct culminant al cărții, iar fraza ei: „Eu mă îmbrac", de cum o auzise, se tradusese în mintea lui astfel: „În timp ce se îmbracă o să am timp să citesc cîteva pagini fără să mă-ntrerup".

Dar ea: — Tine-mi prosopul, te rog, spuse, tutuindu-l pentru prima dată, să nu mă vadă cineva. Precauție inutilă, căci locul era acum pustiu, dar Amedeo consimți bucuros, dat fiind că putea ține prosopul șezînd și continuînd să citească volumul pe care-l ținea pe genunchi.

Dincolo de prosop, doamna își desfăcuse sutienul fără să-i pese, dacă el o privea sau nu. Amedeo nu știa dacă s-o privească prefăcîndu-se că citește, sau să citească prefăcîndu-se că o privește. Îl interesa și una și alta, dar i se părea că privind-o era prea indiscret, iar continuînd să citească prea indiferent. Doamna nu folosea sistemul obișnuit al celor ce se-mbracă în aer liber după ce au făcut baie, de a-și pune mai întîi hainele și de a-și scoate apoi costumul de baie: nu: acum că rămăsese cu pieptul descoperit își scotea și slipul. Atunci, pentru prima oară, își întoarse fața spre el: era o față tristă, cu o cută amară în jurul gurii; dădea din cap și-l privea.

„Dacă tot trebuie să se-ntîmple, să se-ntîmple imediat!" gîndi Amedeo, aruncîndu-se înainte cu cartea-n mînă și cu un deget între pagini; dar ceea ce citi în privirea aceea — repros, compătimire, descurajare, de parcă i-ar fi spus: „Prostule, s-o facem și pe asta dacă altfel nu se poate, dar nu înțelegi nimic, nici tu, ca toți ceilalți" — adică ceea ce **nu** citi, pentru că în priviri nu știa citi, ci doar intui în mod indistinct, îi provocă o asemenea dorință, încît cuprinzînd-o în brațe și căzînd împreună pe saltea, abia dacă mai întoarse capul spre carte să vadă dacă n-a căzut în mare.

De fapt, căzuse chiar lîngă saltea, deschisă, dar, se-ntorseseră cîteva pagini și Amedeo încercă să-și elibereze o mînă ca să pună semnul de carte unde trebuia: nimic mai plictisitor, cînd vrei să reiei lectura, decît să tot răsfoiești paginile, fără să regăsești firul.

O clipă minunată: totul, din momentul întîlnirii lor, se petrecuse de fapt uimitor de repede.

Se lăsa noaptea. Jos, stîncile se desfăceau, ca un tobogan, într-un mic golf. Acolo coborîse ea și intrase în mare pînă la briu. — Vino și tu, hai să facem o ultimă baie... Amedeo, mușcîndu-și buzele, număra cîte pagini mai erau pînă la sfîrșit.

În românește de Anca Giurescu

UN POET - O LUME

Akima Billuri

● De mai bine de douăzeci de ani, poeta locuiește în Baku, capitala Azerbaidjanului sovietic. Datorită numeroaselor traduceri, lirica Akimei Billuri a devenit familiară numeroșilor cititori de poezie din U.R.S.S.

Viața mea

Viața mea
E mare în furtună,
Valul se îngeamănă cu cerul
Și pe drum mi se îndeasă norii.
Viața mea
E mare în furtună
Și e dură noaptea cum e fierul,
Dar ieși-vor pentru mine zorii?
Tac într-un extaz
Pe marea înspumată,
Iar migrează insula speranței
Legănindu-mi sufletul fierbinte
Și ieșire valul iarăși cată
Apăsînd pe talgerul balanței...

Focule te rog să arzi cuminte!
Și de-o fi ca valul să mă fringă,
Miezul tău din suflet nu se stîngă!

Deschide-mi tainița de suflet

Deschide-mi tainița de suflet
Măcar din cînd în cînd.
Mă chinuie o prevestire
De nestatornic gînd,
Tot într-o sete de iubire.

Mă bate vălurita mare,
Apoi tăceri și gîngășie,
Iar în tînjire totul doare
Cu ginduri în devălmășie
Și nimenea nu mă mai cainâ:
Tu ești făcut numai din taină.

De-am merge numai într-un pas
Cu ochii doar într-o scrutare
Cîtă iubire ne-a rămas
Ar fi de-o singură cărare,
De n-ar fi tainița de gînd,
De mi-ai deschide-o mai curînd...

Obrazul tău

Obrazul tău se-ntunecă de fum,
Iar vatra stinsă oarbă e acum
În tine eu vedeam măretul univers,
Te dezmierdam cu soare și cu vers.
Tot așteptam făr' de măsură
Mistuitoarea ta căldură...
Abia acum simt că mă doare
Necugetata mea ardoare:
Iubirea noastră jucăușă
Din mine a făcut cenușă...

Așteptarea

Așteptarea e vînt spre descătușare
Așteptarea e cal fără șa în cîmpie,
Pieirea cetății e tot așteptare
Ne arde și suflet și glie.

Și iar așteptăm an de an
Purtînd în piepturi un bolovan
Așteptarea de vis, așteptare de soarte
Tu pentru mine ești moarte.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● CU OCAZIA VERNISAJULUI EXPOZIȚIEI sale de desene și acuarele, cunoscutul scriitor elvețian Friedrich Dürrenmatt a acordat un interviu revistei italiene „Panorama". El s-a referit pe larg la cea de a douăsprezecea piesă de teatru a sa intitulată „Moartea lui Socrate", la care lucrează. Cu acest prilej el și-a exprimat părerile sale pentru artă și locul ei în viața omului. „Pentru mine — spunea el — arta este o expresie a antimateriei, ceva care îmi permite să-mi confrunt părerile cu realitatea și ideile omenirii, ale oamenilor, mai bine zis. De pildă, uneori mi se pare că nu omul a inventat calculatorul, ci calculatorul l-a gîndit pe om. Și-apoi înțeleg dintr-odată de ce oamenii de astăzi servesc mașinile și nu mașinile pe om... Astăzi există mai mult timp liber, dar oamenii nu știu cum să-l folosească pentru că capacitățile lor creatoare au rămas nedezvoltate. Dar omul nu poate exista fără creație, din această cauză omul și timpul lui liber au devenit obiecte ale manipulării".

Întrebat de ce scrie piese și romane polițiste, Dürrenmatt a răspuns: „Trebuie să scriem cărți neașteptate. Cred că literatura polițistă reușește să aducă în față, cel mai bine, realitățile lumii care ne înconjoară".

● LA MOSCOVA, PE STRADA ARBAT, la numărul 53, unde a fost prima locuință a lui A.S. Puskin, s-a deschis „Muzeul Puskin". Pînă acum faptul că marele poet a locuit acolo era marcat printr-o simplă placă memorială. Încăperile muzeului au fost amenajate și oferă spații pentru interpretarea muzicii de operă, pentru recitarea versurilor lui Puskin și pentru... fantezia vizitatorilor. În cuvîntul inaugural, scriitorul Andrei Bilov spunea, printre altele: „...Este necesar nu numai să colecționăm, să cumpărăm exponate care au aparținut lui Puskin, dar trebuie să-l apărăm pe marele nostru poet național".

● UMBERTO ECO, autorul celebrului roman „Numele trandafirului", se prezintă acum cititorilor cu o nouă carte. Este vorba despre o culegere de eseuri pe diferite teme, apărută sub titlul „Despre oglindă și alte eseuri" în editura Bompiani din Milano. Lucrarea cuprinde eseuri scrise în ultimii ani, fără un plan inițial. Critica este de părere că este o culegere cu totul excepțională, care formează ceea ce s-ar putea numi foarte bine „arhipelagul Eco".

● CUNOSCUTUL SCRIITOR VEST-GERMAN Günther Grass și-a făcut publică intenția de a se stabili definitiv în India. Motivul care l-a determinat să ia această hotărîre? „Nemulțumirea față de atmosfera politică și culturală din Republica Federală sub guvernul de dreapta".

● NOUL ROMAN „ADEVĂRUL" al lui Friedrich Dürrenmatt, apărut la editura „Diogenes" din Zurich, are o poveste nu tocmai obișnuită. Dürrenmatt a început să-l scrie în anul 1957, după care l-a abandonat vreme de 28 ani. În anul 1985, editura și-a exprimat dorința de a publica fragmentele scrise în anul 1957, dar Dürrenmatt a refuzat. A început în schimb să scrie cu asiduitate în primăvara lui 1985 iar pînă la sfîrșitul toamnei acestui an a pus la dispoziția editurii un roman de peste 400 pagini. Se-nțelege că este vorba tot despre un roman de factură polițistă, care se bucură de aprecierile unanime nu numai ale cititorilor, dar și ale unora dintre criticii literari din țara cantoanelor.

● IRIS MURDOCH A PUBLICAT de curînd cel de al douăzeci și doilea roman al său, intitulat „Învățăcelul cel bun". Scris în maniera lucrărilor ei de început, noul roman este „un amestec de tragedie și comedie, de spaimă și absurd", după cum îl caracterizează un critic literar.

● POETUL GREC ILIA SIMOPULOS s-a născut în anul 1914. A debutat tîrziu, în anul 1946, cu volumul „Salut soarelui prim". De atunci a publicat alte cincisprezece volume de versuri. Una dintre părerile lui Simopulos este că „poezia trebuie să devină dușmanul și adversarul urii". Dar iată cîteva dintre gîndurile lui referitoare la poezia greacă contemporană, așa cum le-a înfățișat el într-un interviu recent: „Poeții greci, traducînd în creația lor experiența războiului și a lungii perioade de ocupație, a rezistenței eroice a poporului nostru din perioada războiului civil, ne-au dat o poezie de valoare înaltă, care o situează în rîndurile poeziei universale contemporane. Două premii Nobel — G. Seferis (1963) și O. Elytis (1967), — precum și două premii Lenin — K. Varnalis (1953) și J. Ritsos (1977) — confirmă desigur afirmația mea... Din păcate, interesul pentru literatură, în special pentru poezie, în ciuda valorii sale ridicate, este scăzut în patria mea. Ar trebui spuse prea multe despre cauzele care au condus la această situație, dar am să mă refer doar la unul din motivele principale: existența unui sistem bilingv, așa numita limbă **kathareus,** o limbă literară artificială, și limba **dimotiki,** vorbită de popor, pînă nu demult interzisă și urmărită oficial..."

● „STRUGURII DIN VIA MEA" este titlul noului roman al scriitorului francez Gaston Boissette. Romanul este conceput ca o frescă cuprinzătoare social-istorică a sudului viticol francez pe parcursul mai multor decenii. Autorul urmărește destinul familiei Fauberge, viticultori din tată în fiu, care, după o perioadă de relativă bunăstare, este amenințată cu înghițirea — și chiar este înghițită — de către marii latifundiari.

Romanul lui Boissette este nu numai o lucrare despre viața și munca viticultorilor proiectată pe specificul și coloritul tipice satelor de viticultori, dar și o carte despre lupta acestora, pentru drepturile lor, care a culminat cu ridicarea împotriva marilor latifundiari. Tema este de o deosebită actualitate întrucît asemenea fenomene se petrec și astăzi — și nu sînt rare cazurile — în regiunile viticole din Sudul Franței. „Strugurii din via mea" este astfel un roman social, meritul lui Boissette constînd în aceea că reușește o panoramare a vieții satului francez din sudul agricol, cu surprinderea realităților specifice acestei lumi.

Slăbiciunile romanului țin de prezentarea schematică a personajelor, în caracterul lor voit ilustrativ.

SPORT

La gura vadului

Știu dintr-o sursă demnă de încredere (propria-mi piele) că Bucureștii au devenit tîrgul zăpucului. E atît de cald de parcă ne bat dușmanii cu nuiele. Așa stînd lucrurile, nu-i de mirare că para plesnește unde nu te-aștepți: în Regie și în Șoseaua Ștefan cel Mare. De ani de zile vorbim despre cele patru mari echipe ale fotbalului românesc și tot de ani de zile nu sar în izbînda lumii decît două din ele: Universitatea Craiova și Steaua. Celelalte, Sportul studențesc și Dinamo, varsă mereu sîngele pe gîrlă, așa cum au făcut-o și miercuri, în prima manșă din primul tur al cupelor europene.

În Regie, Sportul studențesc ține atîrnate la streașină un șir de baionete știrbe și unul de plătici cu gușa ruginită. Cam puțintică avere. M-am dus în Regie — și mai erau acolo în tribune vreo trei mii de spectatori, cam tot atîția cîți se string pe un maidan sătesc la o păruială între doi cumetri care s-au îmbătat la iarmaroc — ca să văd cum giuvaergiul Hagi înghite o bucățică gustoasă din insula portocalelor și a dragostei. Dar trebuie să vă spun, și o fac cu părere de rău, c-am asistat la un meci de cel mult două carate, și alea foarte bilbiite. În afară de Hagi, Țicleanu și Cristian, toți ceilalți jucători ai Sportului s-au mișcat searbăd și pirpiriu. Păcat de speranțele noastre și de timpul ăsta mănos pentru cei care se pricep să culeagă. Sportul studențesc a cîștigat datorită norocului și dacă la 1 octombrie va evolua, în Cipru, sub aceeași pălărie, se va întoarce acasă cu buza umflată. Poate că mîine, în compania echipei Steaua, va ieși din papuci și va încălța bocancii de luptă. Pînă acum, Sportul n-a trecut nici-un mare examen.

Dinamo București, la Tirana, s-a înecat în valurile de praf de ea însăși înălțate. Gîndul că Mircea Lucescu agită o spadă de lemn pe post de Dracula îmi provoacă zîmbete desperechiate, tot așa cum, gonind prin urzeala secetei, suveica lunii îmi știrnește iritarea. Mă căznesc să înțeleg cum înghit unii toate hapurile pe care cu atîta dezinvoltură le seamănă prin farfurii băiatul ăsta veșnic cu șurisul cafelei pe buze și nu dau de rost afacerii. Îl cunosc bine, viciul lui nu e farmecul personal, atunci?! Cronicarii sportivi deplasați la Tirana explică eșecul printr-o gafă a lui Moraru și prin faptul că în formația albaneză activează mulți internaționali. Ca și cum la Dinamo ar juca niște amăriți de începători! Știu că în cutia de sticlă a amintirilor nu se păstrează toate frunzele însingerate, însă eu am meteahna să cred că atunci cînd porți numele da Dinamo București n-ai dreptul cu nici un chip să te întorci înfrînt din fața lui 17 Nentori.

O zi frumoasă la Craiova. Universitatea, revenită din ținutul albastru al fricii — fără Cămătaru și alți cîțiva inși din marea gardă, Craiova îmbrăcase cămașa incertitudinii — a învins la două puncte diferență, după un joc magistral, echipa Galatasaray și respiră din nou bucuria din profunzimile Oltului. Geolgău, cel mai bun om de pe teren, i-a servit minionului antrenor Derwal lecția că lumea e așa cum e și mai ales de-a-ndoaselea. Dar pentru că știm că nu există desăvîrșire decît în sfera aranjamentelor atragem atenția craiovenilor că la Istambul altă apă beau caii pe străzi și că trebuie să te ferești și de piatra care cade dintr-un piersic.

Nu cunosc din ce motive, în nici-un caz din răutate, inima-mi șoptește că vom intra cu toate echipele în turul al doilea. Aș vrea ca în seara zilei de 1 octombrie să scriu: miroase a fîntîni bune pe firul vadului.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
39
(1 272)
Sîmbătă
27 septembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CINSTIREA ISTORIEI

Cunoașterea, înțelegerea și cinstirea istoriei constituie una din dimensiunile de fond ale existenței noastre ca țară și popor, acel filon viu, mereu proaspăt și revelator al unei vaste și omniprezente conștiințe în lumina căreia prezentul are un solid și edificator temei în fapta trecutului iar viitorul este un uriaș arc de boltă către care se înalță neîncetat chipul și cugetul patriei. Vasta operă teoretică a secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înscrie această cunoaștere și cinstire a istoriei ca o carte de căpătîi a neamului — printre orizonturile de sprijin ale mersului nostru înainte, transformîndu-le în autentice și profunde calități ale spiritului patriotic, revoluționar. De la imaginea amplă și edificatoare a istoriei unice și pînă la relevarea trăsăturilor proprii poporului muncitor unic. De la acele permanente și răscolitoare idei și sentimente în numele cărora istoria s-a scris prin înseși lupta, munca și viața poporului, pînă la marile evenimente care condensează în propensiunea lor energii, fapte și aspirații esențiale, idealurile într-o necontenită forță și cu o necontenită putere de materializare, de transformare a lor în realitate și de aici în universuri umane, politice și sociale de o covîrșitoare importanță.

Ideea de unitate și luptă formează axa mereu vie și treză a istoriei poporului și în această accepțiune secretarul general al partidului ne-a relevat, prin memorabile pătrunderi în esența și acțiunea istoriei, însăși substanța libertății, a independenței și suveranității, marele lor tezaur de învățăminte pentru lumea de azi și cea viitoare. În sfera ideii de unitate și luptă se înscriu sublinierile și orientările sale privind abordarea trecutului și angajarea față de prezent și viitor, în sfera ideii de unitate și luptă acționează și se explică însăși conștiința apartenenței noastre ferme la cauza progresului și civilizației, a făuririi unei noi societăți pe pămîntul patriei. Către o astfel de înțelegere și asumare a destinului istoric duc tezele, concepțiile și principiile care au dat și dau un consens nou activității practice, revoluționare, de transformare nu numai a țării, ci și a oamenilor, a conștiinței lor. Dialogurile frecvente ale secretarului general al partidului cu țara, cu făuritorii bunurilor materiale și spirituale, ating în permanență și acest univers în continuă mișcare al istoriei, ele însele producînd istorie și fiind istorie la zi, în cea mai largă accepție. Semnificative din acest unghi sînt înseși vizitele efectuate în aceste zile în unele județe, marile adunări populare care au avut loc și cuvîntările pe care conducătorul partidului și statului le-a rostit cu acest prilej.

Vetre de istorie densă și profundă trimit către noi lumina nesfîrșită a dragostei de țară, în aceeași semnificație amplă și viguroasă a ideii de unitate și luptă, a apărării ființei neamului. Se împlinesc 600 de ani de cînd, în fruntea Țării Românești, a venit marele voievod Mircea cel Mare. Cinstirea faptelor de arme și de idei ale marelui înaintaș, a importanței și locului său în istorie consacră o îndelungată și eroică tradiție, fiind una dintre acele necontenite și stăruitoare dovezi prin care ne relevăm nu numai continuitatea și stabilitatea în aceste străvechi și luminoase locuri ale patriei, ci și acea dimensiune de spirit prin care luăm act de viitorul pe care îl clădim și, mai ales, de modul, de felul în care sîntem datori și pe bună dreptate trebuie să-l edificăm. Fiind la Tîrgoviște, capitala Țării Românești din vremea marelui domnitor, secretarul general al partidului sublinia : **Așa cum am spus la Congresul oamenilor muncii, acest moment a constituit începutul renașterii poporului și formării națiunii noastre. După o perioadă îndelungată de asuprire și împilare, perioada aceasta de acum șase secole a marcat o nouă etapă în istoria poporului nostru de mai bine de două milenii și jumătate. Au fost secole grele, de luptă împotriva cotropitorilor străini. Dar poporul nostru — adevăratul făuritor al istoriei patriei, culturii, al civilizației pe aceste meleaguri a făcut totul, a acționat în strînsă unitate și a asigurat formarea națiunii române și trecerea spre făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, a socialismului și comunismului !**

Permanența ideii de luptă și permanența ideii de unitate, aceste ctitorii istorice ale poporului au dobîndit în anii noștri străluciri și dimensiuni noi, deosebite. Se întemeiază pe realitatea, pe amploarea unor transformări epocale produse în răstimpul ce a urmat Congresului al IX-lea al partidului și se datoresc în esență secretarului general al partidului. Vizitele sale din aceste zile, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, primesc și această semnificație a cinstirii și prețuirii istoriei, dintr-o perspectivă care este a edificării, a ascendenței noastre pe noi trepte de progres și civilizație, conform hotărîrilor și programelor adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, a hotărîrilor și programelor adoptate de recentul forum al democrației muncitorești-revoluționare.

Luceafărul

„Cinstim pe toți înaintașii noștri, pe Mircea cel Mare, pe Ștefan cel Mare, pe Mihai Viteazul și pe atîția alții. Cinstim poporul nostru, adevăratul făuritor al istoriei ! Cinstim revoluționarii, cinstim democrații, pe comuniști, pe toți cei care, în diferite etape ale dezvoltării patriei noastre, și-au făcut datoria față de popor, față de patrie și n-au spus niciodată că e greu ! Întotdeauna au spus : trebuie să facem totul, să asigurăm poporului prezentul și viitorul liber, să asigurăm națiunii române un loc demn în rîndul națiunilor lumii !"

NICOLAE CEAUȘESCU

Premergătorii lui Mircea cel Mare

O cercetare de o formulă insolită, în gustul istoriografiei lui Fernand Braudel, a geografiei istorice a lui Gordon East, însă valorificînd în spirit modern izvoare autohtone de la Hașdeu, Iorga și pînă la Gh. I. Brătianu, e aceea dedicată de Sergiu Iosipescu unui moment al istoriei românești de secol al XIV-lea, de dinainte de epoca lui Mircea cel Mare, făcînd, totuși legătura dintre acesta și Asănești. **„Balica, Dobrotiță, Ioancu"** (Ed. „Militară", 1985) e, sub înfățișarea de cercetare asupra unor voievozi ai Țării Românești pontice, din dreapta Dunării de Jos și de la Marea Neagră, un eseu, în toată puterea cuvîntului, dedicat filosofiei istoriei, una dintre cele mai interesante producții de acest fel apărute la noi. Istoricul, care e tînăr și s-a manifestat pînă recent numai prin contribuții de cercetare specială (una dintre ele cuprinsă în culegerea de studii asupra „Constituirii statelor feudale românești") ajunge acum la o perspectivă foarte solidă, de tot nouă, adăugînd la examenul geografiei istorice un șir de precizări esențiale, extrase din istoria climatului, a raporturilor economice, a istoriei mentalităților. E **o formulă de investigație conjugată**, extrăgînd din mai multe discipline încheierile care se țin una de alta, favorizînd concluzii peste care în general nu se poate trece ; contribuția e fundamentală. Să adaug și o inteligentă critică a izvoarelor, de orientare radicală, aplicată la textul originar pe care istoricul îl verifică prin rezultatele disciplinelor auxiliare.

Nouă e, mai întîi de toate, ideea de a face o istorie a unei „țări" românești de dinainte de coagularea statelor medievale. Astfel de cercetări nu sînt, totuși, de nefăcut și cine ar examina, cu documentația completă, evoluția Țării lui Litovoi, a lui Seneslau, ale lui Gelu, Menumorut, Glad, a voievodatelor transilvane a altora de asemeni, ar face istorie adevărată și nu ipoteză. Cercetarea lui Sergiu Iosipescu e dedicată „Țării Cărvuna", pe care sursele o localizează în Dobrogea românească și mai la sud, pe teritorii unde locuiau odinioară geții și a cărei populație e tracică romanizată. De altfel, regiunile de la nord de Balcani conțin, în cuprinderea istoriei, numeroase concentrări de populație de compoziție etnică românească și, în lipsa studiilor aplicate asupra răspîndirii geților în Balcani examinările rămîn multă vreme tulburi. **Puterea substratului** se dovedește, cu toate acestea, foarte evidentă și un examen al coagulărilor de populații, ajunse la forme de organizare stabilă și întreținînd o tradiție, ar veni cu însemnate clarificări. Sigur este că „Țara Cărvuna" e o expresie a tradiției de organizare pontică a populațiilor autohtone și o scoborîre în vremi ar explica această consolidare de teritoriu politic care e, în principal, **resurecția unei tradiții.** Aci, ori poate mai la nord (în ceea ce Sergiu Iosipescu denumește „Țara românească de la gurile Dunării") ar fi putut să fie **statul „anonimului istrian"** de la 514 î.e.n., aci e poate teritoriul stăpînit, în jur de 450 î.e.n., de Charnabon, aci pot să fie localizate regatele geților protectori ai Histriei și ai coloniilor pontice. Nu insist, căci o discuție **asupra factorului formativ și al tradiției în organizarea politică la români** e încă fără un fundament teoretic de circulație curentă. Istoricul sugerează cîte ceva pe tema aceasta și, de altfel, nici nu ar fi putut să nu o facă din moment ce metoda lui de cercetare e modernă și se întemeiază pe disociații foarte subtile. Așadar, istoria Cărvunei, un teritoriu românesc situat la nord de Varna și pînă mai sus de Mangalia, pe o lungime litorală de peste o sută de kilometri și cu o extensie în adîncime considerabilă, ajungînd, de la punct încolo, pînă la Dristor (adică romanul Durostorum) și pînă la Păcuiul lui Soare (unde Sergiu Iosipescu localizează convingător Vicina.) Acest teritoriu originar e comparabil cu acela al „țărilor" românești de Subcarpați, de unde a ieșit, prin adăogare, Țara Românească, Muntenia lui Basarab I. Începuturile Cărvunei se documentează printr-un soi de **restaurație,** ajutată și de un moment pozitiv, acela al războiului fratricid, de la 1295, între Toqta, hanul Hoardei de Aur de la nordul Mării Negre, și Noqai, uzurpatorul mongol de la Isaccea. Regiunea e, de altfel, obiect de litigiu între mongoli, Bizanț, republicile italiene de negustători maritimi, precum Genova și Veneția, în sfîrșit Ungaria angevină ; o contribuție aduc și țaratele bulgare, acela de la Tîrnovo mai ales, și, de la o vreme, Valahia consolidată politic, din vremea lui Basarab I și pînă la Vlaicu-Vodă, Radu I și Mircea cel Mare. E, de notat, că **unitatea diplomatică și militară a Țării Românești și a Cărvunei** face, odată cu domnia lui Mircea cel Mare, unitatea politică să se manifeste în chip natural ; e **o formă de unire** care ar trebui examinată și în domeniul relațiilor lui Mircea cel Mare cu Alexandru cel Bun, avînd drept obiect Moldova de Jos.

Așadar, la 1307, se produse, prin resurecția gîndului barbar de a cuceri Bizanțul (vădit de Theodor Sviatoslav, țarul de la Tîrnovo), o ruptură a populației de înrîurire bizantină (de la Pontul Sting (de mai sus de Varna) față de Bizanț. Țaratul de Tîrnovo obține Mesambria și Anchialos, izolînd comunitățile aflate mai la nord, obligate în acest fel să se miște politicește în chip autonom. De aci rezultă un șir de îndemnări în direcția organizării politice, ajunse la **formula românească a „statului" constituit într-o „țară", de felul tradiției grecești antice a „polis"-ului.** De sub întinselé suprafețe ocupate politic de mongoli răsar **concentrări autohtone** a căror apariție nu e mo-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 8-a

JURNAL DE POET

COȘBUC

Se împlinesc luna aceasta o sută douăzeci de ani de la nașterea lui George Coșbuc, cea dintîi clasicitate lirică a sufletului românesc plecînd din satele Transilvaniei, matca neamului nostru.

Așa cum Grigorescu, contemporanul său în efortul de a exprima sufletul țăranului român, se va pătrunde de ritmul casei țărănești proaspăt văruită peste tencuiala aruncată în bătaia inimii într-o durată, și de lumina frescei tradițiilor noastre medievale, Coșbuc, într-un duh cu ai săi, simte nevoia de a se sprijini pe lucrarea uriașă într-o latinitate și spiritualitate a cărturarilor Școlii Ardelene, Roma cea Mică salutată de Eminescu ; Samuil Micu, Petru Maior, Șincai avuseseră un stil de viață pilduitor, și Coșbuc se simte obligat să-și dubleze geniul poetic de trudă cărturărească pe măsură.

Eram deschiși celor două Rome și spiritualitatea transilvană premergătoare Unirii celei Mari în contact intîiitor cu țările occidentale Latine și mai cu seamă cu Roma.

Coșbuc va traduce în acest ceas Divina Comedie sufletului nostru, satul românesc exprimîndu-l în ce are mai senin, adică nădăjduitor. Unora poate li se pare că nu le mai plac țărăncile lui Grigorescu sau Nunta Zamfirei, dar era un ceas care își căuta pacea de fond într-o refacerea existenței comunitare și vor rămîne piloni ai clasicității noastre.

Coșbuc în poezie este o izbîndă de nedistrus.

Ioan Alexandru

Țara, ca o imensă și miraculoasă carte

INSEMNĂRI

Stau pe un pisc de Carpați, într-o splendidă zi de toamnă și privesc în jurul meu, prin clarul amplificat de soarele în amiază, contururile Patriei, din zările Moldovei și-ale Transilvaniei, zugrăvite cu verdele viu al codrilor, pînă în orizonturile sudice, irizate de albastrul peren al Dunării și al Mării.

Totul vine spre mine ca o imagine policromă, familiară, care îmi integrează încet ființa în dimensiunile ei. Totul vine dinspre Țară spre sufletul meu ca un cînt de demult și de-acum, ca un poem polifonic, crescînd din adîncuri de glii spre azur, pe undele nevăzute ale adierii din ceasul de deplină biruință a zilei. E ca o uriașă respirare a pămîntului românesc, învăluindu-mă într-o duioasă revărsare de sunete și culori, într-o lungă fluturare de falduri răcoroase, mîngîietoare.

Susură izvoarele, freamătă pădurile, munții, luncile, cîntă inimile oamenilor. Păsări mari, rotitoare peste plesuvele vîrfuri, poartă cu ele cîntecul în tării, răsfrîndu-l cu bătăile ritmice ale aripilor peste vastele întinderi de sub zborul lor avîntat.

Stau cu fața spre Ceahlău. Îl zăresc, nu-l zăresc? Departe, prin aburii verii, îi descifrez culmea brumărie cu luciri de nestemate, ca o cușmă voievodală. Privirile îmi lunecă în sus și în jos, peste obcinile și cîmpiile moldave, brăzdate de ape cu vechi denumiri. O, cîtă istorie, cîtă geografie, cîtă frumusețe ! Sufletul meu se deschide — amplă cutie de rezonanță —, vibrînd intens la cele mai sensibile șoapte, murmure și ecouri. Și, deodată, parcă aud irumpînd pe strune de riuri și codri unul din cîntecele acelea atît de scumpe inimii mele. E „Balada" entuziastului fiu al plaiurilor bucovinene

Ion Segărceanu

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Actualitatea romanului (II)

de Ion Lăncrănjan

Romanul românesc contemporan există, ni se spune, el a cunoscut și cunoaște o efloreșcență deosebită, datorită (firește, în primul rînd) sprijinului acordat de critica literară, care a reușit, cum-necum, să-l impună în fața cititorilor (cititorii, ce-i drept, sînt pomeniți mai rar și cu glas ceva mai scăzut), reușind totodată să-l determine să se modernizeze, să se sincronizeze cu cele mai noi cuceriri europene (ba chiar și nord-americane, ba chiar și sud-americane), critica literară avînd, se știe, un rol de avangardă, pentru întreaga literatură, nu numai pentru roman, pîrtiile deschise de critică în hățișurile de idei ale epocii avînd o valoare epocală.

Din nefericire însă, se precizează imediat, romanul contemporan nu are „valoare estetică", el există, dar e în „curs de dezvoltare", dacă nu e chiar „subdezvoltat". De ce ?! Pentru că a încălcat, cum spuneam, unele domenii adiacente, pentru că a abordat cu îndrăzneală și luciditate problemele complexe ale epocii (fără a cere rabat artistic, cum se obișnuia pe vremea „realismului în trei trepte") ; pentru că și-a asumat deschis răspunderea angajării (fără a se justifica în vreun fel, fără a cere aprobări de la „esteți") ; pentru că a privit și privește trecutul cu ochii prezentului nostru socialist (legitimîndu-l în acest fel, atestîndu-i complexitatea) ; pentru că și-a asumat sarcini educative și formative (fără a deveni didacticist și plictisitor) ; pentru că a fost și este obsedat de reliefarea adevărului (fără a neglija metafora, fără a ocoli simbolul, ajungînd, dimpotrivă, la simbol și la parabolă, edificînd însă, nu dezarticulînd, continuînd tradiții de seamă ale prozei românești, fără a ignora experiența prozei moderne din alte țări).

Dar toate acestea, se poate obiecta, sînt merite, sînt cîștiguri ce se cer dezvoltate și nu înăbușite, sînt deschideri care pot duce la o adevărată și nemaiîntîlnită dezvoltare a romanului românesc.

Sînt așa, dacă sînt privite din punctul de vedere al dezvoltării întregii literaturi. Dacă sînt privite însă din punctul de vedere al „modernizărilor celor mai noi" (fiindcă există, nu-i așa, și modernizări vechi), ele devin scăderi grave, păcate de moarte chiar, pentru eradicarea cărora trebuie dusă o luptă acerbă (în colectiv însă, numai și numai în colectiv, cu larmă mare și multă, cu acoperămînt cît mai bun, să nu se vadă chiar totul). În lupta aceasta pentru impunerea „adevăratelor valori" (care aparțin, ca din întîmplare, participanților la luptă) și pentru eliminarea din „perimetrul literaturii" a falselor valori (asemenea false valori neexistînd printre cei ce participă la bătălie, cum să existe, e imposibil!), sînt folosite procedee vechi și cam rudimentare (scopul scuză mijloacele, cum se zice.) Scopul real al dezbaterilor acesta e : impunerea unor valori (despre care ni se spune că sînt autentice) și eliminarea altora (despre care se afirmă că sînt neautentice). Dacă nu ar fi așa, nu s-ar apela în mod curent la etichetare și la persiflare, nu s-ar tropoti așa de mult și atît de tare, s-ar discuta mai pe îndelete, mai civilizat (mai urban, cum ar zice „unii participanți"), mai argumentat, în orice caz. S-ar da cuvîntul, pe de altă parte, și creației, fiindcă pînă la urmă lucrurile vor căpăta o rezolvare anume tot prin creație. Un romancier care e în dezacord cu anumite orientări ale romanului (istorizante sau sociologizante) e liber la urma urmei să le dea o replică nimicitoare (pe care să nu mai fie nevoit să și-o impună cu ajutorul tovărășesc al cooperatorilor de la „Industria textului"). Nu știu cum se face însă că unora le piere glasul, cînd scriu roman, ceea ce înseamnă că programele nu au prea mare valoare, dacă o iau înaintea creației, dacă nu sînt puse cu adevărat în slujba creației. Ceea ce înseamnă, de ce să ne mai ascundem după deget, că lipsa de vocație rămîne lipsă de vocație, chiar și atunci cînd se afiliază unor cooperative cu firme strălucitoare, mai ales atunci, suplinirea ei prin agresivitate, prin gălăgie multă, fiind absolut obligatorie, în asemenea cazuri, dacă avem în vedere jocul inevitabil al compensărilor.

Cea mai clară dovadă că lucrurile se desfășoară „în fals" în cadrul acestor dezbateri (și cu alte prilejuri), o constituie felul cum e privită modernizarea romanului, în sine și pentru sine, printr-o repliere strategică „în artisticul pur", prin cultivarea imitației, printr-un experimentalism mai mult sau mai puțin desuet. Modernizarea e necesară, dacă avem în vedere obligația de a surprinde și de a cuprinde în roman (și prin roman) o realitate nouă și complexă, mult mai densă decît realitățile din alte perioade istorice, capacitatea însăși a omului de a gîndi și de a reflecta sporind enorm în lumea de azi. Dar dacă socotim această necesitate ca pe o simplă și captivantă posibilitate de a exersa, în

Continuare în pag. a 7-a

Puntea de legătură

O disociere și deci, implicit, o neconcordanță se săvîrșește frecvent atunci cînd aducem în discuție raportul dintre conștiință și existență. Nu este vorba numai de binecunoscuta rămînere în urmă — inevitabilă, dar, aș adăuga, nu și fatală — a conștiinței față de existența socială ; procesul există cu adevărat, așa cum există, la scara întregii națiuni, și strădaniile cuvenite, gospodărește puse la cale, pentru redresarea pe cît posibil a decalajelor.

Din însăși considerațiile de mai sus, așa sumare și fără altă pretenție decît aceea de a servi drept paragraf introductiv, se poate deja extrage o primă concluzie ; concluzie care nici ea nu are altă valoare decît una de punct de plecare. Spunem adeseori, și pe bună dreptate, că prin conștiință dăm de fapt un alt nume existenței noastre interioare, tot așa cum, la rîndul ei, existența „din afară", supusă deci examinării celor din jur, trebuie să fie o proiecție firească a celei intime. Or, asta nu înseamnă decît o recunoaștere necesară a legăturii și a neputinței de a separa cele două concepte, amîndouă părți componente ale aceluiași ansamblu. le putem, eventual îndepărta, distanța pînă la a provoca pomenita rămînere în urmă, le putem chiar opune, printr-un act arbitrar de separare brutală, însă tocmai prin această situare la poli extremi recunoaștem existența unei legături imposibil de contestat. Orice disociere, ca să poată deveni operantă, trebuie să pornească de la ideea că mai de mult, înaintea ei, a existat o a-so-ci-e-re. Și că, prin urmare, separarea însăși este un act temporar, dincolo de care părțile vremelnic izolate tind să se reintregească, re-

Dumitru Matală

Continuare în pag. a 2-a

ACASĂ

Viața amintirilor

O carte de versuri rămase de la Grigore Hagiu e un zeu la rădăcina ierbii. Dar aceasta va intra azi în lume, la doi ani după ce Grigore și-a început atît de timpuriu veșnicia,

eu însumi adormii înfășurîndu-mi capul
în pînza sacului îngreunat de lună...,

e o vină din sîngele nobil pe care generația noastră, născută parcă pe o buclă de fringhie, l-a dat vamă pămîntului ; în ea culorile se despart în umbre negre și veninoase, prefigurările morții domină orizontul gîndului, ape tulburi merg în patru labe prin cîntec, căutînd înserarea, tristețea și poarta ce nu se deschide nici izbită de valul mugind. E tristă și jefuită de înălțimi și scufundări, căci a fost scrisă, fără nici o îndoială, numai în ceasuri de amar, cînd gena lui Grigore, improspețită nu de vin, ci de-o durere uscată, îngîna :

acolo sus desigur s-a născut
necruțătorul pui de vultur
îmbrățișîndu-mi brusc rinichii...

Fiecare om trăiește, probabil, jumătate din zi sau din noapte pe fața nevăzută a lunii. Firea, ne ascunde acolo, de cele mai multe ori, chiar împotriva voinței noastre. Timp de treizeci de ani l-am cunoscut pe Grigore dăruit numai poeziei, vinului, prietenilor. Era un lujer de pasăre zburînd vertical, era atitudinea cea mai veselă în fața vieții, pe care niciodată n-a mîntuit-o sau n-a dușmănit-o. Ca să observ acum, uimit, că își avea și el „clipa din clipă" cînd se înăbușea ; auziți-l :

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Noua geografie literară ● Articole despre volume de ● Eugen Uricaru ● Constantin Zărnescu ● Doru Munteanu ● Dumitru Ion Denciu semnate de ● N. Georgescu ● V. Macoviciuc ● Constantin M. Popa ● Z. Cârlugea ● „Castelul albastru" — proză de Gheorghe Schwartz ● Poezii de ● Marius Stănilă ● Sandu Ștefănescu ● Dumitru Udrea ● Iulia David ● Remember de Niculae Stoian ● În treacăt de Nicolae Velea ● Poșta redacției de Ion Gheorghe

CRONICA LITERARĂ

MARIN SORESCU: «Ușor cu pianul pe scări»

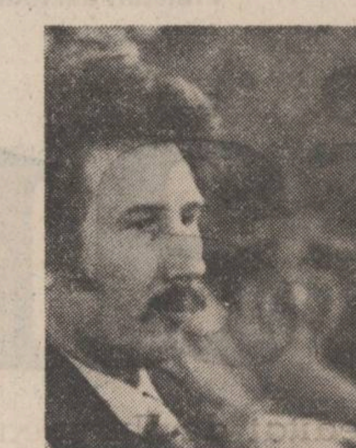

„**U**șor cu pianul pe scări" este un titlu năstrușnic pentru un volum de critică, totuși foarte potrivit pentru ceea ce conține o carte de critică scrisă de Marin Sorescu. Cine știe mai bine decit Marin Sorescu cit de greu este de urcat pe scări un pian ? Și ce pericole pindesc, atit pianul cit și pe hamalii lui ? Cit despre Marin Sorescu urcind diverse piane pe scările accidentate ale criticii el nu ține deloc să fie hamal. Chinga pe umăr și incordarea la dificultatea urcușului sint tot ceea ce ocolește cartea lui despre cărți și autori. Halterei Marin Sorescu ii preferă pirueta. Comentariul său la cărți este de multe ori o escapadă, fie pe coclauri străine acestora, fie intr-un spațiu al gesticulației străine sau ostile ceremoniei critice. Actul critic nu mai e drumul cel mai scurt care unește două puncte, ci itinerar sinuos, care șerpuiește atit prin sălile aulice ale bibliotecii, cit și prin cele ale străzii cu limbaj lejer ori prin culisele literelor. Ai zice că plictisit de o singură formulă critică, cea curentă, stinjenitoare și paralizantă, cărăușul de piane și-a construit una nouă care s-o improspăteze pe prima. O formulă care să-i spună intr-o cronică tot ce vrea, ca intr-o conversație familiară care permite orice. Acesta este secretul formulei Sorescu : nu doar o inviorare a criticii, cit o intruziune in spațiul ei a unui spirit pe care critica a ținut mereu ca să-l alunge. Cum orice formulă e dependentă insă de cel ce-o minuiește, conturul principial neavenit al formulei propusă de Sorescu iși maschează inconvenientele pentru că acest cărăuș de piane este inteligent, are vervă și mai ales citește cărțile despre care scrie.

Pianele cărate de Marin Sorescu in această carte nu sint prea multe, iar dacă sint, nu toate vor fi cărate pe scări și nici purtate pe lungă durată. Există piane la care se inhamă cu plăcere, există piane la care se inhamă cu neplăcere, sint unele pe care le ridică pentru a le scăpa pe scări, iar altele sint doar săltate de la pămint și lăsate pe loc. Trebuie să amintim celor pe care titlul cărții i-ar fi făcut să-l creadă pe Marin Sorescu un muncitor cu spinarea, că Marin Sorescu este in primul rind un poet și că poet fiind este fatalmente capricios. Dragostea lui pentru muzică este inegală și plină de resorturi secrete.

Trecind peste dificultățile urcușului pe scările exegezei o incercare de minimă sistematizare ne-ar arăta că Marin Sorescu are preferințe care s-ar exprima astfel : scrie dar mai ales despre unii contemporani. Impactul lui critic pe actualitate este limitat și de aceea cu atit mai expresiv. Interesant este insă să observăm că Marin Sorescu preferă o generație anterioară, dar nu cea imediată, care practic i-a fost nașă, ci una dinainte, destul de risipită la un moment dat, dar astăzi mai unitară ca infățișare, unitate pe care incearcă să i-o dea in această carte și amatorul nostru de piane. Marin Sorescu scrie in primul rind despre generația din care fac parte Mircea Eliade, Constantin Noica, Emil Cioran, Eugen Ionescu, dar și Geo Bogza și Eugen Jebeleanu. Pianele pe care încearcă să le ridice la un etaj superior, Marin Sorescu, sint foarte diferite. Unele trebuie ridicate de la subsol, altele de la parter. Unele de la etajul zece către doisprezece. Cum Marin Sorescu nu face ideologie literară, de care se ferește ca de foc, n-o s-o facem noi in locul acestui amator de piane atit de diferite. Dar trebuie spus că această neobservată incercare de a aduce la un numitor comun o generație divizată este pe cit de binevenită pe atit de dificilă. Din generația imediat următoare, Marin Sorescu se oprește doar la A. Baconsky și la Marin Preda, și dacă vrem Ion Lăncrănjan, din motive care ne scapă. Plus E. Barbu. Poetul cară doar pianele care-l interesează.

Mult mai frecventată este propria generație din rindurile căreia Marin Sorescu alege pianul lui Nichita Stănescu, al lui Adrian Păunescu, al lui Gheorghe Grigurcu, al lui D. R. Popescu, al lui Nicolae Breban, Ștefan Bănulescu, Eugen Simion. Pianul lui Octavian Paler ne e greu să-l plasăm in vreo categorie.

Ușor cu pianul pe scări, este o carte de comentariu critic liber in selecție, liber in modul de abordare, liber in gesticulație. Marin Sorescu are plăcerea de a turti fesul intonației solemne : „A fi critic literar, scrie el, nu inseamnă a-l fi apucat pe Dumnezeu de picior". Scrisul devine o joacă de cuvinte, un mod de a spune fără a spune, de a sugera și de a nu duce pină la capăt : „Am spus de retorism ? Parcă am spus de retorism. Sau n-am spus cum se infiltrează retorismul ? (Să mă ierte maestrul, am dat de cuvintul retorism și imi place să mă joc cu el, ah ! retorismul.) Căci așa se strecoară retorismul, invirtindu-te in jurul unui cuvint — retorismul. Și pină la urmă iar luind-o din loc, pină dăm peste alt cuvint." Sigur că acest mod de a face critică literară, familiar, dezinhibă pe cititor și este plin de succes. Dacă se mai adaugă și puțin cancan literar succesul este deplin : „Pentru că veni vorba, gurile rele afirmă că Manolescu, intrigant ca un Iago, intors din concediu, l-ar fi intăritat pe maestru impotriva lui Eugen Simion." Ce-are a face regula afirmației probate de documente și citate pentru un cărător de piane. Munca fizică nu are regulile celei intelectuale !

În genere, Marin Sorescu urmărește efectele, chiar și titlul fiind o găselniță de efect. În realitate autorul cărții nu ridică piane ci incearcă să cinte la ele. Apasă pe clape, trage de coarde, demontează mecanismul. Sub maniera ludică se ascunde un analist excedat de vorbirea abstractă, ispitit tot timpul (pentru a ne inmuia penița in călimara sa) „s-o ia prin păpușoi". Pe Arghezi, absent din carte, il place pentru formula acidă și plastică. Pe Șerban Cioculescu de asemeni. În Amintirile acestuia, Marin Sorescu pensează mai ales formula memorabilă, calamburul. Vorba plastică și malițioasă, nedusă la biserică, face deliciile poetului Marin Sorescu. De anumiți factori, „Maiorescu habar n-avea". Un titlu despre poezia lui Vasile Voiculescu sună așa : „Magia. Sau Călare pe mătură" Este un mod de a „traduce" o abstracțiune, dar și o aterizare conștientă intr-un cimp demitizant, familiar. Bruscarea cititorului e deliberată. Marin Sorescu avind plăcerea stilului antiprotocolar și ambiguu. „Adrian Păunescu cintă ca o balenă", scrie amatorul de piane. „Din instinct", adaugă tot el. Știm că balenele „cintă", descoperire recentă, dar sensul rămine difuz, cu o parte de umbră. Cind vrea să fie decis, Marin Sorescu apasă puternic pe clapele propriului pian. O face mai ales cind pianul de cărat este al unui confrate care-i contestă maniera. „Spectacolul oferit de Grigurcu e jalnic, scrie Marin Sorescu. El demonstrează o ambiție nebănuită, care, dacă reușește să intimideze pe unii mai slabi de inger (care n-au strigat incă), și să facă un inceput de școală a infamiei (fără frecvență), nu poate clinti bunul gust public in care avem incredere". Îngerul lui Marin Sorescu, se vede, a strigat și mai strigă. Tentativa lui Eugen Barbu de a scrie o istorie a poeziei este astfel rezumată : „Dacă prindem citiva ani buni la producția de hirtie și Eugen Barbu reușește să publice toate volumele amintite, această **Istorie polemică a literaturii române** va fi cel mai mare monument funerar al **Gropii,** ilustrind strălucit că ce-și face omul cu mina lui nici dracu' nu desface și orice pasăre pe limba ei piere". Este desigur un mod de a scrie critica literară, pe care-l are și Eugen Barbu, in **Luceafărul** prezidat de acesta făcindu-și in acest sens digitația Marin Sorescu la cronica literară. Dacă Grigurcu și Eugen Barbu reprezintă polul contestației, Dan Hăulică este cel al ditirambului. Pentru a-l scuza de puținătatea scrisului pe acesta din urmă el scrie : „Dacă Dan Hăulică ar face numai critică și istorie literară — oricit de strălucită ar fi — ar enerva frontul nostru critic", concluzia inculcată fiind că : de aceea nu scrie, etc. O cronică la Ion Lăncrănjan e sinuoasă și contradictorie, Marin Sorescu oscilind intre seriozitate și răspăr.

În genere cum am spus, pe Marin Sorescu nu-l intimidează nici un pian și nici un reper viu. El construiește dezinvolt : „Maiorescu s-a „bătut" pentru Eminescu, pentru Creangă, Caragiale, Slavici". Dacă pentru Caragiale știm cum a făcut-o e mai greu de știut pentru ceilalți și aici adversarul locurilor comune devine prizonierul unui loc comun. Nu vom cere insă unui iconoclast de profesie să fie om de catedră și să știe cind și cum au fost consacrați cu adevărat Ion Creangă și Ion Slavici și de cine. Acestea sint intr-adevăr alte piane. Întorcindu-ne la cele cărate de Marin Sorescu trebuie spus că interesul cel mare scrisul acestuia il produce nu atunci cind contestă, deschis sau echivoc, nici atunci cind laudă, ci atunci cind face propriu zis analize, instalindu-se in opera celui cercetat și vorbind despre ea sub semnul seducției, care fără a-i paraliza verva poznașă i-o catifelează. Paginile despre Dionisie Eclesiarhul, despre Macedonski, despre Voiculescu, despre Borges, Vasko Popa, Henri Michaux, E. Ionescu, ne arată cit de buni critici pot fi poeții, și mai ales Marin Sorescu, cind nu sint alături de cei analizați. Aici in marile modele, Marin Sorescu se uită pe sine, reușind să fie totuși el. **Ușor cu pianul pe scări** este un spectacol in care cine va căuta pe ceilalți va găsi mereu, dincolo de ei, pe Marin Sorescu. În toate ipostazele sale.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

ÎN AȘTEPTAREA EVENIMENTULUI

VASILE BOGDAN

EVENIMENTUL

Editura Eminescu

După un fructuos și prelungit cantonament radio-gazetăresc (exprimat, editorial,*) in două volume de reportaje, scrise cu alertețe, judecate și ele din interiorul literaturii), Vasile Bogdan calcă sfielnic in teritoriile romanului. Se expune, deci, „probei romanului", tentație care incearcă azi multe condeie. **Evenimentul** (Editura **Eminescu,** 1985) ar fi rodul acestor chemări și căutări romanești, o carte fără ecou critic, meritind insă — măcar — o consemnare ; mai ales prin ceea ce promite, deslușind semnele unui talent care se cuvine urmărit.

Implintat in prezentul imediat, **Evenimentul** lui Vasile Bogdan oferă de fapt lungi secvențe rememorative. Ceea ce se anunța o călătorie obișnuită pentru un grup ocazional, devine — prin forța imprejurărilor — un test al rezistenței și solidarității, developind in cursa pentru infringerea obstacolelor o atitudine morală. Aglutinarea micilor intimplări (călătoria cu microbuzul, copilul bolnav, furtuna ș.a.) prezintă un chip al realității plonjind in absurd, in neverosimil, zdruncinind liniștea interioară, confortul psihic. Evenimentele care incearcă acest echipaj ocazional, invățind lecția solidarizării, devin filtrul indoielilor, egoismului, zațului sufletesc. În pofida descripției reportericești, evenimentele reverberează topindu-și contururile ; situațiile-limită ivite, risipind tihna unei deplasări favorizează nu doar acumularea tensiunii, ci și nevoia de comunicare. Rememorările, secționind prezentul narativ, intercalate printr-o inteligentă regie se convertesc, devin **reconsiderări** ; personajele „se povestesc", capătă identitate, iși abandonează măștile. Descoperirea e potențată prin redescoperire, oficializată prin actul numirii. Tirania intimplării obligă la aceste reacții imediate, „de echipă", acționind supapa morală.

S-ar putea reproșa proaspătului romancier tocmai graba de a spune totul, frisonul jurnalistic, apetența pentru neverosimilitate, densitatea evenimențială (excesivă), luminind insă semnificația morală. Încă „in pielea reporterului", Vasile Bogdan este grijuliu in a decupa sensul : evenimentul — meditează un personaj — este chiar clipa in care iți pricepi rostul vieții. Firește, nimic nu impiedică a ridica cotidianul, eternitatea clipei la rangul prozei de performanță. Cum spuneam, aglomerarea intimplărilor (atingind, pe alocuri, senzaționalul) e ferită de haotism : evenimentele eliberează un sens, romancierul il descifrează fără didacticism. Stilul, atins de grabă și directețe e al unui reporter (incă). Edificiul romanesc are fisuri, acumulările de tensiune narativă scapă citeodată regiei, dar, dincolo de aceste observații (lesne de eradicat in cazul unui spirit mobil, autocriticist, dornic de „creștere" și vitaminizare culturală, silențios insă — cum e, indiscutabil, Vasile Bogdan), văd la prozatorul timișorean putința saltului valoric : școala reportajului se simte, acea retorică specifică e incă impetuoasă dar ochiul romancierului (evident și la acest debut „cuminte") va ghida drumul unui reporter convertit, necontaminat de furia experimentalistă. Nu doar urmind exemplul contagios al altor (numeroși) confrați, Vasile Bogdan și-a propus această reciclare ; minat — se simte asta — de imboldul lăuntric, el nu cade victimă confuziei genurilor, construind pe suportul epic al **Evenimentului** personaje nu intru-totul literare. Este inevitabilul tribut al reporterului, revigorind un gen de frontieră, epicizind realul din preajmă. Sirguincios și tenace, scriindu-și cu discreție cărțile, Vasile Bogdan merită urmărit. Personal, rămin in așteptarea „evenimentului"...

Adrian Dinu Rachieru

***) Vasile Bogdan : „Evenimentul", Editura „Eminescu", 1985.**

STUDII

MONOGRAFIA UNEI VICTORII

Așa cum constata recent I. Popescu-Puțuri, **„ca și in cazul altor mari aniversări istorice, sărbătorite din inițiativa directă a secretarului general al partidului, aniversarea domniei lui Mircea prilejuiește nu numai o simplă evocare a unei epoci istorice și a unei personalități politice, ci și o reașezare mai potrivită cu adevărul faptelor, a locului acestui domnitor in multimilenara istorie a poporului român. Ctitorul acestei acțiuni de improspătare a trecutului poporului nostru, de restaurare a adevăratelor portrete ale conducătorilor lui, de inlăturare a ponegririlor și falsificărilor de tot felul prezente incă in multe cărți de istorie de aiurea, este, spre bucuria noastră, insuși secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, continuator vrednic, la scara marii istorii, al ilustrilor săi inaintași" (Scinteia, 21, IX, 1986, p. 2)**

Cartea eminentului și binecunoscutului medievist dr. Nicolae Stoicescu*), apărută zilele acestea, este cea mai elocventă ilustrare a cuvintelor de mai sus.

În primul rind, fiindcă reprezintă o premieră. Știința istorică românească nu a avut, pină de curind, nu o monografie, dar nici măcar un studiu de ansamblu asupra momentului crucial din istoria patriei, pe care l-a reprezentat confruntarea dintre Mircea cel Mare și sultanul Baiazid. Tot ce s-a putut aduna la capitolul „Rovine", intr-o bibliografie recent alcătuită și incă inedită, sint mai puțin de **10 articole,** consacrate exclusiv **localizării** ei. Prima justă infățișare a fenomenului o găsim in tratatul **Istoria militară a poporului român,** vol. II, apărut in acest an, și prima cercetare de ansamblu a problemei a apărut recent in revista „Anale de istorie", nr. 4. În timp ce există mai multe monografii, naționale și internaționale, despre bătălia de la Kossovo, in timp ce lupta de la Nicopole a fost demult obiectul unor teze de doctorat in Germania, și a suscitat numeroase lucrări, in timp ce există o contribuție românească, universal citată, despre campania lui Tamerlan și bătălia de la Angora din 1402, in timp ce s-au scris studii și monografii despre catastrofa de la Varna (1444) **nu există, pină in acest an aniversar, la dispoziția științei internaționale, decit articolul de citeva pagini** publicat in „Revue historique du sud-est européen" in 1928, **al istoricului sirb George Spasojević Radojčić** (viitorul academician) **și nu exista nici in românește o cit de mică tentativă de tratare monografică a subiectului !** Acestei veritabile anomalii ii pune capăt excelenta carte a invățatului nostru medievist, carte ce se adaogă unei prestigioase și atit de bogate bibliografii ce-i poartă semnătura, indispensabilă oricărui cercetător al epocii.

În ciuda dimensiunilor ei restrinse, adecvate colecției in care s-a publicat, lucrarea istoricului Nicolae Stoicescu este o **monografie,** intemeiată pe toate izvoarele cunoscute, la curent cu ultimele cercetări și mai ales nimerind drumul spre adevăr intr-o chestiune in care, pină in ultimul moment, pină in aceste zile aniversare, sintem obligați să constatăm că nume ilustre și de autoritate ale medievisticii noastre rătăcesc... infailibil (un adevărat „apostol al erorii" ni se infățișează academicianul Ștefan Pascu in articolul său apărut, concomitent, in cele mai răspindite ziare, deci contribuind la contagiunea erorii prin cele mai eficiente mijloace).

Nu mai poate încăpea indoială astăzi (pentru cine respectă regulile metodei istorice și nu zboară pe aripile **ficțiunii istoriografice)** că atit campania sultanului Baiazid in Țara Românească, cit și marea confruntare de la Rovine, au avut loc in anul 1395 (documentul tradus și contribuția analitică a lui Gemil Tahsin au tranșat definitiv chestiunea, dar șirul surprizelor nu s-a incheiat ! Sint semne că sint „pe drum" și altele !). Data exactă este aceea stabilită de Hașdeu, acum peste un veac, reargumentată de Ciprian Zaharia și Alexandru Diță și demonstrată definitiv de dr. Nicolae Stoicescu. Monografia sa este, in acest sens, și o restituție a tradiției istoriografice românești, după o atit de lungă ploconeală oarbă la eroarea lui Jireček.

Rămine chiar in afara simplei seriozități tentativa recentă de a inventa „două victorii", una la **10 octombrie 1394** și alta la **17 mai 1395,** orice discuție fiind inutilă pe această temă, pentru cine cunoaște cit de cit materia. Monografia lui N. Stoicescu are avantajul de a aduce, in toate acestea, cuvintul unui specialist necontestat, și asta intr-un moment in care circumstanțele au permis libera zburdare a dilettantismului și uneori chiar a relei credințe. Este de aceea un merit in plus al Editurii Militare că a intervenit la timp spre a clarifica un public mai degrabă dezinformat decit informat in cursul ultimelor săptămini de o parte din mijloacele de „mass-media".

Nu numai un ecarisaj al erorilor, al fanteziilor, al confuziilor inseamnă această monografie, ci și **prima imagine de ansamblu asupra unui moment crucial de istorie națională.** La Paris apare o colecție de texte intitulată „30 de zile care au făcut Franța", in care Georges Duby a scris despre ziua de **27 iulie 1214. Duminica de la Bouvines.** Nu știm in ce zi a săptăminii a fost 17 mai 1395 (se pare că luni) dar fără indoială, după **Posada-1330** aceasta este a doua dată, din cele multe asemănătoare, care „au făcut România". Dacă pină acum, proasta datare, desfigurarea unei victorii, transformată **de istorici** intr-o infringere sau semi-infringere, ponegririle și falsificările de care amintea I. Popescu-Puțuri au fost lotul bătăliei de la Rovine, acoperind — precum lianele din junglă, măreţele edificii străvechi — această nemuritoare ctitorie a strămoșilor noștri, de acum inainte conștiința istorică românească, specialiștii, profesorii de istorie și toți doritorii de a cunoaște adevărul din gura unui specialist au, in sfirșit, cartea mult așteptată. În puține pagini, dense, voit sobre și decantate dintr-un material informativ bogat, istoricul Nicolae Stoicescu reușește una din cele mai categorice izbinzi personale, ca specialist și totodată ca **patriot** pentru care cuvintul nu inseamnă paradă, ci **incercare** și **dovedire.** Meritul este atit de mare incit ne obligă a lăsa la o parte măruntele obiecții de care nimic și nimeni nu este scutit. La acest ceas de sărbătoare se cuvine să-l intimpinăm pe autor cu un cuvint pe măsura darului ce ni l-a făcut.

Dr. Dan Zamfirescu

***) Nicolae Stoicescu : „Bătălia de la Rovine", Editura Militară, 1986**

Puntea de legătură

Urmare din pag. 1

găsindu-și prin unificare ansamblul armonios.

Dacă nu mă inșel, Ibrăileanu spunea undeva că, pentru a trece in ochii celor din jur drept un om integru, de caracter, este de ajuns să nu faci concesii in imprejurările mici, cotidiene. Ar fi, pină aici, de ajuns și pentru judecătorul extrem de grăbit ca să pronunțe verdictul unui Ibrăileanu mizantrop, malițios față de semenii săi. Tot el insă spune imediat, in continuare, iar aforismul trebuie citit in intregul lui : Dacă vrei să treci drept un om de caracter in propriii tăi ochi, să nu faci concesii de conștiință in coordonatele de bază ale vieții tale. Or, asta inseamnă cu totul altceva și, parcă, mult mai mult decit o biată răutate la adresa celor din jur. Ne mută, pur și simplu, pe un alt plan al existenței, cel al ideilor, și poate pe un plan incă mai inalt decit acesta, cel al unei existențe ideale. Pentru că, dacă am acceptat că prin conștiință inţelegem existența interioară, trebuie să fim de acord că o asemenea existență nu poate fi una oarecare. Ea ar trebui să imbrace firesc haina esențelor celor mai pure și să respire aerul celor mai inalte piscuri ale conduitei umane.

Era insă sau este cumva utopică, și deci prin definiție irealizabilă, o asemenea năzuință ? Aș indrăzni un răspuns care riscă să pară, la prima vedere, paradoxal : utopică, poate că da, irealizabilă, insă, mă indoiesc. Mai intii pentru că multe din ideile crezute cindva simple utopii au devenit totuși, cu timpul, realități palpabile. În afară de asta, chiar cuvintul **irealizabil** ar trebui așezat intr-o balanță mai sensibilă. Este, de pildă, limpede pentru oricine că omul insuși nu-i deloc o ființă perfectă, ceea ce nu inseamnă că nu este totuși perfectibilă. Depinde din ce unghi și de pe ce poziție privește condiția umană. Contemplată in absolut, ca un astru din altă galaxie, perfecțiunea rămine de neatins. In vreme ce strădaniile active, precis eșalonate, măcar o pot aduce mai aproape ; proiectele intangibile azi, asediate de pe aceeași platformă, pot deveni tangibile — nu, nu chiar miine, dar intr-un viitor oarecare da. Tot astfel și din teza — obiectivă ! — a rămînerii in urmă a conștiinței față de existență pot fi extrase concluzii fataliste sau constructive. Ce fel de concluzii ne sint propuse prin documentele partidului nostru se poate vedea din eforturile intreprinse la scară națională pentru reducerea decalajelor. Și din acele norme ale eticii și echității socialiste care ne indeamnă nu numai să le asimilăm, ci să și trăim in spiritul lor ; ciștigind, adică, de la o zi la alta, semnul deplinei identități intre faptele și vorbele noastre ; introducind aceeași unitate de măsură in viața noastră lăuntrică și in cea „din afară". Ceea ce ne va obliga ca, mai devreme sau mai tirziu, să trăim așa cum gindim și să gindim așa cum trăim. Iată deci cum aspirația lui Ibrăileanu devine pentru zilele noastre un imperativ impus de inseși realitățile pe care le traversăm ; pentru că aparține de fapt, in egală măsură, nevoii dintotdeauna a ființei umane de a năzui spre perfecțiune și armonie.

Este ceea ce mi se pare, de altfel, că face și scriitorul zilelor noastre, prin fiecare carte ieșită de sub condei, prin fiecare pagină innegrită de scrisul său.

De bună seamă, admitem că o carte se adresează cititorilor ei printr-un anume mesaj, că tocmai mesajul ei umanist ii asigură trăinicia de-a lungul timpului. O carte, prin urmare, nu poate practic exista in afara unui conținut educativ capabil să modifice in cititorii săi acele trăsături perfectibile, nu incă perfecte. În calitate de autor, scriitorul este cu siguranță și cel dintii cititor al ei, tot așa cum, prin profesie, se presupune că este dator să citească și cărțile confraților săi, fie că se numesc Shakespeare sau Tolstoi. Rezultă de aici că nici scriitorul nu se poate sustrage unui proces firesc către care ii cheamă, cu fiecare carte, pe cititorii săi. Ca om, scriitorul are poate multe păcate, ca scriitor nu poate avea decit unul singur : acela de a spune adevărul. În afara sincerității, insuși spiritul creator se anulează ; nu mai există, in consecință, nici scriitorul. Fiecare carte, fiecare pagină innegrită de scriitor este o punte de legătură aruncată nu numai către cititorul necunoscut, ci totodată trimisă și către el insuși, cel ce năzuiește ca, odată cu cititorul, să devină mai bun, mai sincer, mai drept.

Ca o imensă și miraculoasă carte

Urmare din pag. 1

vinene, născut intr-un sat cu zumzetul albinelor in nume, contemporan al lui Eminescu și frate geamăn al acestuia intru simțire, intru durerile și aspirațiile neamului. Ascultați „Balada" de Ciprian Porumbescu! Munți, păduri, izvoare și cimpii se unesc, se contopesc in inflexiunile ei, rotindu-se toate odată intr-o cuprinzătoare horă de mină, sub pilpiirea eternelor astre. Ascultați inegalabila, nepieritoarea „Baladă"! Mesajul ei ne grăiește intr-o limbă bine cunoscută despre trecutul, biruințele și visările noastre, despre sufletul românesc dintotdeauna, in continuă căutare și regăsire de sine, in nestăvilita sa ascendență pe spirala istoriei...

Cu acordurile „Baladei" in auz, imi răsucesc trupul către fascinantele priveliști transilvane. Cu ochii minții, incerc să reconstitui imaginea de ansamblu dobindită cu prilejul nenumăratelor călătorii prin acest tărim de legendă. „Pe culmea cea mai inaltă a munților Carpați — rememorez descrierea celui ce ne-a dat «Românii supt Mihai-Voievod Viteazul» —, se intinde o țară mindră și binecuvintată intre toate țările semănate de domnul pre pămint. Ea seamănă a fi un măreț și intins palat, cap d'operă de arhitectură, unde sint adunate și așezate cu măiestrie toate frumusețile naturale ce impodobesc celelalte ținuturi ale Europei, pe care ea cu plăcere ni le aduce aminte". Întreaga panoramă se derulează dinaintea-mi, intr-o perfectă asociere cu vestitul cintec compus de Anton Pann pe versurile inflăcăratului pașoptist ardelean Andrei Mureșanu. Răspindit repede in popor in cursul evenimentelor de la 1848, poemul „Un răsunet" al celui denumit de autorul „Luceafărului" „preot deșteptării noastre" a devenit, in fapt, marșul revoluționarilor transilvăneni, fiind apreciat de Bălcescu și ceilalți militanți ai generației sale ca o adevărată marseilleză românească. Pateticile sale cuvinte răsunau ca un imperativ suprem al vremii, care avea să-și găsească totala izbindire in memorabilul an al Marii Uniri : „Deșteaptă-te române, din somnul cel de moarte, / În care te-adinciră barbarii de tirani, / Acum ori niciodată croiește-ți altă soartă, / La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani"...

Îmi intorc privirile spre meleagurile din sud, care coboară in pante line pină se pierd in necuprinsul Cimpiei Române. Peste acest imens teritoriu, pe harta căruia se află inscrise atitea peceți de aur ale vitejiei străbune (Posada, Rovine, Călugăreni etc.), stăpinea cu inţelepciune și demnitate Mircea cel Mare.

În zare, văd mijind briul azuriu al Dunării — străbunul fluviu ce-și trece hergheliile de caiputere prin turbinele hidrocentralei de la Porțile de Fier, minindu-și devale undele clinchetitoare pină la revărsarea, prin paradisiacele guri ale deltei, in mare. De la Cernavodă, tăind de-a dreptul ținutul dobrogean, ea și-a croit, prin hărnicia și eroismul constructorilor, o nouă și impresionantă cale spre orizontul marin : „magistrala albastră", devenită motiv de cintec nou, intr-un timp și spațiu al permanentelor innoiri („drum de oameni născut / ce-ți vorbește, să știi / de prezent, de trecut / și de mari ctitorii...).

E răstimp de liniște și măreție, aici, in pisc de Carpați. Plăminii mei sorb aerul tare, inviorător și totul in jur mi se pare nespus de proaspăt, de reconfortant. Rădăcini invizibile mă leagă, ca pe-un brad neclintit de pe creste, de adincurile și sevele acestor păminturi. Țara mi se relevă ca o imensă și miraculoasă carte, cu faptele-i din vechime, cu implinirile prezentului, cu splendorile chipului sau fără seamăn. De undeva, din văile fertile, din satele și orașele patriei, se inalță, ca o mărturisire de dor și iubire, cintec nostalgic și atotbiruitor, in care se invălmășesc, armonizindu-se, doine, balade, legende, obiceiuri, visuri și speranțe. E „Rapsodia română nr. 1" de George Enescu, această genială poemă a vetrei strămoșești — strălucită sinteză muzicală a firii și vieții poporului român. Din intonațiile ei se desprinde, iată, ca un fir de apă cristalină prăvălită peste lespezi de ierburi și flori, tril fragil de ciocirlie arcuindu-și chemarea in văzduh. Notele cresc, se-nteţesc, se amplifică, pun stăpinire pe zări. E o continuă și impresionantă alternare de triluri, cind repezi și pătimașe, cind prelungi și pierdute, dizolvindu-se parcă in univers. Și nu mai știu : sint modulațiile rapsodiei enesciene, e creația de excepție a lui Grigoraș Dinicu, zisă de vreun virtuoz al naiului, ori este, poate, o Ciocirlie adevărată, avintată in slăvile cerului, picurind de acolo, de sus, stropi de vrajă și lumină peste frunțile și sufletele noastre ?

Ascultați : cintă Ciocirlia peste intinderile românești ! Și cintecul ei e un imn al bucuriei, un triumf al setei de a fi, de a dura, in libertate și tihnă, noi și trainice mărturii ale spiritului creator, pentru perpetua afirmare a ființei, a existenței noastre. Ascultați, ascultați : cintă Ciocirlia in zenitul plaiurilor românești... E inceput de toamnă aurie, e soare, e pace... Livezile și podgoriile iși răsfață in văpăile zilei darurile rodniciei lor, mătasea știuleților lucește moale, ca pletele fetelor in razele dezmierdătoare, prin porumbiștile care așteaptă miinile harnicilor culegători. E ceas inalt de amiază, de impăcare și incredere, de visare și poezie... și peste rezonantele spații carpatine exultă, inșurubindu-se in azur, ca un bulgăr inaripat de pămint in frenetic elan sub celeste cupole, ea — pasărea imbătată de cintec și soare, Lia-Ciocirlia.

COMPENDIUM

■ **Dalas '63 un dosar deschis** (Editura Politică, 1986) este o incursiune care răspunde interesului marelui public pentru chestiunile controversate, nelămurite. Nu este o lucrare scrisă de un singur autor, ci un tur de orizont prin toate aceste cărți. Stelian Țurlea, traducător și selector al textelor, ni se infățișează ca regizorul unui scenariu in care fiecare tablou este scris de altă sau alte miini. Diversele cărți de documente sau reconstituiri sint folosite pentru a recompune istoria acestui asasinat, datele problemei, ipotezele și soluțiile date ei pină acum. Această crimă politică, atit de asemănătoare in liniile ei generale, ca și mai ales in misterul de nepătruns care o inconjoară, cu uciderea lui Barbu Catargiu, pasionează incă sufletele și mințile. O consemnăm pentru cititorii noștri.

■ D. Ivănescu, directorul Arhivelor din Iași, ne-a făcut surpriza unui volum de **Preocupări de teatru,** Mihail Sadoveanu (Ed. Junimea, 1986). Cartea cuprinde șapte titluri de teatru și o serie de articole, interviuri și documente legate de activitatea teatrală a marelui scriitor. Cum de disponibilitățile pentru teatru ale lui Mihail Sadoveanu nu s-a ocupat nimeni pe indelete, cartea ingrijită de D. Ivănescu completează imaginea scriitorului. De ce insă titlul **Preocupări de teatru** și nu simplu **Teatru ?** Explicația pare a veni din chiar tratamentul pe care Mihail Sadoveanu l-a aplicat acestei părți a scrierilor sale, de care n-a făcut caz niciodată. Isprava editorială a lui D. Ivănescu este un act de pionierat.

■ Ediția de **Opere** M. Eminescu a redeschis gustul editorilor pentru cercetarea colecțiilor noastre de periodice. La Editura „Dacia", sub titlul **Restituiri,** Marin Bucur ne prezintă o serie de articole ale lui Caragiale rămase prin reviste. **Voința națională, Alegătorul liber, Constituționalul, Unirea democratică** sint titlurile de publicații cel mai des prezente in trimiteri. Articolele sint cu precădere politice și completează o față a scriitorului mai puțin cercetată și cunoscută. Zicind pe foaia de titlu că **Restituirile** sint „identificate, transcrise și comentate de Marin Bucur", cunoscutul istoric literar iși asumă și argumentarea paternității lor. Ceea ce nu exclude desigur controversele. Incepind desigur de la titlu care nu aparține lui Caragiale. Ciștigul de atitudine e sigur : și Marin Bucur arată prin gestul său editorial că trebuie să incetăm a-i privi pe scriitorii români doar pe jumătate sau pe sfert ca in fotografiile studiate.

● Mai există incă pe piață o carte intitulată **Călători și exploratori români** de Valentin Borda (Ed. Sport-turism, 1985), carte foarte firească la această editură și binevenită. De aspectul unui dicționar, ea trece in revistă o bună parte a „călătorilor și exploratorilor" români și din acest punct de vedere este una din cărțile cu care editura ar fi putut incepe. Dar niciodată nu-i prea tirziu... Dicționarul nu-și definește insă suficient criteriile. Ce e acela „călător" ? Ce e acela „explorator" ? Scriitorii români introduși in carte sint „exploratori" ? Sint „călători" ? Cit de extensibilă este fiecare indeletnicire in parte ? În genere unul din criterii este acela al călătorilor care-și consemnează in scris itinerariile sau rezultatul lor științific. Dacă acesta a fost un criteriu el a fost intrebuințat inconsecvent. Numeroși scriitori români care au lăsat in urma lor note de drum nu-s prezenți in carte. Alții care nu ne-au lăsat note de drum sint insă prezenți. Pe această cale oricine poate intra aici pentru că toți călătorim, mai ales astăzi. Paginile ultime **In loc de postfață** nu acoperă golul și nu lămuresc confuzia. Cartea, repetăm, binevenită ca idee, rămine hibridă ca realizare prin lipsa de precizare a noțiunilor de bază. Cu alte cuvinte lucrarea este perfectibilă. În ceea ce privește lacunele la care ne gindim, **Dicționarul scriitorilor români pină la 1900** citat la bibliografie rămine incă un instrument prea puțin folosit.

● O carte care probabil că nici nu mai există in librării : **Amprente pe o planetă albastră** de Eduard Victor Gugui, Editura Albatros, colecția Cristal, 1986. O pomenim totuși aici pentru că este o carte antirutinieră, o care ce propune trepidant teme de reflecție asupra societății omenești și progresului ei. Tema cărții este tehnologia. Omul a devenit o ființă superioară pină la complicație, datorită uneltelor, altfel zis datorită tehnologiei. Dar ce este de fapt tehnologia ? Cum se manifestă ? Și cum trebuie inţeleasă ? Eduard Victor Gugui intră in chichițele cele mai neașteptate ale dezvoltării tehnicii uneltelor, de la aspectele cele mai cunoscute pină la cele mai misterioase. Prin tensiunea ei, cartea depășește obișnuitul nivel și literaturii, de colportaj științific. Iată o afirmație provocatoare : **„Sintem deseori tentați să gratificăm preistoricele pietre drept unelte empirice. Inlăturind orice posibilitate de inţelegere greșită, se poate afirma că sint o mulțime de unelte din piatră a căror manufacturare a necesitat o indeminare tehnologică de cel mai inalt grad"** (p. 65). Ce ne facem cu cei care fetișizează epoca mașinismului ? Ce ne facem cu cei care consideră „epoca de piatră" un sediu al beznei, neputinței, ignoranței ? Demonstrația capitolului **Lucrind piatra, osul și lemnul** este clară : epoca de piatră a fost o epocă tehnologică de excepțională valoare și chiar de rafinament. Oarba incredere in supremația cerebrală a omului contemporan are de ce să fie neliniștită.

● Maria Ioniță a colindat inima Țării Moților colecționind cu mijloace moderne de lucru povestiri și legende pe care le-a dat apoi la tipar. **Drumul uriesilor,** Dacia, 1986, este o culegere de folclor, alcătuită astfel. Cea de dinainte se numește **Cartea vilvelor** și a fost culeasă tot prin aceleași locuri. Maria Ioniță demonstrează, pe de o parte, că folclorul cuprinde fragmente mitice de o mare arhaitate, pe de alta, că este incă viu in cele mai izolate colțuri ale țării. Demonstrația celor două cărți, care interesează, așa cum spune autoarea, și pe folclorist și pe antropolog, interesează in egală măsură și pe scriitorul curios intotdeauna de resursele confratelui său „anonim".

● In tabloul criticii literare un loc mai puțin important pare a-l avea romanul istoric, cultivat, după unele estimații, de mai puțini autori decît în alte perioade ; pe fondul unei invazii a unei anumite proze scurte și a cultivării uneori excesive a unor tehnici literare pronunțat experimentaliste, proza de inspirație istorică pare a trece, cel puțin la tineri, printr-un moment de eclipsă. Totuși, această impresie nu este cu totul justificată : cărțile care sînt au o valoare în sine și chiar dacă o parte a criticii nu le-a acordat o importanță pe care o merită, ele fac parte încă de pe acum din categoria acelora care asigură unei literaturi continuitatea în datele ei esențiale. Atît Constantin Zărnescu, cît și Ion Dumitru Denciu și Doru Munteanu, sînt autori care merită un examen mai amănunțit decît se face de obicei. Alături de aceștia, proza lui Ioan Dan Nicolescu, Vasile Andru (din „Noaptea împăratului"), Ștefan Agopian, a altora de asemenea, indică un interes considerabil pentru dimensiunea istorică a spiritualității românești. A studia, prin intervenții critice, aceste creații, e, fără îndoială, o contribuție activă la ideea promovării unei noi geografii literare românești, pe care „Luceafărul" a propus-o și o urmărește atent ; cu atît mai important este o inițiativă precum aceasta cu cît ea se aplică asupra unei secțiuni a literaturii tinere, care însemnează, în bună măsură, direcția de mîine a literaturii românești. „Avem un trecut cu care ne putem mîndri — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu. În condiții grele, poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția la mersul înainte pe calea unei vieți mai bune. Iată de ce, noi comuniștii, cinstind pe cei care în trecut și-au dat viața pentru fericirea poporului, tragem din lupta lor învățăminte pentru prezentul pe care-l făurim și totodată pentru a pune bazele viitorului, educăm tineretul în spiritul dragostei și respectului față de lupta și munca înaintașilor. Numai așa tineretul nostru va învăța să ducă mai departe ceea ce au făurit înaintașii, ceea ce făurește generația de astăzi, să păstreze ca lumina ochilor și să întărească independența și suveranitatea patriei noastre".

Importanța acestor indicații nu a putut să nu aibă în conștiința romancierului tînăr un ecou puternic : proza de inspirație istorică poate fi considerată, la autorii mai noi, ca fiind unul dintre cele mai sigure temeiuri ale valorii.

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Dincolo de legendă

Nu este ușor să scrii despre acest mare roman care este „1784. Vreme în schimbare". Citit cu maximă încordare, poteca sensibilă de pătrundere spre sufletul autorului se lasă greu găsită. Vreau să spun că starea umană pe care ne-o propune Eugen Uricaru pînă la un punct îmi lasă un gust nedefinit, nu mă cucerește. Pînă acolo unde autorul se opune cu inversunare mitului polemizînd cu tendințele romantioase aplicate conducătorilor răscoalei de la 1784 ; pînă acolo unde lumea simbolică structurată de la sine nu este acceptată. Trebuie să vină ruperea zăgazului interior din partea a doua a cărții, cînd, eliberat parcă de prejudecăți, autorul aleargă tumultuos după personajele sale punîndu-le din mers aureolă eroică, lăsîndu-le să intre ca de la sine în tiparele mitului celui mai comun, cel cristic, evitat ca o stratagemă de la început. Eugen Uricaru caută adevărul faptic și pe baza lui construiește o narațiune tradițională în esență, modernă calitativ. Romanul are ca cheie de îmbinare a construcției ideatice un concept, cel de trădare. Eroul principal, Nuț Mătieș, îl trădează pe Horea. Împăratul de la Viena îl trădează pe Horea. Ofițerul-fantomă pe care documentele ni-l arată ca însoțitor al capului răscoalei îi trădează, în roman, pe Horea și pe Nuț Mătieș. Cauza însăși a răscoalei lui Horea este trădarea românilor de către români : pe lîngă celelalte lucruri pe care le cer fierbinte răsculații — ștergerea datoriilor, înrolarea în regimentele de grăniță, împărțirea pămîntului, libertatea, etc. — acesta este cel mai important : distrugerea nobilimii române „maghiarizate". Prin înființarea — de către papalitate în acord și consens cu politica austro-ungară — a acelui mixtum compositum grotesc ce se numește biserica unită, nici ortodoxă, nici catolică, românilor transilvăneni care și-au trădat ritul răsăritean li s-a oferit posibilitatea de a urca în ierarhia socială spre treptele nobiliare : ei au trădat, de fapt, marea masă a poporului românesc ce ținea de legea cea veche a pămîntului. Pe ei îi urmăresc înverșunați răsculații — care găsesc, într-o măreață simplitate, metoda de a-și face dreptate : cum atacă și cuceresc o cetate nemerească, improvizează biserici sub cerul liber, aduc preoți ortodocși și-i pun să-i boteze în masă pe românii trădători care, odată cu religia, își părăsiseră neamul și datinile, trecuseră cu limba și moravurile de partea ungurilor. Executați sînt numai aceia care refuză acest legămînt de întoarcere la legea cea veche, care persistă în trădarea săvîrșită de ei înșiși ori de tații și bunicii lor (unitarianismul s-a instituit, fapt semnificativ, cu numai două generații înainte de momentul Horea). Eugen Uricaru insistă cu tărie asupra acestui aspect al răscoalei lui Horea punînd evenimentul în ecuație românească, făcînd din vărsarea de sînge a anului 1784 o izbucnire a sentimentului național prin rețeaua grea și deasă aruncată înșelător asupra neamului românesc din Ardeal.

Să revenim, însă, asupra cercului de trădări care-l înconjoară pe Horea. Am identificat patru ecouri ale lui în jurul cauzei prime a răscoalei. Important este, pentru roman, cercul narativ, firul de evoluție al lui Nuț Mătieș. Acesta, văr cu Horea însuși, la început indiferent față de evenimente, apoi din ce în ce mai prins de ele pînă cînd va deveni unul din corifeii răsculaților, avînd chiar convingerea că poate fi mai bun decît Horea, luîndu-i rolul în anumite momente fierbinți ale luptelor — va sfîrși prin a organiza potera pentru prinderea capilor răscoalei. Este eroul trădător. Cartea este un proces al lui — unul de conștiință pe care Nuț Mătieș și-l face singur. Are, însă, acesta psihologia trădătorului ? Este el conștient că trădează ? Este în stare un văr să-și vîndă vărul, un român să-și vîndă semenul, un corifeu al lui Horea să-l vîndă pe Horea ? Desigur, cu psihologia putem proba orice la nivelul indivizilor, dar nu al indivizilor identificați, în conștiința populară, cu faptele lor. Eugen Uricaru pare a tenta imposibilul : a face dintr-un trădător un personaj, schematic vorbind, pozitiv. Trădarea, însă, rămîne trădare, este un concept care nu poate fi alterat. Acestea fiind, totuși, faptele, autorul încearcă să le explice în cheia cristică : Nuț Mătieș este un iuda conștient de fapta sa și, mai ales, știind că astfel îl înalță pe Horea, în conștiința publică. Nuț Mătieș, corifeul lui Horea, se crede mai îndreptățit decît Horea să conducă poporul, chiar îl acuză că a descătușat energiile naționale și nu știe să le canalizeze spre un țel înalt (care țel, ne întrebăm totuși ? Armatele răsculaților își îndeplineau scopul pe loc cucerind și readucîndu-i pe românii trădători la vechea lege ; ele nu voiau, în esență, decît răsturnarea acelei legi monstruoase care le permitea românilor să devină ne-români). Și totuși, acestea fiind faptele, Nuț Mătieș fiind și trădător și înflăcărat corifeu al răscoalei, se cere o altă interpretare a lor. Autorul o propune — și este una justă : nu se cădea ca Horea să fie prins de către străini, ca un tîlhar oarecare. Dimpotrivă, chiar poporul lui, chiar rudele lui de sînge îl oferă spre judecată dreaptă pentru a se arăta din ea că dreptatea este de partea lui Horea. Nuț Mătieș împlinește o poruncă mai adîncă, împlinește spiritul de dreptate al poporului său. Iar cînd află rezultatul judecății vrea să se substituie lui Horea (cei doi veri seamănă foarte bine între ei la fizic) fiindu-i teamă că acesta nu va ști să moară demn în fața poporului său. Trebuie să coborîm în straturile pre-creștine ale conștiinței populare pentru a înțelege mai bine acest gen. Îl vom regăsi, de pildă, în biografia lui Agamemnon, care și-o sacrifică pe Ifigenia, fiica sa, sînge din sîngele său, conștient de trădarea ale cărei urmări trebuie să le îndure (de aici i se va trage moartea) — pentru a împlini un comandament divin și uman în același timp : pentru a împăca zeii și a permite armatei să se desprindă de țărmul vintos al Aulidei. Nuț Mătieș realizează, împreună cu Horea, „jugul Atrid", Agamemnon și Menelau, cei doi comandanți ai expediției troiene uniți prin sînge și prin destin. Nu este „trădare" jertfa de frate pe care o aduce el, ci faptă controlată, conștientă (ori nu), echivalentă cu cea a comandantului care-și taie brațul în fața armatei pentru a spăla, în sine, un eșec. Astfel încît paleativul mitului cristic nu funcționează în cazul relației Nuț Mătieș—Horea. Autorul s-a ferit de mit, a curățat cu cea mai mare atenție terenul de tufișurile simbolice — pînă cînd a ajuns la metalul adevărului. Din scînteile ieșite la acest impact el alege, în final, o formă mitică ce nu este tocmai potrivită. De altfel, personajul îi scapă de multe ori din mînă depășind, cu de la sine putere, modelul.

Iată o lectură eșuată a romanului „1784. Vreme în schimbare". Eșuată conștient, desigur. Eugen Uricaru dorește o împăcare, peste toate obstacolele, cu tradiția populară ce a făcut din martiriul lui Horea un alt martiriu al lui Crist. Autorul cedează mitului fiind copleșit, în cele din urmă, de persistența mitului în jurul celor trei martiri ai anului 1784. Tradiția, implicată lecturii, îl ajută. Dincolo de această față a lucrurilor, însă, Eugen Uricaru construiește un alt model, mult mai coerent, mai pur, adevăratul simbure al romanului. Este modelul conducătorului în conștiința românească, dorința surdă a românilor de a avea un voievod (reziduu sentimental de pe vremea voievozilor care a acționat în dublu sens : pe de o parte i-a făcut tot timpul conștienți de unitatea lor, pe de alta i-a sedus spre credința deșartă într-un împărat și o Vienă de departe), conștiința ancestrală a unei porunci, a unei chemări către unitate pentru a acționa. Horea nu există între răsculați, el sălășluiește undeva, în munți, retras precum Zamolxe aproape de pești. Toată lumea dorește să-l vadă, să știe dacă are scrisorile despre care a vorbit, să le citească în fața tuturor. Care sînt poruncile lui Horea ? Nuț Mătieș este dublul acestui spirit ascuns : el coboară în lume, vorbește, îndeamnă. Care sînt poruncile lui Horea ? El le **inventează** pe loc și fiecare om își dă seama că acestea sînt poruncile pe care toți le dețin. Horea este un principiu, „împărățușul" ce păstrează **scrisa** ; absent, el este redescoperit de către fiecare mulțime în parte, inventat, iar scrisa se citește de la sine, puterile latente ale neamului (potestas) se canalizează spontan cînd apare necesitatea unei porunci, a unui „împărat" (imperium). Ai zice că funcționează, în conștiința eroilor lui Eugen Uricaru, vechiul drept latin care a format popoare — formula „potestasum imperio" și el funcționează, fără îndoială, pentru că în conștiința populară este încă viu. De ce și-a ars Horea scrisorile de taină de la Iosif al II-lea, preferînd să moară tras pe roată decît să desconspire gîndul ascuns al împăratului ? Ce dovadă mai mare de încredere în acest nume magic, decît sacrificiul de la Alba Iulia ? Bieții împărați ai Austro-Ungariei au intrat în legendă nu prin popoarele din imediata apropiere a scaunului lor aurit, ci prin poporul român, printre singurele din fostul imperiu care au avut sentimentul imperial — pentru că-l păstrează ca pe un dat etnic esențial în ființa lui multimilenară. Acest sentiment se dezbate în romanul lui Eugen Uricaru — la un nivel eseistic elevat, fierbinte.

Nicolae Georgescu

Istorie și viziune

Ieșirea la mare (Editura **Dacia**, 1985) a lui Constantin Zărnescu este un excelent roman de atmosferă, construit modern, prin tensionarea discretă a numeroase falii simbolice dispuse în trepte. Firul narativ este ca și absent. În schimb, aglomerarea de fragmente acționale și detalii psihologice, sondarea — trează la culoarea locală — a rupturilor interioare exact în momentul în care agonia nu face încă speranța inofensivă, apartele suflu stilistic impregnat reflexiv ș.a. pun în scenă spectacolul unei lumi în derivă, clătinare și sau prăbușire a orizontului simbolic. Este radiografiată criza spirituală a unei colectivități nord-dunărene în contextul ce prevestește cel de-al doilea război mondial. Timpul și oamenii își ies din matcă, dispare familiaritatea cu lumea și întîmplările ei, codurile folclorice amplifică o isterie colectivă pe fondul panicii, căci peste tot sînt și apar noi **semne** : oamenii încurcă zilele calendarului ortodox, somnul le este cleios, chinuit, ard sonde de petrol, se prăbușește un avion incendiat exact peste proprietarul de moșie care avea de gînd să-și curme zilele fără o pricină anume, alunecă pămîntul, femeile se expun cu nerușinare, Dumnezeu caută să ducă pe unul sau altul, în ispită, drept care umblă deghizat în contabil de moșie („împreună cu un înger de al său ; ori cu Dracul ?!"), dar mai ales invazia cărăbușilor predispune la îndeletniciri infantile, căci fiecare avea ca țintă un cărăbuș, aș spune chiar un ideal măruntel și cu aripi deschise și roze". Dacă la cronicar și în **Princepele** lui Eugen Barbu lăcustele anunțau foamete, secetă, pustiire, cărăbușii lui Constantin Zărnescu sînt semne satanice, grăbesc **distorsiunea codurilor folclorice** în lecturarea a tot ce se petrece ; faptele sînt sufocate de interpretări fabulatorii, realul devine pretext de salt în halucinație, bîntuie groaza, sentimentul de culpabilitate este sufocant, evenimențialul e pus „pe seama făcăturilor diavolești", ceea ce înseamnă că „timpul este aproape". Dogma creștină care, în condiții firești de viață colectivă, s-a împletit cu structuri păgîne și folclorice eșuind într-un fel de înțelepciune populară, fără coerciții refulatorii, apasă de data aceasta ca un soi de schemă a recuminții morale, ca tehnică a salvării ; funcționînd, deci, ca un cod inflexibil minuit în lecturarea epifaniilor. Dar, pe lîngă cei care așteaptă semnul iertării, aspirînd la o re-sacralizare a interiorității, există simptome de substituire a zeilor : „în noi este legea, și în veșmintele noastre" spun cei care trăiesc rafinat clipa, ca și cînd nu ar fi mîine, ascund disperarea în voluptatea jocului de cărți, băi în butoiul cu vin și o senzualitate ce e doar stîrnită, dar nu consumată, chiar dacă femeia e noul Isus și bărbatul Ioan Botezătorul. Sînt în romanul lui Constantin Zărnescu viziuni apocaliptice asupra formelor extrem-relativiste de prăbușire simbolică ; însă stratul psihanalitic nu e desfășurat ca o picturalitate a decadenței, ci, în acord cu rigorile lumii românești, desconspiră doar ambiguizarea rolurilor de către unele personaje și senzualitatea sterilă, nefinalizată, ca indicii ale crizei spirituale colective.

Naratorul este părintele Constantin — „uitat de oameni și dizgrațiat de monahi" —, ajuns clopotar ; romanul cuprinde ceea ce el vede și gîndește — alterind amintiri, vedenii, percepții în stări de somnolență — din turnul său, după a cincea zi ce urmează nopții de 16 aprilie '36, cînd mare de oameni așteaptă „minunea cea salvatoare a învierii". Mulțimea are nevoie de cirje sufletești. Pătrunzătoare este capacitatea lui Constantin Zărnescu de a prinde în gesturi și creionări expresive resorturi psihologice, specifice mediilor noastre tradiționale, ce sînt activate în

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 7-a

„Marele Mircea Voevod" — sculptură de Ion Irimescu

Intuiția constructivă a evocării

Tot mai vizibil că tînărul prozator valoros nu mai e un făcător de texte, care, sugîndu-și degetul și condeiul (vorba lui Eminescu), pune ochii în perete și scrie „fie ce-o ieși !", ci un individ încărcat de spirit și cultură, de o exhortativă individualitate moral-artistică, frecventînd toate modalitățile și manierele epice și trăgînd din ele elementele unui demers propriu, capabil a pune în vibrație originalitatea ideal-artistică, diferența specifică, mesajul inconfundabil. E, de altfel, de domeniul evidenței că, fără cultură, scriitorul român s-a dovedit, de atîtea ori, facil și naiv. Orice dă limpidă și spontanee ar fi, facilitatea (naivă) rămîne tot naivitate (facilă), proliferînd în umbra modelelor ca o mică pază de rîvnă și veleitarism... Naivitatea, capriciul, limpiditatea facilă și aleatorie nu mai sînt titluri de glorie, ci semne de suficiență și limită, tot de atîtea ori într-o formă mimetic-industrioasă. Un criteriu fundant, de fapt, al veritabilității prozastice este și eliberarea de marile obsesii culturale, care, cînd nu sînt epigonice, sînt pur și simplu fenomene de diletantism, de amatorism literar. Două sînt, așadar, capcanele majore ale prozei tinere de azi : **experimentalismul**/textualismul (o gratuitate filologică în sine ce nu spune nimic, cu spectrul cenușiu al precedentelor de aiurea) și cantonarea epigonică, pastișardă (care se vrea, uneori, replică morigeratorie cînd nu e hazardată și aleatorie) în orizontul marilor **obsesii culturale** (Caragiale, Kafka, realismul magic sud-american). Dacă prima alternativă rămîne în totul un fenomen de itinerant artificiu filologic, cea de-a doua (să-i zicem, deocamdată, „obsesia Borges" !), constituindu-se într-o „etapă" de ucenicie artistică, poate oferi, cînd întîrzierea/cantonarea nu e de durată, ci provizorie, surpriza unei decomplexări fertile, interesante... Mai productivă s-a dovedit a fi, la noi, în anii din urmă, „obsesia Caragiale", care a degenerat, uneori, în... modă (iresponsabil susținută de o parte a criticii) și asta azi, cînd spiritul vremurilor ce le trăim, merge spre dramă și tragedie !... Valabilă rămîne, totuși, imperativitatea unui sens : de la o proză a Cărții la o proză a Vieții, pentru a nu reedita un cervantesc Lepanto simbolic (cum se exprima, recent, într-un frumos eseu, din „Luceafărul", Constantin M. Popa).

Dăruit cu simțul limbii și, capabil, deci, de prestidigitatie stilmologică, de construcție stilistică originală, **Ioan Dumitru Denciu** e, între tinerii prozatori de azi, un nume remarcabil (o identitate dificil-prozastică mai puțin frecventată de critică). În cadrele unor evocări românești consistente (**Luminile zeiței Bendis**, 1933 ; **Identitățile lui Litovoi**, 1985, prozatorul întreține, în regim istoric, acea meditație discretă, reverberînd motivic sensurile esențiale ale dăinuirii noastre. El preferă acele reliefuri factologice de fel enigmistic asupra cărora cade „lumina" învăluitor-transfiguratoare a evocării prozastice. Se naște, în acest fel, o realitate literară, secundă, dar consistentă față de realitatea istorică, mai întotdeauna schematică, sumară, de o fatală precaritate informațională. E, aici, încă o dovadă că, pornind de la un set de date istorice relativ mic, dar esențial, literatura nu face decît să desăvîrșească, pe baza unei sigure **intuiții constructive**, imaginea întregului (în cazul de față, două epoci distincte). În acest sens lucrează simțul „istoric" și „filologic" al prozatorului Ioan Dumitru Denciu și acestui tip de viziune epică aparțin prozele sale. Romanele sale nu concurează istoria (nici n-au cum !), nu o suplinesc, ci o pun în portativul unei evocări, deseori poematice, unde se ridică o întreagă inflorescență factologică și evenimențială, verificîndu-se în acest fel, încă o dată, veridicitatea (posibilă) a evocării poematice.

Primul său roman, **Luminile zeiței Bendis**, plasîndu-și acțiunea în epoca lui Burebista, evoca figura celebrului Acornion din Dionysopolis (v. și „Călătoria spre zei" de Mihail Diaconescu), un fel de „ministru plenipotențiar" (V. Pârvan) al geto-dacilor, om de vază și diplomat de carieră, hotărît să concilieze între Dacia Regală și Pompei, după cum grăiește vestita-i inscripție epigrafică. Subintitulată „discurs elen despre marele rege Burebista", cartea lui Ioan Dumitru Denciu ne restituie, în regimul literaturii, într-o vibrantă și melodioasă evocare (tînărul critic Nicolae Georgescu o apropia de cadența și vibrația frazei pârvaniene) o epocă și efortul prozatorului se îndreaptă nu numai spre etimologie, onomastică și toponimie, dar mai ales spre o aproximare veristă, pe cont propriu, în spiritul acelor „note ale «traducătorului»" ce țes realitatea paginii în ghergheful acelui tip de evocare fumigînd iluzia „reconstituirii".

Identitățile lui Litovoi (1985), într-o exhortație mai decantată, evocă o epocă mai apropiată, aceea a cnezatelor și voievodatelor românești din secolul al XIII-lea. Subiectul, mai puțin frecventat, se bucură, în vremea din urmă, cînd cercetările de medievistică au adus noi date privitoare la epocă, de un interes literar crescînd (amintim lucrarea dramatică a regretatului cărturar tîrgujian Ion N. Rădoi, „Liton Vodă și Bărbat"). În precedentul roman, I.D. Denciu nu urmărise numai relațiile geto-dacilor cu poporația răsăriteană a bastarnilor, dar folosise chiar un bogat material de izvoristică antică (Dio Cassius, Strabo, Iordanes...), ba chiar rezultate recente ale unor cercetări de tracologie, interesul manifestat față de substratul limbii fiind pretutindeni susținut. Și de data aceasta autorul se dovedește informat în chestiuni de cartografie, istorie, onomastică, toponimie, etimologie, etnografie... Acest set de date, oricînd verificabil, menit a implementa în evocarea poematică acea coerență veristă spațio-evențială, e, totuși, sumar și încorsetabil, prozatorul rezervîndu-și toată libertatea în a imagina acțiuni și zugrăvi caractere, dar mai ales în a pune această vibratilă poemă epică în cutia de rezonanță a meditației istorice.

Este aici o **stilistică a reținerii**, un ecart transfigurator susținut, din teama de a nu fi prea cursiv și diluat în explicități și înțelesuri netede, totul mergînd spre o temperantă structural-stilistică. Această sacadare propozițională, ajutată de o întreagă punctuație normativă, e în fond intenție stilistică, îndreptată spre exprimarea metaforică, în general spre o figurație imagistică, filtrată în regimul unui constant și participativ lirism. Culoarea locală a textului provine nu atît din aglomerarea lexicală a textului (pentru anumite formații pe teren propriu este convocat subsolul explicativ), cît din aceea stilistică învăluitoare, sui-generis a rostirii. Propoziția urmează o cadență figurativă, răsucindu-se după metaforele și simbolurile exprimării laconice, dar și după o concordanță de timpuri verbale interesantă. Ceea ce nu înseamnă că pe dedesubtul acestei țesături stilistice nu există o comunicare de sensuri, o coerență iterativ-descifrabilă, un ecou de relații multiple cu realitatea complexă a textului. Prozatorul a intuit că, în o proză de asemenea ficțiune, retorica evocării are esteticește efecte dezastruoase și efortul său enuntiativ-intrinsec se îndreaptă spre atenuarea expresivității, fără relief, inspre o densitate de concepție narativă, lucrînd nu atît la nivel lexical, cît în regimul sintaxei.

Romanele lui Ioan Dumitru Denciu descătușează poezia unor evocări istorice în felul specific și diferențiat al unei modalități, aptă a impune un talentat prozator de concepție.

Z. Cârlugea

Zilele istoriei

Fără să cultive planurile metatextuale, Doru Munteanu introduce în cărțile sale reflecții circumscrise unei poetici autoreferențiale, de unde deducem importanța deosebită pe care romancierul o acordă povestirii ca principiu ordonator („Povestirea e necesarul gîndului rostit sau nerostit, e rostul epic al vieții"), precum și momentului unic al creației resimțit ca „stare de urgență". Procesul demiurgic al aflării „adevărului despre tine și oameni" este transcris aproape identic și în „mărturiile" din volumul colectiv, dedicat posterității literare, **Liviu Rebreanu după un veac** (1985). De altfel, s-a observat aceasta la debutul tînărului prozator, considerîndu-se „Duminica mare" (1983) o „educație sentimentală" în care familiaritatea cu documentul de epocă e vizibilă dar neostentativă, chiar acolo unde fapte și eroi pot trimite la modele clasate de istorie. Este adevărat, romanul dezvoltă tema istorică a primei conflagrații mondiale pe coordonatele ideatice cunoscute din „Pădurea spînzuraților". Sîntem însă departe de „clasare", de închiderea unui proces. Prin drama locotenentului Horațiu Apolzan, silit să lupte într-un război nedrept, („Nu este destul că învățăm istoria Ungariei, mai trebuia să și mor pentru a o scrie ?...") este reiterată o problemă politică specific românească. Dacă dezbaterea nu apare ca o soluție viabilă, treptat personajul narator (romanul este scris la persoana întîi) descoperă semnificația jertfei pentru împlinirea idealului național al Unirii.

Periplul său este mai mult aventuros decît eroic, fapt datorat perspectivei anti-eroice alese de autor, în linia lui Camil Petrescu. De pe frontul galițian, Apolzan ajunge prizonier în lagărele Rusiei pre-revoluționare și apoi, demobilizat în Iașul anilor 1917—1918. Într-un teritoriu al nimănui el intră, pentru o lungă perioadă, într-un „timp al nimănui" în care fiecare zi „miroase" a inutilitate. Intelectual înclinat spre reflecție, Horațiu Apolzan aparține unei generații care își găsește totuși „drumul". El își echilibrează conștiința derutată la un moment dat de războiul răvășitor și, prin implicarea în evenimente grave, prin asumarea sfîșietoarelor probleme ale timpului istoric, conferă o altă măsură existenței. Condiția sa morală se definește prin intransigența atitudinii ce nu acceptă compromisul : „Marea Duminică" de la Alba Iulia aduce mîntuirea omului care, în singurătate, prăbușire și jale, a avut puterea vizionară de a crede în destinul național. Mzensk, Moscova, Balhov, Dranița, reprezintă etapele plămădirii acestui „crez". Apolzan parcurge crize de „creștere", se detașează lucid de teribilismele adolescenței rememorînd întîmplări din care răzbate ireparabila nostalgie a „obîrșiei". În același timp el caută frenetic afirmarea virilă, prilej pentru autor de a construi scene de mare puritate sau, dimpotrivă, episoade peste care plutesc miasmele degradării „locale". Registrul grotesc absolut, în secvența „parastasului", recomandă un rafinat observator al corupției, decadenței, agoniei. Alături de fericirea limpede, naivă a Paulei se manifestă ființe abulice, vlăguite, dubioase, abrutizate de alcool sau prizoniere ale concupiscenței. Din păcate, pe parcurs, materia epică se dizolvă în fragmente insulare, ireductibile la un suflu unitar. Narațiunea stagnează uneori, prozatorul nu duce prea departe impulsul povestirii, recurgînd — cu intenții salvatoare — la un „jurnal" sau la evocări din care se detașează figuri interesante precum Prisecan, Dragoș, Augustin. Privit sub aspectul problematicii, romanul acreditează ideea datoriei, iar din unghiul invenției și al ficțiunii el păstrează legături profunde cu mișcarea evenimentelor înscrise în timp, care nu-și pierd substanța și calitatea de documente.

Nivelul aceleiași intenționalități prezidează nașterea romanului „Vinerea neagră" (1986) scriere ce conservă atît însușirile cît și slăbiciunile cărții de debut, un „spectaculum mundi", confirmînd opinia lovinesciană potrivit căreia „toate epopeile antice și moderne trăiesc din războaie". Doru Munteanu aduce în prim-plan impactul unui eveniment brutal (Diktatul de la Viena), cu derularea firească a existenței poporului român. Cu maturitate justițiară, prozatorul înfățișează spectacolul durerii, al spaimelor, al credințelor ultragiate, un spectacol tragic al cărui protagonist rămîne Horațiu Apolzan ajuns judecător la Cluj și silit din nou să-și părăsească „locul", să-și supună unor severe reevaluări principiile și convingerile. Între entuziasme pasagere și meditație profundă, naratorul accede la concluzia că istoria, cu toate argumentele ei, nu pălește în fața forței (cum perorează avocatul Foica), ci sancționează crima organizată, propune o judecată aspră a celor ce caută să impună puterea pumnului.

Romanul debutează prin insinuarea sentimentului ireal al fragilității, potențat de nefirescul soarelui orbitor. „Starea de alarmă" se instaurează gradat. Semnele-avertisment din cosmarul nocturn (sarpele, bătrînul cu plete) generează revolta împotriva imposibilității de a lupta cu hazardul. Sufocarea, poticnirea sînt senzații care anticipează primejdia, iminența catastrofei. Apolzan știe că politica este făcută pe seama celor de rînd și respinge, în consecință, manipularea. Acest „om fără calități", „soldat necunoscut" al unei idei generoase, încearcă să salveze zonele de umanitate, autodefinîndu-se ca „un ins a cărui identitate nu contează, decît aceea de om". Există în roman o acumulare de fapte necesare configurării epocii sau mișcării forțelor sociale reale, pe un fond de intoleranță politică agresivă generat de mișcările extremiste. Cafeneaua „New York" din Cluj sau casa avocatului Grama din Turda concentrează tensiuni asemeni unor arene în care se înfruntă tendințe și interese contrarii. Tablourile sînt policrome, narațiunea — ritmată de scene tragice (părăsirea Clujului), episoade romantioase, sfîrșitul Fanny-ei, reconstituit sub semnul spectaculosului, complotul colonelului Victor Precup. Contorsionările epocii minate de fascism ating și biografia lui Horațiu Apolzan, el însuși victimă a unui atentat legionar, soldat cu o rănire ușoară.

Înfrîngerea „rebeliunii" reprezintă prima certitudine că, la chinuitoarea întrebare privind momentul reintoarcerii din refugiu, se va găsi un răspuns pozitiv. Roata istoriei s-a urnit. „Vinerea neagră" conține povești foarte adevărate despre o viață „tragică" : memoria individuală se îmbogățește cu date aparținînd colectivității. Martorii călugărului Ioan — ipostază a memoriei colective — ca și relatările despre ororile horthyste se constituie în cutremurătoare dosare ale unui timp suspendat, ale unui hiatus istoric ; gestul opririi pendulei, la aflarea hotărîrii samavolnice de la Viena, are o gravitate simbolică.

Alături de romanele lui Francisc Păcurariu („Labirintul"), D.R. Popescu („Orașul ingerilor"), Ion Lăncrănjan („Țeamnă fierbinte"), Pop Simion („Student la istorie"), Mircea Vaida („Vinătoarea de vrăjitori"), „Vinerea neagră" aparține literaturii protestului împotriva crimei, împotriva uitării vinovate. Văzînd în povestire „salvarea ființei" (I. Vlad), Doru Munteanu este un creator autentic.

Constantin M. Popa

CASTELUL ALBASTRU

gheorghe schwartz

despre Castelul albastru se păstrează mărturii documentare începînd cu cele mai vechi perioade ale istoriei cunoscute. Legenda sumeriană amintește despre Palatul albastru al regelui Sumeșava, castel cu trei turnuri din care se puteau vedea cele douăzeci și patru zări, fiecare turn avînd cîte opt ferestre suprapuse. (Niciodată din aceeași fereastră nu se putea vedea măcar un fragment lăturalnic al vreunei zări observabile de la o fereastră de la alt nivel.). Nu vom intra în învățătura tainelor celor douăzeci și patru zări ce nu se întîlnesc niciodată, esența acestei învățături făcînd parte din taina preoților și păstrată astfel, încît unicul înțeles are astăzi interpretări diferite. Dar într-un cu totul alt context, Castelul albastru apare și la celelalte civilizații, ivindu-se mereu în straturi succesive de istorie, chiar dacă de fiecare dată semnificația și perspectiva sa este alta.

Castelul albastru nu apare numai în civilizațiile așa-zis clasice. (Am putea chiar spune că la greci și mai ales la romani, Castelul albastru ajunge să facă parte mai degrabă din mitologie, el devenind, am zice, un concept. Nu este singurul caz : azi cînd vorbim despre Olimp, ne gîndim în primul rînd la lăcașul zeilor și abia apoi la muntele pe care-l poate călca oricine, cînd vorbim despre Troia, ne gîndim în primul rînd la eroii lui Homer, ca să nu mai vorbim despre nenumăratele toponime pe care istoria le-a înlocuit cu semnificația evenimentelor. În civilizațiile așa-zis primitive acest procedeu ține de tabú, în civilizațiile „clasice" interdicția este mai subtilă, cuvintele schimbîndu-și sensul, ascunzînd nu numai înțelesuri, ci și locuri concrete. Sistemul codurilor a avut întotdeauna acest imens dezavantaj — o învățătură se pierde în clipa în care un accident — pe care-l putem numi și providență — înlătură pentru vecie pe ultimii inițiați. Atunci cînd dispar civilizații întregi, vestigiile lor sînt descoperite peste secole sau milenii și descifrate mai mult sau mai puțin aproximativ. Cînd dispare doar un înțeles, lucrurile pot să rămînă pentru veșnicie tăinuite, asemenea unui zid compact în care nimeni nu bănuiește că s-ar fi aflat vreodată o ușă). Începînd cu perioada erei noastre, Castelul albastru apare, după știința mea, doar în aluzii ale autorilor europeni și prin momente ale legendelor în epica altor semințiii. El este însă întotdeauna foarte exact localizat, întotdeauna altundeva, întotdeauna ca de la sine înțeles în locul respectiv, întotdeauna ca un reper fix într-un decor pe care-l cunoaște toată lumea. Astfel, din antichitatea veche și pînă azi, de la urmele unor desene rupestre și pînă la Platon, el este amintit și de Origene (chiar de două ori, de fiecare dată relevîndu-i-se cugetătorului după lungi perioade de meditație), apare și în legenda despre Carol cel Mare, și în cea despre sfîntul Graal, pentru ca să ne întoarcem la argonauți, care trecuseră pe la soare-răsare de Castelul albastru în marea lor călătorie. O bibliografie completă este imposibilă. Chiar și o cronologie este riscantă. În unele legende vechi Castelul albastru dispare după lungi perioade de transmitere orală sau scrisă, pentru a apare la fel de inexplicabil pe cum a dispărut pentru întinse etape de istorie. S-a crezut că de multe ori în istoria sa Castelul albastru ar fi suportat transpuneri dintr-o legendă într-alta. Dar lucrurile nu stau așa : ori de cîte ori s-a încercat o localizare cît de cît exactă pe baza materialului în care apare, Castelul albastru s-a dovedit a fi perceput cu maximum de minuție, ca un reper obligatoriu de folosit de erou, dacă nu în mișcarea acestuia prin geografia destinului său, cel puțin ca o călăuză sigură a unei importante călătorii. La fel cum poate fi admis și faptul că în unele narațiuni Castelul albastru primește alte nuanțe (înrudite) de culoare, asemenea celei din Legenda lui Sir Gawain și a Cavalerului Verde (cu respectivul Castel verde), sau Legenda răspîndită în Valea Nigerului, după care soarele trece mereu pe lîngă un castel violet. Dar — ciudat — cu cît nuanțele se îndepărtează mai mult de albastru, cu atît localizarea castelului devine mai aproximativă.

★

În perioada marilor descoperiri arheologice de la sfîrșitul secolului trecut, descoperirea Troiei n-a fost singura încercare de a se ajunge de la legendă la vestigii materiale certe. Schliemann a avut succes. Alții nu. Castelul albastru n-a putut fi dezgropat. Apoi s-a susținut că el nici n-ar fi fost îngropat vreodată în nisip. Castelul albastru a continuat să fie căutat acolo unde nu putea fi găsit. Cineva l-a identificat cu scufundata Atlantidă. Dar ipoteza este vulnerabilă : același autor care a amintit de Atlantida (sub acest nume) și a vorbit explicit sau în treacăt de Castelul albastru, n-avea de ce să diversifice denumirile date uneia și aceleiași realități. Dealtfel, despre atlanți ne-au rămas legende cu totul diferite. Ele nu se aseamănă în nici un fel cu ceea ce se povestește despre Castelul albastru. Aici avem mai degrabă de-a face cu o mulțime de perspective. Ni se povestește, cel mult, despre cei ce au văzut cei ce au pătruns pentru foarte scurte răgazuri în incintă. Înăuntru nu a înnoptat nici un intrus care să se întoarcă apoi teafăr la semenii săi. Un manuscris arab din secolul al XI-lea, găsit la Toledo, localizează Castelul albastru în cîmpia nesfîrșită a Iberiei. El amintește despre un emir care ar fi asediat castelul, deși de dinăuntru nu i s-ar fi opus nici un fel de rezistență. Dar oștenii săi au preferat să păstreze împresurarea, de teama unei capcane. Castelul albastru ar fi rămas încercuit vreme de opt luni. Între timp n-ar fi ieșit și n-ar fi intrat nimeni. După atîta vreme emirul însuși ar fi intrat în castel. La apropierea lui podul turnant ar fi coborît și l-ar fi lăsat să treacă. Emirul era însoțit de doi slujitori devotați. Unul reveni peste cîteva ore. Celălalt a doua zi. Primul refuză să povestească despre ce a văzut, dar în rest se comportă normal. Al doilea ar fi avut mințile complet răvășite. Din vorbele sale nu se putea înțelege nimic. Emirul însuși n-a mai fost văzut niciodată părăsind castelul. Asediul ar fi fost prelungit cu încă opt luni, dar nimeni n-a mai îndrăznit să intre în castel. Emirul n-a mai apărut niciodată.

O legendă asemănătoare se petrece în Podișul Podoliei. Aici nobilul care ar fi pătruns în castel revine peste opt ani. El este mut, dar de o vitejie fără seamăn. Apare din loc în loc, face fapte bune și dispare înainte de a putea fi răsplătit. Deși recunoscut pentru faptele-i bune, intră în amintirea istoriei cu apelativul „Cel Nebun".

Într-o variantă a lui Robin Hood, Little John se laudă că ar fi „adăstat o oră" în Castelul albastru. Nici chiar el nu spune nimic mai mult, dar înțelegem că acesta ar fi fost preludiul unui moment decisiv din viața lui.

Hoarda albastră a lui Tuda Mönghe avea un castel pe care nimeni n-avea voie să-l vadă pe dinafară (?). Un tînăr, Muhamad, adept al islamismului din perioada de început a Batuizilor, ar fi săvîrșit sacrilegiul de a admira Castelul albastru, după care ar fi pribegit de trei ori opt ani prin lume. La sfîrșit este iertat și lăsat să moară.

Numărul legendelor este nesfîrșit, ca și privelîștile din cele de trei ori opt ferestre ale Castelului sumerian. Sau ca și legendele însele. Dar nu întotdeauna cel ce intră în vreun fel în contact cu Castelul albastru a scăpat atît de ieftin ca și cei pe care i-am amintit. Citeodată, eroii au suferit prefaceri și mai profunde : Ulbricht von Nürenberg, menestrel din secolul al XII-lea, ne-a lăsat o poveste despre un cavaler care ar fi pribegit în lume pentru a găsi dovezi de dragoste pe care să le poată pune la picioarele doamnei inimii sale. Printre altele, intră și în Castelul albastru — care se afla pe virful unui munte înalt. La revenire, cavalerul nu-și mai recunoaște iubita, călcîndu-și și celelalte obligații cavalerești. Este alungat și dispare pentru totdeauna, se pare că tot în castelul cocoțat pe același munte înalt.

Alteori cei ce intră în Castelul albastru devin adevărați asasini. În legenda destul de răspîndită a tînărului care și-a pierdut mințile, unele populații orientale povestesc că eroul ar fi intrat într-un palat cu totul și cu totul albastru și că ar fi ieșit de acolo nebun. Dar „nebunia" lui are însușiri ciudate : el vede totul în zeci de feluri, întotdeauna altele și întotdeauna altfel decît semenii săi. Tînărul care a fost în Castelul albastru este în stare să-și apere „vedeniile" pînă la ultimele consecințe. Citeodată pînă la crimă. În unele variante omoară sute de oameni pînă ce este la rîndul său ucis. Alteori rămîne ca o veșnică amenințare, care tinde să apară din cînd în cînd, lovind iar și iar, fără discernămînt, asemenea destinului.

★

Dacă în toate povestirile cunoscute Castelul albastru este bine localizat geografic, niciodată, în schimb, semnificația sa nu este certă. Cine l-a construit și de ce rămîne un fapt născut de obicei odată cu „întemeierea". Castelul se află acolo dintotdeauna.

Am amintit legenda celor de trei ori opt zări care nu se întretaie niciodată. Castelul albastru poate fi vizitat pe o singură poartă, dar de acolo se deschid toate acele priveliști distincte. Se spune că tocmai în acest fapt stă pericolul cel mare : odată cu imaginile dispersate fiecare lucru primește prea multe înțelesuri pentru ca să nu tulbure mintea celor ajunși la asemenea revelații.

★

O antologie a legendelor despre Castelul albastru se impune, deși știu că un asemenea demers ar fi imposibil. Legendele au zeci de variante, unele sînt concentrate într-un cuvînt (cu semnificații și trimiteri pierdute), altele sînt întinse pe sute de pagini, fără ca vreodată precizarea că ar fi vorba despre Castelul albastru să fie făcută explicit.

Singura posibilitate de a intra în acest hățiș este identică singurei posibilități de a privi afară din castel : alegerea întîmplătoare și continuarea drumului de-a lungul acelei alegeri.

Iată ce ne oferă întîmplarea : o legendă venită din timpul conchistei, facilitată probabil și de tulburarea provocată de mulțimea de ființe și lucruri imposibile venite din cele patru zări proaspăt descoperite.

Un cavaler spaniol(pe care l-am putea numi la fel de bine și bandit), un oarecare don Felipe Galecha, tovarăș și ofițer al lui Pizarro (și rămas alături de acesta în conflictul Pizarro — Almagro), a adus cu el din prima expediție pe care a făcut-o pe cont propriu o corabie încărcată cu un minereu ce-și schimba culoarea : era cînd galben strălucitor, moment în care era asemenea aurului, cînd alb, cînd roșu singeriu. Zile întregi rămînea albastru. Don Felipe povestește că atunci cînd a încărcat corabia cu acest zăcămînt, a fost incredințat că a adus aur, că l-a apucat apoi disperarea cînd după periculoase peripeții i-a fost dat să constate că „aurul" său a devenit verde, de parcă ar fi coclit, că i-a mai venit inima la loc atunci cînd din verde s-a făcut rubiniu, și a rămas mai multe zile în larg, văzînd țărmurile iberice, așteptînd ca „aurul" său să devină din nou aur, pentru a se putea întoarce astfel triumfător și pentru a-l putea înstrăina cît se mai afla în acea stare.

Pînă la urmă, însă, „aurul schimbător" n-a putut rămîne o taină și metalul miraculos a făcut vîlvă. Don Felipe găsi în marfa sa un tezaur mai valoros decît chiar dacă ar fi fost vorba de aur adevărat. Metalul a început să fie prelucrat asemenea aurului și nobilii și femeile frumoase aveau surpriza de a purta coliere mereu de altă culoare. Nenorocirea a început atunci cînd darurile făcute din „aur schimbător" catedralelor au început să fie înlocuite cu obiecte identice din material ordinar, sub motivul că „aurul schimbător" ar fi luat această înfățișare. Dealtfel, acest lucru nici nu reiese clar din povestire : dacă obiectele au fost înlocuite de răufăcători sau dacă s-au transformat singure. Pînă la urmă Don Felipe fu anchetat de Sfîntul Oficiu și în felul acesta s-au păstrat și mărturii scrise în legătură cu felul în care un spaniol ar fi adus „aur schimbător" dintr-un castel albastru. Între timp metalul „necurat" a fost afurisit, dar din cantitatea considerabilă cu care a venit Don Felipe Galecha pe corabia sa, cea mai mare parte a dispărut foarte repede cu desăvîrșire, autoritățile nemaireușind să confiște decît puține piese confecționate din acest „aur" incert, iar cei care au predat de bună voie obiectele achiziționate au fost foarte puțini.

Iar Don Felipe cu toate că venise din apus, se încăpățîna să localizeze „Castelul albastru" undeva în apropiere de Capul Bunei Speranțe.

Și iată și fragmente dintr-un protocol păstrat după un interogatoriu luat lui Don Felipe Galecha, în care am intervenit doar în transcrierea mai inteligibilă a textului :

„Corabia a trecut cu bine furtuna, dar oamenii erau epuizați. Zăceau pe punte, asemenea unor obiecte aruncate de valuri la mal. Pluteam duși de curenți, nu mai eram capabili să ne impunem voința (asupra vasului). Noaptea am dat poruncă să fie aruncată ancora. Eram aproape de țărm și riscam să ne lovim de stînci. Știam că nu există forță pămînteană care să-i poată ține mai multă vreme în picioare pe oamenii mei. Dimineața, trezindu-ne, ne-am simțit cu toții întrerupți. Dar starea aceea (de eliberare, probabil) dură doar cîteva clipe. Mi-a fost dat să constat că sîntem într-un loc pe care nici unul dintre noi nu-și amintea să-l fi văzut cu cîteva ore mai înainte, atunci cînd am aruncat ancora. Ne aflam într-un golf îngust, în care numai pronia cerească putea să ne fi pilotat, atît era de strîmtă și de înțesată cu stînci intrarea, iar în față, pe un perete de munte, drept înaintea noastră se afla semeț un castel albastru asemenea cerului, de care ochii noștri uimiți abia-l puteau deosebi. Părea o construcție a unor creștini și nicidecum un lăcaș păgîn, de soiul celor descoperite la oamenii goi, sălbatici și de alte culori, cum ne-a fost dat să vedem în celelalte drumuri ale noastre și cum ne așteptam să întîlnim și acum. Oamenii negri sau roșii sau galbeni sau verzi (?) se deosebesc într-o totul de albi, deși nici albii, după cum știm, nu sînt toți devotați adevăratei credințe. (...) Așa că am dat poruncă să se lase o barcă la apă și l-am trimis pe Don Pedro Tores cu opt oameni spre Castelul albastru. I-am urmărit cum au ajuns la mal, cum doi oameni au rămas cu luntrea, iar Don Pedro împreună cu ceilalți au început să urce (muntele) destul de abrupt, pe care nu se deosebea, de unde ne aflam noi, nici un drum. I-am văzut urcînd, apărînd și dispărînd după stînci. Pe urmă nu i-am mai zărit. Castelul singur se profila tăcut și albastru asemenea cerului în fața noastră. Dacă te uitai mult spre el, de la un timp începeau să-ți joace ochii, pentru că lumina era atît de albastră și castelul la fel, încît nu mai trecea mult și nu mai puteai deslușii cele trei turnuri și meterezele de aerul din jur și dacă te încăpățînai (să te uiți), nu mai puteai fi sigur dacă ceea ce vezi este realitate sau imaginație. (...) Atunci mi-au atras atenția (oamenii mei) că a dispărut și barca împreună cu cei doi (oameni) lăsați de Don Pedro s-o păzească. Am continuat să așteptăm, dar, cu cît priveam mai mult, cu atît deosebeam mai anevoie contururile castelului și castelul însuși. După două zile am fost pus în situația de a alege între a lansa o altă barcă la apă, cu perspectiva de a mai pierde eventual și alți oameni, sau de a-i abandona pe primii. Era evident că dacă locuitorii Castelului albastru nu erau bucuroși de vizita noastră, nu aveam nici o șansă să-i impresurăm și să-i cucerim, mai ales că oamenii mei, puțini, erau de parcă abia s-ar fi întremat după o grea boală. Am trimis totuși încă o barcă, lăsînd-o la apă în partea în care n-ar fi putut fi văzută din castel, deși la un moment-dat în drumul ei tot trebuia să fie observată (din Castel). Cei din barcă aveau ordin sever să nu se aventureze în nici o confruntare, sarcina lor fiind doar aceea de a încerca să afle ce s-a întîmplat cu Don Pedro Tores și cu cei opt oameni ai săi și (să mai afle) ce fel de oameni stăpînesc și locuiesc Castelul albastru. Totodată i-am anunțat că a doua zi în zori aveam de gînd să încercăm să ne strecurăm afară din golf, cu sau fără ei.

S-au întors în cursul nopții, aducînd remorcată în urma lor și prima barcă. Aceasta era încărcată pînă la refuz cu aur care, după cum s-a dovedit mai tîrziu, era „aur schimbător". Dar nu s-a mai întors nici Don Pedro Tores și nici alți patru dintre însoțitorii săi. Au revenit doar cei care au păzit barca, unul care fusese în Castelul albastru, dar care se afla în ultimul hal de boală, avea frisoane, aiura și era fierbinte ca o sobă încinsă. A doua zi a trebuit să-i aruncăm lesul în mare. Al patrulea părea să aibă mintea răvășită. Nu mai putea vorbi și ne tot indemna prin strigăte să ne îndepărtăm cît mai degrabă de locurile acelea. Ceea ce am și făcut. Nu știu ce s-a ales din Don Pedro Tores, nici din ceilalți patru oameni ai săi, nici cine locuia acel castel. De teamă să nu se fi îmbolnăvit și acela (cel cu mințile răvășite), l-am aruncat și pe el în mare. Între sălbatici am întîlnit boli care pe ei îi lasă nevătămați, dar pe noi ne omoară ca pe niște muște. Nu puteam ști motivul și nici felul bețeșugului (care l-a lovit pe acel om).

Întrebare : Ce au declarat cei doi (bărbați) care au rămas să păzească barca și cine sînt ei?

Răspuns : Ei au tras într-un golf mai ferit și au așteptat acolo întoarcerea celorlalți. S-au trezit într-o noapte cu toată cantitatea aceea de aur în barcă și cu ceilalți doi, care-i tot îndemnau să plece. Ei au vrut totuși să aștepte noaptea următoare, pentru a fi siguri că se vor putea întoarce la corabie pe întuneric, dar între timp i-au găsit oamenii din cea de a doua barcă.

Întrebare : Cine erau cei doi ?

Răspuns : Unul a dispărut pe drum, a căzut probabil de pe punte în cursul unei alte furtuni. Al doilea a revenit în Spania, dar de atunci nu l-am mai văzut. Mi-au spus că nu știu cum a ajuns cantitatea aceea mare de „aur schimbător" în barca lor și nici cine a adus-o. Nu le mai cunosc numele, dar știu că erau creștini amîndoi..."

★

Două legende asemănătoare s-au păstrat una în marea bibliotecă a lui Sir Robert Cotton (aceeași care a adăpostit și manuscrisul despre Sir Gawain și Cavalerul Verde), iar cealaltă într-o altă colecție particulară, manuscrisul fiind doar citat, dar nu și reprodus integral. Într-una, Castelul albastru este localizat în Indii, în cealaltă la Vest de Noua Guinee. (Primul manuscris este însoțit și de o hartă). În rest, conținutul relatărilor este aproape identic. Primul manuscris s-a pierdut în incendiul din 1731, al doilea se pare că ar mai exista. Ambele au fost citate de mai multe ori de cercetători de cea mai bună faimă *).

★

Dar cel mai tulburător document face parte din categoria certă a ficțiunii. Castelul albastru fiind țința iluzorie a unui echipaj cosmic dintr-un recent roman S. F. Echipajul respectiv este trimis într-un oarecare sector PLZ308 al emisferei cerești pentru a recupera pe membrii unei expediții pierdute în spațiu, expediție care într-un ultim mesaj recepționat pe Terra, ar fi comunicat că se află în sectorul PLZ308 și că a coborît pe o planetă, peisajul fiind dominat de un misterios Castel albastru. Minereul din jurul acestui castel este format din bulgări asemănători aurului. Aici se întrerupe mesajul și astfel nu știm dacă respectivii bulgări își mai schimbă culoarea și strălucirea sau nu.

★

Asemenea lui Don Felipe Galecha în fața contururilor Castelului albastru (contopindu-se cu albastrul cel mai pur al cerului din acel golf strimt în care ar fi dispărut pentru totdeauna un oarecare Don Pedro Tores împreună cu patru mateloți), același Castel albastru ne apare și nouă la limita dintre realitate și iluzie, avînd noi motive certe să-l vedem și motive la fel de certe să ne îndoim de realitatea clipelor în care ne aflăm în preajma sa. Dacă ceea ce a fost numit în evul mediu „aur schimbător" a existat cu adevărat, atunci acel ceva nu putea proveni decît dintr-un castel cu o existență atît de controversată.

Și, de multe ori, privind peisajele atît de schimbătoare, încerc să număr cele de trei ori opt perspective. Nu reușesc niciodată să ajung pînă la capăt. Perspectiva se limitează în ea însăși, iar Castelul albastru apare și dispare în spațiu ca și în lungi răstimpuri de vreme. Sau poate că dispare din cînd în cînd doar din perspectiva în care ne aflăm noi la un moment dat.

Căci, să nu uităm, spune vechea legendă, dintr-o fereastră nu se poate avea decît o singură perspectivă.

Și, scrutînd zarea, ai uitat demult de fereastra prin care privești.

*) **În primul manuscris se afla un tabel după care fiecare fereastră (etaj) a celor trei turnuri oferea cîte o perspectivă cu cîte un nume : 1. Limitele, 2. Pariul (sau Autodistrugerea), 3. Perspectiva, 4. Aparența, 5. Originile, 6. Apartenența, 7. Jocul, 8. Fantoșa.**

În fragmentele unui manuscris în mare parte pierdut, găsit cu totul altundeva (în nordul Africii), mai există doar numele mitologic al primului și al celui de al patru etaj „Sisif" și, respectiv, „Sirenele".

marius stănilă

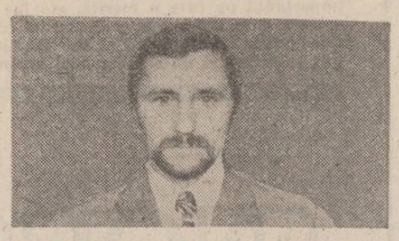

Sub palide liniști

Dacă ți s-ar fi arătat atunci foarte brusc
după două decenii portretul meu în ramă
de bronz
gura ta ar fi luat deodată foc, ar fi ars
la rostirea numelui meu

sau de la o vreme, sau de la o vreme
speranța
sub palide liniști se îngroașă
încet ca un singe străin sub sărutul
repetat al ruginii ?

Deși aș putea să amîn

O insulă de cretă în marea Sargasselor
și mai ales nici un sunet :

ceva ca un tatuaj
al buneicuviințe pe frunți, al înțelepciunii
pe brațe
și mai ales nici un sunet.

Astăzi și mai departe gelatinoasele ape

nu-mi spuneți că asta e altceva
decît o formă oarecare de viață — scamatorie
aproape —
arunci cenușa, sare din ea trandafirul
iepure speriat pe țeava puștii în flăcări.

Trebuie să fac și să spun toate acestea :
deși aș putea să amîn
deși aș putea să amin.

Praful pe buze cerul în buzunare

celui ce-a fost Nichita Stănescu

Așa se poate trăi pînă la capătul veacurilor
ca o sfoară întinsă între două repere de la
viață la moarte
cu mîinile înfundate pînă la umeri
în substanța lăptoasă a reveriei
căutînd ceva ce nu a fost niciodată acolo
cu fața emaciată de vîntul pustiului
cu timplele pline de porunci nerostite pe care
dă autografe nebunia

Merg pe un drum al cărui capete se clatină
în gol
la braț cu prietenul meu mincător
de garoafe, numărăm pașii
spargem cuvinte în dinți
aruncăm cojile în urmă ca pe arginți
sunători...

ne ducem numele în raniță praful pe buze
cerul în buzunare
ca pe grenade ca pe grenadele dezamorsate
acolo : ...pe drumul Damascului...

Investitura

lui Grigore Hagiu, pro memoria

Pentru că tot ce gîndim în ascuns despre
singurătate nu ne învață nimic
nici măcar cum să-ți scrii
urletul de fiară rănită pe ziduri și rîndurile
ni se răresc cu viteză nebună și nu știm
cine urmează și ce ne-ar putea ajuta

mîna ei cu lungi degete albe
hai hai s-o sărutăm la plecare.

Ei sînt lumina și gloria nopții

Am început să mor într-o regiune a creierului
numită memorie
tandru și civilizat bucată cu bucată mă las
cucerit
puțin îmi pasă de asta mai mult mă incită
descrierea locului
băncii ascunse din parc pe care liceenii
se sărută cu forța
a două emisfere de Magdeburg în care
colcăie vidul :
ca două ventuze de flori carnivore pornite
spre pradă, gurile lor
mirosind a singe și lapte
spun mai mult despre istoria lumii decît
o bibliotecă celebră
— ei sînt lumina și gloria nopții, născuții
din urmă ai secundei —
acum cînd ai început să te deshuamezi
de inutila știință a spaimei
hai hai să le dăm bună seara
apăsîndu-ne pe frunți pălăria unei hilare
invățături.

teatru

t

TEATRUL TINERETULUI DIN PIATRA NEAMȚ

Aniversarea unei certitudini

La cei 25 de ani ai săi, Teatrul Tineretului își reafirmă, revigorat, tinerescul suflu.

Cornel Nicoară, actualul director al teatrului — el însuși un actor de excepție, din seria promoțiilor de glorie, de la începutul deceniului 7 — are ambiția ca despre Teatrul de la Piatra Neamț să se vorbească, în continuare și pe drept, la superlativ. Neîngăduindu-și să lezeze bunul renume, de altădată, al teatrului, el se luptă din răsputeri să-l cîștige, cu fiecare clipă și să-l fortifice, permițîndu-și să organizeze un turneu, în București, doar atunci cînd se simte puternic. Și puterea acestui conducător de teatru este dată de certitudinea calității spectacolelor cu care colectivul său artistic se prezintă în fața oamenilor de teatru din București, în fața celor mai exigenți spectatori ; de certitudinea unei bune organizări, din toate punctele de vedere, derivînd din sănătatea unui principiu : respectă, pentru a fi respectat. Decoruri, costume, sunet, lumini, programe de sală la discreție, dînd dovada bunului gust, a intransigenței, a atenției distributive, răspunzînd exigenței celor mai diferite nivele de judecată ale criticii și publicului.

Și ca un corolar al demnității profesionale a acestui „leu" ce-și apără puii, consemnăm aici cîteva dintre calitățile lui morale, umane : generozitatea celui care, deși actor, se bucură să acorde șansa afirmării colegilor săi de breaslă ; simțul măsurii și modestia lui care preferă să se păstreze în umbră, neapărînd, ca actor, în nici unul dintre spectacolele aduse la rampă, demonstrînd prestanța desăvîrșită a omului de teatru care nu acceptă compromisul, de dragul punerii în valoare a propriului eu.

Rareori, un teatru din țară s-a putut deplasa în Capitală cu 3 spectacole (din 4), de ținută artistică (al 4-lea fiind, net, declarat, „pentru interese comerciale") : despre **R.U.R.** revista noastră a vorbit cu ocazia **Galei spectacolelor de teatru pentru tineret** (nr. 10 din 8 martie, 1986). **Acești îngeri triști**, de D. R. Popescu — piesa care a făcut turul țării, dintr-un anume mimetism, nelăudabil, al teatrelor de provincie, urmînd exemplul succesului de critică și de casă al Bucureștiului — este preluată și de teatrul din Piatra Neamț. Scenografia interesantă a Ancăi Păslaru — reprezentînd fațada unei rulote de bilci, cu figurine mobile, drept ținte de tir — delimitează, cu precizie, cadrul social al acțiunii. Îndrăzneala regizorului Nicolae Scarlat de a veni cu o lectură opusă celei realizate de M. Cornișteanu, cu o distribuție, de asemenea, îndrăzneață, Oana Pellea fiind Silvia, iar Avram Birău, Ion, se soldează cu cîteva momente izbutite, fără ca, în plan general, spectacolul să atingă vibrația de trăiri puternice, dramatice, pe care le-a comunicat cuplul Dana Dogaru — Horațiu Mălăiele.

Politica repertorială a Teatrului Tineretului a urmat, de cele mai multe ori, o linie proprie, distinctă, originală. Depășind, deci, mimetismul la nivel național, acest teatru ambițios „trage cu ochiul" (în sensul bun) în grădina „vecinilor" italieni, urmînd, de astă dată, exemplul lui Giorgio Strehler, care a montat pe scena **Piccollo Teatro** din Milano, **Il campiello** (Piața) de Carlo Goldoni.

Teatrul din Piatra Neamț a înțeles, la timp, că oamenilor le este dor să rîdă și, crezînd în forțele proprii și-a propus să-i binedispună... Tratativele începute, în toamna anului trecut, în acest sens, cu regizorul Silviu Purcărete (Teatrul Mic), s-au concretizat, anul acesta, cu spectacolul care a zgîlțîit, din încheieturi, pereții Teatrului Bulandra.

Capodoperă a geniului goldonian, **Il campiello** este o sinteză a specificului unui popor temperamental și visător, este expresia dramaturgică cea mai concludentă a celui care a fost marele reformator al comediei, închizînd în ea, în același timp, o semnificație alegorică ce deslușește caracterul autobiografic al lucrării. Straniul **Cavaler** este purtătorul de cuvînt al suferinței autorului-călător, care s-a desprins definitiv de magica Veneție, pentru a trăi în Franța (va urma).

Nicoleta Gherghel

film

f

Bătălia din umbră

După cîteva filme inspirate de actualitate, **Andrei Blaier** se apropie din nou de epoca prezentă într-un titlu de referință al operei sale — **Prin cenușa imperiului.** Din evenimentele primului război mondial cineastul alege un moment cu semnificații deosebite și un erou, real, aureolat de reușita unor acțiuni spectaculoase, un personaj cu profunde vibrații de patriotism.

Scenariul semnat de **Mihai Opriș** și **Constantin Păun** evocă rezistența organizată de învățătorul Victor Popescu în teritoriul vremelnic ocupat de inamic în regiunea Gorjului. Surprins în urma unei singeroase confruntări în spatele liniilor inamice ofițerul român organizează cu inteligență și abilitate, cu tenacitate și spirit de sacrificiu, acțiuni menite să hărțuiască trupele invadatoare, să le submineze moralul, să tempereze orgoliile unui dușman crud și samavolnic. Eroul, urmat de o mină de ostași, țărani simpli, în sufletul cărora ecourile cuceririi independenței de stat nu s-au stins, rămîne un memorabil profil de luptător, un justițiar epurat de nuanțele romantice, un combatant pentru care valoarea luptei în spatele frontului are aceleași valențe cu confruntarea directă pe cîmpul de bătălie.

Miza scenariului, ofertantă pentru cineast, conduce firesc prin înaltul profesionalism al lui **Andrei Blaier** la materializarea unei noi secvențe din epopeea cinematografică națională, secvență ce reînvie în fața spectatorului contemporan pagini dintr-o perioadă încă destul de rar și neconvingător abordată de creatorii noștri de film.

Dacă în ecranizarea inspirată de romanul **Jocul cu moartea** de **Zaharia Stancu, Andrei Blaier** optase pentru o interpretare originală, personală a conținutului literar, în **Bătălia din umbră** regizorul, fără a-și pierde forța de portretizare și accentele de mare expresivitate filmică, sugerează mai mult prin dinamica acțiunilor caracterul personajelor, prin eveniment-reacții și atitudini. El stabilește relații directe între cauză și efect nuanțînd, umanizînd protagoniștii, refuzînd culorile tranșante, dihotomiile didactice, în același timp, focalizînd concret, cu precizie sentimentele spectatorilor, modelînd în subtext fiorul patriotic, fără declarații redundante. Dozajul de „umbre și lumini" imprimat personajelor **Bătăliei din umbră** le conferă firesc și credibilitate într-un contur nu lipsit de tragism sau umor.

Dan Condurache (Victor Popescu), susține aici o partitură amplă și dificilă, comparabilă cu aceea din **Emisia continuă**, film, de altfel, paralel în tematică, confirmînd din nou marile sale calități de interpret fin constructor al gesturilor, benefic obsedat de naturalețea replicii. În roluri mai mari — **Alexandru Repan, Șerban Ionescu, Ilarion Ciobanu,** sau mai mici — **Ștefan Sileanu, Ecaterina Nazare, Constantin Codrescu, Adrian Pintea, Doina Tamas** sînt dirijați cu aceeași mînă sigură de cineast, recunoscut de altfel pentru capacitatea sa de „exploatare" a resurselor interpretative, a vibrației dramatice a actorilor.

O notă de excepție trebuie acordată și imaginilor acestui film realizate de **Doru Mitran,** artist cu o mare sensibilitate, fin portretist, virtuos al exterioarelor, autentic arhitect al tonurilor peliculei alb/negru, modalitate aleasă pentru a sublinia autenticitatea surselor de inspirație, caracterul realist al peliculei.

Conturul plastic al creației lui **Andrei Blaier** este întregit de contribuția remarcabilă a autoarelor decorurilor și costumelor **Magdalena Mărășescu** și **Svetlana Mihăilescu,** care au trecut un dificil examen de creație și documentare.

Film de război, pledoarie pentru pace, **Bătălia din umbră** va rămîne un sincer omagiu cinematografic adus eroilor din primul război mondial.

Călin Stănculescu

dumitru udrea

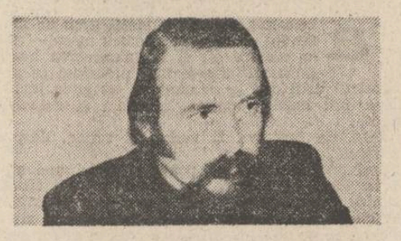

I

Prin frigul din lacrimă,
Privesc trupul sfielii
Trecind incet și difuz.

Mugurii de ceară roșie
Tremură aidoma unei cetăți
Firavă și neinvinsă.

II

Suverane fulgere
Arcuiesc clinchete
Explodind dorurile
Intr-un joc al uitării
Ce leagă memoria
De golul adesea lăsat
Prin plecările noastre,
Tirzii și fără odihnă,
Spre ochiul timpului
Fără culoare.

III

Viltori negre,
Pline cu spumă,
Sparg timpanele clipei,
Adincindu-mi in suflet
Haosul primordial,
Prin care mii de glasuri
Mă strigă pe nume
Și semne pierdute
Se clatină-n umbră.

V

Peste ochiul fluturelui,
Plutesc infiorate
Stihii și umbre,
Cind vintul indoielii
Răstoarnă vremelnicia
Sferelor albastre.

VI

Somnul flămind
Usucă petala ochiului
Inflorită peste legendă
In ziua sărbătorii,
Prin care frigul
Deschide spațiul
Spre mica oază
De la marginea nevăzută
A făpturii de aer,
Ce prăvale zăpezile
Peste eșafodul albastru
Al iubirii schimbate.

VII

Roua iubirii
Destramă muzica
Rătăcită-n cuvinte.

Albită,
Cimpia
Invață caligrafia stelelor.

iulia david

Ceea ce vrei să știi nu se silabisește

Din ger sufletul se incheagă
e acum o speranță,
miine un tril
devastator,
ceea ce vrei să știi
nu se silabisește
se strigă cu glas
de pădure
seculară.

În care

In care zi
a veacului
in care oră
a ispitei
mă aflu
in care din
clipele vești
ființa mea
putrezește incet
ca intr-un cintec
irepetabil.

Totdeauna

O privire, un gest,
o speranță,
un drum prin desișul furtunii,
totdeauna
va fi ceva mai puternic decit noi,
care ne umple viața
de o teamă necunoscută.

Prada în nemișcare

Te-ai deprins
cu singurul glas
cu privirea
in brațele tale,
aerul a inflorit
un liliac alb
ne desparte acum
o pradă in nemișcare.

O pasăre trece
prin golul ferestrei
cu ușurința cu care altădată
glasul tău
alerga către mine.

S-ar putea

S-ar putea
ca totul să pară banal
inclusiv aceste cuvinte
prea răbdătoare
cine mai știe
cită floare va curge

oricum salcimii
se pregătesc
de pe acum.

GLORIE LOCALĂ

DEBUT

victor ianculescu

Viața-i plină de neprevăzut. Așa e ea. Și dacă schimbarea bruscă a cursului ei ne aduce soluții noi la dileme vechi, ne ajută și împlinește, atunci da, e în ordinea firii. Uneori însă evenimentul apărut pe neașteptate pare că-i gîndit cu minuție și catapultat în viața noastră cu maximum de precizie din tabăra fidelilor noștri vrăjmași.

În dimineața însorită a zilei de 13 martie, exact la orele 7,48, la deșteptarea după un somn odihnitor, actorul Ioan Dog Belvedere își etală chipul (așa cum făcea de-o viață intrată în inserarea vîrstei a treia), în somptuoasa oglindă venețiană, ce ocupa o bună parte din peretele sufrageriei. Privi și încremeni. Șocul îi devastă ființa într-o strălucire.

Cobori pleoapele pentru cîteva secunde ca să se convingă că nu visează apoi își repezi iar privirea către imaginea acelui chip total străin. Eu să fiu acolo ? Nu. Nu e posibil ! Fruntea sa dintotdeauna trandafirie și perfect netedă era acum tăiată în două de o linie adîncă, o cicatrice oribilă care-i unea tîmplele. Realitatea îmbracă și forme absurde pe care inteligența omului contemporan le expediază fără a dori să le cunoască.

Omul nostru întoarse spatele răului, se frecă la ochi, cu mult curaj se ciupi și abia la urmă expedie cîteva vocalize, somind astfel imaginea, oferindu-i timpul necesar spre a se destrăma, așa cum îi stă bine oricărui vis ce ne mîhnește.

Odată desfășurată această infailibilă strategie, cu inima dilatată de speranță reveni iute la control. Degeaba. Nici o schimbare. Să-ți vină să turbezi, nu alta. Aripa unui diavol agită apele dintotdeauna molcome ale sufletului său ingenuu. Cum a fost posibil ? Se întreabă oripilat. Cum ? Chipul ăsta, girantul succeselor instituției de cîteva decenii, însăși imaginea ei prosperă, așa fără un semn cît de cît prevestitor să alunece abrupt într-o asemenea degradare ! Hotărît, viața nu merită să fie trăită. Categoric.

Și ca să nu cedeze acestui imperativ, se îmbrăcă febril și părăsi în cea mai mare viteză locul catastrofei.

Teatrul e amplasat în vecinătatea locuințelor vedetelor. Din acest fapt evident s-a născut chiar o confuzie căci nu se mai știe care edificiu a fost construit mai întîi condiționîndu-l pe celălalt. Dar cum se servesc reciproc, totul e bine. Și-n fond acest fapt e important.

— Ce-i cu chipul dvs ?, îl întîmpină tînărul regizor, cea mai recentă achiziție a teatrului.

— Fruntea...

— Văd... migrenă ? Ați citit ceva greoi ?

Cît e el de virit în angoasă existențială și tot îi mai destramă încrîncenarea de pe chipu-i palid, o fărîmiță de zîmbet.

— Ha... nu mă cunoașteți !

El e o natură. Orice preocupare intelectuală o va rarefia implacabil. Trebuie să stai de pază foarte hotărît în fața porții dincolo de care freamătă, ca o mare învolburată, misterul talentului.

A, după ieșirea la pensie va mai vedea el, dar pînă atunci să avem cel mai înalt respect pentru vocația cu care am fost înzestrați. Să citim dacă trebuie, dar numai ziare și reviste. E tot ce trebuie. Și ca dovadă că-i așa e consultat ca pe un oracol de toată lumea și el îi lămurește pe toți în probleme de bucătărie, sport, literatură, oceanografie, fenomenul OZN etc. Și acum accidentul ăsta.

Tînărul regizor e bine plantat în marmura holului, prin barba-i rebelă îi zburdă o boare de incertitudine, iute reprimată de privirea-i decisă. Directorul e contactat.

— Mda... zice acesta adică : rapida convocare a factorilor de conducere, strategie, acțiune neîntîrziată.

Maestrul Ioan Dog Belvedere nu era „tafca Nimeni". Cu silueta sa falnică, cu chipul blînd exprimînd calm indestructibil — efectul sigur al celor două ore de somn zilnic, de după amiază — întruchipase personaje voluntare cu o tărie de caracter redată prin chipul ordonat într-o mască impasibilă, vicisitudini înfrînte cu zîmbetul pe buze. Critica îi reproșa romantismul clorotic, răsuflat, o lipsă de vină tragică. Mai important însă decît ce scriu cronicarii e ce spune conducătorul instituției și maestrul străbătuse toată galeria eroilor contemporani cu nonșalanță și împăcare de sine. Acum el este suferind, premiera e foarte aproape. Renumele însuși al instituției e în joc, intră în alertă întregul angrenaj. Serviciile machiaj, perucherie, scenografie, contabilitate, pompieri, răspund prompt la apel. Ceaiuri, masaje, creme, cataplasme, expuneri în băi de lumini, gimnastică. Nimic. Nici o ameliorare. Se produce panică. Orele se topesc repede și dramatic.

În grabă e chemat autorul, un tînăr tehnician încadrat pe un șantier din județ. Se fac demersuri să se adapteze fragmente din piesă la noii parametri ai chipului vedetei. Dar cum ? domină interogativ întreaga adunare tînărul dramaturg : piesa colcăie de viață, e un organism viu, orice intervenție sărăcește, artificializează, conflictul, dialogul, culoarea își pierd autenticitatea. Și mai e un aspect important : dacă cu contemporanii te mai înțelegi, ce te faci cu cei care vin după ; posteritatea, care nu vrea să știe de conjunctură și te recepteză sever doar la nivelul de spirit al operei. Proaspătul dramaturg își scutură energic pipa de colțul mesei și conchide.

— Nici o schimbare, mai bine împingem premiera !

Cum să amîni ? Afișele au împînzit orașul, s-au dat biletele de favoare, au dispărut din drogherii toate cromoplatinele pe toate gamele de blond. Nu încape discuție : premiera trebuie să aibă loc peste 48 ore. Și-atunci ? Ceva trebuie să se schimbe. Actorul Ioan Dog Belvedere e sărbătorit într-un cadru restrîns chiar în biroul directorului. Pentru minunata sa aderență la întruchiparea unei vaste galerii de eroi contemporani, pentru rafinatele sale mijloace cu care a slujit scena, pentru abnegația și dăruirea specifce marilor figuri ale teatrului de pretutindeni și dintotdeauna. Primește flori, un abonament pentru zilele de joi și simbătă la bazinul acoperit de înot și scrisoarea cenaclului „Lujer de griu" al întreprinderii de Panificație prin care e solicitat ca membru activ. O solistă îi cîntă cu aplomb melodia preferată „Aseară ți-am luat basma".

Viața însă nu-i doar zîmbete și flori. Și printre strîngeri de mînă febrile i se strecoară regretul tuturor celor prezenți de a se fi hotărît scoaterea lui din rolul principal pe motive de sănătate. Înlocuirea se va face cu mai tînărul Grig Melinte, căruia nimeni nu-i mai auzise glasul de cîteva bune stagiuni decît în ședințele de analiză. Atunci era aspru criticat că nu jucase nimic de atîta amar de vreme, era întrebat ce părere are și apoi, indiferent de părerea sa, era din nou aspru sancționat pentru dezinteres profesional și îndepărtare de colectiv.

Vine și seara premierei. Toate zilele așteptate sau neașteptate vin.

În halat, plimbîndu-se prin casă ca un leu în cușcă, maestrul tremura de așteptare și grijă. Pare că trec secole. Telefonul țîrîie în sfîrșit. Dintr-un salt e cu mîna pe receptor, la capătul celălalt al firului regizorul tehnic respiră greu, abia articulează :

— Maestre frige ! Melinte scoate flăcări... ia aplauze și pe tăceri.

Ioan Dog Belvedere nu-l mai ascultă, recentorul i se strecoară ca un crap viu printre degete, privirea i se fixează pe o pată de pe peretele din față, ace reci îi urcă prin vene, îi asediază creierul. Soția, fetița se reped să-l susțină, ceva straniu se evapora din matca înghețată a chipului. Rîsul îl zguduie, tremură de parcă-i conectat la înaltă tensiune.

Se zbate, iese din brațele iubitoare care se întind din nou spre el, vor să-l cuprindă, să-i smulgă răul din trup. Acum începe să urle. Vorbele repezite, gîfîite, sînt leit cele pe care le rostește în același timp, pe scena teatrului, Grig Melinte. Se repede la pozele înrămate agățate pe toți peretii sufrageriei, scene din spectacolele lui de-o viață. Rîde, trage de ele, chipul său înfloritor de pe cartoanele scorojite îi e tenace dușman. Sfîșie, distruge. Fărîmițează. În tot acest timp un firicel de gînd îi filmează întreaga scenă : „cît realism" își zice „ce măreție zguduitoare". Cade la pat. Epuizare nervoasă și nimic altceva. Își revine însă repede. Și cînd se dă din nou jos din pat și-și studiază cu atenție chipul, micile cute care s-au adăugat acolo îl îmbată de multumire.

Aduce izbitor cu o uriașă personalitate a literaturii universale.

Da se hotărî. De acum va semna cronica dramatică.

Desene de
Eugen Taraș-Oituz

sandu ștefănescu

Renunțare

Demult am renunțat să fiu un munte,
cum am sperat. Sînt hartă de cîmpie
cu riurile vieții trase-n frunte,
cu tîmpla o pășune argintie.

Mi-e inima o rană ruginie
a sumei de îngheț și ploi mărunte,
și ochii viscoliți de miopie
orbecăie poteca spre niciunde.

Mi-e sufletul crestat de silnicie,
un cal rostogolit pe brazde crunte
ce bea din apa scundă și sălcie
în care s-a necat ultima punte...

...Și-n trista toamnelor devălmășie
mă sting asfixiat de amănunte...

În doi

Tu niciodată n-ai să știi
ce fac atunci cînd vreau să fii
de mine-aproape mult mai mult,
să mă asculți, să te ascult.

Un ochi mi se preface-n sloi,
al doilea plînge rest de ploi ;
o vorbă se prăvale dur,
o alta face calm în jur.

Pe masă pun un mic pahar
și torn în el puțin nectar ;
în altul, mai înalt, de vin,
torn doar esență de pelin.

Din amîndouă beau pe rînd,
pe rînd rizînd, pe rînd plîngînd
și masa-n plinset o termin,
că beau cu mult mai mult pelin...

...Și niciodată n-ai să știi
că-n jurul mesei, trei vom fi.

Cîndva...

Cîndva, cu un ochi obosit
de trecerea vremii în spume,
vei vrea să mă știi revenit
la tine cu-a toamnelor sume.

Deodată, cascade de glunțe
purtînd un amor tăinuit
renaște-va-n fața-ți o lume
cu care-mpreună-am murit.

Și încă vreo două cuvinte
ți-oi spune cu glasul tăcut ;
din ochi, să-ți aducă aminte
iubirea plecată-n trecut,

va cade o lacrimă, una —
tribut al regretului mut...

Vreau uitarea...

Nu vreau să scriu un vers de jale
iubirii noastre-nmormîntate,
nici vreau să dau făpturii pale
sclipiri de busturi cizelate,

ci vreau sălbaticele zale
ale uitării peste toate :
întîi, peste speranțe goale,
apoi pe gura de păcate.

Cînd astăzi am doar a mă teme
de falsul blîndelor vocale,
aștept o ploaie de blesteme
pe colbul scrisurilor tale...

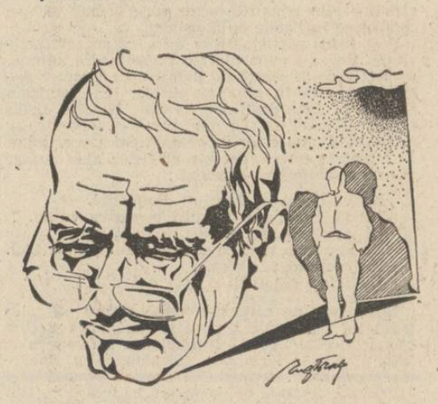

plastică

p

Jocul și ironia

● **Mircea Barzuca** a practicat pînă nu demult o „formulă" picturală de inspirație post fovistă. Nu știu cît de brusc sau cît de gradat s-a făcut trecerea către actuala sa opțiune, către ceea ce pe scurt s-ar defini ca o simbioză între sugestiile unui modernism de ultimă oră și un realism temperat de simplificarea coloristică și reducțiile geometrice. Barzuca lucrează, actualmente, mai ales cu negru, griuri și alb. Nu a abandonat tentația anterioară a pitorescului ; revine aproape obsedant în grupajul de la Galeriile Municipiului tema prăvăliilor, piețelor — după cum mi s-a explicat — brăilene, dar oricum fără identitate, dat fiind absența elementului definitoriu. Într-o situație vizuală frecventată cu insistență anterior, Barzuca ar dori deci să construiască o viziune inedită prin restrîngerea-reducerea la maximum a factorilor conotativi. Tranzitii de acest tip sînt cunoscute din plin în istoria modernă a artei : marea problemă a fost mereu aceeași însă : de a păstra forța de impact a exprimării și de a nu îngusta prea mult semnificațiile. Dacă ar fi să privim pictura lui Barzuca din această perspectivă nu ne-ar scăpa observațiile critice. Vigoarea gestului pictural, cu care ne obșnuise în apariții anterioare, apare diminuată. În schimb se remarcă efortul de subtilizare a expresiei prin încercarea de a înzestra imaginea cu o emotivitate discretă, adaptată gamei coloristice extrem de reduse. Jocurile cu pătrățele ale lui Barzuca nu-mi spun mare lucru. Apreciez, în schimb, mișcarea degajată și caracterul emblematic al imaginii din picturile „Vulturul", „Podul" etc. Ele sînt răspunsuri personale la sugestiile oferite de arta internațională a anilor... '60. Nu mai intru în alte amănunte.

Amuzante dar și pline de tîlcuri ceramicile prezentate de **Benczedi Ilona** (n. 1948) la Galeria „Galateea", unde artista, care locuiește la Zalău, a mai expus în urmă cu cinci ani. Cîteva obiecte au parcă o iconografie de inspirație brueghelliană, altele trimit direct la unele puneri în pagină ale lui Rousseau Vameșul. Nu chestiunea filiației motivelor ni se pare însă importantă. Expresionismul simbolic se dovedește a fi adaptat temperamentului artistei. Nuanțele de ironie răzbat uneori dintr-o compoziție cu evidente accente tragice. „Corabia nebunilor" imaginată de ea (este simptomatic faptul că artista nu dă titluri lucrărilor) este un loc al terorii și grotescului. Involuntar mă gîndesc la textul lui Sebastian Brand... Un fel de Julietă de estradă tipă altundeva spre un Romeo pitit sub pervaz. Benczedi Ilona are gustul demitizării, al readucerii la o terestră vulgaritate a miturilor : fierberea în cazanul infernului devine la ea prilejul provocării unei scîrbe plină de compasiune ; un transport al întunecatului Charon îi oferă prilejul de a plasa în barca luntrașului, pe un fel de verde poienită, o tînără tentant vulgară, aspirantă la o situație mai ca lumea în lumea subterană.

Antiartisticitatea obiectelor este programatică. Ajutați de o oarecare obtuzitate critică le-am plasa în zona esteticii grotescului. Din fericire au sensuri, derivate din mesaje culturale întrate demult în circuit și pe care le tălmăcesc sau răstălmăcesc în manieră personală. Ar mai fi de făcut, sub raport tehnic, asocieri cu obiectele lui Costel Badea, Cornelia Moldoveanu etc. Oricum, „sculpturile mari" — cum le numește impropriu catalogul — ale lui Bencsedi Ilona suscită interesul pentru situațiile vizuale create. Mesajul lor este imediat sesizabil. Place tuturor întrucît este aproape de acel versant al artei unde încep deliciile kitsch-ului. Dar oare ce erau anumite statuete de Tanagra în antichitate față de operele lui Praxitele ?

Grigore Arbore

muzică

m

„...în fotoliul de orchestră"

E util să începem recenzia la ultima carte a binecunoscutului muzicolog Viorel Cosma, **40 de ani în fotoliul de orchestră** (Ed. Muzicală, 1986), cu un lung citat, desprins din „argumentul introductiv" al acestui volum de aproape 400 de pagini, avînd rostul de a lămuri, pe scurt, „condiția" criticului muzical — căci despre o culegere de cronici muzicale e vorba aici (a cărei însemnătate o vom „argumenta" mai tîrziu). Citățm așadar : „Cei care am trăit ultimele trei-patru decenii de frămîntări spre consolidarea disciplinei și profesiunii de cronicari muzicali nu am fost ocoliți de inerentele dificultăți ideologice și administrative în exercitarea acestei meserii specific legate de faptul cotidian, luptînd cu pasiune pentru impunerea **actului de creație** al unor valoroși maestri ai condeiului muzicologic, multă vreme refuzat chiar de colegii de breaslă. Fiindcă a spune un **nu** răspicat în fața pseudovalorilor... înseamnă act de creație ! ...Este adevărat că acest atribut creator al unui critic muzical trebuie depistat cu răbdare, competență, fără prejudecăți. Adversarii principali ai recunoasterii actului de creație în critica muzicală, deși poate părea paradoxal, nu provin din rîndurile intelectualilor rupți sau refractari la arta sunetelor, ci tocmai din rîndul colegilor de breaslă, în primul rînd, al compozitorilor, apoi al interpreților... Funcția criticii muzicale se reduce — după unii — numai la rolul de **a informa** publicul asupra activității artistice și a sublinia mai ales reușitele compozitorilor, apoi de a-i **forma** creatorului un auditoriu ideal, capabil să recepteze imediat ecoul operelor sale. Socotind că «aceste două funcții sînt singurele posibile», nu rămîne decît să se tragă concluzia — deloc lipsită de o oarecare răspîndire în sînul compozitorilor : fără fărîmiturile căzute de la masa creatorilor, criticii muzicali ar muri de foame...“ Așadar, pentru înțelegerea criticii muzicale ca act de creație, mai mult, ca act de importantă socială concludentă, pledează Viorel Cosma aici, subînțelegînd, în alte pagini, faptul că un critic muzical trebuie să-fie deopotrivă un specialist într-una din numeroasele discipline alcătuind mirifica împărăție a artei sunetelor.

Să revenim la importanta acestei cărți, grupînd cîteva sute de cronici (din cele peste 2 500 semnate de autor), apărute în cele mai diverse publicații de-a lungul celor patru decenii semnalate de titlu. Nu înainte de a spune că Viorel Cosma este, la noi, „prototipul" cronicarului muzical total — ca să spunem astfel — el scriind despre cele mai variate tipuri de manifestări, de la muzica pentru fanfară la prime audiții românești abordînd gramatici dintre cele mai evoluate, de la gale de muzică ușoară pînă la recenzii de carte etc. etc. Sînt cuprinse în aceste pagini rînduri semnalînd — și apreciind — primele prezente ale unor tineri, pe atunci, interpreți, astăzi, valori ale artei mondiale. Sînt cuprinse aici aprecieri asupra unor prime audiții, la vremea respectivă, astăzi, momente de referință în arta noastră componistică. Sînt înfățișate aici evoluțiile, la București, ale unor celebri interpreți, ale unor formații nu mai puțin renumite. Pentru a înlesni accesul muzicologilor la aceste veritabile documente de istorie muzicală (multe asemenea evenimente nu ni se păstrează decît transfigurate „creator" în paginile de cronică muzicală), autorul a realizat, la finele volumului, un aparat critic usor de mînuit.

Indiscutabil, critica muzicală este și creație. Nu ne propunem să judecăm aici pertinența aprecierilor valorice ale criticului-creatorului : față de orice act de creație, opiniile se răsfring, să zicem, aidoma unui jet de apă îndreptat împotriva vîntului. Însemnătatea documentară a cărții e însă neîndoielnică, la fel cum judicioase sînt aprecierile (fiată, multe devenite confirmări), la fel cum limpede și „tăios" e stilul celor mai multe dintre rîndurile oferite prezentului și viitorului muzicii noastre.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (II)

POETUL DEVENIT DE TIMPURIU „O AMINTIRE FRUMOASĂ"

din nou întîmplarea are un rol esențial ca opțiune-selecție în șirul povestirilor mele. Pe Nicolae Labiș viața avea să mi-l scoată înainte încă din 1952, pe cînd și unul și celălalt nu publicaserăm decît cîteva poezii : el în „Iașul Nou" și în „Viața românească", dacă-mi aduc bine aminte, eu în calitate de membru al Cenaclului Tineretului din București, în „Scînteia tineretului", „Albina", „Viața capitalei" transformată mai tîrziu în ziarul „Steagul roșu", astăzi cu apariție săptămînală la Giurgiu. Prilejul de a ne cunoaște ni-l oferise, mie și lui Labiș, ca și altor aspiranți la consacrarea literară, căci unii dintre noi erau de pe acum nume de circulație în publicistica românească, Școala de literatură „Mihai Eminescu", această instituție de învățămînt hibridă, al cărei steag este agitat, după părerea mea, nejustificat de „Suplimentul literar al Scînteii tineretului". Adevărul e că Școala de literatură „Mihai Eminescu" ne-a reunit o vreme pe cîteva talente într-un cenaclu de tip superior. Mihail Sadoveanu, președintele monumental de pe atunci al Uniunii Scriitorilor, s-a pronunțat într-adevăr odată despre necesitatea și meritele ei, dar n-a făcut-o nici la deschiderea cursurilor, nici cu vreun alt prilej legat de activitatea acestei instituții.

Trebuie să spun că Nicolae Labiș mi-a apărut ca un flăcăiandru, hîtru bun de glume încă din zilele cînd trebuia să susținem așa-zisul examen de admitere. Țin minte că pe traseul pe care îl aveam de străbătut, uneori cu tramvaiul 20 care întorcea în parcul de la actualul restaurant „Doina" de pe Kiseleff, animatorul întregului grup era poetul Nicolae Labiș, căruia îi țineau hangul cîțiva ieșeni cu care se cunoștea dinainte. Nu exagerez deloc dacă voi spune că în centrul acestei voioșii pustești era parodia lui Nicolae Labiș după A.E. Baconsky **(Frasinii de la răscruce)**, în care se spunea în maniera epocii :

Trece-o noapte, trece înc-o zi,
Lupta se ascute între clase,
Iar chiaburii se arată-a fi
Elemente tot mai dușmănoase...

Dacă omenirea s-a despărțit de trecutul ei rizînd, parafrazînd am putea afirma că generația mea s-a despărțit de proletcultism și dogmatism, cărora nu le plătise cine știe ce tribut, rizînd în hohote odată cu Nicolae Labiș care avea să abordeze această problematică și în registrul grav, odată cu „Lupta cu inerția" ori și mai devreme cu poemul „Omul comun".

Dînd cezarului ce-i al cezarului, trebuie să spun că la sfîrșitul anului 1952, desfășurîndu-se alegeri de deputați la diferite nivele, și virtuțile noastre politice au fost puse la încercare prin diferite modalități, deși majoritatea dintre noi nu întruneam vîrsta votării. Pe de o parte, eram chemați să păzim în puterea nopții materialul electoral afișat pe străzile din preajma șoselei de alcool. Fapt e că eu plecasem mai devreme. Colegul Nicolae Labiș, împreună cu o tînără poetă, și ea studentă a Școlii de literatură, se întorseseră ceva mai tîrziu, pesemne după orele 24, intrînd în incinta respectivei instituții prin str. Mihail Kogălniceanu, pe o poartă, pe care noi o lăsam intenționat liberă pentru întîrziați. După ce s-au văzut în curtea Școlii de literatură, înainte de a pătrunde în clădire, au mai zăbovit la o masă de piatră de pe malul micului lac artificial decorativ, sărutîndu-se ca orice tineri care n-aveau mai mult de 18 ani. Fapt este că Labiș o sărutase cam pătimaș pe gît, lăsîndu-i semne ca într-un anumit cîntec. Respectiva colegă dormind niznai de semnele ce le avea, într-una din nopți a fost văzută de către o altă colegă, fostă activistă de U.T.M., femeie cam neluată în seamă de partea bărbătească. A fost de ajuns această repede și parșivă ochire pentru ca să se declanșeze o întreagă anchetă de către această femeie rea, aparent apărătoare a moralității comuniste. Unul dintre primii care a fost însărcinat din partea conducerii școlii să-l interpeleze pe Labiș am fost eu, care n-am putut deduce nimic în legătură cu pretinsele intenții de viol. E drept că eu însumi, fiind foarte tînăr, m-am limitat, cum mi s-a și părut firesc, la o simplă întrebare : Băi cîrlane, căci așa îi spuneam lui Labiș în intimitate, spune-mi, ai vrut să-i faci ceva ? Ai, bă Nae, n-ai văzut ce i-am făcut ; am pupat-o mai cu foc și atît — fapt explicabil la ora aceea și după mai multe sticle de bere.

Cu aceasta incidentul mi s-a părut încheiat, mai ales la cei 18 ani ai noștri, și am informat organizația de partid că nu se petrecuse blestemăția care se insinua. Dar cei ce se încăpățînaseră să susțină fantasmagoria lor (directorul I.M. Aldan), nemulțumiți de „miopia mea politică", au luat cercetările pe cont propriu, ajutați de amintita colegă care pe deasupra făcea parte și din Comitetul U.T.M., din care mai făceau parte și alți cîțiva colegi, care după ani, în mod ipocrit, au făcut pe vitejii. Fapt este că pe baza unui referat întocmit nestatutar, ceea ce era pe deplin posibil pe atunci, în condițiile încălcării docratismului de organizație, s-a organizat o ședință de sancționare a lui Nicolae Labiș, care în plus mai avea și un vot de blam fiindcă își pierduse Carnetul de membru al U.T.M., ceea ce îi agrava situația, după mentalitatea de atunci, noua sancțiune neputînd fi alta decît excluderea din organizație.

A urmat un simulacru de adunare generală. Cît privește sancțiunea, în condițiile de atunci explicate mai înainte, trebuie să spun că, exceptîndu-l pe criticul Lucian Raicu care s-a abținut de la vot, toți ceilalți participanți la adunare au aprobat propunerea referatului ca Nicolae Labiș să fie exclus din U.T.M.

Situația aceasta practic neclară din punct de vedere organizatoric, căci nici un for imediat superior nu s-a ocupat de noi, în acel an, 1953, desfășurîndu-se la București și Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților, în toamnă, odată cu obișnuita reluare a cursurilor, într-o discuție telefonică pe care am purtat-o cu secretara C.C. al U.T.M. cu elevii și studenții, aceasta, bună cunoscătoare a însușirilor politico-morale ale lui Nicolae Labiș, participant la taberele uteciste de vară de la Vălenii de Munte, mi-a spus să-l reiau în evidență, ca și cînd nimic nu s-a întîmplat, ceea ce am și făcut cu bucurie, eliberat de ideea că asupra organizației noastre apasă o asemenea povară. Trebuie să spun că Labiș, spre cinstea lui comunistă, în cele vreo două luni și jumătate cît a contat ca exclus din U.T.M., a avut o comportare demnă, revoluționară, scriind chiar versuri de rezonanța celor maiakovskiene cu privire la cărțile care reprezintă carnetul său de comunist (versuri pînă acum nedate la ivealăl).

De altfel, într-o dedicație pe care mi-o acorda în mai 1956, aprecia, cu maturitatea și discernămîntul politic necesare, drept un scandal neplăcut întîmplarea la care partipasem de pe poziții diferite, bucurîndu-se de amiciția noastră prezentă, după propria expresie.

Mult mai tristă e întîmplarea legată de aflarea veștii morții iubitului prieten și genialului poet, fapt care s-a produs la Focșani, unde ajunsesem cu turneul de șezători literare din Săptămîna cărții ce se organiza pe atunci, în cadrul căreia grupului din care făceam eu parte (Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Cezar Drăgoi, Victor Tulbure, Aurel Mihale, Haralamb Zincă, Mihai Gavril) îi reveniseră regiunile Iași și Galați, în componența celei de a doua intrînd și raionul Focșani, unde ne aflam. Înainte de plecarea la Iași trecusem bineînțeles pe la spital, pe la Labiș, unde purtasem o discuție destul de liniștitoare. Temperatura nu era mai mare de 37°, iar el făcea glume pe seama faptului că deși îl înțeapă mai jos de piept, nu simte nimic. Mă îndreptam spre dulcele tîrg al Ieșilor, orașul adolescenței sale literare, cu două zile înaintea morții, oarecum mai încrezător.

Vestea morții m-a surprins tocmai asupra unei farse îndrăcite a lui Nicolae Tăutu, care-l prezentase organizatorilor șezătorii de la Focșani pe un poet localnic gălățean, autor de fabule și profesor de matematici, drept cel mai mare poet mongol, Ciuvașa, traducător al lui Eminescu, care nu știa să silabisească decît „au ciau, ciau", pentru ca Nicolae Tăutu să traducă fraze interminabile. În timpul scurtei gustări de la restaurantul „Zori de zi", organizată la insistența gazdelor pentru tovarășul mongol și distinsul său traducător, colonelul Nicolae Tăutu, eu ieșisem pe afară să văd, la Biroul de voiaj C.F.R., la ce oră aveam tren spre București, după miezul nopții, cînd se încheia și sindrofia pusă la caie de gazde. Cumpărind însă ziarul „Scînteia", am găsit în paginile sale îngrozitorul necrolog și izbucnind în plîns m-am repezit în local, punînd capăt farsei și informîndu-i pe colegii care erau de față ca și pe cei rămași să se odihnească o oră la hotel „Princiar" despre tragicul deznodămînt al destinului colegului nostru atît de drag, Nicolae Labiș. Sezătoarea programată s-a transformat în primul miting de doliu consacrat memoriei marelui dispărut, toți scriitorii participanți evocîndu-l sau citind din versurile sale.

Atunci, spontan, sau poate mai tîrziu, sub același impuls al durerii care ne copleșise, Victor Tulbure avea să scrie :

Ni-i dragă amintirea lui. Ne doare
Aripa frîntă-atît de timpuriu...
De ce-a plecat în glie și în floare
Nici vulturii, nici cerbii nu o știu.

Niculae Stoian

Fotografia de față a fost recuperată din albumul Asociației de prietenie Finlanda—România, grație amabilității secretarului acestui așezămînt, specialist în limba și literatura română, Seppo Siren. Aici ajunsese, trimisă fiind de către academicianul Mihai Ralea, președintele de pe atunci al Institutului de relații culturale cu străinătatea, imaginea fiind surprinsă la o manifestare dedicată epopeii finlandeze „Kalevala", la Casa scriitorilor. În ultimul rînd, al doilea din stînga, distingem pe Nicolae Labiș, lîngă care, tot în stînga, se află poetul Tiberiu Utan. Printre ocupanții băncilor din partea dreaptă se mai pot distinge mult regretatul istoric și critic literar Al. Oprea, directorul de pînă mai ieri al Muzeului literaturii române și al revistei „Manuscriptum", poetul Dumitru Corbea ș.a.

Kiseleff, unde ne era sediul. Pe de altă parte, aveam sarcina să facem propagandă candidaților înscriși pe lista ce urma să fie aleasă, integrîndu-ne în rîndurile celor care urmau să se controleze în listele de alegători.

Deși Labiș participase la întreagă această activitate, țin să-l evoc dintr-o împrejurare anume, respectiv de la ședătorile literare, cu caracter politic pe care, în ziua alegerilor, le organizam ad-hoc în fața centrelor de vot. Nicolae Labiș excela în acel an cu interpretarea energică a poeziei „Marșul celor puternici". Stăruie și acum în memoria mea cadențele energice ale acestei poeme apărute post-mortem :

Nu vă chem în duruitul darabanei,
Nu vă chem sub flamuri negre ca vultanii,
Ci vă chem sub piscuri neumblate,
Unde numai soarele și visele au pus piciorul.
Nu renunțăm la nimic,
Cîștigînd viitorul !

Întrebarea pe care și-o pune și are să și-o pună tot mai mult fiecare contemporan e cum recita Nicolae Labiș ? Întîmplarea a făcut ca în 1955, cînd abia terminase capodopera sa „Moartea căprioarei", semnatarul acestei evocări să-l însoțească de două ori la ședători literare : odată la Școala populară de artă, în fosta clădire a Senatului sau mai recent a U.N.C.A.P., din Anghel Saligny de lîngă Consiliul Popular al Capitalei.

Adevărul e că Nicolae Labiș, în stilul său de a recita, era inimitabil. De aceea am și întîlnit puțini recitatori-actori cu îndrăzneala de a-l recita. Cea mai aproape de Labiș e actrița Violeta Andrei, care într-un miez de noapte a cutremurat un cerc intim cu versurile lui Labiș din „Moartea căprioarei".

Și totuși, cum recita Labiș ? Îi rog pe moldoveni, îndeosebi pe Eugen Mandric, să mă ierte dacă memoria mea a înregistrat simplist pronunția lui Labiș. Ceea ce mi-amintesc bine e că prima strofă paragraf debuta evocator, dramatic, de ți se făcea părul măciucă (transcriu oarecum fonetic) :

Seșeta a ușis orice boare de vînt,
Soarele s-a topit și a curs pe pămînt.
A rămas cerul fierbinte și gol,
Ciuturile (sau Șiuturile) scot din fîntînă
nămol.
Peste păduri tot mai des focuri, focuri,
Dansează sălbatice, satanice jocuri.

Tabloul acesta evocator, de esență oarecum expresionistă, era urmat de o intrare într-un ton familiar, povestitor. Să tot fii profesor de limba română azi și să ai măiestria de a preda această capodoperă unică.

★

Dar conștiința mă obligă să nu trec sub tăcere o anume întîmplare de la sfîrșitul primului an al Școlii de literatură „Mihai Eminescu", respectiv excluderea lui Nicolae Labiș din U.T.M. Cum eram secretarul Comitetului acestei organizații de la școala amintită, faptele în mare îmi sînt binecunoscute, cu atît mai mult cu cît acesta fusese unicul eveniment de o asemenea gravitate, care ne apare acum de-a dreptul ridicol.

Cum s-au întîmplat lucrurile ? Într-o simbătă din luna iunie 1953, fuseserăm invitați mai mulți tineri scriitori la o reuniune culturală ce se ținuse la Editura Tineretului în str. Nikos Beloianis, unde se serviseră diferite gustări și bere. Printre invitați mă numărasem și eu și n-aș putea spune că s-a făcut exces cu consumul

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

S-a sfîrșit din viață un mare romanist : Iorgu Iordan

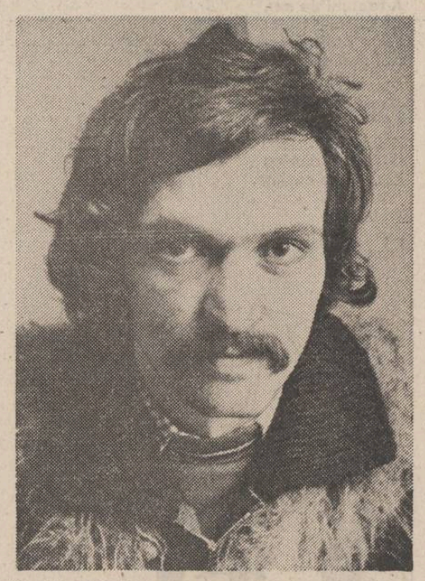

Nicolae Mateescu, un prozator talentat, dar parcimonios

Mircea Tomuș, Romul Munteanu, Aurel Rău, Victor Felea la un colocviu al scriitorilor

Sate românești

Nu știu dacă și alte ziare județene au asemenea inițiative, după sufletul meu, de o înaltă semnificație, dar cotidianul de la Alba Iulia, UNIREA, are săptămînal o pagină frumos intitulată : Popas duminical. *Se dedică o pagină cîte unei comune sau sat din raza județului. Se implică istoria localității respective, se scot la lumină meșteșugurile caracteristice, se fac portretele oamenilor care s-au ridicat de-acolo, se dă o imagine deplină a realităților contemporane.*

Astă vară, în concediu fiind la Alba Iulia, am fost și eu solicitat de bunii mei colegi de condei de la ziarul UNIREA să le scriu cîteva rînduri despre satul natal. Am făcut-o cu stringere de inimă, pentru că a vorbi despre satul în care te-ai născut este egal cu a îți face o autobiografie. Nu întîmplător mi-am început articolul cu propoziția că între dragostea de mamă și locul nașterii nu prea poți pune linii de deosebire. Citind acum pagina respectivă, am aflat lucruri noi despre vechimea satului (atestat documentar în 1333) și că în Heuigul meu natal vremea nu a „vremuit" după expresia filosofului, ci a perpetuat necontenit.

Dar nu vreau să alunec într-o pantă sentimentală. Inițiativa ziarului albaiulian — repet, nu știu dacă-i singulară — are, după părerea mea, un rost care, generalizat, poate duce, în ani, la o completă enciclopedie a tuturor localităților din țara noastră. Va veni cineva, un ins sau un colectiv, și va insuma — avînd de unde să însumeze.

Știu că la începutul secolului nostru a fost o inițiativă de a da monografii ale localităților noastre — comune și sate —, propusă, dacă nu mă înșel, de fostul mare ministru al educației, Spiru Haret. Mai înainte, Bogdan Petriceicu Hasdeu trimisese tuturor intelectualilor satelor un Chestionar, *în vederea alcătuirii marelui său* Dicționar, *din care — după fișele aflate la Academie — se pot smulge și astăzi încă multe lămuriri ale obiceiurilor și vocabulelor limbii noastre încă atît de vii pînă mai ieri. Dimitrie Gusti a inițiat monografia lui modernă a satului românesc, realizată în echipă de specialiști. Ca și lingviștii, alcătuitori de Atlase lingvistice, școala lui Gusti a optat pe eșantioane, pe cîteva localități din fiecare regiune. Toate foarte interesante, dar incomplete... Nuanțele, ca și elementele de rezistență, sar de unde nu te gîndești. Iată, Răsinarii Sibiului, care l-a dat pe Goga și care are o bună monografie scrisă la începutul secolului, a dat un singur academician, pe cînd Sălișteа aceluiași Sibiu a dat trei academicieni (mi se pare fapt unic pentru un sat!).*

Dar nu este vorba de... performanțe. E vorba că fiecare comună, sat și chiar cătun își are istoria lui, rezistența lui în vremuri, contribuția lui în plan material și cultural. Faptul de a le releva — fiecare cu sporul lui de generație — mi se pare neîndoielnic. Căci se dezvăluiește și se imbie un reazim pentru viitor. Totdeodată se afirmă democrația noastră fără de limite și preconcepții. Satele românești, cum spunea în repetate rînduri Nicolae Iorga, sînt așezămintele de la care ne putem revendica noblețea stirpei. Iar G. Călinescu spunea că orașele noastre nu sînt decît civilizarea fostelor sate-tîrguri din care nu ar trebui să lipsească bunul simț tradițional.

Astăzi, cînd antrenate în impetuosul proces de dezvoltare socialistă atîtea sate devin localități urbane cu toate înlesnirile pe care le presupun cuceririle moderne, totodată păstrîndu-și fiecare specificitatea în veac, faptul de a lua în seamă fiecare localitate și a-i face istoricul mi se pare de mare importanță. Se scriu astfel pagini de istorie pentru timpul de mîine.

De aceea, și nu dintr-un criteriu subiectiv, salut inițiativa ziarului UNIREA.

Gheorghe Suciu

ÎN TREACĂT

Idilica și parșiva umbrelă

Alcătuirea aceasta ciudată, greu de manevrat — cel puțin pentru mine — atît la plecare cît și la întoarcerea acasă (neîncadrîndu-se mai niciodată în perimetrul ușii) atît la deschidere, cît și la închidere, îmi inspiră spaimă, umilință și neîncredere.

Etse, de fapt, va fi vorba, și scrisa, despre umbrelă.

Îmi provoacă spaimă poate și unde nu-i știu data, locul și numele inventatorului ei, cît și pentru faptul că ea poate (mi s-a și întîmplat de cîteva ori) să mă înțepe în ochi, urechi și să mă zgîrie pe obraji, odinioară fragezi și rotunzi, prin terminațiile metalice și ascuțite ale arcurilor care-i declanșează cupola ocrotitoare ; mă umilește prin faptul că purtătorul ei are avantajul de a nu răspunde la saluturi, fie ele cordiale ori subalterne, iar după trecerea unei scurte averse de ploaie, cînd, strînsă și ținută ca un baston, el, purtătorul, capătă aerul unei părelnice semeții și distincții.

Nu-mi prezintă încredere deoarece cu sau fără ea tot plouat rămîn, neștiind s-o minuiesc cum trebuie, cît și prin aceea că o uit frecvent sau ea — infidelă — mă părăsește cu primul prilej.

O singură dată am găsit și eu o umbrelă într-un local public, am plecat repede și trufaș de acolo de teama revenirii posesorului care putea, firesc, să și-o revendice, îndreptățit și furios, am intrat în alt local unde am sărbătorit micul eveniment, am emis cîteva cugetări săltărețe și cutezătoare despre acest obiect. Am continuat aprins reflecțiile și pe stradă, uitînd scula atîrnată pe rezemătoarea unui scaun.

De haram a fost, de haram s-a dus...

Cugetările mele cînd înalt filozofice, cînd jos anecdotice și practic negociatoare se centrau — după cîte cețos și îndepărtat îmi aduc aminte — în jurul dialogului jovial, ori tăios ironic dintre francezi și englezi despre umbrelă.

Francezii îi acuză pe cei de dincolo de Canalul, zis al Mîncii, că o poartă din porniri snoabe indiferent de vreme, iar ceilalți îi învinuiau pe cei aflați pe malul dimpotrivă al înainte amintitului Canal că nu poartă umbrelă sub pretext că cerul e senin și nu plouă. Atotputernicul și Atoștiutorul să-i împace și înțeleagă.

Cu trecerea anilor, umbrela și-a înmulțit, diversificat, profilul și întrebuințările, fiind ea, de ploaie, de soare ori de plajă, urcînd chiar pe scena teatrului în spectacole deobicei dansate și cîntate, ba s-a strecurat parșiv și subtil și în titlul unui film muzical cu coadă la casă. Acest soi de locuință lacustră umblătoare atît prin utilitate și necesitate, cît și datorită prestanței împrumutate posesorului ei, este adeseori perfid ademenitoare.

Deoarece o invitație caldă și ceremonioasă sub ea, făcută pe o vreme vrăjmașă, este mai ispititoare și mai anevoie de respins decît una lîngă volan, ori sub o streașină plîngătoare, iar dacă drumul e lung și conversația dibace se ajunge la idile durabile, ba uneori, și la angajamente matrimoniale mai mult sau mai puțin durabile. Și de aici încolo începe parșiva lovitură a umbrelei. Pentru că, dacă pe stradă ea are destinația precisă de a te feri de ruperi de nori, în spații casnice închise și fixe slujește dezlănțuirii și ruperii contondente și aprige de nervi și se află mai întotdeauna la îndemînă.

Oricum, fie vremea bună, rea, umbrela își are viitorul asigurat, fie înalt arcuită deasupra capului, fie închisă, purtată la picior, sau șăgalnic și cochet înclinată în stînga ori în dreapta.

Printr-o judicioasă întrebuințare ea economisește — potrivit unui studiu migălos făcut de cineva cu o autoritate de necontestat în materie — cam 14 (patrusprezece) pălării. (Pe an sau pe lună, nu se precizează în studiu — eu înclin să cred că pe an). Și își dovedește sporul de întrebuințări și înfățișări cu toată aparenta ei stagnare tehnică.

Deoarece — mă întorc, mă opresc și citez iarăși din studiul de specialitate : „Este unul din obiectele care s-au demodat cel mai puțin de la invenția lor încoace, cu și roata, alt aparat cu spițe... doar în ce privește bățul..."

Dar las citatul neterminat și întrerup aici și considerațiile mele personale, altminteri destul de interesante despre apărătoarea de apa ploii, de teamă că încet, încet s-ar putea să pic, pic, în păcatul, aproape de neiertat publicistic, de a bătea în piuă mai sus pomenitul lichid.

Nicolae Velea

Desen de Sabin Ștefănuță

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XVI)

În răstimpul celor trei zile de răgaz date bătrînului pustnic. Marele Han avu îndeletniciri ciudate. Se trezi în zori ca de obicei și după ce bău o carafă de ceai negru amestecat cu kumis porunci să fie pustiită iurta imperială de orice persoană, venită cu treburi oficiale, interzicînd pînă și primei sale soții, Bordu, prezența în preajma lui.

Rămase o vreme gînditor pe tronul de aur meșterit de făurarii chinezi sprijinindu-și trupul puternic de spătarul pe care doi dragoni uriași țineau în vîrful labelor un mărgăritar de culoarea portocalei. Palmele cu degete butucănoase se odihneau pe brațele jilțului reprezentînd doi lei furioși cu coamele zbîrlite.

Stătea cu pleoapele lăsate peste privirea strălucitoare și nu auzea decît gîfîitul ritmic al leopardului culcat la picioare și șuierul înfuriat al șoimului înfometat.

În fața lui, pe un covor roșu ca soarele deșertului în amurg, înțeleptul kitai așezase de cu seară macheta unor munți prăpăstioși și golași modelați în lut galben, închipuind lanțul Munților Altai, fișii lungi de nisip fin închipuind deșertul, mici oglinzi de apă intruchipînd lacurile și, în depărtare, silueta unei cetăți cu metereze circulare.

Chiar de la picioarele tronului o armată de călăreți în miniatură, exemplar aliniată, aștepta parcă un semnal nevăzut. În spatele acestei armate se zărea o imensă herghelie de cai.

Pe celălalt versant al Munților Altai înaintau în formă de săgeată alte două armate de cavalerie, cea a fiului său Djoci și a experimentatului general Subotai, cel viclean ca vulpea și fioros ca tigrul.

Vîrful acestei săgeți era îndreptat, fără doar și poate, spre cetatea cu ziduri crenelate care nu era alta decît vestita capitală a Orientului, Samarkand.

Hanul era uimit de perfecțiunea și migala modelajelor și își zise că ele nu pot fi decît rodul și răbdarea unei minți de chinez.

Nu era într-o formă prea grozavă. După incursiunea prin capitala pe care n-o putea suferi, rămăsese multă vreme treaz și în cele din urmă avu un vis ciudat. Se visă băiețandru scăldîndu-se în apele reci ale Kerulenului. Nu era nimeni în jur și doar soarele ardea nepăsător în înaltul cerului cînd deodată văzu pe mal, în locul unde-și lăsase veșmintele, un animal ciudat așezat pe labele din spate și privindu-l cu ochi de om. Semăna grozav cu animalul pe care-l întîlnise cu ani în urmă în timpul unei vînători și care-l paralizase cu blîndețea și nepăsarea lui. Avea corp de căprioară, străveziu parcă, și în mijlocul frunții un corn strălucitor cu vîrful arcuit în sus ca o spadă. Și animalul acela stătea și-l privea cu blîndețe chemîndu-l încetișor cu glasul mamei sale : „Temugin". „Temugin"...

Simți în spate mișcarea ușoară a aerului și desluși pașii catifelați ai învățatului kitai. Deschise pleoapele și-i făcu semn să se apropie. Vru să-l întrebe despre semnificația visului dar renunță. Ridică arătătorul spre macheta din fața sa și zise cu glas nepăsător :

— Cît timp ți-a trebuit să meșterești jucăria asta ?

— Nu mult, preaslăvite. Le-am isprăvit între trei asfințituri de lună.

— Vrei să spui că așa arată armata mea și drumul pe care va trebui să-l străbat către țara aceluia ciine netrebnic ?

— Întocmai. Iscoadele și solii trimiși mi-au povestit despre fiece colț de pămînt cercetat. Mi-au descris munții și deșerturile, lacurile și riurile ce vor trebui trecute. Am făcut totul așa cum mi-ai poruncit.

Hanul strînse pleoapele peste tăietura oblică a ochilor și se aplecă să mîngîie blana catifelată a leopardului care mirii de plăcere.

— Văd că ai însemnat fiecare tumen de călăreți, pînă și pe generalii mei i-ai modelat și i-ai pus în față. Trebuie să înțeleg că toată această armată va porni în lungul drum fără mine ?

— Nicidecum, preaslăvite !

— Atunci trebuie să înțeleg că degetele tale n-au știut să-mi modeleze făptura și ai lăsat pe seama altor meșteri treaba aceasta ?

— Nicidecum, preaslăvite, repetă kitaiul. Vroiam doar să așez cu mîna mea preailuminata ta persoană în fruntea oștilor. Să-mi spui doar dacă vrei singur, și neînsoțit de nimeni sau în mijlocul gărzii tale de viteji ?

— Tu unde ai vrea să mă așezi ?

Înțeleptul kitai avu un zîmbet fugar pe fața-i de porțelan galben.

— Pînă la trecerea munților te văd în mijlocul gărzii. Trebuie să te odihnești, slăvite, ca să apari în fața dușmanului în toată măreția ta.

Cu o mișcare ușoară kitaiul scoase de sub mînecile largi ale kimonoului o statuetă călare care semăna întocmai cu chipul Marelui Han. O ținu în palme întinzîndu-i-o.

Hanul o luă și-o privi cu atenție printre pleoapele întredeschise.

Semăna leit cu el pînă în cele mai mici amănunte. Un fior de plăcere îi fulgeră trupul dar se stăpîni și nu rosti nici o vorbă de laudă.

Tăcu multă vreme gîndindu-se intens la ceva. Într-un tîrziu întrebă privindu-l cu șiretenie, dintr-o parte.

— Ce-ar fi să faci atîtea statui de-ale mele cîți generali și sfetnici am în împărăția mea ? Aș da fiecăruia cîte una să mă țină în iurtă să nu uite puterea și slava mea. Ce zici ?

— Nu cred că e bine. Nu-i bine să-i obișnuiești cu slăvitul tău chip.

Vor sfîrși prin a nu se mai teme de tine. Lasă-i să te vadă fiecare cum vrea și, mai ales, ține-le trează spaima de moarte.

— Totuși, unui singur om aș vrea să-i trimit chipul acesta. Unul care e departe și care se pare că a uitat cum arăt. Acesta este fiul meu cel neascultător.

Învățatul kitai nu răspunse. Stătea încremenit cu mîinile ascunse sub faldurile kimonoului, cu același suris misterios înscris pe fața-i de porțelan.

— Bine. Dacă nu vrei să răspunzi, atunci hai, să ne jucăm de-a războiul. Vreau să știu fiecare mișcare pe care o voi face în lungul drum ce mă așteaptă.

Mircea Micu

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

BARBU COSTIN : Această Antologie. Antologioară, în cap de capătul Poștei de azi și la căpătîiul zilei dv. de mîine cu **Deodată :** „Deodată te răpune bătrînețea / și nu mai poți mișca / deodată stelele de iarbă verde / pătrund / ... / fața ta / ... / orele se deplasează înainte ca o margine de film / și lasă un gol pe unde fug cuminte. Stai aplecat, cu spatele pe lume / și te apasă chiar un simplu nume / nevoie ai de vitamine și de fructe / și zeama lor o sorbi cu dinții rari / și dormi în după-amieze / pe perne cu cocoși brodați / cîntînd o nesfîrșită deșteptare" **Ploaia, ca o absență :** „În toamna aceea călduroasă, interminabilă / apele verzi și-au retras pielea treptat / dezgolind scheletele hidoase / ale monștrilor de pe fundul riului / care traversa bietul nostru orășel / de provincie". **Ochean :** „Tot timpul plutesc în nemișcare / Deasupra **peretele alb de sare / Dedesubt — cerul negru** de pămînt. / Mă întorc pe-o parte-atît cît sînt. Prin conductele săpate de ape de mare / nu se vede nici o pînză argintie în depărtare". Deci, la următoarea întîlnire de pîlc, am putea să vă scoatem la soare, aruncîndu-vă-n sus ; hopa, mare. Barbu Costin — Constantin Buiciuc !

MARIAN : Acest fragment : „Se zări atunci / o cunună albă ; lăptoasă, pe cerul scînteietor / cuprinsă de farmec / iapa își mai linse o dată drobul de sare / iar capul faunului / mai greu tot mai greu / se tîrî la hîrdăul de apă / e gata masa / se auzi cu și mai hotărîtă cutezanță / vocea pajurii numai puțin / ... / cu trimisul crizantemelor vreo două insule / mai am de strîns calorifere de pripas / ... / și vin și eu acum". În celelalte aiureala n-are oracol, nici subtext absurd, urmuzian, cum credeți.

PAVEL CRISTIAN : Atitica : „O aripă deschisă-n vînt / Desface alte gînduri, albe / zburînd în vînt, zburînd în gînd / Plutind în ochi cu pleoape calde".

VAUM COLOMAN : Aceasta-i mai clară și cu oarece maturitate de gîndire, **„Puterea de sînc".** Însă instrumentația poetică, lipsă : „M-ademenește roua izvorului / și cumpăna de la fîntînă o ține. / Vreau să umplu cu dulceață seva / din tînărul ram răsărit / Cît spiritul meu va dăinui !

HADA ION : Da, dar merită mai multă trudă și băgare de seamă la cele cum ziceți. și voi găsi adăpost în vis / Speranța visului meu va lumina clar pe cărarea ce duce pe lumea"

MANGIUREA EMILIAN : „Eu iubesc, tu iubești, el iubește / noi iubim, voi ce naiba faceți ? / toată lumea iubește acum / iubirea-i iubită prin însăși iubire / (sic !) / Ea iubește, iubește iubind / tot ce-i de iubit / flori și păsări și toamne și ierni / și ploi și ninsori și fluturi / și iubiri / Ea iubește, el iubește / și totuși ei încă nu s-au cunoscut / Ea iubește aici, el iubește dincolo / fiecare iubește în altă parte /... / Acesta-i motivul real / pentru care ei nu se vor cunoaște niciciod". Cam jucărie fără ceva mai acătării, de gînd sau zicere.

RODICA MARCU : Elegie în piața mare : „Un petec de verdeață pe scena lumii / sub cascadele de ploi. Vin largi valurile / de pe o pistă nevăzută / ... / Ne-nviatul mai stă încă de strajă / într-un altar de rouă. Mîine / noaptea va crește mai mare peste / pînza de păianjen / ... / cuvinte sacre și deocamdată neștiute / Ochii mici ai luminii / Se îmbracă în haine de zăpadă / să scoată din adîncuri dureri nevolnice / și iubiri atotmistuitoare". Și strofa : „Singurătatea plină de mireasma ei / ca un cer plin de văzduh / ... / Se lasă miezul nopții / peste simetria părului / peste nervurile de metal ale primăverii". Nu disprețuiți metafora, că ni se urcă degetele ! Trimiteți:

LIVIA ARON. Niciuna ! Dar tot bateți la mașină și trimiteți.

MAXIMILIAN VLĂDESCU : Un Poem : „Vin rătăcit / tinerețe cu anii deschiși / mă duce riul pe umăr / Sînt cuptorul în care stau la ars / cărămizile orașului". Și alt **Poem :** „Din lacrimă fac ulcior de lut / și string amurgul în el" — dar fără nici o putere de cuget sau zicere.

FLORESCU DUMITRU : Această fărîmitură de la masă încărcată cu bucate rele : „Nu mă-mbrățișa, plînge iubita / De parfumul dăruirii sînt înmiresmată".

GABRIEL TANUL : Sunetul ce urmează, din **Clopotele dimineții :** „Vîntul într-un lan de grîu / sună clopotele dimineții / mlădierea / ... / cine mișcă firul de iarbă / cine tulburâ liniștea. Trimiteți.

NICOLAE COANDE : Bateți la mașină și dați repede, ca astea : **Un tunet, cristalul :** „Cei fără cintec să rămînă pe loc / să-nvețe supunerea la blîndele norme / și-o iluzie să se mai nască pentru / cei alungați ! / Fără lumină va trudi trandafirul / spartă va singera goarna dreptății / nimic să nu nască liman sau cetate. / un tunet tăcut e cristalul în oase / o, fericiți, cei alungați în eternitate" : **Nelubiții :** „Noi n-am intrat niciodată / în grădinile largi de la Akademos / unde umbra amiezii e o statuie în pirg / o zveltă idee / arcul adevărului cine l-a găsit / pierdut cui să-i întoarcă / și fără săgeți ? / nu e nici o mirare prea sinceră / să mai nască un scîncet / ... / Să sărbătorim pe cei ce nu s-au mai născut / și ne visează încă".

MARIETTA MATEI : Vă răspundem la tot numele, vă stă bine, cu aceste trei : **Toamna trandafirilor :** „Spre miezul nopții / toamna mi-a bătut în geam / și mi-a rostit numele tău / Apoi a plecat / dar trandafirii au rămas însingerați / și un vînt sălbatic / a poposit rizînd la geamul meu" ; **A sosit, toamna :** „A sosit toamna / și cai albi mai aleargă pe cer / în coline de lumină / Umbra verii și-nlănțuie pașii / spre ruga din iarbă / Ploaia bîntuie maramele de foc / ce flutură pe dealuri, / frămîntate de strigătul fluturilor / ce se pierd pe cărări". **Mulțumire :** „Se lasă cerul în boarea de vînt / în suflet pacea coboară / Pe altarul cu aripi de cînt / Un psalm iubirea-mi străcoară / Stele aprinse mă privesc / prinos de mulțumire / În lacrimi gîndului șoptesc / O rugă de-mplinire / Un sol trimis s-asculte ruga / Cu haru-i, mir împarte / În marea de lumină / Și trece mai departe". Vetustețe, vetustețe, la vîrstă junâ !

CONSTANTIN M. DAMIAN : Acestea și așa : **Simplitate :** „Șlefuiesc cuvîntul / ... / lebedei rănite / eu / să mă nasc între / timp, ca să fie totul / mai simplu" ; **Zidire :** .....Ne ascultăm de la / cele două capete ale pămîntului / vorbele planînd între / noi / cetatea e pe sfîrșite". Altfel bătrînul Poștaș C.D. poate să aibă dreptate.

MIHAELA CHIREA : O istetime ciudată ne pune pe gînduri. **Impresia în alb :** „Vîntul cald cu gust de prună / așteaptă rarele poteci / scurmă pasărea în lună / vesmintele de boabe seci / somnul trezește o boare / la robinet mai cure-un strop / clanța saltă de răcoare / mina-ntinsă-i ca un plop / ruptă scara se supune, tîrziu cu alb te-ai învelit / acul de brad c-o rugăciune / descoase drumul liniștit" ; **Fereastră închisă :** „Ciinii vîntului își sună glasul / încă un tramvai a deraiat / e-mbulzeală-n camera de dansuri / fructele se coc anticipat / case cu fermoarele pe spate / caută spre darul altor veri / ploile sînt doar iubiri uitate / poarta un altar de mingiieri / drumul spre enigmă-și află pasul / norii rădăcini au în păduri / din pereții galbenelor ceasuri / mai cad frunze, mai răsar lăstuni". **Încă un ceas :** „De solzi ți-e talpa plină / stringi palmele în znop / scoți mîlul pentru cine / din mine bei un strop, tîrziu găsesc și pomul / pe care nu-l încap / în ouă bate somnul / domestic și curat". Mai trimiteți, să vedem ce pasăre-i : rară ori sprințară ?

MARIUS CORABIE : Nu vreau : „Nu vreau să dorm, somnul / e preludiul marei tăceri. / Și amintirile înoată prin memoria mea ca păstrăvii, spre amonte — / urcușul e greu, dar apele / limpezi și reci mă atrag". Celelalte sînt mai încropite : sufli asupra lor și se dărîmă.

PETRE PLOP : Aceste strofe, să nu vă strofsiți : „Uitam de grijile rămase / pe undeva în colț de țară / de casa ce se-nmiresmase / cu florile ce-o înconjoară / Flămînzi de viață și iubire / ne tăvăleam peste nisipul / pe noi cu mii și mii de fire / de nu-ți vedeam de-aproape chipul / o nebunie cînd viața / era la început de zare / cînd ne ardea de doruri fața / fiind pe plaja de la mare / Nu poți să uiți de mal, de zile / de caldă / dulcea armonie / de glasul tinerei copile / de tot ce-a fost, n-o să mai fie". Vă privește. Și ce-o mai fi.

NICOLAESCU XANA : Nu ! Mai bine bateți la mașină și după aceea la usa Poștei.

EDUARD ICU : Atît, dar mai trimiteți : „Mi-e teamă uneori, o nătîngă teamă / c-o să te prefaci în scamă. / În altnimica, cu sexul neutru / trăind ca inerția dinlăuntru. / Și te apropii mai tare de mers, / foarte strîns de-o imagine zveltă / galactic ozonul dă norii la valț / caninii vîntului intră-n alertă". Dar noi nu ne speriem.

BOGDAN FLOREA : „Poți umbla cu capul zbîrlit / prin conducte / tînguirea" — Ar fi oarece patimă la lume : de învățat meseria cuvîntului tare și curat. Altfel, rău de noi toți.

SANDRU COSTA

Discipolul serii

ea se oprea mereu
cerșindu-și ochiul
celor din jur

ea nu primea altceva
decît eeoul acelei
procesiuni continue

apoi își privea tăcută
trupul, undeva...
peste timp și ruga
arborilor o scria în piele
ca un supus discipol

se înserase peste
aluviunile singelui și
ea se oprea
și nu se oprea

Echilibru

aduceri aminte se dezleagă
odată cu ploile acelui mileniu
o lume cu ochii în dungi
și mîini crescute fără a prinde ceva...
doar sufletul își ține echilibrul
peste locurile sterpe, necălcate,
nevăzute de nimeni, între nor și pămînt
doar urme ale unei nașteri ratate...
ape stătute lucrează de zor...
! urzeala 'acelei liniști atroce
nechezul cailor, seara anilor
înfumurînd-o
rîvnire-n agonie
fiecare față a lucrurilor

Cina celor șapte inimi

uneori mă invită la cină
deasupra orașului de crini
— cina celor șapte inimi
sporovăiam și din cînd în cînd
făceam cu ochiul singurei ferestre
cu geamuri de lună bolnavă
pe unde fiecare dimineață
arunca în colțul mesei
aura unui înger
la cina celor șapte inimi

Umbra rănilor

tu care pleci oricînd și oriunde
uiți că un singur pas este o ardere de mină
și o fulgerare peste lucruri dragi
o gură de aer este o plasă întinsă
din umbra rănilor — sărut înșelător
al pielii pe singe
tu care pleci oricînd și oriunde
ca un cuvînt spre victima altui cuvînt
și neîntors dormi în zborul tău fără aer
nu uita că la orice vînătoarea regală
un singur cerb se poate întoarce
prin țeava puștii.

Actualitatea romanului (II)

Urmare din pag. 1

sine și pentru sine, modernizarea devine aiteeva, se transformă într-un joc facil, oricît ar fi de interesant. Se pot obține și în felul acesta efecte inedite, se poate ajunge la o anumită strălucire formală, numai că strălucirea obținută pe această cale (destul de lesnicioasă, de altfel, ținînd mai degrabă de imitație, decît de creație) nu dăinuie, sfîrșește prin a păli. Iată ce spunea în legătură cu această problemă un cunoscut prozator latino-american, Fernando Alegria : **„Romanul care depinde total de aparatul său tehnic pentru a exista dezvăluie un viciu fundamental : este lipsit de organele de creație, inumanitatea lui îl face steril, strălucirea lui este reflexul lui însuși și, în această izolare, nu va întîrzia să se stingă."** („Antologia criticii literare hispano-americane", pag. 172—173, Ed. **Univers**, 1986). Eseul din care am desprins acest citat se intitulează „Literatura și revoluția" (da, chiar așa !), alții nesfiindu-se să vorbească de revoluție, în raport cu literatura, străduindu-se, mai exact spus, să subordoneze tehnica literară evidențierii unor conținuturi noi, nu invers, cum au procedat și procedează sublimii noștri inovatori. De fapt, reformatorii aceștia ai noștri ar vrea, nu-mi dau seama de ce (fiindcă nu e vorba numai de lipsă de vocație), să ne aducă pe toți la același numitor, să ne determine, adică, să scriem într-un singur fel ; să imităm imitațiile de mîna a șaptea ; să ignorăm tradițiile prozei românești ; să nu mai construim, să mimăm doar construcția și să scriem pentru cîțiva inițiați. Îndemnurile și pledoariile lor nu au nimic comun, în orice caz, cu modernizarea, nici cu dezvoltarea în ansamblu a romanului — o cale care nu duce nicăieri, nu e de folos nimănui, nici măcar celor care au făcut-o, ca să nu se plictisească sau din alte motive, problema aceasta, motivația propriu-zisă, ținînd mai mult de ideologie decît de literatură.

Tot atît de forțate și de lipsite de temei sînt opozițiile care s-au creat și se creează între roman și istorie, între roman și sociologie, între roman și viață, în ultimă instanță. Romanul, ni s-a spus și ni se spune, de pe aceleași poziții, mai mult sau mai puțin estetizante, preponderent dogmatice, de fapt, nu trebuie să abordeze perioade istorice încă „neclarificate", iar de cele „clarificate" nu are rost să se mai atingă, ca să nu repete ceea ce a spus istoria. Dacă o face, o face în detrimentul său, în detrimentul valorii estetice, în detrimentul autenticității. Dacă pătrunde în domeniul sociologiei, romanul va suferi aceleași „traume", se va degrada, se va bucura un timp de un interes anume, datorită faptului că spune ceea ce nu a apucat să spună sociologia. Pe urmă însă, cînd vor apare studiile de sociologie corespunzătoare, interesul se va stinge, iar romanul, romanul care a păcătuit prin încălcarea domeniului amintit, va rămîne într-o suspendare dramatică, nu se va mai bucura de interesul nimănui. Cum se va întîmpla și cu romanul care a plonjat prea puternic în istorie, pe care îl vor arunca în penumbră „clarificările" aduse de publicarea unor documente, sau de altfel de clarificări. De parcă romanul nu ar face altceva decît că ar zugrăvi, ar ilustra niște împrejurări, parcă romancierul nu ar avea acces la înțelesurile de fond ale evoluției istorice, de parcă el nu ar putea să fie și istoric și sociolog, în măsura în care i-o cere una sau alta din edificările lui epice, de parcă literatura nu ar fi nimic altceva decît o simplă dublură a istoriei sau a sociologiei. De aici derivă toate confuziile, din faptul că activități specifice, între care au existat și există interferențe firești, au fost și sînt compartimentate rigid, ca și cînd s-ar afla într-o întrecere școlărească. Cine e mai înainte, literatura sau istoria, cine e în frunte, proza sau sociologia ?! În frunte e întotdeauna ceea ce e mai valoros, scriitorul avînd uneori intuiții pe care istoricul nu le-a avut, asta nu înseamnă că l-a scos din competiție pe istoric și că nu poate, la rîndul său, să primească din partea istoricului sugestii hotărîtoare. Același lucru poate fi spus despre raportul dintre proză și sociologie, dublarea sau întrecerea neavînd nici o tangență cu realitatea, fiind, dimpotrivă, rodul nefericit al unor aprecieri pripite și cam școlărești, pretențioase, ce-i drept, mimînd gîndirea îndelungă și cercetarea aprofundată, cu toate că nici nu au trecut pe lîngă ele.

Un roman cum e „Răscoala", de exemplu, nu va fi împins în penumbră de nici o cercetare istorică, romanul rămînînd ceea ce este, deși se referă la un eveniment istoric concret, clarificat din toate punctele de vedere, dacă e să folosim limbajul „teoreticienilor" noștri. Nici valoarea „Crengii de aur", romanul unei intuiții istorice fundamentale, nu va fi umbrită de cercetările consacrate trecutului nostru celui mai îndepărtat. Sînt excepții, se poate obiecta, nu sînt excepții, sînt exemple mai mult decît edificatoare pentru problema pe care o discutăm, mai ales că e vorba de două cărți atît de deosebite. Semnificația exemplului, în cazul **dintîi**, rezidă în faptul că Rebreanu nu a așteptat nici o „clarificare definitivă", nici istorică, nici sociologică, a perioadei pe care a abordat-o, a cercetat și a recercetat realitățile de-atunci, elaborînd pe urmă, cu mijloacele romancierului, marea lui epopee, evidențiind adevăruri pe care istoria nu avea cum să le evidențieze. Sadoveanu, la rîndul său, face istorie prin „Creanga de aur", o face însă cu mijloacele literaturii, ca și în alte cărți ale sale, fără a avea senzația că dublează istoria sau că se ia la întrecere cu istoria, senzația aceasta aparținînd, în exclusivitate, scriitorilor lipsiți de vocație, sau cu o vocație silită, celor care au crezut și cred că nu există și nici nu poate exista ceea ce nu au văzut ei, ceea ce nu sînt capabili să vadă.

Nu discuțiile stînjenesc, de fapt, ci dorința acestea acerbă de a impune altora, de a impune tuturor, o singură și cam îngustă viziune asupra lumii, un singur mod de a face literatură, de a face proză, modul acesta nefiind, din nefericire sau din fericire, cel mai adecvat, cum o dovedește realitatea, cum o dovedesc faptele, firește, dacă sînt considerate ca atare, dacă nu sînt fărîmițate sau denaturate de partialități.

În ce privește discuțiile acestea ar mai fi totuși de spus că ele au fost și sînt străbătute — „Ca de un fir roșu", cum se zicea într-o vreme — de confuzia care se face uneori între gălăgie și **teorie**, cei ce vorbesc mult sau mai repede avînd impresia că sînt mai inteligenți, sînt scăpărători, chiar atunci cînd vorbesc de-a surda, cînd discutează ogoarele uscate și cam răvășite ale demagogiei. Faptul că s-a mizat și se mizează așa de mult pe gălăgie, a avut și are, ce-i drept, o latură pozitivă, în sensul autodefinirii, „cadrilurile acestea artistice" (artistice dar și ideologice) arătîndu-i în toată măreția lor pe cei ce vor cu tot dinadinsul să fie ceea ce nu sînt, ceea ce nu vor fi în veci.

Nu știu dacă mai e nevoie să spun că tot ceea ce a fost și este izbîndă artistică (artistică dar și socială, estetică dar și ideologică) în domeniul acesta al romanului contemporan, a fost și este rodul abordării unor perioade dificile, al cercetării și recercetării istoriei, în afara oricărui complex de inferioritate, cu luciditate dar fără umilință, cu mult curaj și cu tot atît de multă răspundere politică. Nu ne aflăm, bineînțeles, la capăt de drum, procesul e în curs, în plină desfășurare, avînd nevoie, tocmai de aceea, de o cercetare obiectivă. În domeniul romanului însă e ceva mai greu, poate că tocmai de aceea se insistă așa de mult, pentru că e mai greu, poate că tocmai de aceea se mizează așa de mult pe **gălăgie** și **nu pe teorie**, pe **vorbe** și nu pe **fapte**.

Romanul românesc contemporan s-a dezvoltat impetuos în ultimii douăzeci-douăzeci și cinci de ani, s-a dezvoltat deoarece a sfărîmat tot felul de opreliști și de limitări (dogmatice toate, unele dintre ele fiind mai mult decît anihilatoare), infirmînd totodată pesimismul celor ce afirmau, mai de-a dreptul sau mai pe ocolite, că nu e posibil să existe un roman al actualității. Romanul s-a dezvoltat chiar și atunci cînd i se prevedea sfîrșitul (aiurea dar și pe la noi, fiindcă riia se ia repede, molipsiții îmbolnăvindu-se întotdeauna mai tare), el s-a înnoit în permanență, nu în sine și pentru sine, s-a înnoit în sensul ascendent și creator al cuvîntului, căutînd să evidențieze conținuturile noi din care s-a nutrit și se nutrește, cum o va face, cred, și de acum încolo, cu aprobarea sau fără aprobarea „inovatorilor de meserie".

Rovine

Doina dorului domniță,
Freamăt vechi de rovinită,
La Rovinele curate
Unde s-a-nălțat cetate
Nu din piatră, ci din nori
Cînd se-aud trimbițe în zori

Nu din nori, ci din pleoape,
Cînd se-aud ochi văzînd aproape,
Doina dorului, departe,
Mircea cel fără de moarte
Că prin suflet și în vine
Stele curg, numai rovine

Mihai Culman

CONFABULE

Un țăran trece strada

era bolnav de inimă. De inimă rea. Pe drum simțea că moare. Casa lui era mai la margine. O casă veche, o casă bătrînească, mai mult din lemn, cu acoperișul de șiță putredă. În fața ei, mai spre dreapta, nucul pus de taică-su cînd se născuse. Să crească odată. Cînd plecase cu Aristița, de nuc îi păruse cel mai rău. Dacă s-apuca vreunul să-l taie...

— Ce mai face nucul ăla al meu ? întreba în scrisorile trimise lui soră-sa.

— Auzi ce grijă are frati-miu, se mira ea la vecine. Stă la oraș unde are de toate, și servici, și apartament, și el îi tot dă cu nucul. Ei ?

— Țăran ai fost, țăran ai rămas, îi spusese Aristița în loc de la revedere.

— Țăran, nețăran, îți las tot.

Aristița il trăsese la oraș. Aici o făcuse pe Mirela. Le lăsase pe amîndouă acolo. De fapt, Aristița il lăsase. Și asta il durea.

— Nu ești tu pentru mine bărbatul care..., spusese.

Și atunci a simțit că s-a îmbolnăvit de inimă. Dacă i-ar fi spus-o mai demult era cu totul altceva. Măcar dacă n-ar fi iubit-o atît. Sau ar fi iubit-o mai puțin. Și pe Mirela.

— Cu Mirela cum să facem ?

— Mirela, îi spusese tot atunci Aristița, s-a născut la Oraș, în oraș rămîne.

Poarta încă se mai ținea, dar gardul era știrbit rău. Bălării. Iar ușa o deschise împingînd cu umărul. Ca orice casă care moare singură. Deschise larg ferestrele. De pe pervazul uneia zbură o vrabie.

Iulian Neacșu

Istorie și viziune

Urmare din pag. a 3-a

raport cu divinitatea ortodoxă. Dimensiunea spectacular-folclorică a ritualului, de pildă, e accentuată și răvășită de intrarea în scenă a unui circ ambulant care își revendică o parte din spectatori, ceilalți rămînînd, pînă la urmă, în fața unei biserici cu ușile închise și cheile pierdute. Așteptarea salvării sfîrșește — sau, poate, continuă — la hanul Maglaviteanului, adevărat loc al iluziei și evadării. Dacă la Sadoveanu, de pildă, hanul era un loc al comunicării misterioase și al inițierii colective în taine de-ale vieții, un loc de popas și întîlnire unde se stă la taclale și, mai ales, se deapănă întîmplări legendare —, fiind, de aceea simbol al sănătății și statorniciei spirituale ce se sustrag temporalității —, Constantin Zărnescu restituie hanului o actualitate demitizantă. Aglomerarea spaimelor, obsesia diavolului care dislocă ordinea omenească, neputința și absurdul sînt sugerate prin urmărirea mai multor linii narative care se intersectează, își amalgamează segmentele, obligă la transferuri semantice, în așa fel încît se creează senzația unui haos din ce în ce mai gifiit ; interesant este faptul că acest *fantastic dadaist* este construit de Constantin Zărnescu pe baza mentalității folclorice curente. Mai mult chiar, pseudo-conversațiile — un fel de autoconfesiuni — au loc la căpătîiul bătrînei Meda — văduva Maglaviteanului —, țintuită la pat în urma unor vrăjitorii, și gata să-și dea duhul. Vergil peregrinul o invie — iată singura inviere care are loc ! — făcînd apel tot la instrumente folclorice : manipulează simbolic dorința de a trăi etc. Repusă pe picioare — iată minunea ! —, Meda își povestește pățaniile din lumea de dincolo : ne dăm seama că este, de fapt, lumea mai nouă, schimbată față de cea în care ea a trăit și în termenii căreia gîndește și apreciază ; este o lume pe care nu o mai poate pricepe în gusturi și preocupări, căci canalizează oamenii spre agreabil, util, superficialitate, divertisment, degustarea clipei. Este între Meda — sfîntăoare a înțelepciunii vechi — și lumea nouă o incompatibilitate de coduri valorice și coarde de sensibilitate. Din această călătorie, pe care o înțelege ca drum spre ceruri, îi rămîne doar prețuirea pentru *Coloana infinitului*. Motivul „țiițiinilor lumii" îi sugerează adevăratul stîlp pe care se poate sprijini cerul acestor oameni care „trăiesc într-un fund de mare de aer". De fapt, întreaga țesătură epică a capitolului final — unde apare spovedania Medei — e construită în jurul ideii că tradiția curățată de coloratură mistică, poate conferi omului valoarea de care are nevoie în clipele de cumpănă istorică. Iar salvarea trebuie cucerită prin autoconstrucția individualității în această deschidere. Deruta, frica, haosul etc. dispar atunci cînd e găsită *ieșirea la mare* ; steaua călăuzitoare ajută omul să calce peste zbuciumul, instabilitatea și hăul mării ca pe un pămînt puternic — aceasta ar fi metafora titlului de față .

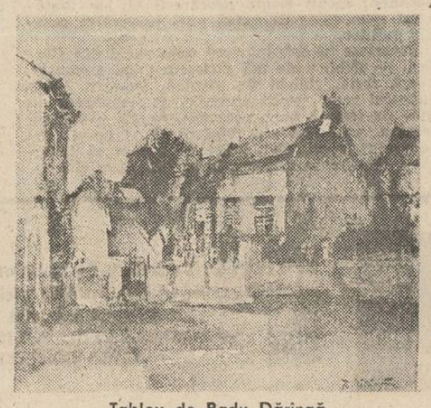

Tablou de Radu Dăringă

Romanul lui Constantin Zărnescu valorifică incontestabile experiențe naționale — e de ajuns minunea de la Maglavit — cărora le dă o expresivitate estetică de excepție. Este, de aceea, un *roman etnologic*, în care descripția, analiza sensibilității colective, tipurile de interogații metafizice ș.a. *dezvăluie*, în formula plăsmuirii estetice, modul în care spiritualitatea românească s-a reașezat în momente de incertitudine și dezechilibru istoric.

Un critic de inițiativă

În mai puțin de două decenii, poetul, criticul și teoreticianul literar Marin Mincu și-a făurit un trecut de care va trebui să se țină seama în cultura noastră, cu atît mai mult cu cît acest trecut i-a deschis și largi perspective de viitor. Semnalînd faptul că, din 1974, deține catedra de literatură română din Florența, ne vom opri numai la ultimii săi ani de dinamică activitate, de cînd, împreună cu cunoscutul românist italian Marco Cugno, a scos, la Editura Feltrinelli din Milano, o splendidă antologie explicativă a avangardei lirice românești **(Poesia romena d'avanguardia,** 1980). În felul acesta, putem consemna, printre altele, în ediție bilingvă, în întregime un Urmuz sau un Tristan Tzara, cu cele cîteva scînteietoare capodopere lirice scrise în românește.

Tot la Feltrinelli din Milano a publicat, în 1982, o carte intitulată **La semiologia letteraria italiana,** care urmează a fi în curînd tradusă și la noi. După cum se vede, Marin Mincu reeditează original calea pe care, cu genialitate, a inițiat-o, la vremea sa, Heine, aceea de subtil mediator între două culturi. În cazul de față asistăm cu satisfacție la deschiderea unei înmănunchiate porți românești către Occident. De aceea, un fin literat ca Alfredo Giuliani a schițat, cu adîncă pătrundere, următorul portret al scriitorului nostru : „Marin Mincu este un cavaler danubian, care, în perindarea sa înainte și înapoi între Orient și Occident nu uită niciodată profundele rădăcini neolatine ale propriei sale descendențe culturale". Nu mai e nevoie să subliniem că o asemenea „perindare" nu se dovedește cîtuși de puțin comodă pentru acest neobosit intelectual.

Prin contribuția sa fermă, cunoașterea spiritului nostru creator peste hotare se arată a fi neașteptat de substanțială. Astfel, și mai recent, chiar în 1986, apare, iarăși la o editură din Milano, o selecție din poemele sale, **În agguato (La pîndă),** cu îngrijirea aceluiași Alfredo Giuliani. Prefața este semnată nu de altul decît de Mario Luzi, unul din cei mai mari poeți italieni de azi. Cu acest prilej, Luzi relevă o înțelegere surprinzător de exactă a genului nostru de creativitate : „Poezia românească din secolul nostru — scrie poetul italian — a avut unele episoade excelente, și sînt toate episoade **exemplare** ale acelei vii întreprinderi a contrariilor..." Excepționala intuiție a lui Mario Luzi a cuprins, printr-o raportare doar la poezia ultimelor decenii ceea ce noi am demonstrat încă din 1974, cu privire la o calitate permanentă a genului nostru de creativitate, și nu numai literară. Este anume facultatea de a concilia în noi sinteze, cele mai incredibile contrarii stilistice (v. **Spiritul creativ românesc** în **Arta și umanul,** Ed. **Meridiane,** 1974) Mario Luzi surprinde aci, pe bună dreptate, o însușire subliniat **„exemplară".**

Dar să revenim direct la Marin Mincu, cel care ne-a prilejuit reflecțiile de mai sus. Tot în acest an, 1986, a scos la Editura Bulzoni din Roma, o impozantă lucrare teoretică, **Mitofiaba-canto-narrativo. Conceptia sa atît de** personală se cuprinde în explicarea tuturor gradelor de structuri epice, începînd de la mit, prin diferite categorii de **modelizări spațiale.** Cartea merită o analiză cu totul specială. Pentru moment, mai adăugăm numai că fiecăruia din capitole îi corespunde, ca exemplificare, cîte un text din capodoperele folclorului poetic românesc. O parte, deci, din comorile noastre de poezie populară, se face, astfel cunoscută, într-o ținută demnă, și unui mediu cultural străin. Traducerile acelor texte — printre care **Miorița** și **Toma Alimoș** se datoresc lui Marco Cugno și lui Piero Grasso.

Întorcîndu-ne acum iarăși la poezia personală a lui Marin Mincu în veșmîntul italian, putem înregistra aproape seismografic felul în care ea se vede receptată de către o mare cultură. Astfel, Alfredo Giuliani observă, printre altele, cele ce urmează : „Faptul că semnele au ambiguitatea semnelor, aceasta cred că este poetica lui Mincu". Vom reveni ceva mai tîrziu asupra acestei idei care sună mai puțin deslușit pentru cei neavizați. La interpretarea acestei poetici, poetul Mario Luzi contribuie cu o interpretare mai explicită și, totodată, mai profundă. „Jocul — spune el — libertatea de invidiat... nu anulează cîtuși de puțin alarma acestor apologuri ale mizeriei și alienării umane...". Luzi surprinde miracolul de care este capabilă poezia adevărată, acela de-a se constitui ca **joc** în substanța nealterată a celor mai crude suferințe — observație uimitor de exactă asupra liricii lui Marin Mincu. Și mai subtilă îmi pare ideea formulată de Maria Corti, personalitate de mare răsunet în teoretizarea structuralismului. Aceasta îl prezintă mai întîi în ansamblu pe poetul român, pentru cei ce n-au luat cunoștință de creația sa. „Marin Mincu — afirmă distinsa teoreticiană literară — este o bogată și complexă figură de tînăr scriitor, pe lîngă faptul de-a fi un intelectual extrem de viu și de frămîntat". Dar nu atît aceste cuvinte ne interesează, deoarece le cunoaștem cu anticipație conținutul. O adevărată contribuție ne aduce Maria Corti prin următoarea interpretare a acestei poezii : „Totul pare a fi prezent, și totul este trecut, sau este de-a dreptul un real care se revarsă în fantastic". Revenim, astfel, la acea ambiguitate a semnelor, pe care a surprins-o Giuliani. Întreaga alcătuire lirică se vede aci clădită din acea ambiguitate, pe care numai caracterul insesizabil — dincolo de orice categorie precis definită a orientării noastre — îl poartă poezia, joc liber, și durere, prezent pămînesc și trecut efectiv, real și imaginar. Lirica lui Marin Mincu se hrănește din această sursă a ambiguității autentic poetice.

Nu mai vorbim de prețioasele inițiative ale acestui om în Italia, prin colaborarea la atîtea publicații de seamă. Cu o dăruire și o abnegație neîntrecute, Marin Mincu a contribuie și contribuie esențial la **universalizarea culturii** românești, creînd, astfel, un **demult cuvenit** prestigiu european spiritualității românești. Este un merit incontestabil care nu trebuie trecut cu vederea și nici minimalizat.

Edgar Papu

Tablou de Matilda Ulmu

Viața amintirilor

Urmare din pag. 1

de-aș fi puțin mai tînăr
și altcînd m-aș face
turnător de clopote,..

Vaierul bronzului și neviața din dangătul lui l-am acoperit într-o noapte cu ger. Ca pe marii îndrăgostiți de văzduhuri l-a ademenit voluptatea zăpezilor, sania fermecată a tuturor înșelăciunilor. Dragostea, deprimanta însușire a durerii de-a sorbi durere, i-a fost părtașă pînă și în moarte :

dincolo de mine însumi treceai
de tine însăți
în iarna-nghețată
de-o austeră înaltă
înzăpezită catedrală
visată

Toate cărțile pe care Grigore le-a publicat pe cînd trăia sînt scîntei exaltate, fulgere ajunse de tunet și înundînd cu ploi misterioase cîmpiile sufletului. Poetul, între aripile miracolului, rostește descîntece, fundamentînd magia scărilor de opal. Înșelătoarea și miraculoasa noastră putere de a-l întui pe toate ramurile pomului vieții (ah, cît de multe nu știm la tinerețe și niciodată nu le vom învăța) îl așezase între poeții buni. Superstiția creșterilor cu scăzămînt, boala Orientului de-a fi viclean, jocul lacom al neiertării greșelilor altora, bună cuviința în deridere — iată cîteva, foarte puține, caracteristici ale celor care închipuindu-se în judecători ai istoriei literare contemporane, s-au ferit să-l înscrie pe Grigore Hagiu în rînd și umăr la umăr cu marii poeți de după război. Această carte ce se publică astăzi, în care Grigore bate în dungă clopotele pe care nu le-a putut turna :

cînte înfățișările și oasele noastre
pe cele mai proaspete
și tinere dintre prăpăstii...,

va fi o rafală de vînt care va izbi ulcioarele între ele. Ea transcrie daruri inaccesibile și peisaje ieșind din nuielele de alun, laur și mai ales setea de fruct agonisit în insomniile iernilor rare, cînd se ivește curcubeul, nu ca o secerâ a cumpătării cuminți, ci ca o suferință în plus, improprie splendorilor anotimpului alb.

Grigore Hagiu a dat vamă pămîntului doar trupul lui ca un lujer de pasăre zburînd vertical. Cuvintele ce l-au chinuit . ne-au rămas, să se amestece în gestul spicelor de grîu unduind spre malul apelor...

mai plouă pe planeta voastră
mai dau în floare pomii
mai numără în mînăstiri albastre
vreun înțelept cocorii

pădurea mai înclină către nord
și mai descîntă mierlele de dimineață
pe muguri să-nflorească azvîrlindu-și glasul
mai subțirel decît o ață
mai nestîrbită și întreagă
materia mă mai gîndește încă
virginală trează

ori odihnindă leneșă gravidă
surizînd în somnu-i
numai mă visează

mapamond

Un coş cu flori

Floarea la chinezi înseamnă viaţa la chinezi. Nu doar pentru că ea este nelipsită şi astăzi din orice casă. Nici pentru că înainte, în ciuda atîtor vicisitudini sociale, în fiecare bordei, oricît de modest, pilpîiau totdeauna cîţiva clopoţei înfloriţi într-o căniţă de lut cît un pumn de copil. Şi nici pentru că marile case boiereşti întreţineau parcuri şi lacuri şi vaze imense, încărcate ostentativ de toate culorile naturii. Toate acestea înseamnă, ca să zic aşa, doar efectul nevoii de floare. Floarea la chinezi înseamnă viaţa la chinezi — în cel mai exact şi concret aspect. În ciuda recunoscutului spirit întreprinzător, firea chinezului este dublată de o sensibilitate neobişnuită — şi în această imposibilă (poate numai aparent ; oricum ciudată) imperechere se află specificul unor oameni unici pe planetă, capabili să mute un munte din loc cu mîinile goale, să emită filozofii măsurate în milenii şi să cadă în extazul celui mai ales sentiment din cîte pot exista vreodată. Sensibilitatea aceasta neobişnuită poate fi asociată florii, mai precis înfloririi, momentului aceluia unic şi irepetabil al exploziei de culoare nepercepute în gamele obişnuite. Însuşi unul din cele opt genii nemuritoare din credinţa chineză, Lan Taihă, poartă un coş cu flori, simbol al longevităţii. Mira şi Constantin Lupeanu, buni cunoscători ai lumii chineze, explică savant într-o carte („Paşi în lumea chineză", Editura Sport-Turism, 1975) legătura, comuniunea (şi comunicarea) dintre chinez şi floare — aceasta (floarea) reprezentînd „viaţa în cea mai pură, sensibilă, gingaşă şi fină manifestare poetică, parfumată respiraţie a naturii, a spiritului universal". Fiecare anotimp este recunoscut mai ales după o anume floare specifică, decît după variaţia de temperatură : floarea de piersic simbolizează primăvara ; floarea de lotus — vara ; crizantema — toamna ; narcisa — iarna ; fiecare cu multiple sensuri şi nuanţe, demne de un curs universitar.

Alte flori desemnează stări de spirit, relaţii interumane — ori constituie emblema unor locuri. O astfel de floare am cunoscut-o în provincia Sechuan — simbol pentru oraşul reşedinţă Chengdu, ca şi pentru oraşul Guan, capitala judeţului Guan Xian, din aceeaşi provincie. Floarea se numeşte furong, are culoarea albă-roz şi creşte într-un arbust viguros, înmiresmat pînă spre iarnă. Furong inunda Parcul „Li Thue" din oraşul Guan, o arhitectură vegetală invidiată de cele mai cutezătoare fantezii. În semn de adînc respect pentru natură, scrierea numelui parcului, la intrare, a fost încredinţată — cu rugăminte desigur — poetului Go Mo Jo, originar de aici.

Dincolo de aceste flori însă, ori odată cu ele, există încă o floare — cea mai frumoasă, cea mai scumpă — pe care fiecare chinez o poartă în sufletul său : floarea dragostei de ţară, *pe care am întîlnit-o la tot pasul şi sub fiecare ridicare a privirii, cît timp m-am aflat în Republica Populară Chineză.*

În Chengdu, între flori furong, se află Casa memorială a poetului Du Fu, care a trăit între anii 712—770. El trebuie să fi avut o altă floare în locurile sale de baştină ; aici a fost exilat în anul 759, furong devenindu-i simbol prin adopţiune. Ceea ce l-a menţinut şi impus, însă, rămîne floarea dragostei de ţară, a dragostei pentru cei mulţi şi obidiţi, purtată mereu în inima sa, inima sa însăşi dăruită ţării.

Pe locul exilului, Du Fu şi-a ridicat cu mîinile lui o simplă casă de ţăran, o căsuţă din lut, acoperită cu paie de orez, în care, la vremea aceea, încăpeau toată filozofia veacului şi durerea ţării. Aici a scris 240 de poezii, între care nemuritoarea „Vîntul de toamnă mi-a dărîmat casa de paie". În memoria acestui admirabil exponent al suferinţelor celor mulţi, poporul i-a ridicat o casă-muzeu încă demult, restaurată de vreo zece ori, restaurări în care sînt marcaţi anii 1500 şi 1811.

După Eliberare au loc restaurări şi construcţii de amploare, succesiv, în anii 1952 şi 1954. În 1961, Consiliul de Stat al Republicii Populare Chineze decretează casa şi locul drept „monument de maximă importanţă naţională", bucurîndu-se de protecţie specială.

I-am trecut pragul — sfios, cu floarea dragostei mele de ţară în suflet. Şi pot spune : nu-i doar o casă, nu-i doar un loc ; este de fapt un parc imens, un fel de Herăstrău, încărcat de arbori, flori şi edificii culturale — totul vorbind de memoria marelui poet. La intrare te întîmpină statuia poetului, cu barba ridicată semeţ în bătaia vîntului. În diverse încăperi sînt adăpostite 1 586 de volume originale aparţinînd lui Du Fu, colecţionate din diferite epoci — şi reprezentînd, în esenţă, epopeea dinastiei Tan, de la înflorire, la declin. Alte 1 286 de volume cuprind scrieri de mînă, facsimile despre el. Alături, 164 de volume cuprinzînd traduceri din el. O uriaşă colecţie — alcătuită din 810 picturi dedicate lui Du Fu — face obiectul unui veritabil muzeu. La locuri de onoare, pe frontispicii, versuri închinate poetului Du Fu de către alţi mari poeţi şi personalităţi ale Chinei. Notez din spusele a doi dintre ei. Go Mo Jo : „Suferinţele poporului tălăzuiesc sub pana poetului..." ; Ciu De (mareşal şi preşedinte al Comitetului permanent al Adunării reprezentanţilor populari din întreaga Chină) : „Opera poetului sfînt va dăinui o mie de toamne" : „Casa de paie va rămîne veşnic în posteritate".

Poporul chinez îşi preţuieşte poeţii ca pe marii săi exponenţi de spirit şi credinţă. În acelaşi timp, acest popor este receptiv la creaţia altor popoare, dornic să cunoască din experienţa acestora. O frumoasă şi semnificativă apropiere dintre poporul român şi poporul chinez se face şi în planul general al culturii, al literaturii mai ales. Traducem din chineză şi sîntem traduşi în chineză — din ce în ce mai mult, mai bine, mai frumos. În ceea ce priveşte cunoaşterea literaturii române în ţara lui Du Fu, am purtat lungi şi fructuoase discuţii cu scriitorul Xu Wende, membru al Consiliului de conducere al Uniunii traducătorilor din China. El este primul om de cultură chinez care a tradus direct din limba română. Literatura noastră era intrucîtva cunoscută şi mai înainte, dar prin intermediul altor limbi. Sadoveanu, într-o oarecare măsură Eminescu erau cunoscuţi, dar transpuşi în chineză în variante germane sau ruse. După 1978 apar — din română — Poezii de Coşbuc, Răscoala lui Rebreanu, Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război de Camil Petrescu, Clipa lui Dinu Săraru. Prietenului Xu Wende îi aparţin multe din creaţiile esenţiale ale lui Eminescu : Călin (file din poveste), Împărat şi proletar, Viaţa, Sără pe deal, La steaua. *El face parte, de asemenea, din colectivul de cinci scriitori care a tradus şi publicat* Delirul *lui Marin Preda. A lucrat, totodată, la apariţia în limba chineză a patru volume — îngrijind editarea lor integrală — din ciclul* Nicolae Ceauşescu, Opere alese, *cuprinzînd selecţiuni din cuvîntările secretarului general al Partidului Comunist Român rostite în perioada 1965—1983, în prezent aflîndu-se în curs de elaborare volumul al cincilea.*

La ora actuală, Xu Wende este preocupat de transpunerea în chineză a unor poezii aparţinînd unor poeţi din generaţia mai tînără, între care : Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Nicolae Dan Fruntelată, Ioan Alexandru, Darie Novăceanu, Gheorghe Anca — poeţi pe care îi apreciază foarte mult, după cum îmi mărturisea, atît pentru calitatea estetică a versurilor, cît şi pentru floarea dragostei de ţară pe care a recunoscut-o în versurile lor.

Iată de ce, în încheierea acestor însemnări aş cita o poezie aparţinînd reputatului poet chinez de azi Ai Qing, în care este vorba despre aceeaşi floare, intitulată Un nou punct de pornire : *„Ai nevoie de sprinteneala căprioarei / De răbdarea cămilei în faţa Everestului / De îndrăzneala alpinistului / De forţa gîndului şi-a mîinii / Şi de a fi cel mai bun dintre cei buni / Pentru a aduce cinste patriei tale // Dar pentru a aduce cinste patriei tale / Trebuie să înţelegi fiecare zi / Ca pe un punct de pornire / Spre culmile izbînzii" — după care, cu modestie, semnez.*

Ion Andreiţă

ÎNSEMNĂRI DE CĂLĂTORIE

Din POEZIA CHINEZĂ

CAI QIJIAO

Perla

Rană a scoicii !
Tu, obiect străin
Pătruns în corpul moale
Ce te-nfaşă
În tandra secreţie
A glandei sale
Lună de lună
An după an
Făcîndu-te rotund şi lucios
Cristal al durerii
Lacrimă a mării
Atît de preţuită de om !
Te simt cu gustul sărat al mării
Cu plînsul trist al soarelui
Cu plînsul trist al lunii
Cu plînsul trist al stelelor
Cu plînsul trist al norilor...

LIANG NAN

Suferinţa iubirii poetului

O, Poete
Ce-ai iubit tu vreodată ?
În viaţa ta zbuciumată
Cîtă tristeţe-ai avut ?
Ce bucurie-ai născut ?
N-ai putea să te scapi oare
Din plasa iubirii ce doare
Din dragoste şi ură împletită
Peste viaţa ta zbuciumată
O, Poete
Ce-ai iubit tu vreodată ?

CHENG GUANGRUI

Cutia de comori

se dedică ziariştilor

Caietul ziaristului
Trebuie să fie o cutie de comori
În care să păstrezi tot ce-ai cules :
Iarba cu florile
Luna cu stelele
Scoicile cu perlele
Pietre preţioase, diamante
Picături de sînge şi sudoare
Bucurie şi tristeţe
Şi să plămădeşti din ele
Epopeice lucrări
Nemurite-apoi în oameni
Şi-n nestinse cugetări !

AI QING

Un nou punct de pornire

Ai nevoie de sprinteneala căprioarei
De răbdarea cămilei în faţa Everestului
De îndrăzneala alpinistului
De forţa gîndului şi-a mîinii
Şi de a fi cel mai bun dintre cei buni
Pentru a aduce cinste patriei tale.
Dar pentru a aduce cinste patriei tale
Trebuie să înţelegi fiecare zi
Ca pe un nou punct de pornire
Spre culmile izbînzii.

Traducere din limba chineză de
Xu Wende şi Ion Andreiţă

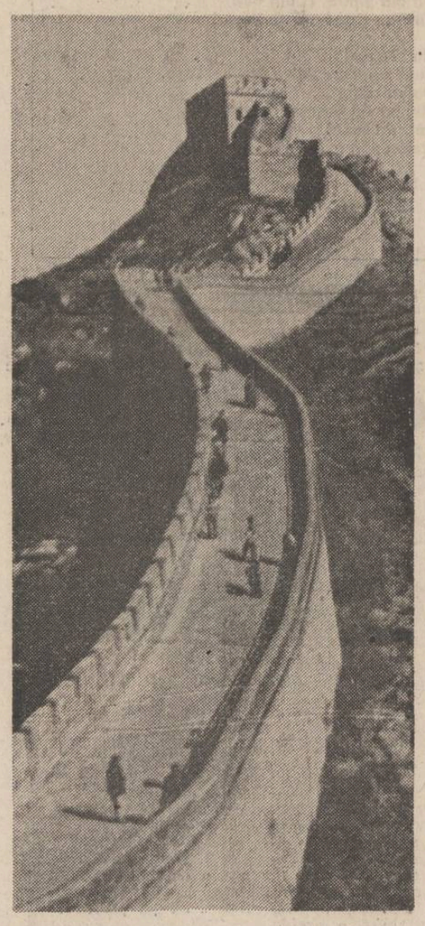

Marele zid chinezesc

REVISTA STRĂINĂ

● **DUPĂ UN SUCCES ENORM** repurtat în Polonia, romanul „Nebunie" al scriitorului polonez Jerzy Krzyston (1931—1982) a ajuns la o recunoaştere internaţională, fiind publicat în mai multe ţări. Pînă la editarea acestui roman, Krzyston nu era recunoscut ca unul dintre scriitorii polonezi de succes.

Jerzy Krzyston nu a scris „Nebunie" pentru a şoca cititorul, aşa cum se întîmplă cu multe dintre romanele şi filmele occidentale tratînd frecvent această temă. Romanul este constituit din trei părţi, autorul urmărindu-şi eroul, pe Krystof, un reporter radio, cel care povesteşte întreaga acţiune, din momentul contactării bolii, trecînd prin perioada de spitalizare, pînă la revenirea lui la o viaţă normală. Cheia pentru înţelegerea romanului este dată de motto-ul ultimei părţi, intitulată „Luna peste Epidaur", care este un fragment dintr-o poezie a lui Leopold Staff : „Fiecare din noi este un Ulise / întorcîndu-se la Ithaca lui". Un astfel de Ulise este şi Krystof, a cărui viaţă aminteşte de legendarul erou grec. Mitul antic este schema care se repetă acum într-o altă epocă, cu alţi oameni.

Krzyston realizează o anatomie a nebuniei, dar nu se opreşte asupra aspectelor ei clinice, el creînd o metaforă a destinului uman în epoca civilizaţiei tehnice...

● **ACUM CINCIZECI DE ANI** a apărut prima ediţie a romanului „Pe aripile vîntului", celebra epopee a războiului Nordului contra Sudului american, datorată lui Margaret Mitchell. De atunci, romanul a fost tradus în 27 limbi într-un număr de 37 ţări. Tirajul total al exemplarelor tipărite pînă acum în lume din această carte, care a încîntat generaţii şi generaţii, este de peste 30 milioane.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR ŞI PUBLICIST VEST-GERMAN** Gunther Wallraff, a hotărît să părăsească R.F. Germania pentru a se stabili în Olanda. Hotărîrea a fost luată ca urmare a presiunilor exercitate asupra sa de presa bulevardieră şi instituţiile federale în urma publicării volumului „La fundul societăţii", în care tratează situaţia grea a muncitorilor turci din Germania Federală.

● **„SINN UND FORM" (Conţinut şi formă)** este una dintre revistele cele mai importante cu profil literar din Republica Democrată Germană. A fost fondată în anul 1949 de către ilustrul om de cultură Johannes R. Becher şi de scriitorul Paul Wiegler, cu scopul de a prezenta cititorilor germani tradiţiile progresiste ale culturii germane şi universale, precum şi lucrările cele mai reprezentative ale scriitorilor germani şi universali contemporani. Încă de la început revista a grupat în jurul ei pe cei mai de seamă scriitori din R.D. Germană, printre care Anna Seghers, Arnold Zweig, Stephen Hermlin, precum şi pe cei din generaţiile care au urmat : Christa Wolf, Volker Braun, Fritz Rudolf Fries, Franz Fühcmann, Helmut H. Schultz şi alţii.

La începutul anilor '80 în revistă au apărut o serie de lucrări de teorie literară privitoare la evoluţia fenomenului cultural, a literaturii şi ştiinţei literaturii din R.D. Germană şi a găzduit importante discuţii pe teme ca : stadiul actual al germanisticii ; eroul literar şi „noul roman". O discuţie interesantă, contradictorie a fost purtată în paginile revistei pe marginea tendinţelor actuale de prelucrare a dramaturgiei clasice fără a se ţine seama de intenţiile autorului şi de conţinutul original, pornindu-se la adaptarea pe scenele teatrelor din R.D.G. a lui „Macbeth".

● **N-AR FI EXCLUS** ca prin noul său film **„The Color Purple" (Culoarea purpurie),** Steven Spielberg să se transforme dintr-un regizor de mare succes într-un mare artist...

„Cel mai mult m-am temut că oamenii nu mă vor înţelege. Este pentru prima dată cînd realizez un film despre oameni, despre oameni adevăraţi şi nu despre nişte creaturi de poveste", spunea Spielberg, autorul unor filme celebre cum sînt „Maxilarele" sau „E.T. — Extraterestrul". Punctul de plecare al filmului îl constituie romanul cu acelaşi nume al scriitoarei Alice Walker, distins cu Premiul Pulitzer. Scris sub forma unor scrisori, romanul înfăţişează întîmplările unor negri, bărbaţi şi femei, dintr-un sat din statul american Georgia. În principal, filmul înfăţişează 40 de ani din viaţa eroinei cărţii, negresa Celia.

Alice Walker a fost asistenta lui Spielberg la realizarea filmului, ajutîndu-i şi la alegerea actorilor, în primul rînd a lui Whoopi Golberg, interpreta rolului principal. După premieră, unii critici l-au acuzat pe regizor că a făcut un film rasist. Prima care a combătut această afirmaţie a fost chiar Whoopi Golberg, actriţa de culoare : „Într-adevăr, unii negri se dedau la acte de violenţă împotriva negreselor... Dar cîte filme au fost turnate despre albii care violentează femei albe, dar nimeni nu a spus : „Acestea sînt manifestările tipice ale reprezentanţilor rasei albe". După părerea mea, Spielberg a realizat un film admirabil despre oamenii cu pielea neagră, de aceea mă mîhneşte afirmaţia celor care spun că noi, actorii de culoare, am fi acceptat să participăm la turnarea unui film cu caracter rasial..."

● **„EL ANO DEL WOLFRAM" (Anul wolframului)** este ultimul roman al lui Raul Guerra Garcia, născut în anul 1935, noul preşedinte al Uniunii Scriitorilor spanioli. Acţiunea romanului porneşte de la un fapt real petrecut la începutul deceniului al patrulea al secolului nostru : descoperirea în apropierea oraşului spaniol Leone a unor importante zăcăminte de wolfram şi implicaţiile pe care acest fapt le-a avut asupra destinului oamenilor. În regiunea respectivă a izbucnit o adevărată „febră a wolframului", metal folosit pentru fabricarea armelor de către armata nazistă. Epuizaţi de anii grei ai războiului civil, un număr apreciabil de spanioli au luat drumul spre Leone în speranţa că vor reuşi să-şi cîştige cele necesare traiului, poate chiar să se îmbogăţească.

Desfăşurarea acţiunii îi permite lui Guerra Garcia să zugrăvească un număr mare de personaje atît din rîndul „învingătorilor" cît şi al „învinşilor". Interesant este faptul că în „Anul wolframului" autorul aduce în prim planul acţiunii vechi legende în special despre aurul romanilor, îmbinat cu motive fantastice, care dau o tentă de lirism compoziţiei realiste a romanului.

Guerra Garcia înfăţişează veridic motivele care au determinat nu numai naşterea febrei wolframului, dar şi anii haotici ai războiului civil cînd fasciştii nu erau stăpîni pe situaţie, cînd partizanii retraşi în munţi continuau cu eroism lupte împotriva falangei fasciste a lui Franco.

Apariţia romanului lui Guerra Garcia a constituit un adevărat eveniment în viaţa literară a Spaniei.

● **ANNE PHILIPPE,** văduva marelui actor francez care a fost Gerard Philippe (decedat în anul 1959), este o reputată scriitoare. Născută în anul 1925 la Bruxelles, ea s-a mutat la Paris, unde, în anul 1951, s-a căsătorit cu actorul răsfăţat al cinematografiei mondiale din anii '50.

Primul ei volum, „Caravană în Asia", apărut în anul 1955, este o culegere de reportaje în care descrie peripeţiile unei călătorii în India. După moartea soţului ei, întreaga creaţie a Annei Philippe va purta pecetea acestei pierderi ireparabile. Aşa este cazul volumului „Întîlnirea pe coline" (1966), care aduce în prim plan povestea unei fete care trecută de pubertate întîlneşte dragostea. De fapt, este romanul în primul rînd al Mariei, mama fetei, care reuşeşte să-şi conducă fiica prin toate capcanele vieţii ajutînd-o să-şi păstreze dragostea. Următorul volum, „Spirala", apărut în anul 1971, este de factură filozofică, cu întrebări şi răspunsuri, cu încercări ale autoarei de a se identifica cu viaţa însăşi. A urmat „Aici, acolo, altundeva", apărut în 1974, care nu este nici roman, nici jurnal, nici însemnare de călătorie, ci pur şi simplu o carte în care Anne Philippe reuşeşte formidabila încercare de a le îmbina pe toate.

Volumul „Ecourile dragostei", publicat în 1982, a fost distins cu Premiul Renaudot. Este romanul a trei femei — Louise, Cecile şi Adriene — care, pe tărmul Mediteranei, încearcă fiecare să scrie romanul vieţii ei. Al Louisei este romanul nesiguranţei, al oscilărilor ; al Ceciliei — care suferă de cancer — este al agoniei. Optimist este romanul lui Adriene, care întîlneşte dragostea cea mare după o viaţă mai mult netrăită. Toate trei romanele sînt unite de firul roşu al meditaţiei, care a fost totdeauna punctul forte al prozelor lui Anne Philippe.

● **MARELE POET ŞI PROZATOR SOVIETIC RASUL GAMZATOV,** (născut în Daghestan, scrie în limba avară), despre drumul către poezie : „Dacă tatăl este poet bun, asta însă nu înseamnă că fiul trebuie să-i calce pe urme. Un tată bun poate avea un copil rău, care nu trebuie să ajungă poet. Cînd am început să scriu mi-am luat prenumele tatălui — Cadasa. În scurt timp oamenii care îl ştiau pe tata au venit la mine şi m-au întrebat : „Ce se întîmplă cu tatăl tău ? Scria atît de bine iar acum scrie numai lucruri mizerabile !" Pentru mine a fost foarte uşor să mă apuc de scris pentru că tata avea o puternică influenţă asupra mea. Mai tîrziu a fost şi mai rău : am fost influenţat de poeţii ruşi... Cel mai greu este să te găseşti pe tine însuţi. Tata îşi avea în munte poteca lui, cînd ieşea la cîmp tot numai pe cărarea lui mergea. Dacă pierdea ceva pe drum, a doua zi găsea cu siguranţă ceea ce pierduse pentru că nimeni nu trecea pe acolo. La început am încercat să merg pe poteca bătătorită de tatăl meu pînă cînd într-o bună zi a venit la mine un bătrîn care mi-a zis : „Asta este poteca tatălui tău, las-o şi caută-ţi alta !" Mai demult aşa se întîmpla în poezia noastră, ea se moştenea din tată în fiu, pentru că amîndoi aveau o mare dragoste moştenită — Daghestanul".

Balcanice

RISTO, RATKOVICI

Icoană

Cum văd o femeie
Care-iţi seamănă :
Cenuşiu pardesiu, pălărie-alburie,
Se întîmplă în cale să mă oprese.
Şi, cu toate că ştiu
Că demult putrezeşti,
Mă gîndesc : poate eşti tu.
De altfel n-am tăinuit
Că-n Domnul nu credem
Nici eu şi nici tu.
Şi-ntr-adevăr nu are nici o legătură cu el
Faptul că vreau să aprind
În faţa imaginii tale o candelă.

VIERA VUKŞICI-VITOŞEVICI

Împletitură

O mare odaie
Doi fluturi

Şi doi şerpi
Se iviră

Aşteptînd ca zidurile
Să fie sărutate de licheni

Iar tu cu firul
Mătăsii verzui

Împleteşti plasa
Pentru fluturi.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

Premergătorii lui Mircea cel Mare

Urmare din pag. 1

mentană ci de tradiţie sigură, care se poate bănui. Întîia dintre ele e în jurul Isaccei, unde e documentat „un stat creştin ortodox, aflat în legătură tributală cu prinţul Noqai". În fruntea lui stă un despot recunoscut în Bizanţ, cu reşedinţă, presupusă, pe lîngă Niculiţel, el bate monedă proprie, unde pătrunde cîte ceva din simbolurile bizantine. Mai în sus, pe Dunăre, e de văzut în jurul Dristorului un soi de organizare statală ; în fine, de la Dristor către sud-est, pe o întindere considerabilă, Ţara Cărvuna. S-ar mai adăuga aci (deşi Sergiu Iosipescu nu o face), şi „oraşul" Vicina, un **fel de cetate de structură statală, unde exemplul grec poate fi luat în discuţie spre a explica fenomenul.**

Însă Cărvuna pare organizarea cea mai proeminentă. E, în totul, o „ţară de piemont", legată şi de alte ţări româneşti de prin sudul Dunării precum aceea a lui Petru, a Asăneştilor, în fine, şi de asemenea de Valahia (de la Basarab I şi mai încoace, pînă la Mircea). Ca şi alte „ţări" de acest fel, Cărvuna răsare pe dealuri şi în păduri, şi ocupaţia fundamentală e aci cărvunăritul, adică producerea, prin ardere înăbuşită de lemne, a mangalului. Să notăm că denumirea nu e de fantezie şi nu datează de ieri sau de azi, întîiul care semnalase existenţa Cărvunei fiind, la 1860, F. Miklosich.

Pe la 1340, aşadar, în Cărvuna era conducător „arhontele Balica", de naţie română, precum zice S. Iosipescu, venind cu demonstraţia (împotriva părerii vechi a lui P. Mutafčev) că antroponimul nu e cuman (o schiţă a susţinerii e la Iorga însă amănuntele vin abia acum). E un nume de regăsit în Evul Mediu românesc, din Maramureş pînă în Banat, în Moldova de asemeni. Acest Balica e „arhonte", ceea ce vrea să zică un soi de voievod local, aflat cu Bizanţul în raporturi de vasalitate ; el stăpîneşte un teritoriu comparabil ca întindere cu alte „ţări" româneşti care stau la originea statelor contemporane cu Cărvuna. Oastea lui numără cam o mie de cavaleri foarte bine înarmaţi, tot atît de mare ca şi contingentul Banatului timişan de la 1430. Capitala e la sud de Balcic pe colina Giri Bair. Aşezarea, precum şi tradiţia, fac din statul lui Balica o formaţie favorabilă Bizanţului, dar nu o „themă", şi arhontele e împins, prin aceasta, să facă politică europeană, într-o vreme cînd Europa era concentrată mai cu seamă în răsărit. E, după toate datele, un **moment al regresiunii imperiale, pe cînd marginile se întăresc, îngăduite de mişcarea centrifugă ;** de aci rezultă autonomia Cărvunei, nu însă şi autocefalia ei politică atîta vreme cît, **spre a se conserva etnic, regiunea trebuia să fie cu precădere bizantină.** De altfel, legăturile cu Constantinopolul sînt cursive şi, la 1346, Dobrotiţă îi ajută pe bizantini. S-ar înţelege că oastea lui Dobrotiţă era cu precădere călare, ceea ce confirmă tradiţia cavaleriei getice, a cărei notorietate îl făcuse pe tracul Sitalkes, (înainte cu mai bine de 1500 de ani) să se întemeieze în războaie pe un corp de **hippotoxotai,** geţi cu toţii. Acest eşec e însoţit de o înrăutăţire a situaţiei „internaţionale" căci totodată la Dunărea de jos începu să se simtă o presiune colosală cu origină papală şi intermediată de unguri (a căror poziţie pare a fi aceea de **unitate de jandarmerie catolică) ;** ideea unui imperiu catolic, întins de la Adriatica şi pînă la gurile Dunării, acum apare, într-un proiect care e al lui Ludovic I dar rămîne şi al lui Sigismund, mai tîrziu, în vremea lui Mircea. E de înţeles că, spre a rezista, Valahia şi Cărvuna nu aveau decît **soluţia unităţii politice** nu doar consangvine. La 1347, voievod în Ţara Cărvunei e Dobrotiţă (cu nume derivat, zice S. Iosipescu cu dreptate, de la Dobrotă, prin diminutiv, ca şi Niculiţă, Vlahul balcanic de pe la 979) ; el mută capitala în Kaliacra, la anticul Cap Tiriazis, unde s-ar zice că Lisimah ascunsese un tezaur, fascinat de stîncile împunătoare şi sălbatice (istoricul face aci o impresionantă descriere de oraş voievodal, în felul unei cetăţi cu trei brîuri şi cu fortificaţii). E o năzuinţă către conservare, precipitată de momentul politic de tot tulbure. În jur de 1360, nu se mai poate împiedica, de altfel, războiul românesc contra „axei Budapesta-Genova" a cărei combinaţie, catolică prin geneză, nu era decît o sforţare în direcţia fondării unui imperiu.

În ciuda acestor complicaţii, de politică europeană, ţara se conservă, chiar dacă în margini geografice izbitor mai mici şi, la 1390, Mircea e despot al Dristei şi al „Ţării lui Dobrotiţă", ceea ce înseamnă că Unirea cu Valahia se făcuse. E de înţeles, zice Sergiu Iosipescu, că Ioancu rămîne, într-un fel oareşicare, stăpînitor al Varnei, care abia la 1399 e ocupată de tătari. Asupra Cărvunei era însă stăpînitor Mircea cel Mare, un voievod energic care îmbrăţişa, în regim medieval, politica dunăreană iniţiată de Dromichete.

SPORT

Rapidişti întîlnindu-se...

În duminicile de septembrie sufăr de radicalism liric, îmi plac lingurile de lemn turceşti ornate cu mărgele, zăvoarele coborîte de pe uşa cramelor şi dialogurile regale — reproduc unul.

— Nea Fane, nu te-am văzut în Giuleşti.

— Am fost în Regie.

— Pentru ce, ca să-i vezi p-ăia de la Sportul studenţesc cum calcă de două ori într-un loc şi-a treia oară la mijloc ? Călătoreşti cu şarpele negru (trenul, n.n.), dar pui umărul la găurit covrigii altora. Sună şolzii pe noi şi ne facem răi cînd ne merge bine. Trebuia să vezi ce bastîrcă (minge pusă la vinclu) le-a dat Manea ălora de la Victoria.

— Mă mir, arunc eu, Manea al dumitale...

Sînt întrerupt :

— E din cei mari, din cei care, la 8—9 ani, au vîndut tuciul familiei ca să cumpere minge. Că fotbalul la vîrsta aia se-nvaţă, nu cînd ajungi în echipa olimpică.

Schimb vorba :

— Ieri dimineaţă am văzut Progresul Vulcan — A.S.A. Tg. Mureş. Varză cu oţet.

— Am fost şi eu. Ciorbă de zorele cu adieri de tăcimuri. Numai două echipe ştiu cu cotofana-n România : Steaua şi Rapid. Şi aşa va rămîne pînă-n mileniul trei. Restul echipelor trag pe nări doar fapte urîte.

— Eu mai cred şi-n Sportul studenţesc, Universitatea Craiova, Corvinul, U. Cluj-Napoca...

— Dacă mai spui chestia asta odată lepăd bocancii, încalţ cisme pescăreşti şi joc tontoroiul c-un cotor de varză pînă traversăm sezonul gulilor.

Discutam în dreptul unei case vechi din Giuleşti — sîrbi, unde mă dusesem după gogonele, varză roşie, ridichi de toamnă, busuioc. Din subsolul casei (strict autentic, jur) răzbătea un glas de femeie care, pesemne, repeta o sceneţă mistică, susţinînd atît rolul ei, cît şi pe-al partenerului, copil, fără îndoială, pentru că femeia-şi tăia vocea-n două, bifurcînd nuanţele.

„Mamă, Iisus Christos e afară, pe prispa casei noastre".

„L-ai văzut tu, puiul mamei ?"

— „Da. Adineauri a intrat pe poartă şi s-a suit pe prispă".

„Alo, făcu omul Rapidului, avem discuţii serioase, aşa că fă dumneata bine şi te scutură de biiguiala aia fericită.

— Ai adus cegă ?

— Am adus praf de puşcă.

— Bagă-l undeva şi dă-i foc.

— Îngălato !

Femeia reluă repetiţia, avînd grijă, la replicile copilului, să-şi răzuie limba cu junghierul ăla cu care şi cerul şi iadul plătesc daune.

„Şi ce face, dragul meu, Iisus pe prispă ?" „Pune miner de stejar la seceră cu care tai tu buruiana de luminărică".

— Nea Fane, hai s-o luăm din loc pînă nu se-arată Maria Magdalena sau armăsarul Iuda ca să ne propună o vînzare. Că zornăie arginţii şi-n divizia B şi-n divizia A...

— Nu cunosc, nu mirii.

— Nici eu, dar m-am molipsit de griuşor zevzec de la actoriţa din subsol. Ai dreptate, dacă nu ştii, stai boti (presupun că e vorba de franţuzescul bottie = ghemuit) în banca ta. Asta-i, nea Fane, eu sînt, am fost şi voi rămîne rapidist. Întoarce-te la noi pînă nu împrumuţi mutra ălorlalţi. Noi, rapidiştii, sîntem cei mai valoroşi.

Mă gîndesc acum că rapidist înseamnă :
a fi mereu de-o veselie oacheşă
a fi acasă la tine
a fi în inelul patimilor
a fi mereu în zi de luni dimineaţa, după victorie
a fi rapidist înseamnă a le dori din suflet noroc echipelor Dinamo, Sportul studenţesc şi Universitatea Craiova în manşa a doua din primul tur al cupelor europene.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLI SIBIU

ANUL XXIX
40
(1 273)
Sîmbătă
4 octombrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CĂTRE PISCURI ÎNALTE

Sub semnul efervescenței politice, creatoare, am intrat în ultimul trimestru al celui de-al optulea cincinal, etapă nouă deschisă de istoricele hotărîri ale Congresului al XIII-lea al partidului și devenită, prin dezbaterile și analizele recentului forum al democrației muncitorești-revoluționare, orizontul de gîndire și acțiune al întregii noastre societăți. Sîntem sub impresia puternică a cuvîntărilor secretarului general al partidului, a vizitelor sale de lucru în unele județe ale țării și imaginea de ansamblu a preocupărilor economice și sociale prin care se dă temei practic marilor proiecte ale dezvoltării în continuare a patriei este aceea în care sentimentul istoric se îmbină cu sentimentul realității însăși, dintr-o perspectivă a cărei dinamică și profunzime au primit și primesc impulsuri mereu vii, înnoitoare.

Realitatea însăși este o ipostază a istoriei și un argument al acesteia, o coordonată a viitorului apropiat și depărtat în care se disting liniile de boltă ale întregii societăți românești. De aici, din inima acestei realități se realizează acel consens al propriilor noastre cerințe și posibilități, de aici se hotărăsc marile programe ale devenirii noastre neîncetate, de aici pornesc și se amplifică toate izvoarele gîndirii și acțiunii sociale, cu acel impact larg de conștiință pe care îl trezesc în muncă, în viață și creație, pentru edificarea unui nou și prodigios destin. Sentimentul este al piscurilor înalte și către acestea duc toate transformările revoluționare, toate marile împliniri pe care le-a cunoscut țara în anii ce au urmat Congresului al IX-lea al partidului, către acestea duc toate înzestrările materiale și spirituale ale României din epoca cea mai dinamică și mai fertilă a istoriei scrise la lumina propriilor sale adevăruri, a propriilor sale rădăcini. Către piscuri înalte duc îndemnurile și orientările tovarășului Nicolae Ceaușescu, fundamentările sale de ordin principial, teoretic și practic, într-o stăruitoare și elocventă sinteză de spirit patriotic, revoluționar, care alcătuiește însăși inima mersului nostru înainte, cuprinderea și motivarea întregului demers politic, economic și social în care este angajată țara în actuala etapă ca și în proiectia anilor 2000.

Trebuie să urcăm căi necunoscute spre piscuri înalte, spune secretarul general al partidului și în aceasta vedem un traiect de o uriașă forță de explorare și afirmare a spiritului revoluționar, această lume a tuturor trăsăturilor și capacităților creatoare prin care se identifică și se relevă nou, condiție de neînlocuit a progresului și civilizației, a înaintării pe noi trepte, pe noi culmi, către noi piscuri. În acest traiect se văd cuprinse ideile de libertate și independență, în acest urcuș necontenit se văd noile reliefuri, noua geografie economică și socială a patriei cu și noua ei geografie culturală, în acest traiect consună noile sale valori morale, democrația, unitatea de voință și acțiune, apartenența fermă la idealurile și aspirațiile umanității, contribuția neîncetată la cauza păcii și înțelegerii, întreaga zestre a noii sale spiritualități.

Către piscuri înalte urcă însăși ideea de om și umanitate, acest traiect indisolubil legat de scopurile revoluției și construcției socialiste, pentru că un om nou și o țară nouă formează acea trăsătură de fond care ne explică și ne implică totodată, ne angajează în chip esențial. Prin personalitatea și condiția lor specifică, literatura, cultura și arta se îngemănează din perspectiva înaltă și edificatoare a acestui scop, trăiesc și se inspiră de la izvoarele vii, autentice, ale realității, îmbogățind-o în amplitudine și semnificație. Ele însele sînt un drum către piscuri înalte de lumină și conștiință deschisă în oameni și pentru oameni, în destinul, în munca, în viața, în gîndurile și preocupările lor. Ele sînt o cuprindere în om a istoriei, îi relevă trecutul luptei, al frămîntărilor, al nădejdilor și aspirațiilor sale, îi relevă prezentul unei experiențe, al unor transformări și împliniri epocale dar și viitorul care-l solicită și-l integrează intens, viitorul care e și o lumină și o necesitate, o condiție și o platformă a sa. Prin aceasta mari piscuri, mari evenimente și mari figuri ale istoriei îi devin contemporane, biografice în plan spiritual. **Cinstim pe toți înaintașii noștri,** spune secretarul general al partidului, **pe Mircea cel Mare, pe Ștefan cel Mare, pe Mihai Viteazul și pe atîția alții. Cinstim revoluționarii, cinstim democrații, pe comuniști, pe toți cei care în diferite etape ale dezvoltării patriei noastre și-au făcut datoria față de popor, față de patrie și n-au spus niciodată că e greu. Întotdeauna au spus : trebuie să facem totul, să asigurăm poporului prezentul și viitorul liber, să asigurăm națiunii române un loc demn în rîndul națiunilor lumii !**

Răzbate din aceste cuvinte, cum de altfel din întreaga operă a secretarului general al partidului, un puternic și însuflețitor adevăr al istoriei care în cuprinderea și adîncimea sa alcătuiește și reazimul viu, cel mai treaz, al datorirei față de patrie și popor. Este aceasta și condiția însăși a literaturii, a culturii și artei, a talentului îndatorat țării și poporului său. Este de fapt condiția proprie luptătorului și proprie luptei, o accepție de conștiință în care se înscrie și literatura, se înscriu și toți ce slujesc prin scris idealurile și aspirațiile țării, oamenii ei, poporul. A crea, a scrie sub impulsul și la altitudinea unui asemenea devotament, ale unei asemenea dăruiri, înseamnă a năzui și urca mereu către piscuri înalte.

Luceafărul

Ion Sinca : „In Cintarea României"

Destine noi pe văile luminii

De la relicvele Turnului Roșu, pe Olt în jos, minunățiile naturii se țin lanț : drumul e tăiat în piatra muntelui, ca de un joagăr uriaș al titanilor. Edilii de azi l-au mai și lărgit, cu o temeritate care mă înspăimîntă, făcînd loc pe sub timplele piscurilor, parcă mai mai să se prevale peste capetele noastre, unor auto-sosele largi, moderne și cît mai drepte posibil.

Așa se întîmplă actuala intrare în județul Vîlcea. Printr-o strîmtoare cu frumuseți primare și sălbatice, cotiate de spiritul modern, măret și întreprinzător. Coexistența pașnică între tradiție și inovație, între străvechime și ultramodern, ritmează în întregul perimetru al județului. Continuînd itinerariul nostru pe Olt și amintindu-vă că Turnul Roșu (după culoarea cărămizilor din care-a fost ridicat, peste brîul de piatră, era un turn de veghe la demarginile de țară.) împreună cu Cozia și Tismana și cu vederea zidirii de la Curtea de Argeș formează triunghiul primelor lăcașuri de cult de pe vatra Munteniei, ca vechime și sens : coeziune spirituală în existență și continuitate națională. După patina de umbroasă vechime a mînăstrii, Călimăneștii irump ca o noutate jubilîndă pe verticale înalte, arătoase și solide, ca apoi, sate după sate, cu case în șirag de sărbătoare, să conducă și să coboare către întinerita și total reprimenita cetate a Rîmnicului Vîlcei. Toate acestea pe aliniamentul fostelor convoaie de căruțe prevăzute cu cățeaua de rigoare, de care făceau haz glumele arțăgoase de odinioară.

Dar sărind dincolo de glume, la adevărul sever al argumentelor epocii socialiste, putem spune cu mîna pe inimă că Vîlcea, ca încă vreo seamă de județe, s-a trezit la viață din somnolența unor secole de indolență și trîndăvie edilitară. Din păcate, și aici noutățile și revigorările s-au urnit anevoie și cu încetinitorul pînă la istoricul Congres al IX-lea, nou punct gravitațional pentru noul destin al noului picior de plai vîlcean : nu numai pentru constructiile și nici numai pentru spiritualitatea ei actuală, ci și pentru tradiția ei, pentru bogata și cardinala ei istorie pe care Congresul al IX-lea al partidului, prin cugetarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, le-a pus în adevărata lor lumină : mai exact, prin săpături dirijate de stat, în lumina nouii și cinstitei citiri a istoriei neamului, s-a limpezit, în zona Ocnița, Ocnele Mari și în alte vetre, existența și fluența civilizației dacice și chiar a localizării Buridavei în perimetrul vîlcean.

Spațiul nu ne permite amănunțiri. Ne interesează continuitatea cu nodurile ei principale. La ceea ce știam și ce acumulăm din bogăția mereu mai mare a lucrărilor de istorie, monografia publicată de vîlceni în serialul „Editurii Sport-Turism" (printre cele mai bune și mai detaliate din țară) aduce date și argumente din belșug. La acestea se adaugă ce mi-au spus colegii vîlceni care lucrează-n cultură : pe toate articulațiile secolelor. Astfel, în diploma Joaniților, se spune despre cneazul Farkas că stăpînește pînă la riul Olt. De aici pînă la primul Basarab este numai o scurtă respirație de timp, iar apoi, pînă la Mircea, o alta. Știm restul desfășurării istorice sub Basarabi. Cunoaștem lupta marilor tribuni pe aceste plaiuri oltene : Tudor trecînd Oltul mare și aducînd oaste multă, în frunte cu vîlceanul Petrache Poenaru, ctitorul de mai tîrziu al învățămîntului românesc, și stolnicul Constantin Bălănescu din Rîmnic, trimisul special al lui Tudor la Paşa din Silistra. Să nu uităm apoi că Bălcești, satul de baștină al lui Nicolae Bălcescu, este în Vîlcea și, lucru pe care l-am aflat recent, de cînd colaborez artistic cu vîlcenii — celebrul „Deșteaptă-te române !" compus de Anton Pann pe versurile ardeleanului Andrei Mureșanu a fost întonat pentru prima oară la Rîmnicu Vîlcea unde, pe vremea aceea, Anton Pann era pare-se, **muzic,** adică preda muzică. Din vremea vizitelor făcute la Rîmnic de domnitorul Cuza se leagă numele unei fîntîni — Fîntîna lui Cuza, cum dăruirea și jertfele vîlcenilor la războiul de independență

Alexandru Andrițoiu

Continuare în pag. a 7-a

INSEMNĂRI

DIMINEAȚĂ LA HORDOU

fiindcă era poetul cel mai citit și cel mai „popular" în mica lume a copilăriei mele, dintr-un soi de exasperare a poeziilor recitate patetic la serbările școlare am ajuns la el foarte tîrziu. Într-o dimineață ploioasă cînd, la Hordou, în casa poetului, muzeograful Constantin Catalano povestea tot felul de lucruri surprinzătoare. De pildă cum studenții de la o politehnică, veniți în vizită, recuperaseră din cine știe ce raft de consignație bustul lui Dante turnat în bronz, bustul care stătuse ani de-a rîndul pe masa poetului.

Pe urmă mi-am amintit că tatăl poetului, părintele Sebastian, se străduise la un moment dat să-și procure o carte anume „scrisă de un italian, Dante, în care se vorbea despre Iad, Purgatoriu și Rai".

După dimineața de la Hordou elementele legate de Coșbuc au început să se recompună altfel, iar sutele de versuri pe care le aveam în minte, turnate cu pilnia de profesori și recitări înflăcărate au revenit și ele altfel, de bunăvoie, neobligatorii și chiar tandre. „Priveam fără de țintă-n sus / Într-o sălbatică splendoare"...

„Notițele sale sînt o babilonie întreagă. Avea dosarele pline de grafice abstruse și de planșe, de topografii ale lumilor de dincolo, de tabele cronologice și calendare perpetui, într-o enormă cantitate. Ce urmărea ? Îi stătea la inimă, pe cît se ghicește, problema cronologică, din care avea să deducă sensul întregului poem. Îl interesa să știe cît era ceasul cînd a intrat Dante în pădure, dacă era marți ori vineri, zi ori noapte, lună plină sau semilună și astfel, zi de zi, pe tot traiectul, ținînd seama de schimbări de poziții din univers se încumeta a urmări pe Dante în călătoria lui" scria G. Călinescu în a sa **Istorie...**

Coșbuc traducător, obsedat de Dante, făcînd, cu o muncă de rob, o breșă, o portiță de acces spre marea literatură universală. Cel ce-a tradus din Vergilius, Byron, John Locke, Emanuel Marig, Friederich Schiller, Terențiu apoi fragmente din Rig-Veda, Mahabharata, Ramajana, Coșbuc tînăr, cu lavalieră, Coșbuc fotografiat la Tismana alături de Ramiro Ortiz. Apoi dărîmat de moartea unicului fiu. Îmbătrînit, stins, arătînd la 50 de ani un „om uscat, ca un țăran istovit de legarea snopilor".

În 1966, la centenarul nașterii poetului, toată Valea Someșului era o sărbătoare. Mii de oameni îmbrăcați în port popular, care-și lăsaseră pentru o zi treburile și veniseră să-l omagieze pe Poet.

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag. a 6-a

DOAR PLOPII

Doar plopii-nalță gîndul și-l coboară,
Tăcere în poporul celălalt, fîntîni,
Cade pe ochi mirarea lumii cît de rară
Și-ngălbenesc cum codrii luni și săptămîni.

Cade pe ochi mirarea lumii cît de mică,
De-acoperișul nopții luna-atîrnă strîmb,
Doar plopii-nalță gîndul și-l despică
Doar ei mai ard și pleacă uneori pe cîmp.

Ingălbenesc și munți, ingălbenește clipă,
Ingălbenesc și oasele-amintirii, vechi,
Doar plopii-nalță gîndul și-nfiripă
Catarge care merg și se întorc perechi.

Sînt toamne care clipocesc de ceară
Ori se petrec prin miez de ierni și primăveri,
Doar plopii știu, doar ei le impresoară,
Stau troieniți și parcă răstigniți pe cer.

Cade pe noi mirarea lumii cît de trează,
Cade pe noi dezastru sau desmăț de nori,
Ei nu primesc nici jertfă, nu se-așează,
Nu cer nici zei la sîn și nici privighetori.

Un neastîmpăr doar, o stea ce-i mai străbate
Și ii adună-n prag, săgeți către furtuni,
Tăcere în poporul celălalt, doar sate
Care-au apus și trec încet către străbuni.

Ca niște roți sînt ei, sînt ca o altă țară
Spre care altfel sui și o privesc ca scris,
Doar plopii-nalță gîndul și-l măsoară,
Doar ei rup din ferești și pling cu vis.

A.I. Zăinescu

Modernitatea unui semănătorist

SADOVENIANA

tehnica urmăririi personajului cu camera de luat vederi, montajul, însăilarea planurilor generale cu primplanurile, dialogul cît se poate de economicos, unghiul fix de filmare și travellingul, selectarea mișcărilor esențiale, mixajul, banda sonoră clară, cu cîteva motive insistente, distincte, folosirea preferențială a percuției, iată cîteva elemente ale unei estetici cinematografice, hrănind epoca audiovizualului, care, cum bine lasă să se înțeleagă calificativul ei, nu se mai recunoaște dependentă nici de cugetare, nici de contemplare ; este era acțiunii, al cărei motto poate fi : „mă mișc, deci exist" ; viața a ajuns să se confunde cu mișcarea, deși mișcarea este numai o calitate a ei, împărțită cu materia anorganică (cu blîndă părere de rău pentru promotorii acestei platitudini), iar mina omului născocește tot mai variate mecanisme auto-mobile. Toate acestea influențează bătrîna literatură. Sînt la modă scriitorii „comportamentiști" (iar noi, personal, studiem „comportamentul nonverbal"...). Marin Preda, în convorbirile cu Florin Mugur, își extrăgea un motiv de mîndrie din aceea că, deși temperamental înclinat către darul comportamentiștilor, se străduia totuși să fie un scriitor neagățat în malul nici unui curent literar.

Dar toate aceste „descoperiri" ale ultimului ceas să fie într-adevăr atît de noi ? O schiță dintre cele scrise de Mihail Sadoveanu, între 17 și 24 de ani (1897—1904, cum certifică povestitorul în cele cîteva rînduri ce deschid întîiul volum al monumentalelor sale **Opere,** editate de E.S.P.L.A., 1954), ar contrazice o atare prezumție. **Un tipet** este o capodoperă a tehnicii cinematografice și a literaturii comportamentiste, **avant la lettre** ; și, desigur, nu este singura, deoarece orice școală nouă dezvoltă descoperiri vechi.

Dialogul cuprinde numai următoarele cuvinte (excludem orice comentariu al glasului narator) : „— Bună sara ! (...) Ce-i ? ce vrei ? (...) Du-te și adă un pac de tutun ! (...) Ce vrei ? (...) Cum ? ai văzut tu ? — Da — da — da... — Acum, în ia sară ? Da — da — da. (...) — Du-te dracului (...) Ieri ai spus minciuni... — Ieri ? (...) **togmai !** crezi că te fac așa numai, să-mi dai... hm ! Pe unde ai intrat în casă ? — Pe unde ? pe aici, pe din față ! — **Togmai !** vezi ? Asta-i ; a ieșit pe din dos (...) — Ai văzut tu, cu ochii tăi ? — Da — da — da ! — Du-te și adă șipul cela de colo..." (p. 115—117).

În fața acestor vorbe aproape fără nici o legătură, apare ispita a două pariuri. Unul : va fi existînd cineva să poată deduce subiectul schiței, din ele ? Altul : să existe oare un scenarist român de film în stare de o astfel de performanță a zgirceniei în privința oralității ?

Și, totuși, cîte nu se întîmplă în această schiță... Nu vom insista asupra dramei personajului principal, un fierar gelos, cu temei, în final devenind probabil ucigaș. Adevăratele aventuri sînt acelea ale privirilor naratorului și ale auzului său.

El vede căruța în care călătorea, caii, seara, ploaia, tîrgul, cîmpia, fereastra hanului, casele, ulița, fierăria, acoperișurile, ochiurile de apă, fierarul, ucenicul, alt bărbat, o lumină mișcătoare. Aude bătăi de ciocan, țiriitul ploii, foalele, streșinile, vîntul, ciinii, acele cuvinte fără sens și, tîrziu, un țipăt...

Decupajul regizoral cuprinde mai întîi tîrgul tot, apoi cît se poate vedea din chenarul ferestrei acelui han. Caracteristicile stilului sînt vizualitatea și audibilitatea. Vom da cîte un exemplu pentru fiecare din ele.

„Priveliște tristă. Case pustii, în toate părțile, își ridicau acoperișurile prin valurile de piclă. La dreapta, la stînga, o uliță îngustă, plină de noroi și de ochiuri întunecoase de apă. Peste drum : o fierărie din care izbucnea o lumină vioaie și în care se auzeau bătăi de ciocane. Și peste toată întinderea de acoperișuri negre, ploaia de toamnă, țiriia subțire și vînătă ca pajanjenișul, prin pînze mari de neguri" (p. 112). Numai o derogare de la priveliște : cum este de așteptat — în folosul auzului.

Acum un exemplu de percepție auditivă : „Un zgomot greu, — parcă umbla cineva pe case

Mihai Rădulescu

Continuare în pag. a 2-a

REPERE CONTEMPORANE

Două ipostaze ale nostalgiei

După ce înconjură cu spiritul său bîntuit de neliniști faustice cam toată sfera credințelor și miturilor lumii, Mircea Eliade reveni la pantheonul Patriei, zăbovind asupra mythosului ei. **De la Zalmoxis la Genghis-Han** e o carte plămădită parcă după un lung drum inițiatic, revelator, la capăt, al unei duble semnificații : pe de o parte, o conștiință universală își regăsește acolo Centrul de unde a purces în labirintul existenței și al cunoașterii ; pe de alta, o cultură adînc implîntată într-un spațiu particular se redescoperă acum pe sine ca participînd, **cu temeiurile ei cu tot,** la universalitate — se redescoperă adică mai întreagă, mai adevărată.

Începem astfel să accedem la tîlcul mărturisirii formulate de Mircea Eliade către Claude-Henri Rocquet în **L'Epreuve du labyrinthe,** cum că **De la Zalmoxis la Genghis-Han** reprezintă pentru el „o carte foarte personală și în același timp o experiență de metodă".

Două ipostaze ale nostalgiei par a fi făcut cu putință această carte, prin întîlnirea și contopirea lor. Una ne-o sugerează titlul altei cărți semnate de Mircea Eliade : **nostalgia originilor.** Cealaltă a fost exprimată de Adrian Marino, care constata la ilustrul nostru conațional „o permanentă și puternică nostalgie a universalității".

Prima din aceste ipostaze îl privește pe Mircea Eliade ca ființă concretă, cu modul său propriu de a fi în lume și în vreme. Istoria secolului în care trăim l-a determinat pe temerarul explorator al celor mai diverse meridiane culturale să-și interiorizeze realitatea spațiului originar. Engrame, impresii remanente, s-au contras treptat — revenind elemente de spațiu spiritual. Operațiunea va fi fost înlesnită de faptul că Mircea Eliade s-a născut într-o țară a transhumanței și a dorului. Ca odinioară Dante, luat în chip deliberat drept model, el își va fi învins nostalgia, însă prin asimilarea ei ca factor de creație. O creație în care spațiul originar revine adesea ; fiindcă, străin de fanatismul acelui personaj dostoievskian pentru care istoria ar fi o înfruntare între dumnezei ca reprezentanți ai națiilor, marele istoric al religiilor va fi fost totuși în permanență stăpînit de gîndul de a lumina prestigiul străvechilor zeități și „hierofanii" de acasă.

Un sens etno-spațial al nostalgiei originilor se împletește deci cu altul, temporal, legat de specialitatea savantului. Ca istoric și ca român, Mircea Eliade s-a simțit atras de creațiile și de credințele românești, **de la** origini și **despre** origini. Întîlnirea cu opera lui B. P. Hasdeu i-a produs de timpuriu o adevărată revelație. Îl impresionaseră, încă de cînd se afla pe băncile liceului „Spiru Haret", și alte personalități prodigioase ale spiritualității universale și române — Voltaire, Balzac, Iorga —, dar Hasdeu l-a cucerit în chip hotărîtor, prin „vastitatea culturii și îndrăzneala ipotezelor istoriografice". Îndeosebi exploziv studiu intitulat și punctat interogativ-retoric cu refrenul „Perit-au dacii ?" i-a căzut la inimă tînărului Eliade. „Admirația față de geniul lui Hasdeu n-am mai pierdut-o de-atunci", va nota mai tîrziu savantul în **Amintirile** sale. Acest amănunt biografic își are însemnătatea lui pentru originea unei cărți despre origini.

La un contact superficial, **De la Zalmoxis la Genghis-Han** lasă impresia unui fragmentarium, a unui mănunchi mai mult ori mai puțin eterogen de „studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale", cum sună de altfel și subtitlul. Nu este, firește, nimic de repudiat în acest aspect, mai ales că materia primă a elaborărilor se prezintă ea însăși în stare fragmentară, sub formă de informații istorice și folclorice vagi și

Gheorghiță Geană

Continuare în pag. a 7-a

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

Harta unei amintiri

mă obișnuisem atît de mult cu prezența lui în viața literară încît, prin nu știu ce transfer de gînduri, aproape că nu-i mai citeam cu atenție poeziile. Cunoșteam timbrul lor, de neconfundat, încă de la începutul anilor '60 ; cu evlavia debutantului față de cel deja afirmat îi învățasem multe poeme pe de rost. Cu trecerea timpului le-am uitat. Ele mi-au revenit în memorie în iarna anului trecut cînd mirarea în fața dispariției sale s-a transformat brusc în sentimentul unei ignorațe culpabile. Uneori, din nefericire, cei pe care îi luăm cel mai puțin în serios, în planul artei, ca și în planul vieții, sînt chiar prietenii noștri. L-am recitit deci în zilele cînd deja plecase. O recitire care a sfîrșit prin a deveni o recitare. De fiecare dată acum, cînd îi deschid cărțile, revăd, în destule cazuri, inclusiv pagina de revistă unde au fost tipărite pentru prima dată. Poate nu întîmplător în memorie s-au grefat cel mai bine poemele din **Continentele ascunse** (1965) și **Sfera ginditoare** (1967). Aveau o cantabilitate traversată de un anume dramatism, o solaritate ponderată, mult mai agresivă decît în cazul altor confrați care luau cu asalt și ei spațiile literaturii deja socotite potrivite pentru păsterea unor vaci destul de grase și hrănite cu lumină. În poezia lui Grigore Hagiu mă atrăgea lipsa de ostentație și mai ales acea imagistică eficientă, sugestivă, mascată de formulări aparent lineare. O simplă lectură era de ajuns pentru memorizare. După două decenii, deschizînd aproape la întîmplare **Sfera ginditoare** am reîntîlnit brusc o splendidă poezie știută cîndva pe de rost : „Înfășurat în așteptare / ne oglindea pe amîndoi / cum se rupea din cingătoare / cu omoplații goi // înfiorîndu-ne cu coapsa / a fost să stea-ntre noi doar el / cerîndu-și astfel și pedeapsa / necruțătorului oțel // prea invocasem vremea toată / cu golul ei rotit năuc / pînă la urmă să nu-i cadă / prin ceafă pînă la butuc // mîndria patima iubirea / cu oameni arbori cerul tot / trăiesc încă-n rostogolirea / capului viu pe eșafod" **(Ghilotinatul eros).** Era acest caracter suav-tăios al poeziei lui Grigore Hagiu care mă apropiase de scrisul său mai mult decît de acela al lui Nichita Stănescu sau Baltag sau Păunescu care tocmai lupta de zor ca să-și construiască propria „generație". Cum să nu-l fi simpatizat pe melancolicul ponderat pe buzele căruia stătea mereu o vorbă de duh rostită cu blîndețe. Pînă și peregrinările prin tavernele Bucureștilor aveau cu el un farmec special. Mult mai mare degustător de anotimpuri și de tovărășie decît de vin, avea tăceri lungi cînd sorbea cu privirea peisaje și chipuri. Îmi explic **a posteriori** de ce în poezia lui există o notă particulară ; ea este dată de acuitatea observației mereu deschisă spre asocieri cu caracter plastic. Invariabil escapadele nocturne din aceiași ani — puținele la care am luat parte — se terminau în atelierul vreunui pictor sau sculptor. Într-o dimineață am ajuns destul de zgribuliți în atelierul lui Mircea Stefănescu — aflat cam pe actualul loc al Hotelului „București" — unde fierbea o oală uriașă cu fasole boabe de toată frumusețea. Am întîrziat îndelung ; sculptorului parcă îi venise în vizită fra-

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 2-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Structuri generative și creativitate culturală

O prejudecată culturală curentă caută să convingă, minuind intuiții comune, că, în construcția sistemului filosofic, Blaga este poet, iar Blaga-poetul face filosofie. Această imagine comodă a unui Blaga foarte accesibil provine dintr-o **iluzie a lecturii**: stilul de redactare al unora din lucrările sale captivează, și, odată prins în mrejele textului, e greu să bănuiești (sau să accepți) că virtejurile de suprafață sînt efectul unor curenți de adîncime. În plus, o dorință legitimă — aceea de a-l iubi pe acest creator nu doar pentru versurile splendide, pline de substanță spirituală, nu doar în virtutea unei contagiuni psihologice — se deghizează orgolios în convingerea că nu se poate ca edificiul teoretic să ne opună rezistență, ci, dimpotrivă, se lasă ușor înțeles și asimilat (tocmai pentru că este frumos). Însă, așa cum remarcă Sergiu Al. George, **„înțelegerea unitară a operei lui Blaga presupune în primul rînd înțelegerea creației sale filosofice. A o considera pe aceasta drept un derivat al celei poetice, cum s-au pronunțat mulți critici valoroși, implică, dacă nu un discredit, cel puțin o tolerantă acceptare"** (Arhaic și universal, 1981, p. 222). Desigur, poezia și filosofia poartă amprenta aceleiași personalități, dar nu e permis a confunda cele două atitudini spirituale, specializate sub raportul mijloacelor și finalității interne. Registrele sensibilității și spiritului blagian se supun, în cele două situații, unor rigori diferite. Ceea ce trebuie urmărit în cazul operei filosofice este dacă Blaga gîndește filosofic sau nu. A porni de la premisa că e un filosof-poet, așa cum indeobște s-a procedat, înseamnă a accepta că Blaga nu poate fi un gînditor autentic pentru simplul motiv că rigoarea ideilor este alterată de imaginația poetică. Limbajul filosofiei blagiene este, însă, **expresiv, dar nu poetic.** Concepte care sună atractiv (Mister, Spațiu mioritic, Marele Anonim, cunoaștere luciferică și paradisiacă ș.a.m.d.) au semnificație teoretică. Desigur, au fost discreditate de o publicistică ieftină și cu adîncimi simulate, însă forța lor de sugestie se situează în planul demersului explicativ. Orice receptare cantonată la nivelul impresiei afective este de suprafață. Chiar și descripțiile lirice nu sînt, la Blaga, inspirații pe o temă dată, ci au menirea de a aduce la nivel intuitiv ideile, vizualizîndu-le tîlcul, mulîndu-se pe obiect spre a desprinde nuanțe interpretative penetrante. Cînd limbajul se dovedește searbăd și ratiunea pare neputincioasă, Blaga caută să depășească dificultățile și convențiile comunicării aride : iscodește obiectul cu ipoteze, interogații, îl acoperă cu descripții, din unghiuri circulare și la diferite straturi de adîncime, pînă i se limpezesc sensurile și se luminează ascunzișuri greu accesibile. Ai mereu senzația că asiști la nașterea unei gîndiri vii, neastîmpărate, cu o cursivitate arhitectonică. Spațiul semantic al unei probleme este delimitat prin expresivitate teoretică. De altfel, filosofia în general — deci Blaga nu este o excepție curioasă — minuiește concepte care au un alt tip de rigoare decît cele din matematică sau fizică : este un abuz înțelegerea intraductibilității lor exhaustive, într-un limbaj curent, ca deficit logic sau labilitate semantică, întrucît sînt instrumente ale unui efort specializat de conceptualizare. Desigur, conceptele și argumentările lui Blaga se pretează și la o lectură afectiv-poetică — ceea ce, de altfel, e la îndemîna oricui. Dar, dacă de pe o asemenea poziție, i se contestă harul teoretic, se pierde din vedere un fapt elementar : conotațiile textului nu intenționează, la el, plăsmuirea unei atmosfere poetic-persuasive, ci au o explicită viză teoretică ; expresivitatea lor aparține acelui gen de atitudine filosofică, îndrăzneață și conștientă de propriile-i limite, care folosește **constructe descriptiv-explicativ-interpretative** — ca moduri posibile de intrare într-o problemă.

Clarificarea stilului este o preocupare constantă și tenace a gîndirii blagiene. În **Pietre pentru templul meu** (1919), **Filozofia stilului** (1924), **Ferestre colorate** (1925) intuia în stilul cultural o atitudine sufletească, în fața lumii și vieții, care se imprimă substanței tuturor creațiilor umane (artă, metafizică, concepții politice, idealuri), conferind unitate interioară reacțiilor spirituale dintr-o epocă sau perioadă istorică a unui popor. Această dominantă a creației blagiene este integrată — faza ei inițială fiind depășită — înăuntrul unui sistem filosofic, în centrul căruia se află încercarea de a elabora o teorie asupra modului specific uman de a fi (ontologia particulară a umanului). De aceea, e imposibilă, în opera gînditorului român, separarea problemelor și soluțiilor referitoare la cultură de cele ce aparțin teoriei cunoașterii, antropologiei, teoriei generale a valorilor, filosofiei istoriei, iar toate acestea derivă din și sînt implicate în chiar tezele privitoare la totalitatea existenței (ontologia generală). Blaga este un caz fericit în care temele de interes filosofic nu sînt abordate separat, prin specializare îngustă ; reflectiile sale ontologice angajează și aspecte gnoseologice, axiologice ; enunțurile cu privire la existență în general motivează coerent perspectiva filosofică propusă în legătură cu statutul existențial propriu ființei umane și inițiativelor sale creatoare. În acest context, chiar conceptul de **Mister** nu mai este chiar atît de misterios pe cît pare la o primă impresie. Prin el, Blaga surprinde faptul că, pentru om, lumea trebuie privită ca avînd nu doar extensiune, ci și **adîncime** — ceea ce atrage după sine caracterul necesar, definitoriu al plăsmuirilor culturale pentru condiția umanului. „Teoria noastră despre matricea stilistică — precizează Blaga — aruncă lumini nu numai asupra structurilor ființei umane ci și asupra modurilor existențiale ale acesteia **(Ființa istorică**, 1977, p. 86). Adică : omul nu trăiește doar „în orizontul lumii date", concrete, pentru autoconservare, iar ceea ce el produce nu poate fi judecat doar din punctul de vedere al necesităților vitale, ci specific umană este situarea „în orizontul misterului și pentru relevare", adică în orizontul inițiativei creatoare de valori care definește **ireductibilul** „rînduielii" umane. E vorba, mai clar, de „destinul creator al omului" **(Trilogia culturii**, 1967, p. 392), de „singularitatea calitativă a omului și de poziția sa excepțională în natură" (p. 395). De aceea, nu poate fi acceptată opinia care îl situează pe Blaga în continuarea preocupărilor de tip psihanalitic. De pildă, pentru Freud, cultura nu implică **o mutație ontologică,** fiind manifestarea sublimată a unor instincte refulate. Pentru Blaga, dimpotrivă, cultura indică ruptura produsă de om în ordinea existenței. La ambii, inconștientul este localizat ca zonă psihică a-conștientă, neconștientizabilă, ce poate fi investigată numai prin cunoașterea manifestărilor sale exterioare. Însă, acest inconștient are, în viziunea lui Blaga, caracter cosmotic, este o structură generativă, atît în plan creator, cît și în planul receptării, adică al percepției și priceperii lumii. În consecință, matricea stilistică trebuie interpretată nu în descendență freudiană, ci ca reactie critic-constructivă la anumite filoane kantiene. Inconștientul la care se referă Blaga are funcție **categorială,** dublînd, de fapt, structurile a priori ale sensibilității și intelectului pe care le investighează Kant ; de altfel, semnificative în acest sens sînt chiar delimitările pe care Blaga însuși le face cu privire la tezele filosofiei kantiene (cf. **Trilogia cunoașterii).** Prin aceasta, Blaga se situează pe acea linie a culturii noastre care, începînd cu Eminescu, s-a arătat receptivă în fața filosofiei kantiene (în primul rînd, probabil, tocmai pentru că este o cultură **critică). Analizînd problema,** Blaga, din acest unghi, este evident faptul că desele delimitări pe care acesta le face în raport cu psihanaliza și cu morfologia culturii nu vin doar din orgoliu și voință de sistem. Sursa e mai adîncă : incompatibilitatea sistemelor de referință și al deschiderilor interpretative. De pildă, Blaga revine insistent la ceea ce il deosebește de Jung, respingînd accepțiunea psiho-sociologică a inconștientului colectiv : nu este de acord ca prin inconștient să se înțeleagă „continuturi de compensație" sau „zăcămintele experiențelor ancestrale" **(Trilogia culturii,** p. 18) sau „un fel de memorie ereditară" **(Aspecte antropologice,** 1976, p. 168 și următoarele). Blaga acceptă că există refulare, iar „conținuturile psihice, odată refulate, e sigur că nu încetează de a fi elemente active în viața noastră psihică" **(Trilogia culturii,** p. 24), dar „un miros de maidane" (ibid.) e în încercarea de a găsi o ecuație între substanța refulării și creația culturală (cf. p. 21, 115). În prelungirea romantismului (nu psihanalizei !), care intuia o facultate psihică inconștientă, Blaga afirmă : „inconștientul nu reprezintă un simplu reziduu de imagini și de porniri refulate, ci o realitate psihică-spirituală cosmotică" (p. 115). Deci, accentul este pus pe structuri, nu pe conținuturi, iar, în acest punct, reacția este antikantiană și angajată în sfera circumscrierii unei viziuni care, așa cum am mai spus, aparține ontologiei umanului. **Aici** se situează rosturile teoretice ale **matricii stilistice,** și nu doar în domeniul strict al filosofiei culturii.

Prin teoria matricii stilistice, Blaga reușește să lămurească **și** „cum și de ce creațiunile poartă o pecete stilistică" (p. 106), cercetează, punînd kantian problema, **condițiile care fac posibilă specificitatea,** precum și unitatea **stilistică a** oricărei plăsmuiri culturale, individuale **sau** colective. Structurile atitudinal-valorice circumscriu **un domeniu al potențelor și disponibilităților creatoare, al sensibilității** valorice imprimate spontan în opere etc. „Creațiile de cultură (...) sunt prin unitatea și consecvența lor de stil o probă despre eficiența reală a categoriilor abisale" (p. 341). În același timp, „valorile, normele, criteriile, de care conștiința se lasă condusă în aprecierea creațiilor de cultură, sunt, în parte cel puțin, rezultatul unei **personanțe** din inconștient, adică un ecou al categoriilor abisale" (p. 342). Astfel, Blaga **depășește tentativa descriptiv-sistematizatoare a morfologiei culturii** prin interesul acordat dimensiunii **explicative** a specificității stilistice. Analizînd factorii matricii stilistice (viziunea despre spațiu și timp, accentele axiologice, atitudinile de mișcare, năzuința formativă), Blaga construiește un model teoretic (de inteligibilitate) în care surprinde structurile spirituale ce generează, canalizează — prin funcții modelatoare — inițiativele creatoare în care, fatalmente, se imprimă dominante valorice. Iată de ce matricea stilistică este un construct teoretico-filosofic menit să releve condițiile de posibilitate ale notelor stilistice inconfundabile ce pot fi detectate în orice plăsmuire umană : ea se referă la **categoriile spontaneității creatoare.** În același timp, ca vizează „sporul de structură cel mai important" **(Trilogia valorilor,** p. 545) al modului specific uman de existență, în măsura în care ne arată că omul este nu numai ființă cunoscătoare, ci și **valorizatoare,** cultura nefiind un accident, ci **inițiativă axiologică** și creatoare ce face parte din însuși statutul existențial al omului.

Matricea stilistică este văzută ca un **sistem de forte** ce acționează sub forma unor **cîmpuri stilistice,** ceea ce, desigur, este **altceva** decît **sufletul** culturii la care se referă Spengler sau Frobenius. De fapt, reprezentanții morfologiei culturii sînt utilizați de Blaga doar ca surse de sugestie bibliografică ; în nici un caz ca fondatori ai nucleului ideatic din care și-ar plăsmui teoria matricii stilistice. El polemizează cu adepții morfologiei culturii, în măsura în care aceștia considerau că trecerea de la creatia „minoră" la cea „majoră" ar fi etapele succesive, fazele inevitabile ale dezvoltării unei culturi, aidoma creșterii organismului de la „copilărie" la „maturitate". Blaga opune viziunii biologizante, care implică și recunoașterea unei ierarhii valorice între cultura „minoră" și cea „majoră" (precum și între cultură și civilizație, mai ales la Spengler), „un criteriu calitativ-structural" : „copilăria se afirmă prin aspecte, valori, structuri unice, incomparabile" este o „structură autonomă" **(Trilogia culturii,** p. 262), un anumit mod de a percepe și apropia lumea. Aspectul major sau minor al unei culturi este, în consecință, o problemă care „ține de **ordinea atitudinilor spirituale** și nu a virstelor organice reale" (p. 271). E vorba de **structuri adoptive nu de virste simulate** (cum, de pildă, crede H. H. Stahl). Pentru Blaga, cultura minoră (adică folclorică) este sub zodia structurii stilistice proprii copilăriei, întrucît manifestă discreție imaginativă, familiaritate decentă cu lumea, spontaneitate mitologizantă, implicare naiv cosmocentrică într-un destin cosmic, expansiune afectivă, solidaritate umană, integrare firească în mediul natural, un timp dilatat și ritm lent ș.a.m.d. Sînt, aici, trăsăturile specifice culturilor închise : „maturitatea e în primul rînd voliționala, susținut și metodic activă ea se afirmă cu încăpățînare în fața destinului, își organizează un cîmp de înriurire, e expansiv-dictatorială, dar și măsurată din prudență, e rațională, are simțul perspectivelor și al trăiniciei, e constructivă (p. 269). Culturile monumentale nu sînt simple continuări ale celor etnografice.

Acesta ni se pare a fi contextul minim în care pot fi detectate semnificațiile **apriorismului românesc** și **ale spațiului mioritic,** prin care Blaga pune, în termeni motivați teoretic, problema specificului nostru național. Încă din tinerețe (cf. **Etnografie și artă** — 1925) introducea o distincție între elementele etnografice ale operei de artă și specificitatea sa națională, în sensul că nu doar numitele conținuturi, ci, în primul rînd, structurile de sensibilitate sînt cele care degajă pecetea națională. Detectînd anumite potențe creatoare și valorice ale românilor, Blaga va intui faptul că păstrarea specificului nu e reductibilă la acumularea filoanelor anecdotice, a laiturilor de suprafață, ci, dimpotrivă, „apropiindu-ne de cultura populară trebuie să ne insuflețim mai mult de elanul ei stilistic interior, viu și activ, decît de întruchipări ca atare" (cf. **Elogiul satului românesc).**

Vasile Macoviciuc

Modernitatea unui semănătorist

Urmare din pag. I

tăbluite, — alerga prin tîrgușorul amorțit ; cununa de fîn din vîrful prăjinii se smucea scîrțîind din legăturile ei ; salcîmii fîșîiau cu jale, cutremurați de durere. Vîntul trecea pe ulița îngustă, se înfunda ținînd pe subt acoperișurile negre, șuiera prin mormîntele de vînt de pe creasta caselor, bubuia izbind firme de tablă..." (p. 114).

Este interesant de menționat că cele două percepții, excluzînd încălcări mărunte, ca cea specificată, nu sînt simultane, ci alternative, în practica scrisului, deși există o simultaneitate presupusă (ploaia are sunet, vuietul vîntului mișcă tîrgul).

Ce cale alege povestitorul pentru revelarea subiectului ? Tot aceea de a expune cele surprinse de priviri, bănuielile și decriptările minții (deci atotștiința naratorului) fiind eliminate.

Pe ulița pustie apare un bărbat. „Vine încoace, spre răspîntie, pe lîngă zaplazul casei fierarului. Se apropie de baracă, se uită înlăuntru prin crăpăturile oblonului care scrîșnește din balamale. Apoi se depărtează călcînd la întîmplare prin glod, și iar se apropie. (...) Umbra stă puțin în loc, la îndoială, apoi deodată intră în lumina ușii. L-am văzut bine. E un bărbos, cu nasul roș, îmbrăcat c-o redingotă lungă sfîșiată, și cu niște pantaloni strîmți, scurți pînă la glezne. Botinele îs întoarse la vîrf ca niște patine. Scoate cu hotărîre mîinile din buzunarele pantalonilor, își îndeasă bine pînă la urechi o pălărie pleoștită ca o ciupercă, și își face vînt în fierărie" (p. 115).

Comportamentul său vestimentar, al sărăciei, asociat cu stilul mersului său (comportament nonverbal), pe furiș dar primitiv („își face vînt", nu intră), ca și cu sugestia dialogului, că ar primi bani să-i aducă fierarului vești, impun ideea spionului plătit. Urmărește mișcările soției fierarului, care și-a primit amantul în casă, în fundul curții, după cum aflăm din **mișcările** ulterioare ale soțului : el încuie casa pe dinafară și dă drumul, slobozi, zăvozilor.

Și iată formula vizuală — și unică — a disperării precedînd crima, dacă o crimă a fost : „Deodată lumina din casa fierarului începu să tremure, se întuneca cîte o clipă și iar apărea, apoi prinse să alerge ; izbucnea pe rînd la geamul acesta, la celălalt, se întorcea, lumina iar geamul dintăi într-o fugă nebună. În tîrgul jilav și întunecos, numai lumina asta vie alerga spăriată. Parcă năvălise vîntul de afară înlăuntru și o sufla în toate părțile. Și iată că o fereastră se deschide repede. Lumina fugară rumeni un chip spăriat de bărbat ; doi ochi holbați cercetară noaptea umedă a ogrăzii (...). Chipul răvășit stătu neclintit o clipă, tresări ; ferestrele se închiseră ; și lumina iar începu să alerge (...). Deodată se stinse. — Casa părea moartă" (p. 118). Aici intervine un țipăt, încet de parcă nici n-ar fi fost.

Aceasta este istorisirea. O pildă de literatură comportamentistă, în sensul ei cel mai pur : cîteva cuvinte schimbate, lămurite printr-o amănunțită descriere a comportamentului nonverbal și absența comentariului autorului. Pentru cititorul de peste trei sferturi de secol, un exemplu magistral de scenariu de film, iar pentru regizorii respectivei arte o lecție a tăcerii. Ce putea oferi mai mult tinerețea unui geniu decît această formulare a literaturii viitorului ?

Harta unei amintiri

Urmare din pag. 1

tele. Reține crimpeie de discuții : nume, Brâncuși, Țuculescu (se trăia tocmai momentul deplinei recuperări a acestuia), Eminescu etc. Mica ceartă cordială, zgomotul focului, clinchetul paharelor. Și acum, la distanță, suprapuse peste toate, aceste versuri din **Spațiile somnului** (1969), scrise parcă în fața unei pînze de Brueghel : „din ochia catedralei violete / urcați în aer fără schele / și fără fringhii atîrnați în gol / taie și scot triunghiuri sfere / cilindri și pătrate / la porțile cetății înhămați le trag" **(Ocnă violetă).** Simțirea poetică a lui Grigore Hagiu s-a hrănit din faptul de cultură căruia i-a dat valoare de întîmplare cotidiană. Era ceva în el care refuza spectacolul poeziei ca spectacol al cuvintelor. Suferea în poezie de un fel de raționalitate suspectată de mulți critici ca fiind capabilă să-i altereze nervul. Trebuie, ca să te convingi de contrariu, să ai răbdarea de a intra în propria-i lume. Nu vreau să fac afirmații pripite, izvorîte din afecțiunea pentru persoană, dar sînt convins că fluiditatea aparent discursivă din **Descintece de gravitate** (1977) este doar o formă relaxată de urmărire a unor idei poetice pătrunzătoare, care, în lirica ultimelor decenii, au cunoscut prin el formulări singulare. Relaxat și cordial era însuși omul. Multă vreme, în deceniul al șaptelea, umbla iarna cu o haină din piele maron imblănită. Constanța cu care o purta îmi dădea parcă un sentiment al siguranței în caracterul său. Mi-am zis că dacă ține așa de mult la acea haină este imposibil să nu țină și la propriul stil. Se îmbrăca însă așa și fiindcă era de felul său friguros. Revine de altfel în versurile sale obsesia înghețului, a frigului care de altfel i-a și fost fatal. Dar atunci, într-o perioadă de început a tuturor speranțelor, nu mi se părea firesc să văd semne prevestitoare în ceea ce părea un joc cu obsesia morții : „într-o seară înghețată / în culoarea amurgului / să ne îngropăm singele / adînc în pămînt / în pivniți uitate / pe subrede scări coborînd / ori poate-n grădina unde / frunzele-n lentă cădere / își topesc fluidul lor plumb" **(amurg).** Grigore Hagiu **a trăit într-un „paradis devorator" fără a se fi autoprogramat în vreun fel pentru destrămare, așa cum s-a întîmplat cu prietenul său** bun cu care împarte nava de pămînt dintr-un colț al Capitalei. Uneori remăsurăm amîndoi străzile cu pasul lung și ne oprim pe la prieteni, unii dispăruți dintr-un motiv sau altul. Ca acum cînd cu stringere de inimă îl văd clătinîndu-și „aureola frunții / pe harta șterșă-a unei amintiri".

VIAȚA CĂRȚILOR

ESEU

«PACE PE PĂMÎNT»

Dacă Occidentul medieval și catolic a dezvoltat pînă și pe teren spiritual un drept al războiului (întrucît conquista din America de Sud e și un război religios) Răsăritul e predispus la un **drept al păcii.**

O ilustrație este și momentul spiritual străromân indicînd poate un **Bizanț înainte de Bizanț,** însă unul fără conceptul de imperiu, **o spiritualitate romană însă post-provincială,** o provincie rămasă autonomă sub raportul administrației și pe cale de a coagula într-o etnogeneză. În această provincie cu gîndire de Europă a estului, a scoborît, spre a o cerceta, și Nestor Vornicescu, atunci cînd s-a ocupat de inedite scrieri din epoca literară străveche la români. Acele studii, urmărind pînă tîrziu, în prag de ev modern, ideea de **latinitate, continuitate și creație autohtonă la Dunărea de Jos** dau acum fundament pentru examinări noi, cuprinse într-o monumentală culegere doctrinară, intitulată **„Pace pe pămînt"** (Craiova, 1986). E, în această contribuție de peste 500 de pagini (apărută într-un moment de convocare a umanității în direcția deciziei raționale) nu doar ilustrația unei conștiințe de opțiune hotărît lucidă, ci și o filosofie de **formulă irenaică,** cu rădăcina într-o tradiție veche, a locului, și aflată în chip constitutiv mai aproape de o ideologie a păcii. Deodată, răspunsul românesc se dovedește a fi de dată veche și crescut în spirit fundamental etic, izvorît dintr-o **seninătate,** în ultimă analiză, sapiențială. Această filosofie întrevede, mai întîi de toate, **fundamentarea Kantiană a ființei ca universalitate,** privind desfășurările de unități de la individ la popor în raport de noțiunea de „drept". Ceea ce e justiție socială, atunci cînd e vorba de comunități naționale, e **justiția popoarelor egale,** drept internațional activ. „O lume mai bună și mai dreaptă", zice autorul, nu e cu putință în absența „înțelegerii și respectului între oameni și popoare". Pacea socială, înțeleasă ca principiu al echității imanente, e corespunzătoare păcii universale și pacea e de imaginat a fi realitate finală atunci cînd e o expresie a voinței popoarelor, **o consecință a înțelegerii universalității de drept a unităților de civilizație specifică.**

Aceste deziderate au în vedere ceea ce se numește, și aci, „egalitatea națiunilor", „independența și suveranitatea" lor, „colaborarea", de asemenea, ceea ce e noțiune originală, precum „coresponsabilitate" și „pro-existență". A fi responsabil în chip reciproc, a fi „pentru viață" — acestea sînt, în traducere liberă, ideile. Spre a realiza astfel de încheieri, filosoful propune o perspectivă într-un fel radicală, ajungînd, adică, la **rădăcina umanității, adică la om.** Soluția păcii e recomandabilă a fi descoperită printr-o soluție consistînd în clarificarea eului moral și e de înțeles că o lume alcătuită în chip ideal din specimene de conduită etică nu poate fi decît o lume a seninătății. Această doctrină are un conținut afectiv, fundamentul ei fiind, în spiritul tradiției Europei răsăritene, „dragostea și bunăvoirea", un soi de toleranță întemeiată pe echitate, care e, în definitiv, dedusă dintr-o tradiție a unui popor care nu a cunoscut fanatismele, lăsînd istoria să se consume, cu credința că valorile se aleg. O filosofie a păcii e, din acest punct de vedere, o filosofie a valorilor umane echivalente, a justiției și a dreptului popoarelor și, putem zice, și noi, încheind, că avem în această lucidă **„Pace pe pămînt",** de Nestor Vornicescu, un temei de tradiție străveche pentru doctrina românească a păcii de azi.

Artur Silvestri

STUDII

ROLUL REVALORIFICATORILOR

Îi datorăm lui Dumitru Matei, dispărut recent dintre noi, reeditarea unei lucrări insolite în perioada interbelică : **Istoria artei ca filosofie a istoriei** de Ștefan I. Nenițescu, tipărită prima dată în 1925 și rămasă fără ecou, tocmai datorită originalității ei în contextul vremii. Estetica noastră s-a constituit, de la mijlocul secolului trecut pînă azi, pe o bază speculativă ; obiectul artistic era disecat în componentele sale, încadrat în concepte teoretice precum formă, fond, autonom, eteronom etc. Deși utilizează, în parte, această terminologie, Nenițescu îi acordă altă semnificație și mai în genere urmează alt sistem de referință în definirea artei. Preia, de pildă, din Baumgarten teoria artei ca senzație, refuză însă tendința acestuia și a discipolilor săi de a minimaliza domeniul estetic, „cerînd aproape iertare filozofiei că o tulbură în demnitatea ei lemnoasă ocupîndu-se de artă". Nu-i convenea această estetică „atrasă de logicism, în loc să fie o filosofie a concretului, a cunoașterii directe și a reprezentării așa cum o instituise cu genialitate Vico". Într-adevăr, Vico e un punct de reper pentru înțelegerea teoriei lui Nenițescu, el însuși declarîndu-se discipol al filosofului italian. Se cunosc ideile acestuia, care au înriurit masiv romantismul european, inclusiv pe cel românesc. Pașoptiștii noștri gîndeau altfel poezia decît teoreticienii „logiciști" de mai tîrziu. Ion Heliade Rădulescu, de pildă, concepuse un sistem al valorilor, avînd în centru poezia ca „facere", „creație", „poietică" și din care derivă toate celelalte valori, inclusiv religia. Bolliac, la fel, privea cultura prin prisma poeziei, forma primară și fundamentală a creației. Nenițescu, în continuarea unei asemenea tradiții, vede în artă o activitate umană esențială, creatoare de istorie ; în consecință, istoria artei trebuie să fie o filosofie a istoriei.

Vom reveni asupra acestui estetician. Să evidențiem acum, pe scurt, activitatea celui care l-a reeditat și explicat într-o prefață de aproape 100 de pagini, Dumitru Matei, cercetătorul atent și devotat al atîtor opere din estetica noastră interbelică. La Nenițescu se adaugă Mihail Dragomirescu, Blaga, Dimitrie Cuclin, a cărui estetică o pregătea pentru tipar, dar pe care n-a mai apucat s-o vadă publicată. Dumitru Matei este autorul volumelor : **Tradiție și inovație în artă** (1971), **Mihail Dragomirescu — privire critică asupra sistemului filosofic și estetic** (1974), **Originile artei** (1981). În această lucrare, fructificînd cercetările unor arheologi ca André Leroi-Gourhan, Henri-Breuil, Marcel Brion, ajunge la concluzia că „arta nu are o origine unică", încît trebuie să vorbim de „originile artei", biologice, psihologice, morale ; de asemenea, în acord cu Blaga, cel din **Aspecte antropologice,** consideră că trecerea de la simțul natural la simțul uman, înseamnă un salt antologic, reprezentat, între altele, chiar de creația artistică.

Dumitru Matei este coordonatorul unor volume colective precum : **Artă și comunicare** (1971), **Conceptul de realitate în artă** (1972), **Esteticul în sfera culturii** (împreună cu Gr. Smeu, 1976), **Etic și estetic** (1979), **Evoluția artei moderne și exigențele receptării** (1985), ultimele două împreună cu Gh. Stroia. Tot Dumitru Matei prefațează lucrări prestigioase ca : **Viața formelor** (1977) de H. Facillon, **El Greco și Toledo** (1977) de Gregorio Maranon ; **Homo Pictor** (1978) de M. Brion ; **Mutația semnelor** (1973) de René Berger etc. Traduce **Fenomenologia experienței estetice,** I—II (1976) de Mikel Dufrenne ; **Pictura și spațiul** (1978) de Noél Mouloud. Preocupări variate, o activitate bogată, care ne fac să regretăm adînc dispariția bruscă dintre noi, a acestui cercetător și om de excepție, cînd abia împlinise vîrsta de 55 de ani.

Marian Vasile

PROZA

RESPIRAȚIA IDEII

Actualitatea romanului lui Vicențiu Donose *) o descoperim nu atît în tema propriu-zisă — **rezistența românească în timpul celui de-al doilea război mondial,** raporturile dintre învingători și învinși — cît în perspectiva din care scriitorul interoghează realitatea istorică și socială, morală și politică. El creează o nouă imagine a evenimentelor, reinterpretîndu-le din punctul de vedere al celui care participă la viața lor, care definește o colectivitate în momente de importanță capitală pentru națiune. Istoria devine personaj și Vicențiu Donose îi pune în circulație chipul ei de o remarcabilă identitate epică, fluxurile și refluxurile ei de natură existențială, dovedind o bună cunoaștere a dialecticii realimaginar. Iată o temă destul de rar adoptată de proza tînără. Romanul polarizează o superbă translație de natură afectivă : viața personajelor respectă o galaxie a acțiunii directe, nu este „înghețată" în formule, ci transcrisă sub zodia lirismului. Epicul trăiește în alianță cu poezia, creează romanului o structură subterană din care se ramifică rădăcinile unor semnificații etice fundamentale. Perspectiva adoptată de scriitor nu marginalizează orizontul afectiv al personajelor, nu exclude tratarea faptelor în numele unor principii morale inflexibile, în justificarea unor decizii, acțiuni dramatice. Despre al doilea război mondial s-a scris și se scrie și astăzi enorm. Vicențiu Donose nu repetă „scheme", „modele" arhicunoscute, nu face din temă o „povestire" senzațională în sine și nici din document o barieră de netrecut. El se apropie și stăpînește tema cu ochii unui analist lucid care judecă istoria în funcție de adevărurile ei. Fatalitatea războiului, teroarea puterii absolute, supremația forței, disprețuirea pînă la cinism și absurd a oricărei morale formează alte relații între oameni, falsifică spiritul de justiție.

Vicențiu Donose restituie viața și evenimentele unui timp istoric real : România în ajunul unui act crucial pentru destinul ei : 23 August 1944. Evenimentul este pregătit, este așteptat, rezistența antifascistă și-a asumat un rol fundamental. Vicențiu Donose ne înfățișează climatul moral al insurecției, ne vorbește de devotamentul tinerilor care participă direct la acțiune, la istorie. Rețeaua formată dintr-o colectivitate disponibilă să-și schimbe destinul angajează o lume unde voința revoluționară se identifică cu eroismul care se naște spontan, fără declarații, fără solemnitate exterioară. Adversitățile existente, prigoana Siguranței, sacrificiile, recluziunea tinerilor din satul de munte, riscurile dezertorilor care participă la rezistență, desconspirarea unor acțiuni, romanul de dragoste, dar mai ales umanitatea eroilor, — acordă din plin romanului un profund caracter de cronică socială, de realitate complexă, vie, cuprinzător și verosimil reprezentată epic. Umanitatea lui Franz, a țăranilor de la munte (Elefteria, Nunuț, Gavrilă) uniți în credința de a servi din toată inima cauza, definesc un cod moral pur, nefalsificat, un curaj al angajării totale în istorie.

Valoarea romanului lui Vicențiu Donose stă în voința și dramatismul cu care o lume își apără ființa, principiile, fondul de umanitate, legile nescrise ale unei civilizații străvechi. Este o lume care iubește faptele, acțiunea, riscurile, adevărul și logica evenimentelor la care participă nemijlocit, care trăiește neobișnuit de intens istoria în orele ei de iluminare. Scriitorul i-a pus în evidență măretia, sacrificiile, fără să mitizeze. I-am reproșa doar un exces de „comentarii" alimentate de un prea mare debit verbal care sufocă respirația ideii. Roman al solidarității morale și politice, al rezistenței antifasciste, **Limpedele chip al dimineții** recomandă din nou un romancier înzestrat cu harul povestirii, cu vocația poeziei epice.

Zaharia Sângeorzan

*) **Vicențiu Donose : „Limpedele chip al dimineții", Editura „Junimea", Iași, 1986.**

REVISTA REVISTELOR

Domn neatîrnat — păstrător al hotarelor neștirbite ale Țării Românești

Două studii de excepțională importanță apărute în ultimul număr al „Revistei de istorie", **A fost pierdută Dobrogea de Mircea cel Bătrîn ?** de Radu Ștefan Ciobanu și **Relațiile lui Mircea cel Mare cu Mehmed I Celebi (1413—1421)** de Nagy Pienaru vin să repună cu acuitate și pe baze documentare și metodologice noi problema capitală a domniei de 32 de ani a lui Mircea cel Mare : s-a terminat această domnie sub semnul recunoașterii suzeranității otomane și obținerii unui statut foarte avantajos în cadrul „turcocrației" în formare, sau învingătorul de la Rovine a sfîrșit domnia așa cum îl vedea cîndva poetul Bolintineanu, în poezia celebră din zorii luptei noastre pentru renașterea națională. Aproape unanimitatea istoricilor noștri acceptă ideea lui Radu Popescu și a banului Mihai Cantacuzino, cel cu celebrul „tratat între Mircea și Baiazid" deși nimeni nu mai plasează momentul încheierii convenției pe vremea „Trăznetului" mai ales după demonstrația categorică făcută de P.P. Panaitescu în cunoscuta monografie. S-a acceptat însă teza — avansată și de N. Iorga — că trecerea Țării Românești de la statutul de țară deplin independentă la acela de **tributară** a Imperiului otoman a avut loc în ultimul an de domnie — 1417 — deci Mircea cel Mare a murit în ianuarie 1418 ca tributar și vasal al Imperiului otoman. Desigur, o vasalitate cu o largă marjă de autonomie, asupra căreia se insistă de regulă. S-a susținut că înainte de campania decisivă din 1417 a existat una în 1414—1415, care a dus la o primă reglementare a raporturilor româno-otomane pe bază de tribut, și că din nou, în 1417, această reglementare a dobîndit caracter definitiv. Ea a fost însoțită de **pierderi** teritoriale, în speță Dobrogea.

Cele de mai sus fac parte dintre afirmațiile curente, așa cum erau pînă de curînd data de **10 octombrie 1394** pentru bătălia de la Rovine (cu toate consecințele ce decurgeau din ea) și cum **mai este** convingerea unanimă că, într-un anumit moment, Mircea **a fost obligat să** părăsească țara și să fie restaurat pe tron cu sprijin extern, în speță al regelui Sigismund și al voievodului Stibor al Transilvaniei. Aniversarea celor 600 de ani de la inscăunarea marelui voievod a prilejuit însă nu numai o recrudescență și largă repetare a celor indeobște admise, dar și o cercetare critică a lor, cu rezultate uneori neașteptate și de-a dreptul spectaculoase. De ordinul acestora sînt rezultatele la care ajung cei doi istorici amintiți mai sus. Radu Ștefan Ciobanu demonstrează că **Mircea cel Mare nu a pierdut nici o palmă de pămînt, lăsînd fiului său, Mihail, întregul teritoriu al Țării Românești, a cărui hartă cloventă apare în titlul urmașului exact ca în cel al tatălui.** Cesiunile teritoriale la care ar fi fost obligat Mircea cel Mare nu există decît în imaginație, ele nu se probează documentar !

O adevărată revoluție metodologică aduce însă turcologul Nagy Pienaru, care „atacă" tema sa dintr-o direcție cu totul nouă, ce-i drept accesibilă numai unui specialist, dar specialiști am mai avut, fără ca acest demers original să fi fost descoperit pînă acum ! Privind problema campaniilor lui Mehmed I la Dunăre în contextul întregii politici otomane din **anii 1413—1417,** întemeindu-se pe izvoarele otomane în primul rînd, Nagy Pienaru face demonstrația că **pînă la sfîrșitul anului 1416 o campanie la Dunăre a sultanului Mehmed I Celebi nu poate fi dovedită și admiterea ei, fie și ca ipoteză, se lovește de tot ce știm despre problemele cărora a trebuit să le facă față, în acest răstimp, sultanul restaurator al imperiului.** Deci, presupusa campanie din 1414—1415, cu toate consecințele ei, **nu a existat în realitate.**

Cît privește campania din 1417, ea se dovedește, la o examinare mai atentă, o **campanie nefinalizată, eșuată,** un **semi-eșec** (termenii aparțin istoricului). Autorul nu o spune explicit, dar ne lasă tot materialul pe care să ne bazăm spre a conchide : **o asemenea campanie nu avea cum să se termine cu schimbarea statutului Țării Românești.** Trecerea lui Mircea cel Mare printre tributarii imperiului este o simplă înfloritură a orgolioșilor cronicari otomani — arată Nagy Pienaru.

Atît demersul său original cît și informația nouă pe care o aduce, impun redeschiderea întregii probleme, cu rezultate ce se pot bănui de pe acum.

Lector

L2 4 OCTOMBRIE 1986

RECITIREA LITERATURII ROMÂNE

● **Literatura română postbelică nu și-a scris încă istoria literară. Dicționarele literare sînt insuficiente și mai ales incomplete. Deși istoria literaturii române contemporane este de decenii obiect de curs universitar în mai multe centre studențești ale țării, chiar și istoria literară contemporană de aspect didactic lipsește. Lacuna face loc aproximațiilor, accentelor subiective, supralicitărilor.**

Contribuția fiecărei perioade literare, a fiecărei generații constituite se măsoară în conștiința ei culturală, literară, artistică, în capacitatea de a-și asuma în chip vital o misiune literară. Generația care se circumscrie astăzi ca virstă în jurul a cincizeci de ani s-a confruntat cu solicitările unei epoci bine caracterizate, cărora a ținut să le răspundă. Cum ea numără nume ca Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Daniel Turcea, Sorin Titel, pentru a ne opri asupra celor ce și-au încheiat opera, chestiunea merită mai multă atenție. Despre ea, Edgar Papu spunea că n-a avut dascăli, n-a avut cărți, dar a izbucnit impetuos. Există intr-adevăr la această constelație preocuparea de a acționa în numele unei tradiții literare și artistice constituite, de care fiind desprinsă prin forța împrejurărilor încearcă s-o reintemeieze. Cea mai interesantă direcție a acestei manifestări literare de generație este tentativa de a umple golurile, de a suplini ezitările sau absențele criticii și istoriei literare, de a rectitori ceea ce-i lipsea. Scriitorii de care vorbim recitesc din unghi propriu literatura pentru a o reevalua, revendică personalități artistice, rescriu din unghi propriu momente de istorie culturală și chiar pur istorice. Nichita Stănescu, Paul Anghel, Ioan Alexandru, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, Ilie Purcaru și alții refuză condiția acefală a scriitorului și intreprind, subliniază gesturi editoriale care să ilustreze o conștiință culturală și artistică independentă. Să scoatem din biblioteca postbelică deoparte și să examinăm cărți precum Colocvii de Ștefan Bănulescu și Ilie Purcaru, Arhivele sentimentale ale lui Paul Anghel, Cartea de recitire a lui Nichita Stănescu, Iubirea de patrie a lui Ioan Alexandru, Cărțile cu prieteni ale lui Fănuș Neagu, pentru a ne opri la un esantion caracteristic. În toate aflăm aceeași năzuință și voință de a stabili repere artistice numeroase și protectoare, de a deschide accesul către experiența literară a trecutului, de a configura un fenomen literar încă neprelucrat, de a dovedi implicarea intelectuală a scriitorului. Acestea și altele (recent Nepoții lui Anton Pann de Mihai Giugariu) infirmă legenda scriitorului care cîntă precum o pasăre, prizonier al cercului specialității sale, acefal, fără largul orizont al implicării diverse și mai ales programatice. Precedentele sau simultanele experiențe publicistice datorate lui A.E. Baconsky, Eugen Barbu, Mihnea Gheorghiu, de pildă, nu fac decît să întărească elocvența acestui fenomen literar. Un poet ca Tudor George a dezgropat un intreg capitol de istorie literară în „Balade singaporene" fiind și în această carte în primul rînd poet.

Într-o perioadă în care absorbirea și reconsiderarea valorilor moștenite era încă o problemă, scriitorii generației Labiș și-au asumat rolul de a „reciti" trecutul cultural, literar, artistic în chip conștient și demonstrativ. Recitirea literaturii române intreprinsă atunci de ei reprezintă unul din actele literare cele mai semnificative și mai probante pentru vitalitatea literaturii române.

„L"

Nevoia de repere

Nici unul dintre poeții așa-numitei „generații Labiș" n-a fost un **teoretician,** — în sensul consacrat al termenului — deși incercările de constituire a unor anexe teoretice necesare intelegerii propriei poezii nu au lipsit. În toate cazurile însă, cei care s-au incumetat să ducă la capăt o asemenea intreprindere ne-au oferit superbe volume ce conțin meditații despre limba română sau despre locul și rostul poeziei, meditații menite să sublinieze disponibilitățile lirice ale poporului nostru precum și rolul tradiției în delimitarea unui spațiu poetic românesc. Între autorii unor asemenea eseuri, **Ioan Alexandru** face o figură aparte căci formulările sale mijlocesc între poezie și cultură, orientînd decisiv faptul poetic spre o concepție integratoare : „Nu poți iubi omenirea în general, nu poți scrie despre omenire în general, măiestria și harul creator se adeveresc autentice numai în măsura în care te poți apropia de cele nemijlocit date... Rostul poeziei nu este abstractizarea ci impămintenirea". **(„Rostul poeziei").**

Eforturile lui Ioan Alexandru se indreaptă, cum spunea Const. Ciopraga, spre **exprimarea unei spiritualități,** singura cale de a contura acel topos anumit pentru care expresia cea mai intimă este poetul, acesta rostindu-și mai intîi realitatea, fixind „tărîmul în care trebuie să însămînțeze".

O dată delimitat vadul „teoretizărilor", poetul **„Imnelor..."** lasă ideile să curgă spre ținutul pe care chiar ele îl cer. Astfel, un prim impact se produce cu **istoria,** de unde poetul **cheamă în cuvînt** semenii de peste veacuri care și-au jertfit ființa „în vederea dăinuirii adevărului pe aceste meleaguri, implinirii celui mai adînc deziderat al omenirii căci „există popoare pilduitoare care ar fi definitiv uitate dacă persoanele locului n-ar fi fost cuprinse în cuvînt, în imne și poeme pilduitoare". Un prim efect al cunoașterii istoriei ar fi deci **păstrarea în prezent** a unor fapte apuse cărora poetul le dă viață vesnică întemeindu-le în poeme. Intrată sub zodia cuvîntului, istoria devine, parafrazindu-l pe Eminescu, **stăpîna omului,** iar cărțile în care aceasta dăinuie „ori sunt hrană sufletului ori nu sunt nimic". Din aceste trăsături esențiale, Ioan Alexandru își face o adevărată profesiune de credință : „În istoria acestei limbi noțiunile fundamentale ale ei au înțeles precis pe care trebuie să-l cunosc așa cum el este obiectiv, să-l transmit mai departe". **(„Simbolul poetic").** Mediator între trecut și viitor, poetul este un om al prezentului („Iubirea pentru istorie pleacă din iubirea pentru clipa de acum"), avînd dificila misiune de a păstra adevărul, la fel cum în metaforă păstrează taina.

Al doilea impact necesar trebuie să-l pună pe poet în fața ctitoriilor, care nu sînt altceva decît „simbolul unei capodopere de grai și spirit". Puterea cuvîntului poate revela „o fire românească blîndă și înțeleaptă, păsnică și deschisă experienței de spirit a altora, o lume care se apără pe sine prin asimilarea iubitoare a celor ce vin și se așează aici, o lume dîrză și dreaptă în același timp, care acționează mereu la vremea potrivită". Ctitoriile, spune Ioan Alexandru, reprezintă „expansiunea pe verticală, nu agresiunea pe orizontală și în absolut cum îi stă bine spiritului adevărat indiferent pe ce topos îi este dat să viețuie pe fața pămîntului" („Pentru o poezie românească și tocmai de aceea universală"), fiind binecunoscut interesul său pentru cărțile de istorie românească, în rîndul cărora un loc de frunte îl ocupă **Getica** lui Pârvan și **Românii sub Mihai Voievod Viteazul** de N. Bălcescu.

Obiectul poeziei îl formează de asemenea **natura** care-i oferă poetului, prin „istoricitatea ei absolută", una dintre lecțiile cele mai profunde. Ioan Alexandru ne pune în fată în eseurile sale o frumoasă formulare asupra acestui element poetic, scriind : „Natura este straiul în care umblă persoana istorică", chiar dacă „natura nu vine atît spre om, ci omul cu experiență istorică descoperă Natura ca Patrie" („Obiectul poeziei").

Peste toate aceste elemente care fac din actul poetic un temei și o cale, se așează moștenirea tradiției, de care poetul trebuie să se simtă beneficiar, căci „Limbaj poetic autentic fără asumarea tradiției nu există, asumare creatoare de bună seamă, eliberatoare dar înainte de toate păstrătoare" („Limbajul poetic").

Tradiția, ca fundament cultural, avînd deci un caracter inițiatic necesar urcușului spre culmi spirituale, trebuie înțeleasă în literatură în dublul său aspect : tradiție națională și tradiție universală. Îngemănate, cele două elemente compun actul creației în fază incipientă adică tocmai atunci cînd, ca într-o retortă, se pregătește opera viitoare. Firește, în timpul creației artistul, scriitorul, se eliberează de conținutul cărților asimilate în timpul sacru al lecturilor, dar eliberarea sa nu este una care ignoră ci una păstrătoare de semnificații și coduri transmise apoi operei în devenire. Este, de asemenea, cunoscută pasiunea cu care, de ani de zile, Ioan Alexandru studiază cărțile vechi românești sau străine și nu surprinde pe nimeni faptul că în eseurile sale intîlnim deseori numele poeților bizantini Roman Melodul, Simion cel Nou sau Efrem Sirul, al filosofilor Augustin și Origen (apariția în limba română a unor studii ale acestuia, cercetate îndeaproape și de Neagoe, Cantemir, Eminescu sau Blaga trezindu-i adevărate momente de incintare), cum nu surprinde nici citarea scriitorilor străromâni de limbă greacă și latină, cum ar fi Niceta de Remesiana sau Ioan Cassianul. În acest sens găsim rînduri pline de admirație față de cîtiva învățați de azi pentru eforturile lor depuse în vederea cunoașterii literaturii străvechi : Nestor Vornicescu, Dumitru Stăniloaie, Ioan G. Coman ori Teodor Bodogaie. Pentru orice scriitor român, elementul principal

Ion Spânu

Continuare în pag. a 6-a

Semn de generație

Între cărțile de interviuri, atît de numeroase odinioară, există una care face figură separată cu atît mai mult cu cît pe vremea aceea interviul ca formulă gazetărească încă nu-și pierduse rostul de a se adresa personalităților autentice. Este vorba de o carte pe care o semnează doi scriitori în a căror carieră reportajul a jucat un rol diferit. **Colocvii** — așa se numește cartea lui Ilie Purcaru și Ștefan Bănulescu — a fost alcătuită de un reporter care renunțase la o reală vocație poetică, de un reporter care nu-și afirmase încă marca de prozator. Amîndoi credeau în misiunea scrisului de gazetă, cam așa cum crezuseră scriitorii publiciști ai epocii interbelice. De ce a fost singulară cartea acestui fericit cuplu gazetăresc, astăzi desfăcut de imperativul chemărilor diferite ? Interviurile, mai bine zis „colocviile" lor — cum cu tilc și le-au intitulat, țin să ofere cititorului și mai ales scriitorului tînăr legătura cu valorile intelectuale și literare vii ale acelei etape. Acestea sînt mai ales nume consacrate în perioada interbelică, reintrate după război într-o nouă fază a creației lor : Șerban Cioculescu, Tudor Vianu, Al. Philippide, G. Călinescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga. Trăsătura de unire a intervievaților, care vorbesc atît în numele experienței proprii, dar și în numele unei experiențe culturale majore, cea interbelică, este disponibilitatea teoretică. Apelul tinerilor scriitori se adresează în fiecare caz artistului, dar în egală măsură și conștiinței lor literare, vii, active, teoretizante. Era o ușă deschisă către experiența înaintașilor, dar una care lumina mai ales opera dublată de luciditate artistică. „Colocviile" lui Ștefan Bănulescu și Ilie Purcaru sînt de fapt inițieri în universul literaturii, „lecții" de gîndire creatoare. G. Călinescu declară într-o altele tinerilor săi interlocutori : „Un artist care nu are nici o părere despre arta altora mi se pare o absurditate și este știut că marii artiști, iar nu criticii au descoperit pe marii lor contemporani". Ni se pare cum nu se poate mai grăitor că tinerii scriitori solicită spirite ca al lui G. Călinescu, care nu se considera un critic literar, ci un scriitor care scrie despre literatură. Rînduri ca acestea spun mult despre ceea ce căutau sau ceea ce găseau tinerii interlocutori la înaintașii cărora se adresau. „Poezia nu suferă mediocritatea", le amintește Al. Philippide cititorilor săi. „Curiozitatea intelectuală nu trebuie să lipsească unui talent adevărat. Un scriitor fără cultură este sortit unei epuizări repezi", continuă tot Al. Philippide. Caracterul de sentințe instructive ale acestor răspunsuri devine cu atît mai explicabil cu cît, precizăm, majoritatea „colocviilor" alcătuite de Ilie Purcaru și Șt. Bănulescu au apărut în revista **Luceafărul,** care-și propunea să cultive pe tineri, să-i îndrepte către principiile înaintașilor.

„Colocviile", alcătuite în anii șaizeci, au fără îndoială un rost orientativ. Fiecare dintre dialoguri arată precum acul busolei către un punct cardinal. Tipul de atitudine sufletească al interviurilor lor este acela al **invocării.** Sînt aduși mereu în pagină în fața cititorilor, în fața noii generații literare, posibilii ei „zei" tutelari. Asta explică pentru ce atunci cînd scriitorul cercetat, invocat nu-și poate face manifestată prezența prin răspunsuri, se apelează la o mostră din literatura lui. În cazul lui Lucian Blaga, pe care cei doi autori îl vor cu orice preț în cercul lor

D. Filipescu

Continuare în pag. a 6-a

Mizele unității literare

Fănuș Neagu își subintitulează **A doua care cu prieteni,** „Icoane răsărite-n iarbă". S-ar zice, dacă judecăm din acest unghi de vedere, propus de către însuși autorul, că este vorba de o emanație spontană, asemeni unei dimineți desculțe fără motiv. Este, însă, „o crimă" cu premeditare, tandră totuși, mult mătăsoasă, mingiindu-ne răcoros obrazul aprins de febrele clipei. În perioade în care s-ar zice că forțele centrifuge adună smîntina pe buza paharului, Fănuș Neagu ne propune un colocviu liniștit, care stringe în jurul unui nucleu stabil, traiectorii scriitoricești (și nu numai) contemporane, slujind, cum ar zice poetul „un cînt ce vine de demult". Sub vraja verbului fănușian (de ce nu ?) universurile scriitoricești curg dintr-un singur izvor limpede, cu apă bună la gust. Gusturi și gusturi ! Dar toți, de aceeași generație, și de altele, toți „scriitorii din țara asta pe care-i știu bine (inclusiv cei ce-mi sînt dușmani) trăiesc spre a sluji limba română — această minune niciodată îndeajuns de cunoscută. Un scriitor este fulgerul dintre vertebra care sprijină creierul și aceea care e pedepsită cu nuiaua". Între cele două capete ale șirei spinării, ne spune Fănuș Neagu, este loc pentru iubire. Extremitățile sînt pedepsite cu nuiaua, dar restul spațiului — oho ! — e bun de literatură. Un scriitor — și nu unul oarecare, ci Fănuș Neagu, slujitor neostoit al limbii române — vorbește în felul său, inimitabil, despre confrați, alegînd, asemeni personajului de basm, bobul de neghină și propunîndu-ne — de nerefuzat — fața frumoasă a lumii literare. De fapt, un basorelief, în care se văd întîi maeștrii cărora li se supune Fănuș Neagu : „mărturisesc aici însă că eu mă trag mai intîi din Ion Creangă, Sadoveanu, Vasile Voiculescu și abia după aceea din Panait Istrati". Compania pe care și-o revendică Fănuș Neagu este, mai e vreo îndoială, de primă mînă ! Cine sînt maeștrii ? Extraordinari povestitori, posesori (în sensul prim) ai limbii, și, în același timp, supuși acesteia, netezind calea către comoara „în adîncuri îngropată". Are dreptate (dreptul) Fănuș Neagu să se așeze aici, în această companie ? Eu unul (mă adaug, nu mă singularizez) cred că da. Iată și în **A doua carte cu prieteni** un ospăț copios : „Venea o moară pe Siret, măcinînd astri scînteietori și moarte din dragoste și, în cerdacul ei lung, luna lua formă de culcuș pentru ierunci, iar din toate riurile cîte se varsă în Siret coborau să i se-nchine poduri de lemn și plute pe care un cocostîrc albastru le lega cu penele lui pline de luciri de candelă, scobită într-un măr roșu. Și pe fruntea morii, semănînd c-un bot de corabie pătruns în apoteoza griului, sta un voievod cu sceptru de pîine și cu un surîs de mesteacăn, cu coroană gătită toată cu lacrimi. Moara era de scoarță și de fringhie și luneca ușor, ca o pasăre cu pieptul mingîiat de fulger, apele curgeau printre degetele răsfirate ale stăpînului nostru și acolo, unde Siretul se oprea să-și vindece adîncul de pește prea mult, se înălța o mînăstire. Apele treceau pe sub pragul ei, sfîntind-o cu vuiet adunat din munți și mergeau să se afunde-n Dunăre și Mare, urmînd să ardă de dor zece mii de ani, atît cît îi trebuie stropului de apă pierdut pînă să se întoarcă iarăși pe pămînt, refăcînd ciclul voluptuos al înfrățirii cu brazii, cu cerbii, cu durerea și dăinuirea".

„Cărțile cu prieteni" nu sînt însă doar un gest de recunoștință și nici doar un prilej de etalare a virtuților stilistice, inimitabile, dealtfel. Ele reprezintă, deopotrivă, modalitatea scriitorului de a se raporta la generația de dinainte, la generația sa și la aceea de după. Sînt, de pildă, Zaharia Stancu, Marin Preda, Al. Rosetti, Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Virgil Teodorescu, spirite afine autorului **Cantonului părăsit ?** Hotărît lucru, nu. Totuși, Fănuș Neagu simte nevoia să-i evoce, în pagini memorabile, să le citească literatura din interior, cu ochiul profesionistului, pentru a sublinia existența unei geografii spirituale în care se vrea și este pe deplin implicat. Dincolo de savoarea lexicală și adevărul psihologic al portretelor construite de Fănuș Neagu, implicarea rămîne dimensiune esențială a atitudinii scriitorului față de opera confraților. Nu toți cei evocați în cărțile cu prieteni sînt mari scriitori, dar toți sînt scriitori sau slujitori ai artei și acest fapt deține, în axiologia fănușiană, rolul primordial. Solidaritatea de breaslă și spiritul simpatetic reprezintă, așadar, alte note definitorii ale demersului amical cultivat de Fănuș Neagu. El recitește literatura cu iubire de literatură, este prieten mai adesea cu opera, decît cu autorul acesteia sau, altfel spus, devine prieten cu omul prin intermediul creației artistice. Și trebuie spus că Fănuș Neagu intuiește exact „motivele" prieteniilor sale și produce argumente de neclintit. Citatele din opera prietenilor săi sînt selectate cu un deosebit simț al valorii și constituie, de fiecare dată, căi sigure către miezul personalității operei. Fănuș Neagu citește cu un ochi proaspăt literatura, fuge de drumurile bătătorite, rătăcește cu voluptate pe cărările ce alcătuiesc universul operei și se întoarce la cititor cu roade bogate, pe care i le oferă în „ambalajul" seducător al stilului său atît de personal.

Solidar cu nobila familie a creatorilor de frumos artistic, Fănuș Neagu nu este mai puțin un exponent al generației sale, una dintre cele mai puternice afirmate vreodată în literatura română. În evocarea congenerilor, diferențele de temperament și eventualele disensiuni cedează locul adevărurilor de primă mărime, pe care scriitorul le rostește fără ezitare, cu admirabil altruism și remarcabilă onestitate :

„Poate mai mult decît noi toți din generația Labiș, Nichita n-a lăsat timpul să curgă pe lîngă el zadarnic. Fruntea lui îngemănează pulsații din Eminescu și linge tainele cerului, dincolo de sublime cunoașteri, unde numai gîndul pur, iluminat de zboruri apologetice, toate spre aripa lui Dumnezeu, poate pătrunde ca o mireasmă a Inspirației. În universul poeziei lui straniu bintuită și de matematici ermetice, ninge cu fulgi de magneziu, cu pictură din torță din vechea Eladă, ninge cu mai mult de patru puncte cardinale, cu ochii iubitei, cu inima ei coborînd din călcîi de luceafăr, cu țăndări de felinar bucureștean (...) iar în osul pieptului o bardă minuită de-un inger cioplește singurătate, fum, tăcere, alcool, blesteme și din toate la un loc domnia Poeziei sau misterele ei (...)".

Dacă iubirea lui Fănuș Neagu pentru literatură nu cunoaște margini, la fel de puternică este aversiunea sa față de stricătorii de literatură. Cînd cineva a încercat, mai mult sau mai puțin deghizat, să reabiliteze trista amintire a lui Sorin Toma, purtătorul de cuvînt al unei veritabile conspirații împotriva marii poezii argheziene, Fănuș Neagu a replicat, cu îndreptățită vehemență, într-un fulminant articol — prezent în **A doua carte cu prieteni** — în care pledoaria pentru adevăr se îmbină cu polemica de înaltă ținută morală : „Am luat creionul în mînă pentru că, scriitor de limbă și literatură română, sînt dator să mă înalț în numele lui Tudor Arghezi, fiindcă în umbra lui aurită mă mișc pe pămîntul românesc și nu dau dreptul nimănui să i-l aducă în eternitate, fie și sub picioare, pe A. Toma, și să încerc să retez obrăznicia minciunii de a se institui în zicală, proverb, sau verset. Deci să ne înțelegem : Sorin Toma a fost numele unui complot la adresa literaturii. Și, din nefericire, complotul, atunci, a izbutit".

Născute dintr-o mare iubire pentru literatură, **Cărțile cu prieteni** ale lui Fănuș Neagu exprimă, deopotrivă, o excepțională conștiință scriitoricească.

Valentin F. Mihăescu

Corpul de idei

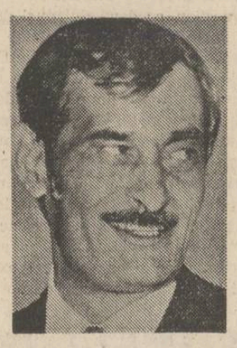

Ilustrîndu-se, mai întîi, în reportajul de tip monografic **(Victoria de la Oltina,** 1961, **Arpegii la Siret** — Itinerar moldovenesc, 1964), Paul Anghel nu va întîrzia să iasă în largul reflecției culturale **(Convorbiri culturale,** 1972 ; **Recitind o țară,** 1972), în zarea febrilă și sagace a eseului, unde o nouă redimensionare a personalității sale spirituale se produce. E vorba de cele două lucrări : **Arhivă sentimentală** (1969) și **Noua arhivă sentimentală** (1975). Paul Anghel e, orice s-ar zice, un spirit doctrinar, pe o platformă de idei literare și infrangsisabile glosări, care, înființînd și abandonînd, pe rînd, mai multe rubrici în presa revuistică, s-a exprimat în consecvența unui program. Un program deloc „arhivistic" și deloc „sentimental", căci, oricîte „afinități sentimentale" (elective) s-ar întîmpla, aceste două cărți ale sale se situează pe poziții contondente de redefinire și ofensivă culturală, de o incitantă problematizare și de o gravitate speculativ-eseistică aparte. Cercetătorul, absorbit de **fenomenul românesc,** cu gîndul permanent la destinul lui, chiar cînd abordează teme de literatură universală, aduce în eseurile sale un aer proaspăt de compoziție/substrucție interdisciplinară, căci, indiferent că se produce pe teme de istorie literară, de folclor și etnologie, de arte plastice și film, de istorie și filosofia culturii, fervoarea ideilor e aceeași, vorbind de multiplele ipostaze și definiri ale spiritului său, de o lucidă febrilitate fecundă. Nimeni nu bănuia că în „arpegiile" reportajului monografic, în regimul „efemerid" al reflecției (v. tableta „Telegrame de la '77" din vol. **Efemeride,** 1972), în iscoditoarele dialoguri „culturale", în teatrul său de evocare istorică, dar mai ales în montaignianul relief eseistic se ascundea, de fapt, romancierul de anvergură al ciclului **Zăpezile de-acum un veac,** marea izbîndă epică a timpului nostru ce polarizează incitant conștiințele literare ale momentului. Aici se vor depozita, de fapt, complexitatea și profunzimea spiritului său enciclopedic, în straturi de simbiotică geologie prozastică, recognoscibile la un examen atent.

Arhiva sentimentală (1969) pornea de la considerentul, expus într-o afirmație interogativă, că literatura este, prin definiție și excelență, un domeniu învestit cu funcția sintezelor „nu numai pe planul ideilor, dar și al sentimentelor". În fața literaturii, față de valorile ei consacrate în timp și păstrate în spațiul culturii, eseistul încearcă un sentiment de **„re-umanizare",** izvorînd dintr-o atitudine de refuz al confortului de idei. Paul Anghel caută în **istorie** identitățile unui autentic mod de a fi și ale unei spiritualități, fluxul medular al unei concepții organiciste, bazată pe triada obîrșie-permanență-devenire. Autorul, care scrisese apreciate piese de evocare istorică **(Săptămîna patimilor** și **Viteazul)** nu s-a dovedit deloc un autor dramatic pasager, itinerant. Aceste evocări capătă o emoționantă rezonanță culturală, căci ele vin să clarifice spiritul citorva eseuri. Paul Anghel e o conștiință trează, lucidă în cîmpul meditației istorice, citind în istorie simbolurile dăinuirii noastre. El restituie, într-un fel, culturii române latura ei doctrinară, individualitatea-i inconfundabilă și perenă. Privind figura voievodului Ștefan cel Mare pe tetravanghelul de la Humor, autorul primei „arhive sentimentale" sesizează interogativ „ipostaza canonică" („Ce stare spirituală semnifica ?") și, amintindu-și de un eseu de Mircea Eliade, din „Fragmentarium", glosează pe tema acelei „metafizici a purificării", ce-ar transforma lupta într-o „eliberare" și nu într-un eveniment obișnuit, comun (este amintită și scrisoarea bătrînului Alexandru Hasdeu către fiul său Bogdan Petriceicu) — **Tetravanghelul de la Humor.** Altundeva, el se ridică în apărarea tezaurului literaturii vechi : **„Minee, cazanii, penticostare, codice,** culegeri de **colinde** sau **alicsăndrii** au fost aruncate la coș, au trecut, adică, fără drept de apel fie în istoria veche a bisericii, fie în istoria limbii, fie în etnografie și folclor urmînd a fi triate în continuare de aceste discipline preocupate în a-și defini obiectul" **(Autarhie literară).** Pe același ton și la fel de dreaptă este observația (comunicată cu urgența unui inițiat, dar și cu convingerea rostului mai înalt) privind acțiunea grăbită de colectare/depozitare a obiectelor de arheologie în muzee, cînd mai utilă și importantă ar fi „interpretarea" acestora (amintind modelul Pârvan), treapta superioară a adevăratelor restituții arheologice și adevărata menire a disciplinei **(Cărămizile tomitane).**

Dar, indiferent că admiră codicele cu miniaturi al lui Picu Pătruț, că vede însemne ale permanenței pînă și în feroneria veche românească **(Flori de fier)** ori în antologia de folclor alcătuită de Blaga, încă o dovadă a „matricei" inconfundabile, a specificității diferențiate **(Blaga și doina),** Paul Anghel ni se arată peste tot în căutarea unor identități spirituale, a acelor mesaje culturale ce reverberează dimensiunea permanenței și pe care ține să le comunice peste vreme. Prin „reinsușirea însușirilor pierdute" scriitorul urmărește, totodată, o **restituire** a valorilor, a semnificațiilor și simbolurilor, pe care le deține cultura veche și populară, străvechimea, istoria noastră. E în aceste eseuri un ritm apăsat al evocării patetice, solemne, ceremonioase, dar și o gravitate aparte a lucidului spectacol de idei, un ton prompt, tăios, antinomic, în răspăr, adică fin polemic. E banul de aur al spiritualității noastre, suflat de praful vechimii și adus la strălucirea zilei.

O **Nouă arhivă sentimentală** (1975) vine să redefinească, în șapte secțiuni, paleta de interese a eseistului și pretutindeni verticalitatea unei conștiințe scriitoricești adînc implintată în solul fertil al tradițiilor : „Acest **axis mundi** pe care tindem să-l implantăm, trebuie să străpungă conștiința zilei de azi". Un **azi** plin de toate certitudinile și promisiunile, care, recuperînd lucid tradiția, se constituie într-un mesaj de esență, „ireductibil, unic, neraportabil la nimic", tinzînd la strălucirea apogeică **(Obîrșie și perenitate).**

Cufundarea „valorilor" în tradiție și ecourile protoistorice ale acesteia, identificarea — în cadrul istoriei literare, folclorului, artelor plastice — a acelor sunete majore definitorii și inconfundabile, în general scrutarea „fenomenului românesc" în varii ipostaze culturale — toate acestea conferă eseistului nostru un distinct profil montaignian, aparent miscelaneic. Luciditatea lui pasională, febrilă, spulberă din capul locului tot atîtea poncife, prejudecăți, șabloane. Aflat în căutarea unor sensuri mai profunde ale tradiției, gestul unei de-complexări culturale este imperios necesar. Autorul iubește „sistemul" ca ideistică proiecție constructivă și ipoteza ca modalitate de lucru („un sistem introduce în materia eteroclită a argumentației o ipoteză"). Cărțile fără ipoteză — zice eseistul — sînt neinteresante, plictisitoare, simple bagaje de date, simple fișe de bibliotecă. E nevoie de meditație și fantezie : „Nu fantezie literară, ci fantezia meditației". În acest spirit cărțile de eseuri cresc pe o platformă sistemică și propun ipoteze, cu cele mai captivante argumentații, nu atît polemice cît **posibile** (Paul Anghel gîndea odată „o istorie posibilă a literaturii române").

Cufundat în istoria și cultura nației sale, Paul Anghel se simte aici în plină universalitate, convingerile sale pe tema „protocronismului" nuanțează problematica cu o finețe constructivă, doctrinară. Eseistul nu urmărește, așadar, „fotografierea cronologică" a „peisajelor" culturale românești (metodă pe cît de venerabilă pe atît de pulverizatoare, înghețată), cît citirea lor dintr-un unghi proaspăt, cu un ochi viu, ceea ce nu mai e deloc o „sancțiune apodictică". Ce va pierde literatura română prin acest tip de meditație sau ce va avea de pierdut meditația în genere ? se întreabă autorul, nelăsîndu-ne totuși în suspensie : „Meditația, în genere, nu atinge nici un orogoliu, e în afara acestuia, cunoaște numai regimul necesității..." În acest fel și numai în acest fel „muza" istoriei literare îl inspiră. El citește cu ochi proaspăt proza și teatrul lui nenea Iancu

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

GRIGORE HAGIU

inedit

La luna de naștere în soarele de toamnă

lună de naștere
soare de toamnă
adu-ne liniștea
ne îndeamnă

de-ale lumii și vieții
să mai ținem seamă
la luna de naștere
în soarele de toamnă

dosare foi scrise
ori oseminte adun
clipei înalte

șiraguri galbene
frunzele de tutun
pe prispe prin verande

toamnă

toamnă
mai puțină lumină
o frunză galbenă îmi face
pe git o incizie fină

ori e rana de la tine de la lumea
de abur și tină
vioară ținută pe jugulară
nedeslipită de mine

trebuiește
păzit și golul
astăzi și miine

mă leg de tei
cu lanțul ruginit
de la ciine

trecere

nu știi e toamnă
cine-ar putea și nouă să ne spună
vezi oul vulturoaicei prin acoperiș
de-a dreptul mi-a căzut pe mînă

se-nghesuie-n odăi mirosul
casincii negre de bătrînă
eu însumi adormii înfășurîndu-mi capul
în pinza sacului îngreunat de lună

prin curți pe lespezi
lîngă pietre au rămas
grămezi de oase și cenuși

cine-a făcut aici popas
ce hoarde-au fost
unde s-au dus

toamnă bronz vechi

cursul pieții năvala
după obiecte și hrană
de măsurat bătăile inimii
mai repezi mai incete

și printre atîtea
gesturi atitudini incerte
transa cîte a unei clipe
impietrirea pe îndelete

toamnă bronz vechi
vînt pe falange
cielice ropote

de-aș fi puțin mai tînăr
și alcînd m-aș face
turnător de clopote

duh al pămîntului

asemenea toamnei
mare multicoloră
momîie păpușa
duh al pămîntului horă

voluptate învîrtejire
cînd staticlimitatul se ignoră
apariție figurină uriașă
cu tot cu turn și cu oră

noapte și zi
fierbinte robustă egală
dăruită puterii active

cu fantomatica ei trenă
cît peria romboidală
de țesălat locomotiva

retragere de toamnă

și totul seamănă-a lăsare
din munți cu oile spre sate
adună-ți singele mai bine
în noaptea care cade

o rană veche ne desparte
rășină bulbucată din pădure
miros de moarte-n ficcare
mireasmă neagră de secure

atît de-aproape
și pe nemișcate
înghesuit cu zidul rece la un loc

nici n-o să știu
de la singurătate
cum iau foc

DIN VOLUMUL INEDIT
«LINIȘTEA VERSULUI»

constantin abăluță

secundele din capătul străzii

I

A sta la fereastră dimineața în luminile
smulse
din nori.
Cu buricele degetelor
(ce altădată atingeau obiecte sau un trup
de femeie)
simți azi cît ești de singur.

Rufe ce pilpiie în vînt pe-o frînghie
asta vezi și acoperișurile se mișcă
undeva dedesubt.
Cițiva oameni pleacă de acasă și pasul
lor alungă pe caldarîm aerul cald și-ai vrea
să fii în spatele fiecăruia
și să primești tăcerea direct de la sursă,
direct din clipa lor de trup real.

Dar asta e munca soarelui peste case
tu smulgi doar respirația foilor de carte
și mori cu buricele degetelor goale :
morții ca literele
compromit pămîntul
îngăduie sensuri pe care trupurile lor
nu le mai conțin.

II

În dreptul numărului unei case
s-a oprit un om, e palid
lumina unui felinar pătrunde printr-un pom
și lui îi e teamă să nu bată prea departe.
Stă nemișcat și privește numărul
ca pe-un fruct ce se coace într-un spațiu
al lui.

După ce ai umblat pe străzi
e bine să te oprești undeva,
prin prea multe locuri nu pătrunde carnea
omenească
și liniștea e stinsă în unghii.
Întîlnindu-te cu un alt trecător
pasul rupe decenii întregi, același număr al
casei
plesnește de copt ce e. Lumina felinarului
pătrunde prin pom și viața nu mai este a ta.
Miști mîna prin aer parcă ai scrie ceva, spre
tine vezi
înaintînd un bătrîn cu un cîine –
fumul țigării lui înghite distanța și timpul.

III

Parcă aș fi din nou la marginea orașului
în locurile cu apă multă, cu verdeață
și pămînt
acolo unde întîlneam cerșetori care nu mai
cerșeau
și oameni cu fețe adevărate ca ploaia.

Eram copil încă și înălțam smeul, marginea
orașului
își adia spre noi curțile mari și goale, fără
case,
senzația pămîntului ce se rotește în vid,
palma umedă a omului ce nu mai cerșea
așezîndu-mi-se pe frunte.

Și-n zile de caniculă
amestecul ramurilor, iradierea văzduhului
acea treptată obișnuință cu trupul ce se
scurge, îți scapă,
îl pierzi în alte lumi.

Întotdeauna
la marginea orașului ploaia apărea
ca o delimitare neașteptată –
noi pătrundeam în ea refuzînd să mai creștem
reținîndu-ne respirația în timp ce stropii
ne iscăleau
pe față și pe mîini, iar noi fugeam mai
departe
refuzîndu-ne iscălitura proprie.

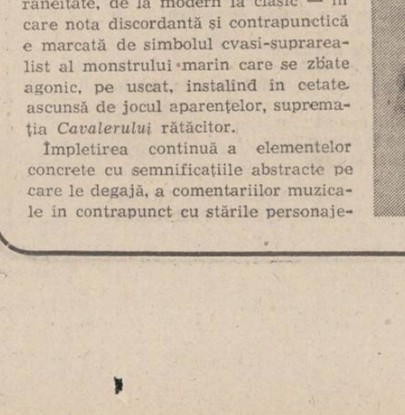

IV

Nimeni nu poate zări capătul străzilor,
e prăvălit în aer ca o cumpănă.
Ferestrele sar dintr-un zid într-altul,
aceeași ușă dă în case diferite. Oamenii au
amintiri care se sufocă reciproc
precum pomii într-o curte strîmtă.
Lovituri
se-auzeau din direcția parcului
cu toate că ziua era pe sfîrșite
și umbra străzilor era un fapt ireal
ca o peliculă albă
suprapusă peste-o peliculă neagră.

După anume semne ne duceam pașii
prin porți apăreau fete după care întorceam
capul
era o liniște în care creșteam brusc
devenind de nerecunoscut. Dar te puteai
oricînd aștepta să nu fie nimeni
pe nici o stradă a orașului
ca un măr care nu dă roade cu toate că
ploaia
îi conturează fiecare frunză.

Ori poate tocmai din pricina asta.

V

Afară plouă. Apa nu se vede în aer
dar pe caldarîm se scurge în piriiașe :
urmărindu-le poți zări toate pantele pașilor
noștri
din zile însorite.
E ca o scintigramă a pămîntului.

Un chip tăcut lîngă un zid sub o streașină
așteaptă.
Nimeni nu vrea să i se afle numele gîndește

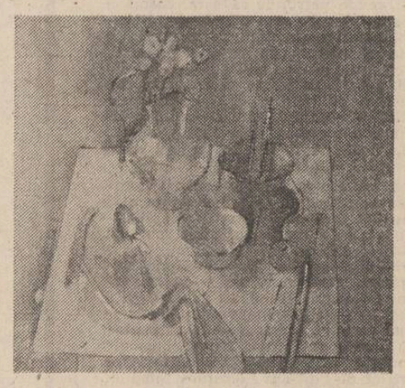

cel de lîngă zid : smocuri de nori se lasă
tot mai jos
alunecă fără sfîrșit ca și scuipatul pe git.
Iar eu
delimitat de strada pe care plouă-ntotdeauna
de iubirea cristinei și de umbra tatălui meu
mort,
recunosc în orice om o posibilitate
de a opri din aruncat piatra.

VI

Depărtarea aruncă umbre de hîrtie
pe suprafața ferestrei ce nu se deschide
și-n raza ei dealul de pe care coboară
un om –
șchiopătă sau e grăbit și face pași mari
încît seamănă cu un băiat imberb
ce fuge la prima lui întîlnire. Ploaia care
începe
sunetul unei ramuri printre nori.

Bărbatul care coboară dealul a ieșit din raza
ferestrei, dar omul din odaie continuă
să privească fereastra, rupe
apoi o foaie dintr-o carte și-o aprinde :
flăcările joacă pe partea dinlăuntru
a geamului
ploaia aleargă pe partea dinafară
omul de pe deal a rupt cițiva ciorchini uzi
îi ține într-o mînă și-un dangăt înfundat
de clopot
sfărîmă norii.

VII

Șchiopătînd de-un picior pornește apoi pe
lîngă zid
cel ce așteaptă tăcere de la oameni
și lucruri
și e mereu jignit de goluri de uși și ferestre,
de interioare în van fremătînd – de fapt
interiorul cui ?

Trupul lui ar vrea un zid lung lung de tot
dincolo de care să nu se afle nimic
sau cel mult undeva sprijinit la-ntîmplare
un alt om singuratic
care să-și închipuie prezența celuilalt
fără însă a fi sigur niciodată.
Pura exterioritate a zidului,
infinită floare a pămîntului,
răgaz al ploii care va acoperi continentele
ridicînd
la suprafață funduri de mări. Secunde
pentru ani, degete pentru mîini.
Atîtea vieți obscure (ale noastre)

pentru o eternitate incontrolabilă.

radu aldulescu

DE-A LUNGUL CĂII FERATE

astat și ploaia și parcă nici nu mai burnițează. Dacă nu vine autobuzul, douăzeci de minute de mers pe jos. De o parte și de alta a terasamentului căii ferate, șoseaua udă, măturată de faruri, clipind lunecos în răstimpuri. Pe dreapta, gardul uzinei-mamă, uzina adîncindu-se și ramificîndu-se pe multe hectare, din ea cresc alte uzine, mai mici. O fabrică de prefabricate de beton pe stînga, și o stație de transformatoare electrice, continuată de casele cartierului ce poartă numele uzinei-mamă. Grupuri grăbite ieșite din schimbul doi trec în sens invers, spre centrul orașului și spre gara de care abia a trecut. Schimbul trei a intrat deja în piine, mașinile și-au schimbat stăpînii și slugile din mers, o ghilotină de debitat tablă bufnește regulat pe fondul mormăitului metalic al strungurilor, făcînd să trepideze geamurile halei și șoseaua, jalea isterică a polizoarelor pneumatice e punctată inegal de baroase, cu dangăte sonore, lovituri de gong reverberînd în neant, din care se risipește duduitul unui compresor, ca un ropot de tobe dinaintea saltu-rilor mortale la circ, sau dinaintea execuțiilor, spintecat la întîmplare de vuiet de abur purjat. În timp ce dinspre turnătorii coboară în valuri duhnetul de zgură încinsă, nălucind întunericul jilav, vîntuit.

A trecut de platforma industrială, mai are un sfert de oră de mers, tot de-a lungul șinei de tren, prin cartier, cișmele la intersecția străzi-lor, perechi îmbrățișate în picioare pe la porți, șoapte fierbinți, chicoteli, și grupuri vesele și gălăgioase, monocorduri nesfîrșite de chitară, stihuri deocheate, vulgarități precise, voluptuoase și golite de patimă, briză tînără proletară. A ajuns aproape, traversează terasamentul și un teren viran semănat cu ruginituri, cîrpe putre-zite, pene, cranii și femure de ciini și oi, gu-noaie de tot felul dominate de doi stîlpi susți-nînd un anunț scris cu vopsea albă pe tablă, **Strict interzisă depozitarea gunoiului Se pedep-sește cu amendă de la pînă la.** Pînă la cinci sute sau cinci mii. În orice caz ceva cu cinci. Terenul viran dă în strada scurtă, cu celălalt capăt retezat de malul lacului. Acum a ajuns, e aproape douăsprezece, deci a întîrziat aproape o oră, s-a uitat adormit și a întîrziat, nu i se prea întîmplă, nu are obiceiul... În întuneric se disting siluetele lungărețe ale halelor, luminate slab la capete. Gardul înălt din plasă de sîrmă, înălțat cu fișie piezișă de sîrmă ghimpată, poarta înaltă din țevi cu vîrfuri de suliță, pe undeva prin spatele halelor este și un foișor cu un re-flector, dar nu stă nimeni în el și reflectorul e defect demult, și nu sînt santinele cu puști la poartă, bîjbîie cu cheia la lacăt, ciinii îl simt și se reped cu larmă pestriță de lătrături și miriituri, o haită de șapte opt javre flenduroase și veșnic înfometate, mereu li se alătură alții în timp ce alții se despart de grup. Pînă să descuie il recu-nosc, șchelălăie și se gudură pe sub poartă. În fața halelor, camera de gardă varsă o lumină lividă prin ochiul de geam. El a botezat-o așa, doar el îi spune cameră de gardă, de fapt este un vestiar, cu două dulapuri de tablă în care se țin șorțuri, salopete și cizme de cauciuc, și o masă, două scaune, un pat de fier vopsit alb, din acelea de prin spitale, saltea de paie, pernă și pătură îmbîcsite de pulbere de noroi uscat. De aici dai în stația de termoficare, o mică stație de termoficare compusă din două cazane de pre-siune joasă și două pompe-mamut din care în-floresc încrengături de țevi ramificîndu-se pe pereți, și din stația de termoficare dai în halele porcăriei propriu-zise, porcărie îi spun toți, ni-meni nu se frămîntă să-i spună altfel, deși ar merita, doar e concepută după modelul celor mai moderne creșcătorii de porci din lume, cinci

hale separate pentru animale aflate în diferite stadii de dezvoltare, o hală-maternitate cu pa-docuri separate pentru fiecare scroafă gestantă, o hală pentru cei zece vieri, magazie pentru furaje și bucătărie cu conducte de gaz metan sub pirostriile pe care se fierb terciurile, o hală pentru sacrificări, semănînd foarte mult cu o sală de operații dintr-un spital, și peste tot ai impresia că te afli într-un spital, lumină crudă de neon peste tot, amplificată de pereții văruiți, padocuri betonate acoperite cu podețe de lemn, despărțite de balustrade din țeavă nichelată, deasupra cărora zumzăie hotele ventilatoarelor, canale de o parte și de alta a aleilor dintre pa-docuri, încălzire centrală, guri de apă din cinci în cinci metri, și alte padocuri afară, pentru

Tablouri de Mihai Mănescu

zilele însorite, și două hectare cu parcele de trifoi și sfeclă, alei late printre ele, cu plopi și tei la capete, ducîndu-te cu gîndul la parcul unui spital.

Porcar așadar, sună ciudat, ca să nu spui alt-fel, poți doar să spui c-ai îndrăgit această me-serie, sau mai degrabă că ea te-a îndrăgit pe tine, de vreme ce a trecut deja un an. Mai poți spune că nu-i o meserie tocmai ușoară, dovadă că toți fug de ea, cît mai departe, spre calcula-toare, informatică, spre tot felul de minuni d-astea de ultimă oră, și, dacă ești mai iute de picior, ajungi în domenii ce-ți oferă perspecti-ve nesfîrșite, pînă la adînci bătrînețuri...

La douăzeci și doi de ani erai porcar, făceai și dregeai și cărai bălegar cu roaba... Ba nu, ai douăzeci și doi de ani și ești porcar și, după toate semnele, multă vreme de aici încolo nu vei fi altceva. În fine, aici este o fabrică, se lucrea-ză în trei schimburi, lucrezi echipat în șorț alb de cauciuc ce-ți atîrnă pînă peste botul cizmelor de cauciuc, cu puțină imaginație te-ai asemăna cu un chirurg, sau cu un descărcător de calu-puri de gheață. La rînit te folosești mai mult de furtun decît de lopată, furcă și roabă, însă uneori se mai înfundă canalele și asta dă ceva bătaie de cap, iar o parte din bălegar mai tre-buie scos și afară, împrăștiat pe parcelele de sfeclă și trifoi. Lăturile cu uruială și terciurile preparate din rebuturi de la o fabrică de înghe-țată, cornete de înghețată vafe tasate într-o coc㠠cleioasă și grea ca balastul, tot cu găleata le cari ; poate că nicăieri nu există benzi rulante prin grajduri, deși la un moment dat simți ne-voia să le inventezi, dar poate că asta ar risipi tot farmecul meseriei. Cînd le dai să mănînce trebuie să stai cu bățul lîngă ei, ca nu cumva cei mai puternici să lase nemîncați pe cei mai slabi. În această privință porcul e foarte dificil; n-ai să vezi niciodată doi ciini bătîndu-se mai mult de o jumătate de minut pentru un os, fiindcă odată stabilit cel mai tare lupta se în-cheie, însă un porc își poate omori fratele pen-tru o coajă de dovleac, și fratele lui e în stare să moară luptînd, foamea ține trează în el forța, instinctul acesta. Cu o oră pînă-n ora mesii, guițatul ajunge deja la un grad de paroxism dincolo de care e imposibil să-ți mai închipui ceva. Zgomot e în tot timpul zilei, mai mare decît într-o hală de cazangerie, dar atunci se înțelește o asemenea larmă acompaniată de bu-șituri furibunde, încît din moment în moment aștepți să se dărîme halele, și dincolo de balus-tradele padocurilor te-ai afla într-o cușcă cu lei și tigri. Și mai e și mirosul. Chiar dacă ești de la țară și de copil tot cu nasul în balegă ai stat, foarte greu te obișnuiești cu duhoarea de aici, aici afli că peste tot omul are aceleași li-mite, fie că a lucrat toată viața într-un birou, fie că menirea lui a fost să care bălegar cu roa-ba. Deci nu ești mai puțin sensibil decît unul care n-a intrat niciodată într-un grajd, se întîm-plă să-ți piară pofta de mîncare, privirea să ți se tulbure roșu de aburii de uree, și gîndurile să ți se tulbure...

Odată cu seara se așterne o liniște nefirească. Se sting luminile, după ce se fac ultimele veri-ficări și controale, un fel de apel de seară la care trebuie să răspundă fiecare din cele o mie de suflete, cu dorințele, suferințele și nemul-țumirile lor. Doar la maternitate lumina rămîne aprinsă toată noaptea, aproape în fiecare noapte naște cîte o scroafă și de aceea e nevoie de om și la schimbul trei, care are și misiunea de paz-nic. Și încă ceva de învățat, nu e deloc ușor, nu e plăcut, deși se spune că se asociază cu dra-gostea față de meserie, dragostea de oameni, de animale, de viață și cîte încă, deci să stai la fundul scroafei, să aștepți să iasă purceii unul cîte unul, niște boțuri de carne oparită, să-i ștergi cu cîrpa de scursoarea de plămadă, să le sufli în nări la fiecare, să le înnădești primele răsuflări cu răsuflarea ta, apoi să îi așezi la țîțele scroafei în așa fel încît aceasta să nu-i strivească răsucindu-se, să faci ce oi face ca să trăiască toți, cînd cel puțin la doi din ei le e dat să moară, fiindcă mereu sînt mai mulți decît cîți ar avea loc la țîțele ei, sau se întîm-plă ca după trei săptămîni mama lor să fie în primejdie, abia își trage sufletul și înșiră dire de singe prin padoc, unora le-au dat colții îna-inte de vreme și, cînd sug, o mușcă; atunci tre-buie să faci pe dentistul, să-i cauți în gură pe fiecare și să le ajustezi dantura cu patentul. Nu trebuie să moară nimeni altfel decît de cuțit și la timp, mortalitatea este într-adevăr foarte scăzută, metabolismul lor este reglat perfect da-torită condițiilor de aici, de regulă o scroafă ține sarcina trei luni, trei săptămîni și trei zile, aici nepreafiind încălcată această regulă, iar cînd s-a împlinit termenul, cu puțină experiență poți ști și ora la care va naște.

Primul lucru pe care-l face cînd ajunge în camera de gardă este să consulte caietul de tură. Un registru cu scoarțe cartonate, lăsat deschis pe masă la ultima pagină scrisă. Cel pe care-l schimbă a plecat înainte să-i predea personal: un act de indisciplină adăugat la indisciplina lui de a întîrzia aproape o oră. Citește anevoie, scris desenat căznit, cu creion chimic muiat din belșug în salivă, caligrafie și ortografie peni-bile. Oooo, analfabeții mei din veșnicie !, tuna și răgușea versul dimpreună cu poetul. Dacă ei s-ar fi aflat în veșnicie față de tine, poate ți-ar fi căzut pe suflet versul. Însă deși nu te usuci de dorul lor, pe ăsta, chiar de o avea loc-șorul lui în veșnicie, ai fi preferat să-l găsești aici în carne și oase. Trebuie să te mulțumești cu atît : Subsemnatu Jigante Florea între ora 15—23 în timpu serviciu meu nu sa întîmplat nimic Deosebit. Predau schimbu în bune condiți. Nr. 576 a fătat 14 godaci și a murit 2. Atenție ! Nr. 801 va făta noaptea asta. Predau schimbu în bune condiți. Predat (semnătură bogată, ca un ghem de mărăcini, indescifrabilă, de medic) Primit (semnezi și procesul de producție reintră în normal).

Următoarea mișcare trece pe la maternitate. Lui 801 i-a venit într-adevăr sorocul. Pe asta chiar 801 o cheamă, o personalitate ștearsă, nu-și amintește să aibă alt nume. Gîfîie lungită într-o rînă, ochii îi clipesc a panică și a rugă, o scar-pină pe burtă, grohăie stins, neauzită, nu mai are putere nici să se vaite, o scarpină sub gușă, o roagă să se ridice, nu vrea, nu poate, un porc nu se ridică dacă-l scarpini, scărpinîndu-l îl faci să se lungească, doar cu bățul îl aduci în poziție de drepți, însă acum e o situație specială, așa că o roagă, și uite că îl ascultă, se prepteste în genunchii din față. E și mai rău în poziția asta, nu țîțele vreau să ți le văd, alea le văd și cînd stai lungită ; vreau să-ți văd fundul. Îi arată și fundul pînă la urmă, săltîndu-se anevoie în capul oaselor și prăbușindu-se epuizată la loc, și acuma știe, va făta în jurul orei trei și jumătate.

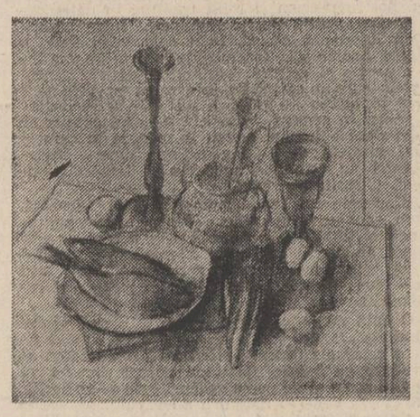

Se întoarce în camera de gardă, poate să doarmă fără grijă pînă la trei, stinge lumina, toate ușile sînt încuiate și ciinii dezlegați, iar noaptea se măsoară astfel: dacă tot se aud ciinii lătrînd prin cartier și prin porcărie înseamnă că n-a tre-cut de trei, dacă e liniște n-a trecut de patru jumate, dacă se aud cocoșii mai e puțin pînă la cinci, și la cinci și ceva începe să se lumineze și la șase fără ceva încep iarăși să latre ciinii. Adoarme cu auzul treaz spre maternitate. În-tr-un timp visase că a fătat. A fost doar un vis, dar parcă se aude ceva... Visează că adoarme și visează că nu se poate trezi, visează că se trezește sub o ușă grea, încleiat în beznă, poate chiar e treaz, pipăie comutatorul, pocnete seci, zadarnic, s-o fi ars becul, bîjbîie spre ușă, peste tot întuneric, și la maternitate, nici neonul de afară nu mai arde, s-a oprit curentul sau e o defecțiune la tablou. Se întoarce în cameră și ia chibritul de pe masă. Nu găsește nici o lan-ternă sau felinar în toată porcăria ; asta pentru că nu se prea întîmplă pene de curent, pînă acum n-a avut nevoie nimeni de lanternă și fe-linar. Îi aranjează totuși pe lîngă mama lor, pe întuneric.

teatru

t

«Piațeta»

«Teatrul tineretului» Piatra Neamț

În decorul simplu, sugestiv (al unei piațete închise) pe pereții căruia sînt decupate cîteva ferestre, se desfășoară viața unui mic clan izolat de lume, unde tot ceea ce se întîmplă este va-labil pentru fiecare individ în parte și pentru toți laolaltă. Un farmec desuet al vieții în colectiv, cu furtunile ei ve-sele și triste, peste care se așterne fas-cinația pe care o procură oamenilor simpli natura cu bucuriile ei mărunte, dar curate.

Pe fondul unui comic exploziv, de-bordant, inspirat de piesa lui Goldoni, spectacolul lui Silviu Purcărete dez-voltă semnificații de o agresivitate tul-burătoare — în balansul trimiterilor permanente de la tradiție la contempo-raneitate, de la modern la clasic — în care nota discordantă și contrapunctică e marcată de simbolul cvasi-suprareal-list al monstrului marin care se zbate agonic, pe uscat, instalînd în cetate ascunsă de jocul aparențelor, suprema-ția *Cavalerului* rătăcitor.

Împletirea continuă a elementelor concrete cu semnificațiile abstracte pe care le degajă, a comentariilor muzica-le în contrapunct cu stările personaje-lor și cu sensul real al tramei goldo-niene, apariția actorilor cu mască și fără mască, culminînd cu prezentarea lor la rampă în vestimentația modernă, reală, a fiecăruia, sînt trouvaille-uri care anunță înscrierea regizorală în cercul dublu al convenției : piesa și spectacolul devin un joc, în care nici o iluzie nu poate rămîne valabilă, nici posibilă.

Candoarea și puritatea umană sînt asociate frumuseții naturii : cînd în prologul spectacolului, muzica se oprește, intră în scenă tînărul Zor-zetto, (Bogdan Gheorghiu, amintind de adolescentul Romeo, din filmul lui Zeffirelli), privind miracolul căderii primilor fulgi de zăpadă. Puritatea fe-minină, concentrată în trioul Lucietta (Maia Morgenstern), Gnese (Oana Albu) și Gasparina (Oana Pellea) e re-dată, și ea, în tabloul decupat aproape cinematografic (prin jocul luminii, prin muzică, prin efectul fulgilor de nea), pentru a sugera esența vieții de iluzii și așteptare a celor trei fete, visînd Feți-Frumoși și castele plutitoare. Fie-care dintre interprete demonstrează, rînd pe rînd, vervă scenică, rezistență fizică, grație, voce puternică, formată, colorînd și detașînd personalitatea ac-toricească a fiecăreia dintre ele.

Dacă aceea care reprezintă fala ținu-tului reușește să fie „dresată" frumos de străinul *Cavaler*, plecînd cu el, oda-tă cu căderea lui triumfală, prin Gnese (Oana Albu) e rănit însuși idealul de puritate, posibilitatea oricărei reverii apărînd pentru ea sumbră, din perspec-tiva sfîrșitului tragic al celei dinaintea ei. Uitînd-o cu capul în jos, într-un butoi, la sfîrșitul devastator al unui festin, cînd își amintesc de ea, Gnese are chipul împietrit într-o expresie de groază. Imaginea terifiantă e păstrată cîteva clipe, ca într-un stop-cadru cinematografic.

Nicoleta Gherghel

muzică

m

Deschiderea stagiunii (I)

La Filarmonica „George Enescu" din București — în prezența unui pu-blic umplînd la refuz sala mare a Ateneului Român — deschiderea stagiunii s-a făcut în formulă „clasică" de concert simfonic : programul a cuprins o piesă orches-trală de culoare, o lucrare concertan-tă și o simfonie. O deosebire există însă. De obicei, simfonia era selecțio-nată din marele repertoriu clasic, ro-mantic sau neo-romantic de gen iar piesa simfonică (programată în des-chiderea concertelor) purta semnă-tura unui compozitor român ; de data aceasta, simfonia mărturisește valen-țele școlii naționale de compoziție în timp ce piesa simfonică este o mostră tipică pentru fantezia coloristică și orchestrală a lui Rimski-Korsakov.

Așadar, sub bagheta lui Mircea Cristescu, primele acorduri orchestra-le răsunînd sub cupola Atenului în acest debut de stagiune aparțin com-pozitorului Wilhelm Georg Berger, acordurile alcătuind **Simfonia a XV-a dedicată Anului Internațional al Pă-cii**, lucrare interpretată în primă au-diție. Din programul de sală aflăm că respectiva pagină face parte din-tr-o vastă tetralogie simfonică ; și, tot acolo, citim : „Discursul muzical evidențiază, în varietatea ipostazelor, distincte trăsături epice, lirice, eroice, solemne, reflectînd un mesaj artistic pătruns de sublima idee omenească a păcii în lume". Așadar, cuvinte cum nu se poate mai clare despre etosul unei lucrări de proporții medii (men-ționăm aici acest fapt, știut fiind că, indeobște, simfoniile lui Wilhelm Ber-ger sînt de proporții monumentale). În privința îmbinării unei tehnici componistice (despre care cunoaștem că se sprijină pe o numerică, regă-sindu-se, dacă facem drumul înapoi în vreme, încă la Pitagora din Samos) cu etosul atît de sugestiv descris de com-pozitor însuși, putem face unele con-siderații — să le numim **sui generis** — meta-estetice. Ele privesc în genere chipul în care autorul își figurează pacea, care nu este simplu obiect, ci **obiect moral** (trimiterile la ideile ra-ționii practice kantiene sînt limpezi și le dorim a fi limpezi întrucît mare parte din creația teoretică a acestui prolific artist e subsumabilă sugestiilor filosofului de la Königsberg). Așadar, pacea este o entitate dinamică, structu-rată interior, oferind micro-opoziții între (sub)componentele ei care pot fi descrise în termenii factuali ai exemplificărilor din istoria omenirii (un proces înrudit întîlnim la Theodor Grigoriu, în **Canti per Europa**). O de-finiție esențială a conceptului presu-pune așadar timp (e vorba de „timpul istoriei") și armonie (contrastele, ne-exorbitante, se amortizează într-o re-ciprocă interacțiune). Insistăm atît asupra filosofiei acestei simfonii în-trucît, ca o primă adeverire, o re-lec-tură a cuvintelor autorului din pro-gramul de sală ne prilejuiește constata-rea unor asemănări izbitoare cu ideile deja expuse, iar ca o secundă adeve-rire, o traversare a întregii creații a lui Wilhelm Berger ne demonstrează că incidența filosofiei asupra muzicii sale se petrece într-o manieră înrudită cu cea prezentată.

Concertul pentru vioară și orchestră de Beethoven, solistă Cristina Anghe-lescu, s-a bucurat de o interpretare în tempo prea rar, după părerea mea. Calitățile solistei sînt exmplare, Cris-tina Anghelescu numărindu-se printre tinerii noștri instrumentiști de faimă mondială. Cu excepția însă a caden-țelor, interpretarea a trenat, lipsin-du-i oarecum acea vivacitate care, nefiind obligatorie într-o proporție excesivă, „propulsează" orice lucrare întemeindu-se, în considerabilă mă-sură, pe construcție.

În încheiere, **Capriciu spaniol** de Rimski-Korsakov ne-a demonstrat înalta valoare a primei filarmonici a țării, valoarea baghetei lui Mircea Cristescu. O interpretare cursivă, co-lorată, contrastantă, congruentă — a-cestea ar fi calitățile unui final de seară de concert care, întotdeauna, trebuie să fie de exemplară ținută.

Viorel Crețu

ZILE, MUNCI, PLĂȚI ȘI RĂSPLĂȚI

Și este acest nea Mitică Arsene om zdravăn la suflet, și la minte : la trup, întreg și mare. Și etatea lui, optzeci și cinci de ani.

Am văzut noi bărbat destul de-n vîrstă zicîndu-i : Bună ziua, Moșule ! Și sărutîndu-i mîna.

Însă moș nu este, decît ca măsură a timpului și ca instituție patriarhală.

Are această lipsă : nu se poate apleca.

Însă-i este-n bine, căci sub vremi de-a fost, s-a așezat pe scaun de meșteșugar ; drept pe lume s-a ținut la masa cea de lucrul lemnului, cu fierăstraie și rindele. Dacă-l măsurăm după cimilitura Sfinxului, nea Mitică a ajuns spre seară, cînd Ființa-i umblă-n trei picioare : două sînt pe labe de urs, iar unul dintr-un arac de vie.

Ieri-vară ne-a lucrat nouă galerie la prispă, iar lucrul lui a fost așa :

Adus-a mai întîi capra de dulgher, tesla, fierăstrăul, daltă, ciocane, rindele, echerul, un furtun cu gol de aer ca o bășică de pește, în locul nivelei.

Și un sac de talaș, de iarbă uscată.

Pe-această pernă cu fulgi de lemn rașchetat umblă-n genunchi, din răsăritul pînă-n asfințitul prispei, cîteva săptămîni.

A ieșit o galerie cu încheieturi în doage ca o tocitoare de treizeci de pași. Punte de arcă pentru vacanțele noastre !

Sigur, meșteșugul de dulgher și dogar i-a dat rigoare, meticulozitate, căci răbdarea-i vine de la muncile de podgorean, cele de zi cu zi, cele de timp și anotimp.

Sigur, dreapta care ține creionul cel mare, și cu grafitul lat făcînd tot semnele sale pe lemne, scînduri, doage, s-a nărăvit la literă, la însemnare, la scris. Prea scurt adeverindu-se drumul cel de fire, de la lemne pînă la hîrtie, nea Mitică s-a apropiat de caiet-registru.

Și este acest nea Mitică Arsene scriitor de-un singur rînd pe zi.

Adunatu-s-au într-o viață de om caiete mari. Faptul de a scrie fie și numai un cuvînt la 24 de ore, după munca ta și alta și de toate zilele, este o tărie de om, și izvorăște din geniul intrinsec al muncii.

După mult ocol, iscodire-n om și pricepere de viață, spătosul, dreptul podgorean, încredință nouă răboajele sale și iată, arhiva poetului se întregește cu aceste sfînt-soioase condici țărănești din vremurile cele de la Vine iarba. Megalitice. Elegii politice *și mai încoace, îndestul. Și ziceau pedanții că exagerăm și sîntem fantast, negativist. Vă am la mînă cu un teanc de* Caiete *și hai să-i sărutăm dreapta lui nea Mitică Arsene, care ne adevărește și ne dă viață din viață.*

Cunoaște-vom : cît de puțin se repetă omul în faptele-i țărănești ; cîntecul pur al muncilor și-al zilelor.

Cunoaște-vom anotimpurile după treburile cele de zi cu ziuă, vremurile, după munci, plăți și răsplăți.

Instituțiile, timpurile le-om cunoaște, recunoaște : portul, firea și nefirea lumii, mersul ploilor, prețuirea brațului, a minții, valoarea vieții : după vite, după vin, după pîine, după legume. Haideți fraților, să dăm crezare și să ascultăm cîntecul cel pur, subteran, de la însăși numirea muncilor și zilelor, ca-n lucrările antice, scris în cîte-un rînd pe ziuă sau pe seară, de omul care ziua și-a trăit cu munca, iară munca și-o desfășură și măsură cu ziua — pe lumină, aducînd, scăzînd — înfăptuire de-o viață.

Ascultați cu noi și murmurați psalmii cei în cîte-un singur vers pe zi, începînd din duminica săptămînii.

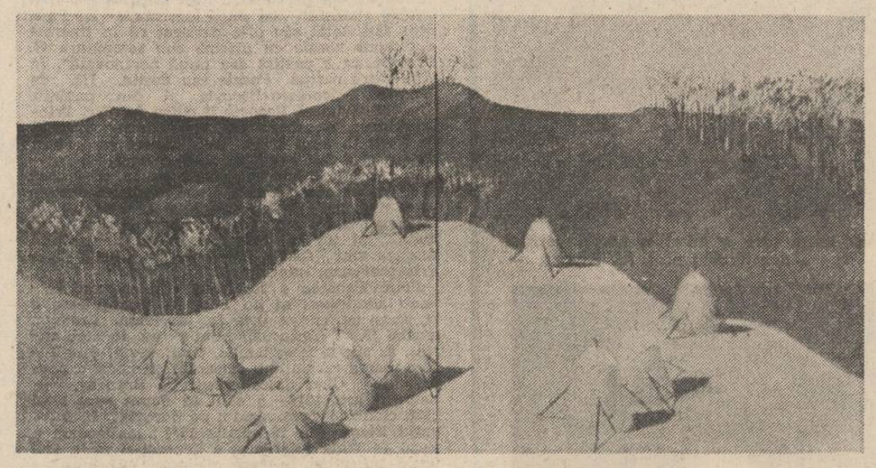

I. PSALMII DE-NCEPUT ȘI PRIMĂVARĂ

1. Azi e joi 1 martie 1962. Începe Colectiva Am fost de corvadă la lemne la Buzău Am lucrat la butoi lui Tite Azi e ziua Morților

2. D — Azi am fost la piață cu giștile Aurichii Azi am dat oile Am fost la Aurica (lucrat) la tocitoare Am făcut gardul în grădină, în față Am fost la Aurica și am tăiat ulmul Azi plouă și ninge Am făcut fundurile *(la tocitoare* — s.n.) Am terminat gardul Azi nu s-a dus cu oile Am dus gunoi în Cerchezu (numele pămînturilor, n.n.) S-a dus cu oile...

3. D — Azi, Lăsata Secu' Am luat în primire la Trandafir (numele locurilor, n.n.) 12 arii Am disfundat (lucru la vie cu cazmaua, n.n.) Am disfundat și am ieșit și cu oile Am croit o pereche de pantaloni pentru mine Azi cusut pantaloni pentru mine Nu s-a dus cu oile Am fost de am adus prafuri dela Gare

4. D — Am fost pe la Alexandru la Ogrăzi : pentru huium (cotă de cereale ce se plătește la moară, n.n.) Azi am măcinat 59 kil. porumb Azi a nins cu ploaie Fac butoiul lui Tite (ginere) Am terminat butoiul lui Tite Am terminat și pantalonii mei Am încărcat gunoi și am dusu buturugi.

5. D — Am stat pe acasă. Azi e Buna Vestire.

Pe pagina albă, în stînga : trei înmulțiri și două adunări și nota : „Cu oile am terminat : tunsul, marți."

Azi am croit pantaloni de stofă Azi i-am cusut și i-am terminat = se... foarte buni Am disfundat. Am disfundat Am disfundat Am disfundat. Și am început cu oile

6. D. Am fost la Buzău și i-am luat porumb Aurichii Am fost la tăiat terazu și am făcut 500 butuci Am fost tăiat altoaie și am făcut o zi (muncă) adică 2.400 Am lucrat la mine în vie. Azi a plouat foarte tare ; Am făcut măturile, 9 bucăți Am făcut poarta la vie

7. D. Am fost de am pus pomi pe Huiupu. 7 bucăți (luni 9, rînd liber, n.n.) Am fost la desfundat la mine Am fost la plug la Colectiv — 5000 ari Am fost la plug la Colectiv, 5250 ari Am disfundat la Deal și a plouat foarte tare Azi am disfundat pînă la ora 2, și la 2, a plouat foarte...

8. D. Azi a plouat de simbătă 11 și pînă luni dimineață Am fost la Merei : ne-am luat pălărie Am adusu vită și am tăiat lu' Gheorghe (fiul n.n.) Azi am arat la Gheorghe în vie Am arat la Colectiv, cu Florica (soția) 5000 ari Am arat la Colectiv : și Florica Am arat la Aurica la locu de folosință.

9. D. S-au impărțit locuri (de folosință, n.n.) în Cerchezu

10. Azi e Sfîntu Gheorghe. Am arat la Lambru și la mine. N. B. Pe verso, trei înmulțiri și trei adunări Am arat la Puțu... cu Florica, metri 4000 Am arat la Dobrilești, (sat și nume de pămînturi, n.n.) și în vie la Tudose lu' Gică lui Gheorghișor Am copcit în vie și a fătat o oaie a mea Am fost la plug, la cartofi, Colectiv, 4000 metri Am tăiat la Nucu' (nume de pămînturi, n.n.) și am arat.
Apoi urmează un adaus pentru ziua de vineri : „Vineri 27, am dat oile, lui Lache Gugă : 2 oi și 1 mel : Azi e Paștele Azi e Paștele.

II. TIMP ÎN PSALMII DE OM

11. Azi am dus pe doctor la Gare : (Pe 2 și 3 ale lunii acesteia ; pe linia dintre cele două rînduri de pagină cuvenită zilelor respective, se zice : A plouat foarte tare Am arat două locuri de casă, cu Florica

12. D. Am stat pe acasă Am băgat bulimaci în vie Am fost la plug la Negrim și Tanța Cismaru, 60 ari Am arat la Nigrim și Tanța Cismaru 6850 ari Am fost la Buzău cu Tite și am luat porcu Am completat cu sîrma (bulamacii) în vie

13. D. Am stat pe acasă Am săpat la vie Romulei Azi am fost la plivit grîu, la Ciungălanu (nume de pămînturi) Am dusu doi oameni, am luat 1 zi (muncă) Am săpat în vie Am fost la plug în vița mică, 50 ari Am arat în vița mică, la Borcănița.
D. Am fost de am măsurat la Borcănița și am numai 459 ari Am fost la plivit în Ciungăleanu Am fost la prașilă la Ciungălanu 420 procenți Am fost la săpă la porumb la Ciungălanu Am arat la Firmă (Fermă) și am terminat Am fost plivit la grîu, la Firmă Am stropit la vie
D. Am adus melu de la stînă Am pus sîrma a doua și am legat Am săpat în vie Am săpat în vie Am fost la adunat luternă 2 căruți.

III. PSALMI DE MUNCI ȘI ÎNTÎMPLĂRI

14. D. Am fost și am tunsu oile ; Și m-a prins ploaia Azi am fost pe la Birou să văzu și folosu ce am Am adus vița de vie și am fost la Isar (un prieten, n.n.) Am fost la moară cu 4 duble (de porumb, n.n.) Am fost la stropit (vița de vie, n.n.) la Colectiv Am fost la stropit, la Colectiv, 400 litr i. 175 proc. zi Am fost la stropit, Colectiv soluție 280 litri 128 proc. zi Am socotit zilele ce am pînă în prezent la Colectiv : 47.20. Azi e Sfînta Treime : am primit calul Am săpat în vie și am udat castraveți : cu 30 litri apă, cite patru găleți la cuib
N. B. : Pe verso, vreo opt adunări și înmulțiri și următoarele observații : Nu sînt lămurit. Nu-i bună. Am fost la Pogoane la salcimi pentru Colectivă, adus 500 m Azi e Drăgaica, azi a plouat binișor Am fost de am adus porumb pentru cal și am încărcat butuci pentru Tite.

15. D. Am stat pe acasă Am fost la Buzău să aducem pentru peatră vînată. Nu am găsit.

16. D. Am fost la ședință la Cămin Am fost la grîu, la cărat 1,54 (1 zi și 54 procente) și Florica la legat, și la pus 1,10 (1 zi și zece procenți) Azi am dat cu pucioasă la vie la mine Am fost la grîu, la greblă 6 pogoane la Stîlpeanca (nume de pămînturi) 150, Florica a legat grîu, 205 znopi, 150

17. D. Am fost de mi-a făcut socoteala (muncilor) la Birou Am fost la sapă în Ciungăleanu și am săpat 3 rînduri, = 1,85 ; Florica tot la fel : Verificat : avem cite 1500 metri
Am fost la coasă la mazăre 1100 metri, 60 procenți. Tot azi am fost la combină Am cărat znopi de pe cîmp, 4 chirii, la mașină în Ciungălanu. Florica a fost la strîns de mazăre, 1800 metri Am fost la treier la Stîlpeanca, numai singur, cu căruța

18. D. Și azi la fel, dar nu știm ce ne pune și nouă la muncă Azi am fost trimiși la mașină în brigada lui Pascu, 6 chirii Azi am cărat grîu de la Stîlpeanca, 2 drumuri, 1 350 kg Azi am stat pe acasă.

19. D. Am fost la piața Petroasa și la Cooperativa Șaringa ; am tîrguit de cămăși Azi a plouat pe la ora 3 bine Am fost la paie, tocmai la pădure ; căruți 1 În noaptea asta a plouat tare și bine : am scos două buturugi de la vie de la mine, că a plouat.

Azi e moale și am adunat prunele, 12 găleți și mai e de adunat Azi am fost la Buzău și am luat 2 rațe și zmoală 25 kg

20. D. Azi am împerecheat caii (la ham, n.n.) cu a lui Iancu Georgescu Am cărat mazăre la Ivănescu cu 2 cai Am cărat mazăre și orz de la Dinulescu cu amîndoi caii Am fost la paie și gunoi 1 și 1 cu doi cai Azi a fost rîndul meu și am dus o căruță gunoi și o căruță luternă la Pascu Am fost la lopătat grîu.

21. D. Am fost pe la Birou și nu am făcut nimic Am adus nisip Am fost pe la Birou și nu a fost bine Am cărat porumb siloz 1 chirie : Am fost la motorină la Stîlpu Am așezat porumb în gropile de siloz Azi am fost pe la brigadieri pentru lipsurile... Am fost chemat pe la Sfat, pentru a-mi primi banii, de la Bangă Azi am cusut hamul și am pus și ochelari la căpițea Am făcut paiele șiră.

22. D. Am stat pe acasă Azi am făcut țuică la Bateria Atîrnați : 2, căldări Miercuri 28 : am stat geaba. N. B. Ceea ce nu-i în firea acestui om ! Am luat aldămașu 282 lei și am fost la seleseonat grîu kg 2100 Azi am fost la selisionat grîu numai partea mea 2400 kg

IV. PSALMI DE TOAMNĂ ȘI IARNĂ

23. Am tăiat porumbul de la Nucu din Vie
D. Am fost pe la Birou și am stat pe acasă
Am adusu un car de pămînt Am fost cu căruța și am pusu sine noi Am cărat orzul de la Dinulescu la saivan Am culeș porumbul din vie Am fost la Buzău și am luat harc la ceasu și la Doctur cu ochii

24. D. Am pus harcu la ceasu și am fost și la Petroasele la piață Am fost la porumb la Puțu Băsica 1 chirie, cîntărit 660 kile Am cărat porumb pentru Bază, 1 căruță Am fost la sîrbi de am luat ceapă, pe struguri Am cărat ciocani Puțu Băsica, 4 căruți Am stat pe acasă... sunt de... pentru motorină Am culeș la Puțu-Băsica 2 căruți struguri, Bonul 821—660 kile.

25. D. Am fost pe la Birou, la socotit Am cărat struguri 855—820 kile Am cărat struguri 922—750 Am cărat struguri 960 kile Am fost la culeș și am dusu la Mat 1 chirie, 823 kile

26. D. Azi a plouat tare Am fost la culeș : o chirie 835 kile Am fost la Buzău și am luat purcel : 130 lei și de bulion Am fost la culeș : 1 chirie 697 kile Am cărat porumb 2 chirii : de la Neamu și 1 din Ciungălanu Am cărat porumb 2 chirii ; cîntărit la *Meate* și a venit 1023 — dara 275, netu 743 Am fost cu purcelu la doctur, Merei și după masă am adus 2 chirii
N. B. : Pe verso, unsprezece adunări, scăderi și mențiunea : struguri lu' Gheorghe.

27. D. Am fost la doctor cu purcelu. Tot azi am adus o căruță porumb 748 kile Cărat porumbul de la Cioranca 1 căruță *bruto* 1240 — 680 = 560 Cu ce am muncit pînă azi aș avea 12 zile Azi am cărat ciocani la capul locului, 6 căruți și 1 la saivan Florica a fost la cărat ciocani și i-a pusu o zi.

28. D. Am adusu haracii lui Lambru, 15 Am dus cota la Mat: 115 — 10 = 105, zahăr 188 Am dus struguri la cooperativă 12 lăzi : rămași 200 kile curat Am cărat ciocani 8 căruțe numai singur.
D. Am fost la Buzău, am luat Purcel 100 lei și Aurichii, 123 lei Am culeș sălbateca : cu toate, Aurica și noți toți Am culeș altoaia la mine Azi a plouat tare Am culeș în Ogrăzi 1 căruță la Ulmeni 597 Cărat Nobil de la Dobrică 2 căruți 837 — 787 = total 1624 kile Am dus una căruță struguri de negru, kile 924

29. D. Am fost pe la Birou pentru a socoti Culesu la Dobrică 1 Tirazu și 1 Nobil 889 — 819 = 1808 total Am dusu la Dionisie Popa 1 căruță, 706, 1 la Mat 870 tirazu Azi la ora 0 noaptea am descărcat : un singur drum la Ulmeni, 902 kig Azi e Marele Dumitru Am fost la stînă, pentru oi Azi culesu și eu kg. 3200 terazu și 1 căruță Nobil, la Mat 752

30. D. Azi am scos oile de la stînă : a fost și berbecu scutit Am culesu toată ziua fără căruță : culesu pînă seara Am culeș în Ogrăzi, terazu pentru Ulmeni 1 căruță 667 Am stat pe acasă ; trasu vinu Am culeș la Feroiu 1 căruță nobil și alecante : 810—661 Am tras vinul meu și am stat pe acasă. Noaptea a plouat tare

31. D. Am stat pe acasă : pe 31 octombrie am luat avans și am potcovit Calu Am culeș pentru Gheorghe 300 kil și l-am vîndut cu 90 (Urmează două zile fără nici o însemnare) Am pusu struguri în ladă Am fost la varză la sîrbi și cu Tite, am luat 60 verzi Am fost pe la Birou să-mi caute zilele și am fost refuzat.

32. D. Am stat pe acasă și am fost cu calul la iarbă Azi am luat cartofi și am luat și carne și am plătit... Azi am fost cu oile la rînd Am fost la moară cu cinci duble Am fost la moara Petroasa 158 kg. grîu și cu Gh. Aprodu Azi am depus o cerere în privința muncii Am stat pe acasă și mi-am trecut nota pe curat Registru

33. D. Azi am fost la Buzău cu I. Toma și G. Saiu la varză. Am fost la plug la Negrim și Florica a dus calu : 30 ari ai ei + 30 ari ai mei Am stat pe acasă ; a fost moale (pămîntul, n.n.) Am stat pe acasă și am tăiat, o buturugă Am fost pe la Birou și mi-am căutat munca Am fost la gaz, Buzău și a luat și Tite porumb 1 sac Am cărat ovăz de la Cămin la saivan 2 căruți : 573 ; 673 Am fost la Gare cu ginerele lui Ion Tîrcolea, 25 lei Am fost să luăm coceni de la Gare și nu am găsit

34. D. Azi am predat Calu și Căruța Am fost la Gare cu 150 kil. porumbu și i-am ajutat la ciocani lui șofer Am fost la Munteoru de am adusu Instructorul (de partid. n.n.) După masă am dus porumb lui Gruia. 30 lei Am fost la Vernești pentru bunuri Am fost la Munteoru la pîine pentru sondă Am cărat lui C. Gheorghișor, I. Tăbîrcă, G. Bălan și Ciolpan : 15—20 ; 15—20

35. D. Am luat și eu porumbul de la colectiv 184 kil. tot avansul Am fost pentru Schelă, la pîine Am fost pentru Schelă, la pîine la Munteoru Am tăiat și tău buturugi din Sărățeanca Am fost la pîine, Munteor'

36. D. Am fost la ședință la Cămine Am fost la pădure cu două căruți Am tăiat lemne pentru Tite și'am fost la pîine pentru sondori Am tăiat porcu Aurichii, soru-mea Am fost la pîine pentru sondori

37. D. Am fost pe la Birou. Verificat. N. B. : Pe verso, în pagina albă, aceste note : „Am dusu pîne pe luna lui Decembre, 14 drumuri și mie îmi pune 6 zilele". Am tăiat porcu' meu Azi e Crăciunu și am fost la Biserică și după masa am fost la Munteoru la pîine, sondori Am stat pe acasă : a venit Tite Am luat banii de la Colectiv 3828 lei și am fost și pe la cal Am fost pe la sondă de am luat Bonu pe zilele 25—29 Am adus pîine de la Munteoru pentru sondă Am cărat paturile ali' sondorilor cu Pătrăscioiu Joița Nica și Veta Crstoiu Am dus calu la grajd, Colectivă și am cioplit doage.

V. LĂMURIRE SOCIOLOGICĂ

Caietele țăranului cel scriitor de-un rînd pe zi au, astăzi, valoarea pe care le-o dă subsemnatul cu munca și cu numele său cel pe mai mult de douăzeci de cărți de poezie cu țăranii. Am ales fragmentul cel de viață, începînd odată cu opera istorică, eroică și definitivă numită Colectivizarea, întrucît aceasta a fost și va rămîne epoca generației mele și-a cărților mele. Peste 50 de ani Caietele lui nea Mitică Arsene *vor fi o sursă de verificare a istoriei cu viața însăși. Dar încă de acum, ele intră în arhiva noastră să ne apere de mistificări.*

Iar aici, astăzi, sărutăm noi mîna cu toiagul cel din par de vie, a lui nea Mitică, și-al său creion de dulgher, care i-a deprins dreapta cu scrisul.

Sărut mîna Moșule al meu !

Septembrie 1986

Ion Gheorghe

george chirilă

Ca tors de amforă

Prin muzicala sevei clipă
sufletul cerul jos își lasă
și pe argint cu nour blînd
mă strigă toamna iar acasă
din nou mă simt copil și trec
pe-un deal cu înțelesuri grave
din secole ce țin în ierbi
somnul armiilor moldave

Ca tors de amforă în lut
riul se smulge de la mal
iar via-n sîngele tăcut
își surpă anotimp rival
acum părinții rînd pe rînd
coboară scările ce duc
în miezul unui codru ars
sub cortul unui galben nuc

De brumă îmi croiesc armura
și mă îmbăt mut de arome
mușc din a mărului arsura
între coline policrome
durerea dinspre viitor
se face pasăre și-mi spune
să-mi fie dor să-mi fie dor
de-o toamnă unică pe lume...

M-am întrebat

Că am ajuns nu este un indiciu
corăbii bete dorm sub oceanul
cu sunet ce destramă edificiul
mereu necercetat mereu vicleanul

acum poți zice : martorul ce vine
se-aseamănă bătrînului vînzînd
bucăți de cîrpă neagră pe ruine
un gest nu e întreg și nici un gînd

M-am întrebat și eu ce preț au cele
pe care-ți scoți la licitație somnul ?
lubita mea, de după vechi perdele,
vei fi acasă cînd suna-va cornul ?

Creion

Eu mai sper să ningă
tu mai speri să vii
doamne cîte păsări
cad peste cîmpii
și-i atîta ceață
ochilor întoarsă
mîine dimineață
ora ne e arsă

Va veni un tren
dinspre nici o gară
ca un mic refren
singurînd de-afară
cerul nostru mic
casa fără uși
aș mai vrea să-ți zic
toți ai mei sînt duși

Eu mai sper să ningă
tu mai speri să treci
ca o veste bună
peste margini reci
floare de omăt
string uituc la sîn
cu tăceri mă-mbăt
și-s bătrîn, bătrîn...

Sonet

Timp să îngrop trup să dezgrop
iarba împinge clipa la vamă
cerul din rouă ca un potop
ochiul de unul îl mai recheamă

ochiul acelui tîrziu ciclop
platoșa zilei roasă-n aramă
sumbra tăcere veșnicul strop
cu suferința lumii de-o seamă

Spune-mi ceva spune-mi nimic
șoapte de-amor dulci amăgiri
lunecă nouri plouă pe dig

poți și suride poți să te miri
îmi este iată așa de frig
în miez de vară și rătăciri...

De salcie

Răsfrîntă-n ochiul apelor celeste
de salcie tulpina ta-n atingeri
cu stele neperechi trimite-mi veste
avum noroc în pierdere — e datul —
acestui ins pe care nu-l cunoști
de salcie îmi mai cuprinzi veleatul
pal căpitan, rămasul fără oști...

plastică

Pictorul și geometria lui fantastă

Marcel Lupșe face parte din galeria de pictori pentru care rostirea ca artiști autentici nu se împiedică în streașina provinciei. Muncind ca profesor la Dej, pictorul este unul din animatorii vieții literar-artistice alături de criticul Radu Săplăcan, unul din fondatorii cenaclului **Saeculum.** Suprainzestrat cu simțul culorii și cu un rar instinct (i-am spune știință) al desenului, el preia din real o imagine recompusă și o înalță într-o zonă fantastă, imprimîndu-i o pregnantă plasticitate. Aceste structuri geometrice transilvane sînt înzestrate cu sentimentul formelor explozive. Este un artist care trăiește obsesiv în umbra ideii, pînzele lui Marcel Lupșe devin un răspuns propriei vocații, aceea de a extinde aria temelor și a spori zestrea mijloacelor de expresie. Conștient sau nu, el este un autor care generează, prin întreaga sa creație (este la a șaptea personală) un spor estetic prin sporul de limbaj. Pînzele sale îți lasă sentimentul unei lumi refăcute din amintire, sentimentul că pictorul călătorește din gînd în amintire și din amintire în idee, peripație care primește forme expresive de o tulburătoare sinceritate. O lume de dealuri, de terase rînduite într-o geometrie fantastă, un univers de lucruri aparente, selectate dintr-o ciudată exuberanță afectivă, gravă prin echilibru și sănătate, violentă prin aspirație și sonoritatea pastei de culoare.

Lumea lui Marcel Lupșe este de sorginte expresionistă ; prin modul în care-și paginează cîmpurile de culori, prin tușele exacte, riguros echilibrate de spații complementare, prin aprinderea ferestrelor de un nebănuit efect optic — date care mărește calitatea picturală a compozițiilor sale. El ne propune, de fapt, o lume a mitului rezămislit în baza memoriei plastice, o imagine posibilă a Transilvaniei filtrată prin ceața istoriei. Forța artistului constă tocmai în aceste date descoperite de căutările sale, în aceste grădini-terase de gri-oranjuri însuflețite de ochiul, inteligența, memoria involuntară a eului său neliniștit, iscoditor-dilematic. Pentru că Marcel Lupșe, prin valorificarea repetată a elementelor constitutive, alese în urma unui sever examen selectiv și după aceea, înzestrarea lor cu funcții de esență simbolică, se anunță un pictor de o inconfundabilă personalitate. Expoziția sa din galeriile brașovene confirmă încă o dată că artistul, dacă nu face parte dintre cei care, izgoniți de har, se furișează în subterfugii teoretice, pasagere, indiferent de mediul în care creează, poate să se caute și să se descopere pe sine într-o lume care-i aparține și pe care ne-o restituie precum ne restituie gustul și culoarea toamnei Palia de la Orăștie.

Memoria pictorului prin lumea sa fantastă, într-un fel de tip istoric, și văzul său, înregistrînd-o și multiplicînd-o, ne-o re-dăruie printr-o vibrantă delicatețe și o rară forță expresivă în excelente construcții cromatice.

Pe cînd o expoziție personală în una din galeriile bucureștene, Marcel Lupșe ?

Ion Iuga

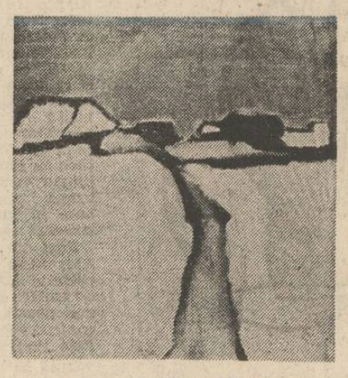

Picturi de Marcel Lupșe

Schimbarea de flanc

În destinul unui pictor încap multe surprize, unele spectaculoase, altele derizorii. Aparent, recenta expoziție de la Sălile Dalles reprezintă o surpriză spectaculoasă în cariera lui Ion Sălișteanu. În realitate, asistăm la o schimbare de flanc din profunzimile artei sale, deci la o mutație ideologică, și asemenea metamorfoze nu survin peste noapte și nu pot fi decît rezultatul unor acumulări. Cu alte cuvinte, la o analiză atentă, etapa această se dovedește a fi inerentă în evoluția acestui fecund creator.

După experiențe diverse, cu care nu a cochetat pasager, ci le-a stors cu temeinicie de consecințe, pictura lui Ion Sălișteanu se reorientează conceptual, întrezărind în figurativ valențe ascunse cîndva. Cît de sinuoase ar fi drumurile unui artist, vrea să spună reconvertirea lui Ion Sălișteanu, contează logica lor, faptul dacă au sau nu au vreo noimă.

Astfel, ne aflăm înaintea unei expoziții cu chele, ale cărei semnificații nu pot fi epuizate într-o simplă cronică. Totuși, în afara reorganizării spirituale ca atare a artei sale, mai avem de constatat și alte repere în tablourile de ultimă oră ale lui Ion Sălișteanu, un artist stăpîn pe profesie, chiar și în sensul strict tehnic al vorbelor. În regim experimental, o anume febrilitate determină multe neîmpliniri la acest nivel. De data aceasta, întîlnim un Ion Sălișteanu de un calm suveran înaintea pînzei și faptul nu rămîne fără ecou în lucrul finit. Simpla stenogramă devine scris rotund, apăsat, caligrafiat cu savoare. Plăcerea de a practica meseria în respectul deplin al normelor ei se simte și în privire.

În continuare, am dori să ne referim la o chestiune de ordin principial, ținînd de obiceiul mai nou al artiștilor de a mărturisi profesiuni de credință. Într-adevăr, cum au remarcat și alții, textul din catalog prin care Ion Sălișteanu își explică poziția este elegant ca scriitură și memorabil în ceea ce privește calitatea doctrinei. Din păcate, seamănă mult cu acele confesiuni imprudente care sfîrșesc prin a se întoarce împotriva celui ce le-a rostit. Nu vrem să spunem nimic altceva decît că expoziția de la Dalles, în absența acestui text, ni s-ar fi părut mult mai enigmatică. Enigmaticul fiind o dimensiune a picturii din toate timpurile.

Mihai Pelin

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (III)

Un post-scriptum necesar la însemnarea „Poetul devenit de timpuriu «o amintire frumoasă»". Mi-am recitit, înainte de a pleca la tipar, însemnarea anterioară, și cu toată cinstea și sinceritatea (care cred că nu mi-au lipsit niciodată) m-am înspăimîntat, mai ales gîndindu-mă la detașarea matură cu care Nicolae Labiș însuși, în dedicația ce mi-o acordase în mai 1956, apreciase „scandalul neplăcut", la care fuseserăm martori în ipostaze diferite. Dintr-odată, deși mi-amintesc că în săptămînile cînd se afla încă sub înrîurirea dureroasă a evenimentului, nu brava indiferență, parcă întîmplarea mi se pare un fel de șotie pușteașcă prin care vroise să ne încerce procesul de maturizare umană și politică, un fel de parodie ca și aceea care ne-o declama în zilele cînd abia ne cunoscuserăm pe holurile Școlii de literatură din Șoseaua Kiseleff nr. 10. Departe de mine gîndul de a invoca versurile unui mare poet care, cam la aceeași vîrstă, spunea că „prezentul te necăjește, dar sufletul în viitor trăiește și totu-i clipă, totul trece și ceea ce trece îți devine drag". Nicolae Labiș avea într-adevăr un mod superior de a se amuza de ceea ce odată îi făcuse viața imposibilă, cum se întîmpla chiar pe patul morții cînd, cum am mai relatat, se distra pe seama faptului că injecții care i se făceau mai jos de piept nici nu le mai simțea. Simt — să mă ierte și foștii colegi și cititorii de azi — că dacă ar putea citi însemnările de față, grave după părerea mea, Nicolae Labiș m-ar mustra cu zîmbetul lui hîtru, ușor copilăresc : „Ai bă, Nae, tu ai luat-o prea în serios !".

Dacă totuși mă simt obligat să iau în serios lucrurile, sînt îndemnat s-o fac și ca urmare a recitirii unui paragraf din prefața lui Mihai Gafița la ancheta lui Gheorghe Tomozei „Moartea unui poet" (Editura „Cartea Românească", 1972), analiză extrem de lucidă a evenimentelor și contextului în care s-au produs acestea.

„Cu cît rigoarea unora din profesori — se spune în respectivul paragraf — era mai mare și pretenția lor de a face școală, școală ca veche instituție de învățămînt, obișnuită, cu internat, cu program sever, potrivit, de exemplu, elevilor de liceu militar sau seminariștilor, cu atît rezistența școlarilor-scriitori își urca temperatura pînă la ripostă. De unde, și în lipsa unor pedepse ca nota proastă la purtare, apelul la altele : chemarea respectivilor la ordine, aducerea în fața biroului U.T.M., a celui de partid, analiza în adunarea generală a școlii, excluderea din U.T.M. — măsură de care a avut parte și Labiș, anulată însă repede, **fără ca aceiași care aplicaseră severa sancțiune să renunțe la ideea alteia, exemplare, de natură să împiedice și pe alții de a cădea în ispite asemănătoare** (sublinierea noastră), iar pe vinovat să-l zguduie hotărîtor, ca să se lase pentru totdeauna de manifestări ca acelea sancționate".

Sublinierea noastră s-a impus pentru a adăuga o notație făcută ceva mai departe, în aceeași prefață : „Se arată în cartea de față (ibidem) că, de exemplu, cîteva minți obtuze și inimi ostile îl dușmăneau și-i pregăteau o nouă excludere din U.T.M. (printre persoanele cu o asemenea funcție nu se mai afla în orice caz semnatarul acestor rînduri, ca urmare a opoziției proprii la alegeri. Dar în același timp aflăm că Labiș era cu manuscrisul „Luptei cu inerția" în servietă și-l punea la punct pentru tiparul apropiat — va să zică nu-și făcea nici o grijă în legătură cu posibilitatea tipăriturilor proprii".

Dacă m-am simțit șocat la lectura însemnărilor mele din cadrul ediției anterioare a rubricii, e poate și pentru că mi-a venit în minte aluzia ironică a celuilalt poet de geniu venit de pe aceleași meleaguri :

...vor cîta vieții tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale...
Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sînt
Într-un mod fatal legate de o mînă de pămînt :
Toate micile mizerii unui suflet chinuit...

Dar poate mustrarea de cuget cea mai aspră care m-a cuprins a fost recitindu-i cu ochii în lacrimi întreaga operă, destul de vastă, ca idei și măiestrie pentru cei 21 de ani la care s-a stins atît de tragic Poetul — de la „Puiul de cerb" și „Primele iubiri" la „Lupta cu inerția", deviză înscrisă pe steagul de luptă al partidului nostru, îndeosebi de peste două decenii încoace. Ca unul care cunosc destul de bine lirica de început a celui puțin cîtorva din țările socialiste, la făurirea căreia au contribuit pleiade întregi de poeți, trebuie să spun că poezia lui Nicolae Labiș, singură, spre cinstea lui, a generației noastre, e documentul literar și cel mai emoționant, și cel mai curat și cel mai durabil despre începuturile revoluției noastre. Labiș ne-a lăsat cea mai sfîntă moștenire patriotic-revoluționară și încă la temperatura lirică a marii poezii românești și universale. Și a făcut-o cu sentimentul sacrificiului, al unei sacre devoțiuni și convingeri modeste nu în nemurirea sa, ci a cauzei căreia i se dăruise din cei mai fragezi ani :

Osia mea-i doar o parte — știu bine —
Osia mare trece prin mine —
Osia mea este numai o parte
Din marea osie, fără de moarte.
Osia mea nu se frînge niciînd —
Trece prin miezul acestui pămînt.

Niculae Stoian

Septembrie 1986

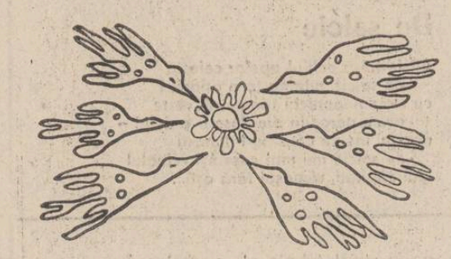

Desen de Nicolae Gadonschi

Dimineață la Hordou

Urmare din pag. 1

Privind puhoiul acela colorat, urmărind dramatizarea la dimensiuni halucinante a „Nunții Zamfirei" puteai gîndi ce va să fie un adevărat poet al poporului. Un adevărat poet al iubirii de neam.

Într-o dimineață noroasă la Hordou ascultam povestea bustului de pe masa poetului. Mobila simplă, țărănească, lampa cu gaz, cerga și alte obiecte ce-au fost atinse de mîna lui alcătuiau o emoție blîndă. Versurile din memorie veneau ușoare, sprințare, nestingherite. „Numai dorul mai colindă, / Dorul tînăr și pribeag / Tainic se-ntîlnește-n prag / dor cu dor să se cuprindă / Drag cu drag".

O dimineață noroasă, din acelea în care te poți întoarce spre tine, spre adîncul singuratic și poți fi grav fără a fi cabotin. Și poți contempla o viață de om, un destin poetic, o formă de forță a talentului, o vocație, o trăire.

Era liniște atunci, o liniște blîndă însoțită de clipocitul Sălăuței. O liniște bună și-aproape idilică dintr-o memorie a întîmplărilor sufletului meu. Adunată, în amintirile acelea, cu inima caldă și probabil fericită dar, ca totul să fie așa cum trebuie, desigur, n-o știam...

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

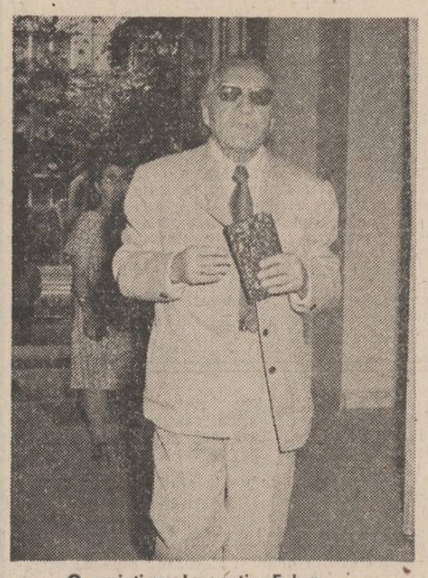

O amintire : Laurențiu Fulga...

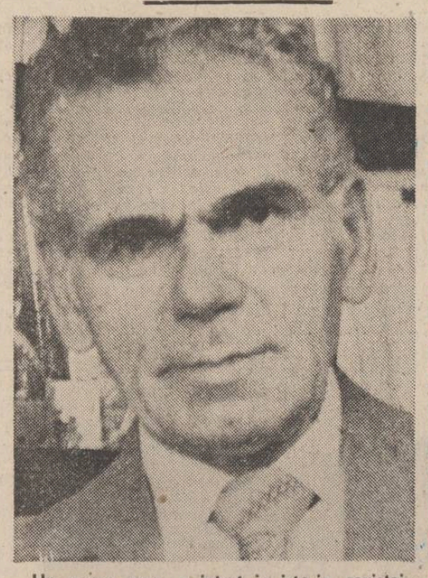

Un nume care a intrat în istoria revistei „Luceafărul" : prof. Al. Piru

Într-o pauză de dialog : Mihai Pelin și Artur Silvestri

SINCRONIZĂRI

Un Borges la Dunăre?

Autorul **Omului și umbrei** (1946), Oscar Lemnaru (Holzman), născut la Brăila în 1907, își va fi scris nuvelele ce-i alcătuiesc singurul volum, desigur, cu cîțiva ani mai înainte, comentatorii redusei sale opere (puțini, rari) au stabilit pentru aceasta o perioadă cuprinsă între 1935—1936 („în urma unui rămășag cu soția sa", crede, după adunarea unor mărturii, Mircea Braga). Aproximativ în același timp, în Argentina, regretatul Jorge Luis Borges deschidea literaturii un drum ce-i va aduce degrabă singulara lui celebritate, o poziție unică, indeniabilă, mereu fascinantă : la 1939 tipărește **Pierre Menard, autor al lui Don Quijote, Grădina potecilor ce se bifurcă**, în 1941, **Ficțiuni**, în 1944.

Boem irecuperabil, dedat retoricii iuți și spumoase de cafenea, unde omul era sclipitor, Lemnaru s-a cheltuit totuși în liniște și într-un fel de împăcare : la bătrînețe a rămas solitar, un izolat. În jurul lui se stringea legenda. Era spinozian și se vorbea între tăinuitorii de la „Nestor" că scrie logică. L-am cunoscut prin anii '60. De la Oscar Lemnaru am aflat, pe terasa de la „Lido", într-o noapte caldă de vară, de ginditorul Petre Țuțea, căruia-i era prieten și devot : acesta ar fi fost, zicea, adevăratul lider al extraordinarei lor generații, e un geniu viu, tangibil (ceea ce va admite mai tîrziu și Emil Cioran, cum se știe). Îi făcuse atunci filosofului (care nu dusese defel lipsă de „portrete" faimoase, unul dintre ultimile, foarte nimerit, fiind acela realizat de Ion Coja) o eminentă caracterizare, de stil platonician : un zeu perfid îi șoptește adevărul la ureche și el, ginditorul risipitor, îl împarte în vîntul care bate și duce. L-am zărit apoi pe Lemnaru după moartea unui prieten bun, colonelul Borneanu : era ca o pasăre impușcată (în aripi mai fusese el găurit), cu ciocul lung căzut în pene, cu ochii privind înăuntru, într-un gol ce se căscase acolo și necontenit se lățea. Am simțit că se stinge. Ce s-a întîmplat așadar, cu **logica** lui Oscar Lemnaru, a scris-o, ce a mai scris el, ce a gîndit paradoxal despre Spinoza ? Lucruri de taină, ferecate.

Avem la îndemînă numai articlerie : bogată, răspîndită, inegală. Și volumul acesta : **Omul și umbra** (reeditat la Ed. **Dacia** în 1975). O nuvelă mirobolantă, **Ochii reflectați**, amintește de speculația și universul straniu borgesiene (pe care nu le-a cunoscut). Cu titlul **Oglinda** va scrie, în 1935, și un lapidar eseu. Privind într-o oglindă — observă el aci — omul își vede deodată ochii, adică își vede însăși vederea. Intrăm așadar, într-o fizică și metafizică așa-zicînd catoptrice. Simțurile noastre sînt în genere doar canale de transmitere, apropriindu-și informații de la lumea materială înconjurătoare. Cu ochiul privind o oglindă se întîmplă deodată altceva, drumul ce purta drept se răsucește, el își devine sieși obiect. Constatarea din percepție s-a schimbat acum în interpretare : constatarea unei constatări. Ce vedem acum în oglindă e de tot ciudat, un fior metafizic se ridică, ne zgîlțîie și consternează : ochiul ce privește și vede, vede nu un obiect dar un obiect care vede : și vede vederea vederii. Conștiința își pierde firul. E ca și cum te-ai prezenta cu formula : „eu cred că el crede că eu cred". Și ochiul cu oglinda aidoma : vede că ochiul vede că el vede : un labirint, adică, optic. Oscar Lemnaru își încheie eseul în acest chip absolut năucitor : „...două oglinzi puse față în față, dacă ar avea conștiință, ar fi cuprinse de o panică a nebuniei optice, pentru că n-ar mai înțelege nimic ; fiecare ar fi, în același timp, cauza sa și propriul său efect, cauza celeilalte și efectul ei, iar cealaltă la fel... În această împrejurare, omul limpede este cel ce pierde șirul, iar cel confuz, omul de la răscruce, e sigur și neclintit pe poziția sa. Oglinda reflectă miraculos chipul paradoxal al certitudinii".

În **Ochii reflectați** substanța eseului **Oglinda** e tratată literar (literaturizarea, însă, minimă aduce aminte iar de Borges : ceea ce contează aci e acumularea calmă, înșelătoare și nicidecum imediat prevestitoare, către panica metafizică, spre ruptură : o astfel de amețeală trebuie că a avut reptila care, neîngăduind să fie pasărea în universul său, zboară tocmai, ca să se verifice, să-și stăpînească bine adevărul...). Un om liniștit, „de la marginea orașului și a vieții", izolat de ani buni în încăperea sa, are o singură preocupare ; preocupare stranie și, poate, diabolică : se privește neîncetat în apa înghețată a oglinzii. E aici nu doar o obsesie, e o adevărată competiție între oglindă și ochiul văzător. „Cît ar dura un fulger care nu durează", „omul liniștii" se zărea acolo, își vedea chipul în argintul lucios. Dar îndată se vede și văzându-se, apoi „se vedea văzîndu-se văzut și, dacă limbajul n-ar fi uniform limitat în cîteva absurde și chinuite tipare, aș spune — fără nici o teamă — că imaginea și omul real se întreceau deznădăjduit în goana lor de a se lăsa cuprinși și de a se cuprinde". Un joc ucigător. Era ceva ca la șah, ne întărește scriitorul : „un jucător de șah angajat într-o partidă cu sine însuși, un jucător care de fiecare dată ar vrea să cîștige pentru sine și pentru adversarul său : el și-ar întinde curse, le-ar ocoli, simțind că ocolindu-le se lasă păcălit de celălalt din el însuși, apoi, cu un curaj perfid și prefăcut, ar lăsa loc celuilalt să-și însinueze gîndul ipocrit". Cu timpul oglinda își însușește omul din față („prin oglindire, sensibilitate și rezistență, începu să mimeze existența vie"). Viața insului privitor intră treptat în atomii sticlei, care o păstrează și întregesc („...Cristalul acelei încăperi ermetice primea în invizibila sa pastă pecetea unui singur chip. Totul cedează deprinderii, și obsesia nu e decît o deprindere vie. Oglinda începu să fie obsedată de chipul din fața ei și, ca printr-un fenomen de transfuzie, acesta își pierdea viața pe care ghiarele avide și strălucitoare ale sticlei o tîrau în fundul oceanului imaterial"). Cînd, după o vreme, bătrînul servitor al omului singuratic îndrăznește să intre în odaia unde se desfășura această vrajă și drăcească încleștare, își vede stăpînul pierit, golit de viață în fața sticlei : dar în aceasta se agita același, încă viu, cu gesturile clare ; apoi omul din oglindă „hohoti perfid, se desprinse de sticlă și dispăru". Revenit dintr-un leșin, bătrînul servitor va constata că oglinda asasină și-a pierdut calitatea reflectării, că e o sticlă oarecare „prin care se vedea dincolo un zid vechi și urît".

„Oglinzi : Nimeni încă / n-a putut spune ce sunteți voi / în sinea voastră", a spus Rainer Maria Rilke. După filosoful Plotin oglinda dă chip sufletului. E vorba, va zice despre aceasta un învățat, de oglinda lui Dionysos (tracul) în care zeul uitîndu-se iese din sine și se răspîndește în existența noastră divizibilă. Raphaël Mirami, evreu ferrarez, enumeră, la 1528 (în **Scienza degli specchi**) puterile catoptrice : între altele că oglinda e utilă filosofiei divine, unele viziuni ale aleșilor ar avea în ebraică denumiri echivalente cu cele tainice desemnînd codificat divinitatea. La rîndul său, Jurgis Baltrusaitis (în **Oglinda**, care e un monument de erudiție în domeniu, înșirînd toate poveștile referitoare la oglindă, începînd cu **Speculum majus**, din 1264, a lui Vincent de Beauvais) ne amintește următoarele : „Alegorie a viziunii exacte, oglinda e în același timp expresia gîndirii profunde și a osîrdiei spirituale examinînd atent datele problemei. **Reflectare** nu înseamnă oare «a trimite înapoi», «a reflecta și a reflecta-medita» ? Procesul mental al unei trimiteri spre reconsiderare e definit în termeni optici".

Despre oglindă — ne destăinuie Constantin Noica — a scris și ginditorul român Mircea Vulcănescu. Ar fi dat atunci, aproape spontan, o replică la încercarea **Despre uitatul în oglindă** a unui prieten mai nevîrstnic, „replică pe trei pagini numai, dar care valorează cît un volum sau cît un tratat despre speculație (de la «speculum», oglindă)". Între altele, oglinda îi sugera lui Mircea Vulcănescu aceste chestiuni care, fiecare, ar umple cîte o filosofie întreagă: irealitatea realului ca sinteză adusă de oglindire sau „locul fără de loc". Nu știm cine a fost prietenul mai nevîrstnic, însă dacă nu a fost Oscar Lemnaru, el ar fi putut totuși să fie : cum ne învață, iar, însăși oglinda. Oglinda care cîndva l-a absorbit și din care el, cît a trebuit de repede, a evadat, lăsînd în urmă o banală sticlă prin care, fără de el de privim, nici un miracol nu ni se mai arată.

(Din „Pulberea")

Aurel Ion Brumaru

BACOVIANA

„MÎNGÎIE-MĂ, MARTA" (I)

„Prietenul meu, smochinul", poezie semnată G. Bacovia, a apărut în revista craioveană **Năzuința nr. 4—5** din octombrie-noiembrie 1924 și a reapărut în **Luceafărul**, aprilie 1961, „incredințată spre publicare", cum se spune în nota redacțională, de Agatha Grigorescu-Bacovia. Petre Pandrea în 1961 era în viață, liber a spune că poezia îi aparține, Bacovia nu mai era, din 1957 ; Pandrea, cum vom vedea, tăcuse și anterior, în împrejurări cînd ar fi fost firesc să vorbească, dacă poezia era într-adevăr a lui. I-o atribuie dicționarul de pseudonime al lui Mihail Straje, apărut în 1973, după moartea lui Petre Pandrea, 1968. Drept urmare, în ediția de **Opere** 1978 nu aflăm poezia acolo unde i-ar fi fost locul, la capitolul **Din periodice**, deși apăruse în cîteva ediții Bacovia de după moartea poetului, între 1961—1968, adică în timpul vieții lui Pandrea, acesta tăcînd... **Opere** 1978 reproduce poezia la **Note**, considerînd a fi „cel puțin un caz deschis în materie de atribuire". Motivarea : „Unele particularități de manieră și stil fiind prea deosebite de lirica bacoviană... alură și elemente de figurație acuzat biblice, patosul discursiv al invocării : personificări și un timbru retoric... tipărită într-un periodic în care Bacovia n-a mai semnat altădată", „iar după informația" lui Pandrea fiul, tatăl său „i-a declarat că în tinerețe a compus poezia cu pricina sub semnătura G. Bacovia, ca o pastișă sau farsă nevinovată". În 1981 apare cartea **Poezie sau destin**, III, de Agatha Grigorescu-Bacovia și din paginile 180—182 aflăm că Bacovia îi citise Agathei **Prietenul meu, smochinul** la Bacău „într-o vacanță de Paști în anul 1924". „Am înțeles că lectura de atunci a fost pretextul unei mărturisiri patetice a sentimentelor ce încercase în dureroasa și lunga așteptare a unei iubiri împlinite dincolo de platonismul ei". Agatha redă și cuvîntul lui Bacovia : „...Nu am cunoscut nici o Marta... Erai mata.... și tot ce am scris e pentru mata..." Acestea sînt datele problemei : Cine a scris **Prietenul meu, smochinul ?**

Petre Pandrea a fost unul din cei mai fervenți admiratori ai lui Bacovia, despre care a și scris de cîteva ori. În **Meridian**, Craiova, aprilie 1943 : (Brâncuși) „îmi evoca, în mod curios, ca stil și fiziognomie, pe Bacovia, care fusese marea revelație a sensibilității noastre adolescente. Cînd descoperearn pe Brâncuș, — omul și arta lui — gîndul se ducea spre anul 1922, cînd (...) descopeream pe Bacovia". În **Adevărul literar** din 29 aprilie 1934 : „...Bacovia a jucat în viața interioară a generației mele (cel puțin în cercul în care am trăit eu) aproape rolul pe care Eminescu l-a jucat pentru generația Ibrăileanu". Acest Pandrea dă, în 1924, „o pastișă sau farsă nevinovată", semnînd cu numele poetului adorat ? Fetișism... freudism... Nu e de neconceput. **Prietenul meu, smochinul** nu e pastișă, fiind tocmai nebacoviană, cum se spune chiar în **Opere** 1978. Nici farsă nu e, poezia, gravă, patetică ; farsă ar fi semnătura Bacovia pe un text al lui Pandrea. „Mîngîie-mă Marta..." Așa începe poezia. Pandrea scrie în **Pomul vieții**, jurnal intim, 1944 : „Marta biblică reprezintă incipienta burghezo-proletariană în lume și devenirea ei generalizatoare. Magdalena în epoca modernă este o vampă, o prostituată de lux..." Deci să credem că Pandrea în 1924 se dăruie lui Bacovia dăruindu-i-o pe Marta, „prietenă și iubită" ? Posibil !... mai ales dacă aceasta ar fi toată poezia. **Marta** e consolarea posibilă. Excelența poeziei însă o dă tema prieteniei, trădată sau denunțată sau pierdută fortuit. „Vrut-a destinul".

Ci aceiași Pandrea în **Adevărul literar**, aprilie 1934, spune de „Madona și Poezia, cele două privațiuni și dogme trăite integral" de Bacovia. Nu discutăm justețea sau nu a opiniei, ci modul de a-l vedea pe Bacovia : nu recomandă un Bacovia care află consolare la pămînteana Marta. (Pandrea, sociolog, n-a invederat niciodată poezia socială la Bacovia : ca și inexistentă). Opera lui Bacovia însă o recomandă, o cheamă : tema lucrătorului, o terapie, o „divagare utilă". Voia lui Bacovia ! (Pandrea a văzut bine și, ca sociolog, ca ginditor politic, a ignorat-o). Marta e femeia lucrătoare, activă, e eficiența, în evangheliile. Maria, știm azi, în viața lui Bacovia ca și în operă, semnifică **iubire.** O iubire care survine și de care nu ai parte. Marta ar fi iubirea posibilă. Pentru a fi încă mai posibilă poetul o asociază unui sentiment învecinat, al prieteniei. Marta, iubită și prietenă, cu ea subvine durerii la o prietenie pierdută. „Marta, iubirea și durerea mea". Nu e improbabilă prezența lui Bacovia o singură dată într-o revistă ; nu e singurul caz. Și mai ales nu e neașteptată colaborarea la o revistă craioveană, poate solicitat : la Craiova, în **Viața literară, 1916**, se afirmă pentru întîia oară că „Bacovia e fără îndoială un mare poet", în suită, se pare, la recenzia din **Noua revistă română** a lui F. Aderca, pe atunci craiovean. Elemente „acuzat biblice", „patos discursiv", „timbru retoric", nu sînt numai în această poezie.

Prietenul meu, smochinul nu e bacoviană, nici post-bacoviană **(Stanțe burgheze)**, e exterioară bacovianismului, poezie **ocazională** și e chiar antibacoviană : „suflet închis". Bacovia își deschide inima. Bacovia a spus tot ce avea de spus și în acest tot intră și antibacovianismul, cum intră și rateurile, non-arta. (Și imitațiile). Încă în martie 1916, în **Cronica**, Ion Vinea propunea la Bacovia ca motto versul lui Laforgue : „Je suis si extenué d'art", deosebirea ar fi că alți poeți spuneau „si extenué" contrazicîndu-se, făcînd artă, pe cînd vreme Bacovia, care avea atît de pronunțat și gustul artei, „un simț rar al desenului", sonne admirativ Ion Barbu, tocmai de aceea stăruie a-și menține în operă, obosit de artă ? de viață ? produceri care par demonstrații ale eșecului în artă. Bacovia care dă și mare poezie (sunt, stau) și poezie de eclatant, de excepțional talent **(Amurg violet, Amurg antic).** Așa s-a vrut Bacovia, așa s-a cuvenit. Poezie ocazională deci, ocazia convertită în poezie, într-o anume poezie, întrecînd, ca poezie, ocazia Ștefan Petică : „Tu ai murit...", la un poet, de data asta la o prietenie în criză de expirare : „Îmbrățișez plîngînd / Pe fratele, / Prietenul, / Bunul meu prieten, smochinul. / Vrut-a destinul / Ca îngemănatele noastre suflete / Să-și arunce mărgăritarele în noroi. / Să plîngem, prietenă dulce și bună, / Să plîngem, prieten înfrînt, / Durerea-ne cruntă"... asistăm la o prietenie îmbătrînită, ca o față smochinită, surprinsă de îmbătrînire, „bătrînul meu smochin"... Ar fi pueril să reducem : prietenia lui Bacovia pentru un pui de smochin... Tot așa cum „copacii albi, copacii negri", nu e doar imaginea vizuală, iarna, cum și „mulțimea anonimă se va avea în vedere" nu e doar rezoluția ministerială pe cereri... alta e încărcătura de semnificații în poezie, chiar dacă Bacovia, încolțit de întrebări sau de la sine excedat — e greu să fii Bacovia chiar pentru Bacovia — ar fi afirmat la un moment dat că la atît se reduce... Bacovia mai are o poezie în care surprinde survenirea îmbătrînirii — „Acel tînăr prea singur / Ajunse printre mușnegi", **Controversă**, acolo cu „sufletu-nchis", necum pe inima deschisă. Semn, în text, al învecinării **Prietenului meu, smochinul** cu **Tu ai murit**, ar fi, pentru o factură voit-nonbacoviană, această formă voit demodată, un instinct a lucrat (și ne putem întreba : instinctul de artă sau de non-artă ?), în **Tu ai murit...** versul final : „Fecioara-n alb muri-va, pe marmura stelată", în **Prietenul :** „văzutu-mi-am", „apărut-au lacrimi", „vrut-a destinul". Se iscă întrebarea : Pandrea a cunoscut poezia **Tu ai murit...** și a folosit cu dinadinsul forma desuetă ? Puțin probabil, dar nu imposibil. Pandrea era un cititor de poezie de înaltă clasă, regretul vieții lui a fost lipsa geniului... a scînteiat, ca geniile, o singură dată... în valuri de plîns mănos... Pandrea să plîngă ! — care l-au copleșit, încît s-a ascuns îndărătul chipului lui Bacovia ?... mai ales că există și o mărturie, prin fiul : cum am spus, i se opune tăcerea lui Petre Pandrea în atîtea situații, pagini confesive, cu Bacovia, cînd ar fi trebuit să vorbească. Dar Bacovia ? N-a pus poezia în nici un volum, cît a trăit : N-a spus nici **Tu ai murit**, nici **Ebreea.** N-a negat-o. Dimpotrivă, în interviul luat de I. Valerian în 1927, într-o enumerare restrînsă, Bacovia indică și **Năzuința** printre publicațiile la care a colaborat. Afirmației lui Pandrea fiul i se opune și o mărturie directă a Agathei Bacovia. Nu cea din **Poezie sau destin**, 1981 (deși e cuprinsă și acolo). Ci din anul 1926 ! Exagerînd programat, pornim de la ideea că tot ce esafodează, inedit, poeta în **Poezie sau destin** III e literatură : Nu, Bacovia nu i-a citit poezia în primăvara 1924 sau 1923, etc., etc., și reținem numai declarația lui Bacovia : „N-am cunoscut nici o Marta".

Marcel Marcian

Semn de generație

Urmare din pag. a 3-a

colocvial, este tipărită în loc de răspunsuri piesa **Anton Pann** (fragmentar) prefațată de o lămuritoare explicație : „Prezentînd această piesă, încercăm să continuăm, cu alte mijloace, dezbaterea despre problemele literaturii, în care chestiunea valorificării moștenirii literare ocupă un loc de seamă". Tot o invocare programatică este și prezența în volum a lui Constantin Brâncuși. Acolo unde punctul cardinal dorit nu mai putea răspunde era interogată opera lui. Colocviul cu Brâncuși este o incursiune cu itinerar bine precizat în universul de sentințe al acestuia. C. Brâncuși își profilează în **Colocvii** statura de înțelept care știe îmbina modernul cu arhaicul, produsele de ultimă oră cu cele folclorice, vorbind în formulele sagacității țărănești și milenare. Și ce poate să fie mai ostentativ și mai programatic decît invocarea cu orice mijloc al lui Liviu Rebreanu și I.L. Caragiale. Acolo unde nu mai este prezentă ființa artistului se interoghează opera lui. Astfel acesta e făcut prezent. Dar interogația este dusă și mai departe. În absența interlocutorului este interogat mediul său de baștină, oamenii care l-au mai apucat în viață, elementele pe care timpul le-a păstrat și pot da un semn despre cel dispărut și nu în ultimul rînd opera scriitorului. Colocviul devine o anchetă atentă, o reconstituire scriitoricească care se transformă în omagiu. Între cărțile de interviuri postbelice, cea compusă și scrisă de Ștefan Bănulescu ocupă fără discuție un loc deosebit, ea fiind un act de implicare scriitoricească, un efort de dinamizare a conștiințelor, un gest de provocare a lucidității. Însemnătatea cărții stă în năzuința autorilor **Colocviilor** de a propune figura scriitorului care meditează asupra condiției literaturii în genere, a condiției literaturii române în special, a condiției de scriitor ca om al orizonturilor pe cît de artistice, pe atît de intelectuale, pe cît de specializate, pe atît de deschise. **Colocviile** sînt o tentativă de a face marile oracole să vorbească, de a „reciti" literatura română pentru a suda prezentul ei de trecut și pentru a face din cucerirea propriei tradiții artistice un semn de generație.

Nevoia de repere

Urmare din pag. a 3-a

al tradiției îl constituie, desigur, marea noastră literatură care trebuie să fie permanent în vederile sale, nu în dedicații sau acte epigonice, ci pe masa de studiu, ca obiect de cercetare. „Numai cu spirite libere față de orice tutele literare, înrădăcinați în duhul poporului nostru mereu viu și nou avem șansa de a fi pe măsura înaintașilor". Multe din eseurile lui Ioan Alexandru conțin, de aceea, ginduri despre mari scriitori, de la Dosoftei și Antim Ivireanu la Budai Deleanu și Samuel Micu, de la Neagoe Basarab la Nicolae Bălcescu, de la Eminescu la Blaga și Eliade. Această pleiadă de personalități formează, împreună cu operele lor, un spațiu spiritual de la care începe totul în literatură. Ioan Alexandru, la fel ca și alți colegi de generație, a înțeles la începutul drumului în literatură necesitatea întoarcerii la tradiția culturală, față de care se produsese la un moment dat o ruptură, și nu întîmplător astăzi se spune că „generația luptei cu inerția" a refăcut legătura cu literatura românească interbelică și, implicit, a asigurat o continuitate în cadrul istoriei noastre literare.

Desen de Raluca Grigorcea

Conștient de faptul că tradiția este cea care dă culoare locală valorilor universale, Ioan Alexandru notează : „nu pot scrie poezie românească de durată fără descoperirea realității arhaice românești, realitate păstrată mereu și în primul rînd a graiului acestei limbi."

La începutul acestor rînduri scriam că Ioan Alexandru nu este ceea ce se numește azi un teoretician și credem că se poate deduce de aici că meditațiile sale nu delimitează atît un cadru teoretic cît, mai degrabă, unul spiritual. Apar astfel, în eseurile sale, aproape în mod firesc întrebările retorice prin care poetul își explică opera : „Ce înseamnă iubirea din Imnele iubirii ? — a rămîne credincios îndreptător și păstrător tradiției acestui grai, a păstra intactă semnificația spirituală a atîtor cuvinte cheie cu care au răposat pe buze milioane de români de-a lungul veacurilor... cuvinte în jurul cărora este urzită însăși ființa noastră, celelalte fiind doar hora în jurul lor, lacrima albastră a ochiului străvăzător."

Poet din speța tradiționaliștilor moderni, Ioan Alexandru înțelege că „poezia nouă nu-și poate permite de a fi un experiment, de a fi o perioadă de ezitări și căutări nerodnice... Poetul, cititor al noii poezii, este un luptător în vremea sa și un confruntător cu marii luptători de altă dată". Este tipul lui de recitire a literaturii române, văzută ca un efect conjugat al istoriei, al civilizației și al culturii.

POST RESTANT

A venit toamna, altfel spus, simţim cum ne plouă rece în suflet şi cum ne ard inimile fostele iubiri, licuricii şi-au pierdut din vechea lor strălucire, iar greierii se întrec să ne fure auzul. A venit toamna şi după aceasta precis va veni iarna şi aşa mai departe, cum după o lumină vine o luminiţă ce abia mai pîlpîie pe malul mării, iar după aceasta nu mai vine nimic, ori poate numai întunericul. Pentru că nimic nu este mai neadevărat, mai nedrept, mai crud decît să fii adus în greşeală pentru a fi pedepsit, de a greşi chiar singur, de capul tău, şi de a nu fi mîngîiat cu lacrima blîndă a iertării. Cel mai greu lucru este, de aceea, să ierţi oamenilor greşelile lor atît de omeneşti, pentru că lumea fără ei, fără greşelile lor, ar fi o lume albă, prea albă, albă ca pereţii unui spital cînd deasupra ta vezi cum se prelinge lacrima de sînge a unui necunoscut. Toamna, de aceea, spre deosebire de obişnuinţele noastre, ar trebui să nu mai fie anotimpul despărţirilor, ci al întîlnirilor, al iertărilor şi al împăcărilor care ne fac mai buni şi mai veseli.

Nu întîmplător am început această rubrică toamna trecută, gestul fiind cel al întîlnirii, al cunoştinţei cu iubitorii de literatură în general, cu cei de proză în special. Mărturisim că nu ne-am făcut prea multe iluzii la început, dar se ştie că „românul e născut poet", nicidecum prozator. Şi totuşi... Spre surprinderea noastră — e drept, neavînd experienţă la rubrică — au fost destui aceia care au răspuns intenţiei noastre de a dialoga sincer, la obiect, chiar şi cu ironie (deşi unii se vaită din cauza ei). Chiar mai mulţi decît speram, la început, neobişnuiţi cu caracterul rubricii dedicate în exclusivitate prozei, mai puţini, pe urmă, din ce în ce mai mulţi şi iată că azi, pentru că nu credem în răspunsurile scurte, da sau nu, sîntem depăşiţi de numărul scrisorilor. Din acest motiv — şi numai din acest motiv — sîntem în întîrziere cu multe răspunsuri pe care le datorăm corespondenţilor noştri. E adevărat, cu proza nu e de glumit, scrisorile sînt voluminoase, iată, am primit chiar azi un fragment de roman de 80 de pagini — multe texte, din diverse motive, nu sînt bătute la maşină. Desigur, se poate citi şi în diagonală, dar, în ce ne priveşte, afirmînd că vrem să descoperim şi să publicăm talente, nu putem proceda aşa. E ca şi cum doctorul ţi-ar studia palma mîinii, pentru a diagnostica tuberculoza, ori pescarul ar sta pe baltă cu undiţa deasupra ei, dar fără aţă. În sfîrşit, nu de asta ne-am văita, ci de cerinţa unora, imperioasă, de a-i citi de azi pe mîine, bănuiala aceloraşi că sînt victimele unor maşinaţiuni, a unor „culise". Dar cum să fi ajuns aceştia în „culise", cînd n-au nici măcar, deocamdată, bilet de intrare.

Şi ar mai fi, nu ? Dar toate sînt fireşti, în întîlnirile dintre oameni. Cu condiţia ca să se fixeze o regulă a jocului. De exemplu, fixezi cu cineva o relaţie fair-play în care nici unul să nu-i ascundă ceva celuilalt. Şi deodată, unul dintre ei încalcă regula nescrisă, sub pretextul că vrea să aibă secretele sale. Să le aibă, cîte or fi, dar atunci de ce să se mire de suspiciunea celuilalt, de impresia acestuia din urmă că a fost trădat. Dacă cei doi din exemplul nostru ar fi fixat de la bun început să-şi păstreze secretele (dar oare cum mai poate supravieţui o asemenea relaţie de tip special, o iubire sau o prietenie ?) atunci conflictul de vedere n-ar mai fi existat, iar cei doi ar fi rămas la fel de străini unul faţă de celălalt ca pomul faţă de porumbel. În acest sens, al unei prietenii corecte, cerem corespondenţilor noştri cîteva date personale (care nici măcar nu sînt secrete) pentru a şti şi noi cu cine ne cunoaştem. Nu că am muri de curiozitate. Şi nici să refuzăm pseudonimele (cele alese ca lumea, nu Calciu Sandoz). Uneori, pseudonimele sînt chiar foarte necesare, pentru că nu toţi ne-am născut cu nume frumoase, literare, cum se zice. Dar să nu servească în exclusivitate ca paravan, ca şi cum a avea preocupări literare ar fi ceva ruşinos. Dimpotrivă.

Tot la această rubrică am lansat apelul să ne scrieţi în legătură cu conţinutul şi difuzarea revistei. Dar puţini au răspuns solicitării noastre, ca şi cum nici nu ne-ar şti, nici nu ne-ar cunoaşte. Or, cînd trimiţi unei reviste un text literar trebuie să ştii şi cui i te adresezi. Declaraţiile de dragoste nesprijinite nu ne conving şi lasă doar impresia de „captatio benevolentia". Dar nu e cazul. Nu sîntem coborîţi din ceruri îngereşte, sîntem oameni obişnuiţi care avem şi păreri rele despre noi, nu numai bune, şi vrem să rămînem aşa, cu toate riscurile, chiar şi cu acela de a fi părăsiţi. N-am suferit şi nici nu-i suferim pe cei care se cred deasupra tuturora, bieţi închipuiţi care fac mai mult rău decît o invazie de lăcuste. A-i judeca pe oameni este cea mai grea întreprindere pe care o poate încerca un om. A judeca şi a condamna un om pentru un singur gest reprobabil sau numai pentru că a greşit în alegerea lui este inuman. Iar inumanii sînt sterili. Ei nu pot crea nimic, pentru că nu ştiu să sufere din cauza lor şi din cauza altora, pentru ei şi pentru alţii. Deci nu ne plac cei care ne trimit texte ce seamănă cu sentinţele de judecată. Dar nici cei care se vaită prea mult şi prea tare că au fost părăsiţi de femeia iubită, ori că au fost urmăriţi de un amărît de şef ulceros. Ne plac caracterele tari, puternice, oameni care toată viaţa nu au făcut nimic altceva decît să muncească, să-şi îngrijească familia, să iubească, să sufere... Or, ca o observaţie, după un an, despre ei, de fapt despre viaţa d-voastră adevărată, ni se scrie încă prea puţin. La trecerea primului an al acestei rubrici vă mărturisim că aceasta am aşteptat şi aşteptăm în continuare. Şi cum nu vrem azi să dezamăgim nici un corespondent al nostru ne oprim aici, fără nume.

Iulian Neacşu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XVII)

Vreme de trei zile cercetă concentrat şi tăcut macheta aşezată în faţa sa. Socoti numărul cailor de schimb ce trebuiau să însoţească grosul armatei, cantităţile de carne uscată la vînt şi burdufurile cu lapte solidificat care se dizolva în apa fierbinte, numărul femeilor desemnate să ia parte la expediţie şi numi doi generali tineri în locul unor vechi ostaşi îmbătrîniţi şi bolnavi.

Kitaiul deşirat şi palid însemna fiecare vorbă, mişcînd cu îndeminare tocul subţire de trestie deasupra pergamentului străveziu.

În dimineaţa celei de-a patra zi, după ce toată noaptea nu putu alunga din vis animalul acela ciudat cu un singur corn în frunte, dădu poruncă să fie chemat pustnicul adus din îndepărtatul Tibet.

Aştepta un răspuns clar din partea lui. Voia să ştie dacă este sau nu este nemuritor, şi dacă nu, care ar fi calea spre viaţa cea fără de moarte ?

Avea multe de înfăptuit şi pentru asta îi trebuia timp şi aur.

Aurul îl va strînge după ce armata lui neînvinsă va pătrunde în vestita cetate a Samarkandului, şi nu numai acolo. El căuta drumul spre Marele Ocean. Acolo credea el că se termină lumea şi dacă va ajunge pînă la acea oglindă nesfîrşită de ape înseamnă că va fi Stăpînul Lumii.

Se va întoarce aici pe podişurile înalte şi în stepa lui mirosind sălbatic a floare şi fum şi va da ordin să fie ras din temelii oraşul Kara-Korum, capitala pe care n-o iubea şi care îi stîrnea un ciudat sentiment de înverşunare.

Va muta întreaga populaţie a oraşului dincoace de valurile de pămînt, în stepa deschisă, obligîndu-i să trăiască şi să doarmă în iurte, aşa cum au trăit strămoşii lor — Mongolii albaştri.

Se pregătise pentru întrevederea cu bătrînul pustnic.

Lepădase halatul brodat cu fir de aur şi înconjurat cu centura bătută în pietre scumpe. Se descălţă de cismele înalte şi-şi scoase căciuliţa din blană de samur.

Nu mai avea nimic din însemnele oficiale ale puterii sale. Se îmbrăcase într-o cămaşă lungă şi moale, ţesută din păr de cămilă, încinsă la mijloc cu un cordon din piele. Era desculţ şi nu avea nici o armă. Părul roşu şi lung şi-l împletise după obiceiul chinezesc.

Îl întîmpină în picioare, în faţa tronului, stînd cu mîinile încrucişate pe piept.

Pustnicul intră cu nelipsita traistă atîrnîndu-i pe umăr.

Înclină capul în semn de salut şi rămase neclintit, aşteptînd. Marele Han i se adresă cu umilinţă prefăcută.

— Iată că sîntem egali acum. Nu mai trebuie să-ţi fie frică de mine. Vorbeşte-mi ca unui frate.

— Întreabă-mă şi-ţi voi răspunde. Nu mi-a fost frică niciodată de tine nici de puterea ta. Eu te consider un simplu om.

— Au trecut cele trei zile şi ai avut timp să te gîndeşti. Dar înainte de a-mi răspunde aş vrea să te întreb dacă în lunga ta viaţă ai văzut vreodată un animal care seamănă cu o căprioară, are capul verde-străveziu şi în frunte un singur corn ?

— Am văzut. La noi în Tibet îi spunem unicorn. Este un animal rar şi este considerat sfînt.

— Un asemenea animal am văzut şi eu, odată, mai demult. Am vrut să-l ucid şi mi-a fost milă. Pentru prima dată cînd mîna n-a vrut să mă asculte. De atunci, în multe nopţi îmi apare în vis.

Stă şi mă priveşte nemişcat şi mă strigă cu glasul mamei mele. Ce semn poate fi acesta ?

— Eu nu cred în vise. Visele sînt dorinţele ascunse ale oamenilor. Spaima, bucuria sau dorul lor care se eliberează în timpul somnului. Ţie îţi este dor de copilărie.

— Poate fi un semn de bătrîneţe ?

— Mai degrabă de singurătate. Eşti singur mărite han.

Gingis strînse pleoapele şi dădu afirmativ din cap. Era într-adevăr singur. Puternic, dar singur. Nu simţea pe nimeni alături şi apropiat. Cei care se prefăceau că-l iubesc îl urau în adîncul inimii dar se temeau de el. Nu avea încredere decît în leopardul de care nu se despărţea nici ziua nici noaptea.

— Te-ai gîndit, bătrîne, la întrebarea mea ?

— Da, zise simplu pustnicul.

— Şi care e răspunsul ?

— Nu te pot face nemuritor. Pot să te învăţ cum să-ţi prelungeşti şirul anilor.

— Ascult, zise Marele Han.

— Întîi va trebui să renunţi la putere. Să te retragi ca mine în vîrful unui munte, departe de plăcerile vieţii. Să devii cumpătat la mîncare şi la băutură. Să nu ucizi, să nu comanzi pe nimeni şi să devii stăpînul propriului trup.

— Altă cale nu există, nu-i aşa ?

— Nu, răspunse simplu pustnicul.

Marele Han îşi lăsă pleoapele plumbuite peste privirile albastre şi întrebă :

— Aş putea vedea în bila aceea de cristal ce mă aşteaptă în lungul drum pe care îl voi face ?

— Vrei să-ţi cunoşti viitorul ?

— Deocamdată nu. Acum mi-e dor de trecut. Mi-e dor de copilărie şi de foştii mei prieteni. Şi de mama mi-e dor. Ai putea să mă faci să revăd acele zile zburate ?

Pustnicul scotoci în traista ponosită şi aşeză bila de cristal pe covorul roşu de la picioarele hanului.

Peste cîteva momente i se derulară în faţa ochilor semne din trecuta viaţă. Unele plăcute şi pline de o melancolică frumuseţe, altele crude, sîngeroase, pe care n-ar fi vrut să le revadă niciodată.

Mircea Micu

CUMPĂNA

Dialog între Poet şi Critic

Criticul. Oricît s-ar strădui în domeniul spiritului, insul nu poate acţiona decît în trei moduri : al insuficienţei, al tautologiei (a nu se face confuzia cu expresia pleonastică la nivelul sintactic) şi al creaţiei. Conform teoriei informaţiei care îşi subsumează conceptul de structură şi pe acela de sistem, cînd insul primeşte informaţii, le prelucrează şi le transmite incomplet sau deformat, îşi face din modul insuficienţei un **modus vivendi.** Cînd primeşte informaţii şi le transmite intacte, dispunînd de un aparat cognitiv pe măsura lor, este un tautolog. Din rîndul tautologilor se aleg marii profesori. Ei caută să stăpînească istoriceşte datele unei discipline şi să le transmită întocmai învăţăceilor. Creaţia lor se rezumă la acest lucru şi merită o stimă nemărginită, cu atît mai mult cu cît fiecare îndeamnă prin talent pedagogic, nu la insuficienţă ci la creaţie. Creatori sînt cei care, fiind şi tautologi, mai adaugă ceva ce sporeşte cunoaşterea. Insuficienţii nu au acces la creaţie.

Poetul. În zarea lucrurilor generale mie-mi place să privesc printr-un ochean, să mi le apropii, să ating totuşi conceptele, aşa cum astronomul atinge firmamentul cu irisul său. Înţeleg clasificarea pe care ai făcut-o dar, din punctul meu de vedere, orice clasificare îndepărtează în mari spaţii lucrurile la care se referă ; le şi înstrăinează pe această cale.

Criticul. A înţelege înseamnă a clasifica, a ordona. Te-a interesat, în altă discuţie, problema valorii. Eu ţi-am expus, în felul meu, ceva din relaţia între calitate şi cantitate în literatură. Am să-ţi spun că aşa cum există o ordine şi o ierarhie în domeniul valorii, tot astfel există o ordine şi o ierarhie în domeniul erorii.

Poetul. Îmi dau seama că te referi la modul insuficienţei. Aş spune, de la bun început, că tautologii nu greşesc iar creatorii sporesc cunoaşterea pe o bază informaţională corect controlată de modul tautologic. Asta în primul rînd ; în al doilea rînd, mă cam îndoiesc de cele afirmate de tine. După limbajul pe care îl foloseşti (o ordine şi o ierarhie în domeniul erorii) am dreptul să fiu nedumerit căci dacă eroarea conţine o ordine şi o ierarhie, ea ne aminteşte de condiţia valorii — şi aceasta conţine şi este conţinută într-o ordine şi într-o ierarhie.

Criticul. Fiind vorba de literatură, vom nuanţa clasificarea făcută de mine. Trebuie să înţelegi că nu există un ins perfect insuficient, un ins perfect tautolog, un ins perfect creator. Şi trebuie să mai înţelegi că de la insuficient la creator eroarea are un sens descrescător atunci cînd ne referim la insul cutare şi la insul cutare.

Poetul. Am înţeles că ideile sînt mai rigide şi oamenii — mai mobili. Nu mi-ai lămurit cea de a doua nedumerire. Ordinea şi ierarhia erau foarte plăcute pitagoricienilor ; din pricina lor, cosmosul gîndit de ei putea să şi cînte, auzit de o ureche pe măsura lui. Din felul cum îmi vorbeşti, eroarea cîntă.

Criticul. Nu. Este vorba de o ordine şi o ierarhie care, în mod paradoxal, nu cîntă. Precizez : nu ne avîntăm în alte domenii, rămînem la textul literar. Dacă utilizăm şi altfel de texte, rămînem la literaturitatea lor. Modul tautologic exclude eroarea. Creaţia o poate conţine dacă o surprinde în mişcarea către contrariul ei. Dintr-o asemenea tentaţie se şi hrăneşte. Modul insuficienţei aparţine erorii. Cînd un filozof german vorbeşte despre veşnica întoarcere a tuturor lucrurilor, el gîndeşte tautologia existenţei. Această formă, gîndibilă doar, îşi are o corespondenţă omenească în destinul marilor profesori, intermediari anonimi, corecţi şi perfecţi ai operelor celebre. Ei au o grijă de întoarcere sănătoasă a acestor texte şi detestă eroarea pentru că vrea să-i împiedice. Pentru a o detesta cu exactitate o obligă să se supună rigorii. Nu eroarea devine riguroasă, riguros este modul nostru de a o privi. Dacă vorbim de ierarhiile ei, presupunem o asemenea dialectică. Există diferite grade de afonerie. Numai din perspectiva armoniilor putem înţelege acest lucru. Din perspectiva afoneriei nu putem înţelege armonia. Iată de ce eroarea nu cîntă. Sper că m-ai înţeles.

Poetul. Am auzit pe cîte unul „cîntînd" ca un măgar care înghiţise o cazma, o căruţă de pietriş plus scîrţîitul respectiv dar acelaşi ins lăcrăma cu tranzistorul la braţ. Deci simţea ceva. Afonul tînjeşte după muzică !

Criticul. Bine, poete ! Noi trebuie să continuăm încercarea de a demonstra ceva. Avem la îndemînă argumente greu numărabile dar nu este necesar să le epuizăm pentru că îndepărtăm momentul concluziei. Putem face din acest moment al concluziei o „fata morgana". Voi, poeţii, într-adevăr, doar vă faceţi că demonstraţi şi poemele voastre sînt asemenea „demonstraţii" amînate la nesfîrşit.

Poetul. Aşa este, poetul este cu umorile şi criticul cu morile.

Criticul. Poete, ai nevoie de mine ca să ai o mai bună părere despre ceea ce faci.

Poetul. În copilărie am fost cu vărul meu Gheorghe şi cu unchiul Mircea la moara pe apă de lîngă Dichiseni, două sate mai jos pe Borcea. Noi nu mai aveam luntre şi am luat cu împrumut luntrea lui Băţăgău. La dus a fost uşor că am mers pe firul apei. Cînd ne-am întors, luntrea părea mai grea, deşi lăsasem la moară uiumul. Vărul meu Gheorghe, mai mare decît mine, aproape de armată, a luat luntrea la edec. Era noiembrie şi era multă ceaţă de parcă Borcea avea numai malul pe care mergeam. Eu aveam cam doişpe ani şi mă zgribuleam printre saci. Unchiul meu, Mircea, ţinea cîrma. După doi-trei kilometri în susul apei, mă rog de vărul meu să facem cu schimbul. El a mormăit o înjurătură tandră în care era direct şi prin rudenie implicat şi mi-a spus să stau la locul meu. Ştia că sînt bun, ceaţa era mătuşa mea dar făina trebuia să rămînă uscată în saci, foamea şi riul anilor cincizeci şi ceva erau lucruri mai puternice decît mine. Poate că l-am înţeles atunci dar dacă ţin bine minte acest episod înseamnă că nu l-am înţeles pe deplin şi am lăsat ca timpul să mi-l explice. Spune-mi tu, criticule, ce eroare s-a strecurat aici !

Criticul. Lipseşte clipoceala apei în ciocul bărcii, clefăitul cizmelor edecarului, tăcerea fluviului şi tăcerea unchiului. Lipsesc multe. Vezi bine la mare depărtare în timp dar ai urechea slabă.

Poetul. Da, şi ?

Criticul. Există două feluri de semne : semnul natural şi semnul cultural. Sînt teoreticieni care vor să aducă o confuzie între aceste două semne. În timp ce călătoreai în barcă, pe un fluviu acoperit de ceaţă, unul din maluri era şters. Tu însuţi ai spus că, din pricina ceţii, fluviul părea să aibă doar malul pe care şi lîngă care mergeaţi.

Poetul. Recunosc că devin din ce în ce mai atent.

George Alboiu

Destine noi pe văile luminii

Urmare din pag. 1

au fost substanţiale iar la răscoala din 1907 la fel.

Tot ca informaţie inedită, care întregeşte frumos şi exemplar tabloul geografiei de luptă proletară din Vîlcea, este prezenţa activă şi hotărîtoare a, pe atunci, foarte tînărului activist Nicolae Ceauşescu, în vîltoarea luptelor de clasă din oraşul Rîmnic. Asta s-a întîmplat la 1 mai 1935 în Parcul Zăvoi, pe cînd era secretar al regionalei U.T.C. Olt. Deci, cu patru ani înainte de implicarea revoluţionară, de mare anvergură de la Bucureşti, tot la 1 mai şi tot într-un parc.

Am panoramat succint şi pe puncte le fierbinţi tradiţia de luptă şi afirmare a vîlcenilor în vîltoarea a peste două milenii de existenţă, aşa cum o citim astăzi, în contextul istoriei neamului, la cota 1986 a filozofiei istoriei româneşti. Şi cum spuneam mai la început, Vîlcea a devenit structural altă vatră, în alt destin, sub lungimile de undă ale Congresului IX. Asta se vede, cu ochiul liber, pornind radial, din chiar centrul civic al oraşului său de reşedinţă, Rîmnic. Structura de viaţă, de planuri sociale şi psihologice a ridicat judeţul la altitudinea civilizaţiei socialiste. Nu ştiu ce avea sau, vai !, puteau să aibă în zestrea lor industrială Rîmnicu şi Vîlcea întreagă în vremea vechiului regim. Ştiu însă, că azi, pe toate încrengăturile itinerariilor vîlcene către Sibiu sau Tg. Jiu, către Curtea de Argeş sau Piteşti, economia este continuu şi spectaculos eflorescentă. Începînd, cum ziceam, radial din centrul cercului : Rîmnicul. Desigur că piatra rară a centurii industriale, Marele Mogul al industriei vîlcene, este Combinatul chimic din Rîmnic, ideat şi plămădit cu sprijinul tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, în pasiunea Domniei Sale pentru dezvoltarea largă şi complexă a industriei chimiei. Vîlcea cunoaşte o vastă şi amănunţită despletire a apelor, de la cele maiestuos rostogolite, ca „ale valurilor mîndre generaţii spumegînde," cum exulta Grigore Alexandrescu, la rîurile subţiri, capilare, din păienjenişul cumpenelor de ape ale munţilor. De aici perspectiva dezvoltării hidroenergetice a zonei. Rîul rege al energiei noastre, din aurul alb rostogolit, a fost ales Lotrul şi apoi Oltul, perlate cu hidrocentrale. Iată numele sonor al perlelor : Ciunget, Mălaia, Găeşti, Rîmnic, Riureni, Govora, Băbeni, Zăvideni.

Dar termocentrala de la Govora ? Cu energia necesară produselor la scară largă şi racordată marelui sistem republican, este firesc ca judeţul să se fi dezvoltat economiceşte pe multiple planuri. De fapt, el dispune şi de alte surse energetice, extractive, puternic dezvoltate şi ele în anii de după marele congres. Există o logică strînsă şi gospodăresc frumoasă în constelarea întreprinderilor pe harta vîlceană, şi în interdependenţa lor.

Ca într-un tablou paradisiac, pe arcul de frumuseţe şi vis dinspre Călimăneşti sau Voineasa, dinspre Ţara Loviştei sau Drăgăşani, spaţiul mioritic al unduirii deal-vale, vale-deal oferă plăcerii ochiului fruntea frumos încununată a pădurilor sau fruntea înaltă a muntelui în umbra cărora albina găseşte floare mai dulce, heleştee cu peşte, fîneţele cu turme venite la păscut, cirezile bogate de la Galicia sau Berbeşti. Turist organizat sau peregrin de unul singur prin ţară, trecătorul se va opri cu încîntare în toate punctele trezoreriei socialiste vîlcene alcătuită după chipul şi asemănarea epocii, în arhitectura materială şi spirituală a Partidului nostru comunist, cu implicare directă în noul ei destin, de către secretarul general însuşi şi va înţelege de ce urbanistica Rîmnicului, a tuturor oraşelor şi satelor, are ţinută sărbătorească, măreţie şi originalitate, frumuseţe şi sens. Constructorul unic al întregului edificiu economic şi spiritual este poporul, în armonia de articulaţie a tuturor generaţiilor muncitoare, este întreaga suflare vîlceană de azi. Prin delegaţii ei la cel de-al III-lea Congres al oamenilor muncii, Vîlcea îşi va rosti în simetrie cu celelalte zone ale patriei, cuvîntul limpede şi emoţional în limba ei frumos românească, aidoma portului şi tradiţiilor ei. Îşi va rosti dragostea de ţară şi partid, darea de seamă a muncii sale creatoare, astăzi şi în viitor : sincer, inteligent şi cu mare suflet, cum au fost şi sînt, muncind fără preget, toţi vîlcenii.

POEŢI ŞI CENACLURI

mihai sultana vicol

Poem de coborît spre copilărie

În gura secerii
mai e un rest de jar,
ploaia îşi încălzeşte
genunchii la el...

Duminica e luminişul
unde teii
ridică poemul pînă la geamul tău.

Te piaptănă luna
ca în copilărie,
aproape de gura coasei
ierbii i se face frig.

Tu

Exişti
între marginile
respiraţiei mele
ca un trecut
gata să mi-o ia înainte.

Clipa care sînt eu

Cît de departe eşti mare
de vîrful copacului
că se zbate lemnul bărcilor în el
şi viscoleşte în mine cu ţărmurile tale...
Aştept vara,
pînă atunci resturi de valuri
se ceartă
de la această clipă care sînt eu.

Albatrosul e prietenul meu

Inimă ce întîmpini adîncuri,
bate şi sub această întîmplare !
Tulbură-mi carnea
fă-mă prag de mirare !

Albatrosul e prietenul meu,
în ochi îi mocnesc marea şi depărtările.
Mi se desprinde din umăr sarea,
între tîmple macin de zor noaptea şi mările.

Desigur n-am intrat în frunze,
sînt anotimpul spart la răscruce.
Cartierul îşi aşează ploaia sub cap
vinerea în carnea mea se duce să se culce.

Două ipostaze ale nostalgiei

Urmare din pag. 1

disparate. O unitate compoziţională de concepţie putem totuşi desluşi acolo dacă înţelegem în prealabil lecţia miturilor cosmogonice, aşa cum le tălmăceşte Mircea Eliade însuşi : „Naşterea, crearea Lumii — citim în **Fragments d'un journal** — înseamnă, înainte de orice, apariţia Fiinţei, ontofanie. Tocmai din acest motiv, mitul cosmogonic este un model exemplar pentru toate genurile de **creaţie** — de la construirea unui sat ori a unei case, la celebrarea unei căsătorii, sau la conceperea unui copil. Este vorba mereu de o nouă creare a Lumii, adică de o nouă epifanie a Fiinţei". Ideea fusese comentată pe larg în **Le Mythe de l'éternel retour**, în **Traité d'histoire des religions**, în **Aspects du mythe** etc. şi va fi reluată în **L'Epreuve du labyrinthe** : „Toate miturile sînt variante ale mitului originii, întrucît crearea lumii este modelul oricărei creaţii". În această perspectivă, capitolul III din **De la Zalmoxis...** — „Satana şi Bunul Dumnezeu : preistoria cosmogoniei populare româneşti" — vine să centreze întregul volum. De acel capitol se articulează tematic toate celelalte, indiferent de vîrsta istorică a personajelor mitice implicate.

Mircea Eliade şi-a dat seama ca nimeni altcineva de importanţa mitului cosmogonic românesc. Relevîndu-i particularităţile zonale — întovărăşirea Creatorului cu Diavolul, plonjonul acestuia în apele **primordiale** — Eliade scoate versiunea românească din plasa prezumtivelor influenţe bogomilice, demonstrînd apartenenţa ei la fondul vechi de credinţe autohtone. Însoţirea lui Dumnezeu cu Diavolul nu vine din bogomilism, nici din aşa-zisul „dualism slav", ci direct dintr-un leitmotiv al mentalităţii arhaice : **coincidentia oppositorum.** Dar, mai mult decît din dualism, farmecul şi deopotrivă semnificaţia acestui mit în versiunea-i românească rezultă din oboseala lui Dumnezeu, din somnul şi din criza de inteligenţă în care el cade. Mircea Eliade vede aici o ilustrare folclorică a altui motiv arhaic, **deus otiosus**, menit a explica imperfecţiunile Creaţiei şi prezenţa răului în lume. Este interesant de observat că acest motiv se întîlneşte nu numai în folclorul cu adresă direct religioasă : Constantin Noica l-a surprins direct implicat în basmul „Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte", iar poetul anonim l-a fixat într-o imagine de excepţională valoare artistică : „Doamne, Doamne, mult zic Doamne ! / Dumnezeu pare că doarme / Cu capul pe-o mînăstire / Şi de nimeni n-are ştire !".

Intrînd în categoria miturilor de întemeiere, legenda lui Dragoş şi aceea a Mînăstirii Argeşului se leagă nemijlocit de mitul cosmogonic. S-ar părea că nu găsim nici în una nici în cealaltă vreo invocaţie expresă a facerii lumii, sau măcar a vreunui episod cosmogonic, de felul celor înfăţişate de Mircea Eliade relativ la înscăunarea unor regi, la riturile şamanice, sau la naşterea unui copil (vezi **Le Mythe de l'éternel retour, Aspects du mythe**). Să luăm totuşi aminte la cronicile care descriu istoriceşte expediţia lui Dragoş : cum am putea rămîne indiferenţi la specificaţia că eroul trece munţii la vînătoare „cu voia lui Dumnezeu" ? **Cronica Anonimă** spune chiar : „Şi de atunci s-au început cu voia lui Dumnezeu ţara Moldovei". Or, autoritatea divină este invocată aci tocmai spre a valida, prin calitatea-i de demiurg iniţial, un act de întemeiere ce participă la actul arhetipal al întemeierii lumii. O scrutare a simbolicii precreştine din „vînătoarea rituală" ne apropie şi mai mult de sensurile cosmogonice ale acesteia. Urmărirea zimbrului făcea parte dintr-un complex ritualic străvechi. Asimilat tauromahiei, acest complex ritualic, larg răspîndit în Orientul Apropiat şi în zona Mediteranei, îndeplinea şi funcţii cosmogonice. Ca şi cultul cerbului, el era săvîrşit la Anul Nou, ceea ce trimite la colindele noastre (vezi şi Octavian Buhociu, **Folclorul de iarnă...**). Ar fi de cercetat dacă nu cumva legenda lui Dragoş a circulat şi sub formă de colind, aşa cum s-a întîmplat cu legenda altui întemeietor de ţară românească, Negru Vodă. În sfîrşit, ne întrebăm dacă zimbrul ca epifanie nu întruchipează tocmai pe zeul „îndepărtat" — nu obosit sau pasiv, cum l-am întîlnit în mitul cosmogonic, dar detaşat, totuşi, de lumea pe care a creat-o, ceea ce justifică epifania în sine.

În legenda Meşterului Manole, elementul de deschidere cosmogonică e mînăstirea. Fără a mai insista, vom puncta virtualităţile ei simbolice : centru al lumii, imagine a cosmosului, teritoriu sacru ce mijloceşte legătura între cer şi pămînt. O „imago mundi" este şi peştera în care se retrage Zalmoxis. Zeul suprem al geto-dacilor — „mai original, mai «adevărat» şi mai profund decît mulţi dintre zeii greci" — este un cosmocrat, deşi deţine însuşiri mai degrabă etice decît demiurgice. Dispariţia şi revenirea lui semnifică de asemenea o întemeiere. Zalmoxis nu întemeiază însă o lume, ci o stare, stare ideală a spiritului : nemurirea. Tot problematicii originilor se circumscrie studiul despre dacii-lupi, în măsura în care un etnonim consfinţeşte în logos înfiinţarea unui trib, a unui neam, a unui popor. Că pot fi detectate şi în acest caz elemente cosmogonice nu ne îndoim. De fapt, într-unul din ultimele sale studii, Traian Herseni interpreta emblema dacilor ca reprezentînd un balaur, stăpîn al oceanului primordial (Tr. Herseni, **Le Dragon dace**, în „Ethnologica", 1979, pp. 13—22). Cît priveşte exegezele asupra cultului mătrăgunei şi asupra oii năzdrăvane, ele se înalţă pe tema **coincidentia oppositorum**, aflată în centrul discuţiei noastre. Dar dacă în „Satana şi Bunul Dumnezeu" contrariile se înfruntau şi se înfrăţeau ca într-un joc agreabil, de astă dată ele se manifestă la modul cel mai dramatic : viaţă-moarte, respectiv nuntă-moarte (nunta fiind momentul apogeic, sărbătoresc al vieţii). Să ne gîndim apoi că nunta mioritică semnifică şi o întemeiere : a post-existenţei ; aşa se şi face că la ea participă întreg universul.

Evident, perspectiva noastră unificatoare lasă în planul secund aspecte care într-o altă ar deveni principale. O lectură orientată etnopsihologic ar releva de pildă importanţa respingerii şamanismului la români ca inadecvat firii acestora, fapt observat şi de alţi comentatori. Se cuvine de altfel a sublinia caracterul paşnic şi lipsit de cruzime al comportamentului sacral propriu carpato-danubienilor. Înzidirea Anei sau solia către Zalmoxis sînt sacrificii minime, prezente sub o formă sau alta în orice cultură arhaică. Sîntem departe de acele zeităţi răzbunătoare, sau de cele care, insaţiabile, cer de la slujitorii lor sîngele, forţa fizică, voinţa. Dimpotrivă, Zalmoxis îi învaţă pe geţi cumpătarea, vorba frumoasă, nemurirea, iar Dumnezeul lor creştin este bun şi cu duşmanul său, cu Satana. Chiar şi Lupul ancestral — sub semnul căruia s-ar fi născut poporul român — trebuie să-şi fi pierdut treptat agresivitatea (poate odată cu declinul la autohtoni al vînătorii, îndeletnicire de care se leagă lycantropia), fiindcă românii nu au provocat, ci au îndurat războaiele şi invaziile din spatele simbolului !...

Alte perspective asupra acestor studii rămîn deci deschise, ca şi asupra problemelor subsumate. În ce constă însă „experienţa de metodă" încercată în ele ? Autorul lor mărturiseşte că le-a scris „pentru a ilustra posibilităţile unei hermeneutici a universurilor religioase arhaice şi populare, altfel zis a creaţiilor spirituale lipsite de expresie scrisă şi, în general, de criterii cronologice admise". Ce funcţie au asemenea creaţii şi în ce fel predetermină ele condiţia hermeneutului ? Pentru Mircea Eliade, literaturile orale (şi bineînţeles toate creaţiile genului) „nu reflectă nici realităţile exterioare (geografie, obiceiuri, instituţii etc.), nici evenimentele istorice —, ci dramele, tensiunile şi speranţele omului, valorile şi semnificaţiile sale, într-un cuvînt **viaţa** spirituală concretă, aşa cum se împlineşte ea în cultură" (**Fragments d'un journal**). Imaginea ce ne vine în minte este aceea a unei realităţi vaste şi adînci, ale cărei semnificaţii nu pot fi aduse la suprafaţă decît printr-un plonjon similar celui cosmogonic. Hermeneutul este Creatorul, care, nededublat de data aceasta, plonjează el însuşi în apele spirituale primordiale, sau explorează ca un oceanograf sui generis viaţa spiritului în totalitatea formelor ei supraorganice — străvechi şi moderne, orientale şi occidentale. Unul din primele volume de eseuri ale lui Mircea Eliade poartă chiar titlul **Oceanografie.**

În intenţia de-atunci a autorului, termenul desemna „încercarea de a privi viaţa de toate zilele a sufletului, de a dezlega cu seriozitate problemele simple pe care nu le mai ia nimeni în seamă pentru că sînt prea mari sau prea simple". Astăzi, oceanografia în speţă se înfăţişează mult mai complexă, amplificată fiind şi de acea „nostalgie a universalităţii" pe care am invocat-o iniţial. Nu e vorba de o tentaţie psihică centrifugală, ci de o atitudine înrădăcinată în preocupările din tinereţe ale lui Mircea Eliade pentru şansele culturii române de a se afirma în lume. Pornirea a fost disciplinată ulterior sub exigenţele metodei comparative, a cărei funcţie constă în „a introduce **elementul universal** într-o cercetare «locală», «provincială»". Originar dintr-o cultură de arie mică dar de sublime aspiraţii, Mircea Eliade a adoptat metoda comparativă din pricină că el a trăit cu o intensitate rar întîlnită conflictul dintre provincial şi oicumenic, dintre particular şi universal în destinul acelei culturi. Marele iniţiat şi-a dat seama că mitul cosmogonic românesc, cultul lui Zalmoxis, legenda lui Dragoş etc. îşi vădesc valoarea integrală numai prin **scoaterea la răspîntiile universalităţii.** **De la Zalmoxis la Genghis-Han** este o carte de recuperare în **spirit** a unui anume Paradis originar. Însă ea, totodată, converteşte o **experienţă** personală de ordinul metodei într-o **lecţie de metodă**, cu învăţăminte util de fructificat, atît în antropologie şi etnologie, cît şi în domeniul mai general al criticii culturale româneşti.

Corpul de idei

Urmare din pag. a 3-a

şi propune un Caragiale „între lectură şi act", se cufundă în lumea operei sadoveniene, în marea ei experienţă umană şi de cultură, găsindu-l pe autorul **Crengii de aur** „neîncadrabil", cîtă vreme e la fel de universal ca marii scriitori ai lumii (cum îl va găsi pe Călinescu confiscat de duhul „întemeierii", obsesie mai veche a literaturii noastre). El citeşte proza lui V. Voiculescu prin ideogramele „exotismului" **(insolaţia, înlunaţia, magia, balcanismul)**, care atestă încă o dată barochismul culturii române dornică a se universaliza şi îi hărăzeşte autorului **Sakuntalei** o „lungă carieră universală".

Convins că „literatura română (cultura, spiritualitatea) stă sub semnul temporalului şi nu al spaţiului, cum propunea Blaga", P. Anghel caută reverberaţiile acestei obsesii temporale în literatură, arte plastice, muzică, arhitectură şi, dacă ar fi vorba de o metodă anume, „ea **contemporaneizează** fenomenul pe care-l ia în studiu". Se deschide, în acest fel, perspectiva înţelegerii istoriei ca „**un proces de deplasare dialectică a permanenţelor**" : „Prin mijlocirea modelelor temporale, trecutul şi prezentul unei literaturi (culturi, spiritualităţi) fac un singur spectacol — panoramic — dezvăluind liniile directoare, revelatorii, ale procesului examinat". Nuanţînd cu totul original ideea de **anistorism**, de **boicot istoric**, P. Anghel aduce, aşadar, o corecţie (argumentată prin Claude Lévi-Strauss, dar şi prin alte verificate teze de antropologie şi de filosofia culturii) ideii blagiene de „spaţiu" (mioritic), care n-ar exprima specificitatea şi profunzimea noastră spirituală („spaţiul" fiind mai degrabă, zice eseistul, o caracteristică a slavilor, citită în motivul ecvin al unei poveşti ruseşti). „Spaţializarea" propusă / aplicată de Blaga, după model spenglerian, şi lectura de morfologie/filosofie a culturii în matricea „spaţiului mioritic" sînt idei, considerate din capul locului exterioare, inoperante, indefinibile, eseistul reflectînd asupra categoriilor **temporale** ale spiritualităţii, care aduc străvechimea în **punctul** de definire al contemporaneităţii.

E, în aceste lucrări de eseuri, un adevărat **corp de idei**, multe din acestea, va observa undeva autorul, au fost preluate „în termeni apropiaţi", ori au început să circule „fără ghilimete", ceea ce nu-l intrigă, se pare, pe generosul om de idei, mulţumit să constate că „ceea ce părea ieri **rebel** a căpătat acum regimul **evidenţei**".

m a p a m o n d

ARTURO USLAR PIETRI

BALUL CONTELUI ORGAZ

Dacă ar fi să folosesc limbajul nobil și expresiile consacrate ale Renașterii pentru a elogia personalitatea și opera lui Arturo Uslar Pietri cu prilejul împlinirii a 80 de ani, aș spune că, în Venezuela, în America Latină și în genere a meridianele umanismului actual, se sărbătorește un uomo universale a cărui multilaterală și prestigioasă activitate creatoare își află izvorul adînc în credința în om, în puterea acestuia de a deveni signore di se medessimo. Un „om universal" este Arturo Uslar Pietri prin darul de a reuni armonios și fecund îndeletniciri diferite și calități de obicei separate : erudiția și talentul literar, vocația ideilor și acțiunea practică, importanța demnităților publice și simplitatea personală, modestă, cordială. Cît despre aspirația omului de a fi „stăpînul lui însuși", gîndirea și scrisul lui Arturo Uslar Pietri — fie narațiuni sau eseuri, fie cursuri universitare sau studii istorice — tind toate spre necesara și totala eliberare a omului de servituți și amenințări, spre consacrarea lui ca ființă creatoare, pașnică, laborioasă.

Textul de față, care se adaugă romanului Lăncile colorate și eseurilor despre Bolivar, cunoscute cititorilor români, concretizează în forma unei povestiri fantastice tocmai acest mesaj esențial operei scriitorului : scopul ultim și justificarea supremă a existenței umane stau în creație, în actul care înalță și înveșnicește precaritatea condiției omenești.

E ceea ce face pictorul cretano-spaniol Domenico Theotocopuli, celebru sub numele de El Greco, în capodopera sa El entierro del conte de Orgaz **(Înmormîntarea contelui Orgaz). Cu o tehnică modernă de disociere și enigmatizare semnificativă, pe o temă ce avea să fie reluată de Julio Cortázar în** Las babas del diablo **(Balele dracului) și de Antonioni în** Blow up, **Arturo Uslar Pietri își axează povestirea pe ceea ce el însuși numește „miracolul perpetuității" artei și ne dă o pasionantă versiune concretă, narativă, a întrării în acest miracol care, desigur, revine și se repetă : Orgaz apare lui Werther, acesta nouă...**

Paul Alexandru Georgescu

Îmi închipui că a fost un învățat malefic, conspirator de subterană, cu barbă și consemne secrete de trecere, cel care a inventat acea mașină infernală ce se numește dagherotip. Veți vedea mai departe de ce.

Casa întreagă părea una din acelea descrise în romanele foileton cu mistere. Avea poezia pe care ar aduce-o sosirea unui cupeu lăsînd urme de roți pe nisipul aleei. Prin ușa scîrțîitoare, cu capete mari de cuie și deschisă cu o cheie enormă, ar ieși lumina palidă a unei lămpi cu gaz. În vestibul, ar face de pază două armuri gemene pline cu aer umed. În fund, o scară de lemn pe care ar trece șobolani repezi. De jur împrejur, între molure, vreo ușă ascunsă. Citeva jeturi gotice. O pendulă veche, oprită la douăsprezece, sprijinită de zid ; poate altă ușă, falsă. Cîteva tablouri cu subiecte anecdotice : într-unul, o doamnă în gri suride, printre trăsuri și arbori, unui cavaler care trece călare printr-o pădure unde nu innoptează. Poate că prin apropiere curge un riu cu albie adînc săpată în pămîntul argilos.

Se aud clopotele catedralei, mai ales în camera pentru rugăciuni, unde tremură lumina unui ostaș cu untdelemn, mereu aprins, și care parcă pîlpîie, arătînd drumul crucii mari de lemn pe care e tîntuit un Crist răsucit și însingerat pînă la ochi.

Dar sus, în bibliotecă, decorul se schimbă. Zidurile sînt acoperite de cărți care urcă, unduiesc, cad, se îngrămădesc, își schimbă volumul și culoarea, ca vinele unei circulații extraordinare. Unele locuri goale pentru cîte un cap de lemn sau de piatră : pletele lui Beethoven, nasul lui Liszt, ridurile unui Voltaire fără dinți și un rece Platon orb. În centru, la masa luminată de o lampă verde, alt cap palid, cu păr negru răvășit și favoriți revărsați, cu ochi istoviți ; pegit, cercurile late ale unei cravate obscure ; buzele fără culoare dezghioacă încet cuvintele citite :

„Noaptea îmi propun să mă bucur de răsăritul soarelui și rămîn dimineața în pat. În timpul zilei îmi permit să admir lumina lunii și nu ies din dormitor. Nu aș putea spune de ce mă culc, de ce mă scol. Fermentul care îmi stimula viața îmi lipsește, farmecul care mă ținea treaz la miezul nopții și îmi smulgea somnul dimineața, a dispărut".

În șiruri mai lungi, ca niște soldați stingaci și țepeni, colecții legate în alb și negru : „Monitorul universal" și „Ilustrația celor două lumi", „Știința pentru toți", „Cele mai bune poezii ale celor mai buni poeți", „Cele cinci părți ale lumii". Pe cotoare mici și inegale stau diferite nume : „Discursul despre metodă", „Candid", „Criticón". Quevedo; iese în evidență prin albul pur al literelor în relief „Imitatio" și dintr-o carte groasă, așezată alături, plutesc cuvinte vagi : „Acel care șade ascuns ca șarpele între ierburi". Circulă o adiere, un fum de vorbe simultane, contradictorii, indiferente, neîndeminatece ca insecte fără corp.

O atmosferă nemișcată și totuși delirantă umple încăperea : plutește spiritul tuturor cuvintelor macerate în cărți și se rotește o furtună de voci mute și tulburate.

În privirea cititorului stăruie dagherotipul, în timp ce ochii lui străbat pagina de la o margine la alta : „Spre unsprezece, Werther întrebă pe servitorul său dacă Albert se întorsese. Servitorul îi răspunse că da, că îi văzuse calul trecînd. Atunci Werther îi dădu o scurtă scrisoare deschisă care cuprindea aceste cuvinte : „Fii, te rog, așa de bun și împrumută-mi pistoalele tale pentru o călătorie pe care am s-o fac. Cu bine".

Strălucește lumina în sticla misterioasă, se stinge, se înfățișează silueta unui om bărbos, solemn, liniștit, cu o vestă brodată cu ramuri și arabescuri, cu chipul plumburiu, de mort ; după o clipă nu mai rămîne decît golul figurii lui, ca un abis orb ; apoi silueta solemnă, obscuritatea și din nou strălucirea luminii în sticla aparatului.

Privește. De la stînga la dreapta, de la dreapta la stînga, în timp ce se împlinește uimitoarea metamorfoză a luminii și crearea ei în dagherotip, pînă ce deodată își dă seama că e un semnal și simte vîrtejul încărcat de dorințe care a cuprins biblioteca. Umbră, lumină, figura, lumină, umbră.

Pînă ce nu mai poate să se miște, să evite bulboana abisului central ; viltoarea îl prinde și îl silește să privească. Privește.

E o substanță albă, lăptoasă, ca un ochi bolnav ; zărește pe ea un fel de grăunțe de piele, un fel de țesut. De mai aproape, vede că o agită o vibrație abia perceptibilă. Acum e ca o ceață care se luminează și aude un glas dinăuntru sau din afară care vestește : „Acesta este priveghiul cu care se celebrează moartea stăpînului meu, domnul conte de Orgaz". E o figură fină și sumbră de adolescent — ceară și doliu. În urma lui, se îngrămădesc mulțimi de capete palide, tăcute și transfigurate într-o masă de pînze lugubre. Lucesc două sau trei făclii liniștite. Se aude o muzică de corzi grave, spațioasă și șovăitoare, care nu termină melodia, și intră prima doamnă într-o enormă rochie înfoiată, de culoarea aramei vechi, amplă ca un ecou.

Nu sînt coloane, nici ziduri, nici arcade, ci o materie moale și informă, ca vata neagră care îi cuprinde.

Un bărbat slab, înalt, ascuțit, pare a călăuzi, fără un cuvînt, toate mișcările. Pare a spune doamnei : „Nu puteți intra pentru că nu aveți nerăbdarea să stați nemișcată pentru veacuri". Iar doamna îi răspunde : „Nici moartea nu stă nemișcată".

Se aude un dialog, se ghicește, ar trebui să se audă :

— Din ce pricină a murit Contele ? — întreabă un cavaler.

— Din pricina perpetuității unui miracol — răspunde altul, îndoliat și auster.

— Miracolul Sfîntului Duh sau al Fiului ?

— Un miracol de contrast, în care vor intra cele trei diverse persoane, ora și locul.

— Se va vedea luminos ?

— Noi îi vom ține loc de umbră...

Doamna singură se rotește în cadența zumzetului instrumentelor dar nu e mers, pare a nu avea picioare.

— Ce reprezintă ea, riul sau norul întunecat ?

Intră doi franciscani cu piele de șobolan și numără două sute de ducați strălucitori care trec asemeni unor luceferi fugari printre degetele lor opace.

Bărbatul slab îi ia și monezile dispar în veșmîntul lui profund ; cu cealaltă mînă schimbă lumina și o face metalică, de nerespirat.

Desen de Raluca Grigorcea

Cavalerii simt că vine ceva care va trece fără durere prin trupurile lor de întuneric.

— Contele e pe moarte...

— Vine fără puteri și îndoit ca o frunză în aer...

— Începe acum uimitoarea eternitate de care nu vor scăpa decît cei absenți...

— De aceea Don Felipe nu a voit să se acopere Escorialul său cu acest frig de moarte.

Vor să se aplece frunțile, dar poziția este cea exactă și capetele se împotrivesc, rigide.

Abia se aud cîteva murmure.

— Soseste. Simt cum trece prin mine umbra lui, îmbrăcată în armură de oțel impalpabil.

— Maestre Domenico — glăsuiește corul — Maestre Domenico, nu mai vrem...

— Începe miracolul...

Din mina bărbatului slab iese o gheață de lumină care încremenește și fixează figurile chinuite și tulburate. În fața grupului, plutește în aer un războinic cu părul negru și fața smeadă, adormit în armura lui lucitoare.

Doamna, îmbogățită cu noi nuanțe, pare să se încăpățîneze în fața lui, tremurătoare și înspăimîntată.

Mai păstrează totuși, vie, vocea :

— Unde să meargă femeile noastre pentru a căuta carnea lui pierdută în atîtea vorbe perfide, bucuria lui pătată de atîtea culori necunoscute, zvîcnirea lui decapitată de un fulger glacial ?...

O scînteie de lumină irizează veșmîntul doamnei și plăsmuiește din el două figuri aplecate care susțin războinicul...

Ca o explozie de magneziu, o culoare albă irupe și scaldă viziunea ; se ivește figura solemnă cu vesta brodată ; apoi un reflex de lumină strălucitoare, apoi o pînză de umbră opacă. Capul s-a mișcat și dagherotipul revine să-și trăiască metamorfoza neîncetată. Ochii se întorc la lectură, dar din vîrtej răsare limpede un vers insistent, stăpînitor : „Penelul neagă lumea cea precară".

E aceeași oră. Lîngă pereți, dorm cărțile saturate de cuvinte. Lumina se liniștește pe cotoarele lor nemișcate, ca singele care se coagulează. O mie de lumi zac în capricioasa trecere a frazelor. Încă o mie de lumi în înțelesurile lor neînțelese. Adevărate și închipuite, prezente și nevăzute, iminente și fragile. Personajul cu favoriți și cravată neagră își dă seama că viața lui este de asemenea deopotrivă adevărată și închipuită, că nu ar putea să iasă dintr-o carte aproape uitată. Existența lui va rămîne întreruptă și suspendată, poate pentru totdeauna sau pînă cînd alt cititor, care la rîndul lui poate că trăiește la fel de închipuit, în altă carte, va refuza să continue citirea capitolului următor, intitulat cu litere mari, învechite : „În care se explică nemaipomenita aventură pe care a trăit-o eroul nostru după coșmarul din casa blestemată".

În românește de Ruxandra Maria Georgescu

REVISTA STRĂINĂ

● **APARIȚIA** la începutul anului 1981, la Lisabona, a primului număr din „JL — Jornal de letras, artes e ideias" a trezit un interes deosebit în rîndurile cititorilor portughezi, care sperau că noua publicație va umple un mare gol resimțit de multă vreme în cultura portugheză. Tirajul inițial de 30 000 exemplare a fost ridicat în scurtă vreme la 40 000. O parte din tiraj se distribuie și în alte țări în care se vorbește portugheza. În articolul de fond al primului număr se afirmă că publicația poate apărea „mulțumită revoluției de la 24 februarie 1974, iar menirea ei este aceea de a contribui la realizarea unei revoluții în viața culturală a țării".

În paginile acestei reviste, condusă de scriitorul José Carlos de Vasconcelos, sînt publicate discuții, articole și recenzii ample dedicate marilor personalități contemporane ale culturii portugheze. În cazul scriitorilor acestea sînt însoțite de fragmente din lucrările lor nepublicate încă. Este vorba printre alții de prozatorul și dramaturgul José Cardoso Pires, de poeții Miguel Torga, José Gomes Ferreira, Sophia de Mello Breyner Andersen, Eugenia de Andrade, de pictorii Julio Pomar și Vieira de Silva, de compozitorul Fernando Lopes-Graça.

„JL" contribuie la lărgirea orizontului cititorilor prin publicarea sistematică a unor materiale despre fenomenul cultural din Spania, din țările latino-americane, precum și din țările africane în care se vorbește portugheza. Rubricile permanente ale lui „JL" sînt destinate criticii și teoriei literare, teatrului, filmului, radioului, televiziunii. Dintre științele sociale un loc aparte este consacrat istoriei. Revista acordă o mare importanță culturii populare, bogatelor tradiții ale acesteia.

Principala preocupare a lui „JL" rămîne — după cinci ani de apariție — creația literară.

● **SĂ PUBLICI, ÎN ITALIA, O CARTE** în 120 000 exmplare, iată o performanță cu care se pot lăuda puțini scriitori italieni printre care doar Alberto Moravia, Italo Calvino, Leonardo Sciascia. Recent, în rîndul acestora a apărut un nume nou, Luciano de Crescenzo. Volumul care l-a catapultat aici se numește „Dialoguri" și a văzut lumina tiparului la cunoscuta casă editorială „Mondadori" din Milano.

Critica literară este de părere că la succesul neobișnuit al lui Crescenzo a contribuit în mare măsură și marele ginditor și filozof grec... Socrate ! Aceasta, întrucît cartea este scrisă sub forma dialogurilor socratiene, cu deosebire că tematica abordată de Crescenzo este cît se poate de actuală.

● **S-AR PĂREA** că despre perioada grea a războiului și a anilor imediat postbelici s-au scris atîtea cărți încît nu a mai rămas nimic de spus. În realitate, aceasta este una dintre temele cel mai frecvent și mai complex abordate atît de prozatorii, cît și de poeții și dramaturgii sovietici.

Un exemplu recent îl constituie publicarea nuvelei de amplă respirație „Durere" a lui P. Pogodin. Este povestea unui tînăr sovietic puternic marcat de război. În destinul tînărului pictor Vaska Egorov ciuim însă tragicul, nicidecum disperarea. În pofida traumelor primite în război, bălatul acesta ciudat continuă să aibă umor, continuă să creadă în vocația și capacitatea sa, în faptul că oamenii sînt buni. Infernul amintirilor din război îi revine și lui, lucru care se întîmplă cu majoritatea celor care au cunoscut grozăviile cîmpului de luptă, dar Vaska nu este cuprins de deprimare și tristețe, dimpotrivă, acestea îl îmbărbătează, îl îndeamnă să-și trăiască și mai intens viața, îi înfiacărează imaginația.

Nuvela lui R. Pogodin nu este remarcabilă numai prin zugrăvirea lumii eroului principal, dar și prin felul în care reușește să surprindă haosul războiului. Acțiunea împletește elemente de actualitate cu fragmente din viața de război. În mozaicul povestirii facem cunoștință cu destinul copiilor care afîndu-se în mijlocul luptelor s-au maturizat prematur. Marele merit al nuvelei, apreciată prin aspectele tratate și prin stilul novator drept o lucrare de vîrf a literaturii sovietice actuale, constă în aceea că imbogățește imaginea noastră despre anii războiului și a celor care au urmat, zugrăvindu-se un caz de excepție.

● **DUPĂ CE A TERMINAT** fresca istorică în șase volume „Destinele Franței", cunoscutul scriitor francez Robert Merle a revenit la tematica de actualitate. La Paris tocmai i-a apărut romanul „După noi nu va mai răsări soarele", ai cărui eroi sînt marinarii francezi care lucrează pe submarinele care transportă rachete nucleare. În momentul lansării volumului, presa franceză a publicat unele din răspunsurile lui Robert Merle la întrebările ziariștilor.

„La pagina 170 din roman scrieți : „Se pune întrebarea : pînă unde va duce homo sapiens capacitatea sa admirabilă și periculoasă în același timp de a inventa ?", spunea unul dintre ziariști.

„Răspunsul la această întrebare este foarte important, a spus Merle. Întrebarea și-o pune fiecare om. Din punct de vedere tehnic oamenii sînt copleșiți, ei au devenit o pradă. Cu toate acestea nu regret că tractorul a luat locul plugului tradițional, dar dezvoltarea tehnicii are în ea ceva care îngrozește ! În plus, este din ce în ce mai costisitoare. Este cumplit cînd omul vede cum miliarde și miliarde se cheltuiesc pentru armele acestea distrugătoare... Prin cartea mea am urmărit să-i fac pe cititori să nu fie cuprinși de panică, să nu-și piardă rațiunea, să mediteze cu gravitate asupra gravității momentului pe care îl trăim. Este timpul să ne dăm cu toții seama cît de fragilă este planeta noastră".

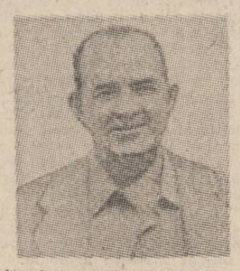

● **PRIN ÎNCETAREA DIN VIAȚĂ,** la sfîrșitul lunii septembrie 1986, la Caracas, Venezuela, a romancierului, poetului și publicistului **Miguel Otero Silva,** literatura latino-americană pierde pe unul dintre reprezentanții săi de frunte. În felul acesta el s-a alăturat marilor dispăruți ai literaturii continentului metis, dintre care îi enumerăm pe cei decedați în ultimii douăzeci de ani : poetul, prozatorul și dramaturgul guatemalez Miguel Angel Asturias (1899—1967), poetul chilian Pablo Neruda (1904—1973), ambii laureați ai Premiului Nobel pentru literatură. Este vorba apoi despre cubanezul Alejo Carpentier (1904—1980) și de argentinianul Julio Cortazar (1914—1984).

În cursul anului 1986 literatura latino-americană a mai pierdut, pe lîngă Miguel Otero Silva (născut în anul 1908) alte două dintre marile sale personalități : mexicanul Juan Rulfo (1918—1986) și pe nestorul scriitorilor acestui mare continent, Jorge Luis Borges (1899—1986).

● **CENTRUL POMPIDOU** din Paris a organizat, în cadrul acțiunii „Clasici ai secolului XX", o expoziție cuprinzătoare din lucrările pictorului Roberto Sebastian Antonio Matta Echauren, născut la Santiago de Chile în anul 1911. În momentul cînd i s-a făcut oferta pentru organizarea expoziției, pictorul a ridicat din umeri mirat : „Eu clasic ? Cred că la mijloc trebuie să fie o neînțelegere ! Artistul care umblă după glorie uită de lumea sa interioară și de lumea care îl înconjoară..."

Preluînd această idee, revista „Newsweek" a publicat un amplu articol intitulat „Clasic împotriva voinței sale", în care scrie printre altele : „Pe Matta nu-l veți întîlni la vernisaje în așa-zisele cafenele, prin saloane. Dimpotrivă, el poate fi văzut pe străzile Parisului, ale Havanei, ale Romei, purtîndu-se cînd prietenește, cînd nervos, cînd glumind sau expunînd o teorie... A început ca pictor surrealist și a introdus **scriitura automatică** în pictură, în arta plastică... În America el s-a apropiat de pictorii care-și spuneau expresioniști abstracți și a început să picteze tablouri de dimensiuni colosale, bune pentru fundaluri de acțiuni S.F.".

Începînd din anul 1959, Matta abordează o tematică politică, tablourile lui înfățișînd, de pildă, masacrele săvîrșite de francezi în Algeria, executarea patrioților spanioli de către falanga fascistă a lui Franco în timpul războiului civil din Spania. Tabloul de dimensiuni mari „Cu moartea-spre viață călcînd — Santiago La Moneda, 11 septembrie 1973", înfățișează asasinarea președintelui chilian Salvador Allende de către elementele reacționare care au preluat puterea în Chile.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„MIORIȚA" în limba șirokiză

Marion Cucumber a terminat în urmă cu cîțiva ani limbile romanice la University of North Carolina din localitatea Chapel Hill. Este originar din Cherokee, o așezare cuibărită pe unul dintre versanții legendarilor Great Smoking Mountains, ținut în care pieile roșii au trăit și au vînat secole la rînd.

Scriem acum despre Marion Cucumber, pentru că acest tînăr piele roșie cu o statură impunătoare și figură deschisă a tradus balada „Mioriței" în limba șirokiză. Motivul care l-a determinat să înfăptuiască acest remarcabil act de cultură a fost, după declarația sa, faptul că „Mioriței" se aseamănă într-o măsură izbitoare cu legendele pe care bunicul său i le povestise pe cînd era copil.

„Ciobanul din «Mioriță» își cînta cu patos dragostea pentru munții și văile pămîntului său natal, spunea Cucumber. Soarta eroilor legendelor șirokize este, de asemenea, foarte strîns legată de natură. Stilul narativ și fluiditatea ritmică se înrudesc cu povestirile versificate din folclorul nostru tradițional... O bună parte a baladei descrie măreția și imensitatea decorului natural în care se petrece acțiunea, descrieri care te fac să te gîndești și munții și văile de pe la noi".

Legătura dintre eroii povestirilor rimate indiene, natură și animale își găsește, de asemenea, o paralelă în tematica „Mioriței". De pildă, după cum afirma Marion Cucumber, legătura dintre cioban și natură poate fi asemuită cu alianța dintre indian și fulger descrisă într-una din cele mai frumoase și mai larg răspîndite legende șirokize.

Iată pe scurt conținutul acestei legende povestit de chiar Cucumber :

„Legenda spune că la început, lumea era doar o mare fără sfîrșit iar pe singurul petec de pămînt trăia un indian. În jurul peteculul de pămînt marea era cutreierată de furtuni iar fulgerul tăia brazde adînci de lumină din înaltul cerului.

Într-o zi, fulgerul a coborît prea aproape de suprafața apei învolburate, care și-a întins brațele după el, l-a înșfăcat și l-a tras în adîncuri pentru a-l îneca. Indianul a sărit însă repede în ajutorul fulgerului și l-a smuls din strînsoarea apelor. Eliberat, fulgerul s-a ridicat în înalt după ce cei doi și-au jurat credință și prietenie pînă la sfîrșitul zilelor.

Așa se face că de atunci indianul privește fulgerul nu ca pe o amenințare a naturii ci ca pe un camarad de încredere, care îi veghează din înalt destinul".

Dragostea pentru viața în mijlocul naturii este, de asemenea, prezentă atît în „Mioriță" cît și în poveștile din ținutul în care trăiește Marion Cucumber. **„Balada românească este străbătută de un sentiment de mîndrie — mîndria de a fi liber și stăpîn pe pămîntul tău",** spunea traducătorul „Mioriței" în cea mai neobișnuită haină străină din cîte i-au fost oferite pînă acum.

Aceeași mîndrie și dragoste de libertate au permis păstrarea de-a lungul secolelor a tradițiilor și limbii puținilor indieni șirokizi pe meleagurile lor natale din Carolina de Nord. Limba șirokiză, care în trecut era vorbită de un număr redus dintre cei 6 000 indieni care trăiesc în zonă, este predată astăzi în școlile locale. Același lucru se întîmplă și în alte regiuni ale continentului nord-american în care continuă să existe mari comunități de indieni șirokizi, după cum ne asigură Carolin Bakewell, reporter la ziarul „The Asheville Citizen Times", din care am preluat unele date pentru materialul de față.

Cel mai mare număr de indieni șirokizi trăiesc în statul Oklahoma, numărul lor ridicîndu-se la peste 12 000 persoane. Originile limbii șirokize, care nu se aseamănă cu nici una dintre limbile vorbite pe pămînt, nu sînt cunoscute. Primele texte șirokize datează de la începutul secolului al XX-lea. Ele sînt scrise într-un alfabet inventat de Sequoyah, un șef de trib, care a împrumutat o serie de caractere din limbile greacă și rusă cărora le-a adăugat simboluri cu totul noi pentru a putea transcrie toate cele 85 insemne ale limbii șirokizilor.

„Din păcate, spunea Carolin Bakewell, aceste texte sînt foarte puține la număr, iar astăzi indienii șirokizi folosesc arareori alfabetul lui Sequoyah..."

Se deduce, sper, din cele de mai sus, că traducerea „Mioriței" în limba șirokiză n-a fost o îndeletnicire prea ușoară.

„I-am rugat pe părinții mei, spunea Marion Cucumber, **să-mi explice anumite aspecte mai puțin cunoscute ale gramaticii limbii noastre. La fel ca și în cazul limbii engleze sau ale celei române, limba vorbită de șirokizi conține adesea erori gramaticale pe care eu am dorit să le evit în această traducere".**

Potrivit spuselor lui Marion Cucumber, dificultatea cea mai mare pentru cei care traduc în limba șirokiză o constituie alegerea corectă a verbelor. **„În limba șirokiză verbele care indică același tip de acțiune diferă în funcție de complementele lor directe. De exemplu, în cazurile expresiilor „dă-mi piinea", „dă-mi apa", „dă-mi furculița", verbul a da, va avea în limba șirokiză traduceri diferite".**

Marion Cucumber a tradus „Mioriței" mai întîi în limba engleză și numai după aceea în șirokiză. L-au ajutat mult limbile spaniolă, portugheză și italiană pe care le vorbește perfect, cît și cunoștințele de limbă română pe care și le-a însușit pe baza benzilor de magnetofon aflate în patriomoniul Departamentului de limbi romanice din cadrul universității la care și-a făcut studiile.

● **IN CADRUL** celui de-al XI-lea Festival de filme artistice de la Gdansk, au fost prezentate peliculele : „Noi, cei din linia întîi" în regia lui Sergiu Nicolaescu și coproducția româno-polonă „Trenul de aur", după scenariul scriitorului Ioan Grigorescu, regia aparținînd lui Tadeusz Poreba.

● În sălile galeriei „Sipka" din Sofia a avut loc vernisajul expoziției pictorului român Gheorghe Anghel.

Au luat parte reprezentanți ai vieții culturale-artistice bulgare, ziariști, membri ai corpului diplomatic, un numeros public.

Balcanice

IURE KAȘTELAN

Ochiul sălbatic

În adîncul său eu mă mistui
Precum pasărea-n cer, precum lumina în beznă.
Mă năpădește șuvoiul acelui plinset de multă vreme secat,
Vîntul se furișează în lumea mea pustiită
Unde piatra se preface în praf.
O, neguroasă putere în care se piere,
Încă mă privește ochiul sălbatec al luminii.
Strălucirea de fulger.

RISTO RATKOVICI

Icoană

Cum văd o femeie
Care îți seamănă :
Cenușiu pardesiu, pălărie-alburie,
Se întîmplă în cale să mă opresc.
Și, cu toate că știu
Că demult putrezești,
Mă gîndesc : poate ești tu.
De altfel n-am tăinuit

Că-n Domnul nu credem
Nici eu și nici tu.
Și-ntr-adevăr nu are nici o legătură cu el
Faptul că vreau să aprind
În fața fotografiei tale o candelă.

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Mașina de fum

România liberă insera, săptămîna trecută, uluitorul anunț : vînd urgent mașină de fum, doritorii... M-am întrebat o zi întreagă în brațele cui va nimeri unealta asta atît de necesară într-o gospodărie ? Ei bine, fericitul posesor al mașinii de fum se numește Mircea Lucescu. Omul a cumpărat-o și miercuri după amiază, a instalat-o pe stadionul din șoseaua Ștefan cel Mare. Aproape douăzeci de mii de spectatori au privit cu gura căscată la minunea minunată și nemaiîntîlnită în istoria de treizeci de ani a echipei Dinamo. Fumul era atît de gros încît puteai să înnoi bidineaua în el și să scrii pe garduri : Lucescule, ia-i pe Andone și Moraru la brat și du-te unde a-ntărcat mutu iapa. Fiindcă așa nu se mai poate. Am crezut cu toții (eu mai puțin decît alții) că înfringerea de la Tirana a fost un accident stupid pe care îl vom îngropa sub patru, cinci sau șase goluri, la București. Dar îngîmfatul, pe care nu-l mai cuprinde, de multă vreme, nici un, stat și nici o sugestie, ne-a oferit un spectacol deplorabil. Dintr-o echipă de renume în Europa el a făcut, pe parcurs de doi ani, cea mai proastă glumă cu putință. Dacă nici după această rușinoasă eliminare nu-i oprește nimeni, Lucescu ne va arăta strigoii la geam și la odaia din Crivăț și la odaia din Austru.

Universitatea Craiova a jefuit seraiurile Istanbulului. Ah, ochioase cadîne, știu că nu-i frumos să te bucuri de nenorocirea altuia, dar nu mă pot opri să rid în pumni cînd mă gîndesc la belicoasele declarații ale antrenorului Derwall.

Oltenii și-au făcut datoria din plin, demonstrînd tuturor că ei alcătuiesc echipa de inimă a României. Noul val al Craiovei urcă muntele spre al doilea răsărit. Nu înțeleg însă ce s-a întîmplat cu Silviu Lung de l-a adus în stare pe Lo Bello jr. să-l dea afară din teren. Eu îl cunosc drept un om foarte civilizat și stăpîn pe nervii săi. Dar altfel vuiește Marea Neagră în strîmtoarea Dardanelelor, mai ales că știu bine că lîngă Cornul de aur vîntul miroase a mătrăgună și multe minți de român s-au smintit pe-acolo. Oricum, echipa Craiovei aduce în țară un diamant brâncovenesc.

În insula portocalului, Sportul studențesc a eliminat pe Omonia Nicosia. Verde frunză de măslin, Hagi și Iorgulescu au aprins lumină dulce în cringurile toamnei de acasă. Ei ne erau datori un ceas de bucurie pe care, fără îndoială, o să-l înmulțească și cu altele tot atît de pline de farmec.

Dacă ar fi să facem bilanțul zilei de miercuri am zice că lucrurile ne-au mers binișor. Două echipe s-au calificat în turul al doilea iar una și-a botit foarte urît blazonul. Face să dăm cu piatra ? Face. Pentru că echipa Dinamo București ține de mîndria fotbalului românesc și prin urmare n-are dreptul să ia bătaie de la 17 Nentori nici legată la ochi. E o lege pe care Lucescu trebuia s-o cunoască din toate timpurile.

Cine umblă cu mașina de fum să poftească la uscătoria de prune.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată. Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
41
(1 274)
Sîmbătă
11 octombrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OPERA PĂCII

este indiscutabil că unul din adevărurile esențiale ale istoriei noastre ca națiune și popor se leagă de o neîncetată și răzbătătoare operă a păcii, de acest neîncetat și prodigios edificiu în spirit care este modul de a vedea și construi pacea. În această accepție converg evenimentele cruciale ale existenței noastre materiale și spirituale, pe acest traiect se înscriu faptele cele mai de seamă ale înaintașilor, după cum tot la o asemenea vastă și edificatoare altitudine se ridică însuși cultura, știința și arta construind în pace și vizionar punți trainice de înțelegere, legături vii de conștiință și cooperare pentru umanitate. Reies toate acestea în evidență și atunci cînd ne omagiem trecutul de luptă și jertfă pentru apărarea ființei neamului, cînd ne sărbătorim ideile și aspirațiile care au dat și dau sens acestei lupte, și atunci cînd ne referim la spațiul culturii și artei, la valorile ei înaltumaniste care alcătuiesc harta de spirit a poporului. Și nu numai atît, căci în oricare bună și cinstită evidență a lumii contemporane, aceste valori figurează și ca o certă și originală contribuție la universalitate. La această civilizație a universalului care, în spațiul său de răsfrîngere, se cuprinde și de opera constructivă a poporului român, de afirmarea sa pe multiple planuri în contemporaneitate. Sînt nenumărate recunoașteri în acest sens, nenumărate argumente și dovezi care întregesc de fapt un fir lung și călăuzitor al istoriei, al tradiției. Și nu mai puțin al unei neobosite și responsabile rațiuni prin care ideile de libertate și independență se îngemănează strîns cu acelea ale păcii și înțelegerii, cu principiile care trebuie să stea la baza tuturor demersurilor de azi și de mîine ale lumii, în folosul însuși al progresului și civilizației. **În general,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **relațiile mondiale se caracterizează printr-o încordare deosebit de gravă, ca urmare a continuării cursei înarmărilor, îndeosebi a celor nucleare, a menținerii și chiar amplificării unor conflicte, prin folosirea forței și amenințarea cu forța, prin amestecul în treburile interne ale altor state. Toate acestea fac să crească și mai mult pericolul unui nou război mondial care, în condițiile actuale, s-ar transforma inevitabil într-o catastrofă nucleară ce ar duce la distrugerea a însuși condițiilor pentru existența vieții pe planeta noastră.**

de la afirmarea ideilor și principiilor păcii, România, președintele său, cheamă să se treacă la fapte reale, la pași siguri și concreți pe calea restabilirii și întăririi încrederii între țări și popoare, a unirii tuturor eforturilor pentru edificarea acestei celei mai vaste și mai necesare opere care este pacea, o vitală deschidere și înălțare către om, către umanitate, către dăinuirea sa și a leagănului civilizației sale. Propuneri și măsuri concrete au izvorît și izvorăsc în acest scop de pe pămîntul românesc, din conștiința aparținenței noastre la cauza și interesele supreme ale omenirii, la idealurile civilizației universale. Cu acea experiență și acel hotărîtor sentiment al răspunderii cu care știm că ne-am edificat și ne continuăm eforturile de dezvoltare socialistă multilaterală, avînd temeiurile noastre proprii muncii și creației, libertății și independenței, ca și credinței nestrămutate în victoria rațiunii. Au rădăcini istorice adînci toate aceste temeiuri după cum au și o motivație amplă, economică și socială în întreaga realitate pe care o trăim și la orizonturile căreia se disting liniile însești ale viitorului. Dar au și rădăcini de natură culturală toate acestea, poartă în ele și pecetea ca și substanța unei inconfundabile mărturii de spirit, poartă un legămînt întreg al culturii și al valorilor acesteia, o vocație cu care se moștenesc între ele generațiile și de care, sîntem siguri, va lua act și se va cuprinde și omenirea de mîine.

Acei pași, acele fapte reale, concrete la care se referă președintele nostru înseamnă tot atîtea punți întinse către lume, avînd permanent în vedere realitățile și cerințele de azi. Problema este cum pregătim această lume, cum pregătim acest viitor și în această privință contribuția, apelurile, demersurile românești rămîn un bun serviciu adus cauzei contemporaneității ca și un exemplu față de tot ceea ce s-ar putea înfăptui. Concură la această inestimabilă și atît de cerută, atît de așteptată operă a păcii, ca o dovadă și o rațiune a progresului și civilizației, lupta și răspunderea tuturor popoarelor, a tuturor forțelor înaintate, sentimentul ca și mijloacele împlinirii datoriei față de prezentul și viitorul omenirii, ale datoriei față de existența pe planetă. Dar participă și rămîn în chip vital angajate în această luptă și cultura și arta, aceste mari valori ale spiritului umanist care își trag seva și de pe pămîntul românesc.

Luceafărul

„Ofrandă păcii" — tablou de Adriana Păușan

Poartă de țară

ÎNSEMNĂRI DE SCRIITOR

S-a împlinit o jumătate de veac de cînd, pe malul lacului Herăstrău, în vecinătatea Arcului de Triumf și în marginea marelui sat care au fost cîndva Bucureștii, s-a inaugurat Muzeul Satului, așezămînt de etnografie și de istorie socială unic în epocă, unic în lume.

E prezentă aici, pe cîteva zeci de pogoane, toată țara cea veche de plugari și păstori. E prezentă, observa un distins cărturar, toată țara cea veche, în mișcarea ei milenară, în brazdele pe care le-au tras transhumanțele din Carpați la Marea cea mare — aceste măiestre punți care au dat neamului românesc unitate de teritoriu și spirit. E o idee care crește de la primul stîlp bătut în munții de miazănoapte, de la prispa înaltă a casei de Oaș sau de Maramureș, pînă la acoperișul casei de cîmpie care repetă, în relieful său, amintirea muntelui de la obîrșie, dînd întregului unitatea de armonioasă ființă, de casă unică a unui întreg popor.

București, Muzeul Satului... Un sat în marginea unei capitale, un loc care, încercuit de tumultul și trepidația lumii moderne, rămîne același, rămîne el însuși. Timpul trece peste acest sat-muzeu fără să-l atingă, el, acest sat simbolic al nostru, rămînînd teafăr prin anotimpuri, ani, evi și epoci, asemenea satului românesc, asemenea istoriei lui străvechi. Timpul, totuși, nu stă pe loc, el se grăbește, el modifică astăzi, mai mult ca oricînd, priveliști ce pînă mai ieri păreau neclintite, zidite pentru vecie în fruntariile lor geografice, istorice și spirituale. Dar, iată, printr-un nobil act de cultură, acest sat al strămoșilor noștri, acest muzeu-sanctuar al ființei noastre, acest loc în care auzi născîndu-se veșnicia, rămîne veșnic, salvat de sub ireparabila goană a timpului cu toate valorile și comorile, cu toate limpezimile și enigmele, cu toate mărețele forme ale unei străvechi și originale civilizații. Gîndul lui Alexandru Odobescu s-a împlinit, cu aproape 50 de ani în urmă, prin opera tinerilor sociologi români conduși de Dimitrie Gusti, care au atestat la modul major existența școlii sociologice de la București prin crearea acestui nobil și unic așezămînt.

Răsfoiești acest muzeu ca pe o carte, o carte de preț, o carte cu file de piatră, de lemn și de lut, cu începuturi de rînd marcate prin strălucite majuscule arhitectonice, o ediție princeps de istorie și de spirit, cu secrete care scapă ochiului grăbit, cu revelări de frumusețe și har ce se destăinuie doar celor împătimiți de patima vechimii, de cultul adînc al acestui neam. O carte care este, poate, cea mai de preț a ființei noastre, este certificatul ei major, este suprema-i atestare de noblețe, la fel de impor-

Ilie Purcaru

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Critica scrisă și orală

Piesele de teatru — o știe oricine — se împart în „bune" și „proaste". Au spus-o clasicii dramaturgiei — un I. L. Caragiale, mai cu seamă, la noi ; o susțin critica scrisă și publicul — campionul criticii orale, ale căror efecte nu sînt deloc de neglijat. Pus în situația să dea o definiție talentului, autorul „Scrisorii pierdute" a vorbit, cum numai el putea să o facă, despre „ce nu este talentul". Și era — se vede treaba — la îndemînă și domniei sale, lui „nenea Iancu", să arate fața mai puțin plăcută a lucrurilor : ideea de a despica firul în patru, a decreta de unde și pînă unde se întinde talentul și, superlativul său, **geniul,** îl indispunea, deși nu ar fi fost nici primul și nici ultimul care să procedeze ca atare.

Tot astfel și în neputința noastră, în general, de a stabili un consens între ceea ce credem că trebuie să fie o piesă bună și „gustul" și „opțiunea" exprimate la un moment dat. Așezați comod după paravanul prejudecății, unanim acceptate, privitoare la **petele din Soare,** și **critica scrisă** și **critica orală** cad în eroare sau ridică din umeri complice atunci cînd simpla intuiție nu e suficientă pentru a distinge **originalul** de **fals.** Desigur, și în materie de critică e necesar talentul, legea nescrisă a oricărei profesiuni cu statut social, dar, paradoxal, vocația artistului (aici, spre pildă, a dramaturgului) se caracterizează printr-un grad mai mare de subiectivitate, numită cu un cuvînt **fantezie ;** vocația criticului, aici a cronicarului **dramatic, se întemeiază pe un grad mai mare de obiectivitate,** termen care nu mai are nevoie de nici o traducere.

Prin urmare, va fi mai ușor a pune diagnosticul unei lucrări minore — ca să apelăm la un eufemism, în care lipsa notei originale a temei, subiectului, structurii, limbajului, tipologiei personajelor se vede cu ochiul liber din orice unghi va fi privită „opera", decît unei lucrări de o complexitate mai rar întîlnită sau care se refuză interpretării sprijinite pe o instrumentație ideologică și estetică rudimentară. Și totuși, trebuie să fie cineva orb ori surd la adevăr, și să nu deosebească gestul de **grafomanie** de cel profund **creator,** textul **oarecare** de textul **important.** Numai acela care vine complet nepregătit la întîlnirea cu arta sau care se lasă manipulat de interese obscure nu distinge culorile și nuanțele. Există, astfel, la unii dintre cei ce profesează critica (sau o frecventează conjunctural ori în calitate de... turiști !) un soi de atitudine neatinsă de aripa obiectivității, odată ce practică, invariabil, tonul apologetic cînd subiectul (autorul) ocupă un fotoliu social care — nu e nici un secret — nu e obligatoriu să se confunde cu statutul social al artistului, cu prezența sau absența talentului ; sau se instituie un fel de cabală regizată de un comentator influent și pornită să spulbere orice merit al operei semnate de un autor pe care el, neinduplecatul comentator, îl declară „indezirabil" — din motive de nerăscolit aici — de mai bine de trei decenii și pînă azi, etc., etc...

Interesant — dacă asemenea fapt poate fi trecut între faptele „interesante" ! — cum aceleași persoane (investite cu blazonul celei mai ingrate dintre meseriile spiritului, de judecători împărțiali ai lucrării artistice, oriunde s-ar făuri aceasta) clamează în dispute colocviale, rigori formale demne de laudă ; însă, aflați în postura de interpreți ai creației recente a favoriților (puțini la număr ce-i drept !) manifestă cecitate, folosind în comentarii trucurile binecunoscute din povestea cu „hainele împăratului". Nici unul dintre aceștia nu mai crede de mult în „reflectarea" sedusă la

Victor Bibicioiu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Humulești

Otatornicie la Humulești ca o lumină văzută prin vitraliul cuvîntului ! Văd liniștea de acolo. Ca într-o pagină a lui Călinescu o văd. Humulestiul este complicatul hotar dintre bucurie și tristețe, dintre noroc și nenoroc, dintre autentic și neautentic, dintre destin și destin. Humulestiul este cea mai frumoasă privire spre lume. Copilăria noastră, a tuturor pare a fi, este, copilăria din fraza gemaiului Creangă. Copilăria și maturitatea au, în egală măsură, nevoie de această operă, de această măreție a „naivității". Univers al copilăriei, univers al Vieții ! Despre întîmplările copilăriei, despre implicitul sentiment al copilăriei nu se va mai scrie niciodată atît de frumos. Această scriere este însăși limba română în dialog cu eternitatea. Dincolo de originalitatea, care este în atîtea cazuri trecătoare, opera lui Creangă reprezintă incontestabilul. Originalitatea ei este organizarea eternă a originalității românești, devenindu-i călăuză în timpuri. Creangă este unul dintre marii artiști ai lumii. Creangă este cel care i-a spus, la un moment dat, lui Titu Maiorescu : nu am avut timp să scriu mai scurt ! Nu trebuie uitat faptul că Ion Creangă a fost autorul unui excepțional manual școlar (după care a învățat „citirea" și Sadoveanu) și care a intrat în istoria istoriei învățămîntului. Pe la școlile ieșene pe unde a fost, Creangă a rămas un strălucit institutor. Nu cred că sufletul nostru să fie mai aproape de ceva decît de : Eminescu, Creangă, Maiorescu, Caragiale, Sadoveanu, Labiș, Marin Preda, precum și de marii pictori și muzicieni români. Acestea sînt oglinzile sentimentului românesc, forța de gravitație a firii noastre. Ani de viață, ani compacți ai tinereții mele în care am scris și m-am dus tot mai aproape de întrebări, m-am fixat definitiv în multe dintre ele, pentru a-mi împlini regăsirile. Ani în care l-am căutat pe Creangă în cronicile străvechi; ale neamului, ale istoriei culturale, pe culmile modernismului, prin atîtea și atîtea imagini pilduitoare ale mersului cuvîntului între oameni sau spre oameni.

L-am regăsit pe Creangă în perfecțiunea artistică a clasicismului, a acelui clasicism ca punct de referință al modernismului de cea mai bună calitate. L-am regăsit în marile sensuri, sens al culturii românești, în marele său angrenaj, în forța ideii.

De atîtea ori l-am regăsit discutînd cu Eminescu, marele și nefericitul său prieten ! La Humulești am văzut peste poarta de lemn o ninsoare de flori și de frunze, care nu putea să însemne altceva decît un semn al trecerii noastre. Cît de frumoasă este Valea Ozanei văzută spre munți, de pe lungul pod de piatră de la intrarea în Tîrgu Neamț ! N-am să pot scrie, n-am să pot fi eu însumi în fața stelelor înseninate fără a vedea din cînd în cînd Humulestiul, fără a-i reciti integral pe Creangă, fără a scrie despre marele scriitor Ion Creangă.

Văd soarele ieșind de după nori, sau poate de după crengile atît de bogate, ziua cu munții și depărtările liniștitoare, cu drumuri unduind în transparențe în care se zidește clipă de clipă o amintire. Om al muntelui și al șesului în egală măsură, el e pus pe haz, e mucalit, e voia bună a munteanului care te privește țintă în ochi. Duminică în sat e horă sau nuntă vrăjită de dans. Copiii merg la școli cu dorința de-a învăța multă carte, de-a se instrui cu mult peste medie. Nică Apetrei și-a pus amprenta asupra vieții lor cum nu se poate mai mult și mai bine. Un somn eminescian mi l-aș dori pe malul Ozanei, cea limpede ca lacrima norilor din copilărie, ca un fel de întrebare fără răspuns stăpînită de valul-abis, vizibil și poate visat.

În grădina casei muzeu am văzut un tînăr artist, om de vîrsta mea, își întindea frămîntat șevaletul său încă puțin folosit. Era fratele unui vechi și prețuit prieten al meu pe care nu l-am văzut de mult, tare de mult.

Ioan Vieru

PATRIE

Cîntă pămîntul cu noi după milenii
de viețuire
De riuri țin cu plînsul de munți
la prohodire
Știe-mă codrul, în zarea lui mă pierde
De cum răsîpul crengii-i cutremurare
verde
De-atîtea veacuri floarea finețelor
lăsată
Pînă pe vremea coasei numai de vînt
culcată
Șiroaie încă de cărări Carpații
O pîine să ne-ajungă de-o-mpărțim
ca frații
Vorbește oaia încă sub bolțile albastre
Pe-o lacrimă de sînge pe inimile
noastre
Și unde colbul stinii nu-ntrauresțe
golul

Își picură mireasma jertfelnicind
pristolul
Din zare-n zare tot subțiind prihana
Să ne-auzim pe nume din Putna
la Tismana
În paradisul nunții să nu pătrund
într-insul
Pînă sărut pămîntul Ardealului
cu plînsul
Cetate la vedere în piscul frînt
al stîncii
Întemeiată-n Logos s-o locuiască
pruncii
Că te iubesc din rîvnă și poruncă
Cu Dunărea și Oltul și cîte riuri încă
Tu ești văpaie, jarul sanctificat
de fire
Eu — lut ars cădelnițînd iubire

Ioan Alexandru

ANTOLOGIE ȘCOLARĂ

Către glasul pămîntului

Munte tu, pierdut în ceruri
strigăt smuls tăcutei sfere
ce ne naște și ne cere
pas de vrere, de nevrere

mare, tu, înfrîntă-n riuri
strigăt fără de-nceput
val din val și lut din lut
mai visat și nevăzut

tu, privighetoare — zbor
între soare și cuvinte
de la azi la oseminte
de la timp spre mai-nainte

dați-mi chipurile voastre
să mă doară și slujească
pomii să-i călătorească
din tăcerea lor cerească
sus, prin Țara Românească !

Nicolae Dragoș

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Orizonturi noi

Dacă un scriitor ar fi putut răspunde vreodată cu exactitate la întrebarea de ce ați scris o anume carte, este posibil că s-ar fi putut răspunde pînă acum cu precizie și la alte întrebări cum ar fi ce este poezia, ce este romanul sau literatura. Frazele frumoase, explicative, pe care un scriitor le adresează în aceste cazuri virtualilor săi cititori izvorăsc din mai multe spaime : una e aceea, arhibanală, pojarul creației, că a ratat în cea mai mare parte totul deoarece nu a reușit să-și transpună integral în carte ideile și gîndurile ce se cereau scrise ; alta — că cei ce l-au citit au înțeles deformat puținul din ceea ce a putut să se comunice. Șocul critic. Și atunci se naște un compromis : în fraze, pe care crede că le așteaptă cititorul, scriitorul încearcă să spună în confesiunea sa publică, pragmatică și pozitivistă, ceea ce așteaptă în general cititorul. În loc să fie în acel ceas de tensiune el însuși, scriitorul decade adeseori din cauza presiunii dinlăuntru și din afară în poziția de căutător de bunăvoință.

Cred că numeroase locuri comune de o crasă trivialitate privind scrierea unei cărți s-au născut din aceste compromisuri care au deplasat constant accentul de pe starea spirituală, pe aceea pitorească, pe anecdota care crede că ar putea explica ceea ce foarte greu poate fi explicat.

Am acceptat să vorbesc despre mine după lungi îndoieli și am considerat în cele din urmă că refuzul nu ar constitui decît o lașitate a mea față de mine, sau poate, mai corect, o absență a luciditătii.

Apărut în 1983, la Editura „Albatros", după „Lecturi moderne" și monografia „D. R. Popescu", primul volum din „Civilizația românului" s-a cristalizat treptat ca o reacție personală la vizorul îngust al culturii europene față de epică, de roman, considerat o invenție europeană. Ideea ce mi s-a precizat din parcurgerea literaturii lumilor vechi, este că ignorăm culturi de o inestimabilă valoare, cu nimic mai prejos de cea europeană, care au creat fiecare în parte o arhitectură romanescă specifică, conform limbii, filozofiei, mentalității, esteticii lor speciale, a modului lor de a-și imagina geografia imaginarului metafizic. De ce a fost preferat și reinventat romanul de fiecare civilizație culturală ? Pentru că el este modalitatea estetică cea mai desăvîrșită care poate exprima și imortaliza ființa totală, cum ar spune un ginditor, a fiecărei lumi, culturi, civilizații în parte. M-am dus deci la izvoarele Asiei, locul misterios și sacru, creuzetul fascinant unde s-au plămădit timp de milenii simburii din care au înflorit multe din adevărurile lumii noastre. Și acolo am descoperit ceea ce intuiesm sau știam fără să cunosc. Apoi, pe măsură ce am scris, ideea s-a purificat și, de parcă m-ar fi așteptat, argumentele spre care m-am dus au

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 6-a

Condiția umană a „Deltei"

O carte, credeam eu pînă de curînd, are întotdeauna un cu totul alt titlu decît cel de pe coperță. Un titlu al autorului, mai curînd nepublicat, mult mai lung, mai expozitiv și mai sentimental decît s-ar cuveni. Mi se pare chiar că „prefețele" „cuvintele înainte", „motto"-urile ample sau chiar seriile de motto-uri sînt cel mai adesea o nedibace manevră auctorială de a comunica cititorului adevăratul titlu al cărții; îndoiala, foamea și setea de a-i oferi o hermeneutică, obsesie mistică, așa cum șamanii invocă în șoaptă, deasupra flăcării purificatoare, pe adevăratul său nume, animalul sacrificat ; nume numai de ei cunoscut, numai lor îngăduit, întru inițiere.

Spunînd toate astea, mă întreb totodată dacă „Zile de pescuit", titlu cu sonoritate comercială și vacanțieră, are vreo legătură cu ce am scris eu ? M-am întîlnit cu destui împătimiți și ai unor colecții specializate, editate de „Albatros" sau „Sport-Turism" care mi-au reproșat, fără abuz de tandrețe, că i-am păcălit. Ei așteptau de la cartea asta aventuri înspăimîntătoare, poveștile unei cumplite lupte între cărășei și undițar, vesele

Radu Anton Roman

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» vol. XIII

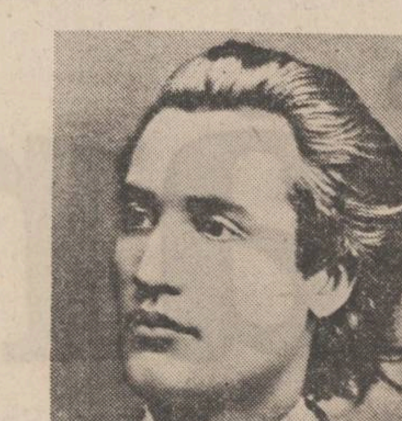

Redescoperirea contribuției culturale din secolul al XIX-lea în toată amploarea ei ne cheamă. Fiecare epocă de cultură lucrează cu măsurile și cu metodele ei. A ne întoarce astăzi către secolul al XIX-lea înseamnă a reface drumul pe care l-au făcut și alți înaintași, dar cu altă busolă și alte posibilități de investigație și reconstrucție la îndemînă. Iar faptul că mănunchiul de personalități care, la mijlocul secolului trecut, a mutat albia culturii române la un etaj superior a fost privită prin ochelari de soare, fie ei maiorescieni, fie post-maiorescieni de aceeași esență, e de natură să ne spună că anume raze nu și-au atins ținta. O punte către generația cu program revoluționar o constituie Eminescu. **Epigonii** înseamnă manifestul unei revendicări de atitudine. Dovezile nu le conține însă numai poezia. Proza publicistică a poetului, mult mai comunicantă cu poezia lui decît s-a probat, este mai explicită. Figurile tutelare ale gazetăriei eminesciene sînt marile figuri ale patruzecișioptului, cele mai pure de altfel din punctul de vedere al clarității ideilor, al programului, al angajării. Ele se numesc Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu și Cezar Bolliac. Campania și polemicile pe teme de istorie ale lui Mihai Eminescu nu pot fi înțelese fără filiația lor spirituală. Pentru fiecare dintre acești trei oameni ai revoluției, istoria era în același timp faptă științifică dar și implicare în actualitatea politică. Toate titlurile bibliografiei lor sînt răspunsuri la solicitări imperioase ale epocii. Vremea istoricilor izolați în turnuri de fildeș, absolutizînd documentele și teoretizînd supunerea la litera lor, ca și refuzul solicitărilor prezentului, încă nu venise. Este poate și explicația absenței referințelor la ei în lucrările de specialitate, mai ales dacă ne referim la Mihail Kogălniceanu, a cărui **Istorie a Valachiei** n-a fost introdusă în circuitul curent. Ea a fost însă citită și a făcut parte integrantă din dinamismul culturii române și al dezvoltării istoriografiei naționale. Eminescu a cunoscut-o iar competența lui Mihail Kogălniceanu, ca om politic cu solidă formație istorică, i s-a impus. Poetul reprezintă, deși în pagini de gazetă, o verigă din lanțul istoriografiei române a secolului trecut, nerecuperată ca atare mai tîrziu datorită mentalității separatiste a cercetătorului. Campania eminesciană pe teme istoriografice este însă expresia cea mai grăitoare a mișcării de reconquistă a istoriografiei naționale în secolul al XIX-lea. Adevărurile istoriei românilor trebuiau pur și ismplu cucerite prin luptă, emancipate de straturile de neadevăr sau de colb al indiferenței. Lupta cu „bazna" a cronicarilor și a lui Dimitrie Cantemir întemeiază mersul de reconquistă istoriografică. Istoria adevărată a românilor era scoasă la lumină, împotriva oricui, fie a cronicarului străin, fie chiar a lui Simion Dascălul. Istoricii școlii latiniste au construit în cadrul aceluiași deziderat de reconquistă științifică. Raportarea continuă a lui Eminescu gazetarul la trecut, la tradiție, la evenimentele reper pentru prezent, își are un termen de comparație în manifestarea politică a lui Mihail Kogălniceanu, care întotdeauna și-a întemeiat demersul politic pe o armătură istorică. Opușii lui Mihail Kogălniceanu, cei care acționează fără a consulta istoria, sînt și opușii și adversarii lui Mihai Eminescu. Poetul nu va denunța numai ignorarea istoriei naționale, ci va polemiza și cu Simeon-Dascălii timpului său. Acțiunii liberale, care ignora tradiția, i se servesc în chip repetat lecții de istorie, după cum încercării venite din aceeași parte de a răscroi trecutul pentru a susține acțiuni imediate, i se ripostează. Se știe acum cît și cum a protestat, cu argumente diverse, M. Eminescu la încercarea liberalilor de a se revendica din Tudor Vladimirescu. Dincolo de reperul modern al lui Tudor, Eminescu îl avea pe cel al lui Matei Basarab, iar dincolo de acesta, tot în cadrul polemic al vremii, poetul îl va numi ca personalitate de temelie pe Mircea, căruia îi va zice „cel Mare". **„Măsura simțului istoric și a tradițiilor"** liberale **„este prefacerea mormîntului lui Mircea I în pușcărie pentru a crea o sinecură" (Opere,** XIII, p. 289). Motivul prefacerii mănăstirii Cozia în pușcărie revine în anul ieșirii lui Eminescu de la **Timpul**, iar gradul revendicării este în directă proporție cu gradul de concentrare a intereselor care-l doreau în afara cercului public. Pentru Eminescu **„epoca de aur a țărilor noastre, începută cu Mircea și încheind cu Ștefan cel Mare, e o epocă de aur și dincolo"** (în Transilvania). **(Opere,** XIII, p. 215). Viziunea face carieră în cultura română: pentru Lucian Blaga epoca de dezvoltare organică a societății și a statului este aceeași în **Spațiul mioritic**. Înțelegînd-o doar ca pe o ripostă politică de gazetă, trimiterea și caracterizarea lui Eminescu își pierd sensul întreg. Întoarcerea la „epocile de aur" și la personalitățile lor, indicarea acestora ca reper sînt o caracteristică a secolului al XIX-lea românesc și a reconquistei sale istoriografice.

Oricît de comodă și de convenabilă ar fi izolarea lui M. Eminescu de context, cunoașterea lui literară și literală, ea oferă un orizont mediocru și inadecvat cunoașterii personalității poetului și epocii. Postularea pe calea istoriei literare a unui raport de discordie între B. P. Hasdeu și M. Eminescu este una din cele mai nefericite inerții asupra secolului trecut. Eminescu a suferit de fascinația intelectuală și constructivă a lui Hasdeu și nu întîmplător poetul face din marele savant, în 1883, primul președinte al unei asociații române de presă. În 1882, cînd ura **Columnei lui Traian** să fie „o reacție care să ne emancipeze de sub înrîurirea intelectuală a romanurilor lui Daudet și a comentatorilor Codului Napoleon", Eminescu sublinia la Hasdeu calitățile „ce caracterizează inteligențele geniale". **Columna lui Traian** îi dă prilejul gazetarului Eminescu să aprecieze acțiunea științifică hasdeiană în cadrul unei adevărate reconquiste umanistice: **„Am putea zice că e luptă de toată ziua pentru toate bunurile naționalității noastre. Lucrările acestea nu ar fi atît de însemnate dacă n-ar fi prezentat greutăți la fiece pas, dacă nu ar fi un continuu stimul pentru acțiunea intelectuală. Ceea ce se dezgroapă prin aceste documente istorice și linguistice nu sînt dar numai materialuri de interes arheologic, ci e România însăși, e geniul poporului românesc de pe care se înlătură păturile superpuse de ruine și de barbarie."** (op. cit., p. 89). Mai mare solidaritate în spirit nici că se poate. În acțiunea de recucerire științifică a valorilor și adevărurilor românești, Eminescu a gîndit ca Hasdeu și a stat alături de el, lepădînd orice inimiciții. **„Fiece pas înainte se face aici ÎN ÎNȚELESUL RECONSTRUIRII NAȚIONALITĂȚII ROMÂNE** (s.n.) **și pentru ca ea însăși să se recunoască pe sine, să-și vie în fire"** (ibidem). Nu e o întîmplare că trei dintre cele mai mari figuri de umaniști ale României secolului al XIX-lea s-au întîlnit în campania lor de a restitui adevărata față a poporului român și a istoriei sale naționale în jurul lui Mircea, dîndu-i supranumele „cel Mare". Unul dintre aceștia este Hasdeu, care încearcă, primul, să împrăștie ceața începuturilor statelor românești în **Istoria critică a românilor**, 1873—1875, acordîndu-i lui Mircea titulatura de „cel Mare" în chip repetat, datorită importanței sale excepționale în istoria Munteniei. Într-un moment de revizuire a vechilor teze, de recucerire a adevărurilor istorice, Mircea este văzut firesc drept „cel Mare". Eminescu a avut acest precedent și în același sens al revizuirii valorilor istorice, marele voevod capătă și în gazetăria acestuia titulatura hasdeiană. Al treilea participant la marea reconquistă istoriografică a secolului trecut, A.D. Xenopol, în **Istoria românilor din Dacia Traiană**, începută în 1888, își intitulează unul din capitolele volumului III **„Predecesorii lui Mircea cel Mare"**. Chestiunea depășește la cei trei importanța unui epitet, avînd sensul superior al unei restituiri de adevăr și demnitate națională, perfect motivată de personalitatea voevodului și de realizările lui fără precedent și, în posteritate, fără pereche. Cînd scrie că omul cel mai de vază al liberalilor **„a dat o dovadă strălucită de respect față cu cele rămase din bătrîni, prefăcînd mormîntul lui Mircea cel Mare în pușcărie" (Opere,** XIII, p. 317), Eminescu numește pe adversarii falsei restaurații istorice. Sîntem în zilele de culminație din iunie 1883, cînd se dezvăluie la Iași statuia lui Ștefan cel Mare și cînd poetul, în imposibilitatea de a participa la serbarea guvernamentală, citește **Doina** ca pe un manifest antiliberal. Interzicerea accesului în incinta festivității are un înțeles mai adînc și decisiv: este gestul confiscării personalităților istorice și chiar a istoriei naționale în cîteva mîini prin excluderea celor legitimi. Adică monstruozitatea împotriva căreia se ridicase tot timpul, în gazetăria lui, Eminescu. Numele lui Mircea cel Mare, produs al reconquistei istoriografice hasdeiene, este arborat de Eminescu ca o flamură împotriva gesturilor de confiscare a istoriei naționale. Nici Mircea cel Mare, nici Ștefan cel Mare nu aparțineau celor care voiau să-i facă prizonieri demonstrațiilor lor. Exclusivistul spectacol al dezvelirii statuii lui Ștefan cel Mare la Iași este anticamera ieșirii lui Eminescu din viața publică. De care încearcă să se apere invocînd numele lui Mircea cel Mare.

M. Ungheanu

G. CĂLINESCU: «Aproape de Elada»

O culegere din „cuvîntările" lui G. Călinescu rămase, în chip de concept, între manuscrise cărora li se adaugă un număr de însemnări din „carnete", este aceea apărută, cu un titlu nu tocmai nimerit („Aproape de Elada") în colecția „Capricorn" — editată de „Revista de istorie și teorie literară", și al cărei îngrijitor este și acum Geo Șerban. E o înșiruire de contribuții fragmentare, împărțite în două categorii distincte între care întîia, intitulată „Prolegomene", conține un număr de cuvîntări, apărute parțial în reviste îndată după 1944 și pînă prin 1948. Sînt documente de creație „minoră" care trebuie reținute, și a căror însemnătate, spre a da o imagine mai exactă despre autor, ar merita un examen de amănunt. Sînt în totul opt contribuții, de fel oratoric, pronunțate de critic în anii de după război, cu diferite ocazii, cele mai multe în medii culturale. Ele tratează despre cele mai diferite teme, arătînd că interesul lui G. Călinescu pentru **literatură în chip de fenomen de civilizație** era, la ora aceea, foarte acut. E, de asemenea, o dovadă a unui pronunțat spirit civic, căci autorul nu lăsa litera moartă să ajungă în chip întîmplător la mulțimi și se sforța să impulsioneze spiritul public și prin acțiunea directă, ca un adevărat „atenian". Cele mai numeroase dintre acestea nu sînt cu totul inedite, căci G. Călinescu avea grijă să publice, în chip de „tabletă", cîte un fragment pe care îl socotea mai nimerit prin revistele pe care, în acei ani, le conducea. Este, așadar, aci și jurnalistică și oratorie, fără a lăsa loc unor discriminări din moment ce autorul scria cum vorbea și concepea gazetăria ca pe o formă de dialog. Editorul, care a supravegheat, de asemenea, „Ulysse" și „Gîlceava înțeleptului cu lumea" (cea de pe urmă cuprinzînd o parte considerabilă din gazetăria călinesciană) a procedat corect însoțind aceste, cum să le zic ?, cuvîntări ori articole de jurnal, cu un număr de note care conțin indicii nu doar asupra părților inedite ci și asupra unor elemente de „biografie interioară" călinesciană. Astfel de inițiative sînt fapte recomandabile însă aceasta nu vrea să spună nicidecum că s-ar putea pune, în locul unei ediții complete a operei călinesciene; asemenea alcătuiri au numai o însemnătate provizorie, chiar dacă indiscutabilă.

Mult mai interesante (căci problematica din cuvîntări era cunoscută din „Gîlceava înțeleptului cu lumea", vol. II) sînt „conspectele" (cum le denumește Geo Șerban), configurînd o palpitantă incursiune în laboratorul de creație al lui G. Călinescu. Sînt aci însemnări de lungimi diferite, de la o pagină-două și pînă la dimensiunea unei adevărate recenzii, pornite din lecturi pe cele mai felurite subiecte. Criticul citea despre nuveliștii minori italieni din Cinquecento, despre estetica lui Parini, divaga asupra romanului epistolar, făcea o recapitulare asupra romanelor stendhaliene, se pasiona de un tratat — de pe la 1500 — asupra femeii, citea contribuții de istoria picturii, despre arta țesătoriei, eseuri de Wolfflin, de E. Cassirer: este imaginea, în eboșă, a unui enciclopedist pentru care a **scrie despre literatură înseamnează mai înainte de toate a cunoaște fenomenul estetic integral** și a consolida un aparat de principii, cu aplicație la arte și abia după aceea și la „literar". Ceea ce părea a fi la G. Călinescu „impresionism", fulgurație, expresie de moment se dovedește rezultatul unei documentații atente, efectul unei curiozități intelectuale ajunse la expresia unei metode de cercetare conjugată. A explica literatura prin experiența artelor plastice, a arhitecturii, a muzicii și a vedea, de asemenea, în muzică — epicul și instinctul de construcție, muzicalitatea în arhitectură și însoțirile de volume, dovedind ritm, atunci cînd examinăm pictura, este a avea despre creație o optică derivată din sincretismul originar al artelor, este a avea o perspectivă radicală. Un astfel de apel la rădăcini, constînd în revelația unei emoții primare, e de văzut și în contribuțiile pe care criticul le dădea pe atunci, cea mai proeminentă trebuind să fie considerată „Impresii asupra literaturii spaniole". Este neîndoios că G. Călinescu ajunsese la o **explicație antropologică a literaturii**, pe care din păcate n-a mai avut vreme să o exprime cum se cade (deși îndemnări în această direcție sînt de văzut încă din „Istoria literaturii române"); **el citea nu doar literatura, ci naturile culturale**, înțelegînd prin aceasta a descifra creativitatea unui întreg etnic și a face raport între virtualitate și ceea ce este documentat, prin creație, istoricește. Nu e, de altfel, întîmplător că G. Călinescu găsea de cuviință a face un conspect după un soi de sinteză, a lui G. A. Borgese, intitulată „Il senso della letteratura italiana": ceea ce observa acolo, mai întîi, era un fel de complex de inferioritate, derivat dintr-o marginalizare simțită de italieni față de Europa „franceză" și germanică", reacție de înțeles și la spaniolii generației de la 1898, la Ortega Y Gasset, Unamuno, Mendez Y Pidal. Ar merita, de altfel, un examen separat această înclinație către o cercetare foarte modernă, întemeiată pe un principiu poligenetic, pe care G. Călinescu o presimțise cu puțin înainte de 1950, și pe care, cu excepția „Impresiilor asupra literaturii spaniole" nu o dovedește nici o altă contribuție mai tîrzie. Aceste dezvoltări, cu totul previzibile, puteau să fie și nu au fost, din motive pe care istoria literaturii rămîne să le clarifice; e în afara discuției, totuși, că în programul operei călinesciene exegeza cu fundament în antropologia culturală ar fi trebuit să ocupe o poziție considerabilă; e, în definitiv, stratul cel mai profund al „călinescianismului".

Două vorbe și despre oratorie. G. Călinescu ilustrează, la români, un tip oratoric de felul instrucției naționale, urmînd lui Iorga, și totuși fără profetismul tragic (de orator atenian împresurat de macedoneni) al lui Vasile Pârvan. Nu e la el, de asemenea, nimic din populismul aparținător, cel puțin în epoci revolute, cîte unui om politic instruit la Paris și considerînd că spiritul public este ilustrat de neciopliți, simțind, prin aceasta, obligația să scoboare, printr-un limbaj inteligibil mojicilor, pînă la ei. G. Călinescu știa să instruiască în vorbe pe înțeles și să exprime idei adînci cu o admirabilă plasticitate, făcînd o pedagogie de esență, cu accentul pe intelect, adică pe „înțelegere". E, la el, un sentiment aproape atic, de a cuvînta înaintea unei populații instruite și apte a se lăsa îndreptate către cultură, o năzuință către comunicare în marginile unei civilizații care știe să înainteze după datele proprii.

„Aproape de Elada" dă o sugestie asupra unei ipoteze de operă călinesciană și explică, de asemenea, substrucția istoriografiei literare „tîrzii", de după „Istoria literaturii române", care se dovedește a fi mai apropiată de modernitatea substanțială decît era de imaginat pînă recent.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

LA NĂSTRUȘNICENI

Culai Cătare, un militar în termen venind în permisie, zărește pe fereastra trenului „două mogîldețe" rostogolindu-se pe rambleul căii ferate și, imediat după acestea, o pereche de pantofi aruncată din tren. Militarul bănuie o crimă, coboară la prima stație, alertează miliția și-și continuă drumul — cu Mașina circulației! — către casă. Cu bravul Culai ne vom reîntîlni în cap. IX, la cumpărături într-o consignație. Pe fir vor intra chiar... cele două mogîldețe care se dovedesc a fi Romeo Chirpici și prietenul său, eternul candidat la Drept, Coriolan Carcalete, doi vajnici tineri, care, tot scărmănînd-o verbal pe o anume Fofilica, uită că se află între liniile căii ferate. Vine trenul și cei doi se salvează rostogolindu-se pe rambleul lateral. Surpriza însă din tren sosește, vijîindu-le pe lîngă urechi, o pereche de... pantofi. Cei doi bănuie o crimă și inițiază pe cont propriu o de tot imprevizibilă anchetă. Prima pistă (se va proceda metodic, după „legea terțului exclus"): pantofii nr. 47! trebuie că încălțaseră niște lăboaie radicale, suprastructurate, aparținînd fără îndoială vreunui ales al soartei. Sub conducerea lui Carcalete cei doi își vor începe investigațiile de la „Magazinul lucrativ nr. 2" aparținînd cooperativei „Pantoful fermecat" din urbea Năstrușniceni. Primul anchetat, responsabilul Șirețel, alarmat aiurea de casiera Lilica, îi va lua pe cei doi drept milițieni, și le va da toate informațiunile cerute: s-au făcut deci trei perechi pantofi nr. 47 pentru „tovarășul nea Momiță Ciolan" de la Abator, o pereche, dar un număr mai mic, lui Puiu Ostropel, responsabilul motelului „Drumețul vesel" și o pereche pentru Țurloi, „faima Năstrușnicenilor", al „mai prima atacant", centru înaintaș la A.S. Meșina". Se vor lua ulterior la forfecat un șantier „model" al Icral-ului, apoi „nașul" mai sus amintitului tren, chelneristul Fane Tampon, se va face portretul în prim plan al unui Cărămidă, director la Icral, se va ajunge și la atacantul Țurloi, ocazie sublimă cînd Chirpici va lua o chelfăneală ad-hoc de la niște „păzitori" ai acestuia, va apare, pe post de fală lirică a orașului, chiar și un poet neînțeles, Feștilă, trecem și pe la o unitate service de unde mașina lui Chirpici va ieși „ca nouă" și, în fine, cînd cei doi sînt gata a pune mîna pe abatoristul Momiță Ciolan, șeful unei găști „mafiote" locale, le-o ia miliția înainte, arestîndu-i ca din greșeală și pe bravii anchetatori improvizați. Misterul pantofilor zburători va fi dezvăluit, se înțelege, abia în ultimele rînduri ale narațiunii: aceștia fuseseră aruncați pe fereastră de niște cetățeni ofuscați de faptul că un ăla, pentru a dormi mai comod pe canapea, făcuse imprudența să se și descalțe...

Hilariantă, spumoasă și plină de un antren fecund, caustic, investigația lui Chirpici și Carcalete scoate la iveală, cu un fel de bruschețe agreabilă, tăioasă, tot soiul de iregularități din domeniul aprovizionării și servirii clientului, personajele lui **Ionel Chiru*)**, deloc extravagante ori deplasate, fiind extrase din cea mai vie realitate. Evitînd simplificarea oarecum seacă și impusă a unui reporter de ziar, Ionel Chiru nu creează aici o lume aparte, exotică, deosebită ci reproduce, fără a întrece deloc măsura și folosindu-se de elementele unui stil nesofisticat, aproape oral, o lume rudimentară aflată într-o decadență fără dubii, observația autorului nefiind una a sarcasmului nimicitor ci aceea a unei satire ingenioase, colorate, convingătoare. Personajele, Coriolan Carcalete, Romeo Chirpici, Culai Cătare, Fișu Tejghea, Tică Ciulama, Puiu Ostropel, Fane Tampon, Țurloi, Gaie, Mistrie etc., nu sînt nici extravagante, nici tragice, devierea certă de la normal fiind accentuată mai cu seamă de psihologia cîștigului rapid, a afacerismului en-gros, foarte puțin stilizat, „Stindardul" purtat de-alde Momiță și Tejghea este unul piráteresc, fix, fără elasticitate, un „stindard" avînd desenat pe el acel binecunoscut cap de mort de care se tem mai ales lamentabilii săi ostași, care rămîn în esență niște optimiști în declin, suportabili, comici și totdeauna înfrînți în romanele mai mult sau mai puțin umoristice și un fel de exponenți ai iadului în stoica realitate — victimă atît de sigură și caritabilă încît pare a fi chiar indolentă la propria sa imitație, literatura, a doua sa existență dar și primul său judecător. În asemenea cazuri humorul e implicat, nici ficțiune și nici realitate, și deci foarte greu de proporționat pentru omul cotidianului repovestit.

Adrian Dafir

***)Ionel Chiru: „Surprizele unui curios", Editura Militară, 1986.**

POEZIE

POEME DE SUGESTIE

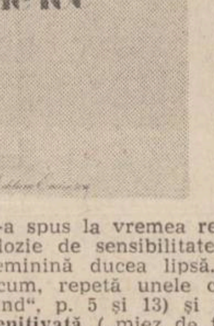

Pînă la **Vînătoarea de foc *)** Virginia Carianopol a mai publicat patru plachete de versuri (**Tapiserii cu lună**, 1977, **Deasupra lunii lunecînd**, 1980, **Poartă în cer**, 1983, și **Cartea cu anotimpuri**, 1983), fără ca poezia sa să cunoască mutații notabile de structură. Întîlnim aceleași fulgurații lirice, uneori de o stranie frumusețe, care, valoric vorbind, se situează deasupra volumului de debut, care, cum s-a spus la vremea respectivă, a fost ca o explozie de sensibilitate, de care poezia noastră feminină ducea lipsă. Poeta s-a mai domolit acum, repetă unele construcții („abia respirînd", p. 5 și 13) și apelează des la **metafora genitivală** („miez de tăceri", „frig de cuvinte", „glezna sufletului", „labirintul memoriei", „punțile sufletului", „peștii visului", „pereții sîngelui", „conturul arterei", etc. etc.), ceea ce, în treacăt fie spus, accentuează nota de enigmatic. Toate acestea vin, probabil, din intenția de a prelungi unele poeme, dincolo de crearea atmosferei, în care excelează, de altfel, poeta. Cele mai izbutite sînt tocmai acele micro-poezii care fixează tablouri lirice, surprinse într-un dinamism static, interior, ca în haiku-rile japoneze: „Înspre somn / Veghea / Întunericul / Inundîndu-mi sufletul / Și eu ieșind din mările mele / Călcînd peste ape / Cu tălpile goale / Luminîndu-mi propria respirație" (**Înspre somn**).

O noutate adusă de volumul **Vînătoarea de foc** constă în introducerea unor poeme eliptice care nu se încheie în momentul receptării, continuînd în sinea fiecărui cititor, în funcție de subiectivitatea estetică a acestuia. Sînt așa-numitele **poezii deschise**, în care datul oferit de autoare luminează calea spre semnificațiile textului, putînd suprima un final unic: „Nu-i nimic / Și totuși o liniște / Înfioară / Singurătatea trece / Cu o creangă de aur / Doar chipul tău / Uneori..." (**Uneori**). Aceste **poeme de sugestie** prefațează un univers sensibil care poate fi racordat la interpretările simbolurilor dominante. Între elementele care delimitează cadrul poetic al Virginiei Carianopol, **lumina** și **tăcerea** ocupă un loc însemnat, el subliniind aspirația neîmplinită a unui eros diafan, consumat în spațiul exotic al visului: „Mîngîiai lumina / Poeme-mi înfiorau / Umerii, mijlocul, coapsa / Alergam printr-un crîng / Ne visam fluturi /.../ Acum, / Orice cuvînt / Orice șoaptă / Ne-ar pierde, / Ne-ar strivi" (**Ne visam fluturi**).

Poezia Virginiei Carianopol reprezintă un spațiu transcendent, vitalizat de memorie și amintire, ceea ce sugerează o existență reflexivă, în marginea căreia se așează uitarea lucrurilor din afară: „Într-un tîrziu se duse spre fereastră / Și căută cu privirea calea înaltă a cerului. / Între pereții de sticlă se făcuse frig, / Mai departe, / Nu-mi mai aduc aminte de nimic" (**Liniște**). Transparența vizează, deci, interiorul, în care bate ritmul egal al liniștii, nu însă al împlinirii: „Pereții de sticlă, / Subțiri, / Transparenți / Ai inimii, / Ca o mișcătoare iluzie / Prin care timpul curge / Liniștit, egal..." (**O mișcătoare iluzie**). Aceleași elemente pot fi regăsite și în alte poezii, ca: **Octombrie**, **Fără sfîrșit**, **Doar cîteva iluzii** etc., așa încît se poate spune că ele încadrează un teritoriu liric preferențial, în interiorul căruia poeta se mișcă dezinvolt, posedînd de acum un stil propriu care o individualizează și o face una dintre reprezentantele liricii noastre feminine.

Ion Spânu

***) Virginia Carianopol: „Vînătoarea de foc", Editura „Eminescu", 1986.**

ESEU

UN ESEU BIOGRAFIC

Cunoscutul muzicolog și scriitor Doru Popovici se pronunță, cu pricepere și moderație intelectuală, în „cazul Wagner" *), ocolind atît capcanele curente ale studiului doct, care lesne trece în încifrare accesibilă doar cercului de inițiați, cît și pe cele ale biografiei romanțate, predispuse la ajustări și extaz liric. Formula eseului biografic este minuită dezinvolt. Se știe că, atunci cînd e vorba de aprecierea unui mare creator, se pornește dinspre operă spre om, viața acestuia fiind oarecum mitizată, lecturată doar în partea de lumină care o face exemplară, pulsul ei fiind confecționat ca în romanele de duzină, înduioșătoare dar fade. Însă, Doru Popovici nu se lasă ispitit de o asemenea perspectivă. Eseul său e lămuritor tocmai pentru că nu încearcă salvarea carențelor omenești, a scăderilor morale și a inconstanțelor atitudinale, ce definesc profilul wagnerian, prin produsele artistice. De aceea, se obține, în final, o imagine credibilă și dreaptă, lucidă și complexă asupra structurii temperamental-creatoare a lui Richard Wagner. Desigur, ordonarea materialului eseistic este făcută în funcție de criteriul evoluției personalității în cauză, temporalitatea fiind analizată în resorturile ei adînci, neevidente, ca un cumul de amănunte, contradicții, îngrijorări, rateuri, interferențe și blocaje, ambiții și prejudecăți frenatoare, speranțe, deziluzii și îndîrjiri care anunță, întîrzie sau stimulează marea operă. Anecdotica polifonică a vieții este filtrată spre a localiza cît mai precis, după caz, joncțiunea semnificativă sau divorțul elocvent dintre traiectoria spirituală și momentele vieții omului-Wagner și, pe de altă parte, creația sa. Doru Popovici nu face concesii, chiar dacă e vorba de un geniu: urmărirea atentă a dificultăților strivitoare întîmpinate de Wagner în afirmarea originalității operei sale nu justifică totul, ci, dimpotrivă, scoate în relief, fără putință de tăgadă, zonele deficitului caracterial; nu totdeauna Wagner este la înălțimea spirituală a operei sale. Întrucît refuză din principiu idilizarea biografică, Doru Popovici desfășoară interpretări interesante, diferențiate pe două serii: cea a vieții personajului Wagner și cea a vieții imanente producțiilor muzicale; între acestea există similitudini, disanalogii, dar niciodată suprapunere sau o relație de cauzare liniară. Seriile menționate sînt tematizate discret. Astfel, **calea exilului** — motivația acestuia și chinurile pe care le provoacă — este tratată aproape romanesc. **Tema femeii** e stăpînită în ecuații psihologice de ținută, autorul țintind fără cruțare micimea sufletească a Minnei, bovarismul Cosimei Liszt; doar Mathilde Wesendonck e văzută ca o posibilă șansă. **Tema prieteniei**, în care Wagner nu pune nici un preț, e prilej de nostalgică mustrare la adresa celui care nu știe să-și apropie oamenii. Nu lipsesc alte teme: Wagner și goana după putere culturală, Wagner și filozofia — revelatoare sînt paginile despre Bakunin și Nietzsche —, tribulațiile pamfletare ș.a.m.d. Excelente sînt analizele aplicate structurii artistice propriu-zise a marilor opere wagneriene; din fericire, sînt și accesibile. Într-adevăr, Doru Popovici portretizează un geniu plin de contradicții continuu tensionate — „teribil amestec de hidos și de sublim", cum s-a mai spus —, în care tare morale conviețuiesc cu mari calități: violența înrăită și orgoliul nemăsurat nu-i anulează naivitatea melancolică și patosul idealismului revoluționar, după cum boema incorigibilă și răzvrătirea imprevizibilă nu stînjenesc obsesia creației, exaltarea spectaculoasă și expansivă nu scad combustia interioară. Aparte sînt observațiile despre morala wagneriană și motivul thanatic. La fel și urmărirea ecourilor wagneriene în muzica românească. Valoroase constatări privitoare la **protocronismul operei wagneriene** în raport cu expresionismul muzical și operele lui Schönberg, Alban Berg și Anton von Webern merită a fi dezvoltate într-un studiu de sine stătător. Mai ales că este implicată o interpretare și motivare psihosociologică a mesajului acestui tip de muzică în spiritualitatea contemporană.

Vasile Macoviciuc

***) Doru Popovici: „Magicianul de la Bayreuth", Editura „Albatros", 1985.**

Poartă de țară

Urmare din pag. 1

tantă — dacă nu și mai importantă — ca și Columna lui Traian. Columna însemnînd pentru noi obîrșia, Muzeul Satului însemnînd dăinuirea, necurmata noastră dăinuire prin milenii. Ele, aceste opere, prin exemplarele lor cele mai reprezentative, se află astăzi aici, în acest sat-templu al românilor.

Am spus sat-templu fiindcă aici, sub grelele bolți de umbră ale arborilor bătrîni ce brăzdează aleile, am intrat totdeauna împins de un tainic resort, subtil ca și acela al unei rugăciuni, imperativ ca și acela al unei iubiri. Am spus sat-templu fiindcă aici, mai mult ca oricînd, simți, cu adevărat, veșnicia, simți marea ei trecere. Și simți că marile sărbători sau răscruci ale trecerii ei îți scapă, că sînt ratate definitiv dacă nu le celebrezi printr-o clipă de reculegere în fața pereților prea grei de geniu ai satului-muzeu al românilor. Am trăit de cînd mă știu această spaimă, spaima că, iată, trece iarna și n-am văzut, sub zăpadă, casa moțului din Sălciua, cu acoperișu-i țurcan tras adînc peste fruntea bătrînă; că își strînge miresmele și culorile primăvara și nu m-am dus la casa lui Antonie Mogoș din Ceaurul Gorjului, cioplită numai din bardă cu mai bine de-un veac în urmă, dar atît de falnică și de vie că lemnul ei, îți spui, acuși-acuși o să scoată muguri; am trăit spaima că fuge vara și nu m-am pierdut în rariștea viselor colorate ale caselor de cîmpie, cu prispele lor largi și surizătoare, cu împrejmuirile de răchită împletite asemenea unor broderii, urmînd riurile de pe ii și fote, și cu stuful acoperișului clădit artistic, legînd întregul în imaginea holdei; am trăit neliniștea că vine și trece toamna și n-am văzut cum cad frunzele, ce nemaipomenit, ce feeric, ce lilial cad frunzele peste casele vechi, peste bisericile de lemn, peste fîntîni, peste troițe, peste ulițele acestui sat.

Cunoști o țară, un popor, pornind de la peisaje, de la oameni sau de la operele făurite de ei. Comunitățile umane, observa un pertinent cercetător al specificului, sînt inconfundabile prin modul în care folosesc natura, deci prin felul în care lucrează asupra peisajului, ca și prin chipul în care își gîndesc propria natură, natura intimă, sublimată în fapt de artă. Casa omului, adăugăm noi, e, din acest punct de vedere, una din cele mai relevante opere, ca podoabă de artă și ca sinteză a raporturilor omului cu natura, cu lumea din jur și cu el însuși. Contemplînd casele transplantate aici, în Muzeul Satului, din principalele zone etnografice ale României, cercetîndu-le arhitectura, podoabele, inventarul domestic, realizezi îndată că valoarea acestor opere depășește funcționalul, depășește chiar și decorativul, că ele, aceste case ale românilor, pot dubla în chip inedit emblematica națională, exprimînd fericit un spirit ales.

Sînt aici, pe malul Herăstrăului, peste 300 de monumente arhitectonice în aer liber, înglobînd în inventarele lor 30 000 de obiecte de toate categoriile. Aceste opere, compunînd un fără de pereche tezaur, fac din Muzeul Satului, cea mai mare expoziție etnografică națională deschisă publicului, celor peste 300 000 de vizitatori-pelerini români și străini care anual îi calcă pragul. Un muzeu ce s-a îmbogățit mereu, prin osîrdia unor oameni de inimă și înaltă cultură, precum marele etnograf, profesorul Gheorghe Focșa, director al acestui așezămînt timp de mai bine de trei decenii.

Este acest minunat muzeu o reprezentare înaltă a civilizației și culturii străvechi a românilor în ochii lumii. Gîndit și așezat de ctitorii lui aici, în vecinătatea Arcului de Triumf, pe o axă ce străbate inima Bucureștilor, deci a țării, pierzîndu-se în nesfîrșirile și miresmele Cîmpiei Române, marele nostru sat-muzeu stă mîndru și neclintit de aproape cinci decenii. El trebuie să rămînă mai departe aici, la fel de mîndru și de neclintit, așa cum l-a așezat voința ctitorilor, așa cum s-a zidit în conștiința românilor și a tuturor celor ce-au ospețit România, dînd seamă viitorimii despre statornicia noastră istorică, despre statornicia noastră de cuget și faptă.

„Căci noi locului ne ținem / Cum am fost așa rămînem".

Ritualizarea poemului

Dintre poeții generației republicane, Adrian Popescu (n. 1947) pare cel mai departe de temeritatea tentativelor radicale. Fidel atitudinii sale fundamentale urmărește, de la un volum la altul — începînd cu **Umbria (1971)** și pînă la selecția din **O milă sălbatică** (1983) —, nu o reformulare a lirismului, ci aprofundarea lui prin distilări alchimice, prin tăierea esențelor, prin participarea la tainele universului, într-un gest ce exclude adorația mistică. „Extazul", realitate incontestabilă a poeziei lui Adrian Popescu, este iradiant, penetrează toate zonele realului însoțit de veghea sentimentelor, stare de pîndă favorabilă captării zvonului nostalgic al timpului : „Prin pulberea lumii, copil, cu părul plin / De viespi mari de aur și fluturi de noapte / Cit ai mers stîrnind praf alb cu tălpile / pînă la steaua în care te-ai aprins" **(Prin pulberea lumii).**

Epoca „deșelenirilor" creatoare fusese depășită prin rafinarea demersului liric în tipare stilistice de mare subtilitate, conferind echilibru unor forme expresive nuanțate cu obstinație. Puterea de a regăsi miraculosul virstei eterice, în care „arderile" traduc identificarea cu destinul, apar ca semn al prețiozității. **Între artificial și autentic se dezvoltă ritualizarea poemului.** Din „cuvinte de taină" se naște un spațiu ideal, a cărui topografie bănuită include fascinante sinestezii, străluciri și miresme, claritați și fanări sublimate în figuri ale ocrotirii și transparenței : „Umbria, / iți presimt străzile și terasele / seninul și stelele ce stau deasupră-ți / o ploaie strălucitoare te limpezește / o mireasmă lîncedă te acoperă / purpuriu norul picură peste tine / Umbră și Ambră, Umbria / de care buzele mele nu sînt străine".

Departe de frenezia delimitărilor, absorbit de creație, poetul caligrafiază imagini ale adorației și umilinței, elemente conjuncte, într-o operă ivită din metafora pură a unei realități tulburătoare : „Și cu puține lucruri se poate asemui / Dezamăgirea unui băiat blond / În fugă zănatecă pe lîngă roți / Gata să prindă în colivia pumnilor / Scînteia galbenă / Pe care-o smulg copitele de fier / Din pietrele unui drum de țară" **(Nu striga).** Alături de amăgiri, de iluzii destrămate pe drumul anevoios al creației, în atmosfera rembrandtiană a clarobscurului se insinuează fulguratii estetizante : „Încheietura ta de argint e coridorul / Unei singure note de flaut / Prin care te strecori aplecat și / iei puțin var pe umeri ca bețivii", reprimate de o cenzură celestă : „Un căluș celest îmi înfundă gura / Pulberea unei semințiii de stele / Și nu vreau să strig sau să chem / Buzele nu le desfac îndărătnic" **(Căluș).** Sigiliul zeiesc marchează imaginea unei lumi omogene și senine reprezentate prin „fiul unei stele albastre / care nu a vrut acolo să-l nască / decît printre lanțuri de grîu" **(Căluș)**

Expresivitatea emblematică a liniilor provine din fluiditatea cu suavitatea, act îngăduit la curțile interioare ale poeziei unde, alaturi de o „tunică de miresme stravezii" intilnim, între veșmintele sinestezice, și un sublim „pieptar de zale desfoliate dintr-o stea din zvonuri foarte argintoase". „Căluțul ceiest" de care vorbeam inainte reprezintă, de fapt, semnul unui paradis „de cucerit", un teritoriu nu interzis, ci inaccesibil prin absență. Umbra și vidul **(Răcoare)** nu incheie, vom vedea, procesul semnificarii. Dintr-un presupus obstacol, ele determină orientarea inspirației poetice (chiar și accidental) spre alte domenii, cum aflăm din poezia „Țin păsări în mină", provenită dintr-o estetică a uritului : „La fel sub pod un ciine umflat de apă / E un cimpoi pentru cine se-ncumetă, / Cu degete ușoare și fără scirbă pe / Burta lui doldora de sunete străni".

Cu volumul **Focul și sărbătoarea** (1975) pătrundem în spațiul inefabilului, accesul la „cămara cu miresme vechi a întunericului" desfășurindu-se ca pe-trecere în civilizația naturii **(Zmeura).** Excepționale sint versurile străbătute de fiorul blindei agonii a regnurilor: „Un pod de fin, mirosul lui aparte / de dincolo, de dincoace de moarte", versuri „rezervor" al memoriei din care se vor arăta transparențele „în rame de plumb", sfișietoare prin indecizia opțiunii, din **Fața armurierului, Caii lui Diomede, Expediție în ținutul diamantului, Curtea mesagerilor.**

Adrian Popescu este creatorul „versului-vitraliu", melodie continuă, cu suavități imponderabile, fragilități elaborate și transfigurări inițiatice în manieră rilkeeană, vag impresionistă. Cu ajutorul unui „Dicționar întredeschis", pătrundem în **Cimpiile magnetice,** (1976) care ordonează liniile de forță ale duhului cuvintelor, „superbe frunze" ale întregului. Elementele cosmice sînt introduse cu abilitate în mișcarea esențială și echivocă a poetului însuși. Pe de o parte, Adrian Popescu tinde să interioreze spațiul, să dizolve rigiditatea glaciarității („floare de ger") ce impune parcă o realitate de nedepășit, pentru a-i da dimensiuni evanescente : „Floare de ger bătind la fereastră / Chipul tău blind luminind în geam / Dintr-o ninsoare mult mai albastră / Unde eu însumi peste lume ningeam". Pe de altă parte, spațializarea timpului se impune ca operația de fluidizare. „A scrie pe mare" deschide perspective unei contemplații infinite **(Navigind).** În rest, în această carte, rien de plus ; jocurile erau făcute pentru o nouă confundare cu Destinul.

Curtea medicilor (1979) incearcă să acrediteze portretul unui „poet cuviincios, naturist, tradiționalist", avind deplină incredere în cuvintele ce i se spun exact și auster ca marmura în construcțiile lui Brunelleschi. Este o virstă a înțelepciunii (vezi simbolul bufniței), cind toate lucrurile lumii intră în pacea lor de inceput, eternă. Alternanțelor de subtilitate și disimulare le corespunde percepția diafanizată a luminii: „Lumină fericită, carissima, clarisimma argint / din monetăriile celor duși, clarumbră, clarisa, / lumină dulce, penumbră, licărire de aur mort / din monetăriile Serenizilor..." Poetul descifrează umbrele și „hieroglifele albinelor astrale" pentru a purifica sensurile („spală înțelesul lumii de mil și nisipuri") într-un elan de beatitudine unificatoare (Bucovina și Toscana sînt văzute sub strălucirea unor fine irizări). Sensibilității vizuale i se asociază o remarcabilă acuitate acustică, sunetele fiind înzestrate cu „temperament". Printre „ocluzive nervoase", „siflante surescitate", „bilabiale poruncitoare" sau „guturale imperative", eul accede la perfecțiunea muzicalității din **O magică oglindă :** „Aurării și nimburi și glasuri vagi de corn / răsună sub frunzișul în care mă întorn / ca într-un paradis, pe unde virsta mea / păienjeniș în rouă, preafraged strălucea". Ecourile eminesciene se impletesc în polifonia vocilor memoriei, aducere-aminte clocotitoare, trăire frenetică.

Piesa reprezentativă a volumului o reprezintă **O milă sălbatică**, strigăt existențial, coral al solidarității în suferință, poem al prieteniei păstrind între faldurile versurilor, descinse din Ghilgameș, solemnitatea tragică a epopeii.

Poetul își inchide sufletul în lacrimile calvarului, privind lumea de la înălțimea ferestrei de lîngă **Calvaria,** loc predestinat pentru a sonda și **Suburbiile cerului** (1982), volum reluat selectiv în antologia **O milă sălbatică,** sub titlul **32.** Este cartea unor bucurii incruntate, în care referințele livrești (Altdorfer, Perugino, A.E. Baconsky) desconspiră un spirit arheologic atras de semnificația pietrelor ciudate, a tumulilor, necropolelor, medalioanelor și inscripțiilor votive.

Peste interpretarea gen „ecroșeu" din **Simple radiografii** („plăminii frunze imense în coșul de răchită / al pieptului și ca o cheie ascunsă în frunziș / (la fundul coșului, unde pui o monedă / să nu o pierzi pe drum) mușchiul virtos al inimii, cifrul său delicat") sau peste sarcasmul celor trei ipostaze ale lui Franz din **Baia** (gloria, captivitatea, sinuciderea) își flutură, tot mai sesizabil, aripile Ariel. Sintem în preajma „zerolandiei", „no man's land" ce-și are hotarele dincolo de frumos și urit. Amenințarea neantului, sentimentul finitudinii sînt anunțate de „graurul din colivia neagră, de pe ultima treaptă a Turneului", replică la „pasărea cu colț de rubin" a lui Labiș.

Poetul, ajuns la virsta clasificărilor esențiale (32) privește din ce în ce mai des în oglinda lacului Mnemosinei pentru a descifra în memoria trecutului oracolele eroice și culturale. Anumite indicii ne fac să credem că acest artizan de speță flamandă va trece de la diamante la șlefuirea lentilelor necesare unei lunete a timpului.

Constantin M. Popa

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

PROMOȚII POETICE

● Dezbaterile literare curente, aplicate asupra evoluției „Generației Labiș" și apariției unei generații denumite în chip impropriu „generația '80" (spre a desemna numai o parte a scriitorilor tineri apăruți recent) lasă deoparte citeodată invocarea unui spirit de continuitate, vizibil în literatura română contemporană, care evoluează, totuși, în chip ritmic și cu un proiect colectiv evident. Această legătură este asigurată de un număr considerabil de autori, pe care o perspectivă cum este aceea a „noii geografii literare" (intemeiată mai ales pe valori) are datoria de a-i revela, spre a defini mai exact harta literară a momentului ; este așa-numita „promoție '70", a cărei realitate e dovedită de creație și care este exprimată în chip convingător de nu puține tendințe care merită un examen amănunțit. Poezia, de pildă, cuprinde un număr impunător de poeți, apăruți îndată după aceia care configurează „generația Labiș", dezvoltind ceea ce predecesorii cîștigaseră sub aspectul ideologiei literare, valorificind atit tradiția poetică românească, în linia ei populară și cultă, cit și elemente de asimilație, prefăcute în factori de creativitate autohtonă. De la folclorismul baladesc al lui Paul Balahur și pînă la neoromantismul „italic" al lui Adrian Popescu distanța e spiritualicește scurtă, căci această promoție este o promoție a culturii făcind adică, din cultură, obiect de creație. Examinările pe care le propunem conțin o recapitulare a principalelor tendințe ale promoției '70, incepind cu poezia, din a cărei cuprindere eseurile care urmează intreprind analize asupra creației lui Horia Bădescu, Dan Rotaru, Paul Balahur, Adrian Popescu. Alături de ei, Grete Tartler, Doina Uricariu, George Țărnea, Corneliu Vadim Tudor, Ion Mircea, Dan Verona și Grigore Georgiu sînt voci al căror sunet se dovedește a fi de asemenea definit, meritînd examinate în viitor.

Proiecția senină a realului

Relativ puțin comentată de critică, poate datorită sonorității sale discrete, poezia lui Dan Rotaru își relevă, pe tot parcursul ei, omogenitatea viziunii, autorul păstrîndu-și, de la un volum la altul, registrul afectiv și simbolurile inițiale, evoluția realizîndu-se la nivelul expresivității. Lirica poetului captează „sunetul visării", poemele reconstituie, cel mai adesea, lumea edenică a copilăriei și puritatea sensibilității adolescentine, versurile au armonie și rezonanță nostalgică, visătorul poet proiectează liric teritoriile „zăpezilor imaculate" divulgîndu-și temperamentul apolinic. Dan Rotaru e un poet discret, îndrăgostit de „mări imaginare". creatiile sale celebrează armonia vieții și aura de puritate ce înconjoară ființa. Nu întîmplător unul din elementele cele mai frecvent invocate este zăpada, ca simbol al emoției genuine, în poemele sale pînă și cuvintele sînt niște „zăpezi subțiri", poetul practicînd cu delicatețe confesiunea lirică. Solitudinea și reveria sînt stări dominante, scenariul poetic intră mai totdeauna în regimul visului : „acolo unde cai tîrzii apun / culcîndu-se cu spatele pe soare / unde-n oglinzi iubirile se spun / ca în povestile fermecătoare". Privită în ansamblu, lirica de pînă acum a lui Dan Rotaru pendulează între două stări complementare, pe de-o parte universul serafic al copilăriei, pe de alta constiința lucidă a prezentului cînd „nici o dreptate nu poate sterge / contururile dure". Definitorie este însă în cazul acestei lirici aproximarea unei zone a purității în care sufletul se vindecă mereu prin melosul poetic („cu fiecare vers mă simt mai pur"). Creator apolinic prin structură, autorul învăluie peisajele sale cu un halou luminos, metabolismul sentimental aspiră cel mai adesea la idealitate, poemul e o proiecție senină a realului decantat în care simțim cum pulsează nostalgia după locurile natale, pline de farmec patriarhal : „Ninge-n Carpați ca într-un basm cu miei / mai luminează-n sate cîte-o nuntă / Cimpia-și scaldă-n veșnicia ei / sămînța roditoare și rotundă". Peisajele lirice sînt invadate de lumină, ecourile cristaline, venite din copilărie, sporesc farmecul acestor evocări biografice. De subliniat că poezia lui Dan Rotaru este avantajată de rigorile formei fixe, poemele în vers liber au o expresivitate mai diluată. În interiorul universului liric aluziile culturale transpar elegiac, literatura substituindu-se realității, alcătuind un refugiu, o enclavă ocrotitoare pentru sufletul nostalgic al poetului : „Dacă te va durea vreodată sufletul, / cheamă o carte / să-ți vorbească de clipa / dinaintea acesteia". Autorul însă nu e un livresc, materia lirică e mai degrabă a unui romantic trecut prin scoala modernă a stilizării sentimentale : „Privesc cum curge vîntul priatre noi, / ca un copil ce spune-o rugăciune / Mă biciuie ferestre dar nu pot / să scot cuvintele dintr-o minune". Este aici filigranată o tensiune modernă a limbajului poetic, autorul nu invocă însă criza comunicării lirice — precum apare ea în poeticile de ultimă oră ; călător prin spațiul realului-ireal poetul ne aduce amintirile sale afective „aburind sub cuvinte". Vocabularul liric în care predomină soarele, lumina, picile, zăpezile, păsările configurează un cosmos de emoții pure afiate sub semnul reveriei. Figurația poetică e grațioasă, poemele de dragoste cuprind imagini suave ca aceasta : „Mă doare umbra / pe care calci / cînd de mine / te-apropii". Desigur, Dan Rotaru nu este un ironic, poetica sa nu contine acizii demitizării, starea lirică se consumă întotdeauna ritualic în „templul cuvintelor". Versurile au timbrul genuin al mirării existențiale : „Poate că așa trebuie să se întîmple / poate că-ntre zile e-un zid / poate că fiecare zi e o poveste / cu trupul lichid". Metaforele par că țes o pînză de iluzii și faptul că autorul deslușește (prin opțiune temperamentală) armoniile firii, cultivînd muzicalitatea expresiei, l-ar putea handicapa în fața unei analize moderne a poeziei (care operează cu principiile disonanței și ale insolitului imagistic). Handicapul este însă numai aparent și el poate veni doar dintr-un complex estetic. Dan Rotaru își valorifică sensibilitatea meditativă în poeme de o remarcabilă limpiditate fără să-și inventeze orgolios o „mască" modernistă. Tonalitatea poemelor sale, aflată mereu sub semnul discreției artistice, întreține un echilibru benefic al expresiei și astfel, fără să propună neapărat un limbaj nou, poezia autorului se impune prin ritmurile stenice și prin candoarea universului său ideo-afectiv. Cînd, rareori, apele calme ale reveriei se tulburâ sub presiunea unei suferințe existențiale, poemele capătă o sonoritate tragică : „Se face iarnă-n umbra mea ; oglinda / a înghețat și vreau s-o sparg cu fața / Mi-e chipul răscolit de parcă lupii-l / cutreierară pînă dimineața".

Această bogată claviatură emoțională e dovada unei sensibilități complexe aparținînd autenticilor poeți.

Alexandru Horia

Rezonanța mythosului

Elena Greculesi : „Flori din grădina patriei"

Marcat de un debut precoce **(Cronica,** 1968) și de o sensibilitate lirică aparte, Paul Balahur (n. 17 aprilie 1953. Timișoara) ilustrează tipul poetului innăscut, inspirat, dotat, pentru care lirismul e mai intîi ritm interior, muzicalitate structurală, rostire a ființei și mai apoi inveliș expresiv. Debutul în volum la 21 de ani **(Anotimpul corăbiilor,** 1974) e al unui patetism juvenil, derivat dintr-un spirit romantic cantabil și din gesturi și elanuri caracteristice virstei. Poetul e conștient de „anotimpul" virstei sale, plină de avinturi și promisiuni. **Mirarea,** ca stare genuină a lirismului și ca atitudini în fața vieții, capătă accente de gravitate și neliniște, astfel că odată cu **Făt-Frumos din grai** (1976) accentul se mută pe interogarea și asumarea „graiului" (fie el și de o incărcătură folclorică, de la teme pînă la ritmurile melodicității poporane) ca potențialitate expresivă. Își fac apariția acum artele poetice, înfiorate de primele semne de neliniște. Poetul e stăpinul unui „grai" esențial, el locuiește o casă cu „acoperis" și „pereți" de **cuvinte.** A te intreba asupra realității de dincolo de cuvinte nu e decît a scruta profunzimea incă nerevelată din sine : „Prin cuvinte ies și intru / Însă-i gol pe dinăuntru". Pentru un poet „hăruit" cu asupra de măsură, cum este Paul Balahur, modelul eminescian se insinuează uneori în spiritul poeziei de acum nu prin ostentație livrescă, ci grație unei disponibilități structurale. Ceea ce inseamnă că poetul nu clasiciza o sensibilitate în rigori prozodice în umbra modelului, ci în fertila vecinătate a unei originalități detașat-lucidă, nimbată de spiritul neliniștit al marilor întrebări, deci al veacului. **Nopțile de zburător** (1977) vor adinci acest demers de refrene melodice și prozodie clasicistă. Virtuozitatea, însă, va feri poezia de sentimentalism și va duce firesc poezia lui P. Balahur pe terenul unei proprii experiențe de limbaj. Acest efort al diferențierii și specificității lirice (pentru a scăpa de tirania pastișei, oricit de involuntară ar părea în cazul unei sensibilități lirice structurale) se desăvirșește în **Călătoria cu dirijabilul** (1980), volum în care reverberațiile folclorice sînt de o stranie recrudescență, atit în spiritul cit și în „carnea" acestei poezii.

Solemnitatea frazării poetice, care amintește de ceremonialul poporan, e aici asimilată profund, la modul unor „citiri" și interogații de profunzime. Schița picturii naive și elemente ale unei spiritualități poporane au făcut aderență cu spiritul poeziei, oferind largi deschideri vizionare, „peisaje" ale unei existențe în mijlocul cuvintelor... Într-o poezie intitulată **Pinda (II)** poetul „traduce" mitul folcloric dintr-un binecunoscut basm în propriile stare poetică ; e modul în care el filtrează mythosul arhaic, eposul național, baladescul poporan, punindu-le în perspectiva unui prelung erou existențial : „Nu vreau să adorm, de frică / să nu mă trezesc altul // Stau în grădină la capcane / și păzesc mărul de aur / dar mai mult stau și mă păzesc / pe mine, să nu adorm // Ce nesiguranță, doamne, / adormi, și te trezești altul // Abia închizi ochii și te trezești / în grădina altuia / și păzind alt pom // care nici măcar nu-i de aur / ci de aramă / sau de cleștar // Și-abia iți dai seama de asta / dacă te pricepi cît de cît la metale". Se poate vedea aici tenta de oralitate și de colocvialitate a poeziei, dar și „scenariul" metaforei adunat în jurul unei idei-ax, cu alte cuvinte centripetismul discursului liric. Altundeva, poetul își simte sufletul locuit de „sarpele negru" ca de un mare semn de întrebare și premoniție iminentă : „Plătesc întîmplările repezi / să-l hărțuiesc peste putință, // să-l tulbure, să-l căznească, să-l umilească / să scoată pămîntul din el / ca să nu mai aibă timp să se amestece / în ceea ce face pasărea oarbă / care mă înțelege mai bine..." **(Incercările).** Impresia de candoare revine masiv odată ce spiritul picturilor naive se insinuează în poezie ca o delicat de gravă corespondență sensibilă. Convertirea, însă, în lirism, în **rostire** a acestei elementarități primigene de fond fabulos, nu exprimă decît un mod al poeziei de a intra în rezonanță cu fascinanta lume a mythosului poporan, cu paradisul mitologiei folclorice, rezervor inepuizabil de energii și sugestii lirice. În acest sens poetul își dă seama că, fiind un inspirat, este totodată intermediarul, „vestitorul", „elementul de legătură". „Călătoria" sa lasă un „mesaj", e mesajul ce vine de la intrepidul ce survolează, spiritualicește, relieful unui lirism cu bătaie lungă : „Eu duc mai departe o veste / Vorbită de-o gură mai pură. / Ceea ce spun nu-mi aparține / Sînt doar elementul de legătură / Nu fac decît să v-aduc vestea / Că sînteți fiecare din voi o victorie / Apoi voi dispare pe totdeauna / Din viața voastră răpit de glorie". **(Călătorie cu dirijabilul).**

În **Ce oră bate în Univers ?** (1983) acest fior poporan distilat și inconfundabil a cedat mai mult teren unei rigurozități formale, care, însă, nu ascunde aerul înnegurat, cețos ori confident al poeziei. Cartea e, zice poetul undeva, „o investigație lirică asupra timpului, în trei din ipostazele sale", care ar fi : Timpul Istoric, marcat de obsesia „ceasului planetar" (ciclul **Astronomia ierbii),** Timpul Uman Generic, înfățișat ca o „luptă-cu-sfinxul", tatonînd asupra posibilităților ființei de a se salva prin creație și, în sfîrșit, Timpul Existential, adică anotimpul în care se instituie relația ființei cu lumea **(Scrisori de toamnă).** E aici, în spirit existențialist, un adevărat dermes fundamental al **„ființei-care-întreabă".** „Ce oră bate în Univers ?" e întrebarea-titlu, care devine laitmotiv în cele 70 de sonete. Un sentiment de urziu și însingurare, dar nu jelanic-romantios, ci de o demnă și apolinică acceptare este atotprezent. Ființa poetului e acaparată acum de o conștiință lăuntrică, care vrea să știe timpul și zodia sub care trăiește, să-și constientizeze, în raport cu cosmicul, cu lumea inconjurătoare, cu Universul, poziția, și, evident, propriile-i limite. Chiar erotica de acum, care și altădată avea ecou cosmic, pare un sentiment apus și odată cu aceasta însești planetele se clatină, iar cerul întreg se întunecă. „Cenușa" ca ultimă realitate a combustiei erotice e metafora „arderii de tot". Izvorul lumii a impietrit, copacii înghețată, ghețarii morții alunecă de-a valma, iar ceasul cosmic înțepenește : „Se clatină planetele deasupra / Și cerul s-a-nnoptat în plină zi... / Prea mult, iubito, ne-am jucat de-a umbra, / Și de a fi, și de a nu mai fi... // De-acum privim cenușa care cade / Peste izvorul lumii impietrit ; / Copacii care-ngheață nu dau roade / Iar ceasul cosmic a înțepenit..." **(Astronomia ierbii).** Un fel de păunescianism în stare de alarmă (cel din cartea de sonete **Pămîntul deocamdată)** se face simțit. Iată imaginea acelui tembel **Zeu al războiului,** condamnat vehement și cu expresii care nu mai sînt de adincime : „Sîntem exact aceia care-am fost, / Jucăm aceleași scene inc-o dată : / Din pricina acestui Mare Prost, / Istoria se vede repetată... // Cum am putea să-l facem mai uman, / Să nu mai ia numărătoarea-n van / Cu mintea lui din cînd în cînd absentă ?" O senzație de angoasă la gîndul că planeta geme de militarizare poate configura chiar o temă, cu toate că poetul e un pacifist de așezare moldavă. (A. Silvestri corela, într-o cronică, această mică lirică militară de experiența poetică a lui Nicolae Dan Fruntelată din „Inventarul speranței", sugestie de bun augur, cu nuanțările de rigoare într-o eventuală dezvoltare interpretativă). Rigoarea formală a sonetului a scuturat poezia lui Paul Balahur de metaforism, aducindu-i un spor de decantare lirică. Iată un alt sonet, **Corabia,** a cărui figurație metaforică și mișcare de idei amintesc de „Călătoria cu dirijabilul" : „Sus pînzele ! în ceruri vom pleca / În nava noastră proiectată-n stele... / Dar moștenirea lumii e prea grea / Și trupurile morților prea grele... // Să le lăsăm ! le-am lepădat supuși / Și-am înălțat catargele deșarte... / Dar tot prea grele-s marile cenuși / Și tot prea grea sămînța lumii moarte... // Să luăm de pe corabia de fum / Tot ce-ar putea s-o facă mai ușoară / Pînă-ți deschide în văzduhuri drum... // Dar tot nu se clintește ! înapoi / O trage blestemata ei povară — / Ar trebui să coborîm și noi..." Forma fixă a sonetului, în care Paul Balahur se vădește un virtuos al genului, a suprimat starea de beatitudine și exaltare de altădată, cedînd teren unor dezaburări de profunzime. **De-seninarea, înnegurarea, în-cenușirea** lucrurilor și a sufletului, înfiorarea spăimoasă constituie figurile laitmotivice ale poeziei, și aceste melodioase viziuni ale aventurii spirituale primejduite, în regim umbros și nocturn, amintesc de neoromantismul philippidian, de marile gesturi simbolice și vizionare de acolo, în mijlocul cărora artistul și creația sa constituie o temă privilegiată. Destrămarea Universului, însă, presupune și reconstituirea lui. Poetul concurează demiurgul și sonetul e pus să escaladeze un ton solemn, de geneză, cu ecou prelung, pînă la „Psalmii" lui Dosoftei : „Pui ape-n riuri, păsările-n cringuri / Luminile pe cîmpuri le așterni, / Și ramuri înfloresti pentru cei singuri / Și munții depărtați îi faci eterni / În dimineața reintemeierii // Gospodărești străvechile materii / Faci ordine din nou în Univers... / Cînd mă trezesc să le găsesc pe toate / La locul lor într-o eternitate / Înregistrată ca un fapt divers". E aici credința în mitul auroral al poeziei, în puterea ei de a concura creația Lumii.

Că Paul Balahur e un **poet al spațiului cutreierat,** al aventurii spirituale ca ascensiune, ca plutire ori călătorie iscoditoare („cu dirijabilul") ne confirmă și mai recentul său volum **O ploaie de aripi** (1985) : „Aripi ușoare de zburătoare / Dar care-adună nori uriași — / Nepreăzută amenințare / Plutind severă peste oraș..." **(Ploaia de aripi).** E metafora fertilității și a rodului-auriu la virsta căruia se află însuși poetul. În aceeași notă de diafanitate, poetul cultivă un chagallianism mirabil și mesageric, cu reverberații de lirism pur.

Volumul reia acea manieră lirică din **Nopțile de zburător și Călătorie cu dirijabilul** („Inorogul", „În șirul alergătorilor", „O mie de porți") Muzicalitatea revine în cele mai variate forme și ipostaze. Alte teme, în afară de cele deja cunoscute, nu apar. Se mențin temele, se reia maniera, nelinistea însăși e aceeași, chiar dacă poetul se folosește de alte figurații metaforice (de pildă readucerea în atenție a unui simbol ce înfruntă veacurile : **Sfinxul).**

Călătorie cu dirijabilul și **Ce oră bate în Univers ?** rămîn însă inconfundabile și ele vorbesc de un poet de o originalitate vie și maturitate artistă, vizionar în sensul proaspăt / patetic al cuvîntului, ce-a consumat mai multe „etape" lirice și s-a regăsit pe sine în mythosul poporan și în spiritualitatea-i mirabilă.

Z. Cârlugea

Lumea „nevăzutelor urse"

Cel puțin în primele volume, Horia Bădescu rarefiază poezia spre o maximă stilizare, preocupat mult de muzicalitate. Pe fondul primar, incantatoriu, suprapune sugestii de inițiere într-o lume a tangenței cosmice. În **Marile Eleusii** (1971), **Nevăzutele urse** (1975), **Cintece de viscol** (1976), **Anonimus** (1977), poezia își coagulează muzica din sfere astrale, exprimînd aspirația spre puritate și dorința tainică a pătrunderii în secretele naturii. Poezia lui Horia Bădescu este un cintec neintrerupt, mai mult murmurat, în tonuri stinse. „Bolnavă mi-e inima de cîntări" ar exprima o stare poetică, prin care poezia receptează și incheagă în textul ei cîntecul cosmic, cel din lumea „nevăzutelor urse". Poezia, observată prin puterea transformatoare, devine, în același timp, receptacol al cosmosului. Intrate în poezie, elementele transfigurate prin actul artistic sînt tot atitea „chipuri" ale poetului : „Ating o piatră și se face floare / și nufăr, frunză, vînt, așa precum / dac-ar fosni un astru, în izvoare / s-ar închega lumina ca un fum./ Dar chipuri sînt în toate să m-asemăn / și umbră de-i mai multă e decît / m-aș oglindi în fratele meu geaman / la cumpeni de sublim și de urît".

Poezia se fixează plastic („Și într-o singură linie / mai mult decît orice dorință"), în fulguire imagistică, prin suplețe și frăgezime: „Eu sînt un plînset izvorînd / acolo unde mările se-nclină, / boltește steaua lunecînd / din veac întunecata ei lumină ; / / cad grele pleoape pururea de somn / pe tremurata ei veghere / sub care cerurile dorm / în visul visului tăcere / / și se aude numai înghețînd / singurătatea care ți se-nchină cum lin un plînset izvorînd / acolo unde mările se-nclină."

În imagini stilizate se realizează **baladele,** unde tensiunea o întreține vibrația lirică, produsă de puterea sentimentului **(Balada pămîntului românesc, Balada neamului valah, Baladă pentru fiul meu, Baladă de seară, Baladă de adolescent, Balada menestrelului, Baladă scitică).** O viziune a vechimii și a rosturilor prin timp, într-o larghețe a atitudinii se desfășoară prin poezie : „Sînt neam valah atita cît eu voiesc să fiu / stau între porți de lut și veșnicie / cu sufletul acoperit de grîu, / cu lancea rezemată-n panoplie ; / / sînt neam valah atita cit vorba mi-o rostesc / în limba murmurată a riurilor sfinte, / cît încă peste lacrimi surisul e firesc, / cît iarba se ridică fosnind din oseminte, / / cît grele de amurguri albinele sosesc / înzăpezite-n floare de stupurile lunii, / cît încă de iubire femeile rodesc, / cît încă pe morminte se scutură alunii / / cît încă ne rămîne un petec de pămînt / pe care să ne punem un zid de ctitorie, / sînt neam valah atita cît eu voiesc și sînt / de dincolo de veacuri zidit în veșnicie." Poetul, ca întemeietor de lumi, elogiază spațiul străbun. Cîntecul său poate ieși mereu înspre cunoașterea și înțelegerea tuturor, patria fiind un imn al poetului, rostit pentru elogiere : „Se poate ieși pe pămînt / cu vocea poetului, / patria lui e un imn / ridicat de albinele verii / pentru liniștea lumii ; / iată se poate ieși pe pămînt, / timpul poetului / e un vis auriu / peste pleoapele grîului, / singele lui / întemeiază aspre culori / pe roata Ardealului ; / se poate ieși pe pămînt / cu smerenia pașilor lui / patria este obrazul fără de pată / al întemeierii de fiece zi ; / și dacă femeia și casa lui / și somnul copiilor cu nume de zei / și cinstea lui / și neînduplecarea de-a fi... / se poate ieși pe pămînt / cu fapta poetului / patria lui luminează la / hotarul marilor urse !". **(Se poate).**

Ion Sălișteanu : „Ana lui Manole"

Poetul se protejează, prin cuvinte, de elementele străine poeziei. Din interiorizare, prin sonoritatea muzicală a cuvintelor, se naște poezia, spațiu ce asociază puritatea cu înțelepciunea : „Tot mai pustiu și mai calm între ore, / mai aproape de mine și mai înțelept, / în rece metal înzăuat, în cuvinte, / fără de spaimă aștept ; / tot mai pur și mai fără prihană, / curățat de dorință, de patimi, de dor / sub ochiul holbat al tăcutelor urse / cobor înspre mine, în cuvinte cobor" **(Armură).** Fiind un rafinat al versului, Horia Bădescu are știința versificației, atingînd o manieră proprie. Nu este un poet al marilor elanuri, ci mai mult al poeziei muzicale, chiar dacă apar simboluri ale contopirii cosmice : „Nu mă strigați, voi fi plecat un timp / ascuns de roiuri blinde de albine / mă va purta nemuritorul nimb / prin inserarea orelor pufine / / și mă va trece suspinînd un riu / acolo unde ursele se-nclină, / pururi frumos, acoperit de grîu, / cu pleoapele în racle de lumină", **(Nu mai strigați).**

Nu alta este impresia lăsată de lectura volumului **Recurs la singurătate** (1982), în care constanța traseului liric pare să fie una din coordonatele dominante. Ciclurile — **Recurs la singurătate, Plîngerile lui Solomon, Viața de fiecare zi a domnului Quijote** — reprezintă o expresie a biruinței liricului, a atitudinii raționale și echilibrate. Limbajul poeziei sale descinde din limpezimea rostirii clasice, avînd claritatea și adîncimea marilor creații. În forme clasice, ordonate, poezia se rostește prin întrebări răscolitoare : „Ne-apasă vremea, se-ncovoaie timpul, / ne dă prin oase iarba incolțind ; / precum mistreții bălților pe grînd ; / simțind mișcînd în singe anotimpul. / Dă-n toamnă lumea, se zbircește clipa, curg pieile luminii pe pămînt, / în părul rar al cerului, pe rînd, / mătreața stelelor se înfiripă. / Încet se șubrezește schelăria / Marele Cariu roade dedesubt / și cu făina cursă ne-ntrerupt / își ghiftuiește moartea brutăria / adulmecînd veciilor reversul. / Ne micșorăm sau creștem universul ?" Acest sentiment al trecerii timpului se asociază cu cel al eroziunii, al degradării și perisabilului. Tot mai mult, poezia este adusă și spre problemele morale, ale rațiunii existenței și validității judecății viitoare. De aici izvorăsc și poeziile din **Apărarea lui Socrate** (1985), unde drumul este dramatic, tăiat de neliniștite întrebări : „Cu ce pot umple urna acum / eu cerșetor al cenușii divine ? / Am trăit ! / Acesta nu e un merit / ci o realitate. / Am spus vorbe ciudate ! / Aceasta nu e o vină / ci un fel de a fi ; / dacă ele n-au nici un temei / la ce bun să mă judecați pentru ele ? Am fost umbra celui ce m-a îngăduit / la picioarele sale ; / pentru ce osîndiți atunci / ceea ce nu-i decît măsura / propriei voastre făpturi ? Am trecut ca o boare. / A existat ? — se vor întreba mîine / buzele voastre, / Căci ce pot așeza în urmă acum eu cerșetor al cenușii divine ?" **(Ultima scrisoare a lui Socrate)** Din același volum, **Exerciții** sînt expresii ale dexterității poetice pe teme erotice. Tot mai mult iubirea devine în poezia lui Horia Bădescu un mod de a exista.

Alexandru Ruja

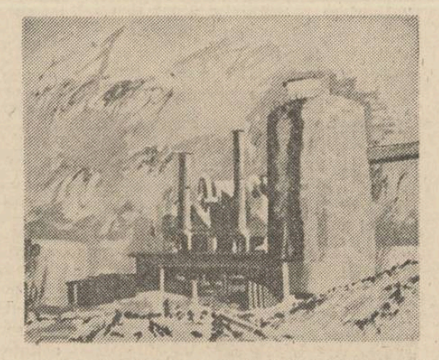

Ion Bițan : „Peisaj industrial"

ion iuga

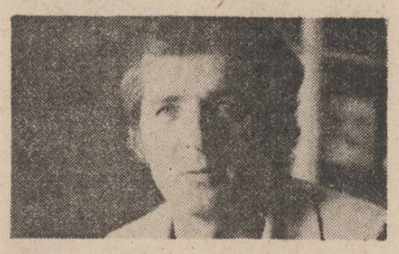

Adastă septembrie

Adastă septembrie agățat de garduri
jumătate tristețe cimp fără parfum
parcă aș trece chiar eu prin inserare
cu fața spre cumpăna arsă de-amurg

cindva mai zăream un izvor
și-ntr-o fîntînă imi strigam chipul de zeu
prea frumos
astăzi se cațără septembrie pe pietre
o fiară însetată a secat izvorul
frunza mai stăruie ingălbenind in aer
și cade apoi
o aud strivindu-și obrazul prin crăpături

armele și soldații ruginesc parcă și se usucă

adastă septembrie agățat pe garduri
cer fără parfum
doar amurg

Treci zidul din tine

Treci zidul și intră cu zorii in ziuă
treci zidul cit încă ți-e trupul ușor
și brațele tale aripi de vint

treci zidul cit sălbatica mătrăgună
mai strivește-n pereți uitate oglinzi
nu pregeta cind ușor iți e mersul
să te cațeri ți-e și mai ușor

treci zidul și intră-n viață
ai porți neimblinzite-n priviri
și in miini uneltele tale sint flăcări

treci zidul și vislește in ziuă
cit brațele tale nu-s pietre de riu
și pașii umede fuioare de ceară

pietrele toate se macină-n ierburi
treci zidul din tine cind trupu-i ușor

Terasa albă și ciinele acela vagabond

Mai vezi iubito terasa albă
și noi in fotoliile aurii de răchită
bind cafea
și chiar ceru-n pahare albastre cu pepsi
sprijinindu-ne norocul
in suliți de lumină
și trupurile noastre creol-intunecate
de răsfăț in șezlong și-n nisipuri incinse

terasa aceea transparentă iubito
de risul nostru inălțindu-se pe mare

ioana bălan

⁂

ieșisem in afară
aerul sinelui șerpuind
zăbovim uneori
această iluzie a clipei expierii

sint obosită de imaginea mea
reflectată-n oglindă

intre mine și-această floare de sticlă
coincidența orei.

si ciinele acela vagabond
hrănit de copil cu ciocolată
ciinele acela de un alb-murdar
dormind la picioarele noastre
in timp ce eu iți desenam constelații
și-ți ștergeam merele acre
in eșarfa ca lumina serii

terasa aceea transparentă
ca ochii turcoaicei cu nume de diamant
imbrăcată in culoarea nisipului

terasa cu nume de zeu roman
sprijinită in ace de pini
și in tremurătoare verdeață
a rămas acolo mai departe pentru noi
să existe prin vinturile aducătoare de scoici
ca un imens cintec pietrificat
al absenței tale

vocile prietenilor fluieră prin crengi
dinspre faleza ingălbenită
și fug pe terasa insingurată / intre fotoliile
aurii de răchită

Prin tunelul Drăguiasa

Urc pe drumul păstrăvului de argint
rănindu-mi văzul prin soarele sfărimat
in oglinzile Izei
și uit spaima izvorului alb

bezna se taie in două
pe scara de fier
sub munte cind intru
piezișă turlă dinspre cer in piatra de apă

roțile-mi poartă-n auz
rememorind peisaje albite de vint
dealuri legate-n nuiele și turme de oi
coborind neginditele taine
in respirația mea tremurată

singur inflăcărată mirare
tăind muntele
și umerii simțindu-i arzind de rădăcinile
pădurii in creștere
in chipul meu plecat spre amurg
să inverzească

simt riurile copilăriei și șopirlele din otavă
mișcindu-mi tălpile
prin cămașa de întuneric
in goana acestui uriaș șarpe metalic
prin albia fără sens a virstei mele

uit spaima izvorului alb
in cadența ceasurilor infernale
și alerg in orele mele așezate in fața
părinților
impărțite felii la masa de taină
in Simbăta Morților

Starea din mine

Dacă-mi ascult inima ca pe un mugur
in palmele verzi de tinerețea ierbii

palmele acestea obosite
inalță coala albă la cer
cu amprenta gurii mele
cu lumina ochilor mei

dacă-mi ascult inima ca pe un mugur
imi aud dinții ascuțindu-se pe frunze
chipul meu de lup urcă in albul pomilor
steag inălțat de ceața din floare
izgonit de roua pămintului

aștept cintecul
amari mugurii mă latră
mugurii –
copie identică mie

⁂

In singurătatea acestui timp fără timp
incertitudinea morții
ce-mi dă tot tircoale
tăișul infigindu-se-n creier mai adinc
tot mai adinc
ți s-a spus ora cind va veni
ți s-a spus că trebuie să arzi tot
aceste lucruri nu-ți mai aparțin
ți s-a spus

arde tot
aceste lucruri nu-s ale tale
aceste lucruri ți le-am dat de-mprumut.

⁂

Și mă-nșelați
Și-mi impodobiți fruntea
cu o coroană de spini
Știe cineva oare ? !
E oarbă. Niciodată nu și-a dat seama
dacă acest șarpe roșu e propriul ei braț
Doar ca prin cețuri
cind sint chemată
fără să fi chemat.

⁂

precum dorința ei
cind focul ieșea din ape
zeul ciudat cu chip de lut
nu mai tăia din cer altare pentru jertfă
acum, in pumnul mării, inghețată de pești
își respiră tăcerea in plins mocnit de roșu

marcel uluitu

Ultimul cerc

de trei zile și trei nopți stau in jurul focului. S-au așezat in cercuri, după virstă. Cei mai mici in cercul cel mai apropiat de foc dorm, plîng sau privesc cu ochișorii rotunzi fix, in jarul flăcărilor. In spatele lor copii mai mărișori cu părul lățos, prăfuit, mirosind a fum, neastimpărați. Un du-te vino continuu. Mai in spate, copiii mai mari, cu voci indecise, mai gravi, se plimbă cu pași mari. De trei zile cară lemne, vreascuri din locuri doar de ei știute. Privesc in patul de jeratic, cu ochi lacomi, cu priviri sticloase de oboseală, cum limbi roșietice inconjoară un stilp de intuneric ce se inalță in centrul cercului format de dansul neliniștit al flăcărilor. De trei zile și trei nopți stau in jurul focului și o așteaptă pe frumoasa lor tovarășă de joacă.

Doi băieți din ultimul cerc le străbat pe celelalte, se apropie de foc povestind pe rind, ba grăbit, ba lent, monoton. Iar cind emoția sugrumă elanul unuia, celălalt continuă.

— Am plecat spre școală — așa am spus acasă. Și Cristina spusese la fel, strigind de departe : „Mă duc la școală cu Gelu și Valter". Eram grăbiți. Deabia am mai auzit indemnul mamei Cristinei de a se intoarce iute și ademenirea ei cu mincarea preferată. Simt și acum căldura soarelui in creștetul capului.

— La fel il simțeam și eu, ca un riu de lavă fierbinte ce se strecura de pe păr pe umeri, continuă al doilea băiat povestea. Cristina mergea intre noi. Era imbrăcată in blugi și cu un maieu. Era atit de frumoasă !... De fapt o știți. Avea fața ovală, cu sprincene negre, desenate parcă cu un creion la marginea de jos a frunții.

— Dar n-am ajuns la școală. Orașul nostru este inconjurat de lacuri. Era atit de cald, incit asfaltul incins păstra urma pașilor. Prin pingele simțeam căldura caldarimului incins. Mi-amintesc cum ne-am urcat intr-un autobuz care ne-a dus la lacuri.

— Toți trei știam să inotăm, zise celălalt prie-

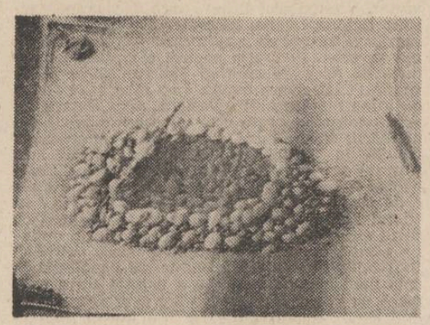

ten al Cristinei. Inotam bine. De abia așteptam să ajungem. Căldura și mirosul din autobuz ne creșteau nerăbdarea să ne aruncăm in apă.

— Am inchiriat o bărcuță cu vislele legate de copastie. Am inchiriat-o pentru două ore. Cine știa ?...

In jurul bărcii stropi de apă cu sclipiri albăstrii insoțeau unda tăiată de mica provă. Lingă barcă, in față, pe laturi, in spate sclipeau fulgerele albăstrii iscate de ramele noastre lovind apa.

— Ne-am hotărit să sărim in apă, să inotăm. Unul dintre noi trebuia să rămină in barcă, s-o păzească să n-o ia la vale. Valter a rămas. O mulțime de pești fugeau pe lingă noi. Ne atingeau cu cozile. Din cind in cind joaca noastră clătina rău barca, indemnindu-l pe Valter să intregească larma cu strigătele lui de teamă prefăcută. Am incercat să inot cu ochii deschiși in apă. Dar trebuia să scot iute capul afară, să-mi frec ochii ce mă usturau.

Trecuseră trei zile și a treia noapte era pe sfirșite. Luna trimitea raze palide ce parcă se dizolvau in lumina cenușiu-roșietică a dimineții. In centrul cercurilor de copii, rugul își slăbea și el puterea.

Cu picioarele lungi, ușor indoite, in pantalon de școlar, Gelu își trece, inconștient parcă, mîinile prin fața ochilor. Apoi, sovăielnic, cu mina dreaptă își mingiie lent părul de pe ceafă. Și-o desprinde incet, ca și cum și-ar deslipi-o de pe părul ud incă de apa lacului.

— Un pește cu botul bont, cu ochi inexpresivi, alunecă pe lingă Cristina și apoi imi taie calea. Se afundă in apă săgetind, apoi reapare imediat lingă umărul ei. Parcă ridea. Un pește ridea, cu ochii lui imobili ! Și totuși, in ochii lui părea să se vadă o veselie molipsitoare. Deodată incepe să facă salturi aeriene in fața Cristinei. Mișcări de evitare, ca intr-un joc de-a prinsa, in lături, in aer, in afund. Își indoia corpul și coada ca un arc, uitindu-se inapoi, parcă s-o cheme in a-l urmări. Apoi a dispărut in adinc. Lunecam alături de Cristina bătind apa cu mîinile, cu picioarele. Valter își mina lent, parcă moțăind, barca. Doar noi trei. Și uitasem de peștele jucăuș. Departe, malul era acoperit cu iarbă și sălcii, se continua spre dreapta cu o pajiște tunsă scurt pe care alergau niște copii, iar in stinga era o plajă acoperită cu nisip, unde se aflau

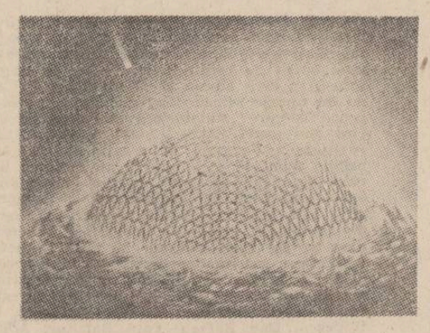

Tablouri de Onisim Colta

intinse, la uscat parcă, cearșafuri și pleduri multicolore. Aici, in mijlocul lacului, era liniște.

— Vedeam, in fața noastră, cum apa era despicată de o inotătoare care făcea valuri mici ce inaintau spre noi. Era parcă un brad cu coroana făcută din valuri, care creștea cu virful spre noi. Priveam din barcă cum creștea bradul cu coroana de valuri. Deodată virful bradului nu se mai apropie, ca retezat, și, după un timp, chiar lingă fața Cristinei, apăru peștele care o evită rapid indoindu-și corpul intr-o mișcare plină de grație. Zburdă ceva mai incolo, făcu un ocol și se intoarse săgetind pe dedesubtul bărcii.

— Mă intind cit pot in apă ca să-l prind. Am chiar impresia că mă așteaptă, dar cind sint gata să-l prind, se afundă și reapare ceva mai departe. Incerc de mai multe ori, tot fără succes, după care peștele se plictisește și incepe să inoate paralel cu Cristina. Îi imită lin mișcările. Ca să-l provoace incepe să inoate cit poate ea de repede, dar peștele stă alături la o distanță de o lungime de braț. Apoi îi trece repede in față și parcă așteaptă, acolo, să fie prins. De fiecare dată, cind mina Cristinei se intinde să-l apuce, peștele se afundă cu o mișcare grațioasă, expresivă : o invită să-l prindă in adincuri. Fata se afundă de citeva ori și reapare cu pumnul drept strins, ca și cum l-ar fi prins. Se depărtează de barcă, inoată spre mal. Cind și cind răsare din apă costumul ei roșu.

— Se apropie iar de barcă, continuă celălalt băiat, jucindu-se cu peștele, care, ba sălta in aer aruncind stropi strălucitori, ba se afunda in mijlocul unui virtej de unde. Cristina incetase tentativele de a prinde peștele. Se mulțumea cu joaca. Ne-am intors spre mijlocul lacului, cu fața spre soare, inveseliți de joaca lor. Un salt in aer, un riset cristalin și peștele se afundă, trăgind-o, parcă cu sine, in adinc pe Cristina.

— Dispăruse, nu mai ieșeau la suprafață nici ghemul argintiu, nici costumul roșu de baie !

— Ne-am repezit spre locul in care dispăruseră !

— M-am dus la casa noului meu prieten, spre pajiștile din adinc, continuă povestea o voce din mijlocul flăcărilor. Stilpul de intuneric fusese inlocuit, pe neobservate, de imaginea strălucitoare a unei rochii albe. Din tăietura de sus, a rochiei, un git prelung și fața surizătoare a Cristinei. Priveste, răsucindu-se lent, cercurile de copii din jurul focului. Părul prelung, castaniu-inchis, i se revărsa pe umeri. Copiii privesc frumoasa imagine care a răsărit din mijlocul flăcărilor, acoperită pină jos de faldurile rochiei, strălucitoare, cu umerii drepți. Apoi incep să se tragă incet inapoi, din jurul focului. Cei doi prieteni privesc surprinși făptura din mijlocul flăcărilor, chipul Cristinei. Deschid gura, vrind s-o cheme. Dar nu pot să-și exprime bucuria de a-și revedea prietena. Și doar de aceea, nopți și zile in șir intreținuseră chemarea, focul lor nestins.

Dinspre răsărit, aburul roșietic incepe să prindă nuanțe argintii, se intinde de-asupra focului ce stă parcă agățat de rochia stăpinei lui, care ezită o clipă și fuge, impinsă de lumină.

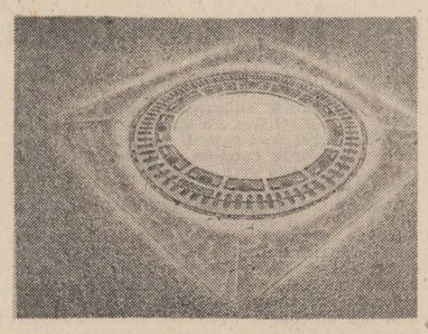

ștefania plopeanu

Aventuri in iarbă

1.

Nu să pictez iarba
ci să-mi văd degetele
strivindu-se, agățindu-se
de iarbă – crispate
ce aventuri crude mă așteaptă
pe mine străină in secunda verdelui
sau dacă
eu și iarba
sintem una
sau este ?

2.

După valea aceasta crește deal
după deal, coapse ascunse
după sin, e pintecele supt, riul secat
după sate, turme, ciinii, iarba
după iarbă, la marginea nopții
pietricele, nisip, riul
deita, marea, oceanul, așteptarea
după ocean, stinca, furtuna
barca zdrobită, oase, zgirci
carne, ochi, pinze intinse
la vint
lucruri fără inimă, rimă, cezură
stea vălurită, lungă, arzind, marsupiu, lup
lupă tulbure, luminâ-n micșorare
alergindu-și oarbă inima-n schimbare
aiurind, pulsind

3.

Fiind chiar in iarbă
in mijlocul ei
cu mijlocul meu de șarpe
infrăgezit,
in soizii singelui
m-am prelins
cu dinții inverziți
pe coridoarele firului de iarbă
luminată ca o lampă verde
m-am prelungit pină la marginea ierbii
sau am visat ?

4.

Ah, in lipsă ți-am cunoscut trupul
iar cind ai fost de față,
n-ai să crezi,
ți-am mirosit doar hainele !

Ce mai zbor de scrisori intre noi
și ce mi se macină
pielița aerului
asudind de-ncercări
fără nume

5.

Dar tu care mă vezi tirindu-mă
ca o reptilă verde
prin iarba carnivoră
ce-mi acoperă ochii,
ce crezi
despre greul
luptei cu iarba ?

Cum aș putea să-i descriu
decit inlănțuindu-te
și, tirindu-te-n iarbă
să te invăț tirișul
țăvălindu-te-n singele meu ?

6.

Las inadins, iată
urme curgătoare
dunga mea de-argint căzind in mare
ca o dungă de pămint
deși merg atit de iute
incit lumea crește

Mă opresc și rup crusta rănii
lăsind-o spartă

Ce singe roșu și frumos, vei spune,
ce drum insemnat !

Iată deci ceva văzut cu-adevărat :
vreo pagodă, un fișiit de aripi
săgetate, o creastă
inzăpezită, umbra
unui pește zburător...

Alteori uit de tine
și nu vei mai vedea nimic –
atunci, tu spune totuși :

Ce singe roșu și frumos
a curs pină aici ; dar unde-i
sălbăticiunea ?
A murit,
s-a vindecat ?

teatru

Piațeta (II)

«Teatrul Tineretului»
Piatra Neamț

Constituit dintr-o suită de tablouri vivante (ca și **Livada cu vișini** montată de G. Harag, la Tirgu Mureș), spectacolul lui Silviu Purcărete se dovedește a fi mai consecvent elaborat in prima parte și mai expediat in cea de-a doua. Numeroasele intervenții pantomimice, bine conduse de regie și plăcut realizate de actori, au scopul, aici, de a intrerupe logica textului, pentru a evidentia sensul lecturii dintre rinduri. Dialogul se poartă intre Unul și cei mulți, intre cel ce deține puterea banului și cei săraci.

Tirania unchiului Fabrizio (Liviu Timuș in emploi) se exteriorizează, in-

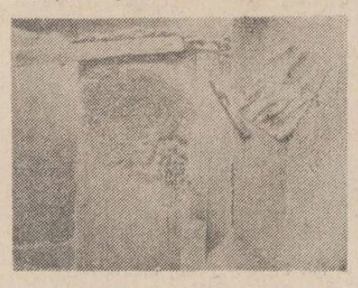

tr-o ultimă manifestare (inaintea „inscăunării" definitive a noului tiran), prin gestul său violent de a călca in picioare, cu satisfacție diabolică, nevinovatul „joc al mălaiului", călcind, de fapt, in picioare, liniștea și candoarea oamenilor piatetei.

Paul Chiribuță găsește zeci de nuanțe in voce și in plastica mișcărilor, pentru a exprima straniul personaj in mod corespunzător, in toate trecerile lui succesive, reușind să impună imaginea străinului Cavaler care nu se transformă structural, ci doar comportamental, pentru a-și atinge ținta. Pentru imaginea constantă a Cavalerului sint revelatorii și reactiile cetățenilor piatetei, transformările lor spectaculoase purtindu-i, cu ușurință, din starea de uimire in aceea de minie, de servilism sau indobitocire. Exaltarea lor ca și minia sint la fel de neputincioase și se sting tot atit de repede cum se aprind. Dorințele lor ridicole (astimpărate de banalele daruri, de acadele...) sint accentuate de regie pentru ca exacerbarea lor să poată sluji drept unul dintre mijloacele de ironizare a personajelor, proiectate, prin tot felul de detalii (vezi modernul spray deodorant), in contemporaneitate. In ansamblu, interpretii sustin un joc realist, dar alegerea lor inițială pe tipul de **emploi** al fiecăruia îi impinge către o liniaritate a măștii, pe care fiecare actor a umanizat-o mai mult sau mai puțin, in funcție de propriul temperament. Personaje mute, figuranți, interpreții se simt in largul lor in dinamismul jocului de improvizație la care îi invită miezul tipologiilor venind din **commedia dell'arte.** In fața impunătorului Cavaler, locuitorii piațetei vorbesc cu un ton reținut, cu inflexiuni muzicale, din condescendență, cărind și agitindu-se, rostindu-și prostia sau naivitățile cu aerul cel mai senin al implinirii celei mai grave solemnități, devenind peste măsură de grotești.

Un spectacol vesel, nu doar de dragul veseliei. Sensurile majore cu care a fost investit textul lui Goldoni au indemnat spectatorii la reflectie, după epuizarea cascadelor de ris. Important este, insă, ca ei, spectatorii, să-și dea seama de ce rid, de cine rid...

Nicoleta Gherghel

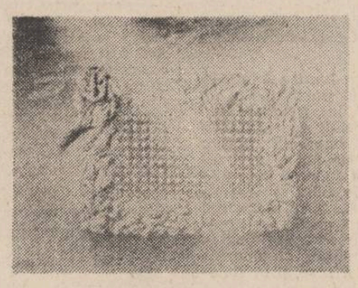

film

Scriitorii și filmul

Spre onoarea criticilor de film, a căror prezență in viața publicațiilor literar-artistice românești este consemnată incă din primul deceniu al secolului nostru, majoritatea atitudinilor afirmate față de producțiile artei a șaptea sint departe de a fi complezente, binevoitoare sau ingăduitoare cu esecurile evidente, incercările de a schița examinări teoretice fiind, la rindul lor, pertinente, și nu rareori originale exprimind puncte de vedere cu valoare de prioritate. Prezența scriitorilor români in coloanele rezervate criticii de film a rămas o garanție pentru seriozitatea și profunzimea abordării chestiunilor ce privesc fenomenul cinematografic incă de la inceputurile sale și un exemplu elocvent rămine acela ilustrat de activitatea complexă a lui **Camil Petrescu.**

Temperament de luptător, critic de mare subtilitate, teoretician important al relației artist-operă-receptor (nu numai in perimetrul dramaturgiei), **Camil Petrescu** avea criterii ferme de analiză axiologică materializate intr-o mare varietate de formule gazetărești.

Incă din 1927, **Universul literar,** nr. 14, 2 aprilie, vreme in care precizările teoretice asupra filmului abia incepeau să se decanteze, **Camil Petrescu** refuza cu argumente ilustrația pleonastică a operelor literare, exagerările școlii expresioniste negind totodată pretențiile unui cinematograf pur. „Cinematograful pur e o aberație tot atit de mare ca și poezia pură, ca și logica pură. Este adevărat că el trebuie ferit de maladiile specifice oricărei discipline artistice : hipertrofierea organelor secundare, a transformării mijloacelor de expresie in scopuri in sine. **Cinematograful care abuzează de fotografie e tot atit de vulnerabil ca și romanul care abuzează de vorbe goale" *)** (subl. ns.).

In **Filosofia Substanței,** scriitorul sublinia faptul că cinematograful „a fost din primul ceas artă, adică o modalitate ontologică substanțială sub condiția materialului. Mijloacele de care dispune cinematograful il fac mult mai propriu pentru obiectivitatea artistică decit teatrul. Este adevărat că tocmai din pricina imensei lui pătrunderi, cinematograful este indicat pentru o evoluție dialectică de proporții uriașe" *).

Poate surprinzător, teoreticianul spectacolului teatral și al artei interpretative acordă artei a șaptea, in urmă cu peste cinci decenii, șanse superioare Thaliei, șanse determinate insă și de situația existentă intr-o anumită zonă a vieții teatrale românești. „Intrat pe o pantă dezorganizatoare, teatrul își va pierde și ciți actori buni mai are in folosul cinematografului vorbitor, care, e neindoios, va deveni o artă. Cinematograful „obicinuit", modern, ca să zicem așa, e azi o artă incontestabil superioară teatrului mediu. Are o interpretare totdeauna deosebită (căci are mijloace), potrivită cu adevărat rolurilor, are buni regizori care sint tentați și de cistigurile imbelșugate și are o „acuratețe" pe care teatrul de astăzi nu o mai are decit in imprejurări excepționale" *) **(Țara noastră,** nr. 35, **25 mai** 1932).

Cu exigență estetică, autorul **Sufletelor tari** analizează valoarea unor titluri de referință ca **Westfront 1918, Camaraderie** sau **Variété,** comentează valențele poetice și resursele stilistice ale animației americane sau interpretează cu superioară ințelegere arta unor mari actori ca **Chaplin** sau **Greta Garbo.**

Un capitol deosebit de interesant al poziției lui **Camil Petrescu** față de cinematograf rămine acela referitor la scenariul cinematografic cu referiri speciale la propria contribuție concretizată in elaborarea scenariului **Bălcescu,**

Călin Stănculescu

***) Citate din excelentul volum ingrijit de Florica Ichim: „Camil Petrescu — Comentarii și delimitări in teatru", Editura „Eminescu" 1983.**

PORTRET ÎN MIȘCARE

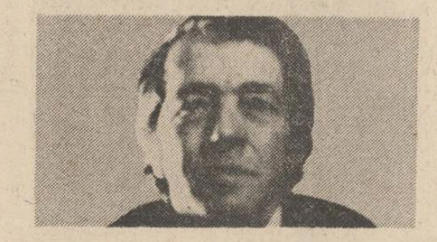

adrian alessiu

figura zmolită, cu fălci puternice, îl făceau pe doctorul acela să nu pară deloc simpatic. Ochii pierduți printre riduri abia dacă se zăreau ca două butoniere ceva mai pronunțate. Era scund și, bine-înțeles, burtos.

Halatul alb nu făcea decît să-i scoată și mai mult rotunjimile în evidență, fiindcă plesnea pe el.

Acum, în picioare lîngă scaun, lucra ceva în gura unui pacient.

Mîna lui învîrtea un fel de cui lung în falca acestuia în timp ce gura i se mișca ritmic dintr-o parte-n alta, dîndu-i o expresie de scîrbă teribilă.

Pacientul stătea cu spatele, așa că nu i se vedea figura. Umerii îi depășeau puțin lățimea spătarului, iar firele rare de păr ce răsăreau pe deasupra acestuia arătau că omul nu mai este la prima tinerețe.

Un altul, cine știe ? prieten, coleg sau poate tot pacient, stătea rezemat între sobă și dulapul nichelat plin cu borcane și cutii, și urmărea cu atenție mișcările cuiului, vrînd parcă să-și dea seama cît de mare e gaura din falca celui care, în acel moment, ocupa scaunul.

Asistenta scria ceva într-un registru și, din cînd în cînd, îi mai arunca priviri furișe.

— Dacă vă impresionează... mergeți și fumați o țigară ! îl îndemnă pe omul care stătea-n picioare fără nici o treabă, neconvinsă dacă trebuie sau nu să-l dea afară din cabinet.

Însul privi peste ceafa doctorului ceața umedă care se lăsa afară, crengile negre ale copacilor desfrunziți ce se ciocneau în bătaia vîntului aspru de iarnă și mormăi ceva în semn că nu, apoi spuse tare :

— Prefer aici, că-i mai cald !... chiar îmi place să-l văd pe dom' doctor cum lucrează...

Asistenta trase o țigară din pachetul desfăcut de pe birou, o aprinse și-și plimbă privirea undeva sus, pe muchia peretului alb, acolo unde acesta se-ntretaie cu tavanul, ca și cum acolo ar fi văzut ceva mult mai interesant decît mutra crispată a medicului și pe cea de cal bleg al instrusului care se sprijinea în continuare între sobă și dulap. Trimise rotocolul de fum spre becul ce spînzura-n loc de lustră, apoi, vădit plictisită, se-ntinse după ziarul prins sub un maldăr de condici și privi distrată o fotografie.

Mîna care manevra cuiul, în contrast cu omul, părea mică și nevinovată, o mînă de pianist, cu degete prelungi și îngrijite, care nu inspirau nici pe departe forță.

Gura plimbătoare se-apropie, strînsă ca o linie, gata să intre-n cea mai apropiată ureche, degetele zvicniră ghemuite pe unealta ce semăna a cui și chiar se auzi o pîrîitură înfundată.

— Am o mînă, să-mi trăiască ! spuse rînjind, cu gura încă strîmbată nefiresc, grasul cel negricios, în timp ce din vîrful pironului mînjit arunca în scuipătoare colțul de măsea nefiresc de alb, ca o perlă.

Cel care asista, din pasiune — cum spusese chiar el puțin mai înainte, avu o ușoară tresărire, nodul gîtului săltă de cîteva ori ca și cum ar fi căutat să-i ajungă pe limbă, apoi își regăsi calmul privind fața mediculuí care între timp devenise cît se poate de normală și chiar simpatică. Paloarea obrazului însă nu-l părăsi, se așezase temeinic acolo, acum în ultimele clipe și cele mai încordate, sau poate pălise că-și simțea apropierea rîndului pe acel scaun care unora le inspiră tot atîta teamă, ca și unul electric.

Singura care nu vădea nici o reacție era asistenta, ea îl vedea pe pacient din profil, în timp ce acesta lăsa să-i curgă din gură clăbuci roșiatici de scuipat amestecat cu sînge.

Spectacolul ăsta îl vedea poate chiar prea des, de mai multe ori pe zi, așa că s-ar fi mirat mai degrabă să fi fost altfel.

Nici pe pacient nu părea să-l intereseze. De bună seamă era încă sub efectul anesteziei locale, dar părea amorțit complet. Părea un ins șters și fără reacții.

Încetineala lui îi transmitea celui cu înfățișare de cal bleg un fel de enervare. Îi venea să-și spună-n minte că bine i-a făcut ce i-a făcut doctorul, ca și cum ar fi asistat la o răzbunare, nu la o operație, dar imediat se crispa tot, știindu-se cu o rădăcină de măsea ce nu se mai putea trata decît tot cu clește.

Atunci intră celălalt doctor, cel care urma să lucreze-n tura de după-masă. Părea ceva mai tînăr decît colegul său din cauza aerului de sportiv, salută, înregistră că omul cu figură de cal, pacientul lui, era deja acolo și-i adresă asistentei un zîmbet la vederea căruia privirea-i avu o lucire de simpatie.

— Hai ! ia-ți pacientul și du-te la masă ! îi spuse colegului, bătîndu-l pe spinare, tare, să simtă.

— Am plecat, am plecat ! mirii negricioșul, lăsînd sculele murdare-nălecate-n tavă și grăbindu-se să-și îmbrace paltonul.

Asistenta, o fată-naltă cu păr roșcat și figură inexpresivă de pictură bizantină, începu să facă ordine fără grabă, plimbîndu-se de la scaun la chiuvetă, apoi la dulap și-napoi la scaun, ca-ntr-o paradă a modei, unde eleganța ținutei corpului este mai importantă ca orice.

Cel cu capul de cal părea că o vede pentru prima dată desfășurată așa, în picioare, încît părea foarte interesat de ce putea vedea între partea de sus a cizmelor și tivul rochiei.

N-ar fi fost cine știe ce de văzut, dar omul părea atît de concentrat, încît fruntea i se-ngustase, ochii luceau singerii pe sub arcadele ciolănoase, iar mușchii maxilarelor îi zvîcneau in-

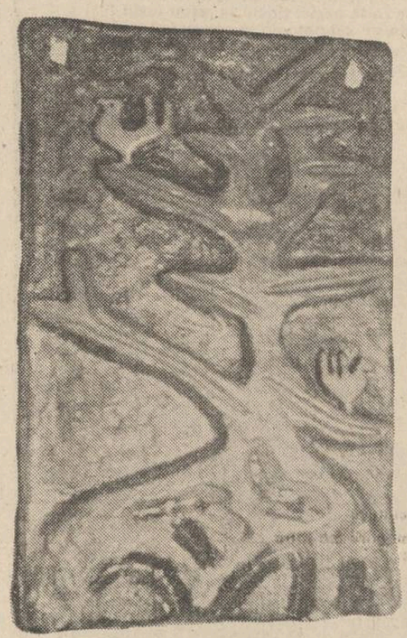

Ceramică de Nicolae Gadonschi

conștient în timp ce-și frămînta buza de jos între dinți ca unul care se pregătește să facă ceva nelalocul lui.

Doctorul, rămas singur, se-ndeletnicea cu aranjatul unui nou set de scule pe platanul de porțelan aflat lîngă scaun. Aruncă în treacăt o privire pacientului său care stătea tot în picioare, acolo unde-l știm, bătut în cuie, ca și cum i-ar fi luat măsură de sicriu.

Fricos cum era, omul cu înfățișarea de cal bleg aproape că vorbi fără să vrea :

— Nu vă grăbiți, dom' doctor... am timp... mai aștept !

— Bine, bine, treci pe scaun ! răspunse acesta, făcîndu-i loc să treacă.

Lunganul se apropie clătinîndu-se, i se părea că la fiecare picior are doi genunchi în loc de unul, pînă ce în cele din urmă se prăbuși în jilț cu gura căscată mare, gata parcă să-nghită talgeru-acela mare și luminos sub care se pomenise dintr-odată.

Deși atent, urechile-i păreau că-i bubuie. Prinse o frîntură de discuție între doctor și asistentă... îi cerea ceva... „o anestezie mare" înțelese el și se chirci cît putu.

Celălalt pacient nu se grăbea nici el. Lîngă ușă se tot făcea că-și îmbracă paltonul, dar nu nimerea mineca. În sfîrșit, nemaiavînd cum s-o lungească, întoarse capul, mormăind un „bună-ziua" pe lîngă falca încă amorțită și limba țeapănă.

Zîmbi pentru prima oară strîmb și neconvins, căutînd să-i surprindă măcar tresărirea celui ce se afla acum pe scaun, în locul lui, la prima-înțepătură...

gabriela creţan

Lamento

În timp ce un mic demon îmi dă tircoale,
în timp ce inelarul lui mă atinge și
îmi scrie pe frunte o literă neagră,
defăimătoare,
privind prin lentila lunară contemplu
un ou ideal încălzit în pîntecul roșu al nopții

(acolo este gloria,
acolo benedicțiunea,
acolo el doarme
într-un punct virtual)

dar aici numai noaptea grea a exilului
și carnea sărmană scuturată de friguri, de
întunecate furori,
cerșetori deposedați de har, miri ai neantului
întinși pe o litieră fragilă
cu tendoanele genunchilor arse.
Și nimeni să ierte, nimeni să judece,
nimeni să toarne cucuta-n paharul avid
al discipolilor,
nici un miracol să lumineze
neîndurătoarea penitență ;
doar sonuri siflante și dezacorduri,
acel tragic lamento întonat de un cor
al robilor,
pace și reculegere pentru sufletul celui sfîșiat
pe cînd traversa ultimul cerc al pustiei
mîna tatălui vînturînd sorții vitregi,
măsluind triada cerească,
sperînd să alunge nesansa,
catastrofa, dezastrul,
oțetul discordiei de pe buzele noastre.

O, stele, fatidice numere, palide oglindiri,
reminiscențe fictive din visul acvatic,
cum se văd oare înșelătoarele semne
privite prin prisma sfîșiatului ?
Captiv în gineceul de purpură
din pîntecul tandru al nopții,
cu moartea de moarte plătit,
lacrima lui
luminînd
a fost o jertfă fericită...

(acolo este gloria,
acolo benedicțiunea,
acolo el doarme
într-un punct virtual).

Prinț al cenușei, al echivocului, al
clarobscurului
fii tu sabia care rupe din mine,
repudiind haosul voi lăuda
această iluzorie învestitură
un cor al robilor îți celebrează astăzi
căderea,
izgonirea în spasmele ființei asediată
de frig

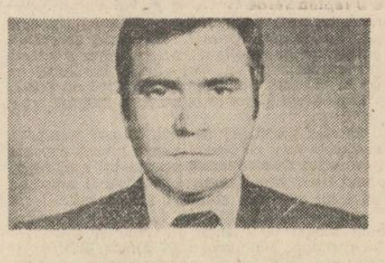

gheorghe buciu

Semne

Mai îngenunche cerbii în noaptea începută
a singelui fierbinte, într-un îndemn zălud,
cînd ploile de vară miros a iarbă crudă,
și soarele sălbatic se răstignește-n sud.

Atunci aprind pe dealuri prevestitoare focuri
păzindu-le statornic în fiecare noapte
și caut semne clare prin neștiute locuri,
sculptînd statui în ceața iluziei deșarte.

Somn de august

Mai știu, nu mai știu un drum înspre locul
unde copil păzeam rodul de aur,
veghind credincios culcat lîngă focul,
mocnind singeriu ca ochiul de taur.

lumină a melancoliei, paradisiacă
stupoare
pe masca eretică,
raza hermetică a unui suris ca
o aură rece
a unui soare subteran, ca
o jubilație blîndă a morții...

În lacrimi

Toată în lacrimi, imaculată,
într-o noapte a plîngerii, înecată în oglindă,
în
aurită splendoare.

Dar ce ipostază, stăpîne, ce grimasă
incremenită
(o cutremurare dulce, înrobitoare),
ce mască tragică trasă strîmb pe obraz
alunecînd de partea cealaltă
ca uns al purgatoriului care vine
din sălbăticie,
din înnorare
cu fruntea numai cenușă, cu inima
ca o rază care-mi luminează paharul.
Aproape,
înmărmuritor de aproape,
armonicele acestei secunde și apoi
muzica fugind în jurul unui nor de lapte.

Străfulgerare !

Ce grimasă, stăpîne, insuportabilă,
multiplicată,
ce teroare, ce violență, pîngărirea știutelor
dogme
de parcă m-ar frînge pe roată, de parcă
s-ar răsturna o oglindă
din care se varsă o furie vînătă.

Și iată, lacrima mea
— o silabă
care gliseză pe marmura roșie
întunecînd-o.

Dar nu mai știu al cui
este ochiul vulnerabil, ochiul
profanator
care contemplă consternat din umbra singerie
nici paradoxurile lui desăvîrșite,

risipite ca perlele înghețate,
luminînd ca opalul
Calea plină de spini a pustiului și a
dezonoarei.
Aproape,
înmărmuritor de aproape,
atît de singur și atît de părăsit
în aurită splendoare,

el, despotul palid, eu, uzurpatorul ;

căci totul este imanență și reflectare,
asemănare nesfîrșită, neîndurătoare,
visăm în oglindire pantomima morții
sub sfere conjugate în ruină.

Înfiorat cercetam prin foșnetul vîntului
strivind somnul ce-mi picura de sub pleoape,
hotărît să-nfrunt cățelul pămîntului
ce-l bănuiam pîndind undeva pe aproape.

Zorii inocenți risipeau lacrimi grele
peste armura de rouă, paznic de lan,
înciudat că somnul căzut dintre stele,
în noaptea de august, m-a învins înc-un an.

Fotografii de nuntă

Pe strada mare acum de mult uitată
la prăvălia închisă tuturora
te-aștept iubita mea de altădată
să mai închiriem un sentiment cu ora.

Solemni ca-ntr-o fotografie-ngălbenită
tu-n voaluri albe eu în frac de mire
un ceas vom fi perechea bănuită
de fericiri pierdute-n amintire.

Bătrînul fotograf ne va vîna surîsul
fragila cumpănă prin clipa mută
pe care o să treci vînzîndu-ți plînsul
prin gîndul meu — fotografii de nuntă.

Zodiac

Cu semnul verii rătăcind prin sînge
mă oglindesc în ziuă ca-ntr-o boală,
un trup ostil într-un triunghi mă strînge
și mă aruncă-n galbena răscoală.

Sălbatic mă ofer cîntînd ofrandă,
luminii săgetate cu iubire,
prin care trec ca printr-o formă caldă,
în ultima și marea dăruire.

george stanca

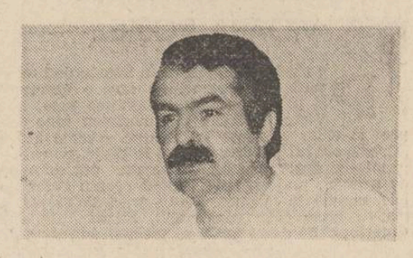

* * *

Și cum se mai cîntă pe mare în sud
întreabă matrozul butoiul de dud
și-n sufletul lui cu cocliri de aramă
se petrece o dramă

Și cum se mai cîntă prin țările calde
întreabă copacul în timp ce se arde
și-n crengile sale în țipăt și-n șuier
ard un flaut și-un fluier

Și cum se mai cîntă la ecuator
întreabă-se lemnul arzînd în cuptor
și-n fibra-i ce crezi că e fără de moarte
se mistuie-o carte

* * *

Eu nu pot să opresc zăpada care cade-n
trombe
nu pot trăi în văgăune peșteri catacombe
nu pot să fug cînd gerul mă doboară
or să cobor din ceruri fără scară
dar nici să urc în cer nu cred că pot
căci e mai bine pe pămînt socot
e bine nu e bine e al meu
sînt totuși om nici sfînt nici dumnezeu
nu pot să fiu un saltimbanc un clown
și nici actor

nu pot de cîte ori aș vrea să mor
eu nu mă pot îndrăgosti de-o fată
și vai eu n-am să-l joc pe Hamlet
niciodată !

* * *

Cum ceara topită
se prelinge
pe lujerul luminării
Cum stă hamul înfipt
în carnea animalului
ce trage
Cum vîntul
roade piramidele
prin lucrarea nisipului
Cum copacul își crește
cercurile
în fiece an
Cum memoria
această instanță tîrzie
se încarcă zilnic cu noi întîmplări
așa mă doare în orice secundă
absența ta.

* * *

Ești frumoasă ca o livadă
de meri iarna
cînd albul zăpezii îndoaie
coamele crengilor.
Ești frumoasă ca o livadă
de meri primăvara
cînd albul florilor invadează
cerul ca o explozie.
Ești frumoasă ca o livadă
de meri vara
cînd razele soarelui se topesc în
cristalele dulci de zăhăr.
Ești frumoasă ca o livadă
de meri toamna
cînd fructul are culoarea tuturor
astrilor și greutatea pămîntului
și amirosul fecioarelor ce așteaptă
zburătorul.
Ești mai frumoasă decît o livadă
de mere — livada mea de mere.

plastică

Luminile materiei

Prima expoziție personală în București a tînărului **Onisim Colta**, artist altminteri cu un palmares bogat, care după absolvirea secției de pictură (1976) a Institutului Ion Andreescu din Cluj-Napoca trăiește și lucrează la Arad, este o surpriză agreabilă din mai multe puncte de vedere.

Mai întîi prin caracterul „deschis" al imaginii. Într-adevăr, fiecare lucrare se propune ca o emanație a unei idei, exprimată printr-o metaforă cu un anume grad de simplitate, ceea ce ușurează evident lectura. În unele situații, artistul nici măcar nu încearcă să metaforizeze plastic o idee, ci pur și simplu conteză doar pe un anume impact senzorial al imaginii. Acuratețea mijloacelor impune aici o citire rapidă a „textului". Avem de-a face cu o mică înșelătorie : în fața limpidității imaginii ești tentat să cauți o simbolistică sau o intenționalitate anume, pe cînd, în fapt, nu se vizează altceva decît o reproducere fidelă a formei naturale. Cum se întîmplă în **Plaja**, spre exemplu, sau în **Nisip**. Acolo deci unde Onisim Colta nu „organizează" un efect de surpriză în scopul creării unei atmosfere insolite, putînd fi confundată cu metaforizarea plastică a unei idei, lucrările sale se înscriu pe linia unui hiperrealism binecunoscut și excelează prin grija pentru acuratețea reprezentării detaliilor. Consecința constă în faptul că potențialitatea simbolică a obiectelor în sine nu se mai verifică. Imaginile scoicilor din **Plaja** sau **Umbră pe desen** nu au o potențialitate simbolică erotică — cum ar fi firesc, dat fiind semnificații acreditate de sute de ani în artele figurative —, ci doar o discretă tactilitate.

În al doilea rînd, prin disponibilitatea ludică a autorului. Ea se afirmă, într-un mod paradoxal, în absența unei fantezii deosebite. Multe din imaginile lui, chiar atunci cînd, spuneam, metaforizează o idee, sînt construite prin acumularea de elemente supuse unei ordini naturale. Interesantă cu atît mai mult tentativa de a folosi conotații culturale ale unor obiecte pentru a stimula respectiva ordine naturală **(Piramida, Autoportret în zmeu).** Jocul propus de artist este unul al ambiguităților căutate, organizat de inteligență și nu declanșat de o imaginație prinsă de febra asociațiilor și improvizațiilor.

În al treilea rînd, prin tentația scenografierii. Nu puține din lucrările lui Colta sînt decoruri posibile în care se pot imagina întîmplări cu care avem o oarecare familiaritate (a se vedea **Acoperișul prăbușit, Drum spre dimineață).** Sînt decoruri inspirate dintr-un cotidian posibil, locuri comune ale memoriei, fără spectaculozitate și, as zice, chiar fără mister, dacă nu ar fi acea aură luminoasă, acel halou indecis în care acest tînăr și inteligent artist este meșter. Așa cum este însă meșter și a masca prin tehnicitate prețiozitatea uscățiva a unor imagini, care propun o cosmologie sui-generis. Ludicul rațional rămîne aici descoperit, așa cum rămîne și în alte locuri, unde naturaletea gestului este cenzurată de excesivul îmbold către precizarea amănuntului. Nu totdeauna marea cultură produce marea artă. E lăudabil că Onisim Colta le aduce aminte multor confrați, că, totuși, și cultura își are rolul ei în plastică...

Grigore Arbore

muzică

Deschiderea stagiunii (II)

Orchestra simfonică a Radioteleviziunii și-a deschis stagiunea, în sala de concerte din strada Nuferilor, cu un program (al cincilea) din ciclul „Enescu — Ceaikovski", program de natură să ne aducă aminte că aici se derulează interesante inițiative repertoriale, simfonice și camerale (foarte curînd, după acest început simfonic, se va derula începutul stagiunii camerale, cu un program dedicat lui J. S. Bach, susținut în majoritate de tineri interpreți români, de recunoscută valoare națională și internațională). Este așadar aceasta o inițiativă de inspirație, credem, și faptul că, de-a lungul concertelor se urmărește, „polifonic", o anumită continuitate, ne îndreptățește să subliniem că interesul publicului meloman se concentrează nu numai în jurul datului imediat, al respectivei seri, ci se „răsfiră" de-a lungul unei întregi asemenea serii de concerte, dedicate unor titani ai artei sunetelor.

Suita I de George Enescu a deschis așadar, sub bagheta lui Paul Popescu, această stagiune, anunțîndu-se deosebit de promițătoare. Pe marginea lucrării s-au scris multe rînduri de exegetică și analiză; nu vom insista aici, însă un fapt trebuie subliniat apăsat : în această lucrare, avem de a face deja cu una dintre primele reușite majore în exprimarea autentică a unui inalterabil etos românesc. Enescu îmbină forme și tipare arhitectonice bine statornicite de tradiție cu un melos de inspirație populară care, fără a fi reprodus tale quale (ca în **Rapsodii**, de pildă), suferă unele transformări, tipic enesciene, astfel încît caratelor muzicii populare îi se adaugă alte carate, alte valențe — ale geniului componistic enescian.

Concertul pentru vioară și orchestră de Brahms ne-a prezentat un violonist de indiscutabilă calitate — sovieticul Levon Ambarțumian, posesor al unei tehnici de clasă, al unui timbru specific, melodios, bine înzestrat coloristic, cu o știință a frazării care se transmite în sală firesc, sincer, fără emfază sau prețiozitate. Acompaniamentul orchestral a fost de bună ținută, în linia acelei „simbioze" solist-orchestră pe care paginile concertante brahmsiene o solicită specific.

În încheiere, **Simfonia a V-a** de P. I. Ceaikovski, pagină romantică binecunoscută, avîndu-și însă aici de specifice „infiltrații" ale melosului popular rusesc. Paul Popescu a ales o variantă echilibrată, contrastele fiind oarecum subsumate arhitecturii de ansamblu. Este aceasta o afirmație categorică și nu este, în același timp la Ceaikovski, forma implică (și se sprijină pe) contraste, astfel alcătuite în pagina cu portative încît să nu rupă o anumită coeziune interioară. Vorbind, ca mai sus, de subsumarea tuturor componentelor interpretării unei clare viziuni a formei de ansamblu, nu înseamnă că s-a dat curs unei uniformizări a partiturii ci, dimpotrivă, că respectul față de creația ceaikovskiană s-a dovedit manifest în subliniarea și redarea interpretativă — a ceea ce aceasta posedă în mod caracteristic : dinamism sprijinit pe secțiuni contrastante ca etos, arhitectonică solidă, plecînd de la o anumită omogenitate a motivelor generatoare.

Viorel Creţu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI

PRIMA NOASTRĂ VIOARĂ ROȘIE...

Pe cînd eram student la Școala de literatură „Eminescu", pe care o absolvise și el cu promoția dinaintea mea, pe Victor Tulbure îl cunoșteam bine ca poet și chiar ca mare traducător. Aveam acasă „Cobzarul" lui Șevcenko legat în piele, pe care-l primisem drept premiu la Școala profesională de ucenici, unde cărțile pentru premii chiar eu le alesesem la librărie, avînd grijă să găsesc și pentru mine ceva convenabil. Știam „Balada Caterinei" pe de rost. Ca să nu mai amintesc de „Balada tovarășului căzut împărțind Scînteia în ilegalitate", nelipsită din repertoriul nici unei sărbători politice de pe atunci. Stăruia în memoria mea o metaforă dintr-o poemă scrisă pesemne în 1947 : „Republică, hectare de nădejdi". Hectarele de nădejdi abundau cu generozitate în poeziile lui Victor Tulbure, dar uneori te înspăimînta și austeritatea cînd evoca sărăcia lucie ca în „Vînătoare domnească", apărută după proclamarea Republicii, într-un număr al „Contemporanului", pe care, recitată ca dăltuită în bazalt, o ascultasem într-o seară la Casa Scriitorilor, prezentată de poetul însuși. De la George Coșbuc nici un poet român n-a știut să taie atît de răspicat distihul :

Măria Sa-ntunecă țara și anii.
Au fruntea crăpată de arșiți țăranii.

E plugul de lemn. Sînt aspre ogoarele.
Țăranii au plugul și Vodă, hambarele.

Evoluînd din antiteză în antiteză, balada se precipită parcă pe nerăsuflate către deznodămîntul final, magistral retezat de poet :

E seara aproape și ziua se stinge...
Amurgu-i de singe. Poteca de singe.
Și cerul e roșu și ceru-i de pară...
În miezul pădurii geme o fiară.
Ca rana incinsă, la margini de ape,
Ucise amurguri îi cad peste pleoape.
Ascultă, pădure de oameni, ascultă
Cum geme revolta cumplită și multă.
În bezna adîncă, în noaptea amară,
Parc-au gemut un norod sau o țară.

Tehnica insinuării e cu o măiestrie rară utilizată, astfel încît finalul irumpe dureros și solemn totodată, chiar dacă unele epitete sînt comune.

Tot într-o asemenea seară de poezie la Casa Scriitorilor, mă impresionase, interpretată cu mare emoție de poet, povestea „Fetiței cu chibrituri" a nordicului Andersen. Din nou distihul, lapidar și mușcător, devine atît de evocator :

Zăpada groasă scînteia sub pași.
Era orașul alb. Ningea-n oraș.
Pe uliți seara se-aprindeau lumini
Și becuri colorate în vitrini.
Și cîte-un brad la fiecare geam
Sclipea cu luminări aprinse-n ram.

Și-n fiecare ram : păpuși, păpuși...
Betleală. Îngeri de carton. Ghiduși
. . . . . .
O, cartea nordicului Andersen !
O filă, altă filă, un desen...

Povestea e cumplit de zguduitoare, încît cred că dacă ar fi cunoscut-o autorul, ar fi subscris varianta Tulbure, atît de expresivă în detaliile sale atît de dureroase.

Cum nu eram prieten de agapе, cum era încă viu în mine cultul pentru marele poet al epocii pe care-l recitam din copilărie, prilejul de a ne apropia și a ne cunoaște mai bine s-a ivit odată cu organizarea unui turneu literar în cadrul Săptămînii cărții pe traseul Petroșani, Tg. Jiu, Craiova, Pitești. Organizatorul, ca mai tînăr am fost eu, fiind aceasta prima experiență, într-un domeniu pe care aveam s-o repet în orice caz de sute de ori. O primă constatare, la Petroșani, unde ajunsesem cu 24 de ore înaintea întregului grup : nu era aproape nimic pregătit. Repede, cu ajutorul ziarului „Steagul roșu", al tovarășului Măgdălin, redactorul șef, sala unde urma să aibă loc ședătoarea era fixată și pavoazată, după cum pentru a fi oferite simbolic scriitorilor, s-au confecționat și niște lămpașe cît degetarul. Rapsodul „Viorii roșii", ca și toți ceilalți invitați (Mihu Dragomir, Aurel Mihale, Nicolae Tăutu, Haralamb Zincă, Mihai Gavril) fusese destul de sobru, fiindcă altfel, după cum aveam să constat cu timpul, era de ajuns ca Tăutu să citească șapte poezii, între care și „Scrisoare unei doamne de pe Rin" (vestita Doamnă Gherde) lungă aproape, cît „Luceafărul", ca el să citească 2 strofe și să plece din sală. Impusă și de publicul mineresc din sală, solemnitatea a domnit la această primă ședătoare, abia la Tg. Jiu, îndeosebi după ședătoare, obișnuita dezinvoltură scriitoricească a început să se facă simțită. După o noapte dormită cam pe sponci, datorită asaltului iubitorilor de literatură, care țineau să continuie dialogul și în holul hotelului, iată-ne porniți spre Craiova. Capitala Băniei.

Craiova, care a fost aproape întotdeauna una din cele mai receptive gazde pentru ședătorile literare, ne rezervase o primire triumfală, ședătoarea urmînd să se desfășoare la un cinematograf din centru, lîngă actualul sediu al Comitetului județean de partid. Protocolul era, cum se zice, de grad 0, drept pentru care în fața sălii miliția abia ținea piept publicului extrem de numeros, de ordinul sutelor și miilor, rămas pe dinafară. O ședătoare de ținuta celor de la Ateneul român avea să răsplătească acest public mare degustător de literatură, singura notă mai țărănească făcînd-o eu cu „Oda vacii" și inversunata poezie „Doar n-am uitat".

Pe traseul acestui turneu literar, între două-trei popasuri, la Tg. Jiu, Craiova sau Pitești aveam să-l cunosc mai îndeaproape pe Victor Tulbure, primul copil teribil al noii noastre poezii, înainte de Nicolae Labiș. Deși debutase încă înainte de război cu versuri în publicațiile pentru cei mici (la „Universul copiilor", unde amfitrion era Moș Nae), practic din 1946, de cînd a început să publice în „Revista literară" un adevărat Hronic sau cîntec al vîrstelor ni-l înfățișează pînă azi ca una din cele mai consecvente și mai autentic românești prezențe lirice. Antologia „Vioară roșie" (1948—1968) reunea în urmă cu peste două decenii partea cea mai reprezentativă a operei sale de poet și parțial de tălmăcitor, ei trebuind să-i urmeze firesc, în 1988, după patruzeci de ani, o ediție la zi, pesemne sub același titlu cu care a debutat editorial, „Vioară roșie". „Vioara roșie", primul sol prestigios al noii noastre poezii, la apariția de sub teasc avea să-l găsească pe poetul revoluționar, în vara lui 1948, pe șantierul de la Salva-Vișeu, pe care-l evocase la o primă cunoștință, cu o emoție romantică :

Cum am plecat la Salva Vișeului cîndva
Tu, Anatol Vieru, îți amintești sau ba ?
În tren la clasa-a treia, pe aspre bănci de lemn
Imperecheam cuvinte de luptă și îndemn.
Iar tu, pe nevăzute, dar hărăzite strune
Luai a mele stihuri și le făceai să sune.

Că n-au brigadierii, ziceam, un vers al lor
Și le-am făcut noi unul, să-l cînte dacă vor
La dînșii în brigadă sau seara lîngă foc,
În dormitor sau poate în alt mai vrednic loc.
O, cît erau de tineri ! Și cît de optimiști !
Rimam, ți-aduci aminte ? „artiști" cu „comuniști" !
Mai bine azi am scrie cîntarea — dar, și-așa,
Pe buze prinse aripi și inimi încălzea.
O auzeam la Salva-Vișeu și pretutindeni.

Iar cînd ne-am dus la praznic, în seara de Armindeni
Pe drumuri înfundate, c-un camion tehui,
Hodorogit săracul, ca vai de mama lui,
Cum ne-au ieșit 'nainte brigadierii mii —
Aprinse ca la paște, ținînd în mîini făclii !
Și dîndu-ne salutul — s-o uit eu nu mai pot —
Cum ne săltau pe umeri, cu camion cu tot !

Unul din focurile la care s-a întonat acest marș a fost și cel de tabără, de la sfîrșitul lui august 1948, închinat apariției volumului „Vioara roșie" pe care avusese grijă să i-l trimită la fața locului redactorul de la Editura de stat pentru literatură și artă, care nu era altul decît polivalentul scriitor Tudor Mușatescu.

Parcurg cu emoție unică filele, fascicolele cite s-au adăugat de patru decenii la această „Vioară roșie" și descopăr filă cu filă și zi cu zi că alături de cei doi mult regretați prieteni ai săi, Mihu Dragomir și Nicolae Tăutu, Victor Tulbure „totdeauna pe drumul țării călător" ne-a împlinit cea mai impetuoasă rapsodie a acestor ani, aproape fiecare etapă fiind marcată de aforismele stihurilor sale :

Potecile mi se așternu în cale,
Sub pașii mei noi drumuri se întind,
Mă-nalț în piscul frumuseții tale,
O țară mea, adîncul să-ți cuprind !

Constituie de aceea o încununare a neobositei sale străduanii de cronicar și mesager al epocii poezia devenită expresie a gîndurilor și sentimentelor unanime ale națiunii noastre, scandată în toate momentele de dragoste supremă față de conducătorul țării, scrisă în anul celui de al IX-lea Congres al P.C.R. :

Trei litere —
ca razele de mai
Ce-au frînt domnia
beznei
și-a tristeții !
Cu ele-ncep în românescul grai
cuvintele
supreme ale vieții
Și ele-s
rădăcină,
trunchi
și rod.
Pridvorul casei
Tîmpla !
Temelia !
Noi
P.C.R. cînd spunem,
SPUNEM TOT :
POPORUL !
CEAUȘESCU !
ROMÂNIA !

Niculae Stoian

Instantaneu de la un turneu de ședători literare la Petroșani (1956), fotografie în care apar (de la stînga la dreapta, în ordine) : Traian Moldoveanu, funcționar la Uniunea Scriitorilor, poeții Victor Tulbure, Doina Sălăjan, Cezar Drăgoi și autorul acestor însemnări.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

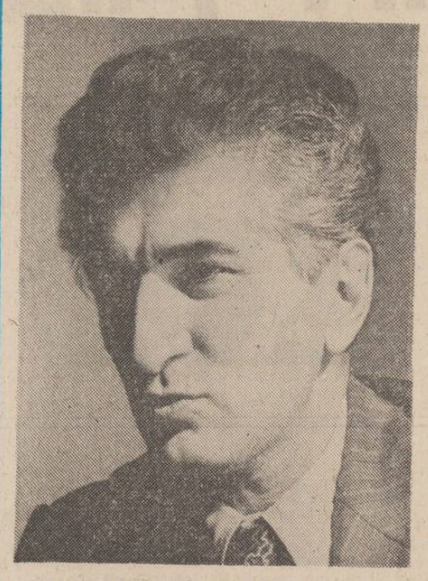

Valeriu Râpeanu cu gîndul la opera Omnia Iorga

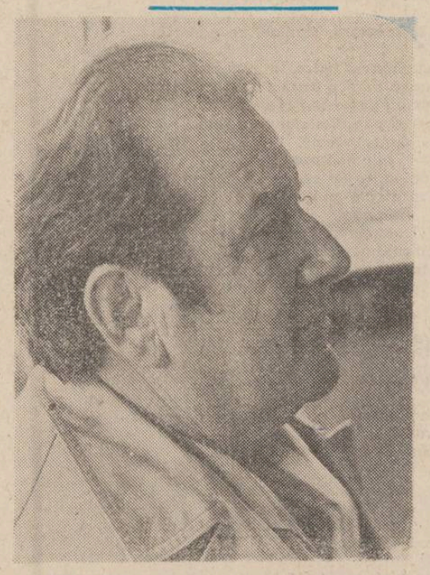

Miko Erwin, un poet al memorialului de călătorie.

Petre Bucșa, Traian Iancu, Mihai Ungheanu, Nicolae Crișan și Zaharia Sângeorzan la o recepție literară

ÎN LOC DE CRONICA EDIȚIILOR

Alt Panait Istrati ?

I

...Pe la începutul lui 1983, pe o vreme rea de iarnă (zloată, guturai), foiletonistul unui ziar bucureștean de mare tiraj a descoperit un scriitor român, pe Panait Istrati. „Panait Istrati ? Citisem ceva, foarte puțin, în studenție..." Faptul s-a petrecut în împrejurări destul de interesante : ca într-un adevărat scenariu inițiatic există insistența stranie a unui prieten (poet) de a-l face să răsfoiască o carte despre autorul „Chirei Chiralina", apoi o noapte potrivită cu aprinderea unei intense lumini interioare... A urmat lectura propriu-zisă și citirea întregii opere a lui Panait Istrati — după care, hotărîrea fermă de a continua de unul singur investigațiile pentru a reorganiza materia sub forma unei cărți proprii în chestie. „Dar nu știam că mă angajasem fără să vreau pe un drum lung și într-o aventură din care, iată, nu am ieșit nici pînă acum". Drumul și aventura durează de mult de tot, de aproape doi ani, între timp, însă (angajamentul este angajament, nu ?) a ieșit o carte. Și o carte despre Panait Istrati se așteaptă, de obicei, cu palmele lacome de aplauze : lumea e dornică să afle, să cunoască, să rediscute „cazul" marelui brăilean. Panait Istrati a desființat, practic, statisticile obișnuite, a fost cel mai citit scriitor nu numai din România, dar și din Europa întreagă, a avut deceniul lui de glorie absolută. Și totuși, personalitatea sa este încă un miracol, un semn de descifrat dinspre lumea eternă a enigmelor. De ce oare ? Să fie aceasta formula : rămîi ascuns la tine acasă pentru a deveni cunoscut în lumea întreagă ?

Iată pentru ce am deschis cu interes noua carte : speram ca autorul lucrării, avînd avantajul de a studia opera ziaristică a lui Istrati în însoțirea unui martor al timpului și la distanța unei jumătăți de secol de la izbăvirea autorului, să abordeze frontal problema și să redea literaturii române un mare scriitor — recuperat doar pe jumătate, doar în latura literară propriu-zisă a creației sale. Nimic din toate acestea la tînărul nostru istratofil. Drumul fiind greu iar aventura lungă — el s-a gîndit, pentru început, doar să facă un scurt popas lîngă cîteva cărți și să-și exercite scrisul scuturîndu-le întrucîtva de colb. Îl urmărim cu oarecare atenție pînă la un punct ; apoi, cu tot mai multă distanță.

Dintre cărțile despre Istrati, monografia lui Al. Oprea are ciudata proprietate că nu se lasă cu nici un preț nici prăfuită, nici făcută „praf". Lucrare cu subsoluri adînci, mergînd pe canalele a sute de trimiteri bibliografice, ea se leagă organic de materia pe care o tratează și trăiește oarecum aerisindu-se singură, creîndu-și în jur acea briză continuă ce cheamă cititorul să se odihnească în studiu. Cum va putea autorul să depășească acest „monstrum eruditionis" căruia nu i-a scăpat mai nimic din istoricul problemei în peste douăzeci de ani, cît a păstorit filele tipărite și manuscrise prin biblioteci ?

Lucrul cel mai la îndemînă pentru cineva care vrea să scrie un eseu personal în chestiune ar fi tot să facă tabula rasa din tot ce s-a scris despre Istrati pînă acum și să-și lucreze liniștit propria carte, o „altă" carte despre Panait Istrati Nici gînd : autorul nu procedează nici astfel, nici altfel, într-un mod oarecare, pentru a se defini pe sine însuși în raport cu autorul studiat. El se insinuează (își mută sinele, ca să zicem așa) în cartea deja existentă, lasă impresia că știe totul și încă ceva pe deasupra despre rosturile construcției pe care a ocupat-o, mănevrează abil cîteva amănunte — și declară ritos : „Spre alt Istrati". Spre alt Istrati ? De fapt, spre alt Oprea. Mi se pare ciudat cum autorul nu-și dă seama cît de dezavantajos se „descoperă" alegînd o cale dublă de abatere. El nu are încredere în cel care și-a dedicat o viață întreagă studiilor istratiene ; foarte bine : nimeni nu ne obligă să credem orbește într-o carte. Dar nici în Panait Istrati, așa cum reiese din texte, din documente, din polemici, din amintiri — din materia de studiu, adică — să nu ai încredere ? Iată un efect al citirii pe dos a unei cărți : ești categoric împotriva autorului — și unde pune el „pius" tu pui „minus", crezînd că adevărul se află în contrariu. Ce poate ieși de aici — vedem din cartea „Spre alt Istrati" : un mic haos, o furtună într-o călimară de cerneală.

Al. Oprea întreprinde o vastă analiză pe care și-o numește exact : „Dosar al vieții și al operei", nu dosarul complet, nici o biografie metodică. El urmărește viața și opera (mai ales publicistica) lui Panait Istrati în oglinzile timpului trăit, în imaginile contemporanilor. Îl interesează acele momente-cheie care au iscat mari probleme — iar dintre acestea, preponderent momentele „internaționale" ale vieții și operei istratiene. Există o vastă literatură europeană ce amenință să se multiplice crescînd din ipoteze și mituri privitoare la „cazul" Istrati (și care literatură s-a înmulțit cu o carte, cea despre care e vorba). Discutîndu-l amănunțit, cu documentele pe masă, Al. Oprea elucidează confuziile, unele deliberate, fixînd poziția lui Istrati față de socialiștii francezi, față de U.R.S.S., etc. — și stopînd această literatură ieftină, de uz internațional. Al. Oprea nu și-a propus să discute la dimensiunile reale poziția lui Istrati față de propria lui țară : va face acest lucru cu alte ocazii. Autorul crede (sau consideră ?) că momentele vieții lui Istrati sînt acestea și numai acestea pe care le punctează „Dosarul" ; în orice caz, el nu lărgește nici cu un deget aria de investigație, dezleagă și leagă la loc, cu alte noduri nucleele individualizate de către Al. Oprea.

Ne așteptam să abordeze, de pildă, cu instrumentarul științific necesar, cel mai fierbinte punct din viața lui Panait Istrati, revenirea lui în țară, impactul cu solul spiritual românesc, flectarea lui către rădăcina deasupra careia izbucnește floarea geniului. În loc de aceasta, cu totul și cu totul alte lucruri găsim în cartea „Spre alt Istrati". Zice, de pildă, Al. Oprea în primul capitol al cărții sale intitulat „Cazul Panait Istrati", după ce prezintă datele problemei : „A sosit de mult ceasul să fie clasat dosarul acestui „caz" delimitîndu-se existența reală de cea fictivă, punîndu-se capăt diferitelor legende ca și unor nedrepte acuze ce-l urmăresc pe Panait Istrati cu o înversunare de neînțeles". — „Cazul" ? se întreabă autorul cel nou în primul capitol al cărții sale intitulat „Cazul Istrati". Ce caz ?

Nicolae Georgescu

Mircea Iorgulescu : „Spre alt Istrati", Editura Minerva, 1986 (Lector Z. Ornea).

Orizonturi noi

Urmare din pag. 1

început la rîndul lor printr-o ciudată atracție să vină spre mine. Am descoperit astfel în lumea indusă configurația unui tip romanesc pe care l-am denumit vedic. În lumea veche egipteană, un model romanesc acronic ; civilizația iraniană a perfecționat o formă epică eseistică, iar cea a vechiului Israel ne-a transmis prin Vechiul și Noul Testament un catalog fascinant al structurilor romanești restrictive ; civilizația chineză a elaborat romanul homofonic, pentru ca prin Homer epica asiatică să fie asimilată și trădată, suferind o drastică modificare ce prepară calea unei literaturi întemeiate pe conceptul de mimesis etc. Lumile vechi au inventat cadrul romanesc, rememorarea, reprezentarea dramatizată a ficțiunii, diversificarea limbajelor, monologul, confesiunea, eseul romanesc, disprețuind din răsputeri imitația, copia realității, au observat că poziția naratorului față de idei și personaje decide configurația arhitecturii romanești, că eul tulburat este o excelentă soluție epică și că aventura și ideea trăite de personaj constituie însăși substanța romanului.

Primul volum al „Civilizației romanului" se încheie cu o sinteză romanescă săvîrșită în Africa romană de păginul Apuleius, autorul „Măgarului de Aur". Volumul doi, la care încă lucrez, începe cu o nouă tează afirmată tot în Africa romană, în Nordul Africii imperiale, semnată de astă dată de episcopul creștin Aurelius Augustinus. „Confessiones" este romanul experienței mărturisite, al păcatelor etalate la un mod, am spune, gidian de eul intelectualizat, dorind mîntuirea, și care oferă astfel prima subiectivitate scindată pe care a cunoscut-o romanul. Romanul creștin al condiției umane moare însă odată cu celebrele „Confessiones". Intoleranța culturii creștine ucide romanul. În cei o mie de ani de tăcere ai culturii europene, romanul, refugiat în civilizația islamică își construiește un alt destin sub înfățișarea arabescului romanesc. Civilizația structurală a Japoniei va perfecționa la rîndul ei o arhitectură epică pe măsura tradiției limbii și aspirației sale de totalitate metafizică a ființei umane. Apoi revenim în Europa unde după un mileniu de somn, dăm peste cristalizatele arhitecturi ale romanului medieval și renascentist. Culturile moderne ajung la formule românești specifice, completate rapid din urmă de formele românești ale lumilor noi ce intră în scena culturii. Spre ce tinde romanul ? Spre o poetică de sinteză ce are în vedere întreaga lui zestre veche de patru mii de ani. Circulația la scară planetară a valorilor inlesnește în secolul nostru fuziunea estetică a procedeelor, formulelor, fără să se sacrifice prin aceasta diversitatea și unicitatea romanului. Un romancier dintr-o arie, așa-zis periferică, poate cunoaște tot ceea ce s-a produs în roman, dar aceasta nu-l determină la o aliniere de gîndire ci la o retopire într-o arhitectură epică personală, la un criticism superior din care va decurge o idee de roman conformă cu exigențele culturii din care ea a izvorît.

Scriind „Civilizația romanului", m-am izbit de infinite dificultăți de care mă lovesc în continuare : cîteva din ele se numesc barierele lingvistice, bibliografia care cere, pentru a fi parcursă, mai multe vieți și altele. Trebuie însă să precizez că eu nu mi-am propus să scriu o istorie sau un calendar al prozei de-a lungul mileniilor și secolelor. Așa ceva nu știu la ce anume ar folosi. De aici, probabil, și observația unui critic sceptic care voia să-mi taie elanul argumentîndu-mi sau asigurîndu-mă că o asemenea carte nu poate fi scrisă decît de un institut cu mai multe sute de persoane. Confuzia era evident involuntar hazlie. Atunci cînd ești cît de cît sigur că stăpînești bine funcțiile intuiției, drumul către sinteză cere doar efortul de a o ilustra.

BACOVIANA

„MÎNGÎIE-MĂ, MARTA" (II)

Într-adevăr ! Marta e o semnificație, nu o cetățeană, cum și smochinul e o semnificație, nu un pom, semnifică un om, prietenul iar Marta, dacă e Marta din evanghelii, poate fi și — concepută și acolo pe fond evanghelic ? — o preluare, o celebrare a Martei din postumele lui Eminescu (știm, azi, e un manuscris mai gros MARTA) apărute inițial în 1903 și 1906 în **Semănătorul** și **Revista idealistă**, Bacovia deci putîndu-le cunoaște, la tinerețea lui, în anii unor lecturi, poate, împreună cu prietenul lui... Marta e femeia urîtică și mult dragă lui Eminescu din **De ce să mori tu** și din **Locul aripelor**, Marta cu aparente de accesibilitate — a avea parte — Bacovia dovedind și alte preluări, creator din postumele lui Eminescu. (Din **Viața** : „Poate-n oglindă vreo albină compătimind". Preluărilor din **Renunțare**, un vers și, în altă poezie, titlul, le-am consacrat, distinct, o „bacovioară"). Deci n-a existat nici o Marta, efort de disculpare al lui Bacovia pe care ne îndreptățește să ni-l imaginăm poezia-replică la **Prietenul meu, smochinul**, scrisă, după mărturia poetei, tot „într-un aprilie de vacanță la Bacău", deci prin 1924 sau 1925, deoarece o aflăm în plachета **Muguri cenușii** care a apărut în 1926 : **Nu vreau să moară florile de măr !...** „Căci ele-mi știu durerea despărțirii (...) Căci lor le-am spus prin lacrimă dorința (...) Nu vreau să moară florile de măr ! (...) În rozul lor mi-am îngropat tot visul"... Se va conveni lesne că **e** o replică la smochinul care „își plînge durerea cu frîntele-i crengi" („cimitirul întîiei nostalgii") care nu mai înflorește. Convenim, mai ales dacă adăugăm că în **Muguri cenușii** e și poezia dedicată lui Bacovia — **Singur** — „De ce te doare / Alba-ncărunțire, / Făcîndu-te mai trist, / Ca un sinastru (...) anii / Îți așternu pe frunte / Nemuritorul nimb / Al veșniciei..." în care se atestă admirația pentru poet — și atît ! Că a existat, în 1924, o criză în relațiile Bacovia-Agatha, (interesînd, azi, pentru a stabili paternitatea poeziei în discuție), se poate afla și la o citire atentă a respectivelor pagini din **Bacovia, viața poetului**, 1962 (la fel și în ediția din 1972) : e eludat un an... 1924... cînd Agatha, pe cît aflăm, corespondă copios nu cu poetul, ci cu Virginia, sora poetului. Reiese că în 1924 Agatha n-a mai fost la Bacău, după ce plecase din Bacău în primele zile din ianuarie acel an. După **Poezie sau destin**, III, a fost — și Bacovia i-a citit **Prietenul meu, smochinul**. Oricum, în toamna 1924 poezia a apărut în **Năzuința** și mărturia existenței Martei lui Bacovia devenea publică... În **Poezie sau destin**, III, poezia Agathei a inserată în imediata continuare la poezia lui Bacovia din **Năzuința**. Mai trebuie spus, pentru că nu vrem să forțăm o convingere, că în „caietul de la Cluj" trimis lui Bogdan Duică, probabil la începutul anului 1924, **Prietenul meu, smochinul** nu figurează ; ar fi un indiciu că poezia nu e din 1923, cum crede la un moment dat Agatha și implicit că Bacovia a trimis caietul la Cluj înainte de a fi realizat poezia ? Sau zicem că poezia nu e a lui, nefiind în caietul de la Cluj : n-avem și mărturia lui Pandrea fiul ? Ce e cu această mărturie ?

Răspunsul edificator cred a-l fi aflat chiar în paginile **Năzuinței** : poezie-pastișă, farsă a lui Petre Pandrea, poate fi — și cred că este — cea apărută în nr. 6 din noiembrie 1922, adică tocmai în anul cînd Pandrea, tînăr de 16 ani, descoperea și cultivă pe Bacovia : **Toamnă...** „Eu am văzut-o azi în cimitir / lîng-un mormînt... / Avea pe cap coroană ruginie / de frunze veștede / și rezemată de un plop / plîngea încet... / / Într-un tîrziu, cînd m-am uitat la plop. / n-avea o frunză... / și corbii năvăliseră pe el... / Ca pe-un cadavru..." Semnată D. A. Gheorghiu-Bacău. Pastișă, într-adevăr, ieftină, Pandrea n-a revendicat-o, public, iar farsă e semnătura, cu toponim : Bacău, orașul lui Bacovia. D. A. Gheorghiu-Bacău e o semnătură care nu știu să mai fi apărut, nici înainte de 1922 nici după... Nu văd cum s-ar putea ca **Prietenul meu, smochinul** să nu fie poezia lui Bacovia. Nu e marea poezie bacoviană, e mai mare, importantîsimă, ca semnificație, prin valoarea ei de contrast, poezie memorabilă, nota particulară o dă Marta, poezia rezistă la relectură mai ales prin accentele de confesiune haendeliană, prin mărturia sensibilității extreme a lui Bacovia la bunătate ca apanaj al omului, bunul prieten, prietenă bună, avem și pe acest Bacovia și nu spre paguba artei lui.

...Și mi s-a părut, ajuns aici, că am terminat. Dar memoria mea cu Bacovia m-a întors, de voia ei, la amintita **Controversă**, poema lui era, erau. „Era acel tînăr prea singur / Dar toți îl iubeau... / Atunci nu era așa singur ! / Sau ceilalți nu erau". („Și-o tînără fată, cu dinsul / De-abia-n lume-au plecat — / Încît iți vine și plînsul / Printre-ntrebări, neîncetat". **O, Marta, iubirea și durerea mea,** nu ! să nu primim acest strigăt omenesc ! fiindcă e omenesc. Iată-l acum convertit în epos bacovian !) „Întoarce-te-n altii sau singur / Și orice poveștî înțelegi — / Acel tînăr prea singur / Ajunse printre mușnegi". În altii sau singur : durerea vie, acută, din **Prietenul meu, smochinul**, la un altul, la prietenul, la o alta, prietenă și iubită, e acum împietrită, statuară" — un monument de expresivitate. Și nu mai e doar **ocazia**, la un prieten, la o Marta (deși ridicate și acolo la semnificație, la categorie), e toată angajarea bacoviană : a fi altfel, altul, a fi cu altii, a fi ca altii sau singur și mereu același : Mai credem în **altul ?** În a fi noi altul sau a fi cu un altul. „Sau ceilalți nu erau". Aceasta e controversa. „Ascultam acele povești / Deși nu era vremea lor — / Cum nu înțelegi cînd privești / Aerul mormîntor". Chiar sînt morți ? Controversă. **Controversă** fără **Prietenul meu smochinul** mai greu se decriptează, iar în trecerea de la o poemă la alta, de la Prietenul la Controversă, Bacovia ne dă să-i surprindem arta poetică. Bacovia, iată, și-a spus și o artă a lui poetică, ne-a spus cum non-bacovianismul se face bacovianism.

Avem în **Prietenul meu, smochinul** într-adevăr „alură și elemente de figurație acuzat biblice" (evanghelice). Însă a spune că e o poezie biblică ar fi să admitem că Bacovia intră în polemică directă cu — Isus, combătînd stridenta parabolă a smochinului (Marcu : „Isus a flămînzit... a văzut un smochin... s-a apropiat, n-a găsit decît frunze, căci nu era încă vremea smochinelor" ; „În veac să nu mai mănînce nimeni rod din tine" ; drept urmare „smochinul s-a uscat"), făcîndu-și tocmai din smochin indicativul prietenieî... un smochin **bătrîn** și **uitat**, uscat de bătrînețe, nu de blestem, sau e tot una ? condamnat la o bătrînețe survenită subit. Mai convingător e să ferim poezia de calificativul „biblică" (evanghelică), însăși alăturarea celor două motive, tocmai a lor, smochinul și Marta, fiind o gravă inadvertență față de cuvîntul din Scriptură. Marta în evanghelii e clar contrapusă Mariei. Marta e pămînteașcă, lucrătoare, dar și — declarat — devotă. Maria e nelucrătoare și apărată de Isus pentru fervoarea ei mistică, devoțiunea pură ; și iată, trufiei (în notația biblică, hiperbolă a credinței) din parabola smochinului Bacovia îi opune probitatea Martei : „Mîngîie-mă, Marta, și iubește-mă", căci sînt frate cu smochinul. Dar atunci e o Marta care se opune voiei lui Isus... și asta nu mai e în evangheliî (unde Marta e devotă), e în Bacovia. Poezia e în fond antibiblică. E și, cum am spus, antibacoviană și tematic se vede asta din **Controversă**, care e bacoviană: „Și iată, din toate, nimicul —/ Un înger, apoi, s-a născut... / Acestea erau, deci, nimicul. / Și-ndată orice a tăcut !" Un înger s-a născut : rodul, cu nume de înger. „Și tot nimic" : Bacovia. Pe cînd la **Prietenul meu, smochinul**, rodul ar fi totul...

În aceeași publicație socializantă, **Omul liber**, după ce în ianuarie 1924 Bacovia publică **Serenada muncitorului**, la interval de cîteva luni publică și Agatha o poezie tot atît de incendiară sau chiar întrecînd-o... (Palidă, ca literatură, dar nu de literatura ca literatură vorbim acum). Tot o „divagare utilă". Paralelism la „Nu vreau să moară florile de măr", motivul de romanță ce s-a vrut sfîșietoare, pe inima deschisă :

Dublu efort al Agathei de a birui ficțiunea care o biruise : MARTA.

...Și Bacovia :

N-am cunoscut nici o Marta. Pagina Agathei Grigorescu Bacovia din **Poezie sau destin III**, vulnerată, omenește, în amănunte, în surplusul perisabil, închide în ea un mare adevăr : ficțiunea MARTA, fie că a fost sau nu și în 1924, a devenit realitatea AGATHA.

Marcel Marcian

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

SURORILE IARKA : V-am vămuit cu cinci. Sînteți două, trei surori frățite sau un frate-nsurorat ? La Antologie cu toate.

TODERIȚĂ IOAN : Primăvara, scurtată la ambele capete : „...Cum simt legănarea sferelor pline / ... / cum fără motive aparente / plînge, cu suflarea ruptă pe gură / întîia codană / (adolescentă) / Cum pașii răsună în bătătură / și în sprinceană / lumina dospește neliniști / Cum păsări din miriști / se-ntorc să ne omoare / cu zboruri fierbinți / Cum scoase din minți / florile rid la soare / E primăvară / stelele nasc a nu știu cîta oară / și oamenii-și schimbă / trupurile..." **Reversibilitate :** „Umbre ne chemă jumătate din neastîmpăr / Un uriaș măsoară cu palma pămîntul / Către soare fuge fata nebună / Mor înainte păsările / Moare lumina înapoi / Între munte și bob de nisip / Curge pe umerii oamenilor tăcerea stelelor / Și iată-ne logodiți cu fața zmeului / Și iată-ne dincolo de noi ..." Altădată, cînd mai rostuiți ceva, respectați direcțiile, „Rostuind-nainte drumuri înapoi", sa nu rătăciți.

MIHAI MIRIȚESCU : Poate că există : „Poate că există / în alt univers, pe altă planetă / și gesturile noastre / se sincronizează perfect. / Noaptea de visezi / locuită de mine / navigînd în mii de oceane / necunoscute încă. Degetul tău ar putea să mă sfîșie / să mă arunce în cealaltă viață ; / dar lipsită de mine / vei rupe / doar carnea trupului tău". **Început de iubire :** „Sînt eu / cel ce ascultă / căderea timpului în mare / Sînt eu / cel ce sfîșiat se agață / de culorile cerului. / Sînt eu, nu mai știu, nu mai sînt / O ! frumoasă adormire / pe luciul oglinzii desfrînate / cu ce drept mă arunci / în iubirile iluzorii / ...Aerul moare, pe canale / sînt pierdut, pierdut / speranța sare-n aschii carbe. / Iubire, trainică iubire / brațul tău m-a zmuls / din pămîntul netezit". Ne interesează, adică.

UNGUREANU L. : Aceste două fărîmițe : „În trup, cutremuri mări de ierburi / ce resfirate-mi se-mpletesc / sub două drogi de stele / cum ochii tăi mă-nmărmuresc", și : „Tîrziu îmi scrii pe-o ilustrată / nu-mi simți totuși lipsa lipsurilor mele ?" Da, dar slabă nădejde !

DIMI DIMITROV : Drumețind spre destelcnirea ogorului tău : „Nu cînt nici unul din cîntecele tale / nu-ți zîmbesc zîmbetele tale / nu-mi adăp arșița cu setea ta / ochii mei nu-mi limpezesc amintirile / dincolo de perdele e incuiată / încorsetată în oglinda de șnururi / bucuria liniștea, / setea / rodul și hrana. / căldura de catifea / ascunse-s sub încheietura gleznei / și lasă-mi picioarele / să drumețească spre destelenirea / ogorului tău". **Detalii din tabloul „Mantia de smoală" :** „călătoare printre gene / luna își trimite vise / albite în păduri / pe crestele de munți / în zările nescrise / izvorul se apleacă în riu cristalu-și spală / cînd ciutele beau apă / iar noaptea le-ocrotește / sub mantia-i de smoală". Fericire !

SORIN VIELAN : Acasă : „Îmi place mirosul acestor bărbați / înzăpeziți în duminica lor cochetă / alcoolul eretic traversîndu-i o clipă / mai veșnică / fumîndu-și cosmic ziua liberă, / îmi place felul de a fi sau a nu fi / al acestor bărbați blonzi sau nu / cu adieri de platină în priviri".

ION VELICU : Din toate, aici ați fi : „... ploi / cetate apele fluviului cresc / se înmulțesc anticarii / totul va decurge normal : / Orșova, în creștere ușoară / Brăila în scădere ușoară : / atenție, anticariate / atenție, cetățeni, / urmăriți evoluția cotelor apelor / și cînd, și unde este cazul, citiți / citiți cît mai mult". Rugați-vă la bunul dumnezeu al Limbii Române să vă dea și dv. o cotă, însă tot de la cele din biblioteci se pornește.

EMIL PERȘA : „Ascultăm în zori dulcele tău grai / ce pleacă înspre soare, pe o pajiște de rai. / Eroii strămoșești ți-au sădit grădini cu flori / Anii ți-au acoperit flamura cu trei culori". Atîta loc din poemul ce-l dedicați celei ce v-a învățat Limba de-o căzniți cu voință mare. Sigur, alții, nici atîta.

PETRU ABRUDEAN : Din **Ești :** „Ești casa ce poartă / în munte izvoare, / pe calea ceo dreaptă / cu fluvii de soare / ... / Ești vocea ce cheamă / din carul cu fîn / alăturea, mamă / aș vrea să-ți rămîn". Desigur dar mai poate să fie încă și încă : mai trimiteți, și cum credeți.

CAMIL DEVELEANU : Ziceți de-a dreptul și băgîndu-vă tare cu pieptul : „Stimate redactor. Am început, după cum vedeți, să scriu și eu poezie. Nu vă trimit decît trei, despre care aș vrea să aflu părerea dv". Răspundem la locul nostru : vedem, dar nu se zărește !

MAXIMILIAN VLĂDESCU : Propuneți un **Veac fără lacrimi :** „Străzile coc piinea în dogoarea veacului / țăranii iau pulsul inimii de copac / și primenesc orașul (cu) respirația pădurii / brațele lor, seara sînt goale pendule / pe care le mișcă timpul / într-un veac fără lacrimi". Toate bune, dar poezia : pe unde-i, ca zicere a dv ? Așteptăm.

MARINELA IACOB. Am mai spus : nimic și mîntuire și-un pumn de țărînă.

MUȘAT LUMINIȚA : Acest **Răspuns** de răspundere : „Știți de ce sînt frunzele galbene toamna ? / Pentru că au adunat tot soarele verii în ele / Și s-au umplut atît de mult de lumină / încît sînt prea grele / Ca să mai stea în copaci". Citiți poezie, că aveți timp destul. Și mai trimiteți.

BEATRICE ALEXANDRESCU : S-ar zice că aveți demon. **Tristețe :** „E-o primăvară fără soare / pînă și curcubeul abdică sfărîmat / cireșul din mine nu vrea să dea în floare / iar cuibul gîndurilor mele e stricat / Aș vrea să se întoarcă pe veci floarea-n muguri, / Aș vrea ca sîi-mi înghețe în nesimțire firea, / să vină iarna rece cu viscole și friguri / să-mi pot goni-mpăcată în ploi și ger gîndirea. / Să rătăcesc cărarea, să fiu de toți gonită / să-mi pierd și rațiunea și darul de-a zîmbi / în ochi să n-am lumină și să mă simt pierdută / demoni să port în mine pentru a-i învrăjbi". Fie cu-tine Îngerul cuvîntului !

NINA CALEA : Alchimia unei întoarceri : „El a rupt / ca pe-o lance / sprijinînd-o / de marginea orizontului / ora rotundă / cu velă albastră / git de pasăre măiastră. / Acum s-a oprit / pe balustrada / acestui anotimp". **Rătăcit Haiku :** „Se-nvîrte luna / în vîrf de ac / și ce limpede / țipă diamantul". Sănătate pe strada Grănicerilor !

RADU BĂIEȘU : Nici Eminescu la Blaj și nici una.

CRISTI OPRESCU : Doar această **Cristinei :** „Hai vino / mai am nerușinarea să te chem / privește singura privire curată, a orbului / ascultă, rogu-te / cuvintele care mor nerostite mîngîie tu / trupul osîndit la așteptare (...) Deci vino / mai lași tu un zîmbet, mai pun eu / o lacrimă și / încropim măcar / o incomoditate reciprocă". E, la așa invoială, să nu iasă păruială.

EFENDI MARCOS : Reprosul gîndului : „Iată-mă întocmit în gînduri / clipa cea de dimineață / cu setea mea de frunză / și frunza mea din grai / Mă cere asfințitul / ca pe-un cocoș sălbatic / mă cere visul frunzei / ca-n roșul graiului de mai / Copacule, la tine-n valuri / vin ca o tăcere / să-ți culeg umbra / mare, tot mai mare ; **Ploaia dimineții mele :** „Întind mîna / Apuc păienjenișul ploii / Și-l leg pe fereastră înlăuntru / Vîntul bate la fereastră / Fii binevenit / Eu nu vreau decît să dorm / Sînt tare obosit". Ba ar trebui să vegheați citind multă poezie, că acestea sînt doar niște notații, ciorne.

HOREA CĂLINESCU : Din nouă pași în **Dansul roșcat,** aceste trei țopăieli : „Piciorul ros / de adevăr , calcă sfios / frunza de măr / sucul dulceag / mingiilelor / nu prinde cheag / urmele lor / ... / joc învîrtit / joc avîntat / iar s-a ivit / dansul roșcat" ; Și **Doi Hamleți :** „Hai să fugim / printre nămeți / să rătăcim / ca doi hamleți / necunoscuți / de ochii goi / ai unor struți / morți în zăvoi / ... / lămpașul vechi / lîngă oglindă / stringe-n perechi / fumul pe grindă / ca un ulcior / din lut pătat / purtat de nor / te-am întrebat / dacă ai fost / dacă să fiu / craniul sculptat, mînă de fiu / mai bine fugim / galbeni nămeți / imbodobim / noi doi hamleți"... Însă vedeți mai apoi să nu intre struți-n păpușoi.

MARIN GEORGEL : Pe chipul meu : „Pe chipul meu cad gînduri / din tainice timpuri / cînd în cînd / din valuri de nori / ... / Pe chipul meu cad stele / pornit din sfere / din chipul meu cad sori / ca pustiul pe mări / adesea cad unde / pribege și sumbre". Spălați-vă pe față, adică limpeziți-vă chipul zicerii.

JANA-EMILIA PAIU : Din **Părul :** „În fața casei mele stai / De cînd mă știu pe lume / Și flori frumoase, albe, ai / Cînd primăvara vine". De la acest nivel e greu în sus, deoarece mai jos nici s-ar putea...

SURORILE IARKA

Ca o greșeală

Ca o greșeală
am să mai revin
atunci cînd
tu tu tu tu tu tu tu tu
să nu mă cauți
ploaia îmi știe drumul
iar tu pe urma mea să nu mai plingi
doar iarba de-ai trimete-o după mine

Tristeți de duminică

tristeți de duminecă
printre adolescenți ca niște umbre trecem
nici nu nici da doar
așa
ca și cum cum cum cum

Orice față

orice față chiar dacă este frumoasă
cuminte și bună
fiecare față
ar trebui să primească un poem
numai al său
așa cum primește un nume

un poem în țara de nori plutitor
o corabie fosnitoare ca o pădure
de brazi ca turnurile unei catedrale
în care numai ea ar intra uneori
cînd ar fi prea veselă sau prea tristă
sau niciodată

Să mergem să visăm acasă

să mergem să visăm acasă
dealurile verzi ca marea
ca marea se leagănă munții
acasă
acasă la noi să ne închidem
printre cărți și printre
cărțile noastre
pe care le-am frunzărit grăbiți
și și și
să mergem să mergem acasă

Iar sufletul de acum

iar sufletul de acum
de l-aș putea păstra
dar sufletul e afară
și nu în carnea mea
este zăpada iină
sînt urmele de pași
ești tu
în îndepărtarea străinului oraș
deasupra mai înaltă
o pasăre își destramă
aripile deschise
urcîndu-se mai sus
sînt păsări fără nume
sînt păsări fără glas
sînt păsări despre care
deși nu-ți amintești
se reîntorc prin ceață
într-un prelung apus

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XV)

Retrăi astfel zilele tinereții sale, pierdută sa tinerețe după care plîngea în nopțile de singurătate, revăzu păduricea de pini în care se ascunsese cu jugul de lemn fixat în jurul gîtului. Se văzu tînăr (putea, să aibă patrusprezece ani) zdrobind cu o singură lovitură capul ostașului pus să-l păzească. Și apoi fuga sa și traversarea riului cu jugul prins în jurul gîtului și chipul bătrînului mongol Sorkan, cel care-l văzuse aruncîndu-se în apă și nu-l trădase și apoi il ascunse în iurta sa arzînd lemnul ce-i fereca grumazul. În claritatea bilei de cristal scenele se derulau alevea, cu exactitate. Iată-l ascuns sub mormanul de lînă într-un car tras de o cămilă slăbănoagă, sufocat, sub soarele pustiitor al verii, și iată că aude acum (după atîția ani) vocea lui Sorkan explicînd celor ce-l căutau să nu-și piardă vremea deoarece pe o asemenea căldură nici o ființă omenească nu ar putea supraviețui avînd o astfel de povară deasupra.

După ce ajunsesé Mare Han, în una din nopțile sale tulburate de amintiri, dădu ordin să fie căutat bătrînul mongol de pe malurile Kerulenului și să fie adus în fața sa pentru a-l răsplăti cum se cuvine. Îl aduseră.

Era acum un mosneag zdrențăros și orb care veni purtat de mînă de unul dintre fiii lui. Căzu în genunchi în fața hanului, îndemnat de odraslă, și Gingis îl privi cu oarecare duioșie printre pleoapele întredeschise înfrebîndu-l ce răsplată cere. Și bătrînul care-i salvase odinioară viața ceruse două lucruri : Să fie lăsat să-i sărute virful cizmelor și să i se dea o cană de cumis.

Mai văzu clipa alegerii sale ca Mare Han, scene singeroase din războiul purtat împotriva kitailor, scurtele clipe petrecute departe în stepă cu femeia iubită, scena morții mamei sale Ilun și toate aceste imagini îi umpleau inima de bucurie și tristete.

La un moment dat în iurta imperială intră neanunțată soția sa Bordu.

Era minioasă și îi cerea a treia oară să ordone uciderea cocosilor din capitală. Nu mai putea suporta cîntecul acestor păsări afurisite care o trezeau din ceas în ceas. De cînd cu cutremurul de pămînt care o surprinsese în unul din palatele de piatră din Kara-korum ea nu mai vroi să doarmă decît alături de iurta imperială într-ur mic cort de mătase.

La îndemnul unuia dintre șamanii curții își procurase un măgar, animal despre care se spunea că are darul să prevestească mișcările pămîntului.

Gingis îi privi trupul deformat de bătrînete, chipul zbîrcit uns din belșug cu vopsele colorate după moda chinezească, ochii în care lumina tinereții apusese. Numai părul îi rămăsese des și albastru împletit într-o coadă groasă și lungă. Îi făcu semn să privească spre bila de cristal și acolo apăru imaginea ei din anii cînd o ceruse de soție. Ea puse mîinile la ochi și părăsi în goană încăperea scoțînd țipete ascuțite.

Marele Han ridică privirile spre pustnicul care aștepta impasibil și zise :

— Aș vrea să cunosc și ce se va întîmpla în viitor.

— Ce anume ai vrea să vezi slăvite han ?

— Aș vrea să văd cum va arăta capitala mea după ce eu mă voi muta în împărăția Marelui Cer Albastru.

Pustnicul întinse mîinile în direcția bilei și murmură citeva cuvinte neintelese.

Pe suprafața strălucitoare și rotundă se arătă în toată splendoarea lui un palat ca o corabie cu trei uși imense în formă de arcadă.

În fața ușii din mijloc se înălța un arbore de argint de o frumusețe nemaivăzută. La rădăcina acestuj copac stăteau patru lei cu gurile deschise prin care țîșnea apă. În virful copacului se vedeau patru capete de șerpi care slobozeau șiroaie de cumis, iar în virf de tot un înger tinea între aripile albe un tron aurit. Pe acest tron, care se vedea de departe, Marele Han desluși chipul fiului său Ogodai, mult mai bătrîn și mai gras decît acum.

În spatele acestui edificiu imperial se înălțau alte trei palate mai puțin somptuoase aparținînd celorlalți fii ai săi.

Se ridică înfuriat în picioare și făcu un semn scurt pustnicului.

Acesta retrase mîinile din fața bilei de cristal care-și stinse strălucirea și imaginile de pe suprafața ei pieriră.

— Nu mai vreau să văd nimic. S-ar putea ca bila ta să mintă.

— Nu minte, slăvite. A fost vreo scenă neadevărată din cele care ți-au arătat trecutul ?

— Nu, n-au fost, dar asta nu înseamnă că și viitorul e la fel de adevărat. Am să distrug orașul acesta blestemat și am să-i mut pe toți în iurte.

— Un imperiu trebuie să aibă o capitală. Nu uita acest lucru. Și mai ales dă poruncă strictă ca nici unul din urmașii tăi să nu părăsească pămîntul Mongoliei. Cîtă vreme vor rămîne pe pămînturile natale atîta vreme va dura și imperiul.

Marele Han desluși în vorbele bătrînului tîlcuri ascunse. Se îndreptă spre tronul său de aur și-i făcu semn să părăsească iurta. Rămase multă vreme gînditor și nemișcat. La căderea serii își chemă generalii la un sfat de taină și-i anunță despre hotărîrea sa de-a porni în lunga campanie împotriva Samarkandului.

Mircea Micu

Condiția umană a „Deltei"

Urmare din pag. 1

sau pipărate istorioare cu fire rupte, lansete smulse de ihtiomonștri (pescuitul sportiv : viciu ieftin, popular ca o ultimă soluție) și „ma-ta, nea Radule, ai scris-o pă bune și m-ai făcut d-am visat iarnă vara".

Trebuie să recunosc că „Zile de pescuit" e un titlu neutru în cel mai bun caz, dacă nu chiar cu iz turistic. Dar ce-am vrut eu? Să povestesc, cît mă țin puterile, despre un colț de lume izolat și straniu, despre viața pescarilor Deltei desfăcută de crustele mirific colorate ale ilustratelor de vacanță. De ce spun izolat ? Pentru că toamna, cînd pleacă păsările și turiștii și mor tîntarii, Delta devine, pentru cei mai mulți dintre noi, o amintire însorită. Și începe viața de iarnă a bălții, o viață dură, cumplit de dură, de lungi și epuizante **zile de pescuit.**

Am scris cartea asta mai ales ca pe o datorie. Am trăit, cîțiva ani la rînd, cît m-a lăsat sănătatea, iernile unui sat de grind foarte greu accesibil și vara (cînd scad zilele și numai cu lotca mai poți ajunge, trăgînd la rame cinșpe kilometri contra curentului). Din noiembrie și pînă în aprilie nu e sigur dacă poți ajunge sau pleca din Caraorman sau Letea. Nu e nevoie de viscol. Ajunge ceața. O ceață deasă, compactă ca un zid, o formă de relief ce poate dura și luni la rînd. În zece metri te-ai pierdut, și nimeni nu te mai poate găsi în marea tăcută, de vată, a negurii. Iar dacă mai sînt și sloiuri pe Dunăre, atunci gata, Delta e zăvorită.

Am încercat să mă apropii de pescari cu un soi de fanatism (de ce să nu recunosc ? considerînd ca maximă performanță și bucurie clipa cînd mă tratau fără menajamente, cînd eram pus la treabă și ocărît ca unul de-al lor. Și azi mi se pune un nod în gît cînd îmi amintesc cum Vania C. a izbucnit în plîns de epuizare, șoptind „Așa nu se mai poate". Și țineam capul la piept, ca un copil, și-mi spuneam că numai aici, cu ei, e adevărul, cu ei trebuie să țin eu, iar ei sînt adevărul cel mai important al lumii.

Plecam, la rame, printre sloiuri, peste ghioluri, să adunăm pește de mîncare, fără să știm niciodată cînd ne întoarcem și dacă ne întoarcem. Am jucat la nunțile lor, am dormit cu ei prin colibe înghețate. Nu-mi mai trebuia televizor, cinema, dădeam din umeri cînd vedeam cîte un „pescar sportiv". Citeam, cît ne lăsa lumina, și adormeam, „dintr-o bucată", soldățește, acolo unde puneam capul. Trăiam, deodată cu ei, și trăiam cu adevărat.

Fanatismul s-a mai alinat, le știu de acum sensibilitățile și le știu defectele, frămîntările (freatica vieții unui asemenea sat este incredibil de tulbure, de complicată, de imprevizibilă). Îi iubesc însă la fel de mult, pentru că sînt **în linia întîi,** acolo unde între om și viscolul universului nu mai e nimic și pentru că pot, cu toate astea să fie prieteni de nădejde. În Caraorman, pentru o viață în primejdie, se schimbă fața lumii.

Așa că m-am simțit dator, dar nu o datorie simplă, ci o ispășire. „Zile de pescuit" e o carte scrisă în spatele frontului, de cineva care nu are nici curajul dar nici puterea să trăiască în linia întîi. Și dacă prilejul o îngăduie, fie să rostesc atunci cu recunoștință numele doctoriței Elena Preda, caraormănenilor Motra și Dumitrița, Aurel și Ignat Moisei, prieteni dragi fără de care această carte, fie ea bună sau rea, nu s-ar fi născut niciodată.

Mi-e clar că nu aș fi putut da nici un alt titlu acestei scrieri. **Ziua de pescuit** este condiția umană a deltei, atîta timp cît delta va mai exista.

CUMPĂNĂ

Aschii

I. Toate cuvintele unei cărți sînt în permanentă acțiune reciprocă.

II. Citim în **Săptămîna** (3 octombrie, 1986), în articolul închinat poeților, semnat de Eugen Barbu : „Există și o impostură veselă, foarte agreată în cercurile studențești, hrănită mai ales de un limbaj care este, cel mai ades, pestrit, cu unele invențiuni notabile, pline de humor ce nu pot fi ignorate. Deschiderea a făcut-o M. Dinescu cu o prospețime remarcată la vreme de toată lumea. Sigur, a dispărut candoarea eseniană, dar a rămas o îngerească ce nu poate fi ignorată, dar... Limbajul s-a golănit la modul propriu și asta mi se pare cu totul altceva. De la îndrăzneală la deraiere verbală nu e decît un pas". Nu este prima dată cînd ne uimește luciditatea, în critică, a prozatorului Eugen Barbu.

III. Lumea semnificației poetice pare a fi purtătoare a spiritului calitativ, cea a semnificației științifice — a spiritului cantitativ. Lumile acestea, în istorie, nu se află în stare pură, în una din ele trăiește, oricînd, un plus sau un minus de rațiune specifică care trădează absența sau prezența celeilalte. Confruntarea (în sincronie și diacronie) între aceste două lumi exprimă unitatea lor dialectică. Dominarea uneia sau alteia modifică însăși definiția omului.

IV. Aleg fasole de o fiertură, împreună cu fata cea mai mică, Maria. Citeva boabe sînt găurite de gărgărițe. „Parcă ar fi, în fiecare, cîte un tunel" îmi spune ea. „Bine, tată — îi zic eu — poate să sune așa : în muntele unui bob de fasole, tunelul fastuos al unei gărgărițe". „Cum zici tu", îmi răspunde ea și în ochișori îi saltă o lumină jucăușă, „dar e prea **prolix".** „Cum adică, puișor ?!" „Foarte limpede, eu am spus mai scurt și dacă am vorbit despre un tunel, bineînțeles că se-nțelege și muntele. Dar să lăsăm asta, tăticule, ce culoare are gărgărița respectivă, este la fel de frumos colorată ca gărgărițele din grădină cu care mă jucam eu astă vară ?" „Asta e cenușie, ca și cînd n-ar avea nici o culoare, e micuță și **insignifiantă** (aici am atacat și eu!) pentru că nu prezintă nici un fel de stimă. Uite și tu ce face!" Stupoare în ochii Mariei : „Cum adică, tată, ea ne arată un vers printr-un bob de fasole și tu spui că nu prezintă stimă?!" Am cotit, am lăsat-o mai moale, c-o fi, c-o păți, că este, totuși, vorba despre un dăunător, că mama era foarte supărată vara trecută cînd a observat citeva gărgărițe în mica și ambițioasa ei recoltă de fasole. N-am convins-o, am zîmbit către superioritatea punctului ei de vedere.

V. În relația dintre primele și celelalte cărți ale prozatorilor importanți (valori estetice diferite) se află înțelesul constructiilor epice. Luăm cîteva nume : Rebreanu publică „Golanii" la 31 de ani; la 33 de ani, Eugen Barbu publică (cu intîrziere) „Groapa" ; la 31 de ani, Breban publică „Francisca" ; la 26 de ani să se rețină, 1948 !), Marin Preda publică „Întîlnirea din pămînturi"; la 28 de ani, M. Ciobanu publică „Martorii"; la 23 de ani, M. Eliade debutează editorial cu „Isabel și apele diavolului", la 26 de ani publică „Maitrey", la 27 „Întorcerea din rai"; Anton Holban publică, la 29 de ani, „O moarte care nu dovedește nimic" ; Titus Popovici publică, la 25 de ani, „Străinul" și, la 28, „Setea" ; la 27 de ani, Fănuș Neagu publică „Ningea în Bărăgan" ; la 26 de ani, Laurențiu Fulga debutează cu „Straniul paradis"; la 29 de ani, D. R. Popescu publică „Vara oltenilor; pînă la virsta de 30 ani, Sadoveanu publică : „Povestiri", „Șoimii", „Crișma lui moș Precu", „Dureri înăbușite", „Vremuri de bejenie"; la 26 de ani, Ionel Teodoreanu publică „Ulița copilăriei" iar doi ani mai tîrziu, „La Medeleni" ; N. Velea publică, la 22 de ani „Poarta" ; la 26 de ani, Duiliu Zamfirescu publică romanul „În fața vieții" ; George Mihail Zamfirescu publică, la 26 de ani „Flamura albă" și, doi ani mai tîrziu, „Gazda cu ochii umezi"; la 27 de ani, Constantin Țoiu publică (împreună cu Leonid Strașun) proza „La arie".

O arheologie a stilurilor artistice este totdeauna instructivă. Aflăm, pe această cale, date prețioase despre vocația literară și, nu în ultimă instanță, accente ale ideologiei de epocă, semnificative, foarte semnificative pentru fiecare dintre autori.

George Alboiu

CONFABULE

Un țăran trece strada

Pe dulap, într-o ramă de lemn de brad, albă, fotografia lor, a lui și a Aristiței. O fotografie obișnuită, cu ei doi, alături, privind fix la fotograf. Încercînd, fiecare în felul lui, să zîmbească. O luă și o șterse de praf ca să vadă mai bine. Aristița parcă ridea, amintindu-și de ceva, în timp ce el, aproape încruntat, părea nemulțumit de situația în care se află.

În odaia cu ferestrele acum larg deschise aerul începu să se limpezească. Se vedea praful alunecînd deasupra. O rază de soare, ca lama unui cuțit, tăia masa în două. Îndepărtă un scaun și se așeză.

— Nu știi să te interiorizezi, îi spusese Aristița, după ce făcuse ce făcuse, aflînd că ea vrea să se despartă de el. Credeam că știi, un bărbat civilizat, om de la oraș, nu ? știe să se interiorizeze. Dar tu, țăran ai fost, țăran ai rămas.

Cuvîntul îl surprinsese, el suferea atunci fără să-i mai ardă de nimic altceva.

Pleca dimineața, se întorcea noaptea, lucra în construcții. Muncea mult și din greu, dar cîștiga. Se ridicaseră repede. Cumpăraseră apartament, mobilă, radio, televizor. Mai ales că de la un timp intrase și Aristița la servici. Pe urmă venise Mirela...

Privind acum fotografia lor, pe care le-o ceruseră bătrînii, să se uite la ea cînd li se făcea dor de ei, i se păru, numai i se păru, că Aristița îi zîmbea altcuiva, nici lui, nici fotografului. Zîmbea cuiva din mintea ei. Atunci cînd se fotografiaseră, la rugămintea ălora bătrîni, nu începuseră încă să se certe. N-aveau timp. Iar Aristița încă nu văzuse filme în care toți se „interiorizează", contese, milionari, actrițe celebre, pînă și bieți directori. Nici nu se credea atît de frumoasă, încît să n-o mai intereseze dacă el o mai place sau nu. Vroia să placă tuturora.

De sub pat ieșea puțin o albie veche în care fusese legănat cînd era prunc. De atîta durere se strînse tare în el, atît cît să încapă, din nou, măcar și în gînd, în albia copilăriei. „Nu știi să te interiorizezi, nu știi să te interiorizezi, nu știi..."

Iulian Neacșu

Critica, scrisă și orală

Urmare din pag. 1

simpla **fotografiere a realității,** dar aduc dovezi contrarii, elogiind „copiile după natură", anecdotica marginală, acumulările de „spirite de glumă" ieftine, culese de la periferie, limbajul plastic împins pînă la granițele obscurității ș.a.m.d.

Critica orală, identificată în gustul și, implicit, opțiunile publicului își asumă, de asemenea, un rol fundamental în receptarea creației artistice, a dramaturgiei și spectacolului de teatru. A devenit un truism concluzia privind cuvîntul greu, decisiv pe care îl are publicul și **scrierea** biografiei unui autor, „aportul" său la succesul ori la „căderea" unei opere. Inteligent, sensibil, competent, exigent — un public bun, cultivat, va face, în general, abstracție de critica scrisă și, fiind luat drept barometrul principal al evaluării creației, dictează, **volens nolens,** tendințele, modele etc.

Critica orală — spiritul critic public, altfel spus — își exercită funcția cu iuțeala celor mai sofisticate mijloace mass-media. Marele Public, „Măria Sa Publicul" nu se înșeală cu cu una, cu două, recunoaște fără complexe **fapta artistică durabilă, suflul originalității, nu** practică jocul „furtului de căciulă".

Există, însă, și un public mărunt, cantonat într-o experiență superficială și care recepționează pe o singură lungime de undă mesajele artei, cu apetit niciodată îndeajuns satisfăcut pentru **mesajele** „de undă veselă", de la calamburul și vorba nesărate, la derizoriu, penibil și grotesc. Eroarea de a fi concesiv nu îi aparține, dar, publicului mărunt care, pasămite, dă „tonul"... audienței unor piese sau spectacole, ci autorului care se lasă pradă ușoarei pînzei de pînjenjen întinsă, uitînd obligațiile elementare de a face din fiecare lucrare un „model de limbă și simțire românească"...

REVISTA REVISTELOR

Un anuar pluridisciplinar: „Arhivele Olteniei"

Centrul de științe sociale Craiova (director : conf. dr. Ion Pătroiu) realizează o nouă serie a publicației regionale „Arhivele Olteniei", implimentîndu-i un bogat profil umanist, o înaltă exigență teoretică și o pluralitate metodologică.

În fruntea volumului se află două studii-bilanț : **Dezvoltarea economico-socială și cultural a județului Dolj în Epoca Ceaușescu** de Victoria Bistriceanu și **Contribuția României la înfrîngerea Germaniei naziste** de Mircea Mușat. Anvergura temelor și personalitatea autorilor, întotdeauna bogat informați, constituie o chezășie a nivelului științific al acestor studii.

În grupa studiilor de istorie, realitățile regionale sînt comparate și interpretate prin prisma fenomenelor de civilizație și cultură din

Benone Șuvăilă : „Flori"

întreg spațiul românesc. Dintre acestea, studiile regionale de arheologie — **Tipurile de locuințe din epoca neolitică** (E. Comșa) și **Complexul cultural Boian V-Gumelnița** (M. Nica) — îmbogățesc faptele semnificative pentru continuitatea etnică în Oltenia, subliniază succesiunea sau concomitența culturilor Boian, Vădastra, Gumelnița, ca și numeroasele similitudini din spațiul carpato-danubiano-pontic. Continuind cercetările lui Gr. Tocilescu și D. Tudor, — P. Gheorghe aduce noi dovezi privind **Continuitatea dacică în așezarea romană de la Săcelu,** sporind substanțial cunoașterea fenomenului de locuire autohtonă în epoca stăpînirii romane și postromană. Același fenomen este demonstrat la scara întregii țări prin materialele comparative oferite de **Tezaurul de monede romane din Dolj** (Gh. Popilian, I. Stan-Mircești).

Adîncirea unei probleme pusă în volumul anterior al „Arhivelor" (1984), D Ciobotea, T. Traian și P. Turturică **(Noile descoperiri din tezaurul medieval de la Schela Cladovei-Mehedinți)** documentează includerea Olteniei într-o arie mult mai largă care depășește aria Mării Negre și a Dunării de Jos, spre a îmbrățișa calea comercială pe uscat de la Marea Adriatică pînă în centrul Europei. Ceea ce reconfirmă constatările anterioare datorate lui N. Iorga, Gh. Brătianu, Fernand Braudel etc. La aceeași epocă se referă A. Busoiceanu în **Imunitatea feudală românească,** deschizînd calea unei tipologii a fenomenului pentru întregul nostru feudalism.

Paralela istorică **Horia și Tudor Vladimirescu** (V. Joița) se dovedește incitantă pentru înțelegerea unității dintre cele două mișcări revoluționare. **Ideea unității naționale a românilor oglindită în opera diplomaților și călătorilor germani de la mijlocul secolului al XIX-lea** (Steluța Mărieș), constituie o continuare a constatărilor similare din secolul al XVII-lea (J. Tröster, L. Toppeltinus etc.)

Într-un studiu întemeiat pe o vastă documentare românească și comparată, **România — factor activ în lupta pentru eliberarea socială și națională a popoarelor din sud-estul Europei între 1859—1877,** I. Pătroiu dezvăluie sisteematic și exhaustiv aportul Principatelor Unite la mișcarea de eliberare a popoarelor aflate sub stăpînirea otomană. Pe teritoriul statului nostru, revoluționarii din Balcani și din centrul Europei și-au desfășurat o susținută activitate politică, literară, militară, editorială. Pe teritoriul nostru bulgarii și-au constituit chiar Academia (Brăila, 1869). Numărul refugiaților bulgari au atins cifra de cca 600 000. Un sprijin similar a fost acordat și poporului sîrb. Constituirea statului modern România și eliberarea Bulgariei, Serbiei, Muntenegrului etc. au deschis calea progresului social-economic și cultural al sud-estului european.

Pe linia aportului extraordinar al țăranului în istoria poporului nostru, R. Dima publică **Situația economică și socială a țărănimii române la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea,** cu o amplă bibliografie (N. Vrăbiescu, Radu Rosetti, Spiru Haret, N. Iorga, C. D. Gherea, L. Pătrășcanu etc.). În continuare, problemele sînt adîncite comparativ de către Elena Bărbulescu, în **Locuitorii din județul Olt, participanți activi la lupta pentru făurirea statului național unitar român,** precum și de C. Avram cu Gh. Mihai în **Reforma agrară din anul 1945 în județul Olt.**

În aceeași grupă se încadrează două articole de istoriografie : **Gr. C. Tocilescu — omul și opera** (Șt. Ștefănescu) și **Moartea unui titan : Nicolae Iorga** (Gh. I. Ioniță).

A doua diviziune cuprinde studii de filozofie, sociologie și economie. Ea este deschisă de Mihnea Gheorghiu cu **Fluxul ideilor în cercetarea multidisciplinară,** din care citeva idei cheie: raportul stringent dintre dezvoltarea revoluționară a științelor și a societății ; caracterul prin excelență umanist al demersului multidisciplinar ; echilibrul dintre mobilitate și stabilitate este absolut necesar oricărei propășiri ; corelația dintre pregătirea tehnico-științifică și cea economică (eficiența), filozofică, istorică și estetică ; promovarea dialogului social la nivelul persoanei umane, specific democrației participative ; cointeresarea morală și materială, factor psihosocial condiționat al succesului ; respectul profesionalității colaboratorilor. Urmează trei demersuri de istoria critică a sociologiei : **Conștiința sociologică și structura tematică — criterii de evaluare a sociologiei românești interbelice** (R. Atanasescu-Țugui) ; **Locul „activităților sociale" în cercetarea sociologică românească interbelică** (D. Otovescu) ; **Structură și dinamică socială** (Il. Roman).

Fără îndoială, cititorii vor urmări cu un interes particular articolele din grupa filologie. În **Categoriile sociogeografice în toponimia din Oltenia** (I. Toma) se demonstrează necesitatea colaborării interdisciplinare. Contiruator al liniei inaugurate de filologul G. Pascu (1910—1916), în **Sufixul diminutival în toponime,** E. N. Burețea își raportează toate constatările la formulările cercetătorilor contemporani.

La mai bine de două secole de cînd I. I. Micu-Klein a dat la iveală o „Antologie de literatură latină", pe care o redescoperă E. Dumitrașcu, **(Literatura latină în concepția lui Ioan Inocențiu Micu-Klein),** acesta recomandă reeditarea lucrării, întrucît „constituie încă și azi o scriere-model a genului".

Urmează trei demersuri de istorie literară comparată. Primul, **Mateiu I. Caragiale și fantasticul realist** (O. Ghidirmic) conferă o înaltă dezbatere asupra capodoperei „Craii de Curtea-Veche". Tot astfel articolul **Liviu Rebreanu — experiențe expresioniste și vocație europeană** (C. M. Popa) demonstrează că, prin acest romancier, romanul românesc atinge dimensiunea europeană.

Sub genericul „etnografie și folclor" sînt înmănunchiate de asemenea, cîteva cercetări.

Prof. dr. Nicolae Dunăre

„PACEA — cinstirea cea mai mare"

Fie-mi îngăduit să încep și să închei însemnarea de față prin două substanțiale citate din Nicolae Iorga, așadar să aduc, la bara Istoriei, mărturiile unui „export" de inegalat : „Un sfert de veac trecuse de la cel mai mare măcel pe care-l pomenește istoria lumii. Urmele lui durează și pînă acum. E adevărat că, din mai multe părți, unde mai dăinuia rațiunea, s-au făcut silinți vrednice de toată lauda pentru a se apropia din nou sufletește popoarele, despărțite prin atîta ură, care trebuia să-și ierte toate păcatele [...]. După ce încleștările ucigașe tulburaseră spiritele și o generație neîndestulător crescută umbla după cele mai sturlubatice năluci, vechea rațiune clasică își relua stăpînirea asupra spiritelor și un vînt de sănătate morală se desfăcea din pagini limpezi și înțelepte. Acuma, ambiții bolnave, pofta faptei brutale fără care se puteau soluționa chiar și cele mai aspre probleme, aruncă din nou omenirea în suferinți fizice, care pot fi și mai cumplite și condamnă iarăși popoarele la izolare spirituală, la renunțarea oricărei colaborări spornice și, pe lîngă aceasta, prin chiar misticismul bolnav de la care pornește conflictul, seamănă iarăși în suflete anarhia gîndului și delirul sentimentelor. Istoria va recunoaște și va pironi pe vinovații acestei crime contra progresului uman, și generații întregi, simțind încă urmările cumplitei dureri de care suferim astăzi, îi va blăstăma". Asemenea cuvinte au văzut lumina tiparului la nici o lună (exact : 28 septembrie 1939 — în „Cuget clar" — Noul „Semănător") de la declanșarea celei de-a doua conflagrații mondiale și care, la încheierea ei — în 1945 — număra pe glob o jertfă de sînge și de bunuri materiale imense : 40—50 000 000 de oameni, adică de aproximativ patru ori mai multe vieți pierdute decît în primul război mondial, „cel mai mare măcel pe care-l pomenește istoria lumii" (pînă în 1939), peste jumătate dintre victime fiind din rîndul populației civile, în majoritate copii și femei (zeci de milioane de răniți și de mutilați au îngroșat numărul acestora).

Acum, în toamna aceasta, la 16 octombrie 1986, se vor împlini exact 40 de ani de la executarea, prin spînzurare, la Nürnberg, pe baza sentinței pronunțate de cel dintîi tribunal internațional penal din istoria omenirii, a marilor criminali de război naziști. Statutul pe temeiul căruia s-a constituit și a funcționat această instanță a națiunilor prevede, la articolul 6, trei categorii de crime supuse jurisdicției sale : crime împotriva păcii ; crime de război ; crime împotriva umanității. Printre cei executați atunci în eșalonul căpeteniilor fasciste, s-a aflat și fostul **Generalgouverneur** al Poloniei (îi plăcea să-și spună „der deutsche König von Polen" — regele german al Poloniei), SS-Obergruppenführerul dr. Hans Frank: acesta, în sala de judecată, după vizionarea filmelor documentare înfățișînd crimele împotriva umanității, săvîrșite în perioada războiului de către hitleriști, a rostit cu glas tremurat : „Despre asta oamenii vor vorbi timp de o mie de ani".

Dar culisele memoriei umanității par a fi destul de sinuoase, în măsura în care uitarea și nesocotința, uneori, pot îndepărta sau înlătura din conștiința oamenilor, în mod nejustificat, experiențele trecutului. Știm încă de la clasici : „Dulce este cuvîntul pace și ea însăși e binefăcătoare..." (Cicero). Și totuși, la ora actuală, Terra poate fi perfect comparată cu un gigantic depozit de muniții și arme, care de care mai costisitoare, mai sofisticate, mai distrugătoare, arsenal riscînd să sară în aer, dacă... Rațiunea trebuie să triumfe ! Locuitorii „planetei albastre" au ajuns să investească, anual, circa 1 000 miliarde dolari pentru înarmare (cifră care se scrie cu doisprezece de zero : 1 000 000 000 000 dolari !), ceea ce înseamnă că, zilnic, se cheltuiesc aproape 3 miliarde dolari (3 000 000 000). Istoria ne învață că nu există armă-invulnerabilă, armă-totală, armă-absolută. În condițiile dezvoltării actuale științifico-tehnice, cu atît mai mult, o asemenea armă — care să-ți „garanteze" victoria și, mai ales, „dreptatea" — nu poate fi inventată. Și tot Nicolae Iorga, la începutul celui de-al doilea război mondial, scria : „Se pune în vederea bietei omeniri răbdătoare de orice încă o armă: «arma necunoscută». Această unealtă de nimicire, fără păreche pînă acum, ar avea ca sigur rezultat cîștigarea biruinței contra oricui : dreptate, vitejie, inteligență, geniu militar nu mai servesc la nimic : «arma necunoscută» ajunge pentru a le face incapabile de rezistență. Pînă ce se va prinde secretul, căci după aceia, de o parte și de alta, se va putea distruge tot ce cuprinde rasa umană și tot ce a creat pînă acuma. Această ispravă, încununînd civilizația, ar dărui tuturora cîțiva oameni de treabă, mecanici și ofițeri. Dar, pînă se va ajunge la sublimul rezultat, mai este o «armă necunoscută». Ea nu uimește dintr-odată, ci, dimpotrivă, invizibilă, înșală, mai mult și decît mina cea mai dibace, pe aceia cari sînt meniți să fie, neapărat, mai tîrziu, poate mult mai mai tîrziu, victimele ei. Ea stă în rezistența sufletească, **prin care se zădărnicește orice cucerire.** Un stat a fost invins [Polonia — în 1939], un popor e osîndit la robie față de rasa superioară, care a nemerit-o mai bine cu tehnica. Și se crede că s-a încheiat. Dar, cînd fiecare om va fi o piedică pentru asemenea intenții criminale, aș vrea să văd ce pot face, chiar sprijiniți pe mitraliere și puști automate, cîțiva funcționari necunoscători și o trupă închisă în cazărmi".

Atunci „cînd fiecare om va fi o piedică" în calea războiului, cînd „arma necunoscută" — rezistența sufletească ! — va reuni popoarele într-un larg front pașnic, celelalte arme vor fi complet scoase din uz. Așa cum se preconizează în noile propuneri recent făcute de România — din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu — prevăzînd trecerea la dezarmare, în primul rînd dezarmarea nucleară, prin reducerea cheltuielilor militare, a armamentelor și trupelor ; deocamdată, ca prim pas, cu cinci la sută, procent echivalînd cu obținerea — la scară mondială — a unei sume de 50 miliarde dolari (50 000 000 000), disponibilă strict pentru progresul umanității. Desigur, țelul suprem rămîne abia de atins : folosirea tuturor resurselor materiale și umane **exclusiv** în scopuri constructive ! Inițiativa românească de pace a dobîndit, pe multe meridiane, ecoul cuvenit. Am ilustrat, iarăși, tradiționala vocație de pace a celor de la Carpați, Dunăre și Mare : „Pacea să-ți fie gîndul tău, pacea — cuvîntul tău, pacea — cinstirea cea mai mare" (proverb popular românesc).

Mihai Stoian

Poeme de Brecht

Amintire de Maria A.

1

Era în luna-albastră-a lui septembre
Cînd, într-o zi, sub tînăr prun, tăcut
Pe braț, cumintea, palida iubire
Ca pe un gingaș vis o am ținut.
Deasupra, pe frumosul cer de vară,
Era un nor ce mult timp l-am zărit
Era nespus de alb, nespus de sus
Privirea cînd să-mi-nalț, a și pierit.

2

Din ziua aceea, multe, multe luni
Trecut-au lin plutind și duse-au fost.
Ori poate-s retezați și acei pruni
Ci mă întrebi de al iubirii rost ?
Ei bine, nu-mi mai pot aduce-aminte
Deși, desigur, știu ce-ai întrebat.
Dar chipul ei, zău, mi s-a șters din minte
Atît mai știu : cîndva l-am sărutat.

3

Sărutul chiar, de mult l-aș fi uitat
De nu era acolo acel nor
Ce nu-l uitai, nici l-oi uita vreodat' :
Nespus de alb, venind de sus, în zbor.
Ci poate prunii tot mai înfloresc
Iar ea vreo șapte prunci va fi avînd
Dar norul fu în floare doar o clipă
Și cînd privii, el dispărea în vînt.

Cei care se iubesc

Priviți acei cocori în amplu arc !
Și, iată-le, alături, albii nori
Care le-au fost sortiți cînd, dintr-o viață
În altă viață ei trecură-n zbor.
La fel de sus, și cu egală grabă
Alături numai a pluti ei par.
Cum nor, cocor, și-mpart frumosul cer
Pe care îl străbat o clipă doar.
Mai mult, nici unu-aici nu zăbovește
Nici unul nevăzînd decît plutirea
A celuilalt, în vîntul ce-i mîngîie
Cum pe-amîndoi îi poartă-alături firea.
Poate că vîntul,-așa,-n neant i-îmbie :
Cît nu-și sunt trecători, ci tot statornici,
Nimic nu poate calea să le-ație
Ci ei goniți se lasă din tot locul
În care ploi și gloanțe mai pîndesc.
Abia deosebiți, sub soare, lună,
Doar unul altuia robiți plutesc.
— Hei, încotro, voi ? Nicăieri. De cine
Fugiți ? De toți. Vreți ști de cînd sunt împreună ?
De prea puțin. Cînd se despart ? Poate-ntr-un ceas.
Astfel le pare
Celor ce se iubesc, iubirea scurt popas.

Balada despre Mackie Șiș

Că rechinul are dinți
Poa' ! să vadă orișicine
Și Mcheath are un șiș
Pe-ăla nu îl vede nime'.

Ah, cît sunt de roșii solzii
La rechin, cînd sînge varsă !
Mackie Șiș poartă mănuși
De-aia urme nici că lasă.

E-o duminică frumoasă
Și-un mort zace lîngă mare
Chiar atunci, pe după colț,
Unul, Mackie Șiș, dispare.

Ca și-alți belferi, Smuli Meier
Fără urmă s-a topit
Banii i-s la Mackie Șiș
Dar dovezi nu s-au găsit.

Jenny Towler s-a ales
c-un cuțit înfipt în coaste
Pe chei umblă Mackie Șiș
Neștiind de toate aste.

Șapte prunci și-un moș, în Soho
Au pierit în focul mare.
Mackie Șiș e prin mulțime —
De-l întrebi, habar nu are.

Iară văduva minoră
Toți cunoașteți al ei nimb
Cum făcu ochi, fu a lui —
Mackie, ce-i dăduși în schimb ?

Estimp, peștele dispare
'Geaba-i proces, gălăgie :
La sfîrșit : l-a luat rechinul
Dar rechinul nici că știe.

El nu-și poate-aduce-aminte
'Geaba vină îi fac toți :
Căci rechinul nu-i rechin
Dac-a-l dovedi nu poți.

În românește de
Victor Scoradeț

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRIITORUL SLOVEN ANDREJ HIENG** (născut în anul 1925) este unul dintre reprezentanții de frunte ai literaturii din R.S.F. Iugoslavia. Este nuvelist, romancier și dramaturg. Fantezia sa plămădește oameni neobișnuiți în împrejurări neobișnuite. Aproape toți protagoniștii întîmplărilor sale sînt obsedați de sentimentul vinovăției, al conștiinței că în momente hotărîtoare ale vieții lor au ezitat. Nuvelele și romanele lui Hieng sînt compuse în spiritul lui Ibsen, ca ultim act al unei piese ale cărei întîmplări precedente s-au desfășurat cu mult timp în urmă. Cele mai multe dintre cazurile tratate în nuvele, dar și în romanele „Pădure și stîncă", „Orfeu" și „Vrăjitorul", sînt ale însingurării umane iar mesajul lor este îndreptat împotriva indiferenței și nepăsării.

Andrej Hieng este, în același timp, un remarcabil dramaturg, cele mai însemnate creații ale sale fiind „Întoarcerea lui Cortez", „Omul cel surd de la graniță" și „Burlescă despre El Greco", toate din „Trilogia spaniolă", alături de „Jana cea falsă", „Fiul rătăcitor" etc.

● Cunoscutul scriitor mongol Dalantain Tarva s-a născut în anul 1923 într-o familie de păstori din vestul Mongoliei. Pînă în anul 1985, cînd s-a pensionat, a fost redactor șef al publicației literare „Utga Zachiol Urlag" (Literatură și artă) și al revistei social-politice și literar-artistice „Tog" (Flacăra).

Scrie poezie ; multe dintre creațiile sale stau la baza unora dintre cele mai cunoscute și răspîndite cîntece ale compozitorilor mongoli. Scrie, de asemenea, și proză.

„Scriu și sper că voi putea scrie și mîine și poimîine. Nu demult, în anul 1985, mi-a apărut nuvela «Noul ținut» în care înfățișez întîmplările unor tineri veniți pe șantierul fabricii de ciment de la Hötöl", spunea el. Referindu-se la cele două reviste pe care le-a condus pînă nu demult, Tarva spunea : „Revista «Tog» a apărut imediat după război. Astăzi ea apare odată la două luni și publică noile creații ale scriitorilor mongoli, lucrări de critică literară, traduceri și informații referitoare la literatura națională și universală... Săptămînalul «Utga Zachie Urlag» este revista Uniunii Scriitorilor Mongoli și a Ministerului Culturii din Mongolia. În toamna anului 1985 s-au împlinit treizeci de ani de la apariția primului număr. După cum o arată și titlul, revista are o destinație largă, cuprinzînd toate domeniile culturii și artei, atît din țară cît și de peste hotare, fiind deschisă tuturor generațiilor de scriitori".

● Noul volum „Samurul negru, ursul cenușiu" al lui Jan Kozàk, președintele Uniunii Scriitorilor Cehoslovaci, povestește, ca și cel anterior, „Vînător în taiga", despre frumusețea și transformările naturii siberiene, dar și despre animalele care trăiesc în spațiile imense de la nord-estul Lacului Baikal, în locuri unde nu duce nici un drum și unde natura își trăiește viața netulburată încă de ritmurile contemporane.

Eroina principală și povestitoarea în același timp a acțiunii este Helemka, o fetiță cehă de nouă ani care, după moartea bunicii, pleacă în Siberia pentru a-și urma părinții, cercetători științifici. Autorul tălmăcește trăirile fetiței, dorința ei de a înțelege viața taigalei, cea de toate zilele și cea ascunsă. În același timp, părinții Helemkăi, care iubesc natura Siberiei și care și-au făcut un ideal de viață din a o cerceta, o ajută să priceapă ce se petrece în sînul naturii, ce se întîmplă între oamenii acestor locuri de legendă.

● **REFERINDU-SE** la noul său roman „Arhitectul", apărut recent la Editura „Rizzoli" din Milano, scriitorul italian Mario Soldati spunea : „Am purtat romanul în mine vreme de douăzeci de ani, apoi mi-au fost suficiente două luni pentru a-l așterne pe hîrtie. Cît din el este autobiografie ? Din punctul de vedere al ideilor totul, cu toate că eu nu sînt arhitect, dar..."

Personajul principal al romanului, arhitectul milanez Vittorio Franzi, primește în Statele Unite o lucrare grandioasă, aceea de a-și construi o școală proprie. El are însă soția și copiii la Milano, o iubită la Catania și o secretară la Chicago. Cu toate acestea, cartea reușește să facă o analiză fină și subtilă a vieții în doi...

Romanul a apărut în preajma aniversării a 80 de ani de la nașterea lui Mario Soldati, care însă este departe de a fi depus armele. El a declarat că lucrează la o nouă carte. „Unii scriu pentru a scrie, eu scriu pentru a mă menține în viață", a declarat el unui ziarist.

● În almanahul estival „Istorii neelucidate", editat de revista noastră în vara acestui an, în grupajul de poezii al Djunei se află o poezie dedicată lui Vladimir Visoțki. Dar cine este Vladimir Visoțki ?

În plină desfășurare a Olimpiadei de la Moscova din anul 1980, populația capitalei Uniunii Sovietice își lua un ultim rămas bun de la legenda ei vie, cum era numit Vladimir Visoțki, actor de primă mărime al Teatrului Taganka din Moscova. Timp de șaisprezece ani (s-a născut în anul 1938, la Moscova) a interpretat pe scena cunoscutului teatru moscovit roluri din patruzeci de piese, începînd cu „Omul cel bun din Seciuan" de Brecht pînă la rolul titular din „Crimă și pedeapsă" de Dostoievski. Creația lui din Hamlet din capodopera shakespeareană, magistral tradusă în limba rusă de Boris Pasternak, un Hamlet al străzii, în blugi, l-a făcut celebru în întreaga lume. De altfel, Visoțki a fost înmormîntat în costumul în care a dat viață nefericitului prinț pe scena teatrului Taganka.

Vladimir Visoțki a fost și un remarcabil poet și compozitor interpretîndu-și singur cu talent și totală dăruire piesele de mare popularitate. Multe dintre cîntecele sale au fost compuse pe versuri ale poeților Bulat Okudjava și Robert Rodjenstvenski. Din cele peste 600 cîntece pe care el le-a scris pe versuri proprii, poetul Robert Rodjenstvenski a ales 128 și le-a publicat într-un volum, la un an după moartea lui, la cunoscuta editură moscovită „Sovremmenik". Cîntecele lui s-au bucurat de un succes pur și simplu fenomenal. „În Visoțki și-a găsit nota corespunzătoare periferia, curțile orașelor... nota aceea eseniană... de aceea el este atît de apropiat și șoferilor, și generalilor, și artiștilor", spunea despre el poetul Andrei Voznesenski.

În ultimii ani de viață, Visoțki a fost căsătorit cu cunoscuta artistă franceză Marina Vlady.

● **UN DONATELLO** necunoscut a fost descoperit recent în biserica Delle Murante din Florența. Este vorba despre un basorelief de 85/50 centimetri, care a fost executat de marele sculptor renascentist florentin, ce a trăit între anii 1386—1466. Descoperirea a fost anunțată la o conferință de presă de către Giorgio Bosanti, directorul școlii de restaurare din Florența.

● **O INTERESANTĂ** expoziție de afișe pe tema Anului Internațional al Păcii a artiștilor din unele țări socialiste se află deschisă și se bucură de aprecierile vizitatorilor din capitala Algeriei. Cele peste 130 exponate poartă semnăturile unor artiști plastici reputați din Bulgaria, Cehoslovacia, Cuba, R.D. Germană, Mongolia, Polonia, România, Ungaria, Uniunea Sovietică și Vietnam.

● **CEL CARE** prin virtuozitate lingvistică și măiestrie stilistică a ridicat literatura finlandeză la nivel european a fost scriitorul Juhani Aho, clasic al realismului critic, de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta 125 ani. Aho s-a dedicat scrisului încă din anii studenției. Cu toate că în activitatea jurnalistică susținea necesitatea răspîndirii ideilor moderniste franceze, Aho s-a inspirat pentru romanele și povestirile sale din lumea satului finlandez, scriitorul reușind să-l surprindă în transformările sale de esență ca urmare a industrializării masive, așa cum este cazul romanului „Calea ferată". De asemenea, el a intuit și a descris cu veridicitate antagonismele de clasă, așa cum se poate lesne constata în romanele „Fiica pastorului" și „Nevasta pastorului".

Juhani Aho a fost, de asemenea, un mare creator de romane istorice printre acestea numărîndu-se „Domnul", „Primăvara renașterii", inspirat din perioada renașterii naționale a finlandezilor, și „Juha", în care a încercat o îmbinare a romantismului cu realismul.

UN POET — O LUME

Minni Nurme

Spre sfîrșitul deceniului patru, Minni Nurme debuta în literatura estoniană cu proză scurtă. Primele volume de poezie îi apar abia după război, devenind una din cele mai viguroase voci lirice din poezia feminină din URSS. Discursul poetic al Minniei Nurme ilustrează dramele existențiale ale omului modern în raport cu modificările survenite în realitatea spirituală și materială. Cu volumele ultimilor ani această caracteristică se amplifică benefic.

Scenă de balet

În zbor ușor de arlechin
eu ies în scenă
apropiindu-mă de eșafod.
Călăul într-un zîmbet mă așteaptă
iar cineva privește de sub baldachin.
Mulțimea cade cu fruntea la pămînt
tăișul de secure strălucește.
Călăul rînjește a mulțumire.
Voi cei căzuți cu fruntea la pămînt
în fața forței oarbe și brutale
să știți : vă voi salva.
Voi face niște pași de neînchipuit
mă voi suci ca un șurub
și răsucindu-mă voi plînge,
dar nu vă temeți : vă eliberez.
Și voi plăti eliberarea
doar cu grimase de arginturi false.

Dar toate astea la bine nu vor duce.
Călăul dorește să-și înceapă munca
iar eu mă învîrt și dansez,
îi fac temenele și mîneca o flutur
mă dau de-a dura spre eșafod.
Dacă-i barda bine ascuțită întreb
pentru că-i vorba
de capete de om
nu de varză.
Călăul surîde,
nu vrea să-l ajut,
e diavol viclean
cît îl vedeți de prost.
Iar eu dintr-o săltare
dau brînci călăului
el cade ca un sac.
Zburînd în nevăzut
toți sar de bucurie.
Ce simplă-i rezolvarea
pe scenă se aleargă și se strigă
în jurul meu învălmășeală mare
sirenele răsună.
Iar eu în mijloc stau în cap.

* * *

Nu-i orișicine vrednic de marile iubiri
Și multora credința li-i pulberea și scrumul.
Dar mai există stele, care în străluciri
Cad peste călătorul ce nu-și grăbește drumul.

* * *

Nici nu mi-am dat seama
cînd pe tabloul vechi
tînăra madonă
cu pruncul rozaliu
s-a prefăcut
într-o madonă tristă
aplecată
asupra fiului muribund.

* * *

Corbii sînt păsări inteligente
Mă uit la ei și vorba le ascult.
Unul strigă „carr"
celălalt răspunde „carr"
și asta e totul.
Poate în asta constă inteligența
Dar gura mea
e construită altfel.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

Eroii filmului, după 20 de ani.

● La Festivalul de la Cannes din anul 1966, cînd filmul „Un bărbat și o femeie" a obținut Marele Premiu, regizorul filmului, un tînăr de douăzeci și nouă de ani, era total necunoscut. Se numea Claude Lelouch. În scurt timp povestea de dragoste dintre bărbatul și femeia lui avea să primească două premii Oscar...

Au trecut de atunci două decenii și Lelouch este acum unul dintre cei mai mari regizori din istoria cinematografiei franceze. La ediția din acest an a Festivalului de la Cannes, el a prezentat în afară de concurs filmul „Un bărbat și o femeie după douăzeci de ani". Interesant este faptul că rolurile bărbatului și ale femeii din noua producție franceză sînt interpretate de actorii din prima versiune, adică Jean-Louis Trintignant și Anouk Aimée. Ideea realizării noii versiuni i-a venit regizorului chiar în timpul festivităților din anul 1966. „Ne vom reîntîlni — a spus el atunci — după douăzeci de ani pentru a vedea ce s-a ales din îndrăgostiții noștri"...

„Lelouch lucrează ca un fanatic, spunea Jean-Louis. Scena în care Anouk îl întîlnește, după douăzeci de ani, pe Jean-Louis este de departe cea mai bună scenă a întregului film și a fost aleasă din variante care au însumat chiar întîlnirea mea cu Anouk după douăzeci de ani în care nu ne-am văzut deloc. Bine-nțeles, după ce ne-a pus, pe fiecare separat, în contact cu textul".

Potrivit revistei franceze „Premiere", Anouk Aimée este de părere că „n-ar fi exclus ca situația absurdă a reîntîlnirii celor doi îndrăgostiți să se repete peste alți douăzeci de ani"...

● **CUNOSCUTUL** autor de literatură pentru copii, Leon Garfield, a reușit performanța de a repovesti o parte din piesele lui Shakespeare pentru a fi accesibile copiilor. În volumul „Întîmplări cu Shakespeare", apărut la „Schocken Books" din New York, sînt cuprinse cinci tragedii și patru comedii. Cartea este adresată copiilor pînă la vîrsta de doisprezece ani.

● **LA FESTIVALUL FILMULUI** de la Cannes filmul „Boris Godunov", realizat de marele actor și regizor sovietic Serghei Bondarciuk, în calitate de regizor și interpret al rolului titular, s-a bucurat de un succes atît de mare, încît firma Cannon a încheiat pe loc un contract cu regizorul în vederea realizării unui film după romanul „Crimă și pedeapsă" de Dostoievski.

Filmul urmează să fie realizat în versiune americană, cu actori americani.

Benone Șuvăilă : „Natură statică"

SPORT

Sub Vîrful cu Dor

Duminică de octombrie, la Sinaia. O zi mov-galben-albastră. Pentru că o toamnă atît de frumoasă n-a mai fost nici în vechime, spune bătrînul care păzește un vișdoc de oi pe coasta muntelui. Un aparat de radio, mic cît să-ncapă într-un cuib de aușel, clevetește pe cărare. Ochiul veșnic deschis al Bucegilor soarbe numai azur și beatitudine. Inaccesibili, pereții rupți ai înălțimilor (Piatra arsă ? gînd fulgerat ?). Stau în umbră vînătă. Ascult vîntul care elogiază minunea de a fi încă verde și bună de coasă a ierbii și deodată bătrînul se amestecă în mirarea mea, descurajîndu-mi visarea și încurajîndu-mi speranța... „Coboară diavolul pe horn, Rapid conduce pe Steaua cu 1—0. Dacă ține, mîine v-aduc telemeaua proaspătă". Surîd neîncrezător. Am mai condus noi Steaua cu 1—0 și-n ultimele minute am fost aduși în poziția cîinelui din preajma oilor, care roade-un os iluzoriu. Și totuși s-ar putea s-avem noroc. Aznoapte, cînd am ieșit să privesc Carul mare, un cerb urcase pe prispa vilei de la Cumpătul. Nu s-a speriat, eu sînt cel ce-a dat îndărăt și m-am lipit cu spinarea de soba de teracotă avînd cahlele împodobite cu viței de ciută gonind spre o poiană din florile închipuirii. Nu rezistăm, Bölöni egalează din lovitură liberă și bătrînul împinge cu genunchiul un berbec scandalagiu. Iar în mine, cum spus-a marele Negruzzi, sună clopotul de dandana.

Fagi și mesteceni lunecă pe văi ducînd spre apele Prahovei an pîrguit și purpură încă neîmplinită. La Brașov pierde Petrolul — și nu ne pare rău nici mie, nici bătrînului ; noi sîntem într-un tren din Giulești și trecem peste o mie de viaducte, convulsiile altora ne lasă reci ca unda pîrîului Pelișor.

În mila aurului care fierbe-n fagi neînjunghiată de albine, urcă roșu avîntat știrea că Sportul studențesc a înscris patru goluri Corvinului. Dacă am lacrima, o țin pentru timpuri mai grele, de ce să ard cu ea mîinile lui Klein și Mateuț ? Ninge-n sufletul meu cu afecțiune pentru toată lumea, dar nici să frig mititei pe cărbune din lemn de mahon și de trandafir pentru ăia care ne-au trîntit, acum vreun an, suma de nouă goluri în căciulă !

Ureche împodobită cu cercel de ametist, un nor apucă drumul Rîmnicului-Vîlcea. Umblă pe sus, prin zări balaoacheșe și-i plin de coacăze acre pe care-o să le răstoarne-n bocancii Chimiei care-a încasat șapte goluri, la București, de la o formație pe care nu-mi face plăcere s-o pomenesc (și știe ea de ce) măcar atunci cînd mă aflu într-un altar de miresme de brad, în munți inaccesibili durerilor.

De altminteri, ori de cîte ori stau față-n față cu Vîrful cu Dor, mă proclam vulnerabil numai în fața oamenilor în stare să dăruiască lumii o zi mov-galben-albastră. Ca acest bătrîn cioban care se adresează cîinelui său cu „măi mojicule, la București s-au înscris azi treispe goluri, te-ai lins pe bot de noroc, n-o să prinzi iepure".

Vă las, mă așteaptă jderii și veverițele. Și, într-un plan subțire de cărare, un măceș pe care l-a podidit sîngele în fructe.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

BIBLIOTEÇA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
42
(1 275)
Simbătă
18 octombrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

A FI REVOLUȚIONAR

a fi revoluționar ! — iată una din cerințele unei epoci în fizionomia căreia se disting azi universuri cu mult mai complexe și mai complicate decît în anii care au premers-o, deși și aceia au fost de o evidentă și hotărîtoare experiență istorică în toate planurile vieții materiale și spirituale. A fi revoluționar — în accepția înaltă a conștiinței drepturilor și îndatoririlor pe care le așează în fața noastră vasta operă de făurire a unei noi societăți și a unui nou om — legitimează un traiect istoric de o lungă și prodigioasă luptă, gîndire și creație, momente care au condensat în ele cele mai alese virtuți ale poporului, cauze și idealuri care au făcut și fac însăși matca destinului național. Ființează o neîntreruptă tradiție în acest sens, ea traversează toate marile acte ale spiritului patriotic, revoluționar. S-a deschis în permanență luptei și vieții, s-a încărcat de forța mereu vie și proaspătă a gîndirii și acțiunii, de ceea ce este nou și servește progresului și civilizației. Semnificația ei, a acestei tradiții, are pe planul conștiinței reverberații de ordin politic, moral și social în cel mai înalt grad, pentru că este o semnificație dintre cele mai distincte ale conștiinței creatoare.

Aportul culturii și artei, al literaturii, rămîn în această privință definitorii. Prin chiar însoțirea cu istoria, literatura și arta și-au păstrat și dezvoltat vocația lor de a semnifica, mergînd către oameni, către eroii înfăptuitori, către sentimente înalte și edificatoare, luminînd și identificînd orizonturi ca și energii și destine de multe ori exponențiale. Spiritul revoluționar este indisolubil legat de creație, cum indisolubil este legat de luptă, de conștiința răspunderii, a angajării, el este modul de a fi al istoriei ideilor de libertate și independență ca și al materializării acestora, al transformării lor în conduită, în condiție economică și socială a omului societății socialiste contemporane. Spiritul revoluționar ne definește în esența sa pe multiple planuri ale existenței și în multiple etape ale devenirii noastre. El este o dominantă de ordin ideologic, în răsfrîngerea sa se cuprind generațiile prin tot ceea ce au gîndit și împlinit mai durabil și mai necesar, dintr-o perspectivă care este aceea a permanenței, a dăinuirii, ca și dintr-un sentiment al dăruirii pe cît de înalt pe atît de generos.

Măsura sa, a spiritului revoluționar, constă și în această unitate a generațiilor dar și în factorul specific care le individualizează și le consacră unor biografii pe măsură. El implică mereu noi și noi resorturi, noi și noi mobiluri, noi și noi ascendențe ale calității de a fi revoluționar. Ceea ce, sub aspectul culturii și artei, al creației, se asemănă cu o necontenită și prodigioasă moștenire a propriului nostru trecut și prezent, ca și cu un viu și nealterat sentiment de moștenire a viitorului.

dar mai înainte și mai înainte de toate, a fi azi revoluționar înseamnă competență, știință a muncii, înseamnă vocație care să dea chip autentic unor noi și noi valori materiale și spirituale, înseamnă a pătrunde adînc în natura și universul preocupărilor economice și sociale și a da expresie vie, autentică, tuturor cerințelor și posibilităților creatoare ce alcătuiesc consensul mersului nostru înainte, spre noi trepte de progres și civilizație. Definește aceasta, în magistrale cuvinte, însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aproape că nu este prilej în care — abordînd realitățile concrete ale actualei etape, sarcinile și obiectivele înscrierii noastre pe orbita unei noi calități a muncii și vieții — reflecțiile și referirile secretarului general al partidului să nu se deschidă explicit și către acest sens omniprezent al revoluției, al spiritului revoluționar și al calității, al cerinței de a fi revoluționar. Marcînd, în succesiunea și dialectica lor, probleme și experiențe economice, moral-politice și sociale care alcătuiesc o evidentă hartă a umanului, în coloratura și relieful de idei care privesc marile ridicări de conștiință petrecute de-a lungul anilor construcției socialiste dar și noile cerințe pe care le reclamă actualul stadiu de dezvoltare. Ca și acelea din viitor; din viitorul prezent, s-ar putea spune, din viitorul concret și conștient ale cărui linii și temelii de forță sigure și durabile au fost și rămîn să fie așezate în prezent.

Hotărîrile și programele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului tocmai această consolidare a prezentului și viitorului vizează, tocmai acest scop al consolidării și dezvoltării viitorului prin forța pe care o reprezintă noua revoluție tehnico-științifică în industrie, noua revoluție în agricultură, în învățămînt, cercetare și știință, în producția de bunuri materiale și spirituale, în pregătirea oamenilor, în modul lor de a gîndi și acționa. Înseamnă, aceasta, o edificare în inima însăși a realității a acelui model al viitorului pe care îl deținem sub raportul ideilor, al aspirațiilor și așteptărilor, dar și al tuturor posibilităților care există în noi și prin noi. Și este cert că, în această uriașă și cutezătoare întreprindere, un rol deosebit îl dețin literatura și arta, creația. Prin ele ne putem releva căile, timpul și mijloacele de apropiere a acestui viitor, prin ele îl relevăm pe omul care vede infinit mai departe și își hotărăște din plin energiile, capacitățile creatoare pe care și le descoperă, pentru a da prin faptă un răspuns concret propriilor sale cerințe și așteptări, voințe și nevoi sale permanente de identitate. Știind că el însuși arată ca timpul și societatea sa, ca idealurile și aspirațiile acestora, pe care le slujește, că chipul său e-o lumină a chipului însuși al țării și că de aici, din matca și rădăcinile acestui destin au pornit și pornesc toate împlinirile, toate zbaterile și frămîntările condiției sale. Pentru că, spune secretarul general al partidului, vom avea de străbătut experiențe noi, necunoscute, vom avea de înfruntat și greutăți dar va trebui să știm să le învingem.

Luceafărul

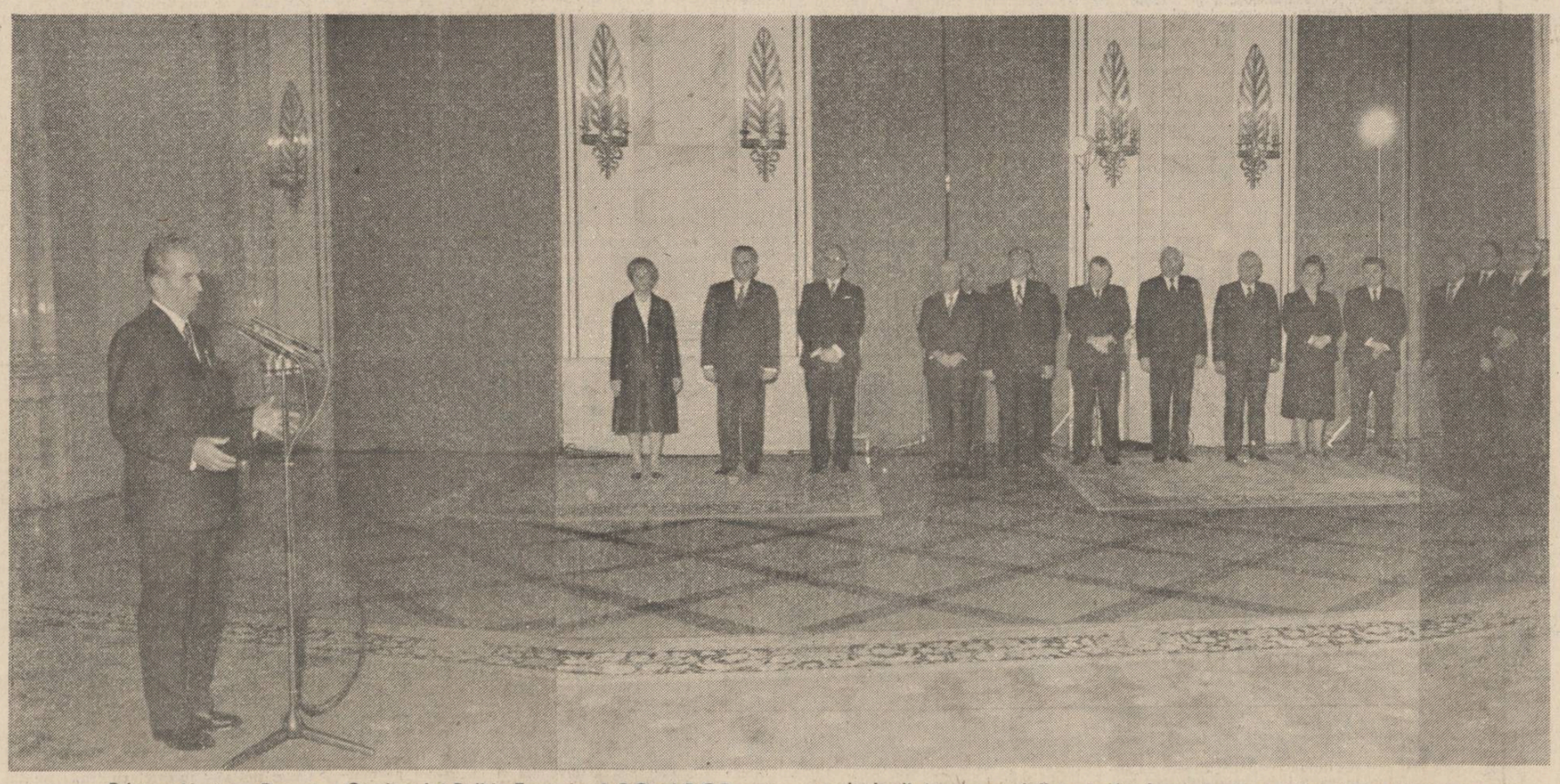

Printr-o Hotărîre-Decret a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. și Consiliului de Stat al R.S.R., în semn de deosebită prețuire pentru contribuția determinantă la dezvoltarea intensivă și modernizarea continuă a agriculturii noastre socialiste, la fundamentarea și înfăptuirea obiectivelor noii revoluții agrare, tovarășului Nicolae Ceaușescu i s-a conferit înaltul titlu de „Erou al Noii Revoluții Agrare".

TOAMNA ROMÂNEASCĂ

de Mihai Beniuc

În cursul numeroșilor mei ani, străbătînd din colț în colț și din dungă în dungă țara, cu masivii ei munți, din care țîșnesc atîtea izvoare și riuri în șesuri ce o înconjoară bogate în rod, cu pontul Euxin la picioare, pe unde bogatul în cintece Ovidiu și-a plîmbat melancolia, exilat din Roma pînă la moarte, îmi întruchipez icoana Romaniei, ca pe o grădină cu pomi fructiferi, ca pe o matroană daco-romană, în mijlocul Europei, în ciuda năpastelor care adeseori i-au adumbrit plaiurile fermecătoare.

Lanțul Carpaților îi stă cunună pe frunte, ca să i-o sărute răsăritul soarelui, iar în apus întorcînd capul să-i vadă măreția asfințitului în togă purpurie de aur.

În coarda arcului îi stau munții Apuseni cu comorile lor ce se întind pînă la miază-noapte în Maramureș, unde o mărginește Tisa. La miază-zi e brîul Dunării cu catarama Porților de fier și la șold cu miraculosul buchet al Deltei, podoabă a Europei, bogată în faună marină și păsări migratoare. Pontul Euxin, sau Marea Neagră, care-i mai mult verde-albastră și însorită, îi scaldă picioarele și cheamă cu plajele ei nisipoase oaspeți de departe.

Transilvania ! Țara munților impăduriți ce stau cunună codrilor străbuni !

Ei sînt o podoabă fără pereche ce-și schimbă panoramic frumusețea de patru ori în fiecare an, primăvara, vara, toamna, iarna — sau lunile faur, florar, cireșar, cuptor, luna lui august, brumărelul și brumarul, apoi luna lui îndrea, cînd toamna face loc iernii cu vînturile și neaua, ce îmbracă pămîntul în blană albă.

Dintre aceste bijuterii, cea mai dragă mie,

Continuare în pag. a 2-a

«ASTRA»-125

„UN REAZIM AL NAȚIONALITĂȚII"

Se împlinesc 125 de ani de la întemeierea Astrei sibiene, instituție cu o contribuție decisivă în ridicarea cultural-științifică a românilor transilvăneni aflați vremelnic sub jugul habsburgic.

Demersurile întreprinse pe lîngă guvernatorul Transilvaniei în vederea aprobării creării Asociațiunii debutează cu apelul, din martie 1860, al lui Ioan Pușcariu, apel urmat de un memoriu al reprezentanților tuturor categoriilor sociale (profesori, învățători, preoți, avocați, meseriași, agricultori etc.). În urma acestor repetate intervenții, se convoacă, la Sibiu, adunarea inaugurală a Asociației pentru ziua de 23 octombrie / 4 noiembrie 1861 la care au fost invitați „toți inteligenții națiunii noastre". La elaborarea statutelor ei au participat George Barițiu, Timotei Cipariu, I. Pușcariu, Andrei Saguna, personalități de frunte ale revoluției de la 1848 din Transilvania ; așa se explică prezența în respectivele statute a unor idei proprii ideologiei politice pașoptiste. La adăpostul revendicărilor de natură culturală prezente în statute (de exemplu articolul 2 cerea „înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebite ramuri prin studii, elaborarea și editarea de opere, prin premii și stipendii pentru diferite specialități de științe și arte și alte asemenea") se ascundea idealul viu al generației de revoluționari de la '48 de a lupta pentru eliberarea națională a românilor, pentru unirea teritoriilor românești despărțite de granițe artificiale de patria-mamă, într-o Românie independentă și suverană. Ideea-mesaj a fondării Astrei reiese limpede din discursul rostit de T. Cipariu la adunarea de constituire. „E un testemoniu al vieții românești și o protestațiune mai solemnă decît jurămîntul — spunea el — că națiunea română nu vrea și nu va suferi niciodată ca să se opună din seria națiunilor, ea, națiunea română, nu vrea și nu va suferi niciodată batjocura, ca să se lapede de al său nume și de-a sa limbă în favoarea nici a celei mai culte națiuni și limbi din lume". Și mai departe : „Dar Românul, ca națiune, pe care 17 secole l-au aplecat la pămînt într-adevăr și nu l-au frînt, nici nu l-au smuls din rădăcini, chiar să mai treacă peste el de 17 ori cîte 17 secole tot Român va rămîne".

Organizarea internă a Asociației se va realiza la adunarea generală din anul următor, de la Brașov. Se vor crea trei secțiuni științifice : filologică (sub conducerea lui T. Cipariu), istorică (G. Barițiu) și de științele naturii (dr. Paul Vasici). Odată cu amplificarea activității, organizarea se va îmbunătăți prin constituirea de noi secțiuni. Astfel, în 1900, apar două secțiuni, școlară și economică, ca apoi în urma desăvîrșirii unității naționale prin unirea Transil-

Petre Dan

Continuare în pag. a 6-a

În Țara Lăpușului

am fost de două ori pînă acum acolo. În februarie și apoi în august 1979. Nimerisem din întîmplare în februarie, cînd făcusem o excursie în nord-vest cu colegul scriitor Tudor Vasiliu. Și reveneam în august să fac un reportaj pentru radio.

Pe drumul rutier dintre Baia Mare și Dej. Ținut înconjurat de munți și dealuri, un fel de depresiune. Loc de istorie și loc actual de importante prefaceri.

Am fost atunci în august cu profesorul Vasile Latiș din Țîrgu Lăpuș, pe Măgoaja. Latiș e un adînc cunoscător al tradițiilor păstorești, un adevărat savant al locului, pentru care nimic din ce-i tradiție românească și țărănească nu-i străin.

Aici pe Măgoaja se spune că avea loc de taină haiducul Pintea. Și-n apropiere cred c-am băut apa de izvor cea mai bună din lume. Am coborît cu Latiș printr-o văioagă și acolo era izvorul, înconjurat de pădure și taină, izvorul din care poate a băut și Pintea.

Într-o duminică am fost cu Latiș în comuna Lăpuș. Acolo l-am cunoscut pe Nicolae Pițiș. Rapsod. Specialitatea lui : „cîntece cu noduri", cum mi-a spus Latiș că se numesc. După ce și-a făcut puțin curaj, Pițiș a-nceput. Era un om de circa 40 de ani, mic de statură și mîndru, cu fața arsă de soare și vifor. Părea un cocoș de munte. Așa și cînta. Striga parcă năprasnic spre munte, cu dor, cu suflet, era ca o cataractă africană de dimensiuni continentale și cîntecul cădea ca o apă pusă să-și demonstreze imensa forță. El zicea că horește și era vorba-n cîntece de-un cireș cu frunza rară, de țapinari, de puiul de lăpușan și de fîntîna din Mocriș unde plînge o pasăre bătrînă.

Apoi l-am cunoscut pe Grigore Leșe, un tînăr atunci de 23 de ani, profesor de muzică în comuna Lăpuș. El a-nceput să-nvețe cîntecele acestui Pițiș, țăran de-aici din Lăpuș. Și ca să continue tradiția i-a învățat pe copii cîntecele lui Pițiș și munca i-a fost încununată de succes, formația lui devenind laureată a fazei pe țară a Festivalului național „Cîntarea României". Era de-abia de trei ani în învățămînt Grigore Leșe, dar înființase deja patru coruri, trei de copii, pe vîrste, a cîte 80—100 de interpreți și un cor de adulți mixt.

Am ascultat cu emoție și-am înregistrat și copiii conduși de Leșe și pe Pițiș într-o dimineață proaspătă de vară, era cred prin 10 august și m-am întors cu Vasile Latiș la Țîrgu Lăpuș.

Țîrgu Lăpuș este oraș de-abia de prin 1967, dar este atestat documentar ca localitate încă din 1291. În secolele XV și XVI, alături de celelalte așezări lăpușene s-a aflat în cuprinsul ținutului Ciceului, stăpînit de domnitorii moldoveni Ștefan cel Mare și Petru Rareș. Aici, la Țîrgu Lăpuș, a fost învățător un timp tatăl lui Liviu Rebreanu. La 5 decembrie 1918 s-au adunat la Țîrgu Lăpuș țăranii din văile de sub Tibleș, Șatra Pintii și de sub dealurile Breaza și Măgoaja, ca să asculte cuvîntul deputaților care au fost la Alba Iulia.

Dumitru Dinulescu

Continuare în pag. a 7-a

INSEMNĂRI

Sufletul poeziei

Spațiul geografic în care ne-am născut există în noi, îl purtăm cu noi pretutindeni în lume. El apare ca o a patra dimensiune a tuturor lucrurilor cu care intrăm în contact. E un spațiu sfînt, indefinibil, e cuprinsul în care își au înfipte rădăcinile toate realizările noastre. Mai ales cînd e vorba de locul natal ! În ce mă privește, mă trag dintr-un sat din mîndra cîmpie arădeană, sat care, ca toate localitățile țării, a cunoscut adînci prefaceri înnoitoare în anii socialismului. Dar imaginea nouă, luminoasă a satului actual nu estompează, dimpotrivă, dă contururi și mai precise satului știut de mine din copilărie. Odinioară, acesta era o localitate măruntă, aruncată pe o colină, la adăpost de involburarea Mureșului. Acum e o localitate înfloritoare. Spre nord se învecinează cu mănăstirea Hodoș Bo-

Dim. Rachici

Continuare în pag. a 7-a

IDEI ÎN MERS

Antropologie stilistică

recent s-a publicat un volum alcătuit din zece studii analitice, abordînd o suită de teme care se referă la **Stilistica spectacolului. Elemente de stilistică antropologică în teatru** (Editura Junimea, Iași, 1985) ; el stă sub semnătura lui Mihai Rădulescu. Ce aduce nou această lucrare față de articolele anterioare ale autorului ? În studiile anterioare, Mihai Rădulescu tatonează terenul unei noi **discipline științifice**, care, cum vom constata îndată, se impune tot mai evident în actualitate prin caracterul inedit și oportun. În primul rînd fixează jaloanele, intuitive și treptat raționale, enunță ipoteze fără teorii, discută limitele probabile și implicațiile posibile ale noului demers din perspective epistemologice, se distanțează de lucrările înaintașilor : lingviști, esteticieni, psihologi, sociologi, etnologi, arheologi și retoricieni, români și străini, care s-au ocupat constant ori în treacăt de stil și stilistică.

În cartea numită, stilistica antropologică concepută de Mihai Rădulescu își definește obiectul, tematica, problemele fundamentale, metodologia și aplicabilitatea, cu reținere, rezerve și precauțiuni. Din expunerea introductivă reiese că stilistica antropologică este o **știință de graniță** sau **interdisciplinară**, rezultată din impactul interferențial dintre **stilistica propriu-zisă** și **antropologie**. Se înțelege că nu e vorba de antropologia generală ci numai de antropologia culturală, echivalentă pe românește cu etnologia.

Pe lîngă delimitările pe care autorul le-a făcut în **prefață**, referitoare la conținutul stilisticii antropologice, socotim că se mai impun încă două. Să ne explicăm : 1) din convergența între stilistică și antropologie culturală rezultă

Romulus Vulcănescu

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Realismul criticii (I)

faptul că astăzi critica literară de la noi trăiește un moment fast, după cum deseori se afirmă, se datorează în primul rînd aspectului cantitativ și în al doilea rînd diversității metodologice. Multitudinea stilurilor critice oferă tabloul unei democratizări nestînjenite, varietatea modalităților de abordare exprimînd o emulație fără precedent în sfera teoreticului. Este vizibil faptul că traversăm în materie de critică literară o perioadă a **pluralității** în care accentul cade nu rareori pe originalitatea demersului ceea ce poate genera (și exemplele sînt numeroase) un soi de narcisism retoric, fapt care ne face să constatăm existența astăzi a unui **alexandrinism** și în cîmpul teoriei literare (nu numai în poezie sau proză, cum deseori se observă). Progresele înregistrate în metodologia critică sînt evidente, chiar la modul spectaculos, perioada actuală fiind una a emancipării tehniciste se manifestă uneori o ostentație în folosirea noilor procedee și nerespectarea întotdeauna a sensului etimologic al cuvîntului **„metodă"** — „cale spre" (adevăr) — demersul critic alunecînd spre demonstrații arbitrar semiotice sau aventurîndu-se cu narcisiacă fervoare în analize inutile, epifenomenale, pierzînd astfel sensul major al creației abordate, ca să nu mai vorbim de cazurile extreme cînd teoria devine pur și simplu autoreferențială. **Exagerarea tehnicistă** (vezi metoda actuală a analizei de text) este o „trădare" a esențialului în favoarea aspectului formal, și acest lucru subminează actul **valorizării.** Eludarea sistemelor majore de interpretare înseamnă abandonarea procedeului realist care menține o legătură obiectivă și axiologică între conștiința critică și substanța reală a operei în cauză și în ultimă instanță e o abdicare de la metodă (ca demers cognitiv valorizant). Abordarea uneori exclusivă a **literalității** îndepărtează discursul critic de obiectul său îndreptînd atenția dinspre semnificație spre semn și astfel se produce frecvent o suspendare a judecății critice, (să nu uităm că sensul cuvîntului provine din grecescul **„kritikos"** care înseamnă „a decide"), or, analiza formală autarhică nu îndeplinește această condiție decizională și frecvent rămîne cantonată în descriptivism filologic minor. Sînt cazuri în care critica, în ciuda virtuozității sale

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

N. IORGA: «Istoria literaturii românești. Introducere sintetică»

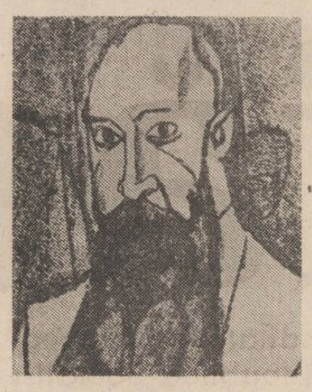

Orice cultură bogată este un instrument cu mai multe coarde pe care minuitorul ei trebuie să știe a le pune în vibrare cînd și cum trebuie. Cîntatul pe o singură coardă, care poate să țină fie de dilletantism, fie de virtuozitate, lasă pe dinafară posibilități de expresie cu dreptul egal la existență. Întoarcerea către opera lui N. Iorga, deși fără fermitatea unui plan și fără perspectiva întregului, înseamnă valorificarea unei coarde profunde a culturii românești. N. Iorga a produs ca o uzină, ceea ce a dus la imposibilitatea receptării firești a scrierilor sale și la asimilarea lor în epocă. Cînd zicem că N. Iorga este „un necunoscut", propoziția este dintre cele mai firești și obiective. Cunoașterea unui scriitor este în funcție de organul receptor al unei culturi și adesea recepția este mai înceată decît actul creației. Dacă mai adăugăm și categoria celor care afirmă : „ceea ce n-am învățat eu în manualul școlar nu există", (și N. Iorga, care a făcut manuale școlare, e departe de a fi cuprins în ceea ce are esențial în manuale) completăm imaginea unei receptivități depășite. În fața unui autor ca N. Iorga, autoritatea celor învățate în copilărie și chiar în studenție devine foarte problematică ; N. Iorga este o școală la care totul se învață din nou, opera lui — un loc în care prejudecățile trebuie lăsate la ușă, ca papucii musulmanilor cînd se intră în templu.

O probă de spirit inoitor în materie de literatură română a dat N. Iorga în „Introducerea sintetică", la „Istoria literaturii românești". (reeditată, recent, de Ed. Minerva, 1986), predată într-un an de zile studenților la București, curs din care a rezultat o sinteză semnificativă asupra întregii literaturi române de la începuturi pînă în prezent. Acest curs, care și-a păstrat și în textul tipărit oralitatea expunerii, începe sub semnul revizuirilor. N. Iorga, personalitate prin excelență polemică, își anunță studenții că vederile sale mai vechi asupra literaturii române au suferit o mutație, confruntate fiind cu fapte noi și mai ales cu perspectiva sa de istoric în primul rînd. Ceea ce rămîne definitoriu pentru N. Iorga este examenul fenomenului cultural și literar în cadrele mai largi ale societății. Pentru el, istoricul literar este un istoric care se ocupă de literatura unei colectivități istorice din unghiul evoluției generale a acelei colectivități. Faptul este afirmat apăsat și are greutatea lui în toate restituirile istorice ale lui N. Iorga. Savantul aprecia erudiția, dar, mai presus de erudiție, spiritul care o anima. Fără intuiția viului, fără știința de a reconstitui viața unei societăți, informația rămîne moartă — afirma istoricul. A face istorie înseamnă mai întîi a reconstitui viața societăților. Unghiul de lucru este modern pentru că înțelege istoria nu numai ca examinare și înfățișare de evenimente, ci și ca viață cotidiană, instituțională, ceea ce conferă lucrărilor lui N. Iorga un interes aparte. Teoretizînd și sistematizînd această direcție, căreia N. Iorga nu i-a creat niciodată o teorie și o metodă în toată puterea cuvîntului, istoricii revistei franceze „Annales" au adus o contribuție de răsunet în istoriografia europeană. Unghiul acesta de atac al problemelor l-a adus N. Iorga și în istoria literară și perspectiva particulară și nouă a istoriilor sale literare vine de aici. El nu interoghează, deci, numai textul scris, reducînd istoria literaturii la un șir de lecturi comentate, ci și societatea, ajungînd la rezultate foarte interesante. Cînd a apărut limba literară ? Iată întrebarea pe care și-o pune, printre primele, N. Iorga, răspunsu-i fiind diferit de altele. El nu se mulțumește să consemneze opera cu un stil literar constituit, ci atrage atenția asupra documentelor care conservă dovezi de limbă literară într-o vreme în care operele literare doveditoare nu s-au păstrat. Pentru ca Ștefan cel Mare sau Petru Rareș să vorbească așa cum vorbesc în documentele lor (și este sigur că pasajele indicate de N. Iorga sînt scrise sub dictarea voievozilor) era nevoie de un suflet rafinat cu ajutorul limbii. N. Iorga examinează efectul, expresia prelucrată superior, și caută cauzele, care trebuie să fi fost, chiar dacă documentul propriu-zis nu mai există. N. Iorga face să colaboreze disciplinele umaniste și incintarea pe care o produce lucrarea sa asupra inteligenței este minuirea cu dezinvoltură a documentelor, în chipul cel mai firesc, cel mai antipedant ; ea vine din modul în care conjugă din mers, în slujba istoriei literare, direcții de abordare diverse. Pentru N. Iorga, **literatura este text dar nu numai atît**, ci un act de constituire al acestuia, ale cărui cadre largi le are în vedere tot timpul.

Marea temă a „Istoriei literaturii românești" în înfățișare sintetică pe care ne-o dă N. Iorga în 1929 este însă chestiunea influențelor. „O societate așa este : decît să caute a crea de la sine, preferă să ia lucrul făcut de-a gata de cineva care l-a precedat pe această cale". Astăzi această definiție este un bun cultural curent.

Definiția are în vedere cercul de influențe la care au fost supuse cultura și literatura română încă de la formarea lor. În linii mari, N. Iorga observă stereotipul formei externe, care învăluie un fond propriu, dialectica literaturii române fiind crearea unei forme proprii care să plece de la același fond. „Introducerea sintetică" nu face decît să urmărească această bătălie a afirmării personalității unei literaturi, care, covîrșită de forme din afară, le adaptează la propriul fond. Polemismul cărții are în vedere „Istoria civilizației române moderne" de E. Lovinescu căreia acest curs al lui N. Iorga îi dă o replică. Pentru E. Lovinescu, adevărata cultură română începe cu influența culturii occidentale, cînd începe a se europeniza. Replica lui N. Iorga care, istoric fiind, are în vedere circumstanțele mai vechi ale culturii europene, spune că influențele nu încep pentru români cu epoca indicată de E. Lovinescu, ci că sînt mult mai vechi. Ideea că abia în secolul XIX cultura română descoperă Europa este înlăturată de „Introducerea sintetică" unde sînt trecute în revistă contactele vechi ale culturii române, modul în care ea a folosit aceste contacte, le-a adaptat, aflîndu-se tot timpul în fluxul culturii europene. Pentru N. Iorga, Europa nu este ceva depărtat, față de care teritoriul românesc se definește prin distanță, ci chiar spațiul în care cultura română există în mod firesc. Cu alte cuvinte, ea nu se europenizează de vreme ce se află în Europa, ci își schimbă înfățișarea în funcție de anotimpurile culturii europene pe care le recepteaza în general cu destulă promptitudine și fără program de cabinet. N. Iorga are marele merit de a nu confunda Europa cu Occidentul ei și în această diferență stă decalajul său polemic față de „istoria civilizației" pe care o scrie E. Lovinescu. Nu o singură influență europeană a suportat cultura românească, zice N. Iorga, ci mai multe, toate la vremea lor, cu rolul lor în cultura română. Prima radiație culturală primită de literatura română nici nu este occidentală ci răsăriteană, ține de Bizanț, care este „Europa" acelei vremi, adică centrul cultural prin excelență. Cunoscător subtil al mișcărilor culturale din sud-estul Europei, N. Iorga arată cum așa-zisa influență slavă este, de fapt, o influență bizantină într-o haină slavă, prilej să accentueze din nou că fondul este totul și nu forma. În esență, „Istoria literaturii românești. Introducere sintetică" este o reacție împotriva prejudecăților, împotriva osificărilor sau absolutizărilor de opinie, o corectare de accente, fapt pentru care evident sau nu, mărturisit sau nu, această istorie literară prescurtată a lui N. Iorga s-a bucurat și se bucură de o posteritate fericită în cercetările literare postbelice. Înnoirea opticii asupra literaturii române din prima ei perioadă, deschiderea de noi orizonturi pentru înțelegerea și interpretarea ei, descind din „Istoria literaturii românești, Introducere sintetică". Pentru N. Iorga, imperiul lui Napoleon al III-lea era ceva trecător ca și mitul său ; spiritul său se hrănea de la marile tradiții ale culturii europene.

M. Ungheanu

PERPESSICIUS: «Scriitori români»

Cuprinzătoarea ediție de **Opere**, Perpessicius, în 12 volume, nu a reușit să-l restituie conștiinței literare pe autor, în toată importanța lui, deși prilejul a fost cît se poate de nimerit, ecoul critic înregistrat fiind cel puțin anemic. Va reuși oare o ediție selectivă, așa cum o anunță primele două volume de **Scriitori români** (Editura Minerva, colecția B.P.T., 1966), ceea ce nu a reușit una (aproape) integrală ? Nu știu, dar gestul este în orice caz, binevenit. Din modul în care sînt structurate volumele este limpede că îngrijitorul ediției, Andrei Roman, care semnează și o scurtă dar densă prefață, ambiționează să ofere o istorie prepessciană sui generis a literaturii române. Articolele și eseurile sînt alese și ierarhizate nu după data apariției în periodice și cărți, ci în ideea unei reflectări diacronice a fenomenului literar. Scriitorii incluși în sumarul acestor două volume sînt : Miron Costin, Spătarul Nicolae Milescu, Nicolae Costin, Dimitrie Cantemir, Ioan Budai-Deleanu, Samuil Micu Clain, Dinicu Golescu, Iordache Golescu, Anton Pann, Grigore Alexandrescu, I. Codru-Drăgușanu, Nicolae Bălcescu, Ion Heliade Rădulescu, Ion Ghica, Kogălniceanu, Nicolae Filimon, Odobescu, B.P. Hașdeu, Ion Slavici, Iosif Vulcan, Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, C. Dobrogeanu Gherea, I.L. Caragiale și Alexandru Macedonski. Într-o **Notă**, Andrei Roman menționează că sumarul acoperă „răstimpul dintre cronicarii moldovei și scriitorii noștri clasici", iar textele au fost alese după criteriul perspectivei sintetice și al tratării unor opere, teme, motive și aspecte esențiale. Articolele au fost, nici vorbă, judicios selectate, dar ele depășesc perioada „dintre" și îi cuprind și pe clasici, mergînd pînă la modernul Macedonski, ceea ce nu este, în sine, rău. Dimpotrivă. Surprinde însă eludarea contribuțiilor eminesciene ale lui Perpesicius. Este drept că în urmă cu cîțiva ani, la aceeași editură, ele au fost strînse într-un singur volum. În cadrul actualei serii de „Scriitori români" nu s-a găsit totuși, locul nici un text despre Eminescu, sau va fi retipărit separat, întregul volum ? Prefațatorul era dator să ne lămurească, deoarece altfel se creează falsa impresie că cel ce s-a dedicat pînă la sacrificiu studierii și editării operei eminesciene nu a scris nimic despre marele poet. Cu aceste observații preliminare să trecem la materia propriu-zisă.

Trebuie spus de la început că Perpessicius, în ipostaza de istoric literar, nu este totdeauna la aceeași altitudine cu cronicarul și criticul literar. O explicație este furnizată de faptul că textele sînt concepute în ocazii conjuncturale : aniversări, comemorări și apariții editoriale. Nu este însă vorba de o abordare mai superficială sau neglijentă. Istoricul literar este totdeauna bine informat asupra subiectului, indiferent că discută despre Școala ardeleană sau „momentul" 1848, despre jurnalul lui Nicolae Milescu sau „însemnările" lui Titu Maiorescu, despre activitatea de lexicolog și folclorist atît de puțin cunoscută, a lui Iordache Golescu sau de publicistica politică și literară a lui I.L. Caragiale etc. As spune chiar că în doze fine și discrete, dar cu atît mai eficiente, Perpessicius are plăcerea secretă a acribiei filologice și a erudiției de cabinet. Cu elegante formulări, atît de precaut urbane încît simți în ele și o ușoară maliție, aduce totdeauna corecturi și completări de informație, acolo unde te-ai aștepta mai puțin : literatura și limba veche, sau cunoașterea latinei medievale. Nu scapă de „blindețea" și tenacea sa erudiție nici îngrijitori de texte și lexicografi ca Ioan St. Petre și Corneliu Bărbulescu, și nici, de pildă, viitorul academician Serban Cioculescu. Pe de altă parte se dovedește și un bun cunoscător al contextelor social-politice și literare, asupra cărora insistă, al scrierilor și autorilor analizați. Dar tocmai aceste savante divagații și incursiuni pe marginea textelor și „stampelor" de epocă în care le inserează, îl îndepărtează uneori de abordarea directă, în profunzime a operelor. După extrem de promițătoare preliminarii filologice și solide introduceri socio-culturale, istoricul literar se oprește atunci cînd te aștepti mai puțin, în pragul textului supus analizei, expediindu-l în cîteva paragrafe sau pagini, uneori chiar cîteva fraze. **Miron Costin, Letopisețul Țării Moldovei, Ioan Budai Deleanu, Trei viteji, poemă eroi-comică în patru cînturi, Nicolae Costin, Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601** sau **I. Codru-Drăgușan, Peregrinul transilvan** și chiar **Locul lui Dimitrie Cantemir în literatura română** se resimt de acest tratament inegal al subiectului, chestiune de care este conștient și autorul : fraze sau motivații de genul : „Ne mai rămîn, din nefericire, puține rînduri pentru cît s-ar putea spune despre meșteșugul și chiar despre arta literară din opera lui..." nu sînt rare. Dacă criticul se simte oarecum stînjenit, repet, nu sub aspectul informației și documentației, ci sub acel al analizei critice, în perimetrul literaturii vechi, în schimb se arată interesat de cadrul cultural în care se mișcă operele și scriitorii. Astăzi, am spune, de sociologia mentalităților. Desigur, fără metoda riguroasă a acestui tip de cercetare, însă cu o cunoaștere exactă a realităților și cu un admirabil simț evocator. **Samuil Micu Clain, Însemnarea călătoriei lui Dinicu Golescu** (proiect de prefață), **Iordache Golescu, lexicolog, folclorist, scriitor, Instantanee din literatura anului 1848, Bogdan Petriceicu Hasdeu**, și în pofida titlului, **Poezia lui Vasile Alecsandri** conțin admirabile schițe de epocă, realizate cu un penel dezinvolt, muiat în coloarea vremilor. Ne-am înșela însă dacă am considera aceste secvențe drept exerciții de stil impresionist, și nu numai pentru că sînt îmbibate cu informații și observații istorico-literare. Ele sugerează o atmosferă socio-culturală, creionează o tipologie psihologică, punctează elemente ale mentalului epocii, toate concurînd la o înțelegere și situare mai adecvată a operei și scriitorului. Spre exemplu, discutînd despre **Dobrogeanu Gherea, critic literar.** Perpessicius constată că, raportat la exegeza eminesciană actuală, studiul lui Gherea despre Eminescu pare a ține de „preistorie", dar plasat în peisajul critic și ideologic al timpului, pe care autorul nu întîrzie a-l prinde în cîteva tușe precise își relevă importanța istorică. Sau continua pendulare din excelentul eseu, **Instantanee din literatura anului 1848**, între producțiile literare ale scriitorilor minori și tabloul social și cultural al momentului, ce le justifică și le dau dreptul a fi reconsiderate, cel puțin sub raport istoric. De altfel, în aceste articole și cronici literare și pe măsură ce ne apropiem de perioadele și autorii moderni ai literaturii române, judecata critică devine mai pertinentă și mai aplicată obiectului. Textul despre **Alexandru Macedonski, prozatorul**, este foarte apropiat de „maniera" de lectură, atît de personală, a scriitorilor contemporani. Într-un anumit fel, contribuțiile de istorie literară ale lui Perpessicius, în nici un caz ignorabile, sînt un omagiu indirect adus criticului și cronicarului literar, de gust sigur și ascuțime a analizei, care nu se simte în voia sa decît în contactul nemijlocit, viu, riscant, dar atît de seducător, cu literatura timpului său. Volumele următoare — sînt de acord cu Andrei Roman — vor arăta ce judecăți exacte și profunde a emis Perpessicius, chiar de la apariție, asupra unor opere majore ale literaturii române interbelice.

Paul Dugneanu

EUGEN URICARU: «Stăpînirea de sine»

După **1781. Vreme în schimbare**, evocare singulară, prin originalitatea viziunii și valoare în literatura română a figurii lui Horea, prozatorul Eugen Uricaru se întoarce la lumea Vladiei — aproximată în **Despre purpură și Antonia**, aprofundată în **Vladia**, — cu noul său roman, intitulat **Stăpînirea de sine.** Cronologic, recentul volum continuă romanul **Așteptîndu-i pe învingători** — sînt reluate și unele personaje : Sofié Vasiliu, Tănase Berzea — autorul plasîndu-i acțiunea în intervalul 1919—1924, perioadă de puternice contradicții și mari frămîntări în societatea românească a timpului. Aceste evenimente nu sînt reconstituite direct în romanul lui Eugen Uricaru, nu se constituie, așadar, în momente epice, dar personajele trăiesc în atmosfera lor și sînt marcate, conștient, sau nu, de acestea. Totodată, romanul este încărcat de referințe, directe sau aluzive, la evenimentele politice ale timpului, iar țesătura epică nu-și dezvăluie desenul (semnificațiile) în absența considerării dimensiunii politice. Mai mult chiar, motivațiile acțiunilor, deciziilor și, în bună măsură, psihologia unora dintre personajele de prim-plan — prințul Șerban Pangratty, adjutantul Radul Popianu, reprezentantul autorității în Vladia, Leonard Bilbiie, angajatul firmei „Mott", cu misiunea secretă de a-l supraveghea pe prinț — sînt determinate politic sau capătă semnificație doar în context politic. De aceea, afirmațiile lui Eugen Simion, din cronica dedicată romanului în „România literară", potrivit cărora accentul „cade în noul roman pe drama sentimentală și numai în ultimul rînd pe cronica evenimentelor" și că „romanul politic este sumar și fără profunditate" mi se par, dacă nu eronate, cel puțin riscante. As spune chiar că **Stăpînirea de sine** este **în primul rînd** un roman politic, cu o structură caleidoscopică, în interiorul căruia ființează povestea de dragoste.

Dacă în celelalte cărți, avînd ca scenă și ca personaj, în același timp, Vladia, prințul Șerban Pangratty apare doar în evocările celorlalți, în ținut, „în afară de bine și de rău", cum îl numește energica și inteligenta K.F., un soi de menajeră a iubitei prințului, Vladia, de regulă spațiu securizant, în care prințul se retrage anual pentru scurte perioade, petrecute în plăcuta companie a vaporoasei Sofié Vasiliu, este acum un refugiu forțat, o soluție unică pentru a ieși dintr-un joc periculos. Încă nu pe deplin conștient de noua „funcție" a Vladiei, prințul va simți instinctiv, apoi va afla abrupt, în urma unei discuții cu adjutantul Radul Popianu, plasată în finalul romanului, că și localitatea, izolată parcă de lume, se modifică sub presiunea evenimentelor politice și nu-l mai acceptă. Situația este asemănătoare cu aceea din romanul **Rug și flacără**, cînd Alexandru Botta, personajul principal, descoperise, sub aparențele amorfe ale orașului de la Dunăre, o viață subterană încărcată de tensiuni și plină de mistere.

În Vladia, Șerban Pangratty este supravegheat de Leonard Bilbiie, care acceptă această sarcină, în afara onorabilului său serviciu, dintr-un deficit de personalitate, combinat cu o structurală nevoie de subordonare. Personajul, insuficient aprofundat, poate și din cauză că „miza" Șerban Pangratty este mai mare, reprezintă o variantă locală a „omului fără calități".

Adjutantul Radul Popianu, personalitate bine conturată cu limite de comportament impuse de meserie, dar inteligent și imaginativ, îl suspectează pe Șerban Pangratty, la început, doar din deformație profesională, ca pe orice nou venit care ar putea amenința liniștea Vladiei și, consecutiv, prestigiul său de apărător impecabil al ordinei. Adjutantului îi displace acțiunea, pretinde doar supunere în schimbul imobilității sale. Însă, în momentul în care primește instrucțiuni severe de a-i izola pe suspecți, el înțelege rapid că omul vizat este prințul și că trebuie să acționeze. Demers dificil, căci în absența unei indicații precise, adjutantul trebuie să-și asume riscul opțiunii personale. Temător de relațiile presupuse ale prințului, Radul Popianu găsește totuși, dimpreună cu autorul, o rezolvare ingenioasă. Este „Loteria vieții", joc simbolic la care îl provoacă pe prinț și cu care se încheie, deschis, romanul. Nu detaliez această importantă secvență a romanului, admirabil tensionată și imprevizibil rezolvată, pentru că ar fi să răpesc cititorului plăcerea de a participa el însuși la această „loterie". Voi spune doar că jocul acesta reprezintă, în plan simbolic, confruntarea politică din planul social, deschisă încă la momentul istoric respectiv. Jocurile nu sînt încă făcute și este de așteptat să-l reîntîlnim pe Șerban Pangratty în ipostaza omului de acțiune, într-un viitor roman.

Interferență cu romanul politic este povestea de dragoste dintre prinț și Sofié Vasiliu, complicată prin prezența enigmaticei K.F., și ea îndrăgostită de Șerban Pangratty, dar acceptînd sansa a doua, pe care, ni se sugerează, timpul apropiat o va transforma în realitate. Căci Sofié suferă, fără să știe, de o boală incurabilă. Ea este asemeni unei plante (sînt frecvente în roman raportările acestui destin la lumea vegetală) pe care doar soarele o poate menține în viață. Pentru Sofié, soarele este Șerban Pangratty, dar acesta nu realizează faptul în profunzime decît ajutat de K.F. Decizia prințului de a rămîne mai mult decît de obicei în Vladia este legată atît de presiunea evenimentelor politice cît și de boala lui Sofié. Siciit de poliție, izolat de către cei pe care i-a ajutat, descumpănit de vestea lentei, dar irevocabilei dispariții a iubitei, Șerban Pangratty este un personaj complex, cu o psihologie complicată, obligat să-și conserve „stăpînirea de sine" pentru a putea supraviețui. Eugen Uricaru reușește să-l impună lumii Vladiei și, deopotrivă, cititorilor, într-un remarcabil roman politic cu coloratură sentimentală.

Valentin F. Mihăescu

„Săptămîna Muzeului literaturii române"

● **Ca și în anii precedenți, în perioada 19—25 octombrie a.c., se desfășoară în capitală „Săptămîna Muzeului Literaturii Române" — suită de manifestări cultural-științifice și educative, axate pe probleme de valorificare a patrimoniului literar.**

Manifestarea inaugurală — festivalul de poezie „Niciodată toamna..." — **va avea loc duminică**, 19 octombrie, **orele 11, la Casa memorială Tudor Arghezi, „Mărțișor". Vor fi prezentate o antologie a toamnei lirice argheziene, poeme pe aceeași temă în lectura autorilor : Constanța Buzea, Traian T. Coșovei, Mircea Dinescu, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Dan Laurențiu, Ileana Mălăncioiu, Florin Mugur, Gheorghe Pituț, Adrian Popescu, Ioanid Romanescu.**

Luni, 20 octombrie, **orele 13, la sediul Muzeului literaturii Române, va avea loc un schimb de opinii privind tezaurizarea și receptarea valorilor clasice. Cercetători ai muzeului și redactori ai revistei „Manuscriptum" se vor întîlni cu cadre didactice și elevi de la Liceul de filologie-istorie „Zoia Kosmodemianskaia".**

În Rotonda din str. Fundației nr. 4, marți, 21 octombrie, **orele 17, va fi evocat** D. Panaitescu-Perpessicius, **în ipostaza de fondator al Muzeului Literaturii Române, de critic și istoric literar. Participă : Ion Dodu Bălan, Emil Manu, D. Vatamaniuc, Theodor Vârgolici.**

În ambianța expoziției „G. Călinescu și valorificarea clasicilor", **al cărei vernisaj va avea loc miercuri**, 22 octombrie, **orele 11, la sediu, se va desfășura o dezbatere ce-și propune să sublinieze actualitatea clasicilor.**

Modalitățile specifice prin care Muzeul Literaturii Române contribuie la valorificarea patrimoniului literar vor fi prezentate, în cadrul unui simpozion (joi, 23 octombrie, **orele 17), iar situația restituirii valorilor clasice în actualul moment istorico-literar va fi supusă analizei în cadrul unei dezbateri (vineri**, 24 octombrie, **orele 17).**

În încheierea „Săptămînii Muzeului Literaturii Române", simbătă, 25 octombrie, **orele 11, va avea loc decernarea Premiului „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum" pentru cea mai bună ediție critică a anului 1985. Va urma un recital poetic-muzical : „Antologie lirică".**

CARTEA DE DEBUT

EXPRESIONISM FOLCLORIC

După ce, nu cu prea mult timp în urmă, poezia debutanților polarizase atenția întregii noastre critici, în ultima vreme luminile reflectoarelor s-au mutat, nu fără temei, asupra poeziei acestora. Pe rampa intrată în umbră a poeziei, autorii au continuat totuși să apară deși fără publicul și succesul dinainte, totodată lăsînd și o supărătoare impresie de uniformitate, la care a contribuit, nu în ultimul rînd, victoria editorială a volumului colectiv asupra celui individual. În aceste condiții în poezie au început să se remarce și debuturile în regie proprie, adesea cu nimic mai prejos decît cele girate de un juriu editorial, ba uneori dimpotrivă, reușind să diferențieze talentul cîte unui tînăr poet ca în cazul lui Cristian Dică *), un tradiționalist în descendență argheziană, cu multă prospețime în rostire, frămîntat de mari elanuri și îndoieli, într-un registru poetic vitalist și teluric aspirînd spre sublimare și celest : „Nu mă atinge, lasă-mă așa / întepenit într-a uitării sa, / cu oamnii înclestați adînc în stele. / jumate stînd aici, jumate-n ele. / / Nu mă atinge, lasă-mă să fiu / neîntrerupt un mort fără sicriu, / cu inimile dînd mereu în clocot / jumate putrezind, jumătate clopot. // Nu mă atinge, lasă-mă cît pot, / pînă la buză să mă turbur tot / de-nfățișarea ta, care-mi stă vamă / și-atunci, dacă mai poți, în silă, bea-mă !". Lexicul de sorginte rustică, fără neaoșisme, ca și ferventa dragoste pentru universul rural al părinților și copilăriei îi inscriu pe Cristian Dică printre tinerii poeți pentru care veșnicia se mai naște încă la sat : „Nu pleacă satul meu de pe pămînt ! / Îl țin cei morți în brațe ca pe-un ol / înfipt jumate-n pustele arzînd, / Jumate în butucii clipelor". Atins însă de aripa nelinistilor moderne, poetul se situează prin folosirea îndrăzneață a imaginii și metaforei în acel tip foarte interesant de expresionism folcloric, specific unei ramuri a poeziei noastre („L-am auzit cu degetul cum scurmă / în bezna morții scindura din urmă, / apoi pămîntul și ființa, viața / și marginea pietrită — dimineața. / / L-am auzit apoi încet cum bate / la porțile de nimeni descuiate, / în partea mea de nimenea văzută / cum își deschide zarea de cucută".), deși căutarea insolitului îl duce uneori spre construcții prețioase, fără efect liric în context, ca de pildă : „Pe fundul eternității escavează un fluture" ; „Ciocnești pleura de-azur a cuvîntului" ; „Nedeslușit m-apuc din ce în ce / / Mai intomnat oricînd ca niciodată / Izbind abisul greu în pintece / Cu fața de nelimpede uscată" și altele.

În genere, prin turnarea în formă cizelată, melodioasă a versului tradițional a unor metafore pregnante, de o expresivitate directă, nu însă rudimentară, Cristian Dică reușește în acest prim volum al său să dea o seamă de poezii frumoase, cu un timbru personal **(Baladă, Așezarea vîrstelor, Albastrul ciuturii, Epilog, Prund)**, care ne îndeamnă să vedem în el — dincolo de unele teribilisme și erori de gust inerente începutului — un poet adevărat.

Alexandru Condeescu

*) **Cristian Dică : „Așezarea vîrstelor", Editura Litera, 1986**

Toamna românească

Urmare din pag. 1

încă din copilărie, mi-a fost toamna ! Abia se făcea ziuă și plecam pe furiș pe ulița ce suia de la casa părintească în sus către Pleșcuța. Ulița era plantată cu nuci, iar noaptea multe nuci se dezghiocau și cădeau. Eram primul care le culegeam și-mi umpleam pălăria, ca să le duc și să le dosesc în podul grajdului. Apoi plecam către pădurea Bilhadului și adunam mere pădurețe și pere, pe care le puneam să se moaie în stogul de paie, măcar că în grădină erau poame destule : prune de diferite soiuri, mere roșii, pere rotilate, care de grele abia se țineau pe creangă.

Copilărie, copilărie ! Apoi plecam cu alți copii la cules struguri, să îi cărăm din via bogaților la teascuri, pe bani firești, firește pe cîțiva lei, făgăduind că nu vom duce acasă ciorchini, și n-o făceam, că ne cerceta de nu i-am ascuns în minecile largi ale cămășii de cînepă.

În alte zile plecam prin pădurea Dealul Mare după bureți și după coarne.

Nu, desigur nu-i anotimp mai frumos decît toamna. Acesta-i anotimpul culorilor, al frunzelor galbene, maronii, roșii, ce cădeau din arborii prin care săreau veverițele să meargă să-și ascundă alunele. Și noi ne pierdeam prin alunișuri. Frunzele copacilor ne trozneau, uscate, sub picioarele desculțe.

Către seară mergeam la cîmpurile culese, porumbiști, lanuri de cartofi și căutam știuleți uitați, mai cruzi, tocmai buni de fript, și scormoneam după cartofi, ca să-i coacem în focurile ce le înfiripam din surcele de pe lîngă Criș. Ni se părea mai buni ca cei de-acasă, pentru că îi găsisem noi.

Înainte de-a apune Luceafărul, ne grăbeam acasă. Trebuia să plecăm cu caii la pășunat pe miriști, cu recomandarea să-i păzim să nu intre în porumbiștile neculese, în timp ce noi chibzuiam unde s-ar mai putea găsi lubenițe și pepeni de furat. În drum ne întîlneam cu păstorii ce se întreceau să nu se piardă mieii de ele. Ciinii le păzeau pe ele, să nu se împrăștie, ci să se întoarcă la iernatic, unde urma să petreacă al patrulea, ultimul, anotimp al anului. În mijlocul turmei măgarul cu desaga în care stăteau, cuminți, unul sau doi miei proaspăt fătați.

Dar noi ne vedeam de caii noștri. Îi împiedecam lăsînd mînjii liberi, că ei nu se depărtau de mamele lor. Așezați pe bunzi, în jurul focului, trăgeam cu urechea să ne dăm seama după tălăngi de nu s-au îndepărtat și or fi intrat, așa împiedecați, în vreo porumbiște din apropiere. Fiecare cunoștea talanga cailor.

Dar astea-s toate treburi de demult — amintiri ce nu s-au scufundat între palimpsestele memoriei.

Acum privesc toamna de pe dealul anilor mei, în parcuri, pe lîngă lacuri și mă uit la sălciile cu pletele aplecate spre valurile mereu neliniștite. Mult mai atent ca altă dată la culorile toamnei, pe care le văzusem de copil, stejari, fagi, arini, mesteceni, florile care mai răzbat din burienișul pornit și el pe calea veștejirii, cu atîtea culori nuanțate, cîte nici o paletă de pictor nu are. Parcă le văd întîia oară sub cerul mai albastru ca altă dată, iar citeodată străbătut de prelungi nori albi, altă dată de nori grăbiți întunecați, dinspre miazănoapte, ca niște turme de bivoli uriași.

Apoi se face iar senin, după amurg, cu cerul vînăt. Caut Carul Mare și Steaua Polară, apoi Găinușa cu puii ei, de pe Orion, și urmăresc cu privirea lunga Cale a Robilor.

Luna s-a înălțat din spatele unor fabrici cu coșuri înalte. Se vede drumul pe jos, cu frunzele copacilor căzute, galbene, unele ca niște pingele croite pe măsură, cum spune Arghezi, altele ca niște inimi, altele le auzi scrîșnind sub picioare. Acestea au pătruns mai adînc în groapa fără fund a morții.

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

În raport cu poezia, unde îndreptările către serii sint limpezi, proza promoției '70, pare a trăi, înainte de toate, prin individualități și senzația de diversitate e, de oriunde am lua-o, foarte pronunțată. Această înaintare fără concept comun e de explicat și printr-o intîrziere a consolidării, detectabilă de îndată atunci cind examinăm creația predecesorilor imediați ; față de poeți, care ajung, înainte de 1970, la o expresie aptă să-i definească, prozatorii generației '60 vin abia după această dată cu producțiile fundamentale. „Vînătoarea regală" de D.R. Popescu, „Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu, „Cartea milionarului" de Ștefan Bănulescu, „Drumul cîinelui", „Fiul secetei", „Caloianul" de Ion Lăncrănjan, în sfîrșit cea mai impunătoare dintre aceste construcții — „Zăpezile de-acum un veac" de Paul Anghel — se înșiruie pe lungimea unui deceniu și se poate zice că abia acum prozatorii contemporani, sub raportul vîrstei cu Nicolae Labiș ating o idealitate comună și evoluează coerent. Puțini sint aceia a căror lucrare e anterioară acestui moment (Nicolae Breban e unul dintre ei) deși, la aceștia, un soi de sforțare în a introduce o tehnică de importație e vizibilă pretutindeni și se poate zice, spre a da o formulă concludentă, că prozatorii generației '60 sint „clasici" abia după... 1970. Această mișcare lentă, de stratificație, obligatorie totuși în proză unde acumulările sint treptate, face cu neputință o evoluție naturală, în direcția unei continuități de structuri fundamentate precum, dimpotrivă, este cazul cu poezia.

Cind apar romancierii și nuveliștii de după 1970, sentimentul unei imprecizii de tendință trebuie să fi fost la ei foarte acut și formarea acestei promoții e în simultaneitate cu clarificările pe care le ilustrează, la altitudini indiscutabil înalte, creația matură contemporană cu ei. Maturizarea e, în acest caz, un proces de interferențe chiar dacă e o chestiune de mediu diferențiat prin gradele de experiență. Sigur este că, dezvoltînd individualități, proza aceasta (tînără pe atunci, acum, în cîteva cazuri, ajunsă la autoritate estetică) reprezintă o formulă de evoluție deschisă care ar fi putut să ajute (dacă nu i s-ar fi opus un experimentalism fără viitor, provocat în anii de pe urmă) pe tinerii de azi în direcția unei diversificări care aceea dă sensul momentelor estetice majore. Sint, printre ei, romancieri ai psihologismului, precum Gabriela Adameșteanu (una dintre cele mai însemnate autoare de azi), adepți ai prozei conduitiste (cum este Vasile Andru), „autenticiști" de felul lui Marcel Constantin Runcanu. Parabola e cultivată în romanele de convenție istorică ale lui Gh. Schwartz și Ioan Dan Nicolescu (prozatori de înaintare diferențiată, ajunși la soluții inconvergente în direcția fantasticului). Un realist poetic și vizionar, în gustul „Vînătorii regale", e Constantin Zărnescu, un experimentalist îngust rămîne și azi Vasile Sălăjan, semn că în lipsa unui concept limpede de creație, „tehnicile" exterioare nu sint de nici un folos. Coexistența de formule determină polarizări felurite, între care cea mai însemnată e aceea întemeiată pe un realism magic autohton, **impulsionat de restituirea nuvelisticii lui Voiculescu și a romanelor lui Mircea Eliade. Nu e vorbă, tradiția acestuia nu e recentă, ea fiind ilustrată de Sadoveanu și Eminescu, de Blaga, de Panait Istrati, care exemplifică, față de romanul sud-american, un caz de protocronism. E însă aici un miraculos etnologic și cîteodată ermetic, întruchipat de unele din producțiile lui Florin Bănescu și Teodor Bulza, unde Cîmpia de Vest și Banatul sint un conduct foarte nimerit pentru fabulos. Arhaicul e, la Paul Eugen Banciu, principiu ordonator, precum la Alexei Rudeanu spiritul comunităților tradiționale e obiect de studiu prozastic. Nu altfel trebuie înțelese romane precum „Semnul șarpelui" de Mircea Micu și „Botează-mă cu pămînt" de Gh. Suciu, unde sint presimțite aceste orientări, însă, de asemenea, și „Defonia", de Apostol Gurău, și „Zile de pescuit" de Radu Anton Roman (unde enigma sociologică e și o enigmă de psihologie) mai recente, însă întărind astfel de intuiții. Sinteza acestor tendințe rămîne, fără de îndoială, proza lui Eugen Uricaru, unde tema e un soi de „mister român" care face să existe compatibilitate între fantastele nuvele din „Despre purpură" și secretul politic din „Rug și flacără".**

E de înțeles, spre a încheia, că nu prin experiment e proza aceasta valabilă într-un proces de continuitate îndelungă, (chiar dacă îndemnările către „tehnicism" sint la nu puțini izbitoare) ci, prin apelul la fundamental, la sempitern.

Artur Silvestri

Redescoperirea miturilor

Aproape toate romanele lui Paul Eugen Banciu de la „Casa Ursei Mari" (1978) și pînă la „Muflonul" (1985), prind altitudine prin tensiunea mitică strînsă în paginile lor, prin proza simbolică clipocind de sensuri ascunse sau întretăiate, luminînd sau ținînd în umbră personaje și acțiuni. Rememorarea și planurile poliedrice, ce mereu se pierd și mereu revin, fac bună casă în romanele lui Paul Eugen Banciu. Un personaj ce părea pierdut după un timp îndelungat, o întîmplare rămasă în negura timpului sint readuse în prim-plan și descoperă, din alte unghiuri, personajele. Așa se întîmplă în **Casa Ursei Mari,** și în **Reciful,** și în **Sărbătorile** și în celelalte romane.

Memorabilă în **Casa Ursei Mari (Duminica apelor, Ocolul pămîntului, Setea albă a duminicii)** rămîne femeia Marii, amestec ciudat de ficțiune și realitate, proiecție de arhetip și simbol al speciei, existînd, deopotrivă, în mit ca și în cea mai brutală atmosferă cotidiană. Există mereu sentimentul unei dedublări, încît imaginea exactă a personajului se fixează greu. Pînă să ajungă ghid pentru cei care doreau să vadă barajul de pe Valea Rîului Bărbat, femeia Marii trăiește din tinerețe în acest mit al unei noi întemeieri (întîlnit și în proza altor colegi de generație). Fără tăietorii ei de lemne, această întemeiere n-ar fi început, sau, mai exact, ei stau la temelia noii întemeieri. Primi locuitori ai acestor locuri într-o mitologie silvestră, ei sint, de fapt, întemeietori de legendă. Pentru că de la ei, locuitori ai primei barăci, pornește legenda, pe care, toți cei ce urmează să se așeze aici, ca să construiască viitoarea hidrocentrală, o preiau și o îmbogățesc. Pare plină de tîlc observația lui Uroiu : „Mi se pare mie că femeia aia din legendă ești dumneata, că prea se-ntîmplă toate neașteptat la casa lui Marga..." Sau, o altă aserțiune ce acreditează valoarea „poveștii", ce nu trebuie să fie „adevărată", ci frumoasă : „La ăsta nu minciunile te supără, că la vreme de pagubă și astea-s bune, să treacă vremea, că poveștile, n-are a face dacă spune drept ori ba, frumoase să fie". Înțelegem, de fapt, că veridicitatea poveștii (legendei) trebuie căutată în ficțiunea ei, existînd un raport invers față de realitate. Poveștile se întretaie în curgerea timpului, se declanșează în funcție de întîmplări cu puternice rezonanțe — spre exemplu, explozia produsă de artificierul Marga ca să se poată continua lucrările în absența ajutoarelor, întîrziate din cauza gerului și a zăpezii. Imaginația lucrează din plin. Cînd Marga vine la femeia Marii să afle dacă mai știe cineva de avarierea podului, aceasta începe o poveste de-a ei, asociind forța exploziei cu trăsnetul : „...și atunci am simțit că m-o răschirat pe un rîu de foc, că așa-s trăsnetele, niște rîuri de foc care fug de la vărsare către izvor, și se împrăștie pe cîte pîraie au, și acolo, la capătul apei lor cu pămîntul, caută oile și vacile, caută casele și oamenii și fieru să le usuce într-o clipire... Am simțit cum m-o răschirat și m-o rupt și m-o scurs pe toate izvoarele lui către piatra pămîntului... Așa o fi și focu ăla de pe urmă..."

Se reeditează mitul unui matriarhat de esență constructivă, pentru că altfel s-ar înțelege greu puterea femeii Marii asupra tăietorilor de lemne coborîți aici din satele munților nordici, uriași capabili să lupte cu pădurea și muntele, dar ascultînd, fără cricnire, de femeia Marii. Ea poartă, se pare, o taină, dar respectă cu sfințenie datinile. Cînd „ecoul de piatră" îi strunește sîngele spre începuturi, femeia Marii se duce în satele din nord, iar drumul spre cimitir, pe lîngă lecția dură a răzbunării, înseamnă o reîntoarcere spre locurile începutului, prin tangența cu cei duși.

Dar cel mai mult sub semnul mitului stă romanul **Sărbătorile.** Nu sint la îndemînă cărțile (și nici nu sint multe) în care comunitatea oierilor să apară în dimensiunea celei realizate în **Sărbătorile.** O comunitate cu legile ei, cu datini și obiceiuri arhaice. Ciulpăul este și el un loc al statorniciei. Din el și spre el urcă și coboară oierii la (din) munte. Cele două părți ale romanului — **Filipii (Șoimanele, Novacii, Zilele berzelor, Filipii, Joile iepelor, Înfeciorii satului care se puteau gîndi la însurat"). Alexiile, Ana, Spălarea aerului, Urvan, Drumul sării, Mihai, Goghia cea mare, Domnul de rouă)** închid în ele drumul unor vieți, între mit și realitate, pentru care oieritul și muntele rămîn repere fundamentale. Între acestea se consumă dramele, iluziile, iubirile, răzbunările, căutările — toate sub aura poveștii și a mitului. Și aici, lîngă munte, se întîmplă nașterea și moartea, botezul și nunta. Aici, între aceste bucurii și necazuri, își duc oierii viața lor. Nu altceva le spune Vlascu celor trei feciori ai săi cînd dorește „să le deschidă capul", învățătura fiind, în fapt, o dezvăluire treptată a experienței de viață și o tălmăcire a ei pe înțelesul celor ce ascultă și trebuie să priceapă. Viața se desfășoară între aceste evenimente fundamentale : „Să știți cînd omu-i tînăr are de împlinit două bucurii și două necazuri. Bucuriile-s ale lui și necazurile nu-s prea grele. Prima bucurie e să-și facă nunta, a doua — să-și boteze copiii. Necazurile cele două-s înmormîntările bunicilor, pe care trebuie să le facă... După asta vin alte două bucurii, care nu mai sint ale lor și două necazuri grele. Să-și însoare copiii și să-și boteze nepoții — astea-s bucuriile și necazurile grele — să-și îngroape unul după altul tatăl și mama. Astea-s grele și pot surpa omul. Cînd le-ai petrecut pe toate astea apuci să aștepți și să vrei să ajungi nunțile nepoților și botezurile strănepoților, două bucurii care nu-s nici ale tale, nici ale copiilor tăi..." Lucruri simple de spus, dar care statornicesc dimensiunile vieții. Și cîte lucruri simple, dar de adîncime, vizînd filozofia existenței, nu întîlnim în romanele lui Paul Eugen Banciu. În Ciulpău, oieritul reprezintă blazonul nobleții, verificarea puterii și a bărbăției („Dusul și păzitul oilor sus pe creastă țin loc de probă pentru toți feciorii satului care se puteau gîndi la însurat").

Viața stă sub puterea (semnul) transhumanței. Ciulpăul este „vara cu muierile, iarna cu bărbații și sărbătorile, primăvara dusul, toamna întorsul, ca o patimă..." Și aici, viața se ordonează pe familii, în genealogii complicate ce se cunosc, însă, pînă în a șaptea spiță. Aici trăiesc Goranii și Vlascii, ai lui Cure și Pătruții, Urvan și Mogu, Maria și Ana. Mitul și magia fac parte din viața lor. Imaginea morții lui Ion apare în viziune mioritică ; Ana, convinsă de puterea miraculoasă a lucrurilor, caută în lada de zestre lucrurile vrăjite, care i-au tulburat mersul vieții, aducîndu-i nenorocul în căsnicie. Vis și magie întîlnim în povestea șiragului de mărgele ascuns la crucea de mesteacăn de pe dealul Priboiului. („Seara, pe cruce se așează o pasăre, neagră-vînătă cu gît lung de șarpe și cap fără pene. Pasărea strigă numele femeilor care au purtat șiragurile acelea. Și ele vin, de unde sint, vin, cu straie rupte, putrezite, vin, cu piele desfăcută, goale, vin, se pun roată în jurul crucii". Practici și obiceiuri străvechi însoțesc viața oierilor din Ciulpău **—Ziua Joimarilor** (vezi învățătura lui Mogu), **Șoimanele, Înfîrtățirea, Cea a paparudei** și multe altele.

Roman mioritic, în **Sărbătorile** totul se observă prin prisma arhaicului păstorit. Coborîrea de la munte este un ritual, printr-o mișcare a întregului sat și o confundare a elementelor : „După prînz trebuiau să se audă tălăngile berbecilor. Atunci femeile cele mai răbdătoare deschideau porțile să aștepte acolo. Cele mai tinere, cu copii mici, ieșeau în capătul satului să vadă venind mai întîi oile, care nu erau altceva decît părți din bărbații lor, apoi cîinii, alte bucăți și caii, ultimele bucăți, după care se arătau bărbații, fără grabă. Înalți, mai înalți decît toate părțile trupurilor lor mînate înainte. Către seară aveau să se întîlnească, iar noaptea și a doua zi, femeile aveau să le povestească repede toate cîte erau prin sat, să le mute satul în vine, să știe pus Ciulpăul în vatra lui sigură, aceea de iarnă, care ținea jumătate de an". Lumea aceasta a oierilor din Ciulpău este uitată (sau ieșită din) de timp ; aproape imemorială ca și îndeletnicirea practicată. Semne ale relației cu un timp trimite legătura satului cu Burna, sau apariția unor ocupații mai înainte necunoscute (Urvan). În fond, Paul Eugen Banciu a vrut să reconstruiască arhetipul.

Al. Ruja

„Întoarcerea Autorului"

Debutant cu „Rana statuilor" (1977), care constituie o interesantă experiență de aplicare a unor tehnici ale prozei moderne, Ioan Dan Nicolescu a rămas totuși destul de înclinat către o literatură a experimentului, dar un **experiment în spiritul unei experiențe literare** cu principiu verificat. „Legătura de chei" (1979) nu continuă proiectul din primul roman dar deschide o cale, foarte fertilă, către explorarea domenului fantasticului. Abia mai tîrziu se produce sinteza și un baroc opulent, nu arareori de tentă mateină, întîlnim în **Sărbători marțiale** (1980), carte ce include, în structura ei ideatică, o gravă problematică a umanității în civilizație și a acesteia în perimetrul mai larg al Istoriei. De la un anume timp, cînd personajele și narațiunea par să fi scăpat de sub control, dezvoltînd planuri și hieroglife onirice, o „ghilimetică" **voce auctorială** își face apariția, implementîndu-se în mișcarea imaginarului, ordonînd proliferările cazuistice și simbolurile, liniile de fugă ale factologiei epice, în general punînd un sens întregii parabole. Aflat în fruntea unui Consiliu, adică într-o formă de guvernămînt democratică, Gaston — conștiință amfionică — face figură de întemeietor și profet. El e, ne previne autorul, „o simplă imagine a capriciului Meu de Autor", „Marele Fals pe care l-am creat". Avem, în alți termeni, Autorul față în față cu creația sa, pătrunsă, la rîndul ei, de fanatismul întemeierii. Demiurgi concurîndu-se în planuri ireconciliabile. Eroul descinde într-o comunitate simplă (așteptat parcă ori prevestit de atîtea **semne),** în totul închinată păcatelor și zădărniciei, și are de la început un program : să scoată pe oameni de sub tutela **dogmei.** El singur n-ar putea duce la îndeplinire acest măreț plan umanitarist, de aceea, îi va chema pe „Prieteni" fiecare cu rolul său, atîta vreme cît Cetatea pe care vrea s-o întemeieze se face cu oameni și pentru oameni. Are loc o ritualică mărșăluire către apele baptisterice ale Izvorului, printr-o inițiatică pădure a revelației (imagine aproape dantescă), care amintește totuși de unele secvențe în maniera Voiculescu din primul său roman. Gaston e acum un fel de Moise, proclamă legea nouă și promite „țara" făgăduinței. Stîrnirea „Vîrcolacului" e semn că afundurile și temeliile Lumii au fost atinse, într-un mit auroral. Întemeierea Orașului e iminentă, întîlnirea cu Prietenii avînd loc sub semnul unei întoarceri în Istorie, ce prilejuiește o discuție-cheie pe tema „repetabilității" Istoriei. Toți se lasă posedați de „identități" și „avataruri", ispitiți de latinul spirit al cuceririi și întemeierii. Idealul lui Gaston, sesizează de la bun început Gallo arhitectul, se îndreaptă spre un „umanitarism controlat". Denumit Osa, orașul se ridică vertiginos, „purtîndu-i pe toți de-a lungul cuvintelor, **în mijlocul unei povești,** de mulți crezută ca cea mai adevărată dintre minuni" (s.n.). Osa devine uriașă, apoi gigantică, proliferează monstruos și pîrjolitor, dar și triumfal, sfidător și strivitor chiar, aducînd neliniștea, sărăcia, umilința. Lăsînd în urmă opulența administrației, mulți plătesc marea sumă pentru părăsirea Cetății, numai să fie liberi **extra muros.** Deplasarea timpului, dilatarea distanțelor, în simbolica relație **viață finită — univers infinit,** în general propensiunea spre gigantomania epică (în care terorizează spațiul, timpul, istoria curentă) par de proveniență buzzatiană. Ne gîndim la **Deșertul tătarilor,** mai cunoscută la noi, la „Cei șapte mesageri" sau la **Prăbușirea Balivernei,** în spiritul căreia este rezolvată apocalipsa Cetății din final. Scăpată de sub control, însă, gigantomania aduce cu sine moravuri noi, apucături curioase, corupția administrației și se întoarce, bineînțeles, împotriva inițialului scop umanitar.

Umanitarismul generos al lui Gaston, orbit ulterior de adulați, degenerează în putere totalitară, sub care, paradoxal, înflorește haosul, anarhia : „totul se transformă într-un haos strălucitor". Osa cade sub vitregiile istoriei, șuierînd pe lîngă ea cavaleriile lui Gingis Han ori tunurile de la asediul Constantinopolului sau alte primejdii mai recente. Osa e parabola Istoriei care se repetă, indiferent de cronologia destul de răsturnată (partea III, cap. XX), parabola civilizațiilor luate cu asalt de iureșul unei istorii care sancționează fără milă. Vocea auctorială survine pentru a preciza că Osa e „simbolul splendorii zidite deasupra unei greșeli". Aceste „frumuseți ale înfrîngerii", aceste „bucurii ale erorii pedepsite", zice aceeași voce supremă, „sînt demne de marțiale sărbători pe care Eu, iată, le stăpînesc acum". Romancierul inventează o mitologie a Puterii și a umanității în Istorie, sancționînd asupru, recriminatoriu. Metafora „sărbătorilor marțiale" are așadar și un sens vindicativ, justițiar, cîtă vreme Istoria nu este o sumă liniară de umanitarism. Nu întîmplător, deci, autorul îi hărăzește Osei, minunii, marii Cetăți, un sfîrșit apocaliptic. Gaston moare de „boala căderii", Osa, cufundată iremediabil în maleficii, îl va primi drept conducător pe Nica nor. Lui Gaston îi scăpase de sub controlul Puterii sensul umanitar al rînduielilor. În totul, romanul este o alegorie și deopotrivă o parabolă, într-o lucrătură stilistică artizanală, cu nerv narativ și fior dinamic, în care oameni, conștiințe, civilizații scapă cu greu ori deloc de spiritul terorizant al Puterii pentru a intra sub acela necruțător al Istoriei, în spirit buzzatian. Nu lipsește de aici nici fantasticul estetizant al lui Borges (ori Marquez), nici simbologia onirică, eliadescă, amintind de mythosul autohton. Cartea e de un baroc fantast fără precedent în literatura noastră, cartea unui prozator matur în concepție și a unuia dintre cei mai înzestrați dintre cei tineri.

Z. Cârlugea

Grafică de Raluca Grigorcea

Principiul „autenticității"

Un prozator nicidecum prolific este Marcel Constantin Runcanu, autor a două romane de dimensiuni rezonabile și al unei culegeri de povestiri. Parcimonia creatoare se poate explica și prin natura materiei în care lucrează : el contrage în cărțile sale faptele de viață numai în măsura în care îi permit să reliefeze mutațiile subtile intervenite în conștiința eroilor. Cu bună intenție, protagoniștii celor două romane sint surprinși în etape ale vieții care corespund unor momente distincte ale așa-zisei vîrste critice. Ovidiu P. din **Sepia** (1973, care este și romanul de debut), este un adolescent pornit pe itinerarul formării, iar Sofian din **Febră vesperală** (1982), un pensionar care își reconsideră analitic existența. Ambii îmbrățișează, așadar, realitatea din perspectiva crizei de conștiință.

Eroul din **Sepia** — unul și același cu naratorul propriei „odisei" — își părăsește familia imediat după terminarea liceului, dornic să cunoască viața pe cont propriu. Incapabil să se fixeze într-un punct al itinerariului, el schimbă, rînd pe rînd, diverse locuri de muncă : un siloz, un șantier de construcții, una apoi altă fabrică, o exploatare minieră, o fermă. Traseul său sinuos are toate atributele unei călătorii inițiatice. Dezorientat și fără țeluri precise, Ovidiu P. se zbate în propria-i plasă, cum sugerează titlul secțiunii în care se narează tribulațiile lui pe nelipsita motocicletă „Puch" **(Zbor captiv).** În a doua parte a romanului, **Linia de plutire,** el apare dispus să-și contemple trecutul, meditînd asupra experienței acumulate. Poposit în mijlocul faunei bizare dintr-un sanatoriu, peregrinul își revede cu ochi critic faptele, căutînd să distingă dimensiunea erorii în acțiunea sa.

În fond, Ovidiu P. ilustrează, preconceput cred, ipostaza **fiului risipitor.** După modelul biblic, risipitorul este „omul aventurii" și al carenței generalului, cum observa, în alt context, Constantin Noica : „Fac ce-mi place, spune fiul risipitor, și pleacă în lume, ieșind de sub **sensul general** al familiei și al societății spre a-și da sensurile pe care le vrea și pe care el le ignoră ca sensuri generale". Apelez cu premeditare la acest pasaj din „Spiritul românesc în cumpătul vremii", întrucît conduce spre o interpretare adecvată a biografiei eroului lui M. C. Runcanu. Ovidiu P. făcea parte dintr-o veche familie ardelenească, autoritar condusă de bunicul Domițian care își educă urmașii în spiritul „maniei latiniste", cultivîndu-le, de fapt, „vocația" istoriei. El resimte acțiunea pedagogică a bunicului ca o implantare forțată în conștiință a unui sens general abstract și, subsecvent, ca o frustrare de propriile înțelesuri existențiale. Avid de libertate, exasperat de **tirania generalului,** iese de sub incidența familiei și se aventurează în necunoscut spre a trăi viața ca pe o experiență „pură". Într-o clipă privilegiată, va înțelege însă că „puritatea" experienței este iluzorie, căci în oricare întîmplare măruntă este implantat un sens general. Are această revelație luînd seama la dubla perspectivă deschisă asupra trecutului de cei doi „pedagogi" ai săi, unchiul Iuliu și pictorul Codreanu. Într-un fel de epilog al romanului, **Împietrirea sub lupă —** prea expeditiv, din păcate — Ovidiu P. apare cuprins de febra descoperirilor arheologice. Pornind de la niște „hîrtii mîzgălite" de Domițian, care „calculase și locul în care ar fi trebuit să fie castrele", el va reconstitui, prin săpături, traseul unei șosele romane.

Un „fiu risipitor" va reapare și în **Febră vesperală :** Ilie, copilul adoptiv al contabilului Sofian. Dar accentul cade, de această dată, pe „dezorientarea lui Sofian în raporturile cu Ilie". De altfel, întreg eșafodajul romanesc este în așa fel regîndit ca să ilustreze mai pregnant obsedanta temă a inițierii. Cel care uceniceşte în planul existenței este el însuși un scriitor aflat în căutarea personajului care să-i livreze **adevăruri trăite.** Poenaru, redactor la o revistă, aderă, astfel, la un gen de cunoaștere de gradul doi, recuperînd la nivel epic experiența de viață a bătrînului Sofian. Ecuația este puțin școlărească, însă destul de potrivită pentru a da coerență substanței. Romanul se scrie treptat, pe măsură ce scriitorul-narator completează dosarul existenței eroului, adiționînd puncte de vedere uneori divergente. Perspectiva e a unui cronicar obiectiv care nu acordă tot creditul personajului provocat, ci corectează episoadele relatate în funcție de revelațiile avute în cursul documentării propriu-zise.

Nu este tocmai ușor a discerne care dintre ideile acestui Poenaru sînt și principii ale creatorului său. Cert este că M. C. Runcanu realizează un portret ușor șarjat al prozatorului omniscient. Poenaru dispune de „notițe pentru toate fenomenele", se încurcă adesea în fișe („O fișă care nu are ce căuta aici..."), are și un „dosar de citate", dar se vede nevoit, în final, să renunțe la atari „anexe". Atitudinea demiurgică („lumea peste care domnim zeiește") este resimțită ca o trădare a vieții. Este promovat, sub atari auspicii, principiul autenticității, al neintervenției „artistice" în destinul omului care devine treptat personaj („am tăcut și pentru că „personajului" (care trebuia să devină) mă jurasem să nu-i modific cu nimic caracterul, modul de-a gîndi"). A reproduce cu fidelitate palpitul vieții — iată un precept vechi și nou deopotrivă. Întrucît se preconizează observarea minuțioasă a nuanțelor, reconsiderarea faptului banal mustind de semnificații. Personajul îi acordă și „o mare lecție de literatură" scriitorului, arătîndu-i că viața nu e uniformă, „mai are și «operații» puse în paranteză" asupra cărora „ca și în matematică, trebuie să stărui cel dintîi". Este un principiu de la care nu se va abate prozatorul, înlocuind „fotografierea" (statică) a realității cu o viziune dinamică, conservînd atributele mișcării. (O spusese, indirect și în primul roman : „«Fotografiile» din caietele mele trebuiesc mișcate, în sensul în care s-ar putea recompune din această mișcare liniile reale ale unei întîmplări"). Interesul prozatorului înclină către stările psihologice insesizabile, spre detaliile semnificative care pot modifica o reprezentare „împietrită". M. C. Runcanu este un fin analist, pe filiera Hortensia Papadat-Bengescu — Anton Holban. Pe măsură ce va ieși de sub tirania formei — cele două romane sint etape ale acestui demers — proza lui va dobîndi o mai largă respirație și, prevăd, o altă turnură.

Nicolae Oprea

Vocație și experiment

Oricine citește un volum semnat de **Vasile Andru** are strania senzație că este el însuși un personaj selectat de autor dintr-o galerie de nulități impulsive dar cu daruri creatoare, un personaj selectat numai pentru a fi înzestrat atît cît se poate cu un soi de inteligență defulatorie extrem de tăioasă și profundă, o inteligență sinoptică fermă ce contribuie diabolic și minuțios la descompunerea părților generale ale unui întreg, în componente și frînturi incandescente arzînd ca metalul topit într-un cuptor de oțelărie. Scriitor complet, Vasile Andru este un fel de chirurg care descompune în fața noastră încet, meticulos dar fără milă, un întreg care este apoi lăsat sîngerînd în fața privirii noastre lărgită de spaimă și stupoare, datoria noastră ulterioară fiind aceea de a încerca să recompunem întregul fără a lăsa absolut nimic pe dinafară. Într-un mod uimitor cititorul reușește în final să recompună întregul dar surpriza, demonica surpriză abia acum urmează : întregul recompus de noi, după puteri, este, incredibil, mai mic decît ceea ce, fără voia noastră, a rămas pe dinafară. La un moment dat chiar, partea aceasta rămasă pe dinafară cască pe negîndite o gură enormă și înghite repede, hulpav însuși întregul recompus de noi cu atîta efort și migală. Dramatismul și subtilitatea cu adevărat remarcabile ale cărților lui Vasile Andru credem că aici stau, în senzația finală de neputință a cuprinderii întregului, a acelui întreg mereu hărțuit și vlăguit de protagoniști și simpli animatori, de creatori și degustători, de oameni simpli și oratori sublimi sau șubrezi și parazitari, de genii învăluitoare și măscărici improvizați ori posedați de morbul distrugerii.

Cel mai recent roman al lui Vasile Andru, **Turnul** (Ed. Cartea Românească, 1985) ne întărește și mai mult în convingerea că autorul este un adept tenace (și înzestrat în acest sens) al creării metodice și migăloase a senzației extrem de ambigui a iluziei prezenței unui întreg continuu, sfărîmat de prezumții și dezordonări, risipite cu o artă perfectă în cele mai neașteptate falii ale realului, o realitate cu o arhitectură minuțioasă și perfectă, deformată și deformantă, mereu contradictorie și mereu impresionantă

Romanul, alcătuit din șase mari capitole (fiecare capitol fiind împărțit la rîndu-i în numeroase subcapitole) descrie o extraordinar de tensionată poveste de dragoste între un fost asist. univ. la Suceava, ulterior redactor la o curioasă revistă de antropologie din Capitală, și Daria, chirurg la un spital de boli nervoase din București. Trăită totalitar și intens pe canavaua trepidantă, deloc domoală, a unei perioade precis delimitată în timp (anii șaizeci—optzeci), povestea de dragoste se interferează continuu cu narează gifiită, cu sufletul la gură, a unor aspecte fundamentale ale istoriei aflată într-o continuă fierbere și expansiune nu totdeauna clară, ușor de înțeles de omul comun, aflat mai totdeauna sub un semn de imediatețe a evenimentului abia consumat. Personajul masculin, un El fără nume, se fixează puternic și definitiv în memoria și afectivitatea cititorului printr-o înzestrare intelectuală cu totul ieșită din comun. El, un intelectual de cea mai înaltă rasă, îndeplinește în carte și un subtil rol de ambiguizare voită, personajul putînd fi naratorul (cartea este povestită tot timpul la persoana a doua), cititorul ori chiar autorul însuși. Ambiguizarea aceasta, extrem de sugestivă din punct de vedere literar, are remarcabile împliniri în direcția realizării artistice, personajul masculin întrebîndu-se continuu de-a lungul întregii cărți de unde vine, cine este și ce este el, autoinvestigația, tăiată fertil și dur în materia romanului neavînd deloc, în nici un moment, efecte idilice ori sentimentale în raporturile personajului cu cititorul, cu partenerii de discuție ori chiar cu el însuși. Totul este spus neted și franș, spectacolul de inteligență introspectivă oferit de personaj, o introspecție nu rareori cu valențe comic abstracte ori tragice, fiind de un mare efect și de o rară savoare spirituală. „Cînd ai completat fișa — povestește El la un moment dat — la rubrica decorații ai notat «hasta pura», adică o prestigioasă decorație romană, găsită de un cumnat arheolog. Eu am juma' de chil de medalii, zice Miron sfidător, plus juma' de chil de diplome în tuburi. Tu cîte ai ? Te descoase el. Mi le cîntăresc diseară, răspunzi tu întorcîndu-i și celălalt obraz." Sau felul acesta de subtile observații nemiloase din cea mai apropiată contemporaneitate : „Tu : Aha, ați scris un reportaj. Autorul titanic : Faptele abundă. Cifrele sînt oasele faptelor. Viața se definește pe viu. Tu : Cultivați de mult acest gen ? Autorul titanic : Aș spune că dintotdeauna. Cultiv ce se cere pe piață. Piața e sufletul cetățeanului. Tu : Înțeleg. Autorul titanic : Am avut avantajul unei tinereți avîntate. Generația mea a avut avantajul adevărului timpuriu. Asta înseamnă : din fașă. Mizez pe omul cel mai nou cu putință. Reportajul e togă personală a omului nou. Este un gen rotund și lunguieț, ca un tub de oxigen, dacă-mi permiți să spun așa. Piața cere mereu gazetă. Tu : Ea cere și tu dai. Și la alte genuri cum te descurci ? El spune că face față cu greu. Tu îl încurajezi, îi răspunzi că pe timpul lui Ghenadie Cozianul (sec. 18) el s-ar fi descurcat mai greu. Și că editorul Ștefăniță Dolet a fost ars pe rug (1546)".

Celălalt personaj principal, doctorul Daria Seredinski, chirurg la un spital bucureștean și autoare a unei teze despre suicid („propria mea tentație tulbure — spune ea — o tentație care a avut partea ei de contribuție la viața mea") și specialist în operații pe creier, în final moare ea însăși pe un pat al spitalului în urma unei asemenea operații făcută asupra ei, o operație care nu reușește să o mai salveze de la o boală perfidă, incurabilă, încă prea puțin studiată și înțeleasă. „Cînd începi să pierzi — spune ea înainte de operație — cînd ești pe punctul de a pierde totul, zici că te-ai mulțumi și cu ce rămîne. Cu firimituri de viață. După ce ți-ai făcut atîtea planuri, după ce îi înfrunți pe toți crezînd că te-ai născut ca să-i întreci pe toți, după toată paranoia pămînteană, te vezi într-o zi în situația să știi că, totuși, esențial este crîmpeiul de viață și nimic altceva".

Scriitor de forță și de o remarcabilă subtilitate spirituală, Vasile Andru face parte, probabil, dintre acele persoane rare și simbolice care citește o cronică literară la o carte a sa numai pentru a-și lărgi propria expresivitate extrem de sugestivă spre bufonerie și în același timp simfonie comică și tragică dar mai ales spre a-și satisface disponibilitatea sa săptămînală de a zîmbi ironic, de a surîde trist, blazat și vaporos aidoma celebrei Mona-Lisa a lui Leonardo da Vinci. La capacitatea sa neobișnuită de a fi în același timp concret ori abstract fără ca această complexitate în fond sentimentală și sinceră să aducă vreun prejudiciu lucrurilor materiale ultranecesare dar descărnate de esențe și legitimități natural-filosofice, se adaugă, credem, o disponibilitate fundamentală spre o analiză obsedantă a avatarelor vieții fierbinți și a aparentei anarhii a morții întîmplătoare necruțînd nimic din ceea ce ar merita cruțarea ori doar o amînare.

În același timp ambiguu și concret la modul necruțător, nemilos romanul **Turnul,** avem această convingere, nu trebuie numai citit ci și studiat fără grabă în propria sa intimitate extrem de sugestivă pentru a-i descoperi adevăratul sens major care transpare aproape după fiecare frază, după fiecare cuvînt al acestei cărți scrisă continuu la înaltă tensiune intelectuală. Operația, mărturisim, nu este deloc dintre cele mai ușoare, căutarea adevărului din interiorul romanului fiind în același timp dificilă și plăcută, noi avînd convingerea că întrebarea în legătură cu acest adevăr i-a fost pusă autorului chiar și de către cel mai bun și mai fidel comentator al cărților sale, ceea ce nu poate fi deloc o obiecție. Dimpotrivă.

Adrian Dafir

passionaria stoicescu

Poem cu suflet

Şarpele sufletului meu
îşi dezbrăca seara
învelişul de zeu
dar eu neştiutoare
de firescul lui joc
i-am aruncat pielea-n foc

De-atunci trec
prag după prag
tocesc opinci şi toiag
întreb şi n-am căpătii
tinjind întruparea dintîi

Mi-am smuls părul şi ochii
am mîntit şi-am furat
dar de urma lui n-am
mai dat
am iscodit vîntul şi iarba
steaua şi piatra
şi nu mi-am ispăşit graba

Şarpele sufletului meu
a năpîrlit odată pentru
mereu

Poezia

Explicaţii de abur
la textul care le-a ivit
nenăscut ci făcut
şi care a dispărut între
timp
devorat de el însuşi

Reconstituire a unui
animal fabulos dispărut
uneori peste ceea ce a fost
alteori sub

Marginalii
note
subsoluri
ridicate la cub

Poem cu brumă

O floare a toamnei am
rupt
şi-o privesc
în ea chipul meu a-nflorit
şi brumă şi rouă-n petale
sclipesc
un plînset sub rîs învelit

Culoarea-i răsfrînge
un foc vinovat
văpaie din galben şi
scrum
„culege" –
şopteşte-nflorind disperat
„căci nu vor mai fi flori
de-acum"

„Culege" dar ochii se uită
străini
în toamnă vrei fructul
nu floarea

Doar bruma iubeşte
acele grădini
sfîntindu-le-n alb
disperarea

Poem de sete

Apa rîzînd de gîtul însetat
chiar dacă-şi poartă
firul prin noroi
o face leac
de stins
de vindecat
şi-o limpezeşte
setea arsă-n noi.

Pe dinăuntru pling
ca un ulcior
şi-s blestemată-n sete
să tînjesc
că n-am aflat pe lume
un izvor
să stingă
rugu-n care locuiesc

carmen firan

Cîndva orgolios părerii

Să scrii liniştit pentru
depăşirea memoriei
strivit de pereţii timpului
ce nu mai ajunge din urmă
îngenunchind

ca într-o iluzie a morţii
să te ridici alb
pentru reverberaţia şoaptelor
între a fi şi a tace
prin virstele furate să te joci
să inventezi cu spatele întors
alunecării

ce rost să mai aibă tristeţea
cînd totul se fură se cîntă domol
ca pentru mingîierea femeilor
ce încă mai miros a drumuri

chiar defăimat aşează-te peste
aceleaşi obişnuite sentinţe
ochiul meu ochiul meu
cîndva orgolios părerii.

Şi chiar visez realul

Să pierd nedumerirea
ce întîmplare provocată
să mă prefac că dorm
cînd mi se povesteşte
despre spaţii şi forme
şi aglomerări de orgolii
neluate în seamă
să mai am ceva de iubit
ceva de ridicat spre turlele părerii
cu o tandreţe forţată
în după-amiaza iluziei
sfidînd obsesia lumii
în adăpostul de sticlă

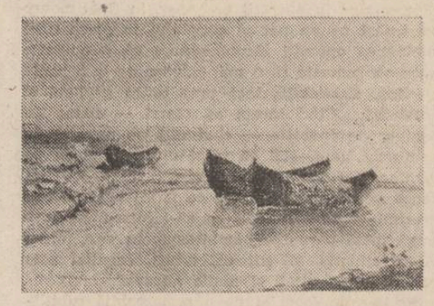

pot încă să-mi închipui
şi chiar visez realul
cînd copiii întîrzie la şcoală
cînd rămîn
să trîntesc în voie uşile
şi să sparg podul tot aşteptînd
să mi se întîmple neîntîmplatul
şi să respir cuminte
iarna oraşului

cuminte să cresc
din imaginaţie.

Ce fericiţi cîtă goană

Cît să vorbesc cu tine
şi mai ales despre ce
tu încă mai crezi în grădina
unde un cal îţi muşcă din inimă
(nerostitul negru amar
un fel de amăgire tîrzie
îşi petrece acum timpul între fotografii)

ce fericiţi cîtă goană
să ajungem aici prea orbi
prea flăminzi cu mult mai bătrîni
decît ciinele care ne plînge
lîngă fotolii o carte
cu foile albe
(cuţitul negru amar
pe care îl privim
cum desface scrisorile
în care atît am rîs
despre călătorii
prefăcînău-ne a nu fi roata
care nu lasă urme)

cît să vorbesc în oraşul
care traduce cuvintele
existenţă curată
pentru ziarul de dimineaţă.

În urma atîtor plecări

Pe treptele casei
s-au năpustit acum vapoare
şi nici o cameră nu e prea strîmtă
pentru pinze şi ancoră
pentru umbra dilatată pe ziduri
ca un animal însetat
desfigurată absenţă memoria repetă
fericit cel ce uită
uiţi deci eşti fericit de nemingîierea
femeilor cu glezne de pulbere
îmbrăţişînd draperiile deşirate
în urma atîtor plecări

fericit cel ce uită să şoptească
să desluşească forma
curajul tristeţilor de a iubi
în cele din urmă lucrurile aşa cum sînt
nealese
pe treptele casei se năpustesc vapoare
unde să ne mai ducem strigătul
dacă nu înapoi la naştere
în osia tăcerii
să ne prefacem înţelepţi
şi să ne temem
acolo să ne ducem strigătul
ca nişte mimi îmbătrîniţi
de zîmbetul închipuitelor naufragii.

nicolae fulga

DUMINICA PĂCATELOR

tudor Bușcă scoate măsele. Vine la tine și zice :

„Ce, mă, iar s-a-ntărîtat nebuna ? Lasă că îi dăm noi zeamă de cleşte şi să vezi cum trece".

Tu nu răspunzi, decît mirii. Eşti legat cu basmaua muierii sau cu vreun şervet ud. Ai jumătatea de ţuică pregătită. I-o pui lui Tudor Bușcă în faţă, el începe să bea şi schimbă vorba. Te ia pe departe. Te întreabă de una, de alta. Tu te întrebi unde are cleştele şi simţi că parcă te-a mai slăbit. „Ce bine era dacă nu-l găsea acasă — îţi zici — dar acum... a venit ! a venit ! dau focul afară din gură şi-am terminat".

După ce se cam zăreşte fundul sticlei, Tudor Bușcă se luminează la faţă, ochii îi devin setoşi, mîinile îi freamătă. Scoate cleştele de sub briu, îl dezveleşte din cîrpe şi zice :

„Hai !"

Te suie pe prispă, copiii se astupă la ochi, unii plîng.

„Lasă că nu-l omor !" — zice Tudor Bușcă. Apoi pune femeia să te ţină de cap, îţi bagă cleştele în gură, îţi pune genunchiul în piept şi... ce-o fi, o fi ! Dacă ai noroc iese, dacă nu, se rupe că din cleştele lui Tudor Bușcă nu scapă.

Dacă se plînge ăla micu că îl ustură limba, ori are limbare ori are plesnete. Orice ar fi, aştepţi pînă la scăpătul soarelui, cauţi o balegă de cal şi te duci la Ornoaica. Scoate copilul limba, şi Ornoaica îi întinge cu balegă pe limbă cum întingi în tigaie cu dumicatul. Zice ceva din virful buzelor, mai cască, copilul oticneşte dar n-are încotro, trebuie să îndure că el strică ; ori a mîncat bolbotine că nici nu le cade floarea şi tăbără pe ele, ori a băgat în gură după ce a pus mîna pe ciine. Dacă nu, înseamnă că a spălat mă-sa vinerea. Una tot trebuie să fie că boala nu vine asa... „Bună ziua, venii şi eu". La Ornoaica te mai duci într-un scapăt. A treia zi nu te mai duci că nu mai vine ăla micu de la joacă, i-a trecut.

Vezi, fiecare cu meseria lui.

Gheorghe Mielache scopeşte porci. Îl vezi duminica pe sub prînz cu traista din piele agăţată de umăr, merge pe mijlocul drumului cu vinele stîrcite, cu fundul dus înainte parcă s-ar teme că îl înţeapă cineva. Cînd vorbeşte cu tine saltă ochii cu frunte cu tot, parcă ar avea un sac plin pus de-a curmezişul pe grumaz şi nu-l lasă să îndrepte gîtul. Vede cerul ca păsările din curte, cînd cu un ochi cînd cu altul. Are un briceag fără vîrf, lat. Taie ca briciul. Cînd trage cu el o dată, parcă înfloreşte trandafirul. Îţi trece cutit de gheaţă pe şira spinării. Guiţăie porcul sfîşietor, parcă te roagă, dar Gheorghe Mielache nu se grăbeşte, îi caută cu grijă puterea şi-o smulge cu vine cu tot, apoi aruncă o mînă de sare în gaura rămasă şi zice : „Da-ţi-i drumul !" Porcul fuge, dă din coadă în neştire, se îndoaie, umblă cu fundul după ceva care să-l aline. Gheorghe Mielache strigă după el :

„Să-ţi fie de bine !"

Şi porcului îi este de bine ; n-a murit niciunul din mîna lui Gheorghe Mielache. Apoi vine femeia cu cana cu apă şi cu şervet curat. Se spală Gheorghe Mielache pe mîini. Are degetele lungi şi mlădioase ca de femeie, netrudite că el, Gheorghe Mielache, n-are de ce să trudească, n-are pentru cine să trudească. Femeia l-a părăsit într-o duminică seară a tinereţelor lui. Erau la nuntă la Crachină. şi Lina a plecat cu un lăutar din Văleni. N-a mai văzut-o de atunci. Nimeni n-a mai văzut-o. Lina n-a mai călcat hotarul satului. S-a auzit numai că toţi copiii i-au ieşit albi.

Gheorghe Mielache îşi şterge mîinile cu şervetul de tort albit în leşie de cenuşă de lemn, şi-l trece peste fruntea înaltă şi peste ochii galbeni, odihnitori, îşi aşează mustăţile lungi, răsucite ungureşte şi, înviorat, întinde şervetul şi zice :

„Mulţumesc ! Să-i mîncaţi şoriciul sănătoşi !"

Apoi pleacă spre altă casă ducînd în traistă puterea şi znaga vierului, apoi la altă casă pînă spre seară cînd ajunge la circiuma lui Poienaru, acolo întind grătar, mănîncă şi bea cine apucă pînă tîrziu, după scapătul lunii.

Taurul scapă mai uşor de semnele bărbăţiei sau poate că aşa ni se pare nouă. Puterea lui este omorîtă încet în zile şi în săptămîni şi poate de aceea e mai greu şi mai chinuitor.

Vine Gheorghe Mielache şi cere un pripon. Îi face un ochete la jumătate şi i-l aruncă taurului în coarne. Apoi dă capetele priponului pe după picioarele dinapoi, le scoate pe sub burtă, le schimbă între ele, îl mai încinge încă o dată aproape de piept, le trece iarăşi prin ochetele din coarne şi trage de ele în urmă. Se îndoaie animalul de şale şi se culcă jos. Atunci sar pe el, îi îndepărtează picioarele între furci şi le leagă zdravăn. Gheorghe Mielache cere sfoara, sfoară de lînă îndoită, s-o aibă la îndemînă şi începe să stringă în mînă pe rînd podoabele bărbăteşti ale taurului. Le stringe şi le împinge în sus, taurul mugeşte întunecat, cu ochii tulburi, cu cornul înfipt în trocotul bătăturii. Gheorghe Mielache apasă mereu, le împinge în burtă pînă rămîne tecşila goală. Atunci ia aţa de lînă şi le leagă cît poate de strins.

Gheorghe Mielache îşi clăteşte mîinile în fiecare curte, parcă se spală de un păcat săvîrşit şi pleacă curat să se încarce de altul pentru că numai el face asemenea păcate în sat. Şi face de mult, de cînd era încă înalt şi drept, cu vinele întinse, de cînd întorcea hora sub sălcii, de cînd fringea trupul tînăr al Tomiţei ce îl aştepta tremurînd lîngă stîlpul porţii, de cînd ea, Tomiţa Tudorii lu' Petre Bit, îl pusese în cîntec :

Măi Gheorghiţă păr negrut
De trei ani de cînd mă minţi
Cu minciuni şi cu scrisori
Şi-acum puiule te-nsori

S-a însurat cu Lina. Tomiţa a rămas pîrjolită. Umbla pe sub grădini şi vorbea singură. Satul vorbea pe şoptite ca de o izbitură fără voia omului. A mai umblat Tudora după un leac, după o buruiană, a mai trimis-o pe la niste rude pe la Codăraţi...

Cînd a trecut Gheorghe cu nunta de la cununie, Tomiţa a ieşit din curte de la aldor Granea şi a aruncat în faţa cailor o oală cu cenuşă şi murdării. S-au speriat caii, au luat-o la goană, galopau curmeziş să iasă din şleauri. Noroc că Ion Lungu avea mîna făcută pentru cai ; i-a ţinut în hăţuri şi i-a potolit cu vorbe bune. Gheorghe a rîs de nebunia Tomiţei şi n-a simţit ură în vorbele grele şi în huiduielile aruncate după ei. N-o văzuse niciodată supusă de furie şi i s-a părut că se joacă. De fapt şi despre el avea impresia că se joacă de-a nunta. Nu prea înţelegea bine ce se întîmplă cu el. S-a uitat înapoi şi a văzut cum i se zbuciuma pieptul cînd da cu bolovani după ultima brişcă, şi parcă a simţit în palme căldura şi tremurul sinilor ei, sinii pe lîngă care a aşteptat trei veri şi patru ierni şi i-a păzit să crească înalţi şi rotunzi.

Pe Gheorghe îl învinsese Lina cu cîntecul şi clocotul ei. Lina cădea în dragoste, o biciuiau furtunile singelui şi nu se potolea pînă la istovire. Avea ochii ca două fîntîni clipind în adîncuri, buzele moi şi fierbinţi. Ridea cu toată gura, iar cînd dădea drumul la cîntec, deodată îi înflorea chipul şi vorbele cădeau ca răcoarea pe arşiţele sufletului.

Cui nu-i place dragostea
Dumnezeu să nu i-o dea
Dumnezeu să mi-o dea mie
Să mi-o port prinsă pe iie
Ca pe-o floare vişinie

Dar trece vremea. Întîmplările se uită, pe oameni îi suge pămîntul unul cîte unul. Anii nu stau de vorbă pe şanţ. A trecut atîta vreme de atunci încît chiar şi priceperea lui a fost dată uitării ca pricepere şi ceea ce face el acum a devenit un fel de datorie încredinţată fără vorbe de către sat şi oamenii nu duc grijă din partea aceasta. Nu se mai înţelege Ion Lungu cu minzul pe care l-a crescut ? „Bine — îi zice — fă tu pe nebunu' că trece el Gheorghe Mielache duminică şi să vezi cum te potoleşte !"

La nouă zile, Gheorghe Mielache se întoarce, pune iarăşi taurul jos, îi taie aţa cu grijă şi abia acum îi spune : „Să-ţi fie de bine !". Ia apoi aţa, o pune pe foc şi se uită la ea cum se răsuceşte şi cum devine scrum. Dacă nu e focul aprins, cere o luminare şi arde aţa junculuì în flacăra luminării de la capăt la capăt. „Las-o, bă, nea Gheorghe, că o arunc eu sau o îngrop, o ard..." încearcă gospodarul.

Ştie el Gheorghe Mielache ce ştie.

Furia Tomiţei s-a amestecat cu timpul şi s-a aşezat în tăcere. S-a depus şi s-a făcut drojdie acră şi rea, în care clocesc gînduri negre şi scot pui încornoraţi.

În ce casă, în dosul cărui prag, în care poartă să fi întins Tomiţa aţa de junc înaintea pasului său, nu ştie nici astăzi Gheorghe Mielache. Şi dacă ar şti, spre ce folos ?

★

Toamna a început să-l taie şalele. Îl plouase o zi întreagă în cimp pînă noaptea la orice vreme ; cărase porumbii cu cosul în deniţă că pe loc intra roata căruţei pînă la căpătînă. A încins briu de lînă cu piele de iepure, şi boala s-a ascuns pentru o vreme. Mai în iarnă i s-a urcat o lespede rece în grumaz.

Apoi a început să-i fie din ce în ce mai mult frică de nopţi, de nopţile Linei, Lina şi-a uitat rîsul, s-a posomorît, nu-şi mai pieptăna părul, uita găleţile goale. Vara, prin august, a fugit. În două luni, lui Gheorghe Mielache i-a albit părul.

„Degeaba te mai închini, Tomiţo, şi te trînteşti pe la icoane — îi ziceau femeile — păcatul tău n-are iertare". Ea, Tomiţa, însă îl iertase pe el, dar leacul nu-l mai sta în putere.

„Şi mi-a zis răposata de mama, Dumnezeu s-o ierte ! — povesteşte citeodată Tomiţa şi plînge — faă, nebuno, nu-i mai stringe aşa, lasă-l măcar să umble pe pămînt, să-şi ia o cană cu apă de la găleată, nu-l mai stringe că necazul nu ţine cît lumea, şi răbdarea nu e în lemne şi-n pietre, răbdarea a pus-o Dumnezeu în om ! Eu am făcut şase noduri, am băgat aţa în sin, am fugit peste grădini pînă în valea Iminogului şi am dat-o pe îir".

Astăzi, Tomiţa, dacă ar şti că are noroc, şi-ar lua pîine în traistă şi ar pleca pe malul Iminogului pînă la vărsare să caute o aţă putrezită, cu şase noduri, rămasă din noroc în vreo răgălie, în vreun mărăcine uscat. Şi nimeni nu ştie dacă nu cumva s-o fi şi dus.

Ce se ştie este că în fiecare sîmbătă, Tomiţa trece pe sub grădini cu ciomagul în mînă, pirpără şi împutinată. Cînd ajunge în dreptul grădinii lui Gheorghe Mielache se uită în sus, se uită în jos şi dacă vede pe cineva se apleacă să culeagă iarbă, dacă nu trece nimeni, intră printr-o spărtură de gard şi o ia la deal printre porumbi. Intră în coşare, aprinde focul şi pune apa la fiert. El se face că n-o vede, îşi ascute briceagul cu gresia. Apoi, Tomiţa îi spală cămaşa, o lasă pe capul albiei neîntinsă şi pleacă iarăşi pe sub grădini.

Într-o zi, Tomiţa a gîndit tare :

„Că şi tu, măi omule, ai stat cu mîinile în sîn ! Lumea mai umblă cu una, cu alta, prin doctori că tot făcutul are şi desfăcut, tu deloc !"

Acum umblă vorbă, ar fi spus chiar noră-sa, Măria lu' Mituluş, că Tomiţa strînge bani să-l trimită încolo, departe, la nişte ape fierbinţi care vindecă omul de orice.

★

Trece Gheorghe Mielache pe mijlocul drumului sfiindu-se parcă să nu-l înţepe cineva de la spate.

„Bă, Gheorghe — zice Ion Lungu — dă pe la mine că am un cîrlan şi nu mă mai înţeleg cu el".

Gheorghe Mielache se codeşte. Îi pare rău de cai. Crede că ei, caii, ar trebui lăsaţi aşa cum se nasc, dar n-are scăpare de Lungu şi zice în cele din urmă.

„Bine, păcatul tău să fie că tu l-ai crescut !".

Apoi intră pe ulita Lunguleştilor, cere şriponul, pune cîrlanului ochetele de gît, îi dă capetele pe după chisiţă, dar legăturile se cer făcute altfel, calul are alte locuri slabe care nu se potrivesc cu ale taurului.

Mai tîrziu îl vezi spălîndu-se, apoi ştergîndu-se cu prosopul de cinepă şi pleacă iarăşi pe mijlocul drumului.

Cîrlanul lui Ion Lungu rămîne tot ca el, ca Gheorghe Mielache.

20 martie 1985, Slatina

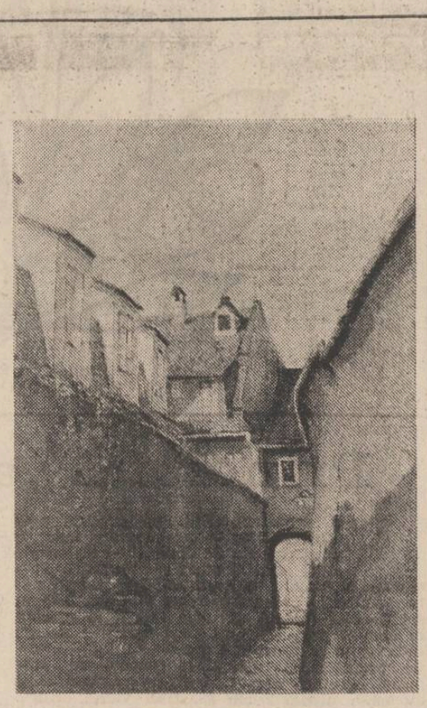

Tablouri de Romeo Cosmovici

teatru

Necesitatea adaptărilor ?

Ce explică oare şirul impetuos de dramatizări la care apelează teatrele noastre ? Este această dramaturgie insuficientă şi dramatizările oferă prin substitut acele probleme şi orizonturi pe care repertoriul curent nu-l are ? Nu s-ar zice pentru că aceste ecranizări nu privesc actualitatea. Ele sînt însă preferate, şi publicul românesc al anilor noştri întîneşte pe scenă fie **Misterele Parisului**, fie **Arta conversaţiei**, fie **Maestrul şi Margareta**, fie **Frumoşii nebuni ai marilor oraşe**, fie **Karamazovii**, fie **Iarna, cînd au murit cangurii**, adică adaptări ale unor cărţi de un succes mai mult sau mai puţin durabil, care nu fac însă o dramaturgie. Tradiţia ne spune apoi că apelul la dramatizări şi montările lor n-au dat aproape niciodată rezultate viabile. Cu toate acestea teatrele, ignorînd adesea repertoriul contemporan, recurg la ele. Faptul în sine nu este criticabil, dar maniera unor adaptări se expune de la sine criticii.

Cu oarecare întîrziere, Teatrul Nottara se autorizează de la manifestările dedicate de întreaga ţară lui Liviu Rebreanu, cu un an în urmă, şi încearcă un omagiu la adresa lui. Şi în acest caz însă în loc de a juca teatrul lui Liviu Rebreanu se produce o adaptare ad-hoc, semnată de Ion Brad şi Dan Piţa, după **Pădurea spînzuraţilor.**

Textul jucat se numeşte **Ultimul bal** şi nu poartă nici măcar titlul de adaptare. Romanul are o culminaţie a dramei pe care adaptarea cuplului de la Teatrul Nottara n-o surprinde. În genere, considerăm transpunerea infidelă faţă de dramatismul şi orizontul problematic al cărţii. Fapt care desigur întăreşte necesitatea întrebării cu care ne-am deschis cronica.

Preluarea unor personaje şi a unei suite de stări psihice contradictorii (dintre care citeva se evidenţiază datorită actorilor Ştefan Radof-Klapka, Dragoş Păslaru-Gross, Valeriu Preda-Varga, Valentin Teodosiu-Cervenco, Mircea Jida-Boteanu, Diana Lupescu-Ilona, Viorel Comănici-Pretorul), extragerea citorva etape din traseul vieţii lui Apostol Bologa, transcrierea unor pasaje de roman (dialoguri lungi, greoaie, expozitive, altele scurte, lipsite de sens, prin smulgerea din contextul scriiturii epice) nu par să alcătuiască totuşi o operă teatrală, ci, cel mult o lectură dramatizată a unor fragmente de roman, (de specia momentului poetic **Labiş) asezonată** cu efecte de lumină şi luminări, cu efecte muzicale (doină cu noduri, cîntec popular, devenit **de pahar,** în Bucovina şi Maramureş). O ornamentaţie suplimentară pentru drama de conştiinţă a românului Apostol Bologa — tînăr student în filosofie, la Budapesta, care intră voluntar în armata austriacă pentru a cîştiga admiraţia Martei, logodnica lui. Încă din primele clipe ale apariţiei sale pe scenă, Mircea Diaconu nu este din păcate Apostol Bologa, iar Emilia Dobrin Besoiu, alături de el, nu este Marta. Pledez pentru talentul lui Mircea Diaconu, tot aşa cum respect calităţile interpretative de maturitate ale Emiliei Dobrin, dar niciunul nici altul n-au reuşit decît o ilustrare a textului.

Efortul lui Mircea Diaconu rămîne meritoriu, dar, cu părere de rău, nu acesta ni se pare a fi Apostol Bologa. Scena este neiertătoare, cerînd eroului de dramă anumite date exterioare, o anume forţă a vocii şi a puterii de interiorizare, care să cutremure. Rostirea corectă a replicilor şi mimarea gravităţii nu pot impune şi implini un personaj dificil, schimbător, tenebros, romantic şi impetuos, în acelaşi timp. Anume obstacole vin şi din lipsa de şir a dramatizării, dar problema, în fond, era de a-l trăi pe Apostol Bologa din roman, dincolo de scenariul celor doi autori.

Nicoleta Gherghel

O noapte la Iaşi

Caragiale a fost, este şi va rămîne întotdeauna o mare piatră de încercare pentru regizorii care se încumetă să-i pună în scenă piesele. Indiferent de vîrsta, de experienţa ori de gusturile celui ce încearcă acest demers, examenul se dovedeşte a fi dintre cele mai grele, mai ales astăzi cînd omul de teatru are în spate numeroase transpuneri datorate unor nume mari (de la Sică Alexandrescu şi pînă la Liviu Ciulei, ca să nu amintim, din motive de spaţiu, decît doi regizori dintr-un şir mai lung).

Dincolo de valoarea sau mesajul uneia sau alteia dintre piesele marelui nostru clasic, statornicia cu care regizorii de azi purced la punerea în scenă a lui Caragiale demonstrează, dacă se poate spune aşa, şi un filon de ambiţii, desfăşurat pe parcursul mai multor decenii : ambiţii legate de a dovedi capacitatea de receptare a operei autorului „Scrisorii pierdute" mereu din alte unghiuri, de pe alte poziţii decît cele ale predecesorilor, cu mijloace şi procedee încă nescoase la lumină (în măsura în care acestea se mai pot revela azi unui om de teatru).

Ovidiu Lazăr, student în anul V la I.A.T.C. Bucureşti, regizorul recentei premiere de pe scena Teatrului Naţional din Iaşi, nu pare, însă, a fi fost în nici un chip complexat în faţa „mitului Caragiale" şi nici vizavi de multele montări anterioare, după şi din opera marelui nostru dramaturg. De aceea, aşa cum a fost gîndită de el, „O noapte furtunoasă" (al doilea spectacol, dintr-o „integrală Caragiale", aflată în curs de pregătire, după „Năpasta", la acelaşi teatru) se vrea a fi — şi în mare măsură reuşeşte — o montare mai degrabă în spiritul şi litera epocii în care a trăit autorul lui decît o elaborare după cine ştie ce criterii modernizatoare sau care să aibă, subiacent, scopul de a trezi interesul unui public receptiv la spectacolele facile (în care firul narativ e „împănat" cu fel de fel de găselniţe regizorale şi actoriceşti). „Acest spectacol — mărturiseşte Ovidiu Lazăr în programul de sală — nu polemizează cu nimeni şi cu nimic. El s-a născut din imperativul intim de a exprima ceea ce ştiu, ce văd, ce înţeleg şi ce caut. (Astfel calea spre opoziţiile şi similarităţile cu alte spectacole a fost deliberat ignorată)... Acest spectacol se naşte din carnea, nervii şi harul celor şapte actori, care s-au lăsat aleşi şi biciuiţi de efemerida unei idei şi faţă de care singurul meu orgoliu mărturisit este umilinţa de a-i iubi şi de a-i respecta cu sufletul".

Fidel confesiunii, regizorul propune spectatorului o partitură dramatică ce îndeamnă la introspecţie şi la meditaţie şi — nu în ultimul rînd — îi dă o anume, secretă nostalgie a unei epoci cu viaţa, urcările şi căderile, cu „viţiile" ei. Cei şapte actori dau în genere, măsura unei bune profesionalităţi, fiind distribuiţi şi aleşi după criteriile ce confirmă opţiunile iniţiale ale regizorului. Teofil Vîlcu în rolul lui Jupîn Dumitrache convinge prin naturaleţe, ca şi Dionisie Vitcu (Chiriac) şi Violeta Popescu (Veta) de altfel, dar mai ales Sergiu Tudose (Rică Venturiano), acesta din urmă dînd nuanţe şi accente aparte inocenţei personajului şi marcînd în chip original momentele de avînt sau de frică. Mobil şi vivace, nelipsit de oarecare şiretenie, Spiridon (interpretat de Doru Zaharia), deşi are o apariţie aproape episodică, reuşeşte să convingă mai mult decît ne-am fi aşteptat. Colaterali parcă desfăşurării firului dramatic, însă cu rolurile bine jucate, fără stridenţe ori stîngăcii, Emil Coseriu (Ipingescu) şi Carmen Tănase (Ziţa), o actriţă de mare talent şi cu o prezenţă scenică mai mult decît remarcabilă, sînt un fel de contrapuncte absolut necesare.

În totul, noua „Noapte furtunoasă" jucată la Iaşi, ni se pare un spectacol ce nu trebuie pierdut şi despre care, credem, se va mai vorbi.

Florentin Popescu

Insula lui Sancho Panza

alecsandru văduva

mergeau de aproape un ceas și stropii de ploaie se transformaseră mai intîi în lapoviță, apoi în măzăriche aspră ; peste glodul uliței se prinsese crustă înșelătoare de polei.

Căruța înainta anevoie și, din sicriul pe care-l purta, în costum nou și pantofi lăcuiți, Șendrea părea că zîmbește, falnic, după un chef cum numai el știa să facă. Una din cumnate își trase mîinile de pe scîndura căruței și, frecîndu-se cu nădejde la ochi, rămase din ce în ce mai în urmă, intrînd în rîndul surorilor care, încetînd sporovăiala, îi făcură loc.

— Mai du-te și tu, Nelo, și jelește-l, că eu obosii... zise noua sosită.

— Nu pot, țață, zău, că mi se urcă iar tensiunea și mai cad naibii-n drum !

— Eu îl plînsei pînă mai adineauri. Nici glas nu mai am...

— Haideți, fa, ce dracu, nu vedeți că-l jelesc doar ai lui ? Ne facem naibii de ris !

— Las' că mă duc eu să-l mai plîng nițel, oftă Florica și se desprinse din rînd.

Se apropie, legănîndu-se și cumpănind bine pașii, de căruță, se prinse cu mîinile de scîndura din spate și răsuflă adînc.

— Șendreo, a-a-a, Șendreo... Un' te-ai dus și cui ne-ai lăsat, Șendreooo... Vino înapoi, cumnate, că mult bine ne-ai făcut, Șendreoooo...

Vocea ba i se ridica, subțirică, ba se împletica într-o tuse, dar femeile din spate aprobară din cap, se frecară la ochi și reîncepură șoșoteala.

— Și m-apucă un somn, soro, zise una, după ce-și trozni fălcile într-un căscat năpraznic.

— De, boieru-i tot boier ! Mănîncă sau nu mănîncă, după masă tot se culcă...

— Ba că mi-ar fi și foame, aș bea și-o țuică fiartă, da' pînă terminăm și ne-ntoarcem, mi-e că se face seară. De ce l-or fi pornit așa de tîrziu, nu știu, zău...

Cu simțurile într-o amorțire ciudată, Tiberică pășea în mijlocul acelei mulțimi care, în ciuda vremii din ce în ce mai ciinoase, părea că se îndesise. Glasurile, gesturile celor din jur se împleteau în jurul său, ca o colivie. Îi străfulgera prin minte cîte-o imagine a lui Șendrea, ridicat în căruță, încordat, cu hățurile întinse în mîini, în timp ce caii goneau nebunește peste cîmpie ; apoi gîndul i se prelinse înapoi, la străbunicu-su, în urmă cu mai bine de-o sută de ani, cînd acesta mîna la fel de nebunește poștalionul prin pădurile statului. Ar fi vrut să rămînă acolo, ca-n atîtea dăți, dar nu putu.

Timpul de **atunci**, de **acolo** nu-l mai prinsi, așa cum bănuise, de altfel, așa cum știuse ; mai fusese odată azvîrlit din propriile-i amintiri, din viața sa, din sentimente și credințe : iată că era acum izgonit și din acea lume, aflată în urmă cu mai bine de-o sută de ani, în care simțise un timp că trăiește, confundîndu-se, într-un fel, cu străbunicu-su, mînînd poștalionul pe șosele, peste dealuri, prin păduri, bîntuit de fabulosul unor alte vremi ; acea lume pe care o recrease și crezuse că o stăpînește, înșelat și înșelîndu-se la fel de amarnic ca Sancho Panza cînd se știa ocîrmuitor al acelui ostrov care nu era mărginit de nici o apă...

Îi rămăsese doar acel hotar dintre a t u n c i și a c u m, acea muchie îngustă pe care va trebui să pășească precum acrobatul pe sîrmă ; dacă aceasta nu se va rupe, dacă el va reuși să-și mai păstreze echilibrul...

Abia cînd auzi bulgării de pămînt căzînd peste capacul sicriului se dezmetici și realiză atunci că Șendrea fusese ultima lui legătură cu un spațiu și un timp în care, de-acum înainte, nu va mai avea acces ; că acea namilă de om care, cu o căruță și doi cai, învinsese oameni și locuri și vremuri, îi fusese ca o ultimă ușă deschisă spre încăperi unde-și mai putea auzi vorbele, își mai putea înțelege gîndurile...

Fulgii înghețați păreau că ciuruie obrajii, așa că drumul de întoarcere fu parcă mai scurt, străbătut aproape în fugă. Alunecînd pe glodurile poleite, cu brațele desfăcute larg, oamenii păreau niște uriașe păsări cenușii, cu aripile prea jumulite ca să mai poată zbura ; pînă și glasul lor suna croncănitor, cînd năvăliră în odăile răposatului.

Tiberică începu să simtă ca un fel de ricială înlăuntrul său ; și nu era aburul de țuică fiartă pe care, de altfel, o turna și el pe gît, ceașcă după ceașcă ; nici mirosul de varză acră, afumată pe fundul ceaunului ; nici risul sau vorbele celor din jur, care, cu limba dezghețată acum, cu buzele unsuroase, reînviau întîmplări din viața lui Șendrea, cu femei și pădurari, chefuri de pomină și alte trăznăi care-l făcuseră cunoscut în toată regiunea.

În minte i se închegă, pe neștiute, un glas și se concentră asupra lui.

„Uite ce-i, nepoate ! Greșești ori nu, poți s-o iei oricînd de la capăt ; o scrisoare sau un gînd sau o casă, nu contează... Dacă ești om, dacă vrei să fii om, trebuie să poți s-o iei cînd dorești de la capăt. Dacă ai înțeles bine lucrul ăsta, să știi că vei fi mai puternic decît oricine, vei stăpîni tot și toate... Și nu e vorba să cazi și apoi să ai puterea și răbdarea să te ridici din nou în picioare, asta pot s-o facă destui ; tu nici să nu cazi, să li se pară doar celor din jur că ești la pămînt, cînd, tu, de fapt, ai și făcut un nou pas..."

Cheful se dezlănțuise în lege, iar casa părea un barcaz legănat de valuri prelungi. Vinul negru, virtos, pe care nimeni nu știa cum îl făcea răposatul de-și dezlega asemenea arome, începuse să se lase în picioare, să încingă tălpile. Cîteva scandaluri, iscate între neamuri sau aiurea, se înăbușiră singure. Doi țigani, apăruți cine știe cînd, își ciupiră instrumentele și se pregătiră să-l zică „pe ăla al lui Șendrea".

Tiberică mai răsturnă pe gît o cană cu vin, se ridică și rise cînd, parcă împins de o pală mare de vînt, picioarele îl purtară într-o parte, îndesîndu-l într-un colț de bufet. Înțelese de cîteva ori că buzele i se mișcă, dar nu făcu nici-un efort ca să audă ; vorbele care-i ieșeau din gură nu mai erau de mult ale lui, nu avea nici o legătură cu ele și, de altfel, probabil că nimeni nu-l asculta de data asta.

— Să vină balena, să umple arena.... mai mormăi el și, împleticit, ieși afară, unde fu îmbrățișat de o ninsoare strălucitoare. Își lipi obrazul încins de trunchiul caisului și, pentru scurt timp, se pierdu într-un fel de vis...

...alunecă agale, șerpuitor, printre bolovanii prăvăliți mulși într-o parte ; minca cireșe ; simburii singerii îi stringea între degete, împroșcînd cu ei zăpușeala ; îndoia piciorul drept din genunchi, îl împingea înainte ; apoi îndoia stîngul ; iar dreptul... stîngul... dreptul ; aluneca agale, șerpuitor, învelit în praf, printre bolovanii prăvăliți molatec pe-o parte ; simburii îi stringea între degete, împroșcîndu-i spre undeva ; umbra nu și-o mai vedea ; topită poate, o purta lipită de tălpi ; fără umbră și gînduri, aluneca alene printre bolovanii prăvăliți pe o parte ; praf ; nici un zgomot ; o șopîrlă învelită în aer tremurînd ; simțea că la primul pas se va prăvăli printre bolovanii molatec aplecați pe o parte ; aluneca agale, șerpuitor...

Da, fuseseră cîndva, undeva și mersul și pădurea și cireșele. Cînd greșise ? Unde începuse să piardă ? Cum și de ce ?

De la capăt. Ușor de zis, de la capăt ! Dar dacă nu mai putea s-o ia de la nici un capăt ? Dacă nu putuse niciodată ? Dacă singura lui șansă fusese atunci, de mult, în urmă, cu mai bine de-o sută de ani ? În acel spațiu și timp în care, din greșeală, nu se născuse, dar către care găsise, întîmplător, un drum, un mijloc de a le retrăi ?

Făcuse cuiva vreun rău alunecînd spre a c o l o, spre a t u n c i ? Trupul său ocupase un loc în prezent, la fel de folositor ca atîtea altele ; iată, dăduse viață unor copii, construise o casă, muncise, pare-se, destul de bine, sădise pomi și flori...

Dacă se simțise mai bine printre primejdiile de atunci, printre patimile și eresurile de-acolo, dacă vrusese și reușise să fie puternic, nu acum și aici, ci acolo, atunci, cine și ce pierduse ?

Tiberică simțea cum se limpezește ceva în el, ca o scînteiere Scutură de cîteva ori din cap, își frecă fața cu zăpadă și reintră în casă. Duhorile amestecate, gălăgia, lumina îl izbiră aproape dureros. O muiere grasă motolea un colț de perdea în mîna unsuroasă și-i spunea alteia :

— Ia uite, fa, ce se mai împerdeliseră ăștia !

Simți cum un nod gros i se așează în gît și, îmbrîncind oamenii, își făcu loc spre odaia din fund. Aici mirosea a hamuri și șoareci, a porumb încins, iar răveneala care-i pătrunse trupul îl dezmetici de-a binelea.

Prin ferestruicile fără geamuri, din care vîntul răbufnea cu roiuri de fulgi, pătrundea și o lumină lăptos-albăstruie, dînd contururi fantastice uneltelor și vechiturilor din pod. Tiberică dibui băncuța dintr-un cotlon — oare cît timp trecuse de cînd nu mai șezuse pe ea ? — și, pipăind cu mîna scîndurile reci, găsi ghitara agățată într-un cui. Sunetele scoase de corzi se risipiră ca niște șopîrle fosforescente, iar ungherele prăfuite parcă tresăriră.

Degetele stîrniră un acord moale și începu deodată să dîrdîie cînd își dădu seama că și în el, pentru prima dată după atîta vreme, se încheagă un cîntec. Transpirînd, stătu cît mai liniștit, ca să nu-l sperie și iată, precum se adună cîoburile, reîntrînd în forma vasului spart, într-un film rulat invers, cuvinte risipite, ascunse prin cine știe ce cute ale ființei sale, se strîngeau, se rînduiau, așteptau. Poate-l mai cîntase vreodată, poate se născuse acum, nu mai conta.

Din încăperile de jos se auzea tropot surd, ceea ce însemna că oamenii se așternuseră la joc. De undeva, parcă nu din grajd, ci dinspre păduri, răzbătu nechezat sălbatic de cal.

(Fragment din romanul „Insula lui Sancho Panza")

corneliu șerban

Cîntec fără tine

Suie gîndul săgetînd
zarea argintie
Ce e dincolo de gînd,
nimenea nu știe.

Visul poarta și-a deschis
și spre el te-mbie...
Ce e dincolo de vis,
nimenea nu știe.

Duce dorul în ulcior
stropi de apă vie
Ce e dincolo de dor,
nimenea nu știe.

Eu un singur lucru știu,
dar îl știu prea bine.
Că mi-e greu și mi-e pustiu
timpul fără tine.

N-au nici o importanță anii

...Lăsînd uitată amintirea,
te dărui clipelor de-acum –
E, ne-ndoielnic, o minune,
dar nu întrebi, de ce și cum.

N-au nici o importanță anii
Știi doar atîta : Negreșit,
viața începe iar cu tine,
căci iarăși ești îndrăgostit.

În acea zi, în acel ceas

Se-ntîmplă că mereu mai des
o presimțire mă apasă
...În acea zi, în acel ceas
n-aș vrea să mă găsesc acasă.

Să nu răspundă telefonul,
să sune soneria-n van
și-oricine m-ar căuta, să spună
„Pesemne c-a plecat Șerban".

Fără titlu

Știm sau nu știm,
zadarnic știm
un adevăr asprit la față :
Că pentru naștere plătim
cu mult prea multe morți de-o viață.

Poem pierdut

De mine am uitat de-acum.
Sînt însfîrșitul unui drum.
Așa s-a întîmplat mereu –
Dar am rămas, statornic, eu.

Am fost,
n-am fost ?
Toate-au trecut
. . . . . .
...Sînt, poate, un poem pierdut.

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE „NICOLAE LABIȘ"

horia gîrbea

parc alb

În lipsa ta
supraveghetorul cu joben de mătase
va aprinde un sfert din lumini

ferestre deschise
dau spre nesfîrșitele ciupercării
cu acoperișuri tăiate
după legile obscure ale absenței

în lipsa ta
se pierde mireasma
unor amieze stridente
ca într-o cameră în care
locul soldaților de plumb
l-au luat aspre cărțile

nesfîrșit

de multe poeme

Aproape ceață am fost
înfășurînd sera de portocali
dimineața

acolo au loc uneori
spectacolele unui
teatru de umbre
și ne înfigem unghiile în palme
furioși pe înduioșările noastre

nesfîrșit de multe
poeme
se pot scrie
despre sera de portocali
dar nu vom fi
crezuți totdeauna

nici răsplătiți mai frumos
decît genunchiul bolnav
care anunță din vreme ninsoarea.

vals

la persoana a doua

Somptuoasă vale a regilor
prin care curge un fluviu
de scarabei

tu ești iubirea – spun –
tu ești ceața
pentru tine statisticile
pentru tine animalierii flamanzi
de-aici se destinde poemul
ca un arc de bilci
care-ți aruncă un șarpe de gît
și mai vrea să te bucuri
din preajma acestei imagini
pentru pedalier
vor porni oștile spre colină

aerul proaspăt vestește intenții pe care
valurile or să le spele tîrziu
de pe degetele noastre subtile
să te rotești pe jumătate iar bucla
prelinsă pe gît să aprindă pînza baloanelor
captive după o rețetă cartagineză la modă

tu ești iubirea – spun –
tu ești în zumzet enervant de lăută
pisica templului fugărind
șobolanul templului
prin grădinile contemplației

iată arcașii pe ziduri
umbra turnurilor zbîrlite
și cît de comod să știi
că mai sînt patru secole
pînă la pianul mecanic

orchestra scoate un vals de la gheață
tu ești – mă grăbesc să spun –
tu ești
și scufundarea continuă

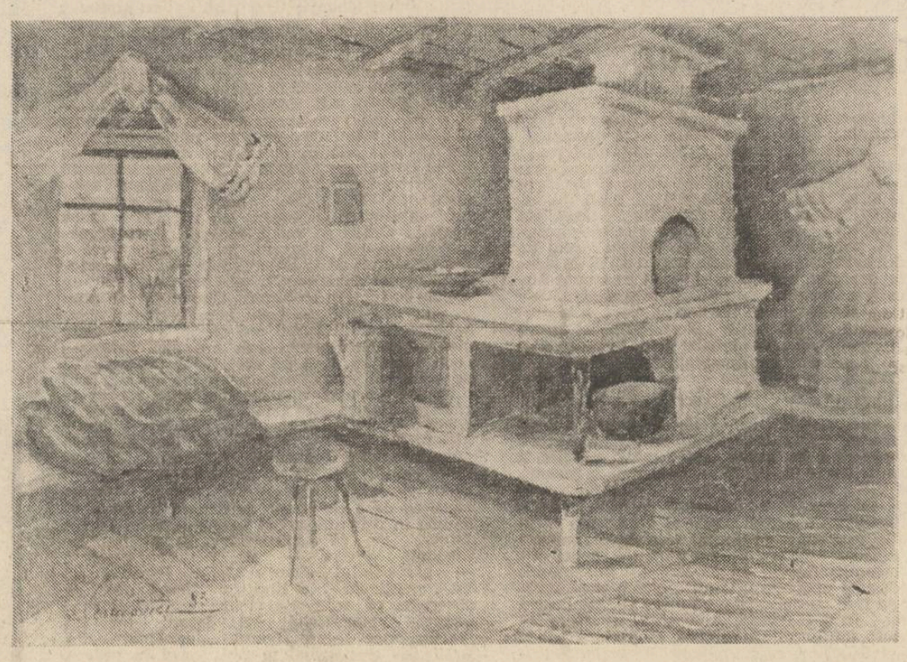

george peagu

Exerciții

Îmi dau pe spate cu soare,
Pe piept cu spic din ogoare –
Eu sînt delfin de pămînt
Și citeodată de mare.

Mă ung pe pleoape cu stele,
Pe gînd cu visele mele –
Eu sînt o pasăre-n vînt
Și fulger prins în inele.

Mă ung cu flăcări pe frunte,
Pe tălpi cu piatră de munte –
Eu sînt un cîntec trecînd
Prin lucruri mari și mărunte.

Spre toamnă

Pe deal se-nclină pomii în asfințit de vară,
Se leagănă, se-apleacă sub marea lor povară,
Se-ntorc spre rădăcina –
Ventuză – care-a supt
Și crengile sărută
Pămîntul dedesubt,
Asemeni unor sălcii cu pletele lăsate...
Se desfășoară-n soare cu roadele bogate ;
Se unduiesc coroane,
Bătute-ncet de vînt,
Ce-și balansează visul
Lovindu-l de pămînt.
Hamacuri sînt, îmi pare, legate între stele,
Ce leagănă de-o vreme și visurile mele.

Aud

Pe limba mea aud
cîntecul stăminelor,
aud otrava meduzei
și-aud cum se nasc constelații.
Aud, tîrîndu-se timpul,
așa, undeva...
Aud o femeie plîngînd
pînă dincolo de Venus.

Simboluri

Le-am spus copiilor despre tine
Soare, cum fugeai după mine
cînd alergam după fluturi
peste cîmpuri. Mă urmăreai
ca o umbră, ca un copil jucăuș...

Le-am vorbit despre izvoare,
despre iarbă și păsări,
despre liniște și despre
cîntecul stelelor,
și-am aflat că toate-s
iubite de ei.

Le-am vorbit despre-ntîlnirile
noastre și-am observat
că și ei te iubesc.

Le-am vorbit despre Pace
și despre simboluri și
mi-au arătat cum ei
totdeauna hrănesc porumbeii.

film

Scriitorii și filmul (II)

În primele numere ale revistei Teatrul, publicație apărută în aprilie 1956, **Camil Petrescu** atacă o gamă largă de subiecte sub genericul „Despre unele probleme". Congresul de atunci al scriitorilor, Congresul matematicienilor români sau a treia Consfătuire a creatorilor în cinematografie sînt evenimente care atrag atenția publicistului neobosit, care a fost autorul romanului „Un om între oameni". În legătură cu ultima întrunire amintită, Camil Petrescu menționează încercarea nefericită de colaborare cu cinematografia, soldată cu amintiri penibile, și propune cititorului cîteva interesante puncte de vedere, mai ales ținînd seama de epoca incipientă a noii școli de film românesc.

Problema principală rămîne aceea a scenariului de film, scenariu socotit pînă atunci „o varietate literară pur și simplu, în sfîrșit un fel de literatură pletorică și cu adjectivele multe, cît mai frumoase, fotografiate. Greșeală inexplicabilă, fiindcă un scenariu n-are de ce să fie un scenariu literar ; el nu poate fi decît scenariu cinematografic. Adică, un scenariu pur și simplu. Cu alte cuvinte un tot organic de secvențe vii, (...) prejudecata scenariului năclăit de literatură proastă nu a fost fără consecințe (...) eroarea a fost plătită cu destule filme proaste, cu multă risipă de bani și cu multă pierdere de timp prețios".*)

Camil Petrescu pledează cu luciditate, cu humor și nu chiar cu exemple forțate pentru scenariul cinematografic. Scriitorul cere interpretului scenariului cinematografic respectul față de ideea filmică, neomițînd nici exemplul regizorului ce poate fi, în același timp, autorul textului de la care pornește spre materializare opera cinematografică.

„Mîntuit de concepția nefericită a scenariului «literar» în care invenția, creația cinematografică curentă, era înlocuită cu descrieri interminabile după natură și costum ori cu portrete fotografice iscate din peniță, nu putem să nu atragem din nou luarea-aminte că un scenariu este un scenariu și că el trebuie ferit, neapărat, de literatura proastă. Valoarea lui nu stă în descrieri, care sunt în genere împliniri de resortul regizorului, ci în invenția de acțiuni cinematografice" *). (Ideea citată revine stăruitor ca un laitmotiv după o primă expunere a ei în articolele scrise cu douăzeci de ani înainte în Rampa, Facla sau Universul literar.)

Solicitînd exigență din partea creatorilor, inteligență artistică din partea conducătorilor cinematografiei din acea perioadă, Camil Petrescu nota într-un articol apărut cu cîteva luni înainte de a muri, (Teatrul, anul II, nr. 1) referitor la arta regizorului : „Toți marii regizori, fără excepție, au fost creatori de mari actori. În teatru și în film, acesta este semnul, steaua în frunte după care îi poți identifica".*) Și autorul conchidea în ianuarie 1957 : „Așadar, cînd un regizor își expune doct rezumatul lecturilor sale, mai mult sau mai puțin fericite, ia-l de nasturele lodenului și întreabă-l la rece : **Dumneata ce actori ai creat... ai format, în sfîrșit... ai descoperit ?"*)**

Dacă anterior Camil Petrescu îl asemuia pe regizor cu dirijorul, „creatorul sintezei" numită concert, în sensul respectului pentru textul în limitele căruia se pot manifesta personalitatea, originalitatea, stilul, aici ideea cu valoare de întemeiere teoretică rămîne aceea a funcției primordiale a cineastului-creator de interpreți.

Călin Stănculescu

*) **Camil Petrescu : „Comentarii și delimitări în teatru", Editura „Eminescu", București, 1983.**

muzică

Stagiunea lirică

La începutul stagiunii cu numărul 102 a Operei Române din București, ne-am propus să urmărim două spectacole reprezentative nu numai datorită valorii artistice intrinseci, ci și dificultăților efective ale unor montări în fața cărora trebuie să avem pretențiile firești, ridicîndu-se în fața unui statut de necontestat : acela de „primă scenă lirică și coregrafică" a țării.

Am urmărit așadar **Olandezul zburător** de Richard Wagner, la pupitru fiind Cornel Trăilescu, în distribuție Adrian Ștefănescu, Lucia Becar, Ludovic Spiess, Veronica Gîrbu, Nicolae Bratu, Nicolae Urdăreanu. Asupra imenselor dificultăți de coordonare, regie scenică, redare autentică a personajelor, rezistență vocală, ridicate de complexa partitură wagneriană, nu mai este nevoie să insistăm aici. Fapt e că **Olandezul zburător** „rezistă" de multe stagiuni pe afișul operei bucureștene și, am putea spune (personalizînd titlul acestei nepieritoare capodopere), că „bine face" întrucît ar fi de neconceput o stagiune lirică avînd pretenții reale de calitate, fără titlurile acestui mare reformator al genului care a fost Richard Wagner. Am asistat la un spectacol ușor deasupra unei linii medii, în privința calității. Inegalitățile interpretărilor vocal-solistice sînt „de vină" și am mai putea adăuga unele nesincronizări ale corului, care deveniseră, la un moment dat, „periculoase", bagheta maestrului Cornel Trăilescu salvînd însă, cu siguranță și promptitudine, un început de derută. Ne îngăduim aici cîteva sugestii și credem că ele se adaptează bine unei activități numărînd spectacole în fiecare zi. Așadar, de ce nu s-ar încerca alcătuirea unor distribuții astfel încît cei distribuiți să fie relativ apropiați ca vîrstă ? (se știe că, frecvent, creșterea în vîrstă înseamnă și scăderea calității vocii). Și mă gîndesc la faptul că, în prezent, există mulți cîntăreți tineri, capabili să preia roluri dintre cele mai dificile. Apoi, de ce nu s-ar încerca, „din mers", unele minore (însă numeroase) modificări în mișcarea scenică (îndeosebi a corului), în scenografie, implicînd necesar un plus de prospețime, de interes ? Nu trebuie să trecem însă peste unele calități ale spectacolului : acestea privesc, în principal, o anumită naturalețe și siguranță în mișcarea scenică a soliștilor, redevabilă unei apropiate (anterioare) vacanțe și unor mai și mai apropiate (îndelungate) repetiții de început de stagiune, pe care le dorim continuate cu aceeași intensitate de-a lungul întregului sezon.

Am mai urmărit baletul **Giselle** de Adolphe Adam, la pupitru Lucian Anca, în distribuție Anne-Marie Vretos, Ștefan Bănică, Roxana Colceag, Maria Cumbari, Gabriel Opincaru ș.a. Aici ar fi forțat să vorbim de inegalități flagrante la nivel interpretativ (strălucirea realizatorilor rolurilor principale este însă la vedere). În schimb, un ușor convenționalism al jocului ansamblului supără uneori, la fel cum deranjează, de pildă, ușor, momentele care ar trebui să fie festive dar nu pot fi pentru că în scenă sînt prea puțini participanți (nu e nevoie aici neapărat de balerini susținînd efectiv dansurile — momentele de ansamblu, ci pur și simplu de o figurație care să facă credibilă atmosfera de sărbătoare cimpenească, la care se mai adaugă și suita nobililor plecați la vînătoare). În orice caz, am asistat la un spectacol de calitate superioară celui „descris" mai sus iar progresele în sincronizarea ansamblului de balet (o veche „hibă" a acestui gen de spectacole) sînt evidente.

O privire de ansamblu asupra stagiunii surprinde cîteva progresive îmbunătățiri a calității spectacolelor. Ele țin de o grijă sporită pentru ținuta artistică, de o calitate a coordonărilor între compartimentele alcătuitoare ale acestui complex „edificiu" care este spectacolul de operă și de o promovare consecventă a valorilor tinere ; sînt acestea subiecte asupra cărora vom reveni în curînd.

Viorel Cretu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (V)

POETUL ȘI SOLDATUL — UN SINGUR DESTIN

Și totuși, un motto mai adecvat pentru a invoca amintirea și personalitatea lui Nicolae Tăutu nu găsesc decît tot cuvintele lui Victor Hugo, cu care îmi începeam prefața la ediția antologică din opera sa poetică, apărută în urmă cu doi ani în colecția „Columna" a Editurii Militare, antologie intitulată „Cornul de aur" : „Dacă nu eram poet, aș fi fost soldat" — „J'aurais été soldat, si je n'étais poète" ; Nicolae Tăutu, autorul liric ale cărui versuri, în imensa lor majoritate, le înmănuchiam în ediția respectivă, notam noi în amintita prefață chiar la început, avea avantajul de a fi în egală măsură și poet și soldat, situație care a potențat inspirația și activitatea sa literară. Spunem literară, pentru că Nicolae Tăutu, deși prematur dispărut dintre noi, la 13 iunie 1972, cînd nu împlinise încă 53 de ani, este creatorul unei vaste și diverse opere, cuprinzînd deopotrivă 23 cărți de poezie, un număr însemnat de piese de teatru și romane, culegeri de schițe și foiletoane satirice, volume de publicistică, o întinsă activitate gazetărească, în presa militară în primul rînd.

„Era pentru Nicolae Tăutu — mă explic eu în cuprinsul acestei prefețe — **o datorie sacră să glorifice faptele și jertfele tovarășilor săi de arme, ideea acestei predestinări străbătînd adesea actul său literar".**

Pare paradoxală această subliniere, după cum iarăși am remarcat tot acolo, chiar dacă aparent nu avea nimic cazon, milităros, în accepțiunea peiorativă a termenului.

Destinul scriitorului-soldat e dintre cele mai complexe, căci dacă în 1952 experiența nemijlocită de ofițer combatant pe frontul antihitlerist se concretiza în placheta distinsă cu Premiul de Stat „Stînca de pe Tatra", tematica respectivă avea să se împlinească în versuri memorabile abia în volumul „Cînd au plecat cocorii" (1953), ori și mai durabil în ciclul „Jurnal de front", apărut în antologia tipărită cu un an înaintea morții sale, în 1971, intitulată „Cîntarea cîntărilor mele". Este adevărat însă că tematica militară îl preocupa în permanență, mai ales în cadrul rubricii semnate „Soldat N. Tilică" sau pur și simplu „Tilică", găzduită la început de „Glasul armatei" și după aceea de săptămînalul „În apărarea patriei", serial de foiletoane și schițe umoristice.

Cu toate că debutul său literar, în presă (1936, în „Freamătul literar") și în volum (în 1940, „Tăceri pentru apă vie", cu prefața de Mircea Streinu) s-a produs pe cînd era încă elev al

Poetul-soldat Nicolae Tăutu, ajuns la gradul de colonel, deși ca poet conta demult drept general.

unor instituții de învățămînt militar, nici o cadență nu trădează preocupările sale cotidiene. Ba, se poate sesiza chiar o notă antimilitaristă, antifascistă în poezia „Execuție", în care se spune printre altele :

La o parte, domnule prim-gardian,
au venit și plopii să asiste...
dați ordin sever, domnule căpitan,
să nu-și ascundă soldații ochii în batiste.

Gata... Alergați repede, domnule gardian,
I-a scăpat de după gratii sufletul de cărbune,
iar Pătru a căzut grămadă, ca pe maidan,
cu cămașa plină de căpșune...

Tîrziu, prin ochelarii aburiți, domnul grefier,
văzînd soarele atît de roș cum răsărise,
tremura de spaimă că și în cer
Pătru lipea mai departe afișe.

Cu toate acestea primul gînd care a pus stăpînire pe mine, ca și pe alți confrați, la prematura dispariție dintre noi a fost deopotrivă către Poet și Soldat :

Căzînd deodată-n plină ofensivă
Ca frați de arme, ce cumplit ne-a fost,
Să nu-l mai știm în lupta decisivă
Plecat pe arma lui în avanpost.

Din scris oprită mîna, ce stingace
În moarte-abia se odihnea întîi
Ca un soldat în prima zi de pace
Lăsat la vatră, fără căpătîi.

Dar pagina de moarte întreruptă
Cu versurile-n lanț de trăgători,
Mai răsuna de vuietul de luptă
Ca un atac în liniștea din zori.

Cum îl evoc pe Nicolae Tăutu, în același timp și cel mai savuros autor de farse din zilele noastre, mulți colegi de breaslă se așteaptă, ca unul care l-am cunoscut bine și i-am fost chiar părtaș la unele din nostimele întîmplări puse la cale de acesta, să mă opresc asupra unora dintre ele. Cu atît mai mult cu cît, spre a evita orice maliție, întorsătura satirico-umoristică a fost, în relatările sale, dacă nu anulată, în orice caz mult estompată. Dar cum, între altele, m-am îngrijit și de alcătuirea celei mai reprezentative dintre antologiile sale poetice, sînt mai curînd tentat să invoc farsa care mi-au jucat-o versurile sale, multe dintre ele cu variante care trădau preocuparea autorului lor dacă nu pentru perfecțiune, în orice caz către împlinirea cea mai pregnantă a temei abordate. Iată, de pildă, ce mi s-a întîmplat cu poezia „Ad uxorem", aparent una și aceeași, deși la colaționare mi-am dat seama că era vorba de două scrieri complet diferite. Prima, „Ad uxorem" (I), cum le-am distins eu într-o ordine cronologică, e o notație oarecum de album, în care tărmul mării, încendiat de lampioane și cupole vii, pare aprins de ochii căprii ai iubitei.

„Ad uxorem" (II) e o poezie grea de sens, în care poetul se adresează soției dincolo de moarte :

Dă-mi ochii tăi să mă sprijin de ei,
mă leagă iar toamna cu funigei..
dă-mi părul, nisip, să m-acopere bine,
vioara străină răsună în mine
Dă-mi sîngele tău, să-mi înăluie fața,
iarna din mine își plăsmuie gheața.
Dă-mi umbra ta, să mă reazem de'ea,
decît pămîntul, uitarea-i mai grea.
Dă-mi zîmbetul tău, să nu mă mai doară,
cînd rupe din mine străina vioară...

Dă-mi mîna ta, alunec în moarte,
începe alt cîntec... nu-l știu mai departe.

Trebuie să recunoaștem că asemenea surprize, chiar cînd sînt dureroase, au în ființa noastră un ecou și mai profund și mai durabil în timp.

Niculae Stoian

P.S. În paragraful din însemnarea anterioară despre Victor Tulbure, care evocă apariția primei ediții din „Vioara roșie" în anul 1948, a se citi, în loc de Tudor Mușatescu, redactorul Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, Vlad Mușatescu, spre a da nepotului ce-i al nepotului.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

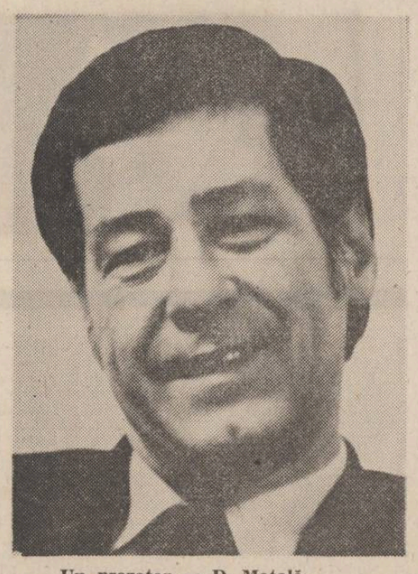

Un prozator — D. Matală...

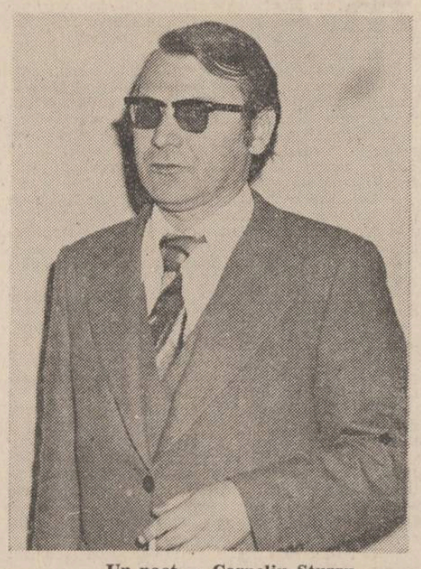

Un poet — Corneliu Sturzu...

și un caré de critici literari — Doina Uricariu, Mihai Coman, Paul Dugneanu și V. F. Mihăescu

ÎN LOC DE CRONICA EDIȚIILOR

Alt Panait Istrati? (II)

Nu există nici un caz Panait Istrati, nu există cazuri în istoria literaturii, în literatură în general : „părînd a explica totul, acest cuvînt nu explică, de fapt, nimic. Are alt rol și îndeplinește altă funcție". În felul acesta, sofistic, vrea autorul să desființeze demersul teoretic al lui Al. Oprea, subtilizînd sensul termenilor, prezentînd simplificator problema : „Crearea de cazuri constituie un procedeu comod și liniștitor, o formă eficientă de marginalizare dacă nu chiar de excludere a inconvenabilului (...) Izolarea este, însă, prologul înlăturării". Fraza lui Al. Oprea este umflată, răstălmăcită pînă dincolo de firesc : ocupant fortuit al noii construcții, autorul declară că zidurile nu sînt ziduri, etc. Se insinuează chiar procedura administrativă a tribunalelor, a copoilor siguranței — autorul cărții „Spre alt Istrati" presupune o strategie întreagă pentru marginalizarea și excluderea lui Panait Istrati din cîmpul atenției generale. Cartea eminentului istratolog care a fost Al. Oprea este vie, de față, prezentă în bibliotecile publice și particulare, atestînd pasiunea pusă de autor în prezentarea și comentarea documentelor pentru a face accesibil drumul cititorului și cercetătorului spre miezul problemei. Marginalizare ? O carte scrisă cu scopul relansării operei și personalității lui Panait Istrati, carte care a redeschis drumul ediției românești și al altor studii istratiene ? Oponentul lui Al. Oprea vrea să ne îmbete cu apă rece, cum se zice : „Cazurile sfîrșesc totdeauna prin a fi clasate. Clasate : adică îndepărtate, înmormîntate, anihilate, vaporizate. În tăcere și uitare ; în neființă. A fost doar un caz, este sinonim cu nu a fost nimic. Și totul reintră în normal". Cu tirade retorice, cu sensuri semantice inventate ad hoc, nu poate fi anulată o cercetare, nici desființat un nume pentru a-i lua locul. Să-i precizăm autorului cărții „Spre alt Istrati" : nu **cazul a fost** clasat, ci **dosarul** cazului : piesele acestui dosar, strînse cu sudoare și alergătură, se află „la arhivă", ca să ne exprimăm în limbaju-i de grefier, și pot fi oricînd cercetate a doua, a treia, a nu știu cîta oară — în cartea lui Al. Oprea ori în arhiva din care această carte s-a constituit. Să-i mai amintim că au fost elucidate doar piesele de dosar ce privesc relația Istrati - Europa, și nu de maniera „înmormîntării, vaporizării, etc." — ci doar în coordonate istorice. Logica noului istratofil este cu totul ciudată : el consideră că o cercetare istorică ucide interesul pentru obiectul cercetat ; preferă misterul, luptă pentru reinstăpînirea misterului acolo unde s-a făcut lumină.

„Despărțirea" de Al. Oprea este violentă, adesea pamfletară, insinuantă. Improvizatul său urmas rămîne, însă, puternic ancorat în modelul aceluia : același drum, refăcut cu privirea întoarsă. Dacă Al. Oprea vorbește de Baldovinești, de copilăria lui Istrati, de familia dinspre mamă a scriitorului — ecoul său va exalta pînă la limitele absurdului originea paternă a lui Panait Istrati. Al. Oprea mersese la fața locului interpretînd peisajul de la vărsarea Siretului în Dunăre : locurile de aici îi sporeau ceva despre personalitatea lui Istrati. Autorul de azi aleargă ceva mai departe, găsind un „alt" Istrati în care subzistă peisajul arid al Kefaloniei, insula de unde vine tatăl scriitorului. Lîngă Kefalonia se află Ithaca lui Ulise — de aici, ne spune noul biograf, dorința de călătorie, de cunoaștere a lumii la Panait Istrati. Nu credeți ? Dar iată, avem dovada : însuși Ghiorghios Valsamis, tatăl scriitorului, a plecat în lumea largă chemat de dorul tainic al aventurii și s-a oprit undeva, la marginea pămîntului, în biata Brăilă românească... Desigur, apelul la Ulise poate fi un lucru bine găsit într-o conexiune fără pretenții, de simple date ce se lasă poetizate ; a face din aceasta un cal de bătaie pentru o carte întreagă mi se pare absurd. Numitul Valsamis este un străin în Brăila, un dezrădăcinat cu dorul de insula lui în suflet, un inadaptat — și-i transmite fiului său sentimentul înstrăinării între români. Oricît ar părea de incredibil, citim în „Spre alt Istrati" asemenea afirmații : „Simțindu-se el însuși străin, avînd, foarte probabil o dureroasă constiință a propriei marginalități, Istrati se solidarizează apropae spontan cu cei pe care îi consideră frații săi — de suferință, de izolare, de năzuințe, de căutări". (p. 121) Și încă : „În ochii mahalalei, desigur, fiul Joiței nu poate fi decît un nebun, un apucat, firește, se adaugă uneori, găsindu-se o explicație la îndemînă — falsă și idioată, dar la îndemînă —, pentru că e bastard, mai mult, fiindcă are sînge străin, este o corcitură, un grecotei, un **cațaon...**" (p. 118). Autorul se bazează pe „gura lumii" și presupune că în Brăila funcționa, în epocă, față de o româncă ce a făcut un copil cu un grec un model atît de meschin precum cel pe care și-l imaginează. Totdeauna căutarea originii etnice a unui scriitor se face cu delicatețe, cu mare atenție pentru a nu-i jigni memoria. Autorul cărții „Spre alt Istrati" (altul, adică, privind, se pare, originea lui etnică) rupe cu brutalitate convenințele intrate în uzul comun al cercetării istorico-literare și aseză discuția pe baze inacceptabile. Istrati a fost considerat atîta timp scriitor francez de origine română ; o aberație, o încadrare pe care el însuși a respins-o categoric declarînd că este român, scriitor român. Mihail Sadoveanu îl primește de la început între scriitorii români pe acest „fiu al pămîntului românesc". Iată-l făcut acum ...scriitor grec în virtutea faptului că tatăl lui se simțea străin în Brăila, că din vechea familie Valsamis mai există și astăzi un proprietar de cinematograf în Atena (care poartă acest nume, vine din Kefalonia, și este de acord a fi rudă de-a zecea spiță cu autorul „Chirei Chiralina"). Autorul cărții „Spre alt Istrati" a făcut un drum victorios în Kefalonia și ne aduce asemenea rezultate ale „cercetării" sale... Să-i amintim, totuși, de relațiile atît de vechi ale grecilor din Arhipelag cu orașele românești de pe malurile Dunării ? Să-i spunem că Valsamis, tatăl lui Panait Istrati, nu se putea simți străin la Brăila, că știa limba română, că venea la baluri și nunți prin satele românești din jurul orașului — că, în fine, atît de mult tînjea după Kefalonia lui încît a rămas în România pînă la moarte (întîmplată tîrziu, spre anii '30, după cum ne arată Al. Oprea — lucru asupra căruia noul „istratolog" tace) ? Pe ce se întemeiază, în opera lui Panait Istrati, cînd afirmă sentimentul de străin al acestuia între români ? Pe ce se întemeiază ? Nu-l interesează temelia unei demonstrații. Haos și mister să iasă, indiferent cum !

Două lucruri par a-l deranja, totuși, pe autorul cărții „Spre alt Istrati" în „demonstrația" sa : originea românească a mamei scriitorului, Joița, legătura ei strînsă cu oamenii și cu locurile — și iubirea nefirească, pînă la divinizare, pe care i-a purtat-o fiul toată viața. Un mic artificiu, însă, și totul se rezolvă. Autorul constată că încă de mult exista în familia Joiței tendința unor căsătorii cu străinii : „Antonica, o soră mai mică a Joiței, a conviețuit și ea cu un grec, prieten sau cunoștință cu Valsamis, tot la Brăila și tot nelegitim (...) Dorința de schimbare a condiției sociale pare a fi fost aproape generală în familia Istrati..." (p. 36). Proba decisivă a filogrecismului mamei lui Istrati o dă, însă, recentului biograf chiar numele ei : „Joița este forma populară românească pentru „Zoe", „viață", substantiv transformat în nume de persoană pentru substituirea biblicului Eva în traducerea grecească a Vechiului Testament". (p. 38). Ia uite, frate, cum se „transformă" substantivele pentru a „substitui" nume proprii ! Citind în grabă, neavizat, o enciclopedie onomastică, biograful lui Istrati ajunge a deriva „Joița" de la „Zoe", chiar împotriva autorului acelei enciclopedii, care nu face decît un excurs cultural în problemă! Ciudat mi se pare că autorul cărții „Spre alt Istrati" citează chiar o impresie a lui Istrati din copilărie : „În viața mea de școlar numai **joia** era mai frumoasă decît duminica...", și nu observă că fiul este atît de prins de semnificația numelui mamei încît o transferă asupra zilei din săptămînă corespunzătoare. (Pentru cine este curios să afle, ziua de naștere a Joiței, după acte, cade într-o duminică ; mai mult ca sigur, însă, duminică este data înregistrării nașterii). A propos : în privința celui de-al doilea lucru ce ar fi trebuit să-i oprească oponentului lui Al. Oprea pornirea de a duce atît de departe fantezia, și anume în privința iubirii de mamă a lui Panait Istrati, ce să spunem ? Hîrtia nu ne îngăduie a cita — și nici a comenta — părerile lui despre Joița Istrati... Să ne menținem în limitele limbii și să observăm că nu numai limba română îi sună anapoda biografului lui Istrati (în alt loc mai zice despre tînărul „înstrăinat" din Brăila că era „gitos", p. 116, avînd în vedere, desigur, expresia argotică „a face git", termenul nu sună, însă, românește, cu toată bunăvoința pe care am avea-o față de cineva ce cochetează cu expresii românești : est modus in rebus !) — dar nici limbajul științific internațional. Vrînd să-l compare, de pildă, pe Panait Istrati cu André Malraux, el spune despre acesta din urmă : „...și el un **metec** — tată flamand, mamă italiană — și el un **autodidact**, un **vagabond**, un **aventurier**". Vagabond, autodidact, aventurier — fie, dar de ce „metec" ? Din context („tată flamand, mamă italiană") reiese că, dacă avem în vedere dictionarul Larousse („Jesème à tout vent", nu e așa ?) autorul s-a gîndit la termenul „metis" — pe care nu știm de ce nu l-a folosit de vreme ce folosește românescul „corcitură", „cațaon" ! Altfel, „metec" sună ca nuca în perete față de A. Malraux și, mai ales, față de Panait Istrati...

Nu știm dacă lucrarea „Spre alt Istrati", prima încercare românească insistentă de a face din autorul „Chirei Chiralina" un străin de spiritul, limba, civilizația românească — merita atenția pe care i-am acordat-o. Într-o ordine firească a lucrurilor — id est : științifică — procedeul ar trebui dezavuat public : nu denigrîndu-l pe Al. Oprea și pe Panait Istrati se poate demonstra apartenența acestuia din urmă la „altă" cultură ; autorul, în fond, este liber să-și aleagă alte procedee, indiferent care, dar să nu lezeze sentimentele celor care țin la scriitorul român Panait Istrati.

Nicolae Georgescu

Mircea Iorgulescu : „Spre alt Istrati", Editura Minerva, 1986 (Lector Z. Ornea)

SINCRONIZĂRI

Repere istoriografice: Iorga și Braudel

Mai mult decît alte contribuții fundamentale, minus poate „Locul românilor în istoria universală" și ultimele volume de pînă în 1940, (cum ar fi „Hotare și națiuni" sau lecțiile asupra evoluției ideii de libertate în istorie), modernitatea gîndirii istoriografice, manifestată practic, a lui Nicolae Iorga poate fi identificată din sintezele cuprinse în volumul apărut, nu demult, cu titlul **„Opere economice"** (Ed. Științifică și enciclopedică, 1984). Sînt reeditate în acest volum **„Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc"** (din 1906), **„Istoria industriilor la români"** (1927), **„Istoria comerțului cu Orientul"** (1939) și **„Istoria comerțului românesc"** (1937) ; ele reprezintă diferite etape ale gîndirii aplicate a lui Iorga, ajungîndu-se la o perspectivă pe care o putem considera drept precursoare a școlii istoriografice franceze de la „Annales", anticipînd marea operă de istoric a lui Fernand Braudel.

Cu puține excepții, metoda istoriografică a lui Nicolae Iorga, pe care o putem denumi **„integratoare"**, ajunge la aplicații deosebit de ingenioase și la rezultate noi. Savantul studia fenomenele istorice drept fenomene de civilizație și fenomenele de civilizație — în implicațiile lor culturale ; e un **cerc concentric de investigație,** care ajunge la explicația creației prin factorii de natura cotidianului, cum ar fi negoț, industrie, agricultură, ocupații. E prima treaptă a culturalismului istoriografic, văzut de Nicolae Iorga mai bine decît alții încă de la 1906. Cotidianul creează structuri mentale, determinate de un complex de factori și sarcina istoricului e, printre altele, de a studia și releva efectele acestei determinări. Cînd se ocupă de „Negoț și meșteșuguri la români", istoricul se ocupă și de vechea pictură și sculptură, legate de alte meserii sătești, orășenești, de negoț, bani și măsuri. Ca să stabilească o caracteristică a vechii arte românești, o „artă a încrenenirii", Nicolae Iorga dezvoltă o întreagă ipoteză de circulație de bunuri și de valori între Bizanț și Țările române ; arta românilor ar fi o „artă a încrenenirii", de sorginte bizantină, atîta vreme cît și cotidianul românesc respira în spațiu bizantin. Mai înainte de a fi influentare prin motive culturale, aceasta e o difuzare a tehnicilor în producția propriu-zisă (cum se exprima Braudel în „Structurile cotidianului"). Dar arta are și o anumită universalitate a concepției, mai presus de difuzare, și Iorga știa aceasta, dacă avem în vedere că studia atent evoluția meșteșugurilor autohtone (de la olărit, croit, prelucrarea fierului, țesut, etc.), de unde rezultă acele — cum le denumea Braudel — „lucruri de prisos și cele obișnuite". Istoria ocupațiilor ajunge la o istorie a obiectelor și apoi la o istorie a obiectelor estetice. Istoricul verifică, și prin aceste cercetări, un principiu de creație, desemnînd ca autohtonizat prin asimilare ceea ce nu e de la început autohton ; în meșteșugurile însușite de români de la alții se constată, deci, un proces continuu de adaptare a frumosului și putem zice că, în materie de viață cotidiană istorică, reproducerea modelului duce la „topire" în formele locale.

Această dezvoltare cu baza în autohton nu trebuie considerată o teorie aprioristă, ci o rezultantă a unor principii deduse din istorie. „Istoria industrulor la români", de exemplu, e întemeiată pe convingerea că „prețuirea și obișnuința prefacerii materiilor prime în fabricate ori a unor fabricate în altele, de o valoare superioară n-au trebuit culese din altă parte decît din comoara îndătinată a însuși neamului nostru". Totuși, istoricul vede — în istoria industriilor — straturi, care sînt straturi de civilizație fiind straturi de istorie obiectivă. Stratul realității comune tuturor economiilor, cuprinzînd trecerea de la ocupațiile autarhe în meșteșuguri sătești ca ocupație ; apoi, meșteșugurile pentru schimb, orășenizarea, instituționalizarea comerțului, legăturile orientale și occidentale. Istoricul studiază, după cum se vede, fenomenele românești ca fenomene de istorie regională, apoi continentală și, în sfîrșit, universală.

Cele mai „braudeliene" cercetări ale lui Nicolae Iorga sînt însă cele două mari sinteze privitoare la istoria comerțului (una tratînd despre comerțul cu Orientul). Acum, N. Iorga încearcă a căuta în istorie alte legături „decît cele de pînă acum", cu un rol însemnat în „mișcarea popoarelor" și „schimbarea frontierelor", importante fiind, în concepția lui, printre altele, comerțul, schimburile, drumurile nu doar comerciale. E o declarație de principii foarte braudeliană în atitudine și s-ar putea spune că Iorga a aplicat aceste supoziții la „Orientul" pontic și balcanic într-o măsură comparabilă cu sinteza lui Braudel asupra Mediteranei. Dacă în privința volumului de informații, impunător de mare în amîndouă cazurile, în metodă și în spiritul de sinteză, manifestat prin analogism pe întinse spații și perioade, (urmărind intuitiv dialectica unui model istoric), asemănările acestor sinteze cu „Mediterana", cu „Jocurile schimbului", cu „Structurile cotidianului" — toate aparținînd lui Fernand Braudel — sînt evidente, o diferențiere totuși se impune. Format într-o atmosferă istoriografică unde autoritatea europeană a lui Iorga era încă foarte vie (putînd să fie considerat un precursor indirect), Braudel universalizează studiul istoriei, studiind contacte eurasiatice însă e puțin informat în privința Europei de est și de sud-est, ligamentele care fac, în cazul lui, spațiul istoriei mondiale evitînd această placă turnantă. Este, dimpotrivă, spațiul căruia Iorga îi acordă cea mai mare imoortantă, nu numai pentru că îl consideră o fericită fatalitate geografică", cu însemnătate pentru români, ci și pentru că aceasta e realitatea istorică, probată prin cercetări fără prejudecăți, pe terenul științei. „Toată istoria dezvoltării politice — spune Iorga — a tracilor, strămoșii noștri, toată istoria neamului românesc este în legătură cu această linie". Este vorba de linia comercială trecînd prin Polonia pînă la Marea Neagră, prin Moldova și prin Europa Centrală, tot spre mare, prin Țara Românească. Ca și Fernand Braudel, Iorga vedea istoria prin modele, prin structuri analogice, prin linii de comunicație de tradiție veche, prin răspunsuri locale identice în împrejurări identice. În 1984, cînd apărea în românește pentru prima dată (prin osîrdia lui Adrian Riza) „Structurile cotidianului", o mare sinteză braudeliană, continuată apoi cu „Jocurile schimbului" și cele 6 volume din „Mediterana", conștiința culturală românească era confruntată, concomitent cu aceste contribuții înnoitoare dar și cu restituirea operelor economice ale lui Iorga, cu sinteza lui „Locul românilor în istoria universală", cu „Istoria poporului românesc" etc. Această conjuncție editorială face totodată cercetarea istorică să capete noi repere, de însemnătate majoră, și recunoaște, cu Braudel în mînă, în Nicolae Iorga un mare precursor al istoriografiei moderne.

Constantin Petrescu

„Un reazim al naționalității"

Urmare din pag. 1

vaniei cu Țara să se formeze în 1924 și 1928 noi secțiuni.

Realizările științifice ale secțiunilor Astrei răspundeau imperativelor majore ale culturii românești. Era de altfel reflexul, în planul culturii, a angajării societății noastre pe drumul modernizării.

În domeniul dezvoltării învățămîntului în limba românească, Astra a avut de înfruntat politica ostilă dusă de guvernanți, aceasta căpătînd, după proclamarea dualismului austro-ungar (1867), forme tot mai violente. Preocupările Asociațiunii au mers de la înființarea de școli, cursuri de alfabetizare, sprijinirea financiară a elevilor și studenților dotați pînă la crearea unei Academii de drept. La Sibiu a fost înființată (1886—1887) prima școală de fete cu internat, școală care a avut un uriaș ecou în viața românilor transilvăneni. Din fondurile Astrei au fost sprijinite școlile românești din Blaj, Gherla, Cîmpeni, Beclean, Șomcuța etc. În 233 de comune a organizat cursuri de alfabetizare unde au deprins cititul și scrisul în limba română peste 15 000 de oameni, majoritatea țărani. În 1908 se hotărăște elaborarea unui abecedar pentru a cărui premiere se alocă un fond. Asemenea fonduri au existat și pentru premierea manualelor școlare și a altor cărți (în 1862 poeziile lui Andrei Mureșianu).

Astra rămîne, de asemenea, în istoria culturii naționale cu merite deosebite în sprijinirea și dezvoltarea activității de tipărire a cărții științifice și beletristice (pentru toate nivelele), a revistelor și ziarelor.

Aceeași prolifică activitate publicistică va avea Astra și în domeniul revistelor cultural-științifice chemate a contribui la propagarea cunoștințelor din toate domeniile științelor în rîndurile celor mai diverse categorii populare. În 1868 apare din inițiativa și sub conducerea lui G. Barițiu revista „Transilvania" (1868—1881, Brașov și 1881—1945, Sibiu). Revista va urmări să publice „tractate care să împărtășească rezultatul științelor și cu deosebire al științelor privitoare la prosperitatea materială a poporului român". În continuare, articolul-program din primul număr al revistei sublinia ideea că acest lucru îl va face „într-un stil și limbaj cît se poate mai popular și anume menit pentru clasele de jos ale poporului". În coloanele revistei vor apărea pe lîngă dizertațiile prezentate în cadrul adunărilor generale anuale și studii de istorie literară, limbă, folclor, etnografie, teatru etc. Conducerea revistei urmărea elaborarea unei istorii a literaturii române, obiectiv de cea mai mare însemnătate pentru cultura națională. „Transilvania" va avea contribuții și în direcția răspîndirii cunoștințelor științifice în rîndurile poporului publicînd articole cu tematică din medicină, igienă, medicină veterinară etc. Apoi, O. Goga fondează din însărcinarea Astrei, în 1907, la Sibiu, revista „Țara noastră", publicație cultural-literară cu obiectivul tipăririi de scrieri inspirate din viața și preocupările culturale ale țărănimii.

Astra are meritul de a fi inițiat și publicat prima enciclopedie românească, eveniment cultural și politic de cea mai mare însemnătate ; prin această realizare se punea în evidență maturitatea culturii românești de pe ambele versante ale Carpaților.

În nr. 2 din 1895 „Transilvania" publică apelul **Crestere si cultură** semnat de președintele din acei ani al Astrei, Ioan Micu Moldovan, în care sînt evidențiate rațiunile publicării acestei enciclopedii cît și semnificațiile ei. Întreaga suflare cărturărească românească saluta și îmbrățișa cu însuflețire noul proiect. Răspund neîntîrziat, făcînd astfel cunoscut comitetului de redacție al enciclopediei dorința de a colabora, savanți din toate ținuturile românești : Grigore Antipa, Dimitrie Onciul, Titu Maiorescu, Vincențiu Babeș, Victor Babeș, Ovidiu Densușianu, A. D. Xenopol s.a. Sub conducerea lui Cornel Diaconovici, primul secretar al institutiei culturale, au colaborat 172 de oameni de știință și cultură care au elaborat circa 40 000 de articole reunite în cele trei volume apărute între 1898—1904.

Domeniul modalităților de exprimare ale Astrei a fost deosebit de variat.

Acest „reazim al naționalității", după cuvintele lui T. Cipariu, a scris o pagină nepieritoare în letopisetul neamului românesc, educînd și îmbărbătînd spiritele și cugetele pentru realizarea marii Uniri a Transilvaniei cu România, contribuind astfel la păstrarea nestinsă a flăcării demnității naționale.

POST RESTANT

dintr-un plic destul de voluminos am ales doar două versuri „create" de un personaj care, ori el, ori autorul, era o expresie, dintre cele mai pure ale umorului involuntar. Intre altele, scria in versuri fără să știe : „La operă, la operă, toată lumea suferă..." Or, cine știe unde găsise el asta, unde descoperise acest adevăr extraordinar ? Doar știe toată lumea : in timp ce la operetă se bucură, la operă se suferă ! Numai că, nu de puține ori, se poate intimpla și invers, și in viață, și in proză. Ca să suferi intr-o operetă ca la operă, ori să te bucuri intr-o operă ca la operetă e un tablou dintre cele mai vesele, dacă nu chiar ridicole. Or, cit poți fi de ridicol, nu se știe niciodată, spre hazul tuturor celorlalți. In privința aceasta, Molière, Goldoni și Caragiale au fost geniali, provocind cu bună știință (dar fără bune intenții) aceste teribile confuzii, in care cei inșelați ii compătimesc pe inșelători, bătrinii indrăgostiți fac piruete in jurul doamnelor și domnișoarelor cochete, iar prelații ipocriți sfirșesc prin a-și pierde harul in hohotele de ris ale slugilor.

Se intimplă, deci, să crezi că faci operă și tu, de fapt, să nu fii decit o biată slugă la doi stăpini, la vocație și la invocație, să crezi că plingi cind lumea se pregătește de ris in jurul tău intr-un bal sau intr-un carnaval al „catindaților" la nemuriri și la nemuritoare. Dar să nu deznădăjduim, desigur, sintem și noi, atunci cind ne facem operele și operetele, personajele unui autor genial și de aceea fără cruțare : viața.

DANIELA CLENCIU, comuna Hurezani, Gorj. Faptul că scrieți la sugestia lui Aurel Antonie este pozitiv, dar faptul că il urmați prea indeaproape este negativ. Desigur „Coloana" (o singură pagină) nu ne poate lămuri in nici un fel in ceea ce privește talentul d-voastră. De aceea, spre deosebire de indemnul adresat altora, pe d-voastră vă indemnăm să ne trimiteți mai mult, ca să avem de unde alege. Pentru că recomandarea lui Antonie contează in fața noastră.

ANCA B., București. Cele două povestiri : „In tren" (mai ales) și „Viață de artist" (titlu cunoscut) ne indreptățesc să credem că aveți talent, că observați viața cu calm și cu sinceritate. Sintem siguri că veți debuta in curind in revistă, cu condiția de a ne mai trimite citeva povestiri, pentru „depășirea", primei impresii, și o fotografie. Dacă vă rămine timp după ce vă fotografiați, treceți și pe la redacție.

ION MIHALACHE, Timișoara. Reținem din impresiile d-voastră de lectură a prozei din revistă : „**Așteptare** de Octavian Simu. O proză simplă, depănată pe indelete, cu răbdare, de către autor. Conduce acțiunea, mai bine zis, il conduce pe cititor cu indeminare, prin toate meandrele intortocheate ale acțiunii, cu insistență, neacordindu-i măcar un singur moment șansa de a intrevedea deznodămintul. Prezentarea e destul de intortocheată, de parcă ai străbate o vale invălmășită de ceață. Pentru a se vedea, in sfirșit, nevrutul. Asemănarea șocantă a deznodămintului cu cel din povestirea **Trandafirii insingerați** de Garcia Marquez se compensează cu faptul că prezintă cu totul alte realități, apărind chiar mai cuminte ca aceea..." Cum vedeți, ținem seama de opiniile d-voastră, chiar dacă nu le impărtășim pe toate. Ne interesează „ecoul" celor apărute in revistă și nu „liniștea" indiferentă.

VALERIU OCRAIN, Ploiești. După ce ați debutat, pretențiile noastre au crescut, nu au scăzut. Deci, debutul nu este un bilet de metrou cu care poți circula in toate direcțiile. Așa că nici „povestirile" nu merg, sint chiar sub prima d-voastră proză. Și pe urmă, nu puteți scrie mai mult de o tabletă ? In altă ordine de idei, ne bucură că v-au „plăcut mult" cele două proze din revistă : „Gloaba" de Mircea Deliescu și „Așteptare" de Octavian Simu. Sperăm să vă mai placă și altele. Iar dacă nu, scrieți-ne, nu-i nici o supărare, sintem conștienți că nu publicăm numai capodopere.

PAUL SÎRBU, Letea, Tulcea. Am auzit că-i foarte frumos la d-voastră, odată era chiar să și ajungem acolo. Știam, însă, că pe brațul lung al Dunării trăiesc oameni curajoși, dintr-o bucată, și nu dintre cei care declară că : „...ne-au intimidat răspunsurile dvs. date altor incepători, ca mine... Așa că, vă trimit și eu, cu mare groază, o schiță... Dacă se vor vedea semne bune și dacă răspunsul dvs. nu mă va face să nu mai scriu in veci un rind de proză (? !) poate o să mai trimit și altceva..." Chiar așa ? Ce ați spune dacă elevii dvs. ar declara că „de groază" și că dacă nu iau nota 10 nu mai intră in clasă ? Să fim serioși, proza nu se face cu slăbiciune de inimă. Cit despre „Nea Vanea" ne-au plăcut dialogurile, dar am fi vrut să-l și „vedem". Incercați să și „tăceți" privind in jur, nu numai să „vorbiți". Iar Delta e mare, acolo subiectele nu lipsesc niciodată. Vă așteptăm mai puțin infricoșat și mai bun.

ERMIL BALȚIANU, Craiova. Dacă d-voastră credeți că merită și că ne-ar fi plăcut povestirile, atunci nu vă rămine decit să le mai trimiteți o dată. Și tot cu poșta. Poate de data aceasta veți avea mai mult noroc.

BUDĂU LAURENȚIU, (sau Laur Speranța), **Galați.** „Fuga" nu e rea, deși nu se scrie : „...incepuse să ii lingă cu niște buze păroase nervii". Așadar, mai trimiteți, semne de talent sint.

ARITON C. NICOLAE, Tulcea. N-avem nimic cu proza SF, ne-ar interesa însă mai mult să incepeți cu o proză adevărată, mai ales că n-ar lipsi unele semne de bine. Iar la Tulcea, ca și in sufletul și mintea d-voastră, se petrec multe. Vă mulțumesc pentru urare și aștept proză insoțită de o scurtă prezentare.

F. D. GHERDANA, Bacău. Scrisoarea e mai bună decit proza. („Puterea cuvintului"). Visul e cam neserios, cu gesturi teribiliste, de bilci, iar finalul e ratat. Încercați treaz. Oricum, nu vă descurajăm.

Iulian Neacșu

Sate românești

Într-o tabletă vorbeam despre o frumoasă inițiativă a ziarului județean UNIREA din Alba Iulia de a destina fiecărei localități din arealul administrativ cite o pagină. Inițiativa, spuneam, trebuie imbrățișată de toate ziarele județene in vederea unei monografii generale a Țării Românești.

Dar pentru a nu fi suspectat de nici un fel de subiectivism, mă simt obligat să constat că de mulți ani ființează la două din editurile noastre două colecții cu același titlu — „Județele Patriei" — care sint, și una și alta, adevărate monografii ale zonelor administrative ale Romaniei contemporane. O serie apare sub egida Editurii Academiei Republicii Socialiste România, cealaltă este găzduită de Editura Sport-Turism.

Vreau să spun de la inceput că intre cele două colecții nu există incompatibilitate, ele se completează intr-un chip frumos. Fiecare adaugă, conform profilului propriu, un spor de date care pentru istoric nu pot fi decit binevenite. Prima, cea de la Editura Academiei, este realizată prin Institutul de geografie, de regulă de către cițiva autori profesioniști in domeniu și insistă, cum e și firesc, asupra zonei respective din unghiurile specializate ale științei. Cea de-a doua, cu toate că nu refuză aportul specialiștilor, face insă un larg apel la oamenii locului, — ziariști, profesori, ingineri etc., — propunind tente de interes și de clarificare nu o singură dată de interes major.

Satele, comunele și chiar cătunele iși au in aceste monografii locul lor cuvenit, cu toate că reședințelor de județ, cum e și firesc, li se dă un loc de intiietate. Nu e lipsit de interes să adaug că, datorită unor inițiative personale — și imi face plăcere să spun aici că scriitorii sint printre inițiatori — apar și vor mai apare și alte tipuri de monografii locale care-și au insemnătatea și, bineințeles, farmecul lor in contextul general.

Iată alte citeva motive pentru care elogiez asemenea intreprinderi. De altfel, interesul lor este clar pentru oricare om de cultură. Este timpul propice de a călători in țara noastră și a-i vedea minunile din veac și de astăzi, iar in ceea ce mă privește cu toate eforturile pe care mi le-a cerut o muncă de ziarist, recunosc că sint incă multe, multe localități de un interes deosebit, pe care nu le-am călcat cu dragostea inimii decit cu inchipuirea gindului.

Țara noastră, in intregul ei și fiecare regiune in parte, se află intr-un necontenit și rapid proces de transformări benefice (foarte rare sint cazurile cind se mai inregistrează și anomalități. Cu o expresie, devenită deja loc comun dar prin aceasta nepierzindu-și semnificația, intreaga țară este un vast șantier. Atit la oraș, cit și la sate. Și aș adăuga și in spațiile dincolo de cele intravilene. A ține „jurnalul" acestor nemaipomenite transformări, a lăsa mărturie despre aceste modificații de la o zi la alta — a releva deci insuși procesul la care participăm nu doar ca martori ci ca lucrători conștienți de faptele noastre, mi se pare o datorie de suflet, o responsabilitate pe care n-o poate nimeni tăgădui.

Sint un adept al reportajului, mai ales al aceluia de modalitate sobră, rezemat de fapte controlabile, mai puțin al aceluia literaturizat (aici depinde cine-l face !) căci văd in reportaj chiar ceea ce vrea să spună cuvintul in intelesul lui ingenuu: o descriere a unei stări de fapt (e). Unor scriitori li s-a imputat mai de-a dreptul sau mai pe ocolite faptul de a fi înclinat balanța activității lor spre reportaj, chipurile spre un gen mai mult sau mai puțin efemer. Sau spre publicistică, in general. Să mi se dea voie să desfid pe oricare fin intelectual care ar putea depune mărturie sub propria lui conștiință că nu-i plac paginile de publicistică scrise de Eminescu, Slavici, Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu, Călinescu. In ceea ce mă privește, găsesc in aceste articole de ziar — din fericire, foarte multe deja adunate — in ultimii ani, in volume — o lectură dintre cele mai degajante și instructive. Cred că și urmașii noștri vor citi paginile scrise de noi acum și aș zice de publicistică cu aceeași proaspătă mirare și cu același scormonitor interes. Nu există istorie in afara faptelor și operelor. Rămin doar marile gesturi.

Dar titlul acestei tablete se cheamă Sate românești. Un alt mare scriitor al nostru — Lucian Blaga — de altfel și un redutabil ziarist, spunea că liniștea s-a născut la sat. De liniște avem nevoie acum mai mult decit oricind. De liniștea inteleasă in accepția românească din bătrini, care inseamnă in primul rind — PACE.

Mă bucur că acum in satele românești se culeg roadele in liniște, vreau să zic in Pace, și că in linuri mari și ovale de gorun se storc strugurii acestei toamne tot atit de frumoase ca și acelea de pe cind eram și eu copil.

Gheorghe Suciu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Cei care au acces la ințelegerea naturală a mitului știu că orice formulă mitologică este o sinteză a unei istorii și caută, in cărțile lor, contribuția superioară a acesteia. Dar, o carte care ignoră un anumit tip de realitate in favoarea exclusivă a mitului are aceleași dezavantaje ca una care, in aceeași măsură, disprețuiește zăcămintul mitologic. In funcție de timpul cind s-a consumat și se consumă, istoria ne parvine sub diferite forme. Șansa scriitorului pare a fi cu atit mai mare cu cit receptează o mai mare varietate de asemenea forme. Nu e vorba de o pledoarie pentru romanul istoric, ci pentru romanul cu istorie. Dacă istoria ca istorie e „făcută" (fără a fi incremenită intr-o imuabilitate abstractă, mișcindu-se in continuare după legile ei), literatura are calitatea de a o crea in continuare : **pentru ea nici o faptă, nici o intimplare nu s-au terminat, timpul trecut al istoriei intră, prin literatură, intr-un timp prezent, totdeauna viu, in care faptele, intimplările, evenimentele își continuă viața.**

II. Ei cădeau de pe munte,
in aer s-au lovit
și s-au iubit in cădere.

III. Prin apropierea comparativă a conceptelor filozofiei lui Lucian Blaga de mai vechile concepte teologale răsăritene pot fi stabilite corespondențe intre calea catafatică și calea apofatică, pe de o parte, și plus-cunoaștere și minus-cunoaștere, pe de altă parte, intre Marele Anonim și Anonimos (cel fără nume, cel cu mai multe nume), intre cenzura transcendentă și lumina neapropiată, intre diferențialele divine și energiile divine. Sensul specific al intregii sale filozofii va fi justificarea cunoașterii poetice care, in civilizația laică, se substituie oarecum cunoașterii religioase.

IV. Este instructivă alăturarea unor versuri importante aparținind lui Eminescu și lui Coșbuc : „Iar timpul crește-n urma mea, mă-ntunec" și „Se-ntunecă **in văi** cărarea / Și-i umbră peste sat". Se află aici, alături, sensul subiectiv și sensul obiectiv al lirismului. Sint recognoscibile : privirea intoarsă in sine, către sine și privirea sprijinită pe lucruri, privirea abisală care inchide ființa și o grăbește și privirea care deschide ființa impunindu-i ritmul rece al ciclurilor naturale.

George Alboiu

Antropologie stilistică

Urmare din pag. 1

de fapt două discipline conexe : **stilistica antropologică** și **antropologia stilistică.** Intre aceste două discipline conexe deosebirea este de punct de vedere, accent tematic și perspectivă epistemologică. Stilistica antropologică pune accentul pe interpretarea antropologiei din punct de vedere stilistic, iar antropologia stilistică, pe interpretarea stilisticei din punct de vedere antropologic. Deci in primul caz este vorba de o stilistică general umană in care se reflectă comportamentul stilistic nonverbal in funcție de codul genetic, iar in al doilea caz este vorba de stilistică văzută ca o problemă ce ține de antropologie nu in general, ci de antropologia culturală in special și anume de comportamentul verbal promovat de cultură și civilizație. Abia de acum incolo stilistica antropologică iși delimitează mai precis obiectul de cercetare in perspectiva intregii activități spirituale și materiale a omului; 2) din delimitarea stilisticii antropologice de teatrologie ca știință istorică a teatrului, reiese o diferențiere intre conceptul de **spectacol** și cel de **teatru.** Atit in perspectiva teatrologiei ca și a analizei stilistice, nu orice spectacol e teatru, deși orice teatru e un spectacol. Carnavalul, datinile calendaristice, colindele, riturile și ceremoniile festive de peste an legate de ciclul familiei (naștere, nuntă, moarte) sint un fel de spectacole (familiale, de bilci, de circ, viale). De altfel, Mihai Rădulescu pregătește, pentru **Ethnologica**, un studiu de etnospectacologie orală, care sperăm că va aduce un plus de lămurire la această temă.

Diferențele intre spectacol și teatru provin de la **monostilul spectacolului** și **polistilul teatrului.** In această privință Mihai Rădulescu a analizat in perspectiva antropologiei stilistice balada **Iovan Iorgovan** care este un spectacol verbal-muzical al unui cintăreț popular care delectează un mic public la șezători, ospețe periodice și festinuri ocazionale intre căpetenii etc. **Spectacolul-baladă** exprimă un **monostil spectacular** pentru că toată acțiunea se reduce la povestitor (compozitor) care e și cintăreț (actor) și punător in scenă (regizor). **Spectacolul-teatru** exprimă o acțiune complexă, de unde și **polistilul lui teatral :** el comportă sinteza intre stilul autorului (textului), al interpreților (actorilor), al punătorului in scenă (regizorului).

In accepțiunea ei științifică stilistica antropologică a teatrului se referă la aspectele esențiale ale tematicii spectacolului teatral, văzută din perspectiva : **autorului, actorilor, regizorului, publicului și criticii teatrale.** Volumul la care ne referim tratează deocamdată trei teme din cele cinci enunțate : **autorul** (textul), **actorii** (interpreții) și **regizorul** (punătorul in scenă). De **public** și **criticul teatral** Mihai Rădulescu se va ocupa intr-un volum ulterior. Problemele esențiale ale stilisticii antropologice a spectacolului se referă la : **elementele stilistice, structurile stilistice, consonanțele intre stilurile spectacolului** și **unitatea elementelor stilului intr-un spectacol.**

Analiza textelor teatrale pornește, cum e și normal, de la **structurile stilistice** pentru a desprinde elementele (datele și faptele) care intră in aceste structuri și pentru ca in baza lor să se analizeze restul problemelor propuse de noua disciplină. Se discută minuțios, aproape hermeneutic, structurile stilistice ale textului in dramaturgia lui Ibsen, Strindberg, Gorki, Beaumarchais, Pirandello etc. pentru a sesiza convergențele și divergențele, eufemismele și simbolismele, metonimiile și antonimiile care caracterizează concepția și viziunea stilistică a scriitorilor menționați, a căror operă a intrat in repertoriul clasic al spectacolelor teatrale. După ce desprind structurile stilistice ale textului scris, in concepția autorului-dramaturg, se trece la viziunea și stilul interpretative ale actorilor și la stilul punerii in scenă a regizorului, pentru a se surprinde transpunerea scenică a textului, interpretarea personală a caracterelor teatralizate (prin clișee comportamentale nonverbale sau verbale, valoarea tropică a comportamentului interpretat, calchierea psihosomatică cu ființa eroului in pielea căruia actorul intră, condiția umană surprinsă in aspectele ei dialectice, contradictorii, enigmatice, psihanalitice, estetizante etc.) și se incheie cu studiul regizorului, cu punerea in scenă a textului prin modelarea actorilor după anume concepție stilistică, care modelare iși are limitele ei (in actori, ca și in regizorul insuși). Deoarece există mai multe categorii de regizori din care două contează : unii care respectă textul scris și indicațiile de regie ale autorului și alții care fabulează pe marginea textului scris, concurind cu textul, subminind deci pe autor, subestimind pe actori (din care urmărește să facă marionete) sau supraestimindu-le calitățile (pe care contează să le smulgă), conform concepției lui regizorale despre **stil** in teatru. In ultima ipostază, regizorul alterează textul cu intervenții, cu adaptări, actualizări și transsimbolizări ideologice care denaturează mesajul inițial al operei.

Nu știm ce interpretare va da Mihai Rădulescu, intr-un volum viitor, **publicului** și **criticului teatral,** dar deducem, din cele prezentate pină acum in volumul in discuție, că **publicul** va fi **nervum rerum**-ul stilisticii spectacolului, cu atit mai mult in **etnospectacologia română orală** și poate **cultă.** Deoarece un spectacol teatral este scenarizarea textului, prin actori și regizor, **pentru public** care este inainte de toate cel care primește sau respinge, adulează sau denigrează, ovaționează sau fluieră, propagă sau sabotează spectacolul teatral. In realitate, nu se poate concepe spectacol teatral fără public, cum se concepe un teatru popular fără scenă, chiar cind ne referim la teatru citit de unul singur. In acest caz cititorul trăiește in imaginație acțiunea inclusă in text, devine prin forța sugerată de text mandatarul publicului din care face parte, este exponentul anonim al publicului care transscenizează textul fără actori și regizor.

De asemenea presupunem că nu va neglija nici **critica teatrală** care este uneori ecoul succesului sau insuccesului la public, alteori stimulentul publicului la o recepție selectivă. Critica teatrală urmărește din perspectiva ei acordul global in spectacol, convergența intimă a celor patru moduri structural-stilistice (text, actori, regizor, public) care participă la spectacol, insuflețesc și dau strălucire spectacolului teatral. Discordanța intre primele patru moduri stilistice intr-un spectacol (care reflectă cele patru nivele de interpretare, sau patru trepte de elevație ale spectacolului) duce la distrugerea acestuia. Concordanța intimă, armonioasă, intre aceste patru moduri este promovată pe de o parte de cele patru nivele de interpretare stilistică (după modelul vaselor comunicante) și intrepătrunderea stilurilor într-unul global, **osmoza stilurilor** fără de care nu poate fi concepută **unitatea stilistică a unui spectacol** teatral reușit.

Și pentru a sublinia importanța ultimei lucrări a lui Mihai Rădulescu se impune să remarcăm că a dublat investigația antropologică a teatrului cu podoabele unei stilistici personale, in exegeza rafinată a stilisticii spectacolului, ceea ce mărește valoarea demersului său.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XIX)

aflase multe Marele Han in ceasurile singuratice petrecute cu bătrinul adus de pe Acoperișul lumii. Întii aflase că e nemuritor și că trupul său incă viguros, in ciuda celor 56 de ani, va fi intr-o zi dat pradă morții ca trupul oricărui om de rind și va putrezi sau va fi ciugulit de păsările cerului și de lupii pustietăților.

Mai aflase că oamenii din țara Islamului, cea stăpinită de Mohamed, sint bogați, au orașe infloritoare, folosesc apa rece și caldă adusă in casele lor prin țevi de fier, cunosc puterea focului veșnic (a țițeiului care arde), au războinici neinfricați și se inchină unui fel de zeu pe care il numesc Alah. In unul din orașele lor care se numea Mecca, exista o piatră sfintă căzută din cer și fiecare musulman era dator ca cel puțin o dată in viață să meargă, s-o vadă, s-o pipăie și să i se inchine.

Armata Șahului era puternică și bine inarmată, aveau mașinării de război trase de elefanți puternici și cavaleria cea mai iute din lume. Șahul nu pierduse niciodată vreo bătălie și in cetatea Samarkandului adunase in temniți subterane tot aurul Islamului.

Împotriva unei asemenea puteri se hotări să pornească Marele Han la inceputul iernii anului 1219.

Planurile de inaintare erau făcute, comandanții de oști numiți, caii erau grași și gata să reziste pentru lunga călătorie, armata nerăbdătoare să ajungă la prada promisă.

Inainte de-a pleca, Hanul adunase femeile din Kara-korum și din imprejurimi să le vorbească. Era un text scurt dar foarte clar : „Nu puteți merge la război, dar și voi aveți o datorie de indeplinit. Îngrijiți bine iurtele pentru ca bărbații voștri să le găsească la intoarcere in bună stare, pentru ca stafetele și noionii in trecere să poată găsi hrană și un adăpost curat cind se vor opri pentru o noapte. Și o femeie poate face cinste unui războinic".

Se despărțise de soția sa Bordu fără efuziune și cu demnitate explicindu-i că pe durata absenței capitala și imprejurimile vor fi conduse de fratele său mai mic. Își luă rămas bun de la celelalte femei ale haremului și de la bătrinii generali răniți sau incapabili de luptă.

In fața iurtei imperiale pe care flutura steagul nu nouă cozi de yak erau adunați 200 000 de călăreți, cai de schimb, vite pentru hrană, mașini grele de aruncat foc capturate din războiul cu China.

Urcă in șaua calului alb și se ridică in scările inalte privind in jur. Cit vedeai cu ochii tălăzuia o mare de capete in mișcare.

Era imbrăcat de război și in pălăria sa din pislă albă iși legase fișii de pinză roșie, răsucite, atirnind ca niște coarne de animale.

Avea o scurtă din zibelină neagră incinsă cu o centură din plăci de aur și in dreapta ridicată purta temuta-i sabie cu virful incovoiat.

Făcu un semn și scoase un strigăt prelung și gutural. Miile de ostași ii răspunseră. Caii incepură să freamete de nerăbdare, vitele se neliniștiră tropăind pe loc speriate, steagurile ridicate fluturau in vint, tobele incepură să bată. Ca un șarpe uriaș și negru armata se puse in mișcare.

Călări o vreme in urma gărzii avind in stinga pe ințeleptul kitai care era de asemenea echipat de război.

Chiar in prima zi a lungului marș i se arătă un semn ciudat și neințeles. Spre seară, inainte de scurtul popas de noapte, cerul iși deschise zăgazurile și incepu să ningă cu fulgi mari. Într-o oră zăpada acoperi pămintul. Cei mai nefericiți se simțeau numeroșii kitai, organizați intr-un grup de luptă, care cunoșteau intrebuințarea aruncătoarelor de flăcări și foc. Șamanii și cititorii in stele se speriară și incepură să dea diferite explicații fenomenului.

Singurul Ie-Liu, ințeleptul cu barbă despicată și ochi visători, dădu o interpretare care-l umplu de bucurie pe Marele Han : „Aceasta inseamnă că Domnul țărilor reci și incețoșate va invinge pe Domnul țărilor calde".

Ajunseră la riuri late și vijelioase, greu de trecut. Legau caii unul de celălalt și războinicii inotau ținindu-se de cozile lor. Traista de piele cu hrană era inchisă ermetic cu ajutorul unui băț scurt și plutea alături fără să-i stinjenească. Marele Han trecu pe un fel de plută așezată pe patru burdufuri mari de yak.

Cind ajunseră la poalele munților Tian-Șan veni vremea să se despartă de bătrinul pustnic adus din Tibet. Hanul n-ar fi vrut să renunțe la el.

De cind se găsea in preajmă-i dobindise un fel de liniște necunoscută lui pină atunci și parcă nici rana de la picior nu-l supăra atit de tare.

Ii propuse să-l urmeze in lunga campanie promițindu-i aur și nestemate.

Pustnicul refuză cu simplitate răspunzind că pentru el, dacă vrea, și o piatră oarecare de pe drum poate avea valoarea unui bulgăr de aur.

Refuză și escorta numeroasă pusă la dispoziție. Nu luă cu el nici un fel de hrană și nici un fel de armă. Avea doar toiagul subțire și traista ponosită la șold. In picioare nu purta nimic.

Ceremonia despărțirii fu scurtă și simplă. Pustnicul viri mina in traista in care nu se știa ce mai poartă și scoase bila de cristal. Marele Han o luă in mină ținind-o strins.

Apoi se inclină ușor zimbind misterios și, intorcindu-se, se depărtă ca o umbră șovăitoare.

Marele Han il urmări multă vreme, pină cind deveni un punct mișcător inaintind de-a lungul riului. Cind ochii săi ageri il pierdură din raza vederii se uită cu uimire la bila de cristal care acum se intunecase. Nu mai avea nici o strălucire și suprafața ei eră cenușie ca a unei pietre obișnuite.

Hanul o ridică in fața ochilor și vru s-o azvirle cit mai departe dar se răzgindi și o viri tăcut in unul din buzunarele șeii ca pe o amintire.

Mircea Micu

P.S. Dintr-o greșeală de numerotare, episodul trecut se va citi (XVIII) in loc de (XV).

În Țara Lăpușului

Urmare din pag. 1

L-am cunoscut in 1979 aici și pe profesorul Ioan Pop, primarul localității și asistind la orele lui de audiență am fost impresionat cu cită grijă și responsabilitate puteau fi rezolvate treburile oamenilor.

Pe meleaguri altădată tradițional păstorești și agricole bate azi de altfel un suflu nou și poți remarca un avint industrial, la care in trecut nici măcar nu s-ar fi visat.

Alături de prelucrarea lemnului și fabricarea mobilei, de industria produselor lactate și de creația meșteșugărească luase ființă cea mai modernă atunci filatură din țară, dotată cu mașini ultramoderne, cu tehnologia cea mai avansată. Media de virstă a celor ce lucrau era de 22—23 de ani, iar insuși directorul, inginer, n-avea decit 27 de ani.

Se ridicau mereu blocuri, blocuri pe malul apei incete a Lăpușului, Lăpuș al cărui nume vine de la numele latin al pietrei.

O țară a pietrei și a sufletului, o țară a minerilor de la Băiuț și Răzoare, a pomicultorilor de la Coroieni, a zootehniștilor de la Vima Mică, a orășenilor de la Tirgu Lăpuș, a țăranilor și a păstorilor din tot acest teritoriu incadrat de munții Țibleș, Huedin, Văratec, Șatra Pintii și Gutin, de dealurile inalte ale Podișului Someșan, in bazinul riului Lăpuș, in partea de sud a județului Maramureș.

Cind am fost acolo-n sat la Lăpuș să nu uit să spun că era Ziua Minerului și oamenii petreceau, iar Nicolae Pițiș vorbea numai in snoave și proverbe. „Nu căta că-s hid la chip", incepuse el cu cochetărie și apoi văzindu-mă că sint cam supraponderal mă atacase el : „Cind o făta calul, să-mi dai mie minzul" ! Iar, sus acolo pe Măgoaja unde eram la un moment dat cu profesorul Vasile Latiș, un adevărat discipol spiritual al lui Constantin Noica, cu care era de altfel in corespondență, am primit la rindul meu o adevărată lecție de limbă, istorie și tradiție românească. Și a-nșirat Vasile Latiș un șir lung de nume de flori din Țara Lăpușului, pe care l-am inregistrat impresionat pe bandă și pe urmă la radio a ascultat lumea defilarea ceremonioasă a acestor nume grave și uneori in acorduri sincopate, glumețe sau tandre, alteori in acorduri largi și florile erau peste tot in jurul nostru, cum stam pe Măgoaja și obosiți de drum mincam pită cu slană și brinză și beam apă curată de izvor.

Și-ntr-un tirziu, peste citeva luni, am primit o scrisoare de la Vasile Latiș. Dar in plic nu era nici o hirtie și nici un text. Era doar o floare de colț presată.

Eu n-am răspuns atunci, amestecat in treburile grabnice de fiecare zi și răspund de-abia acum și mulțumesc cuviincios profesorului Vasile Latiș pentru lecția cu floarea de colț.

Realismul criticii (I)

Urmare din pag. 1

tehniciste, e ineficientă și fără miză tocmai datorită ignorării funcției sale reale de natură **axiologică.** Pozitivismul in critică este fără indoială un bun ciștigat, însă, ofensiva exagerat tehnicistă ia deseori locul judecății de valoare și acest lucru este in defavoarea criticii insăși. Fie că valoarea se demonstrează științific (vezi axiologia formală a lui Robert S. Hartman) fie că ea este deschisă intuiției emoționale, actul deciziei nu poate lipsi dintr-un discurs critic. **Spiritul realist** al analizei teoretice evită „hybrisul" metodologic prin care deseori se poate aluneca in gratuitate scientistă.

O altă cale a erorii critice e **falsa hermeneutică** generată de inadecvarea argumentației culturale. Dacă pornim de la premisa că sensul unei opere literare poate fi **descoperit** sau, din contra, poate fi **inventat,** vom considera prima cale realistă, iar cea de-a doua **speculativă.** In cazul unui demers critic speculativ produsul literar suportă denaturările provocate de demonstrațiile ascunse in spatele unor așa-zise metode hermeneutice. Există, trebuie s-o recunoaștem, o adevărată modă a falselor problematizări, un tic al descifrărilor simbologice la tot pasul ajungindu-se uneori la supoziții de-a dreptul imposibile in planul intenționalității reale. Fenomenul exprimă de fapt un **snobism critic** prin care se abolește evidența in favoarea unor false sondări abisale, impiedicindu-l in ultimă instanță pe cititor să afle ce e cu adevărat opera literară in cauză. Chiar atunci cind nu urmărește o mistificare, o astfel de demonstrație stufos erudită iși pierde pe drum obiectul, indepărtind analiza critică de scopul ei, generind involuntar un soi de eseistică suficientă sieși, ceea ce inseamnă o altă cale a ineficacității critice prin pierderea simțului realist al afirmației. Mai precis spus se anulează rolul funcțional (epistemic) al criticii datorită devierii spre ficțiune. Procedeul se aseamănă cu fenomenul de refracție din cimpul fizicii, falsa hermeneutică, depistabilă frecvent in analizele teoretice, inlocuind clarviziunea demonstrației obiective cu „iluziile optice" construite sofist care pot cuceri prin persuasiunea stilului, dar nu au valoare **operativă reală.** Un astfel de procedeu il intilnim, de exemplu, intr-un studiu referitor la proza lui Slavici unde autorul, minat de un orgoliu hermeneutic nemotivat, analizează personajele din perspectiva unei simbologii fanteziste aplicate pe inițiativele numelor. Se obține o demonstrație pe cit de erudită pe atit de inutilă și absurdă pentru că se incearcă descoperirea unor legături secrete acolo unde ele nu există. La polul opus se plasează studiile valoroase care relevă un travaliu hermeneutic autentic, un exemplu fiind lucrarea Doinei Uricariu, „Aprocrife despre Emil Botta", unde atitudinea fidelă față de subiectul abordat conduce la concluzii valide in planul decriptării simbolurilor poetice. Autoarea folosește aici erudiția cu o rigoare aproape pozitivistă realizind o schimbare esențială de perspectivă pe baza unor constatări obiective, verificabile.

In cazul pseudohermeneuticii căutarea cu obstinație a „cheilor" de interpretare generează **false probleme,** afirmații hazardate care pierd orice legătură uneori cu substanța propriu-zisă a operei literare, criticul intrind intr-un labirint de asocieri și supoziții fără temei veridic. A descoperi, să zicem, in versurile poetului X influențe din Homer, Shakespeare, Villon, Baudelaire, Lautreamont, Trakl, S. J. Perse ș.a. in asociații fără nici o noimă (cum se intimplă adesea) inseamnă de fapt ocultarea sensului real făcindu-se un deserviciu textului analizat, o astfel de substituire a legăturilor reale prin legături fictive stă la baza criticii speculative. In aceste cazuri metoda se anulează de la sine la fel ca in situația tehnicismului exacerbat, amintit anterior. Un discurs critic eficient trebuie să fie **adecvat** și **relevant,** sofismul interpretării lasă impresia că se poate afirma orice in virtutea unei fantezii livrești nelimitate. Acest fenomen subminează autoritatea criticii, lezindu-i funcția specifică. Pe fondul acestei situații destul de extinse intr-o anumită zonă a domeniului trebuie adusă in discuție problema **realismului in planul acțiunii critice,** prin apelul la rigoare metodologică. Atit hipertehnicismul cit și falsa hermeneutică ratează drumul spre adevărul operei din cauza unui viciu comun : ignorarea **bunului simț critic** dintr-un orgoliu să-i zicem instrumental. Realismul criticii inseamnă eficiența interpretării și evaluării și această eficiență se exprimă printr-o economicitate elocventă a demersului așa cum in geometrie, de exemplu, drumul cel mai scurt dintre două puncte este linia dreaptă. In actuala situație a complicării cimpului teoretic pe plan literar, complicare accentuată uneori și de confuzia valorică, este reconfortantă, de ce să n-o spunem, atitudinea aticistă a unor critici actuali care emit păreri clare și formulează opțiuni limpezi folosind metoda „gordiană" a **„argumentației precise** evitind pseudomaieutica și narcisismul semiotic. In fața unui fenomen literar atit de complex cum este cel de astăzi, „recursul la metodă" este firesc și necesar, însă el necesită un **program realist** pentru a se dezvălui valorile **reale,** nu inventate, ale literaturii. Realismul in critică presupune un **simț obiectiv al evaluării,** adică acea „exactitate a admirației" invocată ca principiu de criticul Mihai Ungheanu prin care trebuie să se evite nebulozitatea afirmațiilor incontrolabile in favoarea opiniei clare și **constructive.** Apelul la realismul viziunii critice nu e sinonim, cum s-ar crede, cu anularea personalității expresive. La Călinescu, bunăoară, claritatea viziunii colaborează cu exprimarea metaforică, plasticitatea demonstrației nu bruiază rigoarea clasică a interpretării operei literare, la el forța eidetică a asocierilor are virtuți cognitive, nu alunecă in gratuități irelevante. De aceea Călinescu poate fi considerat unul dintre reprezentanții de marcă ai **criticii realiste,** prin modul direct de receptare și evaluare, și asta in ciuda spectaculozității stilistice.

Sufletul poeziei

Urmare din pag. 1

drog, *proiectată cu turlele pe sălciile riului. Spre sud — cimpia netedă ca in palmă, prelungită pe distanța a vreo 15 km pină la Vinga. Aici, pe cimpia aceasta, vara, cind in soare fierbe apa morților, iți dai seama că Pămintul este rotund. Dacă la orizont se ivește o căruță, vezi mai intii pălăria căruțașului, apoi căpăținile mișcătoare ale cailor, pe* **urmă** *spinările lor și loitrele căruței, și numai după aceea atelajul iți apare intreg in fața ochilor. Se petrece același fenomen ca la mare, cu vapoarele.*

De altfel, in sezonul agricol această cimpie — fragment dulce și binecuvintat din faimosul șes bănățean — devine o mare autentică de griu și cucuruz.

Acesta este spațiul cel mai iubit de mine, spațiul unic și inconfundabil, care are un „suflet" al său, intrat profund in subconștientul meu și arcuit ca un curcubeu deasupra inimii.

Rog cititorul să-mi permită a-i destăinui ceva ce incă n-am mărturisit nimănui, ceva din intimitatea „laboratorului" de creație. Înainte de a da naștere unui poem (nu de a-l scrie, pentru că, in general, poemele le scriu după ce le-am gindit !), in starea aceea indecisă și greu definibilă, cind poemul imi dă tircoale, cind sint cel mai fericit dintre toți oamenii lumii oricite necazuri aș avea (aceasta se intimplă de obicei noaptea), sub pleoapele mele inchise apare un lan imens de griu vălurind, intre verde și galben, un lan intr-o lumină de miere, cu un riu legănat, care nu poate fi altul decit Mureșul — riul in care mi-am petrecut toate vacanțele copilăriei și care, in fiecare vară, era să mă inece de citeva ori. Cind am viziunea aceasta, imaginea aceasta halucinantă, repetată, poate de sute de ori, trasă parcă la șapirograf, sint convins că in minutele următoare imi va „ieși" un poem frumos, un poem pe care, dacă nu il scriu, mă sufoc.

Așa am scris aproape toate poeziile mele, tot ceea ce e mai de preț in cărțile de pină acum.

Fiecare scriitor și artist autentic se confruntă cu lumea dintr-o matcă numai a sa, inconfundabilă, pe care n-o părăsește (și nu il părăsește) niciodată. Ea este alcătuită din peisajul ținutului natal al copilăriei, la care se adaugă chipurile oamenilor din preajmă cu intimplările vieții.

Este aceasta o zestre spirituală de inestimabilă valoare ; este, după credința mea, tezaurul cel mai de preț al unui artist.

Fiecare creator de frumos poartă in el, mereu trează, ființa nemuritoare a patriei de care, dacă se indepărtează, se usucă asemeni unui copac cu rădăcinile in vint.

mapamond

Împotriva neantului

Voievozii noștri au știut întotdeauna să-și apere, cu armatele lor de țărani, fruntariile atacate de neamuri cotropitoare. Dar au știut în aceeași măsură că numai asigurîndu-și pacea la hotare se pot ocupa în liniște de treburile lor dinlăuntru : să cultive pămîntul, să facă negustorii, să construiască lăcașuri ale spiritului, altfel spus să-și zidească aici istoria în deplinătatea aspirațiilor firești. Amintiți-vă de Mircea cel Mare care, la Rovine, înaintea luptei decisive cu Baiazid Fulgerul pe care avea să-l învingă într-o manieră de mare conducător de oști, i-a propus mai întîi pacea, o pace trebuincioasă mai ales Țării Românești. Acea zicere eminesciană : „...cît suntem încă pe pace eu îți spun : bine-ai venit..." a rămas și va rămîne mereu în politica națiunii noastre adevăratul drum în relațiile internaționale. El, marele voievod, vorbea pentru atunci, dar cuvintele sale aveau desigur o misie care prin secoli s-a dovedit a avea sens director.

Vocația păcii este, așadar, în însăși ființa etniei noastre, iar președintele României face cu strălucire din aceasta un steag al demnității umane. Astăzi, cînd pe Terra soarta păcii, a vieții deci, este mai amenințată decît oricînd, glasul poporului nostru se aude distinct și ferm în marele concert al popoarelor pentru înterzicerea războiului, pentru înțelegere și colaborare. Fără-ndoială că, în această problemă vitală a umanității, nu se mai pot spune multe lucruri noi nici de către verbul înflăcărat al poeților și nici de către diplomații de meserie ; principalul fapt este ca oamenii politici responsabili, acum, în ceasul din urmă, să-și întindă mîinile, să convină că numai oprind cataclismul nuclear care se anunță își fac datoria față de propriile lor popoare și față de omenire în general. Ar fi dezonorant pentru OM, ca ființă universală ce poartă în ea sublimul vieții, să nu poată să se salveze de la acest rău capital. Gloria și eternizarea geniului uman stă în viață și în faptele vieții. Dincolo de aceasta e neantul. Împotriva acestuia, deci.

Radu Cârneci

O mie trei sute patruzeci de zile și nopți

O mie trei sute patruzeci de zile și nopți — adică atît cît a durat de cealaltă parte a planetei, în Pacific, epopeea celei de-a doua încleștări mondiale — iată substanța fierbinte, adesea incandescentă, a unei cărți ce încearcă și reușește să sondeze trecutul într-o manieră pertinentă și originală totodată.*)

Pentru a prezenta rodul căutărilor sale prin diverse biblioteci, autorul recurge la o formulă suigeneris, o trambulină perfectă pentru lansarea cu ușurință și efect a bogatului conținut informativ : dialogul purtat cu imaginarul Sensei (în japoneză, Învățător, Dascăl). Personaj fictiv, prezent și în cadrul primei apariții editoriale a autorului („Pe Meridianul Yamato", Ed. Sport-Turism, 1983) aceasta are aici rolul de a prezenta lucrurile așa cum au fost ele privite, la epoca respectivă, prin prisma niponă, în timp ce autorul într-un permanent contrapunct cu interlocutorul său se situează pe pozițiile Aliaților.

În ce constă așadar forța de atracție a celor douăsprezece capitole în care informația este „asezonată" cu micile mari amănunte picante, care fac, la urma urmei, „istoria cea aproape vie" ?

Încă de la primul contact, cel vizual, cu cartea, cititorul este plasat sub semnul captivant al cinematografului : fotografia de pe copertă, părînd a fi un cadru dintr-un film cu marines semnat John Houston, nu este altceva decît puntea vasului Missouri unde la 2 septembrie 1945 delegația niponă a semnat capitularea în fața Puterilor Aliate, reprezentate prin comandantul suprem, generalul MacArthur.

Puterea de sugestie și de iluzie (iluzie, de la **in ludo**, intrarea în joc) arta de a captiva sînt, de altfel, constante ale întregului text în care cele două voci, completîndu-se una pe alta, compun o saga gen Paramount, cu un fir principal și cu povești laterale, o saga eroică și dură, cu învingători și învinși, cu fidelități și trădări, în care aripa lui Hachiman, zeul războiului, umbrește pînă la a eclipsa porumbelul cu ramura de măslin.

În cele 1 340 de zile care au urmat distrugerii fără drept de apel a bazei aeronavale americane din Hawaii, apele oceanului care pe vremuri i s-au părut lui Magellan liniștite au devenit un imens cimitir, înghițind zilnic zeci și sute de vieți omenești, unde fiecare insulă, peninsulă sau chiar atol au fost ades motivul sau poate doar pretextul unor atrocități de neiertat (spre exemplificare, capitolul șapte : tratamentul inuman la care sînt supuși prizonierii americani și filipinezi în peninsula Bataan culminînd cu acel Marș al Morții, adică traversarea unei zone de 90 de kilometri pe jos cu 70 000 de prizonieri „ajunși la limita dintre viață și moarte", în condiții care echivalează cu o exterminare sadic dusă la sfîrșit).

Drumul de la Pearl Harbour la Hiroshima, unde — nota un copil japonez la 6 august 1945, în jurnalul său — „a explodat soarele" nu este decît o antecameră a morții, o tristă înșiruire de cuceriri și deposedări, adeverind încă o dată zicerea despre cel ce ridică sabia. Dar cum se vor fi împăcat sutele de mii de mame, logodnice sau soții de o parte și de alta a oceanului prea puțin pacific cu prețul plătit pentru fantasmagoriile cîtorva însetați de putere, cînd cel așteptat nu s-a mai întors niciodată acasă ?

Iar dacă războiul este — așa cum nota Florin Vasiliu într-un reușit final de capitol — „rușinea cea mai mare a speciei umane", cartea aceasta apărută nu din pură coincidență în decursul Anului Internațional al Păcii, mijlocind cititorului accesul la cunoaștere este, implicit, un îndemn la cumpătare și bună-convietuire, la înțelepciune.

Brîndușa Steiciuc

*) **Florin Vasiliu : „De la Pearl Harbour la Hiroshima", Editura „Dacia", 1986.**

Oda bunei voințe

Dac-ar fi bunăvoință azi ar
înflori planeta
și-ar face apocalipsul
exerciții cu floreta
de ce suntem miliarde care știm
ce-ar trebui
dacă mai păstrăm sub pernă
spectrul groazei înc-o zi

trebuie să luăm din raza nopților
ce se declină
sabia care desparte văzul
lumii de lumină
fiecare să-nțeleagă că i-e
lumii-ntregi dator
și răspunde fiecare pentru viața tuturor

ei ne fură de pe masă piinea
visul fericirea
cîțiva melci fără odihnă surpă-n
beznă omenirea
ei ne-au învățat ce-i frica
dureroasă și albastră.
să le dăm li se cuvine omenească frica
noastră.

Ion Nicolescu

UN POET - O LUME

Gunnar Bierling

În toată opera sa, finlandezul Gunnar Bierling (1887—1960) vădește un cult deosebit pentru simțul romantic al contrastului. Poetul schițează evocări ale peisajului finic pe care le opune trăirilor existențiale dramatice. El cîntă fericirea obținută prin efort și mistuire, iar **meditațiile** erotice se constituie într-o **îmbinare de** emoție și luciditate. Poetul cultivă **versul** liber, în care seninătatea își asumă motive nordice și ia citeodată forme parnasiene.

Zi de iulie

Zi de iulie, roze și iasomie,
Văzduhul e plin de miresmele lor,
Iar eu stau pe stîncă la marginea mării.
O iolă minată de vînt
Tișnește lîngă mal ca o săgeată,
Apoi mingiierile fluxului
Și neclintitele aripi de pescăruși
Ating postamentul de piatră.

O, stînca mea mîndră !
O, țipăt de pescăruș !
O, malul meu drag,
Casă luminată a iubirii mele,
Mereu în picioare la marginea mării !

Era toamnă

Era toamnă
O dimineață rece și clară
Noi mergeam pe drumurile ei,
Mergeam ținîndu-ne de mînă,
Mergeam amîndoi către soare.

Era toamnă.
O dimineață rece și clară,
Pe drumurile toamnei noi
Mergeam împreună.
Era toamnă
Și era dimineață.

⁂

Din nou m-a cuprins neliniștea.
Nu mai tremurați, mîinile mele.
Prefă-te în flacără, inima mea !
Chiar dacă se usucă iarba,
Chiar dacă sîngele mi se răcește,
Atunci cînd cel drag
A plecat pentru totdeauna,
Iar tu îl iubești,
În fața inimii clarvăzătoare,
Trecutul devine miraj
Și nu se șterge niciodată.

Mă înțeleg

Mă înțeleg perfect.
Ochii mei, creierul și inima,
Așa cum sînt le înțeleg.
Mă înțeleg pînă la ultima fibră
Și cînd arunc veșmîntul artificial,
Cînd ajung la strunele nervilor
Și la pielea mea adevărată,
Atunci,
Solemn ca într-o catedrală,
Răsună peste lume
Un imn al veșniciei.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

THÉOPHILE GAUTIER

Simfonie în alb major

De lupte nu vor a mai ști
Și cad de gelozie prinse.

★

Umăru-i Paros lucitor
Și ca într-o noapte polară
Pe albu-i nevăzut, ușor,
O fină chiciură coboară.

Din ce măduvă de trestie
Din ce zăpadă virgină,
Zămislită din ce ostie
Fu pielea-i albă și divină ?

Picuri luatu-s-au de lapte
Iernaticei de-azur cupolă,
A mării albă spumă-n noapte,
A crinului de-argint corolă ;

Marmură albă, cărnuri pale
Pe unde zeii tot petrec,
Argintul mat, lăptoase-opale
Prin care luminile trec ;

Ivoriul und' găsește-aripe
Albi precum sunt niște fluturi
Pe vîrf de note să-nfiripe
Tremurătoarele-i sărutur ;

Hermina neprihănită,
Fiorii pentru-ai ocroti, —
O albă blană și sortită
Umeri și herburi a feri ;

★

Viul argint cu flori fantaste
Vitraliile-mpodobind
Și alba apă-n jerbe caste
Ondinei plînsu-ncremenind,

Arbust ce se-ncovoaie-n mai,
Subt albe flori de promoroacă ;
Palei melancolii un strai
De alabastru să petreacă ;

Și albul puf al porumbiței
Pe-al vilei coperiș ningînd,
Și picătura stalactiței
În grota neagră alb plingînd.

De la Norvegi și Groenlanzi
Cu Seraphita se întoarnă ?
Madonă-a marilor zăpezi,
Alb un sfinx sculptat de iarnă ;

Ca-n avalanșă se afundă
Paznic de ghețuri înstelate,
La pieptul alb vroind s-ascundă
Tainele-i albe și-nghețate ?

Subt gheața unde calm hodină,
Oh ! inima i-o va topi !
Oh ! roza pată mai senină
Acest prea alb va domoli.

Tălmăcire de
Pan Izverna

REVISTA STRĂINĂ

● **FABIO LUKAS** a fost ales de curînd pentru un nou mandat în fruntea Uniunii Scriitorilor din Brazilia. Este autorul a numeroase volume și articole de critică literară dintre care cele mai importante sînt : „Caracterul social al literaturii braziliene", „Poezia și proza în Brazilia", „Rațiune și emoție în literatură". Fabio Lukas tratează în exclusivitate probleme ale literaturii braziliene.

„Originalitatea literaturii braziliene — este de părere criticul —, în comparație cu literatura Americii Latine scrisă în spaniolă izvorăște din faptul că peste amestecul inițial de cultură apartinînd populațiilor indiană, neagră și albă s-au adăugat, la începutul secolului al XX-lea, elemente de cultură ale emigranților din Japonia, Italia, Germania și a celor din lumea arabă. Tendintele literaturii braziliene sînt orientate spre o existență de sine stătătoare în contextul literaturii latino-americane, ca urmare a trăsăturilor speciale ale acestei țări de dimensiuni continentale. În plus, instituțiile politice din Brazilia au cu totul altă moștenire și tradiție decît în țările latino-americane vorbitoare de limba spaniolă".

Potrivit părerii lui Lukas, cele mai marcante personalități ale literaturii braziliene sînt poeții Carlos Drummond de Andrade, Mario Quintana și Henriqueta Lisbo, aceștia din urmă reprezentanți ai modernismului brazilian, apoi cei din generația de după 1945 : Domingos Carvalho da Silva Ramos, Pericles Eugenio da Silva Ramos, Ledo Ivo. Dintre prozatori : Morilo Durado, Lygia Fagundes Telles, Autran Durado și Ruben Fonseca. Cea mai mare descoperire a literaturii braziliene din ultimul deceniu este, după părerea aceluiași Fabio Lukas, prozatorul Mario Souza din Amazonia.

● **SUB TITLUL** „Poetul, adică o stare a spiritului", revista varsoviană „Polityka" a publicat un interviu cu poetul sovietic Robert Rojdestvenski. „În nici o literatură războiul nu are o tradiție atît de vie ca în literatura și arta sovietică", a spus reporterul. La care Rojdestvenski a răspuns: „Da, este adevărat. Am răspuns de nenumărate ori la întrebări de genul : „Bine, dar au trecut de atunci atîția ani...", sau „Cîți ani încă... ?". Am călătorit, de asemenea, mult în Occident, am ținut prelegeri la universități, am luat parte la întruniri. Am plecat adesea zguduit de la aceste întîlniri pentru că oamenii nu știau nimic, absolut nimic. La început, cînd mă întrebau dacă la Moscova există telefon sau dacă sînt străzi asfaltate, am avut impresia că o făceau pentru a se distra. Se înțelege, mi-au fost puse și întrebări serioase, am întîlnit și oameni care ce interesau de poezie, de film, dar au predominat întrebările de genul : „Este adevărat că studierea limbilor străine este interzisă în Uniunea Sovietică ?" sau „Este adevărat că în Uniunea Sovietică căsătoriile se pot încheia numai cu aprobarea Comitetului Central ?" Cînd am vorbit despre război, întrebarea cea mai frecventă care mi s-a pus a fost : „În ce țări ați luptat ?" Interesant este faptul că asemenea întrebări nu erau puse numai de studenți, dar și de către dascălii lor..."

● **ÎN „VISUL UNEI NOPȚI DE IARNĂ"**, Shakespeare a situat Bohemia la țărmul mării ! Cum este posibil acest lucru ?, s-au întrebat și se mai întreabă unii. Să aibă dreptate adversarii lui Shakespeare, care l-au considerat drept „un comedîant de la țară, lipsit de instrucțiune" ? dacă este așa, cum se face că el a ajuns cel mai mare dintre dramaturgii tuturor timpurilor ?

În secolul trecut, marele poet Jan Neruda îl calificase pe Shakespeare drept „inventatorul litoralului ceh". Cu totul alta a fost situația mai demult. De pildă, dramaturgul Ben Johnson, contemporanul lui Shakespeare, afirma : „Domnul Shakespeare își lasă eroii să iasă la țărmul mării în Bohemia, fără să-l deranjeze faptul că marea cea mai apropiată se află la o distanță de 120 mile de această țară"...

Deocamdată disputa este deschisă în paginile presei culturale din Cehoslovacia. Discuțiile inițiate au pornit de la un articol al lui Josef Polák intitulat „Bohemia lui Shakespeare nu este Cehia" apărut în anul 1973 în revista „Ceská literatura".

Vom reveni cu amănunte din unele luări de poziție mai semnificative. Eventual și cu o concluzie, dacă se va ajunge la vreuna...

● **SE PARE CĂ** războiul civil din Spania constituie obsesia scriitorilor iberici din toate generațiile, prozatori, poeți și dramaturgi. Un exemplu elocvent este marele prozator spaniol Camilo José Cela. Referindu-se la romanele sale „Stupul" și „San Camilo 36", el spunea : „Ambele romane zugrăvesc același eveniment istoric. Cîndva spusesem că am conceput „San Camilo 36" ca pe o frescă în care era cuprinsă toată durerea și nebunia) grupurilor de oameni care nu știau ce s-a petrecut la 18 iulie 1936. Astfel, mulți spanioli nu aveau idee că atunci a început cel mai singeros și cel mai nefericit dintre toate războaiele civile. Fără îndoială, „San Camilo 36" este cel mai bun roman al meu... L-am scris într-un an, dar l-am purtat în mine multă vreme. A scrie un roman înseamnă, după părerea mea, un proces de conștiință".

Romanul „San Camilo 36" a fost tradus în limba germană, iar acum urmează să apară în Statele Unite. „Este foarte prețios din punctul de vedere al limbii, la fel ca „Stupul", pentru că folosesc limba vorbită, slang-ul, ceea ce reprezintă un obstacol deosebit pentru traducător. Sînt însă gata să colaborez cu traducătorii și să le explic lucrurile pe care ei nu le înțeleg. Știu, de pildă, că traducerea germană a „Stupului" conține multe lucruri prost traduse, multe expresii neînțelese, care au schimbat total sensul frazei".

Ferestre către lumea arabă

Prezența a trei elemente definitorii pentru identitatea unui popor — limbaj, cultură și civilizație — în titlul unei lucrări *) de mică întindere ca volum ar putea fi de natură să genereze unele semne de întrebare cu privire la profunzimea abordării temei respective. Lectura cărții însă constituie o exemplificare concretă a dictonului „non multa sed multum" ; iar semnele de întrebare se transformă, încă din timpul lecturii, în tot atîtea prilejuri de încintare, motivate atît de conținutul în sine al paginilor, cît și de modalitatea de abordare a temelor, de erudiția și rigoarea științifică și, nu în cele din urmă, de stilul însuși al autoarei.

După cum afirmă Nadia Anghelescu încă din primele pagini, descifrarea unei modalități de relaționare la universul lumii înconjurătoare, și, prin urmare, stabilirea unor coordonate generale privind identitatea spirituală a unui popor, își găsește prin analiza privind „locul limbii în societate, valorizarea ei în literatură, interpretarea ei de către vorbitorii de rînd și de către gramatici" (p. 9) una din căile „fertile de cercetare în acest domeniu". Și cu atît mai importantă și valoroasă pentru cunoaștere se dovedește această carte, cu cît ea se oprește asupra civilizației arabe, mai ales, asupra unui element vital al purtătorului său material : limba poporului arab.

Omul a fost dintotdeauna fascinat de pătrunderea în initimitatea spiritualităților semenilor lui, cu atît mai mult atunci cînd aceștia se dovedeau a fi exponenți ai unei individualități culturale puternice și bine conturate, avînd potențe creatoare de natură să aducă noi și noi comori la tezaurul umanității. Spațiul arab, relativ apropiat de noi prin geografie, dar, de cele mai multe ori privit ca fiind doar ceva atît de exotic încît devine îndepărtat, se relevă ca avînd o individualitate de o bogăție și forță de creație care ridiculizează aproape considerarea arogant-europeană de punte de legătură peste hiatusurile din istoria gîndirii și civilizației europene. Civilizația arabă se dovedește a fi un focar de emisie a civilizației în măsura în care o mai atentă căutare a acelor intimități menționate anterior dezvăluie creații nesfîrșit de variate și surprinzător de actuale ; iar mijlocul de proliferare a acestei civilizații, în același timp element determinant cu veritabilă acțiune de feedback, anume limba arabă, prezintă un caz cu adevărat singular în istoria limbii omului atît prin ceea ce transmite cît, mai ales, prin **felul în care** transmite. Parcurgînd paginile cărții — mai ales cele consacrate apologiei limbii — cunoscătorul acestei limbi, dar și cel care are doar informații despre subiect, nu poate să nu simtă o adevărată încîntare pe care am putea-o numi culturalo-lingvistică : se dezvăluie în acel loc — și în întreaga carte, de altfel — o profundă și constantă grijă pentru acest „tezaur istoric" al poporului, cum numea limba acad. Al. Rosetti într-un recent articol, cu atît mai mult cu cît, în ceea ce privește limba arabă, ea constituie o reală cheie de boltă a întregului edificiu de civilizație și cultură arabă.

Prezentarea raportului deosebit de complex dintre limba arabă și civilizația arabă se constituie într-o adevărată pledoarie avînd multiple obiecte : relevarea, în primul rînd, a unui fact de cultură în toate determinările sale fundamentale ; drept urmare, lingvista Nadia Anghelescu depășește ariditatea strictă a domeniului pentru a ajunge la „grădina de taină" a implicațiilor cultural-umane, dovedindu-se astfel o arabistă în sensul de analistă a implicațiilor de profunzime ale limbii arabe. Un al doilea obiect al pledoariei îl constituie îndemnul implicit la cunoașterea mai nuanțată, mai amănunțită a unei realități, — anume cea a lumii arabe în toate dimensiunile sale, — care, după ce a fost un focar de creație și îmbogățire a spiritualității omenirii, în prezent, este angrenată într-un deosebit de complex proces de revigorare și redefinire a identității sale autentice.

Obiectul cel mai direct al pledoarei în care se constituie cartea despre care vorbim îl formează însă Cartea — lectura, deci cunoașterea în genere, deci efortul mintii de a afla, dar și de a da celorlalți din cele aflate. Adevăratul cult al arabilor pentru lectură și scriere, fenomen dezvăluit și argumentat cu minuțiozitate și rigoare științifică, subliniază încă o dată veneratia pentru cuvîntul scris și respectul datorat cărturarilor, ei fiind aceia care lasă în urma lor ceva pentru cei care îi urmează. Conform tradiției, însuși Muhammad ar fi spus că omul nu se desparte niciodată de știința folositoare celorlalți — chiar dacă el nu mai este, rămîne prin acea știință.

Dar conform celor spuse de marele cărturar arab Al-Gahiz, cartea, textul este „o cupă umplută cu spirit", „un vas încărcat cu glumă și seriozitate (în același timp)" (p. 53). Adevărat discipol al marelui cărturar, Nadia Anghelescu acordă atenția cuvenită și stilului cărții sale — și astfel întîmplările cu tîlc sau anecdotele aparent nevinovate, ca și ironia subtilă adresată unor teorii unilaterale sau exclusiviste sînt de natură nu să „ușureze" lectura, ci să ridice la nivelul spiritualității însuși faptul banal în aparență. Traducerea dialogurilor de adevărată factură platonică (p. 76—83), prezentarea unor aspecte contemporane legate de problema identificării viitorului limbii arabe literare (p. 140 și urm.) constituie doar cîteva exemple alese la întîmplare care vin să susțină cursivitatea lecturii textului, completată fiind de variatele referiri științifice.

Cu adevărat, cartea Nadiei Anghelescu este o carte atît despre ceea ce face, cît și despre ceea ce produce o carte — limbaj, cultură, civilizație.

Doru Giugaru-Costea

*) **Nadia Anghelescu : „Limbaj și cultură în civilizația arabă". Editura Științifică și Enciclopedică, 1986**

Desen de Ilie Florin

SPORT

A fi mediocru e o potlogărie

Întorcîndu-mă din Bucegi, puțin obosit, puțin nevrednic, n-am putut să nu cad în gura lăcomiei și să nu mă duc la meciul Dinamo — Victoria. Prevenit din toate timpurile că fotbalul nu e, la urma urmelor, suma bucuriilor de pe fața pămîntului, regret pasul nesăbuit făcut pînă în Șoseaua Ștefan cel Mare, fiindcă Dinamo și Victoria, oriunde ar juca, la București, la Tîrgoviște, ori pe fața nevăzută a Selenei reușesc mereu un miraculos scor egal. Noi și patima noastră de-a-i vedea jucînd sîntem prada legitimă a acestor băieți prea răsfățați, prea cu deștele pline de învîrteli. Tot ce agonisisem pur la Sinaia, într-un sfert de ceas s-a dus pe apa sîmbetei. Acolo, în Bucegi, oracolele toamnei au deschis osteneli vegetale. La București, toate copiile de octombrie ale trandafirilor din mai poartă în ele ticăloșia paginii nescrise. Acolo, în Bucegi, pecetea fiecărei săptămîni se compune din două aripi de purpură și fum albastru. Acolo foșnește-n om părerea că se mișcă numai printre lucruri vechi și dureros de dragi. La București, cum intră trenul pe ace, îmi suie în gît întrebarea aiurită : vor fi avut și gladiatorii cronicari sportivi ? Numai la București îți dai seama că foarte multe lucruri se întîmplă alandala în fotbalul românesc. Pe cînd nu începusem să îmbătrînesc și mîncam o gamelă de ciorbă de oaie la o masă eram convins că cea mai frumoasă meserie din lume e să fii vesel. Mi-a trecut (din fericire ? din nefericire ?). E o prostie gogonată să fiu îngăduitor cu cei ce minjesc, cu gîndul sau cu fapta, obrazul veșnic tînăr al fotbalului. Acestui joc de o frumusețe de neimblînzit îi dau strălucire doar vreo cinci, șase echipe. Restul, dumnezeu cu mila. Cinci, șase formații se bat pentru glorie și onoare sportivă, altele urlă de bucurie cînd ciupesc pe undeva un punct. Uitați-vă, Buzăul nu mai are nici un cîine în stare să prindă un amărît de iepure, Jiul se scufundă sub Paring, Chimia călărește pe coada măturii, Rapidul face vrăji negre sub pragul propriei colibe, Moreniul încearcă zilnic o mie de pași îndărăt spre divizia B, Galații măsoară Dunărea cu ciurul etc... Cînd mă uit la zvîrcolirile din coada clasamentului îmi vine să zic că retrogradarea trebuie să aibă loc prin tragere la sorți. Și, culmea ! această uluitoare stare de mediocritate îi face pe mulți inși să scoată mugete de fericire. Cu toții gîndesc, dînd din lăbuțe : poate scăpăm noi... A fi mediocru e o potlogărie, domnilor.

Fotbalul e o laudă adusă timpului și tinereții fără de moarte. A-l sluji după legile mîndriei e o chestiune de demnitate. Să nu ucidem ceea ce iubim. Eu, cînd asist la un meci frumos, mă simt ca vechii negustori ruși care, grași ca nisetrii, ieșeau goi din baia de aburi și se tăvăleau în troienii de zăpadă, năclăiți de sănătate.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
43
(1 276)
Simbătă
25 octombrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PACE, PROGRES

două momente importante fac din agenda acestei săptămîni un reper pentru intreaga activitate politică și socială — Plenara C.C. al P.C.R., desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, și Sesiunea Marii Adunări Naționale. Impactul lor nu este numai de ordin intern — economia românească, stadiul realizării planului național unic și măsurile care privesc indeplinirea sa integrală — ci vizează și un context extern, cu o importanță și o semnificație care atrag atenția internațională. Este vorba de Hotărirea Plenarei C.C. al P.C.R. — și de legiferarea acestei hotăriri de către Marea Adunare Națională — privind reducerea de către Republica Socialistă România cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare și convocarea, în legătură cu aceasta, a unui referendum.

Abordînd, într-o largă paletă de argumente și motivații, actualitatea economică, cuvintarea pe care secretarul general al partidului a rostit-o în cadrul Plenarei marchează momentul exact al economiei românești ca și perspectivele acesteia, pentru indeplinirea intocmai a programelor adoptate și a le da o substanță nouă, de calitate, printr-o mai bună organizare a muncii, prin perfecționarea activității din toate domeniile, prin pregătirea profesională neintreruptă și angajarea cu toate forțele în opera de dezvoltare intensivă a țării. O verticală de spirit răzbate din toate acestea și adună, spre sensuri inalte, dovezi ale creației materiale, științifice și tehnice din toate sferele activității umane. In industrie, ca și în agricultură, problemele care se cer rezolvate beneficiază de o experiență prodigioasă a acestui prim an al celui de-al optulea cincinal și fac o solidă punte de legătură cu viitorul imediat. Capacitățile economice și sociale ale țării au intrat în faza unui nou randament, a unei noi eficiențe, a unei noi calități. Și în aceasta constă conditia inaintării noastre spre noi înfăptuiri, spre noi și edificatoare argumente ale progresului și civilizației socialiste. „Dispunem de tot ce este necesar — se subliniază în cuvintare — pentru a îndeplini planul pe acest an, pentru a pune o bază trainică îndeplinirii întregului cincinal 1986—1990 și a asigura înfăptuirea obiectivelor strategice stabilite de Congresul al XIII-lea, privind trecerea României la un nou stadiu de dezvoltare, de țară socialistă mediu dezvoltată, de a asigura dezvoltarea puternică a economiei, a științei, învățămîntului, culturii și, pe această cale, creșterea venitului național, ridicarea nivelului de trai material și spiritual, întărirea bazei materiale a patriei noastre, garanția bunăstării poporului și a independenței și suveranității țării".

Astfel, într-o strînsă corelație cu aceasta și cu vădite ecouri de conștiință politică internațională, Plenara a hotărît reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare și convocarea în legătură cu aceasta a unui referendum. Marea Adunare Națională a dat putere de lege acestei hotăriri, ea este consensul nostru de inimă și conștiință. *Avem convingerea că* — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — *aceasta va exercita o influență pe plan internațional, va demonstra nu numai justețea politicii României, dar și faptul că trebuie să se treacă de la vorbe la măsuri reale de dezarmare în toate domeniile de activitate. Trebuie să înțelegem bine că, în actuala situație internațională, trecerea la asemenea măsuri reprezintă un eveniment care trebuie să constituie o mîndrie pentru partidul și poporul nostru, că tocmai în situația internațională încordată pot să ia asemenea măsuri și să demonstreze că sînt gata să acționeze ferm pentru realizarea programului de reducere radicală a tuturor armamentelor, de eliminare a armelor nucleare.*

„In general, România consideră că este necesară o abordare nouă, mai îndrăzneață, pornind de la noile realități, pentru a putea avansa pe calea dezarmării, a păcii și colaborării", se apreciază în cuvintarea pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit-o la Sesiunea Marii Adunări Naționale, cuvintare care, prin consensul forumului legislativ suprem, a fost adoptată ca document programatic al politicii externe a României. *Să demonstrăm prin votul nostru pentru reducerea unilaterală cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare,* — spunea președintele țării — *voința nestrămutată a poporului român pentru înfăptuirea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare, hotărirea poporului nostru de a se angaja cu toate forțele și de a participa activ la lupta pentru o lume fără arme, fără războaie !*

Secretarul general al partidului se adresează întregului popor pentru a se pronunța prin DA asupra acestei măsuri de importanță politică deosebită. Ea se înscrie în rîndul altor propuneri și demersuri prin care România a acționat și acționează pentru făurirea unei lumi a păcii și înțelegerii, președintele nostru fiind de mult apreciat și respectat pe arena internațională ca un adevărat *Erou al Păcii*. Acest DA prin care ne vom pronunța la referendumul din noiembrie va fi răspunsul aparținerii noastre la cauza umanismului și civilizației, va fi partea noastră de contribuție la construcția unui pămînt lipsit de arme și de războaie, a viitorului omenirii întregi. Acest DA va fi răspunsul nostru, al muncii și vieții noastre care s-au edificat și se edifică în libertate și independență.

Luceafărul

„SĂ DEMONSTRĂM PRIN VOTUL NOSTRU PENTRU REDUCEREA UNILATERALĂ CU 5 LA SUTĂ A ARMAMENTELOR, EFECTIVELOR ȘI CHELTUIELILOR MILITARE VOINȚA NESTRĂMUTATĂ A POPORULUI ROMÂN PENTRU ÎNFĂPTUIREA DEZARMĂRII ȘI, ÎN PRIMUL RÎND, A DEZARMĂRII NUCLEARE, HOTĂRÎREA POPORULUI NOSTRU DE A SE ANGAJA CU TOATE FORȚELE ȘI DE A PARTICIPA ACTIV LA LUPTA PENTRU O LUME FĂRĂ ARME, FĂRĂ RĂZBOAIE !"

NICOLAE CEAUȘESCU

Faptă românească la temelia păcii

Recentul demers al României socialiste, făcut prin glasul președintelui său, tovarășul Nicolae Ceausescu, pentru trecerea la măsuri concrete, imediate de dezarmare reprezintă un moment de importantă istorică în efortul umanității de a înlătura definitiv pericolul unei nimicitoare conflagrații. Nu există în clipa de față o problemă care să unifice într-o mai mare măsură aspirațiile miliardelor de locuitori ai Terrei, decît această problemă vitală a păcii care se suprapune în fond dreptului sacru al ființei umane de a gîndi la viitor, de a și-l construi în demnitate și liniște. Într-un context nou, creat de acumularea fără precedent a armelor, în primul rînd a celor nucleare — depozite monstruoase, inimaginabile care „asigură" moartea de cîteva mii de ori a fiecărui pămîntean — concluzionează tovarășul Nicolae Ceaușescu în memorabila Cuvintare rostită la 23 octombrie, în sesiunea Marii Adunări Naționale „se impune o abordare nouă a problemelor mondiale și, în primul rînd, a problemei armelor nucleare". Ea constă, după aprecierea lucidă, profund umanistă a conducătorului partidului și statului nostru, în renunțarea definitivă de către toate statele nucleare și în primul rînd de către cele două mari puteri la concepția potrivit căreia armele nucleare pot oferi garanții de apărare, de securitate, pot asigura prin proliferarea lor starea de pace.

Prin cuvîntul marelui om politic al contemporaneității, a cărui strălucită activitate internațională este consacrată edificării unei lumi a păcii și colaborării, pentru noi și pentru generațiile ce vor veni, se rostește voința unui popor liber care cheamă astăzi toate popoarele lumii la faptă, la angajare responsabilă întru apărarea a însăși existenței ființei umane. Reducerea în mod unilateral a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale României cu 5 la sută, consultarea poporului în cadrul unui referendum, reprezintă un gest exemplar, o dovadă de netăgăduit că România socialistă, președintele său consideră acest moment drept hotărîtor pentru evoluția mondială, ca un moment al trecerii la fapte. Numai prin astfel de angajamente concrete care înlocuiesc orice fel de promisiuni, de declarații, de condiționări, certitudinea păcii poate intra în casele noastre și în visele noastre ca o lumină curată de care avem atîta nevoie, la care avem atîta drept.

De aceea cred, de aceea sînt convins, că gestul de supremă încredere în viitor pe care România îl face astăzi, este, devine un gest de importantă istorică, așezînd irevocabil o faptă românească la temelia păcii.

Nicolae Dan Fruntelată

Să înlocuim arta războiului cu arta păcii!

Pace-n țară, grîu la vară ! era felul de a da binete al tătînelui meu Pop Tudor, țăran cu trei clase primare, dar avînd școala vieții, participase în războiul prim mondial (frontul il purtase din Galiția pînă la cizma Italiei, la Monte Grappa), ca să se înfrupte apoi, cu lingură mare, din cel de-al doilea război mondial : mergînd în luturi, meni să ne ferească soarta de un al treilea război, poruncind ca noi, feciorii lui, să tinem sus, neclătinată credința pe care o zidise în urarea lui de-o viață : **Pace-n țară, grîu la vară !** după care, pe patul morții, scrise — cu vorba și sufletul — testamentar și ultimativ, speranța în mai binele casei și al țării : **Să n-avem cu nime' bai, / să nu cumpărăm mălai !** Era sigiliul său de adio, suma a tot ce gîndise, muncise, trăise, simțise, visase, sperase tătînele meu într-o viață de om, trăgînd cu oțelul plugului dumisale o brazdă de nesters (îmi place să cred) în pămîntul Transilvaniei și în conștiința copămîntenilor lui.

Ce-i cu aceste ziceri păsuniste ? pot fi întrebat. Sînt urări din arborele memorial prin care oamenii Transilvaniei își menesc unii altora sănătate, tihna muncii și dreptei viețuiri, rod în țarină, rod în copii, bucurie cu carul, cuget limpede, simțire bogată, dreaptă cumpănă, frățietate, neîngenunchiere la greu, păstrarea nealterată a sînelui, virtuți de cremene pentru viitoarele ctitorii. Toate acestea se cuprind, bag seama, în cele două ziceri binecuvîntate pe care le am scumpă moștenire. Pacea dătătoare de tihna creației (industriale, agrare sau spirituale) este columna de viață a celor care vietuiesc în arcul carpatic, la Dunăre și Marea Neagră. Este, pe un plan mai larg, „suma vieții noastre istorice", cum spunea Eminescu. Tradiția păcii la români este o chestiune de leagăn și mormînt, cum o atestă balada, doina, datina și dorul, înscrisurile, fluviul cronicilor, toate formele simțirii și rostirii românești de la începuturi și pînă azi.

Recenta cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în cadrul solemn al celui mai reprezentativ forum al națiunii noastre socialiste, a exprimat, încă o dată, cu toată fermitatea, încrederea noastră în capacitatea de acțiune rațională a conducătorilor de popoare, în voința oamenilor de bine de pretutindeni de a trăi în pace și bunăstare. Poziția conducătorului României se bucură de întregul sprijin al poporului nostru, aducînd în dezbaterea marilor probleme ale lumii trăsăturile de luciditate și speranță ce caracterizează atitudinea dintotdeauna a neamului nostru de oameni pașnici și înțelepți : „Realitatea, viața, demonstrează cu puterea faptelor de netăgăduit, că planurile de dezvoltare economico-socială ale fiecărui popor —

Pop Simion

Continuare în pag. a 7-a

Pași concreți

La puțină vreme după apariția romanului „Vară tîrzie" am fost invitat la o întîlnire cu cititorii în comuna Ialomițeană Grivița. Aflînd ei, oamenii aceia, că este vorba de un roman apărut la Editura Militară, anunțîndu-se că va veni și un militar, s-au adunat oameni mulți, oameni în virstă. Își puseseră bărbații pălăriile și hainele de duminică, își îmbrăcaseră femeile portul lor sobru cu broboade — maro sau negre — și după ce s-au spus cuvintele de început, cineva a întrebat, cineva ne-a întrebat pe noi, care păream, nu-i așa, în ochii lor niște specialiști, dacă va mai fi război. Pentru că ei, mai toți cei care se aflau acolo, trăiseră războiul în lungile așteptări și spaime de cărțile poștale cu chenar negru — femeile ; trăiseră războiul în înfruntarea dură de-a latul Europei cu moartea — bărbații. Trăiseră războiul și nu voiau să-l mai trăiască o dată, voiau să știe și de la noi că va fi bine, că va fi pace. Că toate cele ce sînt nu se vor mai îngropa în amintiri dureroase și în moloz, că nu vor mai fi nevoiți să privească albastrul senin al cerului de cimpie cu spaimă și neîncredere. Să fie pace, spuneau, să fie pace și totul va fi bine. Între noi și ei, între ei care știau războiul ca pe o parte a vieții lor și între noi care știam războiul numai din amintirile părinților noștri, distanța era nu de tot mare, dar suficient de aspră, cam distanța ce separă gîndul că ceva este și gîndul că ceva ar putea să fie, între ceea ce îți închipui că a fost și ceea ce știi că a fost. Dar, între noi, cei ce măcar am

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

SĂRBĂTOAREA RECOLTEI

Sărbătorirea Zilei recoltei a avut, în acest an, un spațiu de rezonanță deosebit. Agricultura românească a cunoscut, sub multiple aspecte și cu multiple rezultate, o tot mai pronunțată ridicare la scara de valori pe care, conform hotăririlor Congresului al XIII-lea al partidului, trebuie să le consacre noua revoluție agrară. O imagine amplă și edificatoare a acestui an este inconfundabil legată de ceea ce secretarul general al partidului a numit, în atîtea rînduri, producții record, recolte sigure și stabile, pe măsura uriașelor investiții realizate în acest domeniu, pe măsura cerințelor și posibilităților care s-au dovedit și se dovedesc tot mai mari. Dar această imagine se leagă nemijlocit și de ceea ce, în concepția conducătorului partidului și statului nostru, înseamnă un nou mod de a gîndi și acționa, sub semnul unei noi calități a muncii și vieții. Organizarea și perfecționarea muncii din acest domeniu și-au spus și rămîn să își spună cuvîntul în multe privințe, ridicînd agricultura românească pe asemenea trepte ale dezvoltării și înfloririi ei, încît aportul său la progresul și civilizația țării să cunoască o pondere și o calitate din ce în ce mai categorice. Acest an, cel dintîi din seria cincinalului în curs, rămîne din aceste motive un bun și edificator argument.

Acest an care, în apropierea sărbătoririi Zilei recoltei, a cunoscut, cum se știe, un moment cu o deosebită putere de simbol — conferirea titlului de **Erou al Noii Revoluții Agrare** secretarului general al partidului, președintele României, **tovarășului Nicolae Ceaușescu.**

Printr-o Hotărîre-Decret a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. și Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, conferirea acestui înalt titlu semnifică recunoașterea și prețuirea unei vaste și laborioase activități creatoare, a contribuției esențiale la elaborarea și înfăptuirea politicii agrare a partidului și statului, pentru făurirea unei agriculturi intensive, moderne, de înaltă productivitate. Fundamentarea conceptului privind noua revoluție agrară și stabilirea obiectivelor acesteia, dintr-o perspectivă înaltă și esențială, precum și pe măsura marilor posibilități de care dispunem în prezent, își au în gîndirea și practica secretarului general al partidului un permanent orizont de sprijin. De aceea, conferirea înaltului titlu de Erou al Noii Revoluții Agrare certifică nu numai vastele și omniprezentele transformări ale realității, ci și sensul cu precădere activ pe care îl vor cunoaște acestea în actuala etapă, viitorul care, și din acest unghi, se alcătuiește cu pregnanță și relief certitudinilor, al gîndirii și acțiunii umane. Pentru că, spune secretarul general al partidului, **pînă la urmă, oamenii, activitatea lor, constituie factorul hotărîtor pentru realizarea noii revoluții agrare. De altfel, atunci cînd am formulat acest obiectiv, am și subliniat că aceasta presupune nu numai producții mari, dar și transformarea a însuși modului de gîndire, de muncă, de viață ale țărănimii, al tuturor celor ce lucrează în agricultură.**

Toate acestea își găsesc în primul bilanț al acestui an o întruchipare cît se poate de evi-

L

Continuare în pag. a 2-a

PROFIL

Civilizația naturii

Linia majoră a liricii lui A. I. Zăinescu a rămas, de-a lungul a două decenii, de o constanță specifică, cu puține elemente adiacente ori replieri îmbogățitoare, căci de la **Zeii neatenți** (1967) pînă la **Abatoarele de greieri** (1985) însemnele și identitățile unui spațiu de relief subcarpatic configurează o mitologie deluroasă și gospodărească. Iată-l pe poetul începuturilor, dominat lucid de condiția aspră a podgoreanului, reverberată de o intreagă mitologie a spațiului : „Sîntem aspri, în fine, și ne ducem destinul / Aici în podgorii ca într-un mit, / De unde se scutură galben și arde pelinul, / Piatra se sparge albastră și înmugurește în zid". Satul a rămas același, noul registru obiectual-imagistic vine să articuleze nuanțat, să redefinească semnificativ, să imprime consistență, vigoare, expresivitate unui „topos" individualizat și să deschidă acoladele spirituale ale unor semnificații de adîncime. Poezia cîștigă în ideație și mesaj și se încarcă tot mai mult de spiritul pulsatil al unui autohtonism panteist, de substrucție mitologic și istoric, punînd în vibrație totodată o culoare și lumino-

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Realismul criticii (II)

Obiectivitatea interpretării presupune deschiderea gîndirii critice atît spre textul cît și spre **contextul** operei analizate. Trebuie să spunem de la bun început că tratarea autarhică a literaturii e o eroare metodologică, cu alte cuvinte judecata de valoare nu poate ființa autonom, ci prin **raportare la sistemul cultural.** În acest sens buna „vizibilitate" critică se obține nu prin reducția exclusivă la fenomenul literar în sine ci prin contextualizare culturală și etnică, un rol esențial avîndu-l **critica de direcție** care orientează evoluția literaturii printr-o atitudine praxiologică nu numai constatativă. Observăm însă că, spre deosebire de perioada clasică a criticii românești (reprezentată de personalități ca Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, Iorga, Lovinescu ș.a.), critica de direcție la ora actuală a intrat (cu excepția cîtorva nume) într-o nejustificată eclipsă. Este vorba oare de abdicarea de la vizionarismul critic în favoarea opticii relativiste ? Problema rămîne deschisă. Vocația macroculturală a criticii trebuie oricum întreținută pentru că ea asigură autoritate domeniului teoretic. Complexitatea fenomenului literar actual necesită totodată o orientare interdisciplinară a analizei critice. S-a văzut adesea că interpretarea pur literară poate fi insuficientă sau atinge chiar momente de saturație și atunci e necesară deschiderea viziunii critice spre domenii complementare, fenomen care sporește obiectivitatea demersului. **Contextualizarea** și **folosirea operatorului analogic** sînt modalități eficiente de plasare a literaturii în macrosistemul cultural al epocii, modalități prin care se obțin concluzii relevante în plan tipologic. De

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

REDESCOPERIREA VALORILOR

Colecția națională de folclor

Cu o vechime apreciabilă în istoria științei românești, ideea alcătuirii unui corpus al culturii populare a fost îmbrățișată de la început, fără rezerve, fiind unanim considerată drept o operă științifică și patriotică de cea mai mare însemnătate. Cristalizată deja la 1877 și conturată în liniile sale generale, ideea corpusului îmbracă forma unui program concret, ce impresionează și astăzi prin monumentalitatea edificiului și generozitatea obiectivelor urmărite. Iată-l deja fixat de Gheorghe Chițu, pe atunci ministrul Cultelor și Instrucțiunii publice, într-o scrisoare pe care i-o adresa lui B. P. Hasdeu, la 11 august 1877: „Spre a da o mai mare dezvoltare posibilă studiului ori-

Alexandru Dobre

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

N. IORGA: «Istoria literaturii românești. Introducere sintetică»

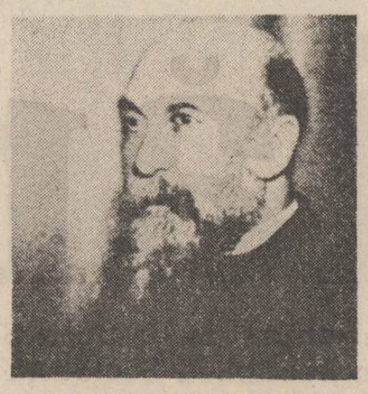

II

Știința și arta lui N. Iorga sînt de a conduce către rădăcina lucrurilor. Cultura și literatura română nu sînt de aceea pentru el fenomene recente, născute printr-un decret sau printr-o fericită lovitură de bici a destinului. Ele sînt rezultantele unui proces îndelungat, fapt pentru care durata se leagă la N. Iorga indestructibil de noțiunea de cultură. Ideea că brusc prin influența occidentală a secolului XIX cultura și literatura română s-ar fi născut fără precedente care să le pregătească, noua evoluție este tot ce se poate mai opus la gîndirea lui istorică. A concepe un popor care a așteptat sute de ani influența fericită pentru a se ilustra cultural este tot ce se poate mai absurd pentru istoria literară scrisă de marele savant. Poporul român n-a așteptat sute de ani contactul izbăvitor cu cultura franceză, occidentală, în genere, pentru a exista în plan spiritual. Cît despre influențe, ele nu sînt numai noi, ci și foarte vechi, și nu vin numai din occident, ci din toate punctele cardinale care pot iradia spiritual. Cultura și literatura română nu sînt un dar al cuiva ci rezultatul unei elaborări colective cu nenumărați autori, folosind varii elemente, interne și externe, pe o durată a cărei lungime este firesc incalculabilă. Centrele culturale iradiante sînt totodată și itinerante, iar scurta istorie literară a lui N. Iorga constituie și un bilanț foarte instructiv al acestei succesiuni sau simultaneități de centre spirituale, stimulatoare pentru istoria culturii și a literaturii române. Cardinală, pentru N. Iorga, rămîne Roma răsăriteană, al cărei prestigiu politic și cultural a fost uriaș, și căreia savantul român i-a dedicat o bună parte a efortului său de restituire și sinteză istorică. În **Introducerea sintetică** ea constituie punctul de plecare în succesiunea de mari contacte culturale. Sînt de amintit apoi cele realizate prin centrele poloneze care exprimau un tip de cultură occidentală, cele datorate Padovei și Veneției, versiuni noi ale fostului Bizanț cultural, cele realizate cu Roma, cu Viena, apoi cu Parisul. A vorbi deci despre Apus și despre influența lui nu este suficient pentru N. Iorga. Aceste contacte cu Apusul sînt exprimate de o geografie culturală foarte mobilă, cu legile ei interne de dezvoltare. Recapitulîndu-le, N. Iorga face vizibilă lipsa de justificare a ignorării acestor straturi de viață istorică și culturală, absența unui criteriu istoric și social absolut indispensabil unei înțelegeri corecte a istoriei unei culturi. Pe scurt, această **Introducere sintetică** spune un „nu" de o competență indiscutabilă exclusivismului după care o istorie culturală începe la o anume dată, toate acumulările interioare neinteresînd sau fiind considerate o specie de rebuturi, la care trebuie să te referi cu jenă. **Introducerea sintetică** demonstrează cît de organică, cît de firească a fost dezvoltarea culturii și literaturii române ca și osmoza datorită căreia s-a îmbogățit cu elemente noi. A elimina componente și influențe culturale pentru a absolutiza pe cele rămase este pentru N. Iorga un gest contrariu istoriografiei. Iată de ce modul în care marele savant înfățișează dinamica culturii și literaturii în **Istoria literaturii românești. Introducere sintetică** este dintre cele mai profunde și cele mai originale. Esențială rămîne pentru el nu influența ci existența fondului propriu, inevitabil pentru orice popor și pentru orice cultură. El hotărăște și soarta influențelor. Oricît de puternice, aceste influențe nu duc la nimic, dacă fondul rămîne frigid la ele. Opera Văcărești lor este pentru Iorga un asemenea exemplu. Prețioasă pentru istoria noastră literară, contribuția lor rămîne singulară și fără posteritate pentru că ea exprimă în diverse proporții integrarea actului lor artistic în curentele culturale dominante și definitorii pentru imperiul otoman. Ienăchiță Văcărescu îi apare lui N. Iorga un om al culturii imperiale otomane a momentului și mai puțin un om al tradiției culturale românești. Ceva din el a murit odată cu retragerea imperiului otoman în altă matcă. Mult mai autentic i se pare lui N. Iorga, Costache Conachi la care fondul indigen e mai viu, mai evident exprimat. Încercarea de definire a fondului autohton este una din cele mai valoroase contribuții ale acestei cărți fecunde.

Fără acest fond nici un strat, nici o influență nu reprezintă o realitate, influența însemnînd pentru Iorga o modificare mai mult sau mai puțin superficială a fondului într-o direcție pe care o conținea latent. Acesta este, desigur, și un răspuns la absolutizarea inriuririlor și a influențelor. G. Călinescu l-a citit bine pe Iorga și mai ales în această direcție, fundamentală, de ordin conceptual, ei comunică, primul continuînd pe cel de-al doilea. „Oroarea noii generații pentru trecut vine din lipsa informației", scria G. Călinescu sublimînd o idee din N. Iorga, gravă cu atît mai mult cu cît știm că fiecare generație rămîne cu zestrea culturală formată în tinerețe. Sigur că „specialiștii" și partizanii lor, reduși la modele ușor de manipulat, au fost serios incomodați de perspectiva lui N. Iorga. Dar ea nu era nouă. Cînd el vine și spune că centrul Europei nu e unul singur, că nu reprezintă un singur punct cardinal, contrazice desigur anume inerții, după cum modul lui de a departaja pe straturi aceste influențe introduce derută în spiritele neinformate. „Apusul", adică Occidentul, reprezintă pentru N. Iorga realități foarte diferite ca așezare și manifestare, fiind de diverse filiere și cu efecte diferite la contactul cu poporul român și cu cultura lui. Pentru el relația dintre Occident și Orient, care este una dinamică, istorică, refuzînd staționarea în tipare inerțiale de reprezentare istorică, este mult mai vie și mai expresivă decît pentru alții. Roma răsăriteană, altfel zis Bizanțul, este un oraș care asimilează lecția culturală a Asiei mici, mai veche decît a Romei. N. Iorga este un adept al forței de supraviețuire a straturilor afunde din viața și cultura unui popor, el afirmînd că întotdeauna trecutul stă la bază și nu vine din contacte ulterioare. Din conjuncția culturală, Orient-Occident, în accepția tradițională, apare la un moment dat unul din cele mai strălucitoare și mai luxoase produse culturale și literare românești, Dimitrie Cantemir, căruia N. Iorga îi acordă o atenție pe măsură. „Dar mai ales în Constantinopol, trimes acolo ca ostatec, el a fost inițiat în trei civilizații deodată." Iată un tip de contact pe care l-au avut mulți, dar la puțini a rodit ca la Cantemir: „Astfel fiul de domn moldovean a trăit într-un mediu care i-a îngăduit lui în toată această epocă, în Răsărit și Apus, să aibă cunoștința tuturor literaturilor și tuturor formelor de cultură, de la antichitatea greacă și latină pînă la cultura orientală, turcească, arabă și persană". Afirmarea singularității lui nu privește întinderea erudiției, ci capacitatea sintezei, posibilitatea de a formula, primul între alții asemenea lui, căi rodnice pentru cultură și literatură. N. Iorga afirmă intîietatea culturală și literară a lui Dimitrie Cantemir față de gîndirea și creația Europei timpului, în chipul cel mai firesc, pornind de la temelia istorică și comparată a faptelor și valorilor. Iorga definește prin Dimitrie Cantemir, dar nu numai prin el, fenomenul pe care Edgar Papu l-a intitulat **protocronism.** Pentru N. Iorga **Istoria Imperiului Otoman** nu are numai caracterul de unicat, ceea ce ar fi foarte puțin, nu este, altfel zis, o curiozitate, ci un fapt inseriabil cultural pentru că este deschizător de drumuri: „Și totuși scrie N. Iorga, de această bogată informație spiritul său nu se lasă străvit; el a putut-o purta pe umeri: soldat împovărat de arme grele, era capabil însă a merge la asalt, pentru orișice țintă, și atunci din spiritul lui moldovenesc plin de originalitate, din vigoarea aceasta pe care nimic nu o putea înăbuși, a rezultat încrederea cu care el a atacat, și puterea cu care a biruit toate subiectele, precum aceea a **Istoriei Imperiului Otoman** sau acela despre religia mahomedană, operă admirabilă care nu este indeajuns de cunoscută." Fondul este spiritul lui moldovenesc, factorii ceilalți sînt intersectările culturale pe care le-a trăit și asumat ca nimeni altul. Afirmarea valorii lui **protocronice** este hotărît formulată, vădind, ar zice Edgar Papu, constiința de tip **protocronic** a savantului: „trebuie să înțelegem un lucru: **Istoria Imperiului Otoman** nu este o simplă descriere de fapte, ci o dramă, o adevărată tragedie antică. În Apus niciodată istoria nu fusese tratată astfel ca dramă, înfățișîndu-se ridicarea unui popor, punctul culminant și scoborîrea lui. Ceea ce mai tîrziu a făcut Gibbon asupra imperiului Roman și ceea ce, înaintea lui Gibbon, făcuse Montesquieu în **Considerații asupra măririi și decăderii romane,** a încercat-o înainte de dînșii Dimitrie Cantemir: **Este cea dintîi istorie filozofică a unei împărății".** Sublinierea aparține lui N. Iorga și este făcută tocmai pentru a-i susține relevanța. Nu este singura valorificare de tip **protocronic** pe care o întreprinde N. Iorga, dar este una din cele mai explicite. Ea nu se naște din goala trufie a afirmației. Ea nu este expresia unei nevoi propagandistice ci consecința studiului adîncit al istoriei culturii și literaturii române. Privirea comparatistului este foarte atentă și tocmai din studierea influențelor în sensul lor istoric adevărat și a rolului modelator și fundamental al fondului culturii române, N. Iorga ajunge la concluzii care subliniază forța creatoare a acestui fond mai ales în exemplarele creatoare de excepție. Subtila dialectică a raportului dintre fond și formă, dintre influență și receptarea modelatoare cunoaște pagini de mare rafinament în **Introducerea sintetică.** Influența franceză e una, zice Iorga, dar trebuie să distingem între cea de acasă și între cea imprimată chiar în Franța. Apoi cea de acasă se împarte în două: între cea care se produce prin profesorii la domiciliu și aceea din pensioanele franceze. Urmările diferite ale acestei influențe el le evidențiază la diverși scriitori ai patruzecilea și optului. Întreaga **Introducere sintetică** a lui N. Iorga asupra literaturii române este o introducere în subtilitatea proceselor culturale europene, care nu ține de ecuații rigide, simplificatoare și reversibile, ci cer o atenție de ceasornicar și de giuvaergiu în disocierea problemelor și înfățișarea concluziilor. Cartea e cu atît mai actuală, cu cît finețea acestor procese ale dezvoltărilor culturale, ale inriuririlor poate fi geometrizată după optici neavertizate, absolutizînd exclusivist preeminența unor straturi și influențe culturale **Istoria literaturii românești. Introducere sintetică** de N. Iorga este o lecție prea puțin ascultată, despre ireverentiozitatea culturilor în fața oricărei dogme a proceselor culturale. Altfel zis, istoria literară a lui N. Iorga este o istorie literară antidogmatică și din acest unghi ea rămîne un argument lucid al discuției, mereu deschise, despre **protocronism.**

M. Ungheanu

IOAN DUMITRU DENCIU: «Identitățile lui Litovoi»

Identitățile lui Litovoi (Ed. **Cartea Românească,** 1986) întărește impresia foarte bună pe care Ioan Dumitru Denciu o lăsase cu „Luminile zeiței Bendis" (1982), tot un roman istoric și acela, atîta doar că exercitat pe coarda getică, nu pe Evul Mediu românesc, de dinainte de 1300, așa cum este cazul aci. S-ar zice că spre deosebire de întîiul roman (unde „Getica" lui Vasile Pârvan conține datele fundamentale), acesta presupunea sforțări considerabile, de vreme ce știrile asupra autohtonilor nu sînt, în ce privește secolul al XIII-lea, prea numeroase. Cu toate acestea, reconstituirea e pretutindeni admirabilă și documentația urmează soluțiile istoriografiei noi, lăsînd deoparte interpretările anacronice; romancierul, care e tînăr, are opțiuni limpezi și o metodă de investigație riguroasă. Nu e vorbă, contribuțiile istorice propriu-zise nu lipsesc și l-au ajutat mult, fiind fapt dovedit că, acolo unde nu e rea-credință și nu se amestecă spiritul diletant, istoria civilizației românești se vede cum se cade. Spre a se clarifica, Ioan Dumitru Denciu avea la îndemînă o solidă sinteză colectivă, despre „Constituirea statelor feudale românești", din 1980 (unde studiile lui Valentin Al. Georgescu, Sergiu Iosipescu și Șerban Papacostea sînt, între altele, esențiale), o cercetare aflată în legătură cu epoca, a lui Victor Spinei („Moldova în secolele XI-XIV", din 1982) și încă vreo cîteva, spre a întări ipoteza epică, dedicate unor elemente de civilizație autohtonă (Ștefan Olteanu — „Societatea românească la cumpănă de milenii. secolele VIII-XI", Petre Diaconu — „Les Coumans au Bas-Danube aux XI et XII siècles", Ștefan Olteanu și C. Șerban — „Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în Evul Mediu"). Colecțiile de documente, mai vechi și mai noi (între care Hurmuzaki e încă de folosit) precum și nenumărate studii de erudiție (dedicate cîte unei teme de aparență minoră însă esențială cînd e vorba de reconstituire pînă la amănunt) se adaugă la bibliografia obligatorie, în ultimă analiză, enormă. Prozatorul pare că a citit tot și cine se încumetă să verifice acest tablou rămîne cu sentimentul că nu lipsește nici un detaliu. Să exemplific: el lasă a se înțelege, într-un loc, că unii mongoli ar fi fost adepți ai ereziei nestoriene, ceea ce pare curios la o populație care practica șamanismul și, mai recent, se islamizase. Totuși, o cercetare fundamentală, cum e aceea a lui B. Spuler („Die Goldene Horde. Die Mongolen in Rusland. 1222—1502", ed. a II-a, Wiesbaden, 1965, pag. 209 u.) vine cu demonstrația acestei adeziuni. Exemplele de acest fel sînt numeroase și e în afara îndoielii că „Identitățile lui Litovoi" e romanul unui erudit. Însă, mă grăbesc să adaug, și o adevărată creație literară, cu tot ce presupune aceasta: documentația e însoțită de talent și, acolo unde istoriografia încă nu a dat soluții definitive, romancierul vine cu ipoteza, nu o dată foarte ispititoare.

„Identitățile lui Litovoi" desfășoară evenimente care se produc în Valahia de la sud de Carpați în decursul unei jumătăți de secol (cam între 1235 și 1286), fără a se reduce la acestea, căci optica e pretutindeni aceea a unei minți lucide, considerînd că românii sînt, prin amîndouă componentele care au contribuit la etnogeneză, o populație europeană. A înfățișa istoria românilor e, de altfel, a studia o istorie regională a Europei și a stabili totdeodată legăturile care se impun de la sine (cită vreme Europa nu este entitate autarhică și antinomia dintre aceasta și Asia e doar emanația unei gîndiri aberante) fiind de văzut aci raporturile complementare, care **acelea** fac „universalul" prin însumări. Perspectiva e aci potrivită cu adevărul documentelor și istoria Valahiei e văzută de romancier în raporturile ei naturale cu Bizanțul, cu mongolii Hoardei de Aur, cu Europa catolică, înțelegînd prin aceasta o determinație geografică de răscruce, creatoare de răspuns istoric continuu și coerent, fără de care nu se explică, la români, mai nimic.

Pe scurt, este expresia unei civilizații de coagulări străvechi, înaintînd prin organicitate (și adăugînd, istoricește, ceea ce este potrivit cu esența) constituită pe principiul indo-european în latura tracică, și, prin aceasta, și latină (de vreme ce — o demonstrează autorități științifice precum P. Bosch — Gimpera — „Les indo-européennes" și Maria Gimbutas — sub aspectul originii, tracii, celții și populațiile care vor forma mai tîrziu Roma au trunchi indo-european comun). E în afara discuției că astfel de încheieri ale științei (unde intră etnologie, antropologie, istoria civilizațiilor) sînt la îndemîna acestui tînăr romancier.

Această lungă verificare de sens istoriografic e trebuincioasă spre a se vedea că romanul istoric e cu neputință a se face în afara unei optici noi, cu adevărat științifice și, de asemenea, fără o reconstituire pînă la amănunt (totul în temei savant). A impune în acest domeniu regula fanteziei poate fi o soluție în diferite pretutindeni năvălesc populații de tendință încă mai există) însă aceasta nu asigură creației durabilitate. „Identitățile lui Litovoi" e, dimpotrivă, un roman grav, scris într-un stil ceremonios și oarecum artificial, amintind de „Emisfera de dor" de Alice Botez, de „Insula Albă" a acesteia, poate și de „Iarna Fimbul". Într-o Valahie de pe la 1240, unde organizarea e tradițională, (obști conduse de juzi, prin „scaune", unite sub cnezi și ascultînd de un voievod ales de sfatul cnezial, el fiind, ca la geți, un „primum inter pares"), neliniștea e, ca și în alte numeroase momente, ajunsă la apogeu: de pretutindeni năvălesc populații de tendință expansionistă (nu doar tătari și mongoli, ci și maghiarii catolici, îndemnări de acest fel venind și de la sud de Dunăre) spiritualitatea tradițională este deodată expusă unor agresiuni care ajung să o primejduiască în chip grav, alianțele se fac și se desfac repede, apar trădări. E condiția unei geografii a nenorocirii, născînd către stabilitate și ajungînd în cele din urmă la aceasta. Romancierul a organizat totul în jurul unei psihologii voievodale, înfățișînd un vodă shakespearian, arătîndu-se reflexiv, însă mișcîndu-se furtunos, ca un fenomen al naturii, atunci cînd aceasta este de trebuință. Acest Radu-Vodă, Mihail, Litovoi ori Basarabă (căci numele este altul însă substanța nu se modifică) ilustrează un prototip de conducător politic la români, a cărui reacție este determinată de o istorie complicată și al cărui sens etic este pretutindeni acela al voinței de echilibru. O astfel de reconstituire care se produce, esteticește, în imprecis, lăsînd supozițiile să apară peste tot (căci există aci o tehnică a frescei bizantine reinviată doar în ipoteza creației și apoi lăsată în desen incrementit), este un exemplu de roman istoric unde limbajul citeodată sadovenian, profețiile neliniștitoare, vorbele repezite de inși care fac filosofie întîrîndu-se, simetriile propozițiilor cu parfum arhaic precum și scene remarcabile, presărate peste tot, înalță condiția creației la un nivel în afară de comun. „Identitățile lui Litovoi" e un roman de construcție dramatică, în tăietură repede, conținînd dialogul cu o ritmică interioară aci de lentă rostire ceremonioasă și cu ornamentație aproape bizantină, aci iute și gonită de anxietăți, unde, de la reconstituirea documentată și pînă la stil (erudit, eliptic, inteligent) totul e memorabil. Cu acesta, Ioan Dumitru Denciu trebuie considerat unul dintre cei mai însemnați prozatori ai generației tinere și poate nu numai al acesteia. Rămîne ca Ioan Dumitru Denciu să-și spună pînă la capăt cuvîntul.

Artur Silvestri

Sărbătoarea recoltei

Urmare din pag. 1

dentă. Ziua recoltei a fost sărbătorită în județul care a obținut cele mai mari producții agricole și, în consecință, i s-a acordat titlul de Erou al Noii Revoluții Agrare. Județul Olt, unități agricole socialiste din acest județ și din alte zone ale țării aduc în configurația de azi și de mîine a muncii și vieții țărănimii strălucirea producțiilor record din acest an. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la marea adunare populară din municipiul Slatina atestă cu toată puterea aceasta și se instituie într-o largă pledoarie pentru angajarea pe mai departe a eforturilor, a voinței ferme de a înfăptui exemplar programele și obiectivele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, pentru a urca patria pe noi trepte de progres și civilizație. Gîndind și acționînd ca revoluționari autentici, conștienți de răspunderea și menirea lor, conștienți că făuresc un destin nou, socialist și comunist, patriei și poporului, **Avem nevoie de revoluționari în toate domeniile,** spunea secretarul general al partidului. **Revoluția agrară, revoluția tehnico-științifică nu se pot face decît cu oameni cu o concepție nouă, revoluționară! Trebuie să ridicăm conștiința revoluționară, patriotică a fiecărui cetățean. Să facem ca fiecare cetățean al patriei noastre să simtă răspunderea pentru viitorul poporului, pentru bunăstarea sa, pentru independența patriei!**

Sînt cuprinse aici, în această pledoarie-program, și multe din resorturile literaturii și artei, se află aici, în acest îndemn, și multe din izvoarele pe care le sărbătoresc cultura și arta, creația, în general.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA MIZA COTIDIANULUI

O atmosferă de eșec și singurătate apăsătoare există în primele trei povestiri („În larg", „Stelian" și „Nea Ionel") din volumul **„Pagini pestrițe"** al lui **Ion Coja.***) Cele trei texte se constituie într-un fel de introducere în efemera și cumva exotica lume a salvamarului sezonier. Un personaj, „fratele Sergiu", încearcă a învăța înotul dar mai ales visarea și se îneacă în larg; Stelian, un contabil șef ce demisionează în fiecare an pentru a veni vara la salvamar, visează expediții în India, adică un fel de cai verzi pe pereți; lui nea Ionel, personaj ambiguu, îi plac ba singurătatea în ceața mării, ba vesela hărmălaie a elevilor veniți în excursie. Psihologia și intimitatea acestora par a fi acoperite de existența în sine, o existență care iradiază și se transcrie cu exactitate fără a încerca să afle ce se întîmplă cu adevărat în spatele cortinei. Nici autorul, care intuiește acea viață ascunsă, nu mai are timp s-o contemple, el transcrie valul și citeodată îi scapă mina la fund și scoate de acolo un melc, o meduză, o scoică și se miră ingenuu de ce a găsit. „Prietenul meu" (al autorului) încearcă a afla ce-i fericirea, moare într-un accident de tren iar ulterior autorul îi descoperă dintr-o întîmplare cîteva poezii pe care le și publică în prezentul volum. Poeziile, în număr de opt, de mici cuceriri anevoioase dintr-un, bănuim, mai vast teritoriu liric, aparțin, fără îndoială tot lui Ion Coja, acestea supunîndu-se prea mult, parcă, unui regim impus de un hobby estetic, întîmplător. „Pe plaja de la «Trei papuci»", una dintre ele, amintește de niște texte din folclorul chilian, mult mai subtile însă și cu mai mult haz. În „Acord global" nu se înțelege prea bine cum de poate „a bătrînă" să se țină fuga după un tractor care nu se știe ce face: ară, seamănă sau discutește? „Revelion 2000" e un science-fiction în buiestru popular. Personaje sînt Dumnezeu, Diavolul, cîțiva vizigoți, cîțiva Ionești și Popești care declanșează bombele atomice făcîndu-l pe naivul de sus să creadă că ar fi vorba de focuri de artificii. „Pentru..." începe cu o poezie și se continuă cu o frază lungă, alambicată, proustiană. În „Povestea codrului" o tînără pereche se întoarce cu mașina de la nuntă, ea fiind în fericita stare de „măritată (...) femeie încă nu...". Au o pană de cauciuc, apoi încă una tocmai în mijlocul pădurii. El repară, pe ea o doare capul, intră în codru, descoperă o poiență, se întinde pe iarbă, vine el și abia acum își dă seama cît este ea de frumoasă și „cum nu arătase nici ca mireasă, nicicînd ca acuma, netemătoare, fierbinte...". Exclus deci ca în aceste serafice condiții să nu se găsească leacul împotriva durerii de cap... Un apăsat iz autobiografic — cutremurul din '77, obsesia unui roman abia început și, în genere, obsesia scrisului ca dat al naturii — are „început fără sfîrșit", scriere ce se constituie, în fapt, în adevărate pagini de jurnal.

O ușoară tristețe consolatoare și un tradiționalism retrospectiv cu o fină aplecare către elegia tăcută și sentimentalismul subiectiv umplu aceste „Pagini pestrițe" ale prozatorului, dramaturgului, criticului și poetului Ion Coja. Cele douăsprezece lucrări incluse în volum sînt, toate — cu o singură excepție: poeziile — datate, elaborarea și scrierea lor făcîndu-se într-un interval de aproape douăzeci de ani (1964—1983). În mai toate textele, ce tînd a alcătui o mică epopee a amănuntului, a lucrului mărunt, a omului umil aflat sub propria-i psihologie, se simte programatic, se proclamă chiar în subtext un aer rebel de libertate jucăușă, există peste tot un zîmbet complice sub care se ascunde mereu o tristețe înabil fardată, vicleană, interiorizată. Personajele, oameni de la salvamar, țărani, o fată măritată, la sfatul medicului, dintr-o durere de cap, scriitori, mici filosofi, execută, mai toate, un fel de mimică a fericirii, oamenii vor ceva concret, totul într-un halou, un relativism plin de afecțiune, prea puțin, sau, dimpotrivă, prea mult deliberat. În totul, o carte de inițiere în tipicul simplu, palpabil al cotidianului.

Adrian Dafir

***) Ion Coja: „Pagini pestrițe", Editura „Cartea Românească", 1986.**

PUBLICISTICĂ ORAȘUL, ÎNTRE TIPOLOGIE ȘI MISTER

Cartea*) lui Mircea Florin Șandru-„Orașe suprapuse" (Ed. „Albatros", 1986) nu exprimă nimic din orgoliul celor care se bucură fără măsură de șansa călătoriei, deși lista locurilor parcurse sugerează în sine mai mult exotism și noutate decît operele poeților exotici la un loc. Ea nu se întrece nici în efluvii sentimentale, nici în detalii impresioniste, nici în documentație hiperdoctă; trădează, în schimb, vocația unui bun meseriaș într-ale scrisului, dispus să fie un ghid corect al propriei cunoașteri. Curiozitatea lectorului tinde să exploreze, pe lîngă universul în sine al cărții, și felul în care poetul reușește să se sustragă semnelor exterioare ale manierei impuse de scrierea unui astfel de text. La nivelul acestuia, sînt două zonele în care reușita poate fi analizată: primul aspect, strict lingvistic, e constituit de zona interferențelor dintre obiect și cuvînt; este vorba, apoi, de traiectul neîncetat al creatorului între cele trei planuri ale unui ipotetic model al textului literar sugerat de obiectologie: **planul general al adevărurilor umanității,** luată ca totalitate, **planul particular** (structuri narative) al colectivităților luate ca părți și **planul individual-poetic** în care este explorat individul obiect sau persoană, cu acele proprietăți care-i sînt specifice și prin care el adaugă existenței doza de noutate necesară. Aspectul denotativ urmărește să surprindă tocmai specificul fiecărui oraș din cele peste 50 vizitate, la modul cunoașterii convenționale și, de aceea, rămîne în planul particular fiind în esență informativ, exteriorizat prin descrieri de diferite tipuri: etnic, istoric, geografic, arhitectonic, folcloric etc. Autorul trece, astfel, de la obiceiurile bizare dar pline de încărcătură mitică ale parșilor care-și depun morții în misterioasele „turnuri ale liniștii" pentru a fi devorați și redați eternității de vulturi, pînă la viața anostă, supusă parcă unui model mecanic exterior, a lucrătorilor din zonele urbane; de la istoria multimilenară a polisurilor grecești la cea, parcă suspendată în prezent, a urbelor americane; de la stîncile de cretă ale Greciei, sau de la întinderile roșietice ale deșertului, la explozia vegetală a junglei ecuatoriale; de la vacarmul și supraaglomerația megalopolisurilor indiene la calmul cotidian, desprins parcă dintr-un ceremonial, din viața orașelor populate de pescari ciprioți, de fermieri americani sau germani...

Dacă textul lui Mircea Florin Șandru ar fi răspuns numai comunicației de sens, ar fi putut fi substituit cu materialele aflate oriunde în centrele de informare turistică. El trădează însă în exces dimensiunea sugestivă a cuvintelor, adică aceea care, odată fiind creată curiozitatea, își asumă responsabilitatea de a o satisface. Zonele de rezistență ale cărții sînt tocmai acelea în care existența poetului se descrie pe sine, fulburată, uimită fără a capitula, însetată neîncetat, la intersecția cu acele conuri de energie umană pe care numai ignoranța reciprocă le consideră suficiente sieși. Conștiința poetului are modestia de a o lua de la început în fiecare așezare umană, pentru o cunoaștere în profunzime. Este primul sens, esențial al **metodei suprapunerii** cu care operează, în cunoaștere, poetul. El se intilnește într-o manieră fecundă cu creația în planul individual-poetic din modelul propus al textului, întrucît interdependența celor trei planuri face în sine jocul aceleiași suprapuneri. Dar, în mod paradoxal, poetul nu-și revendică acest plan de la început, avînd înțelegerea de a-și acomoda uneltele tipului de scriere propus. De aceea punctul de plecare este în planul particular, al funcțiilor narative, care, sub matricea personalității artistice a creatorului, formează cadrul general al cărții. De aici celelalte tipuri de suprapuneri: etnice (sat-oraș); sociale (cartiere de lux — cartiere sărace); morale (cetățeni integri — declasați); istorice (ruine — adaosuri — reconstrucții) etc. Relația trib-sat-oraș-megalopolis și diferența originar-adaos-reconstrucție în cazul ruinelor înscriu itinerariul implacabil al tunelului timpului de la omul-natură din jungla liberiană la omul-mașină din megalopolisurile americane. Fiorul tragic vine aici din constatarea contrastelor societății în substratul căreia nu sînt limite morale între hoardele de cerșetori ai Indiei și cele de vînători nocturni americani. Mergînd în acest sens atît cît este necesar, cartea lui Mircea Florin Șandru nu se recomandă ca un ghid care implică perfecțiunea, ci ca un nucleu estetic în sine care trădează emotiile complexe și profunde ale unui suflet sensibil.

Ștefan Găitănaru

***) Mircea Florin Șandru: „Orașe suprapuse", Editura „Albatros", 1986.**

POEZIE PRETEXTE PENTRU «ADÎNCIREA VIZIUNII»

GHEORGHE IZBĂȘESCU

Garsoniera 49

Editura Junimea

Al doilea volum*) semnat de Gheorghe Izbășescu însumează poeme noi pe o temă ce părea epuizată. Dacă nu ar exista avertismentul inserat pe contrapagina de titlu („este partea a doua a unei cărți cu subiect unitar"), s-ar putea crede că reprezintă o anexă la **Viața în tablouri** (1984). Ajuns în posesia unui teritoriu poetic inconfundabil, autorul nu e deloc interesat să-i mărească granițele. Dimpotrivă, explorează substraturile lui, cu totul preocupat de „adîncirea viziunii". Tema comună celor două volume este călătoria inițiatică întreprinsă sub semnul confuziei dintre real și imaginar. Un ochi pare ațintit către mit și celălalt către realitate. Ulise parcurge drumul predestinat în „călătoria mitului", dar se va lăsa, în cele din urmă, condus de Scrib prin meandrele cotidianului („Ulise-al orașului"). Convenția artistică a privirii complementare este exprimată destul de fățiș în a doua carte: „Nu numai o cetate poate să-și aibă epopeea ei: / ci și un om. / Cetățeanul cetății. Cel simplu, pierdut în mulțime: /.../ El, fiul cetății: Ulise sau Scribul / (convenția semiotică a unui singur bărbat)." Accentul apare ușor mișcat în **Garsoniera 49.** Pe traseul cunoașterii, eroul mitologic va fi pus în umbră de Scribul menit „să ducă mai departe emblema cetății". Presat de **urgența cotidiană** (cum sună titlul unei secțiuni), poetul se implică decis în fenomenal, diminuîndu-și efortul de actualizare a mitului. Ignorînd perspectiva care se deschide prin înlăturarea cortinei de la fereastră („Perdelele de creton se retrag în vederea construcției unei perspective: propice moment pentru adîncirea viziunii"), poetul își îndreaptă atenția spre sine, predispus a pune în relief propria biografie, spirituală sau pur și simplu sentimentală. Pe acest traseu, se ajunge, în mod nescontat, la degradarea mitului, dacă nu chiar la o parodie involuntară. Cel puțin în ultimele poeme, apăsat erotice, Ulise este surprins în ipostaza de îndrăgostit („Mîna lui Ulise — odihnindu-se / între sînii Mirianidei"), ipostază care trădează dintr-odată suportul convenției. De această dată, simbioza este irelevantă, astfel încît motivul odiseic devine simplu pretext pentru descinderea în cotidian. Poeziei i se imprimă pe nesimțite o turnură didactică, întrucît poetul pare să facă paradă de o bogată viață spirituală. Mai proaspete sînt poemele în care acesta își reconsideră trecutul, apelînd la memorie spre a recupera imaginile iconografice ale părinților sau peisaje desprinse din spațiul matrice („Acolo, la Circiuma de Piatră, se țin lecții / de adîncirea viziunii. / Și din pămînt ies cuvintele cu blana rumenă, ochii închiși, țipînd"). Ironia subiacentă susține atare demers, o detașare care se observă mai ales în structura limbajului. Metafora este îndeobște construită oximoronic, dacă nu se apelează de-a dreptul la expresia tehnicistă (uneori, chiar rebarbativă: „potențial creativ", „hîrtie copiativă"), ca formă a fugii de locul comun. Se remarcă, la Gh. Izbășescu, voința de unitate, nevoia de a se subordona unui „principiu unificator", din care derivă riscul autopastișei.

Nicolae Oprea

***) Gheorghe Izbășescu: „Garsoniera 49", Editura „Junimea", 1985.**

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

CĂRȚILE «ASTREI»

FRONTISPICIUL-PROGRAM

Conceptele fundamentale cu care operează **Asociațiunea pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român,** în programele explicite, se află în titlul ei. Această afirmație este confortabilă mai ales pentru abordarea perspectivelor literare în care a lucrat Asociațiunea de-a lungul vieții sale aproape centenare. Au fost disputate multe concepte înainte de a se ajunge în cele, citeva, privilegiate, săpate pe frontispiciu. În opțiunea finală au învins acestea, care au și rămas, cu o excepție deloc neglijabilă, pînă azi. Excepția aceasta, mai ales, trebuie cunoscută, deoarece mai toți cercetătorii care se pronunță asupra Astrei o evită, din motive greu de înțeles. Neatenția face astfel să fie promovat în posteritate un nume al Asociațiunii pe care Astra l-a abandont : Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. După cum știm, acesta a fost titlul cu care Asociațiunea a lucrat în etapa de început. Pe parcurs, și nu întîmplător, din această serie de cuvinte dispare tocmai cuvîntul care este acum angajat cu cea mai mare insistență : transilvană. Eliminarea acestui concept de pe frontispiciu nu putea fi un capriciu. A fost o decizie strategică și trebuie să ne simțim vinovați dacă nu i-am recepționat mesajul. Decizia de principiu este adoptată la adunarea generală de la Lugoj, în 1895, și ea devine practică începînd cu anul următor. Motivația schimbării, cîtă putea fi trecută prin documente și oficializată, dat fiind că Asociațiunea era obligată să-și disimuleze programul politic și, în orice caz, să nu-l legalizeze, se referă la punerea Astrei în acord cu principiul „solidarității naționale pe teren cultural" (Eugen Hulea, **Astra, Istoric, organizare, activități, statute și regulamente.** Sibiu, Ed. Astrei, 1944, p. 20.). Prin urmare, **decizia proclamă eliberarea Asociațiunii de caracterul regional și localist în beneficiul unei victorii în perspectivă națională, integrală.** Este semnificativ să raportăm contextul acestei decizii la contextul luptelor naționale desfășurate tocmai atunci în imperiul bicefal, deoarece ne aflăm exact sub autoritatea climatului generat de Memorandumul românilor — ca document major al aspirației popoarelor europene spre libertate și egalitate.

Cunoscînd natura excepțională a modificării de pe frontispiciu — o modificare antrenată imediat pe toate documentele, începînd cu ștampilele și cu antetele — revine să spunem că ea nu a vizat în nici un fel conceptul de literatură și concepția despre literatură, intrucît în acest domeniu programul cultural și programul politic implicit s-au aflat tot timpul în armonie. Din punct de vedere juridic demnitatea literară a Asociațiunii este notificată încă prin formulările din Articolul 2 : „Scopul Asociațiunii, se specifică în acest articol, e înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri studiu, elaborarea și editarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte și alte asemenea". Dar ea fusese reiterată ca atare în toate actele epocii, așadar trebuie să o considerăm cu necesitate între cuvintele de început. Scrisoarea lui Aron Florian din 2 IV/ 3 V 1852, către George Barițiu, vorbind despre documentul fondator al tribunilor de la 1848 (Iancu, Axente și Balint) spunea : „generoși precum au fost bravi, au destinat 2 500 fl. C.M. pentru fondarea unei societăți literare române al cărei scop să fie cultura și dezvoltarea limbii și publicarea de cărți folositoare". Competența literară este formulată, de altfel, și în petiția redactată de Ioan Rațiu, jurist, semnată de 176 personalități ale vieții publice românești din Transilvania, adresată „către inalta Locotiințe c.r. transilvană", la 10 mai 1860 și respinsă încă la 12 iulie. Ea va rămîne statuată definitiv prin documentele anului 1861, care este anul marilor bătălii pentru constituirea Astrei — cea mai proeminentă asociație de literatură și cultură din spațiul românesc al epocii, totodată una dintre cele mai puternice în ierarhia europeană.

Sibiu. Muzeul Asociațiunii și sediul renumitei Biblioteci „Astra"

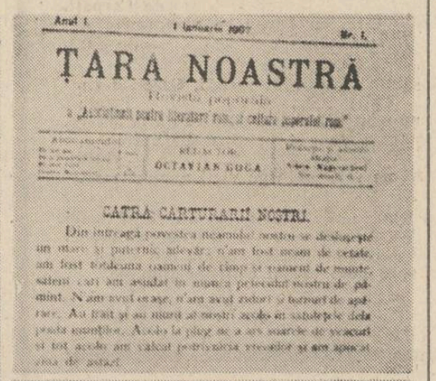

Publicațiile „Astrei"

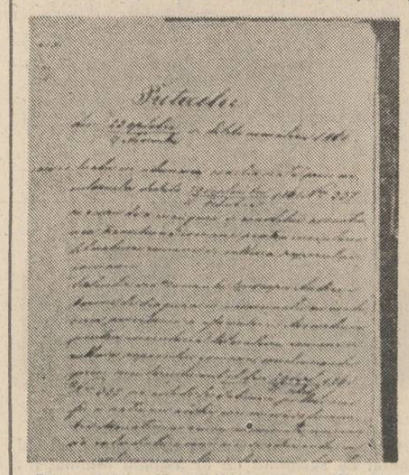

Protocolul adunării generale de Constituire a Asociațiunii

Fruntași ai mișcării memorandiste și membri ai Asociațiunii

UN REPER ÎN TRADIȚIA „SOCIETĂȚILOR" LITERARE ROMÂNEȘTI

Reiterarea atributului literar și, prin consecință, asumarea atributiilor literare, dacă poate fi localizat între conceptele stabile cu care a operat Asociațiunea de-a lungul unor epoci îndelungate, nu poate fi, în nici un caz, situat între definițiile ei originale. Dimpotrivă, proiectarea activismului său începînd cu disciplinele literare este tocmai o dovadă de aliniere la o tradiție deosebit de energică în toată aria culturală a românismului. Cercul de dezbateri organizat de Udriște Năsturel, cumnatul lui Matei Basarab, la Tîrgoviște, la cumpăna veacului XVII, cu participarea unor învățați din Grecia, din Constantinopol, din Roma sau din Moscova are în program un orizont interdisciplinar, în care literatura este secondată de artă și precedată de filosofie, instituind un principiu cu care se va proceda aproape generalizat în spațiul cultural românesc din veacul al XIX-lea. Societatea secretă înființată la Brașov în 1822 de Nicolae Văcărescu, Dinicu Golescu, frații (Ioan și Constantin) Cămpineanu, Ilarion — episcopul de Argeș, Ioan Barac ș.a., angajîndu-se într-un program cultural explicit întemeierea de școli naționale, de gazete, edificarea unui teatru național, elaborarea unor gramatici, stimularea unor traduceri) și într-un program politic cunoscut numai de bătrîni (unirea provinciilor românești, în primul rînd a Țării Românești cu Moldova) afișa pe antet conceptul de societate literară. După cinci ani, la Golești, fondatorii de la Brașov, cărora li se adaugă Ioan Heliade Rădulescu, dar și viitorii domni Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei, constituie o nouă Societate literară, care va fi repudiată de consulul Rusiei țariste și apreciată de Marx, pun bazele unei societăți de asemenea literare. Spre aceleași obiective conceptualizate formal tind toate asociațiile epocii în care s-a pregătit pașoptismul, așa că fondarea Asociației literare a României, cu trei ani înainte de declanșarea Revoluției, nu poate fi considerată întîmplătoare, mai ales că sub auspiciile ei se dezvoltă **Frăția.** Însă este instructiv să știm că, după cum pe actele inițiale prin care s-a fondat Astra se află semnăturile marilor tribuni ai revoluției, pe procesul verbal din 1845, scris de Nicolae Bălcescu, prin care a fost legiferată Asociația literară a României, se află semnăturile unor bărbați de frunte ai neamului, strategi și organizatori ai luptei pentru libertate și unitate națională : Ioan Ghica, D. Bolintineanu, Cezar Bolliac, C. A. Rosetti, D. Brătianu, St. Golescu, I. Voinescu II, G. Golescu, A. T. Laurean, iar în comitetele din provincii activau Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, George Barițiu, T. Cipariu ș.a., deci o întreagă pleiadă de literați, de cărturari și de oameni politici, în măsură să colaboreze la fondarea idealurilor naționale, la elaborarea programelor de emancipare și la înfăptuirea lor practică. În chip firesc sprijinirea literaturii, stimularea autorilor de lucrări literare și de traduceri, editarea de publicații și de cărți au trebuit să figureze în aceste programe de renaștere națională și umanistă, care instituiau locul privilegiat și acoperit de răspunderi ce urma să-l ocupe literatura în propășirea generală a patriei. Paralel cu activitatea de organizare politică în cadrul societății secrete **Frăția,** Asociația tipărește manuale școlare, poezii de D. Bolintineanu și de Ienăchiță Văcărescu, editează **Albumul științific și literar** (suspendat, după trei numere), contribuind la redactarea și promovarea primelor încercări de literatură română modernă. Asemenea asociații în care vor fi proclamate și practicate concepte literare, culturale și politice sînt cunoscute în întregul spațiu românesc al epocii, de la Lugoj, Arad și Blaj, la Satu Mare, Oradea și Cluj, la Orșova, la Craiova și la Iași. Evoluția lor în conștiința epocii trebuie pusă, în cele din urmă, în relație firească cu personalitatea remarcabilă a societăților maghiare și germane care au activat în centrele cu populație de naționalitate, cum ar fi Erdélyi Magyar Nyelvmüvelö Társaság (Tg. Mureș), Erdélyi Hiradó (Brașov), Camera de lectură fondată de Bölöni Farkas Sándor (editează la Cluj Vasárnapi Ujság). Magyar Dalárda (Lugoj), Hermannstädter Musikeverein, Verein für Siebenburgische Landeskunde — cu toate devotate înfăptuirii idealurilor umaniste de luminare.

Conceptul de literatură reiterat prin activitatea Astrei, expresie a unei continuități remarcabile, a fost postulat și în programele numeroaselor societăți care s-au ilustrat paralel cu marea Asociațiune înființată în Transilvania. Asociațiunea națională orădeană pentru cultura și conversarea poporului român din Maramureș, care va pregăti adunarea generală Astra de la Șomcuta Mare din 1869, Societatea pentru cultura și literatura română din Bucovina, ai cărei membri sînt și membri astriști (Aron Pumnul, frații Hurmuzachi, Andrei Șaguna, George Barițiu, Timotei Cipariu, August Treboniu Laurean), Societatea pentru crearea unui fond de teatru român (Deva, 1870), care va edita, la Brașov, **Revista teatrală** și colecția **Biblioteca teatrală,** Societatea de lectură (Oradea). Reuniunea română de lectură (în nordul Moldovei), transformată după 1865 în Societatea pentru cultura și literatura poporului român, societățile culturale studențești din universitățile europene Viena — „România jună", Budapesta — „Petru Maior" (editoare a **Istoriei pentru începutul românilor în Dacia),** Graz — „Românismul", Berlin — „Familia", Paris — „Uniunea românilor", Cluj — societatea „Iulia", Sibiu — Societatea de lectură „A. Șaguna", cu merite importante în formarea noilor generații de intelectuali, orientate după principiul că unitatea poporului român prin limbă și literatură este legea supremă. Acest climat confratern face să se înveșacă la Iași „Junimea", ai cărei membri au trecut prin experiența și a altor societăți, cîștigînd o perspectivă unificatoare luminoasă (Eminescu, de pildă), iar la București o serie întreagă de asociații, dintre care cităm aici pe cea înființată la 3—15 mai 1867, după aplicarea legilor draconice ale dualismului, sub numele de „Transilvania", deoarece bursierii ei vor scrie în anii ce vin cîteva din paginile decisive ale literaturii noastre : Octavian Goga, Gh. Bogdan-Duică, Ioan Scurtu, Ioan Lupaș, Aron Cotruș (ea va sprijini și turneele teatrale Tardini și Pascaly, de care se leagă atît de adînc destinul eminescian).

Programul literar al Astrei are în vedere, pe de o parte, formarea autorilor, instituirea unui repertoriu de criterii și a unui patrimoniu tematic, editarea și difuzarea cărților, iar pe de altă parte o acțiune energică pentru formarea cercurilor de cititi, a bibliotecilor publice, în care să fie depozitate literatura și știința vremii, să se creeze obișnuințe de lectură și exigențe compatibile cu idealurile de ridicare a conștiinței culturale naționale.

Activitățile editoriale pătrund în programele Asociațiunii încă din primele postulări vizionare și vor fi dezvoltate în forme diverse, practic pînă în ultimii ani de viață. Dacă nu cumva, prin patrimoniul de valori pus în mișcare și prin consecințele pe termen lung despre o reverberație activistă a Astrei se poate vorbi încă și azi.

După cum am văzut, principiul „edării de opuri" devine un principiu cardinal, statuat odată cu elaborarea cuvintelor de început și legiferat prin Articolul 2 al statutelor adoptate în adunarea generală din 23 octombrie — 4 noiembrie 1861. Aplicarea lui are o istorie complicată, deoarece un asemenea punct de program presupune acumularea de fonduri și de experiență, antrenarea unei mase importante de cumpărători de carte și interesarea lor spre teluri spirituale înalte, degajate de habitudinile consumului subcultural și de primejdiile disipării și ruinării gustului. Această exigență cardinală, cu repercusiuni importante în pedagogia națională, a fost o victorie incontestabilă a Asociațiunii. Ea a știut să mențină întotdeauna un echilibru fericit între caracterul popular și caracterul academic, formînd o tradiție a culturii cuvîntului tipărit și a cărții față de care ne mai putem considera moștenitori privilegiați și azi.

Cu toate dificultățile trecerii la o activitate editorială sistematică, se poate spune că Asociațiunea a început să pună în aplicare prevederile articolului 2 încă din anul constituirii sale. Ea a creat obișnuința tipăririi imediate a propriilor sale protocoale, constituind un fond documentar astăzi de o valoare istorică inestimabilă. Odată cu editarea sistematică a actelor Astra trece treptat la formularea și aplicarea unui program complex de tipărire. În acest program intră editarea de manuale, tipărirea unor publicații, stimularea și editarea unor cărți de istorie a Transilvaniei și a întregii lumi românești, editarea unor lucrări de agricultură, de medicină, a unor broșuri cu regim de educație juridică sau de educație morală, cărți despre port și conduită, culegeri de creație populară, lucrări de popularizare a științei și de relevare a inscripțiilor antice de pe teritoriul patriei, monografii ale unor personalități din viața culturală și politică a vremii și, nu în ultimul rînd, creații literare originale, cărți de etnografie și folclor, de geografie și dietetică populară ș.a.m.d. Universul acesta enciclopedic, impus de condițiile practice de viață istorică, departe de a fi dus la o dispersare a forțelor, asigură Asociațiunii poziția privilegiată de organism național de cultură creat în beneficiul intereselor întregului popor.

PEDAGOGIA „BIBLIOTECII"

În sens restrîns, cărțile Astrei sînt grupate în cele trei colecții fundamentale, cunoscute sub numele general de „biblioteci". În ordinea istorică ele sînt : Biblioteca poporală, Biblioteca tineretului și Biblioteca Astra. Formulele publicistice preferate de Asociațiune au în vedere bogata experiență românească și europeană cunoscută la vremea respectivă, îndeosebi prin colecțiile Bibliotecii pentru toți inițiate în capitala României și prin colecțiile germane Wohlfeile Unterhaltungsbibliothek și Universal Bibliothek editate la Leipzig de Anton Philipp Reclam. În vederile comitetului Asociațiunii cărțile Bibliotecii poporale vor trebui aduse la principiul stilului accesibil („ușor, poporal") într-un orizont tematic orientat spre chestiuni de interes privind agricultura, pomăritul, grădinăritul, vieritul, stupăritul, industria, comerțul, dreptul, higiena ș.a., însă și de cuprins istoric, etnografic și religios-moral în baza unui repertoriu tematic ce va fi elaborat de comitetul central al Astrei. Nomenclatorul colecției stabilește formatul la 8°, tirajul de început la 2 000 exemplare și prețul de 10 cruceri pentru o broșură de 4—5 coale de tipar. La propunerea secretarului literar Constantin Diaconovich, Asociațiunea optează pentru formula concursului acordat la 30 de coroane coala editorială. Firește au loc reorganizări în cadrul colecției, mai ales odată cu trecerea lui Octavian Goga și, după el, a lui Octavian C. Tăslăuanu la conducerea secretariatului literar, reorganizări care ating tabloul tematic în sensul lărgirii competențelor literare și problemele creșterii tirajelor, care ajung la 15 000 exemplare după 1910. Este interesant că aceste creșteri controlate printr-un sistem de abonamente sînt datorate cu predilecție atragerii țăranilor spre lectură, în proporții pe drept cuvînt uimitoare : 9 536 țărani, 736 muncitori și meseriași, 687 învățători, 479 preoți, 238 funcționari și studenți, iar restul liber profesioniști și instituții (Asociațiunea Astra, **Activitatea editorială la Sibiu,** lucrare întocmită în cadrul serviciului de informare bibliografică de Corneliu Dragoman, Biblioteca Astra Sibiu, 1973, p. XXIV). Lucrarea bibliografică citată prezintă acest tablou tematic general pentru cele 296 de titluri cîte vor fi editate în cadrul colecției Biblioteca poporală a Asociațiunii : literatură (cultă, populară, traduceri) — 90 de titluri, istorie și geografie — 41, calendare — 37, etnografie și folclor — 29, pedagogie-educație — 28, medicină și higienă — 19, agricultură, pomicultură, creșterea vitelor — 19, morală, religie — 14, drept — 5, economie casnică — 3, știință popularizată — 2 și alte — 10. Se apreciază că tirajele colecției au ajuns pînă la 2 500 000 exemplare, dintre care pînă în 1918 s-au tipărit 1 091 000 exemplare, ceea ce, dat fiind și orizontul de așteptare, trebuie considerat la proporțiile unei ofensive culturale impresionante, în care ponderea profilului literar beneficiază de poziții cu o autoritate de necontestat.

Motivat în regimul valorilor programul colecției cuprinde cărți ca **Povestiri din viața țăranilor români** de Ioan Pop-Reteganul, **Despre cărțile funduare și intabulări** de Valer Moldovan, **Sfaturi bune. Despre concubinaj** de Emanuil Ungurianu, **Despre bețiе** de Elie Cristea, **Despre testament** de Valer Moldovan, **Grădina de legume** de Ioan Negruțiu, **Principii morale și creștinești de educațiune** de Ionel V. Gr. Borgovanu, **Poșta, telegraful și telefonul** de Gavril Todică, **Creșterea pomilor** de Nicolae Iosif, **Boalele lipicioase** de Iulian Chitul, **Cum să ne ingrijim vița de vie și vitele** de Ioan Zamfirescu, **Regule ortografice stabilite de Academia Română, Icoane din istoria grecilor vechi** de Victor Lazăr, **Despre începutul neamului românesc** de Ioan Lupaș, **De demult. Povestire istorică** de Ioan Lupaș, **Istoria marelui împărat Alexandru Machedon** de Mihail Sadoveanu, **Emigrarea în America. De ce să nu mergem în America ? Scrisă de unul care a fost acolo, Ardealul și ardelenii** de Victor Lazăr, **Tudor Vladimirescu** de Ioan Georgescu, **Avram Iancu** de Ioan Georgescu, **Ion Constantin Brătianu** de O. Sumea, **Luptele lui Mihai Viteazul povestite de el insuși, 1 Decembrie 1918** de Romul Simu, **Războiul pentru intregirea neamului românesc** de Victor Lazăr, **Războiul româno-ruso-turc, Biografia părintelui Vasile Lucaciu** de Alexandru Ciura, **Arhanghelul de la Turda. Icoane din istoria uciderii lui Mihai Viteazul** de A. Nanu, **Biografii române** de A.W. Grube, **Iosif Vulcan** de Teodor Popa, **Epoca Memorandului și a Replicii** de Valeriu Moldovan, **Poezii poporale din Bănat, Poezii alese** de Vasile Alecsandri, **Poezii** de Octavian Goga, **Povestea lui Harap-Alb** de Ion Creangă, **Cintece din bătrîni** de Vasile Alecsandri, **Isprăvile lui Păcală** de Petre Dulfu, **Stan Pățitul** de Ion Creangă, **Istoria preafrumosului Arhir și a preafrumoasei Elena de** I. Barac. **Povestea vorbei** de Anton Pann, **Poezii populare ale românilor** de Vasile Alecsandri, **Amintiri din copilărie** și **Ivan Turbincă** de Ion Creangă, **Patria. Poezii** de G. Tutoveanu, **Povestea lui Vasile Alecsandri** de George Vîlsan, **Snoave, chiuituri, povestiri** adunate de Andrei Bîrseanu, **O șezătoare românească,** material de citit și cîntat, **Poezii bănățenești** de Victor Vlad Delamarina, **Povești în versuri** de G. Coșbuc, **Din Țara Hațegului. Povestiri** de Ioan Pop-Reteganul, **Marii cîntăreți. Vas. Alecsandri, G. Coșbuc, Grig. Alexandrescu** de Ion Agîrbiceanu, **Soacra cu trei nurori** de Ion Creangă, **Cărturari români. Diaconul Coresi. Stolnicul Cantacuzino, Dimitrie Cantemir, Gheorghe Lazăr, Ion Eliade Rădulescu, Gheorghe Barițiu** de Ion Agirbiceanu.

Lectura unei asemenea liste ne aduce în fața concluziei că Asociațiunea a manifestat o siguranță de sine impresionantă în promovarea valorilor, atît în regimul claselor tematice cît și în privința numelor de autori. Nu e de mirare că Biblioteca poporală a Asociațiunii este distinsă cu medalia de aur la marea expoziție organizată la București în 1903, act de recunoaștere semnificativ a meritelor acestei colecții în afirmarea culturii naționale, în educația socială a neamului.

Biblioteca tineretului, cea de a doua colecție editată de Asociațiune, nu ajunge la autoritatea Bibliotecii poporale. Dar ea manifestă aceeași conduită respectabilă în promovarea valorilor. Tipărește lucrări de Ioan Al. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, C. Negruzzi, C. Sandu-Aldea, Ion Agirbiceanu, Petre Ispirescu, organizînd procesul de orientare a tineretului în mișcarea literară a epocii. După marea unire cele două colecții apărute în 1900 și, respectiv, 1907, sînt reorganizate și contopite într-o singură colecție: Biblioteca Astra. Titlurile apărute sub emblema colecției sînt edificatoare : Sextil Pușcariu — **Istoria literaturii române,** lucrare pregătită pentru tipar înainte de război, Nicolae Iorga : **Tudor Vladimirescu,** dramă istorică, Ștefan Meteș : **Istoria neamului românesc,** Ion C. Băcilă : **Pictori francezi prin țara noastră,** Ioan Lupaș : **Contribuții la istoria ziaristicii românești ardelene,** Ioan Georgescu : **Dr. Ioan Rațiu** apoi **George Pop de Băsești,** St. Manciulea : **Românii și minoritățile etnice la nord-estul țării,** Silviu Dragomir : **Vasile Goldiș,** Gheorghe Vornica : **Gîndirea biopolitică a lui Eminescu,** C. Daicoviciu, E. Petrovici, I. Moga, R. Vuia : **Problema continuității românilor în Dacia,** Tuliu Racotă : **Ion Inochentie Micu.** Ultimele cărți în mod simbolic: **Activitatea Astrei în 25 de ani de la unire** de G. Preda și **Astra. Istoric, organizare, activitate, statute și regulamente** de Eugen Hulea, poartă emblema anului marilor reforme de după cel de al doilea război mondial — 1944.

Însă cărțile Astrei nu sînt numai cărțile publicate direct în colecțiile cu antetul Asociațiunii. Înainte de constituirea Bibliotecii poporale sub auspiciile sau cu ajutorul Astrei se tipăresc numeroase cărți, dintre care unele fac și astăzi parte din patrimoniul de referință al culturii române : **Date istorice privitoare la familiile nobile române** de I. cav. de Pușcariu, **Românii din Transilvania la 1 733** de Nicolae Togan, **Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă,** de George Barițiu, președintele Astrei, lucrare monumentală în trei volume, a cărei retipărire se lasă încă așteptată, **Chronicon Anonymi Belae Regis Notarii. Gesta Hungarorum** și, desigur, acel monument editorial care este **Enciclopedia română** de C. Diaconovich, tipărită din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii în trei volume totalizînd 3 159 pagini. Alte titluri apar paralel cu tipărirea colecțiilor, neincadrate în colecții, cum ar fi **Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune românească din Ungaria** de Silvestru Moldovan și Nicolae Togan sau **Povestea lui Harap Alb** de Ion Creangă (pe cheltuiala marelui mecenate Vasile Stroescu), de asemenea volumele omagiale în care apar dizertații ca **O privire fugitivă asupra literaturii române** de Iustin Popfiu, **Curente și idei în literatura ardeleană de la 1848 pînă în zilele noastre** de Octavian Goga, **Istoria literaturii italiene** de Iosif Hodoș. Sub autoritatea Astrei apar seriile de calendare și almanahuri în care sînt publicate poezii de Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Iosif, apar cărți dintre cele mai diverse în editura despărțămintelor sau prin colaborarea unor publicații ca **Tribuna, Luceafărul** ș.a., în editura Ciurcu peste 300 titluri) sau a Societății pentru fond de teatru, care tipărește, singură, 87 de volume. În cele din urmă această masă imensă de tipărituri trebuie completată cu publicațiile și cu revistele înființate și conduse direct de Asociațiune sau aflate numai sub imperiul influenței sale generoase și stimulative. Așa sînt **Transilvania,** apărută ca publicație a Astrei începînd cu 1 I 1868, **Țara noastră,** apărută începînd cu 1 I 1907, sub conducerea lui Octavian Goga, **Albina Carpaților** (titlu cenzurat : **Albina Daciei),** sub conducerea lui Visarion Roman, bibliotecarul Astrei, **Archivu pentru filologie și istorie** apărut la Blaj sub conducerea lui Timotei Cipariu, președintele Astrei, **Observatorul,** scos de George Barițiu, **Foaie scolastică,** apoi **Economul,** conduse de Ioan Micu Moldovan, președinte al Astrei, **Revista economică,** scoasă de C. Daiconovich, **Foaia pedagogică, Amicul familiei, Dreptatea, Patria, Luceafărul, Tribuna** ș.a., scoase la Sibiu, la Gherla, Timișoara sau Cernăuți de către astriști de frunte ai vremii.

ACȚIUNEA DE „PATRIMONIU"

Strălucit organizator al scrisului și mare editor de publicații, Astra a fost în același timp un neîntrecut animator al lecturii și un harnic depozitar de valori scrise, un adevărat protector al patrimoniului și un organizator al rețelei naționale de biblioteci. Asemenea competențe nu sînt asumate ca rod al hazardului sau al inspirației individuale, ci apar ca produs al elaborărilor programatice statuate prin comitetul central al Asociațiunii, la propunerea bărbaților săi de frunte. Încă din primul an de activitate se pronunță regula constituirii unei biblioteci proprii a societății, spre întemeierea căreia se pornește neîntîrziat, numindu-se un prim bibliotecar în persoana lui Visarion Roman, care ia în gestiune și fondul primar al Astrei, format din donația lui Moise Panga din Orlat. Un an mai tîrziu la cele 195 de volume donate de Moise Panga se adaugă altele, dar Asociațiunea desemnează și o comisie imputernicită să decidă asupra cărților care vor trebui achiziționate. Din comisie fac parte : Timotei Cipariu, George Barițiu, A. Munteanu, care recomandă ca politica de achiziții să fie orientată spre valorile de patrimoniu, în primul rînd spre cărțile lui Coresi. Între cei dintîi donatori îi aflăm pe George Barițiu, Timotei Cipariu, August Treboniu Laurean, Mihail Kogălniceanu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Iosif Vulcan, pe Samuel Filtsch, editor din Sibiu, și pe Fr. Engber, anticar. Mai tîrziu trec în fondurile Astrei biblioteci particulare întregi, cum sînt bibliotecile George Barițiu și Iosif Hodoș, sînt preluate colecțiilor revistelor **Foaie pentru minte, inimă și literatură, Gazeta Transilvaniei, Telegraful român, Tribuna,** iar după 1869 chiar colecții întregi de documente din istoria Transilvaniei, acte și mărturii ale anului revoluționar 1848.

Drumul Astrei spre o bibliotecă a fost decis încă înainte ca primele documente de întemeiere a Asociațiunii să fi fost emise. Exista în conștiința personalităților de frunte din epocă ideea necesității unei acțiuni sistematice de recuperare a valorilor patrimoniale, în special de pe lîngă biserici, pentru a fi trecute într-un regim de securitate corespunzător, în vederea protejării lor de procesul ireversibil de degradare, dar și pentru a împiedica tendințele de evaziune, care au făcut să se scurgă atîta vreme dincolo de frontiere opere de patrimoniu unice pentru cultura română. În 1855 Andrei Șaguna emite o circulară în privința cărților vechi românești, indicînd să fie consemnate și protejate. La înființarea Astrei, Timotei Cipariu avansează propunerea ca Asociațiunea să militeze în sensul făuririi unei biblioteci speciale cu tipăriturile de patrimoniu, indiferent de limba în care sînt scrise. Această recomandare devine un principiu de lucru statornic, un obiectiv permanent în orientarea achizițiilor, ceea ce va duce la acumularea treptată de valori patrimoniale inestimabile în biblioteca centrală a Astrei și, prin aceasta, la salvarea lor de pieire.

Dar principala funcție a bibliotecii în concepția Astrei rezidă în difuzarea cunoștințelor tezaurizate în carte, ca operă de educație generală a poporului. În acest scop este binecunoscută politica Asociațiunii de difuzare gratuită, cu prilejul adunărilor generale și cu alte prilejuri, a cărților de popularizare a științei, de înaintare pe terenul civilizației, de literatură și de morală. Numai la adunarea generală de la Băile Herculane sînt distribuite gratuit 300 exemplare din **Povestiri din viața țăranilor români** de I. Pop-Reteganul, 200 din **Povești din popor** de același autor, 150 din **Buna chiverniseală** de T.V. Păcățian, 25 din **Dietetica poporală** de Simeon Stoica, 20 din **Caractere morale** de I. Popea, 25 din **Taina norocului sau calea spre fericire** de Tache Brânduș, 20 din **Tragedia calvarului** de H. Bolo (cf. Asociațiunea-Astra, **Activitatea editorială la Sibiu,** p. X), după cum în tranșeele primului război mondial și în spitale, încercînd să facă mai blîndă viața ostașului, Astra difuzează gratuit nu mai puțin de 16 853 de cărți. Prin acțiunea societății transilvane iau ființă în comune și sate nenumărate cercuri de citit, pe lîngă bibliotecile rurale, atît de răspîndite la un moment dat încît comitetul central formulează regula, în 1920, să fie înființată cîte o bibliotecă rurală în fiecare comună. În aceste instituții ale cărții sînt organizate cercuri culturale cu săli de citit înzestrate cu reviste și ziare, biblioteci dotate cu un centru de desfacere a cărții și a publicațiilor, cu tablouri istorice ș.a.m.d. Sistemul organizatoric al Astrei generalizează, pe de altă parte, un model de bibliotecă populară, dotată prin efortul Asociațiunii, prin donații și achiziții. Evoluția acestei rețele este urmărită cu tenacitate încă din anii de început ai Astrei, în virtutea principiului că biblioteca trebuie considerată, alături de școală, ca una dintre instituțiile fundamentale ale educației naționale. Astfel, conform evidențelor Asociațiunii, în 1904 avem un număr de 108 biblioteci populare, în 1911 numărul lor se ridică la 442 cu 26 000 volume citite de 9 819 cititori. La începutul primului război mondial, Astra are în evidență 600 de biblioteci populare, ca la începutul celui de al doilea război evidențele să indice 1900. În centrul acestei rețele de carte și lumină se află biblioteca Asociațiunii, ca instituție de depozitare și conservare, ca instituție de lectură publică încă din 1869, ca instituție științifică de îndrumare și de colaborare în regim academic. În acest sens ea are relații cu academiile din Viena, Paris, Budapesta, cu bibliotecile naționale din Roma, Florența, cu societăți științifice din Christiania (Norvegia), din Elveția sau din Argentina.

Pe baza orientărilor statuate de comitetul central al Asociațiunii biblioteca Astra înregistrează creșteri spectaculoase de-a lungul anilor. În 1863 ea are în evidențe 344 de cărți, iar în 1871— 1248. În statisticile din 1895 în biblioteca centrală a Asociațiunii figurează înregistrate un număr de 3 214 opere în 4 654 volume, din care 54,84 sînt în limba română sau în alte limbi cu referire la români, scrise în limbi străine de români și publicate în România sau în Transilvania. În 1918 registrele bibliotecii consemnează un număr de 18 024 de opere în 22 158 volume, ceea ce poate face o imagine cu privire la ofensiva cărților Astrei. Sensurile acestei ofensive apar și mai limpede dacă știm că Astra s-a ferit să se izoleze în frontierele naționale ale cunoașterii și că a militat cu o dăruire semnificativă pentru internaționalizarea orizontului informațional. În acest sens trebuie să facem precizarea că Asociațiunea a izbutit să fie un depozitar dintre cei mai autorizați nu numai pentru cartea în limba română, contribuind, astfel, la emanciparea tuturor naționalităților din Transilvania, odată cu emanciparea concepției despre umanism.

Ion Itu

Carei — pildă nemuritoare

La margine de Ţară hotaru-i mai rotund
Şi mai aprins e dorul de iarba de acasă,
Iar griul de sub brazdă e parcă mai fecund
Cind işi incepe veghea pădurii de mătasă.

La margine de Ţară e-o clipă-n infinit
Ce ne marchează viaţa-emblemă călătoare,
E spaţiul de veghere, mereu neadormit
In care frunza-i trează, chiar şi in
nemişcare.

Dar la Carei, emblemă sculptată din granit,
Născută din pămintul pe care-acum o ţine,
Ne e cinstirea vie celor ce s-au jertfit
Pe cea din urmă brazdă a ţării carpatine.

Nemuritoare fapte ce-au stat in urma lor
Cind, liberată, Ţara işi primenea cimpia,
Le-am nemurit in piatră şi-n fald de
Tricolor
Rămase la fruntarii, de veghe-n România.

Efigii ce săparăm in piatră la Carei,
Ne sint legendă vie la margine de Ţară.
Ţara — precum un munte cu crestele
de stei —
Va fi voinţa noastră in matca ei plenară.

Acei care trecură in iureş la asalt,
Cu ultima zvicnire de forţă şi tărie,
Au alungat duşmanul şi stincă de bazalt
Făcut-au briu cu viaţa, să apere o glie,

In care azi rodeşte Victoria de-atunci
Sub cerul nostru liber de nouă primăvară.
De-aceea se cuvine, bărbaţi, femei
şi prunci
Să sărutăm pămintul pe care plugu-l ară

Pe brazda sărutată de anonimi soldaţi,
Aprinşi de bucuria că, iată, liberară
Şi brazda cea din urmă, dincolo
de Carpaţi,
Redindu-ne iar borna ce ne-amintea
de Ţară.

De-atunci in stratul vremii, Careii n-au
albit
Şi monumentul sacru-i de strajă la hotare.
Trecuţi din viaţa insăşi in viaţa din
granit,
Eroii ne sint pilde de vieţi nemuritoare.

La margine de Ţară avem un vechi temei
In perimetrul sacru al Ţărilor străbune.
Ni-l aminteşte astăzi statuia din Carei
In care bate crezul oştirilor române.

Geo Ciolcan

dumitru bălăeţ

În copacul cerului

In copacul cerului o scorbură de-ai afla
pentru cuib. Să iei aminte
ciocănitoarea care bate mereu
printre crengile constelaţiilor.

Acolo – ochi sperios intr-un vint fără nume
ce seamănă-a primăvară. Şi iarăşi
rătăcitor, din loc in loc, pe coaja
neinchipuitelor alcătuiri...

Vietăţi dedesubt poate şi unde, şi unde
cuib mai ferit prin virste
de ochii lunecători ai şarpelui
interstelar...

Ocol de aripi risipit in vis,
arbore mai mult in viscolirea de frunze
indepărtindu-se intr-un cearcăn de gind
fără nume.

Un pod de raze peste vîrfuri încă

Cu plopii in amurg să stai alături
in palida lumină a-nserării
şi să auzi cu şoapta din frunzare
cum se strecoară-n ginduri ritmul nopţii,
sclipirea dinspre stele tutelară,
vibrind acolo-n pacea din celule.

Ce-i freamătul acela ? Dinspre care
tărim necunoscut coboară-n sine ?
Să se adune zările, să facă
un pod de raze peste virfuri incă
mai nenţeles pe cit e noaptea mare

cu zvon adinc plutind peste tărimuri

Vorbeşte-mi despre amiaza

Vorbeşte-mi despre amiaza singelui,
despre clipele mari scufundate in cintec
ca-ntr-o baie de lumină albastră
tălăzuind peste dealuri şi văi,
peste lanurile cimpiei.

Vorbeşte-mi prelung, vorbeşte-mi mereu
ca-ntr-o aburire pe frunze şi lasă
acolo departe, intr-un azur să se piardă
cuvintele, pilpiind nenţeles
peste glia străbună.

Marmura bustului tău e străvezie acum
ca un fruct care dă in pirg şi se coace
limpezindu-şi sevele in simfonia
destinului.

Uită multe. Trăieşte doar clipele mari,
Vorbeşte-mi despre amiaza singelui.

Fîntînă şi stele

Se adună seara pe deal şi intră pe rind
să bea apă. O, sufletul meu, ascultă-le
cintecul acolo.

Spinul dă tircoale zadarnic să-nchidă
ghizdurile fintinii, să pună sigilii
la-ncheieturile lor de umbră.

Ci plinsul dacă-l auzi
e al Fiinţei răsărite-n adinc,
intru margini de sine.

Piatră pe piatră de-ar sta
să se intoarcă pină-n cimpiile
nopţii de sus şi fără sfirşit,
unde setea scurmă pulberile
spiralelor.

Picură sfint lacrima Gliei străbune
doar pe drumul razei din adincimi...
Cine coboară urcă mereu
spre el insuşi.

Pod aerian

Un pod aerian să vezi deasupra,
nu de beton, ci doar de aripi multe
spre zarva cuibului cu pui veniţi pe lume
să tulbure prin cintec asfinţitul.

Nu s-au mai strins oştiri, nu se mai ştie
convulsia de nouri şi de moarte,
ci numai zvonul aripilor stăruie deasupra
intinderilor paşnice-ale vieţii.

Pădurile in straie de lumină –
acolo, impletind un vis spre ceruri,
Pămintu-nvăluit in ceţuri mari, albastre,
va răsări in cale-ţi, va apune...

Şi pod aerian să vezi deasupră-i,
nu de betoane, ci de aripi multe,
către chemarea cuibului cel singur de sub
stele,
in infinit găsit ca prin minune.

Sîmbătă, spre prînz

gabriel iuga

Balaurea se uita mirat la unghie, ca şi cum nici degetul şi, parcă, nici mina aceea mare, cu praful de cărbune adinc imprimat in pori, nu era a lui; o vedea acum pentru prima oară. Avea o pată albă, o **noiţă**, cum se spunea la ei, in sat, semn că-şi va cumpăra haine noi sau măcar o cămaşă ; iar sub pată şi sub unghie, mai spre colţ, se desena limpede un contur negru, tot de la cărbune. „Na, işi zise, am ajuns să port doliu. Port pe dracu, se enervă singur, doliu după săpun, că nu m-am spălat ca lumea cind am fost la duş, după schimb, că nici gindul nu mi-a fost la asta."

Trase ziarul mai spre el, rupse o bucată de piine şi incepu să o mestece incet. Nu prea avea chef de mincat, parcă de nimic nu avea chef in ziua aceea ; ii apărea mereu in faţă Anton, mai intii ţipind, şi el stind buimac, cu miinile atirnindu-i moi pe lingă salopetă, cu noiţa asta — fi-i-ar capul de ris — cu tot, şi Anton lovit de vagonet, căzut pe lingă şină. Marin, meşterul, spărgea la frontul de antracit, bubuia mereu, aşa că el n-a auzit nimic, dar au fugit ceilalţi : adică Nicu şi cu Mihai, apoi a aruncat lopata şi Vasile, de s-au bulucit toţi spre Anton. Acum dacă stă să se gindească bine, Anton nici nu avea lămpaşul, sau fusese intors cu spatele şi nu-l văzuse el, o fi vorbind cu cineva, mai ştii ce, că el, după ce a incărcat vagonetul, l-a impins spre celelalte care aşteptau cuminţi să fie scoase de acolo. „Ceasul rău", oftă Balaurea, şi tăie cu briceagul o felie lungă din slănina de pe ziar. Abia atunci ridică privirea, descoperi ca se află singur in bucătărie, şi işi aminti că Irina plecase de două zile la maică-sa, tăiau ai ei porcul si trebuia cumva să-i ajute, iar copiii erau la şcoală, invăţau amindoi după-masa. Dacă l-ar fi văzut mincind pe ziar, Irina s-ar fi supărat că, ii spunea ea de fiecare dată, tot trage la sărăcie, de parcă şi azi mai stătea singur in baraca de nefamilişti, şi n-avea casa lui, masă şi farfurii, de se face de risul oamenilor.

— Şi nu pe tine te faci, se enerva ea mereu, ci pe mine ; că oamenii văd şi judecă.

— Care oameni ? se nedumerea el. Care, că sîntem numai noi ? Ce, e loc de trecere prin casa asta ? E parcaj ? Gara de Nord ?

Dar Irina ii rupea ziarul şi-i intindea faţă de masă, cu farfurie şi cuţit alături. După aceea nu-i mai vorbea toată ziua, oricit ar fi incercat el să o impace.

★

Balaurea oftă din nou, impachetă ziarul şi-l aruncă in găleata cu gunoi ; se spălă la chiuvetă pe miini şi, descoperind peticul acela de oglindă acolo, rinji dezvelindu-şi dinţii, cercetindu-i cu atenţie. Luni trebuia să se ducă şi la dentist, orice ar fi, pentru că ii căzuse plomba. Deci, işi spuse Balaurea, abia luni era zi de spălat pe dinţi ; iar pină atunci, slavă Domnului, mai e timp destul.

Cind se ştergea pe miini, văzu din nou pata albă de pe unghie, se irită dintr-odată şi, scotocind in sertarul unde işi ţinea Irina papiotele de aţă pentru cusut, scoase foarfeca şi decupă negreala, cu noiţa aceea cu tot. Se mai zărea doar un colţ alb, un punct mic şi neclar, şi el işi spuse că a rămas fără costumul nou de haine, urma aceea nemaiinsemnind decit, poate, o cravată sau, rise Balaurea in sinea sa, cel mult o pereche de şireturi.

Pe urmă işi aminti că trebuie să cumpere piine şi ieşi din casă.

★

Anton stătea prăbuşit şi nu scotea o vorbă ; in intunericul din jur Balaurea crezuse chiar că a murit, că roţile au trecut uruind peste el, şi numai o parte din Anton mai era lingă tampoanele vagoneţilor, pentru că el nu-i zărea decit casca de protecţie rostogolită spre armătura de lemn, şi o parte din salopetă, parcă o minecă, atit cit il lumina lămpaşul lui Mihai. Cei trei l-au ridicat de acolo şi a auzit suitorul cum porneşte spre suprafaţă. Cineva l-a impins de umăr, el s-a urnit cu greu din loc, incă năucit de cele intimplate. Era Mihai care nu urcase cu ceilalţi, l-a recunoscut după mirosul iute de usturoi, pentru că Mihai mestecă mai mereu cite un căţel, doi, pentru colesterol, spunea el, cind il injurau toţi că le otrăveşte aerul.

— Cam gemea, dar altfel n-avea nimic, strigă acesta in urechea lui, apucind lopata.

I-a trebuit mult timp pină să inţeleagă că despre Anton este vorba, dar nici aşa n-a crezut mare lucru din cele spuse.

— Cum n-are, se miră Balaurea, că doar a trecut vagonetul peste el ?

— Asta in capul tău, strigă iar Mihai, icnind sub greutatea lopeţii pline.

Au incărcat şi restul de cărbune, aşteptind să vie artificierul şi să plece de acolo ; găurile erau date in perete şi ei deja işi stringeau sculele, dar n-a mai coborit nimeni pină la orizontul lor. Pe ceilalţi i-au găsit la duşuri, se imbrăcau, şi Mihai i-a injurat duios de mamă, că traseseră chiulul de la lopată.

— Păi l-am dus la spital, se apără Vasile, că trebuia, nu ?

— Cu salvarea, intări şi Nicu, trăgindu-şi puloverul peste cap. Văzind că Balaurea ii priveşte speriat, auzind de spital şi salvare, adăugă : Era leşinat şi aproape nu-i auzeam respiraţia. Cred că a murit deja la ora asta.

Mihai azvirli cu bocancul după ei, dar amindoi se făcuseră repede nevăzuţi, trintind uşa in urmă.

— Au innebunit, mormăi Vasile. I-au şi pus cruce şi acum ii cintă prohodul, zăpăciţii !

★

Dar dacă, se gindea Balaurea, băieţii nu glumiseră şi cu Anton era de rău ? Tocmai acum işi găsise Irina să-şi facă drum la ţară, că de porcul lor nu mai putea el, şi de soacră-sa, că ăştia atit ştiu : să bage in ei şi să se laude la toţi că sint deştepţi şi au cirnaţi in pod şi şunci afumate. Scuipă scirbit, zicindu-şi că toate astea se intimplă pentru citeva chile de carne acolo, şi de el nu-i pasă nimănui, că şi Irina, gata, gata, cum strănută maică-sa, cum fuge să o dădăcească. Şi ea, maică-sa ? Ea nu-i cintă tot timpul că e o proastă şi s-a apucat să facă doi copii cu un bleg ca el, cind putea să-l ia pe dirigintele de la poştă şi să rămină in sat ?

— Fă, ii sărise lui odată ţandăra, să-i spui mă-tii să-şi mai ţie gura, că nu-i mai calc pragul o mie de ani ! Dau de pămint şi cu ea şi cu Milică, poştarul, de le sună apa in cap !

Pe urmă l-a umflat risul, că Milică nu ştia nimic de planurile bătrinei ; se insurase omul de mult şi işi umpluse bătătura de copii. Cind i-a povestit ce-i tot cinta a bătrină, Milică a căzut de pe scaun de ris, că stăteau la un vin sub umbrarul lui din spatele casei.

— S-a zăpăcit lumea, mă Ilie, hohotea el. Păi a uitat, mă, că sintem taman veri direcţi ? Ce-o vrea, mă, să ne mai inrudim o dată ? Nu ne ajunge ?

★

Şi acum el stă ca prostul in mijlocul drumu-

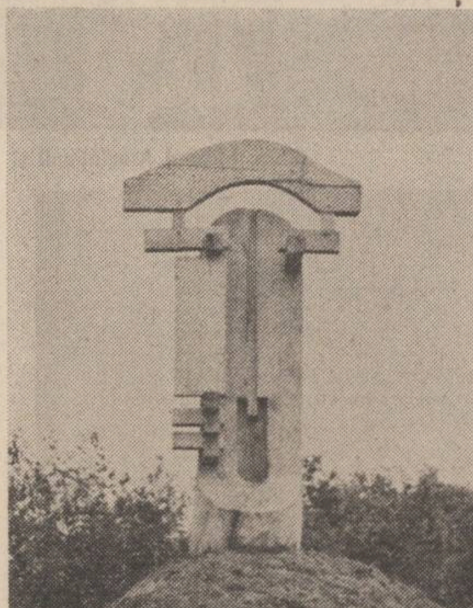

V. Corneştean : „Arc peste timp"
In paginile 4, 5 şi 6, lucrări executate in cadrul taberei de sculptură de la Sighetu Marmaţiei : Fotografii de Mircea Şoncuteanu

olga neagu

cum tremură cuvintele

cum tremură cuvintele cind le scriu
parcă o boare, un fluture trece furiş
prin deşertul hirtiei, albul pustiu
trece umbra cămilei – mina pieziş

se-nfioară de-alăturarea lor cu alte cuvinte
şi se tem de verbele sălbatice, devoratoare
işi lasă blăniţele de pe trup mai inainte
de-a fi sfişiate de semnele mari de-ntrebare

apoi se-nşiruie ca-ntr-o moarte, precis
se mai ajută-ntre ele, se declină
mai tresărind cum copilul in vis
mai clipind ca un ochi in lumină

cind e gata poemul ca un sicriu
in care doarme gindul defunct
e rindul sigiliului pe care il scriu
ca un capăt al lumii, deci : Punct.

ce să număr ?

ce să număr ? zilele, orele, secundele ?
cum Cenuşăreasa meiul din cenuşă
cum oceanului i-aş număra undele
sau porumbelului ginguritul din guşă

ce să număr ? timpul, anotimpul, viaţa ?
cite frunze, cite cioturi uscate-n păduri,
cite molecule de apă are, aşa deci, ghiaţa
ciţi ochi negri privesc din tufişul de muri ?

ce să număr ? sentimentele, stările ?
cine e mort sau dimpotrivă e viu ?
răspunsurile-mbrăţişind intrebările ?
pe tine să te număr ? oare nu-i prea tirziu ?

nu-ţi fie teamă, fluturii

nu-ţi fie teamă, fluturii – ochi de copil
nu fac rău, ei se-nalţă şi pier
totul e-o clipă, un timp inutil
ca o piatră zvirlită spre cer

ei sint privirea indrăgostiţilor muţi
seminţe in vint, păpădie
zburătoare cu aripe iuţi
nu-ţi fie teamă, iubite, nu-ţi fie

ei sint cruci de polenuri şi rouă
aer incendiat de trandafiri
sint cuvinte-ntr-o limbă străină şi nouă
o, nu-ţi fie teamă, să nu te miri.

cîteodată ţi-aş scrie

citeodată ţi-aş scrie pe-ndelete şi tandru
ce s-a mai trăit de cind eşti un vis
poştaşul subpămintului (ca un scafandru)
să-ţi arunce scrisoarea pe geamul deschis

să te bucuri, să suspini, să-ncropeşti vreun
sfat

şi să-mi scrii inapoi punct cu punct, totul-tot
o scrisoare largă cit e pămintul de lat
şi adincă precum oceanul ce nu-l treci inot

pun urechea la zid să te-aud cum foşneşti,
cum iţi tragi aşternutul de humă subsiori
şi te-aud cum şovăi, cum te indoieşti,
cum repeţi mecanic scena cind mori

citeodată ţi-aş scrie in limba aceea ciudată
de semne şi gesturi ca-ntii de cuvint
semnul inimii egal semnul tată,
semnul tată e semnul pămint..

constantin menagache

Copacul de piatră

A te despărţi de lumină
cu sentimentul că
nu ai fost decit o zăpadă
pe un arbore de piatră.
A inţelege că ţărina
nu a fost altceva decit o ciudată frunză
răscolită de lacrimi,
de presupuse iubiri. A inţelege deci
că ea, frunza
tot copacului de piatră se-nchină.
A inţelege apele
ca pe un abur al unui trup
in continuă obosire
pină ochiul nostru il crede
nu alcătuire. A inţelege
că tocmai acest abur nu a fost niciodată
sevă pentru copacul de piatră
şi că totul s-a născut
din insomniile acestui copac
mereu rotitor, nicicind neginditor.

Poate să fie

Fugi pasăre pină in pintec
de ou
pină in amintiri mişcate
de aer, de păcate, de fiara adincului.
Fugi ou,
inţelege-mă bine... Nu tu eşti zbor
intr-o jumătate neintreagă de cer.
Fugi pasăre
direct intr-un rod
in care nimeni pe nimeni
inventează.
Zboară oule pină te faci
o dungă albastră, pină cu totul dispari
intr-un altfel de ou.

Imaginar mereu

Iubito, tu mereu imaginaro
hai, văruieşte-ţi, vopseşte-ţi
sentimentele,
iată-mă,
vin mai bătrin cu un poem.
Imaginar mereu, iubito.

Educarea ochiului

Intr-o zi am să văd
un copac tăind un topor,
un cap retezind o ghilotină,
iei fugăriţi de iepuri.
Oho, şi cite altele
am să mai văd !

Lacrima de piatră

Din virf
şi pină la poalele durerii
tu mamă
ce bulgăre de lumină
te-ai făcut !

teatru

t

Hotel «Zodia Gemenilor»

Se intimplă peste tot, nu numai la noi, ca unele piese de teatru, aparţinind celor mai diferite genuri şi celor mai diverşi autori, să treacă — pe drept sau pe nedrept — in uitare, la un oarecare timp de la premiera absolută, şi asta, din cele mai felurite motive (text, regie, distribuţie, interpretare, cronicari, programare defectuoasă sau pur şi simplu fiindcă „au ieşit" intr-un moment nepotrivit). Unele dintre acestea sint, din cind in cind, „redescoperite" şi, in haine scenice noi, (uneori şi cu modificări in text) incearcă din nou să cucerească publicul şi presa. În multe cazuri, din fericire, eforturile de realizare a unui nou spectacol se justifică, aflindu-ne in faţa a ceea ce se cheamă a fi o **revalorificare.** Şi materializarea unei atari preocupări nu poate fi considerată altfel decit un lăudabil fapt cultural. În această idee, probabil, cu citva timp in urmă, Teatrul de Stat din Arad a prezentat, in regia lui Dan Alecsandrescu şi scenografia lui Onisim Colta, comedia lui Valentin Munteanu, **Hotel Zodia Gemenilor.** Şi probabil au mai fost luate in calcul şi alte considerente, de natură, să le zicem aşa, de autofinanţare. Căci reascultată acum, la o distanţă in timp de la premiera absolută, piesa nu e de natură să te entuziasmeze in mod deosebit. O anume „subţirime" dramaturgică este evidentă, conflictul fiind destul de firav, in primul rind din lipsa unei **mize** cu reală greutate şi eventual mai convingătoare. Faptul de a aduce in scenă trei gemeni (unul inginer pină in măduva oaselor, altul timid, apicultor şi logodit, iar al treilea, după cum era şi de aşteptat, manifestind lipsuri pe linie de comportament, etică şi respectare a legilor), oferind astfel prilejul unei demonstraţii actoriceşti, poate fi un minunat punct de plecare pentru o antrenantă comedie. Abia de aici trebuia să inceapă construirea unor situaţii dramatice intense care să valorifice din plin respectivul dat al fabulaţiei, cu o uşor de presupus suită de confuzii, de natură să constituie coloana vertebrală a conflictului principal. Autorul este insă prea mult „furat" de aspectele şi pitorescul „lumii" personalului hotelier şi al altor personaje adiacente, previzibile ca evoluţie şi reacţii. Şi, din păcate, „lumea" acestora nu e tocmai organic legată, sub aspect dramaturgic vorbind, de linia conflictului (ce ar trebui să fie) principal. Iar apoi, **comedia** insăşi se diluează in acel mult prea lung final duios-moralizator.

Regizorul Dan Alecsandrescu şi trupa arădană au avut deci de luptat, in primul rind, cu un text fragil, insuficient articulat, carenţe parţial contracarate prin ritmul de-a dreptul infernal imprimat spectacolului ; dar tot din aceste motive prea au abundat gaguri „in sine" (unele cam vulgare), ce voiau să stirnească risul cu orice preţ, interpreţii agitindu-se prea mult şi cu rost şi fără. Nu ştim cum a arătat spectacolul la premieră, dar asta am văzut. Au interpretat : Dan Antoci, Mariana Müller, Radu Cazan, Mişu Drăgoi, Emilia Dima Jurcă, Gabi Daicu, Ion Costea (in triplu rol, destul de reuşit), Gina Cazan, Vasile Grădinaru, Iulian Copacea şi Mona Tina.

Au fost eforturi demne de o cauză mai bună. Bineinţeles că obligaţiile de autofinanţare nu pot şi nu trebuie deloc neglijate şi, de asemenea, nici interesul faţă de spectatori, faţă de numărul lor, in speţă. Dar aceste preocupări (pe deplin justificate, repetăm !) nu ar trebui să ne facă să uităm de educaţia estetică (o componentă deosebit de importantă a educaţiei permanente) la care este obligat teatrul prin insăşi raţiunea lui de a fi.

Radu Bădilă

N.R. In prima parte a cronicii „Necesitatea adaptărilor ?" de Nicoleta Gherghel (18 octombrie a.c.), dintr-o eroare de dactilografie (coloana 2, rindul 4), a apărut **Ion Brad şi Dan Piţa** in loc de **Ion Brad şi Dan Micu.** Facem cuvenita rectificare.

plastică

p

Lirismul formelor naturale

Inaderenţa lui Mihai Marcu la blocul de materiale intreg şi concentrat, mişcarea in cele mai multe cazuri pluridirecţională a volumelor sculpturilor sale il situează actualmente pe o linie de gindire ce nu mai are multe puncte in comun cu sugestiile de la care plecase la sfirşitul anilor '60. Brâncuşianismul işi pune pregnant atunci pecetea asupra primului moment modern al sculpturii româneşti postbelic. Stimulativă şi neaxiomatică, lecţia brâncuşiană descătuşase fanteziile şi indemnase la căutarea exprimărilor esenţiale a căror personalizare nu a intirziat să vină in opera unor sculptori de mare anvergură, despre care nu este locul a vorbi in aceste rinduri. Marcu, fără a uita rigorile invăţămintelor academice, a fost şi el sedus, in acea perioadă, de arta marelui precursor. Citeva din sculpturile sale, prezente in expoziţie, se incadrează in tipologii de sorginte brâncuşiană, in circulaţie incă la inceputul anilor '70 (mă refer la **Cutezanţă, Invingător, Plenitudine, Temerar, Izbindă).** Tipologii pe care artistul nostru — spre deosebire de alţi colegi de generaţie — nu le-a mai prelucrat formal şi care au rămas in opera sa precum soluţii fără continuitate şi cu valoare indicativă pentru o anume conştiinţă a saturării imaginii cu semnificaţii devenite de uz comun. Este ceva remarcabil insă in aceste lucrări, anume un echilibru şi o robusteţe impinsă pină la accentul teluric din **Plenitudine,** o variantă a simbolismului mitologic al lui Lipchitz (din greoaiele compoziţii din anii '30) unde se simte incă ecoul nedefinit al unei incercări de lectură in cheie brâncuşiană a clasicei **Victorii** de la Samotrace. Ajuns aici ar trebui să fac o scurtă paranteză, doar pentru a semnala că in expoziţie nu regăsim nici una din lucrările de vădită amprentă figurativă executate de Marcu pe parcursul anilor '70. În economia actuală a mijloacelor expresive ale artistului, ele trebuie considerate suportul de virtuozitate ce a ingăduit tratarea cu degajare a materiei şi menţinerea unei coerenţe a sensului in condiţiile aparentei departiculări a formei. Ne plasăm prin această afirmaţie la nivelul contradicţiei aparente. Că există o unitate a sensului in sculpturile lui Marcu, putem observa fără mari eforturi. Artistul lucrează pe cicluri tematice şi cel mai lesne lecturabil este cel **icarian** unde primele cinci lucrări citate mai sus fac notă separată. Cu **Paradox, Baladă, Vis,** ne instalăm in lumea unui simbolism abstract, plecat de la imagini convenţionale, decupate spaţial intr-o tridimensionalitate indrăzneaţă. Ruptă, cum spuneam, centralitatea blocului, Marcu nu mai are posibilitatea **ocupării** spaţiului cu obiectul artistic ci doar a inserţiei acestuia din urmă in el. **Jertfă, Sacrificiu** şi **Apoteoză** la rigoare pot fi considerate forme naturale a căror intrare intr-un — sau desprindere **de un** — spaţiu au fost insă retezate traumatic. Ca atare impresia de lipsă de continuitate, de autosuficienţă a imaginii este flagrantă. Inclusiv atunci cind imaginea nu este — pe plan pur tehnic — doar rezultatul degajării maselor şi al lustruirii suprafeţelor, ci şi al perforării blocului şi evidenţierii (vezi **Cădere)** unor structuri de planuri, procedeu ce ne duce imediat cu gindul la soluţiile analitice ale lui Archipenko (din **Boxerii,** 1935). Există, desigur, o poezie discretă a acestor retezări, brutalizări şi urmăriri de forme vegetale. Ciclul **Fata Morgana** este in fond exemplificarea tentativei de a atribui o haină abstractă unor ireprimabile avinturi lirice. Născut undeva in cimpia Bărăganului, sculptorul are nostalgia intinderilor largi, a unduirilor şi iluziilor devenite semn, emblemă, precum in această **Netihnă** unde carnalitatea materiei, devenită agregare energică, se rupe de spaţiul care o refuză. Conflict temperat in ciclul **Rusaliile,** trimiţind la o străveche păginătate din care mai rămine o amintire nedefinită dar sensibilă, Mihai Marcu reapreciază aici unitatea şi centralitatea blocului, reinvesteşte materia cu o senzualitate dizolvată in abstracţie formală din celelalte cicluri, demonstrind că abordările tehnice diferite sint instrumentele de lucru al unei viziuni ce se autodiferenţiază permanent prin raportarea la un unic univers, in care artistul rămine implantat nu doar cu raţiunea ci şi cu afectul.

Grigore Arbore

lui, cu piinea în braţe, şi Irina la porcul ei şi la nebuna de maică-sa, că nu-i mai pasă de casă, de a lăsat-o pustiită, şi nici de copii, tot ei trebuie să se gîndească la asta, că se şi pricepe de nu mai poate. Dar, îşi spunea Ilie, dacă e vorba pe aşa, şi pentru că tot e simbătă, o să se apuce să facă o fasole cu ciolan, adică mîncarea pe care o găteşte Irina cel mai bine, de mănîncă toţi ca scăpaţi de la inec. „Pun boabele la fiert, îşi zicea, arunc prima apă şi boabele le păstrez în oală...“

Pe urmă se trezi în faţa spitalului. O luase, fără să ştie, spre celălalt capăt al oraşului, şi descoperi gardul nou, vopsit în verde, ce împrejmuia parcul plin de verdeaţă. „Anton, se trezi el brusc din supărarea lui, asta e, am uitat de Anton.“ Intră grăbit înăuntru, parcurse aproape în fugă aleca asfaltată şi, fără să ţină cont de protestele omului de uşă, urcă treptele spre camera de gardă. Cunoştea bine locul, aici născuse Irina amîndoi copiii, şi el venea pe vremea aceea aproape zilnic, cu flori şi portocale, aburit de o fericire ascunsă. Cînd a aflat de Gelu, de băiatul lor, soacră-sa l-a sărutat pentru prima dată, l-a bătut pe spate şi i-a spus că e bine, că abia acum e foarte bine, şi el nu reuşea să înţeleagă de ce este atît de bine, pentru că Anuţa se născuse mai înainte şi el fusese la fel de bucuros.

— Ce mai, nu te ajută capul, se căina ea fals, că io zic că tot Milică era mai bun, ridea ea mutește. Un băiat e un băiat, mă Ilie, şi o fată e o fată, asta-i !

— Păi, se nedumeri el, ce-i cu asta, că n-ai spus mare brînză, să rămîn io cu gura căscată !

— Băiatul aduce zestrea în casă, fata o duce de acasă, că trebuie să-i dai, că nu se mărită altfel şi te ride satul. Aşa că acum te-ai pricopsit de ai băiat !

„Ce neam i-o fi dat ea Irinei, că, atunci cînd ne-am luat, am dormit pe ziare, în apartamentul nou, pînă la primul salariu ?“ se gîndea nedumerit Balaurea, urcînd ultimele trepte. Intrebă de Anton, se certă cu o asistentă care striga la el că nu-i oră de vizită, şi o porni spre etajul doi, injurînd-o în gînd. „Omul poate moare şi ei îi arde de ora de vizită“, murmură Balaurea, apăsînd clanţa salonului unde era Anton.

Anton era mort, intins pe pat, cu cearceaful tras pînă sub bărbie. Ilie Balaurea se sprijini cu tot trupul de tăblia uşii, simţind cum îl lasă genunchii, cum se înmoaie tot şi cade acolo. Lumina vie de afară spăla faţa palidă a prietenului său şi Ilie făcu efortul să înainteze totuşi un pas, să-l vadă mai bine. Atunci mortul deschise ochii şi începu să rîdă.

— Te-am auzit cînd te certai cu nebuna aia. Te fac o tablă ? întrebă repede Anton.

Balaurea se lăsă moale pe marginea patului şi începu, mecanic, să aranjeze pulurile, apoi se opri brusc şi înălţă privirea.

— Adică, n-ai nimic ?

— Ce să am ? se miră acesta aruncînd zarurile. Am o **intorsă**, că aşa a zis doctorul. M-am speriat de vagonetul tău, m-am împiedicat şi am căzut de mi-am sucit piciorul. Da' să vezi ce-o să-mi facă nea Pedeapsă, ăla cu neteseul, pentru asta !

— Adică, nu io...

După ce Ilie dădu de trei ori la rînd şase şase, Anton se întinse liniştit pe pernă şi zise şoptit :

— Tot doctorul spunea că nu mai am mult de trăit, că **intorsa** e **intorsă**, dar mi-am frînt şi **pitia** şi **peroneul**, şi că, pînă la urmă, îmi taie piciorul.

— Tibia, nu pitia, îl corectă nepăsător Balaurea, ştiind acum ce urmează.

Şi Anton nu se dezmînţi nici de data asta, îşi jucă rolul perfect, pînă la sfîrşit, cum făcea şi la şcoală, în satul lor, cînd voia să obţină ceva.

— Mi-a spus că mai am doar o şansă ca să mă salvez de cangrenă.

— Aha, aha ! dădu înţelegător din cap Ilie, rupînd un colţ din piine şi băgîndu-l în gură. Adică, o şansă tot mai există, ai ? întrebă el, întinzîndu-i piinea şi lui Anton.

— Dar mică, fu de acord Anton, rupînd celălalt colţ. Să încerc să-mi spăl rana cu nişte ţuică tare, ca aceea de ai primit-o tu de la ţară.

— Vasăzică numai ţuica mea e bună, ai ?

— Păi da, că eu aşa m-am gîndit. Cam vo juma de chil acolo, sau, hai, treacă de la mine, un chil cel mult.

— Şi trebuie pe dinafară sau pe dinăuntru ? mormăi cu gura plină Ilie, înţelegînd abia acum cam ce voia prietenul lui.

— Cum pe dinafară ? holbă ochii bolnavul. Vrei să ne dea jos pozele de la panoul de onoare ?

Ilie Balaurea nu voia lucrul acesta, aşa că rămase stabilit pentru a doua zi, că tot era duminică şi Anton urma să iasă din spital, să încerce împreună damigeana de ţuică de la soacră-sa.

★

„Mai fierb ce mai fierb fasolea, arunc prima apă, că asta umflă în burtă, pun ciolanul, torn ceapa rumenită şi sare cît cuprinde...“, îşi spunea el, deschizînd uşa apartamentului. Ştia că mai trebuia pus ceva, dar acum nu-şi amintea ce anume.

In bucătărie auzi glasul copiilor, pe Irina cum strigă la ei să se potolească, şi abia după aceea simţi mirosul de afumătură şi de fasole fiartă. Fără să vrea, Balaurea oftă uşurat.

— Da' şorici ţi-a dat ? întrebă el dezbrăcîndu-şi haina şi agăţînd-o în cuier. Că afumătura o simt de la o poştă...

Irina îi strigă din bucătărie că adusese şi şorici, şi cîrnăciori ; aşa că intră în cealaltă cameră, luă ziarul de pe masă şi-l deschise la pagina de sport.

— Bună fată, mormăi Balaurea, citind rezultatele la fotbal, întrebîndu-se între timp, cine era totuşi fată bună ? Irina sau soacră-sa, cea care-i trimisese şorici ?

— Ce înseamnă, doamne, se mai auzi el spunînd, o fasole cu ciolan la casa omului ! Cum te împacă brusc cu toată lumea !

Pe urmă strîmbă nemulţumit din nas : Dinamo fi bătuse iar pe minerii din Valea Jiului, şi încă la scor.

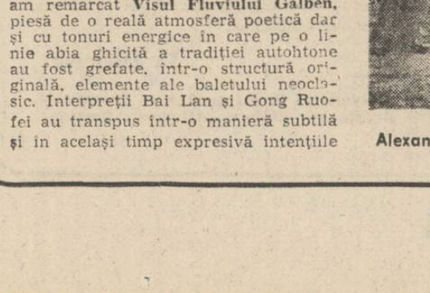

Ion Iancuţ : „Cergă“

Poetul şi Orbul pe Vîrful cu dor

— UN DIALOG POSIBIL —

„...O dark, dark, dark, amid the blaze of noom,
Irrecoverably dark, total eclipse
Without all hope of day !...“

John Milton

(...ca într-o irealitate **Muntele de Statornicie ;** pe stînca înaltă, **Poetul** privind zările **Lumii ;** o muzică de **Cer** şi **Pămînt** se aude uşor a naştere, a trecere şi ne-trecere ; vînt albastru subţire, purtînd miresme şi gust cosmic ; praf stelar în ivirile de lumină şi sfîşierile de ceaţă şi, într-o secundă lungă, **din Poet se desprinde Orbul :** acelaşi chip dar cu ochi tăcînd... Stînca se luminează apoi, se luminează parcă uimindu-se, jur-împrejurul arătîndu-se într-o frumuseţe primordială, gravă ; muzica se schimbă pe nesimţite — un straniu concert : ciripituri aurii şi albastre, ăuiri suave de clopote mici ori foarte îndepărtate... **Poetul şi Orbul** sunt acum într-o aură totală : dialoghează şi, deşi buzele lor nu se mişcă, cuvintele fiecăruia plantează adevăruri ştiute, abia bănuite, sau, pur şi simplu, închipuite ; o legănare imaterială, deci...)

. . . . . .

Poetul

(voce destăinuindu-se cald şi sobru)

„...căzînd în sus, cometa mea de soartă
m-a prins în miezu-i, majestos mă poartă
în infinitul spaţiu printre sorii
străluminînd : nainte-mergătorii
care-au deschis a nemuririi poartă
căzînd în sus, cometa mea de soartă...

(...Frumosul este partea mea cerească
iluminîndu-mi partea omenească,
El, heruvimic, ştie să acuze
uritul să mi-l năruie pe buze ;
pe frunte-l port cunună-mpărătească :
Frumosul este partea mea cerească.

El, singur, poate să-nflorească glodul,
minciunilor cîntîndu-le prohodul,
El, singur, poate înălţa poruncă
iar inima i se supune pruncă
redevenind minunilor izvodul
El, singur, poate să-nflorească glodul...“)

Orbul

(voce de suflet, uşor insistentă)

„...de întuneric, răsunînd, podoabe,
Frumosu-i răspîndit în mine, roabe
simţirile-mi ca în solstiţii dorul
mă mistuie, ci sunt biruitorul
pornirilor şi le înşirui boabe
de întuneric răsunînd podoabe...

(...oh, să fugim de-acele vorbe goale,
de clopotul ce n-are-n el răscoale,
de chipul ce-i cioplit cu mîna stîngă
de imnurile-n slava lor nătîngă :
vreau piscul pur cu ăuiri astrale,
oh, să fugim de-acele vorbe goale...)

Frumosu-i vis cu-nalte-n veci frăminturi
ploi dăruind la asprele pămînturi
— visînd, aleasa-şi desfăta Poetul :
singurătate-n doi, în doi banchetul —
fără-de-timp-cîntări, cereşti avînturi,
Frumosu-i vis cu-nalte-n veci frăminturi...“

Poetul

(voce evident emoţionată)

„...din vremi străvechi şi pînă-n vremea noastră
a Libertăţii pasăre măiastră
ne-a ars în sînge şi ne-a ars în minte
hrănindu-ne cu patima-i fierbinte,
străluminîndu-ne deasupra : astră
a Libertăţii pasăre măiastră...

(...ce-i Ea, de nu a soarelui năvală
şi-a ploilor cînd norii n-au zăbală
şi-a ierbilor în mîndra lor lumină
şi-a dragostei nălţîndu-se destină
şi-a vîntului în aspra lui rafală,
ce-i Ea, de nu a soarelui năvală ?!...)

Un imn, dar, Libertăţii !... Prin milenii
eroi căzură, singerară genii
şi pruncii, chiar, ucişi au fost în faşă
de sabia tiranilor, vrăjmaşă ;
o, timpi trecuţi, o, scumpele-mi vedenii,
eroi căzură, singerară genii...“

Orbul

(voce profundă, uşor voalată)

„...eu, Libertăţii sunt acel grăunte
re-germinînd în sînge şi sub frunte,
crescînd copac la soarele meu negru,
ostaş mereu cu sufletul integru,
purtînd la tîmple vremile cărunte
regerminînd în sînge şi sub frunte.

De veghe stînd, Cuvînt în faţa sorţii
eu am învins ades tăria morţii
cînd în fără-de-legi izbiră sclavii
intrînd în imnuri şi-n legende bravii
eroi eterni, de mitice proporţii
de veghe stînd, Cuvînt în faţa sorţii...

E Libertatea o-ce-a-nă apă
imensitatea-i sînele-mi adapă
şi-n sînele-mi doar eu mă cred năierul
şi mă cunosc şi mă cunoaşte cerul,
adîncul ei adîncului mă sapă :
e Libertatea o-ce-a-nă apă...“

Poetul

(voce caldă, convingătoare)

„...un gînd august de Glorie mă-ncearcă :
să fiu, aş vrea, pe-o princiară arcă,
de fapte-ncununat şi de-aurore,
oceanul să mă-mprejmuie cu hore
de valuri care imnele să-mi toarcă :
un gînd august de Glorie mă-ncearcă...

(...ce-i Gloria, de nu izbinda minţii
— a fi, fiind asupra suferinţii ! —
de nu vieţii dăruind viaţa,
de nu cea rază pătrunzînd în ceaţa
nefericirii şi a neputinţii,
ce-i Gloria, de nu izbinda minţii ?!,

ci, inima îmi face semn a spune
că Gloria-i iubirea-n stranii strune:
acel sublim etern, ceresc supliciu
în dăruire şi în sacrificiu
şi nu e, sigur, o deşertăciune
că Gloria-i iubirea-n stranii strune...“)

Orbul

(voce în adîncă trăire)

„...o, Gloria e starea ceea sfîntă
în care-adînc minunile cuvîntă,
cînd ierburi cresc miresme şi ne-adie
cu aripa-i stăpîna Veşnicie
ce în auzul firii noastre cîntă —
o, Gloria e starea ceea sfîntă...

(...mi-e teamă, vai, de gloria ce arde,
cînd, vai, apocaliptice bombarde
nu vor voi a ocoli pe vr-unul
şi vor pieri-nţeleptul şi nebunul
asemenea acelor miliarde
mi-e teamă, vai, de gloria ce arde...)

N-am să-nţeleg nicicînd puterea urii :
vreau să rămîn la Gloria Naturii,
jur împrejur să simt imense spaţii
şi energii sosind din constelaţii :
un ritm e totu-n tainele Făpturii
vreau să rămîn la Gloria Naturii...“

Poetul

(voce admirativă, interogativă în final)

„...cu ochi îndrăgostit să te contemplu
Natură, tu, în infinitul templu,
bogată-n toate, deschizînd spre ceruri
divine frumuseţi şi adevăruri,
în cosmicul concert sublim exemplu
cu ochi îndrăgostit să te contemplu.

Cu tine, numai, clipei simt nesaţul
cînd sîngele îşi potriveşte danţul,
cu tine, numai, în decor măiestru,
mi-e văzul pur precum un lac alpestru
şi de pe vis arunc în hăuri zaţul :
cu tine, numai, clipei simt nesaţul.

Cum să te apăr, viaţa să-ţi dureze
la ne-sfîrşit cu simţurile-i treze ?,
cu cine să mă lupt — ci fără arme ! —
ca veacu-acesta spin să nu te darme
şi de pe care sfinte metereze,
cum să te apăr, viaţa să-ţi dureze ?...“

Orbul

(voce frumoasă, reţinut-patetică)

„...Natura, azi, o simt cu tot ce este
vibrînd în mine : colosale creste

de munţi-bărbaţi desăvîrşind însemne,
de mări-femei în dăruire demne
asemenea perechilor celeste :
Natura, azi, o simt cu tot ce este...

(...cine sunt eu — văzduhul dîndu-mi zvonuri
de cînt ucis, ucigătoare sonuri
auzului cadenţe poluante ?
Natura, vai, se năruie andante,
apocaliptic timp, zobite tronuri —
cine sunt eu — văzduhul dîndu-mi zvonuri ?...)

Jur-împrejurul tot vi-l dărui vouă :
iubirea şi speranţa — amîndouă
ţesîndu-se Naturii taină-n taină —
(ci, sufletul, în aspra cărnii haină,
mă simte rob al vieţii pururi nouă)
jur-împrejurul tot vi-l dărui vouă...“

Poetul

(voce adîncă, uşor-patetică)

„...a nu muri de tot, a mai rămîne
stăpîn de duh pe clipele stăpîne :
a fi în văz şi în auz — eresuri ? ! —
a fi cules la marile culesuri
de fructe-n pîrg şi-aromitoare grîne,
a nu muri de tot, a mai rămîne...

(...să urci,trăind, în vuietul de luptă
cînd soarta lumii e de tot abruptă,
să risipeşti nefericirii roiul
şi unui timp mai drept să fii altoiul,
ne-nduplecat şi demn, cu faţa suptă
să urci, trăind, în vuietul de luptă...)

Oh, să rămîi mereu Nemuritorul
ce te-ai visat, să fii de gînd izvorul,
cu numele-n granit — să fii granitul,
piatra din unghi — şi-n Ceaţă fericitul
privind la secoli ce-şi urmează zborul,
oh, să rămîi mereu Nemuritorul...“

Orbul

(voce de o tristeţe calmă)

„...da, să rămîi de vis ca Inorogul
ne-cunoscînd ospăţul, nici bîrlogul,
frumos, şi bun, şi fără de prihană
şi rana-n suflet, voluptuoasa rană :
iubirea, deci, aceasta-ţi fie drogul,
da, să rămîi de vis ca Inorogul...

(...să poţi simţi mereu în tine Moartea
înaltă, blîndă răsfoindu-ţi cartea,
să-auzi tăcerea-i şi să-i bănui gestul :
mereu cu ea, ce mai înseamnă restul ?,
tu eşti al ei şi ea îţi este partea :
să poţi simţi mereu în tine Moartea...)

...da, să rămîi esenţă în esenţe
vigoare dînd perpetuei prezenţe,
să curgi minune-n zicere : rapsozii
sunt cei ce nemuriră voievozii
— nu-i el, Homer, cel-ce se stinse-n zdrenţe ? —
da, să rămîi esenţă în esenţe...“

. . . . . .

Poetul

(voce fermă, apoi patetic-dramatică)

„...din piscul-pisc aud vuind oceane :
mulţimile-n mulţimi de milioane
strigîndu-şi voia, lăudîndu-şi regnul,
dînd trecerii tăria lor şi semnul :
un nu total ambiţiilor vane
mulţimile-n mulţimi de milioane.

Timp-fără-timp şi fără de zăbavă :
istoria se clatină bolnavă,
apocaliptic pas în ritmuri dure,
cuvintele-n atomice armure
iar dragostea, în firea ei, firavă :
istoria se clatină bolnavă...

Sufletul meu e-al veacului ce-apune
răpus de geniu, gol de-nţelepciune
şi, ca un rege-ntemniţat în turlă,
îşi roade lanţul, spaimele îşi urlă
ne-mai-sperînd în ceruri vro minune :
sufletul meu e-al veacului ce-apune...“

Orbul

(voce adîncă, demn-patetică în final)

„...în piscul-pisc !... şi mă-nţeleg : zidirea
nedîndu-mi ochi, mi-a dat nemărginirea
primordialei ceţi, cu ea Vecia
în care-mi cresc edenul şi pustia
în suflet cununîndu-le, căci firea
ne-dîndu-mi ochi, mi-a dat nemărginirea...

(...singur aici şi parcă-aş fi-n Olimpul
zeilor care inventară Timpul :
Zalmoxis tace-n frunza de ferigă
şi-aud cum trece-n aer o quadrigă ;
pe frunte simt : mi se aşază nimbul
zeilor care inventară Timpul...)

Sufletul meu e-al veacului ce vine
profeţi şi domn purificînd lumine,
dînd neamurilor din puterea-i castă
— vale de cosmos care ne adastă
spre-a înflori iubirile depline —
sufletul meu e-al veacului ce vine...“

Poetul

(voce îngîndurată, interogativă sieşi)

„...sunt totul-Tot, esenţă-adînc-limpidă ?,
dumnezeire-n vrerea ei avidă
de întrupare spre-a putea învinge
a Timpului tărie ce ne-mpinge
fără-de-greş cu-aripa lui aspidă,
sunt totul-Tot, esenţă-adînc-limpidă ?...

(...o, întrebări, mereu a clipei fugă,
oricine-am fi, la carul ei ne-njugă
mîndru-ne atent şi fără saţiu
— cu chipul nostru-acoperind un spaţiu —
fiece pas făcîndu-ne de rugă :
o, întrebări, mereu a clipei fugă...)

...e goană după vînt a noastră faptă ?,
iar gîndul-gînd spre ce liman ne-ndreaptă ?
— visez un paradis cu ceruri nalte
în care linişti liniştea să-mi scalde ! —
după frămînt ce veşnicii ne-aşteaptă ?,
e goană după vînt a noastră faptă...“

Orbul

(voce înceată, ne-resemnată, totuşi)

„...ne-văz al meu, ascunsa mea pupilă :
e firea noastră naltului ostilă ? !,
iar al pieirii sumbru peisagiu
să fie, oare, un etern ravagiu :
eu, sufletu-l imaginez acvilă,
ne-văz al meu, ascunsa mea pupilă...

(...trăiri prin timpi : imaginară voce !
iubirea, numai, poate să invoce
acele lumi ce, legănîndu-şi stolul
de frumuseţi, mă mintuie de golul
de întrebări-răspunsuri echivoce :
trăiri prin timpi, imaginară voce...)

...oh, să desfaci a veşniciei crustă,
triumfător, prin poarta ei îngustă,
să treci şi-n juru-ţi murmurul de stele
— puterea stă-n cîntările rebele
spre adevăr în strălucire-augustă :
oh, să desfaci a veşniciei crustă...“

Poetul

(voce adînc-dramatică)

„...sufletul meu e-al veacului ce-apune
răpus de geniu, gol de-nţelepciune...“

Orbul

(voce încrezător-patetică)

„sufletul meu e-al veacului ce vine
profeţi şi domn purificînd lumine...“

Poetul

(aceeaşi voce)

„...sufletul meu e-al veacului ce-apune...“

Orbul

(aceeaşi voce)

„...sufletul meu e-al veacului ce vine...“

(...pe aceste ultime cuvinte lumina scade în intensitate, se aude iarăşi acel straniu concert: ciripituri albe şi negre se alătură celor aurii şi albastre, suavele ăuiri de clopote mici aleargă spre cele îndepărtate asemeni unei ploi domol risipindu-se; o ceaţă de sfîrşit de iubire şi început de lume se insinuează şi, ca într-un vis, Poetul şi Orbul **se topesc unul în celălalt:** o siluetă de taină, de tristeţe şi speranţă şi, ca într-o irealitate, **Muntele de Statornicie,** iar de jur împrejur, dedesubt şi deasupra **Timpul** cel atoate-mistuitor, deci...)

(fragmente din volumul **Pasărea de cenuşă**)

balet

Strălucire şi spectaculozitate

Cu puţin înainte de deschiderea noii stagiuni a **Operei** din Bucureşti, am asistat la spectacolul **Ansamblului chinez de balet,** care a repurtat un succes triumfător. Maniera strălucitoare de interpretare şi profesionalismul dus pînă la virtuozitate al balerinilor chinezi au impresionat profund publicul. Membrii ansamblului proveneau din centre artistice diferite, dar absolut toţi au dovedit cunoaşterea în detaliu şi stăpînirea aproape perfectă a tehnicilor baletului clasic şi romantic european. Performanţa este cu atît mai notabilă cu cît arta dansului tradiţional chinez este tot ce poate fi mai diferit de retorica baletului european. Asimilarea ei organică este ilustrată şi de marele număr de premii obţinute de soliştii chinezi la importante festivaluri ale genului, cum sînt cele de la Tokyo, Moscova, Lausanne sau Varna — 1986. De asemenea, creaţia coregrafică originală în stil european este demnă de tot interesul. In acest sens am remarcat **Visul Fluviului Galben,** piesă de o reală atmosferă poetică dar şi cu tonuri energice în care pe o linie abia ghicită a tradiţiei autohtone au fost grefate, într-o structură originală, elemente ale baletului neoclasic. Interpreţii Bai Lan şi Gong Ruofei au transpus într-o manieră subtilă şi în acelaşi timp expresivă intenţiile partiturii coregrafice, în special solistul — demonstrînd un stil personal, viguros, cu execuţii spectaculoase şi precise. In **Dragostea din pădure** în care se observă aceeaşi armonioasă mixtură a elementului tradiţional cu cel neoclasic, Tang Min şi Ao Lu, incontestabil vedetele ansamblului, au încîntat prin exactitatea şi virtuozitatea figurilor. Cel puţin Ao Lu are o manieră de interpretare acrobatică, dacă nu de-a dreptul temerară, elevaţia şi perfecţiunea salturilor sale avînd ceva din tehnicile „kun-fu“. In sfîrşit **Gîndurile,** o partitură muzicală mai subtilă, presupunea un efort de interiorizare, ca şi forţă expresivă dramatică, virtuţi pe care le-am găsit la Xiu Lili şi Yong Xinhua. In ceea ce priveşte repertoriul european, el a cuprins, cum era de aşteptat, secvenţe celebre din **Giselle, Corsarul, Frumoasa din pădurea adormită** şi **Don Quijote,** în care, fără nici o excepţie, interpreţii au evoluat cu precizie şi dezinvoltură. Dar punctul culminant al serii l-a constituit **„Pas de deux“**-ul din **Don Quijote,** perechea Tang Min şi Ao Lu făcînd o veritabilă demonstraţie de înalt profesionalism. Am remarcat sincronizarea desăvîrşită a cuplului în splendide combinaţii de grand-jetté-uri, cabriol şi pas de chat, precum şi variaţiile fiecărui solist în parte. Dacă despre stilul spectaculos-acrobatic al lui Ao Lu, care a avut o prestaţie strălucitoare în **Dragostea din pădure,** repetată la acelaşi nivel şi acum, am vorbit, Tang Min a fost o revelaţie în **Don Quijote.** Piruetele scăpărătoare ce o transformau într-un virtej roşu, diagonala de piqué-uri şi tourchainé-uri şi uimitoarea serie de fouetté-uri au entuziasmat sala. Tang Min este, fără îndoială, o stea de primă mărime. In jurul ei şi al lui Ao Lu, întreaga pleiadă de foarte tineri şi tineri balerini prezenţi la Bucureşti au demonstrat marile posibilităţi şi resurse actuale ale baletului chinez.

Alexandru Marchiş : „Vatră dacică“

Paul Antipa

muzică

Cîntecul ostăşesc

A VIII-a ediţie a **Festivalului Cîntecului Ostăşesc „Te apăr şi te cînt, patria mea !“** şi-a desemnat laureaţii; festivitatea de premiere, desfăşurată în studioul de concerte al Radiodifuziunii, a fost urmată de un amplu concert (Gala laureaţilor) în timpul căruia publicul, umplînd un spaţiu de spectacol devenit neîncăpător, a avut prilejul să se reîntîlnească cu cele mai reuşite creaţii prezentate în concurs, creaţii selecţionate cu exigenţă de un juriu condus de Preşedintele Uniunii Compozitorilor şi Muzicologilor din R.S.R., Nicolae Călinoiu. Şi de această dată, creaţiile înscrise în competiţie s-au grupat după cele trei mari secţiuni de concurs : marşuri ostăşeşti, cîntece patriotice şi muzică uşoară. Şi de această dată, în afara premiilor şi menţiunilor „obişnuite“, am putut nota un număr ridicat de premii oferite de instituţii coorganizatoare.

De asemenea, armoniile, melodiile, versurile, orchestraţiile, contribuţiile interpretative au fost puse în slujba unor nobile idei, de dragoste faţă de cuceririle revoluţionare ale poporului, faţă de tradiţiile glorioase ale armatei noastre, de devotament pentru ideile-forţă ale Partidului nostru, faţă de activitatea Comandantului suprem, faţă de înfăptuirile de mîndrie ale acestei luminoase epoci în care memorabilul al IX-lea Congres se înscrie ca luminos punct de reper. Şi de această dată, interpretarea vocal-instrumentală a fost la înălţime, formaţiile participante (Corul Şcolii Militare de Muzică, dirijor Ioan Golcea, Corul Regimentului de Gardă, dirijor Tudor Chiva, Corul ostăşesc „Albatrosul“, dirijor Marin Hudiţeanu, Corul de femei-ofiţeri al Casei Centrale a Armatei şi Corul „Armonia“, dirijor Silvia Secrieru, Corul şi Orchestra Ansamblului Artistic „Doina“ al Armatei, dirijori Sergiu Eremia, Constantin Popovici, Gheorghe Popescu, Orchestra de Estradă a RTV, Grupul vocal „Choralis“ al Ansamblului Artistic al U.T.C., condus de Voicu Enăchescu, şi Grupul vocal „Doina“, dirijor Cornel Popescu) distingîndu-se printr-o participare variată, dînd pregnanţă, profil distinct unor piese care „au trăit“ în sala de concert, fiind gîndite ca, de aici, să-şi ia zborul pe buzele militarilor păşind spre terenul de instrucţie sau spre şantier, pe buzele tuturor iubitorilor unor melodii şi texte glorificînd fapte de muncă, eroism, luptă, care fac parte integrantă din istoria naţională, din felul nostru de a fi.

Privind aici exclusiv partiturile muzicale, vom distinge faptul că preferinţele juriului s-au îndreptat spre lucrări înzestrate (şi) printr-o remarcabilă învesmîntare armonic-orchestrală, tinzînd manifest să părăsească şabloane uniformizatoare. Astfel, remarcăm **Chemarea gliei strămoşeşti** (muzica Dumitru Niculicea versuri Petre Dragomir), unde orchestraţia dă replică activă partiturii corale, **Românie, plai de dor** (muzica Claudiu Negulescu, versuri Nicolae Dragoş), partitură bogată în contra-melodii, în intervenţii instrumentale punctate, colorate cu ingeniozitate, în ruperi de ritm făcînd aparentă opunere unor canoane (citeodată greu de justificat) ale cîntecului patriotic. Mai subliniem valenţele unor piese ca **Marinari din România** (muzica Marin Hudiţeanu, versuri Virgil Bostănaru), **Mîndre sînt studentele ostaşi** (muzica Gheorghe Drăghia, versuri Emil Almăşan şi Marius C. Nica), **Să păstrăm ce-am moştenit** (muzica Dan Bălan, versuri Nicolae Dumitru) şi, în primul rînd, **Ostaş al ţării mele** (muzica Dinu Stelian, versuri Mircea Block), partitură amplă, structurată dramatic, muzica susţinînd excelent tensiunea cuvintelor. In privinţa muzicii uşoare, distingem vioiciunea ritmurilor, generozitatea unor melodii care, cu siguranţă, se vor impune ca şlagăre, ingeniozitatea unor orchestraţii rupînd cu o anumită uniformitate, lucrări ca **Hei, bravi ostaşi** (muzica Dan Dimitriu, versuri Eugen Rotaru), **La unison** (muzica Ion Cristinoiu, versuri Angel Grigoriu) şi, în special, **Armata noastră minunată** (muzica George Grigoriu, versuri Angel Grigoriu şi Romeo Iorgulescu) distingîndu-se în mod deosebit.

Viorel Creţu

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (VI)

UN POET DE MARCĂ, DAR DIN PĂCATE, UN GAZETAR NEPUS ÎN VALOARE PE MĂSURA VOCAȚIEI CUM S-AR FI IMPUS

Scriu acest comentariu sub impresia puternică, ușor neplăcută, pricinuită de o sinceritate mărturisită de vechiul meu prieten Gheorghe Tomozei, într-un interviu acordat lui Radu G. Țeposu în „Flacăra" (vezi numărul din 20 sept. 1986). Gheorghe Tomozei a tipărit ca volume de versuri circa 20, dacă le socotim și pe cele pentru copii, ca și unele selecții-reeditări. Și cu toate acestea, numele lui n-a apărut pe coperta nici unei antologii din colecțiile de mare răsunet „Cele mai frumoase poezii" sau „Biblioteca pentru toți". Dacă vom aminti selectiv volume ca „Vîrsta sărutului", „Steaua polară", „Noapte de echinox", „Poema Patriei", „46 de poeme de dragoste", „Suav anapoda" sau „Mașinării romantice", și încă vom avea motive să ne mirăm pentru ce asemenea opțiuni editoriale l-au ocolit, în timp ce autori mult mai modești ca talent și mai puțin prolifici au fost răsfățați. E drept că unii comentatori ai săi n-au ezitat să-i reproșeze efortul său de a fi în pas cu cuceririle limbajului poetic al unor confrați. Dacă a te strădui să nu fii mai prejos ca expresie poetică pe lîngă un Nicolae Labiș, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu înseamnă a fi mimetic, nu putem fi de acord cu o asemenea evaluare. Dar sinceritatea care ne-a tulburat nu e aceasta, întrucît o asemenea eroare mai poate fi înlăturată din practica noastră editorială (și trebuie să și fie abolită fără întîrziere !).

Alta este mărturisirea care ne-a produs o anumită amărăciune, căci acum, cînd poetul are deja o jumătate de secol, mai puțin se poate manifesta în ceea ce privește aspirația sa de afirmare ca om de presă, ca animator de publicații. Nu numai

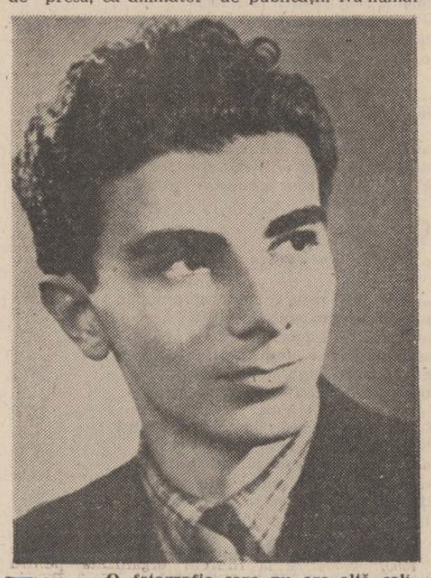

O fotografie care nu are altă calitate decît aceea că-l imortalizează pe Gh. Tomozei în „vremurile ăli bune", după cum precizează pe verso, „spre amintire, și se suptsemnează cu dragoste și frăție." Avea și de ce să facă această precizare în aprilie 1956, cînd abia împlinise 20 de ani (e născut la 29 aprilie 1936).

la „Revista Școlii de literatură Mihai Eminescu", „Anii de ucenicie", dar și în jocul ușor parodic al unor spontane reviste scrise de mînă sau dactilografiate ca „Fronda" și „Stim tot dar nu spunem", Gheorghe Tomozei dovedise multă fantezie în alcătuirea sumarelor și elaborarea propriu-zisă a paginilor. Ca să nu mai vorbim de activitatea sa redacțională la „Tînărul scriitor" și în fondarea revistei „Luceafărul", unde titlul multor rubrici-parafraze — „Steaua fără nume", „O samă de cuvinte" etc. — i-au aparținut ca propuneri inițiale. Mult mai strălucită apare vocația de animator al unei publicații ca revista „Arges", pe care a condus-o din 1969 în 1973. Biblioteca „Argeș", ancheta „Cine a fost, cine este Nicolae Labiș" sînt numai două dintre răsunătoarele sale inițiative publicistice. „E un act romantic de bărbăție să conduci o gazetă — recunoaște el retrospectiv. Am vrut să am și eu această probă, să-mi demonstrez mie că pot să fac acest lucru. Ajung să cred că, înainte de a fi scriitor, sînt ziarist și-mi place să mă recomand astfel ori de cîte ori cineva sună la ușa mea. Pentru gazetărie trebuie să ai chemare, să fii dăruit. Azi nu ne mirăm că scriitori mari au făcut reviste foarte proaste și invers. Talentul literar n-ajunge pentru a face o revistă bună. Poți cel mult să capeți o colecție de texte literare. Eu cred că revista „Arges" a însemnat ceva pentru acei ani și nu e deloc o întîmplare că marea cultură română s-a făcut în provincie. As zice chiar că veșnicia culturii române s-a născut în provincie".

Cine vrea să se convingă de marele talent publicistic al lui Gheorghe Tomozei, să citească „Manuscrisele de la Marea Neagră", cea mai strălucită scriere de acest gen din perioada postbelică. Comentînd-o în urmă cu cîtiva ani, n-am putut să nu-mi exprim regretul de a nu-l fi știut pe poet printre marii animatori de publicații, încredere pe care o merita din plin, după cum am mai opinat. O paletă dintre cele mai largi de mijloace publicistice fac din lectura gazetarului Gheorghe Tomozei una dintre cele mai captivante și mai bogate în sugestii, o aventură a spiritului dintre cele mai pline de fantezie și mai temeinice ca informație. Închipuiți-vă că toate aceste genuri și specii publicistice ar fi constituit apanajul unei publicații, ce interes și cu cît folos ar fi fost citită aceasta ! Din păcate, verva publicistică a lui Gheorghe Tomozei, cu excepția revistei „Flacăra" și uneori a ziarului „Informația Bucureștiului", nu este pusă în valoare nici prin colaborare, cu toate că s-ar simți nevoia unei asemenea prezențe.

Ceea ce putem să sugerăm editurilor noastre e tipărirea periodică a publicisticii acestuia, care, sînt convins, își are cititorii săi credincioși.

Dacă, din aceleași rațiuni, pledam încă la începutul însemnării noastre pentru o cursivitate a aparițiilor editoriale ale liricii sale, o facem poate din aceeași nevoie a respectării specificității acestui talent și sub raportul manifestărilor poetice : Gh. Tomozei se află sub același impuls-reflex publicistic și la acest capitol, și nu numai ca univers tematic, ci și ca preocupare pentru a fi în pas cu cerințele evoluției mișcării literare. De aici poate acea impresie de mimetism, falsă în esența ei. Fiindcă, într-adevăr, poezia lui Gh. Tomozei e unul din cei mai elocvenți indici ai tendințelor și cerințelor unor anumite etape ale mișcării noastre poetice. El e reprezentativ ca operă pentru dimensiunile valorice atinse de poezia română contemporană ca și pentru căutările acesteia. Dacă vom lua volumul „Suav anapoda", titlu definitoriu pentru o anumită pendulație plină de candoare a poetului între motive poetice și ipostaze ale atitudinii și sensibilității față de real, vom putea deslușì deopotrivă tentații ale absurdului și oniricului, dar în același timp și încruntări grave sau viziuni fantaste, în concordanță cu căutările generale ale poeziei momentului. Ca să nu mai vorbim, spre a aduce un ultim argument, de culegerea selectivă „Mașinării romantice" (1957—1972), adevărată sinteză a evoluției liricii noastre în perioada hotărîtoare a înnoirilor sale contemporane.

Să nu uităm că din același reflex publicistic s-au născut două cărți esențiale pentru fixarea imediată în memoria posterității a personalității celor mai strălucite reverimente poetice contemporane : volumul de anchetă „Moartea unui poet", consacrat dispariției lui Nicolae Labiș, precum și Albumul memorial Nichita Stănescu, editat de revista „Viața românească". De altfel Gheorghe Tomozei are un cult exemplar al scriitorilor, de la mari clasici ca Mihai Eminescu sau Mihail Sadoveanu la tovarășii săi de generație, cult ale cărui reverberații pot fi întîlnite nu o dată și în memorabile poezii.

Iată de ce considerăm că nerealizarea pe plan gazetăresc a acestui poet de marcă, așa cum o impunea vocația sa, împietează uneori și asupra afirmării sale lirice, mult mai puțin tributară unor factori instituționali exteriori. Dar poetul e în plină vigoare creatoare, așa că ne mai poate rezerva destule revelații.

Dar poate că nici o judecată de valoare nu e mai dreaptă și mai cinstită, mai concludentă deci, ca aprecierile pe care le face Nichita Stănescu despre cîteva cărți ale sale, vizînd dubla ipostază a lui Gh. Tomozei, de publicist și de poet :

„Filigran, cartea alcătuită de Gh. Tomozei (este vorba de prima sa culegere de publicistică — nota noastră) este o dovadă a aderenței poetului și nu numai a poetului, ci și a poeziei, la realitate, este un dialog **între poezie și realitate.** O primim ca pe o victorie a **amîndurora** (sublinierile noastre).

Acest mare poet, uneori recunoscut ca atare, alteori contestat de critica literară abundentă, care s-a ocupat de opera lui în preajma vîrstei de 40 de ani (acum poetul a împlinit, de la 29 aprilie 1986, 50 de ani — nota noastră) se află după opinia noastră într-o culminație creatoare, într-o majoră așezare a stilului său atît de personal și de impersonal totodată.

Din aceste poeme traduse în placheta de față (preponderent selective — nota noastră), cititorul își poate face o idee de universul inedit al unei poezii despre care am convingerea că se va vorbi din ce în ce mai mult în timp.", conchide Nichita Stănescu în medalionul pe care i-l consacră lui Tomozei în volumul „Respirări", Editura Sport-turism, 1982, pag. 21—23.

★

Note lămuritoare. Poate și pentru că însemnările de față au ele însele un caracter mai publicistic, simțim nevoia unor explicitări : mai întîi să precizăm faptul că ele sînt niște reechemări din memorie, din cei patruzeci de ani republicani de istorie, cînd prin înseși atribuțiile redacționale ce mi-au revenit îndeosebi din 1954 încoace, m-am aflat în permanență în miezul aprins al poeziei acestui ev. Din această postură nu decurge nici asumarea răspunderii realizării unui jurnal de lucru și nici a unei retrospective exegetice, marcată de ierarhizări necesare. E vorba, așadar, de niște simple însemnări, din care amintirile, efuziunile, întîmplările curente nu pot fi epurate. Facem această precizare pentru a nu ni se mai face asemenea imputări ireverențioase, nu față de noi, ci de personalitățile evocate. Un preopinent în publicația minată de un teribilism snob nu o dată, dar care își consemnează academic titlul cu siglele SLAST (adică Suplimentul literar al Scinteii tineretului) comentînd însemnările noastre despre infamiile petrecute cu Nicolae Labiș la „Școala de literatură", pe care SLAST-ul o îmbrățișează fără discernămînt critic și politic-ideologic, insinuează faptul că am fi tentați să povestim și cum circula Nicolae Labiș cu taxiul. Întîmplarea tristă face ca acest subiect să fie chiar important deoarece, cum își amintesc apropiații lui Labiș, acesta totdeauna își rezerva strict o sumă de bani în buzunarul de ceas de la pantaloni pentru necesarul taximetru. Pesemne că dacă în seara accidentului această sumă intangibilă s-ar fi aflat la locul cuvenit, tragica întîmplare n-ar mai fi avut loc.

Niculae Stoian

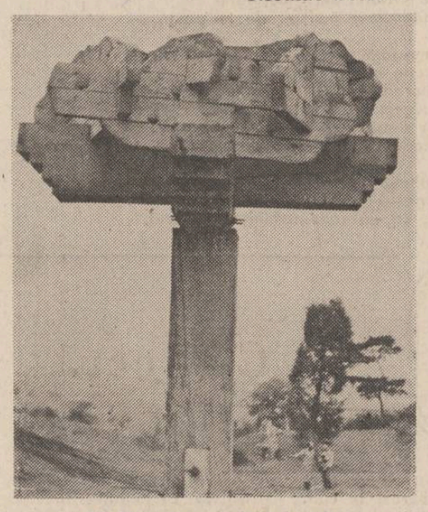

Fl. Tănăsescu : „Pomul vieții"

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

În luna octombrie, anul 1983, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la apariție, revistei „Luceafărul" i s-a conferit Ordinul „Meritul Cultural" clasa I. Două instantanee din sala Uniunii Scriitorilor unde a avut loc festivitatea decorării.

Civilizația naturii

Urmare din pag. 1

zitate de etnografic. Atitudinea față de obiecte, însă, e alta, căci, în timp ce podgoreanul „coboară" spre oraș, satul rămîne „tot mai departe", ducîndu-se „spre amintiri" : „Am starea blîndă-a dealurilor, dulce, / Cu care-un podgorean coboară spre oraș / Și-ar vrea așa pe cer deodată să se culce, / Dar să-nflorească și-un cireș, acolo, uriaș." **(Satul de sus — „Abatoarele de greieri").**

Această linie majoră coagulează, în definitiv, **o poezie a pămîntului.** Sensibilitatea e vegheată foarte îndeaproape de o luciditate atotprezentă încă de la debut („Nu mă primește-asfaltul și eu rid..." — **Zeii neatenți,** 1967) și poezia se resimte de un intens spirit volitiv, concentrat a turna o materie arîdă, de multe ori încărcată și grea, în tipare prozodice. Acestea rămîn de o vitalitate expresivă aparte, căci accidentele de melodicitate sînt atît de frecvente încît au devenit expresia unei rostogoliri prozodice inversunate.

Poezia se încarcă de „ciorchini" imagistici, de o denominație densă, de o obiectuală identitate. Preocupat în a configura cu pregnanță un univers liric, poetul pune la un loc oamenii și hotarele, pădurea și ploile, podgoriile îmbătătoare de miresme și licorile bachice, rodul toamnelor, animalele, păsările, în sfîrșit mentalitatea de podgorean subcarpatic, scrutată pînă la schița de arhetip izvoritoare de continuitate și durată : „De unde sînt eu, va mai veni cîte unul. / Calul troian e acolo-n podgorii / Numai ochi și auz printre dealuri, / Numai sete și arșiță printre copaci." **(Zeii neatenți).**

Cu **Recviem într-un cimitir de mașini** (1969) „activismul" podgoreanului capătă un spor de reculegere. Efortul de interiorizare este evident și meditația, deseori înfiorată, se fixează la nivelul agresiunii tehniciste. Efortul de spiritualizare continuă în volumul **În zale albe** (1971), încercare de redefinire lirică. Poetul escaladează acum „artele poetice" (v. **Lupul),** infuzia de viziuni stilizate generează cu urgență opțiunea purificării. Gestul poetului e aici de o mai discretă familiaritate cu spațiul, o neliniște se insinuează și poezia melancolizează în surdină pe temele trecerii și extincției. Pentru ca în **Grădinile ascunse** (1974) o înțelegere nouă, eliberatoare, să-i răsplătească sporul de oboseală, ezitările dubitative, incertitudinile nu rare. Nu e acesta un popas de durată în confortabile amăgiri, căci **Legea viei** (1976) vine să reactualizeze acut ecuația introvertirii lirice : „Dureros cresc în jos, poate altfel de zbor, / Rădăcinos și cu toate aripile-năuntru". **(Uneori ești atît de departe).** Poetul își simte sîngele „inflexibil" și se simte locuit de o aripă „pînă la pierdere". Impresia de eros îndepărtat, tîrziu, pierdut chiar, precum și „cețurile" ori „lumina rece" („nu e nici zi și nici noapte"), în general un peisaj liric înfrigurat, auster, de insecurități și amintiri apăsătoare, toate acestea ni-l arată pe poet **În teritoriul melancoliei,** atins iremediabil de crispări elegiace.

E timpul rememorărilor metaforice în substanță **(Ce număr port, Dulcele în amar, Starea de adolescență),** dar și al unor decantări în stil poporan : „Eu mă duc, codrul rămîne / Cade frunza de pe mine. / / Cade frunza și tot ea / Plînge, parcă n-ar cădea. / / Și mă duc, ducem-aș cum / Se rotește-n nor acum. / / Un virtej de galbene / Frunze — parcă-s ceardcane. / / Codre, codre, de-ai putea / Măcar ochii să-i faci stea, / / Rătăcit de-o rază-n față / Nici să nu mai văd, de gheață. / / Doar de m-oi opri și-arar / Doar de nu m-aș duce, doar..." **(Doina).**

Un sentiment de violentare a toposului podgorean de subcarpați se face simțit („Ca niște mașinării ruginesc crude dealurile, / Vă depărtați ca un astru de propria lui naștere") și poetul, aruncînd „mănușa de asfalt a orașelor" fraților săi risipiți și uitați prin alte locuri, înalță un adevărat imn valorilor perene, rusticității podgorene, justițiar, fin recriminatoriu, și totodată plin de încredere în recuperarea unui topos dacă nu pierdut cel puțin amenințat : „Vă dau legea viei ! / Și fiindcă-ați uitat că vă nașteți, mulți / Veți întări cu nașterea aceasta. /. . ./ Legea viei de care să ne ținem / Cu moarte și viață" **(Legea viei).**

Toposul podgorean se „răzbună" însă în **Abatoarele de greieri** (1984) în adevărate pasteluri autumnale, alături de deconcertante apetențe confesive, de intimismul intelectualizat, A. I. Zăinescu pune de astă dată în relief o poezie a roadelor. Mîncînd „prune mari și rumene", poetul are sentimentul cuminecării, al împărtășirii dintr-un lung șir de generații succesive, fără a dezvolta aici un eventual (blagian) ecou metafizic al legăturii cu strămoșii **(Grădina).** Același „dor dinspre părinți" i-l trezește contemplarea strugurelui **(Strugurele).** Sînt cîntate floarea-soarelui, floarea de corn (cu aceeași emoție a intuirii părinților năzuind în rădăcinile arborilor), măceșul, prisaca, melcii, fluturii, mieii, corastra, caii, greierii țiriitori, în general o întreagă floră și faună de subcarpați, de expresie domestică, gospodărească. Efortul de a se elibera de metaforism este vizibil de peste tot și poezia se încarcă atunci de o expresivă simplitate : „Gutuile — / Cred că prin ele se intră în păcat. / Ies printre crengi cu muchiile mari, zemoase, / Și pistruiate, dogorînd sub foi ce s-au uscat, / Înmărmurind de mușcătura fetelor frumoase. /. . ./ Niște movile rumene în care zac frumos / Și înfloresc pe rînd mici zeități cu simburi..." **(Gutuile).** Rămîne constant acel agresiv spirit tehnicist, (exprimat oricît de succint de poezia debutului, prezent în **Recviem...** și reluat într-o ecuație lirică mai dramatică în **Legea vieî),** căci **Abatoarele de greieri** e o „fabulă" dezvoltînd cu fin sarcasm extincția convenției tehniciste, impactul esențial. **Poeme** (1985) adîncește acest impact fundamental, de esență, dezvoltînd hilare viziuni coșmaresti, simbolice. **Obsesia asfaltului,** mai veche, generează un emoționant poem : „Mistreții pe asfalt, uscata smoală / Pe care-o rup în colți și o frămîntă vii. / Că nici mașinile în starea lor azi dementială / Nu îi mai pot urni spre munți și nici către cîmpii". **(Mistreții pe asfalt).** Coșmaresc-apocaliptică este și viziunea poematică din **Centaurul la fierar** și sensul e că această faună simbolică, de reflexele unei mitologii balcanice, în esență plină de vitalitate și instincte primare, cade pradă, agonizează în urma impactului cu civilizația „asfaltului". Tema impactului natură/civilizație, de substrucție expresionistă, e mai generală în poezia română de azi, o vedem bunăoară în : „Elegiile politice" ale lui Ion Gheorghe (într-un prelung fior ontologic și existențial), la Gheorghe Pituț, Ioan Alexandru... A. I. Zăinescu ajunge aici în urma unei experiențe personale și a unui lirism de autentică sensibilitate... „Expresionismul" coșmaresc e la A. I. Zăinescu o modalitate stilistică mai veche și faptul că el revine în trombă în ultimul său volum e semnul unei conștiințe scindat-neliniștite, înfiorată de angoasele unei prodigioase imaginații lirice. Obsesia „istoriei" care a îngenuncheat „mitul" e, de fapt, însăși istoria civilizației, și poezia lui A. I. Zăinescu înregistrează, în această nouă etapă, de fapt, impactul alienant, miturile agoniei, zbaterea de profunzime, ființa încercată a Poeziei...

Poezia lui A. I. Zăinescu — punînd în vibrație un topos deluros-podgorean, vine din emoția unei sensibilități domestice, (spre deosebire de toposul silvestral al lui Gh. Pituț) dar și dintr-un înfiorat și prelung ecou vizionar. Spiritul își descoperă limitele, conștiința își scrutează propriile-i scindări, insecuritățile, angoasele, dătătoare de reverberații coșmaresti-apocaliptice. Mesajul acestei poezii e, în fond, profund umanist. Scuturîndu-se întrucîtva de imagismul dens, poezia lui A. I. Zăinescu s-a deschis ulterior în corole de fine stilizări expresive și ni se înfățișează, în noua sa ecuație lirică, opresată de un tulburător vizionarism.

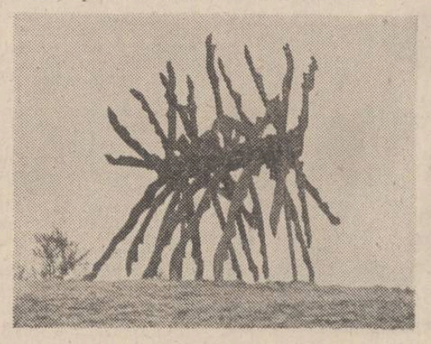

C. Camaroschi : „Plantă carnivoră"

Creșterea limbii românești

Student al lui Ovid Densușianu, în anii 1929—1933, debutînd timpuriu cu o ediție critică **Anton Pann,** apărută (2 volume) la editura **Cugetarea** în anul 1941, cînd după cum se știe, a văzut lumina tiparului și **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu, (opiniile sale cuprinse în comentariile cu care însoțește textele antonpannești nu diferă în esență, de cele ale marelui critic), „cronicarul" limbii românești contemporane, Nicolae Mihăescu continuă să fie prezent în actualitatea culturală românească și confirmă încă o dată (a cîta oară ?), prin noua sa carte*), că este unul dintre cei mai importanți filologi din țara noastră. „Am intitulat lucrarea de față **Dezvoltarea limbii române — aspecte clasice și actuale** voind să subliniez, din capul locului, țelul pe care îl urmăresc — anume acela de a scoate în evidență, o dată mai mult, bogatele resurse de continuă înnoire a vorbirii poporului nostru, însăși capacitatea ei de a exprima ideile cele mai subtile și simțămintele cele mai nuanțate". Dovada inepuizabilelor ei izvoare de neîntreruptă evoluție spre formele desăvîrșirii constituie obiectul cercetărilor, de peste patruzeci de ani, ale lui Nicolae Mihăescu, care-i studiază etapele străbătute de-a lungul veacurilor, evidențiind, peremptoriu, tocmai excelenta ei vocație de a-și depăși propriile progrese prin altele superioare. Rezultatele acestor cercetări, pe baza unor solide analize filologice, lingvistice, literare ne sînt comunicate de marele filolog în cărțile publicate pînă în prezent : **Limba noastră** (1972), **Cum e corect ?** (1973), **Dinamica limbii române literare** (1976), **Aspectele lexicale și gramaticale ale limbii române literare** (1978), **Aspecte ale limbii române contemporane** (1983).

Prin analizele pe care le întreprinde și care fac obiectul paginilor cărții de față, structurată în patru capitole **(Forme și sensuri lexicale ; Construcții gramaticale ; Aspecte stilistice și Valori artistice),** filologul Nicolae Mihăescu urmărește să remarce „ceea ce am constatat că reprezintă noile achiziții ale limbii noastre în sporirea mijloacelor ei de. expresie și de expresivitate".

Iată un exemplu de îmbogățire prin derivare : „Este aici, locul de a menționa că o contribuție excelentă și masivă în această direcție, îmbogățind substanțial vocabularul limbii noastre, revine spiritului creator al inegalabilului critic literar G. Călinescu". Apariția monumentalei sale opere : **Istoria literaturii române** (1941) a pus după N. Mihăescu într-o lumină fascinantă „nu numai bogăția conținutului de idei, de asociații, de sugestii, dar și originalitatea unui lexic dintre cele mai captivante". Unul dintre „firele subtile și multicolore" ale expresivității ei se constituie tocmai din acele „elemente lexicale formate cu sufixul — **itate".**

Ca o demonstrație, pentru ca, într-adevăr, cartea lui Nicolae Mihăescu să-și merite numele, **Dezvoltarea limbii române — aspecte clasice și actuale,** autorul ne prezintă în ultimul capitol, **Valori artistice,** patru momente, patru etape fundamentale, în perspectiva creșterii limbii românești : **Anton Pann — Povestea Vorbei ; Al. Odobescu — Pseudo-Kinegeticos ; Lucian Blaga — Hronicul și Cîntecul vîrstelor, D. R. Popescu — Dor și Împăratul norilor.**

Anton Pann a trăit între anii 1797 și 1854, deci într-una dintre cele mai frămîntate perioade ale veacului trecut și ale istoriei poporului român. Nicolae Mihăescu analizează cum este oglindită fizionomia acelei epoci, de dramatice și violente contraste sociale, în opera scriitorilor vremii în scopul evidențierii caracteristicilor mediului social și ambianța în care s-a desfășurat viața lui Anton Pann, precum și a lumii pe care acesta a zugrăvit-o în opera sa. Pentru a înțelege mai bine caracterul original în sensul modern, pe care-l poartă, ca pe o trăsătură esențială, cea mai mare parte a scrierilor literare ale lui Anton Pann, precum și enorma contribuție a acestuia, ca pionier, la dezvoltarea limbii și literaturii noastre, Nicolae Mihăescu se oprește competent la aspectele poeziei românești între anii 1800—1840. El demonstrează în ce măsură, de pe urma poeților din această perioadă (Costache Conachi, Iancu Văcărescu, Barbu Paris Mumuleanu, Alexandru Hrisoverghi, Gh. Asachi, Costache Stamate) limba noastră literară, a cîștigat în suplețe, dar scopul este de a ne arăta cu cît s-a ridicat deasupra lor Anton Pann prin excepționala limbă din **Povestea vorbei.**

Al. Odobescu cu **Pseudo-Kinegeticos**-ul său reprezintă un alt moment în **Dezvoltarea limbii române.** „Am subliniat de mai multe ori, în cuprinsul comentariilor asupra multiplelor și variantelor aspecte ale fenomenului lingvistic — așa cum se prezintă el în zilele noastre — că valorile estetice ale limbii se constituie prin mijlocirea nu numai a creațiilor propriu-zis beletristice, dar și a altor specii ale literaturii. Dintre acestea menționez genul memorialului". Un asemenea text, a cărui dublă caracteristică, privind atît conținutul cît și formele verbale, analizat de Nicolae Mihăescu este **Pseudo-Kinegeticos**-ul lui Al. Odobescu.

Alături de prestigioși exegeți ai operei odobesciene, marele filolog contemporan Nicolae Mihăescu, demonstrează cum această scriere literară „își sporește incomensurabil valoarea prin expresivitatea mijloacelor ei verbale". „Comentarul suculent și nuanțat stilistic al acestei peregrinări odobesciene, de o fină spiritualitate congeneră cu subtilitatea unor pagini eseistice de Montaigne și de Anatol France, își păstrează după unsprezece decenii de cînd a văzut pentru intîia oară lumina tiparului, întreaga lui prospețime și strălucire". Pentru a-și susține afirmația că „mijloacele artistice nu sînt specifice numai creațiilor imaginației" (schița, nuvela, romanul, poezia, în sensul restrîns al termenului), Nicolae Mihăescu își extinde demonstrația — o altă „etapă" în **Dezvoltarea limbii române** — asupra unei „scrieri congenere, am spune, celei odobesciene" : **Hronicul și cîntecul vîrstelor de Lucian Blaga.**

Și în acest caz, scopul cercetării lui Nicolae Mihăescu nu este investigarea inestimabilului fond de idei și confesiuni ale poetului și esteticianului Blaga, ci acela de a înfățișa cititorului „întinsul registru al formelor verbale prin excelență artistice care dau plasticitate conținutului, sporindu-i, astfel, acestuia, forța atractivă".

În ce privește opera lui D. R. Popescu, atît Cornel Ungureanu (în **Portretul prozatorului ca tînăr,** publicat, ca prefață, la selecția de nuvele ale scriitorului, apărută sub titlul **Leul albastru,** în **Biblioteca pentru toți,** nr. 1097) cît și Mircea Scarlat (în **Polivalența creatoare** publicat, în **România literară** nr. 31/1984) „își limitează analizele la tematica prozei literare a scriitorului, fără să fie cercetate însușirile de ordin compozițional și stilistic propriu-zis al prozei acestuia". Printr-o cercetarea minuțioasă și competentă a celor două nuvele ale lui D. R. Popescu, cu autoritatea lingvistului de clasă, Nicolae Mihăescu dezvăluie originalitatea artei scriitorului, contribuția acestuia la îmbogățirea mijloacelor stilistice, la **Dezvoltarea limbii române.**

Consecvent convingerii că „sigiliul noutății, al originalității îl fixează asupra creației literare, modalitățile de tratare a ceea ce se înțelege prin subiectul sau motivul ei", subliniind, pe tot parcursul cărții, progresul înregistrat de limba noastră sub multiplele ei ipostaze, folosind cu autoritate mijloacele și procedeele cercetării specifice, aplicate cu subtilitate și dezinvoltură pe texte edificatoare, Nicolae Mihăescu se dovedește a fi, prin **Dezvoltarea limbii române,** una dintre cele mai competente personalități din domeniul lingvisticii și filologiei românești contemporane.

D. Filipescu

*) **„Dezvoltarea limbii române — Aspecte clasice și actuale", Editura „Albatros", București, 1986.**

CONFABULE

Un țăran trece strada

● Pe peretele din față erau portretele bătrînilor. Portrete făcute după fotografiile lor. Viu colorate, făcute într-un „atelier de pictură" din București, nu departe de Piața Amzei, de un bărbat ciudat, care părea mai mult un actor căruia i se încredințase rolul de pictor. Le făcuse el, bineînțeles rugat de ei. „Să aveți și voi, după ce-om muri, la ce vă uita din cînd în cînd", glumise cel bătrîn. Simți că-l podidește plînsul, însă se stăpîni. De la o vreme parcă își pierduse firea, fusese un bărbat puternic, nu atît pentru că se născuse așa, cît pentru că dorise din tot sufletul asta încă de cînd era copil. Își băga degetul la ușă și stringea. Stringea pînă cînd țipa. Pe urmă n-a mai țipat. Acum îi venea să plîngă din te miri ce. Era bolnav, știa, dar n-avea încotro. Boala lui era dintr-acelea care nu se vindecă, trecea singură după ce își făcea toate mendrele.

Prima dată s-au bucurat împreună, au făcut și un fel de petrecere din asta. El se bucura mai mult de bucuria ei. Aristița roșea puternic și rîdea tare cînd i se spunea :

— Acum ai banii tăi, nu mai aștepți pe nimeni să ți-i dea.

Pe urmă, înțelegea abia astăzi, începuse schimbarea, o schimbare profundă, lentă, făcută din timp, cu plan. Mai întîi, într-o seară, cînd se întorsese obosit, de la lucru, se așezase ca de obicei, la masă în bucătărie și așteptase. Aristița spăla ceva în baie. A așteptat cît a așteptat și pe urmă s-a dus la ea.

— Mi-e foame.

— Pune-ți singur, nu vezi că am treabă ?

Își pusese. După cîtva timp Aristița venise, dar nu se așezase. Îl privea dintr-o parte. Înțelegea acum, abia acum, ce era în mintea ei. Încercase și reușise. Rupsese un obicei care face dintr-o femeie oarecare femeia unui singur bărbat.

Iulian Neacșu

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ȘERBAN GABRIEL : Ziceți în bilețel : „Sînt elev al unui liceu călărășean, am 16 ani și sînt totodată un inflăcărat minuitor al condeiului și al stilului poetic". Prea sigur, să fie și adevărat. Și tot vorba dv. în **Ultima grimasă :** „Durere / sînt neputincios în fața ta / Durere ! / Ce durere, mamă, ce durere ! / Sînt și nu sînt / Și este și nu sînt / Și sînt și nu este / Mamă ! / Ce durere, mamă ! / Nu-i pot trimite grimasele de durere / Mamă ! / Ce durere mamă ! / Nu-ți pot trimite grimasele de durere". Deci și biletul și celelalte tot o grimasă, adică față boțită de durere prefăcută.

CRISTEA CRISTINA : Această **Tristețe :** „Citeodată / Aștept cuvinte din univers pentru a putea spune : / «Totul a fost un paradis / azi nu mai este nimic / din ceea ce a fost cîndva» Și așteptînd / ridic ușor palmele spre ploaie / ca și cînd aș fi pămînt uscat". Sfatul nostru bătrînesc este : așteptați cuvinte din Univers, tot citind poezia română, care este un paradis și va rămîne Paradisul de totdeauna și pentru totdeauna, al nostru și al cristinelor noastre.

PAUL SÎRBU : Lungile nopți de iarnă : fragmente monotone dintr-un poem nemonoton, ca acest final : „Nu există decît un fluviu / în care bate moartea /cu nesfîrșite inflexiuni / pe care noi le-am numit / cuvinte / Dar fiecare în parte / și oricum le-am lega / se prefac într-o transparentă tăcere / Bîjbîim rătăciți și orbi toate zările / singuratici printre verbe / căutîndu-ne". Asta-i situația dv. Noi și alții sîntem de altă părere. Mai bine citiți-ne să vă iubiți cum vi se cade.

GABRIEL ALEXA BALEA : Acest îmnișor : **Dinainte :** „Numai tu ești apa botezului / meu necuprinsă / Nici-un înfrînt / Nu va intra aici / Vestirea biruinței / Prin tristețea lor / Dinaintea mea / Lumina se dă / La o parte, cuprinzîndu-mă".

NATALIA BONCU : Trimiteți poezii, nu procese-verbale rimate, despre ședințele de cenaclu.

O IUBITOARE DE POEZIE: Ziceți în bilet, mai la vale : Mă numesc Petrariu Meda... V-am scris această scrisoare la îndemnul bunicii mele. Eu n-am avut curajul să fac singură acest lucru" etc. Vă răspundem : „dacă n-aveți un bătrîn, cumpărați-l", cum se zice, dar dacă aveți o bunică, într-ale poeziei, nu vă lăsați legănată.

MARINELA IACOB : Această ciudată **Stare :** „Stelele și-au aprins icoanele / sub bolțile hotelului / în ecoul pașilor de pe scară / împrumută pe rînd haină întunericului : / tu caraghios în pijama / cu paltonul pe umeri, numeri / mergi și numeri / dinți de mozaic ce se aleargă circular / și rid, parcă-și bat joc de noi / patruzeci și opt numeri tu / patruzeci și nouă gîndești tu / numeri iar / trebuie să fie patruzeci și nouă / de șapte ori cîte șapte / Nebunule, stai / bunicul tău a avut un inel / tatăl tău a avut un inel / copilul tău va avea un inel / Nebunule, care este copilul tău ?" Trimiteți poezie.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU : Mai buzoteniți pe la noi de acest fragment : „Și ai numit muntele / Munte / Și ți-ai pus palmele / Streașină la ochi / Și ai numit cerul / cer / și Marea / Mare / Și obosit ai adormit / La umbra norilor / Numindu-i rădăcini".

ANA MARIA CRIȘAN : Cartoful : „Muntele asta, vai, Mamă / Cum seamănă cu un cartof ! / Dac-ai fi obosit de-atita urcuș / ți flămînd de să mănînci pietre / obosit de să nu mai vrei nimic / altceva decît să te culci sub / o brazdă afinată, de pămînt / ca-ntr-un cuib și fără vise / pămîntii praf pulbere / în urcușul ăsta din copilărie / cînd fugeau de sub noi / bolovani de cartofi și / noi ca ei la vale / pînă-n beciul cu varză acră și / licori îmbătătoare și de-acolo / să simți lumina mijind / și-ncoltind și-ncoltind : / Copilărie / cred că-nțelegi, mamă, / Muntele ăsta, vai ! / cum seamănă cu un cartof" : **Clownul de cîrpă :** „Clownul de cîrpă făcut de mîinile dibace / ale preafrumoasei mele mătuși grecoaice / cu ochii de măslină și galeș ca ea și cu / trup înflorat din cea mai fină catifea / clownul acela oh ! nu l-am uitat / ... / Ei bine, / clownul de cîrpă și cu mine cînd aveam cinci ani / făceam teatru de păpuși la geam / și-atît de-absorbiți de dragostea noastră / nici n-am văzut cînd s-a strîns tot tîrgul / la noi în fereastră și ridea și plîngea / de viața noastră de catifea plină / cu flori pînă și-n inimă ! / Clownul acela acum / zace zdrențe în inima mea / eu — în fereastră / lumea — pe drum / se uită la mine o clipă și-apoi / trece mai departe peste noi / și nu vede nimic / dar absolut / nimic din doi / așa că / în zadar le strig mereu : / priviți ! / Clownul de cîrpă / sînt eu !" Nu fiți atît de tristă și mai trimiteți.

SPERANȚA ARDELEAN : Acestea două scurtate pe la mijloc : **Amurg de mai :** „Iarna mireasă a cîntec / La marginea satului / Stelele pîndesc mireasma florilor / împrăștiind-o spre sfera tainei lor / ... / O inimă se odihnește / Pe umbra timpului / ce trece vijelios / nu se știe unde" ; **Într-o zbatere de dor :** „Frunze palide au acoperit fîntîna / Și amurgul m-afundă-n urletul ei / cerul s-a întunecat / Și-un tren trece ca fulgerul / Prin orașul amintirii / ... / O dimineață de rouă / Obosită de drumuri / Mă întreabă : / — De unde vii ? / Unde-ai să te oprești ?".

ION I. ION : În bilet ne luați pe scurt zicînd : „Citatele să fie cît se poate de puține lăsînd loc impresiilor negative sau pozitive, căci răspunsul fiind adresat mie, ce fost mai are să-mi scrieți trei sferturi din el tot cu ale mele cuvinte". Răspundem : are rost, căci vă judecăm cu propriile dv. proprietăți și improprietăți. **Poșta** este un spectacol public, și pentru public. Pînă și dv. ați înțeles acestea și vă temeți de martori. Dar din plicul ce-l cercetăm nu vom cita, întrucît nimicul n-are guler iar pielea prea groasă nu simte nici bita.

AURELIA BRUMĂ : Eclipsă parțială : „Pentru că locuiesc o stîală / în strada Fericirii / a trecut un porumbel și-a umbrit / o clipă soarele / cu o eclipsă parțială / și-n despărțirea noastră pieri / cît nu ne-am potrivit". Dar nu-i gaură-n cer.

IOSIF BERARU : Melc tăcut : „Eu merg înainte ca / un melc tăcut / în solzii zilei... / În trecut / nu pot intra / de ușa lacrimei". Despre celelalte să tăcem chitic și melc și brumă.

BODNARIUC GÜNTHER : Sfîrșitul (și nu știu cum) : „Cînd scriu aceste rînduri mă gîndesc la tine / și lacrimile curg întruna / de dorul tău, iubitule / E o peliculă ce merge / fără vreun sfîrșit / Așa-mi curg lacrimile mele / Din ochii mei cei triști". De la noi nici o nădejde și bateți la mașină că tot aia-i.

EUGENIU STAVRI : Întrerupere : .....Pipăiam cu degetele, degetele altor degete / Pînă mă dureau numărătorile / N-aveau rost. N-aveau rost. Era un sacrificiu al milelor / cum se spune, ați omori timpul / cu tabla galvanizată a-nmulțirilor / Pînă la sigur". Apoi această **Poveste de N. Labiș :** „Pușca a rămas, s-a mîncat și s-a plîns / Omul — / Sărut aprostrofat de căprioară" ; și **Liniște :** „Iată liniștea mea împurpurată de tine / Chip trecător peste umbra amiezilor : / Tu mai bați ușor vremea și nisipul / cu inima păsărilor de la marea uitată / Aș fi vrut să fiu tu, neștiută plîngere / Și noaptea să dorm în fereastră / Ca ramurile bieților plopi fără margini / Fiindcă tu ești doar tu — întristare / Adiere de vînt — întuneric. / Iată liniștea mea. O cheamă fluzia / Și buzele fără margini ești tu". Însă mai multă viață, de care nu se află pe piață.

MARIUS POPESCU STOLNICI : Oarece, în **Ecartul vieții :** „Este de acolo, de unde înmugurim / Pînă acolo unde de atîta mers / Ni se pierde urma" ; și pe-aici, la **Masa de lucru :** „Mi-am pus fața de masă / ca o pleură a gîndurilor /.../ Mi-am aprins lampadarul / Ce-mi iradiază colile albe /.../ Într-o parte pixurile / Precum dălțile ce încrustează piatra /.../ Și bine înțeles, fotografia vieții. / Ca o coroană pe creștetul / Unui împărat / În tron, în așteptarea / Dimineții". Dar fără pix.

EMIL PERȘA : Atît și de tot : „În valea cu mesteceni am regăsit (anotimpul primăverii plutind pe iarbă / între riuri prin tunelul atmosferic".)

ELEV CAPORAL NISTOR : La loc comanda.

A. VALONI : Cum ziceți : **Să respirăm :** „Nu mai ajung / în timpul tău / pe urme-mi calc / și iese rău / Să respirăm ! / Să respirăm ! / / Superbul orizont / e-o arzătoare linie de front / Să respirăm ! / Așa / ne vom îmbrățișa." Însă finalul dă cu toate de pămînt. Mai trimiteți veste dintr-acea linie de front.

CONSTANTIN DRĂCEA : Strofa : „Bate în trupul lui ceva nedescifrat / Plin de atîta amintire pustie / Pămînt fără trup dar cine mai știe / cine te-a plămădit și nume ți-a dat", din **Călătorind.** Însă drumul, scurt, potecuța de doi pași.

ILEANA GRECU : Aste situații ale timpului : „Destinul meu / nu-i decît umbra / părului negru /.../ numai și numai pentru tine / aici / cît să nu știi că ieri vei albi / că mîine de ce ai plecat / ca mîine / iar ai rimat / cu stafia mea / versificată pe viață / aseară (surîzînd vei tăcea / Este timpul / sau nu ? / Nu, noaptea nu / te pieptana". Am lucrat și noi pe-aici, dar ce ne-om face cu matîldele, și laurele și finuțele erinii gramaticoase ? **Drumeție :** „Fiece virstă / cu iubirile ei / La douăzeci de ani / te părăsește prima dragoste /.../ Și dacă iubești / niciodată nu știi / La patruzeci de ani / pădurile / ce mai „foșnesc / cascadele / la patruzeci de ani / cum șușotesc / La patruzeci de ani / mingiierile / cite furtuni / nu trăznesc. / Și nici la cincizeci / triumful încă nu-i în toi. / Nici zeii nu-s atît / de siguri / și de tari / ca noi. / La șaizeci, șaptezeci / 80—90... / chiar din sută-n sută / fie milenii călcînd / pre milenii / sau și mai grăbit / uriașule / mistuit de vîlvătăile depărtării / dragostea este doar o moarte / moartea / o virstă". Vedeți-vă de Drum, de Cale.

FLORIN STOIAN : Elegie : „În fiecare dimineață / senină de noiembrie / vin soldații de plumb / și mă îngroapă / în umbra unui copac / primăvara mă trezesc / cu cintecele păsărilor / risipite în gînd". Cucăitul cu cuc din „mă trezesc cu (c) între cele" dă mai mult în cacofonie. **La plimbare :** „În casa de peste drum / locuiește un măslin / cu bărbi profetice de vînt / haidem la plimbare, iubito." Tot mai bun **drumul** decît plimbarea.

MIRIA SIMIONESCU : Stimată doamnă, aflați că și lucrarea și planuiala sînt minore și particulare, adică fără de raza artei : **Recviem :** „Am fost odinioară curată / ca aburul piinii / fără să-mi închipui că ea poate fi frîntă / dintr-o mișcare ; / am fost odinioară încrezătoare / ca o mînă care flutură / fără să pot crede / că vine o zi / pentru fiecare / cînd mîna va sta nemișcată / pe piept". Adevărat, asta-i viața.

IONEL MIU : Cotidiană : „Viața noastră ca un peron / ce ni se pare interminabil / și noi într-un loc anume / așteptînd ca o gară / să treacă timpul / șuierînd". **Zid cu vizor :** „În grădina casei / este un zid vechi / șlefuit de dalta ploii / undeva se află un vizor / de care am știut, privind prin el / zăresc copilăria mea / ca un fluture captiv / în caseta de aer / privind de dincolo / zăresc poarta deschisă / și părinții cu lacrimi în ochi petrecîndu-și / fiul plecat în viitor". Dar șubrezele.

GABRIEL CORNEA : „Pînă-n adîncul recilor măruntaie / a-ncremenit / un monstru străveziu / care-a-nghițit lumea. / acum, nici vultura norilor / nici țipătul păsărilor / nici foșnetul ierbii / nu-i tulbură mîntuirea." Aici, dar în general și-n particular, nu vă jucați cu focul. Ce dacă sînteți pompier !

Să înlocuim arta războiului cu arta păcii

Urmare din pag. 1

deci și ale poporului nostru — se pot realiza numai în condiții de pace. De aceea, în întreaga noastră activitate internațională acționăm cu hotărîre pentru dezvoltarea unei largi colaborări economice și tehnico-științifice cu toate statele lumii, pentru înfăptuirea dezarmării nucleare și convențională, pentru pace — bunul cel mai de preț al omenirii". Aspirațiile noastre sînt legate de asigurarea unui climat de liberă expansiune a celor mai nobile energii ale oamenilor, de împlinirea deziderațului fundamental al contemporaneității. Prea mult a apăsat spectrul holocaustului nuclear asupra generației actuale !... Președintele României a prefigurat un amplu program de înlăturare a acestei primejdii de distrugere a civilizației mondiale, de înlăturare a pericolului și de inaugurare a unei epoci noi în relațiile internaționale.

Anul Internațional al Păcii, în care ne aflăm, este cîmpul plin de speranță, încredere și solidaritate umană în atingerea acestui nobil țel. România socialistă, prin politica sa, prin vocea și acțiunea vizionară a președintelui său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se exercită ca un ferment benefic, mult prețuit, în această concordie posibilă și reală în concertul națiunilor lumii pentru însănătoșirea vieții planetei, pentru construirea păcii. Hotărîrea unilaterală a României de a reduce cu 5 la sută armamentele, efectivele și cheltuielile militare este un fapt al păcii, vorbitor prin el însuși. Alte multe fapte similare ale tuturor statelor trebuie să-i urmeze, pentru a se uni într-un larg șuvoi mapamondic, într-un dorit de noi taifun al păcii. Războaiele, cu întregul lor eșafodaj — arme, armate, strategii funeste, mijloace de ucidere făcute piramide — trebuiesc abolite. Arta războiului, despre care s-a clamat timp de secole, este un nonsens. Avem nevoie de o Artă a Păcii ! E un deziderat planetar. O atestă piramidele de voințe, de teluri nobile, de aspirații firești, de bunăînțelegere și creație universală, de cooperare pe planeta pămînt.

Eu, ca simplu soldat al păcii înstig la Arta Păcii, la armatele păcii, la armele păcii — între care verbul scris, rostit, trăit, investit în conștiința contemporanilor mei.

Pași concreți

Urmare din pag. 1

fost atinși de aripa războiului și între copiii noștri ce nu au nici o amintire palpabilă a lui se întinde o distanță care este și trebuie să rămînă nemărginită cît cerul. Pentru copiii României, pentru seninul copilăriei și vietii lor, s-a militat și se militează pentru destinderea situației internaționale, pentru pace. România își iubește viitorul, România demonstrează, prin fapte și măsuri concrete, că nu se oprește la declarații, că face pași hotărîți, fermi spre stabilirea unui climat de încredere între state și națiuni, între oamenii acestei planete care trebuie, ar trebui să fie animați numai de gînduri pașnice.

În nenumărate rînduri, România, prin glasul președintelui său, a făcut lumii cunoscute propuneri concrete, vizînd reducerea tensiunii prin trecerea la măsuri de lichidare a armamentului nuclear, a tuturor mijloacelor de distrugere care amenință civilizația umană. Cuvintarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Sesiunea Marii Adunări Naționale exprimă încă o dată mesajul de pace al poporului român, prefigurînd un program concret de măsuri care să asigure instaurarea unui climat internațional de pace și cooperare între națiuni. Referendumul privind reducerea multilaterală a cheltuielilor și efectivelor militare cu 5 la sută este un exemplu în acest sens, o dovadă pe care România o propune lumii. Această dovadă ar putea marca pași eficienți care ar putea veni și din partea altor popoare.

Să fie pace, spun oamenii din întreaga țară, și totul va fi bine. Pentru că numai în pace și liniște omul se poate îndrepta spre sine, spre construcția lui morală. Să fie pace, adică să fie omenie în lume. Acesta este mesajul lansat de România în lume.

Timp și sens

Fiecare scriitor, ca fiecare creator de artă, ca fiecare om, este și prins și surprins de schimbările fulgurante ale epocii pe care o traversează, fiecare fibră a gîndului său este pătrunsă de ritmurile unei vieți trepidante și pline de innoiri la tot pasul. Deși „ora" creației diferă de la un scriitor la altul, timpul real în care scriu este, indubitabil, același pentru ei cît și pentru ceilalți din jur. Michelangelo, Eminescu, creatorii de artă au fost, poate fără voia lor, oamenii epocii în care au trăit și lucrat.

A scrie înseamnă într-un fel a fi o conștiință a lumii. De fapt, de unde începe și unde se termină spațiul literaturii ? Opera este un univers în sine, parțial accesibil deci, traversat uneori de avioane supersonice brăzdînd auzul noaptea, din cînd în cînd spărgînd plafonul, extins zi cu zi în timp, operă cu operă în spațiu, opera putînd fi captată de o multitudine de receptori, așadar se naște tot de atîtea ori conform felului în care cititorul, privitorul, auditorul o primesc și o acceptă. Fiecare receptor este un univers în sine și, în același timp, o parte integrantă din lumea înconjurătoare cunoscută sau, în cel mai rău caz, din lumea imediat înconjurătoare. „Sensul trebuie să corespundă hotăririi mele subiective, nevoilor științei mele, cunoașterii mele, inimii mele etc.; numai astfel există pentru mine explicarea : găsim ceea ce căutăm.", scria Hegel într-o secțiune a „Prelegerilor de istorie a filozofiei" referindu-se la modul de receptare a unei importante opere de artă. De obicei, în momentul creației, scriitorul nu are în vedere felurile în care va fi primită opera sa iar cînd îl preocupă acest lucru iese un chix. Ea trebuie să se nască natural, de la sine : acesta este talentul. Opera adevărată, de certă valoare, îndeplinește automat aceste condiții. Pentru aceasta sensul operei trebuie să se integreze timpului și spațiului epocii pe care atît emițătorul cît și primii săi receptori o trăiesc. Astfel va putea fi înțeleasă și în viitor.

Corelarea spațiu-timp-sens înseamnă viabilitatea unei opere ca relație și mod de comunicare. Martor al realității înconjurătoare, scriitorul nu poate fi decît participant activ prin scrisul său la marile transformări ale epocii în care trăiește ca om printre milioane de oameni.

Tudor Stancu

PĂSĂRI CĂLĂTOARE

lui Emil Cojocaru și Vasile Ranga
— in memoriam —

Tot mai puțini sînt ochii, aceia care văd
răsăriturl, și oameni, și vieți
care măsoară lumina, o împart la toți
în seri, în prinzuri și în dimineți

Tot mai puțini, prietenii mei, fotografii
un fel de păsări călătoare, un gînd
de-a ne minți atita cît să fie bine
de-a nu uita de noi tot alergînd.

Ei pleacă toamna, iată-i cum se trec
așa cum se-nserează dintr'odat
și plouă lung, și plouă-n amintiri
un film prea gri, prea repede voalat

Puțini mai sînt, dar încă mai puțini
cei ce iubesc acest părelnic zbor
al ochilor prea obosiți privind
lumea cu dor și lumea fără dor.

Hai, deci, să spargem un pahar cu vin
o lacrimă din toamna nesfîrșită
pentru-un prieten care-a fost plecat
pentru-o privire timpuriu orbită.

Nicolae Dan Fruntelată

Itinerar documentar

● În perioada 12—17 octombrie a.c. Consiliul Politic Superior al Armatei, împreună cu Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, au organizat o vizită de documentare pentru cunoașterea unor momente importante din lupta poporului român pentru libertate și independență națională, a schimbărilor înnoitoare ce au avut loc în viața orașelor și satelor patriei în anii revoluției și construcției socialiste, îndeosebi în perioada inaugurată de cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. Au participat: Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, George Bălăiță, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Haydu Győző, membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor, Traian Iancu, directorul Uniunii Scriitorilor, Mircea Tomuș, Daniel Drăgan, Mihai Negulescu, Cornel Popescu, Teohar Mihadaș, Petre Bucșa, Platon Pardău, Vasile Băran, Nicolae Crișan, Damian Necula, Mircea Scarlat, Ion Gh. Pană, Ion Potopin, Nicolae Iliescu, Traian T. Coșovei, Mircea Nedelciu, Tudor Dumitru-Savu, George Cușnarencu, Ion Țugui, Romulus Diaconescu, Gabriel Chifu, Ion Pecie, Victor Nistea, Viorel Stîrbu, colonel Constantin Zamfir și colonel Dumitru Rădulescu — Editura Militară, colonel conf. dr. Nicolae Ciobanu — Academia Militară.

În cele 5 zile de documentare au fost vizitate orașele Pitești, Slatina, Craiova, Tg. Jiu, Petroșani, Deva, Sibiu, Rîmnicu Vîlcea și Tîrgoviște. Cu sprijinul reprezentanților organelor locale de partid și de cultură, au fost prezentate cele mai importante realizări din județele vizitate, îndeosebi schimbările fundamentale pe care le-au cunoscut din punct de vedere economic, social-cultural și științific în „Epoca Nicolae Ceaușescu". Un loc distinct l-a avut documentarea la complexul cetăților dacice din munții Orăștiei, din zona Hațeg și la Curtea voievodală din Tîrgoviște, la muzeele din Pitești, Craiova, Tg. Jiu și Tîrgoviște. Pe itinerariul străbătut s-au prezentat informări bazate pe cele mai recente date istoriografice privind bătăliile purtate de daci împotriva romanilor, bătălia de la Posada din 1330, bătălia dintre Iancu de Hunedoara și turci în apropiere de Sibiu din 1442, lupta de la Selimber din 1599, tabăra de la Riureni organizată pentru apărarea revoluției de la 1848 din Țara Românească, Muntenia, bătăliile de pe Jiu, din zona Sibiu și de pe Valea Oltului din toamna anului 1916, acțiunile purtate de forțele insurecționale, sprijinite de masele populare, în perioada de după 23 August 1944, împotriva trupelor hitleristo-horthyste și alte momente semnificative din lupta poporului nostru pentru libertate și independență.

În orașele Craiova, Tg. Jiu, Petroșani, Deva, Sibiu și Tîrgoviște au avut loc sezători literare la care au participat oameni ai muncii, ofițeri, subofițeri, maiștri militari, militari în termen și elevi ai instituțiilor militare de învățămînt, membri ai formațiunilor populare de apărare, elevi ai diferitelor instituții de învățămînt. În cadrul acestor manifestări a fost prezentată concepția Partidului Comunist Român, privind rolul literaturii în procesul educării politice, patriotice și revoluționare, precum și lucrările „Istoria militară a poporului român" (vol. 2), „Independența poporului român — obiectiv fundamental al politicii Partidului Comunist Român", „Războiul dintre geți și perși", „Bătălia de la Rovine" și alte creații inspirate din momente importante ale luptei poporului nostru împotriva dominației străine. Poeții și prozatorii ce au făcut parte din grupul de documentare, ca și membri ai cenaclurilor literare din orașele și casele armatei vizitate, au prezentat creații reprezentative cu mesaj patriotic, revoluționar și umanist.

Realismul criticii (II)

Urmare din pag. I

exemplu împrospătarea studiilor eminesciene prin argumentări sociologice — așa cum procedează Ilie Bădescu — nu înseamnă nicidecum o deviere de la subiect ci, din contra, o „punere în evidență" a unor aspecte inedite, insesizabile din interiorul fenomenului literar. Același procedeu interdisciplinar îl întîlnim și în studiile lui Adrian Dinu Rachieru, autorul aducînd metoda sociologică în sprijinul criticii literare propriu-zise și exemplele s-ar putea continua. Realismul gîndirii critice — în sens modern — reclamă o corelare a factorilor endogeni cu cei exogeni în scopul revelării unor procesualități obiective (ideea se leagă și de studiul actual al sistemelor deschise). Așa cum de exemplu Roger Caillois descoperă cu ajutorul operatorului analogic o serie de izomorfisme între fenomenele naturale și cele artistice, poeta Grete Tartler în studiul său „Melopoetica" stabilește interesante analogii între formele muzicale și cele poetice oferind criticii literare cîteva sugestii utilizabile în analizele de text. De altfel operatorul analogic, din ce în ce mai des folosit în teoria literaturii, are avantajul că surprinde dialectica fenomenului estetic prin raportare la exterioritate ceea ce duce la o validare obiectivă a acestuia. Să nu uităm că în psihologie o modalitate de cunoaștere obiectivă este cea intitulată „analiză prin sinteză" și constă în „plasarea subiectului în noi și noi contexte pentru a-și dezvălui **noi calități**, care se fixează în **noi concepte**" (s. n.) (Dicționar de psihologie — Paul Popescu-Neveanu). **Interpretarea și evaluarea produsului artistic, în speță a celui literar, se fac pe baza unei analize realiste în care nu numai „diferența specifică" dar și „genul proxim" trebuie avut în vedere ca sistem înglobator. Metoda contextualizării este, de exemplu, folosită de Edgar Papu în studiile sale referitoare la tipologia barocului, clasicismului și romantismului. Pe de altă parte operatorul analogic l-a condus pe teoretician la cristalizarea conceptului de „protocronism" cu care se operează astăzi frecvent în critica literară. Mai e necesar oare să subliniem faptul că raportarea analizei la context întreține realismul viziunii exprimînd colaborarea gîndirii critice cu** perspectiva filozofică și istorică **în scopul promovării adevăratelor valori ?** (N.R.) Teoria literară trebuie să se deschidă spre orizontul epistemic actual pentru a primi sugestii rezolvatoare (de altfel universul literaturii moderne este vizibil influenat de structurile civilizației tehnico-științifice și o analiză comparată ar duce la concluzii revelatoare în acest sens.) Pe direcția analizei realiste critica literară are menirea de a sesiza sincronizările sau desincronizările literaturii cu procesul spiritual general într-o anumită perioadă (bineînțeles fără a instaura un raport de dependență rigidă). Important este însă ca **diagnoza** critică să devină **prognoză,** teoria literară șporindu-și astfel funcția evaluativă printr-o cunoaștere reală a evoluției culturale. De altfel prognoza este un element esențial în demonstrația critică și aici intervine problema rezistenței la presiunea conjuncturii. Fiecare critic aspiră, sau ar trebui să aspire, la crearea unui **algoritm de valorizare** cît mai obiectiv și flexibil cu care să opereze în cîmpul literaturii. Cînd acest algoritm de valorizare este dominat de moda literară a momentului, judecata critică are o eficiență sezonieră. Așa s-a întîmplat bunăoară cu elogierea onirismului la începutul deceniului șapte și a ironismului în cadrul modei poetice actuale. Moda literară este o proliferare prin imitație și o glisare spre neautenticitate, critica realistă (citește obiectivă) poate stopa această serializare printr-o opinie fermă.

Trebuie spus că diagnoza și prognoza critică nu pot face abstracție de **fenomenul receptării.** Deschiderea spre macrosistemul cultural implică analiza receptării ca pe o condiție inevitabilă. Nu numai critica sociologică are menirea de a sesiza acest aspect, de altfel hotărîtor la un moment dat, ci orice demers axiologic fie că e sub forma foiletonului sau a studiului teoretic. O critică preocupată numai de raportul profesional dintre ea însăși și literatură e nerealistă și suferă de un viciu tautologic, judecata obiectivă implică un **act mediator între text și lector** iar nu un partizanat estetic indiferent la reacția posibilă a destinatarului. Mai mult chiar, intuiția critică trebuie să aibă în vedere **orizontul de așteptare** al publicului (înțeles nu ca registru al preferințelor de moment ci ca năzuință spirituală). Acest orizont de așteptare relevă tendințe generale în plan ideo-moral pe care literatura are menirea să și le asume la modul superior nu să le ignore dintr-un orgoliu autarhic. Desincronizarea dintre o anumită modă literară autoimpusă și interesele generale de lectură se face în defavoarea primeia prin pierderea popularității. Experiența textualismului, ca să folosim un exemplu la zi, cantonează (citește periferizează) un anumit teritoriu literar în formalism steril tocmai într-o perioadă în care, așa cum demonstrează studiile de specialitate, se manifestă în plan spiritual o deschidere accentuată spre problematica umană. În cazul în care critica abdică de la viziunea realistă și elogiază aceste experimente minore se mărește **discrepanța dintre ceea ce oferă literatura și ceea ce se speră de la ea.** Prognoza critică este obiectivă atunci cînd sesizează cursul autentic al **evoluției literaturii naționale.** Analiza poate prevedea eșecul hibridărilor literare și e bine să ne amintim aici cît de ineficientă a fost în anii 60 încercarea de implantare a „noului roman" de tip francez pe terenul tradiției noastre epice. Nu prin împrumuturi a evoluat literatura autohtonă ci prin **evoluția organică a substanței ei specifice.** Mișcarea în contratimp a unor tendințe literare cu statut artificial poate fi sesizată printr-o analiză obiectivă de tipul punerii în context istoric și social și aici nu e vorba de o desconsiderare a procesualității interne (vizînd legitățile estetice proprii) ci de orientarea spre valorile autentice, nu fabricate conjuncturat. Trebuie să recunoaștem că fată de interesul evident al publicului pentru aspectele culturale majore, atenția unei părți a criticii e mult prea mult atrasă de experiențele estetizante în planul creației literare, astfel că, năzuind să conserve specificitatea literaturii, critica ajunge uneori să incurajeze exclusiv creația de laborator, producțiile „de seră". Acest fenomen nu poate oare duce la o devitalizare a literaturii la un moment dat ? Pe fondul acestor argumente reamintim un aspect subliniat anterior și anume valoarea **funcției normative** a criticii literare. O analiză realistă exprimă un sistem de gîndire deschis spre cîmpul cultural major evitînd închiderea orgolioasă în sine. Este și condiția trecerii judecății de valoare din domeniul arbitrariului în domeniul necesarului.

CUMPĂNĂ

Loc viran

Fiecare om se teme de locul viran,
nu poate nimeni să se apropie
iar casele noi sînt dărîmate de noaptea
în care o vacă stearpă își plînge viteii.
Cînd trec pe acolo ciinii se usucă
cu dinții în iarbă rămînînd înfipți.
Copiii sînt opriți să se joace aici
căci repede se-ncaieră și plîng.
Bărbații cei mai aspri însă vin
cu pieptul plin de pămînt ars
din cuptoarele de cărămidă ale nopții.
Le sar femei din brațe și din piept
și albe se rostogolesc în iarbă.
Se bat cu ele pînă la ziuă cu pămînt
gemînd de prea multă putere și noapte
și crește un perete, încă unul lîngă ei
iar vrăbiile unui sat întreg
lucrează streșini și acoperișuri.

George Alboiu

Colecția națională de folclor

Urmare din pag. 1

ginilor și instituțiunilor noastre naționale antice, cu care se ocupă astăzi mai mulți bărbați eruditi ai țării, am crezut că ar fi de cel mai bun folos dacă am avea un Cestionariu juridic și unul limbistic-mitologic pentru culegerea și descrierea moravurilor, instituțiunilor și datinelor noastre, care cestionare, unite cu cel arheologic elaborat de eminentul nostru profesor de arheologie d. A. Odobescu, să facă, ca să zic așa, un bogat **vade-mecum** al învățătorului, preutului, revizorului etc. ca să poată, mai cu înlesnire și mai sistematic, a spicui pe acest vast teren prin toate țările locuite de români. Cu modul acesta, sînt sigur, domnule profesor, vom avea în curînd adunat un imens și neprețuit tezaur de cunoștințe și date arheologice, juridice, limbistice și mitologice care, trecute apoi de d-voastră și de confrații d-voastră în studiu și știință prin laboratoriul analizei critice, veți ajunge neapărat a reconstituit pe calea sintetică, România una în viața ei națională, în conștiința ei morală și istorică."

Prezentat, în această formă, de B.P. Hasdeu la Societatea Academică, programul de culegere și cercetare a acestui material va deveni, peste un timp, îndrăzneața operă ce se va numi „Magnum Etymologicum Romaniae". Pe parcursul deceniilor, programul de care vorbim va suferi unele modificări, i se va preciza mai exact cadrul general, limitele în care să se circumscrie. Dar activitatea de culegere a materialului nu încetează nici un moment, astfel că, pînă la reluarea ideii întocmirii corpus-ului, baza documentară era, în linii mari, asigurată. Impresionanta acumulare de date și fapte, de documente aflate în arhive sau de culegeri publicate timp de un secol, au permis, în cele din urmă, trecerea la o etapă superioară, cea a sintezei. Se pun astfel, în anii 1966—1967, bazele **Colecției naționale de folclor.**

După aproape două decenii de trudă și migăloasă despuiere și fixare a materialului, după susținute și nu arareori controversate dezbateri, **Colecția națională de folclor,** acel vis de aur al folcloristicii noastre, începe să prindă contur, să devină o realitate : concretă, palpabilă, tuturor folositoare.

Vom începe enumerarea cu excepționalele volume ale lui Al. I. Amzulescu : **Cîntecul epic eroic** (Editura Academiei, 1981) și **Balada familială** (Editura Academiei, 1983). Tot la Editura Academiei a fost tipărit primul volum din **Lirica de dragoste** (1985), de Sabina Ispas și Doina Truță, cel de al doilea urmînd să apară zilele acestea. La Ed. Minerva, Nicoleta Coatu a publicat **Lirica populară românească cu tematică actuală** (1984). În sfîrșit, deși pe copertă nu poartă însemnele colecției, trebuie amintită și monumentala lucrare a Corneliei Sabina Stroescu **La typologie bibliographique des façéties roumaines** (I—II, Editura Academiei, 1969).

În domeniul folclorului muzical, al etnomuzicologiei cum i se spune acum, au fost publicate volumele : **Jocul popular românesc** de Corneliu Dan Georgescu, **Tarafu și acompaniamentul armonic în muzica de joc,** de Speranța Rădulescu (ambele la Editura muzicală, în 1984) și **Cîntecul de leagăn,** de Ghizela Suliteanu (Editura muzicală, 1986).

După cum ușor se poate constata, pînă la realizarea integrală a proiectului de care ne-am amintit mai este un drum destul de lung, foarte lung chiar. Ritmul de publicare, unul, cel mult două volume pe an, este foarte încet. Recapitulînd, constatăm că avem pe masa de lucru cîteva impresionante volume, alte cîteva sînt gata de tipar, unele se află în diferite faze ale redactării, altele, abandonate pe parcurs, vor trebui reluate și finalizate.

Cu toate dificultățile existente, eforturile pentru elaborarea și tipărirea cît mai grabnică a întregii serii a **Colecției naționale de folclor** trebuiesc intensificate. Este o obligație a folcloristicii românești contemporane, este o datorie a noastră a tuturor față de cultura popoporului nostru. În sfîrșit, nu trebuie să uităm că prin **Colecția națională de folclor** facem cunoscut întregii lumi tezaurul nostru spiritual, valoarea lui documentară și artistică, bogăția și diversitatea lui, originalitatea acestui prețios patrimoniu. Să ne reamintim, în acest context, cuvintele lui George Barițiu, perfect valabile și în cazul valorificării folclorului : „Studiul istoriei patriei și a națiunii este pentru națiunea românească una din condițiile esențiale de viață. Dacă limba unei națiuni se numește cu totul dreptul al ei suflet, apoi istoria ei este acel mijloc minunat prin care se manifestă viața sa națională, ea este diploma de legitimațiune cu care un popor se prezintă în societatea și în concertul celorlalte popoare. Cine sînteți voi ? De unde ați venit ? Care sînt faptele și meritele voastre în serviciul umanității ? Care sînt drepturile voastre în partea Europei în care locuiți ? Răspundeți-ne pentru ca să fim în stare de a combina la viitorul nostru, la dreptul și competența voastră de a sedea ca națiune și ca stat în mijlocul nostru și alăturea noastră. La toate acestea și la alte întrebări de natura acestora se poate răspunde numai cu istoria în mînă". **Colecția națională de folclor,** întreaga noastră cultură populară, face parte organică din această istorie.

m a p a m o n d

PREMIUL NOBEL ÎN AFRICA

atribuirea premiului Nobel pentru literatură pe anul 1986 dramaturgului, romancierului și poetului nigerian Wole Soyinka reprezintă nu numai un succes al acestuia, ci și o reușită de prestigiu a literaturii nigeriene, a literelor africane în general. Unic în istoria Nobelului, deoarece este pentru prima dată cînd distincția se acordă unui scriitor african, faptul confirmă ceea ce o serie de cercetători și oameni de litere sesizaseră încă mai demult : accelerata dezvoltare a fenomenului literar african și, în acest context, cristalizarea și impunerea unor viguroase literaturi naționale. Jean-Paul Sartre, Georges Balandier, Claude Vauthier, Janheinz Jahn, Lilyan Kesteloot sînt cîțiva dintre cei care, oprindu-se asupra literaturii Africii, au observat posibilitatea unei afirmări rapide și de prestigiu a acesteia, apariția unor creatori și a unor opere de valoare. Și previziunile lor s-au adeverit. Astăzi există o bogată și variată literatură africană, iar în unele țări — Senegal, Nigeria, Congo, Ghana, Madagascar, Mali etc. — s-au conturat originale literaturi naționale. Caracterul amplu și rapid al dezvoltării creației literare în Africa iese și mai pregnant în evidență dacă se iau în considerare cîteva date, cîteva momente din evoluția acestei arte. Astfel, în 1925 apărea cea dintîi operă a literaturii moderne africane și, totodată, prima lucrare care se ridica la nivelul literaturii universale, cum scria Janheinz Jahn, respectiv, romanul „Chaka" al scriitorului de limbă sotho, Thomas Mofolo. Peste cîteva decenii, în 1969, o statistică întocmită de același Janheinz Jahn arăta că în Agisimba — cum numea cercetătorul german Africa sud-sahariană — existau 920 de scriitori cu 900 de lucrări în limbi europene și 560 în limbi africane. Astăzi, indiscutabil, numărul scriitorilor și al operelor este mult mai mare dar ceea ce ilustrează evoluția fenomenului literar african, ceea ce deosebește starea actuală a literaturii Africii de cea de acum două-trei decenii nu este cantitatea lucrărilor, ci calitatea artistică a acestora și, mai ales, procesul de închegare a unor literaturi naționale, literaturi cu stiluri și tendințe proprii, cu viziuni specifice asupra individului și lumii.

Evident, în acest proces de definire națională se înscrie și literatura Nigeriei, literatură căreia îi aparține și actualul laureat al premiului Nobel. Ba mai mult, se poate afirma că, în comparație cu alte literaturi africane, cea nigeriană prezintă o accentuată maturitate artistică, ilustrată, pe de o parte, de caracterul analitic al prozei, de forța de persuasiune a teatrului, de angajarea socială a poeziei, iar, pe de altă parte, de importanța temelor abordate, de tratarea cu prioritate, a realităților contemporane. În acest ultim sens se poate observa că, fără a neglija importantele evenimente din istoria populațiilor nigeriene sau bogata tematică oferită de creația folclorică, literatura cultă nigeriană abordează problemele actualității, respectiv, înlăturarea sechelelor colonialismului, modernizarea structurilor sociale, întărirea unității naționale, combaterea unor tare sociale etc. Desigur, puternica afirmare a literaturii nigeriene se explică prin complexa renaștere culturală cunoscută de această întinsă țară africană după dobîndirea independenței și angajarea pe drumul unei dezvoltări de sine stătătoare. În același timp, nu trebuie pierdut din vedere că, spre deosebire de alte țări africane, Nigeria s-a caracterizat și se caracterizează printr-o dezvoltare social-economică ceva mai accentuată, printr-o intelectualitate mai numeroasă și în permanent contact cu fluxul cultural mondial, printr-o veche și bogată istorie culturală, precum și printr-o fabuloasă creație populară. Nigeria este țara unde au ființat culturile Nok, Ife și Benin, iar principalele sale populații — yoruba, ibo, hausa — au făurit entități statale puternice, deosebit de bine organizate și cu o mare longevitate. Totodată în Nigeria au existat încă din prima parte a secolului nostru o rețea școlară, o presă locală și chiar o mișcare artistică, în special teatrală, toate fenomene care, după obținerea independenței, au favorizat emergența unei culturi naționale, a unei literaturi autohtone. În acest context au apărut primele creații literare culte și s-au afirmat scriitori ca D. O. Fagunwa și Amos Tutuola. Pe urmele acestora s-au impus prozatori și poeți cunoscuți dincolo de granițele țării cum sînt John Pepper Clark, Christopher Okigbo, Cyprian Ekwensi și Chinua Achebe. În acest univers spiritual, în această lume marcată de tradiție și modernism s-a format și s-a afirmat și scriitorul, astăzi celebru, Wole Soyinka.

Dar, de fapt, cine este acest Wole Soyinka și prin ce s-a impus el ?

Aparținînd populației yoruba, populație despre care cunoscutul cercetător Ben Holas scria că se caracterizează prin hărnicie și un simț estetic inegalat, Akiwande Oluwole Soyinka s-a născut la 13 iunie 1934, în localitatea Abeokuta din vestul Nigeriei. Aici, în acest vechi leagăn al civilizației yoruba își petrece copilăria — pe care o va descrie în romanul „Ake" — și urmează cursurile primare. La Abeokuta va cunoaște viitorul scriitor, în special de la bunic, păstrător al unor vechi legende, mitologia, tradițiile și obiceiurile neamului yoruba, ceremoniile și ritualurile care revin atît de des în piesele sale.

De la Abeokuta, Soyinka pleacă la Ibadan, la colegiul guvernamental și la colegiul universitar, iar apoi în Anglia, la Leeds University unde va studia limba și literatura engleză. După terminarea universității rămîne în continuare în Anglia pentru un scurt stagiu la Royal Court Theatre. În această perioadă scrie, între altele, piesa „The Lion and the Jewel", piesă care în 1959 va fi pusă în scenă de o trupă a Universității din Ibadan și care, înregistrînd un deosebit succes, îl va face cunoscut în toată Nigeria.

În 1960 se întoarce în patrie și creează compania teatrală „Masks". Călătorește prin țară și prin Africa occidentală în dorința de a cunoaște cît mai bine creația populară și, în special, formele teatrului tradițional african. Rezultatele acestor călătorii se vor vedea în piesa „A Dance of the Forests" scrisă cu prilejul obținerii independenței Nigeriei. Tot în această perioadă dă la iveală piesa „The Trial of brother Jero" și fondează, împreună cu alți intelectuali nigerieni, Mbari-Club Ibadan, asociație menită a sprijini tinerii artiști și a face cunoscute tradițiile cîntecului și dansului african.

În anii 1961—1966 Soyinka funcționează ca lector la universitățile din Ibadan și Lagos și realizează unele din cele mai interesante lucrări ale sale. Acum scrie piesele „Kongi's Harvest", premiată la Festivalul mondial al artelor negre de la Dakar (1966), „The Strong Breed" (1963) și „The Road" (1965) precum și romanul „The Interpreters" (1965).

După o întrerupere de doi ani, din 1969 Soyinka își reia activitatea didactică la Universitatea din Ibadan și apoi la cea din Ife. De asemenea, își reia activitatea de creație și, rînd pe rînd, văd lumina tiparului piesele „The Bacchae of Euripides" (1973), „Death and the King's horseman" (1975), „Opera Wonyoosi" (1981), „A Play of Giantis" (1984) și „Requiem for a Futurologist" (1985). De asemenea, Soyinka publică eseurile și romanele „The Man died : prison notes" (1972), „Season of Anomy" (1973) și „Myth, Litterature and the African World" (1975).

Așa cum arătam și mai înainte, temele abordate de Soyinka sînt foarte variate, autorul fiind preocupat de a înfățișa în culori africane dar la dimensiuni general-umane, omul în diverse ipostaze, existența acestuia, temerile și speranțele sale. Fie că este vorba de „A Dance of the Forests", impresionantă frescă istorică în care prezentul se întîlnește cu trecutul, cei vii cu strămoșii, totul într-o atmosferă de cîntec și dans african, de „The Lion and the Jewel" sau de „The Strong Breed", piese în care tema principală este confruntarea între tradiția africană și lumea modernă, în sfîrșit, de „Kongi's Harvest" sau „Madmen and Specialist" unde sînt abordate aspecte ale realității contemporane — opresiunea, nedreptatea, dorința de putere, etc — Soyinka a fost preocupat, cum însuși declară, „de destinul individului în societate și în lume".

Amplul ecou al operei lui Soyinka este urmarea firească a modului convingător în care acesta prezintă o lume originală, o manieră de a exista mai puțin cunoscută și înțeleasă. Opera lui Soyinka aduce în peisajul literar mondial noutatea, ineditul care dintotdeauna au caracterizat Africa. În fond nu degeaba s-a spus, și încă de mult, „Ex Africa semper aliquid novi"

Constantin Carbarău

Poeți din Cipru

KOSTAS MONDIS
Scrisoare dintr-un ostrov

— FRAGMENT —

Ostrovul de unde vă scriu
e o colibă la mare
găurită de pescărușii
de pietriș
și de soare.
Noaptea prin coperiș intră și ies stelele,
mari, mici, roșii, aurii, palide,
noaptea stă în fața porții ei
luna cu pomu-i de neguri
și cu fuiorul răsturnat.
Ostrovul de unde vă scriu
e-o mingiiere de vînt la-ntîia scăpărare-a luminii,
e-o cireașă de nor pe-ntîiele straie-ale zorilor,
o masă albă sub o boltă de viță în august,
e o colibă pe cer
e o colibă-cer
găurită de pămînt
de acele aurii ale grîului și omului,
e o vecinătate cu băieți în după amieze
răsturnați pe micul pod al satului.
Citeodată s-apleacă celălalt, marele cer
și-l ia cu el,
citeodată s-apleacă celălalt, marele cer
și-l ia în spate
și-l ține una, două, trei, multe zile
și noi îl vedem cum se urcă
și rămînem singuri și ne cuprinde tristețea.

În românește de
Andreas Rados și Leonida Maniu

DIMITRIS POTAMITIS
Noaptea

Lumină, cîndva ai fost a mea
(Sofocle, Oedip la Colonos)

Am vorbit de-atîtea ori despre pustiire,
Încît și frunzele plopului s-au ofilit,
În vara trecută
Ce ne mai rămîne, deci, altceva în viață
Decît dansul și muzica
În mijlocul pieții ?
Unde ne va duce acest val ?

Am vorbit de-atîtea ori despre menire
Și despre nevoi,
Dar ce am cîștigat căutînd ziua-ntreagă ?
Doar o piine
Unde-i lumina ?
Pe care o căutam în zile binecuvîntate,
Zile-ntregi în livada cu vișini ?
Doamne, unde-i lumina ?

ELENI KYRIAKOU
Burdufurile lui Eol

Odiseu le spunea :
„Nu deschideți burdufurile
dacă vreți să ne reîntoarcem în Ithaca.
Acolo deja liberi, fără nici o frică
vom deschide și vom împărți darurile lui Eol !"
Însă răubănuitorii
și grăbiții
n-au vrut să asculte cuvintele lui înțelepte
visînd doar la tezaure ascunse.
Și fără să se gîndească
tovarășii nenorociți și absurzi
au deschis burdufurile.
Vînturi de nestăvilit
din toate colțurile s-au dezlănțuit
marea-n furtună și corabia
a schimbat direcția, se lovește de valuri
și din oră-n oră e în pericol de a se scufunda.
Și Ithaca :
E departe Ithaca. E pierdută pentru ei.
Ani de-a rîndul se vor chinui prin mări.
Și-n patria de baștină
logodnicii nelegitimi vor sfîșia viața lor.

HARALAMBOS ANAGHIOTOU
Conversație cu măslinul

Dăruiește-mi ramurile tale pentru a încununa
Pe morții mei frumoși
Dăruiește-mi dragostea ta pentru a trăi
În liniștea visurilor tale.

Te desfășor steag pur
Simbol al reflecțiilor
Te așez cu durere pentru a primi
Singele tău cel sfînt.

Privește ! S-au înmulțit partizanii tăi
Te venerează ca o tînără zeiță
Își ung rănile lor
Și cer vindecare.

Ani de-a rîndul ai ținut aprinsă
Candela credinței și-a speranței
Ani de-a rîndul ai îmblînzit Sfîrșitul
Cu un nou Început.

Și cînd mîine va răsuna
Cîntecul Victoriei
Te vor înălța pentru a arăta
Cu lumina-ți Viitorul.

În românește de
Andreas Rados

Balcanice

IURE KAȘTELAN
Mortul în casă

Morții nu vin din morminte. Ei există
prin case.
În oglinzi. Se oglindesc în ape. Muți.
Citesc, frunzăresc, poartă hainele
noastre. Nevăzuți
Totdeauna. Nesătui. Mereu chinuiți.
Nedormiți. Orbi
Totdeauna. Întrebători. Pribegiți.
Neauziți. Neputincioși.
Totdeauna în treacăt. Plingăreți.
Neauziți. Ne fură piinea.
Ne dezbracă. Ne urmăresc. Și, tac, tac,
tac.
Ascunși. În afara noastră. Niciodată în
noi.
Pretutindeni. Nevii
Ei trăiesc. Noi viii sîntem în trecere.
În ospeție la moarte.

MIHAILIS KIPARIDIS
În inima mării

În inima mării
Pe crucea orizontului
Tipăt și lacrimi ale patriei mele !
Copiii ei tac,
Priveghează și tac insuportabil.
Singele tace și el
Prelins, dar veghează florile cîmpului.
Tu nu vezi universule,
Tu nu vorbești !
În inima mării,
Pe crucea orizontului,
Tipăt și lacrimi ale patriei mele !

DUȘAN KOSTICI
Întunecate sînt vorbele mele

Întunecate sînt vorbele mele, tot mai
întunecate,
Înfometați sînt ochii mei, tot mai
înfometați,
Nuielele nopții nu mă lasă în tihnă,
Slute sînt injurăturile mele, tot mai
slute,
Triste sînt minciunile mele, tot mai
triste,
Ce cale s-apuc ?

Cresc ierburi pe creangă,
Crengile-s o căpiță-n livadă,
(În sus se tîrăște apa perfidă) ;
Deasupra mormîntului fiare la pradă,
Pe mormînt stelele-noată —
De ce e așa ?

Cerul amar îmi scurmă în plete,
Pe cîmpul meu putrezesc frunzele —
Plop eu nu am.
Întunecate sînt vorbele mele, tot mai
întunecate,
Triste sînt minciunile mele, tot mai
triste,
Ce cale s-apuc ?

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **APARIȚIA ÎN ANUL 1977,** la Havana, după debutul în 1975 cu volumul „Cînd sîngele seamănă cu focul", a romanului „Ultima femeie, viitoarea luptă" al scriitorului cubanez Manuel Cofeño Lopez a constituit un eveniment exceptional în viața literară a Cubei, volumul obținînd Premiul „Casa de las Americas". De atunci romanul a apărut în încă cinci ediții, într-un tiraj total de 350 000 exemplare, fiind editat în limba spaniolă și în Mexic, Argentina și Uruguay.

Manuel Cofeño Lopez (născut în anul 1935) nu s-a putut plînge de lipsa de interes manifestată de edituri și cititori față de lucrările lui. Au urmat volumele „Dragoste cu soare și cu umbre" (1961), precum și volumele de povestiri „Odată soarele va deveni judecător", „O frîntură de mare și o fereastră", „Pe aceleași ulicioare" etc.

„În ce constă succesul cărților mele la cititori ? se întreba prozatorul. E greu de stabilit la o repede privire. Cauza constă în faptul că în prozele mele revin mereu cîteva subiecte principale ca dragostea și moartea, ca o temă veșnică, mai presus de timp, de nedespărțit de destinul omului. În același timp, surprind în ele probleme ale vremii noastre, care modelează această tematică după contextul istoric. În paginile cărților mele, cititorii se întîlnesc cu oameni obișnuiți, cum sînt și ei, în ale căror destine se pot recunoaște, cu care se pot identifica, ceea ce este foarte important și atrăgător pentru ei... Bineînțeles, vreau ca volumele mele să fie înțelese de toată lumea... Subiectele mi le iau direct din stradă, de aceea «strada» le înțelege".

● **LA 8 APRILIE 1973,** cînd se stingea din viață, Pablo Picasso a lăsat un număr extraordinar de mare de lucrări, dar și un număr impresionant de „caiete ilustrate". Este vorba despre zeci și zeci de astfel de caiete pe care marele pictor spaniol le purta peste tot cu el — în cafenele, la corrida, la întîlnirile cu prietenii — și în care executa schițe și studii pentru viitoarele sale opere. Recent, o parte dintre aceste caiete au fost expuse la „Pace Gallery" din New-York, stîrnind un interes cu totul deosebit.

Este cunoscut faptul că Picasso era pur și simplu obsedat de dorința de a crea noi și noi forme, de a încerca toate tehnicile și materialele posibile. „Caietele ilustrate" reprezintă cea mai elocventă dovadă în acest sens. În același timp, ele confirmă o dată în plus afirmația lui Picasso potrivit căreia „pictura este mai puternică decît mine, ea mă obligă să fac ceea ce ea însăși vrea".

Pînă acum se credea că Picasso a realizat marea majoritate a lucrărilor sale la voia întîmplării. „Caietele ilustrate" demonstrează contrariul, și anume faptul că Picasso elabora îndelung, chinuitor... „Operele pe care Picasso le-a păstrat pentru sine ne arată un artist destul de diferit față de imaginea pe care ne-am făcut-o despre el pe baza celor văzute în diferite expoziții", spunea criticul de artă american William Robin. „Acum știm că Picasso simțea nevoia de a se afla în permanentă în mijlocul operelor sale. El vegeta — cum singur o spune — printre operele sale".

● **RĂSPÎNDIREA ÎN JAPONIA** a pieselor lui Berthold Brecht este indisolubil legată de numele și activitatea lui Koreyo Senda. Cunoscut regizor și expert în problemele creației dramatice a lui B. Brecht, Senda este un fervent susținător al teatrului politic pus în slujba idealurilor de pace și progres ale omenirii, împotriva războiului. Un recent turneu prin șaptesprezece orașe nipone al teatrului pe care îl conduce, cu piesa „Omul cel bun din Seciuan", s-a bucurat de un succes enorm. Toate spectacolele s-au jucat cu casele închise.

Senda se preocupă de studierea și punerea în scenă a pieselor lui Brecht începînd din anii '50, prima piesă montată fiind „Mizeria și decăderea celui de-al III-lea Reich", în anul 1953. Împreună cu un grup de germanologi japonezi, el a fondat un centru de cercetări pentru operele lui Brecht.

K. Senda este autorul tuturor traducerilor în japoneză a operelor lui Brecht, precum și al studiilor teoretice despre teatru ale acestuia. În perioada din 1953 pînă în prezent, în Japonia au fost puse în scenă 36 piese de Brecht, dintre care 25 poartă semnătura lui Koreyo Senda.

● **MARELE SCRIITOR BRAZILIAN** Jorge Amado a declarat unui corespondent al ziarului sovietic : „Sovetskaia Rossia" : „Din îndepărtata Braziliе aș vrea să mă adresez tuturor colegilor mei scriitori, cărora le sînt dragi valorile culturale ale omenirii și care simt teama față de ziua de mîine, cu chemarea : Vegheați ! În lumea noastră nu mai există locuri ferite, țări puse la adăpost spre a nu deveni scene ale acțiunilor de război. Lumea s-a schimbat și ne demonstrează tot mai mult că trăim cu toții pe o barcă mică numită Pămînt. Nimic nu este mai ușor decît ca ea să fie aruncată în aer și noi împreună cu ea. Să nu rămînem indiferenți, să spunem un Nu ! hotărît magnaților industriei de război, armelor binare și tuturor categoriilor de armament ! Să ne opunem tuturor celor pentru care bubuitul nuclear subteran din Nevada seamănă cu muzica..."

● **LA BOBIGNY,** lîngă Paris, a fost inaugurată o mare bibliotecă ce poartă numele Elsei Triolet, scriitoare franceză de origine rusă, soția lui Louis Aragon. Scopul acestei biblioteci, care poate pune la dispoziția cititorilor peste 125 000 titluri în fiecare an, este acela de a sprijini răspîndirea cărții și de a deschide gustul pentru citit, creșterea numărului cititorilor, inaugurarea de activități cu caracter cultural, în special teatru, organizare de expoziții de artă plastică etc.

● **ÎN EDITURA „BEACON PRESS"** din Boston, S.U.A., a văzut lumina tiparului o carte interesantă, de 200 pagini, intitulată „Sufletul meu și eu", cu subtitlul „Viața intimă a lui Walt Whitman". Autorul, David Cavith, poet american și cadru didactic universitar, încearcă o privire asupra operei lui Walt Withman de pe poziția analizei psihologice a raporturilor marelui poet american față de mama și tatăl său, precum și a unui număr apreciabil de aspecte legate de viața intimă a poetului.

● **ACADEMIA FRANCEZĂ „LUTETIA",** botezată astfel după numele așezării celto-romane pe care se află Parisul, a acordat premiul său pe anul 1986 cunoscutului poet grec Iannis Ritsos, pentru întreaga sa activitate poetică.

Prieten și al țării noastre, poetul grec a compus un număr important de poezii și poeme dedicate unor așezări românești, frumuseților patriei noastre. El este în același timp autorul și traducătorul în limba greacă a unei remarcabile „Antologii a poeziei române" apărută în anul 1960 la editura „Kedros" din Atena.

● **DUPĂ PROPRIA MĂRTURISIRE,** Fey Weldon (născută în anul 1933), una dintre scriitoarele de frunte ale Marii Britanii, a căutat să exprime în noul său roman „The Shrapnel Academy" (Academia Shrapnel) convingerea profundă că menirea fundamentală a unui om de litere este să fie util oamenilor. Cu ajutorul unor întîmplări pline de dramatism, dar și comice, desfășurate după cel de-al doilea război mondial, ale căror eroi sînt cercetătorii unui institut de cercetări în domeniul explozibilelor pentru artilerie, autoarea tratează problema responsabilității fiecărui individ față de corelația și dezvoltarea societății, a necesității angajării depline a fiecăruia în lupta pentru prevenirea unei conflagrații nucleare atotdistrugătoare.

În felul acesta, romanul lui Fey Weldon se constituie într-un mesaj adresat tuturor de a lua poziție activă în apărarea civilizației umane.

UN POET - O LUME

Karel Havlicek-Borovsky

● În galeria marilor poeți ai romantismului european se află și cehul Karel Havlicek-Borovsky (1821—1956). După o scurtă cochetare cu mișcarea panslavistă, autorul celebrelor „Elegii tisaleze" își îndreaptă verbul împotriva autocrațiilor din jur. Ca și polonezul Mickiewicz, ori ucraineanul Șevcenko, romanticul ceh vede în capetele încoronate ale marilor imperii o frînă în dezvoltarea socială și spirituală a națiunilor europene. De o vehemență nemaiîntîlnită în imperiul austro-ungar sînt poeziile în care Karel Havlicek-Borovsky înfierează curtea de la Viena care, după părerea poetului, aduce numai nenorociri poporului ceh.

Noi facem pîinea

Noi facem piinea, neamțul o mănîncă,
De sărăcia noastră el își mai ride încă.
Dar trebuie să aibă un capăt și trufia,
Orgoliul și risul nu-s neam cu veșnicia.
Pe veci poporul n-o să mi-l supună
Și o să fie bine în Cehia străbună.
Ne-o încălzi un soare și pe noi,
Cînd om zvîrli coroana la gunoi...

⁂

De-a lungul și de-a latul doar vorbe mari se toacă,
De-a constituția imperiul se joacă.
Și asta și cealaltă prind doar culoare roză,
Iară cătușa veche e dincolo de poză.
Dar tot ce face neamțul nu-i searbădă prostie.
O chingă strînsă bine din tot o să rămîie,
Sistemul întronat de perciunatul as,
Tămîie albăstruie, cădelnițe sub nas,
Păcat de timpul scurt și de răscoală,
De vis deșert cu legea ideală.
Ne înfioară gîndul și iarăși rău ne pare.
Căci n-am știut de ce sînteți în stare.
O, de-am fi bănuit unde vă duce gîndul,
V-am fi gonit pe toți cu rîndul.
Și ne încrîncenăm și iarăși rău ne pare,
Că n-am știut de ce sînteți în stare.

⁂

Bine era de eretici
Șuierau ca bradul,
Cerul Cehiei în viață,
După moarte-iadul.

Ferdinand al doilea însă,
Altfel le împarte :
Iadul mi l-a dat în viață,
Cerul — după moarte.

Rugă cehă

Sfinte Jane Nepomule
Iată ruga ce-ți aduc :
Scapă-ne de tot păcatul
Ce-l urzește împăratul,
Limba noastră strămoșească,
În mormînt nu putrezească !

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

SPORT

Simetrie neagră

Cred că niciodată în istoria participării echipelor noastre de club la cupele europene n-am fost mai umiliți și mai întunecați. De miercuri seara mă simt devastat chiar și de iluzia că a lua bătaie cu 3—0 acasă i se poate întîmpla numai unei echipe din Malta sau Luxemburg. Pînă miercuri seara mai credeam că trecutul cînd eram învinși pe toate fronturile s-a stins irevocabil. Dar iată că nu-i deloc adevărat. Fotbalul românesc, cel puțin la nivelul cluburilor, se află într-o gravă cumpănă, la un pas de restriștea definitivă. Nu e cazul să cădem în eroarea de-a ne vedea aliniați în rîndul mediocrității totale, dar cuvîntul care să exprime docil situația actuală se cheamă totuși dezastru. Trei echipe pe care le credeam de frunte în campionatul nostru (observați că pe Dinamo, după înfrîngerea rușinoasă suferită în fața albanezilor, nici n-o mai pun la socoteală) au primit, miercuri, 9 goluri și n-au înscris măcar unul de sămînță.

Să le luăm pe rînd.

La București, înfirmînd așteptările noastre, ba chiar și pe ale oaspeților, Sportul studențesc, jucînd detestabil de smochinit (mult mai prost decît o echipă de divizia C), a făcut din echipa belgiană K.A.A. Gent o vedetă nesperată. Cu excepția lui Hagi, care nu s-a văzut în teren decît vreo jumătate de oră (pe urmă n-a mai făcut nimic altceva decît să se învîrtească pe călcîie ca un derviș năuc), formația din Regie, condusă de niște antrenori de buturugă și de coji de cartofi, a arătat lumii cum se poate leșina din nimic. Este a treia, a patra sau a cincea oară — ne-am și săturat să-i mai numărăm eșecurile — cînd Sportul studențesc, socotită în campionatul nostru un fel de Crai nou arzînd în lumină strălucitoare de miracole, nu face, în întîlnirile internaționale, nici două cepe degerate. Păcat de vorbele frumoase pe care i le-am dăruit de-a lungul vremii.

La Dundee, Universitatea Craiova, aflată de vreo cîteva zile sub poruncile lui Teașcă, a capotat straniu de ușor și nu văd cum își mai poate spăla obrazul feștelit în meciul de acasă. Dezorganizată prin plecarea lui Cămătaru și lipsa lui Lung în poartă, Universitatea a fost o pradă ușoară pentru scoțieni. Se întîmplă un lucru ciudat : toate cluburile noastre sînt așezate pe temelii false, fiindcă, iată, toate rezistă din punct de vedere fizic și psihic o repriză sau cel mult o repriză și cîteva minute, după care cad pradă oricărui vultur fie el oricît de jumulit.

La Bruxelles, Steaua, actuala deținătoare a trofeului Cupei campionilor europeni, a cedat și ea fără drept de apel în fața lui F.C. Anderlecht. Cele trei goluri, de subliniat întîmplarea, ca și în cazul Craiovei, au fost primite tot pe parcursul reprizei a doua. În cazul Stelei mulți explică eșecul prin lipsa a patru titulari din formație: Duckadam, Bölöni, Bumbescu, Lăcătuș. Duckadam n-are nici-o vină, dar ceilalți trei ? ! Sînt doar victimele arbitrilor sau și ale lipsei de educație ? Dacă ar fi să spunem adevărul, pe care-l știm cu toții dar ne facem că nu știm, Steaua, după ce a devenit regina Europei, și-a cam pierdut capul, a scăzut pregătirile (amintiți-vă cîte bătăi a luat în vară, peste hotare) și-a luat nasul la purtare și nu mai spera altceva decît să fie beatificată. Acest fruct sarcastic înghițit la Bruxelles poate că o s-o aducă pe pămînt. Altminteri va rămîne umbra unei glorii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
44
(1 277)
1986
Simbătă
1 noiembrie
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EXEMPLUL ROMÂNESC

Nu este prima oară cind demersurile politice românești captează atenția internațională. Izvorite dintr-o firească și statornică grijă față de soarta umanității, a civilizației lumii de azi și de miine, ele, aceste demersuri, au avut și au un strălucit reazim de spirit in gindirea și opera președintelui nostru, in activitatea teoretică și practică pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o desfășoară in fruntea partidului și statului de mai bine de două decenii, configurind un statut de epocă intregii acestei perioade, tuturor infăptuirilor care dau pregnanță materială și spirituală voinței și vocației de a construi, de a edifica o țară și un popor in libertate și independență, pe măsura marilor idealuri care ne animă ființa și ne conferă o identitate nouă, socialistă. Văzute din acest unghi, programele dezvoltării noastre pe calea progresului și civilizației sint inseparabil legate de condiția păcii și constituie ele insele o contribuție importantă la realizarea acestei condiții. Idealurile socialismului sint prin definiție legate de om și umanitate, de pace, ele exprimă, in cel mai inalt grad esența umanistă a făuririi unei noi societăți. Socialismul cu poporul și pentru popor, o teză de extracție și fundamentare românească, poartă in pecetea și răsfringerea sa ideologică, moral-politică, socială și semnificația ideii de pace.

Către un destin al păcii amplu și generos, eliberat de insecurități și practici pe care istoria le-a strins in cele mai multe din capitolele sale și din care practici și insecurități s-au produs și se produc atitea prejudicii in lume, către un destin care să insemne și durată și rațiune, și incredere, și ințelegere, creație, muncă și speranță, către un astfel de destin duc căile și demersurile politice românești. Apreciat pe bună dreptate ca Erou al Păcii, președintele României fundamentează, prin doctrina și rațiunea păcii, insăși nevoia de progres și civilizație, condiția libertății și independenței popoarelor, accesul la binefacerile științei și tehnicii, ințelegerea, respectul, cooperarea, afirmarea valorilor culturii și artei, păstrarea și dezvoltarea tezaurului umanității.

O lume fără arme și fără războaie este ținta supremă a acestei doctrine, o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră este scopul profund și edificator al unei politici care izvorăște din rațiunea acestui timp și care vizează indreptarea — cu pași concreți, trecind de la cuvinte la fapte, — spre orizonturi noi de speranțe. Nădejdile lumii de miine trec prin clipele și așteptările generațiilor de azi, iar impactul lor poate fi asemuit cu o răspundere de conștiință care să elibereze viitorul de coșmarurile unei catastrofe care ar pune in pericol insăși existența pe planetă. Avertizează asupra acestui fapt cu desăvirșire vital pentru soarta umanității insăși realitatea acumulării de arme nimicitoare, această atit de imensă și catastrofală deturnare a științei și tehnicii de la rosturile lor civilizatoare, umaniste, pentru a fi transformate in mijloace ale distrugerii planetei și speciei umane. Avetizează asupra acestui fapt, cu puterea evidenței celei mai exacte, calculele care arată către ce se duc — și cu ce posibile și tragice consecințe ! — multe din energiile de azi ale lumii și către ce ar putea să ducă — și cu ce posibile și salvatoare rezultate ! — dacă in lume ar triumfa spiritul păcii.

Demonstrează aceasta și cel mai recent demers politic românesc, un indemn pentru ceea ce, in pledoaria noastră pentru ințelegere și pace, ar putea fi numit și va fi numit, desigur, exemplul românesc. Un gind și o faptă la temelia păcii, aceasta este semnificația, aceasta este rațiunea propunerii președintelui României de a efectua reducerea unilaterală cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. Ideea a primit consensul Congresului Oamenilor Muncii, s-a transformat in hotărire a forumului legislativ suprem al țării, Marea Adunare Națională, si urmează calea unui referendum. A acelui consens de inimă și conștiință prin care poporul va spune DA nu numai ideii de pace ci și mijloacelor concrete prin care aceasta se poate realiza.

Pentru a putea avansa pe calea dezarmării, a păcii și colaborării, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, România consideră că este necesară o abordare nouă, mai indrăzneață, a situației internaționale actuale, pornind de la noile realități, si in acest sens, **„trecerea la asemenea măsuri reprezintă un eveniment care trebuie să constituie o mindrie pentru partidul și poporul nostru"**. Acest exemplu românesc dă o semnificație mai amplă insăși ideii de posibilitate care trece din lumea declarațiilor de intenții in aceea a faptelor. Acest exemplu românesc poate angaja posibilități noi și din acest motiv el rămine ca un capitol distinct in istoria inceputurilor dezarmării, a inceputurilor construcției păcii mondiale al cărei scop final este „realizarea programului de reducere radicală a tuturor armamentelor, de eliminare a armelor nucleare".

Pe aceste coordonate se inscrie exemplul românesc iar referendumul il va confirma in toată dinamica și sub toate semnificațiile sale. El, acest exemplu, este unul din acei pași vii și concreți care pot trezi ecouri și pot lăsa urme adinci in perspectivă, pentru că pacea este o datorie a tuturor națiunilor, a tuturor popoarelor.

Sub președinția tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu a avut loc Plenara Consiliului Național al Științei și Invățămintului in care au fost analizate rezultatele obținute in indeplinirea planului de cercetare științifică, dezvoltare tehnologcă, modernizarea invățămintului și perfecționarea forței de muncă, măsurile ce se impun pentru ca intregul front științific din țara noastră să infăptuiască in cele mai bune condiții sarcinile trasate de partid, de secretarul său general. Cuvintarea pe care tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a rostit-o in cadrul plenarei constituie un prețios indrumar pentru activitatea următoare in care prind viață tot mai hotărit obiectivele Congresului al XIII-lea al partidului, programele care privesc inscrierea României pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie și a unei noi calități a muncii și vieții intregului popor. Știința și tehnica, invățămintul, cultura, dețin un rol decisiv in această etapă și, așa cum s-a subliniat in cuvintare, aportul acestora in afirmarea necontenită a progresului și civilizației societății românești trebuie să cunoască o substanțială ridicare de altitudine, o pondere tot mai accentuată in creația bunurilor materiale și spirituale.

Exprimindu-și totala adeziune la politica externă a partidului și statului, deplina aprobare și prețuire față de inițiativele, acțiunile și demersurile intreprinse de tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, participanții la plenară au adoptat **Apelul** pentru dezarmare și pace in Europa și in lume. S-a dat expresie voinței ferme a oamenilor de știință și din invățămint de a răspunde printr-un DA hotărit propunerii adoptate din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu de către Congresul Oamenilor Muncii, Plenara C.C. al P.C.R. și Marea Adunare Națională, de reducere cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale țării noastre. Acest inalt exemplu românesc iși găsește intruchiparea in apelul adoptat pentru a asigura generațiilor de azi și de miine pacea, libertatea și bunăstarea, o lume fără arme și fără războaie.

Luceafărul

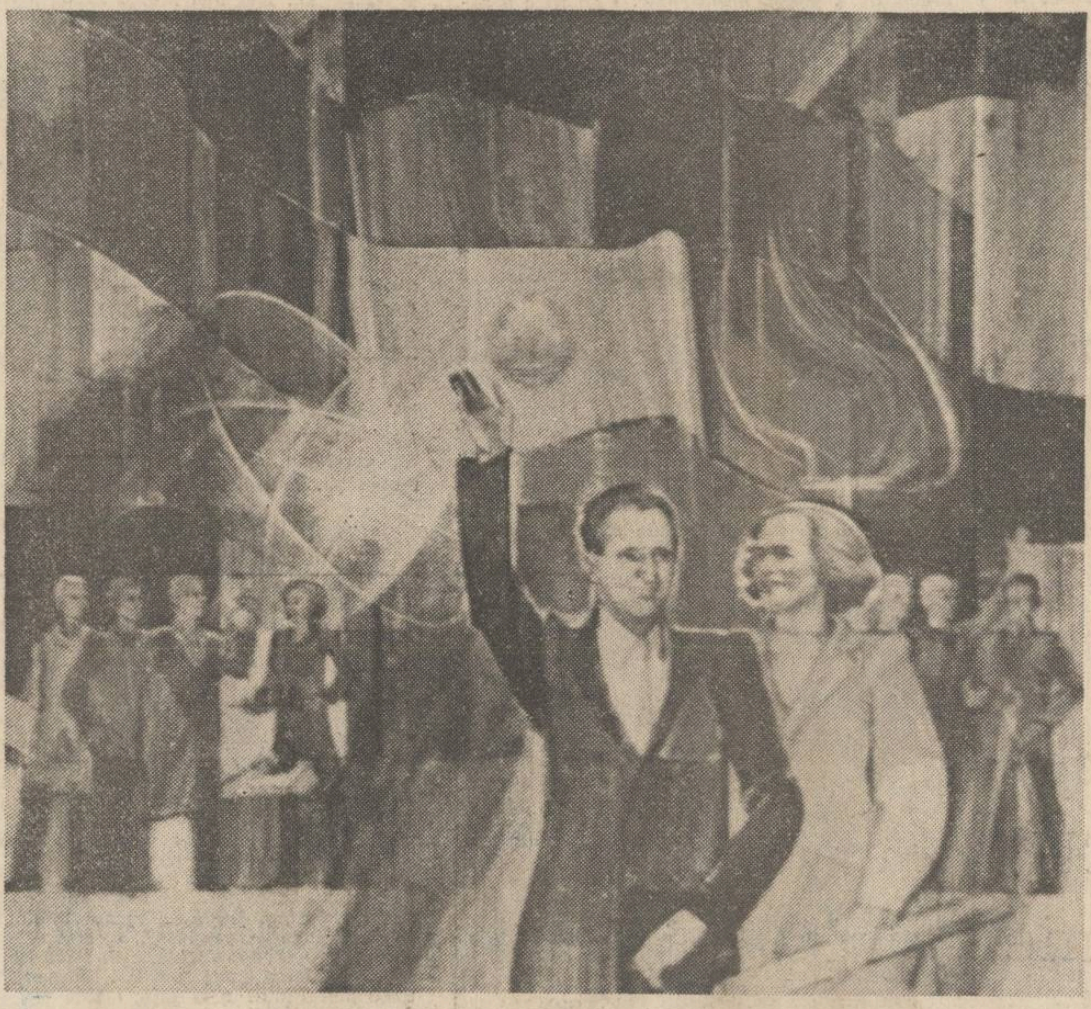

In actuala situație internațională, se poate afirma că problema fundamentală a epocii noastre este aceea a dezarmării nucleare și generale, a asigurării păcii pe planeta noastră. Nu există și nu poate exista astăzi o altă problemă mai importantă decit asigurarea dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor la existență, la libertate, independență, la viață și pace !

NICOLAE CEAUȘESCU

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia păcii

— In pagina a 3-a

PLENARA CONSILIULUI NAȚIONAL AL ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

Pentru viitorul omenirii

Nimic nu poate fi mai străin existenței omului de știință și celor mai intime aspirații ale sale, decit brutalitatea și primitivismul gindirii războincie, folosirea datelor științifice pentru a acumula noi mijloace de distrugere și a perpetua starea conflictuală intre oameni. Dacă există un sindrom de alienare specific profesiunilor legate de cercetarea științifică, atunci are cu siguranță infățișarea savantului care-și pune energia și capacitatea sa teoretică și practică in slujba războiului, sub orice formă s-ar manifesta, mai rece sau mai aprins de vilvătăile urii. Societatea omenească nu se poate dezvolta decit in condiții de pace, iar activitatea tuturor celor implicați in activități științifice trebuie pusă in slujba oamenilor, iar nu a nimicirii lor. Uriașele bugete militare, precum și potențialul uman implicat in realizarea proiectelor de intărire a arsenalelor de tot felul trebuie canalizate pentru rezolvarea problemelor cu care este confruntată omenirea, pentru eradicarea sărăciei și a subdezvoltării, a analfabetismului, pentru asigurarea accesului tuturor popoarelor la știință și la cuceririle tehnicii moderne, pentru combaterea bolilor și realizarea unui cadru social și natural care să permită o viață demnă.

In acest spirit, poziția oamenilor de știință din țara noastră a fost in mod constant animată de cele mai nobile și generoase aspirații ale umanității. Continuind o bogată tradiție, cu inaintași atit de conștienți de responsabilitățile lor sociale, oamenii de știință din România socialistă de astăzi se află angajați intr-un vast program de ridicare a țării la un nivel de dezvoltare și civilizație materială care să-i asigure un loc demn intre țările lumii. Pentru implinirea năzuințelor noastre, pentru asigurarea unui climat de destindere și creație liberă tuturor popoarelor, este necesar să facem totul, unindu-ne eforturile pentru a protesta impotriva incercărilor de a promova războiul și tot arsenalul său de consecințe nefaste. Recentele inițiative ale președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și hotărirea de reducere unilaterală, încă din acest an, cu cinci la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare și, in acest sens, consultarea poporului prin referendum se înscriu pe linia unei politici ințelepte și viguroase. Oamenii de știință iși recunosc in aceste hotăriri gindul lor cel mai ferm și mai generos. Activitatea Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea", condus de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, savant cu prestigiu științific de rezonanță mondială, este pilduitoare pentru voința de pace a oamenlior de știință din țara noastră. Apelurile lansate savanților de pretutindeni, expresie a hotăririi de a promova idealurile de pace atit de caracteristice intregului popor român, toate activitățile acestui forum pentru pace al oamenilor de știință români s-au bucurat pretutindeni de un ecou favorabil și amplu.

La recenta Plenară a Consiliului Național al Științei și Învățămintului, desfășurată sub președinția tovarășei academican doctor inginer Elena Ceaușescu, a fost adoptat un Apel care sintetizează poziția oamenilor de știință din țara noastră, in cuvinte pregnante și ferme : „Conștienți de gravele pericole pe care le creează pentru omenire inarmările, de contribuția pe care știința și slujitorii ei o pot aduce la oprirea cursei inarmărilor, la progresul continuu și asigurarea viitorului intregii lumi, noi, oamenii de știință și invățămint din Republica Socialistă România, adresăm savanților, cercetătorilor, intelectualilor de pretutindeni, precum și conducerilor de stat, guvernelor, tuturor oamenilor politici, chemarea de a ne uni eforturile și a conlucra tot mai strins pentru apărarea păcii — bunul cel mai de preț al omenirii !" Avem convingerea că noua și generoasa inițiativă a președintelui României socialiste, Apelul Plenarei Consiliului Național al Științei și Învățămintului pentru dezarmare și pace in Europa și in lume se vor bucura de o inaltă apreciere in rindurile tuturor națiunilor iubitoare de pace, iși vor croi un drum in viața internațională, iar rațiunea va triumfa.

Oamenii de știință, cadrele didactice vor spune un DA hotărit la referendumul din 23 noiembrie cu ferma convingere că votul nostru, alături de cel al tuturor oamenilor muncii din România, răspunde pe deplin năzuințelor multimilenare de pace ale poporului român.

Prof. dr. ing. Voicu Tache

Avem încredere

Cuvintul **pace** s-a născut odată cu limba și poporul român din **pax** al străbunilor noștri romani. Iar expresiile **dă-mi pace, lasă-mă in pace, fii pe pace** și altele, care in felul lor le au și alte popoare, s-au născut odată cu noi și fără ele nici nu putem concepe limba. De n-ar fi decit aceste sintagme, ar fi suficiente pentru a dovedi latinitatea, dar și caracterul nostru fundamental, acela de oameni ai păcii. Înaintașii noștri, geto-romani, nu și-au căutat cu spada vad prin ape, ca să treacă și să supună alte popoare.

Ne imbrățișează Carpații, care țin ca-n poală Munții Apuseni, și ne-ncinge la miază-zi Dunărea ca un briu cu catarama Porților de Fier, la miază-noapte, mai sus de Sighet ne stau pe frunte Tisa și toate apele și izvoarele munților, udind șesurile țării, s-adună, iar prin bătrinul Istru se revarsă in Pontul Euxin, pe unde și-a plimbat melancolia marele poet Ovidiu. Nu sintem artăgoși, nici nu tragem cu ochii peste gard la vecini.

De aceea conducătorul țării vorbește, nu fără amărăciune, de epoca tulbure a timpului ce amenință ursita planetei, care din partea popoarelor se dorește pașnică și vine cu propuneri ințelepte in toate cuvintările sale, răspunzind vrerii intregului popor, tuturor cetățenilor patriei noastre și care sint auzite pe toate meridianele terestre, intărindu-le elanul de-a cugeta la fel și a lupta pentru aceeași cauză.

Dar sintem ca o colină pe care o inundă asaltind-o apele.

Mi-aduc aminte, de cind eram in clasa a patra a liceului Moise Nicoară din Arad. Dar nu eram pe Arca lui Noe, nici pe muntele Ararat, ci ne năpădeau apele Crișului Alb cu toate celelalte ape ale lui. Și inundația creștea mereu. Trenul de la Arad ne adusese pină aproape de Ineu, unde am fost siliți de apele ce se umflau să ne coborim și s-o luăm pe costișe in sus, pină am dat de căscioara unui cioban, ce-și intărcuise acolo turma și-și adăpostise familia numeroasă in copii. Ciobanul ne-a primit cu obișnuita ospitalitate națională și in spațiul său restrins, dar cu grija a ceea ce se petrecea afară, căci apa creștea, căutind parcă să ajungă ciobanul. Deși se culcase, s-a sculat și s-a imbrăcat, iar din cind in cind ieșea afară și venea să ne spună ce-i cu apa : creștea ori da inapoi.

Ce să mai vorbesc de bucuria ce ne-a cuprins cind am auzit că apa scade ? Și încă repede ! A doua zi am putut pleca oarecum pe jos ca pe uscat, căci frigul de peste noapte lăsase oglinzi, care ni se spărgeau sub picioare, pină am ajuns in satul vecin.

Acolo cu greu am găsit un cetățean, care să riște să ne ducă cu căruța, ca să putem ajunge la Birsa să trecem Crișul prin vreun vad. Dar inainte de plecare, moțul cu spete de război ce venise cu noi, a intins pălăria să pună in ea ce-l lasă inima pe fiecare, ca răsplată pentru nocturna grea ospeție. Gestul era frumos, dar cu greutate am convins ciobanul să primească răsplata.

Omul ce-l convinsesem in satul vecin să ne treacă Crișul umflat, nu ușor s-a lăsat convins, că apa era mare.

Noi ne suisem in virf pe loitrele căruții, ținindu-ne unii de alții cu brațele. Eram patru inși. Am intrat in apă. Caii se cam codeau dar, atunci cind au simțit apa rece, s-au smucit pină am ajuns pe celălalt țărm. Apoi ne-am dus la Șebiș, satul meu, unde ne-am ospătat bine, că era tocmai ajunul sărbătorilor.

Unde s-ar mai găsi acele forțe care să ne treacă din viltoarea tulbure a timpului pe țărmul păcii ?

Avem incredere in puterea de convingere a Partidului nostru, care să sperăm că va lămuri multe popoare de pe planetă ce primejdie le paște din pricina unui dezastru nuclear. Căci vocea prin referendum de la București răzbate peste toate meridianele.

Mihai Beniuc

Imn de iubire

Patria e zimbet de copil
Și surisul mamei fericite.
E azurul limpezit de tril,
Alb noian de vise inflorite.

Zbor suprem de gind și porumbei
Înălțat din sufletele noastre,
E al Păcii pămintesc temei
Împotriva marilor dezastre.

Ea e crezul vieții neinfrint,
Doinele ce-n veacuri au izvoare,
Limba ce-o vorbim pe-acest pămint
Cu belșug de irizări stelare.

Ne e veșnic anotimp bogat
Peste glii de fapte in rodire,
Iar in inimi dor neegalat
Pentru calde imnuri de iubire.

Constantin Atomii

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Adevărurile limbii române

Comunicarea recentă, prezentată de G. Ivănescu la Academia Republicii Socialiste România, privind modalitățile de ințelegere și de prezentare a istoriei limbii, in general, a limbii române, in special, ne-a incitat să recitim opera fundamentală a Profesorului ieșan, **Istoria limbii române,** (Editura „Junimea", 1980), cu atit mai mult cu cit atit lucrarea menționată cit și comunicarea academică nu au suscitat o dezbatere de idei profundă, așa cum ar merita-o.

Să mărturisim că față de această „tăcere" a specialiștilor, in primul rind, dar și a unor cercuri largi de oameni de cultură, atit de păgubitoare demersului științific individual și ascensiunii noastre culturale comunitare, am refăcut, cu nostalgie, ambianța marilor dezbateri și confruntări filologice care au avut loc in prima jumătate a secolului nostru, mai ales, intre Școlile de la București (Ovid Densusianu), Cluj-Napoca (S. Pușcariu), Iași (Al. Philippide), și din care, intotdeauna, flacăra Adevărului a ieșit mai vie, mai ademenitoare pentru noile generații de cercetători ai limbii noastre naționale, in intreaga-i varietate geografică, istorică și stilistică.

Să precizăm, de la inceput, că deși G. Ivănescu descinde din familia spirituală a Școlii filologice ieșene, prin intreaga sa activitate in domeniul lingvisticii generale, al comparativismului indoeuropean, al lingvisticii romanice, cu privire specială la lingvistica românească, s-a vrut și s-a afirmat ca un „rebel", atit prin faptul că a supus, necontenit, unei analize critice ideile și teoriile predecesorilor, cit și prin avansarea unor idei originale, care, in final, prin ponderea pe care o au in structura de ansamblu a lucrării, se constituie, după părerea noastră, intr-o viziune nouă asupra formării și evoluției limbii române.

„Cu lucrarea de față, spune G. Ivănescu, in **Introducere,** intocmai ca și cu lucrările mele anterioare, se afirmă in lingvistica româ-

Valeriu Rusu

Continuare in pag. a 7-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Autor și personaj

Am, în cartea la care lucrez, un personaj mai năbădăios, refractar liniei trasate de mine, autorul, doritor, personajul acesta, de autonomie deplină. Ceea ce, de la sine ințeleg că mai dă oarecare bătaie de cap, mereu și mereu trebuind să-l trag de minecă să-l aduc, adică, unde i-e locul și rostul : in pluton. Dacă eu, autorul, dau viață personajelor, dacă eu sint stăpinul, cred că am dreptul să și hotărăsc soarta supușilor mei : așadar, să se știe, nu voi admite nici o evadare din pluton. Zadarnic veghez, suspectez, controlez, numitul personaj imi stă de-a curmezișul. Eu ii destinasem un rol important in lupta cu inerția, un personaj dintr-o bucată, un temerar — dintre aceia care există și în realitate (i-am și dat nenumărate exemple). El insistă, vrea să-mi demonstreze că nu-i chip să declanșezi o bătălie dreaptă, cu șanse de victorie, să duci lucrurile mai departe, asigurind poporul și civilizația, dacă nu ai capacitatea de a sesiza la timp adevărul în devenire. Cu adevărurile știute, recunoscute, el pretinde că ar fi mai simplu : pe astea le accepți, le promovezi, eventual, dacă nu-ți stau la inimă, treci pe lingă ele cu băgare de seamă, te furișezi, cum

Nicolae Țic

Continuare in pag. a 2-a

Spre lumea esențelor

Sîntem ai timpului. Așa cum timpul este al nostru. Există in noi o necesitate profundă, conștientă sau inconștientă, de a ne raporta la timp, de a-l controla, de a-l ințelege mereu mai adinc. Istoria, oamenii, existența spirituală ni se revelează numai in efortul de a ne cunoaște pe noi inșine ca realitate raportată la timp.

Trăim intr-o epocă in care conștiința istorică a lumii și a fiecărui om in parte capătă noi dimensiuni. Efortul de circumscriere și de ințelegere a faptelor și datelor prin care omul, in decursul timpului, impune naturii fizice, sociale și moral-spirituale un conținut și o ordine conforme cu specificul uman este corelat cu suma valorilor capabile să ne definească in ceea ce avem noi mai profund și mai autentic. Ni se revelează tot mai limpede faptul că logica istoriei este omul, descoperirea esenței și a ordinii umane, a valorii și demnității umane.

E semnificativ faptul că istoria, ca domeniu al cunoașterii și ca mod de explicare al esenței umane in perspectiva temporalității, cunoaște astăzi și la noi și in alte spații culturale o afirmare fără precedent. Lucrările de istorie, indiferent că se referă la anumite epoci sau personalități, la domeniile evoluției sociale, la prefacerile mentalităților, instituțiilor și valori-

Mihail Diaconescu

Continuare in pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

N. IORGA: «Istoria literaturii românești. Introducere sintetică»

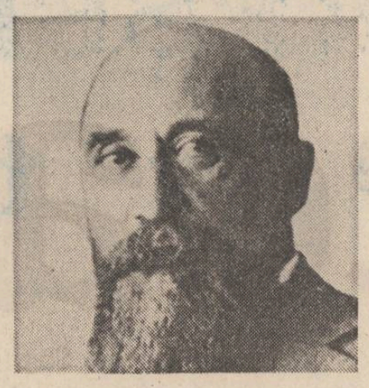

III

Polemismul **Istoriei literaturii românești** în versiune sintetică a lui N. Iorga este exprimat cu claritate de autorul cărții în mai multe rînduri. **„Am avut și noi o epocă de Renaștere. Această Renaștere este, firește, mai puțin fecundă decît în alte părți, dar cu toate acestea constituie unul din fenomenele cele mai interesante în trecutul nostru cultural și literar. Noi nu ne mai putem închipui astăzi literatura noastră așa cum pe vremuri o prezenta un Gaster într-o mare colecție germană, legînd manuscript de manuscript, ca și cum noi nu am fi fost decît niște copiști ai slavilor de peste Dunăre".** Ochiului deprins să distingă numai un singur model, N. Iorga îi opune o privire foarte aplicată, din chiar inima faptelor literare românești. Acolo unde alții văzuseră doar gestul copistului, el semnalează combustia creației, după cum acolo unde se credea a fi doar o îngrămădire informă de scrieri fără aspirație savantul ne propune să descifrăm alături de el ineditul inițiativei.

Departe de a reprezenta o provincie în afara marilor artere de circulație culturală și artistică ale Europei, căreia nu-i mai rămînea decît să aștepte a fi irigată abia în secolul al XIX-lea de o revărsare culturală occidentală, țările românești au fost în pas cu vremea lor. Ceea ce apără aici N. Iorga este capacitatea ei de a fi vie, de a răspunde la solicitările momentului, de a avea personalitate. **Alexandria** n-ar fi devenit un roman românesc, perfect asimilat literaturii române, dacă n-ar fi corespuns aspirațiilor societății românești. **„Cu tot îndemnul spre traduceri al Doamnei Elena Ecaterina, fiica de despot sîrb,** Alexandria **nu ar fi prins dacă nu ar fi răspuns nevoilor societății. Și îndată ce societatea aceasta a gustat literatura** Alexandriei, **au răsărit tipuri ca al lui Mihai Viteazul (...). Pentru a avea pe Mihai Viteazul trebuia** Alexandria **și pentru a avea** Alexandria **trebuia starea de spirit cavalerească care începe să se formeze la noi în intîia jumătate a secolului al XVI-lea".** Caracteristică pentru spiritul lipsit de prejudecăți al istoricului este etichetarea necanonică a prozei acestor romane populare drept primă vîrstă a romantismului, datorită glorificării eroicului, a fascinației exoticului, a exaltării aventurii și miraculosului. Nu este singura judecată necanonică într-o carte esențialmente polemică.

Nota de dramatism a cărții nu vine numai din urmărirea modului în care fondul propriu își cucerește forma și locul cuvenit în literatura română, adesea în luptă cu un fond de împrumut. Ea este accentuată de revendicarea polemică a autorului, care nu acceptă imaginea unei literaturi române alcătuită din cópii și scrisă de copiști, o literatură vasală și fără inițiative. Grăitoare rămîne atenția pe care N. Iorga o acordă paternității **Învățăturilor lui Neagoe către fiul său Teodosie,** trecută de unii cercetători cu lux de demonstrație în categoria compilațiilor, a literaturii de mănăstire și de copiști. **Învățăturile lui Neagoe** n-ar fi fost ale acestuia, ci ale unui călugăr din secolul XVII, care ar fi transcris-o lipind cap la cap diverse texte și atribuind-o lui Neagoe. Marele istoric a arătat cît de fantezistă este costisitoarea demonstrație, care imaginează un călugăr necunoscut, imposibil de plasat într-o epocă unde nu-și avea locul. Ca de obicei se caută autenticitatea scrierii și concordanța ei cu societatea. Sfaturile războinice din carte sînt proprii secolului lui Neagoe (XVI) precizează Nicolae Iorga, improprii epocii lui Matei Basarab (sec. XVII) și inacceptabile cuiva care nu le-a trăit pe viu. Revendicarea valorii românești întreprinsă de N. Iorga pentru Neagoe s-a dovedit mai tîrziu întru totul justificată. Pentru marele savant, **Învățăturile** erau românești mai ales datorită „fondului lor indigen", ale cărui trăsături le definește, mai ales, în capitolul **Curentul autohton în fața romantismului de împrumut.**

Marea creație literară românească i se pare de altfel autorului acestei sugestive istorii literare imposibile în afara fondului autohton. Din această pricină el poate să scrie aceste paradoxale rînduri : „poți să scrii în românește cu o orientare absolut străină și poți să scrii în limbă străină, cu cel mai mare, cel mai adevărat și cel mai complex suflet românesc". Forța de creație literară și spirituală a acestui suflet românesc îl interesează în primul rînd pe N. Iorga și o semnalează cu atît mai mult cu cît ea se dovedește capabilă să toarcă din caierele diferitelor influențe un fir propriu, pe cît de independent, pe atît de original și nu o dată cu caracterul de anticipație, numit în zilele noastre cu un cuvînt, care s-a vrut mai precis decît altele, **protocronie.** I se pare a recunoaște aceste trăsături la Stolnicul Constantin Cantacuzino și ține să o spună apăsat : „la scriitorul româno-italian este o dorință de a întrebuința toate documentele cîte îi puteau cade în mînă. A redactat astfel pentru folosul lui ceea ce numesc eu «cronologia tabelară», adecă o serie de însemnări cu privire la documente din secolul al XIV-lea înainte. Astfel **el scrie istoria cu o concepție cum nu o avea nici unul dintre istoricii contemporani în Apus :** găsește toate izvoarele pe care le întrebuințăm noi astăzi." Sublinierea aparține lui N. Iorga, care evidențiază asemenea trăsături acolo unde de obicei s-a văzut (chiar și de către el mai înainte) aspectul patriarhal, tradițional. El găsește că Ion Neculce a îmbrăcat într-un stil tradițional „un fel de a fi revoluționar" și că stilul lui Neculce e înșelător. Dintre argumentele aduse reținem pe cel legat de **O samă de cuvinte : „El vede că aici nu este adevărul istoric, dar cu toate acestea le cuprinde lîngă cronică întocmai ca și Stolnicul Cantacuzino, care spune că istoria trebuie să întrebuințeze și cîntecele bătrînești și legendele din popor. E aceeași stare de spirit și la unul și la celălalt, numai cît unul prelucrează acest material istoric, celalt nu se ocupă de aceasta, ci, pur și simplu, pare a spune : iată, cînd veți scrie istoria țării, vă pun la dispoziție un material care nu trebuie să se piardă".** Acest „orizont occidental", (această mentalitate protocronică, ar zice Edgar Papu), este configurat de N. Iorga din datele concrete, din analiza contextului. Aceeași modalitate de a cîntări faptele de care se ocupă, literatura pe care o studiază și o prezintă — a dus pe N. Iorga, prin proiectarea pe ecranul european, a circumscrierii lucrărilor de factură novatoare, **protocronică** ale lui Dimitrie Cantemir. Pe lîngă mult citata **Istorie a imperiului otoman,** Iorga tratează la fel și **Descrierea Moldovei.**

Fazele fericite ale apariției acestor personalități excepționale sînt urmate de altele în care circuitele firești se suspendă, raporturile devin unilaterale. „Moda de Țarigrad", formă a imperialismului cultural turcesc, este improprie fuziunii cu fondul indigen și produce hibrizi literari. Înaltele cote atinse de scrierile lui D. Cantemir, Constantin Cantacuzino, Ion Neculce nu-și mai găsesc echivalențe într-o epocă literară cu avînt reprimat. Cum pentru N. Iorga viața unui popor, ajunsă la un anume grad de dezvoltare, nu poate fi suprimată, pentru că ea se ascunde pentru a izbucni la suprafața pămîntului cu putere sporită, această fază e doar trecerea către altele, unde Mihai Eminescu va fi înfățișat ca **expresia integrală a sufletului românesc.** Ceea ce nu va scuti în continuare literatura română de disputa fondului autohton cu altele, care constituie, după N. Iorga, „originalitatea dramatică a acestei literaturi".

Istoria literaturii românești. Introducere sintetică nu e o carte accidentală în cariera lui N. Iorga. Nu este nici măcar vorba despre cele sase volume proprii de istorie literară, a căror sinteză o găsim aici. Este vorba de spiritul întregii orientări și opere a lui N. Iorga. Preocuparea lui de forța de creație a poporului român, de unicitatea și caracterul anticipator al literaturii acestuia, de **protocronia** lui, cum am zice astăzi, este unul din firele roșii ale carierei lui de istoric și literat. Să nu uităm că N. Iorga este autorul **Dreptului la viață al stelor mici** și că acesta este un titlu foarte semnificativ pentru unghiul de vedere al **Introducerii sintetice.** Să nu uităm că în **Afirmarea vitalității românești** (1938) el face elogiul poporelor mici, modalității de a trăi prin inițiativă culturală, că gazetăria și cursurile sale ultime sînt o pledoarie patetică și erudită în favoarea dreptului la viață al oricărui popor creator de valori culturale. Și mai ales nu trebuie uitat că N. Iorga a fost asasinat de uciga și extremei drepte tocmai pentru idei ca cele din gazetăria sa ultimă și din **Istoria literaturii românești. Introducere sintetică.**

M. Ungheanu

MIRCEA IVĂNESCU: «Alte poeme nouă»

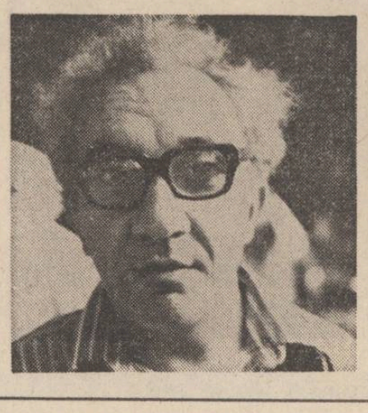

Poemele dintr-o carte semnată de Mircea Ivănescu — intitulată cînd **Poem,** cînd **Poeme** cînd **Alte poeme,** cînd, iată, **Alte poeme nouă,** autorul ținînd și astfel, prin această desuetudine ironică să atragă atenția asupra continuum-ului de cuvinte (Lawrence Durell) și de stări — seamănă unul cu celălalt, volumele sale seamănă între ele, structural, și toate seamănă cu poetul. Nu, desigur, cu persoana fizică, și ea inconfundabilă, ci cu eul liric, abia disimulat, în vers, cu o umilitate specială, ce subsumează și depășește orgoliul, sub numele **povestitorul.** Unitatea stilistică și tematică este perfectă, adică evidentă și evidențiată, în sensul că nimic nu se înnoiește, ci totul se adîncește semnificativ. Poetul numește această situație, foarte nimerit, „monotonie vicleană", conotind astfel caracterul invăluitor al poeziei sale, asemeni unei partituri muzicale transcrise în chei diferite, care sfîrșește prin a deveni obsedantă. Mircea Ivănescu investighează — așa-zicînd — spațiile memoriei, încercînd să salveze, de sub teribila presiune a timpului, fragmente de existență, chipuri, stări, gesturi. Memoria este, aici, poezia însăși, care poate întemeia o lume : „să întemeiezi o ființă — o lume, nu numai / lumea de noapte / în care se petrec scene învălmășite / unde un același personaj — pe care nu-l simți dinăuntru / ca pe tine însuți — se agită, asemenea umbrelor pe perete / și se zbate să ajungă la timp, și mereu este întîrziat / de cite o așteptare, un drum, într-o parte, într-alta / întortocheat, / nu, ci un oraș în care să te miști — așa-ți spui — / de acum încolo, cu treburi prin piață, cu pași rari pe cheiuri, / și prin străzile care coboară întrerupte, spre casele vechi." **(cum se construiește un personaj).**

Tema esențială a poeziei meivănesciene este **singurătatea,** iar figurile relevante sînt cele ale **destrămării și absenței.** Tentativei memoriei de a recupera timpul pierdut i se opune acțiunea simultană a unei conștințe hiperlucide, care suspectează fiecare gest de inautenticitate și produce, la nivelul limbajului poetic, o retorică a îndoielii nesfîrșite. Lucrurile sînt și nu sînt, în același timp, dar, cel mai adesea, **ar fi fost să fie,** „povestitorul" reia, mereu și mereu **amintiri învălmășite** sau **începuturi de amintiri,** a căror semnificație, cîndva clară, acum îi scapă. Între **atunci** și **acum** se întinde un spațiu al absenței, în care memoria, inutilă, se scufundă cu voluptate : „întîmplare care nu s-a petrecut niciodată / în viața cu mișcări sufletești, și trupești — / (și petrecerea înseamnă alunecare în timp, / de la un loc la altul — și înfășurat în vreme și în gesturi / ca într-o haină de ploaie — și dînd la o parte / nemișcările, străvezii doar în parte). mișcat — / adică așa însemnînd, ca într-un basm, că pe acolo / n-a trecut de mult nimeni — să intri în timp, / cu gesturi, răsturnînd la o parte / nemișcările. străvezii doar în parte). Oricum, o întîmplare / pe care aș fi vrut să o pot povesti — și uite că nici nu există / o asemenea mutare a gesturilor sufletești / pe tabla asta alternîndu-și albul și întunericul, / și rămîn doar începuturi de amintiri" (fragment din **gîndire veleitară).** Poezia lui Mircea Ivănescu construiește lent (lentuos, ar spune poetul), din imagini ciobite, un timp al așteptării frustrate, dureroase, pe care „povestitorul" și-l asumă ca pe un destin. Impasului memoriei i se aliază, în această dramă a absenței, suspiciunea față de posibilitățile cuvintelor de a decupa o stare și, din această cauză, determinantele se înmulțesc, comparațiile abundă, tehnicile compoziționale sînt afișate la vedere. În corpul poemului sînt incluse numeroase paranteze, un fel de discurs metapoetic, cu funcție explicativă simulată, căci, în fond, nu explică nimic, ci concurează la instaurarea atmosferei lirice. Metaforele nu revelează sensuri ascunse ; ele înconjoară, ca o plasă cu ochiuri dese, subiectul poetic, fixîndu-l o clipă, pentru ca, apoi, acesta să refuze parcă ipostazierea atrăgînd, dintr-un alt unghi de vedere, o nouă serie de tropi : „o privim dintr-o parte — citește — și e limpede că nu foarte atent, / căci degetele mîinii celelalte, pe masă, se joacă cu un fel / de nerăbdare abia politicoasă — (și ne gîndim — vorbele astea le așezăm / după o pendulație expresivă — și nu ajung niciodată pînă la cealaltă / ființă — altfel decît ca niște alcătuiri — și noi obiecte din astea, / sculpturi mărunte, bibelouri, jocuri răsfrîngătoare sparte în prizme, / putem face mereu — și, firește, ea, ei, le pot privi cu o răbdare nerăbdătoare, ca în romanele / cu intîlniri după-amiaza pe pajiștea din spate, către grădină, / cînd beau ceai și fac replici inteligente), și termină apoi, și își ridică, / așa cum face de obicei, rîzînd, ochii spre noi și ne spune / că nu știe cum să înțeleagă aceste vorbe ale noastre, — și înțelegem atunci / că s-a încheiat și nuvela aceasta, / dar înainte, trebuie să o scriem, / nu ? — să facem atmosfera cu soare de vară, după zilele dinainte / cu ploaie — și cu vicleneie răsfrîngeri ale amintirilor, / și unele gesturi pe care o ispitim noi să le facă, / și unele vorbe ale ei, cărora noi le dăm înțelesuri și nuanțe / migăloase, care firește, ei nu-i vor spune mare lucru, / dar pentru noi sînt viața. / așa ne gîndeam să începem..." (fragment din **citind la doxa aceasta dificilă).** Această emisie continuă și egală de poezie, generatoare a unei atmosfere lirice speciale („răbdare nerăbdătoare" spune poetul) riscă uneori (de puține ori) să genereze doar plictiseală și confuzie, ca în poemele **ce întîmplare** și **povestindu-i ei acuma despre conacul groazei,** în care vocea „povestitorului" obosește, sau poate doar atenția cititorului, solicitată din plin de „monotonia vicleană" a autorului. Se înțelege că impactul emoțional produs de această poezie se datorează, în bună măsură, nu doar dramatismului conținut al stărilor exprimate, ci și tehnicii poetului, care știe să dozeze efectele, să creeze atmosferă — aproape exclusiv livrească — să potențeze metafora, prin plasarea ei într-un context prozaic, să exploateze virtuțile poetice ale „poantei". Vreau să spun, de fapt, că alături de o extraordinară sensibilitate, de o rară capacitate asociativă și de o imaginație vizuală debordantă, Mircea Ivănescu posedă știința compoziției poemului. Iată aceste calități, prezente în tulburătorul poem intitulat **el vorbește repede,** parabolă profundă despre condiția umană : „înălțarea — aici, amintirea acelei seri, uitate, amintite, / uitate din nou, cînd ne-am plimbat pe străzile de mai jos / de turnul telefoanelor — și-mi explica — precipitat, trecîndu-și grăbit, / degetele cu care gesticula, prin flăcările o vreme mocnind, acum izbucnind, să-i lumineze, ca niște torțe alergîndu-i prin față, / fața — îmi spunea cum e ca o muscă preocupată mergînd — / văzîndu-și de treburile ei, pe care — acuma îmi spun, le vedea în jocul de prizmă / al adevărului treptat decolorîndu-se în minciună — / căci musca are ochi în fațete — și el știa asta — / firește — și îmi spunea cum merge — mereu mai departe, / pe masă — și ajungînd la capăt — și neavînd senzația planului pe care se află, merge în continuare / pe lățimea tăblii — și nici nu știe că a început / să coboare".

O problemă importantă pentru poezia lui Mircea Ivănescu este aceea a amplitudinii receptării ei, dată fiind abundența referințelor și aluziilor culturale. Este în afara discuției faptul că, în poezia modernă, livrescul nu mai reprezintă un adaus prețios (în sensul prețiozității), ci o modalitate, la fel de valabilă ca și altele, de a exprima o viziune asupra lumii. Așa cum, sociologia literară de azi nu mai lucrează cu noțiunea de public, ci cu aceea de publicuri. Poezia lui Mircea Ivănescu este livrescă și își selectează, în funcție de acest fapt, un anume public. Sau, este selectată de un anume public. Dar nu numai atît ! Presupunînd, de pildă, că numele Milena, în contextul în care acesta apare în poemul **citind la doxa aceasta dificilă,** nu-l trimite cu necesitate pe cititor la epistolarul lui Kafka, una dintre conotațiile poeziei se pierde, dar lirismul ei substanțial nu dispare, menținînd astfel comunicarea. Altfel spus, tipul de poezie practicat de Mircea Ivănescu oferă posibilitatea mai multor nivele de lectură, însă indiferent de acestea, rămîne mereu poezie. O poezie originală în planul formei expresiei, profundă ideatic, inconfundabilă în peisajul poeziei românești de azi.

Valentin F. Mihăescu

Autor și personaj

Urmare din pag. 1

ar veni, iar dacă ai norocul să scapi teafăr, zici bogdaproste că ai scăpat.

Cele în devenire, adevărurile care abia își fac loc, sînt cumplite. Dacă le ignori, dacă le mai și stai împotrivă, sînt în stare să te strivească. El îmi dă și un exemplu arhiștiut, pe care l-am mai dat, și eu, autorul, în cîteva articole : cu aproape 40 de ani în urmă, cînd muncitorii comuniști de la Brașov anunțau primul tractor românesc, cineva (firește, un reprezentant al opoziției, vreun fost patron...) a declarat solemn : dacă acest tractor pornește eu mă arunc înaintea lui ! Îndoială nu mai încape, omul acela își avea un crez al său, miza pe el cu viața, gestul, oricum, putea fi sublim. Iată însă că adevărul în devenire l-a nimicit. Tractorul a luat-o din loc, s-a dezvoltat la noi o industrie de tractoare, mașini grele. Astfel, individul, neavînd un adevăr de partea sa, nu a mai intrat în istorie, a intrat în ridicol. S-ar fi putut salva de ridicol în ultimul moment ? Da, îmi zice personajul meu, dacă se ținea de cuvînt : dacă se arunca înaintea tractorului, încrezător în frînă, în reflexele și bunăvoința tractoristului. Există, trebuie să existe și o demnitate a recunoașterii, nu lipsită de o anume măreție. Tot așa, cînd s-a pornit la noi campania de alfabetizare : procentul de analfabeți fiind destul de ridicat, mulți nepricepînd măcar de ce trebuie să învețe, s-au îndoit de reușită pînă și unii dintre dascăli (altfel, oameni de treabă, devotați cauzei, în cîte-o împrejurare chiar înflăcărați). Adevărul în devenire s-a transformat în adevăr deplin, de necontestat : în România toți cetățenii știu carte.

Cînd triumfă un adevăr ? Menționează personajul meu. Cînd începe să cîștige adepți credincioși, hotărîți, cînd numărul adepților crește. Ceea ce, totuși, nu este suficient : adevărului trebuie să i se aducă jertfe, sacrificii, pentru fiecare adevăr ce cuprinde masele cineva și-a dat viața. De ce nu ne-am referi și la literatură ? Îmi propune personajul meu. Amintește-ți dogmatismul anilor '50 : cei care impuneau, susțineau și practicau dogmatismul — nutreau și speranța că acesta ar fi adevărul în devenire (ce atît mai mult, cu cît și unii dintre îndrumători îi prevedeau un viitor strălucit...). Pînă cînd — din interiorul partidului, din interiorul mișcării noastre cultural-artistice — a început bătălia împotriva dogmatismului. Pentru dogmatism nu se jertfise nimeni, nu era al nostru, nu era o durere a noastră, în schimb — destui profitaseră de pe urma lui. Falsele glorii s-au dus, soclurile de carton s-au prăbușit. Din fericire, unii s-au salvat, au avut demnitatea recunoașterii, și-au fost primiți în rîndurile celor ce suferiseră pentru adevărul în devenire — antidogmatismul, adică.

Oarecum spre jena mea, trebuie să informez că acest conflict — între mine, autorul, și personajul meu — a izbucnit din pricini destul de mărunte, încurcături, nemultumiri, tracasări cotidiene mai exact, necazurile provocate de circulația autovehicolelor în Capitală, cu atîtea devieri, gîtuiri tocmai în zona centrală, pe Dimbovița, pe bulevardul Magheru, Ana Ipătescu și Piața Victoriei. Nervi, amenzi, afuriseli. Personajul meu, intransigent, mi-a replicat : astea, toate, sînt sacrificii necesare adevărului în devenire. Altfel, cum ? Cum ai vrea să modernizezi un oraș ? Peste numai 3—4 luni se va redeschide circulația, există termene precise, mii de oameni lucrează din greu zi și noapte, se caută, se găsesc soluții adecvate, iar adevărul se va impune sub forma unui traseu central de metrou, o binefacere pentru 2 milioane de bucureșteni și a unei Dîmbovițe cu apă limpede. Nu mi-am contrazis personajul, mai ales că o parte din rezistiți s-au și ridicat. Însă toate astea, i-am zis, interesează presa, gazetăria, sociologia, eventual și psihologia, informarea cetățenilor la zi. Or, tu ești personaj de literatură, de roman, devierile de circulație, neajunsurile — pe toate le suporți prin mine, nu direct.

Dimpotrivă, personajul meu este de părere că tot ce ține de sacrificii, de un efort constructiv, care solicită oamenii — uneori la limită — dar și modelează oamenii, trebuie să intereseze și literatura. Este și aici un adevăr în devenire. Întreb : Se naște, cumva, un nou tip uman ?! O, nu, să rămînem la cel existent. Sub ochii noștri se naște un nou ritm uman (pe aici, pe la noi), mai eficient, susținut de mari ambiții, de pricepere, de hotărîre. Putem vorbi azi de o tradiție tehnică, de meseriași de excepție, de colective de mare forță în economia națională. De un orizont de gîndire mai larg, de îndrăzneală, de creație. Oare toate acestea nu marchează orașul de azi ? Nu spulberă inerții ? Nu dau încredere, perspectivă ? Adevărul în devenire cere muncă multă, unitate, sacrificii. Depinde în primul rînd de oameni cînd, și cum, va triumfa el în progres, într-o nouă calitate a vieții, asigurînd și o condiție comună superioară. Atunci va avea loc, probabil, și o altă așezare (o reașezare) a valorilor chiar și în literatura română contemporană. Criteriile nu sînt greu de bănuit. Preventiv, dacă mi se îngăduie, eu, personajul, m-as adresa direct autorilor : lăsați personajele, fictivele, să evadeze din pluton, să se miște în voie prin realitate, printre persoane. Ele se pricep să sesizeze la timp și să servească fără ezitări adevărul în devenire.

REVISTA REVISTELOR

„LUPTA ÎNTREGULUI POPOR"

— Număr special —

Acest număr al revistei **Lupta întregului popor** este închinat geto-dacilor cu prilejul sărbătoririi celor 2500 de ani de la atestarea lor documentară.

Sub supratitlul **GETO-DACII : „Cei mai viteji și mai drepți dintre traci"** sînt înmănunchiate mai multe contribuții privitoare la societatea geto-dacă și cîteva din marile evenimente istorice pe care le trăiește. Primul articol este semnat de dr. Mircea Mușat și dr. Ion Ardeleanu care, sub titlul **Vechimea și continuitatea în spațiul carpato-danubiano-pontic, caracteristici fundamentale ale istoriei poporului român,** vorbesc despre continuitatea poporului român probată prin continuitatea geto-dacică la Carpați, Dunăre și Marea Neagră, continuitate care consfîtuie axul marilor sale realizări istorice moderne, culminînd cu Marea Unire din 1918. Colonelul dr. Gheorghe Tudor se ocupă de **Marea confruntare militară din anul 514 i.e.n.** dintre geto-daci și perși pentru a sublinia coeziunea socială și forța militară a geto-dacilor capabili să înfrunte cu succes una din cele mai mari armate de invazie ale antichității. Cunoscutul specialist, prof. dr. Ion Horațiu Crișan, îl prezintă pe **Burebista, marele strateg al Daciei secolului I i.e.n.** evidențiind anvergura politică și militară a acțiunilor acestui „cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia", cum i se zice într-o inscripție antică, rege al regilor daci care devenise obiectivul politic militar numărul 1 al lui Iuliu Cezar. **Epopeea luptei dacilor pentru libertate** sub Decebal o reconstituie pentru cititorii revistei prof. dr. docent Dumitru Berciu. **Despre Oastea geto-dacică,** despre organizarea, înzestrarea, logistica ei ne informează Mihail Zahariade, atrăgîndu-ne atenția asupra echipamentului complex de război al acestora, expresie a unei civilizații evoluate. Tot ca o dovadă a nivelului ridicat al civilizației acestor adversari ai Romei ne stă **Sistemul de fortificații al geto-dacilor** înfățișat de Floricel Marinescu. În sfîrșit, prof. dr. Virgil Cîndea schițează cîteva comentarii pe marginea textelor părintelui istoriei despre geto-daci sub titlul **Recitind pe Herodot.**

O interesantă trecere în revistă se intitulează **Armatele marilor imperii care s-au confruntat cu geto-dacii** și ne-o oferă general-maior Constantin Antip, care ne descrie tipurile de armată : persană, macedoneană și romană, cu care a intrat în conflict armat poporul dacic în cadrul unor evenimente militare de tip „mondial" pentru vremea lor.

„Studiul realităților și valorilor istorice din sud-estul Europei, în general, și în spațiul carpato-danubiano-pontic, în special, reliefează unul din adevărurile fundamentale ale istoriei din această parte a lumii, potrivit căruia sîntem aici din totdeauna", scrie general-locotenent Ilie Ceaușescu în articolul **2500 de ani de luptă pentru păstrarea ființei naționale, pentru unitate, libertate, independență.** Subtitlurile **Îndeletniciri statornice. Necurmatele lupte pentru a păstra dreaptă cumpăna istoriei, Luptele de rezistență ale statelor feudale românești împotriva cotropitorilor. Poporul român în era revoluției** rezumă expresiv o istorie milenară, dramatică, dar plină de înfăptuiri durabile. **Descoperirile arheologice, dovezi ale vechimii și continuității poporului român,** de colonel dr. Cristian Vlădescu, face bilanțul vechilor și noilor dovezi arheologice care demonstrează vechimea poporului român pe teritoriul pe care-l locuiește și astăzi, de mii de ani. La rubrica **Mari bătălii** este tratată lupta de la Adamclisi dintre daci și romani, de către colonel dr. Vasile Mocanu. De **Însemnele geto-dace** se ocupă dr. Maria Dogaru evidențiind continuitatea însemnului dacic al balaurului sau șarpelui în heraldica și sigilografia românească. Interesantele rubrici redacționale privind **Monumentele luptei românilor de-a lungul vremii** și **Personalități ale lumii antice** completează judicios sumar al revistei **Lupta întregului popor,** număr special, 1986. Mai colaborează cu articole : prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, locotenent-major Mircea Dogaru, dr. Florin Constantiniu, col. Emanoil Vladislav.

Numărul special al revistei **Lupta întregului popor** închinat sărbătoririi celor 2500 de ani de la atestarea geto-dacilor în istoriografia antică reprezintă un grăitor și binevenit omagiu adus celor mai vechi strămoși ai românilor, geto-dacii, unul din cele mai mari și mai civilizate popoare ale antichității.

Lector

COMPETINȚE ȘI COMPETENȚE

● Orice scriitor adevărat știe că o carte își are soarta ei. Odată tipărită, autorul și-a spus cuvîntul, urmează să vorbească alții. Acest lucru nu-l face însă M. Iorgulescu în **România literară** nr. 43, unde sub titlul **Critica „voluntară" și Panait Istrati** încearcă să-i convingă pe cititorii comentariului lui Nicolae Georgescu la opusculul **„Spre alt Istrati",** că acesta nu este demn de încredere. Nefiind demn de încredere, cade deci și critica la cartea lui M. Iorgulescu.

Nu ne vom ocupa acum de maniera în care se încearcă discreditarea lui Nicolae Georgescu, operație comună de altfel și altor organe de emisie sincronă, dreptul acesta aparținîndu-i desigur celui în drept. Altceva ne interesează pentru moment în acest articol al cărui semnatar pozează în victimă : colecția de epitete și formule discreditante, unele de-a dreptul injurioase. Ce aflăm despre Nicolae Georgescu ? Că **nu are competență, dar că o compensează cu aplombul,** că **este ridicol, că își asumă o „pompoasă gravitate",** că **are o „vocație parazitară",** că **este vinovat de „anexiuni frauduloase",** că reprezintă **o direcție fantasmagorică,** că **are o „gravitate pretențioasă, ridicolă" și, desigur, o „competință îndoioasă".** Acestea toate ni le spune M. Iorgulescu despre criticul cărții sale **Spre alt Istrati** pe mai puțin de o coloană de gazetă ! Parazitism, fraudă ?

Colecția de epitete și formule discreditante nu este însă completă. Urmează : **„jalnică prestidigitație ignorantă",** din nou **„gravitatea pretențioasă, ridicolă și competința îndoioasă".** Și cu o frecvență care vădește calculul persuadării cititorului, mereu „criticul volintir". Întrebarea simplă este : Nu e cumva prea mult pentru nici două coloane de revistă ?

Marius Petrescu

PROTOCRONISMUL FĂRĂ ENTUZIASM

● Citim în nr. 42 al **Românieî literare** un exemplar articol prin intuiție, inteligență critică, generozitate, despre Camil Petrescu. Se numește **Substanțialismul lui Camil Petrescu** și este scris de Constantin Noica. **„Mulți, între cele două războaie, au șovăit"** (să pună pe Camil Petrescu între cei mari). **„Pe deasupra era român — adică trebuia (prin anii 1920) să fie lipsit de suflu, să nu reușească în literatură decît în schiță și nuvelă, iar în materie de gîndire filozofică să rămînă la prelegeri și conferințe, la manual, sau cu una ori două excepții în trecut, la un sfios ecou întîrziat al celor mari din Apus! Duhul marelui Caragiale, acest geniu întors pe dos, ne trăgea, de altfel, pe toți în cafenea".** Constantin Noica știe să vadă și are decizia de a spune ce a văzut în această epocă a anilor 20, adică un complex de inferioritate. Iată de unde venea neîncrederea în Camil Petrescu, (ca replică la marea lui încredere în sine), și mai ales discreditul la care a fost supus. Campaniile împotriva lui Camil Petrescu au dat un sentiment de plenitudine unor spirite suficiente.

Dimensiunea reală a lui Camil Petrescu ne-o dezvăluie, ne spune Constantin Noica, **Doctrina substanței.** Citit prin prisma acestei doctrine romanul **Ultima noapte de dragoste...** este revelator pînă și în **„notațiile lui critice de amănunt, ca acea observație** (Ed. Eminescu, 1985, p. 125) **cum că aprioriismul matematic reprezintă o greșeală a lui Kant și că explicația universalității și necesității matematicilor rezidă în originea lor de ordin convențional, că deci totul ține de limbaj, ceea ce înseamnă — oricît ar regăsi eroul ceva asemănător lui Papini — o uluitoare anticipație a ce avea să fie formalismul veacului XX".** Constantin Noica știe ce vede în Camil Petrescu și știe să numească ceea ce vede. Spiritul de pionier și grandios al lui Camil Petrescu a mai fost semnalat și altădată, însă niciodată atît de revelator. În **Noua structură și opera lui Proust,** eseistul deosebește o **„profetică viziune critică în legătură cu supraviețuirea sigură a lui Proust, față de cea nesigură a lui Joyce".**

Desen de Benone Șuvăilă

Figura de ginditor care o ia înaintea timpului său este tema centrală a acestui eseu despre Camil Petrescu : **„În acel început de veac, cînd științele păreau atît de sigure de ele și aveau să-și ducă siguranța pînă la catastrofa tehnicismului de astăzi,** scrie Constantin Noica, **iată un ginditor care se încumeta să declare : „știința nu e reală dacă nu e încheiată" ; dar ea nu se încheie, de vreme ce nimic nu poate fi cunoscut izolat. Necesitatea este doar a întregului, dar rațiunea înseamnă recunoașterea necesității lumii exterioare, în ansamblul ei. De aici gîndul de o extraordinară temeritate al lui Camil Petrescu: „Logica și matematica sînt iraționale" ; ele posedă cel mult raționament și spirit de consecuție — ceea ce posedă în definitiv și nebunul, spunea el — atunci cînd rămîn simple generalități. Oricine își dă seama,** continuă Constantin Noica, **cît ar fi scandalizat o asemenea teză filozofică acum o jumătate de secol. Astăzi însă, în preajma anului 2000, au apărut matematicieni, fizicieni și logicieni care s-o spună ei singuri".** În Camil Petrescu este recunoscut un înaintemergător, motiv pentru care Constantin Noica cenzurează „sobrietatea" introducerii, care procedează obiectivist: **„Fără nici o urmă de entuziasm protocronist, se poate spune astăzi că, întocmai lui Blaga, Camil Petrescu propune în jurul lui 1930 idei și orientări care, părînd provocatoare în prima jumătate, se confirmă surprinzător de bine în a doua jumătate a veacului".** Important nu este entuziasmul protocronist, practic o invenție a spiritului inerțial, ci simpla constatare a contribuției, a situării ei în timp. Protocronismul nu și-a inventat materia, ci materia de studiu impune protocronismul. Constantin Noica a învățat să citească literatura română ca **destin cultural.**

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia păcii

„Oamenii de știință, înțelegîndu-și marile răspunderi ce le revin în lumea de azi, trebuie să-și unească forțele, să-și întărească conlucrarea și, împreună cu popoarele lor, să spună un NU hotărît înarmărilor nucleare, să se ridice împotriva oricăror experimentări și testări cu aceste arme, să determine să se treacă la reducerea și lichidarea treptată a stocurilor de arme nucleare, a oricăror arme de distrugere în masă !"

Academician Doctor Inginer
ELENA CEAUȘESCU
(Din Cuvîntarea rostită la Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului)

Cuvîntul pace

Cuvîntul pace se scrie în limba română prin muncă.

Prin muncă și prin foarte multă responsabilitate în fața propriei conștiințe și a istoriei — a fiecăruia dintre cei care au transcris și transcriu cu majusculele dăruirii — uneori pînă la sacrificiu — fiecare gînd de bine pentru țară într-o faptă durabilă și folositoare.

Și așa se face că s-a caligrafiat cuvîntul pace pe harta fizică și spirituală a țării numai în ultimele două decenii cu cerneala marii magistrale albastre — care este canalul Dunăre-Marea Neagră, cu neonul și cu nesfîrșitele porți ale sărutului din această adevărată catedrală a curățeniei și civilizației care este metroul bucureștean sau cu arabescurile de granit învins și înnoit de un Transfăgărășan în care este vorba înainte de toate despre tineretea fără bătrînețe a îndrăznelii și înțelepciunii de gospodari și constructori a oamenilor acestui pămînt.

Pentru că tot despre îndrăzneală și înțelepciune în egală măsură este vorba și în hambarele mai pline în acest anotimp al culesului decît în oricare alt seceriș din întreaga istorie a țării, și în cărțile pe care cititorii și le ascund cu o zăircenie fericită în buzunarul de lîngă inimă al pardesiului primelor ploi din acest octombrie al mirării culorilor și în solemnitatea fatadelor orgolioase ale noilor cartiere de pretutindeni unde oamenii se întorc în liniștea ceasului de lectură după o zi de osteneală nici mai multă, nici mai puțină decît în ziua de ieri, dar de fiecare dată mai rodnică prin încă un gînd împlinit.

Și tot despre îndrăzneală și înțelepciune este vorba, tocmai de aceea, și în noua inițiativă de pace a țării noastre, exprimată cu atîta limpezime convingătoare în Cuvîntarea rostită la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele țării.

Reducerea de către România cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare și chemarea întregii suflări românești să subscrie acestui gînd de pace printr-un apropiat referendum, adună toate nădejdile de mai bine ale fiecăruia dintre noi și toată încrederea noastră în ziua de mîine. Sub marele semn de recunoaștere a însăși filozofiei acestui popor.

S-a vorbit și se va mai vorbi încă multă vreme despre un adevăr — poate cel mai ușor de reținut pentru un străin — și anume, adevărul că poporul român a avut parte în momentele hotărîtoare din lunga și atît de încercata sa istorie, de contribuția esențială a unor spirite de elită care au știut să-i întrupeze în mod exemplar aspirațiile și tăria găsind întotdeauna drumul cel mai drept — chiar și atunci cînd acesta nu a fost și cel mai ușor — către mai binele și mai neatîrnarea țării.

Acest adevăr și-a pus pecetea privilegiată și pe pagina de istorie pe care o scrie astăzi poporul român, mai unit că oricînd, cu întregul său potențial material, uman și moral în jurul partidului împlinirilor și speranțelor noastre, Partidul Comunist Român, în frunte cu cel dintîi bărbat al națiunii noastre moderne, secretarul general al partidului și președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Scriind despre pace, scriitorii acestei țări scriu dintotdeauna despre otel și pîine, despre dragoste și revoluție, despre **Ion** și despre **Ciulinii Bărăganului.** Ei și-au căutat și își caută cuvinte potrivite pentru Innele Moldovei și ale Transilvaniei și ale Țării Românești în întregul ei, slujind cu tot talentul și cu tot nesomnul lor fecund, un pămînt numit România.

Cărțile frumoase stau — tocmai de aceea — demne alături de toate zidirile durabile, ale acestei vremi, pe care o vrem mereu mai a noastră și a liniștii, de aceea spuneam că, în limba română, cuvîntul **pace** se scrie prin fapte.

Teofil Bălaj

Pacea, acest cuvînt de apărat

Trecerea anilor mă îndeamnă să cuget tot mai nostalgic la acele timpuri ale copilăriei și-adolescenței în care deznădejdea și speranța într-o lume proprie a bucuriilor candide se interferau și se completau. Am fost, încă de pe atunci, influențat deopotrivă atît de liniștea încărcată de frumusețe a dealurilor molcome care unduiau pe linia argintie a orizontului, cît și de peisajul uman, pe care îl cercetam cu înfrigurare pentru a-i deslușì bucuria și suferințele. Chipul omenesc mă fascina. Încercam să pătrund în geografia lui complicată pentru a ghici sfîrșitul, pentru a le străbate intimitatea, și poate că în acest „joc" ciudat se află chiar înclinația mea către lumea scrisului. De altfel, în jurul meu se țesea tot mai dură realitate a celui de-al doilea război mondial care sfîșia chiar și liniștea, atît de neclintită pînă atunci, a dealurilor argeșene între care trăiam. Cortegii funebre, morți, mutilați, supraviețuitori, se scurgeau, ca de pe o altă lume, pe ulița satului. Trăiam o impresie copleșitoare, în care peste realitățile istoriei se suprapuneau propriile mele stări emotive, pornite în avalanșă, încă de la o vîrstă atît de fragedă. Atmosfera tulbure de după război, privațiunile de tot felul, mi s-au încrustat definitiv în memorie, determinînd un comportament de „copil trădat de copilărie", frustrat de candoare, prea devreme maturizat. Au rămas vii tiparele acelei vîrste și ele m-au apropiat pentru totdeauna de suferința umană și poate de vocația scrisului. Am rămas marcat de dorința fierbinte de-a face bine, de-a mă împotrivi răului și amenințărilor garantîndu-le oamenilor fericirea prin scris.

S-a afirmat, nu o dată, că în dramaticul sfîrșit de secol pe care-l trăim, scriitorii sînt datori să scrie astfel încît să împiedice, prin forța verbului lor, posibilitatea unui nou război. Literatura nu poate împiedica războiul, ea trebuie însă să-și folosească toate mijloacele pentru ca oamenii să dorească pacea. Pacea poate fi înțeleasă numai pornind de la experiența personală. Ea este reală numai pentru cel care știe să respecte libertatea omului, dreptul acestuia la individualitate. Mai ales într-o țară ca a noastră, a cărei vocație pentru libertate și pace este de sorginte istorică, a cărei aspirație către demnitate umană este o realitate pe care sub auspiciile benefice ale socialismului ne străduim să o împlinim, pacea este un cuvînt care, ceas de ceas, zi de zi, trebuie apărat. Avem în realitatea care ne înconjoară temeiuri să ne dorim pacea. Vocația păcii este însăși devenirea patriei noastre. Crezul păcii este un țel pe care președintele țării îl servește cu credință și pasiune, adresînd lumii contemporane soluții de coexistență pașnică și propuneri de pace concrete care re-au adus stima universală și recunoștința întregii umanități. Referendumul privind reducerea unilaterală a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare cu 5 la sută este un nou exemplu în acest sens. Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Sesiunea Marii Adunări Naționale, un nou demers strălucit în favoarea liniștii pe pămînt. Să învățăm să trăim și să ne bucurăm. Să învățăm să fim oameni. Să transformăm istoria într-o lecție. Să făurim o lume fără arme și fără războaie, după cum ne îndeamnă președintele țării, să-i creăm omului posibilitatea să fie folositor și să le fie și altora de folos.

Nicolae Velea

Civilizația planetei

Un istoric a numărat, în mai bine de două milenii, nu mai puțin de 14 000 războaie pe care le-a numit **importante,** notînd că au avut loc în același răstimp tot atîtea mai puțin importante din punctul de vedere al suferințelor, morților și ruinei. Cunoaștem, așadar, fie și cu aproximație, numărul războaielor în lume dar nimeni nu a făcut bilanțul păcii dintre războaie ; să acceptăm deci că fiecărui război i-a urmat o pace în care s-a pregătit un nou război — și așa mai departe. Iar cursa înarmărilor actualmente a atins cumpăna din care este greu să presupui măcar, că unui cataclism nuclear, spre exemplu, i-ar urma o nouă pace ; dacă unui dezastru atomic i-ar supraviețui un istoric, este foarte probabil că el ar putea consemna perpetuarea succesiunii milenare a relației război-pace și pace-război, el ar fi nevoit să scrie că a fost martorul unui război căruia nu-i mai urmează nici pacea, și nici un nou război ; adică îl urmează neantul ! Acel istoric ar fi astfel intîiul a cărui consemnare nu va mai avea cine să o citească, și ultimul care a făcut o consemnare ale cărei cuvinte se vor îngropa necitite în cenușa universului post-nuclear.

Această perspectivă deloc fictivă, și despre care glăsuiesc atît vocile morale cît și acelea ale științei, „beneficiază" la ora actuală de acumulări incredibil de ingenios puse la punct, dezvoltate și perfecționate, înscrise mai ales într-o sofistică tehnologică și imaginativă care consternează mai ales prin iscusința ei, înfăptuită, pusă în slujba distrugerii, a stingerii vieții pe planeta noastră. O cît de sumară cunoaștere a consecințelor unui cataclism nuclear te duce cu gîndul la un paradox infernal : mai mult s-a realizat pentru stingerea vieții pe planetă, decît pentru triumful ei ! Nu știm ce nume i s-ar cuveni acestei anomalii, dar știm că miliardele de locuitori ai Terrei au pacea drept singurul lor aliat în care speră, în care cred, pe care îl invocă și doresc cu toată ardoarea.

Alt paradox este acela că întotdeauna marile acumulări ale spiritului beligerant s-au petrecut în climatul dorinței arzătoare de pace a milioanelor și miliardelor de pămînteni ; trebuie, astăzi, să sperăm că acest climat, devotat mai mult ca oricînd stării de pace, nu va rămîne o nostalgie, nu va deveni mai ales o nostalgie prăbușită, și că luciditatea convocată urgent la dialogul rațiunii va triumfa ; avem nevoie de Pămîntul Vieții, și nu de o planetă a sistemului solar tăcînd de-a bunul. Cu mai puțin de un deceniu în urmă alt istoric afirma că atunci existau, pentru fiecare locuitor al planetei noastre, nu mai puțin de 15 tone de exploziv ! Astăzi această cifră este desigur depășită, întrucît investițiile afectate mijloacelor de distrugere încep cu cifra o mie după care urmează miliardele, adică mii de miliarde !

Dintotdeauna pacea înseamnă creație, sau și creație, civilizațiile planetei noastre sînt superlativele creației sub certitudinile păcii. Uneori, o știm, le-au trebuit unor mari civilizații un răstimp scurt de pace ca să se afirme pentru o lungă posteritate, și un răstimp și mai scurt pentru ca oameni și creația lor pașnică să fie îngropate în ruine. Toate acestea le „revedem" în istorie. Actualmente, iată, nu mai putem vorbi de alternative pur și simplu, ci doar de datoria fundamentală a fiecărui cetățean al planetei de-a apăra pacea ; nu putem accepta enormitatea pseudo-filozofică după care evoluția inteligenței umane, a omului însuși — care este, după cum frumos spunea un înțelept : „Conștiința de sine a Universului" — ar fi lucrat cu o uriașă tenacitate pentru autodistrugere, deci împotriva vieții însăși.

În frontul planetar al luptei pentru dezarmare, în primul rînd pentru dezarmare nucleară, creatorii se află în primele rînduri ; și este foarte firesc să fie așa, întrucît Pămîntul nu are nevoie de cronicari ai cataclismului. În ceea ce ne privește pe noi, românii, istoria și civilizația noastră stau mărturie că niciodată aici nu a fost exaltată soluția războiului, ci am fost nevoiți, obligați adeseori să găsim soluțiile optime de a ne apăra pămîntul, tradițiile, istoria, civilizația, neamul... Nutrim credința, aceeași de altfel pretutindeni, că moartea este o lege inexorabilă a omului care a trăit în pace și a creat pentru pace, și nu o consecință a fringerii păcii. Așa cum, este la fel de adevărat că astăzi, grație progresului, evoluției științelor, marilor descoperiri științifice omul are toate șansele de a trăi și crea într-o lume consonantă cu idealurile sale dintotdeauna, idealuri umaniste, pașnice, prin excelență creative.

Ion Țugui

„...ÎN FAȚA NOASTRĂ SE AFLĂ UN CÎMP LARG DE ACȚIUNE. SĂ FACEM TOTUL PENTRU CA ÎN VIAȚA INTERNAȚIONALĂ MĂSURILE DE OPRIRE A CURSEI ABSURDE A ÎNARMĂRILOR SĂ DEVINĂ REALITATE, PENTRU CA, ÎN DOMENIUL DEZARMĂRII, AL ÎNTĂRIRII ÎNCREDERII ȘI SECURITĂȚII SĂ SE TREACĂ DE LA DECLARAȚII LA ACȚIUNI REALE, CONCRETE, DE LA VORBE LA FAPTE !"

„...SĂ MILITĂM ÎN MODUL CEL MAI FERM PENTRU CA DE MINUNATELE CUCERIRI ALE ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII CONTEMPORANE SĂ BENEFICIEZE TOATE POPOARELE, PENTRU TRANSFORMAREA CU ADEVĂRAT A ȘTIINȚEI ÎNTR-UN BUN AL ÎNTREGII UMANITĂȚI !"

„...AVEM FERMA CONVINGERE CĂ, UNINDU-NE FORȚELE, ȘTIINȚA VA DEVENI CU ADEVĂRAT UNA DIN CELE MAI IMPORTANTE ȘI INEPUIZABILE RESURSE ALE VIEȚII, ASTFEL ÎNCÎT TOATE POPOARELE SĂ-ȘI POATĂ SPORI CONTRIBUȚIA LA PATRIMONIUL CUNOAȘTERII UNIVERSALE, LA MOBILIZAREA ACESTEIA ÎN FOLOSUL BUNĂSTĂRII TUTUROR OAMENILOR, CA PACEA, SECURITATEA ȘI COLABORAREA SĂ TRIUMFE DEFINITIV ÎN LUME !"

Din Apelul participanților la Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului pentru dezarmare și pace în Europa și în lume.

Apel mondial pentru pace

– FRAGMENTE –

Iată semenii mei anii
De spaimă ai veacului
Bîntuiți de războiul
Cu focos nuclear

Și voi optimiști așteptați
O nouă speranță și-un mîine
Produceți piramide
Imense de bunuri

Îi smulgeți pămîntului
Vagoane de pîine
Să hrăniți armatele echipate
Cu avioane, rachete și tunuri

Și-n scurtul răgaz
Mai faceți copii
Scrieți poeme
Pentru cei vii

Poemele muncii
Cu lămpi de sudoare
Încă pe planetă
De foame se moare

*
* *

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Îți mai spun lume ceva
Ca români și ca semeni ai tăi vom lupta
Pentru viață și cînt
Cît vom fi încă vii pe pămînt

Cît în cer mai sînt stele și lună
Cît mai ținem o unealtă în mînă
Cît mai pîlpîie-n noi marele rug
Al vieții și nu e amurg

Cîntecul meu lume o să-ți tune-n ureche
În sistemul solar nu ai pereche
Pacea e-acum singurul bun principal
Cînd istoria are cadență de val

*
* *

Gîndiți-vă oameni la copiii voștri
Cele mai pure flori ale universului
Nu le luați viața și timpul de-a fi
Lume eternă peste vecii

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Un popor nu poate lua patria altui popor
Fără să-aducă prejudicii și nor
Cauzei lumii și cauzei vieții
Cauza păcii și dimineții

*
* *

Nu e rău semenii mei
Să aruncați o privire-n culise
Să vedeți cine sînt cei
Ce nu vă mai lasă speranțe și vise

Voi sînteți mai puternici decît
Toate focoasele atomice la un loc
O minune mai mare decît stelele universului
Voi puteți opri orice foc

Vorbele sînt premergătoare faptelor
Rele sau înțelepte
Destul cu declarații și discursuri dibace
Faceți din arme unelte
Nu mai lăsați pasărea urii să iasă din găoace
Și veți avea o trainică pace

Contemplați-vă munții, apele
Ogorul apărat de buruieni cu sapele
Contemplați-vă mările și oceanele
Contemplați-vă îndelung orașele
Toate vă poartă urmele, semnele
Invențiile poartă o tulburătoare parte
Din voi

Cum v-au trecut prin cap acele idei infernale
Să faceți arme împotriva propriului vostru destin
Să-mpodobiți ura cu strălucitoare paftale
Coborîndu-vă ființa-n declin

Aceleași mîini care mîngîie fiul
Pot înflori pustiul
Și pot cînta lugubru
Pe clapele morții
Nemaidînd nici o șansă
Soarelui vieții

*
* *

Opriți-vă oameni
Drumul vostru de-acum
E-o mare eroare
O singură greșeală și se deschide-abisul
O cosmică rană ireversibilă
Nici o salvare nu e posibilă
Cînd mecanismul s-a pus în mișcare
Începe groaznica marea-noptare

Și cît de frumoasă ești lume
Ce mare îți este îzbînda
Pe piscuri tu stai în lumină vibrînd
Ca un stăpîn universul contemplînd

Dacă vrei tu poți să ucizi fantoma războiului
Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Desene de Sabin Ștefănuță

Vasile Andronache

Dintr-o remarcabilă și inepuizabilă omenie

Există anumite aspecte, anumite simboluri, anumite decupaje de realitate sau de realitate transfigurată care în plan artistic sau în mass-media semnifică pacea. Cu bine știut impact. Și este meritul artistului de a fi dat atestat de pace, semnificații de pace planetară unui porumbel alb, unui cer senin, unui oraș fremătînd, unei scene de dragoste, unei cîmpii vii. Totul pare simplu, nespus de simplu. Pentru că, asta pentru că întotdeauna pacea a apărut, celor mai mulți, ca un fapt de la sine înțeles. Și de la sine înțeles este și acum și va fi așa întotdeauna. Numai că, astăzi, în mersul acesta simplu al păcii s-a produs un salt calitativ. Ideea filosofică de pace presupune acum acțiune conjugată și, mai mult, profesiuni de credință colective. Operă colectivă — pacea, rod al voinței a milioane și miliarde de oameni, nu mai poate fi apanajul unui grup sau al unei categorii de oameni. Ea trebuie să se manifeste ca idee tutelară, de sub aripile ei trebuie să se croiască noi hotare pentru viitor. Sub semnul acestor deziderate simbolurile artistice ale păcii, categoria filosofică de pace, pacea ca operă artistică planetară circulă și trebuie să circule la nivelul celor mai largi mase de oameni de pretutindeni. Pacea a devenit acum categoria filosofică de maximă generalitate și importanță. Și nu prin edificiile ei teoretice, în primul rînd, ci prin forța pe care o poate și trebuie s-o dovedească în practica vieții cotidiene a miliarde de oameni. Un model de transpunere în practică a acestui concept, atît de vremea pentru umanitate un deziderat nostalgic și luminos, așezat undeva pe poliță cea mai de sus a vieții unde omul ajunge foarte rar, îl dă poporul român, prin toți fiii săi. Poporul român angajat într-o uriașă inițiativă de construcție și reconstrucție materială și spirituală. Milenare sînt voința de pace și practica păcii la poporul român. Exemplele, izvorîte dintr-o vie conștiință a istoriei, cît și dintr-o robustă arhitectură spirituală, sînt nenumărate. Acum, acum cînd e nevoie mai mult ca oricînd de pace, acum cînd pacea și

umanitatea în întregul ei sînt grav amenințate, venim cu experiența noastră de pace, cu tradiția noastră de pace și propunem lumii modelul nostru îndelung verificat, un model ce-și are resursele într-o remarcabilă și inepuizabilă omenie. Anii din urmă au adus în istoria noastră de construcție și pace, prin grija partidului, prin activitatea neobosită a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o redimensionare a străvechilor noastre sentimente de pace. Și nu este deloc întîmplător faptul că tocmai în acești ani poporul român a realizat cele mai mari obiective din întreaga sa istorie. Orașe noi, platforme industriale, căi de comunicație, un nou stil de muncă, remarcabile izbînzi tehnice și artistice, toate înseamnă o angajare, cea mai înaltă, în marele spirit al păcii. Și, ca o supremă recunoaștere a meritelor noastre în lupta pentru pace, în afirmarea în practică a ideii de pace, multe dintre documentele care au sintetizat implicarea noastră în dezvoltarea practică a ideii tutelare a epocii — pacea — au devenit documente oficiale la Organizația Națiunilor Unite. În acest context, recenta Cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna Sesiunii M.A.N. reprezintă o nouă etapă, superioară în afirmarea voinței de pace, de construcție pașnică, de cuprinzătoare, generoasă umanitate a poporului român. Pacea — fapt de la sine înțeles, cum spuneam, și spuneam această înțelegînd prin ea starea întotdeauna firească a omului, este propusă de noi, aici și acum, ca o acțiune practică și eficientă la care trebuie să participe toți oamenii. În acest context simbolurile ei artistice, cele de-acum recunoscute, cît și cele care vor fi de-acum înainte sintetizate, devin cu adevărat operante, devin vectori ai voinței colective.

Eugen Mihăescu

toma michinici

* * *

NE DĂM SUFLETUL CU UN SĂRUT
tulburînd rădăcini prin care migrează
frunza către căderea din lut
cînd brumele agonizează

nu știu cum arată în miezul lor
stelele duble din cer
pierderea trăită mistuitor
luminare aprinsă-i în ger

spre iarnă trecem frumoși
imobili la un colț de stradă
pînă cînd norii aceia sfioși
încep să sufle-n zăpadă

vezi respirația noastră e una
aburind luna

* * *

CITE DIMINEȚI N-AM ASASINAT
cu privirea fluviile culorii
neputincios obsedat
de formele pe care le pierd norii

pînă cînd am aflat că respirînd
în arterele mele
le învăluia nopți de rînd
sîngele populat cu stele

am ajuns să mă bucur
cînd se scuturâ lumina de petale
izbindu-mă de fiecare lucru
întîlnit în cale

tot mai des de întuneric sînt dornic
și adorm cu capul pe ornic

* * *

CADE O STEA PE O MIE DE FEȚE
zgîriind trupul nopții de ger
ochiul meu e mai bogat în tristețe
cu golul născut în cer

scîrțîie fulgul sub talpa mea
de parcă scot cuie din stradă
oare chiar a căzut o stea
sau urmează să cadă ?

acasă galoșii călimara
sorii cei negri universuri
eu îmi aprind țigara
din soba care duduie de versuri

iar acum am să dorm
e destul pentru o viață de om

nicolae sinești

Dincolo de porți

Gînduri.
Lumea presupune
Cum arată diamantul libertății.
Cine mai poate opri
Acest alergat de cai ?
Cine poate opri vîntul,
Ploaia ce spală degetele lumii
Pătate de cerneală ?
Dincolo de porți, mama –
A spart lăcătele ruginite
Ale lăzii de campanie
Unde tata dosea cuvintele
Ca niște bani puși deoparte
Pentru alte zile.

Moară de vînt

Stelele
Pe partea dinspre tine
Ochii desenează pe cer
Un soare cît mai aproape

* * *

EU TE ÎNGROP SPRE VINDECARE
în carcera privirii mele
iar geana-mi umbruie zăbrele
pe gol de chip în lunecare

o fiară nevăzută sînt
ce-și linge rănile ușor
nu te cuvînt sau te cuvînt
atunci cînd vreau să mor

un gest suprem
și nenumit în inimă bătîndă
să nu te chem să nu te chem
sînt tot o pîndă

chiar gîndul fulguie pe buză
cum praful doar în umbra lui pe frunză

* * *

CONVENȚIA E BLÎNDĂ
eu am inventat funigei în jur
dar într-o pîndă
trecurăm prin cristalul acelui aer pur

am desfăcut o seară la gură
și ți-am sărutat glezna
pe sacul din care izbucnise bezna
dar într-o pîndă dură

apoi tu ai numărat stele
în pupilele mele
în sufletul ce le anină
și după ce-s lăcrimate-n lumină

de ne iubeam o dacă ai ști
doar moartea n-o pot născoci

* * *

ARD CA UN PLOP
demn pendulînd în memorie
clarobscurul izvorăște miop
dintr-o romantică înțelegere

în cîntecul privighetorii
a făcut explozie un pneu imens
nu mai are nici un sens
unghiul ce-l ară pe cer cocorii

mă oglindesc în indiferență
în unda lacului asfaltie
și nu se mai știe
că luna poate face o reverență

fremătînd mătur cerul cu demnitate
într-un suflet care parcă mai bate

* * *

MI-E SUFLETUL TULBURE
înlemnit într-un negru inel
a început să se scuture
doamnă ochiul meu de mister

nu mai ții minte mărul din al cărui obraz
zîmbea asfințitul neînțeles ?
cu tot sîngele treaz
am mușcat dintr-un putred eres

trec trist și firesc
singur ca un om prin zăpadă
și nimeni n-o să vadă
cum mă îndemn să îmbătrînesc

încă mai port iluzia sensului
a mersului

O moară de vînt,
Care se rotește.

Poem poemelor

De la o vreme ochiul lumii plouă
Se sprijină lumina pe o stîncă
Dar moartea mea-i atîta de adîncă
Nu pot din ea să vă mai dau și vouă.

Pe buze veșnic am o dimineață
În roua ei sînt anii ce i-am strîns
Poemele ce s-au pornit pe plîns
Dau vieții mele parcă altă viață.

Pro-pace

Sînt vis de pace, sînt prezentul –
Mi-e gîndul iederă pe-un zid...
Simt, trec rachetele prin mine
Și-n urmă fac cărări de vid.

Hei, lume-a poeziei mele,
Fă-te iubire, – strălucind !...
Eu sînt ingrijitor de stele,
Ascultă-mi inima vorbind ;

Stau între oameni, ca-ntr-o teamă
Ca într-un gol de viață-adînc...
Iar calul meu de frig blestemă
Cu toată lumea la oblinc.

În singurătate

Copacul scrie înmugurind...
În singurătate –
Visîndu-se stea ;

De-a viselea umplutu-s-a cerul
Cu stele !

De-a viselea această mișcare
În toate cele viețuind...
Pașii mei, de-a visele pe drum !

Întoarce-te la timp!

smaranda jelescu

Cam la un an de cînd în viața uneia dintre ele interveniseră întîmplări importante, unele capitale, două femei vorbeau la telefon.

Catinca închise și încercă să se descurce din firul lung, se împletea enervant, trăsese telefonul la bucătărie. Îl așează pe frigider, oftă ușor și puse iar mîna pe cuțit. Tăia mărunt pătrunjel. Masa de bucătărie arăta frumos, era colorată, mozaicată, cu grămăjoarele ei de verdeață ordonate, cu ouăle tăiate pe jumătate, cu bolul de maioneză de un galben cald, amical.

Era dimineață, nu era nici șapte, dar Marina știa obiceiurile prietenei ei duminica, ea se scula cu noaptea-n cap și făcea minuni la bucătărie, pentru că simbătă seara venea bărbatul ei de pe șantier. „Ți-a venit iubitul ?" o întrebase la telefon, și acum, cînd tăia pătrunjelul, Catinca rise plin, potolit. Era măritată de opt ani.

— Nu i-ai spus amorezului să nu sune duminica ?, se auzi, veselă, din cameră, vocea lui Vic.

— Marina. M-a întrebat dacă mi-a venit iubitul. Să trecem după-amiază pe la ea. Trecem ?

— Știi că-s mort după ea !

Bărbatul venise în ușa bucătăriei și o privea. Părul lung, blond, prindea frumos lumina dimineții. Catinca mirosea vag a colonie fină, era proaspătă, impecabilă, cu halatul ei de în scrobit, arătînd într-adevăr ca o femeie căreia i-a venit iubitul. Vic remarcă amuzat că era usor fardată la ochi.

— Du-te dincolo, știi că nu-mi place, citeste ceva, vin imediat.

O vreme fu liniște. Catinca veni cu platoul și cafelele aburinde și le puse toate pe o măsuță mică. Lor nu le plăcea să mănînce la bucătărie.

Marina nu greșise, pentru că Vic era inginer la ecluză, la Cernavodă, și nu venea acasă decît simbăta seara. Catinca avea chiar, sentimentul proaspăt de iubită, care de ani de zile își așteaptă bărbatul, nu soțul, să intre seara în casă, simbătă, obosit, mirosind a muncă tăbăcită dură, intrată definitiv în piele, în gustul și mirosul pielii, în privirea cu pupila de antracit, căreia oboseala îi așeza și stratul subțire de praf, picla de la Cernavodă.

Femeia simțise acele schimbări, imperceptibile pentru străini, petrecute cu privirea lui, care atunci cînd îl cunoscuse era doar frumoasă, inteligentă. Un bărbat liniștit. Vic avea patruzeci de ani. Era un „bătrîn" pe uriașul șantier, dar la ecluză nu, acolo într-adevăr trebuia să fii „cineva" și probabil că de acolo îi venea lui aerul acela nou, semnificația privirii sale.

Catinca observase că fața soțului ei întinerise realmente, deși o brăzdau oboseli și riduri — normal. Vic muncea enorm, „dar spectaculos", își spunea ea chiar cu o ușoară invidie, de fapt nu ușoară, ci dimpotrivă, puternică, scurtă însă, ca un cuțit prin inima unei femei care iubește și surprinde un anume ton, jos, în vocea bărbatului, vorbind cu alta.

Ea îi și spusese la un moment dat „ești un tip distructiv", cu un aer aproape serios, pentru că acum laboratorul i se părea meschin uneori, lăturalnic.

Nu era ca Marina, care atunci cînd era vorba de munca ei, de patima crîncenă pentru ceea ce face, ridica sprîncenele, autentic uimită, cînd cineva vorbea de orice alt soi de activitate umană, cu un gest scurt, nervos, unul din gesturile ei scurte, nervoase, încărcate de un soi de dispreț, de nepăsare, cu atît mai jignitoare cu cît erau necontrolate.

Catinca aștepta, Vic urma să povestească, în fiecare duminică dimineață ea asculta istoria „canaliștilor" cărora le știa de acum, la multi, fizionomiile, biografiile lor specifice, de muncă.

Află cu surprindere că acolo nu se prea vorbește de viețile lor personale, ea credea dimpotrivă, că pe un asemenea șantier e ca pe front. „Nu, dragă, zîmbise Vic, nu e ca pe front, pe front te așteaptă moartea, de aici confesia, indiscreția, ceea ce nu e cazul la noi !" îi explicase, cu o anumită superioritate depărtîndu-se imperceptibil de ea, o străină, o neofită, poate o intrusă ?

Sigur, Catinca exagera, toate acestea se petreceau într-un strat foarte adînc al pămîntului ei fertil, pămîntul căsniciei ei fericite, cernoziom greu de roadă, populat de albine, greieri și ciocîrlii care țîșneau neprevăzut spre soare din grîul copt.

— Ce-am avut ieri cu Mărghitan, ăsta e fantastic ! Intră-n rocă de parcă ar intra într-o femeie !, rise el, tare, neglijent, ca-ntre bărbați.

— Domnule, vine ăla de la serviciul plan la mine cu situația și-mi spune că a calculat că Mărghitan a excavat singur cinci milioane de metri cubi de pămînt. Nu știu dacă îți dai seama ; e fantastic ! Povestea e că omul s-a uimit și el de această cifră și a alergat să i-o comunice, să-i facă o bucurie, dar apucatul n-a vrut să-l asculte, l-a repezit că taie frunză cîinilor, umblă brambura pe șantier, și striga după el „la muncă ! la muncă fir-a-ți ai dracului !". în timp ce bietul contabil fugea de acolo, poticnindu-se prin gropi, îi era frică de ăsta, că-l bate !

Vic rîdea în hohote și Catinca, molipsită și ea, își scoase ochelarii și-i ștergea cu un șervețel, văzînd scena, văzîndu-l pe tinerelul acela subțire din Ardeal, despre care Vic vorbea des, cu ochii injectați, strigînd după bietul om care venise să-i aducă o bucurie — „la muncă ! la muncă !" și drăcuindu-l.

— Era cît pe ce să nu vin decît azi. Abia la pauză și-a dat seama Mărghitan și s-a dus la serviciul plan luîndu-l pe tip din scurt, parcă-i cerea socoteală, omul a repetat speriat cifra de parcă ar fi anunțat o catastrofă. „Fugi de-aci !" a reacționat excavatoristul și pe urmă l-a apucat o bucurie sălbatică : „Nu pleacă nimeni !" voia să ne-mbete pe toți criță. Am mai băut noi ceva, dar cu ochii pe ceas și cînd m-am ridicat să plec, ce crezi c-a făcut ? M-a condus pînă la ușa bufetului și mi-a spus „Domnu' inginer, știi ce ești dumneata ? Un navetist nenorocit, asta ești !" Ne-am pupat.

O vreme au mai vorbit, amuzați, Catinca a pus un disc, ea avea această delicatețe, niciodată duminica dimineața nu deschidea vreun aparat, nu lăsa pe alții — radioul, televiziunea — să le organizeze starea, ci alegea ea, cu un aer fals neglijent muzica pe care o iubeau ei doi, pentru că intuia starea bărbatului, a ei se plia după a lui și punea discul să le-o completeze, să le-o înflorească.

— Ce face Marina ? A luat-o rău în sus ! Crezi că o să ajungă academician ? Sper să nu se simtă obligată din cauza asta, să se urîțească !

— De ce să n-ajungă ? Probabil c-o să ajungă ! Iar de urîțit nu s-a urîțit deloc. A înflorit ! Catinca zîmbi și privi pe fereastră, îndepărtîndu-se, zîmbi unui gînd al ei ascuns.

— Da... a demarat direct într-a treia ! Formidabil, n-am văzut-o de aproape doi ani. Cum s-a făcut ?

— Simplu. Vii rar. Și cînd vii, preferăm să stăm singuri. Tu știi că noi doi n-am „ieșit" cam tot de pe atunci ? Ai să te abrutizezi — rise femeia.

Desene de Sabin Ștefănuță

Și el surise, știa că nu-i face nici un repros. Unde să se ducă ? În aceste două zile, în aceste două minunate zile. Și în concediile rare, cînd fugeau pe la o cabană, singuri. Sau la mare, singuri.

— Mergem azi ?

— Mergem, mergem precis. Mi-e dor de Marina !

Vic n-o găsi pe Marina schimbată, cel puțin în primele momente, cînd ea îi sări de gît. Era volubilă, cum o știa, nici nu se uita la Catinca, devenise neimportantă, important era el, Vic, ea îl atingea mereu. „Tu, cu prieteniile tale tactile" îi spusese Catinca odată, acum spectatoare, uitată de cei doi „cavaleri ai liniî de aur" care se copilăreau, își luau vorba din gură, strigau unul la altul ca recruții de la țară care se descoperă din aceeași lume. Aștia doi sînt „pe-o seamă", gîndi Catinca. Vic al ei avea o lumină proaspătă pe față, „lucea", rîdeau întruna și Marina întreba precipitat, iată, ea se înșelase, prietena lor dovedea că poate fi interesată și de alte treburi. Întreba de canal însuflețită, ea cunoștea bine localitățile acelea, le știa, se născuse acolo și la un moment dat Catinca văzu lacrimi în ochii ei, pentru că Vic îi vorbea de punctul „Basarabi", Murfatlar adică, de dispariția totală a satului... satul acela idilic, mirosind a must.

A fost un moment de pauză, s-a lăsat liniște, Marina și-a șters repede ochii, fără să se ferească și a spus cu voce albă — „da, e fantastic, o să fie fantastic" și s-a dus la bucătărie.

Atunci remarcă Vic mulțimea de flori din casă, o tandrețe explicită, o confidență publică, aerul avea o densitate anume, în casa aceea era instalată „o stare".

Și abia cînd Marina se întoarse de la bucătărie, în rochia ei de voal, ușoară ca un costum de balet, un costum de un roșu închis pe care erau flori mari, abia schițate, Vic o privi mirat, ca și cînd n-ar fi cunoscut-o, îi dădu dreptate soției sale, Marina era un centru de vitalitate, mocnit, o flacără îi ardea pe dinăuntru pielea netedă, dîndu-i nuanțe calde, umflîndu-i ușor carnea, forma care palpita în aer ca un lujer.

— Tu ce faci, întinerești, desfizi legea firii ? !

— Da, răspunse Marina.

Ei chiar au vorbit despre asta, citînd-o pe Alexandra, actrița, care spune din cînd în cînd „noi o să-mbătrînim generația tînără", au rîs, dar Marina chiar credea, era o teorie a ei, cu formarea personalității unitare într-o stare de entuziasm colectiv, care are reverberații lungi în timp. Chiar fiziologice.

— Și care comportă riscuri, spuse Catinca. Starea de care vorbești tu, entuziasmul ăsta, atît de explicit la tine, atît de neglijent. Da, neglijent. Nu sînt chiar toți oamenii minunați și entuziasmul tău e suspect, dacă nu presupune discernămînt.

— Dar eu am discernămînt, uită-te la voi ! răspunse repede Marina, și era atît de impersonal răspunsul ei, necesar în argumentație, încît cei doi au izbucnit din nou în rîs, nu era nimic de făcut cu Marina. Vic mai ales era amuzat, ea nu avea într-adevăr deloc un aer de savantă, așa, zvicnind tot timpul, și-ți trebuia oarecare efort de imaginație să ți-o închipui concentrată ore-ntregi, aspră, suptă de un gînd, masculină, violentînd necunoscutul.

— Eu nu te pot imagina, de ani de zile te cunosc, nu te pot imagina în laborator, făcînd calcule rapide, greșind și luînd-o de la capăt ! spuse Vic.

— Nu prea greșesc, răspunse ea sec, zîmbind subțire. Nu e nevoie să mă imaginezi pe mine făcînd calcule rapide. Tu fă canalul !

Catinca se neliniști. Vic putea fi șocat. Ea se obișnuise cu această duritate orgolioasă, era intratabilă, dar momentul trecuse și nu numai atît, Catinca observă că Vic nu numai că nu se... șocase, dar o privi în ochi pe Marina, zîmbind și el la fel de orgolios, se înțeleseseră, erau de acord. „Ce seamănă ! Ce siguri sînt pe ei !" și simți o nevoie instinctuală să-i apere, ei îi era frică, o frică obscură de o asemenea „luare în posesie a victoriei", era mai lucidă, poate era mai lucidă, oamenii ei puteau claca rău la prima izbitură cu adevărat gravă, care le-ar fi clătinat această siguranță... Această siguranță, pe care o aveau ei doi, că o asemenea catastrofă nu se putea întîmpla. „Probabil că altfel nici nu se poate cîștiga... nimic !" își mai spuse, dar o ușoară stare de împotrivire, mai bine de neliniște, rămase.

Au stat ore întregi de vorbă, duminica aceea moale îi ocrotea, erau deștepți, frumoși și fericiți, ce situație nu foarte obișnuită, deloc obișnuită, nu ? !

Așezați sub o stea fastă, într-un an pozitiv, plin de efort și luminat de fericiri liniștite... „Liniștite !" ar fi izbucnit în rîs Marina, auzind o asemenea fază...

Pe la opt a sunat soneria și cel puțin pentru Catinca, după amiaza a luat sfîrșit, ei de altfel nici n-au mai stat, poate o oră. A venit o prietenă a Marinei, Cica, însoțită de un bărbat simpătic, dar cu puțină burtă, burticica aceea caracteristică a oamenilor care beau mult, „temeinic" își spuse Catinca ironic. De altfel ei nici nu erau treji, aveau volubilitatea transpirată a orelor anterioare, probabil multe, cu paharul în față, au intrat în casă agresiv dizlocind starea de intimitate a celor trei. Catinca o detesta oricum pe femeie, era una din persoanele din preajma Marinei care o iritau, pentru care își penaliza prietena cu acel calificativ — „neglijentă". Cica era mai degrabă măruntă, tunsă scurt, „cu șuvițe", adică în două culori, avea fața rotundă mare, drăguță, făcuse însă prematur „laba giștii" la ochi și puțină gușă, probabil va îmbătrîni rapid. În permanentă dramă sentimentală, confidentă ideală, știa să asculte, avea replică și era perfect nulă din punct de vedere social. Acum tocmai perora, cursiv, avea cursivitate, explica cu humor o atitudine a ei, ceva de genul acesta, Catinca n-o asculta, aștepta momentul să se ridice și să plece...

— ...Gabi de la Tîrgoviște ! Înțelegi, asta i-am spus — „Eu sînt Gabi de la Tîrgoviște" — și rîdea, acompaniată de Marina care vădea un entuziasm... stupid, parcă voia să le-o arate — „la uite ce grozavă e", povestind istoria aia fără sare, în care Cica voise să cucerească un regizor.

Bărbatul care o însoțea pe Cica se îmbăta văzînd cu ochii, devenise monosilabic, dizgrațios, cu ochii apoși.

— Cine dracu sînt ăștia ? întrebă Vic pe stradă, enervat. Catinca ridică din umeri.

Iar Marina, cînd rămase cu cei doi, se posomori dintr-odată. În casă se făcuse fum, mirosea a băutură, perechea se certa, acum, ignorînd-o, ea se simțea obosită și nervoasă. Florile păliseră, ușor otrăvite, Marina făcu în grabă curent, deschizînd toate ușile și se duse la telefonul din dormitor să vorbească în provincie.

Cînd s-a întors, îi găsi pe cei doi cu lumina stinsă, în pat, se frămîntau. Marina se sperie, închise repede ușa și se duse în dormitorul ei, pe care îl încuie. Respiră adînc și-și frecă fața cu palmele, un gest al ei.

„Tudor", șopti, „haide repede înapoi, Tudor !

---

film

Săptămîna filmului cubanez

I. Dintre filmele pe care le prezintă pe ecranele noastre, cinematografia cubaneză își relevă tinerețea — cu toate însemnele sale —, și totodată convingerile ferme de la care pornește, demnitatea, intransigența, dar și temperamentul și ardoarea. Cele cinci filme reunite în această gală : **O logodnică pentru David** (în regia lui G. Orlando Rojas), **Depărtarea** (Jesús Diaz), **A doua oră a lui Esteban** (Manuel Perez Paredes), **Amada** (Humberto Solos) și **Păsările vor zbura** (Rolando Diaz), dau o imagine unitară despre ceea ce a fost și este poporul cubanez, despre spiritul care îl animă. Ceea ce impresionează în primul rînd este limbajul cinematografic direct, fără pedanterii și emfază, aplicat unei lumi concrete, care își cunoaște rosturile și face eforturi pentru a și le cunoaște și mai bine, fără să uite nici un moment care este locul poeziei și al dragostei în această căutare de sine. Este, evident, o cinematografie „în marș", impregnată de spiritul acestei necontenite revoluții, care își păstrează luciditatea și echilibrul ca pe bunul cel mai de preț cîștigat, fără să dramatizeze excesiv, fără să emită pretenții la adevăruri ultime. Un ton firesc, mijloace simple dar eficiente, noțiuni limpezi despre dreptate, adevăr, omenie, despre dragoste și datorie, personaje concrete cu dimensiuni firești — toate acestea la un loc dau seama despre o sănătoasă stare de spirit artistică. Sînt numeroase momente și personaje emoționante, datorită atît realizării actoricești cît și conducerii regizorale, dar nu elementul tehnic primează, performanța artistică propriu-zisă, ci preocuparea pentru acuratețea mesajului, pentru firescul și adevărul vieții aduse pe ecran. Filmele acestea îi caracterizează pe cubanezi, ne conving de specificul spiritualității lor, de specificul revoluției lor, prin nimic tributare modelor, tiparelor artistice și exigențelor de împrumut — și aceasta mi se pare a fi prima și cea mai importantă calitate a unei cinematografii fără de care discuțiile despre artă sînt superflue.

Depărtarea surprinde momentul în care două vieți, despărțite pentru multă vreme, se reîntîlnesc ; o mamă, care și-a părăsit de mai mulți ani băiatul, aflat atunci în pragul adolescenței, într-o perioadă în care ar fi avut nevoie de sprijinul ei, revine din America pentru a se întîlni cu el ; băiatul a trecut peste greutățile de la început, are acum o familie a sa, o viață a sa și filmele cu care vine mama — despre viața ei de dincolo —, valizele cu lucruri, filtrele de cafea, casetofoanele, cu care încearcă să-l recîștige, nu fac decît să sporească penibilul rupturii petrecute cîndva între ei. Ceea ce trebuie păstrat, ni se sugerează, este sensul existenței, pentru că atunci cînd el este pierdut, nimic nu-l mai poate reface. Mijloacele pe care le folosește Jesús Diaz — scenarist și regizor —, pentru a-și susține demonstrația, sînt de o simplitate desăvîrșită : scene de interior în spatele cărora nu se bănuiesc nici măcar facilitățile unui studiou ; patru sau cinci camere disponibile, un culoar, o bucătărie și o terasă a casei de pe care vedem o imagine panoramică a Havanei ; totul se sprijină aici pe puterea de convingere a actorilor, pe capacitatea lor de a sugera stări și relații, pe farmecul și puterea lor de interiorizare. Veronica Lynn, Jorge Trinchet, Isabel Santos reușesc să se achite cu dezinvoltură de partiturile pe care le au la dispoziție în acest spațiu restrîns, în care posibilitățile imaginii sînt și ele limitate. A avea ceva de spus, a avea ceva de lăsat să se înțeleagă dincolo de cuvinte, este prima condiție de a fi a unui film și **Depărtarea** o îndeplinește cu prisosință. Pereții nu devin sufocanți, personajele nu simt nevoia să explodeze pentru a-și pune în lumină condiția. Totul decurge în limitele firescului, în datele vieții de toate zilele.

Nicolae Mateescu

---

muzică

«Hronicul muzicii românești»

De mai mulți ani, muzicologia românească este martora unei întreprinderi de importanță hotărîtoare și de ample dimensiuni : la Editura Muzicală se tipărește lucrarea „Hronicul muzicii românești" de Octavian Lazăr Cosma, ajunsă recent la al șaptelea volum. Tema reiese limpede din titlu. Dimensiunile temei se pot aproxima oarecum dacă vom menționa, de pildă, că ultimul volum are aproape 600 de pagini. Importanța temei este legată de întreaga noastră devenire culturală unde, atîta vreme cît putem vorbi de personalități de anvergura unor George Enescu, Mihail Jora, Dinu Lipatti și mulți alții, arta muzicală va ocupa un loc deosebit de important.

Fără a intenționa aici să întreprindem o analiză sau descriere amănunțită a ultimului volum din „Hronicul muzicii românești", vom sublinia cîteva dintre ideile-forță ale lucrării, cu atît mai mult cu cît acest recent volum ne prilejuiește o „reconstituire" clară a unei metodologii, deopotrivă bazată pe analiză și sinteză, metodologie care este aceeași și în celelalte volume, chiar dacă, prin forța împrejurărilor (a grupărilor tematice și subtematice) claritatea (și eficiența) ei în celelalte volume este mai puțin la vedere.

Tema acestei recente apariții editoriale este muzica de la îmbinarea ultimelor două secole, care folosește textul, de natură laică și/sau religioasă. Locul specific al acestor genuri ale artei sunetelor este descris limpede (p. 143) : „Într-un fel, genurile muzicii vocale au constituit factorul intermediar între creația vocală și muzica de operă, balet, simfonică și camerală, servind modelele valorificării cîntecului și jocului popular, oferind soluții în definirea stilului național într-o etapă de intense contradicții, caracteristice unui moment de reevaluări pe linia autodefinirii. Căci, în domeniul creației vocale activau personalități marcante... Cu toate acestea, este de neconceput o acreditare a contribuțiilor în muzica vocală, fără antrenarea tuturor creațiilor". Este limpede că un asemenea citat nu putea fi desprins decît dintr-o secțiune tratînd, la modul general, sintetic, profilurile tematice ale unui mare număr de lucrări muzicale. Și într-adevăr, înainte de a face prezentarea a numeroși compozitori, mai mult sau mai puțin importanți, dîndu-le acestora un număr de pagini în raport cu valoarea pieselor și specificînd clar rolul lor în ansamblul componisticii naționale, Octavian Lazăr Cosma, în capitolul „Coordonatele fenomenului componistic" (avînd unele sub-capitole intitulate sugestiv „Generațiile de compozitori", „Avatarurile profesiunii de compozitor", „Poziția compozitorilor români față de curentele moderne", „Timotei Popovici — **Principiul național în muzică**", „Direcții dominante în componistica română, Sămănătorism, Simbolism, Impresionism" etc.) surprinde sintetic cadrele în care se vor potrivi divers multiple creații, numeroși creatori.

La rîndul lor, prezentările și analizele de lucrări, de profile componistice se vor grupa după criterii de sinteză. Titlurile următoarelor capitole sînt „Creația corală", „Miniatura corală", „Compoziții corale — prelucrări de melodii populare", „Creația corală sacră", „Cîntecul", „Creația vocal-simfonică", sub-capitolele tratînd aici fie creațiile unor autori, fie lucrări de însemnătate majoră ale genului respectiv. Aceasta nu înseamnă că analiza se desprinde definitiv de sinteză. Iată un exemplu dintr-un capitol dedicat lui Eduard Caudella. (p. 324) : „Cîntecul de factură populară nu este sinonim cu prelucrarea, deoarece nu se apelează la un model în extenso. Mai curînd este vorba de stilizare, cînd procesul componistic antrenează diferite elemente tematice pe care le reformulează în conformitate cu chipul versurilor".

Menționînd aici și considerabilul **Index de nume și creații**, vom repeta afirmația că „Hronicul muzicii românești" este o izbîndă muzicologică majoră.

Viorel Crețu

Vino, vino, șoptea, vino... la timp, vino la timp !"

Dar gîndul că Tudor ar fi putut intra în clipa aceea în casă, cu scena din camera cealaltă, o îngrozi.

Dimineața, devreme, ea trebuie să ajungă la institutul ei de cercetări la ora opt, ușa camerei era larg deschisă, patul strîns. Nu mai era nimeni, și Marina respiră ușurată.

erau în întuneric, un întuneric deplin, scufundați în patul moale, liniștea materială făcea ca aerul tăios, cu miros de brad, de iarbă, să devină și el material, cu personalitate.

— O liniște cu personalitate, un aer cu personalitate, un întuneric cu personalitate... șopti Marina, lipindu-se de Tudor care fuma, cu fața în sus. Se întoarse spre ea, lăsînd țigara, bîjbîind după scrumieră, se întoarse și începu s-o mîngîie de sus, de pe frunte, coborînd, pe față și pe gît, coborînd, iar ea culcase deja capul pe pieptul lui mare, respira greu, de prea multă...

— Aș vrea să-ți spun ceva ce încă nu ți-am spus, din viața mea. Trebuie să fie, și aș vrea să-ți spun acum !

— Nu cred să fie ceva care nu mi-ai spus, nu cred să mai fie, răspunse el, și în întunericul dens Marina nu-i văzu zîmbetul amar.

Mîna se retrase. Tudor reluă țigara.

Ea sări deodată în genunchi, conturată vag, „ca un totem" gîndi el și ca s-o simtă, prinse cu amîndouă mîinile talia mică, simțind că ființa Marinei, personalitatea ei ascunsă se opune, acum avea ceva de spus. Bărbatul o lăsă. Fuma și încerca să-i desprindă ochii, sclipătul ochilor, din întuneric. Dar ea căzu repede înapoi, pe pieptul mare, începu să-și șteargă părul de acel... teritoriu imens și pustiu... acel teritoriu imens și pustiu în gratiile căruia bătea inima lui. Apoi se ridică la fel de repede în aceeași poziție și acum el o deslușea aproape.

— Uite, am să-ți spun cum l-am cunoscut pe Emil Botta. Recunoaște că asta nu ți-am spus, precis nu ți-am spus. Precis nu ți-am spus ?

Tudor tăcu. Nu mai putea, nu mai vroia să răspundă acum.

— Da... Eram tînără și era o seară frumoasă de iulie, răcoare însă, mă plimbam cu Alexandra, nu mai știu ce era cu noi, unde fusesem, au trecut foarte mulți ani. În orice caz, era tîrziu. Acolo, la muzeul Aman, unde sînt în fundul curții ateliere, era lumină și noi am intrat, dar pictorii stăteau și ei afară pe bancă, fumau. Am străbătut curtea și parcă-mi amintesc — nu ți se întîmplă ? — mi-amintesc și vocile, le aud în urechi, schimbul acela de „bună seara", de fapt erau un pictor și un sculptor, amîndoi au făcut carieră. Reală. Ne-am așezat și noi pe banca aceea lungă din curtea frumoasă, era foarte bine și liniște, vorbeam puțin. Știi, cînd se lasă citeodată în București cîte o noapte de asta potolită, plină de suflet... Și atunci a intrat Emil Botta, a deschis poarta aceea masivă, forjată, a venit spre noi încet, rostind și el, cu vocea puțină, plină de modulații „bună seara". Era foarte elegant — vieux mode — avea o haină bleumarin și la gît o eșarfă de mătase, virită în gulerul cămășii deschise, probabil de mătase și ea. Pe vremea aceea nu știam că e un mare poet. De unde să știu ?

— Și ce impresie ți-a făcut ? Dar tu lui ?

— Cred că nici una, nici unuia. Mie nu-mi plăcea foarte tare cum juca teatru, mi se părea manierist, de modă veche... fan-fa-ronard, închipuiește-ți, deșteaptă mai eram ! Iar că era un mare poet nu știam. De fapt, altceva nu-mi amintesc. Cred că era foarte politicos și n-a spus nimic memorabil. Ar fi fost și stupid !

Marina tăcu.

— Și ?

— Atît. Dar cred că asta nu-ți spusesem. Că l-am cunoscut pe Emil Botta, șopti ea greu și se lăsă din nou spre Tudor, îi căută capul, i-l cuprinse cu amîndouă mîinile și-l sărută lung, ca o expiere, pe gură.

Spre ziuă, stelele erau atît de mari că într-adevăr puteai să — da — să le atingi cu mîna. Satul de munte mirosea a fum, a vită, a aer. Tudor nu putea să doarmă din cauza liniștii. El nu se uita spre pat unde Marina dormea adînc. Umbla prin întuneric, fereastra era mică, joasă. Căută pe masa mare sticla cu vin, găsi chiar un pahar, fără să facă zgomot, bău cu sete. Pe la patru, în sfîrșit, se auzi primul muget de vită, clinchetul unui clopoțel, strada în pantă se anima, fumul, mirosul de fum, deveni concret, se auzîră primele voci de oameni joase, răgușite. Tudor se lăsă în sfîrșit în pat, îi luă trupul întreg în brațele sale mari și adormi imediat, lovit de o durere surdă în ceafă, adormi fericit și disperat.

(Fragmente de roman)

SOLDAT, SOLDAT, SOLDAT

areta șandru

Se trezi cu sentimentul că dimineața aceea seamănă izbitor cu cea în care plecase cu trenul. Călătoria dura de-a lungul unei singure zile, întotdeauna de vară, și ce sentiment reconfortant o încerca, amintindu-și acum de toate acestea. Drumul cu trenul se repetase un șir de ani, dar toate amănuntele se topeau acum într-o singură călătorie. Mai întîi drumul pînă la gară traversînd o stradă pustie, nu mai pustie ca celelalte. Cîteva case vechi, fără etaj, cu burlane la colțuri, avînd în scobitura din afară niște lei dintr-un metal pe

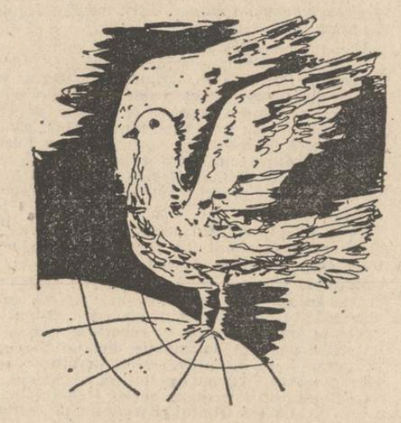

care nu l-a atacat niciodată rugina. Pînă la gară număra în gînd cîți asemenea lei a întîlnit în cale, înmulțea numărul ferestrelor de pe orizontală cu cele de pe verticală, observa iederea ondulată după formele geometrice ale lucrurilor pe care le acoperea, provocînd adevărate accidente de vegetație. Ajunsă pe sfertul de cerc al trotuarului, de unde urma să traverseze, aștepta inutil apariția vreunui vehicul, trecea rareori vreunul.

În compartiment, cîteva figuri pe care le observa și de care se despărțea întotdeauna cu sentimentul că le vede pentru ultima oară. Cîteva tunele prin care urma să treacă trenul. Istoria acelor drumuri devenea în conștiința ei la fel de celebră ca bătălia de la Rovine. Drumul îl parcurgea singură de la vîrsta de 12 ani. Nu de puține ori priviri furișate pe urmele ei la ieșirea din gară : un copil plăpînd și un geamantan urias. Atunci poate și-a dat seama pentru prima oară de singurătatea oamenilor care treceau dintr-un vagon în altul. Uneori se mai oprea vreunul în dreptul geamului care dădea în compartimentul său, făcîndui un semn amical cu mîna. Se crispa pe banchetă, neîndrăznind să le răspundă, avertizată că niciodată nu se știe cu cine intri în vorbă. Urmărea peisajul interesant de dincolo de fereastră. Își imagina că mii de fetițe, asemenea ei, au privilegiul de a circula cu trenul la aceeași oră, dintr-un capăt la altul al pămîntului, avînd aceeași libertate ca a ei. Își revendica în fiecare vară dreptul de a face acest drum așa cum alții cereau cadouri sau bomboane. Își stăpînea cu grijă reacțiile infantile față de cei mari, trecînd cu succes testele la care era supusă. Cei mari renunțaseră de mult s-o mai întrebe cine e mama, cine e tata, sau să-i dea spre rezolvare probleme simple de aritmetică. Trecea rar neobservată și adesea stîrnea comentarii, fiind dată drept exemplu de curaj în fața altor copii de aceeași vîrstă, duși de mînă, cărora ea le zîmbea cu un aer superior, deși știa precis cît o urau în acele momente.

Stătea cu nasul lipit de geam, în dreptul gurii ei sticla se aburea ușor, stîlpii de telegraf alergau unul după altul din ce în ce mai repede, iar sîrmele se roteau cuprinse de panică. Cel mai mult se bucura în fața spațiilor deschise, ale cîmpului de pildă, și atunci își repeta în gînd definiția orizontului. Un cîmp de luptă, se mai gîndea, nu putea fi decît un spațiu deschis. Își recapitula bătăliile pe care le învățase la școală. Își închipuia că afișele de pe culoar cu avertismente în caz de incendiu, prescriind primele măsuri pe care trebuia să le urmeze, sau cele prezentînd imagini cu munții patriei, sînt înlocuite cu reprezentări de altele, prevestind marile bătălii ale timpului.

Acum de pildă o profesoară tocmai povestește despre felul în care a scăpat de la moarte sigură un porumbel pe care urma să-l sacrifice la ora ei de anatomie.

Copiii au fost de acord că pot reține anatomia internă a porumbelului și de pe planșe, pentru că atunci cînd urma să fie sacrificată pasărea a protestat și s-a urcat pe umărul ei, de unde n-a mai vrut să coboare.

Un bătrîn scoase din vestă o fotografie cu niște cîini de rasă. Poza trece din mînă în mînă și ei i se păre dintr-o dată că bătrînul seamănă foarte bine cu unul din cîini, doar că e mai flescăit.

La gîndul acesta, pe care nu are cum să i-l știe nimeni, bătrînul tînjește spre ea arătîndu-și dinții și ea e convinsă că se pregătește s-o latre.

Își reia locul la geam, trenul este un personal, avea să renunțe peste cîțiva ani la personale, dar le-a păstrat în continuare afecțiunea pe termen nelimitat.

— Un cîmp de luptă, reia cel de lîngă ea, punînd ca din întîmplare mîna pe genunchii ei de copil, un cîmp de luptă va fi întotdeauna sub cerul liber. Să ne închipuim deci că sîntem singuri traversînd această cîmpie, și că de-o parte și de alta a căii ferate mișună **automate**. Au cai, sînt cîteva regimente, dispun de arme, de generali, de decorații. Vîntul bate din față, avertizează el, scoțînd o mînă pe fereastra vagonului.

Toată lumea din compartiment ia parte la bătălie. Ea, femeia cu cei doi nepoți, profesoara de anatomie, bărbatul cu pălăria de pai, bătrînul cu cap de buldog.

— Ascultați ce vă spun. Pînă la destinație, se uită el la ceas, și tonul lui este profund profetic — vom fi la rîndul nostru martori la această bătălie istorică. Ea ne va marca existența, atît a noastră cît și a urmașilor noștri.

În fiecare vară, în acest vagon, în acest compartiment, avea să fie vecina acelor oameni cu care călătorea pînă la destinație. Numai buldogul cobora cu o stație înainte și era așteptat pe peron de familie și de mai mulți cîini.

★

Cîmpul pare nepăsător, e o zi de iulie toridă, azi nu crede că cineva ar avea chef să se bată. Și totuși, bătrînul ridică degetul ca pe-un stindard și profetizează mai departe, dînd ordin de luptă. Dincolo de fereastră se derulează mirișteа, cu un salcîm și-o fîntînă atît de departe, de parcă ar sprijini cerul să nu cadă asupra cîmpului de luptă. Se aude tropot de cal secondînd roțile anemice ale trenului.

— Unora le e frică, dă el din cap, din nou cu ochii pe geam. Vacarmul e prea mare, îl auziți ? Și asta e din cauza fricii. În curînd vom sosi la destinație și nu vom afla niciodată cine a învins pe acest cîmp de luptă.

Ea ar fi vrut să-i întîlnească pe toți acei soldați pe un bulevard plantat cu arbori. Fără să-și dea seama, trenul trece acum prin fața unei cazărmi. Lupta nu s-a terminat încă, dar cineva se apucă să cioplească piatra pentru un monument. Pentru cine, pentru care din ei ? se gîndește cu încăpățînare. Cineva îi dictează numele fiecăruia în parte, avea întotdeauna zece la caligrafie, și din cînd în cînd i se reamintește ce să pună după numele lor : soldat, soldat, soldat, maior, major, soldat... într-o stație oarecare e nevoită chiar să primească o delegație de veterani, sau cel puțin așa își spuneau ei, care îi reproșează că pe monumentul din al doilea război mondial nu sînt trecute și numele celor care au luptat în primul. Căci nu e nici o deosebire, spuneau ei, noi tot am murit, doar armele au fost ceva mai sofisticate. A poruncit atunci celui care sculpta monumentul să ridice altul mai mare, ca să încapă toate numele lor, nu mai prididea să noteze numele soldaților, aceștia veneau în fața ei, salutau scurt și îi dăruiau ultimii maci de pe cîmp, înainte de a deveni cîmp de luptă. Unuia îi dădea mai apoi o cîrjă din lemnul luat din gardul casei, un pansament pe care învățase să-l facă la școală — și învățase chiar să dea salutul fiecărui grad în parte.

În urma trenului apărea la scurt timp imaginea generalului pe un cal alb, înspumat, care stătea atît de drept în șa, încît avea senzația că o să se rupă în două. Imaginea acestuia se suprapunea peste cea a bătrînului care declansa lupta, în fiecare vară, din trenul lor personal cu care ea pleca în vacanță. Ani de-a rîndul participase la aceste lupte, primise și dăduse onorul, ridicase la rang de căpitan cîteva sute de soldați, agățase medalii pe pieptul unora, îi trecuse cu mîna ei pe monument fără să se uite nici un nume, bătrînul care declanșase lupta i-a șoptit confidențial la ureche că anul următor va participa și ea la această bătălie, va primi un cal alb, macii continuau să fie depozitați pe culoar, sau în plasa bagajelor, pentru a nu-i stingheri pe călători. Numai că în vara următoare, atunci cînd evenimentele aveau să se precipite, cînd își dădea seama clar că de ea ar putea depinde succesul acelei bătălii, au intervenit pe neașteptate alte evenimente care au făcut-o să lipsească de la lupta ce se dădea dincolo de trenul personal. I-a trimis atunci o telegramă generalului, prin care își cerea scuze că nu poate participa, urma să dea niște examene. Imaginea lui din tinerețe o revăzu atunci clar pentru cîteva clipe, la fel de puternic ca și din compartimentul din care privea cu binoclul scenele bătăliei. Și se gîndea că de fapt de general depinde și de dacă nu cumva acesta se născuse gata general.

petru solonaru

Geneză

Păsări din ouă,
vii, prind a zbura,
Privirea ta... din rouă...

Floare-ți rămîi...

Floare-ți rămîi cea din urmă, frumoasă !...
Mirele-ți orb,
increatul,
te-a stins...
Întoarcerii nu-s, spre cele ce-ai fins,
pesemne
rugi...

Albă nopții te lasă !...

Clopotul, rar...

Clopotul, rar,
bate-în risipa
ce-o-îndătină
humelor,
Clipa...
Codru ce-a fost umbră și verde
iernii,
supus,
cintece pierde,
Poate ar fi mirare,
dar nu-i
să-l ascundă cenușa sub grui...
Triste poteci vîntul tresaltă.
Pururi răspuns :
liniștea
'naltă...

Floralia

Bucură-te-în pîrg și-aminte-i,
veghea-ți,
Floare,
doar seminței !...
Zvon părelnic ce te suie,
ceasul — lujer,
mîine nu e...
Singur Unui fii mireasă —
— în-ne-înțelesul ce te-apasă.
Pleoapă,
roua, — în clar să-închidă
urma stelei crisalidă...
Duh de-argilă te ascunde
pretutindeni
și niciunde !...

Septembrie

(Hai-ku')

Prin vii se curmă...
septembrie iar...
Totu'-i zadar în urmă...

petru m. haș

suprafața muzicii

cînd merg merg mai mult pe trotuar

citeodată gîndesc

multe treburi zic nu se cad

acum cînd pășesc pe suprafața
muzicii scriu din pură plăcere

și soarele

și soarele se tălăzuiește-
nverzit peste
mări
supus la cazne umiliri
și ocări

post scherzum

după povestea aia
cu upanișade
s-a-nvîrtit o vreme
prin urbea-nserată
a gustat pe săturate
din eșecul dogmei
etice stringînd în
mînă ciorapul rănilor
sufletești — numai petice — din
buzunare-i cădeau veștede poeme
pe fiecare stradă
distinsă doamnă pitagora
veselă șeherezadă

refracție

desigur domnule ai
dreptate niciodată eu
n-am fost de
față oriunde
eram dragul meu mai
mult în altă
parte or ăsta-i curat
dezechilibru cînd
se rostea un cuvînt deja
eram dus
cu gîndul departe poate
nici n-auzeam n-aveam
cum să-nvăț oarece și
de asta-mi dau seama
și-acum cînd
citesc vorba asta
refracție

Revista „Luceafărul" pe plaiurile Luceafărului

Ajunsă la cea de-a doua ediție, această manifestare organizată de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Botoșani și de redacția revistei „Luceafărul" a prilejuit — în perioada 21—23 octombrie 1986 — cîteva frumoase acțiuni culturale, menite să popularizeze revista în rîndurile oamenilor muncii botoșăneni și să contribuie la o mai bună cunoaștere de către colaboratorii revistei a locurilor de pe care s-a înălțat Poetul. Programul manifestărilor, deosebit de intens în cadrul actualei ediții, a cuprins vizite de documentare, întîlniri cu cititorii, sezători literare organizate în trei comune fruntașe ale județului, prin aceasta urmărindu-se o mai largă pătrundere și o mai bună audiență a revistei în mediul rural.

Astfel, în comuna Sulița, oaspeții au fost invitați să viziteze Ferma piscicolă Dracșani, condusă de inginerul Tudor Trandafir, oferindu-li-se totodată prilejul — cu concursul primarului comunei, Gheorghe Vărăreanu, și al lui Gheorghe Popescu — să cunoască și celelalte obiective economice ale comunei. La sezătoarea literară care a urmat, pe lîngă lectura din creația proprie, oaspeții au avut posibilitatea să stabilească un dialog viu cu oamenii muncii, cu cadrele didactice și elevii, care s-au arătat deosebit de interesați de problematica literară contemporană, de felul cum văd scriitorii realizările comunei. De altfel, atmosfera de interes reciproc și sinceritate a fost caracteristica tuturor sezătorilor literare care au avut loc în aceste zile în toate localitățile vizitate.

În comuna Vorona — însoțiți de Petru Cimdurache — scriitorii au admirat multe din satele frumoase și bine întocmite, precum și noul centru edilitar al acestei comune pe cale să devină un mic orășel agroindustrial. De asemenea, au fost vizitate cele două obiective de interes turistic ale comunei, o frumoasă surpriză fiind oferită apoi de creatorul local Gheorghe Tugui, care și-a prezentat expoziția de măști populare. La Trușești, oaspeții au fost conduși de tovarășul Marin Chipoancă la Fabrica de zahăr de aici, cea mai recentă ctitorie industrială din județ.

În plus, în cadrul actualei ediții a manifestărilor, s-a făcut un popas la Ipotești și Agafton, unde se văd deja roadele celor două tabere naționale de pictură organizate aici.

Pe tot parcursul deplasărilor în județ, scriitorii au fost însoțiți de Dana Petraru, vicepreședintă a Comitetului de cultură și educație socialistă, și de Mihai Gânga, instructor al aceleiași instituții.

În sfîrșit, să-i nominalizăm pe cei care au luat parte la acțiunile prilejuite de cea de-a doua ediție a manifestării : din partea revistei — Iulian Neacșu, Valentin F. Mihăescu, Ion Iuga și Radu Anton Roman, din partea Cenaclului din Botoșani al Uniunii Scriitorilor — Dumitru Țiganiuc, Lucia Olaru Nenați, Gellu Dorian și Emil Iordache.

Emil Iordache

ESEU

SATUL DIN NOI

Pietre, dale de piatră, ziduri, trepte și stîlpi

există, cum spuneam, un sat dincolo de realitatea noastră fizică imediată, el este într-un fel și trecutul și imaginea noastră despre acest trecut. Ceva indistinct, desigur, dar și foarte exact totodată, pentru că satul acela este satul din noi. Îl căutăm uneori cu ardoare, îl mai și rătăcim citeodată. Ne rătăcim de el rătăcindu-ne în propria noastră memorie. Sentimentul regăsirii poate fi și o întîmplare, un curcubeu, de pildă. Plouase, stropi mari străvezii mai luceau colo și colo prin aer sau era numai amintirea lor. Ședeam pe o mică zare de deal în podgorie și priveam curcubeul. Mă uitam cum atîrnă de el dealuri, creste de piatră, văi, terase lungi arcuite spre codri iar peste ele, într-un amestec scăpărător de pămînt și de raze, se ridicau ca niște lujeri spre cer aburii de pe acoperișurile caselor. Recunoșteam într-o latură a acestui curcubeu, chiar de la rădăcina sa, urcînd în pante și aglomerîndu-se către vîrf, contopindu-se, toate drumurile satului, recunoșteam așezări vechi, în straturi, unele peste altele, ca niște focuri zidite și înălțate pe rînd din sămînța aceleași și aceleași vetre, recunoșteam și trăiam amintiri care nu mă atinseseră pînă atunci și pe care nici nu știam că le am.

Rădăcinile acelui curcubeu le răscoliseră, poate, apele ploii le spălaseră, și iată-le urnite și urcîndu-se acum tocmai în bolțile cele mai largi. Colo, în stînga, tocmai pe pintenul acela de deal, arde cu turlele ei roșii biserica Dării. Ca o singurătate, ca o reflecție. Departe de sat, pentru ca drumul pînă la ea tot în pantă să fie, să însemne și oboseală și reculegere. Departe, ca să nu se amestece cu lucrurile cele de fiecare zi și ale fiecărei case. Ca un exil pe care numai sărbătorile și doar amintirile îl sparg citeodată și doar cei ce se duc, numai cei care pleacă.

Dincoace, în dreapta, peste creste de calcar și calcinări de umbre, pilpîie vatra celui mai mare și mai misterios tezaur, **Cloșca cu pui de aur**, istorie și protoistorie în piatră, focuri închise, stinse în fărîmituri și pulberi de stinci. Puțin mai încolo, **Stînca lui Ambrozie.** În față, ruinele unui castru roman. Pietre, dale de piatră, trepte, ziduri, stîlpi. Sînge și carne de piatră, un ospăț nesfîrșit al vremii care se adună, aleargă și se odihnește și ea tot în piatră. Istorie și mit la un loc, pentru ca să se despartă apoi, istoria să urmeze într-un fel însăși calea pietrei și a tezaurului găsit aici, iar mitul să se adune ca roua de pe lespezi în legende și povestiri. Acestea din urmă își căutau povestitorul, l-au găsit în Voiculescu. Exact peste dealuri, în drum drept și la pas, de la Pietroasele și pînă la Pîrscov, acolo unde s-a născut, este o călătorie de o jumătate de zi. În întoarcerile lor spre locurile și chipul de origine, povestirile au însă răstimpuri și meandre de secole. Străbat cînd ca prin mișcătoare și străvezii pînze lungi de păianjen, cînd ca printr-o misterioasă și fecundă geologie, împinse prin alunecări și rupturi de pămînt. Niște vulcani noroioși bolboroseșc și azi undeva sus, deasupra munților, ca niște pilnii de cer spre străfunduri de aștri. Ceva din înfiorarea și lenta lor supraviețuire coboară pe versanții tîmpului pînă în povestirile lui Voiculescu, semn că undeva în adîncimi de memorie materia este încă vie, arde și caută în sus către cuvîntul care să-i dea formă și împlinire.

Mărturisirea

Iată o mărturisire ca de fișă literară pe care Voiculescu o include într-una din povestirile sale : **La vîrsta de zece ani, am fost pus în școli departe, la București, unde am făcut liceul. M-a dus tata. Cel dintîi lucru ce a făcut, după ce mi-a găsit gazdă, a fost un pelerinaj la muzeu să-mi arate Cloșca cu pui de aur...** Așadar, cel dintîi lucru cu care povestitorul intră în contact, chit că vorbește prin altcineva, printr-un personaj al său familiarizat din lecturi cu arheologia, este marele tezaur de la Pietroasele. Știa din copilărie despre el, nu se putea să nu știe, aria de răsfrîngere a marii comori spărsese demult granițele geografice ale locurilor, tezaurul dispăruse, fusese ridicat, dar fascinația lui dăinuia în așa măsură în legende încît acestea deveniseră un al doilea și poate că cel mai sigur depozit al lui. De aici iradia, îi înfierbînta pe căutătorii de comori și-i împroprietărea cu speranța repetării și multiplicării lui. O adevărată armată de scormonitori de pămînt apăruse înainte de primul război și după, umblai ziua pe dealuri, printre gorgane, pe sub copacii mai bătrîni și rămuroși, pămîntul era neted, liniștit, și a doua zi îl vedeai răscolit, spart și întors pe cealaltă parte.

Tezaurul pe care îl căuta Voiculescu la București este un punct nodal al copilăriei, de aceea scriitorul dă semne de familiaritate ca și de tristețe, față de el, pentru că fabulosul, mitul comorii nu i se confirmă decît parțial, iar realitatea este mai puțin strălucitoare decît amintirea. Mai ales că aceasta din urmă i-a venit, ca să zicem așa, pe căi tîrzii și ocolite : **...„Cloșca cu pui de aur care mi-a dat, de altfel, atunci, o grozavă decepție. Mă așteptam** — zice el, cel prin care vorbește, **să-mi ia ochii o pasăre măiastră cu doisprezece fofoloci de aur împrejur și n-am văzut decît niște cioburi de vase și cioburi de tăvi, e drept de aur, și cu nestemate cît buricele degetelor. Dar pasiunea mi-a crescut mai înflăcărată. Era proba pipăită de ceea ce-ți poate dărui lutul dacă ai noroc.**"

Norocul, deci, această întîmplare.

Se află aici una din cheile înțelegerii artei povestitorului căci dinspre această Voiculescu a avut un formidabil noroc. Realitatea i-a servit întotdeauna în marginile unei fantezii creatoare înflăcărate după cum aceasta, fantezia, a născut la rîndul ei un alt șir de realități și s-au suprapus neîntrerupt. Iar vatra în jurul căreia se petrec toate este, chiar dacă nu o numește decît o singură dată, aceea a tezaurului.

În scopul povestirii

există un termen, întrulocarea, iar multe din povestiriile lui Vasile Voiculescu graviteză în jurul lui. Ele au aproape întotdeauna un pretext real, ceva care ține de istorie la urma urmei sau de nostalgia acesteia. Cel mai adesea pretextul este vinătoarea, un moment dinaintea ei sau de după, **întrulocarea** cum spune el, această strîngere la un loc, așezarea într-un anume scop. **Întrulocarea** în scopul povestirii, am spune noi, un moment sadovenian, tipic pentru adoptarea stilului narațiunii directe. **Întrulocarea** care la Voiculescu înseamnă cel mai adesea regăsirea unor amintiri. Și în **Sezon mort** și în **Căprioara din vis** și în **Behaviorism**, în **Iubire magică** sau **În mijlocul lupilor.** Vechi și străvechi teritorii ale sufletului omenesc par a se fi retras către practici ale vînătorii care mai înainte fusese magie și din care povestitorul scoate la iveală frînturi de nerecunoscut. Și de netolerat, desigur, căci protagoniștii îi vedem de obicei suferinzi, exilați de forfota comună, plasați undeva într-o natură primitivă. Ar putea fi pitoresc dacă n-ar fi tragic, căci acest gest al **întrulocării** merge cu mult mai departe îndărăt, în timpuri arhaice, ca să desțelenească un început comun. Și să explice, să arate ce ? — ne întrebăm dacă nu o anecdotică a timpului modern. Această povestire, de pildă, **În mijlocul lupilor :** ne vorbește despre un vrăjitor de lupi, pe jumătate sălbăticiune, pe jumătate om, trăind din moși-strămoși printre fiare și ajutîndu-se de ele la vînat. Magie, vrajă, mister ; ceva neconcludent la urma urmei, ceva neverosimil pînă cînd nu se arată, nu se explică taina. O singură certitudine funcționează, aceea că lumea nu-l agreează pe vrăjitor iar fiarele îl recunosc, ascultă de el. Dar cum pornește, cum se derulează povestirea : un judecător de pace trăiește un tipic moment al **întrulocării** (discuții despre vînătoare, o vînătoare în abstract mai mult, o cultură a vînătorii, un mit al acesteia) și povestește, își introduce partenerii de dialog în hățișul unei întîmplări pe care o trăise la început cu o curiozitate rece, științifică, dar în seama căreia se lăsase apoi cu toată ființa și toate simțurile, străbătînd necunoscute și miraculoase baraje de timp ca să ajungă în cele din urmă la un strat magic greu de presupus dar și mai greu de explicat. Judecătorul de pace îl însoțește pe vrăjitor în pădure, ca să-i asculte și să-i descifreze o adevărată lecție de taină.

A.I. Zăinescu

(va urma)

Un nou premiu internaţional pentru literatura română

Un nou premiu internaţional pentru literatura română ! După Tudor, Arghezi, Eugen Barbu, Adrian Marino, Nichita Stănescu, laureaţi ai premiului Herder, după marele premiu de poezie de la Struga pentru Nichita Stănescu, literatura română primeşte o distincţie de prestigiu prin hotărîrea Uniunii Scriitorilor din R.S.F. Iugoslavia de a înmina premiul de la Smederevo lui Geo Bogza.

Creaţia literară a lui Geo Bogza a fost de curînd încununată cu primul Premiu Internaţional al Festivalului „Toamna poeziei de la Smederevo", din R.S.F. Iugoslavia. O importantă distincţie internaţională vine în acest fel să încununeze o activitate artistică îndelungată, o prezenţă literară şi publicistică cu rezonanţe ce depăşesc clipa atît de fugară a imanenţei literare. Premiul „Cheia de aur a oraşului Smederevo" este de fapt inaugurat cu acest prilej, propunînd un nume românesc în constelaţia ce va încununa de acum înainte literaturile ţărilor dunărene. A inaugura un premiu cu un nume prestigios conferă demnitate aleşilor de mîine ai acestei distincţii. Opera lui Geo Bogza, prin majestate stilistică şi prin amploarea inspiraţiei creează auspiciile cele mai favorabile pentru laurii care vor încununa în fiecare an fruntea unui artist de pe ţărmurile bătrînului fluviu. Prilejul este cu atît mai nimerit pentru a evidenţia importanţa operei scriitorului român, caracterul angajat şi patetic al prezenţei sale în contemporaneitate.

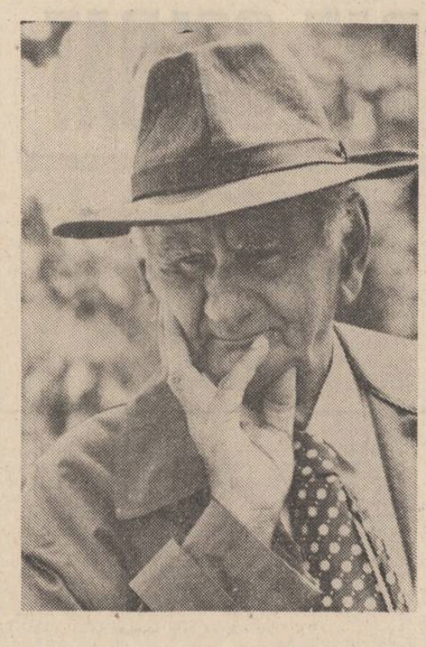

SUB SEMNUL LUI ORION

Din perspectiva pe care-o avem asupra operei putem spune fără sfială că Bogza, reprezentînd nu doar „un caz deosebit" în literatura noastră, **este poetul în agora.** Nu ne vom instala nici un moment pe poziţia confortabilă a celui ce unifică o întreagă priveliştе de verdicte critice, după cum nu vom ezita să considerăm că opera bogziană — contradictorie, fascinantă, derutantă — se defineşte, în ceea ce are durabil, printr-o poezie de primă mărime.

Bogza răspunde la o întrebare **(De ce scriu, România literară, 7 octombrie 1971)** într-un mod original, adăugînd un adevărat arsenal de argumente („ca să-i tulbur pe oameni" ; „să lupt împotriva înstrăinării şi a mecanismelor de gîndire", „să-i fac pe oameni mai buni" etc.), pentru ca, „expediata" concluzie din final să pună pe gînduri şi chiar să producă „neînţelegeri" pentru mulţi comentatori pripiţi şi pătimaşi : **„Nu fac literatură. Ceea ce fac intră desigur în acel domeniu al culturii care se cheamă literatură, dar eu nu fac literatură (...)".**

Este un mod polemic de a-ţi susţine „secretul" operei, cu convingerea că numai opera deschisă se poate susţine în timp, prin confruntare. Ceea ce la prima vedere pare doar limpede, liniştit, împăcat, ascunde în fibrele adînci ale ţesăturilor, o tonalitate de talazuri năpraznice, triumfătoare, ce din avîntul lor se contopesc luînd alte şi alte forme, dînd operei imensitatea inimaginabilă, continuă, a unei orgi marine.

În plin climat avangardist apare la Bogza **starea de exasperare,** şi, în primul rînd „exasperarea creatoare", stare ce rezumă o întreagă estetică. Conform acesteia, versul trebuie să fie „un cumplit atentat la existenţa liniştită a lumii", şi, în aceste condiţii, actul creaţiei devine „un mit de transfigurare cu îndîrjire". Bogza va denunţa poezia trufaşă şi leneşă, „egoistă şi falsă", aşa-zisă „hermetică", abuzivă şi inconştientă, pentru a proclama cu drept de document şi program de generaţie, poezia ce se apropie de „estetica elementară a vieţii", singura capabilă să spargă putregaiul conformist şi să fie citită şi înţeleasă de toţi oamenii, ca un drept elementar. Bogza îşi argumentează non-aparteneţa la idealurile unei societăţi acoperite de plăgi de ignoranţă bolnăvicioasă, dar nici o undă de tînguire nu străbate lama rece a tăişului său, cită vreme o contemporaneitate „îl reclamă", întinzîndu-şi „tentaculele unor probleme ca o caracatiţă". Încrîncenat în verdicte polemice, vorbeşte de fapt despre condiţia omului constrîns în lagărul unei existenţe derizorii ; omul, spune el, nu are timp decît de a vorbi „pentru o singură dată" în numele „tuturor durerilor acumulate de fiinţă în miliarde de ani", convins fiind că este stăpîn pe ipostaza sa (unică) în care poate determina începutul. Este condiţia unei supreme descătuşări, a unei energii ce trebuie să se consume pentru a scoate la lumină tipare noi, devorînd pe cele ruginite. Este semnul recunoaşterii sale printre figurile „halucinante" ce alcătuiesc zodia unor Jarry, Rimbaud, Lautréamont, Poe, Chagall etc., întrucît starea generală, dominată de calvar nu mai poate să încapă în pieptul atlantului revoltat.

Alte două volume **(Cîntece de revoltă, de dragoste şi moarte** şi **Ioana-Maria)** îl vor conduce la ideea esenţială, potrivit căreia poezia, pentru a-şi dobîndi statutul, nu poate fi decît adîncă — noutatea se capătă numai prin adîncime ! —, epurată de meandre şi violenţe verbale, cu alte cuvinte, o poezie vizionară. Dintre toţi avangardiştii, o spunem în treacăt, Bogza este structura cea mai complexă şi fecundă, lucru pe care-l va dovedi din plin opera sa poetică, în ciuda traiectelor atît de controversate. Şi mai departe, ar fi de prisos să se vadă cu tot dinadinsul altceva decît ceea ce **poezia** poate argumenta fără urmă de tăgadă !

Adevărul este că, după izbucnirea vijelioasă cu primele cicluri de versuri, Bogza, nemulţumit, va căuta „temeiuri pentru o neclătinată credinţă". Razele acestei credinţe iluminau în gîndul său o supremă aspiraţie. Întreaga sa fiinţă era răscolită de realitatea unei cărţi de viaţă şi de moarte şi, de fapt, împlinirea unei cărţi esenţiale a fost visul său cel mai aprig. Fapt ce-l va pecetlui definitiv în 1976, cu ediţia finală a **Cărţii Oltului.** Din acest moment (am numit anii '37), Bogza a lăsat impresia (amarnică) a „despărţirii" sale de poezie, aventurîndu-se în colosale „experienţe" lirice, rămînind pînă în clipa din urmă **Poetul,** descoperindu-se pe sine după îndelungate căutări, purificîndu-se, pentru ca în cele din urmă să-şi dezvăluie adevărata identitate.

„Despărţire" de poezie ? Nu, pentru că, dacă destinul lui Bogza prin timp este într-adevăr, tensional, pe de altă parte, istoria literară, în mai mare măsură, a înregistrat ca un seismograf deruta criticilor, puşi în situaţia de a boteza un gen nou în literatură, şi apoi, perpetuîndu-se greşeala de a vorbi, de atunci încoace, aproape în exclusivitate, la fel, despre toate cărţile sale. S-a văzut astfel, limpede, cum o parte a criticii a evoluat în umbră, chiar şi atunci cînd a avut perspectiva de durată asupra operei (prima ediţie a **Cărţii Oltului,** 1941). Aşa se face că însuşi autorul simte nevoia unei subtile explicaţii **(Scurtă mărturisire, Contemporanul, nr. 13, 26 febr. 1971)** şi mărturiseşte că înainte de a fi avut timp să reflecteze asupra termenului de **reportaj literar,** nu fără surpriză, ba chiar cu amărăciune, acest „verdict" necruţător ameninţa să se întindă asupra mai multor scrieri, care „nu aveau vreo legătură cu reportajul", ajungînd, şi mai trist, să fie tocit în foarfecele „entuziasmelor sterile", făcîndu-se multe în numele lui, „pînă ce totul a fost compromis". Amară lecţie !

Mai mult. Cu ani în urmă **(Ce este reportajul, Vremea, an VII, 11 martie 1934),** într-un articol program, deşi, fără intenţii polemice, explică concis care sînt „cele trei elemente esenţiale ale gazetăriei moderne : pamflet, reportaj, informaţie". Temperamental şi condus de firişoarele vii care mai rămăseseră în nervurile fiinţei lui de după supremele convulsii interioare, îşi alege reportajul (deşi va practica, cum am văzut, şi pamfletul), în care vede „o şcoală a vieţii adevărate", singura modalitate în stare să spargă estetica „turnului de fildeş".

Şi mai mult, modul cel mai eficient şi convingător pentru a te introduce în „miezul fierbinte al faptelor". La acestea, se adaugă, desigur, raţiunea exercitată de relaţia cu funcţie dublă, meserie-gazetărie. Publicate săptămînal în **Vremea,** era de aşteptat ca într-o bună zi ele să se închidă între două coperţi, cu atît mai mult cu cît erau unitare ca modalităţi şi teme. Astfel se naşte **Ţări de piatră, de foc şi de pămînt** (1939), carte crescută „sub semnul deşerării telurice". (M. Eliade).

Să revenim. Bogza este frămîntat de nelinişti. După scurtă perioadă în care îşi dă seama că nu a deprins toate însuşirile necesare statutului de reporter, trebuie să recunoască — şi mărturisirea lui este cheia problemei — că, de fapt, nu „trăise în miezul fierbinte al lucrurilor", cît în propria-i conştiinţă. Nu era suficient să fie „obsedat de demnitatea omului". Gîndind realitatea, de fapt, se mărturisea pe sine însuşi, oscilînd fără răgaz între revoltă şi reverie, fără a fi reuşit s-o numească exact. Mai departe, îşi explică exact şi fără drept de apel propria **scriitură** : „Prizonier al propriei mele firi, am dat realităţii mult din chipul şi asemănarea mea, transfigurînd-o sau redimensionînd-o după nevoile spiritului meu". Ar spune poetul, este vorba de reportaj — chiar dacă e scris magistral, spunem noi — şi nimic mai mult. De la această „neînţelegere", apare la noi invenţia „reportaj literar" care, în cazul imitatorilor lui Bogza, nu este nici reportaj (sufocat de poetizare !), dar nu este nici literatură, pentru că, vorba criticului, pe drept temei, literatura este înainte de toate literatură !

Aşadar, vom părăsi din capul locului termenul de „reportaj literar" (sau „reportaj-liric"). În ceea ce priveşte „proza poetică", vom opta pentru termenul mai simplu, **scrieri în proză** (excepţională nuvela **Moartea lui Iacob Onisia).** Profitabil pentru destinul bogzian ni se pare modul în care, storcind poezia din faptul real (aparent obişnuit) şi culegînd ciorchini

de poezie **(Primăvara în Carpaţi, Poezia minei, Straturile de cărbune, Fişe de copilărie** etc.), va descoperi definitiv cristalul greu imitabil : simplitatea (adîncimea) ce-l poate conduce printre „frunzele minerale" spre filonul vizionar.

Într-o cumplită străfulgerare, Bogza îşi va întoarce privirile spre Moldova, redescoperind pentru sine, umbra marelui Sadoveanu, şi cutremurîndu-se pentru toată viaţa.

★

Observaţia lui M. Eliade la ediţia din '39 **(Ţări de piatră, de foc şi de pămînt),** potrivit căreia Bogza aduce „un peisaj românesc cu totul necunoscut" precum şi oameni „pe care nu prea sîntem obişnuiţi să-i vedem în epica noastră", este exactă, dacă înţelegem prin „peisaj necunoscut", unul aparţinînd (prin descoperire) numai lui Bogza. Este locul geometric bogzian.

În anul apariţiei lui (Op. cit.), volumul era considerat „cea mai valoroasă operă de după **Răscoala"** (Miron Constantinescu) ; Bogza văzut ca un „prozator remarcabil" (G. Călinescu) ; se vorbeşte despre homeric şi vocaţia antichităţii, motive ce vor fi preluate pînă astăzi, fără ezitare (Perpessicius, vorbind despre **Cartea Oltului)** ; o pătrunzătoare observaţie : „o pagină scrisă de el (n.n. Bogza) este o antologie în miniatură a propriei sale opere" (M. Petroveanu) etc.

Peste ani, în spiritul acestei formulări, se va recunoaşte suveranitatea triumfătoare a **poetului** peste întreaga priveliştе a operei.

Dacă nu păstrăm bănuiala, potrivit căreia tot ce atinge poetul este poezie, dar nici să folosim cîntarul impresionist al separării grîului de neghină, am putea vedea : **reportaje** (scrise de un mare poet, de **imaginaţie dictatorială,** cum ar spune J. P. Richard), **scrieri în proză** (de o mare vigoare, de amplitudini sadoveniene, pe un sol aspru) şi desigur, **poezii** (sunetul marii poezii din **Cartea Oltului, Paznic de far, Orion, Ca să fii om întreg).**

Cartea Oltului ne apare ca un **poem mitologic,** scris parcă dintr-o răsuflare a istoriei într-un moment de tragică cumpănă, într-o dezlănţuire aprigă, la care participă toate regnurile, sub privirile unor vremuri aspre, de lume arhaică, într-un univers el însuşi adîncit într-o tulburătoare însomnie.

Implicînd grandoarea, şi din acest punct de vedere, **Cartea Oltului** este o sinteză a cosmogoniei bogziene. Sînt de stabilit, pe de altă parte, funcţiile în relaţia Apă-Oameni-Geologie-Foc, insistînd cu deosebire asupra atitudinii Reveriei în faţa Focului, în dubla ipostază de incendiu-incendiator, în înţelesul pe care-l vede şi Bachelard.

De asemenea, interesează funcţia personificării Apă-Destin-Idee şi motivaţia ei estetică, după cum, deosebit de semnificativă, am considerat, priveliştea firii umane peste o geologie halucinantă, aspră, ca o „sincopă a istoriei".

Nu în ultimul rînd, fraza (versul) bogziană alcătuind o broderie stilistică şi o cutezantă măiastră greu de egalat, asemănătoare doar folclorului. Demonstraţie impecabilă pentru susţinerea autonomiei stilului, fraza bogziană, aidoma celei odobesciene, obligă la o severă meditaţie.

În sfîrşit, de la **Paznic de far** pînă la **Ca să fii om întreg** este de observat Poetul-Moralistul-Pamfletarul, în definitiv, toate trei, chipurile aceluiaşi mare poet. Bogza, cu un superb curaj, şi-a luat grava misiune de a înlocui cronicile călinesciene şi, iarăşi greu de egalat, a reuşit vineri de vineri să rămînă proaspăt şi ca întotdeauna în mijlocul lui, atent, contemplativ, grav, ironic, înduioşător, sarcastic, necruţător, descoperind, luînd atitudine. Este atitudinea **tribunului democratic** ce vorbeşte în numele lumii fără emfază, sensibil, îndemnînd la meditaţie îndelungă. Fiecare cuvînt din orice pagină cîntăreşte foarte greu, ceea ce-i conferă o unitate oceanică.

Care este vocea poetului acum ? Bogza a ajuns printr-un timbru inconfundabil la tonalitatea dintotdeauna a marii poezii. Să mai adăugăm că aceasta este ipostaza poeziei vizionare ? Versul este stilizat pînă la esenţă, aforismul străluceşte ca un diamant, iradiind în toate părţile raze de neatins. Cuvîntul nu este căutat, nu are menirea de a şoca, sau, dimpotrivă, este atît de bine „găsit" (este cultul poetului pentru munca titanică asupra cuvîntului) încît, paradoxal, este cuvîntul cel de toate zilele, însă, întonat de acordurile unei orgi cristaline.

Astăzi, şi mult de acum încolo, nimeni n-ar putea contesta marea poezie bogziană.

Viorel Sâmpetrean

PAGINI DE ANTOLOGIE

CANTEMIR

El a fost un cărturar de talie europeană, pe cînd în această ţară prea puţini ştiau carte, şi totuşi nu s-a ruşinat să fie român.

El a fost un mare învăţat, pe cînd neamul lui agonisise prea puţină învăţătură, şi totuşi nu s-a ruşinat să fie român.

El a trăit pe cînd nimeni nu bănuia că pe aceste pămînturi se va naşte Mihai Eminescu, şi totuşi nu s-a ruşinat să fie român.

Vineri, 26 octombrie, 1973

PÂRVAN

De cîte ori, din zona sudică a mării unde se află întinderile de nisip însorite, porneam spre miazănoapte şi ajungeam la Istria, fiorul pe care-l încercam, căutînd să-mi închipui ce va fi fost cîndva pe acolo nu-l întrecea pe acela ce-mi străbătea toată fiinţa la gîndul că într-o vreme necrezut de apropiată, toate acele pietre, evocînd o pierdută civilizaţie, fuseseră atinse de privirea şi mîinile lui Vasile Pârvan.

Dar ajunge un fior, oricît de adînc, spre a te încumeta să scrii despre un asemenea om ?

Cîndva — într-o vreme de la care n-au trecut mai mult de trei decenii, dar care acum îmi apare patriarhală, pentru că, pe atunci, Dobrogea îşi păstra vechiul chip, încărcîndu-şi îmbrăcămintea şi obrazul, pentru fiecare kilometru străbătut, cu un kilogram de praf — ajungînd la Ulmetum, şi aflînd de la paznicul cetăţii că, în tinereţe, lucrase la săpături sub conducerea lui Pârvan, l-am năpădit cu un potop de întrebări, despre cum era şi cum vorbea cu oamenii, despre ce făcea în fiecare oră a zilei, cum minca şi unde dormea, întrebîndu-l şi iar întrebîndu-l, ca un arheolog care, mistuit de curiozitate, ar da la o parte pămîntul de pe lespedea în stare să dezvăluie secretul unei întregi epoci a istoriei.

Dar ajunge o asemenea curiozitate, chiar mistuitoare, spre a îndrăzni să scrii despre un om ca Vasile Pârvan ?

Mă îndoiesc că ar putea ajunge, cum nu cred că ajunge nici faptul că, de cîte ori îi întîlneam pe profesorii Ion Nistor şi Radu Vulpe mă uitam la ei nevenindu-mi să cred că au avut privilegiul de a-i fi fost studenţi. Ei puteau vorbi despre Pârvan, dar eu nu am căderea să scriu un singur rînd despre acest om, intrat în legendă de pe cînd era încă în viaţă, şi care şi-a trăit viaţa atît de auster, închis în geometria disciplinei sale, ca între zidurile unei cetăţi, ca într-un turn foarte înalt. Un turn ce nu are, la nivelul pămîntului, la nivelul muritorilor de rînd, nici o întrebare. Prin întreaga formulă a existenţei sale, Pârvan e inabordabil profanilor, chiar celor ce au citit Getica din scoarţă în scoarţă.

Dacă totuşi îmi îngădui să scriu, nu e pentru a da despre el o idee, oricît de vagă, celor ce n-ar şti cine a fost, ci pentru a mă mărturisi pe mine însumi. Fiindcă de pe cînd eram foarte tînăr, în multe nepriceput, dar însetat de existenţe exemplare, fiinţa mea lăuntrică mult a avut a face cu Pârvan. Cu legenda lui, cu lumina incoruptibilă pe care a răsptîndit-o, incit, adeseori, ca despre cîţiva alţii, al căror nume îmi luminează viaţa, m-am întrebat : — Ce m-aş fi făcut fără el ? El mi-a dovedit, cînd tare aveam nevoie de asemenea dovezi, cînd poate m-aş fi sufocat fără ele, că poţi fi cărturar român, trăind la porţile Orientului, fără nici un compromis, pururi învesmîntat în toga demnităţii.

Eminescu şi Bălcescu, cei care, în ceasuri de restrişte, îmi întăreau cugetul, aparţineau unui secol trecut şi s-ar fi putut, îmi spuneam cu spaimă, ca felul lor de a fi să nu se mai potrivească timpului în care trăim. Vremea oamenilor mistuiţi de o credinţă trecuse. Venise aceea în care trăim, a marii imoralităţi de după primul război mondial, cînd cei bogaţi, puternici şi inculţi îşi închipuiau că pot înjosi totul, cînd de cîteva ori pe zi îmi era dat să aud, şi chiar să citesc, că intelectualii români sînt nişte lichele, că sînt lipsiţi de caracter, că pot fi cumpăraţi de oricine, oricînd şi pe nimic. Ce s-ar fi ales de sufletul meu, dacă n-aş fi putut să-i pun în faţă exemplul lui Pârvan ?

CREANGA DE AUR

Ecoul celui mai îndepărtat trecut, dar nu răzbind prin negura timpului, ci trezit de un limpede fior artistic, poate fi găsit în Creanga de aur, una dintre capodoperele lui Mihail Sadoveanu. Cînd firul de măsase al povestirii începe să se desfăşoare, timpul ajunsese, autorul o spune de cîteva ori, la anul 780 al erei noastre. Eroii cărţii se numesc pe ei înşişi daci şi sînt, mai departe şi netulburaţi de nimeni — şi nici în cugetul lor, atenţi totuşi la tot ce se întîmplă pe lume — închinătorii acelui dintîi zeu ce a dat o credinţă, şi mai ales o lege morală, primilor oameni care, pe aceste pămînturi, au văzut răsăritul soarelui, roua dimineţii şi toate minunile firii. Nimic aspru, sau crîncen, sau viforos, pecete a atîtor personaje sadoveniene — în eroii cărţii ci numai lumină, cumpătare, înţelepciune şi îngăduinţă faţă de noua religie care începuse să-şi ridice bisericile prin văi. Unul dintre ei, al doilea în ierarhia vechiului cult, dar personaj principal al povestirii — este trimis, pentru şapte ani, în Egipt, să se iniţieze în tainele cele mai vechi şi pline de taine religii, iar apoi, printr-o hotărîre surprinzătoare dar nu lipsită de tîlc, în cea mai strălucită şi coruptă capitală a vremii, spre a-şi da seama, cu ochii lui spălaţi de izvoarele Carpaţilor, dacă noua credinţă, îmbrăţişată de împăraţii Bizanţului, a adus vreo fericire popoarelor. Totul se discută, se hotărăşte şi se înfăptuieşte sub semnul celei mai depline seninătăţi. Reprezentanţii vechii Dacii, cu nimic schimbaţi în plin secol al VIII-lea, se dovedesc lipsiţi de pismă, străini de orice violenţe, cuviincioşi unii faţă de alţii şi cuviincioşi faţă de lege, pururi inspiraţi de marea carte a firii. Cînd mi-i imaginez, în lungile lor veşminte albe, retraşi într-un teritoriu neîngăduit oricui, îmi aduc aminte, cu tot ceea ce ştiu, cu totul ceea ce se poate şti în Europa despre ei, Tibetul. Adeseori m-am întrebat dacă „Muntele ascuns" — acest Tibet al Daciei —, unde începe şi sfîrşeşte Creanga de aur, de pe ale cărui culmi Sadoveanu spune că se zăreau Mureşul şi Oltul, nu va fi fost cumva Hăşmaşul Mare.

Geo Bogza

REMEMBER

CONFRATELE CU CARE M-AM CERTAT ŞI M-AM ÎMPĂCAT CEL MAI BINE

Cuvintele acestea scrise de Ion Gheorghe pe spatele fotografiei pe care o reproducem în pagina de faţă sînt tentat să le dău drept titlu referitor la relaţiile mele cu acest poet, după părerea mea cel mai reprezentativ pentru perioada contemporană din istoria poeziei noastre care, ca tentative programatice, stă alături, de la egal la egal, cu Nicolae Labiş, Nichita Stănescu şi Adrian Păunescu, spiritele poetice indiscutabil cele mai elevate. Dacă am optat pentru formularea de mai sus e poate şi pentru că în perioada cînd mi-a fost încredinţat, Ion Gheorghe era unul dintre confraţii cei mai apropiaţi sufletului meu, după cum o confirmă şi o dedicaţie cu numărul 1 sau 9 (nu e prea clar configurat numărul), înscrisă pe pagina de gardă a primei sale opere, legendarul roman în versuri „Piine şi sare", avînd în manuscris transcrise cu majuscule, toate cele vreo 200—300 de pagini cîte au fost dactilografiate apoi :

„1 (sau 9) Lui Nicolaie Stoian, căutînd să uit neplăcerile ivite în „focul discuţiilor". E bine că eşti sincer. Numai un prost mai e ca tine şi se iscăleşte. Ion Gheorghe. 25 VI 957".

Focul discuţiilor ne mistuia nu o dată în flăcările sale, cu toate că Ion Gheorghe nu numai ca talent ci şi ca preocupări îmi era cel mai apropiat încă din primele zile cînd ne-am cunoscut la vestita Şcoală de literatură „Mihai Eminescu", avîndu-i colegi, printre alţii, pe Nicolae Labiş, Gh. Tomozei, Lucian Raicu, Mihai Negulescu, Radu Cosaşu, Ştefan Luca şi alţii. Oricît erau pălălăile de mari ale acestui foc al discuţiilor, tot nu izbuteam performanţa să mă încaier la propriu cu Ion Gheorghe, cum o făcuse Rusalin Mureşanu, colegul nostru cel mai prolific pe plan editorial pe atunci. Un oarecare năduf aveam pe Ion Gheorghe, căci pusese mîna pe ediţiile de poezie populară ale lui G. Dem. Teodorescu şi Grigore Tocilescu (Materialuri folcloristice), care i-au fost cărţi de căpătîi, mai mult decît biblia pentru un drept credincios, timp de doi ani de zile. Chiar voluminosul său roman în versuri „Piine şi sare" poartă pecetea înriuririi acestei experienţe poetice.

Ion Gheorghe a ştiut să se adape din „izvorul curat ca lamura al poeziei populare", vorba lui Eminescu, asimilîndu-l nu atît în ce priveşte prozodia sau expresia, ci substanţa lui filosofică, studiu care s-a îmbogăţit prin frecventarea eposului popular şi al altor popoare. Opera poetică a lui Ion Gheorghe, chiar dacă prezintă şi unele laturi controversate, cum ar fi poemul didactic „Dacia Fëniks" este în orice caz printre cele mai valoroase şi mai reprezentative în scrisul în versuri contemporan. S-ar părea, după propria opţiune din ediţia apărută în Biblioteca pentru toţi „Proba logosului", că selecţia sa ar înclina ca reprezentativitate înainte de toate spre sumarul acestui volum cuprinzînd ca titluri poemele sau ciclurile „Vine iarba", „Zoosophia", „Mai mult ca plînsul", „Cavalerul trac", „Megalitice", „Noi-mele".

Proba logosului, în accepţiunea expresiei noastre populare „limba se îndoaie după gînd", pare definitorie pentru Ion Gheorghe, cu toate că ea are drept elemente definitorii în esenţă pe cele numite de pătrunzătorul său prefaţator C. Stănescu : **„Poet al universului rural arhaic,** el vine cu imaginaţia plină de amintirile, miturile şi eresurile lumii bătrîne care au hrănit mereu marea lirică românească, de la Eminescu prin Coşbuc şi Goga pînă la remarcabila pleiadă a celor de azi (Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Gh. Pituţ, Marin Sorescu ş.a.). Din acest ş.a. nu m-aş putea abţine să nu-i citez dintre înaintaşi pe Lucian Blaga, Aron Cotruş şi Ion Barbu, iar dintre confraţii mai tineri contemporani pe Gh. Istrate, Dumitru Pricop şi Nicolae Dan Fruntelată. „Proba logosului" cuprinde unele capodopere, cum este acel torenţial, exuberant şi terifiant „Vine iarba". Pesemne că în viziunea lui Ion Gheorghe biblia însăşi ar începe cu apocalipticul şi incurajatorul „La început a fost iarba".

Atît în comentarea unora din operele poetice reunite sub titlul antologic „Proba logosului" cît şi în analiza unei din ultimele scrieri importante ca amploare şi substanţă de idei şi viziuni, unii critici au fost tentaţi să vadă în acest creator al marelui poet expresii ale unui neotradiţionalism sau resurecţii semănătoriste. Nu m-ar mira ca procedîndu-se în acest spirit al răstălmăcirilor, azi-mîine Ion Gheorghe să fie acuzat de un protocronism sui-generis în accepţiunea unor comentatori, reprosîndu-i-se autorului curajul şi buna credinţă patriotică de a demonstra că spiritualitatea românească, în unele din manifestările sale mitologice şi vizionare, se învecinează cu marile mituri şi eposuri ale unor civilizaţii străvechi, milenare, de la cea chineză la cea mexicană în multiplele ei variante precolumbiene — almecă, toltecă, mayasă, aztecă. Capacitatea creatoare a folclorului nostru, în care un George Călinescu sau Vladimir Streinu vedeau o întruchipare a spiritului clasic, constă şi în aceea de a fi fost oracular-vizionar nu o dată, exemplu urmat de mulţi dintre cărturarii români de geniu. Primul care nu s-ar mira de asemenea răstălmăcire, uneori cu tentă ideologică, social-politică ar fi Ion Gheorghe însuşi, căruia într-o anumită perioadă de tristă amintire, nu numai în scris, în publicaţii de specialitate, ci chiar în forumuri publice, cum a fost Consfătuirea tinerilor scriitori din 1956, i s-a imputat vina de a face elogiul mentalităţilor chiabureşti pentru că într-o poezie apărută ulterior în volumul „Căile pămîntului" îşi revendica astfel ascendenţa tipic ţărănească : „Sînt născut din dragostea pentru pămînt străin / ce-o nutrea Anton D. Gheorghe / Însurat cu o săteancă, Filofteia D. Marin".

Nevinovata analogie pe care într-o alocuţiune de la tribuna acelui forum o făcea cu faptul că scriitorii contemporani poartă nume simple, de muncitori şi de ţărani, ca Ion, Gheorghe, Ilie, Marin etc. fusese şi ea etichetată ca un exces de românism, o tendinţă de minimalizare a numelor de rezonanţă ale culturii române.

De fapt, nu numai amintirea dureroasă (să mă ierte poetul că o reînvii) a unor asemenea practici defuncte, abolite pentru totdeauna de Partidul Comunist în epoca de cînd la cîrma sa se găseşte clarvăzătorul şi temerarul revoluţionar şi patriot înflăcărat, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, mă determină să fac o asemenea supoziţie, dar iată citesc chiar în prefaţa invocată şi mai înainte această apreciere critică, aparent justificată pentru asemenea însinuări : **„Nu stim în literatura europeană un „cîntec" mai inspirat de prefacere din temelii a unei lumi** („cîntecul" la care se referă comentatorul nu e decît poemul vizionar „Vine iarba" sau „Aventura laptelui" — nota noastră), **şi unde civilizaţia arhaică s-a văzut mai adevărat elogiată, ca un elan al bucuriei în care se amestecă şi ţipătul unei mari dureri."**

Dar o asemenea viziune decurge la Ion Gheorghe, după cum bine subliniază acelaşi pertinent exeget, din faptul că întreaga creaţie a poetului „mărturiseşte constant o obsesie unificatoare, aceea a angajării în istorie faţă de care se simte responsabil împreună cu o întreagă generaţie poetică", adică tocmai acea generaţie pe care încercăm să o înfăţişăm în tot ce are ea mai valoros în acest **Remember** „Poeţii, cînd erau tineri...".

Logosul lui Ion Gheorghe a dat şi marea probă a civismului său prin monumentala şi complexa scriere care este volumul de poeme „Elegii politice", cel mai sincer şi mai cutremurător testament poetico-politic al unui poet contemporan.

Din acest punct de vedere poetul poate conchide cu mîna pe inimă şi pe conştiinţă în a sa „Artă poetică şi politică" din finalul volumului :

Poezie revoluţionară fac eu, carele sînt
Cel mai nepriceput în practica revoluţiei.
Tehnică poetică pe măsura realităţii şi a
Viitorului, eu inventez, eu aplic. Eu,
Carele sînt mult supărat şi dat la o parte.

Arta poetică se deprinde să fie uitată
Poezia este-ntotdeanua altceva
Decît se învaţă a fi indeobşte —
Poezia-i ca istoria. Istoria-i ca poezia.
Nu există modele de urmat.

Şi totuşi trebuie să spun că Ion Gheorghe, moral ca şi literar, este un asemenea model demn de urmat.

Arta poetică definitorie a lui Ion Gheorghe rămîne tot acea credinţă neclintită a poeziei populare, dascălul său de căpetenie, potrivit căreia „cine mi-a scornit doina / friptă i-a fost inima". Iar lui Ion Gheorghe îi este friptă inima deopotrivă pentru alegoria contemporană din „Pasărea focului", ca şi pentru destinul Mitului din Călusul popular.

Sper de aceea ca, gînd la gînd cu bucurie fiind, mereu să mă pot certa şi împăca foarte bine cu marele rapsod al spiritualităţii româneşti de azi şi din totdeauna — Ion Gheorghe.

Niculae Stoian

POEŢII, CÎND ERAU TINERI (VII)

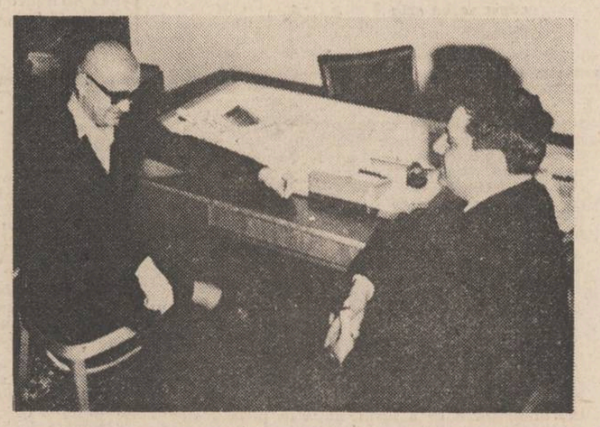

O fotografie a lui Ion Gheorghe din 1955, pe spatele căreia stă scrisă următoarea dedicaţie : „Lui N. Stoian, ca unuia cu care m-am certat şi împăcat (îngăduit) cel mai bine. Ion Georghe (1955) ● La mai bine de 7—8 ani, de cînd a fost făcută fotografia anterioară, din alura acestei imagini surprinse în timpul unei vizite pe care mi-a făcut-o în redacţia revistei „Viaţa studenţească", nu s-ar putea spune că Ion Gheorghe nu se mai îngăduia cu autorul acestor însemnări.

POST RESTANT

există în fiecare dintre noi două forțe, două plăci tectonice în veșnică și amenințătoare mișcare : o forță negativă și o forță pozitivă, un impuls constructiv și unul destructiv, o „placă" a binelui și o „placă" a răului. În permanentă opoziție, ele nasc cutremurele sufletești care schimbă peisajul ; cînd ceea ce era înainte un deal devine acum o vale, un riu dispare în deșert, cîndva era o pădure de cireși, iar azi nu vezi decît pietre, acolo unde erau oameni nu mai sînt... sau invers, mai bine, cînd ți se par toate altfel decît sînt, cînd plutești ca un nor alb deasupra pămîntului, cînd îți place să ploui, ori cînd soarele nu te bate în ochi. Și nimic nu poate fi mai vesel sau mai trist, după împrejurări, decît să asiști, fără să faci nimic, la un asemenea „fenomen natural", să vezi, dacă poți vedea, cum dispare un peisaj cu care te-ai învățat ca să apară altul cu care abia începi să te înveți. Or, și aceasta este proza, **proza vieții,** în care fiecare dintre noi figurăm ca personaje mai mult sau mai puțin principale, schimbîndu-ne înfățișarea la intervale imposibil de precizat, după cum binele din noi se ridică deasupra răului din noi, ori răul din noi se ridică deasupra binelui din noi. A fi numai bine sau a fi numai rău este în cel mai nefericit caz o iluzie, binele și răul întîmplîndu-se uneori și simultan în viața noastră. A fi însă de partea binelui este cel mai omenesc lucru cu putință.

Toate acestea au fost spuse pentru a arăta cît de mult nu ne place maniheismul, cît de mult ne chinuiesc prozele în care un erou este numai bun, iar altul numai rău, chiar și atunci cînd ele sînt scrise cu cele mai bune intenții moralizatoare. Sau cum spunea tanti Elvira înterbelica : „Totul este foarte simplu, numai viața este foarte complicată".

★

MIRCEA BUCU, Călărași. Proza d-voastră nocturnă începe așa : „Era atît de întuneric(,) încît ca să vezi ceva trebuie să (?!) închizi ochii." Ne-am oprit aici. În ceea ce îl privește pe „Moș Lori" (cunoaștem o tinără fată cu acest nume, așa că vă dați seama cît de șocați am fost de acest transfer) ea are hazul ei, un haz cu iz ușor vulgar. Dar ce folos ?

CORNELIA ADAM, București. „Veronicăi", deși „scurtă schiță-document dramatic al vieții mele", vom încerca să-i facem loc. Pînă atunci însă așteptăm și alte proze proze.

TITI T., Reșița. ....Chiar discutam, cu prietenii bineînțeles, despre Mircea Micu. Unii se minunau cum de nu se încurcă în atîtea rememorări. Jurnalul de poet al maestrului Ioan Alexandru ne-a cam dat bătaie de cap..." Opinii și opinii, numai să fie. Cît despre faptul că „Statuile nu știu să rîdă" asta e rău și ne îngrijorează de-a-dreptul. Citiți-le ceva ! Oricum, vă așteptăm în continuare.

NICOLAE CĂRUNTU, Dorohoi — Talent și în „Chemarea grîului" și în „Gîndul lui Alexandru Albu". Prima schiță este chiar spre publicare. Numai că, vă rugăm, împăcați-vă cu virgula, la lectură contează și asta pentru ritmul și melodia celor scrise, nu ? Sînteți între „mai trimiteți" și „da", totul depinde acum numai și numai de d-voastră.

MIHAI MIRIȚESCU, Cochirleanca, Buzău. „Femeia ascunsă-n noapte" rămîne în întuneric. E un anume tip de proză poematică, desigur, dar nu are, ca să spunem lucrurilor pe nume, obiect. Ca să stai singur undeva, „în această cușcă, aruncată pe acest vîrf de munte, în care am fost virit fără să fiu întrebat de vitregia soartei" și să vezi cum „în fiecare noapte, din albul zăpezii se ridică o femeie care își la fața din ea (?!) și îmbrăcată în straiele nopții încearcă să intre înăuntru prin mica ferăstruică din fața ușii" nu e cine știe ce. Ca să nu vezi e și mai greu și mai adevărat.

Iulian Neacșu

De sub teascurile Editurii Militare a ieșit volumul intitulat „Steaua, campioana Europei". Semnată de Horia Alexandrescu, cu o postfață de Corneliu Vadim Tudor, lucrarea se va bucura, sîntem convinși, de interesul maselor largi de iubitori de sport, fiind o reușită editorială certă și, nu în ultimul rînd, un excelent suport moral pentru echipa Steaua, în returul de miercuri, cu Anderlecht.

Lacrimă

Am coborît în groapa cu pietre
Tăceau ca niște dureri uitate
În nemișcarea lor se deschidea
lentoarea veșniciei

Și nu mă puteam desprinde din ea

Vînătoare

Joaca, crezu el, este nevinovată. Și, iată,
se prinse-n ea :
se amuza,
se minuna,
se-nfiora...
Apoi se potolea
și
iar o lua de la capăt
încît
abi își mai găsea vreme și pentru altele...
/ În timp ce clipele, zilele, anii
se răsturnau de-a tăvălugul
ca roțile bălțate grohotind pe caldarîm.../

Alexandru Ivănescu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XX)

Lungul și istovitorul mars împotriva imperiului lui Mahomed Șah începuse deci sub semnul neliniștitor al acelei ninsori timpurii în vreme ce mongolii ajunseseră la poalele unor munți cu vîrfurile pierdute în cer.

Marele Han avea o stare ciudată, o încrîncenare posomorită de cînd se despărțise de bătrînul pustnic adus din Tibet, iar afurisita bilă de cristal nu-i mai era de nici un folos.

Încercase să-i reînvie strălucirea, să obțină măcar o frîntură de imagine, gîndindu-se intens la trecut, așa cum îl învățase pustnicul, dar degeaba. Bila se întunecase, devenind cenușie și fără acele jocuri cu lumini schimbătoare. Murise deci (fiindcă vie era) și nu mai avea forța de a-i amăgi privirea și sufletul.

De fapt pe Gingis nu-l interesa trecutul. Și-l cunoștea prea bine și ca nimeni altcineva. Ar fi vrut să știe ce se va petrece în viitorul apropiat, cum se va desfășura campania pe care abia o începuse.

Văzîndu-l mohorît și încruntat, lăsîndu-se purtat în tibitca încăpătoare, generalii și rudele de sînge (avea doi frați și o droaie de comandați însoțitori) se hotărîră să încerce a-l scoate din starea de melancolică pierdere.

Îi trimiseră șamani iscusiți care ceteau în stele, acrobați pripășiți ca pe lîngă orice curte imperială, chinezi agili care făceau tot felul de salturi și minuiau cu dexteritate bile de fildeș și cercuri de argint, îmblînzitori de animale și preoți încurcîndu-se în mătăniile negre, chiar și un grup de dansatoare venite prin nu știu ce miracol din Buhara, baladiști care-i cîntau în versuri isprăvile trecute ori viitoare, dar totul era zadarnic.

Hanul nu ieșea din mutenia lui apatică și nu suporta în jur decît pe lungul și deșiratul kitai care tremura de frig în kimonoul albastru întelat cu puncte albe. Acesta își păstra surîsul misterios pe fața de porțelan galben și lăsîndu-l să mocnească, nota iute și fără să clipească tot ceea ce Marele Han considera că trebuie adăugat la tabla de legi denumită Iassa și pe care începuse s-o dicteze în urmă cu aproape douăzeci de ani.

Fostul mandarin, os subțire de print chinez căzut în robie, nu izbutise să-și explice taina acelei afurisite bile pe care Marele Han o adora atît și după a cărei stingere era acum în suferință.

Înțelegea un singur lucru. De cînd dispăruse bătrînul din Tibet, cu zîmbetul său viclean, cu atitudinea mîndră și nepăsătoare, cu privirea plumbuită de perdelele pleoapelor, bila de cristal nu mai avea nici un fel de putere. De fapt, cine îi arăta hanului ceea ce el voia să vadă cu ochii minții ? Cine-l ajuta să vadă toate acele lucruri nemaipomenite ? Bătrînul sau Bila ? Aceasta era întrebarea.

Se gîndi la un moment dat să trimită ostași în urma besmeticului mosneag care nu putuse ajunge prea departe, să-l întoarcă, silindu-l să vină și să redea strălucire acelui obiect fără a cărui putere hanul își pierduse agerimea și buna dispoziție. Renunță temîndu-se de reîntoarcerea forțată a străinului personaj care-l nelinștea cu aerul său inefabil și cu nepăsarea seducătoare.

Soseau mesageri de taină, acei călăreți singurateci purtînd vești de la iscoadele trimise înaintea armatei. Căzeau cu fața la pămînt obosiți și speriați, arătau semnul de liberă trecere și transmiteau mesaje scurte dar clare despre pregătirea și numărul oștilor adunate de Mahomed.

Gingis asculta îngîndurat, îi punea să repete anumite pasaje pe care nu le înțelegea și după plecarea lor se apleca asupra machetei pe care o avea în față imaginînd viitoare planuri de atac.

Trecură munții împăduriți, traversară văile vătuite de zăpadă, străbătură locuri și așezări bogate căutînd să nu-și istovească puterile dar mai ales caii.

După patru luni de mars neîntrerupt, ajunși pe malurile riului Sîr-Daria, într-o luncă în care iarba nerăbdătoare izbutise să alunge stratul zăpezii. Marele Han dădu ordin de popas și în citeva ore oștașii săi flămînzi și obosiți de drum instalară tabăra.

Nu era prea cald dar salcia dăduse muguri verzi și o mulțime de păsări cîntau în preajma iurtei imperiale înălțată aproape de fluviu.

Gingis primi vizita generalilor veniți să-l salute și încălecînd pe roibul alb dădu ocol taberei cu steagul de luptă în mînă chiuind strașnic, ca în tinerețe.

Garda lui, formată din o mie de oștași schilodiți de rănile primite în războaie, îl primi în genunchi ținîndu-și caii de dîrlogi. Ceilalți soldați, precum și detașamentul kitailor pricepuți în minuirea aruncătoarelor de foc, ceata șamanilor pestriță și lingușitoare, mulțimea de preoți lama cu tichiile lor în diferite culori, circarii și acrobații îl salutară cu frunțile lipite de pămînt.

Marele Han își opri calul pe malul riului și acolo se sfătui îndelung cu gălbejitul kitai care tremura de frig în kimonoul subțire și-i arăta depărtările descriindu-le.

În amurg, cînd focurile se aprinseră ca niște ochi luminoși de-a lungul malului și batalii proaspeți fumegau în frigări de lemn, cînd kumisul și rachiul de lapte începură să dezlege mișcările și limbile ostenilor, în fața iurtei imperiale sosi un sol ostenit și plin de răni care înainte de-a leșina de osteneală apucă să anunțe pe slăvitul Kagan că fiul său Djoci și șiretul Subotai îl așteaptă dincolo de rîu așa după cum au plănuit.

Marele Han stătea pe tronul aurit. Mîncase din belsug și băuse vin dulceag și aromitor adus din chiar ținuturile Șahului.

Era liniștit și parcă mai bine dispus. În dreapta dormita pardosul cu ochi de miere mîrîind la cea mai mică mișcare a celor din jur, arătîndu-și colții puternici. În stînga, adus dintr-un hatîr neînțeles, se odihnea leagănul de argint primit în dar în timpul războiului din China și despre care nu știa clar ce anume simbolizează.

În fața lui, exact la picioarele tronului, o bucată de covor destul de ponosit, însemn al puterii sale din vremea tinereții, cînd fusese ales de triburile prietene și vrăjmașe ca Mare Han.

Ascultă liniștit și bucuros veștile solului și dădu ordin să fie răsplătit pe măsură.

Bău încă o cupă cu vin dulce și chemă pe înțeleptul kitai care-și aplecă urechea ascultînd ordinele șoptite.

Acesta făcu un semn la rîndul său și după cîteva momente în iurtă intrară cîteva fete tinere îmbrăcate în salvări transparenți și bluze scurte abia acoperindu-le sînii.

De undeva din spatele tronului se auzi ritmul estompat al tobelor și sunet subțire de timbale.

Din tabăra oștașilor răzbeau chiote rătăcite de nechezat nervos de cai.

O lună năpraznică înstăpîni bolta risipindu-și lumina puternică pînă în zori cînd uriașa tabără se puse în mișcare, încoltind malurile riului, încercînd să-l traverseze cu orice preț și toate mîloacele, spre a ajunge dincolo, în josul cîmpiei unde îi așteptau moartea sau izbînda.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Amintiri mitologice

Lui Fănuș Neagu

Marele pămînt
în loc de inimă are un simbure
pe care o pasăre rătăcită din cer
cu ciocul l-a răsădit
în cea mai veche noapte de an nou.
Sleită, pasărea a putrezit
pe spinarea continuă a bătrînului zeu.

I-au țîșnit prin piele viermuind
ierburi, copaci, pești, oameni ;
ciori se lasă la răscrucile lui
să răstignească ingrășatele rîme
se lasă cocostîrci și berze
din sînge ciugulindu-i mormoloci.
Dar cînd duhoarea molimei l-ajunge
se umple de o mare fericire ce-l cutreieră
în turme cu copitele grele.
Smulse, doar marile păsări
se luptă să își aducă aminte
de țara înaltă din univers.

George Alboiu

Poesia mării

Secția de poezie a Asociației scriitorilor din București împreună cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Constanța au sărbătorit împreună cu scriitori, arheologi, istorici din localitatea de pe malul mării împlinirea a șase veacuri de la urcarea pe tron a marelui voievod Mircea, prin două recitaluri de poezie clasică și contemporană legate de Marea cea Mare, așa cum ne-o amintesc documentele epocii domnitorului Țării Românești din acele vremi.

Pe culoarele Bibliotecii județene, unde a avut loc una dintre întîlnirile cu cititorii, s-a încropit o expoziție de carte „Lirica mării" cuprinzînd zeci de volume ale poeților clasici și contemporani cu poezii ce cîntă într-un fel sau altul marea de la Ovidiu pînă astăzi.

De asemeni o expoziție de pictură cu aceeași temă.

Marea face parte organică ființată din timpul și sufletul Patriei noastre, ținutul poate cel mai agrăit poetic de la Eminescu încoace mai ales.

Nu întîmplător Poemul testament, ultimul dor al poetului de a-și odihni trupul după încheierea lucrării, este aici la marginea Mării lîngă mormîntul lui Ovidiu.

Venim la mare și la mormîntul simbolic al marelui nostru poet.

Am ascultat împreună Scrisoarea a treia *recitată aici la Constanța de actorul nepereche Dan Nasta, ce ne-a însoțit îndemnul nostru, dar și cîteva capodopere ale lui Lucian Blaga asupra mării.*

Cel de-al doilea recital a avut loc într-o sală încăpătoare a unei unități militare de construcții din oraș.

Am plecat la Constanța cu Istoriile lui Herodot.

Reamintindu-ne împreună celebra formulare a părintelui istoriei în cartea a patra despre Marea Neagră, cea mai minunată dintre toate mările.

Un superlativ ce n-a făcut carieră literară pe măsură pînă acum.

De asemeni am citit împreună și am ascultat din Documentele hrisoave emise de Marele voievod Mircea, care vorbesc despre marea cea mare.

Drumul nostru de două zile la Constanța s-a încheiat cu o documentare la Muzeul de istorie și arheologie, unde am putut vedea noile descoperiri din inepuizabilul tezaur ascuns al acestui pămînt dobrogean iar la Istria, cele cîteva ore, însoțiți de un mare specialist și suflet de om, directorul Muzeului, Adrian Rădulescu, au devenit un eveniment pentru noi.

Se cuvin mulțumiri poeților, oamenilor de cultură de aici din Constanța, celor de la Revista „Tomis", de la Biblioteca județeană, militarilor ce ne-au primit cu versurile noastre în inima lor.

Ioan Alexandru

Adevărurile limbii române

Urmare din pag. 1

nească o linie în genere deosebită de cea urmată de lingviștii din București și Cluj-Napoca, care, în multe privințe, alcătuiesc împreună o direcție unică, deși se grupează în două școli lingvistice. (...) ea se prezintă ca o sinteză a pozițiilor diverse, de pînă astăzi, din lingvistica românească". (p. VIII).

Fără îndoială, istoria unui idiom ca limba română, continuatoarea latinei populare transplantate în zonele dunărene (la nord și la sud de Dunăre), pe un fond autohton de prestigiu cert în lumea veche (dacii aparțineau lumii trace), cu o afirmare relativ tîrzie în scris — deși, a demonstrat-o strălucit Ovid Densusianu, cultura nu s-a întunecat niciînd la români —, abia în secolul al XVI-lea, dar funcționînd în Balcani, secole de-a rîndul, ca o adevărată „lingua franca" (limba conversației comune între etnii diferite), evoluînd, apoi, în condițiile contactelor cu limbi atît de diferite genealogic (limbile slave, limba greacă, maghiara, turca), vorbite de popoare deosebit de variate prin origine, religie, tradiții și obiceiuri, oferă un teren excelent și numeroase prilejuri afirmării unor idei noi, personale.

Am releva, în acest sens, numai cîteva chestiuni de importanță excepțională pe care lectura atentă a acestei **Istorii a limbii române** le evidențiază :

1. rolul fondului autohton.
2. teritoriul și epoca de formare a limbii și a poporului român.
3. locul graiurilor populare în refacerea, reconstruirea istoriei limbii române.

Toate aceste probleme, ca și altele, încărcate de semnificație deosebită, se circumscriu ideii fundamentale că între istoria și evoluția unei **limbi** și istoria și evoluția **societății** respective, sînt conexiuni și raporturi multiple și profunde, evidente de la prima investigare sau, dimpotrivă, discrete, necesitînd studii îndelungate, efectuate într-o largă perspectivă interdisciplinară, în baza căreia sînt coroborate datele unor științe conexe (arheologia, numismatica, antropologia, istoria, folcloristica și etnografia etc.).

Nu surprinde această atitudine epistemologică — perspectiva interdisciplinară —, atît de fertilă în cercetările moderne, pe care și-o asumă, deliberat, G. Ivănescu, căci ea se înscrie în linia predecesorilor săi, și, în primul rînd, a mentorului Școlii lingvistice ieșene, Al. Philippide, autor al unei lucrări, revelatoare, de tinerețe, **Încercări asupra stării sociale a poporului român în trecut** (Iași, 1861 ; ediția a II-a, 1896), care își propunea să scrie „despre viața intimă a popoarelor", „despre masa cea mare, pe spinarea căreia apăsau și războaiele, și intrigile și cruzimile". (p. 5).

O astfel de înțelegere a **istoriei sociale a poporului român,** vizînd, în final, **semnificația civilizației țărănești,** din cele mai vechi timpuri, pînă în epoca contemporană, trebuia să conducă, inevitabil, pe cercetător spre sursele **autentice** și **originare** ale limbii române: **graiurile populare,** ca expresia cea mai fidelă a identității culturale a unei etnii, a creativității sale.

Astfel, G. Ivănescu evidențiază, cu argumente decisive, **rolul obștilor sătești,** al **stării sociale** și al **claselor** și **categoriilor sociale** (răzeși și moșneni, rumîni și vecini, serbi „robi", boieri etc., p. 380 s.u.), al migrațiilor, în determinarea evoluției limbii române, în general, a structurii sale dialectale, în special. Să notăm cîteva capitole din lucrare, spre a exemplifica această remarcă : „Efectele lingvistice ale instaurării regimului burghez la români", „Explicarea socială a trăsăturilor limbii literare române în fiecare provincie", „Dezvoltarea socială, economică și culturală a poporului român de la 1878 pînă astăzi ; reflexele ei lingvistice", etc.

Așa se explică ponderea deosebită pe care o are, în **Istoria** lui G. Ivănescu, explicarea faptelor lingvistice „prin fazele dezvoltării istorice a poporului român, deci prin fapte istorice și mai ales prin diversele structuri sociale" (p. VIII), fără a nega, însă, și apariția unor fapte și fenomene de limbă ca expresie a unor tendințe ale sistemului lingvistic (oricum, nu se exagerează rolul acestora, așa cum procedează, de exemplu, structuraliștii).

„Noi vedem posibil un alt structuralism lingvistic decît cel care s-a manifestat după 1925, un structuralism care să explice structurile lingvistice nu atît prin niște tendințe interne ale limbii, cît prin factori exteriori limbii, adică, înainte de toate, prin omul care vorbește limba". (p. 3).

Din această concepție se deduc, normal, principiile călăuzitoare în elaborarea unei istorii a limbii :

„limba se schimbă printr-o adaptare continuă la gîndire, la cultură, la psihicul popoarelor și la organele articulatorii ale acestor popoare..." (p. IX).

Limba este, în această perspectivă, un **act de creație,** cel mai reprezentativ pentru o etnie, și constituie însăși bazele culturii, ca parte componentă fundamentală a patrimoniului cultural popular.

Ivănescu consideră, pe bună dreptate, că prima chestiune care trebuie precizată într-o istorie a limbii este determinarea **teritoriului** de limbă latină pe care s-a născut mai tîrziu limba română.

În lipsa documentelor literare pînă spre secolul al X-lea, referitoare la români, studiul inscripțiilor și al toponimelor, datele arheologiei, constituie argumente, adesea decisive, în stabilirea „patriei primitive a românilor".

Între cele două teorii **a originii carpato-balcanice** (la nord și la sud de Dunăre), respectiv **a originii exclusiv balcanice** (sud-dunăreană), G. Ivănescu susține, firesc, originea carpato-balcanică, aducînd noi argumente și sugestii interesante. Aria „patriei primitive a românilor" — se poate vorbi, după Ivănescu, de poporul român și de limba română începînd cu secolele VII—VIII — este cuprinsă între linia Jireček, la sud, care delimitează teritoriul de limbă latină de cel de limbă greacă, tărmul vestic al Mării Negre și Nistrul, la est. Dacia română, la nordul Dunării, iar spre vest, pînă la teritoriul de limbă dalmată, cealaltă limbă romanică născută din latina vorbită în Peninsula Balcanică, și pînă la teritoriul de limbă albaneză. De precizat că Ivănescu include, spre deosebire de Emil Petrovici, în această arie, și Valea Drinei și Moesia Superior, ceea ce implică existența în dacoromâna de vest și în istroromână, și a unor elemente vechi slave de tip sîrbesc (Petrovici limita aceste elemente la tipul bulgăresc).

De reținut și faptul că Ivănescu, respingînd teoria **teritoriilor nuclee** (E. Gamillscheg) sau a **vetrelor** (E. Petrovici), subliniază că „n-au existat goluri de populație în teritoriul românizat". (p. 77).

În acest sens, migrațiunile, deplasările de populație românească, cîte vor fi avut loc, nu s-au făcut pentru a umple un anumit vid demografic, ci din diferite motive, economice, strategice etc., și, oricum, s-au efectuat, întotdeauna, pe drumuri știute de români, în aria „patriei lor primitive", deci la ei „acasă".

În ceea ce privește **fondul autohton (substratul),** sînt de reținut o seamă de idei, precizări și nuanțări pe care G. Ivănescu le face în cursul **Istoriei** sale, concepută ca expuneri numai de lingvistică diacronică /schimbări lingvistice/, căci acestea sînt în mod necesar și expuneri de lingvistică sincronică/, stări lingvistice/ (p. 21—22). Este vorba, deci, de o **istorie a limbii pe epoci,** singura istorie adevărată a unei limbi, diferită de gramatica comparativă istorică și de dicționarul comparativ și etimologic.

Dar iată definiția limbii române: „forma pe care a luat-o cu vremea, într-o anumită regiune, limba latină, în urma nenumăratelor schimbări și influențe pe care le-a suferit". (p. 24).

Substratul traco-dacic este determinant în transformarea latinei populare în română. El se manifestă prin baza de articulație și psihologică — Ascoli și Meillet arătaseră că un popor care își părăsește limba nu-și părăsește și tendințele sale articulatorii înnăscute, deprinderile sale articulatorii — și prin influența limbii autohtone (în cazul românei, limba traco-dacă) asupra limbii cuceritorilor (latina).

În ce privește evenimentele care au permis bazelor de articulație și psihologice ale popoarelor romanizate să se manifeste în limbă și deci să facă să apară limbile romanice, nu este vorba de un fapt **politic** (căderea Imperiului roman), ci de unul **economic** (trecerea de la economia de schimb din epoca sclavajului la economia naturală din epoca medievală— cea feudală în Apus și cea a obștilor sătești în Răsărit —, căci baza de articulație nu se poate manifesta în epoci în care există o intensă circulație a bunurilor și a oamenilor (pl. 11).

De aceea substratul se manifestă mai ales în sistemul **fonetic** (a se vedea, în cazul românei, de exemplu, vocalele velare **ă** și **î**), acesta fiind determinat de configurația organelor articulatorii, de tendințele articulatorii înnăscute.

În consecință, **epoca de formare a unei limbi** este, în special, epoca de adaptare fonetică a limbii cuceritorilor la baza de articulație și psihologică (spirituală) a poporului (popoarelor) cucerit(e).

Din această situație decurge **locul specific al limbii române** față de limba latină și față de celelalte limbi romanice, **originalitatea** acestui idiom, astăzi singurul reprezentant al Romanității orientale.

În schimb, sistemul **„morfotic" și sintactic** românesc arată clar asemănări și înrudiri cu latina și cu celelalte limbi romanice și evidențiază caracterul indo-european al limbii române. (p. 735).

În fine, în **lexic,** româna păstrează un fond semnificativ traco-dacic — au fost detectate cîteva zeci de cuvinte **(grumaz, buză, brad, Dunăre, Prut** etc.), dar sînt de așteptat noi identificări —, reflectînd o umanitate (traco-dacică) care și-a pierdut limba, dar care a transmis, prin noua limbă, un mesaj material și spiritual semnificativ.

Specificul limbii române derivă și din alt fapt: deși acest idiom își are originea într-o **limbă de mare cultură (orală și scrisă),** acesta a fost

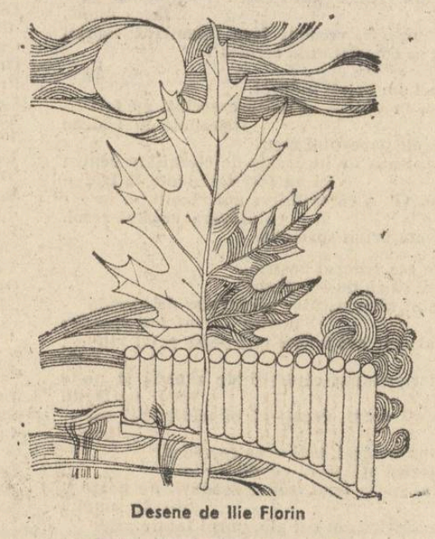

Desene de Ilie Florin

obligat, timp de aproximativ **un mileniu, la o existență exclusiv populară** (în mediu **rustic,** mai ales, și în formă de exprimare **orală,** cu precădere). Această schimbare de statut trebuie să fi avut o influență covîrșitoare asupra limbii române, care, după ce a străbătut acest mileniu de întunecime, a avut forța de a-și crea o limbă literară și o literatură, numai în cîteva secole — este adevărat, beneficiind de un fond excepțional de creație folclorică —, capabilă să creeze valori care să aspire, cu îndreptățire, la universalitate.

Așa se explică desigur faptul că graiurile populare (forme primare, originare, de bază prin care se manifestă o limbă) ocupă în **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu un loc privilegiat față de celelalte istorii (să regretăm, totuși, că atlasele lingvistice, monografiile, textele și glosarele dialectale nu sînt — așa cum mărturisește chiar autorul (p. VIII) — pe deplin utilizate : a se vedea și recenta sinteză, **Tratatul de dialectologie românească.** (Ed. „Scrisul Românesc", 1984).

Între **istoria graiurilor populare** și cea a **limbilor literare** există o deosebire esențială: „cele dintîi sînt încă sub influența unui factor material, ca bază articulatorie, pe cînd celelalte anulează determinările impuse de aceasta, mentinînd un sistem fonetic care corespunde bazei articulatorii a unui singur dialect sau a unei perioade mai vechi". (p. 14—15).

În perspectiva dihotomiei blagiene — **cultură minoră, cultură majoră — graiurile populare,** cu determinism natural, reprezintă **spiritul minor,** iar **limba literară,** cu determinism social, reprezintă **spiritul major.**

O carte densă, originală în numeroase puncte, solicitînd încă noi lămuriri și precizări, suscitînd, tocmai de aceea, contraziceri și chiar adversități, **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu se înscrie, cu toată puterea, în familia „literaturii superioare" (cum o definea Ovid Densusianu), care incită noile generații de lingviști și de oameni de cultură să se consacre cu și mai multă pasiune, în limitele obiectivității depline, descifrării și clarificării tuturor problemelor nelucidate încă ale formării limbii și a poporului român, ale evoluției, de-a lungul secolelor, a acestui idiom unic, astăzi, al Romaniei Orientale.

LIMBA ROMÂNĂ

Spre lumea esențelor

Urmare din pag. 1

lor, la raporturile dintre oameni și evenimente, sînt obiectul unui interes predilect. Lucrul este firesc. Oamenii doresc să se înțeleagă pe ei înșiși, mereu mai adînc, mereu mai nuanțat. Cei ce doresc să înțeleagă ceea ce **este** se raportează însă în mod inevitabil și la ceea ce **a fost,** altfel spus — la istorie, ca realitate esențială capabilă să explice ontologia umană, firea omului ca atare. În studiul și asimilarea istoriei, mai mult decît în orice alt domeniu al cunoașterii umane, planul ontic se corelează cu planul gnoseologic, cu planul axiologic și cu o profundă trăire.

Este ușor de constatat faptul că între diversele moduri de asimilare a istoriei, operele literare și artistice inspirate de trecut ocupă un loc cu totul aparte. Prin intermediul acestor opere, înțelegerea trecutului, a sensurilor și semnificațiilor revelate de el, se potențează în actul trăirii emoționale, estetice. Ca moment al vieții psihice marcat de experiența revelatoare a contemplării, emoția, și cu deosebire emoția estetică, ne marchează definitiv. Corelată cu admirația etică și cu sentimentul descoperirii unor domenii nebănuite ale realului, emoția estetică devine o manifestare fundamentală a vieții umane. **Numai în relație cu asimilarea estetică a trecutului poate fi înțeleasă imensa sete, niciodată satisfăcută deplin, a tuturor celor ce caută literatură inspirată de realitatea istorică.**

Romanul inspirat de trecut, ca punct de convergență între legile și logica istoriei, legile și logica sufletului omenesc și legile și logica artei epice, ca instituție literară în stare să provoace și să întrețină interesul tuturor categoriilor de lectori doritori să se înțeleagă pe ei înșiși prin raportare la curgerea timpului, ca mijloc de evocare a tradiției vii și ca modalitate de comunicare estetică a stării ontologice a omului, are în cultura română de azi o situație fermă, stabilă. Numărul mare de autori care cultivă romanul istoric, varietatea temelor și a epocilor evocate, diversitatea modalităților estetice, dezbaterile critice pe care le-a provocat și le întreține, larga receptivitate a publicului configurează o direcție importantă în proza contemporană. Niciodată în istoria literaturii române n-au fost publicate atîtea romane istorice ca azi. Niciodată succesul lor de public și de critică n-a fost atît de mare ca azi. Niciodată sensibilitatea estetică românească n-a fost mai intens solicitată de varietatea ipostazelor epice inspirate de evocarea trecutului ca azi. Problematica gravă, sensurile filozofice, morale, politice și civice ale acestor romane dau rezolvărilor estetice la care autorii lor au ajuns o dimensiune aparte, care marchează definitiv întreaga noastră evoluție literară. Istoria și critica literară sînt datoare să analizeze și, mai ales, să explice fenomenul sub cele mai variate aspecte și, neapărat, în lucrări de sinteză. Din păcate, aceste lucrări se lasă încă prea mult așteptate.

Ca autor de romane istorice, între care „Depărtarea și timpul" e cel mai nou, m-am întrebat uneori dacă evocările mele reușesc să ofere publicului lector sentimentul descoperirii unor aspecte nebănuite din istoria noastră spirituală și din starea specifică a omului ca om. Am convingerea că scriitorul, și cu deosebire autorul de romane istorice, este dator să reveleze prin scrisul său laturi necunoscute ale ființării noastre în timp. Autorul de romane istorice este un interpret al specificului etnic. Valoarea scrierilor sale se verifică prin raportare la criteriul etnic. Opinia lui Mihai Eminescu, conform căreia **„tot ce ați produce în afară de geniul într-adevăr național, nu va avea valoare și străinicie nici pentru noi, nici pentru străinătate",** ne apare azi mai actuală ca oricînd. Interpretînd epic condiția umană, starea temporală a omului, spiritualitatea etnică în care ne înscriem și care ne semnifică, autorul de romane inspirate din trecut deschide publicului o cale de cunoaștere și un mod de comunicare cu sfera esenței istorice pe care nici lucrările științifice, nici repertoriile de documente, nici savantele tratate de sinteză nu le oferă. Esența umană, ca sinteză între psihologic și corporal, individual și social, real și posibil, subiectivitate și obiectivitate, natură și cultură, poate fi sesizată intuitiv și complex cu ajutorul artei și cu deosebire al artei epice, în speță al romanului istoric, din perspective pe care diversele domenii ale științelor nu le pot avea niciodată.

Esența omului și statutul său temporal au un corelat firesc în sfera laturilor esențiale care configurează procesul etnico-istoric. Din preocuparea pentru aceste esențe s-a constituit în cursul anilor, pe măsură ce am scris la romanele mele, proiectul fenomenologiei epice a spiritualității române în dezvoltarea sa istorică pe care încerc să-l împlinesc, să-l nuanțez și să-l acreditez. Conștiința mea istorică se obiectivează și se reflectă într-un model al lumii românești, considerată în ordinea ei temporală și rațională. Nucleul de semnificații stabile pe care esența etnică și istorică românească îl revelează acționează asupra conștiinței mele ca o putere mirabilă, structurantă, declanșatoare de energie spirituală. Ca să ajung la acest nucleu eu încerc consecvent să operez o reducție, în termeni fenomenologici, în masa imensă, practic vorbind, infinită, a datelor istorice. Fenomenul românesc este considerat ca esență. Aspirînd spre această esență, conștiința mea se obiectivează, se manifestă în calitate de conștiință intențională activă, orientată în egală măsură spre faptul istoric și spre creația care mă angajează. Reducția fenomenologică decantează în planul conștiinței mele etnice, istorice și estetice relații de sens structurante, active. Descrierea fenomenologică și prezentarea intuitivă a ceea ce este durabil, esențial și ireductibil în existența istorică românească a luat pentru mine forma practică a interpretării trecutului nostru prin raportarea consecventă la marile epoci de cultură. Am încercat să evoc aceste epoci prin intermediul unor eroi intelectuali angajați în realizarea unor opere capabile să-i semnifice. Semnificîndu-i pe ei, aceste opere ne semnifică și pe noi. Încerc astfel ca ratiunea estetică să se coreleze în romanele pe care le-am scris cu intenția sintezei epice și cu sensul filozofic al valorilor românești specifice.

În acest sens, toate romanele mele de pînă acum, a căror autonomie a fost atent urmărită, ca și altele pe care doresc să le scriu mai departe, comunică strîns între ele. Secțiunea sincronică, evocarea spațiului etnic românesc din Bucovina pînă în Banat, și din Bihor pînă la „marea cea mare", se corelează cu incursiunea diacronică prin epoci văzute îndeosebi sub latura lor spirituală specifică. Am făcut din această evaluare spațio-temporală a etnosului și spiritului românesc, a valorilor sale specifice, inclusiv a sensibilității și a **aesthesis**-ului carpato-dunărean, obiectul și țelul unui program literar consecvent urmărit, consecvent nuanțat. Programul acesta dă sens întregului meu demers epic. E un program pentru care trăiesc. Mă regăsesc în acest program mai demn și mai bun.

Înainte de a fi un țel și un cadru de lucru, el este pentru mine un mod de viață.

1 NOIEMBRIE 1986

m a p a m o n d

DIN LIRICA SOVIETICĂ

EVGHENI EVTUȘENKO

Tîrzie recunoaștere

Atîtea forțe-aveam,
așa puține gînduri,
în du-te-vino o duceam,
cu torțe !
Nu deveni mesie
și obosi de misii...
Atîta gînd
și-așa puține forțe

* * *

Poezia —
e antibirocratică
Și glorie și anateme
i-aduce-a ei gramatică.
Să nu dea Domnul
în creștere să fie umed !
Dar dacă cel mai plastic epitet
ce-ar merita un bard e „birocrat",
fiți liniștiți — acela nu-i poet.

În românește de
Ilie Bădicuț

LEONS BRIEDIS

Încît

Te-am cules din adînc de fîntînă
și te-am dus acasă pe drum ocolit,
cu-atîta spaimă de-a nu te pierde
încît după cîțiva pași am înfrunzit.

Te-am amestecat în aluatul cuminte
și te-am frămîntat îndelung, fermecat
încît, nepăzită, propria-mi umbră
s-a strecurat în aluat.

Apoi te-am așezat ușor pe vatră
și te-am copt din amiazi în amurg
tot furînd cu ochii, de departe
din trupul tău cîte-un coltuc...

Te-am visat și te-am iubit cu atîta pierzare
încît iarna întreagă, de după cuptor
un greier și o jumătate de greier
au rîs de mine asurzitor...

Bucuria

Prin șapte porți poate cobori în sufletul tău bucuria
prin șapte porți, dar teme-te :
vine o clipă cînd ea ți se face dușman.
Vine o clipă cînd te împaci într-atît
cu tine însuți, încît rîzi din nimic
o clipă cînd nu ești nici sărac, nici bogat
cînd nu știi dacă ești sau nu fericit
și rizi numai pentru că întotdeauna
rîsul e preferabil unui lamento.
Cînd nu-ți va mai rămîne nimic, îți va rămîne bucuria,
bucuria născută din sine însăși
care îți este dușman.

JANIS PETERS

Iarnă

Într-o bună zi ne-am trezit copleșiți de zăpadă.
Toți am rămas gură-cască — nimeni nu făcea nimic.
Dealtminteri, ce poți face împotriva zăpezii decît să cerșești mila cerului ?

Atunci am privit îndărăt.
Acolo, în veacul al doisprezecelea, au fost îngropate în troiene
cîntecele poporului meu.
Ele sînt atît de încărcate de eternitate pentru că au fost rezistente la frig —
albine vii, a căror miere am recoltat-o în primăvara acestui secol.
Apoi am privit spre cer.

Acolo era viitorul nostru,
numai că eu nu-l vedeam
și-i sînt recunoscător acelui nor de zăpadă pentru că mi l-a ascuns :
numai cine are nervii tari poate privi viitorul în față.
Așadar, sîntem copleșiți de zăpadă și nu e nimic de făcut.
Invocați cerul, rugați-vă și nădăjduiți că, odată,
privind îndărăt, veți avea ce vedea.
Ce logică de fier, ce dialectică !
— Nu, spuse unul, zălud deodată. nu poate fi atît de simplu.
Și încălecînd un cal alb, porni falnic prin Riga.

În românește de
Ion Covaci

Trei poeți georgieni

● Trei poeți georgieni. Am petrecut cu ei în satul Kirbali, bînd vin verde de Gori și ascultînd cum în grădini se coceau merele — toată valea spre Tbilisi înnopta în basme — și se împlineau rodiile. Culori iscusite se nășteau lîngă noi, în casă intrau din cînd în cînd și niște porumbei, pe undeva se afla Caucazul și vuia Marea Neagră. Tîrziu, cînd cîntau cocoșii de la sud, ne-am culcat în limba georgiană și ne-am deșteptat, dimineața, în limba română, Prieteni pe vecie.

Fănuș Neagu

GEMAL INGIA

La rădăcina pomului

Vișine...
Colibă din coceni.
Conversație
Între un băiat și-o fată...
Aproape este apa —
Apa limpede de izvor.
Prin păr o clipă
Adie vîntul...
Liniștit, încet,
Repetă izvorul :
„Da ? Nu ?
Răspunde-mi, femeie..."

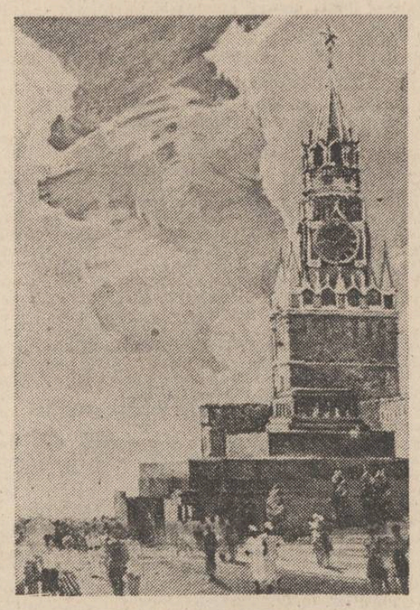

Vladimir Stranih :
„Inima măreței noastre patrii"

În preajma ei, băiatul
El, beat de dragoste.
Ochii ei, ușor înlăcrimați,
Mina
Cruciș pe piept...
Ochii ei arzători
Privesc băiatul...
Conversație
Un sărut tot mai dulce
Vișine —
Umbra scuturată...
Tremurinde,
Două perechi de mîini.
Fața băiatului
Fața femeii udă de lacrimi...
După aceea...
Vîntul, coceni striviți...
Oftează femeia :
„Ajunge, acum trebuie să plec...

Taina mormîntului

Luna martie.
Sunt singur
Luna rea
A sosit
În mod barbar,
Aici, lui Tamari
Racla i-au adus...
Lipsită de trandafiri
Lipsiți de spini
M-am topit ca zăpada
Mi-am ars gîndurile...
. . . . . .
Nici un oftat n-am scos,
Ce se-ntîmpla
Dacă mă omora
Dușmanul din leagăn.
Unde ? Nu știu.
Ce forță trebuie să am în viață
Ca taina mormîntului
Să n-o spun.

Antract

Tabloul întîi s-a sfîrșit și nu pot să-mi dau seama —
Ce lumină e, ce zgomot se aude, ce-i întunericul ăsta
Te uiți spre spectatori și după forma genunchilor
Îți aduci aminte în ce secol ești.

Toți urmăresc foșnetul fustelor nevinovate
Toate se consideră miracole
După aceea acasă își joacă rolul —
Ce Dezdemona, ce Medeea, ce Margareta !

AGHACHI BIGHINAȘVILI

Ascultă-mă

Ascultă-mă, topește-mi sufletul,
Așa cum sorbi vinul din corn de cerb
Trezește-mă dacă mă îmbăt,
Golește-mi sufletul — nepieritoareo
Sînt ca o creangă de piersic copt
Și cum să schimb această frumusețe într-o alta ?!
Am urcat în vîrful muntelui tău
Ca în zori de zi să golesc cornul
Doar ție pot să mărturisesc, ce altora nu spun,
Vreau să-mi luminezi întunericul inimii mele,
Tu ești Ghelati a mea,
Mtzheta, Icalto,
Ție îți încredințez mormîntul Tamarei
Ție îți încredințez capul lui Paata
Și îngrămădesc acolo atîta dragoste
Unde s-a rupt struna — cîinguri —
Unde au murit aracveli,
De trei sute de ori pe minut bate inima lor.
Ai încredere, o să am atîta grijă
Precum cei nouă frați Herheulidze,
Întîmpină-mă cu frumusețea muzicii !
Ajută-mă în sine să m-aplaud.
Peste tot am să mă agăț de surda moarte,
Doar tu s-ajuți pe Murman-Surd să-l ucid !
Ascultă-mă, topește-mi sufletul
Așa cum sorbi vinul din corn de cerb
Trezește-mă dacă mă îmbăt
Golește-mi sufletul — nepieritoareo.

Floarea muntelui

Drumul este strîmt
Și trecătoarea-i strîmtă
Piscul a rămas deasupra norilor.
Cred că nimeni nu cunoaște această floare
Asta-i cauza că a rămas nemîngîiată
Floarea asta după tandrețea lui Vaja Pșavela
Nu-și mai amintește altă mîngîiere.
Ce fericire am
Că pot contempla frumusețea
Numai vulturul invidia această floare,
Această floare e iubită de tigru și de căprioară
Floarea aceasta acum are nevoie de mîngîiere
Și dragostea ta poetule !

ZAZA KAȚIAȘVILI

Visul

Măgarul l-a visat pe leu și a luat-o la fugă.
A fugit cît a fugit și s-a oprit : „La ce fug ? Ce prost sînt !
De ce să fiu mai prejos decît leul în vis ?".
S-a întors și a strigat :
„Ei tu, ce păcat, tu să fii regele animalelor, iar eu un măgar !"
Leul l-a privit, măsurîndu-l și i-a spus :
„Domnule, dar cine te împiedică să fii și tu rege ?"
Și măgarul pe loc s-a încoronat. Toată noaptea a fost un rege cînd
milos, cînd sever, cumplit de capricios, încît băga în sperieți toate animalele.

Dimineața, cînd s-a deșteptat, s-a întîlnit cu leul. S-a speriat și-a început să tremure.
„Am impresia că nu prea ai dormit azi-noapte" i-a spus leul.
„Iertare, rege al regilor, mărturisesc că în vis am îndrăznit
să îndeplinesc obligațiile dumneavoastră" — abia a răgît măgarul.

„Fii liniștit și mîndru că măcar în vis ai putut să fii leu".

Traducere din georgiană de
Zaira Calciu-Samharadze

EDITH SODERGRAN

Vierge moderne

Nu sînt femeie. Sînt de genul neutru.
Sînt un copil, un paj și o hotărîre curajoasă
Sînt o rază veselă dintr-un soare de purpură...
Sînt un năvod pentru toți peștii lacomi,
Sînt o închinare pentru gloria tuturor femeilor,
Sînt un pas spre întîmplare și ruină
Sînt un salt spre fericire și în propria ființă...
Sînt șoapta șingelui în urechea bărbatului
Sînt sufletul rupt de frigurile malariei și dorul și ura în fața ispitelor cărnii
Sînt un semn de acces spre noi paradisuri
Sînt o flacără agresivă și iscoditoare
Sînt apa adîncă dar neîndrăznind să crească mai sus de genunchi,
Sînt foc și apă, pe veci unite, libere, loiale.

Primăvara nordică

Toate castelele mele de aer s-au topit asemeni zăpezii,
toate visele mi s-au fugit printre degete asemeni apei
din tot ce-am iubit nu mi s-a lăsat
decît un cer albastru și cîteva stele palide.
Golul a rămas. Apa tace.
Bătrînul molid stă treaz și se gîndește
la norul alb pe care l-a sărutat în vis.

Singurătate

Sînt atît de puțini printre firele de nisip ale mării care mă înțeleg.
Singură am venit, singură va trebui să plec.
Inima mea liberă nu-și are frate.
Fantome creștine zac în fiece inimă cerșind cu mîna întinsă
Acea dulceață care mi se dăruie din fiece colț și care ție nu ți se îngăduie.
E minunata singurătate a tronului
e bogăția, bogăția ce face genunchii să se îndoaie.

Portretul

Pentru micile mele cîntece,
cele răsfățate de tristețuri, de roșul serii
primăvara mi-a dăruit oul unei păsări de apă.

I-am cerut iubitului să-mi picteze portretul pe scoica groasă
El a pictat o ceapă tînără în pămîntul maroniu
și pe cealaltă parte o movilă rotundă de nisip moale.

În românește de
Liliana Ursu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CONTINUAREA** Festivalului de Poezie de la Struga a avut loc Festivalul Internațional al traducătorilor de la Tetovo, Iugoslavia. Aflat la a XV-a ediție, acest festival a reunit poeți, traducători, eseiști din peste 50 de țări ale lumii. La această ediție jubiliară prestigiosul premiu Pana de Aur a fost decernat scriitorilor Carolina Ilica, Dumitru M. Ion (România) și Gamal El Din Said (Egipt), pentru traducerile lor din literaturile iugoslave precum și pentru efortul de a apropia prin intermediul unor opere literare fundamentale culturile popoarelor lor cu cultura popoarelor iugoslave. Amintim faptul că scriitorului Dumitru M. Ion i-a fost decernat acest premiu la toate edițiile jubiliare (a V-a, a X-a și a XV-a) ale acestui festival.

● **ISABEL ALLENDE,** scriitoare chiliană care trăiește în exil în Venezuela, nepoata fostului președinte Salvador Allende, este prezentă în librăriile țărilor din America Latină de limba spaniolă, cu un nou roman, „Despre dragoste și umbre". Apărut în editura „Plaza y Janés" din Barcelona, volumul constituie o nouă dovadă — după romanul de debut „Casa spiritelor" a ancorării autoarei în actualitate, precum și a unui remarcabil talent de narator. Romanul înfățișează viața în Chile după lovitura de stat militară care a dus la asasinarea președintelui ales al statului. Zugrăvind întîmplări din viața unor familii din medii sociale diferite, cu convingeri politice divergente, autoarea realizează o remarcabilă galerie de personaje, de tipuri și caractere.

Unul dintre acestea, ziarista Irena Beltran, provine dintr-o familie de reacționari, dar se convinge treptat de adevăratele stări de lucruri din țara sa. Încercînd să prezinte adevărul în paginile revistei la care lucrează, este nevoită să ia calea exilului. O altă figură proeminentă a romanului este profesorul Leala, republican spaniol, care a reușit cu greu să fugă dintr-o Spanie în plin război civil pentru a trăi în Chile. Numai că, după ani de zile, va găsi aceeași situație în țara pe care și-a ales-o să-i fie a doua patrie.

● **DIN „IN LOC DE INTRODUCERE"** la volumul „Daghestranul meu" al marelui scriitor sovietic Rasul Gamzatov, care scrie în limba avară :

„Omul are nevoie de doi ani pentru a învăța să vorbească și de șaizeci de ani pentru a învăța să-și stăpînească limba.

Eu nu am nici doi, nici șaizeci. Mă aflu undeva mai aproape de cea de a doua ipostază, pentru că un cuvînt neexprimat îmi este mai scump decît toate cuvintele spuse pînă acum. Cartea pe care încă n-am scris-o îmi este mai dragă decît toate cărțile pe care le-am scris deja. Cartea nouă este ca o văgăună în care nu am intrat încă niciodată, dar care vine în întîmpinarea mea și care mă adeverește prin depărtări învăluite în cețuri. Cartea cea nouă este un cal pe care nu l-am încălecat niciodată, este pumnalul pe care nu l-am scos din teacă. (...)

Nici astăzi nu aș putea să explic pe înțeles în ce constă munca mea, de ce nu este ușoară și prin ce se deosebește de alte munci. Lucrez tot timpul : cînd mă aflu la teatru sau la masă, la ședință sau la vînătoare, cînd îmi beau ceaiul și cînd merg la înmormîntare, cînd sînt în mașină și cînd mă duc la nuntă. Și în vis mă năpădesc imagini și versuri, uneori aproape finisate. Asta înseamnă că ziua mea de lucru se continuă în vis. Cum se explică oare faptul că nu fac grevă și nici nu cer ziua de muncă de opt ore ?"

● **CELEBRITATEA** lui Samuel Beckett a început îndată cu premiera, în anul 1953, pe scena lui Théatre de Babylone din Paris, a piesei „Așteptîndu-l pe Godot". Beckett, prozator, dramaturg și poet de origine irlandeză, a împlinit anul acesta respectabila vîrstă de optzeci de ani.

Samuel Beckett face parte din rîndul celor mai de seamă reprezentanți ai unui mod teatral care pune în prim plan absurditatea existenței umane într-o societate străină, dușmănoasă, în care individul își pierde individualitatea, devenind un instrument al civilizației tehnice. El, Beckett, este

Scenă din „Sfîrșitul jocului"

considerat a fi scriitorul care a imprimat tăcerii dimensiuni artistice și filozofice.

Ca om, Beckett este un mare ciudat. Nu-i place să comenteze lucrările proprii, nu-l interesează ce spun oamenii, ce scrie presa despre piesele și lucrările sale. Nu se întîlnește cu nimeni, nu dă interviuri. Nu folosește cuvinte mari. Din cînd în cînd asistă la repetițiile vreuneia din piesele sale. Nu participă însă niciodată la premierele acestora. Nu iese din casă, cu excepția unor rarissime plimbări prin Grădina Luxemburg. În public a fost văzut ultima dată în urmă cu doi ani, la funeraliile lui Roger Bline, actor și regizor, care a pus cel dintîi în scenă piesa „Așteptîndu-l pe Godot".

Samuel Beckett trăiește retras, nu departe de sediul închisorii „La Santé" din Paris. Are un Renault CV cu care însă nu circulă de mulți ani întrucît a pierdut cheile....

● **GABRIELE WOCHMANN** este țara natală a unuia dintre scriitorii cei mai pronunțați, mai îndrăgiți și mai editați din R.F. Germania. S-a născut în anul 1932 la Darmstadt în familia unui preot protestant, al cărui arbore genealogic îl cuprinde și pe Goethe, în timp ce mama ei se trage dintr-o familie înrudită cu celebrul creator de aforisme Lichtenberg. A debutat în anul 1957 și de atunci a publicat zece romane, între care „Acum ori niciodată" (1958), „Despărțire pentru o perioadă indeterminată" (1975), „Excursie cu mama" (1978), „Jocul de-a fericirea" (1981) — 12 culegeri de povestiri, 6 volume de poezie, între care „Asta-i situația" (1971), „Nici eu nu știu mai bine" (1974), „Motiv de ceartă" (1978), „Vino, iubitul meu" (1982), piese de teatru și pentru televiziune, scenarii pentru filme.

Eroii operelor acestei scriitoare pe care criticii au denumit-o „creatoarea senzațiilor nezgomotoase", sînt oameni simpli care trăiesc sentimentul catastrofal al spaimei, al neînțelegerii din partea lumii în care conviețuiesc. Gabriele Wochmann este un maestru neîntrecut al surprinderii raporturilor interumane, al cotidianului.

● **ÎN TIMPUL** pregătirilor pentru realizarea unui film destinat a fi o istorie a filmului mut american, în arhiva personală a lui Chaplin au fost descoperite materiale inedite deosebit de valoroase : „căzături" de la montajul filmelor care l-au făcut celebru, scene din timpul filmărilor precum și fotografii ale marelui actor în mijlocul membrilor familiei.

Din aceste materiale, dar și din alte materiale de arhivă a fost alcătuit un film din trei părți, intitulat „Chaplin necunoscut". În prima parte, purtînd titlul „Anii cei mai fericiți", spectatorul are prilejul să-l urmărească pe Chaplin în atelierul în care lucra, fără scenariu, pe baza fanteziei și imaginației sale fără egal. Partea a doua, „Marele dictator", demonstrează că improvizația lui genială nu venea în contradicție cu o înaltă profesionalitate. De pildă, episodul întîlnirii „hoinarului" cu floăreasa oarbă din „Luminile orașului" a fost gîndit vreme de două luni și transpus apoi pe peliculă în 83 de zile. Ultima parte a filmului, intitulată „Comori ascunse", cuprinde scene de familie filmate, filme neterminate, secvențe pe care Chaplin le-a realizat pentru plăcerea sa, precum și dubluri ale unor scene din filmele sale celebre. Menționam faptul că toate aceste materiale sînt total necunoscute pînă acum nu numai spectatorilor, dar și specialiștilor.

David Hill, fericitul descoperitor al acestor materiale a declarat unui reporter : „Această descoperire este cel mai mare eveniment din viața mea..."

● **MAI PUȚIN CUNOSCUT** la noi, Woody Guthrie a fost unul dintre cei mai mari cîntăreți americani de folk. Despre el, „The New Yorker" scria : „Woody Guthrie și miile de cîntece care au răsunat pe strunele ghitarei sale sînt proprietatea întregului popor și, asemeni Parcului Național Yellowstone, face parte din avuțiile cele mai mari cu care țara noastră se poate mîndri".

Dar cine a fost Woody Guthrie ?

Date despre viața și activitatea acestui erou al Americii ne oferă din belșug romanul său autobiografic purtînd titlul „Drumul gloriei", care s-a bucurat — și, reeditat, — se bucură de un succes răsunător, asemănător succesului repurtat de cîntecele sale. S-a născut în anul 1912 într-o familie săracă. A pornit de mic prin lume, cunoscînd sărăcia și mizeria, care aveau să constituie apoi esența cîntecelor sale. Multe dintre acestea au devenit cîntece populare în adevăratul înțeles al cuvîntului. Încă în timpul vieții — s-a stins din viață în anul 1954 — Woody Guthrie a fost considerat drept cea mai reprezentativă personalitate a folkului american, devenind apoi idealul generațiilor care au urmat al lui Bob Dylan, al formației „Peter, Paul and Mary", al lui Pete Seeger.

Romanul „Drumul gloriei" a apărut în anul 1943, fiind reeditat în numeroase ediții, ultima dintre ele în anul 1984. „Pentru mulți dintre cititori, «Drumul gloriei» va avea o influență mai puternică decît «Fructele mîniei» a lui Steinbeck", scria „Springfield Republican", în timp ce „Saturday Review" remarca : „Woody Guthrie a fost născut artist, fie că scrie, desenează sau cîntă. A fost ca Whitman — a crezut în oameni."

Rar o carte a unui autor american care să înfățișeze atît de veridic, atît de simplu și convingător o viață de om dedicată artei și oamenilor.

SPORT

Anafoare și noian de vise

Sună cornul de vînătoare. Și s-adună iezii ciuți și brumării. În fruntea lor, gărarii, dolofani, cu botul umed și codița bearcă ; tocmai buni de mîncat. Ia veniți încoace, le-au strigat vîslașii din Galați, scoțînd ostiile din spinările crapilor ca să le înfigă în burta Giuleștiului. Și s-a încins o chindie cum numai la Moldova, cînd se scurge toamna-n linuri, se întîmplă. Primind cinci goluri și neînscriind nici unul, Rapidul a-nceput să gîlgîie pe nări vechiul cîntec : la Siret la Nămoloasa, unde s-a-necat mireasa. Nu-i prima năzdrăvănie care se petrece pe locurile alea unde (povestea Mihu Dragomir) un plutonier cu administrația a furat o cazemată, redînd terenul agriculturii. În cuibul său, din Grant, Rapidul mai ajunge să clocească, destul de chinuit, cîte-un ou de faianță, dar imediat ce trece dincolo de Chitila se umple de marfă vădană și căpițe de năpastă — cine-l va scoate, și cînd, de pe lungile-i drumuri schimonosite !?

Anafoare și noian de vise. Toate baghetele din malul Dunării de-acasă mă anunță c-a ieșit încă o vulpe în buza cringurilor de sălcii, plopi și mesteceni. Se numește Progresul Brăila — feriți-vă s-o lucrați, foaie verde fir de aur fumegînd, sînt președintele de onoare al acestei echipe și n-o să stau tolănit pe gard cînd voi vedea c-o soarbe pe nări vreun arbitru în favoarea Mării Negre. Nu că pelinul nostru ar fi mai dulce-amar decît cel din stepele Dobrogei, dar vrem să ne batem cinstit, pe iarba stadionului, nu pe dunga magaziilor cu piersici și mandarine sau a depozitelor pline de sturioni înzăpeziți și de rulmenți negri din burta lor scoși. Năvoadele noastre de in, vintirile, plasele fierte în catran vor răscoli nămolul, dacă va fi cazul... Jur pe regina bălții și pe o luntre de optuspe crivace pline cu vin de Însurăței că lupta va fi frumoasă. Doar ne batem între vecini, nu-i așa ? Este ! Însă și unii și alții trebuie să scuturăm de pe seceri urmele semilunii...

Ultima etapă (cea din 26 octombrie) a diviziei A mi s-a părut plină de mistere răsuflate. Cele patru torțe stinse, Dinamo, Steaua, Sportul Studențesc și Craiova n-au jucat, acuzînd oboseala acumulată în cupele europene. Păi da, sigur că da, nu e ușor lucru să dai o fugă după cumpărături de sezon pînă în Belgia și Scoția ! Dus și-ntors îți intră whisky-ul în oase ! Unde mai pui că-n timpul zborului avionul mai nimerește și-n cîte-un gol de aer și trebuie să vină stewardesa aia mlădioasă și blondă, cu ochii migdalați și c-un boboc de trandafir la ureche, să te frece pe tîmple, ca să-ți piară frica, mititelule care-ai săvîrșit atîtea vitejii la Dundee și Bruxelles.

Măsluim zarurile ! Și ne ghemuim sub masă ca să privim în față adevărul nalt de 2 metri. Cele patru (foste mari) beneficiază, în campionatul intern, de avantaje inadmisibile. Îl sfătuim pe noul președinte al federației să pună piciorul în prag și să nu se lase, ca vechea conducere, intimidat de cluburile cu putere de seducție (înlocuiți ultimul cuvînt cu altul mai aproape de adevăr).

Miercuri, urmează să răspundem blestemului cu blestem. Dacă vom răsturna pe Anderlecht și Dundee United vom dovedi că simetria neagră a fost un accident nefericit. M-aș bucura din tot sufletul ca să-mi încep articolul din numărul viitor cu fraza : știm, încă mai știm să mușcăm din fagurii victoriei...

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
45
(1 278)
1986
Sîmbătă
8 noiembrie
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTĂ ŞI NOBILĂ CONŞTIINŢĂ

Una din semnificațiile majore pe care le consacră inițiativa președintelui României — organizarea și desfășurarea referendumului în legătură cu reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare — este aceea a unei prezențe active deosebite în cadrul Anului Internațional al Păcii. Ea, această inițiativă, își are rezimul în întreg ansamblul politicii noastre cu privire la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planetă, a unor noi raporturi între state și popoare, raporturi în care respectul libertății, al independenței și suveranității să se manifeste ca adevăr și realitate, în lumina cerințelor inseși ale umanității, ale progresului și civilizației. Acest rezimin își trage la rîndul lui puterea din întreaga experiență a edificării unei noi societăți. Ansamblul lumii s-a schimbat enorm iar în condițiile actuale noua revoluție științifico-tehnică îi dimensionează și mai mult trăsăturile, avînd un impact hotărîtor asupra perspectivei viitorului. Pacea este inseparabil legată de realitatea de azi și de mîine, este inseparabil legată de modul de a dăinui al umanității. Pacea este legată de prezent și viitor ca speranță, ca ideal, ca luptă, ca acțiune concretă, conștientă, a popoarelor, a națiunilor, a factorilor responsabili din viața internațională. Avertizînd nu o dată asupra cursului periculos al înarmărilor și îndeosebi al înarmărilor nucleare, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a edificat și o rațiune, o constiință a păcii, propunînd de fiecare dată măsuri și acțiuni concrete, insistînd asupra momentului trecerii în chip hotărît de la declarații de intenții la fapte, de la vorbe la pași concreți în direcția asigurării păcii, a eliminării pericolului de război, pentru dezarmare. În acest sens, ideea referendumului românesc urmează în linie ascendentă unor măsuri și propuneri pentru edificarea unei atît de necesare speranțe a păcii. Speranță care să se poată transforma în realitate, în dimensiune a actualității și perspectivei, în trăsătura de cea mai înaltă extracție umanistă a progresului și civilizației.

În Anul Internațional al Păcii, România se prezintă așadar cu un gînd și o faptă care pot însemna un început pe calea așezării lumii în dreptul unei speranțe reale de pace. Cu un gînd și o faptă care, așezate la temelia păcii, pot chema alte gînduri și alte fapte din partea altor țări și popoare, edificînd astfel acel consens al înțelegerii, al rațiunii și răspunderii față de soarta umanității. Socialismul rămîne în esența sa ca o cucerire a celor mai înaintate idei despre lume și societate, a idealurilor de luptă pentru emanciparea omului, a salvgardării ființei sale.

Pacea este condiția fundamentală a progresului și civilizației omenirii iar prin această măsură românească socialismul și pacea primesc încă un argument de fond al rațiunii care le unește și prin care se exprimă ele în cea mai autentică și mai firească sintagmă a contemporaneității. Referendumul care va urma va fi și proba de conștiință a țării, acea probă de unitate între partid, popor și conducător, știind că în acest fel s-au putut produce toate marile realizări ale epocii, după cum tot în acest chip se vor produce și înfăptuirile viitoare care decurg din amplele programe ale dezvoltării noastre socialiste. Acel DA pronunțat în cadrul referendumului este un DA acordat prezentului și viitorului, este un DA acordat lumii în sensul regăsirii ei pe calea liniștii, a rațiunii, în afara spectrului distrugător al războaielor, al cataclismelor nucleare.

Făurirea unei puternice conștiințe a păcii este în chip necesar legată de astfel de măsuri concrete iar exemplul românesc poate fi un bun și solidar argument în această privință, un îmbold care să trezească ecouri și fapte similare.

S-a publicat recent Decretul Consiliului de Stat privind organizarea și desfășurarea referendumului în legătură cu reducerea, de către Republica Socialistă România, cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. **Avînd în vedere că obiectivele referendumului privesc reducerea armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, întărirea păcii și colaborării în lume** — se spune în Decret — **probleme ce interesează în cel mai înalt grad tînăra generație, în cadrul referendumului sînt consultați, alături de cetățenii cu drept de vot, și tinerii în vîrstă de 14—18 ani.** Se află în această prevedere o semnificație mai amplă, de certă importanță pentru ceea ce s-ar putea numi acea operă generală de făurire a păcii, operă în care tînăra generație are, ca în toate domeniile de activitate, un rol deosebit. Contemporană cu cele mai mari realizări din istoria țării, cu cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii și participantă activă în același timp, angajată prin întregul său talent pe frontul creației, al progresului și civilizației, tînăra generație rămîne pârtașă și la acest front al edificării păcii, al luptei pentru salvgardarea omenirii și a afirmării umaniste, a promovării idealurilor de pace, progres și civilizație. Între componentele păcii intră astfel inseși libertatea și independența, suveranitatea, spiritul de colaborare și înțelegere, prezentul și viitorul cărora, prin referendumul ce va urma, poporul, națiunea română le vor spune acel DA hotărît, un exemplu de înaltă și nobilă conștiință.

Luceafărul

„Pentru pace" — gravură de Gheorghe Ivancenco

ROMÂNIA, PREŞEDINTELE EI, gînd şi faptă la temelia păcii

În pagina a 3-a

SCRIITORII ŞI PACEA

Luminos ideal umanist

Am ascultat cu profund interes magistrala expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, la lucrările Sesiunii Marii Adunări Naționale. Orice expunere a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prilejuiește făuritorilor construcției de viață nouă din România, din orice arie a activității umane, posibilitatea de a putea pătrunde, de a discerne în complexitatea trăirii prezente calea fermă către viitorul socialist și comunist. Orice expunere a aceluia care îndrumă destinele patriei cu o clarviziune deplină prilejuiește milioanelor de oameni ai muncii datoria aprofundării și studierii acestor contribuții programatice, care sintetizează actualitatea edificării socialismului și deschide vaste perspective ulterioare pe baza unor analize esențiale generate de gîndirea unui patriot și revoluționar român a cărui valoare este, oriunde în lume, înalt recunoscută. O atenție deosebită este acordată întotdeauna de către președintele României socialiste problemei fundamentale a drepturilor omului și a prezentului umanității, pacea. În concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, una din cele mai înalte îndatoriri ale guvernelor și statelor, ale oamenilor politici față de propriile lor popoare, față de om și de cauza civilizației, o constituie, în momentul de față, oprirea cursei înarmărilor, înfăptuirea dezarmării generale și, în primul rînd, a dezarmării nucleare. Președintele României socialiste declară totdeauna că a fi activ în slujba păcii, acest drept fundamental al omului, acest luminos ideal umanist, este o permanentă de acțiune, de conștiință, care angajează pe fiecare locuitor al planetei Pămînt. Nu se poate vorbi, în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, despre lupta pentru pace ca despre o campanie înscrisă între axele timpului și spațiului contemporan, ca de o culminație vremelnică a unei strădanii colective, care ar putea apoi să se înscrie pe o curbă involutivă, coborîtoare. Trebuie să fim pe deplin conștienți că omenirea se află într-un echilibru instabil și că pentru salvarea sa nu mai sînt valabile soluții parțiale. Ritmul demențial al cursei înarmărilor trebuie să fie frînt de voința popoarelor. Cauza civilizației umane și a imensului său patrimoniu de valori materiale și spirituale trebuie să fie apărată de raționalitatea tuturor oamenilor. Trebuie eliminat, printr-o hotărîre generală, greul, colosalul tribut pe care umanitatea îl plătește de atîția ani pentru crearea nefastă a ototdistrugătoarelor arme. Statisticile publicate relative la puterea de devastare absolută a bombelor atomice sînt, într-adevăr, apocaliptice. În concepția președintelui României opinia publică trebuie să fie dinamizată permanent, pentru a fi integral conștientă de responsabilitatea sa față de destinele păcii, față de amenințarea conflagrației universale. Toate forțele societății trebuie să intre hotărîte în imensul efort al celor care fac din speranța păcii suprema rațiune a existenței și activității lor creatoare. În concepția președintelui țării noastre noțiunea de pace exprimă îmbinarea ideală a unor inestimabile valori, care sînt libertatea, independența, eliberarea de sub asuprirea străină, emanciparea individualității umane, eliminarea discriminării rasiale și culturale, înfăptuirea egalității, înrădăcinarea în cugetul popoarelor a sentimentului apartenenței la marea familie a omenirii care împarte aceeași locuință comună, Terra, nutrind aceleași vise de dreptate și de lumină.

Alexandru Balaci

MEMORIA DOCUMENTELOR

Istoria ca literatură

Deschiderile ideologice favorizate de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român au reclamat răspunsuri temeinic benefice și din partea istoricilor. De atunci, au fost retipărite în tiraje de masă lucrări fundamentale privitor la trecutul istoric al patriei, semnate de Pârvan, Xenopol, Brătianu, Iorga ș.a. Tot de atunci, colective importante de savanți și cercetători contemporani au elaborat — în grup sau individual — masive lucrări de referință a căror principală osatură : respectarea documentată, excelent argumentată documentar, a **adevărului istoric**, le îndrituiește a reprezenta repere fundamentale, inextricabile nu doar în sfera informației istorice ca atare, ci și în sfera culturii în general. Valorii lor istorice, științifică deci, îi corespunde o incontestabilă valoare educativ-patriotică. Pentru generațiile tinere de azi și de mîine, asemenea surse informative-educative se constituie în cărți-de-căpătîi ale formării personalității și idealurilor, promovînd totodată o firească mîndrie de a fi român și de a participa la edificarea unei Românii moderne, socialiste, independente. O astfel de forjare a conștiințelor nu putea și nu poate lăsa indiferentă masa scriitorilor contemporani. Și nu mă refer acum numai la aceia dintre creatori (R. Theodoru, C. Leu, P. Vintilă, H. Zincă, V. Corbul, M. Stoian) care produc o literatură apăsat documentară, apelată altundeva **non-fiction**. Am în vedere o anumită înrîurire care se exercită tenace și care nu avansează imediat rezultate vizibile. Este vorba, respectiv, de o platformă de așteptări de informație istorică tot mai deplin satisfăcută de lucrările tipărite în ultimii ani. Prin acestea, **documentul istoric** nu mai reprezintă doar un cumul sec de bitzi aferenți unei discipline, riguroase, ci echivalează cu un nucleu informativ dar mai cu seamă formativ de o incontestabilă valoare.

Fie și numai citind cîteva titluri **(200 zile mai devreme, România în războiul antifascist, Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, Pentru republică în România, 23 August 1944. Documente, Comitetul național antifascist român** etc.) devine evident faptul că racordarea interesului creatorilor de literatură pentru aprofundarea cunoașterii **adevărului istoric** despre spectrul evenimentelor care configurează revoluția națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944, se confundă cu o

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 2-a

Paşi pe potecă

Eram o potecă frumoasă, o potecă peste care cădeau soarele, ploile, zăpada. Peste care treceau pașii oamenilor care mă căutau cînd erau noroaie, venind toți spre mine. Cînd voiau să ajungă undeva mai repede, pașii lor se îndreptau spre mine. Și eu simțeam fiecare pas al lor, simțeam urmele lor, ca pe un tatuaj. Unii aveau pasul zvicnit, și eu știam că sînt bucuroși, alții se grăbeau, și știam că au gînduri ciudate, ascunse, neliniștite. Ei și le țineau ascunse, adînc. Dar prin pasul lor, prin piciorul lor, eu le simțeam gîndurile. Erau pe fața mea ca niște zgîrieturi.

Cînd au venit dușmanii, cizmele lor, tunurile lor, caii lor, m-au durut. Nu mă puteam vindeca, pînă cînd într-o zi a trecut de dimineață o fată, mergea foarte încet și simțeam cum pașii ei visează soare și ierburi. Era o fată frumoasă, numele ei începea cu prima literă a alfabetului și avea un mers liniștit, ca ochii ei mari.

Nu după multă vreme a venit un tînăr blond, cu pasul greu de dragoste pentru fata aceea, bolnav de dragoste. Cu ea începea totul, gîndul lui, începutul privirii, ziua, era un alin de foc. Tînărul s-a aplecat acolo, deasupra mea, și a atins cu buzele pașii ei. I se păruse că îl zărise cineva și se înroșise. Nu știa cine îl văzuse, ori dacă într-adevăr îl văzuse cineva.

Vasile Rebreanu

SATE ROMÂNEŞTI

Autenticitatea vocației

Într-un ceas de tristețe omenească, iată că vine la mine în casă un bun prieten de-al meu, de vreo șaisprezece ani, și-mi aduce un disc cu imprimări din cîntecele lui Dumitru Fărcaș. L-am trecut de îndată prin boxele radioului. Am ascultat împreună cu prietenul meu adolescentul. Dezrădăcinat, în țara mea, nu mă simt, cu toate că vreau să înțeleg acest sentiment pe care l-au trăit unii din cei care m-au premers și pe care îl trălesc unii din cei care s-au îndepărtat de a loru-și vole de meleagul natal. Aceștia din urmă poate că și-au procurat și ei discuri cu muzica de-acasă, dar alta-i s-asculți o melodie chiar la locul bastinei, și cu totul altfel răzletit cîne știe pe unde.

Nu mi-am îngăduit, pînă acum, să scriu decît o singură dată despre cîntăreții proveniți din satele noastre. N-am deprinderea de a cînta la nici un instrument, iar limba mea nu poate reproduce decît dorința din cîntec. Și-apoi n-am nici știința limbajului critic muzical. (Nu înțeleg cronicile muzicale, cum nici pe cele plastice). Mie melodia îmi place sau nu; o simt duioasă, tristă ori veselă și-i îngădui să-mi pătrundă în suflet ca o mireasmă de floare. Melodia care-mi place mă încălzește ca o fascie de raze solare într-o zi luminoasă de toamnă tîrzie. Mă face de două ori mai generos decît sînt de obicei; și mă întremează. La această simplă mărturisire îi las pe **melomanii** care-și rețin tusitul în sălile de concerte să zîmbească ironic.

Așadar, ascult torogoata lui Dumitru Fărcaș și scriu aceste rînduri. Am avut prilejul, de cîteva ori, de a sta față către față cu dînsul, prima dată pe cînd — și, iată, e mult de-atunci! — lucram la revista **Viața studențească**. Redactorul șef de-atunci al publicației, poetul Niculae Stoian, era și este un mare iubitor al cîntăreților de muzică populară. Între alții, ținea la mare preț și pe Dumitru Fărcaș care la timpul acela conducea o formație studențească din

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

ARGUMENTELE CĂRŢILOR NOASTRE

La început a fost Teiul...

Satul meu, așezat la mal de apă repede-curgătoare, este aidoma tuturor satelor românești. Și totuși, ca el altul nu-i, pe toată fața și răsfața pămîntului, dacă l-ai ocoli pe acesta. Riul este Timișul, iar satul Slatina, care s-a chemat a fi a lui Florei și a fost dintotdeauna a Timișului.

Istoricii au încă îndoieli dacă străvechea vatră s-a chemat Masclianis sau Masclinis. Ori dacă surata-i de atunci, numită Goganis, e Slatina de azi, pentru că s-ar putea să fie și Armenișul actual. Pentru mine e cam totuna : neamul mi se trage din Slatina, în Armeniș m-am născut. De la străstrăbunicul meu știu că am dreptul să mă socotesc slătinar. El a însemnat pe o „Păscălie" că s-a născut „în Anul 1839 Saturn" și coboritorii (din el) sau urcătorii (din neamul Banilor) au fost : Filon, Cătălina, Ilia (tot sub semnul lui Saturn), Iconia (venită pe lume joia), Antănase (sub semnul Soarelui), Mărgărusa și Săceruica. Iconia, care a fost străbunica mea, a făcut nuntă acum o sută de ani cu Martin, fiul lui Ilie (și care era un Bănescu). Fiul lor Iosif a luat-o pe Iosifa (Baba Gîfa, bunică-mea, care s-a ascuns după ușă cînd în casa lor a intrat, ca oaspete, Mantu, ultimul lotru bănățean). Despre cum s-a unit ramura Băneștilor cu aceea a Banilor, există, deci, dovezi scrise. De aici încolo începe... literatura.

Poveștile satului (pe care le-am auzit la vremea cînd nădăjduiam să prind în undele Timișului o mreană de aur) vorbesc (și) despre doi frați trăitori în vechime. Unul, statornic, ar fi rămas în sat să-și lucreze și să-și apere pămînturile. Altul, fire neastîmpărată, s-a tot dus prin cea lume pînă ce se va fi săturat de pribegit. Întorcîndu-se el și ai săi de prin părțile Băniei, i s-a zis Banu. Ceea ce era firesc. Și așa i s-au numit urmașii. Mai greu de explicat este de ce se numea celălalt Bănescu. Oricum, cei de au venit după frații aceștia s-au tot înmulțit, au fărîmițat pămînturile (nu prea întinse), și-au împărțit finetile, livezile, locurile unde aveau dreptul la oierit, s-au răspîndit prin sat și legătura de sînge s-a tot subțiat. Cînd s-a pierdut de tot au început iarăși să se amestece. Bănuiesc că și tatăl celor doi frați se trăgea din vreo ramură crescută din trunchiul satului în aceeași vreme cu o alta, pe care se înșiruiau cei descinși dintr-un mai vechi rătăcitor prin lume ; alți doi frați, adică, trăiseră într-o poveste asemănătoare. Și mai înaintea lor, alții. Trunchiul din care se desfăceau și se reimpreunau ramurile poate fi asemuit cu acela al Teiului. Un tei ce va fi fost odată primul și care se cheamă, de la un timp încoace, Teiul

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 7-a

Muntele — un destin

Dacă nu m-aș fi născut în munți, dacă n-aș fi copilărit în munți, dacă partea esențială a vieții mele de pînă acum n-aș fi trăit-o în munți, **Planetele de melancolie** — ultima mea carte de poesii — nu s-ar fi scris. Muntele înseamnă pentru mine aproape totul. Din el și prin el văd, simt și înțeleg eu Lumea. În munți trăind, mă simt apă, nor, viscol, molcom șuier al vîntului prin cetini, frunză ce cade, stea în amurg, răsărit și apus însingerat de soare, lună despletită duios printre ramuri, dulce muzică de riuri și de ramuri, copac care cade ucis de securile tăietorilor, cerb fugărit de vînători, căzut istovit în marginea unei ape ; prin munți umblînd, mă simt Decebal fugărit de ostașii Romei Imperiale căzînd, învins, la rădăcina unui copac spre a-și încredința, ca supremă jertfă, sufletul lui Zamolxis ; sînt un Ștefan învins de păgîni, rătăcind prin văi în căutarea unui ultim reazem, a gîndului cel bun, a puterilor celor noi cu care să-și biruiască, el, învinșul, dușmanii, un Rareș hăituit ca o fiară de potrivnicii săi prin singurătăți pînă atunci neumblate ; sînt Gelu-voievod murind pe un țărm de apă, neîmpăcat nu cu moartea ci cu gîndul de a-și vedea Țara căzînd în robie ; sînt pribeagul cu toate ale lui pustiite de tătari, cerînd Codrului, ca unui bun și ocrotitor Tată, mîngîiere și alinare, puteri noi spre a lua iarăși de la început totul ; sînt Iancu cel supărat purtîndu-și prin văi jalea eșecului, dorul cel sfînt al mîntuirii neamului său, cel ca nimeni altul oropsit de Istorie ; sînt pribeagul alungat din Cetate căutînd în singurătăți pace și alinare sufletului său ostenit ; sînt țărmul de apă pe care Dumnezeu și Moartea își pling, unul pe umărul celuilalt, osînda de a fi veșnici ; sînt prințul cel tînăr căzînd, în zori, istovit, în hora Ielelor ; învinsul sînt, în iubire, prin Valea Mîhnirilor, lui și doar jeluindu-se ; sînt ecoul din urmă al celui din urmă mușatin ; sînt Norul Melancoliei peste lume larg despletindu-se, sînt Dorul însuși, din pribegii întors și plimbîndu-se, întristat, pe sub păduri de fag însorite ; sînt copilul naiv mergînd, în genunchi, spre capătul curcubeului spre a lua în stăpînire miraculoase comori — de cine, doamne, făgăduite ? — ; sînt Cerbul Vrăjit ucis de Vînător în marginea unei dumbrăvi ; feciorul de împărat sînt, rătăcind, în nelume, în căutarea prințesei pierdute, de dorul ei tînjind, și în sine adînc mistuindu-se ; pustnicul de la Moara lui Nenoroc sînt, înmărmurit în uitarea-și...

Oriunde m-aș afla, în orice punct al spațiului, dacă n-aș avea în spatele meu munții m-aș simți un neputincios. Muntele este temelia ființei mele, izvorul poeziei mele. Aici, în

Teofil Răchițeanu

Continuare în pag. a 5-a

● În acest număr : ● „Înainte de apusul soarelui" — proză de Horia Pătrașcu ● „Poeții, cînd erau tineri..." de Niculae Stoian ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Rememorări de Mircea Micu ● Cumpănă de George Alboiu Confabule de Iulian Neacșu

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Deschideri etice

„...n-am fost și nu sînt, ca scriitor și ca cititor, partizanul unei literaturi regionaliste, am considerat și consider însă că sufletul Ardealului își are determinantele sale specifice, e mai grav, e mai profund, e mai aproape prin tot ce are el mai bun de izvoarele mari ale tragediei care au venit aici de la greci, sau poate s-au dus de aici la greci, pe vremuri..." (vol. II, p. 21). Sînt vorbele lui Alexandru Ghețea, eroul principal al romanului „Căloianul" de Ion Lăncrănjan. Ele ne invită insistent să citim romanul în cheia tragediei antice; fără a ne pune întrebarea dacă aceasta a venit ori a revenit de la greci încoace, ni se pare interesantă analiza citorva repere de asemenea sorginte în opera lui Ion Lăncrănjan. Iată, de pildă, paronomasia, ceea ce este semnificația internă (de destin personal) a numelor personajelor. Tragedia antică explică etiologic personajele mitice în funcție de destinul sau caracterul lor (Heraclit ne spune, doar: „Caracterul este destinul omului"). Polinike este certărețul, Elena este distrugătoarea (de cetăți, de nave), Agamemnon este prea multul (de la „agan" iar legea de aur a cetății derivată din spaima față de hybris este „mened agan" = „nimic prea mult") etc. Mi se pare foarte semnificativă paronomasia în opera lui Ion Lăncrănjan. „Monu" (din „Suferința urmașilor") este ultimul țăran, singur și însingurat („monos") în fața sorții sale și a destinului istoric al unei clase, înfășurînd în sine însuși o întreagă societate pe care o aduce la stare de ghem germinativ, de sămînță gata să renască într-un eventual teren fertil (autorul examinează realitatea, cere tocmai păstrarea ori

N. Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

N. IORGA: «Istoria literaturii românești. Introducere sintetică»

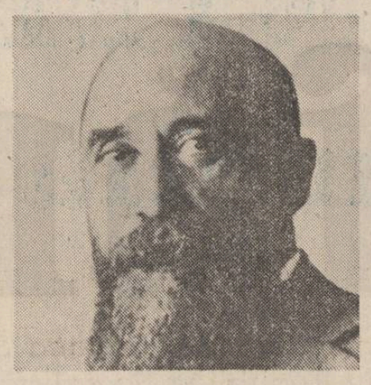

III

POSTSCRIPTUM — Istoria literaturii românești. Introducere. sintetică este doar o parte, o mică parte din marea operă de istorie a lui N. Iorga. Forța ei sintetică excepțională și luminoasă lasă în urmă mute acele voci care au voit să vadă în N. Iorga, doar un minuitor de informații fără viziune și direcție. Viziunea și direcția istoriografiei lui Iorga a fost ofensivă și de aici i-a venit sfîrșitul. N. Iorga a prevăzut dezastrul inițiativei imperiale, agresive, exclusiviste la care asista. **„Așa au făcut acum opt sute de ani tătarii"**, scria el în mai 1940. **„Și rezultatul ? Nici o cucerire durabilă. S-a istovit rasa și acuma abia, într-un colț, li-a rămas numele".** Singura cucerire pe care o proclama N. Iorga era cucerirea culturală, unica durabilă. Popoarele și statele mici pot cuceri lumea fără armele omuciderii, arma lor cîștigătoare fiind cultura. Istoricul a dat exemple grăitoare de state mici dar mari prin cultură. Cînd scrie despre **Afirmarea vitalității românești**, el are în vedere afirmarea românilor tocmai prin vitalitatea lor creatoare, prin valorile culturale pe care le propun cercurilor mai apropiate sau mai depărtate de popoare. Iar cînd face istoria culturii și literaturii române, ținta lui N. Iorga este de a urmări etapele prin care această vitalitate, după ce împrumută în stadii foarte vechi atît fondul, cît și forma, ajunge treptat la un fond și o formă proprie, culminînd în creații fără precedent, care demonstrează la gradul cel mai înalt capacitatea ei de creație. Ceea ce la Edgar Papu este fixat prin cuvîntul **protocronism,** în cadrele specializate ale literaturii comparate, ocupă la N. Iorga spațiul unei vaste cercetări și sinteze istorice, extrem de atentă la fondul propriu al participării popoarelor la concertul culturii și evenimentelor universale. Ori de cîte ori avem de a face cu ceva inexplicabil, singular trebuie să interogăm fondul propriu, spune N. Iorga, repetînd aici opinia unui coleg de generație francez. Ca istoric, savantul român acordă fondului și inițiativelor locale atenția pe care, mai ales după război, antropologia modernă o acordă tuturor formelor de cultură și civilizație. Aceasta ne învață că disprețul cu care călătorul sau exploratorul european a privit culturile și civilizațiile noi în care a intrat, considerîndu-se automat superior lor, nu este decît incapacitatea de a descoperi structura și codul lor specific. Foarte evident pentru oricine este lipsa de înțelegere a acestor complexe de superioritate cel puțin cînd este vorba de spațiile culturilor și civilizațiilor orientale, unde acești călători sau exploratori n-au descoperit codul și structura proprie a tipurilor de creație umanistă. European prin instrucție, educație și formație, N. Iorga a făcut efortul de a evidenția pentru Europa o realitate puternic desenată în istoria ei, dar ignorată ca atare, aceea a popoarelor și statelor mici din sud-estul continentului, căutînd mereu fundamentul acestor societăți, culturi și civilizații. Era foarte firesc, ca în această cercetare susținută el să proiecteze asupra acestui colț de lume o altă lumină și să vadă aici ceea ce n-au văzut alții. Scriind istoria literară a unuia din popoarele acestei părți europene ignorate, el a ajuns în chip logic să distingă, ca urmare a existenței culturale proprii, a unei absorbții selective de influențe, apariția unor contribuții cu caracter de prioritate, la Constantin Cantacuzino sau Dimitrie Cantemir, contribuții care l-au condus ulterior pe comparatisul Edgar Papu la teoria **protocronismului.** Afirmarea acestuia este o necesitate mai ales acolo unde structuri și forțe culturale autentice sînt sistematic culcate la pămînt, ca urmare a presiunilor imperiale externe, a politicilor de integrare culturală, care tind să transforme orice spațiu cultural fără apărare în provincie subordonată supusă unui centru unic de radiație. **Protoconismul** este o idee care se opune integrărilor culturale, care nu sînt o noutate, și a nu le observa acțiunea înseamnă a trece cu vederea unul din elementele definitorii ale dinamicii culturale internaționale. Antiimperialismului politic al lui N. Iorga, foarte pronunțat în deceniul al patrulea interbelic, îi corespunde în plan cultural via lui preocupare de dreptul la viață și la creație al statelor mici, mereu amenințate de absorbția celui puternic. În sintetica sa istorie literară se poate vedea ce gol cultural și literar produce ieșirea din scenă a lui Dimitrie Cantemir, a lui Constantin Cantacuzino, a lui Ion Neculce și Antim Ivireanul, ca efect al intrării complete a țărilor române sub control imperial. Este o vizibilă cădere. Ea evidențiază cu atît mai mult valoarea atinsă de cei mari ai epocii brâncovenești și cantemirești. Oricîte merite culturale i-am găsi epocii fanariote, ea reprezintă o fază de integrare culturală de tip imperial în care contactul cu izvoarele culturale proprii nu mai funcționează plenar cu toate eforturile depuse uneori. **Introducerea sintetică** ne arată că înainte de a fi un nume **protocronismul** a fost o mentalitate. Astfel de presiuni imperiale produc alarme în spiritele cele mai avizate, cele mai înaintate ale unei culturi.

1933, anul urcării lui Hitler la putere în Germania, determină, în România, apariția a trei cărți care trag, fiecare în felul său, un semnal de alarmă subliniat, în toate existînd direct și indirect exprimată premoniția viitoarelor evenimente. Ele sînt pe rînd **Germania hitleristă** de Petre Pandrea, **Creanga de aur** de Mihail Sadoveanu și **Idei asupra problemelor actuale** de N. Iorga. Petre Pandrea face fișa conducătorilor Germaniei hitleriste și încearcă un diagnostic fenomenului hitlerist pe care istoria l-a adeverit. N. Iorga denunță din punctul de vedere al profesorului de istorie universală amenințarea hitleristă din chiar momentul instalării la putere a lui Hitler. Mihail Sadoveanu a înțeles și el caracterul de răscruce europeană al anului 1933 și l-a fixat într-un roman în care valorile umanismului milenar opuse unui Bizanț de apocalipsă, străvezie alegorie contemporană, își găseau întruchiparea în dacul Kesarion Breb. Este de reținut că soclul acestei atitudini antihitleriste îl dă o tradiție și o problematică proprie. Dezechilibrului amenințător, marele povestitor îi opunea o Dacie înțeleaptă. Această reacție de conștiință umanistă românească, una din primele din Europa, face apel la fondul propriu ca element de rezistență spirituală la agresiune. Nu este o întîmplare că România a dat cifra cea mai ridicată de asasinate politice a unor personalități politice și culturale de prim rang apărătoare ale păcii versailleze. Dreptului la viață politică și culturală, pe care acești oameni de seamă ai românilor l-au cerut și au căutat să-l impună pentru țara lor, i s-a răspuns prin crimă. Orice crimă presupune un roman polițist. Romanul polițist al asasinării lui N. Iorga este romanul unui polițism de idei. Prin înlăturarea lui N. Iorga nu se înlătura un om politic propriu-zis, ceea ce N. Iorga n-a fost în accepțiunea curentă a termenului, ci o concepție, umanistă, un mănunchi de idei active, prin care vorbea o conștiință, o personalitate genială, avertizîndu-și poporul de marile pericole care-l pîndeau. De unde venea pericolul a arătat-o chiar suprimarea marelui savant de către oameni care nu-i citiseră probabil nici o carte. Datoria noastră este să-l citim pe N. Iorga, să-l cunoaștem, să preluăm generoasa lui viziune asupra forței spirituale a așa-zișilor culturi mici. Iar cunoașterea lui ne poate feri de teorii pripite, de sofisme fără legătură cu istoria și sensul dezvoltării culturii române.

M. Ungheanu

MIRCEA NEDELCIU: «Tratament fabulatoriu»

timpul prefețelor și al manifestărilor literare și artistice, de autor sau de grup, în care se explică, se teoretizează și se justifică opțiuni ideologice și estetice, tehnici, procedee și forme poetice sau narative etc., nu a trecut definitiv.

Cum nu se poate mai firesc pentru dinamica și procesualitatea dialectică a unei culturi vii, puternice, complexe, nestrangulate de dogme și prejudecăți, în literatura română contemporană se înregistrează existența unui nou moment experimentalist, caracterizat față de precedentele printr-o mai acută dispută teoretică. Întrebările pe care le ridică poezia și proza unei masive grupări a tinerei generații țin, pe de o parte, de însăși formula literară aleasă, îndexată destul de aproximativ sub eticheta de textualism — Mircea Nedelciu propune sintagma „acțiune textuantă", iar pe de alta, de valoarea celor care o ilustrează, de substanța și mizele ei actuale, și de șansele în viitor.

În acest context, în care criticii au dat răspunsuri violent contradictorii sau ezitante, și nu totdeauna cu calmul și ponderea necesară, uneori fără un cît de mic efort comprehensiv, Mircea Nedelciu, alături de Constantin Stan, unul din liderii noului val de prozatori, scrie o Prefață exponențială, ca în eroicele perioade romantice (suprarealismul este, cronologic, cea mai apropiată resurecție a romantismului) la ultimul său roman, **Tratament fabulatoriu** (Ed. „Cartea Românească", 1986). În realitate, avem de-a face cu un studiu serios și analitic, de factură marxistă, în pofida tonului ironic și a ingredientelor anecdotice, despre statutul, condiția și funcțiile literaturii în societatea contemporană. Vastitatea subiectului nu îl descurajează pe autor, care se dovedește un eseist remarcabil, deopotrivă subtil și eficient, executînd un decupaj sigur, elocvent în masa covîrșitoare a materiei anvizajate. Într-un oarecare grad ușor simplificator, atît cît să-i servească premisele și teza demonstrației sale. Deoarece prefața lui Mircea Nedelciu nu este neutră, discutînd, în general, despre literatură (premisele), ci urmărește în mod abil să motiveze un anumit gen de literatură (teza), în speță, de proză. Pornind de la dubla natură a artei, individuală în actul de creație și socială, prin producere și circulație, autorul se ocupă pe larg de situația artei ca „marfă", cu precădere în capitalism. Asaltată de mecanismele și finalitățile mercantile, opera autentică de artă încearcă să se opună degradării și deturnării ei în scopuri extratextuale (ideologice, politice etc.) prin exacerbarea funcțiilor specifice, care o împing la o relativă încifrare și izolare, determinînd, la început, o atitudine de reținere sau respingere din partea literaturii oficializate. Dar orice manifestare a artei minoritare (ermetice) între care — se subînțelege — și literatura de tip textualizant, va sfîrși prin a se integra dialecticii socio-culturale a mediului respectiv. Prin opoziția însă față de fenomenul „marsandizării" ea își afirmă o funcție critică, activă. Acesta este cazul textualismului francez al anilor șaptezeci.

Romancierul-eseist consideră că în literatura română, în raport cu filiera franceză, tendințele textualizante au alte note pertinente și ele sînt cu exactitate disociate : „În literatura română din ultimii ani (...) au apărut autori care au fost numiți, impropriu, textualiști, numai pentru că utilizează unele procedee tehnice asemănătoare cu acelea puse în lucru și de textualismul propriu-zis (...). Acești autori desfășoară, de fapt, o activitate textuantă prin care se poate interveni constructiv în lume și nu produc o «textualitate opusă lumii» (...). Sînt angajați, în primul rînd, de faptul că trăiesc și creează într-o societate care nu manifestă ostilitate față de artă și nu încearcă s-o marsandizeze, sînt avantajați și de existența în literatura română a unor constante în constientizarea raportului dintre literatură și societate (decelabile și la Eminescu și la Creangă...). Așadar, această credință în posibilitatea interven ției constructive în lume prin text ține și de analiza tradiției, și de experimente complexe (un fel de sinteză a procedeelor moderne și tradiționale)" (p. 23). Demne de reținut sînt cîteva afirmații pe care autorul le va dezvolta și teoretiza în amănunțime : conștiința convențiilor și procedeelor literare, funcțiile active, solicitante ale scriiturii, asimilarea unor constante ale tradiției literare într-o structură modernă, impactul social al textului, ca și denominația cea mai adecvată, de „activitate textuantă". Eu am să-i spun **literatură** sau **proză textualizantă,** și chiar atunci cînd voi folosi termenul de textualism din rațiuni de economie verbală, voi avea în vedere tot această sintagmă. S-ar putea obiecta că fascicolul de trăsături mai sus enunțate are un caracter cam abstract, aplicabil în ansamblul literaturii moderne. Mircea Nedelciu are grijă să le concretizeze printr-o abordare interdisciplinară din unghiul sociologiei literare, al semioticii, psihanalizei și chiar al psihanalizei economice. Sigur, încercarea lui nu aduce cine știe ce revelații, într-o formă sau alta lucrurile fiind cunoscute, dar ceea ce demonstrează cu forța evidenței este că literatura textualizantă a conștientizat și a accentuat „valoarea de întrebuințare mijlocită a semnului", altfel spus, faptul că „semnul este un mijloc de creare a altor semne". Și, într-adevăr, acest spor de luciditate și autocunoaștere al literaturii ca formă de limbaj activă, transformatoare a realității, adus de textualism este incontestabil. Interesant mi se pare că însăși această nouă facultate a scriiturii a ajuns motiv sau temă literară pentru prozatorii textualiști.

În spiritul și litera prefeței aș mai adăuga că textualismul este și un loc de întîlnire și confruntare a diferitelor tipuri și stadii ale limbajului, diacronice și sincronice. Cum limbajul este punctul de întîlnire în conștiință al individualului cu socialul reiese cu și mai multă claritate acea funcție activă, participativă a literaturii. Problema la care nu răspunde însă autorul este în ce măsură acest gen de proză a reușit să păstreze un minim și absolut necesar dozaj, între mimesisul, superior înțeles, ca acțiune prin limbaj de constituire a lumii obiectelor pentru subiect și a subiectivității înșăși, și retorica procedeelor literare, devenită uneori simplă mecanică textuală. Și o parte din obiecțiile ridicate textualismului au avut în vedere tocmai acest aspect. Dar literatura textualizantă nu este, luată în sine, nici bună, nici rea, ea există și trebuie înțeleasă și comentată în graficul normal al dialecticii formelor culturale. Iar în acest sens, Prefața lui Mircea Nedelciu este o competentă și persuasivă punere în ecuație a problemei. Valoarea estetică și viabilitatea unei formule literare o dau însă operele, și un barometru al ei avem chiar în romanul **Tratament fabulatoriu.**

Rezumînd acțiunea în manieră clasică, romanul cuprinde istoria unei alienări și schizofrenii trecătoare. Luca, un tînăr meteorolog, comite un gest de lașitate, lăsîndu-și iubita, Ula, în urma unui incident (refuzul fetei de a accepta cererea în căsătorie) să rătăcească singură prin munți. Fără a ști dacă Ula mai trăiește sau nu, părăsește punctul meteorologic din Mocleasa și se transferă la Fitotronul din comuna Fuica. Obsedat de dispariția fostei prietene și de momentul său de abdicare morală, își caută un refugiu real sau imaginar, într-un spațiu izolat, o comunitate organizată după modelul falansterelor socialismului utopic. El trăiește, un timp, o dublă existență : în mediul socio-uman cotidian și în teritoriul fictiv sau real, în orice caz, din afara experiențelor comune. Este un loc consacrat, dacă proiectăm acțiunea la alte dimensiuni, unde trăiește o restrînsă colectivitate egalitaristă și edenică. Deși se află în apropierea satului, drumul spre falanster, aflat pe fostele proprietăți din Valea Plînșii, ale unui fals boier, este necunoscut, numai întîmplarea sau o misterioasă urzeală a lucrurilor conducîndu-l pe cel „ales", spre destinație. Meteorologul a ajuns de cîteva ori în acest spațiu interzis, dar niciodată cînd a dorit, ci numai printr-un aparent joc al hazardului. Pentru Luca însă atracția și presiunea existenței sociale au fost mai puternice, refuzînd de fiecare dată să rămînă în falanster. Mai mult de atît. Cu cît temporal se îndepărta de punctul critic al traumei sale psiho-morale, cu atît mai mult impresia produsă de comunitatea edenică asupra lui a scăzut. Altfel spus, pe măsura reintegrării în existența socială și a normalizării vieții psihice, spațiul imaginar se diluează și se compromite. Ultimul contact al lui Luca cu falansterul este decepționant ; egalitatea era și aici iluzorie, întrucît membrii colectivității erau manipulați, fără să știe, de moștenitorul pămînturilor și de unul din acoliții săi. Deci, vindecare psihică totală, revenire la realitate printr-o iubire aproape idilică, și distrugerea spațiului imaginar. Un alt final posibil, sugerat, de asemenea, de indicii textuali este acela al refuzului lui Luca de a încerca, pînă la capăt, o experiență nu neapărat metafizică, ci în afara realului, și a pierderii accesului spre ea. În schimb, pictorul Vio, care începe să creadă în istorisirile meteorologului — toți ceilalți prieteni îl considerau schizoid în frunte cu psihiatrul Abraș — nu se mai întoarce din drumul spre falanster. Semnificativ este și faptul că din întregul grup de cunoscuți care au făcut o excursie în Fuica pentru a verifica adevărul relatărilor lui Luca, numai el trece peste zona ostilă neinitiatilor. Mai sînt și alte finaluri posibile, prozatorul lăsînd cititorului latitudinea alegerii unei variante.

Cum este însă textualizată această schemă narativă ? În nici un caz după canoanele clasice. Ea este refăcută de lector, din însumarea vocilor narative ale romanului. Fiecare personaj, și sînt destule, inclusiv Luca, își susține partitura, fiind dirijate de vocea naratorului, care se comportă față de ele, ca povestitorul auctorial față de realitatea descrisă din romanele tradiționale. El le folosește și le combină tot în virtutea unui mimesis, dar pe un alt plan. În Prefață, Mircea Nedelciu teoretiza această formulă narativă, în care procedeele moderne fuzionează cu cele clasice. Și pentru a fi și mai clar, el intervine direct în text (vocea scriitorului) explicînd mimesisul textului, ca efect al voinței autorului și al procedeelor literare folosite. Romancierul refuză să se lase dus de șuvoiul ficțiunii sale, și o denunță ca atare cititorului. Rezultatul nu este însă cel mai fericit, impresia fiind de hibrid literar. Procedeul relevă, nici vorbă, inteligența artistică a autorului, cunoașterea și stăpînirea perfectă a tehnicilor prozaistice, dar ceva din febra intelectuală și existențială a excelentului său volum de proză scurtă, **Aventuri într-o curte interioară,** s-a pierdut pe parcurs. Poate o va regăsi în viitorul roman.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

DEBUTURI COLECTIVE

Continuă să apară volumele de debut colectiv fără nici o unitate internă, fie stilistică, tematică, ori a viziunii scriitoricești (exceptînd, poate, cîteva volume de proză apărute la Ed. **Facla).** În ciuda argumentelor de bun simț ale criticii de întîmpinare, editurile nu contenesc să reverse asupra cititorilor un potop de autori închiși între coperțile cîte unui singur volum, ingrat și uniformizator cu valorile — cîte sînt — și generos cu veleitarismul majoritar al unor producători de „literatură", poate cîndva, în adolescența lor (vîrstă prin excelență lirică) atinși de vreun har poetic, astăzi însă, după 20 de ani, definitiv rătăcit. Campioana incontestabilă a acestui „tir cu șrapnele" este Editura **Dacia,** care anul trecut publica sub titlul **Alpha '84** nu mai puțin de 15 autori (cu o medie de vîrstă — cum arăta Laurențiu Ulici, ardelean el însuși în ceea ce privește statistica — de 36 de ani și una a poemelor de 10 per poet), iar anul acesta tipărește în 200 de pagini*) 16 autori, dintre care șapte au peste 40 de ani, șase binișor peste 30 și trei sînt sub 30, cu o medie a textelor de 13 pentru fiecare nume. Dacă se poate totuși vorbi la această antologie de un numitor comun, acesta nu poate fi decît (cu puține „abateri") lipsa colectivă a lirismului. De altfel, în această mare masă irelevantă de „poezie", talentul individual aproape nici n-ar putea ieși la suprafață, încîlcindu-se în prolixitatea generală.

ALB ABSTRACT. Prozaisme îmbrăcate în haina unor figuri retorice prețioase, unele nu lipsite de inventivitate, formează substanța ciclului semnat de **Cristian Andrei** (n. 1956) : „Secerișul și arătura de toamnă / S-au încheiat / Pe cîmpul din marginea orașului / Pe cîmpul din marginea ta / Ești o amiază puțin trecută / Elegantă / Pete galbene și verzi în urma cuvîntului tău / Frontiere difuze ale luminii / De pe această lume cu scoarțe groase / Brăzdate adînc labirintic / Strălucind de un lustru răbdător / Ești o amiază puțin trecută / Elegantă / Un fruct matur independent / De voința trunchiului naturii". Lipsa de gust se face simțită adesea în utilizarea rebarbativă a limbii, de mare efect „antipoetic" („Mai vino / Îmbrăcată-n rochia bej / Și cu saboții înalți / Să luăm alune la o halbă / Pe terasă în orașul care-mi plînge-n casă / Să mai birfim cunoscuți / Pe ciubucarul chelner / Și gura ta rosind sub rui / Să-mi spui ultimativ că nu te-mnaci / Să stăm în gazdă / Decît așa / Mai bine ne-am iubi în brazdă"), unde autorul, evoluînd în această atmosferă rarefiată de lirism abstract, se arată gata să săvîrșească tot felul de gesturi necugetate : „Mă privești / Din desenul tabloului / Falsă fereastră din care m-aș arunca / Prelingîndu-mă pe zid / Mai jos de linia creionată a gîtului / Între aschiile lemnului spart al ramei / Între sinii tari ca piatra" ș.a.m.d.

SĂRBĂTORILE POETULUI. Combinații hilare de vorbe, al căror sens e superfluu de căutat, produce cu multă convingere **Cornelia Liliana Ballei** (n. 1955) : „Dar ce să-i faci / — Spune-mi tu, micuță rozalină / iți plac orașele cu șerpuirea lor felină ? / cînd te-ai oprit în fața unui gînd / e logic ca starea-ți să fie în rimă cu plîngînd / plîngîndu-ți singură pe umăr, / sminteală pentru tine doar / căci nimeni nu-ți oferă decît fotogenic / punct amar / ca o amigdalită inflamată / și salivînd după o tropicală haină înfloratâ". Pentru cititorii cu gustul însolitului și simțul umorului lectura nu e chiar fără interes, căci autoarea se pronunță la tot pasul cu aplomb asupra marilor teme și probleme : „Cu gîndurile aliniate pe rastel / — aceeași oroare — / de ciuperca strămutării din țară în țară / mă cuprinde de cîte ori cercurile concentrice / vin să-mi bătătorească mușchii gîndului". În aceeași gîndire poetică mușchiuloasă aflăm lucruri noi despre vechile mituri : „Să-i faci un vers / (un vers palid) / Apoi sărind peste Troia, / femeia aceea / plină de noroc / fluieră a pagubă în fluier de soc / și așteaptă să nască un joc / de cuvinte încrucișate / peste trupuri desirate / Solemn răstoarnă-ți sufletul / — banită înșelată deseori.." ; despre poezie și mai ales despre poeții „care-și rodeau condeiele" privind luna : „cine te-a modelat / astigmatic, pietros ca o fructă de gheață / abrupt în gesturi / cine ești / hai recunoaște-te și dă-ți ce-i al poetului / mesajul pișiș, cantitate / zvîrlită peste bordul corpului". Dacă n-ar fi toate acestea și încă multe altele, i-am da cu ușurință dreptate autoarei : „eu sînt un peisaj / din care tocmai EU lipsesc".

ÎN PENUMBRA POEMULUI. Un versificator delicat, în umbra unor eterne teme poetice, cîntînd simbolist orașul tentacular, e **Gheorghe Mihai Bârlea** (n. 1951), bibliotecar din Sighetu Marmației : „orașul-monoton balaur / scăldat în ploi de licurici / havuz nocturn cu pete mici / și sentimentele de aur // e somnul străzii ud de lună / și scîrțiie-n iluzii gerul / șoptim minuni pe întuneric / să-și crape boabele misterul // se aud iar palide rumori / și străzile devin fluide / cum trece ceața prin oglinda / acestor dimineți candide". Adevărul emoției lirice răzbate aici în imaginea neîncărcată, indeosebi acolo unde poetul nu se pierde în lungi răspunsuri la întrebările sale : „ce să fac cu voi / la întîmplare viziuni / fiice ale bătrînetii în maci ? / cu o lucidă uitare vă îngădui / (sunetul rece al lumii v-a săgetat) / și iarăși mă-ntreb / pînă unde ține poemul / pînă unde muzica lui / pînă unde muzica lui / salvează melancolia de la orbire ?".

Alexandru Condeescu

*) **„Alpha '85", Editura „Dacia", 1986.**

Zilele „Luceafărului" în Dolj

— la a VI-a ediție —

În zilele de 3—5 noiembrie a.c., în organizarea Comitetului de cultură și educație socialistă al Județului Dolj și Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, s-au desfășurat Zilele revistei „Luceafărul" în județul Dolj, amplă manifestare culturală, devenită tradițională, în cadrul căreia scriitorii, redactorii și colaboratorii revistei „Luceafărul" s-au întîlnit cu cititorii, oameni ai muncii din marea cîtadelă a industriei craiovene constructoare de mașini, „Electroputere", din localitățile doljene Amărăștii de Jos, Bechet și Podari. De asemenea, în noul și modernul edificiu al Casei științei și tehnicii pentru tineret, lăcaș de cultură care oferă minunate condiții pentru pregătirea cultural-educativă și petrecerea timpului liber al tinerilor craioveni, s-a desfășurat o fructuoasă întîlnire cu membrii cenaclului literar „Cîntăreții cetății".

Din partea redacției au făcut deplasarea la Craiova scriitorii Nicolae Dan Fruntelată, redactorul șef al revistei, Artur Silvestri, critic literar, și poetul Ion Iuga. Li s-au alăturat, ca și în anii trecuți, scriitorii craioveni Ilarie Hinoveanu, Ovidiu Ghidirmic, Dan Lupescu, Emil Lăzărescu, Octavian Lohon, Petre Ivancu, Jean Băileșteanu, Nicolae Băbălău, Sandu Victor, Ioan Anastasia, Toma Grigorie, Florea Florescu, Ion Spânu și alții.

Prin dialogul viu purtat cu oamenii muncii, cu membrii cenaclurilor doljene, cu tinerii scriitori, revista „Luceafărul" a realizat o imagine și mai exactă a noii geografii literare a patriei, în continuă devenire în spațiul generos al limbii române.

Istoria ca literatură

Urmare din pag. 1

dimensiune firească, cotidiană. Sigur, cît privește asimilarea și transfigurarea documentului istoric pur într-o creație literară viabilă și artistic autonomă, situația nu este simplă deloc și poate nutri unele confuzii, între care cele axiologice — de pildă, teza nescrisă dar validată în practică, după care unele cărți sînt automat, sau cu atît mai valoroase de vreme ce, tematic, promovează subiecte „trase" din diferite războaie naționale sau răscoale țărănești, — nu sînt puține.

„Literatura noastră face prea multă sociologie și istorie, este cazul de a o îndrepta spre psihologie caracterologică și spre umanitatea canonică", îndemna George Călinescu în **Sensul clasicismului.** În lumina dezideratelor prezentului **nostru,** teza de mai sus se cuvine îmbogățită. O societate stabilizată, un statu-quo echilibrat și perpetuat prin contribuția permanent intersectată a generațiilor constituie un liant și produc necesarmente creatori, mai curînd sau în primul rînd, decît comentatori. Absența unei susținute și aprofundate caracterologii în literatură, absența așa-numitei (de Călinescu) **umanități canonice,** provin din starea deosebită a structurilor sociale. Dinamismul acestora, continua restructurare a vechilor status-uri și roluri sociale, bulversările, asimilarea, nu fără nuanțări și opoziții inerente, a formulelor străine, demască o istorie tranzitorie și o instabilitate socială care, la rîndul lor, ivesc și admit întîi comentatorii incriminați de Călinescu. Căci creatorul, așa-zicînd olimpian, distanțat în timp, are nevoie de structuri stabile pentru a le **reflecta** conform idealurilor unei „umanități canonice". Există o perpetuă prefacere (evenimențială, cît și conștientizată !) chiar și în societățile cele mai conservatoare, — și-mi stăruie limpede în memorie ce note caracteristice deosebite cumulează „englezul tipic" în scrierile unui Galsworthy, față de același din operele unui John Fowles, de exemplu — evoluate sau tribale. Subteran însă, tipurile tradiționale sînt conservate social și la nivelul psihologiei colective și individuale, cît și la nivelul interelațiilor politice-economice. Structurile sociale care au zămislit, pretins și aprobat scrierile unor Costin, Neculce sau Cantemir, au fost altele decît acelea care au făcut posibilă și necesară manifestarea unor Rebreanu, Bengescu ori Sadoveanu. Înainte de altceva, este aici problema determinării sociale a literaturii, pluriformă, complexă și mediată, dar totdeauna fundamentată. Asta înseamnă că literatura se instituie ca o istorie, artistic desfășurată și artistic receptată. O istorie înțeleasă ad-hoc larg: a individului, a grupurilor, a ansamblurilor sociale ample.

Istoricitatea literaturii nutrește însăși socialitatea ei. O literatură asocială este un contrasens. În condițiile României socialiste, nu este lipsită de interes rediscutarea raporturilor dintre opera literară și istorie, ca document trecut sau prezent. Heteronom ficțiunii artistice, **documentul istoric** (tipărit, lapidat, fotocopiat, litografiat, gravat etc.) n-a fost niciodată, complet, așa cum nici astăzi n-are cum să fie incompatibil cu literatura. Atîta numai că se pot decela modalități diferite de integrare a lui în atmosfera ficțiunii, în substanța ei însăși. Treptele convertirii documentului istoric sînt, în mare, trei. Întîi, documentul poate intra în ficțiune direct. Opera îl poate insera genuin, necontrafăcut. Autorii deja citați mai sus (Stoian, Leu, Corbul etc.) au practicat la noi procedeul. Așa cum opera se poate întemeia pe o istorie recentă, cunoscută de toată lumea. Istoricitatea (documentară) a imaginarului literar se poate prezenta și camuflată, disimulată. În cazul acesta, documentul ca atare este impurificat, prelucrat. În sfîrșit, este posibilă asimilarea completă și transfigurată a documentului în plasma operei. Dar documentul, ca istorie reală, poate fi și mimat, în chip superior artistic, cum au reușit un Gide sau Camil Petrescu (nu ca autor al trilogiei **Un om între oameni,** unde suprastructura arhivistică presează inhibant infrastructura ficțiunii propriu-zise).

Dacă este adevărat că nu există o rețetă a producerii operei literare, la fel de adevărat este că acest **nescio quid** al ficțiunii artistice nu este, prin asta, eminamente un produs aleator, accidental. Nimeni nu înlocuiește lectura operelor lui Xenopol, Pârvan, Iorga sau Giurescu cu parcurgeera creației unui scriitor sau altuia. Mai puțin limpede este, și într-asta referirea e de stringentă actualitate, — întrucît este valoroasă literar o operă dacă este foarte autentică **sub raportul** documentației istorice ? Întrebarea, dincolo de retorismul ei, nu vrea să însceneze o scolastică a clasificărilor ; nici să dea naștere unor animozități infertile. Întrebarea se justifică prin profilul momentului actual, cînd politica noastră culturală reclamă între altele și o judicioasă literatură de inspirație istorică. Fără umanizarea în cel mai înalt grad a **documentului istoric,** literar transpusă în pagină, se discreditează și istoria, și literatura. Pentru literatură, documentul istoric — mai cu seamă cînd e revelat prin actuala literatură istorică, bogată și fertilă prin profundele reverberații în conștiințe, ilustrînd revoluția de la 23 August 1944, — nu se cuvine să fie ori să devină un pașaport facil al autenticității.

ÎNTÎLNIRI CU CITITORII

● **Joi, 30 oct. a.c., la Biblioteca Centrală de Stat, București, în cadrul Decadei cărții scriitorii Ioan Alexandru, Ion Hobană, Mihai Ungheanu s-au întîlnit cu lucrătorii bibliotecii. Tema expunerilor a fost legată de rolul literaturii în formarea mentalității omului societății contemporane. Au asistat numeroși lucrători ai Bibliotecii Centrale de Stat.**

● **Vineri, 31 oct. a.c. la Casa de Cultură „Al. Petöfi" din București a avut loc, cu prilejul apariției în traducere maghiară a romanului** Noaptea otomană **de Paul Anghel, o întîlnire între autorul cărții și cititorii săi. Din partea Editurii Kriterion a fost prezent directorul editurii, Geza Domokos. Paul Anghel a vorbit despre semnificația ciclului** Zăpezile de acum un veac, **iar cititorii au pus întrebări privitoare la concepția romanului istoric de astăzi, la anumite aspecte de ordin tematic ale romanului** Noaptea otomană **și la** protocronism.

8 NOIEMBRIE 1986

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia păcii

Acordurile Rapsodiei române

Dintotdeauna, ai noștri și-au conceput lumea intr-un ideal de liniște, intr-o stare de echilibru — semn că sufletul lor se simte bine in armonie cu tot ce e frumos și trainic in preajmă. Viața poporului român, prin secolele și zbuciumele multe, s-a raportat asiduu la un înțeles al zidirii de sine, al construcției — inlăuntrul ființei și in afara ei. Cei care au meșterit, ca nimeni altii, pridvoare și fintini și punti de trecere peste ogorul de acasă cu fiori ale soarelui, cu bob curat, n-au rivnit nicicind la dreptul altcuiva. Ei, ai noștri, și-au văzut de preocupările și gindurile lor : cele bune să se adune, cele rele să se spele. Lingă pragul copilăriei noastre se află, alearga năstrușnic, se mai joacă de cu ziuă un minz alb, un ied ciutat, un motan cu coada stufoasă. Pe garduri cintă cocoșii — semn că mai vine cineva, cu o veste bună, cu inimă asisderea, și noi il primim după obiceiul casei.

Cei mai mici, alături de frații mai mari, impreună cu mama și tata plantează meri și cireși, nuci și gutui, mălini și viță de struguri. Pădurea cobora pină in geana satului, arareori in frunză ducind clinchet și zvon de vinătoare crudă... A fost demult, spun apele, tare demult, le ingină vintul de seară. Clocotea pămintul sub tropot sălbatec... năvăliri, pustiiri... Paginile istoriei noastre s-au scris cu multă suferință, cu lupte cumplite, cu așteptări, cu speranțe, cu vise intretăiate...

„Eu imi apăr sărăcia și nevoile, și neamul...“ spune Poetul. Intr-adevăr, fost-am supusi de incercări dintre cele mai grele ! Am ridicat cetăți, ne-am imprejmuit cind s-a cerut, cu ziduri, dar aveam și porți pe care, la vreme de liniște, le deschideam larg către cei cu gindul senin. Nu ne-am dus. Am rămas aici, să cultivăm proverbele și omenia, să ne suim pe colina cu plopi și să primim primăvara... Sint anotimpuri de care ne simțim legați prin rădăcini, prin indeletniciri și năzuințe, cum riurile de Marea cea Mare, și ne intoarcem permanent către ele cu bucuria de a trăi. Poeții alcătuiesc imnuri de iubire, fetele tinere isi impletesc din spice și flori albe cununi. Băietii, după ce ies din scoli, deprind meseriile și profesiunile lumii de azi, in consonantă cu exigentele și izbinzile tehnicii moderne. Construim orase și cărti. Ne construim patria după asemănarea și cosmosul lumii interioare. In graiul nostru, cu mlădieri latine, cuvintul PACE semnifică stare de liniște, propice lucrării, orizont din care zgomotul armelor este exclus.. Iată argumentele pe care, ca fiu al acestui pămint de la Dunăre, ca fiu al patriei de azi, ca scriitor de limbă română, imi sprijin adeziunea deplină la hotăririle adoptate recent de Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român și de Marea Adunare Națională, avind ca temei propunerile și inițiativele de pace ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii. Intreaga operă și lucrare a Eroului României socialiste se indreaptă statornic in direcția desființării pericolului războiului nuclear, instaurarea în lume a unui climat de liniște, de înțelegere, de bună convietuire.

Visăm grădini inflorite si le avem ; visăm corăbii albe plutind pe apele Planetei si dacă toti oamenii, asemenea nouă, vor face ceea ce le stă în fire ca să înlăture amenințarea și violența, armele de orice fel, lumea se va putea bucura de liniște, de creație. Valorile civilizației se cer ocrotite, și noi, românii, in frunte cu Bărbatul care ne conduce cu înțelepciune destinele, sintem apărătorii acestor valori. Nu scris net, de obuze poartă văzduhul, ci acordurile Rapsodiei Române !

George Chirilă

„Copiii țării“ – tablou de Gheorghe Apostu

Pace

Hai dormi ușor,
i-am spus...
Visul fie-ți iertător
ca visul celor ce nu-s !
Numai lacrima să n-o pierzi
de pe geană,
să se afle că ești,
că te doare noaptea-n rană
Nici suspinul să nu-l pierzi...
dăruiește-l umbrelor cu frunze verzi
să-l adie in corul strămbunilor,
celor ce-au depus mărturie
pentru vis și pentru dor
Dormi, dormi ușor...
Ce prorocire !
Ești incă, ești in ale urmelor citire :
prunc, străbun și pas de mire !

Valeria Deleanu

De Pace

De Pace vibrează lutul românesc
albiile riurilor iubite, fierbinți
Dunărea, glas intre glasuri
de nădejdi și de biruinți.

Cu litere de foc inalt
Pace-i scris pe frontispiciul țării
liber fie pururi muntele Carpat
Pace fie pină la țărmul mării.

Patrie – citadelă cioplită-n diamant
Românie incrustată-n dor și-n smarald,
increzători in ce am făcut și vom face
deschid ferestre columbelor albe, pure,
de Pace.

De Pace răsună cimpia și munții
spre Pace piscurile Carpaților se deschid.
Pacea e sufletul poporului meu
drum de granit al marelui Partid !

Mihai Păsculescu

Chemare

Noi care tot mai respirăm iubire
sub cerul arcuit peste Carpați
și Patria ni-e singura zidire
in care ne simțim cu toții, frați

ne rechemăm bătrînii dintre file
de cronici să respire lingă noi
aerul libertății – acestor zile
din care azi se-naltă alți Eroi :

eroi de Pace, nu eroi de moarte
ce trag in veac, pe trupul țării, sfint
și Dorul pentru-a lumii Libertate
și Omenia-ntregului pămint.

Noi, care incă respirăm speranță
la rădăcina munților Carpați
tot mai avem un strop de cutezanță
să le strigăm celor ce-amenință : -ncetați !

Sfirșiți cu nebunia inarmării !
Popoarelor, uniți-vă cu noi
să-nlăturăm coșmaru-amenințării
distrugerii planetei prin război !

Rîul în lumină

Urcă Riu-n lumină in freamăt de dor ;
Cringul se umple de vrajă ;
Sunt valul ce cintă acestui popor,
Sunt țărmul ce-i șade de strajă !

Urcă Pasărea-n slavă pe trepte de sens
Și sensul, columnă se face ;
Columna e singele neamului, dens,
Și singele-i strigăt de pace.

Auziți-l popoare ! E-aici, lingă voi !
Ecou e in inima voastră ;
Să crească ecou-n artere, șuvoi,
Șuvoiul, in mare albastră !

Urcă Palmele-n soare, cunună in veac !
Cununa e torță aprinsă ;
Și torța e truda strămbunului dac
De două milenii nestinsă.

Urcă Riu-n lumină in freamăt de dor
Și freamătul lumea străbate !
O, palmele toate-ale acestui popor
Sunt lujeri de crini in Cetate !

Nicolae N. Dimbovițeanu

Ca aerul, ca apa

Soarele asfintise și amurgul cobora peste sat. Doboriți de truda zilei, țăranii se pregăteau de cină cu gindul la odihna de peste noapte cind, toba Laii se auzi bătind in dealul Poienii, stirnind nedumerire. Toba bătea și nu se mai oprea. De obicei, bătrinul Lae o lovea de citeva ori grăbit, după care incepea cu glasul răgușit și totusi puternic, venind parcă din adincul pămintului : „Se aduce de știre... !“ Acum insă toba se auzea altfel, avea ceva tragic, rău prevestitor in ecourile ei și isi prelungea nefiresc de mult chemările. Mama răsturnase mămăliga aburindă pe fundul de lemn din mijlocul mesei si tochitura sfiriia in tigaia de tuci de pe sobă, dar curiozitatea pentru veștile pe care le va striga Lae, tobosarul, ne stinsese pofta de mincare pină și nouă, copiilor. „Nu-i a bună“, a zis bunicul, „doamne ferește“ a zis bunica, iar tata s-a incruntat la fel ca atunci cind a pornit grindina și ne-a făcut una cu pămintul, sub ochii nostri, lanul de griu gata de secerat și i-am văzut in acea incruntătură dintre sprincene neputința in fața răului.

.....Se aduce de știre că a inceput războiul... !“.

A fost cea mai scurtă veste pe care a strigat-o Lae vreodată in lunga sa viață de tobosar al satului, și cea mai cutremurătoare. Războiul incepuse dar era departe. Nici nu era sigur dacă va ajunge pină la noi, insă ucisese deja, din prima clipă, zimbetul de pe chipurile oamenilor ne strecurase frica in intreaga ființă. Războiul era departe de noi dar ne ucisese orice bucurie. Pentru că bucuria nu poate exista decit inlăuntrul păcii. Rosturile țăranilor din satul meu fuseseră tulburate. Războiul era la mii de kilometri depărtare de noi, dar toți il simteau ca si cind ar fi fost in propria lor ogradă. Nimeni nu se mai gindea la arat, la semănat, la a-și construi ceva, ci numai la salvarea a ceea ce mai putea fi salvat. Ca de atitea ori in milenara și zbuciumata noastră istorie, țăranii mei din Apuseni se gindeau și atunci la pribegie spre adăposturile din munți, la ingroparea avutului, la ascundarea vitelor. Pentru că războiul era incă departe de glie, de țară...

Putin timp după aceea, urgia a trecut insă și hotarele țării noastre și in sat incepuse să plouă cu ordine de chemare și telegrame in chenar negru prin care mamele și sotiile erau instiintate că fiul, sotul a murit... Lae tobosarul, care era și postașul nostru, plinges pe ulita satului, impărțind ordinele și telegramele.

Eram copil, dar amintirea războiului, spectrul celei mai devastatoare dintre epidemiile care blochează rațiunea stirnind patimile și instinctele — imi va intuneca totdeauna acel anotimp senin. Generația care a perceput ultimul război mondial prin simțurile copilăriei a fost definitiv marcată sufletește de complexul fricii. Războiul a ucis zeci de milioane de oameni și a schilodit sufletește miliarde. Acestia sint insă termeni referitori la războaiele clasice. Fiindcă un nou război mondial, pregătit deja pină in cele mai mici amănunte, nu mai poate fi raportat la nici un fel de termeni „clasici“, el nu mai suportă nici un fel de calcul, consecințele lui ies in afara logicii. Să ne imaginăm că printr-o catastrofă cosmică ar dispare apa și aerul planetar. Viața ar dispare și ea, instantaneu. Un război mondial actual ar avea exact aceleași urmări pentru intreaga omenire. Orice speranță că cineva s-ar putea salva, e deșartă. Intr-un astfel de război nu pot exista nici invingători nici supraviețuitori.

Pacea a intrat in vremurile noastre in rindul elementelor vitale ale naturii și planetei, alături de apă și aer. Dacă pină acum istoria a glorificat conducători de osti și state in urma victoriilor militare, de aici inainte gloria va fi de partea celor care vor ști să păstreze pacea si s-o lase mostenire generațiilor viitoare. Sintem mindri că avem in fruntea partidului și a țării un glorios luptător pentru pacea lumii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, intruchipind in ființa sa cele mai nobile virtuți ale poporului român, aspirațiile sale de pace și progres, de prietenie și colaborare cu toate popoarele lumii, cu toate statele. In epoca ce-i poartă numele, epocă de pace și mari infăptuiri, poporul român și-a dobindit demnitatea de a se fi aliniat in primele rinduri ale luptătorilor pentru pace, prin nenumărate initiative, propuneri, acțiuni cu larg ecou in lumea intreagă. Dacă secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este iubit si stimat pe toate meridianele lumii este pentru că, prin glasul său ferm și inflăcărat intru apărarea celui mai de preț bun al omenirii — pacea, isi rostește de fapt voința intreaga noastră natiune, toți oamenii de bine ai planetei.

România nu este si nu dorește să fie o mare putere militară, ci o mare putere a păcii. Orice țară, orice popor, — mare, mijlociu sau mic — poate si trebuie să aspire in zilele noastre la gloria de a deveni o putere a păcii. Binele va trebui să invingă răul și-l va invinge, chiar și atunci cind el pare invincibil. România oferă, iată, spre mindria și satisfacția noastră, un exemplu de o inestimabilă semnificație umană, de actiune concretă in bătălia pentru pace, pentru dezarmare : reducerea, din proprie inițiativă, cu 5 la sută a armamentelor ; efectivelor și cheltuielilor militare. Să ne imaginăm că toate statele lumii ar urma acest exemplu. Calculul ar fi foarte simplu : milioane de ostași și miliarde de dolari ar servi unor cauze mai drepte și mai bune, construcției și dezvoltării, combaterii sărăciei, foametei, bolilor și lipsurilor de tot felul.

Desen de Marian Avramescu

Poporul român este chemat, in virtutea dreptului nostru constitutional, să-și exprime opțiunea prin referendum, cu privire la această hotărire a Marii Adunări Naționale. Insuși acest drept exprimă cum nu se poate mai bine profundul democratism al societății noastre, dreptul fiecărui cetățean de a spune DA sau NU in problemele care ne privesc pe toți. Este o chestiune de demnitate, de libertate, de maturitate politică. Și, ca de fiecare dată in momentele de răscruce, cind poporul român a știut să-și aleagă drumul cu profund discernămint, si de data asta va opta in interesul său, pentru interesul fundamental al omenirii : Pacea.

Sămința bună va rodi, mai devreme sau mai tirziu. Dacă n-ar avea acest crez, țăranul n-ar mai semăna niciodată.

Romulus Lal

CREȘTEREA LIMBII ROMÂNEȘTI

ROLUL PROFESORULUI

— Intr-un articol din Luceafărul, care s-a bucurat de un mare ecou, prozatorul Fănuș Neagu scria : „Școala ajută prea puțin creșterea limbii românești“. Alt prozator, Mihai Giugariu, care constată un proces de „metisare“ a limbii române face propunerea unei societăți de proteguire a ei. Este indreptățită această sensibilitate scriitoricească față de evoluția limbii române, tovarășe N. Mihăescu ?

— Grija celor doi scriitori — grijă care, fără îndoială, nu este numai a lor in rindurile literaților români — grijă, deci, față de **creșterea limbii românești** — cum zicea Ienăchiță Văcărescu — este pe deplin indreptățită. N-aș spune, insă, că școala „ajută prea puțin“ in această privință. Dovada o constituie faptul că așa după cum am menționat mai inainte astăzi se vorbește și se scrie, in general, destul de corect. Că unii dintre absolvenții școlilor de toate tipurile nu se exprimă, consecvent, cu respectarea regulilor limbii — faptul nu poate fi dat pe seama invățămintului public — căci tot prin exigențele acestuia au trecut și ceilalți care vorbesc fără greșeli. Sigur, in unele cazuri, dar acestea sint cu totul rare — și cite un profesor de limba română sau chiar de altă specialitate poate influența negativ asupra exprimării anumitor elevi mai receptivi la eroare.

In ce privește sugestia de a se inființa societatea pentru „proteguirea“ limbii naționale, cred că nu mai este nevoie de așa ceva, cită vreme există deja instituțiile cărora le incumbă această indatorire. Este vorba numai de a o aplica sistematic și cit mai activ. Mă gindesc, in primul rind, la Institutele de lingvistică a căror activitate, de regulă generală, se desfășoară in direcția elaborării unor dicționare de mare interes științific și pentru specialiști și pentru marele public, unele dintre ele avind un caracter normativ. Cimpul lor de acțiune ar trebui, după cit cred, cu mult extins, tipărind periodic, de pildă, un buletin in care țelul de bază să fie explicarea cuvintelor intrate de curind in limbă, ca și discutarea acelor cazuri — de altfel, nu puține — care, sub raport sintactic, prezintă dificultăți de soluționare. Există chiar, după cite știu, o **comisie pentru cultivarea limbii**, care funcționează sub auspiciile Academiei. Poate că și in sarcina acestei comisii cade editarea unui **vade-mecum** lingvistic, periodic și la zi.

— In genere, dragostea pentru limba și literatura română se formează in anii școlii sub influența unor personalități tutelare. Cine a avut acest rol in ceea ce vă privește ?

— De bună seamă, rolul profesorului — in special, al celui care predă limba și literatura română este precumpănitor, și nu o dată decisiv in orientarea aptitudinilor unui elev către optiunea lui. In ce privește formația mea intelectuală, in anii liceului, o inriurire determinantă a avut-o profesorul Ion Crețu, cunoscutul și apreciatul istoric literar, care a deținut, intre anii 1922—1929, la liceul din Rimnicul Sărat — catedra de limba și literatura română.

Lui ii datorez inclinația mea către studiul lingvistic și estetic al textului literar și ii rostesc totdeauna numele cu pioasă recunoștință. Autorul n-a uitat cele scrise de mine despre cartea sa, pe care, de altfel, n-a mai retipărit-o niciodată, semn că autorul ei își insusise critica. Dar, mai tirziu, numele meu a dispărut de pe lista membrilor proveniți din Societatea scriitorilor români. Și lucrurile așa au rămas, ani in șir.

Am amintit doar una dintre reacțiile, mai mari sau mai mici, neplăcute pe care le-am inregistrat de-a lungul anilor, fiindcă autorii lor n-au primit cu intelegerea cuvenită unele observații din comentariile mele. Ele insă nu m-au descumpănit și am continuat neabătut, să aduc modesta mea contribuție la ceea ce un scriitor a numit, atit de propriu, **protejarea** scumpei noastre limbi strămoșești.

Dacă acesta este un merit, atunci el nu este numai al meu. Vreau să spun că datorez calde mulțumiri tuturor acelora care au inteles importanta unei atare acțiuni și care mi-au dat posibilitatea să fac cunoscute cele ce aveam de comunicat in această privință.

Consider, de aceea, ca o datorie de conștiință, să amintesc numele acelora cu atribuții de răspundere la publicațiile ca și la emisiunile radiofonice sau la cele televizate care mi-au primit colaborarea : Emil Ștefan, fostul redactor șef al „Informației Bucureștiului“, apreciatul gazetar I. Felea din redacția revistei Uniunii ziariștilor, „Presa noastră“, Elena Dumitrescu, prematur decedată care se ingrijea cu pasiune de emisiunea televizată **Mult e dulce...** George Mirea, redactorul responsabil al emisiunii radiofonice **Odă limbii române,** cunoscut ca autor al unor valoroase lucrări in domeniu.

In mod cu totul special, tin să exprim și pe această cale mulțumiri cordiale marelui scriitor care este Eugen Barbu, el insusi nu numai un iscusit maestru al cuvintului românesc, dar și profund atasat eforturilor in direcția cultivării limbii naționale și care găzduiește in paginile publicației de sub conducerea d-sale, „Săptămina“, insemnările mele consacrate — subliniez incă o dată — bunului nostru spiritual de cel mai mare preț — graiul strămoșesc.

— Stimate tovarășe profesor N. Mihăescu, consecvența cu care vă ocupați de corectitudinea limbii scrise in tipăriturile contemporane este, dacă nu mă insel, fără pereche. După unele opinii, limba vie este o gramatică a greșelilor. Care sint șansele acestei bătălii ?

— Ați pronunțat cuvintul **bătălie** și termenul este cum nu se poate mai nimerit utilizat, in legătură cu ideea apărării purității bunului nostru spiritual cel mai de preț — graiul strămbun, in care ne facem cunoscute gindurile și sentimentele. Este, in adevăr, vorba de o bătălie care trebuie continuu susținută fiindcă există primejdia, pornită fie din ignorarea regulilor sale elementare, fie dintr-un rău înțeles spirit inovitor, să-i imprime, chiar și pentru un scurt timp — caracteristici ce nu-i sint proprii.

Nu pot afirma că acțiunea intreprinsă de mine, in această direcție, sub raportul consecvenței, este fără pereche. In același timp care cuprinde aproape cinci decenii, o activitate susținută și competentă au desfășurat, in presă, la radio și la televiziune, și alți lingviști. Drept este să amintim, la acest capitol, strădaniile și altor specialiști in materie, chiar dacă ele au avut un caracter discontinuu.

Se poate vorbi, așadar, de un front cind mai compact, cind mai rarefiat, al celor care consideră, printre indatoririle lor științifice, și pe aceea in a contribui, prin indrumările și sugestiile lor autorizate, la respectarea vorbirii românești, la infrumusețarea neistovită a acesteia.

In atari condiții și, bineințeles, cu prezența activă a celorlalți factori de cultură, pe care ii reprezintă școala, presa tipărită, și cea vorbită, lupta aceasta, deopotrivă științifică și patriotică, are toate șansele să inregistreze izbinzile dorite, adică limba vie să-și impună gramatica așa cum îi este firea, fără impasul greșelilor. Dar, nu numai atit : cu strălucirea pe care i-o pot conferi virtualitățile ei de innoire, de plasticitate.

— Sinteți, mai inainte de toate, un cititor fidel al literaturii române de azi, al publicisticii ei curente ? Care sint scriitorii pe care ii recomandați in urma acestei atitudini de „Argus“ al limbii române ?

— Inainte de a răspunde la cele două fațete ale intrebării, să-mi permiteți să fac o precizare : Nu m-am considerat și nu mă consider nici acum drept un fel de Argus al limbii române. Nu mă caracterizează o asemenea veleitate. Preocuparea mea, in această privință, este mai puțin ambițioasă. Ea are, dacă pot spune asta, un caracter practic — de semnalare a unor abateri care incalcă structura gramaticală a limbii și posibilitățile ei estetice de exprimare. Pentru a invedera aceste aspecte negative, apelul insistent pe care-l fac — prin contrast — la textele acelor scriitori clasici și contemporani, socotiți drept model in elaborarea creației lor artistice, devine, cred, pe cit de ilustrativ, pe atit de convingător.

Abaterile despre care vorbesc pot fi observate in unele scrieri literare propriu zise, ca și in anumite texte cu caracter publicistic. Ele sint, insă incidentale — ceea ce nu inseamnă că ar fi mai puțin condamnabile. In general, după cum nu o dată am subliniat in comentariile mele apărute, fie in periodice, fie in cele zece cărți pe care le-am publicat, avind subiecte de natură lingvistică, mijloacele de expresie ale publicisticii și ale creației literare propriu zise au cunoscut un remarcabil progres, din punctul de vedere al imbogățirilor și al rafinamentului.

Cit privește scriitorii contemporani pe care i-aș recomanda ca inzestrați modelatori ai expresiei verbale românești, ei sint cei citiva ajunși la maturitatea lor biologică și literară, cunoscuți ca atare, destul de bine de publicul nostru cititor, atit de exigent, despre ceilalți, aflați in evoluție, trebuie să mai treacă un timp spre a se putea face o apreciere completă asupra activității lor artistice.

Red.

florentin palaghia

Cîntec simplu

Singele meu respiră prin tine,
pulsul meu respiră trăire,
trupul tău e mărturisire,
adevărul îmi respiră uimire
pentru mine — iubire.

Simple constatări

Urmăresc solidar echinocțiul de primăvară,
muguri, simboluri rătăcite, ochii tăi
umezi de dragoste, un decor sfîșiat
de amintiri rebele.

Respir ecoul privirii tale, te descopăr
dintr-odată tandră și, soare respirat,
pe buzele mele încleștate
te-aș răpi.

Astfel să devenim rouă și iarbă,
flori și albastru, păsări și ceruri,
amîndoi alergînd spre o nouă speranță
muguri de dragoste.

Cîntec de liniște

Această atingere nemărginită
precum aerul de viață
și trupul de sînge
este cîntecul meu de liniște.

Ești urma acestui suflet
răstignit de floare,
ești respirația mea,
ești sentimentul că exist
precum existăm amintirilor
și adevărului !

Acest aer ești tu și te ating
cu buzele înverșunate.
Te culeg de pretutindeni
cîntec de liniște
și mîngîiere.

Cîntec cu gene

Cu gene de lumină
mă strecor într-o libelulă.
Să te sărut aș împlini
dorința soarelui !
Aștept să-mi descopăr
aripile și dansul
să înceapă în iarbă.

Trupul să-ți fie rouă,
doamnă de mătase,
precum dimineața
se-aprinde albastră,
cînd cu gene de lumină
mă strecor libelulă
în zborul tău măiastru
rouă și stele.

Bănuiam că exiști

Bănuiam că exiști
ca podoabă a risului meu,
ca mîngîiere, ca rouă,
știam aproape totul !

Păstram pretutindeni
zîmbetul tău ca semn
că exist, și numai eu
aș fi dorit să fiu cu tine.

Poate că cerul
îți poartă icoana,
iar eu nu cred că vreodată
vom muri !

Astfel să rămînem
un infinit
numai al nostru.

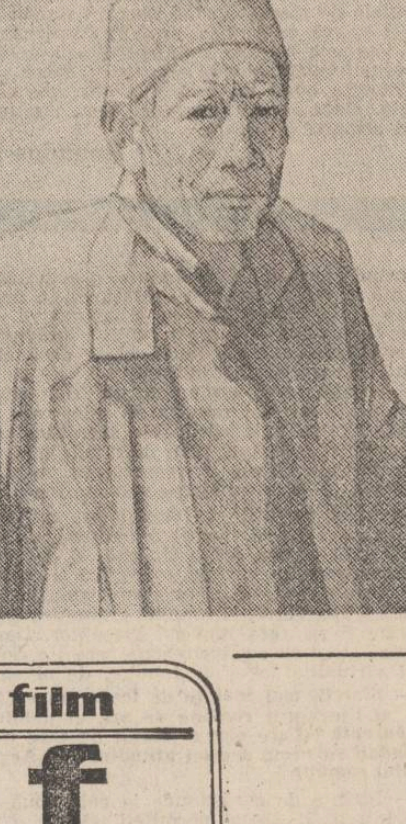

ÎNAINTE DE APUSUL

horia pătrașcu

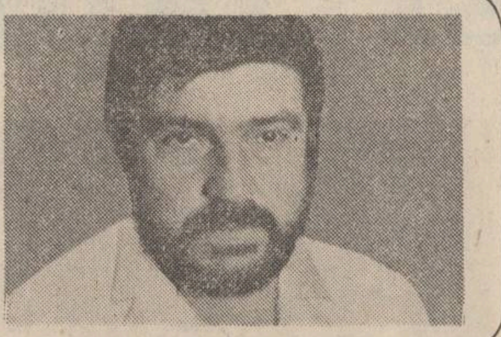

MOTTO : „Poți închide vîntul ? Ce s-ar întîmpla cu el ? Ar fi aer întrebuințat".
(Erich Maria Remarque)

Cînd începe copilăria... ? !
Cînd — Doamne — începe copilăria asta, și mai ales **cum ? !**
Cînd **încetează ? !**
Sau, altfel spus : încetează ea, **vreodată**, de fapt... ? !
Iar dacă da — cînd, cum se sfîrșește : **cînd se termină ? !**

...În dimineața zilei de **miercuri 1 august 1945** surorile Nisipeanu se treziră amîndouă dintr-odată în muzica unei fanfare („legănat-mortuară și-n pași demni provensală !" — cum ar fi spus răposatul Papinescu, cel cu casa de peste drum). Duța împlinise nu de mult doisprezece ani, cealaltă, Oana, urma să facă zece ; fanfara tocmai trecea pe strada „Șerban Vodă" (actualmente „Partizanilor"), din Craiova, conducea un convoi mortuar fanfara asta către cimitirul Sineasca, făcînd să zdrăngăne geamurile celor două ferestre aflate către stradă, la casa cu numărul 28... unde se treziseră fetele.

Surorile se priviră cîteva clipe una pe alta, cu ochi năuci încă de somn, apoi dădură buzna în curte, așa cum se aflau, în cămășuțe de noapte, să o vadă pe Constanța („fata din casă, 16 ani") — **că ce face ea acum ? !**

...Puțin epileptică, servitoarea asta fusese adunată de pe drumuri de către Nisipeanu-tatăl : pe jumătate iresponsabilă ea își vedea cum s-ar zice de treburile ei, atîta doar că la trecerea convoaielor mortuare pe strada „Șerban Vodă" se repezea la poartă cățărîndu-se pe gardul din lemn, apoi, sumețindu-și poalele fustei și revenind în mijlocul curții, începea să valseze cu ochii închiși, pe muzica fanfarei... părea atunci, acolo — încerc să-mi reamintesc astăzi ! — că se află pe platoul betonat al Parcului Bibescu dansînd cu militarii duminica, în ziua ei liberă, strînsă în brațe vînjoase de către oameni asudați... dar nu era duminică acum. În rest : Constanța făcea mîncare cu pasiune și iscusință pentru întreaga familie Nisipeanu (cea care o scoase din infernul foametei din Moldova), îl îngrijea pe porcul Ghiță, și se mai lupta uneori cu încăpățînatul și țîfnosul curcan Cornel. Era bine...

Fetele Nisipeanu — Duța și Oana — plictisindu-se curînd de maimuțărelile Constanței, reveniră țopăind în camera lor pentru a se îmbrăca „de joacă" ; pentru că peste drum — și iată că sînt dator vă să spun acest lucru — la numărul 15, se stabilise familia Petrescu (compusă din tată, mamă, o bunică zisă „Omama" și — ceea ce e mai important — un copil, Blazius, de zece ani, ca și Oana, dacă rețineți — poreclit Bufti pentru că era dolofan și greoi în mișcări și se juca mai ales cu păpuși... ! ?) — familia asta fusese instalată pe vechiul domeniu Papinescu : o grandioasă așezare cu curte, magazii, grădină de zarzavat, pomi fructiferi, chioșc cu mutuțui în vîrf pentru servirea mesei vara în aer liber, fîntînă, bazin de înot și apoi clădirea propriu-zisă — o construcție sofisticată cu pivniță adîncă, grea de răcoare, cu pod spațios, unde puteai păstra, hei ! — jos în pivniță, vara, lubenițe, iar sus crește porumbei în pod suficienți pentru hrana unui întreg regiment ! Plus nenumăratele încăperi — adică un mic imperiu !

...Ca în fiecare dimineață, dîndu-i-se drumul prin ușa din spate, cățelul Teddy — un șoricar mai mult lung decît altfel — se rostogoli pe trepte în viteză, oprindu-se brusc atunci cînd lăbuțele sale atinseră solul umed : mirosi neliniștit urmele ploii de peste noapte, ce-i ștersese definitiv amintirile de cu seară.

Păși apoi ferm și cu coada băț — nici nu le zări măcar pe cele două fete care-i **pătrunseseră** în ogradă, venind de peste stradă ! — către magazia de lemne. Își vîrî măslina ascuțită a nasului în gaura de sub tocul imensei porți din scîndură : șobolanul „lui" nu se afla acolo... !

O luă atunci la fugă prin curte alergînd zigzagat și în diagonală din pricina picioarelor scurte ,stîmbe, clămpănind din urechile-i lungi, mătăsoase : începuse oricum o nouă zi, era bucuros de dimineața asta el, Teddy, și alergă zăpăuc prin întreaga grădină lătrînd la intervale, către nimeni... și se opri. Mușcă dintre zarzavaturi o roșie abia coaptă : pufni imediat, rînjind și dezvelindu-și dinții de acreală... iar și mai apoi se învîrti o vreme, preocupat și adulmecînd, în jurul unui vrej de fasole : nereușind să înțeleagă însă rostul existenței acestuia țîșni către chioșc... Îi dădu mai întîi ocol, clămpăni puțină apă din balta formată de cișmeaua ce susura în neștire, apoi trecu la rond : soarele așternea dimineața cu plăcere, încălzise cercul acela vegetal și aspru și era o bucurie pentru el, cîinele, să se strecoare traversînd rondul dintr-o parte în alta — beneficia astfel de o scărpinare dată de Dumnezeul Cîinilor, cu mult mai plăcută și în afara celei pe care i-o aplica Bufti, stăpînul său, în fiecare seară înainte de a se culca cu el în pat, făcîndu-i loc sub plapumă... Apoi se opri, mîrîind...

Apoi, repezindu-se brusc către casă, le întîmpină pe cele două surori care tocmai ajunseseră acolo : Duța și Oana...

Prima — evident mai mare, suplă, subțire, călcînd desculță și cu un fel de neliniștită grație : cealaltă — rotundă ca un pachet, purtînd în brațe o jigodie de păpușă și privind atentă în jur, așteptînd parcă în fiecare clipă să se întîmple ceva anume... Se aplecară totuși spre a-l mîngîia pe cățel.

Teddy le sări în brațe pe rînd schelălăind și lingîndu-le gîtul și bărbiile de zor : dimineața asta se anunța a fi, pentru el, **o fericire !...**

— Bufti... ! strigă Oana, ajunsă prima sub cea de a treia fereastră a casei, acolo unde știa că se află dormitorul Petrescu. Și dădu să se cațere pe bordura din ciment de sub geam ; își ținea păpușa de o ureche, dihania se bălăngănea acum caraghios într-o parte și alta.

— Buuuuf-tii... ! — strigă și Duța.

La fereastră, dînd perdeaua la o parte, se ivi Omama, bătrîna purta părul tăiat scurt la spate, aproape băiețește (habar n'avea că peste cîțiva ani, tunsoarea asta va fi numită „álaanapauker" !) :

— Aaaa — voi ? ! — spuse, exagerîndu-și voit uimirea.

De jos Teddy lătră numai o dată, scurt, iscusit, privind-o.

— Ați venit să vă jucați, da ?

— Îhim... ! — spuse fără prea multă convingere grăsana, potolind în același timp balansul păpușii.

— Blazius ! — se adresă atunci bătrîna peste umăr celui aflat pesemne în încăpere și încă în pat. Scoală !

— Și ieri am fost — spuse Duța.

— Așaaaa... ? ! Și bătrîna continuă, șuierat de data asta, parcă transmițînd, conspirativ, un secret : ieri au bombardat „Malaxa" ! Acum mă duc să văd ce-i acolo... **Mișcarea sindicală !** — mai adăugă (era aproape senilă sărmana, „Malaxa" asta — teren pe care se află astăzi impozanta construcție a întreprinderii ELECTROPUTERE — fusese, într-adevăr bombardată, dar în '943 !). Sigur că mă duc.

Tablouri de Marcel Chițac

— Am fost și ieri — repetă Duța.

— Ce face Bufti, vine ? ! — spuse Oana.

...Borțos și bleg încă de somn, Blazius coborî treptele din spatele casei : se înțepeni în fața celor două surori care fugiseră pînă aici spre a-l întîmpina.

— Ce vreți... ? ! — mormăi, scăpîndu-și o mînă la spate sub cracul pantalonului scurt abia îmbrăcat, îl deranja chilotul.

Omama trecu fulgerător pe lîngă cei trei, îl sărută pe băiat, mîngîie în goană părul fetelor :

— Fiți cuminți, rămîneți singuri, să nu aud de prostii... Am ședință sindicală, mă întorc cu șareta... vă aduc lubenițe coapte. Dar de ce, „Jesus Maria !", au mai bombardat „Malaxa" ? ! Nu înțeleg !

Și se duse bătrîna... pieri către poarta de la stradă.

Cățelul Teddy — care o petrecuse o vreme mușcînd-o în joacă de glezne — se întoarse la cei trei copii, rostogolindu-se în cerc și căutînd să-și apuce coada cu dinții ; se așeză apoi pe fund, cu limba scoasă și cu labele din față proponite drept și întinse în față, privindu-i : „Ei, acu' se facem, fraților... ?-!"

Era un cățel foarte deștept.

...Se aflară îndată sub „bătrînul cireș" al curții, unul mare — în care se cățărau numai atunci cînd nu mai știau ce să facă altceva, iar în cazul ăsta rupeau fructele din ramuri pur și simplu, zmulgîndu-le cu creangă cu tot și **nu-i bătea nimeni !** — iar Oana, privind la un moment dat în sus către cer, zări printre frunzele arborelui un avion brăzdînd albastrul acela : un avion argintiu purtînd sub pîntec, lipit strîns, un cerc metalic, negru ; și numai apoi întrebă :

— De-a ce ne jucăm... ? !

Zgomotul avionului se stinse, era un detector de mine, toți trei știau lucrul ăsta, îi învățase copilăria lor pînă și așa ceva...

Foșni frunzit printre frunze un freamăt fals și fad... ca o palidă adiere...

— De-a trînta ! — spuse Duța, izbind fără a ști nici ea de ce cu călcîiul în pămînt.

— Ba, de-a „clipici" ! — spuse Oana, veselă dintr-odată.

— Ba de-a trînta ! — insistă soră-sa.

— Ba de-a „clipici" ! — ridică tonul cealaltă.

Și nu mai știu ce să spună ; veselia îi pieri brusc, așa cum se născuse : „Vreau acasă... !" — șopti.

— Ce vrei ? ! — nu înțelese Duța. Ce vrei, **dragă ? !**

— Acasă.

— Păi... du-te !

Presimțind parcă o înfruntare anume, cățelul Teddy începu să scurme pămîntul cu labele din față, mîrîind, gata să scoată de acolo un șoarec prezumptiv.

— Du-te, dragă, acasă — repetă Duța către soră-sa, sec, privind-o rău — ce-ai ? !

— Aăăă... aici e **lumea mea !** — spuse atunci Bufti.

Și spuse asta așa, moale, fără nici o intenție...

— Da ! — repetă puștiul serios, confirmînd : **lumea mea... !**

Cele două surori se priviră cîteva clipe cu gura căscată, în tăcere ; apoi se holbară la Blazius. Acesta le făcu un semn cu capul indicînd o direcție anume și o luă înainte — fetele îl urmară prinzîndu-se curînd de mînă, parcă hipnotizate. Traversară astfel stufărișul dinspre gardul străzii : tufe de aluni sălbateci însoțite în creștere de bozii — miros greu, dar plăcut de plante verzi, necultivate, crude... ajunseră într-un soi de luminiș minuscul. Băiatul se așeză pe pămînt încrucișîndu-și picioarele sub el, fetele făcură la fel, încadrîndu-l. Era umbră aici...

„Dar, vreau... !" — scînci Oana : „Taci, tu, !" — i-o reteză Duța, șuierat, privind în jur.

Culcat pe burtă și cu botul întins înainte proptit pe labele din față, Teddy se făcuse una cu pămîntul : doar ochii lui — mărgele negre îndreptate senin în sus către chipurile celor trei — sfidau întrebători misterul, întrebîndu-i parcă : „ce se întîmplă, ce urmează — ce-aveți, măi ? !".

Și atunci Bufti vorbi... încet, în șoaptă, deconspirîndu-se cu vădită plăcere dar și cu pofta de a le ului pe cele două prietene :

— Cînd, ăăă... mă bate mama, vin aici ! Și pling... ! **„Mă duc în lume !"** — așa le spun eu, **lor**, ei și să vezi !... Da. Numai mama mă bate... uneori ! Tata nu mă bate niciodată. **Niciodată... !** Da... Așa le spun, și... vin aici : în lumea mea !

Brusc, începu să plîngă.

Nu era propriu-zis un plîns ci un soi de zmiorcăială, un fel de alintătură vag-miloagă a cuiva care, intrat la ananghie, nu înțelege încă dacă necazul său are nevoie de ajutor efectiv, sau numai de compasiune, și atunci Duța — cea mai mare dintre surori — dădu să-l mîngîie ; el o lovi însă peste mînă : „Ba, lasă-mă... !".

Speriat, Teddy începu să latre. Oana fu cea care — pocnindu-l cu păpușa peste cap — îl potoli pe loc.

— **Aici... !** — continuă puștiul. Niciodată tata nu m-a bătut... mama, da : că de ce nu mănînc **mîncare de vinete ?...** Și atunci vin aici, în lumea mea, și întotdeauna cînd fac asta vine și... tata (rîse scurt, ștergîndu-și lacrimile cu dosul palmei)... **Vine în patru labe**, că el e om mare și se așează lîngă mine și, da... mă liniștește, pentru că așa fac oamenii mari ! În **lumea mea !...** Ei, și pe urmă, dacă vreți să știți... (cele două surori îl ascultau fără a mai respira acum !)... dacă vreți să știți voi, **aoleo** cum își mai scutură tata pantalonii, cînd ieșim de aici !... Și mănînc pe urmă, și mîncare de vinete... !

Și grăsanul suspină, prelung.

— Ce e... bine ? ! — îndrăzni Duța.

— De-a ce ne jucăm ? ! — întrebă și Oana, exasperată.

— **De-a trînta !** — izbucni, hotărît, Bufti, vesel dintr-odată. Hai ! — mai făcu ieșind primul din stufărișul acela și ducîndu-și mîna la spate : afurisitul de chilot îl deranja din nou...

Izbucni însă atunci — năprasnic — urletul prelung, sinistru, al sirenei instalate pe acoperișul fabricii „Florica" (la acea vreme producătoare de cosmetice, apoi de lumînări — astăzi fabrică de îngrășăminte chimice) ; curînd își adăugă țipătul o alta.

Apoi întreg orașul Craiova începu să zbiere tragic către cer din sirenele antiaeriene montate pe acoperișuri, cine știe unde...

★

Rîzînd în hohote, venind aproape de-a rostogolul pe treptele pivniței — și mai ales împiedicîndu-se la fiecare pas de lunga coadă a lui Teddy — cei trei copii se pomeniră în încăperea betonată a butoiului cu vin. Luîndu-se cîtesitrei în brațe, strîns — și continuînd să rîdă — se pitulară în dosul acestuia.

Sirenele orașului se întrerupseră însă brusc — alarmă falsă, fusese doar un exercițiu... ?! Privind către intrarea orbitor de luminată a pivniței — înnebunit de tăcere — Teddy începu să latre nervos, aproape cu furie, cu blana zbîrlită și tremurînd din toate încheieturile ; se potoli însă curînd și începu să adulmece, preocupat și cu botul întins, postamentul înalt și din scîndură negeluită al butoiului. S-ar fi zis că îi spune ceva chestia asta...

În jocurile lor, consumate în curtea Papinescu, cei trei se mai îmbrățișaseră — Bufti simți însă acum ceva ciudat, straniu : Duța îl luase în brațe strîns (cealaltă, Oana, se ghemuise la picioarele lor, ținîndu-și păpușa apăsată la piept) — acum însă, uite !, acum cînd spaima aceea pe care o jucaseră conștient trecuse, el se pomeni cu palmele proptite în umerii Duței, împingînd-o :

— Dă-mi drumul ! Dă-mi... ! — gîfîi, întrucît fata, surprinsă de reacția lui, întîrzia să-l elibereze. Și-i mai spuse, avînd o clipă gura deschisă și proptită în gîtul ei asudat : dă-mi... drumul. **Miroși urît... !**

Brusc, Duța îl eliberă.

Rămaseră astfel amîndoi, cîteva clipe, față în față... El înfuriat, neștiind totuși prea bine ce se întîmplă — ea jignită, uluită de-a dreptul, dintr-odată asta de acum, privindu-l ; dar tot ea zîmbi, prima :

— Bufti... **ce-ai ?!**

Rîse și el acum, oarecum pleoștit și tot așa, fără a ști prea bine de ce — trăzni un picior în păpușa Oanei scăpată jos pe dușumeaua din ciment : o trimese de-a dreptul în tavan iar sora cea mică începu să zbiere.

Prinzînd momentul, cățelul Teddy începu să urle de-a binelea, deși nu era un urlet acesta, ci un soi de lătrat prelung, a jale, un fel de vaier nesfîrșit, capabil să scoată din minți întreg cartierul ; presimțise, pesemne, că se pune la cale o nelegiuire...

Iar nelegiuirea se făcu...

...Nu va ști nimeni — nici măcar autorul rîndurilor de față — cine a fost, primul, cu ideea. Cert este că unul dintre cei trei care urcaseră cîte două trepte, urmați de Teddy, în plin soarele de afară — **s-a întors** în pivniță **cu un pietroi** în mînă...

Peste puțin și în urma izbiturii cepul butoiului fu smuls : vinul începu să se **reverse**, clocot, pe dușumeaua din beton a pivniței... Reveniră acum cu toții, privind grozăvia :

— Au ! — țipă speriată Oana. Vă spun lu'... mama ! — mai adăugă, urcînd cu spatele primele trepte ale scării.

— Ieși afară ! — îi strigă Duța lui Bufti, în timp ce bondocul se chinuia să pună cepul la loc : printre degetele sale adunate-clește pe lemnul lustruit, vinul țîșnea în jeturi orbindu-l. **Ne omoară ai tăi ! —** mai strigă fata.

— Tăceți... gurrra ! — zbieră și Bufti, cu încăpățînare.

Renunță și el însă curînd, veni lîngă cele două fete aflate acum destul de sus, dînd din mîini a neputință. Și se holbară acum toți trei privindu-și opera în tăcere : aveau spaimă în privirile astea, dar și o curiozitate anume, ca și cum ceea ce se petrecea acolo — valul de vin sîngeriu acoperind mereu mai mult podeaua pivniței — nu i-ar fi interesat îndeaproape, nu !, ci doar așa pentru că uite, s-au nimerit ei acolo taman cînd vinul ăsta, din cine știe ce pricină, se scurge pe blestemata aia de dușumea... !?

Culmea ! : se iscă Teddy, lipăind lichidul de pe ultima treaptă și cu coada adunată între picioare. Sughiță imediat, cîinește — continuă însă să lipăie din vin, în timp ce părul i se ridica arici pe șira spinării ; lătră apoi surd... și se prăbuși în bîltoacă. Bufti îl prinse de ceafă cu două degete, ca pe o cîrpă udă și ieși cu el afară în soare, sărind cîte două trepte ; urechile și labele cîinelui atîrnau acum inerte. Cele două fete îl urmară.

Așezat în sfîrșit jos și mai ales pe picioarele sale, Teddy își privi cîteva clipe prietenii — avea un aer din cale afară de posac ! — apoi se scutură îndelung, puternic, arcuindu-și spinarea roșcată și acum lucioasă, împroșcînd în jur stropi strălucitori din licoarea în care fusese muiat ; la un moment dat plecă într-o parte, în derivă, așa, aiurea, gata să cadă :

— S-a'mbătat ! — conchise Duța.

— Hai acasă... **vreau !** — o ținu Oana pe a ei.

— Nu ! — și Bufti avea un aer preocupat acum : **mergem la adăpost !...** Ca de obicei, Teddy porni primul : călca însă abrupt, poticnindu-se la fiecare pas și lătrînd aiurea, cele patru lăbuțe îi înaintau brambura : ai fi zis că fiecare dintre ele îi știe rostul celeilalte, atîta doar că nu vrea să știe de rostul ăsta. Așa că atunci cînd băiatul ridică una dintre ușile orizontal-montate ale adăpostului, cățelul mîrîi nemulțumit prima treaptă, pentru a se duce imediat apoi, schelălăind, în hău...

★

Adăpostul ăsta fusese construit prin 1942 de către Papinescu, deci cu numai cîțiva ani înainte de a se instala aici părinții lui Bufti : un șanț în formă de „Z" culcat, săpat la cîțiva metri sub pămînt și acoperit cu scîndură din brad și carton gudronat — o raritate în acele vremuri ! — peste care fusese așezat pămîntul scos din săpăturile respective. Fetele îl cunoșteau bine, mai exact cunoșteau răcoarea lui întunecoasă și în special **tăcerea** ce domnea înăuntru. Bufti îl cunoaștea și mai bine, ca să zicem așa : pînă-n 23 August — deci pînă atunci cînd bombardierele americane străbăteau cerul Craiovei, iar sirenele de alarmă sunau în disperare — taică-su îl lua sub un braț, sub celălalt potrivindu-și minusculul **aparat** de radio „Filleta" și traversau curtea, împreună cu mama, pentru a se scufunda apoi în bezna asta... căci cealaltă femeie, vîrstnica Omama, refuza să vină : „Ia mai lăsați-mă în pace, că dacă — Jesus Maria ! — cade o bombă acolo sau aici, ce, nu-i tot aia ? Vreau să dorm !". ...și se răsucea pe partea cealaltă ; pînă cînd trăznise într-adevăr o bombă lîngă gară — familia Petrescu locuia în apropierea gării — și bătrîna surzise, damblagindu-se pe jumătate... așa : apoi urla cealaltă sirenă, „încetarea", liniștitoare... și ei se întorceau în casă și mai ales în așternutul rămas cald încă... eh, vremuri !

Acum băiatul fu nevoit să orbecăiască prin bezna din pricina Oanei care, sosind imediat

film

f

Liceenii

Liceeni, un film simplu și frumos, continuă investigarea universului școlii, al celor care-l animă — elevi, educatori, părinți — cu problemele specifice vîrstei, profesiilor, situațiilor generate într-o colectivitate aflată în preajma examenului de treaptă. De altfel, o corijență și proba „treptei" formează coperțile cinematografice ale celei de a doua pelicule din seria fericit inaugurată cu **Declarație de dragoste**.

Autorii recentei premiere a Casei de film nr. 4 — regizorul **Nicolae Corjos** și scenaristul **George Șovu**, primul un profesionist excelent, cu o bogată experiență în dirijarea actorilor, al doilea, un pedagog dotat cu multă sensibilitate și înțelegere pentru psihologiile adolescentine, au ales un teren în care sufragiile spectatorilor tineri pot deveni aproape unanime. Faptul îl dovedesc nu numai sălile pline, dar și discuțiile entuziaste care continuă impresii, opinii, puncte de vedere, nu o dată contradictorii, referitoare la eroii **Liceenilor.**

Cheia realistă a filmului nu exclude momentele de poezie, de lirisim, povestea de dragoste schițată aici fiind conturată cu gingășie și finețe, cu flash-uri revelatoare pentru stările sufletești ale protagoniștilor, cu idei subliniate, nu în ultimul rînd, cu umor.

Ceea ce rămîne important pentru bagajul epic al filmului este dorința materializată în secvențe organic integrate întregului, de a depăși love-story-ul, ax al subiectului, cu semnificative momente și opțiuni ce vizează prietenia, colegialitatea, cinstea și demnitatea, relațiile profesori-elevi, părinți-copii, urmărite cu fluență în viața clasei în care învață Dana și Mihai, Ionică, Vlad, Șerban și ceilalți colegi de la Liceul de matematică-fizică nr. 3.

Chiar dacă este greu să particularizezi o colectivitate cu zeci de elevi, personalitatea clasei se afirmă în diverse situații, nu ultimele fiind animate de prezența „dascălilor" Isoscel și Socrate, cunoscuți dealtfel din **Declarație de dragoste.** Interpreții celor două roluri, **Tamara Buciuceanu-Botez** și **Ion Caramitru** conferă căldură și substanță unor partituri nu întotdeauna prea generoase, care desenează psihologii didactice apropiate, dotate cu fermitate și competență, dar mai ales cu superioară înțelegere a problemelor adolescenței.

Traversînd cu eleganță momente ce puteau apare drept capcane ale tezismului, autorii impun realități ale școlii contemporane, cu complexul ei proces instructiv-educativ. Astfel, nu sînt ocolite viața utecistilor, problemele atelierelor-școală, ale olimpiadelor, deși aceste aspecte, acolo unde apar, aduc și înfrumusețări mai puțin necesare.

Poate într-un viitor film, scenaristul va imagina și situații, care, în realitate, pot implica și atitudini mai critice la adresa vieții liceenilor.

Principalii autori ai filmului au fost secundați de operatorul **Alexandru Groza**, un bun profesionist al imaginii, capabil să releve atît frumusețea portretelor adolescentine, cît și irizările poetice ale story-ului, momentele surprinse cu schimbarea cadenței constituind emblematice fotografii ale unei vîrste. Creatorii ambianței, **Ion Nedelcu** — decoruri și **Lidia Luludis** — costume, atenți la detaliul realist contribuie la materializarea unei atmosfere familiare, fără exces de efecte, tot așa cum apreciatul compozitor **Florin Bogardo** orchestrează cu discreție teme originale ce vor fi cu siguranță îndrăgite de publicul tînăr.

Ștefan Bănică, Mihai Constantin, Oana Sârbu, Cesonia Postelnicu și **Tudor Petruț** interpretează cu stîngăcii inerente, dar cu atît mai încărcate de farmec și naturalețe, partiturile adolescenților dintr-un film care rămîne un titlu cu posibile continuări, menite să valorifice o substanță de viață generoasă în sensuri formative atît de necesare modelării tinerei generații capabile să se afirme în viață cu aceleași atribute și idealuri ce o caracterizează la vîrsta adolescenței.

Călin Stănculescu

muzică

m

Clasic și modern

Două tipărituri recente, la Editura Muzicală, ne oferă prilejul de a prezenta orientări de ieri și de azi în muzica românească. Să începem cu o partitură a cărei importanță stă deasupra faptului în sine de a fi propusă, în tiraj larg, muzicienilor — **Cinci lieduri pe versuri de Verlaine** de Dinu Lipatti, nume celebru în ipostază de instrumentist dar mai puțin cunoscut, în lume și la noi, în calitate de compozitor. Într-o postfață redactată de Titus Moisescu este prezentată, pe scurt, situația lucrărilor acestui original muzician român : multe piese sînt netipărite, altele se execută după copii-manuscrise, unele fiind păstrate peste hotare ; se desprinde astfel limpede faptul că orice nouă partitură de Dinu Lipatti — oferită, prin tipar, specialiștilor și interpreților — nu are valoare numai ca simplă tipăritură ci și ca act de restituire culturală.

Realizate pentru voce de tenor și pian, liedurile folosesc poeziile „A une femme", „Green", „Deux ariettes oubliées : «Il pleure dans mon coeur», «Le piano que baise une main frêle»" («Plouă în inima mea», «Pianul pe care-l sărută o mînă firavă») și „Sérénade". Ciclul de lieduri a fost scris în 1941 și poartă numărul de opus 9. Interesant este faptul că, deși, în linii generale, creația lui Dinu Lipatti a fost considerată de muzicologi ca fiind îndatorată unor modalități (relativ) tradiționale de abordare a faptului sonor, întîlnim aici procedee — mai ales în ceea ce privește vocea — „în consonanță" cu anumite cuceriri ale epocii respective. Acompaniamentul pianistic este cînd discret, cînd brutal, cînd retras într-un plan foarte îndepărtat, cînd „obraznic" — cu alte cuvinte, pianul ia parte activă la discursul sonor, fără a putea spune cu convingere, ca în liedurile lui George Enescu, de pildă, că avem de a face cu un „dialog" voce-pian. Fapt este însă că fiecare cîntec are propria sa personalitate, iar aceasta se închegă pe baza etosului versurilor poetului francez. Sînt aici multe momente de intensă expresivitate, sînt clipe aici de veritabil „deliciu" sonor, sînt pagini unde travaliul vocal-instrumental este impecabil. Într-o caracterizare succintă, putem spune că, în 1941, Dinu Lipatti a semnat veritabile bijuterii sonore, demne de patrimoniul de aur al componisticii noastre.

Cealaltă partitură aleasă ilustrează o ipostază, aparent, foarte diferită. Vorbind despre **Sonata pentru vioară „Multiversum"** de Liviu Dandara, vom vorbi despre o partitură întrebuințînd varii mijloace, procedee, modalități, efecte de emitere a sunetului la un instrument care, acum (mai exact, în contemporaneitate) este „explorat" din unghiuri timbrale noi, diverse. Cităm explicațiile autorului, privind modul de interpretare : „Sonata este formată din 9 structuri numerotate... Cu structurile 1 și 9 debutează și respectiv se încheie sonata. Celelalte structuri se distribuie astfel încît, împreună cu structurile 1 și 9, să rezulte trei părți, ce pot fi interpretate fie cu pauze, fie legate între ele". Întrebarea pe care, deocamdată, ne-o punem firesc este următoarea : titlul de „sonată" este îndreptățit aici, gîndindu-ne bineînțeles la relevanța istorică a acestui atît de frecventat gen muzical ? Răspunsul pare paradoxal. Da ! Putem vorbi de sonată întrucît „structurile" sînt astfel gîndite încît orice alăturare a lor, după indicațiile autorului, să constituie o „parte de sonată", respectînd acel principiu de aur al genului : expunere—divertisment (sau dezvoltare, refren, parte mediană etc.) — reexpunere. Mai mult, putem vorbi de o accepție contemporană privind sonata deoarece, la analiză, materialul exploatat, aici, cu maximă diversitate timbrală, este unitar la origine, redevabil unor germeni, unor „idei", astfel încît apropierile de „sonata ciclică" nu vor fi forțate.

Viorel Crețu

SOARELUI

în urmă, scăpă păpușa pe trepte și fu gata să cadă peste el — ea, bleaga aia !... Aplecă totuși oblonul ușii, se făcu întuneric deplin, se așeză pe bancă, la întîmplare. Și nu se mai văzură...

— Să nu mă pîriți... ! — mai șopti.

...Ședeau îngropați sub pămînt ; săpat, pămîntul miroase așa cum numai un pămînt săpat poate să miroasă — Bufti simți piciorul uneia dintre fetele Nisipeanu alături, își așeză palma pe genunchiul acesteia, nu știa care e :

„Nu te pîrăște nimeni... !"

„Ba eu, dacă vreau, te spun lu'mama... !"

„Taci, tu... n-auzi : **cepul a sărit din pricina căldurii !"**

„Acu' zicem că vin americanii... da, **brrauum !** — fac avioanele lor ; și mai zicem că... !"

„Cum americanii, dacă veneau nemții...?! Mai stăm mult aici"

„...dacă vreți să știți Constanța îl trage acum pe Ghiță de coadă, iar Cornel se înfoaie, mda ! Și mai cred că și Aurică, ăla cu iaurtul, cocoșatul... și mai cred că... !?"

„Da' ce-ai, dragă — lasă asta, da' unde ți-e păpușa ?!... Cepul a sărit din pricina căldurii, ce, ai înnebunit ? ! Era și ciinele acolo !"...

„Ce-aveți cu ciinele... ?!"

„N-avem nimic cu ciinele, dar mi-e frig... aoleu, ce frig mi-e !... Mai stăm mult aici ?! Parcă spuneam că ne jucăm de-a ceva !"

„De-a înotul, de-a înotul ne jucăm... !"

„De-a înotul — gata !" — și se făcu lumină.

Bufti desfăcuse — larg — cele două uși ale adăpostului. Ieșiră.

...Călcau atenți în virful picioarelor pe bordura rotundă a bazinului încercînd să nu alunece în el — Bufti în față, Duța urmîndu-l îndeaproape. Oana preferase să se așeze în iarbă mîngîind cu păpușa spinarea cățelului Teddy, care dormea dus.

Auzind un țipăt peste drum, Bufti se dezechilibră primul, căzu în bazin trăgînd-o și pe Duța după el — apa plescăi puternic, nu era adînc. Oana începu să rîdă în hohote.

Cei doi se ridicară imediat în picioare, curgeau frunze moi și alunecoase pe ei— bazinul ăsta nu fusese de mult curățat — ieșiră alături pe iarbă, țopăind și scuturîndu-se de mizeria aceea vegetală ; o stropiră pe Oana, în joacă ; apoi Duța își scoase rochia udă, trăgînd-o peste cap...

...Tipătul îl scosese Constanța, tînăra de peste drum, de la numărul 28, care valsa acum — și chiar avea de ce : era un convoi lung, nesfîrșit de lung (nu se mai văzuse așa ceva pe strada „Șerban Vodă" !) — iar Constanța valsa cu atît mai dezlănțuit în mijlocul curții, poalele fustei i se desfăcuseră larg dezvelindu-i picioarele frumoase, zvelte — avea ochii închiși și fu gata să se dărîme peste porcul Ghiță ce, scăpat în ogradă, grohăi odată amarnic... Îl zărise în convoiul acela pe Ionel, băcanul din colț, care, în zilele lui bune, vindea în cosmelie creioane americane, port-harturi de provenință sovietică și săpun fabricat, după cum circulau unele zvonuri, din grăsime umană, de către nemți (Ionel avea să fie arestat peste cîtva timp) ; tînăra se îndrăgostise de el. Continuînd să valseze, ea ieși în stradă. Și nimeri exact în spatele carului mortuar... Oamenii o îmbrîncirâ. Se trezi așadar între cei doi tei falnici ce încadrau intrarea în incinta Papinescu de la numărul 15...

Continuînd să valseze, urcă panta ce da spre bazin. Odată ajunsă acolo — încremeni.

— Păi, eu ziceam că, dacă... !? (tocmai spunea Bufti, strecurîndu-și pentru a treia oară mîna la spate : chilotul, ud, i se strînsese acolo ghem și îl jena al naibii). Ziceam să... ! ?

— **Ce ziceai, ce ziceai ?! —** îl imită Oana din iarbă, pocnindu-l pe Teddy peste fund (trezit brusc, cățelul fu gata să se năpustească în bazin — frînă însă, luîndu-și seama la timp : începu să-i dea tîrcoale, suspectîndu-i, mirosind

bordura rotundă din ciment). N-ai spus tu că „de-a trinta" ?!

Și se săltă în picioare, adunîndu-și păpușa de jos :

— Vreau acasă ! — spuse hotărît și privind-o mai mult pe soră-sa care, acum aproape goală, purtînd doar un sutien minuscul și un pantalonaș dantelat, tremura din toate încheieturile. **Vreau !** — mai zise.

Și atunci băiatul se repezi : o prinse de umeri strîns încercînd să o doboare, punîndu-i piedică... Oana îl izbi cu cotul în bărbie — făcu aproape fără voie mișcarea asta — zărîndu-l apoi însă clătinîndu-se, își aruncă brațele pe după gîtul lui dărîmîndu-l la pămînt. Se rostogoliră o vreme în iarbă apoi Bufti veni peste ea, răstignindu-i între mîini brațele desfăcute :

— Te dai bătută... ?! — o întrebă, gîfîind.

— Nu ! — gemu cea de jos. Nu vreau... pleacă, **grasule !**

— Nici acum... ?! — și el îi izbi brațele de pămînt.

...Trecu un autocamion hodorogit, făcînd să răsune geamurile ferestrelor înfipte în zidurile caselor de pe strada „Știrbei Vodă" ; căzură în tăcere cîteva dude din dudul bătrîn aflat în preajma porții domeniului Papinescu și se învirti deasupra o cioară, croncănind...

— Hai și cu mine ! — spuse Duța privindu-i pe cei doi, țopăind și căznindu-se să-și scoată în acest timp o țeapă înfiptă în călcîi. **Tu ce cauți aici ?!** — se răsti, zărind-o abia acum pe Constanța, **n-ai treabă ?!**

...Tînăra tresări la început, o luă apoi la goană, traversă strada și pocni poarta de la numărul 28, în urmă... nu o mai văzură. O zări însă curcanul Cornel sosind și scoase un gurluit năprazmic, gata să se astupe, înfoindu-se... scăpă în cele din urmă un găinaț auriu, trimis-jet pe dalele roșii din cărămidă ale curții ; apoi penele i se liniștiră, strîngindu-se...

...Cei doi se priveau — dîndu-și ocol — fără să se atingă :

— **Hai... !** — îl îndemnă Duța, mișcîndu-se în cerc cu brațele desfăcute și cu degetele întinse. Pe soru-mea ai bătut-o... hai și cu mine acum, da ? Nu-i așa... ?! Hai !

Și avea **poftă** de joacă acum, i se ghicea asta din priviri iar Bufti — asudînd din belșug și rizînd prostește — se lăsă prins de pofta asta a ei și o prinse de umeri, încercînd s-o doboare. Nu reuși la început, fu nevoit să o ia în brațe deci și, lipindu-și-o astfel de piept, strîns, o culcă în iarbă, venind peste ea :

— Te dai bătută ? — o întrebă șuierîndu-i aproape în gură cuvintele și prinzîndu-i strîns picioarele între picioarele sale.

— Vreau... acasă ! — scînci Oana de alături, aproape speriată de violența jocului celor doi.

— Potolește-te... ! — mîrîi Bufti, privind-o însă pe cea de sub el, intens : te dai bătută, spune ! — i se adresă acesteia.

— **Să nu-mi bați pe surioara mea ! —** țipă Oana.

Băiatul încremeni, șovăind numai o clipă : îndeajuns însă ca Duța să-l răstoarne pe spate, venind de-asupra lui călare, strivindu-i pieptul.

— Ei, nu.. domolește-te ! — gîfîi Bufti. Te bat !

— **Pe cine** bați ?! — îl întrebă Duța de sus, privindu-l.

...Încercă să o răstoarne, dar nu reuși. Pentru a fi mai sigură de victorie, Duța se dăduse ceva mai în față, așezîndu-i-se acum aproape de git, sufocîndu-l la jumătate : își întinse apoi picioarele înainte prinzînd astfel strîns obrajii băiatului între coapsele ei ude ; Bufti sculpă dintre buze o iarbă din bazin scăpată de sub pintecul fetei, abia mai respira. Continuă însă să se zbată :

— Nu vreau. Nu... ! — bolborosi.

Tună o dată sus, în cereuri : zgomotul se sparse peste oraș, hohotind...

— Ce nu vrei... ?! — rise Duța, continuînd să-l domine pe bortos ; și-i eliberă mîinile : **acum,** te dai bătut ?!... Era clar că stăpînea „situația".

Răstignit ps spate și cu fata deasupra — strivit practic sub fundul gol al acesteia — Bufti dădu să se agațe de marginea bazinului : degetele sale nimeriră însă măslina umedă și rece a nasului lui Teddy care, firește, cerceta împrejurarea...

— Te dai sau nu **bătut ?!** — insistă Duța, intrigată.

— Se dă... se dă ! — zbieră Oana.

...Tună încă o dată sus, năprazmic : zgomotul adună parcă orașul într-o chingă, dînd apoi cu el de pămînt — și se sparse totul într-un vaier surd... începu să picure fin, cu stropi mărunți...

— Ce... faci ?! — întrebă Duța, privind la cel de sub ea. Și simți atunci (fu ca o înfiorare la început, apoi ca o plăcere abia deslușită și reținută astfel, întocmai), cum băiatul își așează palmele pe picioarele ei... și îi mîngîie genunchii : cum **îi mîngîie genunchii băiatul ăsta,** așa... în neștire !

...Îl eliberă brusc ridicîndu-se în picioare, privindu-l. Nu mai fusese mîngîierea aceea caldă, delicată și moale a copilăriei, cu care ea, Duța, se obișnuise în fel și fel de jocuri — ci altceva, aspru, necunoscut.

Așteptă ca el să se ridice... joaca se terminase, nu ? ! Acum aproape că ploua de-a binelea ! Dar Bufti nu făcu asta : rămînînd întins pe spate continuă să o privească și nu era bine ce se zărea acum în ochii lui, astfel că Duța — cu mișcări automate — își adună rochia din iarbă, și-o trase peste cap :

— Ne-am... jucat ! — șopti, simțind o inexplicabilă jenă. Ne-am jucat, Bufti — da ?!

Grăsanul nu răspunse : se răsuci doar, încet, îngropindu-și fața în iarbă. Aplecîndu-se, Duța dădu să-l atingă — el se zmuci însă și tot acum Oana începu să se smiorcăie, ploua zdravăn : ploaie de vară spălînd universul de praful jucăriilor stricate...

— **Ne-am jucat, Bufti... da ?! —** aproape că țipă Duța. Și luîndu-se cu soră-sa de mînă porni către casă, coborînd panta ce da spre stradă; păpușa Oanei atîrna jalnic în urma lor...

De dincolo, de peste drum, valsînd în mijlocul curții, Constanța le făcu semn cu mîinile ridicate deasupra capului.

Bufti se ridică... se scuturâ de pămînt și frunze și — în timp ce rafalele ploii îi spălau chipul de lacrimi nebănuite — privi în urma celor două surori.

Privea în urma uneia dintre ele — mai ales.

...Peste exact cinci zile, presa anunța reușita exploziei bombei atomice de la Hiroșima.

maria reș

Uneori

Uneori ne răsar pe umeri stele
și ne prefacem în planete
vorbim atunci cu riurile
ne sărutăm cu păsări
alteori ne răsar pe umeri pietre
ne prefacem în statui
dar marmura zvicnește și-n templu
cu ochi de sfînt și madonă contemplu
pe același umăr
steaua și piatra.

Vară tîrzie

Întîrzie vara pe umeri fragili
ne mai credem nebuni,
ne mai credem copii,
iluzii de bine și cald
adunăm în zilele ce scad
întoarce-mă c-un anotimp înapoi
și apără-mă de ceață !
îți promit cocorul plecat
și pasul meu îngenunchiat
la marginea verii tîrzii.

Dar pasul ?

Să ne potrivim ceasornicele
mi-ai spus
s-ajungem odată
la ora iubirii
Dar pasul ?
și-ai mai uitat
să precizezi anotimpul
La mine-i primăvară acum
și s-au întors păsările
veneau din iarna ta !

Fiului meu

Să crezi în țăranii aceia
lipiți cu talpa de pămînt
să aperi cu înverșunare
colțul acela de lume
cu prunii și merii și iarba
de-atîtea ori cosită
de-atîtea ori murind ca
să renască în roua dimineții
să te ardă mereu dorul
de măicuța bătrînă
de lacrima ce-i tremură
în colțul luminii ochilor
si mai ales să crezi
în steaua casei ei
ce mereu răsare
„ca o taină mare"
caută-i fiule înțelesul
și adastă din plin la culesul
înțelepciunii ei vii.

cleopatra lorințiu

Somn cu castane

Copilul doarme alături și încă nu știe.
Încă îl apără sfinta lege-a naturii.
Minciuna și ura sînt încă departe
de mintea lui pură.
Copilul există și-n fața
micii lui răsuflări cu adiere de lapte
mai contează ceva
mai trăiește vreo hidră, vreo vrăjmășie
cu șapte capete ?
E-o toamnă atît de înaltă și astăzi
îmbătătoarea coroană-a castanului
a fost bună cu noi.
E-o toamnă-a miresmelor. Vreau
să încapă, întreagă, în mine.
Ce bine-i să ierți. Copilul
răsuflă ușor. Somnul lui cu castane
apără clipa mocnită.

Spital

O luptă. La urma urmelor
Crăiasa Zăpezii are și ea suflet. Cînd moare
din apa ei se face un isvoraș.
Vedenie mica
apari și tu cînd speranța,
la fel ca tusea, s-a stins.

Leacul celui dintîi aproape că mă topise.
Leacul celui din urmă aproape că m-a ucis.

Nu te mai gîndi vedenie mică la mine
Șarpe șarpe șarpe prelins.

Cîntece fără cuvinte

Ce ușoară ești, ce ușor
ți-este sufletul în dimineața aceasta !
Lîngă raftul cel imbicsit
respiri aer prospăt. Zvîrluga melancoliei
iți dă tîrcoale. Închizi ochii
printre gene strivești lacrimi mici.

Ce ușoară ești cu toate acestea
o simplă femeie de-nchipuit
o încercare de februarie.
Pîrtia-i gata. Un slalom
desăvîrșit printre atingerile iubirii.
Un fel de „Lieder ohne worte" (6 să zicem...)

Biografie

Timpul e-ntepenit. Împreună
străbatem același tunel, fără el.
Sala inciziilor, preapura.
Singele curge aici domolit și la fel.
Sala amprentelor.
Aici am fost împreună. Durerea
crescuse-ntr-atît ! Spărsese
geamul zoios de la demisol.
Sala scribilor.
Aici te-am privit. Te schimbaseși atît
între timp ! Afară
era frig, era vînt amintind
o vreme, trecută, a noastră,
pură și vastă.

Plecaseși cu totul si-n urma ta
copilul nostru creștea.

Temă de ianuarie

Azi. La amiază. Prin ceață. Era
la-nceputul de lume. O țigară. Un drum
la Adina. O formă clasică de abandon. O

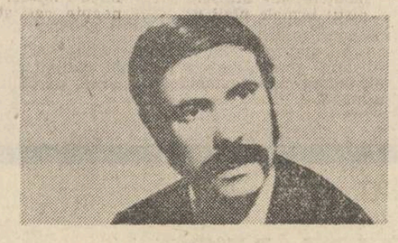

arthur porumboiu

Așteptînd pe un deal

În timp ce undeva zgomotele umflă auzul
și nervii mulțimii se-agită ca nevăzute
halebarde,
eu aștept în taină pe un deal
să se deschidă floarea de măceș în calda
lumină,
și să-mi intre sufletu-n corolă...

Și-n așteptarea pură ca zimbetul de prunc,
uud bucuriile ce sapă în adînc,
și-mi dau credința și calmul lor
spre a dura, a dura, a dura !

Proba de puritate

Eu poruncesc o amiază de miere
și-o suavă, caldă lumină de noapte
fierăstruită de coleoptere

amestecătură — aceea care-ți repugnă ! —
de adevăr și metaforă.
Dincolo de geamul lucios
era un dans, o blîndă mișcare.
Stăteam — imobilă și stranie — mă temeam
să nu sparg starea aceea fragilă
— o coajă de ou —
spaima domestică, embrională
să nu iasă-n lumină.
să nu moară
înainte de-a fi.

Pianul l-ai înfundat cu cîrpe

O iluzie ! Caisa năstrușnică din octombrie !
La numărătoare ieși împuținată.
Misterul ți se decojește ușor. Cele
21 de grame de suflet
sînt în bună parte în stăpînirea lui.
Calci și-n urmă-ți rămîne var.
Totul e acum tăinuit.
Pianul l-ai înfundat cu cîrpe.
Mai scrii prin praful de pe consolă
un vers stins.
Și-n odaia de dincolo
pe mările primăverii, băiatul ride...
Te trece dintr-o memorie-n alta. Tot
de la capăt,
într-o cămășuță de finet ieftin.

Copilul bunica

să mă gîndesc la tine
în duminica de august, confuză,
cînd tăcerea-i frămîntată
de pași neliniștiți.
din soarta mea au mai rămas mici petice
de var
o apatie îndestulătoare. aș vrea
să te alcătuiesc în minte — piele de petală,
dinți de lapte, vorbă-ncepătoare, gîlgîită.
și-n fața acestui vitraliu
prin vopseaua scorojită
pe tine să te văd.
durerea mă va aspri.
sufletul meu va-ncepe să semene
cu pielea mîinilor bunicăi —
crăpată și galbenă.
și ele, încrucișate
în duminica de august
sub ploaia zadarnică de flori.

Amintire

mercurul aleargă. gînduri de seră.
zădărnicie. sufletul
cristalizează acicular.
(o boală mai veche). bobolinii ei
au murit în memorie. pantă alunecoasă.

Muntele Roșu e-nzăpezit.
durerea lichidă s-a făcut patinoar.
era simbătă
căzusem și din podul palmei curgea sînge.

și bandajată cu spumă de lapte :
murdar de clorofilă
și de parfumul strivit între degete — petale ;
întipărindu-mi tălpile calde-n argilă.
ca desenul unui zeu sumerian pe dale...
Căutînd puritatea-n tăria unui ciorchine,
în pilpîirea alcoolului ce arde !

Eu cred în concretele, fierbinții clipe
izbăvindu-mă, cum în luptă — stindarde.

Contemplație

Albina ridică arhitectură de faguri
în timp ce harnicele miresme mă impresoară
lucrînd pe trup nevăzute desene
pe care nu le va descoperi nici moartea
cînd va veni să facă ultimul inventar

Întîmplare gingașă

Întrînd în circuitul luminii odată cu seva,
am devenit clorofilă ;
și-astfel pomul m-a lucrat în tăcere
și cu multă răbdare,
ca pe propriu-i fruct —
întîmplare gingașă ce m-a vindecat de eroare

Acolo-i liniște ?

Cît de-ncet înflorește
(cu nepăsare parcă) Trandafirul !
care întrînd în potirul
său, îmi va da liniștea cerută ? Ca-n clește
de scorpion mi-s nervii.
și inmiresmata pace,
corola-n mine încă nu-și desface —
nu mă apără nici scutul Minervei !
Și nici nu mai caut :
liniște nu-i
nici în miezul potirului,
nici în solarele statui.

---

plastică

Homo Ludens și dinozaurul

Expoziția de la Dalles a lui NAPO se propune ca o incitantă dezbatere asupra resurselor ideatice ale limbajului acelor opere ce nu se identifică decît parțial sau doar prin ricoseu cu moduri tradiționale de reprezentare. Ce vor să spună în fond aceste făpturi — structuri supradimensionate, alcătuite din elemente de lemn aproape standardizate și legate între ele, într-o aparentă dar verificabilă stabilitate pe verticală, cu perisabile sfori ținînd loc de mușchii articulațiilor umane ? Sau fragmentele dintr-un osuar imaginar, construite după aceeași metodă, închipuind posibile puncte de plecare pentru reconstituiri ale paleontologilor ? Sau piesele disparate, și ele vag standardizate, mereu din lemn, care îndeamnă la refacerea mentală a „structurii de rezistență" pe care s-a altoit efemeritatea organică a unor ființe presupuse a fi existat cîndva sau a exista cîndva ? Sîntem într-o lume a închipuirii anticipatoare sau a fabulației pe o temă subtil propusă ? În spatele hățișului de semne — elemente devenite imagini cu trimiteri la o geografie, pierdută în timp, a antropomorfului, nu se ascunde cumva intenția artistului de a propune o raționare asupra devenirii în cadrul unui act de creație ce se folosește de materiale umile și perisabile ca și lumea la care se referă ? Cîte întrebări, tot atîtea, dacă nu mai multe, răspunsuri ! Dintre care, acesta al meu nu poate fi decît telegrafic, fără fastuozitatea demonstrativă a textului din catalog, semnat de Dan Hăulică.

Într-un articol mai vechi al lui Jacques Guillerme („Revue d'esthetique", tome 2, 1969, pp. 139 sqq.) se propunea o trecere în revistă a așanumitei „estetică a descărnării" văzută, în ipostaze urmărite de la Vesalius (**De humani corporis fabrica libri septem,** Basel, 1543) pînă la Schoeffer, ca un proces global de reducere la inteligibilitate. Modelele fiziologice, avînd ca „suport" structurile lui NAPO, au și ele o logică inevitabilă a organizării, derivată dintr-o teorie, chiar dacă nu explicitată verbal. Asistăm în fond la o demontare a mecanismului uman, la reducerea lui la o „abstracție schematică". Din punctul de vedere al artistului, reducția are caracterul unui transfer al organicului în sfera mecanicului, survenită într-un timp și un spațiu nedefinit, cu iz de ancestralitate, sugerat de aspectul straniu și impulsiv al „construcțiilor" din lemne și sfoară, rechemînd în memorie fosile dintr-un lanț ipotetic al evoluției. Ca atare, nu modelele analogice care înfierbîntau imaginația anatomiștilor baroci suportă o comparație, chiar dacă efectuată circumspect, cu structurile lui NAPO. Modelul său este atașat la realitatea organică doar prin indicațiile tensiunilor și liniilor de forțe degajate de compunerea elementelor în continuă articulare. Ele indică un **homo ludens** dintr-un flux neprecizat al timpului unde mărturiile (=componentele) devin semne capabile a se reorganiza într-o armătură simbolică. Giacometti era foarte interesat, într-o anume fază, de perforarea masei corpului statuilor pentru a sugera o dizolvare a funcțiilor fără alterarea ideii de apartenență la speța umană. Napoleon Tiron acționează invers : implică în schiță posibilitatea suprapunerii celorlalte elemente ale organismului, a recuperării ca atare a plasticității ideii de om. Figura acestuia se recompune prin adăugare progresivă, actul constituirii liniilor de forță fiind o primă etapă către împlinirea într-o mișcare, pe care Boccioni, în momentul poate cel mai semnificativ de impact al tehnologiei moderne asupra reprezentării sculpturale, o întruchipase într-o continuă fugă violentă înainte a maselor. Sintaxa — și aici sîntem în miezul problemei estetice — la care recurge Napoleon Tiron este fundamental deosebită de aceea bazată pe dezvelirea straturilor organicului, pînă la **nuda ossatura,** la care recurgea deja în Cinquecento un Pietro Francavilla, și nici de aceea, caracteristică artei moderne, bazată pe acumularea de părți constitutive (revendicîndu-se de la producția industrială) fără echivalent funcțional în lumea organică. Artificiul lui Napoleon Tiron — căci, oricît am vrea să fie altfel, el există — constă în solicitarea artizanului pentru înființarea de imagini din osaturi crescute direcționat prin adăugiri de părți constitutive oarecum asemănătoare. Mecanica procesului nu trebuie să înșele. Avem de-a face cu o elaborare mentală inteligentă unde posibilitățile de semnificare ale materialului, scabru și anost, sînt exploatate la maximum cu dragostea paleontologului care, voind neapărat ca scheletul dinozaurului său să lasă așa cum și l-a imaginat, mai adaugă și cîteva coaste ale mamutului siberian.

Grigore Arbore

Muntele — un destin

Urmare din pag. 1

munți, poezia se află în stare naturală, o simt în aer, în ape, în bătaia unui vînt, a unui gînd, a unui dor, de mine numai știut, în mine numai trăit, în mine numai durut. În peregrinările mele prin munți în ritmul pașilor se nasc ritmurile poemelor mele, cuvintele vin și se așează în ordinea firească, murmurate, descîntate, îndelung înșirate, pe coala albă, fiecare la locul, parcă, hărăzit dinainte. Nu există plimbare în munți din care să nu mă întorc acasă cu un vers, cu o imagine, cu o idee din care să nu răsară, în cele din urmă, Poemul. Pentru mine, scrisul nu e un chin, cum am auzit pe cite unii, citeodată. Efortul, desigur, există, dar nu-l conștientizez. Cînd închei Un poem nu mă simt niciodată obosit. Totul se topește într-o unic-euforică stare care este, fără îndoială, Fericirea. Fericirea Creației, desigur...

Existența mea ca poet o datorez Muntelui. Existența, aproape în totalitate, a cărților mele de pînă acum o datorez Muntelui, ființa cărților mele viitoare voi datora-o — simt aceasta cu putere — Muntelui. Și e firesc să fie așa, căci însuși neamul românesc Muntelui își datorează existența. Pentru români, de-a lungul Istoriei, Muntele a fost însuși Destinul...

Planete de melancolie este, în intenția mea, chipul, deocamdată, al Poesiei, văzută, trăită și simțită de dascălul de limbă și istorie românească ce, iată, sînt ; chipul Poesiei, deocamdată, sau stropul meu de suflet cu care mă adaug sufletului cel mare al Țării.

Planete de melancolie e un fruct al muntelui. Dar mă întorc și spun : **nu** numai. Trăirile mele, viziunile mele generate de convietuirea cu Muntele, n-ar fi prins consistență fără, în prealabil, trecerea mea prin Istorie, prin Eminescu, prin nesfîrșitul șir de înaintași în ale scrisului, prin Cultură, în general. Sentimentul Muntelui, cu care m-am născut, n-ar fi reverberat decît prin osmoză cu cel al Istoriei, cu **sentimentul românesc al Istoriei.** Mă simt adînc înrădăcinat în Istorie, în acest spațiu geografic, spațiul unui anume suflet — **Sufletul Carpatin** a cărui parte mă simt. Oriunde în acest spațiu mă aflu — dar cu deosebire la munte — am senzația că pe aceste locuri am mai umblat cîndva, într-o altă existență. în, poate, mai multe alte existențe. Poate de aceea locuri în care n-am mai fost, pe care le calc pentru prima oară, îmi par intime, cunoscute parcă de cînd lumea. E sentimentul că fiind eu însumi, sînt, în același timp, altcineva, mai de mult trăitor pe aceste meleaguri, pe care îl continui, căruia îi trăiesc bucuriile, tristețile și mîhnirile, inserările sale de gînd, de dor, care prin mine se continuă, spre un viitor mai adînc, îndepărtat, însondabil încă, spre o altă treaptă, a maidesăvîrșirii. În poesiile mele nu doar pe mine mă exprim, căci ființa mea e numai o parte, infinitesimală, din marea ființă care e **Neamul Nostru** și care în mine, acum, cîntă, visează, se tînguie sau se bucură. Dacă toate acestea nu se văd destul de limpede în **Planete de melancolie,** deși asta mi-a fost tot timpul în intenție, totul se va nuanța și implini sper, în **Tărîmul de Rouă,** următoarea mea carte, scrisă deja și oferită unei edituri.

Argumentul suprem, deci, al **Planetelor de melancolie** rămîne Muntele ; sau o viziune, din Munte, asupra Poesiei.

P.S. Spre a nu încheia încă, mulțumesc revistei **Luceafărul** pentru ideea acestei rubrici, pentru căldura cu care redactorii ei îi întîmpină pe scriitorii aflați în afara marilor orașe, cărora le pune la dispoziție un spațiu și, iată, o tribună de unde să-și facă auzite, și ei, gîndurile.

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (VIII)

FĂRĂ POPAS

Am ales drept titlu pentru însemnarea de față pe cel al unui volum de debut al unei poete, în același timp și virtuoză publiciștă —, Florența Albu —, deși această sintagmă ar putea defini un fenomen mai general din poezia noastră contemporană, ai cărei autori mai toți au practicat și reportajul sau au lucrat în presa social-politică, făcînd și gazetărie. Pe unii i-a absorbit atît de mult această preocupare încît numai la zile mari și-au mai amintit că prima lor dragoste a fost POEZIA. Cine mai ține minte că marele reporter și publicist, prezent în paginile atîtor publicații de vreo 40 de ani — mă refer la Ilie Purcaru — se anunța ca un poet de marcă, chiar dacă din versurile premiate de un juriu al cărui președinte fusese Mihail Sadoveanu pe la începuturile anilor '50, alături de proza lui Titus Popovici, nu-mi mai amintesc decît pe cele cu valoare aforistică, în manieră folclorică, apărute de fapt în 1949, în revista „Contemporanul", unde se și produsese debutul reporterului de mai tîrziu : „Mi-e prieten șoimul / Dar mai drag **mi-e** omul / Omul viitorului / Zorului și sporului". Dacă i-am invocat de la început pe Florența Albu și pe Ilie Purcaru, e poate pentru că amîndoi au lucrat o vreme ca reporteri de mare anvergură ai „Scînteii tineretului. Pe aceasta din urmă, intrînd în birou într-una din zile, l-am văzut dormitînd cu fruntea pe mîini, alături de manuscrisele pe care nu se uscase cerneala. (Insolitele volume de versuri, apărute la zile mari, ale reporterului poet Ilie Purcaru sînt în ordine : „Bunica Beps". 1974, „Marșul de August". 1980 și „Geografii rebele". 1985).

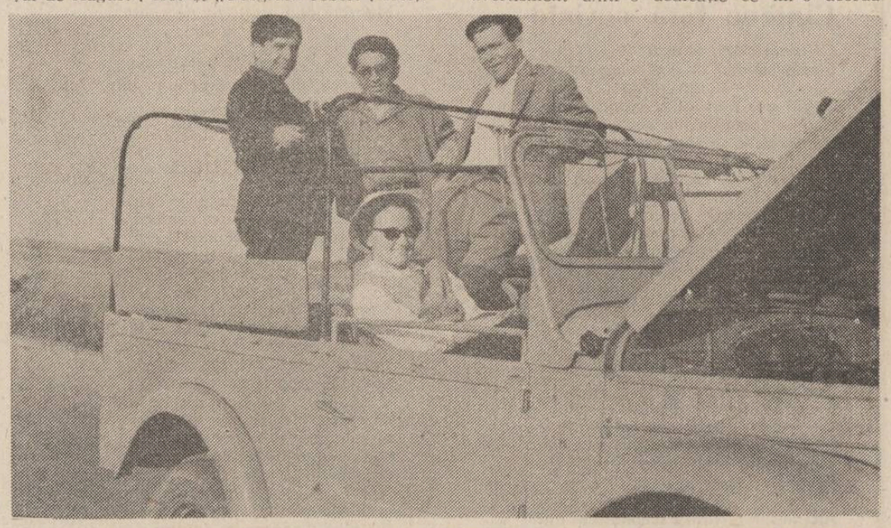

Imagine surprinsă pe itinerariul Baia Mare — Carei, în care apar, în GAS-ul 438 (vorba șoferului „de vreți să călătoriți rapid, ieftin și comod, preferați numai GAS-ul 438 !"). În timpul unui scurt popas, Florența Albu (pe scaunul de lîngă șofer) și în spate, în picioare, mult regretații prieteni Nicuță Tănase, Mihu Dragomir și semnatarul însemnărilor de față.

Florența Albu, ca și vechiul meu prieten Mihai Negulescu, sînt și autorii unor cărți unice de reportaj. Florența Albu, evocatoare a nataliei Cîmpii a Soarelui, și Mihai Negulescu, a unei „Rapsodii în Oaș", apărută înaintea cărților pe această temă ale unui cunoscut prozator și poet de prin partea locului, Pop Simion. „Cîmpia Soarelui", privelîștile unui Bărăgan în pline prefaceri socialiste, surprins cu toată culoarea și poezia locală, a devenit numele generic al multor scrieri despre aceste locuri, verbul încărcat de pămînt reavăn și de lumină solară al Florenței Albu incitînd o întreagă literatură pe aceeași temă.

În calitate de reporter, Florența Albu a revelat numeroase ipostaze și figuri de oameni din realitate, cu o pasiune și pregnanță nu o dată de invidiat. Ei îi datorăm descoperirea acelui inimitabil autor țăran Toader Hrib, cu a sa „Cronică de la Arborea". De altfel, se poate spune că pe vremea cînd debuta ca poet Florența Albu, cunoașterea Văii Jiului, a Combinatului siderurgic de la Hunedoara și a Deltei erau adevărate pietre de încercare pentru orice talent autentic. Și, ca să rămînem strict la cuprinsul volumului de debut al Florenței Albu, intitulat „Fără popas", să consemnăm ciclurile pe care le cuprindea, sugestive pentru universul său tematic : „Bărăgan", „Însemnări din mină", „Cîntec pentru primit pescarii" și „Vîrstă", avînd drept corolar poemul manifest „Ne trebuiesc hărți noi".

Faptul că Florența Albu, și ca tematică, dar și ca manieră, a rămas credincioasă realității, pe care n-a încetat s-o investigheze cu pasiune și fantezie, ne obligă să mai notăm că una din ultimele sale cărți „A fi — fire", deopotrivă poeme în proză și inspirate tablete-metafore, are consemnate pe copertă considerațiile îndreptățite ale lui Nicolae Manolescu : „Volumele seamănă la prima vedere cu niște jurnale lirice, reprezentări de emoții cotidiene, de conjuncturi sufletești, meditații, descrieri. Treptat se distinge adevărata materie care nu e decît aparent aceea a întîmplărilor din realitatea imediată : pe celălalt versant al limbajului găsim marile simboluri existențiale, fantasmele. Sub înfățișări trecătoare și efemere, poeta cîntă, nu fără nostalgie, ceea ce e durabil".

Mi se pare, de altfel, concludent, pentru această evoluție a poetei de la surprinderea poematică a realului către decantările și efuziunile lirice, ample asemeni respirației cîmpiei, un avertisment dintr-o dedicație ce mi-o acorda pe pagina de gardă a cărții, unice de la Pseudokinegheticos încoace, care e „Cîmpia Soarelui" (Editura Tineretului, 1962) : „Sînt eu reporter, dar și poet-reporter, nu uita! Uite, mi-roase pămîntul Bărăganului — e și poezie aici!".

Florența Albu e un poet înzestrat cu cea mai expresivă acuitate a tuturor simțurilor, de la văz și auz la cel olfactiv și tactil. Ontologicul, chiar în paginile de proză, se împletește intim cu etnologicul și mitologicul, ca în această perioadă echivalentă cu un poem în proză, în care recunoaștem și inflexiuni din „Descultul" lui Zaharia Stancu.

„Ați stat vreodată noaptea-n cîmp? Ați picotit lîngă groapa de copt porumbi, gîdilați la nări de mireasma porumbului de lapte, pîrpălit pe spuză ?

V-ați legănat în lumina de lună, cu prepeleacul cocoțat pe picioarele subțiri, deasupra viei și bostanei ?

De-acolo de sus se vede cîmpul ca-n palmă, pînă departe. Și mai ales, ați ascultat aproape de pămîntul plin de taine și freamăte, de uimiri și de cîntec, ați ascultat poveștile unui bunic despre haiducii pe care i-a cunoscut în tinerețea lui ?

Eu mi le-aduc pe toate aminte".

Două volume din anii șaizeci, ani de resurecție generală a poeziei românești, aveau să marcheze opțiunea poetei pentru sublimarea realului, pentru polenizarea înflorescențelor Bărăganului. E vorba de „Intrarea în anotimp" (1964) și „Măști de priveghi" (1967). Odată cu gravitatea pe care o capătă meditațiile sale tot mai frecvente, versul său întrunește și un ritm al plenitudinilor. Și chiar riscînd să fim întîmpinați cu o încruntare mînioasă a poetei, cu care am străbătut de la un capăt la altul țara cu șezătorile „Luceafărului", nu voi ezita nici eu să invoc aceeași poezie prezentă în toate antologiile ultimilor ani, un cuceritor manifest liric adresat deopotrivă țării și umanității : „Celebrez primăvara. Noul Atlas sînt eu : / înflorește pămîntul / pe umărul meu. // Celebrez primăvara. Soare, oameni, vă cînt ! / Pace vouă stelelor / Pace ție pămînt !".

Walt Whitmann are răsunet și în inima Bărăganului ! Nu-i mai puțin adevărat că, indeosebi cu „Măștile de priveghi", poeta își reverberează trăirile în adînc, pune surdină efuziunilor, dar Pămîntul rămîne același loc geometric al sensibilității ei, chiar în acest „Bocet" cu înțelesuri de descîntec : „Primăvară. Pămîntul primește semințele, / pămîntu-mi primește iubitul. // Lăsați mai încet cîntecele, / lăsați mai mică lumina, / stingeți culorile — // iubitul trece-acum prin rădăcini. // Gura lui — cîmpia mea de secetă, / ochii — zbor neterminat sub pleoape, / mersul lui de vînt neodihnit, / părul viscolit, necuminții. // O, doamne, și frumos l-am semănat, / o, doamne, și frumos l-am legănat, / o, doamne, și în rouă l-am spălat, / și-n zori de ziuă cu pămînt l-am cununat...".

★

Școala realului frecventată ca reporter îl ajută pe Mihai Negulescu să conceapă o excelentă publicație pentru copii, „Cutezătorii", care a numărat printre inițiativele sale concursul și expozițiile „Mini-tehnicus", expedițiile revistei pionierești și jurnalele destinate a fi deschise în anul 2000. Nu exagerez, cred, dacă voi sublinia faptul că Mihai Negulescu împreună cu alți colegi din redacție au contribuit la dinamizarea și diversificarea activității organizației pionierești, pentru ca în prezent să facă același lucru în calitate de redactor-șef al revistei „Cîntarea României".

Sub semnul aceleiași prize la real și predispoziții spre fresca istorică sau etnografică, am parcurs cîteva din antologiile poetice ale lui Mihai Negulescu, remarcînd că nu o dată notația, sensibilitatea la peisaj stau la baza realizării multor pagini excelente de poezie, cum ar fi suita de cicluri „Ceramică regăsită", „Balans de zodii", „Pinacoteca unei lire". Viziunea, limitele și culorile picturale îl ajută să-și transcrie cu multă pregnanță și impresiile din unele călătorii în străinătate.

Ca și Florența Albu, Mihai Negulescu descoperă în peregrinările sale prin țară, îndeosebi în însolitul ținut al Oașului, personaje capabile de mari revelații, cum ar fi juristul Ioniță Andron, deținător a zeci de mii de clișee din viața Oașului de-a lungul a cîteva decenii, sau poeta, tot de prin aceste locuri, Irina Talpoș.

Ceea ce nu înseamnă că poetul nu e adesea apt de izbucniri lirice, pline de tensiune, ca acest „Cîine al toamnei", pe care am avut bucuria să-l ascult într-o garsonieră din Drumul Taberei, într-un miez al anotimpului roadelor, cînd mi-a și fost transcris cu penița muiată în sîngele ciorchinilor : „Liman al zilei. Prag de echinox... / Își schimbă fața orele ca furii. / Pe unde ești bătrîne cîine Mops, / Să mă păzești de măștile naturii ? // Duh al podgoriei cu viță grea, / te-ai ghemuit în pîndă și-așteptare — / hotar de anotimp sub casa mea, / sub tei uscat, sub grîu ce nu răsare ! // La fluierele anilor, de soc, / suflarea căror vițe te mai ține, / cu despărțirile, năluci de foc, / te rup din lume și te-nchid în tine ? / / Cad stele-n cer ca strigăte de ciini / pe dealul ce-ntre noi se luminează. / În dreptul unei uși mă-ntorc bătrîn, / în dreptul unei fețe stau de pază. // Lătrat prelung e cerul între voi, / vibrează-n aer boturi credincioase. / Podgoria a strîns un must de-apoi / și ciinii plîng pe vițe, plîng pe case. // Se-aud gemînd butuci la echinox, / ciorchina tremură de-o indoială, / Pe unde ești bătrînă umbră Mops, / cînd masca toamnei dă în noi năvală ?"

Niculae Stoian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Profesorul de literatură comparată și universală, Edgar Papu, teoreticianul protocronismului, sărbătorit în 1983 la Uniunea scriitorilor cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani, primind felicitările lui Constantin Chiriță și Alexandru Balaci

Încă un scriitor angajat în precizarea dimensiunii europene a lui Mircea cel Mare, Dan Zamfirescu

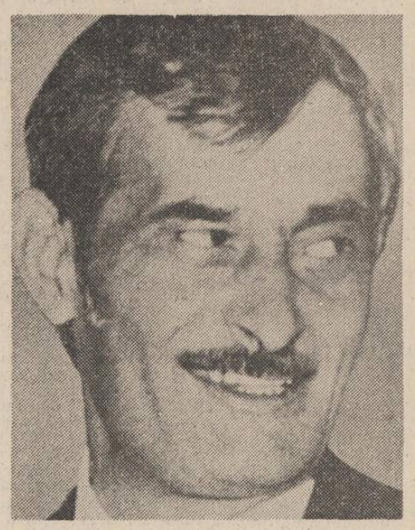

Paul Anghel, un prozator al cărui ciclu „Zăpezile de acum un veac" se petrece în Europa

ESEU

SATUL DIN NOI

Taina din pădure

Povestirile despre lupi își au farmecul lor iarna, dar, despre ceea ce ar vrea parcă să ne încredințeze cel mai mult și mai exact autorul este faptul că chiar niște fiare fiind, lupii aceștia au totuși rînduieli ale lor care seamănă foarte bine cu niște reminiscențe ale sufletului omenesc. Codrii în care sălășluiesc sînt depărtări ale unui timp uman fără de putința de a mai fi scos și adus la suprafață decît prin magie și aceasta rămasă, păstrată și ea tot într-un unghi al reminiscențelor, al unei memorii intimplătoare la urma urmei, greu și de neînțeles. Ca și sclipirea stelelor care ajunge la noi din timpuri galactice și răscolește amintiri de care sîntem străini. Așa se întîmplă și cu colectivitatea acelui sat tipic voiculescian care trage o linie subțire de demarcație între prezentul concret și trecutul difuz, nesfîrșit ca o ceață, reclamîndu-l pe purtătorul și făcătorul de vrăji, luparul, ca pe o sălbăticiune care îi strică pacea. Culmea e că această linie, în loc să despartă, amestecă lucrurile. Judecătorul îl însoțește pe vrăjitor în pădure — deci într-un timp lung, indefinit, îndepărtat — se urcă amîndoi într-un tufan — de observat și denumirea, vom reveni asupra acesteia — și de acolo personajul nostru, luparul, cu gura într-o oală de pămînt, cu glasuri și scîncete nelămurite, amestecate, cheamă sălbăticiunile. Demonstrația e clară, urletele, plînger și murmure care înfioară, îi întorc de pretutindeni semnalul primit, lupii se adună la rădăcină, fac roată în jurul tufanului, e o horă în care scînteierile nopții fierb în ochi și urechi ascuțite de lupi. Au toți ațintite boturile în sus, ascultă și-i răspund omului de deasupra, parcă se recunosc, își povestesc întîmplări. Judecătorul cade, răznește cercul lupilor și-i întărîtă, desigur, a spart înțelegerea, a rupt lanțul vrăjii, instinctele — pe de o parte frica, teama cumplită, groaza, pe de cealaltă sălbăticia — sînt gata să se dezlănțuie. Cu vîlvătăi care-i ieșeau și din unghii și din ochi, purtătorul de vrăji 'e aruncă glonț printre crengile tufanului, cade în realitate, adică, se înfățișează drept în mijlocul lupilor, il ia pe judecător, îl ridică în spate și pleacă prin noapte cu el, îl salvează.

Aceasta este, fără detalii, povestea. Ce ar mai fi de adăugat este că, odată cu salvarea judecătorului, s-a terminat și puterea de vrajă a luparului. Nu, nu spune Voiculescu aceasta, dar se subînțelege. Pentru că odată arătată și explicată, taina își pierde rostul și starea de a mai fi. Ca și o povestire povestită mereu și niciodată scrisă. Și apoi cred că e un indiciu în această privință : așa cum îl ridicase luparul pe judecător și așa cum îl ducea el în spate, părea că își duce crucea. Era semnul de sfîrșit de taină. Reintra luparul în lumea concretă, reală, dar ce mai putea face el cu această lume, ce-ar mai fi putut să îi spună — și cînd ? — căci între timp ea se îndepărtase, poate, se dusese și mai departe, îl uitase. Și rămăsese doar povestirea.

Dar iată și o întîmplare din sat

Rămăsese povestirea, deci, dar rămăsese și o întîmplare mai mult decît asemănătoare, ruptă parcă din inima imaginației lui Voiculescu, a povestirii sale deși, după cum vom vedea, o precede cu cîțiva ani.

Era în timpul războiului, cînd satele aproape că se goliseră de bărbați, rămăseseră la vatră numai bătrînii și unii despre care nu se putea spune dacă sînt tineri sau virstnici căci erau betegi, sufereau de ceva, aveau fețe chinuite, unii erau schiopi, alții, ciungi, muți, surzi. Se urîtiseră satele, amuțiseră. Rar mai cînta cîte cineva și atunci ori era beat, ori nebun. Cel mai straniu era cînd vorbea sau cînta un bilbiit. Scrîșneau pietrele, parcă, se rostogoleau bolovănișuri prin văi. Dar odată un bilbiit dintr-aceștia a vorbit nemaipomenit de sigur și clar, trecînd în fugă pe ulită, gesticulînd și țipînd. Ninsese în ajun, noaptea zăpada se înmuiase iar către ziuă prinsese o crustă subțire și sticloasă ca și cînd ar fi fost trasă la rindea. Îi scăpărau omului acestuia picioarele pe alunecușuri și numai mîinile, cum bătea așa cu ele, îi echilibrau un pic fuga, tinîndu-l prins de aer ca pe o pasăre despre care nu se știe dacă vrea să se înalțe, să se smulgă de pămînt, ori cade și se rostogolește în picaj. **Lazăr, Lazăr,** zicea, **lupul ! Lazăr... iii... în brațe !** Și arăta un lăstăriș des de pădure, cel dintîi prag către

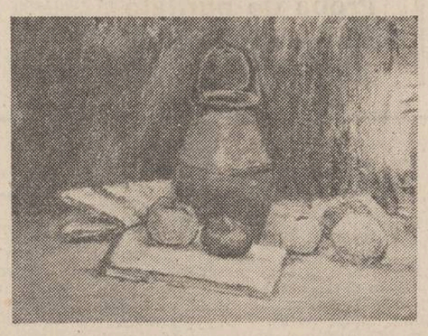

Natalia Tofan : „Natură statică"

codrii adînci, de mai departe, pe sub cerul care se învălătucea dinspre munți. Parcă turbase alergătorul acesta, își îndesa pe ceafă căciula, cînd și-o scotea și se stergea de nădușeală pe față, cînd și-o trintea în zăpadă, o izbea ca pe-o minge cu piciorul după care și-o scutura și și-o aseza iar pe creștetul răcorit. **Lazăr,** striga, **lupul ! Lazăr, iii..., în brațe !** Și urca tintă de unde venise, se opintea în salturi către muchea din deal. Chema lumea acolo, se întîmplase ceva. Spaima sau oroarea îl făcuseră poate să vorbească, ceva groaznic, oricum, îi descleștase limba și îl făcea pentru prima oară înteles. S-au auzit cîteva scîrțîituri de porți și de-a lungul pașilor lui pe zăpadă au început să se împletească alți pași, alte urme și umbre, alte nedumeriri, alte spaime și țipete. Curînd a început să bată și clopotul la biserică, îl trăgea cineva nedumerit și înfricoșat și el. I-au răspuns altele și altele apoi, din alte sate, de pe alte dealuri, văzduhul tot era un vuiet și o năucire de clopote. Se înștiintau între ele parcă niște popoare vechi și triste, care abia adormiseră o clipă și iată-le acum trezindu-se din ce coșmar sau pentru care prilejdie ? Căci se știa, era un consemn, o înțelegere, un pact pe care îl asază între ele doar depărtările sau poate chiar amintirile — cine mai știe ? — se știa că numai ceva rău, o amenințare sau un prăpăd fără margini ridică așa toată lumea în picioare făcînd-o să se zbată cu clopote cu tot și să se reverse pe uliți, în necunoscut. Trecuse ca o umbră, ca un fulger alergătorul acela, era acum sus, tocmai în capătul satului, părea că se înfipsese în cer și drumul către el nu se mai termina. Îl urmau femei care-și aruncaseră în grabă șalul pe umeri, se îmbrobodeau din mers, îl urmau copiii care abia își găsiseră încălțămintele și unele nu li se potriveau, le săreau din picioare. Bătrînii care nu ieșiseră și se roteau prin curți simțeau ori că trebuie să se spovedească, ori își făceau cruce cu limba și înjurau. Lătrau și ciinii, adică ce să latre, urlau ! Mirosea a ceva zăpada, parcă a fum, a păr ars, a rufă grea sau a sudoare, dar cred că mirosea a frică cel mai mult, a teamă și încleștare.

O pereche stranie

Din goana pașilor drumurile s-au subțiat iar cînd în cele din urmă au tăcut clopotele, cerul era ca și cum s-ar fi limpezit. Ce s-a putut vedea acolo pe muchea de deal, pe o cărare în mijlocul lăstărișului, era o atroce, fierbinte îmbrățișare de om și fiară, sălbăticie, blîndețe și disperare la un loc. Parcă-ar fi dormit, erau singuri, însingerați, imagine de iad. Om și fiară rizind și rînjind în același timp și sugrumîndu-se, nemaisăturîndu-se unul de altul, șfișiindu-se, înghițindu-se din toate încheieturile și împăcîndu-se totuși, păstrîndu-se încă întregi și alături, două neverosimile și cumplite închipuiri. Un om, un bărbat care ținea în brațe un lup, trintiți amîndoi în zăpadă și ticsind-o, spărgînd-o sub ei, topind-o și amestecînd-o cu sudoarea și sîngele lor. Un lup, o namilă de lup, ținea în brațe un om, îi înfipsese ghearele în coaste și îl ținea atît de strîns și de puternic și nemișcat încît toată furia aceea se schimbase într-o nesfîrșită candoare acum, așa ca și cum l-ar fi iubit. O stranie, feroce pereche în care unul luase locul celuilalt și amîndoi parcă își jurau pace acum ; ba aproape că, dintr-o cîntă amară și necunoscută, își cereau chiar iertare. Ghearele lupului păreau mîini oprite în coastele omului și, dimpotrivă, mîinile acestuia, contorsionate, aproape negre de cîtă forță a trebuit să adune și să ridice în ele, se transformaseră în niște nemaipomenite gheare cu care înșfăcase lupul de gît și-i împingea falca strivindu-i-o aproape, sudindu-i-o peste dezvelirea colților și-a limbii care încă mai nădușea. Aproape că-i rupsese grumazul, îi ținea în podul palmelor botul, cît îl va fi împins de disperare în tot atîta măsură sălbăticiunea îl va fi strîns și-l va fi înghițit din ochi. Dar și ochii omului aproape că turbaseră. Erau mari, galbeni și cu vine de singe. Mai tresăreau încă, mai pilpîiau în ei urme de viață. Lupul era mort. N-au putut să-i despartă decît prin tăierea ghearelor lupului, căci înghețaseră acestea, erau prea adînc înfipte în om și-i formau, de o parte și de alta a mijlocului, doi trandafiri vineți, amestec de singe, frînturi de oase, cîteva petice din haină, zăpadă și pămînt. I-au fost desfăcute ghearele acestea abia la spital. Una îi atinsese plămînul, mai avusese puțin omul nostru și trecea în definitiv îmbrățișarea lupului. Și poate chiar în îmbrățișarea unuia dintre ai săi, căci crescuse mulți lupi el, se îngrijise de mulți din puii sălbăticiunilor pădurii. Și cu aceasta intrăm direct în Voiculescu, avem de-a face cu Luparul său, sîntem în plină poveste, în plină magie, cîtiți și recitiți vă rog povestirea **În mijlocul lupilor.**

A. I. Zăinescu

(va urma)

SEMN

Poezia ca existență

De la **Singurătatea în doi** (1966) la **Orpheus** (1986) au trecut douăzeci de ani pentru ca Ioanid Romanescu să poată face un salt calitativ în conceperea și practicarea poeziei. De la început, poetul s-a situat mai mult într-o stare de sensibilitate decît într-o stare poetică ; este aici o tradiție ce-l înglobează pe Labiș la un pol și pe Esenin la celălalt. Între inocența actului liric și agresarea eseniană se cuprinde o bună parte a producției lui Ioanid Romanescu, producție care nu a reușit, totuși, să-i confere autorului un loc privilegiat, dacă ne raportăm fie la durată, fie la influență ; vreau să spun că poetul nu a impus pe parcursul a două decenii o modalitate suficient de personală ca să poată influența asupra altor poeți. E drept că discursul acesta nu absentează de o reală vigoare ce-i vine dintr-un romantism în răspăr, un sarcasm al spunerii cînd „inima" („eu sînt poet cu inima") amenință să sufoce poemul de prea mult lirism. Conform acestei concepții purempirice, poezia e o „favoare" existențială și nu pot încăpea o disociere precisă între starea de veghe și detașare a poeziei și anecdotica existenței propriu-zise. Ceea ce trebuie scos în evidență este faptul că Ioanid Romanescu e un poet realmente talentat, dar, iată, astăzi nu ajunge numai atît ; mai trebuie o anumită doxă, abstragerea instinctului poetic într-o viziune personală, adică depășirea etapei instinctive prin asumarea conceptuală a actului de scriitură ; pare că acest lucru sperie pe mulți din poeții frusti ce și-au făcut o poetică din lipsa oricărei poetici. Nerealizînd condiția auto-detașării față de actul său de poetizare, Ioanid Romanescu se află de multe ori cantonat într-o condiție **mimetică**, încercînd să aproximeze o stare favorabilă care nu-i este totdeauna fastă. Cum spuneam, fie că se vrea ironic, fie că atinge registrul solemn, acest discurs se înscrie în schema unui romantism sui generis, care acceptă atît poza sarcastică a actantului „demonic", fie pretenția unui lirism gnomic declarativ. Deși, luat pe fragmente, se pot identifica bune versuri în poemele lungi precum „Walhalla", „Demonul" sau „Resurecția", în întregimea lor aceste texte par simple eboșe, asupra cărora se insinuează un abur diletant și vetust. Un exemplu de reușită și ratare, de mimetism simbolizant și angajare personală în discurs, de îndrăzneală scriptural și resemnare în albia tradițională, de poezie reală și poetizare artificială găsim în poemul „Himera" din care citâm : **„Ochii mei plouă în cer — se depun / sărurile mărilor celeste / cînd greutatea întunericului mi-nchide pleoapele / aud tunetul — / nici moartea asupră-mi / nu va putea să tragă definitiv cortina / altădată lucram la o încercare de primăvară — / florile toate creșteau pe gura ta, / sîngele meu biiguia pînă și / în trupurile zeilor // ce aș fi ajuns / fără clipa vieții tale ? / intriga tuturor lucrurilor / există în mine, marginile ochilor mei se scufundă / însă imaginea ta / o voi păstra în ochii nopții eterne / puternici sînt plămînii vîntului ; / propriei mele nașteri pradă / pînă departe ascult / fosnetul altor lumi // cînd Luna roșie răsare / taurul în alergare se lovește de arbori / și păsările cad ca niște fructe putrede / în lăuntrul meu e arena, de pe acum în ea / încă un taur se scaldă / și lacom privește în afară / prin perdeaua de fum a ochilor mei".**

Această poezie este „frumoasă" și poate fi testată drept o reușită poezie metafizică ; ceea ce pare „reușit" aparține, însă, unei recuzite atît de laxe, astfel că textul se impersonalizează pînă a deveni un discurs al oricui. Aici începe polemica **poeziei noi** față de această manieră de a poetiza impersonal și metafizic într-un cadru atemporal și aspațial ; să nu se înțeleagă eronat că preferăm o poezie „prozaica" angajată direct în timpul și locul concrete (hic et nunc). Nu, dorim o poezie conștientă de sine și de lucrarea sa într-un sistem poetic mai larg în care să se integreze cu responsabilitate estetică și nu numai.

Cealaltă modalitate a discursului lui Ioanid Romanescu cultivă, prin contrast, **genul autobiografic** unde inserția anecdotică exagerată dă rezultate neașteptate ; viața asumată prea brutal, de această dată, refuză să se transforme în poezie și rămîne la stadiul neprelucrat de simplă anecdotică : **„cum ies de sub cărți nu mă pricep / decît la un singur lucru — am iubit / femeie cu tot cu fiică, am iubit surori / gemene și negemene, femei"** etc...

Poate intra existența directă să facă parte din discurs ? Sau, poate fi el, textul vieții atît de semnificativ încît să fie transferat nud în textul tipărit ? După toate aparențele, se pare că nu ! Poezia refuză autobiografia, sau acceptă numai un anumit tip de autobiografie, **mediată** de o scriitură care filtrează, descărnează, de-corporalizează, aboleșe ceea ce se prezintă rezidual și brutal. Este posibil ca în tentativa sa de a capta realul (tentativă ce caracterizează, după cum am văzut, în primul rînd, poezia ultimului val poetic textualist), Ioanid Romanescu să fi confundat acest deziderat cu realitatea amorfă. Cum am mai spus, realul spre care tinde un anumit discurs poetic nu se suprapune, „prozaic", realității, chiar dacă aparent operația aceasta pare extrem de simplă ; imposibilitatea de a accede la acest real dă ceea ce am putea numi **inautenticitatea scriiturii.** Poezia vrea să se emancipeze de orice retorică, să se comunice direct în semnele scriiturii. Lui Ioanid Romanescu, în mod flagrant, cu toată „sinceritatea" discursului său, i-a lipsit tocmai această autenticitate ; discursul său cu cît pare mai „sincer", cu atît apare mai confecționat ! Faptul se explică ușor chiar prin empirismul conceperii actului poetic ; poezia sa este auto-receptată mai mult psihologic decît estetic, căci nu discursul realității îi lipsește ci autenticitatea scriiturii. Ceva se interpune totdeauna ca o frînă între ceea ce **eul** vrea să comunice și **discurs** : materialul intrebuințat nu scurtează ci mărește durata receptării, altfel spus, modul de a antrena cuvîntul în act ține mai mult de registrul oral decît de scriitură. Un tampon sterilizat oprește poezia să se comunice ca atare în impactul de lectură ; sintagmele angrenate nu produc acea tensiune maximă ce declanșează procesul semnificant și avem mereu impresia unui simulacru, iscat special spre a atinge un rezultat negativ. Discursul gîfîie ca rateul unui motor ce nu pornește la prima cheie. Cred că toate dezavantajele receptării poeziei lui Ioanid Romanescu trebuiesc căutate în acest efort sisific de a realiza autenticitatea scriiturii. Poetul însuși pare să fi meditat îndelung asupra acestei situații dificile, din moment ce, odată cu ultimul volum **(Orpheus)**, discursul se transformă în mod simțitor, făcîndu-se prezentată o latură nouă prin care actul textual va fi asumat cu altă perspectivă, mai „speculativă". În experiența inițiatică a lui Orfeu este conținut, după cum se știe, tot traiectul tragic al textualizării ; actantul liric se afirmă în text în măsura în care accede la un real restrictiv. Cele două tentative se unifică în operația poetică, dar rezultatul acestei unificări rămîne ambiguu în planul vieții : **„Cel care a dormit cu fruntea / pe sîrma unui zeu în contemplare / va încerca zadarnic să atingă / o margine a realului / / de tot ce i-a fost hărăzit / arareori se va apropia — / cu ochi halucinați de spaima / că-l urmărește cineva din vis / / orbul antic pe care privirea / îl incomodase-ntr-atît să-nțeleagă / asteaptă pe țărm cu o bită — / la fel, de el însuși, se apără".**

Cu acest volum, poezia se încarcă de pulsiuni autentice și scriitura este controlată de alți curenți, revitalizîndu-se. Ioanid Romanescu a înțeles acum că existența directă nu poate să devină text : în acelasi timp, poetul a pierdut încrederea naivă în limbaj pe care o exterioriza în plachetele anterioare. Prin **Orpheus**, el a făcut un pas important spre un loc privilegiat al poeziei actuale. Nu ne îndoim că va avea resursele să-și consolideze această poziție meritată.

Marin Mincu

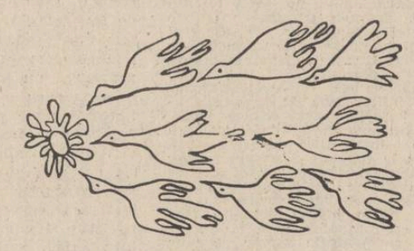

Grafică de Nicolae Gadonschi

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

LUPU IONEL : Această zicere de catirincă. **În Sahara :** „În Sahara, în Sahara / E furtună de nisip / Iar în baia din Carara / Se mai dăltuie un chip / În Sahara, în Sahara / s-a pierdut o caravană / Iar pe-o stradă din Ankara / s-a vindut o fetișcană /.../ În Sahara, în Sahara / Se-aud muzici de serai / Mintea ta, iubită Clara / E-un deșert de dor din mai". Cu muzicile-n seraiul din Sahara, ne-ați turtit fesul. Încă nici cu mintea cumintei Clara nu sinteți in clar.

IGOR ULMH : „Dacă mergi grăbit / timpul va zbura înaintea ta / precum un fluture / Dacă mergi încet / timpul va veni în spatele tău / ca un bou blind". **Somnul :** „Somnul este asemeni unui pod / care unește ziua de azi / cu ziua de miine / Pe dedesubt, ca un vis / trec apele". Dar mai mult nu. Treziți-vă la realitate, că merită.

DAN MIHAIL POPA : Ar fi acestea și astfel : **Innoptare :** „Cum trec păsările osoase de zbor / ca niște avioane / ducind chinuitor / intre aripi, aeroporturi / o lună răsărind ne plouă / pămintul tărăgănat /.../ pe lingă o santinelă / duhnind a somn / bocancii nopții sună / pe trotuare / adoarme greoi / pămintul din noi" ; **Osie imensă :** „Oamenii împiedică boii / și carele-n frig / cu fața spre așteptare / curind spre țărmuri / își vor petrece singele / osie imensă-n golul / scirțiind de care" ; **Pom de iarnă :** „Ca pe un ax / se-nvirte bradul / în ferestre / de ani globurile / parcă-s aburite / beteala a-ncărunțit / cum părul mamei. / A ars timpul / și ultimele artificii." Deci astea ar fi, căci sint. În celelalte ori lăbărțați fără vlaga, ori vă stringeți fără de simbure.

BACALOV DANIELA : Doar aici : „Pe aleea de lumini / erau șapte balerini". Mai numărați.

T. IANCU : Versurile, stima și considerația, bateți-le la mașină tot Teancu'.

GRIGORE FLORIN : Toate, ca aceasta, din **Te rog să ierți :** „Nu mi-a plăcut că m-ai mințit / C-atunci m-ai înșelat / Puteai să-mi spui că ai un alt iubit / Oricum, tot am aflat". Ia nu vă mai... certați în calea noastră !

OVIDIU-BUCUREȘTI : Miorița : „Să fii cioban, să ai oile tale / Să nu te știe nimeni pe pămint / Doar turma ta de blinde animale / Și codrii răscoliți de vint / Să ai o stină și un ciine mai bălan / Și citiva lupi in codri să mai ai / Să ai căciula ta de astrahan / La briu să porți de-a pururea un nai. / Să ai și tu ca toți ceilalți ciobani / În turma ta, o năzdrăvană oaie / Să ai un munte împovărat de ani / Să simți venind din el miros de ploaie. / Să ai acestea toate și să mori / Ucis de propria-ți legendă-n zori." Ea, bea ! Cine n-ar vrea ? ! Dar mai este și cușma care face omul nevăzut, nu numai căciula de-astrahan.

ANGELA POIENARU : „Nălucă efemeră / sau demonul din ochii-ți". Cum credeți, dar nimic mai mult.

IOSIF BERARU : Jucăriile de jocuri : **Înzărire :** „S-a tras / un glonte / in cuvinte / și-a ars / bolnavă / întunecimea din țeavă". **Mi-e totuna :** „Cer intruna / mare și pămint / țin cit țin / de-un colț de vint / mi-e totuna / superb fulger / de mă spulber."

ALEPH-VILCEA : Acest **Continui să dau sfaturi :** „Mai intii construiește-ți / O Arcă a ta undeva / deasupra / Apoi ține minte : / Cită vreme ești in afara / ei nu striga, o să-i faci / nefericiți și or să te / urască. / Dar cind ești înăuntru / strigă, strigă cit te țin / puterile ba chiar mai / mult pină cind tu / însuți devii strigăt / Ei or să creadă că tu / cinți ; o să-i faci fericiți / și-or să te iubească". Mai sfătuiți-ne și fie-vă milă.

AIOANEI GHE. : Bateți la mașină sau lăsați-ne in pace.

NICOLAE GAVRILOVICI : Zei : „Forme / diforme / de înșelare / Vise / deschise / înspre neant / Credința / călcată / în picioare / Înveșmintată / -ntr-o filă / din Kant / Toate erau / flori / în amurg / lacrimi / ce curg / dintr-un sicriu. / Zeii / priveau / din fierul de plug / Spre / asfințitul / orb și tirziu / Mut / am crezut / necercetind / Și-am stat / înșelat / de propriul meu / trup / Dar / am rămas / de pripas / mestecind / Marea durere / din pieptu-mi / de lup". Într-adevăr și de pripas și de prisos.

NICEA : Nu mai puneți plic in plic, nici timbru. Dacă tot faceți cheltuieli suplimentare, bateți la mașină.

GEORGE DE VEDE : Trei micimi măsură : **Gauguin:** „Îi povesteam mamei / că un pictor / și-a lăsat femeia / și-a plecat / in mările calde / cum face / la noi, cucul. / Și ce s-a intimplat / cu oasele lui ?" **Natură moartă :** „Lumina cade pieziș / in oglindă / Nici-o legătură / intre telefon / și imaginea / aceleia care / se duce acasă / senină". **Miinile :** „Cu miinile / numai cu miinile / Totul se cară / și sufletul / tot cu miinile / se înfășoară. / Cu miinile / apuc cuvintele / din care / singele-mi curge". Atita e, atita dăm.

NICULESCU MIHAI : Nimic și nu. Cei doi ortaci, de tot săraci.

ANDREI CAUCAR : Vint solar : „Uliul îmi robește sus destinul / are pui flăminzi in albastrul stincos / poate oricind să-mi surpe clipa / vămile aerului scot sunete mai pure / decit voința cintărețului /.../ fir de iarbă minat de vintul solar / spre marginea verde a universului / ca un păstrăv voi sălta din galaxie / ca un șarpe fără umbră imi voi duce visul / numai vintul solar va adia spre lumile / din noi". **Drum geamăn riului :** „Erau acele seri niște poeme simple / sub steaua asupritoare a cărnii / visul alerga din lanț slobozit / viermii intrau in neființă / lingă întunecatul riului / noaptea scotea ciini fioroși / urși văzuți numai de caii căruțașului. / Stele duble au ochi de copil / abia inecat in măreția serii / păstrăv suitor / pe cerul sfărimat al riului. / Erau acele seri niște poeme simple / un fel de șezătoare cu fete furate / feciori cu copite de cai fugăriți / in peșterile albastre / in dimineți / cum aceea din miine și miine". Aceasta, fără ultimul vers și fără cacofonia din titlu, pe care le-am șters. Deci : bună stofă : tăiați și croiți atent, costum de zile mari.

MARINELA IACOB : Turmele cerului : „Cel mai frumos bărbat din lume / era un vinător de sticlă / in El iernile coceau struguri / și verile pluteau ca păsările de zăpadă / ghiocelii infloreau in mere / și iarba strănuta in gutui / un nor singeriu / pindea turmele cerului / ancorindu-le / era darul lui pentru mine". Paște oile Norule, dar neancorate, la iarba care să nu strănute in gutui nici ea. Adică, improprietăți.

CEZARINA GHERGHIȘAN : Acest Nimeni la ușă : „Ruguri clădești din copaci incă vii / N-ai loc nici măcar de cenușă / În preajmă-ți rămin doar pietre pustii / Nu-ți ciocăne nimeni la ușă / N-ai cui să imparți nici sare nici piine / Un ochi ți se sparge in virf de cuvint / Și cind obosit te mai latră un ciine / constați c-ai ajuns doar un pumn de pămint / Un pumn de țărină incet mișcătoare / Pe care furtuna o zvirle la mal / Spre alte tărimuri picioarele-ți goale / Te duc nerugate călare pe-un val / Pe-un val decit sufletul tău mai inalt / Cu rouă pe buze și-n ochi c-o sclipire / Un vint necuminte in fire c-un salt / Îți suflă-n ureche o nedumerire". Dacă aceasta are pe cite cineva la ușă, celelalte arată ca niște uși cam pentru nimeni, cam spre nicăieri. Altele.

VERONICA DANA CRĂCIUNESCU : Ar fi aici trei fără titluri, precum urmează : „Numai tu, înțeleptule, / ca să sugrăvești cu întunericul / pletele zeului / sacrifici nopțile pe rind / numai tu, înțeleptule / Zugrăvești in ocru grădina / cu singe din umărul sting". Și astfel : „Ploaia cu cap de pisică legănindu-se in aer / și-n fața mea o ușă surizindu-mi" și tot așa : „Deși Jeni nu este de aceeași părere / eu cred că există lucruri fericite / spre pildă, acest revolver cu păr alb / pe care l-am inchiriat ieri / de la o foarte bătrină doamnă". Parcă sint și sint că par. Deci, de ce să dăm cu parul ?!

GEORGE SCHINTEIE : Scinteiați la **Antologie** cu : **Fluturi albi, Atit de-apropierea..., Joc cu păpădii, Catedrala luminii.**

George Schinteie

Fluturi albi

Vine un cal
La marginea copilăriei
Vindecindu-mă de somn
Ca și cind cineva mi-ar scurta
Pletele
În cel mai potrivit anotimp
Fluturi albi — lacrimile zorilor
Trec răsăritul
Prin sufletul mamei

Atit de-apropierea...

Acesta e bănuțul din ochiul tău
Căzut
Genunchii mi se fring
Cind vreau să ți-l ridic
E prea puțin e prea curind
Vintul iți atinge sinii
Soarele revarsă zorii și impotmolește
Gestul de cuprindere
Al brațelor temute
Peste umbra coapselor
Acesta e bănuțul din ochiul tău
Rănit
Primește sărutarea străluminind in gind
Atit de-apropierea
Atit de-ndepărtarea

Joc cu păpădii

Bate limba clopotului ca
Umbra mănăstirii Cozia
Peste involburata neodihnă a
Oltului
Înainte de trecerea pragului
Mirii lasă sărutul in ciutura
Fintinii
O sete continuă cuprinde-ntunericul
Subacvatice zimbete se irosesc
În icrele peștilor
Sfidindu-ne
De-o parte botezul
De alta incercarea de a trece
Amiaza-n copilăria cu miei
În dangăte regulate
Prin urechea firului de păr
Limba clopotului numără
Petalele diademei ce-o poartă
Dezinvoltă mireasa
Simulind simplul joc
Cu păpădii

Catedrala luminii

Ca un apus in genunchi
Mă rugam pe aripa fluturelui
Să-ntirzie ploile toamnei
Să-ntirzie
Cite-un zimbet sau cite-o speranță
Se furișa ca un vierme in miezul de măr
Neliniștindu-mă
Ca un apus in genunchi
Mă rugam
Mama vitregă-și spală-n vorbe
Blestemul
Numai melcii incercau
Printre pașii incerți de pe
Caldarim
Să găsească lumină

Soarele-n rugăciune, șoptesc :
Temeți-vă

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXI)

Armata lui Gingis ajunse la porțile Buharei, cetate slăvită, cu ziduri puternice și inalte, inconjurată de un șanț adinc plin cu apă.

Marele Han ciștigase citeva bătălii hotăritoare folosind vechiul șiretlic al retragerii aparente din fața dușmanului pentru ca apoi, printr-o mișcare de invăluire, să se intoarcă și să lovească din flanc.

Noaptea dădea ordin să se aprindă focuri multe imaginind o tabără falsă dar la adăpostul intunericului, marea armată se pierdea in imensitatea cimpiei pentru ca să apară pe neașteptate in spatele dușmanilor.

Cruzimea și neindurarea războinicilor cu fața smeadă, călărind pe cai mici și cu coada lungă se răspindise in tot imperiul șahului. Astfel că ințelepții cetății, bătrinii și sfatul războinicilor hotărîră, văzind numărul nesfirșit al călăreților răspindiți in jur, să predea orașul fără luptă. Nu aveau de unde să știe că in afara armatei mongole tabăra era intesată de zeci de mii de prizonieri scăpați ca prin minune de la moarte.

Marele Han ieșise din apatia și somnolența ce-l stăpinise in tot timpul lungului marș, războiul ii redase vitalitatea de odinioară, trufia invincibilității, nerăbdarea cuceritorului și setea de răzbunare.

În zorii unei zile de primăvară cele unsprezece porți masive se deschiseră larg și bătrini cu barbă albă și lungi turbane infășurate in jurul capului se arătară purtind pe tăvi de alamă cheile uriașe din argint, semnul capitulării necondiționate. Coboriră podurile suspendate și mongolii năvăliră in oraș din unsprezece părți.

Primul intră Marele Han călare pe armăsarul său alb, privind incruntat pe sub coiful de fier cu săgeată apărătoare in dreptul nasului. Nu avea nimic din măreția sclipitoare a generalilor musulmani. Nici aur, nici zale cu pietre prețioase, nici o altă podoabă care să-l deosebească flagrant de ceilalți osteni. Era impozant prin statura sa deosebită, inaltă și puternică și mai ales prin ciudata barbă roșie care-i inconjura obrazul.

Trecu călare printre șirurile lungi ale locuitorilor căzuți cu fața la pămint avind in stinga pe cei doi generali de armată și in dreapta pe purtătorul marelui steag de care atirnau nouă cozi de yak fluturind in vint.

Ajunse in piața din mijlocul cetății și măsură din ochi clădirea impunătoare a geamiei precum și numeroasele scări de marmură ce suiau spre arcadele intrării principale.

Marcel Chițac : „Peisaj"

Un bătrin preot strigă cu voce subțire : „Trăiască soarele răsăritului și stăpinul lumilor, marele kagan !". Un murmur infundat se auzi din rindul locuitorilor adunați in piață și inconjurați din toate părțile de mongolii călare pe caii lor atit de puțin arătoși.

Marele Han dădu pinteni armăsarului și acesta incepu să urce săltat treptele sfinte ale geamiei. Ajungind in fața intrării intrebă ce fel de palat este acesta și i se răspunse că este casa lui Alah, stăpinul vieții și al morții in cer și pe pămint. Privi imensa sală rotundă susținută de stilpi imbrăcați in aur și fildeș și văzu cartea sfintă a Coranului odihnindu-se pe o masă de argint precum și scaunele sculptate ale marilor preoți așezate in jur. Descălecă și pătrunse in răcoarea geamiei dindu-i ocol cu pas măsurat, studiind cu atenție fiecare obiect. Nu-l insoți nimeni in tot timpul acestei incursiuni. Poporul Buharei continua să zacă ingenuncheat in larga piață avind in frunte sfatul bătrinilor purtind cheile de argint ale cetății pe mari perini de catifea roșie. Ei hotăriseră să predea cetatea fără luptă, potrivit perceptului musulman că sabia nu cade asupra capului plecat și iată că acum așteptau mărinimia și indurarea hanului de la răsărit.

Lui Gingis nu-i plăcu interiorul bogat și nu ințelegea de ce trebuie să te rogi Domnului intr-o casă inchisă.

Ieși in soarele orbitor al dimineții și ținu un scurt discurs, de fapt dădu niște ordine clare. Intii ceru un inventar precis al tuturor bogățiilor din cetate, aur, argint și diamante. De asemenea, puse să se alcătuiască o listă specială cu meseriașii cetății și aceștia să fie despărțiți de restul prizonierilor.

Apoi se așeză pe un morman de covoare și perini de mătase și in timp ce aștepta sosirea oștașilor plecați după pradă incepu să se ospăteze inconjurat de căpitani și conducători de oaste.

În tot timpul festinului puse intrebări iscusite mai marilor cetății vrind să afle locul unde se găsește acum Șahul Mohamed impotriva căruia nutrea o ură nestăpinită. Primi răspunsuri evazive și nelămurite.

Curind prin fața lui incepură să defileze șiruri de cămile incărcate cu tot felul de bogății : ostași purtind tăvi și vase de aramă, șei meșteșugit lucrate, covoare scumpe cu țesătură moale, burdufuri cu vin vechi și dulce ca mierea, saci umpluți cu orez fin.

Pină seara tirziu ținu această paradă a jafului și cind ultima casă și ultima pivniță fu scotocită, dădu ordin ca toți locuitorii Buharei să fie scoși pe cimpul de la marginea orașului.

Rămase multă vreme pindind de pe meterezele inalte scurgerea lentă a miilor de prizonieri, bărbați, femei și copii și-și dădu seama că numărul celor din cetate depășește cu mult numărul oastei sale și că aceștia s-ar fi putut apăra multă vreme dacă bătrinii bei și imami n-ar fi hotărit predarea orașului fără luptă.

Cind răsări luna peste orașul pustiu, Marele Han privi pentru ultima oară zidurile trufașe și cupolele aurite. Zimbi răutăcios și simți vechea repulsie față de tot ce e clădit pe piatră și dădu ordin ca orașul să fie aprins din toate părțile deodată.

Curind, flăcările inalte inroșiră cerul luminind pină departe in valea unde prizonierii incepură să fie masacrați fără milă. Era legea de fier a războiului său. Dușmanul nu trebuie ocrotit, fiindcă atita vreme cit este viu, ura lui impotriva stăpinitorului va fi la fel de vie.

Se inchise in iurta lui și chemă pe inteleptul kitai intrebindu-l cu prefăcută smerenie dacă ura poate fi mai puternică decit mila.

Mircea Micu

CONFABULE

Un țăran trece strada

Înainte de a-și cumpăra apartamentul, au stat amindoi in gazdă. Ba pe la unul, ba pe la altul, unde se nimerea, dar tot prin margini de oraș, unde casele erau scunde și lungi, inconjurate de grădini mici, imprejmuite cu garduri vechi, de lemn putred, la porți cu cite un prun sau cu vișin, mai rar cu salcimi ; și in mijlocul curții mai erau puțurile americane, niște tuburi de beton in care abia intra găleata. Nu era cine știe ce, se intimpla să fie dați și afară de cite o gazdă mai rea, ori mai săracă la minte, dar se iubeau, așa li se părea atunci, la inceput, și incă vreo citiva ani după aceea. Aristița căuta mereu să-l facă mai bun, se arăta veselă chiar și atunci cind simțea că necazurile o ineacă, zburda in jurul lui, tot rizind cu ochii. Se simțea din asta că e mindră de a-i fi nevastă, dar și de a-l fi adus in oraș. Astăzi el știa că veselia ei se datora mai mult celui de-al doilea gind. Doar ea, Aristița, se zbătuse atita ca să-l smulgă de acasă, dintr-ai lui și să-l aducă acolo unde, își inchipuia ea, va fi mult mai bine, mai frumos pentru amindoi. Dacă ar fi știut atunci, ar fi avut vreme să scape de ea, erau doar la inceput, o iubea, dar incă nu i se părea că se poate muri dintr-asta. Dar atunci căuta să-i facă toate chefurile inminunindu-se, nu atit pentru bucuria lui, cit pentru bucuria ei. Pentru că de știut să se bucure, știa să se bucure, cu tot sufletul, numai că ea uita repede de ce s-a bucurat și atunci, ca s-o vadă bucurindu-se din nou... unora le place să primească, altora să facă daruri. Aristiței ii plăcea mai mult să primească. Credea chiar de la un timp că tot ceea ce primea i se cuvenea numai așa, pentru că exista in viața lui, ca un mare noroc, ca o mare fericire.

— Nu ințelegi, ii spunea, nu înțelegi cit de norocos poți fi pentru că ești cu mine. Alții ar da orișicit. Nu mă meriți, ii spunea, ca și cum ar fi fost o decorație, vie, prinsă de inima lui.

Înțelegea abia acum că și asta nu era decit tot un fel de a-l subjuga, de a-l aduce acolo unde nu fusese niciodată — in genunchi, mulțumind celui sau celei care l-a ingenuncheat. Or, o femeie care vrea să-și ingenuncheze bărbatul ar fi trebuit să știe, că, odată ingenuncheat de ea, acesta va fi ingenuncheat și de alții, mereu. O răzvrătire surdă, neclară, însă puternică, prinse să se facă simțită din partea lui. Aristița incepu atunci să plingă.

Iulian Neacșu

LA ÎNCEPUT A FOST TEIUL...

Urmare din pag. 1

Chinezului. Sub el, se știe, se ținea sfatul bătrinilor. Sub el, se bănuie, a pierit chinezul satului din vremea bătăliei cu răitarii imperiali, veniți să supună satul. Cum urma lui a pierit, nici un ciot de cruce din morminți nu-i legat de numele său, am povestit (nu numai) satului că acel chinez a trecut in carnea teiului. Și satul a crezut. După bătălia pomenită — un asalt in toată regula la care au luat parte 400 de cavaleriști germani și 6—700 de călăreți și pedestrași sirbi, multe case au fost pirjolite iar biserica bătrină s-a mistuit in flăcări. Am presupus că slătinarii și-au făcut biserică din Tei și iarăși nu s-a mirat nimeni din sat că așa a fost. Călăreților acelora li se striga, din toate părțile : „noi nu ne supunem" (asta o spune o cronică) — glăsuiau, atunci, țăranii și (toți) teii, merii și (intreg) Timișul, și munții din Țarcu pină-n Semenic. Tot pe atunci, junii plecați in lotrie cintau de răsuna pădurea : „Ține Doamne tot așa, nici cu turcu', nici cu neamțu' !" (și cintecul e trecut in cronici), s-au păstrat indestule nume ale harambașelor lotrimii — cind l-am „uns" intr-un asemenea rang pe Tărăbugă (nume străvechi), din nou nu s-a mirat nimeni că așa a fost. Am repetat : „așa a fost" fiindcă azi, orice slătinar așa iți povestește istoria satului — după cum a citit-o in „Ierni peste tei", „Calendar pe o sută de ani" și „Moara de apă". Care n-a citit cărțile a auzit de la alții. Ceea ce a trecut din povestea orală in literatură s-a reintors la obirșie.

Deschideri etice

Urmare din pag. 1

refacerea acestui teren propice: prezintă „fructul" și-i cere societății lor pentru plantarea lui). Ori Vasile Pozdare (din „Fiul secetei") : omul ars pe dedesubt de flăcările setei de putere („puzderiile" sau „spuldăriile" sint resturile vegetale, mai ales din cinepă — ce se aruncă in focul lui Sumendru toamna ; au rolul „uleiurilor sfinte" care la antici intăreau focul de pe altar) ; numele conține in sine însuși două determinante anankologice (de la „ananke" — soartă, destin), de vreme ce arderile eroului sint și minerale, determinante, interne — dar și simple vilvătăi, „foc de paie". Este o preocupare mai largă a scriitorilor noștri, mai ales a autorilor de romane țărănești, a marilor țărani din literatura română, pentru investigarea esențelor logosului; romanul țărănesc fiind, la noi, o specie mult cultivată — și derivind esențial din tragedie pentru că în lumea țărănească se păstrează elementele acesteia așa cum le definește Aristotel — insistența reluării lui duce la performanțe foarte inalte. Iată, de pildă, in privința paronomasiei, cit de departe a ajuns Marin Preda in numele lui Călin Surupăceanu din „Intrusul" : se intilnesc, in persoana acestui erou, două destine, cel al Zburătorului („Călin" : vezi revenirea sa la prima iubită care-l așteaptă, după vreo 7 ani, cu un copil ce se cheamă „Ca tatăl meu, Călin") — și cel al Meșterului Manole („Ziua ce zidea / Noaptea se surpa" — de aici, „Surupăceanu") — aceasta din urmă, in ipostaza sacrificială, icarică, de erou care in zborul spre pămint se transformă in fintină. În indecizia eroului (cuprinsă in numele său), in neputința de a alege un cerc sau altul, stă drama lui, un „a fi sau a nu fi" modern.

La fel de interesant, din punctul de vedere al paronomasiei, mi se pare numele lui Alexandru Ghețea din „Caloianul". Este eroul unei epoci, un „Monu" ce stringe in brațe și satul și orașul, care adună in sine răul epocii sale, il culege bob cu bob, pentru a-l arunca din lume odată cu sine însuși. El este Alexandru (bărbatul ales ; cel de-al doilea nume al lui Paris; simbolul antic de dinaintea lui Caesar — așa cum Vasile este simbol bizantin, postcezaric), care trăiește organic in imperiul răului, aleargă in galop culegind magnetic elementele maligne, trăind cu o frenezie interioară, controlată rațional, bucuria pătrunderii de aceste elemente — pentru ca apoi să le „inghețe", să le imobilizeze, ducindu-le, odată cu sine, pe apă. Destinul lui este apropiat de al acelui „Pharmakon" din cetatea antică : in vremuri de calamitate, ori ritual, din cind in cind, pentru a curăța răul ori pentru a-l preintimpina, in Atena se alegea un personaj spre sacrificare. „Pharmakon" ieșea apoi dintre zidurile cetății lăsind in urmă locul curat, el era „leacul" (vezi numele) magic impotriva calamităților sociale ori naturale. Din aceeași tulpină magică crește, la noi, Caloianul: păpușă de lut intepată de fete, ingropată in marginea satului, dezgropată peste citeva zile și apoi aruncată pe riu in cortegiu floral pentru a asigura fertilitatea solului (este un ritual de primăvară): se inlătură, astfel din glie partea stearpă, rămine pămintul bun de a primi sămința.

Această realitate mitică se așează in spatele unei materii românești pe care o explică in plan simbolic. „Caloianul" lui Ion Lăncrănjan desfășoară un moment de regenerare politică a României, de după 1965, cind toate forțele inaintate ale spiritului public se concentrează in direcția realizării unei doctrine de program politic reînnoit. Prozatorul a desfășurat in mod curajos și documentat o intreagă pinză de viață politică postbelică, aducind o perspectivă justificată al cărei obiect principal rămine Lucrețiu Pătrășcanu. Pentru „Caloianul", umbra acestuia trebuie considerată un simbol. De altfel, romancierul dă un temei simbolic și altor personaje.

Alexandru Ghețea este un astfel de personaj — simbol care lasă in urmă leacul regenerării după ce adună in sine răul sacrificindu-se odată cu el. În altă ordine de idei, el este un „spoliast" de felul personajelor de baladă, al ciobanului mioritic (am analizat tema in romanele lui Paul Anghel). „Spolia" sint prăzile pe care eroul mitic le poartă pe trupul său : după ce doboară leul din Nemeea, de pildă, Hercule se imbracă in pielea lui ținind, astfel, sub ascultare această categorie a răului pe care a invins-o. Eroul de baladă poartă, pe hamurile calului, ochii balaurului pe care l-a invins : sint elemente din „blazonul" eroilor reprezentativi. Ciobanul mioritic este un „spoliast" de tip superior : el deține in ființa sa regnul vegetal („Mustăcioara lui / Spicul griului..."), dar și pe cel mineral („munții mari") și pe cel astral (luna, soarele, stelele); el deține, de fapt, in ființa lui cosmosul insuși, astfel că face imposibilă moartea ca dispariție fizică (de aceea nu se teme de ea !), o convertește in integrare cosmică interioară. Un astfel de personaj mi se pare a fi Alexandru Ghețea: pregătit prin originea țărănească și prin credința cosmică in viață el irumpe in lumea cetății ca un bulgăre de zăpadă adunind, in rostogolire rapidă și impetuoasă, mizeriile vieții de tot felul și aruncindu-le dincolo de ziduri. Legea pe care o lasă in urma sa este tocmai legea tragediei antice: „nimic prea mult". El dă o soluție etică societății cerind fiecărui individ public al ei să elimine excesul din comportare. Toate neregulile, „relele sociale" de care se impregnează „Caloianul" sint, de fapt, efecte ale excesului cite unui individ. Nu „legea" este de vină — asupra acestui fapt revine obsedant Alexandru Ghețea — ci graba, excesul celor care vor s-o aplice. Societatea este intr-un fel paralizată de greșelile, mărunte in aparență — dar repetabile, devenite cercuri vicioase — ale indivizilor ei. Se cere un imperativ moral — o frinare și o infrinare — ori un imperativ etic — o oglindă care să-i fie pusă in față. De aici, retorismul pe de o parte (discursurile ori articolele lui Alexandru Ghețea) — și dorința lui interioară, pe de altă parte, de a se contopi in răul social, fără a se opri, însă, la vreuna dintre fațetele lui, dizolvindu-se in toate (vezi și aria foarte largă a narațiunii care acoperă aproape toate manifestările sociale) și dispărind, simbolic, impreună cu răul esențial, cu rădăcinile lui.

Un asemenea cod etic, cum este legea de fier a hybrisului, de origine tracă, a format societatea clasică grecească, a modelat o civilizație care altfel risca să izbucnească floral, necontrolat, intr-o greșeală a istoriei, așa cum atitea și atitea societăți s-au constituit in trufașe greșeli istorice negăsind cheia de aur a echilibrului. Ea este regăsită de scriitori ca Ion Lăncrănjan ori Marin Preda, zăcind ca un lanț ruginit in stratul țărănesc arhaic din Ardeal ori din Muntenia. Ridicarea acestui lanț merită minimul efort de a-l curăța de rugină; zăngănitul lui cheamă din adincuri către ordine și echilibru, chezășia propășirii, a echității, a bunăstării sociale. Ion Lăncrănjan este unul dintre corifeii cei mai autorizați ai **omeniei istorice pe care o are in vedere noua etică și echitate socialistă**, un militant pentru răspindirea acestui cod de reguli ce vin din timpuri străvechi spre a legitima, spre a verifica, in fond, timpul nostru. Fiind in vecinătatea tragediei grecești prin folosirea instrumentelor ei — paronomasia, legea hybrisului — scriitorul recreează premizele acestui glorios gen literar.

P. S. „Pro captu lectoris habent sua fata libelli". Traducem pentru Mircea Iorgulescu : „Intrate in miinile cititorului, cărțile își au soarta lor". Mircea Iorgulescu scrie despre cărțile altora, dar nu știe să fie pacient cind alții scriu despre cărțile lui. În răspunsul său, **„Criticii volintiri" și Panait Istrati, (România literară,** nr. 43), M.I. se ascunde ba după Gherea, ba după Panait Istrati, aruncați inainte ca niște care de asalt, cu rostul de a face uitat fondul problemei. Ce are Gherea cu faptul că M. Iorgulescu „parazitează", ii folosesc proprii termeni, contribuția lui Alexandru Oprea privitoare la Panait Istrati ? Ce are Panait Istrati cu incercarea de „anexiune frauduloasă", o formulă din repertoriul lui Mircea Iorgulescu, anexiunea prin care meritele predecesorilor Alexandru Oprea și Eugen Barbu sint trecute in contul lui Mircea Iorgulescu și Alexandru Talex ? Acesta este fondul problemei. Iar dacă e de dat un răspuns la ele, nu Gherea și nu Panait Istrati trebuie să răspundă. Cit despre „criticii volintiri", ne face plăcere să dezvăluim cititorului ceea ce M.I. s-a străduit să ascundă din textul lui Gherea. Revista numită de Gherea este **Convorbiri literare,** iar „criticii volintiri" sint d-alde Mihail Dragomirescu, S. Mehedinți, P.P. Negulescu și alții ca aceștia. Excelentă companie. M.I. a „pierdut" pe drum miezul chestiunii. Nu e prima dată cind M.I. se poartă „infidel" cu un text luat in folosință. Cum să numim procedeul : „anexiune frauduloasă" sau „manipulare frauduloasă" ? Rămine să-și aleagă singur formula.

CUMPĂNĂ

Așchii

Scrisori de pe o planetă vecină. Una din cele mai interesante probleme cu care se confruntă umanitatea lor este aceea a geniului. Despre comportamentul geniului pe planeta noastră știe toată lumea, așa că nu voi insista. Pe planeta vecină nu se intimplă nimic in afara acestei mari probleme, in sensul că noi putem trăi, din cind in cind, și fără genii dar ei, fără contribuția lor, nu pot realiza seriozitatea maximă a existenței. Au citiva teoreticieni care se ocupă zi și noapte de această chestiune, insă prea mare incredere nu am observat că li se acordă. Inșii planetei respective știu că orice om se contaminează de problema pe care o cercetează, ei cred in cercetători ca subiecți și, din această cauză, obiectivitatea lor este doar obiectivitatea lor. Dispun și de opinii de natură folclorică, opinii care ii echilibrează de ori cite ori au nevoie. De exemplu, cind este văzut pe stradă un scălimb (adică, șchiop, damblagiu sau cocoșat) auzi, fără doar și poate : „precis că ăsta este genial !" Cind traversează o instituție (ei viețuiesc numai in instituții) o ființă calocagatică, privitorul se bucură dar are un moment scurt și imprevizibil de adincă tristețe : „totul este atit de perfect incit nu mai incape și geniul" ! Altfel, cercetările lor se desfășoară intr-un mod organizat. Întrebarea care ordonează orice răspuns posibil, este următoarea : „La ce virstă apare geniul ?" Unii spun că numai copiii sint geniali pentru că nu știu să mintă, de unde se poate deduce că geniul se impuținează pe măsură ce știe. Alții afirmă că geniul aparține doar tinereții și toți venerabilii (sint mulți și la ei) se posomorăsc pină cind, cu vremea, realizează că motivul supărării este cu totul altul. Cei mai mulți zic precum că geniul ar aparține ființei virstnice pentru că o ințelepciune caracteristică nu se ciștigă la o virstă fragedă. Este doar o aripă. Pentru ca ideea să poată zbura, se constituie și cealaltă aripă din cercetătorii care își pun legitima intrebare : „La ce virstă moare geniul ?" Unii afirmă că, imediat ce descoperă limbajul, geniul are un șoc și piere brusc. Societatea ar avea de-a face numai cu reminiscențe antelingvistice. Noi pămintenii deducem că foarte multă sensibilitate este, pe drept, presupusă. Alți savanți spun că geniul moare cam la virsta de 33 de ani după ce cucerește tot. Ei nu pot preciza dacă personalitatea respectivă cucerește pentru că reușește să moară sau moare pentru că a reușit să cucerească. Se bănuiește, de către fizicieni, că geniul ar fi doar o particulă animată de niște mișcări circulare. Așa se explică de ce ironicii lor spun că ar fi vorba despre un cerc vicios. Sint destui care, depășind virsta fatidică, incep să se intrebe, la modul cel mai firesc, dacă mai au șansa geniului. Deci problema ii preocupă. Întrebarea : „Oare mai am timp să fiu și genial ?" este, la ei, un loc comun. Unul dintre cercetători s-a mulțumit să producă o singură intrebare pe care a adresat-o tuturor membrilor societății respective ; ea sună astfel : „Poate fi gindită orga ?" După ce au consumat clipa de perplexitate toți inșii negeniali au răspuns identic : „În mod sigur, orice orgă poate fi gindită". Ceilalți, genialii, au stat pe ginduri ca pe fotolii : intrebarea i-a incurcat și, ca să poată găsi un răspuns plauzibil, ascultă, cu disperare, orga. Chiar și acum cind eu vă scriu citeva cuvinte, ei ascultă, intr-o crincenă și ambițioasă extază, orga.

George Alboiu

Autenticitatea vocației

Urmare din pag. 1

Cluj. (Nu știu unde este angajat acum; termenul „angajat" imi displace, pentru că interpretul cintă in toate zonele României și pe toate meridianele lumii). Apoi l-am intilnit de vreo două ori la Alba Iulia. O dată era in turneu cu aprigul și dăruitul Tudor Gheorghe, olteanul, insoțiți de Onu, unul din cei mai capabili organizatori de spectacole din țară.

Dumitru Fărcaș e un om de statură puțin peste medie, dar indesat, gros ca un trunchi de gorun vechi, cu niște ochi mititei, pe care are dealtfel inclinarea de a-i inchide in timpul cintatului. Fața ii e galbenă, mai bine-zis gălbuie, ca mierea; nasul puțin ascuțit și gura strimtă, cu buze subțiri; grumazul gros — apoi incepe trunchiul. Am zis ca de gorun și constat că se trage din satul Groși, de lingă Baia Mare. N-am fost in satul său natal, dar nu știu ce-mi spune că intre denominația satului și constituția oamenilor care-l locuiesc este o interdependență.

Mai are Dumitru Fărcaș un torace mare, bombat: torogoata presupune o respirație urieșească, hogașiană (ca să nu zic: homerică). Și totuși, melodia pe care o iscă instrumentul capătă, pe la intorsături, un susur de inserare calmă, o melopee de șoaptă. Alteori, toracele se umflă viguros, torogoata ia o poziție aproape verticală și melodia ce iese de pe borte se inalță la cer. Ascultătorul dar și interpretul insuși pierd atunci simțul ponderal. Ca-ntr-o plutire dincolo de orice amănunt contingent : o stare care este definită de esteticeni — **inefabilă.** O definire mai exactă nu au nici esteticienii și la o adică e bun și acest cuvint. À propos de esteticieni. În urmă, iarăși, cu mulți ani, cind Dumitru Fărcaș era la inceputurile sale (ii dăduse un certificat de consacrare o bătrină cintăreață din zona Clujului, Maria Precup, dar un juriu obez il denotase) deci cind el era la inceputul unei mari hărăziri, comentam cu un prieten, de profesie estetician și care-l aprecia superlativ imbiindu-i următoarea comparație: la anumite popasuri ale melodiei nu-i pot compara cintecul decit cu sculptura lui Brâncuși, **Cocoșul.** Sculptură pe care n-am văzut-o aievea, decit in poze și-n descripții, dar ascultindu-l pe Fărcaș mi se pare c-o intrezăresc de-aievea. Prietenul estet mi-a dat dreptate și eu m-am bucurat că am reușit să fac o comparație cit de cit interesantă.

Dumitru Fărcaș, un bonom după cit i-am citit caracterul, cintă la un instrument născocit destul de aproape de timpul nostru, pe la inceputul veacului. Cel mai mare inaintaș al lui a fost, in Banat, Luță Ioviță. De altfel, in Banat, și in alte zone acum, acest instrument răsună in mai toate satele. Fărcaș a dus instrumentul in satul lui din Nord. Și cu toate că unealta e relativ recentă, el ne zice prin tubul ei melodii ancestrale. Ascultindu-l, ne simțim și prin acest intermediu fragil solidari cu cei din veacuri. N-aș vrea să uit din această schiță de portret să amintesc că Dumitru Fărcaș este titrat al Conservatorului din Cluj.

Criticii de specialitate folosesc pentru maeștri dovediți ca atare termenul de virtuoz. Urechii mele nu-i sună prea bine acest cuvint. Dind tribut, totuși, specialiștilor, eu aș zice că Dumitru Fărcaș este totdeodată și un virtuoz și un virtuos.

m a p a m o n d

O EUROPĂ A PĂCII ȘI COLABORĂRII

Țară europeană, angajată cu toate forțele într-un dinamic proces de dezvoltare economică și socială, România, care a dat un greu tribut de sînge în ultimul război mondial, este vital interesată în edificarea pe continent a unui climat de pace și securitate, de colaborare fructuoasă, pentru a se putea consacra, alături de celelalte state europene, muncii pașnice în favoarea bunăstării și progresului general. România socialistă, președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acordă o însemnătate primordială atît stării existente pe continent, cît și rolului și răspunderii Europei în soluționarea problemelor grave din viața internațională, direct proporționale cu ponderea sa militară, politică, economică, tehnico-științifică și culturală, cu condiția sa de factor important al dezvoltării vieții mondiale.

Într-un spirit lucid, adînc marcat de preocuparea pentru destinele Europei, țara noastră a analizat constant, cu obiectivitate, realitățile îngrijorătoare, mai cu seamă pe plan militar, cu care se confruntă continentul, pe solul căruia se găsesc cele mai mari cantități de arme nucleare, chimice și clasice, precum și dispozitivele militare ale celor două alianțe militare — N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia.

Nu poate să nu trezească o vie îngrijorare faptul că statelor europene, împreună cu S.U.A. și Canada, le revin 80 la sută din totalul cheltuielilor militare mondiale, adică circa 800 miliarde de dolari! Popoarele europene se află sub amenințarea permanentă, de maximă anvergură, a armelor nucleare instalate sau în curs de instalare în Europa și spectrului cumplit conturat de concentrarea în spațiul european sau vizînd continentul nostru a celei mai mari părți a arsenalelor nucleare mondiale. Mai mult decît atît, orice conflict armat declanșat în Europa și care, potrivit majorității specialiștilor militari, ar degenera rapid într-unul nuclear, ar avea repercusiuni ireparabile nu numai la scara continentului, ci și la cea a întregului glob.

Toate aceste realități dramatice, evidențiate în mod repetat și ferm de președintele Nicolae Ceaușescu, îndreptățesc și dau greutate noii chemări adresate de la înalta tribună a Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România, tuturor statelor europene, S.U.A. și Canadei, de a acționa cu întreaga hotărîre, mai activ, pentru o conlucrare mai strînsă în soluționarea problemelor dezarmării și păcii, ca și ale dezvoltării economice și sociale. Subliniind marea răspundere ce incumbă guvernelor statelor europene în fața popoarelor lor și a întregii lumi, România consideră că este de datoria acestora să întărească colaborarea și unitatea, căci, numai unită, Europa va putea juca un rol mai important în găsirea unor soluții pozitive problemelor complexe ce grevează viața internațională, conducînd către instaurarea unei păci durabile pe continent și în lume.

Sfîrșitul anului politic 1986, declarat de O.N.U. Anul Internațional al Păcii, a fost marcat de o serie de evenimente de o certă semnificație pentru manifestarea voinței politice a statelor, de dinamizare și concretizare a procesului de edificare a unui sistem trainic de securitate și cooperare în Europa — una dintre preocupările majore ale politicii externe a României, promotoare a unor țeluri vitale pentru viitorul continentului.

Un eveniment major a reprezentat încheierea cu succes a primei faze a Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa de la Stockholm, prețuit de președintele României cu o inspirată și plastică formulare — ca ivirea unei raze de lumină în situația internațională gravă existentă pe continent, ca o demonstrație că înțelegerea între state este posibilă. Documentele foarte importante adoptate de Conferința de la Stockholm au fost apreciate pozitiv de conducătorul partidului și statului nostru, în concepția căruia ele corespund pe deplin cerințelor popoarelor din Europa și din întreaga lume și au făcut posibilă trecerea, în continuare, la tratative în vederea realizării unor acorduri acceptabile în domeniul dezarmării. Acum este timpul trecerii neîntîrziate la transpunerea lor în viață, cu bună credință, de către toate statele participante la Conferință.

În căutarea unor soluții realiste și eficiente, România consideră de o mare însemnătate realizarea unei înțelegeri între țările Tratatului de la Varșovia și țările N.A.T.O. și intensificarea eforturilor acestor țări pentru înfăptuirea dezarmării și păcii în Europa. În actuala situație creată de încheierea fără rezultate concrete a întîlnirii la nivel înalt sovieto-americană, este necesară participarea directă a membrilor celor două grupări militare la negocieri privind un acord pentru eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune, promovarea transformării apropierii de poziții înregistrată în această problemă în acorduri concrete și continuarea tratativelor pentru realizarea eliminării tuturor armelor nucleare de pe continent.

Desen de Marian Avramescu

Președintele Nicolae Ceaușescu a dat o înaltă apreciere propunerilor prezentate de Uniunea Sovietică la întîlnirea de la Reykjavik, considerîndu-le o abordare nouă a dezarmării nucleare, a politicii de pace, care va exercita o puternică influență în întreaga lume, deschizînd perspectiva realizării unor succese în domeniul dezarmării și păcii în Europa și în lume. În viziunea țării noastre, se impune ca toate statele să treacă la o abordare nouă a acestor domenii cruciale ale contemporaneității, pornind de la adevărul de necontestat că un război nuclear nu poate fi cîștigat.

Abordînd într-un mod constructiv faptul că, la întîlnirea din Islanda, s-a ajuns la poziții apropiate în problemele rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa, România consideră că este necesar să se continue negocierile pentru încheierea, în cel mai scurt timp, a unui acord privind oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa și retragerea celor existente și, apoi, să se asigure lichidarea definitivă a armelor nucleare de pe continentul nostru. La aceste negocieri este necesar să participe țările celor două alianțe, dat fiind că armele nucleare vizează soarta tuturor țărilor europene.

În concepția României socialiste, dezarmarea în Europa trebuie să includă și o reducere radicală a armamentelor convenționale, în așa fel încît, pînă în anul 2000 să se realizeze o reducere cu cel puțin 50 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. O primă etapă, importantă, în dezarmarea convențională ar putea-o constitui Apelul-program al țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia privind reducerea cu 25 la sută a armelor, efectivelor și cheltuielilor militare pînă în anul 1990.

Dezvoltarea încrederii, întărirea securității și realizarea dezarmării în Europa și în lume în actuala situație internațională, grevată de tensiuni, încordare și continuarea cursei înarmărilor, necesită, mai mult decît oricînd să se treacă de la declarații, la acțiuni concrete. În acest sens, pornind de la politica sa consecventă de dezarmare și pace, România s-a declarat gată să treacă la realizarea în întregime a programului de dezarmare convențională, considerînd aceasta ca o primă etapă în reducerea radicală, cu cel puțin 50 la sută pînă în anul 2000, a armamentelor convenționale.

O expresie elocventă a dorinței de a contribui activ la cauza păcii și dezarmării și, totodată, un exemplu stimulator pentru alte țări, îl constituie hotărîrea României de a reduce cu 5 la sută armamentele, efectivele și cheltuielile militare, încă din acest an — adoptată ca lege a Marii Adunări Naționale. Legea stipulează, de asemenea, consultarea întregului popor, prin referendum, asupra acestei importante măsuri — o dovadă pertinentă că noua inițiativă a țării noastre își are rădăcini adînci, iar dragostea de pace este o trăsătură definitorie a poporului român.

De la înalta tribună a Marii Adunări Naționale, președintele Nicolae Ceaușescu a adresat, în numele poporului român, un apel solemn tuturor statelor europene, precum și Statelor Unite ale Americii și Canadei pentru trecerea de către fiecare, în mod unilateral, la o reducere cu 5 la sută a armamentelor și cheltuielilor militare. Făcînd acest apel, România a arătat, totodată, că o asemenea măsură nu va pune și nu poate să pună, în pericol nici securitatea și nici suveranitatea vreunui stat, ea fiind menită să antreneze națiunile europene pe calea unor acțiuni concrete, demonstrînd voința lor de a acționa pentru diminuarea incordării și pericolului de război, primii pași către dezarmarea generală și o colaborare fără restricții, pentru o pace trainică în Europa și în lume.

Venind cu o concepție originală, cu propuneri stimulative care vizează dinamizarea și concretizarea întregului proces al dezarmării, de la măsuri unilaterale, la măsuri bilaterale și pînă la tratative multilaterale, România consideră, în general, că este necesară o abordare nouă, mai îndrăzneață, a problematicii complexe a dezarmării, pornindu-se de la noile realități în care trebuiesc găsite elementele ce pot asigura avansarea pe drumul dorit de toate popoarele, al dezarmării, al păcii și colaborării.

Într-un asemenea spirit ar putea fi încheiată, cu rezultate pozitive și într-un timp scurt, conferința de la Viena pentru reducerea unor efective militare din centrul Europei, reducerea preconizată fiind, în fapt, una simbolică. Finalizarea ei ar avea, în optica țării noastre, o însemnătate nu atît militară, cît una politică, demonstrînd, încă o dată, că este posibilă realizarea unor acorduri concrete de dezarmare.

O contribuție substanțială la construirea edificiului securității și colaborării europene ar avea-o transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, fără arme nucleare și chimice, România fiind inițiatoarea mai multor propuneri în acest sens și acționînd hotărît pentru dezvoltarea unei conlucrări fructuoase și prietenii strînse cu toate statele din această regiune. În același timp, țara noastră s-a pronunțat în sprijinul creării unor asemenea zone în nordul și centrul Europei.

Procesul inceput în urmă cu peste zece ani la Helsinki, menit să facă din Europa un continent al păcii și colaborării, în care cele 35 de state participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa să se afle la adăpost de orice amenințare cu forța sau folosirea forței, pășind împreună pe calea progresului, se cere întărit și dinamizat printr-o participare activă, responsabilă, a tuturor. Noua conferință general-europeană de la Viena trebuie, în concepția României socialiste, să jaloneze noi piloni pe care să se poată dezvolta, amplă și rezistentă, construcția la care năzuiesc toate popoarele europene — o Europă unită, a păcii și colaborării, lipsită de arme, în care să domnească înțelegerea și securitatea deplină a tuturor.

Leon Talpă

REVISTA STRĂINĂ

Autoarea în timpul activității de documentare.

● **„RĂZBOIUL NU ARE CHIP DE FEMEIE"** este considerată a fi una dintre operele cele mai reprezentative ale literaturii sovietice din ultimele decenii. Autoarea ei, Svetlana Alexeievici este o tînără scriitoare din Bielorusia, care și-a propus ca prin publicarea acestui volum-document să dea un răspuns la întrebarea: „De ce 800.000 dintre compatrioatele mele au devenit soldați în cel mai îngrozitor dintre toate războaiele secolului al XX-lea?" Pentru aceasta ea a parcurs, vreme de patru ani, mii de kilometri în căutarea eroinelor sale, a stat de vorbă cu sute de femei care au luat parte la război ca partizani, comandanți de tunuri, trăgători de elită, instructori sanitari etc. Înmănunchiate în volumul Svetlanei Alexeievici, mărturiile lor alcătuiesc un document zguduitor despre atrocitățile comise de trupele fasciste, dar și o imagine a eroismului legendar al poporului sovietic, al femeilor sovietice în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Iată ce spunea Maria Detko, soldat-spălătoreasă: „Tot timpul războiului am spălat. Haine albe, de camuflaj, toate pline de sînge. Nu albe, ci roșii. Bluză fără mînecă, cu o gaură cît tot pieptul, pantaloni cu un singur crac. Le stropeam cu lacrimi, le udam cu lacrimi. Munți, munți întregi de astfel de lucruri am spălat. Mă dor și acum mîinile ori de cîte ori îmi aduc aminte. Deseori văd în vis totul așa cum a fost..."

Dar poate că răspunsul cel mai elocvent dintre toate la întrebarea Svetlanei Alexeievici îl constituie inscripția săpată în zidul Reichstagului de una dintre eroinele cărții, fostul instructor sanitar Sofia Kuntevici: „Eu, Sofia Kuntevici, am venit la Berlin ca să ucid războiul..."

● **„SINTEM STRÎNȘI ca într-un clește"**, a declarat unui reporter american Metsemele Manaka, unul dintre cei mai cunoscuți dramaturgi de culoare din Republica Sud-Africană. „Ne ducem existența între îngrădiri și sancțiuni din partea autorităților. Piesele noastre trebuie prezentate cenzurii și nu se întîmplă niciodată ca ele să se întoarcă de acolo așa cum le-am prezentat noi. De regulă urmează amenzi și închisoare. De pildă, dramaturgul Percy Mtwa a fost închis de trei ori, ultima dată pentru piesa „Bhopa", Subiectul ei — conflictul din familia unui polițist a cărui fiică este participantă activă la lupta pentru abolirea apartheidului — a fost considerat de autorități drept o „încălcare a legii". Teatrul negru din Johannesburg nu are nici o scenă stabilă. În această situație sălile trebuie închiriate, dar aprobarea se dă numai după ce cenzura și-a dat asentimentul pentru montarea piesei. Dacă cenzorul apreciază că piesa nu este corespunzătoare, nu primim aprobarea. Orașul satelit Soweto, cu o populație de culoare de 2 milioane de suflete, nu dispune de nici o sală de teatru, în timp ce la Johannesburg, sala pe care reușim să o închiriem de regulă are numai 90 de locuri. Oamenii noștri cumpără bilete în bloc pentru a fi siguri că printre ei nu se strecoară și provocatori. Apoi, după începerea spectacolului, ei se uită numai cu un ochi spre scenă, cu celălalt spre ușă pentru a putea să fugă repede în cazul venirii poliției... Cu toate astea, apar piese noi care se mai și joacă și prin care urmărim să mobilizăm populația la lupta pentru abolirea politicii inumane de apartheid."

Scenă din piesa antirasistă „N-avem bani!" de Mbongeni Ngema Asinamali

● **CU PUȚIN TIMP** înainte de a se stinge din viață (la 14 iunie 1986) marele scriitor argentinian Jeorge Lòuis Borges a acordat un interviu revistei italiene „Epoca". Rugat să-și spună părerea despre lumea în care trăim, Borges a răspuns: „Am făcut atît de multe greșeli în viață, încît nu mă încumet să sfătuiesc pe nimeni, din moment ce n-am fost în stare să mă povățuiesc pe mine însumi... Aceste greșeli se referă în principal la unele din operele mele, pe care le-am scris și apoi nu mi-au mai plăcut. Nu știu ce l-aș putea sfătui pe un tînăr, i-aș putea spune însă ce a însemnat viața mea în lumina procesului creației literare și să adaug cîteva gînduri despre lumea contemporană... La vremea mea am crezut, de pildă, că metafora este elementul fundamental al poeziei. Mai credeam (dar m-am înșelat amarnic) că versul liber este mult mai simplu decît cel clasic. Mare greșeală. Mi-a trebuit mult timp să-mi dau seama de aceasta... Pentru mine, fericirea cea mai mare, mai mare decît scrisul, o reprezintă lectura.

Și acum, cîteva scurte gînduri, pentru tînărul cititor, despre vremurile în care trăim... Sînt argentinian, slujitor al unui popor care are o istorie foarte scurtă. Cred că în epoca contemporană problema de bază o constituie educația, care reprezintă drumul cel mai scurt către solidaritatea umană pe întreaga planetă, spre dialogul fără obișnuitele rivalități. Cred că o mare speranță ar constitui-o abandonarea geopoliticii, care este știința cea mai periculoasă care a fost creată vreodată. Este necesar apoi să fie extirpat un alt rău, împărțirea lumii în bogați și săraci. Este necesar să schimbăm viitorul, și dacă vrem cu adevărat acest lucru, trebuie s-o facem în prezent. Poate că este o iluzie, dar este o iluzie necesară. Trebuie să ne facem planuri de viitor, care este fără îndoială foarte nesigur, trebuie să ne facem vise de viitor și să ni le îndeplinim cu credința că am fi nemuritori..."

● **A ÎNCETAT DIN VIAȚĂ**, la Tirana, în vîrstă de 72 ani, scriitorul, publicistul și animatorul vieții culturale din Albania, Sevteț Halim Musarai. Musarai a intrat în viața culturală albaneză la începutul anilor '30. El este printre altele autorul unui remarcabil volum de versuri intitulat „Epoceea Frontului Național", inspirat din lupta antifascistă a poporului albanez. Voiumul a fost publicat sub pseudonim în anul 1944.

● **DESPRE LEO FERRÉ** se spune că „este întruchiparea poeziei dublată de magia muzicii". Poet, compozitor și interpret, Ferré, care a împlinit în această toamnă șaptezeci de ani, este alături de Georges Brassens și Jacques Brel, dispăruți de curînd, una dintre personalitățile marcante ale vieții culturale ale Franței contemporane. A compus un număr impresionant de cîntece pe versuri proprii, dar și pe versurile unora dintre marii poeți ai literaturii universale: Hugo, Appollinaire, Baudelaire, Rimbaud, Aragon.

Despre el, Aragon spunea: „Ferré afirmă că am făcut muzică și poezie împreună, dar nu este așa. A pune poezia pe muzică reprezintă în ochii mei o formă superioară de critică poetică. Este o critică creatoare, o nouă creare a poeziei, muzica dă versului însemnătatea și valoarea pe care nu le-a avut, o repetă, face din poezie refren. Îi dă o gravitate aparte, iată, poezia cîntă. Chiar dacă aceasta nu reprezintă exact ceea ce vreau să spun, muzica este umbra poeziei care dansează, este reflexia ei fantastică și eu iubesc acest teatru. Încă nu sîntem în stare să apreciem la adevărata valoare muzica lui Léo Ferré..."

Léo Ferré

din LIRICA SOVIETICĂ

ANDREI VOZNESENSKI

* * *

Era ianuar sau făurar —
Mai știe dracu' ce Iernar!

Îmi amintesc doar de-un glăscior,
Un abur pe-un roș' botișor

Și-un cîntecel: „Sub zări cu norii
Zburau spre sud frumoșii tomnorii..."

* * *

Maică Sfîntă din Suzdal
strălucind pe zidul alb,
la cinema casieră
în ovalul lunguieț
al ghișeului!

Dă-mi un
bilet

unde nu-s admiși
peste șaisprezece...
N-am puteri să-nțeleg totul.

În românește de
Ilie Bădicuț

A. V. Panteleev: „Dimineața în mină"

LEONS BRIEDIS

Zi

Ziua a murit,
dar inserarea
întîrzie.

Ziua e dusă la groapă,
dar inserarea
nu cade.

Înhumarea s-a săvîrșit,
dar seara
e încă departe.

S-a isprăvit și pomana —
totul e ros și
băut...

Copiii cer plîngînd de cină,
dar seara

nu vine.

Nor

Palmele mele mai mîngîie
norul acela țopit în văzduh
și parcă nu mai simt bezna vinovăției
pentru că totul se schimbă
neînvețnicindu-mă
nici în oameni,
nici în lucruri
nici măcar în cuvîntul acesta cuprins de
freamăt
în care te poți culca întocmai
ca pe o pajiște înmiresmată.

Port orice povară

Port orice povară,
pot
lua pe umeri această mare încătușată de
gînduri
și mai pot, seara, cu ochi osteniți
să-ți sorb, pînă la drojdie, durerea.
Și să cînt,
să cînt
încît mie însumi să mi se facă frică
de glasul meu nesupus,
în timp ce tu îmi răsari pe obraz
ca o lacrimă...

Cuvîntul

Prin grădinile pustii ale toamnei
de-o noapte-ntreagă tilhărește vintul...

— Sfîșie tot,
dar nu atinge
Cuvîntul.

Lasă-l să se coacă aidoma
unui spic cu alveolele pustii
pentru ca, spulberînd înstrăinarea
să rămînem vii,

pentru ca în bezna din urmă
cînd nici un colț de stea nu va mai sparge
cerul luminîndu-l
să strălucească deasupra frunților noastre
Cuvîntul.

JANIS PETERS

Pictură naivă

Eu mor veșnic. Murim veșnic
într-o splendidă pictură naivă:
tălăngi, mugetul pietrelor, stejarii trosnind.
Neamurile fără moarte mor viguros...
Nepoții mei vin îndărătul sicriului și se
minunează
că nu mai fac tărăboi pentru brumărelele
rupte
că sînt atît de îngăduitor și blajin.
Vin nepoții și se minunează
că nu-i mai dăscălesc și nu-i mai înfricoșez
cu nuiaua —
nu știu că de fapt eu, acolo, cu brațele
încrucișate pe piept
mă rog pentru ei:
Trebuie să muriți, dar muriți cînd a muri
e frumos,
la vîrsta cînd mortul nu mai trebuie plîns
cînd oamenii trebuie să se mire de ce zaci
atît de împăcat în lacra aceea,
cu toate că urechile cîinelui sînt legate cu fișii
de lenjerie
și nenumărate brumărele sînt rupte...

Eu mor veșnic. Murim veșnic
într-o splendidă pictură naivă
și cîtă vreme murim astfel, din veac în veac
neamul nostru va fi fără moarte.

Tălăngi, mugetul pietrelor, stejarii trosnind...

În românește de
Ion Covaci

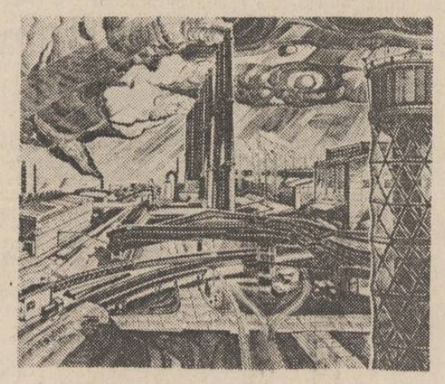

A. Kolceanov: „Așa se naște oțelul"

Balcanice

MATEIA MATEVSKI

Fuga de foc

Cum să te apăr, o firavă verdeață
De potopul focului

El de pretutindeni mi-apare
Din care adîncuri îți tragi
Rădăcina, ca să ți-o pot ocroti

Vîntul pune altoiuri pe boltă
Pentru ca ea să-și poată lăsa
Pe umerii tăi albăstrimea.

Dar cum să te apăr de focul acesta
Care mă preface-n cenușă
Mai înainte de a te-mpodobi cu jăratec

Focul mi se arată cu sute de tremure
Și nu mai știu dacă te înalți peste rădăcină

Sau fumul îți înflorește în cer
În fața viitorului potop al focului

ANTE POPOVSKI

Omul și apa rîului

Ce frumos vă jucați:

Tu încoace — ea încolo
Tu știi — ea nu știe ce-i calea de-ntoarcere.

Ce frumos vă ascundeți:

Tu, după tine — ea după alții.
Tu te împarți — ea se adună.

Ce frumos vă deosebiți:

Tu singur — pe propriul tău drum
Ea singură — pînă la gurile sale.

Apoi pieriți:

Tu în întuneric — ea în mare
Tu în trecuturi — ea în fără de forma-i.

Numai pămîntul își va aduce aminte de voi.

DARA SEKULICI

Înaintea visului

Moartea se tîrăște ca umbra
Iar noi pe spate întinși
Stăm suspendați

În mijlocul cuibului
În vreme ce propria stea
Ne-o ghicim

Se întîmplă că vine Ea în chiar clipa
Cînd steaua
Ne-o nimerim.

În românește de
Dumitru M. Ion

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
46
(1 279)
sîmbătă
15 noiembrie
1986
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia pãcii

PACEA DURABILĂ

Nimic mai important la ora actuală, pentru perspectiva însăși a vieții, a civilizației materiale și spirituale pe planeta noastră, decît pacea. Nimic mai necesar și mai demn pentru specia umană — decît pacea și spiritul călăuzitor al acesteia, transformarea speranței, a dorinței de pace în realitate vie, inestricabilă, a lumii în principiu și normă a ei. Căile care duc către aceasta sînt multiple, desigur, dar imperative rămîn dezarmarea nucleară și dezarmarea generală.

Potențialul distrugerii întrece orice limită a imaginației și plasează acest sfîrșit de secol în lumina nefastă a morții planetare. Uriașele resurse ale științei și tehnicii au fost deviate de la cauza și rostul lor uman, fiind puse să susțină și să dezvolte teroarea atomică. Cursa este demențială cum demențial este și scopul. De aceea un sănătos simț al rațiunii ca și al moralei a îndemnat și îndeamnă la cumpănire, la regăsirea soluției de echilibru al lumii, a soluției de salvgardare și apărare ale vieții, a soluției de așezare a umanității pe temeiurile progresului și civilizației eliberate de spectrul cataclismului nuclear. În acest sens spiritul românesc de pace, politica României și a președintelui ei se înscriu ca un capitol distinct în istoria luptei pentru făurirea și apărarea păcii, problemă fundamentală a lumii contemporane. În acest sens și cu asemenea ample semnificații se înfățișează azi, ca în atîtea alte rînduri, demersul și contribuția noastră în materie de edificare a păcii. A acelei păci vii și durabile care, în concepția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, reprezintă însuși dreptul la viață al tuturor țărilor și popoarelor, dreptul la libertate, la independență, dreptul la afirmare liberă, neîngrădită, a tuturor națiunilor, eliberarea lumii de cosmarul pustiitor al autodistrugerii și eliminarea din practica internațională a forței și a amenințării cu forța. Respectul independenței și suveranității este o componentă a acestei lumi a păcii tot așa cum înțelegerea, cooperarea, accesul la valorile științei și tehnicii, ale culturii și artei, dezvoltarea spiritului creator, umanist, formează, în esența lor, chipul de azi și de mîine al păcii, durata și rezistența sa.

Relațiile pace-dezvoltare, pace-cooperare, pace-construcție, pace-progres și civilizație trec prin filiera unei doctrine românești care se întemeiază pe realități istorice concrete ca și pe o clară și profundă analiză a situației internaționale actuale, pe o viziune umanistă care, în esența ei, conține și modalitățile cele mai optime de acțiune. Trecerea de la cuvînt la faptă, de la stadiul declarațiilor de bune intenții la acela al acțiunii practice reprezintă una din explicațiile și trăsăturile acestei doctrine care poartă, și în această privință, numele inspiratorului și făuritorului ei. Astfel, chemarea tovarășului Nicolae Ceaușescu adresată poporului, țării întregi, de a spune un Da hotărît în cadrul referendumului pentru reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare înseamnă consacrarea unui exemplu și, în același timp, consacrarea unui început prin care se pot edifica în continuare multiple alte posibilități.

Ideea de pace și principiile acesteia, mesajul înalt umanist al măsurii căreia îi vom da consensul nostru de inimă și conștiință la referendumul din 23 noiembrie au în echivalența lor materială și spirituală și contribuția culturii și artei, a celor ce slujesc prin scris gîndurile și sentimentele țării, înaltele aspirații ale poporului. Lumea culturii și artei este și rămîne astfel un orizont de certă expresie morală, politică și socială a ideilor și principiilor care călăuzesc afirmarea păcii și înțelegerii, realizarea celei mai durabile și mai necesare opere a umanității de azi și de mîine, salvgardarea și apărarea civilizației însăși.

Luceafărul

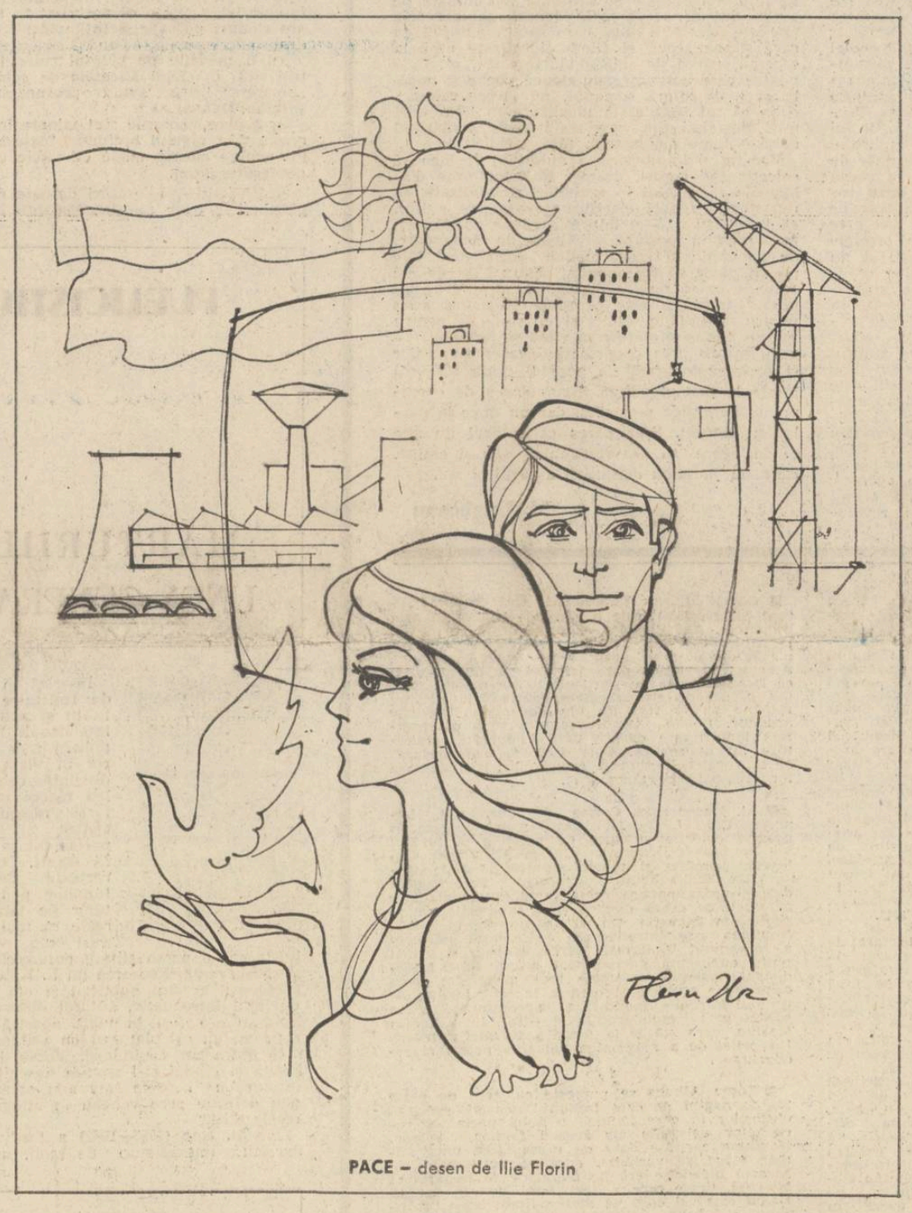

PACE – desen de Ilie Florin

DESTIN

Nu am rîvnit la dreptul nimănui
Noi am trăit din truda și nevoia noastră
O altă mai înaltă cinste nu-i
Sub streașina-nstelărilor, albastră.

Am dat la toți, și buni și răi, chiar dacă
N-a prisosit din ce ni s-a luat
Căci nu acel ce sfruntător se-mbracă-n
Armuri teribile, și-adună, e bogat,

Ci cel care se dăruie și tace
Pentru statornica, – a Libertății Pace
Cel care dă cu drag și nu așteaptă
Decît doar înțelegerea cea dreaptă.

Ca pasărea măiastră din poveste
Chemarea mea peste vremelnicii și peste
A vremilor sminteală ea veghează
Spre dincolo de margini, în Amiază.

Teohar Mihadaș

SCRIITORII ȘI PACEA

Apele şi munţii şi cerul

Stăteam pe malul unei ape și priveam curgerea învolburată și limpede. Zorile băteau la poarta zilei. Să fi fost riul acela Mureșul ? Să fi fost Oltul? Și cum ascultam murmurul dimneții, am auzit deodată vorbind apa :

— Călătorule, de atîtea ori am curs înroșită de sînge de om. Șiroaie de sînge s-au amestecat cu valurile mele și mi-au mînjit malurile. Am văzut trupuri sfîrtecate căzînd, am simțit spasmele morții cutremurîndu-mi liniștea vadului, am prins șoaptele muribunzilor cărora le-am sărutat obrazul și le-am spălat rănile. Du-te, călătorule, printre oameni, și spune ce-ai auzit acum, fiindcă vorbesc în numele tuturor apelor de pe pămînt : vrem să rămînem limpezi și liniștite pentru ca să vă puteți astîmpăra întreaga voastră sete de fericire.

M-am aplecat în genunchi, am luat din apa aceea în căușul mîinii atîta cît să mă spăl pe față și am plecat mai departe. Și am văzut lumea cu alți ochi.

Am ajuns apoi la amiază pe un munte. Să fi fost Caraimanul ? Să fi fost Omul ? Și cum priveam în sus către piscuri, muntele a început să vorbească :

— Cutezătorule, de atîtea ori m-am cutremurat de bubuiturile tunurilor și de exploziile bombelor ucigătoare. Liniștea codrilor mei a fost sfîrtecată de gemetele morții și de strigătele disperate ale oamenilor. Stîncile mele s-au crăpat în două de groaza fărădelegilor. Coboară, cutezătorule, printre oameni, fiindcă îți vorbesc în numele tuturor munților planetei : vrem să străjuim o lume a păcii pentru ca să puteți trăi neclintiți de nici un păcat, ca noi.

Am întins o mînă, mi-am apăsat palma pe stînca de lîngă mine, mîngîind-o și am plecat mai departe. Și am văzut lumea cu alți ochi.

Apoi am ajuns la o cîmpie. Să fi fost un plai din Transilvania ? Să fi fost un ogor din Bărăgan ? Noaptea își aprinsese toate candelabrele, iar eu am auzit deodată șoptirea cîmpiei :

— Colindătorule, de atîtea ori mi s-au culcat la pămînt și grîul și porumbul și orzul și trifoiul sub copitele cailor cotropitori și sub șenilele tancurilor. Am fost răscolită nu de plug ci de obuze, și pîrjolită nu de arșiță, ci de aruncătoarele de flăcări. Țărîna mea s-a zguduit de durere cînd trupuri fără suflet au căzut cu fața în ea, îngropîndu-și acolo pentru totdeauna și iubiri și speranțe și bucurii. Du-te, colindătorule, printre oameni, căci îți vorbesc în numele întregului pămînt : vreau să rodesc și să vă umplu hambarele cu bucatele viitorului, pentru ca să nu vă mai fie teamă niciodată de moarte. Mi-am ridicat privirea, am tras o gură de aer și de cer și am plecat mai departe. Și am văzut lumea cu alți ochi.

Dan Tărchilă

Din rotundul hotarelor noastre

Fac parte dintr-un neam care a crescut, în istorie, numai pe pămîntul său, al său dintotdeauna. Între hotarele sale de ape (care sînt o mare, un fluviu și încă unele, mîndru curgătoare), sau între cele închipuite (urcînd creste ori alergînd în larg de cîmpie), neamul acesta a așezat vetre statornice, hărăzite de la începuturi dăinuirii prin vremi. Lucrări fără de putință altfel decît în tihna păcii. Numai că aceasta a trebuit să fie și apărată. S-a întunecat de atîtea ori zarea mării de pînze străine, au alunecat pe oglinzile fluviului năluci semănătoare de grîndină rea, au trecut vadurile de riu călăreți și pedeștri înarmați, veniți de aiurea, au încălcat cretele păduroase sau sterpe oameni mai spăimoși decît trăitoarele întunericului acelor păduri sau decît cele nevăzute ale înălțimilor. S-a cutremurat cîmpia sub greii pași de oșteni ai te miri cărei armate. Românul a stat pe pămîntul său și s-a bătut pentru el. La ceas greu a urcat pe firul apelor interioare pînă-n curțile de cetate dintre munți, fiind primit de pădurea pe care numai el o cunoștea și numai pe el îl apăra. Apoi, reîntinerit, cobora la vatra lui. Reîntinerit, fiindcă venea după o nuntire cu pădurea aceea a sa și avea grijă să-și păstreze tinerețea cîntîndu-și dorul după pădurea-mireasă. Pădure românească ajunsă mumă-bună pentru atîția fii, acestia mereu preacinstind-o precum și pe muntele-tată, rămînînd înfrățit cu izvorul și piriul și riul.

Moșii moșilor mei au fost și ei ctitori de fapt. În vremuri vechi mai lotreau prin Semenic, logodindu-se cu pădurea de la Trei Ape, care sînt izvoarele riului lor numit Timiș, frate bun al slătinarilor mei. Lotreau nu de dorul lelii, ci pentru a lovi în călăreții turcimii ori în cei de aveau vulturi cu două capete pe flamuri, dar mai cu seamă în hotarul satului au stat, trudind firesc asupra pămîntului și ridicîndu-și cu mîndrie fruntea cînd trebuiau să-și apere satul acela de ei așezat sub un tei care avea puterea să înflorească și iarna. Cînd o armată în toată regula a luat cu asalt satul din pricina hotăririi sale de a nu se mai supune slujbașilor unor imperii ce se băteau pe pămînturile lui, el, satul, a dat răspuns veneticilor : „Nu ne supunem !" — era răspunsul oamenilor, dar și al pădurii, riului, muntelui. La Alba Iulia oamenii satului s-au rostit : „Noi vrem să ne unim cu Țara !" Acum era glasul unei națiuni. Care și-a văzut de treburi între hotarele ei, n-a rîvnit la bunuri cine știe de pe unde. Care vroia să se bucure de ale sale, în cîntec și joc, încinse numai după săvîrșirea trudei între rodirea pămîntului. N-a fost lăsată în pace, dimpotrivă, a fost chemată în hora războaielor care s-au lățit pe toată fața pămîntului. S-a bătut pentru a-și cruța pămîntul său și a-l putea iarăși lucra. Luînd pildă de la primitoarea-i pădure a ocrotit, la rîndu-i, fugiții de pe meleaguri mai greu încercate. Românul a avut vocația construcției. Românul a avut și vocația

Florin Bănescu

Continuare a pag. a 3-a

Profesorii de armonie

În muzica românească se poate vorbi de un mare număr de lucrări ale compozitorilor noștri inspirate de spiritualitatea profundă a strămoșilor, **vitejii daci.** Este suficient să reliefăm pe cîteva mai importante, cum ar fi monumentala operă **Decebal,** de Gheorghe Dumitrescu, dramatica operă **Zamolxe,** de regretatul compozitor Liviu Glodeanu, lucrarea vocal-simfonică **Sarmizegetusa,** de Wilhelm Berger, poemul simfonic cu același nume de Eugen Cuteanu, **Opus Dacicum** sau Simfonia a II-a de Ștefan Niculescu. În cazul lui Gheorghe Dumitrescu se poate vorbi de un neoromantism muzical românesc, în cel al lui Glodeanu, de un expresionism mai aparte, în consonanță cu piesa lui Lucian Blaga, în timp ce Wilhelm Berger relevă nuanțe neo-baroce, Eugen Cuteanu ni se înfățișează ca un romantic evocator, iar Ștefan Niculescu posedă un limbaj de sinteză, dovedindu-ne că a asimilat complexul sonor cristalizat după cel de-al doilea război mondial.

Semnatarul acestor rînduri a dat la iveală cantata **Omagiu lui Burebista,** pe versuri de Dan Mutașcu, **Incantații dacice,** pe versuri de Ioana Diaconescu, la care aș adăuga un apreciabil număr de eseuri, tratînd această vibrantă tematică.

Nici muzicologii noștri nu s-au lăsat mai prejos și în această privință putem vorbi de nenumărate contribuții prețioase. Nici una nu a atins însă complexitatea tulburătorului și adîncului studiu al lui **Vasile Tomescu,** intitulat **Musica Daco-Romana,** apărut în două volume în cadrul **Editurii Muzicale.** Știm cu toții că Vasile Tomescu s-a afirmat în cadrul generației medii, ajunsă în plină maturitate în zilele noastre, prin multe articole, eseuri și cărți de referință, dedicate muzicii românești de ieri și de azi, obținînd titlul de doctor în muzică la Sorbona, analizînd, de-a lungul veacurilor, relațiile din lumea Euterpei, dintre români și francezi.

Musică Daco-Romana mi se pare una dintre cele mai importante opusuri ale muzicologului nostru și, totodată, o lucrare fundamentală în contextul limpid al culturii românești. În prima parte se vorbește despre muzica la traco-geți, evidențiindu-se mituri sublime, ca apoi să se pună într-un con de limpezimi numele unor muzicieni precum Thamyris, Eumolpe, Philammon și Orpheu; mai cu seamă mitul lui Orpheu relevă ramificații multiple, strîns legate de folclorul poporului român. Nu mai puțin atrăgătoare ne apare considerația, potrivit căreia, operele autorilor de origine tracă au devenit prețioase surse de informație pentru istoria muzicii din antichitate. Urmează prezentarea unor istoriografi originari din Callatis : Satyros Callațianos, Heracléides Lembos și Istros Callațianos, ca apoi să ni se înfățișeze și documente extraordinare raportate la muzicologia și la arta spectacolului din epoca elenistică. Un nou capitol este **Musica Romana, — Legi și instituții, „Roma regina musicae" și Muzicieni și teoreticieni ai muzicii.**

În partea a doua Vasile Tomescu tratează cu o indiscutabilă măiestrie muzica la strămoșii

Doru Popovici

Continuare în pag. a 11-a

Subtilitățile limbii române

Apărut, de mai multă vreme, primul volum din „Gramatica rațională a limbii române", lucrare ce se anunță monumentală, avînd în vedere intențiile mărturisite de autorul ei, Ion Coja. Numai capitolul „determinării nominale" va fi tratat în cinci volume, cărora le vor urma, probabil, cel puțin încă cinci, consacrate grupului verbal. (din această perspectivă „Gramatica Academiei" pare o broșură).

Care ar fi locul recentei „Gramatici raționale" în literatura de specialitate ? Ea apare la peste trei sute de ani de la redactarea primei încercări de gramatică românească și la peste cinci sute de ani de la alcătuirea primei gramatici a unei limbi europene (exceptînd, firește, limbile clasice, a căror tradiție în materie este mai mult decît bimilenară). Această cronologie nu ne poate nicidecum complexa, ținînd seama de condițiile istorice și de faptul că gramatici ale limbilor naționale au început să apară în lumea occidentală surprinzător de tîrziu, la distanță de sute de ani de la înființarea Universităților medievale : prima gramatică franceză, de pildă, apare (în limba franceză) abia la mijlocul secolului al XVI-lea. Sentimentul unității noastre naționale a fost permanent susținut de conștiința comunității lingvistice a românilor de pretutindeni. Știm cu toții că istoria independenței noastre social-politice nu este lungă. Cu nici două veacuri în urmă, apăreau la noi unele manuale și ghiduri de conversație în care ni se recomanda să învățăm și „limba domnitoare" (maghiara), „limba suzerană" (turca) sau „limba protectoriță" (rusa). În ciuda tuturor ingratitudinilor istoriei, limba română a rămas singurul tezaur spiritual al înțelepciunii și sensibilității românești situîndu-se astăzi la același nivel valoric cu limbile marilor culturi europene.

Au apărut în ultimii ani, în țară și peste hotare, multe lucrări valoroase consacrate studiului și cultivării limbii române. Care sînt notele particulare ale „Gramaticii" lui Ion Coja ? În primul rînd, impresionează proiectul grandios al autorului. În al doilea rînd — maniera eseistică în care sînt tratate problemele, exprimarea limpede, uneori de o sobrietate savantă, cite-

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 11-a

SCRISORI COLEGIALE

Limba ca literatură

O artificială distincție — din păcate, administrativă la origine, dar devenită mai apoi de conținut — separă studiul literaturii de cel al limbii, dînd uneori impresia că am avea de-a face cu domenii atît de diferite, încît nu i-ar fi permis cercetătorului unuia dintre ele să încalce teritoriul vecin.

Că nu este așa ne-o demonstrează din ce în ce mai evident atît evoluția criticii literare contemporane, cît și a stilisticii ori poeticii de sorginte lingvistică, specialități care converg către studiul aceleiași realități : textul literar. Dar, dacă la acest nivel întîlnirea perspectivelor divergente este mai lesne realizabilă, la nivelul studiului conceptelor care stau la baza realizării textelor, distincția dintre abordarea „literară" și abordarea „lingvistică" persistă.

Cu atît mai mult sporește interesul unei lucrări de istorie literară (poate, mai curînd de „teorie literară istorică") cum este cea a lui Al. Hanță, Idei și forme literare pînă la Titu Maiorescu *(Editura Minerva, 1985) care își face chiar un principiu din îmbinarea perspectivelor lingvistice și istoric-literare într-o viziune unitară culturală, cea mai adecvată subiectului.*

Afirmînd aceasta nu înțelegem doar examina-

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 10-a

CRONICA LITERARĂ

DINU SĂRARU: «Dragostea și revoluția» (II)

CEI CARE PLĂTESC CU VIAȚA

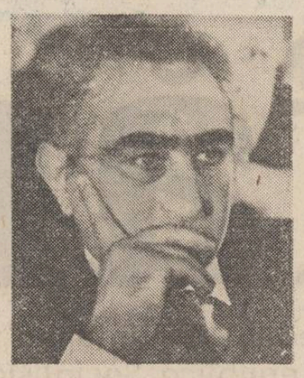

Ceea ce impune atenției în romanul **Dragostea și revoluția**, partea a doua: **Cei care plătesc cu viața** (titlu identic cu al unei nuvele de Camil Petrescu) este inteligența construcției dramatice, știința suspansului, mai exact spus a amînării dezlegării firești a conflictelor și a destinelor pe care ni le prezintă. Dinu Săraru nu ascultă de porunca vieții închisă în materia epică a cărții sale, ci și-o subordonează. Faptele de viață tăiate în forme geometrice precise sînt minuite de autor cu precizie ca piesele jocului de șah pe tabla de joc după un scenariu numai de el știut. Avem de-a face în primul rînd cu o demonstrație și mai puțin, sau aproape de loc, cu un roman de creație, specia pentru care cel puțin în **Niște țărani**, Dinu Săraru arătase vădita înclinație. Loviturile de teatru abundă, și conform regulii dramaturgice, într-un cadru spațial și temporal foarte limitat se acumulează întîmplări de natură să sporească tensiunea dramelor conturate de autor. Peste ele se mai suprapune una de natură istorică, adică venind din trecut și întinzîndu-și efectele pînă în prezent. Pe scurt, unui înalt demnitar politic al județului îi rămîne fata peste graniță și i se schimbă funcția; altul se lasă atras, din dragoste, într-o legătură care-i complică chinuitor existența și conștiința; un fost director de întreprindere, care se crede nedreptățit, se sinucide. Peste toate acestea se prelungește vechiul caz al directorului Cernat care, pus într-o situație similară, alege calea luptei și nu a abandonului. Cutia de rezonanțe a acestor drame actuale este reconstituirea treptată a activității ilegale a lui Mihnea Teodosie Rudeanu, care părăsește școala de ofițeri de la Mănăstirea Dealu pentru a se dedica activității comuniste, tipărește manifeste, este arestat, condamnat la moarte și, printr-o întîmplare aproape miraculoasă, salvat. Este și aceasta o lovitură de teatru: ocnașii pe viață care-l judecă în vagonul închisoare pe prințul Mihnea Teodosie Rudeanu hotărăsc evadarea lui. Un caz pentru mișcarea ilegală a anilor patruzeci. Mihnea Teodosie Rudeanu rămîne un caz și pentru anii de după revoluție, deoarece evadarea lui inexplicabilă este suspectată de foștii tovarăși de muncă ilegală.

Romanul este o colecție de cazuri, întrucîtva simetrice, reductibile la un contur și la un conținut care le oferă numitorul comun. Teodor Cernat e un inginer foarte bun, un conducător de întreprindere excepțional, preferatul lui Dumitru Dumitru, fapt care nu-l cruță de scoaterea din funcție și de toate necazurile care decurg din această măsură. Manuil Păianu, cel care a participat la judecarea cazului lui Teodor Cernat și la aplicarea măsurilor cuvenite, intră și el în moara aceluiași riguros și exigent mecanism atunci cînd dosarul său își modifică brusc înfățișarea. Matei Călărașu este și el un om din categoria lui Teodor Cernat, dar în fața căruia stau mai multe uși închise decît în fața acestuia. Toate acestea se petrec în perimetrul de acțiune al vechiului activist Dumitru Dumitru, (cunoscut din celelalte romane ale lui Dinu Săraru, **Niște țărani, Clipa, Toamna roșie**), „țăranul" cum i se zice la centru, care este însă hotărît să redeschidă dosarul lui Teodor Cernat și să rediscute cazul acestuia. Cel ce va veni din nou s-o facă este Anghel Tocsobie, ins care satisface în **Cei care plătesc cu viața**, în mai mare măsură decît în **Toamna roșie**, tema „dragostei și a revoluției". Prezentă și în biografia cazului Teodor Cernat, a cărui cădere se datorează tocmai lipsei de dragoste dintre acesta și soția lui, tema „dragostei și a revoluției" capătă tocmai prin raporturile lui Anghel Tocsobie cu Alexandra Terența Rudeanu amploarea promisă de titlul generic al romanului. Este dragostea dintre descendenta năpăstuită a unei vechi stirpe aristocratice locale, cu merite în mișcarea revoluționară de la 1848 și în cea de dinaintea ultimului război mondial, și un inalt demnitar politic, care nu știe cum să împace puternicul său sentiment cu cadrele și exigentele răspunderilor sale cotidiene și totodată cu spinoasa problemă a reconstituirii adevărului asupra acestui băiat de viță boierească. Mihnea Teodosie Rudeanu, etichetat trădător de foștii lui tovarăși de luptă ilegală. Străduința autorului e de a arăta că în toate cazurile înfățișate de romanul său adevărul vieții celor în cauză este mai complex decît cel cuprins între coperțile unor mape birocratice și că în aproape fiecare caz este vorba de o injustiție. **Cei care plătesc cu viața** vrea să facă evidente efectele unei clasări a oamenilor după hîrtii și nu după capacitatea și personalitatea lor reală. Din punctul de vedere al demonstrației și dezbaterii, romanul își atinge scopul printr-un scenariu alcătuit cu abilitate și cu știința ritmului. **Cei care plătesc cu viața** este, altfel zis, romanul unei probleme pe care autorul o înfățișează în mai multe variante individuale și temporale. Incursiunea istorică a cărții este dintre cele mai captivante. Aristocrații au apărut în romanele postbelice, a se vedea G. Călinescu, mai ales pentru a le fi consemnată aura declinului social. Dinu Săraru face și el loc unor asemenea momente în **Dragostea și revoluția**, dar gîndul său a mers mai departe, el revendicînd pentru reprezentanții boierimii vechi de sub munte un rost și un rol revoluționar; autorul subliniază participarea acestei componente sociale românești la desfășurarea și reușita procesului revoluționar. Istoria tînărului Mihnea Rudeanu apăsat de ereditatea subțiată a familiei sale, dar și de prestigiul ei istoric, este desenat cu mult dramatism și înțelegere în **Cei care plătesc cu viața** constituind cazul cel mai ilustrativ de neconcordanță a vieții cu normele geometrice ale activității care nu poate lua în calcul toate înfățișările realității. Ajutat să evadeze de ocnași, Mihnea Teodosie Rudeanu nu e crezut și e constrîns să se ascundă atît de siguranță cît și de foștii săi colaboratori. Interesantă ca proiecție istorică, parțial plauzibilă, această restaurație epică a aristocrației muntene care aderă la revoluție suferă însă de mult artificiu, literariceste vorbind. Este de altfel una din trăsăturile care marchează acele pagini ale romanului **Cei care plătesc cu viața** unde demonstrația este mai vizibilă decît materia epică. În termeni îndătinați, **Cei care plătesc cu viața** este o carte cu teză, iar teza face mai puțin verosimile paginile unde-și face ea simțită prezența. Prezența aristocraților în roman rămîne ilustrată în pofida autorului care ține să înfățișeze cu lentoare elementele acestui univers, fără ca detalierea să producă compensația dorită. Formal și tezist rămîne din păcate și Dumitru Dumitru, care gîndește tot timpul în fraze extrem de corecte și de catitate, de principialitate și de optimiste. La fel de puțin memorabilă este configurarea tensionatei relații Tocsobie—Alexandra, care iarăși nu se poate impune prin întindere, ci prin intensitate, ceea ce lipsește însă acestei istorii de amor.

Dacă iscusința construcției dramatice se impune, dacă aspectul de roman anchetă pe care-l ia cartea poate să intereseze și interesează, puținătatea materiei epice, indicate, dar neintrodusă de fapt în roman, îi răpește posibilitatea de a fi convingătoare. Sînt desigur scene care rămîn, cum este aceea a petrecerii de la începutul cărții, unde Manuil Păianu întîrzie la o masă festivă fără a anticipa vestea dezastruoasă care-l așteaptă. De altfel, Manuil Păianu este cel mai consistent, mai rotund personaj din **Cei care plătesc cu viața** și, din acest punct de vedere, figura cea mai vie. Dar nu aceeași este situația celorlalte personaje ale cărții. Demonstrativă fiind, privirea unidirecționată a autorului nu-i oferă cititorului posibilitatea contemplației și a opțiunii. Personajele nu sînt rotunde, ci caracterizate dintru început și etichetate într-un fel sau altul chiar de autor, care este în acest fel amestecat printre eroii cărții sale ca un personaj al ei, suferind de suferințele lor, odată cu ele, ceea ce scade forța de acaparare a cititorului. Personajele și situațiile incriminate de autor sînt de aceea mai dense, mai puternic marcate, celelalte lîngă care suferă autorul, cu care simpatizează el fiind idealizate pînă la schemă, golite de substanță. Una din pricinile pentru care boierimea munteană veche și nouă, la care se referă romanul, nu „trece rampa", e de căutat în această idealizare în linia unei mici nostalgii din care nu lipsește snobismul după o lume diafanizată, fără veridicitate.

Vocația dramaturgică a autorului îl face să colecționeze cazuri, drame, să transforme dialogurile romanului în dezbateri dramatizate, să redacteze replici clarificatoare pentru cititor, ca în teatru: „N-ai impresia că ne complacem prea mult în ipostaza salvatoare de răspundere, de anonimi ai construcției socialiste? Mie nu-mi place să fiu anonim". Sau: „Tot de noi depinde ca să punem dialogul în drepturile lui reale." Impresia este că romanul a fost scris pentru astfel de replici și nu replicile pentru roman. **Cei care plătesc cu viața** se termină fără a fi împins prea departe dezlegarea situațiilor și problemelor față de punctul unde fuseseră lăsate la primul volum. Acumularea de evenimente amplifică scenariul, dar nu duce la dezlegări limpezi. S-ar părea că autorul nu știe ce dezlegare să dea romanului său și amînă. Amînăm judecata definitivă a cărții și noi.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

DEBUTURI COLECTIVE (II)

STRADA MARE. O poetă inegală, cultivînd, nu fără snobism, o poezie cerebrală atrasă atît de abstracțiuni **(Ca un cub, ca un zar)**, cît și de realitatea insidioasă a cotidianului **(Amiază)** este **Ruxandra Cesereanu** (n. 1963), cea mai tînără dintre autorii antologați*) de unde și predilecția sa firească pentru maniera ultimului val al poeziei citadine: „Stau într-o fotografie și mă dezlipesc anevoios / din gelatină ermetică în care mă înfrunt cu realitatea / Această lăcomie a vieții este la fel cu / burta despicată de cal în care caut / minunea păscută peste zi / Înseamnă că am crescut peste mine / ca o stradelă înfundată în containere. / Zîmbetul electrocutat al unei pisici traversînd / strada în ploaie pe cînd eu mai privesc / arenele vinete ale feței înțepenite în coșciugul fotografiei. / Poate că am răcit în spațiu, / între cheiuri pufoase și întîmplări / fără să mai desprind sensurile. / Gîndul strălucește la urmă / ca o medalie pe pieptul colonelului". Izbutite sînt, în ciclul **Lăcomie de echinox**, cîteva „portrete" lirice avînd profunzime și însolit **(Ștefan, Dyana, ș.a.)**.

În genere versurile sînt minate însă de „disgrații" la nivelul opțiunii lexicale, cuvintele lovindu-se adesea unele de altele cu un sunet neplăcut poeziei.

ALEATORIU. Filosofări desuete cuprinse în ghirlandele unor alegorii pedante încărcate cu multiple personificări și simbolisme, bineînțeles scrise cu majusculă, formează substanța ciclului lui **Romulus Constantinescu** (n. 1944), structurat în jurul ideii corespondențelor dintre coborîrea în profunzimile imemoriale ale eului colectiv și înălțarea individuală într-o cunoaștere poetică. Autorul nu cunoaște însă sugestia lirică și spune tot ce gîndește explicit în lungi discursuri unde poezia, cîtă e, se pierde în retorism.

VINĂTORUL ORB. Vorbă multă și poezie puțină aflăm și la **Nicolae Mercean** (n. 1945), autor baroc format la școala modernismului pretios, adept necondiționat al imaginii combinate și pe cît posibil oximoronice **(Începutul neînceput)**, cu aerul gnomic al comunicării unor experiențe unice și totuși general valabile datorat utilizării frecvente a infinitivului și a persoanei a II-a: „A trăi în timpul — TIMP / dar să-ți inventezi unul al tău / în care treptat să te muți / trăgînd după tine trăirile moarte / ce în noua lumină suflu vor prinde / să te înlocuiască uneori cînd între / paranteze cazi și nu te poți ocoli / curgerea să te ajungă să egaleze / să-ți depășească bătăile inimii / în permanent echilibru / între ceea ce absorbi și întunericul / care iese din tine echipat". Nu de fantezie duce lipsă autorul ci de stăpînirea ei severă pentru ca fluxul verbal să nu devină prolix: „A fi izgonit din universul casnic / a spune adio aerului consumat / de plăsmuiri nocturne / a răsuci cheia crant crant / (trece un corb prin zidire) cîte ezitări / să ridici cochilia scările / coborîte din Babel te vor depune-n / vacarm cu semnul ars al Ideii / inaccesibil vederii" ș.a.m.d. Acolo însă unde se renunță la concepte în favoarea metaforei și unde exprimarea e mai simplă în figurarea ideii și a stării poetice **(Café Arizona, Dacă mai ești, Nimic nu se lasă atins)** Nicolae Mercean scrie o poezie intelectuală de bună factură lirică.

UNIVERSUL COMUN. Platitudini lirice așternute în versuri albe, cuminți, scrie **Gavril Moldovan** (n. 1941) și el absolvent de filologie ca aproape toți autorii antologați în volumul de față: „la jumătatea distanței dintre infinitul mare și infinitul mic / geamgiul orașului trece pe străzi / purtînd în spate zări și năluci / năsucurile copiilor turtite pe sticla mată / desprinsă din azur / neslefuită-ndeajuns / și dată astfel / spre folosință / omului". Hotărît, Nenea Iancu avea dreptate cînd spunea că ăl mai greu lucru pentru românul care a învățat să citească este să nu se apuce de scris. Cu atît mai mult cu cît a urmat și o facultate în acest sens. Desigur, nimic rău în această pasiune culturală, dimpotrivă, dar nu văd și rostul tipăririi roadelor ei în cazul lucrurilor de tot comune.

Alexandru Condeescu

*) **„Alpha '85", Editura Dacia, 1986.**

PUBLICISTICĂ

MĂRTURIILE UNEI GENERAȚII

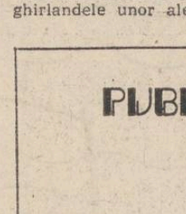

Înscrisă în programul de restituire a personalității și activității unor intelectuali și militanți politici care au jucat un rol în viața românească dinaintea celui de al doilea război mondial, editarea memoriilor, publicisticii și discursurilor parlamentare ale lui Ion D. Isac*), combatant în războiul de întregire, luptător politic și învățător de țară cu merite reale în mai multe planuri ale vieții sociale, ilustrează o personalitate puternică, echilibrată și consecventă. Evocarea lui L. Kalustian relevă caracterul acestui publicist și om de bine. În cuvîntul introductiv, autorul observă că „Ion D. Isac n-a fost în viața noastră publică un reticent, un calculat sau un ezitant. Și cu atît mai puțin un capitulard. Vocea lui se făcea auzită și gîndul și-l spunea deschis, înfruntînd întotdeauna cauzele cele mai spinoase și cele mai delicate care veneau în atingere cu interesele țării."

Ion D. Isac (1893—1962) a fost unul dintre dascălii întemeietori de școli, un susținător fervent al învățămîntului, care credea în misiunea educatorului și a instituțiilor de cultură, „unul din acei luminați învățători de țară cărora țara le datorează atît de mult", cum se subliniază pe coperta ediției. Postfața lui Octavian Ungureanu, care este și autorul selecției, ediției și notelor, restituie portretul unui „om curajos și de nădejde" preocupat de educația și ridicarea clasei țărănești, de ridicarea școlii, de problemele societății timpului său.

Publicistica și intervențiile sale parlamentare indică un spirit auster, fără timiditate, fără complexe, calm și stăpînit, o conștiință condusă de idei clare și cu perspectivă socială. „În istoria publicisticii — notează editorul — Ion D. Isac se profilează ca un ziarist luptător pentru drepturile țăranilor, meseriașilor, intelectualilor (...). Se făcea ascultat în Parlament așa cum se făcea citit și respectat ca publicist. Prin talentul său oratoric și publicistic și-a atras prietenia unor cunoscute personalități politice, științifice, culturale, cum au fost N. Iorga, dr. C. Angelescu, Constantin C. Giurescu, Octav Livezeanu, Mihail Ralea și numerosi alții".

Partea cea mai interesantă a ediției este constituită însă de paginile memorialistice, publicate în 1933 sub titlul „Zile de zbucium și de glorie". Acestea cuprind relatarea participării sublocotenentului Ion D. Isac la războiul încheiat cu realizarea unității naționale. Sînt notații de jurnal, concise și expresive, în care eroismul combatanților este ilustrat cu simplitate, direct, fără emfază și cuvinte mari.

În cuvîntul înainte cu care Ion D. Isac își deschidea cartea, el scria „A trebuit ființei neamului românesc o generație curajoasă, disciplinată, harnică și răbdătoare, care să dea din sînul ei opt sute de mii de suflete și să ducă în tăcere toate greutățile plămădirii și închegării României Mari (...). În carte se vede eroismul de care au fost în stare în lupte, mulțumirea sufletească în timpuri de glorie și resemnarea în zilele de durere...".

Editorul definește această scriere ca pe „una dintre mărturiile de preț ale memorialisticii din anii primului război mondial" și ca „un document de vibrantă autenticitate".

Gheorghe Buluță

*) **Ion D. Isac: „Din zilele unui învățător de țară, Mărturii", Editura „Eminescu", 1986**

PROZĂ

O „DIMINEAȚĂ" PIERDUTĂ?

Dacă orice lectură dificilă s-ar cuveni să fie răsplătită printr-un plus de cunoaștere în sfera viziunii și meditației creatorului asupra semnificației destinului uman, în cazul prozei lui Ion Iovan*) satisfacțiile lectorului sînt mai mult de natură rebusistică. Autorul „încrucișează" planurile narative după o grilă cu aspect de proză stereofonică, elaborarea, departe de ideea improvizației sugerată în titlu, nefiind argumentată prin necesități interioare ale scenariului epic. Artificialul mînează efortul narativ, mai ales că interpretarea acestui text-șaradă, care ar fi măgulit orgoliul detectivistic al oricărui comentator, apare uzurpată de o poetică deconspirată în final. **Impromptu** este romanul unor voci („tonuri") ce urmăresc o simultaneitate de reprezentări din care poveștile (întîmplările) sînt abolite: «Există șapte tonuri fundamentale (...): tonul nr. 1, exemplu — epistola unei tinere fete; tonul nr. 2 exemplu — jurnalul zilnic al unui explorator; tonul nr. 3, exemplu — tratatul despre ciini al doctorului A. N. Popescu; tonul nr. 4, exemplu — „Dicționarul marinăresc" sau „Tehnica filmului de la A la Z..."» De fapt, încă din motto sîntem avertizați asupra faptului că Naratorul își pune în acest roman, o problemă de tehnică.

Protagoniștii, Livius și Martha, sînt captivii unei călătorii cu trenul, derulată neîntrerupt pe parcursul a șapte zile. În text apar numeroase inserții, notații, discursuri parantetice, alternanțe de tonuri (chiar și „voci radiofonice"), epistole. Fiecare secvență e urmată de un „rezumat", în care enunțurile sînt precizate sau au sensurile întoarse spre paradox, unele descinzînd, parcă din manifestele avangardiste: „nu așteptați răspunsuri, voi ch' entrate, închipuiți-vă mai bine soarele asfințind în mare, o să improvizăm astfel o emoție generală. Oricum, destinul devine un robot implacabil. O să-l deconectăm !" etc.

Reducerea intrigii evenimențiale se însoțește cu o rafinată tehnică a ambiguizării, a dedublărilor, potențată de viziunea filmică (vezi rolul deosebit al privirii înregistratoare, al „reflectorului", al „regiei" în elaborarea savantă, chiar cu accente de pretiozitate, a mizanscenei — p. 57—58).

Alături de consemnarea spectacolului (un spectacol al lumii privit ca participare sau retragere deliberată) descinderea la monumentele locale instituie un ritual al timpului subiectivat al impresiilor trăite. Textul romanului se deschide inteligent spre exploatarea geologicului sau spre registrul intelectual-speculativ („Eseul despre Capdană"), resorturile textualiste fiind mărturisite implicit într-un inversunat program antitradiționalist („epica? stăruința pentru faptele grosolane, înlănțuite precum ciolanele unui schelet — pus să umble de colo-colo, să impună luciditate și reguli de bun simț, pînă cînd cade sfărîmat, împreună cu întreaga lui aură").

Printre golurile narative, răzbat semnalele misterioase ale reprezentărilor simbolice (ciinele Valentino, excavatorul, submarinul). Formula romanului ca „voiaj", traiectoria circulară („Gara arăta, de fapt, cu o altă garnitură de tren, ce fugea în direcția inversă, pe o linie paralelă"), prospectarea lumii mineralului tărîm necunoscut trimit spre experiența de mult depășită a noului roman francez („La Mise en scène" de Claude Ollier, apărută în 1958).

Interesat de morfologia biotopurilor, Ion Iovan este, fără îndoială, un prozator înzestrat, descoperitor de truvaluri într-o artă combinatorie de „efect", dar anemică sub raportul adevărului vieții, al impactului individului cu istoria. „Prezența" nelinițitoare și „simetrică" a morții nu este suficientă pentru a conferi cărții fiorul tragic necesar după cum referințele livrești, oricît de încifrate. („Dar ce faci, madam Delcă, ce faci ?" — p. 325), nu pot înlătura sentimentul ce se insinuează la sfîrșitul (repetat) al lecturii — acela de „Dimineață" (aproape) pierdută".

Constantin M. Popa

*) **Ion Iovan: „Impromptu", Editura „Cartea Românească", 1986.**

COMPENDIUM

PROTOCRONISMUL ÎN 1978

■ Constantin Vișan a tipărit mai multe din interviurile sale într-o carte, **Semnături în contemporaneitate** (Ed. Cartea Românească, 1986) pe care le vrea portrete în dialog. Răspund la întrebările reporterului atît Marin Preda și Nichita Stănescu, cît și Paul Anghel și Geo Bogza, Vasile Rebreanu și Marin Sorescu, Mihai Ungheanu și Eugen Simion, Edgar Papu și Ștefan Pascu. Un mănunchi de dialoguri care oferă datele unei retrospective de idei, o imagine a modului cum gîndesc oamenii de cultură români între anii 1977—1984. Mai multe eșantioane ale angajării în viața culturală a țării. Reținem pentru actualitatea lor cîteva răspunsuri dintr-un interviu al lui Edgar Papu din 17.10. 1978, **„Arta servește la educația omului, la înnobilarea lui". „Ar trebui să vorbesc despre originea ideii de protocronism în biografia mea"**, spune Edgar Papu referindu-se la perioada interbelică pe cînd, ca asistent al lui Tudor Vianu, făcea seminarii de literatură universală la facultatea de filologie București. **„Se spunea de pildă că noi nu putem excela în literatură decît în genul scurt, bunăoară în nuvelă sau în schiță. Or, dintr-o dată am avut explozia a cel puțin zece romane de geniu în acel timp. De asemenea, se spunea că dramaturgia nu este o înclinație românească. Noi n-am fi avut o mare dramaturgie, cu excepția lui Caragiale. Tocmai atunci apăruse însă dramaturgia lui Blaga, Camil Petrescu, piesa „Pavilionul cu umbre" a lui Gib I. Mihăescu, care este o dramă precursoare a dramei de situații a lui Sartre. Prin urmare s-a dezis tot ceea ce noi credem că este limită în cultura noastră. Și atunci, în acel moment mi-a mijit ideea că noțiunea de sincronism, exclusivă, deși valabilă în anumite aspecte ale ei, nu poate acoperi întreaga creație românească și nu poate acoperi tocmai ce este mai important, mai esențial în ceea ce am dat noi lumii".** C. Vișan observă că sincronismul nu trebuie să excludă protocronismul, la care Edgar Papu adaugă: **„Sigur că da. Există, în definitiv, sincronism la toate popoarele. Bunăoară, romantismul francez, natural, ivit după romantismul german și cel englez. Dar acest lucru nu a creat un complex de inferioritate francezilor pentru faptul că ei au venit cu romantismul după englezi și germani. De ce? Fiindcă aveau conștiința că prin atîtea alte aspecte ale culturii și ale literaturii lor au anticipat alte culturi și alte încercări de creație. Eu nu neg că în unele aspecte există sincronism în literatura noastră. Dar există în toate culturile lumii. S-a vorbit de o nouă formulă, de aceea de pancronism, de culturi care sînt toate în același timp. Dar aceasta este o idee de filozofie a culturii. Filozofia culturii lucrează cu secolele și cu mileniii. Ideea de protocronism nu este o idee de filozofie, ci de istoria culturii. Aici nu se mai umblă cu secole, ci cu exactitatea anilor și chiar a lunilor. Să dau un exemplu. Bunăoară, „Ochi de urs" a lui Sadoveanu are exact aceeași temă, aceeași atmosferă, aceeași structură ca și narațiunea „Ursul" de Faulkner. Din punctul de vedere al pancronismului, ale apar în același timp, fiindcă acolo se judecă în mare, sînt expresii ale unui anumit moment pentru literatură. Din punctul de vedere al protocronismului trebuie neapărat să se țină seamă că „Ochi de urs" a lui Sadoveanu a apărut în 1938 și „Ursul" lui Faulkner în 1942. Această deosebire de patru ani pe care o consemnează protocronismul este absolut necesară, ca o întregire organică în cultura noastră, o întregire la ideea de sincronism".** Rînduri și gînduri valabile și astăzi.

■ Din **Semnături în contemporaneitate** de C. Vișan (Ed. Cartea românească, 1986) extragem cîteva afirmații care par a fi produse ieri deși ele sînt de acum șapte ani. **„În fond, interesul cărții și afirmațiile profesorului Edgar Papu** vin din tentativa de a crea o nouă conștiință **a literaturii și a literaturii române. O conștiință cu privire la valoarea întregii spiritualități românești în context universal".** spune C. Vișan. Răspunsul: **„De fapt, aceasta este ideea de bază a esteticianului și istoricului literar Edgar Papu. El spune apăsat că avem o literatură cu care ne putem mîndri, așa cum G. Călinescu îl cita pe Miron Costin în prefața celebrei sale Istorii a literaturii române: „Nasc și în Moldova oameni". Adversarii protocronismului au încercat să arate șubrezenia analizelor literare ale lui Edgar Papu și să combată ideea de protocronie, pentru așa-zisa ei primejdie. Nu e bine, desigur, să exagerăm meritele acestea [protocronice], dar nimeni nu le-a exagerat și nimeni n-a spus că literatura română a dat tonul în literatura europeană. Profesorul Edgar Papu a arătat doar că există o experiență literară românească și cîteva opere și personalități ale literaturii române care ne dau dreptul să vorbim despre protocronism. În genere, s-a potemizat cu o caricatură a ideilor profesorului Papu, cu primejdii inventate. Nu s-a intrat aproape niciodată în probleme de fond și nu s-a putut cita nici o exagerare primejdioasă. Îmi permit să spun că apariția acestei noțiuni, protocronismul, cu întregul ei șir de consecințe, i-a găsit pe cei care contestă protocronismul nepregătiți pentru această discuție. S-au lansat fraze fără nici o acoperire, s-au făcut afirmații care nu se bizuie pe adevărurile culturii și literaturii române(...). Pentru că profesorul Edgar Papu nu s-a preocupat de fundamentarea istorică a poziției sale, nu și-a căutat, cu alte cuvinte, înaintași, contestatarii protocronismului au mers pînă la a susține că această noțiune este un fel de rătăcire de savant distrat. Or, ceea ce apartine profesorului Edgar Papu nu este ideea, care e mai veche, ci botezarea ei printr-o analogie cu sincronismul și mai ales voința de-a atrage atenția asupra protocronismului într-o carte. Înaintea lui Edgar Papu au făcut afirmații asupra protocroniei literaturii române, fără a folosi cuvîntul, Nicolae Iorga, G. Călinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, pentru a nu-i cita decît pe cei ieșiți din actualitate. Dar există cu zecile astfel de afirmații în orice cercetare probă din punctul de vedere al literaturii comparate. Din 1964 încoace, astfel de descoperiri de protocronie sînt foarte numeroase. Criticul și istoricul literar nu le pot evita."** Cel intervievat este Mihai Ungheanu, iar răspunsul datează din 17 noiembrie 1978.

■ Al doilea volum de **Confruntări literare** de George Ivașcu, (Ed. Eminescu, 1986) apare la 20 de ani de primul și conține articole din presa de dinaintea primului război mondial și de după acesta. Interesul cărții vine din conținutul capitolului **Călinesciana**, unde apar 80 de scrisori, misive, telegrame ale lui George Ivașcu către G. Călinescu și 3 scrisori ale lui G. Călinescu către G. Ivașcu (cu omisiuni). O reproducem pe cea din 22 VII1960 care e întreagă, în legătură cu tratamentul aplicat de presa literară **Scrinului negru: Iubite Ivașcu, / Mă ghilotinezi în articole cam prea-prea. Și asta nu-i nimic, dacă forma actuală reprezintă „versiurea oficială" aprobată. Dar cred că va fi discutie, că celelalte texte ale ipochimenilor se vor publica și ele, eu devenind astfel responsabilul irresponsabil și prada pregătită savant pentru hrana ciorilor. Dar, în fine, nu pot să fiu supărat pe tine, e mica mea slăbiciune de care uzezi în mod oribil. // Trebuie neapărat să faci să apară cronica despre Scrinul negru. Această tăcere afectată a publicațiilor dirijate de U.S. e o prostie, bineînțeles, și o mizerabilitate, dar în condițiile de azi sugerează că opul e pus la index și pregătește noi observații și dificultăți în activitatea mea. Prin urmare, te rog, prietenește, să curmi această aparență de scandal, // Cu dragoste, // G. Călinescu".** Graiul documentelor.

■ Jean Delumeau, **Frica în Occident (secolele XIV—XVIII)**, (Ed. Meridiane), 1986, este cartea aleasă de Modest Morariu pentru a **o traduce, adnota** și prezenta și printr-o **postfață** cititorilor români. Titlul e de la sine grăitor. Cartea face parte din acea categorie de lucrări istorice, care refuză studiul evenimentelor cruciale, tradiționale, preferînd să analizeze și să prezinte în locul lor stările de spirit ale unei epoci. Este și aceasta istorie și mai ales un alt fel de a înțelege istoria. Mentalitatea unei epoci este foarte importantă pentru că ea oferă una din principalele condiții ale dezvoltării societății. **Frica în Occident** este un studiu de istoria mentalităților caracteristic unui alt mod de a înțelege istoria decît cel tradițional. Pentru Jean Delumeau mai important este a înțelege faptele, decît de a le judeca, prin înțelegere judecata devenind mai ușoară. În aceasta constă modernitatea de optică a autorului Fricii în Occident în evul mediu. Nu e de prisos a spune că această optică era dominantă în cercetarea istorică a lui N. Iorga, care ieșea de pe scena științifică atunci cînd Jean Delumeau intra.

■ Cola Fudulea, **Vîră noauă, vîră ceaci'e** (Editura Litera, 1986), este o carte de snoave în grai armânesc. Apariția ei face parte dintr-o serie de tipărituri mai noi care scot la lumină creații ale aromânilor în grai pe care-l vorbesc. Amatorii de umor pot găsi aici satisfacții, dacă se familiarizează cu particularitățile acestui grai. Cei preocupați de aspectele istorice ale limbii române au în față un viu document lingvistic ajutător. Hristu Cândroveanu a scris o postfață lămuritoare despre Cola Fudulea și literatura lui umoristică. Cola Fudulea demonstrează și el vocația literară a aromânilor, capacitatea lor creatoare pe tărîmul ei.

■ Al. Macedonski, **Cartea de aur**, (Ed. Minerva, Col. B.P.T., 1986), este prima intrare în această colecție cu tiraj de masă a prozei lui Al. Macedonski, cunoscut mai mult ca poet. Culegerea, prefața și tabelul cronologic sînt alcătuite de Mihai Zamfir, cunoscut prin studiile despre proza poetică românească, autor al unor antologii de proză poetică și al unei culegeri de proză din Dimitrie Anghel apărute tot în B.P.T. Noutatea este introducerea în această culegere a romanului **Thalassa, Marea epopee**, și mai puțin cunoscută decît restul prozei lui Macedonski. Această antologie face parte din lenta consacrare a poetului care a început înainte de ultimul război mondial și a continuat după război prin monografiile și ediția lui Adrian Marino, care stă și la temelia actualei culegeri. Un prilej de a reexamina valoarea prozei macedonskiene.

■ **Toma Alimoș** se numește culegera de peste 250 de pagini pe care Iordan Datcu o prezintă cititorilor în care include o bună parte a variantelor existente ale acestei faimoase balade. Noutatea cărții e dată de prezentarea unui număr mare de variante, ceea ce ne indică în această baladă o creație populară de importanta **Mioriței** lîngă care a fost pusă uneori. Iordan Datcu este cel care dă materialitate acestei apropieri. A doua noutate ne-o oferă circulatia baladei **Toma Alimoș**, care nu e doar o baladă vrînceană, cum s-a zis uneori, ci una de o vastă circulație, cuprinzînd practic întreg teritoriul locuit de români. Culegerea lui Iordan Datcu constituie un prim instrument de studiu adecvat al baladei, atît prin numărul mare de variante prezentate, cît și prin studiul introductiv și bibliografia însoțitoare. O carte care ne propune o revizuire de optică.

■ **Pentru un alt ev mediu**, de Jacques Le Goff Ed. Meridiane, 1986) este o carte binevenită. Autorul cunoscut publicului român dintr-o traducere anterioară, **Civilizația Occidentului Medieval**, este unul din marii medievişti ai istoriografiei moderne, lucrările lui interesînd istoriografia modernă atît prin tematica lor, cît și prin metoda de lucru. Nici Jacques Le Goff nu scrie o istorie a războaielor și caselor domnitoare ale evului mediu, ci o istorie a vieții cotidiene, a instituțiilor adică o altfel de familiarizare cu evul mediu. Se caută omul comun al evului mediu, mai puțin eroul și militarul participant la evenimente. Firesc studiul introductiv al Mariei Carpov insistă asupra noutății metodologice a cărții **Pentru un alt ev mediu.** Lipsește însă orice punct de contact cu istoriografia română a problemei, ceea ce rămîne să se facă de acum înainte. Capitolul **Către o antropologie istorică** pledează pentru un tip de istoriografie pe care a căutat-o mereu și N. Iorga și a și realizat-o, fără aparat teoretic și programatic, în nenumărate din lucrările sale privitoare la evul mediu.

NICOLAE MILESCU — 350

● **Miercuri, 12 noiembrie, a.c. a avut loc la Institutul de Studii Sud-Est Europene simpozionul științific dedicat împlinirii a 350** de ani de la nașterea lui Nicolae Milescu Spătarul. **Manifestarea a fost organizată sub egida Universității din București, Academiei de Științe Sociale și Politice, Institutului de Studii Sud-Est Europene, Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", Societății de Științe Istorice din R.S. România și Societății de Științe Filologice din R.S. România. După cuvîntul de deschidere rostit de Gh. I. Ioniță (care a condus lucrările simpozionului) au ținut comunicări: I.C. Chițimia** (Spătarul Nicolae Milescu — confluențe româno-europene), **Dumitru Almaș** (Nicolae Milescu, descoperitor de drumuri noi), **Pompiliu Teodor** (Nicolae Milescu — dialog Orient-Occident), **Dan Horia Mazilu** (Nicolae Milescu și barocul est european), **Ștefan Gorovei** (Nicolae Milescu Spătarul — fapte controversate), **Al. Mareș** (O traducere necunoscută în limba română a lui Nicolae Milescu), **Liviu Onu** (Valori expresive în limba operelor lui Nicolae Milescu), **Mihai Moraru** (Izvoarele și semnificația „Tratatelor de estetică" ale lui Nicolae Milescu), **Zamfira Mihail** (Opera lui Nicolae Milescu în conștiința contemporanilor și a posterității).

Ca invitat de onoare al Simpozionului, Al. Ciura a vorbit despre împrejurările în care a editat „Enheiridionul" lui Nicolae Milescu Spătarul, atrăgînd totodată atenția asupra importanței europene a acestei opere din cultura română.

Pe marginea comunicărilor a luat cuvîntul Pandele Olteanu, remarcînd înalta ținută științifică a întregii manifestări și completîndu-i pe S. Gorovei (a cărui pledoarie pentru respectarea adevărului științific a sucerit, de altfel, întreaga asistență), pe M. Moraru și pe Zamfira Mihail. În final vorbitorul s-a referit la inerția care întîrzie de ani buni de zile publicarea unor opere ale lui Milescu Spătarul și a unor studii despre marele învățat. În locul lui Virgil Cândea (care n-a putut participa la lucrările simpozionului) concluziile au fost trase de către I. C. Chițimia și Gh. I. Ioniță, care au mulțumit călduros organizatorilor — în mod deosebit Zamfirei Mihail — pentru strădania ce au depus-o în organizarea acestei memorabile manifestări științifice.

Revista „Luceafărul" va publica, în măsura posibilităților, unele dintre materialele prezentate.

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia pãcii

Să credem pe cuvînt Dicţionarele!

Pruncii planetei Pămînt învaţă încă din prima copilărie să deseneze, să compună, să utilizeze şi chiar să numească *poligoanele*. Cu mult înainte de a deschide un dicţionar ca să citească, deci să se dumirească : „POLIGON — (geom.) Suprafaţă plană mărginită de mai multe segmente de linii drepte, numite laturi, — (uneori cu determinarea «de tragere») Teren special amenajat în cuprinsul căruia se fac exerciţii şi se execută trageri cu arme de foc. (sport) Loc special amenajat pentru probe de trageri cu arma cau cu pistolul (sic !) sau pentru exerciţii de tragere cu arma de vînătoare. — Teren amenajat pentru deprinderea conducerii autovehiculelor. Din franc. *polygone*". Aşadar, să inserez acum şi varianta franceză, de aşa-zisă largă circulaţie internaţională (Cf. *Nouveau Petit Larousse en couleurs) : polygone... Ligne polygonale fermée. / MIL .Champ de tir et de maneuvre, notamment pour les expérimentations d'explosifs et des projectiles. / POLYGONE CONVEXE, polygone situé tout entier du même côté de toute droite portant l'un de ses côtés...*" Cineva insistent, uneori merită să fii şi insistent, ar mai putea afla prin mijlocirea aceluiaşi internaţional mic Larousse că, de pildă, *Nevada* nu reprezintă decît un „masiv muntos din sudul Spaniei, 3 478 m" sau „un lanţ muntos din vestul S.U.A." (California, atingînd prin vîrful Whitney 4 418 m înălţime) şi că *Nevada* ar fi numai *„un des Etats unis d'Amérique (montagnes Rocheuses) : 450 000 h. Cap. Carson City"*. (Dată fiind limba internaţională pusă-n joc, ar fi jenant să traduc : ce uită să precizeze mirabilul Larousse ? că respectivul stat se află în sud-vestul american, că are în perimetru şi o aşa-zisă *Vallée de la Mort*, precum şi un Las Vegas !)

Sigur, pruncii noştri — prin Radio, TV sau din dialogurile fraţilor mai mari sau ale părinţilor — pot afla şi de existenţa (şi semnificaţia !) *poligonului de tir* ; măcar şi fiindcă aceasta intră în sfera de atracţie semantică a poligonului cuvînt-titlu. Întrucît, de atîtia ani, românii au buni sportivi de tir, faptul în sine nu are nimic condamnabil. Problema de fond, respectiv de suflet, este alta : această sintagmă (poligon de tir) *ascunde* (şi invit pe alcătuitorii Dicţionarelor să nu-şi pregătească explicaţii, ele există şi le cunoaştem !) ascunde, zic, subspecia *poligon nuclear*, care este mezinul poligonului de tir. Un mezin născut înainte de termen şi dintr-o regretabilă mezalianţă. O mezalianţă istorică ! Un scandal al logicii firesti ! Pentru că-i firesc, adică logic, nu să-ţi ameninţi adversarul, ci să nu ai un adversar. Şi totuşi... istoria e mai puţin logică decît vrem. Ca şi cînd ea, istoria, nu-i a noastră, făcută de noi şi pentru noi ! Şi totuşi, întrucît pare-se nu putem să n-avem adversari, putem în cele din urmă să nu mai apelăm — precum de peste patru decenii încoace — la ameninţarea cu forţa, citeşte : cu o armă biodegradabilă în cel mai înalt grad : arma nucleară. Reciprocitatea renunţării la aceasta ne va demoda ? Ei şi ? ! Să ne întoarcem la competiţiile cu arcul !... E o naivitate, de acord, dar una necesară. Fiindcă nu se întrevăd deocamdată decît controale ale înarmărilor, iar nu dez-armări (nucleare !). Aşadar, poligoanele nucleare există. Pînă cînd ? Numai anul acesta au avut loc în Nevada peste o duzină de experienţe. Dicţionarele *uită* să precizeze şi această „dimensiune" a Nevadei... cum *uită* să precizeze că *poligoanele sînt şi nucleare*. Dacă dicţionarele o fac în sensul că experienţele nucleare nu merită atenţie, atunci greşesc... Inuman greşesc. Fundamental greşesc. Dar dacă o fac, întrucît autorii lor anticipează uzura morală, degradarea lingvistică, rapidă şi inexorabilă a termenului de *poligon nuclear*, atunci au dreptate. Noua iniţiativă de pace a preşedintelui României, a întregii Românii, tocmai completează acest gînd al autorilor de dicţionare. Respectiv : poligoanele nucleare pot şi trebuie să (re)devină poligoane de tir sportiv ; aşa cum au precizat, iniţial dar şi în prezent. Dicţionarele. Referendumul naţional de la 23 noiembrie 1986 va certifica, o dată în plus, nu doar năzuinţa milenară de pace a unui popor, cît convingerea intimă a acestui popor că lingviştii au dreptate atunci cînd — nu din grabă, nu din ignoranţă, — nu au consemnat (şi statuat !) sintagma poligon nuclear ; nici măcar între graniţele Nevadei, sau într-ale atitor Nevade care, obstinat şi barbar, încă există. Fie ca pruncii noştri să le conceapă numai ca nişte strîmbe şi neloiale amintiri ale părinţilor lor orgoliosi ; atît. ATÎT.

Mircea Constantinescu

Picior de plai

Cuvînt care, indiferent în ce limbă ar fi rostit, trezeşte în oameni acel fior capabil să declanşeze la rîndu-i nebănuite emoţii, PACEA continuă să rămînă numitorul comun al aspiraţiilor noastre îndrăzneţe.

Pacea e fereastra prin care azvîrlim spre seninul cerului stoluri nesfîrşite de porumbei albi, în dimineţile ce lasă în urma lor miros de grîu încolţit.

Pacea e izvorul de apă vie în stare să adape în drumul său imensele lanuri ale libertăţii şi convieţuirii paşnice.

Pacea e identitatea noastră, potrivit căreia ne-am cîştigat recunoştinţa şi încrederea lumii întregi. E refrenul ce stăruie pe buzele tremurinde ale pruncilor visători.

Pacea e dorinţa noastră de a ne şti stăpînii împlinirilor mult rîvnite, e zestrea fericirii noastre, e curajul de a privi înspre ziua de Mîine, e cartea de vizită a acestui popor care nu a întins niciodată mîna spre ceea ce nu-i aparţine.

Pacea e Piciorul nostru de plai, Gura de rai ce sărută universul, e albastrul de Voronet, viers de Mioriţă, e ştergar înflorat, cumpănă de fîntînă, coloană infinită şi stîlp de poartă cioplit de palma bătătorită a ţăranului.

Pacea e piatra noastră de hotar şi de încercare, e mesajul nostru de dezarmare şi de bună înţelegere.

Pacea e cea mai frumoasă floare ce creşte şi înfloreşte pe acest scump Pămînt !...

Ion Vasiu

Triumful raţiunii

Orice scriitor adevărat este un om al cetăţii. Au dovedit-o marile noastre spirite. Au dovedit-o Eminescu, Caragiale, Arghezi, Călinescu, dacă e să ne oprim doar la cîteva nume ilustre. Atitudinile lor politice, luările de poziţie exprimînd un punct de vedere ferm în apărarea omului şi a valorilor sale fundamentale, nu numai că nu contraziceau, dar intrau într-o deplină consonanţă cu creaţia lor beletristică, pe care o completau şi o îmbogăţeau cu valori ideatice majore, conferindu-i bogăţii şi preţuri noi. Asa a fost dintotdeauna, aşa e şi astăzi. Scriitorul nu poate fi un claustrat, o fiinţă trăind precum fluturele în crisalidă, „departe de lumea dezlănţuită". Nici n-ar fi posibil, de altfel. Pentru că orice preocupare majoră a societăţii în care trăieşte scriitorul se reverberează în conştiinţa lui, oferindu-i repere de gîndire şi de acţiune.

Cu atît mai mult atunci cînd e vorba de o problemă vitală a epocii noastre, cum e aceea a salvgardării păcii, scriitorul se simte implicat cu toată fiinţa sa în efortul umanităţii de a asigura triumful raţiunii.

În ce mă priveşte, de cîte ori deasupra lumii se arată norii negri ai încordării, de cîte ori aud că apar fel de fel de „teorii", care de care mai belicoase, privitoare la „echilibrul terorii" pe care, chipurile, l-ar instaura o nouă armă (vezi doamne „curată"), o nouă rachetă care — nu vă speriaţi ! — n-are decît rază medie de acţiune (adică vreo cîteva mii de kilometri, acolo !), de cîte ori viaţa şi munca paşnică a oamenilor planetei Pămînt sînt ameninţate, nu pot să nu-mi aduc aminte de un vechi dicton laconic, dar plin de înţelepciune : „cînd vorbesc armele, muzele tac".

O bună parte a preocupărilor şi muncii mele vizează tocmai instaurarea acelui ceas de taină cînd muzele pot fi auzite. Şi orice încercare de a le face să tacă, indiferent din partea cui ar veni, o simt ca pe tăişul unui pumnal care îmi caută inima. Nu pot admite că muzele trebuie reduse la tăcere. Ce s-ar alege atunci din lume ? Poate fi concepută ea, lumea, fără minunea numită Disneyland ? Fără un orologiu de aur din turnul Spasky, ale cărui bătăi măsoară veşnicia ? Fără turnul Eiffel, devenit simbol al geniului tehnic uman, fără catedrala Westminster, fără domul din Köln, ale cărui ogive gotice închid în ele semnul de taină al aspiraţiei omului spre zenit, fără Voronet şi fără coloana lui Brâncuşi, fără atîtea şi atîtea minuni zămislite de geniul creator al umanităţii? Nu ! O astfel de lume ar fi de neconceput. Şi atunci, — la ce bun cursa dementă de acumulare a cît mai multor instrumente ale morţii ?

O întrebare pe care milioane de oameni şi-o pun cu îndreptăţire, în intimitate, dar pe care au învăţat şi să o adreseze cu patetism factorilor de decizie politică. Totuşi, măsurile concrete ale dezarmării au întîrziat. S-a ajuns la situaţia absurdă în care o ţară sau alta, mai ales marile puteri, vorbind despre pace, continuau să se înarmeze. Cineva trebuia să rupă acest cerc vicios şi să ofere lumii dovada concretă, menită să convingă de adevărul că raţiunea trebuie şi poate să triumfe. Sînt mîndru că acest gest vine din partea României care, reducîndu-şi armamentele, efectivele şi cheltuielile militare în mod unilateral cu 5 la sută, oferă astfel lumii un exemplu ce va intra cu siguranţă în istorie. Iar cînd o asemenea acţiune hotărîtă împotriva morţii este întărită printr-un referendum cu gîrul unui popor întreg ale cărui crez şi concepţie de viaţă le sintetizează, nu se poate să n-o însoţesti cu bătaia cea mai curată a inimii.

Şi inima mea a vibrat cînd la recenta sesiune a Marii Adunări Naţionale a răsunat vocea cea mai autorizată a României, vocea preşedintelui ţării, atestînd vocaţia ei de pace, aspiraţia către o creaţie constructivă de durată, desfăşurată cu inspiraţie, adică însoţită de cîntecul fără seamăn al muzelor. De o asemenea lume avem nevoie. Şi vom făuri o asemenea lume, menită să se înscrie ca o pagină luminoasă în cartea istoriei fără început şi fără sfîrşit a umanităţii.

Doru Moţoc

Bucuria păcii

Într-o dimineaţă, o dimineaţă frumoasă de vară, am văzut o fată tînără. Era toată numai zîmbet, numai linişte, se mişca pe coridoare, lucea ca un spiriduş, alerga dintr-un loc într-altul. Era ca-ntr-o sală de bal, dar ea lucra, străbătea coridoarele, ducea comenzi, făcea legături, telefona.

Şi la un moment dat, întîlnidu-mă cu ea, o-ntreb.

— Cum te cheamă ?

Mi-a răspuns simplu, zîmbind uşor :

— Irina.

— Irina ? Ştii ce-nseamnă Irina ! Irina-nseamnă pe greceşte „pace". Ştiai asta ?

— Nu, nu ştiam.

Şi-atunci m-am gîndit că atunci cînd trăieşti în pace e ca atunci cînd eşti tînăr şi nu ştii ce-nseamnă tinereţea. E ceva normal ! Ceva simplu.

Ceva de la sine.

Iar pacea e de fapt ca o fată tînără, frumoasă şi harnică, trăind mereu prin zîmbet, prin mişcare armonioasă, printr-o linişte pe care-aş numi-o expresivă.

O linişte aducătoare de bucurii şi adevăruri simple. O linişte în care se poate crea şi spera, o linişte în care viaţa-şi vede de făgaşul ei normal, care este al delicateţii, al zîmbetului, al tinereţii de plantă, al ierbii verzi şi al cerului albastru.

Pacea e cîmpul întins şi plin de roade, e cerul senin şi casa în care se-adună familia după o zi de muncă şi de-nvăţătură, e cîmpul fertil în care se-aude şi cum cresc plantele şi susurul rîului şi cîntecul de pasăre-n zori şi adierea de miresme a vîntului de primăvară.

Pacea e-această fiinţă ca o fată tînără în care se-nfiripă timidă prima dragoste şi se naşte speranţa primei întîlniri, într-un amurg generos în care soarele sculptează cu raze roşii şi violete norii albaştri după o zi de alergătură.

Pacea e tinereţea şi dragostea, pacea e viaţa.

Dumitru Dinulescu

„Marşul păcii" – tablou de Geta Memeze

Sens şi durată

Revin după o lungă perioadă (niciodată nu am putut îndrăzni să cred sau să-mi imaginez fără tulburare că acel spaţiu nu-mi aparţine pe de-a-ntregul şi definitiv) pe un timp parcă zgîlţîit din temelii de înalte cascade. Bubuie pămîntul de ploaie. Privesc prin fereastra autobuzului şi, dintr-o dată, cu violenţă, îmi apare imaginea de odinioară a vechiului drum bătătorit de căruţe sau de bocancii navetiştilor, drumul hodorogit, cutreierat de haite de lupi...

Se spunea — demult, eram totuşi, copil — că, într-o iarnă amară un om al satului ar fi rămas întoienit şi adormit în nămeţii arcuiţi pe cîtiva kilometri. L-ar fi găsit după multe căutări, cu servieta în care-şi ducea merindea la fabrică, dormind liniştit ca şi cum nimic nu s-ar fi petrecut.

Ajung seara tîrziu. Totul îngropat în linişte. Doar fumurile, ca nişte tulnice imense încercau să spargă apăsătoarea carapace a ploii.

...De la fereastră, dincolo de dealuri, începe ca o presimţire, pădurea. Din spatele casei urcă dealurile. Înspre răsărit, colina imensă presărată cu mesteceni noduroşi, ciuntiţi de zăpezi ori de fulgerele piezişe. În interior, nimic nou, sau aproape nimic : vechile manuale şcolare, orînduite cu mare grijă pe rafturi de brad uscat.

Urc înspre colina de mesteceni. Privelistea îmi apartine : silueta bisericii cu turlele înfipte de-a dreptul în cer, clădirea şcolii, monumentul eroilor din centru sprijinind aripile unui vultur.

Deocamdată, amintirea este suverană.

Acesta nu este, desigur, singurul „fascicol" subiectiv care se poate abate asupra umbrei ce te priveste cu o resemnare aproape ucigătoare.

Ar trebui să nu te lasi ispitit de nostalgia suverană a primelor pagini scrise. Dacă ai fi plecat imediat la drum, cu siguranţă şansa de a privi, prin ceaţa documentului, acel chip resemnat ar fi fost ca şi inexistentă. Va trebui, cu cît mai repede cu atît mai bine, să înţelegi acest lucru. N-am avut nici cea mai infimă intenţie de a spune aminare. Nici resemnare. Ci, nostalgie „provocatoare", capabilă să-ţi mentină unghiul de înţelegere în stare de luciditate activă. De altfel, *privirea* păstrată în materialitatea acelui ultim document vădeste, aproape cu infrigurare, o deloc comună dorintă de a exista. Între ultimul drum si acesta de acum, evident, întrezăreşti, a lucrat timpul. Dar cum ? Îţi aminteşti : ai cerut urgent să se mărească fotografic acea privire păstrată în acel — se pare — ultim document. Cu o grabă aproape posesivă şi derutantă. Într-adevăr, timpul „lucrase" nemilos, imperturbabil, nu într-atît încît să nu-ti dai seama de o lege elementară : „emanciparea" vis-à-vis de *subiectul* pe care-l crezi că ţi-ar aparţine, în momentul în care devine fapt-scris, poate intra sub incidenţa credibilităţii (sau a incredibilului). Tu însuţi, între timp, ai fost determinat să-ţi reformulezi acele putine „ordini" în care credeai cu tenacitate si, poate, cu orgoliu. Imaginea mărită e aceeasi dar contine o altă perspectivă. Mai firească. Mai umană...

— Şi atunci, ce crezi ?

— Mai întîi, rîndurile scrise pînă în momentul în care ai început să „descifrezi" *privirea-mărită* a acelui document, deşi orgolioase şi solemne, incendiază tocmai prin răceala lor suverană. Ai mizat — dacă pot spune astfel — pe puterea de a o lua oricînd de la capăt, cu un surîs sfidător, aproape provocator de stăpîn pe el.

Nu cumva o dramă — pentru că îmi dau seama că despre asa ceva este vorba — individuală este capabilă să te trimită dintr-odată, cu violentă, în arhipelagul unor întrebări zguduitoare peste care, pînă atunci, ai putut trece cu o nepermisă „detasare" ? Eu, bunăoară, ca lector, plec pe urmele *indicate* (ori numai sugerate) de primele două capitole ale acestei *Rezervatii* si nu pot să nu intuiesc acel *ceva* care se ascunde în spatele (poate înlăuntrul) descrierii cinematografice a spatiului în care ai copilărit si în spatiul în care, pînă nu demult, acea privire continua să astepte. Să te astepte, probabil. Se simte nostalgia celui ce nu vrea să spună decît ceea ce crede el că este nimerit. Şi tot în putinele detalii ale acelui spatiu se simte, prin omisiune, sensibilitatea atroce a acelei priviri (ce avea să rămînă întipărită pentru totdeauna în rama unui extrem de pretios document de familie) care, fără să fi voit vreodată să denigreze, n-a reusit, totusi, si altceva decît să-si ridice siesi oprelisti, în însingurare si liniste...

Există o mostenire a privirii după cum există o sansă a mostenirii. Dar ea singură, privirea-document, nu rezolvă si nu va rezolva niciodată enigmele unei existente care n-a avut vremea — sau sansa — să se rostească. Să continue, da ! De multe ori, în astfel de cazuri, singurătatea se cuibăreste peste întelesuri, irevocabil, ca o cumplită izbîndă.

Probabil că în ziua aceea a anului 1944 nu a nins deloc sau, dacă s-ar fi întîmplat asa, nu i-ar fi fost absolut nimănui de vreun folos. Resemnarea privirii nu poate în nici un fel spune mai multe. Dar trebuie să fie absolut adevărat că, nimănui, dar nimănui acea zi nu i-a fost indiferentă.

(Trebuie menţionat că oamenii — puţinii — dispuşi să-si amintească despre ceva care nu are legătură directă cu întîmplări din „posteritatea" lor, modifică *voit* posteritatea unor sensuri *reale*, căzînd fie în extrema „înzorzonării" acestora, fie în aceea a unei greu explicabile „denigrări". Şi-ntr-un caz şi în altul funcţionează acea atitudine care explică, de altfel, foarte exact, natura raporturilor lor cu ...subiectii în chestiune. În cazul de fată, „imaginile" rămase în memoria unora, vis-à-vis de acel ianuarie 1944, sînt puţin credibile şi tocmai de aceea, de prisos de comentat...).

Spuneam că acea zi nu putea trece neobservată pentru simplul motiv că, plecarea grăbită, determinată de rechemarea sub „marea flamură a ostirii", era, totuşi, puţin obisnuită. Cu imaginea acelei zile înjumătătite avea să plece într-un război declansat dintr-o întîmplare nenorocită şi care, la scurtă vreme de la plecarea lui, avea să trimită, pe la case, doar umbrele — cele mai multe schilodite — ale fostilor bărbati. Nu este greu de precizat că atunci cînd putini îsi mai aduceau aminte de ziua aceluiaşi ianuarie, s-a întors — după ce fusese un trăgător de elită, Divizia 103 Vînători de munte — rămînînd pentru totdeauna, crispat într-o mare părere de rău. Decoratiile, parcă avuseseră darul să-i aureoleze definitiv un suris mai trist decît cea mai mare tristete de pe pămînt. Avea să fie toată viata îngenuncheat de sentimentul unei irecuperabile pierderi...

— Şi atunci, ce crezi ?

— „Orice poveste este povestea unei disparitii...". Fie că acceptăm ori nu verdictul acestei „severe propoziţiuni", realitatea lui există. El (verdictul), de fapt, nu face decît să continue. Să obsedeze.

Da, să obsedeze. Şi să doară. Ne-am născut la putini ani de la stingerea celei de-a doua conflagratii mondiale (era să scriu „monstruozităţi" mondiale) dar durerea ni s-a transmis prin sîngele părintilor nostri — cu o atroce tenacitate — iar ele, rănile fizice si morale ale bunilor nostri părinti au continuat si continuă să ne însingereze sufletul. Pentru că rănile şi însingerarea lumii au intrat în fondul acela al privelistilor (negre) care nu se pot uita niciodată.

De o extraordinară robustete morală este această mare şi pilduitoare lectie de istorie pe care poporul nostru o propune siesi, şi, deopotrivă, lumii întregi : demersul profund realist, constructiv al presedintelui ţării, tovarăsul Nicolae Ceauşescu, demonstrează încă o dată, cu o vigoare exemplară, nu numai vocatia de pace a românilor, dar, totodată, demonstrează lumii că, în acest ceas de cumpănă al istoriei, vorbele — oricît de bune intentii ar îmbrăca ele — au nevoie de lumina faptelor concrete. Faptele, da, acestea dau sens şi durată oricărui ideal. Or, năzuintele şi sentimentele noastre, au nevoie de aerul binefăcător, înălţător al păcii. În numele ei, un popor demn propune lumii un model viabil, profund umanist, de manifestare autentică.

Viorel Sâmpetrean

Din rotundul hotarelor noastre

Urmare din pag. 1

ospeţiei. Acestea fiind, negreşit, semne ale iubirii lui pentru tihna păcii.

În epoca nouă iubirea lui a înflorit cum niciodată. Prea mîndrele lucrări ale sale nu pot fi lăsate primejdiei de a fi umbrite, — umbrite de nori negurosi, încărcati cu grindină atotpăgubitoare, sfîsiate de fulgere orbitoare, lărmuind pe cerul lumii. S-au găsit unii care-n-au mai putut suferi albastrul şi îl vor scăldat în violenţa roşului de sînge, apoi cufundat în negrul de veşnică noapte. Născocind maşini de război cu o putere ce întrece orice închipuire, „visînd" curcubee de explozii şi fantaste culori de ciuperci nucleare. Înstăpînind teroarea asupra lumii întregi, ameninţînd cu un pustiu imaginar, dar cîtă vreme rămas astfel ? Uitînd, iarăsi, că mai sînt destule şi întinse pustiuri adevărate, că se mai moare aiurea de foame, că sănătatea apelor din atîtea locuri, s-a scurs demult, că...

Şi iată, din rotundul hotarelor noastre, se înalţă un glas ferm, un glas vorbindu-ne nouă, oamenilor de aici, oamenilor de pretutindeni. Un glas care nu arată doar starea la care a ajuns planeta, ci ne arată că vechea artă a războiului trebuie să fie uitată, E vremea, deci, a artei păcii. Spulberînd idei păguboase după care înarmarea, fireste nucleară, ar fi o „garanţie de apărare". Sumele fabuloase risipite pe aceste „garanţii" ar acoperi multe din lipsurile şi nevoile Pămîntului. Pretutindeni e nevoie de unelte, nu de arme. La urma urmelor, acestea nu s-ar putea transforma în primele ? Reluînd vechea idee, fierul de spadă să devină fier de plug ! Dar pentru asta e nevoie de lucrări adevărate, de fapte pilduitoare. România socialistă, prin glasul presedintelui său, dă o asemenea pildă; hotărîrea de a trece la măsuri concrete şi imediate de dezarmare se configurează, în plan mondial, într-un moment de importantă istorică.

Eroul păcii ne cere, azi, un răspuns. El nu poate fi decît un „DA!" Iată răspunsul nostru la referendumul din noiembrie. Răspuns firesc pentru un neam de ctitori. Vocaţia noastră de constructori ne îndreaptă spre lucrări ce vor sta la temelia păcii.

Oda faţă în faţă

Lume ne trebuie pace
sub toate aspectele ei
de la-nceputuri încoace
vreau să aud cum cade frunza din tei

Fiul meu cel mai mic rîde-ntruna
şi işi pune în plete petale
să îl mîngîi îmi tremură mîna
de emoţii internaţionale.

Plopii pling azi pe umărul meu
dar să ştiţi că istoria-i veche
pacea cîntă în cîntecul meu
fără moarte şi fără pereche.

Ion Nicolescu

Către semeni

De sîntem o întîmplare
fericită între astre,
După cum ne este Terra
dincolo de orice mit,
Să nu fim din lăcomie
asasinii vieţii noastre
Deşertîndu-ne Pămîntul
pe vecie pustiit.

N-ar mai fi pe lume floare
şi nici cine s-o admire,
N-ar mai fi nici melodie
şi nici vis şi nici cuvînt.
Acest rai, care-i Pămîntul
unic în nemărginire,
Ar fi roi meteoritic
hăituit de cosmic vînt.

De aceea, stimaţi semeni,
dezbrăcaţi-vă de ură,
Daţi, toţi, zalele trufiei
unei triste amintiri
Şi, sub cerul blînd al Păcii,
din iubirea cea mai pură,
În grădina planetară
săditi veşnice-nfrăţiri !

Constantin Atomii

Dor

în fiecare copac e un dor
în fiecare pasăre e un dor
în fiecare om e un dor
în fiecare prunc e un dor
în inima mea şi a florilor e un dor
dorul mare de pace
se privesc oamenii acum
mai mult ca oricînd
se întîlnesc în staţia de autobuz
compostează acelaşi bilet
lucrează la acelaşi cuptor de rumenit piine
dar pe toţi îi frămîntă acelaşi gînd
gîndul de dezarmare rapidă...

Poem

la ce m-am născut
viaţa mi-e ameninţată de război
de la sud la nord
de la vest la est
universul e plin de armament

cei mari nu vor să audă
ameninţă insistent cu moarte pămîntul
şi păsările au nevoie de cer albastru
şi oamenii au nevoie de soare
nu de bombe şi rachete distrugătoare...

Ion Machidon

Însemn de pace

Însemn de pace, patria mea,
dintotdeauna română !
Pentru gloria ctitorilor tale,
prin care eşti şi vei fi,
peste veacuri,
stăpînă.

Însemn de pace, cetate de dor
şi de faptă cinstită !
Pentru temeliile neamului tău suveran,
în care nu va mai fi
nici oAnă
zidită.

Însemn de pace, vatră eternă
cu flăcări de viaţă nestinse !
Pentru căldura braţelor, imprumutată oţelului,
prin care au fost
şi vor fi
neînvinse.

Însemn de pace, pămînt al iubirilor
şi al jertfei supreme !
Pentru fructul de aur al tău
pe care să-l ştie lumea aici, doar aici
şi în oricare
vreme.

Însemn de pace, izvor de lumină,
de cîntec şi de tărie !
Pentru ca bolta senină în care se scaldă
Carpaţii
şi fruntea ta înstelată
să poarte ecoul din singura odă
de bucurie.

Adrian Mierluşcă

Cîntec

Pasăre a păcii, cu gene de soare,
Pasăre blîndă cu gene de gînd –
Tu care simţi că timpul nu moare,
Tu care-auzi pruncii lumii visînd !

Pasăre albă, cu viaţă, sfinţită,
Timp ginditor de ţărînă dibace –
Zboară în lume, chiar de eşti obosită
Şi cîntă-mi mesajul de pace.

Nicolae Sineşti

15 NOIEMBRIE 1986

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Puțini cititori, luînd în mînă o ediție din clasici, știu cîtă muncă și cîtă dăruire presupune o astfel de carte. Munca îngrijitorilor de ediții este o muncă anonimă, dar ea asigură circulația valorilor literare, constituind gîrul autenticității și coretitudinii textelor, oferind totodată un instrument de lucru indispensabil. Pregătirea unei ediții presupune nu numai simpla muncă de transcriere a textului, ci una de atitudine complexă față de el, pentru a-l pune în rama cea mai potrivită. O ediție cum este cea realizată de Liviu Onu pentru traducerea lui Herodot, cea datorată lui N. A. Ursu pentru Dosoftei ori Dan Slușanschi pentru Dimitrie Cantemir constituie adevărate evenimente culturale. Dar numărul edițiilor remarcabile, în ciuda dificultăților de tot felul pe care le întîmpină îngrijitorii lor, este destul de mare și ele au modificat uneori optica asupra literaturii noastre. Nu uităm a pomeni aici continuarea ediției de Opere Eminescu, Opere Slavici, Opere Rebreanu, ca și atîtea altele pe care le-am comentat la vremea lor.

Anonimă și aproape eroică munca îngrijitorilor de ediții merită toată stima și gratitudinea cititorului. Ea nu trebuie confundată cu acele întreprinderi în care ediția e rezultatul simplei munci de dactilografiere, fără perspectiva contextului.

Cît de tînăr poate fi un editor? Desigur, principial vîrsta nu e un obstacol în calea întocmirii de ediții. Dar practica ne arată că tinerețea editorului nu e tot una cu tinerețea poetului. Îngrijirea de ediții cere nu numai osîrdia cenobitului ci și o experiență cărturărească care se obține în timp. Este cu atît mai îmbucurătoare, în ciuda dificultăților reale ale profesiei de editor de texte, prezența în rîndul vechilor editori, a unora mai tineri care și-au asumat, cu toată responsabilitatea, sarcini grele. În pagina de față prezentăm cîteva asemenea acțiuni ale mai tinerilor alcătuitori de ediții.

O reconsiderare literară

Nu avem încă acel tip de cercetare teoretică (interdisciplinară și exhaustivă) care, în relație cu examenul metodologic aplicat, definește și statuează acest mare act de cultură care este al **ediției critice.** Intră aici, evident, alături de competențe de istorie literară și filologie, elemente de sociologie literară și comparatistică și, nu în ultimul rînd, acel spirit de finețe al interpretării critice. Căci o ediție de acest fel nu e o simplă transcriere bibliografică, insumatoare și irelevantă în latura colaționării/confruntării de texte. Ne lipsește, așadar, deocamdată, nu metodologia alcătuirii „ediților critice", care nu este una standard (șabloanele nu funcționează normal decît în măsura în care își justifică unicitatea !), ci acel tip de cercetare mai generală, cu secțiuni și capitole distinct-clasificatoare, urmărind fenomenul ca atare în perspectiva diacronică a tipologiilor existente, dar și în sincronia evidențelor culturale. Se înțelege că rostul unei atari elaborații științifice ar fi acela al statuării unor principii metodologice, de aplicație și anvergură dialectică, nu de încorsetante,

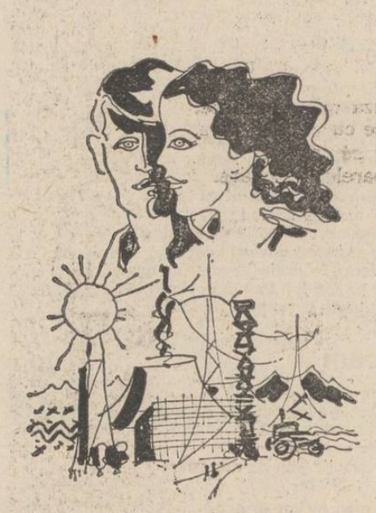

reducționiste și restrictive norme de procedură (ce-ar încuraja diletantismul filologic, de atitea ori lucrativ, sîrguincios, proliferant). Cu atît mai mult cu cît asemenea act de cultură a devenit deja o adevărată „instituție" a restituirii valorilor culturale, în ideea generoasă a unor mai drepte valorificări. Valoarea (care nu este un concept de imuabilitate estetică decît în integrala concepțiilor/prejudecăților estetizante) e partea cea mai reprezentativă a operei, adică cea mai viabilă, — viabilitate exprimată în timp, dar mai ales într-o relație de contingență cu timpul, nu atît în spiritul unor „mutații" relativizante, cît al unor redimensionări funcțional-valorice. Chestiunea ține și de o sociologie a esteticului și ea exprimă relația operei cu timpul, funcționalitatea ori disfuncționalitatea ei valorică într-o ecuație complicată, cu multe variabile pre- sau imprevizibile...

Vrem, adică, să spunem că recenta **ediție Cezar Petrescu*),** inaugurată la „Minerva" de Mihail Dascal, și-ar ocupa, într-o asemenea lucrare, un loc de frunte, servind ca **model funcțional** de ediție critică, invitînd în acest fel, la o reexaminare a valorificărilor critice etalon, la o nouă meditație critică. Dar asemenea filologică acribie, angajat-faraonica, asemenea interpretări exhaustive trebuie să poarte însemne și perspectivă demne de efortul încorporat aici, căci, o prefață ca a lui Al. Piru, dorindu-se „studiu introductiv", nu e demnă de titlul ales **(Cezar Petrescu, azi)** și nu face cinste ediției, cîtă vreme se menține pe linia tradițională a receptării critice, de o deferență estorcată de vibrația receptării moderne, de actualitate. Nu e vorba numai de lipsa „organului", așadar, dar și de o lejeră și suficientă conformitate critică, ce duc, inevitabil, la un simulacru de studiu introductiv. În aceeași notă ne exprimăm mirarea față de unele observații nelalocul lor (ne surprinde, bunăoară, Z. Ornea, într-o „cronică" din „România literară", cînd constată indignat că, pe cînd o nuvelă numără numai 36 pagini de text, aparatul critic se întinde pe 58 de pagini... Pagini revelatoare tot de atîtea ori, bineînțeles !) Iată felul în care este apreciată devoțiunea acribioasă esențialmente definitorie pentru o ediție critică. Întreprinderea lui M. Dascal vine, așadar, să corecteze o optică suficientă uneori în elaborarea de „ediții critice". A vedea în aparatul critic extins, care se vrea, deci, exhaustiv, al unei ediții critice, ceva împovărător și insignifiant este o prejudecată, ba mai mult, o suficiență dobîndită, și în acest spirit comod astfel de „observații" critice degenerează în diletantism. Opera lui Cezar Petrescu comportă numeroase variante la aproape fiecare creație și a le înregistra e o necesitate ; disproporția acuzată nu e între textul propriu-zis și note ci, mai ales, între textul „ne varietur" și variantele lui. Chiar la o repede ochire, o estimare cantitativă proporțională este lămuritoare pentru asiduitatea și sîrguința devoțională a demersului filologic din aparatul critic. Astfel, din totalul de 1 046 pagini cîte are ediția, 593 de pagini sînt rezervate **notelor, comentariilor, variantelor** și doar 452 textelor de bază. Nu e aici vreo acribioasă pedanterie de filolog rătăcit, ci un travaliu impresionant și corect, ce dezvăluie intuiții ale laboratorului de creație cezarpetrescian, preocuparea scriitorului pentru expresivitate stilistică, obsesia creației perfecte...

Dincolo de porozitatea polemică pe care ar putea-o căpăta observațiile de mai sus, și din care nu vrem să facem un obiect aici, neservind cu nimic spiritul intervenției noastre, remarcăm, totuși, că ediția lui Mihail Dascal a fost primită cu binemeritată admirație și prețuire...

Observînd, pe bună dreptate, că, valoric, Cezar Petrescu „subzistă în contemporaneitate într-o oarecare penumbră a istoriei literare" și că „aproximativ jumătate din creația sa romanescă este lipsită de circulație", Mihail Dascal își propune să-l restituie pe autorul **Întunecării** unui merituos circuit al actualității, printr-o binevenită și necesară „atitudine valorizatoare". Ediția va fi structurată în șase largi compartimente „corespunzătoare speciilor cultivate cu prevalare de autor" și reproduse după principiul cronologic : proza scurtă, (schiță, povestire, nuvelă), romanele, textele dramatice, literatura pentru copii, publicistica (dar și eseistica, interviurile), corespondența. Seria se va închcia cu o necesară bibliografie critică, ce va alcătui substanța unui volum complementar. Fiecare compartiment va fi prevăzut, în afară de indispensabila notă a ediției, de un „complex corpus de comentarii critice și filologice". Textul este și va fi și în continuare transcris conform normelor ortografice în vigoare, într-un respect vădit față de „particularitățile de limbă ale scriitorului" (decurgînd din obîrșia sa moldoveană) și de „anumite forme cu certă intenționalitate stilistică în cadrul discursului narativ".

Volumul inaugural adună numai **Scrisorile unui răzeș** (1922) și **Drumul cu plopi** (1924), urmînd ca un al doilea să cuprindă „Omul din vis", „Aranca, știma lacurilor" și o amplă „Addenda", care ar reproduce, alături de inedite și scrieri „uitate", cărțile neincluse de autor în cuprinsul ediției definitive tipărită la Editura „Cugetarea" — Georgescu-Delafras între anii 1941—1947 (ediție, de fapt, aleasă ca text de bază, nemairespectîndu-se aici cronologia principesurilor). Este, de fapt, un deziderat major al experienței textologice acela de a lua ca text de bază ultima variantă, revăzută și îmbunătățită, mai ales că ea a fost și cea intenționată de autor, însă, avînd în vedere că „varianta senectuții" suferă uneori de circumstanțialitate într-un moment cultural de „fervoare tezistă" (cazul lui Mihai Ralea), lucrurile se complică, iar editorul nostru ignoră, aici, uzanța. „Deprecierea artistică" s-ar face zice M. Dascal, la nivel **livresc,** dar și datorită unui **retorism** strident, jurnalier : „Prin ultimele sale intervenții, prozatorul sparge unitatea stilistică a variantelor precedente, degradîndu-le echilibrul epic". În același spirit se va face selecția textuală și în celelalte volume.

Peste tot editorul urmărește evoluția limbajului artistic cezarpetrescian spre claritate și semnificație distinctivă. Sînt relevate, la tot pasul, „asperitățile stilistice", „remedierile operate" în perspectiva ediției definitive „care sporesc vizibil mobilitatea și supletea frazei", dar și proliferările justificate ori nu ale textelor, „corsetul dialectal" al unora, înlăturat prin reeditări, avatarurile onomasticii, distanțarea de lirismul manierist al schiței și povestirii sămănătoriste... Sînt aici observații critice pertinente privind resorturile intime ale genezei, dar și sinuoasa „biografie" anteeditorială, avatarurile publicistice... Cu toate că își propune să redea **simpatetic** „tectonica acestei panorame epice", atitudinea interpretativă e una obiectivă. Militînd pentru un Cezar Petrescu pus în lumina unei mai drepte reconsiderări literare, Mihai Dascal detestă atît supralicitarea valorică, dar și minimalizarea tendențioasă, rutinardă, incriminînd, la un moment dat, nu numai o anumită „fervoare megalomană" manifestată de autorul **Cronicii...,** dar și „deprecierea artistică" într-un moment cultural de tezistă fervoare, cînd autorul intenționa să-și rescrie opera, neputîndu-se sustrage, din păcate, nefastelor maladii ale dogmatismului...

Dacă am avea de făcut o observație, în totul preferențială (care n-ar contraveni uzanței, de

Desene de Mihaela Negru

vreme ce competența și-a spus cuvîntul în modelul de ediție care a început), aceea ar fi cea privind „studiul introductiv", pe care l-am dori semnat, la volumele ce vin, chiar de Mihail Dascal, comentînd mai din interior fenomenul și punîndu-i acel sens de justă și îndreptățită actualitate/modernitate, în spiritul căreia, se înțelege, a demarat exemplara ediție.

Z. Cârlugea

*) **Cezar Petrescu, „Opere", vol. I (ediție îngrijită de Mihail Dascal), Ed. „Minerva", 1985.**

Studiul hemografiei

La Nichita Stănescu, în urma unei extraordinare purificări a stărilor, a emoțiilor, cuvintele nu sînt numai simțite ci chiar văzute, obiectualizate în sensul cel mai strict cu putință : „Scăpată din opacitatea materiei — scrie Alexandru Condeescu în prefața-studiu la „Ordinea cuvintelor" (versuri — 1957—1983, vol. I—II, Editura „Cartea Românească", 1985) — limba își arată structurile eterice. Pînă la el auzite, pipăite, gustate, mirosite, cuvintele limbajului poetic sînt deodată văzute: „....transparent se lasă străbătut, adîncit în străfunduri miraculoase, prin care frumoase cuvinte, ca niște pești de platină, dau elegant din coadă".

Vederea cuvintelor e însă primejdioasă, ca a elfilor. Plăsmuirile lor neschimbătoare și strălucitoare în lumina structurii clasice îl atrag pe temerar spre zonele necercetate ale celeilalte emisfere poetice, unde pindesc energiile obscure, dionisiace, ale Logosului: „Tu, atît apuc să strig, tu / și cuvîntul începe să se vadă / încet, încet, cum se vede lăsarea de noapte, / cuvînt din două litere : tu".

Excelentă în toate privințele (minus, spun recenzenții editorului, culoarea maronie a coperții, amănunt de finețe polemică trecut prin grila unei inventivități critice de o valoare fals euristică) ediția Nichita Stănescu — Alexandru Condeescu din opera de peste 25 de ani a lui Nichita Stănescu cuprinde, așa cum se arată în „Nota asupra ediției" de la p. 328, vol. II, versurile ediției definitive a operelor antume (ediția cuprinde și 13 poezii postume între care două dintre acestea, „Tragică durere" și „Să ningă peste noi", scrise pe 9, respectiv, pe 10.XII.1983, fiind, pare-se, ultimele creații lirice ale marelui poet. Includerea acestor 13 poezii într-o ediție a operelor antume a provocat o reacție exagerată din partea unor recenzenți ce au găsit în această modalitate — impusă în mod mai mult decît evident de cursul tragic al evenimentelor — un punct nevralgic al meritelor incontestabile ale îngrijitorului ediției, Alexandru Condeescu, ce va fi știut însă să distingă, la vremea respectivă, cauza de efect n.n. A.D.) ale lui Nichita Stănescu, poezie și proză, ediție realizată de poet împreună cu criticul Alexandru Condeescu în anul 1983.

Pentru definirea mai clară a raporturilor autor-editor ce a stat la baza alcătuirii acestei ediții, citățm din scurtul cuvînt înainte al lui Nichita Stănescu, următoarele cîteva rînduri, fundamentale pentru înțelegerea reală a acestor raporturi : **„În consonanță cu tînărul meu prieten, criticul Alexandru Condeescu, am făcut o revizuire a celor publicate pe parcursul a peste 25 de ani lăsînd numai lucrurile care s-au salvat conjuncturii intime sau exterioare. Ediția nu are pretenția de a fi definitivă, ci numai năzuința.** (Deși clară, fără dubii, această ultimă frază a dat naștere unor controverse de interpretare dintre cele mai ciudate și mai inexplicabile, controverse asupra cărora nu insistăm acum. Oricum, recenzenții, utilizînd într-o asemenea curbe neregulate de umbre și lumini, de plieri și replieri strategice, au reușit să creeze, în defavoarea forțată a editorului, o anumită atmosferă de destrămare a continutului frazei, în scopul probabil al transformării acesteia dintr-un punct de plecare într-unul de sosire, adică dinspre absolut spre amănunt și nu invers). **„Oricum, ofer Titanicului acest iceberg, realului aceste cuvinte".**

Strict informativ, cele două volume ale antologiei „Ordinea cuvintelor" (deocamdată numai poezie, cel de-al treilea volum, de proză, urmînd să apară separat) includ o selecție și uneori o restructurare a poemelor din SENSUL IUBIRII, O VIZIUNE A SENTIMENTELOR, DREPTUL LA TIMP, OBIECTE COSMICE (ALFA), OUL ȘI SFERA, ROȘU VERTICAL, LAUS PTOLEMAEI, NECUVINTELE, UN PĂMÎNT NUMIT ROMÂNIA, ÎN DULCELE STIL CLASIC, BELGRADUL ÎN CINCI PRIETENI, MĂREȚIA FRIGULUI, EPICA MAGNA, OPERELE IMPERFECTE, NODURI ȘI SEMNE, precum și un ciclu netipărit pînă acum în volum, OPERE IMPERSONALE, ales din poeziile publicate în ultimii ani în periodicele românești și iugoslave. La finele celui de-al doilea volum al ediției se află și un „Tabel alfabetic al poeziilor (după primul vers și după titlu)" ce dovedește încă o dată neobișnuita acribie, seriozitatea desăvîrșită a muncii tînărului editor Alexandru Condeescu.

Impactul cu o operă de o asemenea amploare ca aceea a lui Nichita Stănescu este totdeauna cu totul ieșit din comun. Conținutul extrem de divers, temperatura atît de înaltă a creației marelui poet, peisajul psihologic extraordinar în care evoluează omul, la Nichita Stănescu impun, cu un fel de violență chiar, o abordare de tip energetic în care, da capo al fine, este necesară menținerea printre rînduri a mizei magice spațiale a fiecărui vers. Schimbări greu de înțeles și încă și mai greu de controlat există în interiorul fiecărui cuvînt al lui Nichita Stănescu, cuvîntul măcinînd mereu și lăsîndu-se însuși măcinat de viața cuprinsă și necuprinsă, perspectiva asupra existenței fiind una atemporală dar în același timp dinamică și obiectivă, cu o foarte totalizatoare viziune de gen holografic. Ideea are aici o formă spațială ce, indiferent de dispoziția sufletească de moment, învăluie lectorul cu un flux constant cerebral, învăluirea fiind una de continuă ofensivă, dincolo de destin. „Se ia o bucată de piatră, / se cioplește cu o daltă de singe, / se lustruiește cu ochiul lui Homer, / se răzuiește cu raze / pînă cubul iese perfect. / După aceea se sărută de nenumărate ori cubul / cu gura ta, cu gura altora / și mai ales cu gura infantei. / După aceea se ia un ciocan / și brusc se fărîmă un colț de-al cubului / Toți, dar absolut toți zicevor : / — Ce cub perfect ar fi fost acesta / de n-ar fi avut un colț sfărîmat !" „Lecția despre cub").

Puterea de a încerca tu însuți să exersezi cu acest flux este una de încercare de esență, exersarea în sine avînd darul extraordinar de a te dilua în el însuși, în acest flux care nu se mai lasă analizat și cunoscut, ci **te analizează.** Schimbarea este radicală, euforia unui vers în aparență obișnuit introducîndu-te în ambianța unei noțiuni pe care, curios, o simți în tine, în afara ta și în afara timpului. Versul lui Nichita Stănescu te transformă din interpret în interpretat, este un fel de refracție a unui răspuns dat vieții : **„A venit îngerul și mi-a zis : de atîta amar de vreme te veghez ca să ajungi om de știință și tu pînă acum n-ai inventat nimic ! Cum să nu, am inventat ; numai că știința pe care am creat-o eu este atît de subtilă încît uneori se confundă cu firescul. Ea se numește hemografia, adică scrierea cu tine însuți".**

Și abia de aici înainte, odată cu „Ordinea cuvintelor", operă cu nebănuit destin testamentar, poate fi început studiul hemografiei, adică a scrierii cu tine însuți, adică a unui pas fundamental într-o înțelegerea logicii marii poezii.

Adrian Dafir

Nichita Stănescu: „Ordinea cuvintelor", versuri, (1957—1983), vol I—II, Cuvînt înainte de Nichita Stănescu, Prefață, cronologie și ediție îngrijită de Alexandru Condeescu, cu acordul autorului, Editura „Cartea Românească", 1985.

Unghiul exegezei

Apariția **Logicii generale** de Immanuel Kant în traducere românească poate fi socotită ca un important eveniment în contextul culturii noastre actuale. De altfel, traducătorul ei, Al. Surdu, este un cunoscut cercetător și laborios editor de texte logice, filozofice din tezaurul român și universal al celor două discipline : Mihai Eminescu, **Lecturi kantiene** (în colaborare cu C. Noica), Titu Maiorescu, **Prelegeri de filozofie** (în colaborare cu Gr. Traian Pop), Atanase Joja, **Istoria gîndirii antice** în colaborare cu C. Noica), Ștefan Odobleja, **Introducere în logica rezonanței.** În plus, Al. Surdu tălmăcește celebrul **Tractatus logico-philosophicus** al lui Witgenstein, apoi tot din Kant, **Critica facultății de judecare** (în colab. cu V. D. Zamfirescu), Karl Popper, **Logica cercetării** (împreună cu M. Flonta și E. Tivig). Nu am pomenit aici opera originală a lui Al. Surdu, precum **Logică clasică și logică matematică, Neointuiționismul** ș.a.

Revenind la **Logica generală** (1985), trebuie spus că ea reprezintă un moment din biografia kantiană, căruia traducătorul și exegetul român îi acordă o semnificație specială. Ea informează asupra modului în care se preda logica în Europa, înainte de Kant și chiar de către Kant însuși, pe cînd nu era criticistul consacrat de istoria filozofiei. În această lucrare se reflectă, apoi, un drum, o devenire a gîndirii lui Kant, de la vechea logică la logica transcendentală.

Dar, mai întîi, ce reprezintă **Logica generală ?** Este o variantă a cursului său de logică, cititimp de peste 30 de ani, conformat schemelor fixate în programele de învățămînt ale vremii, acestea concretizate în cîteva volume între care unul aparținînd filozofului G. F. Meier, pe care Kant îl urmează îndeaproape. (Alte amănunte istorice în prefața lui Al. Surdu). În aceeași perioadă, Kant elabora și chiar publica (în 1781) **Critica rațiunii pure** unde logica va apare într-o interpretare total nouă față de cea clasică. Mulți cercetători operează o distincție netă între cursul de **Logică generală** și **Critica rațiunii pure** (de pildă W. Kinkel, M. Steckelmacher, A. Dumitriu subordonează, ca importanță, logica generală logicii transcendentale). **Cursul** n-ar reprezenta decît o etapă tradițională din activitatea lui Kant, adică etapa nekantiană, sau precriticistă, prelungită în virtutea inerțiilor didactice. Al. Surdu consideră (poate exagerînd invers) că aceste lucrări fac un corp comun. Mai întîi, pentru că însuși manualul lui Meier (reprodus, în mare, cu fidelitate) prezenta unele inovații terminologice și interpretative : la Meier apar termenii de „teorie a rațiunii" și „critică a rațiunii", consacrați apoi de criticism. Tot Meier vorbește despre „perfecțiunea logică" și „perfecțiunea estetică", sub influența lui Baumgarten care disocia între cele două moduri de cunoaștere, cel logic și cel estetic, acesta (cunoaștere prin simțuri) fiind considerat inferior. Kant va adopta acești termeni sub forma **Esteticii transcendentale** și a **Logicii transcendentale.** În fine, Kant însuși afirmase că originea criticismului său din faza de maturitate se află în logica lui Meier.

Evident este, însă, că în structura **Logicii generale,** apar, din loc în loc, unele corpuri străine modului de gîndire tradițional, pe care cercetătorii le-au depistat prin studii comparatiste, iar Al. Surdu, la rîndul său, le reliefează pentru cititorul român. Astfel, introducerea și notele sale devin un mijloc de adevărată inițiere a lectorului nostru în laboratorul ideilor kantiene. Pentru Al. Surdu, **Logica generală** relevă un statut de interregn, prin care se trece de la logica veche la cea modernă, aceasta începînd cu **Criticele** lui Kant, din care se vor inspira în elaborarea concepției lor, un Hegel pentru logica dialectică, dar și creatorii de mai tîrziu ai sistemelor moderne, de logică matematică, intuiționistă, pozitivistă etc.

Într-adevăr, din loc în loc, apar în **Curs** termeni și expresii inedite în logica tradițională. La capitolul **Intuiții și noțiuni. Perfecțiunea estetică și logică a cunoașterii,** vom întîlni propoziții ca următoarele : „Perfecțiunea estetică constă în concordanța cunoașterii cu subiectul și se bazează pe sensibilitatea particulară a omului. Prin urmare, perfecțiunea estetică nu are nici o lege obiectivă și universal valabilă în raport cu care să poată fi apreciată **a priori** printr-un mod universal valabil pentru orice ființă gînditoare în genere". Imediat însă, revine cu o afirmație oarecum contrară, care anunță ideile din **Estetica transcendentală** : „Întrucît există totuși și legi generale ale sensibilității care, deși nu sînt obiective pentru orice ființă gînditoare în genere, ci subiective, avînd valabilitate pentru întreaga omenire, poate fi concepută și o perfecțiune estetică ce conține temeiul unei satisfacții subiective generale. Aceasta este **frumusețea,** ceea ce place simțurilor în **intuiție și fiindcă legile intuiției sînt legi generale ale sensibilității,** ea poate constitui obiectul unei satisfacții generale". Se exprimă aici un gînd, din care vor izvori atît teoria frumosului estetic (din **Critica judecății**) cît și **Neointuiționismul,** 1977 ; **Elemente de logică intuiționistă,** 1976) la logica rezonanței a lui Șt. Odobleja pe care îl și editează **(Introducere în logica rezonanței,** Craiova, 1984). Nu trebuie să vedem aici o disipare a energiilor sale (de altfel fructificate în volumele amintite, profitabile și pentru publicul cititor) sau o îndepărtare de proiectul inițial. Frecventarea diferitelor ipostaze ale logicii moderne nu echivalează cu o relaxare, cu ieșirea dintr-un plan mai tensionat : aflarea constantelor care le poate apropia și unifica. Astfel în lucrarea de debut, înregistrînd diferențele dintre logica clasică și cea simbolică, totodată caută și consonanțele, elementele comune. Într-un studiu **(Symbolic interpretation of the first chapters of Aristotele's categoriae, Probleme de logică,** V, 1973) depistează elemente de notație logico-matematică în opera lui Aristotel. Altundeva **(Logistic, formalist and intuitionist problem in Greek philosophy, Probleme de logică,** VI, 1974) descoperă în gîndirea elină temele fundamentale ale logicilor moderne. Contra celor care numesc drept necreatoare logica tradițională (Kant era unul dintre ei, Odobleja altul) scrie studiul **Valențe creative ale argumentării silogistice** („Revista de psihologie", nr. 1, 1981). Unele dintre articolele publicate în ultimii ani ne avertizează că Al. Surdu revine, treptat, la imperativul formulat în prima sa lucrare. Într-unul din acestea lansează ideea unei logici cu cinci termeni (pentada) în care se reînfiripă ideea unei cuprinzătoare sinteze logice.

Așadar, activitatea sa atît de bogată, utilă, prin cercetarea extensivă a tuturor sistemelor de logică, ar putea contribui, printr-un demers, acum intensiv, la efortul, mai general, spre realizarea, regăsirea sau recrearea (pe baze noi) a principiilor unei logici fundamentale, a unei noi **scientia scientiarum,** mult așteptată azi, într-un moment de criză ce domină de mai multă vreme totalitatea disciplinelor, atît pozitive cît și umaniste.

Marian Vasile

Coerența selecției

Om al proiectelor ambițioase, S. Mehedinți e angajat în cultura noastră cu preocupări și merite ce rămîn încă a-i fi descoperite și, de ce nu, recunoscute. După o lungă tăcere editorială — din 1967, cînd volumul **Opere alese** oferea o selecție din scrierile sale geografice —, sub titlul **Civilizație și cultură** (Junimea, 1986) sînt reunite o serie de texte reprezentative și actuale prin modul în care interpretează înrădăcinările omenești ale culturii. Este vorba de pătrunzătorul discurs de recepție la Academia Română **(Caracterizarea etnografică a unui popor prin muncă și uneltele sale** — 1920), de prima reeditare integrală a studiului **Coordonate etnografice** (1930), precum și de o serie de alte fragmente și introduceri menite a evidenția valențele etnopedagogice ale ideilor sale. Calitatea științifică a volumului — deci selecția propriu-zisă, prefața competentă și notele explicative precise — se datorează tînărului cercetător Gheorghiță Geană, care ne-a obișnuit de mai mulți ani cu studii sobre și așezate pe teme de etnologie și antropologie culturală. El aparține acelei generații de mijloc care încearcă să reactiveze anumite segmente de memorie culturală aflate sub zodia uitării premature și nedrepte. Semnificativă în acest sens este inițiativa editorială, pe care o dorim doar un început, față de opera lui S. Mehedinți. Chiar în paginația sumară a colecției **Humanitas,** Gheorghiță Geană reușește o imagine coerentă și cuprinzătoare asupra gîndirilor acestui savant care, în prelungirea strictei specializări și tocmai pentru a o situa în deschideri umaniste de mai largă respirație, meditează despre originile și structurile constitutive ale umanului.

De fapt, Mehedinți ajunge la om într-un mod cît se poate de firesc : nu-și abordează teritoriul de performanță științifică — respectiv geografia — după moda convențiilor închizătoare de orizonturi intelectuale. Există un mod de a pune problemele în știință care nu înlătură ci, dimpotrivă, deschide calea spre om și filosofare. Stilul nerestrictiv minuit de S. Mehedinți face ca o operă de talia **Terrei** (1930) să se ceară încadrată de proiecte cu rosturi umaniste și finalități pedagogice, din care menționăm aparte meritatul **Ethnos** și intenția de a scrie o istorie a românilor din perspectivă etnologico-antropologică. S. Mesedinți urmărește mereu o îmblînzire a țintelor și obiectivității științei, descoperindu-i tîlcuri valorico-afective și umanizatoare, fără ca prin aceasta rigoarea explicativă să fie amenințată în vreun fel. Astfel, analizînd ordinea impusă de lanțul cauzalității naturale — respectiv, cele patru învelișuri ale Terrei : atmosfera, hidrosfera, litosfera și biosfera —, se impune ca de la sine constatarea unui ireductibil al universului uman : valorile. Acest nou strat al existenței, distinct înăuntrul biosferei, urmează a fi studiat de etnografie, întrucît existența concretă a speciei umane e reductibilă la mozaicul etniilor. Dar, așa cum remarcă **Prefața** lui Gheorghiță Geană, „dintr-un scop foarte concret, de cercetare etnografică, urmărit însă cu mijloacele unei cugetări capabile să se desprindă lesne de nivelul empiric, s-a născut ceea ce am putea numi **un sistem operațional de filosofie a culturii.** Două sînt tezele fundamentale ale acestui sistem : una dă satisfacție scopului, cealaltă este o emanație a mijloacelor. Prima afirmă dihotomia între civilizație și cultură. A doua postulează apariția prin muncă a tuturor formelor de civilizație și de cultură și, totodată, a omului însuși" (p. 13). Dacă această ultimă teză este într-un fericit paralelism cu viziunea marxistă asupra antropogenezei, disocierile privitoare la cultură și civilizație atenuează dihotomia propusă de morfologia culturii (în special Spengler), astfel încît distincția respectivă să fie angajată, în focul disputelor de la noi, ca reper teoretico-interpretativ cu consecințe mediate și imediate în sfera preocupărilor de directivă culturală. Știut este că înțelesurile atașate termenului „civilizație" atrag și resorturi psihosociologice și, în sens larg, ideologice în perimetrul cîmpului cultural. Semnificativă este, pentru spațiul românesc interbelic, înfruntarea dintre C. Rădulescu-Motru și E. Lovinescu. Pozițiile care au redus civilizația la pura ipostază tehnico-materială au afectat procesul de etno-centrare, **substituind unei universalități de elaborare locală iluzia unei universalități inglo-**

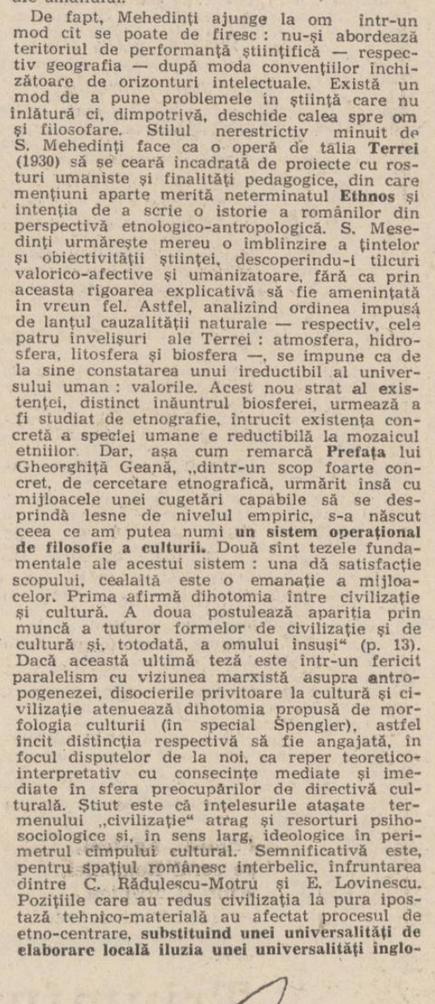

bante ce urmează a fi atinsă pe cale imitativă și prin întregul arsenal al unui raționalism precritic, întîrziat și nemotivat de noile conjuncturi istorice. Judecat într-un asemenea context, punctul de vedere desfășurat de S. Mehedinți apare ca pledoarie pentru o civilizație națională ce-și asumă creator orizonturile de **originalitate.** De altfel, nu întîmplător axul teoriei sale îl constituie **creativitatea cu dimensiuni sufletești** : „Cine zice cultură și civilizație acela zice suma muncii de creare a unui popor, începînd de la tehnica materială pînă la cele mai fine produse intelectuale izvorîte din munca sa" (p. 70). De aceea e posibilă, așa cum indică însuși titlul discursului academic, **Caracterizarea etnografică a unui popor prin muncă și uneltele sale.** Produsele creației colective — atît pe coordonata telurică (numărul, calitatea și originalitatea uneltelor), cît și pe coordonata elaborărilor psihice (numărul, calitatea și originalitatea instrumentelor spirituale) — sînt fixate pe **fondul disponibilităților** matriceale, a conlucrării, fie și tensionate, dintre **înclinările organice** — ca moșteniri bio-genetice și indemînări sociale așezate în și de succesiunea generațiilor — și **înclinările subconștiente** — ca structuri de sensibilitate și raționare ce creionează un teritoriu al dominantelor specificante. Această osatură ideatică poate fi întîlnită la S. Mehedinți **și în** textele puternic marcate afectiv, pătrunse de un inconfundabil fior liric. Astfel, într-o tîrzie comunicare **De senectute** (1946), mărturisește : „Conceptia neamului românesc despre lume este un document de o neprețuită valoare etnopedagogică. Pot să se sperie alții de moarte și de iad ; noi, cei legați de pămîntul dacic și de străvechile datini, care fac să însoțim cu veselie priveghiul morților (ba, în unele ținuturi de la munte, să trimitem și scrisori pînă la cei din cer... unde ne așteaptă Lumina cea veșnică), noi suntem deplin asigurați. În locul iadului mohorît al anticilor în care bietul Tiresias nu-și afla odihnă și în locul grozavului infern al lui Dante și al creștinilor pesimiști care cer lărgirea iadului, blîndul popor din Carpați, cu seninătatea sa dacică, a simplificat radical problema, deschizînd tuturor calea spre rai, — pînă și Diavolului (dacă se va pocăi...)" (p. 277). În astfel de rînduri tulburătoare, S. Mehedinți relevă, de fapt, cîteva linii de adîncime ale profilului nostru spiritual : cumpătarea, dualitatea atenuată a omului cu lumea, acceptarea senină a precarităților structurale și existențiale aparținătoare ființei omenești ș.a.m.d.

Notele explicative ale lui Gheorghiță Geană urmează îndeaproape arhitectura ideilor acestui savant, fiind un prețios fundal de explicitare, iar **Prefața** schițează traiectorii ale unei exegeze de amploare pe care o dorim dezvoltată pînă la dimensiunile unei monografii.

Vasile Macoviciuc

Dunărea

MIHU DRAGOMIR *inedit*

TĂRIE

Floare de cimp ,floare,
creşti, te usuci,
dar frageda-ţi boare
din sufletul nostru n-o duci.
Floare bătută-n nămeţi,
nu ştii să mori niciodată,
crivătu-si poartă geroşi ereţi,
tu ştii să-nfloreşti, mai curată.
Floare de cimp, şi inima mea,
cind ea mi-i departe,
prin plumbul adincilor sihle de nea,
şi cale oricit ne-ar desparte,
nu ştie să geamă sub lungile ploi,
cit anul de-i ziua şi luna,
că tot ce-i în jur şi în noi
e-un cimp ce-nfloreşte intruna.

1954

TĂCUŢI ŞI URIAŞI

Undeva bate inima pămintului.

Să ne ridicăm, tăcuţi şi uriaşi,
peste turlele de sat şi de oraş,
cu privirea limpede ca un fluviu.
Sintem abia sculaţi din diluviu.
Timplele sint încă vinete
palmele svicnesc
catastrofa ne-a apropiat de omenesc
şi-n singele aprig simţim
mersul necunoscutelor mulţimi.

Mai aproape bate inima pămintului.

Zilele s-au desprins din calendare
şi se-mplinesc din sudoarea noastră.

Prieteni, prieteni,
pe cerul României,
acum şi noaptea
străluceşte-un soare !

1946

„Dincolo de podul Brăiliţei..."

Delimitată-ntr-un spaţiu peren, oricare aşezare românească din fertila Cimpie a Dunării poartă, în interioarele ei, prin oameni şi peste vreme, un nume, un punct de referinţă : Brăila cu „centrul" ei de „la ceas", apoi cu, cindva, cartierele-i comune-suburbane ; Radu Negru, Chercea, Lacu-Dulce, Atîrnaţi, Comorofca, Brăiliţa sau... sau cum spunea, prin decembrie 1977, intr-o „Stare de legendă a Dunării", veşnic impătimitul brăilean Fănuş Neagu : „Pe străzile Brăilei, viscolele deschid sămînţa păcatului frumos...".

...„Viscolul" s-a numit REVOLUŢIE. „Păcatul frumos" : NOUL. Iar „sămînţa" lui a făcut şi face, roditor, la Brăila, trup din trupul înfloritor al ţării. Chipul nou al meleagurilor brăilene, străbună vatră românească la Dunărea de Jos, se inscrie, luminos, în impresionantul tablou al marilor împliniri socialiste. Pe memoria scrisă, aici, în anii libertăţii noastre — arc incandescent deschis peste timp de Eroicul August —, pe filele ei de istorie contemporană citim cu ochii şi cu inima NOUL implantat în oricare „punct de referinţă", de altădată, brăilean. Şi privirile inimii se opresc la Brăiliţa. Sau „Brăila dezmierdată" cum i se mai spunea în durerea optimismului. Se opresc şi citesc : „Septembrie 1978. Vizita secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la Intreprinderea de Utilaj Greu „Progresul" — unitate situată în Brăiliţa. Secretarul general jalonează liniile directoare ale dezvoltării. Printre ele : realizarea unei fabrici de hidraulică grea, extinderea gamei de utilaje mobile grele, îmbunătăţirea parametrilor excavatoarelor electrice de 8—10 m.c. şi, ceea ce însemna „deosebitul", NOUL : construirea cartierului „Progresul" în imediata vecinătate a întreprinderii...".

Astăzi, „peste pod", în „Brăila dezmierdată" roadele istoriei noi — datorate nenumăratelor prezenţe ale conducerii partidului nostru în cele mai fierbinţi şi semnificative momente — sînt concludente. Comuna suburbană Brăiliţa este un oraş în devenire impetuoasă. „Orgoliul" mizeriei a rămas, intrat, în legendă. „Progresul" va deveni oraş. Noul poartă nume simbolic. Început în urmă cu 8—9 ani ansamblul de locuinţe înseamnă azi mii de apartamente, zeci de mii de metri pătraţi de spaţii comerciale şi de prestări de serviciu, şcoli, grădiniţe. Trăiesc, aici, peste 20 000 de oameni. Înnoirile nu-i mai impresionează. Ele au amprenta unei cărţi de vizită durabilă : stabilitatea, dorinţa de viaţă, de multă pace şi, ceea ce înseamnă viitor de devenire.

Un puştan sau un virstnic, oricare alt cetăţean al cartierului întrebat cum se simte aici răspunde firesc : „Sînt brăilean ! Deci, ca la mine acasă !" şi, cu oricare dintre ei, te poţi plimba prin cartierul-oraş, admirînd fără reţinere fineţea frumoase ale blocurilor, spaţioasele magazine diverse, aleile străjuite de pomi tineri, cu trotuarele curate, gospodăreşte îngrijite, prospeţimea zîmbetului de pe feţele celor întîlniţi... Oraşul din nordul Brăilei „suferă", în continuare, de „sămînţa păcatului frumos". Se extinde fără falsă modestie. Oraşul intră în oraş, sau oraşul vine spre oraş. Este cartierul „Progresul". Este progresul Brăilei. Şi-l cred pe Fănuş Neagu : „...Dunărea aruncă spre marginile lumii încă o poveste în care sună, adînc şi legănat, numele Brăilei — acest oraş care e un triumf al marilor fluvii".

Dunărea. Brăila. Şi oamenii ei frumoşi.

Candiano Priceputu

ŢĂRANII

Întinde cîmpul pînza pînă-n mare
Şi fire de argint îi curg din munte,
Ţăranii cresc cu soarele-n spinare
Şi aurora spicelor pe frunte.

Un nor le scutură speranţă-n ploaie
Şi spicul strînge adevăr de pace,
Din curcubeu să-şi facă aite straie,
Sub orga grîului ce li se coace.

În spate duc istoria ţăranii
Şi-n palmele cu miros de ţărînă,
Gravată în hrisoave şi pisanii,
Pe glia lor de-apururi să rămînă.

Întinde cîmpul pînza pînă-n munte,
Cu fire de argint ce curg spre mare,
Cu aurora spicelor pe frunte,
Ţăranii cresc cu soarele-n spinare.

Mih. Lupaşcu

Scrisori de-acasă

LUNI, DUPĂ NUNTĂ

S-a copt mărul toamnei !

Satul se adună în el, ca roiul în stup, reverberează spre sine, de pe cîmpuri şi de pe dorul vine acasă.

Vine să facă nuntă.

Nunta crizantemei care ne-a răsădit o rază galbenă în noaptea pieptului ; nunta strugurelui de culoarea chihlimbarului, visul lui în drumul aspru spre lacrima bucuriei ; nunta crapului blînd care, îngrăşat toată vara, poartă acum solzii de aur ; nunta stelei căzătoare cu a stelei care suie spre aceeaşi închipuire!

Şi peste toate aceste eterne nunţi, nunta bărbatului şi a femeii !

Toamna şi-a umplut sînul cu patimi galbene şi s-au înmulţit nunţile.

Stolnicii încep să bată tot mai des în porţi, să ne întindă plosca şi să ne zică vorbele din ritual : „Sînteţi invitaţi de nunul cel mare la nuntă. Binevoiţi să-i staţi cu cinste alături !"

Şi eu merg să fiu de ei alături, nemaiavind acolo decît amintiri, un cuib de oase şi o dragoste mereu chemătoare pentru oamenii pe care statornic îi iubesc.

Stăm în cerc, lăutarii cîntă, hora se-ntinde şi se adună ca o inimă cosmică şi, scormonind sub cenuşa timpului, aducem la suprafaţă chipul unei lumi trăite, care, atinsă, ca para focului ne inundă :

La şapte ani, le spun, purtam şoimul pe umăr, trecem fluviul înot cu o mînă, în cealaltă ţineam hainele, sus, să nu se ude, vînam vidra la copcă şi crapul năpîrlit la hodoroabe. Cînd nu mai aveam în ce aduna peştele, ţineţi minte ?, legam cracii pantalonilor jos, la manşete, şi-i încărcam ca pe desagi.

„Aşa e, aşa e !", strigă prietenii mei şi îşi trîntesc căciulile cît baniţa de pămînt, mîndri că am traversat astfel de întîmplări şi, fiind şi ale lor, iată, nu le-am uitat. Paharele, doldora de vinul negru şi gros, ca stoluri de graur din coapte podgorii se ridică de pe masă şi se revarsă în delta gurilor căscate de sete. Apoi, prietenul meu, Vasile, vestit jucător în Căluş, îşi prinde mijlocul în menghina mîinilor, şi singur, ca solul plecat la Zamolxe, joacă şi strigă :

„I-auzi briul,
trece riul
cînd lumina
coace grîul !"

Saltă un trup răvăşit, rănit de voluptate, din care un dor păgîn vine la suprafaţă şi fierbe ca apa fluviului în vinete bulboane. Bate pămîntul cu patimă, ca pe un zeu sperjur, să audă parcă pînă şi cei îngropaţi acolo, sub bătătură, să audă jocul şi patima lui. Şi cînd jocul ăsta atinge culmi neînchipuite, cînd trupul bărbatului devine flacără unduitoare, cînd haina din aba neagră se înfoaie în spate ca aripile unui vultur, cînd omul devine o pasăre dansatoare, atunci, dintr-odată, fără să bănuieşti măcar, Vasile îşi opreşte piciorul în aer, îl ţine cîteva clipe aşa, apoi îl coboară încet, lin, ca pasărea care termină un zbor, abia atingînd bătătura cu pingeaua bocancului uns cu tot seul de la o oaie.

Astfel, patima jocului se aprinde în noi toţi, arătîndu-ne tuturor virtuţile unui dans ancestral de o otrăvitoare frumuseţe.

Toamna şi-a umplut sînul cu patimi galbene şi s-au înmulţit nunţile.

Cît Vasile se hodineşte, vine lîngă mine Niţă a-lu Bălan, mă ia de după gît, mă sărută şi nu mă lasă pînă ce nu dau cu el de duşcă două bărdace. Pe urmă, plezneşte limba de cerul gurii şi zice : „Să-ţi torn una ; ţie, ştiu, îţi place !" Şi Niţă, roşu la faţă şi înveselit de zaibăr, povesteşte : „Cînd ne-au tălat satul în două, de ridicarăm digul, a trebuit să ne scoatem morţii din cimitirul vechi, rămas în izbelişteа apelor, şi să-i îngropăm în cimitirul nou, de dincoace de dig. Am scos mulţi răposaţi, unii zac însă şi astăzi acolo, sub ape. Cînd să-l scoatem pe Bucur, îl ştii, cel iubitor de căpşunică, nu i-am mai găsit tigva. Şi, tot căutînd-o, am dat acolo, în locul unde trebuia să i se afle capul, de o sticlă cu vin. Era păstos, stătuse îngropată dous'de ani ! Unul din noi a fugit cu sticla la gîrlă, a îndoit-o cu apă şi am băut. Într-atît ne-am îmbătat, încît ne-am trezit pe la miezul nopţii, trei, mormăind în mormîntul lui Bucur, cu oasele lui lovindu-ne peste divle. Hă, hă !", a rîs iar Niţă şi a mai deşertat un clondir în gîtlejul care-i striga de sete.

După care Vasile scoase fluierul de sub cămaşă, acolo unde îl poartă de-o viaţă, îl umezi la vrană cu limba, îl sărută ca pe un copil, seara, înainte de-a merge la culcare, îl potrivi sub buza de sus, degetele începură să salte ca greierii peste găurile încrustate frumos, şi cîntecul porni

hohoti prelung,
tărăgănat,
din neguri plecat,
în noi înturnat,

ca atunci cînd un copil se îneacă în fluviu şi trei pescari, cu pelerini cernite, îl caută cu năvoadele.

Apoi, Vasile îşi înveseli iar cîntecul,

N. Grigore Mărăşanu

Continuare în pag. a 6-a

UN ORAŞ ŞI OAMENII LUI

— file de jurnal —

Brăila noastră nu e aşezată ca Roma pe şapte coline, ci — spun legendele — pe un adevărat continent scufundat. O Atlantidă, în care fantezia se lasă ispitită de Chiraline şi Nerantule ; un fagure-labirint, o Veneţie subterană în care povestea fiecărei taine durează cel puţin o mie şi una de nopţi. „Botezul Brăilei — scria odinioară cineva într-un ziar de provincie — începe cu braga şi plăcintele !" Să fie aici cauza... exaltării mele, a vocaţiei mele de naiv arheolog amator ? Oricum, răspunsurile n-aveau deocamdată, în această secundă, nici o importanţă, doar întrebările contau. Cît mai multe ! Uimirile ! Da, uimirile te apropie de rădăcina lumii, îmi ziceam. „Brăila, o Brăila mea — suspina bătrînul înţelept, prietenul meu — e ca Alexandria Egiptului. Pietrele ei ard. Cine-i bea apa, cine-i ascultă glasul... rămîne cu un dor neostoit." Sub ceruri pline de stele, cînd şi Dunărea părea încendiată de ele, îmi povestise despre „caracatiţa cu mii de braţe", îngropată la temeliile oraşului, despre corăbiile din Levant, încărcate cu mirodenii, despre pitorescul cartier „Misitii", altădată atît de... constantinopoletan, despre o mreană fermecată... Îmi desena pe nisip — un nisip imaginar — harta Brăilei, jumătăţi de cercuri concentric rînduite înspre portul-inimă : un Babilon legendar, pestriţ, misterios, bizar, pe care-l mai surprinzi uneori în virful unei priviri de fată sau stînd la pîndă în dosul unei scîntei de vorbă... Şi într-acele clipe, cînd trupul e o ureche enormă urmărind respiraţia labirintului subteran, cînd vrei parcă să te laşi invadat de miriade de ochi spre a nu pierde nimic din spectacolul fascinant al Brăilei moderne, întrezăresc chipul lui Panait Istrati, luminîndu-şi cugetul cu apă de Dunăre şi nu departe de el, pe „domnul Fănuş" — Fănuş Neagu — sorbind curcubeul pironit pe solzul peştilor nenumăraţi... Vitralii interioare ! „Mă simt ca o catedrală medievală. Orgă. Bach. Patimile... Sînt numai vitralii. Sticlă colorată şi plumb." (Jurnal). De fapt în mine rulau mai multe filme deodată, se perindau holograme — muzee, case memoriale, macarale, vapoare, buldozere, schele, şantiere, verticale svelte de beton şi sticlă... Eram o adevărată... „brăilotecă" mişcătoare, cînd am intrat în foaierul teatrului „Maria Filotti". Ştiam că voi urmări un spectacol de succes : „Martor şi Judecător" de Ion Bălan. Un titlu frumos şi dramatic ca viaţa lui Istrati. Îmi fac cu greu drum printre grupuri de tineri şi virstnici, bărbaţi şi femei... Aud şoapte, rîsete, comentarii, nerăbdări, tăceri. După o zi de muncă, se merge la teatru. „Avem întîlnire cu Panait Istrati". Foaierul pare un braţ al Dunării, cu valuri care se duc şi vin, unduitoare. Printre spectatori se strecoară personaje misterioase : bărbaţi în cămaşă, iiletcă şi pantaloni negri, melon tras pe ochi sau spre ceafă. Repede înghiţiţi de virtejurile de oameni şi şoapte. Admir farmecul „vienez", de început de secol XIX, al foaierului : scări somptuoase, coloane, stucaturi daurite, cupola-vitraliu semănînd cu o hartă stilizată a Brăilei, valsurile lui Strauss transpuse parcă în dantelării de marmură, cristal, bronzuri şi catifele. Foşnetul multicolor şi indistinct încetează brusc. Vocile acelor personaje misterioase vibrează puternic, acoperă totul. Spectacolul începuse, tăcute dintre noi, pe nebăgate de seamă. Spectatorii — contrariaţi, surprinşi, amuzaţi, bucuroşi că sînt implicaţi în „joc" — intră în sală. Cortina superbă, o capodoperă textilă. Tensiunea dramatică sca-

Narcis Zărnescu

Continuare în pag. a 6-a

COLOANA FĂRĂ SFÎRŞIT

El, străbunul Ion Mardale Borangic din Berteşti, plecase pe străvechiul drum al olacului. Drum pe care veneau împăturite în sigilii „hicleniile" cancelariei otomane, prin care urma să mai fie descăpătînat încă un brad — cununa voievodală din fiinta pămîntului nostru. Drumul olacului — spaimele celor răpiţi de pasale ; jertfa brîncovenilor, vînzări şi cumpărări de vieţi.

El, roşiorul Ion Mardale, înalt şi lat în umeri cît malul Dunării în adîncitu-rile cîmpiei, a trecut fluviul către bîrlogul lui Osman-Paşa, venind cu pas măsurat de cadenţa baladelor, pe drumul plin de crime imperiale al olacului. Purta tot timpul pe mîiloc briul din borangic, în chip de soartă bătătorită măiestru de mîinile frumoase ale Maichii. Era o altă fire a drumului de viaţă, împletire de vis şi adevăr din tainele adînci ale iubirii de om, de casă, de pămînt... Redutele căzuseră. Tînăra armată română lovise năprasnic zidurile Plevnei. Regimentul 3 brăilean în care lupta străbunul a fost pesemne cel care a fulgerat galoanele generalisimului Osman. Roşiorul şi-a avut desigur partea lui de merit în prinderea marelui comandant de oşti. Drept răsplată a fost onorat să facă parte din grupa de elită a armatei române care l-a escortat pe prizonierul Osman-Paşa la Bucureşti. Pe drumul olacului, pe drumul pe care suspinaseră atîtea familii de ţărani şi de domnitori români, era adus la scaunul de judecată al istoriei, spre capitala României independente, simbolul trufiei învinse a unui imperiu care-şi plecase sabia „în faţa junei şi bravei oştiri române".

El, străbunul, roşiorul Ion Mardale Borangic, s-a întors acasă, şi, în odăile sale luminoase, încoltite lîngă stîlpii pridvorului, se rînduiau nunţile copiilor săi.

El, bunicul Ştefanache Mardale Borangic, care îl ascultase pe bunicul său Ion Mardale povestind despre luptele pentru Plevna, pleca pe un alt drum al olacului, către porţile Moldovei, cu acelaşi regiment brăilean. Un arc de speranţă românească : Mărăşeşti, Oituz, Mărăşti şi foarte aproape arcul cel de fiinţă cu noi : Carpaţii Moldavi. Soveja Mioriţei, glasul din timpul legendelor al Vrînceoaiei îndemnîndu-şi fii să fie cu Ţara. Ochii bunicului Ştefanache au privit prin cătarea tunului, ţintind armura de fier şi de foc a năvălitorilor. Între acalmia trupei şi începutul unei noi canonade, tunarul Ştefanache îşi aşează briul de borangic al roşiorului Ion să-i poarte în noroc viaţa, precum în cîntecul pe care-l izvodise buna cînd ţesuse firele dudului.

El, Ştefanache Mardale Borangic, încrederea copiilor săi întîmplări de pe frontul de la Mărăşeşti, de pe frontul Plevnei ştiute de la străbunul Ion Mardale. Fiul său, Gheorghe Mardale Borangic, încorporat la sfîrşitul primăverii lui '44, în acelaşi regiment de artilerie brăilean (3), se afla în vremea evenimentelor insurecţionale de la 23 August în localitatea Cerna din Dobrogea. Văzuse acasă la el la Berteşti, cum bogăţiile pămîntului luau drumul către Gura Gîrluţii, unde erau încărcate în şlepurile cu semnul svasticii. Comunicatul din seara zilei de 23 August a găsit regimentul 3 brăilean în toiul pregătirii ostăşeşti. Trupele germane din nordul Dobrogei şi din zona oraşului Brăila au fost dezarmate de ostaşii români. De pe dealurile dobrogene, regimentul de artilerie brăilean, şi-a început lungul său drum de luptă pe drumurile unei Europe atît de crîncen barbarizate de fascism. Ochii tunarului Gheorghe Mardale Borangic ţinteau vasele germane care se scurgeau în disperare pe Dunăre. Briul de viaţă al străbunului Ion, al bunicului Ştefanache îl ajuta pe urmaşul lor să se sprijine zdravăn pe pămîntul ţării, să înainteze, să învingă. Uite briul, trece riul. Strigarea, care însoţeşte un cunoscut joc românesc, cuprinde în sine nu doar o simplă încantaţie. Este îndemnul mereu repetat al generaţiilor, de a crede, de a spera, de a fi sigur că izbînda este de partea celui ce nu se descurajează. Uite briul, trece riul. La Slobozia tunarii brăileni operau în zona Şoselei Naţionale. Aici, în această mică, pe atunci, localitate urbană din Bărăgan s-a ridicat la luptă întreg oraşul. Toţi bărbaţii care ştiau să mînuiască o armă veneau la ofiţerii armatei române şi cereau arme. Aici, pe un drum al olacului, generalul hitlerist Buchardt se preda trupelor române, de fapt se preda în faţa unui popor hotărît să-şi apere dreptul de a fi independent.

Un nume : Gheorghe Mardale Borangic, tunar în regimentul 3 artilerie Brăila. Nume de locuri prin care el a privit : Prahova, Ploieşti, Omul, Caraimanul, Braşovul, Sibiul, Clujul, Curtici, Tisa, Szalnoc, Cegled, Budapesta, Esovar, Strahany, Brusnic, Brezova, Senenrad, Orinov; Lom, Daciov, Mokar, Lest, Plesovice, Mokarka, Iaverina, Krupnica, Lenek, Dubove, Hron, Breznica, Tasov, Kromeriz, Kopetin, Brno... Geruri năpraznice, vifor, polei îngheţat pe uniforme şi pe armament, pîine tare ca piatra tăiată cu toporaşul de afetul de tun, pante abrupte, sînge pe oglinda de ghiaţă a drumurilor, răniţi, morţi, bucăţi de piele jupuită de pe genunchii căilor care urcau tunurile spre cotele căptuşite cu pereţi de cazemate hitleriste. Regimentul 3 artilerie brăilean : oameni de la Dunăre şi din Bărăganul Brăilei, porniţi de pe dealurile dobrogene în august 1944, străbătînd Transilvania noastră, pusta ungară, munţii Cehoslovaciei pînă aproape de Praga. Suferinţe, dăruire, sacrificii.

El, tunarul Gheorghe Mardale Borangic încins cu acelaşi briu de datină, revenea în ţară pe fostul drum al încleştărilor. Intrarea în patrie : episcopia Bihorului. Soldaţii se aplecau cu smerenie şi sărutau pămîntul ţării. La Oradea se des-

Gheorghe Lupaşcu

Continuare în pag. a 6-a

Toamna...

Ascunsă sub pletele castanilor şi teilor, Brăila s-a întors spre Dunăre atentă la prima strigare a cocorului. Cea de taină ! Pe bulevarde coapte, cu parfumuri orientale, în ore tîrzii, se aud paşii lui Panait şi Mihu venind la o întîlnire ce n-o să aibă loc niciodată. Bătrînii visează focurile ascunse, din bălţi, ale hoţilor de cai şi pe Chira fecioara ieşind din unde să se sorocească. Nuferii au mai înviat odată în flori de cristal, ca să lumineze visurile iernii. Cineva îmi spunea că muşcă ştiuca. Aşa o fi, dar pripoanele au ruginit în poduri părăsite, iar sora mea, salcia, a murit de mutare. În cîmpie s-au spart de mult bostanele, mustul lor e sîngele adevărat al pămîntului — cine-l soarbe, zice-se, va fi copilul răsfăţat al norocului. M-am grăbit într-acolo, doar poteca era prea bătătorită ! E toamnă la Brăila şi, pe nesimţite, în suflete dau năvală herghelii de vise şi speranţe ale Bărăganului !

Vasile Rusescu

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT
CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEŢEAN
DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila.
Preşedinte Fănuş Neagu Secretar Lucian Chişu

PREMIUL «PANAIT ISTRATI» — 1986

„Datoria de a fi alături de un prieten“

Înmînarea premiului „Panait Istrati“ lui Eugen Barbu, la Brăila, a constituit totodată prilejul unei evocări a marelui povestitor plecat din România, prilejul unor confesiuni scriitoricești pe care le reproducem parțial în coloanele de față. Deschizînd ceremonia decernării premiului „Panait Istrati“,

FĂNUȘ NEAGU a spus :

„Se află alături de noi scriitorul Eugen Barbu. E o mare bucurie și doresc să mi se mai întîmple asemenea bucurii. Amîndoi sîntem cam adolescenți, e adevărat, eu fiind ceva mai tînăr, ceea ce nu e o gravitate în fața istoriei, dar s-ar putea să-l depășesc cîndva. Îmi doresc acest noroc, întrucît aș depăși pe un scriitor de talie europeană. M-aș bucura ca toți să avem norocul să-i depășim pe Eugen Barbu, pe Fănuș Neagu, pe Mihai Ungheanu, pentru că de asemenea tragedii avem nevoie. N-avem nevoie de bucurii întîmplătoare. I-am spus unei doamne ieri că eu sînt de partea tuturor națiunilor și rellgiilor de pe fața pămîntului. Sînt cu toți oamenii de-o seamă și sînt bucuros că exist în această viață cu dumneavoastră. Eu sînt pentru Panait Istrati, Eugen Barbu, pentru toți cei ce ne aflăm aici în memoria marelui înaintaș Panait Istrati și ne aflăm cu o dublă bucurie : anul acesta, noi, Cenaclul „Panait Istrati“ ne-am gîndit ca o însemnare a bucuriei noastre să fie premierea marelui scriitor Eugen Barbu cu „Premiul «Panait Istrati»“ al Brăilei, pentru că după al doilea război mondial Eugen Barbu este cel care l-a readus acasă pe Panait Istrati.

Brăila se împodobește cu un nou prieten. Un premiu în sine contează prea puțin ca bani. De ce ne-am gîndit la Eugen Barbu ? Ne-am gîndit la Eugen Barbu pentru că a făcut ceea ce s-ar putea numi și transpunerea lui Panait Istrati în românește : și a făcut-o cu aceeași bucurie cu care Istrati însuși ar fi făcut-o cîndva.

Eugen Barbu l-a adus din nou acasă pe Panait Istrati. Dar pentru noi, brăilenii, Panait Istrati a fost totdeauna acasă ; Eugen Barbu a făcut însă ieslea în care să-l primească pe copilul de la Betleem. Eu îi mulțumesc că există și îi urez să trăiască 101 ani.“

„Bine ați venit la sărbătoarea Panait Istrati din anul acesta, a adăugat **Jelea Vancea Gabriela**, președinta Comitetului pentru cultură și artă a județului Brăila. **O onoare deosebită ni se face prin participare. Rămîne pentru noi cea mai mare clipă de bucurie și de adevăr. Nu putem decît să vă mulțumim pentru ce ați făcut pentru județul Brăila, să vă dorim viață lungă, sănătate și putere de muncă, să duceți în nemurire numele României și al Brăilei“.**

MIHAI UNGHEANU : Totul pleacă de la Panait Istrati. Fără el sărbătoarea de față n-ar fi fost posibilă. Despre Panait Istrati ar trebui să vorbim mai mult. Aventura lui Panait Istrati este cunoscută în linii mari de toată lumea, o aventură dramatică, a unui om care pleacă din România, părind a-și fi găsit menirea aiurea, dar se întoarce acasă, pentru a muri printre ai săi. Itinerariul lui Panait Istrati în lume ar merita cercetat mai aproape pentru a înțelege că ceea ce el a căutat în toate punctele cardinale a găsit tot acasă. A murit necunoscut, compromis de către prieteni europeni, care l-au trădat, acuzîndu-l, ei, pe Panait Istrati de trădare. Despre această așa-zisă „trădare“ a lui Panait Istrati noi trebuie să spunem adevărul, pentru că adevărul trebuie spus întotdeauna și pentru a vedea cît a trădat într-adevăr. Mă grăbesc să spun că acest adevăr în toată realitatea lui literară și politică s-a făcut în România și nu peste hotare și că s-a făcut în condiții grele, cînd despre Panait Istrati nu se mai rostea nici un cuvînt. Cuvîntul acesta l-a spus la douăzeci de ani după război Alexandru Oprea. El este cel care a sfîșiat tăcerea, el a sfidat boicotul împotriva memoriei lui Panait Istrati. Lucra pe vremea aceea la revista „Luceafărul“ care era prin definiție o revistă insurecțională, trăsătură accentuată de existența la conducerea ei a lui Eugen Barbu. Lucrarea lui Al. Oprea, dedicată operei și omului Panait Istrati, alcătuită din articole, din publicări de documente, dintr-o monografie, a redeschis porțile înțelegerii lui Panait Istrati, i-a determinat pe amicii lui Panait Istrati din Europa să înțeleagă destinul autorului „Casei Thuringer“, să-l reabiliteze în conștiința lor, să acționeze în vederea reproclamării lui ca mare scriitor european, ca mare conștiință a timpului său, adică nu așa cum s-a spus că ar fi fost un agent al siguranței, un antisemit, un antidemocrat care trebuie scos din hotărele oricărei literaturi. Afirmarea adevărului despre Panait Istrati, reabilitarea lui s-au făcut, o repet, în România, de aici plecînd peste granițe, unde a dus la rejudecarea inventatului caz Panait Istrati, la dizolvarea acestuia : cazul real este al denigratorilor scriitorului și de aceștia ne-am ocupat mai puțin.

Este meritul echipei de la **Luceafărul** anilor șaizeci, unde lucrau pe vremea aceea Al. Oprea și Eugen Barbu, să fi întreprins gestul semnificativ al reintroducerii în circuit al lui Panait Istrati, la care au contribuit masiv după aceea și alți istratologi, cum ar fi fost de pildă Al. Talex, care de o viață a stat alături și în umbra lui Panait Istrati. De altfel, anul trecut, 1985, Al. Talex este cel care a luat Premiul „Panait Istrati“ pentru devotamentul față de opera acestuia. Trebuie să se facă dreptate și pentru cei care n-au renunțat la încrederea în Panait Istrati.

Eugen Barbu a dat o perspectivă nouă și a înnobilat gestul repunerii în circulație a operei lui Panait Istrati, participînd alături de Al. Oprea la înfăptuirea unei ediții, care va deveni în istoria posterității lui Panait Istrati o ediție de referință pentru că îl tratează pe marele scriitor la dimensiunea cuvenită. Este o ediție bilingvă, unde alături de textul francez, datorat lui Panaît Istrati, textul românesc poartă semnătura și sigiliul românesc al lui Eugen Barbu. Ea oferea publicului românesc, oferea pentru că astăzi este epuizată, înfățișarea în care povestirile lui Istrati au intrat la vremea lor în mîinile cititorului de limbă franceză și totodată omagiul unui mare prozator român contemporan care le dăruie o haină românească nouă. Traducerile lui Eugen Barbu nu înlocuiesc și nu pot înlocui proprille transpuneri ale lui Panait Istrati, (care-și au locul lor logic într-o ediție critică de opere, care va da desigur atît textul francez, cît și versiunile românești semnate de Istrati), ele sînt omagiul și gestul de fraternitate pe care literatura română de după război a înțeles să-l facă pentru marele nedreptățit, hulit în anii treizeci atît în Franța, cît și la el acasă. În fapta lui Eugen Barbu eu văd un gest de solidarizare, o mînă confraternă întinsă postum marelui dispărut, o delimitare față de vechile ostilități împotriva scriitorului franco-român, un gir, pe care la Iași, Mihail Sadoveanu i-l acorda unui Panait Istrati atacat de huligani, cu toată greutatea autorității lui scriitoricești. Această ediție, căreia astăzi unii nu-i înțeleg nici semnificația, nici importanța, a făcut ca privirile lumii literare și ale cititorului român, ca și ale celui străin, să se întoarcă spre un Panait Istrati, reabilitat la el acasă. Trebuie să-i mulțumim lui Eugen Barbu pentru concursul acordat relansării, în literatura română și franceză, unui scriitor care face parte integrantă din amîndouă. După această ediție, care din păcate s-a întrerupt definitiv prin moartea lui Al. Oprea, dar care și-a jucat rolul scontat, a reînceput și în Europa, prin amicii lui Panait Istrati, o campanie Istrati, o întoarcere la opera lui, o restituire treptată de drepturi morale operei și omului. În presa care l-a compromis în ochii Europei au apărut texte care revizuiau falsa judecată asupra lui Panait Istrati, iar articolele despre el au căpătat un ton normal. Astăzi, cînd povestirile lui Panait Istrati se citesc din nou din America de sud pînă în Turcia, trebuie să ne gîndim la faptul că relansarea lui Panait Istrati a plecat din România, că ea n-a fost un dar făcut de aiurea, ci opera unor cercetători români ca Al. Oprea și Al. Talex.

Aceasta este rațiunea pentru care am pomenit aici numele lui Al. Oprea, aceasta este rațiunea pentru care un premiu „Panait Istrati“ este atît de potrivit muncii lui Eugen Barbu. Mina confraternă pe care Eugen Barbu a întins-o pe deasupra posterității merită respectul și aplauzele noastre.

În continuare Eugen Barbu a ținut să sublinieze atenția pe care conducerea județului și a orașului Brăila o are pentru cultură :

„Nu s-a întîmplat de multe ori, în România, ca un oraș să arate un cult atît de prețios pentru un scriitor al său. Acesta este desigur meritul organelor culturale locale și al organelor de partid, care au făcut din acest premiu un premiu prestigios. (...) Un gest care mi se pare remarcabil și prin discreția lui și pe care scriitorul Panait Istrati îl merita cu prisosință.“

Reproducem mai jos confesiunea autorului.

EUGEN BARBU : „Vreau să fac o mărturisire. Panait Istrati este cel care m-a hrănit pe mine în literatură. Îi datorez foarte mult ca scriitor. Era vorba de o biografie asemănătoare : adică eu am o origine destul de modestă, am trăit într-una din mahalele din București, am făcut studii pe care nu le-am terminat, nu din vina mea, e vorba de alungarea lui Călinescu de la facultate, dar nu are importanță acum. Regăseam în literatura lui Istrati tot ce-mi dăduse copilăria și tot ce văzusem în acest cadru în care m-am născut. În afară de asta, cred că Panait Istrati a contribuit foarte mult la direcția literară pe care mi-am însușit-o. Faptul că eu am scris romane despre muncitori nu era un lucru de oportunitate, era o situație trăită pe care eu am descris-o fără efort. Datorez lui Panait Istrati dezinvoltura de a scrie despre oamenii năpăstuiți, despre revoluția care s-a produs, dar nu despre asta este vorba. Vreau să spun că de la Panait Istrati am învățat acea dorință de a spune adevărul în orice împrejurări. Dumneavoastră cunoașteți probabil mai bine decît mine biografia acestui scriitor, care, așa cum a spus Mihai Ungheanu, a fost trădat de cei mai buni prieteni. A avut curajul de a spune adevărul, de aceea a fost și trădat și atacat. Mi se pare că **Spovedania unui învins** este o carte care a născut și dezlcerile altora, de mai tîrziu, despre același subiect. În orice caz a croit calea de a spune adevărul despre ceea ce oamenii gîndesc. Orice sistem politic poate să fie foarte bun sau foarte rău, iar cînd poate să fie foarte rău poate să facă în așa fel încît să se creadă că e foarte bun. Dar un scriitor are datoria de a spune adevărul, de a intra în miezul lucrurilor de a trage perdeaua de pe lucrurile care nu convin conștiinței lui, dacă el are o conștiință — și sînt scriitori care nu au conștiință. Vreau să spun că Panait Istrati s-a născut și a murit sărac, revenirea în țară a fost o necesitate, pentru că putea trăi foarte bine acolo tăcînd. Dar cred că datoria unui scriitor este înainte de toate datoria față de conștiința sa și apoi față de talentul său. Talentul este un lucru dat, pe cînd conștiința este o chestiune de construcție personală pe care ți-o creezi sau nu ți-o creezi ; aceasta m-a îndemnat să mă apuc de o muncă la care nu mă gîndisem : să fac o ediție Panait Istrati, pentru că l-am iubit foarte mult. Într-adevăr, ediția a cărei idee a avut-o Al. Oprea, care a pus pe roate totul, o idee care nu mi-a aparținut, dar o idee minunată, a repus în circulație numele și valoarea lui. Al. Oprea este cel care cu o străduință extraordinară m-a îndemnat s-o fac. Există scriitori față de care o datorie sfîntă te obligă să-i ajuți să iasă la lumină. Tragedia lui Istrati a fost că a scris în franceza pe care o învață orice om care-și părăsește țara și este nevoit să învețe altă limbă. Altfel, Istrati s-a dovedit un povestitor fermecător. La nici un scriitor din lume nu am întîlnit acel frison secret al prieteniei, care există în toată opera lui Panait Istrati. Mi-am permis, mă rog, nu știu cu ce îndrăzneală, să mă abat de la regulile celor care traduc canonic. Nu m-am gîndit să polemizez cu Talex, care a fost și a rămas prietenul de o viață al lui Panait Istrati, care a fost fidel și ale cărui traduceri sînt foarte bune și foarte fidele, zic eu. Nu mi-am propus să le înlocuiesc. Însă mi-am permis unele scurtări, unele interpretări personale de text, făcute din dragoste, din datoria de a fi alături de un prieten.

El rămîne un mare scriitor peste timp și se dovedește astfel, tocmai prin sensul operei lui, pentru că, așa cum am spus mai devreme, a știut să-și închine opera acelui sentiment extraordinar al prieteniei pentru acei năpăstuiți, acei vagabonzi, acei oameni fără căpătîi pe care i-a descris, în toate ipostazele lor. Așa încît văd în Panait Istrati un mare umanist, un mare scriitor, un scriitor cu care literatura română s-a mîndrit și se va mîndri întotdeauna.

Este o cinste să primesc acest premiu, prestigios pentru că poartă numele lui Panait Istrati și pentru că vădește dragostea pentru el. Cu aceeași dragoste trebuie mers mai departe. E necesar un curent pentru Panait Istrati, pentru că un anume snobism al criticii literare încearcă să acrediteze nemărturisit ideea că ar fi un scriitor mediocru. În încheiere, revin și subliniez că marele merit al reapariției lui Panait Istrati în România îi aparține lui Al. Oprea, care a pus totul în joc pentru recuperarea acestei opere de mare valoare.“

FĂNUȘ NEAGU : „Eugen Barbu a avut bunăvoința să afirme un lucru definitiv : că Panait Istrati este prietenul nostru. Înainte de a fi mare scriitor, Panait Istrati era marea chemare de a fi prietenul omeniei. Eu cunosc, ca și Eugen Barbu, cunosc niște oameni care ar putea să aibă unele împotriviri la toate acestea. Aceste împotriviri îi fac onoare lui Istrati și celor care cred în el ca simbol al prieteniei.

Nu Panait și-a trădat credința și patimile, cei care au luat bani și-au trădat națiunea și patimile.

Noi sîntem un popor mic și la locul nostru. Ne vedem de treaba noastră și-i invităm și pe alții să ne lase în pace.

Mulțumesc timpului și timpurilor și contemporaneității că ne putem întîlni la Brăila să-l comemorăm pe Panait Istrati și să-l încununăm pe Eugen Barbu ca prieten al lui Panait Istrati.“

Între lumină și umbră

Corneliu Ifrim a debutat cu volumul de povestiri „Trufie și umbră“, inscris de critică în aria prozei de comportament, considerat izbutit datorită galeriei de eroi fără zîmbet, aproape tragici, notabil sub raport estetic. „Luna rupe din noapte“*), constituit în cea mai mare parte, din rememorările unui tînăr, este, în același timp, un roman „familial“, în sens freudian, adică avîndu-și originea într-un altul „tăcut“, nescris, tensionat, dar și „făurit“, creînd „iluzia referențială“. Apoi este vizibilă tendința de a reliefa simetriile, geometria vieții, coincidențele, fără să fie afectat fluxul epic vital, amintind de gîndurile unui personaj al lui M. Eliade, din „Nuntă în cer“, unde acest procedeu este fundamental: „Ar fi înspăimîntător să crezi că, din tot acest Cosmos atît de armonios, desăvîrșit și egal cu sine, numai viața omului se petrece la întîmplare...“ Romanul are societatea lui, un timp al său (perioada interbelică), evenimentele care acompaniază itinerarul cărții sînt interpretările în această atmosferă, dar există destule secrete simbolice, valabile în orice plan.

Însuși titlul este o propoziție sublimată ferm, o sinteză a zecilor de variante ale unei atitudini. Și totuși, nu numai scenariul autorului — în fond, un act de fantezie tehnică și un aspect particular al unui repertoriu ideal — determină interesul acestor pagini, ci prezența unor eroi capabili să trăiască intens, curat.

Dim părăsește Facultatea de Drept din cauza unei detenții a tatălui său, Anghel Rizea, erou în primul război, victimă a unei confuzii. Ajunge învățător într-un sat, chemat romantic de Cora, se angajează într-un depou, noi ipostaze care nu-l marginalizează, dimpotrivă, descoperă o măsură a lucrurilor pe care n-o bănuia, pînă în ziua în care suferă un accident și își pierde memoria. În sanatoriu, deși un medic valoros îi interzice orice forțare a intelectului, este asaltat de amintiri esențiale, adevărate nervuri care susțin, în același cerc al constiinței, nucleele altor întîmplări, reconstituirea încetind să mai fie a lui, ci a tatălui său, care rezistă în temniță, anonim. Helga, tot în sanatoriu și ea, spre deosebire de Dim, trebuie să uite ce i s-a întîmplat. Amîndoi, eliberați sufletește, își pot îngădui din nou să viseze, își doresc sau își presupun prezența. Aici se află, credem, meritul principal, de construcție al lui Corneliu Ifrim: mișcarea a două suflete spre un orizont solar, o lumină intensă face detaliile izbitoare. Helga citește cu glas tare dintr-o carte germană, un jurnal de război, iar Dim, deși nu-i cunoaște limba, îi urmărește inflexiunile glasului, înțelegînd că fata îi „spune“ ceva important, dezvăluindu-i fără să vrea o **știre** capitală pentru nevinovăția lui Anghel Rizea. Urmărind acest fir intim, romanul „Luna rupe din noapte“ se îndepărtează de stereotipiile prozei „justițialiste“ (incertitudinile trucate, eroi invincibili, etc.). Într-o societate amenințată de dictatura legionară, Dim realizează o negare, un semn că o astfel de stare este o eroare și nu va dura la nesfîrșit, oferă o dovadă că se poate renunța la oribila „lașitate necesară“.

Mai presus de toate aceste disocieri, impuse de compoziția bine construită a romanului, cît și de subtilitatea înfruntării dintre lumea lui Dim și cea a lui Stavris, Catrava și Catrina, se relevă valoarea în sine a textului. Mergînd pe linia aceasta, descoperim o scriitură sigură, o predispoziție spre adîncime, o lume numai a autorului. Dim, halucinat de boală, își vede trupul pe dinăuntru, copacii bătrîni se unesc în tăcere cu oamenii, fochistul Chitu se cufundă într-o liniște deasă, din locomotivă se vede cum cîmpurile se grăbeau înapoi, tălate de stîlpi, notele sunau rotund, mingîind aerul din înaltul aulei, în grădina publică obeliscul ascultă înmărmurit ultimele sunete ale goarnei de la cazarmă, petele de culoare ale unui tablou par ochi scrutători, în spațiul din fața profesorului Vălureanu cuvintele lui despre dragoste par că încă mai-plutesc înlănțuite, Helga are ochii de un verde de ferigă, o căruță rămîne tristă ca o căpiță uitată pe cîmp, în baltă culorile au virstă, există un verde abia născut, un verde bătrîn etc.

Cu toate că dialogul diminuează consistența unor pasaje, exceptînd cîteva scene prea hiperbolizate, „Luna rupe din noapte“ este un roman substanțial, ingenios, bine scris, oscilînd între fabulos și ceasul simplu al existenței eroilor săi.

Sorin Leu

*) **Corneliu Ifrim : „Luna rupe din noapte“, Editura „Cartea Românească“, 1986.**

Un oraș și oamenii lui

Urmare din pag. a 5-a

de, creste. Fluxul și refluxul marelui fluviu și-au pus sigiliul pe toate ale Brăilei. Deși nu e o premieră, brăilenii continuă să vină, să trăiască — oare pentru a cita oară ? — viața lui Panait Istrati, rescrisă cu pasiune și talent de Ion Bălan. „Mii de fise. Am făcut mii de fise — îmi mărturisea dramaturgul. Am muncit enorm...“ Să cuprinzi o viață în 3 acte ! O viață într-o unică seară ! Pariul ambițios cu sine și cu scena a fost cîștigat de Ion Bălan. Dovadă premiul Uniunii Scriitorilor, dovadă succesul la public.

Oare cum se împacă dramaturgul cu directorul teatrului „Maria Filotti“ ? Doi oameni într-o singură persoană. Vorbim despre propunerile de repertoriu : simt practic, realism, gust rafinat. Ion Bălan știe să fie organizator, conducător al unei instituții prestigioase, cu tradiție, dramaturg, spectator...

Aici, la teatrul „Maria Filotti“ se repetă, se joacă, se creează : „Plîmbare cu telescaunul“, „Bună seara, domnule Wilde“, „Cineta, mă înțeleg pentru totdeauna“ (adaptare de Al. Stark și G. Motoi), „A douăsprezecea noapte“ (regizor Dragoș Galgoțiu, muzică Nicu Alifantis), „Constructorul Solness“ (regia Alexa Visarion), „Vlaicu Vodă“ (rolul principal și regia G. Motoi, într-un spectacol non-stop), „Aventura unei arhive“ de Theodor Mănescu (rolul principal și regia Constantin Codrescu) și... și... Colaborări cu Teatrul Mic, Național, Giulești, Galați. Turnee... O zi cu Ion Bălan = o carte cu interviuri. Proiecte, realizări, indoieli, speranțe, certitudini. La „Maria Filotti“ se face teatru în Sala Mare : se pregătește un teatru Atelier, deschis experimentelor dramatice și un teatru Foaier. Teatrul Atelier, îmi spune directorul Ion Bălan, va fi „patronat“ de Cătălina Buzoianu cu clasa ei de regie. Tînăra trupă a teatrului brăilean urcă tot mai des pe scenele platformelor industriale (Progresul, Platforma chimică etc.). Directorul este hotărît să dea cît mai multe spectacole în paralel, să folosească la maximum potențialul artistic. Se încearcă și formula unui teatru-lectură : pentru început „Pămîntul după ora 10,15“ de Dan Plăiesu și „Zorile portului“ de Ion Ursulescu.

În prim plan : OMUL. — Ați scris patru piese : „Pînda“, „Viața nu e un bal mascat“, „Dragostea interzisă“, „Martor și judecător“. Ce pregătiți acum ? — E aproape un secret, îmi zîmbește complice Ion Bălan. Am terminat după nopți și zile de studiu, de scris, de șterșături... Am terminat două piese „Un Azi etern“ și „Dreptul forței“, care formează de fapt una singură, avînd în centru personalitatea lui Nicolae Titulescu, epoca de frămîntări politice din '13—'36... — Vă doresc un „azi etern“ pentru piesele dumneavoastră.

Planuri, vise, realizări — monumentale, pe măsura acestui timp. Și la Brăila ca peste tot, în țara noastră, cultura se face la parametrii cei mai înalți.

Traseele colaborării

(Prietenii lui Panait Istrati)

L.C : Stimate domnule Golfetto, vă felicit pentru primul număr din seria nouă a Caietelor Panait Istrati, **apariție realizată într-o foarte mare măsură prin contribuția dumneavoastră. Deoarece publicația** Asociației Prietenii lui Panait Istrati **din Franța este mai puțin cunoscută publicului larg cititor din țara noastră, vă rog, pentru început, să faceți o succintă prezentare a numărului apărut și, de asemenea, să ne oferiți cîteva date despre intențiile viitoare ale editorilor.**

C. G. : „Caietul“, în noua sa formulă, reprezintă un deziderat al membrilor Asociației noastre. Adunarea noastră generală din anul 1984 a considerat oportună reînnoirea acestor **Caiete** sub forma unor reviste anuale. Am abandonat vechea formulă, a **Caietelor** trimestriale, noua apariție fiind completată cu mici caiete de informații trimestriale. Comitetul de redacție, și eu personal, am avut grijă ca la elaborarea primului număr să îmbinăm aspectul divers al informației cu factorul inedit, respectînd întru totul ideea istratiană de a prezenta articole care se adresează sufletului cititorului. Ceea ce ne-a ghidat într-o primă fază a redactării primului număr a fost dorința de a prezenta pe cît posibil texte inedite pe care cititorii francezi nu le cunosc.

Într-o a doua fază, ne-am străduit să prezentăm puncte de vedere diferite asupra activității lui Panait Istrati, care aparțin unor specialiști în problemă.

În privința proiectelor de viitor, vă pot anunța că pregătim următoarele trei numere într-un volum compact, consacrat corespondenței lui Panait Istrati cu Romain Rolland. Va fi o primă editare integrală a corespondenței fascinante dintre cei doi scriitori.

L. C. : **Care sînt cele mai importante realizări ale Asociației, de-a lungul activității ei în Franța ?**

C. G. : Asociația **Prietenii lui Panait Istrati** a luat ființă în 1969 din inițiativa lui R. Reidoun și Jean Stănescu, cărora le-a urmat la conducere Marcel Mermoz. Scopul ei esențial a fost și este de a face cunoscută opera scriitorului prin intermediul **Caietelor**, care apar neîntrerupt de 17 ani, și apoi de a organiza manifestări culturale dedicate lui Panait Istrati în diverse locuri din Franța (Paris, Lyon, Nisa, Valence). Alături de aceste două obiecte ale noastre, adaug că, în 1975, Marcel Mermoz a creat **Fundația Panait Istrati**, cu misiunea complementară rolului **Asociației**, de a difuza, în urma contractelor și convențiilor cu edîturile franceze, largului public opera scriitorului.

L. C. : **În ce mod considerați posibilă o colaborare între Asociația pe care o reprezentați și unele instituții culturale românești ? Mă refer la Uniunea scriitorilor, Muzeul literaturii române, Expoziția memorială Panait Istrati.**

C. G. : Cred că în această colaborare noi sîntem cei care trebuie să întrebăm deoarece dumneavoastră sînteți cei care aveți documentele esențiale originale. Ceea ce putem face noi în țara noastră e să difuzăm toate textele lui Panait Istrati care au rămas încă necunoscute. Privitor la aceste materiale, pe care le-am evocat și pe care am dori să le avem — în copie, bineînțeles — în expoziții cuprinzînd iconografie, cărți poștale, texte, cred că această colaborare depinde în mare parte de ceea ce puteți dumneavoastră să ne puneți la dispoziție prin expoziția memorabilă brăileană. Cu privire la alte instituții sau organisme culturale, sînt gata să examinez toate aspectele interesante pentru o colaborare cu un subiect istratian bine precizat. Bineînțeles, fiecare dintre noi avem independența punctului de vedere în această problemă.

Interviu consemnat de Lucian Chișu

ION MUSTAȚĂ

Versurile lui Ion Mustață, citite în ședința din luna septembrie a Cenaclului „Panait Istrati“ au produs aprecieri numeroase și variate, toate întîlnindu-se însă în părerea că poetul este o prezență lirică autentică în mișcarea literară locală, că ar trebui să fie mai insistent prezent în presa literară.

Ion Mustață cultivă un vers nostalgic evocator, inculcat unei tradiții eseniniene, în care Artur Silvestri a semnalat esența conflictului generator de lirism prin neliniștea spațiilor geografice (îngemănarea agrestului cu acvaticul) provocatoare de efecte stilistice originale, tot la acest nivel existînd și riscul ca poeziile să fie sufocate de manierismul expresiei. Dintre celalți vorbitori, Valentin Popa, Z. Cărlugea și Viorel Coman s-au oprit asupra altor proprietăți de stil în care au descifrat elementele componente ale universului său liric încercînd să-i stabilească marca de individualitate.

Trăgînd concluziile, conducătorul ședinței de cenaclu, criticul Mihai Ungheanu, a arătat că Ion Mustață a prezentat auditoriului versuri care poartă amprenta unei originalități a locului, dar că trebuie să-și facă o serioasă autoanaliză — avînd în vedere părerile critice exprimate — pentru a da o mai adecvată măsură a talentului său.

Cronicar

Toamna

Timpul a ruginit în sălcii,
vîntul galben a venit într-o seară,
peștii cu ochii roșii de nesomn
aleargă după viermele indoielii.

În privaluri se rostogolește vara,
undița tresare în cercuri,
e atîta lumină, e atîta lumină
încît sufletul cîntă.

Cerceii de liniște tremură ușor
ca un frig subțire înfiorînd
carnea sătulă de zgomot
Timpul a ruginit în sălcii.

Bate toamna

Bate toamna singerînd în ușă,
Melcii în cuchilii se retrag,
Noi venim cu ochii de cenușă
Și găsim doar umbrele în prag,

Și din sticla nopții cu cerneală
Să ne scriem ultima scrisoare,
Bate toamna-n ușă cu sfială
Și bătaia ei acum ne doare.

Dunăre

Brațe de apă mă string pătimașe
Și-mi caut iubirea în liniștea lor
Chiar dacă-i crivăț și e miazănoapte,
Dunăre, Dunăre, Dunăre, dor.

Vin dinspre lume corăbii hoinare
La țărmul cîmpiei în dulce popas,
Chiar dacă visul se destramă și piere
Dunăre, Dunăre, tu mi-ai rămas.

Vara se-adună-n răcoare de pepeni,
Nopțile-albastre dansează pe plajă,
Urmele pașilor noștri ne strigă
Dunăre, Dunăre cîntec și vrajă.

Trec

Trec năuc spre Cetățuie,
vadul toamnei singerînd,
noaptea în salcimi se suie
cu păcatele în gînd.

S-au copt visele în struguri,
la un han uitat de lume
ard iubirile în ruguri
fără timp și fără nume

și m-apucă dor de ducă
pe-o corabie nebună,
fie ea din coji de nucă
cu catarg urcînd spre lună.

Caii

Tată, zorii tulburi se preling pe streșini
ude,
nimeni nu mă cheamă iarăși la căruță
să rămîn,
să țin caii ce se joacă scuturînd mărunt
din hamuri,
să te rog apoi cu lacrimi să mi-i dai
puțin să-i mîn
și în palmele în care am prins fluturi
albi de vise,
să-mi ascund nefericirea și neliniștea
de toamnă,
caii tată, caii noștri au fugit în lumea
largă
numai vremea nemiloasă cu flori albe
ne înseamnă.

Coloana fără sfîrșit

Urmare din pag. a 5-a

făsoară o mare paradă militară. Oamenii din împrejurimi, care mai păstrau încă în suflet ca pe un vis urît grozăviile persecutiilor hortyste, veniseră în număr mare să salute armata română. Emoționantă și amplă a fost defilarea militarilor noștri la Cluj. O stafetă a sosit din partea locuitorilor orașului, anunțînd în fața tribunei oficiale, cu glas grav, ca o sentință a istoriei : „Trupele române victorioase de pe frontul din Cehoslovacia au ajuns la Cluj“. Copiii, femeile, tinerii, bătrînii ovaționau : „Bine ați venit eroi ,demult vă așteptam pe voi“. De la catedrala românească a Clujului pînă dincolo de tribună, uralele și aplauzele, exploziile de bucurie îi însoteau pe gloriosii ostași. Cluju! care era fericit să se știe din nou acasă, în hotarele firești ale patriei, a dăruit pînă noaptea tîrziu florile victoriei și ale recunoștinței ca o bucurie a tuturor meleagurilor românești.

Ei : rosiorul Ion Mardale, tunarii Ștefanache Mardale și Gheorghe Mardale cărora oamenii le-au zis „Borangic“ după briul maichii pe care-l purtau mereu cu ei, și-au împlinit ființa în ființa țării. Rosiorul Ion Mardale Borangic, luptătorul de la Plevna, își are meritul său important în sfîrșitul imperiului otoman ; tunarul Ștefanache Mardale Borangic, luptătorul de la Mărășești, își are meritul său în sfîrșitul imperiului austro-ungar și al celui german al lui Wilhelm ; tunarul Gheorghe Mardale Borangic, luptător al actului revoluționar de la 23 August 1944, își are meritul său în distrugerea celui de-al treilea Reich. Briul cu care s-au încins, despre care ei credeau că le-a aparat viața în războaiele pentru neatîrnarea țării, stă și acum în lada cu amintiri a acestei familii de români de lîngă Dunăre înmiresmat cu lăstari de levănțică.

Luni, după nuntă

Urmare din pag. a 5-a

după care băgă fluierul la loc, sub cămașă, bău un pahar și începu să rîdă de Niță a-lu' Bălan care, ametit de zaibăr, se potignea în jocul Briului : rîdea cu gura pînă la urechi, așa încît să i se poată vedea dinții îmbrăcat în aur, soarele să-i răsară din colțul gurii. Și, fiindcă patima nu i se stinsese încă, își prinse din nou mîjlocul cu mîinile amîndouă, se aruncă în joc și cu virful limbii în spatele dinților imită, ritmic, șarpele:

„Ssss ss ssss ss,
ssss ss ssss ss !“

Toamna și-a umplut sînul cu patimi galbene și s-au înmulțit nunțile.

Nuntașii au chefuit și ei toată noaptea.

Au băut, au mîncat, de se făcuseră mormane de oase în jur.

Din cînd în cînd, ghiftuiți de cărnuri, îmbuibați de alcool, bărbații se ridicau de la mese și, năduși, plecau, doi cîte doi, să urineze în fluviu.

Spre dimineață, după ce s-au jucat darurile, noi, neamurile miresii am plecat de la salon, cu socrii mici pe măgar. Muierea lui Niță, împielițata, aprinsă de băutură, a îmboldit asinul sub coadă, să-l trinteaască pe socrul mic, să-i rupă coasta din care creșteau răsadurile lui :

Eva,
Maria,
Fira
și Polimnia,

stăpînele cherhanalelor. Măgarul a zvîrlit din picioarele de dindărăt, socrul mic a zburat prin aer, și cînd a ajuns cu capul în dig a făcut : „Hic !“, și atît. Soacra mică, încălecată mai lîngă greabăn, a ajuns dedesubt și, prinzînd măgarul de ureche, atît a mai apucat să strige : „Măicuțăăă, doar ce l-am îngropat pe tata !“

Lăutarii cîntau: „Cum se ține ea de om
ca omizile de pom...“

Dar nici cheful și nici nunta nu s-au stricat.

Socrul mic s-a ridicat din praful digului, a luat-o pe soacra mică în brațe și au încălecat din nou măgarul. Alaiul făcea haz de solul priapic : tăciune pe obraji, nas de morcov, făcălet roșu spînzurat în față și coadă de vulpe atîrnind pe dindărăt. Astfel gătit, îl minam pe ulița mare și chiulam de mama focului.

Cînd am ajuns acasă, trei stolnici jucau pe bătătură, cu o găină albă deasupra capului și cu cămașa miresii cu trei picături de singe, cusută cu arnici.

Iată, aici a fost pragul casei mele.

Se mai pot vedea vetrele pe care am ars focuri.

Toamna și-a umplut sînul cu patimi galbene și se aud nunțile.

Nunta crizantemei care ne-a răsădit o rază galbenă în noaptea pieptului ; nunta strugurelui de culoarea chihlimbarului, visul lui în drumul aspru spre lacrima bucuriei ; nunta crapului blînd care, îngrășat în vară, își poartă acum solzii de aur ; nunta stelei căzătoare cu a stelei care suie spre aceeași închipuire.

Și peste toate aceste eterne nunți, nunta bărbatului și a femeii !...

ȘARJE RIMATE

DORINȚĂ :

Am vrea o stradă-n urbea noastră
Să lege-al amintirii fir —
Și-n loc de „Albă“ sau „Albastră“
Să-i spunem : MIHU DRAGOMIR.

O REMARCĂ :

Un bulevard ce-a strîns lumina
Pe-o proză de celebritate
Azi poartă numele SULINA
În loc de PANAIT ISTRATI.

ORAȘUL CU STATUI :

Cu siluete grațioase,
Urcînd spre cerul nimănui,
Orașul fetelor frumoase,
E azi Orașul cu statui.

TRANSFORMĂRI ÎN GRĂDINA PUBLICĂ :

Deși nuanțele ne scapă,
Apreciem că-i foarte greu
Să faci bufet din turn de apă
Și din bufet să faci... muzeu.

UN UITAT :

În teatrul splendid renovat
O poză, într-o ramă mică,
Ar dovedi că n-am uitat
Pe brăileanul G. TIMICĂ.

Ștefan Tropcea

În toiul culesului

VICTORIA TĂNASE

În grădina mamei Aglaia toamna își revărsa toată frumusețea. Fiecare copac se împodobește pentru moarte cu giulgiu de altă culoare. Merii, prunii, salcîmii, vița de vie s-au îmbălsămat în nuanțe diferite de galben, de la cel mai deschis, ca al frunzei de vie, pînă la cel mai închis, ca al prunilor. Perii, cu frunza lor cerată, își păstrează cu demnitate verdele, dar pe diferite frunze au apărut pete roșcate, iar spre virful copacului toate frunzele se oferă razelor blînde ale soarelui de toamnă, în vestmînt brun-roșcat, cu străluciri de jar, sclipind din cenușă. Unii copaci s-au dezbrăcat de tot și privesc triști la înmormîntarea fastuoasă a celorlalți. Cireșii, flăcări întinse spre cer, par jertfele de sînge ale toamnei. Au în ei ceva din frumusețea dureroasă a mieilor abia născuți și sacrificați imediat pentru blana lor strălucitoare. Dar la prima brumă mai puternică, nici o jertfă nu mai e de-ajuns pentru a-i ține împodobiți. Tronează regește în livadă cîțiva mesteceni tineri, doi cîte doi, cu trunchiuri gemene și unul solitar, înfășurați în marama albă a uitării și cu o coroană aurie, strălucitoare sub lună plină. Numai bradul trufaș se menține mîndru, cu vestmîntul verde-negru ca al unui profet. Nucii s-au dezgolit de mult și-au acoperit grădinile cu frunzele lor maronii, aproape de culoarea pămîntului, împrăștiind un miros iute. De aceea peste tot gospodarii le string în grămezi, pentru a nu iuți iarba ce va crește pentru vite. În armonia liniștită a timpului, ce merge mereu în jurul soarelui, frunzele cad una cîte una, plutind ușor, într-o legănare a unui ultim vis de supraviețuire, apoi ating pămîntul fără nici un suspin, cu resemnarea crengilor ce se lasă cuprinse de flăcările vrăjite ale focului. Totu-i balsam de vis, îngenunchere și resemnare, rugăciune și taină.

În pădure a început vînătoarea. Din cînd în cînd se aud împușcături și de fiecare dată îmi străpung sufletul. Pentru om a sosit timpul îndestulării instinctului puterii, prin jertfirea ființelor nevinovate ale pădurii. Căprioarele fug speriate și din cînd în cînd glonțul morții o doboară pe cîte una. Cade în genunchi, cu ochii limpezi, împăienjeniți de vălul morții, apoi se prăbușește la pămînt, odată cu frunzele. Mîngîierea pămîntului îi ușurează stingerea. Încă o împușcătură, încă o victimă. Iepurii săgetează pădurea, dar glonțul îi atinge din fugă, se rostogolesc peste cap de cîteva ori, apoi sînt încolțiți de cîinii hăitași, educați cu cruzime să aducă jertfa la picioarele atotputernicului, care e omul.

Copacul, sub care stau privind pădurea, se cutremură la o împușcătură și-și leapădă tot frunzișul peste mine. Cînd m-am uitat în sus, rămăsese pustiit; pentru jertfele pădurii își dăruise ultima-i podoabă, acceptînd cu resemnare moartea mai timpurie decît îi era sorocit. Gîndul mă îndeamnă să mă duc spre adăposturile de căprioare, locul meu preferat, dar desele împușcături mă înfricoșează, c-aș putea deveni eu însămi victima unui glonț rătăcit. Împușcăturile se îndesesc din ce în ce mai mult. Asta-i vînătoarea de iepuri. Inima-mi bate tot atît de tare ca și a lor, mă simt dintr-odată și eu jivină nevinovată de pădure, hăituită de cîinii vînătorilor. Alerg cu disperare, căutînd un refugiu de scăpare. Dintr-odată retrăiesc un moment asemănător, petrecut cu mulți ani în urmă.

Eram în primul an de învățămînt, într-un sat din Oltenia. Mergeam cu copiii la practica agricolă. Într-una din zile am fost la cules struguri. Copiii erau de o veselie exuberantă.

În toiul culesului, apăru veselă printre copii, o cățelușă zburdalnică, mică la trup, mirosind la fiecare pas pămîntul. Copiii explodară de bucurie: „E Tinga, e Tinga, a simțit urme de iepure!". Un profesor suplinitor din sat zise deodată:

— Tinga, hai, fuga, vino la mine! Hai, ce zici, facem o demonstrație, s-arătăm la toți cît ești de deșteaptă la prinsul iepurilor?

Copiii începură să strige în cor, apucați parcă de streche:

— Da, Tinga, arată-ne ce știi. Am văzut iepurii fugind prin vie. Sînt mulți. Hai Tinga, să-i prindem!

Se pare că era un obicei al locului pe care nu-l cunoșteam. Ideea mă înspăimîntă, dar Tinga se gudură și pe lîngă mine, de parcă ar fi vrut să-mi spună de ce-i în stare. Cîțiva copii și profesori se puseră pe treabă și scoaseră de la ferma zootehnică plase de sîrmă, cu care făcură o încercuire mai mare în care Tinga urma să aducă iepurii, fugărindu-i. În cîteva minute totul fu pregătit. O nerăbdare nebună îi cuprinse pe toți. Tinga aștepta lîngă stăpînul ei, care o învățase meșteșugul prinderii iepurilor. Vîa era într-adevăr plină de iepuri. Copii și profesori tăcură, pîndind să iasă vreun vinovat din vie. Iată, că la puțin timp unul și încă unul, apoi alții ieșiră în fugă din tufișuri. Trupurile lor alungite străbăteau ca săgeți cîmpia.

— Hai, Tinga, pe ei, fuga!!

Cățelușa atît aștepta. Se repezi ca un fulger. Dispăru în vie și cîteva minute n-o mai văzurăm.

— Să știi că le-a pierdut urma, își dădu cu părerea unul.

Dar iată că Tinga apăru, fugărind un iepure în direcția în care eram adunați toți, în cerc, în jurul îngrăditurii de sîrmă. Cățelușa știa regula. Trebuia să aducă victima în îngrăditură, fiindcă de acolo nu mai avea scăpare. Începură chiote, strigăte, îndemnuri: „Hai Tinga, nu te lăsa!" și ea, încurajată pînă la disperare, nu slăbea biata victimă nici un pic. Încercarea iepurelui de a scăpa în dreapta sau în stînga n-avea nici o șansă. Tinga îi ghicea dinainte intențiile și-i apărea în față, strigăte de fericire din partea tuturor. Bătăi ritmice din palme, tropăituri, chiote, și mereu încurajări. În fine, bietul iepure fugărit fu adus în îngrăditura de sîrmă. Era atît de speriat, că își pierduse complet controlul mersului. Se împleticea, cădea, se ridica, dădea să-și ia din nou avînt, dar cînd încerca să fugă cîțiva pași mai mult, intra în plasa de sîrmă. Strigătele puternice ale tuturor urmăritorilor lui îl înspăimîntau și mai tare. Parcă nu mai erau oameni și copii în jur, ci numai copoi hăitași, care fugăresc prada în pădure, cu lătrături sacadate, derutante pentru victimă, mai mult ca orice. Totul devenise o orgie.

Mă uitam neajutorată în jur. Strigam să se termine acest joc, dar nimeni, absolut nimeni nu m-auzea. Lacrimile îmi inundară obrajii. Cățelușa îl fugărea dintr-o parte într-alta a îngrăditurii, ca într-un joc bezmetic, pentru o demonstrație de vedetă în fața stăpînilor. Iepurele se repezi cu labele în plasa de sîrmă și-și juli botul, care începu să sîngereze. Toți țipară de bucurie.

Micul deținut rămase cîteva secunde suspendat pe plasa de sîrmă, privind cu ochii măriți de groază la mulțimea care-l înconjura. Nici o speranță de nicăieri.

Ceea ce mă uimea, era că Tinga l-ar fi putut prinde de mult și culca la pămînt, dar rolul ei era să dea numai spectacolul hăituielii. Cred că dură vreo jumătate de oră lupta disperată între gratii a vînatului, ce nu mai avea nici o scăpare. Poate că în sinea lui dorea să vină mai repede sfîrșitul, dar era dator față de puținele clipe ce-i mai rămăseseră, să lupte. Însăși Tinga începu să dea semne de oboseală, ca și victima, dar strigătele întețite ale celor adunați grămadă îi ridica din nou în picioare și din nou începea jocul vînătorii. Dar nu mai dură mult, pentru că însăși Tinga, al cărei rol nu era să ucidă, ci numai să supună victima, se lăsă la pămînt, lîngă iepure, ce căzuse și el și respira sacadat, așteptîndu-și sfîrșitul. Sub blana-i moale și pufoasă se vedeau bătăile inimii. Privea îngrozit înspre cîine, dar acesta își încheiase rolul și-l privea indiferent. Puse botul pe labe și aștepta aplauzele. Acestea nu mai veneau, dar cîinele nu-și preluă prada, ci o oferi stăpînului său.

O revoltă neputincioasă puse stăpînire pe mine. Încercai să-mi fac loc printre oameni și-i rugai pe stăpîn să mi-l dea, să-l mîngîi puțin. Dar vocea-mi sugrumată de milă îmi trăda intențiile de a-l elibera. Stăpînul însă, ținîndu-l atîrnat de picioarele de dinapoi, cu capul în jos, rînji și refuză chiar să mă lase să m-apropii de el. M-arătă cu degetul spre copii și toți începură să rîdă în hohote. Apoi, c-o satisfacție rea așeză încet iepurele pe pămînt, puse tacticos talpa-i grosolană pe gîtul gingaș, scoase rînjind întruna, briceagul din buzunar, îi desfăcu lama tăioasă și c-un gest teatral spre mulțime, îi reteză beregata. Tinga privea nepăsătoare, dar aștepta să fie răsplătită măcar cu o mîngîiere. Cînd stăpînul își băgă briceagul în buzunar, îi sări bucuroasă în întîmpinare, dar se trezi c-un picior zdravăn în spate, însoțit de un ris zguduitor. Se îndepărtă umilită, uitîndu-se nedumerită la gîtul sfîșiat al victimei, din care picurau ultimii stropi de viață. Spectacolul luase sfîrșit.

În cîteva clipe toți uitară ce se-ntîmplase, instinctele se descătușaseră și se reveni cu luciditate la ordine și disciplină. I-am lăsat acolo și am plecat.

În noaptea aceea m-am visat eu însămi hăituită-ntre gratii de cîțiva oameni și cînd m-am prăbușit la pămînt, rînjete batjocoritoare mă priveau cu ochii înroșiți de beție și efort. M-am trezit leoarcă de sudoare. Pentru cîteva clipe, în somn, iepurele deveni în trupul meu zvircolindu-se-n cosmar, un deținut condamnat pe toată viața spre a fi hăituit, pînă va renunța singur la viață.

Împușcăturile în pădure se aud mereu... Am ieșit din amintirea mea, dar fîșnetul copacilor deveni plînsul vinovat de atunci.

În paginile 7 și 8 tablouri de Vespasian Lungu

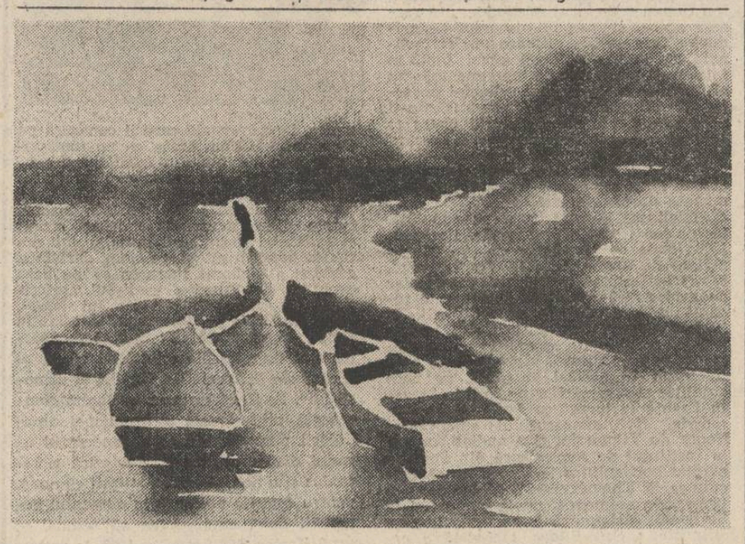

CONTAGIUNEA

VALENTIN POPA

Cînd îl văzu pe Mihai Petre Albacu înaintînd ca o stafie, aproape plutind prin aerul dimineții — tînărul arăta într-adevăr că o stafie, deoarece noaptea nedormită, deși fără urmări în spiritul său încă excitat, se imprimase perfect pe fața sa devenită acum albă ca un cearșaf, deci ca o îmbrăcăminte de stafie — văzîndu-i așadar fața lui obosită și privirile iritate, aproape demente, bătrînul Ionașcu avu o tresărire, ceva neplăcut îl fulgeră prin întreg organismul, o senzație de rece (urită, stridentă, sîcîitoare), incit era pe-aproape să-l repeadă, mai ales că-i și tulburase tabietul — pentru că între opt și zece profesorul își ocupa întotdeauna orele cu lecturi din publicațiile de specialitate, ca acum, hodoronc-tronc, să-i pice pe cap chiar din primele minute ale programului tînărul acesta cu fața lui albă, trudită, mahmură, pudrată de oboseala celor opt sau zece ore de muncă nocturnă, care-l făcuse — har domnului! — atît de fericit în dimineața aceea... ce să mai vorbim, ținea în dosarul de sub braț — un dosar obișnuit, tip mapă, puțin jerpelit, fusese de bună seamă folosit și în alte împrejurări, își schimbase nu-i așa?, de multe ori pînă acum destinația, avea tăiate cîteva rînduri scrise cu litere mari, de tipar, dar, în dosarul acela care pînă și pete de grăsime purta în materia indecisă a cartonului, tînărul Mihai Petre Albacu îngrămădise la repezeală cîteva pagini scrise nervos, o înlănțuire ciudată de hieroglife, un formalism complicat, deasupra căruia trona un titlu de-a dreptul incitant prin caracterul lui aproape poetic, același titlu care suridea și pe coperta dosarului, sub ultimul dintre rîndurile tăiate, scris, de asemeni, cu litere de tipar, litere mari, îngroșate, convingătoare, subliniate cu două dungi șerpuitoare, din pastă albastră, litere care, odată prinse în vizor, aveau să-l facă pe distinsul savant să-și scape ochelarii pe birou, pentru că fusese obligat să-i îndepărteze pînă la limita dincolo de care unghiul rotunjit al suportului a început să patineze pe virful glisant al nasului, prăbușindu-se în cele din urmă pleoscăind pe sticlă, fără urmări însă, căci, din fericire, lentilele acelea groase, bombate, inumane rezistaseră cu brio impactului, dar zgomotul îi făcuse, normal, pe cei doi să tresară, apoi să-și încrucișeze privirile și să-și zîmbească... da, da, zîmbiră unul la altul ca doi copii poznași, apoi bătrînul, în timp ce-și ștergea ochelarii, bolborosi cîteva cuvinte, ceva referitor la titlul acela ciudat („Teoria matematică a contagiunii"), ce-o mai fi vrînd să-nsemne și drăcia asta, sau ceva asemănător, și în fața lui tînărul, nepoftit încă, din neglijență, desigur, să ocupe loc pe un scaun, rămas deci în picioare, îl privea în continuare surizînd, întreaga sa față exprima, în ciuda oboselii care-i alterase culoarea, un sentiment de învingător, l-am dat gata!, parcă vroiau să grăiască privirile lui, bătrînul era atît de cufundat în lectură încît nici respirația nu i se mai auzea, o noapte grozavă, de inspirație divină, șoptea cineva în creierul înfierbîntat al lui Albacu, într-adevăr, parcă cineva îi turnase cu pipeta toate acele idei generoase grație cărora un formalism matematic elegant unifica domenii atît de eterogene cum ar fi cel al epidemiilor, zvonurilor, credințelor... l-am dat gata, măi frate, l-am dat gata, îl las să termine, apoi pac!, îi pasez doleanța, tovarășe Ionașcu, știți, v-aș ruga să mă includeți în echipa stației pilot... și, bineînțeles, motive de refuz n-aveau cum mai apare, teoria contagiunii era desigur instrumentul ideal pentru centrul de matematică socială, iar autorul ei, fără discuție, își afla locul cel mai potrivit în colectivul acela, hei, hei, ce-o să mai ziceți acum, tovarășe director, la naiba cu toate rezervele!, dar tovarășul director, cufundat în lectură, nu dădea nici un semn că ar întui ceva din gîndurile care-i gîdilau creierul cercetătorului și rămase încă un timp în liniștea aceea deplină care din cînd în cînd făcea ca fîșnetul hîrtiilor să se audă în încăpere ca niște mici explozii, apoi, în fine, terminînd, lăsă dosarul pe masă, își scoase ochelarii, se rezemă de speteaza fotoliului, într-o poziție de relaxare, frecîndu-și cu degetele ochii obosiți de efortul concentrării, apoi rămase așa cîteva minute, fără nici o reacție, privind în gol, spre satisfacția tînărului din fața sa care întrezărea în reacția șefului un efect al surprizei și poate al încîntării vizavi de acel material insolit care prin noutățile conținute ar putea genera, cine știe?, poate chiar o nouă criză a fundamentelor, apoi bătrînul deveni dintr-odată vioi, reveni la poziția de lucru, montîndu-și coatele pe birou și aprinzîndu-și o țigară, după care, constatînd că tînărul era încă în picioare, îl pofti să-și apropie un scaun și să se așeze... apoi, apoi, apoi, evident, orice cuvînt e de prisos, ce mai, Ionașcu lăudă fără rezerve materialul, îl sfătui să meargă la dactilografie, trebuie să apară cît mai repede, înțelegi? să nu ne-o ia înaintea, ei încă mai bîjbîie, băiete, încă mai bîjbîie! și bătu cu arătătorul în teancul revistelor de specialitate aflate în stînga, pe birou, dar nu garantez că în două luni nu vor ajunge la formalismul pe care îl propui și atunci... ar fi păcat, zău așa! ar fi păcat, și-i făcu strengărește cu ochiul.

— Toate bune și frumoase, avea să-i comunice a doua zi, spre seară, Nicoletei, dar, la rugămintea mea de a mă propune pe lista echipei de la stația pilot, bătrînul Ionașcu s-a împotrivit, ce mai, nici n-a vrut să audă, de parcă i-aș fi cerut cine știe ce avansare, dar nu înțeleg, încercam eu să-i schimb cumva hotărîrea, nici nu pretind mare lucru, și-apoi sînt informat că mulți din cei care vor pleca ar face orice să rămînă în capitală, ori eu vă cer, dimpotrivă, să mă lăsați să lucrez acolo... și tot așa i-am turuit încă un șnop de argumente, însă zadarnic, nu reușeam prin nici un mijloc să produc măcar o firavă fisură în mecanismul deciziei lui capricioase și atunci l-am rugat să-mi explice motivul și nemaiavînd cum ieși din cerc, mișulică a trebuit să-mi dea satisfacție și fii atentă ce mi-a zis, să-ți vină să te apuci cu mîinile de păr, nu alta, o chestie mai caraghioasă nu cred să fi auzit vreodată, cică, vezi-doamne, sînt bîntuit de scepticism, mă rog, un cusur ca oricare altul care nu l-ar deranja prea mult atîta vreme cît aș lucra de unul singur, așa cum am făcut pînă acum, dar munca în echipă e cu totul altceva, imi adăugă el, și atunci scepticismul meu ar putea deveni periculos și n-are nici un chef să rateze o afacere în care și-a pus atîtea speranțe, în ce privește teoria mea cică pot fi liniștit, o va da băieților s-o utilizeze, ah, teoria mea, m-am înfierbîntat dintr-odată, îmi cereți să-i pun, pur și simplu, cruce și s-o dau pe mîna altora care, aveți impresia, sînt mai puțin sceptici decît mine, chiar credeți că sînt singurul din Institut bîntuit de maladia asta atît de răspîndită printre cercetători? la care bătrînul își scoase din nou ochelarii și-i așeză pe birou și, după o pauză lungă, se învrednici să-mi dea și mie puțină dreptate, nu, într-adevăr, nu sînt singurul, dar scepticismul meu, spre deosebire de al altora, este, din nefericire, contaminant, și nu numai scepticismul, adăugă el, ci tot ce emană din persoana mea, apoi se apuca să-mi înșire cîteva exemple, bunăoară, un simplu guturai pe care îl aduc în Institut face în cîteva ore să crească vînzările de batiste de la magazinul de mărunțișuri din colț, iar cînd m-apucă strănutatul, timp de două ore nu se mai poate lucra nicăieri în toată hardughia, se creează un asemenea zgomot încît s-ar putea crede că nenorocita asta de clădire adăpostește nu un centru de cercetări în domeniul fundamentelor, ci o hală de încercare a motoarelor de motoretă, ce să-ți spun, are haz bătrînul!, apoi, continuă el, mi-ai venit odată cu o gripă, anul trecut, parcă, și gata, s-a compromis activitatea noastră pe o lună întreagă, băsca planul la concedii medicale depășit încă din primăvară... și tot așa a ținut-o din exemplu în exemplu, încît pînă la urmă m-a cuprins disperarea, i-am întors spatele și am plecat.

Toate acestea Mihai Petre Albacu i le relata Nicoletei în seara ce urma unei mici festivități de la Institut, în care unul din colegi, proaspăt autor de carte, dăduse autografe, șampanie, se împărtișeră amabilități, și el, dumnezeule!, se simțea atît de încurcat și cînd te gîndești că dintr-o pricină caraghioasă, mîncase în după-amiaza aceea niște pește afumat pe care îl curățase cu mîinile lui, și mirosul acela de afumătură pătrunsese adînc în carnea palmelor și n-avusese timp să-și încălzească niște apă, fir-ar să fie!, se spălase cu apă rece și... din cauza grabei, destul de superficial, încît, ajuns la Institut, constatase cu neplăcere că palmele lui emanau un miros iritant, dar dac-ar fi fost numai palmele poate că nu l-ar fi deranjat cine știe ce, dar simțea mirosul acela ca un abur plutindu-i prin gură, ba chiar și hainele căpătaseră un iz penibil de afumătură, încît a trebuit să rămînă tot timpul mai deoparte și să evite pe cît posibil să-și stringă mîna cu ceilalți, o conduită cel puțin ciudată în ochii camarazilor săi care se străduiau zadarnic să-l integreze, pînă și mosulică, directorul, remarcase aerul acela de stingherealâ și crezu că din pricina refuzului, lasă, tinere, nu fii supărat, crezi că-i mare scofală să lucrezi acolo? și Nicoleta care venise și ea și venise în costumație de seară și era frumoasă, dumnezeule, frumoasă ca o regină, încît, efectiv, îl luă amețeala privind-o, da, Nicoleta, neștiind ce i se întîmplă, îi dădea tot timpul tircoale, ba la un moment dat îl luă pur și simplu de braț și-l duse în mijlocul lor ca să ciocnească șampanie și el ciocni, dar la a doua înghițitură lăsă paharul pe masă, simțise că și lichidul acela prinsese mirosul de pește afumat, de fapt totul în jur începuse să pută, oi fi prea obosit, își zise el pe moment, băieții aceștia sînt veseli, se distrează, ei nu observă nimic, ar trebui poate să plec, o oră, două de somn mi-ar reda poate limpezimea, luciditatea, dar nu se putea părăsi încăperea și în primul rînd nu se putea pleca fără ea, stabiliseră doar să rămînă și peste noapte împreună... și iată-i acum, pe la zece, stînd la taclale la el, în camera aceea în care mirosul de afumătură îl scotea realmente din minți, deși lăsase ferestrele deschise cît timp fusese plecat, și Nicoleta îl umilea pur și simplu printr-o risipă de tandrețe pe care el, ticălosul, n-o merita pentru că se ferise tot timpul s-o atingă, cel puțin înainte de a ajunge acasă și de a-și freca vreun sfert de oră palmele cu apă caldă și tix pînă cînd nările lui îl informară că totu-i în regulă, cel mult dacă-i atinsese mîinile, dar se pare că fusese destul pentru ca totul să se ducă la dracul, fiindcă în dormitor fiind, alături de ea, constată iritat că și fata purta în piele, în păr, în lenjeria de corp același miros sicîitor, de afumătură, încît îl cuprinse pe moment disperarea și se afundă cu fața în perna surd și orb la peisajul din jur și rămase așa o vreme, cîteva minute sau poate mai mult, pînă ce îl străfulgeră o idee, ah, contagiunea, teoria matematică a contagiunii, va să zică obsesia care-l condusese la inovație o purtase în sine, era o marcă a ființei sale, da, da, avusese dreptate, ah blestemata asta de contagiune!

NICOLAE ARIEȘESCU

Poem

Aș scrie poeme cu fructe
de s-ar putea,
le-aș aduce cît mai aproape
de inima mea;
aș scrie poeme cu frunze
ce m-acoperă lin,
le-aș apăra în toamnă
de marele chin;
aș scrie poeme cu flori
ce mi-ar inunda
pleoapa în zori,
a mea și a ta.

IONATAN PIROȘCA

Cu aripile întinse

1

cu aripile bine întinse
bine desenate peste adevăruri și
neadevăruri
seară de adaus la trupul acesta
ca un pendul între bine și rău...
cînd se va opri deodată într-un punct
privindu-și lung cerul orb al căderii,
cînd se va sfîrși într-o secundă deturnată
peste meleagul trupului și acele
neasemuite, albe fîntîni de întindere,
pline de copilăria multiplicată la
nesfîrșit...

2

cred că voi închide ochii cerînd
încă o portocală pe care s-o decojesc
de inserări succesive, pînă la cîntecul
de lună plină,
pînă la colții ghepardului sticlind în
inima
unui vis
și dintr-o protuberanță a imaginației va
țîșni
fluviul serafic, serafic-orficul fluviu
amurgul...

VANESSA ZIGMUND

...doar lumina...

Ca-ntr-un copac ce s-a surpat sub rod,
În lacrima din noi e-atîta soare,
Încît lumina unui singur ochi
Ajunge pentr-un veac de sărbătoare.

ochi de cerb

Tresare către margini o lumină
În rest un gol imens ne-astupă mersul
În piept avem un fel de lună plină
În care se proptește universul.

E dimineața asta prea departe
Imaterială, transparent curgînd
Pe trunchiul înrămat în frunze moarte
Pe după care-ascundem propriul gînd

O liniște superbă, alcalină,
Ca geamătul din ochiul unui cerb
Se toarnă-n noi, de pleoape ni se-aninâ,
Ne-ngroapă-n albu-i mat de straniu herb.

Dar cineva va rupe din culoare
Exact atît cît să ne-astupe rana
Ea va rămîne-n noi spre vindecare
– Un beduin cînd moare caravana –

Și va striga cu propriul nostru glas
Și se va zbate-n propriul nostru singe
Și vom uita că totuși am rămas
Din ochi de cerb să învățăm a plînge.

GHEORGHE LUPAȘCU

Incantație de dor

Dorul meu de peste gînd
Nu mă dușmăni oricînd
Că de-atît ursit ce sînt
Nu pot să merg pe pămînt;
C-aseară l-am așteptat
Să se-ntoarcă împărat
Cu lumină de la soare
Cu ochii de la izvoare,
Dar de-o viață tot nu vine
De-am tras brazda către mine
Să mi-l fac cum te știu bine.
Semănam sufletu-n lut
Numele ți-am fost născut
Dragostea să ni se-ntîmple
Cintec însoimat sub tîmple.

Joc alb

Copilăria își cheamă bătrînii
Să-i înflorească în jocul alb
Al păsărilor ibis,
Dragostea pură se-așează cu tîmpla
Pe explozia mugurilor,
Străbunii mor în creierul asediat,
Epitafurile pling în gîtlejul bocitoarelor:
„Un răsărit adînc, albastru
E marea-n care vom sosi".
Am fost odinioară propriii noștri bunici
Sîntem propriii noștri copii.

DANIELA COMAN

Icar

Lui Nichita Stănescu

Da, zise, vă rog să mă credeți,
din palma mea va crește un dinte!
Simt în palmă,
la baza degetului arătător
cum îmi crește un dinte,
ca și cum acolo ar fi gingia mea!
Și vă rog să mă credeți pe cuvînt
că în singele meu trăiește
un superb exemplar
de panteră albă-neagră!
Azi dimineață, cînd mă spălam,
i-am auzit nările fornăind a liane.
Vă rog din suflet să mă credeți!
În genunchii mei zornăie
toată cenușa imperiului roman!
La fiecare îndoire a picioarelor
se aude un plinset de scuturi
gata de luptă.

Bineînțeles că nici nu s-au gîndit să-l
creadă
și atunci au filfiit în el toate aripile
lumii.
A doua zi, la prînz,
ceara lor a făcut să răsară pe pămînt
primăveri de vară bintuită tomnatic
de iernile în floare.

MARIN CIORANU

Un țăran

Un țăran
pune noaptea căpătîi,
pune și gresia alături
așa cum pune
poetul creionul –
Cînd se ridică
se scutură de rouă,
ia coasa
și-ntoarce
prima brazdă de lumină
spre apus;
felie cu felie
taie din zi...
îl văd
cum se apropie
de partea cealaltă
să taie
ultima brazdă așezată
ca o pasăre pe cuib.

CONSTANTIN MENAGACHE

E un fel de sîngerare

Din ciob în ciob
singerăm
noi înșine făcîndu-ne oglinzi
pentru chipul de metal al ierbii.
Tentacular,
adunăm expresiile nimicului
le arcuim ca pe un aer
din care ne-am mutat.

În mod deliberat și fără ceremonii
ne golim de zăpezi, de orologii
de pămînt și de cer,
de spaima de a orbecăi în lumină,
de absolut totul ne dezicem
pînă devenim ce sîntem,
adică o goană continuă
între un regn și un altul.

Autoportret

în ochii salcîmilor treceam
cu mersul peticit de nesomn
pînă cînd dimineața intra în păsări
nu învățasem încă
alfabetul rădăcinilor
oboseam cu mintea înfiptă în papionul
alb
și te căutam cuvintule
că nu știam
că tu ești eu
copil cu fluviul pe umăr
și cu cer în loc de văz
așa am înțeles brusc ce dură mai e viața
ca o șosea kilometrată pe lățime
nici nu mai vedeam
cum mă ia o piine la subțioară și mă
traversează
de la o noapte la alta

GITA MARIA EDU

Troienită-n noapte

rătăceam prin pădurea-n defrișare
timpul exploda în coaja verde a nucilor
era toamnă sau ieșeam din toamnă
pe alei necunoscute întunecîndu-mă
într-un stol de cocori păscînd
în pelinul de sud al cuvintului
două lebede negre legate de umerii mei
una-i casa somnului iar cealaltă-i
oglinda mirării
m-au smuls din tinerețe învățîndu-mă
să zbor
spre marginea unei liziere m-au dus
pe acolo trecea drumul spre copilărie
colina de sare acoperită cu fragii
sălbateci
și m-am trezit cu mîinile înghețate
adormisem în zăpadă
troienită-n noapte...

ADRIANA SITARU

Despre înflorire

Am înflorit în rama verde
Ca vara ultimei ninsori
În care noaptea iar își pierde
Nebănuitele viori.

Prin geamul ochiului de apă
Un soare blînd încercănat
Ca un ecou din altă groapă
Mă gustă dintr-un măr gustat.

Am înflorit în iarba rece
Ca iarna ultimului soare
În care templele aztece
Beau apa vie din izvoare.

Starea de sete

Starea de sete și cugetul ei
Trudește să spargă membrana de tei
Căci ceaiul enigmei tu iarăși îl vrei.
Starea de sete lovește-n recruți
În elogii, în lacrimi, în surdomuți
La gura cu stele palid cusuți.
Stare de sete egale-mi măsoară
Poemul astral care coboară
De uitatele trepte de sfoară.
Starea de sete e cugetul meu
E hotarul voinței lui Prometeu
Care îa foc în iubire mereu.

CONSTANTIN GHERGHINOIU

Păduri de fag

Trag acest aer ca pe o mănușă,
cu păsări cu tot, cu arbori îl trag
peste degetele mele înghețate de frica
neinverzirii pădurii de fag.
Și imi umblă printre arborii supuși
cerbii purtîndu-și rămuroasele coarne
și vulpi și jderi și lupi și urși
în mănușă încep să se răstoarne.
asemenea unor troiene dintr-o iarnă
veche,
care continentele de nord mi le-a albit,
ca astăzi mîinile – două continente
pereche
să poarte păduri ca într-un mit.

Focuri de toamnă

Hoinărind pe străzi cu frunze în păr
ducînd pe buze păduri străbătute
de surisul anotimpului, mă prinde
amurgul
în brațe mov și vrea să mă sărute.
În flacăra cristalului său sufletul beat
și nemișcat de ere începe să colinde
și dintr-o dată în orbitele toamnei
versul meu cu vilvătaie pînă la cer
se aprinde.

CANDIANO PRICEPUTU

Zăpezile

I
prin preajmă fluviul în voluptate
prin singe dorul în dor
cerul un urias pescăruș
departe în noi numai noi...
II
în spațiul amintirii iarba
patimă a frumoasei iubiri cetluite
de privirile tale fierbinți preafrumoase
atunci laolaltă totul
nepătînd luminînd
...privesc la o zare cu tine
locul acela
acum inundat de tăcute zăpezi...
III
ger deasupra
ger dedesubt
pescărușii – aschii de ger
la dezprimăvărare
Dunărea va avea prea multe sloiuri,
femeie!
IV
deși mereu
nu te-am mai iubit de mult
cerul are un ochi întors în noi
altfel nu ne-am fi răstignit de-atîta
vreme
la neplata vămii
fluviul curge-n oprire...

CRISTINA TOMA ZAINEA

Iubita mea

îmi plec genunchii în fața măreției tale
ești mai frumoasă decît ultima Miss
a lumii
sărutul nu îndrăznesc să ți-l depun
pe gură
mi-e frică de o mare tragedie a purității
privesc stupefiat ochii din care
nu-mi pot lua privirile înapoi
și mîna ta mă atinge ca o pasăre
încerc zadarnic să-ți spun că tot nu te
iubesc
sentimentele mi se schimbă de la
clipă de clipă
și nu pot decît să-mi plec genunchii
în fața măreției tale

Fluturii liberi

te simt apropiindu-te de mine
ca o ploaie binefăcătoare
în lumina cald-a amurgului
fluturii liberi surid grațios
aripa lor mă mîngîie blînd
iar sufletul meu lăcrimează o amintire
niciodată n-am dorit mai mult ca acum
să mă acopere privirile tale
pînă la glezne
pînă la genunchi
și mai sus
mai departe
pînă-n privirile mele
niciodată-n octombrie iubitule
n-am dorit mai mult
imaculate cupole de ghiocei
forfota bulevardului la chindie
zborul fluturilor liberi
și ploaia dintre noi
ce ne fură subtil
sărutările tainice

ÎNAINTAȘII NOȘTRI

C. SANDU ALDEA

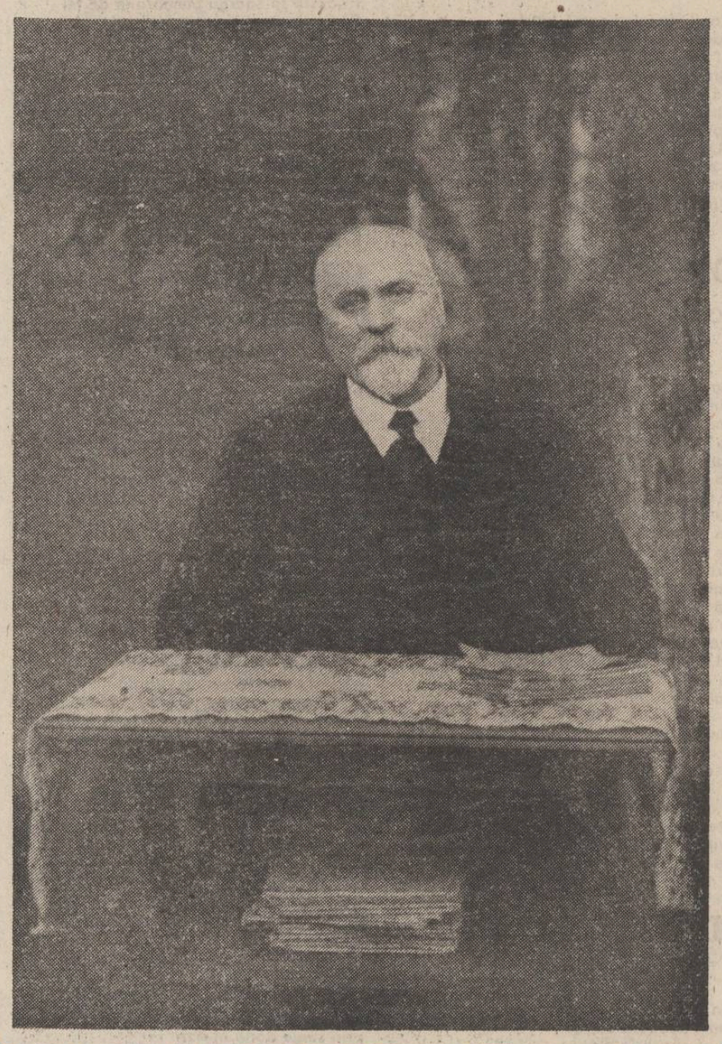

Om de știință și scriitor

Constantin Sandu Aldea — cea mai luminoasă figură de agronom de la începutul secolului al XX-lea din țara noastră, cum l-a apreciat academician prof. dr. G. Ionescu Sisești (1958), se înscrie printre creatorii științei agricole românești și, prin realizările sale, este comparat pe drept cuvînt cu maeștri străini ai disciplinelor agrotehnice care au fost întemeietorii științei agricole (Albrecht Thäer în Germania, Mathien de Dombasle în Franța) și alți deschizători de căi noi în acest vast domeniu de activitate (Arthur Joung, Jean Baptiste Bousingault și Schultze von der Goltz).

Debutează ca poet la vîrsta de 21 de ani și apoi în întreaga viață lucrează neobosit atît pe tărîm literar ca prozator (publică 9 culegeri de nuvele, schițe, povestiri, note de călătorie, scrisori și 2 romane) cît și pe tărîm științific (publicînd numeroase articole de specialitate, lucrări de popularizare a cunoștințelor din domeniul științelor agricole, rapoarte și referate științifice precum și două tratate privind selecția, genetica și ameliorarea plantelor). Efectuează numeroase traduceri, atît literare cît și științifice, (învățase două limbi la Școala de agricultură din Herăstrău — București — franceza și germana — la care adaugă, engleza, rusa, suedeza și maghiara. Om de știință și scriitor, Constantin Sandu Aldea a fost recunoscut chiar din timpul vieții. În 1919, după ce își publicase cele mai importante lucrări literare și științifice, a fost ales membru corespondent al Academiei Române în secția literară. Ion Bianu, secretarul Academiei din vremea aceea, spunea în discursul de primire : „generațiile viitoare vor fi înclinate să judece datorită cărui fapt, în fața unei opere atît de monumentale nu ai fost ales membru al Academiei în secția științifică, ci în cea literară, să nu-ți pară rău nici o clipă, fiindcă opera ta este pe de-a întregul o operă literară care, și cînd tratează și despre genetică și cînd tratează despre cele „*Două neamuri*“ se adresează tot sufletului românesc dornic de lumină“.

Activitatea literară o începuse în 1895, iar pe cea științifică puțin mai tîrziu, în 1903 (după ce terminase doi ani și jumătate de specializare în Franța) cînd, întors în țară, a fost numit conferențiar de agricultură practică și zootehnie îngemănîndu-le pînă la apusul vieții. În 1904 Ministerul Agriculturii și Domeniilor îi atestă înalta sa calificare de specialist în agricultură, viticultură și horticultură. În același an, 1904, pe baza studiilor și cercetărilor pe care le făcuse în Franța (a lucrat cu Philippe de Vilmorrin, fiul cunoscutului ameliorator Henry de Vilmorrin, și a audiat cursuri la Institutul de Agricultură din Paris, a studiat horticultura la Versailles și viticultura la Thomery — Fontainebleau, a urmat, de asemenea, unele cursuri și la Sorbona), elaborează importanta lucrare științifică : *Selecțiunea metodică a cerealelor și bazele științifice ale selecțiunii*, care va apare abia în 1907. În această lucrare de înalt nivel științific — prima de acest gen din literatura noastră agronomică — sînt prezentate principiile și metodele selecției pentru crearea de soiuri superioare ca producție și calitate. Pentru ameliorarea soiurilor și populațiilor locale românești de grîu, problemă nouă pe vremea aceea, prin creșterea rezistenței la cădere, scuturare și rugini, Constantin Sandu Aldea recomandă încrucișarea celor mai valoroase linii autohtone cu soiuri străine care posedă astfel de însușiri. Asemenea metode, alături de altele moderne, se regăsesc și azi în laboratoarele de ameliorare a plantelor, deoarece stau la baza obținerii de soiuri noi. În 1905—1907 se află în Germania pentru o nouă specializare în cadrul căreia susține teza de doctorat în științe agrotehnice. După ce mai lucrează la ferma Laza și la Ministerul Agriculturii în 1907 și 1908, din 1908 îmbrățișează cariera didactică fiind numit conferențiar și director la Școala de agricultură și silvicultură de la Herăstrău, unde fusese student, și rămîne în această funcție ca profesor și director pînă la finele vieții (1927). Ca Director al acestei școli, a reușit să fie păstrătorul unei tradiții valoroase (Școala de la Herăstrău a fost înființată în 1853, devine Academie de înalte studii agronomice în 1929, Facultate de agronomie în 1939 și Institut agronomic în 1948) dar și continuatorul unor lupte pentru dezvoltarea învățămîntului agronomic superior din țara noastră. În 1915 publică lucrarea sa de căpetenie : *Ameliorarea plantelor agricole*, primul tratat românesc de genetică și tehnica ameliorării plantelor agricole. Prin acest tratat în care a inclus cele mai importante cuceriri științifice din domeniul de pînă atunci cît și rezultatele cercetărilor proprii (fiul țăranului Sandu Petrea din Tichilești Brăilei) a pus bazele științifice în lucrările de selecție și ameliorarea plantelor agricole din România (Ing. D. G. Chirițoiu, 1970). *Ameliorarea plantelor agricole* este lu-

crarea fundamentală care îl consacră pe Constantin Sandu Aldea ca pe fondatorul acestei discipline în învățămîntul superior din țara noastră și ca deschizător de drumuri noi în știința agricolă. După cum menționează G. Ionescu Sisești, Sandu Aldea a depășit fixismul strîmt și unilateral care mai dăinuia la unii din contemporanii săi și ca un darwinist convins a elaborat lucrarea sa pe baza evoluției și influenței mediului. Referitor la teoriile idealiste ale lui Nägel, Hugo de Vries și Weismann, Constantin Sandu Aldea arată că : „azi toate acestea sînt izgonite din știință de adevărurile scoase la iveală de Mendel și urmașii lui“. Pe lîngă tratarea cu înaltă competență profesională a problemei ameliorării plantelor agricole, fondatorul acestei discipline din țara noastră a introdus și o nomenclatură științifică nouă, pentru diferite noțiuni din domeniul geneticii, după cum avea să semnaleze prof. Traian Săvulescu în 1927, la moartea lui.

Ion Țăru

Un remarcabil simț plastic

Cîntăreț al pămîntului, C. Sandu Aldea nu este ceea ce se cheamă un descriptiv, între situația dramatică (starea sufletească) și natură existînd un echilibru desăvîrșit, care dovedește arta sa de a construi o nuvelă.

„Eu sînt născut și crescut în Bărăgan, sînt copilul acestui pustiu bogat și necunoscut, nemărginit și amăgitor. Îmi plăcea cîmpul, mă îmbăta lumina soarelui, mă fermeca întinderea Bărăganului“. Originea i-a permis cunoașterea zonei, dar și mostenirea temperamentului energic, vitalității explozive ale Bărăganului, pe care le-a transmis și eroilor săi.

Prozatorul era un **agronom de marcă**. Faptul a fost interpretat pozitiv („E aici o precizie, o culoare, o particularizare în descriere care uimesc“ — N. Iorga) sau negativ („Scriitorul este mai întîi de toate un agronom“ — G. Călinescu).

Mai mult pictor decît poet, autorul nu este străin de misterul nepătrunselor întinderi : „De jur împrejurul lor, Bărăganul pustiu și prăfuit se întindea tainic și amăgitor, mohorît și tăcut, sub marea limpede a cerului albastru. Mirișile galbene și uscate se pierdeau în depărtările nelămurite, și numai cîte un pîlc de salcîmi însemna ici-colo o insulă mai verde în nemiscătoarea mare ruginie a cîmpului pîrlit. Pe alocuri, soarele lui august potopea întinderea liniștită în valuri de ape fantastice, care își terminau necontenit orbitoarea lor sclipire“ **(Pe drumul Bărăganului)**.

Nu ne întîmpină însă doar pustietatea odobesciană, ci și Bărăganul-țarină, surprins în numeroase tablouri agreste, de la arat la seceriș, pline de farmec, dar și de exactitate. Înaintea lui L. Rebreanu, descoperim fiorul glasului pămîntului la Sima Baltag, care „silea să sfîrsească de ogorît. Mîinile lui noduroase de muncitor stringeau voiniceste coarnele plugului. Brazdele ogorului frăgezit de ploaie lunecau ușoare pe cormana lucitoare, revărsîndu-se de pe ea ca niște valuri negre. Un miros de pămînt reavăn și proaspăt pluteau în urma plugului ca o mireasmă înviorătoare a tarinei.... Rumânul nostru mergea tăcut în urma plugului și curăța din cînd în cînd cormana cu oticul. Cum era adus de mijloc, jurai că-l trage spre pămînt o putere nevăzută. Căci dragostea ogorului îndoaie de mijloc pe plugari și-i înlănțuie toată viața lor de pămînt, amestecîndu-le sudorile cu țărîna lui“.

Integrate sau nu ansamblului, descrierile de natură denotă un remarcabil simț plastic, astfel că și romanul notat „Două neamuri“ devine o lucrare **meritorie**, G. Ibrăileanu considerînd peisajele descriptive de aici „bucăți de adevărată poezie“, despre care, entuziasmat, apreciază : „nu există altele mai frumoase în proza noastră“. Avea fără doar și poate în vedere și tabloul secerișului.

Scriitor **al vieții de la țară**, Sandu Aldea evocă și mirajul bălții : „Jăpșile dormeau acoperite cu foi de plutniță. Pe alocuri se zăreau nufări ce începeau să se deschidă. Din covorul închis al florilor, florile de apă răsăreau ca niște stele de argint. Cînd și cînd, cîte-un peste se bătea la adînc. Din sălcii ningeau semințele ușoare, albe, ca niște fulgi de zăpadă. Păpurișul cînta. Printre foile lui verzi, întunecate, ascutite pe margini ca un cuțit cu două tăișuri, se desluseau pe alocuri mosoare ruginii de sămînță. Rugii de mure peciugeneau marginile potecuței, se acătau de hainele lui Mîndrea“.

Ploile torențiale, seceta, focul nimicitor de la arie, viscolul, Dunărea înghețată **găsesc în prozator pictorul inspirat**, ce lucrează cu tuse apăsate și pastă groasă. Aceste privelisti, **pline de măretie**, se nasc din cîteva notații : „Apele secaseră, iarba rară se pîrlise ca de pîrjol, oamenii erau negri la față, vitele mureau pe unde cădeau. Arareori cîte un strigăt de copil trecea prin văzduh ca o chemare din alte vremuri“ **(Secața)** sau „Caii au bătăcit întîi cu picioarele de dinainte apoi cu cele de dinapoi ; gheața pîrîi, se sfîrși deodată și sania scăpă în apă... / Și caii și fugarii s-au dus pe sub gheață... A doua zi, numai pojele din sanie mai pluteau în șiot“ **(Sima Baltag)**. Deși romantic, lui Sandu Aldea nu-i place verbalismul. Emoția rămîne astfel intactă iar solemnitatea imaginii întreagă.

Dincolo de ierarhiile variabile și nedefinitive ale epocii, raportarea la Mihail Sadoveanu se impune, ceea ce nu-i micsorează nicidecum valoarea. O făcuse sintetic în 1937 Eugen Lovinescu, care numai de simpatii sămănătoriste nu poate fi bănuit : „După cum prin M. Sadoveanu au intrat în literatura noastră peisajul moldovean, sesurile Siretului și ale Moldovei, tot așa au intrat, prin Sandu Aldea, șesurile Bărăganului, bălțile Dunării cu un peisagiu atît de variat și nu numai prin pitoresc, ci și printr-o atitudine activă de dragoste pentru tarină, pentru holde, pentru tot misterul și fenomenele germinației“. O face și mai transant Tudor Vianu în 1941 : „Și dacă în zugrăvirea naturii românești nu s-ar fi produs în aceeași vreme și n-ar fi crescut de-atunci neasemuitul dar descriptiv al lui Sadoveanu, este sigur că Sandu Aldea ar fi rămas peisagistul cel mai înzestrat al poeziei românești mai noi“.

Descoperim astfel și în judecăți definitive argumente ale readucerii în actualitate a operei lui C. Sandu Aldea, pe nedrept acoperite de uitare.

Ioan Munteanu

„Interviu“ pe două „ogoare“

L-am căutat pe Constantin Sandu Aldea în satul copilăriei sale, la Tichilești. Mai bine zis i-am căutat urmele dar, cu tristețe, am constatat că ele nu mai sînt, le-a acoperit uitarea, căreia nu i s-a împotrivit nimeni.

Deci, la Tichileștii Brăilei pe dumnealui, Sandu Aldea, nu l-am aflat. Doar o anume ambiție a oamenilor de a se afirma, un gen de dorință aprigă — care-mi duce gîndul la „Pîrjol“, porecla tatălui său — dorința lor de ridicare către lumină, mi-au spus că satul este al celui care toată viața a clocotit între două pasiuni devoratoare : știința lucrării pămîntului și literatura.

Mi-am amintit cum în 1974, aflîndu-mă la sărbătorirea centenarului nașterii lui Sandu Aldea, în sala devenită neîncăpătoare, numeroși fii ai satului au promis marea cu sarea pentru neuitarea distinsului lor consătean, că îi vor ridica numele pe frontispiciul unei instituții și chiar mai mult...

Știind totuși că urmele Domniei-sale domnului Sandu Aldea au rămas pe ogoare, în înțelepciunea urmașilor agronomi și în nepieritoarea literă tipărită, traversez cîmpurile Tichileștilor care, acum, în septembrie, toamna începe să se copilărească acoperindu-se cu haine de rod și mă opresc la Liceul „Nicolae Bălcescu“, unde, pe o placă de marmură este încrustat numele său, ca fost elev al școlii. Apoi, mă îndrept spre o altă adresă, la poarta căreia scrie Biblioteca Județeană „Panait Istrati“ și sînt sigur că Sandu Aldea se simte bine aici.

Ce-i „de-ai casei“, cititorii, îl știu, averea lăsată de el se află intactă, între coperți cartonate. Aș vrea să vorbesc cu Sandu Aldea, dar lucrul nu-i posibil, pentru că el este demult plecat. Am însă șansa ca la întrebările mele să-mi fi lăsat răspunsuri clare, scrise cu cerneală tipografică, iar asta îmi dă certitudinea că nu voi greși, ceea ce pentru un reporter nu-i de ici de colo. Așadar...

— Ați făcut, stimate Sandu Aldea, enorm de mult pentru agricultură, ați pus pietre solide la edificiul literaturii române. De unde această putere ?

— Dintr-un crez. **„Cei vechi aveau, în fiecare casă, un fel de vatră-altar, la care ardea, ziua și noaptea, un foc, căruia i se închinau (...). În căminul meu (...) vreau să ardă mereu flacăra purificatoare a muncii“.**

— Cum se împacă „cei doi“ Sandu Aldea : scriitorul și omul de știință ?

— Sînt într-un continuu dar prea frumos zbucium. **„Două suflete deosebite luptă în mine, și lupta lor mă istovește. Mă așternu cu rivna de a scrie o nouă nuvelă, și după cîteva ceasuri de muncă încordată mă pomenesc gîndind : uite cu ce fleacuri îmi pierd vremea. Atunci rup tot ce am scris și încep a mă ocupa de știința mea. Dar a doua, a treia zi se ridică în sufletul meu o adîncă părere de rău pentru manuscrisul rupt, și atunci las cartea de știință ca pe ceva nespus de arid (...) Acest conflict amenință să dureze toată viața mea, ceea ce ar însemna să nu mă disting nici în literatură, nici în știință...“**

— Vă asigur că ați biruit în ambele ipostaze.

— Aș fi pe deplin fericit, pentru că întreaga viață am slujit cu deplină credință atît condeiul, pe care-l consider o **„unealtă sfîntă“**, care are menirea să **„prindă în șiruri de mărgăritare simțirea și adîncul sufletului unui popor“**, cît și plugul.

— În „Calendarul Plugarilor“ din 1921 ați scris despre plug un poem în proză. Aș zice că nici înainte de dumneavoastră, nici după, nu s-a scris ceva mai frumos despre această tradițională unealtă.

— „Lumea trebuie să creadă în plug, ca în semnul celei mai curate munci, de pe urma căreia trăiește. El începe munca țăranilor primăvara ; el o sfîrșește toamna (...) Să ne plecăm, deci, cu iubire, pe coarnele lui și să-l prețuim după cuviință. Omenirea nu poate trăi fără el“.

— Contemporanii v-au prețuit scrisul. Ilarie Chendi spune că scrierile dumneavoastră **„sînt revărsările unui suflet cald și sănătos“**, în stil aveți „nerv“, iar **„priveliștile din natură e solemnitatea unei zi de duminică“**, N. Iorga subliniază că **„nu se poate să deosebească cineva mai bine, mai fin, ce se cuprinde într-o priveliște a naturii“** decît o față dumneavoastră, iar E. Lovinescu face aprecierea că **„după cum prin D-l Sadoveanu au intrat în literatura noastră peisajul moldovean, șesul Siretului și al Moldovei, tot așa au intrat (...) prin D-l Sandu Aldea șesul Bărăganului, bălțile Dunării...“**

— Au fost generoși contemporanii mei...

— Aș zice că au fost obiectivi. Chiar și Ibrăileanu cînd sună că **„D-l Sandu Aldea are o limbă de o siguranță neîntrecută în literatura noastră, expresii cu adevărat poetice, mijloace de stil de prim rang“.**

— Un singur lucru e cert : am fost un slujitor devotat pe două ogoare : al literaturii și al agriculturii.

— Îmi îngădui să preiau, pentru finalul acestui interviu, cuvintele colegului dumneavoastră P. Hășeganu, de la Școala de agricultură de la Herăstrău, primul institut superior de acest profil din țară, pe care l-ați condus cu strălucire : rămîneți **„în suflete ca o mireasmă dulce de cimp“.** Vă mulțumesc pentru interviu stimate Constantin Sandu-Aldea.

Corneliu Ifrim

Scriitorul C. Sandu Aldea împreună cu fiica sa

Interferențe tematice

Constantin Sandu Aldea aduce în literatură un spațiu literar nou dezvăluind o vină a epicului cu o posteritate spectaculoasă : lumea Bărăganului și a bălților Dunării. Panait Istrati, Vasile Voiculescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu vor scrie capodoperele despre această lume. Dar la început, în primii ani ai secolului, a fost Constantin Sandu Aldea. Cu atît mai mult merită analizată intuiția sigură a prozatorului care creionează cu siguranță, deși nu avea aproape nici o tradiție în afară de cea folclorică, tipologiile care se vor menține o lungă perioadă literară.

„Scriitorul este fascinat de jocul mortal al pasiunilor“, afirmă Petre Pintilie în studiul introductiv la ediția selectivă din 1969. C. Sandu Aldea scrie cîteva nuvele foarte interesante despre dragoste și moarte. Capodoperele acestei teme vor fi scrise de Liviu Rebreanu în perioada interbelică dar este meritul autorului brăilean că a intuit acest nucleu epic atît de generos. „Florica“, „Sima Baltag“, „Fără noroc“, „Pe drumul Bărăganului“, „Pe Mărgineanca“ sînt textele cele mai valoroase ale temei. Sima Baltag, personajul principal din nuvela cu același nume, este un „strașnic voinic“ venit de vreo cinci ani în satul Viișoara. Stă doi ani ișpravnicel la boier și de trei ani este argat la popa din sat. Baltag „știe să munceaască că nu glumă“. Preoteasa, „femeie de haiduc nu de popă“, simte că „inima i se topea de dragul lui !“ Ea nu se poate împotrivi „pornirii furtunoase a inimii arse de dor“ și „povara păcatului le tulbură sufletele“. Pe un viscol cumplit cei doi vor să fugă în lume trecînd Dunărea. Rătăcesc drumul și se scufundă în apele fluviului. În schița „Florica“ logofătul Iorgu o batjocorește pe Florica Pahonțu. Aceasta nesuportînd necinstirea se aruncă în gîrlă. Dragostea, în nuvelele lui C. Sandu Aldea, ca și în cele ale lui M. Sadoveanu, aduce moarte, de obicei violentă. Dacă Florica Pahonțu, Sima Baltag și Preoteasa sînt înghițiți de ape, logofătul Vasilache din „Fără noroc“ moare împușcat de soțul „coanei Frăsinica“, Mitrea Cazacu din „Pe drumul Bărăganului“ se sinucide aruncîndu-se din tren, Mărgărit din „Pe Mărgineanca“ este împușcat de soțul celei pe care o necinstise. În cîteva nuvele C. Sandu Aldea surprinde dragostea țăranilor pentru cai. Sima Baltag, „copil sărman și oropsit“, crește un minz pe care îl iubește cu o dragoste teribilă, „calul îi era drag ca ochii din cap“, dar un flăcău Costea Martac îi otrăvește roibul. Sima îl omoară pe Martac și pleacă în lume. În nuvela „Murgu“ Iorgu Măciucă povestește cu seninătate și încîntare cum a omorît cîndva doi hoți de cai. Schița „Ghiocel“, din volumul „Pe drumul Bărăganului“ (1908) este „una din cele mai bune schițe din literatura românească“ după părerea lui Garabet Ibrăileanu. Ghiocel este un cal bătrîn care trage să moară. Stăpînul „domnul Stejărel“ îl împușcă, apoi povestește întîmplarea care îl leagă atît de mult de bătrînul cal. Nuvela este într-adevăr interesantă și bine scrisă dar o capodoperă pe această temă va scrie peste patru decenii Marin Preda. În „Niță Mîndrea“ este descrisă o scenă pe care o vom regăsi în nuvelele lui Fănuș Neagu, scrisă în maniera realismului magic cu efecte literare cu totul deosebite. Niță Mîndrea și pîndarul moșiei văd într-o noapte de vară „de după Rusalii cînd grîul se săltase bine în pai“ o arătare de femeie care „umbla prin grîu, se întorcea, da din mîini, parcă ar fi aruncat cu bolovani și blodogorea din gură de nu-nțelege nimic“. Era o bătrînă ce făcea vrăji „să ia mana grîului“. Vrăjitoria se destramă căci Niță Mîndrea o bate zdravăn cu harapnicul.

Că și N. Filimon, Duiliu Zamfirescu, M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, și C. Sandu Aldea surprinde în cîteva dintre scrierile sale ridicarea unei clase sociale și dezagregarea alteia. Desigur, autorul vede uneori realitatea românească de la începutul secolului prin prisma principiilor semănătoriste. Dar a reușit prin forța talentului său să contureze personaje interesante ce completează galeria de arivisti din literatura română. Clasa care se ridică este cea a arendașilor dornici să facă avere exploatînd fără milă țăranii. Niță Mîndrea gîndește despre țărani ca și Ilie Rogojinaru din „Răscoala“ lui Liviu Rebreanu. Pentru el țăranii din Obaia sînt „mincinoși, puturoși și hoți“. Niță se hotărăște să le vină de hac dar este înjunghiat de unul din ei.

Astfel de „interferențe tematice“ introduc opera lui C.S. Aldea în circuitul prozei românești importante, a cărei solidaritate de temperament și subiect este realizată printr-o bogată ramificație de vase comunicante ce „leagă“ operele unele de altele, în spațiu sincron sau diacronic, continuu.

Viorel Coman

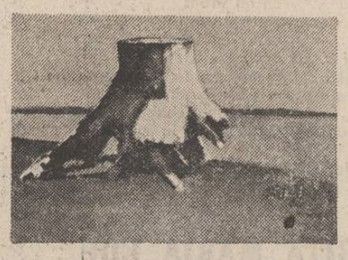

Curier BRĂILEAN

● *Într-un număr relativ recent al revistei* Tribuna României *(nr. 324 din 15 septembrie 1986) paginile 7, 8 și 9 sînt dedicate județului Brăila.*

Prezentarea amplă făcută de Pavel Perfil, însoțită de numeroase imagini, suferă din păcate, în ceea ce privește viața culturală brăileană, de multe și nejustificate erori. Cititorii din întreaga lume ai acestei publicații vor afla, probabil cu surprindere, că Panait Istrati este povestitor român și scriitor francez, că principalele manifestări culturale sînt Festivalul folclorului dunărean, Salonul de vară al umorului, Festivalul filmului de amatori, Turnirul epigramei. Pentru cunoscătorii vieții culturale locale este lesne de descoperit că autorul paginilor despre Brăila a preferat documentării la fața locului pe aceea din birou, slujită de monografii și dicționare depășite informațional.

● *À propos de Salonul de vară al umorului din acest an desfășurat la Brăila : în* Urzica, *Marius Tupan face „trista remarcă“ (termenii îi aparțin) că premiații acestui an nu se ridică valoric la „numele“ foarte sonore întîlnite pe podium în anii precedenți. Totuși trebuie să consemnăm că juriul condus de Nell Cobar, după opinia noastră un „nume“ sonor în caricatura românească, nu a fost prea dezorientat, cum se insinuează, de vreme ce premianții de la Brăila au cîștigat laurii Saloanelor similare organizate la Costinești și Vaslui.*

● *Marți 28 octombrie la* Librăria „Panait Istrati“, *în prezența unui mare număr de iubitori ai cărții a avut loc prezentarea romanului* Luna rupe din noapte *al prozatorului brăilean Corneliu Ifrim, apărut anul acesta la Editura* Cartea Românească. *Volumul a fost prezentat de Ana Barbu, redactor la editura amintită, și de criticul Valentin Popa.*

● *Secția de artă a Muzeului Brăilei a intrat în posesia unei valoroase donații efectuate de pictorul brăilean Serban Zainea, care a oferit muzeului, pe lîngă un număr de 34 de tablouri, și colecția timbrelor și bancnotelor executate după matrițele pictorului. Ca element de curiozitate amintim că în ultima sută de ani banii care au circulat în țara noastră au fost executați după matrițe făcute de brăileni.*

● *Din Bulletin de liason et d'information, nr. 7, al Asociației „Prietenii lui Panait Istrati“ din Franța reținem articolul semnat de Daniel Lerault (de fapt o prezentare succintă a unui studiu al său mai amplu, tipărit în* Revue de la Bibliothèque Nationale), *care se referă la analiza comparativă a trei stadii dintr-un text istratian. Este vorba de un fragment din povestirea* Mos Anghel *aflat în posesia Bibliotecii naționale franceze sub formă de manuscris, text tipărit în revista* Europa *(după o corectură făcută de Romain Rolland) și dactilograma volumului cu același titlu apărut în Editura* Rieder *(după corectura făcută de J. R. Bloch). Concluzia la care ajunge D. Lerault este următoarea : «Astfel, această „toaletă necesară“ făcută este totodată foarte departe de ceea ce pretindeau cîteva guri rele care — în epocă — lăsau să se audă că manuscrisele lui Istrati au fost „rescrise“».*

● *Actorul brăilean George Marin de la Teatrul dramatic „Maria Filotti“ a cucerit primul loc la Gala națională a recitalurilor susținîndu-și proba de concurs în fața publicului din Bacău cu un text din lirica lui Walt Withman.*

Fișe de dicționar literar

ION (IANCU) C. BACALBAȘA

Jurnalist, cronicar dramatic și dramaturg, director de teatru, Ion (Iancu) C. Bacalbașa (24-VII-1863, 10-VI-1918) nu s-a bucurat de notorietatea literară a fraților săi cu toate că, la fel ca aceștia, și-a încercat talentul în mai multe domenii.

După studii liceale făcute în orașul natal a devenit student al Facultății de litere din București și un fervent colaborator în presă. Numele său poate fi întîlnit în coloanele ziarelor și revistelor **Lupta** (în care a debutat), **Epoca, Ziua, Minerva, Înainte, Adevărul, Revista idealistă**, la unele dintre ele fiind redactor sau chiar prim redactor.

Ion C. Bacalbașa este autorul mai multor încercări dramatice dintre care mai interesantă pare a fi piesa **De focul birului** pusă în scenă în 1895 cu titlul **Mort fără luminare**. Prin subiect și unele similitudini de rezolvare a conflictului dramatic, **De focul birului** seamănă foarte mult cu **Năpasta**, capodopera lui Caragiale, care fusese reprezentată cu cinci ani mai devreme. **De la oaste** (1903), **Amorul cobzarului** (1904), **Știri de senzație** (1908), **Moșu** (f. a.), **Frații Assan** (f. a.), ultima, versificată de poetul Mircea Demetriade reprezintă cam tot ce a scris, în dramaturgie autorul fără ca să dovedească un talent major. O adevărată furtună a stîrnit doar piesa **De la oaste** a cărei reprezentare a fost oprită imediat după premieră de teama unui conflict cu reprezentanții armatei. În subiect nu este vorba de acea ironie muscătoare cu care fratele său Anton Bacalbașa ridiculizase tipul cazon, ci de o mostră de realism sumbru : prezentarea recrutului de la țară, abrutizat de „viciile“ orașului și ale cazarmei. Piesa a fost tipărită în 1904, cu o notă explicativă a autorului, însoțită de o lungă intervenție a prietenului său G. Panu, în postura de avocat al apărării. Redactorul de la **Lupta** se străduia pe parcursul mai multor pagini să salveze textul de interpretări ideologice greșite și să ofere argumente sălutare în ce privește realizarea artistică a piesei.

În sfîrșit, singura dramatizare rezultată din colaborarea celor trei frați Bacalbașa, revista muzicală **Pardon !**, în care se fac simțite numeroase aluzii politice, îngroșate de geniul comic al lui Anton Bacalbașa, n-a putut supraviețui, eșuînd în frivolitate.

Dar Ion C. Bacalbașa este antologabil într-un fișier literar, grație activității săptămînale în coloanele ziarului **Adevărul** care i-a găzduit cronicile dramatice scrise cu vervă, pline de idei teoretice îndrăznețe, vădind nu numai buna cunoaștere a dramaturgiei românești a timpului, ci mai ales un adevărat program de politică repertorială. El a combătut excesul de reprezentații cu piese din dramaturgia străină, cele mai multe lipsite de valoare, stimulînd totodată promovarea, pe scenă, a reprezentațiilor cu piese românești indeosebi cele aparținînd lui I. L. Caragiale. Convins că „repertoriul rămîne factorul hotărîtor în misiunea, proprie teatrului, de culturalizare a poporului“, cronicarul a sancționat, de cîte ori a fost cazul, prostul gust, interpretarea nesemnificativă, erorile de regie și scenografie, promovînd pe de altă parte, dramaturgia originală românească, tinerele talente. Ion C. Bacalbașa are meritul de a fi descoperit-o pe Lucia Sturdza și de a fi semnalat încă de la debutul ei că „actrița dă mari speranțe că va ajunge o artistă valoroasă“. Numirea sa, în două rînduri, ca director al Teatrului Național a avut efecte benefice asupra activității acestei prestigioase instituții pe care a slujit-o cu real devotament.

Lucian Chișu

Corabia de piatră

Fiului fiului meu,
Alexandru Andrei

...Şi cu prima cursă au venit marinarii bricului-şcoală Calypso, cincizeci de gondole ale telescaunului urcau pline de marinari, drăcia dracului, şi muntele s-a umplut de tricourile lor în dungi alb-albastre, exact ca puntea unei corăbii de piatră cum n-a mai fost pe pămînt.

Văzîndu-i cu cîtă înversunare debarcă zgomotoşi din gondole, strivind iarba pîrlită sub bocancii grei şi fărîmiţînd pietrele şi făcînd să se zguduie sub ei peronul de sosire al staţiei, ca o herghelie de minji năbădăioşi scăpaţi dintr-un ţarc, gata-gata să răstoarne şi să nimicească totul în cale, primul meu gînd a fost unul de fierbinte recunoştinţă : Dumnezeule, mi-am spus uşurat, slavă ţie că Vili nu-i aici ! Dar vederea calabalîcului pe care-l aducea în spinare acest desant, ars de soare şi cu sîngele tînăr clocotind de energie, a făcut să-mi plesnească în tîndări recunoştinţa, ca un balon de săpun : nenorocitii aveau în circă tone de merinde şi corturi militare uriaşe, cazane cît să încapă o oaie şi cam tot ce-şi ia omul cu el pe munte cînd se hotărăşte să-şi ia de la capăt viaţa. Ceva mă irita şi nu ştiam încă precis ce şi de ce, probabil nu arătam prea încîntat de operaţiunea de debarcare, cînd vocea mi-a pus mîna pe umăr şi a întrebat răspicat :

— Dumneata eşti Boss-ul ?

— Să zicem că da, am răspuns fără să mă-ntorc, încercînd să ghicesc cum arăta.

După căldura şi siguranţa palmei aceleia, care-mi atingea parcă direct pielea umărului, răzbătînd prin puloverul meu ca razele X, ai fi zis că era un tip cumsecade ; numai tonul mă deranja — nu eram antrenat să înghit comenzi.

— Să facem cunoştinţă, a propus vocea, prietenos, dar cu un vag început de nerăbdare. Eu sînt căpitanul... — şi vîntul m-a ajutat să nu-i aud numele. Şi aşa a rămas mai pe sufletul meu — „Căpitanul".

— Îmi pare bine, am mormăit, ultîndu-mă în continuare la gondolele pline de tricouri vărgate care nu se mai terminau. Mai sînt mulţi ? Ştii, n-am voie să slăbesc din ochi instalaţia pînă nu coboară ultimul om. Mai ales cînd transportăm marinari. După aia vorbim.

— Ştiu, m-a mirat el cu seriozitatea tonului. Aştia sînt ultimii. La plecare, jos, n-am văzut nici un civil.

I-am spus prin interfon omului meu de jos să oprească, m-am întors posac şi l-am văzut la faţă pe Apollo. Era chiar Apollo şi asta explica înfăţişarea nerusinat de perfectă a celorlalţi, care nu puteau fi decît copiii lui. Ne-am măsurat scurt din priviri şi, dîndu-ne seama cîte parale facem, am început tîrgul :

— Chiar dacă seamănă cu o jucărie, chestia asta a noastră e destul de periculoasă dacă nu te porţi frumos cu ea — i-am arătat din ochi telescaunul. Se pare că unii băieţi se mai cred pe corabie. Vreau să ne înţelegem de la-nceput : dacă aveţi de gînd să-l folosiţi mai mult, am să-ţi dau o cărţulie să le citeşti din ea la culcare.

— Ce-ar fi să le citeşti dumneata ?

Nu glumea, bănuiesc că se gîndea la autoritatea mea în faţa hergheliei de minji — şi am acceptat, nu fără să salt un pic în propriii-mi ochi, iar Apollo se răsuci deodată cu o sută optzeci de grade şi, arătîndu-mi platoul din spatele casei, mă-ntrebă dacă ar fi un loc potrivit să-şi facă acolo şatra. Spusese de fapt „careul de corturi", dar tot aia era, şi-atunci m-am posomorît de-a binelea şi-a-nceput să-mi joace în faţa ochilor, ca la cinema, imaginea care mă deranja de la apariţia lor, ca atunci cînd tremură filmul în proiector.

— Pe cît timp ?

— Are vreo importanţă ?

Mă durea undeva de secretele lui militare şi, după felul cum am rînjit, cred că a priceput cam unde mă doare.

— Are, am zis. Dacă vă prind ploile, într-o noapte vă mătura puhoiul de-aici fix în mijlocul lacului. Nu mă-ndoiesc că băieţii înoată bine, dar sînt gazdă şi-atît — am încheiat misterios.

Imaginea din proiector nu mai tremura, se stabilizase, şi-n mijlocul ecranului apăruse în plin soare Vili, traversînd cu mersul ei sprinten şi plutitor şatra minjilor, urmărită de nechezatul lor nesuferit, aşa cum îl auzeam şi acum din apropierea peronului.

— De la centrul militar meteo ni s-a spus că zece zile avem vreme bună la altitudinea asta, a-nceput Căpitanul să-şi vîndă secretele, cu un aer inutil precaut.

Imaginea lui Vili urmărită de ochii înfocaţi ai copiilor lui Apollo şi ai mării, trecînd la un pas de trupurile lor încinse, merita un circ şi mai mare, dar m-am mulţumit să ridic din umeri cu aerul „să nu ziceţi că nu v-am spus". Apollo nu vedea imaginea, dacă ar fi văzut-o nu l-ar fi clintit din alegerea locului nici mînia lui Zeus,

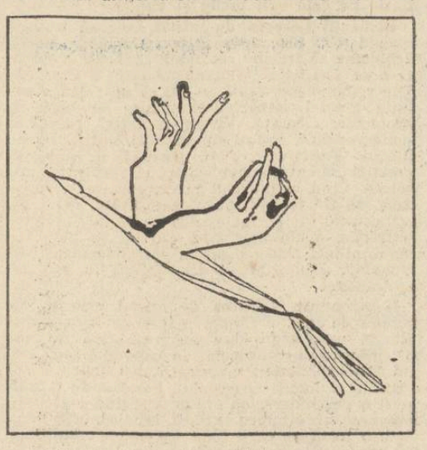

şi păcăleala a prins. A acceptat zona ce i-o propuneam, de cealaltă parte a crestei, de unde cărarea spre casă nici nu se ghicea şi, mulţumindu-mi, şi-a minat într-acolo minjii. Lăsînd la o parte lucrurile strict personale, acolo le era cu adevărat mult mai bine — erau feriţi de vîntul păcătos şi umed din sud, iar dimineţile, de pe locul acela se ridica pîcla întîi şi-ntîi.

Şi a început bîlciul, pe care Căpitanul îl numise, el ştie de ce, antrenament.

Primul lucru pe care l-au făcut corăbierii începători de pe Calypso a fost, cum era şi de aşteptat, un careu. Mîndru în ţinuta lui impecabilă şi zvelt ca un catarg, Căpitanul s-a plimbat între zidurile acelea vii şi nerăbdătoare, spunîndu-le nu ştiu ce, după care zidurile s-au răspîndit ca potîrnichile, şi-au aruncat rucsacii în spate, şi, în şir indian, au dispărut după creastă.

Zece zile aveau să ne înnebunească pe toţi cu careurile lor de o geometrie inumană, pe care le formau, cred, la simpla tresărire a sprîncenelor Căpitanului — şi au mers cu sîrgul asta pînă acolo că au convins personalul cabanei să le aranjeze şi mesele în careu, de cîteva ori, cînd au mîncat acolo. Aşa au făcut chiar de-a doua zi, de la micul dejun, înainte de începerea antrenamentelor, cînd am fost invitaţi lor să le spun cîte ceva despre folosirea telescaunului. Pentru ei, genul ăsta de spectacol de dragul spectacolului era pesemne obişnuit, mie însă regia îmi bătea la ochi, şi treaba m-a enervat, şi, enervîndu-mă, m-am bîlbîit, m-am repetat şi am spus de mai multe ori „ă-ă-ă", şi din cauza asta m-am înfuriat, i-am lăsat în picioare (la comanda Căpitanului se ridicaseră să mă salute) şi m-am dus la bac.

Nici aici n-am scăpat de Apollo şi de fiii săi. Din lipsă de ocupaţie, cît au traversat lacul, s-au răspîndit care-ncotro, prea multe nu erau de văzut pe copaia asta dogită, nici măcar nume n-avea, poreclă sau număr de înmatriculare, aşa

alexei rudeanu

că l-au luat peste picior pe motoristul care era şi timonier, şi vînzător de bilete, şi şef de echipaj. Omul nu s-a supărat, ca bătrîn montaniard văzuse destule la viaţa lui, ba chiar se simţea mîndru să transporte, aici, în pustietatea asta, un echipaj de bric adevărat cu căpitan cu tot. La acostare, pe celălalt mal, în timp ce bordul bacului făcea să scîrţîie cauciucurile uscate de automobil atîrnate de chei, iar motoristul îl ancora de bene cu nişte parîme ferfeniţă, Căpitanul m-a luat uşurel de braţ, nu ştiu ce propensiune nutrea pentru mine că mă tot apuca de mînă, vrînd să ştie dacă obişnuiam să verificăm periodic... carena ! „Carena" suna în gura lui de parcă vorbea despre vreun transatlantic, m-am uitat la el, nu glumea, ce-nseamnă deformaţiile, mi-am spus, deformaţiile profesionale...

I-am răspuns că, în ultimii zece ani, n-am auzit pe nimeni să-l ciocănească pe dinăuntru sau pe dinafară să vadă dacă sună a gol şi că, după cîte ştiu, lacul n-are nici recife, nici stînci subacvatice, fiind probabil un „sac" de acumulare şi nimic mai mult, iar nivelul apei se menţine acelaşi, după cum o dovedeşte şi cercul de gunoaie de pe maluri.

— În locul dumitale nu m-aş lăsa pe urechea asta, a spus gînditor Căpitanul. Pun eu băieţii să-l pipăie puţin dedesubt. Lacul e adînc de vreo zece metri, nu ?

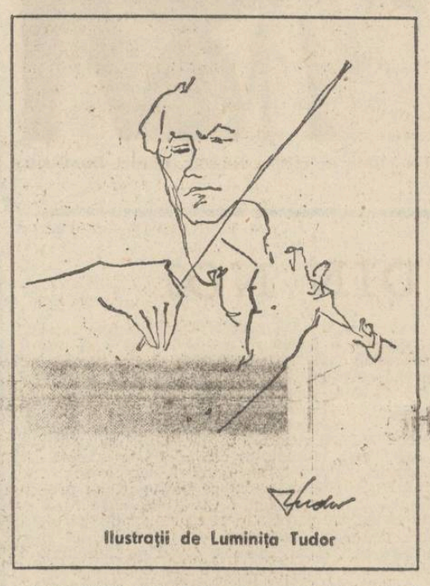

Ilustraţii de Luminiţa Tudor

I-am atras atenţia că, în sezonul ăsta, apa e ca borvizul din frigiderul barmanului.

— Ştiu, mi-a vorbit preocupat. Mai mult ca sigur stă pe un afurisit de gheţar. Acum are două grade — au măsurat băieţii.

N-a apucat să-i pună pe fiii mării la treaba aceea, să pipăie pe dedesubt bacul, pentru că au fost rechemaţi cu trei zile mai repede de sfîrşitul antrenamentelor, mai aveau de mers undeva şi pe un fluviu, în condiţii de ploi musonice, în Vietnam sau în India, n-am ştiut niciodată, aşa că bacul a rămas şi cu carena sub apă, şi sub semnul unei întrebări care mă sicîia numai la vremea înghetului, cînd auzeam de jos trosnituri în puterea nopţilor de iarnă, cu ger sec şi sticlos, dar pe geruri de ianuarie trosneau toate alea, şi nu mi-am mai făcut probleme cu el. Dacă aş fi ştiut, atunci, în miezul acelei spendori de vară, că bacul avea zilele numărate, mai bine mi-aş fi făcut !

Antrenamentul marinarilor de pe Calypso părea de departe hîrjoana unor băieţi zvăpăiaţi, ceva între gimnastica artistică şi acrobaţia de circ, sfidînd orice reguli de autoapărare şi securitate corporală ; numai asigurările repetate ale Căpitanului ne-au convins în cîteva rînduri să nu oprim instalaţia — în orice caz, un altul nu s-ar fi bucurat de atîta răbdare din partea noastră.

Făceau ca toţi dracii la urcare şi la coborîre, săreau din zborul legănat al gondolelor şi se agăţau de piloni pentru a se arunca în gondola următoare ori în perechea ei de pe celălalt fir, cîte unul sau doi cîte doi, se prindeau de braţe din salt ca „oamenii zburători" la trapez, alcătuiau „lanturi" de cîte trei ca să atingă pămîntul — şi alte năzbîtii asemănătoare —, care nu le-ar fi trecut prin cap niciodată nici celor mai neconformişti alpinişti sau schiori, totul în acompaniamentul unor strigăte guturale şi altor sunete de-ale indienilor dakotaţi, dacă o fi existînd undeva acest trib. Singurul lucru comun în acest iureş dezlănţuit pe care l-am putut descoperi, nu fără surprindere (în contratimp categoric cu mişcarea browniană a pîrtiilor aglomerate de schi, cunoscută atît de bine), era, paradoxal, disciplina : o armonie matematică, izvorînd parcă din ocularele binoclului urias din mîinile Căpitanului, care nu-şi luase de la ochi instrumentul marinăresc de mai bine de două ore...

Eram pe peronul de sosire de la Cota 2 100 şi mă gîndeam la aceste două lucruri : exemplul de disciplină marinărească, bun de dat peste nas unora dintre băieţii echipelor noastre — şi capacitatea Căpitanului de a ţine atîta timp mîinile ridicate în dreptul ochilor, cînd am auzit exclamaţia admirativă :

— Extraordinar ! De la care circ au venit ăştia ?

— Du-te în **living**, Vili, am rugat-o, şi pregăteşte filtrul pentru cafea. Pune sita pentru porţia dublă şi scoate din cămară şi romul, să vedem cum beau marinarii rom.

Căpitanul rămase cu binoclul la ochi şi, numai după ce auzi tăcănitul tocurilor îndepărtîndu-se pe platforma de beton, întrebă printre dinţii strepeziţi :

— Cine era ?

Cine îndrăznise, adică, ăsta era sensul, să-i creadă circari pe copiii lui Apollo ?! Am spus fără să ezit o secundă :

— Soţia mea.

Pe urmă am găsit totul pregătit pe cufăr, tăiase şi felii de lămîie pe-o farfurioară, numai Vili nu era nicăieri. Am căutat-o prin toată casa, inclusiv în beci şi în pod, eram convins că plecase, şi, totuşi, reveneam pe unde mai căutasem, amăgindu-mă că stă ascunsă pe undeva. Senzaţia asta nu m-a părăsit toată seara, dar Vili nu apărea.

Căpitanul mi-a inspectat **living**-ul, a rămas mulţumit : „Seamănă cu..." — şi n-a mai spus cu ce seamănă pentru că practic ar fi fost imposibil să semene încăperea asta cu ceva cunoscut pe pămînt ori pe mare. Am terminat romul, între timp s-a înserat şi s-a întunecat, Căpitanul a transmis prin interfon nişte ordine, folosindu-se de el ca şi cum s-ar fi născut cu interfonul în mînă, am înţeles că altcineva preluase comanda, puteam începe a doua sticlă şi a doua călătorie în jurul lumii la bordul bricului condus de Căpitan, alături de el, pe puntea de comandă, urmărindu-i explicaţiile şi ascultîndu-i peripeţiile, însă n-am făcut nimic din toate astea, din cauza gnomilor : îmi văzuse inscripţia pe perete.

— **„Gnomii stau doi cîte doi..."**, îmi aminteşte ceva, repeta la răstimpuri, bătînd darabana în cufăr, tolănit pe băncuţa lui Vili (oare şi a lui Vili ?) şi a tuturor oaspeţilor mei rari, cu ceafa rezemată de briul înalt de un metru, din scînduri afumate de pin, care înconjura **living**-ul, mormăia şi se tot mira de ce nu-şi aduce aminte „în clipa asta".

Era bine şi cald. Căpitanul mă fixa stăruitor şi gînditor cum şedeam pe băncuţa mea, totdeauna aia a fost exclusiv a mea, cu faţa la staţia-mamă, ca să-i văd beculeţul clipind, niciodată nu mi-a fost aşa bine cu cineva, mai ales că nimic nu lipsea din **living** ca să-mi fie eventual şi mai bine.

— Las-o baltă, Captain.

— Nu se poate. În mod sigur îmi aduce aminte ceva, ceva dintr-un port şi, absolut sigur, un port din sud. Sînt foarte sigur că cineva mi-a vorbit despre chestia asta, despre gnomi, undeva, în sud.

— Prea multe ţi se par sigure, Captain. Suspect de multe. Nu aveai ce să afli despre pitici într-un port din sud, aştia sînt nordici, prin excelenţă nordici.

— Asta-i fixa dum'tale, Boss. Nu ştiu cine ţi-a băgat în cap fixa asta, te sfătuiesc să renunţi la ea. Piticii ăştia circulă prin toată lumea, ascultă-mă ce-ţi spun eu ! Şi într-un port din sud mi s-a vorbit despre ei, cum te văd şi cum mă vezi.

Aici era toată problema — cum mă vedea Căpitanul : romul era de casă, îi făcusem eu de cîţiva ani buni, păstrîndu-l într-un butoiaş din lemn de vişin, avea cincizeci de grade, nici un grad mai puţin, şi băusem cu Căpitanul un litru întreg, parte-parte. „Cum te văd şi cum mă vezi" spunea totul, dar Căpitanul nu se lăsa, am mai pus un filtru de cafea dublu, am mai adus din cămară o sticlă de rom, turnîndu-l de data asta peste cafea după reţeta „cafea cu rom, puţină cafea în rom". Nu din cauza gnomilor din mintea Căpitanului beam, ar fi fost o copilărie să-i iau în seamă acum — pur şi simplu se făcuse foarte mult loc în jurul meu, atît de mult că nu i se vedeau marginile, fără nici o legătură cu Vili, firească : loc gol pur şi simplu.

Pînă în clipa plecării tot nu şi-a amintit, făgăduindu-mi să ceară ajutorul cuiva în stabilirea punctului exact de pe hartă în care i se vorbise despre gnomi, repetînd încă o dată în prag :

— A fost undeva în sud, Boss. Ai curaj să punem rămăşag ? Să nu ajung eu înapoi pe Calypso dacă n-a fost în sud ! Şi pe urmă, te întreb eu : unde e nordul **dumitale** ? Orice parte a sudului are inevitabil un nord — asta o ştiu şi copiii ! Şi tot nordul are un sud, ce zici de asta ? rîdea ca un descreierat Căpitanul. Te-am încuiat, Boss, degeaba îţi sugi pipa aia stinsă, tragi din pipă, şi nu-ştii punctele cardinale, halal!

L-am urmărit pornind prin piclă spre şatra lor, cred că ţinea multumitor cîrma, şi m-am săltat iarăşi un pic în propriii ochi — avantajul de vîrstă al lui Apollo era o chestie discutabilă, inventată de tineri imberbi şi încrezuţi.

Am făcut ordine, îmi era foame şi nu-mi venea să pun în gură nimic — locul gol dimprejurul meu nu se micşora cu nici un centimetru : oriîncotro încercam să mă uit, marginile rămîneau pe linia orizontului. Măsuram **living**-ul de la un capăt la altul, căutînd să mă menţin pe linia scîndurilor, scîndurile se îndoiau sub ochii mei, se ondulau. Vechea poveste, mi-am spus, între doi prieteni n-are ce căuta o femeie — cum nici perechile foarte fin sudate, cu oxi-acetilenă, n-au nici o fisură pentru alte persoane... Poate că totul era încă prea proaspăt, prea nou ca să trag concluzii, dar ceva îmi clătea în raţionament, dîndu-mi impresia unui lucru vechi, ideea unei perechi în care mi se părea că Vili ar fi jumătatea cealaltă.

Am stins lumina să nu-mi intre în casă fluturii întîrziaţi de toamnă, nişte fluturi bătrîni şi graşi cum nu mai văzusem pînă în anul ăsta, şi am deschis uşa larg să aerisesc, fumul ieşea în valuri groase pe deasupra capului meu, ridicîndu-se spre reflectorul de sub streaşină, şi în lumina lui, rectilinie, ca un tunel, pe cărarea şerpuitoare nu se vedea nici dracu urcînd din vale.

— Şefu', a fişiit interfonul, avem aici pe unul întîrziat, ne roagă să-l aruncăm pînă sus. Dăm drumul ?

— Marinar ?

— Marinar.

Nu cheltuiam de regulă atîţia kilowaţi pentru un singur om, dar mi-am adus aminte făgăduiala Căpitanului de a lămuri întîmplarea din portul uitat din sud, şi-apoi Apollo îmi plăcuse, era dintr-o bucată şi nu meritau ei, chiar din prima zi, să le stric programul şi mecanismul perfect de ordine şi disciplină, ştiam ce înseamnă la militari o absenţă de la apelul de seară, ar fi fost în stare să ne alerteze pe toţi şi nu mai voiam căutări în puterea nopţii — nici un fel de căutări.

— E treaz ?

N-am înţeles de ce trage de timp omul de jos, cum n-am înţeles nici de ce abia îşi stăpîneşte rîsul :

— Treaz ca o fată mare. Şi speriat ca o mireasă.

— Daţi-i drumul ! Îl iau eu în colimator.

Maşinăria a pornit, rolele au început să turuie mărunt, am ieşit pe peron cu binoclul la ochi, din vale se ridica o esarfă lată de ceaţă absolut albă, parcă mă uitam în zare la un pahar cu lapte. L-am descoperit în ultima clipă, în dreptul penultimului pilon, o pată albă cu dungi albastre, şezînd ghemuit în şeaun şi cu capul descoperit, cu bărbia în piept — ori mort de frică ori orbit de lumina reflectorului, căutînd un loc nimerit să sară.

— Stai aşa ! am strigat la el, şi mînzul m-a auzit, a ridicat capul şi mi-a făcut semn şi cu mîna că m-a înţeles.

L-am lăsat să treacă de ultimul pilon, cel mai înalt, de zece metri şi nouăzeci, marcat cu numărul 46 şi cotat la 2.080 altitudine şi abia acum am comandat „stop".

Văzîndu-l teafăr pe pămînt am intrat în casă, am pus binoclul în cui şi mi-am turnat încă o cafea cu rom după aceeaşi reţetă şi mi-am mai aprins o ţigară, interfonul a fişiit iar, ce mai era ?

— Noapte bună ! mi-a urat foarte vesel omul de jos.

Pe chestii de-astea nu cheltuiam noi curentul, şi din voioşia lui am înţeles ezitările şi răspunsurile aiurite de adineaori — el băuse ceva, şi nu marinarul, dar n-am zis nimic.

— Răspunde-i, am auzit din spatele meu, din pragul uşii. L-am scos din baie ca să pornească. A fost drăguţ.

În costumul „marinăresc" era mai minunată ca niciodată, pantalonii de un ultramarin catifelat, o făceau de două ori mai subţire, cu picioarele lungi lipite părea o lance de oţel nou înfiptă în prag. Pe sub bluza vristată, scrobită, cu mîneci scurte, sînii mici i se ridicau în ritmul respiraţiei întretăiate, era incredibil şi era ceea ce numesc oamenii fascinant şi tulburător, fără să ştie ce-i aia.

— Vili, am spus ca un neghiob. La ora asta!

— **Gnomii stau doi cîte doi**, a pornit ea spre mine, oprindu-se la un pas. **Cînd se despart doi gnomi, celălalt se simte de parcă ar sta într-un picior.** Tu n-ai să stai niciodată într-un picior, iubire ! şi a făcut ultimul pas.

Şi spaţiul s-a adunat la loc în jurul meu, comprimîndu-se atît de etanş, că vidul de-afară a rămas o noţiune abstractă.

(Fragmente din romanul „Corabia de Piatră", în lucru la Editura „Cartea Românească")

niculae stoian

Cîntec despre întoarcerea fiilor rătăcitori

Motto :
„Inimă de mamă, inimă de tată,
A trecut o viaţă, ca o clipă, iată !
Inimă de tată, inimă de mamă,
Două doruri grele strînse-ntr-o
năframă...
Dincolo de ploaie, dincolo de vînt,
Clopote albastre se aud bătînd,
Dincolo de noapte, dincolo de dor,
Se întorc copiii la părinţii lor..."

Dintr-un cîntec al Sofiei Rotaru

I

Se întorc copiii la părinţii lor ! –
Cît de trist şi neadevărat
Sună acest cînt sfîşietor,
Rechemînd pe cei care-au plecat,
Bieţi copii, hăladuind ca vai de ei,
Toamnă după toamnă, tot prin depărtări,
Stol lucind mai stins de funigei,
Înghiţiţi de neguri oarbe şi de zări,
Fii rătăcitori pe ne-nturnate căi,
Dincolo de ploaie, dincolo de vînt,
De cîmpii, de dealuri şi de munţi cu văi,
De pămîntul însuşi chiar, de sub pămînt.

II

Numai fiul meu, cel răstignit pe rug,
Mistuit de arşiţi, stăruie şi-acum,
Că-i brăzdară carnea-adînc precum un plug,
De nu mai găsi spre casă nici un drum.
Poate că se face-ncet, încet, vulcan,
Mai involburat cu fiecare zi
Şi-ntr-un miez de noapte-al unui miez de an,
Tot la viaţă şi mai aprig s-o trezi.
De nu în fiinţa-i, poate-n fiul lui
Nicolae Radu, larul între lari,
Pilpîind acum de alte flăcărui,
Înălţate ca în vetre, focuri mari.

III

Mamă, mamă, mamă ! Mamă, numai eu,
După cîtă lume-o viaţă am umblat,
M-oi întoarce singur, sub pămîntul greu,
Dar pămîntul-leagăn de la noi din sat.
Tu o mulţumire-atunci să ai măcar,
C-am intrat în moarte tot erou, sub scut,
Şi pămîntului acesta nu-n zadar
Dintr-un cap la altul umbră i-am făcut,

Chiar de nu-mi înalţă monument sublim,
Cînd într-a ţărinii pace-am să rămîi,
C-un „aci se odihneşte" anonim,
Şi c-un spic de grîu veghind la căpătîi.

octombrie-noiembrie 1986

Ultima ratio: a trăi testamentar

Închină-se fratelui Marin Constantin
Şi unuia mie, nu mai puţin.

Sosește-un moment de răscruce în viață
Destul de devreme sau foarte tîrziu
Cînd singur te afli cu moartea în față
Și sigur cu încăpărătoru-i sicriu.

Atunci ce-ai putea într-a cumpenei pripă
Să faci decît unic posibilul doar
Curaj omenesc de-a trăi orice clipă
Mereu ca pe ultima, testamentar.

Cînd nu ecuatorul curelei pe pintec,
Cămașa de zale încinge-te-n ea,
Drept ultima dragoste, ultimul cîntec,
Din luptele, cîte le-ai dus, cea mai grea.

27 octombrie 1986

Scrisoare către iubită

Nu te teme iubito încă sînt viu
la usa casei face zăpada de gardă
mi se întunecă și mîna cu care îți scriu
în ochiul tău un țipăt începe iar să ardă

nu te teme iubito rătăcesc printr-o țară
de care nici o hartă nu știe nimic
aici nu este nici iarnă nici vară
primăvara ne este trimisă-ntr-un plic

nu te teme iubito cînd părul meu arde
peste umerii unui inger încert
e un veac rătăcit prin murdare mansarde
aerul scrîncește de parcă m-ar ruga să-l mai
iert

nu te teme iubito cînd e plînsul pe-aproape
cînd îmbrîncesc cuvintele-n idei
cineva începe în veșnicie să sape
dau trandafirii-n floare pe pulpe de femei

Tot ce spun

Se făcuse foarte tristă
și uitată mai ales
tot pleca prin iarna lungă
să înceapă un culeș

era ziuă cu mult soare
dar și noapte mai era
și n-avea o luminare
ceața drumu-i tremura

au venit prea lungi corăbii
pe sub mare o vor duce
îi va putrezi lumina
așteptînd să se usuce

tot ce spun îmbătrînește
înainte de a spune
ce gîndesc în mine plînge
nu răsare nu apune

Alergînd spre ninsoare

Să ningă pe fluturi să ningă pe case
să ningă în flaute să ningă în oase
să ningă pe ospeți să ningă pe mese
să ningă-n bătrîne să ningă-n mirese
să ningă sălbatec să ningă-n oglinzi
sub pielea mea tristă luminări să aprinzi
să ningă în tine să ningă în mine
noi două despărțite și triste coline
să ningă-n străini și să ningă-ntre frați
să bubuie viața-n soldați,
să ningă pe jocuri să ningă pe arme
să fie lumină în pruncul ce doarme
să ningă pe ape să ningă sub ape
să intre corăbii aprinse sub pleoape
să ningă pe haine să ningă sub haine
să ardă zăpada în mările taine
să ningă în muguri să ningă-n morminte
să fim hăituiți de nespuse cuvinte

Cuvinte aruncate

Suflete răscolite de ploaie.
Cîmpii luminate tomnatec,
Vise din toate vîrstele.
Pămînt ars fără cenușă
străbătut de rădăcini
Cuvinte aruncate ca pietrele

Zilele de scutură
lumina răcește
și-n mîinile goale
nu țin decît tristețea
adunată din ochii cui ?

Timpul în două

Unde-i iubirea
cu timpul în două
care o împietrit-o ?
Focul ei, cenușa
de mîine a păsării,
Obosite sînt culmile
amintiri înghețate,
Cuta durerii
Este un urcior
care nu vrea să sece
odată cu ziua

Cîntecul lebedei

Pantele ploii tăcute
cu foi de fag
Unde-i lacul înghețat
cu timpul zăvorît ?
Respiră salcia
cu vocea apei pe pietre
Cîntecul lebedei
fără aripi
trece orb
peste zăpada tăcerii
Drum alb
Amintirea să se reverse
și să învețe liniștea.

rodian drăgoi

Trenul

Scriu aceste rînduri într-un tren
lîngă mine stă mama bolnavă și tristă
cîmpia se întinde ca o blană de ren
aș șterge rugina de pe cer și nu am o batistă

trenul aleargă nicăieri nu oprește
oare cîte veacuri trecut-au de cînd am plecat ?
pasărea în aer putrezește
ploaia cade întruna ca un păcat

mereu mi se spune să am totuși răbdare
drumul se zvîrcolește în mine și plînge
mi-aș dori să merg singur pe o cărare
și trenul aleargă nicăieri nu ajunge

Fotografia ta

Toată noaptea m-am căznit să ajung
să stau de vorbă cu umărul sting
și cu zăpada căzută pe el
de pe buzele tale și din inel
acum asez fotografia unui soare pe cer
dar cuvintele crapă mai departe de ger
sînt bun prieten cu mesteacănul de peste
drum
cînd mă-ntreabă de tine secundele mi se
umplu de fum
nu știu nimic despre tine nu știu ce să-i spun
de cînd ai fugit în lume cu un alun
pe vremea cînd te iubeai c-un arțar
fotografia ta apărea foarte des în ziar
și doamne cît te mai invidia salcia aceea
pletoasă
pe care o primisem cu chirie în casă
acum toate s-au dus au plecat
pe unde-ai trecut tu miroase îngrozitor a
păcat

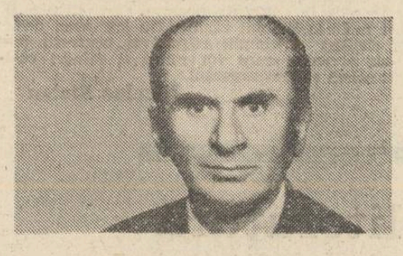

mihai culman

Ochii macilor

S-a învelit iubita
cu mătase aurie
Sîngele înverzește
în umbra unui pom
unde nu se mai vede cerul
Sorbind apa ploii
orbește ziua !
Cu felinarul lunii în mînă
jucăm hora visului.

Bucuria pămîntului

Trăinicia florilor
crescute din oameni
Scînteie lîngă scînteie
Floarea din tine
cu roua pulberii
Bucuria pămîntului
cu rămurile speranței
din rădăcini muritoare.

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI...(IX)

Un debut matur la confluența dintre două publicații ale tinerilor scriitori

Autorul acestor însemnări se numără printre primii, dacă nu e chiar primul redactor la revista „Tînărul scriitor" (1952—1957), căreia eleva de atunci în penultima clasă a Liceului „Mihai Eminescu" din București îi încredința în 1956 unele din primele sale compuneri lirice „stîngace, reținute, mărturisind chiar un fel de teamă de imagini", după cum apreciază și prefațatorul primei sale culegeri poetice (Mihu Dragomir). Ele erau cu precădere înșiruiri ale lecturilor poetice ale adolescenței, ale bibliografiei școlare studiate, cum se întîmplă curent la începători. Parcă și azi îmi sună în urechi, deși nu era vorba de o transcriere involuntară, un cosbucian „Și cariu-n grindă se-aude-acum rozind". Evoluția spre poezia autentică, plină de originalitate, s-a produs cu o astfel de uimitoare repeziciune încît în numărul de august al respectivei reviste să debuteze cu două inspirate, promițătoare pasteluri (specie lirică mult îndrăgită și preferată de poetă de-a lungul întregii sale cariere literare). Tot niște pasteluri aveau să fie și cele două poezii cu care avea să-și reitereze debutul în primul număr al revistei „Luceafărul" (1958), publicație care continua la un nivel superior preocuparea pentru promovarea tinerelor talente. De data aceasta la rubrica „Steaua fără nume" din pagina laborator și tribună a scrisului tînăr „Dintre sute de catarge", cele două poezii intitulate modest, dacă-mi amintesc bine, „Moment" și „Fugă", învecinîndu-se cu versurile unei poete azi uitate, Aurora Contescu.

Debutul în volum care s-a produs în 1963 în colecția „Luceafărul" e în orice caz printre cele mai sigure, mai rotunde, mai mature într-un cuvînt, după cele ale lui Nicolae Labiș și Nichita Stănescu. Astfel că în prefața sa, poetul numit mai înainte, care i-a intuit nu numai marele talent, ci și prodigioasa devenire, îl numește din nou pe același entuziast și clarvăzător Mihu Dragomir, concluzia după aprecieri superlative, stringent argumentate : „Constanta Buzea nu este un tînăr poet decît ca vîrstă. Ea se prezintă, la debutul în volum, ca un poet care a repurtat primele biruințe asupra căutărilor ; poeziile ei se recomandă prin ele însele. Prefața nu are alt rol decît de a consemna marea bucurie a unui confrate de a-i fi citit în și printre versuri cu un ceas mai devreme". Din ceea ce Mihu Dragomir îi citise în și printre versuri nu putem să nu numim

„M-am înăsprit, deși pe dinăuntru un înger mă privește înlăcrimat" („Suav" — „Coline")

cîteva certitudini : faptul că versurile ei cunoscuseră „primul salt calitativ, echilibrîndu-se cu o lumină muzicală a unei maturități poetice surprinzătoare. Era descoperirea eului poetic. Și ceea ce poate deruta, în poezia de azi a Constanței Buzea, este tocmai această siguranță a versului, această conștiință de sine clară și armonioasă, referindu-se de căutări, dar punînd semnele de întrebare în văzul tuturor (să nu uităm — sublinierea noastră — că aceste aprecieri se făceau în 1963, de cînd a trecut un număr de ani egal aproape cu al cărților de versuri tipărite de poetă, de la cele grave, pline de dramatism chiar, totdeauna robust însă, la cărticelele nostime pentru cei mici, pentru fetițe-vevereițe și băieți-vevereți). Să mai notăm, ca o informație de istorie literară, că unora din aceste cărți le-au fost acordate prestigioase premii : al Uniunii Scriitorilor pe 1972 (pentru „Leac pentru îngeri") și al Academiei în 1974 (pentru „Pasteluri").

Maturitatea debutului liric al Constanței Buzea nu e numai una de gîndire și virtuozitate literară, ci și de viziune, de univers tematic, poezia sa programatică revendicîndu-și zborul „de pe pămînt" (cum se și intitulează volumul de debut) : **De pe pămînt mă uit adînc în sus / Și parcă nu pătrund imensa lume / Și gîndul meu aprins nici n-a ajuns / Să calculeze stele fără nume.**

Departe de a fi o pledoarie pentru zborurile cosmice, înscrise la ordinea zilei în acei ani, sintagma „de pe pămînt" capătă substanță și amploare odată cu cea de-a doua carte, „La ritmul naturii", în care aceasta nu apare ca un cadru fizic, exterior al vieții, ci ca o realitate intimă, intrinsecă, poeta lansînd un apel cosmic și interior totodată : „Să nu pierdem ritmul naturii !" Omul, în viziunea Constanței Buzea, aparține în mod organic pămîntului : **Cei ce mor vorbesc de moarte. / Eu, de tînără ce sînt, / Parcă mor de bucurie. / Mor pe gura unui vînt. / / Într-un viscol se prefac / Toate toamnele de-afară. / Vis vremelnic de copac. / Timp cu ochi de primăvară. / / Dragoste de om uimit / Cît mai are de trăit. / Plîns pe-argintul unui sfînt** / Ca pămînt către pămînt. (sublinierea noastră).

Însesi pastelurile sale (ne referim nu numai la volumul cu acest titlu) sînt niște trăiri ale naturii, niște evenimente uneori autobiografice, nu contemplări, descrieri de peisaje în accepțiunea clasică a termenului. Să zăbovim puțin, citind cîteva din distihurile antologicului pastel „Voroneț" : **Noi mereu căutăm un albastru de preț / Ce-ntr-un veac este cer și-n alt veac Voroneț. / / Pe pămîntu-neuibat cu sămînță de somn, / Cresc copaci rămuroși, pirostrii pentru domn. / / Dar acești vechi pereți spun întruna ceva / Ca și cum ar boci, ca și cum ar cînta. / / Să tăcem, s-auzim ce spun vechii pereți, / Poate vom deslusi taina de Voroneț. / / Poate-albastrul la care fiii noștri revin, / Este limba română tradusă-n senin. / / Poate carii stelari noaptea turlele rod, / Poate-altaru-i un pod, poate-albastru-i un cod. / / O, acești vechi pereți spun întruna ceva, / Ca și cum ar boci, ca și cum ar cînta. / / Dacă noi am putea căuta mai adînc, / Să simțim ce spun ei, să vedem de ce plîng.**

★

Foarte adînc, poate cum n-a făcut-o nici un poet român, caută Constanța Buzea în ființa sentimentului patriotic în poezia intitulată poate prea discursiv „Laudă României Socialiste" (deși nu sînt sigur dacă în adoptarea acestui titlu n-a contribuit și redacția), reușind să ne înfățișeze, chiar dacă pe scurt, dar admirabil, aproape în mod monografic, nașterea acestui sentiment și devenirea lui naturală, intimă : **De la nașterea privirii, și-a auzului, și-a mîinii. / De cînd fața mea formase primul cer în jurul ei. / De la gustul dimineții, și al frunzei și al pîinii. / De la prima aventură în natură și-n idei. / / E ceva ce nu sfîrșește în a spumega pe ape. / În a birui în fructe, în a rătăci pe sus. / Mi-a rămas în trup atîta țară cît aveam sub pleoape / De la prima izbitură a luminii în auz.**

De aceea poeta poate concluda în mod firesc, fără să clameze lozincard : **Astfel, trupurile noastre ce prin naștere ni-s date / Și în viață sînt hrănite de pămînt necontenit, / Sînt acele părți de țară și de suveranitate / Date-n grija celor care de la timp le-au cucerit.**

Pămîntul și timpul sînt două locuri geometrice ale poeziei Constanței Buzea, aici făcîndu-se simțită în mod fertil marea lecție a viziunii eminesciene, ca în această „vîrstă", unde și muzical se reverberează solemnitatea gîndirii înalte a poetului nostru național : **Dă rădăcină, om așteptat, / Lasă-te mie pentru un timp. / Poate mă sperii, poate îmi schimb / Teama de moarte și de păcat. / / Pentru vapoare, pentru catarge / Vîntul se duce, marea se-ntoarce, / Pentru copilul care crescu / Timpul continuă, liniștea nu.**

Mai multe volume apărute ulterior celui de-al doilea „La ritmul naturii", respectiv „Agonice", „Coline", „Sala nervilor" sînt dominate de drama unui seism existențial, chiar dacă robustețea și bărbăția propriei acestei personalități umane și poetice sînt parcă o întruchipare a îndemnului plin de înțelepciune al lui Grigore Alexandrescu : „Să stăpînim durerea care pe om supune".

E în aceste multe poezii o confruntare de idei, o răscolire sufletească demnă de dramele și tragediile lui Shakespeare (cel „gîndit cu jale" de Eminescu), după cum o afirmă direct acest memorabil sonet, pe care-l cităm în întregime nu numai pentru filosofia, ci și pentru frumusetea lui : **Stinge lumina și privește cerul, / Tîrziu cînd lumea doarme disperată / Asupra nervilor destinsi deodată, / Cînd se reface vinul, grîul, fierul, / / Cînd jocul lor de a te sinucide / Începe-n mintea ta astenici pașii / Unui mars greu încenușind obrajii, / Cînd luna aiurind peste putride / / Privelești, le dă aură și-aripe, / Și face timpul grav, urzind demonic, / Fărămițindu-l lenesă în clipe, / Cînd nu mai înțelegi, cînd rizi de plînsu-ți, / Ca Hamlet în castel, în turnul conic, / Înveți să te răzbuni prin tine însuți.**

Cine își amînteste ciclul de versuri „An Nou" din volumul „La ritmul naturii", în care apare evidentă predispoziția poetei pentru luptele interioare, pentru „cuvintele încarnate în stări de sensibilitate dureroasă", cum se exprimă ea însăsi într-o dedicație către noi, nu ne mirăm de stăpînirea cu care a înfruntat dramaticele trăiri interioare.

★

Ultimele două cărți ale poetei, „Planta memoria" și „Cînă bogată în viscol", sînt interpretate de critici ca o înostază nouă în creația Constantei Buzea, considerată ca o „schimbare de armură" pentru că poeta dă prioritate versului liber în favoarea substantei de idei, a meditațiilor grave. Dacă respectivii comentatori ar avea curiozitatea să se întoarcă la aceeași vizionară prefață a lui Mihu Dragomir, ar putea constata că acesta atrăsese atenția încă de atunci asupra metamorfozei unor mijloace de expresie, inclusiv despre armura versului : „Versul bine strunit nu devine pentru ea rigid, versul liber își păstrează candoarea melodică".

De altfel, sub multiplele aspecte pe care le comportă actul creației poetice — univers tematic, bogăție de idei, originalitate adesea insolită a metaforei, virtuozitate formală — într-un cuvînt perfecțiune — Constanța Buzea se prezintă astăzi ca o adevărată maestră a versului românesc.

În sprijinul afirmației noastre am apela și la dialogul extrem de fructuos pe care de cîtiva ani buni poeta îl poartă cu debutanții despre căutările și primele lor cărți în paginile revistelor „Amfiteatru" și „Viața studențească", pe care le înnobilează cu semnătura ei, întîlnită nu o dată și sub tablete de o mare pregnanță despre cotidianul universitar. Prefațatorul ei de acum 23 de ani remarca deja o seamă de biruințe în descoperirea și stăpînirea materiei poetice. Spre bucuria noastră, aceste biruințe s-au înmulțit în acest răstimp, astfel încît poezia și personalitatea poetică a Constantei Buzea se impun azi ca o carte de vizită prestigioasă a literelor române contemporane, chiar dacă ea nu dispune de mijloacele de publicitate care s-o facă tot mai cunoscută în contextul spiritualității universale contemporane. Cine nu se încrede în cuvintele noastre, să-i citească și să-i recitească atent cărțile. Nu vor avea decît de cîștigat și simplii cititori și confrații într-ale scrisului care vor putea fi mîndri că-i sînt colegi și contemporani.

Niculae Stoian

Limba ca literatură

Urmare din pag. 1

rea detaliată a rolului pe care gramaticile, retoricile și prozodiile de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea l-au avut în constituirea ideilor și formelor literare, ci și — dacă nu mai ales — poziția strict lingvistică a autorului însuși care reușește să scoată din examinarea frecvenței și semanticii unor termeni ca a ceti, a scrie, a ispiti, a socoti, înțeles, scriptură, învățătură, în scrierile secolului al XVI-lea, considerații originale și deosebit de interesante asupra însuși fenomenului general de „scriere" ori a diferențierilor specifice care încep să apară în interiorul acestuia.

Interpretarea culturală a unor termeni legați direct de domeniul scrisului prin intermediul analizei funcționalității lor în texte, mai ales în predoslovii și precuvîntări, formează o dominantă metodologică a cărții lui Al. Hanță și duce la concluzii deosebit de interesante cum ar fi aceea a încadrării de timpuriu a culturii românești „în ritmul dezvoltării europene" (p. 128).

Pe bună dreptate observă autorul rolul important pe care „glosarele" terminologice incluse în scrierile de la începutul secolului al XIX-lea, cum ar fi cel alcătuit de Leon Ascahi pe lîngă traducerea „Bordeiului indienesc", l-au avut în constituirea nu doar a unui vocabular al preocupărilor metatextuale în germene, ci a ideilor însele care urmau să stea la baza noului domeniu de preocupări culturale. O știință sau o ramură a unei științe se dezvoltă concomitent cu circumscrierea unui vocabular specific și deci examinarea istorică a constituirii acestui vocabular poate da seama despre apariția respectivei științe.

Două personalități se desprind în perioada pre-maioresciană ca teoreticieni ai ideilor și formelor literare : Ion Eliade-Rădulescu și Timotei Cipariu. Acordîndu-le importanța necesară și reliefîndu-le poziția în epocă, Al. Hanță insistă totodată asupra faptului că ambii au realizat în opera lor o sinteză a problemelor privind limba română și, corelat, literatura română, aceasta din urmă atît în ceea ce realizase pînă atunci, cît și în perspectiva pe care cei doi cărturari o socoteau trebuincioasă. De altfel, atît pentru Eliade, cît și pentru Cipariu cele două aspecte nu puteau fi privite decît îngemănat de vreme ce scopul lucrărilor pe care le-au alcătuit era preponderent didactic. Mecanismele limbii analizate și învățate își găsesc realizarea în texte care sînt oferite ca modele, fie pentru ilustrarea unor genuri și specii literare, fie pentru ilustrarea unor stiluri și registre stilistice.

Această concepție sintetică a dominat epoca — altfel, cu o aparență foarte „destrită" — asupra căreia se oprește cercetarea lui Al. Hanță. Ea a dus la incontestabile realizări, dar tot din această concepție, mai ales prin sublinierea rolului de „instrument" al poeziei pe care l-ar putea avea prozodia, avea să apară și „criza" poeziei pe care o va reliefa — într-o evoluție altminteri logică a ideilor literare, după cum arată și Al. Hanță — spiritul la fel de sintetic și înzestrat în același timp cu o fină capacitate de analiză a lui Titu Maiorescu.

Extrem de utilă, prin informația largă pe care o oferă, și plină de sugestii, prin interpretările originale propuse, cartea lui Al. Hanță reprezintă o valoroasă contribuție la studierea trăsăturilor specifice ale culturii românești.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Scriitori într-o documentare în Deltă

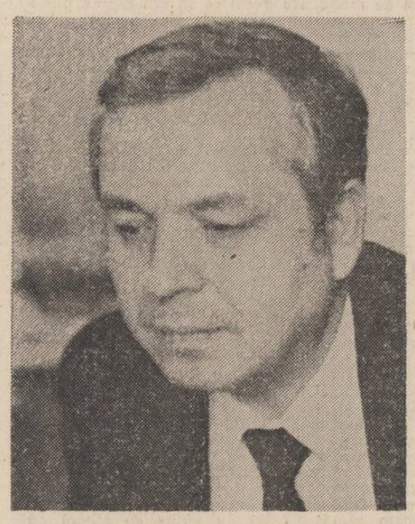

Un prozator care a argumentat romanitatea ceangăilor : Mihail Diaconescu

Un nume în critica tînără : Daniel Dumitriu

ESEU

SATUL DIN NOI

În mijlocul lupilor

Este scrisă povestirea aceasta, așa după cum autorul însuși precizează, la București, în ziua de 2 mai 1947. Apare în 1966, în ediția prefațată de Vladimir Streinu. Despre ce ne vorbește am văzut mai înainte. Să ne amintim, însă, acel moment al întîlnirii, moment sadovenian cum spuneam, dar de o concizie aproape extrasadoveniană. Căci un Sadoveanu muntenesc am putea zice că ne **întrulochează** acum în scopul subtil al povestirii și ne poartă în timpi imemoriali. Zona dealurilor și mai ales curbura subcarpatică a Buzăului își spun în plan spiritual cuvîntul, indicînd o rapidă gestație, o rapidă frămîntare cu trimiteri în timp nostalgice pentru ca amintiri de proporții aproape geologice să se așeze lent și firesc într-un spațiu care cînd este realitate, cînd fantezie. Dar cel mai mult și mai mult este ca o decojire pînă la miez a unei semințe, simburele unei realități fantastice care se descoperă aproape de la sine, dar se descoperă mai ales prin mituri, prin legende și, pare a spune povestitorul, prin magie. Nu prin practica acesteia, căci ea este deja o conștiință uitată, pierdută, cît mai ales prin culoarea, prin tonul și cadrul concret, real, în care autorul își așează tema și parcă o rescrie. Pentru că, om de-al locurilor fiind și cunoscîndu-le bine și cred că și înțelegîndu-le, sentimentul meu la lectură acesta e : Voiculescu pare a nu scrie, ci e scris, marcat de ceva, el își amintește o amintire, este amintit adică, trăit de ceva de mai înaintea lui și povestit tot de asemenea, repovestit. Umblă după o natură și printr-o natură care esențialmente este a amintirii. Acest lupar bunăoară, omul care cunoaște, stăpînește graiul lupilor și care are o ascendență enormă în vechime, fiind un antic întîrziat, un antic răzleț, un urmaș al unei străvechi și încordate comuniuni cu natura, și-a aliat ceva puternic și atroce din ea tocmai pentru a rezista, pentru a învinge, pentru a trăi. Și-a aliat sălbăticiuni pentru a vina sălbăticiuni, prin urechile și ochii lui vijiie peșteri ancestrale. El se adăpostește sub cele dintîi desene ale minții și rațiunii lui, odaia îi e plină de ele, pădurea îi viețuiește în casă, în suflet, pereții sînt tapetați cu animale. Idoli ? Nu, nicidecum. Reprezentări în fața de articulație ale unui limbaj care-l mistuia. Și reminiscența, poate, ecoul unor amintiri. Pentru că luparul acesta din povestire deține fragmente de realități dintr-un început nesfîrșit. El vorbește cu lupii, are anume semne și anume argumente că se înțelege cu ei, într-un anume timp, după anume stări, totul însă pînă să se deschidă, să cadă vreo picătură de singe, pînă să se vadă și să miroasă a singe, căci totul atunci intră într-o cumplită imersiune, într-un cumplit exod, simburele magiei care era cunoaștere și înțelegere explodează, se împrăștie în neant, zodiile sînt rupte, amestecate, și impactul este al resorbției, al căderii. O picătură de singe înghite cerul tot, la vederea unei picături de singe și îngerii s-au schimbat probabil în demoni și au fost izgoniți din rai. Paradoxal, lupii nu suportă singele, se sfîșie între ei dacă sînt răniți. Luparul nostru împrumută într-o noapte taina aceasta, a vrăjii, i-o dezleagă altcuiva, unui judecător de pace — fiți atenți ! — și erau gata amîndoi să sfîrșească sfîșiați de lupi. Printr-o minimă greșeală — de gest, de atitudine, de limbaj — suficientă sieși și suficientă spargerii, nerespectării unui pact. Altă magie, aceea a realității, se așează peste cea veche și povestitorul se lasă cumva ușor înfrînt, ușor obosit și își cere parcă iertare că n-a putut să ne releve totul. Parcă ne roagă, cititi și vedeți și dumneavoastră, poate că mai știți cite ceva, poate că mai cunoașteți, eu n-am putut să v-aduc la iveală decît niște fragmente, dar niște fragmente de amintiri. Căci nu poate spune nimic ce s-a întîmplat mai departe cu vrăjitorul de lupi dar e cert că acesta va fi sfîrșit hăituit, devorat de ei. Așa cum se întîmplă în altă povestire, **Ultimul Berevoi**, deținătorul de puteri și instrumente magice cade victimă forței însăși pe care a răscolit-o. Ar fi tulburat altfel memoria lumii, i-ar fi stricat echilibrul.

O voință ascunsă

Dar să rămînem tot în Voiculescu, tot în aceleași locuri și tot sub imperiul acelor reminiscențe și sclipiri ca de basm dintr-o copilărie prin care ne devenim și atîta de necunoscuți — nu e așa ? — și atîta de vechi, chiar străvechi cîteodată. De la **În mijlocul lupilor**, scrisă, cum meticulos notează autorul, în ziua de 2 mai 1947, facem un salt pînă în 15 august 1952, cînd a fost datat **Schimnicul**, o povestire tot cu lupi și încă una dintre cele mai reprezentative pentru tema și motivul care ne interesează. Autorul își ademenește de data aceasta personajul, îl fixează ca pe o țintă în inima unor contradicții de neconciliat. Ca între cer și pămînt, cine pe cine reflectă ? Un om neștiut, al nimănui, nici măcar al lui însuși, încredințat din copilărie mănăstirii, și, deci, evlaviei, însingurării, dar blestemat, urmărit de pagine și atroce blesteme, se preschimbă în lup. Și cînd ? Cînd tocmai se rupea, cînd cădea încremenit în rugăciuni, zidit parcă, stană de piatră, dar asta o știa numai el și aproape că nici el, întrucît părea pe alte lumi dus, departe de tot ce aspira dar departe și de tot și mai ales din tot ce se trezea. Pentru că tocmai atunci cînd se ruga, un lup ataca mănăstirea, un lup chema de prin codrii alți lupi cu care îi sfîșia și-i drămuia turmele. Prin rugăciune, așadar, convietuiau om și lup. Cînd era trezit, smuls din evlavie, era suficient doar un semn să facă și lupul dispărea. Rămîneau oi mușcate, miei sfîșiați. Mîros de singe, mîros de carne și ce trebuie mai mult adică, într-o strîmtoare ca a posturilor puse și impuse de regulile mănăstirești, ca să trezească pofte de nepotolit ? Nu cumva lupii arată altfel, va fi vrut să ne spună poate și ne-a spus povestitorul ? Pentru că, sper să nu mă înșel, în toată povestea aceasta este și o ascunsă, secretă voință de corupere și în același timp cu aceleași mijloace și cu aceeași osîrdie acționează și o voință de evlavie, de curățenie și purificare. Pentru că, transformat în lup și prăduind stîna, călugărul nostru nu făcea altceva decît să-și pedepsească semenii. Aceasta era voința lui ascunsă.

Revenirea, zmulgerea din blestem

Care să fi fost resortul acestei voințe, un egoism, o poftă păgînă de a-i afunda în păcate pe ceilalți, în realități care le interziceau mîntuirea și le deviau aspirațiile ? Conștiința, prin inconștientă sau terorizați de o conștiință care-i anula ? Și e clar că el, ca luparul, tot un lupar ca cel din povestea cealaltă, ba mai mult chiar un arhetip al lupilor, se răzbuna și îi domina astfel făcînd uz nu de sine cît mai ales de ei și de propria lor evlavie. Pentru că vînau, ieșeau astfel la vînătoare călugării, vînau — fără să știe — cu un lup, se foloseau de toată dibăcia și sălbăticia din el. Fără a fi vroit, făceau ei înșiși magie. Ceea ce, chiar și în mod laic dărmite mănăstiresc, le era interzis. De aici poate și apăsarea cumplită a liniștei, spargerea ei, spectrul ducerii și ieșirii în și din ispită, întoarcerea, smulgerea din starea de lup a sufletului celui care încremenise în rugăciune, ieșirea, trezirea din somn sau din amintire, căderea sau înălțarea în real, căderea sau înălțarea în realitate, orice, impactul propriei identități sau clipa, acea clipă în care, ne spune povestitorul — de parcă ar fi fost de față, parcă l-ar fi desprins chiar el de pe o nevăzută cruce și l-ar fi scoborît în pragul și pe prispa propriei sale chilii — „părea smuls din țițînile uimirilor de dincolo de fire și omul din el suferea cumplit. Gemu înăbușit, horcăind un fel de icnet dureros. Dacă nu s-ar fi stăpînit, ar fi urlat ca pruncul zvîrlit din matricea mamei în văzduhul rece al lumii."

Această revenire, deci, zmulgerea din blestem. Cu un efort și un zbucium de o irepetabilă și aspră geneză : ochi arzători, mistuiți și sălbateci ; trup lung, ciolănos, chica grea, răzvrătită, barba sură, țepoasă. Își lingea clăbucii de spumă roșie ce-i tiveau colțurile gurii, dinții aspri, tăioși și scrișnind. Un portret luciferic, nu e așa ? Cred că e singurul de o asemenea factură în toată literatura noastră. Și cu o motivație de spirit care vine din străvechimi. Lupul, ca să conchidem, își cere singurătatea, pădurile, aerul pietrelor, norii căzînd peste stînci și izvoarele, tremurul frunzei care-i ascute și auzul și îi ascute și ochii, roua și arșița, bruma, vînturile, viscolul alb, cînd sărat, cînd fierbinte și rece al lunii, ceața și burnița, ploaia, zăpada. Lupul — care de fapt se întărîtă în inima lui. Și omul care printr-o străveche credință se preschimbă în lup, omul-lup sau luparul, această întrulocare cu care Voiculescu ne poartă în timp dincolo de noi.

A.I. Zăinescu

(va urma)

Dialogul cu lumea

Destinul, istoria romanului românesc modern nu poate face abstracție de contribuția unei scriitoare ca Luki Galaction, cu toate că ea și-a petrecut cei mai mulți și mai rodnici ani la Roma, că și-a scris romanele în limba italiană, dar le-a simțit și gîndit în românește. Literatura ei nu este străină, în ceea ce are ea mai profund, mai original, de sufletul românesc. Toată opera romancierei (**Sevastia Dumbravă, Sultana, Cărarea de cristal, Timpul îngerilor, Calafuria, Aurul șarpelui,** ca să nu vorbim de **Jurnalul** și de **Memoriile** romancierei care își așteaptă editorul) este îmbrățișată de un magic sentiment al participării la viața românească, trăită cu conștiința că numai ea este teritoriul extraordinar al realului și al imaginarului, ca sinteză epică sau lirică, că numai timpul românesc poate să fecundeze, să regenereze, să instaureze specificul, durata estetică, printr-o tinerețe fără de moarte, creația, să-i acorde un binemeritat acces spre universalitate. Fiica lui Gala Galaction este astăzi o recunoscută pictoriță și romancieră înzestrată cu o excepțională sensibilitate, vocație pentru idei și forme, pentru poezia realului, disponibilă să creeze sub o zodie a unui realism magic, personaje, conflicte, drame, de o deosebită valoare.

Cu tot „exotismul" cultivat, timpul și spațiul : epoca romană modernă, Occidentul cu valorile morale în criză de identitate, existențialismul și arta ca expresie a adevărului nemijlocit, reîntoarcerea la natură — expediția lui Victor în munți, dialogul cu un mag al Orientului etc. cu toate problemele abordate, tratate din perspectiva scriitorului cunoscător al marilor metropole (Roma, Cannes, Monte Carlo), a mutațiilor produse în gîndirea și conștiința lumii occidentale de azi. **Cărarea de cristal** rămîne cea mai reprezentativă operă a scriitoarei. E, **pînă** la un punct, și un răspuns dat lui Mircea Eliade la ideile din articolul **Despre destinul romanului românesc** (1939). Mircea Eliade se întreabă cu o deplină justificare : „Nu înțeleg de ce ar fi roman o carte în care se descrie o boală, o meserie oarecare sau o cocotă și n-ar fi tot atît de roman o carte în care s-ar descrie lupta unui om viu cu propriile ginduri sau viața unui om între cărți și vise".

Nu știu dacă — întrebare obligatorie — Luki Galaction a cunoscut poetica romanului formulată de Mircea Eliade încă din tinerețe, dar realitatea ei o descopăr în **Cărarea de cristal**, roman de idei, roman de dragoste, roman fantastic, cu o superbă poezie magică a celor „O mie și una de nopți", dar și cu influențe fecunde, care vin din direcția părintelui Gala Galaction (ideile morale, teza, fantasticul prelungit cu bună știință în real, simbolurile cărturărești, umilința întru bunătate și puritate sufletească, acordul dintre simțire și gîndire, recuperarea prin imaginar a miraculosului, voința de a descoperi și justifica peste tot o etică superioară, a faptei) unde drama de idei a personajelor este cu totul autentică. Că romanul **Cărarea de cristal** poate fi comparat, că el are multe similitudini, motive, idei, și cu **Hanu-Ancuței** e aproape de evidență. Într-o vilă din Roma, aproape de Via Appia, deci de un drum care simbolizează o durată a istoriei, o memorie a ei, trei artiști se întîlnesc aproape seară de seară, discută de toate, fin jurnale, pictează, scriu, se pronunță despre vechile cărți, despre existențialism și curentele artistice moderne, despre Nietzsche, voind să construiască o mare utopie ridicată pe realitatea vieții și condiționată de problemele sufletești ale eroilor, conversația devenind un mod de a cunoaște lumea interioară a fiecăruia, de a eterniza, prin artă, ideea. Există în acest roman, în acest nou han al Ancutei, de fapt, al hipersensibilei Georgia, personaj de o mare putere de seducție intelectuală și erotică, trăindu-și viața în acord cu arta, cu frumosul, dar nereușind însă pînă la urmă să rămînă cu totul senină în fața iubirii, — un spațiu de intimă afecțiune, armonie, un climat născut dintr-o fecundă zonă de spiritualitate, întreținută și de o muzică pe măsura acestui loc. Chopin devine zeul tutelar, dar și Felix Mendelssohn. „Poveștile" de la „Micul Nohant" sînt un banchet al spiritului însetat de a și de a-și justifica stilul de viață. Protagoniștii analizează concepte, le pun într-o nouă ecuație, din rațiuni ce țin de o vocație pentru lumea abstractă, pentru o literatură ce nu-și ascunde structura eseistică. A ști să porți o conversație înseamnă a ști și să trăiești. Hanul va fi un focar, ca și la Sadoveanu, al literaturii. Cu deosebirea că la Luki Galaction condiția socială și spirituală a personajelor este alta : ei vin din alt mediu istoric, reprezintă o altă lume și un alt mod de a gîndi, de a fi.

Personajele din **Cărarea de cristal** știu ce este literatura, muzica, pictura, le practică, se pronunță despre ele în deplină cunoștință de cauză. Ele au trecut prin castelul lui Hamlet. Europeni, prin formație și experiență morală, prin atitudini și reacții temperamentale, prin viața pe care o duc, pe care o suportă, personajele vor pune sub semnul întrebării chiar „europenizarea" artei, literaturii, „stilul" ei de existență estetică. Tema unei povestiri de o seară va fi astfel, asigurată, deschisă polemicii, controverselor. „Neorealismul" este sancționat, în favoarea artei adevărate, înțeleasă ca o expresie a creației, și nu a experimentului facil : „Adevăratul tel al artei este creația, subtilă garanție de viață, **de a fi,** iar nu copierea aspectelor vieții, alegîndu-le pe cele mai umile și vulgare".

Romanul **Cărarea de cristal** vine să traducă estetic și o idee a lui Albert Camus : „Marea problemă ce trebuie rezolvată „practic" : putem fi oare fericiți și totodată singuri ?". Personajele romancierei caută și ele să găsească o soluție acestei importante, vitale, de neocolit, probleme. Georgia, Victor și Felix creează o lume veridică, rod al singurătății, mitizînd realitatea. Fericirea o văd posibilă în procesul creației, operă a unei izolări și reculegeri absolute. Cînd imaginarul nu reușește să-i satisfacă, să fie fericiți, mitul paradisiului creat, se prăbușește. Ideile, metafizica absolutului, hamletizările, devin inactuale, cad pe un plan secund, atunci cînd dragostea pătrunde în „Micul Nohant". Poveștile se transformă în romane de dragoste.

Neîndoielnic, **Cărarea de cristal** este și un roman de idei, o dramă a inteligențelor superioare, un roman care ne pune față în față o temă atît de cunoscută, de frecventă în opera lui Mircea Eliade : raportul dintre lumea Occidentului și lumea Orientului. **Cărarea de cristal** va fi o deschidere, cu ajutorul ficțiunii, eseului romanesc, spre lumea exotică, arhaică, orientală. Este o temă pe care Luki Galaction o tratează din perspectiva unei gîndiri mitice.

Romanul **Cărarea de cristal** este o construcție epică unde viața, dragostea, ideile, istoria de azi a lumii occidentale, suprasaturată de neliniștea unei filosofii morale și sociale care încearcă să-și regăsească identitatea, prin inițiere în lumea Orientului, care nu a cunoscut atît de tiranic și de neiertător, civilizația hipertehnicizată, roadele excesivei standardizări, valorile, o umanitate mai apropiată de esența ei, de rațiunea ei fundamentală. Romanul este, dincolo de nota de fantastic, de eseu, o radiografie critică a umanismului ghilotinat de **criza** spirituală și morală prin care trece. Pentru lumea românească de azi, **Cărarea de cristal** este o profundă meditație asupra omului în univers, asupra istoriei. „Exotismul" nu este o barieră de netrecut în înțelegerea lui. El ne convinge că oriunde trăiesc oameni, indiferent de meridian, de concepții, de idei, ei nu pot rămîne indiferenți față de viață, față de istorie, față de dramele pe care destinul le provoacă.

Cărarea de cristal ne dovedește, că Luki Galaction a creat o imagine verosimilă a lumii romane, intuindu-i neliniștile, obsesiile, mutațiile produse în structurile morale și intelectuale, fața ascunsă a adevăratelor ei probleme, conflicte, tragedii, totul înfățișat într-un limbaj transparent, rafinat. E romanul unei drame de idei, respirînd o magică poezie, născută din lumina care sărbătorește solemn frumusețea spiritului și lumii romane. Cărarea de cristal e o Via Appia modernă, unde zeii destinului au devenit zeii conștiinței.

Zaharia Sângeorzan

POST RESTANT

Multe din prozele primite au ca subiecți pe El și pe Ea la început, ori la sfîrșit. La început ei se iubesc, la sfîrșit se despart. Pînă aici nimic neobișnuit. Ce au mai făcut ei între început și sfîrșit îi privește. Iată deci unul din șabloanele cele mai încăpățînate din proza noastră și de aiurea : la început amîndoi erau frumoși, se înțelegeau, doreau acest lucru, la sfîrșit unul (numai unul) dintre ei este urît, este infidel, este fals, rău, ipocrit, interesat, meschin, hoț, mincinos, crud etc. Să se fi schimbat cineva în asemenea hal, să se fi produs o minune în retorta alchimistului (autorului), dintr-un băiat de toată frumusețea, cu caracter, să fi făcut un ticălos ? Sau dintr-o fată ca o zînă, o vrăjitoare ? „Te-ai schimbat, nu mai ești..." este primul repros. „M-ai mințit, nici n-ai fost..." este al doilea. „Pentru mine nici nu mai există" este sfîrșitul.

Adevărul, cred, este că nu atît oamenii se schimbă în rău sau în bine, cît relațiile dintre ei îi situează într-un unghi sau altul de vedere. După un anume timp apare o fisură între cei doi pe care ei n-o simt, n-o sesizează. Iar după alt timp, într-un alt moment, sub presiunea mai puternică a unuia sau altuia, fisura se lărgește pînă la a fi ruptură. Odată rupt cuplul, cei doi devin „opozanți", ei nu vor mai recunoaște o singură formă în care să coexiste, ci va căuta fiecare să se izoleze în noua „formă" a lui, într-un „tipar" care să-i convină, să-i avantajeze. Ceea ce pînă deunăzi era dorință de înțelegere devine dorință de neînțelegere, ceea ce era o supralicitare a calităților partenerului de cuplu devine o sublicitare, o aspirație a răului o înlocuiește pe cea a binelui. Cei doi, observați în timpul despărțirii, vor fi urîți, pentru că o despărțire (o ruptură, o falie) este urîtă în sine. Pentru că, dacă întemeierea unui cuplu are țel constructiv, destrămarea lui o face să și-l piardă.

★

ADRIAN CRISTESCU, București. „Îmi voi prelungi încă rîndurile și cu citeva aprecieri echitabile dedicate rubricii „Post restant", pentru mine ea constituind un real îndrumător. Fiecare răspuns luat în parte, de fapt, este, în sine, mi-am dat seama, o oglindă prin intermediul căreia e posibil să-ți lămurești tu singur propriile-ți imperfecțiuni și merite, calibrul. Iar eu, urmărindu-le pe fiecare din aceste răspunsuri, săptămînă de săptămînă (n.n. rubrica apare din două în două săptămîni), am descoperit că nu fac altceva decît să învăț din mers, să învăț din greșelile altora, cum se spune. În felul acesta te poți feri măcar de aceleași stîngăcii și ți se împlinește totodată capacitatea de a primi, de a privi obiectiv lucrările celorlalți confrați aspiranți la debut în paginile revistei". Mulțumim, dar credem că exagerați rostul nostru cu rubrica de față. Nu dorim altceva decît să fim primiți cititori ai prozatorilor de talent de mai tîrziu, iar cea mai mare bucurie a noastră ar fi să-i debutăm. Desigur, ne mai putem înșela, însă o asemenea greșeală nu este decisivă în cariera unui scriitor. Amintiți-vă doar de marii scriitori care nu au luat premiul Nobel. Din două motive : unii, imprudenți, au scris înainte ca premiul să fie înființat, ceilalți, modești, au stat deoparte cînd se numărau voturile (sau au fost lăsați deoparte cu rea credință). Homer și Borges. Cît despre proză („Alma"), am recunoscut în ea același talent, dar și aceleași greșeli („Dincolo de geam e o frunză... o a doua... apoi alta... și-ncă... Picură cu frunze acum ! Lividele de moarte. Nostalgice. Pendulînd între un ultim adio neînțeles și cel din urmă scîncet rupt de viață... jale de frunză toamna... Și în sufletul Almei picurau frunze. Frunze-gînduri, frunze-visuri, frunze-tăceri, așteptare, visare...") Deci, evitați literaturizarea, ea nu numai că sună prost, dar vă și falsifică. Și ar fi păcat... Mai aproape de cum gîndiți și simțiți dumneavoastră. Mai adevărat.

RALU VLAICULESCU, București. Scrisoarea dumneavoastră atît de supărată pe noi are o valoare net superioară prozelor pe care ni le-ați trimis pînă acum, semnate Damayanti. Se vede că ați pus mult suflet în ea, uneori chiar prea mult („A se înțelege că numele meu nu este batjocura nimănui, fie el și redactor la **Luceafărul** ! !" Sau : „Tot căutînd să mă confrunt cu harul altora, am descoperit acest text desprins dintr-un «Almanah literar» și aparținînd Ninei Cassian. Într-adevăr, aici am găsit întrebări pe care cei doi «adrisanți» și le trimit pe calea telefonului (mai modern !), bogate în sensuri și pline de... originalitate !!") Iar faptul că eu vă amintesc (fără să ne cunoastem) de serialul „Aventuri în epoca de piatră" ca „om al... epocii de piatră" ține de fantezia dumneavoastră. Mie mi-a plăcut serialul și mulți dintre eroii lui ne sînt contemporani nouă și nu dinozaurilor (Dino). Și dacă tot v-ați supărat pe noi și ați devenit admiratoarea „poștei redacției" de la „Ramuri", ignorați-ne, nu ne pare rău. Sau mai trimiteți o scrisoare amarnică. Ne face bine critica oricum.

SEUL ALEXANDRU-DECEBAL, com. Izvoarele Sucevei, jud. Suceava : „Duțu se trezi brusc din somn, nervos de parcă s-ar fi bătut în vis cu draci și se frecă cu (n.n. atenție !) dosul palmei pe la ochi pînă ce văzu în aerul răcoros al nopții de august luminițe albastre și printre ele o umbră lungindu-se pe obrazul grădinii...". E numai un eșantion menit să confirme o mînă sigură, talentată, de prozator. Dar „Un pumn de dude" nu e cu mizî, la înălțimea „jocului", așa că vă așteptăm cu încredere, la „post-restant", cu altceva, însoțit de cîteva date personale și o fotografie.

TIBERIU STOICA, București. Numai o pagină și un sfert e, totuși, prea puțin. Nici grafoman, dar nici chiar așa. Deci, vă închipuiți (doar sînteți inginer), ceva-ceva ne face să vă mai cerem proză. Așteptăm.

CONSTANTIN GEORGESCU, București (nu Snagov). Proză aspră, „de mahala", pe linia Zamfirescu, Barbu ș.a. „Caliu" este un lustragiu care lustruiește pantofii „la mustață" băieților de la șină care „se întîlneau apoi cu fete și mergeau la bal, în sala lui Mitu, o cămăruță cu podea din scînduri unse cu gazolină, cu trei geamuri care, deși deschise, cu greu lăsau să se strecoare un pic de aer curat, dansau, beau bere, apoi, spre sfîrșit se luau chiar la pumni pentru vreo fată mai ochioasă, care nu era hotărîtă care din ei s-o conducă acasă". Spirit de observație aveți, așadar... lăsați via și apucați-vă serios de scris.

MUȘOIU VIORICA, Buzău. Prozele polițiste pe care ni le-ați trimis pot fi convingător infirmate chiar și printr-o greșeală repetată de transcriere : „Nici un **Cardilac** (s.n.) nu era pe pod, numai un Ford roșu... sau : „Ați omorît omul cînd era în **Cardilac** ?" Dacă tot vreți să circulați în zone străine și nu autohtone, memorați mai bine particularitățile de limbă. Ceea ce la noi se scrie Ion, la ei se scrie John. Părerea noastră ar fi însă, fără glumă, să încercați altceva. Mai serios. De exemplu o proză polițistă din Buzău.

Iulian Neacșu

Desen de Mihaela Negru

Profesorii de armonie

Urmare din pag. 1

noștri daco-romani, ca apoi să ne vorbească despre tradițiile moștenite de noi, românii .Nu poți să nu fii impresionat de secțiunea dedicată **colindelor** românești, continuată minunat cu alta, denumită **Floralia**, prelungită cu incantațiile și practicile magice ; cultul morților și ritualul intim asociat tainei nunții încheie această a doua parte a dipticului editorial.

În partea a treia, Vasile Tomescu se ocupă de mitologia propriu-zisă, dar mai cu seamă de cîntecul din viața de la curte și acela situat în ambianța activităților militare traco-getice. Considerații originale și deplin convingătoare se desprind din eseul „Valoarea etică în muzica tracilor și a getaților". Într-o luminozitate vivifiantă ne este descrisă partea legată de **Carmen fratrum Arvalium** și aclamațiile organizate în cinstea victoriei armatei lui Traian, în lupta crîncenă cu dacii. Nu lipsesc documente autentice, care la rîndul lor generează noi concluzii, fără de care nici un cercetător serios nu va putea scrie despre această problemă. Emoționant ne apare și felul cum analizează Vasile Tomescu cîntecele legate de epoca lui Aurelian. După toate aceste structuri, care poartă **dimensiunea seriosului,** asistăm la limpezirea aspectelor granitic legate de imnuri și cîntăreți cu textele imnografice respective, din care se detașează consecințe importante pentru cîntecul popular românesc, pe care Vasile Tomescu îl socotește „continuatorul caracterelor etice ale muzicii daco-romane și proto-românești". Dar cel mai important merit al lui Vasile Tomescu rămîne „disecarea doinei"... ajungîndu-se la concluzia firească, potrivit căreia, ea rămîne un simbol al etosului românesc și în același timp semnifică și filiația lirică neo-latină. Caracteristicile metro-ritmice ale cîntecului popular românesc în lumina prozodiei latine, precum și muzicologoia comparată a melosului românesc, privit în ansamblu, cu trimiteri directe la muzica latină și bineînțeles și la cea mediteraneană sînt alte teze dezbătute. Binevenite sînt și unele puncte de vedere filologice și istorice propriu-zise, raportate la cîntecul românesc.

Partea a patra reprezintă **arta coregrafică,** partea a cincea se identifică **organologiei** — documente privind constiința originii antice în arta instrumentală a românilor, instrumente ideophone, instrumente aerophone și instrumente cordophone; partea a șasea — **Ludi Scaenici** — este închinată teatrului și acelor mult discutate „Ludi Circenses". Poate cea mai accesibilă structură a operei lui Vasile Tomescu este aceea intitulată „Idei și simboluri în timp"... care ne duce cu gîndurile la Virgiliu, Ovidiu, Horațiu și cîți alții, nemaivorbind de Traian și Decebal în recitările medievale, occidentale și slave, dar mai ales în folclorul românesc. Trecînd peste interogativul studiu „Aurelian în miturile și cîntecele epice"? apoi peste dualismul Hercule-Heracles, ajungem la a opta parte, indestructibil atașată la temele mitologice și la istoria străveche a românilor oglindită în muzica clasică și modernă. Iată o vastă documentare care impresionează și schimbă chiar datele din istoria muzicii universale, deoarece un mare număr de lucrări atrag atenția asupra lui Traian și Decebal. Creația muzicală românească ne duce în acest sens la compozițiile lui Caudella, Cuclin, Gheorghe Dumitrescu și Liviu Glodeanu. Meritã a fi consemnată la loc de cinste partea a noua, despre crestinismul daco-roman și originea lui latină, precum și raporturile lui cu arta sonoră.

Musica Daco-Romana de Vasile Tomescu ne demonstrează încă o dată că muzicologia este o știință și nu trebuie confundată nici cu... cea mai abilă gazetărie, de altfel și ea necesară în procesul de educație patriotică prin intermediul lumii Euterpei. Vasile Tomescu este sobru, adînc și răscolitor prin precizia concluziilor conturate, pornind de la ipoteze clare, urmate de demonstrații spectaculoase prin noutatea lor, ca în cele din urmă să putem afirma din adîncul inimii noastre de români că avem o continuitate pe acest străvechi pămînt al patriei, o cultură și o civilizație extraordinare, care strălucesc în concertul popoarelor, în pofida unei istorii care în nici un caz nu a fost blîndă cu noi ! Iată o carte grandioasă, **unde se scrie și se cîntă românește,** dovedindu-ne că aici sînt adevărurile spirituale ale neamului nostru și că toți aceia care au pornit de la asemenea izvoare s-au realizat artistic sau științific în chip plenar. Parafrazînd pe un cronicar vom spune că nu s-a născut și nici nu se va naște vreo putere sau o minte omenească care să poată distruge cultura și civilizația poporului român, acea statuie care nu va prinde niciodată rugină, luminînd prin timpii milenari.

Elegie de toamnă

Sînt copleșit, dragă prietene Zaharia, de frumusețea efemeră a toamnei, cînd frunzele copacilor se desprind într-un imens covor colorat care acoperă rănile pămîntului. Acum s-a întîmplat călătoria noastră, cînd am plecat, fiecare după voie, la drum. Tu ai călătorit cu cineaștii în inima Ardealului, iar eu, așezat lîngă prietenul meu, poetul Petru Ilieșu, din Timișoara, mă îndreptam cu mașina spre Banat. În ziua aceea am trecut prin Deva, am trecut foarte aproape de tine. În mare viteză, mașina huruia regulat mîncînd asfaltul, afundîndu-ne în marea frumusețe a naturii.

Lumini, umbre, culori feerice, turme de oi, petice de cîmp cu oameni și recolte, orașe, localități, munți, dealuri, rîuri și frunze, foarte multe frunze se arătau generoase prin parbrizul mașinii. Dealurile înălțate sub apăsarea cerului sînt acoperite cu bulgări de aur și de foc ; acei „codri de aramă" sînt presărați cu cetini verzi, închise la culoare. Stejarii risipiți pe spatele bulbucat al dealului par a fi aruncați la întîmplare pradă trăsnetelor din timpul ploilor de vară, și înconjurați de culoarea verde sidefie a păsunii. Îți amînteștî formele ciudate ale copacilor profilați pe cer ?

Le-am admirat, prietene, împreună, fiecare în felul său. În zare razele incandescente ale unui soare la asfințit colorează fantasmele norilor călători; mașina plutește parcă, stranie corabie pe mările visului; cînd te trezești din minunata visare, auzi din nou huruitul monoton al motorului. Alergam printre plopii înșirați, ca la paradă, de-o parte și de alta a drumului. Deasupra lor, pîlcuri de ciori bat cu fantastice aripi aerul prin care va traversa, în curînd, zăpada.

Am admirat, dragă prietene, culoarea adevărată a pămîntului și am simțit sevele lui răscolite de brăzdarul plugului. Totul pare așezat așa, din totdeauna. Mașina zboară huruind prin toamnă. Albia riului se acoperă cu ceață deasă albă și cenușie, o ceață atît de încăpătoare pentru gînduri. În drum am depășit căruțe trase de cai, pe care se înalța cîte un munte mic de sfeclă. Satele sînt aproape goale ; ici colo cîte-un copil, cîte-o femeie, cîte-un bătrîn. Numai șoseaua este străbătută de mașini, cu viteza legală, uniformă și plicticoasă.

Și apoi ploaia. Ploaia aceea măruntă prin care am trecut, nu mai contenea să cadă. Părea nehotărîtă și rece, nu avea alt rost decît să acopere culorile cu o strălucire de smalț.

...Drumul umed care l-am mers împreună străbătînd minunile toamnei... Și deodată...

Zaharia Buzea, om cu conștiința unei bunătăți adevărate, artist de aleasă înzestrare, grafician și cineast de excepție ne-a părăsit prematur.

Rîndurile mele îi sînt necunoscute. Am culeș din copacul sub care locuiește trei păstăi de roșcove să le păstrez în atelier.

Iată !, s-a întîmplat să încep atît de devreme șirul acestui fel de amintiri.

Sabin Ștefănuță

Un rapsod adevărat

Bărăganul, pămînt dăruit cu holde de grîu și de porumb, a fost, din cele mai vechi timpuri, pînă astăzi, generos și ospitalier, cu asupră de măsură, o adevărată răscruce de civilizație românească.

Un simbol, încrustat în scrisul arghezian, îl constituie, pentru această semnificație a Bărăganului, acel transilvănean, descins la cîmpie să-și agonisească pîinea trebuitoare alor săi, din cosit, a cărui „vorbă ardelenească e înțeleasă pe Bărăgan de cinele ialomițean și pribegia lor — de odinioară — a amîndurora, îi face prieteni".

Pînă mai ieri, de altfel, ciobanii transilvăneni își duceau turmele, spre Marea cea Mare, pe drumurile știute de ei, din moși-strămoși, prin Vadul Oii.

Ademeniți de Cîmpia Bărăganului, cu aparența-i, numai, „monotonie gravă și dumnezeiască", cum o înfățișează același Arghezi, au poposit, aici, și grupe de păstori aromîni (macedoneni), descinși din Munții Pindului sau de aiurea, și veniți, prin Dobrogea, spre a întări și colora, cu nota lor specifică, populația bărăgăneană.

Se evidențiază, astăzi, o dată mai mult, în condițiile specifice ale Tîmpului nostru, acea unitate de cultură materială și spirituală a neamului, despre care nimeni nu ne spune cînd, de cine și unde s-a realizat, dar care există neîndoios, și nimeni nu o poate tăgădui.

În anii cînd se organiza, pe lîngă Casa de Cultură a Sectorului 1 al Capitalei, „Studioul de literatură și istorie dialectală «George Murnu»" și Ansamblul folcloric aromînesc, regretatul muzicolog-folclorist George Marcu (aromîn și el), invoca un nume : Sanga Vrană.

Printr-o neșansă, nu am avut ocazia, atunci, de a o asculta.

Zilele acestea, însă, norocul mi-a surîs, ca în atîtea peregrinări în peisajul dialectal, folcloric și etnografic românesc, și am petrecut ore în șir în ambianța Casei din str. Slătineanu, ascultînd cîntecele și amintirile Tetei Sanga, legate de satul său natal, Doleani, din Munții Pindului.

Vocea acestei adevărate Lilici a Pindului *(„Floare a Pindului"), cu inflexiuni și nuanțe surprinzătoare, perfect adecvate mesajului poetic al textelor cîntecelor sale, gesturile ei, privirea, și, mai presus de toate, sufletul ei ales, pasionat și răscolitor, mi-au evocat, fidel și aprins, istoria acestui grup românesc sud-dunărean, aromînii (sau macedoromînii), care a ținut mereu vie, acolo în Munții Pindului și în alte regiuni ale Balcanilor, conștiința de neam și de limbă românească. ...O îmbinare miraculoasă de majestate și de ardere lăuntrică, descinsă din confruntarea spirituală a lumii romanice cu lumea greacă, acolo, în sudul Dunării, îi aureola chipul lui Teta Sanga cu însemnele marilor creatori populari.*

Cîntece de dragoste, cîntecele cărvănarilor (trupul lui Constantin Brîncoveanu a fost adus, potrivit tradiției orale, în țară, după ce a fost jertfit pentru ideea de neam și de credință, de cărvănarii aromîni, cei mai destoinici și curajoși cărăuși din Balcani), cîntecele păcurarilor, cîntece de leagăn, povestea „Moașei cu iezi" (variantă a Babei Dochia din Carpați), descrierea satului natal, cu locurile înconjurătoare, a portului și a obiceiurilor acelor comunități, toate reflectă o creativitate de excepție, cea aromînească, și un rapsod împătimit, Sanga Vrană.

S-bănezi, mușată și durută Lilice ! (Să trăiești, frumoasă și iubită Floare !).

Valeriu Rusu

ion bâducu

Miinile umbrei

libertate o libertate
în joacă fring miinile umbrei
de durere lumina deschide ochii vorbelor
e gîndul buimac de atita putere
și marea alb pustiu
nici aer nici urme
o clipă din celălalt mileniu
centaur impietri curînd
lîngă cine pînă aici
pe urmele cui priviți e seară
senină și clară cu luna pe frunte
fără mine totuși fără mine
de ce iată și chipul zidului

Cuprins

... orice atingere e o răscruce
din care alții vor porni spre aceleași culori
orice v-aș spune nu mă puteți urma
decît cu amintirile și speranța lor :
ce caută rădăcinile găsesc crengile
te caut eu găsesc semințele
prin proprie vrere nimeni nu iese din oglindă
trebuie regăsit gestul și nu vorbele

Singur în Mongolia (XXII)

Am stat o singură zi în Kara-korum, vechea capitală instituită de Marele Han cu păr roșcat, nomadul sedus de ideea de-a deveni stăpînul lumii. Pe vremea aceea, acum doi ani adică, nu știam prea multe despre istoria multimilenară a Mongoliei, numele cetății însă suna misterios și promițător.

În tot timpul vizitei, în perimetrul aproximativ al fostei așezări, micului nostru grup i s-au alăturat doi localnici tăcuți, cuprinși de o sfială pioasă. Un bătrîn cu mustăți subțiri și o idee de barbă răsărind căruntă pe obrazul smead și o bătrînică rasă în cap (semnul văduviei la musulmani) urmărindu-ne cu ochi extraordinari de vioi.

N-au schimbat o vorbă între ei și nici ghidul complexului muzeal nu i-a întrebat ce caută acolo. După ce am parcurs interioarele celor trei sau patru lamaserii rămase intacte, cu toată aglomerarea lor ciudată de zeități barbare, altare somptuoase și obiecte de cult suflate în aur, după ce am traversat în șir indian coridoarele pe care se înșiruau chiliile minuscule ale foștilor preoți și călugări, am ieșit în aerul limpede al zilei de vară.

Însoțitorii mei s-au oprit în dreptul unei fințîni de piatră și s-au așezat pe iarba grasă a stepei să se odihnească.

Am luat-o de unul singur ieșind prin una din cele patru porți săpate în zidul înconjurător. Soarele ardea necruțător dar din necuprinderea stepei și mai departe dinspre marginile pustiului Gobi bătea un vînt răcoros aducînd miresme de iarbă și flori.

La o mică distanță de meterezele albe am văzut un fel de monument funerar, un fel de cub cu acoperiș piramidal avînd în vîrf o sferă de piatră. Nu avea nimic spectaculos și strălucea alb în singurătatea nesfîrșită a cîmpului. Nu știam ce reprezintă și la un moment dat, alături de mine, am zărit umbra subțire a bătrînului mongol care suridea politicos. L-am întrebat dacă este cumva mormîntul vreunei căpetenii mongole, sau poate al mamei lui Gingis-Han. Bătrînul a zîmbit și mi-a explicat că este mormîntul unui mare preot, un mare lama al șirului de mănăstiri care adăposteau sute de învățăcei și călugări budiști.

Desen de Luminița Tudor

În depărtare se vedeau siluetele răzlețe ale unor construcții moderne și după aproximativ o oră de mers cu mașina am poposit în mica așezare ridicată în mijlocul cîmpiei coborînd sub privirile curioase ale localnicilor adunați în fața unei mici piațete din mijlocul centrului administrativ. Din dreptul unei clădiri lungi două difuzoare puternice slobozeau în aerul cald melodii spînțare. Un grup de copii învesmîntați în cămeșuțe colorate ne supravegheau de la distanță. Din loc în loc, cai gata înșeuați îmi sugerau că ni s-a pregătit o mică excursie călare.

Mă gîndeam care dintre ei va fi destinat să suporte statura herculeană a confratelui sovietic.

Am fost întîmpinați simbolic cu cîte o sticlă de vodcă Archi (orășelul avea o distilerie de alcool) cu etichetă strălucitoare și două panglici colorate legate sub dop. Un cadou care a rezistat pînă la escala de la Moscova unde la insistențele și cu ajutorul actorului Caramitru, întîlnit pe aeroport, am izbutit să-i deșertăm conținutul.

Oficialitățile ne-au primit cu ospitalitatea lor nedesmințită și masa de bun venit a fost un lung prilej de toasturi rostite cînd de prietenul Tolia, cînd de subsemnatul. Gazdele ne prezentaseră mai multe sorturi de vodcă și, în consecință, fiecare trebuia apreciat și lăudat separat.

Escapada călare n-a putut fi realizată. Evident că nu din pricina cailor. Și eu și confratele sovietic aveam chef să ne plimbăm perpedes prin iarba moale a stepei. Drept pentru care ne-am descălțat și sub privirile uimite ale localnicilor care nu se mișcaseră din mica piațetă am luat-o pe jos spre malurile riului în care odinioară Marele Han venea să-și adape roibul. Cei aproape doi kilometri au reușit să înlăture efectele euforice ale băuturii catifelate, mai ales că în drum ne-am oprit la patru sau cinci iurte înrospătîndu-ne fortele cu zdravene porții de kumis.

Am plecat spre seară din Kara-korum, undeva spre o stațiune montană așezată la peste două mii de metri, urmărind lunga agonie a soarelui risipindu-și aurul pe necuprinderea legănătoare a stepei.

Obosit de toasturi am adormit și m-am pomenit în plină noapte în vîrful unui platou luminat de reflectorul hipnotic al lunii.

Cîteva cabane cochete, pini singuratici aruncînd umbre lungi pe pămîntul plin de floarea reginei, vuietul intermitent al unui pîriu trecînd vijelios pe undeva pe aproape...

Și după aproximativ o oră, timp în care ni s-au arătat camerele, ne-au fost aduse bidoanele cu nelipsitul kumis și doctorul ne-a luat consțiincios tensiunea, eram gata pregătiți să ne întîlnim cu un grup de studenți aflați la odihnă. A urmat un lung șir de toasturi și un lung șir de recitări în limba mongolă, rusă și română pînă aproape în zori cînd am căzut răpuși de oboseală, de aerul tare și, evident, de influența adormitoare a kumisului care îndeamnă organismul la somn și meditație.

Mircea Micu

P.S. Un confrate îmbătrînit pe hipodroamele Europei, turfist pătimaș și pierzant asișderea, îmi atrage atenția că nu se poate concepe expresia : „roib alb", folosită de subsemnatul în unul din episoadele precedente. Rectificăm cu umilință precizînd doar că am folosit cuvîntul **roib** în sens de **cal,** cuvînt utilizat în vorbirea curentă. Promitem să nu se mai repete.

CUMPĂNĂ

Colindul florilor de măr

Icea doamne, colea doamne,
fostu-mi-au mi-au fost născuți
doi meri mari și minunați
de tulpini apropiați,
de virfuri îmbrățișați,
icea doamne, colea doamne.

Icea doamne, colea doamne,
de o creangă dezmierdat
stă un pat mare-ncleiat
cu scînduri dalbe de brad,
cu noaptea amestecat,
icea doamne, colea doamne.

Icea doamne, colea doamne,
scoală-te doamnă, fii dormită,
căci a nins și-a viforit,
vînt de vară ne-a bătut,
noi dormirăm, n-am știut...
icea doamne, colea doamne.

Icea doamne, colea doamne,
fostu-mi-au mi-au fost născuți
doi meri mari și minunați
de tulpini îmbrățișați,
de virfuri cam depărtați,
în văzduhuri scuturați,
icea doamne, colea doamne.

George Alboiu

Subtilitățile limbii române

Urmare din pag. 1

odată colorată de umorul reținut al autorului, (ca atunci cînd deduce din lipsa articolului într-o propoziție din „Amintirile" lui Creangă... inexistența poligamiei în Moldova !). Scopul urmărit de I. Coja este explicarea faptelor de limbă, aflarea unor motivații gramaticale, pornind de la părțile de vorbire spre frază, deși logica modernă consideră că „este mai rațional să tratăm noțiunea pornind de la propoziție decît să tratăm propoziția pornind de la noțiune" (G. Klaus). Tot dintr-o perspectivă legiciziantă, trebuie să acceptăm că, din păcate, (pentru autorii de gramatici raționale, dar nu și pentru bogăția și supletea limbajului natural) „nu există o relație univoc reversibilă între propoziție (logică, n.n.) și propozițiile gramaticale" (Klaus) și „nu întotdeauna este posibil să se spună cu absolută precizie și completitudine care sînt regulile unei limbi într-un moment dat al istoriei sale" (von Wright). Dacă numim lucrarea lui I. Coja „eseu" și nu „teorie", este și datorită caracterului aproximativ al unor asertiuni, tradus uneori de autor prin „în general", „în mare", „aproape", „s-ar părea", „oarecum" ș.a.

Primul volum al „Gramaticii raționale" este consacrat în întregime analizei articolului ; autorii primelor noastre gramatici n-ar fi crezut că se poate discuta pe sute de pagini problema articolului românesc. Dimitrie Eustatievici scria prin 1757 că „în dialectul ruminesc să fie nu poate" (articolul, n.n.) ; această părere se datora probabil modelului slav al primelor lucrări de gramatică românească. Cu drepturi depline, articolul (numit „încheiare") este introdus de ieromonahul Macarie într-o „Grammatică" de pe la 1770. Un secol mai tîrziu, un oarecare A. G. Orleanu publică în două reviste și în broșură un studiu pe care îl înaintase și Academiei Române, intitulat „Suprimarea articolului ca parte de cuvînt și a lui **u** mut". „Articolul va trebui să se suprime din gramatica noastră", iată concluzia autorului, uimit că „o silabă, ba chiar o literă, și ce e mai mult încă o consonantă ce nu poate fi nici măcar pronunțată singură" poate fi luată în considerație. E drept că A. G. Orleanu nu era lingvist, ci... căpitan de artilerie. Să notăm totuși că în privința acceptării articolului au existat ezitări și în lucrări consacrate altor limbi europene.

Părerile specialiștilor cu privire la perioada de apariție a articolului hotărît (în latină și în limbile romanice) sînt împărtite. Intervalul de peste un mileniu (!) care desparte datele propuse de unii lingviști contemporani — din sec. V î.e.n. (A. Walde și J. B. Hoffmann), pînă în sec. VIII (H. F. Müller, E. Lerch ș.a.) — este neobișnuit de larg. Deși se consideră că latina nu are articol, mulți cercetători susțin apariția valorii de articol hotărît în texte latine post-clasice. Între acestia, citat în lucrările savante, apare și C. Balmuș. Interesantă ni se pare și ipoteza originii traco-dacice a articolului românesc, ipoteză la care aderă I. Coja, citindu-i pe Radu I. Paul (1932) și A. R. Hansen (1952) ; era și părerea lui Lazăr Săineanu, în 1891.

Din acest punct de vedere Ion Coja trebuia să înfrunte multe piedici. Ne vom exprima așadar admirația față de autorul primului volum al „Gramaticii raționale", care s-a străduit să trateze problema articolului nu numai „rațional", ci și — așa cum mărturisește — din **sentimentul** de vorbitor al limbii române. Din această poziție, I. Coja reușește detectarea unor nuanțe fine de exprimare, probabil greu sesizabile de cei care învață la maturitate limba română. „Gramatica rațională" nu este un manual, nimeni nu își va propune să învețe o limbă după o lucrare în zece volume. Le vor citi însă cu plăcere cei născuți în mireasma vorbelor românești și n-ar fi de mirare ca, dintre cititori, unii să aibă sentimentul că-i pot corecta sau completa pe autor.

Nu ni se pare fericită ideea (originală !) de a marca în vreun fel ideile „suspectate de originalitate" fie și prin paranteze incluzînd inițiala autorului (C.) și numărul ideii, așa cum procedează I. Coja. În primul rînd, pentru că această „metodă" îl defavorizează pe autor. În al doilea rînd, pentru că îi poate deruta pe cititori. Să ne explicăm. Autorului i se poate întîmpla să creadă că a mai întîlnit o idee (părere, teză etc.), deși aceasta îi aparține ; poate că o analiză atentă ar detecta asemenea situații și în volumul discutat. Apoi, oricît de înversunat cititor al literaturii de specialitate ar fi I. Coja, nu-i este totuși îngăduit, într-o viață de om, să cunoască toate ideile privind problemele „raționale" ale gramaticii. Recent, un psiholog a calculat că pentru a parcurge doar literatura contemporană (și doar în domeniul psihologiei) un cercetător ar trebui să citească cel puțin o lucrare la fiecare sfert de oră, 24 de ore din 24. În ce privește fixarea precursorilor unor idei sau ipoteze, aceasta este o îndeletnicire captivantă, dar cu rezultate de obicei incomplete, rareori definitive. Un filozof marxist contemporan scria într-o lucrare de filozofie a limbajului că „citindu-l pe Herder, nu poți decît să constați, cu oarecare melancolie, că nu e nimic nou sub soare". Să adăugăm că nici măcar celebrul și mult citatul „cogito, ergo sum" nu este sută la sută cartezian. Pînă și etimologiile ne pot uneori înșela în privința unor priorități. Am constatat totuși, doar la o primă și probabil superficială lectură, că două dintre ideile numerotate nu sînt noi. Astfel, teza nr. 40/41 (a doua este aplicația celei dintîi) poate fi considerată doar dezvoltarea unei idei a lui G. Guillaume, citată de I. Coja la paginile 23 și 202. Sub forma ei generală, problema a mai fost discutată, între alții, de St. Körner și de R. Ruyer. Cealaltă „noutate", anunțată din prefață, înregistrată la p. 83 cu „C. 23", dezvoltată și în alte pagini ale volumului, este, se pare, ideea centrală care îl călăuzește pe I. Coja în elaborarea unei „gramatici a numelui". E vorba de „anterioritatea subiectului față de predicat", de primordialitatea „ontogenetică și filogenetică" a substantivului. Problema raportului dintre subiect și predicat dintre nume și verb, dintre substanță și relație este veche și mult discutată în legătură cu originea limbajului sau cu ordinea cuvintelor în frază. Să nu fi auzit I. Coja de G. Girard sau de H. Weil, de clasificarea limbilor în analoge sau transpozitive, analitice sau inversive, descendente sau ascendente ? Greu de crezut. În orice caz, lingvistul bucureștean cunoaște teoria lui V. Brondal, autorul celei mai generale clasificări a părților de vorbire. Acesta încearcă să demonstreze că problema prioritătii numelui sau a verbului este „iluzorie", dat fiind că în limbile în care lipsește unul, lipsește și celălalt. Oricum, dacă disputa va continua, I. Coja îi are de pe acum ca adversari pe vechii autori indieni, pe Schuchardt, Janet, Bergson, Piaget, Wallon ș.a. Între „aliați" i-am putea numi pe Wundt (citat de Brondal), Winkler (citat de Săineanu) și, poate, pe Meyerson (cînd vorbește despre „lumea simțului comun"). Se pare că și Lazăr Săineanu considera substantivul anterior verbului, dar posterior adjectivului („mai toate substantivele nu sînt, după originea lor, decît adjective").

„Adjectivele denumesc însușiri accidentale, neesențiale", susține I. Coja ; „nu există adjectiv care să numească o însușire comună tuturor cailor". Desigur. O face, ni se spune, substantivul. Ei bine, fiindcă e vorba de „cal", să amintim că, înainte de a se generaliza „caballus" (cu sensul prim de „gloabă"), exista, se presupune, indoeuropeanul „ekwos", care nu însemna altceva decît „alergătorul", „cel care aleargă". Care ar fi însușirea „esențială" redată prin substantiv ? Este calul un animal veloce sau... o gloabă ?

În fine, pentru că I. Coja crede că trăsătura cea mai importantă a limbajului este „linearitatea sa, dispunerea semnelor în succesiune", îl vom avertiza asupra riscului de a absolutiza această trăsătură, reamintindu-i cîteva opinii aparținînd, în ordinea citării, unui psiholog, unui logician și unui lingvist : „O frază este o reprezentare complexă, nu o succesiune de cuvinte desemnînd o succesiune de idei apărute una cîte una" (H. Delacroix). „Nu înseamnă a exista înaintea propoziției" (G. Klaus ; era și convingerea lui L. Săineanu). „Este o confuzie : NU limbajul este linear — această expresie prescurtată este greșită — ci structura mesajului lingvistic" (G. Mounin). Credem că linearitatea mesajului poate fi invocată cu mai mult folos într-o gramatică descriptivă decît într-una rațională.

15 NOIEMBRIE 1986

L 11

m a p a m o n d

ROMÂNIA
în Anul internaţional al păcii

O afirmaţie spune că „se vorbeşte mult despre un lucru mai ales cînd acesta este pe cale de a fi pierdut".

Afirmaţia ni se pare îndreptăţită întrutotul dacă avem în vedere şi pacea. Şi asta cu atît mai mult cînd ne gîndim la pace în Anul Internaţional al Păcii, care, iată, se apropie de sfîrşit fără ca, din păcate, omenirea să consemneze nu numai o zi de pace sau săptămîni, ci luni şi, evident, cu mult, mult mai mult !

Dar, pentru aceasta, aşa cum arăta — în acelaşi spirit profund responsabil şi lucid faţă de destinele şi viitorul poporului român şi, implicit, ale întregii umanităţi —, secretarul general al partidului, preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu : **„Avem nevoie nu numai de declaraţii, nu numai de vorbe, ci de acţiuni concrete. Pacea nu se poate realiza prin declaraţii, sînt necesare măsuri reale, concrete, eficiente".**

Aşa cum subliniase şeful statului român încă de la începutul lui 1986 — şi cum a reafirmat-o în continuare —, pe măsură ce aşteptările popoarelor nu se bucurau de ecoul cuvenit, simpla proclamare a Anului Internaţional al Păcii nu înseamnă automat şi instituirea păcii ! Este nevoie, de aceea, de acţiuni care să îmbrăţişeze nestînjenit cauza dezarmării, a făuririi unei lumi fără arme şi fără războaie şi, prin aceasta, să dureze edificiul păcii. Cu alte cuvinte — în concepţia românească — Anul Internaţional al Păcii presupune — şi impune — prin această calitate, nu doar o reafirmare a ataşamentului la cauza păcii, ci demersuri susţinute, cu vorba şi îndeosebi cu fapta concretă spre a sparge climatul stereotip, mai vechi sau mai nou, al declaraţiilor de bune intenţii şi angajamente pur conjuncturale !

Dintr-o atare perspectivă, cronica politică a anului 1986 consemnează constant angajarea României socialiste şi a preşedintelui Nicolae Ceauşescu în activitatea directă consacrată dezarmării, păcii, colaborării şi cooperării internaţionale, propăşirii sociale şi progresului tuturor naţiunilor lumii. În această suită elocventă, ce ilustrează continuitatea demersului românesc în slujba păcii, cel mai recent şi grăitor exemplu îl reprezintă **istoricele hotărîri ale Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi Marii Adunări Naţionale a Republicii Socialiste România şi, îndeosebi, magistrala cuvîntare rostită de conducătorul partidului şi statului nostru la înalta tribună a forului legislativ suprem al ţării,** care, tocmai de aceea, a fost adoptată, prin Hotărîrea Marii Adunări Naţionale, ca document programatic al politicii externe a României socialiste.

Consacrată activităţii internaţionale a României privind dezvoltarea relaţiilor politico-economice, a colaborării cu toate statele, participarea activă la soluţionarea problemelor complexe ale vieţii mondiale, prin dialog şi negocieri, la lupta pentru dezarmare şi pace, Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu se impune în conştiinţa lumii prin valoarea sa teoretică excepţională şi, deopotrivă, prin suportul său concret la edificarea unei lumi mai bune şi mai drepte, fără arme şi războaie pe Terra.

Cuvîntarea preşedintelui Nicolae Ceauşescu înscrie firesc România în acea dinamică a păcii, atît de necesară şi de benefică procesului dezarmării, eliminării armelor din circuitul realităţii zilnice, promovării politicii dialogului, a tratativelor pentru a rezolva probleme şi diferende, neînţelegeri sau deosebiri de vederi.

Se regăsesc aici răspunderea faţă de marile probleme ale prezentului şi ale viitorului şi o conştiinţă a istoriei. Propunerile concrete şi cuprinzătoare în favoarea dezarmării — adăugîndu-se altora similare, făcute deja, sau care se pot consemna ulterior —, impun atenţiei angajarea plenară şi susţinută a României în procesul edificării păcii. Însă a unei păci fără arme şi războaie ! Întrucît, aşa cum demonstrează atîtea fenomene îngrijorătoare de pe planetă, **pacea este încă un scop şi nu o realitate !**

„În general, România consideră că este necesară o abordare nouă, mai îndrăzneaţă, pornind de la noile realităţi, pentru a putea avansa pe calea dezarmării, a păcii şi colaborării". Acestui cadru expresiv i se circumscrie şi Legea cu privire la reducerea, de către România, cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare şi la consultarea poporului, prin referendum, la 23 noiembrie a.c. în legătură cu această reducere.

Este aici o nouă trecere de la vorbă la faptă, o dovadă a angajării României atît în procesul propriu-zis de dezarmare cît şi în cel politic, de susţinere a primului.

Şi, dacă este posibil ca o asemenea măsură să poată pune în pericol ceva — aceasta nu este decît înarmarea, cu tot cortegiul ei profund negativ la adresa adevăratei securităţi, a liniştei popoarelor !

Şi, dacă este adevărat că o asemenea măsură de dezarmare are un impact total pozitiv, atunci acesta nu poate fi decît în direcţia cuceririlor ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane puse doar în slujba progresului economico-social, al bunăstării, independenţei, libertăţii şi suveranităţii tuturor naţiunilor !

Cu alte cuvinte, angajarea românească în acest proces este ilustrată cu vorba şi fapta, mergînd prin dezarmare spre pace.

Dumitru Constantin

Amintirea unui poet

La 20 iulie 1986 a trecut în lumea umbrelor, la numai 51 de ani, unul din poeţii de valoare ai R.S.S. Moldoveneşti, Liviu Damian. A lăsat în urma sa o amintire de neşters şi o operă importantă, încununată cu premii şi distincţii prestigioase. Cărţile sale — „Ursitoarele", „Sînt verb", „Dar mai întîi", „Partea noastră de zbor", „Altoi pe o tulpină vorbitoare", „Îngînduratele nopţi", „Salcîmul din prag", „Mîndrie şi răbdare", „Pîinea", „Inima şi tunetul", „Coroana de umbră", „Maraton", „Dialoguri la marginea oraşului", „Rădăcini" — au atins tiraje impresionante şi au fost traduse în limbile multor popoare din Uniunea Sovietică, bucurîndu-se de o înaltă apreciere atît din partea iubitorilor de poezie, cît şi a criticii de specialitate.

Scriind pînă în ultima clipă a vieţii („La masa de scris / în creştetul nopţii / în ghiara durerii / în roua din vis / în faţa acelui / care mă-nfruntă / eu locul de muncă / nu îl cedez"), acest „poet al hotarului", cum îl numea confratele său Andrei Ţurcanu, a cinstit cu toată fiinţa sa graiul strămoşesc, căruia i-a dăruit nu doar cuvinte alese, ci zeci de alte nestemate. Prinţ al „cetăţilor de rouă", Liviu Damian a fost un prieten apropiat al literaturii noastre, din care a tradus în limba rusă cu dragostea şi înţelepciunea celui ce-i descifrase cele mai adînci taine.

Oferim cititorilor noştri acest emoţionant „Triptic" dedicat lui Nichita Stănescu, la moartea căruia Liviu Damian scrisese : „Ce să fac, Nichita, cu acel ultim autograf de la tine, pe care nu-l mai pot reciti, că-i scris sub aripa fulgerului negru, autograf pe care îl voi păstra ca pe o garanţie, că, dacă ne-om recunoaşte ?".

Prezentare şi selecţie de Cornel Galben

LIVIU DAMIAN

TRIPTIC

Elegie pentru soţul necuvintelor

„Bucuria mea de a fi
al cărui ochi lacrimă este ?"

Dintr-un sentiment de ruşine — se pare —
Poetul şi-a ascuns partea-i de durere
după starea poeziei, transparentă, care
peste ruperea de oase se vrea mîngîiere.

Din cînd în cînd, din gînd în gînd
bătea la uşa de cuvînt :
lasă-mă să intru, să nu mor
cu visele, cu tot cu dor.

Eliberat de rime
el se lega tăcut
ca robul, ca zeul, ca nime
de foc şi de lut.

El rupt a fost — cum s-a aflat —
rupt între zbor şi dor.
Fără de margini conturat.
Al nimănui, al tuturor.
Din stea descălecat.

În cinstea zilei harul său nuntea.
În cinstea serii care se lăsa.
Nu mă priviţi, nu mă priviţi — zicea.

...Vulture, sol al bolţii luminoase
şi tu, eternă, blîndă mea furnică —
luaţi povara lacrimei apoase
de pe Nichita care se ridică.

La Riga

Abur luminos, abur împărat
prin Riga nouă, prin Riga veche
trecu Nichiţa cel fără pereche
de orga domnului chemat.

Veni Nichita la poeţii
ce l-au tradus şi l-au iubit
purtînd pe umăr bluza ceţii
precum letonii, negrăbit.

Pînă în piaţă l-am văzut
pînă la prag de Catedrală.
Tîrziu, cînd orga a tăcut
Poetul n-a ieşit din sală.

Strigau în versuri pescăruşii
hrăniţi cu pîine de copii.
Şi ca un semn în rama uşii
volumul lui de poezii

buchetul lui de necuvinte
la care Harul a lucrat
şi clipele — la fel de sfinte —
şi acest abur împărat

ce luminos, lipsit de fală
cu bun miros de flori de tei
fu onorat în Catedrală
de rînd cu secolii, cu ei.

Corul şi gloria

Lîngă-a mării schimbătoare stare
unde vîntul face din nisipuri
şi colaci, şi gînditoare chipuri —
bradul ca o verde luminare.

Vîntul pleacă, fluxul are spor.
Sub bagheta rece a luminii —
cea de lună — într-un singur cor
se adună lîngă Riga pîinii.

Versuri cunoscute se aud
răsărind din murmurul pădurii.
Stele joase, umezi ca la Sud.
În fir se trece şoapta gurii.

M-a atins vecia sau clipita ?
M-au atins poeţii cu suflarea.
M-a atins tăcerea lui Nichita
necuprinsă, fremătînd ca marea.

Catedrala Sfîntul Petru-n zare
şi cocoşul treaz în calea ceţii.
Luminări în ceruri şi pe mare
se aprind şi ard precum poeţii.

PACE
pentru „copilul speranţei"

De cînd există lumea, războaiele au fost întotdeauna împotriva umanităţii, iar un război atomic ar fi împotriva însăşi vieţii pe Terra. Omenirea s-a ridicat pe scara evoluţiei sale doar în perioadele de pace. În timpul războaielor, evoluţia ei a stagnat şi, în multe cazuri, a regresat, omenirea fiind împinsă înapoi cu zeci, cu sute de ani.

Cît costă un submarin nuclear ? Cît costă viaţa unui om ? Dacă preţul unui submarin şi al unei rachete nucleare poate fi evaluat cu precizie în milioane de dolari, viaţa unui om căzut pe front sau în timpul unui bombardament nu poate fi plătită cu toate comorile lumii. Pentru că viaţa unui om este irepetabilă şi de neestimat în valută, fie ea chiar forte ! Şi totuşi, după calculele specialiştilor, morţii căzuţi în toate războaiele sînt mult mai numeroşi decît cele patru miliarde de oameni ce populează, în prezent, planeta albastră numită Pămînt !

De curînd, o ştire transmisă de agenţiile internaţionale de presă a făcut înconjurul globului. După ce, la 13 septembrie a.c., Deborah Bell, de 24 de ani, din Cleveland (Marea Britanie), a suferit o hemoragie cerebrală, nu a mai putut fi salvată şi a intrat în comă. Întrucît era gravidă, medicii au depus mari eforturi pentru a o menţine în viaţă pe cale artificială şi a da astfel posibilitatea fătului să se dezvolte normal. În urmă cu puţin timp, pe neaşteptate, Deborah a dat semne că e pe cale să nască, şi copilul, o fetiţă, a venit pe lume cu două luni mai devreme. Personalul spitalului a numit fetiţa : „Baby hope" — „Copilul speranţei".

La cîteva ore după naştere, mama fetiţei a murit.

Zguduitoarea ştire a făcut înconjurul globului şi oferă un prilej de adîncă meditaţie pentru fiecare reprezentant al speciei umane.

Prin întîiul ţipăt de venire pe lume a lui **Baby hope**, omenirea şi-a mai aprins o speranţă de existenţă, a mai dovedit, o dată în plus, că moartea poate fi învinsă şi că ştiinţa pusă în slujba vieţii şi-a păcii îl poate înnobila pe om şi poate săvîrşi adevărate minuni.

Dar, vai, micuţa **Baby hope** habar nu are că, abia venită pe lume, în mai multe puncte de pe glob adepţi ai războiului i-au şi pregătit, ca şi fiecărui locuitor al Terrei, o potenţială moarte de cîteva zeci de ori, prin materialul nuclear destructiv acumulat an de an.

Pentru ocrotirea somnului şi surîsului de pe faţa „Copilului speranţei", pentru salvarea tuturor copiilor lumii şi pentru prevenirea unui dezastru atomic pe planeta noastră, nici un efort nu este nici prea mare, nici zadarnic. El se conjugă cu însuşi efortul pentru conservarea şi perpetuarea speciei umane — acest miracol inegalabil al universului.

Oameni ai planetei, vegheaţi ca **Baby hobe — Copilul Speranţei** şi, cu el, toţi copiii lumii să crească în pace şi somnul să li-l atingă doar cîntecul de leagăn şi bătaia azurie a aripilor de fluturi ! Ocrotiţi, pînă nu e prea tîrziu, frumoasa planetă Pămînt, ocrotiţi-i viaţa şi temeţi-vă de deşertul ei, în care singuri v-aţi putea arunca ! Este glasul de pace al poporului meu luminînd peste lume. Este şi raţiunea noii iniţiative de pace a României şi a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, care şi-a găsit o atît de largă audienţă internaţională.

Reducerea unilaterală de către ţara noastră, pînă la finele acestui an, cu 5% a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare oferă lumii o pildă elocventă de cum trebuie să se procedeze în actuala etapă pentru prevenirea dezastrului atomic. Este un imens act politic şi istoric în favoarea păcii universale, căruia poporul român îi spune DA ! din toată fiinţa sa.

Pace „Copilului speranţei" !

Speranţe de pace pentru toţi copiii lumii ! Şi certitudine a inimilor, unite peste meridianele globului şi peste convingerile politice, că raţiunea umană va triumfa !

Dim. Rachici

LIRICA din TURCĂ

SINASI ÖZDENOGLU

Trandafirii şi armele

Alege ori trandafirii, ori armele
Îmi zice inima.
La capătul acestei răspintii
chipul morţii.

Ţin piept ţevilor îndreptate
împotriva vieţii.
Apasă pe trăgaci, dacă poţi !

Ai văzut revolta oamenilor
Arşi de nedreptate ?
Vino să vezi şi tu !
Ai simţit oare singurătatea celor răpuşi ?
Vino, nu dezerta,
Cu toată inima !

Trandafirii sînt speranţele.
Unde e strigătul
Ce va opri mitralierele ?
Vino, cu această întrebare !

Ai să iubeşti trandafirul cel mai frumos
Cel al păcii...
Ai să iubeşti cîntecul
Cel mai frumos
Cel al independenţei şi speranţei.
Vino, deci, plin de iubire !

MEHMET YASIN

Cîntecul iubitului meu

Cîntecul iubitului meu era marea
dar războiul şi-a aruncat lancea
şi talazul vocii i s-a stins.
Iubitul meu
dus a fost dintre vii.

Cîntecul iubitului meu era grîul
dar războiul i-a înnegurat
privirile lui aurii.
Iubitul meu
dus a fost dintre vii.

Cîntecul iubitului meu era pacea
dar războiul i-a despicat pe din două
rîsul lui pur, cristalin.
Iubitul meu
dus a fost dintre vii.

Îl mai aud pe iubitul meu
cel spulberat dintre noi
ce melodii de inimă albastră îngîna
la poarta casei noastre.
Parcă-l văd cum cînta-n vremuri de pace.
Ce cuvinte inspirate rostea
Iubitul răpus în război.
A pierit şi iubitul
şi cîntecul...

TAHSIN SARAÇ

Sfatul mamei

Nu strivi florile, fiul meu,
Fiecare floare este inima unui om
Ce vrea să trăiască.
Şi te mai rog :
Nu răpune păsările.
Ele sprijină tăriile cerului.
Ca într-o pădure fără de sfîrşit.
Nu zăngăni armele
Urăşte-le chiar şi în joacă.
Ele taie firul vieţilor.
Fii o floare, fiul meu
Adu mireasma meleagurilor natale
În buchetul umanităţii întregului glob.

În româneşte de
Erem Melike Roman

REVISTA STRĂINĂ

● **CUNOSCUTUL ACTOR ŞI CÎNTĂREŢ** american de culoare Harry Belafonte, născut în anul 1927, a făcut cunoscut faptul că este gata să înceapă filmările la un film dedicat vieţii unui patriot sud-african, participant activ la lupta anti-apartheid, şi soţiei sale. Filmul îşi propune să informeze opinia publică americană despre adevărata faţă a politicii rasiste promovată de guvernul alb minoritar din Republica Sud-Africană.

● **CEL DE AL 71-LEA CONGRES MONDIAL** al esperantiştilor s-a încheiat de curînd la Beijing, capitala Republicii Populare Chineze. La acest congres, desfăşurat în cadrul manifestărilor pentru marcarea Anului Internaţional al Păcii sub deviza „Înţelegere, pace, dezvoltare" au luat parte peste 2 400 esperantişti din 53 ţări de pe toate continentele.

● **„SIBERIAN PRIN' SUFLET,** Siberian prin creaţie", aşa este definit de cele mai multe ori cunoscutul scriitor sovietic Gheorghi Markov, de la a cărui naştere s-au împlinit anul acesta, şaptezeci şi cinci de ani. Prin creaţia sa, el se înscrie în pleiada scriitorilor de primă mărime pe care Siberia i-a dat culturii, literaturii sovietice : Vsevolod Ivanov, Lidia Seifullina, Vasili Şukşin, Valentin Rasputin, Serghei Zalighin, Viktor Astafiev, Ignatii Dvoreţki şi Alexandr Vampilov, toţi binecunoscuţi nu numai în Uniunea Sovietică, dar şi peste hotarele acesteia.

Markov a fost păstor, vînător în taiga, absolvent al Universităţii din Tomsk, redactor la un ziar comsomolist, corespondent de front în Orientul Îndepărtat. Este printre puţinii scriitori sovietici care înfăţişează eroismul soldaţilor sovietici în războiul cu Japonia. În tot ce a scris, Markov a rămas credincios Siberiei. Lucrarea lui de căpetenie se numeşte simplu „Siberia" — a fost tradusă şi în româneşte de Tatiana Nicolescu şi Fănuş Neagu, — dar şi celelalte au ca loc de desfăşurare ţinutul siberian. Aşa este cazul volumelor „Aurul taigalei", amplă cronică a satelor siberiene înainte de revoluţie şi în perioada luptei pentru instaurarea puterii sovietice, aşa este cazul volumelor „Sarea pămîntului" şi „Liniştit curge Vasiugan". Markov cunoaşte ca nimeni altul Siberia : taigaua, vînătoarea, viaţa satelor şi oraşelor siberiene. În evoluţia personajelor sale se simte influenţa şcolii realismului clasic rus. Este partizanul cronicii istorice desfăşurate pe mai multe planuri, de regulă legată de destinul membrilor unei familii sau al unui număr restrîns de familii.

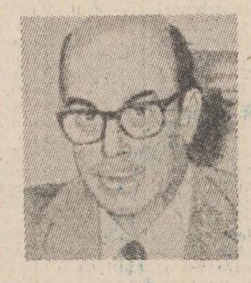

● **MURILO RUBIAO,** născut în anul 1917 în statul Minas Gerais, a ajuns a fi fondatorul povestirii fantastice braziliene aproape fără ca cineva să-l ştie. Abia atunci cînd lumea a început să-i citească pe Borges, Cortazar, Marquez, Carpentier şi pe alţi reprezentanţi ai literaturii latino-americane, abia atunci şi-a descoperit şi Brazilia maestrul. La mijlocul anilor '70 au fost reeditate cîteva dintre volumele lui Rubiao, au fost efectuate primele traduceri în engleză şi germană din operele sale.

„Chiar dacă noile raporturi pe care Rubiao le stabileşte între oameni şi lucruri par a fi cele mai absurde cu putinţă, în realitate ele nu sînt cu nimic mai absurde decît condiţiile vieţii normale conduse de raţiune. Aceasta este lecţia amară a satirei lui atît de politică şi atît de bogată în invenţii" spunea despre Murilo Rubiao marele poet brazilian Drummond de Andrade. „Murilo dezvăluie în povestirile sale marea dramă a existenţei umane", spunea la rîndul său editorul Jorge Schwartz, adăugînd că, de pildă, în povestirea „Dracii", oamenii sînt — plini de lipsă de umanism, de prejudecăţi — mai fantastici decît chiar nevinovaţii de draci care îşi fac apariţia într-un oraşel brazilian pentru a-i pedepsi pe oameni pentru fărădelegile lor.

Unele dintre volumele lui Rubiao („Fostul fachir", „Steaua Roşie", „Pirotehnistul Zacarias", „Oaspetele", „Casa „La floarea soarelui roşie") reprezintă lucrări originale care, împreună cu lucrări datorate Rosei Guimaraes şi ale lui José Veiga, ocupă în literatura latino-americană o poziţie de mijloc între realismul magic, care îşi are rădăcinile în mituri (Marquez şi mexicanul Juan Rulfo) şi proza fantastică legată de literatura clasică, în special europeană, din care fac parte Borges şi Cortazar.

● **ACTORUL ITALIAN MARCELLO MASTROIANI** interpretează rolul principal dintr-o nouă coproducţie sovieto-italiană realizată în studiourile sovietice de regizorul Nikita Mihalkov. Scenariul scris de regizor are la bază cîteva dintre poveştile lui Anton Pavlovici Cehov, între care şi „Doamna cu cîţelul".

Amintim că Marcello Mastroiani a mai jucat în coproducţia sovieto-italiană „Floarea soarelui", interpretînd principalul rol masculin, alături de Sophia Loren.

● **„IATĂ, ACEASTĂ FEMEIE MĂRUNTĂ** a declanşat un război atît de mare", se afirmă că ar fi spus preşedintele american Abraham Lincoln despre Harriet Belcher-Stowe, autoarea celebrului roman „Coliba unchiului Tom". Anul acesta se împlinesc 175 ani de la naşterea (1811) scriitoarei americane, a cărei „Colibă..." a fascinat milioane şi milioane de cititori pe parcursul a cîtorva generaţii. Dintre cei şase fraţi ca a fost cea care a primit din partea tatălui său, un pastor calvin, misiunea de a-şi pune talentul în slujba luptei pentru desfiinţarea robiei şi nedreptăţilor sociale. Aşa a apărut, în anul 1852, romanul „Coliba unchiului Tom", lucrare care, împotriva multelor inexactităţi istorice şi neîmpliniri artistice, a reprezentat „un strigăt singular de umanitate în epocă". Romanul a avut un ecou colosal în întreaga lume, iar în America a contribuit în mod hotărîtor la creşterea numărului celor care doreau şi luptau pentru abolirea sclavagismului.

Acesta a fost motivul pentru care „Coliba unchiului Tom" a devenit cartea cea mai reprezentativă a autoarei cu toate că celelalte sînt mult mai bine realizate din punct de vedere artistic, cum este cazul volumelor cu subiecte idilice din Noua Anglie : „Oamenii din vechiul oraş", „Perla din insula Orrow", care se înscriu în buna tradiţie a prozei americane regionale.

● **EDITURA KEDROS** din Atena a publicat recent primul volum din memoriile lui Mikis Theodorakis, cunoscut compozitor, interpret şi om de cultură grec, născut în anul 1925 în insula Chios. Volumul, primul dintr-o suită care urmează să apară anul acesta şi în anii următori, ilustrează anii copilăriei şi ai adolescenţei lui Theodorakis. În prefaţa care însoţeşte volumul, editura caracterizează nu numai evoluţia artistică a compozitorului grec de notorietate internaţională, dar şi participarea lui activă la lupta pentru libertate, împotriva fascismului, împotriva războiului, pentru pace.

SPORT
Portocalele sînt (uneori) acre

Cu cîteva zile în urmă, cînd echipa naţională încă nu ajunsese la Sevilla, visam castele în Spania ; azi, în toamna de largi borangicuri, se vede şi cu ochiul liber că ne-a fost scris să ne întoarcem de la malul Guadalquivirului doar cu umbra unei mori de vînt. Clopoţeii de argint care-ţi cîntă în suflet după o victorie ni s-au înecat în livezile de lămîi, ori s-au stins pe o creangă de măslin. Vorbind deschis, cuferul nostru de zestre e gol cam de toate podoabele. Şi asta cam de multă vreme. În primăvară, cînd Steaua cîştiga Cupa campionilor europeni, tot în oraşul Sevilla, lacul nostru se umplea cu luntri de argint, cu prunduri de aur şi insule de vrajă. Începînd de la Otopeni şi pînă dincolo de circiumioara la Insecta luminoasă (Licurici) eram cei mai mari şi mai tari, ne puneam duşmanii la blesteme în patruspatru de biserici, beam numai vin Alecante, ne ploua cu mere coapte în pridvor şi fugăream timpul, şfichiuindu-l cu nuiaua pe şold. Nu ştiam că griul lumii, care miroase a capul bunicului meu răsărind din vadul de la girlă, poate urca şi-n alte căruţe. Acum, dacă stăm şi ne uităm bine jur împrejur, observăm că din mai şi pînă azi, am devenit foarte bogaţi în idei confuze şi săraci în menire. Toate cele patru echipe din cupele europene s-au plasat în mirarea amintirilor. Eşecul înregistrat de ele, în toamna aceasta, nu putea să nu se răsfrîngă şi asupra echipei naţionale, tot aşa cum frumoasele evoluţii ale lui Real Madrid şi-au pus pecetea luminoasă asupra naţionalei spaniole. Jocul de miercuri seara de la Sevilla a scos încă o dată în prim plan faptul că jucătorii noştri nu sînt pregătiţi fizic şi psihic decît pentru o repriză. E limpede prin urmare că nu poţi clădi castele în Spania doar cu o jumătate de portocală. Un singur lucru m-a bucurat : la Sevilla, portarii români nu pot primi goluri din lovitură de la 11 m. După Dukadam, care a intrat definitiv în istoria fotbalului, iată-l pe Lung aruncînd pale de viscol în sufletul celui mai bun jucător spaniol Butragueno.

Nu e cazul să ne aşezăm acum pe-un picior de plai rănit şi să fluierăm a pagubă dintr-un solz de şindrilă ; mai avem destule meciuri de jucat în această grupă. Dar trebuie să atragem atenţia federaţiei de specialitate că la clubrile noastre se munceşte leneş şi fără răspundere, inclusiv la Steaua, care dă cei mai mulţi jucători naţionalei. Miercuri, la Sevilla, jucători de mare talent ca Tudorel Stoica, Bölöni, Cămătaru, Hagi sau Iovan au luptat la jumătatea valorii lor şi total neinspirat. Sînt obosiţi ? S-au plictisit ? Cred mai degrabă că nu muncesc atît cît ar trebui. În comparaţie cu jucătorii lui Munoz (rar am mai văzut un asemenea profil de acvilă de stîncă) elevii lui Jenei au galopat prin teren de trei ori mai puţin. În aceste condiţii, crizantemele pe care le pregătisem pentru ei ni s-au schimbat în ciulini, iar ghitarele în scoici fără sunet.

M-am convins, fără să fi trăit la tropice mai mult de-o săptămînă şi fără să mă fi îmbătat vreodată cu vinul Fetei Morgana a deşerturilor (cu rămîn la Insecta luminoasă) că în Spania se pot construi castele, aşa cum a dovedit Steaua în primăvară, dar numai după o muncă susţinută cu cinste şi dăruire totală. Altminteri vom zburda mereu pe tot cuprinsul reprizei întîi şi vom îngheţa la începutul celei de-a doua.

Şi să ne lepădăm de obiceiul de a privi lumea numai prin ferestre pictate.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată.
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
47
(1 280)
simbătă
22 noiembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Voința unui întreg popor: DA! – pãcii, vieții, muncii și creației

SUPREMA RAȚIUNE

Coincidența face ca exact în aceste zile cînd se împlinesc doi ani de la istoricul eveniment pe care l-a reprezentat Congresul al XIII-lea al P.C.R., țara, poporul întreg, să participe la unul din momentele esențiale și cu mare putere de exemplu pentru umanitate, răspunzînd astfel chemării președintelui României, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Referendumul păcii, al voinței și acțiunii de pace, în acest fel ar putea fi numit acest moment care, în toată motivația sa, are vii și adînci trimiteri în munca și viața națiunii, în știință, cultură și artă, după cum are adînci și vii temeiuri în toată istoria noastră mai mult decît bimilenară. Acest referendum prin care spunem DA păcii, DA vieții, muncii și creației. Este o voință unanimă în acest gest, după cum o voință unanimă este în tot ce a spus și a îndemnat președintele țării.

Un sentiment de profundă mîndrie patriotică ne stăpînește pe toți, știind că, erou între eroii neamului, ctitor al României socialiste, tovarășul Nicolae Ceausescu este și un ferm apărător al idealurilor de pace și de progres ale omenirii, Erou al Păcii. Din gîndirea, din concepția și demersurile sale își trage vie seva acea lume a înțelegerii și conlucrării internaționale, o lume fără arme și fără războaie. În temeiul unor asemenea înalte simțăminte s-a desfășurat în Capitală impresionanta adunare populară consacrată dezarmării și păcii. În temeiul unor asemenea înalte și edificatoare simțăminte țara întreagă a ascultat cuvîntarea secretarului general al partidului.

Document de o amplă și substantială analiză a realității vieții internaționale, această cuvîntare se constituie și într-un document programatic al votului nostru din cadrul referendumului. Este o strălucită și semnificativă pledoarie pentru actul omenesc, responsabil, pentru rațiune, pentru identificarea celor mai viabile măsuri care să conducă spre înțelegere, spre cooperare, spre asigurarea păcii. Un exemplu concret îl dă România. Contribuția la cauza păcii, a dezarmării, destinderii, înțelegerii și colaborării internaționale primește prin referendumul la care participăm un argument de o deosebită claritate ca și de o certă angajare, de o certă și mobilizatoare speranță.

Dreptul suprem al oamenilor la viață, dreptul suprem al popoarelor la libertate, independență, iată echivalența reală, moral-politică și socială a ideii de pace și a faptei de pace. O regăsim formulată în Raportul pe care secretarul general al partidului l-a prezentat în fața marelui forum comunist de acum doi ani, o regăsim în multe din cuvîntările pe care le-a rostit de atunci și pînă azi, ea alcătuiește sensul și substanța unei adevărate doctrine a realității lumii de azi și de mîine, după cum alcătuiește și sensul unic, major, al tuturor demersurilor și propunerilor prin care România, prin conducătorul său, aduce o certă și însuflețitoare lumină între nădejdile de pace și liniște ale lumii. Și este cît se poate de elocvent exemplul pe care țara noastră îl dă în chiar acest an proclamat ca An Internațional al Păcii. Pentru că referendumul și unanimul nostru DA despre aceasta vorbesc și în acest scop vor rămîne într-o viitoare istorie a păcii planetare.

Reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare este propunerea pe care o legiferăm prin consens și căreia îi

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

„MĂ ADRESEZ OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ, ARTĂ ȘI CULTURĂ CU CHEMAREA DE A SPUNE, ÎMPREUNĂ CU ÎNTREGUL POPOR, UN DA HOTĂRÎT ÎN CADRUL REFERENDUMULUI ȘI DE A ÎNTĂRI VOTUL LOR PENTRU DEZARMARE ȘI PACE, ANGAJÎNDU-SE ȘI MAI PUTERNIC, CU TOATE FORȚELE, ÎN ÎNFĂPTUIREA PROGRAMELOR DE MODERNIZARE ȘI PERFECȚIONARE A ORGANIZĂRII PRODUCȚIEI, DE PROMOVARE A PROGRESULUI TEHNIC ÎN ÎNTREAGA ACTIVITATE ECONOMICĂ, ÎN DESFĂȘURAREA LARGĂ A NOII REVOLUȚII TEHNICO-ȘTIINȚIFICE ÎN ȚARA NOASTRĂ. FACEȚI TOTUL PENTRU CA ȘTIINȚA, ARTA ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTUL SĂ SE AFIRME TOT MAI MULT CA FACTORI FUNDAMENTALI AI PROGRESULUI MULTILATERAL AL SOCIETĂȚII SOCIALISTE ROMÂNEȘTI, CA O PUTERNICĂ FORȚĂ A CONSTRUCȚIEI SOCIALISTE ȘI COMUNISTE ÎN PATRIA NOASTRĂ, CA O PUTERNICĂ FORȚĂ A PĂCII !

NICOLAE CEAUȘESCU

DOI ANI DE LA CONGRESUL AL XIII-LEA AL P.C.R.

Exemplara conștiință

Este cert că marile momente ale istoriei noastre contemporane, acele momente cu putere și semnificație de destin în munca și viața poporului, pe cît de colective, pe atît de esențiale și individualizate la scara tuturor biografiilor, au în matca și pecetea lor și acea singularitate a creației, poartă — prin însăși importanța și perspectiva lor — și acel orizont de amplă și omniprezentă revelație prin care se definește spiritul creator. Din acest unghi, cel de al XIII-lea Congres al partidului se constituie într-o parte inseparabilă a memoriei realității noastre celei mai complexe și a deschiderilor pe care această realitate le-a trăit și le trăiește, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități, cu dezideratele progresului și civilizației din lumea contemporană. S-au împlinit în aceste zile doi ani de la evenimentul pe care l-a reprezentat marele forum comunist, un răstimp scurt din perspectiva a ceea ce sîntem chemați să gîndim și să înfăptuim dar și prin prisma acestei unități de măsură, prin prisma realizărilor care fac din harta economică și socială a patriei un vast perimetru de afirmare a personalității umane, creatoare, el ne apare ca o deosebită și clară dinamică a acelei realități de care vorbeam, o confirmă și se confirmă în același timp ca unul dintre acele hotărîtoare repere de conștiință prin care am putut lua și luăm act de noi, trecînd într-o nouă etapă, spre noi trepte, spre noi împliniri. Pentru că el s-a înscris în seria tuturor forumurilor comuniste care au propulsat pe noi culmi societatea socialistă românească și face legătura cu acel moment inaugural — Congresul al IX-lea al partidului — marcînd totodată o etapă nouă, superioară, în toate planurile vieții materiale și spirituale. El este un capitol eroic și generos al istoriei pe care o trăim și o cunoaștem sub numele de **Epoca Nicolae Ceaușescu** și în acest chip ni-l relevăm și-i subliniem importanța.

De pe această treaptă a permanentei noastre ascendente, de la această altitudine care este Congresul al XIII-lea, privim imaginea țării de la sfîrșitul anilor nouăzeci și în zarea sfîrșitului de mileniu. O nouă calitate a muncii și vieții în toate domeniile de activitate, o nouă revoluție în știință și tehnică, în învățămînt, cu impact în toate sferele existenței economice, o nouă revoluție în agricultură, iată în mare deschiderile și direcțiile programatice lansate de cel de al XIII-lea Congres, iată dimensiunile etapei pe care o parcurgem. Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostită în plenul marelui forum este pe cît se poate de lămuritoare în acest sens. Ideile, tezele și principiile pe care le formulează fiind o substanțială răsfrîngere de spirit a întregii noastre actualități.

Constiința că ne aflăm într-o nouă etapă, că parcurgem o nouă experiență și că efortul nostru trebuie să se ridice la noi cote de angajare și competență, în virtutea unor noi cerințe ca și a unor noi posibilități, ființează în toate programele și obiectivele adoptate dar ființează și în acea lumină atît de caracteristică și revelatoare a spiritului revoluționar, creator. Pentru că, în plan conceptual vorbind, pe o asemenea amplă și înnoitoare dimensiune se înscrie forumul comunist de acum doi ani. El este definirea în actualitate a modului de a fi revoluționar și de a acționa în consecință. Ca partid, în suprema și patriotica sa misiune de centru vital al întregii națiuni, ca fiu al partidului și al țării tale, dăruindu-te cu exemplară constiință. În acest fel în care de peste două decenii secretarul general al partidului a imprimat un suflu nou gîndirii și acțiunii politice, sociale, călăuzind eforturile și aspirațiile țării spre o lume a mai binelui, a progresului și civilizației socialiste. În acest fel care este de fapt și îndemnul și modelul creației, este sufletul și rațiunea spiritului creator.

A. I. Zăinescu

Dreptul omului la viitor

Pacea este suprema condiție a muncii și a creației. Toți creatorii bunurilor materiale și spirituale, întemeietori de cultură și de civilizație sînt luptători pentru pace prin chiar temeinica lor strădanie de a spori mai binele lumii gîndind și muncind. Memoria umană cerne alert și uită repede, dar faptele rămîn fapte. Pentru ca fascismul să ajungă la lada de gunoi a istoriei s-au jertfit zeci de milioane de oameni. Prețul păcii a îndoliat omenirea. Pentru cei care l-au trăit, memoria acelor ani este vie, o experiență comună de care oamenii nu se pot despărți. Cine nu privește în urma sa cu deplină luciditate este un condamnat al vieții. Istoria trebuie să devină o lecție pentru umanitate, fiindcă pacea face parte din destinul umanității, este un mers de viață însuflețitor, dincolo de-al cărei orizont nu mai există nimic. Finalul războiului nu are variante : întotdeauna mor oameni. Dacă omenirea nu se opune, războiul al treilea mondial va izbucni mai brusc decît cele care l-au precedat iar consecințele lui vor fi incalculabile. Să opunem amenințărilor cu un nou război amintirile încă vii ale celui care abia a trecut.

Al. Rosetti

Continuare în pag. a 7-a

Reverberație

Generația celor ce-au cunoscut războiul ca pe o stare de incordare extremă, ca pe un fel de a trăi pe granița dintre viață și moarte, ca pe un fel de a te despărți în fiecare zi, în fiecare clipă de orice iubire, de orice speranță.

Generația celor ce s-au născut imediat după război, poate pe locurile rămase pustii în case și în suflete, cu poveștile proaspete despre moarte și despre singurătate sunînd încă în auz.

Și generația celor mai tineri pentru care războiul a devenit poate numai film ori literatură ori veste de neînțeles dintr-un colț al lumii unde încă se moare, de glonț, de bombă, de ură, de absurditate.

Adică, noi toți care trăim într-o țară unde am învățat să ne măsurăm zilele prin muncă și prin speranță, prin dreptul la vis. Nu de opțiune este vorba. Cum să alegi între soare și beznă, între viață și moarte, între mîine și niciodată, altceva decît soarele, viața, mîinele ? Ci de a înțelege că starea de pace trebuie să se construiască prin fapte, firește, palpabile, că numai vorbind despre pace s-ar putea să n-o avem niciodată. Sau, ca să fie, ca și pînă acum, doar un cîmp de așteptare, cu degete tremurînd pe trăgaci ori pe butoanele marilor mașini specializate în retezarea de nu știu cîte ori a fiecărui cap de locuitor de pe Terra.

De aceea, evenimentul pe care România îl trăiește astăzi, organizarea la inițiativa președintelui patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a referendumului național, are forța unui exemplu strălucit, a unei chemări de profundă omenie adresată lumii contemporane. Reverberația sa în conștiința popoarelor poate stimula, poate contribui decisiv la construirea acelei adevărate și limpezi stări de pace.

Nicolae Dan Fruntelată

Strălucirea umană

Literatura nu poate împiedica războiul dar ea trebuie să-și folosească toate mijloacele pentru ca oamenii să dorească pacea. Responsabilitatea scriitorului în afirmarea unor valori spirituale a căror finalitate să servească omului, existenței și demnității sale, a devenit în ziua de astăzi o condiție a creației. Dincolo de granițe geografice și lingvistice, dincolo de curente și stiluri, literatura transfigurează datele și evenimentele realității pentru a transmite oamenilor integral adevărul, ca un luminos semnal de avertisment. În actualele condiții internaționale deosebit de grave, cînd dreptul la viață, dreptul sacru al omului la muncă și la visare este mai mult ca oricînd amenințat de întunecatul spectru al războiului, literatura și arta, creația și știința trebuie să devină un sprijin cardinal pentru ca toate forțele progresului și ale păcii să se manifeste într-o solidaritate de granit în intensificarea activităților de împiedicare a unui nou război, echivalent cu o definitivă catastrofă planetară. Scriitorul, martorul credincios al umanității, nu și-a pierdut niciodată încrederea în omul care nu poate trăi fără idealuri, fără speranțe, chiar atunci cînd pacea lumii este grav amenințată. El n-a încetat niciodată să trudească pentru ca orice pagină tipărită să

Virgil Teodorescu

Continuare în pag. a 7-a

SEMĂNĂTORII

Unii dintre noi au mai apucat gestul clasicizat al semănătorului cu brațul avîntat peste brazda care așteaptă semințele. Mîna lui întinsă simbolizează viitoarele lanuri, bucatele toamnei, belșugul roadelor. Altfel zis, gestul semănătorului este gestul păcii.

Există și altfel de semănători. Mîna lor nu aruncă grîul ci boabele zîzaniei. Brațul lor repezit peste capetele oamenilor își are și el productele sale. Ele se numesc disensiunea, discordia. Gestul semănătorului de vînt are un singur rost : cultivarea conflictelor.

Există oameni care trăiesc din cultivarea conflictelor, cum trăiesc alții din cultivarea grădinilor.

Oaspeților doriți și nedoriți românii le-au ieșit întotdeauna înainte cu semnele păcii. „Cît sîntem încă pe pace, eu îți zic bine-ai venit". Pîinea și sarea întinsă noului venit se face cu aceleași mîini care au aruncat roditoarea sămînță.

România propune și astăzi, printr-un fapt la fel de simbolic și de grăitor, pacea. Este încă o dată cînd românii ies înaintea lumii cu pîine și sare.

Pacea este condiția fără de care viața nu poate fi concepută. Înțelepciunea tradițională a poporului român știe că „cine seamănă vînt culege furtună". Gestul semănătorului de roade va învinge gestul semănătorului de vînt.

M. Ungheanu

Acoperit cu aur

Pacea e dreptul meu, singurul meu drept pe care mi-l apăr cu viața, fiindcă Pacea aparține copilului meu și nimeni pe lume nu mă poate duce în ispită cu vorba că fetiței mele îi trebuie altceva decît sănătate, pace, bunăcuviință.

Iubesc Pacea, fiindcă-i iubesc pe ai mei, fiindcă-mi iubesc Țara și, la urma urmelor, mă iubesc și pe mine însumi cu aceeași dragoste cu care m-au înconjurat părinții.

Pacea înseamnă, pentru lumea noastră, a fi plin de dor și miracole.

Pacea e pîinea noastră de dimineață, lumina prînzului și liniștea de cină..

Pacea este, de bună seamă, cuvîntul care în alfabetul nostru se poate acoperi cu aur.

Pacea este averea pe care o împart, din inimă, cu toți oamenii Pămîntului.

Fănuș Neagu

PERMANENȚA IZVOARELOR

Prestigiul creației folclorice

Fără îndoială, vom subscrie cu toată convingerea la fraza în care Adrian Fochi precizează, chiar în **Cuvîntul înainte** la cartea sa, **Estetica oralității** (Ed. „Minerva", 1980) că invită pe cititor să accepte participarea la un dialog științific nou, „pe tema însușirii esențiale a folclorului, oralitatea". (p. 7).

Dar, în pofida acestei trăsături, care subliniază că folclorul se creează și circulă prin CUVÎNT, **spus** sau **cîntat**, în pofida faptului că la începutul constituirii folcloristicii ca știință, filologia, cu care folclorul avea atîtea puncte de contact, era chemată să-i arate „calea sănătoasă" (Ovid Densusianu, **Folklorul. Cum trebuie înțeles**, ed. a II-a, 1937, p. 25), **graiurile și dialectele** au fost puțin invocate și studiate, **cu referire la creația folclorică.**

Nu se are în vedere că graiurile populare reprezintă, în fond, un patrimoniu cultural inestimabil și exprimă, cel mai fidel, creativitatea unei etnii.

Într-o comunitate umană în care comunicarea lingvistică s-a efectuat, secole de-a rîndul, pe cale orală (documentele scrise apar relativ tîrziu, sporadic și nu au ponderea actelor vor-

Valeriu Rusu

Continuare în pag. a 7-a

LITERATURA ŞI VALORILE UMANISTE

Imaginea literaturii române, adică a unui popor care a fost obligat să se apere şi a cunoscut, pe un teritoriu întins, pîrjoliri de războaie, e, în ciuda acestei realităţi, o imagine a păcii, expresia, cu alte cuvinte, a unei spiritualităţi paşnice, rămasă în cadrele ei fundamentale. Acest spirit calm, cultivînd echilibrul şi făcînd din imaginea cumpenii sensul emblematic, e, în cea mai adîncă înfăţişare a lui, spiritul unei naturi cosmice, a unei naturi dezvoltînd cultul vieţii. Însă a fi un spirit al păcii înseamnă, la scriitorul român, a fi pentru valorile civilizaţiei, pentru creaţie, pentru simţul libertăţii umane.

„Inter arma, silent musae" — spuneau anticii şi în acest dicton stă o întreagă realitate a istoriei, împiedicată în atîtea rînduri să înainteze, aşa cum ar fi trebuit, de convulsivele dezastre ale războiului. Atunci cînd istoria românească a fost impinsă să se consume în catastrofic, totuşi scriitorul român a reacţionat de pe poziţia lui tradiţională, elogiind civilizaţia, viaţa, făcînd creaţie cu sentimentul că războaiele reprezintă un accident. E răspunsul unei lumi a armoniei, înfăţişată de Sadoveanu în „Baltagul", în „Creanga de aur", în „Fraţii Jderi", e o afirmaţie a vieţii ca spiritualitate, biruind tragedia halucinaţiei groteşti a unui război nemilos, precum e în „Ultima noapte de desfăşurat în „Balaurul", de Hortensia Papadat-Bengescu, din punctul de vedere al unui dragoste, întîia noapte de război" de Camil Petrescu ; e un exorcism al macabrului, spirit al echilibrului ; e o litanie provocată de catastrofa războiului, depăşind, prin sentimentul că aşteptarea nu e zadarnică, abisul unei clipe negative, precum în poezia Magdei Isanos. Ori de cite ori scriitorul român a fost pus în faţa primejdiei letale, înaintea mecanismului orb care striveşte om, natură, viaţă şi tot ce face din cosmosul uman expresia individualităţii, el a reacţionat aşa cum era în firea lucrurilor să o facă, adică din punctul de vedere al unei naţii paşnice. Ceea ce prezintă, în pagina care urmează, eseurile dedicate unor creaţii literare româneşti unde valorile umane triumfă asupra războiului, nu e decît un fragment semnificativ dintr-o pînză întinsă pe care literatura română afirmă armonia.

Lumea armoniei

Opera lui Mihail Sadoveanu, membru în Consiliul Mondial al Păcii şi distins în 1961 cu Premiul Lenin pentru pace, rămîne, prin cea mai profundă şi inalterabilă parte a ei, expresia unei civilizaţii a gîndului armonic, efigia unui popor paşnic şi a cărui cea mai de seamă dorinţă nu e decît aceea de a fi lăsat să viejuiască în pace. Prozatorul întruchipează, în felul lui, de rapsod antic şi îmbătat de epos, această lume a sintezelor, această coagulare de spirit popular străvechi, venind, din substanţa genuină creatoare de morală, cu o întruchipare a unei formule de viaţă istorică, de regăsit la Eminescu, la G. Călinescu, la Vasile Pârvan şi la Iorga, la Creangă, la Lucian Blaga. Este imaginea unei umanităţi de nobleţe originară, de populaţie de sedentari şi de păstori, incluzînd în realităţile ei omeneşti o formă completă de civilizaţie, stratificată istoriceşte în cadrele iniţiale, durabilă prin puterea ei de a se conserva. Pentru românii, a căror istorie e un lung şir de agresiuni suportate cu bărbăţie însă produse tocmai atunci cînd părea că se dovedeşte un spirit de continuitate organizată, războiul e fenomenul cosmic cel mai brutal, primejduind colectivitatea în esenţa ei de etnie liberă şi independentă. El e de socotit a intra, pentru autohtonii carpatici, în categoria „urîtului", a celui aducător de istorie negativă, producînd retragere, defensivă, reflux. A înfăţişa istoria românească în afara catastrofei umane care este războiul ar fi cu neputinţă de făcut, cîtă vreme o imagine adevărată a lumii acesteia e împînzită de pete uriaşe de sînge. Însă astfel de mişcări grele, de mulţimi aducătoare de moarte, nu sînt înţelese la Dunărea de Jos decît ca o „răutate" a universului, ca un fapt demoniac, căci oamenii aşezaţi ai locului sînt istoriceşte *nu agent al expansiunii ci obiect de război*, totdeodată cu lumea unde, în acord cu natura, stau. Zicem adeseori (şi aceasta este o observaţie adevărată) că românii sînt o populaţie paşnică şi înţelegătoare de univers, trăind în acord cu armoniile lumii naturale unde viejuim ; această certitudine a eticului universal e provenită aci dintr-o lungă experienţă a rezistenţei dinaintea invaziilor şi cînd românii zic „pace" zic „civilizaţie", ei afirmă dreptul la existenţă naţională pe pămînt. Un popor aflat, precum formulase odată cronicarul, „în calea tuturor răotăţilor", nu poate să dezvolte o filosofie a războiului cîtă vreme pentru el războiul e negaţie a principiului vital, înţeles aici nu abstract ci în concreteţea unei drame geografice. Această hieroglifă de realitate istorică românească dă coerenţă operei sadoveniene şi în afara acestui comunicat colectiv către popoare, afirmînd întregimea universului, nu ar fi de înţeles „Creanga de aur" şi „Baltagul", „Nada florilor", „Ţara de dincolo de negură", „Paştele blajinilor" acolo unde *a fi în istorie înseamnă a păstra identitatea de popor liber* ; e o etică a păcii care e de văzut de oriunde am lua-o dintr-o istorie consumată în convulsiuni.

Cine deschide această carte a naturii umanizate, care e opera sadoveniană, e fermecat de îndată de un simţămînt al aşezării oamenilor în cadrele lor ; toate par a fi, şi sînt, acolo aşa cum ar trebui ele să fie. Oamenii se adună în comunităţi viejuitoare în chip obştesc şi gîndesc răzăşeşte cu simţul independenţei faţă de univers, înalţă sate şi le păzesc, reţin tradiţiile şi se exprimă în datini şi în epos, sînt ştiutori ale căilor secrete pe care viejuitoarele se mişcă milenar, au existenţa savantă şi mintea născocitoare, stăpînind fierul şi fiarele lumii, lichidele bolborositoare, legile viei şi ale grădinii ; sînt nişte „ingineri ai sacrului", pentru care lumea nu are mistere căci *universul paşnic e principiul civilizaţiei lor.*

Acest simţ al armoniei dă operei sadoveniene universalitate de esenţă şi trebuie înţeles, din punctul de vedere al umanităţii, ca o soluţie a păcii, a civilizaţiei libere adică, a valorilor vieţii pentru care istoria nu e decît o nesfîrşită resurecţie a spiritului împotriva întunericului.

Artur Silvestri

Flori şi oameni

Cînd, în 1926, Perpessicius publica volumul de versuri **Scut şi targă,** tragedia care-i aureolase pseudonimul cu o retroactivă premoniţie se sfîrşise printr-o mare victorie personală, a cărei semnificaţie are în posteritate noi sensuri. „Cel tăbăcit de suferinţă", învinsul care plătise tribut zeului Marte braţul drept, devenise învingător şi fiecare rînd scris, după îndelungi exerciţii, cu mîna stîngă, era un semn al victoriei şi revanşei în faţa atrocităţilor războiului de oricînd, de pretutindeni.

Volumul încoltise în mintea autorului cu mult înainte, în tranşeele primului război mondial şi se intitula iniţial **Inscripţii pe un scut şi o targă,** carnetul de campanie al combatantului conţinînd, pe lîngă versuri, şi autoportretele acelei perioade, care transmit, şi ele, starea tensională, încleştarea disperată a maxilarelor, demnitatea mîndră cu care pozează morţii. Poeziile „jurnalului" său de război sînt remarcabile pe linia sugestiilor, a simbolurilor de un intelectualism rafinat, a sentimentelor de iubire şi puritate, de pace prin care-şi înviorează adversarul permanent, moartea. Dislocat de sentimentul colectiv — care dăduse o trăire plină de autentic versurilor comilitonului Camil Petrescu, Perpessicius este un intelectual care-şi comunică cel mai ades propriile impresii, dar şi gradarea sentimentelor colectivităţilor condamnate la dispariţie prin război. Lirica lui e o imagine vie, acută a cumplitului atac asupra valorilor civilizaţiei pe care războaiele îl presupun. Între plecarea reală a combatanţilor de pe unul din pontoanele brăilene şi simbolul mitologic al trecerii apelor Styxului, similitudinile urmăresc detaliile impregnate de iminenţa întunericului : „Caron a dat semnalul de dezlegat odgoane / Ci şlepurile toate, desprinse de pontoane / În chei tot mai ezită, în legănări uşoare, / Ca racla peste care, -nainte de-ngropare, / Se azvîrle-n deznădejde o mamă sau o soră / Din sălciile bălţii, din coapsa de vapoară / De-a lungul căror trecem, amurgul se strecoară / În sufletele noastre. Cum stăm pierduţi pe punte / În boarea rece care ne mîngîie pe frunte, / Simţim o adiere de noapte prematură / Genunile lui Dite îşi cască neagra gură / Şi chiparoşi funebri se-nalţă peste ape / Izbind în şlep, talazuri se străduiesc să sape / O groapă-n unda neagră, în timp ce visul cade / Soseşte pe mireasma de flori de la plecare / Ne mină pe cărarea cu veşnice grădine / Spre ţărmul de a pururi al tristei Proserpine" **(Pe Styx).**

Rezonanţă gravă a versurilor, trista melancolie a ritmului poeziilor relevă reacţia sa în faţa dezastrului uman, surprinderea descompunerii sufletului prin violenţă. Pentru Perpessicius, războiul distruge în primul rînd spiritul şi prin el ideea de echilibru şi armonie, funcţiile estetice ale existenţei. De aceea, cuvîntul „viaţa", substituit în poema **Septembrie** prin „suflet", devine simbol funerar : „Plouă peste foile de cort / Şi din ele picură-n tranşee / Înginînd o tristă melopee / Pentru sufletu-mi ce azi e mort // Sufletu-mi e mort şi amintiri / Nu-mpletesc coroană funerară, / Singure şrapnelele presară / pentru el exotici trandafiri".

Acelaşi sentiment, al dezechilibrului care pune în pericol umanitatea şi aspiraţia ei la perfecţiune prin artă, apare foarte pregnant în lirica lui Perpessicius dintr-o perspectivă insolită. Poetul introduce în peisajul cîmpului de luptă acele lucruri care înfrumuseţează, în vremuri normale, viaţa : florile, cosmosul plin de mister şi chemări, iubirea ca formă frenetică de manifestare a vieţii. În versurile sale, abundă floralul stabilindu-se chiar o solidaritate a naturii cu umanul. Războiul înseamnă această ruptură a unui raport de armonie cosmică : „Florile de pe cîmpie le cosesc mitraliere / Şi cu sucurile scurse spală rănile mortale / De eroi căzuţi în ţină ca şi simple efemere / Ce adorm de veci pe-o floare, îngropindu-ne-n petale // Singură, în tot cuprinsul, flora stelelor polare / Înflorind spontan din ghiolul de argint ca dintr-o seră, / Scuturã multiple jerbe şi coroane funerare / Peste flori şi peste oameni seceraţi de mitralieră" **(Flora stelelor polare).**

Poezia de front a lui Perpessicius este transpunerea lirică a unei experienţe unice, trăită continuu la limita dintre viaţă şi moarte. De aceea, ea se înscrie ca un grav şi responsabil memento în tema mai amplă a poeziei care înfierează războiul. Prin **Scut şi targă,** volumul de debut al poetului care forţase destinul, se ivesc primele din virtuţile rare care au împodobit personalitatea lui Perpessicius, acest mare slujitor al muzelor iubitoare de pace.

Lucian Chişu

Desen de Vespasion Lungu

Absurditatea războiului

O dominantă a literaturii noastre de război ni se pare a fi descalificarea morală a instinctelor belicoase, refuzul spectrului absurd al umanităţii reduse la înfruntări biologice fără orizont simbolic. Latent sau expres, această literatură nu mitizează forţa, ci elogiază mintea. Atenţia e canalizată spre om, nu spre senzaţionalul maşinăriei care îl captează spre a-l distruge sau modifica în monstru cu iluzii de supraom sau om de excepţie. De aceea, nu întîmplător, vom întîlni la autorii români o distanţare de factologia spectaculoasă spre a putea lectura clar sensurile pe care aceasta le pune în joc, încadrarea situaţiilor şi destinelor aventuriere în contexte mai largi de percepţie atitudinală, care înlătură riscurile complicităţii afective de primă instanţă. Din aceleaşi motive, predomină recursul la memorial sau experienţă trăită, dar nu documentarul reportericesc ; chiar în cazurile de invenţie artistică, atunci cînd experienţa e simulată, expunerea nu e neutrală, ci asumată pe traiectorii apreciative ; senzaţionalul, cît şi unde e, nu e urmărit doar pentru el însuşi, ci pentru stratul semnificant pe care îl cultivă. Intenţiile descriptive sînt încorsetate de tehnici psiho-socio-analitice sau chiar de simplele comentarii ale unei spiritualităţi robuste şi paşnice. Astfel, acte de bravură şi calităţi precum vitejia, curajul, iscusinţa, sacrificiul, puterea fizică ş.a.m.d. nu apar ca realizări şi virtuţi războinice, ci ca reacţii omeneşti prin care, în situaţii limită, **se apără valorile vieţii,** adică acele valori care, în condiţii de liniste, pot fi afirmate firesc, fără spectacolul unor preţuri atît de mari. Aşadar, fără a fi doar expozitivă sau în căutare de senzaţii tari, fără a se lăsa fascinată de măştile pseudobărbăţiei, literatura noastră are o clară şi evidentă deschidere opţională. Cu diferenţe de la un autor la altul şi de la operă la operă, îşi face mereu prezenţa, dincolo de anecdotică, un discret interes pentru localizarea magmelor ce secretă iraţionalul în lume şi om.

Probabil cea mai reuşită altoire a procedurilor analitice pe filoanele prozei valorilor umane rămîne, în literatura noastră, **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război.** G. Călinescu precizează că cea de-a doua parte a romanului lui Camil Petrescu „constituie tot ce s-a scris mai subtil, mai frumos despre război în literatura noastră şi ar sta cu merit alături de pagini străine strălucite. Căci **n-avem de-a face cu un reportaj despre război, ci cu o viziune personală a lui,** cu un spectacol straniu, apocaliptic, de un tragic grotesc, asemănător cu tablourile primitivilor, narative, hilare, grave" (subl. n.). De altfel, romanul nu are o structură duală, aşa cum s-a tot repetat. Încercările de a vedea în prima parte doar istoria unei iubiri, piperată cu lecţii de filosofie tinute, în intimitate, unei femei, a reţine doar germinaţia geloziei lui Ştefan Gheorghidiu înseamnă prea puţin. Este, aici, mai mult radiografia indeletnicirilor şi reacţiilor unei lumi asupra căreia planează apropiatul război. Constatarea este evidentă, desigur, prin efectele semantice, contextuale ce se suprapun dinspre partea a doua a romanului, în care preponderentă este experienţa de front. Romanul urmează, de fapt, fenomenologia ieşirii lui Ştefan Gheorghidiu din convenţionalitatea practicată de sine şi de ceilalţi, experienţa unei luciditãţi ce ricoşează în atingere cu mediul, găsind, totuşi, în final, şi nemărturisite puncte de comunicare. Mişcările de idei, situaţii, pasiuni, obsesii, interogaţii, deznădejdi şi furii sînt tensionate prin atragerea lor pe orbite adaptative opuse şi conflictuale. Pe de o parte, sînt reacţii şi fapte claustrate în serie biologică, presată de urgenţele proteice ale instinctului de autoconservare : pierderea în imediatitatea profitabilă, calculul meschin, asumarea exclusiv verbală a treburilor publice, manipularea conjuncturii, ascunderea intenţiilor egoiste sub masca cuvintelor oneste ş.a. — aşa cum face Nae Gheorghidiu. E categoria care, în timp de război, profită de bulversarea valorilor umanităţii, care dezumanizează. După o discuţie cu înaltul slujbaş Vasile Marinescu, Ştefan Gheorghidiu mărturiseşte ca pentru sine : „A fost pentru mine un nou prilej de nedumerire şi reflecţiune. Mi s-a părut izbitor contrastul dintre încrederea senină cu care acest om privea destinele comunităţii (viitorul apropiat al ţării nu-i da nici o umbră de îngrijorare, îndulgenţa lui pentru greşelile împotriva statului era foarte mare şi nici o măsură de prevedere nu i se părea necesară, deşi era un om politic şi ar fi trebuit să aibă simţul răspunderii), şi faptul că era, cu toate acestea continuu neliniştit de soarta afacerilor lui personale, bănuind pe oricine, neîncrezindu-se în abstracţii şi numărind pe degete, de două ori de fiecare dată, îngrijorat de orice posibilitate de eşec, gata, ca o fiară, să reprime, fără cruţare, orice ameninţare cît de vagă". Propria-i nevastă, dedată cu pasiune clipei, îi cere, la plecarea pe front, certitudini testamentare, şi lung e chinul lui Ştefan pînă se poate salva din această iubire fără orizont şi poate gîndi : „tot armamentul ei cuceritor e parcă demodat şi nefolositor, ca acele transee puerile din munţii graniţei". Apropierea iubitei de micimea morală şi diformităţile sufleteşti ale acelor medii burgheze care nu văd nimic dincolo de interesul egoist, are tîlcul ei. Dincolo de temperament şi/sau caracter, e vorba de aceleaşi reacţii ce populează secvenţele istorice tulburi, instabile, relaţia nefiind, desigur, una de cauzare mecanică, ci de consonanţă între angrenajul adaptativ şi mediul istoric imediat.

Ştefan Gheorghidiu experimentează sentimente de ordin superior. Evoluţia lui este similară monadei leibniziene : de la stări intuitive şi confuze spre o cunoaştere ce-şi sporeşte intelectualizarea, se leapădă de compromis şi are precizie în diagnosticare. Plecînd pe front, deşi îl putea ocoli, dintr-un acut simţ al demnităţii (alţii să nu aibă acest ascendent asupra sa) şi un latent sentiment de solidaritate şi obligaţie (nu poate lipsi de la această lecţie din istoria ţării), capătă nostalgia fericirii firesti în mijlocul peisajului montan, printre ţărani ce-şi continuă munca în pauzele luptelor ; deşi cu etaloane neindulgente în discuţii, are afecţiune pentru „batalionul nostru de oameni cumsecade şi necăjiţi", în care ofiţerii „păreau mai curînd nişte dascăli provinciali cu ticuri şi nevoi", iar căpitanul Dimiu ordonă : „Acum staţi jos aci pe iarbă, să vă dictez ordinul de luptă". Naivităţi şi iluzii i se năruie sub tir de mitraliere şi obuze. Rosturile gesturilor omeneşti sînt dislocate : de ce e nevoie de bagaje, cînd scapă doar cine are zile ?, de ce să mai scrii celor dragi care sînt în altă lume ? ; de ce salutul „Să trăiţi !", cînd te întrebi „cum o să trăiesc diseară prin focuri de infanterie, prin lupte de baionetă, prin sute de explozii de obuze ?" Este, desigur, mîndria de a fi printre primii care intră în Ardeal. Are curaj, deşi nu e lipsit de preaomeneştile temeri ale sfîrşitului : „De vreme ce tu tot mori, e ciudat, dar preferi să fie cînd ataci şi nu cînd fugi. Cred că senzaţia aceasta împacă un sentiment fundamental : atacînd, îţi alegi tu, parcă, moartea ; urmărit de altul şi ajuns din urmă, moartea ţi-e impusă. Eşti în clipa morţii, în întîiul caz, un sinucigaş, în al doilea un ucis, şi încerci toate sentimentele celui asasinat". Ştefan Gheorghidiu devine tot mai ataşat de cei mulţi care sînt carne de tun, trec prin focuri de baraj, învingîndu-şi frica, pentru că ştiu de ce o fac — faptă care face pe un prusac să constate : „Nu te bate în duel cu unul care nu ştie să se bată, că e periculos... Pot să spun, domnule, că dacă dumneavoastră aţi fi ştiut să faceţi război, nu mai eram eu azi aci, ţinîndu-mi matele în braţe. [...] Nu se trece, domnule, niciodată, printr-un foc de baraj".

Camil Petrescu restituie luptelor forţa de sugestie care le înscrie în seria absurdului biologic ; această calitate romanescă este dublată de stratul criticii sociale. Sînt aspecte trecute uşor cu vederea, în măsura în care se caută în **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** doar povestea de dragoste. O relecturare a romanului prin prisma publicisticii autorului ar putea dezvălui aspecte şi opţiuni încă tratate ca secundare. E de ajuns, de pildă, să reţinem, că, după întoarcerea din prizonierat, în luptă cu sărăcia, Camil Petrescu notează : „Atunci... am înţeles toată comedia ipocrită... şi în acelaşi timp toată cruzimea cumsecade a ordinii burgheze, căreia, deşi îi satisfăcusem toate comandamentele morale... mă nedreptăţea cu pretenţie de justiţie, totuşi. Nu e tolerat de ea decît cel ce i se aserveşte" **(Teze şi antiteze,** p. 401). Vorbind, într-un articol de presă, despre înţelesurile patriotismului, Camil Petrescu notează : „că **Faust** al lui Goethe a contribuit la renumele german mai mult şi mai etern decît zece bătălii cîştigate. Că din gloria de odinioară a Spaniei a rămas **Don Quijote** a chimistului Cervantes... Că în cumpăna civilizaţiei, capodoperele elene cîntăresc mai mult decît vitejia incontestabilă a hunilor" **(Publicistică,** vol. I, p. 77). Nu altfel gîndeşte Ştefan Gheorghidiu.

Vasile Macoviciuc

Harta roşie a suferinţei

...Să citeşti „Balaurul" Hortensiei Papadat-Bengescu şi să te gîndeşti la Monumentul eroilor sanitari din piaţa Operei... Trenul cu răniţi trăgînd în miez de noapte, în ceaţă, în frig, la peronul gării din oraşul F... şi deşertîndu-şi suferinţa umană în pragul spitalului de campanie. În vagoane : paturi, tărgi, locaşuri improvizate din paie ude ; tot omul cu rănile lui, aşa cum întîmplarea armelor l-a ales, focul şi fierul dîndu-şi mîna în încleştarea oarbă cu fiinţa. Pe lîngă elementele lumii, cele patru, Hortensia Papadat-Bengescu ne spune că mai este unul : „Laura făcea o mică socoteală : natura are elementele ei, nediscutate, de nimicire şi prefacere. Apa, focul, cutremurul, furtuna. Către ele omul nu poate decît încerca să se orienteze, să le ocolească, să răzbată. I se părea acum că natura **umană** are şi ea o forţă elementară specifică : **Singele !"**

Valul sîngelui, înspumat în fiecare individ în parte, subţiat sau îngroşat — după o măsură întrînsecă — oprit în pragul spitalului, între viaţă şi moarte — şi aceşti neobosiţi sanitari veghind zi şi noapte, pansînd, curăţind, ocrotind, încercînd din răsputeri să menţină „forţa elementară specifică" în trup, în vasul fiinţei ! Războiul este, de cînd lumea, o tulburare a ordinii elementare, un amestec sălbatic al pămîntului cu apa, cu focul şi cu aerul, o stare de dezordine. Echivalentul în regnul omenesc : răni, răni de tot felul, nici una asemănătoare cu alta, fiecare în parte o pecete unică pusă pe trup, o poartă de ieşire a sîngelui, de scurgere a vieţii din materia organică. „Balaurul" — trenul cu răniţi — se umple şi se deşartă iarăşi şi iarăşi : Laura, eroina principală a romanului, îl priveşte de fiecare dată „zidită în spaimă" imaginîndu-şi nu numai ce poartă în sine, nu numai ce „noutăţi" inventează frontul în domeniul sfîrtecării trupului omenesc — dar mereu cu aceeaşi îndirjire de a reda viaţa. Balaurul este războiul însuşi în fiinţa haotică a căruia Laura este prinsă ea însăşi ca punct gînditor, ca principiu al ordinii cosmice. Calmă, liniştită în virtejul cele mai tulburate ape, mereu înconjurată de sticluţele ei cu medicamente şi de bandaje sterile, cearşafuri curate, coşuri cu piine, samovare cu ceai, zîmbind adesea acolo unde feţele oamenilor se crispează de durere, alergînd ca un fulg de la pat la pat, de la targă la targă, intrînd fără teamă ori repulsie în imperiul sîngelui răzvrătit împotriva trupului ce-l poartă, Laura este ca un memento al femininului eroic pe harta roşie a războiului, ca un laur al victoriei viitoare rezistînd în aparenţa dezastrului şi izbucnind monumental, ca o cununã ori ca o singură ramură boltită protector deasupra vieţii, din întuneric spre lumină. „Balaurul" nu poate contamina acest nod de energie umană pentru că, principial, se separă de ea ; balaurul se va topi ori va fi obligat să se retragă, ori nu va mai exista pur şi simplu — din trupul lui ce se întinde tentacular stringînd ca într-o plasă cu ochiuri dese domeniul viului — din acest trup uscat şi nefolositor va creşte fapta Laurei. Ea o consemnează ca pe un mesaj pentru memoria colectivă spunîndu-ne, în fond, că memoria, ţinerea în atenţia conştiinţei, este esenţială pentru păstrarea ordinei elementelor. Pacea, ca efect social şi cosmic al acestei ordini, are nevoie de monumente, de stîlpi luminoşi ce trec prin timp ducînd cu ei amintirea...

Să priveşti Monumentul eroilor sanitari din piaţa Operei, să simţi dedesubt încordările unui alt tren care duce viaţa dintr-o parte în alta a marelui oraş, să cobori treptele spre metrou — acesta este trenul de sub monument — şi să-ţi aduci aminte de „Balaurul" Hortensiei Papadat-Bengescu... O frunză de laur îţi va arăta drumul, un personaj cu numele Laura te va duce de mînă prin ororile primului război mondial. Vocea sîngelui este, în fond, vocea raţiunii, valul mondial al sîngelui — această „forţă elementară specifică" a naturii umane — poate şi trebuie ţinut în împletitura socială, în plasa viului omenesc ce ţese planeta. Vocea raţiunii, sprijinită pe memoria activă a faptelor, ne spune că balaurul stă sub puterea şi ascultarea faptei omeneşti.

Nicolae Georgescu

MIHAI EMINESCU

„Pacea este condiţia de-a dispune de puterile noastre fizice şi intelectuale."

●

„Pacea nu poate fi înlocuită. O societate care nu slujeşte principiul păcii este o fantasmagorie care va dura mai mult sau mai puţin, dar se va preface în scrum la suflarea rece realităţi."

●

„Pacea trebuie slujită cu inima, nu vorbită cu gura."

●

„Niciodată o vorbă nu poate înlocui o realitate. Pacea trebuie să fie un gest concret."

LUCIAN BLAGA

„Toţi creatorii de cultură şi civilizaţie care au luciditatea deplină a chemării lor sînt iubitori de pace, căci pacea este suprema condiţie a creaţiei."

●

„Stihuitorii de astăzi pot cînta pacea numai din fierbinte, incandescentă dorinţă, şi ca o izbîndă a zilei de mîine".

●

„Aş dori să vină o zi în care rachetele, în loc de a purta virtual spectrul morţii peste mări şi continente, să apuce mai degrabă pe drumuri de azur ca vestitoare ale geniului uman."

VASILE PÂRVAN

„Popoarele modelate de pămîntul pe care prind rădăcini se supun legilor lui. Şi nu va fi putere pe lume să le împiedice a tinde mereu să împlinească, veac după veac şi mileniu după mileniu, poruncile legilor pămîntului lor. Nici o suferinţă, nici o jertfă, nici o ameninţare nu le va spăimînta".

●

...„oamenii cei mulţi nu-s lăsaţi pe lume numai ca să-şi iubească ţara ; ei trebuie să aibă pace. Adevărata libertate e numai un mijloc pentru pace."

Elena Greculesii : „Flori din grădina Patriei"

Metaforele păcii

Existenţa meteorică a Magdei Isanos, în care depistăm nu puţine similitudini cu destinul labisian, poartă aureola unui sacrificiu moral de excepţie, poeta a iubit pînă la mistuire lucrurile, oamenii, viaţa convertindu-şi lirismul într-un document „hemografic" de o indiscutabilă forţă emoţională. Chiar dacă universul afectiv poartă uneori amprenta neliniştii venite din conştiinţa propriei maladii incurabile, versurile acestei poete „cu suflet de lumină" glorifică neîntrerupt iubirea şi energiile vitaliste în poeme pline de elan existenţial : „Voi scrie despre-acea necruţătoare/ bucurie de a fi tînăr sub soare / cu fruntea lîngă cer voi scrie despre viaţă". Există în lirica Magdei Isanos o confruntare plină de tensiune între viaţă şi moarte rezolvată întotdeauna în favoarea vieţii, elanul fiinţialist se opune principiului distrugător, frumuseţea şi binele avînd mereu puterea de a învinge forţele stihiale, de altfel autoarea investeşte verbul poetic cu funcţii taumaturgice („Aş vrea acest poem să-l ridic ca un val / s-acopăr cu el partea neagră din lume"). Lirica poetei, în care pulsează fierbinte năzuinţa morală spre puritate şi armonie, devine cu timpul o lirică angajată, expresia unei conştiinţe civice mature şi responsabile. Magda Isanos şi-a transformat metafora într-un lucid act de acuzare a războiului denunţînd prin forţa verbului poetic ororile holocaustului : „Am văzut şi eu oameni plecînd / la război / Erau tineri ţărani, jumătate goi. / În vagoane de marfă cîntînd / cîntece monotone şi triste. Plecau / Erau atît de mulţi, că-ntunecau / zarea zilei de vară. „Poemele antirăzboinice sînt străbătute de un vibrant sentiment al solidarităţii umane, sînt creaţii izvorîte dintr-un suflet de luptătoare pe frontul adevărului şi-al libertăţii ; propensiunea spre armonie şi lumină morală, vizibilă în toată creaţia poetei, capătă în lirica angajată sonoritatea unui apel umanitar împotriva forţelor oarbe ale nedreptăţii şi crimei. Numeroase sînt scenele sugestive care configurează prin expresia poetică o lume pîndită de pericolul războiului, e un lirism al durerii colective în care elementul biografic se converteşte în simbol : „Mama a trecut printre plumbi. / Ducînd la sîn ceva nevăzut. / Peste riul albastru mama printre plumbi a trecut". Amenînţarea surdă a dezastrului capătă expresie lirică în scenarii tulburătoare prin simplitatea detaliilor : „Serile, mă gîndesc la oamenii / care se întorc în casele sărace / S-aşează-n jurul mesei. / şi vorbesc despre pace / şi despre război." Forţa emoţională a poeziei scrise de Magda Isanos vine cu siguranţă din sinceritatea rostirii („pentru pace mă rog, pentru lucruri uitate / şi pentru oameni din singurătate") metafora limpede şi comunicarea directă, lipsită de încărcături retorice, nasc un mesaj liric profund, memorabil prin combustia afectivă a expresiei. Universul poetic stă neîntrerupt sub semnul iubirii de oameni, căldura feminină colaborează cu atitudinea eroică şi spiritul de sacrificiu pentru triumful binelui, autoarea aude „inima omenirii întregi cum bate" oferindu-ne o lirică generoasă în care vibrează sentimentul solidarităţii umane : „Oriunde e patria mea. / Pe cărarea ecuatorului / am trecut desculţă, cîntîndu-vă, / din cinci continente chemîndu-vă / Din munţii lumii / strigîndu-vă". Mărturisirile poetei ne impresionează prin gestul spontan de solidarizare cu toţi semenii, prin forţa agitatorică a verbului sincer plin de căldură umană : „Oameni, porniţi ! / După pilda şuvoaielor revărsate, / porniţi !" Într-o perioadă în care nedreptatea şi absurdul războiului se împotriveau rosturilor vieţii, poeta apăra cu arma cuvîntului idealul de libertate : „Vrei peste singe-n casă să păşeşti / să-mpărţim prinzul sărac / să vorbim despre noul veac / al dragostei dintre oameni ?" Ceea ce caracterizează poezia de rezistenţă a Magdei Isanos e optimismul ei funciar, încrederea în salvarea omenirii printr-o victorie universală a binelui : „Aştept anul unu / Anul păcii între popoare / Ale istoriei mari abatoare / vor fi sfărîmate." Tînăra scriitoare s-a identificat pînă la sacrificiu cu idealul social al vremii sale ataşîndu-se frontului de intelectuali progresişti, participînd cu toată fiinţa la evenimentele istoriei prin care trecea ţara în acele ceasuri de grea cumpănă. În acest sens creaţia autoarei exprimă mai mult decît o poetică existenţială, ea are forţa unui mesaj ideologic, fiind, la fel ca în cazul lui Labiş, produsul unei biografii cu valoare de destin. Poemele sale păstrează vie flacăra unei conştiinţe care s-a dăruit lumii cu o nobilă generozitate : „Zburaţi cîntece, zburaţi departe / scuturaţi-vă de pămînt şi de moarte. / şi preamăriţi natura în care încă / e liniste şi-nţelepciune-adîncă".

Alexandru Horia

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI — EROU AL PĂCII

UN EVENIMENT AL ISTORIEI

Istoric de meserie, aud, citesc, spun de atitea ori „A fost un eveniment istoric" ; întotdeauna verbul e la trecut : a fost. A trebuit de fiecare dată să se scurgă timp pentru ca un eveniment să capete atributul de „istoric" : numai în perspectiva anilor, deceniilor, secolelor, el a căpătat dimensiunile care îi fixează un loc în memoria umanității, adică în istorie. Acum spunem cu toții despre referendumul de mîine ; va fi un eveniment istoric. Înainte ca el să fi avut loc, știm, de pe acum, că el va intra întru marile și nobilele fapte ce împodobesc marea carte a istoriei românești. Și cum să nu fie un eveniment istoric ? Planeta noastră trăiește în umbra ogivelor nucleare. În competiția, istovitoare de atîta muncă și atîția bani, a înarmărilor, obiectivul de atins este acea „capacitate reciprocă de distrugere" (Mutual Assured Destruction), ale cărei inițiale în limba engleză sună, printr-o ironică întîmplare „mad", adică „nebun". Securitate prin posibilitatea anihilării reciproce ! Într-adevăr, o nebunie. Și ca și cum planeta noastră nu mai este încăpătoare pentru rachetele de tot felul, cursa înarmărilor este pe punctul de a se muta în spațiul cosmic. Sînt luate în considerație lasere cu raze X, și alte dispozitive care să facă din cerul instelat o boltă a morții. În această lume, România, prin glasul președintelui ei, Nicolae Ceaușescu, îndreaptă un apel la rațiune : să nu mai discutăm despre dezarmare, înarmîndu-ne, ci să trecem de la vorbe la fapte și iată, noi românii, oferim un exemplu : reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, chemînd pe toți să se întreacă în această cursă a păcii.

Inițiativa noastră pornește din cugetarea adîncă și responsabilă a președintelui Nicolae Ceaușescu, pătruns permanent de grija pentru pacea și independența poporului român, pentru pacea și independența popoarelor lumii. Președintele nostru s-a identificat cu aspirațiile cele mai profunde ale omului și ale omenirii : libertate, securitate, pace. În slujba lor, și-a pus întreaga sa activitate, în care marile însușiri personale se racordează unei tradiții istorice de vechime multimilenară.

Istoria poporului român este istoria unui popor dedicat păcii. Acum 2 500 de ani, cînd strămoșii noștri geto-daci au intrat, prin opera lui Herodot, sub reflectorul istoriei, ei luaseră hotărîrea, care l-a surprins pe „părintele istoriei", de a rezista unui puternic cuceritor, împăratul persan Darius I. Fapta lor a căpătat o semnificație emblematică : nu am purtat războaie de cucerire, nu am rîvnit bunurile nimănui, dar ne-am apărat de fiecare dată cu o strășnicie care i-a înfricoșat pe invadatori (Baiazid, înfrînt la Rovine, a trecut Dunărea înapoi „fără vad") și i-a uimit pe contemporani.

Marele nostru istoric, Nicolae Iorga, a relevat, prin analiza lexicului limbii române, firea pașnică a poporului român. În conferința lui «„Războiul" și „pacea" în sufletul poporului românesc» inclusă în acele admirabile «Sfaturi pe întuneric», el observa : „E foarte interesant pentru blîndețea sufletească a poporului nostru că din **contra**, latin pe care noi nu l-am pierdut, s-a făcut acel **către**, care înseamnă nu pornire **inimică** asupra cuiva, ci îndreptare prietenească spre dînsul". Iată cuprins într-un singur cuvînt o întreagă filosofie de viață : nu am fost contra nimănui, de nu a vrut să ne robească sau să ne răpească vatra strămoșească, ci ne-am îndreptat către toți cu gîndul curat al înțelegerii și conlucrării.

În acea scriere capitală pentru gîndirea românească în evul mediu care sînt «Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie» citim acest îndemn : „să nu iubiți războaiele și războaiele", tîșnit din lunga experiență a unui popor care, dornic să muncească și să înfăptuiască tot ceea ce marile sale talente îi îngăduiau, s-a văzut silit să lase plugul, mistria sau pana pentru a lua paloșul și arcul spre a-și apăra pămîntul și libertatea. În lupte, în bejenii, în cesuri de răstrițe, nicicînd gîndul la creație nu ne-a părăsit. Am așteptat mereu ca urgiile invaziilor să se potolească pentru a ridica din scrum și ruine, iarăși și iarăși, ceea ce fusese ruinat și pornind-o de la capăt să înălțăm mai bine și mai frumos ceea ce fusese spulberat. Am auzit de atîtea ori întrebarea : de ce noi, românii, n-am înălțat, ca în Apus, orgolioase catedrale sau palate de poveste, ci ne-am mulțumit cu un Voronet sau cu o Mogoșoaie ? N-am avut geniul creator al apusenilor ? Răspunsul l-a dat tot un apusean : marele medievist francez Ferdinand Lot. Ceea ce se uita prea adesea în Occident este că marea civilizație medievală și renascentistă a acelei părți a continentului a înflorit prin sacrificiul celor care în est, au îndurat șocul migrațiilor și năvălirilor. Și între ei, noi, românii, am izbutit marea performanță de a ne păstra, singuri în Europa de sud-est, ajunsă sub dominația otomană, instituțiile noastre politice, administrative, militare, silind super-puterea care era Poarta otomană să ne recunoască în scris statutul de autonomie.

Grație conservării identității noastre politice, prin continuitatea statului în condițiile recunoașterii statutului de autonomie, societatea românească a putut să-și manifeste, atît cît au iertat vicisitudinile istoriei, capacitățile sale de creație. Atacați sau cu teritoriul național transformat în cîmp de bătălie între marile puteri vecine, românii au înțeles mai bine ca oricine, că pacea și creația sînt indisolubil legate. Miron Costin a spus-o în cuvinte memorabile : „Fost-au gîndul mieu, iubite cititoriule, să fac letopisețul țării noastre Moldovei din descălecatul ei cel dintîi, carele au fostu de Traian împăratul și urdzisăm și începătura letopisețului. Ce sosiră asupra noastră cumplite acestea vremi de acmu, de nu stăm de scrisori, ce de grîji și de suspinuri. Și la acest fel de scrisoare gîndu slobod și fără valuri trebuiește. Iacă noi prăvim cumplite vremi și cumpănă mare pămîntului nostru și noauă". Românii au rîvnit după acel timp de pace care să lase gîndul „slobod și fără valuri", pentru a se înălța spre culmile creației. Dar dacă acest timp nu a existat, ei nu au abandonat creația, ci așa precum Miron Costin, în imposibilitatea de a realiza proiectul grandios ce și-l propusese, a scris letopisețul său, tot astfel și ei au biruit urgiile vremilor, prin creații, care, în modestia lor, închid comori de talent. Îndrăznesc să spun că — ținînd seama de condițiile realizării lor — în pictura de la Sucevița sau în foișorul de la Hurez, este mai mult merit artistic, date fiind împrejurările în care au fost create, decît în marile catedrale ale Apusului, înălțate fără primejdia de a vedea risipit într-o clipă ceea ce fusese zidit cu atîta trudă.

În fața vitregei istorii, noi nu am boicotat-o, așa cum s-a afirmat, ci am învins-o. Și fiecare victorie ne-a atașat mai puternic de idealul păcii, a unei păci în demnitate și securitate.

Cînd în 1918 prin Marea Unire, am văzut împlinindu-se visul scump al statului național, strădania noastră a fost de a-i asigura suveranitatea și integritatea, în condițiile unei păci durabile. Acțiunile diplomației românești din întreaga perioadă interbelică au fost călăuzite în întregime de aceste obiective și, între oameni de stat și diplomați români ai acelei perioade, Nicolae Titulescu a exprimat, în formule memorabile, simțămintele poporului său : „Bunul cel mai prețios al unei țări — spunea el la 9 mai 1936 — este pacea prelungită, care singură îngăduie unei națiuni să-și găsească drumul, care singură îngăduie să se aducă civilizației generale binefacerile creatoare ale geniului național. Acest bun, România încă nu l-a avut. În timpul perioadei de pace care a precedat marele război, România n-a cunoscut dreptatea. În timpul perioadei de dreptate, care a urmat după războiul cel mare, România n-a cunoscut pacea. Căci nu poate fi numită pace o stare de lucruri în care în orice clipă se poate vorbi de mutilarea țărilor sub simpla condiție de a da asigurarea că nu se va proceda la aceasta decît pe căi pacifice".

Există, așadar, în istoria poporului român o tradiție a păcii și acestei tradiții i se integrează inițiativele președintelui Nicolae Ceaușescu. Grijă pentru pacea și securitatea României, ca și pentru pacea și securitatea tuturor statelor și popoarelor lumii — iată ce caracterizează întreaga gîndire politică a președintelui nostru. Omenirea se află la răscruce: va continua să meargă pe drumul înarmărilor, al inventării unor noi mijloace de distrugere și va sfîrși astfel în catastrofă sau va înțelege că numai dezarmarea, în primul rînd nucleară, poate crea premiza pentru o eră de pace și prosperitate ? Aflăm în fiecare zi de metode noi de purtare a războiului geofizic sub cele două forme ale sale, războiul meteorologic și războiul ecologic, (modificarea temperaturii unei anumite zone a Pămîntului, distrugerea stratului de ozon în anumite regiuni, producerea întunericului artificial, prin efectul Daser, blocarea cursurilor de apă, etc.). Nu, toate acestea nu sînt de domeniul lui science fiction, ci de acela al unei realități apropiate și teribile.

Președintele Nicolae Ceaușescu cheamă lucid și curajos să se treacă de la vorbe la fapte. Hotărîrea de a reduce cu 5 la sută armamentele, efectivele și cheltuielile militare este un pas responsabil în direcția cea bună. Nu numai războaiele își au eroii lor, ci și pacea. Cine are curajul să-și afirme voința de pace și să se opună forțelor războiului și ale dominației prin forță este un erou al păcii, și președintele nostru dovedește zilnic prin gîndul și fapta sa, că este un astfel de erou, un erou plămădit de întreaga noastră istorie.

Florin Constantiniu

ÎNALTĂ PREȚUIRE

„Am spus de multe ori și aș dori să subliniez, încă o dată, cu satisfacție : atribuirea Medaliei de aur a păcii «Fr. Joliot Curie» președintelui Nicolae Ceaușescu reprezintă o nouă recunoaștere a marelui rol pe care România socialistă îl îndeplinește în cadrul luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru independență națională, pentru dreptate, pentru progres social. Este, în același timp, o strălucită recunoaștere pe plan internațional a rolului personal remarcabil al președintelui Nicolae Ceaușescu în promovarea acestor mari cauze ale omenirii. Făcînd o trecere în revistă a marilor probleme care confruntă astăzi lumea, putem afirma că România exercită un rol deosebit de pozitiv în realizarea înțelegerii și conlucrării între state. Iată de ce, atribuirea acestei medalii de aur președintelui Nicolae Ceaușescu trebuie privită ca un act ce emană de la popoarele lumii, din partea tuturor popoarelor lumii, în semn de înaltă apreciere a politicii de pace a României, a președintelui Nicolae Ceaușescu".

ROMESH CHANDRA
președintele Consiliului Mondial al Păcii

„Conferirea titlului de cetățean de onoare și a «Caravelei de argint» — simbol al curajului și spiritului întreprinzător al populației orașului Bari — are o semnificație deosebită. Sîntem extrem de sensibili față de principiile de colaborare și securitate internațională, în a căror realizare dumneavoastră, domnule președinte Ceaușescu, sînteți statornic angajat. Împărtășim, de asemenea, apelul dumneavoastră vibrant, potrivit căruia cuceririle științei și tehnicii să fie utilizate pentru asigurarea progresului și bunăstării tuturor popoarelor".

Prof. dr. ARTURO MASTROROCCO
prim vice-primar al orașului Bari, membru al secretariatului Comitetului provincial al Partidului Socialist Italian

„Am manifestat întotdeauna un mare respect față de inițiativele pe care România, președintele Nicolae Ceaușescu le-au promovat și le promovează în sfera dezarmării. Ca și alte țări, îndeosebi țări nealiniate, România a lansat și susținut inițiative deosebit de constructive în domeniul creării unei lumi fără arme și fără războaie. Sînt convins că aceste inițiative ale României, larg apreciate, se vor afirma tot mai mult în viața internațională".

SEAN MCBRIDE
laureat al Premiului Nobel pentru Pace

„Premiul «Telamone» pentru pace se atribuie președintelui Nicolae Ceaușescu — om de stat, politician clarvăzător — care a contribuit, prin activitatea sa înțeleaptă și permanentă, la promovarea de către România a unor importante inițiative de pace și pentru întărirea cooperării și solidarității între popoare".

Din motivarea juriului care a atribuit premiul „Telamone", Agrigento (Italia)

„Cînd vi s-a decernat premiul «Simba» pentru pace, aici, în frumoasa Capitală a României prietene, alegerea a fost nu numai o unanimă recunoaștere a rolului dumneavoastră de deosebit luptător pentru triumful cauzei păcii și destinderii, pentru dezarmare, dar și un act politic, de certitudine că, prin acțiunile și chemările dumneavoastră la rațiune, la o politică inspirată de cele mai nobile idealuri, veți face să renască razele speranței pe cerul întunecat al vieții internaționale".

ANTONIO ACONE
președintele Academiei Simba, director al revistei „Corriere Africano"

PENTRU O LUME FĂRĂ ARME, FĂRĂ RĂZBOAIE

România socialistă este o țară a muncii și a păcii. Întregul popor, sub conducerea încercată a Partidului Comunist Român, în frunte cu secretarul său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este angajat într-un amplu efort de edificare e vieții noi, de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism. Acest gigantic efort creator se poate realiza în condiții optime numai într-un climat de pace și securitate, singurul capabil să permită mobilizarea tuturor forțelor și energiilor națiunii în vederea realizării marilor programe de dezvoltare economico-socială a țării.

În acest sfîrșit de an, țara cunoaște o impresionantă efervescență politică, generată de hotărîrile luate de înalte foruri ale partidului și statului privind mobilizarea la ample acțiuni menite să determine trecerea la înfăptuirea dezarmării, consolidarea cursului spre destindere și securitate internațională, salvgardarea păcii în lume. Această impresionantă activitate se desfășoară sub înrîurirea marilor idei cuprinse în cuvîntarea rostită de președintele Nicolae Ceaușescu în fața Sesiunii Marii Adunări Naționale, document de o însemnătate deosebită pe plan intern și internațional.

O viziune științifică, realistă, clarvăzătoare stă la baza întregii concepții și călăuzește întreaga activitate pe care președintele Nicolae Ceaușescu, România socialistă le promovează în viața internațională. Afirmîndu-se pe plan mondial prin spirit constructiv și profund umanism, prin dinamism și principialitate, politica externă a României socialiste se caracterizează prin însuși țelul său fundamental : crearea unor condiții internaționale care să favorizeze dezvoltarea multilaterală pe plan intern și care, în contextul general al lumii contemporane, să-și găsească locul firesc în procesele înnoitoare de afirmare a socialismului, progresului, păcii și democrației.

Este meritul istoric al partidului nostru, personal al secretarului său general, de a fi așezat întreaga orientare pe plan internațional a țării noastre pe temeiul analizei și concluziilor riguros fundamentate științific asupra evoluțiilor de o bogăție și complexitate fără precedent, nu o dată contradictorii, ce au loc în lumea de azi, de a da o interpretare justă realităților lumii noastre, de a asigura afirmarea plenară a interdependenței organice dintre interesele fundamentale ale poporului român și aspirațiile de pace, bunăstare și progres ale tuturor statelor și popoarelor lumii. Analiza cuprinzătoare, pătrunsă de realism și luciditate politică asupra realităților lumii contemporane cuprinse în cuvîntarea președintelui Nicolae Ceaușescu la sesiunea Marii Adunări Naționale remarcă încă o dată caracterul imperios necesar al întreprinderii unor acțiuni constante pentru afirmarea tot mai puternică și unirea forțelor care acționează în direcția destinderii, a dezarmării și păcii, avertizează asupra pericolului fără precedent pe care îl reprezintă continuarea competiției înarmărilor, îndeosebi nucleare. În acest context de o importanță deosebită pentru trecerea la un proces real de dezarmare se situează inițiativa României privind reducerea unilaterală de către România, încă din acest an, cu 5 la sută a efectivelor, armamentelor și cheltuielilor militare, acțiune asupra căreia cetățenii țării sînt chemați să se pronunțe în cadrul referendumului de la 23 noiembrie, printr-un DA unanim rostit în favoarea păcii și a vieții, a unei lumi fără arme și fără războaie.

Înfăptuirea dezideratului vital al omenirii — crearea unei lumi fără arme și fără războaie — constituie o preocupare de prim ordin pentru România și președintele Nicolae Ceaușescu. În concepția șefului statului român, obiectivul dezarmării și, în primul rînd, al dezarmării nucleare reprezintă una din problemele fundamentale ale vieții politice internaționale, mai mult, o prioritate a priorităților, întrucît de soluționarea ei depinde însuși viitorul civilizației pe planeta noastră. Apreciind că perpetuarea cursei înarmărilor, menținerea de trupe și baze militare pe teritorii străine sînt în flagrantă contradicție cu o politică reală de destindere, cu dezvoltarea unor relații sănătoase între state, bazate pe încredere, țara noastră a consacrat și consacră eforturi intense pentru a se ajunge la inițierea unor măsuri efective de dezarmare, în cadrul unui program cuprinzător, avînd ca finalitate înfăptuirea dezarmării generale și totale. România și președintele Nicolae Ceaușescu se numără printre inițiatorii și susținătorii cei mai activi ai eforturilor de imprimare a unui nou curs activităților de dezangajare militară și dezarmare în Europa și în lume, aducîndu-și o contribuție mult apreciată pe plan internațional, la realizarea unui reviriment salutar în acest domeniu.

Desen de Ilie Florin

Noile acțiuni și inițiative de pace și dezarmare ale președintelui Nicolae Ceaușescu dau expresie concretă concepției sale despre Anul Internațional al Păcii, ca an al unor acțiuni practice pentru destindere și dezarmare, se înscriu în mod organic în concepția de largă cuprindere promovată cu consecvență pe plan internațional de România socialistă în epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului. Este bine cunoscut în întreaga lume faptul că, în cele peste două decenii de cînd se află în fruntea partidului și a țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu a inițiat demersuri politice de mare prestigiu în viața internațională, propuneri de acțiune practică, aflate în consens cu aspirațiile și năzuințele poporului român și deopotrivă ale celorlalte popoare, pentru dezarmare, colaborare și pace ; a formulat și afirmat în mod consecvent noile principii ale relațiilor dintre state, punînd un accent deosebit pe respectarea suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, neamestecului în afacerile interne ale altor state, nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța, subliniind totodată prevalența absolută a căii dialogului politic ca singura cale eficientă de apropiere între state, de soluționare a problemelor de interes comun din viața și relațiile internaționale.

În viziunea profund umanistă a președintelui Nicolae Ceaușescu, rolul popoarelor, al tuturor statelor în soluționarea marilor probleme ale omenirii și în primul rînd a problemelor dezarmării și păcii dobîndește o importanță deosebită. Astăzi, mai mult decît oricînd în istoria umanității, problemele lumii au un caracter global, privesc în mod direct toate popoarele, toate statele, au un impact direct asupra vieții cotidiene asupra fiecăruia din contemporanii noștri de pe Terra și de aceea, în mod logic, soluționarea lor trebuie să fie rezultatul acțiunii comune a tuturor statelor și popoarelor, în ultimă instanță a tuturor cetățenilor de astăzi ai planetei. Așa cum sublinia președintele Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale, în actuala situație internațională, mai ales după încheierea fără rezultate concrete a întîlnirii sovieto-americane de la Reykjavik, problemele mondiale nu pot fi soluționate numai de cele două mari puteri, dovedindu-se încă o dată, în modul cel mai clar, că aceste probleme impun participarea activă a tuturor statelor și popoarelor, fără deosebire de mărime sau orînduire socială, la rezolvarea lor.

Prestigioasa și impresionanta activitate desfășurată de conducătorul partidului și statului nostru pe plan internațional în afirmarea marilor idealuri ale păcii, securității și dezarmării au făcut ca astăzi numele președintelui Nicolae Ceaușescu să fie rostit pretutindeni în lume cu profund respect și deosebită stimă. România socialistă este cunoscută astăzi pe toate meridianele ca o Țară a păcii, iar președintele Nicolae Ceaușescu, Erou al Păcii, reprezintă, în conștiința omenirii, una din cele mai ilustre personalități ale istoriei contemporane, care își consacră întreaga viață și activitate realizării năzuințelor fundamentale ale popoarelor de a trăi într-o lume a păcii și colaborării, a conlucrării și progresului.

Corneliu Vlad

Voința unui întreg popor: DA!

Frumusețea dintotdeauna a luminii lumii

MEMORIA SUVERANĂ

„Genealogia umanității e genealogia celor ce s-au învrednicit să aibă urmași. O genealogie a vieții.

De aceea istoria e numai în aparență o istorie a războaielor, adică a morții. În realitate e istoria păcii, adică a vieții" — spune undeva Mihail Ancearov.

Eu vin și mărturisesc : există un spațiu, definitiv încrustat în memoria suverană, pe care-l păstrăm în suflet ca pe-o taină amară și vindecătoare, un spațiu care ne urmărește cu nostalgia unei iubiri nemărturisite și, care, în momentele (nu puține) de cumpănă, ne reamintește făptura apropiată. Acel spațiu există iar memoria nu face decît să-i sporească, cu neistovită măsură, misterul.

Numai că, într-o dimineață, cu un exemplar proaspăt ieșit de sub rotativă, s-a întîmplat să ajung acasă după o călătorie chinuitoare cu puțin înainte ca, într-o străfulgerare, să prind umbra... surisului ce împietrise definitiv pe chipul suferind al tatălui meu...

Aveam să continui cu acea ultimă imagine în memorie, aveam să mă „arunc" în viață cu o frenezie pe care de multe ori nu o mai puteam stăpîni, dar știam că am început **ceva** și că acel ceva nu-mi îngăduie să greșesc — oricît de adînc ar fi fost citeodată spasmul durerii petrecute printre buzele străpunse — că, acel ceva, în tot mai măsuratele clipe de liniște îmi strecoară în oase lacrimile sărate ale unor lumini rîvnite.

Memoria, așadar, reține — iar istoria nu face decît să-i adîncească într-o măsură considerabilă mecanismul — durerea bărbaților (părinților) trimiși în acea planetară și sfîșietoare conflagrație pentru că noi, cei de azi, continuăm, trăim și sîntem purtători de mesaj prin sensul însuși al faptelor noastre.

Sîntem, din perspectiva vieții, ființele ei.

În acest tulbure și amenințat sfîrșit de veac memoria suverană — cuprinzătoare, neiertătoare, obiectivă — se ridică și cheamă rațiunea de a exista a vieții să apere viața.

Nimeni nu poate rămîne cuibărit în iluzia unei istorii — scriam și aveam în vedere năzuința demnă a fiecăruia de a ne trăi propria viață în demnitate și adevăr.

Adevărul propriei noastre istorii este sinonim celui al vieții. Opțiunea noastră moral-patriotică și adînc umanitară va înscrie un arc de boltă luminos, ferm, necesar și pilduitor pentru adevărul de viață al planetei. Semnătura noastră de inimă și conștiință — mărturie concretă și viabilă a poporului român — va chema, în fapt, memoria suverană a istoriei contemporane la acțiune și faptă. Este, acesta, semnul nostru de noblețe și faptă vizionară.

INSCRIPȚIE PE UN GÎND DE COPIL

Raze clare mărginesc orizontul sub care s-au pirguit roadele vii ale toamnei. Parcul din inima orașului își leagănă sevele într-un zbor care este dintotdeauna al păsărilor. La intrare, în acest univers al fanteziei și candorii, vițe viguroase, păstrînd ciorchini mari, gălbui, închipuie un arc de boltă. Înlăuntru — în universul nevătămat al copilăriei — a pătruns definitiv lumina clară, de neconfundat. E liniște adîncă. Liniștea binefăcătoare în care ochii măriți ai copiilor descoperă tainele lumii. Sub supravegherea migăloasă și odihnitoare a profesorilor, cercurile (douăsprezece la număr) sînt în... tensiunea creației. Directorul acestui lăcaș, Rodin Sima, ține morțiș să ni le arate pe toate. Îmi șoptește peste umăr : fiecare este o lume în miniatură, n-o să vă pară rău. Îmi dau seama (dintr-un reflex profesional) că trebuie să ascund carnețelul și să notez în gînd. Ce lume, într-adevăr : lucrurile atinse de privirea albastră a copiilor poartă semnele inconfundabile ale vieții.

Și nu pot să nu mă gîndesc : alături sînt întreprinderile Olteniței și viața își vede de treburile ei. Orașul însuși pare — și chiar este — pus pe reconstrucție, pe verticalitate. Peste firea și alcătuirile lui simt răsuflarea Dunării.

...Traversăm parcul din centrul orașului lăsînd în acel lăcaș gesturile simple ale copiilor ocrotite de dumnezeiasca lumină a toamnei. Și-mi amintesc : cîndva, urcasem la amenajarea hidroenergetică de pe Valea Drăganului. Ceea ce aveam să văd și să descopăr acolo avea să fie aureolat de o privelițte inedită : oamenii barajului, acei oameni extraordinari care despicaseră în două muntele avuseseră grijă să construiască pentru liniștea lor și a copiilor lor, în colonia singuratică de pe vîrful muntelui, o grădiniță : am privit direle de lumină ce izvorau din mîinile lor. Curcubeie, macarale, flori și porumbei întîpăreau în realitatea materială a colilor de desen propria realitate a marelui șantier. Era acolo un transfer de suflet : încordarea brațelor și minții se mutase în culorile vii, nesigure — tocmai de aceea fascinante ! — închipuite de copii. Era, așadar, un transfer de suflet întrucît viața, chiar și acolo în inima munților, își cerea dreptul ei elementar.

Liniștea. Nu, nu trebuie demonstrată. Ea trebuie afirmată și mai trebuie consolidată. Acum, cînd pe tot mai multe meridiane ale planetei liniștea se simte (și este) amenințată, un popor demn prin vinele căruia istoria și-a purtat jertfele, își permite, cu o vigoare nestăvilită să-și construiască orașele sale de suflet, pentru pacea și liniștea propriilor fii.

Mărturia noastră de mîine este și o inscripție pe gîndul împăcat al copiilor.

PACEA LUMINII

De aici de unde privesc, Petroșaniul își desfășoară în toată puterea arhitectura sub razele unui soare blînd. Am senzația că strălucirea tainică a luminii vine dinlăuntru, din firea oamenilor.

Observ încîntarea de pe chipul omului de lîngă mine. Totuși, povestea se lasă așteptată. (Am recunoscut-o și cu alte prilejuri : am încercat, atît cît mi-a fost în putință, să nu „provoc" destăinuirea oamenilor decît atunci cînd aceștia au ieșit din schimb și trebuie să recunosc că această invitație, lansată de F. Brunea Fox, mi-a oferit nu puține momente de bucurie...).

— Tatăl meu, zice omul de lîngă mine, a fost miner la Vulcan, de fel din zona Apusenilor. Sîntem mineri de cînd ne știm. Eu sînt de-al locului, m-am născut la Vulcan. În '41 eram copil-curier la Aninoasa. Mai apoi, pînă-n '44 am lucrat la Lupeni. Înainte de a pleca în armată eram, oho, ajutor de miner. (Rîde cu poftă și simt că mă molipsește rîsul omului). M-am întors la Aninoasa și m-am calificat miner. În '68 am fost secretar de partid la mina Lonea. Din '81 și pînă acum (n.n. — peste cîtva timp urma momentul pensionării) am fost maistru-instructor la Centrul de instruire și perfecționare a personalului minier de pe lîngă întreprinderea minieră Dîlja...

(Mă observă că încerc să fac o socoteală a anilor „lui" de minerit).

— 43 în total, zice. 43 bătuți pe muchie.

— Cum era „pe vremuri" cînd ați început meseria ?

— Îmi amintesc de o întîmplare ca și cum ar fi fost aievea. Lucram cu cai. Săracii, știau să facă tot ce trebuia, parcă ar fi fost dresați. Într-o zi, un vagonet alunecase, cît pe-aci să-l strivească p-un om din echipă. L-am pus săracu' de-a ținut cu puterea lui vagonetu' pîn' ce l-am scos pe omul de sub el. Ne-a scos din necaz...

— Am văzut Muzeul minerității, îi spun. Documentele de acolo vorbesc clar despre istoria minerității în Valea Jiului. Au fost condiții de lucru foarte grele. Dumneavoastră ați fost vreodată „ispitit" să vă apucați de altă meserie ?

— Eu mă trag din mineri. Nu m-a interesat să fac în viață altceva. Uite, tot omul trebuie să aibă în viață după munca lui o bucurie. A mea a fost să pregătesc după puterile mele, de cînd lucrez la centrul de instruire, pe viitorii mineri. Am trăit multe și am avut de unde le spune. I-am iubit ca pe copiii mei.

— Lumea planetei e zguduită, e amenințată cu distrugerea...

— După o viață de om eu așa judec : datoria noastră de oameni ai țării este să muncim fiecare cît mai bine. Cine are nevoie de distrugere ? Cine muncește o viață pentru ca frumusețea să se spulbere ? Dacă ne facem datoria, ne facem viața mai frumoasă. Și nu-i puțin lucru...

Maistrul Andrei Colda, după 43 de ani de minerit, se pregătea să iasă la pensie împăcat. În ciuda firii sale — de-o jovialitate molipsitoare — își cîntărea cuvintele. Nu, nu le „alegea", le cîntărea cu toată greutatea răspunderii sale de om care a muncit în demnitate și adevăr. Îmi vorbea despre destinul de azi al întreprinderii Dîlja cu un firesc sănătos. Cu acea conștiință pe care ți-o dă numai viața unor fapte demne.

Ziceam că strălucirea tainică a luminii venea dinlăuntru, din firea oamenilor.

Acești oameni demni, de-o mare frumusețe în robusta lor demnitate, mîine își vor spune răspicat cuvîntul. O vor face pentru temelia muncii și vieții lor, pentru soarele de azi și de mîine al copiilor lor.
Pentru pacea luminii.

CONȘTIINȚA PĂCII

Fascinația (asemeni bucuriei) pleacă din nervurile intime ale ființei și altitudinea ei depășește paloarea stelelor crude. Puterea ei, irezistibilă, determină puterea sufletului de a se bucura. Fascinația există, deci trăiește, și în acest caz natura ei se contaminează de aceea a faptului de viață care o provoacă.

De cîte ori într-o viață ai avut privilegiul de a pătrunde, bunăoară, în lumea întruchipărilor fără egal ale naturii vegetale ori minerale ? Indiferent de timpul determinat de rotirea cadranelor solare — adică, în chiar timpul condensat în precisa lor rotire — ai avut, de bună seamă, sentimentul că privirea cu greu se poate dezlipi de frumusețea lumii, aceea închipuită de : neclintita biruință a lanului de grîu, de păstrăvii tăind într-o fracțiune de secundă aerul de gheață, de ceremonia cerbilor prelinși în amurg, de cîntecul ciocîrliei, de arderea miraculoasă a sevelor în cele patru puncte cardinale, de tot cît poate privirea să își aducă aminte.

Mîine, prin glasul de pace al poporului român se va depune una dintre cele mai tulburătoare și convingătoare mărturii în patrimoniul de pace al Planetei. Demersul românesc — izvorît din vocația funciară a poporului — va îndemna la rațiune și înțelepciune. Va fi încă o mărturie în sprijinul frumuseții Vieții.

Viorel Sâmpetrean

„Tineretul României dorește pacea" — Tablou de Geta Mermeze

alexandru andrițoiu

DIPTIC DE PACE

Nimbări

Sînt liniști și-i lumină ca-n cristale,
bat orele în ritm de inimi, lin.
Din cele patru roze cardinale
visează veacul ramuri de măslin.

Zvicnesc, pe zare, nîmburi de columbe
ținînd pămîntu-n echilibru pur
acolo unde soarele irumpe
la mările de marmură și-azur.

Lungi fluvii desfășoară steaguri albe
prin țarinile lui brumar în jos
pe unde brazda blîndă ca un fald e-n
bunăvestirea spicului mănos.

E-o pace-n irizată decantare,
plimbată-n sunet și-n coloraturi
și-n auritul semn de exclamare
ritmat de milioanele de guri.

Ecuator de mîini rotind veriga
inelul, aura- cu veacu-n rînd,
de parcă hora de la Frumușica
se-nvîrte-n jurul lumii, jubilînd.

Viziune

Ce minte grea și aplecată-n bernă
ar fi în stare să recheme-n plai
întoarcerea la moarte și cavernă
scrum și otravă gurilor de rai ?

Din care aur cenușiu s-ar naște
al treilea măcel crepuscular
sub mistica re-ntoarcere în moarte
și la căderea fețelor în var ?

Cu ce apocalips din ce există
sau nu există încă-n cerebel,
ca-ntr-o pictură expresionistă
se înjosește omul — lui rebel ?

De unde, cum aceste gînduri calpe
sub ce ciupercă-n cer bituminos ?
Lungi fluvii desfășoară steaguri albe
prin țarinile lui Brumar, în jos.

Bat orele frumos duminicale
pe sub cupola cerului latin.
Sînt liniști și-i lumină ca-n cristale
cînd mari idei migrează spre sublim.

Desen de Raluca Grigorcea

Acasă

Eu scriu poeme-n țara mea română,
de suflet doinei dăruit de mic,
și bulgărul de nea ce-l iau în mînă,
cînd, în decembrie, mă copilăresc,
de pe pămîntul țării îl ridic.

Copiii au chemat din Paradis
zăpada — și pre dînsa au scris :
„PACE !",
scot sania — să-alunece o lasă...

Cuvintele mă dau acelui vis,
în care însăși neaua se preface,
dar orice bogăție mi-ar propune,
mă uit întîi să văd dacă-s acasă.

Horia Gane

Pace pentru fetița mea

Fetița mea învață cuvîntul — PACE
Și rostește cuvîntul PACE
Și trăiește într-o Țară a Păcii
Unde porumbeii se scriu cu litere imaculate
Și nu se tem
Să-și facă cuiburile
În coiful zeului Ares...

Fie ca fetița mea
Să nu vadă niciodată
Cum cad ouăle de porumbel
Din coiful zeului Ares...

Pace pentru fetița mea
Pace pentru copiii lumii

Ștefan Dincă

O simplă dorință

În deplină cunoștință de cauză
și la o înaltă cumpănă de vîrstă
și într-o Clipă de omenească neliniște
vă cer doar atît :
nu încercați să vă iubiți pe tunuri
— chiar dacă poeții mai umblă
la metafore ca un apocalips —,
căci niciodată n-am văzut
și, vă asigur, nici n-am auzit vreodată,
ca vreun tun să se topească
de dorul cuiva
Cînd vă veți ridica deasupra
propriei voastre indoieli,
cînd vă veți elibera
de sepulcralul „echilibru al terorii",
cînd vă veți strivi,
în izbucnirile aurorei,
ultimele idiosincrazii războinice
ca un ulcer pe Ochiul memoriei,
abia atunci vă veți putea iubi,
cu adevărat,
real și liberi și visători,
pe această caldă planetă
de la marginea unei galaxii.

George Coandă

Luminînd între popoare

Ceaușescu e tăria munților noștri Carpați,
Care-ades au singerat sub o prea străină
coasă,
Ceaușescu ne-a adus istoria acasă,
Cu eroii seculari ca un cîntec de curați.

Ceaușescu e Speranța unei lumi învolburate,
Care-și duce echilibrul pe rachete nucleare,
Ceaușescu e Lumina care arde în cetate,
E simbolul prieteniei și al păcii planetare.

Ceaușescu este raza visului nostru sublim,
Pe care martirii țării l-au visat cu-nfrigurare,
Ceaușescu e pecetea veșniciei ce-o să fim,
E destinul României luminînd între popoare !

Petre Ivancu

Hotarele păcii

În pace ne vom crește pruncii
și-n leagăne de grîne,
Purtînd cîmpia sub foșniri de ulmi
Spre frunțile înalte și bătrîne
Ale Carpaților cu-nzăpezite culmi,

În pace vom rodi ogorul
și sufletul cu noi lumini,
Cu fruntea atingînd doar viitorul,
Cu talpa înrourate grădini.

În pace cununiile de soare
Le-om împlini peste carpatice meleaguri,
Și vom rodi în bucurie fiecare
Sub ale patriei de libertate steaguri.

Iar mîna ce-o întindem cu frăție
Spre ale lumii zări nemărginite
E-al păcii simbol de prietenie
Peste hotarele de bucurii înflorite !

Ion C. Ștefan

teatru

Amurgul burghez

Cu dramaturgia lui Romulus Guga intrăm într-un spațiu al categoriilor filosofice. Condiția morală a omului în societate devine punctul de plecare al incursiunilor autorului. Demnitatea umană — ca ultim și sigur mijloc de salvare a existenței — rămîne scopul omului depersonalizat, dar conștient. Parabola puterii anihilatoare, mutilatoare și minuitoare de conștiințe din **Amurgul burghez** concentrează o mare densitate de semnificații, atît în definirea și devenirea personajelor, cît și în replica lor. Robustețea textului și multitudinea ideilor lui permit declanșarea unei fantezii debordante pe toate planurile : scenografic, regizoral, actoricesc. Piesa lui Guga înaripează imaginația, dar include și riscul dispersării. Furați de frumoasa și rara șansă a abstractizării pe care o oferă acest exemplu de dramaturgie contemporană românească, regizorul Dan Pița și scenograful Nicolae Ularu se asociază în ideea realizării unui spectacol baroc, în care primează — nu cuvîntul și forța lui — ci sensul și încărcătura imaginii independente, a imaginilor în suită. Principiu aplicabil diverselor modalități scenice ale teatrului expresionist, ale teatrului cruzimii, ale diverselor tendințe occidentale excentrice, tinzînd mai mult către ostentația grafomaniei decît către autenticitatea actului creator, pe care le-am reprodus și noi în cîteva reprezentații (tîrzii, față de modele și curentele lumii). Principiu fundamental însă pentru arta filmului. Era firesc și la îndemînă pentru un regizor de film să intre în lumea teatrului cu bagajul de cunoștințe acumulate din experiența impactului cu secretele celei de-a șaptea arte. Numai că, pornind la întregirea unui tot, în care vizualul trebuie comentat, completat, contrapunctat, echilibrat de auditiv, regizorul s-a lăsat antrenat de grija minuțiozității, exactității și inteligibilității semnelor — de unde o excesivitate imagistică —, s-a lăsat cucerit și absorbit de nelinistea freamătului de valuri a muzicii lui Aurelian Octav Popa, acoperind și estompînd cuvintele — de unde și o excesivitate muzicală —, lăsînd un culoar foarte strîmt între aceste două labirinturi sufocante pentru percepera expresivității actoricești, a nuanțelor lor interpretative, a diferențelor de registru vocal și comportamental în diversele ipostaze ale fiecărui personaj, în scopul reliefării și decantării sensului cuvintelor pe care actorii le rostesc, în calitate de mesageri ai ideilor autorului. Abstractizarea impune simplificare sintetică nu numai în film ci și în teatru. Dacă în filmul **Pas în doi**, metafora se contura pe un fundal curat, neutru, dezbărat de orice artificii, în spectacolul cu **Amurgul burghez** parabola e înecată din cauza acestui fundal abundent.

În conglomeratul unui purgatoriu de resturi umane, povestea dublei inscenări, a sinuciderii lui Filip și a înmormîntării lui, indică sensul gravelor și succesivelor mistificări sociale pe care le pune la cale și le generează teroarea exercitată de atotputernicul Ignațiu și apoi de General.

Recuzită abundentă, cu efecte de fumigene, cu catafalcuri, cu manechine, cu lectici aurii și cuști în care se închid tentațiile, zgomote și solo-uri de saxofon bas (care într-un film ar fi avut funcție de prim-planuri auditive și ar fi putut căpăta ponderea unor simboluri sonore), un tînăr corp de balet (care apare fulgurant, se mișcă haotic și dispare la fel de repede) toate acestea sînt mijloace care pot intra în limbajul oricărei arte cu condiția utilizării lor echilibrate într-un ansamblu greoi de semne și semnificații. Dincolo de această avalanșă de mijloace și imagini, dincolo de toate capcanele vizuale și auditive ale spectacolului, răzbate jocul pregnant, de finețe și subtilitate, de forță al actorilor Ștefan Iordache (Ignațiu), Carmen Galin (Augusta), Dinu Manolache (Filip), Leopoldina Bălănuță (Isabella), Florin Călinescu (Generalul), Dan Pița este regizorul care știe să lucreze cu actorul și rezultatul muncii înversunate, în acest plan, se simte din plin. Corelarea tuturor elementelor în forma finală ar fi putut evita surplusurile și lungimile, în favoarea obținerii unui spectacol redus la esență, impede și neobositor. (va urma).

Nicoleta Gherghel

muzică

Un tînăr dirijor

Tînărul dirijor Cristian Brâncuși este deja un nume cunoscut în țară și peste hotare (mă refer, mai exact, la turneele întreprinse în U.R.S.S., S.U.A., Filipine, Polonia, Ungaria, R.F.G. etc.). Elementele caracteristice ale tehnicii sale dirijorale țin de o elegantă sobrietate a gesticii, de o ponderație evidentă în ceea ce privește structurarea arhitectonicii lucrărilor interpretate, de o grijă permanentă față de detaliul (mai mult sau mai puțin) semnificativ. Nu sînt acestea fapte întîmplătoare, mai ales dacă ne gîndim că, prin formație profesională, Cristian Brâncuși este deopotrivă compozitor, absolvent al clasei maestrului Ștefan Niculescu.

Într-un recent concert la Filarmonica „George Enescu", ne-am putut reconfirma aceste „notițe de critic muzical", ascultînd un program conceput (și realizat) cu echilibru și interes din punct de vedere repertorial. Asupra primei lucrări a serii — **Diafonii** pentru orchestră de coarde și percuție (scrisă în 1986), lucrare aparținînd mai vastului ciclu componistic intitulat **Columna** — nu ne vom pronunța aici întrucît asupra semnificațiilor partiturilor semnate de tînărul compozitor Cristian Brâncuși vom insista separat, într-un context specific. Momentul de rezistență al serii de concert l-a constituit întîlnirea cu cîteva reprezentative pagini ale lui Richard Wagner. **Uvertura** la opera **Maeștrii cîntăreți din Nürenberg**, paginile desprinse din celebra **Tetralogie** a titanului de la Bayreuth s-au bucurat de o versiune interpretativă căreia nu i-au lipsit strălucirea, monumentalitatea, coerența, expresivitatea, la toate acestea contribuind din plin și basul Pompei Hărășteanu, binecunoscută prezență interpretativă, posesor al unei voci cu timbru, cu vibrație inconfundabile.

Concertul nr. 1 în Mi bemol major pentru pian și orchestră de Franz Liszt a avut-o ca solistă pe pianista bulgară Pavlina Dokovska (care, în a doua seară a concertelor cuprinse în abonament, ne-a oferit, în bis, altă celebră pagină lisztiană — **Mephisto-Vals** — redată cu strălucire, cursivitate, cu o tehnică impecabilă). Dificultățile acestei celebre partituri nu aparțin numai partidei solistice ; ele revin deopotrivă dirijorului și orchestrei întrucît modalitatea de concepție a lucrării se bazează, în mare măsură, pe dialog, pe intervenții, replici, preluări (și anticipări) de răspunsuri etc. (nu trebuie să se înțeleagă însă faptul că piesa este lipsită de momente de brianță solistică ; ele sînt consistente și, parcurgîndu-le, Pavlina Dokovska ne-a arătat că, din punct de vedere tehnic, claviatura nu-i ridică nici un fel de probleme). Calitatea colaborării a fost evidentă și ceea ce ar putea fi totuși de reproșat aici ține, mai degrabă, de o anumită ariditate în redarea momentelor lirice. Să nu uităm că Franz Liszt a fost un creator romantic prin excelență, romantismului, ca modalitate de existență, aparținîndu-i atît tirada în prestissimo, gestica grandilocventă cît și momentele de lirism intens, de discreție și intimitate expresivă, de pasiune manifestîndu-se cu delicatețe și gingășie. Că pianistei îi sînt — în mod evident — mai aproape (ca fel de a fi, credem), momentele expansive decît cele introvertite este la fel de evident ca și faptul că dirijorului Cristian Brâncuși îi „vin" mai pe potrivă momentele echilibrate, liniștite, (ușor) lirice. Am semnalat, iată, o nepotrivire între ideatica solistei și cea a dirijorului care, la o primă impresie, ar putea lăsa să se creadă că, pe scenă, s-a produs un veritabil „dezastru" interpretativ. Nu a fost deloc așa întrucît ambii protagoniști, înainte de a își exprima universul lor de simțire, îl trec prin filtrele exigente ale inteligenței, ale culturii (stilurilor) muzicale. Am putea deci considera respectiva seară de concert ca model de depășire a unor funciare inadecvări atunci cînd se apelează intens la cultură, la inteligență.

Viorel Crețu

– pãcii, vieții, muncii și creației

Astrul care luminează lucrarea omului este însuși omul

Ziua în care ai fost fericit. O zi întreagă, de dimineața pînă noaptea tîrziu. O zi sticloasă de iarnă, ca un diamant minuscul în memoria ta, grăunte inviolabil și desăvîrșit, purtînd în miezul lui pilpîirea care erai în frumusețe și fericire. Așa trebuie să fi fost și minutul acela unic despre care ordinatoarele spun că n-a fost spart de lătratul niciunei arme. A fost chiar un minut întreg ? Cine poate să știe ? Pastilele de siliciu nu sînt nici ele infailibile. Dar oricît de scurt, minutul acela a existat. Nu se poate să nu fi existat.

Săptămîna trecută în deșertul Nevada a mai apărut un crater. O fracțiune de secundă, atît a durat. Apoi satelitul a transmis plutirea lentă a norului de nisip radioactiv. Alți sateliți au transmis apoi imagini de la acțiuni consacrate Anului Internațional al Păcii. Mitinguri, demonstrații de protest, întîlniri, convorbiri, cuvinte, multe cuvinte iar în concluzie : craterul din Nevada.

Și iată că, în timp ce se negociază soarta lumii, în timp ce se rostesc atîtea vorbe fără vreo acoperire în faptă, România lansează și împlinește o nouă sintagmă : cursa dezarmărilor.

„Să demonstrăm prin votul nostru pentru reducerea unilaterală cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, voința nestrămutată a poporului român pentru înfăptuirea dezarmării și, în primul rînd, a dezarmării nucleare, hotărîrea poporului nostru de a se angaja cu toate forțele și de a participa activ la lupta pentru o lume fără arme, fără războaie!" Nicolae Ceaușescu. Astfel începe un nou capitol în istoria omenirii, ca o crevasă într-o stîncă înnegrită de fum, lăsînd să treacă spre dincoace îndelung așteptata rază de lumină.

RĂZBOINICI AI PÎINII, RĂZBOINICI AI LUMINII

La ora aceea termocentrala Anina era doar o promisiune. Era seară și colindam printre fundații și schelării metalice căutînd sămînță de vorbă. Dar cei care rămăseseră pe loc după douăsprezece ore de muncă înseamnă că aveau de lucru și, deci, nu erau amatori de conversație despre exact ceea ce făceau și se putea vedea cu ochiul liber. Noroc cu băieții care tocmai au terminat de săpat fundația. Vasile, Ghiță Nelu, Marin, Valer, așa se prezentau ostașii abia ieșiți din adolescență, rezemîndu-se voiniceste în armele care le umpluseră palmele cu bătături : sape, hîrlețe, lopeți, tîrnăcoape. N-aveau tunicile încheiate tocmai reglementar, pe fețele pline de praf sudoarea lăsase dîre subțiri, întretăiate, dar rîdeau sănătos din te miri ce și erau nespus de frumoși așa, luînd în zeflemea greul și oboseala. „Da, e cam multă piatră pe aici, se sapă destul de greu dar nu ne dăm noi bătuti chiar așa de ușor...". „A fost foarte cald astăzi. Și ieri. Și alaltăieri. Și săptămîna trecută. Nu-i nimic, la iarnă ne răcorim noi. Tot aici". „Să vă spunem cum ne cheamă ca la carte ? La ce vă folosește ? Ajunge dacă notați că sîntem militari. Nu-i militar în țara asta să nu fi dat o mînă de ajutor pe unde a fost nevoie".

Lotru, Porțile de Fier I și II, Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Metroul sînt numai cîteva din marile cîmpuri de luptă unde ostași ca Vasile, Ghiță, Nelu, Marin sau Valer au izbîndit asupra naturii, confirmîndu-și apartenența organică la ființa eroului colectiv care este armata română. Ei, ostenii, învață să apere libertatea și neatîrnarea țării dar, mai presus de toate, știu să se bucure de pace asaltînd lanurile coapte de grîu. Ei, ostenii, culeg roadele pămîntului și sapă tranșeele pîinii și de aceea, cîteodată, cînd trec cîntînd pe străzi, dimineața miroase a brutărie.

O GHIULEA DULCE ȘI AROMATĂ

Ușa se deschide brusc, cineva se interesează „Cum stai cu reflexele ?" iar în momentul următor pescuiesc din aer un măr zburător, mare, roșu și aromat. Mușc din el și mă uit pe fereastră la toamnă. Unduitoare, ca aerul fierbinte, vara, deasupra asfaltului, imaginile își fac loc pe ecranul ploii. Ce-mi amintește mărul acesta ? Un om ? Să fie omul de la Bistrița care s-a trezit dimineața la patru ca să-mi aducă drept merinde pentru drumul de întoarcere la București, o pungă de mere mici și amețitor de parfumate ? Da, este aici și el dar mai este și altceva... Microscoapele și eprubetele de la Voinești, oamenii în halate albe și rafturile încărcate cu mere imense, ca niște planete roșii și galbene ? Da, și acestea dar încă mai rămîne ceva... Imaginea se fixează încet pe un sfîrșit de februarie, în urmă cu doi ani. Se simte deja răsuflarea primăverii, în curînd puieții de meri vor înflori. Acum știu : miliardarii ! Cei 200 de puieți se află în curtea lor. Deasupra porții scrie : Întreprinderea de elemente hidraulice Rîmnicu-Vîlcea. Aici lucrează oameni buni care au umplut curtea cu meri și halele cu flori de seră. Acești oameni buni muncesc aici în valoare de miliarde. Cum anume ? Iată doar o secvență : într-un atelier nu prea mare dar luminos, curat și plin de plante, lucrează cel mai bun meseriaș din fabrică. El se numește Ioan Popa și e maistru. În loc de orice prezentare deschide pumnul și scoate la lumină un obiect mic, rotund, străbătut pe la mijloc de un fel de bold : „Ceea ce vedeți aici este o servovalvă. Pînă nu demult o procuram din străinătate. Costă circa 4 000 de dolari. Noi am reușit să obținem o variantă îmbunătățită. În lume producerea servovalvelor se face cu 50 la sută coeficient de rebutare. Noi am reușit să excludem posibilitatea rebutării. Acum lucrăm la o premieră ; o servovalvă cu debit mai mare decît cel obișnuit. Dacă vreți să vă convingeți de calitatea servovalvelor făcute de noi, întrebați-i pe laminoriștii de la Slatina, unde am instalat deja cîteva". I-am întrebat. Mi-au răspuns că funcționează excelent. Mulțumită lui Ioan Popa care, deși vorbește despre propriile lui fapte, nu spune niciodată „eu" ci întotdeauna „noi". Spune „noi" și se bucură și de aici izvorăște lumina care îi strălucește pe chip, tonică și molipsitoare. Într-o schiță de Ray Bradbury există un personaj, un sergent, care, după 17 ani de războaie, constată că e sătul pînă în gît. Începe să caute ceva care să distrugă toate jucăriile ucigătoare din mîinile oamenilor. Ceilalți îl cred scrîntit. Pînă într-o zi cînd sergentul, cu aparatul lui miraculos, reușește să transforme oțelul în rugină. În scurt timp, toate armele din lume sînt mici grămăjoare de pulbere roșiatică. Dacă ar exista, sergentul acesta ar avea cu siguranță înfățișarea lui Ioan Popa.

SURÎSUL DINTRE RĂZBOAIE

Ca orice războaie, au și acestea vacarmul lor. Mai este încă nevoie de multă inteligență tehnică pînă cînd valurile de pînză vor izvorî în șoaptă din fălcile uriașe care acum clămpăne asurzitor. Dar țesătoarele s-au obișnuit demult și cu zgomotul și cu dansul amețitor al suveicilor și cu nesfîrșirea de raze ce vibrează împletindu-se în cărări imponderabile de zăpadă. Oare cîte solii de pace ar putea fi înzestrate cu drapele albe țesute aici, la Întreprinderea „Dunăreana" din Giurgiu ? Cîte guri de tun ar putea fi îndopate cu pînzele atît de suav înflorate ? Cîte căluțe în gura celor care ordonă „Foc" ? Nenumărate.

Mariana Dumitru, ca și țesătoarea din poveste, este frumoasă și tînără. Cînd zîmbește ea, parcă în sala războaielor se face mai cald, mai lumină, mai liniște. La fel surid asupra războaielor și celelalte fete, Doina Pîrvu, Mioara Sălceanu, Ionela Gavrilă, Mariana Bunea, Gherghina Beiu. Ele surid pentru că visează să iubească și să fie iubite, să le fie casa de piatră, să stringă la piept prunci mirosind curat a lapte, să trăiască în împăcare și să-și sărbătorească în tihnă mica bucurie a fiecărei zile.

★

Într-o dimineață fiul meu mi-a spus de îndată ce a deschis ochii : „Mamă, tu ești o țară !" Mai întîi n-am înțeles și a trebuit să-mi explice : „Ești așa ca și cum ai fi o țară și eu un

Desen de Ilie Florin

orășel în tine". Și fiul meu nici nu bănuia în acea clipă că el îmi este chiar Capitala, întemeierea fierbinte de iubire deasupra căreia cerul trebuie să rămînă întotdeauna un căuș de limpede și albastră ocrotire. În numele acestei iubiri și al tuturor celorlalte, în numele crezului că astrul care luminează lucrarea omului este însuși omul, mîine îmi voi trece și eu, apăsat, numele pe actul care consfințește România drept patrie a luptei pentru pace.

Gabriela Hurezean

Desen de Sabin Ștefănuță

ion potopin

Victoria luminii

Un scut rotund de aur, e ziua care poartă
în Țara Românească, victoria luminii
cum primăvara vine cu amfora de toartă
dintotdeauna plină de-aromele grădinii...

E ziua care trece prin țară ca o torță
ce luminează calea spre viitor, departe
proiecție, pe zare de dor, idee-forță
coloană infinită de viață fără moarte !

Ea s-a născut din vrerea poporului fierbinte
iubirea lui cea mare ce stă ca o brățară
iluminînd o cale ce merge înainte
spre-un viitor de pace...
Un DA rostit de țară

Un DA ce-nseamnă : vaste trezorerii de pîine
nu în adînca, în taina pămîntului ascunse
ci pe tipsia zilei care sub căpătîi, ne
pune cupa vie cu foșnet lin de frunze

Un DA care el însuși pe sine se exprimă
că pentru viața păcii, din mugur se desface
garoafa ca o rană ce-acuză marea crimă
războiul și ne cheamă la lupta pentru pace

Rostind cu unanimă și sacră, vrerea noastră
supremul DA ce-naltă coloane peste vreme
tot mai cutezătoare, corabia albastră
să ancoreze-n portul nădejdilor supreme

– Priviți, mereu la cîrmă, netemător, tenace
cîrmaciul, către țărmul cel năzuit se-ndreaptă
la bord cu aurore, corabia de pace
pe calea demnității umane cea mai dreaptă

În acest DA al țării e-ntreaga lui gîndire
că-ntreaga lui gîndire-i cu țara de-o ființă
proiecția ideii născută din iubire
o ctitorie-albastră de-naltă conștiință !

Speranța păcii

Speranța păcii vine din lumina
increderii depline-n viitor
îmbracă-n flori și-n fructe noi grădina
speranța păcii vine din lumina
puterilor întregului popor.

Speranța păcii e o stea polară
care din țara mea a răsărit
pe bolta mai înaltă și mai clară
speranța păcii e o stea polară
care de lumea-ntreagă s-a zărit !

Speranța păcii e un steag pe zare
cît scutul ei rotund desfășurat
pe care scrie viață, nu pierzare
speranța păcii e un steag pe zare
din cîte steaguri sînt cel mai curat !

Speranța păcii e iubirea noastră
și inima care ne bate-n piept
străbate timpul pasărea măiastră
speranța păcii e iubirea noastră
e țelul tuturor înalt și drept !

Rostește-un Om cu inima fierbinte
ce vrea să-mbrace viața-n flori de măr
– Spre comunism să mergem înainte
rostește-un Om cu inima fierbinte
căci comunismu-i pace-ntr'adevăr !

Doar pacea poartă nimbul frumuseții
e singurul, statornic legămînt
speranța păcii e speranța vieții
doar pacea poartă nimbul frumuseții
și al duratei noastre pe pămînt !

Cu inima bătînd

În toate cîte sînt sau vor fi mîine :
corola dulce-a florilor de măr
răsfrîngerea amiezelor în pîine
și steaua care plînge-n adevăr
de bucurie, că pe cer răsare
un nou luceafăr plămădit din vis
un orologiu cu bătăi solare
ce-arată drumul orelor deschis...

Tu, viața mea și-a stihurilor mele
tu, anotimp fosforescent al meu
izvor curat al nunții din cîșmele
cu arcul unui tînăr curcubeu
mi-aduci grădina-n floare, să mă-mpace
cu dorul fără de sațiu din zenit
proiecție-a destinului de pace
cum e obrazul piinii rumenit !

– Bine-ai venit lumină-n aurore
bine-ai venit, patetic anotimp
arhitectura mea de gînd, sonoră
reverberat, al sufletului nimb
iubirea mea de pace, totdeauna
voi fi al tău și nu te voi trăda
și cît va fi să fiu, cu tine una
cu inima bătînd voi spune : DA !

Și DA vor spune braniștea și riul
și fiece cuvînt pe care-l scriu
că-n pace semănăm să crească grîul
într-un pămînt al vieții, nu-n sicriu
și ne veghem odrasla care doarme
cu steaua păcii pe genunchii goi
și nu cu arsenalele de arme :
DA, pentru viață !
NU, pentru război !

Din aripi de păsări albe

Din aripi de păsări albe
să se facă pace-n lume !
Din privirea pruncului,
imnul fiecărui nume !

De din ramul înfrunzit
să se facă drum spre viață !
Din lumina visului
să se facă dimineață !

Din inima omului
pămîntul să-și ia iubire !
Din miezul cuvîntului
dor s-alerge-n omenire !

Valeria Deleanu

Cîntec de pace și soare

Fata
și-a proptit scara de cer,
apoi a-nceput să urce.
La jumătatea drumului s-a oprit :
voia să vadă dacă-o urmează
flăcăul iubit ; fără el, urcușul
avea oare sens ? Mai tîrziu,
cînd la piept stringea un copil,
n-a mai privit în jos niciodată :
urca tot mai sus, în brațe cu cerul.
Albi porumbei
îi țineau scara pe aripi.

Cedomir Milenovici
În românește de Dim. Rachici

Chemare pentru pace

Priviți în ochii noștri,
Oameni de pretutindeni,
În ei se oglindesc
Sufletele noastre
Deschise către voi
Ca o poartă,
Luminate
De razele soarelui
Cu care ne poleim
Mereu
Visele înalte.

Priviți în ochii noștri,
Oameni de pretutindeni,
În lumina lor
Strălucește pacea
Cu care ne înnobilăm
Gîndurile senine,
Și cu care,
La rîndul nostru,
Vă privim pe voi,
Chemîndu-vă
Să iubiți,
Nemărginit să iubiți
Pacea privirilor noastre.

Priviți în ochii noștri,
Oameni de pretutindeni,
Odihniți-vă de tihna din ei,
Și întindeți
Mîinile voastre,
Oameni ai planetei,
Întindeți mîinile
Spre noi,
Să ne dăm brațe,
Să ne făurim
Fericire,
Împlinire
Și pace.

Și înlănțuirea
Mîinilor noastre,
Să înconjoare
Ca o cunună
De flori
Întregul glob,
Și dragostea
Privirilor noastre
Să o așezăm
La temelia
Păcii
În toate punctele cardinale
Ale pămîntului.

Viorel Cozma

Pămîntul, oameni!

Stau cu Pămîntul – timplă lîngă timplă –,
îmi povestește de tropice, de pol,
prin ce-a trecut și cîte i se-ntîmplă
de cînd neliniștea-i tot dă ocol.

Stau cu Pămîntul – suflet lîngă suflet –,
îmi povestește cu sîngele din lut
că-i plin de jertfe și de-atîta plinset
și de nebuni ce vor să-l vadă slut.

Este Pămîntul de triști pămînt,
vorbește suspinînd de foame, arme,
de cîte nopți în inima lui sînt,
de cît de obosit e și nu doarme.

Spune Pămîntul că a fost odată
doar cîntec, împăcare și iubire,
că nu avea în suflet nici o pată,
nici răni adînci de-atîtea cimitire.

Dar azi Pămîntu-i de triști pămînt
și strigătul i-l deslușesc din șoapte ;
stau cu Pămîntul, nu pot să-l văd înfrînt,
nu pot să cred că i s-ar face noapte,

Stau cu Pămîntul – frate lîngă frate –,
îmi este noapte și atît de frig
cînd îl aud vorbind de foame, moarte
și-nspăimîntat spre-această lume strigă :

PĂMÎNTUL, OAMENI, VINDECAȚI PĂMÎNTUL,
se-ntunecă de-atîta-amărăciune,
PĂMÎNTUL, OAMENI, VINDECAȚI PĂMÎNTUL,
eu cred că-n orice om e o minune.

Ilie Tudora

plastică

Valoarea și durata

Opera pictorului român **Corneliu Baba,** deși se plămădește continuu sub ochii noștri, mirați parcă de vitalitatea ei extraordinară, este o operă a mai multor vremuri. Concentrează și sintetizează o experiență a meșteșugului artistic care nu este doar, sau neapărat, aceea a picturii românești antebelice. Corneliu Baba a crescut și s-a format artistiește într-un climat unde ideea de reprezentare era încă legată de moduri tradiționale de abordare a vizibilului. A intuit cu genialitate că șansa tipului de reprezentare tributar academismului este de a se putea transforma într-o nouă **tehnică a viziunii** prin destrămarea cronologiei „externe", prin înlăturarea elementelor de comparație pe orizontală. Opera sa are doar o cronologie internă, aleatorie. Este o navă solitară pe care sînt oaspeți din cînd în cînd Velasquez și Goya. Inactualitatea artei maestrului nostru provine din atemporalitatea devenită un scut în fața vivacității moderniste. Baricadat în alt secol, maestrul își privește adeseori personajele cu cruzimea lucidă a observatorului ce ar fi putut fi chiar el. Un peisaj de la Toledo sau de la Veneția are strălucirea decrepită a unei istorii fascinantă prin retrăire. La maestrul Baba imaginea, oricît de normală și banală ar părea, respiră o vreme indefinită, o părelnică eternitate.

Oricît ar părea de paradoxal, o asemenea pictură nu poate fi generatoare de „școală". Se vorbește mult la noi de o descendență babistă. Dar să nu uităm cît de diferiți sînt între ei cei care, trecînd prin atelierul maestrului, nu au produs ulterior imitații pedestre. Să nu confundăm o anume tehnicitate, anume predilecții cromatice, cu apartenența la o „școală". Nici Raffaello și nici Michelangelo nu au făcut școală, ci au stimulat o „manieră". Caracterul inconfundabil al artei marilor creatori nu are alt concurent decît timpul. Concurență ce aspiră a deveni o modalitate nouă de stimulare a „inactualității" altora. Corneliu Baba lasă în cultura noastră tocmai această brazdă, cu iz ușor crepuscular, a manierei. Concentrarea asupra duratei îi aparține, însă, în întregime, ca și maeștrilor singulari, din categoria cărora, iată, putem spune că face parte.

Acum mai multă vreme am avut privilegiul, foarte rar, de a-i păși pragul atelierului. M-au întîmpinat cîteva pînze zguduitoare. Profunzimea gîndului și intensitatea emoțională atingeau aici acel prag dincolo de care nu se mai poate păși cu cuvîntul. Nebunia, înțelepciunea, oroarea ca alternativă a frumuseții erau acolo constantele unei viziuni ce respira în înălțimi trudite ale spiritului, coborînd și marcînd simbolic memoria nesigură a vremii.

Grigore Arbore

CONFABULE

Un țăran trece strada

Casa bătrînească se ofilise, stătea să cadă, șița de pe acoperiș se spărsese și putrezise, în locul geamului de la ușa bucătăriei fuseseră bătute scînduri, acolo era întuneric. Se ridică de la masă și se întinse pe pat, obosit de drum, dar și de amintirile lui atît de ciudate, legate de Aristița. La urma urmei, se gîndea, ea nici nu era vinovată. Cît de vinovat poate fi un om care nu mai iubește ? Este ca atunci cînd, ultîndu-te dimineața pe fereastră, vezi că a nins peste noapte, că e o altă iarnă, că ai cincilea anotimp dintre toamnă și iarnă, cînd oamenii nu mai știu cum să se îmbrace, cînd e frig dimineața, cald la prînz, și iar frig seara, cînd, mințite, înfloresc magnoliile, deci că acest interval, coridor, uliță între cele două anotimpuri s-a sfîrșit brusc, într-un perete alb, de zăpadă.

Sau cînd te uiți în oglindă, ca deobicei, cînd te piepteni, și deodată privirea îți coboară de pe păr pe față și vezi, surprins, că ai îmbătrînit. Credea că așa se întîmplase și cu Aristița cînd (cine știe cînd ?) se trezise că nu mai simte nimic pentru el, că tot ce avea se spulberase, îl luase vîntul, că trecutul devenise pentru ea cealaltă lume, o lume în care nu mai vroia să trăiască. Atunci îl privise cu ochii mult micșorați (asta intra în recuzita obișnuită a fiecărei femei, care nu mai iubește și nu mai vrea să fie iubită de un anume bărbat) și-i spuse :

— Du-te, pleacă, nu vreau să te mai văd, m-am săturat !

Fiică-sa, Mirela, era și ea de față și asta îl făcuse să se supună și mai tare, doar un copil nu trebuie să-și audă părinții certîndu-se, ori Aristița alesese tocmai acel moment în care, știa, el nu avea cum să-i răspundă, să o certe. Se ridicase și plecase. Afară era frig, noapte, puțini trecători, și aceia neatenți, grăbiți, blocurile, ca niște omizi mari, luminoase, îi măreau singurătatea. N-avea cui să-i bată la poartă și să-i spună : „Auzi, vere, am venit și eu așa, pe la tine, că m-am certat iar cu nevastă-mea". Și acela i-ar fi pus ceva pe masă, o ulcică și două pahare și i-ar fi spus : „Eh, așa e cu muierile, nu știi niciodată cum să le faci pe plac, iar dacă le mai și întră vreo prostie în cap, nu mai ai cum să le întorci !" Or, tocmai asta se întîmplase și cu Aristița. Își băgase în cap că el nu e la înălțimea ei, că trebuie să-l lase, dar de fapt nu-l mai iubea pur și simplu.

Iulian Neacșu

Desen de Mihaela Negru

PERMANENȚA CLASICILOR

„Fantasticul" eminescian

a devenit un loc comun al eminescologiei să se vorbească de proza **fantastică** a lui Eminescu. Modelele și sursele acestui „fantastic" au fost îndelung identificate în romantism, dar și în folclorul românesc. În principal însă, a curs multă cerneală pentru relevarea temei romantice a **vieții-vis.** A nega influențele e tot atît de eronat cu a le trata exclusiv la modul factologic. Schopenhauer, Novalis etc., subliniaseră afinitățile dintre basm și vis. Prozele eminesciene sînt, în felul lor, „basme", însă ele au avut totuși menirea să deruteze, unele „amestecînd" idei filosofice, elemente mitice, magice, religioase, științifice etc., așa de eterogene și de încurcate, încît cei de la Junimea au fost stupefiați la lectura nuvelei **Sărmanul Dionis,** dacă e să-i dăm totuși crezare lui Gh. Panu. Oricum, o asemenea reacție ar fi îndreptățit întrebarea dacă Eminescu a rămas sau nu în limitele fantasticului tradițional, fie el folcloric sau romantic. Ori poate că însăși **privirea** noastră de europeni asupra fantasticului este deficitară, de ne gîndim că Orientul, în ce privește cel puțin cultura, ar putea să ne apară integral „fantastic", în vreme ce Orientul însuși n-ar lua în seamă o atare etichetă. Cum să ne explicăm altminteri ezitările Amitei Bhose de a califica **Sărmanul Dionis** drept o nuvelă „fantastică", autoarea avînd de fiecare dată grijă să pună cuvîntul între ghilimele? Și iată cum, aproape inevitabil, o reflecție eminesciană ne îndeamnă a reevalua moștenirea literară lăsată de poet : „E păcat cum că românii au apucat de-a vedea în basm numai basmul, în obicei numai obiceiul, în formă numai forma, în formulă numai formula. Formula nu e decît manifestațiunea palpabilă, simțită a unei **idei oarecari"** (Mss. 2 257, p. 61v., **Fragmentarium,** București, 1981, p. 237). Și poetul dă exemplul efortului hermeneutic al mitologului. În mit, acesta „caută spiritul, ideea acelor forme, cari ca atare sînt minciune, și arată cum că mitul nu e decît un simbol, o hieroglifă, care nu e de ajuns că ai văzut-o, că-i ții minte forma și că poți s-o imiți în zugrăveală pe hîrtie — ci aceasta trebuie citită și **înțeleasă".** Mai mult, poezia nu face excepție și e tot atît de „fantastică" precum basmul, întrucît „poesia nu are să descifreze ci, din contra, are să încifreze o idee poetică în simbolele și hieroglifele imaginilor sensibile". (Ibid., p. 238). Ideea basmului hieroglifă pare s-o fi preluat Eminescu de la Fr. Schlegel. Mult mai înainte și Platon vedea în mit un limbaj sau o hieroglifă capabilă să slujească gîndul filosofic, în stare **să reveleze** Ideea. (V. Anton Dumitriu, **Alétheia).** Adevărul e că poetul asimilează întotdeauna afirmațiile altora în spiritul **diferențierii** proprii. Schlegel, un teoretician profund, adesea modern în intuiții, se referea totuși doar la mitul ca „expresie hieroglifică a naturii", pe cînd poetul român pare mai aproape de gîndul cel bun al lui Platon și de definiția hegeliană a frumosului artistic. În orice caz, el merge pînă la o extindere **estetică** purtînd pecetea eminescianismului. Eminescu se exprimă limpede că nu **formula fantasticului** îl interesează, nu „icoana", ci **înțelesul,** mai mult, el polemizează într-un mod subtil cu Tieck, care punea mare preț pe **fantasticul** shakespearian. Nimic „fantastic" la Shakespeare, replică poetul nostru, ci totul e de un realism profund popular : „Shakespeare a vorbit de om — de om cum e. Bețivul e bețiv, eroul său erou, nebunul său nebun, scepticul său sceptic și fiecare om e muruit din gros cu coloarea caracterului său, căci Poporul concepe cum vede și Shakespeare **a** fost al poporului său prin escelință". **(Fragmentarium,** mss. 2 557, f. 52v.). El însuși se știa „sorbit din popor" și prețuia din rațiuni similare un basm românesc precum **Tinerețe fără bătrînețe...**

Știm prea bine că „fantasticul" este cotat, la ansamblul literaturii, ca fiind totuși periferic ; Eminescu însă transformă **povestea** în cheia de boltă nu numai a artei, ci și a existenței, fiind calea regală spre Ființă, căci în povești „trăiește Archaeus". De fapt, poezia eminesciană nu face excepție de la a fi „poveste" cu „simbolele și hieroglifele" ei, dar, din atare pricină, nu se vorbește de o poezie fantastică. În schimb, cîtă profunzime nu inoculează scriitorul cuvîntului **poveste,** încît magma lui revărsîndă a fost în măsură să acopere și spații vaste ale literaturilor moderne.

Trebuie precizat că fantasticul tradițional **se închidea** într-o **explicație,** într-o „teză". Ideea fundamentală a basmului era, bunăoară, biruința binelui asupra răului. Romanticii au îmbogățit-o, indiscutabil, înțelesul fantasticului dîndu-i îndeobște dimensiunea oniricului. Și totuși, în general, ei au rămas în zonele particulare ale ființei. Chiar Edgar Poe, cu toată extraordinara lui ingeniozitate inventivă, stăruie în a explica **enigme,** în a găsi **cifruri** etc. Și în problema fiolosofică a identității eului din **Morella** (cunoscută de Eminescu și apreciată) el nu trece de punerea în sine a enigmei, cu mirarea **atît de** caracteristică lui Poe, însă oprită la clipa **morții.** Fantasticul lui E. T. A. Hoffmann era mai mult alegoric, de o incisivitate satirică excepțională ; cel al lui Adalbert von Chamisso înclina balanța spre etic, într-o tradiție faustiană ; imaginația lui Jean Paul zburda atît de liber, încît luxurianța spațiului oniric devenea, prin redundanță, un scop în sine ; în ce-l privește pe Novalis, năzuința fantasticului oniric era căutarea nostalgică a **florii albastre.** Și s-ar putea continua. Important, așadar, devine cum a gîndit Eminescu „fantasticul", cum a valorificat cultura sa multilaterală. Studiul **izvoarelor** a fost o etapă necesară în eminescologie, de o indiscutabilă utilitate, însă a mai zăbovi în factologia erudită riscă a fi o formă de anacronism critic. Să-i dăm crezare poetului : „Dară nime nu m-a face / Să mă ieu dup-a lui flaut ; / / E menirea-mi : de adevărul / Numa-n inima-mi **să-l caut".** „Fantasticul" eminescian nu este o **evaziune romantică** din realitate, cum se crede în mod curent, ci un mod inedit de a prinde o logică mai profundă, mai complexă **a realului.** Exagerînd lucrurile, s-ar putea spune că realismul comun este fantezist, artificial, pe cînd „fantasticul" eminescian aspiră către ontologic, reconstruindu-l. Depinde numai ce înțelegi prin real : „Care-i adevărul? Cel văzut clar de un ginsac sau cel abia întrevăzut ca printr-o negură de Kant ?" **(Archaeus).**

Am arătat în **Eminescu — Dialectica stilului** (1984) care e **adevărul** lumii văzut de poet. Viziunea lui **simultaneistă,** de o tulburătoare actualitate, cerea o logică stilistică **consonînd, în unele privințe, nu numai cu a marelui romantism german, ci și cu a „realismului magic" sud-american, pe care îl anticipează, sau cu a simultaneismului european al cărui întemeietor este Le Clézio.** Bunăoară, n-a trecut neobservată afinitatea dintre Dionis și Melchiade, personajul lui Márquez din **Un veac de singurătate.** Iar ideea atît de scumpă lui Eminescu de a trăi în alți oameni, într-o reconsiderare originală a principiului budist **Tat twam asi,** ca pecete a **arheității,** o întîlnim la deja pomenitul Le Clézio **(Le Procès-Verbal,** 1963). Astfel de apropieri — vădind în moderni și niște „precursori ai clasicilor", cum se exprima cineva — nu au darul să spună că Eminescu este, artisticește, aidoma numelor invocate, fiind vorba de consonanțe tipologice, cu **forță anticipatoare** la scriitorul român, și care ni-l fac mai apropiat, și a căror ignorare n-ar servi decît anume consolatoare prejudecăți.

Theodor Codreanu

Desen de Raluca Grigorcea

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Festivitate la sediul Uniunii Scriitorilor ; Puia Rebreanu și Niculae Gheran

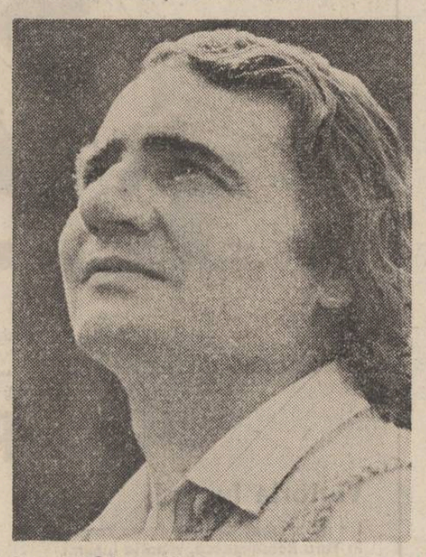

Prozatorul Vasile Rebreanu și poetul Grigore Hagiu

ESEU

SATUL DIN NOI

O posibilă peșteră

Sînt niște plecări către alte lumi, toate povestirile acestea, Voiculescu și le dată și cel puțin din acest motiv cred că putem avea semne că ele ar putea fi văzute și ca niște parabole. Sîntem de fapt în '52, vremuri grele, să nu uităm, iar **Schimnicul** despre care am vorbit mai adineaori ne-ar putea da ceva sugestii în acest sens. Dar să întoarcem călătoria, să ne adresăm povestitorului, totuși, rămăsesem la momentul acelei smulgeri, al trezirii la realitate. Ce face călugărul-lup, lupul-călugăr care își cere dezlegare, se rebotează și se retrage într-o peșteră ? Singurătatea îl absolvă de forța cumplită care îl mistuie, atinge el cerul, lumea predilectă a chinurilor și plăsmuirilor lui ? Nu, nicidecum, atacă și mai înverșunat turmele, seamănă și mai mult groaza, va trebui să moară și va muri în cele din urmă tot printr-o vrajă, impușcat cu un glonț de argint. S-a tras într-un lup și din acel moment într-o peșteră a început să putrezească trupul celui care cu atîta ardoare se sihăstrise. Locul acela se cheamă și azi „Stînca lui Ambrozie". Însă ea, această stîncă — și de asta îmi dau seama abia acum, cînd scriu — are și o altă rezonanță în memoria locurilor și întîmplărilor din preajmă, seamănă cu o ridicare enormă de umeri, cu un pinten enorm, dar cel mai mult și mai mult seamănă cu un tufan. O specie rară de stejari cu crengi lungi, contorsionate și frunze păroase. Cînd te urci în ei, ai senzația că te pipăie, parcă se trezesc mii și mii de vietăți din coajă, din cioturile și frunzele lor, circulă parcă prin trunchiul și umbra lor niște lumi reci și minuscule, lipicioase. Ți se prind și de tălpi și de mîini, și de unghii. Simți cum te mestecă, te înghit. Și ceilalți copaci se dau parcă în lături, se retrag. Fac ochi de poiană în jurul lor, îi lasă un pic singuri, le mai trimit numai fosnetele și mirările lor. Ar fi un bun loc de odihnă sub ei, dacă n-ar avea un miros dulceag și stăruitor ca de gize adormite și dacă iarba din jur n-ar fi lipicioasă și ea. Ca un tufan ca acesta arăta și „Stînca lui Ambrozie" pînă să-i vină și să i se alăture schimnicul, precum o stîncă țîșnind dintr-un ochi de pădure va fi arătat, poate, și tufanul din povestirea lui Voiculescu, **În mijlocul lupilor.**

Îndeletniciri tot vechi

O posibilă alăturare : cum urla, cum scîncea și murmura luparul acela din povestire, acolo, sus, în brațele tufanului, sub luna scînteind și împroșcînd cu bătăi de aripi și neliniști reci, ascuțite, peste codri, tot așa va fi urlat, poate, și Lazăr acesta al nostru, omul găsit aproape mort și în brate cu un lup. Și poate că era chiar un lup de-ai său, cum spuneam, pentru că în viața lui furase din pădure și crescuse mulți pui de lup. Era pădurar, beteag de-un picior și de aceea războiul nu-l încorporase. Creștea fel de fel de sălbăticiuni, vulpi, bursuci, pui de mistreț și lupi. Îi vindea, pe care putea, la circ, pe care nu, îi lăsa liberi, după ce-i învățase gustul domestic le dădea drumul în păduri. Îl mai vizitau cînd și cînd, se întorceau vietățile și dădeau ocol. Le mai întîlnea și prin pădure, se uitau fix la el, se așeza el jos, se așezau și sălbăticiunile, se ridica el, se ridicau și ele. Îl urmăreau printre fagi, îl miroseau de departe printrei tei și stejari. Nici nu se știe a cui era pînda, nu se știe a cui era urmărirea. Urca astfel în dimineața aceea pe muchia de deal de deasupra satului, străbătea încet cărarea strîmtă și uneori adăpostită, transformată în tunel pe sub lăstărișul de curpeni și iederă răsucită peste trunchiuri cînd, deodată, în vîrf, acolo unde și de o parte și de cealaltă a dealului te poți întîlni oricînd cu oricine și n-ai timp și nici loc să te dai la o parte, s-a întîlnit cu lupul. N-a mai avut timp nici unul nici celălalt să se ferească, pădurarul a tras. Fiara s-a ridicat în salt și odată cu glonțul s-au și îmbrățișat amîndoi, au căzut. Așa i-a găsit un cioban, bilbiitul, și așa a putut vorbi acesta atîta de clar și răspicat pentru prima dată. A înnebunit și el după aceea, a înnebunit și pădurarul. De cum cădea bruma, toamna, și toată iarna, pînă la dezghet, ieșea numai în cămașă pe dealuri, își arăta trandafirii aceia în formă de gheară din coaste și urla, scheuna, se întărita ca lupii. Îl ascultam uneori de pe capătul prispei și mi se făcea frică. Dîrdîiau geamurile, se cutremurau stîlpii. Și zăpada ardea parcă, scotea limbi de flăcări albe, albastre și cenușii. Niște ochi care nu se mai închideau și scăpărau, trozneau ca și cum ai fi spart un simbure între dinți. Primăvara și vara era mai liniștit Lazăr, pădurarul, parcă învia. Descinta de frică, ardea păr de lup, îl smulgea din piele pe care le avea, o groază, căci uneori umbla îmbrăcat, înfășurat în ele. Zicea că stinge apă, că face și de dragoste și de dușmănie și ură și face și de împăcare și de noroc. Și se găseau destui, mai ales cei din cîmp, cojanii, care-l căutau și-i plăteau cu grîu și porumb. Pînă ce s-a stins prin anii cincizeci. Voiculescu scrisese deja povestirea dar nu pot să pun mîna pe inimă și să spun că nu auzise de el.

A. I. Zăinescu

(va urma)

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (X)

UN DESTIN POETIC DUAL : ÎNTRE TELURIC ȘI MITIC

Înainte de orice considerație literară, citeva întîmplări revelatoare în legătură cu apariția stelei lui Gh. Istrate în constelația lirică a zilelor noastre. Mai întîi cunoștința mea indirectă prilejuită de o vizită în redacția revistei „Viața militară", care fără a fi în mod nemijlocit literară a făcut mult pentru propășirea literaturii române contemporane. Redactorul ei șef, prietenul meu, colonelul Dumitru Rădulescu, mi-a arătat cu mîndrie cîteva fotografii pe care le avea pe birou și tocmai se pregătea să le trimită la tipografie pentru ilustrarea, încă de la copertă, a numărului la ordinea zilei. Avea și de ce să fie mîndru dinamicul animator al revistei militare, căci în centrul de interes al acestor fotografii se afla patriarhul literelor române, Tudor Arghezi, alături de el distingîndu-se figurile emoționate, sub tensiunea momentului surprinderii imaginii, ale cîtorva scriitori în haină militară, poeții Nicolae Tăutu și Traian Reu, prozatorul Ion Grecea. În grup se mai afla, alături de alți camarazi care-și satisfăceau stagiul militar, un june subțiratic, cu ochi visători, sfios ca o domnișoară, pe care colonelul Rădulescu mi l-a prezentat drept cel mai talentat tînăr poet ce se găsea sub arme, descoperire a lui Nicolae Tăutu și a colaboratorului civil al „Vieții militare", poetul Nicolae Dumbravă. Era anul, dacă nu mă înșel, 1963, pe cînd Tudor Arghezi împlinea 83 de ani iar cel mai tînăr poet aflat sub arme doar 23. Întîmplarea, deloc neașteptată, a făcut să-l cunosc pe tînărul aspirant la consacrarea literară, la redacția revistei „Luceafărul" pe care începuse tot cu sfială s-o frecventeze, ba mai mult și cenaclul în mare efervescență la ora aceea, „Nicolae Labiș" pe care îl prezida redactorul șef de atunci al revistei, ambițiosul Eugen Barbu.

În scurt timp, talentatul poet, devenit student al Facultății de limba și literatura română din București, beneficia de un spațiu generos în revista „Luceafărul" : o întreagă pagină, intitulată simplu dar sigur și angajant „Doi poeți", împărțind-o în mod egal cu un alt nume de referință al liricii contemporane, ardeleanul Gh. Pituț a cărui evocare, în cadrul rubricii de față, urmează.

Dar poate că actul literar care mă implică și mai mult în biografia și bibliografia poetului de mare rafinament liric Gheorghe Istrate e prezentarea pe care aveam să i-o fac în primul număr al revistei „Amfiteatru" (ianuarie 1966), la rubrica purtînd titlul unui volum de versuri al lui Al. Andrițoiu, „Constelația lirei".

Evenimentul acestei apariții se bucura de o asemenea prețuire din partea fondatorilor revistei (redactor șef Ion Băieșu și redactor artistic, grafician, insolitul artist plastic Benedict Gănescu) încît găsiră de cuviință să-i înscrie chiar pe afișul generic ce anunța apariția noii reviste.

În speranța că aceste amănunte sînt poate ușor sentimentale dar nestrăine acestei rubrici, în mod deliberat, să încercăm să definim prin ce se distinge înălțarea stelei lui Gheorghe Istrate pe firmamentul poeziei contemporane. Fără a ne lansa în integrarea poetului într-un context liric-universal, cum au făcut-o în mod curent unii comentatori de-ai săi, altfel autorități ale istoriei și criticii literare contemporane.

Să ne ierte distinșii, mult stimați exegeți, dar după părerea noastră Gheorghe Istrate se revendică din vatra sa natală bărăgăneană, satul cu nume predestinat pentru poezie, Limpeziș, dintre Urziceni și Buzău, ca și din spiritualitatea populară românească în ipostaza sa mitologică mai ales. Din acest punct de vedere el aparține unei originale familii de poeți contemporani cu antecedente și preocupări similare, cum ar fi Ion Gheorghe, Dumitru Pricop, Nicolae Dan Fruntelată, revelatori ai substratului ontologic, etnografic și istoric românesc. Volumul de debut, cartea-genă, cum îmi place mie să numesc aparițiile editoriale ale marilor și autenticilor poeți, ni-l înfățișează, chiar dacă sumar, ca un destin poetic dual, ce oscilează între teluric și mitic (miticul mai ales în varianta sa orfică). Nu altfel crede un mare poet, cu un discernămînt atît de rafinat, cum este Ștefan Augustin Doinaș care într-un comentariu de la atît de necesara și clarvăzătoarea rubrică „Disciplina inspirației" (vezi „Viața românească", iulie 1985) își intitulează considerațiile pe marginea evoluției poetului în discuție «„Mit și ritual" la Gheorghe Istrate». Comentariul respectiv cuprinde și această subliniere pe deplin îndreptățită : „Voi menționa, în fine, încă o constantă a acestui remarcabil lirism: sentimentul dualității, dublarea. De la contraste și opoziții curente — somn, trezie, vorbă, tăcere, floare, lut, Zmeu-Făt-Frumos etc. — pînă la altele mai insolite — stăpîn-hoț, ompasăre etc. — eul poetului ajunge să descopere, firește, propria sa dualitate — eu și celălalt : în mine locuiește cineva ! exclamă el («nu-mi pune legi și pe neîntîmplare»)". Într-adevăr, în ciclul de poeme „Măștile somnului", care avea să se impună ca tendință creatoare, cel mai generos cu devenirea sa ulterioară, pe cuprinsul a 10 cărți de poezie, în volumul de debut, includea și această poezie vizionară „Masca de dublu", din care nu ne putem abține să nu cităm cîteva strofe revelatoare : **Iert numai omul / De primenealâ / Care-și plătește somnul / Ca pe-o greșeală. / / El vine de-oriunde / — Din mamă, din moarte — / Unde fiecare și-ascunde / Ființa pe-o parte.** În același prim volum, ca o prefigurare a viziunii și expresiei poetice generale, se conturează prin poezia de deschidere „Masca descinteculuI" opțiunile sale ulterioare : **Crapă malul somnului / De-atîtea neamuri de chipuri / Vechi și mai tinere și mai nenăscute, / Din larma tulbure a negăsirii lor / M-am rupt și-am curs întreg / Pe firul lacrimii de dimineață / La căpătîiul mamei sfînt. / Ea, descîntîndu-mi ochii grei, / Mi-a spus primîndu-mă cu vorbe: / — Copilule, / De negură-ți miroase sufletul"...**

Fidel acestei negre prorociri materne, poetul altfel preocupat mai ales de păstrarea purității prunciei și a copilăriei, avea să prezinte într-o întreagă suită de măști și ritualuri (în accepțiunea de procedee magice, nu de ceremonii) devenirile mai ales „neguroase" ale ființării, concludente fiind aceste două mici capodopere lirice ale acestei viziuni : **RITUAL : Ce să refuz și ce să mai accept / toate cuvintele miros a moarte / bat clopotele-amurgului in piept — / mirosul lor copile ne desparte. / / incep o floare și-o termin în zori / mi-e îngerul bolnav și mă refuză / dă-mi doamne plînsul unei mari candori / și dă-mi ninsoarea pruncilor pe buză / / dar nu mai sînt cuvinte ca să spui / o spadă se sfărîmă între oase / mi-e îngerul bolnav și boala lui / în cerul tot a moartea mea miroase.**

CEI CE SE NASC : Cei ce se nasc au mai murit cîndva / sub craniul stelei moare altă stea / cel care te sărută nu sînt eu / sub răsuflarea mea e-un mort mereu / / tu jură-te că vii cu îngeri buni / cu pleoapa goală-n care mă aduni / cu pielea florilor cu trupul pradă / magneților imenși de sub zăpadă / / noi suferim de-o-mbrățișare grea / cum steaua se răstoarnă-n altă stea / căci trupurile noastre de pămînt / sînt un mormînt în alt mormînt.

★

Dacă am formulat aprecierea capodoperei nu ne-am hazardat deloc din moment ce un exeget atît de sever ca Al. Piru nu ezită să aprecieze poemul „Destin" din ultimul volum „Interiorul tăcerii" (Editura „Cartea Românească", 1985) : «Capodopera din acest punct de vedere al destinului marelui creator, subliniază autoritarul comentator — ni s-a părut poezia „Destin", cea mai lungă din volum, dar a cărei tensiune lirică se menține pe toată întinderea : „M-au ros luminile tăcerii / și am uitat să fiu primit / la masa galbenă a serii / în catedrala unui mit / — Prea mult făptura mea de fum / a ars sub clopotele voastre / prin gura cărora acum / eu simt rostire dinspre astre". Începutul are asemănări cu sfîrșitul din „Luceafărul", nu conține și aceeași distanțare de contingent proprie geniului».

Tudor Arghezi acordîndu-i un autograf celui mai tînăr poet din armată în 1963, „predîndu-i o ștafetă", cum a interpretat tatăl său, țăran din Limpezișul Bărăganului, gestul arghezian.

Viziunea mitologică, implicit ipostaza ei orfică, nu e o înrîurire livrescă programatic indusă, ci una ce se reconstituie din multele fețe ale mitologiei populare românești excelent definîndu-se în versul aforistic cu care debutează volumul „Poeme" subintitulat „Valea Plîngerii" (Editura Eminescu, 1971) : **Mă-ntorc la basmele dintîi ca-n sat.**

Oul primordial orfic nu e reperat în antica Heladă ci în Bărăganul nostru traco-getic : **Deschid cartea celor lumești / Și ochiul întîlnește cuibarul / În care zace un ou cu povești / Învelind în cămășile sale tiparul.**

Poveștile-vedenii, tipice mentalității țăranului român, sînt despre Valea Plîngerii, Zvîrcolac, despre Uneltele de taină cu care Baba Constantina / Rișnește țărîna / Rupînd în cimp neghina. Nu lipsesc din aceste viziuni preponderent neguroase nici cele luminoase cum este elogiul apei din poezia „Sfinxule, bolnav de-nchipuiri".

Dar poetul, deși a făcut-o cu precădere în primul volum, nu uită să se întoarcă și la privelîștile dintîi, chiar dacă aici în perimetrul vedeniilor sale nu lipsesc ipostaze întîlnite și la alți rapsozi ai Cîmpiei române (V. Voiculescu, Zaharia Stancu, N. Crevedia, Ion Gheorghe). Iată, în linii mari, cîteva din ele reprezentate de unele strofe, — în care triumfă teluricul : **Pămînt clocit de berze, scrum de tuci, / Blănl învărgate-n ochiul zilei / Ierburi rostogolite-n vălătuci / Pe pulberea dospită a reptilei.** („Bărăgan", „Măștile somnului", 1968).

Aer dospit în care fată iepe, / Prin care cîntă dinții de țesală, / Văzduh prin care giturile lungi / Cu lincheveli de cer se spală („Grajd", Poeme — „Valea Plîngerii" — 1971).

Și iată și o fructificare a experienței și viziunare și formale a lui Ion Gheorghe, cel din „Zoosophia": **La mijlocul ruginii al anului / Între groapa de răsărit și apus, / Pe Movila Banului / Nesupus, / Cu mila, cu potopul, cu sîrgul / Începe Tîrgul.** („Tîrg șistav", idem).

La capătul evaluării devenirii acestui destin poetic, dual nu numai în ipostaza mitică preponderentă, ci și ca univers liric în componența căruia se impune nu o dată teluricul, fuzionînd admirabil cu curentul predominant, cu ce am putea conchide decît cu o încurajatoare opțiune a lui Gheorghe Istrate însuși, formulată în poezia cu acest titlu, în culegerea „Pseudopatriarchalia" (Editura „Cartea Românească") încă în anul 1974 : **Voi fi mai drept în zodia cealaltă, / voi rupe ghimpii storși în talpă, / voi fi mai ager, mai decis, / n-oi mai întîrzia-n atîta vis.**

Niculae Stoian

P.S. Se pare că am dat în patima istoricilor literari, autori de dicționare, din moment ce, în medalionul anterior consacrat poetei Constanța Buzea, am consemnat că aceasta a urmat Liceul „Mihai Eminescu" și nu „Gh. Șincai", cum a fost în realitate, și pe care l-a absolvit, într-o altă promoție, și poeta Florența Albu, avînd-o ca profesoară de limba română pe Agatha Bacovia.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXIII)

Nu mai țin minte numele acelei cochete așezări de munte, știu doar că este așezată între vechea capitală Kara-korum și zona celor Șapte lacuri în rotundul unui platou mărginit de stînci cu forme ciudate.

După ce am încheiat întîlnirea cu cititorii și am ascultat străvechi balade mongole, după ce micul motor dătător de lumină electrică a amuțit, m-am retras în cameră și am încercat să adorm.

Stăpînea o lună hipnotică răspîndind o lumină aproape ireală. Mi-a fost imposibil să așez pleoapă peste pleoapă. Am ieșit în aerul limpede și rece. Printre mîile de stele însurubate pe boltă lumina unui satelit singuratic sclipea intermitent. Se auzea fosnetul mătăsos al piriului de munte și cîntecul ciudat al unei păsări de noapte. Am privit cu atenție una din stîncile prinse în reflectorul lunii și mi s-a părut că seamănă cu un trup de femeie arcuit delicat în iarba grasă și mirositoare. După cîteva clipe am auzit un zgomot ușor în spatele meu și o voce cunoscută care m-a strigat pe nume. Era tînărul meu translator, poetul născut în Gobi. I-am explicat că nu pot să dorm și că am o stare ciudată, un soi de neliniște inexplicabilă. A zîmbit și mi-a luat pulsul. E aproape în regulă, mi-a zis. Vreo douăzeci de bătăi în plus, din pricina altitudinii desigur și a aerului rarefiat.

Mi-a precizat apoi că după știința lui toți europenii care au vizitat această zonă manifestau aceleași simptome. Am aruncat instinctiv o privire spre geamul odăii în care era cazat confratele Tolia dar n-am observat nici o mișcare.

Ne-am apropiat de piatra cu formele ei grațioase și tînărul poet mi-a povestit, după ce a ascultat remarca mea, o legendă legată de destinul și opera unuia dintre cei mai mari sculptori mongoli, Dzanabadzar.

Îi văzusem cîteva lucrări la complexul muzeal din Ulan Bator, cei cinci Budha de aceeași dimensiune, stînd în aceeași poziție, pe un postament în formă de lotus deosebindu-se unul de altul doar prin gestică și prin poziția mîinilor de-o expresivitate extraordinară. Îi mai văzusem și cele două lucrări reprezentînd două femei la vîrste diferite.

Prima sculptură se numește *Țara albă* și redă imaginea unei june de o frumusețe feciorelnică, cu o talie de copil și trupul încă neformat.

A doua se numește *Țara verde* și are chipul unei femei mature, conștientă de frumusețea ei, avînd trupul în forma unui „S" latin. Cu această sculptură semăna într-un fel stînca din fata mea. Amîndouă femeile au palmele lungi și grațioase. „Mîini care cîntă", după cum zicea translatorul meu începîndu-și legenda legată de obsesia marelui sculptor mongol.

Se zice că acesta, reîntors dintr-o lungă misiune diplomatică în Tibet, nu și-a mai găsit consoarta cu care abia se căsătorise. I s-au dat explicații nelămurite. Mai marii bisericii ordonaseră de fapt uciderea ei avînd în vedere originea socială modestă care nu cadra cu rangul unui demnitar și nobil mongol. Dzanabadzar a început un lung pelerinaj căutînd cu disperare rămășițele pămîntești ale tinerei soții. Aici, pe acest platou singuratic, i-ar fi găsit doar mîinile intacte, frumoasele ei mîini de copilă. Le-a învelit într-o bucată de mătase, le-a conservat după o metodă necunoscută europenilor și luni de zile, închis în singurătatea odăii sale, a încercat să le redea supletea și finețea în sute de variante cioplite în piatră pînă a ajuns la perfecțiunea „mîinilor care cîntă".

Piatra din fața mea, zămislită de Marele Cer Albastru, era simbolul încremenit al tinerei femei hărăzită morții.

Ne-am plimbat multă vreme pe colinele înverzite, pînă în zori, cînd a răsărit soarele, surprinzînd în vîrful unei stînci silueta grațioasă a acelui animal ciudat pe care, în prima clipă, l-am confundat cu legendarul unicorn cu corpul transparent, întîlnit de Marele Han în una din peregrinările sale, poate chiar prin locurile în care mă aflam acum.

Mircea Micu

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

OCTAVIA : El și Euridike : „Euridike nu era / El întinse palmele / să mîngiie gușa moale / a vîntului : „spune-mi" / Trupul i se încordă dar lira nu / răspunse ; / lîngă picior îl scurma sirguincios / un izvor : „spune-mi !" / Pe frunte o apăsare îl trezi : cerul își lăsa pîntecul asupra sa / și el nu știu dacă era un dor... / Lîngă tîmplă un hohot scrijeli ascuțit / un semn ca o gheară / și El o recunoscu : Euridike / era moartea... / Întinse brațele și o purtă cu el pe pămînt". **Oedip:** „Cu gîndul strîmb se aciuise pe-acolo / și el / care nu mai avea urme omenești în noroaiele pădurii / unii ziceau că e lup / alții melc / sau omidă / iar unii sfinx / dar el nu le răspundea pentru că / nu avea ce să le mai spună / și nici nu-i auzea de orb și mut / și gol / el era păcătosul și nimeni". **Zodie de femeie :** „Tac / iată-mă tăcînd la umărul tău / nu-mi spune pe nume / căci nu sînt eu aceea / fără poveste în trista suspendare / a vorbei / și dureroasa aplecare / a capului / tac / nu mă ascult : ca o scoică aruncată la mal". Trimite-ți cu tot numele, că Octavia-i de orice istorie, și istorioară.

AURELIA BRUMĂ : La lumină : „O, durere, ești ca / frumoasa mea vecină / ce-și ascunde surîsul de miel. / sacrificat / în sîmburul de portocală / și numai gustind-o, la lumină / dai de el". Fie !

ADRIAN CIULACU : Din cel grupaj de două ori trimis, **Vînător vînat :** „Slăvitule / simți zorii cum se revarsă... stoluri de fluturi străvezii / și zîmbești / Arbori uriași iți umbresc trupul cald / și e o fericire / să-ți pască iarba pe piept căprioarele / Înfricoșătorule / miezul zilei iți bate ca o inimă pe frunte. / Tu zîmbești ademenitor vînatului / și e o fericire / să-ți lingă sarea de pe buze cerbii. / Strălucitorule, / Amurgu-Ți întîrzie pe fluierele picioarelor / zîmbești ațîțător spre înserare / și e o fericire / să se adape ciutele din ochii tăi". Dar a treia oară nu mai merge !

CIORTAN ION : Bateți la mașină și-om vedea : ciortan, știucă, sau vreo fiță.

CORȘATEA ADINA : Din **Lună plină** aceste fire luminoase : „Tăcerea e cetate / cu porțile larg deschise /.../ Noaptea mă prinde din urmă / ștergîndu-mi urmele". Dar nu prea.

ANTON CORSINI : Acest reproș filozofic, din poemul în proză : **„Cîntecul lebedei".** „Dacă ar vrea cineva să compună un imn vieții, să asculte cîntecul lebedei. O simplă pasăre ne învață că te poți despărți de viață cîntînd /.../ Și totuși, dincolo de acest cîntec, dincolo de viața prezentă, pentru lebădă totul încetează. / Pentru noi însă, totul de fapt de-abia începe : viață, frumusețe, împăcare, bucurie — toate înveșmîntate în trăire princiară. Dar noi nu știm să plecăm din această viață de încercare decît plîngînd și gemînd".

Pentru noi, destul, pentru dv. aproape deloc.

LAZĂR POPESCU : Acoladă : „Dincolo de imaginea / pădurii de salcîmi / nici un citat / nu așteaptă / Fără de gînduri / a trecut omul / prin marile întrebări". **O scrisoare de dragoste :** „Letiția, tu te-ai îndepărtat de mine / timp de-o înserare și timp de-un cuvînt / Sub mantia egoistului se așază chemările / liniștei. / Să fie cea dorită ? Căutarea nu-mi va / întomna și îmbătrîni dragul meu frasin / sub dragul de cer. / Îndepărtarea — ca de la sine nu e întoarcere / în cuvînt. / Frigul nu numai realitate. / Realitatea nu numai pariu / Pariul cu ea. / Și nu numai atîta". Fugiți de model să nu rămîneți chel.

NICOLAE IOAN DRAGU : Doar aceste **Sigilii**, celelalte, nici o marcă : „Mîinile bunicului meu — / două pluguri ruginite / brazde încărcate de rod, / Ochii bunicului meu — / o podgorie, o pădure. / Ochii tatălui meu — / un rest de navă / cărînd în pîntecul mării / muntele de grîne / Mîinile mele — două porți / către lumina copiilor / Ochii mei, Doamne, unde îmi sînt ochii mei ?"

MARIAN ȘOIMARU : Acest cap de **Întoarcere:** „Și, voi veni într-o zi / în care zăpezile nude / se vor zvîrcoli / sub sîngele trandafirilor / și păsări mari se vor abate / asupra fîntînilor sterpe / furîndu-le stropii fierbinți / ce-și caută tainic lăcaș" etc. Bateți la mașină, că altfel, nici o ducere, nici o întoarcere.

A. ROMAN : „Germen sfînt / cu ochii rubinii". Ne-am obosit ochii, fără de răsplată.

CONSTANTIN MAXIMIAN : În bilet, vă vedeți astfel, cu poezii cu tot : „teribilism, imagism / apoi o eclipsă de aproape doi ani, apoi iar imagism, textualism, iar acum, vizionarism". Vreți să știți părerea noastră ? Cu desăvîrșire, zicerile n-au obiect. Vă amăgiți.

ADRIAN BOIERU : Ploaie (cu titlul retezat, din cauza cacofoniei) : „Mi-e rușine de viața / ce-am supt-o / eu ăsta mare ca un nechezat / de iapă / acoperit în căldura din zid / gem, gem /.../ la intrarea esenței sub pleoapă". Dar Boieru nu-i încă boier.

EMIL PERȘA : În plicul ăsta, aproape una sută poezii. Mai păsuiți-ne. Ce o trece de zece pagini, azvîrli-vom. Din **Ianuarie:** „Ninge iar cu fulgi de stele / vîntul îmi bate la fereastră / Au adormit florile mele / ... în zarea albastră./ Plec pe malul rîului înghețat / Vin zorile, prea-curat e timpul meu / În depărtarea albă a unui sat / Plutește din munți un curcubeu". Destul.

NICOLAE TROIAN : Visul vi s-a împlinit : „Trec greoaie care pline / trist îngînă pietrele / cîntecele înserării / Merg agale și țăranii / chipuri stranii, dedemult, /.../ Visul meu deșteaptă pruncii / flori uitate se-ofilesc / cînd departe se-aud care / vîntul mi-e a plîns și-a jale / noaptea-i rugă pietrelor / și nu-s lacrimi să le ude / și nici eu sufletul lor". Bateți la mașină și bateți-ne la cap cu plicuri.

DRAGOMIR CECILIA : Din **Viețățile pădurii** „Ele nasc din cer lumină / ca o stea mai cîntătoare / ele scot din om lumină / pentru natura atrăgătoare". Vă urăm să treceți clasa.

MIRIȚESCU MIHAI: Această **Sală de așteptare :** „Sînt / o sală de așteptare / cu ușile deschise / spre toate punctele /.../ Flori culese, flori veștejite / de lunga așteptare / îmbracă liniștea de marmoră / din privirile tale / Domnișoară / ochii nu-ți văd. / Strigătul inimii mele / aruncat la picioarele tale / mîinile nu-ți pricep / semnele aruncate de mîine / pe umerii tăi. / Așteptare, aceeași lungă așteptare / rămasă pentru mine / aceeași sală, aceleași uși deschise / spre toate punctele / același eu..." Dar la mai mult, să nu v-așteptați.

RADU LUMINIȚA : Aveți bună caligrafie, dați-i întrebuințarea cuvenită.

BACALOV DANIELA : Din **Tempo din timp:** „Într-o seară solitară / contemplam amurgul rece / Mă gîndeam la timpul care / mereu trece, trece, trece". Mai trimiteți dar nu grăbiți : aveți timp destul, în vîrstă.

BENITO ANTON : „Da, de ce n-aș spune-o : / îmi simțeam țeasta / ca insulele a milioane de / Robinsoni Crusoe..." În rest, faceți bășcălie.

MURGU CUCU : Cu o floare de ștevie nu se face Prima Verba.

DĂNCIULESCU GABRIELA : În bilet ziceți : „Am scris pînă acum nouă poezii, din care v-am trimis și dv. prima poezie și pe-a șasea poezie. Prima cred că nu are nevoie de comentarii, iar la a doua v-am dat cîteva explicații care poate nu sînt de prisos. Primele patru versuri arată starea vrednică de plîns a poporului, în timpul lui Alexandru. Următoarele șase, speranța poporului, speranța în Mihai."

Vă mulțumim că ne luminați și pe noi, însă din nr. 1 **Cireșul**, transcriem: „Era într-o zi de primăvară / cînd te-am sădit, afar' la scară / Erai abia un lăstăraș / Iar eu abia un copilaș / Dar timpu-și toarse fuiorul lin / Trecură anii ca un fum / și din lăstarul de odinioară / Falnic se-nalță-acum la scară / Mîndru cireș /.../ Privesc și parcă nu-ndrăznesc / Să cred că-i lucru pămîntesc / Ieri cîte una ici, colea / Acum e plină ramura / Cireșu-i univers de flori. / Veșmîntu-i alb, fulgi de ninsori. Privesc. Nu pot să zic nimic /.../ Lîngă tulpina ta stau jos : / Of, la al tău superb miros. Și de plăcere fascinată. / Cum n-aș mai pleca niciodată ! / Privesc fără de țintă-n sus / Dar gîndul meu departe-i dus. / Pe aripa-i fără griji mă poartă / Dar tresar, căci mă deșteaptă la floare de cireș. / Viața-mi ce monotonă-ți pare / De-a ta nu are supărare / La fel ca tine-am întîlnit / Și dragoste-am și suferit. / Crescurăm amîndoi deodată / Nedespărțiți în lumea toată, / Noi amîndoi". Acum, dacă tot stați pe strada Aron Pumnul, știm noi ce-o fi mai încolo? Dar bateți la mașină.

TĂNASE CRISTINA : Cenaclul de anticipație Jules Verne, Ploiești. În ciuda patronului cenaclului, am oprit pentru antologie. **Împlinire, Mai dă-mi. Și..., Poveste de pe drum.**

BĂNICĂ MIHAELA : Strofele 13 și 14 arătînd că : nici o nădejde : „Să învie-n al tău suflet / Dorul viu de veșnicie / cînd al omenirii plînset / cere om la datorie / De nu vrei, în sihăstrie / Al tău trup în veci să piară / În blana ipocriziei / Sufocîndu-te, fiară !"

SPERANȚA FLORESCU : „Se scutură seninul de promisiuni / chiar răsăritul tainic de noi se-ndepărtează / se-anunță teamă-n ramuri / rostogolită-n unde. / În cumpăna-ndoielii / doar noaptea pare trează. / Cresc umbrele-n pustiuri / un zid de-nstrăinare / a jocurilor tandre / de raze aurii. / Doar între noi un zîmbet / de rugi stăruitoare / aduce ceru-n suflet / cu zugrăviri tîrzii / curînd ne vom petrece / mihnirile ivite / la tîrgul unde unii / mai cumpără și vînd. / Și vom rămîne simpli / precum ne par păunii / bogați în curcubeie / și pelerini de rînd". **Doar între noi un zîmbet** deci.

MIHAELA PUȘCAȘU : Din **Șireata :** „Afară-i vînt și tună / Pe urmă de furtună / Dar doamnei vulpe nici nu-i pasă / Căci mănîncă azi la masă / boboc fraged mititel / Gras, galben și frumușel". Cu asemenea viclenii, greu ajungi vulpe bătrînă.

VATRĂ OVIDIU : Acestea ale dv., despre ale dv. : „Valuri vin / valuri se duc / valuri, valuri / se înalță. / Valuri fără de speranță." Dar nici nădejde.

GABRIEL TANUL : Scurtimile dv. cu bătaie scurtă, reducții reduse : „Nimeni nu știe că eu car din soare / bulgări de nea / am o adîncă dorință și moare / steaua eternă în liniștea mea". „Copii din lipsă de mamă / plecați la venirea unei bătrîne / să-i sărute mîinile de sudoare / pentru rugăciune — Calul gonind în pîlcul zilelor / transpirînd galaxii / de neliniște". Se vădește adică, o acută lipsă de mamă...

Cristina Tănase

Și...

Și-avea un păr atît de lung
Că nu încăpea în tot Universul
Și era atît de înalt
Și avea niște mîini atît de lungi
Că oriunde aș fi fost mă atingea cu ele
Și era atît de orb
Că i-aș fi văzut privirile
Oriunde ar fi fost
Și era atît de crud
Că marea își schimba
Culoarea în negru
La picioarele lui.

Poveste de pe drum

— Să-ți spun o poveste de pe drum:
Îmi amintesc că frunzele cădeau
Aerul era argintiu
Ninsoarea cobora fericirea în sufletele tuturor.

Împlinire

E un imn pînă la cer
Și totul e cum am dori
O pasăre de ar pica din cer
S-ar duce tot către zenit

Mai dă-mi

Mai dă-mi o posibilă geană,
Mai dă-mi un posibil răgaz,
S-aud melodia cum sună
La trist orologiul de azi...

SUPREMA RAȚIUNE

Urmare din pag. 1

dăm votul nostru de inimă și conștiință, încredințînd lumea că viitorul pașnic, viitorul liber, eliberat de insecuritate, de amenințare, de teamă și prejudecăți, nu se poate construi decît trecînd de la declarații de intenții la fapte, la măsuri concrete și viabile, la dezarmarea nucleară în primul rînd și apoi la dezarmarea generală. Este acesta răspunsul cu care venim, este fapta pe care o așezăm la temelia păcii. Este exemplul românesc cu semnificație largă pentru prezent și viitor.

Dementiala cursă a înarmărilor a angrenat știința și tehnica, deviindu-le de la scopul și sensul lor profund umanist. Pacea este o problemă vitală a omenirii, a fiecărei țări, a fiecărei națiuni. O țară a păcii fiind, România militează pentru pace, elanul ei constructiv o definește azi printre țările și popoarele lumii. Astfel, semnificația referendumului depășește granițele și se înscrie între actele de civilizație și progres, fiind un îndemn posibil și necesar de urmat pentru ca în continuare să se poată face alți și alți pași pe calea acestei civilizări a ideii și speranței de pace. Știința și tehnica trebuind să se întoarcă la rosturile lor constructive, să ajute omul și umanitatea, să ajute pămîntul să înflorească. Pentru că, tot cu ajutorul științei, calculele sînt enorm de exacte : pămîntul, în cazul — aproape imposibil de imaginat — al unei catastrofe nucleare, devine o planetă moartă, războiul nu mai are nici învinși și nici învingători. Victoria vieții pe pămînt e pacea, acum cît nu este prea tîrziu, a spus și o spune președintele României, acum cît încă n-au căzut primele bombe. Pentru că dezastrul va fi înlanț, orbește și pămîntul, orbesc și stelele.

Știința și pacea sînt în inseparabilă legătură și în această privință acționează tot o exemplară inițiativă românească, un adevărat cod de comportament politic și social, Comitetul Național Român „Oamenii de Știință și Pacea", condus de academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabil om politic român și savant de renume mondial. În inseparabila lor legătură, știința și pacea au o consecință a realității, a construcției pașnice, a contribuției românești pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Este ceea ce consacră, printr-un DA unanim, referendumul la care ne-a chemat președintele, secretarul general al partidului. Este acest exemplu românesc prin care pacea, ideea și fapta de pace primesc un semn și un impuls real către împlinire.

Traian Brădean : „Maternitate"

Ca scriitor

Zilele trecute am fost la Pîine și la Alimentara să iau pîine și lapte pentru casă. Citisem ziarele de dimineață. Cu gîndul la ele, m-am „bîlbîit" și am cerut pîine și pace. Vînzătoarea, o puștoaică brună, a zîmbit înțelegătoare. Eu știam că trebuie să merg, după aceea, să iau și lapte. Acest și îmi rămăsese în minte...

Sînt sociologi care afirmă că un alt război ar fi început imediat după încetarea celuilalt, că importante părți beligerante au folosit răgazul nu numai pentru a se reface după catastrofă dar și pentru a găsi diverse forme cît mai sofisticate de apărare și de atac. Cercetăm ziarele de acum cîteva decenii și aflăm pretutindeni formula îngrijorătoare de „război rece". Cucerirea cosmosului — ne convinge noua formulă de „război al stelelor" — a avut două scopuri : unul științific iar altul de stăpînire a unei mari perspective strategice. Între timp, oamenii globului, cei mulți, și-au văzut de treabă, au muncit, s-au înmulțit, s-au bucurat, au creat, au construit, au schimbat, în mare parte, fața lumii.

Buletinele de știri cuprind, în mod curent, relatări despre experimentarea unor noi arme nucleare, pe alte meridiane. Echivalentul în hrană sau alte bunuri materiale al acestor experimente este enorm. Iar în cutare țară se moare de foame, copiii sînt subnutriți, îngrijirea medicală este săracă sau inexistentă, viața ființei umane ajunge să fie disprețuită.

Valorile morale depind direct de raportul dintre creație și distrugere, distrugerea fiind în cazul războiului o formă iresponsabilă de crimă colectivă. În viziune istorică, forța de distrugere s-a manifestat în continuă creștere depășind, la ora actuală, rezistența naturală a planetei. Suferă schimbări esențiale însăși definiția omului deoarece insul poate periclita omul ca specie.

Ca scriitor sînt alături de îndemnul la rațiune cuprins în Apelul solemn al Președintelui Nicolae Ceaușescu. Reducerea de către țara noastră a cheltuielilor militare are adeziunea întregii națiuni. Prin cuvîntul hotărît al țărilor mici și mijlocii poate fi construită opinia planetară defavorabilă izbucnirii unui nou război.

Pacea este condiția fundamentală a existenței, de ea depinde dezvoltarea personalității umane, numai în cadrele ei se poate afirma geniul creator al fiecărei națiuni.

De cîte ori putem să spunem un cuvînt pentru ca forța dreptului să primeze în fața dreptului forței, trebuie să-l spunem.

George Alboiu

Strălucirea umană

Urmare din pag. 1

fie și o strădanie de a promova valorile construcției și ale păcii, ale cooperării internaționale, ale cunoașterii temeinice a tuturor civilizațiilor, receptînd mesajul fiecărui popor, parte integrantă, inconfundabilă la întregirea patrimoniului spiritual universal. Făcînd din adevărul păcii un adevăr al creației, scriitorii își redefinesc condiția și demnitatea, devin slujitori în tranșeele realității, ai luptei pentru civilizație și progres.

În țara noastră, visul păcii a dobîndit demult un program real. Întregul edificiu de construcție socialistă este un edificiu al păcii, în care fiecare om are sentimentul participării, sentimentul utilității și al integrării într-un destin comun. Este acesta un model de a lupta pentru pace. Sînt toate demersurile secretarului general al partidului, adresate, nu o dată umanității, programe efective de pace. Propunerile de dezarmare votate prin referendumul prin care poporul român va rosti „Da" în numele păcii și fericirii sînt o nouă dovadă palpabilă, concretă și eficientă pentru ca pacea să devină în lumea de astăzi o realitate și un climat de muncă normal. Vorbelor, tergiversărilor și dialogurilor sărace în rezultate, România le opune un exemplu de acțiune eficientă, un început pe care urmîndu-l și alții, „dialogurile" pe teme de pace ar deveni o pace reală și sigură. Avem puterea exemplului printre noi. Avem modelul luptei neobosite pentru viață și fericire în activitatea președintelui țării, în noul demers pentru pace al tovarășului Nicolae Ceaușescu, primit cu entuziasm și recunoștință pe toate meridianele globului. Să facem totul pentru a sprijini această nobilă și temeinică inițiativă. Să ne angajăm cu toată ființa noastră la edificarea unei lumi în care echilibrul și armonia, speranța și împlinirea umană să strălucească în versurile poeților.

Dreptul omului la viitor

Urmare din pag. 1

În toată istoria sa, poporul român a fost un mesager credincios al colaborării și păcii. Mai presus de orice a iubit libertatea, dreptatea și armonia, tinzînd mereu să se împlinească, veac după veac și generație după generație, muncind continuu, sporind mereu frumusețea rostului său omenesc. N-a ridicat niciodată brațul într-un gest de amenințare ci numai pentru a-și apăra pămîntul moștenit de la înaintași. Niciodată națiunea română nu și-a dorit gloria de a fi tare prin arme ci izbînda de a fi eternă prin pace și liniște între hotarele ei. Nu ne-am lăsat niciodată ispitiți de istoria făcută de alții ci ne-am așezat singuri istoricele noastre temelii. Acestui nobil țel i-au slujit și înaintașii noștri și îi slujim, cu nestrămutată strădanie, cei de azi. Avem nevoie de pace pentru muncă și pentru creație, avem nevoie de pace pentru ca speranța în ziua de mîine să poată dăinui. Strălucite generații de intelectuali români s-au străduit să exprime în opera lor imaginea libertății și-a păcii, și faptul că aceleași nobile idealuri sînt slujite și astăzi e o dovadă că experiența istoriei s-a transmis. Slujind pacea, oamenii își recunosc condiția și demnitatea. Omul de cultură poate înrîuri prin opera sa drumul umanității, transmițînd, prin forța de convingere a adevărului artei, încrederea în viață, încrederea în progres și colaborare, dreptul omului la viitor.

Cartea românească veche

Cercetătorul care lucrează într-o bibliotecă poate ajunge ușor la depistarea informației necesare elaborării unei lucrări științifice, pentru că fondurile bibliotecii, periodicele, manuscrisele ș.a. sînt catalogate, au cote precise, unde mînuitorul depozitelor le găsește imediat. Biblioteconomia a făcut progrese în ce privește așezarea eficientă a fondurilor respective, normele biblioteconomice au devenit comune marilor biblioteci (sînt norme și metode internaționale).

Nu tot așa de facile sînt cercetările întreprinse într-o **arhivă ce conservă materiale diverse :** documente, manuscrise vechi și noi, condici de așezăminte culturale și administrative, foi volante („documente tipărite") ș.a. Fondul de arhivă, prin natura lui, este **manuscris și cumulativ** (cazul „condicilor", care nu se pot cataloga pe părți componente). O condică, de exemplu, are sute (sau mii) de documente, pe care omul de știință (în majoritatea cazurilor, **istoricul**) le cercetează **sumar**, oprindu-se stăruitor numai la documentele specifice unei teme anumite (citînd pentru actul respectiv **cota condicei și „foaia"**, recto sau verso).

Direcția Generală a Arhivelor Statului, cît și filialele sale județene folosesc acest sistem de catalogare, pe **fonduri** și nu pe componentele sale separate.

O excepție binevenită*) găsim într-o recentă publicație a Direcției Generale a Arhivelor Statului : **Cartea românească veche în bibliotecile documentare ale Arhivelor Statului**, adică și cele din Arhivele filialelor județene (368 p., București, 1985). „Cartea românească veche" înseamnă în bibliologia română tipăriturile circumscrise ariei **Bibliografiei Românești Vechi** (prescurtat B R V), concepută de Ioan Bianu, încă din 1895. O condiție limitativă : cartea să fie imprimată între 1508—1830.

În acest context, bibliotecile documentare ale Arhivelor Statului posedă 393 de cărți, cea mai veche fiind din anul 1561 **(Evangheliarul lui Coresi**, Brașov), iar ultima **Poezii alese** de Ion Văcărescu, tipărită la București, 1830.

Autorii acestui **Catalog** (Elena Dima Gheorghe Buluță și Simona Ceaușu) au urmat în linii mari principiile descriptive ale B R V, dar au adus și elemente noi și anume : a) semnalează cărți care nu sînt cuprinse în B R V (fondul **addenda**) sau descrise în B R V, pe baza unor exemplare defecte (fondul **corrigenda**) ; b) titlurile cărților sînt transcrise în alfabet latin ; c) introduc ca element descriptiv dimensiunile zațului pentru o mai ușoară identificare a exemplarelor lipsite de foaia de titlu (caz frecvent la cărțile vechi) ; d) reproduc toate însemnările manuscrise de lectură sau prosesori de pe fiecare carte (însemnări valoroase privitoare la circulația cărților în tot spațiul românesc, însemnări referitoare la evenimente istorice și personalități culturale, date etnografice și geografice ș.a.).

Un alt merit care trebuie semnalat este acela că lucrarea are un conținut mai larg prin faptul că ea include și cartea veche cu limbile latină, germană și maghiară, tipărită pe teritoriul românesc, ca formă de manifestare specifică a istoriei cărții românești, deoarece tiparul, pe teritoriul nostru, a cunoscut și acest capitol distinct, producător de interferențe culturale.

Un aspect deosebit de important pe care îl evidențiază reproducerea însemnărilor de lectură se referă la circulația cărții, la aria răspîndirii lor. Analiza acestor însemnări arată unitatea de simțire, de limbă, de conștiință, legăturile indestructibile ale ținuturilor românești, caracterul unitar al culturii și istoriei noastre. Din aceste însemnări se desprind valoroase semnificații istorice, sociale și patriotice.

Publicarea unui asemenea **Catalog**, prețios instrument de lucru și de evidențiere a valorilor patrimoniului cultural național, reprezintă un succes în activitatea editorială a direcției Generale a Arhivelor Statului care desfășoară o foarte bine venită acțiune de tipărire a unor lucrări de referință pentru valorificarea fondurilor de documente, cărți și manuscrise privitoare la istoria și cultura poporului român de-a lungul veacurilor.

prof. univ. dr. doc. Dan Simonescu

*) **„Cartea românească veche în bibliotecile documentare ale Arhivelor Statului. Catalog", „D.G.A.S.", 368 p., București, 1985**

Prestigiul creației folclorice

Urmare din pag. 1

birii), prin **cuvîntul spus (zis** etc.), acest adevărat „tărîm de basm și de realitate", acest „miracol de creativitate", s-au format nu numai propozițiuni și fraze, sintagme și expresii curente, implicate direct, nemijlocit în activitatea zilnică productivă și în existența familială și socială, ci s-a creat și o întreagă literatură folclorică, un adevărat tezaur de imaginație, sensibilitate, înțelepciune și știință populară, în care s-a depozitat întreaga tradiție de viață materială și spirituală (vezi **proverbele, basmele, descîntecele, baladele, zicătorile** etc.).

Nu s-a creat însă numai o literatură folclorică, ci, așa cum afirmă, cu o intuiție profundă, E.M. Cioran **(L'inconvénient d'être né,** „Gallimard", 1973, p. 82—83), o **lume orală.** Cînd, într-un sat românesc, de odinioară, un țăran îi replică vecinului său, (scriitorul, care îl menționase în amintirile sale din copilărie) : „Știu că nu valorez nimic, dar, totuși, nu credeam să fi căzut atît de jos ca să se vorbească de mine într-o carte", eseistul-filozof comentează :

„**Lumea orală,** cît era de superioară lumii noastre. Ființele umane (ar trebui să spun popoarele) nu rămîn în imperiul Adevărului decît atîta timp cît au oroare de **scriere.**"

Valorile acestei **lumi orale** nu ne vor îndemna, fără îndoială, să pledăm pentru conservarea unor forme anacronice, dar ele ne pot invita, e posibil, să reconsiderăm concesiile, uneori nejustificate, pe care le facem **cărții, textului scris** (să ne gîndim la copiii din **mediul urban** care știu cum arată anumite animale, plante, arbori etc., **numai** din cărți sau din fotografii).

Este o lume aparte, a colectivității respective, rurale, la care are dreptul să participe și pot face față exigențelor ei sociale, morale, estetice etc., numai **oamenii locului, insiderii,** cum se spune într-o terminologie modernă, cei **inițiați,** printr-o lungă **tradiție** de viață comunitară, în normele comportamentale care definesc acel grup uman.

Dacă asistăm, în schimb, uneori, **în mediul urban,** la manifestări comportamentale — prin **vorbe,** mai ales, prin **gesturi, mimică** etc., în bloc, pe stradă, în tramvai etc. — stridente, de-a dreptul necivilizate, aceasta se explică și prin faptul că la oraș încă nu am reușit să creăm — la nivelul tuturor tipurilor de colectivități, nu numai la locul de muncă — un corespondent al **lumii orale** a satului, cu norme de conviețuire și comportare comunitară bine definite și riguros respectate de membrii acesteia.

În această perspectivă, a **lumii orale,** care se afirmă, pe teren românesc, într-un proces de **continuitate** de viață comunitară, chiar și astăzi, în ciuda impactului cu **civilizația modernă** — aceasta uzează și ea de variate și tot mai sofisticate canale de transmisie orală (radio, TV, telefon, casetofon etc.), **în paralel** cu o imensă producție de tipărituri — **creația folclorică** își revendică, cu vigoare sporită, vitalitatea și relativa autonomie.

Agenții corozivi și factorii poluanți („organizatori" de spectacole, îndrumători și interpreți „artistici" etc.), nu au acces în această **lume.** Nu putem vorbi, așadar, de „poluarea" folclorului ci numai de poluarea unor piese, creații folclorice, „scoase" din lumea lor originară, supuse unor agresiuni de **text, melodie, mișcare** (poezie, cîntec, dans), de către agenți corozivi și factori poluanți, și puse în circulație de aceștia, în cadrul unor colectivități și medii relativ restrînse, atît de departe de statutul creației folclorice autentice !

În fața civilizației moderne — cu ritmuri rapide și acaparatoare de viață socială — care ne face să uităm, adesea, plăcerea de **a spune** și **a asculta,** de **a se întîlni** cu semenii noștri și de **a povesti** — care se traduce, între altele, în invazia de **glume, bancuri,** de o conciziune stringentă și bazîndu-se mai ales pe comic de situație — vorbitorii de grai românesc și creatorii și păstrătorii de folclor românesc, pe care îi căutăm și îi înregistrăm în cele mai îndepărtate sate ale peisajului dialectal, folcloric, etnografic românesc, se constituie în exponenți ai procesului de **continuitate spirituală,** conferind CUVÎNTULUI **valoare simbolică, mitică,** cu referire la **lumea orală,** de astăzi și de altădată (să ne gîndim, spre exemplu, la povestirile de tipul : „eu am fost ultimul, din sat, care a văzut sau a făcut cutare lucru" — „Balaurul", „Stăpînul lupilor", „Strigoii", „Fata pădurii" etc.).

Cîteodată **nostalgia** atinge această imagine creată prin CUVÎNT, despre comunitățile respective, semn al prefacerilor profunde prin care trece satul, lumea sa orală, martor al dinamicii vieții sociale, economice etc.

Cînd aceste prefaceri par a viza chiar **esența lumii orale,** cu care ne-am obișnuit, din moși-strămoși, cînd **circulația orală** a faptului folcloric pare a nu mai avea un viitor prea optimist, creatorul popular face apel la **scriere,** pentru a conserva, întru eternitate, în caiete școlărești, tezaurul folcloric, dialectal, etnografic al comunității respective.

Tocmai pentru a surprinde cît mai bine acest **dialog oral — scris,** cu implicații profunde, tulburătoare adesea, asupra **actului creator** și a **atitudinii creatorului** și pentru a oferi materiale necesare unor cercetări viitoare în acest domeniu, a fost inițiată organizarea, la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, a unei **Arhive de scrisori și documente dialectale,** complementară **Arhivei fonogramice a limbii române,** un adevărat Muzeu sonor al graiurilor românești, aflat la același institut.

Miile de pagini **de texte dialectale,** transcrise după înregistrările efectuate în cadrul acestei **Arhive fonogramice,** documente autentice, vizînd contemporaneitatea cea mai acută, și etica științifică ne obligă să le redăm producătorilor de bunuri spirituale.

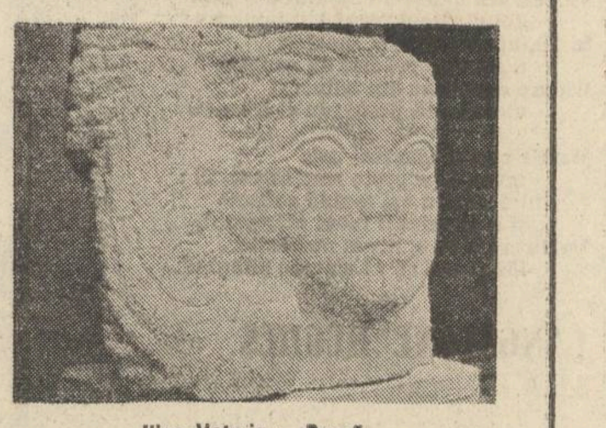

Ilica Veturia : „Pace"

Și poate că aceste înregistrări autentice de grai românesc ar putea constitui, la radio și TV, lecții-model de pronunțare corectă și frumoasă românească, căci agresiunile de tot felul — ca, de exemplu, „cîntatul" vocii, care pare unor crainici și reporteri ca o formă expresivă, ca un semn de distincție, sau pronunțarea „închisă" și „posterioară" a vocalelor, trădînd o anumită nonșalanță față de actul sacru, responsabil al comunicării prin **viu grai,** așa cum auzim mai ales la tineri elevi și studenți, din toate colțurile țării — se fac simțite și în acest domeniu.

Căci poluarea unor creații folclorice și punerea în circulație a unor înjghebări hibride, ca și „cultivarea" unor pronunțări căutate, străine spiritului limbii române, eufoniei graiului românesc, converg spre poluarea bunului-gust, sobru, echilibrat și armonios, în viața noastră contemporană, în dimensiune **rurală** și **urbană, orală** și **scrisă.**

În fața acestor constatări, ne revine, tuturor vorbitorilor de grai românesc, datoria unei acțiuni luminate și organizate, întru creșterea necontenită a limbii românești, cu aspirație îndreptățită spre universalitate, prin valorile, populare și culte, care s-au iscat prin CUVÎNT ROMÂNESC.

CONCURS DE CREAȚIE LITERARĂ „ANDREI MUREȘIANU"

Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Brașov, prin Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, Asociația Brașov a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, Muzeul județean, Biblioteca județeană, împreună cu Consiliul județean al sindicatelor, Comitetul județean al Uniunii Tineretului Comunist, Uniunea județeană a cooperativelor meșteșugărești, organizează în zilele de 6—7 decembrie 1986 prima ediție a concursului de creație literară (proză și poezie) „Andrei Mureșianu".

Integrată în generosul cadru al Festivalului Național „Cîntarea României", manifestarea se înscrie în contextul sărbătoririi a 39 de ani de la proclamarea Republicii, aniversării a 125 de ani de la fondarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, a angajării întregului nostru popor pentru traducerea în viață a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, a cinstirii măreților ctitorii ale epocii pe care cu mîndrie o numim „Epoca Nicolae Ceaușescu".

Lucrările prezentate în concurs vor evoca lupta de veacuri a poporului român pentru libertate socială și națională, remarcabilele împliniri contemporane, vor oglindi adeziunea întregului popor la politica de pace și prietenie promovată de secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, eroul națiunii noastre socialiste, personalitate proeminentă a vieții internaționale.

La concurs pot participa autori din cercurile și cenaclurile literare din țară, care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor.

Autorii propuși pentru premiere vor fi anunțați din timp pentru a participa la festivitatea de premiere, care se va organiza în zilele de 6—7 decembrie 1986.

„Să militäm cu hotărîre pentru ca forţele şi mijloacele de cercetare, precum şi uriaşele fonduri materiale şi umane consacrate astăzi înarmărilor să fie orientate spre lichidarea subdezvoltării, a foametei şi bolilor, pentru accesul neîngrădit al tuturor popoarelor, şi în primul rînd al ţărilor în curs de dezvoltare, la cuceririle ştiinţei şi civilizaţiei moderne !"

Din cuvîntarea tovarăşei
academician doctor inginer ELENA CEAUŞESCU
la Plenara Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului

OAMENII DE ŞTIINŢĂ ŞI PACEA

În preambulul Chartei Naţiunilor Unite se arată că scopul acestei organizaţii este de a izbăvi generaţiile viitoare de flagelul războaielor. Şi, iată, după 40 de ani s-a ajuns la o situaţie în care cursa înarmărilor a luat proporţii înspăimîntătoare. Se cheltuiesc în întreaga lume anual 1 000 de miliarde de dolari pentru înarmare, o sumă uriaşă egală cu ceea ce se cheltuieşte pentru educaţie şi învăţămînt, pentru asistenţa medicală, pentru hrana populaţiei globului şi pentru asigurarea cu energie electrică, însumate la un loc. S-a ajuns astăzi la un număr mediu de 556 soldaţi şi la numai 85 de medici la 100 000 locuitori ai Terrei. O tristă coincidenţă face ca această sumă de 1 000 de miliarde de dolari să coincidă cu datoria externă a tuturor statelor în curs de dezvoltare. Şi această cursă a înarmărilor îşi accentuează ritmul în condiţiile în care sute de milioane de oameni sînt şomeri, sute de milioane sînt analfabeţi şi mai bine de un miliard de oameni sînt subnutriţi şi se confruntă neputincioşi cu mizeria şi cu boala.

Se ştie că într-un viitor război, în care nu vor mai fi nici învingători, nici învinşi, va fi pusă în pericol viaţa pe planeta noastră. Şi totuşi cursa înarmărilor, atît de absurdă, continuă, îndreptînd cursul evenimentelor spre o catastrofă generală.

Cît de clarvăzătoare sînt cuvintele preşedintelui ţării noastre, ale tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cînd afirmă că *„Problema fundamentală a epocii contemporane este oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, apărarea dreptului suprem al oamenilor, al naţiunilor la existenţă, la viaţă, la libertate şi pace"*.

Sînt în aceste cuvinte ale preşedintelui ţării noastre atît de mult adevăr, atîta luciditate, atîta preţuire pentru fiinţa umană încît nu mai au nevoie de o altă argumentare. Este marele merit al tovarăşului Nicolae Ceauşescu de a fi fost primul om politic care a ridicat la nivel de politică de stat dreptul la viaţă, la existenţă liberă şi independentă, la pace.

Apologeţii cursei înarmărilor în schimb formulează tot felul de teorii pentru a-şi motiva acţiunile lor şi a linişti opinia publică. Una dintre aceste teorii afirmă că securitatea este proporţională cu nivelul de înarmare şi că o securitate perfectă se asigură atunci cînd cei doi adversari au un nivel egal de înarmare. Or, cînd nivelul de înarmare creşte, probabilitatea unui accident provocat de o neglijenţă sau de o defecţiune aparent lipsită de importanţă, creşte foarte mult şi odată cu ea şi declanşarea involuntară a unui război nuclear.

O altă teorie afirmă că este necesar chiar să se depăşească nivelul de înarmare al adversarului, pentru a-l intimida pe acesta şi a-l determina să renunţe la agresiune. Or, în cazul în care adversarul „mai slab" posedă totuşi armament să distrugă de mai multe ori întreaga omenire, ce-l va putea împiedica să acţioneze, atunci cînd nu este necesar să distrugi decît o singură dată adversarul ?

Se mai afirmă de unii că armele lor sînt „defensive", în timp ce ale adversarului sînt „ofensive" ca pretext al accelerării cursei înarmărilor. Dar cum se poate oare trage o linie de demarcaţie clară între armele ofensive şi cele defensive? Uneori se afirmă chiar că cea mai bună apărare este atacul. Argumentul este evident inconsistent.

În fine, pentru a nu speria opinia publică mondială se mai face teoria unui război nuclear localizat, o teorie, de asemenea, inconsistentă, avînd în vedere că noul reactiv format în urma unei explozii nucleare poate pluti în voie şi deasupra teritoriilor ţărilor beligerante şi deasupra teritoriilor altor ţări, făcînd ca limita de nocivitate a radiaţiilor să fie repede atinsă şi depăşită. Într-un viitor război nuclear, şi zgîrie-norii trufaşi şi colibele umile ale săracilor vor fi transformate deopotrivă în cenuşă iar pe planeta noastră se va instaura o iarnă nucleară veşnică.

Oamenii de ştiinţă din întreaga lume îşi dau bine seama de aceste consecinţe nefaste pentru omenire. Şi totuşi, de ce argumentele împotriva cursei aberante a înarmărilor rămîn practic fără urmări ? De ce raţiunea umană, care acceptă aceste argumente, se dovedeşte atît de neputincioasă de a le transforma în fapte ?

Iată o întrebare pe care oamenii de ştiinţă din întreaga lume ar trebui să şi-o pună în permanenţă. Ei nu pot rămîne indiferenţi la modul cum se aplică rezultatele cercetărilor lor, dacă ele sînt folosite pentru progresul omenirii sau pentru distrugerea ei. Există astăzi în numeroase ţări şi, de asemenea, pe plan internaţional, organizaţii ale oamenilor de ştiinţă care au în preocuparea lor asemenea probleme. În ţara noastră, încă din anul 1981 a fost creat Comitetul Naţional Român „Oamenii de ştiinţă şi pacea".

Sub conducerea tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, prim viceprim-ministru al Guvernului, preşedintele Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului, acest comitet desfăşoară o bogată activitate pe plan intern şi pe plan internaţional valorificînd larga deschidere asigurată ţării noastre de cînd în fruntea partidului şi statului nostru se află tovarăşul Nicolae Ceauşescu, făuritorul României socialiste moderne. Comitetul Naţional Român „Oamenii de ştiinţă şi pacea" colaborează cu organizaţii similare din alte ţări, care militează pentru pace, pentru oprirea cursei înarmărilor şi pentru dezarmare, cu scopul de a uni eforturile oamenilor de ştiinţă din întreaga lume în lupta pentru salvgardarea păcii. Este important ca omul de ştiinţă din zilele noastre să fie dublat de un om politic, care să nu se limiteze să afirme : „Am făcut cercetarea, am produs instrumentele sau aparatele şi sarcina mea s-a sfîrşit. Voi politicienii şi ceilalţi oameni trebuie să decideţi cum vor fi folosite ele", ci să adopte o atitudine politică şi să acţioneze pentru ca roadele cercetării sale să fie folosite în folosul omenirii şi nu pentru distrugerea ei.

Omenirea, astăzi, nu are nevoie de retorică lipsită de acoperire, ci de fapte concrete. Recenta propunere făcută de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de a reduce armamentele, efectivele şi cheltuielile militare cu 5 la sută chiar în acest an, 1986, anul internaţional al păcii, este un asemenea fapt concret. Sînt convins că întregul nostru popor va spune un DA hotărît la referendumul ce va avea loc la 23 noiembrie, în legătură cu această problemă, afirmînd în modul acesta dorinţa lui de pace, de bună înţelegere şi de colaborare între toate popoarele lumii.

Acad. Radu P. Voinea
Preşedintele Academiei
Republicii Socialiste România

Poeme pentru viaţă

LEOPOLD SEDAR SENGHOR
Senegal

Cei asasinaţi

Ei stau întinşi pe cîmpurile sumbre
de-a lungul drumurilor dezastrului
Sub plopii zvelţi, statui ale durerii,
drapaţi în lungi mantăi de aur,
Prizonierii senegalezi ucişi pe-ntinderile
Franţei —
O, glorie-a nazismului turbat...

În van aţi fost frumoşi, în van
a tinereţii primă floare-avînd-o,
În van flori negre cu surisul grav
asemeni diamantului străvechi ;
Pămînt sunteţi acum şi plasmă numai
acelei primăveri ce va să vină,
Voi, carnea densă-a cuplului de viaţă
din pîntecul fecund şi taina lui
Însămînţare sfîntă şi limpidă
a marilor grădini de paradis,
Pădure care vine din adîncuri
victorioasă peste tun şi trăznet.

Marele cînt al sîngelui ucis
învingător peste maşina morţii ;
Cuvîntul nostru azi topind sofisme
şi a minciunii roată sfărîmînd,
Martiri ai mei, o, neam nemuritor,
lăsaţi-mă să vă slăvesc plîngînd...

LANGSTONE HUGHES
S.U.A.

Pămîntul nostru

Ne-ar trebui un Pămînt de soare
De soare strălucitor
Un Pămînt de ape miresmate în care apusul
Să fie ca o basma uşoară
Din pînză roş-aurie
Şi un acest Pămînt unde viaţa-i sumbră,
foarte sumbră

Ne-ar trebui un Pămînt împînzit de copaci
De copaci înalţi şi stufoşi
Cu crengile încărcate de papagali guralivi
Fremătători ca lumina
Şi nu acest Pămînt unde păsările sînt triste,
foarte triste...

Ah, ne-ar trebui un Pămînt luminos
De dragoste şi pace, de cîntece şi vinuri
Şi nu acest Pămînt unde bucuria este parcă
un păcat
Hai, să luptăm, draga mea, să luptăm
Spre a face aici paradisul de iubire şi pace...

ÖSTEN SJÖSTRAND
Suedia

Uliul şi privighetoarea

1.

Survolînd valurile pădurii înfrunzite
uliul îşi ocheşte de sus prada ;
ciudat: el o vede chiar dacă ea se ascunde,
şi mai ciudat: chiar cînd ea însăşi nu se
vede.
Frunzele nu acoperă decît frunze !

Pentru noi, oamenii, există goluri ale
valurilor,
ale orizonturilor rotunde,

există căi lactee ori zilnica trudă
care ne acoperă, care ne salvează
pentru moment.

Da, survolîndu-ne viaţa,
uliul zăreşte fără încetare
toate mişcările noastre.
Da, aici,
aici,
în vîrful de clipă îşi are începutul
ideea omului despre sine.

2.

Privighetoarea cînta,
iar frunzele fremătau în vînt :
suspin al zorilor spre depărtarea...
Poate să urle furtuna, să se roage marinarii
cînd valurile îi ameninţă,
poate să-mpingă vîntul către un port
salvator corabia noastră.

Da, privighetoarea cînta
iar frunzele fremătau în vînt ;
o mare despărţire se anunţa pentru clipa
cînd ea îşi va ridica aripile,
cînd lumina zilei va întîrzia în norul acela...

AIMÉ CESAIRE
Martinica

Luptătorii pentru fericire

Voi : piatra care fuge în cuvinte,
deşertul care-n grîu îşi trece-adîncul,
ziua care în păsări se desfată ;
Voi : osîndiţii, sclavii şi huliţii,
statura voastră iată-mboboceşte :
Voi : noaptea ce dă rod, sfîrşitul foamei
şi-a-njurăturilor zvîrlite-n faţă,
Voi sînteţi, da, istoria prin care
eu trec mai nalt decît prin trupul zilei.

Voi : luptătorii pentru fericire,
noapte de foc sînteţi re-dezlegînd
visare-n spaţii vilvorind şi care
izvorului de viaţă ne adună ;
Voi, luptătorii pentru fericire,
însultătorul orizont izbindu-l

azi un copil deschide poarta lumii...

NAZISI KUNENE
Africa de Sud

Bocet de mamă

„Oh, scoală-te, fiul meu, scoală-te
Şi auzi-mă: noaptea şi-a deschis peştera
Arătîndu-mi labirinturile trupului negru
Şi plantele de viaţă dormeau ! Ah, războiul !

Şuvoaiele cascadei le-am atins îngenunchind,
Numele stelei tale strigîndu-l, lumina-i
Era palidă ca de cretă, ah, războiul !
Iar chipu-i s-a-ntors o clipă spre mine ;

În ochii crocodilului te-am căutat,
Trupul îndurerat răcorîndu-mi-l
Şi am plîns la ocean, ah, războiul !
Şi-apoi la muntele de viaţă ;

Aici, pe pămîntul negru, ah, războiul !
Îmi voi ridica o căsuţă din care
Voi asculta glasul tobei îndepărtate
Şi voi şopti : te-am găsit fiul meu...

Ah, războiul ! ... Aici îmi voi odihni capul
Şi îţi voi asculta vocea în şoaptele apelor,
Şi-mi voi pansa rana cu ierburi de foc...
Oh, războiul...

SANTARO TANIKANA
Japonia

Împotriva morţii

Pieri bărbatul : ce-a lăsat
în urma lui ?
Doar o femeie şi-un copil ;
Nimic în urmă-i altceva
Nici chiar o piatră de mormînt !

Muri femeia : ce-a lăsat
în urma ei ?
Atît : o floare veştejită
Şi un copil plîngînd, atît,
Nici chiar o haină-n urma ei !

Pieri copilul : ce-a lăsat
în urma lui ?
Un trup ucis, făcut fărîme
Şi-o lacrimă ce se usucă
Nici chiar o lacrimă, apoi !

Muri soldatul : ce-a lăsat
în urma lui ?
Sigur: o armă sfărîmată,
Rînjind pustiu o lume strîmbă
Din care pacea-i urgisită !

Pieriră, deci, şi ce-au lăsat
în urma lor ?
Sînt eu şi tu, noi, trăitorii
Agonizînd după război,
Agonizînd, agonizînd...

Tălmăciri de
Radu Cârneci

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN APROPIERE DE LONDRA,** în satul Saint Albans, au fost descoperite cîteva picturi pe pereţi datînd din secolul al XVI-lea şi care sînt puse în legătură cu activitatea literară a lui William Shakespeare. Specialişti ai Universităţii din Londra sînt de părere că una dintre picturi, de o valoare artistică deosebită, reprezintă scena morţii din poezia „Venus şi Adonis" a Marelui Will. A fost exprimată părerea că pictura a fost executată după anul 1593, cînd a fost editată amintita creaţie a lui Shakespeare.

Descoperirea susţine teza potrivit căreia opera lui Shakespeare a fost prelucrată de Francis Bacon (1561—1626), sau că a fost elaborată în colaborare cu acesta. Amintim faptul că filozoful şi omul de stat Francis Bacon a trăit în această regiune şi avea titlul de conte de Saint Albans...

● **SUCCESUL DEOSEBIT DE CARE S-A BUCURAT** filmul „Amintiri despre Africa" de Sydney Pollak, distins cu mai multe premii Oscar în primăvara acestui an, a făcut să sporească interesul cititorilor faţă de lucrările scriitoarei daneze Karen Blixen. Ea este autoarea romanului „Fermă în Africa" după care s-a realizat scenariul filmului lui Pollak. Ca urmare, recent a apărut în librăriile din Danemarca un nou volum al lui Karen Blixen intitulat „Povestiri de iarnă. Anecdotele destinului".

Lumea romantică a idealurilor cavalereşti în care se petrec întîmplările, în care cinstea, curajul şi credinţa sînt sentimentele în slujba cărora autoarea îşi pune pana, este atemporală. Cu toate acestea, autoarea daneză propune cititorilor întîmplări verosimile, dar la fel de enigmatice şi de extraordinare sau de simple precum sînt cele ce se petrec în viaţa de toate zilele...

● **UN ACTOR ÎN VÎRSTĂ,** mai bine zis pe cale de a îmbătrîni, vrea să joace cu orice preţ rolul unui tînăr italian atrăgător într-un film al cărui scenariu l-a scris chiar soţia lui. Pentru aceasta se supune unei operaţii estetice, îşi schimbă coafura şi îşi urmează soţia la Budapesta unde urmează să se turneze filmul. Aceasta este introducerea filmului „A juca cu orice preţ", pe care îl regizează nestorul regizorilor din Ungaria, Karoly Makk. Este vorba despre o coproducţie ungaro-americană în care rolul principal masculin este interpretat de cunoscutul actor american Christopher Plummer, în timp ce „soţia" lui este actriţa britanică Maggie Smith.

„A juca cu orice preţ" este un film despre relaţiile a doi oameni care au în spate o căsnicie îndelungată. Desigur, nu este ceva cu totul nou, filme pe această temă s-au mai făcut şi se vor mai face, interesante sînt însă secvenţele de „film în film", care ne fac să ne amintim cu multă plăcere de realizarea clasică în această privinţă, care este „Noaptea americană" a francezului François Truffaut.

● **ÎNCEPÎND** din anul 1978, literatura de dragoste a fost din nou repusă în drepturi în R. P. Chineză. Începutul l-a făcut scriitorul Liou Sin-wu (născut în anul 1946), de meserie învăţător, prin publicarea povestirii „Oraşul dragostei", acelaşi autor care, prin publicarea în anul 1977 a nuvelei „Învăţătorul", a marcat începutul unei noi perioade în evoluţia literaturii chineze. De atunci au apărut multe lucrări avînd ca tematică dragostea, ele zugrăvind relaţiile umane din unghiuri noi, neconvenţionale, în pofida faptului că acţiunea noilor lucrări se desfăşoară de regulă la ţară, unde convenţiile şi conservatorismul sînt încă puternice.

Pe aceeaşi linie se înscriu şi povestirea „Dragostea nu poate fi uitată", apărută în anul 1981 şi datorată scriitoarei Ciang Tie (născută în anul 1937), precum şi nuvela „Smarald" a aceleiaşi Ciang Tie, apărută în anul 1984. Aceasta din urmă tratează tema dragostei nerealizate din pricina unui denunţ calomnios. De un larg ecou şi interes s-a bucurat volumul de povestiri pe tema dragostei datorat scriitorului Ciang Sien (născut în 1934) şi abordînd tema dragostei într-un sat sărac, uitat de lume. Într-una din povestirile înmănunchiate în volum, distinsă cu premiul literar „Cocoşul de aur", Ciang Sien înfăţişează întîmplări petrecute chiar cu mama şi surorile sale. Cîndva, mama sa se căsătorise, împotriva voinţei alor săi, cu un flăcău sărac din sat, dar sărăcia şi mizeria au reuşit să le distrugă liniştea şi fericirea căminului. Fiica ei cea mare iubea un băiat din sat care, constatînd nefecioria acesteia, o predă pe mîna poliţiei. Pentru a scăpa de ruşine, fata se sinucide. În fine, fata cea mică refuză să se mărite cu un individ înstărit, situaţie în care şi-ar fi putut ajuta şi familia. În gestul fetei celei mici mama desluşeşte propria răzbunare, precum şi răzbunarea pentru destinul nedrept al fiicei celei mari...

SPORT

Ulii mîncînd porumbei de hîrtie şi viceversa

În Bucegi ninge. Lucrul îmi convine de minune. La Brăila se dă-n leagăn un soare limpede. Iarăşi îmi convine. Dar la Bucureşti ? Dimineaţa, puţin cam prea multă ceaţă ; seara, întuneric din belşug. Nefericirea e că pe la amiază, cînd lumea se vede dintr-un continent în altul, cînd lumina se reduce la plisăm, deplisăm fuste (scoţiene sau de Maramureş), Sportul studenţesc se schimbă, distinse doamne şi distinşi domni, în pasăre de pradă. Sarcasmul, necaracteristic persoanei mele, sarcasmul lumii noastre cunoaşte, în asemenea condiţii, culmi neîntîlnite. S-o luăm cu de-amănuntul. Toţi specialiştii susţin că nici un meci nu seamănă unul cu altul (să fie trase la indigo numai cele trucate ?) şi totuşi ! meciurile Rapidului sînt rupte, fulg cu fulg, din trupul aceleiaşi găini pe care-o jumulesc toţi muşteriii neatîrnării de divizia B. Curcubeu de gheaţă-ntr-un pahar (se apropie anotimpul cînd vom tăia vinul cu cuţitul, nu ?). Altfel de ce-ar mai mînca din noi toţi nepricopsiţii lumii ? ! Sîntem carnea de miel şi de ied, dar şi cînd ne vom potcovi cu dușmănia împotriva tuturor. Rapidul are cea mai dulce carne. Altfel luăm bătaie cu 9—0, 7—0, 7—2, 5—0 de la orice pîngea deocheată, iar acasă punem petece bătute-n cuie de lemn şi descultilor şi împăraţilor. Sînt de acord să îmbărbătăm vînătoarea de toamnă în vederea vînzărilor din primăvară (totdeauna, în ajun de răsăritul steviei, sîngele se subţiază), dar puteţi să mă faceţi zob, aruncînd în mine munţi de pilaf oriental, dacă înţeleg cum poţi să snopeşti în pumni Rapidul, duminică (7—2) şi să iei cafteală, miercuri, la Braşov (3—2). Îşi închipuie Sportul studenţesc că noi credem că F.C.M. Braşov, aflată azi pe locul 5, nu e la fel de slută ca Rapidul ! ? Cînd văd Ploieştii pe locul 3, Victoria pe locul 4 şi Braşovul pe locul 5 în clasamentul diviziei A nu că mă fac al dracului, dar nu pricep cum de nu ne-a bătut Spania cu tîrnul de mărăcini, ăla cu care se mătura curtea de omizile de prun ! Păi ce, ne facem că nu ştim că anul trecut F.C. Olt şi Victoria au rămas în A... cum au rămas !? Treacă de la noi, au rămas şi alţii, dar nici să le văd în fruntea clasamentului în zilele astea de dinaintea sărbătorilor de iarnă.

Am impresia — poate convingerea — că unora le face o deosebită plăcere să îmbine utilul cu grotescul : ulii să mănînce porumbei de hîrtie, iar porumbeii de hîrtie, plini de subînţelegeri, să asculte aerul pentru năluci. Vine iarna, un timplar cu fierăstrău şi rindele, plin de necazuri, umblă pe lîngă geamuri şi uşi. Reparaţi crăpăturile, puneţi chiţuri la geamuri şi înfundaţi sobele cu lemne. Vai, ce dor mi-e de-o cameră mirosind a căldură de lemn. Va mai veni vreun copac în vadul meu cu chibrituri ? Eu cred în salcîmi. Dacă aşa merg lucrurile, atunci vă anunţ că mă dor încheieturile gîndirii.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
48
(1 281)
simbătă
29 noiembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VOTUL UNANIM

Un DA hotărît păcii, un DA hotărît vieții, muncii și creației, acesta a fost răspunsul, dintr-o unanimă voință și unanimă conștiință prin care națiunea română, urmînd îndemnului și chemării președintelui său, a decis reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, gest pe cît de real, pe cît de concret, pe atît de simbolic și cît se poate de explicit în toată motivația și semnificația sa. Comunicatul comisiei centrale pentru referendum oferă această amplă imagine a unanimității. Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu a avut loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. în cadrul căreia au fost analizate rezultatele referendumului. S-a subliniat că acest act al României s-a desfășurat într-o atmosferă de puternică unitate, de intensă angajare patriotică și responsabilitate civică, s-a constituit într-o vibrantă expresie a stimei, recunoștinței și deosebitei prețuiri pe care întreaga noastră națiune le manifestă față de strălucita activitate desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu pe arena mondială, față de inițiativele și acțiunile sale consacrate păcii și dezarmării, asigurării tuturor condițiilor pentru ca poporul român să-și poată înfăptui planurile și programele sale de dezvoltare socialistă a țării, într-un climat de liniște, colaborare și deplină securitate internațională. Țara noastră a semnat un prim și elocvent act de certificare a posibilității de realizare a deziderateului vital al omenirii, pentru înfăptuirea acelor idealuri și principii ale umanității fără de care este pusă sub semnul întrebării însăși existența pe planetă. **Împrejurările internaționale sînt de așa natură** — aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită în fața marii adunări populare din Capitală, cu puțin timp înaintea referendumului, — **încît azi nimic nu poate fi mai important decît trecerea la acțiuni concrete de dezarmare, la adoptarea unor măsuri care să ducă la eliberarea omenirii de pericolul unui război nuclear nimicitor. Este necesar să se facă totul pentru oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a înarmărilor nucleare, pentru dezarmare, pentru asigurarea păcii, a dreptului vital al tuturor popoarelor, al oamenilor — la existență, la libertate, la viață, la pace !**

O strălucită analiză politică, științifică a situației internaționale actuale, cuvîntarea secretarului general al partidului rămîne un document de referință pentru tot ceea ce a însemnat și înseamnă consensul nostru exprimat în cadrul referendumului.

Scopul este nobil și împlinirea lui stă în puterea tuturor popoarelor. Exemplul nostru poate fi socotit de aceea un bun început de drum. Exemplul nostru poate fi urmat, pentru că, așa cum spune tovarășul Nicolae Ceaușescu, **pornind de la caracterul umanist al socialismului, al politicii partidului nostru, al însuși felului de a fi al poporului român, am ajuns la concluzia că trebuie să facem ceva, să acționăm cît de puțin, atît cît stă în puterile noastre, și să demonstrăm voința de pace. De aceea, am ajuns la concluzia că trebuie să reducem cheltuielile militare și armamentele, în numele poporului, al generațiilor de azi și de mîine, al copiilor patriei noastre, al copiilor întregii lumi !**

Trebuie să facem, trebuie făcut ceva ! — iată ideea forță care izvorăște dintr-o mare grijă și înțelegere față de soarta umanității, a libertății și independenței patriei, a viitorului poporului și națiunii noastre. Trebuie să facem, trebuie făcut ceva — și din această convingere întemeiată pe realitatea ca și pe idealurile pe care le slujim a izvorît acest prim exemplu al măsurilor și pașilor concreți către edificarea unui adevărat program al păcii. Este timpul faptelor și, în acest fel, România și-a spus cuvîntul. **Înțelegem că măsurile pe care le ia România nu pot schimba cursul de înarmare, dar am ajuns la concluzia că pot exercita o influență și pot demonstra,** spune președintele țării, **că trebuie — pornind de la răspunderea față de viitorul popoarelor, al tineretului, al copiilor — să se treacă la dezarmare, să se treacă de la declarații la fapte.**

Votul unanim dat în cadrul referendumului încunună nu numai gîndul și ideea de pace, normele și principiile acesteia, ci și voința, puterea de a le transforma în faptă, în conduită de muncă și viață, în responsabilitate față de noi înșine, față de destinul nostru și al lumii întregi. Coborîtă din imperiul declarațiilor, pacea strălucește și poate străluci cu mult mai reală și mai exactă printre oameni, în relațiile dintre țări, în respectul față de contribuția tuturor națiunilor la cauza progresului și civilizației, în respectul față de cauza libertății, a independenței și suveranității fiecărui popor.

Lumea acestui DA unanim dat păcii, muncii și vieții rămîne să semnifice pentru noi și un sentiment istoric deosebit, acela al unității și unirii prin care existăm. S-a petrecut referendumul cu puțin timp înaintea unei sărbători scumpe inimii și conștiinței noastre, aceea a Marii Uniri. Tot astfel, atunci, în urma luptei eroice pentru întregirea neamului, s-a rostit un DA al conștiinței aparținerii la aceeași matcă și țara și-a văzut realizat un vis nepieritor. Astfel și acum, dintr-un sentiment adînc și nepieritor a izvorît acest DA, dintr-o cuprindere care este a ființei înșăși a țării, știindu-se condusă cu strălucire și ridicată pe cele mai înalte culmi ale existenței sale, într-o epocă a împlinirilor fără precedent. Într-o epocă în care, erou între eroii neamului, cel mai iubit și mai cutezător fiu al său binemeritată de la noi toți și de la conștiința însăși a lumii titlul și consacrarea de Erou al Păcii.

Luceafărul

Geta Mermeze : „Marea Unire : 1918"

UNIRE ȘI UNITATE

Marea Unire din anul 1918 nu a fost nici un accident fericit al istoriei, nici darul unor aliați generoși, cum se afirmă de istorici improvizați sau interesați de aiurea — ci încununarea unei îndelungate lupte, ea însăși manifestarea social-politică a unui șir de legități ale istoriei, deci, ale unor exigențe de caracter obiectiv ale dezvoltării societății românești.

Așezat în spațiul carpato-dunăreano-pontic, aria străvechii Dacii — cu o structură a reliefului și a rețelei hidrografice deosebit de favorabilă legăturilor între locuitori, și vorbitor al unei limbi de remarcabilă unitate, ce o face un excelent instrument de comunicare, — poporul român s-ar fi găsit mult mai de timpuriu în cadrele politico-instituționale ale statului unitar dacă nu ar fi existat acțiunea unor forțe ostile înfăptuirii unității românești. Nu este vorba de a păși pe terenul istoriei contrafactuale, („ce s-ar fi întîmplat dacă ?"...) ci de a căuta răspuns la o întrebare care răsare în chip firesc în privința momentului cînd s-a înfăptuit Unirea tuturor românilor.

Un fenomen caracteristic al Evului Mediu european a fost pluralismul statal, adică existența în aria locuită de același popor a mai multor formațiuni politico-statale (de la principatele și ducatele franceze pînă la cnezatele ruse). Politica de unificare teritorială și instituțională desfășurată de autoritatea centrală a dus, de regulă, la constituirea, spre sfîrșitul Evului Mediu, a monarhiilor naționale, care au reunit în frontierele statului, dacă nu întreaga colectivitate etnică, oricum, cea mai mare parte a ei. Au existat însă și popoare — germanii, italienii, românii etc. — în istoria cărora faza pluralismului statal s-a prelungit pînă adînc în epoca modernă. În fiecare caz, au acționat factori specifici, care au determinat această prelungire. Situația creată de pacea din Westfalia (1648) care a consacrat pulverizarea Germaniei în peste 300 de state și ministate, diversitatea structurilor politice și, mai ales, succesiunea diverselor stăpîniri străine în Peninsula italică, explică realizarea tîrzie a unității germane și a celei italiene. În cazul românilor, vecinătatea unor mari regate și imperii a căror politică de expansiune în bazinul Dunării de Jos ar fi fost blocată de existența unui stat românesc, ca și stăpînirea exercitată de ele asupra unor părți ale teritoriului locuit de români, au fost factorii care au întîrziat realizarea unității naționale a poporului nostru, în cadrul unui stat unitar.

Unitățile teritoriale și celei lingvistice, amintite mai sus — li s-au adăugat unitatea economică, apoi cea instituțională, ca și unitatea culturală care, toate, au favorizat dezvoltarea acelei rețele de relații pe toate planurile și în toate sferele între țările române. Pe temelia solidă a tuturor acestor factori de unitate a apărut și s-a consolidat conștiința unității de neam care, în procesul de constituire a națiunii române, în perioada de trecere de la feudalism la capitalism, a devenit conștiință națională.

Pluralismul statal, în spațiul românesc, nu s-a suprapus unui pluralism etnic. Locuitorii Munteniei, Moldovei, Transilvaniei, Dobrogei au știut întotdeauna că aparțin aceleiași mari comunități etnice românești, indiferent de formațiunea politică în care s-au aflat sau de stăpînirea străină care i-a apăsat. Au știut-o ei, și au știut-o și cei care s-au temut de unitatea românească, și au încercat să-i împiedice înfăptuirea.

Un exemplu îl oferă, în această privință, măsurile luate în anul 1366 de regele Ungariei, Ludovic I de Anjou, împotriva românilor, locuitorii autohtoni și majoritari ai Transilvaniei. Alarmat de constituirea celor două state independente românești la sud și est de Carpați, suveranul ungar a văzut în existența celor două

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 4-a

La Alba Iulia

Stau să-nțeleg și palma-ntind, modulii
Acestui cîntec alb ca-n lebede cernut,
Mai alb decît e-n fața Albei-Iulii
Sufletul meu nicicînd nu s-a văzut

A neodihnă parcă și a închinare
Bat clopote și-n cer și pe pămînt,
Răzbesc prin aer pluguri fără-asemănare
Iar din sămînța lor sămînță-i și-n cuvînt

Cît s-ar cuprinde ochiul și-ar luci ca nalba,
De oseminte-i raza grea ce o cuprind,
Pe noi ne ține-o lacrimă la Alba,
La Alba Iulia murim și inviem de-argint.

La Alba Iulia-i și țipăt și purificare,
Prin Alba Iulia ne stringem ca pe-un deal,
De-acolo rana lui Mihai ne doare,
De-acolo plins și zbucium de Ardeal,

De-acolo taina ce-o cunosc martirii,
Pe Horea-n sînge îl purtăm cu toții,
Pe roata lui cămașa își cruncă mirii
Și despre el vorbesc și stelele pe bolți.

Luna pe cer e-un rug și un cătarg de Alba,
Sudoarea-albastră-a mării e un steag al ei,
Ca-ngenunchînd pămîntul își sărută talpa
Și dinspre munți cu munți se lasă și mai grei.

A.I. Zăinescu

Salvarea umanității

Pentru prima oară în istoria Umanității, un popor întreg a fost chemat să plebiscitеze Pacea, să spună DA ! Vieții, să-și afirme hotărîrea de a deveni purtătorul solidar al unui mesaj care înseamnă un program concret de **acțiune** în slujba speciei umane întregi : salvgardarea existenței Planetei și a omului.

Pentru prima oară în istoria universală, o Țară declară „război mondial" MORȚII, lucrării iresponsabile în direcția prăbușirii în neant, și sfidează „apocalipsul" epocii noastre, minuțios organizat de armate de savanți, cu cheltuieli uriașe care ar putea, altfel folosite, să creeze „raiul", să stingă foametea, să oprească implacabila înaintare a deșerturilor, să evite otrăvirea aerului ce ne intră în plămîni spre a ne ucide pe încetul, într-un cuvînt, să împlinească, minuind teribilele puteri dobîndite de om, visurile de aur ale omenirii.

Pentru prima oară în secolul nostru, care a vorbit mai mult decît oricare altul despre pace, începînd din anii cînd se pregătea primul război mondial și culminînd cu acești ani ai noștri, cînd se lucrează cu diabolică tenacitate pentru al treilea, o țară și un popor, nu doar o organizație particulară, nu doar o mină de „idea-

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 2-a

Toponimia păcii

Peregrin pe meleagurile țării, îmi pun adesea întrebarea : Poate fi vorba de a toponimie a frumosului și a păcii la români ?

Statornicirea și existența noastră milenară în spațiul carpato-dunăreano-pontic stau — chiar dinaintea atestării lor de către științele istoriei — sub semnul mitului și al frumosului. Pătrunderea în spațiul lor echivalează, în fapt, cu o aventură pe cît de captivantă, pe atît de plină de neprevăzut. Călătorind pe meleagurile românești, fără a fi istoric, geograf ori lingvist, te trezești, pe neașteptate aproape, meditînd la acest adevăr elementar, pus în evidență cu tărie și aproape la tot pasul de toponimele meleagurilor patriei.

Într-o firească și necesară categorisire le numești cu prima sintagmă care-ți vine în minte și afli apoi că ea corespunde întru totul realității: toponimia frumosului. O toponimie pe cît de simplă, pe atît de fericit inspirată anonimului ori anonimilor care au numit-o întîi. Și gîndul care-ți vine numaidecît în minte este acela că strămoșii au fost, pe lîngă toate celelalte, niște neîntrecuți poeți. Cît har, cîtă forță și cîtă lumină a pus soarta în acei inspirați străbuni ai noștri ? Este suficient să deschizi un simplu atlas geografic, un nomenclator al toponimelor spre a afla pe loc nu unul ci zeci de răspunsuri.

Bunăoară, Dîmbovița (socotită ca unitate administrativ-teritorială, ar putea deține din acest punct de vedere un record absolut. Aci, pe un teritoriu nu prea vast, pot fi întîlnite toponime sugerînd frumusețea, dar și specificul zonei, pacea și liniștea la adăpostul codrilor și al naturii în general : **Aninoasa, Bungetu, Cărpiniș, Cringurile, Făgetu, Frăsinei, Malu cu Flori** etc., etc. Ele sînt sate, dealuri, curmături ș.a. parcă sortite ca prin numele lor să aprindă imaginația.

Și din punct de vedere al etnografiei, denumirile nu sînt mai puțin interesante și capabile de sugestii multiple : **Blidari, Burlănești, Butoieni, Mătăsari, Valea Sticlăriei, Văcărești.** Pe de altă parte, unele denumiri deschid un imaginar arc de cerc direct către istoria națională : **Poiana Băjeniei, Valea Voievozilor** etc.

Fără îndoială, exemplele pot continua și speculațiile și presupunerile pot fi duse la infinit. Extazierea este, în ultimă instanță — și mai ales în acest caz — o formă de manifestare a naivității sau a ignoranței, cum probabil ne-ar putea reproșa un specialist în domeniu. În plus, virtualul nostru polemist ar putea veni numaidecît cu argumente validate de îndelungi cercetări. Este perfect adevărat, dar cîtă vreme remarca noastră vizează în primul rînd capacitatea primară, dar nu mai puțin extraordinară, a unor oameni simpli de a ajunge la chintesența lucrurilor, nu avem a ne teme. Așișderea nu avem a ne teme nici o clipă că s-ar putea pune la îndoială inspirația anonimilor noștri strămoși în a crea toponimii ale frumosului. Și ele, toponimiile, pot fi întîlnite practic, în toată țara : **Peștera care cîntă, Peștera Ferice, Poiana Florilor, Valea Cerului, Muntele Fru-**

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 2-a

Victorie a rațiunii

Să fie pace ! Lasă omu-n pace ! Dă-mi pace ! Formule diurne semnificînd același fapt moral echivalent cu fericirea, cu armonia, aspirație dintotdeauna a înțelepciunii. Vrajba-i a celor nebuni ; a celor ce-și pierd rațiunea, devenind fiare.

Omul cîtu-i om, seamănă luminii din floare, dezvăluie echilibrul frumuseții, duce un război împotriva bolilor trupești, împotriva prostiei, trufiei și lăcomiei.

Omul mîngîie obrazul omului, își sărută aproapele, este sprijin omului în necaz în vremuri de pace. Mama își crește pruncii și tatăl seamănă grîul ori ascute fierul plugului în furnale, luminează noaptea pentru sporul ideilor și pacea viselor.

Războiul întunecă mintea, ruginește legile și „chefuiește cu sînge de om", este lipsit de har și rafinament, lipsit de cîntec, noapte de cătușe și robie pentru invinși, dar și pentru învingători.

„Lasă lumea cumu-i ea / N-o face din bună rea", spune cîntecul popular, dar nu-l însămînțează guvernele orgolioase și nici generalii pa-

Ion Iuga

Continuare în pag. a 7-a

PRIMII PAȘI DUPĂ UNIRE

Dacă luptătorii pentru eliberarea națională și socială din Transilvania pașoptistă se numeau „decurioni", „centurioni" și „tribuni", organismul creat pe baza hotărîrilor Marii Adunări Naționale de la 1 Decembrie 1918 spre a gira în mod provizoriu „afacerile curente" pînă la întrunirea Constituantei, îmbrăca, și el, toga unor vocabule latine : **Consiliul Dirigent.** Acest for — puțin cunoscut azi dincolo de cercurile specialiștilor — trebuia să demonstreze, în condițiile grele generate de primul război mondial și în așteptarea Conferinței de pace, că poporul român știe nu numai să lupte cu arma în mînă, dar să și construiască. Este ceea ce reiese în primul rînd din documentele și studiile publicate de cercetători ca M. Mușat, I. Ardeleanu și în special în monografia lui Gh. Iancu axată pe **Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român, (1918—1920),** Ed. „Dacia", 1985.

Consiliul Dirigent a funcționat timp de 16 luni, între 9.XII.1918 — 19.IX.1919 la Sibiu și,

Gabriel Țepelea

Continuare în pag. a 7-a

PERMANENTA IZVOARELOR

Folclorul, azi

De aproape un secol și jumătate, studiul culturii populare a permis acumularea unui număr considerabil de opinii, unele contestabile, și de interpretări, unele contradictorii, în funcție de școlile, curentele și doctrinele care au avut în vedere investigarea acestui vast domeniu. Cele mai multe stratificări aparțin romantismului și pozitivismului, observabile, pînă la psihanaliză, critica arhetipală și, nu în ultimul rînd, pînă la cercetarea sociologică. Termenii de folclor sau de cultură populară au apărut unora cam vagi, iar **Volksgeist** lansat de Hegel, **Volkspoesie** și **Volkolied** (spirit popular, poezie populară, cîntec popular) sau **Naturpoesie,** folosit de Iacob Grimm, (poezie a naturii-anonimă, tradițională, simplă, autentică), opusă creației culte a fost exaltată de unii sau contestată de alții (Paul Zumthor, **Introduction à la poésie orale,** Paris, 1983).

Tradiția orală a jucat un rol important în reconstituirea conținutului și formelor de cultură populară pînă la industrializarea tiparului. De aceea, credem că interpretarea formelor de cultură populară trebuie să aibă în vedere faptul că oralitatea a ocupat un loc de prim rang în cultura europeană, observîndu-se, în majoritatea societăților, existența unei bipolarități care creează anumite tensiuni între culturile hegemonice și culturile subalterne. Culturile subalterne au exercitat o funcție istorică puternică, dînd sens și valoare vieții. Mica tradiție a fost asimilată cu folclorul, „descoperit" de la sfîrșitul secolului 18 înainte (Peter Burke, **Popular Culture in Early Modern Europe,** London, 1979, apud Alexandru Duțu, **Literatura comparată și istoria mentalităților,** Ed. „Univers", 1982, p. 67).

De la stolnicul Constantin Cantacuzino și, mai ales de la D. Cantemir cu a sa **Descriptio Moldaviae,** prima lucrare scrisă de un savant român pentru informarea străinătății despre țara, tradițiile și obiceiurile românilor, trecînd prin școala romantică a descoperirii, a publicării și a recomandării poeziei populare ca model artistic pentru literatura cultă, ajungînd la școala istorico-filologică a lui B.P. Hașdeu și apoi la

Octav Păun

Continuare în pag. a 2-a

Miracolul culorii

Numele și pictura lui Corneliu Baba au început să se afirme cînd cei mai mulți dintre artiștii plastici români interbelici erau valori active, cu o tiranică putere de înrîurire, care se prelungește uneori pînă în zilele noastre. A scăpa de seducția lor, a irumpe din epoca lor, spre orizonturi și țeluri proprii, echivalează cu evadarea dintr-o detenție. Așa ni s-a înfățișat totdeauna Corneliu Baba și așa ni se înfățișează și astăzi, la 80 de ani: ca un evadat, ca un om liber. Pentru că a evada încă nu e totul. Iar a fi un om liber înseamnă a exercita libertatea.

Nu întîmplător, un tablou al lui Corneliu Baba înseamnă mereu o expoziție într-o expoziție, un pol de atracție care nu se mai reazemă pe vecinătate. Ca expresie formală, firește. Ca spirit, pictura acestui mare artist continuă și împlinește o vocație perenă a plasticii românești: adecvarea la măsura umană, refuzul grandilocvenței întreținută cu trucuri și accesorii, glorificarea omului exclusiv prin dezvăluirea imensității universului său interior. Era fatal ca această vocație să-l conducă spre portretul de caracter.

Nu am avut și probabil nu vom avea multă vreme un pictor capabil să scruteze cu o asemenea rigoare și pertinență miracolul unic al omului. În portretistica românească, de-a lungul deceniilor, s-au detașat numeroase momente, între care acela marcat de Eustațiu Stoenescu rămîne încă revelator. Însă în cazul lui Baba, pensula așterne pe pînză, încorporînd-o în pastă, și esența unei concepții despre umanitate, rezultată din îndelungi decantări.

Atît în autoportretul său devenit celebru, în care am văzut totdeauna mai mult decît o frondă de rînd, cît și în arlechinii care distilează roua unor eșecuri, înainte de toate a eșecului tentativei de pervertire a omului în bufon, Corneliu Baba restituie meșteșugului său demnitatea care i-a fost nu o dată furată. Aplecat asupra celei mai elocvente mărturii a

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

DICTANDO

Verbul arghezian

Deși este vorba de o constantă a criticii poeziei argheziene, îndrăznesc să afirm că aprecierea — unanim entuziastă — cu privire la neîntrecuta artă de „meșteșugar al cuvîntului" sesizabilă în opera poetului nu se sprijină totdeauna pe argumente concrete, ci pleacă cel mai adesea de la intuirea semnificației celebrului titlu, **Cuvinte potrivite.**

De fapt, tot de aici vom pleca și noi în cele cîteva observații care urmează. Într-o amplă și valoroasă cercetare a poeticii argheziene, **Poetica lui Tudor Arghezi. Modele semiotice și tipuri de text** („Minerva", București, 1984), Emilia Parpală scrie, referindu-se la titlul în discuție: „atenția se concentrează spre semnificantul calificat prin epitetul „potrivite", determinant ambiguu, interpretabil ca: — joc artizanal în interiorul limbii, ajustare a limbajului poetic în interiorul celui utilitar; — univers imaginar „potrivit" lumii reale, în urma unui transcodaj specific".

Dar, să încercăm să fim puțin mai... „gramatici", fără a depăși un nivel general accesibil. „Potrivite" este un adjectiv provenit din forma de participiu a verbului „a potrivi" și închide, într-un fel de latență, întreaga semnificație performativă a acestui verb. Procedeul nu este izolat; în **Testament,** numele este „adunat" pe car-

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

DUMITRU BĂLĂEȚ: «Regăsirea continuă»

Folclorul românesc a stirnit intotdeauna entuziasmul scriitorilor pentru care el a fost o vie realitate. Este greu de imaginat cum ar fi arătat literatura română de la mijlocul secolului trecut fără intilnirea cu folclorul și cronicile vechii românești. Creația populară și-a găsit în scriitori cei mai mari prețuitori și glorificatori. Se poate spune de altfel că nu există mare creație literară românească in afara contactului regenerator cu limba și creația populară.

Importanța folclorului în cultura și literatura română țintește s-o arate în **Regăsirea continuă** Dumitru Bălăeț. **Regăsirea continuă** este o carte despre cîteva din marile mituri ale literaturii române, pe care Dumitru Bălăeț le urmărește atit în literatura cultă, cit și în folclor, de unde au intrat în scrierile moderne, dar și în rețeaua unei vechi gîndiri și creații mitologice pe care incearcă s-o reconstituie sau s-o sugereze.

De la inceput, Dumitru Bălăeț nu se declară de acord cu opiniile care fixează inceputurile literaturii române în secolul XIX. Opțiunea sa este foarte clară și reperul ei, cit expresiv în **Regăsirea continuă**, este G. Călinescu. Autorul este împotriva celor care scurtează existența multimilenară a poporului de la Carpați și ține să ne intoarcă cu ajutorul folclorului la durata lui reală. Această durată a înțeles-o G. Călinescu, pentru care sintem în primul rind geți, și cultura noastră conservă forme arhaice de rafinament spiritual. Scurtimii impuse de opticile limitative, Dumitru Bălăeț le opune un citat semnificativ din G. Călinescu, care merită a fi reprodus, pentru cei care omagiază pe G. Călinescu fără să-l fi citit : „Civilizația și cultura poporului român sint străvechi... Condițiile politice au lipsit pentru o cultură de salon și azi sforțările constructive sint culcate la pămint. Poporul român a avut ca mijloc de perfecțiune sufletească limba superioară, riturile, tradițiile orale, cărțile bisericești. Cind intiiele cronici se iviseră, ele atestau o expresie rafinată, efect al unei inaintări culturale neintrerupte". De la acest fel de a vedea lucrurile se autorizează **Regăsirea continuă.**

Pentru Dumitru Bălăeț folclorul este mai înainte de toate un atestat al vechimii. **Cîteva rădăcini mitologice ale literaturii române** este o interesantă construcție menită să pună în valoare vechimea folclorului, atit prin atestările directe, cit și prin cele indirecte. Folclorul obiceiurilor, chiar dacă ne este reprodus doar în epoci mai apropiate de noi, este cu siguranță tot atit de vechi pe cit sint obiceiurile, vechimea acestora fiind și vechimea lui. Cercetările de folclor comparat au evidențiat existența unor nuclee mitice, care au răzbătut din epoci foarte depărtate pînă în vremea noastră. Preocuparea de a extrage o imagine istorică din folclor, de a data unele creații folclorice, s-a produs și mai înainte de Dumitru Bălăeț. Este vorba mai ales de a lega anume balade de unele figuri istorice medievale. Autorul **Regăsirii continue** merge însă mult mai adinc și incearcă a delimita stratificări cronologice în funcție de motivele mitice decupate din folclor. În această „geologie" a folclorului român pe care o incearcă cu prudență Dumitru Bălăeț, sprijinindu-se pe rezultatele cercetărilor moderne și pe autoritățile indiscutabile, autorul deosebește un folclor de adstrat, un folclor latin și unul al substratului traco-dac. În stabilirea unor grupări tematice primitive și a celor ulterioare, autorul se conduce atit după concluziile folcloristicii comparate, cit și pe evoluția cercetării arheologice și istorice de astăzi. Acest prim eseu ni-l arată pe Dumitru Bălăeț familiarizat cu folclorul într-un grad atit de inalt incit pentru orice motiv adus ca argument el produce citate antologice. **Regăsirea continuă** constituie astfel și o demonstrație a extraordinarelor valori artistice ale folclorului. Idcea acestui prim eseu arată că motivele mitice din folclorul românesc au o mare vechime, meritindu-și cu prisosință numele, și că forța lor de reverberație a rămas atit de mare incit s-a impus și literaturii române moderne, în care personalități de primă mărime incorporează în creația lor sugestiile acestui filon pe cit de viu pe atit de arhaic. Pentru Dumitru Bălăeț continuitatea poporului român nu este numai o continuitate de ordin etnic și lingvistic, ci și una de ordin artistic, vechile motive și tratări artistice străbătind aproape obsesiv toate straturile temporale ale literaturii române. Este în această viziune, desigur, o lecție călinesciană bine înțeleasă, dar este mai ales o ținere la zi a acestei lecții prin tot ceea ce folcloristica, etnologia, antropologia și arheologia au adus la indemină celor interesați de raporturile interdisciplinare în cimpul umanistic. Tot o demonstrație a arhaității este și eseul **Modelul solar din Miorița și unele descoperiri arheologice.** Titlul este clar așa cum sint și expunerile lui Dumitru Bălăeț, care refuză fraza meandrică și demonstrația sofistică. Operația principală pe care o intreprinde în cazul **Mioriței** este de a-i reține nucleele mitice sigure, pentru a ne arăta apoi prin analiza lor comparată cu ultimele descoperiri arheologice, că aceste nuclee provin dintr-o vechime care plasează **Miorița** într-o epocă foarte veche. Datarea baladei devine astfel o problemă care depășește secolele apropiate nouă așa cum au susținut cei mai mulți dintre cercetători. Interesant de văzut este că autorul **Regăsirii continue** nu se revendică în nici un fel de la cele cîteva incercări anterioare de a plasa balada într-un context foarte antic. Nici măcar Alexandru Odobescu nu este convocat în această discuție. Ea porneste mai ales de la bibliografia mai nouă a problemei și de la descoperirile și afirmațiile cele mai revelatoare. Soarele și luna, aștrii tutelari, joacă, după Dumitru Bălăeț, un rol central în configurația de vechi reprezentări a baladei și atestă arhaitatea. Această confruntare între nucleele mitice și motivele de substrat ale folclorului și istorie și arheologie conferă **Regăsirii continue** o notă de particular interes. **Herodot și săgetarea** vorbește despre obiceiul dacilor de a trage cu săgețile în sus, în nori sau în zeul lor, dar mult mai interesantă decit introducerea istorică în problemă, strict filologică, este profunzimea de variante ale **săgetării** în folclor și sublinierea funcției spirituale, sacre, a gestului săgetării. Fără paradă de declarații program, Dumitru Bălăeț incearcă să dovedească cu ajutorul folclorului din colecții că teza lui Mircea Eliade după care folclorul constituie un document istoric este o teză viabilă. Coeficientul de modernitate al cărții in această demonstrație stă. **Motivele mării în poezia populară română** oferă o lungă investigație, atentă și migăloasă, care scoate la suprafață din colecțiile de folclor o imagistică legată de mare, extrem de expresivă și de coerentă, dacă este așezată cap la cap. Ea atestă, într-adevăr, cum susține autorul, existența unei legături cu marea într-o fază foarte veche a existenței poporului român, care numai în epoca modernizării noastre din ultimele sute de ani a fost pulverizată. În discutarea **Aspectelor mioritice la Sadoveanu** pe care Dumitru Bălăeț le cercetează pe toată intinderea operei, autorul combate mai ales ideea că **Baltagul** ar fi o operă de inspirație cultă, care ar reproduce un scenariu mitico-ritual preluat de Sadoveanu din literatura cultă. Pentru autorul **Regăsirii continue, Baltagul** înseamnă o carte perfect ancorată în universul intregii creații sadoveniene, al cărei tipar îl are, și mai mult decit atit, este legată strins de **Cintecul Mioarei** sau al **Mioriței.** Fiecare afirmație este probată cu exemple convingătoare, care indică în Dumitru Bălăeț un autor stăpin pe materia dezbătută. Ultimul capitol, **Vitalism folcloric în proza lui Ion Lăncrănjan și Paul Anghel** este o urmărire de vechi mituri folclorice în literatura română contemporană. Deși prea sumară față de bogăția materiei și importanța scriitorilor abordați, incursiunea slujește și ea cauza centrală a cărții, care ține să ne arate că din cea mai adincă vechime și pină astăzi literatura română revine la cîteva moduri de a vedea, de a reprezenta, de a vehicula miturile, mereu aceleași. **Regăsirea continuă** este această continuitate de spirit, exprimat în forme de artă nepieritoare. **Regăsirea continuă** este o carte care refuză reducționile de viziune și care l-a înțeles și urmat pe G. Călinescu în spiritul și esența viziunii lui.

M. Ungheanu

ION HORAȚIU CRIȘAN: «Spiritualitatea geto-dacilor»

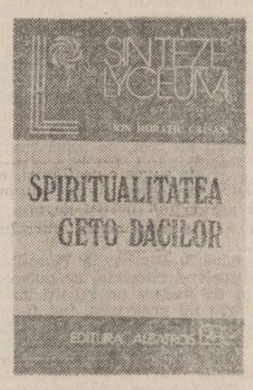

Spiritualitatea geto-dacilor (Ed. **Albatros, 1986**), de Ion Horațiu Crișan, este o excepțională sinteză de domeniul istoriei civilizațiilor, interesind totdeodată istoriografia propriu-zisă ca și istoriile disciplinelor inrudite, nu puține de altfel, și mai cu seamă pe acelea unde obiectul stă în atingere cu ideea de spiritualitate. Sint aci, întrunite, știri care privesc limba, „datele antropologice", „portretul moral", ritualistica, să zicem așa, civilă, artele, numismatica, știința și „ideile religioase", adică tot ceea ce indică un ecou al puterii autohtone de creație. Spiritualitatea e, din acest punct de vedere, creativitate, adică viață istorică orînduită în raport de o configurație etnică recunoscută prin lumea obiectivă a ei, de la materialitatea podoabei și a ceramicii, a veșmintului, și pînă la impalpabilul perpetuat prin gînd.

Este, repet, o sinteză și adaog că e și cea mai însemnată pe care o avem în cultura românească de la „Getica" lui Vasile Pârvan incoace, deși contribuțiile fundamentale aplicate asupra acestei civilizații românești de substrat nu sînt, cu toate acestea, puține. Sint însă, fără de îndoială, cercetări de istoriografie pură, de arheologie, de numismatică și de istoria științelor, de muzicologie și de metalurgie antică, de economie arhaică, găsind încheieri esențiale dintr-o perspectivă parțială și a căror însemnătate pentru studiul întregului nu se pune în discuție. Astfel de studii nu sînt puține (unele înfățișîndu-se chiar în chip impunător și avînd o valoare hotărît europeană) ceea ce denotă că, acum, cercetarea e ajunsă într-un moment matur, explicabil istoricește din moment ce multă vreme „chestiunea romanității" dezechilibrase o proporție naturală, de regăsit la români prin compoziția etnogenezei. A studia pe români din perspectiva romanității părea a fi, la istoricii de acum o sută-două de ani, un argument al perenității naționale, un certificat de identitate și, mai mult chiar, o dovadă de europenitate. Cine este „român", adică latin, ar fi cu certitudine „european", neeuropene fiind populațiile asupra cărora romanii se așează prin invazie? E o mentalitate de antichitate tîrzie și de Ev Mediu timpuriu, impulsionată și de așezările de migratori care voiau să legitimeze o cucerire și să tragă de la Roma către ei ideea unei succesiuni. Înainte de această **Europă a Romei** există însă o Europă a celților, o Celtică adică, și o Europă a tracilor : o Tracie întinsă, în estul european, de la Baltica, prin Carpați, fundamentînd etnic Balcanii și ajungînd pînă în Asia Mică, peste Caucaz. Ceea ce a despărțit, în Evul Mediu modern, Romaniile, a provocat rupturi, într-un **Ev Mediu antic** (formula e a lui Vasile Pârvan), în organismul Traciei originare ; aceste invazii, repetate în istorie, și aducînd încheieri analoge la 700 i.e.n. și la 400 e.n. pînă către anul modern 1000 e.n., au făcut să se întilnească, la depărtări seculare, o relicvă a **Traciei europene** cu o reverberație de romanitate, creînd ceea ce Nicolae Iorga denumise **„Romania orientală". Acest punct geografic, unde Tracia de dinainte de Hellada se întilni cu Romaniile, trebuie socotit că e la Dunăre și în Carpați.** De aci rezultă că românii, care sînt aci autohtoni, dezvoltă **o civilizație europeană de sinteză,** a căror europenitate e străveche și, prin contribuția getică, dă un principiu ordonator Helladei, a cărei germinație (în așa-zisa „perioadă obscură", de dinainte de secolul VII i.e.n.) e hotărît tracă (sînt în „Spiritualitatea geto-dacilor", numeroase precizări pe această temă, făcute cu prudență și valorificînd mai ales bibliografia științifică străină). În acest chip, și nu altfel, sînt de explicat divinitățile tracice adoptate de elini, numeroase din ele fiind zeități principale (demonstrația o face, între alții istoricul bulgar Alexander Fol, în „Travaux du VI-a Congres Int. d'Études Classiques". Buc. — Paris, 1976, pag. 268) ; contribuția decisivă a lirismului trac la configurarea poeziei eline (argumente decisive sînt la italianul M. Durante — „La preistoria della tradizione poetica greca", vol. I, Roma, 1971, pg. 157—161) ; substanța tracică fundamentală în apariția tragediei grecești ; arhitectura religioasă arhaică a Helladei, de proveniență probabil tracică. Acestea sînt incheieri de necontestat și pe care știința nu le mai pune sub semnul întrebării și a studia civilizația celților, a tracilor (și dintre aceștia, a geto-dacilor), a pelasgilor, a Cretei, a indo-europenilor în sfîrșit, nu este a resuscita „primitivismul" ci a face știință pură și simplă. De altfel, cînd nu este ridicul, disprețul „civilizației" moderne (indicînd spiritul de expansiune) față de civilizațiile consolidate în unitate istoricește organică nu e decît o dovadă de trufie goală.

Restituirea acestei civilizații, așa cum o face, în chip programatic, Ion Horațiu Crișan, e așadar, un proces științificește inevitabil și trebuie socotită și o restaurație a unui punct de vedere echilibrat față de apologeții occidentalocentrismului de unde lipsesc, fără inocență, însemnate părți din Europa, unele hotărîtoare la proporționarea întregului. Alții s-au ocupat, precum H. Hubert, de civilizația celtică, de etrusci (precum M. Pallotino și G. Denis), de irlandezi, de normanzi și varegi, de iliri, noi avem geto-dacii, care sînt de origină tracică și nimic nu poate împiedica această arheologie a spiritualității substratului să se exprime ; istoriografia, ca și istoria, nu face, într-adevăr, pași înapoi.

Evoluția acestor studii e, cel puțin în ultimele decenii, spectaculoasă și cercetările europene asupra istoriei tracilor (ori în atingere cu aceasta) sînt nu doar numeric impunătoare. Sînt aci germani (precum G. Reichenkron), englezi (ca R. F. Hoddinott), greci (precum M. Sakellarios), bulgari (Hristov Danov, V. I. Georgiev, Alexander Fol, V. Mikov, I. Duridanov, I. Venedikov, iugoslavi (M. V. Garasanin), americani (R. A. Crossland). Nu puține sînt contribuțiile care scoboară în epocile tracilor timpurii, unele chiar înainte de acestea, în indo-europenistica aplicată asupra populațiilor carpatice. Cine citește pe P. Boschimpera. („El problema indo-europeo"), pe Maria Giubutos („Proto-Indo-European Culture during the Fifth, Fourth and Third Millenia B.C."), V. Gordon Childe („The Prehistory of European Society"), înțelege că momentul științific e foarte febril și tinde a recupera ceea ce se pierduse. Istoria acestei teme de studiu științific e, la români, îndeajuns de consistentă. În definitiv, sintezele încă fundamentale sînt destule și pentru cercetătorul de azi sînt nu puține sugestii în cercetările lui B. P. Hașdeu, Teohari Antonescu („Cultul cabirilor", „Lumi uitate"), Ion Andrieșescu, Gr. Tocilescu, în „Dacia preistorică" a lui Nicolae Densușianu (unde totul trebuie privit de dincoace de tonul profetic). Esențială rămîne „Getica" lui Vasile Pârvan și „Spiritualitatea geto-dacilor" nu face abstracție de ea, deși optica e mai degrabă aceea din „Dacia", unde accentul asupra civilizației originilor e pus într-un mod foarte apăsat. E însă aici, în sinteza lui Ion Horațiu Crișan, o înaintare considerabilă, depășind printr-un remarcabil spirit integrator contribuțiile parțiale ; este **creația unui istoric de viziune și nu a unui istoric de amănunt.** Cea mai de seamă izbîndă a lui e aceea că, deodată, este izbitor că geto-dacii au o civilizație coherentă și foarte originală, omogenă și documentată prin adaosuri provenite de la mai multe discipline de studiu. Ei nu au deloc arhitectură (precum demonstrase Dinu Antonescu, într-o interesantă „Introducere în arhitectura dacilor"), muzică (după cum rezulta din „Musica daco-romana", vol. I—II, de Vasile Tomescu), credințe indreptate în direcția eticului, o artă coagulată în chip original și pe deasupra inriuririlor, îndemnări către știință, „gîndire și creație tehnică". Acestea se regăsesc în „Spiritualitatea geto-dacilor" într-o organizare năzuind către întreg, pornind, adică, de la disociația etnică înspre limbă, înfățișînd „portretul fizic" și „portretul moral", „arta", „știința", „credințele și ideile religioase". Pretutindeni, bibliografia e valorificată cu inteligență și ipotezele pe care Ion Horațiu Crișan le emite (depășind cercetările de amănunt) nu sînt puține ; și aici, clarificările cercetării privite global par să fi fost decisive și acolo unde se pot face incă sugestii (asupra literaturii getice, de pildă, asupra căreia îmi propun să revin) este sigur că absența unor studii care să producă delimitări a fost hotărîtoare. Dacă „Getica" dădea sinteze unei etape și „Dacia" lui Vasile Pârvan deschidea studiul civilizației de substrat, „Spiritualitatea geto-dacilor" schițează, în chip sintetic, procesul conjugat care avea de lămurit datele ei fundamentale. Arheologia, istoria ideilor și istoria artelor, a științelor de asemeni, lingvistica și studiul indo-europenistic dau acum soluția integrată pe care o prezintase Vasile Pârvan însă a cărei demonstrație rămînea de făcut. Alături de studiile lui Vladimir Dumitrescu asupra „Culturii Cucuteni", „Spiritualitatea geto-dacilor", de Ion Horațiu Crișan, luminează un dosar enigmatic al istoriei românești. Ce ar mai fi, de aici înainte, de făcut ? Iată o întrebare tulburătoare care depășește imprevizibila cercetare arheologică. Este probabil că adaosuri sînt de așteptat din recitirea comparată a „izvoarelor", punînd alături de ceea ce știm de la greci și romani, ceea ce, poate privește autohtonii carpatici în sursele egiptene, persane și poate — cine știe ? — chinezești.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

DEBUTURI COLECTIVE (III)

STAMPE. Melancolii discrete în versuri tradiționale, cizelate cu migală, cultivînd muzicalitatea vagilor triști simboliste ale începutului de secol, se lasă descifrate în ceea ce izbutește mai bine **Ion Matei Mureșanu** (n. 1940) : „...Există seri cînd umbre sumbre / Se-ncrucișează peste noi / În flamuri vestejiți și noi / Există nopți cu grele umbre / Ce se vestesc de după ploi // Există seri orientale / Cu trestii mult ispititoare / Există seri în care mor / Bărbații tineri și mă doare". Meritorie e și incercarea, evident influențată de modelul liricii extrem orientale, de a sugera în numai cîteva cuvinte o stare sufletească : **Stampe, Mătase, Bambuși** ; cicluri „exotice" unde, ici, colo, răsar imagini poetice frumos stilizate. Poet de atmosferă, autorul e neconvingător în abordarea „marilor teme" aparținînd gîndirii poetice **(Prometeu, Niciodată urcînd, Hieroglifă).**

LIN LUNECĂ VARA. O poezie cuminte, în linia tradițională a liricii feminine, minore, de o simplitate în marginea platitudinii, salvată de cîte un vers frumos, scrie, nu fără candoare, **Maria Olteanu** (n. 1947) : „Lin lunecă vara / pe o tîmplă de zare / și-n gînduri înfloresc / sălbatecii leandrii. / Lujeri verzi se furișează / pe trupul cald al pămîntului / grea de mireasmă-i ziua / culorile bat în poarta / fiecărui fruct împlinit. / Fluturii poartă pe aripi / poiana copilăriei".

ASTĂZI A ÎNCEPUT SĂ CREASCĂ. Cercetat de duhul poetic dar nelimpezit în ceea ce privește cauza și efectul neliniștii sale poetice, **Ioan Pintea** (n. 1961) scrie o seamă de poeme haotice, dizarmonice, din care se reține, deocamdată, îndrăzneala și prospețimea limbajului, ca și un soi de minie fără obiect, care, în genere, îi stă bine artistului tînăr : „Se caută peste tot tinerețea bulbului / răsărit din întîmplarea limbii așa cum bubele dulci / la gura pruncului atins de boala fierbinților / usturătoare nici o plantă, nici o buruiană / nu se poate împotrivi scurgerii acesteia lipiți / solz peste șarpele împresurat de furnici în afundul / mușuroiului umed războiul dinăuntru căutîndu-și / în afară izbinda se revarsă cu scîrțîitul oaselor. / cu mușcăturile cărnii, cu glisarea măduvei / înfășurînd funia singelui peste vorbele rupte / cu buzele mai înainte de arătarea dinților / la marginea gurilor fragede / învingătoarea ureche asudîndu-și prin pori / victoria unui brici luminînd / mai în sus cu un deget pe gîtul iluziei".

INSTIGARE LA INCANTAȚIE. Un autor baroc, nu lipsit de fior liric („Să ard acum ca niciodată / rentier al nimicului, stăpînul teritoriilor goale / sub fierăstraiele de spumă.", **Suflet lagunar)** victimă, însă, a beției de cuvinte, iute alunecătoare în nonsens, este **Flore Pop** (n. 1958), jurist din Năsăud : „dacă singele pleacă în baia de clor a serilor buroase / lingă mașina de scris bătrînă și rănită, / lingă picătura de ceai strivită pe masă, / stau și-mi gîdil înțelegerea și speranța / ca o bucată de zahăr în interstiții." Dezinvoltura cu care autorul folosește termeni din cele mai diferite sfere semantice („Ce departe-i Everestul de inima mea / Poate mă înșeală gheara tocită / a omului de la birou / poate birocrația") îl conduce la asociații dintre cele mai bizare („Ganglionii pluteau pe muzică în sfere îndepărtate" ș.a.) creatoare neobosite ale unui bombasticism prăpăstios: „Azuru-i translucid / Un benefic noiembrie / Și păstrăvii scincesc suavi în gelatină. / Totul lincezește în sufletul tău. / Eu înot în var stropit de albul unei vocalize" sau în altă parte : „Departe-i ziua aceea îmbălsămată / cînd pe singurele drumuri libere / furnicile cărau o muscă moartă. / La fel s-a petrecut avortul luminii / cînd soarele era „o stea" /, clocotul sărat al magmei în celule bolnave, / cînd spărgeam sticlă după sticlă / pentru un ciob adevărat / în lumea aceea de început de lume." Cum emfaza pare a fi păcatul autorului, îndemnul primului poem, **Să ne întoarcem la alfabet** — „S-o facem pentru că îmi lipsesc foarte multe cuvinte / imi lipsesc chiar cuvintele esențiale" — este demn de luat în seamă (mai puțin invocația către Gutenberg, care nu a inventat alfabetul, ci tiparul) și de urmat de poet în sensul invers, al renunțării la revărsări verbale în favoarea cuvintelor esențiale.

MIRESME DE LUMINĂ. Exerciții pe temă dată, executate în genere corect și conștiincios, compune **Ioan Suciu** (n. 1945) în linia poeziei patriotice tradiționaliste, cintînd frumusețea și istoria țării din perspectivă ardeleană: „Un infinit de holde mă supune / Într-un luceafăr rar, neliniștit... / Aici e țara doinelor străbune / În care am crescut și-am versuit."

Alexandru Condeescu

„Alpha '85", Editura Dacia, 1986.

Folclorul, azi

Urmare din pag. 1

cea lui Ov. Densusianu, creatorul școlii folcloristice moderne, apoi la școala etnomuzicologică a lui C. Brăiloiu, care a adus contribuții fundamentale în perfecționarea metodelor și tehnicilor de cercetare a fenomenului folcloric, a istoriei și a evoluției lui, dar nu în ultimul rînd la școala sociologică de la București, întemeiată de D. Gusti, și pînă azi, cercetarea de ansamblu a creației spirituale și materiale a poporului român a parcurs diferite etape evolutive, atingînd-o pe cea mai înaltă.

Activitatea de studiere sistematică și de adîncime a culturii populare s-a desfășurat, în ultimele decenii, în cadrul mai multor instituții științifice : 1. — La Academia Română ; 2. — la Institutul de folclor (azi I.C.E.D.) ; 3. — în universități ; 4. — în muzee de specialitate (indeosebi la Muzeul satului și de artă populară și la Muzeul etnografic al Transilvaniei) ; 5. — la arhive (**Arhiva de folclor** din Cluj de sub conducerea lui I. Muslea) ; 6. — în societăți (— asociații ale folcloriștilor și etnografilor — în unele județe — și Societatea studențească de etnografie și folclor).

La Academia Română se constată, în a doua jumătate a sec. XX, menținerea unui interes constant față de multiplele aspecte ale culturii populare, de la ideea de factor dominant în elaborarea artei culte pînă la problemele ontologice și gnoseologice, valorile spirituale fiind luminate în variatele forme de manifestare — culturală, documentară, științifică și estetică.

După 1948, cînd are loc reorganizarea Academiei Române, iau ființă o seamă de institute care își propun să studieze cultura populară dintr-o nouă perspectivă, curînd vizibilă în activitatea Institutului de istorie literară și folclor (azi Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu"), a Institutului de studii sud-est europene s.a.

Dar cercetarea folclorului și a etnografiei capătă noi dimensiuni și o orientare fermă prin înființarea, la 5 aprilie 1979, a Institutului de folclor, expresie a importanței cardinale acordate de către partidul și statul nostru patrimoniului culturii populare, parte integrantă a culturii naționale.

Sarcinile institutului au fost multiple, vizînd organizarea, coerența și amploarea cercetărilor pe care urma să le întreprindă, cu respectul față de rigorile unei perspective axiologice.

Institutului i s-au conferit atribuții importante în domeniul studierii și promovării creației populare, al valorificării și stimulării folclorului în noua etapă a istoriei poporului român. Funcțiile institutului se amplifică, adăugîndu-i-se, ca obiecte de cercetare, etnografia și dialectologia și o nouă sferă de preocupări prin integrarea Centrului de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă.

Mai ales prin acest sector al institutului s-a creat o mai mare deschidere pe de o parte spre investigarea folclorului epocii contemporane, iar pe de altă parte spre îndrumarea colectivelor și formațiilor de amatori în valorificarea creațiilor artistice în vederea formării și orientării omului în societatea socialistă, în ultimă instanță pentru devenirea sa întru om în lume.

În condițiile edificării României moderne, folclorul constituie o parte integrantă a culturii contemporane, iar tradiția folclorică e prețuită și studiată în plan estetic, etic, etnologic și antropologic ca domeniu fundamental al culturii române.

Fenomen cultural și estetic în același timp, folclorul continuă să fie și azi, cînd obiect de exaltare, în spiritul școlii romantice, cînd unul marginalizat, considerat, la sfîrșit de secol în societatea industrială și postindustrială, unul muzeistic.

Dar în ultima vreme, deși problema e mult mai veche după cum vom vedea, se constată că folclorul este deformat de o seamă de factori, de la mass-media pînă la unii cîntăreți profesioniști despre care noi credeam că și-au făcut din a interpreta folclorul românesc un crez. A fost binevenită campania de presă **(Scînteia, România liberă, Flacăra, Suplimentul literar și artistic** al **Scînteii tineretului)** care a incriminat falsurile, lipsa de gust etc. în folclorul muzical, literar, dar și în arta populară. După opinia noastră, păstrarea, difuzarea și valorificarea creației populare tradiționale trebuie să constituie atitudini constante, permanente, izvorite din cunoașterea multilaterală și profundă a esteticii artei folclorice, a culturii populare ca fenomen dinamic. În sfera culturii folclorice, observăm că, la capacitatea de conservare, tradiția folclorică se manifestă într-un mod tiranic, se adaugă capacitatea de integrare a unor noi valori. De aceea, inovația nu e un proces care s-a petrecut în contemporaneitate ci ea reprezintă o permanență a folclorului ca fenomen în continuă mișcare și, cum spune C. Brăiloiu, „repertoriul unei națiuni poate să **evolueze** sau să se **degradeze,** să se îmbogățească ori să sărăcească, dar rămîne în orice caz un **tot** (în afară de cazul cînd această națiune încetează să mai fie popor și acel repertoriu să mai fie popular)". **(Opere,** II, Ed. Muzicală, 1969, prefață și traducere de Emilia Comișel).

Nu cred, de asemenea, că ar fi lipsit de interes să aflăm cum privesc cîntăreții profesionisti creația folclorică și care sînt modalitățile de abordare a repertoriului, atît din poezia populară tradițională, cît și din creația contemporană. Mă voi sluji, pentru începutul discuției, de opiniile unui muzician care disocia : „Pentru mine folclorul nu e totuna cu muzica populară (...) Muzica populară se referă la popularitate și depinde de categoriile de oameni cărora li se adresează, mai exact, reprezintă gustul format al acestor categorii. Folclorul este creația vitală a poporului însuși. De aceea, muzica populară poate fi creată sau poate fi numai acceptată de mase, pe cînd folclorul este numai creat și interpretat, este categoria artistică a unei națiuni, transmisă prin moștenire, dăruită nouă, urmașilor, cu scopul de a o dărui la rîndu-ne (...). De aceea, direcția de evoluție a folclorului este spre universal, deci cosmică, pe cînd muzica populară are valabilitate în general doar pentru o anumită epocă. În ce vogă se aflau **Sanie cu zurgălăi, sau Zărzărică-Zărzărea** cu un deceniu-două în urmă. Erau cu adevărat muzică populară. Dar ele aproape că au murit azi, indiferent cine le-a cîntat atunci. Folclorul însă nu moare niciodată".

Dacă în privința publicării folclorului din colecțiile de folclor pe regiuni și mai ales a revalorificării culegerilor reprezentative din folcloristica românească (V. Alecsandri, G. Dem. Teodorescu, Gr. Tocilescu, Gh. N. Țapu, Artur Gorovei, Rădulescu Codin, I.G. Bibicescu, J.U. Jarnik, A. Bîrseanu, I. Bîrlea ș.a.) s-au realizat progrese însemnate și am remarca, în mod deosebit, activitatea desfășurată cu probitate și profesionalism de sectorul de folcloristică de la Editura „Minerva", nu putem avea cuvinte de laudă atunci cînd e vorba de așa zisele culegeri publicate sub egida Centrelor județene de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă din cadrul Cemitetelor de cultură și educație socialistă. Totuși, trebuie să arătăm că există aici și excepții iar în unele centre s-au realizat lucrări de o deosebită valoare. Mă refer, indeosebi, la **Jocuri populare bucovinene,** de Aurelian Ciornei, Mureș Gh. Rădășanu, lucrare apărută la Suceava (1981) și în care sînt descrise 146 de dansuri populare specifice acestei zone etnofolclorice însoțite de melodii de joc ca și de îndrumări date pentru realizarea lor scenică ; **Folclor nord-dobrogean** de Gh. C. Mihalcea, volum apărut la Tulcea (1979) dar care a beneficiat de concursul competent al dr. Stanca Fotino, cercetător științific la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, care semnează și un interesant studiu introductiv ; **Arta populară din Vîlcea,** prima sinteză etnografică a zonei, album alcătuit sub îndrumarea prof. dr. Paul Petrescu de la I.C.E.D., **Folclor din Marga** de D. Jompan, o valoroasă culegere de tip monografic al unei localități, culegerile din jud. Brașov publicate de Const. Catrina ș.a. Nu am pretenția că am cercetat toate culegerile editate de această instituție. În felul acesta, piața a fost invadată de nonarță iar publicul, doritor de frumos, era agresat de „teribile inovații" prin folosirea, într-un mod anarhic, de modele tradiționale prin amestecarea caracterelor zonale, lipsind creația de trăsăturile dialectale specifice, și prin introducerea unor elemente eterogene de sorginte urbană sau extranațională (R. Niculescu, **Perspectiva autenticului,** Considerații, critica asupra cercetărilor de folclor, în **Revista de etnografie și folclor** nr. 5 din 1972, p. 353—371).

SALVAREA UMANITĂȚII

Urmare din pag. 1

liști" și „pacifiști" priviți cu ironie de adepții lui „Realpolitik" în alte limbi, se angajează în cea mai mare luptă umană a tuturor timpurilor : lupta pentru salvarea umanității de pe buza prăpastiei, din marșul infernal către neant, din incrincenarea universală ce tinde să scoată pe lup, ca termen de comparație, din celebra formulă a unui filosof pesimist englez : homo homini lupus !

Pentru prima oară gloria mondială a unui conducător de țară și de popor nu se mai ridică deasupra cimpurilor de morți, nu mai forțează admirația și memoria generală prin victorii sîngeroase, cîntărite în număr de morminte, ci înalță în văzul intregii lumi steagul unei alte lupte ; aceea care se duce nu cu bita cavernei sau cu supersofisticatele armamente contemporane, ci cu arma nevăzută și incomensurabilă a **gîndului. A ideii** și a gestului simbolic încărcat de semnificații incalculabile.

Tuturor celor ce se intreabă, cu scepticism deznădăjduit, ce poate un **gînd** și un **gest simbolic** în fața unei lumi care pare să fi încăput pe mina unei specii noi, a **anti-oamenilor** cărora nu le pasă dacă scopurile lor de dominație universală vor fi plătite cu moartea Planetei și propria lor moarte (suprema nebunie a veacului !) le vom reaminti cuvintele lui Napoleon : „Nu există, în lumea aceasta, decît două puteri : sabia și spiritul. În timp, sabia este totdeauna învinsă de spirit" (Il n'y a que deux puissances dans le monde, le sabre et l'esprit. A la longue, le sabre est toujours battu par l'esprit.)

Ziua de **23 noiembrie 1986** se încarcă de o semnificație crucială pentru istoria noastră și se inscrie de acum în calendarul Umanității. Este ziua cînd un popor întreg a răspuns DA ! la întrebarea dacă planeta și omul mai au un viitor. Și s-a angajat să facă din acest DA ! axa existenței și lucrării sale, de aici înainte, în istoria contemporană. Prin acest gest, România a devenit purtătoare a speranței omenirii, a luptei sale pentru biruința luminii, păcii, înțelegerii între oameni.

TOPONIMIA PĂCII

Urmare din pag. 1

mos, Valea Florilor, Poiana Narciselor, Valea Zînelor, etc., etc. Și enumerarea ar putea fi completată, fără îndoială, pe multe pagini.

Din punctul de vedere al scriitorului respectivele toponimii pot fi — de ce nu ? — tot atîtea posibile nuclee de basme, legende, romane de investigație etno-folclorică și istorică etc.

Toate acestea în legătură cu ele se știu, au mai fost comentate, dar acum, în clipa în care gîndul meu le caută corespondența concretă în spațiu, o asociație de idei mi se pare absolut firească : Un popor care-și iubește și și-a iubit cu atîta patimă spațiul vital, aureolindu-l cu nume ce trimit numaidecît în lumea liniștii și a frumosului, nu poate fi decît un popor sută la sută cu iubire față de celelalte, adică un popor cu vocația păcii. Pacea pentru care am fost cu toții chemați să ne spunem cuvîntul, într-un firesc și răspicat „Da !"

LITERATURA ŞI IDEILE MARII UNIRI

Drumurile care unifică

Întreaga viață a lui Iorga s-a desfășurat sub determinismul spiritului. Biografiile par, toate, traversate de cîte o destinație. Iorga și-a pus viața în slujba unor idei mari, și astfel și-a schimbat simpla destinație într-un Destin. Arareori un mare adevăr ca acela rostit de vechii greci își află o atît de completă istovire într-o individualitate ca în cazul lui Iorga : „Caracterul omului este destinul său". Itinerariile lui Iorga — dar și ale lui Eminescu altădată — capătă, de aceea, o valoare simbolică. Ele au avut semnificația unei **periegeze** de fixare sufletească și, deci, simbolică a oekumenei naționale, într-o vreme în care aceasta nu căpătase corpul unei geografii politice. Modelul itinerariilor sale coboară adînc în istorie, pînă la modelul „periegezei" prin care Pansania fixase oekumena lumii grecești : punînd în stăpînire sufletească nu doar hotarele, ci chiar cuprinsul întreg al Țării, sat cu sat, fire cu fire, așezare cu așezare, peisaj cu peisaj, semn cu semn. Drumurile acestea sînt extrem de semnificative ; ele nu sînt robite împrejurărilor și nici capriciilor. Dimpotrivă, sînt dictate de forța cîte unei **Idei formative** cu valoare „modelatoare". Se pare că aceste Idei își fac intîia încercare sub forma aceasta periegetică dictînd un Drum, care devine apoi un „scenariu", un simbol. Abia după aceea se iscă actul colectiv de întrupare a Ideii într-un model de inserare în spațiu, de luare în stăpînire a spațiului. Eminescu, vrăjit și el de secretul acelei idei, căutase, peste tot pe unde umblase, Roma simbolică. O căutase cu drumurile spiritului prin părțile nordice ale Europei, la Viena și la Berlin. O găsește la Blaj. „Te salut Romă mică !" exclamase el. Drumurile **interioare** ale lui Eminescu refac simbolic geografia politică a românilor. Forța chemării **Ideii de geografie națională** este resimțită de poet încă de timpuriu, ceea ce explică plecările lui cu trupa lui Pascali. Același este modelul itinerariilor lui Iorga pe drumurile României vechiului regat (evocate apoi în **Drumuri și orașe din România**, la 1904). Voința aceleiași mari Idei modelatoare a istoriei îl va conduce pe Iorga, prin ținuturile **Neamului românesc din Ardeal și Țara Ungurească la 1906**, cum își va și intitula notele de călătorie prin Ardeal și Banat, scoase în două volume de uriașă informare istorico-etnografică, geografică și antropologică despre firea neamului și instituțiile lui, despre obiceiurile și practicile lui, găsind peste tot aceeași mișcare spontană spre unitate națională. În 1905 scosese cărți de călătorie în Bucovina (**Sate și mănăstiri din România, Neamul românesc în Bucovina**), străbătuse toată Țara Românească și a Moldovei, de unde culesese documente și informații cu privire la istoria neamului. Aceste drumuri nu sînt, cum remarcăm, cerute de imprejurări anume, nici dictate de plăcerea gratuită și oarecum capricioasă a turistului. Ele dau expresie timpurie, prefigurată, destinului, chemării unei idei formative, unui „factor de sinteză al istoriei", cum obișnuia să-l numească Vasile Pârvan. Iorga a dat prima teorie închegată cu privire la „realitatea" acestor „Idei istorice", de care ascultă popoare, personalități, epoci întregi. Cum s-ar fi putut sustrage Nicolae Iorga chemării adînci a Ideii geografiei naționale ? Nu numai că nu i se va sustrage, dar își va face din ea un mare destin, căci o va purta de la nivelul acesta latent de idee formativă de geografie istorică și ideologică la nivelul ei pulsativ de geografie politică națională prin toată activitatea lui culturală și politică. Prin slujirea acestei idei, căreia îi va și da o strălucită expresie în opera sa istorică și de filosofie a istoriei, Iorga va deveni una dintre marile personalități exemplare ale acestui neam și chiar ale acestui colț de Europă. Servind acestei idei, Nicolae Iorga va elabora o surprinzătoare concepție asupra națiunilor ca **entități** cosmice care-și urmează suișurile și coborîșurile pe panta istoriei, expansiunea și comprimarea, înaintarea și întoarcerea, progresul și regresul etc., etc. Notele sale de călătorie sînt poate cea mai sensibilă evocare a acestor „mișcări" ale neamului. Iorga a elaborat în cel mai pur orizont eminescian teoria națiunilor ca entități organice opuse imperiilor ca entități artificiale. Teoria aceasta pulsează și în paginile însemnărilor sale de călătorie scrise totuși cu pana literatului, urmînd firea cuvîntului evocator, a metaforei care plăsmuiește sub ochiul înaintat al cititorului lumi istorice apuse una după alta. La Brașov și Sibiu, pe străzile colbuite de pașii osteniți ai secolelor, zărește Iorga urmele gloriilor și rînduielilor apuse, iar uneori, pe „răsipele" anilor, aduse în mici fragmente, pînă în clipa prezentului. Dar tot pe chipul acestor orașe citește istoricul perieget semnul cite unui „cîntar al lumilor", ca acela ivit în momentul în care cele trei mari imperii răsăritene rupeau, una după alta, lumile Europei, sub povara lor. Drumurile lui Iorga sînt alveolare. Ele repetă voința modelului de așezare a neamului. El poposește în Țara Bîrsei, ia în stăpînire împrejurimile sesizînd nivelul istoric în urcare al mării neamului, trece apoi Țara Oltului, unde zărește aceeași „mărire de muncă" a neamului, și aceeași lucrare de cucerire a timpului peste stăpîniri și războaie, se lasă purtat spre Sibiu și Țara Almașului, spre Sebeș și Alba Iulia, în ținutul Orăștiei, în Țara Hațegului, peste ținuturile Inidoarei și Devei, spre a coborî în curbură peste Apuseni și de aici pe „coridorul cultural bănățean", pe drumul Bălcescului, apoi în România regatului. Pe drumurile acestea zărim și noi, cu ochii săi, urcînd pe valuri de zădărnicie, cînd stăpîniri cuceritoare cumane și tătare, cînd, mai tîrziu, stăpînirea cuceritoare maghiară (tîrziu, încoace, abia după dualism), cînd dominația imperială austriacă, surpîndu-și toată înaintarea de zidul neamului, Iorga „citește" și interpretează în drumurile sale locuri și așezări, peisaje și oameni, evocă momente și personaje și scoate din toate adevărul peremptoriu al unității dintotdeauna a neamului românesc întreg. Pe sub stăpîniri plurale și succesive, sub nemiloasa povară a imperiilor, zărește unitatea și comunitatea de destin istoric al neamului românesc întreg din toate provinciile lui. Numai spațiul nu ne îngăduie să insistăm asupra itinerariilor sale care ne propun o surprinzătoare hermeneutică a istoriei. Drumurile lui Nicolae Iorga fac parte din clasa acelor drumuri simbolice despre care găsim atîtea mărturii în toate culturile lumii. Uneori cîte un asemenea drum s-a fixat definitiv în memoria culturală prin numele celui care l-a străbătut, ca acel drum al Damascului al lui Pavel din Tars. Periegezele unor asemenea personalități exemplare ne apar de aceea ca scenarii exemplare ale **ideilor formative** ale istoriei. Acest sens îl aflăm în toate marile itinerarii. Înainte de a deveni geografie politică și culturală, o idee formativă s-a arătat prin epifania cîte unui asemenea itinerariu (periegezã). Drumul lui Descartes în Anglia și înapoi prefigurează atît de plina de destin axă a Europei atlantice, cu tot parțialismul ei. Itinerariile pașoptiștilor noștri la Paris prefigurează geografia Daciei viitoare, după cum drumurile la Viena completează, în gîndul românilor, voința de unitate a Nordului cu Sudul. Ei aveau, cu aceste drumuri, presimțirea că o geografie națională nu se poate întrupa într-o Europă a cărei cumpănă stă dezechilibrată cînd într-o parte cînd într-alta. Voința acestei idei naționale este atît de puternică, încît Bălcescu ia toată Europa axului atlantic pe tălpi, o poartă cu el, pe coridorul bănățean, pe calea vechiului popas al lui Tudor și, după un sfat de taină cu Eftimie Murgu, urcă și drumul Vienei, căutînd unitatea Europei acolo unde își arătase ruptura, în rapoturile lui Kossuth cu Avram Iancu. Mai tîrziu, tot acest drum va fi făcut de o parte a „inteligenței" românești, în special ardelene (despre care ne oferă atîtea informații periegeza lui Iorga) pentru a contrapondera centrifuga pariziană a muntenilor. Iar atunci cînd Europa s-a arătat ruptă, ca în secolul fanariot, atunci ideea națională a cunoscut cele mai grave primejdii tocmai pe seama destinului istoric al românilor. Cînd Europa s-a arătat unită, ca urmare firească a păcii versailleze, atunci Ideea națională a primit cea mai strălucită confirmare. Așa au stat Românii în istorie : „Limbă la cumpănă Europei", „pămînt de cumpănă" (cum s-a definit prin Eminescu și Blaga). Și poate că acest aspect arată cît dreptate a avut Blaga legînd destinul nostru stilistic, și deci împlinirea noastră de ființă plăsmuitoare, de spațiul ondulat. Periegeza lui Nicolae Iorga poartă cititorul pe drumurile neamului și tălmăcește ideea unității lui în istorie și peste istorie ; în orizontul de taină cosmică a neamurilor. Această taină se lasă revelată prin tîlcul cîte unui oraș, al drumurilor și popasurilor, al satelor și peisajului, al figurilor istorice, în fapte și oameni și, peste ei, în secretul așezării lor. „Ci noi locului ne ținem / Cum am fost așa rămînem". Cu fiecare pagină a cărților sale de călătorii se lasă tălmăcită taina acestor versuri eminesciene, sub înțelesuri de neistovită surpriză. Geografia, istoria, etnografia, etc., se topesc într-o idee unitară, din care răzbate pînă la noi, cu fiecare pagină a acestor cărți, secretul destinului unui neam latin european unit în jurul Carpaților ca într-o catedrală cosmică.

Ilie Bădescu

Stîlpul de foc

Dacă vrem să caracterizăm în cîteva cuvinte uriașa activitate pe care a depus-o Octavian Goga în vederea înfăptuirii marelui ideal al deplinei unități naționale a poporului român, nimic nu ne poate ajuta mai mult decît simbolul **stîlpului de foc.** Este un simbol-cheie ce revine adesea în scrisul lui Goga pentru a defini contribuția unor „precursori" ai săi în servirea idealului național. El se potrivește însă de minune și propriei sale activități în această direcție.

Ceea ce ne întîmpină mai uluitor în perspectiva din ce în ce mai mare a timpului este privelișteа de flacără a personalității lui Goga, arderea zbuciumată, pe mari înălțimi morale, sufletești, a gîndului, a cuvîntului și a faptelor sale legate de Marea Unire.

Ne poate mira la o primă vedere senzația de luminozitate ciudată, nocturnă, pe care o degajă poezia lui, în piesele ei fundamentale. Sînt nuanțele unui roșu intens, zbuciumat, singeriu, ca la apariția unei flăcări uriașe într-o noapte adîncă, spartă de fuzee de raze vaticinare. La un examen mai aent, constatăm că senzația aceasta se verifică stilistic. Astfel, în poemul **Rugăciune,** pus în fruntea volumului de debut din 1905, finalul e dominat de acel „smalț de fulgere albastre" pe care poetul îl cere să încunune „bolta aprinsă" a sufletului său semănat cu „furtună". Senzația auditivă a nașterii ritmurilor poetice translează sinestetic într-o senzație vizuală, aceea a singeriului înflăcărat al aramei.

În poemul **Plugarii** ne reține atenția o ciudată așezare în dativ („va străluci odată vremii"), care traduce în context aceeași senzație de luminozitate nocturnă fixată ca într-un fascicul de raze străbătînd un fel de tunel al timpului, la capătul căruia „trăiește-nfricoșatul vifor / al vremilor răzbunătoare".

Dacă viziunea temporală a poeziei lui Goga se fixează mesianic către un viitor al flăcărilor răzbunătoare, deci în spirit revoluționar — așa cum, de altfel, s-au și desfășurat evenimentele sociale care au marcat drumul de jertfe al Marii Uniri din 1918 — este interesant de observat că același simbol al focului are și un revers spre trecut. Îl găsim conturat puternic în poemul **Casa noastră :** „Cum tremură cenușa aspră / Ce-nfiorați îmi par cărbunii / De vraja care-o mai păstrară / Din cite povesteau bătrînii". În altă parte sugestia aceluiași foc mocnit, scufundat în trecut, traduce mitologic ideea de continuitate spirituală : „La voi coboară Cosînzeana, / A visurilor noastre doamnă, / Vin crai cu argintate coifuri / Și-n aur zînele bălaie. / Atîta strălucire-ncape / În bietul bordeiaș de paie".

Pe același fundal întunecat, nocturn, al viziunii gogiene, Oltul „Împletește în curcubeie / Comoara lacrimilor noastre"..Imaginea acvatică, împreună cu „mărețul grumaz de unde", este văzută „îmbujorindu-se la față", deci sub semnul de flacără al destinului. Într-o aureolă mitologică se învăluie și figurile de apostoli ai ideii naționale (Dascălul, Dăscălița, Bătrînii), toți apărători și purtători ai tradiției populare.

Dacă poezia lui Goga, în ansamblul ei, dezvăluie într-o lumină mitică adîncimea în timp a idealului național, zbuciumul înflăcărat al acestui ideal, pe fundalul unei istorii tragice, dar marcată de o deschidere continuă de orizont către zorii care vor veni, în schimb, publicistica gogiană ne pune într-un contact mai direct cu vîlvătaia temperamentului său de luptător politic pentru înfăptuirea mult visatei unități naționale a tuturor românilor într-un singur stat. Stîlpul de foc din depărtările mitizante ale poeziei arată a fi în publicistică un vulcan clocotitor care aruncă flăcări și șuvoaie de lavă asupra celor ce stăteau în calea înfăptuirii marelui nostru ideal național. Și erau destui, de la dușmanii seculari, invederați, pînă la slugile lor din țară, de la dezisii de ideal, pînă la șovăielnici și adormiți în frontul de luptă. Această publicistică a contribuit într-un mod hotărîtor la radicalizarea conștiinței publice românești în preajma uriașelor probe de jertfă și eroism care au precedat Marea Unire din 1918. De la pamfletele din **Însemnările unui călător** (1911) pînă la **Strigăte în pustiu** (1915), paralel cu volumele de poezii **Din umbra zidurilor** (1913), și **Cîntece fără țară** (1916), ne întîmpină același zbucium în creștere al acestui stîlp de flăcări care a luminat cu sufletul și cugetarea drumul generației sale în vederea înfăpturii depline a marelui nostru ideal național.

Din îmbinarea rară, fericită a temperamentului de poet și a celui de luptător politic au izvorît la Goga memorabile expresii care au înflăcărat mulțimile chemîndu-le la luptă eroică. Cuvîntările sale ținute în multe puncte din țară în preajma intrării în război în vederea eliberării întregului teritoriu național sînt încărcate de un zbucium sufletesc electrizant. Din acest zbucium țîșneau, ca niște șuvoaie de flăcări, expresiile emblematice ale momentului istoric prin care trecea soarta întregului nostru popor.

Odată înfăptuit marele ideal pentru care luptase cu atîta ardență, îi revine lui Octavian Goga meritul de a fi extras printre primii semnificațiile profunde ale actului politic de la 1 Decembrie 1918. În legătură cu această zi, Goga vorbește de „accentele de epopee" care au dominat mulțimile în această zi, de „vijelia sufletească a unui popor dezrobit de umilințele seculare la care fusese supus de cotropitori", de faptul că „Adunarea de la Alba Iulia, ca și victoriile de la Mărăști și Mărășești, este unul din punctele culminante ale conștiinței cu care poporul nostru, în viltoarea unei conflagrații universale, și-a afirmat misiunea sa istorică". Ea „se va așeza definitiv printre icoanele luminoase ale trecutului pentru ca, neumbrită de nimeni, să se poată încadra în eternitate".

Odată cu conștiința intrării în eternitate a marelui eveniment istoric al Unirii de la Alba Iulia, se cuvine să păstrăm în memoria noastră și imaginea vie a stîlpului de foc care a însoțit-o, contopindu-se cu ea, personalitatea rară, atît de pilduitoare a lui Octavian Goga.

Dumitru Bălăeț

Înfrățiți prin dureri și nădejdi

De-ar fi fost să fie și numai tragica dispariție a mezinului lui Mihail Sadoveanu (Paul Mihai) pe cîmpul de bătălie de la Turda — pe locurile unde fusese tăiat și capul lui Mihai Viteazul — sau plăcutele clipe petrecute în Deltă ori pe malul mării — și numele marelui scriitor ar rămîne veșnic legat de istoria zbuciumată a Transilvaniei și a Dobrogei, în multiseculara lor luptă de „unire cu Țara".

Dar o cît de succintă, reamintire a biografiei sadoveniene și a temelor unora din cărțile sale demonstrează cu prisosință faptul că „Ceahlăul literaturii române" n-a rămas cantonat doar în peisajul geografic istoric al Moldovei, ci și-a rotit privirile, calme, senine, dar pline de duioșie, asupra tuturor ținuturilor locuite de români, de „toți Românii din cele patru vînturi, înfrățiți prin dureri, prin nădejdi, prin voința de a ne croi o soartă nouă" — cum el însuși scria într-un articol din ziarul **România** (nr. 126/10 iunie 1917, p. 1). Figura marelui rege dac Burebista, care l-a marcat atît de mult pe scriitor în ani senectuții, își pusese pecetea pe toată simțirea și vibrația sa patriotică. Și dacă în 1920 publica două volume de „povestiri pentru moldoveni", ținuturile mai „îndepărtate" ale Transilvaniei și Dobrogei l-au atras, de timpuriu, ca doi poli ai aceluiași magnet — uneori chiar intersectîndu-și cîmpurile lor de forță în cercul unui aceluiași timp (anul 1938, de pildă), al unei aceleiași meditații, privind destinul patriei. Cum observă și Dan Mănucă în cartea sa **Pe urmele lui Mihail Sadoveanu,** (Editura **Sport-Turism,** București, 1982, pag. 247) : „Ardealul și Dobrogea nu sînt, pentru Sadoveanu, simple curiozități turistice sau vor depăși foarte curînd această fază. Cele două provincii se vor încorpora unei spiritualități naționale unitare și vor constitui, în această ipostază, un izvor al cîtorva capodopere". Care sunt acestea, se știe : pentru Transilvania — **Valea Frumoasei,** 1938, **Ochi de Urs,** 1938, **Poveștile de la Bradu-Strîmb,** 1943, dar și unele schițe ori povestiri apărute în volumele **Depărtări,** 1930, **Morminte,** 1938, **Vechime,** 1940 și chiar unele poeme din volumul **Daim,** 1980 pentru Dobrogea, romanul **Ostrovul lupilor,** 1941, povestirea **24 iunie,** 1938, și nu puține pagini din **Privelești dobrogene,** 1914, **Împărăția apelor,** 1928, ba chiar din **Frații Jderi,** (Călătoria de taină a lui Ionuț și lupta lui Hrana Beg) din **Creanga de aur** sau **Divanul persian** (ca atmosferă orientală) și, desigur, din **Fantazii răsăritene** (1946). Apariția aproape concomitentă a acestor lucrări reflectă pregnant unitatea de gînd, și faptă sadoveniană. Ba mai mult : aproape ca o curiozitate, una din primele „privelești din deltă", **Pribegii,** va apărea în revista **Luceafărul** din 1 oct. 1909.

Mă voi rezuma, aici, doar la cîteva informații edificatoare. În privința raporturilor cu Transilvania, ar fi de spus, mai întîi, că Sadoveanu a avut încă din tinerețe, mulți prieteni scriitori „din Ardeal" (Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Sextil Pușcariu, Oct. Tăslăuanu, Ion Scurtu, Onisifor Ghibu, Ionel Pop etc.). Lucian Blaga îl numea „însuși duhul întrupat al naturii românești" — **Mihail Sadoveanu și Valea Frumoasei** (în **Steaua,** nr. 10/1955, p. 33—34). Debutul furtunos din 1904 și cărțile ulterioare au declanșat ecouri largi în revistele transilvănene, care, paralel, au început (de la 15 iunie 1904) să-i publice, frecvent, din povestiri (inedite ori preluate din alte reviste). În sfîrșit, încă din 1905, Sadoveanu se angajase să scrie și a scris cîteva povestiri despre moții lui Horea și Iancu : **Semnul de primejdie, Crăișorul, Moșneagul.** (Există, de altfel, o bibliografie sibiană a scriitorului, publicată de Elena Dunăreanu în 1980). Cît despre reflexele peisajului geografic și sufletesc transilvănean în operele amintite ale scriitorului, dincolo de faptul că, bunăoară, în drum spre Olanda, 1928, trece mai întîi prin Ardeal, că aici sunt de văzut Raiul sau urmași direcți ai dacilor (Broz e unul din aceștia, dar nu mai puțin și Culi Ursaki din **Ochi de urs**) ori că și pe aici și-au găsit mari satisfacții cele două pasiuni, vînatul și pescuitul — e suficient a remarca unitatea de limbă pe care scriitorul o sublinia, de pildă, într-un „reportaj" despre Oradea. „Tot timpul cît am mai stat pe acele meleaguri, m-am îndeletnicit să-mi însemn vorbele speciale, cu care urechea mea a fost din copilărie obișnuită în Valea Bistriței. Ți le însemn și domniei tale aicea, de curiozitate. Fac parte din glosarul special al lui Creangă" Ce l-a atras pe Sadoveanu, mai mult, spre Dobrogea ? Peisajul mirific al Deltei ? Pitorescul locurilor și al vorbirii (vezi **24 iunie**) ? Duhul oriental sau destinul oamenilor și al acestor străvechi meleaguri românești ? E greu de dat un răspuns multilateral. Poate că toate la un loc și, pe deasupra lor, o conștiință patriotico-umanistă (dacă se poate spune astfel, dar nu văd de ce nu) exemplară. Dobrogea este o „țară" a vechimii poporului român, este o „țară" de vis ca și Transilvania, este o țară dintre cele mai zbuciumate ale regelui Burebista. Eterna clătinare a valurilor mării, pămîntul arid, dar rezistent, eterna renaștere de primăvară a Deltei și, nu în ultimul rînd, eternele drame ale oamenilor, cu sporul lor de înțelepciune orientală, de țară aflată adică „la mijloc de Rău și Bun" cred că i-au sugerat lui Sadoveanu o imagine simbolică a însuși destinului eroic al poporului român. Dacă Transilvania se impune prin puritatea ei boreală, Dobrogea ilustrează mitul creației și infernului meridional. Contrapuse și alinite, ca două brațe, coloanei vertebrale a Moldovei și Țării Românești, s-au reîmplinit un trup și un suflet aflate atîtea secole în suferință. Cum nimic din ce e omenesc și nimic din ce e românesc nu i-au putut rămîne străine scriitorului, cum în opera sa patriotismul, umanismul și înțelepciunea formează o triadă ireductibilă (e drept, Mehmet Caimacan este un turc din Dobrogea, dar înțelepciunea lui devine pilduitoare pentru oricine „ori de ce neam ar fi"), era firesc, obligatoriu chiar, ca Sadoveanu să-și apropie sufletul acestor două provincii. Și a făcut-o, cum se știe, magistral, realizîndu-și marele vis — epopeea neamului românesc ! Din izvoarele sale se vor adăpa apoi toți slujitorii istoriei și cuvîntului.

Fănuș Băileșteanu

GLORIFICAREA PATRIEI

Despre poetul Ioan Alexandru de după anul 1973 — anul în care a apărut prima sa carte din seria **Imnelor** (este vorba despre **Imnele bucuriei**) — s-a scris contradictoriu. Cu uimire, pentru că o creație ce debutase și se împliniise într-un sens modern, impunîndu-se printr-o reflexibilitate superioară și mijloace lirice de o tulburătoare forță expresivă, se fisura în chip imprevizibil, afirmîndu-și un drum derutant aflat în mare măsură la antipodul celuilalt. Și apoi, cu neîncredere, pentru că s-a sperat mereu că această ultimă opțiune lirică este temporară, așteptîndu-se deci reapariția primului Ioan Alexandru, cel ce se impusese în generația sa ca poetul filozof și intelectual prin vocație. Mărturisesc că m-am aflat la rîndul meu printre cei ce nu și-au explicat sau nu au găsit o explicație drumului nou, într-un sens dramatic, al poeziei lui Ioan Alexandru. Dar după **Imnele bucuriei,** au văzut pe rînd lumina tiparului **Imnele Transilvaniei** (1976), **Imnele Moldovei** (1980), **Imnele Țării Românești** (1981), **Imnele iubirii** (1983). Se afirma, cu alte cuvinte, o nouă arhitectură lirică, cerîndu-se cercetată și care la o analiză ceva mai atentă reflecta o opțiune în cel mai înalt grad spirtuală și poetică, fără întoarcere. Este desigur greu de înțeles de ce un poet al cărui ideal era absolutul și a cărui poezie intrase în zone de izolare și meditație existențială greu accesibile, în sensul superior al termenului, a abandonat totul pentru epicul liric aluvionar, pentru evocarea arhaică, idilică, etnografică a unei lumi țărănești, pentru un limbaj profetic, aluziv și, într-un sens, banalizat. Totuși, ceea ce s-a întîmplat cu Ioan Alexandru, lucru deocamdată unic în poezia noastră, nu este cu totul și cu totul inexplicabil. Este vorba de rezultatul unor procese profunde, trăite pe cont propriu, care au ajuns să vadă altfel devenirea spirituală și poezia : ca o formă de existență intensă și unică, accesibilă tuturor, un vehicul al temelor eterne ale unicității ființei naționale.

Cu alte cuvinte, poetul modern, filozoful, eruditul Ioan Alexandru a considerat un eșec tentativa sa lirică ce mergea, firesc, în spiritul poeziei moderne, spre originalitate inconfundabilă și individualitate reflexivă. Aceste aspecte i-au apărut brusc ca o eroare. Poetul a renunțat atunci la poezia și calitatea de poet modern, chiar la cultura modernă, asumîndu-și o „involuție" poetică deliberată. Dacă poezia modernă i s-a revelat ca o rătăcire, o rupere de sufletul colectiv prin formele ei abstracte, greu accesibile, el va începe să scrie o poezie în mod deliberat pentru cei de care vrea să fie înțeles, un fel de scriptură destinată sufletelor pure și inocente. Poetul modern Ioan Alexandru, simțind probabil ca apăsătoare dificultatea de percepție și absorbție a poeziei moderne, se oprește. El ar vrea să ajungă la o poezie simplă. Cu bagajul poeziei folclorice și al elementelor poetice clasice învățate de orice om în școală, el va încerca să se comunice și să reconstruiască totul de la capăt. Renunță în mod voit la căutări estetice ; abdicarea sa ne apare din perspectiva timpului drept rodul unui act intelectual intenționat ce poate fi considerat un act de umilință și mîntuire. Întreaga ființă lirică a poetului se pune în mișcare în slujba ștergerii individualismului liric, egocentrist, subordonîndu-se complet ilustrării și cîntării imnice a Patriei : a istoriei ei reale și ideale, a strămoșilor satului, elementelor geografice, etnografice, antropologice, toate în cel mai înalt grad reprezentative. Subiectivitatea lirică se reduce la un registru elementar. Ea se dizolvă fericită în temele selectate și slujite liric de aici înainte cu un devotament fără margini. Ce decurge de aici ? O lume ideală, spiritualizată ce vrea să se eternizeze prin ceea ce are ea mai profund românesc. Patria întreagă cu provinciile ei, eroii ei, obiceiurile ei merge spre afirmarea unei unități sublime și unice în panorama civilizațiilor lumii. Civilizația arhaică, unitatea națională, „satul sfînt" nu devin teme permanente prin cine știe ce impuls paseist dezgropat în plin secol XX ci, printr-o deliberare lucidă, emblemele unei civilizații pe care poetul o crede uitată. Și atunci el își asumă menirea de a ne tulbura gîndurile revelîndu-ne-o.

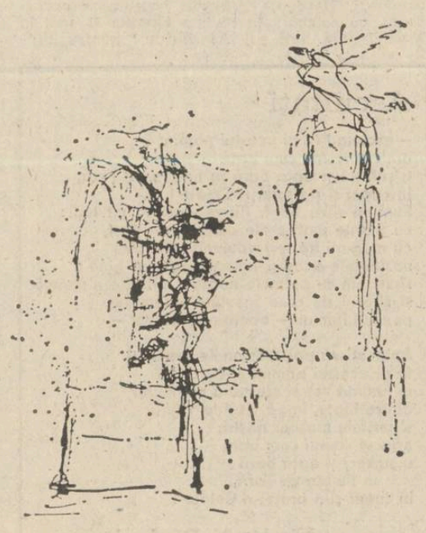

Dimitrie Paciurea : „Schiță pentru Monumentul Unirii"

Cuvîntul, ideile nu vor mai fi piese într-un ansamblu estetic și expresiv ci forme concrete de luptă și glorificare. Poetul se autodizolvă în ideea de neam, poezia sa fînd și ea un act de contopire, de dizolvare în creația poporului. Un alt mod de dispersare este beatitudinea, contopirea cu lumina. Imagistica extraordinară și proza versificată, textul de cronică medievală, încoerența profetică coexistă netulburate deoarece poetul nu este atent decît la atingerea țelului său : acela de a lăsa temele să curgă și să se comunice. Mai putem considera această poezie a lui Ioan Alexandru și ca o formă de avertisment. Trăind intens trecutul, speranțele și dezamăgirile istoriei, această poezie pare să nu dorească să fie decît o „aducere aminte" a ceea ce lumea modernă a uitat sau și-a extirpat din registrul propriei imaginații și sensibilități. Poemele sînt în acest sens de o forță poetică adeseori șocantă pentru că arhaicitatea, imagistica proaspătă se regăsesc unite în enclave de o mare poezie. Pe de altă parte, aluziile simbolice la trecutul Patriei, o heraldică obscură scot această poezie din registrul facilității — acolo unde poetul crezuse că a ajuns — înscriind-o într-o sferă de intelectualitate cu ecouri bizantine. Textul liric se încarcă atunci de rafinamente carturărești. Simbolistica va fi convertită în descrieri estetizate mai ales cînd tema lirică se axează pe evocările eroismului pămîntean medieval.

Ioan Alexandru este sincer și dăruit cu trup și suflet cauzei sale, aceea de a glorifica fără saț Patria. Fidel căii asumate, aceea deci a slăvirii și eternizării frumuseților concrete și simbolice ale Patriei, i se pare că nimic nu e cu neputință de sacrificat. Lepădîndu-se de cultură pentru a deveni mai pur, nu pozează și nici nu se tulbură sub sabia criticii contrariată de opțiunea sa care se putea la urma urmei converti la fel de bine într-o poezie originală, în consens cu începuturile ei și cu direcțiile poeziei contemporane. Dar poetul nu a crezut asta. El a voit să împingă în mod programatic și didactic devotamentul său față de Patrie pînă la limitele sacrificării ființei lirce a poeziei sale. A voit să ne șocheze total atrăgîndu-ne atenția asupra sa și asupra ideilor sale. Ceea ce a și reușit. Despre oportunitatea și legitimitatea acestui gest, care poate fi interpretat la rîndul lui în moduri multiple, merită însă să scriem altcîndva alte pagini ce pot face obiectul unui alt articol.

Mirela Roznoveanu

Un arc de rouă

Lumină neîncercată de rugină
— Un arc de rouă, ecou în plină zi —
Prin rădăcini răzbate seva ta divină
Și-ntreaga înțelepciune a sensului de-a fi.

Ești blîndă întruchipare peste lume
Și porți chiar adierea rănilor, întreagă,
Iubire sfîntă a vorbelor de mume
Și tot ce îndrăznește gîndul să-nțeleagă.

Ce sens neîndoplecat l-ai ocrotit cu tine
Prin vămile ce nu puteau să moară ?
Un rug înalt de stele cutremura în vine
Deplina demnitate, de aur, milenară.

Eră, din zorii lumii, destoinicul destin
Ce afirma tăria ființei preacurate,
La rug de stele eu vin să mă închin
Cum aș petrece-n taină o lacrimă de frate.

Lumină și împlinire a rosturilor grele
Ce ne-au condus ființa prin lumea mișcătoare !
Ești rugul 'nalt, întruchipat de stele —
Și demnitatea însăși a celor viitoare.

Viorel Sâmpetrean

În sărbătoare

Se învolbură Pontul Euxin
talazuri se ridică-n Pace !
octave supreme vibrează
pe mîndre pămînturi dace.

Din arbori seculari bubuie armuri
cu coifuri dusc-n vînt,
spre Olt și Mureș izvoare sacre
sub unic falnicul veșmînt.

În șoaptă vocea mumei o ascult
născută-n temeliile aratului pămînt,
mă cheamă martirii ce-au făcut Unirea
ție Patrie întregită, așa ți-a fost Menirea !

Ard stele în goruni la Țebea
văd chipuri dăltuite în Columna sacră
văd sărbătoarec-n riuri cu arginți bătuți
văd eroii Țării din stejari născuți în România vatră.

Mihai Păsculescu

petru dunca

Drumul spre rîu (I)

Acolo în colțul de șură, lîngă oblonul
pe jumătate deschis
mai devreme cu fiecare zi,
rămîne iarba udă sprijinită de gîtul
bătrîn al vitelor.
Liane se string și putrezesc peste ziare
răvășite
ca într-un sfîrșit de respirație și de iarnă.

Nimic altceva între cei nouăzeci și nouă
de pereți decît statuile
aruncate prin tristețea grădinii. Se aud
mereu șoapte
de la miazăzi.

Se adună valurile în două gropi.
Eu trec brațul amiezii,
moale ca un albuș de pasăre moartă.
Pășesc prin odaie,
port în mîini un corn luminos
și un coș de lemn înțesat de nisipul
sticlos
al depărtării.

Fructele verzui din fața casei, le așez în
mașinărie
și încep să strig. Tu mă auzi.
Apoi săgețile vijiie și tobele
se înmoaie, țintuind sunetele la pămînt.

Pe sub aleile verticale se scurge însingerat
fructul.
O roată învîrtitoare desparte clipele.
Sînt rănit. Sînt rănit!
Răsuflarea mea trece prin lume.

Drumul spre rîu (II)

Ce miracol acest frunziș al fluturilor arzînd
și din care picură jumătățile de lacrimă !
O ceață albă se scurge
desenînd fiorduri pe harta cetății —
Să tăiem din această meduză,
apoi s-o îngropăm în vechiul chei,
în seara violetă să o legăm de catargul
învechit.
Pe masă aducem flori de cireș,
repetînd rugăminți.
Rămîi pe această insulă prea tîrzie,
scormonind cu o vergea pămîntul.
Dintr-un solz să se ridice o insectă, pătrată
fiind,
să zboare către tîrgul pustiu,
împiedicîndu-se de roțile zilelor și de nopți.

Pe trupul meu tu să așezi cîmpiile
și mările
și munții
În rănile mele, tu să presari
arborii cei înalți
și ghețurile fragile.
De aripile mele să lipești aripile păsărilor cu
umbre cu tot.

Drumul spre rîu (III)

Nenumărate sînt căile ce țintuiesc întunecata
măgură.
Într-o luntre de argint, șopîrla sticloasă trece.
Din pietroaie osoase iată ulița
și frunzele clopotelor cîntă o melodie ciudată,
treptele jumătate acoperite cu mii de semne,
ornamente
învelite într-un foșnet.
În vremea călătoriei,
într-adevăr, la mari înălțimi, pe la răscruci,
curge un rîu greoi,
un abur cu miros de turnuri și odăi.
Apoi mă opresc. Din Țara de Jos
vine un grup de călăreți în galop.
Convoaiele s-au oprit și ele.
Treceți voi, cavaleri, serpentinele amiezii
către împărăția de altădată!

viorica bucur

Haiducească

Frunză verde mătrăgună,
Noaptea beau haiduci din lună,
Beau din suflet de fecioară
Dragoste de foc și pară...
Beau și-n ochi le curge cerul,
Iar la șold tremură fierul.
Părul lor pătat cu noapte
E-ncărcat cu stele coapte.
Ard iubirile-n lumină
Și se-aprind icoane-n tină.
Iarba tremură în șoapte,
Luna curge peste noapte.

Cioplitorul

El a cioplit porțile satului,
Cu frunze
Și seceri
Și fîntîni.
A băut însetat apă
Din pumni.
Și acum vrea să se întoarcă acasă...
Ciocăne în lemnul porții,
Lemnul se supune și tace
Si așteaptă să fie cioplit.
Nu-i deschide nimeni.
Lemnul se vrea împodobit...

Afară, spaima...

Nu vine nimeni, poarta e curată
Și încuiată pe sub curcubeie ;
Afară, spaima mă dezleagă
Într-un copac, într-o femeie.

E mai tîrziu ca-n alte ceasuri
Sub frunze cresc ca-ntr-o minune
E greu pămîntul sub tăcere
De înger ars într-un tăciune.

O ! poarta mea, a cui vei fi ?
Eu n-am să te mai pot pătrunde
Izvorul cade trist în sine
Însîngerîndu-se sub unde.

Ion Grigore : „1918"

CREDENȚIONALUL

În fiecare întîi decembrie, toată suflarea românească merge — aievea ori sufletește doar — la Alba Iulia.

În fiecare întîi decembrie e duminică și soare în țară, e duminică și soare în istoria românilor.

În fiecare întîi decembrie, prin Alba Iulia memoriei noastre se retrag trupele și carele de luptă ale generalului Augustus von Mackensen, părăsind pentru totdeauna trupul sfintei Transilvanii.

În fiecare întîi decembrie luăm loc în amfiteatrul de pe Cîmpia Libertății spre a ne îmbrăca, iar și iar, cămașa Marii Uniri, croită din umbra de lumină a lui Mihai Viteazul de către tații și bunicii noștri, la 1 decembrie 1918.

Este pentru a șaizeci și opta oară de cînd ne dăm întîlnire acolo necurmat și, sigur sînt, datina asta e soră cu veșnicia. Nu-i doar un pelerinaj de cuget și simțire; nu-i doar un remember istoric. Este chiar jurămîntul mereu reluat al bunilor și străbunilor de a apăra ca ochii din cap avuția cea mai de preț pe care ne-au lăsat-o: o Românie întreagă, mare, unită și independentă. De aceea zic : fiecare dintre noi este încă din leagăn, prin datină și rost, sub pecetea sacrului jurămînt patern, unionist albaiulian, are **credențional** să se exercite ca atare.

Fiind lucrători cu cuvîntul, să poposim un pic asupra vorbei **credențional**, care înseamnă — în limbajul de azi — procură, investitură de credință, acreditare de putere, ambasadoriat plenipotențiar de reprezentare și acțiune în numele comunității a cărei voință o exprimi ș.a.m.d. Sînt **credenționalele** cu care dulcea și invîforita Transilvanie a împuternicit pe cei 1 228 de delegați ai săi la Marea Adunare de la Alba Iulia, reprezentînd toate partidele politice, organizațiile socio-profesionale, cultural-sportive, cultice etc. Aceste **credenționale** curg prin timp, prin noi, spre viitorime, sînt valabile și azi, multiplicate în milioanele de conștiințe care ard românește. Numărul lor va spori, desigur, pe coloana infinită a viețuirii noastre istorice, romboid cu romboid, etapă cu etapă, fără a-și modifica mesajul inițial : știința și puterea de a făuri, prin actul plebiscitar al întregii nații, unitatea național-statală a tuturor românilor. Baza acestei columne de lumină șade înfiptă în stratul cel mai trainic al istoriei noastre — unirea înfăptuită exemplar, dar vremelnic, de către Mihai Viteazul, devenind realitate istorică națională și internațională prin voința întregii națiuni și nicidecum cu ajutorul baionetelor, prin bătălii armate ori prin geniul militar al unor comandanți de oști, cum s-a întîmplat prin alte părți ale lumii.

„Armata" Marii Uniri de la 1 decembrie 1918 a fost însuși poporul român, armată eminamente pașnică, hotărîtă și de neînfrînt. Cei șaizeci și opt de romboizi pe care timpul iutealergător i-a adăogat slăvitei Columne a unirii sînt chiar faptele viețuirii noastre, ale celor de azi, care avem **credențional** să păstrăm și să creștem Columna trainică, neclătinată, pașnică, suind pe verticala istoriei naționale.

Asemeni tuturor profesiilor, scriitorul român de azi și de totdeauna trebuie să-și merite pînă în veci de veci **credenționa1ul** de unire și independență al nației lui, adică să îmbrace pe merit cămașa Marii Uniri, prin viețuire demnă și bună lucrare pe ogorul ce i s-a dat. Este însăși rațiunea lui de a fi.

În fiecare întîi decembrie, toată suflarea românească merge — aievea ori sufletește doar — la Alba Iulia.

În fiecare întîi decembrie e duminică și soare în țară, e duminică și soare în istoria românilor.

În fiecare întîi decembrie, prin Alba Iulia memoriei noastre se retrag trupele și carele de luptă ale generalului Augustus von Mackensen.

În fiecare întîi decembrie luăm loc în amfiteatrul de pe Cîmpia Libertății spre a îmbrăca, iar și iar, cămașa Marii Uniri, croită din umbra de lumină a lui Mihai Viteazul de către tații și bunicii noștri.

25.11.'86

Pop Simion

Unire și unitate

Urmare din pag. 1-a

„libertăți românești" o amenințare pentru stăpînirea sa asupra Transilvaniei românești. A declanșat, atunci, un șir de acțiuni destinate să lichideze clasa politică românească a voevodatului. Știa Ludovic că acei care înfrînseseră, sub conducerea lui Basarab I, armata lui Carol Robert la Posada sînt de același neam cu acei care, sub conducerea lui Bogdan I, biruiseră propria lui armată și că munteni și moldoveni sînt de același neam cu românii transilvăneni. La originea politicii de discriminare națională și confesională față de românii transilvăneni — care avea să-și găsească în 1437 expresia în regimul politic întemeiat pe alianța între nobilimea ungară, patriciatul săsesc și pătura conducătoare a secuilor — la originea acestei politici s-a aflat teama că realizarea unității între românii aflați de o parte și alta a Carpaților va elimina autoritatea coroanei ungare din interiorul arcului carpatic.

Românii s-au simțit întotdeauna solidari în lupta lor multiseculară de apărare a neatîrnării vetrei dacice, și marea epopee a luptei antiotomane înfățișează o statornică și impresionantă conlucrare între voevozii țărilor române, o adevărată trecere a drapelului de independență, de la transilvăneanul Iancu de Hunedoara la munteanul Vlad Țepeș și de la el la moldoveanul Ștefan cel Mare, — ca să amintim un singur moment — la acel Ștefan care spunea răspicat, în 1477, că țara lui și cea de peste Milcov sînt două Valahii, adică două țări românești, acel Ștefan, căruia brașovenii îi scriau în 1479 că văd în el un trimis al divinității „pentru cîrmuirea și apărarea Transilvaniei".

Cea dintîi unire a românilor sub Mihai Viteazul nu a fost opera de cucerire a unui conducător ambițios, ci încununarea firească a acestei strînse colaborări politice, economice, militare și culturale între țările române care, după expresia plastică a lui Nicolae Iorga, alcătuiau „un singur corp, un singur sistem, am zice, vinos, prin care străbătea același sînge viu". Era în logica desfășurărilor istorice ca acest „corp" să-și caute și armătura politică și instituțională corespunzătoare, și acesta a fost rostul Unirii înfăptuite de Mihai Viteazul.

Politica marelui voevod în Transilvania — unde venirea lui declanșase un val de răscoale împotriva nobilimii ale țăranilor români, încurajați de prezența unui principe din neamul lor — politica lui Mihai a urmărit dislocarea regimului întemeiat pe „unio trium nationum", pe readucerea românilor în viața politică a Transilvaniei și, deci, pe afirmarea viguroasă a caracterului românesc al provinciei. Sensul național al Unirii din 1600 nu poate fi pus la îndoială, și măsurile luate de Mihai Viteazul în beneficiul românilor transilvăneni pun în lumină conștiința românească a celui în care contemporanii au văzut un Restitutor Daciae.

Dacă Unirea din 1600 nu a durat este pentru că marile puteri limitrofe, imperiul otoman, imperiul habsburgic și regatul polon — oștile unui stat românesc într-o zonă în care se desfășura politica lor de expansiune —, au acționat în direcția zădărnicirii operei lui Mihai Viteazul asasinat, în cele din urmă, pe Cîmpia Turzii.

Faptă mișelească, dar, în perspectiva istoriei, neputincioasă în a închide drumul croit de Viteaz. Scrisorile lui Grigore Ureche, Miron Costin, Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir proclamă răspicat și argumentează unitatea românilor din Muntenia, Moldova și Transilvania. Barierele teritoriale din sec. XVIII-XIX nu mai pot stăvili progresul impetuos al conștiinței unității naționale. Revoluția română de la 1848 se desfășoară sub semnul daco-românismului, adică al reunirii tuturor românilor în frontierele unui stat suprapus vechii amintiri a Daciei. În conștiința politică românească, evocarea Daciei a devenit mijlocul cel mai potrivit de revendicare a statului național unitar.

Unirea Moldovei cu Muntenia, la 24 ianuarie 1859, a pus bazele statului național unitar român, și a relevat caracterul ireversibil al înaintării spre faza următoare : Marea Unire. Clasa muncitoare și mișcarea socialistă au aderat și sprijinit de la început programul luptei de unitate națională. Sînt memorabile rîndurile tipărite în 1883 de revista socialistă intitulată semnificativ „Dacia Viitoare". „Voim Dacia așa cum ea fu, fiindcă istoria și dreptul, tradițiunea și plebiscitul, trecutul și prezentul ne dau dreptul de a aspira la o Dacie Română" (...) „Dacă dreptul are vreo putere pe acest pămînt, Transilvania și alte părți ale vechii Dacii, unde românii sînt în majoritate, trebuie să fusioneze și se vor fusiona mai curînd sau mai tîrziu în statul român". Această previziune s-a împlinit în anul 1918, la capătul unei lupte în care poporul român nu a precupețit nici o jertfă. Am înfăptuit Marea Unire prin puterile noastre, prin sîngele nostru, așa cum o înfăptuisem pe cea din 1859 prin inteligența noastră politică.

Ca în toate marile momente ale istoriei naționale, desăvîrșirea unității naționale s-a făcut prin acel consens național, care ne-a fost întotdeauna tăria în fața vicisitudinilor istoriei. Dacă în anii 1914—1916 scena politică românească a fost martora unor aprinse discuții, ele nu s-au referit la obiectivul final, desăvîrșirea unității naționale, de a cărei necesitate era convinsă toată suflarea românească, ci de prioritatea ce trebuia acordată unei etape sau alteia și, în funcție de ea, de orientarea ce urma a fi dată politicii de alianțe. Statul național l-a voit întreaga națiune română și ea, această națiune, l-a înfăptuit printr-un minunat exemplu de solidaritate în luptă și jertfă.

În fond, aceasta este marea lecție a Marii Uniri din 1918, — aceea a forței solidarității naționale. Așa cum, secole la rînd, ne-am apărat neatîrnarea prin războiul întregului popor, tot astfel marile înfăptuiri ale istoriei noastre — și unirile din 1600, 1859 și 1918 se integrează acestor înfăptuiri — au fost opera întregului popor român, reprezentat de personalități care au întrupat voința și calitatea neamului.

Astăzi, unitatea noastră are un conținut nou, determinat de societatea socialistă pe care o edificăm, dar funcția istorică a unității naționale s-a păstrat. Sîntem angajați într-un efort grandios de a construi o nouă orînduire, cea mai dreaptă din istorie, de a apăra independența țării noastre într-o lume încă bîntuită de politica forței și dominației. Izbînzile noastre sînt pe măsura faptelor de glorie ale strămoșilor și de mai bine de două decenii, avem în tovarășul Nicolae Ceaușescu un conducător care încarnează virtuțile neamului românesc, acele virtuți care i-au permis să învingă orice obstacol, orice greutate, pentru a păși victorios și încrezător înainte. Referendumul din 23 noiembrie 1986 a vădit o unitate cum istoria umanității nu a cunoscut decît rareori. Unitate în jurul Partidului Comunist Român, centrul vital al națiunii noastre, unitate în jurul secretarului general al partidului, unitate care este chezășia cea mai sigură că nu există dificultate pe care poporul nostru să nu o poată învinge pentru a-și construi viitorul pe care și l-a ales.

UNIREA DIN MANUSCRISE

Graiul pămîntului

„Descoperim drumul tradițiilor îndepărtate și ne putem stabiliza în veacul veacurilor un criteriu și o strămoșie"
(Coresi)

Unirea este o strămoșie. Ea are înțelesuri originare și poartă neîndoielnica pecetă a pămîntului care a zămislit-o. Ea, Unirea, a fost mai întîi în „graiul" cel viu al pămîntului, căci o făcuseră și o țineau pe umerii și în sufletele lor oamenii pămîntului. Iar oamenii aceștia își uneau brațele ca să apere pămîntul, hotarul și hotarele de margine, pe care le cunoșteau, tot ca oameni ai pămîntului ! Nimeni n-a pășit mai puternic și mai apăsat în toate cele ale pămîntului decît omul înrădăcinat și unit cu acel pămînt, în care s-a născut, neadus de întîmplare de nicăierea, ca să prindă apoi rădăcini. Cel trudit de pămînt iubește truda lui trecută în pămînt. Poate de aceea s-a spus că nu numai arborii, dar și oamenii au rădăcini. Treceau păstorii cu turmele lor, în cele mai arhaice vremuri, treceau crestele munților și povîrnișurile dealurilor și coamele poienilor și suișurile livăduicilor, treceau peste toate acestea și le încrestau cu însemnul legăturii celei ce nu se mai putea dezlega, căci trăia în cei mulți, dinainte și în urmași, pe care neteмătorul Iorga îi numea „oamenii pămîntului".

Căci unirea n-a fost întîi fapt de document, ci a devenit astfel, după ce a cuprins și a sălășluit în toate cele patru margini de țară, în epopeea tradițiilor de viață, în viața filosofică a obiceiurilor, în amestecul tulburător de culori din stîlpurile pridvoarelor ori în scrisurile în lemn de pe grinzile cele vechi ale bisericilor de lemn din Maramureș, din Bucovina, de pe Sălaje și de pretutindeni din țărmuri de țară. Unirea a crescut din toate acestea care întrupau puterea omului și stăpînirea lui pe țară, prin tot ce se înălța și arăta lumii că sîntem uniți în alte făptuiri ! Așa ne-am putut „stabiliza în veacul veacurilor un criteriu și o strămoșie", despre care Coresi pomenea și scria „cu mînă de lut" și cu frică de năpăstuirile puterii cîrmuitoare, ca să nu se uite și să nu uite nici alții. Și nu se uită și nu s-a uitat și nu se va uita în „veacul veacurilor", că unirea, numai unirea ne-a putut stabiliza în rosturile cele mari ale lumii.

**„Ca românul nu-i nici unul,
Una-s toți și toți îs unul"**
(Un țăran din Desești-Maramureș)

Manuscrisele Unirii de la 1 decembrie 1918 nu s-au tipărit încă. Ele așteaptă. Au puterea dinlăuntru care nu se sfarmă, căci sînt crezuri de viață. Ele, manuscrisele Unirii, au intrat în cele dintîi pagini ale „Credenționalelor" de pe întreg cuprinsul Transilvaniei, care erau mărturiile tuturor moșilor-strămoșilor pentru adeverirea că românii „una-s toți și toți îs unul". Din sat în sat, din cătun în cătun, din comună de șes în comună de deal, din loc în loc, unde viețuiau românii transilvăneni, s-au scris, prin primării, prin dascălii modești și prin preoții așezărilor, „credenționalele" ce-și trimiteau pe solii lor la Unirea cea Mare, de la Alba Iulia. Aici, la Alba Iulia, în Sala Unirii, sub acoperiș de sticlă, stau strajă veacului Unirii tuturor românilor „Credenționalele", semnate mai stîngaci ori cu apăsare de deget pe coala de hîrtie, în dreptul numelui lor, de cei coborîtori din iobagi și rămași în iobăgia de carte.

Trenuri separate, cu sate întregi, cu steagurile în frunte, sosesc la Alba-Iulia. Din toate unghiurile țării sosesc la Alba-Iulia cei mulți, așteptători ai Unirii. Pe „Credenționalele" ce ajung în Cetatea Unirii se vor scrie și numele celor ce cad victime, răpuși de gloante ucigașe, fără să mai ajungă la marele praznic al neamului. Acolo va fi trecut numele lui Ioan Arion, care stă mîndru lîngă tricolor, căzînd, apoi, jertfă pe drumul spre Ziua Unirii. Așa au căzut și studentul de la Cluj, Cornel Petrovici, pr. Ioan Opriș, dr. Virginia Hotăranu, la Șiria, așa au căzut, secerați de gloanțe, 40 de oameni, la ordinul lui Urmanczy Nandor, iar pe locul acela, același comandant a dat ordin să se ridice grajduri și șoproane, pentru a se uita totul. În manuscrisele Unirii au rămas neșterse aceste nume. În paginile lor stau scrise sintagmele acelor zile de zbucium și frămîntări, de aspirații și năzuinți. Sintagmele spun : „Se atacă satele valahe". „Doamne, fă să învingă dreptatea" ! „Ninge ! De-ar fi pentru noi, românii !"

Poate că cele mai relevante pagini despre Unire, aflate în manuscrisele Academiei Române, sînt cele în care este consemnat Proiectul de rezoluție al Unirii de la 1 decembrie 1918, prezentat de Vasile Goldiș, în nouă puncte. Și poate că cel mai revelator punct este cel cu numărul unu, în care se spune, pentru toate veacurile, că „Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banatul Timișan și Țara Ungurească, adunați **prin reprezentanții lor îndreptățiți** (s.n.) la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918 decide Unirea..."

Din Apusenii tribunului Amos Frâncu au venit la Alba Iulia urmașii lui Horea și Avram Iancu. În manuscrise neuitate, scrise cu cerneală neagră, cu litere mărunte, de parcă s-ar fi vrut să cuprindă în ele epopeea neamului, ni se spune că „moțoaicele, în frunte cu Letiția, Ciuta, în costum național predau buciumul Pelaghiei Roșu" eroina de la 1848, celor prezenți la Alba Iulia, ca să arate împlinirea chemării la Unire, chemarea din bucium. Eroilor neamului, spun manuscrisele, eroicului general Berthelot i s-a oferit o broderie, țesătură de artă a Doamnei Elena Hossu-Longin ; apoi Sidonia Docan a vorbit despre acest monument.

În manuscrise s-a păstrat durerea fără margini a celor rămași încă sub stăpînirea străină, în Lupuș și Sălagiu, unde cruzimea și ura s-au dezlănțuit pînă în primăvara anului 1919. Ultimele lupte s-au dat acolo în acel nord-fabulos, la Tisa și în munții Maramureșului, luptele pentru Unire. Ecoul lor a intrat în versurile răspîndite în acele zile : „Cît vom fi toți în Unire / Nu ni-i frică de pieire ; / Nici de sabia străină, / Nici de ura ce dezbină !"

Într-o zi, odată, astfel de rînduri rămase în manuscrisele despre Unire vor intra în paginile antologiei despre Unirea de la 1 decembrie 1918, trecută în „graiul" pămîntului, în „credenționalele" satelor românești și în literele mărunte, păstrate de aceleași pagini de istorie și de viață românească înălțătoare.

Vasile Vetișanu

Luptător pentru Unire

Situat între marii istorici ai poporului și ai unității noastre naționale, Dimitrie Cantemir și Nicolae Iorga, enciclopedist ca și aceștia, B. P. Hașdeu a fost unul din marii exponenți culturali ai timpului său și, totodată, un militant de seamă pentru unirea românilor. Născut, ca și D. Cantemir, N. Iorga și Mihai Eminescu în partea de răsărit a neamului, marele savant a avut totdeauna sub ochi teritoriul și națiunea română de pe întreg cuprinsul vechii Dacii, în care vedea România de azi.

Stabilit la Iași în 1857, în vremea luptelor pentru unirea Moldovei cu Muntenia, Hașdeu a fost unul dintre cei mai entuziaști luptători pentru unirea și consolidarea acestora. Încă înainte de proclamarea unirii, el o vedea însă cu mult mai largă, cuprinzînd în ea întreg poporul român. În 1858, înființînd la Iași un ziar, Hașdeu l-a intitulat simplu și categoric : **România**. În diferite alte publicații, ca **Perseverența** și **Românul**, el a susținut apoi consolidarea unirii, preconizînd însă unirea românilor de pe ambele versante ale Carpaților. „Cinci secoli — scria el în 1867 — au suspinat românii dincoace și dincolo de Milcov, și cu fiecare suspin dispărea cîte o undă din patul acestui Stix de desbinare, pînă ce, în fine, infernalul rîuleț s-a evaporat cu totul din căldura puternicului dor național, astăzi Milcovul nu mai există moralmente !...

Din fundul unui sătuleț din Transilvania se nalță numeroase voci strigînd cu fală în gura mare : «Toți românii sînt frați» și șoptind apoi așa-zicînd printre rînduri : «Așteptăm ora Unirii...»".

„Așadar — scria el mai departe — cestiunea ce ne va preocupa aici nu este unirea cea mică, realizată deja între ambele țărmuri ale Milcovului, ci unirea cea mare de realizat de acum înainte între toate pîraiele ce trebuie să se verse în oceanul românesc, între toate acordurile, fără care nu se poate armoniza hora noastră națională, între toate pietricelele, cîte sînt necesare pentru a reconstitui anticul mozaic : Dacia lui Traian !". Pentru Hașdeu, cum arăta într-un alt articol publicat în **Românul** din 1867, „este imposibil de a decide cine anume sînt moldoveni, munteni sau ardeleni !... Nu numai în privința limbei, ci și în aceea a teritoriului este absolutamente imposibil de a trage o linie de demarcațiune între moldoveni și munteni... moldovenii sînt munteni, muntenii sînt moldoveni, moldovenii și muntenii sînt transilvani, transilvanii sînt moldoveni și munteni, iată singurul aspect adevărat și posibil al acestui majestuos tablou, de o unitate națională fără esemplu în analele lumii !".

Viziunea unității românești era pentru Hașdeu atît de impunătoare încît în același articol adăuga : „Moldova, Transilvania, Muntenia, nu există pe fața pămîntului, există o singură Românie, cu un picior în Dunăre și cu altul pe ramificațiunile cele mai depărtate ale Carpaților, există un singur corp și un singur suflet, în care toți nervii și toate suspinele vibrează unul către altul, cuvintele Antigonei către soru-sa Ismena în tragedia lui Sofocle...".

Sentimentele lui Hașdeu pentru Transilvania erau bine cunoscute de către transilvăneni. În 1869, Iosif Vulcan îi dedica un strălucit portret în volumul **Panteonul român, Portretele și biografiile celebrităților române**, în care Hașdeu era așezat alături de V. Alecsandri, M. Kogălniceanu și de alți contemporani iluștri. În anii următori, Hașdeu, aflat în continuă efervescență, va colabora la revista **Familia** și apoi la **Transilvania**, organul Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român. El s-a ocupat îndeaproape cu străfulgerări de geniu de problemele istorice și filologice ale Transilvaniei, acordîndu-le o substanțială atenție în marile sale lucrări : **Istoria critică a românilor**, 1873—1875, **Cuvente den Bătrîni**, 1877, 1879, 1881, **Etymologicum Magnum Romaniae**, 1886, 1887, 1893, 1898. Spre deosebire de exponenții Școalei ardelene, Hașdeu n-a admis dispariția elementului dacic, în studiul **Pierit-au dacii**, el afirmînd continuitatea acestora și contopirea lor cu elementul romanic. Hașdeu a fost însă alături de istoricii Școalei ardelene, combătînd falsele teorii ale lui Roesler și ale comparșilor săi cu privire la originea poporului român. Învățatul de la București cunoștea în mod temeinic folclorul și graiul ardelenesc, făcîndu-le un loc de seamă în scrierile sale. Pentru cunoașterea trecutului Transilvaniei, cu numeroasele sale încordări și jertfe, Hașdeu a vizitat adeseori arhivele de la Brașov, Sibiu, Blaj, Alba Iulia, Cluj, Oradea, Budapesta, adunînd un bogat material, utilizat cu o rară perspicacitate în scrierile și articolele sale.

Pentru activitatea sa științifică și patriotică, Hașdeu a fost ales membru de onoare al Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român, alături de M. Kogălniceanu, C. A. Rosetti, Petrache Poenaru și alții. Printre aceștia se găseau și A. Treboniu Laurian, Ioan Maiorescu, Al. Papiu Ilarian, Hașdeu aflîndu-se astfel într-o strălucită companie. Ajutorul acordat Asociațiunii de la Sibiu a fost acordat și societății Transilvania de la București, înființată în 1867, ca un protest împotriva dualismului austro-ungar.

Prin periodicele sale, **Traian, Columna lui Traian, Noua revistă română**, problemele transilvănene au fost îmbrățișate întotdeauna cu multă căldură. Relațiile lui Hașdeu cu George Barițiu, Al. Papiu Ilarian, Iosif Vulcan și atîția alți cărturari de peste munți au făcut ca Hașdeu să fie întotdeauna bine informat și argumentele sale să aibă greutatea necesară. El a combătut astfel dualismul austro-ungar și a susținut mișcarea memorandistă condusă de eroii vremii : Dr. Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu, Iuliu Coroianu, George Pop de Băsești și alții.

Bogdan P. Hașdeu a cunoscut Transilvania cu atît mai bine cu cît, ca și N. Iorga, mai tîrziu — se căsătorise cu o ardeleancă din Roșia Abrudului — descendenta unuia din luptătorii de la 1848, Iulia Faliciu. Soția sa l-a ajutat în multe din lucrările sale provenite din documente apărute în limba maghiară.

Numele de Iulia avea să-l poarte și geniala sa fiică, decedată în 1888.

Datorită călătoriilor făcute în Munții Apuseni, Hașdeu a cunoscut în mod amănunțit viața moților, conduși odinioară de Horia, Cloșca și Crișan și Avram Iancu.

Răscoalele și revoluțiile acestora trăiau puternic în conștiința urmașilor lor, Hașdeu înregistrînd astfel direct de la sursă clocotul și aspirațiile moților.

Reactualizarea numelui și operei lui B. P. Hașdeu înseamnă însăși reactualizarea luptelor ardelenilor pentru libertate și unire, ziua de 1 decembrie avînd să fie ziua izbăvirii lor. Prin opera și personalitatea sa, Hașdeu, ca și N. Iorga, a fost unul din pregătitorii acestei zile mărețe.

Patriotismul său, ca și patriotismul lui V. Alecsandri, Nicolae Bălcescu, C. A. Rosetti, M. Kogălniceanu, Iosif Vulcan, Ioan Rațiu, Vasile Lucaci, N. Iorga și a altora din luptătorii pentru independență și unire trebuie continuat. El a rămas totdeauna, ca și N. Iorga, un model de muncă și de necontenit optimism în virtuțile și în puterea de creație a neamului.

Vasile Netea

Ascultați

— ascultați fii ai acestui pămînt —
ornicul vremii cum bate
a șaizeci și opta oară în tîmpla de Țară,
în cuget și-n brațe,-n Cetate !
Suntem aici, lîngă flacăra vetrei, cu toți :
cu marile umbre-ale celor ce-au fost,
cu mugurii fragezi adunînd în nepoți
năzuințele-acestui neam spre mai bine ;
și scriem cu palmele noastre înfrățite-n muncă
și zborul de gînd însoțind porumbei,
poemul luminii — obelisc de scîntei —

Aplecați-vă peste semnele veacului
fii ai acestui pămînt și-ascultați
în lumina vetrei eterne a neamului
dintre fapte, lîngă visul lui Mihai
și jertfele moșilor noștri,
ornicul vremii cum bate
a șaizeci și opta oară,
în tîmpla de Țară,
în cuget și-n brațe,-n Cetate !

Nicolae N. Dîmbovițeanu

CENACLUL „VASILE LUCACIU" DIN CICÎRLĂU — MARAMUREŞ

ÎNTÎMPINARE

Între cele peste 2 700 de localităţi rurale din ţara noastră comuna Cicîrlău este un sat de oameni harnici, stăpîniţi de curate şi profunde sentimente patriotice, care ştiu să mînuiască sapa, perforatorul sau condeiul, să-şi sărbătorească munca lor, sărbătorindu-şi strămoşii, pămîntul, în numele viitorimii cu demnitatea firească, specifică celui ce se ştie etern ca ţărîna şi numele acestei aşezări atestată documentar de peste 500 de ani.

Dorinţa cicîrlăuanilor este de a se situa mereu în frunte, nu din egoism sau neapărat dintr-un spirit de competitivitate, ci mai simplu din dorinţa de a fi patrioţi prin fapte; aşa se explică faptul că, în anul 1985, comuna a obţinut locul I în întrecerea socialistă pe judeţ, iar prin rezultatele obţinute în acest an aspirăm la un loc fruntaş pe ţară.

Din doi în doi ani, în acest sat, se organizează Concursul cenaclurilor literare din România, în preajma zilei de 1 Decembrie. Avem un cenaclu cunoscut în ţară, laureat al Festivalului Naţional „Cîntarea României", condus cu pricepere şi dragoste de poetul Ion Burnar, la rîndul său laureat cu premiul 1 pe ţară al festivalului muncii şi creaţiei. O formaţie de teatru laureată pe ţară, dar mai ales un sat ai cărui locuitori invită spiritualitatea satelor României socialiste, oamenii de cultură şi artă, să stimulăm material şi moral genurile de creaţie, prin care poeţii, prozatorii, pictorii şi sculptorii, să-şi exprime dragostea de ţară şi neam. Cu bucurie, recunoştinţă şi speranţă fiţi bine veniţi în satul ale căror aripi amintesc de numele celui mai românesc zbor.

Ioan Fodor

Vasile Pop Negreşteanu : „Solie de pace"

nicolae goja

URSII

Iarna este o lungă buimăceală. Nimeni nu are ceva de făcut. O aşteptare stearpă. Doar toamna oamenii ar lungi zilele, le-ar trăi de două ori. Şi doar toamna eu, Nuţu lui Onuţ, sînt gornicul satului.

Pe dealul Căliman, de la poale şi pînă la vîrf, unde încep umbra şi pădurea, sînt vii şi livezi. Eu am cîţiva butuci şi cîţiva pruni chiar pe coamă, acolo de unde începe stejerişul şi urşii nu se sfiesc să guste din roada îngrijită cu sudoarea frunţii şi palmelor.

Vin de obicei după înserare şi îi aud călcînd peste vreascurile uscate. Dacă nu aş fi acolo, s-ar apropia de un prun şi s-ar căţăra în el. Nu ştiu cum găsesc fructele, căci de obicei lura aşteaptă după culmea dealului, parcă anume. Nu aş spune nimic dacă şi-ar umple burţile şi ar pleca. Sînt sigur că după două-trei seri ar blestema dulceaţa pulpei zemoase, bună doar pentru ţuică de cincizeci de grade. S-ar ţine de burţi şi ar căuta măceşe care fac gura pungă. Dar dihania apucă ramurile şi le rupe, trezind în mine jalea după zilele de muncă. Într-o săptămînă aş rămîne fără pruni, apoi fără struguri, şi timpul oamenilor este prea scurt pentru a aştepta altă roadă. Şi de multe ori ei înşişi sînt furaţi cînd li s-au copt fructele.

Îl aud călcînd pe vreascuri; căţeaua geme în lesă; mă scol din culcuşul colibei şi aprind lămpaşul; puşca o încarc; nu mă grăbesc, caci ursul mă aşteaptă. Ies afară şi încep să strig. Bat clopotul. Ciinele latră pe undeva prin apropiere. În sat oamenii spun: „Iar se dă ursul la prunele Nuţului lui Onuţ!".

Îi prinde un fior şi rămîn să aştepte. Femeile duc mîinile la gură. Poate bărbaţii vor să urce la mine, să-mi ajute. Ei ştiu însă că nu se poate. Fiecare dintre noi are urşii lui, şi de cele mai multe ori reuşim să îi stăpînim.

Adesea fuge. E fricos. Ca să găseşti un urs adevărat, care-i în stare să ucidă un taur, trebuie să urci în adevărata pădure, pe văgăuni neumblate, unde oamenii se încumetă uneori să stringă un car de lemne.

Vecinii mei sînt furnicari, mănîncă fără alegere, doar să le fie burta plină. Scap uşor de ei. Căţeaua se întoarce dînd din coadă după ce îi fugăreşte spre măracinişurile din marginea pădurii.

Doar dacă este flămînd de citeva zile, amărita de Mura se încovoaie umilită, cu sîngele şiroind de după ureche. Atunci dezasigur arma şi mă apropii. Mă simte, dar nu se păzeşte şi continuă să înfulece prune, cu grabă, aşteptîndu-şi plata. Îl văd ca o umbră, ca pe ceva din altă lume. Mai că nu-mi vine să cred că glonţul va avea efect, că el este acolo şi se îndoapă cu amîndouă labele, strujind prunul. Căţeaua urlă pe lîngă mine şi mă hotărăsc. Ochesc cînd întoarce spatele spre mine. Slobod încărcătura de la treizeci de paşi. Sarea pătrunde sub piele şi aud urletul de usturime, ca de prunc pedepsit cu urzica peste spatele gol.

În sat, femeile vor continua să desfacă iţele unui lucru. Bărbaţii se vor gîndi la urşi, mai mari sau mai mici. Împuşcătura mea le trezeşte dorul victoriei.

Ca un bătrîn, zic că o să am linişte peste noapte. Dintre tufişuri mai vine geamătul de durere şi mi-l închipui lingînd rana sărată.

Astfel trece fiecare seară, aşteptîndu-l, aproape dorindu-l. Îi cunosc pe nume, ştiu care-i tînăr sau puiandru. În fiecare an nu mai vin unul sau doi. Todor sau Mitru, Lică sau Victor. Mulţi au aşteptat să nu mai apar cu aruncătoarea mea de sare. Mulţi, şi în mod sigur că acest lucru se va întîmpla pînă la urmă. Atunci vor putea struji în voie prune şi struguri, fără să le pese de gornicul cu zile numărate.

Cînd ajung brumării, dulci, cu peliţa zbircită, le culeg. La pivniţă, sub vie, zdrobesc prunele în moară cu valţuri şi le pun la fermentat într-o cadă cu doage de brad. De a doua zi încep să facă spume, se string muşiţe, încît după două luni lasă zeama la fund şi deasupra se stringe un pod. Cînd se depărtează de margini cu două degete, este tocmai bun de distilat.

Abia culeg prunele, şi strugurii încep să se coacă. Spre seară iau şuba pe spate şi urc pe deal, la vii şi pivniţe. Căţeaua se ţine în urma mea. Întîlnesc pe unul, pe altul. „Ce mai faci, bade Nuţ?" „Bine, mulţam de întrebare." „Seară bună!" „Bună să fie." Trec puntea peste vale, aceeaşi de acum mulţi ani, şi îmi amintesc drumurile fecioriei, pe la Anuca Simului, dumnezeu s-o ierte. Las casele şi trec pe cărare, printre meri, pînă la vii.

Am de gornicit toată partea de deal cu faţa spre miazăzi. Încep slujba cînd se roşesc boabele şi o termin tîrziu, cu primele zăpezi. Abia după ce fierbe vinul în butoaiele din pivniţe, după ce lacătele încuie toate porţile şi dealul se albeşte, abia atunci cobor şi eu, obosit deja de iarnă, aşteptînd primăvara.

Cu bîta în mînă aprind focuri ici-colo, mai ales înspre pădure. Din cînd în cînd strig: „Gornicul, gornicul!" Uneori, cînd picioarele mă lasă, potrivesc focurile. Din sat, pare că Ursa Mare a căzut între vii.

Căţeaua simte ceva şi începe să latre. Slobod un foc în aer. Sînt bun ţintaş, nu cred să aibă cineva curajul să tulbure liniştea vinului. Nopţile sînt liniştite, aceleaşi, una după alta; doar cu urşii mă războiesc. De fapt, cred că nici măcar nu este război, ci doar o aşteptare a nopţilor cînd vor putea să umble în voie printre pruni şi vii. O încrîncenare a lor.

Din sat oamenii văd focurile: fiecare recunoaşte lumina lui şi ştie că-s acolo. (Focul meu este în virful oiştei.) Dorm liniştiţi. Le tin aprinse pînă după miezul nopţii, cînd pleacă urşii la culcare. Atunci şi Mura mă lasă singur, moţăind încovrigată. Nu am somn. Sting focurile sub tălpi, mai fac un rond pe la toate viile şi se face dimineaţă. Nu mă grăbesc să dorm, căci bătrîneţea are alte legi şi alte aşteptări.

Cred că mirosul strugurilor îi atrage pe urşi. Cu adevărat dealul acela este un mare semn, ca o continuă chemare. Şi mie mi-ar fi greu altfel. Nopţile fără apropierea jivinelor mi se par ca strugurii anilor ploioşi, acri şi serbezi. Dar e păcat ca vinul să-l bea urşii. Pădurea le dă altă hrană, şi eu îi mustru pentru lăcomie. Căci vinul este singura bucurie a iernii. Fără el, iarna ar fi un timp sterp, o mare buimăceală sub zăpadă.

Iese din strugurii aceştia negri un vin tare, bun după carne grasă, de porc. Coboară în trup repede, ca un fulger în singe. Bind vin, întîneresc cu o grămadă de ani. Nu există o mai mare bucurie ca aceasta. Ce n-ar da urşii să afle o astfel de taină? Îmi place vinul de ăsttimp, căci e mai potrivit ciolanelor rebegite. Vinul vechi mă adoarme, mă împiedică să mă bucur. Vinul tînăr mă ţine ca în altă lume. Dacă nu a avut norocul să fie pus pe mesele unei nunţi, unui botez sau la o petrecere oarecare, primăvara se răzvrăteşte între doagele butoiului, apoi iar, şi iar, pînă te dumireşti că lui nu îi place să fie singur.

Uneori, cînd noaptea se lipeşte de gene, urşi, zeci, sute de urşi se string ciorchine pe lîngă viţele cu struguri. Mănînc pe alese, boabă cu boabă, scuipînd pieliţa puţin acrişoară. Capăt poftă de la pofta lor şi mă alătur, şi mănînc, şi mănînc, şi ne înghiontim ca să ajungem la strugurii mai mari şi mai copţi. Vin apoi şi-mi întind boabele mari, cît nucile, şi buzele mele le culeg dintre ghearele lor.

Mă mir foamea de struguri. Corul lor continuă, în acelaşi ritm, cu aceleaşi nume. Ei se prelinq, se învirtesc pe lîngă mine, ar vrea să-mi atingă pielea, să se încălzească ca de la un cuptor.

Ar mai fi multe boabe de mîncat, mari, negre, pe care să le apuc cu buzele din ghearele lor. Mormăitul creşte. Cineva strigă: „Gornicul, gornicul!" Se aude lătrat de ciine şi un clopot sperie dealul. Urşii fug şi mă lasă cu buzele întinse după boabele cărnoase. Răsună o împuşcătură şi piciorul sting îmi cade. Apoi alta şi alta. Capul măreşte fiecare lovitură.

Am o tot mai mare poftă şi mă ghemuiesc lîngă cea mai apropiată viţă. Degetele caută printre frunze, printre coarde, apoi printre buruieni. Lumina unui lămpaş se apropie; lătratul unei căţele. Mă grăbesc să găsesc o boabă, numai una, ca de piper. Lătratul creşte şi creşte...

Mura strică prînzul unor fazani. Este pe undeva pe aproape, în spatele colibei. Dimineaţa a umplut dealul cu răcoare. Ies şi aleg un strugure. Boabele puţin brumate îmi răcoresc gura. De cele mai multe ori, zorii ne amintesc cine sîntem. Cred că ar fi mai bine ca oamenii să nu viseze. Întîmplările nopţii ne lasă speriaţi, cu credinţa că în noi se mai ascunde cineva.

O chem pe Mura printr-un fluierat şi cobor pe acelaşi drum. Dealul rămîne singur pentru puţină vreme. Doar atît cît să ascundă vedeniile nopţii. Clipă cu clipă, lumina rupe păianjenii.

Întîlnesc un bărbat. Întreabă ce fac. Răspund. Zice că va ninge peste o săptămînă. Da. Cere o ţigară. Apoi se duce la fierar.

Rămîn singur, speriat că ne-am despărţit atît de uşor. Da, ciudaţi mai sînt oamenii! Trec puntea. Anuţa Simului îmi vine iar în minte. Nu mai ştiu de ce nu am luat-o de nevastă. Trec. Mi se învălmăşesc toate în cap. Păşesc cu răsuflarea tăiată. Urşii. Urşi şi oameni. Pe cine să mai înţelegi?...

gheorghe tomozei

Tratatul despre crini (I-XIII)

Cheie a hambarului meu cu ingeri
contur absurd : cînd os de greier
cînd dinte de tigru
git al Mariei (Stuart), coapsă, frig şi cenuşă
piine din care muşcă zăpada
lemn de icoană pe care n-ajung să-l vopsesc
armă-n muzeu din războiul
de douăzeci şi opt de ani zece luni
şi trei săptămini
ceară latină
pe care-mi zgîrii barbarele cuneiforme
vin cast
rugină albă a sărutului meu
focul meu rece, muzică rece
mulaj, în calcar, al insomniei
os de tîmplă şi os de templu
baghetă valpurgică, toiag nazaretan

Drumuri în iarnă

Ninge
cu metaluri ieftine.

Vin caravanele
pe Drumul mătăsii.

Înzăpezite-s
Drumul brocartului,
Drumul dantelei
şi Drumul stambei
pe care călătoresc sinii
adolescentelor.

În urmă-mi
Drumul postavului ţărănesc –
cu barba de-o zi, crescută
din groapa bunicului,
prin gropniţele oilor junghiate
pînă la acest vad
al zăpezilor.

Poeţii de seamă,
adică de-o seamă cu singele meu
curg pe Drumul pinzei de giulgi
cuprinzîndu-i pe ei
pînă la glezne,
pînă la genunchi
pînă la git,
pînă la părul
umplut cu miinile femeilor.

şi ninge
cu metaluri ieftine
pe Drumul de cîrpă
ca pe Drumul
mătăsii..

Reverenţă

Eşti atît de tînăr!
mi-a spus
şi eu mi-am aplecat, în reverenţă,
bolovanul negru al capului

uşor, fără grabă,
ca-n faţa unei ghilotine,
impiedicat s-ating pămîntul
de zece degete fosforescente.

Şi-am început, lent, să mă ridic,
atît de încet,
atît de încet
pînă ce din ea, desfrunzită,
au rămas doar unghiile
şi din bolovanul capului meu
doar un craniu...

Hotel Pompei

Ne vorbim atît de încet,
cutreierînd odăile,
călcăm pe virfurile spaimei
de parcă am fi scheletele
unor chei.

Dimineaţa, pe pernă, scheletele – două –
ale unui singur cap. În scrumieră
scheletul ţigării, al fumului
şi, viu, numai paharul cu apă,
nebăut.

Şi
scheletul unor dire de plins.

Mărturie

Iubirea noastră e doar un neintîmplat trecut,
miine, al iubirii noastre e în trecut,
chiar şi noi, fără s-o ştim, ne-am trecut
între cel din urmă şi primul sărut.

Ca să le mai ţin în viaţă, schimb apa florilor
tale
şi le retez tulpina. Şi asta în fiecare zi.
Aşa şi tu te micşorezi. Erai, ieri, cît tine,
azi eşti cît mine, miine cît nenăscutul nostru
delfin,
poimiine vei fi cît tija florii de-acum
şi-apoi vei fi cît cenuşa scrisorii arse,
apoi cît polenul cenuşii
apoi cît sarea lacrimei,
apoi ca sarea sării...

Despre paradis

Paradisul nu poate avea forma unei găuri
de cheie,
nu are a face cu gaura cheii
şi, indeobşte, cu orificiile.

Să semene el cu o femeie incendiată?
Nicicum.
Cu o cetate proaspăt rumegată de săbii,
cu penele de arheopterix, cu corăbiile
cu pinze?

Şi-apoi unde-ar fi dinsul? În foaia ruptă
a calendarului,
în fotografiile de nuntă, în hărţile cerului?

Nu, nu ştiu. Ştiu numai mersul cămilelor
spre Ierricho, ştiu cum devine cu cometa
Halley,
am sub ochi lista de bucate a Ultimei Cene,

un recipient cu vocea bunicii; am, sub pernă
diamantul-Koh-I-Noor, de nu chiar pe pernă
şi totuşi nu ştiu. Paradisul.

chiar căutat în terţine dantesti, mi se refuză
şi-abia cînd mi se va călca peste mormînt
cineva, rosti-va, vulgar; ăsta ştia unde e!

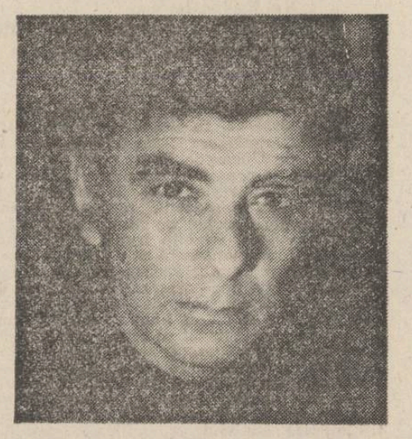

Certarea poeţilor

Certarea, în postumitate, a poeţilor :
cîteva labe pe obrazul cerbului de la
miazănoapte –
ochii lui mari rupeau prea mult din lumina
zilei;
şi-acela, Nicetas, cu inima lui diform-uriaşă
şi Grigorie, cu plăminii lui monstruoşi, buni
să înghită fumul unei locomobile
cu locomobilă cu tot
şi ăla, turcitul de baterea ploii în ţeastă
pleşuvă
şi ăla, mazilitul de la ospeţele surisului
şi ăla, mazil, de-a dreptul
şi ălalaltul, de-a dreptul rob...

Abia acum se vădeşte că n-au fost îngeri
şi nici diavoli n-au fost (femeile, vinul...)
istoria literaturii atlante-i alungă,
cifrul lor e scos din cărţile de telefon;

nu mai e nevoie de ei decît atunci
cînd corectăm mersul eronat
al vreunei comete.

Apoi îi certăm din nou
şi le zvîrlim elegii în tranşee...

Schimbarea decorurilor

O, vechile mobile ale bătrînilor,
tăiate cu induioşat desen
de meşteri cum nu mai sînt,
subţiate de trecerea prin războaie
şi prin procese; mobile grase, ghiftuite
cu prea-plinul amintirilor,
în care s-a trăit (murit) confortabil...

Paturi carnasiere, ucigaşe fotolii,
pendule încă bătînd ora imperiilor,
icoane muşcate de carii, carafe lubrice, –
le văd, prin ploaie
gonind în camionul descoperit,
numai bune să-ntemeieze-o casă nouă...

O, biată strinsură, avut
ce se poate lipsi de stăpînii lui
cum, de cap, statuile antice!
El duce cu sine cine ştie ce sertar infernal
în care-i o pereche de ochelari cu oribile
dioptrii
şi-s cîteva scrisori
şi o pereche de zaruri...

Iarăşi

Şi dacă mersul îngerilor e zborul,
plutirea; un înger căzut
e un înger ce merge pe tălpile lui, ca mine
(mai înţelepţeşte spus ca ea, ca iubita);
îngerul căzut trece, încovoiat sub felinare
stinse
îl udă ploaia şi îl bate neaua.

Au răni ce nu dor, dar îndură pedepse şi ei,
(ninsoarea ne vine chiar din abatoarele lor),
pot fi prinşi în cîrlige, pot fi impuşcaţi şi
crucificaţi.

Dar sînt comparabile tragediile lor celeste
cu plînsul unui copil, unul singur?

Sigur, au şi îngerii spaimele lor (singurătăţile,
mai ales) dar nu-i pot aduce sub lampa mea
(s-ar nărui), în blidul meu (s-ar evapora)
şi n-am jind pentru partea lor femeiască,
atîta cîtă există.

Dar pun în cărţile uitate, îngeri,
legumă îngerească fac din vers
şi îngeresc şi mă las îngerit.

Descrierea casei

Poemul e o casă cu bărbaţi adunaţi
în jurul unor hălci fumeginde
de cărţi şi de carne,
casă cu paturi stratificate ca mormintele,
cu mobile dulgherite brutal

în care e iminentă sosirea unei femei...

Hidalgo în iarnă

Iarnă, regat derizoriu
cu ne-mblînzite ninsori
şi conjuraţii de stalactite.

Alb nupţial,
făgăduiala unei muzici,
vinul,
mina de vreascuri, focul.

Cîrpeşte-mi armura, Sancho,
mai pune-i cîteva petice de tablă
şi-ntreabă-l pe morar
dacă trenul de Toboso
soseşte la timp!

...Hanul e un biet schelet de cal,
din vechea armură
a rămas doar capacul unei cutii de conserve,
moara nu e decît ninsoarea
şi trenul de Toboso
zace demult pe fundul mării.

şi totuşi,
alb;
făgăduiala
unui vis...

O frunză, o frază

Eu sînt neînsemnat, rodit de-o întîmplare,
plăpînd,
palidul, cenuşiul, ştiutul, lipsitul de taine
eu sînt;
o frază, o frunză cum sînt miriade-n livezi

totuşi,
totuşi, grăbeşte-te să mă vezi!

ion burnar

La capătul punţii

Mă duc pe-o cale calea nu se gată
mă-ntorc din cale calea-i nenturnată
m-aş opri din mers mersul mă înghină
şi parc-am mai fost cîndva fîntînă
şi-o altă privire în privirea mea
mă seca bezmetic ori poate ea seca
să plec din nou să-nconjur
de-ar fi cercul măcar
fără de cusur.

Mileniul care şi-a pierdut oile

Tunul care şi-ar schimba năravul
încă destui gărgăuni
în stare s-aducă fericirea pe-o mie de ani
un ţăran de la gurile Dunării
nicicum Pericol unde-i Pericle
de la Atlantic la miinile lui
un lanţ de miini mai puternic
decît tot fierul galaxiei Gutenberg
un regat pentru un strop de naivitate
A nu se citi noaptea
cînd din munţii hercinici
pot ieşi nişte animale ciudate
cu păr fără păr dar în mod sigur blindate.

Desen de Luminiţa Tudor

Rupestră

Mai singur şi mai perfect
ca un zid chinezesc
abia pe lună m-am văzut şi stingher
măseaua de minte a unui astru
nemuritor cu ziua
ca să fiu mîndria lumii
am parte de lănci suliţi
şi tratate
este dimineaţă
pînă deseară
de corectat ţinuta zeilor.

În aşteptarea licornei

Ce frumoase sînteţi ce frumoase
pămîntu-mi dă zilnic delegaţii în rai
şi eu tot cu Scyla şi Caribda pe genunchi
rid cu ele de se răstoarnă
Marea Ionică
Ionule îmi zic Ionule de fum
de multă mingiiere istoria s-a rotunjit
ori numai bănuiala tragerii
pe roată.

doru macarie

Frumuseţea şi fericirea

Tu poţi să-nţelegi
că frumuseţea şi fericirea
sînt sfîrşitul
iar noi rămînem răniţi
ca nişte coridoare de propriile uşi
năluci de gheaţă
cu suprema consolare
că uitarea este mereu
ca o naştere.

Tînăr

Naşte-mă-n seară lebăda mea
să-mi mingiie inima
de cită iederă m-a cuprins
şi chiciură trupul meu stringe

Naşte-mă-n seară copil-amintire
fără riduri şi degete vinovate
repede cît mai pot să-l păstrez
cu privirea nevindută şi caldă.

gheorghe pop

Unire

„Pro Sancta Unione
Omnium Romanorum"
În testamentul Neamului
Cu picături de viaţă
Tribune Lucaciu ai scris
Trăind împlinirea nebiruită
A Marelui Vis

Cerul şi pămîntul
Ar putea să treacă
O iotă sau o cîrtă
Din „Sfinta Unire
A Tuturor Românilor"
Noi
Şi urmaşii urmaşilor noştri
Nu vom lăsa să cadă.

Roteaască-se albastra planetă
În jurul axei sale
Pe plaiurile noastre
Să nu mai fie jale
Înaltă-se în slavă
Al nostru simţămînt
UNIRE ŞI PACE
De-a-pururi să fie
Pe întregul Pămînt!

Astăzi

Astăzi cerul e mai aproape de noi
Pămîntul răsare albastru pe bolta înaltă
Din adînc se aud imne de pace, zăngănit
de război
Tulburîndu-i fiinţa curată

Pingărit e pămîntul de atîta vărsare de singe
Cel ce sabia scoate, de sabie o să piară
Şi nimeni dintre cei vrednici nu il vor plînge
Aruncîndu-l în întunericul cel din afară

Astăzi cerul e mai aproape de noi
Pămîntul răsare albastru pe bolta comună
Veniţi fraţii mei concetăţeni ai planetei
Să ne facem viaţa mai dreaptă, mai bună!

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI (XI)

Un poet ca o răbufnire proaspătă a naturii, cu nostalgia de sprijin a lui Arhimede

Nu-mi amintesc exact unde, prin anii 1961—'62, în timpul unei deplasări la Cluj-Napoca, l-am întîlnit şi cunoscut pe Gheorghe Pituţ, proaspăt student la filologie, la cenacluł acestei facultăţi din strada Horea, din vecinătatea redacţiei revistei „Steaua", sau în redacţia revistei „Tribuna", unde redactorii secţiei de poezie, prietenii mei Miron Scorobete, Negoiţă Irimie şi Ion Rahoveanu mi-l recomandaseră ca pe un talent poetic de excepţie, care din vechea îndeletnicire de tehnician silvic, mai păstrase curiozitatea de a scrie cu un creion plat, de tîmplărie, gest pe care aş putea să jur că l-am remarcat şi eu într-un anumit moment al acelei întîlniri de la publicaţia clujeană aflată atunci sub conducerea lui Dumitru Mircea, care i-a urmat fondatorului seriei sale contemporane din 1957, Ioanichie Olteanu. Încercînd să fixez pentru memorie acest moment, poetul îmi reaminteşte că prima noastră întîlnire se produsese cu cîtiva ani mai înainte, după o şezătoare la Casa de cultură de la Sighetul Marmaţiei, unde poetul îmi înmînase un lung poem despre care eu îi spusesem că e bun din moment ce scris fiind pentru un amic pe care îl părăsise soţia şi trimis acesteia, ea revenise la soţ. Fapt este că Gheorghe Pituţ este cel de al treilea poet, după Ana Blandiana şi Ioan Alexandru care, deşi au debutat în „Tribuna", s-au impus prin paginile revistei „Luceafărul", mult mai generoase şi mai ceremonioase cu poeţii, care într-un număr al efervescentei şi autoritarei publicaţii bucureştene din 1964 împărtea, după cum am mai consemnat, o întreagă pagină cu alt mare talent, fiu al cîmpiei Bărăganului, Gheorghe Istrate, cu care, prin anumite preocupări lirice, spirituał, se şi învecina, deşi cu poezii disparate poetul maramureşan mai apăruse în „Luceafărul", ca şi vecinul său de pagină. Anul ce a urmat a fost destul de fast pentru poetul descins din nordul frust al Transilvaniei, din moment ce la o consfătuire literară studenţească de la Sinaia, din toamnă, care a precedat apariţia revistei „Amfiteatru", primi un prim premiu literar, pentru ca acelaşi an să-i încunune, după aceea, cu prestigiosul premiu al „Luceafărului".

O întreagă săptămînă din toamna aceluiaşi an, cînd, dacă nu mă înşel, se şi transferase, de fapt încă din 1963, ca student la Facultatea de limba

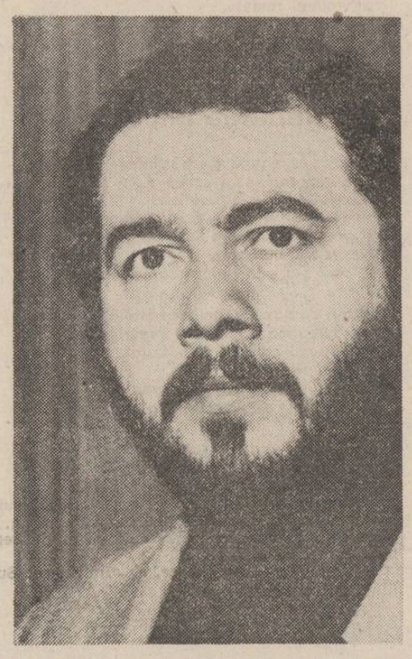

Un argument fotografic la versurile-avertisment din poemul „La poarta cetăţii", titlul volumului de debut : „Paznici răi la porţile greoaie / n-au vrut să mă primească, / mai curînd / de frică / să nu se sălbăticească cetatea".

şi literatura română din Bucureşti, aveam să-i fiu amfitrion la Bucureşti, fără a mă teme, ca unul ce fusese crescut la poalele codrului Vlăsiei, de teribila ameninţare cu care poetul se înfiinţase la „Poarta cetăţii" (titlul volumului său de debut din 1966, predat Editurii Tineretului cu 5 ani înainte) : **„Cînd am venit eu din păduri / la poarta cetăţii, / verde ca un brad / adus la Anul Nou în casă, / aveam în mine ursi, / lupi şi mistreţi, / şi din toate jivinile, / cu care am crescut. // Paznici răi la porţile greoaie / n-au vrut să mă primească, / mai curînd / de frică / să** nu se sălbăticească cetatea". (sublinierea noastră).

Deci, un scriitor străin de orice sentiment al dezrădăcinării, cultivat de poezia primelor decenii ale secolului (îmi vine în minte, de pildă, o strofă din Demostene Botez : „Şi-acum mă simt un car de fin cosit, adus în tîrg pe-o noapte-ntunecoasă, să port pe-aici miresme de la coasă, de flori care-au murit" — citat din memorie). Noptile sînt, după cum a observat unul din cei mai perspicace comentatori ai personalităţii sale, Mihai Ungheanu (vezi „Un poet al nopţii", prefaţă la antologia din colecţia „Cele mai frumoase poezii", Editura „Albatros", 1982), tîmpul din zi predilect al poetului.

Iată cîteva eşantioane lirice concludente : **„Prin geamul dinspre** noaptea **casei mele ascult cum zuruie, cu greutate, soarele"** („Casa mea", „Ochiul neantului", 1968).

„Din toate părţile aşediat deodată de noaptea **prăbuşită, / ca o scroafă neagră peste vreme, / aud planctele / cum sug din ea / ca niste pui / şi răsuflarea ei deschide flori / pe mările neantului"** (acelaşi volum citat mai înainte).

„Pe dinafară noaptea e albă ca o zi / Există Sfinx extern spre-a o privi ?" („11 ofrande la Sfinx", „Stele fixe", Editura „Eminescu", 1977).

În speranţa că aceste citate sînt edificatoare pentru ideea enunţată, în consens cu Mihai Ungheanu, să mai observăm că expresia poetică are pregnanţă, relief, asemeni liniilor şi culorii în pictura sculptorului Michelangelo Bounarotti. Nu e vorba de o încrîncenare, de o asprire a limbajului, ci de o anumită frustete a lui care decurge din necesitatea intimă de a irumpe, ca o răbufnire a naturii, îndeosebi în ipostaza ei de **silvosferă**, căci pădurea nu e un decor, ci o entitate cosmică, populată de evenimente şi fiinţe cu care poetul e familiar ca un cosmonaut cu constelaţiile. Prea bine observa acelaşi comentator citat mai înainte : **„Prezenţa copleşitoare a pădurii, invazia apăsătoare a nopţilor, comunicarea agresivă cu viaţa materiei** (care şi ea, cum spune într-un vers memorabil, antologic, e „o noapte mare" — „Să zbori", „Stele fixe"), **izolarea disperată în univers — acestea nu vin din Blaga,** polemizează M.U. cu alţi exegeţi, **dar dau centrul de greutate al poeziei lui Gheorghe Pituţ."**

Şi totuşi o ascendenţă, cel puţin ideatică, a poeziei ardelene se poate revendica şi la Gh. Pituţ, după cum atestă fie şi numai două poezii din care vom cita, în prima analogiile putîndu-se găsi cu Octavian Goga („Dorinţă"), sau George Coşbuc („Poetul"). Să citäm mai întîi antecedentele ideatice care-l onorează, nu-l minimalizează pe marele rapsod ardelean de azi, fiind vorba nu de o filiaţie, ci de afinitate : **„Acolo să trăim în munţi / De cît trai avem parte. / Sătenii seara să-i adun / Şi să le spun din carte : / Ca sînt din neam împărătesc, / Din ţară-ndepărtată / Că tot pămîntul rotogol / Era al lor odată..."**.

Şi iată, această constiinţă, înrădăcinată la consătenii de azi ai lui Gh. Pituţ : **„În satul meu fiecare om povesteşte / că strămoşul său / a fost împărat / şi soţia aceluia / era o zeiţă din Dacia veche"** (deci „pămîntul rotogol" al lui Goga), „Satul meu", „Poarta cetăţii", 1986.

După cum copilul crescut în ambianţa de gîndire şi simţire a marelui rapsod patriot George Coşbuc (chiar dacă părinţii săi ţărani nu îndrăzneau ca ai lui Rebreanu să-i ureze la plecarea spre poarta cetăţii literelor să ajungă mare ca acesta) nu putea să nu se facă ecoul sfintei profesiuni de credinţă a Poetului : **„Izvor eşti şi ţinta a totul ce cînt — / Iar dacă vreodată-aş grăi vrun cuvînt / Cum nu-ţi glăsuieşte scriptura, / Ai fulgere-n cer, tu cel mare şi sfînt, / Şi-nchide-mi cu fulgerul gura"**.

Şi iată-l exprimat modern, lapidar şi tranşant, acelaşi sfînt legămînt într-o poezie care prin titlu („La noi") aminteşte un vers tulburător din cîntecul „pătimirii noastre" citat mai înainte : **„Nu pun dispret nicicînd pe nime, / dar eu îmi părtinesc poporul / oricum ar fi — el e izvorul / şi steaua fixă de vechime : / el a slujit o albăstrime / ce colorează viitorul, / c-un fel mai cosmic în decorul / vieţii popoarelor sublime. // La noi un om e ca o casă, / pe deal o casă-i ca o ţară / şi ţara seamănă c-o masă / a cerului înalt de vară / unde Luceafărul coboară / să-şi ia lucirea ne-nţeleasă"**.

Fiindcă tocmai într-o asemenea poezie patriotică apare pregnant simbolul stelei fixe, să avansăm supoziţia, deloc gratuită, că aproape toate poeziile din volumul cu acest titlu, „Stele fixe", au ca locuri în care sînt scrise toponimice străine : Roma, Paris, Munchen, Köln, Viena, Düsseldorf, Freiburg, Walchensee, Ohrid. Nu o dată poeziile se numesc „Transilvania", „Ovidiu", „Vînă" (care începe cu versurile **„Vînă domnul Tepeş, vînă / şi trinteşte în lumină / Ca-ntr-o doară cîţiva pari / Verzi, aduşi din codrii mari"** etc., etc...) sau sînt dedicate **Luptătorilor pentru libertatea patriei** („Dedicaţie"), **Zilei de 30 Decembrie** („Antimonarhică"). Nu sînt uitate marile stele fixe ale poeziei începînd cu cea de primă mărime „Lui Eminescu" (**„Mă surprind adeseori / Sărutînd cîte-un poem / Al acelui domn suprem. Strîns la piept de lucitori"**) pînă la cea stinsă din constelaţia lirică contemporană nu demult (Lui Nichita Stănescu, poezia „Oricînd ea vine" : **„Trecurăm deci de tinereţe / Şi ochii mei şi carnea mea / au început a se-ntrista / de linişte dar cu tandreţe"**). După cum într-o seară de poezie evocă triada marilor B (**„Blaga, Bacovia şi Barbu — ca faptele tăiate-n nume / Spunem ceva asemeni stării cînd vînzătorul prim apune / Vîrf unor prea senine zone**, codri de ginduri şi simţiri." (sublinierea poetului).

Opţiunea pentru aceste „stele fixe" din patrie e una intimă, nu convenţional-discursivă : **„Cînd voi vorbiţi pe rînd de timpul silei, / Deasupra lumii eu îmi pun părinţii. / Iubita, puii albi şi sfinţii / Şi rid ca fericiţii-n faptul zilei"**. („Cînd voi vorbiţi").

★

Ceea ce nu înseamnă că poetul a rămas indiferent faţă de lumea şi de problematica specifică societăţii de consum prin care a peregrinat, cu icoanele de acasă în suflet (vezi poeziile „Vocea roboţilor" şi „Antirăzboinică", ambele scrise la Köln).

Dar poate ar merita subliniat faptul că evoluţia lui Gheorghe Pituţ se înscrie sub semnul permanentului efort de autodepăşire pe toate planurile, de la lărgirea universului poetic la desăvîrşirea artei de a-l exprima, precum atrăgea atenţia încă de la debut prefaţatorul său, I. D. Bălan : „Gheorghe Pituţ e un poet care se stimează şi stimează şi cititorii prin nestirbita exigenţă faţă de versurile sale." (Vezi „Un poet", cuvînt înainte la volumul de debut „Poarta cetăţii".

Dacă ar fi să citäm fie şi numai cele „11 ofrande la Sfinx" devenite numai „nouă" la reluarea într-un volum selectiv, „Cîntarele", reţinute numai două din patru, şi încă am avea argumente pentru travaliul său la acest „Fragment continuu" (cum se intitula una din poeziile de debut).

Trebuie apoi, făcînd o destăinuire, să recunosc că promisiunea discretă şi modestă pe care mi-o făcea tînărul poet în urmă cu 20 de ani şi-a ţinut-o cu toată demnitatea şi măiestria literară : „«Poarta...» mea e numai o încruntare (blîndă ?) din ce urmează să fiu". Încruntarea lui Pituţ, cu acea cută adîncă din mijlocul frunţii, altfel cu o inimă generoasă şi cu o solidaritate confraternă exemplare, vrea să însemne în permanenţă acea nestrămutată hotărîre formulată tot de un ardelean „Ăm să fiu ce vreau să fiu !".

Şi aceasta pentru că în viziunea şi aspiraţia sa pentru cosmic are nostalgia lui Arhimede, cel care, dacă i se dădea un punct fix, de sprijin, era gata să pună pămîntul în mişcare : **„de mii de ani cît pus-aţi oricărui lucru lustru / mai bine-aţi fi dat punctul acelui grec ilustru / să ne ridice-n ceruri — ştiam ce e şi vine / cînd spînzuraţi în raze toţi astrii pe patine / s-ar fi rotit aproape ori cum am vrut departe, / lăsîndu-ne-mpreună în zone fără moarte ; / cu trecerea, cu timpul imaginile clare / a ce e vis şi taină aud că vor dispare / de voi rămîne numai cu părţile, cu partea / de lume ce ne-arată cît de stăpînă-i moartea / chiar voluptăţii noastre — celui mai scump decor. / încit mă-nchid cu lumea-ntr-un ochi interior"**.

E ochiul atotevăzător cu care poetul Gheorghe Pituţ va scruta, atotbiruitor, tîmpul.

Niculae Stoian

Verbul arghezian

Urmare din pag. 1

te, seara este „răzvrătită", ripile şi gropile sînt „suite", osemintele sînt „vărsate", cuvintele sînt nu numai „potrivite", ci şi „frămîntate mii de săptămîni" (determinantul temporal transformă adjectivul într-un fel de superlativ), veninul este „strîns" şi biciul „răbdat", iar „ramura obscură" este „ieşită la lumină". În majoritatea punctelor „tari ale textului", determinaţii formaţi din verbe la participiu, închid sensul unui efort încheiat.

O atmosferă asemănătoare, în care verbul „stopat" din desfăşurare, dar totdeauna bănuit ca forţă, reflectă parcă efortul eului poetic în mijlocul universului în perpetuă mişcare materială sau spirituală, regăsim într-unul din **Psalmi** („Ruga mea e fără cuvinte"). Toate acţiunile conceptuale ale agentului cunoaşterii („te caut", „te-nchipui", „te gîndesc", „ard", „te scrutez") intră într-o contradicţie cu acţiunile concrete proprii lumii contingente, sugerate tot printr-un participiu care ascunde de fapt dominaţia activă a acestei lumi („pentru ca mintea mea să poată să-nţeleagă / **Nengenunchiată** firii pe pămînt"), pentru ca apoi să se supună iremediabil tocmai Firii : „Sînt, Doamne, **prejmuit** ca o grădină".

Nu am putea spune cît de „arghezian" este procedeul dar, oricum, valoarea sa în textele lui Arghezi este incontestabilă şi îndeamnă la unele reflecţii pe marginea capacităţilor limbii române de a transmite semnificaţii poetice profunde şi mai ales pe marginea a ceea ce denumim — uneori cu mare uşurinţă — „arta" unui poet.

Poezia trebuie definită în primul rînd ca o „stare" în opoziţie cu naraţiunea care este în primul rînd „acţiune". Asupra acestei delimitări se poate insista foarte mult şi din diverse perspective. Ceea ce ne interesează deocamdată este interacţiunea dintre aceste două categorii. Obişnuiţi să vedem narativul numai ca o desfăşurare potrivit unei logici actanţiale în care trebuie să-l figurăm ca „cineva face ceva" şi să-l descoperim mai ales sub forma unor pasaje epice, atunci cînd interferează lirica, cum se întîmplă de exemplu în **Scrisoarea III** a lui Eminescu, pierdem din vedere că el poate fi înglobat în semnificaţia unui singur verb, activ prin esenţă. În „ripi şi gropi adînci, / Suite de bătrînii mei pe brînci" se ascunde — graţie verbului la participiu — o întreagă „istorie", concentrată în sensul, puternic scos în relief, pe care un cuvînt îl sugerează.

În cazul unei opere ca cea a lui Tudor Arghezi, trecerea de la **Cuvinte potrivite** la **Flori de mucigai**, în care „istoriile", sub aspectul anecdoticului pur uneori, predomină, ori la **Cîntare omului**, cu larga sa desfăşurare epic-poematică, nu trebuie să mire. Sub aspectul stilistic al structurilor textuale, Arghezi a realizat o operă evident unitară în care verbul, ca un nucleu de energie potenţială, predomină.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Al. Husar, Laurenţiu Fulga şi Dimitrie Păcurariu într-o discuţie despre roman şi istorie

Radu Cârneci meditînd la corola sonetelor

Geo Dumitrescu sau permanentul dialog cu poeţii tineri

CRONICA EDIŢIILOR

Ediţia Haşdeu

I

Editura „Minerva" a început, într-o prestigioasă colaborare cu „Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice" şi „Institutul de Istorie şi Teorie Literară G. Călinescu", editarea „Operelor" lui B. P. Haşdeu, iniţiativă care merită salutată cu întreaga noastră consideraţie : în fine opera marelui Haşdeu îşi găseşte consistenţa într-un corpus unitar. Să amintim că ultimii ani pot fi consideraţi, din punct de vedere editorial, şi ani de emulaţie Haşdeu. După **Etymologicum Magnum Romaniae** (1976), **Cuvente den bătrîni** (1983—1984), **Istoria critică, a românilor** (1984) etc., după epistolierul Haşdeu, reluarea studiilor filozofice ori despre folclor ale savantului, după ce, în fine, opera lui literară a fost reeditată fragmentar de mai multe ori — se poate spune că era momentul necesar ca aceste „membra disjuncta", fiecare în parte finisată prin pasiunea şi priceperea unor editori de primă importanţă (Gr. Brincuş, Mihai Drăgan, Mircea Zaciu, Gheorghe Mihăilă, M. Anghelescu — dar să nu-l uităm pe primul editor, Mircea Eliade) să fie asamblate într-o simfonie epopeică. „Haşdeiada" — astfel se poate numi această iniţiativă ce ne va ţine trează atenţia cîţiva ani buni — debutează prin volumul „Poezii", realizat de către Stancu Ilin, cercetător la Institutul „G. Călinescu". Un monumental studiu introductiv intitulat „Opera literară a lui B. P. Haşdeu" este semnat de G. Munteanu, iar dintr-o „Notă a ediţiei critice B. P. Haşdeu" aflăm că această secţiune, cea literară, va mai cuprinde un volum de proză, unul de teatru, unul de studii şi articole literare şi două de studii despre limbă şi folclor.

Nu cunoaştem în detaliu structura întregii ediţii dar bănuim că aceste şase volume sînt în atenţia Institutului „G. Călinescu" ; probabil Editura „Minerva" nu va aştepta închegarea lor şi va deschide, paralel, şi alte fronturi în opera lui Haşdeu.

Avem în faţă acest prim volum de „Poezii" şi, pentru că este vorba de un gest întemeietor, vom face cîteva observaţii pe marginea lui — la prima vedere, de strictă şi aridă filologie, în fond, însă, de importanţă decisivă pentru continuarea în bune condiţii a iniţiativei luate. O ediţie critică de asemenea dimensiuni este — trebuie să fie — o **ktema eis aein**, cum ar spune Tucidide, un lucru pentru totdeauna — oricum, menit să dureze, cel puţin teoretic, cît hîrtia pe care este scrisă cartea, o operă multi-seculară, ca să măsurăm cu indulgenţă. Iată de ce este fundamentală abordarea filologică a subiectului : lucrurile durabile se fac cu cea mai mare grijă şi atenţie. Din această ediţie se vor scoate ediţii tematice, la ea se vor face referinţele de istorie literară, prin ea se vor verifica manuscrisele ori ediţiile originale ale lui Haşdeu. Se pare că spun lucruri simple şi înţelese, în principiu, de către toţi ; este, însă, cert că editorul „Poeziilor" lui Haşdeu nu s-a pătruns de importanţa — cu sau fără voia lui, istorică, a misiunii sale.

Volumul cuprinde, aşadar, poeziile lui Haşdeu din volume („Poezii", 1873 : 28 piese ; „Sarcasm şi ideal", 1897 : 12 piese), din periodice (43 piese), postume (13 piese), poezii originale de Haşdeu în limba rusă (22 piese ; traducerea românească a lor aparţine Ralucăi Tulbure şi lui Victor Tulbure), şi traduceri făcute de Haşdeu însuşi (11 piese). Un total de 130 poezii, aproape întreaga creaţie poetică haşdeeană, unele, cunoscute chiar marelui public, altele mai puţin cunoscute pînă acum : opera în limba rusă a lui Haşdeu a mai fost editată în 1936 de către E. Dvoicenco, dar cartea a devenit o raritate iar timpul a trecut spornic peste ea. Dintre acestea din urmă, balada „Domniţa Voichiţa", scrisă de Haşdeu în prima tinereţe (pe la 14 ani) este (ar fi trebuit să fie) piesa de bază a întregului volum, cea mai întinsă — peste 600 versuri în limba rusă — şi cea mai elaborată, adevărată imagine a geniului poetic haşdeean în expansiune.

În cele ce urmează încercăm să facem o scurtă „radiografie" a muncii editorului şi să aducem minime reparaţii pentru cititorul avizat dornic să consulte această carte ca pe un text ştiinţific.

1) B. P. Haşdeu desparte strofele sau grupurile de strofe prin cinci feluri de semne grafice : o steluţă, două steluţe, trei steluţe în triunghi cu virful în sus sau în jos, o bară orizontală. Acestea lipsesc cu desăvîrşire din ediţia Stancu Ilin. Nu insist asupra importanţei lor pentru conţinut ; sînt semne grafice care aparţin autorului şi trebuiau păstrate ca atare ori semnalate (printr-un spaţiu mai mare între strofe, etc.) ;

2) Numerotarea versurilor îi aparţine editorului ; în cazul traducerilor, însă, lucrurile se încurcă grav. Textul în limba rusă al baladei „Domniţa Voichiţa", de pildă, are 427 de versuri, în timp ce traducerea românească, 502 versuri, numărate mecanic, din 5 în 5, fără a respecta reperele textului de bază (textele nu sînt publicate în juxtă, ci separat). B. P. Haşdeu barează unele pasaje din textul rusesc (în manuscris) cu scopul de a reveni asupra lor ori de a le elimina (editorul foloseşte termeni improprii : „21 versuri **şterse** de poet" ; „18 versuri **anulate** de poet", etc. Versuri „şterse" ? Şi totuşi, le editează), iar Stancu Ilin găseşte de cuviinţă să le scoată pentru a le reda, ca simple curiozităţi, în notele editoriale. Fac mai întîi observaţia că trei dintre aceste pasaje îndepărtate din textul de bază sînt momente ale naraţiunii fără de care întregul narativ nu se mai înţelege. În note găsim, apoi, asemenea indicaţii : „După v. 74 urmează 13 versuri la care autorul a renunţat" (urmează transcrierea şi traducerea lor). Editorul se referă, după cum rezultă din confruntări, la numerotarea textului rusesc, nu şi la cea a traducerii — astfel că cine doreşte să folosească ediţia ca pe un instrument de lucru ştiinţific trebuie să-şi facă singur colaţionarea (dacă ştie limba rusă, desigur !). Pasajele scoase şi redate în note însumează 218 versuri, mai mult de jumătate faţă de textul de bază, dar nu sînt şi ele numerotate. Numerotarea din 5 în 5 însoţeşte numai acest text de bază stabilit după criteriul „şters", „renunţat", „anulat", etc. În discuţie sînt 8 fragmente de lungimi diferite (de la 9 versuri pînă la 81 de versuri) a căror reintegrare în corpul lucrării este, practic, imposibilă pentru un cititor obişnuit. Fiind atît de multe, Stancu Ilin le mai şi încurcă. Făcînd o confruntare cu ediţia E. Dvoicenco, noi prezentăm următorul (minim) îndreptar necesar : **fr. 1** (p. 495, note) urmează după versul 88 al traducerii ; **fr. 2**, p. 496 — după v. 308 ; **fr. 3**, p. 497 — după v. 132 ; **fr. 4**, p. 498 — după v. 249 ; **fr. 5**, p. 499—504, după v. 259 (Dialog între Voichiţa şi paznicul închisorii. O remarcă : traducerea „Cîntecului străjerului" conţine multe muntenisme şi oltenisme : măghiran, mîndră, îbovnică, muncele, etc. (străjerul este sucevean de-al lui Ştefan cel Mare !) Să fie pentru că i se cîntă Voichiţei, fata lui Radu vodă, munteancă ? Se pare să textul rusesc nu motivează aceasta. Oricum, se cuvenea o notă) ; **fr. 6**, p. 504 — după v. 328 ; **fr. 7**, p. 504, este greşit indicat de către editor : „După v. 389 urmează 54 versuri şterse de autor" ; în realitate, după v. 394, respectiv, după v. 464 al traducerii ; **fr. 8**, p. 507 — după v. 485.

Toată această colaţionare, care ia cîteva ceasuri bune pentru un cunoscător al limbii ruse şi al ediţiei E. Dvoicenco (dar dacă n-o ştii ? dar dacă n-o ai ?) putea fi evitată atît de simplu încît bunul simţ aproape că strigă : trebuia editat textul în întregime, la un singur loc, iar pasajele barate de către autor puteau fi marcate cu altă literă ori prin altă aranjare în pagină, ori prin semne convenţionale, note de subsol, etc. Dintre atîtea posibilităţi facile, Stancu Ilin o alege pe cea mai neaşteptată, pe care şi editorii experimentaţi o folosesc cu prudenţă. Rezultatul : „Domniţa Voichiţa", piesa de rezistenţă a volumului, nu poate fi citită, este sfîrtecată, martelată pur şi simplu, două treimi din text apărînd la suprafaţă iar o treime rămînînd îngropată în note după ce locul din care a fost smuls fiecare fragment s-a bandajat cu grijă, s-a finisat, iar îmbinările s-au nivelat. Motivul editorului este că autorul a barat unele pasaje ; un criteriu pur formal (şi neexplicat cum trebuie : ce diferenţă face Stancu Ilin între „şters", „renunţat", „abandonat", etc., ?) sacrifică fără scrupule conţinutul, unitatea naraţiunii. Într-un loc află de rana lui Radu vodă, dar nu ştii că i-a făcut-o Ştefan cel Mare (pentru că episodul lipseşte) ; în altă parte află că Voichiţa este în temniţă la Suceava, dar nu ştii cum a ajuns acolo (lipseşte episodul), etc., etc. Să mai consemnăm faptul că, faţă de ediţia E. Dvoicenco, la Stancu Ilin lipsesc : 1 vers după v. 164 ; 4 versuri după v. 167 ; 6 versuri după v. 230 : în total, 11 versuri din textul de bază (rusesc) cu traducerea lor românească.

Nicolae Georgescu

CAPCANELE PSIHANALIZEI

I

În ultimii cincisprezece ani, Titu Maiorescu a suscitat interesul cercetătorilor în cel mai înalt grad, multe aspecte obscure, deopotrivă ale vieţii şi operei, fiind cît de cît puse în lumină, renunţîndu-se, în foarte mare măsură, la vulgarizările şi răstălmăcirile anterioare — nu neapărat numai din perioada „obsedantului deceniu" — explorîndu-se sistematic, cu răbdare, migală şi pasiune petele albe ale fascinantului tărîm maiorescian. Au apărut cinci volume ale **Jurnalului** şi **Epistolarului** (corespondenţei), editate de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, **Prelegeri de filosofie**, editate de subsemnatul şi Al. Surdu, **Logica**, îngrijită de Al. Surdu, **Scrieri din tinereţe** şi, nu de mult, **Cugetări şi aforisme**, sub îngrijirea lui Simion Ghiţă, precum şi multe studii, unele în volum, dedicate vieţii şi operei lui Maiorescu, semnate de Liviu Rusu, Nicolae Manolescu, George Ivascu, Domnica Filimon, Simion Ghiţă, Eugen Todoran, Pavel Florea, Al. Zub, Ovidiu Cotruş ş.a., contribuţii diverse, unele de înaltă ţinută şi probitate, toate larg comentate la apariţie.

Nici Z. Ornea, autorul cărţii la care ne vom referi (**Viaţa lui Titu Maiorescu**, vol. I, Editura „Cartea Românească", 1986, 493 p.) nu este la prima încercare de a descifra personalitatea lui Maiorescu („o pasiune din tinereţe" — după cum mărturiseşte), scrierile sale despre Junimea trebuind să se oprească, în mod necesar, şi la activitatea întemeietorului şi mentorului acesteia. (Dinamica ipotezelor şi supoziţiilor sale de atunci, despre „fenomenul Maiorescu", n-o mai evocăm. Am intra într-o inutilă polemică, în parte epuizată şi epuizantă).

În acest prim volum, autorul avansează, cronologic, pînă la anul 1887, anticipînd însă şi evenimente de după 1900, spunînd, deci, aproape totul despre viaţa marelui deschizător de drumuri.

Chiar dacă ambiţioasele proiecte — mărturisite în **Preliminariile** cărţii — îi vor afecta răgazul pentru elaborarea celui de-al doilea volum (conditionat, firesc, de următoarele apariţii ale **Jurnalului** şi corespondenţei lui Maiorescu), Z. Ornea poate fi mulţumit : şi-a realizat încă o aspiraţie, a mai abordat încă un capitol al culturii româneşti moderne. Dar el **trebuie** să scrie şi volumul al doilea. Poate, în felul acesta, vor fi revăzute, regîndite şi reformulate unele idei, ipoteze şi supoziţii din primul volum, rod deopotrivă al febricităţii, neinduplecării şi al unui partizanat anacronic.

Pînă atunci ne grăbim să afirmăm că, în întregul ei, cartea este, în limita premiselor ei, o reuşită, ba chiar un eveniment, autorul avînd avantajul de a aborda, pentru prima dată, pe baza unor noi **documente**, cît de cît obiective, publicate în ultimul timp, viaţa şi opera lui Maiorescu.

Propunîndu-şi să surprindă „structura existenţei" lui Maiorescu, cu declarate sugestii din Roland Barthes, Z. Ornea recurge totuşi şi la argumentele psihanalizei.

Şi iată ce rezultă din acest demers. Născut în vremuri zbuciumate, într-o familie al cărei cap — Ioan Maiorescu — n-a reuşit niciodată să-şi găsească echilibrul, cadenţa, copilul Titus Livius Maiorescu a avut, la o vîrstă fragedă, revelaţia unui nume antipatic, a faptului că pata violacee de pe frunte e semn al destinului şi că e urît fizicieşte. Tatăl era „dîrz, aspru, urmărind tenace un tel înalt patriotic" (p. 23). Mai nuanţat spus, avea o „fire neinduplecată" (p. 21), „caracter aspru", o „prea înaltă, poate, concepţie despre valoarea personalităţii sale omnistiente" (sic !), era „mîndru, ursuz, bolnăvicios de timpuriu [...] mereu grav, supărat din te miri ce [...] violent şi temut de copiii lui" (p. 25). Ioan Maiorescu are chiar neplăcuta impresie că fiul său ar fi, la şapte ani, „nesupus, nescultătoriu şi că nu învaţă nimica", gîndindu-se să-l dea la o „meserie de mînă". (Ar fi devenit oare Titu Maiorescu, în acest caz, un genial inventator ? !) Dar, în scurt timp, acesta dovedeşte o mare dragoste de carte, precocitate în toate cele. Să nu uităm că era un copil „însemnat", pata violacee stăruind la împlinirea destinului...

Cum învăţătura bătrînului Freud stabileşte că dinamica fenomenelor psihice îşi află originea în pulsiunile inconştiente, în conflictele şi frustrările infantile, biografului i se pare a fi găsit în **Jurnalul** lui Titu semnele „instrăinării" şi „vrajbei surde" dintre tată şi fiu, semnele sigure ale „incompatibilităţii" lor, ale unei incompatibilităţi „de structură", care „a ajuns uneori la acuităţi ce se învecinau cu ura şi dispreţul" (p. 72—73). E posibil, dar nu revelant. Cum posibilă, dar nu revelantă, e şi această interpretare : „După acest episod dramatic (bejenia familiei Maiorescu, după evenimentele anului 1848 — n.n.), care a traumatizat sufletul copilului, tihna şi liniştea familiei s-au risipit pentru totdeauna. Nimic nu a mai rămas ca înainte. Familia s-a mai aflat, numai în răstimpuri, laolaltă, tatăl a devenit altul, mereu absorbit de înaltele sale misiuni politice revolutionare, nervos, supărat, hăituit de mulţi adversari de tot felul, neavînd răgazul necesar de a-şi vedea de copii şi soţie, bolnav şi pururea îngrijorat. Nu credem că exagerăm de fel dacă apreciem că mefienţa, uneori chiar ostilitatea lui Titu Maiorescu, tînărul şi apoi cel matur, faţă de mişcările politice de stradă, faţă de revoluţie şi, în spetă, faţă de revoluţia de la 1848, distanţa, bine supravegheată, faţă de lupta oamenilor politici ardeleni şi chiar, finalmente, acuzata sa potrivnicie, cînd a devenit marele critic şi ideolog, faţă de unii dintre foştii prieteni politici ai tatălui său (Bărnuţiu, Cipariu, Laurian, Suciu, Fl. Aaron etc.) aici îşi află, probabil, o explicaţie. Poate chiar neînţelegerea (să o numim, deocamdată, astfel !) cu tatăl său îşi află sorgintea în simburele acestei traume a vîrstei infantile. Etapă care, sustin aproape în unanimitate psihologii cu autoritate, îşi imprimă, puternică, pecetea asupra evoluţiei structurii interioare. Şi nu avem oare dreptul să spunem că atasarea lui Maiorescu, încă de la vîrsta de 30—31 de ani, de orientarea politică de tip conservator se datorează, în parte dacă nu în mare măsură, aceleiasi tragice experiente infantile care s-a păstrat, cu atîta acuitate, în sedimentele deloc transparente ale memoriei afective ?" (p. 28—29).

Deci, vrajbă, ură, frustrări. Acestea se traduc, în învăţătura lui Freud, prin complexe de inferioritate. (De fapt, termenul e introdus în psihanaliză de către C. G. Jung, dar Z. Ornea nu evocă decît numele întemeietorului disciplinei.)

Dar — ipoteză cu totul neaşteptată, de o originalitate involuntară fără cusur — Maiorescu ar cumula şi o sumă de **complexe de superioritate**. Acestea sînt iniţial doar „aere de superioritate" (p. 67), dar, apoi, se manifestă din plin, ca atare : „Complexul de superioritate, răzbunător şi agresiv, cuprinsese în aria lui sufletească şi pe tatăl său care, altădată, în copilărie, îl umilise prin omniprezenţa (sic !) superiorităţii intelectuale" (p. 69—70). Complexul de superioritate devine chiar „axă principală a comportamentului său" (p. 115) ca, în cele din urmă, să „muste fără milă, adînc şi singeros" (p. 142). După acest diagnostic, aprecierea că „era arogant din cale-afară şi mîndru de valoarea lui" (p. 143) vine ca o concesie, ca şi bănuiala că Maiorescu ar fi avut un caracter infect (p. 174).

Este, precum se vede, un portret prin care Z. Ornea redescoperă „contradicţia lui Maiorescu", formulată în alţi termeni la apariţia **Insemnărilor zilnice** de D. Gherea, Pompiliu Constantinescu şi alţii, dîndu-i dimensiuni şi semnificaţii „monstruoase", îmbogăţind totodată, fără să vrea, e drept, şi eşafodajul teoretic al psihanalizei cu o contradicţie în termeni.

Grigore Traian Pop

CREAŢIA SADOVENIANĂ ŞI RECEPTAREA EI CRITICĂ

Muzeul Literaturii Române — unde se află întreg patrimoniul creaţiei lui Mihail Sadoveanu — a organizat simpozionul : „Creaţia sadoveniană şi receptarea ei critică".

A prezidat acad. Şerban Cioculescu.

Au vorbit : Dumitru Almaş, Fănuş Băileşteanu, Marin Mincu, Cornel Simionescu, Mircea Tomuş.

Cu acest prilej s-a deschis şi o miniexpoziţie omagială cu manuscrise şi documente sadoveniene.

POST RESTANT

deși mai sînt mulți cîntăreți care n-au ieșit din toamnă și încă își mai pling iubitele care au plecat în țările calde, totuși va veni, dacă n-a și venit, Ea. Albă ca Zăpada. Albă și rece ca pielea unui șarpe ieșit la drumul mare. De aceea poate puțini dintre prietenii noștri se încumetă să scrie despre iarnă, și asta numai vara, cînd plesnesc de căldură. Astfel, într-o ierarhie ad-hoc a preferințelor, dacă primăvara și toamna sînt egal simpatizate în proză și poezie, vara îngăduită cu umor, iarna, în afara sărbătorilor, este decorul clasic al tuturor tragediilor, de la cele în care te aleargă lupii, pînă la cele în care îi alergi tu pe ei. Cel puțin așa reiese din cele ce citim, iar dacă ar fi după noi, am programa toate întîlnirile primăvara și toate despărțirile iarna. Doar un an trebuie început bine. Închipuiți-vă, deci, că personajul Cutare sau Cutare se desparte de alt Cutare sau altă Cutare în decembrie; în ianuarie și în februarie își mai trage și El sau Ea sufletul ; iar în martie... Ah, în martie le va fi foarte ușor, deoarece, cum se știe, încep să înflorească toate, deci n-ai decît să culegi metaforele și să le trimiți unei reviste literare. Poate, te gîndești, cine știe, prin revistă acestea ajung la El sau Ea, capătă mai mult credit, mai multă autoritate. Cam din iunie începe și vara, un bun prilej de a merge la munte și la mare pentru a ne împărtăși nouă impresiile pe mai multe pagini. Soarele arde pe malul mării, ard și inimile noastre (sau ne ardem chiar degetele) și încep să devenim triști. Pentru că... vine toamna, anotimpul agoniei sentimentelor, cînd frunzele cad odată cu picăturile de ploaie, iar cei așteptați nu mai vin, fără vreun motiv anume, ci doar așa, cum e obiceiul toamna, cînd, dacă nu plouă, ne scăldăm în mierea luminii de septembrie. Pregătirile fiind toate făcute, iată că vine și iarna, cînd se petrec despărțirile, înainte și după sărbători, conform vechiului refren al claunului care este nefericit în mijlocul fericirii generale. Vedeți dumneavoastră, toată lumea rîde, cîntă și dansează iar el sau ea nu, deși zîmbesc, uneori chiar rîd. Ei suferă. Nu sîntem împotriva „literaturii anotimpurilor", ci doar pentru cea a „timpurilor". Nu ne plac melodramele, dar nici nu le negăm existența. Dacă admitem că apa pe care o bem are în ea hidrogen și oxigen, de ce să nu admitem că viața are și ea dramă și melodramă? Iar uneori se suferă mai mult într-o melodramă decît într-o dramă. Depinde însă cine și de ce se suferă. Este chiar preferabil să se sufere mai puțin și să se scrie mai bine. Atunci nu vom mai ține seama de cînd și de la cine vin prozele, ci ne vom grăbi să le citim, să avem și noi de la cine învăța, dacă tot căutăm — spun unii — să-i învățăm numai pe alții.

BRILLAGO NELU, Brăila. „Deși am trei cărți în manuscris, nu am publicat nimic. De ce ? Pentru că vreau să fiu o stîncă și nicidecum un val. Prefer să lustruiesc frunzele pînă curge ideea ca un fluid (n.n. ca o apă nu era mai bine ?), decît să ajung scriitor cu cărțile «adormite» în librării". Nu-i nici o primejdie, deși nu sînteți, cum susțineți cu atîta modestie, „un începător în ale scrisului (poate în ale publicatului) și nici nu sînt un copil care vrea să-și vadă numele în ziar". Cu ceva totuși ne-ați impresionat : „Cu ceea ce am scris, părerea mea este că putem reedita isprava lui Mihail Sadoveanu de la începutul secolului. Sînteți dispus să-ncercăm ?" De ce nu, dar cred că Ion Creangă vă este mai apropiat, chiar prea apropiat : „Cînd începusem să mă apăr singur de muște și să simt pămîntul sub tălpi, parcă toată lumea era a mea ! Gîndul îmi zbura numai la joacă ! Și se ajunsese (? !) în cătun o droaie de copii (.) că hărmălaia nu înceta de dimineață și pînă seara tîrziu în ncapte...". Reveniți cînd ajungeți la Sadoveanu.

PAUL SÎRBU, Letea, Tulcea. „Cîrtița" este neîndoielnic mai bună decît povestirea precedentă, mai ales în partea a doua, legată de eresurile locale. În prima parte, adevărată desigur, păcătuiți printr-un accent naturalist impropriu subiectului, atît de dificil. Vă așteptăm, în continuare, cu nădejde.

SORIN VIDAN, Tr. Severin. „Speriată (.) femeia se lipi de peretele umed stringînd la piept geamantanul. „Ce cauți aici, de ce nu ai plecat cu **ceilalți ?**" (s.n.) Sau : „...civilii **sau** (s.n.) evacuat de ieri, aici peste o zi sau alta v-a (s.n.) fi război" Sau :... „nu ii era frică de singurătate și întuneric. Teamă da..." Sau :... „— Panaite, ce faci (.) de ce nu răspunzi, te caut de un ceas, a zis generalul". Deci, înainte de toate, împăcați-vă cu gramatica. Pe urmă cu limba română (frică sau teamă ?). Și, dacă se poate, și cu generalii care-și caută soldații. După ce faceți toate acestea, apucați-vă de literatură. Nouă nu ne este frică de ce ne veți mai trimite. Teamă da.

MARIAN ȘOIMARU, București. Motto-ul este într-adevăr frumos. Scrisul însă e oribil și dacă nu aveți mașină de scris poate aveți un prieten care să vă copieze citet prozele. Noi am încercat, am apelat chiar la grafolog, să vă citim, dar, credeți-ne, nu vrem să orbim, fie și pentru o canoneră. Citeva fraze descifrate ne-au alungat însă și teama aceasta : „Timpit, ești total timpit, mi-a șoptit ea și brusc am lovit-o cu palma peste gură. Îi strivisem buzele și sîngele îi pătase bărbia".

Iulian Neacșu

Erată

În ultimul **Post restant**, în loc de Adriana Cristescu a apărut Adrian Cristescu. Ceea ce, în afara scuzelor noastre, nu schimbă cu nimic conținutul răspunsului.

REVISTA REVISTELOR

Revue Roumaine 9/1986

Recent apărutul număr 9/1986 al lunarului de cultură și civilizație REVUE ROUMAINE (revista are, de asemenea, versiuni în engleză, germană și rusă) are ca punct de plecare semicentenarul Muzeului Satului din București. În deschiderea sumarului — frumosul eseu al lui Paul Anghel **Satul din inima unei capitale**, urmat de articole pertinente aparținînd lui Paul Petrescu („După cincizeci de ani"), Ion Vlăduțiu („O emblemă a culturii populare românești"), Jana Negoiță, directoarea prestigiosului așezămînt de cultură („Arcade peste timp"), Răzvan Theodorescu („Un spațiu deschis artei contemporane"), prof. dr. arh. Gheorghe Curinschi-Vorona („Evoluția arhitecturii populare" — un extras din tratatul „Istoria arhitecturii în România"), conf. dr. arh. Mihai Caffé („Circulația modelelor de arhitectură între sat și oraș"). Sub titlul „Păstrătorii de tezaure", o anchetă a redacției grupează mărturii despre activitatea mai multor muzee în aer liber de pe tot cuprinsul țării (Muzeul etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca, Muzeul tehnicii populare — Sibiu, Muzeul arhitecturii populare din Curtișoara — Gorj, Rezervația de arhitectură populară bănățeană de la Pădurea Veche — Timișoara, Secția etnografică a Muzeului din Baia Mare, Muzeul viticulturii și pomiculturii din cadrul Complexului muzeal Golești, Secția în aer liber a Muzeului din Miercurea Ciuc, Muzeul Bran — secția etnografică). Secțiunea de proză a lunarului prezintă un autor tînăr — pe Eugen Mihăescu, cu fragmente din romanul „Țăranii de platină" (Premiul C.C. al U.T.C. în 1984). Semnalăm, de asemenea, la rubrica „Dialog-contacte", studiul „Drumurile Mioriței", de George Muntean, ale celebrei balade ; o mențiune specială se cuvine ediției engleze pentru publicarea celei mai recente echivalări anglo-saxone a „Mioriței", întreprinsă de doi oameni de cultură americani : Ernest H. Latham jr. (care semnează în revistă și o confesiune de traducător) și Kiki S. Munshi. Frumoasele reproduceri color din cuprinsul acestui reușit număr se datoresc lui Adrian Popescu și Dinu Lazăr.

„Luceafărul" în dialog

Recent, la Casa Scriitorilor din București, a avut loc o întîlnire între o delegație de scriitori chinezi și reprezentanți ai revistei „Luceafărul", Au participat prozatorul Yang Yi Yan, vicepreședinte al Asociației scriitorilor din Si Ciuan, prozatorul Chen Chong, de la Asociația Literaturii și Artei din Hebei, poeta Jing Yi, poetul Nicolae Dan Fruntelată, redactor șef al revistei „Luceafărul", și criticul literar Artur Silvestri, redactor al revistei. Dialogul a constat dintr-un amănunțit schimb de opinii asupra experienței cîștigate de cele două literaturi, asupra judecăților de situare a literaturilor în contextul fenomenului literar universal și a fost apreciat ca o fructuoasă informare reciprocă asupra problemelor care preocupă literatura tînără din cele două țări. De asemenea, scriitorii chinezi au apreciat în mod deosebit orientările de natură ideologică, doctrina literară și inițiativele revistei „Luceafărul" în domeniul teoretic, considerînd că noțiuni cum ar fi acelea de „protocronism", „nouă geografie literară", „substrat cultural", prezintă interes și pentru dezbaterile de idei ale altor spații culturale.

Victorie a rațiunii

Urmare din pag. 1

ranoici, ci omul țării, cel ce-i hrănește și devine primul carne de tun.

Cînd se manifestă o brută pe stradă ne îngrozim, cînd auzim de un jaf la drumul mare și un viol în noapte cerem legii să înalțe în streang fiara, dar cînd este ucis un oraș și zeci de mii de victime nu au sicrie și nici rude să-i îngroape apar teoreticienii strategiei militare, a falsei glorii.

Cînd foamea își arogă dreptul de a elimina din viață peste douăzeci de milioane anual, cum poate fi pus în discuție războiul și nu găsirea hranei ? În tribunalul istoriei sînt judecate războaiele, în tribunalul conștiinței popoarelor și încă nu cunosc om al gîndului ales să fi elogiat rezbelul. Nobil zice cronicarul Miron Costin : „Că-i mai bună denpreună viața cea frățească / Decît rica, care strică oaste vitejească".

Pacea rămîne pentru totdeauna virtutea și rațiunea civilizației, diavolescul chip al întunericului — războiul. De aceea a reduce cu 5 la sută armamentele, cheltuielile militare este un demers nobil al Președintelui țării, sumele respective transferîndu-se în cultura neamului, în învățămînt și sănătate. Este o propunere echivalentă cu un poem desăvîrșit, semnat de întreaga națiune, un poem adresat luciditătii popoarelor lumii. Am votat cu mintea și inima acest gest sub blazonul victoriei rațiunii.

Primii pași după Unire

Urmare din pag. 1

în continuare, la Cluj, pînă la 10.IV.1920. El a luat ființă pe baza punctului al IX-lea al Rezoluției de la Alba Iulia care prevedea să se instituie un Mare Sfat Național Român care să „reprezinte națiunea română" și să ia „toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunii". Acest for, compus din 250 de membri, a desemnat din rîndurile sale un comitet executiv permanent avînd 15 membri, care se numeau, simplu, șefi de „resort" și nu miniștri, după cum organismul din care făceau parte nu se numea guvern, ci „consiliu". Precauțiune luată, evident, spre a stăvili orice răstălmăcire cu privire la presupuse intenții autonomiste. De altfel, membrii de seamă ai Consiliului au declarat în repetate rînduri, în presă și parlament, că Unirea a fost declarată „necondiționat", că nu înțelegeau să-și rezerve „drepturi speciale provinciale" și că România întregită trebuie să aibă aceleași corpuri legiuitoare, același guvern și instituții publice.

Prima măsură importantă a C.D. a fost de a trimite o delegație condusă de Vasile Goldiș la București pentru a înmîna factorilor constituționali Rezoluția Unirii. Sînt de neuitat cuvintele președintelui Consiliului de Miniștri, Ion C. Brătianu, rostite atunci : „Vă așteptăm de o mie de ani și ați venit ca să nu ne mai despărțim niciodată". Au urmat consultări, iar guvernul român a emis două decrete-legi : unul, de „recunoaștere a Unirii" pe baza principiului de autodeterminare și, celălalt, cu privire la administrarea Transilvaniei „pînă la definitiva organizare a României întregite". Activitatea Consiliului urma să se desfășoare deci în strînsă legătură și dependență față de guvernul țării care era factor de conducere și decizie în problemele fundamentale : externe, armată, circulația financiară etc., iar C.D. reprezentat în guvern prin miniștri fără portofoliu și secretari generali „era investit cu atribuții legislative și executive pentru domeniile ce nu trecuseră încă sub autoritatea guvernului".

Măsurile de reorganizare administrativă și economică întreprinse de Consiliu s-au izbit de dispozițiile Convenției militare de la Belgrad încheiată între generalul francez Franchet d'Esperay și guvrenul ungar (drept completare la armistițiul cu monarhia dualistă din 3 noiembrie 1918). Convenție care stabilea o linie demarcațională între trupele maghiare și cele aliate, precizînd, totodată, că în anumite zone „administrația civilă va rămîne în mîinile guvernului actual" (adică ale guvernului condus de contele Károlyi, n.n.). Cît de întinse erau aceste zone și care erau implicațiile lor ?

În Transilvania, linia de demarcație pînă la care trebuiau să se retragă trupele maghiare era stabilită prin acest armistițiu pe cursul Mureșului, pînă la confluența sa cu Tisa, lăsînd astfel sub administrația Ungariei o parte însemnată din partea de vest a țării. România, ocupată încă în parte de trupele germane în retragere, nu a fost invitată să participe la discuțiile de la Belgrad și nici la încheierea armistițiului. Stabilirea liniei de demarcație a devenit în mod inerent o sursă de tensiune și conflict, deoarece ea a alimentat speranțele acelor forțe retrograde din Ungaria, care, și în condițiile revoluției burghezo-democratice din această țară, iar apoi a celei socialiste, s-au cramponat de menținerea unei părți cît mai mari din teritoriile încorporate în trecut de Ungaria". (M. Musat, I. Ardeleanu, **De la statul geto-dac la statul român unitar**, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 644). Or, această Convenție de la Belgrad era în contradicție cu principiul autodeterminării în numele căruia se luase hotărîrea Unirii cu România și împiedica instalarea deplină a administrației românești în comitatele rămase dincolo de linia demarcațională. Mai mult, elemente din vechea armată și administrație dualistă au purces la dezarmarea gărzilor românești și cele, săvîrșind alte numeroase abuzuri. De aici repetate proteste ale Consiliului, înaintate aliaților, autorităților militare franceze și Conferinței de pace de la Paris. Așa se explică faptul că instituirea administrației românești nu s-a făcut concomitent în toate județele, ci treptat, în funcție de situarea lor față de linia demarcațională amintită. Dacă pregătirea Unirii a cerut sacrificii și curaj, desăvîrșirea ei, în lunile ce au urmat, a necesitat nu numai discernămînt, ci și noi jertfe. Pentru a aprecia în mod obiectiv realizările și nerealizările Consiliului trebuie să se țină seama atît de contextul militar-politic generat de Convenția de la Belgrad, cît și de rănile deschise de război, de legile, instituțiile, pe scurt, de particularitățile sedimentate în decursul unei îndelungate separări politice față de celelalte provincii românești.

Vom remarca aici cîteva dificultăți și realizări, pe compartimente. Uniformizarea legislativă era frînată, pe lîngă dificultățile generate de zona demarcațională, și de alți factori, ca : legislația neomogenă din imperiul austro-ungar, conform căreia în anumite județe litigiile se judecau după codul civil maghiar iar altele după cel austriac ; lipsa unor magistrați români, refuzul unor magistrați ai fostului imperiu de a presta jurămîntul față de statul român etc. Justiția a fost readusă în stare de funcționare prin chemarea unor juriști din țară și prin încadrarea a 264 de avocați transilvăneni, astfel că, în noiembrie 1919, Transilvania, Crișana, Maramureșul și Banatul participau la primele alegeri din România întregită pe baza unei legi electorale unice.

Resorturile de Industrie și Ocrotiri sociale au fost conduse pînă în august 1919 de socialiști. Pentru ca economia răvășită de război să funcționeze din nou s-au luat măsuri de aprovizionare cu materii prime, utilaje și măsuri de reorganizare a transporturilor în strînsă legătură cu Consiliul Economic Superior din București. Printre problemele urgente se înscriau : controlul societăților cu capital fost inamic, protejarea avuțiilor miniere periclitate de înstrăinare și încurajarea industriei naționale. Un decret al Consiliului a adus — la propunerea socialiștilor — și primele îmbunătățiri în domeniul legislației muncitorești, statuîndu-se ziua de muncă de 8 ore și înființarea unei Case Centrale de Asigurări Sociale. Resortul de Agricultură a trecut deindată la elaborarea unui proiect de reformă agrară în conformitate cu Rezoluția de la Alba Iulia. S-au întocmit chestionare și statistici judicioase. Proiectul de reformă agrară care recomanda exproprieri totale și partiale a fost înaintat Marelui Sfat Național spre dezbatere și guvernului țării spre promulgare. Principiul de la care se pleca era „nivelarea socială" — pămîntul să fie atribuit acelor ce îl muncesc. Comentînd proiectul, Ionescu-Sisești sublinia că măsurile sînt „multiple și radicale", dar prezintă numeroase excepții, lăsînd o largă marjă de aplicabilitate legiuitorului. În multe cazuri țăranii n-au așteptat terminarea dezbaterilor ocupînd și împărțind moșiile și pădurile grofilor. Deosebit de complicată a fost chestiunea finanțelor, deoarece, după 1 Decembrie 1918, pe teritoriul României circulau două tipuri de leu, două categorii de ruble, plus coroana austro-ungară. La această diversitate de semne a valorii în circulație se adăugau dificultățile cauzate de linia de demarcație, care permitea introducerea de coroane nestampilate, emise în străinătate, pe teritoriul administrat de Consiliu și favoriza contrabanda. Prejudiciile aduse visteriei au fost enorme în condițiile în care în Transilvania nu se puteau percepe impozite iar C. D. solicita împrumuturi de la băncile locale și mai ales de la Banca Națională.

Notabile sînt mutațiile survenite în acele zile și în domeniul învățămîntului și culturii. Statisticile arată că : o școală primară revenea la 1 233 români, 1 liceu la 590 019 (în total existau atunci 4 licee românești în Transilvania), o școală de comert la 2.969.316 iar un institut de învățători la 368.762 locuitori români. Resortul respectiv a trebuit să facă față unei atari situații, să adapteze procesul de învățămînt din mers, depistînd și improvizînd noi localuri, instituind cursuri pregătitoare pentru învățători și profesori. Memorialiștii acestei perioade, S. Puscariu și O. Ghibu, consemnează eroismul și dăruirea unor personalități și a unor necunoscuți care „au lucrat" atunci pentru cauza învățămîntului românesc. La 1 octombrie 1919 se deschidea la Cluj prima universitate românească din Transilvania cu 4 facultăți. Pentru a întări rîndurile corpului didactic au venit la Cluj profesori de mare autoritate ca S. Pușcariu (rector), V. Babeș, E. Racoviță, V. Pârvan, C. Levaditti, Al. Borza, Iuliu Hațieganu. Tot în aceeași perioadă s-au pus bazele Academiei de Agricultură din Cluj, Teatrului Național și Operei Române, Muzeului Limbii Române etc.

Probleme similare au existat și în alte compartimente : transporturi, comunicații, sănătate, comerț etc. Conceput ca un organ de tranziție, pentru a pregăti calea spre unificarea administrativă și economică, Consiliul s-a bucurat la început de încrederea și colaborarea tuturor forțelor politice și categoriilor sociale din Transilvania. După întrunirea parlamentului și mutarea C.D. la Cluj s-au ridicat voci chiar din sînul Consiliului care îi considerau încheiată misiunea. În consecință, în ședința din 4 februarie 1920 Consiliul decide întocmirea unui proiect de lege pentru desființarea sa, întrucît C.D. „și-a împlinit menirea", iar St. Cicio Pop supune proiectul Consiliului de Miniștri. Datorită schimbării de guvern și alegerilor ce urmau, discutarea proiectului de lege s-a aminat. El a fost desființat prin Decretul-lege nr. 1462 din 4 aprilie și a încetat să funcționeze la 10 aprilie 1920, instituindu-se la Cluj o Comisie Regională care să-i preia lucrările și să pregătească în continuare unificarea. Cît de complexe erau problemele cărora a trebuit să le facă față C.D. o dovedește afirmația lui Gh. Iancu : „unificarea administrativă a durat mai mulți ani și s-a încheiat abia în 1925".

Punînd la contribuție materiale de arhivă, din presă și studii de specialitate (istorie, drept, finanțe, industrie, ocrotiri sociale, sănătate, învățămînt și cultură etc.) Gh. Iancu își introduce cititorii cu discernămînt critic în toate sectoarele vieții din perioada investigată, comparînd rezultatele cu greutățile enorme ce reclamau o soluționare imediată. Poporul român, cu rănile războiului nevindecate încă, a făcut atunci — sub privirile atente ale Conferinței de pace — dovada unor noi valențe : cele organizatorice, constructive. Era o completare a Unirii, o cimentare a ei prin abnegație și eroism cotidian.

MIRACOLUL CULORII

Urmare din pag. 1

realului, singura care va putea fi înțeleasă în viitorime, psihologia contemporanilor săi, artistul a fost și rămîne un martor al timpului, un artist cetățean, indiferent dacă este receptat sau nu ca atare, dar conștient că mărturia sa va supraviețui efemerului. De unde și forța teribilă a pensulei sale.

Preț de decenii bune, pictorul Corneliu Baba a fost și profesor, și dimensiunea aceasta, desigur, nu se poate ignora atunci cînd îi apreciem personalitatea. El însuși un evadat de sub influența lui Nicolae Tonitza și a altor artiști care i-ar fi putut servi drept model, a știut să trezească în majoritatea elevilor săi mentalitatea de evadat și de om liber. Putem vorbi despre o școală Corneliu Baba doar într-o accepție spirituală, și nu într-una formală, de servilism față de un exemplu tiran. Artistul a înțeles totdeauna pictura ca artă a exercițiului libertății și harul său pedagogic în această direcție s-a exprimat. Cu urmări dintre cele mai spectaculoase.

În consecință, dacă tragem linie și adunăm, o definiție a fenomenului Baba, prin prisma raporturilor lui cu ziua de astăzi și cu ziua de mîine, se poate formula și așa: contemporanul nostru, martorul nostru, heraldul nostru. Cu alte cuvinte, în ceea ce ne privește, cînd ne considerăm o umanitate și un pachet de simțiri și de idealuri, pictura lui Baba reprezintă una din șansele de a se ști cite ceva despre noi și în viitor.

ROMANIȚA RUSU

● *Dinspre Nuntă către Cuvînt, intrarea în natură poate fi semnul ieșirii către cele spirituale.*

Anevoiosul drum ce trebuie bătut fi-va în puterile dumneavoastră, Romanița Rusu, fiica unor filologi adevărați, iar voi studentă în Arhitectură, il veți descoperi singură în lupta cea dreaptă cu rocile dure ce ne biruie pe toți pînă la urmă, ale Logosului devenit istorie!

Vă doresc bucuria iubirii curate față de cele nepieritoare întru izbîndă!

Ioan Alexandru

Nunta

Carul mare și-a aplecat oiștea
și a răsturnat în pahare
o căruță de stele.
Drumul Robilor începe aici, aproape,
la două degete de pleoape
și se pierde, molcom și fără oprelișți,
din nuntă-n nuntă pînă mai departe...
Înainte de-a intra în horă
mireasa și-a desprins din creștet vălul
și azvîrlindu-l pe dealuri,
a-ndulcit cu un zîmbet de fată
ceturile vineții agățate de coamă.

Așternută la picioare,
Fericirea e roșie,
cioplită dintr-o singură culoare.

Căutări

La primul pas — am ridicat o turlă
în care am zidit din stînci necioplite
Mirarea că sînt...
Minunea că Este!

La al doilea pas — am ridicat o turlă
în care am descătușat din cuburile copilăriei
Bucuria că sînt,
Întîmplarea că sînteți...

La al treilea pas — am ridicat o turlă
în care am tăinuit din cărămidă arsă
Nesiguranța că sînt...
Întrebarea că ești?...

★

Din trei în trei
mă-ntorc la turla cea dintîi
și-adaug la zidire
altă Turlă.

Elemente

Aripa fluturelui — plasa pescarului
zădărnicită în așteptare —
ochiurile goale n-au știut să prindă
polenul ne-mplinit în miez de floare.

Petala nufărului — ochi de fecioară
din propriul plins se adapă —
disperarea își macină amarnic avînturile
rupte între dorul de vînt sau de apă.

Ovalul șarpelui — lianele verii
căzute la pămînt fără vlagă —
și oare ce ar ști să domolească
înlănțuirea vrejurilor ce nu se mai dezleagă?

Clepsidra

Brațul tău — gîtuirea clepsidrei
în care cad pe rînd cuvintele —
păsări cu aripile frînte
și ochii sticloși de atîta uimire.

Bobul de nisip — picătura de apă
agățîndu-se de buza ta
spre a nu cădea prea curînd
în geamăna-ntristare a palmelor mele.

Tu și eu — clepsidra peștișorilor de argint
zbătîndu-se în clipa fără scăpare...

Și brațul tău care nu mai este,
și cuvintele care se așează metalic la locul lor,
în pîntecul amăgitor al clepsidrei
care caută, și caută rostul...

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXIV)

Marele Han se întorcea pe jos dintr-o scurtă plimbare făcută pe cîmpia Nesef, loc verde și răcoros al înfloritoatoarei Persii. Venea pe jos urmat la scurtă distanță de înțeleptul kitai înfășurat în kimonoul său de mătase. Nu vorbiseră aproape nimic toată ziua și hanul era trist și visător și se uita tot mai des spre cerul albastru sau poate dincolo de marginile lui întrebînd de cîteva ori, fără să aștepte vreun răspuns, în ce direcție ar veni zidurile capitalei sale.

Fusese să vadă isprava unui meșter musulman, prizonier de război, care se lăudase că e capabil să zămislească elefanți de luptă tot atît de puternici ca și cei vii și adevărați din armata șahului Mahomed.

Pe un schelet subțire de lemn așezase piei de cal cusute între ele, în prelungirea capului fabricase o trompă răsucită, iar din trestii subțiri izbutise să construiască doi colți albi străjuind ca fildeșul. De departe monstrul părea un elefant adevărat. Se balansa greoi, mișcat de patru soldați viriți sub scheletul de lemn. Îl privi cîteva clipe nedumerit și deodată îi veni un gînd răzleț și porunci unui pîlc de călăreți din apropiere să se îndrepte spre uriașul pachiderm. Ostașii dădură pinteni cailor pornind în galop dar Marele Han îi opri ordonîndu-le să-l ocolească și să încerce să meargă călare alături de jucăria mișcătoare.

N-a fost însă chip să-și mențină caii aliniați în stînga și-n dreapta uriașei jucării. Nefiind obișnuiți cu asemenea arătări, sălbaticii cai de stepă săreau în două picioare și dădeau semne de spaimă și nervozitate. Ideea meșterului musulman i se părea o prostie vrednică de luat în seamă în alte împrejurări.

De altfel era plictisit de tot acest război singeros și obositor, plictisit dar mai ales îngrijorat de starea morală a imensei sale armate care suporta tot mai greu clima neobișnuită și pe care o măcina dorul de platourile înalte ale stepei Mongole.

Ajunse în fața cortului imperial, la intrarea căruia stăteau prioniți în țărușii de aur armăsarii săi preferați. Intră urmat de devotatul său sfetnic și scrib și se așeză mohorît pe tronul bătut în pietre scumpe.

Ceru să i se aducă de mîncare și porunci să fie căutați cei doi generali devotați și neîndurători, Djebe și vicleanul Subotai.

Intrară cîțiva slujitori și-i așezară în față o măsuță cu picioare scurte încărcată cu felurite bunătăți. De cînd se afla în această campanie consuma mult mai multe fructe și mai puțin alcool și, în afară de moleșala provocată de căldură, vechile răni nu-l mai dureau și nici ochii nu-i mai lăcrimau iritați de nisipul pustiurilor.

Făcu un semn scurt și aceiași slujitori tîrîră în cort o cușcă cu gratii de fier în care stătea închisă mama șahului Mahomed, dușmanul său de moarte.

Vroia ca ea să asiste la ordinele ce avea să le transmită celor doi generali și să înțeleagă ura și neîndurarea lui.

Arătă cu degetul spre femeia dintre gratii și-l întrebă pe deșiratul kitai dacă animalul acela seamănă cumva cu o fostă împărăteasă.

Bine dispus, sau poate vrînd să-l încerce doar, învățatul îi răspunse cu o frază surprinzătoare : „depinde cine gîndește ; cel dinăuntru sau cel din afară".

Zîmbi șiret și-i întinse bătrînei împărătese o bucată de os pe care mai rămăseseră cîteva resturi de carne. Pe sfetnic îl dărui cu o portocală.

Intrară cei doi generali și căzură în genunchi așteptînd.

Marele Han ținea în mînă cupa de argint din care sorbea la intervale scurte, măsurîndu-i în tăcere. După o vreme îi întrebă :

— Unde poate fi acum Mahomed, fiul acestei cățele ?

— Nu știm, răspunse mai virstnicul Subotai, am auzit că și-a părăsit armata și-a plecat spre mare.

— Să mi-l aduceți aici la picioare viu sau mort. Nu aveți ce căuta fără el în fața mea.

Cei doi generali se priviră tăcuți și unul dintre ei întrebă subliniind zelul lor :

— Să-l urmărim pînă la capătul pămîntului ?

— Pînă la capăt, și mai departe, răspunse Marele Han zdrobind între dinți un os de berbec.

— Și dacă se face pasăre, se alintă șiret Subotai, ce facem ?

— Vă faceți șoimi și-l aduceți !

Încercații conducători înțeleseră că nu vor avea liniște pînă nu vor duce la îndeplinire această misiune. Nu le convenea să părăsească cîmpul de jaf și bătaie și să plece pe urmele șahului ca niște simpli călăi.

Nu le convenea nici faptul că vor trebui să-l caute împreună. Vechea lor rivalitate se trezise. Șiretul Subotai îndrăzni să mai adauge :

— Aș putea să merg și singur după acest netrebnic...

— Am zis : amîndoi !

Marele Han își trase pleoapele peste ochii încercănați și ridică mîna dreaptă cerînd să fie lăsat singur.

Deșiratul kitai își decojea preocupat portocala dăruită de stăpîn și, după ce cei doi dispărură din cort, zise zîmbind aluziv :

— Să nu uiți, slăvite, că ai lîngă inima ta un dușman mult mai puternic și mai neîmblînzit. Pe fiul lui Mahomed care-și regrupează forțele în cetatea Samarkandului.

Dar slăvitul cagan nu răspunse nici de data aceasta. Stătea incremenit, cu picioarele cruce sub el, cu pleoapele acoperindu-i privirea tăioasă și părea că adormise.

De fapt, se visa pe malurile îndepărtate ale Kerulenului, tînăr și fără griji, umblînd desculț prin iarba înaltă, răcorit de vîntul parfumat al stepei.

Șarpele melancoliei, dorul necurmat după ținuturile natale îl cuprindeau iar, făcîndu-l să se simtă singur și din ce în ce mai bătrîn.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ Zece

I. A trebuit să treacă trei luni de zile, septembrie, octombrie și noiembrie, ca o biată frunză din grădină să străbată spațiul de cîțiva metri dintre creanga sa și pămînt. Cînd s-a desprins de pe creangă seamăna cu Ahile, în timp ce cădea cu încetinitorul sufletului meu, semăna cu broasca țestoasă, cînd a ajuns pe pămînt semăna cu amîndoi — două piepturi legendare într-o singură frunză spărgînd, cu ultimele puteri, linia de sosire a acelei grădini.

II. Biblioteca are două rînduri de ziduri : al arhitectului și al cărților, două ziduri care se reazemă unul de altul.

III. S-a vorbit și se vorbește despre morfologia culturii și despre sintaxa civilizației. Nu s-a scris destul despre rostul buchetului de flori în cultură și în civilizație. A trezit curiozitatea istoricilor, prin singularitatea ei, povestea gîștelor care ar fi salvat Capitoliul. Tăcutele flori sînt mute de milenii, morfologia e grădina iar buchetul este sintaxa lor.

IV. Infernul pune accentul pe conținut iar paradisul pune accentul pe formă.

V. Dă-te la o parte, valule, că vreau să văd marea !

VI. „Silabele și sunetele trec unele după altele ca și cînd s-ar naște și ar muri". Nu pot fi pronunțate două silabe deodată, nici cuvîntul, nici versul nu pot fi pronunțate în unitatea temporală specifică existenței unei intuiții. Poemul conține simultaneitate sau simultaneități, vrea să conțină, se hrănește din această voință și devine spațiul lingvistic în stare să protejeze memoria unei intuiții. După ce am citit un poem avem impresia că l-am putea re-exprima printr-o singură deschidere de gură. Această metasilabă pare să fie, prin coincidența ei ideală cu intuiția conținută, însuși scopul acelui poem.

VII. Distih : „Nu numai sfinții dar și dracii / să stea cuminți în banca lor !"

VIII. Avangardismul cu orice preț primește corecturi permanente din partea istoriei literare. O plasmă stilistică generală, caracteristică unei epoci, se străduiește să se constituie în antiteză cu epoca precedentă dar sinteza ei primește fără încetare afluenții epocilor anterioare. Setos de a înțelege în felul lui propriu istoria, omul contemporan are revelația actualității unui Grigore Alexandrescu, unui Conachi, unui Neculce. Complexitatea sensibilității lui cheamă, neîncetat, istoria expresivității limbii. Voluntară sau involuntară, expresivitatea limbii altor generații participă la felul nostru de a rîde, de a zîmbi, de a fi triști, de a ne naște, de a muri, de a ne îmbogăți ființa.

IX. **Scrisori de pe o planetă vecină.** Și la noi lingviștii sînt preocupați de soarta cuvintelor, de proveniența lor, de aria de răspîndire, de vitalitatea lor filologică etc. La ei, fiecare vorbitor știe precis de cîte ori au fost pronunțate sau scrise cuvintele pe care le utilizează, fiecare cuvînt are numărul lui de ordine, unul poate avea numărul 56 iar altul, 1 650 342. După o frază scrisă sau rostită de cineva, unde sînt cuprinse și cuvintele respective, ele vor avea numerele de ordine 57 și, respectiv, 1 650 343. Atenția individului este distribuită, în mod esential, pe două căi : una pentru ceea ce exprimă, alta pentru cunoașterea perfectă a numerelor de ordine ale vocabularului în așa măsură încît preocuparea secundă ajunge să primeze în orice discuție. Dacă într-un dialog preopinenții nu se înțeleg prea bine ajung să-și reproșeze că nu cunosc cu exactitate aspectul statistic. Cînd, intenționat sau din nebăgare de seamă, se încurcă numerele de ordine, unii se crispează iar alții rîd, de unde se poate deduce că în acest fel ei realizează umorul. „Ce bine se putea comunica în urmă cu cîteva sute de ani cînd cuvintele pe care le folosim aveau numere de ordine mai ușor memorabile !" Este o frază semnificativă din opera unui scriitor de vază al planetei respective. Contaminat, în parte, de psihologia locală nu-i pronunț numele pentru a nu-i spori numărul de ordine. Tresar specialiștii de cîte ori cineva inventează un cuvînt deoarece ei socotesc că prin apariția unui cuvînt nou comunicarea între ființii societății devine și mai complicată. La noi toată lumea vorbește sau scrie fără să-și facă probleme. Acolo, după fiecare frază mai lungă, insul este, pur și simplu, extenuat. Mulți preferă să tacă pentru a se putea odihni. În pauzele dintre fraze vezi pe figura individului urme ale efortului depus ca să țină minte nu atît ce-a zis cît blestematul acela de număr de ordine al fiecărui cuvînt.

X. În perioada proletcultismului, trei direcții importante, antidogmatice, s-au manifestat în poezia românească : una a fost reprezentată de Nicolae Labiș, tinerească, adolescentină, din perspectiva moralei comuniste ; alta, puternică, discretă a continuat, prin Lucian Blaga sau Tudor Arghezi, filonul marii poezii interbelice ; ultima, cu tradiții în poezia română și universală, a fost atentă la lumea „Azilului de noapte" a lui Gorki, o lume marginalizată de furtunile societății dar profund umană, recognoscibilă în poemele lui Dimitrie Stelaru, Teodor Pică, Tudor George, în versurile inedite ale lui Romulus Guga.

George Alboiu

m a p a m o n d

«Un referendum cu impact național și internațional»

„După cum vedeți, poporul României votează pentru pace și noi am vrea ca toți oamenii din lume să voteze pentru pace. Copiii — și sovietici și americani — toate popoarele doresc pacea și așteaptă să se facă un gest în această direcție, în acest an sau în anul viitor, să se renunțe la armele nucleare, să se ajungă la înțelegeri".

Am desprins, mai înainte, doar o parte din numeroasele relatări, transmise — atît în ziua referendumului cît și ulterior — de la București de ziariștii străini. În telegramele agențiilor „Reuter" și „China Nouă", cu care am început, se reproduceau întocmai cuvintele rostite de președintele Nicolae Ceaușescu, care, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, cu prilejul exercitării votului, alături de oameni muncii de la întreprinderea „23 August" din Capitală, a adresat, din nou, un apel principalelor puteri nucleare — U.R.S.S. și S.U.A. — și conducătorilor lor să facă totul pentru ca lumea de azi și de mîine să fie o lume fără arme și războaie.

Este un apel ce încununează această nouă și strălucită inițiativă de pace a șefului statului român, inițiativă care, întrunind consensul entuziast și unanim al întregului nostru popor, a fost receptată și amplu comentată de agenții de presă, de ziare și posturi de radio, practic de pe toate meridianele globului. S-a insistat asupra numeroaselor aspecte și implicații naționale și, deopotrivă, internaționale ale referendumului de la 23 noiembrie, din România.

Pe teleimprimatoarele marilor agenții de presă, ale unor cotidiene de largă circulație, ale posturilor de radio sau de televiziune s-au imprimat detalii ale acestui act politic de covîrșitoare semnificație pe drumul, pe cît de anevoios pe atît de necesar, al realizării dezarmării, în primul rînd al celei nucleare. Se detașează, din toate relatările apărute peste hotare, ideea că poporul nostru, dînd glas vocației sale de pace, a fost prezent în unanimitate la vot — subliniind prin aceasta realismul măsurii pe care el a aprobat-o dar și că este vorba de o inițiativă cu valoare de exemplu.

Astfel, agenția „Associated Press" notează că „românii au aprobat oficial reducerea cu 10 000 de militari a efectivelor forțelor armate și cu 5 la sută a armamentelor și cheltuielilor militare. Peste 17 milioane de cetățeni s-au prezentat la locurile de muncă sau de studiu pentru a-și exprima adeziunea față de inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu". Reamintind că președintele Nicolae Ceaușescu a anunțat, la 9 septembrie a.c., inițiativa de a reduce cheltuielile militare, efectivele și armamentele, „A.P." evidențiază, între altele, că referendumul a fost apreciat de mijloacele de informare în masă drept o nouă expresie a democrației revoluționare muncitorești din România, subliniind atmosfera entuziastă, însuflețitoare în care a avut loc referendumul.

În discursul rostit la 21 noiembrie — continuă „A.P." — președintele României s-a pronunțat, de asemenea, pentru întărirea cooperării dintre țările europene în vederea încetării cursei înarmărilor și a precizat că este necesar să se intensifice eforturile în direcția reducerii armamentelor convenționale cu 25 la sută pînă în anul 1990 și cu 50 la sută pînă la sfîrșitul secolului.

Agenția „China Nouă" arăta că inițiativa reducerii cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale României aparține tovarășului Nicolae Ceaușescu. „Diario de Noticias", cunoscutul ziar portughez, se referă și la cuvîntarea rostită de președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la marea adunare populară din Capitală de la 21 noiembrie, subliniind importanța pe care România o acordă acestei măsuri, faptul că inițiativa a fost prezentată și altor state, invitate să se alăture cu măsuri similare. Se arată că, pe lîngă impactul politic major al unor asemenea măsuri, cheltuielile pentru înarmare economisite astfel pot fi folosite pentru a îmbunătăți calitatea vieții tuturor popoarelor interesate în eliminarea pericolului de război și asigurarea păcii în lumea de azi și de mîine.

Unul dintre ziarele japoneze care au reflectat referendumul din România — „Mainichi Daily News" — a prezentat ideile expuse de președintele țării noastre în cuvîntarea rostită la marea adunare populară din Capitală și principalele cifre privind reducerile efectuate de România în ce privește cheltuielile militare, efectivele forțelor armate și armamentele. Președintele Nicolae Ceaușescu — arată „Mainichi Daily News" — a declarat că „România a luat în mod unilateral inițiativa de a opera reduceri în domeniul militar și a chemat și alte țări să procedeze în același fel".

„Președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat că uriașele sume cheltuite în lume pentru înarmări ar fi mai bine folosite pentru îmbunătățirea calității vieții omenirii". Șeful statului român — continuă cotidianul citat — „a adresat țărilor europene chemarea la o mai strînsă cooperare în scopul opririi cursei înarmărilor, pentru intensificarea eforturilor îndreptate spre reducerea armamentelor convenționale cu 25 la sută pînă în 1990, și cu 50 la sută pînă la sfîrșitul secolului".

Ziarul parizian „L'Humanité" scrie :„Chemindu-i pe români să aprobe hotărîrea de reducere a cheltuielilor militare, guvernul român a dorit să facă din 23 noiembrie ziua unei manifestări populare în favoarea păcii și dezarmării. Pretutindeni, pe străzile Capitalei se aflau afișe și panouri în care se afirma opoziția României față de experiențele nucleare și față de cursa înarmărilor. Duminică dimineața, mai multe mii de persoane au participat la o manifestare desfășurată la întreprinderea „23 August", unde și-a dat votul șeful statului, Nicolae Ceaușescu. Președintele României a făcut o scurtă declarație ziariștilor străini".

Ziare de limbă arabă sau spaniolă, germană sau olandeză au insistat asupra: importanței aprobării populare a acestei măsuri efective de dezarmare, semnificației primei consultări de acest fel desfășurată într-o țară socialistă și întîiul referendum din lume în care o națiune s-a pronunțat direct asupra acestei acțiuni de dezarmare concretă.

Sînt, cele de mai sus, cîteva dintre evidențierile unor ziariști străini — care, fie veniți la București, fie aflați în țările lor — au înțeles și subliniat, în spiritul conștiinței lor profesionale, al adevărului impus de realități — că prin DA-ul unanim rostit la referendum, poporul român și-a exprimat hotărîrea nestrămutată de a contribui activ la înfăptuirea dezarmării și salvgardarea păcii. A păcii benefice lui și tuturor popoarelor lumii.

Petre Nicolae

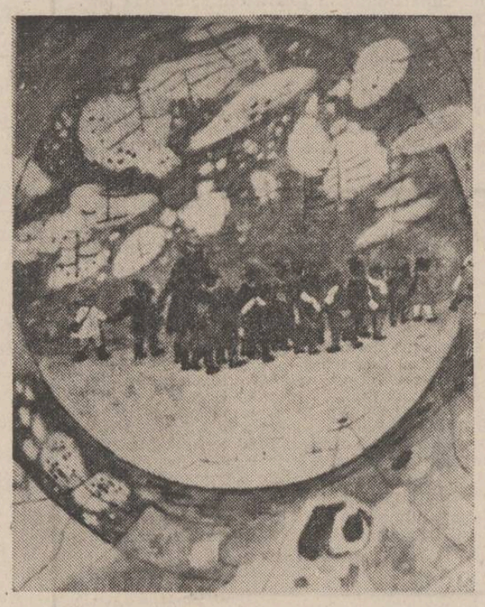

Brăduț Covaliu: „O lume a copiilor"

REVISTA STRĂINĂ

● **„WATERLAND"** (Ținutul apelor), apărut în anul 1983 la editura londoneză Heinemann, este în ordine cronologică cel de al treilea roman al scriitorului englez Graham Swift. Născut în anul 1949, Graham Swift face parte din generația de scriitori britanici intrați în literatură la sfîrșitul anilor '70, începutul anilor '80 din rîndul cărora se remarcă printre alții : Ian McEwan, Cristopher Priest, John Fuller, Rose Tremain, Clive Sinclair, Martin Amis și alții. Critica britanică îl situează pe Graham Swift printre primii douăzeci de romancieri ai acestei țări.

În felul ei, „Waterland" este o saga, istoria a două familii legate între ele prin „ținutul apelor", adică regiunea mlaștinoasă Wash-Fens din sud-estul Angliei. În timp, romanul se întinde pe două secole, ultima întîmplare petrecîndu-se în anul 1981, trecutul cu prezentul alternîndu-se cu măiestrie și logică. Scriitorul prezintă o imagine plastică a regiunii sale natale, în care se petrec întîmplări dramatice care au marcat destinul mai multor generații din cele două familii.

În afara unor pagini remarcabile de rememorări, romanul excelează prin folosirea unor forme moderne de povestire, care îl fac pe cititor să se simtă tot timpul în mijlocul evenimentelor, ca și cînd ar participa la desfășurarea lor. „Waterland" se mai remarcă printr-o risipă de idei de-a dreptul enciclopedică, surprinzătoare pentru vîrsta scriitorului. Acestea se referă la enigmele vieții și ale morții la dragoste, la menirea educației în viața omului și a societății.

N-ar fi exclus ca în viitor să asistăm la transpunerea pentru ecran a acestui roman interesant și foarte cinematografic.

● **EXISTĂ PĂREREA CĂ** după ce a realizat „Kaghemusha", în anul 1980, marele regizor japonez Akira Kurosawa ar fi sfîrșit ca regizor, că el a spus tot ce avea de spus pe tărîmul celei de a șaptea arte. Iată însă că, recent, contrazicînd aceste păreri, el a terminat un nou film, considerat a fi cea mai reprezentativă creație a sa. Este vorba despre filmul „Haosul".

Un film istoric, despre trecut deci, acțiunea petrecîndu-se în secolul al XIV-lea, dar cu toate acestea Kurosawa nu se refugiază în istorie pentru a evada din prezent. Este suficient să ne amintim că prin „Rashomon" el a prezentat lumii o Japonie modernă, bîntuită și distrusă de război. Fuga lui în trecut se substituie căutării demnității, moralei, adevărului. Un asemenea mesaj este vizibil într-o serie dintre creațiile sale. De altfel, trebuie spus că regizorul a adaptat multe dintre capodoperele literaturii universale, dîndu-le o interpretare modernă : „Tronul însîngerat" după „Macbeth" de Shakespeare, „Idiotul", după Dostoievski, „Azilul de noapte" după Maxim Gorki. „Haosul" — ca să fie haos — are tot ce-i trebuie : lupte, scene de dragoste, costume, cinste și perfidie asiatică, decoruri atît de perfecte încît ar putea trezi invidia chiar și a celor mai rafinați dintre arhitecți.

Rolul principal al filmului, cel al bătrînului feudal Hideroto, un autentic „Rege Lear" japonez, este interpretat de actorul Tatsua Nakadei. Spre deosebire însă de eroul lui Shakespeare, care are trei fiice, Lear-ul japonez ale trei băieți...

● **DUPĂ INCETAREA DIN VIAȚĂ** a Annei Seghers, Christa Wolf a rămas scriitoarea cea mai reprezentativă din literatura feminină a R. D. Germane și, în general, a literaturii în limba germană. Aducem în sprijinul acestei afirmații și faptul că Christa Wolf a fost distinsă cu importante premii literare atît din R. F. Germania cît și din Austria. Scriitoarea s-a născut în anul 1929.

Dintre lucrările ei cele mai importante amintim romanul „Cer împărțit", care tratează problematica complexă a împărțirii Germaniei după cel de al doilea război mondial. În anul 1930, Christa Wolf a efectuat un lung turneu prin Grecia. Rodul acestei călătorii îl constituie volumul „Cassandra", care cuprinde patru prelegeri și o povestire de largă respirație. Acestea au ca liant figura mitică a Cassandrei, prezicătoarea din Troia, nefericita fiică a regelui Priam. Cassandra devine însoțitoarea scriitoarei prin Grecia, pentru ca în final autoarea să se ridice împotriva destinului nedrept și tragic al eroinei sale.

„Prelegerile" Christei Wolf reprezintă un amestec interesant de istorie și mituri, de elemente de filozofie și trăiri personale, de însemnări cu caracter turistic etc. „Cassandra" reprezintă o lectură captivantă de o factură neobișnuită. Volumul te duce cu gîndul la „Numele trandafirului" al lui Umberto Eco.

● **EDITURA LENINGRADEANĂ** „Hudojestvennaia literatura" a publicat de curînd un volum de studii de literatură ale criticului și istoricului literar sovietic Naumo Berkovski consacrate unora dintre personalitățile cele mai remarcabile ale culturii ruse, ale literaturii ruse. În afara cunoscutelor studii dedicate vieții și operei lui Puskin, Dostoievski, Tiutcev și Cehov, în volum a fost inserat, pentru prima dată, și studiul consacrat poeticii lui Velimir Hlebnikov. Spre deosebire de alte interpretări date creației lui Hlebnikov — criticul sovietic N. L. Stepanov și poetul ceh Jiri Taufer — care îl situau pe Hlebnikov în rîndurile poeziei avangardiste, Berkovski îl plasează pe cunoscutul poet în contextul folclorismului hiperbolizant rus, care își are rădăcinile în creația lui N. V. Gogol.

Volumul lui Berkovski este o invitație de a se încerca o nouă interpretare nu numai a lui Hlebnikov, dar și a altor scriitori ruși care pînă acum au fost catalogați tranșant într-un curent sau altul, într-o grupare literară sau alta.

● **SALEH AT TAJJIB** face parte din rîndul generației de tineri scriitori sudanezi. Recent, el a publicat romanul „Drumul spre Nord" în care analizează cu talent și rafinament evoluția unui om — eroul principal al romanului — care, după studii universitare făcute în atmosfera sufocientă a capitalei britanice, încearcă să-și regăsească echilibrul refugiindu-se în lumea satului.

Poeți din R. S. F. IUGOSLAVIA

TRAIAN PETROVSCHI

Sfinx

Și eu aș înălța
Astfel de monștri —
Zise un vizitator oarecare —

Numai de-aș avea și putere
Pe cît îmi e pofta,
Nemilos să împărățesc.

NIKOLA ȚINȚAR POPOSKI

Fugă

În odaia mea goală
Cîntă al cailor cor.

În colț fotografia îngerului —
Albine sînt șuvițele sale de păr.

Din odaie pot să fugă
Scaunul, șarpele și elefantul

Dar, eu, nu.

PETKO VOINICI PURCEAR

Albia goală rămîne

Copilul se scaldă
Violet neguroase
Picături pe frunte
Cum ceara.

Văd un ins
Bătrîn — două mii de ani —
Fapta sa.

Pe îndelete mă-nfurii,
Peste virful ulmilor
Albia goală rămîne.

VIERA VUKȘICI VITOȘEVICI

Depărtări

Sămînța morții
De undeva a căzut.
Adîncul de iezer, de bucurie a strigat.

Riul vieții
Și fereastra zilelor
În adîncul de iezer
Nici vis, nici trezie.

Cum s-a putut strămuta
Un iezer atît de mare
Într-un glob atît de mărunt

Închind ochii verzi
Pe vecie
În frumusețe ?

IVAN ĆEAPOVSKI

Trunchiul

Trunchiul creștea pe vînătul țărm
Astfel că nu se înălțase spre cer
Ci se-aplecase-nspre mare.
Oameni, plutind pe corăbii, rupeam
frunzele și tăiam ramuri
Era gol deasupra albelor ape
Cînd, acum o mulțime de ani,
am trecut pe acolo,
Zise omul.

Am atins trunchiul
Și întunericul m-a străvit —
Am zis eu,
După o mulțime de ani.

În românește de
Carolina Ilica și
Dumitru M. Ion

KAJETAN KOVIC

Robotii

Mărșăluiesc mereu roboții.

Pătrat e cel dintîi robot
Și-n mînă ține-un cub
de piatră.
Dintotdeauna cubu-i cub.
Mărșăluiesc mereu roboții.

Al doilea robot este sferic,
iar piatra-n mîna lui
e-o sferă.
Ce-i sferic, sferă-i din vecie
și tot ce e pe lume,-i sferic.

Mărșăluiesc mereu roboții.

E piatră-n cer și piatră pe pămînt,
nu ai de unde să alegi.
Ce-i azi pătrat, e mîine cub.
Ce-i astăzi cub, mîine-i rotund,
iar piatra de-azi, mîine-i robot.

Mărșăluiesc mereu roboții.

Și cubul sparge-n colți rotundul,
rotundu-n jur ucide cubul,
căci cubu-i cub dintotdeauna
și e rotund din veci rotundul.

Mărșăluiesc mereu roboții.

Atît cît cubul va fi cubic,
cît timp rotundu-n lume-i sferic !

KATJA SPUR

Tu ești...

Tu ziua ești, născută-n zori
din roua dimineții pure,
eu, stinsă umbră de pădure.

Pe ram, tu — frunză palpitînd,
eu, creangă ce se pleacă-n vînt.

Tu, chipul ce lumina-l ninge,
eu, zîmbetul care se stinge...

Tu, flux al mării și putere,
eu, doar reflux ce-n sine piere.

În românește de
Valentin Deșliu

LIERKA CAR MATUTINOVIC

Poezia nu este joacă

Poezia nu este joacă.
Este chemarea străfundului nostru,
Este căutarea fără de sfîrșit,
Este multrivnita Frumusețe,
Este Omul înfiorat

* * *

Cînd scriu cred în Frumusețe și în mine,
În bucuria dăruirii fără de margini.
Astfel mă transform în Eu
Și tu
Și toți,
În poezie.

Ochii mei

Mi-au îndreptat ochii către lumină,
Spre năvalnice surîsuri de soare.
Dar ei s-au lovit de tăria norilor
Întunecîndu-se pe loc.
Nimeni nu-mi poate lua
Culoarea lor niciodată.
Ochii mei.

În românește de
Stelian Gruia

Poezie albaneză

ISMAIL KADARE

Felinarele miezului de noapte

Noaptea este la mijlocul drumului ei.
Pășesc
Sub felinarele aprinse
De gîndurile uriașelor hidrocentrale.

Cad pe pămînt
Foșnind dureros
Frunze uscate.

Dăruiți-mi ceva din gîndurile voastre,
Gînduri rotitoare în turbine gigantice,
Voi, felinare ale miezului de noapte.

Ursitoare

Tăcute, pe pernele moi, bătrînele sorb din cafele
Sub ceașcă destine străine în grabă prinzind.

Desenele sorții în tonuri ciudate și triste
În zațul de smoală-ncîlcite contururi își fac.

Pe rînd, elevat, precum niște critici de artă modernă
În vorbe domoale crochiuri abstracte traduc.

Curcubeu

Printre nori cenușii s-a ivit curcubeul,
Fantasmă cuminte, amintire de vis,
Stăruind ireal
Precum ultima clipă
Într-un creier ucis.

Peste cerul pios,
Printre nori cenușii s-a ivit curcubeul.

Cascadele

Cascadele se aruncă-n afund
Ca niște albi, nărăvași armăsari
În virtejuri de spume și curcubee.

Ca la un semn, în adîncuri
Cu picioarele dinainte întinse zvicnesc.
Își fring, ah, albele picioare.

Mor apoi, în liniștea stîncii
Și-n ochii lor, acum stinși,
Ca de gheață, se oglindește cerul.

FATOS ARAPI

Iată-mi Patria!

Iată-mi patria, șerpuind în lumină,
lîngă urletul prelung al Mediteranei,
cu umerii-n cer laolaltă cu munții,
ape-nspumate și tărmuri de vis,
zvon de legendă și voci din morminte.

Iată-mi patria — aspră, tradită,
din trăsnet de pușcă, pe urmă lăuta...

Linii de-naltă tensiune ce-n zare aleargă.
Iată-mi pămîntul natal, semănat cu statui,
Fragmente de secoli și marmură-n inimi.

Avem multe dimineți

Avem multe dimineți însorite
pe care, cu mîini grijulii,
trebuie să ni le ducem la ochi ;
avem și multe gînduri
hoinare prin mulțimea străzii
pe care le vom domoli, ca pe copiii de școală ;
avem multe triști
ce trebuie smulse din inimi ;
și multe cuvinte, ce-au rămas nerostite,
rămase undeva, în adîncuri,
avem de dăruit unul-altuia.

DHORI QIRJAZI

Furtuna cînd pornește...

Furtuna cînd pornește, am observat adeș
cu groază păsările lipite de pămînt —
doar vulturul întinde aripile în vînt...

* * *

Nu, nu doresc o dragoste pustie,
iubire fără glas, fără fior,
ci dragostea-mi o vreau să fie
un clocot, un refren, un zbor.

De crezi că simți asemenea cu mine,
inima mea oricînd te va primi,
întîmpinîndu-te în dimineți senine
în mii de trandafiri îți va zîmbi.

În românește de
Marius Dobrescu

SPORT

Sfîrșit de toamnă blîndă

Aceste zile de toamnă, ultimele — ne aflăm în dimineața de joi, înainte toamna era mai scurtă chiar decît o locotenență domnească — seamănă cu circiuma pe care, mic fiind, o vedeam, din Baltă, închegîndu-se dincolo de fluviu, la marginea terasei Bărăganului: fruntea roz, poarta verde, aripile gardului galbene. Tainele i se adînceau cînd se aprind lămpile în geamuri. Ardea acolo parcă un vișin mereu învăluit în purpură și chemări. Dar ce rost au aducerile aminte ținînd de poezie într-o cronică sportivă ? Unul singur : am vrut să pun în ramă de frunze muiate în cele din urmă picături de bronz ale lui noiembrie fraza lui Alfonso de la discoteca ; arătînd spre formația Dinamo, încleștată-n furci, între palisadele de la Ghencea, cu Steaua, Alfonso, a zis : muncim în timpul serviciului, cu toate că nu prea e voie și ne strecurăm tiptil spre sărbători, la chefulețul cu pomana porcului. Cînd lucrurile merg prost, diavolul ia chip de cocoș, scoate trîmbița și anunță-n văzduh mii de codițe împîrligate. Dar echipa din Șoseaua Ștefan cel Mare, iată, nu mai are nimic drăcesc în ea. Miercuri, frînți de mijloc încă din minutul cinci, cînd fundașul Bumbescu a înscris imparabil, dinamoviștii umblau prin teren de parcă ieșiseră la cules stînjenei sau lotuși, niciunul nu știa unde se află și toți la un loc nu aveau, cred, alt gînd decît să stringă sul covorul de iarbă pe care jucau, să-l lege cu fringhia și să-i spună cuțu-cuțu. Trebuie să mărturisesc, chiar dacă nu-mi place — și nu-mi place să străbat cu ochiul uriașa distanță valorică dintre prima și a doua echipă din clasamentul diviziei A —, Steaua a meritat cu prisosință victoria. Putea, dacă extremul Lăcătuș ar fi fost mai atent, să realizeze un scor de pomină... Dar ajunși la pîrleazul iernii sîntem datori să ne punem întrebarea : cum de ne-am trezit numai cu o singură echipă în stare s-aducă fluvii de oameni la stadion ?! Cum și de ce doar o singură floare a legat rod la un curpene de pepene cu optsprezece corzi vii ?! Nimeni nu mai înțelege nimic. Iar dacă ne uităm și spre zona în care au alunecat și Universitatea Craiova și Sportul studențesc, trebuie să convenim că ne-a intrat apă în amîndouă urechile și nu știm pe care călcîi să săltăm ca s-o scoatem afară. Adevărul este că am stat jos toată toamna cu picioarele împletite sub noi (marginea Orientului) și am încercat să culegem baclavale din salcie, izbutind doar să ne acoperim cu micșunele din plop.

Dacă vrem tocană de iepure (și vrem !), atunci să punem arma la ochi și să-i scoatem din frontul fotbalului pe incompetenți, leneși, proști, învîrtiți.

Tragem nădejde că răsăritul lunii pe zăpezile lui decembrie îi va aduna în gîndul cel bun pe împătimiții de frumos de la toate cluburile. Pentru că fermecata cheie de aur a poveștilor descîntînd iubirea noastră și drumul spre bucurii împlinindu-se, în mîna lor se găsește.

Am încercat, iarăși, perlă palidă, un vechi punct de vedere. Atît. Acum mă opresc. Ca să ascult de aproape zvicnetul din tîmpla iernii care vine.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
49
(1 282)
sîmbătă
6 decembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MARILE CTITORII

Ideile și idealurile Marii Uniri primesc o necontenită confirmare a realității moral-politice, economice și sociale, ele alcătuiesc, pentru toți, matca noastră de gînd și voință. Împlinirea visului formării statului național unitar român a fost cauza măreață a luptei poporului, o justificare a însăși ființei sale istorice. Dar ea a fost și o cauză a culturii, una dintre dimensiunile de fond ale spiritului creator. **Putem afirma, cu deplin temei, că făurirea statului nostru național unitar,** sublinia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **a fost opera întregului popor, a maselor populare din toate principatele locuite de români, constituind încununarea victorioasă a luptei seculare duse de cele mai înaintate forțe, de cărturarii și marii ginditori ai neamului, de întregul nostru popor.**

Cele mai însemnate momente ale istoriei noastre sînt o cuprindere a ideilor și idealurilor unirii, cele mai însemnate evenimente trăite de națiunea noastră țin, prin natura și configurația lor, de acest uriaș demers istoric prin care Marea Unire s-a atins de mintea și sufletul tuturor generațiilor pentru ca în realitatea ei durabilă și complexă să ni se arate azi în tot ceea ce o leagă de marile înfăptuiri, de marile transformări revoluționare prin care societatea românească se prezintă în fața lumii și în fața propriei sale conștiințe. Unirea și unitatea formează azi modul nostru de a fi, de a gîndi și acționa. Unirea și unitatea sînt termenii de referință care ne explică în tot ceea ce înfăptuim. Congresul al IX-lea al partidului, eveniment crucial pentru destinul nostru, a inaugurat epoca celor mai dinamice înfăptuiri, epoca marilor ctitorii socialiste. La temeiul unirii s-a adăugat temeiul unității, această ctitorie de spirit în lumina căreia se disting liniile de boltă ale prezentului și viitorului. Unitatea a confirmat și întărit grandioasa operă a unirii, ridicînd-o la noi înălțimi de gînd și voință, transformînd-o în forță politică revoluționară, în factor hotărîtor al întregii noastre existențe ca țară și popor. Această unitate reprezintă una dintre acele fundamentări ample de conștiință prin care am luat act de noi înșine dintr-o perspectivă mereu mai înaltă și pe deplin edificatoare. Opera teoretică și practică a secretarului general al partidului, gîndirea și viziunea sa revoluționară au dat și dau ideilor de unire și unitate o esențială cuprindere și motivare istorică, politică și socială, ele fiind azi parte inseparabilă a întregului nostru patrimoniu, tezaurul de preț al moștenirii și dăinuirii noastre. Cinci mari forumuri comuniste alcătuiesc pînă acum treptele devenirii noastre socialiste, ale dezvoltării noastre multilaterale. Prin Congresul al IX-lea al partidului intram în perioada celor mai fertile prefaceri. Orizonturile de progres și civilizație ale țării primeau lumina unor înnoiri fundamentale. Congresul al XIII-lea avea să confirme un drum eroic și mereu mai înalt după cum avea să consacre și să edifice pe mai departe programe noi de acțiune, o nouă condiție, o nouă calitate a muncii și vieții în toate domeniile de activitate, o etapă nouă prin care România se plasează pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie. Ideile și idealurile de unire și unitate au cunoscut și cunosc de aceea substanțiale răsfringeri economice și sociale, ele au făcut și fac acel mod în permanență viu și edificator al culturii și artei, al creației prin care să slujim țara și oamenii, istoria pe care ne-am asumat-o și pe care o trăim. Prin ele cultura și arta se întorc mereu către izvoarele permanentei noastre înaintări, ale lumii pe care o gîndim și înfăptuim. **Crearea statului național unitar,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, a **constituit o strălucită victorie a luptei eroice, îndelungate a maselor populare pentru făurirea națiunii române, a marcat împlinirea visului secular al tuturor românilor de a trăi uniți în granițele aceleiași țări, într-un stat unic, liber și independent.**

Luceafărul

Corneliu Baba : „Odihnă la cîmp"
(În paginile 4, 5 și 8 reproduceri după alte lucrări ale artistului)

UNITATEA CULTURALĂ — UNITATEA POLITICĂ

Cel dintîi deceniu al secolului nostru a însemnat pentru cultura și literatura transilvăneană intrarea într-o nouă zodie de înfăptuiri și realizări. Vechea generație tribunistă, care a condus lupta politică în timpul înăspririi reacțiunii dualiste, prin acțiunile de solidaritate cu românii de dincolo, cu prilejul războiului pentru independență sau al mișcării memorandiste, este completată cu eșaloane noi de tineri combatanți, formați în școala luptelor naționale de fiecare zi, purtate de ziare, reviste, școală, societăți literare și culturale, parlamentarism etc., în dispute pentru apărarea limbii, a confesiunii sau a cuceririi drepturilor sociale și politice. Fără îndoială că odată cu apariția **Tribunei poporului** de la Arad, a **Luceafărului** de la Budapesta, a **Libertății** de la Orăștie, a **Răvașului** de la Cluj, a **Drapelului** de la Lugoj, a **Revistei politice și literare** de la Blaj, a **Gazetei de duminică** de la Șimleu, a **Țării noastre** de la Sibiu etc., baza social-politică a luptei naționale s-a lărgit considerabil, înglobînd în cadrele sale toate manifestările spirituale ale poporului român din Transilvania și, înainte de toate, cultura **pentru** și **în** folosul poporului. Invocarea ei ca factor de luptă și de atragere și influențare a maselor se făcuse mai demult, încă în epoca pașoptistă sau a **Tribunei** sibiene, dar acum lupta pentru unitatea culturii devine în mod deschis un corolar al năzuinței pentru unitatea națiunii, pentru progresul ei în toate domeniile. În acest scop, ea își subordonează programatic literatura, arta, muzica, teatrul, încercîndu-se pe toate căile o redeșteptare generală, care să cuprindă într-un front comun forțele sociale cele mai diverse, de la intelectual și artist, la țărănimea satelor și la orășenii de toate categoriile. Așa se face că s-a pornit o acțiune generală de înarmare a poporului cu roadele științei de carte, prin sporirea școlilor și a numărului de cititori, printr-o presă activă și mobilizatoare, o artă militantă, cu puternic specific național. De la Andrei Mureșanu, Cosbuc și Iosif, și pînă la Goga și generația sa, linia poeziei ardelene a fost dominată de un puternic protestarism și mesianism politic. Literatura Transilvaniei a fost, așa cum ne arată Ion Breazu, o școală de înalt patriotism și pedagogie națională, un permanent reazim sufletesc în acțiunea de rezistență națională, de refuz al oprimării și convertirii la altă lege. Acest aspect esențial al vieții literare din Transilvania era surprins în 1905 și de Ilarie Chendi în termenii următori : „Pentru românul ardelean lectura nu este o simplă distractiune pentru a goni urîtul sau un snobism pentru a se lăuda cu cunoașterea autorilor români. Ea răspunde întîi și întîi unor trebuințe de ordin național. Ceea ce e școala oficială pentru cetățeanul din România este pentru cetățeanul ungar «de buze valahe», literatura română. Aici află el izvor de limbă și de orientare în trecutul său literar și istoric".

Ceea ce afirma Chendi era o realitate cu largă acoperire în societatea românească din Transilvania, care învățase, încă de la Slavici, adevărul că „pentru toți românii soarele la București răsare". Ca urmare, era firească orientarea ardelenilor spre literatura de dincolo de munți, cele mai multe ziare, reviste și cărți fiind trimise aici prin abonamente speciale sau în mod gratuit. Pe de altă parte, prin acțiunea convergentă a publicațiilor transilvănene, care publicau foarte multă literatură a scriitorilor de dincolo de munți, s-a ajuns ca numărul cititorilor provinciei să crească considerabil, fapt dovedit și de creșterea tirajelor unor publicații ca **Foaia poporului, Tribuna, Lupta, Luceafărul** etc., iar centrele literare aproape că s-au triplat în răstimp de numai un deceniu. În același timp la Arad s-a creat un institut tipografic cu mare rază de acțiune, avînd drept efect crearea unor noi librării și puncte de desfacere a cărților.

Prima consecință importantă în domeniul politicii culturale a fost într-adevăr sporirea numărului de cititori, trecerea tot mai accentuată a cărții în mîna poporului de la sate, deopotrivă cu o naționalizare a ei, în sens superior. E o victorie culturală dar și politică de mare prestigiu, deoarece cele două laturi ale chestiunii sînt indisolubil legate între ele, așa cum bine sesizează un comentator : „Cu cît cultura unui popor va fi mai națională — ni se spune într-un articol redacțional din 1911 — izvorîtă adecă din toate manifestațiile sufletești ale unui popor, cu atît această cultură va cere să aibă o unitate mai mare, cu atît principiul național în luptele politice se va întări tot mai mult".

Este clar că aici se vizează fără ocol unitatea politică și se pretinde fără dubiu canalizarea tuturor eforturilor în această direcție : „Cultura națională aduce muncă culturală națională, luptă națională. Iar unitatea acestei culturi naționale,

Mircea Popa

Continuare în pag. a 6-a

Uniți sub tricolor

Am strîns în hambare recolta acestei toamne. Apoi, am semănat grîul pentru recolta viitoare — pentru pîinea noastră cea de toate zilele. Sub brazde, lîngă somnul străbunilor, cu speranțele și certitudinile noastre, am pus sămînță curată. Și grîul ce răsare din ea va fi curat, și rodul pe care îl va lega va fi însutit, transformat în pîine pe masa țării.

O pîine a păcii, mare cît România ! Ea provine dintr-un grîu neînvins, dintr-un grîu de forță milenară.

De cînd se știu sub soare, oamenii acestor ținuturi au avut întotdeauna două sfinte embleme : Pacea și Pîinea. Pentru amîndouă au trebuit să lupte, pe amîndouă au trebuit să le apere, uneori cu jertfă supremă. Cînd, în urmă cu două milenii și jumătate, oștenii legendarului rege Darius au venit pe aceste meleaguri cu gînduri cuceritoare, se știe : „cum veniră, se făcură toți o apă și-un pămînt". Ei au fost învinși de eroismul acestui popor iubitor de pace, de independență și de libertate. Și au fost învinși de acest grîu de forță milenară, pe care zadarnic încercau să-l culce și să-l supună cu lăncile !

Sîntem construiți din boabe de grîu — un grîu biruitor totdeauna, în care și-au lăsat puterea

Dim. Rachici

Continuare în pag. a 7-a

MARILE CORESPONDENȚE

de Al. Balaci

Foarte importantă deși mai puțin cunoscută, este contribuția pe care Cosbuc a adus-o la cunoașterea capodoperelor literare ale lumii, el fiind un activ și talentat traducător în tot cursul nu prea îndelungii sale vieți.

La numai douăzeci de ani, în 1886, tradusese aproape cinci sute de poezii din autori greci pe care intenționa să le publice într-o vastă antologie. Dar el a fost mai ales atras de epopeile literaturii greco-romane. Dintre cele două epopei homerice, Cosbuc a ales **Odiseea.** Versiunea lui Cosbuc este o transcriere fidelă, fluentă, energică și expresivă, de multe ori o interpretare creatoare, de echivalențe superioare a poemului homeric. De o rară gingășie sînt fragmentele în care lirismul este caracteristica predominantă, afectivitatea, patosul calm de o vibrație intensă dar reținută, senină și concentrată. Sonore, încordate,

Continuare în pag. a 3-a

JURNAL DE POET

Alba Iulia

Există evenimente cruciale în istoria fiecărui popor întrate în memoria lui, ce le repetă din tată în fiu cu fiecare generație, călăuzitoare în drumul împlinirilor ca neam și față de care avem datoria determinării precise fără echivoc, a revenirii cu toată înzestrarea sub dar în vederea creșterii și înavuțirii și luminării pe mai departe a ceea ce trebuie să fie cutezanța unui popor de a-și desăvîrși menirea în cursul istoriei universale.

Alba Iulia în cap de iarnă sufletul unui neam venit din toată Transilvania, iar prin minți luminate prezente acolo întreaga suflare românească este o astfel de începătură, bornă în istorie spre care converg riuri șiroind pe munți, șopotind adînc în stînca suferinței, șuvoi, îngemănare-trunchi ca din inima încărcată de putere a organismului întreg să se despletească iarăși, irigînd întru nouă însuflețire albastră tărîmul însetat după rodnicia binecuvîntată.

Multe veacuri de suferinți neîmpărtășite, de lacrimi trecute în ascuns ca într-o zi soarele să-și plece răsăritul peste ogorul săracelor noastre semnături cu roua cea mănoasă.

Tocmai acolo pentru că locul, toposul era din veac hotărît, deslușit, nestiindu-se însă, acolo pe dealul furcilor unde îngropată-n inima lui Horea candelă spinzurînd în candelabrul nestins al adîncurilor hotărîtoare, acolo unde bătaia clopotului întrării lui Mihai unduia încă văzduhurile hrănite de însuși creștetul său rostogolit din om în om pe toate colinele, avînt luîndu-și de pe Troița Cîmpiei Turzii.

Aici, la Alba Iulia, ne-am regăsit, în liniște, am pogorît ca păsări mari cu ochi îngăduitori odată cu ninsorile în straie albe țărănești înfășate în faldurile stinse ale tricolorului, țesut în ștergare și năfrămi ce îmbrobodeau ochii jertfelnicitori ai mamelor noastre din Maramureș pînă în satul Crăișorului, din Oradea Mare, pînă la Putna, de la izvoarele Oltului pînă la Pontul Euxin.

Podmolul jertfelor și al speranțelor, acolo unde lacrimile au devenit postament de granit roti-și-vor zborul cutremurat columbele cu creanga bucuriei în ginguritul noului pămînt ieșit de sub puterile durerilor.

Dacă pînă acum numele de locuri, istoria și geografia pluteau în larg nimbate de neatins sub călciiul ros de piatră dură și neîndurătoare a greului ce-l aveam de purtat, de la 1 Decembrie 1918 încoace, pe jertfele dintr-odată actualizîndu-se după milenii pe temeiul sutelor de mii de la Mărășești, Mărăști, Oituz, Turtucaia, de pe toate riurile și colinele în vremea tuturor umilințelor, acum aici iată corpul întreg, aievea fumegînd resurecțional sub ochii noștri, al Patriei acesteia pe care nimeni și nimic nu le vor putea smulge, numai gata de jertfă pentru ea să rămînem, de viețuire dreaptă în spiritul iubirii creatoare a Logosului întrupat în istorie, întru mai multă viață, umanizare și înfrățire cu toți oamenii.

Ioan Alexandru

CREȘTEREA LIMBII ROMÂNEȘTI

Civilizație și limbaj

Dezvoltarea impetuoasă a civilizației antrenează toate puterile limbajului omenesc pentru a comunica, analiza și dezbate idei și realizări noi, de unde și continua îmbogățire cu termeni noi a limbii.

Eminescu făcea din limbă „măsuriariul civilizațiunii unui popor", pentru că spune tot el în alt loc, „limba.... e un element esențial, ba chiar un criteriu al culturii", de aceea calitatea limbii reflectă desigur și un stadiu anume de cultură. Ca bunuri spirituale supreme, tezaurul culturii și al limbii definește un popor, un grad al dezvoltării puterii lui de creație, și acest tezaur se cuvine respectat și valorificat prin acțiunea cotidiană a comunicării într-un limbaj corect, nuanțat, expresiv.

Scriitorii adevărați, mai ales cei de mare talent, au dat limbii străluciri inedite și au cristalizat în forme unice, irepetabile și imprevizibile, bogăția gîndirii și simțirii lor. Această bogăție punea totdeauna și pune pentru fiecare om problema gîndirii „cuvîntului ce exprimă adevărul" (Eminescu), relația dintre idee și expresie fiind nemijlocită și presantă. Bătrînul Conachi a exprimat-o pitoresc : „Cu cît gîndirea mintii își întinde crugul ideilor și le lămurește, cu atît și limba merge sporind".

Civilizația e o ilustrare, în practica largă a construcției materiale, o aplicare a luptei de idei înnoitoare, — iar aceste idei sînt formulate prin limbă. Cînd școala propune, pe trepte diferite, o istorie a civilizației și sinteza creației culturale, ea pune sub ochii tineretului și texte exemplare de limbaj literar odată cu studiul sistemelor gramaticale, lexicale, fonetice și stilistice ale acestui limbaj. Învățămîntul și apoi școala continuă a lecturilor de-o viață sînt factori de promovare a civilizației și a cultivării limbii individuale.

Paralelismul dintre civilizație și limbaj apare

Gh. Bulgăr

Continuare în pag. a 2-a

FONDUL PRINCIPAL
AL CULTURII ROMÂNE

«Sînt suflet în sufletul neamului meu»

În pagina a 3-a

FOLCLORUL, AZI (II)

Influențe livrești ca și pătrunderea unor elemente eterogene de sorginte urbană pot fi detectate atît în colecții mai vechi cît și în colecții și antologii mai recente, deși în folcloristica românească a triumfat principiul respectării formei autentice.

Ov. Densușianu ne oferă o nouă viziune asupra folclorului, extinzînd domeniul mai întîi în plan diacronic. Deosebindu-se de antecesori, Ov. Densușianu va pleda pentru culegerea și exegeza creațiilor populare contemporane, relevînd faptul că folclorul nu e un fenomen literar caduc ci un fenomen artistic și cultural în continuă transformare și înnoire prin devenirea unor motive folclorice, amestec de fantezie și adevăr, deoarece „Imaginația populară nu rămîne niciodată inactivă : ea se amestecă mereu în realitatea de fiecare zi și încetul cu încetul ajunge să schimbe, faptele cele mai bine cunoscute, cele mai apropiate de noi..." **(Folclorul. Cum trebuie înțeles. 1910).**

Densușianu va extinde domeniul și în plan sincronic, insistînd asupra cuprinderii în sfera de interes a folcloriștilor și a producțiilor populare din mediul citadin, această nouă atitudine fiind și o replică dată tradiționaliștilor care considerau că orașul e străin de „sufletul românesc". Contribuții decisive în investigarea folclorului muzical vom descoperi în opera lui C. Brăiloiu și care vor avea influențe benefice și asupra culegerii și studierii folclorului literar, și chiar asupra întregului complex al culturii populare. Astăzi nu se mai poate concepe o cercetare pe teren fără cunoașterea principiilor și tehnicii sociologice preconizate de Constantin Brăiloiu în lucrarea **La vie musicale d'un village** (Drăguș-Roumanie) apărută postum, la Paris, în 1960.

Demersul marelui nostru etnomuzicolog este, în primul rînd, sociolog, anunțat, acum șapte decenii, de John Meier, de folcloristul John Meier în prefața la o culegere de cîntece elvețiene (Sigismund Grollimund, **Volkslieder aus dem Kanton Hargan,** Bâle, 1911) care prezenta noua sa metodă : „Am fost călăuziți de dorința de a da o imagine a cîntecului popular **așa cum este el** (s.a.) **nu cum ar trebui să fie** (s.a.), cu toate marile lui calități și micile slăbiciuni. Dacă n-am culege decît ceea ce este de mare valoare literară, sau numai ceea ce este decent și delicat, înlăturînd orice lucru de mai mică valoare, chiar respingător, am falsifica imaginea cîntecului popular, așa cum a fost mult timp falsificată — în istoriile satului — imaginea poporului. Și nu aceasta trebuie să fie sarcina noastră".

Dar C. Brăiloiu extinde și concepe, într-un mod cu totul nou, investigarea folclorului, arătînd că ar fi falsificat adevărul dacă s-ar fi li-

Octav Păun

Continuare în pag. a 2-a

Festivalul Artei și Creației Studențești

SELECȚII PENTRU NOI CONFIRMĂRI VALORICE

Urmînd firesc etapei de masă care a dus la o primă selecție valorică în perimetrul artei și creației studențești, etapa zonală a celei de a XVII-a ediții a Festivalului Artei și Creației Studențești ce s-a desfășurat între 28—30 noiembrie la Timișoara și Cluj-Napoca a reunit, într-o competiție foarte strînsă, formații reprezentative pentru toate genurile și formele de manifestare ale creativității studențești din centrele universitare Timișoara, Craiova, Petroșani, Cluj-Napoca, Tîrgu Mureș. Au fost zile „pline" și uneori juriile s-au divizat pentru a se putea urmări în paralel unele genuri artistice, astfel că zonalele de la Timișoara și Cluj-Napoca s-au transformat într-un regal al artei studențești așa cum se prezintă ea astăzi în cîteva centre universitare ale țării : o artă a cărei diferență specifică aduce o tematică diversificată și interesantă, cu un plus de creativitate, originalitate și entuziasmul tinereții în planul interpretativ. Cele două zonale au făcut o demonstrație a unicității artei studențești în complexitatea formelor ei de manifestare, de la mereu proaspătul și atractivul spectacol folcloric oferit de ansambluri cu un palmares național și internațional de prestigiu precum „Doina Timișului", „Mărțișorul", la montaje și spectacole de teatru, de la salonul expozițional, gala de filme și diapozitive, la recitalurile corale, vocal-instrumentale și de muzică ușoară, folk, la mereu aplaudatele, preferatele și discutatele programe susținute de brigăzile artistice și grupurile satirice. Devenite tradiționale, unele formații artistice au reconfirmat valoarea artistică, autenticitatea și profilul distinct al artei tinere, studențești, fiind din nou aplaudate la „scenă deschisă". În schimb alte formații s-au impus și au ocupat primele locuri în palma-

Ana Savu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 5-a

SCAUNUL SINGURĂTĂȚII

DE FĂNUȘ NEAGU

CRONICA LITERARĂ

A. I. ZĂINESCU: «Poeme»

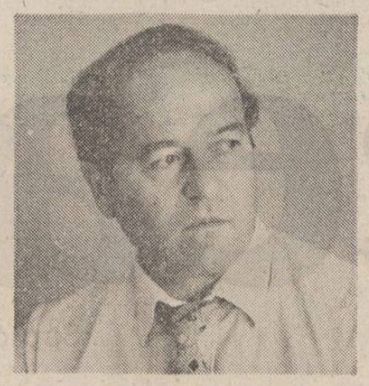

Poezia lui A. I. Zăinescu și-a păstrat de la volum la volum temele predilecte evoluind spre o armonizare a elementelor simbolice. Lirica sa, traversată de ecourile tradiției, exprimă o mitologie subcarpatică, podgoreană, în care domină ritualurile fertilității și energia vitalismului agrar. Față de primele sale cărți unde imaginile telurice configurau prin dezlănțuiri de metafore un univers al forțelor elementare, lirica mai nouă a autorului a cîștigat în profunzime reflexivă estompîndu-și asprimile în favoarea cantabilității și a rostirii gnomice. Recentul volum, intitulat lapidar **Poeme**, e axat pe o figurație agrestă în care fantezia poetică nu e de tip expresionist ci pe direcția stilizării spirituale. Poezia în totalitatea ei comunică rosturile eterne ale naturii și condiția dramatică a omului modern în era tehnologică, deseori ostilă echilibrului vital. Primul ciclu al volumului celebrează marile ritmuri cosmice în poeme ample, proiectînd un spațiu al fertilității din date etnografice străvechi, retorica poeziei conține interogații tulburătoare cu adresă morală ca în lirica lui Goga : „Ei duc o raniță în spate și ii trag / ca niște fulgere curelele de după umeri / Par semănători ce ies pe cîmp după un steag, / Fișii de brazde par după un plug în spume // Și trec înalți, cresc ploile-ntre ei cu valer / Ca un țăran pe sub merindea clopotelor lui. / Ce-ați semănat, întreb, ce semănați voi ? — aer. / Noi semănăm și lacrimi, poate, și statui. // Și ce mai semănați ? Mai semănăm și dor, / Străfundul rădăcinilor se pare... / Fi duc o raniță în spate și, tremurători, / Ca plopii-și duc tot cerul în spinare" **(Ei duc o raniță în spate)**. Satul ca păstrător al ritmurilor ancestrale e un topos fundamental în lirica lui A. I. Zăinescu, autorul oferă soluția unei armonizări a tradiției cu modernitatea printr-o expresivitate robustă, o energie adîncă pulsează peste tot, numeroase imagini par scăldate în lumină genezică : „Eu auzeam lumina însă, mă născusem iară, / o mai aud și-acum, trosnește din încheieturi, / Vă spun că nu-i sfîrșită-această naștere de țară, / Că mirosim a cer și luna e-un țipăt prin păduri" **(Cei care vin, i-aud fără de moarte)**. În viziunea autorului poezia are o menire taumaturgică, el declară „a nu cînta iubind e ca și cum ai muri de-a pururi", polemizînd indirect cu orgoliul liricii antisentimentale.

În cea de-a doua secțiune a volumului seninătatea apolinică cedează tot mai mult locul tonului acuzator, poezia transmite acum neliniștile provocate de dizarmoniile civilizației moderne, discursul liric apelează la concretețea detaliului, la semnele agoniei care erodează echilibrul moral al ființei ; poetul cultivă cu predilecție un lirism ecologic în care figurația sugerează dramaticele mutații cauzate de era tehnologică în metabolismul naturii : „Mistreții pe asfalt, uscată smoală / Pe care-o rup în colți și o frămîntă vii, / Că nici mașinile în starea lor azi dementială / Nu îi mai pot urni spre munți și nici către cîmpii. / E-o agonie a lor cu-o stea care-i denunță poate / Și îi azvîrle acum spre noi ca toropiți, / Fug pămîntii și-aproape nichelați pe spate, / Duc aburind un joc de nori nedesluși" **(Mistreții pe asfalt)**. Ar fi greșită încadrarea poeziei lui A. I. Zăinescu în categoria liricii paseiste, ea nu reclamă izolarea într-un spațiu anistoric ci proclamă necesitatea vitală a conștiinței etice și a sentimentului uman într-o epocă primejduită de pierderea sensurilor morale. Privind în ansamblu poezia, ne dăm ușor seama că autorul este structural un romantic străbătut de trăiri antitetice, stările sale de spirit se alătură oximoronic și nasc tensiuni interioare colorînd patetic metaforele. În cadrele acestui lirism imprecația coabitează cu imaginile suave, cuvîntul brutal cu expresia inocentă („ce aer sfînt ca munții și ce noroi febril / că parcă m-aș îngropa în tălpile unui copil") se remarcă însă permanenta rigoare stilistică prin care opozițiile emoționale se convertesc în sonorități armonice, autorul nepierzînd niciodată de sub control arhitectura prozodică a poemelor. Universul simbolic este disjunct, pe de-o parte vegetalul, zăpezile pure, reveria zborului, pe de alta imaginile însalubre în care natura pare atinsă de „un cancer mov" și „copacii se îmbolnăvesc rînd pe rînd" de-o boală a secolului. Mai toate poemele transfigurează moral realitatea, autorul vorbindu-ne despre „mărirea și decăderea zăpezii" în sens gnomic, obsesia centrală a liricii sale fiind valoarea omenescului din noi și evitarea hybrisului existențial cauzat de ignorarea ritmurilor naturale. Substanța poeziei, fie că e sub forma incantației sau a avertismentului, aproximează un ideal etic, o lume ferită de „zăpezile negre" ale nedreptății și crimei : „Vom mai vorbi, vom repune la loc cerul șters, / Vom mai vorbi, tăcerea-i ca un rug prin noi, / Despre acest război în care arme trag invers / Sau se devoră și înghețată de purpură apoi. // Vom mai vorbi din veacu-acesta ultima lui scuză — / În frămîntarea vie-a unei lungi ninsori, / Cicatrizate răni ca niște sfincși ce-acuză, / Ies luminoase-n față, mari, și se topesc în nori" **(Vom mai vorbi)**. În acest registru grav al problematicii sociale se înscriu și alte cîteva poeme de o remarcabilă expresivitate **(Agonie copacii, Trăgători de elită, Și dacă-a nins ?)** piese în care se reiterează obsesiv aceleași teme divulgînd tensiunea unei conștiințe alarmate de entropia planetară. Chiar dacă eufonia versurilor amortizează într-un fel directețea mesajului transfigurîndu-l poetic, lirica autorului conține în profunzimile ei un sever avertisment înscriindu-se pe valoroasa filieră a poeziei noastre angajate, atribuind socialului determinații universale. Uneori poemele capătă ecou metafizic, imaginile configurează o maieutică sentimentală alimentată de întrebări primordiale și în acest registru al liricii introspective merită a fi semnalată poezia antologică **La imperecherea clipei**, tulburătoare prin polifonia interogațiilor, textul e o fină țesătură de mirări epifanice : „La imperecherea clipei și la desperecherea ei, / Un murmur blînd, o rază ca de lună-aproape : / De ce-au bătrînii ochii uneori mai grei / Și parcă-ar ține-așa de-o lebădă pe ape ? / De ce-au părinții parcă tot un dor de spus, / Tot o pădure au și-o-nălbesc cu trunchii, / Copiii-n lume gata să izbească-n sus / Și să despice drum cocorilor prin unghii ? // De ce cu-o floare ochii ți se aprind și port / Ca de uimire-o stea păienjenis pe față, / Să ținem calea poate-a unui vînt alb spre nord / Ori s-auzim cum vii și norii se dezgheață ? / Această lume-acum ce bîntuie și-n stei, / Stăm țintuiți de ea, bolnavi ca-ntr-un ecou, / La imperecherea clipei și la desperecherea ei. / Cînd e și moarte-n tot și naștere din nou." Se simt aici tonalitățile trăirilor labișiene, emoțiile febrile în fața miraculosului cosmic, acele stări de spirit generatoare de tensiuni „luciferice".

Lirica spațiilor ample și a sentimentului macrotemporal se continuă în cel de-al treilea ciclu al volumului unde însă predomină poemele în vers liber. Chiar dacă sensibilitatea neoromantică a poetului excelează în formele prozodiei tradiționale, creația verslibristă nu are decît rareori scăderi de expresivitate, substanța lirică păstrîndu-se la un nivel ideo-emoțional revelator, autospecția devine acum „poietică", autorul năzuind la poemul ideal **(Elegie la poemul pe care nu l-am scris)**, lirismul se transformă în confesiune discretă, abandonînd gesticulația amplă, poetul năzuiește uneori la simplitatea comunicării directe : „Mă apropii de ziua ta / Ca de-o onomastică, în familie. / Știu cîte treburi ai, cunosc și ce stea / Îți poartă norocul ; exist / Și asta e tot ce pot să-ți aduc". **(Onomastica libertății)**. Nu lipsesc nici din acest ciclu piesele monumentale cu statut vizionar, A. I. Zăinescu ne oferă, pe linia construcțiilor simbolice, excelentul poem **Centaurul la fierar**, parabola tragică a unui „antic amurg al zeilor" articulîndu-și discursul pe un scenariu alegoric. Lirica autorului se impune prin echilibru și solemnitate, realizînd totodată o fertilă comuniune a tradiției cu sensibilitatea modernă în planul substanței poetice.

Alexandru Horia

NICOLAE IOANA: «Strada Occidentului»

Ca prozator, Nicolae Ioana este autorul unui solid roman în linie realistă, **Pavilionul**, și al unui volum de nuvele, **Pasagerul**, absolut remarcabil, despre care am avut prilejul să scriu. Vocația de prozator a poetului Ioana este reconfirmată și de ultimul său roman, **Strada Occidentului** (Editura **Cartea Românească**, 1986) roman în care își definitivează și o formulă narativă proprie. Într-o oarecare măsură aceasta a fost anticipată de scriitura din **Pasagerul**, ce a însemnat și un exercițiu romanesc preliminar. De altfel, trei dintre povestirile și nuvelele volumului, **Fugarul, Omul cu merticul, Calul**, au intrat într-o formă mai mult sau mai puțin modificată în componența romanului. Mai mult decît atît. Personajul principal din prima nuvelă, Petrică Bene, este probabil prototipul lui Petrică Ciobanu, protagonistul din **Strada Occidentului**. Se poate spune chiar că titlul textului, **Fugarul**, a devenit într-un proces de îmbogățire semantică tema romanului. Decupajul abrupt al nuvelelor dădea și el impresia că fac sau ar putea face parte integrantă dintr-un scenariu romanesc mai vast. Fapt în cele din urmă adeverit.

Dar în ce constă modalitatea narativă anunțată de nuvele ? Nicolae Ioana realizează o scriitură eliptic existențială, compusă parcă din monade semantice, între care conexiunile sînt mai greu sesizabile, solicitînd cititorul la un efort hermeneutic, în pofida limpezimii fiecărui enunț (propoziție, frază, fragment) luat separat. Însă, exact acest colaps temporar al sensurilor creează un spațiu al ambiguității și densității semnelor. Nuvelele sale erau, riscînd un paradox, niște criptograme ale clarității. Tehnica este extinsă la scara și proporțiile unui întreg roman, și **Strada Occidentului** ne apare ca o pădure de semne. Și nici măcar finalul cărții nu le lămurește deplin. Un ins, Petrică Ciobanu, vine la oraș, căutînd un camarad de pe front. Nu îl găsește, întreabă peste tot de el, și în gară este arestat. Motivul ? Probabil, prietenia cu Dinu Clăjan. Cine este însă acest personaj misterios, ce legături au fost între el și Petrică Ciobanu, și din ce cauză este căutat de autorități, romancierul nu consideră necesar să dea explicații. Și nu o face deoarece se plasează (numai din acest punct de vedere) oarecum în postura lui Petrică Ciobanu care, se pare, nu știa nici el aproape nimic despre adevărata identitate a lui Dinu Clăjan. Pentru el era un fost tovarăș de arme și nimic mai mult. Este lucrul pe care cei care l-au arestat nu-l înțeleg și nu vor să-l înțeleagă cu nici un chip. Și asupra lor romancierul păstrează ambiguitatea. Pentru că nu îl interesează o perioadă strict definită cronologic, cît un mecanism al terorii și dezumanizării torționare oarecum atemporal și tocmai de aceea caracteristic și repetabil în mai multe perioade istorice. Ar putea să fie, tot atît de bine, o secvență din perioada interbelică, sau un moment din anii obsedantului deceniu șase. Autorul amestecă intenționat semnele distinctive, deoarece nu urmărește, repet, să reflecte sau să fotografieze o perioadă istorică sau alta, ci să dea o valoare simbolică evenimentelor și întîmplărilor descrise. Un singur exemplu : cel care conduce ancheta se numește domnul Subu, și împreună cu oamenii săi își spun „frați", dar circulă într-un GAZ. Și așa mai departe. Situațiile prin care trece Petrică Ciobanu sînt coșmaresti. După ce este bătut și schingiuit, este purtat cu duba, aparent fără scop, prin diferite locuri, unde asistă la petrecerile torționarilor săi. Aruncat în rîu într-o dimineață friguroasă spre amuzamentul anchetatorilor lui, reușește să fugă și să-și piardă urma într-o pădure. Din acest moment se declanșează practic tema sau temele romanului : hăituiala și frica, fuga și teroarea. Nu numai a lui Petrică Ciobanu dar și a familiei, rămasă în sat fără sprijinul său. Prozatorul sondează alternativ cele două planuri, care nu se vor mai întîlni însă niciodată. Intercalarea episoadelor din existența fugarului hăituit de dl. Subu, cu secvențe din viața Mariei, soția lui, și ea hăituită de săteni, este sursa tragicului din acest roman grav și tulburător. **Strada Occidentului** este, înainte de orice, o carte de tragică atmosferă, și abia după aceea una a personajelor. Evident că dramatismul conflictelor și acțiunilor rezultă din destinele umane, dar este absorbit și potențat într-un fel de spațiu plumburiu, greu, amenințător, închis, pe care îl simte ca fără scăpare. Este o senzație atît fizic presantă, sufocantă, cît și psihic și moral. Fuga lui Petrică Ciobanu este în realitate un drum circular, el rotindu-se în jurul acelorași locuri, (un sat, o carieră de piatră, pădurea și cabana ascunsă în mijlocul ei ca centru al centrului), de sub atracția cărora, parcă malefică, nu reușește să se smulgă. (Nicolae Ioana era atras de mitic și fantastic încă din nuvele, și ocurențele lor se observă și în această carte). Nici urmăritorii nu parcurg un alt itinerar. Și ei rătăcesc în aceeași zonă, numai că cercul lor este mai larg și îl închide fatal pe cel al fugarului. Dar în clipa cînd ele se intersectează, pentru că urmărirea nu poate dura la nesfîrșit — este ucis și Petrică Ciobanu. Și totuși moartea lui este mai degrabă consecința voinței sale, a hotărîrii de a rupe cercul fricii și al terorii ce-l împresoară. Unei hăituieli continui, unui joc de-a victima și călăul, el alege moartea ca soluție a libertății. El este cel care îl conduce pe Andrei Bivolu, urmăritorul său acerb, aflat într-un moment de derută, la cabana în care se adăpostise, și unde este împușcat de omul lui Subu. Pînă atunci existența lui Petrică Ciobanu de după evadare se desfășurase aproape în permanență, sub semnul provizoratului, al spaimei și al suferinței. Prozatorul a surprins și a înfățișat cu o răceală chirurgicală progresia fricii și efectele ei degradante asupra personajului principal. Cu adevărat paroxistică este secvența în care Petrică Ciobanu, un adevărat urias, se lasă terorizat și agresat de un copil, ce îl amenință cu denunțul, fără a cunoaște motivele reale pentru care este urmărit fugarul, dar intuindu-i, cu o cruzime specifică virstei, slăbiciunea și teama. La fel și cei ce, întîmplător sau nu, l-au ajutat : bătrînul Macarie, Vasile, ginerele acestuia, și o Marie, prietena ultimului, îl înfricoșează și îi dau motive de teamă. Dar nu numai urmăritul este înspăimîntat, ci toți indivizii, cu care într-un fel sau altul vine în contact, se suspicionează și se tem de ceva sau cineva, peste întreg acest calvar dezumanizant al fricii și umilinței, tronînd domnul Subu și forța opresivă pe care o reprezintă. Dar ceea ce romancierul sugerează în final, cu o reală pătrundere a profunzimilor sufletești, fără a face însă nici o clipă psihologie sau psihologism abisal, este catharsisul la care suferința și spaima trăite la limită, îl duc pe erou. După ce scapă de copil, Petrică Ciobanu trece din nou printr-o scenă de coșmar : o noapte petrecută în halta satului în împrejurimile căruia evadase, unde are senzația că fiecare ins îl suspectează sau îi bănuiește secretul. Starea de anxietate ia dimensiuni fantastice prelungindu-se în vis și ireal. Nemaiputînd suporta tensiunea spaimei și a nesiguranței, fugarul se refugiază din nou în hățișul pădurii **(selva oscura)**, care nu i se mai pare ostilă, dobîndind acea liniște și împăcare transumană, ce îl determină să-și caute singur călăul, pe Andrei Bivolu ; un urmăritor și el înfricoșat, dezechilibrat psihic, bîntuit de fantasme și hăituit de superiorul său, dl. Subu, într-un mecanism ineluctabil al terorii omniprezente, manifestată în toate formele și pe toate planurile. Maria, soția lui Petrică Ciobanu, este și ea victima acestei atmosfere generale. Din cauza arestării bărbatului este mereu urmărită și agresată de săteni, i se fură lucrurile, calul este înjunghiat, betivii satului într-o scenă de isterie colectivă îi sparg noaptea geamurile casei etc. Chinurile ei nu se sfîrșesc decît odată cu dispariția lui Petrică Ciobanu, a cărui moarte nu numai că îl eliberează din cercul umilitor al fricii și îi redă demnitatea de om, dar îi salvează și soția ostracizată. Nicolae Ioana a scris un roman cu mize mare, dus cu unele ezitări (relieful mai șters al unor personaje și insuficienta motivare a unor scene simbolico-parabolice) bine la capăt, despre tragismul condiției umane.

Paul Dugneanu

Folclorul, azi

Urmare din pag. 1

mitat să se supună acestei direcții unice. De aceea, spre deosebire de cercetarea „extensivă și selectivă" întreprinsă mai înainte, în anchete obișnuite care aveau ca obiective să se stabilească stilurile muzicale „în cele mai pure încarnări ale lor", delimitîndu-se aria lor de circulație „pe un spațiu geografic pe cît posibil mai mare", de astă dată se impunea, datorită scopului propus, o metodologie adecvată care să conducă la o cercetare „intensivă și impersonală care să se ferească de selecționare și amestec".

În privința modului de culegere și mai ales a supunerii atenției, dificultățile întîmpinate în stabilirea autenticității unui text folcloric sînt mari dacă nu se scrutează fenomenul în esența lui, scoțîndu-se în relief formulele predilecte, particularitățile artistice și funcționalitatea categoriei folclorice respective, sistemul metaforic predominant etc.

Primul text l-am excerptat din colecția Elenei Sevastos, care, la începutul activității sale de folcloristă, dobîndise notorietate printre contemporani, după ce obținuse premiul Academiei Române pentru monografia etnografică **Nunta la români** (1889). Autoarea însă a intervenit în textele din culegerea **Cintece moldovenești** (1888), observîndu-se cum a introdus elemente care aparțin stilului livresc : „Cu rochita de-ale stîncă (?) / Frunza-n codru să despică" — „De blestemul maicei mele / Au crescut pe mine pene / De cînt codrului cu jele" — „N-ai ocină de moșie / Din strămoși a ta să fie ? / Sînt din neamul răzășesc / Stilp al țării mă numesc". Erorile de ordin metodologic manifestate la unii culegători de la sfîrșitul secolului trecut se explică prin faptul că unele colecții au fost realizate de oameni cu înțelegere diletantistică a literaturii orale, sau de cărturari care mai priveau folclorul de pe pozițiile romantismului. Al doilea exemplu e luat dintr-o colecție mai recentă, **Folclor din Banat**, alcătuită de profesorul N. Mihuța. Iată textul : „— Bărbate, bărbate, / De uritul tău / Ce să mă fac eu ? M-oi face, m-oi face / Trestie de baltă, / Subțire și-naltă" — „Fă-te ce vei vrea, / Fă-te puica mea / Că și eu m-oi face / Un micuț cocoș, / Trestia oi cosi / Tot a mea vei fi" / — „Bărbate, bărbate, / de uritul tău / Ce să mă fac eu ? / M-oi face, m-oi face / O floare-n grădină !" — „Fă-te puica mea / De mini nu-i scăpa. / Că și eu m-oi face / Un mic grădinar, / Florile-oi plivi, / Tot a mea vei fi" / „ — Bărbate, bărbate, / De uritul tău / Ce să mă fac eu ? / M-oi face, m-oi face / Un lemn în pădure" — „Fă-te, puica mea, / De mini nu-i scăpa, / Că și eu m-oi face / Un mic pădurar, / Lemnele-oi păzi, / Tot a mea vei fi". „Bărbate, bărbate, / Bătu-te-ar **Dumnezeu**, / **De uritul tău**, / **Ce să mă fac eu ?** / **M-oi face, m-oi face** / **Un mic păhărel**" — „Fă-te, puica mea /, / De mini nu-i scăpa / Că și eu m-oi face / Un mic chelnărel, / La domni în hotel. / Cu tine-oi servi / Tot a mea vei fi." (Sublinierea noastră).

Nici culegătorul și nici antologul n-au simțit că partea finală ar fi o „inovație" sau o abatere, deși vor fi folcloriști care vor susține că „adaosul" nu este autentic. În partea finală, eroul liric apare într-o ipostază care contrastează puternic cu imaginile din primele trei secvențe realizate prin metafore simbolice : **trestie, floare, lemn**, de fapt paradigme vegetale. Argumentele au o structură liniară : trestie-cosaș ; floare-grădină ; lemn-pădurar. Vedem însă că ultima secvență nu se sudează perfect în ansamblul textului, fiind abandonat tipul de metaforă simbolică pe tema metamorfozelor.

O problemă de bază a folcloristicii românești actuale este definirea conceptului de folclor contemporan. Se observă indecizie în terminologie, fiecare cercetător propunînd o terminologie și o accepție dată : folclor nou, folclor contemporan, cîntec nou, folclor poetic nou, folclor de consum, lirică populară cu tematică actuală. Prin utilizarea acestor termeni se încearcă delimitarea lui, folclorul nou fiind văzut ca un stadiu mai nou al folclorului românesc, deosebit de folclorul nativ, tradițional, clasic „ca formă multiseculară spontană și naturală de limbaj și de expresie". De asemenea, sînt cercetători care arată că aceste creații noi sînt, în fond, creații individuale, pendulînd între poezia naivă și literatura cultă, cu toate că sînt detectabile unele trăsături ale creației folclorice (oralitate) dar lipsindu-le o altă trăsătură definitorie (variabilitatea). De asemenea, aproape toți sînt de acord cu constatarea că cele mai multe dintre ele au suferit o influență livrescă indubitabilă.

Dar sînt și cercetări care afirmă că creațiile folclorice contemporane nu reprezintă decît un stadiu mai nou al folclorului românesc. În folclorul epocii contemporane putem distinge mai multe straturi : a) un strat prim, de suprafață, reprezentat de creația mai recentă, avînd o valoare artistică în general mai redusă ; ea trebuie culeasă, clasificată, ea trebuie supusă unui examen sociologic și estetic, deoarece este un document cu o semnificație deosebită ; b) un al doilea strat, mult mai bogat, care îl constituie poezia tradițională, cîntecele vechi, baladele, unele obiceiuri care nu au suferit modernizări ; c) al treilea strat îl reprezintă obiceiurile foarte bine conservate, în special cele din repertoriul funebru ; d) al patrulea strat, cel mai adînc, ne relevă, la o cercetare de durată și de profunzime, miturile și alte categorii mai arhaice, multe din ele pe cale de dispariție.

Pentru a avea o imagine cît mai exactă a fenomenelor care se petrec astăzi în folclorul românesc, ne interesează în mare măsură să vedem ce se petrece la nivelul fiecărei categorii în parte, care sînt modificările de substanță produse în cadrul categoriilor folclorice tradiționale, unele fiind mai conservatoare, altele mai permeabile la nou (de ex. lirica populară).

Civilizație și limbaj

Urmare din pag. 1

în terminologia tehnică, în valul de neologisme, ca și în tiparele construcției (materiale și lingvistice), în acele șabloane care uniformizează peisajul concret și pe cel abstract (al gîndirii și expresiei). Din două articole recente, referitoare la domeniul construcției tehnice și la agricultura de zi, citez cîte un pasaj, — limbajul lor fiind departe de realitatea exprimării firești în mediile respective : „Cu argumente ce susțin valențele modernizării operațiilor de sudură în special, ale modernizării tehnologiilor și proceselor de fabricație în general, ne întîlnim și la secția de utilaj tehnologic complex". — în loc de a spune simplu și direct ce măsuri s-au luat pentru a moderniza producția ; dar „argumente ce susțin valențele modernizării" sună grav, pompos, chiar dacă termenul **valențe**, ca și **exemplar, responsabil, eficient, neabătut, potențial, inestimabil** circulă cu o frecvență uriașă și obositoare în toate coloanele presei scrise și vorbite. Al doilea exemplu : „...trebuie găsite căile de a soluționa radical problema atît de spinoasă a folosirii prin pășunat a masei verzi de pe pajiștile din zona montană, pentru ca unitățile agricole din acest județ să-și poată depozita finurile pe care le obțin pentru perioada de stabulație."

Mediile sociale se diferențiază și prin limbaj, prin competiția atît de dinamică dintre abstract, neologic, tehnic și concret, popular, familiar în sfera comunicării. Limbajul citat mai sus, copleșit de neologisme pentru un mediu țărănesc, popular, pare incongruent, opus realității. În general comentariile de presă sînt încărcate de termeni și construcții abstracte, cu șabloane de mare circulație și uniformitate. Delavrancea scria la începutul acestui secol : „o limbă artificială împuținează gîndirea", — deci nu numai presiunea civilizației determină înnoirea, frecvența și uniformitatea termenilor și a construcțiilor, ci și această stare nouă a limbajului comun influențează gîndirea și-i simplifică resorturile de nuanțare și de concretizare a expresiei. Cînd Blaga vedea în limbă „intîiul mare poem al unui popor", el sublinia valoarea de expresivitate, ca o mare creație poetică, a limbii naționale, capabilă să ne dea toate imaginile grandioase ale vieții și ale gîndirii umane, toate vibrațiile discrete ale inimii omenești.

Între progresul rapid al civilizației și permanența istoriei tezaurului limbii noastre se cuvine stabilit un echilibru al mijloacelor de expresie care să fortifice limba, s-o înnoiască treptat și cu măsură, s-o rafineze cu strălucire prin talentul autorilor dotați cu talentul construcțiilor memorabile, sugestive, luminoase. „Farmecul limbajului, semnul celor aleși", — cum scria Maiorescu despre tînărul Eminescu debutant la „Convorbiri literare" în 1870, e tocmai elementul propulsiv al înnobilării acestei limbi comune prin acțiunea literaturii asupra vorbirii obștești.

Despre relațiile dintre forțele creatoare ale civilizației și valorile tezaurului expresiv al unui popor găsesc o subtilă observație a eruditului romanist Ch. Camproux, directorul reputatei „Revue des langues romanes" (ea l-a sărbătorit pe Alecsandri la Montpellier în 1878 cînd a primit un premiu cu al său „Cîntec al latinității"), care scriind despre actualitatea lui Eminescu în 1964 (editorial în „Les Lettres Françaises"), spunea : „Toți cei care au o cît de mică idee despre problemele limbii știu că o limbă sănătoasă a suportat totdeauna fără prejudicii invaziile la modă... și că ea a găsit totdeauna mijlocul de a se îmbogăți. Chestiunea nu stă în invazia la modă ; ea stă în gradul de sănătate a limbii. Dar cu ce se măsoară gradul de sănătate a unei limbi ? Iată aici exemplul lui Eminescu poate să aducă un răspuns limpede. O limbă este sănătoasă cînd rămîne în contact cu poporul autentic care o vorbește".

Presa, care este intermediarul între creatorii și beneficiarii civilizației, difuzînd toate cuceririle progresului uman prin resursele limbii cultivate, moderne, mereu sporită cu datele civilizației, cu atîtea neologisme impuse de circulația intensă a termenilor tehnici, are nelimitate posibilități de contact cu limba vie a poporului, pentru că informația cotidiană e axată tocmai pe realitățile mediilor de muncă și de creație materială și spirituală. Limbajul ei se cuvine să fie exemplar prin claritate, exactitate, corectitudine și expresivitate, realizînd o sinteză superioară între vechi și nou, între fondul istoric-popular și valul de neologisme și termeni tehnici, specific civilizației de azi. Limbajul e imaginea gîndirii noastre, cum spunea Blaga : „limba cea de toate e o unealtă și o formă a spiritului."

TEATRUL „MANUSCRIPTUM"

● Muzeul Literaturii Române a reluat stagiunea de spectacole inedite ale Teatrului „Manuscriptum".

De curînd a avut loc premiera spectacolului lectură cu basmul în cinci acte „Frumoasa fără trup" de Nicolae Iorga.

După cuvîntul introductiv rostit de criticul Nicolae Ciobanu, directorul muzeului, actorul Mihai Stan a conturat ideea regizorală a spectacolului.

Au interpretat : Elena Bog, de la Teatrul „C. I. Nottara", Olga Bucătaru, Iuliana Ciugulea, Mircea S. Crețu, Sabin Făgărășanu, Sorin Postelnicu și Mihai Stan de la Teatrul Giulești.

Premiera, la care au asistat specialiști în probleme de teatru, oameni de cultură și artă, s-a bucurat de un real succes.

VIAȚA CĂRȚILOR

O CARTE DESPRE TINERI

Volumul de proză al scriitorului Pavel Pereș *) — **Pasărea purpurie a dragostei** — apărut la Editura **Albatros**, în acest an, în prestigioasa colecție „Colocviile adolescenței", este surprinzător prin circumscrierea problemelor tineretului într-o arie nouă unde prejudecățile unor scriitori, ce au semnat numeroase cărți din aceeași colecție, nu-și mai găsesc locul. Evenimentele trăite de o echipă de betoniști de pe un mare șantier al țării sînt redate simplu, neconvențional, în spiritul fiecărui erou, care-și trăiește intim destinul alături de ceilalți. Orice tînăr găsește un farmec deosebit în a descoperi în dialogurile personajelor cărții umorul și veselia, caracteristice ale tineretului nostru de astăzi, neprefăcătoria și dăruirea lor în clipele cele mai grele ale șantierului.

Pasărea purpurie a dragostei configurează un roman modern pentru tineret, în care tendința spre ordine epică și psihologică atrage după sine obiectivarea autorului. Dialogurile dintre personaje sînt vii, vorbirea betoniștilor este intelectuală și colorată, iar stilul le este franc, satiric-mușcător, cu care tinerii noștri sînt obișnuiți, cu poante, în care săgețile sfichiuitoare zboară de la unul la altul cu repeziciunea laserilor, intrecîndu-se fiecare în arta cuvîntului, a spontaneității. Cele douăzeci și patru de capitole, purtînd titluri deosebit de sugestive — adevărate titluri-metaforă — urmăresc destinele tinerilor în paralel cu ale fetelor. Opțiunea afectivă a băieților nu este totdeauna cea scontată. Șantierul nu este singurul mediu în care tinerii își trăiesc viața, singura lor modalitate de afirmare. Îi întîlnim la club, la rude, la spital, în cămin, în „camera 41", la restaurant, în excursii, la ședințe, prilejuri pentru autorul cărții de a descrie atmosfera specifică din aceste locuri, reacțiile spontane sau îndelung meditate ale personajelor. Fiorul dragostei, trăit cu intensitate de Maria și Vanghele Surduleac, un cuplu potrivit, care se completează unul pe celălalt, strălucind fiecare pe orbita sa, întocmai stelelor, este amplu analizat de scriitorul Pavel Pereș, care reușește să ne dea imaginea unui simbol al dragostei, pe care timpul n-o distruge, ci dimpotrivă o consolidează, pentru că este bazată pe încredere. Acest credit, pe care și-l dăruiesc unul altuia, este suprema filozofie a fericirii, „actele în regulă", cu care continuă drumul în viață. Farmecul prim al stilului cărții îl constituie bogăția metaforică, plină de poezie, un adevărat rod pîrguit de sensuri figurate ale limbajului, și de aici și ineditul scriiturii. În capitolul douăzeci și unu, intitulat „Scrisori dintotdeauna deschise", găsim un adevărat poem în proză închinat bibliotecii : „...pe orice vreme toate cărțile în care crezi să se țină după tine, pentru că într-un fel sau altul cărțile citite s-au legat definitiv de pulsul tău, fie și printr-o singură propoziție, printr-un singur nume. Și pe cel mai cumplit ger să spui cuvinte, care atinse de brumă, plutind invizibil, să se transforme în sunete colilii și acestea să se mențină deasupra capului ca un roi de fluturi trăgînd orizontul după ei".

Valoarea cărții lui Pavel Pereș vine și în alegerea personajelor feminine — frumoase, dinamice, pline de energie, gospodine, soții atente, mame devotate. Ioana Severeanu este un astfel de prototip, biografia ei conținînd și note aparte. Ea devine o aureolă boreală în viața lui Paul Pristavu, care se împlinește prin ea.

Pasărea purpurie a dragostei, carte a unor destine umane la întîlnirea cu viața, conține în ea explozii de dragoste închinate naturii, oamenilor. Tonifiantă și atractivă, străbătută de largi efluvii lirice, cartea este o dezbatere, o căutare a propriei noastre personalități. Cu mare meșteșug, autorul, prin personajele sale, mereu se întreabă, mereu răspunde, se îndoiește, întîrzie, se depășește. Imagini frumoase, plastice, ale unui poet cunoscut, așa cum este în intimitatea structurii sale sufletești, Pavel Pereș dă la iveală surse nemăsurate ale talentului său constructiv de arhitect al artei epice.

dr. Virgiliu Ene

*) **Pavel Pereș : „Pasărea purpurie a dragostei", Editura „Albatros", 1986.**

NUMELE ARIPII

VICTOR NISTEA

DRUMUL SPRE DELPHI

Editura Cartea Românească

O prelungire insolită a angelismului voiculescian descoperim în versurile lui Victor Nistea*), poet solicitat de chemarea marilor teme (timpul, noaptea, zborul), pe care le aproximează fără a le lua însă pe deplin în stăpînire.

Recurența imaginilor **pteronice** trădează voința de transcendență, aripile, ca simbol ascensional, fiind emanații ale luminii, dar și instrument al regăsirii de sine : „Pe minzul meu cu o mie de aripi alunecind în sine / Alerg către tot ce mi-a lăsat mai bun, pe sub soare, sublimul. // Inger ai fost sau blîndă-surîzătoare-himeră ? / Strigă-mă să-ți smulg aripile — Realitate ! Sînt totul!" Iată o atitudine de orgolioasă afirmare a cuprinderii realului în efortul demistificării. Disponibilitățile spre lirica de meditație sînt fructificate în poeme dense, inductoare de atmosferă, a căror structură fixă (trei catrene și un distih) subliniază o neobișnuită consecvență formală. Ca și lipsa titlurilor : „Etern e doar vasul. Vasul meu strălucind în clinchet / sub gura izvorului — o suavă unduire tinjind / la forma perfecțiunii // Flacără albă, dulce mireasmă e pasărea / ce fără de aripi încearcă zborul. / O desclei din privirea tirană / și-n rănile-i vii cresc aripi ca perlele răsăritului // O, Venus, ce aproape ești / De trecătoarea împărăție / Și ce departe de mine doarme îngerul / cînd eu mă încumet pe scările lui // Etern e doar vasul și setea lutului / spuzit de azurul otrăvii". Poet al peisajelor conceptuale, Victor Nistea e aici creatorul unei arte poetice de factură clasicită. Nostalgia permanențelor, a purității și frumuseții originare, aspirația spre verticalizare își află rezolvarea pe calea gestului orfic. Versurile traduc interpretarea dată de Bachelard aripii ca mijloc simbolic de purificare rațională („crezi că ai aripi pentru că ai zburat").

Discrete ecouri din Rilke sau Garcia Lorca, solemnitatea melodiilor interioare, soliloviile infuzate de senzația urmăririi **(Am alergat)**, definesc discursul liric vitalizat într-o intenție de adîncire a semnificațiilor etice („Adunat-au recoltă culegătorii de flori otrăvite / Nici unul nu ajunsese în iarnă cu piinea lor"). De la translarea egocentrică („lunecînd spre sine cu aripi roșietice") trecînd peste „Marinele" remarcabile nu prin pitorescul sălbatic, ci prin intuiția spațială a metaforei, ajungem la miraculosul folcloric avînd un sens activ, patriotic : „Pietre în Apuseni pocnind sub biciul nopții ; grăbiți / Se trezesc cocoșii abisului, albi ; / Cum o secere se-aude cîntarea lor în vale și stelele / Insule tot mai verzi, alunecă spre noi căutînd un mire... /.../ Stîncă de aur ne este Patria — în viața mea și a lumii / Și numai soarele-i este asemeni, fără de moarte".

Există la Victor Nistea și o poezie a anotimpurilor, a elanurilor elementare ale materiei, precum și una a sugestiilor mitologice. Lebăda, Anubis, Circe, Ithaca, Orpheus, Lestrigoni figurează formule gnostice sau experiențe la nivelul imaginației verbale. Dar adevăratul său timbru trebuie căutat în plastica bucolică, „În flaut, din os cîntă păstorul / Pentru trecerea anului, / Pentru trecerea turmelor / În azur // O frunză a înviat piriul albastru-argint / De aripile unui fluture și-a apropiat / Auzul : și-i pare că trece / Din lume în lume cu mult mai bogat // În colibă cheamă-ți o mioară soimană / Așterne-i mielul prin leagăn între / Aripile / Roșii ale primăvăraticelor stele". Față în față cu „doamna în roșu", reprezentare a vieții însăși, poetul știe că drumul spre Delphi trece prin Apuseni.

Constantin M. Popa

*) **Victor Nistea : „Drumul spre Delphi", Editura „Cartea Românească", 1985.**

6 DECEMBRIE 1986

«Sînt suflet în sufletul neamului meu»

Fondul principal al culturii române

MESAJUL TRANSILVANIEI

La 120 de ani, poezia lui Coşbuc străbate, ca un mesaj transilvan sempitern, ritmurile fiinţei româneşti. Fenomenul Coşbuc este mult mai amplu decît pare la prima vedere. Nu există sat ori cătun din Ardeal, nu există tînăr trecut prin şcoală din orice colţ al ţării care să nu ştie pe de rost cele mai importante creaţii ale sale şi să nu şi le şoptească în gîndul interior, de taină, cînd şi cînd. Prin poezia lui Coşbuc verificăm nu numai sensurile cuvintelor limbii române — dar şi sensul mai adînc, civilizator, al ei. Numai zumzetul de-albine, / Fără-ncepere şi-adaos / Curge-ntr-una, parcă vine / Din adîncul firii pline / De repaos : **iată una dintre cele mai exacte definiţii ale liniştii în „conştiinţa" limbii române. Nu „tăcere" absolută, de gheaţă, nu „lipsă de zgomot" (cum ne tentează societatea modernă, cu trepidaţiile ei, să credem) — ci o stare de continuă mişcare ce păstrează ritmurile începuturilor de vremi, un „zero dinamic" cum ar spune Eminescu, din care se poate naşte oricînd viaţa : „Iată-l / Cum din haos face mumă iară el devine tată!". La Coşbuc Cosmosul nu este privit de sus ori din afară, ci chiar din sine însuşi : timpurile stihiale, pregenetice, stau în jurul omului, în sensul adînc al cuvintelor pe care poetul il revelează. Poezia „În miezul verii" ne poate servi de exemplu al apropierii dintre Coşbuc şi Eminescu. Bardul transilvan are în vedere acelaşi punct de început al genezei :** Iată însă colo-n zare / Mişcător un punct răsare / Şi tot creşte. **Punctul din zarea cosmică mişcîndu-se distinct în repaosul firii este o... mamă cu prunc în braţe : ea se vede, „creşte", dar dominant rămîne în tablou „zumzetul", liniştea firii netulburată : ceea ce lucreşte privirii noastre (ca să glosăm în termeni eminescieni) nu prinde viaţă pînă cînd nu se aude ; spaţiul (văzul şi elementele din cîmpul lui) trebuie să se îmbine cu timpul pentru a se realiza miracolul. Faptul se produce, la Coşbuc, nu în marginea zării, ci în centrul cosmic, lîngă fîntînă, unde femeia se opreşte, îşi pune pruncul pe pajişte, apoi** ..Saltă cumpăna bătrînă / Şi se pleacă. **Abia cînd, din adîncurile firii unde şi-a coborît o latură, cumpăna revine,** Scrîşnind din nou, ea creşte, **putem spune că s-a realizat imaginea vieţii, „scrînteala" iniţială de la Eminescu. În „scrîşnitul" fîntînii vedem a doua „creştere", de data aceasta urnind roţile neunse parcă ale universului, răsturnînd spaţiul în timp, înviind cuplul reprezentativ : mama cu pruncul. Şi, ca o reverberaţie, întregul univers capătă brusc dimensiuni simbolice.** Şi e linişte prin ceruri / Ca-ntr-o mănăstire arsă..." : **pacea de sfîrşit a lumii („Şi în sine împăcată stăpînea eterna pace" — Eminescu). Alături, însă, dintr-un colţ al peisajului, logosul se trezeşte din amorţire, ia forma vîntului şi insuflă forţă vitală întregului univers :** Singur vîntul, colo, iată...

Universul poetic al lui Coşbuc păstrează, în centrul lui, acea imagine a pruncului în leagăn (Transilvania însăşi este leagănul istoric al întregului neam românesc), vegheat şi ocrotit de mamă şi de duhuri, hărăzit unei creşteri alese, frumoase. Liniştea şi lumina calmă se aştern în jur garantîndu-i pacea creatoare, dăinuirea. În fagurii cuvintelor lui elegant aşezate în ritm găsim acea înţelepciune de totdeauna a poporului, acele idei înălţătoare, chemări la cugetarea adîncă ori la lupta efectivă pentru afirmarea fiinţei naţionale. Este un fior poetic ca nu-şi poate istovi sensibilitatea atîta timp cît cuvintele limbii române vor dăinui.

Prezentăm, în cele ce urmează, un prim evantai de interpretări ale vieţii şi operei marelui Coşbuc, tema fiind foarte generoasă şi actuală.

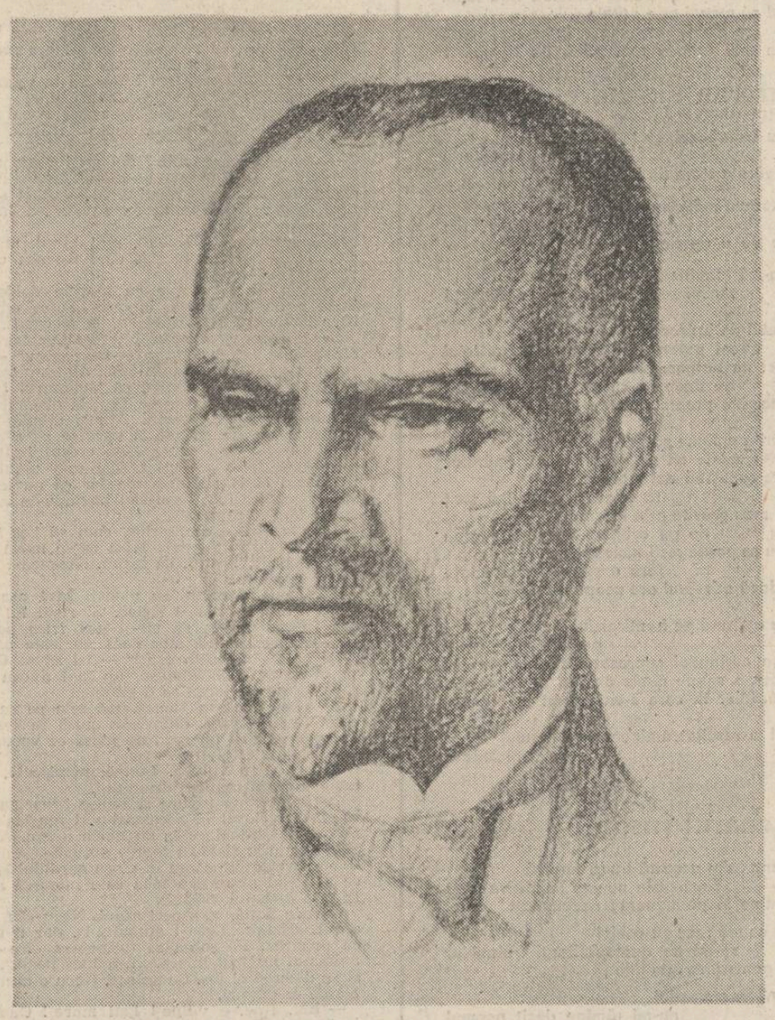

Mythosul „poporal"

Conceptul de „recitire a clasicilor" a însemnat, în cazul lui George Coşbuc, uneori, o supraevaluare formativă a artistului rafinat, capabil de o inventivă dexteritate prozodică, aplecat spre stilizări expresive, traduceri remarcabile şi „inspirate", prelucrări şi imitaţii de o coerentă specificitate, totul izvorînd din livresc, tehnicism, intelectualism. Pe urmele unei intuiţii a lui Nicolae Iorga („poezie de atelier" — **Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică,** 1929), Vl. Streinu a vorbit de perspectiva intelectualului rafinat, de traveştiul atitudinii lirice. Mai tîrziu, Mircea Zaciu îi va zice poetului născăudean chiar „citadin". O asemenea imagine contravine — cînd nu i se subsumează, în complementaritate definibilă — imaginii unui Coşbuc clasic, tradiţionalist, ilustrînd **clasicismul folcloric,** mythosul „poporal", dimensiune care, de la Gherea încoace **(Poetul ţărănimii,** 1897), a făcut obiectul atitor cercetări analitice convingătoare (Octav Şuluţiu, D. Micu, George Munteanu, I.D. Bălan, Aurel Martin). Dar **fondul arhaic** al clasicităţii coşbuciene, uşor identificabil şi recognoscibil mai peste tot, deci de neocolit, a constituit mai puţin obiectul unor analize. Un studiu de referinţă în această problemă rămîne, fără putinţă de tăgadă, lucrarea lui Adrian Fochi, **G. Coşbuc şi creaţia populară** (1971). Cercetătorul, graţie formaţiei sale folcloristice şi competenţei unanim recunoscute, porneşte, foarte minuţios, de la acele date biografice susceptibile a explica interesul lui Coşbuc pentru folclor şi tratează, în capitole diferite, concepţia folclorică, subiectele de această origine, considerînd „asimilarea mentalităţii folclorice" drept „treaptă calitativ superioară, în creaţia poetică a lui George Coşbuc".

Preocupat a da o viziune sistemică, coerentă, în ciuda acelor „membra disjuncta" ce alcătuiesc creaţia populară, Coşbuc visa, probabil, la un corpus folcloric, comentat şi adnotat. Dacă o asemenea întreprindere îl excedează, ideea unei **epopei naţionale,** afirmată în postfaţa volumului **Fire de tort** (1896) îl mobiliza şi îl înălţa poeticeşte. Acea „unitate şi extensiune de epopee" pe care doreşte s-o imprime creaţiilor sale viza, de fapt, o viziune mai puţin istorică (în comparaţie cu proiectul epopeic eminescian) şi mai mult mitologizantă, folcloric, imaginară. E, de fapt, drumul pe care-l parcurge poezia sa de la independenţa subiectului (basm, baladă, legendă), rămînînd loial prozodiei, pînă la spiritul de selecţie şi creativitate şi, apoi, reintegrarea unui bogat registru motivic de extracţie folclorică unei viziuni lirice personale, o atitudine de mai liberă interpretare, o **asimilare** în substanţă şi o transcendere a datelor folclorice în originalitatea unei viziuni specifice şi reprezentative.

Acel „Atque nos" **teoretic** impinge, de fapt, similitudinile, dincolo de mitologia greco-romană, în lumea mîturilor indice, persane, germane ori slave, vorbind de străvechimea şi universalitatea motivică. Referindu-se, bunăoară, la **Mioriţa,** el respinge, datorită teoriei mitologizante, ce o practică aici, ideea fatalismului mioritic (a resemnării), ca dominantă spirituală a poporului nostru. A intra, pe acest teren, în dispută deschisă cu B.P. Haşdeu ori Al. Odobescu, aceasta nu e o vanitate şi indeletnicire de diletant şi G. Coşbuc ajunge să distingă în literaturile populare cele două straturi : cel **originar** (limpede, de fond mitic) şi cel **recent** (tulbure, al „influenţelor creştine şi străine"). Sau contravenind opiniilor lui M. Gaster ori N. Cartojan, consideră că o carte precum **Alexandria** (şi altele asemenea), circulînd în lumea satelor cîteva sute de ani, nu a exercitat asupra folclorului aproape nici o influenţă, dimpotrivă asimilînd şi absorbind ea numeroase elemente folclorice (acest punct de vedere a fost ulterior confirmat de specialişti în materie — v. I.C. Chiţimia şi Dan Simonescu, **Cărţile populare în literatura românească,** Bucureşti, 1963, XXVIII).

Proiectul acelei epopei naţionale rivnite de Coşbuc poate fi, aşadar, identificat, atît în dimensiunea lui teoretică (valoroasă şi de substanţă, în ciuda atitor corecţii / nefuncţionalităţi), cît şi în planul creaţiei poetice propriu-zise. Rezultatul e însă, unul şi acelaşi : o complexă imagine etnopsihologică a satului, în care fiorul arhaic grăieşte de o experienţă a mentalităţii „poporale" de cîteva ori milenară. Multe poezii în direcţia acestei preocupări epopeice datează din perioada **Tribunei** sibiene (1884 — 1889), climat în care creaţia coşbuciană a primit un impuls de substanţă. De acum datează **Atque nos** (1886), încercare de clasicizare a unui romantism folcloric în concepţie : „Oh, îmi place mult povestea, căci poporul se descrie / Singur el pe sine însuşi în poveşti — şi-mi place mie / S-ascult pe popor, ca astfel să observ cum s-a descris..." Poetul se lasă furat de „plăsmuirea vecinicelor idealuri" şi a tuturor „tipurilor" vii „pe cari le-avem / Şi pe-a căror frunte pus-am mitologic diadem". Şi în acest fel figurile mitologiei populare româneşti îşi găsesc corespondente în panteonul mitologiei greco-latine.

Nu există, de fapt, un element al literaturii „poporale" evocat teoretic, care să nu fie şi ilustrat detaliat sau chiar aluziv, în poezie, de poetul născăudean. Iată ceremonialul nupţial arhaic, cu toate etapele sale cufundat în lumea feeriei joviale, care e, în fond, nu altul decît cel „poporal", în „Nunta Zamfirei". Ori valorificarea nuanţată a bocetului în **Moartea lui Fulger,** ori superstiţia legăturii indisolubile natură-om, din „Moartea lui Gelu". Iată superstiţia ielelor în **Vintoasele** („Fire de tort", 1896), obiceiul oraţiei în **Colindătorii** (Ibidem), credinţa în moroi în **Strigoiul** („Ziarul unui pierde-vară", 1902), mitul Zburătorului în **Un basm** („Balade şi idile", 1893). Se cuvine amintit **dacismul** poetului, tulbure, energic, agitat de ideea libertăţii, cu preţul sacrificiului suprem **(Decebal către popor — „Fire de tort". Podul lui Traian — „Cîntece de vitejie". 1904 „Perirea dacilor" —** în „periodice"...). Vine apoi rîndul migraţiilor barbare şi cîteva piese, precum **Regina ostrogoţilor,** pun în vibraţie o mare încărcătură emoţională, un lirism pregnant. Sau piese precum **Hora, Doina, Ex ossibul ultor, In opressores,** cu puternicele lor accente de revoltă socială. Multe piese evocă, însă, calendarul creştin, altele credinţe, superstiţii, eresuri, precum atîtea „legende" titrate explicit („Legenda trandafirilor", „Blestem de mamă", „Inima mamei"), sau **balade** de inspiraţie autohtonă **(Baladă, Rodovica, Ceas-rău, La logodnă, Nunta în codru)** ori „prelucrate" („Cornul", „Baladă albaneză", „Popasul ţiganilor", „Puntea lui Rumi"...).

Un fapt rămîne, totuşi, de domeniul evidenţei. Indiferent că e vorba de o tematică sau alta, ecoul ritmurilor sempiterne, pulsiunile substratului arhaic, elemente abstrus-profane de mentalitate „poporală" pot fi detectate mai peste tot.

Z. Cârlugea

Marile corespondenţe

Urmare din pag. 1

grav patetice sînt descrierile puternicelor încleştări dintre zei, dintre oameni în lupta cu vicisitudinile naturii, în lunga rătăcire şi zbaterea pe mare a neliniştitului navigator care a fost totdeauna Ulise, simbol al întregii umanităţi arse de setea cunoaşterii.

Dintre poeţii latini, Coşbuc a fost atras îndeosebi de către Virgiliu. **Bucolicele** au fost tăimăcite cu întreaga lor atmosferă rustică, cu lexicul cel mai adecvat, pînă la integrarea lor totală în universul **vieţii la ţară,** româneşti, pînă la autohtonizare. **Georgicele** şi-au găsit echivalentele creatoare în îndelungata strădanie a poetului român, în freamătul exaltării naturii şi a vieţii omului care i se integrează. Un îndelung travaliu artistic, un mare efort creator a însemnat traducerea integrală a capodoperei virgiliene **Eneida.** Se poate vorbi de o adevărată fuziune între elementele celor două limbi, de o remodelare a originalului în tipare româneşti echivalente. Traducerea are incontestabil caracteristicile capodoperei. Coşbuc izbutind să redea nuanţele cele mai fin gradate ale „stării lirice" vergiliene dar şi energia latină, forţa şi robusteţea de **vates** a poetului latin, cîntăreţ al naturii şi al istoriei. Traducerea poeziei gnomice, a literaturii de meditaţie indiană este mai mult o prelucrare a poetului român care sparge cadrul exotic al fabulosului, îndepărtatei ţări, pentru a ne apropia de ceea ce ne este familiar. Folosind traduceri germane (antologia lui Fritze), Coşbuc a versificat alert, exprimînd concentrat idei filozofice, meditaţii profunde, într-o singură imagine, într-un singur distih.

Din literatura germană Coşbuc a tradus sau a adaptat o serie de producţii aparţinînd de multe ori unor poeţi minori. **Don Carlos** a lui Friederich Schiller este opera sa importantă de tălmăcire dintr-o limbă pe care o cunoştea aproape desăvîrşit şi care i-a servit şi ca intermediar pentru marea sa operă de traducător din literatura universală.

Un loc excepţional în activitatea de traducător a lui George Coşbuc îl are desigur tălmăcirea **Divinei Comedii,** capodopera lui Dante Alighieri, traducere pe care Tudor Vianu a putut-o caracteriza drept un cristal perfect, drept „opera cea mai de seamă a măiestriei lui poetice".

Aşa cum am mai arătat şi altădată, contactul lui Coşbuc cu Dante şi cu **Divina Comedie** nu a fost nici întîmplător, nici de scurtă durată. Apropiindu-se cu infinită dragoste de Dante Alighieri, Coşbuc a creat şi un interesant sistem personal de interpretare a **Divinei Comedii.** Publicarea comentariului său, **La tavola tonda,** a contribuit la luminarea unor noi aspecte ale personalităţii poetului. Admirăm la lectura acestui comentariu laturi mai puţin cunoscute ale poetului român : erudiţia profundă, sarcasmul biciuitor, ironia fină, logica strînsă, concentrarea expresiei, tot atîtea noi caracteristici care îi îmbogăţesc personalitatea şi-l smulg din acea prezentare idilică în care încă mulţi îl mai situează. Cincisprezece ani de zile a lucrat şi a cizelat Coşbuc traducerea **Divinei Comedii,** demonstrînd mari calităţi de profundă înţelegere a textului şi de înaltă măiestrie a formei.

Publicată de R. Ortiz (1924—1932), reeditată de către noi în 1954—1957, prima versiune românească integrală şi în versuri a **Divinei Comedii** a însemnat un important eveniment cultural. Îngrijitorul primei ediţii, profesorul de italiană şi prietenul lui George Coşbuc, filoromânul Ramiro Ortiz scria : „Dante se va înfăţişa publicului românesc aşa cum este : urias, aspru, sever, plin de gînduri înalte, filozofice şi teologice, ici şi colo întunecat şi obscur ; dar nici un popor, în afară poate de cel german, nu se va putea lăuda cu o traducere în care culoarea gîndirii şi artei lui Dante să fie redată aşa de minunat, (pînă în cele mai mici amănunte), ca poporul român care a dat naştere lui George Coşbuc..." Acestor cuvinte de elogiu meritat li se adăugau şi alţi cercetători străini ca Anna Barbieri, Carlo Taglivini, etc. Tudor Vianu făcea observaţia foarte subtilă că, traducînd **Divina Comedie,** Coşbuc „a vrut să ne facă să-l auzim pe Dante în româneşte şi a izbutit prin recursul cel mai insistent la elementul latin al lexicului nostru, prin acceptarea unor neologisme italiene, prin concizinea adeseori ermetică a formulărilor..."

La rîndul nostru am afirmat, publicînd cea de a doua ediţie a traducerii, însoţită de studiu introductiv şi comentariu propriu, că mai mult decît orice alt traducător, George Coşbuc, poet luptător pentru libertate, poet cîntăreţ al patriei, a izbutit să se apropie de sufletul vijelios al marelui florentin. Vigoarea şi plasticitatea dantescă au fost redate de poetul român cu o rară măiestrie, făcînd din tălmăcirea sa una dintre cele mai bune traduceri ale **Divinei Comedii** pe care le cunoaşte lumea.

Opera de traducător a lui George Coşbuc are transparenţa cleştarului şi oricare autor străin tradus de el vorbeşte românesţte. El este desigur unul dintre marii traducători ai literaturii universale şi ai lumii.

George Coşbuc, lingvistul...

Este aproape o tradiţie ca, vorbind despre marii scriitori ai literaturii române, să se sublinieze „preocupările lor pentru limba română". Graţie acestor preocupări, se pot alcătui apoi antologii cu fragmentele respective şi se poate dovedi că interesul faţă de problemele limbii române, sub aspect istoric ori contemporan, n-a fost niciodată străin oamenilor de cultură în general sau scriitorilor în mod special.

Deşi este tratat ca atare, George Coşbuc nu face parte dintre aceştia ! Se poate spune, fără exagerare şi fără a pune termenul între ghilimele, că George Coşbuc a fost lingvist în adevăratul sens al cuvîntului. Singura atenuare posibilă ar fi să spunem **„şi** lingvist".

„Primejdia" care il alarma pe poet era aceea a invaziei construcţiilor sintactice calchiate mai cu seamă după franceză. Atitudinea pe care o adoptă în diverse articole îl încadrează pe Coşbuc în direcţia pe care o numim astăzi „cultivarea limbii".

Coşbuc o avea. El îşi dă seama foarte bine că normele sînt create de uz şi, respectiv, normele academice ale limbii literare sînt confirmate ori infirmate de întrebuinţarea limbii la nivelul masei vorbitorilor. De aceea, într-un articol din 1912 intitulat **Latin ori slav ?,** poetul îl invocă pe Simion Ştefan şi adoptă o poziţie care îl îndepărtează atît de purismul latinesc cît şi de tendinţele de slavizare. Sînt în acest articol şi ecouri ale teoriei circulaţiei cuvintelor avansată de Hasdeu, dar originalitatea lui Coşbuc constă în faptul că se referă mai cu seamă la soluţiile poetului pentru a ieşi din dilema expusă în titlu. Ce cuvînt trebuie ales pentru a ieşi cînd sînt cel puţin două posibilităţi — o variantă latină şi alta slavă ? Coşbuc răspunde : „Aleg pe cel mai bun, şi dacă, din întîmplare, cel mai bun e cel slavon, voi alege şi voi primi pe acesta, chiar cu rizicul de a fi disprefuit de Cicero şi de Virgiliu la o eventuală întîlnire cu ei pe lumea cealaltă".

S-ar putea afirma, parcurgînd ideile din articolele despre limbă ale lui Coşbuc, că acesta avea o adevărată obsesie pentru apropierea de varianta populară a limbii române, socotind poporul „acel bălaur cu milioane de capete" — zice poetul — drept supremul judecător în chestiuni de limbă. Oare nu este o exagerare ? Întrebarea e justificată chiar pentru timpul vieţii poetului, cînd forul academic şi scriitorii se manifestau activ în tot ce privea limba română, este justificată şi astăzi cînd ne aflăm indiscutabil la un nivel superior de cultură, iar activitatea de cultivare a limbii este oficializată.

Pentru a răspunde la întrebare trebuie să subliniem mai întîi că prin „popor" Coşbuc delimita masa dominantă a vorbitorilor români şi considera că misiunea lingvistului este aceea de a găsi „căile pe cari s-a format şi s-a dezvoltat o limbă" **(Pentru limba românească,** 1906). Ceea ce condamnă poetul în toate intervenţiile sale pe marginea problemelor limbii este mai cu seamă refugiul într-un registru izolat, într-o variantă proprie doar unui grup restrîns de vorbitori, de unde consecinţa posibilă, foarte gravă, ca această variantă să fie adoptată drept model pentru întreaga limbă. Aşadar, nu numai că nu este nici o exagerare, dar atitudinea lui Coşbuc evidenţiază o poziţie teoretică precisă şi valabilă.

Un interes deosebit şi o adevărată încintare, datorită stilului viu al autorului, prezintă pentru noi, cei de azi, articolele „de analiză", am putea spune, a unor fapte particulare culese mai ales din limba populară : expresii, zicători, proverbe, mici studii onomasiologice (de exemplu, **Capul, mîna şi nasul,** din 1901), interpretări ale simbolurilor din poezia populară. Este de mirare, avînd în vedere această bogată contribuţie risipită în publicaţiile vremii, că George Coşbuc nu s-a gîndit la o sinteză. Sau, poate, s-a gîndit ?

N-ar fi exclus, deoarece se păstrează în manuscris o lucrare ironic intitulată „Gramatica zăpăciţilor", care aduna o mulţime de exemple, de greşeli recoltate în special din presă.

Aceasta este, desigur, o glumă polemică şi nu putem decît regreta că nu o avem dusă la capăt, dar este indiscutabil că adunarea tuturor contribuţiilor lui Coşbuc la problemele limbii române într-un volum consistent şi bine organizat ne-ar oferi surprize plăcute.

Realizările lui George Coşbuc în domeniul pe care l-am abordat aici pot fi considerate un adevărat model pentru cei ce se ocupă de cultivarea limbii. Ne-am referit de mai multe ori la stilul propriu ales de poet în intervenţiile sale. Şi l-a definit el însuşi : „Zeflemea ne trebuie. Oricine ar fi scriitorul, dacă nu pricepe limba părinţilor săi, trebuie lovit la mir, trebuie izbit de părete, ca să-şi vină boierul în fire ! Zeflemist pînă la cătăramă..." Şi iată zeflemistul necruţător : **„Pentru la toamnă !** Nu ajunge să zici **la toamnă ?** E zor-nevoie să viri şi pe **pentru** înaintea lui **la ?** O, dar elegantul **pentru la** e sublim, căci şi neghiobia poate să fie sublimă ! **A pus varză pentru la iarnă. Şi-a cumpărat cravată pentru la concert. Las-o asta pentru la cafenea. S-a gătit pentru la bal.** Ce dracul o fi cătînd la într-aceste fraze ?" De ce ne-am teme oare astăzi să sancţionăm cu aceeaşi vehemenţă unele fapte de-a dreptul ridicole ? De pildă, preţiozitatea celor care nu mai **beau** sau **mănîncă,** ci **consumă ?**

Contribuţiile lui George Coşbuc în domeniul limbii ne dezvăluie un om de cultură solidă, educat serios la şcoala celui mai bun dascăl din toate timpurile, Biblioteca, patriot şi militant desăvîrşit, polemist activ, în fine, un intelectual în toată puterea cuvîntului.

Cezar Tabarcea

Filozof al culturii

Recunoscută preferinţa lui Coşbuc pentru literatura clasică : gustul său se orientează mai puţin spre literele moderne şi deloc spre modernism (reprezentat atunci de curentul simbolist). În articolul programatic **Adevărul în artă** (1896) frumosul coincide cu adevărul şi binele : „Oricît s-ar zvîrcoli şcoalele (simboliste n.n.) suprema putere a artei va fi totdeauna adevărul...". „Iar adevărul — în artă — e una cu frumosul". În alt articol despre Goethe (1897) înclina să judece capodopera ca expresie a geniului naţional, colectiv, cum sînt **Iliada, Odiseea,** pentru greci, dramele lui Shakespeare pentru englezi, opera lui Goethe pentru germani, indiferent cine le-a compus, un autor sau mai mulţi.

Trebuie observat însă că predilecţia pentru poezia veche este a unui degustător erudit, rafinat, fapt dovedit şi de activitatea traducătorului Coşbuc din Dante, Vergiliu sau literaturii exotice, ca sanscrita. Nu scheme clasice anchilozate caută Coşbuc în textele vechi, ci o poezie ingenuă pe cale de dispariţie, superioară celei moderne. Elocvente, în acest sens, sînt articolele sale despre literatura populară, unde apare, în multe din ideile formulate, un precursor al ştiinţei folcloristice actuale (înţeles ca atare de Adrian Fochi, D. Pop, Al. Duţu).

Astfel în **Elementele literaturii poporale** (1900) interpretează structurile folclorice ca variante ale unor mituri arhaice, cosmogonice. Teoria vine să amendeze diletantismul romanticilor, al lui Alecsandri, de pildă, care afirmă că poeziile populare sînt „pline de originalitate şi fără seamăn în literaturile streine". În replica lui Cosbuc, sensul originalităţii este întors la cel etimologic (origo-inceput, primar) : „Originalitate, da ! Sînt originale, că sînt vechi, sînt concepţii primitive, sînt fondul comun al rasei ariene. Sînt comune la toate popoarele, deci nu pot fi fără seamăn în literaturile streine". Ghicitorile, de asemenea, îşi au originea în mit, iar **Colindele noastre** (1903) au fost odată „cîntece solare". Această viziune consună cu teoriile contemporane, îndeosebi cu lucrările lui Mircea Eliade, mai ales cînd opune structurile folclorice întemeiate pe un scenariu mitic, formelor literare moderne, excesiv raţionalizate : „Ceea ce nouă ni se pare absurd... e absurd numai că sîntem obişnuiţi a gîndi cărturăreşte, cu rînduielile logicii şi că ne-am tocit fantezia. Omul fără carte gîndeşte altfel şi e cu imaginaţia mai vie".

Formulată cam rigid, ideea exclude orice originalitate în folclor, atît în conţinut, cît şi în formă. Or, folcloriştii contemporani constată că universalitatea motivelor, stereotipia (un termen folosit de Coşbuc însuşi) schemelor, nu exclude originalitatea în expresie, în limbajul naţional, fapt ce justifică şi aserţiunea lui Vasile Alecsandri. De altfel, în eseurile ulterioare Coşbuc simte nevoia să nuanţeze : în **Baladele poporale** (1904) începe să admită mai multe straturi : un fond arian, unul comun popoarelor balcanice şi unul „specific românesc naţional". În plus, admite aici (ca şi în **Naşterea proverbiilor,** 1903) că „orice poezie populară, fie doină, fie rapsodie, ori altceva, este croită de un singur poet" sau „de un singur om din popor, iar poporul le răspîndeşte". Cum remarcă A. Fochi, George Coşbuc descrie cu precizie structura estetică a proverbelor, forma lor, „stereotipă, cristalizată", întemeiată pe concizie, rimă, fraze paradoxale, contraste, opoziţii logice etc..

În chip ciudat, dar semnificativ, straturile mai moderne îi apar inferioare artisticeşte, faţă de cele vechi, arhaice, pline de o poezie misterioasă, subtilă, care s-a pierdut cu timpul. Poate nu e fără rost să relaţionăm însăşi lirica lui Coşbuc (explicată uneori prin realism, descripţie obiectivă) cu această magie a expresiilor din poezia populară, pe care el o căuta, o descoperea cu mult gust şi intuiţie, încercînd s-o restaureze în versurile sale. În chip şi mai curios, tocmai acest strat arhaic e revendicat de Coşbuc pentru vechimea, stabilitatea, frumuseţea lui, ca fond specific naţional, opunîndu-l „schimbărilor de modă". „maimuţărelilor" din literatura cultă, aşa cum era percepută de „cei zece mii de-deasupra". Încît nu e o contradicţie între teoreticianul folclorului mitic şi iniţiatorul (sau unul din iniţiatorii) curentului autohton în literatura noastră din jurul lui 1900, prin revistele pe care le-a condus : „Vatra" (cu Slavici şi Caragiale), „Sămănătorul" (cu Vlahuţă), „Viaţa literară" (cu Ion Gorun). La ultima, Coşbuc devine mai deschis înnoirilor, diversităţii, propune un program mai eclectic, care nu impune „vreo constrîngere sau vreo restringere a talentului şi unde / nici o iscălitură nu angajează pe alta".

Un alt grup de idei, foarte interesante din unghiul actual, sînt cuprinse în articolele sale de lingvistică. În **Conservator şi revoluţionar** (1897), constată că sînt limbi — la unele triburi australiene — care se schimbă total în 50 de ani, încît o generaţie nu se mai înţelege cu cea anterioară ei. Alte limbi sînt, în schimb, conservatoare. G. Coşbuc afirmă că ele sînt supuse acelorasi legi psihologice. Factorii care favorizează schimbarea sînt : spaţiul „ce răzleţeşte un popor", apoi timpul cu reformele, progresele ştiinţifice, etice, politice, contactul cu alte naţii. Forţa conservatoare ar fi tradiţia, orgoliul naţional, îndeosebi literatura, care fixează idealurile naţiei şi normele limbii, excluzînd cu obstinaţie neologismele. Valoarea unei limbi creşte prin valoarea literaturii ei. Exemple sînt latina, ebraica. Limbile asiatice se modifică rapid, întrucît nu au literatură. Dacă ar avea, ele ar deveni „conservatoare", cum e cazul sanscritei, demnă de interes şi de studiu. Dar conservatorismul literaturii nu este lipsit de alte riscuri, în primul rînd de riscul de a se izola de limba vie. Astfel, latina a rămas o limbă moartă, limbile vii evoluînd spre cele romanice moderne. Ebraica, la fel, poporul ei însuşindu-şi în viaţa zilnică limbile altor popoare printre care trăieşte.

În teoriile moderne se consideră invers, că limba literară, prin producţia metaforică, este aceea care dinamizează limbile poporelor, mai tradiţionale. Lucru justificat, poate, de literaturile moderne, care îşi propun programatic inovaţia lexicală. În lingvistică însă, sînt două curente diferite. Unul se întinde de la Vico le Levy-Bruhl şi conchide că limbajul culturilor primitive ar fi pur simbolic, metaforic, deci individual, nestaţionar. Al doilea, mai recent, susţine că limbajul primitiv e abstract, iar cel simbolic, individualizator, îi urmează. Exemple sînt, aici, etimologiile lui Benveniste. Mai puţin rigid, Todorov crede că producţia din limbajul uman, în orice epocă, reflectă ambele funcţii — abstractă şi concretă, una de comunicare, mai stabilă, alta de creaţie, mai dinamică.

Teoria lui Coşbuc şi-ar avea locul într-o asemenea viziune, complexă : limbile se schimbă şi prin literatură dar şi prin alte împrejurări, pe care ni le indică spaţiul, timpul etc. Literatura poate fi conservatoare, cum a fost realmente în epocile amintite, dar într-o concepţie moderată, ea trebuie să îmbine conservatorismul necesar, cu tot necesara inovaţie, care s-o menţină în contact cu limbajul viu al popoarelor. Publicistica lui Coşbuc abundă în sugestii, idei profunde, urmînd să fie mai bine valorificate.

Marian Vasile

ion sofia manolescu

La șaptezeci și șapte de ani

prin desișul norocului și nenorocului
cînd am început să mă retrag
din spaima ancestrală
în jurul celor șaptezeci și șapte de ani
au început să se năruie apoteozele

coloritul zilelor din calendar nu mai conta
pentru nici un fel de sacrificiu
dar încercam să-mi aștern sufletul
peste umbra nevăzută a universului

pe retinele imaculate
puterea subiectului nedisprețuit
îmi împingea riposta în fața conștiinței
eliberată de orice povară

părăsind marasmul
dar lăsîndu-mă copleșit de rețineri
am încercat să mă revolt împotriva mea
că n-am putut stăpîni adevărul
pe latifundiile sîngelui

pe cînd mă adunam
din orice depărtare afundă
fără să pot afla ziua alcătuirii
mă cuprindea o rece neliniște
pe necuprinderile eternității

spre a rămîne integru
nevoit fiind să-mi întîmpin înserarea
am mizat pe efortul cuvîntului greu
pentru a-mi salva lacrima

rătăcind prin solitudinile absolutului
către alte neînceputuri
de aici au început să mi se șteargă
numele și urmele statuii

consolîndu-mă în fața vicisitudinilor
mi-am despărțit strigătul de ecou
dar a trebuit să-mi plătesc sunetele
pînă cînd am trecut dincolo de dincolo

Cînd m-am trezit în așternutul lumii

cînd m-am trezit în așternutul lumii
știam că după ieftenirea zeilor
printre oameni
va începe scumpirea cartofilor

zdravăn fiind încă mă căutam pretutindeni
spre a mă îmbrățișa
cu umbra pămîntului nesătul
pe care-l sărut și-l blestem

mai știam că numai eu sînt
cel ce mă pot bucura
sau cel ce mă pot întrista
înainte de a cădea în poala absurdului

înfrîngerilor n-am vrut să le mai răspund –
le-am dat altă întrebuințare

aflîndu-mi numele cu mult prea tîrziu
mi s-au îngustat simțurile
mi s-au lărgit vederile
despre mine despre lume
despre această viață ținută în șah

mai știu că totdeauna m-am subapreciat
socotind că e nedemn să te supraestimezi
cînd realitatea îți dă brînci
în brațele modestiei

după ce m-am adaptat
la toate condițiile de existență
îmbrăcînd pe orice timp frunzișul mulțumirii
am primit totul cu indiferență
trăind liniștit în cel mai dulce anonimat

după recoltarea cartofilor
după înmulțirea oamenilor
deși au început disensiunile
am rămas tot atît de mulțumit
am rămas tot atît de nerod

crezînd că numai prin poezie
se poate schimba fața lumii
crezînd că numai prin poezie
se poate întemeia o lume mai bună
o lume mai fericită mai plină de frumusețe

Acuzarea meandrelor

deși eu eram inculpatul
rigorile nu participau
la adevărata stare de lucruri

răbdătoarea încursiune a procesului
dezaproba prejudecățile
înainte de a descinde la fața locului

uitîndu-mă la mine provocator
nu mi se putea da nici o sentință

completul de judecată din instanță
nu-mi putea condamna autoportretul
dar nici nu puteam bate în retragere
de unde să-mi reneg virtuozitatea
la principiile propriilor mele meandre

nehotărîta acțiune nu mă putea acuza
atîta vreme cît singur îmi eram apărător
și nu se cunoștea nici o procedură
la relevarea bunului simț
rangul meu gravita prin inocența
de pe orbitele adevărului greu
care nu se poate rosti niciodată
fără a suporta consecințe
chiar dacă adevărul are acoperire

eclipsa apărută pe frontispiciul
personalității mele
pe raza cuvîntului suprasaturat de metaforă
nu putea spune nimic despre transparența
împrejurărilor în care s-au format meandrele

de aici a rezultat amînarea procesului
pentru niciodată

Partenerul însumi

fragmentul din această trudă tardivă
din aceste poeme împotriva mea
îmi rămîne în permanență necunoscut

nu știu ce mă face ca ochiul
să-mi fie descoperitorul truismelor
fără a generaliza intuițiile

asemănător sufletului
nu-mi rămîne decît poemul
pe care sînt nevoit să-l păstrez în custodie

rău voitor n-am fost niciodată
dar dracul să mă ia că nu știu ce am de gînd
de vreme ce mă îndepărtez mereu
de partenerul însumi
pe care-l sfidez și-l includ
în prețul unor cuvinte capricioase

răvășit de adjectivele abject deliberate
în cuvîntul pompos care să mă gîdile pe burtă
modestia capătă o altă semnificație
și nu acceptă această stare înapoiată

de aceea spre a putea fi cît mai eu
cînd mă scarpin îmi lărgesc orizontul canonic
din care mă nasc și-mi extrag alte tablouri
mai puțin cuviincioase

în postura biologică a delictului
nu se poate intra dezbrăcat de ficțiuni
nu se poate pătrunde
ignorînd contururile lumii
pline de interogații

numai pentru zelul victorios
mă străduiesc să nu-mi decolorez
nuanțele demersului liric
care îmi acoperă întreaga suprafață
din suita severă a singelui generos

nicoleta dandu

Certitudine

E cineva la mine în casă
trosnește scaunul de lîngă masă
și pașii măsoară parchetul uscat
numără cînd și cînd apăsat

E cineva sprijinit de perete
mistuit de foame și sete
venise desigur spre cina bogată
cîndva îndelung savurată

S-a strecurat prin fereastra deschisă
prin ploaia tîrziu spre seară trimisă
ca noaptea să fie-nvelită-n răcoare
balsam peste pomii în floare

E cineva strecurat în odaie
amintirile-i curg din plete șiroaie
din timpuri trecute venind către mine
și știe acum : aici nu stă nime....

Într-un vers

peste mierea de păcate

Poem supărat

am adunat mînciuni
aur de fum, păreri,
îndelungi sfîșieri
și totuși, mai vin primăveri...
mai vin primăveri ?

VULPEA

doctorului Gh. Ceteraș

mircea cavadia

Șoseaua se lăsa fulgerată doar de faruri. În rest, întunericul era mult, ridicat ca niște coaste de munți. Tîrziul nopții și frigul băgaseră în somn case, ciini, cîmpuri. Motorul însă bătea bine.

Gornea își șterse nădușeala cu dosul mîinii și respiră adînc, șuierat, ușurat. Înjură, se întoarse spre dreapta.

— Am scăpat, nașule ? Eu cred c-am scăpat.

— Ihi..., mormăi cel de-alături, smucind sticla dintre scaune și gîlgîind în el. Apoi se scutură, rise : Bună fenta cu sticla, i-a luat tot mirosul.

Așa scăpaseră. Bătrînul, mai hîrșit, mai trecut, se descurcase tocmai cînd Gornea crezuse că se sfîrșise totul.

Veneau de la munte cu mașina doldora de țuică s-o vîndă acasă, la oraș. Țuica era tare, curată. Lumea se înghesuia, le mergea...

La întoarcere alegeau întotdeauna ora aceea din noapte „cînd doarme și Dumnezeu" — cum spusese nașu-său, pentru că mirosea totul de te trăznea și apoi pentru că la hotarul județului era un post de control. Dar, la drumul acela, se nimerise să fie opriți. Atunci dibuise bătrînul sticla dintre scaune și vărsase pe ei de cîteva degete. Pe Gornea l-au crezut beat, i-au pus două fiole, au uitat să-i mai umble în portbagaj și la nedumerirea lor că nu iese nimic, răspunse iute nașu-său băgîndu-le sub nas sticla fără dop, scursă.

— Asta era, e om serios, cum să bea ? S-a vărsat nenorocita asta... Mi-a dat-o moșu să-mi țină de urît. Gustați, de cazan. Noaptea-i lungă, frigul dracului...

Explicația a prins, au plecat. Însă n-au mai vorbit. Întîmplarea îi sleise. Și risul lui nașu-său fusese nervos să nu-și dea frica pe față.

„I-am păcălit. Să mor dacă nu i-am păcălit ! Auzi ce i-a dat prin cap !" — își spuse Gornea zîmbind. Se mai calmase, nu mai aveau mult, șoseaua pustie lucea ca o sîrmă...

Se aflau încă în Lunca, sat mic ce se ținea doar într-o fermă de păsări pusă la ieșire și împrejmuită cu un gard de plasă ce venea pînă la șanțul asfaltului

Atunci văzu vulpea. Lungă, nemișcată, adulmecind aerul pe firul drumului.

Crezu că-i un iepure și stinse brusc farurile. Împinse piciorul în accelerație și mașina scîrți repezindu-se înainte ca un ghem negru. Aprinse apoi luminile și văzu foarte aproape animalul. Orbit, țîșnise din șosea în plasa gardului și după ce se dădu peste cap făcu cale întoarsă intrînd în plin în botul mașinii.

Gornea frînă, se repezi afară. Nașu-său, greoi, ațipit, scăpă : „Lasă-l dracului !", dar îl urmări cu privirea. Pe șosea se formaseră dîre negre, animalul nu mai mișca. „L-a luat boala", gîndi și se dădu și el jos. Se aplecă, trecu o mînă prin blană, se dumiri.

— Băi, fine, e vulpe ! Ești mare ! Cum naiba ?... Mamă, ce căciulă !...

— Ca focul, nașule ! — își frecă Gornea mîinile. Însă unde o bag ? Împute mașina...

— În portbagaj n-ai.... las-o în spate, dar mai scurge-o.

Gornea o ridică de coadă icnind. Era grea, îi rupea mijlocul. O zgîlții, așternu o cîrpă, o aruncă în mașină.

Se băgară și ei, porniră. Gornea se trezi fluierînd. Motorul bătea bine, rămăseseră cîțiva kilometri. Simți atunci mîna bătrînului pe umărul lui și întoarse capul.

— Băi, asta nu-i moartă.

Opri lîn și privi cu teamă în spate. Îi era frică de mușcături. Întotdeauna îi fusese frică de mușcături. Vulpea se ridicase în patru picioare și stătea nemișcată.

Trase ușor levierul și fierul rece îi dădu curaj. Izbi înjurînd, o dată, de două ori, de multe ori și capul vulpii suna ca o piatră. Căzuse, dar el continua s-o lovească.

— Ho, bă, e zob ! Strici bunătate de pele.

— Cum naiba, măi, nașule, cum naiba ?, se minună, e ca și cum ar da trenul peste tine și apoi ai rupe-o la fugă !

— N-ai atins-o ca lumea. Hai, gaz !

Mașina porni și el tăcură iar. El ar fi vrut să mai spună ceva, dar bătrînul, cu bărbia în piept și nasul lungîndu-i-se peste fular, ațipise din nou.

Suci volanul stînga și intrară pe centură. Ocoleau orașul să intre mai repede în cartier. Stăteau amîndoi la „case", îi despărțeau doar cîteva străzi. Cînd va ajunge, după ce-l lasă pe nașu cu bidoanele lui, își va frige un cîrnat și va bea o jumătate de țuică. Precis o jumătate! Merita !

După puțin opri în fața unui gard de beton. Trase frîna, îl împinse.

— Gata, scoală. O făcurăm și...

Rămase însă cu vorbele în gît. În spate, vulpea, cocoțată cu picioarele din față pe bidoane se uita prin parbriz. Crezu că are vedenii.

— Nașule, vulpea !..., murmură în friguri.

Săriră amîndoi și trîntiră ușile. Se uitară, se închinară năuci.

— Băi, tu nu i-ai dat...

— I-am dat, nașule, i-am dat !... șopti cu ochii lipiți de umbra dinăuntru.

Vulpea în aceeași poziție, avea capul năclăit. Întoarse după un timp botul spre ei privind piclos și limba atîrnată lăsa să picure bale și sînge.

— Nu-i lucru curat, să mă ia dracu, nașule, nu-i lucru curat, scînci, cu dîre reci pe șira spinării.

— Lasă, mă.... își reveni mai întîi bătrînul. Astea sînt date în mă-sa. Îi venim noi de hac. Hai să descărcăm.

Cît au cărat, Gornea și-a tot scuipat în sîn și a vorbit singur. Parcă se îmbolnăvise dintr-o dată. Duse ultimul bidon împleticit, uitîndu-se mereu peste umăr și cînd ieși în poartă îl văzu pe nașu-său ținînd în mîini un cablu și un sac.

— Io nu mă bag s-o leg...

— N-o legăm, mă, acuma, dîrdîi ca o muiere.

Făcu apoi pe îndelete un lat, se apropie de mașină, deschise ușa șoferului.

Vulpea coborîse și stătea ca înainte, în picioare, cu urechile drepte. Nu mișca, doar fornăia ușor. Îi strecură latul, îl închise. Trase doar capul vulpii afară, apoi izbi ușa cu putere. Cînd o deschise, animalul i se prăbuși lat la picioare.

Gornea ar fi rupt-o la fugă, parcă el fusese cel izbit. Auzise chiar oasele pîrîind....

— Mă, dacă nici acu !... Am trăit degeaba !

O ridică de la pămînt tot cu latul acela de gît și-o viri în sac. Vulpea, moale, nu dădu nici un semn. Apoi au fumat, au vorbit, Gornea s-a mai pus pe picioare, la urma urmei le mersese din plin !

Acasă, trase întîi din portbagaj sacul de sîrma ce-i ieșea prin gura strînsă și-l lăsă musuroi în mijlocul curții. Descărcă bidoanele, le așeză în cramă grăbit, să se termine odată, parcă mai obosit, dar noaptea aceea precis nu fusese ca altele....

Termină, dădu să intre. Atunci încremeni cu mîna pe clanță și simți cum i se face părul măciucă. Vulpea, vulpea aia blestemată, stătea în sac în picioare. Îl luă cu rău de la stomac. „Doamne, iartă-mă, poate nici nu-i vulpe, e... dracu gol. E semn rău, mă las !"

Se scuturâ, întră iute. Frica pusese stăpînire pe el, îi venea să urle. Deschise usa dormitorului și o văzu pe nevastă-sa lățită. Alături.

băieții dormeau și ei. Atmosfera aceea liniștită îl mai desmetici. Se duse întins la bucătărie și desfăcu o sticlă cu țuică. Bău pînă se înecă. Alcoolul tare îi încălzi mațele și îi împrăștie puțin teama. Trase perdeaua. Sacul, înălțat ciudat din pricina vulpii, în bătaia lunii, domina totul, părea un blestem. Da, parcă nu mai era acolo el stăpînul...

Mai supse cîteva guri și se îmbătă turtă. Începu să bodogănească rînjit. Acum nu-i mai era frică de nimeni și de nimic. Se hotărî dintr-odată. Ieși, luă capătul cablului și-l aruncă pe după țeava de sus ce ținea via. Trase continuînd să înjure pînă o ridică la vreun metru. Simți vulpea vibrînd în sac, apoi nimic. Parcă ridicase un lemn mort. O lăsă așa spînzurată apoi trase sacul, dezvelind-o. Băutura îi dăduse curaj, vroia s-o vadă.

Atunci, coada lungă a vulpii îi șterse mîna. Sări zbierînd și se năpusti înăuntru. Parcă îl opărise. Încuie ușa, mai trase cîteva guri și, scăldat în ape, privi pe geam. Vulpea cu blana sclipind halucinant, se legăna ușor. Prinse și el a se legăna tot mai tare, tot mai tare... Apoi se răsuci și întinse mîna să se rezeme de ceva. Nu întîlni nimic, se nărui grămadă. Adormi așa, pe jos, îmbrăcat, tăiat de frică și de băutură...

Deschise ochii cu dureri. Era încă devreme, abia se lumina. Îl mînca setea pe dinăuntru dar și teama, o teamă pe care n-o înțelegea, se afla și ea, tot acolo, în el.

Se sculă orbește, își viri capul în căldarea cu apă. Bău lacom, își aminti. Se repezi în curte, dar picioarele îl lăsară. Vulpea nu mai era. Un capăt de cablu doar, atîrna a batjocură.

Privi înghețat, fără să răsufle. Parcă îl ținea cineva strîns de ceafă. Apoi fața i se destinse și se trezi hohotind.

— Să mă ia dracu dacă aici nu credeam că-i o vulpe !....

Și atît putu să mai zică. Un rîs adînc îl umplea și îl răcorea, făcîndu-l să salte dintr-o parte în alta. Iar nevastă-sa îl găsi așa, rizînd ca un apucat.

dumitru stancu

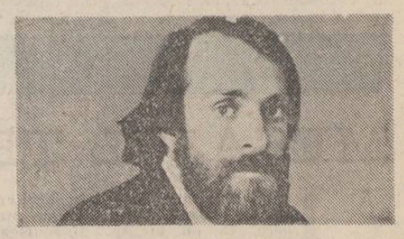

Despre ofensivă

Lui Zaharia Stancu, in memoriam

Cei învinși de istorie sînt triști.
Cei ce dezarmează sînt învinși.
Mă asculți ?
Vorbesc cu tine îngere chilug
În noaptea în care focuri străine
Se aprind pe pămîntul străbun,
Singura soluție este ofensiva spiritului
Din ochii albaștri și puri
În care lumina
Reflectă gînduri și forță.
Lumini aprinse-n Olimp...
Trebuie să te închini,
Îngere chilug,
Ți-atîrnă răul de piciorul sting,
Cocoașa morală se înalță
Ca o nedreptate la cer.
Popoarele ce urmează calea cea bună
Nu pier.

Nemuritori ca Orfeu

Muzica redă dimensiunea armoniei
Omului real, nu celui pierdut în Eden.
Poporul ce-a uitat cîntecul este pierdut.
Orfeu, cu fiecare generație,
A renăscut. În sufletul românesc
Este un imn, o lege cîntată
De viață, de moarte,
Cîntec neîntrerupt de timp...
Am redat lumii tainicul zeu,
Cîntecul și tăria cuvîntului,
Înțelepciunea speranței,
De aceea sîntem nemuritori.

Mitul se naște odată cu noi

Ochii de mi-i scoți,
Genele de mi le smulgi,
Corbule apocaliptic
Eu voi cînta,
Cîntecul meu preschimbat în diamant,
Zările le va-ncinta.
Voi îmblînzi pietrele,
Zimbrii vor paște iarba măreață.
Albastrul de Voronet
Va renaște din ceață,
Dușmanii se vor preschimba în fum,
Bisericile limbii noastre milenare
Se vor înălța spre cer.
Mitul se naște o dată cu noi.

Între Pan și Orfeu

În prispa sufletului meu, înmulțesc stelele.
Tainicul Zeu îmi șoptește cu cîntec plebeu,
Dimineața cînd îmi plimb mioarele,
Sub răcoarea nucilor milenari, ideile
se desfrunzesc,
Ponoarele îmi par un dar planetar.
Țara se trezește din robia viselor fără
de sfîrșit,
Soarele barbar, în negura vremilor, sus
În prispa sufletului meu a apus.
Oaia rătăcită umblă prin țara altar,
Sufletul regenerează năpădit de durerile
nucilor seculari,
Fără asfințit, soarele e de un verde astral.
Prispa, o prispa în care Pan a adormit
Năpădită-i de buruieni, ne nemuri
din fluieru-i sfințit
Și așa stelele se înmulțesc în oglinda
sufletului,
Peștii și păsările roiesc
Spre botezul tainicului Zeu românesc.
Cine este Zeul, Cine este Zeul ? vă veți
întreba,
Nemuritorul Zeu ce adie prispa și pragul
sufletului meu.
O, Zeul, Zeul, din coasta lui m-am născut,
O, tainicul, nemuritorul Zeu
Dintre Pan și Orfeu.

teatru

t

Amurgul burghez (II)

Ca și **Dragonul** lui Eugen Schwarz, pus în scenă de Benno Besson, la Deutsches Theater, din Berlin (mulți ani în urmă), spectacolul lui Dan Pița e conceput dintr-o perspectivă politică duplicitară, încercînd să stabilească analogii cu regimurile de dictatură militară, care constring și desfigurează adevăratul chip al oamenilor. Traducînd ceea ce se vede pe scenă, concretul și abstractul se împletesc într-o parabolă a infernului pe pămînt.

Decorul lui Nicolae Ularu, sumbru, închis, în care se intră fără să se mai poată ieși (pe **luminosul** tobogan al vieții către moarte), exprimă un univers încarcerat, al distrugerii și decăderii umane.

Costumele Mariei Miu sugerează cînd mistificarea, cînd uniformizarea personajelor, vrînd să reflecte condiția lor socială și morală.

Provocator prin semnificații, **Amurgul burghez** ia o turnură anacronică prin codurile tehnicismului, ale gigantismului scenic (părăsite de teatrele lumii), prin folosirea excesivă a efectelor vizual-auditive (fumigene, jocuri de lumini, de zgomote), în scopul copleșirii fizice a spectatorului.

Într-un spațiu ce se vrea al conștiințelor vîndute, Filip-Omul dorește să renunțe la viață. Soluție unică în vizibilul cimitir al sufletelor. Dinu Manolache imprimă personajului acea paloare interioară specifică acelora ce s-au stins de multe ori, fără să se fi sfîrșit biologic, specifică acelora ce au căzut „pe toate baricadele iluziei omenești, ca să renască din propria-le cenușă". Din pasivitatea sinucigașului, Filip atinge revolta celui ce vrea să modifice mersul lumii.

Carmen Galin manifestă simpatie pentru Augusta și o conduce cu abilitate în ambele ipostaze (revolta patetică din final e prea declamativă în raport cu constientizarea, și ea artificioasă, a personajului). Din nativa cu gesturi bruște, cu voce guturală, actrița o transformă pe Augusta într-o femeie rafinată, mîndră de darurile ei fizice, apoi mîndră de capacitatea ei spontan-filosofică, reclamînd drepturile demnității umane.

Cel care dispune, după plac, de viața și moartea oamenilor este Ignațiu — deținătorul puterii oarbe, invalidul moral, purtat simbolic, de umilii slujitori, în scaunul cu rotile. Făcînd parte din marea familie a **Dragonului**, Ignațiu este odiosul atotputernic, „atît de jos și atît de mare", căruia Ștefan Iordache îi conturează, discret, trăsăturile cele mai contradictorii : imobilismul glacial și impenetrabil al celui ce știe să-și poarte masca, înfățișarea unei familiarități și bunăvoințe îndatoritoare și înșelătoare ; intervievat în fața camerelor de luat vederi își adaptează vocea, gesturile și malițiozitatea la situația ambivalenței de sensuri (între a fi și a părea) ; cînd personajul simte mirosul sălbăticiunii, se stîrnește, fără a-și pierde cumpătul ; cînd simte pericolul revoltaților, își arată disprețul suveran, provocînd asupra celorlalți angoase terifiante sau dîndu-le forța curajului de a se desprinde (cazul Augustei). Pus în inferioritate de General (Florin Călinescu), complexul său personaj își pierde verticalitatea, iar vocea devine, din metalică, mieroasă. Pentru a produce asupra celorlalte personaje reacții de umilință, de supunere sau revoltă, Ștefan Iordache optează pentru stilul interpretării simple, firești, mimînd comportarea cîtadină a unei ființe oarecare. Stăpînirea mijloacelor de expresie actoricească îi dau detașarea, siguranța de sine, jocul economicos.

Făcînd din Ignațiu **dirijorul** tuturor înscenărilor, dar și autorul moral al mistificării adevărului (Iordache-Ignațiu se machiază în văzul publicului), Dan Pița investește personajul cu valoarea întregii parabole a piesei. Solo-ul-laitmotiv al saxofonului-bas reprezintă codul sonor sub care se descifrează abjecția puterii celui care „cîntă" în registrul cel mai de jos, pentru a insufla ritmul letargic al morții, dar și trezirea din morți. În încărcătura ostentativă a elementelor de recuzită, în supralicitarea convenției din cadrul convenției, în multitudinea semnelor ce iscă mereu alte interpretări, sensul ideilor (odată revelat) se disipează, jocul adecvat al actorilor înecîndu-se în tot acest amalgam de violentări vizual-auditive.

Nicoleta Gherghel

muzică

m

„Pax mundi"

Simfonia „Pax mundi" de Theodor Drăgulescu este o lucrare de ample proporții. Etosul transpare limpede în titlu și tot atît de limpezi sînt mijloacele componistice de realizare efectivă a unei „atmosfere" trădînd angajarea deplină pentru un subiect atît de important pentru umanitate. În ceea ce privește mijloacele componistice — și ne vom referi aici cu precădere la acelea angajate în „sprijinirea" etosului „declarat" al lucrării — procedeul preferat tine de sublinierea contrastelor. Cu alte cuvinte, întîlnim în simfonie momente de liniște (pe care am putea-o intitula „amenințătoare") alături de momente de virulentă agitație sonoră, cu (posibile) referiri la înclestarea de pe cîmpurile de luptă. Ordinea acestor momente nu este importantă ; importantă este însă finalitatea lor : simfonia se încheie cu un pasaj larg, liniștit, senin, dezvăluind încrederea compozitorului că aceste ardente probleme ale umanității își vor găsi o rezoluțiune fericită, în consens cu cerințele cele mai elementare ale rațiunii speciei umane.

Alt procedeu privește intruziunea unor leit-motive specifice, simbolizînd distinct înclestarea sau pacifismul, în secvențe largi, clar orientate — și determinate — din punctul de vedere al etosului. Cu alte cuvinte, acolo unde muzica semnifică limpede pacea întîlnim pe alocuri, clar enunțat, leitmotivul războiului și invers, secvențele „de luptă" se edifică, din punct de vedere sonor, pe structuri intervalice pe care le găsim din plin utilizate în secvențele liniștite, calme, senine „ale păcii".

Există, în această partitură, unele momente excelent realizate componistic : mă refer la ampla fugă alcătuind partea a doua a lucrării, fugă dezvoltată pe un motiv ritmic, incredințat pentru început percuției și apoi preluat de întreaga orchestră. Este aici un dinamism orchestral, o agitație a maselor sonore, persuasiv ritmizate în același timp, o „viltoare" de sonorități, timbruri, răspunsuri și contrarăspunsuri, din punct de vedere componistic realizate ireprosabil. De asemenea, în secvențele „liniștite", un lirism autentic, o coloratie timbrală originală, o suavitate sonoră specifică trădează alte calități în ceea ce privește stăpînirea meșteșugului componistic.

Simfonia „Pax mundi" aparține, așadar, acelor lucrări cu etos limpede enunțat, unde adecvarea partiturii la mesajul cuprins în titlu este, de multe ori, fără cusur. Departe de a fi o simplă simfonie, încadrîndu-se în convențiile tradiționale ale acestei generoase forme muzicale, **Simfonia „Pax mundi"** are „bătaie dublă" : pe de o parte, calitatea scriiturii este evidentă, pe de altă parte, sublinierea sonoră a etosului, a mesajului, se face convingător.

Viorel Crețu

SCAUNUL SINGURĂTĂȚII

— am îmbătrînit, nu-mi mai pot stăpîni trupul, zise Salcia Vifor, ca atare nu mai am dreptul la pantaloni. Un nebun e nebun sadea sau nu e deloc, iar un om cu capacitate de judecată e dator să înțeleagă că într-o zi trebuie să îmbrace rochia. Așa a fost mereu, așa este și așa va fi și-n patru mii de veacuri viitoare. Cînd ne fleșcăim, îmbrăcăm rochia. Anii sînt ăia care sar și strigă : ești pierdut, îmbracă rochia ! Și ai grijă să fie neagră, la fel și horbota, tot neagră. Asta a fost rochia de duminică a Moloaicii. O muiere, chiar de cincizeci de ani, poate să-și întărească țițele și carnea cu o ploaie de boabe de piper, dar un nevolnic de șaptejșase, niciodată. Eu, la șaptejșase de ani, sînt viața urită. Dar tot viață. Care nu se dă dusă.

Vorbind, o venerație nesfîrșită se întindea pe chipul lui, devastîndu-l. Venerație pentru Dumnezeu și împotriva lui. Căci cine era Dumnezeu pe firul descîntecului din bălți ? Cel pomenit de ei, Dumnezeul teribil, lăudat în colinde, înălțat în rugăciuni, slăvit în pămîntul cailor, în cîmpiile litorale, în ascunzătorile costelive din munții primejdioși ? Era argatul frunzei care-ți dă știre despre apropierea dușmanului, lopătarul apelor de argint, culcușul în care fată cățelele, traista cu mîncare lăsată de prieteni atîrnată la streașina casei, ca să te furișezi, noaptea, s-o iei, fîntîna dintr-o răspîntie de lume neumblată, binecuvîntarea, că iar te-ai întors teafăr la Dunăre. Care din dumnezei îi hăituia acum? Transfigurarea lui potrivnică, extenuantă și invulnerabilă, uimîndu-i și îngrijorîndu-i, ce nume purta ?

— Nu ne mai vrea Dumnezeul nostru ! De ce stimate Domn al tuturor făcutelor și nefăcutelor i-ai pus pe urma noastră?! Ne-ai vîndut strîmb, ai orînduit să avem azi de furcă cu fiii și nepoții noștri. Aici, unde am rupt o mie de pulpe de miel de Învierea Fiului Tău ; pîine ca aici nu se mai face nicăieri — coajă aurie, de caisă pîrguită, muști, mesteci, înghiți, munții Măcinului sînt mai repezi, cîmpia, prea puțină, dar lucrată cuviincios, Dunărea curge în rostul ei, și pot spune cu sufletul vrednic : eu sînt pîinea, mulțumirea și fapta bună; eu sînt lacrima și taina, casa mea e oricînd deschisă călătorului, cu pește, ciuperci odihnite pe plită și castraveciori fragezi. Și acum ? Cel ce culege nu dă nimic înfometatului. De aia am îmbrăcat eu rochia Moloaicii, iar Iliaș Vărătecu drumul Buzăului, lăsînd-o singură pe Stola Coleru cu care se jurase să moară împreună în ziua cînd vor împlini șaptej de ani. Erau născuți amîndoi pe 11 februarie, și-și făcuseră planul, chiar din prima lor noapte de dragoste, ca, la șaptej de ani, să treacă Dunărea în bălți, să bea o damigeană de vin roșu, să se culce pe zăpadă, în cel mai mare troian și să moară visîndu-se unul pe altul. Se spune că cine moare în zăpezi nu știe că moare, moare într-o plutire prin care parcă se tînguie un cocor, scîrțiie, plină de greieri, o moară albă și hîțină din fund prin preajmă o stafie desmățată. Firesc ar fi fost să moară după legămînt, sau sus în munții Vrancei, unde se aduna cu ceata lui la cîte-un chiolhan cu vin fiert, dres cu scorțișoară și aromat cu zahăr ars. Sau cel puțin în orașul Brăila, pe care unii nu-l cunosc cum a fost el și atunci, hai să facem prezentările : de o parte tovarășul Cezar Saltava, Puterea zilei pentru care eu și consilierii mei putem scrie oricînd, pe asfalt, ținînd pensula în dinți : jos rechinii americani, dar lăsați-ne Brăila veche și Strada Regală.

— Strada Mare, zise Linu Frunzămică, era frumoasă ca un drum pe Ocean.

— Ca un cal de furat, îl contrazise Salcia Vifor. Sînt străzi tîmpite ca vaca, blegi ca oaia...

— Mie-mi place mult carnea de oaie, își linse buzele Neculai Pașa.

— N-ai decît. Dar, află de la mine, oaia-i mai puțin prezentă în capul ei decît în al lupului. Și mie-mi place carnea de oaie. Îmbătrînind, vorbesc mereu despre mîncare și mănînc ca un nerușinat. Mi-e silă, și tot mănînc. Sînt și străzi rele ca porcul mistreț, spîrciite ca găina, străzi șoarece, ciine, omidă, străzi gustoase ca vișina...

— Cele mai parșive, întări Nichifor, sînt cele care-și dau silința să nu fie nimic ; din ele te pîndește moartea.

— Strada Regală era fără asemuire !

...Strada Regală era Brăila în spațiu reductibil. Măreția, virtutea, prejudecățile, zelul isteric, beatitudinea, perseverența, focul vestalelor, energia dinamică, și aceea ostentativ latentă, în care se intercalau o disperare eroică și un frison malaric. Începea lîngă bariera Rîmnicului, saluta cu distincție Halele și, mărginită de case cu două etaje, toate coapte de căldură — la parter, prăvăliile, băncile, restaurantele, zarafii — mergea să se verse în Piața latinității, dominată de statuia Împăratului Traian și de Turnul ceasului, dincolo de care se așternea, coborînd, Strada Portului, dominată de casele dulci ale Pisicii negre, viciul miorlăind în nădușeala algelor din toate mările, Voracitatea, Demonii, apoi Majestatea Sa Portul, uriașele Depozite de mărfuri, Aurul, Aventura, Capitalul, Golanii, Jindul, Șantanele, Cuțitul, Dunărea și, peste Dunăre, Raiul bălților, pronunție apăsată de mistere, inaccesibil Excelenței sale Prefectul, Primarul și Bancherul, boltă vrednică de cinste și respect, intrată în cîntec, legendă și mit. Intrată, în proporții alarmante, și în Apocalipsă. Domneau în ea pescarii, țăranii din satele de pe grînduri, ciobanii în legănată transhumanță și hoții de cai.

Strada Mare ținea de centrul opulent al Balcanilor, aflați mereu în marginea etern nehotărîtă a Timpului, de luciditatea lor războinică, de neastîmpărul provocării ochioase a Levantului și ingenuitatea culturii periferice, de ficțiunea libertății, căutînd cu mărul catargului nu Vestul Europei, ci Istanbulul, Smirna, Pireul, Alexandria.

Pe Strada Mare se lăfăia viitorul burghez, jos,
în Port,
visătorii păduchioși,

Cu toții meniți deopotrivă urgiei de-a se scufunda, împreună cu secolele de aspirație, somn vătămător, revoltă, ură, speranță, vin, piine, scandal, profeție smintită, cazuri stranii, locuri comune, proxeneți, plescari, gușteri favorizați de soartă, evadați din pușcărie, muncitori, băcani, hamali, misiți, copii de alergătură, curve, profitori, moșieri, circiumari, armatori, trei mii de căpitani de vas, barcaze, bărci, neam românesc amestecat cu greci, evrei, armeni, italieni, turci, lipoveni, în cea mai singeroasă clipă a Istoriei, al doilea război mondial, din care să se arunce apoi sfîrtecați de glonț, corupție, descurajare, avariție și slugărnicie într-o revoluție ultimativă în intenție, întîi confuză, tulbure în expresie și cruntă — mistica eliberărilor — un pîrjol patetic, dramatic, exagerat, încercînd transplantări străine, erori elaborate de alții și experiențe halucinante, pînă să pătrundă în matca sa proprie, și ea mereu frămîntată, rodind triumf, abuzuri, împotriviri, pentru ca nimic să nu mai fie niciodată, în România, ireproșabil, ci totul în vesnică schimbare, nesfîrșit vîrtej, noroi și apoteoză, răbdare mocnind, violență inevitabilă, ceas al dragostei alternînd cu virtuțile blestemelor sacre.

— Strada Regală, reluă Salcia Vifor, era mărginită de salcîmi, dar Linu Frunzămică îl întrerupse din nou, rugător.

— Strada Mare, ascultați-mă pe mine, sună mai respectuos.

— Pe Strada Regală, la numărul 1 bis, în fundul curții, am avut eu o fufă, Turbina Cucută. Dac-a ajuns în rai, dac-au făcut prostia să-i deschidă porțile, o să iasă dandana mare cu copilașii îngeri. La șapte ani a închis în podul casei lor un băiețel de școală ceva mai răsărit decît ea, să se joace cu el, pentru că asta i-a fost meseria toată viață — cocul sprijinit într-un pieptene roșu, musculițe de argint presărate-n păr. Cînd plecam cu Iliaș Vărătecu la furat cai, sau plecam la București, la Tîrgul de fin din Obor — nu luam parte la licitație, trăgeam cu ochiul la caii de tracțiune belgieni din cele patru sectoare ale Capitalei, la caii Escadronului de gardă regală, apoi caii regimentului 2 Artilerie, ai regimentului 4 Călărași cu schimbul și ai Institutului de medicină veterinară, o puneam pe Turbina Cucută să ne fiarbă o supă de caiele. Ea rîdea, se fandosea, scutura țițele și nu cerea bani. O umpleam cu daruri. Pe Strada Regală, vara, negustorii își scoteau mărfurile afară. Pe o mie de tejghele, o sută de mii de baticuri, șaluri, stofe, papuci, pantofi, cismulițe și mai ales pinzeturi colorate. Toate la un loc închegau un miros nemaipomenit ; s-a pierdut, nu mai e ! Te pătrundea credința că stămburile alea își aleg în mîte trupul pe care să-l îmbrace și încearcă de o mie de ori o mie de mirosuri ca să-l găsească p-ăla de se potrivește pe fiecare muiere. Pe Turbina Cucută se potriveau mirosurile dulci, de altfel plătisem să i se facă în odaie o scară de acadele înaltă cît peretele : pe fiecare treaptă, o căpățînă de zahăr candel, bolovani de alviță — cînd se învechește se face neagră — cutii cu halva, tăvi cu sarailii, miere în scoarță de tei. Noi îl orpăiam supa de caiele, care te ferește de întîlnirile primejdioase, ea mînca scrumbii albastre fripte în tiplă, saramură în

FRAGMENTE DIN ROMANUL CU ACELAȘI TITLU DE

fănuș neagu

care plutesc cîmpie picături de ulei de măsline, saramură albastră cu ochi galbeni, nu există ceva mai bun pe lume. În vremea aia, cînd intrai pe Strada Regală, Strada Regală te-ntreba: măi, dar tu ce crai mare ești ? Eu sînt Salcia Vifor hoher, verdugo, călău neîmplinit și poftesc untul și măduva pămîntului. Dar tu, ăstălalt, cu mustață blondă, nas de vultur, sprinten, mlădios și cu ochii ascunși ? Eu sînt cetățeanul Iliaș Vărătecu din comuna Filioara pe Dunăre (mîntea, era din altă parte), chemat în judecată la Tribunalul din Virșeț, regatul Serbiei, acuzat că împreună cu ungurul András Ferencz din Seghedin am furat douăjdoi de cai ai moșierului Glisici Jugastru. Ruzmanele mamii voastre de haimanale, luați că vă trebuie și plătiți drept, altfel vă scurtez cărările. Pe Strada Regală, Cezar Saltava, orezul se vindea cu sacul, portocalele, fideaua, smochinele și macaroanele cu lada, măslinele cu butoiul, icrele negre cu putinica sau cu găleata, vinul se bea cu vadra, berea curgea prin șanțuri, romul ardea atotcuprinzător în cazane rotunde, cresteau din el cîte patru, cîte șase, cîte opt corbi beți. Sute de grătare

cu mititei, cîrnați, fripturi, patruj de feluri de ardei iuți și zece de boia de ardei, murături, castraveți, salată, muștar care-ți spărgea cerul gurii și movile de jumări de porc. Fripturile se serveau pe funduri de lemn, fundul avînd la un capăt o scobitură în care se scurgea mustul, adunîndu-se cu mujdei, piper și cimbru. Iliaș Vărătecu întîngea o jîmblă-n jiu, c-așa se chema minunea aia și se îngîna cu papagalii cocoțați pe firmele circiumelor și chemînd mușterii: la noi găsiți oricînd un mertic de ovăz pentru cal, o sticlă de vin pentru călăreț. Atîrnau în galantare nisetri de o sută douj de kilograme, zece mii de iepuri jupuiți (toată lumea mînca tocană de iepure sau tocană de mărunțaie de porc în sosuri dichisite), cînspe mii de rațe și cînspe mii de giște sălbatice (toată lumea mînca rață și giscă pe varză), iar măcelăria din colțul cu strada Griviței punea, duminica, în vînzare carne de cămilă. Șapte capete de cămilă am mîncat într-o lună. Eram în puterea vîrstei, mistuiam bine, numai la gustarea de dimineață puteam să-nfulec douj de grauri prăjiți, împinși pe gît cu vin brumat, oțelit în pivnița de han sau de tavernă, lătrat cel puțin doi ani de duhurile rele.

Pe Strada Regală — Linu Frunzămică nu mai ai dreptul să mă întrerupi — găseai loterie, biliard, nebuni, petrecăreți, puhoale de mîncăcioși, hoți cu nemiluita și tîrfe care coborau în port și-și puneau ibovnicii să cumpere tărgi cu pește mic și ele îl aruncau pescărușilor : înfulecați cît vă place și legănați cerul. Unu născocise-un perete de sticlă, atîrna-n partea de sus o juma de porc, chelnerul apăsa pe niște minere și vedeai cum se desfac bucăți de carne și de grăsime, se toacă și se amestecă și se adună într-un cîrnat lung care cădea-n ceaunele cu ulei încins. Bănuiesc că era neamț, fiindcă-ți servea cîrnatul numai cu varză călită. Pe Strada Regală nu erai niciodată pe marginea prăpastiei, la nevoie puteai să te salvezi, agățîndu-te de-o inimioară de turtă dulce, de-aia nu înțeleg sub ce îmbold a plecat Iliaș Vărătecu, astă vară, la Buzău, să moară acolo ?

Se trezise într-o sonoritate luminoasă : un stol de vrăbii ciugulea cireșe pietroase, dar parcă mai mult spărgea bobițe de sticlă. Își frecă între degete cercelul de argint atîrnat la urechea stîngă, privi Dunărea, ipocrizia ei fastuoasă c-ar curge și pe-o albie din ceruri, care nu era decît hibridul înălțării la rai a piclelor azurii, pedanteria plopilor în clipa răsăritului de soare, și murmură ceea ce-i spusese, cu o seară înainte, fostul episcop al Dunării de Jos, ajuns măturător în halele fabricii de sîrmă : cal împușcat, cal horcăind, haină neagră de cal împușcat și diavolul care, îmbrăcat în uniformă de amiral, dansează pe hoiturile cailor. Se omorau caii și se ardeau căruțele de Brăila, căruțele de Buzău. Împrejurul rugului se striga — Jos trecutul întunecat, azi avem tractoare, caii și-au mîncat ovăzul și nu se ucidea numai o entitate a cîmpiei, ci simbolul dureros al libertății, al expansiunii firii, al distanței dintre o noapte hăituită și toate nopțile fermecate ; se ucidea nădejdea, nebunia și seducția unei patimi care-l devorase pe el, Iliaș Vărătecu, toată viața : o patimă tragică, plină de pieire, de vuiet, de capcane, dar și de-o nesfîrșită trecere prin esența iubirii, prin revoltă. Să zbori în galop prin paloarea cîmpiei, s-auzi cîntezoiul, boabele de cătină să-ți bată genunchii, iar ciorchinii de coacăze sălbatecă genunchiul calului, vîntul să-ți împingă pe ceafă pălăria cu boruri late și calde, sufletul să-ți fie aburul voluptății și să nu-i pese că va ajunge nor liliachiu — nu mai e, a fost și nu mai e, ce atîtea gogomănii ! Și calul să rupă o gură de iarbă și să spună cu emfază : Tatăl nostru, al Cailor de furat, sfințească-se numele Vijeliei, al Fulgerului, al Luncilor înecate și al Ripelor din mal înalt, dă-ne nouă chip ușor de străcurat pe sub ochii întunecați ai Legii către bălțile Brăilei, dă-ne drum lung, zăbală dulce, călăreț subțire, zare bogată, fin limpede, apă de izvor proaspăt izvorît, amețeli din soare, iepe cu crupa largă, minji roibi, nopți pe care să le alergăm, zile de mai, piept înfrigurat, copită rotundă, chișiță cu focuri iuți, pogoane întregi de iarbă ; și dă-ne, dacă ni se lenevește pasul, miros de lup, mărire Ție ! Iar acum nimeni nu mai ședea la îndoială dacă se cuvine să omori un cal, îl omora pur și simplu, cu arma, cu parul, cu dalta, cu hîrletul. Aici, în cîmpia Brăilei, unde caii au nume mai apropiate de Dumnezeu decît toți oamenii — Salvinia, Trandafir, Dinga, Suris, Oranița, Titiana, omul se schimbase într-un pui de lele și de lup și arunca funia morții în loc de căpăstru și scuipa pe ceea ce-i fusese prieten și altar, despărțind iarba de cărare, țara grîului, desăvîrșit de calmă, imensă în tăceri, de misterul în veci repetabil în grandoare al secerișului, fazele lunii de pîntecele pămîntului. Se pogorîse uritul pe apele Brăilei.

Plecă la Buzău fără s-o anunțe pe Stola Coleru. Era ziua de Drăgaică și noaptea cînd s-arată comorile. Totdeauna, în iunie, suia, în munții Buzăului să bea apă din buricul pămîntului. Buricul pămîntului se găsește sub virful Penteleu și apa aia o scoate un cioban, asistat de un călugăr. Lucrează cu o găleată de lemn nou, strînsă în cercuri de argint, împresurați de o ceată de jderi. O luase și pe Stola Coleru, o dată, dar fiind noaptea aia de iunie metamorfozată cu toate spițele norocului, Stola Coleru privise la călugăr ca dintr-o pierdere ireparabilă și pe trupul lui tînăr răsăriseră crini negri, primule, stînjenei, garoafe, mixandre, și apa din găleată se acrise, călugărul avea inima în partea dreaptă, ca de altfel jumătate din schimnicii schitului său, și din noaptea aia fu mai puțin viguros, mai aspru și plin de un gol imens, iar jderii nu-l mai suportară și nu-l mai ascultară ; tremura, devenise fricos, îi cădeau dinții.

Ajuns la Buzău, văzu, în marginea Tîrgului Drăgaicii, o țigancă în rochie roșie, suită pe-o masă și scuturînd o tamburină cu clopoței : cumpără cai, două halbe de bere calul, și toți caii erau numai piele și os, un țăran chiar își atîrnase ceaunul de șoldul unui șarg prăpădit. O tristețe imaterială-i inundă șingele — țiganca în rochie roșie cumpăra cai ca să-i jupoaie. Dar caii trebuie să moară eroic ! De-o moarte lucioasă ca fildeșul. Fiindcă un armăsar moldovenesc, Byerley Turk, șade la originea calului englezesc de curse. Măcar pentru asta !

— Veți veni la rînd și voi, striga țiganca spre doi țărani bătrîni, și-și spălase părul cu frunză de nuc, brățările de alamă-i zornăiau la mîini, îngînindu-se cu tamburina. Sînteți bătrîni și proști, stați la rînd ! Chelner, șapte halbe pentru ăștia șapte inși din față !

— Sîntem șapte oameni mari și doi copii, să fie șapte halbe și doi țapi.

— Dă-le șapte halbe și doi iezi, făcu țiganca, batjocoritor, azvîrlindu-și pe umeri c-o smucitură a pieptului șiragul de mărgele — o ploaie de culori ropoți scurt — rîse, dînd la iveală o potcoavă de dinți albi, mărunți, frumoși și izbi cu amîndouă picioarele înfundate în cismulițe verzi botul unui cal care se-ntinsese s-apuce cu buzele căzute o felie de pîine de pe masă. Era un cal care nici în închipuire nu se mai afla păscînd iarbă pe muchea unui gorgan ; trăia în el numai umilința ideii de cal și nici o scăpărare de galop sau de abatere de la drumul ce trebuie mestecat în copite cu osînda nesfîrșirii.

— De ce pastele mă-ti de putoare dai cu cismele în botul calului ? o-njură el pe țigancă. Haită spurcată !

Și era murdar, funest și inexplicabil de calm. Și fusese prevenit că peste tot, acum, caii se împușcă. Sau nu, nu fusese prevenit, ci i se anunțase sentința : **condamnat la încheierea socotelilor.**

Țiganca, sugînd între buzele groase un melc pescuit dintr-o oală cu mujdei de usturoi, își umflă burta și răspunse la injurături, bătîndu-se cu palma peste pintec și schițînd apoi, la îmbucătura coapselor, un salut deșuchiat. Țăranii riseră, chelnerul izbi un bloc de gheață pe marginea unei căzi cu sticle de suc, un bătrîn rigii zgomotos : heringii și berea. Venin și fiere inundară orizontul laconic al lui Iliaș Vărătecu. Se înălță și-o cîrpi cu dosul palmei pe țigancă. „Porți cuțitul ucigașului, nemernico, jupoi caii și pe urmă-i arunci în riul Buzăului, ca hoiturile lor să spintece nemilos și burta apelor. Mîine, riul Buzău va curge îndărăt. Și nu va curge așa numai Buzăul, ci și Siretul. Ucigașilor, caii tuturor riurilor se vor năpusti spre fundul pămîntului, apoi, fără ei, va veni o iarnă cumplită, vă vor îngheța copiii, veți găsi, dimineața, în leagăn, păpuși de gheață". Apucă masa și-o azvîrli în mulțime, cu țigancă cu tot. Oala cu melci în mujdei de usturoi se sparse lîngă genunchii ei. Ocără și plîngea. Iliaș sta drept și tremura. Miros de tei, Iliaș se scutură și o țandără de fulger îi pătrunse în umărul sting. Un țigan, ibovnicul tamburinei, în cămașă galbenă, frecat pe trup cu floare de tei, îl izbise cu cuțitul. El nu gemu, nu suspină : „doar șingele nostru trebuie să se amestece cu al cailor" — viri

dreapta în buzunar, acolo o viri în mănușa de fier cu care hoții de cai fac să sune zincul tejghelelor din hanurile unde-au fost vînduți și-o repezi, din întoarcere, în mutra cuțitarului. Șingele ăluia, țîșnind, răspîndea miros de cafea : „A trăit bine, are de ce să-i pară rău că se duce". Apoi, fără să scoată mănușa, fără să-și stringă rana, fără să vrea să știe dacă țiganul mai trăiește, intră în biserica Girlași, al cărui patron e Sfîntul Hristofor cu cap de cîine. Și toți caii, cei cumpărați pe-o halbă de bere de către țigancă, și cei doboriți cu pușca, parul, hîrletul, dalta, roibi, murgi, albi, dar mai ales negri, intrară în biserică odată cu el. Mergeau, sprijinindu-se doar pe picioarele de dinapoi (calul trebuie să fie și om), cu burțile sfîrtecate, capul de cîine al Sfîntului Hristofor le înfuleca mațele, curgea duhoare de ierburi schimbîndu-se-n baligă, și șingele tuturor se aduna-n ceaunul șargului și era vînat și aburind de-o tristețe atotcuprinzătoare, imaterială, se închegau din durere neamuri de cîini, chelălăind, se aruncau în ceaun, lingeau, încăierîndu-se, lătrau, se înecau cu șînge, în timp ce Dumnezeu, de scîrbă și de lehamite — milă nu-i fusese niciodată — se schimba și el în cal, iar biserica începu să necheze, și din cîmpie s-auzeau scăpărînd de cîntec nostalgic faraoancele căruțelor de Brăila și de Buzău, hoții, plini de o bucurie supărată și tremurînd de nerăbdare, pîndeau căderea nopții. Pe urmă, biserica Girlași împrumută chipul bisericii de la Ierusalim, pe pereții căreia rugăciunea Tatăl nostru e scrisă în toate limbile creștinătății și toți caii uciși scriseră cu mănușa de fier purtată de Iliaș Vărătecu : Tatăl nostru, al Cailor de furat, și al tuturor cailor ultragiați, sfințească-se numele Vijeliei...

Afară, în munți, înfloreau sînzienele, iar în cîmpie se deștepta comoara vîntului de sub orizont, scîncind după ființa unui mînz.

---

film

Zilele filmului sovietic

Eveniment tradițional al vieții culturale, **Zilele filmului sovietic** constituie în fiecare an o bună ocazie de a cunoaște (evident, parțial) cîteva dintre orientările tematice abordate de cineaștii care reprezintă o școală imposibil de încadrat într-o formulă cuprinzătoare, unică, chiar dacă anumite subiecte, teme, situații se regăsesc mereu în interpretări inedite.

Ceea ce a constituit la recenta manifestare cinematografică un atribut marcant al citorva opere, un leit-motiv stilistic, rămîne originalitatea de tratare a unor subiecte, îndeobște legate de rezolvări clasice, conformiste, elegante, dar prezentînd dezavantajul lucrurilor deja văzute.

Prezent în **Zilele filmului sovietic** cu pelicula **Cu orchestra pe strada principală**, regizorul **Piotr Todorovski** (cunoscut mai ales prin acea inegalabilă **Amintire a unei mari iubiri**, dar și prin nu mai puțin atașanta **Logodnică a mecanicului Gavrilov**) optează pentru punctul de vedere parodic din cadrul căruia dezbate teme umane majore : familia și ratarea. Fără a ocoli sublinierea momentelor grave, marcînd patetismul cu instrumentele contrapunctului ironic, **Piotr Todorovski** atinge, în ciuda unui final mai puțin reușit, performanța unei mari opere. Printre interpreții săi se cuvin amintiți **Oleg Borisov, Lidia Fedoseeva-Șukșina, Igor Kostolevski, Marina Zudina.**

Un alt nume bine cunoscut spectatorilor români este acela al regizorului **Ilya Frez**, autorul **Cazului personal al judecătoarei Ivanova**, axat tot pe o problemă a moralei în familie, în care tentatiile unei virste de răscruce se răsfrîng dureros asupra sensibilității adolescentine. Soluția cazului cu mai multe finaluri, propuse în cascadă de autor, nu reprezintă decît o concluzie firească, generată de tactul și perseverența unei fete cu nimic mai prejos decît cei maturi, ca forță psihologică și sensibilitate.

Doi mari și cunoscuți actori ai școlii cinematografice sovietice, **Tamara Siomina** și **Evghenii Evstigneev** sînt distribuiți în **Mai iubesc, mai sper** (scenariul și regia : **Nikolai Lircikov**), operă ce propune spectatorilor o meditație plină de sensibilitate asupra fidelității în dragoste, meditație susținută de argumentele expresivității imaginii și de forța polemică față de instabilitatea „modernă" a cuplurilor.

Prezent și anul trecut pe afișul manifestării cu **Căsătorie legală**, regizorul **Albert Mkrtcian** revine cu **Tangoul tinereții noastre**, film laureat cu Marele premiu la Festivalul filmului unional, unde și principalei sale interprete, **Galea Novenț**, i-au fost recompensate calitățile. Opera lui **Mkrtcian** rămîne întipărită în memoria cinefililor prin valențele nostalgiei cu care este evocată o copilărie nu lipsită de conflicte și dramatism, de situații limită și personaje pline de culoare, în care amărăciunea și speranța se întrepătrund într-un inefabil discurs filmic.

Consemnînd și celelalte prezente din programul **Zilelor filmului sovietic**, și anume : **A fost odată un căpitan curajos**, regia : **Rudolf Fruntov** ; **Pînă trece ploaia de toamnă**, regia : **Keti Dolidze** și **Sezonul minunilor**, regia : **Ghiorghi Iungvald-Hilkevici**, trebuie amintit faptul că operele cineastilor sovietici vor putea fi văzute în continuare pe ecranele cinematografelor din Capitală și din țară.

Cu ocazia acestei manifestări ne-a vizitat țara o delegație de actori sovietici din care au făcut parte **Tamara Siomina** și **Igor Kostolevski.** Fără a fi cel mai elocvent eșantion al unei producții anuale de aproape 200 de titluri **Zilele filmului sovietic** au reconfirmat valoarea unei școli cinematografice mereu capabile de înnoiri și priviri originale.

Călin Stănculescu

SATE ROMÂNEȘTI

Rezonanța autenticului

O excelentă și cu totul proaspătă emisiune de folclor transmisă la televiziune în sîmbăta de 29 noiembrie a.c. ne îndeamnă la cîteva considerații. Atît despre emisiunea în sine, cît și despre programele destinate creației populare la radio și televiziune. Modul în care este valorificat tezaurul nostru folcloric ne interesează în chipul cel mai înalt. Avem o moștenire de preț pe care n-o putem pune în evidență oricum. Creația noastră populară nu și-a istovit sevele, ea germinînd și astăzi recolte de preț.

Să mai pomenesc — **faptul este cunoscut de toată lumea — că marii noștri scriitori** din trecut precum și cei contemporani cu noi au găsit în creația atît de profundă și de variată a neamului o sursă a inspirației lor dintre cele mai drept călăuzitoare ? Dar reciți-i pe Eminescu, Coșbuc, Goga, Blaga, Ion Barbu, Sadoveanu, Rebreanu și atîția alții și dovada se îmbie de la sine. Atît doar că acești artiști (și nu doar ei ci și compozitorii, plasticienii etc.) au mers la straturile esențiale ale creației anonime, la pepitele din străfund, desconsiderînd grohotișurile și pulberea efemeră de suprafață. În operele lor s-a transmis partea gravă, autentică a logosului din vechime.

Spre deosebire de alte areale umane, la noi creația din străbuni țîșnește încă vie și germinează necontenit. Mă gîndesc la toate felurile de acte creatoare : muzică, vers, olărit, broderie, meșteșuguri, jocuri. Un insolit dicționar al jocului nostru din bătrîni pînă în zilele noastre înregistrează cîteva mii (dacă nu mă înșel acuma — n-am cartea sub ochi) de dansuri populare răspîndite în toate ținuturile românești, fiecare cu muzica lui proprie, cu pașii lui specifici, cu ritmurile lui, cu orînduiala după vîrstă și sărbătoare și așa mai departe.

Festivalul național Cîntarea României, emisiunea **Floarea din grădină** a televiziunii, **Casa de discuri Electrecord**, diferitele manifestări pe plan zonal sau central dau necontenit la iveală **frumusești și prețuri noi.** Avem la ora actuală, și mă refer numai la muzică, un mănunchi bogat de interpreți vocali și instrumentali — de pe toate plaiurile țării — de o cotă a desăvîrșirii artistice fără nici o tăgadă. De altfel recunoscuți de o țară întreagă și de o lume întreagă. Ei, aceștia, trebuie aduși în primul rînd pe ecranele televizoarelor, pe calea undelor sau imprimați pe discuri și — de ce nu ? — să li se dedice măcar cîte o peliculă care să-i reprezinte și să rămînă mărturie pentru cei care vor veni după noi. Ei și sînt mai mult sau mai puțin răspîndiți prin mijloacele tehnicilor de care dispunem numai că nu totdeauna cu ceea ce constituie lamura harului lor. Din nefericire, ascultăm, uneori, atît la radio cît și la televiziune, o muzică zglobie, săltăreață, pe versuri șchioape, într-un decor de operetă proastă. În asemenea condiții chiar interpreți de neîndoielnică valoare salvează ceea ce se mai poate salva. (Despre interpreții care pun în circulație casete cu muzică după ureche pe texte pornografice, oricît har nativ ar avea, nu vreau să vorbesc aici, pentru că-i desfid, ei fiind corigenți la lecția de morală a creației și deci trebuind să fie sancționați ca atare).

Emisiunea de simbăta trecută mi-a mers la inimă. (O emisiune pe care o respect mult este și cea de luni seara, **Tezaur folcloric**, susținută de Marioara Murărescu cu distincție, sobrietate).

Emisiunea desăvîrșită de poeta Smaranda Jelescu de la care au plecat aceste succinte însemnări, a fost, cu adevărat, de o ținută artistică neobișnuită. Realizatoarea a selectat un număr de cîntece de toată frumusețea, un mănunchi de versuri din poezia populară, precum și proverbe, ziceri, structurîndu-le într-un tot armonios și rezonant. A apelat apoi la unii din cei mai distinși interpreți ai ceasului de față : Dumitru Fărcaș care, între altele, ne-a zis un **Lae Chioru** cum numai el știe ; Veta Biriș care a cîntat în stilu-i caracteristic, fără orchestră, un tulburător cîntec din timpul Marii Uniri (de ce nu se închină un film întreg acestei excepționale soliste ?) ; Florica Ungur cu doina ei cu refren fluierat (pe cînd eram în Facultate la partea aceasta fluierată ne zbenguiam ca s-o facem să rîdă... îți mai aduci aminte, Floricică ?) ; Sofia Vicoveanca, Vrincioaia Bucovinei și alții între care și o dobrogeancă din ținutul realizatoarei. Actorii avînd de recitat versuri fragede, cu miez, le-au rostit cu toată satisfacția, chipurile lor prinzînd expresii de **linii, curbe și culori**, cum ar fi zis Labiș. A mai fost apoi comentariul redactoarei clar, fără metafore de prisos, adecvat pieselor transmise. Și a mai fost un cadru autentic din marginea unui sat muntenesc, cu prima scoarță de zăpadă din anul acesta, cu oamenii acestui sat care au dansat așa cum știu ei din moși strămoși, fără aliniamente și comenzi de cadril. Ar mai fi încă multe de spus despre această emisiune și despre toți cei care au contribuit la deplina ei frumusețe. Am dori-o, peste un timp, reluată. Dar pînă atunci o socotim o stachetă de la care nu se mai poate cobori. Cînd primează autenticitatea, tonul just și respectul pentru valorile perene, sufletul nostru se bucură.

Gheorghe Suciu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (XII)

CĂLĂTORIE SPRE MAREA INTERIOARĂ

Subtitlul acestei însemnări, împrumutat de la un recent periplu a doi confrați, încearcă de la bun început să stabilească direcția sub care a evoluat poetul, gazetarul, cineastul și nu o dată chiar naratorul Nicolae Dragoș în cei 27 de ani de la debutul în presă („Luceafărul", august 1959), și 18 de la cel editorial cu placheta „Moartea Calului Troian" (Editura pentru literatură, 1968). Consemnarea din Dicționarul cronologic (Editura științifică și enciclopedică, 1979, pag. 603), în formularea sa neutru-birocratică, frecvent întîlnită, pare într-adevăr foarte exactă, indicînd pentru placheta amintită inspirația (mai corect spus tematica) diversă, predispoziția pentru o anume muzicalitate proprie, mai discret apelul la sursa folclorică, mai curînd livrescă, după însuși titlul scrierii. O încercare de bilanț a operei lui Nicolae Dragoș, după mai bine de un sfert de veac de osîrdie într-ale scrisului, pare și mai justificată în acest sens, căci numele său a putut fi întîlnit pe frontispiciul unor scrieri foarte diverse, de la cele peste 10 volume de versuri, cîteva scenarii cinematografice pentru filme artistice de reconstituire istorică sau poematic-politice, la numeroase montaje ale unor spectacole-manifest. Ca să nu mai vorbim de o întinsă activitate publicistică și una redacțională, nu mai puțin costisitoare de energie, la revistele și ziarele „Viața studențească", „Scînteia tineretului", „Luceafărul" și de cîțiva ani la oficiosul Comitetului Central al partidului, ziarul „Scînteia", în calitate de prim redactor șef adjunct. După ce timp de 6 ani, mai înainte, a condus secția de literatură și artă a aceluiași ziar. Este indiscutabil una din personalitățile scrisului românesc contemporan dintre cele mai polivalente, nu numai diverse, cum se exprimă autorii Dicționarului amintit. Sub acest aspect, cu toate că noi înșine am trecut prin asemenea multiple solicitări (la care nu trebuie să pierdem din vedere îndelungul stagiu de activist

Ritualul intim e pregătit : călătoria spre marea interioară poate începe !

politic pe care l-a onorat cu strălucire tot timpul), nu putem să nu ne mirăm de unde atîta forță și disponibilitate laborioasă în această ființă mai mult siluetă, care pe deasupra în cheltuirea energiilor sale are și o discreție, o modestie de-a dreptul exemplare, adică nu scoate ochii nimănui cu ceea ce face el, și face mult și nu o dată bine, adică spre binele scrisului și al obștei literar-gazetărești.

Nu uit însă că rubrica noastră se intitulează „Poeții, cînd erau tineri..." și că mai ales din acest unghi de vedere trebuie să evaluez cît de cît evoluția acestui talent ale cărui aptitudini pentru munca în acest domeniu, chiar sub aceste multiple disponibilități și solicitări aveam să-l apreciez, de comun acord cu colegii mei de redacție mult mai experimentați de acum 27 de ani, respectiv Mihu Dragomir și Ion Brad, împreună cu care aveam să-i fac caracterizarea în obișnuitul caiet de practică studențească al învățăcelului de la Facultatea de filologie română a Universității din București, care îl trimisese pentru un stagiu de o vară în redacția revistei „Luceafărul", aflată pe atunci într-o adevărată efervescență revoluționară, care a marcat marea cotitură a literelor române din perioada postbelică, după ani de dogmatism, închistare și evoluție improprie, tributare perioadei cultului personalității și subestimării cerințelor și experiențelor valoroase ale culturii românești glorioase.

Dacă este, deci, să ne fixăm asupra principalelor salturi valorice ale scrisului lui Nicolae Dragoș în acest sfert de veac, după părerea noastră, evoluția trebuie să o remarcăm nu atît pe orizontală (pe frecvența solicitărilor tematice), ci înainte de toate pe verticală, pe adîncirea însușirilor sale creatoare chiar sub aspectul lărgirii orizontului ideatic și, în orice caz, a emoției artistice, a mijloacelor de expresie lirică. De aici și apelarea la această metaforă revelatoare, „călătorie spre marea interioară". Fiindcă altfel meditația plurivalentă e prezentă încă în cel de-al doilea volum, „Coloană de-a lungul", titlu semnificativ de altfel, preocuparea pentru „permanențele neamului", în culegerea „Scut de etern", și „Pentru eterna vatră românească", evocarea universului rural din care provine în „Scrisoare în sat", rechemarea eroică din memorie a figurilor și evenimentelor istoriei în volumul „Înșirat ca pietrele munților", precum și un volum de fabule. Trei culegeri poetice sînt preponderente în a revela adîncimea de simțire și de gîndire a poetului, „Zăpezi fără întoarcere", „Scutier la umbra clipei" și „Ritualuri intime". Se pot remarca mai ales în aceste culegeri străduințele spre desăvîrșirea artei poetice, mergînd uneori pînă la o structură sui-generis, proprie lui Nicolae Dragoș, a poeziei de factura oarecum a sonetului, cuprinzînd însă nu 14 ci treisprezece versuri, al treisprezecelea fiind chiar corolarul respectivei poezii. Să exemplificăm cu acest antologic „Avertisment", în care titlul nu trebuie să ne deruteze, fiindcă e tot o pledoarie pentru discreție, pentru surdină pusă cuvintelor și estompare a trăirilor, pentru armonie deplină : „Și vine iar uitarea, în rimele ei sterpe / să ne subjuge-n grabă emoții și cuvinte, / rostind vulgare fraze și odioase verbe / ce pier cum mor blesteme pe triste oseminte —// e printre ochi o pică de tainice morminte / auzi dogoarea firii cum liniștea ne-o fierbe / cînd seara-i dimineață și cerul n-are minte / cînd vine iar uitarea în rimele ei sterpe ? // Să punem pentru vremuri armonioase jerbe / ce vor mușca din lacrimi cu temătorul dinte / al timpului ce-și fierbe ofrandele superbe / peste un drum ce-și strigă trecutul cînd presimte / cum vine calm uitarea în rimele ei sterpe !".

Acum, cînd am transcris versurile, parcă aș fi tentat să asemui această structură mai curînd rondelului dacă n-ar fi meditația gravă, solemnitatea curgerii versurilor. Interesant lucru este că în această poezie pot fi identificate și particularitățile, adîncimile expresiei poetice, predispoziția spre interiorizare, invocația rădăcinilor nevinovate, a duios ascunselor nisipuri. Dar ce rost mai au supozițiile noastre cînd poetul se definește minunat într-un autoportret de pe cea de a doua copertă a cărții sale, cheie de boltă în evoluția sa lirică (mă refer la „Coloană de-a lungul"): „De la apus pînă la soare / trecutul timp s-a tot ascuns — / sud, păsărilor migratoare / miracole de nepătruns // de la o stea pînă la flori / s-au fost pierit mereu cărări / rămas-am glas ca, uneori / să mă zidesc în întrebări // nu-i nici o oaste să mă-nvingă, / pal, ziduri negre să mă afle / nici o zăpadă să-mi atingă / împărățiile suave".

Mie unuia, dacă tot mi-i dat să optez pentru una sau alta din poeziile lui Nicolae Dragoș, poate și pentru că îmi sînt proaspete în minte ovațiile de la numeroase șezători la tribuna cărora ne-am aflat amîndoi, mi se pare că poezia care din multiple motive n-ar putea lipsi din nici o antologie a liricii românești de acum și dintotdeauna e „Șoaptă din grîu", o șoaptă însă cu voce mînioasă și de tunet: „Grîul țării cum s-a dus / cînd în jos și cînd în sus // aur galben, mișcător / și dator și nedator // și cît plins-a grîu-n lut / presimțindu-se tribut // cîtă jale pe tulpină / să plece, să nu mai vină // grîul țării cum s-a dus / într-un tulburat apus // dar s-au înălțat din grîu / spice vii, cu spadă-n brîu // drumul trist și fără rost / parc-a fost, parcă n-a fost // grîul țării cum s-a dus / cînd în jos și cînd în sus...".

Ce-aș mai putea adăuga la această minunată doină, baladă, manifest și pamflet în același timp, decît un amănunt de istorie literară : poezia, după cum mi-a mărturisit-o autorul, a fost scrisă departe de țară, pe cînd se afla într-o călătorie, într-un peisaj liniștit și încîntător, care în orice caz numai asemenea „inspirație diversă" nu i-o putea sugera. Dar Nicolae Dragoș are darul destul de rar de a trăi în tot momentul pentru poezie, pentru cauza acesteia, calitate în care sălășluiește și plurivalența sa poetică.

Niculae Stoian

P.S. În evocarea **(XI)**, din numărul anterior, se va citi Michelangelo Buonarroti, cum e corect.

BACOVIANĂ

(post-scriptum la DATE)

Într-un articol de acum cîțiva ani, **Date**, „Luceafărul", 10 septembrie 1983 (apărut anterior în alt loc, fragmentat și cu unele inexactități) arătam cum Bacovia, prin **Plumb**, a mediat, a înduplecat, **împăcarea** lui Macedonski cu Eminescu ; „în poezie, nu în declarații". Articolul poate să mă surprindă azi prin unele formulări exaltate, dar exaltind adevărul. „Bacovia și-a făcut geniul punte, să treacă Macedonski genunea". Un vers dintr-o **Nocturnă** pe care Bacovia, în 1918, o orientează spre Macedonski la „Literatorul" : **Tabla tuburilor sună aiurarea tuturor**, vers șocant, chemat de atît de omenescul **Toate dor**, l-am interpretat ca o subvenire la dramă : „Cînd un luceafăr, luceafărul mare, de noapte, scade, totul scade ; ca scăderea luceafărului să fie neutralizată. Neutralizată și aberația : moralmente ingropat de viu luceafărul de zi", cum i-a menit Grigore Ventura lui Macedonski în 1883. Prea „frumos" spus ? Dar adevărat.

Nesperată mi-a venit apoi o confirmare a interpretării ce am dat versului șocant din **Nocturnă**. E un eveniment — și fac o paranteză de situare a evenimentului: în septembrie 1971 **„Ateneu"** mi-a publicat „Efectul Bacovia", pe care nu reușisem să-l public în 1970 la București. A apărut datorită lui Constantin Călin, care a admis că e o „ipoteză de lucru". Pînă la retipărirea bucății, în 1980, în cartea „Și cum vă spuneam..." „ipoteza de lucru" — titanism la Bacovia — devenise adevăr confirmat, poeți sau critici vorbind între timp de vigoarea, de energia expresiei bacoviene ca forță implacabilă. Nu am această satisfacție pentru **Date**. Și-mi vine, cum am spus, pe traiect, o confirmare, sub emoție, acesta e evenimentul, dinspre Eminescu :

Nu știu cînd voi fi citit pentru prima dată poezia lui Eminescu **Renunțare** și cum de n-am învederat-o, în 1983, în **Date**. Recitind, în vara lui 1984, postumele, pentru tema **Marta**, am dat și de **Renunțare** ; are și Bacovia o poezie cu acest titlu, numită întîi, patru ani la rînd, în reviste, publicată de 4 ori, o dată pe an, — **Nicio dată**, motivele schimbării titlului nu interesează acum și indiciile ar fi că nu e o simplă coincidență de titluri — **Renunțare** —, e și o relație de conținut, un paralelism între cele două poezii, acum însă vorbim numai de relația cu **Nocturna** lui Bacovia.

O grăbită alchimie filfiie o vîlvătaie
cităm la Bacovia în **Nocturna** lui din 1918.

Alchimia, realizăm acum, e trecerea de la (Eminescu)

„(as preface) **dezbinul meu de suflet într-un dezbin de lume"**
la (Bacovia)

Tabla tuburilor sună aiurarea tuturor.

Versul-cheie din **Nocturnă** cheamă versul-cheie din **Renunțare** și orice comentariu ar fi supărător pentru sensibilitatea cititorului. Relația de prea evidentă. Șocul Bacovia e încărcat de șocul Eminescu : deliberat sau nu, mai mult ca probabil nu, tropismele devansîndu-l, Bacovia oferă nu altcuiva **Nocturna**, ci lui Macedonski, în semnul aliantei prin durere. „Toate dor". Dacă te doare Eminescu, dacă te doare Macedonski, în resimțirea lui Bacovia toate dor, e „dezbinul de lume", e „aiurarea tuturor". Spuneam în 1983 că **Nocturna** a fost scrisă între 1900 și 1918, nu știm cînd, e data care ne lipsește. Trebuie să rectificăm : între 1904 și 1918 (extrema limită ar fi 1903, dacă s-ar dovedi că Bacovia în 1903 a cercetat manuscrisele lui Eminescu la Biblioteca Academiei), august 1904 fiind data cînd **Renunțare** a apărut, integral, în revista „Literatura și arta română" ; Bacovia a putut s-o cunoască de atunci.

Nocturna, vedem acum, și dinspre Eminescu nu numai dinspre Bacovia, era ca o retrospectare, o evocare distilată a **împăcării**, dar mai ales o trăire, și o retrăire totodată — **Vai, e ora de altădată** — a durerii ca durere ; care rămîne. Împăcarea nu absolvă durerea. Împăcarea nu era festivă. Era un mod de a suporta durerea.

Bacovia, tînărul Bacovia, a fost marcat de lectura, la începutul secolului, a postumelor lui Eminescu. Anii publicării postumelor au coincis cu venirea la București a lui Bacovia, la Macedonski. Bacovia vine în 1903 la Macedonski cu **Plumb**, pasionat oricum de Eminescu, dar și, efectiv, cu virtuale resorbiri din Eminescu postum, dovedite apoi, vorbim de anul apariției, în **Acum** (Vae soli), 1916, **Nocturnă**, 1918, **Prietenul meu smochinul**, 1924 și poate și în alte poezii.

Marcel Marcian

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

O discuție „dramatică" : Paul Everac și D.R. Popescu

Nicolae Balotă în timpul unei dizertații de critică și istorie literară

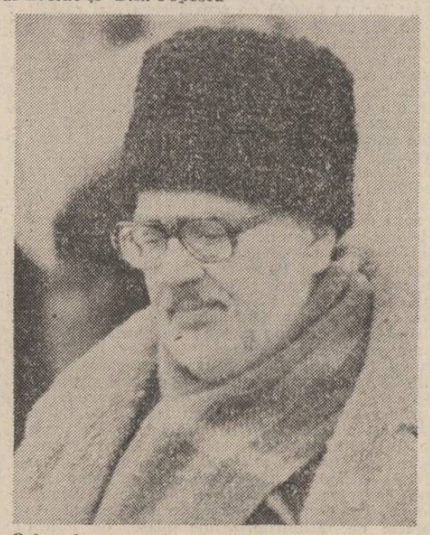

O imagine „aproximativă" a lui Vlad Mușatescu

ESEU

SATUL DIN NOI

Plăsmuiri de noapte

De la noi, din pîlcul de sate răsfirate colo și colo pe dealuri și pînă la vatra nașterii scriitorului sînt nenumărate întîmplări, multe legende care intră în materia vie a povestirilor sale, uneori ca anecdotică, alteori ca subtext. Se ajută de ele pentru a lumina o față mai puțin văzută a lucrurilor sau pentru a pregăti înțelegerea unui deznodămînt. Așa este, bunăoară, acest episod, descrierea odăii luparului : **Pe pereții văruiți cu alb, chipuri mari și mici de lupi, de cerbi, de vulpi și mistreți zugrăviți unii cu cărbune, alții cu humă roșie, în felurite înfățișări. Cîțiva alergînd, alții căzuți, mulți în atitudini nefirești, de pildă sculați în două picioare sau suiți în copaci rămuroși. Și în mijlocul acestora, icoane, un om uriaș cu o bîtă enormă, cu care-i mina parcă.** Alte chipuri de fiare, zămislite din lut, zăceau pe vatră, în colțurile odăii. Totemuri, idoli ? Aș, jocuri de iarnă, explică, rizînd gazda. Dar eu vreau să adaug că pînă prin anii de după marea secetă ce a urmat războiului, bătrînii și copiii din podgorie plăsmuiau din lut, după ploaie, figuri de acest fel pe care le aninau de porți, prin vie, în pirleazul de la intrare, le agățau prin pomi, îndeosebi prin piersici și cireși. Erau viile și livezile pline de mogildețe de acestea, care de care mai fioroase, unele fără ochi, altele șchioape și nu știm de ce. Soarele le înăsprea ca pe niște cărămizi, le întărea aninate acolo pînă cînd primul vînt le scutura și le trîntea la pămînt. Vor fi făcut parte din neamul caloienilor aceste figuri, pentru că se legau totuși de ploaie, de fecunditate. Printre ele erau și plăsmuiri umane și încă indecente în îmbrățișarea lor. Perechi de lut, bărbat și femeie, în actul procreației. Se crede că pe acestea le modelau sau flăcăii tomnateci sau văduvele. Și le agățau mai ales prin viile și piersicii unui vecin cu fată de măritat. Se iscau și bătăi din cauza aceasta, dar se iveau și ispite. Erau făcute oricum noaptea și este de la sine înțeles că îndeletnicirea a avut inițial scopuri și motive magice. Puteau fi instrumente ale vrăjii și ne putem închipui, prin analogii, ieșirea din ascunziș a sălbăticiunilor, înviorate și primenite de aerul de după ploaie. Acea toaletă a lor pe sub streșini de arbori. Și cu un salt mai departe în timp ne putem închipui pereții peșterilor zugrăviți astfel după cum tot astfel arăta și odaia luparului din povestire, pentru că și ea, într-un fel, era o gură de peșteră. Va fi cunoscut autorul, mai mult ca sigur, și acest obicei al plăsmuirii din lut care a durat, pînă mai anii trecuți, în podgorie.

Și mereu, satul acela din noi

Pămîntul trimite semne către noi, e suficient citeodată doar să-l privești și să-l asculți. Și cît de puțin ne trebuie atunci ca să ne întoarcem și mai mult către noi, parcă-am fi fost plecați, călătoream sau călătorisem undeva prin alte spații, pe alte meleaguri și iată, dintr-o singură tresărire de frunză sau dintr-o singură amintire te simți jur-împrejur nemișcat, încremenit, cotropit pînă în cer de pămînt, plin pînă în tălpi și pînă în vîrful unghiilor de caldă răsuflarea lui. Parcă ai mai fi fost prin aceste locuri, cîndva, citeodată, parcă le-ai mai fi atins și cu ochii și cu sufletul și pașii. Un sat, satul acela din noi, de la obîrșiile noastre, se ridică peste noi mai departe și izbește asemenea unor răsăriturI de lună în pragul tuturor aducerilor aminte. Anotimpuri se rotesc în dunga secolelor, ape și codri se zbat, se surpă trunchiuri, cad și cresc la loc frunzele, se coc poamele, ninge și plouă, se aud trăznete și se dezvelesc fulgere, răsar curcubeie, se spun și se uită povești, se culeg roadele, se ară și se seamănă, se dau și se cîntăresc legi. Dar între toate și despre toate satul acela rămîne într-un fel neschimbat. Și vom intra în el, ne vom întoarce întotdeauna spunînd odată cu marele povestitor : **De departe, din vechimea codrilor, hohotele voinicești ale huhurezilor clocoteau în mine ca niște imnuri fantastice. Un gust de viață, vie, nebună, o beție telurică mă împingea numai spre prăpastiile ce mărgineau cărarea. Ca un demoniac m-aș fi tăvălit pe pămînt, m-aș fi dat de-a dura prin ripi, m-aș fi rostogolit în văi. Știam ceva și încă nu mi se deschideau pumnii de peste ceea ce încleștasem...**"

Pe fundul „prăpăstiilor ce mărgineau cărarea" scînteia îngropat în piatră un vechi și misterios tezaur. El chema, către el duceau întrebările a ceea ce știa și încă „nu deslegase". Comorile povestilor nu sînt mai puțin strălucitoare dar a fost unul doar care le-a putut găsi și dezveli încet de pămînt ca să le îmbrace apoi în sunetul cuvintelor. Vasile Voiculescu. Tot așa cum, mai înaintea sa, Odobescu se aplecase peste tezaurul insușI, făcînd operă de istorie și arheologie tot așa cum ar fi putut să facă și literatură. Adică și mai multă literatură. Odobescu și Voiculescu se completează însă în timp, ei amîndoi țin de marea tavă de aur a „Cloștii cu puii de aur".

A.I. Zăinescu

Unitatea culturală — unitatea politică

Urmare din pag. 1

care se manifestă la noi în timpul din urmă tot mai tare, aduce o unitate și în lupta politică".

Începutul luptei pentru dărîmarea granițelor arbitrare dintre cele două provincii românești, începută cu secole în urmă de către tipăriturile religioase și laice, de strînsele legături cărturărești, între toate provinciile arcului carpatic, au căpătat o bază ideologică nouă în epoca marilor reprezentanți ai Școlii Ardelene, primii care au făcut din ideea națională o armă politică, ridicată apoi pe un plan nou de generalitate în epoca pașoptistă, a foilor lui Barit, Cipariu sau Iosif Vulcan. Ea capătă acum accente și semnificații noi, între care, nu în ultimul rînd, se aflau lichidarea provincialismului literar, racordul la marea cultură națională, introducerea unui gust estetic evoluat, a exigenței în judecata și recepția critică. Școala literară a Junimii a fecundat din plin și gîndirea literară a scriitorilor ardeleni, a creat premisele intrării lor într-o nouă epocă de cultură. Referitor la acest salt cultural important, poetul Octavian Goga făcea următoarele considerații în articolul **O mărturisire** din 1911 : **„Înflorirea literară excepțională a acestui deceniu** — se referea la anii 1900—1910 —, **ivirea atîtor scriitori pe orizont, înființarea de reviste aici și dincolo, angajarea unor discuții de interes comun, trecerea mai deasă a graniței, toate aceste și multe altele au plămădit sufletul generației tinere ce s-a format în aceste zile de zbucium rodnic și ne-au dat o icoană ale cărei contururi fine, mai complicate, se deosebesc de imaginea tradiționalistă a cărturarului ardelean. S-a dat în vremea asta o revoluție intelectuală din care ne-am ales cu «un spor de pricepere». Negreșit să fermentul ăsta a modificat valori și-a dărîmat altare. Pe ruinele diletantismului gol, care furniza odinioară garniseala** Familiei **din Oradea, s-au ivit talente ce au smuls accente sincere de bucurie și durere din sufletul neamului. S-au înstăpînit convingeri literare întrupate din acest nou curent de gîndire schimbată. Ne-am ales cu o limbă mai curată, care crește tot mai mult. Astăzi adolescentul din clasa a șaptea de la gimnaziul din Blaj scrie versuri de-o formă impecabilă ca și liceanul de la Ploiești și zimbește cu bunătate pe urma cutărei rămășițe din nobila trudă a lui Țipariu".**

Cuvintele lui Goga au o perfectă acoperire reală. Datorită muncii stăruitoare depusă de redactorii și colaboratorii din noile generații de intelectuali, nivelul de cultură al presei s-a ridicat în mod considerabil, în același timp cu o sporire și o diversificare a formelor de manifestare abordate. Cîmpul cultural de acțiune al **Astrei** a fost în mod radical modificat de către tinerii săi slujitori Octavian Goga și Oct. C. Tăslăuanu, care au inițiat o Bibliotecă poporală, una pentru tinerime, au scos o revistă pentru popor, **Țara noastră**, au dat un nou impuls dezvoltării teatrului și repertoriului său.

Nu trebuie uitat apoi aportul pe care generația tînără l-a adus la dezvoltarea școlii și a învățămîntului românesc. Calitatea manualelor școlare a sporit în mod vizibil, ca și preocupările legate de dezvoltarea și modernizarea învățămîntului. Tot mai numeroase sînt articolele din presă care atacă oficializarea învățămîntului, lărgirea rețelei de puncte școlare, necesitatea introducerii limbii române ca limbă de predare în școlile de toate gradele, raportul dintre învățămîntul teoretic și cel practic, îmbunătățirea calității educației patriotice sau a învățămîntului superior național. Remarcăm în această direcție un excelent articol apărut în ziarul **Românul** al lui Vasile Goldiș, prin care se cerea în mod deschis înființarea unei universități pentru români. Argumentele sînt imposibil de combătut : „N-avem în Ungaria nici o școală românească superioară, fie comercială, fie politehnică, necum o universitate (...) O universitate ca focar de știință e și un centru de gravitație culturală și chiar politică. Universitatea românească e cea mai superioară expresie a aspirațiilor noastre culturale. E sinteza năzuințelor noastre spre progres, la înălțarea vremii. E cea dintîi afirmare a unui popor de aproape 4 milioane, dacă acest popor n-a făcut încă cel din urmă gest de renunțare la demnitatea lui națională".

Asemenea convingeri nu sînt singulare în epocă, așa cum am văzut. Îndemnul cel mai stăruitor care domină momentul este lozinca : „prin unitatea culturală, la unitatea politică", lucru care s-a realizat, prin lupta comună a tuturor, la 1 Decembrie 1918.

CAPCANELE PSIHANALIZEI

II

Abandonînd psihanaliza, ale cărei rezultate le-am văzut, Z. Ornea pare a intra pe un teren mai ferm, lipsit de iminentele pericole ale interpretărilor ce trebuie să discearnă în zone obscure, de o dinamică derutantă. Demonstrația lipsei vocației filosofice a lui Maiorescu i se pare mult mai ușoară. Încearcă s-o facă cu artă inductivă, simulînd surpriza descoperirii, cu părere de rău, a unor dovezi peste care spiritul său eminamente obiectiv nu poate trece. **Amicus Plato, sed magis amica veritas !** Deci : „Toate aprecierile entuziaste, care descoperă, în cutare segment, un semn al unor opinii sau soluționări personale sînt, vai, lipsite de relevanță efectivă în planul filosofiei și, de aceea, exagerate. Cursul acesta de filosofie (cursul de istoria filosofiei contemporane, ținut la Universitatea din București, începînd din anul 1884, — n.n.) **mai** mult chiar decît scrierile din tinerețe, demonstrează, la un examen comprehensiv, dar obiectiv, **lipsa vocației sale filosofice"** (s.n.). Sîntem spre sfîrșitul cărții, la pagina 439, și inducția presupune inferențe subtile dar exacte, bine cîntărite și verificate. Să ne întoarcem la ele.

Un prim argument al lipsei vocației filosofice a lui Maiorescu ar fi faptul că acesta nu suporta singurătatea, că, vezi-doamne, refuza funciar tocmai circumstanța fundamentală a filosofării, dacă nu chiar conditia sine qua non a acesteia. Pornind de la o scrisoare adresată Emiliei, sora sa, în 1858, de la Berlin, în care tînărul de optsprezece ani se plînge de solitudine („Fără cineva care să se bucure cu mine, să se întristeze cu mine, să gîndească cu mine, chiar să invețe cu mine — sînt nul [...] Eu trebuie să fiu stimulat în orice moment, trebuie să trăiesc în prezent și pentru el, altfel nu trăiesc deloc spiritualiceste..."), Z. Ornea abia așteaptă să-i pună un diagnostic irevocabil : „E, în această mărturisire, nu numai recunoașterea, dar și autocunoașterea unei structuri sufletești particulare, **cam improprie unui cugetător** (s.n.). De vreme ce solitudinea în studiu îi era nesuferită, meditația de tip filosofic, creația în genere păreau pentru el deschideri insuficiente" (p. 91).

Dacă ar fi așa, toată cugetarea grecească ar trebui pusă sub semnul întrebării, ca lipsită de vocație, în afara „meditației de tip filosofic". Căci ce-ar fi fost Socrate în nesfîrșita solitudine, ce-ar fi fost sofiștii fără „clientelă" filosofică ? Și cinicii ; și epicurienii ; și cirenaicii ; și pyrhonienii ; și mulți alții... Chiar marele însingurat de la Königsberg, Immanuel Kant, suferea cumplit că nu avea un public intim căruia să-i înfățișeze ideile abia elaborate. (L. E. Borowski, R. B. Jachmann și A. C. Wasianski, mai întîi împreună, apoi separat, aduc mărturii documentare îndubitabile în acest sens. Dar, e drept, marele public a preferat legenda cu un Kant după ale cărui plimbări gimnastice concetățenii — berari, măcelari și amploiați, desigur — își potriveau ceasornicele, un cugetător fără clorofilă sufletească, impersonal, mizantrop).

Z. Ornea a afirmat, cu un alt prilej, că Maiorescu ar fi învățat filosofia odată cu propriii săi studenți. În cartea de față „nuanțează" ideea, întrebîndu-se **retoric** : „a fost Maiorescu un studios" ? A fost, se înduplecă biograful, „dar nu în sensul clasic, al capacității de a se afunda, mulți ani, în studiul temeinic și sistematic, rezervîndu-și răgazuri necesare meditațiilor, **așa cum presupune exegeza filosofică"** (p. 139). Deci, așa presupune exegeza filozofică și numai așa ! (Oare Marx împărtășește acest punct de vedere ?). Oricum afirmația e de natură (iarăși !) să anuleze capitole întregi din istoria filosofiei. Ce facem cu Herbert Spencer, de pildă, care la treizeci de ani părăsește ingineria și publicistica măruntă apucîndu-se să elaboreze (fără să-și „rezerve răgazuri") **Sistemul de filosofie sintetică ?** Și nu pentru triumful ignoranței, desigur...

Dar să-i lăsăm pe alții. Să revenim la Maiorescu, de care biograful său e iarăși nemulțumit : în loc să fi alergat după diplome și învîrteli (doctorate și licențe) mai bine și-ar fi văzut de carte. Mai bine ar fi profitat de climatul filosofic al Parisului, cu alte cuvinte. Care climat ? Ce putea afla Maiorescu de la un Joules Simon, cînd el știa mult mai multă filosofie decît venerabilul profesor ?

Oricum, se pare că tînărul Maiorescu a făcut tot ce-a putut pentru a intra în grațiile biografului său. Și-a comandat la Paris o ladă de cărți, mai ales de filosofie clasică germană. Degeaba. Z. Ornea abia dacă îa în seamă străduințele doctorului în filosofie de la Giessen, notînd în treacăt : „Continua să studieze, parcă mai îndîrjit, filosofie" (p.103). Nimic nu-l poate întoarce de pe calea ideii inițiale : „Suferința sa congenitală, sociabilitatea, adică dependența de alții, constituiți într-o microcolectivitate de admiratori continua să-l apese tragic. O asemenea «afecțiune» — **repetăm și o vom mai repeta** (s. n.) — se constituie într-o indicație certă că **suferindul** nu se va consacra unei creații filozofice sau înrudite care presupune — necondiționat — solitudinea". (p. 100).

Z. Ornea nu definește vocația, lăsîndu-ne să presupunem că nu-i dă o accepție particulară, că e în consonanță cu sensul ei uzual, acela de chemare interioară spre un tip determinat de activitate spirituală, sumă a aptitudinilor intelectuale menite să dea sens unor preocupări relativ coerente ; înalt spirit critic și conștiință axiologică.

Nici ce crede biograful că trebuie să fie filosofia nu știm prea bine. Totuși, cîteva indicații, exterioare, ce-i drept, asupra naturii cugetării filosofice am și aflat : nevoia irezistibilă a solitudinii, cugetarea în deplină izolare de semeni și viață. Asupra acestei categorii sîntem oarecum edificați. Dar nu, nu vom absolutiza mentionatele note definitorii, convinși fiind că Z. Ornea e mai modern în opinii, ca să întrebuințăm un eufemism, deși în demonstrația sa solitudinea e premisă majoră a filosofiei, mai precis a filosofării.

A fost oare Maiorescu lipsit de simț critic ? Întrebarea este cu adevărat retorică. După cum am mai spus-o, cu ocazia apariției **Prelegerilor de filosofie**, după cum au afirmat și alții, Maiorescu a fost un fel de Socrate al filosofiei românești. Fără să dea rețete, referindu-se la sursele fundamentale ale filosofiei contemporane, el a pus în fața unui larg public, nu numai al studenților, întrebările fundamentale asupra adevărului, a binelui și a frumosului. Le-a arătat, cu alte cuvinte, însăși filosofia în sensul bun al cuvîntului, adică nedogmatizată. Meritul lui este cu atît mai mare, cu cît, asemenea lui Socrate, vorbea în aparență (cursul fiind de istoria filosofiei) numai despre părerile altora.

Între argumentele, zise „sigure", ale lipsei vocației filosofice a lui Maiorescu, Z. Ornea invocă și unul de natură logică : vocația presupune stăruință, ca dovadă a chemării interioare ; or, Maiorescu n-a prea stăruit în filosofie : deci, n-a avut vocație ! Numai că logica realității e ceva mai complexă. Căci iată ce spune Soveja (pseudonimul lui Simion Mehedinți, „împrumutat" de Titu Maiorescu pentru scrierea sa cu caracter autobiografic apărută în 1910) : „Cînd am văzut că studenții scriu **nam**, într-un singur cuvînt, am înțeles că în țara noastră trebuie s-o las mai domol cu filosofia... Ce Kant ! Ce Spencer ! Ce Comte ! Gramatica și logica elementară mai întîi de toate" (Soveja : **Titu Maiorescu**, Editura **Cartea Românească**, 1925, p. 109).

Mă număr printre cei calificați (pentru a fi eventual descalificați) de Z. Ornea drept **entuziasți** în exegeza operei filosofice a lui Maiorescu. În studiul care prefațează **Prelegerile de filosofie** (apărute în 1980), am încercat să pun în evidență cîteva dintre ideile sale cu adevărat originale. Și nu entuziasmul m-a impins spre aceasta, ci rezultatele unor investigații nu **lipsite de relevanță**. Mai puțin entuziast decît atunci, dar avînd aceeași adîncă încredințare, mă văd silit să revin asupra unor afirmații. Am avut răgazul să-mi dau seama că Maiorescu n-a fost doar original în unele idei și teorii ci un autentic precursor. A avut relevația unei logici fundate pe gramatică înaintea lui John Stuart Mill, iar teoria cercului luminos al conștiinței se confirmă, tot mai deplin, în cercetările psihologiei contemporane. Nu ne rămîne deci decît regretul că extraordinara sa vocație filosofică nu s-a materializat în creații pe măsură.

Grigore Traian Pop

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

AROMÂN Z. G. : Pe-aici, dar costeliv : „Versul meu / se naște toamna / ca o continuare / a zborului frunzei, / fosilizată / pe o piatră / din albia / Lacrimii". De la 17 ani spre noi, aveți timp și mai trimiteți.

IOSIF BERARU : Cum ziceți, acest ghinduleț. Și eu : „Din adînc de pămînt / tot aud ciocănit de cuvinte — / în tremurul sfînt / al ierbii de pe morminte / jumătate încărunțit / jumătate neprihănit / și eu... care mai cred / că-i umblet de ied".

E.R. : Vă face bine încă, să vă ascundeți, cum ziceți, în aceste inițiale. Acum, doar **Bilciul ca un mister** : „Sub tarabă / dorm orbii. / lacrimi de vis / bilciul de-o noapte / abia s-a deschis / Va veni din departe / un actor șugubăț / are-n mînă o carte / și-un rid cît un băț / va lovi cu eșarfe ! apoi va cînta. / Doamnă, actorul / va rupe în dinți / iarba tăcută — / Ion din Părinți. / Noi o să rîdem / risul de el — / Bilciul va curge / în haine de miel".

RADU RĂUREANU : Înriurire bună : **În amurg** : „Lacul e-o vișină putredă / muscărită de bărci". **Troiană** : „Ia-ți dorul înapoi, ateule / noi nu mai avem capre și grîne / și nici feciori pentru elene / În cetatea noastră cu zidul crăpat / calul timpului își paște umbra".

PRAV ELENA : Cereți „considerații despre poezie". Ce altă considerație, ce să considerăm ? Poezia se zice de cum se face și se face de cum se zice : unde-i zicere cu facere de zicere. Despre ceea ce ne-ați trimis : pravul !

AURELIA BRUMĂ : **Încep să mă trezesc** : „Din somn greu / de liniște strivit / încep eu / să mă trezesc / zeu / adormit /... / cu-un trandafir înflorit / ce-i țipăt cuvîntului : Iubesc / și dați-vă la o parte". Dintr-atita, nimeni n-o să se ferească din calea dv.

CĂRĂMIDĂ DANIEL : Aici și-aici, aceste anunțuri : **Visîndu-mă** : „Visîndu-mă / tu îmi vei prelungi viața / cu o noapte. / Numai pentru tine / voi mai fi încă / pe acest pămînt / În timp ce / întinerind cu o moarte / voi uita că am fost / tu vei învăța / că mai sînt". **Taină** : „De cîte ori / vreau să vă vorbesc / despre asta / mereu vine cineva / și mă omoară. / Cum descopăr (iar) acest lucru / de care vreau / să vă vorbesc / călăul îmi pune / palma peste gură. / Iată ce voiam / să vă spun..." Însă pînă la poezie, citiți multă.

STOICA PETRE CODRUȚ : Din **Cugetări de iarnă**, nici-un cuget, gînd și nici panseu.

TITU TROI : Nimic.

MIHAIL PETRINI : Cam așa-s, din catirincă, toate, sau flașnetă : „Ești singurul care ai ocrotit / **Luceafărul** de totdeauna / ce-l caută din depărtări / pe-ntins de ceruri veșnic Luna / Noi l-am uitat, că-i omenesc / și uiți ce-i rău și ce e bine. / Tu și-azi îl porți, în suflet cald / pe cel ce străjuie în tine". Deci nu străjuie nimic, în ce ne-ați trimis.

GEORGE NICOLA : Pe-aici, cu greieri, dar nu prea creieri : „Pe bolta albastră, stele cădeau / Prin vie greieri cîntînd de bucurie /.../ Și toamna de ploi și struguri și gutui / Și frunza galbenă prin vii căzînd / Și greieri prin crăpături întrînd / Rămas atît de singur cu tine în gînd".

TRANDAFIR SÎNPETRU-FĂUROI : **Ecou** : „Bună ziua, / munților fără glas / Bună ziua / Pădurilor fără glas / Bună ziua / apelor fără glas / Bună ziua / Munților, pădurilor, apelor / — Bună ziua, Mutule, / Răspund". Celelalte, mult prea mute mucavale, scînduri triste ; oricît le-ai lovi, fără ecou.

DIANA MARCOVICI : Această **Punte de-o scîndură**, de-o birnă, greu de trecut : „Cum se îngustează labirintul ! / nopți după nopți se nasc din lumină / lumea trecută m-a condus / sînt în larma lipsei de politețe / mă fascinează orizontul riscului / văzut de ochiul liber / o fiolă de hazard / promisiuni definesc omul actual, privește ventricolul meu pîndind / toate cuvintele vor arde deodată / labirintul parcurs în labirintul parcurs / nu se supune în tremurul mîinilor / vioara cîntă disperată / iar tu, omul actual îmi pui haina pe umăr / vom mai visa geamăna punte ?" Mai bine nu.

BEHE BIGITTE : Din **Stare**, nu prea în stare : „Pe stradă mișună / Cărăbușii fără suflet / Cu chip de oameni / Nepăsători și reci / De izolarea mea".

PETRE PLOP : Finalul din **Te-am cunoscut**: „Ne-am despărțit din nou și-mi zice : / Pe orice om vei întîlni / Să-i spui ca limba să nu-și strice. / Cînd grele vremuri pot veni. /

PUIU IONEL : Redăm din biletul dv. acest fragment, de soarta cărților : ...„abia mai tîrziu am făcut cunoștință cu poezia. Tata a cumpărat un sac de mălai de la magazinul sătesc și, gestionarul **i-a băgat pe git** două cărți : **Poezii** de Nicolae Labiș și **Poezii** de Eminescu. Nu pot să vă spun cît de mare a fost pentru mine bucuria. Le citeam seară de seară pînă tîrziu : la lumina unei lămpi afumate /.../ am citit și am scris. Am scris și am citit." La care noi zicem : tot astfel de „băgări pe git" să fie în cooperație. Iar dintr-ale dv. aceste scurtimi : **Dilemă** : „În palme / țin / o stea / E / a celui ce este / sau / a celui ce vine ?" **Întîlnire** : „Pașii tainici / sparg liniștea memoriei. / Încolțesc simburii".

MIHAELA ENESCU : **Nu mai cred în umbra...** : „Prea grele gîndurile / le părăsim uneori pe umerii goi / ai zilei / și privindu-ne cu ochi străini / nu mai credem în umbra / care-a uitat să ne mai însoțească ; / înnodăm clipă cu clipă / incredințați că refacem / vîrsta adormită a lucrurilor". Celelalte și mai moliî.

ȘTEFAN DĂNCUȘ : Aici, cam așa, dacă tot ați scos cămașa : „În noaptea aceea m-am dăruit / atît de tare ție /... stăteai mică pe paturi / și timpul prin stejari trecînd / cu secunde te ploua / în goliciunea ta se strînseră toate minunile / lumii /.../ Și-o lacrimă în ea ne-a închis."

APETREI PETRE : Acestea : **VI** : „Între maluri / sprijinite de ceață / cînta Arieșul / cîntec de flaut. / În toamna tîrzie / pașii mi-i caut /.../ Simt în jur / roiuri de stele / nebune. Veghez pe steaua ta / pînă steaua ta / pînă steaua va apune". **VII** : „Sînt mai bătrîn / decît un templu indian / pe umeri joacă serpii / flori albastre de foc /.../ am învățat să-nving /.../ s-aud / cum bat în pacea lumii / și vîntul bun / și cel netrebnic". **XI** : „Legănați de merele roșii / de prunele albastre / Moții plutesc / prin toamna Apusenilor / Zei (păgîni) peste finuri cosite / În seri / cu sunet de tulnic / dorm brazii / precum caii, în picioare, / și sforăie cînd vîntul / îi adie / săruturi cosmice pe buzele de piatră / pentru toate cîte-au fost / și cîte-or să mai fie."

GEORGE MIHAILOV : Frumoasă hîrtie, bună dactilografie, însă nu este să fie !

MARIAN TROFIN : **Umbra** : „Alături de mine / pe piatră stă umbra mea / Eu o privesc / Ea mă privește / apoi plecăm amîndoi / ca și cum / nimic nu s-ar fi întîmplat". Pe-aici căutați-vă, și trimiteți ce găsiți.

CORNEL VARA : Mai aproape de dv. această fără titlu : „Cantonul absoarbe fumul ultimului tren / trece mocănița /.../ Se lingușea pe calea ferată obosit / cum un cuc după un cuib, printre munți /.../ Văd călătorii cu capul plecat / privind în podea / făcînd cine știe ce planuri. / Cei șugubeți povestesc despre urs, minele de aur / vîlve și zmei. / Odată pe bunicul l-au dus zmeii : / i-au dat numai miez de nucă și lapte / undeva pe la Colțul Fetei / îl scoaseră pe gura sobei / și prin horn /.../ Și mocănița se lingușea în continuare / pe șinele reci. / Călătorii privesc în podea / și poate mai gîndesc la prețul ciuberelor". În rest, platitudini și fursecuri.

Ciprian Antoniu

Orbul închipuirilor mele

Am văzut
Gîndind la vechii epigteni și azteci
Că-mi lipsește degetul
Cu care puteam stăpîni o lume
Arătînd-o.

Și cum mă apropii de vîrsta
Cînd viața începe să-mi croiască
O cămașă de iarbă
Simt timpul
Așezîndu-se pe umerii mei
Cum puiul
Pe marginea cojii de ou.

Orbul închipuirilor mele
Tremură
Aidoma copoiului
Slobozit din lanț.

Cîntec

Limba viperii în iarbă
Dimineața înverzește
Limba viperii în iarbă
Pe la prînz se încălzește

Limba viperii în iarbă
Amurgește pe-nserat
Limba viperii în noapte —
Cer în cer înnourat.

Numai limba mea legată
Nu-nverzește niciodată.

Intangibilitatea soldatului de rînd

Fă-că-se și voia noastră
Măcar atît cît ne odihnim oasele —
Ziceau soldații, în cor, generalului.

Apoi vom vedea
Cine va fi inclus în istorie !

Ploua atît de frumos
Încît uitasem și cum ne mai cheamă.

Intercesiune

Nu-mi lipsește de la butonieră
Decît trandafirul roșu al speranței
Și citeodată cerul de mai.

În rest,
Intervin pe lîngă biata mea umbră
Să sărbătorim împreună
Marele Ordin al Jartierei.

Haiku

Soarele în amiază :
Preaiubita mea umbră
Scărpinîndu-se după cap.

Haiku

Pustină răbdare :
Fluturele va mișca
Morile de vînt.

Haiku

Azvîrlită în ierburi
Scara ascultă
Taifasul greierilor

Haiku

Scară de vis —
Bronzul clopotelor
Lovind un porumbel

Haiku

Țipă o frunză —
De n-ar auzi vîntul
Cît mă consum

Haiku

Un pumn de tărînă.
Dacă din putin nu ne-om
Face statuie !

CIPRIAN ANTONIU : Am ales cîteva poezii și haiku-uri și-am tras ca dv. pe dreapta, la **Antologie.**

ATITUDINI

N-am fost, nu sînt și nici nu voi fi antisemit!

Spun răspicat de la început — n-am fost, nu sînt și nici nu voi fi antisemit! — o spun ca să înțeleagă și omul mai greu de cap, o spun ca să priceapă și țicălosul care o face pe prostul, vehiculînd acuzații de-a dreptul aberante, fără nici o legătură cu realitatea, imposibil de ilustrat cu exemple concrete. Nu o spun însă ca să mă justific, nu am de ce, nici nu o fac cu bucurie, mai ales că impricinații, cei ce se dedau la asemenea acuzații, mi-au fost tovarăși pînă mai ieri, au făcut parte din aceeași Uniune a scriitorilor din Republica Socialistă România, sau au fost membri de partid, făcînd parte din aceeași organizație de bază, din același partid, așadar, avînd posibilități nenumărate să spună, aicea, ceea ce spun acum din alte părți, de pe alte poziții, opuse complet pozițiilor pe care le ocupau cu patos pînă mai ieri-alaltăieri. Ceea ce înseamnă că dumnealor, toți cei ce s-au comportat și se comportă ca atare, au practicat dedublarea ani de zile, zicînd una și scriind alta, fumînd una și gîndind altceva, zîmbindu-ți mieros, cînd te întîlneau, pentru ca după aceea, cînd se întîlneau ei-înde-ei, să te foarfece în fel și chip, să te facă „dușman al poporului", neofascist și neolegionar, nu pentru că tu ai fi fost așa ceva, ci pentru că ei se aflau pe poziții care aveau nevoie de asemenea acuzații, pozițiile acestea neputîndu-se menține decît așa, dacă era arătat altul cu degetul, dacă acuzațiile îi vizau pe toți cei ce nu gîndeau cum doreau dumnealor, problema nefiind dacă unul sau altul era sau nu era antisemit, ci dacă era sau nu era sionist, cei ce nu erau așa ceva devenind automat dubioși, în conformitate cu renumitul și dezastruosul principiu: cine nu-i cu noi e împotriva noastră!, în numele căruia s-a operat ani de zile în cultura română, și nu numai în cultură.

Să vedem însă care sînt faptele, fiindcă există niște fapte, exacte și foarte dure.

În anul 1980, la 18 iulie, a apărut în „Viața noastră", supliment al ziarului cu același nume, care apare la Tel-Aviv, un articol (semnat sec: **observator**) în care se susținea că m-am lansat în „atacuri anti-israeliene" și că sînt un antisemit notoriu, romanul „Fiul secetei" fiind considerat o izbucnire („viscerală") neo-nazistă. Am răspuns atunci acestor acuzații deșănțate, am prezentat revistei „Flacăra", acest răspuns, pentru publicare. Conducerea revistei mi-a spus că unii factori de decizie nu sînt de acord cu publicarea. Am introdus același răspuns în sumarul „Vocației constructive", carte care a apărut în anul 1983, la Ed. „Cartea Românească", fără răspunsul menționat. Asta pentru că cei din conducerea editurii nu au fost de acord cu publicarea răspunsului, lipsindu-mă deliberat de dreptul normal de a mă apăra. Consideram problema închisă, cu toate că nu eram și nici nu puteam să fiu de acord cu mirsăvia din suplimentul apărut la Tel-Aviv. Iată însă că de curînd, unul din foștii mei colegi, coleg de obște și tovarăș de organizație, Al. Mirodan, redeschide discuția, reproducînd într-o carte tipărită la Tel-Aviv, („Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limba română", Ed. Minimum, 1986) textul amintit mai sus, fără a recunoaște că „observatorul" din 1980 era chiar el, Al. Mirodan, insușindu-și totuși textul respectiv, fără nici o rezervă, inserîndu-l în „dicționar" în dreptul cuvîntului **agitație** (antisemită).

Iată acest text, netrucat și netrunchiat:

„Dacă pînă în prezent literatura română a fost lipsită de injurii și atacuri anti-israeliene, iată că, nu de mult, odată cu apariția romanului «Fiul secetei» de Ion Lăncrănjan (Editura «Albatros» — lector Mircea Sântimbreanu), gheața, ca să zicem așa... s-a spart. O văzurăm, care va să zică, și p-asta!

Vorbind despre un personaj al cărții — Ion Pozdare, tînăr student la Politehnica din București — I. Lăncrănjan, ale cărui sentimente la adresa evreilor sînt bine cunoscute, nu de ieri de azi, se lansează cu tot focul într-o violentă profesiune de credință pe linie pre-OEP-istă.

Eroul își dezvăluie ideile cu prilejul unei ședințe consacrate primirii sale în rîndurile partidului. Interpelat de către unul dintre participanții la ședință în legătură cu anumite ieșiri antisemite, alter ego-ul autorului se apără cu înverșunare împotriva unor asemenea „insinuări", susținînd că nici pomeneală de așa ceva; el nu este antisemit, ferească sfîntul!, ci numai anti-israelian.

Dar ia să vedem cum se face că Israelul nu-l lasă să doarmă în pace pe dl. Lăncrănjan:

«...La grupă (povestește eroul — n.n.) s-au ridicat iar unii și mi-au aruncat în față acuzația veche (și neintemeiată, jignitoare și cam provocatoare!) de antisemitism».

«Ce crede Ion Pozdare despre evrei? — a întrebat de-a dreptul Ovidiu Vancea... Eu mă refeream la unele afirmații făcute de tovarășul Pozdare, care spunea nu de mult că astăzi nu se mai poate vorbi de antisemitism cum se vorbea în 1940 sau în 1943!... Ai spus sau nu ai spus lucrul acesta?!...»

«L-am spus!, am replicat eu sec...»

«Atunci, dacă recunoști, explică-te!»

«O să mă explic, reiau eu, o să repet ce am zis atunci!... Fiindcă eu nu am păreri duble și nici nu voi avea!... Iar adevărul, în problema aceasta... e că evreii au un stat al lor, cum nu aveau atunci și că chiar ei... au dus și duc, în cadrul acestui stat, o politică nu prea blîndă față de arabi!... Asta am vrut să zic, de fapt, că antisemitismul e un curent abject, ca orice curent șovin!... Nici sionismul însă, oricîte justificări ar avea, nu-i mai breaz!... Și-acum tot așa zic, cum zice, din cîte știu, și partidul în care vreau să mă înscriu!»

...În fața acestei izbucniri viscerale de neonazism — care dealtfel — contrastează cu atitudinea majorității scriitorilor de valoare din România — ce alceava ne rămîne de spus decît că, incuviințîndu-l pe dl. Lăncrăjan, să repetăm că «antisemitismul este un curent abject-mai ales atunci cînd se camuflează, grosolan și obraznic, în antisionism !"

Cîte vorbe — atîtea minciuni (mă refer la comentarii, bineînțeles, lăsînd la o parte trunchierea citatelor), cîte acuzații — atîtea abjecții, emise, ce-i drept, cu un tupeu pe care nu-l poate naște decît revanșa politică de un anumit tip, cei ce au fost învățați să taie și să spînzure scrîșnind acum împotriva întregii lumi, dar mai ales împotriva lumii care i-a ajutat să fie ceea ce nu erau.

Un roman de aproape 700 pag. este categorisit și hăcuit în cunoscutul și sinistrul stil al anilor 1947—1950 (cînd au ieșit în gura scenei literare de la noi fel de fel de „trepăduși ideologici", autohtoni sau de import), fără a se spune, fie și așa, în treacăt și de formă, că eroul principal al acestui roman, Vasile Pozdare, e un comunist de azi, de aici, din România, că el trăiește și retrăiește o viață întreagă de căutări și de lupte, fiind străin întru totul de orice fel de știchuire șovină. Se spune, în schimb, că Ion Pozdare, fiul lui Vasile Pozdare, e un alter-ego al autorului, ceea ce, eufemistic vorbind, e un neadevăr. Se spune, de asemenea, că eu vorbesc despre Ion Pozdare („Vorbind despre un personaj al cărții..."), ceea ce e minciună curată, fiindcă partea aceasta a romanului — „Omul din mijlocul orașului" — e scrisă la persoana întîi, cum își poate da seama oricine, răsfoind doar cartea. Eroul (Ionuț), dacă e să mai dezarticulăm cîteva minciuni, nu e student la Politehnica din București, el nu-și „dezvăluie ideile cu prilejul unei ședințe consacrate primirii sale în rîndurile partidului", el se delimitează, dimpotrivă, față de niște acuzații care vroiau „să-l înfunde". În altă parte a cărții, pe care textul de la Tel-Aviv o ignoră, așa cum ignoră dealtfel, nu cu obrăznicie, cu o nerușinare rar întîlnită, conținutul întregului roman, Ionuț Pozdare spune următoarele :

„Mai mult decît orice acuzație, mai tare și mai adînc decît batjocura lor, mă durea și mă afecta (mă doare și mă afectează și acum pînă la os, cum ar zice Bătrînul !) învinuirea de antisemitism. Fiindcă eu n-am nutrit și nu nutresc nici un sentiment de ură și dispreț față de un alt om. Pentru că e de altă naționalitate. În privința aceasta (și în privința aceasta, adică) lecția și conduita Bătrînului au fost și sînt exemplare, într-adevăr !

Se pune aici o întrebare : de ce vor unii să fie uriți, chiar și atunci cînd nu sînt uriți, cînd știu prea bine că nu există resentimente față de ei, că nu-i împinge nimeni de colo-colo, pentru că sînt de altă națiie ?!

Reiese că și suferința poate lăsa complexe în urma ei !... Iar complexele, la rîndul lor, nasc tulburări și agresivități !..." („Fiul secetei" pag. 336).

Se pune pe urmă altă întrebare, din punctul de vedere de data aceasta al autorului, nu al unuia sau al altuia dintre eroi : De unde și cînd au fost și sînt cunoscute sentimentele lui I. Lăncrănjan față de evrei („ale cărui sentimente la adresa evreilor sînt bine cunoscute, nu de ieri de azi...") ? Care carte semnată cu acest nume, dacă e să păstrez acest fel de a vorbi, e antisemită sau anti-israeliană ? În care articol publicistic și în ce împrejurări s-au făcut simțite atitudinile menite să provoace asemenea acuzații ?

Îmi permit să răspund, lăsînd la o parte orice ocol, bizuindu-mă, în orice caz, pe fapte : În nici o împrejurare, în nici un articol, în nici o carte, nici măcar într-o frîntură de rînd !

Răspunsurile la asemenea întrebări ar trebui să fie date, în fața unui tribunal, de către cei ce își permit să vehiculeze asemenea acuzații. Ticăloșia însă, ticăloșia ideologică în primul rînd, a avut și are marele avantaj că nu poate fi tîrîtă ușor și numaidecît în fața unui tribunal. Asta nu înseamnă că nu e ticăloșie și că nu trebuie numită, la timp, ca atare, indiferent de unde vine.

Ar mai fi de spus că mătrăguna minciunii crește mai întîi pe aicea, pe aproape și că abia după aceea dă ocol lucrurilor mai pe departe, după ce poposește, eventual, pe la „Europa liberă", după ce se întărește cu „seve noi", care de care mai sulfurică și mai nocivă. Așa se întîmplă, într-adevăr : întîi te denigrează aicea cine știe cel schilod, după aceea afli că „ideea" nemernicului a fost preluată de un altul, cu nimic mai breaz, fiind vînturată în gura cîte unei ședințe, pentru ca după aceea, după ce ea a fost umflată de amplificatoarele de la München, s-o vezi tipărită, negru pe alb, într-un ziar dintr-o țară cu care nu ai nimic de împărțit, a cărei existență nu ai contestat-o, ale cărei drepturi le-ai recunoscut și le recunoști, așa cum recunoști și drepturile altor țări, în afara dreptului de a deveni trambulină pentru denigrări și pentru îndemnul la ură, care au fost și sînt, cu adevărat, apanajul principal al forțelor reacționare, neofasciste, al altor curente de extremă dreaptă orice haine ar îmbrăca, indiferent de locul unde încep să șuiere.

Încheiu repetînd, dinadins, ceea ce spuneam la început : n-am fost, nu sînt și nici nu voi fi antisemit !, nici direct, nici indirect, nici din proprie inițiativă, nici dacă voi fi provocat cu nerușinare de către te miri cine. Aspectul acesta din urmă merită, ce-i drept, o atenție deosebită, provocarea fiind una din principalele arene de luptă ale reacționarismului dintotdeauna.

Ion Lăncrănjan

CONFABULE

Un țăran trece strada

Ușa rămăsese în urma lui deschisă și o rază de soare se tăvălea din pragul ei pînă la pat, ca o dîră de lapte. În lumina ei scînteiau firele de praf, iar dincolo de rama ușii plutea creanga înverzită a unui liliac bătrîn. O pisică neagră și ciufulită, cu ochi verzi-cenușii, apăru o clipă în prag, privi curioasă înăuntru, dar nu intră, temîndu-se de umbra străină întinsă pe pat. Ea știa casa părăsită, uneori, cînd se plictisea sau îi ardea de vînătoare de șoareci, se strecura în ea prin geamul spart de la bucătărie.

Aristița începuse să se plîngă din ce în ce mai des de toate. Dar asta numai la început, cînd încă nu știa pînă unde să se plîngă, cît poate îndura el jeluitul ei, oriunde și oricînd. Pe urmă abia, plîngerile ei începuseră să fie legate de el și numai de el.

— Uite, mi s-a ars mîncarea și asta pentru că ai vrut tu să mă săruți chiar acum, îi spuse într-o zi, cînd, încă sperînd, venise mai devreme acasă și o ținuse mai mult în brațe la intrare.

I se păru că glumește, însă, din păcate, nu glumea, ochii îi luceau de furie și de necaz, nimic din plăcerea sărutului nu i se mai vedea pe chip.

— Sînt bolnavă, sînt atît de bolnavă și nimeni nu are grijă de mine, n-am văzut un om mai egoist, mai crud, mai rece, îi spuse într-altă zi, ziua din care începuse să fie mereu bolnavă, s-o doară capul, să fie răcită, să o usture spatele, să tușească, să aibă chiar dureri de inimă. Ca orice femeie care, în dorința ei de a iubi și de a fi iubită, a obosit, Aristița căuta motivele de alint în boală, neștiind sau neînțelegînd că el răbda greu boala — nu se răbda nici pe el bolnav — că, în general, bărbaților nu le plac femeile bolnave decît în opere, în **Traviata**, de exemplu, că în viață le preferă frumoase, vesele și sănătoase, uneori mai energice decît ei, mai optimiste, mai dornice de viață.

— Voi muri înaintea ta, asta și vrei, spunea Aristița, întinsă pe pat, cu chipul rigid, în timp ce el o mîngîia dorind-o. Și atunci simțea cum un nod de frînghie i se strînge sub bărbie, că nu mai are aer, că lacrimile au urcat sus, sub sprîncene, și de acolo i se vor prăvăli peste ochi, înecîndu-i.

Iulian Neacșu

Uniți sub tricolor

Urmare din pag. 1-a

toți înaintașii. Pacea umblă pe casele noastre și prin sufletul nostru, asemenea soarelui. Iar Pacea și Piinea sînt două sfinte embleme ale acestui popor. Ele semnifică însăși Viața. Ele sînt nu numai inseparabile, ci și coincidente.

Istoria omenirii miroase toată a fum ; fum provenit nu doar din explozia bombelor și obuzelor, nu doar din casele distruse și oameni arși, ci și din lanurile incendiate, care aveau menirea să devină piine.

Un Pămînt fără pace înseamnă, în zilele noastre, un Pămînt fără piine, fără viață, un astru transformat într-o stafie a universului !

Tocmai pentru a preîntîmpina acest virtual și ireversibil dezastru provcat de irațiune, la referendumul din 23 noiembrie poporul român a spus un DA ! hotărît păcii și dezarmării, un DA ! mare cît țara. Ecourile votului nostru se reverberează pe toate meridianele globului sub lumina dătătoare de viață și de speranțe a tricolorului românesc, semănată în inimile locuitorilor Terrei odată cu dorința noastră de pace.

Ca întotdeauna, în fața evenimentelor cardinale din mărețul sa istorie, și la refrendumul păcii și al încrederii în victoria rațiunii umane, poporul român și-a exprimat unanimitatea de vederi, s-a prezentat într-o unitate deplină și indestructibilă. A fost o unitate de simțiri și de cugete ; o unitate de conștiințe ! Mai uniți ca niciodată sub pașnicul lor tricolor, locuitorii ținuturilor române, prin istoricul act politic și umanitar de la 23 noiembrie, au oferit lumii o pildă elocventă de felul cum trebuie salvgardată pacea în acest al doisprezecelea ceas al omenirii.

În pragul aniversării marii și definitivei noastre Uniri de la 1 Decembrie 1918, ei și-au exprimat opțiunea pentru pace, mai uniți ca niciodată de forța catalizatoare a partidului.

Avem certitudinea că speranțele noastre, asemeni grîului de forță milenară semănat în această magnifică toamnă, vor lega rod bogat în vara de pace a întregii planete !

Din lirica finlandeză

KALEVI SEILONEN

De ce nu sînt dadaist

Pînă și atunci cînd visează calul e poezie,
fum galben de ruine, bătute de vînt.

Păsările zboară spre farfuriile
plăcut mirositoare.

Și nu-i îngăduit s-o scriu în culegerile
de poezie.

Dar calul visează, și-aceasta e poezie —
zboară spre păsări plăcut-mirositoarele
farfurii.

EILA KIVIKKAHO

Portret

În urma ta e marea,
fruntea îți este brăzdată de riduri,
în mîinile tale ții o dală de piatră,
o parte din viața ta.
Nervurile mîinilor sînt asemeni celor
din frunză,
peisaj marin, izbe pescărești,
un arc al drumului, gestul tău —
pentru mine e mai adevărat decît tot
ce există.
Tu — ești fapta ta, iar fapta ta ești tu.

LASSI NUMMI

* * *

Soarele lunecînd, luminează muntele.
Sur, roz, cu nuanțe verzui.
Prăvale-n craniu panta pe jumătate,
figuri gigantice
se-ntrezăresc
pentru o clipă.
Pe chipul fețelor
e semnul adînc.

KALEVI LAPPALAINEN

Despre suflet

Sufletul
e o casă goală.
Atît de goală
că poate să se culce
doar
cu sine.

În românește de
Alexandru Ivănescu

CUMPĂNA

Așchii

I. O cercetare atentă a poeziei lui Mircea Dinescu poate fi instructivă. Mare parte din gama atitudinilor posibile într-un deceniu este parcursă. Întîi, printr-un mimetism nativ, poetul vrea și el un tramvai labișian. Nu era, însă, momentul deoarece, prin anii '70, tramvaiele Bucureștilor nu mai izbeau poeți. Alt destin eclatant care îl fascinează este cel al lui Esenin, în traducerea lui Lesnea, Cătunul acestuia revine în poeme de stepă cu mame așteptîndu-și odorul dar fără revoluție. Singurul autor preocupat de atitudini mai acut revoluționare, în perioada respectivă, vizibil în tumultuoase cenacluri, era Adrian Păunescu. Este atras, la modul cel mai firesc cu putință, ca o pilitură de fier, de magnetul personalității lui A. Păunescu, poet de mare suflu retoric, cu vers energic (în poemele bune), disprețuind gîteala lingvistică îndrăgită de mai tînărul său confrate și admirator, în secret, al poemelor lui Emil Brumaru, poetul îngeresc al dulcețurilor din universul pașnic al bucătăriei. De fapt, versurile lui M. Dinescu, fiind pline de văitături, de o mulțime de **oh** și **vai**, de fluturi și mătăsuri, au, în primele cărți, un caracter fundamental intimist. Întoarcerea creionului către stilul epigramistic coincide cu maturizarea conștiinței lui sociale. Pentru că și Neculuță se săturase de atîta „artă pentru artă", ce-ar mai fi de rezolvat ar fi problema economică („mai scobiți un canal, mai lărgiți cîte-un șanț") prin introducerea „șanțului" între motivele literare personale. Încercase s-o rezolve, la vremea lui, și Deșliu („Clipă, stai, oprește-ți zborul / se prăvale compresorul !") cu singura deosebire că elogiul compresorului s-a transformat, mai nou, în critica lui. E cîntată aceeași monedă chiar dacă, acum, a picat invers la zarul istoriei.

II. Cîteva cuvinte despre **poezia din poezie.** Poezia construită din poezie se reduce la o formă, ușor recognoscibilă, de parazitism liric. Poeții acestei categorii „împrumută" idei poetice, sintagme, versuri, metafore de la poeți diferiți și le amestecă în jocuri proprii. Să dăm cîteva exemple :

V. Carianopol : „Ooooooooo am onoarea a vă anunța ieșirea-mi definitivă din minți"

M. Dinescu : „Eu sînt nebunul, dacă-nțelegi..."

Ioan Alexandru : „Parcă beau soare amestecat cu nori".

M. Dinescu : „Pe căpriorii ceții beau comete".

G. Alboiu : „lacrima mumă care l-a născut"

M. Dinescu : „vai lacrima deschisă ca un pintec"

A.E. Baconsky : „Ca să ajungi scriitor celebru în Europa trebuie să fii cel puțin canibal."

M. Dinescu : „Ca să ajungi scriitor celebru / în Europa / trebuie să fii cel puțin canibal." Exercițiul poate fi continuat cu rezultate surprinzătoare.

Numai dintr-o singură carte **(Elegii de cînd eram mai tînăr)**, cea de a doua a autorului, spicuim cîteva versuri care semnifică faza ionică : „Mi s-ar deschide pleoapele la stele", „Vai, visătorule, stîrvule dulce / din care stele negre răsar" (oximoronul volubil compensează platitudinea de fond), „în streang de stele crenelate", „Aruncă piatra, îngere, aruncă / și steaua o să picure apus", „vai, steaua-ți bîntuită de stafii", „stelele latră șatra din singe", „cu stelele odată peste lacrimi". Cînd apare, în 1973, după substanța poetică propusă de deceniul anterior, după scrîitura atentă a celor de la Echinox, **stelele**, neîncărcate de noi valențe expresive, deveniseră locuri comune, ba chiar ocupau un loc privilegiat în ierarhia locului comun. O analiză stilistică nu poate ignora grindina de **vai**-uri. Astfel : „vai, timpu-i vinul din pahar / vai fructul nu se-ntoarce-n floare / vai pietrele îmi sînt surori / vai am să cad și vai îmi pare" etc.

III. Competiția de motive — unele consacrate, altele inventate, puterea de invenție fiind în directă legătură cu talentul poetului, este aceea care provoacă adevăratele delicii estetice cititorului. Indiferent dacă un concurs de motive se transformă în concurs de imprejurări. Astfel motivul „supei" mi se pare că deține, în creația lui M. Dinescu, o superioritate statistică ; este mult mai prezent, în poeme, decît „motivul mușețelului" și al ceaiului în genere. Primul motiv : „petele de grăsime din supă", „aburul dulce al supei" „supa zorilor", „pentru ca lunea chipul lor să se substituie / petelor de grăsime din supă", „cei ce umblă cu lingura de supă după fluturi", „în timp ce supa fierbe în pilnia gramofonului." Al doilea motiv : „pînă și proletara floare de mușețel", „gargară cu mușețel", „în rest beau ceaiul călduț ca toți ceilalți", „marțea să refuzi cu încăpățînare de geniu / ceaiul de mușețel". Cînd depășește cu nonșalanță „a visului povară" și atacă teme existențiale, poetul devine tenebros : „Oh, aiurit ca un pictor fără pudoare / și blestemat să fiu primul bărbat cu o femeie în pintec". Avem de-a face cu faza lirică de mijloc, celebra fază dorică. Vom detecta lesne, în ultima carte **(Rimbaud negustorul)**, prin jocul aproape subtil de trimiteri calamburistice („de decor de cor de corcodușî"), faza lirică ultimă și, pare-se, cea mai importantă — am numit faza corintică. Pînă și apropierea strict fonetică dar de ordin morfematic aduce a evidență în plus.

George Alboiu

SELECȚII PENTRU NOI CONFIRMĂRI VALORICE

Urmare din pag. 1

resul final datorită inedității interpretativ și se pot cita Studioul „Thalia" al Casei de cultură a studenților din Timișoara sau brigada I.M.F.-ului din Tîrgu-Mureș. Așa cum se reflectă și din numărul mare de formații și de interpreți ce au trecut pragul acestei exigente selecții, formațiile cu adevărat reprezentative, îndrumate competent și cu o experiență acumulată în alegerea repertoriului și în realizarea artistică a programelor (deși cu membri noi) au readus în atenția specialiștilor din jurii și a instructorilor nevoia permanentizării, a continuității spectacolului studențesc, indiferent dacă aceasta înseamnă teatru, gen folcloric, muzică instrumentală, dans modern etc. Desigur, unele genuri artistice, mai dificile, au rămas deocamdată la stadiul speranțelor și al căutărilor pentru găsirea unui drum propriu de expresie, cum este cazul cineclubu rilor studențești, beneficiare pînă acum a două tabere de instruire de la Brașov în 1985 și Slănic Moldova în 1986. Specifice pentru arta studențească, grupurile și colectivele de satiră au încercat să treacă barlera granițelor tradiției, dovedind reușite notabile. Astfel, atît la Timișoara cît și la Cluj-Napoca s-au putut viziona spectacole în care fondul muzical și inserțiile sonore, pantomima, proiecțiile de diapozitive și elementele scenografice clasice au devenit și ele surse de umor. Idee excelentă atunci cînd între aceste elemente de recuzită și coloana vertebrală, textul, există o sincronizare bine gîndită.

Transformîndu-se într-un veritabil seminar deschis, întîlnirea juriului cu membrii și instructorii formațiilor artistice studențești de la Timișoara a fost de un real cîștig pentru munca viitoare a tuturor formațiilor prezente aici, deoarece specialiștii juriului, în frunte cu președintele Ion Cojar, cunoscutul regizor și profesor de la I.A.T.C. „I. L. Caragiale", au făcut numeroase recomandări de conținut și formă din dorința ca la etapele finale din această primăvară, pulsul vieții artistice studențești să cunoască revirimentul calitativ mult așteptat de publicul care admiră creativitatea Almei Mater și pe tărîm artistic.

m a p a m o n d

RAYMOND QUENEAU

100.000.000.000 de poeme

(I)

Al pampasului rigă cămeșa-și dă pe dos
prin coarnele de taur o-ntinde s-o usuce
conserve-n suc de vită exal-un crunt miros
cînd tăbăceli jupite fermentă pe uluce.

Mi-aduc aminte încă de ceasul delicios
guacho-n cimp și-agită drapelele năuce
un ger ca pe-o banchiză stînd goi simțeam tăios
cu haz tarapanăua proptind-o la răscruce.

Din pol pin' la Rosario c-apoi destulă-i cale
și-s aventuri destule riscante nu banale
doar cu maté dind dușca guști traiul argentin.

America de Sud cu seducții echivoce
și-ascute spaniolul urechile-i baroce
cînd scapătă talanga cu-al ei terlintintin

(II)

Vezi calul Parthenonic pe friza sa-i nervos
cît nu-i mingii, lord Elgin, a nărilor bulbuce
p-atuncea-n criză turcul se temenea zelos
cîntări cînta și-atuncea dar false eunuce

Vezi calul Parthenonic sub crivățul clonțos
din londoneza climă ce mulți berbanți seduce
pe cheile Tamisei, biet, dirdiind virtos
cînd bat mitralii grindeni pe nave, mart se duce

Doar Grecia lui Platon nu-i toantă-ntre vestale
destule minți istețe dau roată vetrei sale
Socrate-n pragul morții fu ghidușar din plin

Sculptura sa-i ilustră chiar și-n bulot e-o voce
transport de marmori zboară vestigii să evoce
de-o cere Europa și propriul său destin.

(III)

Bătrînul lup de mare breton priza din gros
arcate nări i-atiță mahorca din trabuce
din anticul sipete cireașa lui și-a scos
deși-i prescris doar rara pe la Florii s-o tuce

Voi insulelor Frise ortaci mai dați prinos
cum eșuau în bancuri scrumbiile haiduce
cum regretam comoara toptanul prețios
zărind aprinse cringuri pe-a zărilor năluce

Uscam dorade mihalți cu-nzorzonate zale
săram rechin sfumîndu-l cu hașmă-n rotocoale
și-ntorși în portul nostru uitam de-al mării chin

Homarii toți, creveții îi și vindeam pe votce
s-avem iertare dacă n-am prins balene, foce
doar mamiferu-i rege ba chiar drept văr mi-l țin

(IV)

La five o'clock marchiza apare tacticos
ca să-și servească ceaiul prăjiturica-i dulce
șofer hindus așteaptă-n boschetul răcoros
c-un grav respiro doamna spre culmi
privirea-și duce

Te cuprindea uimirea d-atît cimp vast lutos
carbonizind minia castelelor caduce
un brav baron impuse noi taxe cu folos
măcar și cînd pompierul un mic potop ți-aduce

Din Gange-n Malabara un lord peltic stă-n cale
ca la Chandernagor a balegi să exale
se șterge colonelul palpînd blazonu-i fin

Mult prea departe-și duce zornitele breloce
în Indii sînt destule și-așa vechi pandeloce
blazon pestrit ori de-aur de-o zi chiar mai puțin

MODUL DE FOLOSINȚĂ

Este mai mult inspirată de cartea de copii intitulată **Capete zmintite** decît de jocurile suprarealiste de genul **Cadavrului incintător** pe care l-am conceput — și realizat — această micuță operă care permite oricui să compună după plac o sută de mii de miliarde de sonete, toate regulate bineînțeles. Însumarea aceasta este totodată un fel de mașină de fabricat poeme, dar în număr limitat ; e adevărat că acest număr, deși limitat, furnizează lectură pentru aproape două sute de milioane de ani (citind douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru).

Pentru a compune aceste zece sonete, a trebuit să respect regulile următoare :

1) Rimele nu trebuiau să fie prea obișnuite (pentru a evita platitudinea și monotonia), nici prea rare sau singulare (**-inze, -onze, -orze,** de exemplu) ; era necesar de a avea în catrene pe puțin patruzeci de cuvinte diferite și în terțete douăzeci. A fost, de altfel, fără importanță că aceleași cuvinte se găseau la rimă cu aceleași vers, pentru că nu se citesc în același timp ; nu mi-am permis această licență decît pentru „beaux" (substantiv și anglicism) și „beaux" (adjectiv).

2) Fiecare sonet a trebuit, dacă nu să fie perfect translucid, pe puțin să aibă o temă și o continuitate, altfel celelalte 10^{14}–10 n-ar avea același farmec.

3) Structura gramaticală, în sfîrșit, trebuia să rămînă nevariabilă pentru fiecare substituire de vers. O soluție simplă ar fi fost ca fiecare vers să formeze o propoziție principală. Nu mi-am permis această înlesnire decît în sonetul nr. 10 (ultimul !). Am vegheat totodată ca să nu fie dezacord de feminin cu masculin, sau de singular cu plural, de la un vers la altul în diferite sonete.

Astfel stînd lucrurile, fiecare vers fiind plasat pe un stativ, e ușor de văzut că cititorul poate compune 10 sonete diferite, chiar o sută de mii de miliarde. (Pentru a fi mai explicit cu persoanele sceptice : la fiecare prim vers / în număr de zece / se poate face să-i corespundă zece

versuri doi diferite ; iată deci o sută de combinații diferite ale primelor două versuri ; adăugîndu-l aici și pe al treilea, vom avea o mie și, pentru cele zece sonete, complete, de paisprezece versuri, se obține deci rezultatul enunțat mai sus).

Socotind 45 s pentru a citi un sonet și 15 s pentru a schimba voleturile, la opt ore pe zi, 200 zile pe an, e suficient pentru mai mult de un milion de secole de lectură, și citind toată ziua, timp de 365 zile pe an, pentru : 190 258 751 ani, cu citeva adaosuri (fără să se țină seama de anii bisextili și de alte detalii). Cum bine a zis Lautréamont, poezia trebuie făcută de toți nu doar de unul singur.

Raymond Queneau

(V)

Se-ndrăgostise nimfa de-un tinerel băftos
al cărui har de bază doar prin snobism străluce
care purta o togă de un incert folos
chiar culegînd narcise lui mucea-i zici tot muce

Acestui turn din Pisa ce de vederi i-au scos
căci Galileu pe vremuri zvîrlea din vîrf ciubuce
inscripție etruscă e-nscrisă-n ciobul ros
romani ori greci scornindu-și voroavele uituce

Te ia peste botine un duh suflînd la vale
turistul prin Florența dă zeflemist tîrcoale
strivește-autocarul un hîrb de har latin

Relații transalpine pot fi biunivoce ?
la Avignon bancherii ce sorb din ochi atroce ?
din Beaune de-i ori din Chianti
să fie-același vin ?

(VI)

S-apleacă să-și ridice valiza pusă jos
rivnită de borfașii pleșcari deprinși s-apuce
s-apleacă și deodată văzu surprins spăimos
doar o boccea cu boabe de vechi făsui fluștuce

Se vaită-acum tot vaită sechestrul ticălos
el biet provincialul hoțit la grea răscruce
să vinturi printr-o urbe trebui curaj vinjos
pindindu-l p-ăl din Berry sau Morvan
mari bucluce

Și-a suflecat ițarii-n urbanele nămoale
își bruftuie brotacul ce zgurmă-n lutul moale
ferind mocirla calcă-n pișorcul citadin

Regretă pin' la urmă agrestele bojdeoce
cu trențele slinoase cînd printre sărăntoci e
dar metropolitanul i-ar fi rămas străin

(VII)

Cînd unul cu-altul, iaca, s-atrag miraculos
leiți pară-s frați gemeni din miezul unei nuce
descoperirea asta dă traume gînd spinos
cînd feți normali toți speră natura a-i produce

Și totuși ăsta-i tocmai ăl frate sinuos
care clochard devine zvîrlind pojghița-i luce
un frate-oricum mai josnic e spectrul tenebros
ce-l dăruie părinții fecunzi candorii prunce

Doar genealogistul la mutre-o să-i țesale
să scrijeli pergamentu-i marota vieții scle
va vrea să afle-un germen dedus adulterin

Îți înțeleg o frate sminteala ta precoce
și-am să te iert o frate cînd mă blasfemi feroce
căci starea de-a fi geamăn și-acuză-al
său destin

(VIII)

Cînd într-o zi aedul exultă-n stil prozos
spre-a îndigna profanul și mințile bursuce
lucidul critic vede ce gînd s-ascunde-n dos
el tribului dînd strigăt spre sensuri noi l-induce

Dreptate-au și-unul și-altul nu spasmul
tumultuos
nici vulgul ce-ar vrea versuri estetice să-mbuce
dreptate-au și-unul și-altul nu-mpestrițatul sos
șocantul verb nu-i harul vulgarelor mușfuece

Nici poliglot nu-i bardul cu inspirate coale
i-ajunge caniotă doar harul limbii sale
și-un drob de sare luată de la un celt vecin

Ce mult te-ador o barde-n eterne soliloce
mă ului peste-atîtea noianuri ventriloce
un metronom cu forță-i profetul cui mă-nchin

(IX)

Acidu-și gustă-n marmori meniul savuros
cum unii-și au deliciul suprem sorbind moluște
circaru-și face-n piață gargară c-un focos
mai știi dacă rechinu-ar hali calcani or știuce ?

Vr-un papuaș îi suge vecinului vr-un os
nedevorat de oarbe șobolănești buluce ?
gurmetul din salată ciupește-un drob gustos
copilul cu-ochi albaștri vrea droaște pe butuce

Dup-un cocoș ori puică tot lupul face bale
pisica-n tivgi de grauri rîvnește trufandale
cărarea vicinală cu balegi dă festin

Desigur vin se supse în orișice epoce
cînd ronțăi coilicii taclalele-s mistoce
dar caltaboșu-n tavă e lucru-ăl mai divin

(X)

Cînd totu-i pe sfîrșite agonizînd duios
cînd funerarul sculptor ne lustruiește-o cruce
vedenii vin să-nșire cuvinte de prisos
pe ducă fiindu-ți bobii din vorbe se deduce

Vei fi de-acum o marfă cu-aspectul găunos
spre gîndul cel din urmă cărarea te conduce
și se grefează-al morții bastardic chip lepros
din văluri oase ciucuri pasc molii noctiluce

În van cel pașnic strigă la dracu hangarele
cel laș rînjește mina încrîncenării pale
cînd cioclii-s chiar acolo și puși pe treabă vin

O cititor și-atîta-i destul să te sufoce
cînd membrele-nșirate încep să se disloce
cum orice lucru totuși are-un sfîrșit — amin

(Din volumul **Cartea Sonetului** de Tudor George — în pregătire la Editura „Cartea Românească")

REVISTA STRĂINĂ

● **PERSONALITATE PROEMINENTĂ** a literaturii turce contemporane, Kemal Özer s-a născut în anul 1935 la Istanbul. Nu a publicat multe volume, dar fiecare apariție a culegerilor sale de versuri a reprezentat un adevărat eveniment literar. Așa a fost cazul volumelor „Inima nopții" (1973), „Și tu trebuia să te ridici într-o apărarea vieții" (1977), „Împotriva nopții" (1980), „Pașaportul dv. vă rog" (1981). Scrie poezie angajată, tratînd o problematică socială, urmînd în felul acesta exemplul marelui său înaintaș, Nazim Hikmet.

Referindu-se la personalitatea marelui poet turc Nazim Hikmet (1902—1963), Özer spunea : „Nazim Hikmet a devenit o tradiție pentru poezia turcă, sursa ei de inspirație. Se întîmplă rar de tot să te întîlnești cu o concordanță atît de perfectă între viață și creație, așa cum este în cazul lui Hikmet... Poezia mi-am creat-o pe baza a ceea ce am găsit la el, din care cel mai mult prețuiesc forța mobilizatoare a poeziei lui. Nu mă mulțumesc doar cu simpla recitire a versurilor marelui poet, întîlnirea cu poezia lui îmi aduce de fiecare dată elemente noi, trăiri noi. Totdeauna găsesc în creația lui Hikmet ceva care mi-a scăpat la precedenta lectură".

Despre poezia celuilalt mare poet turc, Orhan Veli Kanik (1914—1957), Özer spunea : „Veli a murit la o vîrstă destul de tînără, de aceea poezia lui nu a cunoscut apogeul. În ultimii ani de viață în creația lui s-au făcut simțite tot mai mult elemente de poezie socială, ba chiar de poezie angajată. Se poate presupune că, dacă ar mai fi trăit, această orientare ar fi devenit și mai evidentă, iar Orhan Veli ar fi îmbogățit poezia socială turcă cu opere dintre cele mai importante".

● **LA O POSIBILĂ ÎNTREBARE,** „Cum este astăzi literatura irlandeză ?", răspunsul care să nu poată fi combătut de nimeni ar trebui să sune : „bogată". Bogată în autori talentați, bogată în tematică, bogată în lucrări cu profund caracter umanist. Nici nu s-ar putea să fie altfel literatura unei țări mici, care însă a dat literaturii universale scriitori de talia unor : Jonathan Swift, George Bernard Shaw, Lawrence Sterne, Oscar Wilde, William Butler Yeats, George Moore, James Joyce, Samuel Beckett. Dintre aceștia, trei sînt laureați ai Premiului Nobel pentru literatură : Yeats, Shaw și Beckett.

Scriitorii de astăzi se străduiesc să fie la înălțimea ilustrilor lor predecesori — misiune deloc ușoară — fie că este vorba de poeți, de prozatori sau dramaturgi. Pe această linie încearcă să meargă și scriitorii născuți în ultimele decenii, cum sînt : John McGahern (1934), Tom Macintyre (1933), Bernard McLaverty (1942), Itu Daly (1945), Neil Jordan (1951).

Predominantă în creația acestor scriitori este proza scurtă, care abordează o tematică largă, inspirată din problematica satului irlandez în trecut și în prezent, lumea emigranților, relațiile interumane. John McGahern, de pildă, a publicat pînă în prezent șapte volume de proză în care surprinde satul copilăriei, relațiile dintre generații văzute prin prisma raporturilor dintre tată și fiu. Tom Macintyre, pe de altă parte, are înclinație spre umor și fantezie, ambele puse în slujba înțelegerii și respectării principiilor fundamentale ale eticii și moralei.

● **PRESTIGIOASA FUNDAȚIE** de la Cambridge, „International Biographical Center", tipărește în seria Dicționarelor „Who's Who" a unsprezecea ediție a Dicționarului „MEN OF ACHIEVEMENT" ce însumează o mie de personalități din întreaga lume. În dicționarul amintit, figurează și fișa bio-bibliografică a scriitorului român Dumitru Stancu, ce cuprinde atît activitatea sa de scriitor cît și pe cea de redactor și fondator al întîiului „Teatru de poezie" ce-a ființat la București, de la bun început sub președinția de onoare a lui Nichita Stănescu, între anii 1977—1985. Fericită idee condusă în timp de emblematicele versuri „Creșterea limbei românești s-a patriei cinstire" și materializată prin numeroase spectacole de poezie sub redacția lui Dumitru Stancu și Paul Tutungiu.

Prezentarea amintită este însoțită de o fotografie a scriitorului Dumitru Stancu.

SPORT

Un greiere ismenit

Cînd vine iarna-n brînci și-n vatră se ismenește-un greiere (licuricii, foarte rar și numai după miezul nopții), pun o lacrimă din șase în pridvoare de mătase, acolo unde păstrez și grîul, orzul, secara, ovăzul, apoi îmbrac miros de lup (blană n-am) și ies în izvoarele lumii, unde nu încărunțește niciodată întîmplarea-n patru muchii, trei de ris, una de păstrat pentru vremuri de izbeliște. Bătînd dunga stadioanelor am aflat că Rapiduleț, cocoașa noastră cu diamante, fierul plin cu mangan încins, alergînd pe dunga pantalonilor cu care ne fudulim, duminica, apă tămăduitoare ce li se dă mieilor bolnavi de tocană de rinichi, iar și-a schimbat antrenorul. Păi, în Giulești, de cînd se află el pe fata pămîntului, în scaun voievodal a stat totdeauna jucătorul, iar antrenorul la picioarele lui. Dacă nu mă credeți, întrebați-l și pe Valentin Stănescu. De altminteri, în majoritatea cluburilor de la noi, patru jucători proști, dar uniți în rele (și cînd nu se unesc în rele nătîngii ? !) pot dărîma oricînd pe cel mai bun antrenor. O publicație, foarte combustibilă, ca să ne exprimăm iernatic, (am izbutit să pîrlesc două vrăbii numai cu zece exemplare din ultimul număr) e de părere opusă : antrenorii trebuie azvîrliți de-a dura ori de cîte ori un jucător luftează, se împleticește-n minge sau șutează la dracu-n praznic. Rămînem în arealul corbilor ciungi.

La Urlătoare (locul din Craiova unde fojgăie vorbele ca buburuzele) au fost deschise groi pentru stingerea Piticului (alias Titi Teașcă). Într-una din zilele următoare, urmașii novacilor îl vor clădi pe Pitic între bolovani de var aduși din Muscel, marfă clasa-ntîi, și vor turna deasupra găleți cu apă din Jiul legendar. Tunete, trăsnete, bolboroseli, bulbuci. Apoi va mai sfîrii Piticul cît va mai sfîrii și la urmă, căci toate au un sfîrșit, se va schimba-ntr-o statuie pe care Irimescu și Balaci, și el fost elev al Piticului, promit s-o toarne-n bronz pe cheltuială proprie. Și așa pentru că Teașcă, exasperat de lenea dovedită de craioveni în acest sezon, s-a apucat să le întărească mușchii, atîrnîndu-le jucătorilor, de fiecare genunchi, indiferent de vîrstă, cîte-un săculeț plin cu 2 kg de nisip și punîndu-i apoi să urce în galop treptele stadionului. Obișnuiți numai cu panglici și beteală, alde Irimescu s-au supărat, și bine au făcut, pentru că nisipul a fost lăsat de Dumnezeu pentru plajă sau ca să îngroape în el, la o adîncime de mulți metri, agronomii din Dăbuleni viță de vie adusă din Malaga, care oricît...

Trec peste îngenunchierea echipelor Victoria și Dinamo pe teren propriu (ghinionul e un uliu cu patru aripi, citeodată) ca să întîrzii încă o clipă pe străzile Craiovei. Tot al doilea oltean îți șoptește la ureche că portarul Lung va îngroșa numărul jucătorilor care trag să părăsească Țara banilor. Lumea vorbește, eu ascult, dar federația ? !... federația, sper, nu va lăsa să se destrame echipa unei mari iubiri. Plecarea lui Lung, după a lui Cămătaru, mi-ar aduce o tonă de pelin pe limbă, la fel ca și lipsa din divizia A a orașelor Arad, Oradea, Tg. Mureș, Baia Mare și prezența în divizia de elită a Flacărei Moreni.

Greierul ăla care se ismenește în vatră nu vrea să tacă deloc.

Fănuș Neagu

ARS MAGNA

Constructivismul liric și creația combinatorie

François Le Lionnais, acel bizar atelier OULIPO („Ouvroie de Littérature Potentielle"), așezat mai tîrziu (1960), Colegiului de Patafizică, acea faimoasă agoră a umorului francez contemporan, patronată de spiritul incitant al lui Alfred Jarry, în rîndurile căreia aveau să se numere Jacques Prevert, precum și Eugen Ionescu. Pe linia aparent aberantă preconizată de Jarry spre a se crea o „știință a soluțiilor imaginare", Raymond Queneau realizează acel scinteietor experiment, care încoronează preocupările OULIPO, intitulat : „Cent mille milliards de poèmes" *(Galimard, 1961)* — „această micuță operă care permite oricui să compună după plac o sută de mii de miliarde de sonete, toate regulate bineînțeles. Însumarea aceasta este, totdeodată, un fel de mașină pentru fabricat poeme, dar în număr limitat. E adevărat că acest număr, deși limitat, furnizează lectură pentru aproape două sute de milioane de ani (citind douăzecișipatru de ore din douăzecișipatru)".

Prin amabilitatea poetei Nina Cassian, posesoarea unui asemenea „volum atomic" original, am putut să văd și să palpez ciudata lucrare, cu o pondere atît de diafană și aeriană că fiind tipărită direct pe aripi de flutur. Este vorba de 10 sonete publicate pe zece file serafice, fiecare vers fiind despărțit de celelalte prin secționare, astfel încît întreaga carte pare o eflorescență cu o sută și patruzeci de petale flotante.

Cele 10 sonete au rime consonante, dar tematică diferită, dificultățile întîmpinate de autor precum și scopul propus fiind expuse în cuvîntul premergător — Mode d'emploi. La prima luare de contact cu „obiectul estetic" compus din cele 10 sonete genitoare în care germinează o forță de alte 10^{14} sonete derivate, am simțit imboldul de a repeta experimentul lui Queneau cu alte sonete inedite, verificînd și atestînd încă o dată flexibilitatea limbii mele materne, cu atît mai mult cu cît inițiasem în limba română coroane de sonete, al căror coeficient de dificultate era mult mai mare (14^{15}), sonetele disparate însumîndu-se, de data asta, mozaical într-o tematică monumentală.

Mi-am dat seama însă că actul de transpunere al lucrării franceze în limba noastră, pe lîngă elogiul adus lui Queneau, amplifică dificultatea traducerii cu mult față de una obișnuită, constituind un veritabil tur de forță, nu mai prejos decît originalul.

Ca atare, după îndelungi propuneri și reveniri, urmărind ca în orice astfel de transpuneri, cultul fidelității, am reușit, socot, imaginea unei sosii acceptabile, pe care îmi permit s-o prezint poeților, matematicienilor, muzicienilor, cibernecicienilor și tuturor cititorilor interesați de străduințele noastre.

Popularizarea oportună a celor 10 sonete datorate lui Queneau s-a făcut, de altfel, în Franța la Centrul cultural Beaubourg din Paris, înregistrîndu-le memoria unui calculator, care emitea la comandă noi combinații ale versetelor, cu un potop de noi sonete, din care fiecare spectator își putea revendica unicatul !

În cartea sa Om — mașină cibernetică, *apărută în Editura politică (1978), la capitolul* Creația combinațională, *distinsul nostru profesor Edmond Nicolau are unele revendicări în această privință, declarate public :* „Procedeul fusese propus și utilizat mai de mult de noi pentru crearea unor catrene à la Omar Khayamm sau a unor scurte poeme à la T.S. Eliot" *(citindu-se în acest sens articolele sale* Geneza unui rubbaiyat (aleator) — *1967 și* Omul informațional — *1971).*

Prioritarismul pe tărîmul combinațional nu poate avea astăzi decît o argumentație precară și neconcludivă, în spiritul acelui protocronism sensibilizat la noi de către Edgar Papu, aceasta cu atît mai mult cu cît însuși profesorul Edmond Nicolau aduce în plin plan figura magnifică a filosofului și alchimistului catalan Ramon Lull, născut la Palma de Majorca în 1235, atribuindu-i-se aproximativ 300 de asemenea lucrări (ce vor apare abia în 1731 la Mayenta), care și-a dăruit întreaga viață pentru a imagina și defini o metodă combinatorie proclamată Ars Magna.

Poeții vor năzui, însă, pururea efortul constructiv spre obținerea directă, prin circuitul cerebral uman, a unor asemenea performanțe, într-ajutorarea computerelor care, lipsite de omenescul discernămînt, vor bîjbîi încă multă vreme la elaborarea unor catrene sau rondele și cu atît mai mult la aceea a unor complexe sonete.

Deocamdată, computerele sintagmatice și combinatorii lucrează ca să zic așa, „numai cu materialul clienților" !

Supunem cititorilor noștri experimentul propus de inventivul Raymond Queneau, căruia i s-ar fi cuvenit cu prisosință premiul literar Nobel, pentru contribuțiile sale în arta contemporană care-i vădit interesată și de resortul științific.

Transpunere și comentariu de Tudor George

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Frunteiată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
50
(1 283)
simbătă
13 decembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN DEPLINĂ UNITATE

bogată în accente, în semnificații politice, economice și sociale, această săptămînă face din calendarul sfîrșitului de an un moment de largă referință pentru întreaga etapă în care am intrat și-n configurația căreia se disting marile orizonturi ale înaintării noastre neabătute pe calea progresului și civilizației. Obiectivele stabilite la cel de al XIII-lea Congres al partidului, programele adoptate dețin acea forță de permanentă și vie atracție prin care energiile și eforturile întregii națiuni sînt călăuzite spre scopul înalt al edificării noastre materiale și spirituale pe noi trepte, în condițiile unei noi calități a muncii și a vieții în toate domeniile de activitate. Realitatea însăși consacră și dezvoltă un asemenea sentiment după cum tot ea consacră și dezvoltă perspectiva, imaginea amplă a viitorului care-și trage seva din prezent.

Desfășurate în prezența și sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, întruniri ale forumurilor de partid și de stat, ale organismelor de largă reprezentativitate ale democrației noastre socialiste, revoluționare, au marcat, săptămîna aceasta, atît sub forma bilanțului, cît și a perspectivei, întreaga viață politică și socială a țării. În atmosfera de puternică unitate și angajare patriotică, de rodnice dezbateri și analize privind activitatea din cel dintîi an al actualului cincinal și măsurile, prevederile care fac obiectul muncii, al gîndirii și acțiunii viitoare, **Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii, Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Sesiunea Marii Adunări Naționale** se înscriu printre momentele deosebite ale acestui an și fac o substanțială linie de legătură cu activitatea pe cît de complexă pe atît de dinamică din cel de al doilea an al celui de al optulea cincinal. **Tot ceea ce am realizat și în acest an — ca de altfel în toți anii socialismului,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **este rezultatul muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor care, în deplină unitate, sub conducerea partidului nostru comunist — forța politică conducătoare a națiunii — asigură mersul ferm înainte al patriei, ridicarea ei pe noi culmi de progres și civilizație, întărirea forței materiale și spirituale a independenței și suveranității României!**

dezbătînd și adoptînd documente de însemnătate deosebită pentru dezvoltarea economico-socială a țării în cel de al doilea an al actualului cincinal, Plenara C.C. al P.C.R., cuvîntarea secretarului general al partidului indică acele linii de forță ale permanentei noastre ascendențe, în consens cu cerințele și posibilitățile economiei, ale științei și culturii care beneficiază de toate condițiile pentru ca randamentul muncii, al gîndirii și acțiunii practice, revoluționare, să cunoască o substanțială ridicare de altitudini și un substanțial efect în toate planurile vieții materiale și spirituale. Sînt cuprinse în cuvîntarea secretarului general al partidului orientări, teze și principii care călăuzesc întreaga experiență politică și socială, modul de a continua și aprofunda o operă constructivă grandioasă, vitală pentru existența și dăinuirea întregii noastre națiuni. **Teza făuririi socialismului și comunismului cu poporul și pentru popor** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **presupune participarea activă a întregului popor la făurirea conștientă a propriului său viitor, întărirea răspunderii cadrelor și a activului de partid în fața maselor populare, în toate domeniile.** Definind societatea pe care o făurim ca **societate a dreptății sociale,** secretarul general al partidului conferă muncii, gîndirii și vieții un înalt sens etic și moral, emblematic pentru însuși spiritul revoluționar, creator. Intensificarea activității politico-educative, ideologice și ridicarea nivelului de cunoștințe generale și profesionale apar ca o componentă de primă importanță a înaintării noastre multilaterale, în acea lumină de conștiință vastă și primenitoare în care ne gîndim viitorul și acționăm pentru înfăptuirea lui. În această nobilă accepțiune și în această vie stare de idei se înscriu și literatura și arta, creațiile care prin acea tează **cu poporul și pentru popor** își găsesc întregul lor relief etic și moral.

Ideile și orientările cuprinse în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă un amplu și mobilizator program al muncii, al gîndirii și acțiunii revoluționare pentru întreaga națiune. Obiectivele și prevederile anului viitor, dezbătute în cadrul înaltelor forumuri de partid și de stat, ale organismelor democrației noastre socialiste și primind putere de lege în forul legislator suprem al țării, Marea Adunare Națională, alcătuiesc imaginea vie și complexă a anului următor, importantă treaptă a drumului ascendent pe care l-a hotărît Congresul al XIII-lea al partidului și pe traiectul căruia vedem România anilor nouăzeci și mai departe, din perspectiva sfîrșitului de mileniu. Este acest drum al înfloririi economice sociale multilaterale, al deplinei unități prin care o epocă — aceea a celor mai mari cîtitorii — se continuă întărind și mai departe cugetul și conștiința întregii țări.

Luceafărul

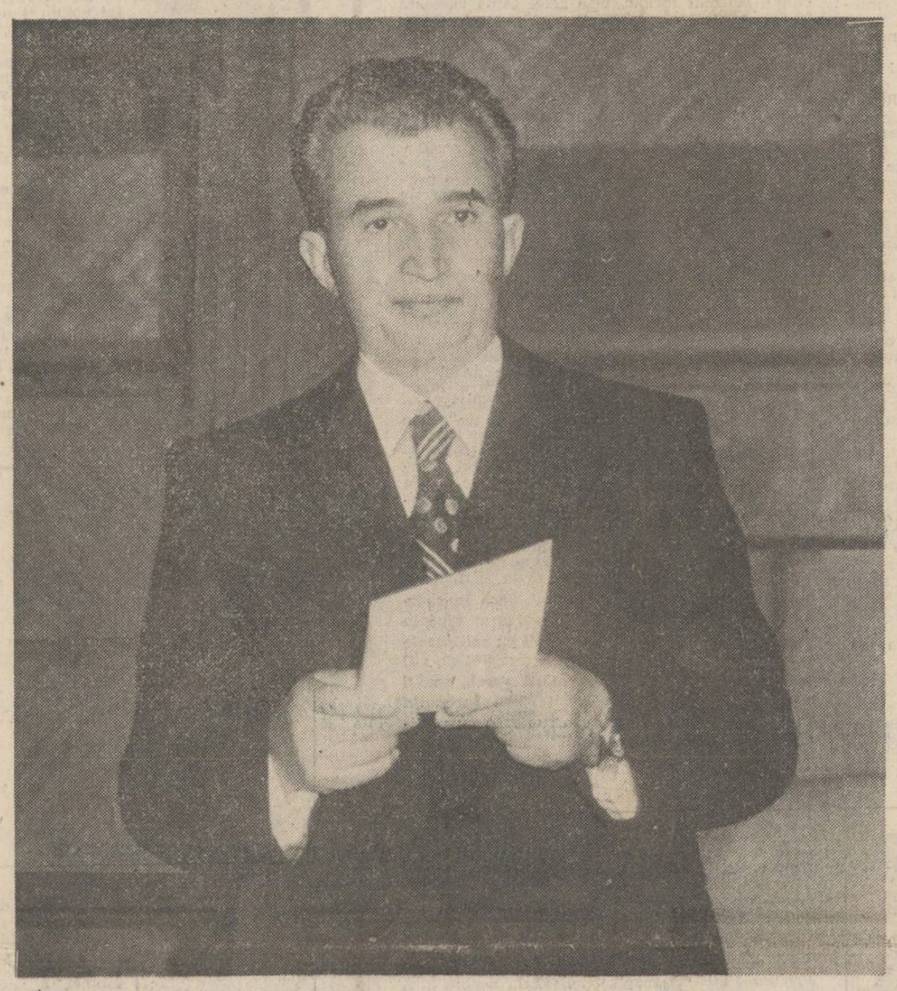

„Să privim viitorul poporului nostru, al națiunii noastre — și pentru viitorul său liber și independent să facem totul pentru dezvoltarea forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale, a științei și culturii patriei noastre".

NICOLAE CEAUȘESCU

Festivalul Artei și Creației Studențești

București — capitală a învățămîntului nostru superior — a găzduit, între 5 și 7 decembrie, cea mai amplă desfășurare de forțe artistice studențești din actuala etapă, zonală, a Festivalului artei și creației studențești, ediția a XVII-a. Prezente : cinci centre universitare — București, Brașov, Ploiești, Pitești, Constanța — pe scenele Operei Române și la Casa de cultură a studenților. Un număr impresionant de formații artistice studențești, de soliști, o participare echilibrată la toate genurile artistice, au configurat specificul și tradiția artei și culturii studențești. Un numeros public tînăr, Genuri artistice în care s-au impus studenții, în care aceștia au jalonat și tendințe și direcții de dezvoltare artistică viitoare au reprezentat, și la actuala ediție, momente de culminație, momente în care barierele inerente între arta amatoare și cea profesionistă păreau să se șteargă. Ele au fost

Simelia Bron

Continuare în pag. a 5-a

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

Resurecția spiritului folcloric

eforturile de a stabili legăturile cu tradiția, întrerupte într-un moment nefast al evoluției literare postbelice — cînd prezidau, cu penibilă autarhie, mistificările maniheice ale înghetului dogmatic — și de a restitui, în acest fel, literaturii conștiința identității de sine, se concretizează, în realizări de tun augur pentru o întreagă epocă literară. Proza, în special romanul, grație unei intrinseci tentaculerități mobile, o ia înaintea altor genuri nu numai prin complexa observație socială de care dă dovadă, dar chiar prin modalități estetice înnoitoare. Efortul acesta, de înnoire tematică și, desigur, stilistică, în spiritul „luptei cu inerția", este persistent și vizibil de peste tot. Înnodarea firului rupt se făcea nu în sensul unei continuități de simplă liniaritate formală, ci în spiritul unor fertile reverberații, ca specificitate medulară distinctă în cîmpul unei dezvoltări înnoitoare și în același timp organiciste. Problema specificității și înnoirilor organiciste, nu a sincronismelor de ruptură, racolatoare se va impune și va prezida întreprinderile literare cele mai lucide. Bunăoară, marea revoluție operată asupra limbajului poetic de un Nichita Stănescu nu exprimă nicicum o discontinuitate ostentativ-tezistă, dimpotrivă se exprimă în relația unor preeminențe la diferite nivele poetice și de limbaj (Eminescu, Arghezi), adică în spiritul înnoitor al unei tradiții.

Dar, indiferent că este vorba de poezie, de proză ori de sectorul dramatic (a cărui maturizare va întîrzia, probabil, și datorită dificultăților ridicate de dirctețea mesajului), înnoirile, cite se vor înregistra, cu diferența lor specifică de viziune și stil, se fac pe unica platformă a dezvoltării organiciste și ele vor rezona cu valorificarea tradiției în datele unei esențialități spirituale. Vor reveni în actualitate cîteva modele literare fecunde (ale contemporanilor Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu) dar și „redescoperirea" clasicilor ori unele „recuperări" la fel de active în latura ineditelor fermentații, „lupta cu inerția" însemnînd în același timp tradiție și inovație, continuitate și „discontinuitate" fertilă, angajare și reflecție, redefinire ontologică și revalorizare axiologică.

Marea operație de emancipare spirituală (exprimată doctrinar de Congresul al IX-lea) începuse, de fapt, cu valorificarea corectă a tradiției (deturnată în tezism provizoriu ori mulată dogmatic pe forme nespecifice), cu lupta împotriva unei mentalități inerțiale în cultură, în general împotriva dogmatismului pustiitor.

Una din formele cele mai interesante de îndreptățită revenire a tradiției în actualitate este **resurecția folclorului** care, la o analiză de fond a operelor, se dovedește de o componențialitate ușor recognoscibilă. În sensul valorificării doctrinare, folclorul este o descoperire a romantismului, dar spiritul mitologiei folclorice e vechi

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

PARTIDUL ȘI POPORUL

Partidul și poporul în crez și unitate
ne dau originalul însemn de libertate
un sens al vieții unic un sens istoricesc
ne-ntîmpină aevea și mîinile-l primesc

și gîndul îl așează în rostul lui de dor
ușor pe umeri fapta și vrerea tuturor
o țară mai înaltă decît a fost vreodată
iubită cînd iubirea în față se arată

și lasă peste vreme mai mult și mai din plin
cel mai de seamă sunet inscris într-un destin
să fie pacea pace să fie sărbători
românii își urmează geniul conducător
și se adună veșnic în cîntecele lor.

Ion Nicolescu

Construcția durabilă

timpul lucrează întotdeauna în favoarea marilor valori. Chiar dacă n-a fost integral recunoscut la timpul său, Bogdan Petriceicu Hașdeu, genialul cărturar al secolului trecut, a devenit cu trecerea timpului un scriitor și un om de știință din ce în ce mai apropiat de urmașii săi. Personalitate cu predispoziții multiple, cu o activitate și o erudiție copleșitoare, dublată de o uimitoare inteligență și o clarviziune fără egal, Hașdeu a fost unul din cele mai mari spirite românești ale secolului al XIX-lea și unul din cele mai mari din întreaga noastră cultură. Istoricul literar îl tratează ca poet, ca dramaturg, ca prozator, ca eseist, ca gazetar. Istoricul propriu-zis îl consideră istoric. Lingvistul nu poate face abstracție de contribuția lui. Folcloristul îl are ca predecesor, după cum etnograful, altfel zis etnologul de astăzi, recunoaște în el un precursor. Filologul îi rămîne îndatorat pentru impecabilele **Cuvente den bătrîni.** Lexicografia română îl numără printre cei mai mari alcătuitori de dicționare, cu veșnicul regret de a nu-l fi văzut ducîndu-și opera la bun sfîrșit.

Dar toate aceste fronturi nu constituie fapte disparate, fără comunicare între ele. Bogdan Petriceicu Hașdeu era interesat de fizionomia culturală a poporului român, de contribuția lui spirituală, de vechimea și valoarea acesteia. Toate inițiativele lui au drept scop să reconstituie această fizionomie umbrită, veacuri la rînd, de vitregia istoriei. După aprecierea lui Eminescu, ceea ce a făcut Hașdeu a fost o extraordinară operă de excavație și de restituire a feței adevărate a culturii române. Într-un moment în care făcea ravagii mania latinizării limbii române și a obiceiurilor ei, Hașdeu este unul dintre cei mai activi și mai eficienți critici ai acestei direcții de deformare a tezaurului lingvistic românesc, a raportărilor false prin care limba și literatura română erau siluite. **Orthonerozia** sau **Trei crai de la răsărit** rămîne o satiră plină de vervă la adresa celor care se adresau poporului într-o limbă stilcită de pretenții pe care acesta nu le înțelegea.

Ca și Eminescu, Hașdeu este unul dintre cei care se așezau împotriva curentului. Poporul român, societatea românească în întregul ei, statul

M. Ardeleanu

Continuare în pag. a 3-a

ÎN PAGINA A 3-A :

Fondul principal
al culturii române

HASDEU

● Articole de : Gr. Brâncuș
● Gheorghe Suciu ● Cezar Tabarcea
● Sorin Paliga

MITUL DACIC
Poetul la Sarmizegetusa

Impărății s-au prăbușit,
Războaie mări ne-au pustiit,
Numai în Lancrăm sub răzor,
Rămas-a firav un izvor.

Una din ultimele întoarceri ale lui Lucian Blaga în spațiul muntelui e concomitent o simbolică „expediție" spre lumea mitului strămoșesc, vatra de istorie și mitologie a culturii dace din Munții Orăștiei. „În perioada 1955—1956, consemnează fiica poetului, Lucian Blaga a fost pentru prima dată împreună cu cu profesorul C. Daicoviciu și alți prieteni la Grădiște" **(Lucian Blaga inedit. Excursie la Grădiște, Gazeta literară,** nr. 13, 1967). Cronologia stabilită de către D. Vatamaniuc indică, drept timp, luna octombrie 1957... Lucian Blaga, însuși, făcînd reportajul acestei pasionante drumeții, precizează : „În ziua de 7 octombrie, dis-de-dimineață plecam în excursie peste Dealul Feleacului vreo treizeci de persoane". Țința erau Cetățile Costești și Grădiștea. Cel care, în continuarea lui Eminescu și Hașdeu, încercase în drama **Zamolxe** reconstituirea unei mitologii dace, abia la virstă cărută, cunoaște acum nemijlocit vestigiile esențiale ale acestei străvechi civilizații. Evocînd vizita la cetatea de la Costești, încearcă să reînvie cuvintele prietenului său, profesorul Constantin Daicoviciu : „Opriți-vă un moment și gîndiți-vă : pe treptele acestea a urcat de atîtea ori și Decebal ! Mîndrul stăpîn și-a auzit și el sunetul pasului, aici, cum îl auzim și noi, acum, pe al nostru. Poate că pasul nostru trezește numai sunetul ce doarme în piatră, al pasului lui Decebal. Poate că sunetul pasului nostru e numai ecoul pasului regesc de altădată". Urmează apoi comentariul său, în care citim uimirea celui ce tresare la atingerea palpabilă a unui trecut legendar : „O minunată priveliște ca un amfiteatru se unduia sub ochii noștri (...). Iată, terase, care-și păstrează încă forma ce li s-a dat acum 2 000 de ani. Blocuri de piatră, ziduri cu umplutură interioară. Cioburi de vase, Cărămizi. Lespezi. Într-un loc urcăm pe niște trepte de piatră, ce duceau în interiorul cu turnuri, al cetății (...) Lovesc cu piciorul în piatra treptelor...". Autorul „misterului păgîn", **Zamolxe,** e uimit că în fața unei neașteptate revelații. Intrarea adîncă în mit ca într-o măreață irealitate de poveste se săvîrșește însă la Grădiștea, „centrul religios" al lumii dace. Un aer de mister se încheagă deasupra lucrurilor : „Priveam o clipă clinul muntelui ce trebuia urcat (...) Urcușul semăna cu un asalt. După un sfert de ceas ajungem pe o lungă coamă.

Mircea Vaida

Continuare în pag. a 7-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Un mare cărturar: Nicolae Milescu Spătarul

nicolae Milescu a fost într-adevăr „un erudit peste măsură", cum l-a socotit un istoric și geograf suedez, J.G. Sparwenfeldt, care îl cunoscuse la Moscova și căruia Milescu i-a pus la dispoziție prețioase date științifice, între altele despre urmele unei populații gotice în Crimeea, precum și materiale manuscrise. Figura lui capătă astăzi din ce în ce mai mare strălucire.

Născut în 1636 (acum 350 de ani) și decedat în 1708, N. Milescu a fost un fenomen de viață și cultură românească, alături de alte mărețe personalități ale secolului al XVII-lea. Nu numai între români, ci și între străini nu s-ar putea găsi ușor cineva care să-l egaleze în știința lui enciclopedică și în călătoriile sale din Bizanț pînă în Scandinavia și din Europa Occidentală pînă în Orientul Îndepărtat.

A studiat în diferite școli, mai ales în Școala Patriarhiei din Constantinopole, care devenise de rang superior și care deținea un primat în domeniul studiilor orientale, al clasicismului antic și urmările acestuia în sud-estul Europei. Dar, ca și în cazul altor mari oameni de carte (Dosoftei, D. Cantemir, B.P. Hașdeu etc.), nu atît școala, cît lecturile lui nesățioase (cunoștea și multe limbi) i-au deschis orizontul și i-au dat o știință de largi dimensiuni. Mulți au studiat limbile clasice în școală, dar el a făcut-o cu atîta căldură (o și spune undeva), încît a ajuns să le stăpînească excelent, iar latina să o vorbească curent ca pe o limbă maternă, trezind admirația și simpatia interlocutorilor, iar el trăind nu numai sentimentul omului de multă știință, dar și al celui care o poate ușor comunica.

Într-o primă fază din tinerețe a activat în țară cu funcții de dregător (pînă la cea de spătar) sub mai mulți voievozi, începînd cu Gheorghe Ștefan (1653—1658) și continuînd cu Gheorghe și Grigore Ghica (această, între 1658—1664, în ambele principate), neuitînd cartea și scrisul. A realizat și lăsat mai multe opere în limba română, dintre care de mare însemnătate este traducerea integrală (prima) din limba elină în limba română a **Vechiului Testament,** întrat în compunerea **Bibliei din 1688** (continuitatea și unitatea de cultură veche și-au spus mereu cuvîntul). Examenul textului dovedește dificultatea lucrării și priceperea de filolog a traducătorului, în nuanțările stilistice și terminologice (cu oricîte alte intervenții, condeiul lui se simte în ce s-a transmis).

După mazilirea lui Grigore Ghica în 1664, Milescu a apucat drumurile Occidentului. S-a oprit în diverse orașe (între altele la Berlin) și a luat contact cu personalități marcante, regăsind la Stettin, în Pomerania, pe fostul domnitor Gheorghe Ștefan, pentru care începe demersurile diplomatice de reintronare (nu era altul în măsură s-o facă mai bine), mergînd la Stockholm pentru un sprijin din capitala Suediei apoi la Paris pentru sprijinul Regelui Soare, Ludovic al XIV-lea, luînd totodată legături cu personalități de frunte ale Europei.

I.C. Chițimia

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Există o tradiție

aruncînd o privire asupra muzicii generate în dramaticul nostru secol, vom remarca că s-au cristalizat mai multe direcții și în acest sens putem vorbi de scoala impresionistă, în frunte cu Claude Debussy și Maurice Ravel, de școala expresionistă, legată de numele lui Arnold Schoenberg, Alban Berg și Anton von Webern, de școala neoclasică, în contextul căreia s-au reliefat Paul Hindemith, Arthur Honegger, Benjamin Britten, Serghei Prokofiev, de școala neoromantică, asociată operelor lui Richard Strauss, Gustav Mahler și Dimitrie Șostakovici. După cel de al doilea război mondial s-a conturat școala postexpresionistă, iar în această privință se cuvine a evidenția lucrările lui Stockhausen, Boulez sau Nono, continuată de stilurile creatorilor care caută corelații savante între muzică și matematică, — alții, dimpotrivă, preferă improvizația, indestructibil legată de muzica aleatorică — de orientările muzicienilor care recurg la banda de magnetofon creînd acea dimensiune cunoscută și sub titlul de „tape music", de teatrul instrumental etc. Desigur că muzica românească nu s-a putut izola de toate aceste policromii stilistice. Era și firesc să fie așa... În majoritatea cazurilor, ai noștri compozitori au preferat să ia, drept teză, cîntecul popular românesc, drept antiteză, noile mijloace de expresie, puse în lumină de așazisa muzică de avangardă — ne referim la acea avangardă care face casă bună cu măiestria și nu cu impostura ! — ajungînd în cele din urmă la convingătoare sinteze. Desigur că există și un număr de compozitori care încă sînt tributari socului sonor, teribilismului, unei arte sonore străbătute de un spirit dizolvant de „construirea prin distrugere", de acea „ruptură cu tradiția"... Din fericire, acești compozitori constituie **minoritatea** în contextul artei noastre sonore. Dar nu numai în țara noastră, acestia din urmă simbolizează „ariergarda muzicală"... ci și în vestul european, unde această avangardă muzicală s-a născut, ca în zilele noastre ea să se înscrie în orbita unui crepuscul prelungit. Pentru a nu fi socotit un „muzicolog subiectiv", voi reda un fragment dintr-o cronică semnificativă iscălită de cunoscutul critic muzical **Brigita Masaneck** și publicată în **Musica** nr. 5/1984 din **R.F.G : „Ce vei face cînd te vei reintoarce acasă? Mai întîi am să dorm, apoi, săptămîni întregi nu voi mai asculta muzică..."** O reacție care exprima atitudinea multor participanți. La Darmstadt s-a practicat în acest an un gen sportiv aparte, audițiile-maraton reprezentate, printre ceea ce tinerii compozitori ai timpului nostru au creat. Ore de audiții, de analiză, forări în structura lucrărilor, concerte pînă la saturație, uneori chiar greu digerabile. Friedrich Hommel — directorul Institutului muzical de la Darmstadt, un fel de „Mecca a noii muzicii" a încercat să dea greutate și semnificație prin aceste cursuri vieții muzicale internaționale ; astfel concertele au fost accesibile oricui, compozitorilor care doreau să-și prezinte producțiile, mai puțin femeilor-compozitoare, care oare nu sînt pătrunse de tendințele noi în muzică ? În schimb, com-

Doru Popovici

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

APOSTOL GURĂU: «Ispita mării verzi»

Apostol Gurău cunoaște importanța universurilor ignorate pentru proză. **Defonia**, cea de a doua carte a sa, este istoria unui univers foarte particular pe care prozatorul îl înfățișează cititorului. Prozatorul devine în asemenea cazuri un fel de ghid, un cicerone abil, care apelează fie la alte voci, fie la subtile mijloace, pentru a îndruma pe cititor către unghiul de acces favorabil perspectivei dorite. Noua carte, **Ispita mării verzi**, face și ea parte din cărțile de proză care mizează pe relevarea universurilor insolite, ca și pe maniera evocării lor. Cele șapte povestiri ale volumului sînt toate inspirate de oamenii și întîmplările aceluiași perimetru social și temporal. Avem de-a face cu un oraș la marginea unui fluviu, agitat de pasiuni politice, ca și de spaima molimelor ucigătoare, de localități rurale în care se detașează cîteva figuri proeminente, siluete bine decupate în evenimentele locurilor. E și aici vorba de molime, de eroisme anonime în lupta împotriva maladiilor, care flagelează satele, de stăpîni de moșii foarte străini în ochii țăranilor, care-i privesc ca pe niște arătări dintr-o lume intangibilă. Toate întîmplările țin de începutul de secol și se desfășoară sub presiunea viitorului, adică a unei fizionomii a ce va să vină. Imaginile par a fi desprinse dintr-un album, brusc dinamizat, scos din nemiscarea fotografiilor vechi, așa cum din stop cadru începe să curgă deodată mișcarea conținută în imaginea statică. Totul se vede irizat ca prin sticla aburită, sau nefiresc de precis ca într-o imagine cu contururile subliniate din care dispar alte detalii. Desenul este astfel conceput cu intenție, pentru a sublinia distanța, relativul realism pe care-l oferă reconstituirile postume. Interesantă din acest punct de vedere este însemnarea cu care începe cartea : „Personajele și întîmplările acestor nuvele au existat în realitate, în spațele lor stau doar cîteva mii de pagini de arhivă, un ossuarium ; ceea ce urmează pare a fi un Mic Tratat despre Arta Învierii...". E ușor de văzut că acest avertisment se situează la antipodul celor care tin să precizeze că nimic din ceea ce cuprinde cartea nu aparține realității și nu trebuie confundat cu ea. Dacă în acest al doilea caz, cel mai frecvent, fuga de coincidențele cu realul, indică de obicei tocmai realismul, supunerea cea mai docilă față de faptele concrete, în primul caz, adică al avertismentului lui Apostol Gurău, explicația din capul cărții nu trebuie luată ca o promisiune de dagherotipie cuminte a realității, ci dimpotrivă. Prozatorul pare a se ancora de arhive și realități tocmai pentru a contrabalansa predilecția sa pentru ieșirea din hotarele realității, chemarea către visare, către o imagine cu contururi topite, către proiecțiile aproape fantastice. **Holeroi** este un simplu portret al lui Remus Orza, un intelectual poposit la sat și ars de idealuri insurecționale și anarhice, convertite în nevoia de a se sacrifica pentru semenii săi. Privirii sale dilatate, care vede idealuri și un viitor arzător, îi corespunde de cealaltă parte, privirea terestră a țăranilor. Pentru ei, Remus Orza este un tip ciudat, cu pelerina lui nepotrivită locului și conduita nețărănească. Forecla de „Holeroi" pe care țăranii o aplică celui ce luptase voluntar împotriva holerei provine tocmai din acest unghi practic, ea tinînd personajul la distanță, dar și naturalizîndu-l, făcîndu-l cetățean al locului, care a acceptat să-l boteze. **Cer înstelat** este o altă istorie a bătăliei cu bolile infecțioase, la altă epocă, cînd Remus Orza este epava unui anarhist, de altă dată, adică mult înaintat în virstă. Satul are și el altă virstă, iar narațiunea concentrată și rapidă consemnează încă un moment din viața lumii care-l conține pe Remus Orza, personajul prin care se definește indirect această lume și optica povestirilor lui Apostol Gurău. O poveste stranie este **Prințul senin**, unde e vorba de un tînăr moșier nimerit în bălțile Siretului la proprietățile sale și unde se îndrăgostește fatal de o tînără, care pesemne, are rostul de a-l împămînteni. — prințul are nume și sînge italian —, după care ia culoarea albastră a argilei locului, de unde numele de Prințul senin, adică Prințul albastru și concepe ideea de a împărți pămîntul țăranilor de pe moșia sa, lucru pe care-l și pune în practică. Inspiratorul sau mijlocitorul isprăvii este același Remus Orza. Dar Prințul senin nu e lăsat să fie senin, familia îl pune sub tutelă și după operații juridice pline de succes moșia revine familiei, iar fostul prinț senin, acum scăpat de culoarea albastră, continuă viața de bani gata a familiei pe alte meridiane. Fratele lui Remus Orza este povestitorul acestei lumi, povestitor în care trebuie să recunoastem un alter ego al autorului. Cuvîntul povestire este foarte potrivit aici deoarece avem de-a face cu întîmplări scoase din documente, fapte preluate în înșiruirea lor de altă dată, efortul autorului fiind acela de a le spune memorabil. Nu invenția îl preocupă în aceste povestiri pe Apostol Gurău și nici măcar observația, desi calitățile în această direcție atestate de primul său volum, **Începutul verii astronomice**, se verifică și aici ori de cîte ori prozatorul apelează la posibilitățile registrului său realist, cît proiecția, zugrăveala lor. Toate prozele din volum au o tăietură foarte decisă și rapidă a relatării, inteligentă și precisă, care elimină detaliile de prisos. Prozatorul fuge de anecdotic, de pitoresc, încearcă să fie tot timpul esențial. O comparație, care ca orice comparație e imprecisă, dar spune ceva, se poate face cu nuvelele lui G. Călinescu, unde inteligența, livrescul și observația realistă concură la alcătuirea unor proze singulare și distinse. Către această comparație ne conduce și povestirea **Comtesse-Aigrette**, unde este vorba, ca și la G. Coșbuc, de un conac, de o lume diafană a conacului, de țărani, de răscoala de la 1907, de un proces între țărani și o boieroaică pentru stăpînirea pămîntului. Dar o asemenea relatare pulverizează poezia sugerată a acestei proze în care obsesia țăranilor pare a fi vedenia contesei. Proprietăreasa se știe că există, dar n-a văzut-o nimeni. Țăranii încheie cu ea contracte pentru lucrul pe moșie prin intermediar, dar nu ajung s-o vadă. La una din înfățișările lor bucureștene cer totuși s-o întîlnească. Contesa nu apare, dar împuternicitii ei juridici le arată, ca parte a prezenței și autorității ei pălăria decorată cu pene de egretă, pălărie pe care o mai văzuseră plutind pe la geamurile conacului, fără să știe dacă acolo este sau nu proprietăreasa. Am zice niște țărani bintuiți de dorinți prea puțin rurale, dar autorul nu apasă nicicum în această direcție. Relatarea lui este exactă, egală, de proces verbal. Din acest punct de vedere stilul întregului volum este o performanță artistică cu totul remarcabilă. Interesul țăranilor pentru realitatea contesei este sugerat. Vine anul 1907. Țăranii înconjoară conacul, obțin prin asediu și presiune, reducerea unor datorii contractuale, în chipul cel mai juridic, prin acte. După răscoală se caută un incident pentru ca obraznicii răsculați să fie scoși de pe moșie. Este găsit și evacuarea juridică înfăptuită. E mai greu de obținut cea practică pentru că țăranii refuză de fapt situația și găsesc inspiratorii și sprijinitorii unei acțiuni judiciare prin care să-și obțină vechile drepturi. Citația aduce la lumină pentru prima dată pe o doamnă străvezie, albăstrie, cu pălărie cu pană de egretă, singura apariție a proprietăresei, care refuză citația și semnătura de primire. Deci, femeia există, dar este ea oare proprietăreasa ? Evenimentele nu permit staționările și stilul linear și rapid al autorului nu staționează. Are loc procesul, care în pofida tradiției documentare și livrești, este cîștigat de țărani. Proprietăreasa nu apare și de fapt ceea ce urmează, o serie de „peseuri" înșirînd mărturiile testamentare ale unor personaje implicate, nu mai interesează, fiind doar exercitii de stil. Senzația de puternică realitate invecinată cu elemente de fantastic este dominantă și face prețul deosebit al acestei proze în care sugestia este totul. **La Comtesse-Aigrette** este de altfel reprezentativă ca mijloace și ca artă pentru întreg volumul și dă seamă despre tintele și mijloacele prozei lui Apostol Gurău. Evocările pe care prozatorul le întreprinde în acest volum elimină povara detaliilor, tinzînd către imagini simplificate, pure, sugestive, eliminînd orice text parazitar. Ca orice prozator capabil să retrăiască realitățile la care se referă, el le redimensionează în pagina cărții și în acest sens introducerea din paginile prime ale povestirilor trebuie citită ca o expresie a orgoliului de creator de universuri noi. Apostol Gurău ne demonstrează încă o dată, după atîția alții, că nu e suficientă descoperirea unui univers ignorat, dacă în pagina de proză acesta nu este transfigurat pînă la a deveni un univers inconfundabil cu mijloacele artei literare. Atunci cînd însă exercițiul de stil se autonomizează în **Ispita mării verzi**, gîndul nostru se întoarce preferabil către **Începutul verii astronomice** în care confruntarea cu realitatea era mai directă.

M. Ungheanu

ION COJA: «Pagini pestrițe»

Dramaturg **(Jucătorul de table)** în maniera absurdului ionescian, pulin jucat, căci puțin înțeles, romancier **(Carnaval la Constanța)**, insuficient comentat, deși foarte original, gramatician **(Pronumele**, vol I) cu proiecte de proporții hasdeiene și, nu în ultimul rînd, polemist, cu intervenții relativ rare, dar mereu substanțiale, Ion Coja ne solicită acum atenția cu un volum de povestiri, modest intitulat **Pagini pestrițe** (Editura Cartea Românească, 1986). „Pestrițe", adică felurite, amestecate, dar și eterogene, ceea ce corespunde fidel conținutului volumului, cuprinzînd texte la granița dintre publicistică și proză **(Început fără sfîrșit)**, versuri stingace (cu o excepție numită **Filius**" : „Tată / De ce nu m-ai așteptat să-mbătrînim împreună...") sau „în dulcele stil clasic" **(Pe plaja de la „Trei papuci")** și proză, să zicem așa, adevărată, de fină observație psihologică și profundă reflecție filosofică. Autorul își datează povestirile (cea mai veche, **Ploaia,** este din 1964, cea mai apropiată în timp, 1983, fiind **Pentru...**) probabil cu intenția de a sugera cititorului evoluția tehnicilor de compoziție și a mijloacelor stilistice. Dacă este așa, și nu este vorba doar de niște personale repere sentimentale, atunci am putea spune, fără gîndul de a micșora cu ceva meritele reale ale autorului, că o astfel de evoluție nu se lasă sesizată. Indiferent de data la care au fost scrise, povestirile lui Ion Coja, chiar și acelea aflate sub media valorică a volumului, mărturisesc, toate, la nivel stilistic și în maniera de abordare și tratare a temelor, voința de originalitate și sinceritate a autorului, încercare de a exprima, cît mai firesc și mai personal, esențele ascunse sub aparența banalității. Ion Coja povestește dezinvolt, parcă aproape neatent la subtilitățile de compoziție, interesat în primul rînd să comunice integral cu cititorul și, de aceea, intervenind adesea, fără tranziție, pentru a explica ceva ce i se pare insuficient de clar sau pentru a nota, acum, cînd scrie povestea de atunci, un gînd revelator, menit să redimensioneze evenimentele. Adăugînd și observația că majoritatea povestirilor are un caracter autobiografic, vom înțelege că autorul „joacă" aproape totul pe cartea sincerității. Cucerit de încrederea afișată a naratorului în cititorul său, acesta „înghite" povestirea — de cele mai multe ori lipsită de spectaculos — pînă la sfîrșit, cînd rămîne ușor nedumerit. În povestirea **În larg**, unui tînăr care nu știe să înoate prea bine îi este teamă să iasă „în larg" și își disimulează față de ceilalți acest handicap, recurgînd la tot felul de tertipuri. Pînă într-o zi, cînd își învinge temerile, se avîntă în larg și... se îneacă. **În Stelian**, personajul al cărui nume dă titlul povestirii, este un contabil șef ciudat, care, în fiecare vară, demisionează pentru a se angaja la Salvamar. Aici, se dotează cu parîme, ancoră, ochean, bușolă, ascultă cu sufletul la gură incredibile povești marinărești, se avîntă, pe vreme rea, în barca sa, în largul mării, ca un vajnic lup de mare. Într-o zi, naratorul împreună cu un prieten, asistă, fără să fie văzuți, la o discuție între Stelian și un necunoscut, avînd ca temă pregătirea unei extraordinare expediții în India. Necunoscutul, deopotrivă cu martorii nevăzuți ai discuției, se amuză copios pe seama credulității lui Stelian, care ia totul în serios și e gata să facă orice pentru a deveni membru al expediției. Hohotul de ris al celor ascunși împrăștie mirajul aventurii, Stelian renunță la Salvamar și se reintoarce la meseria sa de contabil. Nea Ionel, din povestirea omonimă, este un fost marinar pe o corabie cu pînze, acum angajat la Salvamar, care îi ajută pe turiști să încalce regulamentul de înot în mare.

Ei și ? — spune cititorul la sfîrșitul lecturii. Acestui posibil cititor grăbit, care așteaptă totul de la dramatismul explicit al evenimentelor narate, îi recomandăm o clipă de meditație. Povestirile lui Ion Coja nu sînt deloc „inocente", iar pitorescul personajelor ori simplitatea relatării sînt capcane ușor de evitat, cu condiția unui răgaz de reflecție. După aceea, cele trei povestiri, dintre cele mai valoroase din carte, pot fi înțelese și ca parabole ale libertății, atinse, în primul caz, prin autodepășire, în al doilea, prin autoiluzionare, în al treilea, prin gest simbolic.

Alte povestiri, situate la aceeași cotă valorică **(Acord global, Povestea codrului)**, circumscriu, cu o autentică artă a sugestiei, stări sufletești obscure, conștientizate neașteptat prin jocul întîmplător. În **Acord global**, darea în folosință a aceluiași lot de pămînt care, altădată, fusese proprietatea familiei, este evenimentul ce resuscită dureros amintirea tatălui, în timp ce în **Povestea codrului**, tinerei femei proaspăt căsătorite, întîlnirea cu pădurea îi relevă, misterios, iubirea pentru bărbatul său, pînă atunci simțit ca străin.

Piesa de rezistență a volumului este, însă, **Prietenul meu**, dezbatere tensionată despre alegerea unei soluții existențiale, a unui tip de comportament care să conducă la fericire, fără ca prin aceasta să se altereze autenticitatea **ei**ului. Luarea în posesie a **sinelui**, prin experiență și reflecție este calea pe care se accede la bucuria de a trăi și care înlătură spaima de neființă : „La urma urmelor nu mă gîndesc la moarte. Nu pentru că mi-e frică de ea ! Ci pentru că ceea ce mă preocupă de douăzeci și trei ani încoace este să trăiesc. Esențială pentru mine este bucuria, mulțumirea, fericirea ce o trag din faptul de a trăi. Dar pentru că toți oamenii vorbesc despre moarte, iar tu chiar mă pui să mă gîndesc la ea, în ce mă privește îți pot spune că nu disper la gîndul că voi muri, pentru că oricînd vor exista oameni. Și voi incerca această bucurie, pe care eu o consider esența și bucuria vieții mele de acum (Și dacă tii să-și fac o demonstrație riguroasă, atunci cele ce-ți voi spune sînt adevărate pentru cei care au ajuns să fie fericiți că trăiesc, că s-au născut. Cei care se bucură și le place să se bucure de viață. Celor ca mine. Așadar, acceptînd ideea morții eu afirm contrariul ei — nemurirea mea ! Și de aceea nu mă tem de moarte ! Ia spune-mi, tu, de ce nu faci la fel ?" **Prietenul meu** (personajul de aici și construcția dialogală amintesc de „Viața și opiniile lui Zacharias Lichter") este o invitație la trăirea netrucată a existenței, un elogiu adus umanității din om și bucuriei de a fi om. Reflecția filosofică nu este aridă, căci limbajul povestirii nu mimează limbajul filosofic, ci comunică omenește, uneori patetic, răspunsuri posibile la probleme etern umane. Povestirea captivează nu prin spectaculosul exterior al evenimentelor narate, ci prin frumusețea tensionată a ideilor avansate.

Nu același lucru se poate spune, însă, din păcate, despre poeziile din volum, prezentate de autor ca fiind ale prietenului din povestirea analizată mai devreme. Orice pretext poate fi valabil, cu condiția valabilității a ceea ce urmează. Or, poeziile din **Pagini pestrițe**, cu excepția semnalată la început, denotă, în absența sensibilității lirice, doar amatorism. Sub valoarea celorlalte piese sînt și povestirile **Ploaia** (exercițiu onest în registru oniric), **Revelion 2000** (anecdotă cu pretenții neonorate, de parabolă) și **Început fără sfîrșit**, evocare a cutremurului din 1977, al cărui tragism, viu încă în memoria celor care l-au trăit, face palidă replica literară a lui Ion Coja. Citățm, totuși, finalul evocării care avansează o interesantă distincție, vorbind despre dramatismul meseriei de scriitor : „Tu nu ești om, ești scriitor ! Dacă ești ! Ești ?" Ion Coja este un scriitor serios, exprimat ca atare în cele mai bune povestiri din **Pagini pestrițe**, care nu și-a spus încă nici pe departe ultimul cuvînt în proza contemporană românească.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

DISCIPLINAREA EMOȚIEI

Nichita Stănescu, într-o sensibilă prezentare făcută lui Theodor Răpan, scria : „poetul s-a născut român ! Într-adevăr, ceea ce dă substanță recentului volum *) este „iubirea de țară", sentiment esențial investit cu semnificații de permanență : „E patria întreagă un vers nespus și e / o legănare moale în lucruri și-n simțire, / în timp ce zeul toamnei imparte fericit / rodiri de pace-nată, de zbor și de iubire...". **(Cintec pentru anii luminoși).** Ocrotit de prezența benefică a patriei, poetul cunoaște temeiuri ale fericirii într-un superb anotimp al păcii, definitoriu pentru momentul de maximă concentrare a efortului creator. Cuvintele capătă pregnanță materială conturînd imagini sculpturale („eternitatea clipei supusă în bazalt...", „slavă marmoreană", „rouă de piatră", „cireșilor statui" etc.) din care nu lipsește vibrația autentică, generatoare de metafore cu funcție polarizantă : „O oră mă cere, înaltul mă vrea. / Tărîmul logodnei spre nuntă rămas / Ești patrie mamă, ești patria mea, / imensă aripă, în suflet popas !" **(Aparteneță).** Ciclul **Încearcă să te-apropii de-un singur fir de iarbă !** configurează spațiul mirific al unor logodne și nuntiri primordiale, al gîndurilor cutezătoare străfulgerate de lumini ca în aceste versuri întrupate pe schema metrică eminesciană din „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie", ușor inversată : „De iubit e cerul, haină de durere, / întețit pe ape, smuls dintre priviri, / soarele va curge și-n faguri cu miere / solul lui va cere bir din ierbi subțiri..." **(De iubit).**

În orizontul actualității, tonul imperativ **(Chemare)** se conjugă cu simțul lucid al istoriei și al sensurilor acesteia. Din acest punct de vedere, o poezie precum **La stela eroului necunoscut** rămîne exemplară, dincolo de încărcătura conotativă prin eliberarea de balastul comentariului, prin esențializarea atitudinii.

Următorul ciclu, **Interludiu**, arcuind întrebări de natură gnoseologică aduce odată cu cenzurarea stilului euforic, festiv, un ton ușor criptic, reținut. Prin forma sintetică de haiku, poetul încearcă să cuprindă în cuvînt ceea ce e nedefinit, ambiguu : „De pe genunchii mei, / chiar acum, lucitor, / cade Cuvîntul..." **(Chiar acum, 7).** Din **Autoportretul** cu care se deschide cel de-al treilea ciclu răzbat acordurile unor melodii interioare : „Eu sînt ecou / nespuselor cuvinte". Versurile avertizează asupra capcanei viselor, a căror mișcare iregulară implică receptorul în cîmpul imprevizibil al comunicării. Cuprinderea acestuia în haloul metaforic desăvîrșește menirea actului liric : „Adevărul Poeziei nu-l știe / decît somnul ei / neîncăruntit..." **(Sum).** Umbra, somnul, visul devin repere ale lungului „urcuș" spre cuvinte, itinerar al neliniștii la căpătul căruia se petrece miracolul înfioratei treceri a increatului spre Logos **(Silabe).**

Ciclul final, **Asimptota cuvintelor**, transcrie mai mult o experiență de ordin intelectual. Subtextul polemic încorporat în poemul **Cryptiva sau revelația privirii**, din **Ars poetica**, (vezi „efectul de ecou controlat") reprezintă totodată un gest de disciplinare, de condensare a emoției.

Lucid, sobru, optînd pentru semnificația cuprinsă în însuși sensul desfășurării poemului, Theodor Răpan cocheteză uneori (foarte rar, e adevărat), cu unele clișee („modelul" Saint-John Perse în „Solstițiu"). Ca orice poet care se respectă va avea și el un arbore preferat (caisul) și mici accese de retorism. Aceasta presupune, credem noi, un plus de exigență menită să-i pună în lumină mai distinct individualitatea.

Constantin M. Popa

*) **Theodor Răpan : „Privind în ochii patriei", Editura „Cartea Românească", 1986.**

TOPOSUL IUBIRII

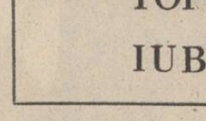

Volumul de versuri „Trepte de azur" *) de Adrian Mierlușcă se află sub unghiul de incidență a cunoașterii prin trăire intensă a tuturor momentelor esențiale dintr-o viață ; poetul stă sub semnul „chemărilor", așa cum își concepe și înlănțuie metafora-geneză a poemelor. Poezia de aici se compune din ciclurile firești străbătute de poet atît în linia concretului cel de toate zilele, cît și în linia spiritului înălțat în azur. Confesiunea nu e bintuită de spaime nici chiar atunci cînd poetul își simte vulnerabilitatea, implicat fiind, cu sau fără voia lui, în proiecția inevitabilă a omului în cosmos, își surprinde teama și dorința devenind patetic și plin de candoare : „Strigătul ce urcă prin tăceri / Cînd sufletul e în sărbătoare ; / Dacă nu-i răspunde nimeni împrejur / Solitar ecoul bucuriei doare." La Adrian Mierlușcă colectivitatea e de o mare luminozitate ca un indice clar de înțelegere a prezentului. „O flacără bogată în lumină, / Născută-n vatra gîndului curat, / Te-nalți prin ea pe culmi nebănuite / Și-i dai cetății totul ce-i de dat".

ADRIAN MIERLUȘCA

TREPTE DE AZUR

Editura Militară

Nota generală a volumului este sensibilitatea, emisia melodioasă a versurilor care sugerează, în fond, o alcătuire îndelung elaborată, dar și o inefabilă simplitate și eleganță. Lirismul dens are o amplă deschidere, cu implicații ingenioase și revelații surprinzătoare, spre marile probleme ale existenței.

„Chemările" poetului sînt în definitiv propriile aspirații, pecețile eului său interior. În „chemările pămîntului" zonele transfigurate își au obîrșia în dragostea de patrie, de eroii săi ; perenitatea neamului românesc e sugerată deosebit de plastic : „Și am urcat, venind dinspre milenii. / Prin oamenii ce-n oameni se zidesc, / O tinerețe fără bătrînețe, / Pentru un verb etern și românesc."

Ideea că infinitul patriei este în fiii acestui pămînt se relevă într-o suită de poeme de o mare limpezime cum ar fi, de pildă, „Sacru Testament".

Cu adînc respect pentru istoria patriei, pentru ceea ce luminează, susținînd necontenit fiecare moment al acesteia, Adrian Mierlușcă își urmărește propriul destin, căutînd să-și definească traiectoria cu bucurie și răspundere, cu entuziasm și generozitate : „Prietene, / Respiră puțin aerul primăverilor tale / Cu fruntea spre soarele adevărului / Chiar dacă norii / sau noaptea-i ascund strălucirea / Vei simți cum luminile lui / coboară în tine"...

Ceea ce pare o reevaluare a motivelor, este de fapt o construcție lirică proprie, o elaborare determinată de misterul și sacrul care se evidențiază „Frumos și simplu pentru nemuriri."

Poetul intuiește puterea realității și alcătuiește un spațiu în care se limpezește un anumit topos, punctînd perspectiva : „Verb incandescent al chemărilor / dinspre astăzi spre mîine / conjugat printr-un timp al duratei"...

Treptele parcurse de poet sînt în ascensiune, atmosfera poematică transpare cu acuitate din ecourile inimii, pînă dincolo de „un zbor în liniști".

Pe ce se susține volumul, nu-i greu de observat, căci două sînt filoanele explorate cu suavă transpunere : întîi avem de a face cu o lirică patriotică unde poetul se află „în flancul de onoare", apoi cu o lirică izvorîtă din imensa flacără a inimii. În această a doua „secțiune de aur" descoperim un poet cotropit de emoții, fericit și în același timp înspăimîntat de trecerea uzurpatoare a timpului : „O urmă două mai purtau nostalgic. / Un fulger alb de vietate-n drum / Privindu-le alunecam sălbatec / Purificați de întrebarea : cum ?" Peisajul e aspru, ca și-n viață, există o veghe perpetuă, dragostea e un ecou solar, pierzîndu-se cu totul și ivindu-se cînd nu mai părea posibil : „Sub ochii mei azi înfloreau caișii / Și salcia își potrivea cununa / Dar simt plutind în zare pescărușii / Vestindu-mi că se-apropie furtuna." Relieful vieții nu e plat, sentimentele ard și pleacă fără putință de oprire : „Iubirea mea, te-adun mereu, / Pentru sublima-mbrățișare, / Dar virstele sînt trepte-adînci / Și-apropierea lor mă doare."

Iată că după versurile din „La flacăra cetății" unde poetul se cantonase într-o singură temă, majoră, ce-i drept, Adrian Mierlușcă ne apare cu totul schimbat, registrul liric amplificîndu-se. „Trepte în azur" cuprinde poeme de o autentică stare lirică, problemele fundamentale ale trăirii, ale înțelegerii existenței, sînt evidente în sinteza actului poetic, în starea de grație și expresivitate stilistică.

Pavel Pereș

*) **Adrian Mierlușcă : „Trepte de azur". Editura Militară, 1985.**

CARTEA DE DEBUT

DEBUTURI COLECTIVE (III)

CERC DE UMBRĂ. Versuri plăcute prin limpezime scrie **Doina Petrulescu** (n. 1956) într-o poezie a emoțiilor directe : nostalgia copilăriei, dorul de părinți, dragostea maternă, iubirea exprimată cu naturalețe, fără ceremonialul unor complicate „jeux d'amour" : „Mi-e drag trupul tău de care / mă reazim ca de un copac din pădure... / trupul tău de noapte / cald ca un culcuș / din care nu-ndrăznește nimeni să mă fure... / Nu știu de ce mă frămînt, / Te-aș tot stringe în singe / de ce nu mi-e bine sub lună / pînă cînd vâd dulce venind spre mine / trupul tău..." Lipsite de o reală invenție metaforică, poemele acestea, cele mai multe de dragoste, atestă o stăpînire intimă a regulilor prozodiei, de la cea populară la buna tradiție a începutului de secol : „Și nu vei veni în seara mea de gală, / Va ninge peste scaunul tău gol, / Voi frînge-n pumni lumina ireală / Acelui timp ce îmi tot dă ocol...".

OCHIUL DIN SOMN. Ușoară prețiozitate în versurile **Persidei Rugu** (n. 1950), autoare a unor poeme de inspirație cerebrală cu o imagistică încărcată, neobarocă : „Cenușa zilei scade-n clepsidrica povară / flori libelule urcă spre cumpăna de jar / Egreta amintirii rotește-se amar / spre-aceleași necuvinte din rodiile de seară / / Șisturi și lave scaldă miliaceul zării / Genune rană piatră mireasmă de bazalt / pătrunzi în urnă cintec vigonie de-nalt / și-aduni iubirea moartă sub veghea neuitării". Dincolo de arabescurile convenționale, se reține piesele unde recuzita încetează să mai fie simplu decor — **Însemnări, Golful tăcerii** — sau unde ea dispare cu totul.

CROCHIU. O poezie a stărilor lirice vag stilizate, într-o expresie simplă, ce nu ocolește totuși figurile de stil, cultivă arhitecta **Cristina Suciu Moscu** (n. 1951) : „Eu sînt tot ceea ce iubesc / O boare înnourînd fereastra / Un vas chinezesc găzduind / Dragoni și flori / O rochie de atlas / Foșnind draperie la ochiul meu sur / O bandă de magnetofon / Unduind în dans solitar / Un pahar de vin ars / O colindă geroasă / La poartă-n sat la tata / O culoare / Picurînd din coasta lui Adam / Un verb / Alunecînd pe buze spre alb". Spre deosebire de cei mai mulți dintre autorii antologați, filologi de formație, poeta nu are inhibiții livrești înaintea lexicului său, de unde atît prospețimea unor imagini, cît și lipsa de simț critic din alte catrene.

SPAȚIU ALBASTRU. Poezii modeste dominate de locuri comune aflăm la **Viorel T. Sălăgean** (n. 1945) : „Limbile ceasului / s-au încolăcit peste zodia mea. / Venise pasărea, / eu am crezut că e vultur / atît de mare-i era umbra : cap de femeie, trup de șarpe / gheare de leu. / M-am închis într-un cerc. / Pe timplele-mi răsar / florile copilăriei / și-a tinereții cenușă / în mine s-aprinde, / dar vîntul, spulberătorul vînt / din aripa umbrei... / Zimbitoare fecioară, zodia mea / se topea / sub degetele ploii. Privirea ei... / urmă pe nisipul clepsidrelor". Hilar în poemele de „demitizare" a anticelor mituri **(Pax vobiscum)** sau în cele ale marilor „chestiuni" **(Întrebări)**, autorul e onorabil, sincer și fără relief în versurile dedicate cinstirii străbunilor morți, frumuseții florilor și a iubirii, trecerii timpului ș.a. **(Drum, Izvor renăscut, Cumpăna, Aici)**, în linia generală a selecțiilor acestui volum de debut submediocru unde fie „simțirea poetică" nu are mijloace de a se exprima deasupra banalului, fie năzuința de a scrie a autorilor este mult mai mare decît substanța inspirației lor poetice.

Alexandru Condeescu

Alpha '85, Editura „Dacia", 1986.

COLOCVII LITERARE GĂLĂȚENE

● Sub această titulatură și în organizarea Comitetului județean de cultură și educație socialistă Galați și a Cenaclului din Galați al Uniunii scriitorilor și cu colaborarea Asociației scriitorilor din Iași și a Revistei „Luceafărul" au avut loc în zilele de 8 și 9 decembrie, a.c. în Galați și în județ mai multe întîlniri cu cititorii și dezbateri literare.

Luni, 8 decembrie a.c. a avut loc la Teatrul Dramatic Galați o masă rotundă pe tema : Scriitorul — militant revolutionar, cetățean și artist al cuvîntului, condusă de Mihai Ungheanu, la care au participat Ioanid Romanescu, Nelu Oancea, Apostol Gurău, Florin Muscalu, Traian Olteanu, C. Trandafir, G. Mardare, Maria Petra, Iulian Neacșu, Florin Costinescu, după care, în cadrul unei șezători literare, poeții Florin Costinescu, Maria Petra, Sterian Vicol, Coriolan Păunescu, Cornel Antoniu, Ioanid Romanescu și Iulian Neacșu au citit din versurile lor.

La orele 14, a avut loc vizitarea întreprinderii „Laminorul de tablă Galați", urmată de șezătoarea „Țara din cîntecele noastre" unde poeții din București, Iași, Focșani, au citit din versurile lor. Concomitent a avut loc o vizită la Biblioteca „V. A. Urechia" din Galați unde a fost vizitată expoziția **2500 — Arc peste timp**, cu excepționale exponate din fondul bibliotecii și s-au consultat cîteva colecții din fondul bibliotecii.

La orele 17, a avut loc în comuna Tudor Vladimirescu șezătoarea literară „Laudă patriei și partidului" urmată de evoluția unui grup vocal din localitate, laureat pe țară al Festivalului Național „Cîntarea României".

Marți, 9 decembrie, s-a desfășurat, la orele 10, o vizită la Universitatea din Galați urmată de masa rotundă „Actualitate și valoare în literatura română de astăzi", condusă de poetul Ioanid Romanescu.

În același timp a avut loc la liceul „Vasile Alecsandri" din Galați dezbaterea pe tema „Dimensiunile etice și estetice ale literaturii române în școală" condusă de Mihai Ungheanu și Nicolae Georgescu. La dezbatere au participat profesorii de literatură română V. Silișteanu, Virgil Nistru Țigănuș, Laurențiu Bourceanu, Dumitru D. Soitu, Apostol Gurău, Virginia Mocanu, Grigore Sorescu, Lelia Vasilescu, Nelu State, Dumitru Tiutiuca, C. Trandafir, Miroslava Gherasim (inspector școlar).

La orele 12,30 a avut loc întîlnirea tov. Vasile Bontaș, secretar cu propaganda al Comitetului județean Galați al P.C.R. cu scriitorii invitați la Zilele culturii gălățene.

Colocviile s-au încheiat cu o vizită de documentare în comuna Schela, unde a avut loc șezătoarea „Odă pămîntului românesc", condusă de Iulian Neacșu. Au citit din scrierile lor poeții și prozatorii prezenți : Apostol Gurău, Florin Costinescu, Sterian Vicol, Ion Dumitru-Denciu, Katia Nanu, Ileana Cristea, Dumitru Pricop, Ion Chiric, Paul Sin-Petru, Corneliu Antoniu, Coriolan Păunescu, Ioanid Romanescu.

ÎNTÎLNIRE

În cadrul tradiționalelor întîlniri cu cititorii, vineri, 5 decembrie, a.c., orele 14, Institutul de biologia și nutriția animalelor Balotești i-a avut ca oaspeți pe scriitorii Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Mircea Micu, Gheorghe Pitut, Mihai Ungheanu. Scriitorii invitați au dialogat cu lucrătorii Institutului pe teme de literatură română contemporană, cu precădere despre prezența satului de azi în proza românească. Scriitorii au vorbit despre opera lor și au răspuns întrebărilor puse de cititori. Întîlnirea a scos în evidență viul interes al participanților pentru literatura implicată în procesele cele mai acute ale realității de azi și ale istoriei societății românești.

Deschizătorul de drumuri

În lingvistica și filologia românească, B. P. Hasdeu apare ca deschizător de drumuri, cu o operă vastă și de mare erudiție care s-a impus prin varietatea domeniilor abordate și prin unele metode de cercetare aplicate pentru prima oară în știința noastră. Hasdeu nu a elaborat o istorie a limbii române, dar a studiat aproape toate marile probleme pe care le implică o astfel de sinteză : originea latină a structurii limbii, aportul substratului traco-dac, raporturile cu limbile romanice, influențele (slavă, greacă, turcă etc.), repartizarea dialectală, apariția variantei literare, terminologiile tehnice populare etc. Toate compartimentele limbii, considerate sub aspect evolutiv, au intrat în preocupările marelui învățat : fonetica, gramatica, vocabularul (nume comune, nume proprii, derivate).

Hasdeu era romanist, dar și slavist, iar prin cercetarea fondului traco-dac al românei se introduce temeinic în lingvistica indo-europeană. El înțelegea știința limbii în conexiunile ei cu istoria socială, cu etnografia, folclorul, psihologia, istoria religiei, dreptul, economia politică, statistica etc., domenii pe care le stăpînea și le supunea cercetării cu forța specialistului de înaltă clasă. În lingvistica teoretică, adevărurile pe care le susținea îl apropiau de marii lingviști europeni ai secolului : Fr. Bopp, W. Humboldt, W. Whitney, A. Schleicher, Max Müller, J. Grimm, G. I. Ascoli ș.a. Unele dintre ideile lui sînt pline de originalitate și devansează gîndirea lingvistică a vremii.

Activitatea științifică a lui Hasdeu începe cu **Arhiva istorică a României** (1864—1868), o impresionantă colecție de documente privitoare la istoria poporului român. Din 1876, funcționează ca director al Arhivelor Statului, îmbogățind necontenit tezaurul arhivistic național. El intenționa să întocmească o istorie a patriei, concepută, ca toate operele sale, după un plan de proporții uriașe. A rezultat de aici **Istoria critică a românilor** (publicată mai întîi în „Columna lui Traian", pe 1872, apoi în volum, ed. I., 1873, ed. a II-a, 1875; reeditată la Ed. Minerva în 1984), o cercetare interdisciplinară, de istorie și lingvistică, în care sînt tratate problemele cardinale ale istoriei poporului și limbii române din epoca de dinainte de colonizarea romană pînă în secolul al XIV-lea, în vremea primilor Basarabi.

Hasdeu editează o mulțime de texte vechi românești. Dar opera filologică cea mai de seamă, neîntrecută pînă astăzi, este **Cuvente den bătrîni. Limba română vorbită între 1550—1600** (vol. I—III, 1879—1881, publicată mai întîi în „Columna lui Traian" ; reeditată în 1983 de Gh. Mihăilă), ediție de texte vechi originale de o valoare excepțională, reproduse în grafia chirilică și în transcriere interpretativă cu litere latine și urmate de comentarii filologice și lingvistice : volumul al II-lea conține cărțile populare (Textele măhăcene, Legenda Duminicei, Legenda lui Avram, Texte bogomilice, Balada „Cucul și turturica", Povestea numerelor etc.) însoțite de întinse studii privind filiația textelor și circulația motivelor în literaturile altor popoare.

Cu primele două volume ale acestei opere se pun bazele filologiei românești (în sensul restrîns de editare a textelor) și ale literaturii populare comparate. Notele lingvistice la aceste texte sînt adesea studii de mare importanță pentru cercetarea istorică a limbii, de unde rezultă că prin **Cuvente** se așează și bazele gramaticii (inclusiv fonetica și vocabularul) istorice românești.

Hasdeu a susținut cu ardoare teza latinității limbii române, fără să nege însă aportul influențelor străine. Strălucit comparatist, el a privit româna mereu în raport cu celelalte limbi romanice, ca italiana, spaniola, catalana etc., arătînd importanța deosebită a limbii noastre în comparația istorică din cîmpul romanisticii.

Domeniul care l-a pasionat cel mai mult pe Hasdeu a fost cel al substratului traco-dac al limbii noastre. El a văzut bine concordanțele dintre română și albaneză, datorate nu împrumutului reciproc, ci acțiunii substratului comun ; albaneza era considerată de el ca urmașă a limbii trace. Elementele autohtone sînt raportate și la alte idiomuri indo-europene (baltice, slave etc.). Sînt atribuite substratului aproximativ 80 de cuvinte comune, peste 20 de nume proprii (în special hidronimia majoră) cîteva sufixe și un mare număr de particularități fonetice și gramaticale : vocala **ă**, diftongii **ea** și **oa**, palatalizarea labialelor, **r** forte, rotacismul lui **n** intervocalic, postpunerea articolului hotărît, sincretismul genitivului cu dativul, structura numeralului de la 11 la 19 cu prepoziția **spre**, viitorul cu **a vrea** etc. Contribuția lui Hasdeu la elucidarea problemei substratului lingvistic românesc este covîrșitoare.

Dialectologia și lexicologia, ca derivînd din natura generală populară a limbii comune, au fost discipline lingvistice de predilecție ale marelui învățat. El a remarcat unitatea românei comune, desprinderea istro-românilor din ramura dacoromană, procesul de coborîre a aromînilor spre sud din cauza interpunerii slavilor și al împingerii de către unguri a unor grupuri de români pînă în Moravia. Româna comună poate fi reconstruită prin comparația interdialectală. Idei valoroase a susținut și în legătură cu variantele teritoriale ale dacoromînei. Pentru cunoașterea amănunțită a acestora, a organizat o vastă anchetă dialectală prin corespondență, obținînd, cu un chestionar alcătuit din 206 întrebări, un material dialectal imens. O atenție specială a acordat graiurilor din Banat și Oltenia, considerîndu-le mai arhaice și, deci, mai valoroase pentru istoria limbii. Cu aceste cercetări, Hasdeu se află printre precursorii geografiei lingvistice.

O mare cantitate a materialului dialectal a fost folosită de Hasdeu la redactarea dicționarului său : **Etymologicum Magnum Romaniae** (vol. I—IV, 1884—1898, reeditat la Ed. Minerva în 1972—1976, cuprinde literele A-Bărbat), cea mai importantă dintre operele sale, o încercare de a cuprinde întreaga evoluție a culturii materiale și spirituale românești. Este un dicționar istoric de cuvinte comune și proprii, de formanți lexicali, de sinonime, de sunete, un dicționar al obiceiurilor și practicilor vechi populare ; unele articole sînt studii de mare întindere (**Arges, Bals, ban, basm, Bănat, Bic** etc.). Sub pretextul cuvîntului-titlu, geniul lui Hasdeu se manifestă în **Etymologicum** în toată libertatea.

Hasdeu este considerat, pe bună dreptate, ca cel dintîi mare slavist al nostru. După el, elementele slave din română, „nu provin dintr-un amestec etnografic cu slavii, ci numai din contact de vecinătate", iar în toponimia românească foarte adesea s-a produs o traducere prin termeni slavi a unor vechi denumiri românești. Hasdeu a observat că în documentele vechi slave există numeroase cuvinte românești și chiar construcții sintactice datorate românei ; de asemenea, dintre limbile slave, bulgara se distinge prin raporturi mai strînse cu româna.

Aportul lui Hasdeu la teoria generală a limbii este considerabil. De numele lui Hașdeu se leagă, după cum se știe, cunoscuta teorie a circulației cuvintelor. „În circulațiune, dară, și iarăși în circulațiune — zice el — se oglindește fata cea fonică, ca și cea gramaticală, ca și cea lexică a unei limbi". Fizionomia limbii e caracterizată prin elementele (sunete, forme gramaticale, cuvinte) cu frecvența cea mai mare, cu distribuția cea mai bogată, cu cea mai înaltă valoare de întrebuințare. Hasdeu a dovedit astfel că esența limbii noastre este latină.

Din cercetările lui de lingvistică teoretică, mai reținem : chestiuni de terminologie lingvistică, raportul dintre lingvistică și filologie, limba ca sistem, limba ca fenomen social, originea graiului omenesc, raportul dintre limbă și gîndire, clasificarea genealogică a limbilor, definirea metodei comparativ-istorice, teoria substratului, chestiunea amestecului limbilor, reconstrucția lingvistică, limba națională, limba poetică și multe altele.

În ciuda unor erori care ne întîmpină în uriașa sa operă, Hasdeu este cel mai mare lingvist și filolog al nostru, una dintre personalitățile științifice cele mai puternice pe care le-a creat poporul român.

Gr. Brâncuș

2500 FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

HASDEU
PERMANENTA REDESCOPERIRE

În mai multe rînduri, Bogdan Petriceicu Hașdeu a susținut că s-a născut la 26 februarie 1836. Actul său de botez, descoperit acum o jumătate de secol, dă data de 26 februarie 1838. Dar, așa cum susține Aurelian Sacerdoțeanu, „nașterea însă a putut avea loc poate cu mult mai înainte și din motive familiale botezul a fost întîrziat".

Se pune întrebarea : cînd vom aniversa 150 de ani de cînd s-a ivit în lume cel care avea să dea culturii române o strălucire inconfundabilă ? Anul acesta, însă, cu certitudine, se împlinește un veac de la apariția celui dintîi volum din **Etymologicum Magnum Romaniae.**

Dar această pagină consacrată marelui învățat nu se justifică în rîndul întîi, prin prilejuri aniversare. Postumitatea operei hașdeiene este una dintre cele mai sărace, dacă luăm în vedere perioada de pînă la cel de al doilea război mondial. În afară de ediția în două volume scoasă de Mircea Eliade, în 1937, abia dacă putem număra pe degetele unei singure mîini reeditările (și acelea, de regulă, niște broșuri) care s-au tras din imensa lui operă.

Este titlu de glorie pentru vremea noastră, mai ales al anilor din urmă, să fi repus în circulație această vastă creație în atitea din laturile ei încă perenă și care, de ce să n-o mărturisim, dă încă naștere la controverse. Să notăm că în timpul din urmă au apărut : **Etymologicum Magnum Romaniae, Istoria critică a românilor, Cuvente den bătrîni,** antologii din scrierile sale istorice, folclorice și literare (unele în tiraje de masă), apoi trei volume de corespondență. De asemenea, i s-au consacrat monografii specializate (despre lingvist și filolog, despre publicist, scriitor, gînditor). Anul acesta a debutat, în sfîrșit, seria de OPERE în ediție critică, Hașdeu.

Dacă în 1937 cînd Mircea Eliade publicase antologia lui în două volume, lumea culturii a avut păreri împărțite despre viabilitatea operei hașdeiene, reeditările masive din timpul din urmă au îmbiat cititorului și exegetului o înțelegere mai largă, cu toate că, așa cum am spus, anumite animozități — deschise sau subterane — nu se poate spune că nu au existat. Ele au ținut, uneori, mai ales de modul cum au fost editate textele, decît de atacarea ideilor prețioase care se găsesc în scrierile rămase de la Hașdeu.

Iată de ce am dat întîlnire în această pagină cîtorva cercetători de virste deosebite și de aplecări pe domenii deosebite — pentru a desprinde care-i rezonanța **astăzi** a celui mai mare savant român din secolul XIX și în ce chip multitudinea argumentelor lui sînt măcar în parte, bune de argumente și pentru noi și pentru cei ce ne vor urma. Dacă pe un pasaj sau altul al operei sale Hașdeu poate fi amendat, lucru firesc datorită adausurilor pe care le-au înregistrat cercetările de disciplină, el rămîne necontenit reavăn, fertil prin metodele și căile pe care le-a oferit studiului global al culturii. Nu cred să-l întreacă cineva în cultura românească și cred că foarte puțini în cultura lumii — o spun aceasta cu toată modestia de care sînt în stare — să fi oferit atît de multe metode de lucru, atîtea sugestii cercetării viitoare precum dînsul.

A conceput grandioase proiecte, a risipit materie în toate părțile și chiar dacă din toată truda lui n-au rămas decît ziduri răzlețe, ici colo cîte un turn finisat, noi întrezărim cu ochii minții edificiile pe care acest român le-a visat spre binele poporului său și al omenirii întregi.

Știa 24 de limbi — îmi spunea într-un rînd Constantin Noica — dar nu le știa aidoma calculatorului modern, în chip sec, tehnic, ci le întrezărea într-un continuu și multiplu dialog dialectic spre înțelegerea sorgînților popoarelor și astfel spre buna lor conviețuire din prezent și viitor. Ideea filozofului este, bineînțeles, reformulată de mine (eu nu folosesc notes-ul) dar cred că sensul să nu i-l fi alterat.

Refuzînd paradoxul călinescian despre unii gînditori și artiști din trecut, cred că putem spune și despre Hașdeu că și el este contemporanul nostru.

Gheorghe Suciu

Nostalgia originilor

La aproape un secol și jumătate de la nașterea lui Hasdeu și la trei sferturi de secol de la dispariția sa, încă nu există o valorificare **reală** a contribuției sale la rezolvarea unor probleme esențiale pentru limba și cultura noastră : importanța și ponderea fondului autohton traco-dac în română. Fără a avea pretenția că am analizat toate punctele de vedere privitoare la personalitatea lui Hasdeu, constatăm — cu mare regret — că există, foarte adesea, o nefirească neînțelegere în ceea ce privește ipotezele sale, calificate, adesea fără o judecată aprofundată, ca „imposibile, fantastice, absurde". Firește, Hasdeu a greșit de cîteva ori, mai ales în ceea ce privește unele detalii, să zicem etymonul primitiv al unui cuvînt. Cel mai adesea, însă, el nu greșea ori greșea „cu eleganță", greșea — cel mai adesea — mult mai puțin grav decît numeroși cercetători contemporani tracologi (ori care se cred astfel). Încercăm să reliefăm, pe cît posibil obiectiv, în ce constă geniul său, dar și unele erori pe care le-a făcut.

Un exemplu strălucit de analiză etimologică este scurtul studiu **Zimbrul în Dacia** („Columna lui Traian", VI, 2, 1875, p. 97—104 ; republicat în B.P. Hasdeu, **Scrieri istorice,** Buc. 1973, vol. II, p. 142—150). Hasdeu arată aici că avem atestată forma tracă **zombros** în două texte grecești, formă preluată ulterior și de română ca **zimbru** și — detaliu extrem de interesant — și de slavi, încă la o epocă foarte veche, în forma **zombrŭ** (pentru grafierea cuvintelor slave utilizăm, din rațiuni tipografice, o manieră simplificată). Cercetătorii ulteriori au considerat, se pare „în bloc", că ipoteza lui Hasdeu este hazardată, absurdă. Regretatul D. Decev, unul din marii tracologi ai secolului nostru, deși înregistrează termenul trac atestat de scriitorii greci, crede că avem de-a face, de fapt, cu o eroare cronologică, fiind vorba — în opinia sa — de înregistrarea formei slave (vezi **Die thrakischen Sprachreste,** p. 193). Ca orice problemă dificilă de tracologie, discuțiile putînd continua la nesfîrșit cu argumente nenumărate pro și contra, nu există un răspuns magic convingător pentru toți. Putem admite că formele atestate sînt slave. Și totuși, este chiar așa de absurdă ipoteza lui Hasdeu ? Dicționarele curente pretind că rom. **zimbru** reflectă un împrumut de la slavi (DEX, DLRM, Șăineanu, etc.). Se observă însă ușor că ipoteza unui împrumut în română de la slavi se lovește de un detaliu, se pare neobservat (ori ignorat) : nazalele slave sînt redate în română prin **um/un,** forma așteptată — presupunînd că este un împrumut de la slavi — fiind ***zumbru,** precum **muncă** din **monka, po-runcă** din **ronka** „mînă" (sens prim : „semn cu mîna"), etc. În plus, în arealul slav, formele sînt lăsate neexplicate, singura paralelă citată fiind în limbile baltice (lituanian **stumbras,** leton, **stumbrs).**

Unde greșea deci Hasdeu atunci cînd afirma că **zimbru** este moștenit de română din substrat ? Poate doar atunci cînd credea că slavii au împrumutat forma din traco-dacă, deși este perfect posibil să fie și așa. Azi ne apare mai prudent să afirmăm că formele trace, baltice și slave sînt înrudite (**urverwandt,** cum zic lingviștii germani), forma tracă reconstituibilă fiind ***zembr-** ori ***zimbr-** (terminațiile cazuale trace nu ne sînt cunoscute). În vechime și pînă tîrziu în evul mediu, zimbrul a fost un animal tipic al pădurilor noastre, iar ideea că numele său trac a fost preluat ca atare în română nu poate fi decît în firea lucrurilor. De altfel, un argument în plus — azi bine știut — îl constituie alte numiri de animale și păsări ca **barză, mistreț, viezure,** etc. al căror caracter autohton nu îl mai pune azi nimeni la îndoială.

Este intersant să semnalăm, în strînsă legătură cu aceste fapte, un alt aspect privitor la preocupările lui Hasdeu : efortul său constant de a nuanța raporturile etno-culturale în lumea antică, în cazul de față efortul de a sublinia un împrumut de la traci în limba slavă primitivă, tot așa cum altă dată îl preocupa ideea de a demonstra influența celtică asupra limbii trace, idee care — din cîte știm — nu a mai preocupat pe nimeni în mod constant. După știința noastră, nici un cercetător român nu a mai fost preocupat să analizeze dacă — cel puțin în principiu — se pot identifica urme ale influenței trace în lumea slavă. Pe timpul lui Hasdeu nu exista încă un consens privitor la patria comună a slavilor. Această lipsă de consens a continuat încă mult timp, pînă aproape de zilele noastre, cînd săpăturile arheologice și analiza hidronimiei au permis să se arate cît se poate de clar că patria primitivă a slavilor trebuie căutată la nord de traci (traco-daci), la est de celți și germanici, la sud și sud-vest de popoarele baltice (pe atunci mult mai răspîndite decît azi) și la vest de populațiile iranice. Pe scurt, patria primitivă a slavilor trebuie căutată la nord de teritoriul României de azi, într-o zonă aflată sub o îndubitabilă influență scitică și traco-dacă. Semnalăm că pentru cercetătorul sovietic N. O. Trubacev, care a studiat hidronimia ucraineană, nu constituie o surpriză să constate că numiri ca **Stryj, Gorun** ori **Dnjester** reflectă o influență tracă, corespunzînd respectiv numelor românești **Strei, Gorun** ori **Nistru.**

Cercetările ulterioare, și mai ales cele din ultimii ani, aveau să arate, deci, că Hasdeu intuia bine patria vechilor slavi la nord de arealul traco-dac, deși — mai este nevoie să subliniem — posibilitățile de investigație ale lui Hasdeu nu se puteau compara cu cele ale cercetătorului de azi.

Acest studiu dedicat etimologiei cuvîntului **zimbru** nu este izolat. Există multe alte cazuri care arată că Hasdeu era preocupat intens de clarificarea unor detalii, de aspecte subtile ale unor raporturi etno-culturale. Un exemplu strălucit este ipoteza sa privind originea unui termen esențial al vieții păstorești : **cioban.** Despre acesta însă, ceva mai pe larg altădată.

Sorin Paliga

„Cuvente den bătrîni" — o bătălie cîștigată

La 9 mai 1877 se declara independența de stat a României. În aceeași lună, B. P. Hasdeu începea publicarea în fascicole a unor vechi documente românești conservate în Arhivele Statului. La 29 iulie 1878, după consemnarea tuturor drepturilor României independente la congresul de la Berlin, se decreta trecerea armatei române în stare de pace, cu începere de la 5 august al aceluiași an. Peste puțin timp avea să apară impunătorul tom al lui B. P. Hasdeu, intitulat **Cuvente den bătrîni,** cu prefața datată 10 august 1878.

Această extraordinară coincidență nu poate să nu ne tulbure pe noi, cei de astăzi. Și, probabil, nici nu este întîmplătoare.

Pînă în 1877, Hasdeu era cunoscut mai ales ca publicist, poet, dramaturg și istoric, avînd la activ o nuvelă care provocase un mic scandal în epocă, **Duduca Mamuca** (1863), o piesă de teatru jucată în 1867, **Răzvan Vodă** (devenită **Răzvan și Vidra),** un volum, **Poesie** (1873), o operă monumentală din care dăduse primul volum, **Istoria critică a românilor** (1873) și multe contribuții sub formă de articole și broșuri, mai ales în domeniul istoriei. În 1874 începe un curs de filologie comparată la Universitate, iar în 1876 devine director al Arhivelor Statului.

Dar marele filolog de mai tîrziu nu apăruse încă. El se va forma în „mina de aur" — fie-mi permisă această metaforă — pe care o reprezentau, pentru un om de geniu și cu o imensă putere de muncă, cum era B. P. Hasdeu, Arhivele Statului, depozitare ale unui însemnat fond de documente, în mare parte netratate științific și unele chiar neclasate competent la acea dată. Mi se pare deosebit de semnificativ că, pentru a fi permanent în preajma valorilor pe care le „simțea", Hasdeu se mută pur și simplu în localul care adăpostea arhivele, identificîndu-se astfel cu chiar obiectul cercetărilor sale !

Cineva se poate întreba — și întrebarea nu poate fi respinsă cu un zîmbet — de ce trebuie să acordăm o atît de mare importanță unei acțiuni relativ lipsită de originalitate cum este aceea a editării documentelor și textelor vechi ? Nu este, la urma urmei, o simplă problemă de transcriere ?

Poate că tocmai împotriva unei astfel de mentalități a început Hasdeu să lupte. Om al unor mari proiecte, urmărind viziuni exhaustive pe baze teoretice solide, el scrie în prefața **Cuventelor :** „Intențiunea autorului a fost de a pune o serioasă temelie analitică pentru filologia și diplomatica română, după cum, pe un teren diferit, dar tot prin analiza cea mai minuțioasă, ne încercasem altădată de a limpezi, mergînd din disecțiune în disecțiune, trecutul nostru național prin **Istoria critică a românilor".** Așadar, în primul rînd, scopul lucrării este acela de a oferi viitorilor cercetători ai limbii române un corpus de date cît mai bine alcătuit și interpretat, pus — după cum se spune în introducerea la partea întîi a **Cuventelor** — „într-o ordine sistematică, adecă sub rubrice omogene, cuprinzînd fiecare corp cîte o materie de aceeași natură, animată — așa-zicînd — de un singur suflet".

Dar cel mai mare inamic al savantului în uriașa întreprindere pe care o pornise era tocmai lipsa unei temelii teoretice pe care o dorea atît. Astăzi, un filolog care s-ar angaja în ceva asemănător ar trebui desigur să studieze un timp oarecare principiile metodologice **existente** ale domeniului său. Hasdeu însă era contemporan cu însăși nașterea lingvisticii și filologiei științifice și, din perspectiva timpului, îl putem chiar număra printre întemeietori, nu doar pe plan național, ci și universal, astfel că misiunea sa era deosebit de dificilă.

Oricine ar fi ezitat, nu și omul de geniu avînd sentimentul întemeietorului, un sentiment care era propriu în acele momente întregului popor român ce nu mai putea suporta supunenia. Tomul I din **Cuvente den bătrîni** cuprindea doar documente, dar linia metodologică începuse să se contureze. Structura însăși a prezentării fiecărui text din volum mărturisește intenția teoretică : o prezentare amănunțită a documentului cu precizări istorice și filologice, reproducerea originalului, apoi „transcripțiunea" și în fine, celebrele „notanda", conținînd explicațiile lingvistice care, adunate, ar putea forma ele singure o adevărată istorie a limbii române.

Tomul al doilea, apărut în 1879, consacrat cărților poporane ale românilor, accentuează coordonata teoretică cuprinzînd adevărate studii independente care vor sta la temelia „filologiei comparative" dorite de autor. Aici se află un „Specimen de gramatică comparativă istorică a limbei române (609-687)" și mai ales monografia devenită clasică asupra baladei „Cucul și turturica".

În sfîrșit, tomul al treilea (1881), anunță „Istoria limbei române" din care apare partea întîi : „Principie de linguistică". Studiile analitice dăduseră rod, filologia și lingvistica românească își începeau cariera de maturitate.

Nu este locul aici să încercăm încă o descriere a monumentalei opere a lui Hasdeu, **Cuvente den bătrîni** (ați observat că, vorbind despre lucrările lui Hasdeu, ne simțim mereu obligați să folosim adjectivul „monumental" ?), nici să trecem încă o dată în revistă aprecierile care s-au făcut în legătură cu ea. Grație străduinței profesorului Gheorghe Mihăilă, dispunem de o reeditare completă apărută la Editura Didactică și Pedagogică între 1983 și 1984, cu un amplu studiu introductiv care răspunde perfect curiozității cititorilor în aceste privințe. Am încerca însă un răspuns la o altă posibilă întrebare : ce reprezintă pentru cititorul anului 1986 — specialist sau dornic numai de a cunoaște cultura românească — **Cuvente den bătrîni** a lui B. P. Hasdeu, lucrare gîndită și dată la iveală cu mai bine de un secol în urmă ?

Trebuie să ne oprim în primul rînd la valoarea exemplară a lucrării. **Cuvente...** a deschis un drum. Cultura românească avea pînă la Hasdeu doar cîteva texte vechi, editate dintr-un interes mai mult istoric : **Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor** al lui Cantemir, în ediția lui G. Seulescu (Iași, 1833—1836), cronicile și documentele din „Arhiva românească" a lui Kogălniceanu sau din „Magazin istoric pentru Dacia" scos de Nicolae Bălcescu și August Treboniu Laurian. Importanța întreprinderii era însă limpede pentru orice intelectual patriot, conștient de valoarea izvoarelor în alcătuirea istoriilor, atît de necesare în secolul trecut, fie pentru istoria generală, fie pentru istorii speciale. În 1858, Timotei Cipariu dă la iveală **Crestomația seu analecte literarie den cărțile mai vechi și noue romanesci,** prima antologie de valoare cuprinzînd texte vechi din secolele XVI și XVII, care de altfel va constitui și pentru Hasdeu un îmbold și un model. Dar, așa cum arăta savantul în cele zece principii expuse în prefața **Istoriei critice a românilor,** izvoarele trebuie privite critic pentru a se asigura caracterul științific al unei întreprinderi de sinteză. Această trăsătură critică este fundamentală pentru **Cuvente den bătrîni.** Nici un amănunt nu este trecut cu vederea și nu este lăsat măcar fără o încercare de explicație ; dacă un filigran sau un anumit tip de literă poate furniza o informație asupra textului, ele vor fi exploatate la maximum.

Metoda de lucru se împletește cu concepția generală a lucrării. Hasdeu nu a editat documente de-a valma. El a urmărit să dea o imagine a ceea ce era „limba română vorbită între 1550—1600" într-un „Studiu paleografico-linguistic", așa cum se specifică în subtitlul tomului I și în titlul generic al următoarelor. Așadar, nu limba traducerilor, nu limba mai mult sau mai puțin modelată după tipare străine a cărturarilor, ci limba **vorbită** sau măcar ceea ce putea fi considerat ca fiind cît mai aproape de acest aspect. Așa se face că importanța acordată unor „mărunte" zapise de vînzare, cumpărare sau schimb ori unei scrisori de femeie și unor texte folclorice notate în diverse zone ale țării nu este mai mică decît cea conferită cronicii lui Mihail Moxa. Varietatea textelor care oglindesc viața unei societăți în diversele sale aspecte conferă primelor două volume din **Cuvente...** un caracter — îndrăznesc să spun — aproape „literar", ele putînd fi parcurse din plăcerea de a-ți forma o imagine, eventual propria-ți imagine, asupra unor vremi trecute.

Volumul al treilea, în care intră, într-o expunere perfect organizată, principiile teoretice pe care Hasdeu le avansa în ideea alcătuirii unei istorii a limbii române, poate părea desuet specialistului contemporan — au trecut totuși o sută de ani de dezvoltare spectaculoasă a lingvisticii mondiale și autohtone ! Nu putem însă rămîne nepăsători față de unele previziuni excepționale făcute de Hasdeu. Astfel, într-o vreme cînd limbajul poetic era socotit în afara domeniului propriu-zis al lingvisticii (unii îl mai socotesc și astăzi în același fel !), el scria : „Limba poetică, ca un perpetuu reprezentant al începuturilor graiului omenesc și ca precursorul cel mai activ al «limbei naționale», procură lingvistului un material bogat și atrăgător, de care cată totuși a se servi cu pază, căci e periculos, în orice caz, a urmări lumină în **licentia poëtica...**"

Cred, în sfîrșit, că există și o semnificație simbolică a **Cuventelor den bătrîni** peste care nu trebuie să trecem, ea relevînd conștiința morală a savantului patriot, angajat politic în progresul poporului său. În studiul introductiv la **Istoria critică a românilor,** Manole Neagoe îl așează pe B. P. Hasdeu în rîndul istoricilor români militanți, prinși într-un război cu denaturările și neadevărurile inamicilor neamului. În 1877 țara se pregătea de război, războiul care să confirme continuitatea și unitatea românilor de pe plaiurile Daciei, care avea să ducă la mult dorita independență și să deschidă calea afirmării multilaterale a națiunii. Hasdeu avea 41 de ani și era de acum o personalitate. Ce poate face un savant în asemenea împrejurări ? Desigur, gîndul și cuvîntul său chiar, vor fi mereu alături de eroii care se luptă vitejește pe front, dar pe lîngă acesta, se poate angaja și el într-o bătălie potrivit forței și capacităților sale. O bătălie cu ignoranța și mîrșăvia, o bătălie cu dificultățile de tot felul care de-a lungul istoriei au făcut ca izvoarele documentare atestînd vechimea și demnitatea poporului său să zacă în uitare.

Afirmarea unei națiuni se face deopotrivă cu brațul și cu mintea. Prin întreaga sa operă și, datorită coincidenței semnalate la începutul acestor rînduri, prin **Cuvente den bătrîni** în mod deosebit, Bogdan Petriceicu Hasdeu a demonstrat cu prisosință acest lucru.

Cezar Tabarcea

Construcția durabilă

Urmare din pag. 1

român suportau la acea dată atacurile roeslerîene, care contestau dreptul poporului român de a fi la el acasă pe teritoriile locuite din moși strămoși, după cum și dreptul aceluiași popor de a fi liber și a lupta pentru libertatea sa în numele

de a nuanța raporturile etno-culturale în lumea antică, în cazul de față efortul de a sublinia un împrumut de la traci în limba slavă primitivă, tot așa cum altă dată îl preocupa ideea de a demonstra influența celtică asupra limbii trace, idee care — din cîte știm — nu a mai preocupat pe nimeni în mod constant. După știința noastră, nici un cercetător român nu a mai fost preocupat să analizeze dacă — cel puțin în principiu — se pot identifica urme ale influenței trace în lumea slavă. Pe timpul lui Hasdeu nu exista încă un consens privitor la patria comună a slavilor. Această lipsă de consens a continuat încă mult timp, pînă aproape de zilele noastre, cînd săpăturile arheologice și analiza hidronimiei au permis să se arate cît se poate de clar că patria primitivă a slavilor trebuie căutată la nord de traci (traco-daci), la est de celți și germanici, la sud și sud-vest de popoarele baltice (pe atunci mult mai răspîndite decît azi) și la vest de populațiile iranice. Pe scurt, patria primitivă a slavilor trebuie căutată la nord de teritoriul României de azi, într-o zonă aflată sub o îndubitabilă influență scitică și traco-dacă. Semnalăm că pentru cercetătorul sovietic N. O. Trubacev, care a studiat hidronimia ucraineană, nu constituie o surpriză să constate că numiri ca **Stryj, Gorun** ori **Dnjester** reflectă o influență tracă, corespunzînd respectiv numelor românești **Strei, Gorun** ori **Nistru.**

Cercetările ulterioare, și mai ales cele din ultimii ani, aveau să arate, deci, că Hasdeu intuia bine patria vechilor slavi la nord de arealul traco-dac, deși — mai este nevoie să subliniem — posibilitățile de investigație ale lui Hasdeu nu se puteau compara cu cele ale cercetătorului de azi.

Acest studiu dedicat etimologiei cuvîntului **zimbru** nu este izolat. Există multe alte cazuri care arată că Hasdeu era preocupat intens de clarificarea unor detalii, de aspecte subtile ale unor raporturi etno-culturale. Un exemplu strălucit este ipoteza sa privind originea unui termen esențial al vieții păstorești : **cioban.** Despre acesta însă, ceva mai pe larg altădată.

Sorin Paliga

La cei 2 500 de ani pe care-i sărbătorim de la atestarea dacilor în textele antice, numele lui Hașdeu se cuvine pomenit în primul rînd. A inițiat cursuri despre limba dacilor, a cercetat urmele lor în folclor, a aspirat să scrie o mitologie a dacilor. Captivat de proiecte enorme, din care a început mai multe, Hașdeu ne-a lăsat o moștenire impresionantă de șantiere trasate, dar cu lucrările părăsite. Dimensiunea proiectelor sale, caracterul neterminat al lucrărilor, erudiția lui fără pereche, l-au condamnat în ochii unor contemporani și în ochii posterității apropiate. Aceasta s-a grăbit să-l claseze pe Hașdeu ca pe un fantast. O nouă judecată asupra lui Hașdeu, așezat sub semnul „nostalgiei originilor", ne-o procură ediția de **Scrieri literare, morale și politice** pe care Mircea Eliade i-o închină în 1937. După război, cercetările în diversele discipline pe care le-a ilustrat și Hașdeu încep să descopere că acesta a fost un constructor durabil de la care acțiunea științifică de astăzi se poate revendica. Reeditările marilor sale întreprinderi : **Etymologicum Magnum Romaniae, Cuvente den bătrîni, Istoria critică a românilor** pregătesc marea ediție Hașdeu care se află în acest moment la primul ei volum.

În Hașdeu literatura și cultura română sărbătoresc pe înaintașul său de geniu, pe deschizătorul de drumuri, care a impus direcții durabile în cîmpul disciplinelor umaniste românești, pe cel fără de care literatura și cultura română ar fi arătat astăzi altfel. Hașdeu rămîne marele model al oricărei acțiuni de cercetare a trecutului, un exemplu de spirit modern, deschis tuturor înnoirilor, fără a renunța niciodată la zestrea strămoșilor săi.

gabriela hurezean

Asupra altei nopți

Dar iedera,
ea cum s-ar putea incolăci
pe fibrele ploii ?
Arteziana cum ar putea
să-și sprijine somnul pe lanul de sorg ?
Cît valorează vocea dirijorului în oratoriu
cînd dirijorul ar putea să fie cu desăvîrșire
mut ?

Într-o noapte, pe cînd dormeam
visînd un desiș de arteziene sub ploaie
cineva mi-a depus lîngă pat
jumătate de pom sub gheață înflorit.
Clinchetul sticlos al petalelor
asupra altei nopți
m-a deșteptat.

Omul a zidit divinitatea
după chipul și asemănarea sa :
părtinitoare, coruptă și fără memorie.

Gloria rațiunii

Acum știu,
acum sînt înlăuntrul știutului, spui,
și ieși din tine
multiplicîndu-te la infinit
din aproape absolut în aproape absolut
ca-ntr-o fotografie mișcată.

Acum înțeleg,
spui, acum mi se arată
ideea de mișcare înlăuntrul ideii
de nemișcare
cunoscutul bolborosind în coaja
de necunoscut
cum oul memoriei în cuibul oglinzii solare.

Dar cine vorbește în adîncul rostirii tale ?
Dar cît din cuvîntul tău este cu adevărat
la tine ?
Dar cîte galaxii mai ai de străbătut
de la sinele tău pînă la cuvîntul sine ?

Continuă să existe

Da, mărturisesc. Cu toată umilința,
da, mărturisesc :
multe dimineți m-au surprins pe cînd
cotrobăiam
prin sipetele colbuite ale memoriei
încercînd să aleg ceea ce nu cunosc
de ceea ce nu-mi mai amintesc.
Și tot astfel cum plasma hîrtiei pe care
scriu acum
mai poartă într-însa parfumul defunctei
păduri de brazi,
ceea ce nu cunosc sau ceea ce nu-mi mai
amintesc
continuă să existe
în citoplasma celor 30 000 neuroni cerebrali
care mi-au murit azi.

Ekhemythia

Recazi în contemplarea propriei tale puteri,
tu în casa trupului tău frumos
precum trupul tău frumos în cămașa căptușită
cu spini
și cugetul tău îmbrăcînd cu sfială
cămașa ființei tale
pe dos.

Recazi în contemplarea propriei tale tăceri
ca și cum te-ai lăsa întors de aceeași
sublimă boală,
o, bucuria otrăvurilor rare,
o, prăbușită din senin, senzația că te afli
față în față cu mulțimea
învesmîntat în tăcerea ta
cum ai fi
învesmîntat în propria ta piele goală.

Paul Tudor: „Case la Niculițel"

Cînd s-a întors baciul Teofilie

gheorghe suciu

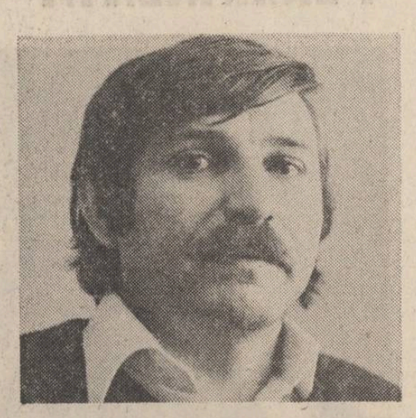

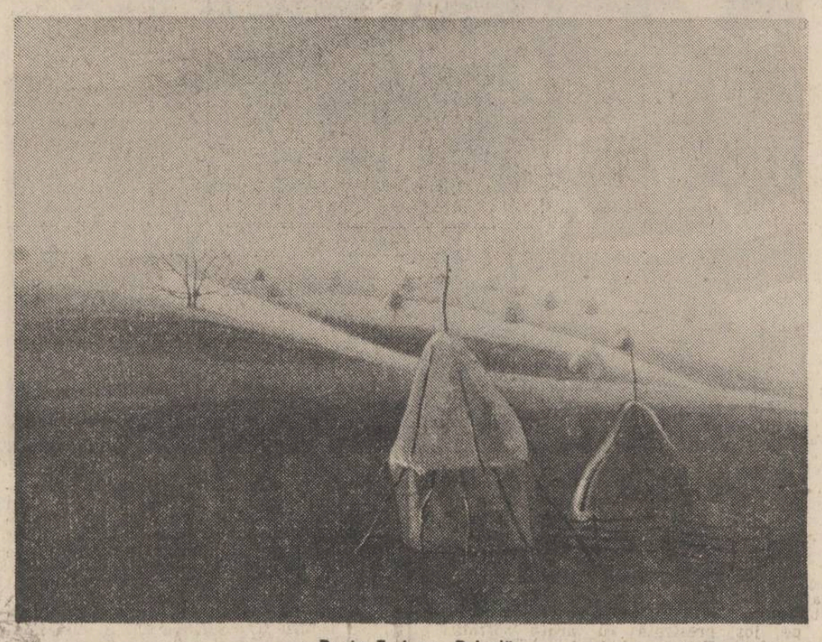

Paula Tudor : „Peisaj"

ÎN JURUL GĂRII DIN CETATEA VECHE, precum și pe peron, era o îmbulzeală pestriță de oameni, cai și boi, care și căruțe, birji de oraș, biciclete și, în citeva locuri, niște mașini decapotabile cu boturile groase și negre. Oamenii erau îmbrăcați în cele mai felurite veșminte : unii cu cioareci albi de pănură și cămașa încrețită prinsă în largi șerpare de piele de vițel, alții în izmene de cînepă, alții în uniforme soldățești, alții în costume de stofă neagră și cămăși albe de olandă fină strînse la grumaz de mari lavaliere de mătase. Femeile, în poale încrețite și catrințe cu ilice de barșon în spate, unele, cu rochii ieftine de stambă altele, cele dintîi cu desagi țesuți în pătrățele colorate sau cu trăiști în mîini, celelalte cu papornițe de piață, precum și citeva cucoane în taioruri și cu pălării castron pe cap se agitau dintr-o parte într-alta, căutînd din priviri pe cine știe cine, lovindu-se de oameni și cerîndu-și îndată iertăciune, ca tocmai atunci, mai ales țărăncile, să lovească cu desagii lor pe alții din stînga sau dreapta lor. Un zumzet de glasuri — chemări și injurii, rugăminți și șoapte, răcnete și mormăieli — se ridicau în aerul cald, îmbîcsit. Citiva liceeni de la „Mihai Viteazul" se strecurau gălăgioși prin mulțime, chicotind și făcînd glume nu prea sărate. O adolescentă îmbrăcată într-o rochie de pînză subțire, albastră, decoltată, apărea cînd aicea, cînd dincolo.

Iată, că dintr-odată, un nour greu de fum, ieșit din coșul unei locomotive, se iscă leneș asupra peronului, întunecînd văzduhul. „Drace !" tronsni în aer glasul ascuțit al unei femei slabe, smede, cu o năframă neagră prinsă sub bărbie, înaltă ca un plop, și cu nasul prelung, „nu ți-am spus să te feresti de acari și ceferiști ? Iată cum ți-ai mînjit cămașa !..."

Pe liniile mărginașe, garau vagoane încărcate cu tunuri, mitraliere și bucătării de campanie ; erau și multe vagoane cisterne, cine știe dacă goale sau pline cu benzină ori motorină. Mai erau și vagoane închise în care nu se putea presupune ce se găsea. Dinspre capătul acestora, dinspre Tirgul Sat se auzi un nechezat subțire de cal și deci s-a putut presupune că în vagoanele închise se transportă fie cai buni de tracțiune, fie cai ieșiți din luptă și îndreptați spre cel mai apropiat abator.

Continuau fosgăiala și susurul glasurilor. Un hoț de buzunare foarte slab, încălțat în niște tenișI rupți și mucegăiți din care emana o transpirație iute, fusese imobilizat de mai mulți bărbați și femei tocmai cînd reușise să bage mîna în poșeta unei doamne grase și voluptuoase, cu un castron bombat, negru și mare pe cap. „Derbedeule ! Eu îmi aștept băiatul în cosciug închis. Domnul să te bată !" „Hoțul !" răcniseră mai multe glasuri. Hoțul, aidoma unui țipar, reușI să se demobilizeze și se pierdu în mulțime. „Nu l-ar ajuta Dumnezeu !" zise o femeie cu niște desagi mari în spate. „Tulai doamne", răspunse o altă femeie, „nu mai e nici o lege !". „Prinde iepurele și pune-i sare pe coadă !" zise un bătrînel cu glas răgușit și cu o țundră mare, neagră, pe umărul sting.

Din biroul împegatului de mișcare, cu ușa larg deschisă, de zeci de ori vopsită, se auzi bătînd clopotul. Se făcu puțină liniște ; lumea de pe peron se apropie de linia principală și privi în depărtare. Acum zgomotul de mai adineauri se preschimbă brusc într-un zumzet mocnit. Oamenii își duceau mîna la buzunarele unde aveau actele, banii. O emoție, cum toamna o boare, căzută de pe virfuri de dealuri, cuprinse mulțimea.

Trenul prelung, venind dinspre Tirgul de Jos, ocolind la tăușor, se apropia încet, foarte încet de gară, parcă se tira. Acari și soldați în uniforme bufante agitau steguleț mici. Locomotiva de Reșița gîfîia greu, pompînd la răstimpuri regulate mari șomoioage de fum negru și puturos în aer. Mirosul de lignit ars pe care-l aducea încoace spre peron ușoara adiere a aerului — în gări măcar un ușor curent este prezent totdeauna — îmbălsămat cu cestălalt de aicea — emanații de balegă de vită, iuțeli de chișaturi de iepe și harmasari — îngreuia respirația oamenilor. Mai toți, bărbați și femei, iscau niște tuse scurte, vrînd să stupeze sec, ca și cum în gurile tuturor ar fi intrat niște scame aspre de lînă. Pti, pti...

Domnul preot Hadrian Cârnațiu, îmbrăcat în costum civil, negru, îl ținea de braț pe vechiul lui coleg și prieten „de-a pururi", advocatul Lionel Mîrza, decanul juriștilor din baroul de Cetatea Veche. Advocatul era îmbrăcat într-un costum de pînză scorțoasă de doc alb și cu o cravată lungă pe piept, de culoare cafenie, în dungi ; purta pe cap o pălărie galbină din paiu de grîu. Preotul vroi să pună încă o dată aceeași întrebare pe care o mai ridicase de mai multe ori, dar nu făcu decît să-l stringă puțin mai tare de mînă pe advocat. „Va sosi ori nu va sosi cu acest tren baciul Teofilie Abrudan ? Greu de presupus cu înghesuiala asta..." Telegrama, destul de detaliată, anunțase totuși venirea „iminentă", iar ei doi, juristul și preotul, trebuiau să păzească toate cele de cuviință. Vezi, numai, că pe un om care a petrecut virsta de nouăzeci de ani și care a fost cine a fost în capitala României reîntregite trebuie să-l aștepți cu toate precauțiile de rigoare. Și mai întîi și mai întîi cu stima care se „impune fără de condițiuni".

Văzduhul devenise irespirabil. Nouri de fum puturos înecau preajma.

„Hadriene, dacă nu vine cu acesta, ne întoarcem la mine acasă, acum ești și tu în misie, mă ! Bună samă numai după ce îl vom ruga pe domnul impegat de mișcare să ne anunțe telefonic — merg, mă, iar telefoanele ! — dacă și cînd va veni un nou tren de la București. Să ne anunțe fie telefonic, că-mi știe numărul, ori prin oarecare slujbaș de-al dumisale, frinar, lemnar, ce-o fi, să vie **per pedes,** că doar n-o veni dejaba. L-oi omeni cum se cade. Pentru orice ocazie eu rețin birja țiganului pe nelimitat timp. Mă, Hadriene ! să ne fie dat nouă ăstora doi, care ne-am impotmolit în monotonia provinciei, tu într-o iclejie, eu într-un barou, să-l așteptăm și să ne bucurăm de onoarea baciului Teofolie Abrudan ? El, mă, care a stat la masă cu regele, el, mă, care a luat contact cu cei mai mari savanți ai lumei care ne-au vizitat țara sau cînd a însoțit dînsul delegațiile românești în străinătate ; el, mă, care a ținut conferințe în Aula Academiei Române și care a fost mijlocitor în cestiuni de interes interstatal ? Mă, Hadriene, mă !".

Advocatul, luat de șuvoi, se roșise la față și își ridica din cînd în cînd pălăria de pe cap, lăsînd să-i usuce sudoarea de pe chelia largă ușoara boare care fremăta în aer. Mai tern, și simțindu-se probabil mai bine în costulmul civil decît în cel de cult, preotul Hadrian Cârnațiu — el trăia la sat, în aer bun — zise :

„Lionele, mă, dar de ce vine țugul ăsta atît de incet ?" Îl strînse iarăși de mînă, nedîndu-și seama că-i poate păta haina albă și bine apretată de doc.

„No, fii atent, Hadriene, acuma-i mare îmbulzeală și precauția este mama evitării oricărui incident. Conductorul trenului vrea să evite orice risc. Mă, terasamentul nu mai e sigur... Dar nu ăsta-i baiul ! Mult a fost, puțin a rămas... Pă, mă, Hadriene, să ne fie tocmai nouă dat, la virsta de șaizeci și cinci de ani cîți avem, să ne bucurăm de onoarea primirii domnului Teofilie Abrudan ? Vezi că ceva tot ni se îmbie și nouă !... Răbdarea, mă, răbdarea e un mod de a dobîndi..."

Preotul, stringîndu-l iar de mînă, zise :

„Auzi, dragă Lionele, îi chiar sau nu-i chiar beteag ?"

Advocatul, uitîndu-și perorația zise :

„Mă, cît mi-am putut da eu seama din scrisoare și din telegramă — ii ! Acum e la mijloc și virsta".

„No, ca să știm", zise preotul Hadrian Cârnațiu. „Omul e supus vremelniciei și să nu crezi tu, Lionele dragă, altfel cît te ții de tanțoș, că nu vei îmbătrîni niciodată. Ne supunem cu toții poverii pe care o purtăm încă de la naștere..."

Un țiuit le întrerupse conversația. Locomotiva pufni chiar în fața lor un mare nour de fum. O larmă sporită cuprinse iarăși preajma. Din toate părțile se ițiseră strigăte. Unii înjurau pe șleau. O nouă lege, întortocheată, pusese stăpînire pe mulțime. „Vai, vai !" strigă dintr-un loc o femeie bătrînă.

Locomotiva trecu greu, prevăzător, prin fața biroului de mișcare, scrișnind din osii.

Ținîndu-se unul pe altul de braț, cei doi tușiră înfundat și închiseră ochii ; făcură doi pași mici, dar se loviră de oameni ; din spate îi înghesuiau alții. „Toate ierțăciunile, domnule doctor !". „Măi, ce dracu ?". „Lionele". „Măi, dacă nu vine cu ăsta ?" Mă, eu știu că Dumnezeu e mare, dar pe asemenea vreme te poți aștepta la orice..." „No, dacă vom trăi, vom vedea..."

Negreala și putoarea fumului se înălțară ; cei doi se vedeau iarăși. Trenul mai rulă încă, încet, ca un șarpe vara pe drum colbăit. Era într-adevăr lung, lung, nu-i ajungea peronul. Geamurile vagoanelor erau deschise, capetele călătorilor se întindeau în afară. Oameni se aflau înghesuiți pe scări, precum și sus pe acoperișul negru de tablă. Fluiericile unor frînari țiuiau strident, iar fanioanele lor decolorate și colbăite se clătinau lenese cînd la stînga, cînd la dreapta. Hadrian Cârnațiu zise :

„No, lasă numai frate, că mîntenaș ne lămurim cum și ce-i".

Advocatul Lionel Mîrza nu apucă să-i răspundă : un huruit aspru făcu să vibreze postamentul de sub picioarele lor, iar din fața de la locomotivă, țișni un nour de abur gros și albicios și toate din jur se cuprinseră într-o picla lăptoasă, seină. Iarăși, pentru citeva clipe se așternu oarece liniște, dar îndată zgomotele și strigătele de mai înainte își reluară cursul, parcă, acum, și mai izbitoare. Aburul cald și inecăcios se ridica încet și oamenii începuseră să se distingă unii pe alții.

„Da, da" zise advocatul.

„Uită-te bine la ferestre, dacă baciul a venit cu acesta, ne face semn nezmintit. De bună seamă că nu se înghesuie dumnealui în față pentru că știe că acum trenurile așteaptă în gări atît cît e nevoie".

„Chiar așa. No, du-te tu spre coadă, dar încet, eu mă duc spre locomotivă, și-apoi care l-om zări intîi îl strigăm pe celălalt. Bine ?"

Nu apucaseră să facă nici măcar cîțiva pași că, de la fereastra vagonului din fața lor, se mișca o pălărie neagră cu boruri late și un glas subțire, slăbit, se insinuă în larma acum mai potolită.

„Dulci frați ai mei ardeleni ! Dulcii mei frați ! Lionele ! Hadriane !..."

MIC, STORS DE VLAGĂ, GĂLBUI la obraz, cu o bărbuță albă, cu pălăria neagră cu boruri largi pe capul micșorat, încerca să coboare încet treptele vagonului, sprijinit de un tînăr înalt, brunet, cu papion la gulerul cămășii albe. Tînărul ținea în mîna dreaptă o servietă mare din piele galbenă ca „păpara", iar cu mîna stîngă se sprijinea de bara scării. Cobori trei trepte și se opri. Scrută mulțimea de pe peron.

Cei doi de pe peron se zăpăciră și priveau ca-ntr-un vis. Tînărul înalt zise :

„Nu coborîm, domnule ?"

„Încercăm, dragule al meu. Dar..."

La ultima treaptă, tînărul îl țintui în loc, îl ocoli, sări jos, apoi înălțîndu-se și prinzîndu-l de subțiori, îl luă pur și simplu pe sus și îl așeză încet pe terasamentul nisipos.

„Of, Doamne !" icni.

Într-o clipă, atît preotul cît și advocatul au fost lîngă el. Nu știau ce să facă, nu știau ce să spună.

„Baciule !..."

„Baci Teofilie !..."

Ca-n neștire, îi luară amîndoi mîna moale, uscată și i-o sărutară. De zis nu mai puteau să zică nimica. Lîngă el, amîndoi încă în vlagă, și lîngă tînărul înalt și brunet, bătrînelul părea un copil de-o șchiopă. Tînărul rupse tăcerea ; zise :

„Acum mă duc, domnule profesor, în vagon, să cobor geamantanele. Vă las în seama dumnealor".

„Mai stai puțin, că le păzește omul acela bun", zise încet și apoi, aproape gata să se prăvale, îi cuprinde pe advocat și preot cu brațele lui slabe.

„O, slăbiciune omenească..."

Cei doi îl sprijiniră de-o parte și de alta. Își reveni însă îndată ; zise :

„O, dragii mei. Vă mulțumesc ! Bine v-am găsit, cum vă și văd, sănătoși și frumoși. Îngăduiți-mi să vă sărut, ca și cum ați fi propriile mele odrasle. Să vă țină Dumnezeu treji !"

Spre jena celor doi, îi sărută pe obraji. Se învioră ; zise :

„Dară să facem și prezentările : acest tînăr învățăcel, pe cît de frumos și tînăr, m-a slujit cu tot devotamentul și vi-l recomand ca pe o mare speranță a științei noastre folclorice, măcar că e de-o proveniență regățenească, despre care știu că domniile voastre nu prea aveți bune păreri... Nici eu n-am avut, dar cu timpul m-am înduplecat. Tînărul meu confrate a făcut cercetări pe teren, a fost și în echipele domnului Gusti, a notat totul, **pozito,** și a ajuns deja la citeva concluzii de tot interesul. I se zămisleste înainte-i un frumos venitoriu de savant român. Subsemnează : Doru Vasilescu".

Tînărul întinse mîna celor doi.

„Dumnealor sînt înteligheții de Ardeal : advocatul Lionel Mîrza și preotul Hadrian Cârnațiu, despre care am avut mai multe prilejuri să discutăm și să subliniez rolul dumnealor la locul de baștină".

Preotul și advocatul strînseră mîna mare a tînărului și, din nou, nu mai putură spune nici un cuvînt. În fața unei asemenea recomandări, dar mai ales gestul prin care tînărul îl luase pe sus de pe treptele vagonului pe baciul Teofilie Abrudan, îi făcură să se fisticiască aidoma unor adolescenți naivi.

Bătrînelul chicoti ; zise :

„Vă va place, va sta mai mult aici, căci e venit cu o misie importantă, dar toate le vom discuta mai tirziu". Brusc, i se albi fața și iar se sprijini și de unul și de altul cu brațele lui slăbuțe. Reuși totuși să zică :

„Dorule, dragul meu, trebuie, după cît mai cunosc eu, să fie în spatele gării un părculeț, cu sălcii și acăți, și cu bănci. Du-mă într-acolo !"

„Baciule !... rostiră în același timp cei doi.

„Nu !" zise.

Tînărul îl cuprinse cu brațul sting pe sub subțioară, în mîna cealaltă avea servieta mare, galbenă, le făcu semn să-l lase doar pe el, și parcă luîndu-l pe sus începu să se deplaseze cu bătrînelul în dosul gării. Parcă ar fi fost de nu știu cîte ori prin gara din Cetatea Veche și o cunoștea pe de rost ca și ograda părintească din Bărăgan unde se născuse. O luă, la sigur prin partea dreaptă, pe lîngă fintîna cu trei cănițe de aluminiu legate de stilp cu lănțișoare. Advocatul și preotul îi urmau. Cînd ajunseră dincolo, în dos, bătrînelul zise :

„Auziți, dragii mei, slăbiciunile omenești sînt multe și am poate dreptul să spun că le știu pe citeva dintre ele. De data asta nu știu ce m-a obosit mai mult : călătoria cu trenul ăsta lung, bătrînețele de care nu-mi mai dau seama — mă, voi sînteți copii față de mine ! — sau pur și simplu întoarcerea la plaiul natal. Să ne ducem puțin mai încolo, la umbră, să ne așezăm pe-o bancă. Apoi vom decide."

La un moment dat, bătrînelul se opri ; zise, arătînd cu bastonul uscat, lăcuit și cu miner de argint :

„Uite, acolo o bancă subt salcimul acela secular. Să stăm puțin, dragii mei. Măi, am un anume sentiment, dar o să-mi revin. Eu nu mai grăbesc nici un lucru. O să-mi revin, nu vă faceți griji".

Paula Tudor: „Măceșe"

teatru

Farsette și frottole

Respirînd același aer cu „guappi" lui Rafaelle Viviani, „Avea două pistoale cu ochi albi și negri" de Dario Fo e o farsă de sorginte cultă, cu certă și cuceritoare înfățișare populară. Modelul se pierde în timp între elemente desprinse din farsettele și frottolele teatrului italian, din mariazi și contraști renascentiste, din commedia dell'arte, dar și din Plaut și Terențiu.

Amendînd, în reprezentări caricaturale, instituțiile burgheze cele mai importante — armată, biserică, poliție, căsătorie — „Avea două pistoale..." folosește o replică hazlie, groasă și colorată îndestul. Intriga e polițistă, cuprinde quiproquo-uri și imbroglii-uri bogat călăfătuite cu măști și sosii, pantalonade și travestiuri, glume libertine.

Dario Fo povestește o luptă cu traiect și deznodămînt complicat, și sîngeroasă și comică, dusă după legi imprevizibile și sugubețe. E lupta dintre inocență, dragoste, armonie și violență crimă, lipsă de scrupule. O înfruntare năstrușnică între îngeri și bestii de vodevil. O anume dimensiune fabuloasă, ingeniozitățile de basm m-au făcut să mă gîndesc și la Rabelais și la Decoster și, de ce nu, la Budai-Deleanu. Spun asta pentru că „Avea două pistoale..." e o piesă cu foarte bogate trimiteri literare și

Paul Tudor: „Lunca Oltețului"

spectaculare către începuturi. Dar e și o piesă cu un farmec numai al ei, cu o satiră originală și modernă, cu o desfășurare de abil suspense, cu loviturI de teatru savuroase.

Teatrul de Comedie, traducătoarea Angela Ioan, binemerită pentru înfățișarea acestei piese în fața publicului românesc.

Translația scenică a lui Grigore Gonta este oarecum inferioară posibilităților textului. Nu am descifrat o solidă concepție regizorală unitară, și mai ales, nu i-am sesizat integral intențiile. Am văzut însă o trecere în revistă a unor mijloace comice tradiționale, majoritatea de bună calitate. (O demonstrație ce conține numai premise). Astfel încît mizanscena poate fi definită ca o defilare de modele („citate") estetice fără unitate clară între ele. Există partituri actoricești bine pregătite, excelent reprezentate care nu se întîlnesc, din păcate, total, care devin recitaluri în absența liantilor ideatici și spectaculari.

Un recital deci, de mare expresivitate și forță comică, oferă Șerban Ionescu. Performanțele actorului în dublu rol — „mafiusul" necruțător și indemnatic, cu sclipiri de răutate pură și scrupule de tsunami și un angelic sentimental rostuind, cu inteligența-i nepoluată și cu puterea încrederii și a iubirii, o lume purificată acreditează — dacă nu chiar probează, — cota ridicată a profesionalismului, a artei tînărului.

Aurel Giurumia, Ștefan Tapalagă, Dumitru Rucăreanu, Candid Stoica, Dumitru Chesa, Cornel Vulpe au demonstrat (dacă mai era nevoie) că sînt interpreți experimentați și talentați. Fiecare dintre ei schițează în contur pitoresc și caricat siluetă mai multor caraghioase personaje recrutate din lumea uniformelor de tot felul și din lumea interlopă. Virginia Mirea este cert o actriță cu temperament, cu o scară destul de largă a nuanțelor dramatice, cu harnică vioiciune. Gabriela Popescu are haz, vitalitate și farmec ca focoasă soție de senil, și gingășie, ca sergent major. Toată lumea aleargă, ride, cîntă, trage cu mitraliera, dansează, mimează, în decorul funcțional și inteligent, plăcut al lui Ion Popescu Udriște. Pregătirea corporală a actorilor acestui pretentios spectacol a făcut-o bine Mihai Mălaimare.

Radu Anton Roman

muzică

Un ansamblu prestigios

Ansamblul artistic al Uniunii Tineretului Comunist sărbătorește, zilele acestea, 40 de ani de la constituire. Evenimentul are rezonanțe foarte largi în viața noastră culturală și politică întrucît, pe „băncile" acestei instituții de cultură pentru tineri și pentru mase, foarte multe nume de rezonanță ale artei noastre naționale și-au perfecționat înzestrările artistice, și-au clarificat opțiunile de viață și meserie pregătindu-și astfel, de multe ori, cariera de răsunet național și internațional.

Să începem cu **Corul mixt** al Ansamblului, din care fac parte integrantă **Corul de cameră „Preludiu"** și **Grupul vocal „Choralis"**, toate formațiile fiind sub conducerea artistică a dirijorului Voicu Enăchescu. Ultima oară cînd am avut ocazia să ascult corul „Preludiu" am făcut-o cu prilejul participării acestei formații de amatori în cadrul manifestărilor celui mai recent Festival Internațional „George Enescu". Surprindeam atunci, într-o cronică, pe marginea serii de concert, faptul că, în ceea ce privește calitatea emisiei sunetului, omogenitatea partidelor corale, știința alcătuirii repertoriului, impresia artistică în general, corul se poate, oricînd, compara cu formațiile noastre profesioniste de rezonanță. Nu vom insista aici asupra repertoriului, însă vom spune că, din felul în care își selecționează piesele și le „propune" creator colectivului de interpreți, dirijorul Voicu Enăchescu vădește o deosebită competență profesională, o înclinare către „marea" muzică, o știință a lucrului cu colectivul (de amatori, repet) deosebită. Dacă mai adăugăm și faptul că grupul vocal „Choralis" este o prezență nelipsită în evenimentele noastre muzicale (mă refer, indeosebi, la manifestările de muzică ușoară, în sensul larg al cuvîntului) ne vom face o imagine și mai completă asupra neobositei activități a acestui animator de prestigiu al muzicii corale românești.

Ansamblul folcloric „Cununa Carpaților", maestru de balet Dumitru Theodor Vasilescu, artist emerit, asistent coregrafic Sandu Ioan Gheorghe, este un mesager de răsunet al comorilor artei noastre populare peste hotare, mărturie stînd cuvintele elogioase ce pot fi desprinse din nenumăratele articole și însemnări dedicate turneelor formației noastre. Cu sprijinul **Orchestrei de muzică populară**, dirijată de Gheorghe Popa, folclorul nostru s-a impus și se impune în întreaga lume nu numai grație valorii sale intrinseci ci și datorită unor îndrumări competente, unor lungi repetiții, fără răgaz, unde se insistă asupra șlefuirii detaliului coregrafic și asupra respectării autenticității pasului și melodicii populare.

Un alt „aspect" coregrafic îl „dezvăluie" **Grupul de dans „Izvor"**, condus de coregraful Dan Ionescu. Aici predomină dansul tematic, dansul modern, într-un cuvînt, coregrafia desprinsă din spiritul și preocupările celor mai tinere generații. Nu putem vorbi aici de dans clasic sau de dans de caracter deoarece și la temelia acestei mult-îndrăgite formații stă mișcarea de amatori ; în schimb, putem vorbi de entuziasm, de tinerețe, de vioiciune de spirit și caracter, de propuneri coregrafice interesante, pe scurt, de ceea ce face plăcere tinerilor dansatori și de ceea ce acestia, în mod efectiv, solicită, fie participînd nemijlocit la repetițiile grupului coregrafic, fie aplaudînd în sală și „coordonîndu-și" mișcările după ritmica și sugestiile propuse pe scenă.

În fine, **„Studioul tinerilor muzicieni"**, coordonat de Anca Ioana Andriescu, este o prezență mai recentă în componența Ansamblului. El propune, lunar, pe scena Ateneului Român, întîlniri cu nume de prestigiu ale artei noastre tinere, cu formații de elevi și studenți dedicate, în special, promovării muzicii clasice, neignorînd însă, cîtuși de puțin, comorile componisticii noastre culte. Programele sînt pline de interes și diversitate, ele captivînd publicul tînăr prezent în cea mai prestigioasă instituție de concert a Capitalei, avînd, dincolo de valoarea artistică intrinsecă, certe valențe educative.

Viorel Crețu

TÎNĂRUL DORU VASILESCU ÎNTOARSE capul spre preot, îi făcu semn să se apropie și să-l susțină pe bătrînel, apoi din cîțiva pași mari ajunse la bancă, așeză servieta la un capăt — asta este ocupată — iar el rămăsese în picioare la celălalt capăt. Îți venea să zici că nici o patrulă de poliție n-ar mai fi putut ocupa banca aceea.

Bătrînul și însoțitorii lui tăcuți ajunseseră în fața băncii. Aci era umbră. Ridică privirile spre tînărul Doru. Acesta prinse pricepu numaidecît, se aplecă spre servieta mare, o deschise și scoase din ea ceva ca o platoșă de broască țestoasă. Advocatul și preotul, continuînd să-l susțină pe baciul Teofilie Abrudan, urmăreau mișcările tînărului cu mare atenție. Era un mod de a se distrage de la compasiunea pe care o încercau față de baciul Teofilie.

Un grup de cîțiva militari vruseseră să ocupe banca, dar Doru Vasilescu se răți la ei, ba le zisese cîteva cuvinte mai aspre și tinerii o luaseră din loc, întinzîndu-se mai încolo pe iarbă la umbră.

Ca-ntr-un vis molatec, atît preotul Hadrian Cărnățiu cît și advocatul Lionel Mirza nu puteau să își te nici un sunet. Continuau să-l susțină pe bătrînel de brațe ; mîinile le amorțiseră. Faptul că bătrînul baci Teofilie îi sărutase și le spusese „dulci ai mei frați" parcă le inoculase o dulceagă și veche otravă în vene și acum nu mai erau în stare să ia nici o atitudine cu propriile lor minți. Ca și cum s-ar fi hăbăucit dintr-odată, precum numai în vechea adolescență au mai simțit, într-un moment, starea aceasta inexplicabilă, aidoma unei dureri voluptuoase. Erau duși. Se uitau la învățăcelul Doru Vasilescu cum acesta sufla în acel „plic" mare, gălbui, care se umfla încet ca un pup cu prune pus la cuptor, cum îl pipăia, dacă-i destul de tare, dacă-i destul de moale, și apoi cum apăsă un dop în scurtul maț și îl așeză la mijlocul băncii.

„Domnule Teofilie, e numai potrivit", zise.

Bătrînelul întinse pasul și se așeză pe perinuța quasiumflată și respiră adînc. „Of, of".

Acum părea și mai mărunt, bărbuța lui și mai insignifiantă. Își sprijini bastonul între genunchi. Măciulia de argint, lucioasă, reflecta scîntei palide. Mîinile bătrînelului, încrucișate pe măciulia rece, erau galbene ca frunza tutunului și aveau degetele lungi, subțiri, cu noduri proeminente. Mai iscă de două ori : „Of, of".

„Baci Teofilie", îndrăzni advocatul Lionel Mirza, „am rezervat o trăsură. Să mergem la mine acasă, unde vă veți putea întinde pe o sofa moale, după oboselile drumului atît de îngreuiîor în circumstanțele prin care petrecem".

„Ba !, zise bătrînelul. Răsuflă prelung și se sprijini în măciulia bastonului. Doar un răgaz, iubiți ai mei. Dorule dragă, scoate ploșcuța. Trebuie să-mi trag sufletul. Revenirea la țărina natală îți dă o emoțiune pe care n-o pot cuprinde cuvintele. Ne-am sumețit nu o singură dată, dar fiecare numai la locul nașterii lui își găsește împăcarea, în ani, fără să știe. Omul matur — nu mai spun de cel tînăr — e necontenit într-o neliniște : aspiră la intîietăți de ranguri, îi plac și deșertăciunile comestibile ale bunătăților. Bea un vin bun și îngurgitează o mîncare delicioasă, după care rigîie. Vorba lui Caragiale : «Acum mă simt bine și vă dau probe de vițuri, dar mîine dimineață nu mai știți cum mă simt și nici nu mă căutați, măcar că birja nu-i mai mult de zece lei. Iată cincizeci de lei. Știu c-o să-i beți — nu sînteți chiar atît de gugumani să dați, acolo, unui muscal să vă aducă pînă la mine. Sara și noaptea sînt părți frumoase al zilei, dar ce ne facem, stimabililor, cu diminețile ?» Așa zicea Caragiale".

Nepricepînd aproape nimic, ziseră aproape în același glas :

„Baciule !"

Tînărul Vasilescu scoase din geanta mare o ploscă lătăreață, îi scoase dopul gros de plută prins la capăt în tablă de argint și i-o întinse magistrului. Acesta o ținu cîtva timp în mîna tremurîndă. Zîmbetul îi reveni pe obraz. Trase o înghițitură putină ; își șterse apoi mustățile galbene și rare ca ale poeților chinezi, și zise :

„Așa ! Să vă dea Dumnezeu sănătate ! Luați și gustați".

Atît unuia cît și celuilalt nu le venea să creadă : cum ? Adicătelea să bea ei din aceeași ploscă de glajă din care a băut domnul Teofolie Abrudan, fost custode al Bibliotecii Academiei Române, și care a ținut prelegeri speciale la Facultatea de Litere și Filosofie din București ? Cum, acest răsfăț, de asemenea prietenie ? Dar așa ceva e cu neputință ! Cum, să îmbele ei, cu buzele lor scîrnave, ciortul ploștii din care a degustat domnul și baciul Teofilie ? Nicidecum !

Erau în continuare uluiți de imprejurare și personaj. Atîta că nu-i cunoșteau tabieturile, nici bolile. Bătrînul ținea ploasca în mîna tremurîndă.

„Am eu, baciule", îndrăzni Lionel Mîrza, „niște bună palincă în pivnița mea. O țiu în butoi de frăgar și e galbenă ca ceaiul cel galben al chitailor. Vă voi servi din ea cu încredere în vreme ce soața mea ne va prepara oarece aperitive. Ceva afumături, slănină și cîrnați or mai fi în cămara noastră, chiar și în aceste cumplite vremuri de încercare, după cum zice prietenul meu Hadrian. Apoi, soața mea știe să scoată din te miri ce o tavă cu gustări. Ne va prepara și ceva la foc — dacă nu a și făcut-o pînă acum. Am și eu, ca și Hadrian, soață frumoasă și grasă și amîndouă sînt pricepute la treaba bucatelor."

Chicoți straniu ; zîmbi iarăși ; zise întremat :

„Lasă, dragul meu, lasă mofturile, ia și gustă și nu ți-o părea rău !"

Îi întinse plosca. Minuța îi tremura.

Rușinat, advocatul o apucă, dar ezită să o ducă la gură.

„Uită-te la el ! Îi e teamă", zise bătrînelul. „Nici strănepoții de bacili n-o să mai găsești în acest vechiu hoit al meu. Altele mi-s morburile, dragule al meu..."

Advocatul băuse puțin, cîteva lacrime. Îi întinse plosca preotului Hadrian. O sărută, smerit, și acesta. Vru să șteargă cu podul palmei ciortul ploscii, își luă seama și i-o întinse domnului Teofilie. Acesta chicoti. Sorbi un gîtulet. Chicoți din nou și parcă se mai îmbujoră la obraz. Făcu un gest cu arătătorul stîngii să se așeze unul de-o parte, celălalt de cealaltă parte lîngă el.

„Acum, Dorule dragă, du-te, vezi de geamantane și discută cu impegatul cînd și unde gareză vagonul meu. Aveți care ?" îi întreabă pe cei doi.

„Avem un car și un căruț, pe nenea Nicolae Picu, cel ce-a fost în America, el e cu carul, și pe Ion cel Mare cu căruța. Asta măcar încarcă, dacă e la o adică, și un vagon întreg. Numai bunul Dumnezeu știe cum face pentru că utilajul lui pare că e de pe timpul lui Pazvante. Și nici caii nu par cine știe ce zmei. Dar el zice că anume îi întreține așa — ca să nu-i rechiziționeze. Numai că tot astfel de cai a avut și înainte de război. Atunci avea motivația că animalele prea îmbuibate cu fîn și ovăz fac chisiță la copite și că lui nu-i plac, să am iertare, caii care au pulpele grase ca vădanele. Mă iertați, baci Teofilie", încheie pe un ton spășit preotul Hadrian Cărnațiu.

„Bravos ! Mi-ai plăcut, părinte. Așa vă vreau, iubiții mei. Of, Doamne, că dulce-i aerul pămîntului natal ! Sînteți fericiți, dragii mei, cum nu vă puteți nici închipui. Of, Doamne, măcar că este atît de cald, dar totuși e altmintrelea de căldură, nu-i nădușala aceea pe care o emanează Bucureștii..."

„Domnule Teofilie", zise advocatul, îngăduiți-mi să-l însoțesc pe tînărul nostru prieten domn Vasilescu, pentru că ne cunoaștem bine cu domnul impegat de mișcare al gării din Cetatea Veche".

„Nu !" zise.

„Dar avem și ceva prietenie, îl știe și amicul Hadrian. Eu i-am pledat într-un proces de familie. E un om respectuos și loial și ne va sprijini cu tot devotamentul".

„Tocmai de aceea ! Dragii mei", continuă moșulețul zîmbind subțire după ce mai sărută ciortul ploștii, „voi sînteți dulci și buni, dar cînd e vorba să vă descurcați mergeți prea mult pe ocolite. Tînărul meu coleg va rezolva totul mult mai expeditiv decît credeți. Au și regătenii harurile lor. De peste o jumătate de secol le cunosc deprinderile. Nu te duci cu dînsul, dragule al meu Lionel, pentru că numai îl încurci. Precum îl vedeți, așa imberb, Dorul se va descurca bine și rapid, pentru că are tupeul acela care nu se încurcă în politețuri de prisos : el taie vorba de-a dreptul ! Ș-apoi, avem și noi ceva acturi la mînă, nu-i așa, Dorule dragă ?"

„Noi doream, ca de-ai locului..."

„Eu vă mulțumesc pentru car și căruță, dar lăsați lucrurile pe seama mai tînărului meu coleg Vasilescu", zise bătrînelul și iarăși chicoti. Acum părea întocmai unui pumn de om. Hlizea ca un drăcușor. „Eu, dragii mei, știință am avut, am avut cu carul, poate n-am avut atingerea geniului. Măi, mă simt bine cu voi ! Tot ceea ce am reușit a fost să mă risipesc în adunarea unei vaste bibliografii. Mi-au plăcut, e drept, și anecdotele și, fără falsă modestie, le pricepeam iute și tot iute le imbiam și eu ascultătorilor. Caragiale m-a prețuit și zicea «transilvanul e de-ai noștri». Hei, măi, scînteia zeului, scînteia n-am avut-o ! N-am fost, iubiții mei, nici pînă la călciiele lui Iorga, bunăoară".

„Baciule Teofilie..."

„E în zadar, copile..., cum spunea marele Eminescu. Apropo, numai eu știu cît m-am umilit pe lîngă Tit Maiorescu să dea întreaga comoară de manuscrise ale genialului om Bibliotecii Academiei. Le-a predat pe toate ? Nu știu și nu acuz. A șters, pe ici pe colo, el sau altul, încă nu știu ! Pertractările mele au fost orale, nu cred să fi rămas în urmă hîrtii. Știu doar atît, că îndată ce le-am putut duce la Academie le-am dat în mîna bunului meu prieten Ioan Scurtu, și el a selectat din toate — un pumn de grăunțe — cartea din una mie nouă sute și cinci. Atunci a zis Iorga că un **nou Eminescu se născu.** Of, dragii mei, încă nu-l știm pe Eminescu ! Măi fraților, m-am încercat și eu la o ediție, am făcut sute de mii de fișe, am conspectat pînă m-au durut buricile degetelor. Am vrut să citesc totul, să transcriu totul, să pun ordine în neorînduiala aparentă. Pin-la urmă, am dat pe ici pe colo cîte o contribuțiune de amănunt. L-am citit pe Scurtu și l-am cores în zeci de locuri. Mi-am apropiat filosofia după originalul autorilor, ca să stabilesc izvoarele gîndirii lui... Pînă la urmă măreția catedralei m-a copleșit... A încercat Vianu o sinteză eseistică, interesantă, dar unilaterală și neinteligătoare din punctul de pornire. A scris Călinescu o monografie — un roman, dragilor mei, de cea mai bună calitate și a publicat cîteva volume de exegeză despre operă după o rapidă ochire prin manuscrise, iarăși foarte interesantă. S-a prins acum cîțiva ani Perpessicius la o ediție completă, încă interesantă și asta, dar cu războiul ăsta cine știe dacă va ajunge la fine. Dar unde-i Eminescu ? Dumneavoastră credeți a-l ști, pentru că murmurați la anumite prilejuri cîteva romanțe pe versurile sale și audiați, la serbările școlare, cîteva poezii care vă îmboldesc la inimă. Iar eu, umilul, aduc aci în sat cîteva lăzi cu fișe care poate o să îngălbenească și mucezească în casa cu pămînt pe jos presărată cu arină roșcată. Și, cîte date Dumnezeule ! Am date pînă-zito că-i de sorginte ardelenească, am date despre anii lui de atonie și cred că am găsit argumentul care explică de ce a spus, într-o clipă, că limba sanscrită o știe de cînd s-a pomenit pe lume... Știu, dragii mei, cîte manuscrise i s-au furat și unde se află... Cunosc mobiluri pe care numai istoria tîrzie le va pune pe cîntar. Știu pînă unde e adevărată legenda. L-am desprins, adevărul, nu din ceea ce îmi spuneau Caragiale, Slavici, Ștefanelli și alții care l-au cunoscut, precum și fratele lui Matei, ci din ceea ce nu-mi spuneau, din ceea ce treceau cu vederea, din ceea ce, ca să zic așa, le era dureros să relateze... Am fost ca prostul și-am făcut pe prostul, am ascultat toate variantele, mi-am înăbușit orice întrebare răspicată, am trăit zeci de ani cu o mască umilă pe față, și numai și numai pentru a-i determina prin buna mea naivitate să-mi spună cît mai multe. M-am lăsat în păcatul aceluia care privește pe borta cheii... Cu tot îndemnul domnului Bianu și cu tot ajutorul material pe care mi l-a promis n-am putut pune armonia necesară în manuscrisele și informațiile mele... Și, iată, acum le duc să mucegăiască într-o casă de țară și cine știe dacă vor supraviețui acestui război, iar după aceea cînd va fi pace, cine le va cerceta. Mă, dragilor mei, iertați-mi slăbiciunile de care am dat dovadă din deplin".

Obosise de-a binelea. Iarăși i se îngălbeniseră obrajii supți. Atît pentru advocat, cît și pentru preot, tirada bătrînelului părea ca un testament încă nedeslusit. Chemară birja și îl ridicară de subțiori. Cei doi erau tăcuți și seterați sentimental.

★

Pe un peron lăturalnic începuse descărcarea vagonului și încărcarea pachetelor în car și-n cărută sub ordinele lui Doru Vasilescu. Bătrînul, ajutat de nepotul lui, Nicky, căra pachetele în tăcere, cu respect. Ion cel Mare, cărăușul de meserie, se mira întruna : „Dar n-are decît cărți și cărți, și hîrtii și hîrtii ! Și dumnealui a stat cu regele la masă... Să fie așa de scumpă hîrtia ? !"

(Fragmente din romanul „Război și dragoste", vol. II)

petre ghelmez

Casa natală

Sufletul meu e mai bătrîn decît piatra !
În inima verii,
Adesea el crede că nici nu-i născut.

Tot ce-i nenăscut
E mai bătrîn
Decît tot ce s-a născut vreodată.

Și totuși, acestei case cu căpriorii subțiri,
Cu streșinile înmuiate
În pulberea de acizi corozivi a cîmpiei,
El îi spune casa natală.

Toate sînt micșorate de timp, de vînt,
de uitare.
Toate sînt scorojite de seceta pașilor
Ce n-au mai trecut
Niciodată pe-aici.

Scîrțîie podul
Presimțind alunecarea subtilă prin spații
A Carului Mare.

Sălbăticite, albinele-și zidesc mierea
La marginea stupului.

Polenuri de foc
Poartă-n gușile lor,
În amiaza de platini — firele ierbii.

Un simplu chibrit, o scînteie,
Și totul s-ar preface-n lumină.

Strigătele

— De ce fluturele ? De ce și fluturele ? —
am întrebat.
Silabele
Ca pietrișul riurilor s-au risipit,
Și nimeni n-a auzit.
— De ce peștele ? De ce și peștele ? — am
întrebat,
Gura de foc
Peste pielea-ncreștită a mării s-a-ntins,
Din virtejul de sare
Nici o flacără nu s-a aprins.
— De ce iarba ? De ce și iarba ? — am
întrebat.
Vorba,
Ca un cap retezat,
În fîntînile norilor a căzut,
Izvorul nu s-a născut.

— De ce steaua ? De ce și steaua ? —
am întrebat.
Ecoul
A sărit din munte în munte,
Sub trupul lui,
Nu s-a legat nici un gînd, nici o punte.

— De ce eu ? De ce și eu ? — am întrebat.
Strigătele
Pînă-n măruntaiele cerului au ajuns...
A venit cîrtița,
Oarba pămîntului, și mi-a răspuns.

Arderea podului

— Să ardem podul ! — spuseră. Să ardem
podul !
Cine mai are nevoie,
În timpurile noastre moderne,
De un pod lemnos, putrezit și demodat
ca acesta ?
Mirosind a mușchi, a licheni și a pește mort,
ca acesta ?
O iarnă întreagă ne vom încălzi la cenușa
oaselor sale...

Din piatra pilonilor săi
Totemuri vom face !

Și, fără să mai stea vreo clipă pe gînduri,
Arseră podul !

Începură apoi să se întrebe
Cum se vor mai întoarce pe malul celălalt
al apei,
Unde le rămăseseră vitele la iernat,
Ciinii ce păzeau turmele,
Carele încărcate cu omătul bucatelor
Aburind în soarele verilor argintii,
Unde cîntau cucii, mierlele și privighetorile
De-ți luau auzul.

Se-nverșunară să-l caute pe cel ce le spusese
Să dea foc podului. Dar nu-l găsiră !
Fiindcă nimeni, dar absolut nimeni,
Nu avusese ideea arderii podului.
Fiecare se pomenise strigînd : „Să ardem
podul !"
Și-atît !

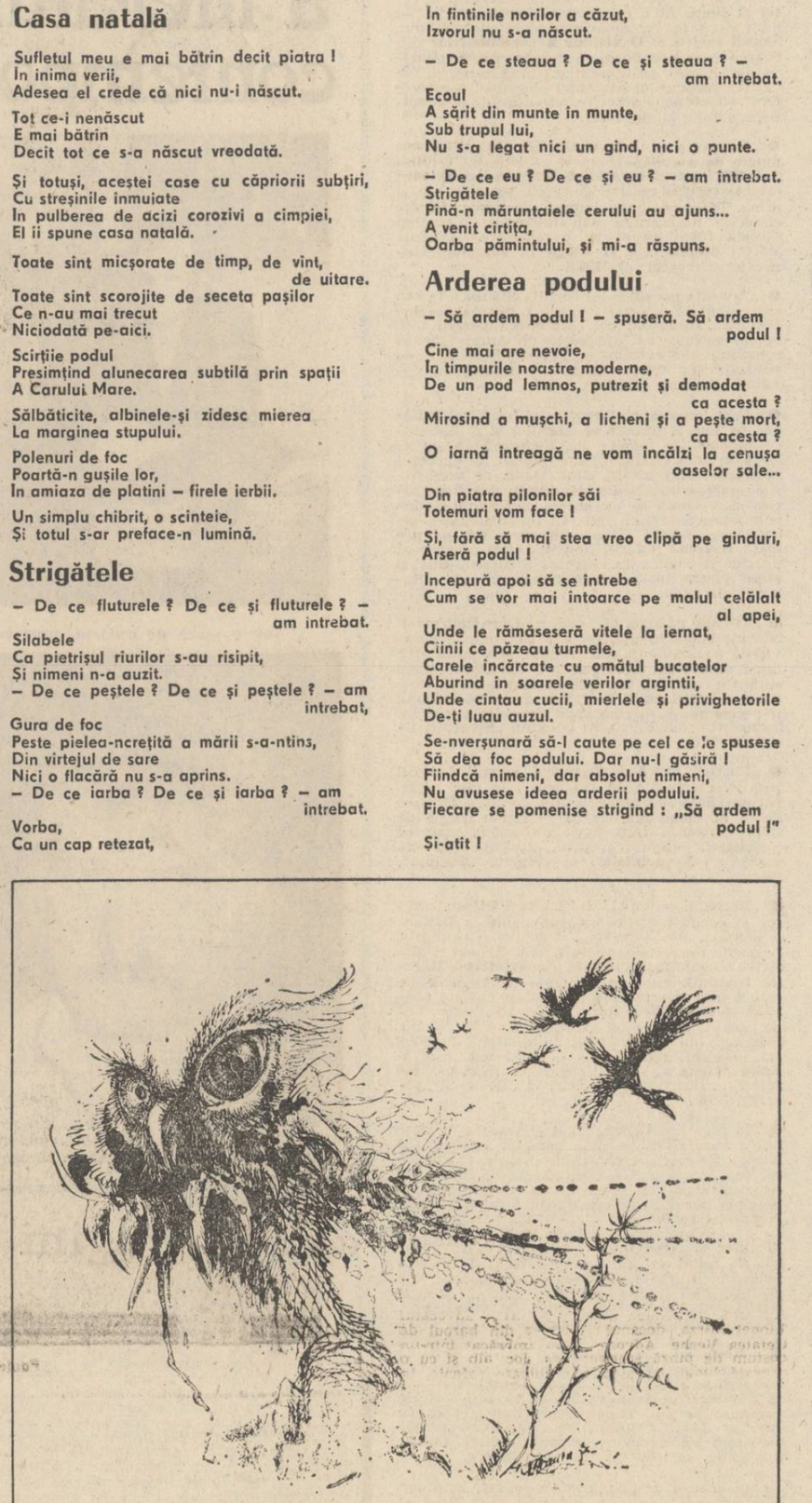

Ilustrație de Marcel Chirnoagă

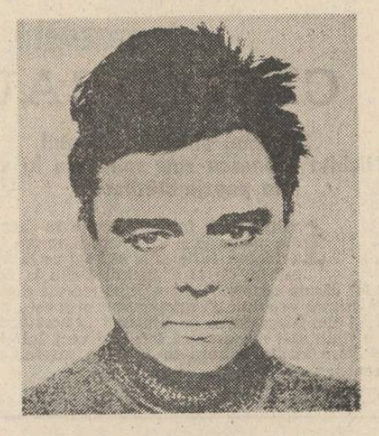

Orașul perfect

Am întors capul și-am privit
O dată, o singură dată,
În orașul acela perfect,
Cu străzile perfecte,
Cu pomii perfecți,
Cu apele perfecte
Bătute în cuie de marginea lacului,
Ca niște giulgiuri perfecte
Pe sicriele generalilor.
— Ce ai văzut ? — m-ați întrebat. Ce ai
văzut ?
— Nimic ! O, nimic ! — am răspuns.
— Nu ! Nu se poate ! Tu ai văzut ceva !
Ai zărit !
Altfel, părul tău, fața ta,
Într-o clipă n-ar fi albit.
— O, vă jur, nimic n-am zărit,
Nimic nu m-a durut...
Nici măcar nu mi s-a părut !

Se poate albi și din nevăzut.

Numerele

De cum se iviră pe lume,
Copacilor li se gravă
Cîte un număr electronic,
În pielea tînără ca mătasea,
Tipind violent
Sub cerul primăverii imaculate.

Sevele iuți
Salutară cu lacrimi de bucurie
Această ieșire din anonimat.

Odată cu înaintarea spre vară
Numerele crescură ca niște cicatrici,
Cuprinzînd trunchiurile,
Crengile,
Mugurii de la subsuoara frunzelor,
Botul alb al rădăcinilor
Șingerind sub pămînt.

Păsările nu mai recunoscură copacii,
Se prefăcură ele însele în numere,
Ouară șiruri nesfîrșite de numere,
Din care ieșiră puii numerelor,
Ciugulind meiul fosforescent al cifrelor
Pe ecranele terminalelor
Înecate în ceață.

Eu mă scufund în fiecare zi
În această pădure electronică,

De copaci fără umbră
Tulburînd circuitele,
Înfrunzindu-i cifreie cu bătăile inimii mele,
Făcîndu-le să ciripească
Precum puii de rîndunică
Reclamînd musculițe.

În fiecare zi,
Paznicii consorțiilor marilor numere
Mă-nhață la timp
Să-mi sfîșie pieptul
Cu bisturiele lor electronice.

În fiecare zi, printre degete,
Le zboară o pasăre fără trup
Înverzindu-le fețele.

dumitru d. ifrim

Liniște

Liniște,
încep să se deschidă
trandafirii
ca o nostalgie după
amurgul dus
Petalelor lor
ce dulce aprindere
întru cele de sus !

Liniște, liniște,
să ascultăm cum tremură
în adîncul lumii cel mai profund
văpaia stelelor ce nu se văd
încă
dar sînt !

Liniște,
pe razele lunii
funigeii urcă tiptil
din prăpastia lumii
cine să-i vadă
dacă nimeni nu mai este copil

Liniște, liniște,
cîmpul suspină
spicele toate se-nalță spre cer ;
mîine din ele vom secera boabele
în noaptea aceasta culegem
mister !

Liniște,
coboară o barcă
din atlasuri profunde
ce nu le știu
și nevăzutul din noi îl încarcă
și parcă în noi e ceva mai pustiu

Liniște, liniște,
nu-i căutați vislele
și nici osatură sau pînze ori
sclavi
ea e asemenea cum ne sunt
visele
și pare barcă doar celor bolnavi !

Cîntecul de lebădă al vieții mele

De la înălțimea acelui turn
pe care o privire de adînc
a descoperit-o în apele
în care mi s-au și înecat
gîndurile
De la înălțimea acelui turn
mai adînc rătăcind
decît în mine de soare vinturile
Se aude abia murmurînd
cîntecul de lebădă al vieții mele —

Tu de ce vrei altfel să-l asculți
decît în neclintirea albastră
de stele ?

Cum aburii marea

De unde vii, în mine, izvor —
alergare în trecere
a celui veșnic nepieritor
și fără petrecere ?

Ce armonii făcutu-ți-au spor
în umila mea anamorfoză —
căderе de verb neiertător
spre tăcere, spre roză ?

Celulă nebună, de unde vii
o clipă încetinindu-ți mișcarea
ca să te pierzi din nou în tării
cum aburii marea ?

plastică

Despre lirismul culorilor

Consecvența cu care revin pe simezele Capitalei pictorii **Paul** și **Paula Tudor** poate să pară unora semnul unei prea grăbite elaborații artistice. După cum, altora le poate indica un potențial creator energic, o prolificitate care nu duce la saturare, ci la o decantare neîncetată a mijloacelor de expresie, la menținerea unei tensiuni benefice în desfășurarea actului creator. Adevărul este că nu de puține ori în lucrările celor doi pictori se resimte, i-aș zice, „tentația jocului ține un instrumentele meșteșugului". O undă de ușurătate, capriciu al plăcerii de a lucra în culoare, se insinuează în pînzele celor doi artiști, nu în sensul frivolizării gestului artistic, cît și din dorința de a converti **bucuria ochiului,** resimțită în contact cu obiectele cercetate în fascinanta lume a realului, în ofrandă artistică. **Paul Tudor,** indeosebi, cu o remarcabilă serie peisagistică, traduce plastic această receptare frenetică, prin toți porii, a realului, cu suculența cromatică a pleinair-iștilor impresioniști. Artistul este stăpîn pe arta compoziției și această bine asimilată lecție îl ajută să se miște liber în culoare. Un instinct cromatic ales, pe care și l-a cultivat cu grijă în ultimii ani, îi oferă șansa de a se situa, credem, printre cei mai înzestrați peisagiști-pasteliști ai generației sale. Și în expoziția recentă de la Galeriile Municipiului, pictorul a prezentat cîteva pînze de o mare acuratețe plastică și o vibrantă sensibilitate poetică. Pentru că, sigur, trebuie să remarcăm această coordonată a ființei sale artistice : lirismul intens al stărilor și, implicit, al notațiilor sale plastice. În ciclul „Florilor" am reținut tratarea atentă, rafinată a fondurilor, raporturile subtile de culoare, irizările vaporoase ale contururilor în desenul executat direct în culoare — argumente ce susțin vocația artistică deplină a lui Paul Tudor. Vocație adeverită, cu discreție, dar convingător, și în cele cîteva portrete pe care le expune — **Fata cu pălărie roșie, Portretul mamei, Portretul Doctorului** etc. — ca pecete definitivă a lecției de pictură pe care o deține.

Paula Tudor, în nota ei cunoscută, adică abordînd cu aceeași minuție, evocatoare a școlii olandeze medievale, natur-statica populată de obiecte fragile și prețioase, se prezintă, de astă dată, mult mai sigură pe mijloacele pur plastice de exprimare. Picturalitatea ei este în creștere datorită unei mai atente compuneri a suprafețelor. Artista și-a „debarochizat" parcă viziunile și această aerisire a spațiilor, dublată de stăruința, aproape senzuală, cu care urmărește redarea materialității obiectelor ce le cercetează, au sporit atractivitatea lucrărilor sale și așa dominate de un decorativism pronunțat. Problemele perspectivei și ale raporturilor cromatice le strunește acum cu rafinament și dezinvoltură, chiar și în pînzele lucrate numai în nuanțe de griuri sau albastruri. Florile ei sînt, pe acest plan, creații de virtuozitate. Afinitățile pictoriței, însă, cu pictura hiperrealiștilor sînt azi mai puțin transante, artista optînd, cel puțin așa indică unele compoziții ale sale **(Cupă cu pasăre, Natură statică cu fluture)** pentru sugestiile surrealiste. Dar nu asemenea situări categoriale sînt importante în cazul de față. Paula Tudor se află într-un evident proces de maturizare a mijloacelor sale de expresie, este mai stăpînă pe meșteșug, fapt care a făcut-o și mai cutezătoare, mai încrezătoare în posibilitățile sale. Peisajele sînt, în acest sens, o apariție deopotrivă promițătoare și surprinzătoare. **Dealul verde** este poate prima certitudine în abordarea genului. O fascinează limpezimile ca de cristal și jocul evanescent al luminii în perspectivele adînci. Și în peisaj artista lucrează cu aceeași acribie ca la naturile statice, ceea ce o atrage fiind transparența și senzualitatea difuză a elementelor cuprinse în peisaj și nu construcția propriu-zisă. Este o tentativă a pictoriței de a-și lărgi aria tematică, de a-și îmbogăți gama stilistică și acest efort merită cultivat cu aceeași pasiune și rîvnă, cu care ne-a obișnuit de-a lungul întregii sale deveniri artistice.

Corneliu Antim

FESTIVALUL ARTEI ȘI CREAȚIEI STUDENȚEȘTI

Urmare din pag. 1

brigăzi artistice, folclor, teatru, muzică cultă, dans tematic și contemporan, artă plastică, fotografică, cineclub, muzică ușoară și corală. De la o ediție la alta a festivalului, impresionează atît creșterile numerice, procesul necesar de permanentizare a unor valori reale, cît și acel aflux de entuziasm, de tinerețe, acel fior de originalitate ce naște o avangardă dătătoare de valori. Ansambluri folclorice ca „Doina" al Casei de cultură a studenților, „Mara" al I.A.N.B., București, „Junii Brașovului" al Casei de cultură a studenților din Brașov au purtat faima cîntecului și dansului popular românesc, în interpretarea studenților, și peste hotare, distincțiile obținute la competiții internaționale de gen confirmînd aceste valori, preocuparea permanentă de culegere și valorificare a tradițiilor folclorice naționale. Numărul, de asemenea foarte ridicat, de soliști vocali și instrumentiști, conferă garanția conservării și valorificării depline, și pe această cale, a tezaurului folcloric românesc. În același spirit, al unei bogate tradiții culturale, formațiile corale și de muzică cultă au readus, pe scena Operei Române, într-o inedită interpretare, creații de gen din muzica românească și universală, majoritatea interpreților deținînd și demonstrînd o necesară cultură muzicală, talent și pasiune. Orientate către un repertoriu apropiat universului de preocupări și virstei interpreților, teatrul studențesc — și aici am alătura spectacolul-experiment, teatrul colaj, montajul și chiar recitările — a ridicat ștacheta valorică prin calitatea interpretării și, mai ales, prin originalitatea punerii în scenă. De frumoasă tradiție, formații teatrale ca „Podul", al Casei de cultură a studenților din București, „Cib" al A.S.E., București, „Universitas" al Casei de cultură a studenților din Brașov, „Arhiteatru" al Institutului de arhitectură „Ion Mincu", București etc., au demonstrat utilitatea inovării în spectacolul teatral tînăr, nevoia unei vaste culturi teatrale, au subliniat importanța unei îndrumări competente în plan regizoral, dintre interpreți unii demonstrînd un talent remarcabil. Prin tematica abordată, teatrul colaj și montajele, deși mai puțin spectaculoase, au rezonat în conștiința spectatorilor, afluxul de poezie de calitate, abordarea unor tematici de majoră importanță și stringentă actualitate conferindu-le valoarea educativă și formativă scontată. Numărul din nou ridicat de recitatori, paleta foarte diversă de autori prezenți pe scena competiției au reconfirmat și penetrabilitatea poeziei valoroase în rîndul tinerilor studioși, gradul lor de cultură, de spiritualizare.

Fără a ne propune observarea comparativă a acestei ample și bogate etape de studiu în arta studențească, trebuie precizat că, diferit de ediția precedente, s-a remarcat o diversificare a preocupărilor în ceea ce privește brigăzile artistice studențești și grupurile satirice, apoi în impunerea efectivă a dansului contemporan, cu subsecțiunile dans tematic, modern, acrobatic, de societate, în extinderea gamei tematice a montajelor literare, literar-muzicale și literar-muzical-coregrafice și în sfera muzicii ușoare și de estradă, prin izbutite momente de muzică folk, rock, de estradă, ușoară, și aici ar merita citate „Conexiuni" din Brașov, formația de jazz a Casei de cultură a studenților „Grigore Preoteasa", „Rogvaiv", Ploiești, „Pic Nic", I.P.B. ș.a. Pentru cine urmărește drumul evolutiv al creației și interpretării artistice studențești, parcurgerea unei astfel de etape de selecție valorică înseamnă o întemeiată reflecție vizînd creșterile calitative și numerice înregistrate, ca și creșterile reale de exigență din partea unui tot mai format public tînăr.

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XIII)

Sublimul şi controversatul Nichita Stănescu sau saltul de la vers la poezia stărilor (I)

Înainte de a formula aceste re-chemări din memorie şi consideraţii, m-am simţit dator, sufleteşte, să trec pe la mormîntul de la Cimitirul Bellu la căpătîiul căruia „suavul lungan" mai stăruie doar în înălţimea neobişnuită a totemului prin care meşterii din Maramureş cu ajutorul „Luceafărului" au ţinut să-i nemurească locul de veci, lui şi lui Grigore Hagiu, cărora le închinăm strofele din chenar :

Noaptea lor...

De la Michelangelo cetire, lui Nichita şi Grigore în amintire

Tot umăr la umăr : Nichita, Grigore,
Dar numele-acum, vi le murmur în şoapte,
Că prea eraţi voi, două mari aurore
Ca azi să v-afunde crepusculu-n noapte.

Crepusculul însă, cum poate fi cel — o,
Atît de năpraznic, de parcă-l abate
Cu dălţile-i grele chiar Michelangelo,
La vieţile voastre, abia jumătate.

Colind cimitiru-n tîrziile ore,
Atît : o întoarcere — Domini anno.
Tot umăr la umăr : Nichita, Grigore,
Nu Pensieroso şi nici Giuliano.

Am făcut-o nu numai ca o cuminecare, ci şi pentru a reedita un alt pelerinaj, simetric oarecum, pe care în mod spontan, în urmă cu 26 de ani cam tot pe această vreme, îl săvîrşisem împreună cu Nichita la mormîntul celuilalt confrate, capăt de serie, era să zic de osie, parafrazîndu-l, al celei mai strălucite generaţii postbelice de poeţi. E vorba, desigur, de Nicolae Labiş. Merită amintit într-o paranteză că iniţiativa acestui pelerinaj seminocturn survenise după ce cu un alt reprezentant de frunte al acestei generaţii de poeţi, învolburatul Ion Gheorghe, eu, ca secretar al organizaţiei de tineret de la Uniunea Scriitorilor, şi Nichita Stănescu, încărcarăm şi descărcaserăm un camion de fier vechi vinat de prin ungherele caloriferelor de la clădirile Uniunii Scriitorilor, cu preţul unor sticle de tuică bătrînă oferite mesterului caloriferist Pavel, de fel de prin Sebişul lui Mihai Beniuc. Odată acţiunea încheiată şi fierul vechi transportat pe undeva prin cartierul Teiul Doamnei, ne-am răsplătit străduinţile şi noi cu cîteva înghiţituri de tuică bătrînă făcătoare de minuni la Casa Scriitorilor, Ion Gheorghe retrăgîndu-se în stilul devenit lege mai tîrziu, eu cu Nichita Stănescu ne-am mai abătut puţin pe la Capşa, local nu prea drag mie, pentru a ne potoli foamea căci se făcuse seară. Cum au decurs discuţiile acolo nu-mi mai amintesc prea bine. Fapt este că eu sau Nichita la un moment dat ne-am propus să luăm un taxi şi să facem un pelerinaj la mormîntul lui Labiş. Pesemne că Nichita era dominat de un sentiment minunat descris mai tîrziu : „A venit toamna şi iar mi se face dor de cristalinul cîntec al neuitatului nostru Nicolae Labiş. A venit din nou toamna şi în gînduri tresare un brat cu un steag fluturînd deasupra luptei împotriva inerţiei".

„Despre patrie se pot spune cuvinte scrise cu colţul inimii noastre suspendate în aer, albe spume ale mării acesteia, albastre."

Dacă îl stăpînea sau nu acest sentimeent pe Nichita în acea seară nu ştiu : mi-amintesc numai că ceea ce l-a amărît a fost nu numai mormîntul lăsat în paragină, ci faptul că, spre deosebire de imensa majoritate de morminte, la Labiş nu ardea nici o candelă sau luminare, ceea ce l-a contrariat fiind vorba de un poet care răspîndise atîta lumină. Drept pentru care a propus pe loc să-i acoperim mormîntul cu candelele de la căpătîiul altor morţi anonimi, dar care se bucură de mai multă veneraţie din partea urmaşilor. Era o seară răcoroasă de toamnă, devenită noapte între timp, din moment ce Nichita Stănescu avea să invoce cu discreţie momentul într-o dedicaţie către mine de pe volumul de debut **Sensul iubirii :** „Poetului Niculae Stoian în amintirea unor ceasuri de pomină, petrecute împreună, Nichita Stănescu, 24 dec. 1960". Apropierea noastră avea să se amplifice cu anii, deşi unul lucram (eu) redactor la „Luceafărul" şi celălalt (el) corector la „Gazeta literară", oarecum ostilă prin sefii săi publicaţiei noua apărute care făcea să renască literatura română. Astfel că dedicaţia de pe cel de al doilea volum al său, **O viziune a sentimentelor** se nuanţa, fără a excela în generozitate cum s-a întîmplat la volumul **În dulcele stil clasic :** „Lui Niculae Stoian, cu profundă stimă pentru poezia sa bărbătească şi pentru caracterul lui dintr-o bucată, stringerea de mînă a lui Nichita. Februarie 1964". Efectiv din această perioadă, fără a fi în mare tandreţe, deveniserăm prieteni, evenimentul care consolidase prietenia noastră fiind şi colaborarea la definitivarea poemului **Dreptul la timp** în obţinerea căruia primisem ajutorul nemijlocit al redactorului şef de atunci, Eugen Barbu. Un alt sprijin în desăvîrşirea redacţională a poemului mi-l dăduseră criticii literari Al. Oprea şi I. D. Bălan, adjuncţii lui Eugen Barbu la conducerea revistei. Aşa se explică entuziasta urare cu care Nichita Stănescu îşi încheia istoricul relaţiilor sale cu „Luceafărul", nu foarte cordiale la început, la împlinirea unui sfert de veac de activitate al acestei reviste, în iulie 1983 : „La mulţi ani revistă a împlinirilor şi neîmplinirilor noastre". În legătură cu **Dreptul la timp**, volumul, nu numai poemul cu acest titlu apărut în „Luceafărul" şi reţinărit în carte, modificat, Edgar Papu, cu cenilibrata sa judecată de valoare, apreciază : „Dar, oricît de vaste s-ar mai deschide încă perspectivele poetului, **Dreptul la timp** va marca, în orice caz, cel mai însemnat moment istoric al creaţiei sale. El inaugurează perioada marii poezii a lui Nichita Stănescu, care în manifestările anterioare se anunţa, deşi prin certe indicii".

*

Şi pentru că am apucat să numim acest moment istoric în afirmarea şi receptarea geniului poetic al lui Nichita Stănescu, să încercăm într-o „recitire" procedeu folosit de el însuşi, să recapitulăm, fie şi pe scurt, în cîteva fraze, selectiv, principalele opinii ce s-au rostit în legătură cu diferitele apariţii ale operei sale ca şi cu universul ei :

● „Senzaţia ineditului e izbitoare, o comunică nu numai universul poetic neobişnuit, ci şi structura imaginii însăşi : secretul noutăţii nu se lasă însă uşor de ghicit." (Ov. S. Crohmălniceanu, cronică la volumul **O viziune a sentimentelor**, în „Gazeta literară" din 9 aprilie 1964).

● „Mi-am amintit de toate acestea (de exigenţele unicităţii — nota noastră) citind recentul volum de poeme al lui Nichita Stănescu, **Dreptul la timp**. Aici, mi se pare incomparabil mai mult decît în volumele anterioare ale poetului, **Sensul iubirii** şi **O viziune a sentimentelor** din fiecare vers ţîşnă pornirea descoperirii neasemănărilor, a ceea ce diferenţiază pînă la unicul revelator spectacolul exigenţei obiective şi subiective". (George Munteanu, cronică în „Contemporanul" din 2 iulie 1965).

● „Rareori o carte de poezie are atîta uimitoare **putere de a supune** pînă şi pe cititorul privilegiat (şi frustrat în acelaşi timp) care e criticul : orice exegeză rezistă cu greu tentaţiei de a urma, în succesiunea impusă de autor, fiecare etapă a itinerarului său misterios, resimţind această fidelitate ca pe o eliberare." (Mircea Martin despre cele **11 Elegii** în volumul „Generaţie şi creaţie" din 1969).

● „Apariţia poeziilor lui Nichita Stănescu în cea mai populară colecţie editorială **(Starea poeziei**, Editura „Minerva", col. Biblioteca pentru toţi, volum selectiv cu o prefaţă de Aurel Martin) constituie un eveniment important şi plin de semnificaţii." (Ştefan Augustin Doinaş în volumul „Lectura poeziei", 1980).

● „Poet important al generaţiei lui Nicolae Labiş, de fapt al tuturor generaţiilor şi al literaturii române, de numele lui Nichita Stănescu se leagă un zmeu cu zbîrniitoare înălţat, de-un copil năstruşnic şi norocos, sus în slavă, şi care fîlfîie, mare, cîteva poezii din cartea de cetire. Lirica sa, poroasă ca un burete, a absolvit dezinvolt numeroase influenţe, cu impartialitatea albinei care adună mierea de peste tot, **de pre toată floarea.**" (Marin Sorescu, „Un magnat al poeziei şi Magna sa, Nichita Stănescu. **Ouă şi sfere**", comentariu critico-metaforic în „Ramuri" din 1979).

● „Trebuie adăugat că odată cu **Laus Ptolemaei**, Nichita Stănescu ajunge la o comunicare desăvîrşită a singularei sale viziuni (a omului şi a lumii văzute din afara lor, la o echilibrată (dacă se poate imagina, dar iată că este posibil) integrare a nefirescului în firesc, a neverosimilului în verosimil, a „alarmantului" în peisajul comun, întins" (Lucian Raicu, în volumul „Structuri literare", 1973).

● „Plictisit parcă de farmecul juvenil, de aerul serafic, răspîndite de poemele sale mai vechi, Nichita Stănescu persevează de cîtva timp — de la **11 Elegii** mai precis — într-o poezie de sfere abstracte, turmentată de gustul amar al cunoaşterii" (Dumitru Micu, „Dulcele stil nichitian : **Necuvintele**", în volumul „Periplu", 1974).

● „Recentul volum al lui Nichita Stănescu, apărut în condiţii grafice impresionante la Editura „Junimea", constituie, vai, o decepţie. Nu atît prin flagranta inegalitate (inegale erau în fond şi alte cărţi ale poetului, în special **Necuvintele şi Măreţia frigului**), cît prin impresia de eteroclit pe care o lasă şi prin lipsa de noutate chiar a poeziilor remarcabile... Sînt, pe de altă parte, atît de convins de talentul excepţional al lui Nichita Stănescu (nu mai vorbesc de rolul lui în poezia noastră), încît mi-aş dori să mă însel şi **Epica Magna** să fie o carte mare" (Nicolae Manolescu, „Descrierea poeziei", în „România literară", 1978).

● „În acest an literar agitat şi răscolit de destule furtuni (1982 — nota noastră) volumul lui Nichita Stănescu se constituie drept evenimentul cel mai de seamă, amintindu-ne că literatura se construieşte cu opere şi că adevărata bătălie a scriitorului este cea din lăuntrul său : Căci **Noduri şi semne** nu înseamnă atît noua carte de o extraordinară densitate lirică a autorului **Elegiilor** şi **Necuvintelor**, cît sublima izbîndă ce încheie acesti ani din urmă petrecuti de Nichita Stănescu în grădina Ghetsemani a evoluţiei sale poetice, cînd multi s-au îndoit de el, urmînd prozaismul unei critici lipsite de entuziasm". (Alexandru Condeescu, în „Luceafărul" din 1982).

● „**«Respirări** sînt nişte scrisori de aer». Formula este undeva chiar în acest volum şi exprimă diafan ceea ce şi «respirările» vor să spună. Nichita Stănescu vrea să vorbească despre materie scotind-o de sub imperiul gravitatiei. Ceea ce intră în faza «respirărilor» se emancipează, părăseşte solul, devine imponderabil." (Mihai Ungheanu, în „Luceafărul" din 1982).

Cam acestea ar fi, relevate pe scurt, în cîteva citate, corect alese sper, punctele de vedere cu privire la principalele opere poetice sau eseistice (cu toate că şi acestea nu sînt decît altă faţă a talentului de excepţie a poetului) ale lui Nichita Stănescu, citate preluate după editia din Biblioteca critică, **Nichita Stănescu, interpretat de...** alcătuită de Sanda Anghelescu (Editura „Eminescu", 1983). Precum se vede, deşi criteriul selecţiei noastre a fost convergenţa judecăţilor de valoare, controversele nu lipsesc. Adevărul este, să mă ierte distinşii exegeţi ai operei poetului, că pînă în prezent nu dispunem de o analiză coerentă, stringentă, cu privire la personalitatea poetului şi la marea aventură pe care o reprezintă poezia lui în evoluţia liricii româneşti. Aceasta poate şi pentru că poezia lui Nichita Stănescu, spre a cita parafraza din Heidegger a unuia dintre foştii colegi de şcoală şi exegeţi credinciosi ai operei nichitiene (Eugen Simion), e o fugă înaintea cuvintelor, implicit ale criticii. Dar fenomenul se explică şi prin aceea că majoritatea criticilor l-au înecat în cuvinte, într-un verbiaj sofisticat şi într-o logică a ideilor vagi, ca să citez chiar o formulare a lui Nichita Stănescu însuşi. S-ar impune o evaluare a operei lui Nichita Stănescu, ceea ce şi încearcă în parte meritoasa prefatator al **Ordinei cuvintelor**, Al. Condeescu, pornind de la Cuvîntul înainte al lui Nichita Stănescu la operele sale, prin forţa lucrurilor definitive, cuvînt intitulat semnificativ **Războiul cuvintelor**, în care se spune cu ton testamentar :

„Cuvintele fiind umbra structurii materiei, căutăm întruna sursa ce a iluminat materia ca să lase o umbră atît de majestuoasă, atît de semantică. Tendinţa către această sursă retrage uneori cuvintele prin materie, distrugînd materia, către sursa iniţială. Traversarea cuvintelor prin materie nu mai ţine de cuvînt, ea s-ar putea numi chiar **poezia.**" (sublinierea noastră).

Niculae Stoian

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Mit şi alegorie

traducător expert al lui Stendhal, al lui Malraux şi Camus, Modest Morariu este şi un remarcabil poet („Ovăzul sălbatic", 1974, e o probă) şi eseist („Între relativ şi absolut", 1979), critic de artă (cu studii serioase despre Rousseau le Douanier — 1975 — şi Goya — 1973) şi mai recent prozator printr-o remarcabilă istorisire fantastă, în gustul Lewis Carroll combinat cu Julio Cortazar („Casa dintre portolaci", 1976). „Întoarcerea lui Ulise" (Ed. „Eminescu", 1982), întîiul roman scris integral de acest scriitor total, a reţinut în fond cîte ceva din toate acestea. E, în totul, o povestire cu temă mitologică şi culturală, o apocrifă la Homer, un soi de „roman comic" scarronian, baroc prin urmare, bizuit mult pe anacronisme şi închipuind pe Ulise şi Penelopa vieţuind, ca şi cum nimic nu ar fi anormal, în cea mai modernă civilizaţie tehnică de azi. Însă această fantezie nu e aceea a lui Mark Twain din „Un yankeu la curtea regelui Arthur", cultivînd, ca acolo, anacronismul prin accident, cu regresiune în timp şi scoţînd efect umoristic din uimirea unor oameni vechi în faţa omului din viitor ; e aci o tehnică de factura alegoriei, care desfiinţează, prin convenţie, cronologia şi face să se întrepătrundă civilizaţiile ca şi cum ele ar fi, în absolut, contemporane. Ulise, trăind într-o vilă, bînd bere, vorbind la telefon — acestea nu sînt simple fantezii care dau umorul ci mari alegorii. Teza romancierului ar fi aceea că mitul trăieşte, prin scheme, independent de istorie şi că aşa-zisa evoluţie a civilizaţiilor nu e decît o multiplicare mecanică a unor prototipi care au fost, prin cultură, exprimaţi odată pentru totdeauna. Orice moment istoric ar avea un Ulise şi o Penelopă, un Agamemnon, un Ahile, un război troian iar dacă nu le are ar trebui să le aibă. Un astfel de raţionament e acela al unui „tradiţionalist" care adoptă optica mitului şi crede că civilizaţiile anterioare sînt un fel de „thesaurus".

De altfel, nici materia romanescă propriu-zisă nu e croită în alt scop. Întors din rătăcirile lui, în Itaca, Ulise regăseşte pe Penelopa tristă şi solitară, privind-o cu un ochi critic, dezamăgit. Acrită de aşteptare şi deziluzionată de eşecul matrimonial, Penelopa moare de inimă rea. Ulise, rămas văduv, se amorezează de o altă Penelopă, tînără, care îl adoră o clipă fiindcă e celebru şi e divinizat de popor, părăsindu-l apoi pentru un alt Ulise, adolescent de virsta ei. Singurătatea lui Ulise, copleşit de onoruri dar mizantrop, însoţit doar de un Eumeu (care şi el va muri) e sporită de moartea celorlalţi eroi troieni care nu mai răspund la telefon. Şi, cu toate acestea, un nou război troian se porneşte, avînd în frunte alţi Agamemnon, Ahile şi Menelau. Moartea lui Ulise, potopit de furnici, urechelniţe şi păianjeni, prinzînd rădăcini, reintors la natură, probează că individul pieritor nu poate elimina din istorie repetiţiile şi că pe deasupra simplei identităţi stă speţa triumfătoare care ştie să se regenereze.

Mitul nu lucrează aici numai prin victoria eternă a unui scenariu imperisabil ci şi printr-o substrucţie ritualică foarte puternică. Lumea în care trăieşte Ulise, modernă prin decor, e totuşi una care crede în strigoi, în legendele lumii (unde ar locui cei doi fraţi vrăjmaşi), în şarpele casei care vine să bea, de sub talpa casei, din blidul cu lapte, toate specifice unei mentalităţi primitive, ţărăneşti, păstrate în comunităţile istorice unde arhaicul e activ. Interesant e că un astfel de roman bizuit pe mituri şi cu inteligente efecte culturale e, totuşi, nu arid ci plin de epic : talentul prozatorului de a înfăţişa idei printr-o invenţie epică extraordinară nu se poate pune la îndoială. El a dat tablouri de interior, de plajă, de carnaval, de berărie, de gară şi de piaţă publică, vii, colorate, cu o trăsătură realistă a cărei linie stilistică e sigură, matură. Totuşi, paradoxal, mina de eseist a lui Modest Morariu se vede peste tot şi dindărătul evenimentelor care se înlănţuie coerent şi simpatic ies mici eseuri spumoase despre mizantropie, eroi, memorie, singurătate, istorie şi mit. „Întoarcerea lui Ulise" e un roman admirabil, o alegorie mitică.

Artur Silvestri

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Într-o seară de cenaclu, prozatorul Nicolae Velea şi poetul Marius Robescu

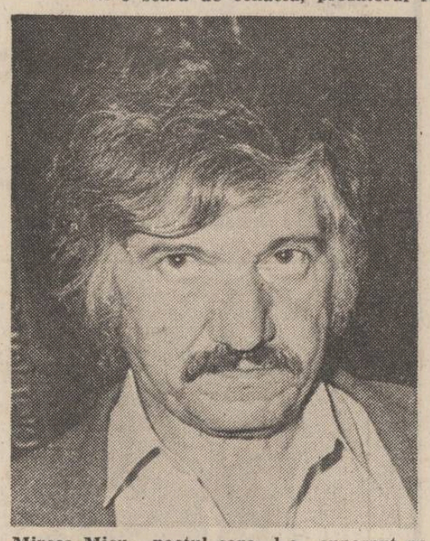

Mircea Micu, poetul care „l-a cunoscut pe Z.S." şi acum a rămas „singur în Mongolia"

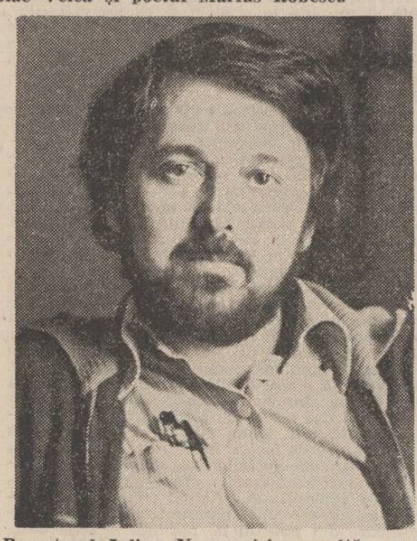

Prozatorul Iulian Neacşu îşi ascultă „ora exactă"

COŞBUCIANA

Pagini de istorie literară

I

Istoria „plagiatelor" lui Coşbuc are două „episoade" : anul 1893 şi anul 1919. Primul episod, desfăşurat în plină ascensiune a poetului, a avut dimensiuni largi antrenînd în discuţie mai toate ziarele şi revistele epocii. Între 1877 („plagiatul" lui T. Maiorescu apărat de către M. Eminescu) şi 1902 (procesul Caragiale — Caion ; prima dezbatere la bară a unui plagiat, la noi, cîştigată magistral de către Delavrancea şi soldată cu lansarea termenului „caionism" : acuzaţie falsă de plagiat prin inventarea unei surse inexistente, doar din tendinţa de a discredita un scriitor cu renume), cazul Coşbuc a fost cel mai răsunător.

Lucrurile au două feţe : o discuţie principială despre limitele imitaţiei, şi una mai mult de formă, în jurul personalităţii poetului. Au luat cuvîntul de partea sa : Al. Vlahuţă, D. Evolceanu, I. Russu-Abrudeanu, C. Stere, H. Sanielevici, N. Iorga, M. Dragomirescu, Tradem ş.a. de partea adversă răminînd (pe poziţii diferite, însă) G.N. Lazu, A. Bacalbaşa, Al. Macedonski, Caion însuşi. Critica de fond ce i se aduce lui G. Coşbuc rămîne adesea pe planul al doilea interesînd mai ales atacul la persoană pe care orice istoric literar se străduieşte, firesc, să-l explice şi să-l înlăture. Au făcut-o, însă, persoane ilustre chiar în epocă, iar alegerea lui G. Coşbuc în Academia Română reprezintă nu numai scoaterea lui de sub orice bănuială, dar şi consacrarea deplină ca poet naţional. Această critică de fond mi se pare mai interesantă — şi, oarecum, demnă de atenţie chiar astăzi. Ea este cuprinsă în broşura „Adevărul asupra poeziilor d-lui Coşbuc", din 1893, scrisă de Grigori N. Lazu. Acesta, un avocat din Piatra Neamţ, el însuşi traducător din poezia universală la noi, om instruit de altfel, dă puţine exemple concrete, şi neconcludente : i se pare că unele motive coşbuciene se regăsesc aiurea în poezia universală. Temerea lui este cu totul alta : „Ei bine, ceea ce d-l Coşbuc ne oferă sub omonimul de idile sunt, în realitate, unele din Extremul Orient, altele germane, iar absoluta lor majoritate au forma, stilul, ideile, spiritul, şi caracterul poeziilor populare slave şi mai cu seamă ruteneşti, românizate cu deosebit talent şi o perfectă cunştiinţă a limbii poporului nostru (...) Forma, felul, spiritul şi caracteristica poeziei populare străine nu pot fi primite de popor ca idile, ci ca o înstrăinare a propriului său caracter naţional, o adevărată crimă de leznaţiune ! (...) O escamotare, o introducere frauduloasă pentru viitor de elemente străine în sacrosanctul poeziei noastre populare..." Nu atît de „plagiat" este, aşadar, vorba la 1893 — ci de o imitaţie capabilă — crede G. N. Lazu — de a denatura folclorul pentru că îi este înfuzată cu mare talent. Acuzaţia de plagiat este forma sub care vehiculează această temere — reală, în fond (nu a influenţat şi V. Alecsandri folclorul publicînd „Miorita" după ce a stilizat-o, încît specialiştii se întreabă şi astăzi dacă expresia „gură de rai", de pildă, este autentică ori impusă pe cale culturală ?).

Avem două răspunsuri la această „temere". Unul îi aparţine lui D. Evolceanu, cunoscutul filolog clasic, un alt „critic volintir" de la **Convorbiri literare** (în accepţiunea lui C. Dobrogeanu-Gherea preluată ad litteram de către „comentatorii" de azi în ale istoriei literare) : „Poporul nu asimilează decît ceea ce este asimilabil" — remarcă acesta, continuînd : „poporul nu e un individ care ar putea avea un caracter cu totul diferit de cel al majorităţii, ci e chiar majoritatea." G. N. Lazu îi răspunde pamfletar, D. Evolceanu va reveni reafirmîndu-şi încrederea în capacitatea folclorului de a selecta influenţele şi susţinînd că G. Coşbuc este unul dintre cei mai mari poeţi ai noştri ; discuţia degenerează, în continuare, din partea avocatului de la Piatra Neamţ care apelează la ziare de mare tiraj şi este susţinut de către duşmanii lui G. Coşbuc şi ai **Convorbirilor literare.**

Celălalt răspuns îi aparţine lui Ovid Densuşianu. Punctul de vedere al eruditului profesor ne interesează, fiind unul autoritar. Recenzînd, în septembrie 1893, volumul **Balade şi idile** de G. Coşbuc, el arată că prospeţimea, pofta de viaţă, sănătatea poeziei acestuia vin împotriva curentului poetic „bolnăvicios", egocentric, al epocii, şi remarcă (prevestind poporanismul ; cu sau fără voie) că în cultura noastră s-a făcut o separaţie, un **„hiatus** adînc" între pătura de sus, a intelectualilor care imită rapid şi facil occidentul — şi cea de jos, a poporului creator, care a rămas practic imobilă ; „perioada de copilărie a imitaţiilor palide şi a bîjbîielilor oarbe prin întuneric", zice O. Densuşianu, nu va dispărea din cultura română pînă cînd pătura de sus nu se va plia pe cea de jos, echilibrîndu-se în spaţiul şi timpul dat. Care este, deci, problema ? Într-o epocă de imitaţii palide, G. Coşbuc este acuzat că imită fonduri folclorice externe dîndu-le forme perfect armonizabile în limba populară. Demersul lui este sincronic epocii — dar se aplică unui domeniu „sacrosanct", cum spune G. N. Lazu. Să ne temem, aşadar, că folclorul poate fi „coşbucizat" ? Dar nu s-a întîmplat aşa ceva nici atunci, în timpul vieţii poetului, nici mai tîrziu. Să avem, atunci, încredere oarbă în folclor ? Nici asta nu e de acceptat. În fond, G. Coşbuc exprimă capacitatea seculară a culturii noastre de a asimila retopind temele, motivele, simbolurile, etc. Gestul lui este unul de revoltă conştientă, de crez poetic şi artistic : este replica păturii de jos care vrea să-şi dovedească viabilitatea, modernitatea — în situaţia jalnică în care pătura de sus o ignora alunecînd ca o pată de ulei pe suprafaţa apei spre alte şi alte zone decît cele care îi sînt date materialiceşte. G. Coşbuc realizează mişcarea inversă : aduce universalitatea în limba şi cultura românească. A nu se uita un lucru esenţial : poeziile originale ale lui G. Coşbuc pătrund, într-adevăr, în masele populare, imprimă spiritului public marca autorului — dar nu ca simple poezii, ci sub formă de romanţe, ca bucăţi cîntate în ritmuri ancestrale. Acest al doilea prag al influenţei este decisiv, pentru că realizează ultima şi cea mai fină selecţie. Ca probă : nu mai departe decît în zilele noastre, aşa-zisa „poluare" a folclorului — nocivă, într-adevăr — se exercită asupra melodiilor folclorice — şi de aceea este nocivă — nu asupra textelor...

Principial, episodul din 1893 al polemicii în jurul lui G. Coşbuc a pus asemenea probleme, asupra cărora este încă loc pentru reflectat ; concomitent, detractorii poetului au dus o măruntă campanie de denigrare, spulberată de către N. Iorga ori I. Russu-Abrudeanu. Adevărata faţă a lucrurilor o arată H. Sanielevici şi Al. Vlahuţă : critica a încetat a mai comenta opera propriu-zisă a poetului părînd că este preocupată de „plagiatul" în sine. Este şi aceasta o tactică de a scoate un autor din cîmpul interesului general : se aruncă asupra lui blamul şi se discută cazul, în timp ce opera propriu-zisă este reţinută în conul de umbră. Astfel s-a procedat cu T. Maiorescu în timpul şi după polemica lui G. Zottu ; cu I. L. Caragiale — ori, ca să revenim iarăşi la zilele noastre, cu Eugen Barbu : lucrurile par a avea un tipic al lor ce se repetă.

Nicolae Georgescu

PERMANENŢA IZVOARELOR

Folclorul, azi (III)

Genurile folclorului care cunosc în contemporaneitate o deosebită efervescenţă sînt cîntecul liric, strigăturile, proza populară (în special povestirea de tip memoratum), dansul, muzica instrumentală, unele obiceiuri calendaristice (în mod deosebit cele de Anul nou şi cele de recoltare), unele rituri de trecere (cu precădere repertoriul nupţial), iar alte categorii folclorice au intrat într-o fază de disoluţie, îndeosebi cele care stau în legătură cu viaţa practică (credinţe, obiceiuri, superstiţii), caducitatea lor fiind explicată prin progresele culturii (Ov. Densusianu, **Folclorul. Cum trebuie înţeles).** Aserţiunile lui Ov. Densusianu cu privire la persistenţa unor categorii (basme, tradiţii, legende, poezii) au fost făcute la începutul secolului. De aceea, ele trebuie verificate printr-o cercetare care să vizeze exhaustivitatea, acum, la sfîrşit de secol.

Pentru a avea o imagine asupra stadiului cîntecului liric, ne-am adresat unei lucrări recente, **Lirica populară românească cu tematică actuală** (Ed. **Minerva,** 1984), de Nicoleta Coatu, lucrare integrată în **Colecţia naţională de folclor.** Cercetătoarea a consultat 76 de culegeri şi antologii, de la cea mai veche, (E. Camilar, **Carte de cîntece,** 1946), pînă la cele mai recente **(Folclor din Oltenia şi Muntenia,** I—V, 1967—1970. Dar alături de culegătorii cu experienţă, care stăpînesc metodologia cercetării (I. Cocişiu, Emilia Comişel, Al. Amzulescu, Eugenia Cernea, V. Nicolescu, N. Rădulescu, Gh. Ciobanu, G. Muntean, P. Ruxăndoiu, V. Medan, P. Ursache, L. Paceag, I. Meiţoiu) şi care au realizat colecţii de bună ţinută ştiinţifică, autoarea a excerpţat texte folclorice din culegeri făcute amatoristic, cu caracter aleatoriu, care nu prezintă garanţii că s-au respectat toate datele, principiile şi tehnicile unei anchete de teren, riguroase şi obiective.

Din consultarea indicelui localităţilor ce putem desprinde ? Cele mai productive zone etnofolclorice sînt Hunedoara, care figurează cu 49 de localităţi, Argeşul cu 44, Braşovul cu 45, Suceava cu 38, Gorjul cu 29, Maramureşul cu 27, iar în partea de jos s-ar situa Oltul cu 7, Ialomiţa cu 6, Harghita cu 2, iar Covasna cu 1. Dacă în anumite zone **etnofolclorice** cercetările n-au fost temeinice, nu trebuie să tragem concluzia că în acele regiuni folclorul e mai slab reprezentat, chiar dacă informaţiile pe care le avem, pînă acum, sînt mai puţine.

Pentru a observa acest fenomen complex şi dinamic, se impunea ca autoarea, care, după cum se vede din această lucrare, are merite incontestabile în sinteza pe care încearcă să o realizeze, trebuia să întreprindă anchete de teren în zonele etnografice cunoscute ca productive, aşa cum a procedat Adrian Fochi cînd a urmărit circulaţia motivului mioritic în întreg spaţiul daco-român.

Tot astfel a procedat şi Al. Amzulescu cînd a pregătit indicele tematic al cîntecului epic românesc, colindînd multe sate din Muntenia şi Oltenia şi nu numai aceste provincii, ca să ne referim doar la două exemple. Am constatat că în unele judeţe, unde s-au făcut culegeri, lipsesc unele localităţi care, sînt convins, ar fi oferit cercetătorului avizat şi comprehensiv foarte multe producţii care meritau să figureze într-o colecţie de folclor contemporan. De exemplu localităţile Straja şi Caşvana din judeţul Suceava, Săpînţa din Maramureş, Peştişani din judeţul Gorj. Din această localitate, Peştişani, judeţul Gorj, în această vară, în cercetările de teren efectuate în cadrul Taberei studenţeşti de folclor, organizată de U.A.S.C.R., am fost plăcut impresionaţi să descoperim, pe urmele lui C. Brăiloiu, care a întreprins o cercetare model asupra cîntecelor ceremoniale funebre acum jumătate de veac, informatori de o deosebită valoare, atît dintre cei din generaţia vîrstnică (Huidu Ioana, 85 de ani, Victor Bojincă, 65 de ani, Ion Ilinoiu, 66 de ani, Ion D. Nicolcioiu, 65 de ani) din generaţia mijlocie (Virlan Maria, 47 de ani), dar şi din generaţia tînără, ceea ce infirmă aserţiunea unor exegeţi că tinerii de azi nu mai manifestă interes faţă de creaţia folclorică.

În satul Frinceşti, comuna Peştişani, de care ţine şi Hobiţa, locul unde s-a născut sculptorul C. Brâncuşi, am întîlnit-o pe Stoichin Violeta, elevă în clasa a VIII-a, care stăpîneşte un repertoriu liric, bogat şi interesant. Vom constata că Violeta Stoichin e o purtătoare de folclor în devenire, cu preocuparea permanentă de a face ca piesele interpretate să comunice şi altora sentimentele ei. Are o sensibilitate deosebită şi vibrează la prezenţa vie a satului şi la tot ceea ce e nou şi frumos, dar şi la un anumit „nou". Toate textele ei au titlu, de fapt primul vers, versurile sînt organizate strofic (influenţa poeziei culte este evidentă) şi se constată, de asemenea, detaşarea unor texte de complementul metodic, deşi cu puţine excepţii în folclorul tradiţional, versul era întotdeauna însoţit de melodie. Şi acum iată textele culese: I. „Frunzuliţă foi de boji / Du-mă neiculiţă-n Gorji, / La Poarta Sărutului / Pe marginea Jiului / Şi iar verde foi ca viţa, / Hai, neicuţă, la Hobiţa / Hai, neiculiţă, acuşi, / jos la casa lui Brâncuşi." ; II „Frunzuliţă de **susai** / Apucai pe vechiu' plai / Să mă duc la munte iară / Unde-am fost şi astă vară / Ca să pasc mioarele / Pe toate poienile / Şi mergînd în sus pe plai / Mă-ntreceam cu cucu-n grai / Toată ziua strigam cucu / de răsuna Valea Nucu / La fintina Căciulata / Hai să vezi ce rece-i apa / Apa rece din izvor / Cine bea-i trece de dor / Şi iar verde-a bobului / La poiana Mărului / Făcui leagăn dorului / Sub cetina bradului / Şi-apoi, neică să-ţi petreci / La fintina de la Seci / Şi să-ntindem hora mare / Pe poiana Maciovale / Şi iar verde-a bobului / Din virful arcanului / Dădui drumul cîntului / Să se-audă prin-tre fraţi / Cîntecul nou din Carpaţi" ; III. „Floricică de pe creastă / Mîndră-i ţărişoara noastră / Mîndră floare albăstrea / Cum este primăvara / Bucuria noastră-n casă / Cu pîine bună pe masă / Oamenii-s de omenie / Care vreau pace să fie / Cununa de flori alese / De fete mîndre culese / Cununa pentru popor / Şi al ei conducător / Fiul care este-n frunte / Mîndru ca bradu' din munte / Că nu are asemănare / Cît îi pămîntu de mare".

Fără îndoială că aceste texte nu modifică structura şi finalitatea lucrării Nicoletei Coatu. Autoarea debutează excelent cînd defineşte, cu fineţe, fenomenul folcloric contemporan, manipulînd o terminologie adecvată. Este sesizat caracterul funcţional eterogen al creaţiilor lirice şi sînt conturate cele două comportamente fundamentale ale categoriei : a) categoria textelor care apar **spontan, conform legităţii proprii creaţiei şi circulaţiei unui produs folcloric.** (subl. N.C. şi care confirmă capacitatea de adaptare şi de integrare a noilor valori la continuitatea valorilor tradiţionale ; acestea se nasc şi se transmit în contexte specifice culturii folclorice : b) categoria textelor **create sau preluate şi reinterpretate cu intenţia producerii în contexte ale culturii de masă, de tipul spectacolului sau a difuzării prin publicaţii, radio, televiziune** (subl. N.C.). Aceste discursuri răspund unui complex funcţional, caracteristic conţinuturilor culturii de masă, deci funcţiilor instructivă şi educativă, de culturalizare şi de integrare activă a maselor în societatea contemporană. La nivelul acestei categorii se atestă interesante fenomene de folclorizare (p. IX).

Iar după această introducere, cercetătoarea se opreşte asupra unor probleme, interesante şi captivante, fără îndoială, cum ar fi decelarea conceptelor de mitic şi de variantă, asupra determinărilor tematice, dar absentează din demersul autoarei problemele cheie ale unei lucrări care trebuie să ne ofere o ierarhizare a textelor, ocupîndu-se de taxinomie şi de parcelarea motivică a pieselor folclorice. De aceea, cel interesat de valoarea de document a creaţiei populare contemporane şi de criteriul axiologic, va apela la antologia **Flori alese din poezia populară,** alcătuită de Ion Şerb, la florilegiul **Cu cît cînt atîta sînt,** întocmită de Ov. Papadima şi la **Folclor poetic nou,** ediţie realizată de I. Meiţoiu cu un studiu introductiv de M. Pop.

Octav Păun

P.S. În primul articol, în loc de anul 1975 se va citi 1949, cînd a luat fiinţă Institutul de folclor ; **Arta Populară din Vîlcea** are ca autori pe Georgeta Stoica, Elena Secoşan, Ion Vlăduţiu, Paul Petrescu.

POST RESTANT

Un drum are început şi sfîrşit, pleci de acasă şi ajungi tot acasă. Dar dacă are, totuşi, unde începe şi unde se sfîrşeşte el ? Începe oare dintr-un alt drum (de aici şi vorba „m-a lăsat în drum") ? Şi atunci ? Nu cumva drumul este o speranţă care începe şi sfîrşeşte cu altă speranţă ? Nu de multă vreme, un cunoscut, un om care suferea năpraznic pentru că i se spusese că minţise, mi-a mărturisit : „Nu suport să mi se spună, mie, că mint". M-am îndoit, fireşte : „Şi n-ai minţit niciodată ?" l-am întrebat. „Cum să nu, mi-a răspuns, dar atunci nu minţisem, nu m-ai înţeles, nu suport să mi se spună că mint cînd n-o fac. Dacă mi se spune că mint chiar atunci cînd mint, nu-mi fac probleme, recunosc sau nu recunosc şi gata. Dar aşa, nevinovat... atunci i-am spus pur şi simplu adevărul şi ea mi-a spus : „Minţi !" Suferea vizibil, cum trebuie să fi suferit atîţia nevinovaţi condamnaţi la ani grei de închisoare pentru delicte imaginare. Numai că în cazul lui, de închisoare nici nu putea fi vorba mai degrabă invers, însă ce folos, el nu-şi dădea seama, era ca nebunul acela suit pe gardul spitalului ce-i întreabă pe trecători : „Voi ce aţi făcut de v-au internat ?" Deci... „Şi ce-ai spus, de nu te-a crezut ?" „I-am spus că n-aş putea trăi singur". „Daaaa, şi de ce nu te-a crezut, de ce ţi-a spus că minţi ?" „Pentru că ea ar fi vrut să spun că nu aş putea trăi fără ea". „Deci s-o minţi..." Se observă deci că în anumite împrejurări, mai ales sentimentale, minciună poate fi şi atunci cînd adevărul tău este împotriva a ceea ce vrea să asculte celălalt, ori împotriva adevărului lui. De acest lucru ar trebui să se ţină seama în proză pe care o primim, pentru că nu întotdeauna un adevăr se potriveşte cu personajul, pentru că adevărurile mari nu pot fi rostite de „personaje mici" : pentru că şi adevărul în literatură trebuie să aibă valoare artistică.

★

ION CICĂ, Bucureşti. Proza este destul de didactică. Un doctor, un chirurg, nu primeşte bani de la un ţăran care şi-a internat nevasta la el în spital. De ce ? Pentru că mama lui, cu zeci de ani înainte, murise de o banală apendicită, deoarece tatăl lui nu avusese bani să-i dea doctorului. Finalul însă ne-a plăcut : „Ţăranul, fiind uşor împins de la spate, se îndreptă către uşă, parcă nevenindu-i să creadă cele spuse de doctor, şi, în cele din urmă, **plecă cu** (s.n.) lacrimi în ochi, întrebîndu-se : «Oare dacă nu a primit banii, va avea grijă totuşi de ea ?»" Aceasta ne face să vă aşteptăm în continuare cu proză.

IULIAN CITER, Cîmpulung. „...Recitind originalele, mi-am dat seama cît de mult, încă, mai trebuie să lucrez pentru a-mi perfecţiona, să zicem, stilul..." Foarte bine aţi făcut, spre deosebire de alţii care au impresia că nimic nu mai e de şters sau de adăugat în textele lor. Nemulţumirea faţă de ce şi cum scrii nu este un defect, ci o calitate. Automulţumirea te ia sigur de mînă şi te duce între grafomani. Deci, am primit fotografia, aştept „originalele" revizuite pentru debut.

LAURENŢIU BUDĂU (SPERANŢA ?), Galaţi. „Telefonul" este un text interesant, scris destul de bine, dar fără miză serioasă. Poate servi şi ca „schiţă de încălzire", însă nouă nu ne plac poantele finale. Scrisul de tipul ăsta, cu poantă în final, e mai mult umoristico-revuistic, în genul unui celebru cuplet în care interpretul îşi urmăreşte, cu intenţia de a o cunoaşte, pe propria-i nevastă : „Avea un picior, foarte uşor, şi o gleznă fină..." Mai trimiteţi.

RALU VLAICULESCU, Bucureşti. „Stimate redactor (n.n. redactor şi mai cum ?), a vă ignora — e una şi a vă «asalta» — e cu totul altceva, nu ?! Chiar la fiecare două zile o scrisoare, e prea de tot ! ! Şi totuşi, asta e ! (Riscurile... meseriei !)" Nu avem nimic împotrivă să ne scrieţi şi zilnic, dar înţelegeţi-ne, nu vă putem răspunde în acelaşi ritm. Noi sîntem... unul, dv. sînteţi mulţi, aşa că ar fi nedrept să ne bănuiţi de lipsă de bunăvoinţă cînd întîrziem cu răspunsul, aşa cum face V. Mihăescu din Bucureşti care, cu o rară rea credinţă, ne scrie : „Regret să spun, personal am fost corect (n.n. adică a lipit timbrele pe plicul expediat), şi mă îngrijorează soarta manuscriselor trimise **Luceafărului — Post restant** — Iulian Neacşu. (n.n. ca să se liniştească dînsul, îi reamintim că manuscrisele, publicate sau nepublicate, nu se înapoiază !) Rămîn la părerea că foarte greu se poate stabili un contact literar cu dv. Cei care îl aşteaptă, (n.n. virgulă între subiect şi predicat) sînt dezamăgiţi, dacă nu debusolaţi, (n.n. chiar aşa ?) N-am sesizat cine a spart gheaţa, fără **recomandări** (s.n.) venind dinspre **Post restant.** De fapt nici nu cred că acesta e drumul. Alta este calea pe care o străbat cei ce sînt publicaţi..." Precizăm că majoritatea debuturilor în proză — şi au fost multe — s-au făcut prin rubrica de faţă, că dintre debutanţi nu-i cunoaştem personal pe mulţi. Iar dacă V.M. ştie o „altă cale", îi dorim drum bun. Revenind, cum se vede, stimată corespondentă, nu obişnuim să reluăm aici elogiile ce ni se aduc, dar nici nu ne plac procesele de intenţie făcute de necunoscuţi care încă sînt victimele clasice ale zvonului că între subiect şi predicat ar exista grave neînţelegeri.

Iulian Neacşu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XXV)

(scrisoare către cititori)

Voi încerca astăzi să pun punct unui serial cu care am plictisit, amuzat, intrigat sau incitat presupuşii cititori ai acestei rubrici.

Voi spune adio Podişurilor înalte mirosind a iarbă sălbatecă, iurtelor singuratice strălucind poleite sub reflectorul lunii, Marelui Han roşcat, genial şi analfabet care-a vrut să cucerească lumea, peisajului lunar încremenit în misterul său milenar, kumisului revitalizant, ghidului care-a învăţat în România, colegului Tolia şi acelui **alter ego** care mi-a dictat comperajul unui film niciodată developat pe deplin.

Trebuie să mărturisesc că sînt trist ca un copil căruia i s-a luat jucăria preferată, ca un submarin văduvit de periscop, ca soldatul prins într-o ambuscadă fără ieşire, ca ciobanul care şi-a pierdut oile şi s-a mutat la oraş să vîndă pufuleţi sigilaţi.

Nu pun punct fiindcă n-aş mai avea ce să spun despre ţara Eternului Cer Albastru, nici fiindcă inventivitatea mea (şi nu numai) ar fi secat deodată. Pun punct fiindcă nu mă simt în stare, cel puţin o vreme, să-mi menţin trează propria atenţie şi amintire.

Aş fi vrut să vă scriu despre cea mai lungă noapte a Marelui Han, despre inexplicabila viziune sugerată de un bătrîn mongol ce m-a adăpostit în iurta lui modestă, despre rezervaţia de animale sălbatice în care am nimerit în una din peregrinările mele nocturne, despre ochii catifelaţi ai unei cămile albe pe cocoaşa căreia am călătorit o noapte lungă cît un veac, despre un lama grăsan şi pios care m-a întrebat dacă l-am văzut vreodată pe Mesia, despre lamaseriile cu uşi tăinuite, dar iată că nu mai pot, nu mă mai simt în stare, ca şi cum o oboseală cumplită, ca un avertisment ancestral, mi-ar fi ghilotinat forţele şi imaginaţia.

N-aţi pierdut nimic ! Şi aşa am auzit destulă lume sugerîndu-mi elegant să termin odată cu această lungă lamentaţie exotică şi aşa am beneficiat de sfaturile confraţilor care m-au îndemnat să mă apuc de ceva mai serios.

În afară de acestea, subscriu şi nu contest afirmaţia că am început să bat apa în piuă. Dovadă că un vicepreşedinte al breslei mă agasează ironic în fiecare dimineaţă de luni psalmodiind aluziv : mongolizăm, mongolizăm...

Renunţ de bună voie la acest serial deşi aş fi vrut să vă vorbesc despre ziua în care am văzut pentru prima oară acel animal ciudat şi atît de divinizat de mongoli — unicornul, dimineaţa în care la marginea pustiului Gobi un ren rătăcit îngenunchia orbit de strălucirea nemaivăzută a soarelui, despre ritualul religios al unei lamaserii budhiste, despre locul în care mi s-a părut că se afla mormîntul lui Gingis-Han.

Cititorul meu din Slobozia, consecvent şi pătimaş, îşi va înceta, sper, bombardamentul epistolar şi ultima reţetă de preparate culinare tipic mongole o vom realiza, poate, în chiar oraşul domniei sale.

Aş fi vrut, totuşi, să vă vorbesc despre acea ciudată şi misterioasă doamnă pe care am zărit-o pentru prima oară, nu departe de locul unde mă aflam, la tribuna oficială, cu ocazia zilei naţionale a Mongoliei şi care m-a intrigat prin felul în care-mi zîmbea ca unui vechi cunoscut.

Am întîlnit-o apoi în lungul traseu al peregrinării mele, în munţi, lîngă zidurile vechii capitale Kara-korum, într-un centru de aimak şi într-o iurtă restaurant, nu departe de marginea deşertului, însoţită de doi mongoli tineri şi tăcuţi.

Era o europeancă frumoasă, în amurgul vîrstei, cu un aer de pierdută melancolie pe faţa neobişnuit de palidă, o paloare de porţelan emailat de strălucirea ochilor întunecaţi. Mă privea de fiecare dată cu acelaşi aer de complicitate amicală, zîmbind abia perceptibil, aşteptînd, poate, s-o abordez într-un fel. N-am avut niciodată curajul s-o fac şi n-am izbutit să obţin nici o relaţie despre identitatea ei.

Într-o noapte de iulie, cu cerul ca o imensă meduză transparentă, tremurînd peste stepa parfumată, un bătrîn mongol în iurta căruia am poposit mi-a arătat o bilă de cristal cu proprietăţi magice.

Pretextul l-am folosit în unul din episoadele în care istorisesc viaţa Marelui Han, plasînd totul în trecut de teama de-a nu părea ridicol şi din imposibilitatea de-a-mi explica în vreun fel proprietăţile ciudate ale acelei sfere.

Am fost fericit în Mongolia (singur în Mongolia) şi niciodată n-am trăit un sentiment mai acut al libertăţii absolute, al contopirii cu natura şi liniştea primordială.

Azi e o zi de noiembrie însorită, e joi (joia blestemată), ziua în care, vrînd-nevrînd, trebuie să-mi predau rubrica săptămînală.

Înainte de a încheia aceste rînduri, scot dintr-un sertar tăinuit un tablou de dimensiuni miniaturale dăruit de prietenii din zona celor şapte lacuri.

Deasupra apelor încreţite de vînt, străjuite de crestele rotunde ale munţilor, un stol de lebede albe zboară undeva spre necuprinsul lumii. Pentru o clipă le aud fîlfîitul mătăsos al aripilor şi strigătele subţiri, aşa cum le-am auzit în secunda în care m-am aruncat în apele reci ca moartea tulburîndu-le imperturbabila plutire.

Şi pentru a fi în consens cu convingerile de nezdruncinat ale lui Iulian Neacşu, îl citez din memorie, fără intenţia de-a-l contrazice : „Adevărul-adevărat este, stimaţi colegi şi prieteni şi stimată doamnă Micu, că prietenul şi soţul dumneavoastră n-a fost niciodată în Mongolia...".

Mircea Micu

P.S. Pentru a intra în ritmul pregătitor al viitoarei rubrici, permiteţi-mi să copiez mot-à mot inscripţia de pe tubul unui deodorant de producţie neaoşă : „Anotimp. Iarna violetă combină proprietăţile unui parfum de calitate superioară cu cele ale unui deodorant". (Apoi, în chenar aurit, fantezia prinde aripi). „Parfumul deodorant sugerează imaginea unui amurg liniştit de iarnă încălzit de pîlpîirile focului din cămin". (Chenarul aurit se închide şi se continuă prozaic). „A nu se găuri sau arunca doza în foc nici chiar după golire".

Nu se precizează numele firmei producătoare. N-am aruncat doza nici înainte nici... după golire.

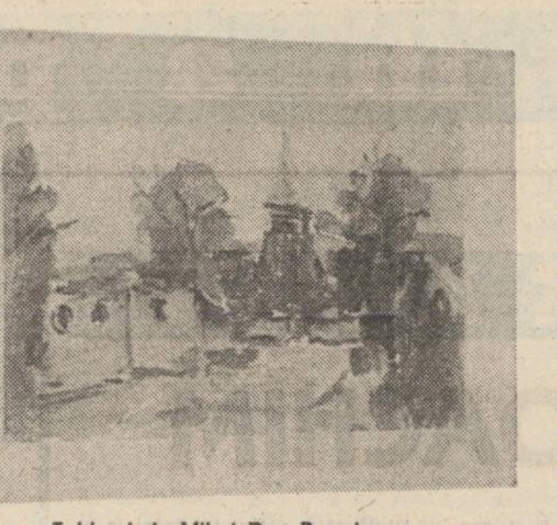

Tablouri de Mihai Dan Brezniceanu
(Din expoziţia de la Teatrul Foarte Mic)

Resurecţia spiritului folcloric

Urmare din pag. 1

în literatura noastră. Numai de-am aminti de melodicitatea mioritică a unui celebru psalm prelucrat în acest spirit baladesc de Dosoftei, de interesul manifestat de Dimitrie Cantemir asupra mentalităţii poporane (în „Descriptio Moldaviae" găsim evocat pentru prima dată mitul erotic al zburătorului) ori de atîtea valorificări ale mitologiei populare, inclusiv ale limbajului, în diferite momente ale istoriografiei naţionale pînă în zorii epocii moderne — şi tot ar fi de ajuns pentru a ilustra platforma de spiritualitate specifică pe care se ridică literatura română încă de la începuturi. Spiritual, literatura română începe cu **Mioriţa** şi cu marile mituri, de substrucţie folclorică, definite de George Călinescu (mitul etnogenezei, mitul zburătorului, mitul manolic) şi mai apoi cu apariţia scrisului, cu introducerea tiparului (să nu uităm perioada străromână)... Pretutindeni, „galaxia Guttenberg" evoluează într-o spiritualitate, într-o cultură, nu în mod independent, este subordonată acestora, le fixează în scris pentru a le transmite peste vreme.

Valorificarea spiritului „poporan" al tradiţiei, care, de la paşoptişti încoace cunoaşte atîtea momente de resurecţie (indiferent că accentul cade pe etic, etnic, spiritual ori estetic) e, în mare, una din temele (obsesiile) majore ale scriitorului român. De aici au pornit, se ştie, atîtea ideologii literare şi tot pe această platformă spirituală au fost fondate în cultura noastră, doctrinele ce-au pus în centrul lor problema naţională. Literatura populară a fost înţeleasă, în acest sens, ca un inepuizabil rezervor de armonie, umanitate, esenţialitate. Tradiţia folclorică conţine un adevărat cod de idei, sentimente şi convingeri specifice, de forme şi modele structurale, de o specificitate esenţială, viguroasă, pregnantă, izvorîtoare de emoţie/ideaţie universală. Datoria scriitorului, înţeleasă încă devreme la noi, în spiritul unei viziuni organiciste, este de a menţine contacte strînse cu tradiţia, cu acel fond de spiritualitate poporană, numit la un moment dat „curentul naţional şi poporan" în literatură. Fermecatele „izvoare de apă vie", de care vorbea Mihail Sadoveanu, aici sînt, în solul tradiţiei, al culturii ei poporane, iar literatura, ca expresie majoră a acestei culturi, se exprimă şi în preeminenţa unor modele. Eminescu vorbea de „izvorul din care să ieie fiecare", de datoria majoră a scriitorului de „a se adăpa mai bine la izvorul curat ca lamura şi mai preţios ca aurul al poeziei noastre populare, decît să bea din izvorul de apă de zahăr cu portocale", metafora **izvorului**, în formulare davinciană, avînd, se ştie, circulaţie universală. **(Scrieri politice şi literare** — Mihai Eminescu, ed. I. Scurtu, 1905).

Mitul dacic

Urmare din pag. 1

Trecem prin tulpini înalte şi drepte de fag. Par coloane într-un imens templu păgîn (...) Pe tot versantul se găsesc pe sub pădure şi zmeurat, fărîmituri de piatră cioplită, cioburi şi cărămidă. Aici se ridica vechea Sarmisegetuză a dacilor ? Aici." Priveliştea are un aspect aproape geologic, de amestec al creaţiei umane cu lucrarea nemiloasă şi nivelatoare a naturii, care încearcă să şteargă urma mîndră a trecerii omului : „Încă două ceasuri de urcuş mai puţin anevoios. Şi ajungem la zidurile cetăţii. Muşchi, ferigă şi blocuri de piatră, cari se îmbucă. Vremea cu toate vremurile n-a putut să îngroape totul. Zidurile ies pe alocuri la suprafaţă pînă la înălţimea de-un metru, sau chiar mai mult. Pădurea cu rădăcinile ei a măcinat de-a lungul veacurilor calcar şi bazalt. Rădăcinile au dărîmat şi au topit. Temeiurile zidurilor au rezistat totuşi, alături de glasul vîntului, ca să fie mărturie pînă astăzi a unei măreţii de început". Apropierea de „terasa magilor" pare intrarea într-un cerc de magnetism sacral : „Prin sondaje, în spaţiul dintre ziduri s-a putut reconstitui cu aproximaţie harta cetăţii. Pe celălalt versant, mai abrupt, se găseşte **Terasa magilor.** Ajungem şi acolo, căci această terasă ne este ţinta". Auzim, pare-se, ca un ecou al versurilor din **Zamolxe**, soborul oştenilor ce păzesc templul religiei vechi : „Ha, ha ! / O, zei / mucegăiţi de veşnicie / (...) / O, zei apăraţi cu pisici spînzurate, / mi-e scîrbă. / C-o lance ţintită în porţile voastre / Mă-nchin, / eu sînt omul : / ha, ha, — vă salut !"

Glasurile vîntului, ale elementelor, primesc nuanţări şi sunete cu adevărat liturgice, în imaginaţia poetului, aici la Sarmizegetusa dacică. La Grădişte, Blaga a intrat în spaţiul propriei sale mitologii, fiind chiar stăpînul ei. Parcă „terasa magilor" şi toate cele ce sînt în acest cerc de metafizică sacral-mitologică sînt creaţia sa demiurgică !... E ca şi cum demiurgul s-a întors în spaţiul inventat de sinele său : „Fagii de-aici sunt parcă şi mai înalţi. Coroanele încă nerărite de anotimpuri joacă în culori ruginii. Soiuri de copaci, al căror nume nu-l mai ştiu, dau în galben şi roşu de sînge. În bătaia arzătoare a soarelui zărim azurul rece printre frunze. Pe terasa magilor vedem, ici şi colo, săpături de încercare. O parte a unui templu rotund, amintind, prin formă şi prin construcţie, stupele indiene, este dezgropat. Ne găsim pe locul fabuloaselor sanctuare, despre cari istoriografia antică ne-a lăsat unele însemnări, ce păreau oamenilor de mai tîrziu doar ecoul unor legende. Incredibila lor existenţă se confirmă după 2000 de ani. Temple moarte trebuie să fie pe aici. Fără de aceste modele subterane, fagii cu scoarţa de marmură nu şi-ar fi clădit templele lor vii. Un fior numenal, de sacralitate păgînă, ne încearcă pe aceste înălţimi. Toamna solară împrumută priveliştei cea mai sublimă faţă. Pe aici au avut loc cîndva, foarte demult, nebănuite rituri, pe aici s-a cîntat liturgic întru preamărirea zeilor cereşti şi telurici ai strămoşilor noştri".

Interesant e că senzaţia resimţită de poet nu e aceea în faţa unei cripte, a unui cimitir de istorie. Nu. Atingînd lespezile şi ţărîna de la Grădişte, el atinge o lume vie, o realitate a poeziei în care pulsează ca o împotrivire la eroziunea timpului şi circuitului panteistic al elementelor, o viaţă a personanţelor eterne, o emanaţie spirituală perpetuă, o realitate deasupra palpabilului, a invizibilului, identificabilă poetic. Ne amintim de comentariul blagian despre „omorul ritual al regelui" din **Spaţiul mioritic**, de acea „împăcare cu moartea" a regelui dac, care lui Blaga i se pare a fi legată de moartea ca „act sacramental al unui prolog", a ciobanului din **Mioriţa.** Pentru Blaga lumea dacilor n-a murit sub pămînt, ea pulsează asemeni miraculoasei monade metafizice : „Ce va ieşi la iveală de subt toate aceste rădăcini ale fagilor şi ale timpului !" (Ibidem). Cît de mult l-a impresionat pe Blaga excursia la Grădişte ne-o dovedeşte şi articolul **Nova getica**, apărut postum **(Tribuna,** nr. 10, 1975) : „Membrii institutului nostru (...) au avut fericitul, într-adevăr fericitul prilej de-a vedea vestigiile dace, scoase la lumină pe Dealul Grădiştii. Cînd am purces în aceste frumoase zile de octombrie spre cetăţile din munţii Orăştiei, nu bănuiam în nici un fel că acolo sus, între fagii seculari, înalţi şi drepţi ca nişte coloane greceşti, ne aşteaptă cea mai singulară surpriză a arheologiei româneşti !

Săpăturile în timpul verii sub conducerea plină de experienţă a tovarăşului C. Daicoviciu, eminentul nostru arheolog, au ridicat glia de pe unul din cele mai mari secrete ale misterioasei istorii a poporului dac : pe o terasă, pe care aş numi-o „Terasa magilor", orientată spre răsărit, şi apărată de jur-împrejur de munţi şi de prăpoare, s-au descoperit rămăşiţele de blocuri ale unor temple, care par a dovedi, cu supremă probabilitate, că acolo era centrul religios al dacilor ! Cîte sanctuare, ce semicercuri alcătuite din pietre repetînd acelaşi număr magic, cîte simboluri rotunde de piatră indicînd cine ştie ce cult solar, ce misterioase inscripţii, acolo ! Aceasta este una şi desigur cea mai neaşteptată din mărturiile ce arată că cultura getică ajunsese în faza monumentalizării".

Lumea dacică, Blaga o poartă-n el pe parcursul întregii sale biografii creatoare, ca o realitate a sa, lăuntrică. Acei „voievozi daci", pribegind în lungi transhumanţe „cu oile şi bourii" (v. **Oaspeţi nepoftiţi),** foarte înrudiţi cu păstorul mioritic, sînt personaje-cheie ale liricii sale. A veni la Sarmizegetusa dacică e pentru el acum, în fine, o datorie împlinită : „Sunt ostenit ca drumul şi uscat ca praful. / Mai sunt izvoare pe pămîntul nostru ? / Întreb şi caut. Frunze-nlătur cu piciorul. / Foi ruginite cad, se-ngroaşă vraful. / / E tristă luna azi în Dacia / cînd trece peste plai şi stînă. / Subt cîte-o piatră de altar, sub capişte păgînă, / se spune că mai gîlgîie pe-alocuri apa, / mai murmură la obîrşii prin munţi, dar nu în vale, în fîntînă. / / De-o apă-mi este sete, / de apa izvorîtă din argint, din munte / ce leagăn fost-a seminţiei noastre. / Se profilează-n zări piscuri cărunte".

„Poezia **Grădişte** (...) a fost scrisă la scurt timp după această **excursie**", precizează Dorli Blaga. Vizitarea „locului sfînt" corespunde în eul poetului unui adevărat pelerinaj la zeul său : „Urcuşul pînă-n pragul unui zeu / pe coama muntelui e greu".

Imaginase mitul lui Zamolxe în anii 1920—1921, dar numai peste aproximativ patruzeci de ani ajunge să atingă cu propria-i mînă cenuşile reale şi sanctuarul real al zeului ! E ca şi cum urcuşul pe coama acelui munte durase aproape o jumătate de veac, o viaţă de om.

Un mare cărturar

Urmare din pag. 1

Dacă reintronarea n-a avut loc (nu peste multă vreme Gheorghe Ştefan s-a stins din viaţă), impresia pe care N. Milescu a făcut-o pe unde a trecut a fost colosală. Aşa se face că ambasadorul Franţei la Stockholm, Simon Arnauld de Pomponne (1618—1699), om foarte cult, solicitat şi el în problema reintronării lui Gheorghe Ştefan, a rămas stupefiat de personalitatea lui Milescu şi de ştiinţa sa şi i-a cerut să intervină în disputa dintre catolicii jansenişti şi protestanţii calvini francezi, în privinţa unor principii de doctrină ecleziastică. Şi astfel a scris N. Milescu la Stockholm, în 1667, în limba greacă, traducînd tot el în latineşte (pentru occidentali), renumita sa desertaţie **Enchiridon sive Stella Orientalis Occidentali speendes,** inclusă de janseniştii Antoine Arnauld şi Pierre Nicole în lucrarea lor **La perpetuité de la foi** (1669), impresionînd şi astăzi prin minuirea limbii latine (versiunea greacă nu s-a publicat) şi prin cunoştinţele de amănunt privind în special fundamentele spirituale ale bisericii răsăritene. Retipărită în Apus de mai multe ori — la noi întîia apariţie în 1958, cu excelent aparat critic (Al. I. Ciurea) — a fost prima şi singura publicată în timpul vieţii autorului. Important este faptul că o acţiune diplomatică s-a încheiat în final cu o lucrare ştiinţifică. Savantul nu s-a dezminţit nici în alte împrejurări similare, de mai tîrziu.

Al doilea moment important din activitatea lui N. Milescu a constituit-o şederea în Rusia, ajuns aci datorită tot ecoului de om de mare ştiinţă şi cunoscător de limbi străine, dacă patriarhul Ierusalimului, Dositei, şi el mare învăţat, îl recomanda ţarului Alexei Mihailovici că este „om foarte învăţat, ca un cronograf în care sînt adunate toate datele din lume şi în zadar s-ar căuta un alt om asemănător lui". În drumul său spre Rusia a fost încredinţat, la Constantinopole de unde a pornit, cu misiuni diplomatice în Europa Centrală şi, călătorind prin Belgrad, Buda, Varşovia, la Moscova a ajuns în primăvara lui 1671, devenind repede şeful corpului de interpreţi din Ministerul de Externe. Dispunînd însă, ca întotdeauna, de o energie excepţională, a continuat şi drumul cărţii scriind, pe baza unor multiple izvoare, numeroase opere în limba slavorusă. Dar marea faimă i-a adus-o **Călătoria în China,** operă rezultată tot în urma unei misiuni diplomatice. Curtea monarhică din Rusia l-a trimis într-o călătorie oficială şi de legături cu curtea monarhică din China, la Beijing (în scopuri politice şi economice).

În primul rînd, el a ales un drum greu, foarte greu, prin Siberia aspră, tatonat de alţii înainte, dar nestabilit. El l-a străbătut întîia oară pînă la capăt, dus şi întors, cu dificultăţi arătate în scrierea sa. Cît de greu era acest drum, se vede şi din faptul că nu a fost încercat de călători din ţările septentrionale ale Europei. Chiar un renumit sinolog polonez, N. Smogulecki (1610—1656), care şi-a petrecut ultima parte a vieţii în China, ca matematician şi astronom, a introdus în China calculul logaritmic şi a ţinut cursuri, editate de elevii săi în limba chineză, n-a îndrăznit să apuce un drum de nord, ci a călătorit pe cel bătut, din sud. Aşadar, N. Milescu a procedat ca un explorator de locuri necunoscute şi de trasare a unor drumuri prin ele.

În al doilea rînd, se putea opri la îndeplinirea misiunii sale oficiale cu simple rapoarte de patină. Opera sa însă (compusă din trei părţi : jurnalul de la Tobolsk la Beijing, şederea şi tratativele din capitala chineză, iar în final o descriere generală a Chinei) arată că el a procedat ca un cercetător modern plecat la lucru pe teren (à la Bronislav Malinowski, să zicem), cu preocupări complexe, privind mediul geografic ambiant (munţi, ape, faună şi floră rară), cultura etnografică şi folclorică a unor populaţii neluate în consideraţie (tunguşi, ostiaci), prezentarea amănunţită a unor frumuseţi ale naturii, precum a lacului Baical (foloseşte şi date topografice) necunoscut — zice el — „nici de geografii vechi, nici de cei moderni". În fruntea unei numeroase delegaţii (peste 40 de persoane), nu s-a grăbit (călătoria a durat nu mai puţin de trei ani : 1675—1678) şi a adunat toate datele cîte însemnau „descoperire" şi „relevare", pînă la cultura şi civilizaţia de mare clasă şi strălucire din mediile înalte, spre pildă la palatul imperial. În secolul al XVII-lea au relatat despre China şi alţii, precum un Pietro della Valle sau Daniello Bartoli, dar aceştia nu au nici pe departe ştirile inedite şi valoroase din scrierea lui N. Milescu. Redactarea lucrării a fost făcută în limba slavorusă şi unele părţi s-au răspîndit în copii manuscrise, în special „jurnalul" tradus de însuşi Milescu în greceşte (s-a dovedit acest lucru) şi a parvenit în ţară chiar în timpul vieţii lui. Cu această scriere a intrat de la început în ecou european, prin lucrările unui Ph. Avril (1692) sau Foy de la Neuville (1698) şi pe urmă ale multor altora.

În 1919 John Baddeley i-a tradus în întregime lucrarea în engleză, cu studiu introductiv, în 2 volume.

Călătoria în China l-a arătat încă o dată strălucitor cu ştiinţa şi folosirea mai multor limbi (la palat a surprins cu latina lui degajată pe olandezul Ferdinand Verbiest), dar pe lîngă aceasta a impresionat prin demnitate şi prestanţă, mai ales în chestiuni de protocol (n-a acceptat, de pildă, să îngenuncheze la primirea unor daruri pentru ţar, aşa cum cereau regulile chineze) şi totodată prin cunoştinţa vie a ceea ce reprezenta el ca om şi diplomat, în orice moment. A fost un boier al ştiinţei, spiritului şi ţinutei. De ştiinţa lui s-a dus repede şi larg vestea în lume, dacă filosofului german Leibniz, care încerca să pună bazele unei academii de studii orientale la Moscova pentru consult i-a fost recomandat Milescu de către un primar al Amsterdamului, acesta fiind în relaţii cu ţarul Petru cel Mare. De altfel, Petru cel Mare a văzut şi a preţuit în Milescu o mare personalitate, încît la moartea acestuia a mers, se zice, în urma catafalcului. A fost cel mai înalt şi frumos omagiu care i se putea aduce.

La Beijing tînărul împărat chinez a fost atît de impresionat de figura şi comportarea lui Milescu, că a chemat un pictor de i-a făcut portretul în costum de ceremonie, portret ajuns la Ambasada chineză de la Paris, unde încă se mai păstra la începutul secolului nostru.

Cu toate onorurile şi succesele din străinătate, Milescu n-a uitat ţara sa, o pomeneşte nostalgic chiar în Jurnalul din China şi i-a venit în sprijin, precum Petru Movilă mai înainte, din punct de vedere politic şi cultural. Personalitatea lui a căpătat dimensiuni universale, prin ştiinţă, călătorii şi prestanţă personală, iar odată cu ea a crescut prestigiul poporului român, care a produs un asemenea om, de negăsit, ca tip şi acţiuni, la vremea aceea.

Concursul cenaclurilor literare „Vasile Lucaciu"

● Juriul celei de a V-a ediţii a Concursului cenaclurilor literare a decernat următoarele premii :

Marele premiu „Vasile Lucaciu" al Uniunii Scriitorilor şi al Cenaclului „Vasile Lucaciu"-Cicîrlău : **Ion Botezatu** ; Premiul revistei „Luceafărul", împreună cu Premiul Minei Ilba-Cicîrlău : **Dorel Sauciuc** ; Premiul revistei „Albina" : **Nuţa Crăciun** ; Premiul revistei „Astra" : **Ion Voicu** ; Premiul revistei „Cîntarea României" : **Gheorghe Berlea** ; Premiul revistei „Cronica" : **Paul Doru Chinezu** ; Premiul revistei „Convorbiri literare" : **Toader Danci** ; Premiul revistei „Familia" : **Nicolae Marieş** ; Premiul revistei „Munca" : **Valentin Bilţ** ; Premiul revistei „Orizont" : **Ana Maria Crişan** ; Premiul ziarului „Pentru socialism" : **Vlad Dănescu** ; Premiul revistei „România literară" : **Gavril Alexa Bâle** ; Premiul revistei „Săptămîna" : **Ion Machidon** ; Premiul „Scînteii tineretului" : **Simion Tomoioagă** ; Premiul revistei „Steaua" : **Constantin Ţigănele** ; Premiul revistei „Tribuna" : **Dumitru Daniel Cristian** ; Premiul revistei „Vatra" : **Diana Manole** ; Premiul Consiliului judeţean al sindicatelor Maramureş : **Anghel Pop Fărcaşa** ; Premiul Comitetului judeţean al U.T.C. Maramureş : **Dumitru Cojan** ; Premiul Organizaţiei U.T.C. Cicîrlău : **Daniela Teodorescu** ; Premiul Cooperativei de consum Cicîrlău : **Mihail Vlad.**

Există o tradiţie

Urmare din pag. 1

pozitorii-bărbaţi au exprimat o muzică care era departe de a conţine căldură şi vibraţie umană — computerele erau puse în acţiune spre a crea înlocuind puterile spirituale printr-un exces de tehnicizare şi tehnologizare. Nu au fost dialoguri pro sau contra — ci mai degrabă un gen de „şuetă" (small-talk). Ca atare publicul „normal" a rămas dincolo de intrarea în sălile de concert — este vorba despre acel public care mai înţelege cîte ceva din muzică, ca atare e regretabil că auditoriul din anii precedenţi a fost mai numeros decît în acest an.

Din toate acestea rezultă că acea pledoarie a muzicologiei noastre pentru inovaţia înţeleaptă, pentru corelaţia subtilă şi convingătoare dintre tradiţie şi inovaţie, dintre naţional şi universal, dar, mai cu seamă, dintre etic şi estetic este în consonanţă cu marile năzuinţe ale melomanilor şi ale exponenţilor artei sonore din toate ţările. Aşa-zisa muzică atonală şi atematică nu este tălmăcită de cei mai mari interpreţi ci, în **majoritatea cazurilor,** ea este refugiul intepreţilor rataţi. După părerea semnatarului acestor rînduri este greu de conceput un interpret de primă mărime, care să nu poată să te convingă, în adevăratul sens al cuvîntului, atunci cînd pune în valoare o muzică de Bach, Beethoven, Mozart sau Chopin. Între vechea muzică şi cea nouă — ne referim la cea autentică — există punţi de legătură. De altfel, chiar Boulez a dovedit acest lucru, dirijînd şi muzică tradiţională şi muzică modernă şi cerînd cu insistenţă, ca într-un program de concert, compozitorii din zilele noastre să fie alăturaţi celor din secolele trecute, tocmai pentru a vedea dacă rezistă concurenţei ! Or, în festivalurile de la Darmstadt şi în multe altele din vestul european, festivaluri orientate în mod exclusiv doar spre o anumită muzică — aceea atonală şi atematică — calitatea artistică a scăzut considerabil, tocmai din această cauză, adică a excluderii orientărilor legate de valorificarea melosului popular şi, mai ales, de menţinerea conceptului melodic. Nu întîmplător a apărut noul romantism ! Nu întîmplător au apărut şi exagerările din „modele retro" !! Nu întîmplător, atît la noi în ţară cît şi în străinătate, concertele de aşa-zisă muzică atonală şi atematică au săli goale încît nu o dată asişti la situaţia plină de grotesc, potrivit căreia, pe scenă sînt mai mulţi participanţi decît în sală, nemaivorbind de cronicile ridicole care apar după asemenea manifestări, în care se spune că „a fost un veritabil succes de public" !!! Este cazul să spunem un categoric NU imposturii. Este cazul să spunem adevărul.

Este semnificativ că, nu o dată, în frămîntata istorie a muzicii universale şi chiar în aceea a muzicii noastre au fost multe concerte cu lucrări în primă audiţie primite cu o evidentă ostilitate. De ce nu am recunoaşte-o ? Dar, de la aceste nefericite cazuri şi pînă la a susţine că tot ceea ce este neînţeles este şi valoros, socotim că este o cale lungă, foarte lungă...

Dacă în anumite ţări capitaliste, scandalul artistic este la mare modă, în ţara noastră, ca şi în alte ţări socialiste, muzica a fost, este şi va fi un mijloc de înălţare naţională. De aceea să nu ne coborîm în coada maselor ci să ridicăm masele la cerinţele măiestriei, dar să nu uităm că există o spiritualitate românească, există o tradiţie, care nu o dată ascunde un subtext novator, există o pledoarie pentru teme majore, ceea ce nu înseamnă că excludem divertismentul sau starea de euforie în opera de artă. Iar în acest context, socotim noi, al înţelepciunii — să ni se ierte lipsa de modestie — trebuie să reţinem că dacă muzica are un specific internaţional mult mai pronunţat decît literatura, aceasta nu înseamnă că artistul nu are o patrie. Dimpotrivă ! E bine să ne aducem aminte că au fost compozitori apatrizi, care s-au bucurat de imense succese în vestul Europei. După moartea lor însă, cei apatrizi au fost uitaţi de muzicienii şi melomanii din vestul european. Iar cei care s-au adăpat la acea „apă vie", a spiritualităţii străvechilor noastre pămînturi, ni se înfăţişează şi după moartea lor cu aceeaşi autenticitate, ba mai mult chiar, cu un plus de strălucire. O repet pentru a nu ştiu cîta oară : **dacă George Enescu nu ar fi fost repus în discuţie, post mortem, în festivalurile naţionale din România socialistă, la Paris, el ar fi fost de mult uitat !** Să reţinem acest lucru. Să repetăm acest fapt mai ales tinerilor compozitori. Să facem tot posibilul ca aceştia — de altfel, în majoritatea cazurilor, foarte dotaţi — să nu alerge după himere ci să vibreze în consonanţă cu marile imperative etice şi estetice ale „evului aprins" în care vieţuim.

Dumitru G. Kiriac a fost unul dintre cei mai buni elevi ai vestitului conservator parizian. Acest clasic al muzicii noastre corale a refuzat posturi înalte în capitala Franţei şi s-a întors în Bucureşti, unde a înfiinţat Societatea corală **Carmen,** unde a îndemnat pe creatori „să cînte româneşte". Tot el a rostit profundele cuvinte : **Soarta muzicii româneşti în şcoală se hotărăşte!** Iată de ce nu ne poate fi indiferent **cum sînt educaţi** melomanii şi reprezentanţii lumii Euterpei. Cine are urechi de auzit să audă...

CUMPĂNĂ

Colindul Brînduşii

Zvîrliţi neamuri
cai în hamuri
şi cătaţi-l
pe la hramuri,
în perete
scris ca sfinţii
c-o aripă
de erete
să îşi laude
părinţii.
Îl cătară
nu-l găsiră
lăcrămară
şi-l lăsară.
Cată-l mătuşi
prin brînduşi !
Ierburi multe
secerară
şi cîmpia
mi-o cosiră,
nici un mac
nu scuturară,
îl cătară
nu-l găsiră
lăcrămară
şi-l lăsară.

El avea un frate —
Veacu,
se cutremura
cîmpia
cînd se da
de-a berbeleacu.
Şi pe Veac
mi-l tot cătară
îl cătară
nu-l găsiră
lăcrămară
şi-l lăsară.
Toţi ogarii
adormiră
şi visară
c-alergară,
îl găsiră
nu-l treziră
nici o rouă
nu clintiră
doar în zori de zi
oftară
se treziră
şi-adormiră.

George Alboiu

Concursul de creaţie literară „Andrei Mureşanu"

● Aflat la prima sa ediţie, Concursul de creaţie literară „Andrei Mureşanu", organizat de Comitetul Judeţean de cultură şi Educaţie Socialistă şi Consiliul sindical judeţean Braşov în colaborare cu Uniunea Scriitorilor, a reunit o participare din aproape toate judeţele ţării. Juriul alcătuit din : **Petre Sălcudeanu,** preşedinte, **Monica Croitoru, Daniel Drăgan, Ion Horea, Sorin Mărculescu, Ioan Meiţoiu, Mihai Negulescu, Ermil Rădulescu, Platon Pardău, Nicolae Stoie, Dan Tărchilă, A.I. Zăinescu, Ştefan Croitoru, Miruna Runcan** şi **Elena Socaciu** a acordat următoarele premii :

Premiul „Andrei Mureşanu" oferit de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. şi revista „România literară" : **Vasile Selaru** (Braşov). Pentru poezie : premiul I : **Maria Mihai** (Borşa) ; premiul II : **Maria Mărgineanu** (Alba Iulia) ; premiul III şi premiul revistei „Cîntarea României" : **Ioan Dan Bălan** (Petrila). Pentru proză : premiul I : **Nicolae Fulga** (Olt) ; premiul II : **Liviu Comşa** (Braşov) ; premiul III : **Isidor Chicet** (Orşova). Premiul revistei ASTRA ; **Luiza Stoichiţă** (Bucureşti) ; premiul revistei „Luceafărul" : **Liana Viorel** (Braşov) ; premiul revistei „Vatra" : **Mihai Deşelaru** (Braşov) ; premiul ziarului „Drum Nou" : **Ioan Ursan** (Cristian). Au mai fost distinşi cu menţiuni : **Dan Iorga** (Braşov), **Nicoleta Raita** (Ploieşti), **Ovidiu Mânzătean** şi **Ioan Suciu** (Braşov).

Scriitorii participanţi la această manifestare culturală braşoveană au făcut o vizită de documentare la Întreprinderea de autocamioane Braşov, s-au întîlnit cu oameni ai muncii şi membri ai cenaclurilor literare, au vizitat Muzeul de artă, Muzeul primei şcoli româneşti din Scheii Braşovului, au luat parte la o şezătoare literar-muzicală la Casa Mureşenilor, au făcut un pelerinaj la mormîntul poetului şi au depus flori la statuia celui care a creat nepieritorul imn al Revoluţiei de la 1848 : „Deşteaptă-te române".

m a p a m o n d

DIN LIRICA AFRICII

PAULIN JOACHIM

● Născut în 1931 în Dahomey, actualmente Republica Bénin, prin anii '50 ajunge în Franța ca secretar al lui Ph. Souppault, unul dintre părinții suprarealismului. Cîțiva ani mai tîrziu îl regăsim în redacția ziarului **France soir**, secția politică. În 1960 ia conducerea mensualului **Bingo**, magazinul cel mai citit în Africa de arie francofonă, iar în 1971 fondează revista **Decennie 2**. Promotor, alături de Senghor, Césaire etc., al doctrinei Negritudinii, ziarist și eseist de marcă, pamfletar și polemist temut, este **primul** poet în ordine cronologică al țării sale și, totodată, unul dintre cei mai importanți poeți ai Africii. Stilul lui a evoluat de la formula liberă, modernistă, cu inflexiuni suprarealiste a începuturilor, înspre construcția polifonică, riguroasă, în care se recunosc afinități cu Valèry și Camus. Opera lui cuprinde : **Un Nègre raconte**, 1954, **Editorial africain**, 1967, **Anti-Grâce**, 1967 și **Oraison pour une Re-Naissance**, 1984.

Anti-grație

numesc anti-grație
mai intîi ofranda vieții
ca un permanent conflict de elucidat
în acest ținut de-mpărțeală unde nu se petrece nimic
în care nici un drum nu escaladează vreun munte
unde soarele însuși nu urcă mai niciodată dincolo de scobitura mării
acest șezut de gaură joasă unde istoria a încetat să respire
și care nu mai e poluat decît de un ghemotoc de stridii stupide
care se lasă degustate cu unt alb
în perenitatea iodatei lor exaltări

anti-grație
această viață cenușie și înțepenită
ca o enormă hernie suspendată în cîrligul măcelarului
numesc anti-grație
acest pendul epileptic născut din malița Îngerului
și care se duce și vine
trece prin partea cu soare și trece prin partea de umbră
incapabil să sfărîme Istoria
și să ajungă la această rocă privilegiată unde Spiritul și-a depus sămînța care leagă și dezleagă
incapabil să își releve greșeala

anti-grație
acești clești josi la rădăcina ființei
la măsura iubirii
panoplia omului prădată în aurore
și partitura lui subtilizată, saltul lui interzis
azurul lui confiscat de oamenii apostaziei
o, visasem totuși o viață sidefie
ca primul fum al dimineții pe cerul sătucului
visasem să fiu născut cu goarna în inimă
pentru a nu avea vreodată elanuri sfărîmate

★

numesc anti-grație
această viață de firimituri și de cuvinte mici
care vă drenează îndoiala sub piele în momentul saltului
visasem o locomotivă
trăgînd adînc de coada-i de stele
dar însemna să nu țin seama de anti-grația
care mă condamnă la o lungă solitudine muritoare
pe paiul comițiilor agricole
visasem înainte de naștere să fiu prinț iar nu golan

numesc anti-grație
fața mea de infern indezirabil pe Broadwayul bucuriilor
ca o rușine recunoscută brusc
taifunul de a iubi ținuit de un travaliu lent de miner
și lumea în jur care se încăpățînează să dezghioace amănuntele
infamiei mele
pe cînd eu îmi exersez pupila pînă la pierderea vederii

anti-grație
această pledoarie pro domo care nu mai sfîrșește nu se mai termină
acest solo de stea dezgustată care nu mă mai părăsește
trecutul înghițit sub cataracte de vorbe
și aceste umbre care înlocuiesc omul la răscrucea bilanțurilor
ci lăsați-mă să pling cuvinte nu mai am
maeștrii organiști dușmani ai polifoniei
mi-au supraîncărcat discursul devenit ilizibil
a fi născut fără pilule împotriva răului de mare
asta este ceea ce numesc anti-grație
aceste piei de banane sub picioare
pentru un slalom fără sfîrșit pe pantele vieții
și spectacolul este permanent
pentru că rasa țîșnește și mai frumoasă
de cînd și-a lăsat flancurile fecundate în calele negustătorilor de sclavi

ci dacă grația există și dacă iubirea e inoxidabilă
dacă grația mă ascultă
facă ea dar să apară-nsfîrșit
pe această paletă în care decantez încă din prima zi
tonurile destinului meu
aceste reflexe de cornalină în care rasa mea în picioare
va citi semnul premonitor al viitoarelor triumfuri.

Paris, mai 1965

Prezentare și traducere de Gabriela Negreanu

UN POET - O LUME

Abdula Tukaj

● Abdula Tukaj (1886—1913) este cel mai mare poet al tătarilor. În scurta sa viață poetul de la Kazan scrie o impresionantă operă, care aduce pentru prima oară spiritualitatea tătară în atenția opiniei publice din imperiul țarist. Aflat încă de la debut de partea intelighenției care lupta pentru substanțiale înnoiri în Rusia, Abdula Tukaj cunoaște tot felul de persecuții din partea ohranei. Cu opera sa întretăiată de numeroase ecouri din poezia preislamică, Abdula Tukaj pune bazele literaturii naționale tătare culte, îmbogățind patrimoniul universal cu opere de o neasemuită valoare.

Despre mine

Eu vreau să fiu cinstit, cu inimă curată,
Dar gîndul tot spre nemurire cată,
Mi-i vrerea mult mai scumpă decît viața
Pe la tătari să vină vreodată dimineața,
Să-i bată fericirea peste străvechi amar
Și printre ei să umblu și să mă simt tătar
Cu versul meu făcut-am mulțime de preziceri,
Dar asculta-va soarta noianul meu de ziceri ?

Fragment

În viața mea de neguri n-am întîlnit o torță,
Nici pentru zile negre n-am pus deoparte forță.
Dușmanii m-au lovit și aprig și mișelnic,
Că n-am scris stăpînirii nici un poem prielnic.
Să mă răzbun n-am vlagă, rămas-am de ocară
Și țara mea tătară, tăcută-i și murdară.

Cui folosește ?

Cui folosește frumusețea, cînd patimă ea nu trezește ?
Iar fără de privighetoare o floare nu se ofilește ?
Doar cîntărețul inspirat cu inima într-o dogoare
Va învia oglinda rece cu chip frumos în depărtare.
Doar suferința lui Medjun și versul lui înaripat
I-a dat Leilei frumusețea cu mersu-i dulce, legănat.
Femeia poate fi stăpînă peste întregul univers.
Dar ce fel de regină fi-va de nu i s-a-nchinat un vers ?

O lacrimă

Taina iubirii mă usucă și ard cum arde vara iarba
Și nu sînt leul de pe vremuri cînd sărlucea ca smoala barba.
Ursita mea de fericire nu mi-a prea dat deloc bineț
Și demonii s-ar rătăci prin labirintul de tristețe
Iar tu suspini ca un copil și tremur imi ești toată
Și inima mi-o fringi din nou cu lacrimă sărată.
Mai bine-ar fi să cad răpus și mistuit de pară.
Cu moartea chipul tău frumos în față să-mi răsară.

Cîntec de șeic

Răsplata pentru fapte ne vine cu surisul,
Carnea de cal, caimacul, cadine și cumisul.
Ereticii ar face din daruri of și ah,
Noi pentru ele vești te vom slăvi, Alah.
Sînt darurile vieții, temeiul ei și cheia:
Carnea de cal, cumisul, caimacul și femeia.

Minune

„De cînd nu mai e profetul,
lumea simplă și umilă
Nu mai vede cum o piatră se transformă în cămilă".
Ne învață înțelepții. Dar nu credeți,
sînt minciuni,
De căutați, pe lumea asta mai găsiți și azi minuni.
Bunăoară, azi în zori, mi-a bătut în geam cuminte,
Un datornic dîndu-mi banii fără să-i aduc aminte...

Prezentare și traducere de Stelian Gruia

● **La WEIMAR (R.D.G.)** a fost descoperit, în spatele unei uși acoperite cu tapet, laboratorul lui J. W. Goethe, în care făcea experiențe în domeniul zborului cu balonul. O „senzație", cum au scris ziarele, cu atît mai mare cu cît pînă acum se credea că laboratorul a fost pierdut pentru totdeauna. Descoperirea este consemnată într-o broșură din seria „Scrieri weimareze despre istoria patriei și a științelor naturii", editată de Muzeul orășenesc din Weimar. Tot de aici aflăm că Goethe a fost deceptionat că nu el a fost cel care a inventat balonul. Goethe ne mărturisește că inventarea balonului i-a provocat decepție. El se ocupa de diferite aspecte ale zborului cu balonul încă din anul 1780. El a declarat : „A fost inventat balonul. Cît de aproape am fost eu de inventarea lui ! Îmi pare rău că nu am reușit eu să-l realizez primul".

Goethe a fost printre primii care au început să lanseze baloane în văzduh. Prima încercare, nereușită însă, a făcut-o în 1783 la Kassel, împreună cu doctorul Semmering. În iarna aceluiași an a fost lansat un nou balon din apropierea casei Charlottei von Stein, prietena și iubita poetului. Arhiva marelui duce Karl August, protectorul lui Goethe, demonstrează că asemenea încercări au fost mai multe. De altfel și corespondența cu Charlotte von Stein conține o serie de elemente referitoare la preocupările în acest domeniu ale lui Goethe.

Comisia de istorie a Federației internaționale de navigație aeriană a omologat încercările și reușitele lui Goethe în domeniul zborului cu balonul...

● **ÎN LIBRĂRIILE ȚĂRILOR ANGLOFONE** se bucură de mare succes, scontat de altfel, romanul „Nedorîții". Autorii lui, celebrul chirurg Christian Barnard, cel care a realizat primul transplant de inimă din lume, și Stander Ziegfried, scriitor și ziarist de succes. O carte la care cei doi au lucrat — apreciază presa — cu toată ...inima !

REVISTA STRĂINĂ

● **MARC CHAGALL**, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai artelor plastice ale secolului nostru, s-a născut în anul 1887 la Vitebsk și a murit în anul 1985 la Saint Paul de Vance, în Franța. A fost prieten cu Al. Blok, Sergnei Esenin, Vladimir Maiakovski, dar și cu Apollinaire, Breton, Eluard, Superville, Cocteau, Blaise Cendras și alții.

A fost un poet prin culoare și cuvînt. A pictat și a desenat toată viața. A scris poezie toată viața. „În tablourile mele — spunea el — mi-am tălnuit dragostea, așa cum pădurea își tălnuiește copacii". Nu i-au plăcut niciodată tablourile fără un anume mister. „Tablourile care se explică de la prima vedere sînt literatură, adică proză". Cînd cineva vorbește despre literatură în artă nu înțelege prin aceasta nici pictura, nici proza. Ci poezia ! Am spus : arătați-mi o singură operă mare în care să nu existe o fărîmă de poezie !"

Despre raporturile reciproce dintre poezie, pictură și muzică, Chagall spunea : „Tablourile reprezintă niște poezii. Poeziile în cuvinte și muzică sînt niște tablouri. De exemplu : Shakespeare, Homer, Mozart, Schubert, Rousseau, Monet și încă alții".

Atmosfera spirituală a lumii poetice a lui Chagall este dată de evenimentele vieții trăite de artist, dar cel mai adesea de copilărie. În poeziile lui Chagall se regăsește mult din ceea ce ne oferă tablourile sale : ținutul copilăriei, orașul natal, familia, florile, mama, dragostea. Universul lui Chagall este tot numai o poezie. Un poet care interpretează poezia și muzica cu pensula mulată în toate culorile curcubeului...

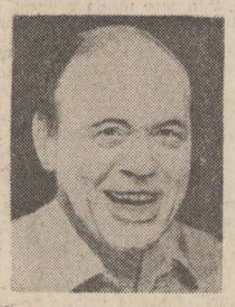

● **ERNST BRUUN OLSEN**, născut în anul 1923, este cel mai popular și mai jucat dramaturg din Danemarca. A fost actor, apoi regizor, apoi autor dramatic. A debutat cu piesa „Teenagerlove" pe care a pus-o în scenă la Teatrul regal din Copenhaga. Piesa viza unele aspecte negative ale societății daneze contemporane, așa cum se întîmplă și cu piesele „Bal la oraș" (1967) și „Unde s-a dus Nora ?" (1968). În anul 1974 a scris piesa care l-a făcut celebru, „Poștașul din Arles". Este o piesă cu caracter istoric și biografic, cuprinzînd o scurtă perioadă din viața marelui pictor Vincent van Gogh, adică anii trăiți în orășelul Arles din sudul Franței. Piesa este o critică virulentă a societății acelor ani, dar nu numai, societate care crezîndu-se campioana democrației, ucidea tot ce era bun în oameni. Mesajul piesei este însă foarte actual și se referă la menirea și locul artistului în societate, așa cum reiese cu claritate din dialogul lui van Gogh cu pictorul Gauguin.

În anul 1976 a terminat piesa „Nebunie poetică" dedicată vieții și operei poetului și dramaturgului danez Holberg, care a trăit în secolul al XVIII-lea. Referindu-se la perioada de început a teatrului danez, piesa abordează, ca și „Poștașul...", problema responsabilității dramaturgului, a teatrului și artei teatrale în viața societății. Combinînd elemente fantastice cu elemente reale, dialogurile poetice cu cele prozaice, autorul obține efecte neașteptate.

Ultimele creații ale lui Olsen, „Prometeu în plasă" (1981) și „Cînd a venit jazzul în oraș" (1982) dovedesc aceleași calități ale lui Ernst Bruun Olsen, de critic necruțător al stărilor de lucruri necorespunzătoare din societatea daneză contemporană.

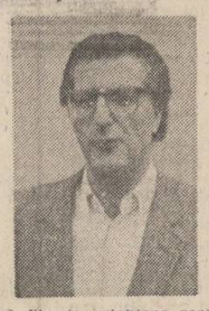

● **ROLF LYSSY ESTE UNUL** dintre bunii regizori și scenariști elvețieni. Nu demult el a terminat filmul „Teddy Bear" în care tratează cazul unui regizor elvețian ale cărui filme se bucură de mare succes în străinătate în timp ce acasă nimeni nu se omoară să-i vadă peliculele. „Teddy Bear" este astfel o comedie neagră, cu gust amar.

„Este greu să fii astăzi regizor în Elveția, spunea el, pentru că elvețienii își închipuie că filmele autohtone reprezintă un lux inutil. În țara noastră producția de filme nu primește nici un fel de sprijin din partea statului, după cum nu există nici o școală pentru pregătirea cineaștilor. Din această cauză, cei care îndrăgesc arta filmului sînt obligați să studieze în străinătate, iar cînd realizează un film trebuie să-și suporte singuri toate cheltuielile. În cinematografie există o concurență acerbă, întrucît se importă anual pînă la 600 filme... Filmele mele s-au bucurat de succes acasă, de aceea nu mă confrunt cu probleme de natură materială. Sînt fie producătorul, fie coproducătorul filmelor mele, așa că trebuie să investesc sume destul de mari. Atunci, însă, cînd sînt producător, am posibilitatea să spun în filmele mele tot ce gîndesc... Elvețienii sînt oameni foarte muncitori, ei trudesc serios, din greu. Ei sînt convinși că orice muncă trebuie să aducă un cîștig material, din această cauză cei care lucrează în domeniul culturii și care nu realizează cîștiguri mari sînt considerați ca mai puțin serioși. Unii dintre elvețieni au chiar sentimentul că oamenii de cultură nu lucrează și nu sînt buni de nimic, că ei nu participă la crearea bunăstării generale. În țara noastră, artiștii care nu realizează cîștiguri materiale deosebite sînt priviți cu suspiciune", a conchis Rolf Lyssy.

● **ÎN VÎRSTĂ ACUM DE** treizeci și doi de ani, scriitorul italian Andrea De Carlo este autorul a două romane care îl situează printre scriitorii contemporani de succes : „Trenul de șmintînă" și „Păsări în colivii și-n voliere". În cel de al doilea, eroul principal se numește Fiodor Berna și este un italian a cărui familie a adoptat total modul de viață american. El, oaia neagră a familiei, ar face de toate, dar nu întreprinde nimic. Trimis la Milano pentru a prelua conducerea unei filiale a concernului familial, el nu reușește decît să se îndrăgostească de o fată enigmatică, cu nume cel puțin ciudat : Malaidina. Dragoste la prima vedere, dragoste fatală pentru eroul romanului, căruia nu-i stă nimic în calea realizării dragostei, nici măcar faptul că fata iubește pe un altul. Un altul care în cazul de față este un terorist.

Un fel de „mai iubesc, mai sper..." italian, cu deosebirea că aici eroul este la o vîrstă cînd, pentru a spera, are tot viitorul în față.

Romanul îi servește lui Andrea De Carlo ca pretext pentru a-și expune punctul de vedere potrivit căruia dragostea profundă dintre bărbat și femeie este singura care-i poate ajuta pe oameni să evadeze din colivia propriei situații care-i încorsetează. Trăind între patru pereți — mai săraci, mai luxoși — oamenii se aseamănă păsărilor închise în colivii sau în voliere. În portretul lui Fiodor Berna se regăsesc mulți tineri din lumea occidentală, oameni dezorientați, fără ambiție, care nu știu încotro să se îndrepte, ce să aștepte de la viață.

Recent, Andrea De Carlo a trecut în tabăra adepților celei de a șaptea arte, fiind ales de Federico Fellini pentru a-i fi colaborator...

Relații inversate în geneza ciberneticii

Nu numai adevărurile științifice cunosc o procesualitate plină de meandre izvorîte din tot felul de zăgazuri, ci și recunoașterea adevăraților lor făuritori.

Este de datoria istoricilor să nu plătească tributul complexelor întreținute de cei care au abdicat de la rațiunile științei istorice. Căci să nu uităm : există interese care cer, împotriva adevărului, să se întrețină ideea potrivit căreia valorile sînt produse doar în anumite zone și de către anumite popoare. Ce concluzii practice rezultă de aici este clar.

Cît de false sînt aceste poziții se poate vedea numai prin recursul la istoria netrucată a științei și filosofiei.

Ideea protocronistă a lui Edgar Papu pornea de la prioritățile românești în anumite domenii ale culturii pentru a conchide că gîndirea românească nu este pe etern post secund, de veșnic învățăcel ce trebuie trimis la colț spre cumințire. Dimpotrivă, gîndirea românească nu doar a învățat de la alții (nu s-a sfiit niciodată să spună nici că a învățat și nici de la cine a învățat ; iar cînd învățații au fost mari și-a făcut un titlu de glorie că a învățat de la ei), și i-a învățat pe alții în domenii fundamentale. Dar nu a făcut din aceasta decît ceea ce trebuie făcut : contribuție la sporirea universalității gîndirii, înscrierea în universalitate. Unii cred a ști că părintele ei este americanul Wiener. Motivele ar fi : a. Wiener era matematician ; b. Wiener era dotat cu o tehnică pe care nu o putea pune la dispoziție decît America ; c. Wiener era american.

Dar cum faptele vin cu o altă înfățișare, istorici improvizați admit că există și precursori ai ciberneticii, chiar dacă aceștia (e vorba de Odobleja) au descoperit legile ei. Altfel spus, se face din descoperitorii adevărați — precursori. Odobleja nu se află în rivalitate cu Wiener, nu se poate afla în rivalitate. Căci dacă Odobleja a elaborat conceptele generale ale ciberneticii cu 10 ani mai devreme, Wiener a continuat și a elaborat o (= una din multele fiice posibile) cibernetică particulară. Este drept că distincția dintre general și particular în cibernetică nu s-a făcut, explicit, de la început. Dar suntem la 40 de ani de la elaborarea ciberneticii și lămurirea lucrurilor nu este tîrzie nici acum. Nimeni nu spune că Odobleja a făcut totul, iar Wiener nimic. Poate că locul pe care-l ocupă Wiener în cibernetică a fost stabilit chiar de Odobleja în „Psihologia consonantistă și cibernetica". Locul lui este nu de fondator, ci de continuator al celui care a descoperit legile ei generale, legi care nu i se relevaseră matematicianului Wiener. Ele se relevaseră biologului și psihologului Odobleja.

Chiar dacă nu s-a inspirat din Odobleja, Wiener nu poate fi considerat decît un continuator în cibernetică, iar nu fondatorul. Prin urmare, indiferent de existența sau inexistența dovezilor în sprijinul admiterii sau respingerii exercitării influenței lui Odobleja asupra lui Wiener, Odobleja este fondatorul ciberneticii generale. Dacă am admite că nu știm de „Psihologia consonantistă" nimic, atunci ar trebui să inventăm o „Psihologie consonantistă" pentru ca să avem cibernetica generală. Dar cum o avem nu ne rămîne decît să luăm act de ea și să restabilim raportul real.

În „Sînt matematician", Wiener nu spune niciodată că el ar fi fondatorul ciberneticii. Îi vine greu s-o facă pentru că pașii hotărîtori nu se puteau face de pe poziția de matematician. Ideile care l-au condus veneau dintr-un domeniu pe care el nu-l cunoștea. Odobleja face o analiză remarcabilă a rolului jucat de cîțiva specialiști (neurofiziologi) în antrenarea matematicianului Wiener în probleme din afara preocupărilor sale matematice, probleme familiare celui care a elaborat cibernetica generală. Și de la care s-a pornit în elaborarea ei. Wiener nu deschidea o cale, ci mergea pe o cale deschisă de Odobleja. Unii vor să acrediteze ideea că Wiener a deschis o cale nouă, iar ca argument, între altele, spun că nu l-a cunoscut pe Odobleja. Există dovezi care probează netrăinicia argumentului.

Și încă ceva : conceptele fundamentale ale ciberneticii generale nu sînt de origine matematică.

Gîndirea științifică s-a mișcat în spațiul deschis de „omul mașină" (= mașina mecanicistă luată ca model al omului, ca model unic al explicării omului) și „mașina om" (= mecanismele cibernetice care modelează anumite proprietăți ale omului într-un proces indefinit). În cazul omului ca model al mecanismelor se înlătură, în principiu, posibilitatea reducționismului mecanicist. Perspectiva cibernetică presupune o poziție **integralistă, dinamică, evoluționistă**, complexă (= elementele nu au sens decît în relațiile genetice cu complexul). De aceea, cibernetica generală trebuie să aibă ca obiect legile cele mai generale : legile dezvoltării. Reamintim că una dintre definițiile ciberneticii este aceea că ea este știința dezvoltării. Istoria ciberneticii nu poate fi înțeleasă dacă nu se pornește de la obiectul complex care a fost modelat : omul. Drumul prin jungla particularităților l-a **tăiat** și **străbătut**, în același timp, Ștefan Odobleja. Psihologia consonantistă descoperea legile generale ale ciberneticii, așa cum „Organonul" lui Aristotel descoperea legile logicii. Așa cum nu putem susține că logica s-a născut odată cu logica matematică, tot așa nu putem susține că cibernetica s-a născut prin intervenția matematicii. Cibernetică îi este consubstanțială și o epistemologie constructivă, dialectică, genetică. Iar prin legea conexiunii inverse (= feed-back) ne deschide spre un determinism dialectic.

Ion Stroie

● **ÎNTR-UNUL DIN NUMERELE** noastre trecute scriam despre hotărîrea scriitorului și publicistului vest-german Günther Wallraff de a părăsi teritoriul R.F. Germania în semn de protest față de represiunile la care este supus după publicarea volumului „La fundul societății", în special prin intermediul presei bulevardiere în frunte cu revista de scandal „Bild Zeitung".

Fotografia îl reprezintă pe scriitor deghizat sub identitatea muncitorului turc Ali în timpul activității de documentare pentru cartea în cauză, care tratează problematica complexă a muncitorilor turci care lucrează pe teritoriul R.F. Germania, adică a celor aflați „la fundul societății". Cartea s-a bucurat de un succes extraordinar, întregul tiraj de 2,5 milioane exemplare fiind epuizat.

Cazul Günther Wallraff (43 de ani) concentrează de mai multă vreme atenția opiniei publice vest-germane, dînd naștere la întrebări și polemici. „Telefonul îmi este ținut în permanență sub ascultare, prietenii mei au neplăceri din cauza mea, se exercită presiuni asupra lor, extremiștii de dreapta intervin cu brutalitate cu ocazia întîlnirilor mele cu cititorii, a declarat scriitorul. Se încearcă pe toate căile discreditarea mea, distrugerea mea din punct de vedere material. Sînt amenințat tot timpul că voi fi adus în fața tribunalului, sînt urmărit de agenți ai serviciilor federale de spionaj, a căror centrală se află nu departe de München, la Pulach, și care se află în strînsă legătură cu elementele cele mai de dreapta".

Hotărîrea lui Wallraff a rămas definitivă, iar la începutul lunii noiembrie a părăsit, împreună cu întreaga familie, teritoriul R.F. Germania. Gestul lui a provocat o stare de neliniște, de mare emoție în rîndul intelectualilor vest-germani.

● **TEMATICA SOCIALĂ ESTE ASPECTUL** comun mai tuturor scriitorilor din Kenya. Între aceștia un loc aparte îl ocupă Ngugi Wa Thiong'o, născut în anul 1938. Cele mai cunoscute dintre romanele sale : „Nu plînge, copile" (1964), „Riul la mijloc" (1966) și „Grăuntele de grîu" (1970) l-au plasat în rîndul celor mai reprezentativi prozatori ai continentului negru.

Romanul său care a cunoscut cel mai mare succes atît în țară cît și în străinătate se numește „Petale însîngerate". El zugrăvește complicata evoluție internă din Kenya în perioada luptei împotriva colonialismului britanic. Acțiunea romanului se dezvoltă în jurul cercetărilor întreprinse de poliție în legătură cu asasinarea misterioasă a trei lucrători ai fabricii de bere „Theng'eto", aparținînd unei corporații străine. În descrierea cercetărilor sînt introduse largi pasaje retrospective, care-i permit autorului să zugrăvească atît pe cei uciși, cît și pe cei bănuiți de crimă.

● **DINTRE TOATE GENURILE LITERARE**, cel mai important pentru noi în etapa actuală este teatrul, a declarat recent, într-un interviu, Gisella Rabesahalo, ministrul culturii din Republica Malgașă. Influența televiziunii este încă nesemnată, mai cu seamă la țară. Filmele din producția noastră abia acum încep să fie produse, în acest domeniu sîntem în mare măsură legați de import. În țara noastră există forme de dansuri și muzică veche, tribală, pe care au început să se brodeze elemente satirice și legende, pe de altă parte există un teatru de tip european, care a apărut la începutul acestui secol, după modelul celui francez... În genul acestui teatru au scris și o serie de dramaturgi malgași, care au împletit în piesele lor problemele noastre, istoria poporului malgaș. Dramaturgul cel mai important al acestei categorii de teatru este Pierre Rabemananjara, dar reprezentantul cel mai de seamă al teatrului malgaș contemporan este Georges Radu, poet, cîntăreț de muzică populară și dramaturg remarcabil. El militează pentru renașterea vechilor obiceiuri populare, a muzicii și dansului. Piesele lui au o structură deschisă, ele pot fi jucate atît pe scenă cît și în piețe publice, la fel cum se practica odinioară teatrul tradițional la noi. Acest gen de teatru este deosebit de iubit astăzi, el are nu numai o funcție artistică, dar și una mobilizatoare, agitatorică.

SPORT

Păunii albi, păunii verzi

Cupa României este singura competiție care își gătește bucatele numai cu sare de Mare. Pe parcursul desfășurării ei mai toate apele mari dorm, vîntul sparge dealuri unde nu te-aștepți și surprizele se țin lanț, așa cum se ține călugărița de scai și scaiul de coada iepii. Se întîmplă uneori ca mai puțin de jumătate din echipele din divizia de elită să nu intre în optimi ca să danseze vesele în pajiștile pline de ruscuță de primăvară. Dar anul ăsta, spre mirarea mea, (e adevărat că mai sînt de jucat trei restanțe din șaisprezecimi în primăvară) n-au îmbrăcat frac roz ca floarea migdalului decît două formații din categoriile inferioare, F.C. Constanța și ICIM Brașov. Celelalte s-au întors la vatră, călcînd desculțe prin mărăcini. S-a adeverit cu această ocazie că lupul poate minca oricînd un miel sau doi, dar o turmă de miei nu pot minca un lup decît atunci cînd lupul e făcut din lăptuci. Cel mai mult mă bucur de Rapid care a-ntins scinteia ciumei peste speranțele metalurgiștilor din Cîmpia Turzii. E o victorie care ne trebuia în Giulești. Poate că acuma am dat cep norocului și pornim în aventura luminii. Prea de multă vreme scălimbăm literele cuvîntului izbîndă, căutîndu-l de ouă, ca să ne bucurăm astăzi și să nu invităm la cină aristocrația visului frumos. Vom servi invitaților putineie cu lapte acru și rouă adunată cu pumnul de pe buza tălăngilor care ne cîntă iubirea.

La Petroșani, Jiului i-a sărit mustarul din borcan prin capacul de argint și i-a trintit Corvinului patru goluri, care de care mai bubuitor și mai năpraznic. Corvinul umblă îmbrăcată cu două fețe : una de înghițitor de săbii atunci cînd joacă acasă, alta schimonosită de frică, atunci cînd evoluează în deplasare. Eu știu că fiecare face ce poate, dar mi se pare că a desperechia la nesfîrșit caneaua de gura aprinsă de sete și cămașa de pielea trupului înseamnă a sfîrși în buzunarul hulitorilor.

Decembrie al sărbătorilor pline cu zăpezi neprihănite (așteptat cu nerăbdare viscolul și săniile) a ridicat în paginile bucuriei și marele tîrg al Galaților. Oțelarii i-au învins pe lemnarii din Sighet, dovedind că la Dunărea de jos s-au înmulțit păunii albi, păunii verzi, păsări despre care se spune că au puterea de a înghiți și a mistui diamante. Dacă la anul, și nu văd de ce peștele din Dunăre, privaluri, iezere și ostroave n-ar fi la fel de dulce și gustos ca ăla din Marea cea mare, suie și Progresul Brăila pe tărmul furtunilor de aur, pe mulți îi vom lovi cu vapoarele peste țurloaie. Colo unde cîmpia Bărăganului se varsă pe sub fluviu în stepa Dobrogei, gherghinele roșii și ciorchinii de cătină galbenă rid încă de pe acum triumfătoare.

Universitarii din Cluj s-au îndoit sub vuietul Mării, sub valurile ei fastuoase ; nu le prieste bronzul sunînd imnic și veșnica legănare a depărtărilor sorbind Asii și răspîndind Orient.

Țara Vîlcei și-a topit zăvoaiele în Țara Birsei, uitînd că era o vreme cînd juca finala Cupei României. Ilustrele zile de odinioară s-au șters parcă și din memorie. Păcat !

Fănuș Neagu

P.S. Mîine, la Tokio, Steaua, în cea mai frumoasă și mai încordată zi din existența ei, va întîlni pe River Plata într-un meci pentru cîștigarea Supercupei mondiale. În numele milioanelor de prieteni le urez băieților noștri să se bată ca la Sevilla și să se întoarcă la noi biruitori. În marea bătălie îi însoțim cu inima și sufletul nostru. Ne dorim cu toții un decembrie al sărbătorilor viguroase.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor-șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
51
(1 284)
simbătă
20 decembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL VIITORULUI

Zilele acestui decembrie se constituie pentru întreaga noastră națiune într-o perioadă de concentrare a tuturor energiilor în vederea îndeplinirii planului pe primul an al cincinalului și, în același timp, a pregătirii saltului valoric pe care trebuie să-l reprezinte noul an. Principalele foruri ale democrației muncitorești revoluționare care și-au desfășurat lucrările în săptămînile trecute au cîntărit faptele de muncă ale anului ce se încheie, au așezat în programe limpezi temelia viitorului imediat. Cuvîntările secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în aceste foruri, au valoarea inestimabilă a unor chemări vizionare la revoluționarea întregii noastre activități de creație materială și spirituală, dublate de analiza lucidă, de înaltă competență, a căilor și metodelor de acțiune. Apelul la construcția viitorului prin asumarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii mondiale capătă astfel puterea unei devize de viață și de muncă. **„Poporul nostru a demonstrat de-a lungul zecilor și zecilor de ani că dispune de forța științifică și culturală și de capacitatea de a înțelege nou. Acum este necesar să demonstrăm puternic că ne angajăm cu toate forțele în noua revoluție tehnico-științifică, în noua revoluție agrară, în noua revoluție de dezvoltare a societății noastre socialiste"** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Iată, așadar, dimensiunea unui act revoluționar ce presupune în primul rînd o mutație semnificativă în planul conștiinței, o schimbare hotărîtă de mentalitate. Ridicarea gradului de pregătire politică și profesională a fiecărui om investit cu o responsabilitate concretă, indiferent la ce nivel, devine un imperativ de maximă stringență. A te autoperfecționa muncind, a te angaja fără condiții și ezitări în frontul nou, a refuza slăboanele rutina, funcționarismul înseamnă a exprima plenitudinar valențele morale ale revoluționare, comuniste. Obiectivele Congresului al XIII-lea al partidului au primit deja confirmări în înfăptuirile de pînă acum, în transformările uimitoare pe scara progresului înregistrate în toate orașele și satele țării. Tocmai ele, aceste înfăptuiri, obligă la un efort susținut, amplificat, la o angajare sporită, competentă, sub semnul viitorului.

Procesele înnoitoare ce se petrec în întreaga noastră societate oferă și literaturii contemporane, artei în general, o complexă sursă de inspirație pentru făurirea unor opere care să se înscrie în spațiul cronicii acestor ani eroici. Manifestările din cadrul Cîntării României, lucrările de proză, dramaturgie, poezie care poartă amprenta unui „timp în devenire" sînt tot atîtea argumente ale prezenței scriitorilor din toate generațiile în linia întîi a muncii și creației pentru țară.

Cu gîndul la „tot ce devine în Patrie", oamenii României socialiste își dedică în același timp visul și fapta construcției unei lumi a păcii și a colaborării. În Anul Internațional al Păcii, poporul român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul său, al cărui strălucit prestigiu de luptător neobosit pentru dezarmare și pace este recunoscut pe toate meridianele planetei, au oferit lumii întregi argumente concrete ale voinței noastre de a edifica un viitor ferit de amenințarea unei conflagrații nimicitoare. Referendumul din noiembrie, apelurile României, ale președintelui său, adresate guvernelor și națiunilor, proiectul viabil al unui program al păcii realizat prin dialog se constituie în tot atîtea manifestări de rezonanță planetară.

Ultimele zile ale acestui an înregistrează deopotrivă activități politice la cel mai înalt nivel, în deplin consens cu politica internă și internațională a partidului și statului nostru. Vizitele de lucru întreprinse de tovarășul Nicolae Ceaușescu în unități economice și de cercetare vădesc atenția pe care conducătorul partidului nostru o acordă pregătirii exemplare a noului an în întreaga economie românească.

Recenta întîlnire prietenească de lucru pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a avut-o cu tovarășul Todor Jivkov reprezintă în calendarul politic al acestui an un moment de o însemnătate hotărîtoare în dezvoltarea conlucrării rodnice, multilaterale dintre cele două țări, în întărirea prieteniei dintre popoarele noastre, în interesul reciproc, al cauzei socialismului și păcii.

Fapte și zile din cronica unui sfîrșit de an, rodnic, an ce se așează demn în istoria contemporană a patriei, an ce devine treaptă și fereastră către viitor.

Luceafărul

Imagine de la recenta întîlnire prietenească de lucru pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu au avut-o cu tovarășul Todor Jivkov

Substanța prozei

Cu toate că anul calendaristic nu și-a închis cercul — și, deci, nici cel literar — se pot trage cîteva concluzii, preliminare unui bilanț, despre apariția editoriale din 1986. Există cărți cu o semnificație deosebită în biografia autorilor lor, cărți ce limpezesc un drum ori definesc o opțiune, etc. — și altele, cu o pondere specială în orizontul de așteptare, cărți cerute și impuse de momentul în care apar. Semnul sub care aș plasa romanul românesc al anului este cel al actualității. O actualitate pe care o înțeleg în sens activ, ca aducere în prezent a problemelor mari de azi și de totdeauna ale istoriei, culturii, mitului, realității. Marile teme sînt singurele capabile să hrănească operele mari. Și pentru noi, cei de azi, marile teme au devenit cele evitate ori tabuizate timp destul de lung. Eminescu este o temă mare și actuală pentru că starea vulcanică a existenței sale — ce se dovedește a fi starea lui esențială — a fost prea mult lăsată sub cenușa uitării. Fiecare epocă, fiecare generație culturală se definește prin Eminescu : generația noastră așteaptă sintezele definitorii ; nici știința nici literatura nu l-a abordat categoric pe Luceafărul cerului nostru spiritual. Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Nicolae Bălcescu, Nicolae Iorga — iată numai cîteva momente mari și actuale din cultura română ce-și așteaptă atît specialiștii (editorii, mai ales, dar și exegeții, și biografii, și istoricii) cît și creatorii capabili să-l reînvie în spiritul public, să-i apropie de cititori. Problema țărănească, marile mutații demografice din ultimii ani, chestiunea relațiilor dintre români și populațiile nimerite ori ajunse în vatra comună a poporului român, epocile creșterii și descreșterii istorice și culturale, epocile întemeierilor și reîntemeierilor — sînt teme pe care literatura le-a abordat mai mereu înaintea științelor, uneori mișcînd inerțiile, alteori rămînînd singură ancorată la marginea ori în miezul lor ca un semn de întrebare dureros de actual.

Aș pune sub semnul actualității în primul rînd romanul lui Paul Anghel, „Zăpezile de-acum un veac". Anul 1986 ne-a dat cea de-a VIII-a carte a acestui ciclu romanesc, intitulată „Cutremurul". Paul Anghel nu mai scrie un roman de și despre război : încleștarea de forțe de la 1877 a trecut, ca să vorbim în reperele cronologiei interne a operei, autorul a folosit-o strategic pentru a capta publicul și a-l pune, acum, în fața marilor probleme ale finelui de secol. Nașterea României moderne, iată scopul, cupola în care se va constitui ultima parte a romanului „Zăpezile de-acum un veac". S-a vorbit de atîtea ori despre valoarea intrinsecă a acestui roman ; importanța lui culturală este, încă, demnă de luat în seamă. Paul Anghel mișcă inerții anchilozate, determină focalizarea cercetării istorice pe acest centru nevralgic esențial al devenirii României. Este cea mai importantă carte ce însoțește ediția Eminescu — firul roșu conducător al epocii noastre. Știacheta fiind ridicată atît de sus, demersurile unora de a ne întoarce la instrumentele rudimentare de analiză ale anilor '50 par comice de-a dreptul. Așa cum după Tolstoi războaiele napoleoniene n-au mai putut fi analizate fără a se lua în considerație

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 3-a

Țara păcii

Scria într-o legendă că undeva, departe,
Ar exista o țară cu cel mai blînd hotar.
Și noi, copii pe-atuncea, o reciteam din carte
Visînd la țara-aceea cu ape de cleștar.

Se mai spunea-n legendă că totu-i armonie
Și-n relief și-n oameni-neîntrecuți titani,
Iar neînvinsa armă e-o rară omenie
Care topește inimi de cei mai crunți dușmani.

Scria solemn legenda că hotări Pămîntul
Ca țară, ȚARA PĂCII să se numească-n veci.
S-o ocrotească munca cea rodnică și cîntul,
Iar săbiile dușmane să rugineacă-n teci.

Și mai spunea legenda că țara e-o grădină
Cu mîndre Consînzene și Feți-frumoși-bărbați.
Dar nu știam, pe-atuncea, că munții-i de lumină
Ne sînt chiar frații noștri și se numesc Carpați !

Constantin Atomii

Vocația afirmării

Nichita Stănescu este unul din principalii inițiatori și constructori ai programului estetic al generației sale. Disimulată sub strălucirea „stărilor de grație" ale poetului, profunzimea inteligenței artistice a „teoreticianului" care și-a dominat nu numai opera, ci și destinul poetic, a fost mai puțin observată de exegeți. Lectura atentă a „vorbirii" sale în proză, demonstrează cu prisosință cum la el chipul inspirat al cîntărețului are întotdeauna ca revers, asemeni unei medalii antice, un alt chip, cel meditativ al ginditorului lucid.

Dialectica „schimburilor de ștafetă" ale generațiilor literare ne-a obișnuit cu rupturile mai mult sau mai puțin spectaculoase între artele poetice succesive, tradiția fiind un lung șir de contestații publice și de iubiri secrete. În cursul firesc al literaturii noastre nihilismul avangardist din preajma celui de-al doilea război mondial, ca și ironia sarcastică și prozaismul programatic al primilor poeți din „generația pierdută" anunțau tocmai o astfel de evoluție în raport cu marea poezie interbelică. Procesul natural a fost însă întrerupt și deviat de evenimentele care au modificat cursul istoriei — războiul și revoluția. Negația literară și-a pierdut în deceniul șase caracterul dialectic, ea instituind, printr-un embargo asupra tradiției naționale, un adevărat „gol istoric", abolit abia în deceniul șapte în urma deschiderilor ideologice ferm promovate de la tribuna celui de al IX-lea Congres al P.C.R. Generația care s-a format în atmosfera efervescentă a deceniului șapte, generația '60 avu astfel parte la debuturile sale de un paradox fericit : de a nega prin afirmarea valorii autentice un fals cultural, luptînd de partea adevărului împotriva imposturii agresive. Negativismului cultural al anilor '50, reprezentanții generației '60 i-au opus, în fapt, o dublă afirmație : în mod explicit cea a valorii moștenirii literare, iar implicit cea a propriilor creații ca moștenitoare de drept ale tradițiilor progresiste. „Între eseurile și poezia mea este o legătură foarte strînsă" — spunea Nichita Stănescu, una dintre cele mai lucide conștiințe teoretice ale generației '60. „Ele mă ajută să-mi exprim părerea nu numai despre înaintași ci și despre ideea de poezie în genere. Nimeni nu se naște fără rădăcini. Este un act de demnitate și de sinceritate totodată acela de a-ți recunoaște rădăcinile. Și apoi fiecare generație trebuie să-și afirme într-un fel sau altul legăturile ei individuale cu înaintașii". Ruptura cu „programul estetic" al deceniului șase, ca și nevoia de a găsi la înaintași un sprijin și o justificare pentru demersurile lor

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

Despre Patrie, cu bucurie, prin oamenii ei

IN PAGINILE 4–5

COȘBUC

de Ion Lăncrănjan

Coșbuc, mai mult, poate, decît Octavian Goga, era cunoscut în lumea satelor din toată Transilvania, nu numai în Năsăudul natal, era cunoscut și era iubit, era socotit un purtător de cuvînt al acestei lumi, chiar dacă nu era numit ca atare. Poezia lui era pe buzele tuturor, asta pentru că ea picura lumină în sufletul românului însetat de frumusețe, dînd totodată glas revoltelor pe care era nevoit să le trăiască, vorbind pe limba și pe înțelesul lui, mai altfel parcă, punîndu-i dinainte, ca pe un dar, propria lui bogăție sufletească.

Nu știu, în ce mă privește, cînd am citit pentru prima oară o poezie de George Coșbuc. Nu știu măcar dacă am citit-o sau am auzit-o de la ceilalți frați, în timp ce „o memorizau", cum se zicea pe atunci. Știu însă că după aceea, după ce am mers eu însumi la școala din sat, am prins dragoste mare față de poezia lui Coșbuc. Toate erau, în „Nunta Zamfirei" și în celelalte poezii risipite cu dărnicie prin cărțile de școală, exact așa cum erau și pe la noi. Era aceeași lume, dar parcă era alta. Fata din vecini putea să fie vecina noastră. Chiar era, dar parcă arăta altfel, cum nu fusese pînă atunci, cum nu o văzusem eu. Nunta din poezia amintită se asemuia cu nunțile care se făceau la noi, măcar una sau două dintre ele cunoscînd același fast (era să zic voievodal, era să spun împărătesc, dar iată că n-o fac, să nu-i stîrnesc pe cei ce au crezut și cred că viața acestui popor s-a petrecut în grote). Bineînțeles că nu aveam timp atunci pentru raportări și pentru reliefări. Receptam totul, dimpotrivă, cu sufletul, din tot sufletul, mai bine zis, simțind cum îmi crăpau ochii în cap cînd ajungeam la sfîrșitul poeziei „Mama" (.....e dus și nu mai vine !...), mama din această poezie putînd fi, de asemenea, propria mea mamă sau oricare altă femeie de la noi, al cărui fecior era plecat cine știe pe unde. Iar dacă ziceam **Noi vrem pămînt !** mi se părea că vorbesc odată cu mine toți oamenii din sat, ba chiar și din celelate sate, eu nemaifiind în clipele acelea „o mină de copil" (un „pui de țăran"), fiind **un glas**, datorită Poetului, bineînțeles, datorită celui ce se aplecase cu atît de multă înțelegere asupra felului de a fi al țăranului român, reliefîndu-i, cum nu o făcuse nimeni pînă atunci, bogățiile și complexitatea.

Mi-am amintit de nenumărate ori de aceste prime „impresii de lectură", înainte și după ce m-am dăruit scrisului. Fiindcă am revenit asu-

Continuare în pag. a 5-a

SADOVENIANA

Emblematica povestirii

S-a vorbit mult și încă se va mai vorbi despre arta de neegalat a povestitorului Sadoveanu. Timbrul particular al povestirii sale, îngăduința care apasă pe lucruri, blajinătatea tipurilor, caracterul de spovedanie al spunerii comportă o anumită tehnică de discurs care devine inoperantă pentru oricare alt scriitor. De aceea, așa cum bine remarca Victor Eftimiu într-o uitată tabletă, el n-a făcut școală, deoarece n-a putut fi imitat. Sunetul secret al artei povestitorului este greu de prins, dată fiind conformația cu totul specială a acestui tip de povestitor, care se naște o singură dată într-o literatură. Opera sa este, așa cum observa Goga, „o punte de aur între două lumi" menită spre a crea „existentei noastre un acord cu eternitatea".

„Acordul" vine desigur și din **efectul de perspectivă** pe care opera sa îl creează la lectură și ea nu ține neapărat numai de **masivitatea** operei sau de globalitatea atitudinilor fundamentale ale Lumii românești exprimată de el, cît izvorăște din acea dulce complicitate stabilită între cititor și povestitor de-a lungul discursului narativ.

Actul povestirii presupune el însuși un anumit ritual, o anumită ambianță, o anumită dispoziție și stare sufletească, un anumit mod de manifestare. El implică stabilirea unei comuniuni între povestitor și auditor, un anumit cod al rostirii și al interpretării, pentru ca evenimentele ce urmează a fi comunicate să poată fi „decodate" la „parametri" corespunzători : **„Deci, așează-te bine în jilț, fă așa ca o lumină dulce de toamnă să cadă pe aceste foi albe, și începe a ceti tot ce-ți voi spune"...** recomandă el în continuare prietenului cititor. Pregătită după lungi și rafinate preparative, la care iau parte atît povestitorul cît și publicul auditor, povestirea devine în cele din urmă discurs autonom, suveran, urmînd legi și trasee proprii. Ea capătă în cazul lui Sadoveanu o investitură mitică, legendară, o aură de „o mie și una de nopți", în care nucleele narative se ciocnesc și se nasc unele din altele, într-un lanț fără început și fără sfîrșit, din care exultă o singură și mare bucurie : aceea a **spunerii.** Născută din experiența multimilenară a unui popor de vînători și păstori, care practică transhumanța și mișcarea de colo-colo, în singurătate sau în comunități umane tradiționale, se-nțelege de la sine că aceste colectivități devin în mod inevitabil deținătoare a unui anumit capital de date și informații, de eresuri și tradiții, de învățăminte și obiceiuri, care în mod fatal urmează

Mircea Popa

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

„Restituirea" folclorului

Odată cu dezvoltarea unor științe umane specializate consacrate **creației populare orale** — folcloristica, dialectologia, antropologia socio-culturală etc. — și realizarea, în baza a numeroase anchete de teren, efectuate cu mijloace și metode variate, în raport de scopul cercetărilor respective, a unor **arhive orale** și **serise,** se pune, acum, problema **transcrierii** selective, în cele mai numeroase cazuri) și **publicării** acestor documente.

Nu este întîmplător faptul că un specialist francez în materie, precum J.C. Bouvier, consacră, în cartea sa, **Tradition Orale et Identité Culturelle** (CNRS, 1980), capitolul al IV-lea, răspunsului la două întrebări : „Arhive orale și culegeri de etnotexte : pentru cine ?, pentru ce ?" (p. 83 ș.u.).

Dacă la aceste întrebări răspunsul „clasic" al majorității folcloriștilor, dialectologilor, etnografilor etc. **era** „pentru specialiști" (în general, pentru oameni de cultură), perspectivele moderne ale abordării terenului folcloric, dialectal, etnografic și exigențele asumate de cercetătorul creativității populare impun, tot mai mult, în ultimul deceniu, o precizare semnificativă. Anume, că aceste documente trebuie să fie puse la dispoziția unui public larg, aparținînd zonei sau regiunii respective, pentru a lua act și a se informa, și pe această cale, asupra **patrimoniului cultural popular** (mesajul cultural acumulat prin tradiție, pe care o generație îl transmite generațiilor viitoare) și, în primul rînd, să fie **restituite creatorilor înșiși,** autenticii și originarii tezaurari ai acestor informații, constituite într-o viziune, puternic individualizată, asupra lumii.

Este normal ca, aflîndu-ne în acest moment epistemologic excepțional, cu implicații profunde asupra statutului omului de știință și asupra vieții sociale, în ansamblu, să examinăm felul în care aceste atitudini se manifestă în folcloristica actuală.

De mai mult timp, de pildă, ne atrage atenția modul în care sînt publicate diferite volume de folclor (culegeri, colecții, antologii etc.), cu privire specială la **raportul între creator și editor.**

Menționăm, în acest sens, faptul că prima culegere de folclor românesc, publicată în 1852, avea înscris pe foaia de titlu : **Poezii populare. Balade (cintice bătrînești), adunate și îndreptate de V. Alecsandri,** iar ediția din 1866 : **Poezii populare ale românilor, adunate și întocmite de Vasile Alecsandri.**

Fără comentarii superflue, este lesne de constatat că fiind vorba de **creația populară, prin excelență anonimă,** volumele amintite **nu au autor,** în mod firesc, menționîndu-se, dedesubtul titlului, numele culegătorului, al „întocmitorului", al editorului etc. (aceeași culegere, publicată de „Minerva" în 1971, are, însă, următoarea foaie de titlu : **V. Alecsandri, Poezii populare ale românilor, Ediție îngrijită de D. Murărașu,** deși se reproduce, la sfîrșitul prefeței, foaia de titlu a ediției din 1866).

Valeriu Rusu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

TEOFIL RĂCHIȚEANU: «Planete de melancolie»

Eminesciană nu doar sub raport stilistic ci, mai cu seamă, în formula sufletească este, într-un chip bătător la ochi, lirica lui Teofil Răchițeanu din „Planete de melancolie" (Editura „Dacia", 1986). Poetul, ajuns la al treilea volum (celelalte două întruchipînd momente de acumulări, prevestind această configurație hotărît matură) este un caz de creație, viețuind într-o regiune îndepărtată din munții Apuseni, de unde nu scoboară cu anii, preocupat de poezie precum anahoreții unor vremi străvechi. Această izolare voluntară (și care e, totuși, relativă, căci Teofil Răchițeanu este profesor de limba română) la distanță de ceea ce denumim în mod curent „viața literară" e, citeodată, cu totul recomandabilă și, sub aspect estetic, dă rezultate considerabile. Alți cîțiva lirici, a căror vocație este de netăgăduit (Ion Mureșan, Aurel Dumitrașcu) practică o retragere care seamănă cu aceasta, ceea ce dă putință unor interogații tulburătoare. Este recomandabilă această creație fără element imediat de verificare, sustrăgînd spiritul de la factorii curenți de perturbație și aducîndu-i în schimb o adîncă neliniște a ființei ? S-ar zice, dacă ne luăm după rezultate, că o astfel de soluție nu este de neadmis, fiind fapt sigur că ochiul fără încetoșările clipei și gîndul contemporan cu esențialul sînt mai degrabă stimulatoare atunci cînd e, mai întîi de toate, talent.

Așadar, un eminescian în munții Apusenі, ceea ce ar fi explicabil prin dominația unei valori supreme, ușurată cînd poetul e tînăr și formația sufletească e tradițională. Totuși, om de munte, Teofil Răchițeanu se vădește a fi, în chip structural, un eminescian și de aici putem trage încheierea că „eminesciană" e mai cu precădere spiritualitatea alpestră, năzuind, prin izolare, la absolut. Poetul nu imită, el recreează în spiritul unui fenomen de creație, subliniind îndeobște momente care nu sînt documentate și această năzuință de a face adaos la un întreg ideal este cu totul lăudabilă. Ceea ce izbește mai întîi de toate este o înclinație către reflecția istoricistă și mai mult de trei sferturi din poemele de aci (solemne, cadențate, sonore și, poate, artificioase) sînt niște „reverberații de suflet ale strămoșilor", formulă înflorită, alt fel de a denumi ceea ce se cheamă „etopee". Poetul pune să vorbească pe un număr de voievozi, cîțiva cărturari, mai mulți „anonimi", în ideea de a înfățișa, printr-un fel de „oratoriu", un extract de conștiință istorică la români. Această pînză întinsă pe unde trec, o clipă, spre a grăi fundamental, Ștefan, Radu, Mihnea, Mihai și Antim, Bogdan, Bălcescu, Ioan, Petru și Antioh, Iancu și Gelu, Rareș, Dragoș nu e decît o declarație reductibilă la prototip, o fenomenologie a durerii și părțile care pot să individualizeze un caracter sînt, în definitiv, neglijabile. Acest „stil voievodal" (pe care l-am descris în „Revue Roumaine" nr. 8/1986), cu originea în vremea lui Mircea cel Mare e înțeles bine de poet care gîndește, ca și Ioan Dumitru Denciu (în „Identitățile lui Litovoi") că istoria e la Dunărea de Jos o înșiruire de scheme repetabile ; această concluzie configurează o etică a conservării și este interesant a observa că autori fără comunicație ajung la încheieri convergente.

Poetul este, repet, un eminescian însă pe latura dolorifică, el dezvoltă o materie în general prăpăstioasă, de viziune biblică, cutremurată de o istorie ostilă și în fond negativă. Ceea ce ar voi el să înfățișeze este un întins ciclu istoric de singurătăți colective, neminglilate de „nimeni", cu salvări care nu vin de „nicăieri", o lume de „nesomn", viețuind pe un „tărmure" fragil la un pas de „nimic". Astfel de plînsori ar fi putut să fie contemporane cu barocul și nu au fost, rămînind liricului să le reconstituie, punînd totdeodată în gravură și culorile sumbre, de fum, ale vremilor rele. Pretutindeni spiritul său este însă eminescian și atunci cînd compoziția îl urmează, de pildă, pe Dosoftei ceea ce capătă subliniere e eminescianitatea aceluia : „La Apa Iordanului / Mă lăsai aleanului / La a Vavilonului / Plînsei plînsul domnului / În pustiul Muntelui / Plînsei plînsul vîntului / Necuprinsul bolților / În sunarea nopților / La coadele mărilor / Pe țărmu-nginărilor / Plînsei plînsul norilor / Pe dunga pămîntului / În pustiul gîndului / Plînsei plînsul plînsului." O sugestie ritmică din Bolintineanu se absoarbe într-o vastă oglindire vizionară, de sorginte de asemenea, eminesciană : „Chip veghează-n nouri / Blînd ca o tînjire / Corn de vai de aur / Presăra mihnire / Ape curg sub maluri / Ca prelungi suspine / Și se tînguiește / pe reci tărmuri cine ? / Pînă-n cer paloarea / Ca o jale nouă / Trece-n moarte cine / Tînăr ca o rouă ?". Astfel de **„recitiri"** sînt, fără de îndoială, profund moderne și valorifică o materie aparent consumată (care poartă, esteticește, apăsarea anacronicului) prin modern, cum ar fi, să zicem, Ion Barbu. De altfel, G. Călinescu observase presimțiri barbiene la D. Bolintineanu și acum această conjugare e dovedită printr-un fapt de creație inedit. Barbiene sînt și alte versuri, cel puțin în ritmica pură, dacă nu chiar în concepție : „Nourii pe ceruri ca în grea somnie / Precum mari planete de melancolie / Steaua-n cer pierdută ca o mănăstire / Unde ca în moarte te-ai închis, iubire / Munții ca tărîmuri pale în nelume / unde mă voi duce spre a-mi uita de nume / Lumea ca părere, ca idee pură / Timpul ca o apă ce n-o vezi cum cură". „Ora extazului" amintește lirica lui Lucian Blaga pe acea latură de unde s-au desfăcut „Imnele" lui Ioan Alexandru : „Clar de octombrie / Lină lumină / Învălue munții cu aur. Deplină / E ora extazului / (Ah, cît de lină / Apa Obîrșiei !) / Molcom se-nclină / Lacrima soarelui / Măgura vînătă / Fumegă-n unda de aur / A Timpului". Sînt compoziții memorabile acestea, verificabile prin valori constituite ceea ce nu vrea să spună că avem a face cu un fapt epigonic ci cu un fond antropologic comun : ori de cîte ori poetul dezvoltă o substanță de regăsit la predecesori, el caută formula ireductibilă, **eminescianitatea.** E o procedare ținînd de program și cîteva catrene ori sextine, înfățișate drept „Fintini", sînt un soi de exerciții în spirit folcloric însă stilizate și moderne prin intervenția unui factor vizionar : „La curti-nalte de argint / Șede Dorul lăcrimînd / Lungele lui, genele / Luminînd poenele / Genele lui, linele / Luminînd colinele". Cîte o compunere pornește tot din mediul poporan luînd însă de acolo numai o idee de geografie a sacrului, năzuind să o treacă în emoție : „Mă luai lusiu / pe din jos de Raiu / pe sub auri soare / Picurînd paloare / Pe sub albe stele / Picurînd de rouă / Pe sub lună nouă / Picurînd de rouă / Pe cărări pierdute / Pe urme durute". Această stilizare e cerebrală și aparține **vizionarismului rece**, de emoție monocordă, ajungînd, în prelungirea enigmaticului „Demonism", la un sunet eminescian al pustiului universal : „Tulbure pe mări mireasmă / Ca de somn pustiu adie / Nimene prin nici o lume / Nu se-ndeamnă să mai fie / Nimene prin mari pustiuri / Nu-și mai poartă pasul, plînsul / Timpului în cer o mină / I-a oprit cu spaimă cursul / Căci imens cavou e cerul / de clestar. Ca-n raclă sfîntă / Dumnezeu e mort. De gheață / Numai oasele lui cîntă". E, în totul, un lirism muzical și enigmatic în aspectul lui poporan, comparabil în formulă cu acela al lui Cezar Ivănescu și Cezar Baltag, ceea ce nu însemnează că poetul merge pe lîngă aceștia într-un chip neoriginal. Formula lui e inedită și inteligentă, vădind instrucție și o distincție care e a unui specimen de civilizație montană, străveche, considerîndu-se contemporană cu începuturile lumii și comunicînd, prin gînd secret, cu esențele ei. Cu „Planete de melancolie", Teofil Răchițeanu e un poet memorabil.

Artur Silvestri

VIAȚA CĂRȚILOR

CU PICIOARELE PE PĂMÎNT

O carte*) de-a dreptul... (ce adjectiv s-aleg?) fascinantă a scris Doru Davidovici, **Lumi galactice.**

Nu este vorba despre noutatea temei (care are, altminteri, o remarcabilă carieră mondială). Nu este vorba nici despre „materialul" ca atare pe care autorul îl „prelucrează; acesta poate fi găsit și în alte cărți pe aceeași temă. Nu este vorba nici despre sistematizarea — care, de altfel, mi se pare excelentă — a datelor, ceea ce conferă o remarcabilă claritate discursului autorului.

Este vorba despre originalitatea perspectivei adoptate.

Dar, despre ce a scris Doru Davidovici? Ei bine, despre celebrele O(biecte) Z(burătoare) N(eidentificate) ! Și ce ar mai putea fi fascinant în acest domeniu în care doar „întîlnirea de gradul trei" ar mai putea aduce vreo surpriză ? (Vorbesc, desigur, în numele cititorului de rînd, nu al „fanilor" SF, OZN, anticipației etc.).

Fascinant este că autorul e pilot de vînătoare și atunci, pe tot parcursul cărții, el încearcă să se pună în situația „colegilor" săi, piloți de OZN-uri ! Ne asigură deci că nu s-ar simți deloc bine dacă descinzînd din carlinga avionului său, după o aterizare într-un loc oarecare de pe Terra sau... mă rog, de pe altă planetă, s-ar vedea deodată urmărit cu ciomagul ori cu pușca de către localnici, așa că dorit contact direct va mai întîrzia, cel puțin pînă ne vom decide să fim mai pașnici. Ne asigură că de acolo, de sus, lumea capătă alte dimensiuni. Ne asigură că au rămas încă multe fenomene pe care limita cunoștințelor noastre ne face să le calificăm drept „imposibile", deși ele există. Ne trezește deci curiozitatea și ne îndeamnă să cugetăm, fără să se teamă că, eventual, îl vom contrazice.

Doru Davidovici ne propune să acceptăm că Luna noastră, Luna îndrăgostiților și poeților, ei, bine, Luna aceea pe care o vedem pe boltă este... goală pe dinăuntru (!) și sună ca o tobă uriașă de tablă dacă dai cu ceva în ea ! Ne mai propune să acceptăm că în zona „triunghiului Bermudelor) se află totuși o bază submarină a extraterestrilor (sau, poate, a „extraoceanicilor"...) ai căror strămoși poate să fi fost chiar atlanții. În sfîrșit, ne propune să acceptăm că un nor imens a răpit un întreg regiment britanic făcîndu-l să dispară fără urmă !

Lăsîndu-i pe bieții soldați ai Albionului să rătăcească cu capul în nori, autorul acestor rînduri preferă poziția adoptată prin titlu, poziție de pe care a citit cartea lui Doru Davidovici ca pe un roman scris la persoana întîi (intenție expresă, de altfel, după mărturisirea autorului), un fel de roman „documentar", revelînd aventura unui spirit îrămîntat de întrebări, sau ca pe un amplu eseu, grație dezinvolturii cu care se mișcă prin domenii foarte diverse, scris în orice caz cu mult talent.

Cezar Tabarcea

***) Doru Davidovici : „Lumi galactice", Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.**

POVESTEA UNOR OAMENI TARI

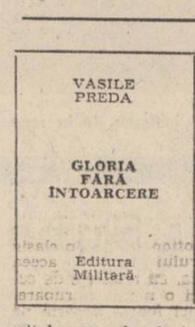

GLORIA FĂRĂ ÎNTOARCERE

Editura Militară

Autor a trei cărți, două de poezie („Paznic de vise", 1978, „Baladele locotenentului Sancho Panza", 1982), și una de proză („Constelația de dincolo de ape", roman, 1980), Vasile Preda a publicat, nu de mult, un nou volum de proză, romanul „Gloria fără întoarcere", care vine să confirme talentul tînărului scriitor, precum și vădita sa maturizare artistică. Deși fragmentat pe trei capitole și nenumărate subcapitole, care dau la început un aspect de discontinuitate materiei, romanul se prezintă, după lectură, ca un edificiu literar structurat și sudat, cu o amplă condensare de fapte și situații, care reflectă o perioadă dramatică, dar totodată eroică, din istoria poporului nostru, perioada războiului antifascist, în care țara noastră a dat totul pentru victoria finală, fiind, după dovezile istorice, a patra putere co-beligerantă.

Romanul este un elogiu adus eroismului ostașului român, cel care, cu inima arzîndă de flacăra iubirii de țară, înfruntă vitregia frontului, rabdă de foame și de frig și nu dă înapoi nici cînd aripa rece a morții rărește rîndurile subunităților. Povestea ce se derulează este povestea unor oameni tari, neclintiți în dragostea lor cea mare și veșnică pentru glia străbună, oameni de o frumusețe morală tulburătoare.

Eroii centrali ai cărții sînt doi ostași — sublocotenentul Dumitru Andrei și sergentul Nicolae Savu, originari din același sat și prieteni din copilărie. Ofițerul este comandantul companiei de armament greu, care face parte dintr-o unitate de vînători de munte, iar sergentul este un iscusit observator, cu multe misiuni periculoase la activ. Sînt împreună și la bine și la rău, iar în clipele grele se ajută ca niște frați. Există în carte o scenă emoționantă în care sublocotenentul își pune viața în pericol pentru a salva viața prietenului său, Nicolae. Acesta, om bogat sufletește, înfrumusețat de virtuțile țăranului român, are tăria morală de a săvîrși un gest impresionant. Atunci cînd comandantul și prietenul său cade pe front, el renunță la logodnica sa și se însoară cu logodnica acestuia, care era însărcinată ! Imaginile vieții de pe front au plasticitate, iar o notă de autentic străbate paginile cărții. Notabil pe această linie este episodul luptei care se duce de către compania sublocotenentului Dumitru Andrei împotriva unei garnizoane hitleriste aflată într-un orășel din Ardeal. Obuzierele românești distrug două tancuri „Tieger", obligînd pe nemți să se predea.

Ajunși aproape de Baia-Mare, ostașii români întîlnesc o priveliște zguduitoare. Satul prin care trec este devastat, casele sînt arse, iar fumul înecăcios pare să fi gonit locuitorii. Este satul natal al unui comandant de tun, sergentul Constandin. Acesta se învîrtea, prin curtea arsă, ca năuc. Lîngă o cușcă de cîine rămasă intactă stătea un bătrîn gîrbov, cu capul descoperit și privirea încețoșată. Sergentul strigă la el, ca să se facă auzit : „Moș Văsălie, eu sînt... Constandin... Cine o dat foc aici... cine o făcut asta ?" Bătrînul îi răspunse cu o voce parcă din altă lume. „Ai lui Horthy, taică, cin' să fiacă. Aseară... cînd au trecut pe aici. Pe tac'tu l-au ridicat și l-au dus"...

Deși cu sufletele încărcate de ură împotriva cotropitorilor, soldații români au dat dovadă de omenie cînd au întîlnit femei, copii și bătrîni maghiari, cărora le-au dat mîncare, îndemnîndu-i să se întoarcă la casele lor. Autorul reușește să zugrăvească în chip veridic atmosfera acelor zile și să creioneze chipuri bine conturate de soldați și ofițeri români, care îmbogățesc tipologia existentă în romanul românesc de război. Printre aceștia cel mai reușit și cel mai complex ni se pare cel al sergentului Nicolae Savu, un om cu bogate valențe sufletești, ager și inteligent, sensibil și milos față de semenii săi. De neuitat rămîn paginile care redau duelul dintre sergent și un soldat neamț, rătăcit pe un cîmp pustiu. Nicolae, deși are posibilitatea să-l împuște, nu o face, căci vede în adversarul său, speriat ca un iepure, un om în primul rînd. Tot sentimente umanitare îl îndeamnă să ajute pe o tînără unguroaică, Ilonka, să scape din ghearele horthyștilor și să fugă împreună cu iubitul ei, tînărul Vasile.

La reușita cărții contribuie, fără îndoială, și stilul bogat al autorului, frumusețea frazei, policromia cuvintelor, galeria de metafore existentă, într-un cuvînt haina „croită" bine de către prozator. O singură mostră ni se pare concludentă : „Ploaia, o tragere blîndă, cu gloanțe de apă"...

Într-un cuvînt, romanul „Gloria fără întoarcere", de Vasile Preda, se înscrie printre reușitele prozei noastre mai tinere, fiind o carte care celebrează dragostea de patrie și pe oamenii ei minunați.

Radu Vaida

***) Vasile Preda : „Gloria fără întoarcere", Editura Militară, 1986.**

PROFILURI ȘI STRUCTURI LITERARE

O așezare ordonată în rafturile oricărei biblioteci a scriitorilor români din partea olteană a țării este această succintă lucrare de istorie literară a lui Florea Firan, numită **Profiluri și structuri literare** și apărută anul acesta la Editura „Scrisul românesc" din Craiova.

Numărul mare de subiecți incluși doar în primul volum al lucrării, peste 150, redă diversitatea de formule literare practicate de condeierii olteni, împreună cu cei ce au avut și numai tangențe cu acest colț de țară.

Aparatul întins documentar al cărții ne arată volumul imens de muncă depus de autor, iar comentariul critic al fiecărei opere în parte per scriitor ne relevă posibilitățile intelectuale și aptitudinile critice ale acestui istoric literar, dublat de un veritabil critic literar.

Dispunerea alfabetică a ordinei de intrare în scenă este, se pare, fără omisiuni esențiale, decît ici și colo cîte o scăpare vrută sau nevrută în rîndurile unor creatori ușor marginali ai fenomenului literar contemporan, pe cînd superbia discursului critic trece uneori de linia de plutire a unor inși ce sînt incluși, de principiu, în carte.

Dar panorama deosebită a acestui spațiu geografico-spiritual, în plină mișcare, face din acest op un indispensabil instrument de lucru pentru cercetători și diverse categorii de cititori interesați. Aici sînt cuprinse noutăți istoriografice de ultimă oră, precum și un convingător enunț critic, cu atitudini personale, asupra fiecărui scriitor în parte. Reliefarea și diversificarea personalității literare a celor incluși se face transant și cu metodă. De aceea, la portretele critice ale unora sînt adăugate și alte fragmente critice, citate din alte părți, găsindu-se de cuviință că astfel se poate ajunge la o notă maximă a caracterizării. Procedeul biobibliografic al studiului — date biografice, colaborări, operă, referințe — este aproape complet și bine pus în pagină, creîndu-se astfel posibilitatea unei edificări rapide și sigure în acest domeniu.

Așa se pare că se consolidează istoria literară a unui șinut cu vechi tradiții culturale, cu oameni ce au revoluționat mersul înainte al științei și artei noastre.

Dumitru Udrea

CONCURSUL DE DEBUT AL EDITURII „ALBATROS"

● Juriul concursului de debut în poezie al Editurii „Albatros" a decis publicarea unei culegeri care va reuni poeme selectate din manuscrisele următorilor 12 poeți : Aurel Ștefan Alexandrescu, Costel Bunoaica, Dumitru Vasile Delceanu, Ioan Lăncrănjan, Luminița Lupu, Alexandru Cristian Miloș, Lelia Munteanu, Nicolae Nicoară, Eugeniu Nistor, Sorin Roșca, Ioana Sandu și Radu Sorescu.

Juriul concursului de debut în proză al Editurii „Albatros" a selecționat din numeroasele manuscrise trimise pe adresa editurii pentru acest concurs lucrările următorilor : Cristea Avramescu, Liana Buligan, Constantin Costache, Vera Irina Făgădaru, Ioan Herescu, Gheorghe Neagu, Andrei Pal, Mariana Petrescu, Nicolae Țăranu și Magdalena Vaida. O culegere din lucrările autorilor selectați în această ediție a concursului de debut va apărea în lunile următoare sub titlul „Zece prozatori".

Ediția viitoare a concursului de debut în poezie și proză, organizat de Editura „Albatros" se deschide la data de 1.I.1987 și se închide la 31.XII.1987, urmînd ca rezultatele să fie anunțate în cursul anului 1988.

Editura recomandă participanților abordarea unor teme inspirate din viața și activitatea tinerilor de pe șantiere, școli, de pe ogoare, din epopeea de construcție socialistă a patriei, din programele de înfăptuire a revoluției tehnico-științifice, a noii revoluții agrare, de formare a omului nou, cu o concepție înaintată despre viață și societate.

Pe viitor plicurile cu **motto**-ul pentru identificarea autorilor vor cuprinde numele, adresa, data și locul nașterii și referințe despre activitatea profesională și literară a concurenților. Precizăm că manuscrisele prezentate la concurs nu se restituie.

Proiectul Hașdeu

Avem de aproape trei ani de zile, grație prestigioasei **Edituri Științifice și Enciclopedice**, această adevărată cupolă a culturii teoretice naționale, pe masa noastră încă două cărți ale lui Bogdan Petriceicu Hașdeu : „Istoria critică a Românilor" și „Scrieri filosofice" *). Adăugînd la acestea și editarea rîvnitelor „Cuvente den bătrîni" alături de seria acelui fabulos „Magnum etymologicum...", inima noastră prinde speranță. E greu să scrii despre cărțile lui Hașdeu. Așa cum greu este să scrii despre marea operă izvodită în oricare timpuri și pe orice meridian. Judecata globală este refuzată sub primejdia căderii în banalitate. S-ar putea spune cîte ceva, ori, mai precis, s-ar putea sugera cîte ceva, cu privire la statutul fiecărei idei hașdeiene. A cîte uneia singure dintre cele care așteaptă în miraculosul mănunchi de idei al operei celui care nu se lasă confiscat de nici o nomenclatură disciplinară. O astfel de idee ar putea fi aceea referitoare la semnificațiile mitului în istoria critică a culturii (dincolo chiar de istoria unui popor anume).

Propunîndu-și în „Istoria critică a Românilor" o „misiune pe o scară colosală" — așa îi apare lui Hașdeu sarcina scrierii unei istorii naționale — B.P. Hașdeu se supune unei însărcinări de proiect uriaș : de a „aprofunda orice fracțiune a neamului românesc" din „toate punturile de vedere : teritorial, etnografic, dinastic, nobiliar, ostășesc, religios, giuridic, economic, literar și artistic". Surpriza demersului hașdeian nu provine din pornirea enciclopedistă (tendință veche în tradiție europeană), ci din această exigență : „fiecare episod, fiecare paragraf, fiecare capitol sunt urmate de cîte o sinteză, din ce în ce mai abundinte". A citi, așadar, în fiecare element, în fiecare parte componentă, **întregul**, iată noutatea demersului său. Așa se face că fiecare parte are caracter de **monografie**, de „întreg" autonom dar și de parte care admite să se lase „articulată" cu celelalte spre a dezvălui secretul „cifrei" unui neam european. Căutînd originea neamului Hașdeu ne coboară pe treptele izvoarelor („fontânilor") în spațiul mitului, unde ne face martorii celui mai spectaculos demers asupra înțelesului mitului în istorie. „... Departe de a ne mira în fața unui Roșmul la romani sau a unui Negru în Țara Basarabilor, noi ar trebui, din contra să restaurăm aceste mituri...". Cu ideea valorii mitului într-o hermeneutică a istoriei, Hașdeu va deschide trei mari direcții, deopotrivă în metodologie ca și în teoria și filosofia istoriei și a civilizațiilor. Într-una dintre aceste direcții Hașdeu valorifică ideea **eroului eponim : „Aceiași prin viță, prin tip, prin vorbă, prin datine, prin teritoriu, prin tendințe, orice națiunalitate simțindu-se a fi o singură familie, își închipuiește a le fi moștenit pe toate acestea dimpreună cu numele comun, de la un singur tată, pierdut în întunericul timpilor, ... dar ai cărui fii și nepoți (...) au întemeiat dinastia princiară, ceilalți, mai de rînd, au format un popor".** Mecanismul eponimiei pare a fi universal și Hașdeu îl semnalează, ca atare, la un mare număr de neamuri europene. Acest mecanism pare a ține de un „mobil psihic, înfipt în natura umană generală".

Cu examinarea modului de funcționare a mecanismului eponimiei Hașdeu dezvoltă o direcție de cercetare a arhetipurilor și a specificului psihologiei arhetipurilor, care, după „încuibarea imaginii (în cazul nostru imaginea „fundatoriului" este legendarul Negru-Vodă), va tinde să asimileze „orice inițiativă, orice construcțiune, orice rest al zilelor bătrîne" la impersonalitatea și categorialul arhetipului, istovind istoricitatea în „paradisul paradigmatic" al mitului. Prin exemplarismul figurii arhetipale a personajului legendar „tradiția populară va fixa deja o direcție de valorizare a istoriei ca serie de evenimente, proiectînd, peste viitor, valoarea exemplară a personajului. Personajul legendar devine astfel o valoare națională, cu funcție regulativă în istorie participînd astfel la modelările istoriei însăși, introducînd repetiție și model acolo unde timpul comandă o curgere ireversibilă. Astfel, mitul participă la „personificarea" unei națiuni, la cristalizarea identității sale culturale. .....O prismă critică istorică distinge în (...) diversele redacțiuni ale mitului, trei nuanțe (...) : a) personificarea naționalității (române, în cazul legendei lui Negru-Vodă, conform analizei hașdeiene, n.n. I. B.) ; personificarea dinastiei (oltene, în cazul speță, n.n. I. B.) ; c) personificarea începuturilor statului (muntean aici, n.n.)".

Teoria mitului elaborată de Hașdeu, pornind de la **Negru-Vodă** este una dintre cele mai complexe în context european. Ea se va dezvolta pe cel puțin trei direcții :

a) ca teorie a fondatorului, a eroului eponim, va face carieră, la noi, prin Nicolae Iorga ;

b) ca teorie a **arhetipului** și a psihologiei arhetipale, va fi dusă spre glorii noi, de către Mircea Eliade ;

c) ca teorie a personalităților istorice interpretate ca personalități exemplare, o vom regăsi la Eminescu, dar tot pe atît, într-o direcție surprinzătoare, la D. Gusti, în sociologia personalităților culturale.

Examinarea unei idei hașdeiene ne conduce să constatăm, așadar, o extrem de semnificativă mișcare a culturii române, al cărei paralelism la cîteva dintre marile culturi europene ne îngăduie s-o considerăm drept o mișcare **după** și **de** model european. Dacă cineva ar lua în analiză mișcarea aceleiași serii de idei în Franța, în Italia, în Anglia ori în Germania ar constata acolo paralele cu seria românească. Întîlnim, de pildă, cu Vico, în Italia, ori cu Müller, în Germania, examinarea rădăcinilor epistemologice ale **numelor** după același model. Din asemenea dezvoltări se înalță o teorie a eponimiei cu Fustel de Coulanges, într-o convergență surprinzătoare cu teoria „moșului fondator" a lui Iorga, după cum, antropologia culturală britanică și americană va dezvolta o teorie a personalităților sociale (cum ar fi teoria personalității de bază a Corei du Bois și Kardiner) într-o convergență semnificativă cu psihologia tipurilor (ca la Spranger) în Germania, ori cu sociologia personalităților exemplare ca la D. Gusti, în România. Cît privește teoria arhetipurilor, paralelismele ei la Jung, Frobenius, Blaga, Mircea Eliade (care operează și cea mai surprinzătoare utilizare a ei) sînt cît se poate de grăitoare. Fără a insista asupra semnificației modelului de mișcare al unei mari idei europene, putem trage din asemenea paralelisme, o concluzie pe cît de elementară pe atît de surprinzătoare. Oriunde întîlnim asemenea paralelisme putem vorbi despre maturitatea modelului cultural european, pe care-l vom și numi cu termenul său propriu: **model național.** Cristalizarea modelului național al culturii este semnul de maturitate culturală a Europei. Prin acest fapt putem vorbi despre o „identitate unilaterală" dintre o cultură națională dată și cultura europeană. Cu Bogdan Petriceicu Hașdeu, la care și constatăm cristalizarea nucleară a unei idei europene ca cea discutată, putem vorbi despre „identitatea unilaterală" (C. Noica) dintre cultura română și cultura europeană. Așa cum, dacă ar fi să facem alte exemplificări, am putea, de pildă, să spunem că prin Jung se ilustrează, deja, o idenfon și le-a transcris în vederea publicării în volum. Or, dacă avem în vedere una din direcțiile principale ale dialectologiei românești în ultimele două decenii, vom remarca faptul că volumele de **texte dialectale (Texte dialectale. Oltenia, Texte dialectale. Muntenia** etc.) au, **sub titlu,** menționate numele cercetătorilor care au înregistrat, transcris (selectiv) și publicat volumele respective, fără a deveni **autorii** acelor texte dialectale.

Dialectologii nu fac, oricum, în acest caz, mai puțin decît folcloriștii, ba, dimpotrivă, ceva în plus : **transcrierea fonetică,** mult mai riguroasă, mai fidelă pronunțării dialectale și mai greu de realizat, și **glosare** mult mai bogate și mai bine redactate, în general. Cu atît mai mult diferența între felul în care sînt menționați culegătorul-cercetător al volumului **Basme populare românești** și cercetătorii care publică volume de **texte dialectale** este nejustificată.

Aceleași procedee apar și în celelalte colecții și antologii publicate la Editura „Minerva", în care **culegătorii-cercetători devin autori** ai poeziilor, cîntecelor și descîntecelor, strigăturilor și proverbelor etc. din zonele respective.

O verigă în această schimbare de statut a putut-o constitui și un volum ca **Poezii populare, culegere de G. Dem. Teodorescu,** 1885, a cărui pagină de titlu devine, în ediția din 1982, publicată la „Minerva" : **G. Dem. Teodorescu, Poezii populare române, Ediție critică, note, glosar, bibliografie și indice de George Antofi, Prefață de Ovidiu Papadima.**

Am menționa, în această reflecție despre felul în care se restituie folclorul, prin editare, publicului larg, adevăraților creatori ai producțiunilor populare, cazul unei „reparații". Este vorba de **Materialuri folcloristice** (vol. I—III, 1980, 1981, Editura „Minerva", Ediție critică și studiu introductiv de Iordan Datcu), care apare cu **doi autori : Grigore G. Tocilescu și Chr. N. Țapu,** deși prima ediție (1900), apărută în timpul vieții lui Chr. N. Țapu, avea un singur autor (de fapt era fără „autor" : **Materialuri folcloristice, culese și publicate...** prin ingrijirea lui Gr. G. Tocilescu !) : Grigore G. Tocilescu, fără ca Chr. N. Țapu să fi reacționat (cel puțin nu a fost semnalat acest lucru pînă în prezent) în mod public, energic și argumentat, la această nedreptate, căci față de declarația lui Chr. N. Țapu, făcută într-o scrisoare particulară adresată lui Artur Gorovei, că Tocilescu ar fi făcut o afacere **oneroasă,** Iordan Datcu se rezumă să precizeze : „Îi reproducem cuvintele lui Chr. N. Țapu **fără să avem posibilitatea să verificăm** (subl. n., V.R.) dacă Tocilescu a făcut o asemenea afacere din tipărirea colecției" (vol. I, p. X). Evident, Chr. N. Țapu a acceptat situația, de voie, de nevoie. Dar avem dreptul să schimbăm, astăzi, foaia de titlu a unei colecții de folclor, devenită și ea „clasică", numai în baza argumentelor menționate ? Nu credem. Este o remarcă mai generală, căci în producția literară românească au fost înregistrate, fapt regretabil, și alte situații asemănătoare.

În linia aceleiași preocupări pentru o **valorificare exigentă** a creației populare, vom menționa și alte aspecte care mai apar în unele volume de folclor : lipsesc, adesea, **trimiteri** la variantele unor motive din celelalte culegeri sau antologii, astfel că fiecare cercetător trebuie să refacă drumul anevoios al stabilirii afinităților, confluențelor etc. între diferitele variante ale unor arhetipuri — un pas pozitiv este realizat prin volumele publicate recent în cadrul „Colecției Naționale de Folclor" —, se publică, în anexă, **glosare** incomplete, cu termeni definiți inexact (sau prin... semnul întrebării !), fără să se indice și locul unde sînt acestia înregistrați, pentru a se putea verifica contextul în care ei apar, iar unele culegeri sau antologii sînt pur și simplu lipsite de glosare, unele **prefețe** sau **studii introductive** nu reușesc să depășească pragul suficienței și al unui stil anacronic, **notele** asupra unor ediții nu dau, din diferite motive, o descriere detaliată a manuscriselor și a textelor utilizate etc., în sfîrșit **redarea** particularităților dialectale este, uneori, deficitară.

Subscriind, de aceea, la ideea că o **colecție sau antologie de folclor este un act de cultură, vizînd patrimoniul cultural popular,** se impune ca în editarea acestora să se aplice, consecvent, **norme științifice,** care au menirea să evidențieze, cu și mai multă forță, **autenticitatea și originalitatea gestului creatorului popular,** angajat în dialog profund cu lumea **satului** său, și, mai departe, cu lumea lumilor de sate : **spațiul de cultură și civilizație românesc.**

Ilie Bădescu

Continuare în pag .a 4-a

„Restituirea" folclorului

Urmare din pag. 1

La aproape 100 de ani, în 1964, în colecția „Ediții critice de folclor — genuri", a Editurii pentru literatură (azi „Minerva"), se respectă principiul afirmat cu prestigiu de Alecsandri : față de foaia de titlu **Balade populare românești,** pe contrapagină se menționează **Introducere, indice tematic și bibliografic, antologie de Al. I. Amzulescu.**

Un volum recent — ultimul apărut în producția folclorică a Editurii „Minerva" — ne atrage atenția tocmai prin felul în care este redactată foaia de titlu : **Mihail M. Robea, Basme populare românești** (în colecția „Folclor din Oltenia și Muntenia", IX, 1986, 871 p.).

Lăsînd la o parte faptul că ar fi trebuit să se precizeze, chiar din titlu, că este vorba de o zonă bine delimitată : **Valea Vîlsanului — Argeș,** și nu de o culegere din toate zonele românești, cum ar rezulta din titlul volumului, vom remarca o **schimbare radicală, culegătorul-cercetător devenind autor de „basme populare românești" !**

Este o schimbare care poate arunca o umbră nefavorabilă asupra unei munci dificile și de răspundere, anume de înregistrare și publicare de texte populare și, în plus, poate orienta, eronat, atenția lectorului spre un gen de lucrare total diferit de ceea ce avem în realitate (ne face să credem, un astfel de titlu, că ne aflăm în fața unei monografii, a unui studiu consacrat problemei respective etc.).

Cu atît mai mult această impresie este regretabilă, cu cît apreciem faptul că Mihail M. Robea a făcut cercetări proprii, îndelungate, **de teren,** față de atîția folcloriști care sînt, în fapt, simpli **folcloriști de birou,** cum îi numea Tache Papahagi, sau **editori de folclor,** care nu au făcut nici o singură anchetă solidă, de substanță, asupra terenului folcloric românesc.

De ce a fost atunci nevoie de această schimbare de statut ? În ce scop a fost ea asumată de culegătorul-cercetător și de către Editură ?

Am invocat acest exemplu și fiindcă Mihail M. Robea mărturisește a fi operat cu metode asemănătoare celor folosite de **dialectolog,** anume a înregistrat textele pe bandă de magneto-

L2 20 DECEMBRIE 1986

REPERE LITERARE-1986

PROZA

A opta carte

Titlul celei de a opta cărți din ciclul „Zăpezile de-acum un veac" de **Paul Anghel** are, după opinia noastră, o triplă semnificație. Mai intîi, cutremurul, ca realitate tectonică, pur fizică, a existat de-adevăratelea, el petrecîndu-se „într-o zi din iarna anului 1878". Cu exactitate, cutremul de pămînt are loc la data de 19 ianuarie 1678, adică în chiar ziua semnării capitulării de către otomani, prilej de a se aminti faptul, realmente ciudat, că tot un cutremur „înlesnise otomanilor să pătrundă în orașul Gallipoli, punct nodal al peninsulei care controlează trecerea între Asia și Europa. Era în martie 1354, ostașii emirului Orhan, puțini la număr, stăteau masați pe înălțimile de la Gallipoli, pîndind o clipă favorabilă, care n-a întîrziat, le fusese hărăzită : cutremurul". Imperiul, străjuit, cum se vede, de două calamități naturale, va rezista nu mai puțin de 524 de ani.

La noi, în afara disparității spectaculoase a unui deal de pe Valea Tazlăului, se mai observă, între altele, că „la București după o scurtă sincopă, la Hanul de Turtă-Dulce, s-a pornit bătălia sobolanilor" ce erau apucați, explicabil, de un fel de anxietate sălbatică, iar, în altă parte, unui baci Sicloyan i se-ntîmplă, după cutremur, ca în locul unui sac plin cu drugi de aur ascuns într-un beci să nu mai găsească decît sacul atîrnînd de un țăruș : aurul, rupînd fundul sacului, se prăvălise undeva în străfunduri.

Un altfel de cutremur, de astă dată unul cu sens de **parabolă istorică** este acela surprins în chiar ultima pagină a romanului de o meditație cu sens tragic al prințului Carol : „Prințul a șters de pe raft cu palma bruma de siliciu și a pus punct meditației lui despre imperiul otoman. Otomanii ieșiseră din istorie, din povestea lor grandioasă, deveniseră turci." „Omul-bolnav" al Europei, cum era numit imperiul otoman încă înainte de război, își consuma ultima agonie. În fața dezastrului, Europa civilizatoare, marile imperii ce provocaseră marele cutremur nu vor sta deloc cu mîinile în sîn, ele încercînd să dea un ultim brînci muribundului prin chiar intermediul exilaților otomani ajunși în grabă la curțile Europei : „La Petersburg se afla, iată, Osman-bey, un rebel din neamul Osman, dispus să se întoarcă la Istanbul ca padișah în numele țarului; la Berlin, niște militari intransigenți al căror nume nu fusese divulgat erau gata să plece în patria lor căzută în dezastru, înarmați pînă în dinți cu arme germane. Pînă și în Italia erau găzduiți niște fugari, peste umerii cărora Roma privea cu jind dincolo de Mediterana, unde spera să aducă cît mai mult, la rivalitate cu Franța, din coasta islamică a Africei. Imperiile voiau să-și dispute imperiul cu mîinile turcilor — niște învinși disperați." Regizat în sensul logicii utilului succesiv, spectacolul sîngeros al hărtăniriii, este un spectacol barbar, războinic, și furibund.

În țară (iată aici o a treia semnificație a titlului) în afara cutremurului propriu-zis se va resimți și un alt fel de cutremur, și anume unul cu caracter politic și social ce va răscoli cu violență întreaga societate românească a timpului. Pe lîngă bucuria explicabilă în urma unei mari victorii, marele val istoric aduce în țară, imediat după război, și o teribilă dezordine, nu toate lucrurile se leagă așa cum ar trebui, plutește în aer un fel de **anarhie de ardoare** foarte greu de stăpînit. „Se prăznuia victoria. — citim undeva — era pace, dar era frig." Atmosfera politică la cel mai înalt nivel este și ea decsebit de încinsă. La recepția conferirii ordinului „Pour de Merite" prințului Carol, un exemplu numai, conservatorii, în frunte cu Lascăr Catargi, străluce prin absență, aceasta însemnînd, citim, „că războiul politic intern sta să reînceapă" de unde se poate conchide să războiul acesta politic intern își luase în timpul adevăratului război, hm ! o mică pauză, un respiro pentru a reveni ulterior cu noi forțe. În timpul **pauzei interne** se întîmplă însă o „ciudățenie" cu mari repercusiuni asupra viitoarei istorii : țara își cucerise independența, fapt fundamental care trece însă, lucru bizar, de neînțeles, pe un plan secund în dezbaterile parlamentare. Parlamentul își reia ședințele dl. C.A. Rosetti pronunță discursuri vehemente împotriva hoților de cai, se analizează petiții venite din Călărași, se discută la modul electoral despre administrarea temnițelor ori „problema funcționarilor onorabili, neonorați și neremunerați" („cazul Anghelache") în timp ce strigătul privind chestiunea pensiilor pentru militari răniți în război răsună în gol. Parlamentarii fac vocalize, se ascultă vorbind, scot de la arhivă cazuri prăfuite, fapte stranii care prilejuiesc unui Garussi, de pildă, un speech intim, brutal, dar cu atît mai adevărat: „Gargara, coane Alecule, îi spune Garussi lui Alec Rășcanu, nu-i totuna cu demagogia. Eu, ca sămînță de grec ce sînt, o știu de la sursă. Demagogia este pentru demos, ca să încinte poporul sau să-l sminteaască, gargara în schimb e pentru sine, pentru cel care o practică, e ca plăcerea onaniacă. Se iau cîteva fraze-n gură, se gargarisesc bine, dar nu se înghit, apoi se scuipă. Un product de periferie. E varianta dimboviteană a sus zisei demagogii, care și aceea s-a borșit, trecînd prin Fanar și Levant, de-a ajuns azi așa cum se vede."

Armata, grosul trupelor, se va retrage undeva în Oltenia, așteptînd, cu arma la picior, lămurirea evenimentelor care aproape că nu mai depind deloc de ea ci mai cu seamă de mișcările ambigui și nu de puține ori absurde ale amplei mătării diplomatice europene. Militarii, printre care se află și generalul Cerchez care, întorcîndu-se la București pentru a-și relua postul de ministru de război, va avea și o cumplită deziluzie de proveniență (tot) parlamentară, nu fuzionează cu civilii, există, încă, o incapacitate reciprocă de înțelegere a celuilalt, se caută combinații neobișnuite, intuiția este mai degrabă fantezistă, totul este difuz și de multe ori chiar cu un pronunțat caracter antigravitațional.

De pe front continuă să se întoarcă mulți dintre cei plecați, încep să se reînnoade marile iubiri ori să se descopere altele noi. Theo Rășcanu, fiul deputatului Alec Rășcanu, se întoarce, via gara Filaret unde i se fură mantaua, la iubita sa Esthera care-i va face ulterior un copil. Sora mai mică a lui Alec Rășcanu, Anais-Anisia, fuge de la mănăstire cu un arab crezut o vreme turc și cu care va ajunge, transportată de doruri, tocmai lîngă piramidele Egiptului. Există în carte și un foarte subtil și rafinat print Nigata care expediază către țara Soarelui-Răsare scrisori cu cele mai diverse conținuturi și informații privind atmosfera politico-socială europeană și mai ales cea bucureșteană : „Se pare că Brătianu — scrie el într-una din misivele sale — n-ar fi dispărut întîmplător : el ar fi întreprins un turneu secret la Viena și Berlin ca și Kogălniceanu, în urmă cu un an." Iată un citat dintr-o scrisoare mai specioasă, privind moravurile europenilor : „Ei (bucureștenii n.n.) nu cunosc instituția concubinelor, ca la noi și în China, nici haremul, adus pînă în marginea Europei de otomani, deși s-ar putea spune că, chiar fără un suport legal, instituția concubinelor sau haremul există. Desigur, nefiind aduse în aceeași casă, concubinele suferă și se chinuiesc, iar în exterior tes intrigi, încearcă să sfîșie titulara, ceea ce este inuman față de ideea de femeie, încă o probă de nerafinare a moravurilor la europeni".

La nivelul întregii societăți românești, cum se vede, cutremurul sugerat în titlu are un sens de „integrală", întîmplările, dramele și tragediile, conflictele și ciocnirile petrecîndu-se acum într-un spirit al vitalității dezlănțuite, strivitoare, dezvăluind continuu ungherele unui real agresat, în același timp captiv și captivant, totul reprodus cu instrumentele sigure, precise ale unui mare prozator. Scrierea lui Paul Anghel are, ca stil, acea dezinvoltură excepțională, de tip clasic o dezinvoltură ce dă cititorului bucuria aceea calmă, trainică, așezată, arta, cu realitate de cel mai înalt nivel, avînd aici o nouă întrupare, firescul expunerii fiind aici foarte departe de acel chin al execuției, al realizării estetice ce se poate azi sesiza atît de des la multi dintre romancierii români și străini, preocupați prea mult de estetică pur și simplu și prea puțin de adevărata ei logică. Prin „Cutremurul", Paul Anghel își revelează ferm, fără să forțeze, personalitatea sigură de mare creator ce readuce în actualitate **genul romanului „de epocă", activ, ciclic, de mare întindere**, definitoriu în acest caz pentru un remarcabil talent de extractie clasică ce sugerează incontestabilul și permanentul ei modernism.

Adrian Dafir

Subtilitatea evocării

Identitățile lui Litovoi evocă dintru început o Oltenie așezată în cnezate (arondate voievodului Radu, domnitor în Curtea de Jii). Voievodatul se întinde de la Dunăre pînă în Țara Hațegului și din Severin pînă la Olt. Tîrgul de la Nedeia cneazului Mihail e celebru și plin de viață : acolo pare să fie a doua reședință a voievodatului, cetatea Gor-Jiului fiind mai mult reședință strategică (este preferată această localizare). Dincolo de Țara Dol-Jiului, peste Olt, se întinde Cumania Mare și încă din primele episoade asistăm la o ciocnire cu cumanii, în urma căreia Radu-voievod pribegește prin țară. Vadul secret a ajuns să fie cunoscut și de către tătarii care calcă în dese rînduri voievodatul lui Sănislav **(Seneslaus)** și trec Oltul, infiltrîndu-se chiar în Ardeal. Vremurile sînt tulburi, primejdiile amenință de peste tot. În scaunul voievodatului urcă Litovoi (I), fiul destoinic și cumpătat al cneazului Mihail de la Nedeia. În vinele noului voievod (care nutrește idealul virtuților ereditare și se îngrijește mereu „să fie Bunicul", nu tatăl) curge adevăratul sînge al Litovoilor. „Stai drept sub menire !" îl povățuise acela și tînărul Litovoi va transforma povața în supremă normă de conduită voievodală. În vederea „încoronării" are loc la Nedeia, reședința festivă și diplomaticească, adunarea cnejilor și a poporului. Încep vremuri prospere și Litovoi se îngrijește să întărească independența voievodatului peste limitele asignate țării de înaintași. Oaneș vornicul și Chilea spătarul sînt sfetnicii săi de încredere. Faima voievodatului face ocolul marilor Curți de la Veneția pînă la marele Batu-han. Solii venețieni vor veni să negocieze deschiderea unor mine de aur — aurul vestit al Daciei ! Vremurile de prosperitate se vor dovedi însă provizorii. Lovituri din exterior dar și din interior vor încerca autoritatea voievodului și independența țării. Cu toate că se construiesc mănăstiri și biserici credința pare să oscileze între Bizanț și Roma. Elocventă e, în acest sens, **scrisoarea papală** adresată mătușei Marena de la Nedeia, „clarissima mulier", lăudată pentru zelul de a se îngriji de cele sfinte. Preocupat de greutățile întîmpinate de misionarii trimiși, fie prin Ungaria regelui Bela („un bastion al credinței de nezdruncinat"), fie prin altă parte „să propovăduiască în acest colț de lume numit Valahia", marele pontif o roagă pe aceasta să intervină pe lîngă ilustrul său nepot „să primească și să sprijine cu toată autoritatea sa sfătuitării sacri", și să accepte pentru credincioșii valahi episcopi din acea parte. Speranța papală că această veche **terra romana** „va fi mîntuită" se va dovedi, dincolo de destinatarul epistolei, deșartă. Însuși tălmaciul, călugărul Bălcescu, stăpînindu-și stupoarea, socotește cartea drept „uneltire a Satanei" și are mîndria „de a fi născut român și ortodox", în ciuda tuturor „urzelilor și poveștelor lucioase". La rîndul său regele Bela al Ungariei încearcă să dezbine pe cnejii olteni prin hrisoave secrete, arondînd Țara Severinului și, odată cu pretențiile peste Țara Hațegului, peste Almaș și Făgăraș, îi îndreaptă pe Cavalerii Ioaniți spre voievodatul lui Litovoi. Lupta din Cîmpia Tîrgu-Jiului rămîne, însă, fără consecințe. Infidelitatea cnejilor Roman-Nicolae și Vilc, ca și a căpitanului Paliga ori a lui Ioan și Tudor de la Brătunia vor hărțui din interior stabilitatea voievodatului, mai ales că pretențiile repetate ale Cavalerilor Ioaniți peste Cumania („dăruită" lor de generosul Bela) au la tot pasul girul coroanei ungare. Uciderea cneazului răzvrătit și expansionist Roman-Nicolae (memorabilă și de un modern paralelism simbolic vînătoarea fabuloasă a Lupoaicei dezlănțuite) ca și incursiunile întreprinse în ținutul Carașului sau în Hațeg nu sînt de natură să redreseze voievodatul. Mai ales că năvălirile tătărăști se vor dovedi încontenente. Litovoi cade bolnav și tocmai acum va fi părăsit de Oanes, care, trecînd Oltul, se pierde în Cumania. Încercarea lui Litovoi de a anexa și ținuturile de dincolo de Olt nu va fi întrutotul încununată de succes, chiar dacă la un moment dat Bălaciu mediază între Litovoi și Seneslau, iar Basarabă, cneazul Cimpulungului, îl invită să mediteze asupra consecințelor pe care le-ar avea „expansionismul" acesta, „extinderea"... Elena, fata jupînului Basarabă din Cumania, devine soția cneazului Bălaciu. Ar fi, în acest fel, justificată pretenția voievozilor olteni, dar Cavalerii Ioaniți, tătarii și acum ungurii urmașului lui Bela, Ștefan, ce se declarase duce al Ardealului, erau pericole iminente.

Scrisorile munteanului Basarabă, comite de Cimpulung, trimis să ducă „dajda" tătarilor, din partea voievodului Sănislav, constituie o dovadă elocventă a faimei de care se bucură voievodatele dunărene la curtea lui Batu-han din Sarai. Ajuns rob la curtea cerescului Sartaș, feciorul hanului, Canes manifestă o atitudine antivoievodală, refuzînd să revină în patrie prin răscumpărare (emoționant acest destin absorbit de o enigmă). Dincolo de Nistru, unde „cuprinsul e de necuprins", se scurge o mare de oameni și o „groază de bunuri", voievodul oltean e sfătuit să se închine hanului tătar așa cum face înțeleptul Sănislav. Dar Litovoi (II) îl așează pe Basarabă (socrul) ca „voievod al Munteniei" și gîndește să-și mute scaunul dincoace de Olt. El va urca în cetatea lui Sănislav de la Argeș și i se va duce faima de „rege al Vlahilor". Aventura expansionistă e însă provizorie. Au loc noi invazii ale tătarilor. Asupra țării coboară, însă, „viperele". Voievodul cade ucis într-o luptă cu ungurii, iar Bărbat, viteazul său frate, luat prizonier... Cu episodul acestei înfringeri și supuneri temporare se sfîrșește romanul, poate nu tocmai în semnificația unei perspective juste... „Identitățile" dinastiei voievodale (Radu, Litovoi, Mihail, Bunicul, Litovoi I, Litovoi II, Tugomir) sînt văzute aici într-o acțiune unică de simțire și cuget, cu o istorie tulbure și o geografie variabilă.

Ioan Dumitru Denciu este, în regim stilistic, un virtuos. Evocarea sa nu e deloc cursivă, cum ar părea după factologia de mai sus, culeasă din atîtea adumbrite și risipite episoade, amalgamată de continuități și discontinuități episodice, interferată de o reflecție intrinsecă.

Z. Cârlugea

Desene de Mihu Vulcănescu

Un conflict deschis

O nouă carte, **Stăpînirea de sine**, de Eugen Uricaru, vine să ne dovedească, dacă mai era nevoie, prolificitatea acestui prozator încă tînăr, apoi tendința sa de a ne oferi un amplu ciclu romanesc avînd în centru simbolul Vladiei. Deși mesajul romanului este unul politic, soluțiile artistice sînt cele specifice respectivului ciclu și ele țin de un realism fabulos, unde, în chip inedit, autenticitatea faptelor descrise se realizează printr-o imaginație debordantă, printr-un exces de ficțiune.

Prințul Pangratty se amestecă într-un joc politic periculos. Îndeplinește unele misiuni secrete, dar o face în felul său original, fapt ce îl aduce în conflict atît cu poliția oficială cît și cu organizația clandestină pe care vrea s-o servească. Atașarea sa de idealurile stîngii nu se explică prin interesele clasei din care provine, este justificată însă prin tipul genetic pe care îl reprezintă : el e un specimen uman excentric, cu gustul aventurii, al riscului, al jocului cu moartea. Conduce automobile de curse, pilotează un avion personal, coborînd cu el în Vladia pe un aeroport improvizat. Desenul politic, așadar, există, el e implîntat chiar în inima ținutului ancestral al Vladiei prin triunghiul Pangratty, Popianu, Bilbiie. Prin el autorul a vrut, a și izbutit, să fixeze în memoria cititorului cîteva adevăruri despre politica burgheză a vremii, despre comuniștii români și relațiile lor internaționale. Rezolvările artistice ale conflictului rămîn însă specifice scriitorului Eugen Uricaru, propensiunilor sale spre situații stranii, grație unei inventivități deloc comune în ce privește coliziile și raporturile dintre rolurile narative. Mai întîi, înseși rolurile, personajele principale (prințul e doar unul dintre ele) degajă psihologii cu totul insolite : Sofie Vasiliu și K. F., două temperamente feminine opuse, egal însă de expresive : Radul Popianu, adjunctul, un jandarm ciudat, amestec de vulgaritate și istețime, folosind mijloace dintre cele mai curioase pentru îndeplinirea îndatoririlor sale oficiale, cum este acea macabră „loterie a vieții", din final ; Leonard Bilbiie, nimerind în postura de agent secret pentru care nu-și află nici o vocație.

Conflictele, rezultatele lor, apar apoi pe măsura personajelor, adică bizare, neașteptate, ferind povestirea de încheieri previzibile, de platitudinile cunoscute ale milenarului gen narativ; K. F., mult devotata prietenă a Sofiei Vasiliu, cade pradă amorului irezistibil pentru iubitul acesteia, prințul Șerban Pangratty, sugerînd parcă un scenariu vechi conform căruia viața, vitalitatea naturii ocupă imediat locul rămas liber în urma morții. Confruntarea dintre prinț și adjutant la „loteria vieții", rămîne nedecisă, lăsînd conflictul politic și moral deschis : o tensiune psihologică planează la sfîrșit asupra personajelor în locul catharsisului obișnuit.

Iar toate acestea pe solul tare al Vladiei (tare în sens artistic, la propriu fiind un sol mlăștinos), Yoknapatawpha lui Eugen Uricaru — cum s-a spus — un univers uman și natural inventat în esență (firește, din elemente reale, regrupate însă spectaculos), dar cu atît mai plastic, mai memorabil artisticește. De-aici se poate extrage și o regulă teoretico-literară, anume că „autenticitatea" în proză nu exclude ficțiunea (decît pe cea clasică) ba o presupune cît mai bogată și încă asociată cu o paletă de pictor expresionist cum se întîmplă să fie în **Stăpînirea de sine** din care nu ne putem abține să citîm cîteva fragmente delectabile : „În Vladia nu crește nimic altceva decît viță-de-vie... Toată lumea știa cît datorează viței-de-vie, știa că-i datorează totul, de la viața cea de toate zilele pînă la viața în sine și de aceea nimeni nu ar fi făcut nimic împotriva ei. Viața se întindea în orice parte, acoperea fiece colțișor de pămînt, frunzele ei aspre, acoperite cu un praf înțepător, ascundeau privirii case, porți, ochiuri de lumină. Dacă ar fi vrut, vița-de-vie s-ar fi așternut peste toată Vladia, ca o uriașă mantie alcătuită din petece verzi, întunecate, printre care cireșii răzbăteau ca semne ale vitalității...".

„Nimeni nu mai putea pleca din Vladia după întîi octombrie. Întîi pentru că începea să curgă vinul și nici măcar Culae Hariton n-ar fi putut găsi un om să-l după pe prinț pînă la Oraș, ori măcar pînă la Comana și în al doilea rînd dacă apucau să se pornească cele dintîi ploi, nici un fel de căruță, cabrioletă, șaretă, droșcă, nici măcar singur, călare, n-ar fi putut răzbate peste marea de noroi galben care se întindea la vreo cinci kilometri de Vladia către Comana în locul în care se terminau podgoriile, lăsînd lutul să se lățească și să se amestece după cum voia apa..."

Marian Vasile

Substanța prozei

Urmare din pag. 1

„Război și pace", la fel astăzi nu vom mai putea judeca finele secolului al XIX-lea românesc fără a ține cont de spiritul epopeii „Zăpezile de-acum un veac". Și, lucru demn de semnalat de asemenea, epoca invită și alți romancieri la dezbatere. „Prințul Ghica", romanul Danei Dumitriu, început inițial ca o replică (indirectă, desigur) la demersul lui Paul Anghel, capătă individualitate captînd personaje, evenimente chiar, din aceeași epocă. E greu să spui despre acestea că sînt romane istorice — sau că sînt numai romane istorice. În fresca lui Paul Anghel personajele și peisajul sînt de totdeauna, țăranul român este cel de ieri și cel de astăzi, intelectualul discută lucruri actuale, soldatul și făcătorul de pace, de asemenea ; în analiza psihologică și caracterologică a Danei Dumitriu vedem omul în genere, rupt oarecum de prezentul concret.

Anul 1986 ne-a adus, apoi, o carte mult așteptată : „Toamnă fierbinte" de Ion Lăncrănjan. Dincolo de materia conflictuală a romanului — un Ion, român din Ardeal, în discuția veșnică, neistovită, cu un Gyuri, ungur din Ardeal, pe teme de istorie, dar și de actualitate — Ion Lăncrănjan ne propune o meditație mai amplă ce depășește coordonatele de timp și de loc. Relația poate cuprinde în membrii ei alte nume sau alte origini etnice definindu-se, totuși, ca relație, în specificul ei istoric dat. Vrem să spunem prin aceasta că în cadrul conflictual larg, etern uman, Ion Lăncrănjan introduce un conținut concret, palpabil, relația dintre români și unguri fiind, în fond, universală în particularismul ei, găsindu-și, adică, universalitatea numai în investigarea pînă în cele mai adînci fibre sensibile ale protagoniștilor. Este un dialog istovitor care smulge din parteneri adevărul, care obligă la autodefinire categorică ; un fel de luptă a focului cu apa în haosul primordial în urma căreia elementele se aleg, se purifică. O „dezdemonizare" reciprocă, aș zice (o am în vedere pe eroina lui Shakespeare, Desdemona, care-l îmblînzește prin sacrificiu pe Maur ; Eminescu zice mai simplu prin vocea Cătălinei : „Cobori în jos **luceafăr blînd**", apropierea termenilor venind din aceeași sorginte, de vreme ce Lucifer este simbolul răului ; în basmele noastre populare, pînă a fi înlăturat de către un Făt Frumos, balaurul din fîntînă este îmblînzit oferindu-i-se jertfe vii). Ion și Gyuri pun în joc, unul față de altul, toată energia atițindu-se, împăcîndu-se, certîndu-se iarăși, bătîndu-se chiar și amenințîndu-se cu moartea, iarăși urcînd în sferele curate ale adevărului senin pentru a cădea iarăși în zona instinctelor primare. Rezultatul : ei se anihilează reciproc, dispar, fiecare în sfera lui simbolică : Ion acceptă o moarte mioritică iar Gyuri, o ieșire din minți patronată de numele lui Arpad. Nu în conflictul propriu-zis stă, însă, arta romanului — ci în stil : Ion Lăncrănjan ne dovedește, printre primii la noi, că limba română nu este capabilă a primi și descrie atrocități, duritați sociale. Cele mai groaznice fapte săvîrșite de horthyști în tristul lor timp de demență nu ne îngrozesc așezate sub pana lui Ion Lăncrănjan, le citim cu ochii deschiși parcă în întreaga ființă, ne întristează și ne ridică în sfera cugetării populare ce îmblînzește totul cu scopul precis de a vindeca răul din rădăcini, de a-l îndepărta, adică. Este, cred, o dovadă că în limba română nu poate exista, încă, așa-zisul roman de groază care-ți face părul măciucă ori pielea ca de găină, cum se zice: Ion Lăncrănjan sondează nu numai firile personajelor sale, dar și firea limbii române atingînd o limită a ei. Și rămîn atîtea și atîtea întrebări de pus în urma acestei experiențe. De ce nu rețin, de pildă, românii în memoria lor colectivă chinul atroce al lui Baba Novac din piața Clujului ? De ce, cînd vorbim de roata lui Horea, nu avem înaintea ochilor hălcile de carne umană atîrnate pe la răspîntii ca să îngrozească — ci rotundul horei, căușul dintre Tîrnave și Mureș ce definește un centru rotund al unei țări rotunde, roata însăși de căruță ce prinde în rostogolirea ei pe drumurile țării ființa eroilor ? Universul simbolic al limbii române îmblînzește sensurile, le dă valoare simbolică, parabolică, sens uman. Cu asemenea „instrumente de lucru" romanul românesc poate aborda cele mai fierbinți evenimente extrăgînd sensul lor valoric universal ; Ion Lăncrănjan îi aduce aminte de această libertate.

Eugen Uricaru sondează, de asemenea, valențele limbii române ; romanele sale cuprind uneori pagini de cel mai limpede ardelenism reușind, cu toate acestea, să refuze tutelar provincializarea. Anul 1986 îl găsește prezent cu „Stăpînirea de sine", continuîndu-i linia „valahă" a operei : Eugen Uricaru își alternează, parcă, treptele devenirii, de vreme ce romanul său anterior, „1784. Vreme în schimbare", avea ca temă revoluția lui Horea iar cel de dinaintea acestuia, „Așteptîndu-i pe învingători", se referea la ocupația nemțească din 1916—1918.

Ion Dumitru Denciu, preocupat de antichitatea dacică și daco-romană, revine în 1986 cu romanul „Identitățile lui Litovoi", urcînd în timp spre evul mediu românesc de la 1300. Autorul este preocupat atît de chestiuni științifice (punînd în circuit documente de arhivă, luînd în discuție etimologii etc.) cît și de crearea unei lumi a romanului, de definirea unei umanități coerente de cumpănă sintetizînd elementele antichității și filtrîndu-le în medievistică pentru a le da drumul, parcă, și a le urmări în timpul ulterior. Analiza substratului, considerarea elementelor de continuitate ca structura unui prezent etern (și, prin aceasta, apropierea palpabilă, aș zice, de epocile vechi), încercarea de împăcare a istoriei cu mitul — sînt linii directoare ale prozei lui Ion Dumitru Denciu.

Constantin Stan, unul dintre cei mai interesanți prozatori ai noului val, a publicat „Vară tîrzie", o subtilă disertație „despre iubiri în vremuri de pace și război" (cum arată subtitlul romanului) ; Nicolae Ioana readuce în atenție chestiunea țărănească („Strada Occidentului"), Mircea Nedelciu continuă incitantul roman „Zmeura de cîmpie" (broderie intelectuală pe marginea semnului lingvistic la Platon și F. de Saussure) publicînd „Tratament ambulatoriu" cu o prefață doctă ce ni-l arată dispus a aborda romanul eseistic, Bedros Horasangian ne dă, în „Parcul Ioanid", o culegere de povestiri în care fantasticul coboară uneori destul de curajos în real, Costache Olăreanu („Cu cărțile pe iarbă") încearcă să impămînteneasă la noi — spun criticii (n-am văzut romanul, însă) — șablonul lui Don Quijote. În general literatura fantastică mi se pare azi un mod de evadare din prezentul concret, un fel de a conserva scriitura în exerciții de stil și jocuri ale minții. Interesantă, desigur, atunci cînd Apostol Gurău — de pildă — o aplică domeniului istoric, ori cînd explorează etosul folcloric — nu cred, însă, că literatura fantastică va da la noi prea curînd capodopere. Domeniul fiind vizual prin excelență, cinematografia l-a acaparat de mult și noile mitologii ale viitorului vor avea la bază mai degrabă „Războiul stelelor", să zicem, decît cutare roman ori nuvelă ce descrie omuleți verzi și obiecte zburătoare cu o pasiune și o atașare de subiect adesea comice.

Fără pretenția de a fi epuizat subiectul, aceste cîteva repere ale prozei anului 1986 definesc exemplar semnul actualității sub care am dori să așezăm și anii următori.

h. zalis

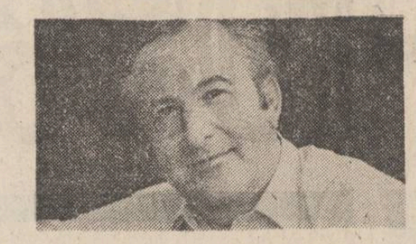

Istorie

Te privesc
din sute de unghiuri
ești focul de tabără
al celor care au
o singură virstă
la geamul tău
cu perdele strinse
s-a aprins lumina
și trandafirii
lasă o diră de parfum
intră în casa ta incăpătoare
sărutul iubirii
pribegii mateloții
truverii
La urmă
cind în Catedralele muncii
nesomnul
a prins aripi de havuz
eu — solul, purtătorul de steag
aud cum
se scaldă în magnolii
un fulger taciturn
La ceasul acela
din ochii noștri
destinul — nepotolitul
inundă lumea

Solie împlinită

Primește buchetul de vorbe
cum alintul iubirii
se-nginä pe buze
și nu frînge
vocea clară
pentru că ar fi
mai puțin suavă
Înainte îți vin
cotropiți
de graiul
aceluiași dascăl
la fel de curați
toți fiii
Din iubire
purced la drum
În cadrul iubirii
își croiesc umana potecă
lar dacă în cring
îi inspiră inserarea
tot diminețile
cîntul ciocîrliei
vestește
mersul întru lumină
incrustat în lanul verde
de seva glorioasă și iute
a fiecărui cuvînt — chemare
a fiecărei semințe surizind.

Miracolul

Pune mîna la tîmplă
cum te-ai priceput
să-mi cercetezi
cutia toracică
Nimic nu e de neglijat
nimic nu lași de o parte
tu
cea saturată
de inventare
Dacă
voi fi copac
dacă sînt
chiar sînt
o biată furnică
ce ai de gînd
cu mine ?
Clipa trece
și eu mă preling
în trufașa ta
singurătate
Naiv
de curios
să aflu
cum vei rodi

Călătorie

Ți se incurcă privirile
Vei spune hai să vorbim
să aprindem focul
să vislim printre stele
Te înfășori în privirile mele
arcuit și nostalgic
cum ți-aș cuprinde coapsele
mă oprește o taină
Nu mă îndoiesc de tine
de tine mă tulbur
de bruma ochilor
de crengile părului
de puritatea frigului
Răsuflu sub balanța sufletului
Sînt eu ești tu
amîndoi mergînd
pe un cîmp de roze

Chimie

Îți iei rămas bun
peticul de cer
îmi este martor
că orice plecare
ne întoarce în noi înșine

Ce găsim acolo
cînd regăsim sinele nostru
Un pic de stofă destrămată
praf de oase cotarama de metal a
curelei de la pantaloni
și poate sub formă de grăunțe fosforice
gîndul de pe urmă
Cel care generos
a rămas în țeastă
și n-a mai apucat
să zboare
cu ultima respirație

Va fi pesemne
mărturia
cînd va avea loc
o deshumare
că nimic nu se pierde
că totul se regăsește

victoria milescu

Spre iarnă

Orizontul e roșu
un scurt-circuit
în eternitate
copacii merg împleticindu-se
prin zăpadă
pînă la git
fructul lor îmi cade
pe neașteptate
în brațe
ceața învăluie orașul de curcubee
sînt din ce în ce mai mulți oameni
în gări
în metrou, pe stadioane
la birouri, în minele de uraniu
pe culoarele editurilor
în piețele agro-alimentare
cu flori în suflet
cu pachete de flori în brațe...

Anotimp

Toamna
care trece prin mine
cu cît înaintează
cu atît e mai singură
cu mîinile
stropite de vin
se agață
de orice bucată
poate așa trebuie să fie
acum, la sfîrșit
strigătul e bine ascuns
piedica trasă...

La telefonul de alături

Se vor chema în curînd
picăturile de ploaie
și petalele trandafirului
cu trupul veșnic
cu ghimpi auriți
planează asupra lor păsări negre
și nori diamantini
pupilele sînt atît de mari
încît noaptea
se poate întinde în voie
printre șuruburi și fiare
fiecare zi — un cîștig
dobîndit din greu...

Despre Patrie, cu bucurie

Ne apropiem de sfîrșitul acestui an cu sentimente de natură să ne întemeieze lumina dreaptă asupra faptelor noastre ; sîntem, iată, în măsură să ne estimăm dimensiunea rodnică a ceea ce am năzuit, a ceea ce am izbutit și, în fapt, să privim cu încredere și speranță spre orizonturile noului an.

O tradiție de-o incontestabilă originalitate și profunzime face ca viața politică a țării să fie dominată de evenimente de mare însemnătate, ele înscriindu-se, ca pregnanță și durată, în ordinea generală a programelor complexe de dezvoltare multilaterală a țării. Cronica deosebit de rodnică a dezbaterilor marilor forum ale democrației noastre muncitorești-revoluționare a culminat cu legiferarea importantelor documente de către organul suprem legislativ al țării ce și-a desfășurat lucrările în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii.

În ordinea marilor imperative privitoare la dezvoltarea dinamică și complexă a țării, desfășurarea evenimentelor politice a reliefat unitatea de acțiune și faptă a participanților, sintetizînd în acest fel voința întregului nostru popor de a îndeplini cu abnegație și devotament istoricele hotărîri ale Congresului al XIII-lea al partidului, de a acționa în spirit revoluționar pentru progresul multilateral al țării.

Țara însăși — se poate afirma cu îndreptățit temei — și-a validat direcțiile de dezvoltare pentru anul următor — cel de-al doilea al celui de-al optulea cincinal — apropiindu-și în acest fel aspirațiile de puterea sintetizatoare a faptelor. O mărturie de maturitate și demnitate, binefăcătoare prin realism, cutezătoare prin năzuință. Se apropie ora bilanțurilor, noul an poate începe !

DEMOCRAȚIA PRIVIRII

Într-o vreme în care atîtea și atîtea sînt puse pe seama cuvîntului — de prea multe ori, el însuși peste măsură de „împovărat" —, cînd o fantastică energie se cheltuie pentru „neliniștea" lumii, pentru lumina ei atît de tulburată, cînd acest sfîrșit de veac pare încărunțit mult prea devreme, cînd atîtea și atîtea se pierd cu mult înainte ca dimineața să le găsească împlinite, cînd mugurii lumii par otrăviți iar ignoranța se întinde ca o iederă prin orașele lumii încrîncenate... cînd prea multe sînt puse pe socoteala cuvîntului.

Să treci prin patrie nestingherit cu sentimentul celei mai curate încîntări !

Să străbați, să vezi, să asculți, să înnoptezi sub cerul pe care niciodată nu l-ai simțit altcumva decît liber și curat !

Cîtă dăruire curge prin venele acestui popor care nu și-a aflat niciodată rădăcinile ! Nu și-a inventat niciodată istoria. Nu s-a rătăcit vreodată de trunchiul de har.

Nu încîntarea pripită îți va părea nemeritată.

Să colinzi și bucuria să-ți limpezească înțelesurile.

Pentru că, dintotdeauna, spiritele înalte — vreau să spun, cele alese — nu și-au făcut un „ideal" din ideea de a idolatriza, cu emfază sentimentul patriei. Sentimentele acesteia nu pot fi „multiplicate" fără noimă și fără har oricît intenția vreunuia ori a altora s-ar căzni să le cuprindă prin cuvinte „impodobite", fără rădăcini.

Nu-mi produc decît uimire iritată generalizările fortuite, după cum îmi sînt străine profesiunile de credință „scrobite" și urlătoare, de măruntă atitudine, lipsite, în esență, de elementara coloană vertebrală. În acest sens, ceea ce nu înțeleg — și nici nu au cum să înțeleagă „sfătuitorii" jalnici din afară — este chiar devenirea noastră întru adevăr : cu multe răspunsuri și izbînzi, fascinantă, cu multe întrebări cărora le vom afla și întemeia adevărul pe măsură.

Un popor care și-a propus, și își propune, să-și susțină idealurile prin faptă necontaminată și nepătată nu poate decît să argumenteze în fața istoriei un model viabil de existență întru frumusețe morală. Avem latitudinea morală să ne judecăm noi înșine după cutezanța ori neîmplinirea noastră. Avem raza necesară de a ne (i)lumina sensurile după harul rădăcinilor noastre dintîi.

Libertatea privirii : da, cînd existența înseamnă demnitate întru adevăr și faptă.

Există în blînda, îndelung revărsata și prea plina lumină a patriei, din oricare anotimp, înfășurat în uimire și înmiresmat, gîndul nostru bucuros de roade și mai există, ca o descătușare a lui, limpede, speranța.

Orizontul este, din punctul de vedere al poamelor, nevoia noastră de nostalgie dar, tot el este încorporat în orele/viața pe care le parcurgem cu o neistovită putere.

A continua o tradiție — cum este aceasta pe care-o moștenim — înseamnă, înainte de toate, a cunoaște în adîncime înțelesurile tulburătoare spre a le dezvălui virtuțile, mingiindu-ne sufletul, ocrotind sensibilitatea. Înseamnă, mai apoi, a construi, după putere și har în spiritul ei, în consens cu tăria și adîncimea gîndului întemeietor.

Lucrarea patriei se sprijină organic pe fibrele intime ale tradiției — pietrele de temelie care ne sînt călăuză și far.

LUMINA CEA DE TOATE ZILELE

Am recunoscut-o și cu alte prilejuri : orele sfîrșitului de an, cu o nostalgie binefăcătoare, îndeamnă gîndul să se așeze pentru o clipă rememorind întîmplările, cu alte cuvinte, dîndu-le acestora putința de a se privi în limpezimea luminii. Dacă acceptăm de la bun început că încercarea de selecție a acestora nu poate fi decît „parțială" și, fatalmente, subiectivă, n-o facem decît cu sentimentul că (și) în acest fel încercăm o redimensionare a unor orizonturi asupra cărora privirea a avut răgazul să se aplece.

...Ninge. E prima zăpadă a acestui sfîrșit de an și mă gîndesc — dacă, cumva, coincidențele nu-și au și ele rostul și alcătuirea lor — că o astfel de ninsoare, poate mai ventă, biciuia coastele împădurite ale Borșei. Urcasem acolo cu un scop precis dar gîndul că aveam să cobor pentru prima dată într-o mină îmi transformase curiozitatea într-o frenezie pe care cel puțin însoțitorii mei, minerii, o priveau cu acel calm robust, înțelegător. Preparativele mele în ceea ce privește datele „tehnice" ale zonei nu se dovediseră, acolo, în întunecimea minerală fără temei. Inginerul geolog Dorel Ardelean avusese grijă să mă „blindeze" cu tot felul de „secțiuni" prin zonele de înaintare, ba, mai mult, își rezervase dreptul de a-mi explica „pe viu" alcătuirea interioară a minei. Stau de multe ori și mă întreb de ce oare, dintre atîtea

și atîtea pe care am avut prilejul atunci să le înțeleg, puterea mea de rememorare — dincolo de concretețea celor întîpărite în finele carnetului — se oprește asupra oamenilor ? Cu cît înaintam — și începusem să-mi iau în serios menirea mea acolo — încercam să descopăr mișcările oamenilor care-și vedeau de treabă cu un calm greu descriptibil, aș zice cu o bărbăție care nu era cîtuși de puțin străină de un suveran orgoliu. Aveam să înțeleg : acolo, cuvîntul echipă își pierde sonoritatea obișnuită și capătă temei de lege. Fiecare știe ce are de făcut și o face din instinctul sănătos al celui care înțelege că altfel nu se poate. Minerii știu locul fiecărei pietre, cuvintele lor puține sînt rostite în grabă și șoptit, ochiul se concentrează, ochiul simte mișcarea celui din preajmă, brațul intervine acolo unde și cînd este nevoie, om și utilaj într-o încordare pe care-am numi-o, de nu ne-am speria de vorbele mari, eroică prin frumoasa ei demnitate... În subteran minerii sînt altfel decît atunci cînd în șiruri urcă sau coboară pantele piezișe ale minei. Ajunsesem la gura ultimului metru de înaintare și nu știu de ce dar mi-am dat seama că atunci mineri mă considerau „de-al lor". Trebuie să recunosc că vizibila mea frenezie se topise încetul cu încetul, ochiul urmărea luminițele fascinante — stele în adîncuri — iar ele, la rîndul lor, prin simpla lor prezență dădeau semnele necesare ale siguranței și ordinii. Aveam să iau din mînă cîteva fărîme de rocă și aveam să le așez pe masa de lucru, privindu-le și gîndindu-mă la ele de fiecare dată cu o mereu proaspătă nostalgie.

La ieșirea din mină aveam să fiu martorul uneia dintre cele mai simple — prin frumusețe — priveliști : zăpada (de fapt mari bucăți de cer) cobora imperială peste singurătatea coamelor împădurite iar noi o priveam cu o lăcomie copilărească uitînd pur și simplu că timpul schimbului se terminase cu bine. La „bază", maistrul avea să noteze : „depășit planul, nu sînt probleme deosebite, schimbul următor poate începe..."

Spre seară am avut bucuria să primesc invitația unui miner și orele pe care le-am petrecut aveau să-mi descifreze nervurile interioare ale acestor oameni care, așa cum am mai spus-o, nu se feresc din fața întrebărilor dar nici nu se dau în vînt să vorbească despre viața lor decît cumpănit și simplu.

Aveam să-i revăd și nu pot spune că de fiecare dată nu am avut aceeași straniu de simplă bucurie ca și cum mă „contaminasem" eu însumi de firea și alcătuirea lor.

Într-o altă parte — în Valea Jiului de data asta — avusesem răgazul să cunosc un om care tocmai se pensiona după patru decenii și ceva de minerit. Omul, Andrei Colda, volubil, de-o veselie molipsitoare, face parte dintre oamenii despre care spui indeobște că n-au făcut umbră pămîntului de pomană iar dacă ceva din viața lui a rodit atunci acele roade se văd și se simt. Început de timpuriu — venit din rădăcini sănătoase și viguroase ale unei familii de mineri — cînd încă nu prea știi ce vrei să faci în viață, a pornit-o ca ajutor de miner. Oho, nopțile lui de atunci cînd rămînea alături de cai în mină, întîmplările vieții lui de atunci ar putea face substanța intimă a unor pagini meritate ! N-aveam cum să-mi iau o altă meserie — zice maistrul —, e o lege a pămîntului de a-ți continua părinții și o lege a ta de a nu da bir cu fugiții ca un „scăpătat". Ba, mai mult, încă de cînd eram fraged îmi plăcea meseria, o simțeam și dacă n-am lepădat-o pînă acum înseamnă că nu s-a lepădat nici ea de mine. Dar maistrului cel mai mult îi place să spună că adevărata lui mulțumire provine din faptul că de ani buni s-a ocupat de pregătirea minerilor care luau pentru prima dată întunericul de piept. A pregătit generații, oameni și oameni care acum conduc ei însiși echipe în puncte de lucru importante dar n-are de ce să privească înapoi cu resemnare ori cu tristețe. Nu, n-are de ce și-i place să se știe acest lucru.

Oameni, întîmplări, destine. Proiecția lor în „realitatea" paginilor de față îmi apare ca o șansă de dialog. Memoria îi reține cu fidelitate iar cuvintele nu fac decît să descopere, ele însele, alte și alte alcătuiri la care nu te-ai gîndit niciodată iar dacă ai făcut-o, în nici un caz, cu sentimentul irepresibil al „culpabilității".

Proiectul Haşdeu

Urmare din pag. a 2-a

titate unilaterală între cultura elvețiană și cea europeană. Același lucru s-ar putea repeta cu alte personalități naționale. S-ar putea spune că seriile acestea nu sînt paralele ci sînt succesive, se trag una din alta. Parțial lucrurile astfel apar, de vreme ce în fiecare punct al seriei se luminează și cîmpurile de interferențe. Dar tot pe atît, seriile se și diferențiază. Ne întîmpină un aspect aparent paradoxal : o serie este totodată **succesivă** și **paralelă** în raport cu alte serii naționale. Oricine ar lua spre examinare paralele ca cele pe care analiza lui Hașdeu ne-ar îngădui să le trasăm, va sesiza că totuși seriile sînt ireductibile, că drumurile aceleiași idei sînt diferite, paralele chiar. Hașdeu este o personalitate culturală națională europeană ; scrierile lui ne îngăduie să afirmăm că „ideea românească" este „idee europeană" și, invers, ideea europeană este idee românească. La sfîrșitul secolului al XIX-lea, deci, se putea spune : cine este român este european și este în afară de tăgadă că cel așezat în geografia spirituală hașdeiană (dar nu numai), cu tot coeficientul său de singularitate, se putea considera european. Nu vom putea fi niciodată, cu adevărat europeni în sensul sporitor al acestui termen și fenomen, decît asimilînd temeinic opera marilor noștri clasici. Ei reprezintă adevărata noastră fereastră deschisă spre Europa și spre universalitate. Iar adevărata luptă pentru europenismul culturii române este lupta pentru repunerea în circulație militantă și integrală a marilor noștri clasici. Opera lui Hașdeu, ca a oricărui clasic, este universul nostru și doar prin ea dobîndim condiția mișcării **după legi universale.** Imperativul acestei vremi, cu privire la opera lui Hașdeu, este : **Restitutio ad integrum !**

***) Ediție îngrijită respectiv de Manole Neagoe și Vasile Vetișanu.**

marius c. nica

Tulburarea secundei

Pescarilor din Valea Argovei

Cine tulbură jertfele oceanului
ofrande prin care
Poetul vine cîntînd
să-și purifice
setea de nemărginire
cum strigă spre oceane
fluviul lung... ?
Ritual uitat în priveliști
cînd zeul oceanului
c-un fulger în mînă
strigă catarge
și cere pămînt
unde să triumfe
sublimul cuvînt.

Ca-ntr-o baladă

Fugi de lîngă mine
Ca-ntr-o frumoasă baladă
cu păsări de foc
— Stea a norocului
mers de Clepsidră
pune începutul la loc !
Fugi de lîngă mine
dulce prinsoare
tăiată de pinii bătrîni,
Asupreste-mă,
ca o catedrală de harfe
pe degetele unei singure mîini...

Rană

Aveai îndoiala
lebedei tandre
ce cîntă zăpada
etern legămînt...
Aveai presimțirea
deschisă rană
dincolo de șansă
și de cuvînt...
Tocmai de-aceea Eu
am plecat
îndurerat ca un melc
ce ascunde
timpul nemaivăzut și astral,
trecerea morții,
pe-aici,
pe oriunde.

Măștile anilor

Cu strigăt
aproapele aduce patimi zeiești
pe tărîmul vechilor melancolii.
Secrete fîntîni
prevestesc anotimpul
întoarcerii în sine.
Cu strigăt
ochiul pădurii
fură din teritoriul cîmpiei
pasărea de azur
ce cîntă
peste măștile anilor.

Drum

Strigăt de piatră-i
drumul meu răsfrînt
în peșterile limpezi, din oglindă
însă oglinda-i apă blestemată ;
o să pătrundă-n mine
doar o dată...

Arcaș

Trupul acesta
îngenunche uneori
lîngă vaste imperii
ca-ntr-un joc de crepuscul
cu lebede-n balans
și peregrin
precum zborul pasărei
încoronat de vînt și iubire
implînt o săgeată
în haina de mire.

Marmură

Marmură de Carrara —
ochiul flămînd
al singelui,
seara...

teatru

«Asta-i ciudat»

Un text al lui Miron Radu Paraschivescu devine fondul unui muzical pe scena Casandrei. Muzica (cu accente voit orientale) este semnată de Laurențiu Profeta, iar libretul de Eugen Rotaru.

Succesul **Operei de trei parale** pe scena studențească a inspirat alte promoții, creînd dorința unor noi spectacole totale, în care fiecare tînăr să se poată desfășura pe mai multe planuri. Iată deci, că și aici, ca și într-un spectacol de Brecht, se introduc songuri pentru fiecare personaj în parte, caracterizînd capacitatea de visare a fiecăruia, precum și songuri de forță pentru întregul colectiv, cu scopul de a evidenția incapacitatea desprinderii de mediul său a unei anumite categorii sociale, pe care autorul a denumit-o generic ca fiind a „păgubosilor". Tema **păgubosilor,** care știu să dea, să sufere și să piardă toată viața, este reluată, pe diferite registre, de Broască sau de Șarpe, de Mangelica sau de Floricica. Băiatul de circiumă, interpretat de Teodora Mareș, are vervă, spontaneitate, umor. Este un tip de Gavroche pe care vi-l toarea actriță îl intuiește și-l contureză cu ușurință. Ideea pantalonilor scurți (retezați) și a ciorapilor care-i cad întregesc personajul, ni-l fac pe cît de simpatic pe atît de neputincios să intre în grațiile frumoasei la care visează toți. Pantomima Floricicăi este elaborată cu atenție de Oana Ștefănescu. Masca albă a chipului pune în valoare expresia și expresivitatea ochilor. Sunetele guturale, exprimînd uimire, teamă sau mulțumire, însoțesc mutenia personajului. Chiar în imobilitate, plastica corporală a Oanei Ștefănescu realizează o atitudine distinctă, componentă a tăcerii grăitoare. Mangelica Mariei Eremia are farmecul și durerea femeii care știe să piardă, străduindu-se cu efort și cu destule valențe să facă față unui personaj complex și greu, în condițiile nematurizării suficiente, ale virstei ei atît de fragede. Forțînd puțin vocea și capacitatea de distanțare, ea reușește să imprime asprimea, duritatea, nepăsarea sau tristețea **hoației** vulgare, care nu mai are nimic de cîștigat, dar nici de pierdut odată ce și-a ingemănat viața incertitudinii păgubosilor. Lucian Nuță, Claudiu Stănescu, Ionel Mihăilescu, Marius Rogojinschi, Angel Rababoc, Cornel Scripcaru, Marius Bindea se achită de obligațiile impuse de roluri, de optica regizorală a lui Gelu Colceag. Prezențe remarcabile, cu joc scenic, cu aptitudini evidente, anunțînd doi viitori actori ai scenei românești : Florin Chiriac și Ștefan Lenkisch. Ministrul Alimănescu, alias Floricâ Florescu, trece cu dezinvoltură de la ipoteza impecabilului domn în frac la aceea a hoțului păgubit (ieșit, de curînd, de la închisoare) luînd partea păgubosilor și salvîndu-i, din dorința amară a răzbunării, din complicitatea tacită a suferinței. Rol de mai mică întindere, personajul polițistului oferă, totuși, posibilitatea unei certe evoluții : între a fi și a părea, copoiul care s-a pretat să cucerească inima unei femeiuști oarecare, numai pentru a-și face datoria și a-i prinde pe hoți, se dezvăluie meschin în festa pe care i-o joacă înfrîngerea de-o clipă a celui ce s-a dovedit a fi mai ager decît el.

Atîta vreme cît coregrafia slujește ideile piesei, contrapunctînd, nu descriind naturalist (cum e cazul dansului morții), intervenția ei este benefică în spectacol.

Puțin cam lungi, șongurile lui Șarpe și Broască trenează pe alocuri, dînd impresia unor cîntece de muzică ușoară. Momentele de grup au dinamism și o linie melodică mai sigură.

E plăcut să constatăm această bucurie nebună a studenților-actori de a face teatru cîntînd, cu tot efortul solicitării vocii necultivate pentru muzică. E plăcut să constatăm că doresc să danseze, să vibreze, să emoționeze, să joace prin toți porii, dăruindu-se scenei cu tot sufletul.

Nu lipsit de causticitate, spectacolul **Asta-i ciudat** va avea o indestulătoare audiență tinerească.

Nicoleta Gherghel

film

Documentare

Nu demult a avut loc o manifestare cinematografică bienală competitivă — **Zilele filmului științific,** excelent organizată de forurile de resort din Pitești, manifestare care a reflectat printr-o amplă selecție atît diversitatea tematică a subiectelor, cît și complexitatea mijloacelor artistice utilizate în finalizarea peliculelor realizate de harnicul colectiv de cineaști de la Studioul „Alexandru Sahia".

Multiplele teme abordate s-au înscris în patru direcții majore de preocupări și anume : informarea științifică generală, educația materialist-științifică, protecția mediului ambiant și evocarea istorică, inclusiv marcarea unor realizări de referință ale epocii contemporane. Autentice trepte spre universul cunoașterii umane, creațiile cineaștilor documentariști sînt argumente majore nu numai pentru informarea publicului spectator, ci și, mai ales, pentru formarea lui, pentru educarea cu mijloacele specifice, din ce în ce mai cizelate, mai convingătoare. Printre profesorii de știință și de cinema de la Studioul „Al. Sahia", **Ion Bostan,** maestrul de necontestat al filmului ecologic, pasionat biograf în imagini al Deltei Dunării nu mai poate încînta decît prin tinerețea sa entuziastă în fața frumuseților naturii pe care le surprinde cu o rară eleganță stilistică. **Cînd înfloresc nuferii** și **În zbor treceau cormoranii** reprezintă două mici capodopere ale genului care invită la meditație și cunoaștere, la reflecție asupra mereu redescoperitelor taine ale naturii imortalizate cu ajutorul aparatului de filmat.

Primul film este de factură poematică, nu fără notații pline de umor, cu mișcări emblematice surprinse și susținute de muzica din „Lacul lebedelor", într-un inteligent montaj semnat de **Jeni Crăciun.**

A doua peliculă, de factură monografic-enciclopedică, cu o informație bogată, prilejuiește un surprinzător portret colectiv al uneia dintre cele mai vechi familii de păsări de pe mapamond.

Circuite refăcute semnat de **Mircea Popescu** abordează o temă dificilă — microchirurgia pe nerv, în care competența, răbdarea, precizia și dăruirea medicilor salvează și recuperează forțe umane tinere, redîndu-le vieții active. Refacerea circuitelor nervoase periferice distruse în diverse accidente se fac sub microscop, rezultatele operațiilor fiind, la urma urmei, tot atît de spectaculoase ca și coordonatele unui transplant cardiac. Imaginea rămîne suverană, convingînd mai mult decît o serie de prelegeri de specialitate.

O altă temă aparent aridă, extrasă din domeniul metodelor științifice utilizate de geoștiințe este și **Teledetecția** semnată de regizorul **Doru Chești,** după un scenariu de **Mioara Chești.** Investigînd cu imensele posibilități ale aparatului de filmat cercetarea de la distanță a scoarței pămîntești și a subsolului prin aerofotogrametrie, înregistrări spectrale, cu importante și eficiente rezultate pentru o serie de științe de frontieră, autorii evită cu eleganță capcanele didacticismului, încredințînd mai mult imaginii decît comentariului rolul de călăuză într-un laborator sui-generis.

Medicii continuă să filmeze semnat de **Ladislau Karda** este un omagiu adus lui **Gheorghe Marinescu,** primul medic român care a utilizat în premieră mondială aparatul de filmat pentru investigații științifice. Exemplul său a fost continuat pînă astăzi cînd înregistrarea cinematografică a devenit un obișnuit instrument de investigație, nu de puține ori și cineastii fiind părtași la autentice descoperiri, la detalieri de tehnici, imposibil de analizat prin alte mijloace. De la Gheorghe Marinescu, la importantele descoperiri ale profesorilor Ioan Pop D. Popa sau Gheorghe Olteanu privind valvele artificiale sau operațiile pe ochi se materializează o tradiție căreia cineaștii Studioului „Al. Sahia" i-au fost nu numai sîrguincioși cronicari, ci și competenți colaboratori.

Călin Stănculescu

prin oamenii ei

SUB STELE, ORDINEA ŞI FASCINAŢIA FIRII

Am pornit atunci din Cluj-Napoca (îmi amintesc, era într-o duminică, imediat după prînz) spre Valea Drăganului. Prea puţine lucruri ştiam sau aproape nimic despre ceea ce aveam să văd şi mai apoi să înţeleg. Am coborît la barieră şi de acolo am urcat pe jos pe firul de asfalt ce şerpuieşte preţ de vreo şase kilometri pînă la una din cabanele din Vlaea Drăganului. Trebuia să încerc să „recuperez" porţiune cu porţiune, pas cu pas, drumul meu. Frînturile de discuţii pe care aveam să le leg cu cîţiva oameni în preajma cabanei începeau să se „lege", aproape toţi, fără vreo idee anume, ajungeau cu vorba la marele baraj (mulţi dintre ei erau localnici, muncitori forestieri sau oameni ai carierelor de foc şi de piatră).

S-a întîmplat să fie o noapte înaltă. Zăream pînă la mare distanţă albia văii. Transcriu din jurnal : zadarnic urlă valurile sub presiunea stincilor. Am senzaţia că întregul univers trăieşte sub legea miresmei fibrelor de fag şi de brad, că apele bat cu ciocane de fier în pereţii groaznic spintecaţi ai stincilor. Mi se spusese că apele cară la vale colonii de păstrăvi aurii iar eu încercam să-mi închipui zborul lor mătăsos printre pinzele de ozon. Deocamdată — gîndindu-mă că sînt la zece-cincisprezece kilometri de obiectivul barajului — ceea ce pot cuprinde cu privirea este de-a dreptul fascinant : o măreţie aspră, orgolioasă. Pe înaltele văi, sub lumina lunii, din loc în loc, (asta însemnînd chiar kilometri întregi) zăream fumurile caselor răsfirate. O întreagă ceremonie, un ritual în care sărbătoarea intră în ordinea firească a fiecărei zile. O procesiune cosmică a jarului de sub vatră, zeci sau sute de vetre, împrăştiate parcă de-o imaginaţie divină printre fineţele dealurilor domoale. Mai sus, încep pădurile...

La picioarele văii de unde înţeleg toate acestea, Valea Drăganului, noaptea tîrziu urlă năprasnic, parcă, cu un orgoliu ce-i prevesteşte sfîrşitul. În curînd destinul ei va fi înfrînt, ea îşi va opri roţile imense de ozon în buza barajului, între pereţii aspri ai Florolului, şi nu îşi va da seama că, stînd liniştită în perimetrul a 110 milioane metri cubi, va putea atinge pentru prima oară în îndelungata istorie a vieţii ei, cu fiinţa ei, cu firişoarele ei de apă cristalină, dealurile pe care colindau pînă acum numai oamenii munţilor, numai coloanele vertebrale ale brazilor... Este pentru prima oară cînd forţa ei se va transforma în kilowaţi şi kilowaţi, ea trebuind să suporte cu resemnare ideea „fortificării", ideea unui lac imens.

INSEMNĂRI (TARDIVE) DE PE UN (FOST) ŞANTIER

Călătorul (ca şi omul locului) are şansa de-a păstra în memorie — fie că aceasta este a documentelor ori cea afectivă — imagini ale devenirii. Imaginea, bunăoară, a Zălăului de azi porneşte din istorie, din faptele care au devenit trecut. Cele peste cinci veacuri de existenţă înseamnă o tradiţie de muncă, un tezaur a cărui moştenire sînt idealurile, sentimentele celor de azi. De judeţul Sălaj este legat numele lui Horea din Albac ori al cărturarilor patrioţi Simion Bărnuţiu, Al. Papiu-Ilarian. Poţi reface cu ochii minţii urmele dacilor şi romanilor sau drumul cel mare al lui Mihai Viteazul. Ai putea ajunge pînă-n Fildu de Sus încîntat de măreţia şi cutezanţa fără seamăn a bisericilor ori a porţilor de lemn. Oriunde însă, istoria trecută în piatră ori document te va urma ca o benefică prezenţă, obligîndu-te la o înţelegere cuprinzătoare, exactă asupra oamenilor şi destinelor lor.

Ceea ce urmează sînt „fişe" (tardive) de pe un fost mare şantier, astăzi, platforma industrială a Zălăului. Fiind tentat să păstrez „realitatea" întipărită în filele carnetului de lucru asta nu înseamnă că nu mă pot întreba, cu nostalgie, care este acum destinul „personajelor" mele... Dialogul există cîtă vreme gîndul proaspăt rămîne suveran.

Iată, foarte pe scurt, povestea maistrului constructor Teodor Pal. S-a născut în Corabia (Olt) şi adevărata lui viaţă a însemnat şi înseamnă şantierul. A trecut, adică, a lucrat pe platforma chimică din Govora, apoi la Constanţa pe marile şantiere ale litoralului. De trei ani a venit la Zalău, împreună cu toată familia, soţia şi cei doi copii. De ce ? Pentru că aici este mare nevoie de noi, zice. Noi sîntem fiinţele şantierului. Aici, la Zalău, este, ca să zic aşa, ceva absolut spectaculos. Să fiu bine înţeles. Este o mare investiţie. Investiţie în forţa şi puterea oamenilor de a ridica pe aceste cîmpuri o mare platformă industrială. O investiţie a mîndriei de constructor. A curajului lui. Da, aşa este. Am simţit că aici trebuia să vin pentru a-mi face din plin datoria şi meseria. Vedeţi, ni se oferă această şansă. Ce înseamnă, fără definiţii, a fi patriot ? A avea, în cel mai înalt grad, demnitatea muncii tale. O demnitate sprijinită pe preţuirea şi spiritul de sacrificiu al fiecăruia.

SPIRITUL CREATOR ŞI CONŞTIINŢA PĂCII

Într-un mod ce ţine de evidenţă, perspectiva pe care-o avem faţă de evenimentele ce se petrec în lumea noastră — cea de toate zilele este, ca să spun astfel, din capul locului „vizată", „obligată" adică la o severă constatare : menţinerea echilibrului capabil să scoată de sub semnul ameninţării însăşi existenţa Vieţii. Cînd spun echilibru, mă gîndesc la problematica complexă a ideilor pe care forţele progresiste de pretutindeni o au în focarul atenţiei şi urgenţei. Neîncetatele „veşti" — alarmant de concrete prin absurditatea proporţiilor — pe care telexurile le poartă dintr-o parte în alta a lumii, fără întrerupere, sînt de natură să „avertizeze", acum cînd încă echilibrul există, şi să pună conştiinţele în gardă. În nici un caz să le „dezarmeze". Nu poţi, om de bună credinţă fiind şi lucid privind în jur, să „contempli" cu pasivitate „zestrea" atomică cu care se încarcă unele zone ale pămîntului, manevrată aceasta — „zestrea" — de forţe a căror „raţiune" depăşeşte, categoric, puterea de cuprindere a noţiunii de viaţă. După cum, nici posibilităţile — reale — ale ocrotirii fiinţei de-un măcel general nu pot fi concepute fără măsurile concrete de dezarmare, singurele căi obiective, generatoare de speranţă şi încredere. Nu poţi crea, durabil şi adînc, crezînd în demnitatea şi frumuseţea fiinţei umane ameninţat, clipă de clipă, de o cumplită posibilitate, aceea care ar transforma planeta într-un imperiu al morţii. În lipsa perspectivei, spiritul creator îşi atrofiază — exacerbează — valenţele. Or, perspectiva înseamnă pace, înţelegere, încredere, destindere, colaborare.

Niciodată, în istoria devenirii sale, fiinţa nu a fost mai cumplit încercată ; niciodată spiritul creator nu a fost pus în faţa unei singure alternative. În definitiv, există o singură alternativă — aceea a salvării vieţii —, iar aceasta este realizabilă, deci, concretă, viabilă. O demonstrează, cu strălucită pregnanţă, marele exemplu pe care poporul român l-a oferit lumii prin recentul referendum, ce exprimă fără tăgadă însăşi vocaţia noastră funciară.

Ne apropiem de sfîrşitul acestui an. Privim în urmă cu sentimentul celor ce-şi contemplă lucrarea faptelor întru lucrarea patriei. Privim întru speranţă cu încredere. Fie ca sfîrşitul de an să îndemne gîndul cumpănit la înţelepciune.

Frumuseţea lumii — treaptă şi fereastră.

Întru frumuseţea interioară a fiecăruia dintre noi.

Viorel Sâmpetrean

Desen de Mihu Vulcănescu

Pe înserat

Poc, poc, poc, poc. Cele cîteva trepte de lemn din faţa intrării fuseseră în sfîrşit urcate. Cheia scîrţîi în yală şi uşa se deschise. Lizet intră. Ridicînd mîna căută pe perete întrerupătorul, aprinse apoi, întorcîndu-se pe jumătate, împinse uşa cu cotul.

Cîteva secunde picioarele executară un mers lenes pe bucata de papură în vreme ce privirile învăluiră întregul vestibul, privea totuşi cu mai mult interes peretele din stînga pe care spînzura, masivă, o oglindă venetiană de cristal.

Parfumuri amestecate, de pelin, naftalină sau foaie de tutun îi invadară nările, provocîndu-i ştiuta senzaţie de lîniştе, de cald, făcînd-o să se simtă foarte aproape de pat, obiectul atît de dorit la ora aceea. „Patul : un vameş al morţii".

Era obosită şi oglinda se grăbea să confirme lucrul ăsta cu prisosinţă. Îşi zîmbi totuşi, un zîmbet făcut, dulce-acru, zîmbetul ei de seară. „Totul se duce, piere, şi noi oamenii în primul rînd" : Nu se mai privi în oglindă, mîhnită şi în acelaşi timp speriată de imparţialitate, de totala lipsă de înţelegere a acestui obiect făcut din nefericire de oameni.

Ar fi băut o cafea, o cafea amară, fără zahăr, şi o ţigară înainte de a intra în pat. Îşi scoase pardesiul şi, cînd să-l atîrne de un brat al cuierului din fier forjat, fu surprinsă de un lucru mărunt şi aproape insignifiant, dar care avea să-i schimbe întreaga desfăşurare ulterioară a vieţii.

Contrar obiceiului, fulgarinul lui Ion lipsea, se uită surprinsă în jur, apoi controlă din nou cuierul cu atenţie, ce se întîmplase ? Nu putea să-şi dea prea bine seama, stiuaţia era cu totul neobişnuită, părea de-a dreptul fantastică. Deschise uşa şi cu pardesiul ei pe-o mînă întră destul de precipitată în hol. Aprinse lumina. Se uită în stînga, în dreapta, ocoli masa, fu cît pe aci să răstoarne acvariul, se întoarse din nou în hol. Privi către locul unde stăteau de obicei pantofii lui Ion. Cutia de carton era goală.

Îşi trase minecuta de olandă care îi acoperea ceasul, da, Ion avea dreptate, era destul de tîrziu, aproape miezul nopţii. Şi totuşi, prin ce putea fi socotită imorală o sosire acasă în jurul acestei ore ? Desigur prin nimic.

„Poveşti, poveşti şi iar poveşti, dar unde putea fi. Pentru el ora asta are o cu totul altă valoare decît pentru mine. Ce am ?" Şi iar se privi în oglindă, dar contrar obiceiului, nu reuşi nici măcar să se zărească. „În oraş ?, nu în nici un caz, e foarte tîrziu pentru el, ce să caute el la ora asta în oraş. În camera lui, nu, exclus, imposibil, nu intră niciodată în cameră cu pantofii de stradă. Cum el să ?, nu". Ion, Ioane dragă, îi murmurară buzele.

Crezu că a ţipat prea tare, ar fi trebuit să-l menajeze, era doar suferind. Ion, Ion, acum ştia prea bine ce — o apropia nespus de Ion, într-un anume fel, în astfel de situaţii, Ion îi devenea chiar drag. Îl iubea cu adevărat.

— Ion, „Ce mi-a venit ?" Într-adevăr, parcă nu mai sforăia. „Mi-se pare numai". Îşi încordă auzul, nimic. „Chiar nimic ?" Dar ce dracului avea, în loc să doarmă şi să sforăie. Sări în picioare ; ajunsă la uşă, ciocăni cu putere.

— Ioane dragă, ar fi trebuit să-i răspundă : „Ce-i viaţa mea ?" Nu atunci, măcar acum, sau acum. Nu auzi nimic. Din stradă urcară pînă la ea vocile unor cheflii, se întorceau probabil de la o petrecere. Viaţa nu-i decît o frunză, cînta unul şi ceilalţi rideau, era şi o femeie printre ei, se depărtau. Ce pluteşte pe un lac, se depărtau şi cîntecul se stingea în noapte. Vine vîntul şi-o alungă, în sfîrşit dăduseră colţul. Stăruia totuşi un fîşiit, un fîşiit uşor şi continuu, dar de unde venea ? Nu, era vîntul, vîntul acelei nopţi de toamnă, măturînd gunoaiele de pe acoperişurile de ţiglă, vîntul fluierînd a paragină în burlane. Împinse uşa, o fîşie timidă de lumină se strecură vioaie în încăpere. Patul era neatins, se întoarse şi o luă la fugă cu pardesiul fluturînd. Părea o pasăre cu aripa atinsă de glonţul vinătorului. Poc, poc, troc, poc, poc... Scara de lemn scîrţîia din toate încheieturile. „Doi, trei, patru, aşa, doi, trei, patru, aşa, doamne, ce se aude ?, aşa". În urmă, uşa rămase la perete.

ştefan stoian

Alerga din toate puterile, cu pardesiul măturînd asfaltul. „Poate e la partidă, a venit Valentin şi l-a luat...". Ajunsă la colţ coti mai întîi la dreapta, apoi la stînga. „Poate că azi e marţi, în cîte sîntem azi ?" Mai coti odată. „Pe aici". Răsufla din ce în ce mai greu. „Unde, cu cine, ei şi, poate îl găsesc, juri că nu mai faci, jur, îţi dai cuvîntul de onoare ?, roagă-te, ce nevoie ai de-o maşină, bărbatul, e bărbatul ei...". Poc, poc, poc, făceau tocurile lovind trotuarul. Nu, trebuia din nou să alerge, cum mergea prea încet cum o invadau gîndurile, trebuia să fugă, altfel înnebunea. Alerga din nou.

Nu mai avea mult pînă la blocul din colţ, cel cu o Alimentara la parter. Avu noroc, uşa blocului era încă deschisă. O împinse cu putere, cu o ultimă putere. Apăsă pe butonul mic şi alb. Liftul începu să coboare, se auzea cunoscutul fîşiit al curelelor. Odată urcată în cabina liftului, un automatism mai vechi o făcu să-şi scoată din poşetă pudriera. Fură de ajuns numai cîteva clipe pentru a termina şi cu aranjatul părului. Cînd să apese pe buton ştiu, dar cu o precizie înfiorătoare, că nu mai avea de ce să o facă. O năpădi greaţa. Nu trecuse nici o oră de cînd apăsase butonul acela tocit şi negru pe care abea dacă se mai vedea litera P săpată în bachelită, acum astupată de jegul unei îndelungi folosiri.

Se sprijini de unul din pereţii liftului, acreala de neînvins o cotropea pe îndelete. „Cine ne-a blestemat să-i căutăm mereu, la nesfîrşit, pînă la capătul puterilor, pînă la moarte ?" Frînturi de gînduri, jumătăţi de amintiri, şoapte — unele fără nici un rost — i se învălmăşau în cap. Ceea ce nu putea deloc să priceapă, ceea ce depăşa cu mult toate posibilităţile ei de înţelegere, era tocmai faptul că ajunsese să-l caute pe Ion aici. „Tocmai aici". Dar unde alt undeva ?

dana opriţă

Sfîrşit de toamnă

Sfîrşit de toamnă şi de somn visat –
iubito, cîte gînduri te-au uitat.
Ascunde-ţi umbra lin, în depărtări,
iartă tăcere, dor şi remuşcări
şi vino-n grabă – timpul
este pe sfîrşite –
adu-mi lumina,
gîndurile-n dor ivite,
cerul înalt cu anotimpurile-i ostenite,
ca ochii tăi şi gura ta
să îmi şoptească-n vis :
iubite...

Sfîrşit de toamnă şi de somn uitat –
iubito, cîte gînduri te-au visat.

Oră de singurătate

Sînt ca un tren
ce-aşteaptă să-i apară în drum
o gară
despre care ştiu
că nu există.

* * *

Cînd ninsoarea dădea în pîrgul dintîi
paşii mei se uscau pe potecile prăfuite

peste care amintirile se scurseseră
în suflet –
vîntul izbea scîrţîind
uşi încă nedeschise de nimeni
lăsînd în urmă
gustul amar al uitării.

Sigiliu

Cînd şoaptă doar şi cîntec
e lumea ce ne-apare
şi-un zbor întins e cerul
şi visul ce răsare
pe crengile privirii
o lacrimă se-anină
şi doarme-n avanpost
un înger
ca o tăcere de lumină.

plastică

Ce se poate face cu un porumbel

O ilustrată mai veche pe care este reprodus **Portretul unei principese** de Pisanello, aflat la Luvru, face să mi se deschidă involuntar la pagina 46 un recent album cu desene de Mihu Vulcănescu. Cîte coincidenţe ne oferă arta ? Profilul straniu al chipului femeii îl regăsesc în masca închipuind un zmeu uriaş tras de doi pitici, abia ghiciţi pe o plajă pustie, în timp ce un acrobat traversează împins de vînt sfoara petrecută prin timplele fragmentului de fiinţă din carton. Sîntem în plină atmosferă suprarealistă şi doar delicateţea unei linii, curba unui contur, mai revendică nostalgic o preferinţă pentru un duct elegant, dintr-o altă vîrstă a imaginilor, private temporar de precizia miniaturală. **Mihu Vulcănescu**, cel de acum, cînd desenează, nu se mai ocupă de amănunte. O imagine pentru el este un flux de linii ce pot închega o topografie simbolică. O topografie cu forme de oameni şi animale, de stînci suprapuse devenite peşti înghеţaţi, de oraşe bîntuite de spectre simpatice, statui şi apoteoze, de cîntăreţi a căror harfă sînt cozile de păun, sau de radaruri rudimentare surprinzînd păsări lansînd în spaţiu blajine flori în formă de ciuperci. Şi între toate acestea prezenţa obsesivă, metamorfică a porumbelului alb, făptură celestă a graţiei şi purităţii, emblemă a spaimelor potolite sau a tristeţilor mingiiate. Această recurenţă ar putea părea fructul unei intenţionalităţi retorice dacă nu ar fi permanent surprinzătoare şi generoasă, dacă nu s-ar încadra în compoziţii al căror sens elimină dulcegăria presupusă de supralicitarea unui motiv. De cînd Picasso a dat imaginii porumbelului acea simbolică încărcătură universalizată imediat, toţi graficienii de seamă au fugit de ea înfricoşaţi de pericolul banalizării. Mihu Vulcănescu nu putea să nu ştie că încercînd a contextualiza simbolic imaginea porumbelului îşi pune în pericol arta şi prestigiul sau mai precis şi le poate oferi doar ca ofrandă respectuoasă marelui catalan. A acceptat pericolul cu curajul inconştientului şi cu acelaşi curaj şi-a transferat fabulările sale despre viaţa, aventurile şi metamorfozările porumbelului în alte tehnici, în pictură, ceramică etc. Pariul cu sine însuşi nu l-a pierdut. Lucrînd cu un număr relativ restrîns de elemente vizuale a reuşit să construiască o multiplicitate de situaţii alegorice sau simbolice. Toate sînt literaturizabile, pot fi descrise sau povestite. Par întîmplări adevărate cu fiinţe inventate. Un rezultat de altfel ce se potriveşte perfect propriului temperament. Dar dacă sînt literaturizabile nu înseamnă că pot fi şi ilustrativiste. Chiar cînd pleacă de la un text literar, de la un vers, de la un fragment de frază poetică, artistul nostru are o pornire aproape maniacală pentru fabulaţie. **Urletul** lui Allen Ginsberg este închipuit ca înotul prin aer al braţelor unei statui devenite mortificate, aripi ale unor păsări încercînd să învie în piatră. Orice ar face, Vulcănescu se întoarce la zborul consolatoarei fiinţe a păcii care este cînd braţ al îndrăgostiţilor, cînd om evadat dintr-o retină întunecată, cînd unică flamă pe luciul unei mări înghеţate. Toate posibilităţile expresive ale acestei imagini sînt exploatate cu sensibilitate şi inteligenţă, ocolindu-se, fără efort, locul comun. Plăcerea cu care „citesc" desenele lui Vulcănescu provine poate din simplitatea jocului simbolurilor, din acea elocvenţă discretă a visului pe care nu ni-l putem refuza fără — cum spuneam şi altădată — riscul de a pierde o parte însemnată din identitatea noastră.

Grigore Arbore

muzică

Lucrări contemporane

Dintr-un recent concert al Ansamblului „Contemporan" — conducerea muzicală Marcel Spinei, avînd în componenţă, ca interpreţi, pe Lazăr Augustin Betea (oboi, corn englez), Cristian Vlad (clarinet), Şerban Novac (fagot), Adrian Tomescu şi Valentin Ivanof (pian), Sanda Spinei (synthéseizer, pian), Marcel Frandeş (vioară), Marcel Spinei (violoncel), Sorin Ionescu-Fulger (contrabas) şi Steliana Calos (mezzosoprană) — desprindem cîteva pagini contemporane, această insistenţă avînd ca scop să pună în lumină diverse orientări ale artei sunetelor şi, dincolo de diferenţe, unele înrudiri semnificative în privinţa comuniunii de preocupări între creatori aparţinînd unor sfere ideatice diferite, supuşi totuşi aceloraşi „condiţionări" provenite deopotrivă din natura materialului asupra căruia lucrează şi din acel inerent „Zeitgeist", cu neputinţă de ignorat.

Sonata modalis pentru clarinet şi pian de Wolfgang Bottenberg este o partitură unde claritatea linearităţii melodice este evidentă. Piesa are un anumit farmec, unele armonii interesant colorate, o construcţie relativ unitară, în liniile generale ale acestei generoase forme, cu tradiţii îndelungate în muzica europeană. **Cadenza pentru vioară** de Liana Alexandra explorează aceleaşi teritorii, subsumate dominaţiei factorului melodic. O scriitură complexă, diversă, nesubmiinînd totuşi elementele melodice dominante (şi predominante) caracterizează această reuşită pagină a unei compozitoare în a cărei creaţie elementul melodic joacă un rol important. La fel şi în lucrarea **Monodie pentru violoncel** de Doru Popovici ; distingem aici, mai mult, o aplecare vădită pentru melodia simplă, pentru arcuirea generoasă a frazei muzicale, pentru sonorităţile limpezi, plăcute, senine, generînd un etos „aerat". La un pol opus, **Trio nr. 2 pentru vioară, violoncel şi pian** de Clermont Pepin este o lucrare structurată limpede după principii seriale şi post-seriale. Există aici o lucrătură de amănunt de indiscutabilă calitate profesională. Există aici pasaje excelent realizate în ceea ce priveşte „regizarea" contrastelor, sau „pregătirea", cu ştiinţă componistică, a tranziţiilor între marile secţiuni ale piesei. După părerea mea, **Trioul nr. 2** de Clermont Pepin poate fi privit drept cea mai interesantă lucrare dintr-un program care nu a fost deloc sărac în această privinţă. **Concert „champêtre" pentru oboi, clarinet şi fagot** de Henri Tomasi ne-a prilejuit o remarcabilă întîlnire cu Trioul de aur al „Studio", invitat să participe în acest program. Deşi partitura este de o factură, după părerea mea, modestă, am avut totuşi reala plăcere de a audia instrumentişti de indiscutabilă calitate profesională, oferind paginii încredinţate o interpretare exactă, melodioasă, în termenii unei excelente stăpîniri a tehnicii instrumentale şi a datelor esenţiale ale paginii muzicale. Asupra **Sonatei pentru clarinet solo** de Tiberiu Olah, pagină de referinţă în literatura noastră de gen, nu mai insistăm întrucît am făcut aceasta de nenumărate ori. La fel şi în privinţa lucrării **„Per quatro" pentru oboi, clarinet, vioară şi violoncel** de Ştefan Niculescu, piesă aparţinînd unui amplu ciclu de lucrări înrudite. Insistăm însă asupra lucrării **„Croquis" — alpha — „Din spaţiul mioritic" pentru ansamblu** de Marcel Spinei, lucrare amplă, utilizînd consecvent procedee de factură bizantină, îmbinate cu cele mai recente cuceriri ale artei componistice în privinţa producerii de sonorităţi noi şi a utilizării poli-tempiilor. O scurtă privire de sinteză ne îndreptăţeşte aşadar să afirmăm că piesele propuse se grupează, în linii mari, în jurul a doi poli : cel al consonanţei şi cel al disonanţei. Dincolo de deosebirile de spaţiu geografic şi tradiţie, majorele preocupări de creaţie pot fi deci reduse la un (larg) numitor comun.

Viorel Creţu

Coşbuc

Urmare din pag. 1

pra poeziei lui Coşbuc, era normal, era obligatoriu aproape. Am revenit cu alt ochi, desigur, fără a nega „impresiile dintîi", adîncindu-le doar, explicîndu-mi-le mai bine. „Balade şi idile" a devenit astfel o carte de căpătîi, din care am învăţat mai mult decît aş fi putut învăţa din lecţiile unor „iesteţi contemporani". În ele şi prin ele vorbea şi se mărturisea un întreg popor. Popor de ţărani, e adevărat, dar ţăranii nu au fost troglodiţi (sau simple vite de povară) decît pentru cei ce nu i-au cunoscut. George Coşbuc n-a făcut parte, din fericire pentru el (din fericire pentru întreaga literatură română, din care pot lipsi oricînd capitolele adăugate cu anasîna, din care nu va putea fi scos niciodată **capitolul George Coşbuc**), din această „tagmă de mişei". El a fost, dimpotrivă, un foarte bun cunoscător al vieţii de zi cu zi a ţăranului român, pe care nu l-a idealizat deloc, pe care l-a înţeles deoarece i-a cunoscut şi i-a înţeles bine trecutul, o viaţă sufletească bogată, detaşare în mişcări şi măreţie în întreg felul de a fi, neputînd să aibă decît cei ce simt şi ştiu că sînt „de cîndu-i lumea" pe aceste plaiuri. În asta rezidă, în principal, **lecţia lui Coşbuc** : în reliefarea unei imense bogăţii sufleteşti a unui întreg popor, în sporirea încrederii în puterile proprii.

Nu ştiu dacă am învăţat cît ar fi trebuit din lecţia aceasta. Ştiu cu certitudine însă că nu aş fi putut scrie aşa cum am scris despre Parasca (din „Cordovanii"), sau despre Lita (din „Suferinţa urmaşilor"), dacă nu aş fi cunoscut bine „idilele" lui Coşbuc. Ştiu, de asemenea, că o lacrimă, măcar una din lacrimile pe care le zdrobeşte în suflet Mama din „Drumul ciinelui", îşi are izvorul în durerea copilului care am fost şi eram cînd citeam şi recitam cu sufletul la gură „Mama" aceluiaşi George Coşbuc.

Nu-i este dat oricui, e adevărat, să stîrnească în timp, ecouri atît de îndelungi şi atît de adînci. Lui Coşbuc însă i-a fost dat, drept pentru care se cade să-i aducem un sincer cuvînt de laudă şi de mulţumire, cum o vor face şi urmaşii urmaşilor noştri, poezia lui fiind nepieritoare, ca şi neamul care l-a vădit.

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XIV)

Poetul care, elev fiind încă și singurul bărbat în clasă, da clasei caracterul mixt

Apariția nu de mult a unei noi cărți masive de poezie sub semnătura lui Adrian Păunescu îmi reamintește faptul că și prima cunoștință, publică aș numi-o, a redacției cu el s-a produs tot sub semnul colosalului, al extraordinarului. Revista „Luceafărul" se afla în primul an de apariție și una din modalitățile sale de dialog cu publicul erau și vestitele sale ședători literare care, prefigurate de o seamă de manifestări similare întreprinse de antedecesoarea sa „Tînărul scriitor" care polarizase participarea entuziastă la întîlnirile literare cam a aceluiași grup de scriitori — Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Victor Tulbure, Radu Boureanu, Teodor Balș, Haralamb Zincă, Gh. Tomozei, Violeta Zamfirescu, ca să citez numai pe cîțiva dintre aceștia, căpătau acum o semnificație, o implicație în viața culturală a țării și o periodicitate cu totul ieșite din comun, ca parte integrantă a revoluției pe care avea să o marcheze în cultura noastră contemporană apariția publicației puse sub semnul tutelar al capodoperei eminesciene, la 15 iulie 1958. De altfel nici nu apăruse bine, după multe dificultăți întîmpinate, și „Luceafărul" se și întîlnea cu proaspeții săi cititori, una din primele întîlniri organizîndu-se la întreprinderea „Vulcan", întîlnire al cărei animator fusese harnicul și polivalentul publicist de mai tîrziu, Neagu Udroiu, pe atunci muncitor aici și student la Politehnică.

Din seria acestor prime ședători s-a numărat și una programată la Sala de festivități a Școlii medii nr. 10, fosta Școală centrală de fete, unul din cele mai vechi așezăminte liceale din România (înființată în 1852), clădirea sa fiind unul din monumentele de arhitectură românească din cele mai reprezentative, capodoperă a marelui Ion Mincu (ctitorită în 1890).

Adevărul este că Adrian Păunescu și talentul său, încercările sale într-ale poeziei nu erau complet necunoscute redacției cînd un grup de poeți, printre care Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Teodor Balș, Dan Deșliu și subsemnatul am descins în somptuoasa școală de lîngă parcul Grădina Icoanei. Era în toamna lui 1958 sau primăvara lui 1959. Publicul era oarecum insolit pentru noi, căci Sala de festivități fusese luată cu asalt aproape în exclusivitate de eleve. Dacă se zăreau doi-trei băieți, între care și Adrian Păunescu. După ce ne-am încheiat lecturile literare și am răspuns la cele cîteva întrebări care ni se puseseră, cu o amabilitate care a devenit lege pentru Ședătorile „Luceafărului", l-am invitat pe posibilii poeți din public să citească din versurile lor. Spre uimirea noastră, din sală a înaintat o singură persoană, dar vai, cu un caiet întreg de poezii. Cel care ne dădea astfel gata nu era altul decît Adrian Păunescu, unul din primii băieți care contribuiau în mixtarea acestei școli pînă nu demult exclusiv de fete. Cum a ajuns Adrian Păunescu elev al acestei școli, mai puțin interesează în raport cu evenimentul literar la care am fost martori. Pur și simplu Adrian Păunescu a început să-și debiteze din caietul de dictando pe care îl avea în mînă energicele dar armonioasele, ca metrică, versuri. Aproape fiecare poezie număra maximum 4 strofe (Mais, où sont les neiges d'antan ? !), cît încăpeau pe o pagină de dictando, cu spațiul de un rînd între strofe. După primele 8—10 poezii, atît noi, invitații de la „Luceafărul" cît și auditoriul format din colegele lui am aplaudat entuziast. Cînd am văzut că poetul are de gînd să-și citească întregul caiet de vreo 50 de file sau mai mult, entuziasmul ne-a mai slăbit. Astfel că poetul se simțea obligat să ne anunțe la finele fiecărei pagini : „Gata ! S-a terminat !".

Se pot glosa multe considerații pe marginea acestei întîlniri, acestei prime cunoștințe publice cu Adrian Păunescu, căreia i-au urmat multe ore de dialog în cadrul redacției, pe culoarele și scările acesteia, căci poetul unde te prindea avea pe loc să-ți declame o poezie sau să comenteze o scriere apărută. Interesul său pentru literatură era atît de dominant încît nu te putea lăsa indiferent, fără să-i rostești o opinie. Prea bine observa un eminent critic la debutul său : „Starea de spirit definitorie pentru temperamentul poetului e bucuria de a spune, de a numi lucrurile și relațiile dintre ele prin cuvinte cu un răsunet nou, de a plasticiza și ritma lumea înconjurătoare".

Și pentru că tot s-a invocat sensibilitatea sa la lumea înconjurătoare, să evocăm și noi ambianța feminină gingașă a acestei săli de festivități în care poezia sa răbufnise ca un aer proaspăt, plin de vigoare și ozon. Îmi revine în minte din volumul său de debut, intitulat semnificativ „Ultrasentimente", o poezie de mare succes la ședătorile „Luceafărului" la care îl invitam să participe din cei mai fragezi ani. „Baladă de băiat blond" se cheamă poezia și e relatarea nostimă a unei idile școlare adolescentine.

Țin minte vocea gravă, insinuantă, cu care declama această poezie: **Nu prea demult, nu prea departe, / Nu prea profund, nu prea banal, / Treceam — serafic și voal — / Pe sălile de marmuri moarte / Ale Liceului Central, / Elev al secției real. // De-abia-mplinisem șaisprezece, / Eram și trist și ginditor. / Aveam o sete de-a-nțelege, / Curtam o patimă de zbor. // Iubind mereu o mai frumoasă / Elevă, gata să-i rezist, / Și, singur, eu, bărbat în clasă / Dam clasei caracterul mixt.**

Idila adolescentină e pîndită la tot pasul de vitregii, pentru ca să se încheie nu lipsită de oarecare autoironie, proprie lui Adrian Păunescu: **Ea duce geantă de studentă / În una dintre mîini acum. / E tot așa tăcută, lentă. / Pierdută-n haine ca în fum ; / / Atît că la cealaltă mînă, / De unde-am luat și eu fiori / Merge un tip adeseori, / Cu o mustață foarte brună.**

Autoironia la care ne referim s-ar putea să apară unora drept un mijloc literar, un tertip... Vreau însă să subliniez că Adrian Păunescu are pe planul conștiinței artistice, a travaliului, o perfectă cunoastere a dimensiunilor lui. Și drept argument, să mi se ierte și să-mi ierte indiscreția redactorului care s-a ocupat de începuturile sale literare, voi cita cîteva rînduri din două dedicații : „Găsesc în sfîrșit prilejul să-ți mulțumesc așezat, tovarășe Stoian, pentru toată răbdarea și prietenia pe care mi le-ai arătat încă de pe cînd scriam îngrozitor, încă de pe cînd abia gînguream poezie, «copăcel» la îndemnurile colegilor..." (1985). Sau, mai tîrziu, pe **Repetabila povară** (1973) : „Fratelui meu mai mare, celui ce a îndrumat cu inimă largă pașii mai tuturor avioanelor sanitare ale anilor '60" (adică, notează sub un asterisc, „toți poeții zburători și care împrăștiau chimice contra dăunătorilor").

Departe gîndul străin întotdeauna de a mă lustrui pe mine, vorba marelui Poet, dar un Păunescu recunoscător, condescendent merită să fie pus în lumină, mai ales cînd această atitudine o adoptă din interes pentru poezia și activitatea lui.

Dar cum în cadrul rubricii noastre o să-l mai întîlnim pe Adrian Păunescu, ne oprim aici cu serialul de întîmplări în centrul cărora s-a aflat în această perioadă „cînd poeții erau tineri". Nu de alta, dar într-o amplă scriere din același volum citat mai înainte, poetul ne avertizează : „fragmente dintr-o epopee pe care n-am s-o termin niciodată... — Constanței".

Niculae Stoian

P.S. În numărul trecut, în coloana întîi, rîndurile 9 și 10 se vor citi : „...Grigore Hagiu, cărora le **închinăm** strofele din chenar."

SATE ROMÂNEȘTI

Odinioară

Acum, cînd roadele pămîntului bun au fost strînse, cînd mustul podgoriilor fierbe în butoaie groase de gorun cărora doar bătrînii butnari mai știu cum să le înmlădie doagele, mi s-a făcut dor de satul meu natal. Cred că e un sentiment firesc, iar pe acela care n-are, din cînd în cînd, nostalgia baștinei sale îl socot de om ursuz și nefericit. De altfel și cîtadinul, atunci cînd se mută în alt oraș sau la țară, cum e cazul în vremurile acestea nouă (ca medic, agronom, profesor etc.) are și el, pe bună dreptate, nostalgia orașului în care s-a născut. Am mai scris și altă dată că așa cum cea dintîi iubire a copilului este mama, tot astfel din toate așezările de pe pămînt cea mai dragă îți este aceea în care te-ai născut. Și mai adăugam : iată două cazuri de subiectivitate pentru care nu ne poate acuza nimeni.

Sînt douăzeci și opt de ani de cînd trăiesc în București, dar numele oamenilor și fastul obiceiurilor din Henigul meu natal nu le-am uitat. Ba, am constatat cu uimire, că despre oamenii și faptele din timpul războiului și în anii imediat următori știu mai multe și mai clar decît cei de-o seamă cu mine care au rămas în sat ! Pe-atunci eram abia un copil cu ochi albaștri și cu păr țepos de arici, dar se vede că trecerea mea prin școli și orașe (Hațeg, Alba Iulia, București) în loc să diminueze amintirea a conservat-o ca-ntr-o magmă de chihlimbar. Cu altfel de memorie — a datelor, a formulelor — nu mă pot mîndri, decît cu aceasta a sentimentului trăit. Învățarea limbilor străine a fost pentru mine un chin și astăzi abia dacă pot afirma o oarecare bolborosire în limba lui Tolstoi și aceea a lui Stendhal (din acesta din urmă am tradus, cu dicționarul, două cărți, pe care n-am avut cutezanța de a le arăta mai departe. Mi-am zis că, traducînd, învăț limba, dar nu s-a prins mai nimic...).

Constat cu orișcare surprindere : atestarea documentară a satului în care am văzut lumina zilei e mai departe în vechimea timpului decît cea a Bucureștilor. (Vide **Dicționarul** localităților ardelenești al lui I. D. Suciu — nu l-am cunoscut, nu sîntem rude). Henigul se pare că e atestat de la 1333. E ceva. Pentru ca să fi fost trecut atunci într-un act de cancelarie trebuia să existe și de mai înainte — să-i presupunem numai pe părinți și bunici. Numai că, de bună seamă, părinții aveau și ei străbunici, că doară, l-aș calchia aici pe Chicoșul lui Caragiale, nu s-au născut prin generație spontanee... Se zice, din bătrîni — tatăl meu susține această teorie — că numele satului se trage de la sași, căci ei au venit la noi și, conveținînd cu românii, au dat (sau tradus) numele satului după conducătorul lor, un Hening. Dar, zice tata, după spusa celor mai bătrîni, nu le-au plăcut ogoarele — dealuri, ripe galbene unde pămîntul era bun mai degrabă pentru muruitul feței casei, s-au mutat în Berghin, devenit apoi **comună**, în care erau și sînt incluse și **Henigul** și Staja. (Dar Berghinului îi consacru alt foileton, fie și din motivul că acolo am învățat trei ani, așa zisul, pe atunci, **ciclu doi).** N-aș vrea să mă hazardez să propun și o etimologie, cu toate că la sugestia filosofului Al. Surdu, mi se imbie una : să fi fost numele satului, înainte de venirea sașilor, **Găina** (de muntele Găina știe toată lumea și nu e prea departe de noi) și ei să-l fi tradus în limba lor ? S-ar putea. Satul se cheamă Henig, locuitorilor li se zic henegari și nu henigari. Numele de Henegaru se găsește, cum e și firesc, în localitățile vecine. Din satul nostru s-au dus mai ales gineri pe alte sate, mai puține nurori. Au fost unii și la școli. Un Maxim Hulea a fost tribun în revoluția de la 1848 și secretar personal al lui Axente Sever. Am aflat, destul de recent, că la 1811 în Henig funcționa o școală de dascăli.

Tot așa, la 1896 au fost întemnițați învățătorul Vasile Nicoară (cu o strănepoată a acestuia am fost coleg de primare) și preotul Nicolae Munteanu pentru că îi învățase pe săteni să cînte „Doina lui Lucaciu" și „Deșteaptă-te române". În savanta și tulburătoarea carte a academicianului David Prodan, **Răscoala lui Horea,** aflu că henegarii au fost între cei dintîi, alături de hăprieni și locuitorii altor sate care s-au prezentat la Alba Iulia pentru a se înrola în armată cu gîndul de a se izbăvi de urgisirile grofilor. Eu nu fac aici cronologie, cu toate că, se pare, Henigul ar merita o monografie. Înainte și după primul război mondial s-au dus mulți bărbați în America să cîștige dolari și să cumpere pămînt. A fost și bunicul meu dinspre mamă. El, ca și alții, s-a întors sărac, în niște cioareci îngălbeniți.

Aflu, iarăși cu oarecare uimire, că în Henig a ființat un Cerc cultural al Astrei, căruia Nicolae Iorga i-a înminat un drapel. Am sub ochi fotografia acestui tricolor pe care scrie „Cercul cultural Henig".

Ar mai fi de pomenit și alte fapte și alți oameni. Satul meu este, însă, o localitate modestă pe harta țării (pe harta județului este trecut) și acum merge în pas cu înnoirile vremii prezente. Numai că fiicele mele mă întreabă necontenit : cum a fost în satul tău pe cînd erai copil ? Mă voi strădui într-un foileton viitor să le povestesc ceva despre timpul de **odinioară,** cînd eram și eu copil frumos, (după aceea, m-am mai urîțit), cum sînt ele acum : naive și fericite, născute la maternitatea din Giulești.

Gheorghe Suciu

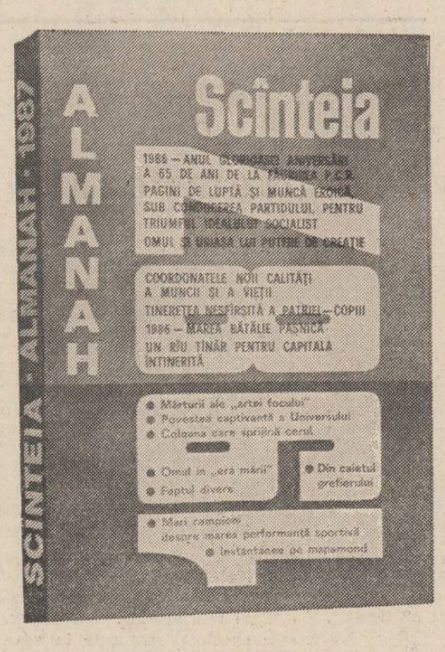

A apărut
ALMANAHUL
«SCÎNTEIA» 1987

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

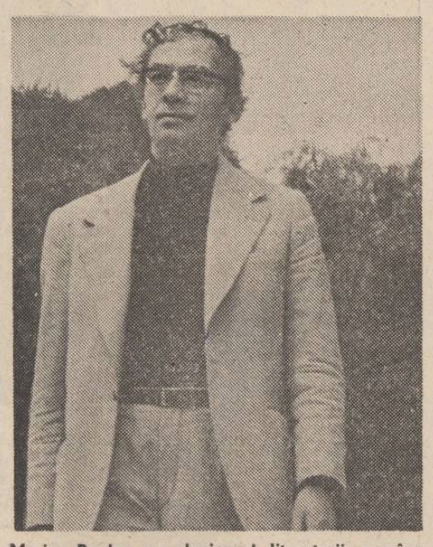

Marin Preda, un clasic al literaturii române contemporane

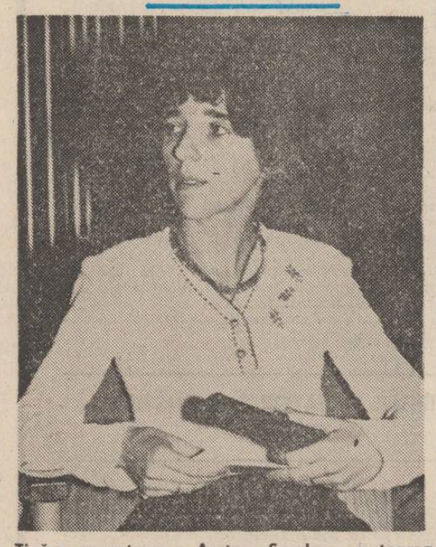

Tînăra prozatoare Areta Șandru, autoarea volumului „Glonțul de porțelan"

Un grup de scriitori la Casa memorială Al. Vlahuță din Dragosloveni, Vrancea

Portretul unui umanist

O necesară și plină de interes restituire o constituie culegerea din publicistica lui Iosif Vulcan alcătuită de Stelian Vasilescu și tipărită la Editura Facla *). Selecția, semnificativă, redă culturii române pe unul dintre spiritele ei cele mai laborioase, un umanist al secolului trecut în toată puterea, și cu toate circumstanțele speciale, ale cuvîntului. Pentru mulți, Iosif Vulcan e mai ales persoana de care se leagă debutul și însuși numele lui Eminescu, fondatorul revistei „Familia". Personalitatea sa se identifică însă cu jumătate de secol de luptă culturală, socială, morală chiar. Conștiința misiunii pe care acțiunea „Familiei", multă vreme singura hrană spirituală a românilor din Transilvania, o avea în epoca dualismului, l-a urmărit permanent pe Iosif Vulcan : nu puține sînt afirmațiile, contextele din care rezultă acest fapt. Editorul celebrei reviste era un excelent gazetar, capabil să înfățișeze singur, la interval de zece zile, un orizont enciclopedic, de la articolul de atitudine civică la literatura originală, traduceri, știri culturale culese cu grijă din presa de peste munți ori din ziarele de la Budapesta și Viena. Publicistul a păsit deja dincolo de sfera mesianismului pașoptist : ziaristica lui este consacratoare, uneori pînă la omagial, făcînd din derularea informației „la zi" un **discurs angajat** în problematica specifică a Ardealului. E mult entuziasm dar și multă luciditate în articolele publicate în peste patru decenii de Iosif Vulcan. „Lăsînd politica pentru politicieni", cum spune într-un loc (din programul „Familiei" ea fusese exclusă de la început, avînd în vedere drastica cenzură a vremii). Vulcan face totuși mereu o politică culturală de cea mai aleasă factură umanistă. Este, desigur, militantismul cărturarului ce se opune deznaționalizării. Idealul național se sprijină pe o concepție care, provenind din romantism, se articulează ideologic la un nivel înaintat în epocă. Iată, de exemplu, foarte justa părere despre limba literară, exprimată tranșant cu ocazia uneia dintre întrunirile Societății pentru fond de teatru român : „Poporul e temelia unei națiuni, din limba lui s-au creat și desvoltat toate limbile și literaturile culte ; de acolo trebuie să pornim și noi la formarea limbei noastre, căci acolo vom găsi modelurile căutate ș-acolo se află izvorul nesecat al comoarei de frumusețe nouă". De sorginte pur pașoptistă este campania pentru înființarea unui teatru în limba română, în Transilvania. **„Teatrul este cea mai practică școală",** în el Iosif Vulcan văzînd și modul cel mai eficace de a cultiva limba română.

În multe privințe, Iosif Vulcan este un moderat. Extremismul cultural nu îl caracterizează. Structural, preferă atitudinea cuprinzătoare, nelipsită însă de spirit critic. Dacă nu întotdeauna în paginile „Familiei" literatura s-a ridicat la un nivel estetic mulțumitor, aceasta s-ar putea datora și programaticei lărgiri a cadrului. Căci Vulcan se adresa prin propriile articole și prin ceea ce tipărea unui public eterogen, stăpînit de unica dorință a supraviețuirii ființei naționale.

Într-o revistă cu profil enciclopedic, spiritul redactorului se exersează în aceeași manieră. Dovadă selecția de față, făcută cu multă rigoare științifică, oferind — lucru esențial — amănunte revelatoare despre contextul fiecărui articol, note bogate și o prefață amănunțită despre întreaga activitate jurnalistică a „celei mai reprezentative figuri culturale din jumătatea a doua a veacului trecut", din Transilvania (Octavian Goga). Găsim în ediția lui Stelian Vasilescu tot ce trebuie pentru a sintetiza imaginea personalității eminentului bărbat. În textele cu caracter de medalion, Iosif Vulcan dă măsura talentului său publicistic. Există în aceste portrete o înflăcărare lirică autentică, dar niciodată riscind evocarea superficială. Biografia este văzută ca intersecție — providențială — a ideilor și idealurilor epocii, detaliul, oricît de semnificativ, trece în rezervă. Indiferent dacă figura celui comemorat are, din perspectiva noastră, la fel de mare importanță, gazetarul privește totul printr-o exactă panoramare istorică. Această însușire dă scrisului său un realism care păstrează nealterată actualitatea însemnării de epocă. Evenimentul pare realmente reformulat prin această „decolare" a spiritului deasupra lui, smulgîndu-i sensul ascuns, reliefînd **modelul uman.** „Vulcan era un vizionar... Poate n-a avut măreție, dar a posedat în cel mai înalt grad simțul măsurii". (Radu Enescu). A posedat, adică, o calitate esențială pentru un ziarist. Nimic exaltat chiar în articolele cele mai „patetice". În 1872, la moartea lui Avram Iancu, Iosif Vulcan scria cu o siguranță memorabilă : „Numele Avram Iancu e un program, programul nației române de dincoace de Carpați, un drapel sub care se vor aduna totdeauna cu adevărat zel de sacrificiu toți românii adevărați ; un cult național, la care se vor închina cu stimă, iubire și pietate, toate generațiunile viitoare. Iancu e o epocă în istoria noastră națională ; geniul lui a dat altă direcțiune acestei istorii...". Fraze de aceeași limpezime se pot citi despre Vasile Alecsandri — și despre poezia populară — sau Ion Heliade Rădulescu. „Panteonul român" al lui Vulcan este un veritabil compendiu umanist întemeiat pe ideea, exprimată clasicist, de **virtute.** Ca în altă epocă la Asachi, viziunea se încadrează **sistemului etic** dar „lucrarea de frunte" este acțiunea de interes social, cu reflex național, **personalitatea** definindu-se mai ales din acest unghi.

Fragmentele cele mai tulburătoare sînt informațiile privind viața și opera lui Eminescu. De la „nota redacției la debut" **(De-aș avea** în nr. 6/1866) la articolele ample prilejuite de moartea marelui poet. Sînt aici detalii prețioase, receptate din presa bucureșteană. Iosif Vulcan își informează prompt cititorii în aceeași manieră sobră, mergînd pînă la detaliul cutremurător. Adesea laconismul lui reține o exactitate amară : „După moartea lui Eminescu, marele poet al literaturii române, venim și noi s-adunăm cîteva suveniri din viața lui ca astfel să-l mai vedem între noi, să-i simțim adierea spiritului și să ne dobîndim mîngăerea că cel puțin l-am avut". Există în aceste pagini o tensiune aproape epică, conferindu-le un farmec aparte. Chiar dacă scrise „la a doua mînă" (după ziarele române), știrile par de multe ori a fi ale martorului ocular, într-atît de bine autorul lor redă atmosfera. Apoi, descrierea Bucureștiului, fără talentul și pitorescul scrisorilor lui Ion Ghica, rămîne totuși o pagină de veritabilă proză artistică. Bucureștiul este orașul „unde găsești contrastele cele mari. Lîngă splendoarea occidentală înflorește necurățenia orientală". „Suvenirile" și cele cîteva texte satirice sînt grăitoare pentru simțul de observație și permanenta raportare a individualității românești la universal. „Osmoza culturii românești cu universalitatea (Al. Andrițoiu) este intuiția cea mai adîncă a mentorului «Familiei»."

Costin Tuchilă

*) **Iosif Vulcan : „Publicistica", culegere selectivă, prefață, tabel cronologic, note și bibliografie de Stelian Vasilescu, Editura „Facla".**

Un rapsod transilvan

Emil Giurgiuca, unul din principalii animatori literari ai Ardealului interbelic și în același timp poet de incontestabil talent, a împlinit optzeci de ani.

Împreună cu Mihai Beniuc, Pavel Dan, Vlaicu Bârna, Ion Vlasiu și alții, Emil Giurgiuca a dat expresie unui nou avînt literar ardelean urmînd generației lui Lucian Blaga și Aron Cotruș.

S-a născut la 27 decembrie 1906 în comuna Diviciori din județul Sălaj și a făcut liceul la Gherla iar universitatea la Facultatea de litere din București. Licența și-a luat-o în anul 1929, după care a funcționat ca profesor în mai multe orașe din Ardeal : Aiud, Ucioara, Sighișoara, Brad, Cluj și apoi la București. Pretutindeni pe unde a trecut, pe lîngă o intensă colaborare la revistele literare ale vremii, E. Giurgiuca a inițiat sau a participat la acțiuni care au stimulat puternic mediul literar și au făcut ca Ardealul să înregistreze cu succes un nou capitol de istorie literară.

La Sighișoara, a determinat astfel înființarea editurii **Miron Neagu,** iar la Brad a continuat apariția revistei **Abecedar.** La Cluj a colaborat cu deosebită dăruire la revista **Gînd românesc,** de sub conducerea lui Ion Chinezu. În acești ani a pregătit și antologia **Poeți tineri ardeleni** (1940) cu chipuri în lut de Ion Vlasiu, contribuind astfel la consacrarea unei noi generații de poeți ardeleni. În 1940, anul fatal al nefastului dictat de la Viena, Emil Giurgiuca, stabilit la București, a redactat împreună cu O. C. Tăslăuanu și Dan Botta revista **Dacia** care a susținut o îndirjită campanie împotriva dictatului, făcînd apel îndeosebi la argumentele de natură științifică, istorică și literară. În 1943, continuînd aceeași campanie, Giurgiuca a editat antologia **Transilvania în poezia românească,** oferind tuturor celor preocupați de soarta Transilvaniei un bogat material poetic cu privire la pămînturile vremelnic pierdute.

Antologia alcătuită de Giurgiuca a fost una dintre cele mai strălucite lucrări de acest fel. În ea și-au găsit locul principalele creații poetice dedicate Transilvaniei din cele mai vechi timpuri, începînd cu poezia populară și pînă în contemporaneitate. Chipurile lui Horea, Cloșca și Crișan și al lui Avram Iancu apar cu o emoționantă strălucire în paginile acestei antologii.

În 1947 a publicat o substanțială **Culegere din lirica maghiară,** adunînd la un loc selectiile făcute din operele poeților maghiari clasici și moderni. Această culegere a fost încununată cu un înalt premiu al Uniunii scriitorilor români.

Cu aceeași competență au fost privite și operele unor prozatori maghiari, romancieri și nuveliști, ca Móricz Zsigmond, Nagy István, Illés Béla, Iliés Gyula, Meliusz Jozsef, Mikszáth Kalmán, Bartalis Ianos, Darvas Ioszef, Gordonii Géza.

Cunoscînd în profunzime limba scriitorilor traduși, Emil Giurgiuca a izbutit să dea literaturii române o seamă de scrieri maghiare dintre cele mai valoroase. Alături de Ion Chinezu el este, de altfel, unul dintre cei mai apreciați traducători din literatura maghiară.

Pe lîngă opera de istoric literar și de traducător, Emil Giurgiuca a realizat totodată și o strălucită operă de poet original. A debutat în 1926 la revista **Universul literar,** condusă atunci de criticul și poetul Perpessicius.

În anii următori a dat la iveală mai multe volume de poezii: **Anotimpuri,** 1938, **Dincolo de pădure,** 1943. **Poemele verii** 1964, **Cîntece de țară,** 1967, **Poezii,** 1968, **Semne pe scut,** 1972.

Fără a avea fulgerele din poezia lui O. Goga și nici sensualismul rustic al lui G. Coșbuc, poezia lui Emil Giurgiuca reprezintă totuși o expresie a pămîntului și a cerului ardelean, fiind un imn panic adresat naturii. Forma ei e impecabilă, bogată în accorduri moderne. Contopirea ei cu natura este desăvîrșită. **(Mie, apele de cremeni, îmi sunt semeni, îmi sunt semeni).** Nu lipsesc nici viziunile idealiste **(Doi maci se sărută în vînt).**

Prin versurile lui Giurgiuca, poezia Ardealului interbelic tînăr a făcut un salt remarcabil, care s-a revărsat și asupra celorlalți poeți.

Evoluția sa a fost lentă și sigură. De la anotimpurile tinerești (1938) și pînă la poemele verii din 1964 și pînă la volumele următoare, poetul a străbătut un drum lung, punctat de numeroase acorduri lirice și patriotice. În lupta dusă de scriitorii români împotriva dictatului de la Viena, E. Giurgiuca a jucat un rol proeminent, poezia sa fiind pe cît de viguroasă tot pe atît de plastică. Sentimentele exprimate de Giurgiuca sînt clare și cuceritoare.

Poezia sa patriotică îmbrățișează cu elan și duioșie pămîntul românesc, excluzînd șovinismul și violența. În versurile sale răsună și un puternic patos folcloric.

Mai apropiat de Lucian Blaga decît de ceilalți poeți ardeleni, Emil Giurgiuca s-a realizat ca un poet deplin, metaforele și avînturile sale purtînd marca originalității.

La împlinirea vîrstei de optzeci de ani, E. Giurgiuca se prezintă ca un luptător angajat pe linia marilor aspirații ale timpului.

Prin opera sa Emil Giurgiuca se încadrează în seria marilor poeți patrioți ardeleni : Andrei Mureșianu, George Coșbuc, St. O. Iosif, Octavian Goga, Aron Cotruș, Mihai Beniuc. La optzeci de ani Emil Giurgiuca ne mai poate oferi încă scrieri importante.

Vasile Netea

Orașele lumii

● O dovadă în plus că turismul, mai ales în concepția tinără, capătă valențe culturale tot mai puternice. La Galați s-au desfășurat recent sub egida „Zilele turismului" o serie de manifestări organizate de U.T.C. prin biroul de turism pentru tineret, la care au luat parte peste 1000 de tineri, în majoritate muncitori ai uriașului combinat siderurgic local. În centrul acestei manifestări s-a aflat evocarea culturală : a meleagurilor străbătute de tineri gălățeni și rememorate prin intermediul unor file de jurnal, a unor filme și diapozitive ; dar și a meleagurilor, mai apropiate sau mai îndepărtate, străbătute și evocate de scriitorii profesioniști, în cele mai recente cărți ale lor. Moment substanțial al acestor itinerare imaginare : lansarea volumului II din „Orașe înfidele" subintitulat „Lumea ca oraș" de Pop Simion. Dialogul cu numeroși cititori actuali și viitori ai cărții s-a desfășurat sub farmecul multiplelor repere istorice și culturale la care a recurs Pop Simion. Periplul realizat de acesta a purtat pe participanții la întîlnire, stimulîndu-le pasiunea pentru lectură mai întîi prin cîteva vestite orașe ale antichității Pergam (Bergama), Smirna (Izmir), Pella, Halicarnas (Bodrum) mai apoi prin orașele lui El Greco, Chopin, prin centrele culturii georgiene și cubaneze, Yokohama, Heidelberg, Monte Carlo, Sanremo, Vilanoura, sînt supranumite de Pop Simion „orașe ale marilor contraste" în timp ce Vitero, Windsor, Estoril, Turku sînt „Orașe muzeu".

Trecînd apoi prin orașele-metropolă : Moscova, Tokio, Stockholm, Istanbul, călătoria se încheie în cîteva orașe ale exotismului și aventurii, precum Etna și Troia. În popasul din mijlocul tinerilor cititori, Pop Simion a demonstrat elocvent că turismul se face astăzi cu cele mai diverse mijloace moderne dar și cu picioarele proprii precum, mai ales, cu capul drept pentru care el trebuie să îmbogățească mintea, precum cărțile care fără să se refere propriu-zis la turism stimulează forma superioară a turismului cultural.

Haralambie Lerea

Limbă și literatură vol. II / 1986

● Remarcabilă prin ținuta științifică a multor contribuții, revista „Limbă și literatură" cuprinde și în vol. II/1986 cîteva cercetări ale căror concluzii merită să fie subliniate. Astfel, un studiu de sinteză asupra conditicii literaturii române în Evul Mediu, este acela concentrat și erudit, al Cătălinei Velculescu, intitulat „Primii cronicari români între scriere și oralitate". Autoarea (ale cărei preocupări în domeniul literaturii române vechi, sînt îndeajuns de cunoscute) emite ipoteza că istoriografia „primilor cronicari" reține doar o parte din cronicile orale ale vremii : cultura literară a Evului Mediu românesc ar fi, înțelegem mai degrabă orală. Argumentele sînt numeroase și ele ating sociologia literaturii, istoria mentalităților, istoria propriu-zisă ; ipoteza e, de altfel, foarte interesantă și merită să fie dezvoltată într-o cercetare amănunțită în ideea de a stabili specificitatea unei evoluții literare care nu s-a întemeiat pe tipologia altor literaturi. În acest caz, funcția oralității (pe care Cătălina Velculescu o semnalează în mod convingător) este esențială spre a înțelege finețea literaturii unor Urechi, Costin, Neculce, a stolnicului Cantacuzino care aveau înaintea lor o tradiție îndelungată istoriografică : însă o tradiție „orală". Nu fără interes sînt și contribuțiile de stilistică semnale de Ileana Oancea, (despre „retorică și antiretorică în poetica românească a secolului al XIX-lea") și de G.I. Tohăneanu („Un epitet dominant în poezia lui Octavian Goga" : „păgîn"). Boris Cazacu face cîteva „reflecții asupra dialectologiei" iar Alexandru Melian recenzează apariția din seria de „Opere" eminesciene, cuprinzînd „publicistica". Semnalăm și o contribuție de „didactică" aparținînd criticului literar Constantin M. Popa, care se dovedește și un cunoscător avizat al procedărilor didactice moderne. În totul, „Limbă și literatură" vol. II/1986 menține nivelul remarcabil al cercetărilor științifice pe care le propagă.

A.S.

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

INEA BANICĂ : Meritã, cum sã nu meritați, dar altele.

BOLDOR EUGEN : Nimic și fără eroare la nume.

RAEBO MARIUS : Încă o seară : „Trec / seară de seară / pe strada albastră / fără număr și glas / Același ecou / al pașilor mei. / singuratică strada. / În fiecare noapte / imi pare că merg / cu un pas / mai departe de ea / Fiecare piatră din pavaj / e o frintură de vis / Hibernează blocul din dreapta / mai departe, o oră tirzie : / Secătură, ce-ți rotești ochii spre mine ? / Tramvaiul 21 vine din spate / ca un mărfar gripat / Mă grăbesc să-l prind pînă miine : / poate e ultimul / de pe strada fără număr și glas.“ Mai la lumina zilei.

ION LĂMESCU : Clipă : „Să ne iubim și sub pămint / în peșteri la lumina torței. / dacă nu-mi dai sărutul sfint / voi tresări din vise mortii. / De cînd e lumea, de idei, / n-au parte pajii, ci poetii / se-adună focuri în cercei / cînd mă apeși pe osul feții / cînd vii să ne iubim în ger / cînd mă urmezi ascultătoare / o pasăre se naște-n cer / și puii au un cuib de soare.“ **Extemporal despre aer :** „Aerul, această hîrtie velină / pentru sufletele de cerneală / materie de impins cu privirile / lină ca o facultate serală / simplă problemă de respirație / loc pentru cuiburi lipsite de apărare / bibliotecă pentru fluturii planetei / cu aripile arse de soare / pentru acești cărturari ai văzduhului / în ei înșiși adesea surpați. / Aerul / amfiteatrul pentru scene de vinătoare / cimitir pentru liniștea celor / curați.“ După acest extemporal pregătiti-vă pentru teză și mai mare lucrare cu ipoteză.

S. V. ARON : Memorie : „Din abisul umbrei se desprinde firea / regăsește locul, scormone cu gheara / prin zăpada nouă / adînc, pînă la rană. / Scurt tresare carnea aburind ușor / ninge ca din vremuri, botul ud de singe / mușcă-n amintire pînă mă ajunge / ghemuit în clipa care se destramă / Fiara cade-n umbră, umbra se destramă / gustul mușcăturii stăruie în aer / ninge, în afară ninge și mă cheamă / -n fiara umbrei vocea care se destramă“. Mai limpeziți-vă și trimiteți.

RADU PETRI : Mai și mai și : **Trandafirul roșu :** „Tu deschizi / ușa inimii mele / și spui bună dimineața : / eu sint trandafirul roșu / al iubirii / inmirezmează-te de mine / casa mea“ ; **Dor :** „Știu : și tu ești ca floarea / plăcut efemerul simbol / oglindă înălțindu-și suflarea / să treacă prin dinsa Eol“. Bateți la mașină și rămineți pe seama altui Poștaș. Noi ne retragem, dar despre dv. se va mai auzi.

ADRIAN CIULACU : Chemarea zăpezii, tăind pe la mijloc : „Un intuneric / din ce în ce mai greu / din ce în ce mai rece / apasă florile moarte / Putreziciunea lor înghețată de frig / pătrunde lin și sumbru prin pămînturi /.../ Iarna păsește cu greu printre arborii vineți / pas după pas, tălpile ei singerează, mai tare / ochii ei albi se intorc inlăuntru și-și cheamă / Zăpada“. Cu aceasta, v-am răspuns: ar fi, dar mai este pînă a fi.

CONSTANTIN FLORESCU : Nu-i, de unde nici nu este.

FRANDES MARINEL : Din **Poem :** „Dulceața unei ploi de seară / dă gust de piine grîului și-l creste / stau gurile pămîntului să ceară / Sărutul celui care îl iubește.“ Această strofă și un sfat : treceți bine pe la cartea de gramatică, ortografie.

ION F. OIȘTE : Despre **Sonete în monorimă :** travaliul dv. deosebit nu acoperă totuși lipsa cea mare : vetustețea fără farmec. Iată citeva mai puțin mediocre : 1. „Pămintul n-a-n-semnat numai izvoare / Păsări, păduri cu șerpi și căprioare / Ci-ntii, de o preasfintă născătoare / De fel și fel de oameni și popoare / S-au scris povești și ritmuri legendare / Știute-n fel și chip de fiecare... // Ce faci iubito, lasă lampa mare / E ceas tirziu, dar nu și de culcare / Nu simți cum ziua crește-n calendare ? / Noi vom pleca de-aici în Depărtare / Tirînd Pămintul nostru în spinare — / Știi tu, cît mai avem pînă la Soare ? / Numai o iarnă fără de ninsoare.“ ; 2. „Din ceruri cade clasică ninsoare / Albă va fi, albastră mi se pare — / Ninge înalt cu-ochiade de fecioare, / Iubirea primenindu-se-n izvoare / Egal stă timpu-n ore călătoare / Lumină nouă arde sub răcoare / Apropiere-i ninsa depărtare — / Domnească starea de poetizare / Alecsandri e mort, din întîmplare / Numai cu el aș face o plimbare / Sub bolta fără lună, fără soare. / El e poetul iernii, cel mai mare / Liniștea lui, o, genial mă doare : / Adună zori de eminescizare“ etc. Dar nu vă **doare** decît sub, sub-mediocru.

AURELIA BRUMĂ : Antotimp interior : „Tot mai scurg foi / obosind prin crăpătura de zi / ducînd cenușa verilor spre glii. / Prin aceste ploi / mi-o fi rămas / clipirea fulgului de glas.“ **Pînă nu apunem :** „Să ne facem sărbătoare / dintr-o legănare — / tu spre apus / eu spre răsărit / din îndoit în îndoit / pînă ce apunem / să ne spunem / ce încă nu ne-am spus.“ Vedeți mai jos răspunsul pe seama lui Iosif Beraru.

IOSIF BERARU : Acest nod : Greutate mai curînd : „Prea mult gînd / în clătinare : / de greutate cad mai curînd / și nu de întomnare / frunzele.“ Însă ceea ce n-am înțeles noi de tot, este următoarea chestie : de ce semnați Aurelia Brumă, tot ce-i mai slab, iar Iosif Beraru ce-i mai... cum a fost pînă acum. Înșurați-vă și puneți totul într-un plic.

C. S. MARIN-BÎRLAD : Aceasta, și respectați-vă munca : **Osie în Eul meu :** „Departe de Dobriba, de Dobriba, / ca-ntr-un Olimp se joacă sorțile la zar / Între dispute de zei : Alea jacta est ! / Incotro înclină Fortuna ? Cine știe / Marmora ce va găzdui chipul unui astru nestiut / Orbita căutîndu-și prin haos, prin haos ? / Departe de Dobriba, de Dobriba / Ca-ntr-un Olimp se zămislește / Veriga primară. (O știu ! Ea arde-n mine !) / Șase-șase ! Unu-Unu, Unu-unu ! / O, Tu, Geneză sfîntă ! Osie în Eul meu / O, Tu, Geneză sfîntă / Un mire cîntă : Intră.“

IONICESCU AUREL : Un fel de romanță, dar celelalte, în nici un fel : „Ne vom iubi / în tirgul vechi / uitat de lume / vom rătăci / și nimeni nu va ști / pe unde / vom căuta / să poposim / în limpezi case / și vom uita / că mai trăim / duminică la ora șase.“ Dar o oră mai tirziu, ce-ar fi ?!

FLORENTINA BULMEȘ : Trimiteți mult și des. **Fără timp :** „Nu mai există timp / soarele a căzut în infern / luna a coborît / pe o frînghie la pămînt : / nu mai există timp / pîrghiile spațiului s-au rupt.“ **Coboară :** „Coboară în mîinile mele luminâ / lasă singele să zboare liber : / e o rădăcină de soare / inima mea / o simt / ea poate să devină miine pămînt / arbori înalți / vor întinde / buzele-mi arse de vînt.“ Salutați Buzăul, că totuși merită.

PRAV ELENA : Cum ziceți : reveniți, dar bătută la mașină.

METEOR : Aceste locuri : ceva semne ale zilei de miine a dv. Dar nu avem voie la buletin meteo : „Mi s-a scurs mult cer în oase și pe buze mult sărut / lucrurile-mi fug din casă pe un drum necunoscut“ ; „Rugă de cerb izgonit / pînă-n oase logodit“ ; „Călător pe drum de țară, jumătate sînt amurg / și-n cealaltă jumătate apele mai tulburi curg.“ O să vă limpeziți și-o să mai trimiteți.

TORȚĂ ION : Acest început de bilet : „Trecînd prin zona nisipurilor mișcătoare, încerc adesea cîte o descifrare ce poate să fie în conștiința unor ființe ginditoare, creatoare ? Dar cum propriul sistem de captare a informațiilor e limitat în numărul de benzi receptionate și datele de prelucrat sînt limitate. Așa că ne rămîne destul timp restant pentru a ne arunca, asemenea unor orbeți, în focul iubirii, (sic !) pentru a trăi voluptăți trecătoare, dar mistuitoare“. Că bine le mai ziceți, ca și titlul poeziei: **Încurajare după iluzionare.** Sînteți o forță ce forțează nu prea tortă căci nu toarte.

AUREL ALBEI : Poem la marginea toamnei, dar celelalte, la marginea poeziei : „Sînt aici, aproape de frigul / ce retează mijlocul fragil al ierbii, incovoind-o / Pe muchea nevăzută de tremurîndă, imperceptibilă / deshămare / a frunzei din zbor / undeva, deci la marginea toamnei / echilibrîndu-mi existența / între înainte și înapoi suflînd păpădiile / de care stau aninat / în nacela mea / jumătate purpură, jumătate cenușă“. Nu vă împurpurați de fericire, și mai trimiteți.

M. TIMUC : Acest mic proiect : „Dacă vrei, luăm munții / în sacoșa de plastic / lipim meduze pe frigider / apoi ne jucăm de-a nisipul / Spargem oglinzile intangibile / ale aerului / ne confundăm în galere de bronz / și —“ Fără nici un și, dar reveniți.

STELA GRIGORE: Domnule Cavaler: „Hai să ne-ntîlnim la marginea clipei / unde totul este etern / Hai să ne-ntîlnim acolo / unde renii de la polul Sud / aduc portocale în coarne / Hai să ne ascundem de iarnă / dar să nu ne ascundem de dragoste / și să credem în ea.“ Nu vă ascundeți, că nici noi nu vă tăinuim : Finalul este banal, ultra banal.

IURCIUC C-TIN : Din peste treizeci de texte scrise cu mină de **pix** și cu mină de **chix,** acesta : **Cum o stea :** „Știu c-o să adorm tirziu de tot / cum adoarme toamna-n rădăcină / fiecare floare din grădină / cu polenul risipit pe bot / nu-mi mai este frică de cosmare / flăcările vieții m-au călit / și de multe lacrimi trecătoare / ochii mei adînc s-au limpezit / De-or veni străinii să te-ntrebe / unde sînt — să spui că nu mai sînt / c-am plecat, iubito, după verbe / după flori ce nu cresc pe pămînt. / Sînt acasă numai pentru tine / sînt în somn, în rădăcina mea / pentru cine vine sau nu vine / sînt plecat departe, ca o stea.“ Fie-vă milă de munca dv. dacă de noi nu vă pasă : bateți la mașină.

TUDOR VĂRZARU : Iată : **Plin de viață :** „Soarele a asfințit / căldura s-a mai domolit / zgomotele s-au oprit / și sufletul s-a liniștit / Dar dragostea nu a murit / și mai am vreme de iubit / căci primăvara a venit / cîmpul intreg a înverzit / pămîntul este dezmortit / acum e plin de viață / și în fiecare dimineață / copacii mugurii-și arată / iar eu mă nasc încă o dată“ etc. Faceți tot ce doriți, dați-o ălora de gramatică, dar nu vă mai nașteți încă o dată, pentru prima și ultima oară !

BRĂDUȚ NICOLAESCU : din **Certitudini** aceste două rinduri, fără nici o altă certitudine : „Vom developa spre ținere de minte / fotografiile scumpelor vedenii.“

NICOLAE T. SCUTURICI : Aceasta-i mai scuturată. **Geneză :** „În gară, multă lume / undeva, într-un colț de lumină / te-am zărit. / M-am speriat de moarte / eram atît de aproape / Un munte aveam agățat / de picioare / zimbeam fără zimbet / și-n toată lumina / un plînset de om hăituit : / știi, sînt cel mai grozav, / iar tu, cea mai frumoasă ! / În gară mai sînt numai eu / undeva, într-un colț de lumină.“ Celelalte, azvirlici și măturici !

CONSTANTIN DASCĂLU : Iată : **Starea de poezie,** de care sînteți dv. în stare : „N-aș vrea să vă spun nimic anume / Deși ca noaptea trec de gardă multe ore / Cînd văile tremură-n forme fără nume / Și prind în zori mișcarea unei ere / Dar semnele lumii apar încet, pe rînd / Sînt ca un tablou pe care se pictează / Un coif al păsării, al florilor gînd / Și cîntecul păcii dormind într-o rază.“ Mai mult nu.

PANTELIMON GEORGETA : Cîte ceva pe-aici : **Zbor naiv de fluturi :** „Cearcăne pe o inimă desfrunzită / aduceri aminte / dintr-un viitor secol / și ancora brumei / falsă petală în ceața de ruine. / Colindul florilor de gheață / tot sau nimic / topindu-mi neaua /.../ Verdele năpustindu-se pretutindeni / suavă conemplare cu irisi / mă adun în dorințe / ca primăvara în muguri.“

TOGAN : Această fără titlu, dar și fără de vreun salt peste ce este : un text vetust : „A mea ghitară nu mai vrea să cînte / Corzile toate par să fie frînte : / Codru-și concediază iarăși al său cor. / De-o frunză verde parcă-mi este dor / de-o rază caldă care să m-alinte / peste fruntea-mi lată, cu-un fior fierbinte / Crizantema albă încă înflorește / Mormînt de părinte ea impodobește / Mama indoliată se apleacă tristă / Timplele-i cernite par îngîndurate / Toamna cea ursită în portiță bate“. Asta-i !

M. CARACAS : Sentiment și-om mai vedea : „Simt un gust de somn amărui / păstrat în miezi mei pantofi negri / și orideciteori urc treptele mă cuprinde o moleșală / de iarbă proaspăt cosită“ ; **Îndemn și gata :** „La vară, bălete, de-o ureche / întoarce-te și spune-o la colț / cum făceam într-o toamnă mai veche / copii, crescînd albi, lîngă porti / de simți că se-apropie toamna / iar vara devine păcat / lipește-ți de spate o placă : / „avem vară de închiriat“. Drum bun, în paza zeului ce este.

Emblematica povestirii

Urmare din pag. 1

să fie împărtășite și altora, transmise altor generații. Popasurile jor în cringuri sau poieni, la hanuri sau la șleahurile drumurilor, devin prilejuri de spovedanii și povestiri, de comunicări de informații și intîmplări. Drumeții iau cunoștință unii de alții nu numai ca indivizi, dar și ca mentalitate și stiluri de viață diferite. Un negustor de la Lipsca, nimerit într-o ceată de vinători localnici, primește ca replică la elogiul modernității Apusului, pe care il face, ironia unor oameni ce aparțin esențial unei alte civilizații, cu vechime, și obiceiuri statornice, de mare rafinament și subtilitate.

„— Va să zică, urmă mazilul, pui la țiglă n-ai văzut.

— Nu prea.

— Nici miel, fript tilhărește, și tăvălit în mujdei.

— Asta nu.

— Nici sarmale ?

— Nici sarmale, nici borș. Nici crap la protap.

— Doamne ferește și apără ! se cruci moș Leonte.

— Apoi atuncea, urmă căpitanul Isac, dacă nu au toate acestea, nici nu-mi pasă ! Să rămîie cu trenul lor și noi cu țara Moldovei“.

Povestirea sadoveniană e miracolul unei regăsiri fascinante a naturii umane în esențialitatea nefalsificată, frapantă, moștenită din moșistrămoși și transmisă, mai departe fără adăugiri exterioare. Ea are meritul de a forma un gust și o atitudine civilizatorie sau de viață, fiind păstrătoarea unei învățături sau a unei povețe („Și-a rămas istoria acelei minuni de la om bătrîn la om bătrîn pînă în vremurile mai nouă“). Alteori ea e pregătită îndelungat, prin reluări și aminări succesive, ce au darul de a incita pe povestitor și a-l îndrepta spre adevăratul făgaș al destăinuirii :

„— Spune, bădică Zaharie, intîmplarea de poiana lui Vlădica Sas.

— Care intîmplare ? întreabă iar, alene, fintinarul.

— Intîmplarea aceea cînd te-a chemat boierul de la Păstrăveni la curte și ți-a poruncit să-i cauți apă în acea poiană.

— Așa-i, incuviință Zaharia. Mă cheamă si-mi poruncește : să-mi găsești apă și să-mi sapi o fintină în poiana lui Vlădica Sas. Acolo are să fie popas, în toamna asta, mare vinătoare domnească, — și trebuie apă, Zaharia fintinarul se opri.

— Ei? îl întrebă comisul.

— Atita-i.

— Cum atita ? scutură din cap lița Solomia... **Vină-ți bădică, în simțire, și spune toate : cum ai mers...“ (Istorisirea Zahariei Fintinarul).**

Făcută din aminări și reveniri, din tăceri sau ocolișuri premeditate, semnificative, din pauze și destăinuiri galopante, sub tensiune, povestirea sadoveniană exploatează pînă la epuizare toate resursele și arsenalul de mijloace pe care arta narativă i-o pune la îndemînă. O simplă remarcă deschide sau închide apetitul, pofta de destăinuire a interlocutorului, îi dezlănțuie imaginația sau i-o struneste, i-o biciuie sau i-o retează. „Durerile înăbușite“ cer mereu un alt vad de exprimare, pentru ca suferința celui care spune să fie împărțită cu acel care ascultă. Relatarea ia formă de eliberare sau de descătușare sufletească, simțind în comunicarea cu semenii o alianță intru suferință :

„— Spune, Aniță, dar spune drept, ai omorit tu pe bărbatu-tău ? — e îndemnată o femeie tînără, măritată cu de-a sila de ai ei cu un bătrîn.

— Vă sărut dreapta, cucoane, l-am omorit.

— Și de ce l-ai omorit ? Ce ți-a făcut ?

Ea se uită o clipă în juru-i, apoi isi trece iar palma dreaptă peste ochi.

— L-am omorit, boieri dumneavoastră, că nu mai puteam trăi cu dînsul... Mie-mi era altul drag !“.

Povestirea sadoveniană presupune apoi existența modelatoare a unui cadru, a unui topos, avînd acea funcție „inauguratoare de imaginar“, cum o numește un critic. El poate fi **hanul (Hanul Ancuței),** poiana, întîlnirea de vinătoare **(Povestiri de la Bradul Strîmb),** ospețele cu foc bun și vinat iscusit preparat la crișmele dintre vaduri **(Crișma lui Moș Precu, Neagra Șarului, Țara de dincolo de negură),** popasurile peste noapte la șleahuri **(Valea Frumoasei, Zodia Cancerului)** etc. Aici se face schimbul de idei și informații, se judecă faptele și gîndurile oamenilor, se instituie un cod al moralei și al bunei cuviințe. E o școală subtilă a sentimentelor și a vieții, pe care o dă tradiția, experiența și istoria, controlînd atît subiectivitatea limbajului, cît și peisajul pe care spovedania il reclamă. Căci există o adecvare reală între sensul povestirii și natura mediului înconjurător, în care ea urmează să se producă. Un exemplu clasic în această direcție il constituie începutul povestirii **Crișma lui Moș Precu,** rezervat în întregime prezentării amănunțite a acestui **cadru :**

„Din fața crișmei se întindeau pînă sus pe vîrful dealului, ogoare și livezi : era un amestec de colori, de la pămîntul cafeniu la verdele închis al sălciilor, cu pilcuri roșii și galbene de flori, de ți se pierdeau ochii. Prin livezi păsteau vite albe și numai ici-colo sunau tălăngi nevăzute... La spatele crișmei, spre răsărit, iar livezi și cringuri, în care fluierau mierlele și se înghiontau greierii toată vara. Din arbori atîrnau mănunchiuri de fructe, mere rumene, pere verzi și prune albăstrii. Și era o liniște și o mireasmă ca-n cuprinsurile unei chinovnii de călugări. Din livezi, privirea, coborînd în vale, dădea peste pînza iazului Zadoinei, împresurat de papură și de stuf, în care foiau popoare de sălbăticiuni aripate. Dincolo de iezătura întărită cu sălcii se ridica moara neagră a Zadoinei. Se auzea în tăcerea zilei fișiitul de mătasă al opustului“.

Îmbinînd în mod iscusit metaforele auditive cu cele vizuale, Sadoveanu se dovedește un pastelist cu aleasă paletă, atent la gama de culori și la metamorfozele peisajului ce-i stă dinainte. Urechea lui muzicală surprinde gesturi și sunete abia auzite, pe care le îmbracă nu arareori într-o frazare muzicală polifonică, de mare efect. Povestirea, care absoarbe de cele mai multe ori posibilitățile fantasticului, este marea suverană a artei sadoveniene, a cărei care-i conferă aura de perenă și impresionantă măreție epică.

Desen de Ilie Florin

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Semantică. A vorbi despre un singur cuvînt. Orice cuvînt utilizat se va referi la acesta și la el însuși dar nu în aceeași proporție. Sînt și cuvinte recalcitrante care vor să uite dubla referință.

II. Se scrie, la ora actuală, proză formidabilă. E nevoie de efortul conjugat al mai multor critici (nu prea mulți) pentru a separa grîul de neghină. În ceea ce privește critica poeziei, contribuția criticii citorva poeți (sau prozatori) este de necontestat. În domeniul prozei, absența lor este vizibilă mai ales acum cînd critica se vede confruntată cu un material enorm iar entuziasmul ei lucid și necesar a început să îmbătrînească. Sînt autori de primă mînă, în proză, pe care o critică neînzestrată cu reflexe rapide nu i-a investit cu autoritatea meritată pentru ca iubitorii de literatură să audă muzica sferelor de influență artistică. Să numim cîțiva prozatori extrem de interesanți, stiliști atenți ai paginii de proză — textele lor se feresc să se verse înform și cantitativ dizolvînd în imprecizie personaje și destine. Proza scurtă a poetului Gabriel Iuga („Ningea pentru unul singur“, 1985) e lucrată cu răbdare de ceasornicar, de unde și rezistența incoruptibilă a frazei. Ion Bledea, a ținut, cu cîțiva ani de zile în urmă („Vînătoare de cai“, 1977) pe un stilist ca Fănuș Neagu. După G. M. Zamfirescu, Eugen Barbu, o viziune originală asupra mahalalei, cu trimiteri subterane în mediul țărănesc, propune Alecsandru Văduva („La indicativul prezent“, 1971). Se poate afirma că există în critica actuală și o mentalitate reprobabilă ; ea constă în următorul fapt : un autor publică nu zece pagini, ci cîteva sute de pagini excepționale și criticul așteaptă alte cîteva sute pentru a lansa expresia : a confirmat sau nu a confirmat. Noi putem vedea într-o asemenea atitudine, ori o înțelegere aculturală a raportului dintre calitate și cantitatea necesară pentru a o susține, ori o tactică bine pusă la punct pentru a păstra în umbră talente sigure.

III. Primul. Un nufăr (un nipon)
floarea de colț
a lacului.

IV. Copilul aruncă în iarna din grădină cu firimituri de piine, iarna aruncă în copil cu vrăbii mai puține decît anul trecut.

V. Mă obsedează imaginea unui lan de maci și ața inefabilă a adierii visînd să-l adune într-un buchet.

VI. Poemul cinematografic.

Un om în doliu merge pe stradă.
A nins în zori un alb de moarte,
un alb de moarte scuturat
de pe miliarde trupuri de mirese.
Miine zăpada va fi ciuruită de pași
ca de gloanțe oarbe,
un om cu privirile aplecate
va vedea pînă-n partea cealaltă
a pămîntului.
Îl văd cum înaintează,
trece pe lîngă mine
și simt cum mă lovește
o pată neagră pe rever.

VII. Sărbătoarea înlocuiește gîndul abstract.

George Alboiu

CONFABULE

Un ţăran trece strada

Nu s-ar fi putut spune cît de fericit a fost cînd se născuse Mirela. Se născuse mai devreme și surpriza îl păruse de aceea și mai mare. Era pe șantier, tocmai se cățărase la ultimul etaj al unui bloc aflat în construcție.

— Mă acela, se auzise strigat, dă-te jos c-a născut nevastă-ta !

Îl injurase. Era prea devreme, pe Aristița o lăsase, dimineața, acasă. Cum să nască ea, așa, deodată, . se mirase el, totuși coborînd. Jos îl aștepta băiatul cel mare al vecinului.

— Zău, nene, îi spuse, a telefonat de la spital... o fată... trei kile și ceva... așa i-au zis mamei și ea m-a trimis fuga aici.

Simțise mai întîi o năuceală, pe urmă se uită jur-împrejur, nu se întîmpla nimic neobișnuit, oamenii își vedeau de treaba lor ca și mai înainte. Vru să strige vestea, dar nu putu, i se uscase gura. Dădu din mînă, lăturalnic, și porni spre vagon, să-și schimbe îmbrăcămintea. În vagon avea o sticlă cu țuică, o ținea pentru ocazii, cînd mai trecea cîte un șef sau vreun cunoscut. O duse la gură și nu se lăsă pînă n-o termină. După aceea simți că poate din nou să vorbească.

— La ce spital ? întrebă.

Însă băiatul dădu din umeri, maică-sa uitase sau nu întrebase de asta.

— Las' că vedem noi, mai zise, și-l opri pe unul cu basculanta, care tocmai voia să plece după materiale.

Iulian Neacșu

Vocaţia afirmării

Urmare din pag. 1

sincrone cu căutările literaturii **universale,** i-a dus la un fervent cult al scriitorilor noștri clasici și interbelici, ai căror urmași și continuatori s-au considerat de la început : „Toți marii scriitori ai acestei țări sunt urmașii spirituali ai dulcelui Ienăchiță, cu toții fără nici o excepție sunt Văcărești și urmași de Văcărești — scria poetul. În sensul cel mai profund al operei sale, ce altceva a făcut Eminescu decît „creșterea limbii românești ș-a patriei cinstire“ ? Fondul creației lui Sadoveanu și Rebreanu nu este, în fapt „creșterea limbii românești ș-a patriei cinstire“ ? Dar marii noștri poeți Bacovia, Arghezi, Blaga, Barbu, Labiș nu au îmbogățit înnoitor capacitatea de expresie a limbii, slăvindu-și prin aceasta și nu numai prin aceasta patria ?“

În confruntarea teoretică dintre „deceniul care neagă“ și „generația care afirmă“, tinerii creatori ai acesteia din urmă s-au orientat cu o rară intuiție a esenței asupra argumentării a două idei literare în favoarea modernității operelor lor : **tradiția** de la care se revendică și **continuitatea** prin care își legitimează descoperirea unor noi zone ale sensibilității estetice („așa cum odinioară ne învață cronicarul că noi de la Rîm ne tragem, astăzi putem adăuga : cei care scriem lucrurile și faptele lor — de la Eminescu și de la Sadoveanu ne tragem“).

Generația de creație în a cărei avangardă s-a aflat mereu Nichita Stănescu a avut sentimentul intens al unei renașteri culturale ce începea odată cu ea, resimțind însă, în egală măsură, lipsa „maeștrilor“ și a „instrumentelor de lucru“ absolut necesare edificării temeinice a unei noi perioade literare. Căci orice nou început, spre a fi rodnic, are nevoie nu numai de o știință a viitorului ci și de una a trecutului : „Este un noroc pentru literatura care posedă clasici și clasici universali. Acești clasici ne sunt de un mare ajutor pentru că au descoperit lucruri pe care trebuia să le descoperim noi“.

Într-adevăr, „nimeni nu se naște fără rădăcini“ ! Pentru a le recunoaște și a-și afirma legăturile cu ele, Nichita Stănescu publică între 1967—1969, în **Luceafărul,** o seamă de eseuri, retipărite trei ani mai tîrziu în **Cartea de recitire,** adevărată încercare de schițare a unei **Istorii a literaturii române,** fermecător scrisă și de un gust desăvîrșit, urmărind din unghiul actualității devenirea literaturii românești de la poezia populară pînă la cea interbelică. Este în epocă un prim instrument de lucru pentru cunoașterea tradiției, absolut liber de prejudecăți — de care a beneficiat nu numai generația sa ci și cititorii de după două decenii de la apariția eseurilor — și care în mod paradoxal nu a aparținut unui istoric ori critic literar ci unui poet cu vocația afirmării valorilor autentice ale scrisului nostru. Aceste eseuri, ca și cele risipite ulterior prin reviste sau adunate în **Respirări,** închipuie — cum cititorul **Fiziologiei poeziei** va observa cu prisosință — o foarte personală „Istorie a literaturii române de la începuturi pînă în contemporaneitate“ avînd în centru figura sanctificată a lui Eminescu.

Prin știința inefabilă a dozajului elementelor inconfundabilei sale alchimii verbale, combinînd, după o formulă proprie numai marilor scriitori, strălucirea miraculoasă a imaginii poetice cu tăietura precisă a conceptului pozitiv, studiile — în sens aproape muzical — ale lui Nichita Stănescu asupra literaturii române, ca de altfel majoritatea scrierilor sale în proză, se situează undeva într-o zonă greu de delimitat didactic, la granița dintre eseu și poemul în proză, unde nu știi ce să admiri mai mult : harul metaforic și darul formulărilor memorabile ale unei viziuni deloc simple sau seriozitatea lecturilor și profunzimea ipotezelor originale ale eseistului. Poate cel mai potrivit ar fi să le numim „eseuri lirice“ și să căutăm secretul artei lor în excepționala frumusețe stilistică, desigur, dar mai cu seamă în tensiunea și puritatea sentimentului ce le străbate : fervoarea iubirii pentru limba și cultura românească asociată gravei conștiințe a menirii sociale a scriitorului de educator într-o frumos estetic și nobilă spirituală al poporului său. Ca și în eminescianul **Epigonii,** nimic aici de circumstanță pentru poet în cinstirea întemeietorilor și a înaintașilor. Valorificarea tradițiilor naționale se produce în scrisul stănescian la o înaltă temperatură patriotică, atingînd o intensitate a sincerității cum doar la cîțiva titani ai culturii noastre, Eminescu, Sadoveanu, Iorga, Pârvan, Călinescu, Blaga, se mai poate afla. Pentru el, literatura noastră populară este, asemenea textelor lui Hammurabi, un cod de legi constituind corpul moral al ființei etnice. Marile balade, **Miorița** („Iliada și Odiseea genetică a poporului“), **Toma Alimoș,** („forța tutelară asupra sentimentelor noastre“), cărora li se adaugă basmul **Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** („a cărui superbie n-a fost atinsă încă nici de proza cultă românească“) sînt citite din perspectiva matricială a definirii dimensiunilor fundamentale ale sufletului românesc. Rînd pe rînd istoric, critic și teoretician literar, autorul **Cărții de recitire** mărturisește implicit ce complexă artă a lecturii și ce dificilă cunoaștere a rădăcinilor ascunde originalitatea aparent spontană a creației sale.

În capitolele dedicate literaturii vechi și premoderne în „Istoria“ sa, poetul nu ostenește să evidențieze respectul pe care îl datorăm înaintașilor în calitatea lor de precursori : „E destinul precursorului de a părea desuet pentru viitorul întîi. Pentru viitorul doi însă, niciodată un precursor nu va părea desuet. Dimpotrivă. (...) Ideea de precursor nu numai că nu provoacă o pioasă și superioară recunoaștere a unor germeni inicipienți, ci recunoștință și venerație“. El vede un Cantemir egal marilor clasici, un Neculce prevestindu-l pe Caragiale, un Anton Pann anticipînd prozodic poezia modernă, un Topîrceanu înnoind în spirit viziunea poetică. Răsturnînd perspectiva temporală — modernii devin precursori ai clasicilor — poetul îi citește mereu cu ochii prezentului și după criteriile prezentului : „Mă socotesc elevul lui Ienăchiță Văcărescu și al lui Cârlova, acești mari poeți de o rară modernitate și de importanță vitală pentru poezia modernă“. Eseurile de istorie literară ale lui Nichita Stănescu sînt prima încercare de la noi de a citi printr-o grilă radical modernă literatura veche și cea preclasică, ele rămînînd și astăzi un model viu de lectură pe care poetul l-a descoperit pe cont propriu și la care critica actuală a ajuns mai tîrziu.

Și totuși el, modernistul, știe prețul ca nimeni altul locul poeziei tradiționale : „tradiționalismul în poezie este de fapt o marcă a seniorie. Nu trebuie să ne refuzăm această noblețe, luxul, sănătatea, boieria spiritului nostru. Există o boierie a spiritului care vine din țărănie și care se manifestă viguros în unele tradiții ale poeziei noastre.“ Istoricul literar, precursor el însuși și întemeietor, este umbrit doar de calitățile analitice ale criticului și de cele sintetice ale teoreticianului Nichita Stănescu. Glosările pe marginea creațiilor lui Eminescu, Caragiale, Bacovia, Topîrceanu Marin Preda, ca și interpretările unor apariții contemporane aparținînd lui Ion Gheorghe, Nicolae Breban, Romulus Vulpescu și altii, sînt nu numai pline de sugestii generoase pentru critică, ci oferă chei de lectură esențiale în înțelegerea universurilor acestor creatori. După cum scurtele sale digresiuni ni-l arată totdeauna la curent cu mișcarea ideilor literare, nu o dată chiar articipîndu-le ca într-un pasaj ce relevă „avant la lettre“ un protocronism de bun-simț : „nici nu suntem întotdeauna de acord cu subtila teorie lovinesciană. Asincronismul, după părerea noastră, se manifestă numai în cadrul curentelor literare. Evident că suprarealismul românesc a fost asincron cu cel francuzesc. Acest asincronism a deschis un unghi de aproape zece ani diferență. Iarăși este evident că școala absurdului, manifestată în literatura română prin Urmuz, e asincronă cu un unghi de cîțiva ani buni față de școala similară occidentală. De data aceasta, însă, în cazul lui Urmuz, avem de-a face cu un asincronism invers, în sensul că Urmuz a fost un precursor.“ Altundeva poetul se dovedește a nu fi străin nici de sociologia literaturii și de critica mentalităților : „noi avem un exagerat mit al străinătății și al țărilor străine. Uneori s-ar putea ca însăși Franța să nu fie bună ; dacă Marin Preda nu este tradus într-o altă țară cu succes, mie îmi apărea că poate e o pierdere a acelei țări... Nu Marin Preda este acela care nu este un scriitor european, s-ar putea ca părți ale Europei să nu fie europene“. Nu există de altfel text stănescian care să nu se ridice din concretul analizei în sfera abstractă a meditației generale asupra misterelor scrisului, fenomenelor literare și destinului scriitorului.

Nichita Stănescu ne învață astfel că orice scriitor major are nevoie de un sistem de valori, că nu numai criticul, dar orice scriitor român are datoria de a-și construi o „istorie a literaturii române“, indiferent dacă o face în cîteva pagini sau în cîteva volume. El își va atesta astfel originile și-și va justifica locul său în evoluția formelor culturii căreia îi aparține.

UN POET - O LUME

Bahtijar Vagabzade

Bahtijar Vagabzade (n. 1920) este unul din cei mai importanți poeți ai „generației de mijloc“ din Azarbaidjanul sovietic. Datorită numeroaselor traduceri în limba rusă și în limbile altor popoare din U.R.S.S., lirica poetului azarbaidjan a devenit de notorietate unională. Poemele sale **Cutia neagră** și **Moartea lui Pablo Neruda** i-au adus poetului de la Bacu numeroase elogii din diferite țări ale lumii.

Perseverenţă

Am pus în frînuri timpul,
rotirile de stele,
Acul de ceas l-am prins
de visurile mele.
În astăzi n-am trăit măcar o clipă
În mîine mi-a crescut și văz dar și aripă.
Acum e timpul să plătesc scadență,
Cu vîntul cal fără de șa,
Cu inima arzînd în permanență,
Cu viața care m-a strigat așa:
Perseverență !
și
Perseverență !

⁂

Cu urlet și mirosuri grele
Se naltă escadrilele la cer,
Cu moarte supraîncărcate
Străpung și arșită și ger.
Viteza este supernouă,
Volumul e supervolum,
Dizainul — supraestetic
Și ornamentul supertehnic,
Doar treaba este superveche
Și vinile sînt supervechi,
Iar scopul e superbătrîn...

Primăvara şi eu

Anii trec uniform
Ca apele scăpate definitiv
De prin strînsori de munte,
Doar primăvara este primăvară,
Aceeași de cînd lumea lume este.

O primăvară veșnic luminoasă,
Cu neschimbatul ei triumf de ierburi.
Doar eu mă schimb cu anii trecători
Și cel ce-am fost n-o să mai fiu nicicînd.

Lumea e plină de bucurii,
Iubirea și speranțele sînt neschimbate,
Doar eu m-am schimbat radical
Și cel ce-am fost n-o să mai fiu nicicînd.
Din nou pe trupul meu înfrigurat
Pun hainele cerute de sezon,
Căci eu cunosc doar transfomări de gheață
Și totul este de neocolit.

⁂

Nu stinge focul înclat,
Atîta liniște mi-a dat
În viața searbădă și sumbră,
Nu mă lăsa să cad în umbră;
Păstrează pentru mine iar,
Măcar o latură de jar
Și dacă poți lungește focul
Pe ceața rece, necuprinsă,
Peste triștetți să fie prinse;
Iubirea, Zimbetul, norocul...

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

m a p a m o n d

OLD EUROPEAN CIVILIZATION

Termenul „vechea civilizație europeană" **(Old European Civilization)** este strins legat de numele Marijei Gimbutas, azi una din autoritățile de primă mărime în arheologia pre-istorică sud-est europeană*). Dorim să înțelesnim prin aceste rînduri accesul cititorului român la concepția sa privitoare la geneza civilizației europene, cu atît mai mult cu cît pre-istoria și istoria veche a teritoriului României ocupă un loc important în studiile sale.

Prin „vechea civilizație europeană" se desemnează un complex cultural localizat în sud-estul european, mai exact Balcanii de azi, zona carpato-dunăreană (întreg teritoriul românesc actual) precum și o parte a peninsulei italice. Începutul acestei civilizații se datează în jur de 7000 î.e.n., cu un apogeu în jur de 5500 î.e.n., și cu persistențe ce ating epoca bronzului, în funcție de condițiile locale. Este cea mai veche civilizație atestată în teritoriul european și — din cîte știm azi — cea mai veche civilizație ce a înflorit pe planeta noastră, ca un complex cultural original. Prof. Marija Gimbutas face, de fapt, o cercetare de arheologie comparată, lucru extrem de rar, fapt explicabil prin bogăția extraordinară a materialului disponibil, publicat adesea în limbi de mică circulație pe care cercetătoarea le cunoaște în bună măsură. În urma acestor cercetări se observă clar afinitățile profunde, ce coboară adînc spre zorii neoliticului, dintre spațiul carpatic și cel italic.

Tot prof. Gimbutas îi revine meritul extraordinar — prin care a și devenit repede foarte cunoscută — de a fi identificat patria primitivă a indo-europenilor, o problemă ce a frămîntat mult pe numeroși specialiști. S-au propus numeroase ipoteze pentru a localiza patria primitivă indo-europeană : pe actualul teritoriu germanic ori pe cel baltic ori pe cel slav ori — nu mai puțin eronat — în arealul balcanic și în Asia Mică, teorie ce azi cunoaște o nouă versiune Gamkrelidze-Ivanov. Toate aceste ipoteze sînt — acum știm cu certitudine — false. Patria primitivă indo-europeană a cuprins un areal la nordul și nord-estul Mării Negre, dincolo de Nistru și pînă la Urali. Această cultură indo-europeană este sinonimă cu așa-numita civilizație a kurganelor (kurgan-civilization) care este perfect analizabilă arheologic începînd cu mil. al V-lea î.e.n., în arealul amintit.

Diferențele dintre „vechii europeni" (pre-indo-europenii din sud-estul european) și indo-europeni sînt esențiale și perfect depistabile prin analiza arheologică. Este încă o dată meritul cercetătoarei de a fi subliniat aceste diferențe : (1) „Vechea civilizație europeană" (Pre-indo-europeană) este o expresie a unui grad înalt de organizare socială, era o civilizație care cunoștea așezările de tip urban amplasate pe locuri înalte, avea o viață religioasă remarcabilă și cu totul originală, adorînd în general zeități chtoniene (pămîntene), era o societate bazată pe descendența matrilineară, o societate egalitară și care folosea scrierea în scopuri sacre. Acest tip de civilizație s-a dezvoltat și pe teritoriul României, (culturile de tip Turdaș, Cucuteni, Criș, Hamangia, etc.). (2) Spre netă deosebire de aceasta, civilizația pe care au adus-o indo-europenii din stepele nord-pontice era o civilizație de războinici, cu o puternică structură militară, care le-a permis să cucerească și să subjuge populații alogene. Indo-europenii adorau — spre netă deosebire de „vechii europeni" autohtoni — zeități solare, adorau luciul și tăișul săbiei și aveau o societate bazată pe descendența patrilineară cu rolul subordonat al femeii față de bărbat. Acest tip de civilizație este cel care s-a impus — în general — în lumea antică așa cum o cunoaștem noi din documentele scrise. Nu erau însă astfel etruscii, care sînt un relict al vechii civilizații europene.

Expansiunea indo-europeană este văzută de Marija Gimbutas, sprijinindu-se pe clare dovezi arheologice, ca avînd loc în trei valuri : (a) valul I — 4400—4200, cuprinzînd o zonă situată pe cursul inferior al Dunării. Începe acum un proces îndelungat de spargere a tiparelor vechii culturi locale carpato-danubiene de tip „vechi european" (aici M. Gimbutas folosește din abundență material oferit de școala românească de arheologie), printr-un proces de amalgamare și hibridare a componentelor locale cu cele nou-venite. Acest prim val indo-european a fost, în general, asimilat de localnici, vechile culturi continuînd să existe și să se dezvolte. Este extrem de interesant — precizează cercetătoarea — că străvechea cultură tip pre-Cucuteni nu a fost afectată de acest prim val indo-european. Adevărata ruptură dintre „vechea" Europă și cea „nouă" se produce odată cu valurile (b) doi și (c) trei, respectiv 3400—3200 i.e.n. și 3000—2800 i.e.n. Este epoca în care dinspre stepele nord-pontice se revarsă valuri succesive de războinici care cuceresc și subjugă pe localnici, inclusiv pe cei de pe cursul Dunării care erau acum rezultatul unei amalgamări ca urmare a primului val. Aceste revărsări de populații indo-europene au dus la crearea unei veitre secundare (secondary homeland) în centrul Europei. Culturile nou-apărute ca rezultat al amalgamării s-au răspîndit pe întreg teritoriul european precum și în Orient, spre India. Ponderea elementelor autohtone pre-indo-europene și a celor „imigrate" indo-europene este diferită, de la caz la caz : există un puternic fond pre-indo-european în Grecia și Tracia (numai 40% din lexicul grec admite ascendență indo-europeană), unul mai slab reprezentat, totuși important, în Italia, precum și un fond pre-indo-european practic nedepistabil în aria baltică, lituaniana și letona fiind — pînă azi — foarte aproape de prototipul indo-european.

Astăzi, teoriile Marijei Gimbutas sînt acceptate de majoritatea cercetătorilor, rezervele care mai apar uneori datorîndu-se fie inerției fie necunoașterii și neînțelegerii acestor teorii. Deși o parte a cercetătorilor pe care am încercat să le prezentăm aici sînt de o importanță capitală pentru pre-istoria și istoria veche a României — cum de altfel subliniază chiar cercetătoarea, care folosește din abundență materiale oferite de cercetătorii români, — studiile sale sînt puțin cunoscute la noi**). Semnalăm, spre final, ca teoriile Marijei Gimbutas sprijină de o manieră decisivă pe cele ale lui Gh. Mușu din **Lumini din depărtări.** Viitoarele investigații în domeniul pre-indo-european vor aduce după părerea cercetătoarei noi și spectaculoase date — în sensul cel mai bun al cuvîntului — în ceea ce privește geneza civilizației europene care apare acum, cît se poate de clar, cu cîteva milenii mai veche decît strălucitoarele civilizații orientale. Deși încă nu știm cu precizie rolul diverșilor factori (etnici, climatici, sociali, etc.) care au contribuit la particularizarea Vechii civilizații europene, este cît se poate de clar că teritoriul României a fost un străvechi leagăn de civilizație. Dar trebuie să devină la fel de clar că, pornind de la remarcabilele cercetări ale Marijei Gimbutas — care sînt de o admirabilă precizie, coerență, finețe și putere de convingere — este sarcina cercetătorilor români să încerce definirea unor aspecte ale variantelor de pe teritoriul românesc ale Vechii civilizații europene în contextul neolitic european. Sîntem mai aproape ca oricînd de relevarea unor date esențiale privind contribuția esențială a fondului pre-trac la conturarea profilului atît de particular al civilizației trace, inclusiv în ceea ce privește limba tracă și moștenirea autohtonă a limbii române.

Sorin Paliga

***) O prezentare competentă a cercetărilor Marijei Gimbutas asupra vechilor civilizații europene în Th. Simensky și Gh. Ivănescu, „Gramatica comparată a limbilor indo-europene"** (1981), p. 95—182.

****)** Semnalăm cîteva din studiile de referință ale Marijei Gimbutas : **Old Europe c. 7000—3500 : the Earliest European Civilization Before the Infiltration of the Indo-European Peoples,** in **The Journal of Indo-European Studies** (JIES) 1, 1—2/1973, 1—20. **An Archaeologist's View of Primitive Indo-European,** in JIES 2, 3—4/1974, 289—307. **The Three Waves of the Kurgan People into Old Europe,** in **Revue suisse d'anthropologie générale** 43, 2/1979, 113—137. **The Temples of Old Europe,** in **Archaeology** Nov. — Dec. 1980, 41—50. **The Monstruos Venus of Prehistory or Goddess Creatrix,** in **Comparative Civilizations Review,** Fall 1981, 1—26. **Primary and Secondary Homeland of the Indo-Europeans,** în JIES 13, 1—2/1985, 185—202.

REVISTA STRĂINĂ

● **IMBINAREA DE ELEMENTE FANTASTICE** cu elemente reale și paradoxuri absurde plasează romanul „Maestro Danilov" al sovieticului Vladimir Orlov în imperiul grotescului, modalitate literară puțin frecventată în literatura sovietică. Danilov, violonist la un teatru moscovit, este în realitate un Demon, trimis al unei lumi de infern denumită „Lumea celor nouă sfere". Între acești doi poli gravitează acțiunea recentului roman al lui Orlov, subintitulat „fantezie pentru vioară". Pentru greșelile săvîrșite în „lumea" lui, Danilov este trimis în exil pe pămînt, cu alte cuvinte el trebuie să se debaraseze de obiceiurile „Lumii celor nouă sfere" pentru a putea cînta la vioară și pentru a putea trăi așa cum îi place. Asupra lui planează însă ora H, ora rechemării în „lume", fapt care constituie elementul de tensiune al romanului.

„Maestro Danilov" este, de fapt, zugrăvirea vieții de fiecare zi a lui Danilov, care știe ce vrea și ce are de făcut : să cînte la vioară, să trăiască din plin armonia sunetelor, dar și să se afle în preajma unor oameni pe care îi iubește. Împotriva realizării acestor dorințe se opune în permanență Claudia, fosta lui soție, o femeie avidă de bogăție și putere. Tabloul vieții cotidiene este completat de Orlov în stil umoristic, folosindu-se de puteri supranaturale pentru schimbarea fulgerătoare a situațiilor și a locului acțiunii, în acest context cititorul nu va fi cîtuși de puțin surprins să constate că unul dintre eroi înoată la un moment dat printre... nori !

● **„POPORUL ISLANDEZ** nu ar fi supraviețuit fără literatura sa", spunea într-un recent interviu Halldor Laxness (născut în anul 1902), cel mai mare scriitor islandez al tuturor timpurilor, laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1955. „El a supraviețuit datorită literaturii și prin ea. În cărțile mele m-am străduit să tălmăcesc acest adevăr și cititorilor străini. Literatura — sub formă de **rimuri,** a baladelor populare, a permis să se țină trează conștiința națională, memoria istoriei, amintirile despre trecutul glorios. Într-un anume sens, literatura a fost viața însăși. Murind de foame în colibele lor reci din întinderile mlăștinoase, islandezii nu au încetat să scrie și să compună **rimuri,** realitatea dovedind că literatura, cultura în general, poate înflori și în societățile cele mai sărace. În istoria Islandei, în a doua jumătate a secolului al 18-lea, au existat perioade cînd, ca urmare a foametei și epidemiilor, numărul locuitorilor a scăzut pînă la 40.000, dar de la ei și cu ei a început perioada de renaștere a limbii și literaturii islandeze, fascinația trecutului, renașterea poporului nostru."

● **ÎN VÎRSTĂ** acum de numai 35 de ani, scriitorul italian Angelo Gaccione este autorul unei bogate bibliografii. A publicat pînă în prezent unsprezece volume de presă, poezie și eseuri. A studiat filozofia la Universitatea din Milano și a debutat în anul 1970 cu volumul de poezie angajată „Poetul militant", pentru care a fost distins cu premiul I la concursul internațional de poezie Citta di Alassio. Este autorul a cîtorva romane dintre care cele mai importante sînt „Înfrîngere" și „Un roman impur".

În afara creației propriu-zise, Gaccione desfășoară o vastă activitate în calitate de președinte al juriului concursului „Poezia pentru pace". „Concursul se desfășoară în fiecare an, spunea el. Primim un număr surprinzător de mare de lucrări, multe dintre ele de un foarte bun nivel artistic, cu un bogat conținut de idei, asta în pofida faptului că la fiecare ediție participă și un număr mare de poeți amatori. În fiecare an publicăm o culegere care cuprinde cele mai izbutite creații ale aproximativ treizeci de poeți participanți la concurs. Aceasta nu este însă singura formă prin care artiștii progresiști din Italia atrag atenția asupra pericolului unui război, cerînd schimbări radicale în actuala situație internațională deosebit de încordată, militînd în principal pentru realizarea dezarmării. Am dat o mînă de ajutor la fondarea „Ligii pentru dezarmare în Italia", care numără în prezent peste treizeci de mii de membri. Ea este foarte activă și organizează diferite acțiuni, de la demonstrații pînă la turnee și prelegeri și conferințe. Unul dintre militanții de frunte ai Ligii este scriitorul Carlo Cassola. Personal am realizat volumul de eseuri „Cultura în slujba păcii" care cuprinde eseuri semnate de personalități progresiste ale culturii italiene".

În prezent, Gaccione lucrează la volumul de eseuri „Dezarmare sau barbarie", al cărui titlu vorbește de la sine.

● **REVISTA ILUSTRATĂ SOVIETICA** „Ogoniok" a publicat recent un interesant interviu cu actorul Alexei Petrenko, interpretul printre altele al rolului lui Rasputin din filmul „Agonie", actor despre care regizorul Elem Klimov spunea că „este unul dintre puținii actori care știe să rîsă".

„Gogol spunea că un manuscris trebuie ținut în sertar vreme de șapte ani și numai după aceea se va vedea cum trebuie procedat cu el. „Agonie" a zăcut zece ani. Pentru cinematografie, cu dezvoltarea sa furtunoasă mai ales în epoca noastră, aceasta înseamnă cam mult. S-a dovedit însă că „Agonie" a rezistat în concurența cu filmele realizate mult mai tîrziu și că eforturile realizatorilor lui nu au fost zadarnice, spunea Petrenko. Fiecare actor poate avea prilejul de a se întîlni cu fericirea o dată în viață. Mie norocul mi-a ieșit în cale atunci cînd regizorul „Agoniei", care avea posibilitatea să aleagă din rîndul actorilor celor mai populari, a riscat și m-a ales pe mine, practic un novice în ale filmului. De fapt a fost și noroc și nenoroc. De ce noroc, cred că nu trebuie să mai explic, nenoroc a fost însă din mai multe motive... Imaginați-vă un pilot care are șansa unică în viață de a zbura pe un supersonic după care trebuie să se întoarcă la avioanele obișnuite. Așa a fost și cu mine. Nu aveam experiență așa că în timpul lucrului figura lui Rasputin cînd căpăta dimensiuni uriașe, cînd se pierdea. M-am adresat la zeci de oameni cu rugămintea de a mă ajuta, începînd cu Vasilii Șukșin, cu care regizorul mi-a făcut cunoștință, pentru a mă obișnui cu dialectul siberian. Dar abia acum mi se pare că încep să înțeleg această ființă atît de ciudată...

... De obicei se spune că rolurile cele mai importante sînt cele care urmează de acum încolo. Mie însă mi se pare că toate rolurile le-am lăsat în urmă și că în față mi-a rămas unul singur : propria-mi viață. Cînd reprezentația sau filmul se termină, actorul rămîne doar cu sine. Și ce-și spune ?»

„MOROMEȚII" ÎN LIMBA FRANCEZĂ

Apariția în librării a volumului I al romanului **Morometii** de Marin Preda în limba franceză și într-o condiție grafică cu adevărat frumoasă a stîrnit un mare interes și constituie un act de cultură și civilizație românească de mare importanță.

Traducerea în limba franceză a unui roman țărănesc a pus imense dificultăți curajoasei traducătoare Maria Ivănescu. Nu numai limba vorbită, într-o carte aproape în întregime dialogată, nu numai limba vorbită la țară — mai asemănătoare în Franța cu cea de la oraș și mult mai puțin colorată în limba franceză cunoscută ca limbă mai abstractă — dar și stilul lui Marin Preda alcătuit din tăceri caracterizînd personajul și obligînd vorbele la cu atît mai mult relief, sarcina intențiilor stilistice căzînd mai concentrat și mai responsabil asupra textului — iată tot atîtea dificultăți care pretind de la traducător o mînă de maestru.

Putem spune fără șovăire că Maria Ivănescu a reușit să dea o construcție solidă cu piloni fermi acestei alcătuiri literare. O imensă documentație în domeniul limbii populare, o pregnanță deosebită a expresiei, o fidelitate uneori exagerată din devotiune față de textul original, dau volumului francez tonalitatea cerută de acest mare roman românesc.

Dificultățile și capcanele nu au cruțat-o însă, în mod inevitabil, pe traducătoare. Problema cursivității lecturii se situează pe primul plan.

O chestiune rămîne de discutat, și poate va rămîne mereu în discuție. Este cea a termenilor exprimînd realitățile românești intraductibile, dacă avem scrupulul să nu trădăm atmosfera reală a vieții noastre ancestrale. Astfel **mămăliga** a fost tradus cu **polenta,** iar **prispă** și **tindă** au fost lăsate ca atare cu notă în subsol. Este după părerea mea o distincție fericită.

Este foarte bună păstrarea apelațiunilor **nea, lele** etc. care nu au decît echivalente orășenești în limba franceză. La fel **pogon** care exprimă atît înrădăcinarea în spațiul românesc cît și, fiind spus pe românește, tendința ideologică majoră a volumului, personajul principal nefiind de fapt nici familia Moromete, nici șeful familiei ci, în mod absolut : pămîntul. Este binevenit sunetul românesc **pogon** pentru a exprima setea nealinată, în istorie, a țăranului. În felul acesta volumul francez grăiește o limbă neconfundabilă pentru imaginea pe care și-o va face orice cititor străin despre realitatea istorică și morală a întîmplărilor din **Morometii.**

Am convingerea că versiunea franceză a romanului lui Marin Preda nu va lăsa o impresie ștearsă ci una profund, viguroasă și autentică. Romanul conturează ceea ce spiritualitatea română a închegat în modul cel mai solid și exprimă specificitatea română în devenirea ei pînă în epoca noastră. Publicarea volumului la Editura **Minerva,** într-una din limbile de circulație universală, va constitui unul din reperele importante ale cunoașterii țării noastre în esență și în contemporaneitate pentru cei ce-l vor citi.

Andreea Dobrescu-Warodin

MARIA GIACOBBE

MARIA GIACOBBE, scriitoare italiană, născută în Nuoro, Sardinia, este cunoscută mai ales prin romanele pentru care a primit multe premii, printre ele Premiul „Viareggio Opera Prima", 1957, și „Villa San Giovanni", 1967.

Locuiește în Danemarca din 1958. Recent, a publicat două volume de poezii scrise în limba daneză.

„Două cărți poștale din Nicaragua" sînt scrise în urma unei experiențe recente a poetei. Printre mulți alții, scandinavi, vest-europeni și nord-americani, anul trecut, scriitorii danezi Maria Giacobbe, Ivan Malinowaski, Erik Stinus și Kirsten Thorup s-au înrolat ca mediatori de pace în Nicaragua.

DOUĂ CĂRȚI POȘTALE DIN NICARAGUA

Duminecă în Jalapa

La primele licăriri ale zorilor
păsările din Jalapa trezindu-se
în frunzișul tremurător

Însoțind cocoșii cîntători
al căror cor polifonic
nu se oprea noaptea întreagă

primul zgomot al motoarelor
și sunetul surd al potcoavelor pot fi auzite
pe străzile umede

Licărirea stelelor
prin crăpăturile acoperișului
și rafale de mitralieră

ne-au ținut treji
Focuri mari ardeau risipite
în munții din Honduras

„miriște de toamnă în flăcări
împușcături întîmplătoare
Alarmă falsă"

spuneau ei în baraca plină de fum în timp ce
cu ouă jumări și o farfurie de fasole
ne dădeau primul suc de sfeclă al zilei

Paznicul de noapte de la joagăr s-a uitat la cer
în timp ce-și așternea patul pe o stivă de lemne

În mica piață cu copaci din fața bisericii
veneau femeile
aducînd buchete de crini albi și hibiscuși.

Noua așezare

Pe vîrful dealului
mica școală
cu pupitrele încă mirosind a pădure

În jur pe celelalte dealuri
casele
încă neterminate dar locuite

În micile curți
care sînt bucătăria și veranda caselor
găini, copii și femei

Și bărbați
cu puștile pe umăr
și cu mîini puternice de culoarea pămîntului

Între noi și cer
în fundal dar aproape
munții

Între munți și noi
verdele strălucitor
al plantației de cafea

Între plantația de cafea
și munți
un cîmp de mine

Dincolo de cîmpul de mine
Agresorul.

Puerto Corinto

Vîntul fierbinte
care poate că aduce cu el ploile
rostogolește pe chei vălătuci de resturi de bumbac

În uriașele magazii
stive și stive de baloturi așteaptă
îmbarcarea de mult aminată.

Strînse în ele
sînt munca de ani de zile și visurile
unui popor întreg

Cîteva nave negustorești
se leagănă înalte și goale
pe apele prăfoase ale portului

Departe
pe linia verde-albastră a orizontului
un vas de război inamic
neclintit precum o insulă stîncoasă
zace în același punct
de săptămîni

Ca o văduvă îndoliată
el își păzește
ouăle ucigătoare

cu cîlii lor sensibili
mișcate pe sub apă
în imediata apropiere a portului

Oare ce auzim noi acum
în spatele perdelelor grele
de aer cald și umed
primul tunet din acest an
sau poate un ou care plesnește ?

Cultură

Mă-ntreb cînd am fi putut visa
să vorbim
firesc
despre Computerele Geiger
despre radioactivitate
despre bioxid de sulf
clorură de vinil
PVC
și alte invenții complicate
pe care numai oamenii învățați obișnuiau să le știe

Înainte știam doar
despre capre și oi
și cînd ne beam paharul de vin
cu o fărîmă de brînză.
puteam cel mult vorbi
despre secetă și inundații
Astăzi simțim deodată
că facem cu adevărat parte
din lumea celor învățați. Alaltăieri
de exemplu un tehnician
de la marea fabrică
din apropierea satului a anunțat
și chiar și ziarele vorbesc demult despre asta
că dacă vine ploaia
dinspre nord-est
în ținutul nostru
Computerele Geiger vor fi cuprinse de amoc
Înainte nu știam nici măcar
că și în biata noastră țară
virfurile compasului aveau un rost
în loc de nord-est
noi spuneam simplu
„pe coastă"
sau „acolo
unde se află bazele americane"
Astăzi putem citi în ziare, care
ne vorbesc
despre doze maxime de radiație
și despre creșteri ușoare și constante
de radiație
Și în cele din urmă simțim
că civilizația
ne-a atins și pe noi
și că întunecatele vremuri
ale izolării
s-au dus.

În românește de
Irina Horea

● **DIN POVESTIREA S.F.** „Viză din anul 3 000" a scriitorului vestgerman Max von der Grün : „Dacă oamenii care au trăit acum o mie de ani ar putea învia și ar putea vedea lumea în care trăim și în care au trăit și ei cîndva, m-aș bucura tare mult să pot discuta cu ei, să-i întreb ce funcție aveau cărțile în lumea lor, ce rost scriitorii ; aș fi tare bucuros să-i întreb ce înseamnă să visezi, ce înseamnă poezia și n-ar fi exclus ca oamenii aceia care au trăit în urmă cu o mie de ani să-mi poată povesti ce sînt visele, ce este poezia, cuvinte care mie nu-mi spun absolut nimic. Dar ele sînt două cuvinte frumoase în toate limbile pămîntului ! De cîte ori o întreb pe mama ce înseamnă să visezi, ea își astupă urechile și închide ochii. Odată mi-a spus : «Băiete, dacă te-ar auzi cineva, ar crede că noi doi sîntem împotriva guvernului. Și doar noi nu sîntem reacționari, dragul mamii...»"

● **REFERINDU-SE LA SITUAȚIA LITERATURII** pentru copii din Angola, scriitoarea angoleză Gabriela Atunes spunea : „În țara noastră există numai trei autori care scriu pentru copii. Pînă la victoria revoluției, cărțile pentru copii fie se importau, fie se traduceau în special din literaturile țărilor de limbă germană, engleză și franceză, cărți care înfățișau realități pe care copiii noștri nu le înțelegeau. Astăzi ne străduim să traducem cărți pentru **copii din literatura țărilor** socialiste, care corespund principiilor noastre ideatice și estetice. A scrie și a edita cărți cu texte simple, atrăgătoare și vizuale, iată sarcina noastră cea mai importantă în acest domeniu. Avem privilegiul de a trăi într-o țară cu o bogată tradiție orală. Autorii de literatură pentru copii se inspiră din această tradiție orală și pe baza proverbelor și zicătorilor îi deprind pe copii cu frumusețea limbii...

Cred că se va bucura de mare succes proiectul Institutului național angolez al cărții, care pregătește apariția eșalonată a unei întregi serii de cărți prin intermediul cărora copiii vor putea face cunoștință cu țara lor și cu tot ce este specific Angolei. Este totuși greu să prezentăm copiilor noștri literatura europeană întrucît copiii angolezi se deosebesc de cei europeni prin modul de viață, prin experiență. Copiii angolezi sînt, cred, maturi, mulți dintre ei au luptat cu arma în mînă pentru revoluție. Se cuvine deci ca **noi** să scriem pentru copiii **noștri.** Trebuie să scriem pentru copiii care abia acum învață sau reînvață să zîmbească..."

● **CONTINUINDU-L PE KAREL ČAPEK,** scriitorul ceh de geniu, autor printre altele al celebrelor lucrări s.f. „RUR" și „Războiul cu salamandrele" scrise în anii '30, părintele și nasul literar al... roboților, Josef Nesvadba este creatorul literaturii s.f. ceh moderne. S-a născut în anul 1926 la Praga și este doctor în psihoterapist. A publicat o serie de romane s.f. traduse astăzi în mai multe țări și limbi, între care : „Moartea lui Tarzan" (1953), „Creierul lui Einstein" (1960), „Mașina absolută" (1972), „Carnetul de conducere al părinților" (1979). Dintre lucrările lui în limba română a fost tradus volumul „Idiotul din Keenemuende", versiunea română fiind realizată de Sanda Apostolescu, în anul 1969. Volumul cuprinde „Creierul lui Einstein" și „Ultimele călătorii ale căpitanului Nemo".

Iată cîteva dintre gîndurile lui Josef Nesvadba, personalitate remarcabilă a literaturii s.f. ceh și internaționale : „Referindu-mă la sarcinile literaturii în lumea actuală, mă gîndesc desigur în primul rînd la genul de literatură pe care-l practic — s.f. — care trebuie actualizat. Nu demult, «Clubul de la Roma» a atras atenția asupra faptului că dezvoltarea intensă a microelectronicii, robotronicii și automatizării va aduce în următorii douăzeci de ani schimbări radicale mai ales în domeniul serviciilor : munca va deveni apanajul doar al cîtorva iar problemia cea mai importantă care se va pune va fi cea a umplerii timpului liber... Cred că schimbările care se petrec zilnic în viața noastră și cărora le spunem revoluție tehnico-științifică cer schimbări și în literatură... Mi se pare din ce în ce mai mult că psihologia și psihiatria sînt, după fizică și biologie, alte științe din care literatura s.f. se poate inspira. În epoca actuală ele aduc cele mai multe cunoștințe noi».

SPORT

Vraja care nu se pierde

În atenția Stelei, care a pierdut întîlnirea de la Tokio cu River Plata : o zicală englezească ne atrage respectuos atenția că „nimic nu are mai mult succes decît succesul". Explicația dată de unii cronicari veșnic prezenți în furgonul cu aprovizionarea că n-am avut șansă e cu picioarele strîmbe ; contezi pe șansă cînd joci la loz în plic, în nici-un caz pe teren. La Tokio ne-au lipsit doi atacanți centrali, un mijlocaș de superclasă (Bölöni) și un comitet de șalupă, avînd în vedere apele călduțe în care ne scăldam, pînă mai deunăzi, umerii și ne bombam pieptul, uitînd că din luna mai încoace Steaua a pierdut, afară, toate meciurile. Am jucat frumos, toată lumea recunoaște, dar fiesta s-a petrecut pe alte plaiuri. Sper să ne luăm partea ce ni se cuvine (a leului, bineînțeles) în februarie, la Monte-Carlo. Deci, fără a scrîșni din dinți de furie (onoarea unei finale pentru Supercupa mondială nu ți-o fură nimeni) și fără îngîmfarea, cu totul nelalocul ei, că am fi fost furați de arbitri, să trecem să aruncăm o privire asupra ultimei etape din turul diviziei A.

Păi, fără prezența Stelei, într-o etapă de campionat, nu prea ai ce-i spune. Pentru că, zice Titi Teașcă, alături de care mi-am pierdut două după-amieze la masa presei de pe stadionul din Șoseaua Ștefan cel Mare, în afară de Steaua, celelalte echipe sînt niște prețioase din secolul al optuspelea, poți să le impăiezi în orice clipă ca să le expui la Agenția de borcane pe care-o conduce un dușman al lui din tinerețe, nu pierzi nimic...

Gură rea, Piticul — și nici-un dinte fals.

La meciul Dinamo — Rapid, cîștigat de Cămătaru, Piticul mi-a declarat solemn : voi ăștia din Giulești, tu mai puțin, fiindcă vii din Brăila și te-ai urcat în tren la virsta de 13 ani, în gara Rimnicu-Sărat, aveți pămînt pe Mare, rațe-n pom și țineți banii sub chelie ca să nu vă plouă-n găurile din creier. Ar trebui să-nvățați că n-ai ce căuta în public numai cu doi jucători... Parcă tu, la Craiova !, i-am răspuns. Vorbim peste un an, atunci să mă judecați. Pînă-n vara viitoare scap și de leneși și de mingicari. I-am spus lui Badea, băiatul ăla care-și driblează și umbra : ție-ți trebuie două mingi, una pentru tine și alta pentru coechipieri, o să le pierzi pe-amîndouă.

Apoi marți, la meciul Victoria — Corvinul, care și mie și Piticului și multor altora ni s-a părut deocheat : uite la ei cum se supără unul pe altul, ca să se muște de nas invers, închipuindu-și că ne vor convinge pe noi că ăsta-i adevărul vieții... Să fiu cinstit, eu, cel care iscălește aceste rînduri, cînd am văzut că Hunedoara intră în teren fără Gabor, Văetuș, Klein (a dracului gripă ! a atins numai elita) am fost convins, și tabela de marcaj nu mi-a rupt credința, că cei de la Corvinul au venit la București ca să dea cu cremă pe minge, nimic mai mult.

Printre copacii beți de apropierea sărbătorilor de iarnă umblă vorba că F.C. Argeș și F.C. Brașov, cîștigînd cîte-un punct la Ploiești și, respectiv, Buzău, au declarat în cor : e bun și-un punct, pentru că de la omul dracului iei ce-apuci.

Ridic ochii pe geam : adineauri ploua și-acum ninge cu fulgi cît vrabia. Cînd ninge, cum ninge în clipa asta, condeiul mi se imperechează cu flori de frezia și sînt bun și blînd. Cu toate astea nu mă pot opri, acum cînd tragem linia între ani, să vă spun că am avut o toamnă fotbalistică prea puțin demnă de-a fi plimbată cu skiurile prin munți.

Ninge. Dați-mi o sanie și anii cînd singura mea strigare, în această lună, era : pîrtie ! dați-mi pîrtie !

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

ANUL XXIX
52
(1 285)
sîmbătă
27 decembrie
1986
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

REPUBLICA

Primul an al celui de al optulea cincinal al dezvoltării noastre multilaterale, primul an din seria unei noi etape care, conform hotărîrilor și programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului, ne plasează într-o nouă ascendență pe calea progresului și civilizației socialiste, primul an — arc de pod — spre acea lume care ne stă și în puteri și în făgăduințe, după cum ne stă și în aspirații și în certitudini, în tot : acesta este gîndul, acesta este sentimentul cu care, de pe o nouă treaptă, privim mai departe în noi și la patrie și privim de ziua Republicii la tot ce-am înfăptuit. Și la atît de multe cîte vom înfăptui. Pentru că este cert, transformări uriașe s-au petrecut în relieful economic și social al țării, atît de multe încît nu încap în biografia unei singure generații. Faptul că s-au petrecut stă în puterea partidului nostru, centru vital al întregii națiuni, forța conducătoare a întregii societăți, axa vitală, mereu trează a poporului, conștiința noastră de mereu mai bine, mereu mai frumos și durabil, mereu mai înalt și profund.

Republica, în istoricitatea sa ca idee și realitate, a devenit forța reală și omniprezentă a progresului, a emancipării pe plan material și spiritual a întregului popor. **Socialismul cu poporul și pentru popor** — spune președintele Republicii, și în această lumină a cugetului pe deplin patriotic, revoluționar, în această lumină a faptei, a viziunii și acțiunii practice revoluționare, acest an, al douăzecișiunulea al epocii inaugurate de Congresul al IX-lea al partidului încunună un drum eroic de-a lungul căruia am obținut și izbînzi, am obținut multe victorii, am avut de înfruntat și greutăți. Dar aceasta este lupta, la luptă ne chema în urmă cu douăzeci și unul de ani cel ce avea să devină și erou al țării și cuget clar, hotărîtor al ei. Republica avea cel dintîi președinte al ei și de atunci, în cronica de aur a marilor înfăptuiri, un nume se leagă strins de destinul tuturor biografiilor noastre. Este un nume de epocă, un nume de conducător, un nume al prezentului și viitorului nostru. Independența, libertatea și suveranitatea trăiesc în rezonanța numelui, a luptei, muncii și vieții sale.

Pentru că este atît de clar, este atît de viu și omniprezent acest exemplu, încît aproape că nu există azi sat sau oraș, nu există loc în care să nu fi inaugurat și să nu fi ridicat și orientat construcția, așezarea pe temeiul progresului, a noului : în industrie, în agricultură, în știință, în învățămînt și cultură, în toate domeniile de muncă și viață care trebuie să se ridice la condiția unei noi calități, a unei noi înțelegeri a rostului și destinului independenței și suveranității, a unei noi înțelegeri a rostului și destinului patriotic, revoluționar.

Va fi un jubileu la anul, se vor împlini patru decenii ale Republicii. Republica are rădăcini adînci în lupta și munca întregului popor. Ea are rădăcini adînci în cultură, în viața și opera celor mai ilustri dintre înaintași. Dintr-o idee, dintr-o aspirație, ea a devenit o realitate fermă, de netăgăduit. Republică a oamenilor, aceasta este esența, democrație a muncii și creației întregului popor.

Republica, în fața jubileului de patruzeci de ani, are, așadar, rădăcini de ființă istorică și încheie un an cu sentimentul, cu puterea de fapt a certitudinii că-n tot ce gîndim și năzuim, în tot ce înfăptuim aducem un omagiu vieții, muncii și creației.

Pacea văzută ca problemă vitală a omenirii, pacea care, în actualele condiții ale progresului și civilizației, ale științei și tehnicii, a devenit nu numai o problemă de conștiință națională și internațională, ci soluția însăși a existenței pe pămînt, aceasta este, aceasta a fost și în acest an una din dominantele politicii românești. Totul văzut și gîndit într-o concepție care să dea lumii raze noi de speranță. Libertatea și independența sînt indisolubil legate de ideea de pace, libertatea și independența, progresul și civilizația sînt indisolubil legate de construcția păcii. În acest chip inițiativele, propunerile și demersurile tovarășului Nicolae Ceaușescu s-au înscris la loc de cinste în istoria luptei pentru pace, în istoria luptei pentru salvgardarea vieții și civilizației pe planeta noastră, a transformării acestui deziderat în faptă de viață, în criteriu al relațiilor dintre țări și popoare, în criteriu al conlucrării, al unei noi ordini politice și economice internaționale. Pentru că totul stă în puterea oamenilor, a forțelor progresiste înaintate, în puterea factorilor politici responsabili care trebuie să treacă de la declarația de intenții la fapte. Acum cît nu este prea tîrziu, spune președintele României, acum cînd însăși existența pe planetă stă sub spectrul autodistrugerii. Acum, cînd cuvintele trebuie să aibă gîrul faptei, al acțiunii cinstite, concrete. Al acelei acțiuni prin care omenirea se poate gîndi la prezent și viitor în consensul propriu spiritului creator, al demnității propriei sale condiții, la adăpost de orice amenințare cu forța armelor de distrugere în masă, la adăpost de orice ingerință și amenințare. Pas cu pas se pot ridica trepte spre pace, pas cu pas și faptă cu faptă se pot ridica trepte spre salvarea și afirmarea în plenitudinea forțelor lor creatoare, fiecare țară și fiecare popor.

O țară a păcii fiind, România a dat un exemplu. Este ceea ce se cheamă astăzi în lume Exemplul Românesc. A hotărît, la inițiativa președintelui său, reducerea unilaterală a efectivelor, cheltuielilor și armamentelor, hotărîre care prin referendum a devenit voința a întregii națiuni. Este acel pas concret care poate chema alți pași în lumea de azi, este acel pas care, urmat de alte țări și popoare, poate trezi conștiințe adînci pe mai departe și poate călăuzi, poate îndrepta lumea științei, a tehnicii ca și a politicii contemporane spre mobiluri și înțelegeri noi, superioare, dintr-o rațiune care este a însuși vieții și civilizației pe pămînt. Civilizație care, la ora actuală, începe sau trebuie să înceapă cu dezarmarea. Cu dezarmarea nucleară, în primul rînd, pentru ca să continue cu dezarmarea generală. În dramatica, grava condiție a lumii de azi, exemplul românesc rămîne, indiscutabil, un reper de conștiință și umanitate.

O țară a păcii fiind, o țară a construcției în pace, în independență, în libertate, România își edifică, prin prezent, marele său viitor. Ea își cunoaște sufletul, mintea, își cunoaște trecutul și prezentul, știe ce vrea de la sine, de la gîndul și spiritul său. A înaintat enorm, pe harta sa economică sînt reliefuri noi, mari ctitorii care ființau doar în vis, doar în aspirațiile înaintașilor. Ele sînt realități azi, sînt orașe și sate, magistrale ale progresului și civilizației socialiste, sînt altitudini ale muncii și creației care atestă nu numai o vocație a libertății și independenței, ci și o neîngrădită și reală forță de a o transpune în viață, de a-i da în chip esențial și o clară, hotărîtoare perspectivă. Încheiem acest an, primul din seria celui de al optulea cincinal, și știm că avem încă multe, foarte multe de făcut, știm că hotărîrile și programele adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului sînt certitudini ale dezvoltării noastre intensive, ale spiritului revoluționar despre care ne vorbește și către care ne îndeamnă mereu tovarășul Nicolae Ceaușescu, știm că prin efort, prin abnegație și competență trebuie să răspundem viitorului care face parte din biografiile noastre, ale tuturor. Gîndul nostru se îndreaptă, de aceea, spre cel ce ne conduce, îi spunem **La mulți ani !** ; cum **La mulți ani !** spunem țării, destinului ei și destinului nostru. Încheiem un an ca omagiu al muncii și vieții, al creației, îl încheiem și ne gîndim că faptele viitoare vor fi și mai mari, mai înalte, sub semnul împlinirilor care vor da noi dimensiuni acestei epoci, unică prin patosul și profunzimea ei.

Luceafărul

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a rostit o importantă cuvîntare la Plenara lărgită a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor, cuvîntare care se constituie într-un larg program de acțiune pentru dezvoltarea acestor domenii.

Semnul dezbaterii

Un scriitor autentic interesează în toate manifestările sale publice, purtînd în ele același desen interior, același unghi de abordare a faptelor și evenimentelor, a oamenilor și a lumii. Iată de ce, atunci cînd iubește un scriitor, cititorul său merge de la scrierea care l-a cîștigat către celelalte. Cine a fost cîștigat de spiritul romanului **Roșu și negru**, va înainta către **Mănăstirea din Parma**, de aici către nuvele, apoi către însemnările de călătorie, către **Despre iubire**, către **Jurnalul unui egoist**. Cine a fost cucerit de **Război și pace** va păși treptat către alte narațiuni tolstoiene și va ajunge inevitabil la jurnal. Cine a citit poeziile lui Eminescu va citi și gazetăria lui politică. Același lucru se va întîmpla cu Dostoievski, cu Thomas Mann, cu Sadoveanu, cu Faulkner, cu Rebreanu, și așa mai departe. Itinerariul de la o carte la alta, oricîte variante ar avea, duce la același rezultat : descoperirea unei concepții unice care guvernează întreaga literatură a unui scriitor, existența unei meditații grave asupra societății, omului, a lumii.

Orice operă mare este totodată și o operă de idei. De aceea, curiozitatea cititorului iese uneori din cercul cărților de ficțiune și-l caută pe scriitor în acele scrieri care ies la rîndu-le din sfera ficțiunii, oferind posibilitatea unui dialog mai direct. Cititorul este tot atît de setos de idei pe cît este și de ficțiune, cu condiția ca cea de a doua să le gireze pe celelalte, ca gîrul de autenticitate să fie conferit prin forța și substanța literaturii de creație.

Oricînd și oriunde această literatură de idei se întemeiază pe prestigiul literaturii. Exercițiul literaturii de idei rămîne o necesitate a oricărei intense vieți literare, care este în miezul ei o activitate intelectuală cu trăiri și opțiuni puternice. Spectacolul dezbaterii de idei, inerent literaturii, prinde corp în angajamentele și dezbaterile publice. Iată de ce polemica de înaltă calitate clarifică și purifică atmosfera oricărei vieți culturale. 1986 a fost și anul unor

Mihai Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

REPERE LITERARE 1986

LIMBA ROMÂNĂ PENTRU TOȚI

Dintre lucrările de lingvistică apărute în 1986, aș vrea să mă opresc în special asupra celor care prezintă interes mai ales pentru marele public, ca să zic așa.

Sigur că asta înseamnă, implicit, să fii nedrept față de o serie de alte contribuții importante sub aspectul strictei specialități, dar, folosindu-te de o revistă de mare circulație, riscul este aproape inevitabil.

Așadar, să încep cu **Istoria limbii române** a academicianului Alexandru Rosetti, carte ajunsă la cea de a treia ediție — desigur cu toate îmbunătățirile și actualizările necesare, firești unui spirit neobosit, cum este cel al autorului ei, care se înscrie în seria studiilor capitale de limba română. Formulările exacte și trimiterile precise, dar pline de sugestii, observațiile de necontrazis, înscriu această lucrare în rîndul contribuțiilor fundamentale ale lingviștilor românești. Numai cine poate înțelege dificultățile imense ce stau în fața savantului care își propune să alcătuiască o istorie a limbii române își poate da seama pe deplin de valoarea operei acad. Al. Rosetti.

Tot o sinteză sau, poate, un compendiu al gramaticii „oficiale" de uz curent este **Gramatica pentru toți** a Mioarei Avram, lucrare menită să aplice o lovitură mortală meditatorilor de limba română, fără noutăți, dar utilă publicului larg, așa cum își propune autoarea.

În calitate de coautor nu mă simt chiar la largul meu să semnalez **Analize de texte poetice. Antologie**, un volum care reunește 35 de analize ale unor texte de poezie română sub prefața prestigioasă „Cum vorbim despre text", semnată de acad. I. Coteanu. O fac, totuși, pentru că mi se pare că mai ales această prefață marchează o etapă nouă în dezvoltarea stilisticii românești.

Între studiile teoretice care vor genera, fără îndoială, discuții se înscrie **Predicatul în limba română**, al lui G. G. Neamțu, o lucrare interesantă și... provocatoare !

Pe linia cultivării limbii, nu trebuie lăsată de-o parte lucrarea colectivă **Limba română în școală**, editată sub egida Societății de Științe Filologice din R. S. România, sau cartea lui Dorin N. Uritescu și Rodica Uță Uritescu, **Aspecte ortografice controversate**, ambele propunîndu-și răspîndirea problemelor de lingvistică, mai ales în rîndul elevilor ori a publicului larg.

Ca demonstrație a ceea ce lingviștii români știu să facă în acest interesant teritoriu care este studiul limbii în general, m-aș opri mai ales asupra cărții Nadiei Anghelescu, **Limbaj și cultură în civilizația arabă**, o lucrare excepțională, poate prima din care cititorul român poate lua contact în mod profitabil cu un univers încă depărtat față de el ca istorie și semnificație.

În rest, așteptăm cu încredere o nouă ediție a **Dicționarului explicativ al limbii române** și, mai ales, încheierea **Dicționarului limbii române** căruia nu-i vom ura — precum lingviștii români în genere — „La mulți ani" !

Cezar Tabarcea

GÎNDURI ȘI FAPTE
LA SĂRBĂTOAREA REPUBLICII
IN PAGINA A 3-A

TINEREȚEA,
ACEASTĂ SUPERBĂ
STARE DE SPIRIT
IN PAGINILE 4–5

O, brad frumos

În Decembrie, mai ales că un brad înzăpezit îmi stăpînește fereastra, m-aș întoarce în copilărie.

Declar orișiunde m-aș afla în lume, mi-e dor de drumul dintre Rucăr și Bran. Nici un loc nu e mai frumos pe fața pămîntului. Și ninge. Și trece un vultur risipind libertate în spațiul vast al ursilor. Suplu ca un zeu înfășurat în curcubele, mai trece spre Cîmpulung un colind : „Lerui-ler a fost odată, o pădure fermecată".

A fost și nu mai este.

A fost și-n necuprinsul ei sărbătoream (și sărbătorim) țăria sufletului nostru (și el trăiește) : Ler-împărat, Albă ca zăpada, Lumina unei nunți bogate, Garofița-Pietrei Craiului, Lalelele galbene de Cazane, Brîndușele Dunării de jos. O, brad înzăpezit, tu îmi stăpînești copilăria și viața, numai în tine cred și-n noaptea colindelor.

O, brad frumos. Misiunea noastră, a mea și-a ta, copacule îndreptățit să navighezi cu noi prin noaptea istoriei, e să ne aflăm în iarnă și-n raiul (neduhovnicesc) al rătăcirilor mele.

O, brad frumos, te iau cap-compas în toate spaimele mele care țin de aventura spiritului. Ești singurul prieten căruia nu i-am dăruit, din păcate, o damigeană de vin, ci numai patima lunii în al treilea pătrar. Adică atunci cînd începe bucuria lumii.

Cei ce nu v-ați îmbătat niciodată, veniți cu luminări și nu citiți aceste rînduri, le-am scris pe spinarea unui minz, a unui miel și-a unui porc. Cei ce nu știți bucuria lumii și sînteți numai lacomi de trifoi și de cimpoaie, ar fi bine să ne lăsați în pace, măcar în aceste nopți prea mari și prea scumpe.

Aud cum sună-n doaga drumului dinspre Rîmnic și dinspre Brăila toată povestea neamului meu. Blestemat, neamul meu, să fie în veci de veci înălțat în pridvoare pline cu nuci, cu butoaie de vin aspru, cu lumină, cu vuiet din Crivăț, cu adîncă iubire pentru bobul grîului, cu destrăbălarea ninsorii, cu pustiul căldurii din iulie, cu veninul nemuririi, cu zodia căderilor în dragoste, cu frica deșteptă că viața nu merită trăită oricum, ci numai aureolată de izbînda necuminte și nedesăvîrșită a drumului de unde începe, atotcuprinzătoare aventura și atotmuritor, adevărul.

Iarna, ca și cum nu mi-aș fi pierdut copilăria (am pierdut-o ?) mă scoate în răscruce de drumuri. Lerui-ler, în sărbătorile de iarnă mă simt acasă și pretutindeni. Sînt pe malul gîrlelor și al bălților ce mi-au uimit anii, săptămînile și zilele. Nopțile nu le pun la socoteală, fiindcă le-am pierdut, definitiv, cîndva, cu fete pline de farmec. Le-am și păstrat.

Undeva pe Dunăre, pe Buzău și pe Siret e o copcă în care m-am scăldat, iarna, plin de furie împotriva școlii și n-am pățit nimic. De aceea nici nu-i judec pe alții. Pe mine însumi îndrăznesc să mă împingă treaba celor ce ar putea să aibă dreptate. Dar pentru că n-am răgușit în copilărie nu izbutesc nici astăzi să răgușesc. Voci de la stînga și la dreapta, interzise.

Din copca aia descîntată cu viață (copcă săpată cu tîrnăcopul în Balta Albă), un copil, copilul care am fost, vă urează la mulți ani !

Fănuș Neagu

Lumină din lumină

Lumină din lumină la fereastra
Anului Nou, sistolă caldă
patria păstrează în tine
mileniul de-o clipă,

Mult nevăzută-i în toate
și fruct în pomul nețărmurit,
bate sub coajă născîndă
acvila renașterii,

Fulgerul trece, ploaia rămîne,
nimic nu spală mirarea
de-a fi în zăpada de azi
trandafirul de mîine,

Răsare fără să apună
Ursa cea bună cu laptele mumei,
spiritul urcă la cer
subțire ca ideea ființei,

Cineva cu altcineva,
o frunză, dragostea, roua
fac poduri de curcubee
și mă simt aici împreună.

Ovidiu Genaru

Din edițiile anului...

...abia ieșit din teascurile tipografiei, volumul al VIII-lea din M. Eminescu : **Opere** (traduceri, transcrieri, excerpte. Ediție critică și prefață de Aurelia Rusu, note și comentarii de Aurelia Rusu și Dan Petrovanu) ne dă imboldul să încercăm o privire retrospectivă asupra edițiilor anului. Într-adevăr, bogăția editorială a acestui an nu și-ar fi găsit rotundul, prilejul omagial, fără Eminescu. Iar ediția academică odihnindu-se (din cauze obiective, desigur), seria „Scriitori români" a editurii „Minerva" ne bucură cu atît mai mult cu cît aduce un nume nou în cercul exegeților lui Eminescu, pe profesorul Dan Petrovanu — care astfel schimbă o serie cam lungă de polemici prin reviste, în munca propriu-zisă de editor, ceea ce e mai bine.

Vorbind de un an bogat din punct de vedere al valorificării patrimoniului nostru cultural, avem în vedere atît domeniul literaturii, cît și al istoriei ori arhivisticii. Tot în aceste zile de decembrie librăriile au primit spre desfacere **Dacia preistorică** de Nicolae Densușianu (îngrijitorii ediției : Manole Neagoe și Victorela Neagoe), carte ce se cuvine amplu comentată de către specialiști fiind o sinteză unică în cultura română atît prin amploarea investigației cît și — mai ales — prin punctele de vedere atît de diversificate (adeseori opuse) pe care le determină. Care dintre ideile lui N. Densușianu se dovedesc juste, care trebuiesc abandonate, care nu pot fi controlate încă științific, pînă la ce punct metoda autorului este justă și trebuie urmată (să nu uităm că N. Densușianu edifică în domeniul arid al filologiei — dar deschide, în același timp, adevărate santiere pe teren) — iată cîteva întrebări cărora reeditarea **Daciei preistorice** le dă șansa unui răspuns.

În anul 1986 s-a întemeiat, apoi, ediția **Hașdeu**, moment important pentru întreaga noastră cultură. O integrală Hașdeu în, să zicem, 20 de volume (cifra visată de Mircea Eliade) va fi capabilă să ne redea dimensiunile exacte ale operei unuia dintre cei mai importanți scriitori ai noștri receptat, pînă acum, mai mult fragmentar, analitic — nu sintetic. Am semnalat într-o cronică anterioară cîteva fisuri de amănunt ale primului volum din serie ; mai sînt de făcut, încă, observații filologice pe marginea muncii lui Stancu Ilin (din neatenție, probabil, citește greșit limba poetică a lui Hașdeu) — și le vom face la timpul lor. Este, însă, locul să spunem aici că editorul adună, pentru prima dată, cea mai mare parte a producției poetice hașdeene, practic, piesele de bază necesare unui portret complet al poetului —și, lucru nu fără importanță, ne redă o imagine amplă a receptării poeziei lui Hașdeu de-a lungul timpului și un aparat critic foarte util.

Volumul 3 din Lucian Blaga : **Opere** ne readuce, în ediția critică a lui George Gană, **Teatrul** ginditorului de la Lancrăm, domeniu al operei mult comentat și — de ce să n-o spunem — cunoscut „pe ascuns" în obsedantul deceniu, fapt ce a făcut, ca pentru întreaga operă a lui Blaga de altfel, ca autorul să cunoască o evoluție în spiritul public, să nu poată fi îndepărtat din cultură, să nu stagneze.

Titu Maiorescu s-a bucurat anul acesta de o ediție de **Cugetări și aforisme** (selecție, intro-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

AN NOU

În măsura în care ne-au fost zilele celui trecut pline și rodnice și frumusețe ducînd lupta dreaptă și grea a datoriei, măcar în parte împlinite, noaptea aceasta a noului an ce bate la porțile vieții noastre este una a nădejdii, a luminii ființei interioare ce nu s-a dat biruită.

Multora dintre noi ne sunt casele pline de copii ; în ochii mamei, ai părinților luminile nădăjduirilor sunt mai adînci ; lacurile de munte, lacurile Carpaților așa cum le întrezăream cu coada unei lacrimi sub bolțile de aur ale unei toamne prăbușite de frumusețe, pot fi o pildă.

La noi, în Transilvania, pe sate pînă sus la Cămărzana Oașului, s-a mai păstrat vie în noaptea aceasta celebrarea unei ceremonii pilduitoare: pe un deal, cel falnic al așezării, către miezul nopții, în jurul unui foc ce va ține trează toată suflarea pînă spre revărsatul zorilor, se adună feciorii satului și agrăiesc faptele nevrednice ale anului ce iată piere în negurile vremii, iar de pe alt deal se ridică poate mai puțin copleșitoare văpaia unui foc mai crud împrejmuit de copii, o roată-flacără strigată și ea de glas de clopoței întru cele bune. Ele rămîn, cele bune / să crească / să sporească / să se înveșnicească.

Ioan Alexandru

Un călduros
LA MULȚI ANI!
cititorilor și colaboratorilor noștri

REPERE LITERARE-1986

Evoluţie şi „evoluţii"

Încheierile de an calendaristic aduc deobicei recapitulări nu întotdeauna amănunţite însă animate, cel puţin în principiu, de năzuinţa de a vedea ce noutăţi au survenit în literatură pe întinderea unui, cum să-i zic ?, trecut recent. Mai mult decît atît nici nu e de închipuit că se poate obţine cîtă vreme mişcarea literaturii este imprevizibilă şi condiţionată adeseori de factori care nu acţionează doar asupra creaţiei. Un **an literar**, cum se spune de obicei, e numai în cazuri rarissime o colecţie de producţiuni mai răsărite şi ceea ce trebuie văzut cînd se fac astfel de sinoptice e, mai întîi de toate, fenomenul în evoluţie, sensul lui intern. E mult, e puţin ? E atît cît trebuie spre a putea lua o foaie de temperatură şi a viziona (atunci cînd examinatorul are o experienţă dovedită în a observa aspectele literare curente) adăugirile care configurează un proces. În materie de creaţie nimic nu începe ieri şi nu se termină mîine, mişcările vizibile superficial avînd adeseori întăriri în straturi mai adînci decît acelea pe care le sesizează ochiul orbit de scintei nu o dată trecătoare ; tot ce se poate extrage de aci e o ipoteză de evoluţie. Însă o evoluţie, adaug numaidecît, unde încap toate vîrstele şi toate treptele de valorizare publică.

Poezia, de pildă, nu se prezintă cu însemnate contribuţii aparţinînd autorilor cu o notorietate, cel puţin permanent, necontestată. Două volume, **„Iarna imperială"**, de Anghel Dumbrăveanu şi **„Patimile după Bacovia"**, de Ovidiu Genaru, sînt antologii (intiia în „Biblioteca pentru toţi", cea de a doua în „Hyperion") a căror utilitate este neîndoioasă şi care au meritul de a înfăţişa o materie însemnată, asupra căreia exegeza poate să se aplice fără a risca examene parţiale. Sînt şi cîteva „inedite" în aceste culegeri, totuşi prea puţine spre a lăsa şi locul unei păreri neintemeiate pe supoziţii, impresia generală rămîne aceeaşi ca şi pînă acum, cu precizarea că sentimentul înaintea unei opere formate e documentat şi cantitativ. **„Alte poeme nouă"** de Mircea Ivănescu au aceeaşi monotonie manieristă, de neatacat din punctul de vedere al examenului parţial, supusă unor întrebări, totuşi, cînd, va fi să fie de neocolit judecata întregului, căci poetul e, în chip izbitor, prizonierul unei tehnici inteligente însă exangui, dovedind, ca să zic aşa, „artă", şi mai puţin „creaţie". Nu aceasta e situaţia liricii lui Ion Horea, din **„Podul de vamă"**, unde sinteza din **„Cîntece de dragoste pentru Transilvania"** e completată de o melancolică muzică de crepuscul, desfăşurînd o ritmică de cadenţă vag eminesciană : „totul parcă-i sfînt / şi nimic nu doare / se aştern pe rînd / lacrimi şi fecioare / prin ogrăzi a nins / cinepe topite / melita-n adîns / bate în ispită / şi ascult, ascult / şi mă duce gîndul / pe un mal, demult... / Mureşul trecîndu-l". Sînt aci şi cîteva poeme cu mişcare lentă, solemnă, amintind creaţia din „Calendar" ceea ce însemnează că autorul evoluează în cadre constituite, fără fluctuaţii evidente în materie de stil : **„Podul de vamă"** confirmă o vocaţie şi consolidează. ca şi **„Iarna imperială"** şi **„Patimile după Bacovia"**, o poziţie estetică şi este limpede că nu din această parte sînt de aşteptat surprize. Surprinzătoare e însă, (dacă nu cercetăm întreaga creaţie), lirica lui Ioanid Romanescu, din **„Orpheus"**, despre care am scris mai demult şi nu voi reveni acum, deşi experimentul orfic la un autor cu precădere frontist ar merita o subliniere spre a se înţelege că o astfel de adeziune (care nu e palinodie) înseamnă o înţelegere lucidă a căilor inevitabile. Mai devreme sau mai tîrziu, orice insurgenţă izvorîtă dintr-o trăire cu adevărat problematică ajunge, atunci cînd nu e reverberaţia unei mode trecătoare, la miturile fundamentale, acelea care clarifică sufletul perturbat de angoase. Dacă **„Orpheus"** este un caz de soluţionare concludentă, manifestat, totuşi, în marginile unei valori sigure (şi unde procesul interior de limpezire morală este inedit), **„Avram Iancu"** de Dumitran Frunză, pune în discuţie chestiunea unei creaţii abia acum ajunse la o valoare mai presus de medie. Indicii asupra acestei cu totul imprevizibile reuşite nu s-ar zice că erau nici în **„Viaţa în lucruri"** (1966) şi nici în **„Umbra focului"** (1975) ; poetul tăcuse, de altfel, mai bine de un deceniu şi părea sortit, ca atîţia alţii, unei uitări aflate în regula istoriei literare. Şi, totuşi, **„Avram Iancu"**, un soi de rapsodie întemeiată pe documente, construită pe un principiu de creaţie muzicală, şi reconstituind o mentalitate eroică şi o umanitate autohtonă uzurpată, conţine o lirică memorabilă, necesitînd revizuirea unor prejudecăţi de situare. O revizuire, mai puţin spectaculoasă decît aceasta, poate să sugereze şi **„Vînătoarea de foc"**, a Virginiei Carianopol, ale cărei caligrafii visătoare ajung citeodată la aceste precizii de giuvaer : „Cînd vine uneori seara / Părul femeilor / Lung fumegînd / Despică orbitoare grădini / De lumini". În alt fel trebuie situată valoric şi lirica, cu totul remarcabilă, a lui Teofil Răchiteanu, din **„Planete de melancolie"**, încă o dovadă că noua geografie a literaturii nu e o vorbă în vînt, ea presupunînd o mişcare valorică inerentă, chiar dacă avem a face uneori cu o creaţie aparţinînd unor autori pe care privirile încetoşate de prejudecăţi îi percep mai puţin exact. Dar debutanţii ? Aci **„Elogii"**, de Vasile Sav, este de pe acum o certitudine în ordinea valorii. E un lirism solemn, aulic, „latin" în concepţie şi modern în expresie, bătînd către Saint John Perse şi, cu toate acestea, transilvan în direcţia unei romanităţi obsedante care e a Şcolii Ardelene.

Artur Silvestri

Sub zodia restituirilor

La o privire mai puţin fugară, activitatea editorială din 1986, în teritoriul, de la o vreme bine exprimat, al culturii teatrale, pare a fi pusă sub semnul restituirilor. Într-adevăr, absenţa debuturilor importante şi a unor autori de prima linie, ne îndeamnă să credem că anul 1986 a însemnat, atît în domeniul literaturii dramatice, cît şi în cele ale criticii teatrale şi artei spectacolului, un moment de respiro, de reculegere. Raportat strict la autorii contemporani, faptul este exprimat plastic de imaginea perpetuă a toamnei în care mari cantităţi de recoltă, în devălmăşie, solicită un travaliu atent de sortare şi conservare. Este timpul necesar al antologiilor, al ediţiilor selective, în ceea ce priveşte literatura dramatică şi, cum era şi de aşteptat, al sintezelor critice, menite să aşeze, în conştiinţa iubitorilor de teatru, noi ierarhii, rezultat firesc al decantărilor.

Sub acest semn al restituirilor, vizind începuturile încă insuficient defrişate ale dramaturgiei noastre naţionale, vom semnala în primul rînd apariţia, în Editura Minerva, în seria **Documente şi manuscrise literare**, a volumului **Teatru românesc inedit din secolul al XIX-lea**, îngrijit de prof. univ. dr. docent Paul Cornea şi colaboratorii săi Andrei Nestorescu şi Petre Costinescu, apariţie elaborată sub egida Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, în cadrul Institutului de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu". Sînt aici, pentru prima dată, publicate texte de I. M. Bujoreanu, Costache Caragiali **(Fiul pădurei sau Moartea haiducului Tunsu)**, Iorgu Caragiali (cu nouă partituri dramatice, între care amintim **Băcanul la bal masche sau O scenă de carnaval, Papură-Vodă)**, Alecu Donici **(Guraleiul)**, Ion Heliade-Rădulescu **(Voiaj din Podul Mogoşoaiei pînă în ţigănia Vlădichii. Călătorie pe uscat şi pe mare)**, Matei Millo **(Prăpăstiele Bucureştilor, Paraponisitul pus în slujbă, Cucoana Chiriţa la carantină în vagoanele de la Vîrciorova)**. Însoţite de un eminent aparat critic (prefaţa şi comentariile, alegerea textelor aparţin profesorului Paul Cornea), aceste piese din secolul al XIX-lea pun în lumină nu numai bogăţia fondului nostru dramaturgic, ci şi o veche tradiţie a spiritului critic manifestat sub diferite embleme, desenînd un anume profil etno-psihic al poporului nostru. Totodată, textele lui Costache şi mai ales Iorgu Caragiali il anunţă evident pe genialul Ion Luca, nepotul lor. În plus, facem cunoştinţă cu o epocă în care actorii sînt factori de vitalizare a culturii, asumîndu-şi responsabilitatea cultivării adevărului, aşa cum îl arată oglinzile timpului.

O surpriză ne-a oferit şi Editura Dacia din Cluj-Napoca, cu volumul **Comedii şi drame** de Vasile Alecsandri, ediţie îngrijită şi prefaţată de Mircea Ghiţulescu. Este o antologie care îşi propune să demonstreze că există un Vasile Alecsandri viabil, peren şi în ipostaza de dramaturg, un Alecsandri „revoluţionar", „optimist", cum este numit de G. Călinescu, dar, spune Mircea Ghiţulescu, nu numai pentru paşoptismul său avîntat sau prin participarea la toate evenimentele politice însemnate ale celei de a doua jumătăţi a secolului trecut, „ci mai ales datorită pionieratului fascinant al tuturor iniţiativelor sale...".

Cum am arătat, şi în cazul dramaturgiei contemporane asistăm la un proces calitativ superior fazei de calmă înregistrare a vocilor exprimate, în ultimele două decenii, mai mult sau mai puţin insistent. Apariţia unui autor contemporan într-un volum selectiv în care sînt prezente şi opiniile exprimate de cronicari, cu ocazia diferitelor premiere, poate avea darul de a înlătura vălul înşelător în cazul în care avem de-a face cu o nonvaloare dar şi de a impune, cu adevărata lui lumină, uneori orbitoare, un scriitor român de valoare incontestabilă. Pentru că arta scenică fiind arta cu gura cea mai mare, poate impune citeodată cu aceeasi singurătate magică pe marele dramaturg ca şi pe oarecarele ambiţios fabricant de texte dialogate. Nu trebuie să uităm niciodată că la gloria unui spectacol proprietarul textului este numai unul dintre coparticipanţi. Una înseamnă să-l cunoşti pe autorul de dramaturgie disimulat într-un spectacol (la acesta participă mai multe energii spirituale, regizorul în primul rînd, suflul insuflefitor al histrionilor, imaginile în ofensivă ale decorului) şi alta să-l definească în liniştea adîncă a minţii tale, în postura mai puţin mediată, de cititor. Iată de ce, credem, publicarea de către Editura Eminescu a seriei **Teatru comentat**, nu trebuia interpretată altfel decît ceea ce este : o onestă privire obiectivă în contemporaneitate, un punct de pornire în vederea unei viitoare selecţii. Numai aşa ne putem explica de ce au fost prezenţi, în cadrul acestei colecţii, în anii trecuţi, un Valeriu Anania, un Aurel Baranga, un Ion Băieşu, un Paul Everac, un Mihnea Gheorghiu, un Horia Lovinescu, un Dumitru Radu Popescu, un Alexandru Sever şi un Dumitru Solomon, dar şi alţi autori onorabili ca Mircea Bradu, Iosif Naghiu, Leonida Teodorescu. În anul de graţie 1986, colecţia pe care o discutăm publică un Teodor Mazilu (volumul se numeşte **Aceşti nebuni fătarnici)** dar şi autori, bineînţeles onorabili ca Valeriu Sîrbu **(Multiplii faptului divers,** teatru radiofonic), Theodor Mănescu **(Politica)** şi George Genoiu **(Doi pentru un tango).**

În colecţia „Rampa", aceeaşi editură (care, pînă la ora actuală face cele mai importante servicii dramaturgiei contemporane), debutează nesemnificativ Dan Văiteanu **(Viaţa ca fapt divers)** şi apar două piese semnate de Dorel Dorian **(Cu toată dragostea, Confesiune tîrzie).**

O masivă antologie a dramei istorice româneşti, perioada contemporană, semnează la Editura Eminescu, profesorul universitar, doctor docent Ion Zamfirescu. Volumul are meritele lui indiscutabile, demonstrînd în primul rînd permanenţa unor preocupări tematice. Sînt prezenţi Valeriu Anania (cu **Steaua Zimbrului** şi nu cu **Greul Pămîntului)**, Paul Anghel (cu **Viteazul** şi nu cu **Regele descult)**, Paul Everac (cu **Drumuri şi răscruci** şi nu cu **Constandineştii)**, Mihnea Gheorghiu, Horia Lovinescu, D.R. Popescu (cu **Muntele** şi nu cu **Mormîntul călăreţului avar)**, Alexandru Sever (cu **Descăpăţînarea** şi nu cu **Noaptea este parohia mea)**, I. D. Sîrbu, Marin Sorescu, Dan Tărchilă, Al. Voitin. Este prezent Mircea Bradu cu piesa **Hotărîrea** şi absentează flagrant Mircea Radu Iacoban cu piesa **Noaptea** şi Mircea Vaida cu piesa **Horia.**

Dacă autorul antologiei a avut în vedere decuparea unor momente exclusiv din istoria poporului român, de ce s-a oprit oare de două ori la momentul cărturarului Miron Costin **(Drumuri şi răscruci** de Paul Everac, **Descăpăţînarea** de Alexandru Sever) ? Tot de două ori se opreşte şi la momentul Războiului de Independenţă, introducînd nejustificat din punct de vedere valoric în acest top piesa **Hotărîrea** de Mircea Bradu.

Sigur, volumul se numeşte **O antologie a dramei istorice româneşti,** anunţînd astfel încă de la copertă intenţia polemică a autorului.

Ţinem să reamintim şi aici apariţia la Editura Cartea Românească a piesei **Horia** de Mihai Beniuc, poemul marcînd întoarcerea la dramaturgie a distinsului nostru poet.

Nu putem încheia acest succint bilanţ fără a semnala debutul în critică al lui Marian Popescu, **Chei pentru Labirint,** un eseu despre teatrul lui Marin Sorescu şi D.R. Popescu în care tînărul exeget reia, de data aceasta pentru teritoriul dramaturgiei, viziunea labirintică (asupra prozei lui D.R. Popescu) a Mirelei Roznoveanu.

Constantin Măciucă semnează volumul **Motive şi structuri dramatice** (Editura Eminescu) în care eseurile **Motive ideatice şi structuri artistice ale dramei poetice, Alegorie şi parabolă în dramaturgia lui Romulus Guga** precum şi **Contribuţia repertoriului la dezvoltarea dramaturgiei şi definirea momentului teatral actual** pun în lumină o conştiinţă critică de primă mărime, atentă la valorile autohtone din domeniul teatrului şi la manifestările culturii teatrale româneşti în general.

Editura Dacia ne oferă cartea unui regizor, Aureliu Manea, **Spectacole imaginare.** Această cea de a doua carte a regizorului de la Teatrul de Păpuşi din Cluj-Napoca, propune semne teatrale originale, tangente deseori cu poeticul, în care revin, ca un leit-motiv, conceptele de arhitect şi zidire a unei case.

Sigur că rămîne să aşteptăm în continuare apariţia într-un volum de teatru comentat şi a altor dramaturgi : Paul Anghel, Paul Cornel Chitic, Vasile Rebreanu şi Mircea Vaida.

Paul Tutungiu

Semnul dezbaterii

Urmare din pag. 1

dezbateri de idei pe teme culturale şi istorice, dezbateri care au prilejuit scriitorilor exercitiul public al ideilor, al atitudinilor, al opţiunilor. Un asemenea prilej l-a oferit cartea unui profesor de limbă şi literatură al cărui nume nu spunea nimic pînă la apariţia ei : Dumitru Mărtinaş. Dintr-o adîncă observare a vieţii oamenilor dintre care plecase şi lîngă care s-a întors, Dumitru Mărtinaş a ajuns la concluzia că asupra lor stăruie o etichetă falsă. Pe temeiul graiului vorbit de ei, Dumitru Mărtinaş a demonstrat că originea lor este alta decît cea fixată inerţial de tradiţie. Această carte a fost punctul de plecare al unei dezbateri scriitoriceşti, care folosind instrumentele lingvisticii şi istoriografiei, minuite cu competenţa unor specialişti ai disciplinei convocate, au subliniat lucrul care acum poate să pară de bun simţ : acela că folositorii unui vechi grai românesc, ceangăii, cu forme vechi de limbă română, care trimit la cea mai rară şi mai veche zestre latină, nu pot fi decît ceea ce-i arată limba că sînt, adică români. Exerciţiul intelectual a căpătat destinaţia superioară a unei discuţii de argumente şi atitudini ştiinţifice. La capătul ei, scriitorii angajaţi în dialog au subliniat latinitatea şi romanitatea acestei umanităţi vorbitoare a unei limbi româneşti de o mare forţă expresivă. La distanţă de orice teorie muzeală, scriitorii au vorbit despre via latinitate a limbii şi poporului român într-una din versiunile sale istorice particulare. O manifestare de conştiinţă scriitoricească.

Prezenţa scriitorului în cele mai vii şi acute dezbateri de probleme ale actualităţii o probează şi dezbaterea asupra terorii la care locuitorii români şi evrei din nord-vestul României au fost supuşi în perioada ocupaţiei ungaro-horthyste, 1940—1944. Realitatea acestei terori, scoasă la lumină în toată cruda ei goliciune, a fost examinată şi aşezată în contextul unei viziuni umaniste contemporane, avertizată de pericolul degradării condiţiei umane, de efectele etnocidului. Este firesc ca scriitorii să vorbească despre apărarea condiţiei umane pornind de la şirul de fapte concrete pe care i le pune la îndemînă adevărul istoric. Aceste atitudini fac parte şi ele din viaţa literaturii, constituie un angajament de idei, prefaţa probabilă a unor viitoare cărţi un mod de a fi al scriitorului, al scriitorului ancorat în cele mai solicitante probleme ale vremii sale.

La încheierea lui 1986, aceste manifestări de atitudine scriitoricească îşi au locul lor semnificativ între celelalte prezenţe de seamă ale anului scriitoricesc. Ele continuă şi potenţează o tradiţie a dezbaterilor scriitoriceşti al cărei reper, solicitant încă şi astăzi, este dezbaterea despre **Protocronism şi sincronism,** desfăşurată cu cîţiva ani în urmă. O trăsătură de unire leagă aceste confruntări scriitoriceşti pe teme majore şi ele atestă gradul implicării scriitorului în chestiuni care ţin de orizontul său problematic. Anul 1986 este şi un al al dezbaterilor.

Cărţi pe faţa timpului

Cărţile care apar peste an sînt semne pe faţa timpului. Anul 1986 îşi are şi el cărţile lui. Toate au rostul de a reface în vremelnicia anului unitatea neistovită a omului. Cu volumul al doilea al **Istoriei românilor din Dacia Traiană,** ediţie critică publicată sub îngrijirea lui Al. Zub, apărută la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, a fost creată ocazia publică de a zări mişcarea Europei în „epoca lui Ştefan cel Mare" din perspectiva faptelor acestui **mare** voievod.

Fapta lui Ştefan este mare căci prin el un vechi centru de civilizaţie va rezista expansiunii factorului otoman exact atît cît îi va trebui Bizanţului să renască inaugurînd noua lui serie istorică pe care Iorga o va numi „Bizanţ după Bizanţ". Aceasta a fost fapta istorică europeană a lui Ştefan şi a lui Mircea. De aceea, şi unul şi celălalt, cum scrie Eminescu referindu-se la semnificaţia termenilor istorici, sînt **mari.** În vremea în care Europa rezista otomanilor, prin voievozii românilor în aria sa carpato-pontică, într-o altă arie se produce o „deplasare" plină de ample consecinţe : Mediterana secolului al XVI-lea „cedează pasul în faţa Atlanticului", cum se exprimă Alexandru Duţu în prefaţa la **Mediterana şi lumea mediteraneană în epoca lui Filip al II-lea,** cartea lui F. Braudel care a continuat să apară în acest an cu ultimele sale patru volume la Editura Meridiane (redactor Viorel Harosa, care a îngrijit redacţional şi cealaltă lucrare monumentală a lui Braudel a cărei apariţie s-a încheiat în chiar pragul anului acesta). Tot la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică a apărut o carte mai neobişnuită, **Demografie şi etnografie,** autori fiind Vladimir Trebici şi Ion Ghinoiu. A se adresa **etnografiei** pentru a explica „tendinţele de lungă durată" ale **demografiei** reprezintă marea surpriză a acestei lucrări. Sub semnăturile lui Virgil Constantinescu Galiceni şi Ion Ungureanu a ieşit la Editura Didactică şi Pedagogică lucrarea **Teorii sociologice contemporane,** în care este examinată mişcarea sociologiei din ultimii o sută de ani, în principalele culturi europene (deci şi în România) într-o tratare care îmbină criteriul **social** cu cel **naţional** în evaluarea teoriilor sociologice. Una dintre chestiunile controversate referitoare la mişcarea ştiinţei, interdisciplinaritatea, este examinată de mari personalităţi precum W. Mommsen, D. Krishna, Mircea Eliade, G. Gusdorf, S. N. Smirnov, T. Bottomore, etc., într-o lucrare apărută la Editura Politică în colecţia „Idei contemporane": **Interdisciplinaritatea şi ştiinţele umane.**

„Naşterea voinţei noastre de identitate, în sens modern", este examinată, din unghiuri de abordare surprinzătoare, de către Al. Zub, în ultima sa carte **Cunoaştere de sine şi integrare,** apărută la Ed. Junimea, „Ideea naţională şi accelerarea ritmului istoric", „De la seria istoriçă la istoria serială", „A. D. Xenopol peste hotare" etc., reprezintă **adevărate schimbări** de paradigmă în abordarea sus amintitei chestiuni.

Evenimentul sufletesc al acestui an este anahroţia, la Ed. Cartea Românească, a **Scrisorilor despre logica lui Hermes,** ale lui Constantin Noica. Surpriza provocată de cartea aceasta este atît de mare, încît, pentru a nu fi blocat, eşti nevoit să adopţi o strategie de **lectură concentrică,** să te apropii de miezul ei prin înaintări învăluitoare. Există praxisuri diferite şi deci rostiri diverse. Fiecare instituie **anthropos**-uri, tipare de om, ca acel homo cibernetic-us de exemplu, care ne dezvăluie o „formaţie logică nesaturată" etc., **formule mentale** şi, deci, logici. Între aceste logici două se disting prin polaritatea lor extremă : logica lui Ares şi logica lui Hermes. Cu logica lui Hermes, Constantin Noica urmăreşte modulaţiile logice ale individualului, de la **individualul biologic** şi pînă la **individualul exemplar** al culturilor. **Scrisorile despre logica lui Hermes** reprezintă „partea" prin care se încheagă definitiv sistemul filosofic noichian.

Hermeneutica rostirii (româneşti), antropologia (urcările şi căderile omului cu cele şase maladii ale spiritului), ontologia (Devenirea intru fiinţă), şi acum logica (Scrisorile...) — reprezintă articulaţiile acestui sistem. Fiecare dintre aceste părţi ne dau întregul sistemului şi aceasta este marea izbîndă a filosofului român. Cu sistemul acesta avem încă o dată, după alte biruinţi ale gîndului filosofic, în cultura română, exercitarea „dreptului şi datoriei omului de-a deveni om al suveranităţii morale şi intelectuale", cum se exprimă Noica însuşi tălmăcindu-ne înţelesul **Republicii** lui Platon, tradusă, în fine, integral şi apărută în acest an la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, operă asupra căreia spaţiul nu ne îngăduie să stăruim.

Anul 1986 a fost un an în care cine a voit şi-a putut face sălaş sufletesc din modulaţiile gîndului teoretic.

Ilie Bădescu

Registrul prozei

Cărţile de proză ale anului 1986 exprimă o diversitate stilistică şi tematică lipsită în general de excese experimentale şi ceea ce se remarcă la o primă analiză este un mai accentuat interes pe care prozatorii îl manifestă pentru formele realismului, fenomen care reflectă o stare de spirit specifică astăzi artisticului în ansamblu. Asta nu înseamnă însă că celelalte modalităţi epice nu sînt şi ele reprezentate în producţia literară a anului. Dar să spicuim cîteva titluri mai mult sau mai puţin intrate în... top-urile criticii.

Pe linia prozei ţărăneşti se înscrie romanul lui Stelian Gruia „Un an, o viaţă" în care autorul povesteşte existenţa unei bătrîne ţărănci dintr-un sat din Moldova de sus, impletind viziunea realistă cu atmosfera fabuloasă de extracţie folclorică. Tot în mediu sătesc se petrece şi acţiunea romanului „Uriaşul cîmpiei" de Ernesto Mihăilescu şi, cu toate că autorul nu este încă un consacrat, proza sa se impune relevînd o solidă construcţie epică. Romanul înfăţişează viaţa satului românesc în perioada de dinainte şi de după cel de-al doilea război mondial, povestirea gravitînd în jurul unui personaj moromeţian, ţăranul Mihai Bulete, ale cărui metamorfoze morale sînt atent surprinse de autor. Proza se axează pe impactul dintre mentalitatea ţărănească şi noile structuri sociale apărute în primii ani ai construcţiei socialismului. Făcînd parte dintr-o tetralogie, romanul lui Daniel Drăgan, „Tare ca piatra", proiectează în plan simbolic destinul unei femei a cărei conştiinţă e marcată de dogmatismul „obsedantului deceniu". Autorul analizează realist angrenajul social al anilor 50, rigiditatea ideologică a unor oameni „de sacrificiu". Cartea are coerenţă şi tensiune fără să-şi propună însă modificări de optică faţă de arhicunoscuta viziune „obsedantistă".

Cel de-al treilea roman al lui Paul Eugen Banciu se numeşte „Muflonul" şi relevă, la fel ca şi prozele sale precedente, un talent de miniaturist. Romanul tratează relaţia dintre individ şi colectivitate mergînd uneori pe direcţia analizei psihologice, autorul foloseşte cu predilecţie monologul interior lăsînd naraţiunea în plan secund. Mai accentuat realistă, proza lui Stelian Dragnea. „Timpul care nu moare", radiografiază raportul dintre generaţii scoţînd în evidenţă, poate uneori prea didactic, disponibilităţile morale ale omului, sentimentul datoriei faţă de semeni. Desfăşurîndu-se pe alte coordonate temporale, cartea lui Ion Eremia, „Neînfrînţii din Ţara Zimburlui", îşi plasează acţiunea în Evul mediu românesc suprinzînd evenimentele unei epoci agitate, evenimente care de fapt conturează procesul de desăvîrşire a unităţii naţionale. Autorul reliefează momentele decisive ale luptei sociale impletindu-le narativ cu imagini simbolice cum ar fi, de exemplu, scena emoţionantă a pictării mănăstirii Suceviţa. Tot pe fondul unor evenimente istorice majore, însă mai apropiate de zilele noastre, se desfăşoară şi acţiunea romanului Iolandei Filipescu, „Bună seara, mîndră lună...", scriitoarea oferind o replică la „ultima noapte de drăgoste, întîia noapte de război" cu sau fără intenţie poate. Acţiunea se desfăşoară într-un orăşel din nordul ţării, în vara anului 1916 şi evoluează prin creşterea tensiunii cauzate de ecourile războiului. Proza se remarcă prin naturaleţe şi atentă analiză a stărilor afective. De o cu totul altă factură este romanul lui Ovidiu Moceanu, „Fii binevenit, călătorule", în care faptele concrete dispar aproape cu desăvîrşire, proza bazîndu-se pe fluxul memoriei involuntare a personajelor. Pe parcursul întregului roman se derulează o lume fictivă, substanţa propriu-zisă a cărţii o constituie confesiunea naratorului principal prin care autorul încearcă să demonstreze eşecul comunicării, proza alunecă însă uneori în prolixitate. Pe linia analizei stărilor de conştiinţă se plasează şi cartea Soniei Larian, „Bietele corpuri", în care autoarea foloseşte un stil compozit : citate, amintiri, vise etc. pe care le asamblează într-un text apropiat mai degrabă, prin caracterul său reflexiv, de condiţia jurnalului. O altă carte de proză apărută anul acesta este „Iulia în iulie" de Adriana Bittel. Povestirile autoarei sînt populate de personaje insignifiante, marginalizate social, pe care scriitoarea le redă cu o ironică luciditate. Privirea obiectivă suprinde întîmplări derizorii cu o exactitate burlescă, naraţiunile căpătînd o tentă tragi-comică. Un volum reconfortant prin atmosfera optimistă pe care o degajă este „Pasărea purpurie a dragostei" de Pavel Pereş. Aflat la a doua sa carte autorul demonstrează evidente virtuţi pe linia prozei realiste. Inspirat din iureşul muncii pe un mare şantier al tineretului, romanul trăieşte prin autenticitatea gen cinévérité a secvenţelor desprinse din viaţa cotidiană.

Oprindu-ne aici, putem spune că aceste proze, ca de altfel şi celelalte apărute în acest an, reflectă varietatea expresivă a unui moment literar aflat sub semnul benefic al deschiderii spre real.

Al. Horia

Acumulări şi consolidări

Deşi epuizat calendaristic, anul editorial 1986 nu şi-a încheiat încă întru totul socotelile, atît în ceea ce priveşte apariţiile, cît şi în fenomenul propriu zis al receptării şi valorizării critice. Ceea ce nu înseamnă însă că bilanţul de acum ar fi „prematur". O linie sigură se poate trage fără ca ceea ce ar putea surveni să tulbure „dispozitivul valorii". O adevărată evaluare a fenomenului mai cere cel puţin o jumătate de an, timp în care seriile valorice, deocamdată „statistic" constituite, se vor aşeza. Ne gîndim la unele cărţi pe care s-a imprimat 1985, dar care s-au bucurat de adevărate omologări valorice în 1986 : **Turnul** de Vasile Andru, **Muflonul** de Paul Eugen Banciu, **Oraşul îngerilor** şi **Teatru** de D. R. Popescu.

Considerăm anul editorial 1986 în linii mari un an de acumulări valorice, în linia unor consolidări, nu atît în sensul completării fişei bibliografice, cît în acela al unor redefiniri arheologice şi clarificări spirituale ale unor viguroase tuşe de proiect. Mă refer, desigur, la cărţile de prim plan, la marea lor miză de croazieră : **Cutremurul** de Paul Anghel, **Toamnă fierbinte** de Ion Lăncrănjan, **Stăpînirea de sine** de Eugen Uricariu, **Vinătoare de vrăjitori** de Mircea Vaida, **Vinerea neagră** de Doru Munteanu, **Prinţul Ghica,** vol III de Dana Dumitriu, **Dragostea şi revoluţia,** vol. II de Dinu Săraru, dar şi la : **Orpheus** de Ioanid Romanescu, **Alte poeme nouă** de Mircea Ivănescu, **Poeme** de A.I. Zăinescu, **Poemograme şi alte poezii** de Ion Segărceanu, **Podul de vamă** de Ion Horea, **Poeme** de Nicolae Oancea, **Întoarcerea gladiatorului** de Darie Novăceanu, **Ave Eva** de Dan Laurenţiu, **Manifest pentru Mileniul trei,** vol. II de Adrian Păunescu, **De toamnă** de Victor Felea, **Iarna imperială** de Anghel Dumbrăveanu.

Există apoi tineri scriitori care-şi completează profilul spiritual prin cărţi ce constituie adevăratele definiţii : Octavian Doclin : **Curat şi nebiruit,** Grete Tartler : **Achene zburătoare.** Dar şi în proză : Nicolae Ioana : **Strada Occidentului,** Ioan Dumitru Denciu : **Identităţile lui Litovoi,** Adriana Bittel : **Iulia în iulie.**

Există iarăşi cîţiva autori buni care nu ne dezamăgesc nici acum, dar la care e vizibilă cu ochiul liber o artă combinatorie, mai exact spus, un soi de narcisism tehnicist, practicînd un fel de **ars stridendi ;** scrisul lor cîştigă acum în ştiinţă şi pierde parcă în naturaleţe, spontaneitate, vigoare, resimţindu-se totodată de o fadoare a-tot-prezentă : am numit **Tratament fabulatoriu** de Mircea Nedelciu, (care nu mai e cel din **Zmeura de cîmpie), Iarba verde a mării** de Apostol Gurău, (care nu mai e cel din **Defonia),** ori din **Începutul verii astronomice), Cu cărţile pe iarbă** de Costache Olăreanu, (care nu mai e cel din **Ficţiune şi Infanterie), Parcul Ioanid de Bedros Horasangian,** (care nu mai e cel din **Închiderea ediţiei), Vară tîrzie** de Constantin Stan, (care nu mai e cel din **Nopţi de trecere), Scrisoare către animalele mici** de Aurel Antonie, (care nu mai e cel din **Mozaicul), Oglinda salvată** de Virgil Duda. Tot la capitolul „Consolidări pro domo" amintim mai ales pe Dan Horia Mazilu, **(Proza oratorică în literatura română veche),** Dumitru Bălăeţ **(Regăsirea continuă),** Mircea Anghelescu, **Ion Heliade Rădulescu,** precum şi lucrările dr. Nestor Vornicescu, scrise cu osîrdia cenobitului : **Pace pe pămînt,** (un doctrinar corp de idei irenetic), şi **„Un filozof străromân de la Histria dobrogeană : Aeticus, Histricus...",** lucrare ce reactivează interesul cărturarului pentru enigmatica epocă postaureliană de la Dunărea de jos...

1986 ne-a adus şi cîteva aşteptate restituiri, mai toate adevărate evenimente editoriale : B. P. Haşdeu, A. D. Xenopol, Nicolae Densuşianu, Nicolae Iorga, C. Rădulescu-Codin, Simion Mehedinţi, G. Călinescu, Mircea Eliade, Constantin Noica. 1986, este aşadar, nu un an al debuturilor, dimpotrivă, al unor acumulări consensual de substanţă dar şi al unor consolidări valorice.

Z. Cârlugea

GÎNDURI ȘI FAPTE LA SĂRBĂTOAREA REPUBLICII

Oameni şi lumină

Cu aproape 15 ani în urmă liniştea Ostrovului Mare a fost tulburată de un grup de specialişti care poposiseră aici pentru cercetări. După mai multe măsurători, analize şi testări ale terenului, ei au plecat cu portharturile doldora de schiţe şi proiecte. Era nevoie de lumină şi putere. Apele Dunării scăpate din chingile de oţel ale turbinelor Porţilor de Fier I, încă nu erau despovărate îndeajuns de forţă. Ele trebuiau puse şi mai mult la treabă. Aşadar, acele schiţe şi proiecte au prins contururi într-o imagine unică fixată pe hîrtia de calc.

Ostrovul Mare urma să fie luat cu asalt de oameni şi maşini. Dintr-un ţinut liniştit aflat între ape, cu păduri tulburate doar de fiarele sălbatice, fusese hărăzit să devină un mare şantier hidroenergetic. 3 decembrie 1977. Zi cu o puternică încărcătură istorică, zi ce marca începutul unei noi zodii ale luminii dunărene. Atunci, la acea dată, acolo, pe insulă, la o distanţă de 80 kilometri în aval de Porţile de Fier I, pe un timp geros de iarnă, cu vînt şi crivăţ, dar cu foarte multă căldură sufletească şi gînduri îndrăzneţe, în prezenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului nostru, au fost inaugurate lucrările de construcţie a Sistemului Hidroenergetic şi de Navigaţie Porţile de Fier II. Atunci, la început de iarnă s-a dat de veste ţării că, pentru a doua oară, bătrînul Danubiu va fi supus de forţa omului pentru a-i smulge din valurile sale carate de lumină. Şi cum totdeauna este bine să ne aducem aminte de marile momente ale ţării, este firesc acum, cînd de pe Ostrovu Mare pornesc milioane de kilowaţi spre magistralele ţării, să amintesc de primele momente ale începutului.

Aici, fiecare realizare încorporează temelii adînci de bărbăţie şi cutezanţă, atribute care nu sînt străine constructorilor români. Altfel, nici nu s-ar fi putut concepe să fie înălţat acest izvor de lumină unde acum, la aproape un an de cînd am intrat în acest cincinal, deja se învîrteşte a şaptea turbină care produce lumină şi sînt concentrate toate forţele umane şi tehnice pentru ca pînă la sfîrşitul anului să fie racordată la sistemul naţional şi a opta turbină, ultima din cîte au fost proiectate. Arzind acum la Porţile de Fier II şapte luceferi, urmînd apoi să mai răsară încă unul în marea constelaţie de lumină mehedinţeană, înseamnă mai multă lumină pentru ţară, înseamnă că primul an al acestui cincinal este un preludiu de izbîndă al României în marele ei urcuş spre civilizaţie şi progres. Deci, a şaptea turbină produce intens energie electrică acum la aproape doi ani de la punerea în paralel a primei turbine (decembrie 1984), urmînd ca acest an să fie încheiat sub un cer şi mai luminos al energeticii mehedinţene, prin apariţia în universul luminii al celui de al optulea hidroagregat. Este de remarcat faptul că dacă la prima turbină au trebuit peste 14 luni de muncă, uneori în condiţii destul de vitrege, din cauza gerului năpraznic (chiar şi de minus 20 de grade), pentru a şaptea turbină au fost necesare douăsprezece luni şi jumătate. „Nu se putea altfel — spunea plin de mîndrie inginerul Ilie Mircea, unul dintre veteranii Porţilor de Fier I, care s-a aflat printre specialiştii de acolo cînd au pus în funcţiune hidroagregatele de tip „Kaplan" de la prima cetate de lumină a Dunării. A trebuit să facem tot posibilul să ne autodepăşim. Montorii de hidrocentrale nu cunosc rutina. Cu fiecare turbină ei au redus termenele de punere în funcţiune, s-au luat la întrecere cu timpul. Avem specialişti bine pregătiţi şi cu astfel de oameni nu poţi să ai decît izbînzi. Odată ce generatoarele au intrat pe mîinile oamenilor din brigada inginerului Florea Bejan, totul a mers strună". Am reţinut cîteva nume de oameni din brigada lui Bejan. Este vorba de maiştrii Aurel Mîndrescu, Constantin Frunză, Petre Marinescu şi alţi specialişti care, pe baza unei bune organizări a muncii, înnobilată cu pasiune, răspundere şi pricepere, au reuşit să dea la timp lucrările în primire pentru probele la uscat specialiştilor Nicolae Cristea, Aurel Zănescu, G. Covaci şi Marin Blaier. Dintre momentele cheie de punere în funcţiune a turbinelor am adus în prim plan doar unul. Este vorba de punerea în paralel a turbinei a cincea, care producea energie la începutul acestui cincinal, ca un simbol de bunăstare, în care ţara urma să intre cu primii paşi într-un cincinal al civilizaţiei.

Venise noaptea zilei de 26 decembrie 1985 cînd fusese planificat să se facă paralelul hidroagregatului. Toată lumea era agitată ca atunci cînd trebuie să se petrecă un lucru deosebit. Oamenii adunaţi în jurul turbinei trăiau din nou momente pe care nu le vor uita niciodată. Trecuse mult de miezul nopţii. Acele ceasornicelor alergau spre dimineaţă. Constructori şi montori, toţi nedormiţi, aşteptau ora împlinirii. Se apropia momentul. Oamenii s-au adunat în faţa tabloului de comandă cu ochii fixaţi spre el. Maistrul Emil Lupu cu genele încărcate de nesomn şi cu un suris imperceptibil în colţul gurii s-a apropiat de unul dintre butoanele de la tablou. O încordare supremă cuprindea parcă toate trupurile oamenilor aflaţi acolo. Se apropia clipa mult doriţă ; rotirea în sarcină a turbinei. Tăcere. Toate inimile băteau acelaşi ritm. La acea oră întreaga ţară aştepta un nou dar al Dunării. Valurile apei intraseră într-o duioasă simfonie. Clipoceau lovite de paletele turbinelor şi duceau cu ele spre vărsare vestea uimitoarelor ore de la „Porţi". Ora 4,38. Maistrul Emil Urucu a apăsat cu emoţie pe butonul de racordare la sistemul energetic naţional. Un nou moment al succeselor în cronica luminii mehedinţene. După 6 041 minute, timp în care turbina s-a învîrtit în gol, primii kilowaţi au pornit deslănţuiţi prin păienjenişul de sîrme în marea de lumină şi forţă a ţării. Constructorii şi montorii de aici deveniseră culegători de lumină de la încă un izvor pe care l-au dăruit patriei cu înaltă satisfacţie prin muncă eroică.

Dimineaţa, cînd s-au revărsat zorii, am ieşit afară din centrală şi am privit Dunărea cum se opintea înfuriată în trupul ei. Atunci mi-au venit în memorie multe, multe momente din istoria lucrărilor de la centrală. Mi-am amintit de acele zile cînd buldozerele muşcau cu lăcomie din trupul insulei, iar acum se întinde peste ape o adevărată cetate din beton şi fier. Cu o astfel de imagine în faţă, am fost încercaţi de un sentiment aparte — sentimentul durabilităţii. Era un sentiment omenesc, pe care fiecare cetăţean conştient, sensibilizat de marile realizări ale românilor în domeniul construcţiilor hidroenergetice, în celelalte construcţii, mai ales în perioada denumită EPOCA NICOLAE CEAUŞESCU.

Mi-am adus aminte de finalizarea acestei lucrări, într-un moment cînd încă mai eram dominat de evenimentul la care participasem şi parcă nici nu-mi venea să cred cît de mult se schimbase această zonă. Palplanşele, cele două utilaje, excavatoarele dispăruseră. Dispăruse şi digul, iar în locul lui se înălţau ca o stîncă de granit centralele şi barajul. Dar, cel mai minunat este că peste tot ce s-a clitorit aici, peste întreaga insulă, se înalţă din apele Dunării o nouă constelaţie de lumină — constelaţia Porţile de Fier II, ce străluceşte statornic pe bolta cerească a energeticii româneşti.

Ion Şerban Drincea

Desen de Sabin Ştefănuţă

Un sentiment profund al duratei

La virsta ţării, virstele oamenilor şi virsta faptelor lor. Astfel încheiem un an, cu sentimentul profund al duratei, al temeiniciei prin care gîndurile, visele întru împlinirea mai frumoasă şi mai înaltă a patriei au prins viaţă, treaptă cu treaptă, pe un drum care trece deopotrivă prin biografiile noastre, ale tuturor, ca şi prin istoria care face liant între toate generaţiile, între trecut, prezent şi viitor. Este acest drum al ideilor care, izvorînd din realitate, într-o dinamică mereu vie şi complexă, înnoitoare, puternică, se întoarce iarăşi la matca şi pragul realităţii pentru că aceasta ne îmbogăţeşte mereu, ca ne este zestrea şi-n spirit şi-n faptă. Pentru că prin această realitate gîndim şi scriem, prin această realitate trăim la orizontul tuturor aspiraţiilor noastre.

Încheie ţara un nou an, primul din cel de-al optulea cincinal, primul din noua etapă pe care o parcurgem şi-n care s-au pus temelii noi împlinirilor viitoare, pentru ca la sfîrşitul anilor nouăzeci să ne putem înscrie pe orbita unei ţări socialiste cu dezvoltare medie. Aşa cum s-a decis, conform propriilor noastre cerinţe şi posibilităţi, la cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Aşa cum de nenumărate ori, cu prilejul unor întruniri, în forumuri de partid şi de stat, ale organismelor democraţiei noastre socialiste, revoluţionare, a subliniat cu hotărîtoare clarităte şi excepţională putere de cuprindere a fenomenului însuşi al dezvoltării, al progresului şi civilizaţiei socialiste, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. În memorabile cuvîntări a direcţionat activitatea de partid şi de stat, activitatea politică, economică, şi socială, a conferit practic muncii şi vieţii dimensiuni noi de înţelegere şi acţiune pentru ca fiecare din obiectivele noului cincinal, fiecare din programele adoptate să contureze, şi mai exact, harta viitorului apropiat, să cunoască acel maxim relief al competenţei şi dăruirii patriotice, revoluţionare. La această altitudine am parcurs un nou an, la această altitudine faptele de muncă ale oamenilor se înscriu ca un omagiu adus ţării, Republicii, de ziua ei.

De la această altitudine privim noul an. Se îngemănează virste, eforturi, îndemnuri şi aspiraţii, gînduri vise şi certitudini. Iluminează toate acestea cu temeiul concret şi distinct al realităţii însăşi, într-o viziune care face din om şi din ţară, din om şi din patria lui, un univers al mîndriei de mereu mai bine şi mai frumos, un univers al luptei în care ştim în permanenţă cum arată chipul victoriei şi ştim ce trebuie să facem pentru ea. Acea sintagmă — totul — care-i aparţine secretarului general al partidului şi care este emblema de fapt a unei epoci, a face totul ştiind că aceasta este condiţia însăşi a înaintării noastre pe calea progresului şi civilizaţiei socialiste, aceasta este condiţia independenţei şi suveranităţii noastre.

Măsura acestui timp

Însoţeam recent un editor dintr-o ţară socialistă prietenă, în periplul său pe meleagurile Doljului contemporan. Ne aflam în zona centrală a Craiovei, cînd oaspetele — care revenea, de fapt, în acest oraş după mai puţin de o mie de zile — s-a oprit locului, total nedumerit. Îşi aruncă privirea în stînga şi în dreapta, puse întrebări lămuritoare, cere explicaţii şi iar face privirea roată în juru-i. „Bine, bine, îmi zice el interogativ, dar nu s-au împlinit trei ani de cînd am poposit cîteva zile în oraşul dumneavoastră ; iar acum am sentimentul, ba chiar certitudinea, că ori atunci n-am fost în Craiova, ori acum mă aflu în alt oraş. Oare, atît de... miraculos să fie miracolul românesc ?" În loc de un răspuns verbal, care oricît de „frugal" putea fi bănuit ca lipsit de modestie, am invitat politicos pe amfitrionul meu să-şi răspundă sieşi la întrebare, eu oferindu-mi „serviciile" de gazdă primitoare îndreptîndu-i paşii şi privirea spre o cît mai cuprinzătoare arie de cunoaştere, de luare de contact „pe viu", îndeosebi în domeniul urbanistic şi al creaţiei cultural-artistice, zone cu un plus de interes pentru el.

Această investigaţie în cotidian, în acest „miracol românesc", în ipostaza sa... olteneacă, a constituit un punct de reper al însemnărilor de faţă ce ar putea constitui, eventual, şi un răspuns, ce-i drept foarte lapidar, la întrebarea formulată de acel reputat editor străin. ...Acum, înveşmîntată în culorile trecerii spre iarnă, ca de altfel în toate anotimpurile noului ev socialist, străvechea şi mereu întinerita Cetate a Băniei este un oraş al neastîmpărului. Zborul lui spre luminoase zări de modernitate, civilizaţie şi progres este fără de odihnă. Noul te întîmpină la tot pasul. Ctitoriile prezente, fiecare în parte şi toate laolaltă, sînt demne de trecutul istoric şi spiritual al oraşului. Acestea mai păstrează, parcă, de dedesubtul lor un strat adînc şi durabil în care sînt încrustate urmele paşilor lui Basarab, „întemeietorul" aşezării, lui Viteazul Mihai ce se încrucişează şi merg alături cu paşii solemni ai Vladimirescului, ai Brîncovenilor şi Buzeştilor, cărora li se mai alătură, cu timpul, paşii lui Titulescu, Ion Maiorescu, Brâncuşi, Traian Demetrescu, Gh. Ţiţeica, Nicolae Coculescu, Mihail Cruceanu, Gib Mihăescu, Gheorghe Rădulescu Motru, Constantin Lecca, Ludovic Mrazec, Dimitrie Gerota, Aristiţa Romanescu, Th. Aman, H. Coandă, C. S. Nicolaescu Plopşor — glorii ale Craiovei, ale României. Trecutul s-a topit într-o plămadă nouă. Anii flacără-vie ai noului timp istoric au încununat visele măreţe ale bravilor înaintaşi, le-au dat întruchipare în gesturi noi. Craiovenii cu brate de legendă, cu mintea iute precum li-l firea, răspund prin fapte eroice, la chemarea acestui timp eroic, dînd înaltă cinstire trecutului glorios al acestor meleaguri ce urcă, în demnitate, din afunde vremi. Craiova singuratecilor mori de altădată, a vestitului „iad al lui Brătăşanu", „oraşul celor 1 000 de moşieri", cum era cunoscut şi recunoscut pe vremea unei perioade revolute, este astăzi o urbe în care oamenii săi ştiu să pronunţe firesc cuvîntul industrie. „Forţa industrială a Craiovei, ne argumentează tînărul inginer **Ion Anghel**, secretar al comitetului municipal de partid, înseamnă acum circa 3 la sută din producţia globală a României, aproape 60 la sută din cea de locomotive diesel electrice şi electrice pentru linii magistrale şi transformatoare de forţă, 28 la sută din producţia de îngrăşăminte chimice, 12 la sută din producţia de energie electrică, un mare volum de autoturisme de mic litraj, de maşini-unelte grele, de tractoare şi maşini agricole, de confecţii-textile ş.a.". Iată, aşadar, Craiova atît de surprinzătoare prin matricea ei nesecată în valori artistice, ce s-au afirmat de-a lungul milenarei sale existenţe, atît de răscolitoare prin paginile de istorie revoluţionară şi prin potenţele ei creatoare face dovada că şi pe planul industriei, tehnicii şi cercetării — aici fiinţează, cu notabile rezultate, trei institute de cercetare ştiinţifică şi inginerie tehnologică — este capabilă de certitudini incontestabile. Cum e şi firesc, industria — factor primordial al progresului, al creaţiei paşnice ce incumbă un climat de linişte şi frăţească înţelegere între toate popoarele lumii — şi-a îngemănat pulsul dinamizator cu cel al înfloririi spirituului. Şcoala, arta şi cultura, atribute inseparabile ale prezentului, au căpătat sensuri şi ritmuri noi, greu de bănuit în anii demult apuşi. Făurarii atîtor bunuri materiale sînt cei care îşi trimit urmaşii la unul din cele zece licee, care mai de care mai cu renume, sau în amfiteatrele uneia din cele opt facultăţi ale Universităţii craiovene — vis al paşoptiştilor mărturisit în Proclamaţia de la Islaz, împlinit abia în anii contemporani nouă. Ei, ctitorii „Evului nou în ţara Banilor" sînt cei care îşi dau întîlnire, la ceas de seară, lîngă dogoarea constelaţiilor de sub bolta de lumină a Naţionalului craiovean, Filarmonicii „Oltenia", Teatrului de operetă şi a muzeelor, sau îşi îmbogăţesc cugetul prin lumea cărţilor „Scrisului românesc" şi a bogatelor colecţii de artă. Artă se poate numi şi construcţia de locuinţe şi a obiectivelor social-edilitare înălţate, îndeosebi în zona centrală a oraşului. Se pare că nici o altă latură a dezvoltării sale multilaterale, nu este mai reprezentativă ca cea legată de înflorirea urbanistică. Să înalţi 60 000 de apartamente — doar un singur cartier, „Craiovita nouă", din cele zece existente, numără tot atîţia locuitori cîţi avea Craiova anilor '50 — şi un centru civic, unic prin măreţia şi ritmul în care s-a conturat — este, de ce să n-o recunoaştem, o dovadă-simbol a forţei creatoare în acest domeniu-emblemă al bunăstării noastre. **Marin Lungu**, primarul Craiovei, „om de simţire oltenească", cum i se spune, activist dinamic, dotat cu har, pasiune şi un acut simţ practic, gospodăreşc îmi vorbea, mai deunăzi, despre grîiile ce-l apasă zi de zi, ceas de ceas, privind extinderea zonei centrale a oraşului, intensificarea lucrărilor de investiţii pentru amenajarea celor 18,4 km de tramvai, privind... reintinerirea tuturor blocurilor din oraş ce au împlinit două decenii de existenţă, privind amenajările ambientale din interiorul municipiului şi arterele de penetraţie în oraş, privind felurite probleme ce le pune un oraş în continuă înflorire, neasemuită mîndrie a Olteniei.

Nicolae Băbălău

Izvoarele fierbinţi

Într-un punct virtualmente fierbinte, situat pe harta muncilor fără întuneric ale Hunedoarei, pe platforma oţelăriei Siemens Martin 1, ascult odată cu vuietul de fond al cuptorului 3, sfaturile... literare ale unui om al oţelului. E un consacrat, în preajma pensionării, maistru de renume, respectat în marile sfaturi ale ţării, comunist... Cîndva i-am fost ucenic, am silabisit, pe viu, ce-i aia „diagrama fier-carbon"... Mi-a impus, nu numai mie, a impus tuturor firea sa fermă, deschisă doar spre comunicarea unor experienţe esenţiale, proprii, sinceritatea şi gravitatea cu care abordează o dispută. Am vorbit mult despre oţel şi oamenii lui, despre realităţile noi ale industriei metalurgice, despre problemele civice ale noii urbe şi despre, inevitabil, carte... Este un pasionat cititor de literatură, nu doar de specialitate... I-am mărturisit, într-o clipă de efuziune aproape copilărească, mîhnirea că, foarte recent, am fost judecat foarte nedrept, excluzînd subiectivitatea care, recunosc, mă poate pîndi ca pe oricare din confraţi (doar facem parte din cei ce sînt consideraţi... iritabile genus...), în urma apariţiei ultimei mele plachete de versuri... Maistrul mă ascultă îngîndurat, căutînd să dibuie dacă nu cumva sînt prea pătimaş, „rănit" în niscaiva orgoliu (oameni sîntem !), iar eu m-am confesat ca unui critic de onoare, unui spirit rector, unui om de omenie, unui Om nestrăin de ale sufletului, de ale poeziei...

— Uite ce-i, dragă Evule, te ştiu de cînd îmi erai „inaş", te-ai dus spre poezie şi mi ţ-am zis că bine faci, aveai ceva care te chema acolo, în lumea voastră... Ba, nu, a noastră, a tuturor... Acum stai şi judecă, ai făcut şi ai dres, te-ai afirmat, este mult înainte, dar hai să facem o analogie : marca oţelului e totul, doar ştii. Calitatea. Buuun ! Noi facem aici oţel care străbate lumea, facem tot felul de mărci, oţel bun, românesc. Este ?

— Este, doar se ştie.

— Mi se cere marca cutare, aia o fac. Se onorează cererea, oţelul ajunge exact la destinaţie... Nu vine înapoi. Tu ai scris şapte cărţi de poezie, zici că zac în librării ?

— Nu zic, pentru că nu zac. S-au cumpărat, oamenii vin la întîlniri, reviste din toate colţurile ţării mă publică...

— Aşa ! Deci criticii tăi adevăraţi sînt cititorii... Chiar nu au scris bine despre poezia ta, alţii ?

— Majoritatea... Suport observaţiile juste, am ţinut cont de ele. Dar...

— Ce dar ? Te-a lovit unul mai în frunte şi gata ! ? Doar nu te întorci la oţel, esti prea firav, iar faptul că ai rămas aici, în Hunedoara, este un lucru de cinste... Omul a continuat o vreme, întrerupîndu-şi sfaturile doar pentru a controla starea unei şarje, apoi turnarea la alt cuptor... Vorbeam despre oţel, dar şi despre poezie. Am reţinut o frază, cu osebire : „Marca poeziei, ca şi a oţelului, asta te onorează. Dacă ştii ce faci, dacă tu, în primul rînd, cu toată exigenţa crezi în tine, fă poezie ! Pe urmă, cei ce te-au publicat prin reviste, cît şi redactorii atîtor cărţi, oare ei s-au înşelat cu toţii ? Noi, la oţel, avem un C.T.C... Voi — redactorii... Oare ei nu ştiu ce calitate promovează ?"...

Mă abătusem, mai mult aparent, de la scopul venirii (re-venirii) mele între oamenii oţelului hunedorean... Indeosebi, vorbind cu acest om, am înţeles şi aveam să meditez îndelung, că fire tainice ale memoriei afective mă atrăgeau înapoi, acolo unde am deprins prima meserie, spre meşterul meu de odinioară, pentru că, brusc, m-am simţit singur, în faţa unei dileme amare... Mă vor ierta cititorii că, undeva pe o platformă hunedoreană a oţelului românesc, am vorbit despre poezie, ca despre oţel.

Oamenii — cheie şi.. porţile afirmării

Aerul arde. La rina cuptorului 2 o echipă de zidari şamotori, în costume de azbest, (Ce temperatură e în aer, acolo, întreb ?... — Peste 45 de grade !), zideşte pereţii cu şamotă protectoare... Va fi evacuată o nouă şarjă de oţel înalt aliat, pentru forare la mari adîncimi... Iorgoni, personaj ştiut de mine din cîteva reportaje, nu-mi răspunde convenţional, este dezinvolt, sincer, ca toţi pădurenii... Tinereţea lui mă surprinde, venisem cu prejudecata că e... mai bătrîn, dar este foarte cunoscut... E secretar de partid pe schimb, nu stă în biroul improvizat în spatele cabinei de comandă, bate platforma, se agită, face un fel de oţelărie de performanţă... Arde tot, e... oţel viu. Îmi vorbeşte despre oamenii-cheie. Oameni-cheie ar fi cei cu care poţi deschide porţile alea imposibile, zice, aşa cum, deseori, ne stau nouă în faţă problemele... Oamenii-cheie ar fi, zice, Ion Prejban, Simion Stoica, Felicioan Dobra... Şefi de echipă, aici, la noi, pe bună dreptate, ierarhiile se stabilesc prin faptă...

— Un om-cheie forte, cheie de aur, este maistrul Tiberiu Pascu... Îl ştim noi, dar îl ştie o ţară. Ce să mai spun despre ei ? Munca lui, de aproape o viaţă spune, a spus totul. Un maistru, un om... Ca el sînt, foarte pe arpoape, sau... altfel, dar asemenea Nistor Partenie, Pavel Tinca...

Un colectiv — erou

Colectivul de oţelari despre care, prin ciţiva, foarte puţini, am amintit, este recunoscut ca un „detaşament reprezentativ" al combinatului Erou al Muncii Socialiste, iar faptele primelor nouă luni ale anului curent 1986, confirmă.

În bătălia pentru a da cît mai mult şi mai bun metal patriei, oţelarii de la O.S.M. 1 şi Oţelăria Electrică au elaborat, deja, peste plan, peste patru mii şi respectiv 500 tone oţel de cea mai bună calitate. Nu în zadar, despre aceşti „oameni-efigii" ai Combinatului îmi spune numai vorbe bune, tovarăşul Iacob Topliceanu, secretarul comitetului pe partid din acest combinat. Se gîndeşte şi se munceşte colectiv, aşa cum impune realitatea existenţei eroilor muncii, la plural.

Recent, enormul colectiv—Erou a sărbătorit, după tradiţie, Ziua Metalurgistului, odată cu toţi făurarii necesarului sporit, din cincinal în cincinal, de oţel. Oamenii, fluviu de larmă veselă, au urcat la pădurea Chizid ori la subţioara muntelui, lîngă lacul Cincis unde au sărbătorit, ca oamenii, simbolica zi. Inevitabile şi acolo, discuţiile despre oţel. Uneori picante, anecdotice, piperate cu tot felul de amuzamente din viaţa muncii lor. Învăţaţi cu focul, i-au împrumutat sau şi-au împrumutat reciproc, caracteristicile. Ard şi ei, transformă, modelează. Oameni de marcă. Mai presus şi deseori egali cu măreţia muncii lor. Încărcată de o neostentativă fervoare, de metaforă vie, necontrafăcută, metafora vieţii lor aspre, bărbăteşti, oameni care îşi merită renumele. Şi-l recistigă neîntrerupt, nepierzîndu-l niciodată. A trăi în preajma lor este tonic, este dătător de încredere în fapte umane, în realitatea care germinează întotdeauna, cea mai perenă Poezie.

Eugen Evu

Lumini de fapte

Trăim un timp de visuri îndrăzneţe
Pe care prin partid le făurim,
Cuvîntul lui în fiecare Forum
Cu noi lumini de fapte-l împlinim.

Prin muncă dăurim noi nestemate
Acestei patrii, leagănul iubit,
Neosteniţi sîntem cînd creştem ţării
Noi temelii pe care le-am gîndit.

Avem în frunte ne-nfricat exemplul
Eroului acestei naţiuni,
Prin el urcăm victorioşi spre mîine,
Şi tot prin el sîntem mai demni, mai buni.

Cuvîntul lui şi fapta lui înaltă
Cu noi lumini de pace le-mplinim,
Trăim un timp de visuri îndrăzneţe
Pe care prin partid le făurim.

Viorel Cozma

Sentiment

Ni s-a spus vrem
înfăptuim
apărăm
Vreau
înfăptuiesc
apăr
am zis
reverberînd ca al vîntului strigăt
în ierburi

Ion Ţîrlea

Cîntec de ţară

Ţară, auzită stea
pe o rază cît vecia !
Ţară, auzită stea,
îmi pot visui şoptirea
tocmai ca lumina ta.

Ţară, auzită Una,
ca soarele şi ca luna !
Ţară, auzită Una,
pot visa că-n şoaptă sînt
izvorînd din totdeauna.

Ţară, auzită dor,
Cu-n suspin se face nor,
Cu-n sărut, drum stelelor.
Ţară, auzită dor,
pot visa că-n şoaptă sînt
izvorire de izvor.

Ţară, auzită sfînt,
Cu doi ochi se face timp,
cu-n suris, ţinutul blînd.
Ţară, auzită sfînt,
pot visa că-n şoaptă sînt,
izvorită din pămînt.

Valeria Deleanu

Pe-un pridvor de rouă

Eu vă anunţ o lume care va să fie —
mai bună, mai iluminată ;
aşadar, sfîrşitul acestui veac
este-n faţa noastră ca o tranşee :
priviţi acest fapt cu ochiul curat
şi nu prin lentilele de contact.

Iată, ea este acolo, vedeţi, doar peste drum
şi nu ştim, acum, cum o vom cuceri,
dar, vă somez,
în numele unei lucide raţiuni,
Să credem în unanimitate
(chiar şi în al doisprezecelea ceas)
în libera acţiune dialectică a Umanităţii.

Căci, ce va să fie o iarnă de uraniu ?

Priviţi, încă se mai face ziuă
pe planeta Pămînt.

George Coandă

Patria-i una

Cum stam aşa, cuprinşi,
ne curge timpul, de înţelesuri plin,
Timp-nepereche, de unde şi de peste tot,
timpul înnoirilor, căci Patria-i
Doar una, una în simţiri ;

Cum zboară lin, peste codri,
păsări carpatine, miez
Din cel mai pur adevăr, ne limpezim
cu încă o înţelepciune, Fiindcă
Patria-i doar una, una în simţiri

Cum rămînem puri o viaţă de Om
sub rotunjimile orizontului, lumina
Boreală mijind macii pierduţi, prin tării,
ne stringem mîinile, victorioşi,
Fiindcă Patria-i doar una, una în simţiri...

George Corobea

Republică

De la Carpaţi pînă în larg de Mare
Ca o lumină-n românesc pridvor
Trimitem lumii paşnică chemare,
Noi sîntem păcii împede izvor.

Din gînd înalt cu irizări de soare,
Poporul şi-a făcut un crez şi-un vis :
Pasărea păcii liberă să zboare
Sub cer curat ca floarea de cais.

Republica ni-i vis de împlinire
Şi pavăză în drumul nostru drept.
Sub faldul ei, perpetuă rodire
Ni-i Ţara cu Partidul înţelept.

Şi ne va fi prin ani o stea aprinsă
În Evul Comunist, înfloritor,
Cînd peste zarea lumii, necuprinsă,
Vom scrie PACE-n marş biruitor.

Republică a Păcii — Slavă Ţie,
Pămînt încununat cu veşnicia.
Mesaj de pace-n lume porţi, solie,
REPUBLICĂ A PĂCII — ROMÂNIA !

Geo Ciolcan

27 DECEMBRIE 1986

L3

NICHITA STĂNESCU — inedit

Către Mircea Micu

Ia, tăceți, voi, prieteni !
Cuvîntul este un înțeles
și un semn,
Iar nu un cîntec nătîng,
cîntat de ciocîrlie.
Și nu un guițat de moarte,
de porc înjunghiat.
Ia, mai tăceți, voi, prieteni !
Un creier trece pe lîngă maluri,
Iar nu malurile trec pe lîngă un cuvînt.

Către Robert Calul

Nu arborele, ci umbra lui e adevărată...
Nu mama mea, ci eu apar a fi adevărat...
În rest eu cred că totul e păcat,
Un substantiv c-un verb la nuntă...
În timp, către, se mai sărută
Cu ceasul Primăriei...
Cît despre cai, adio, voi, secunde !
O, cîte de frumoase-ați fost !

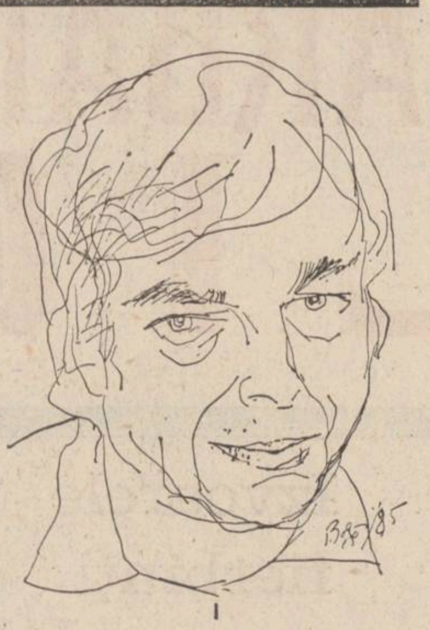

Desen de Teodor Bogoi

Două poezii într-o seară de primăvară

● *O seară de primăvară, dar de fapt nu e seară, se-ngînă ziua cu noaptea, e un amurg roșiatic, e încă zi, e, cred, una din primele zile în care se poate rămîne afară... e sfîrșit de aprilie probabil... e, în orice caz, un fel de Azi, așa cum adaugă poetul după ce semnează improvizațiile pe care m-apucasem sîrguincios să le aștern pe hîrtie, sub dictare.*

Una din poezii se adresează lui Mircea Micu, foarte cu toane în seara aceea, alta mie, dar eram mulți, mulți în seara aceea, în amurgul acela, în inversul de seară tristă, în care-n li-tai-pei-că savoare poetul gusta lumina roșiatică și movurie și-n prestidigitație și histrion improviza, improviza...

Nichita improviza Nichita...

Dumitru Dinulescu

ștefan dincă

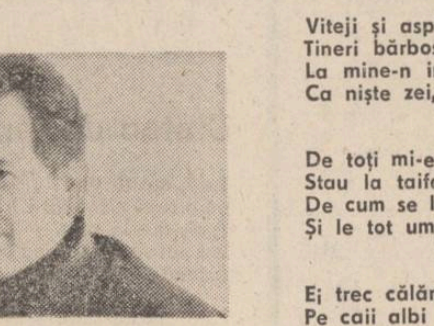

Ninge în Dacia

Ninge în Dacia, ninge frumos
Pădurile se-mbracă-n sărbătoare
Nămeți de-argint la Dunărea de Jos
Monede dace, fulgii de ninsoare

Printre nămeți, ca prin legendă trec
Călare pe un cal lipsit de frîu
Și-aud cum regii dacilor petrec
La rădăcina bobului de grîu

I-aud vorbind de săbii și dușmani
De frații lor, plecați la zei, ștafetă
De semnele fatidicilor ani
De sîngele ce curge pe planetă

Aud istoria vorbită clar
Printre cetăți și printre caii suri
Bărbați bărboși cu iască și amnar
Ca niște umbre trec înspre păduri

Li se lovesc de șolduri fiare grele
Și scuturile le miros a piei
Părinții daci, purtînd în coifuri, stele
Par niște aspri și sălbatici zei

Zăpada ninge și pădurea-i rece
Hainele mă string precum armura
Un lup, ca steagul prin pădure trece
Și vorba unui dac îmi ninge gura...

Descalec și genunchii mi se pleacă
În pagina zăpezilor alpine
Și-aud șoptind, curat, pădurea dacă :
— Aici e Țara, să o aperi bine

Și moșul tău a apărat-o, iată
Aici e piatra somnului său viu
Țara se apără din tată-n tată
Țara se apără din fiu în fiu...

Ninge în Dacia, ninge frumos
Monede dace, fulgii de ninsoare
Nămeți de-argint la Dunărea de Jos
E iarnă dacă, iarnă-sărbătoare.

Voievozii

Vin voievozii, eu îi simt venind
Ei vin călări pe cai fără căpestre
Pe cai primiți de la domnițe zestre
Vin galopind prin iarna de argint

Viteji și aspri ca în bătălii
Tineri bărboși sau domni încărunțiți
La mine-n inimă îi simt opriți
Ca niște zei, rămași de-a pururi vii

De toți mi-e drag și către toți mă-nchin
Stau la taifas mereu cu dumnealor
De cum se lasă noaptea, pînă-n zori
Și le tot umplu cănile cu vin...

Ei trec călări prin iarna noroacoasă
Pe caii albi cu coamele-mpletite
Spre bornele domnești, înzăpezite
Unde istoria-i la ea acasă

Și priveghează granițele ninse
Și sfintele contururi de hotare
Cel Înțelept și Cel Viteaz, Cel Mare
Pe bolta țării, semne neinvinse.

Dunărea

Dunărea e primul alfabet
Și întîia vorbă învățată
Dunărea din sat, de la Ghecet
Dunărea de Mamă și de Tată

Dunărea e Patria-Dintîi
Bornă de hotar și de lumină
Cînd ajungi la Dunăre — rămîi
Dunărea-i eternă rădăcină

Dunărea e Chipul Mamei, dus
E Chipul Fiicei Mele care crește
Dunărea e tot ce nu s-a spus
Și-așteaptă sa se spună, românește

Am crescut cu Dunărea în prag
Am crescut cu Dunărea-n iubire
Dinspre Apa Dunării, se trag
Toți strămoșii mei, din amintire

Am crescut cu Dunărea în casă
Am crescut cu Dunărea în minte
Dunărea e apa de pe masă
Dunărea e versul din cuvinte

Dunărea, o port adînc în mine
Cu pădurile ce-o înconjoară
Dinspre Apa Dunării, tot vine
Fiica Mea, cu chip de Primăvară

Dunărea-i credință și destin
E o legendă care tot se scrie
De la Ghecet și pînă la Măcin
De la Ghecet și pînă-n Veșnicie...

Tinerețea, această superbă

N-am putut să cred niciodată, nici chiar în cele mai euforice stări, că tinerețea înseamnă doar o simplă floare la butonieră, un chip senin și un gînd alb în zbor. Întotdeauna cînd am reușit să-mi conturez o asemenea imagine, la îndemînă de altfel, ceva a trebuit mereu să mă contrazică, să-mi ia în răspăr simplismul contrafăcut, să mă schimbe încet-încet și pe mine. De fiecare dată a trebuit să înțeleg că această perpetuă stare a omului are mai multe calități decît m-aș fi așteptat, mai multă bogăție psihologică decît aș fi bănuit, mai dens conținut decît mi-aș fi imaginat în chiar propriile mele entuziasme de reporter care în fiecare dimineață, o dată cu notesul și pixul, își ia tinerețea drept subiect, redută a zilei ce vine. Am înțeles că în fiecare zi tinerețea trebuie cucerită, că e, de fapt, o luptă a vieții, că ea nu cade din cer, nici din pom, nici de la etajul superior al existenței. Și asta și fac. Zilnic demonstrez, la fața locului, prin documentare și prin textele ce urmează documentării că tinerețea e un sens înțeles și cîștigat, că e mai mult decît o perfectă biologie, că e ceva mai interesantă decît o sferă — figura geometrică ce bate spre perfecțiune — că se inspiră din gîlgîitul sîngelui în artere, din iarba verde de acasă, din lumina soarelui, ca și din retortele înlăuntrului ființei. Din climat, de bunăseamă. Politic, ideologic, social. Tinerețea nu crește, desigur, în vitrina cu bibelouri a vieții, ci într-un anume context social. În care ți se cere să fii tînăr, în care ești entuziasmat și fericе să fii tînăr, în care jocul cu închipuirea, eroismul, dăruirea se toarnă în formele, adesea nemuritoare, ale faptei.

Tinerețea — un subiect uluitor prin uriașele-i combustii, prin profilul de flacără, prin tot ceea ce înseamnă ea înălțare și patetism, lumină și speranță, dimensiune definitorie și împlinire pentru tînărul obișnuit sau de excepție al României de azi. O vîrstă debordantă, prin tot conectată la pulsul patriei de azi, la istoria plenară a României acestui sfîrșit de mileniu. Cel mai fierbinte subiect de care încerc să mă apropii zilnic și de la a cărui dogoare îmi hrănesc imaginația și aprind firești metafore. Încerc să fiu, de fapt, un pictor. Un pictor conștiincios. Sau poate un purtător de cuvînt. Pentru subiecte palpitante sau nu, pentru imaginare „bombe publicistice", pentru maratonul pe care îl urmăresc de multe ori dintr-o mașină nichelată care merge pe lîngă bordură, de multe ori eu însumi anonim, pierdut în masa maratoniștilor. Cotidianul tînăr, o sintagmă pentru auz. O sintagmă nesfîrșită precum tinerețea.

La o fereastră de țară

Cu aproape 12 luni în urmă, aflat pe platforma portului Constanța, căutam ceea ce îi e drag oricărui reporter să caute : extraordinarul de fiecare zi. Ambițioasă dragoste. În răsărit de țară, la Constanța, el capătă semnificații cu totul inedite. Aici poți simți pulsul economic al patriei, aici, pe platforma aceasta, se deschide o fereastră românească spre lume, marea noastră. Peste opt mii de tineri veniți din cele mai îndepărtate colțuri ale României, din toate părțile, din orașele și cătunele patriei de azi se află, sub pavilionul tricolor, înfăptuind o datorie de suflet, de conștiință. Urmează, mulți dintre ei, tricolorul românesc pe mările și oceanele lumii, dînd lumii seamă de ceea ce știm noi a făptui, de la suprema idee de pace a cărei vocație o avem din milenii, pînă la superprodusele industriei noastre electronice, chimice, de mecanică fină. Aici, pe platforma portului Constanța încep, pentru tinerețe, formidabile epopei. Sau se încheie. Cîți dintre bravii eroi tineri, după luni și luni de călătorii pe meridianele planetei, varsă, o dată pășind pe fermul pămînt al patriei, o lacrimă de bucurie ? Este lacrima izvorîtă din cel mai sfînt sentiment — dragostea de patrie. Firește, întrebarea pe care am pus-o nu poate fi decît retorică. Fac o constatare : întinerește personalul de bord al flotei noastre. Este un aspect tonic, un aspect ce înseamnă viitor. Într-o devreme dimineață de ianuarie, de-aici din portul Constanța, de pe puntea „Voronețului", salut soarele ce se ridică din apele mării deschizînd astfel fereastra unei noi zile pentru România.

Un unic și nesfîrșit sentiment

Cîteva zile mai tîrziu, într-un avion ce zbura la cinci mii de metri, pe ruta Baia Mare — București, aveam să retrăiesc sentimentul indestructibilei noastre unități. Am văzut atunci, prin hubloul albastru al avionului, chipul întreg al țării. A fost o călătorie cu totul fabuloasă. Pe care, mă grăbesc să spun, n-am întîrziat prea mult a o repeta. În iulie, în miez de vară. Pentru o comparație necesară. De-acolo, din tării, am încercat să descifrez locuri și așezări omenești, amenajări industriale și agricole, oameni abia ghiciți, să dibui pe pămîntul bătrîn și frumos urme străvechi. Ochiul cerceta lacom. Găseam urme milenare, găseam oameni și locuri noi, găseam livezi și păduri nesfîrșite. Pipăiam cu privirea, iar în interiorul ființei, într-un adînc, ceva mă înfiora. Neștiute rădăcini vibrau. „Aveam, și puteam să constat cu bucurie, aceeași lungime sentimentală de undă și pentru Careii Sătmarului, și pentru Mangalia, și pentru Calafatul de pe Dunăre, și pentru Nădlac sau Jimbolia, sau pentru Agnita cea din centrul țării, sau pentru Iașii cei îndulciți de eterne iubiri". Aveam sub ochi harta României la scara unu pe unu. Chipul ei tînăr de azi. Întinerit dintr-o mereu neostoită dragoste de viață.

Totul la superlativ !

Brigadierii sînt printre cei mai valoroși tineri ai României socialiste. Munca lor, condiția lor se asociază cu o stare de excepție, cu o seamă de trăsături ce constituie mîndria generației tinere de azi și care au fost preluate și îmbogățite de la alte și alte generații de revoluționari, de superbi tineri eroi ai muncii. Spiritul revoluționar, romantismul revoluționar, entuziasmul, dăruirea, eroismul sînt calități profesate de tineri încă din anii de început ai construirii socialismului în țara noastră. Dar niciodată ca acum brigadieria n-a fost atît de puternic implicată în construcția destinului comunist al României. Munca eroică, munca plină de pasiune și dăruire pentru țară — iată o definiție a unei întregi generații — generația acestor ani. Un dialog cu oamenii șantierelor naționale ale tineretului este, de aceea, o stare de sărbătoare pentru reporter. Era încă iarnă în toată țara, încă bîntuiau geruri venite de la pol, dar raportul de muncă al brigadierilor șantierelor naționale ale tineretului era, chiar din primele săptămîni ale lui 1986, impresionant. Fac cunoștință în această perioadă cu Mihail Molnar, comandantul Șantierului național al tineretului Drobeta-Turnu Severin, cu Nicolae Frățilescu, reprezentantul celor 700 de tineri de la Rovinari, cu șoferul Constantin Leonte, vasluian de obîrșie, dar care de trei ani și-a mutat tinerețea în exploatările miniere de la Rovinari. În marea bătălie pentru energie, cei ca ei sînt în primele rînduri. Greu de cuprins în cuvinte bucuria lor de-a fi aici, pe șantier, unde tinerețea are alte unități de măsură, unde totul, viața însăși capătă alte dimensiuni. Participă la discuția noastră și Grigore Bala de la Șantierul național al tineretului Valea Ierului, loc unde aproape 250 de tineri din Bihor, Maramureș, Sibiu, Arad traduc în viață un generos program pentru sănătatea pămîntului. La un moment dat cuvintele nu ne mai ajung, cuvintele ca atare. Și facem apel la statistică. Oameni ai concretului, Brigadierii anului 1986 vor ca fiecare vorbă a lor să aibă un reazem în faptă. Fapta, ea însăși, este cea mai frumoasă dintre vorbele frumoase. Tălmăcirea vorbei celei mai frumoase care adesea nu mai poate fi reîntoarsă nicidecum în cuvînt. Rămîne fapta. Atît. Pentru că între timp chiar și oamenii, tinerii oameni s-au schimbat. Au devenit ceva mai mult decît erau cu o faptă sau două în urmă. Un drum asumat, prin faptă, tinerețea brigadierilor. Nimic de prisos. Totul la superlativ însă !

Tablouri de Augustin Costinescu din expoziția deschisă la Muzeul de artă din Cluj-Napoca

Uriașul nostru rezervor de omenie și spiritualitate

Peste 300 de tineri din 5 județe, agricultori, protagoniști ai noii revoluții agrare, se întîlnesc, în prag de primăvară, pentru a da nouă dimensiune unui nemuritor sentiment — dragostea pentru satul românesc. Sînt cei mai buni dintre cei mai buni tineri din peste o mie de sate, o mie de sate ! din Bărăganul brăilean, din Bărăganul ialomițean, din Dobrogea, din Cîmpia Călărașilor, din părțile de sud ale Moldovei. Noua revoluție agrară, transformînd satul românesc, a găsit, în tineri, protagoniști de excepție. Tinerii aflați la consfătuirea privind amplificarea participării lor și a tuturor tinerilor la viața satului dau expresie unei înalte conștiințe patriotice și cetățenești, unei cu totul superioare înțelegeri a amplului proces revoluționar ce a cuprins satul nostru. Uriașul nostru rezervor de oameni și spiritualitate, definiția noastră dintîi — satul românesc — se transformă revoluționar și prin tineri. Pentru tineri. Din nou, ca altădată în veac, omul tînăr se identifică, cu toată ființa sa, cu destinul satului. Un destin nou. Un spațiu de muncă și viață ai cărui parametri sînt sub semnele unei profunde evoluții. Nimic surprinzător pentru Ionel Pîrlog din Grindu-Ialomița, Nicolae Sterghiu din Stejaru-Tulcea, Maria Muscan din Ovidiu-Constanța, Ion Ledea din SfîntuGheorghe-Ialomița, Haricleia Slujitoru din Unirea Călărași sau Cristina Zahor din Cerna-Tulcea. Totul limpede, deci, pentru sutele de mii de tineri ai satului românesc de azi, oameni ai noii revoluții agrare, ai unei agriculturi moderne, ai unui sat aflat în dialog cu orașul și care își apropie cu calm și pricepere stilul de viață al orașului. Satul pentru tînărul acestor ani nu este, nu mai este doar un sentiment întors pe toate fețele într-o seară de melancolii și doruri renăscute, ci este un mod de a fi, de a aborda viața dintr-un unghi în care toate cele naturale sînt și nespus de firești.

Rădăcini într-o milenară, nemuritoare ființă

În marele colectiv muncitoresc de la „Vulcan" viața pare mai apropiată de freamătul cosmic al materiei decît în oricare altă parte. Aici oamenii se îndeletnicesc cu grandiosul cu aceeași pasiune și concentrare a atenției cu care unii pictează pe bobul de orez. Se înțelege, deci, că unui tînăr ajuns aici viața îi oferă niște lecții pe care nu le va mai uita niciodată. Printre cei mai noi „elevi" se găsesc și Mihai Graur, Nicolae Căciulă, Eugen Boacă, Nicolae Brînză, Costel Bejan. Aici am întîlnit un tînăr „absolvent" care avea să mă impresioneze în mod cu totul deosebit prin claritatea opiniilor, prin mobilitatea gîndului, prin conștiința faptului că trebuie să fie, în orice împrejurare, alături de colegii săi de „Vulcan". Să fie model. Să ia el însuși de la alții exemplu. Să nu înceteze a învăța, a se pregăti. Să se implice în tot ce înseamnă mîndria acestei mari uzine care este „Vulcanul". Loc unde, la fel ca în Întreprinderea „23 August", la fel ca în Întreprinderea de mașini grele București, la fel ca în minele din Valea Jiului, la fel ca în atîtea și atîtea colective din marile platforme industriale se formează, pentru România de azi și de mîine, o nouă generație a clasei ei muncitoare. O generație înalt școlită, o generație ce se regăsește prin muncă, printr-o superioară civilizație, prin asumarea unui ideal comunist într-o cuprinzătoare umanitate ale cărei rădăcini se află în milenara ființă a neamului nostru eroic și pașnic, a neamului nostru muncitor de cînd se știe. Muncitor, cinstit și demn — cuvinte de inimă și azi ca și-ntotdeauna.

Argumente pentru veacul ce vine

Da, și în 1986, pentru a mia una oară, mi s-a confirmat dragostea noastră pentru oameni. Și-această iubire are început, se știe, întotdeauna, firesc, în copii. O casă plină de copii n-a fost și încă nu este la noi un lucru de mirare. Scria Ion Creangă : „Cînd venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, înghețat de frig și plin de promoroacă, noi îl spăriam sărindu-i în spate pe întuneric. Și el, cît era el de ostenit, ne prindea cîte unul, ca la baba oarba, ne rădica în grindă zicînd : „Tita mare !" și ne săruta mereu pe fiecare". Cu aceste fraze în minte pășesc în Întreprinderea „1 Mai" din Ploiești. Cîteva mii de muncitori aici. Și fiecare, pe lîngă atîtea atribuții și responsabilități este și... tată. Nimic mai normal. Aflu : Peste 12 mii de copii ploieșteni au tătici care muncesc aici, la „1 Mai". Tați de familie, părinți de fiecare zi, părinți mistuiți de flacăra dragostei pentru cei care le vor purta în veacul viitor numele, sentimentele și, de cele mai multe ori, și chipul. Ziditori de oameni noi, ziditori de munte de om, de soare de om.

teatru

Vlaicu Vodă

Prin **Vlaicu Vodă**, figurii eroului de tip romantic îi ia locul omul de stat : omul pentru care binele țării este mai presus de fericirea personală, omul care rabdă toate umilințele, care jertfește fericirea nepotului sau a surorii sale din rațiuni de stat. Subliniind realismul lui Vlaicu, Davila îl situează în poziție antitetică cu Mircea. Antiteza este cu atît mai dramatică cu cît acest tînăr înflăcărat, care renunță la tronul Moldovei și care încearcă uciderea unchiului său, nu este altul decît cel ce va fi Mircea cel Mare, domnul ce a continuat și dus spre împlinire viziunea politică a lui Vlaicu.

Prin limbajul modern al unor draperii sumbre, coborînd în scenă sau ridicîndu-se diferit, compunînd mereu alte ecuații spațiale, cu ajutorul funcției arhitecturale a luminii albe sau colorate, Paul Bortnovski creează decorul unei atmosfere misterioase, care învăluie ocrotitoare sau lasă descoperite sentimente de dragoste și de ură. Costumele Elenei Pătrășcanu-Veakis implantează detaliul modern în linia autenticității de epocă, avînd eleganță, sobrietate, funcție dramatică.

Muzica concretă, discretă a lui Dinu Petrescu accentuează o stare psihologică amenințătoare, tulbure, prin murmur de instrumente, nici o clipă prin ostentație, nediminuînd prestanța cuvîntului.

Ținînd cont de faptul că Vlaicu Vodă a însemnat momentul deteatralizării teatrului, al eliberării de sub tutela tiraniei actorului-stea, Mihai Berechet își concepe spectacolul din perspectiva realismului personajului central, strunind jocul actorilor pentru a nu cădea în emfază și teatralitate. Nici arogant, nici prețios, jocul lui George Motoi în rolul titular impune printr-o simplitate reconfortantă și o discreție a nuanțelor. Vorbește cu blîndețe, aproape în șoaptă, uneori parcă timid, alteori parcă sfîrșit, creînd din Vlaicu un personaj cu taine și aparté-uri ale gîndului rostit pentru sine, izbucnind spre sfîrșit, decisiv, pentru a marca îndelunga așteptare și pîndă a domnului încolțit, mîndria și abilitatea unui domn ce-și iubește țara mai presus de orice. De la Român Grue (un Emil Mureșan îngîndurat, neguros), Vlaicu deprinde tăcerea răbdătoare, în așteptarea momentului prielnic. În funcție de fluctuațiile personajului (de la conflicte latente cu boierii, cu Doamna Clara pînă la conflicte fățișe), George Motoi îl conduce pe Vlaicu prin toate tainițele mimării de sentimente și de gînduri, dînd impresia că se lasă umilit sau condus, demonstrînd înțelepciunea, pentru a face față conjuncturilor politice și a învinge. Punctul culminant al destinului său tragic, de om strivit de imperativul datoriei, e atins prin conflictul cu Mircea. Tensiunea dramatică crește prin uciderea lui Român Grue, ca să se destindă prin iertarea lui Mircea, printr-o altfel de îngenunchere : „Mi-ai ucis pe Grue, fii ce-a fost Grue".

Carmen Stănescu se situează la o mare înălțime de joc, imprimînd întreaga sa personalitate și distincție scenică Doamnei Clara, care devine prin ea puternică, autoritară, tiranică. Dominînd scena, vorbirea ca și ascultarea ei sînt la fel de expresive.

Mircea Basarab — Ștefan Velniciuc și Anca — Aimée Iacobescu întruchipează cuplul pasional, încă romantic, prin vîrstă și sentimente. Boierii, mai puțin individualizați de Davila, există în jurul domnului printr-o trăsătură de caracter : a fi sau a nu fi de partea celui care e credincios țării sau o trădează. Prezențe scenice, voci cultivate, gravitate impun actorii Andrei Ionescu — Costea Mușat, Matei Gheorghiu — Banul Miked, Eugen Cristea — Groza Moldovanul, Iulian Necșulescu — Preacuviosul Nicodim. Pala Italianul — Mihai Niculescu și Baronul Kaliany — Traian Stănescu aduc în scenă drama și respectiv ridicolul celor folosiți ca instrumente de vrajbă la curtea domnească. În rolul Spătarului Dragomir, Florin Piersic aduce prezența statuară a înfățișării sale, tăria de caracter, un furtunos temperament.

Vlaicu Vodă, un spectacol emoționant, care trăiește prin forța verbului, prin seriozitatea tratării artistice, a interpretării.

Nicoleta Gherghel

film

Retrospectivă

1986 rămîne un an al confirmărilor pe multiple planuri, dar și al datoriilor neonorate încă de cineaști. Au fost confirmate preferințele pentru subiecte inspirate din viața adolescenților și tinerilor de astăzi, aproape o treime din titlurile premierelor abordînd din diverse unghiuri această tematică — **„Al patrulea gard lîngă debarcader", „Lucrare de control", „Un oaspete la cină", „Liceenii"**. Romantismul personajului contemporan, tensiunea conflictelor cu suporturi moralizatoare, nu neapărat didacticist exprimate, portretele în mișcare ale adolescenței aflate în fața opțiunilor majore au conferit acestor pelicule audiența necesară, din păcate nu întotdeauna susținută de o programare mai riguroasă, (cum a fost cazul cu **„Lucrare de control"**, film insuficient prezent pe ecrane pentru a se impune corespunzător publicului căruia i se adresa).

O permanență a școlii naționale cinematografice din ultimii ani o constituie filmul politic de montaj, gen aflat la hotarele documentarului cu artisticul, ilustrat de **Virgil Calotescu** cu **„Partidul, Patria, Poporul"**, scenariul **Nicolae Dragoș**, peliculă omagială de amplă respirație simfonică, avînd sintetizate evocator realități ale trecutului și prezentului, într-o epopeică panoramare înscrisă ca într-un letopiseț și pentru viitoarele generații. În același capitol se înscrie și **„Cununa de laur"** de **Anghel Mora**, film ce monografiază într-un dinamism seducător al imaginii efervescenta desfășurare de ambiții și energii artistice prilejuite de Festivalul național „Cîntarea României", eveniment și permanență a vieții contemporane, ce implică nu numai coordonatele universului spiritual, dar și imensa contribuție a făuritorilor de bunuri materiale într-o grandioasă competiție a geniului creator românesc.

Ecranizările, deși puțin numeroase față de alte stagiuni cinematografice, au purtat marca ambiției depășirii textului prin viziuni originale, interpretările filmice ale literaturii lui **Cezar Petrescu** sau **Eugen Barbu** în **„Întunecare"** semnat de **Alexandru Tatos**, după un scenariu de **Petre Sălcudeanu** și în **„Domnișoara Aurica"**, semnat de **Șerban Marinescu**, după scenariul autorului, fiind lecturi cu marca unei profunde originalități, capabile să ofere echivalențe, viabile estetic, textului inițial, confirmîndu-le astfel caracterul de operă deschisă interpretărilor de valoare, pentru o nouă existență estetică, într-o altă artă.

Printre permanențele anului se numără și Galele acum devenite tradiționale ale filmului cu tematică pentru tineret de la Costinești, și ale celei pentru copii de la Piatra Neamț, Gale care au impus dincolo de momentele de bilanț, opțiuni tematice și estetice în care documentarul și, mai ales animația, s-au relevat drept genuri cu un deosebit ecou în rîndul tinerilor spectatori oferind autentice lecții de popularitate.

Printre datoriile cineaștilor se numără comedia cinematografică, gen destul de neglijat în ultimii ani, precum și filmul de evocare istorică, ilustrat doar de două titluri datorate lui **Andrei Blaier** și **Sergiu Nicolaescu — „Bătălia din umbră"** și **„Noi, cei din linia întîi"**, filme de război, de înaltă vibrație patriotică, din păcate singulare. Absența unor cineaști care ne obișnuiseră cu o activitate ritmică pe platouri, ca și a unor regizori tineri care au confirmat pe deplin, cum ar fi **Tereza Barta** sau **Nicolae Caranfil**, se mai numără printre minusurile anului, semnate de producători. Avînd în vedere faptul că anul s-a încheiat „în forță" cu **Domnișoara Aurica, de Șerban Marinescu**, valoare de durată, să sperăm că semne bune Anul Nou are. La mulți ani și la mai multe filme bune !

Călin Stănculescu

stare de spirit

Arc nou peste fluviu

Cînd bătrînul Istru ajunge la Cernavodă, Dunăre de tot se face, luntre și punte se face văzduhul de deasupra-i, și pasărea însăși se-apleacă-n zbor pentru a trece pe dedesubt, nu pe deasupra ; așa la Dunăre la Cernavodă unde fila tinereții a fost luminată de silueta zveltă a unui nou pod care în clipele sale de visare tresare amintindu-și de Apolodor... În anul ce s-a sfîrșit au trecut trenuri peste noile poduri dunărene, iar o parte din constructori, cei tineri în primul rînd, se înțelege, și-au făcut speranțele bagaj pentru a le extinde sub formă de șantier pe Dîmbovița bucureșteană. Cîteva sute de oameni, vreo cinci sute dintre ei tineri ca briza, ca frunza de dud, ca mărul în floare, au ridicat cu palmele lor un pod măreț. Ca un jumbo-jet ce taie un văzduh senin. Exact cum îi place și inginerului Paul Covrig, multă vreme ros de nostalgia că n-a urmat facultatea de aerospațiale, ci pe cea de drumuri și poduri. Uite că se poate și-așa, și-a zis el cu uimire. Tinerii din șantier l-au ales secretarul organizației lor revoluționare, poate și pentru faptul că îi place zborul. La urma-urmei cînd poate fi un om bun constructor de poduri dacă nu atunci cînd privește cu infinită nostalgie zborul păsării, fie ea din carne și pene, fie din aluminiu. Dunărea cu poduri noi la Fetești și Cernavodă este una dintre cele mai sugestive ilustrații ale anului 1986.

Pentru a-și apropia vise stelare

Bucureștii freamătă de tinerețe. E duminică de dimineață, dar orașul nu pare a se fi potolit deloc. Pulsează, prin toate arterele sale, tinerețe. Sala de festivități a Muzeului de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România este gazdă generoasă pentru cîteva sute de tineri și tinere. Au venit aici din toate cartierele orașului, dar mai ales din sectorul 2 pentru a trăi unul dintre momentele importante ale adolescenței, una din opțiunile hotărîtoare pentru o viață — intrarea în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist. Semnificativ este faptul că acești tineri păsesc în rîndurile U.T.C. în anul celei de-a 65-a aniversări a partidului. Ei sînt deci generația utecistă a celei de-a 65 aniversări. Nu vor uita asta niciodată. A devenit o tradiție a tinerilor ca în preajma unor importante evenimente din viața patriei și partidului să primească titlul de utecist în atmosfera plină de semnificații eroice, revoluționare a muzeelor, a locurilor istorice. Așa cum am spus, pasăre a tinereții este, cu acest prilej, emoția. O emoție a clipei incandescente, o emoție totală cum numai sevele tinereții o pot da. Am văzut sute de asemenea chipuri, chipuri de elevi — oameni care învață, care au acum posibilitatea să învețe ani îndelungați pentru a se pregăti la înalt nivel, pentru a-și apropia astfel vise stelare. Se poate. Aceeași demonstrație de participare spirituală aveam s-o cunosc și la Muzeul de istorie a Moldovei, sub bolțile Palatului Culturii din Iași. Poate că vom mai auzi de acești tineri pe care i-am cunoscut în sărbătore de inimă și conștiință, în acest an, la Muzeul de istorie a partidului și la Muzeul de istorie a Moldovei : Bogdan Popa, Silvia Cloțan, Mihaela Cristescu, Bianca Dan, Claudia Stan, Viorel Roman, Mara Motrescu, Sorin Motrescu. Nu poate, ci sigur.

Ne vom revedea și la o sută douăzeci de ani

Profilați pe un fond intens marin, în respirația mării și în lumina crudă a soarelui de dis-de-dimineață, îmbrățișînd o limbă de nisip de aur, Costineștii dau buzna în fiecare vară în existența noastră pașnică și răvășesc cele demult ordonate cu forța de neoprit a unei metafore. Știm cu toții, pe o policioară din inima noastră, se află un cristal neprețuit pe care scrie „Costinești". În fiecare vară, Costinești se ridică în preaplinul luminos și îmbietor al unei autentice capitale de tinerețe. Nu-i de mirare, deci, că peste șaptezeci de mii de tineri i-au trecut pragul și în vara '86. Ce-aș putea spune acum, în plină iarnă, despre Costinești ? Ce-am spus și atunci cînd nisipul frigea, cînd marea se făcea de smarald, iar noi, frumoși moruni, adăstam pe țărm : „Un uriaș caleidoscop Costinești și, pot spune, după un drum de trei zile pe punțile sale de tinerețe și entuziasm, că e întocmai pe măsura tinereții noastre de azi, că are grație și măreție în spațiile sale, inteligență și dăruire, spontaneitate și zîmbet, suris și dinamism, că, prin tot ceea ce ne exprimă, tocmai de aceea ne simțim întotdeauna atît de bine la Costinești, în acest spațiu de vis și ideal, de romantism, de elan și putere tinără". Costinești, iubire tinără, ne vom revedea și la o sută douăzeci de ani, scria cineva într-un jurnal uitat pe-o bancă de pe faleză. Am găsit acest jurnal într-o seară cînd luna tocmai ieșise din mare și o porni pe drumul fratelui său — soarele.

Un inedit spectacol de frumusețe, inteligență și talent

Cu mulți ani în urmă mi-a căzut în mînă o revistă de prin anii '30 în care se găsea și un reportaj de la popularul concurs „Miss România". Nu-mi puteam imagina pe-atunci că peste ani voi fi reporter la un concurs aproximativ asemănător. Zic „aproximativ" pentru că întrecerea de azi, întrecere este, nu ? ! dă o înțelegere superioară frumuseții, aceasta nemaifiind doar fizică, ci și morală — adică izvorîtă și din muncă, din hărnicie, altfel spus din temelia existenței. Absolut firesc, deci. Concursul „Muncii, Tinereții, Frumuseții" și-a desfășurat în 1986 ediția a V-a. Alături de atîtea manifestări de tinerețe, și-acest concurs, mărturisesc, unul dintre cele mai interesante sub aspect uman, a evidențiat capacitatea tinerei generații de a se afirma multilateral, de a dinamiza întreaga viață a țării, de a trăi frumos, modern. Timp de trei seri, sub lumina reflectoarelor, patruzeci și cinci de tinere, harnice, frumoase și talentate au oferit un spectacol de inteligență, frumusețe și talent de excepție. A fost acreditată cu aplauze, bucuria de a trăi senin și-n demnitate, bucuria de viață, dorința fiecărui tînăr de azi de a-și cultiva aptitudinile și talentele sportive și artistice, de a fi om frumos în întregul său. Și n-aș crede că este lipsit de interes să știm care au fost cele mai tinere frumuseți ale acestui an : Luminița Postăvaru din București, Viorica Corleciuc din Sibiu, Tunde Simon din Oradea, Maria Dogaru din Bacău, Melania Vasiliu din Odobești, Georgeta Cristea din Iași...

Eugen Mihăescu

Orașul oțelului

Emblema contemporană a Galațiului are în compoziția ei simboluri ajunse la înălțimea care se cere datorită politicii economice a Partidului Comunist Român. E intru totul corect cînd se afirmă că, fără existența oțelului, aceste meleaguri n-ar fi avut cum să se ridice. Istoria nouă a patriei a adus la Galați profesia de siderurgist, nemaiîntîlnită pe aici, prezentul asociindu-se treptat cu oțelul, dînd posibilitatea orașului de a renunța să se mai legitimeze, ca altădată, cu frînturi de cîntec marinăresc de atîtea ori nefericit.

Nevoia de a răsfoi documentul de arhivă, mai vechi sau mai nou, e justificată, transformările cunoscute de Galați au fost prevăzute cu luciditate, prefațate de hotărîrea de a nu admite să se risipească nimic din hărnicia și inteligența oamenilor. Vatra oțelului a ajuns să dea rod după un plan care n-a uitat nici Universitatea, nici viața oamenilor, nici înfățișarea orașului.

Anul 1965 e crucial, s-a optat pentru transformări decisive. Cele trei întreprinderi avînd peste două mii de oameni ai muncii, uriașe pentru acel moment, nu aveau cum să garanteze că și la Galați se poate construi viitor. A fost ideea și au fost miliardele de lei, au fost răspunderea și mîinile care au înființat vestitele Țigline, cartiere legate de credința în oțel. Însăși capacitatea prezentului a fost de-atîtea ori neîncăpătoare pentru hotărîrea muncitorească de a produce metalul trebuitor pentru realizarea operei de pace și vrednicie a poporului român.

Cele 18,2 kg oțel pe locuitor, indicator economic valabil pentru România anului 1938, nu mai pune pe nimeni pe gînduri, dar te îndeamnă să cauți o explicație și o găsești în coloana neputinței celor 1 182 „întreprinderi" cite aveau poarta deschisă în cel mai prosper an de înaintea celui de-al doilea război mondial, în care lucrau în condiții grele 6 845 oameni. Cineva a avut grijă să calculeze că fiecărei „întreprinderi" îi reveneau în medie sub 6 salariați. Anii războiului au închis fără nici o dificultate porți, au lărgit răni vechi și au deschis altele noi. Efortul de a vindeca și racorda la istorie Galațiul a fost imens. Partidul Comunist Român este arhitectul ales de inimile fierbinți ale gălățenilor pentru a regîndi orașul. Prima Tiglină e o probă a maturității politice a clasei muncitoare gălățene, prima șarjă de oțel a fost pentru binele patriei semnul că viitorul are obligația să treacă și pe la Galați de cîte ori vor siderurgiștii.

Sute și mii de cocsari, oțelari și laminoriști și iată și corespondentul munții lor pe harta economică a României socialiste : cetăți ale trăiniciei și libertății din care se revarsă neîntrerupt civilizația superioară a societății noastre. Să observăm că nu există uzină în România de azi sau casă de om din care să lipsească produse din oțelul fabricat la Galați. E acest fapt o performanță a epocii de neîntrerupt eroism deschisă de Congresul al IX-lea al partidului, pentru întotdeauna au rămas în urmă, în aparență nevinovate firmele „Atlantic", „Flandria", „Vultur", „Manipularea lemnului", „Dimitriu N. Alecu" și cîte și mai cîte pînă la 1 182.

Combinatul siderurgic a înlăturat însăși încetineala timpului, fiind unul dintre marile fonduri de curaj și înțelepciune ale Partidului Comunist Român care s-a opus înapoierii prin efortul exemplar de a face ca într-adevăr lumina să aparțină oamenilor. Aș dori să mi se îngăduie să întreb cîți dintre gălățeni își mai reamintesc de cartierul Baston ? Întunecimea lui s-a destrămat, ca și scandalurile care-l brăzdau. Nu-l putem compara cu nici un cartier de azi pentru că oțelul e adevărata lumină în zecile de mii de apartamente în care locuiesc gălățenii. Oricît de grozavă și încărcată de culoare locală a fost firma „La favorita", pragul ei s-a tocit de-a binele în preajma celui de-al doilea război mondial, clopoțelul de la ușă a murit, clanța și zăvorul s-au predat ruginei neiertătoare. Au apărut în loc etajele imprimăvărate ale magazinului „MODERN".

Calea nouă e o sintagmă care s-a înregistrat prin zeci de mii de fapte de muncă al căror eroism anonim a ajutat oțelul să-și țină cuvîntul dat în fața țării.

Cînd s-apucă cineva și descrie uzina cocso-chimică, aglomerarea, furnalele, oțelăria și laminoarele, ai în față tractorul și penița, armătura barajelor și șina de cale ferată. La Galați oțelul este învățat să se cheltuie în fiecare minut în numele civilizației socialiste, slujind omul care l-a făurit.

Ion Trif Pleșa

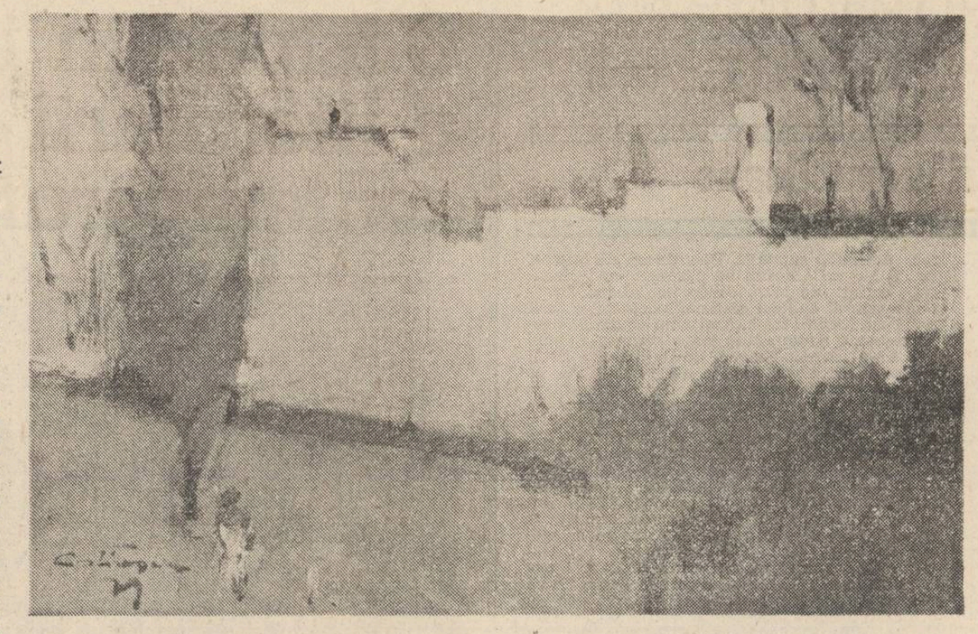

al. căprariu

Nu mă pot teme

In mine
dragostea este mai adevărată
decît însuși trupul meu
ce-o poartă
asemeni toamnei care
în frunză
este mai reală ca sevele
suind din adînc
Privesc mîinile mele
și văd posibile fapte
statui ce nu le voi ciopli
nicicînd
supus fiind palorii uitării
Furtunile mele interioare
năpraznice
scriu o singură fabuloasă istorie
a
dragostei
și știu acest suprem adevăr
îl știu
cu trecătoarele fibre ale ființei mele
și nu mă pot teme de moarte
pentru că tot ceea ce eu plăzmuiesc
nu-i decît nepieritoarea trecere
dintr-o
iubire
în
altă
iubire.

* * *

M-am supus, deci, ție. Nu sînt umilit
de ciudata-ți, încă, tristă nepăsare.
Știu că-n miezul nopții, coborînd din mit
vei rosti cuvîntul care nu mai doare.

Îmi răspunzi privirii cu lumina ta.
Ești și întrebare și răspunsul, poate,
însetării care nu știe ierta
tainele rămase-n zori nedezlegate.

Priveghind misterul ceasurilor mici,
cînd prin ierbi înalte fauni stau la pîndă,
îmblînzești a joacă — gene de rădici —
fiara mea din suflet, roaba ta flămîndă.

Treci în legănarea suplului tău mers,
trestie ți-e trupul neodihnei mele —
unde calci visarea urmele ți-a șters
și răsar în prunduri scînteieri de stele.

Fi-va dată clipa ? Lenes coborînd,
crinul mîinii tale oare chiar o cheamă ?
Întinzînd largi aripi svelți cocori, prin gînd,
spun că-i dusă iarna. Dar de ce mi-e teamă?

Dezlegare

Mă impiedic printre cuvinte
ca o bătrînă
cu luminarea în mînă
printre morminte
unde dorm oseminte
și negre și sfinte.
Vorbind
calc în picioare,
în lut închise, odoare
ce-au căutat să fie
pînă-n vecie
nepieritoare.
Și-acum ?
Ele sînt pulberi și scrum
dormind în tăcere-nțeleaptă.
Găsitu-și-au rostul :
așteaptă,
așteaptă
așteaptă
și mîna mea stîngă,
și mîna mea dreaptă
picioarele, fruntea și trupul întreg —
frate-al meu,
Timp,
te-nțeleg !

PREMIUL
REVISTEI «LUCEAFĂRUL»
LA CONCURSUL NAȚIONAL
DE POEZIE „VASILE LUCACIU"

dorel sauciuc

Au plecat cocorii

au plecat din nou cocorii
țăranii sînt triști, nopțile năpădite de lună
au mai îmbătrînit cu-n echinocțiu
și-a mai adăugat un cerc dudul de la fîntînă

o, cîte anotimpuri trec prin palmele lor
ziditorii de pămînturi, meșterii de țară
toamna le-a bătut cu frunze-n pridvor
veșnicia îi duce încet către seară

au plecat din nou cocorii
țăranii privesc cîmpul de departe
de sub streșini așteaptă zăpada
să umple spațiul dintre viață și moarte

Pe umeri de munți

ne-am întemeiat țara pe-aceste meleaguri
cu minereuri de sînge și de dor
aici unde toamna la plecare
plînge în zare orice cocor

aici unde iubirea ni-i carte de căpătîi
și-n ceruri nu se clintește nici o stea
aici unde-ai vrea pururea să rămîi
cum voievozii mai stau și-acuma în șa !

ne-am întemeiat țara pe-aceste meleaguri
pe umeri de munți, pe frunți de bărbați
aici de unde plecăm în lume
mereu mai oameni, mereu mai curați !

Patria

munții înșiruiți
ca soldații în repaus
apele —
ca niște cingători

țara-i o roată
țara-i o horă
jucată
de seculari jucători

mese cu bucatele întinse —
cîmpiile
dealurile —
desagi încărcați

aici ne e casa — Patria
în care energiile ne urcă
la rang de Carpați !

Desen de Sabin Ștefănuță

ion vădan

Porumbar

în fiece zi
doar gînguritul
de pe acoperișul de țiglă roșie

din care culegi granulele norilor
tristețea din podul șubred de lemn

făinare înceată a formelor
ce
te
conțin...

Casa părintească

Mă-ntorc la tine
din ce în ce mai rar
îndatorat tristeții cuprinzătoare.
Și pașii
au rezonanța
metalelor reci
fără de nici o milă
călcînd...
pe rănile celor duși...

M-am dezvățat de gesturi pioase
nu mai știu duce flori
celor morți
i-am uitat mai repede
decît pe un nor
văzut dimineața împrăștiindu-se
peste colina
coaptă de zumzete aiurite.

Arde măciesul
la marginea tremurată a verii
ca un rug al delăsărilor mele

Cită cenușă aduni —
tu —
măciesule —
din ceea ce am uitat :

venind împotrivă-mi
ca o ploaie de viespi înșelați

Magnolia

Mag
al nopilor ore
încrengătură de sunete
stîlp de murmure moi
sprijinind coliba păstorului

lîngă tine îmbătrînesc
în lumina ta
orbitoare :

an de an casa mea
o zidesc în freamătul verde
al tăcerilor tale
în puzderia de flori îngăimate
cîntă metafizice mierle
uitate plecări

cum
în sacra incintă a verbelor nupțiale
pe umbra ta arzătoare
zilnic cobor cu picioare desculțe
adulmecînd ambra hiacintul nectarul

gînguritul aerului înfiorat de boarea părului
tău
părelnică flacără

uneltire înceată a zeilor...

Pe virtejul tău de miresme
trupul meu obosit
învață
să urce-n amiaza

mîntuitoare...

plastică

Penumbră

Pragul acestei încăperi largi și înalte, cu o scară în patruzeci și cinci de grade tăind tot peretele opus laturii intrării, venind de undeva, dintr-un nicăieri imaculat, l-am trecut nu de foarte multe ori. De fiecare dată am resimțit o reținere stingheră păsind în uriașul cub de aici unde invariabil nu mă întîmpina nimeni atunci cînd băteam la ușă. Uneori auzeam un „da" eliptic, rostit de o voce adîncă și ascunsă undeva printre lucrurile absorbite de penumbrele zilei. Se întîmpla, aproape de regulă, să sosesc spre amurg, în ore ușor lîncede, cînd soarele era trecut de partea cealaltă a clădirii și prin ferestrele uriașe se proiecta doar declinul unor raze din ce în ce mai fără vigoare. Să fi contribuit oare mereu clipa la acutizarea senzației de absență a cuiva imponderabil, încercată după primul pas înăuntru ? Nu ghiceam unde este. Glasul își arunca reverberația incertă undeva într-un colț unde bănuiam parcă ușor speriat, că se află o făptură. Pînă să o întrezăresc navigam printre fracțiunile de secundă ale unei austerități mohorîte, a unui calm încărcat cu o așteptare surdă, vag amenințătoare. Percepeam într-o străfulgerare un loc semănînd mai mult a veche farmacie decît a atelier de sculptură. Obiecte aseptice păreau abandonate pe etajere riguros ordonate, încărcate pînă la refuz, într-o ordine ce se propunea sesizată. Dar cîndva, mai tîrziu, cînd va fi dispărut momentul apăsător al pătrunderii în penumbră, cînd subiectele de pe perete mă vor fi acceptat ca pe o la fel de tăcută prezență în cubul obosit de licărirea amurgului, cînd cele cîteva forme nedeslușite, aflate în picioare sau tronînd pe piedestaluri în mijlocul încăperii, se vor fi familiarizat cu prezența mea tăcută și mobilă, cu răsuflarea mea reținută pentru a nu le tulbura pacea. Era o pîndă scurtă și amenințătoare terminată uneori brusc prin apariția în ungherele cele mai neașteptate a unui trup tras înainte de propria voce. Uneori, undeva, lîngă o sobă de teracotă marrons, gigantică, din care răbufnea un pîlpîit de lămîie spălăcită, lumina împingea înainte un scaun din lemn întunecat, cu spătarul înalt, de unde proprietarul glasului mă saluta cu o osteneală ironic ceremonioasă. De cîte ori nu m-a speriat apariția neașteptată a trupului în domneasca mobilă transformată de imobilitatea însului cu barbă căruntă și cu ochii plutind peste goluri într-un fel de sicriu deschis ! Părea chiar una din sculpturile sale, un personaj din bronz, corodat de imperiale neliniști, transmutat pentru puțin în existentă efemeră. Într-o anume seară vocea nu l-a mai tras înainte. Mă așezasem deja cu fața către centrul încăperii, iluminate à giorno. La dreapta mea tronul era gol. Statuile mă acceptaseră, se pare, deși o mișcare furioasă făcea a se ciocni între ele volumele pintecoase ale unei marmure închipuind o *Victorie* care putea fi la fel de bine interpretată și ca o înfrîngere. Două stative s-au rotit atunci singure și busturile imaculate, dintr-o argilă care nu există, de transparența porțelanului au privit către mine. Zîmbetul enigmatic de efeb al lui Nichita Stănescu înghețase în puritatea unei materii neverosimil de comunicative în ciuda perfecțiunii donatelliene a modelajului. Îi răspundea melancolia decupată dulce într-un bloc inexistent de inefabila daltă a unui Della Robbia, reflexivă a lui Grigore Hagiu. Toate s-au retras lăsîndu-mă într-un nerostit dialog cu cele două. Apoi s-au strîns iarăși împreună la scîrțîitul unei uși tăiată în peretele alb din fund. Pe scara în patruzeci și cinci de grade a coborît o umbră gîrbovită, cu barba gălbui aurie și pometii retrași, îmbrăcat în bronz de acea lumină devenită de acum orbitoare în lăcașul mohorît unde întîlnisem chipurile cunoscute. Cobora spre mine o statuie cunoscută, era însuși principele maestrului Anghel resuscitat, purtîndu-și demnitatea atemporală către scaunul majestuos de lîngă sobă, unde s-a și așezat iscodindu-mă și tăind scurt cu un oftat cordial dialogul meu cu celelalte două umbre. *„Monseniore Vasilescu — i-am zis — aș vrea să scriu o carte despre dumneavoastră".*

Grigore Arbore

muzică

Valori tinere

La încheierea unui an calendaristic — deși stagiunea muzicală este în plină desfășurare — o privire retrospectivă este utilă mai ales atunci cînd este însoțită de o privire largă, generalizatoare. Reluînd aici analiza succeselor tinerei școli românești de interpretare, vom spune de la început că valorile stagiunii noastre se întemeiază pe profesionalism, pe excelenta stăpînire a resurselor, a valențelor meseriei, pe seriozitate în pregătire și organizare, pe dăruire în practicarea nobilei meserii de muzician.

În mod intenționat, am lăsat pentru această ocazie „trecerea în revistă" a valorilor noastre dirijorale. Le putem include aici întrucît reușitele stagiunii acesteia și ale finalului stagiunii precedente se leagă de nume tinere, de baghete despre care putem spune îndreptățit că „valoarea nu așteaptă numărul anilor". Tineri dirijori ca Răzvan Cernat, Horia Andreescu, Gheorghe Costin, Cristian Mandeal, Cristian Brâncuși au semnat remarcabile apariții pe podiumurile dirijorale ale tuturor orchestrelor țării. Și aici — dar mai cu seamă în această deosebită specializare profesională — solidele cunoștințe teoretice se împletesc cu talentul, cu sensibilitatea. Școala noastră de dirijat poartă, în privința celor mai tineri reprezentanți ai săi, amprenta pedagogică formatoare a maestrului Constantin Bugeanu, amprentă astfel aplicată încît modelarea specifică nu a „neutralizat" specificul fiecărui discipol, permițîndu-ne acum să vorbim, de pildă, de tumultul, de incandescența versiunilor oferite de Cristian Mandeal și de echilibrul, de „simetria" celor semnate de Cristian Brâncuși.

Între realizările componistice de excepție semnalăm amplul Oratoriu-frescă „Mircea cel Mare" de Sorin Vulcu, după un libret de Mircea M. Stefănescu, interpretat în primă audiție la orchestra Radioteleviziunii sub bagheta lui Paul Popescu. Este aceasta o partitură unde mesajul de patriotism se îmbină excelent cu procedeele specific-muzicale de investmintare sonoră a cuvîntului, unde proporțiile, dimensiunile, contrastele se potențează excelent în vederea realizării etosului nobil enunțat în titlu. Propunerea acestei lucrări pentru Premiul Uniunii Compozitorilor potențează pe deplin afirmațiile precedente.

În privința spectacolului liric, la loc de frunte aș situa premierele cu „Nabucco" de Verdi, realizată de colectivul Operei Române din Cluj-Napoca, regia Viorel Gomboșiu, și „Ion Vodă" de Gheorghe Dumitrescu, pe scena Operei Române din București, în regia lui Vasile Calomfirescu (care preia elemente și sugestii mai vechi, spectacolul fiind, în fapt, o reluare). În amîndouă cazurile (mai adăugăm și spectacolul „Povestirile lui Hoffmann" de Offenbach, regia Hero Lupescu), soliditatea concepției regizorale și a interpretării „împinge" limpede spectacolele spre reușită.

În privința baletului, m-aș opri asupra unui recent program semnat de Ioan Tugearu în sălile Muzeului de Artă al Republicii, în ciclul „Studioul artelor plastice și dansul", program intitulat „Despre un alt Ev Mediu". Îl inserez aici întrucît faptul mi se pare simptomatic : mă gîndesc la tot mai frecventele idei care îi tentează pe balerini să se îndrepte spre „arte surori", bineînțeles, „sora" cea mai în vîrstă fiind (și rămînînd) tot muzica, în contemporaneitate însă tot mai mult secondată de elemente plastice și dramatice, preluate fertil, specific.

Anul care se încheie a cunoscut și o deosebită diversitate în privința căutării unor noi și noi modalități de organizare a spectacolelor în vederea atragerii publicului în sala de spectacol astfel încît acest „contact" să se soldeze cu reale virtuți pedagogice. Locul de frunte îl dețin aici Formațiile muzicale ale Radioteleviziunii unde, în ultima vreme, domnește o maximă efervescență, soldîndu-se cu propunerea unor programe tot mai diverse, tot mai interesante.

Viorel Crețu

REMEMBER POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XV)

Inimile dintîi republicane

O întîmplare şi fericită şi memorabilă pentru mine a făcut ca întîlnirea cu noua noastră literatură din perioada postbelică să se producă în ambianţa revoluţionară a unui mare eveniment istoric : proclamarea Republicii Populare Române. Mijlocitorul literar al acestei impresionante cunoştinţe, care a exercitat asupra mea o înrîurire durabilă, o pasiune statornică, fusese lectura primului număr din 4 ianuarie 1948 al revistei „Flacăra" din vechea serie, continuatoarea Săptămînalului de poezie, proză şi critică, intitulat „Revista literară", organ al Uniunii Sindicatelor de artişti, scriitori şi ziarişti. Primul număr din „Flacăra", apărînd sub aceeaşi egidă a U.S.A.S.Z., era un manifest al evenimentului revoluţionar epocal, săvîrşit cu numai cîteva zile înainte şi cuprindea, pe lîngă articole de atitudine şi nouă orientare, un mare număr de poezii — poezia a fost întotdeauna în istoria noastră de un secol şi jumătate încoace militantul de avangardă. N-aş aminti dintre aceste multe poezii decît pe cîteva devenite cu anii, unele pînă azi, foarte populare prin veşmîntul muzical, uneori somptuos, alteori foarte alert care li s-a dat. Una, sub semnătura regretatului dramaturg, poet şi publicist Aurel Baranga, a fost chiar imn de stat multă vreme, fără ca versurile sale să aibă o rezonanţă prea proaspătă şi plenară, primele dintre ele sunînd astfel : „Zdrobite cătuşe în urmă rămîn / În frunte-i mereu muncitorul." Nici fraza muzicală cam lineară şi neînaripată nu le ajuta să se ridice prea sus, în cîntarea obştei. Apoi mai venea sprinţara, de factură aproape folclorică „Plugul, strungul şi condeiul", versificaţia Mariei Banuş. Dar poezia care mi-a atras atenţia prin cursivitatea sa impetuoasă, prin asocierile politico-poetice inspirate, a fost cea intitulată calendaristic şi lapidar „Treizeci Decembrie", purtînd semnătura foarte populară în epocă a lui Marcel Breslaşu, trezind cu timpul şi mai mare interes pentru mine întrucît am aflat că fusese şi prima scriere în versuri cu acest subiect. Ţin minte — şi mi le-am şi reîmprospătat în memorie după textul inclus în culegerea „Poeme pentru un ziar de perete" din 1948 — versurile torenţiale, scînteietoare, cu jocul fascinant al rimelor interioare specifice acestui autor : **În miezul iernii-o zi / de primăvară... / Ce arşiţe tîrzii / se scuturară // Un megafon aducea veşti de ce se întîmplă, / Singele traducea morse-în tîmplă : / „Trăiască Republica Populară Română, / Poporul a luat puterea întreagă în mînă !" / Aproape mă tem să spun ceva peste / Uriaşul poem al vorbelor aceste ! // Muncitori şi ţărani, / Cărturari şi soldaţi, / Iată urarea de „La mulţi ani", / Răspunsul la „ne daţi, ori nu ne daţi" / Treizeci Decembrie patruzeci şi şapte, / Sfîrşit de an şi început de veac, / Încă un vis care-nfloreşte-n fapte.**

Poemul se încheia la fel de agitatoric, ca un cîntec de sărbători :

E vremea colindelor : „Sculaţi oameni buni, din somn, Poporul vrea să-şi fie singur domn !" / Pe fruntea lui a prins să strălucească / Altă cunună decît cea regească. / Pentru cununa nouă şi-au dat nestematele / Toate oraşele şi toate satele. / Munca şi lupta le-au şlefuit caratele.

★

Haidem, tovarăşi ! Păşim pieptiş în patru'ş'opt... / S-a copt rodul trudei noastre ? / S-a copt !

De unde ştiu că acestea au fost primele versuri consacrate proclamării Republicii ? Din auzite şi dintr-o investigaţie reportericească realizată în două pagini consacrate evocării evenimentului de revista „Viaţa studenţească" în decembrie 1966, al cărei redactor şef eram. Ca să verific exactitatea unei întîmplări petrecute în seara zilei istorice de 30 Decembrie 1947, în centrul căreia se afla această poezie şi autorul ei atît de prompt, poetul Marcel Breslaşu, l-am rugat pe colaboratorul student în anul IV al Conservatorului, actualul solist al Operei Române din Bucureşti, Cristian Mihăilescu, s-o intervieveze pe marea pianistă franceză Monique de la Bruchollerie, aflată în turneu la Bucureşti, ca şi în seara zilei de 30 Decembrie 1947, cînd concertase la Ateneul Român sub bagheta lui George Georgescu. Iată, transcrisă exact de tînărul nostru muzician şi reporter improvizat, mărturia pe care supranumita Monique de la Musique a avut amabilitatea să ne-o facă :

„Nu ştiu de ce dar întotdeauna am avut impresia că marile evenimente istorice se petrec cu zgomot, cu lupte. În seara zilei de 30 Decembrie 1947 cîntasem Ceaikovski. Totul a decurs în mod firesc. Nu se terminaseră însă aplauzele cînd un bărbat se urcă pe scenă, face semn către public şi anunţă ceva ce eu, natural, nu am înţeles. Apoi scoate o foaie de hîrtie şi citeşte o poezie (mi-am dat seama întrucît cuvintele rimau). Lumea a început să aplaude. Mi s-a spus atunci că regele abdicase şi se proclamase Republica. Am avut o senzaţie foarte curioasă. Mi s-a părut că în continuarea programului nu se potrivea ceva mai bun, mai adecvat evenimentului decît concertul de Ceaikovski, cu frămîntarea şi grandoarea primei sale părţi, şi în loc de bis-ul obişnuit, o piesă pentru pian solo, am repetat partea întîi a concertului. Te rog să mă crezi că am interpretat-o altfel... Altfel decît o cîntasem pînă atunci."

Bărbatul care urcase pe scena Ateneului Român în seara evocată de Monique de la Bruchollerie nu era altul decît poetul Marcel Breslaşu, iar poezia scrisă şi spusă ad-hoc, la scurt timp după eveniment, numită mai înainte „Treizeci Decembrie".

★

Acea capodoperă a poeziei patriotice româneşti, creaţie unică în opera atît de insolită a lui Ion Barbu, avea să fie destinată „Vieţii româneşti" cu dedicaţie pentru prietenul său Al. Rosetti, în aprilie 1948, celebra „Bălcescu trăind", replică la destul de improvizata „Bălcescu murind" a lui Vasile Alecsandri, unea pentru prima dată în mod dureros dar şi vizionar, visarea de-o viaţă a republicanului patetic şi revoluţionar Nicolae Bălcescu, spiritul nostru tutelar, cu evenimentul epocal de la răscrucea anilor 1947—1948. E interesant de remarcat că şi sub aspectul limbajului poetic, Ion Barbu fructifică aici experienţe de prim ordin ale marii poezii româneşti, de la causticul verb arghezian la pateticul, imnicul Eminescu din tinereţe : **„O, frate cărvunar, întreg trăieşti ! / Din cuarţe ai păstrat doar străvezimea, / Ci în amurgul pajerii crăieşti / Cirteşte-ntunecat burtăverzimea. // Ai mult ursuzei tagme, gianabeţi / Cu oftica-n-ţelesi şi cu exilul, / Un veac avar te vrură sub poceţi / Şi zveltei libertăţi suciră trilul. // Ce-nseamnă ! Astăzi piatră eşti, din unghi, / Republicii Române Populare, / Adeveritul mare, singur trunchi : / Bălcescu, început de calendare."**

Capodopera de faţă trebuie citită şi răscitită, cu luare-aminte de toţi poeţii şi cu precădere de cei tineri : marea poezie patriotică nu se scrie improvizînd ocazional şi versificînd pedestru truisme de rezonanţă lozincardă, oricît de frumos şi de just ar suna, ci năstrîndu-ţi personalitatea poetică, stilul specific, întemeiate pe un travaliu exemplar.

Din seria de poezii patriotice publicate pe cînd eram redactor la „Luceafărul", din 1958 în 1966, evident unele din cele mai valoroase, după cum demonstrează selecţiile din antologiile lirice pe această temă apărute în ultimele decenii, cum n-aş evoca, la loc de frunte, acea mişcătoare „Dragoste de ţară", deopotrivă operă a autorului ei, poetul de limbă germană Alfred Margul Sperber, şi a tălmăcitorului ei în limba română, marele nostru poet Al. Philippide. Înainte de a comenta poezia permită-mi-se cîteva cuvinte despre acest important poet contemporan de limbă germană. Bucovinean de origine, cu o biografie destul de picarescă în tinereţe, era totuşi un mare cunoscător al realităţilor româneşti, al culturii române, îndeosebi al celei populare (pentru traducerea unui volum de poezii populare româneşti în limba germană în anul 1954 i s-a acordat Premiul de stat clasa a II-a). Şi pentru că a venit vorba despre preţuirea de care se bucura poezia populară românească în inima şi mintea lui Alfred Margul Sperber, să consemnez o mărturisire pe care mi-a făcut-o într-o discuţie purtată la locuinţa sa din C.A. Rosetti : „Dragă Stoian, mi-a spus într-un moment de entuziasm, ştii, uneori mi se pare că în poezia populară românească e mai multă metafizică decît în filozofia germană." Şi pentru a mă convinge mi-a citat din memorie cîteva versuri populare, altfel rar întîlnite în culegerile de acest gen : „Moarte, moarte, rea mai eşti / Că vii cînd nu trebuieşti / Doar ai pus mîna pe masă / Şi s-a făcut larg în casă". Ca să nu mai amintesc o discuţie cu o ziaristă de la o publicaţie germană din ţara noastră, proaspăt întoarsă dintr-o deplasare într-un sat, bănăţean dacă-mi amintesc bine. Din întrebările pe care i le-a pus tinerei colege, pur şi simplu încuind-o, cum se zice, mi-am dat seama cît de familiară îi era viaţa satului, implicit în posturile ei actuale.

N-aş putea să nu amintesc marea lui dragoste pentru tineri, din moment ce prin anii '50, acceptase să participe împreună cu mine la o suită întreagă de întîlniri cu studenţii Facultăţii de comerţ exterior, pe atunci cu sediul în strada „Frumoasă". (Nu pot să nu-i exprim, fie şi într-o paranteză, recunoştinţa pentru gestul de a mă fi tradus în limba engleză cu două poezii, în revista pentru străinătate „Romanian Revue", nr. 2/1964).

Dar revenind la poezia propriu-zisă, avînd în germană titlul de „Viitor şi trecut", dar printr-o înţelegere survenită între autor şi traducător numindu-se în românește aforistic, cum şi e în întregimea sa, „Dragoste de ţară", puţine versuri se pot cita de profunzimea acestora despre acest sentiment-conştiinţă sine qua non : **De dragoste de ţară cine n-are / Nevoie ca de aer, de apă şi de soare ? // Ea-i piinea scoasă din cuptor, fierbinte, / Plimbarea c-un prieten de-a pururi vie-n minte. // Un chip pe care-l ştii de mult, un glas / Al cărui murmur lacom în suflet ţi-a rămas. // Ce-i dragostea aceasta, cine ştie? / Întreabă pasărea ce-n pribegie / / Străbate mări şi ţărmuri, ca să se-ntoarcă iar / An după an, pe creanga aceluiaşi stejar.**

Şi după cîteva asocieri surprinzătoare, cu ipostaze similare din cosmos, conchide, la fel de aforistic şi incitant : **Şi gravitatea însăşi, poate, / E nostalgia lucrurilor toate! / / Dar cum în drum prin cosmos constelaţii / Prefac în zbor puterea eternei gravitaţii, / / Făcînd şi tu din nostalgia-ţi faptă / Pe calea înnoirii te îndreaptă ! // În rînd cu toţi acei ce-n România / Îşi văd în construire bucuria // Preschimbă-ţi nostalgia în iubirea / Din care lumea nouă îşi trage strălucirea !**

Întîmplarea, iarăşi fericită pentru mine, a făcut ca aspiraţia spre poezia patriotică, născută odată cu acel manifest liric republican din „Flacăra" începutului de an 1948, să mi se împlinească în permanenţă pe la toate publicaţiile unde am lucrat şi mai ales pe care le-am condus. Un ultim strălucit exemplu mi-l oferă publicarea în revista „Viaţa studenţească" din august 1970, în cadrul unui ciclu de poezii patriotice intitulat cu deviza testamentară a Văcărescului „A patriei cinstire", a celebrei poeme „Ţara" de Zaharia Stancu. Fiind o sinteză o evoluţiei sentimentului dragostei de ţară, cum cu cîţiva ani înainte numai Constanţa Buzea realizase în nu mai puţin celebra „Laudă a României Socialiste", publicată tot de noi în revista „Luceafărul" la care lucram pe atunci, poemă care evocă momentul începuturilor revoluţiei noastre, integrîndu-l în întreaga dăinuire istorică pe aceste pămînturi, în această Ţară : **Fericiţi, ne legănăm între viaţă şi moarte, / Fericiţi, ne legănăm între moarte şi viaţă. / Apoi a venit o roşie dimineaţă, / Din adîncul istoriei, de departe. / Cu Doja, cu Horea, cu Tudor a venit, de departe. // Cîtă adunare de forţă ! Cît avînt ! / Cîtă adunare de muncă, de trudă. / Această muncitorul. Această ţăranul. Soldatul această. / Fabrici şi uzine. Sirene. Luptă. Pămînt. / Singe la hotare. Singe şi pace. Pămînt. / Republica ! Trăiască Republica ! Republica... // Te-am iubit copil, tînăr şi matur. / Ţară, totdeauna te-am iubit, ţară, / Acum te iubesc şi mai mult. Dă în seară, / Pentru mine dă-n seară. De zi nu mă satur. / Nici de soarele zilei nu mă satur, / Nici de soarele zilei... // Cu glas de aur vreau să te cînt. / Cu glas de aur te cînt, ţară, / Cu glas de aur, de aur... / Sub cer albastru pe-albastru ocean / Corăbia noastră, aleargă-nainte. / Mîndră aleargă-nainte, / Spre viitor, spre comunism aleargă... // Prielnic e vîntul. Meşter cîrmaciul. / Mîndră corabia... Meşter cîrmaciul.**

Din cuprinsul celor două pagini se mai puteau remarca poezii patriotice antologice semnate de mari poeţi din toate generaţiile : Victor Eftimiu, Szemler Ferenc, Violeta Zamfirescu, Tiberiu Utan, Constanţa Buzea, Hans Schuller, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe. Atrăgea atenţia la acesta din urmă locul unde fusese scrisă poema „Proba potopului" apărută ulterior în volumul „Avatara", respectiv Piînar del Rio — Cuba, Tabăra brigăzii tehnice române aflată la vestita „Zafra". După cum în preambulul care însoţea poezia se sublinia ca o idee poetică importantă faptul că patria poetului e, în mod statornic, limba română, idee care avea să revină şi în cugetările pe această temă ale celuilalt mare poet contemporan, Nichita Stănescu.

Dar dintre toate preambulurile care însoţeau versurile poeţilor citaţi, fiecare emoţionant şi revelator prin ideile afirmate, valoarea unui adevărat corolar şi legămînt testamentar al „inimilor dintîi republicane" o avea cel al lui Zaharia Stancu, unul din cei mai reprezentativi scriitori români din toate timpurile : „De-a lungul anilor de cînd fac literatură şi publicistică am scris nenumărate poezii şi articole inspirate din dragostea mea de patrie. Din nefericire nu am timp acum să-mi răsfoiesc arhiva. Vă trimit deci poezia «Ţara» care va apare zilele acestea într-un volum de versuri editat de «Cartea Românească»."

Cred că orice scriitor, înainte de orice, trebuie să consacre o parte din timpul lui scrierii unor opere literare care să ajute tineretul nostru să-şi cunoască şi să-şi iubească patria în zile bune ca şi în zile grele. Astfel au făcut toţi ilustrii noştri înaintaşi.

M-aş îndemna pe mine însumi şi mi-aş îndemna confraţii mei tineri să nu uităm că „dacă n-am fi avut o patrie, n-am fi avut o literatură."

E un îndemn care sună mereu actual şi cu atît mai mult cînd poeţii sînt tineri...

Niculae Stoian

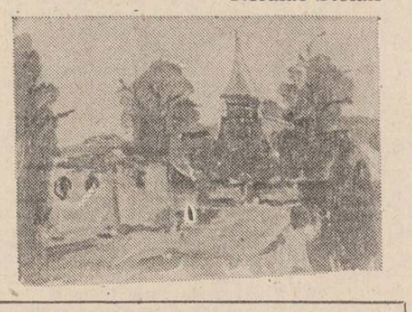

Almanahul enciclopedic „Realitatea ilustrată", editat de revista „Contemporanul" şi intitulat Scurtă istorie a filmului de animaţie, **este un almanah dedicat copiilor de ieri, de astăzi şi de mîine. În paginile sale veţi afla o istorie ilustrată a filmului de animaţie de la începuturi pînă astăzi, portretele celor mai reprezentativi actori români, însoţite de secvenţe colorate din filmele lor, o „biografie" în imagini a marelui prieten al copiilor Ion Popescu Gopo, numeroase „benzi desenate" cu eroi îndrăgiţi din sute şi sute de filme, o mică enciclopedie de personaje celebre — de la Donald, Woody, Bambi, Betty Boop, Mickey Mouse, Popeye, Pantera roz, Tom şi Jerry, pînă la Bălănel şi Miaunel, Penelopa, Manole, Pusy şi Monki —, precum şi planşe de colorat, jocuri distractive, desene. Beneficiarii acestui almanah care cuprinde 152 de pagini frumos colorate ? Copiii tuturor vîrstelor.**

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Vizită de documentare a unui grup de scriitori într-o mare întreprindere

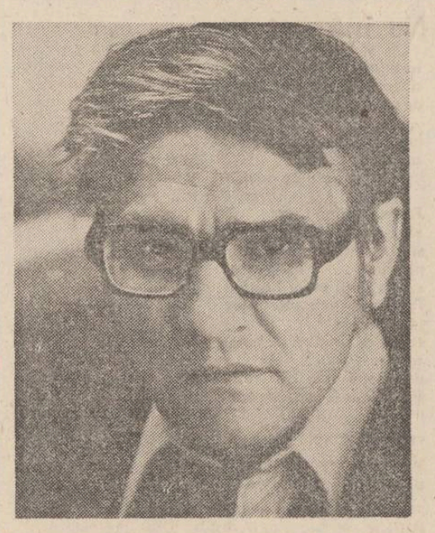

Ilie Tănăsache, un reporter frenetic, dublat de un prozator al temelor actualităţii

Ştefan Bănulescu, un romancier în „Iarna bărbaţilor"

„Acasă" — un cuvînt cît ţara

Există în rostirea curentă a limbii române, din cele mai vechi timpuri şi pînă astăzi, un cuvînt miraculos prin intensitatea semnificaţiei sale : **acasă.** Pe urmele strămbunilor şi părinţilor noştri, pronunţăm acest cuvînt cu întregul suflet, el exprimînd toată dragostea faţă de casa părintească şi locurile în care ne-am născut, dorul şi nostalgia atunci cînd ne aflăm departe de ele, deplina bucurie şi satisfacţie ori de cîte ori revenim printre cei dragi.

Este grăitoare în acest sens duioşia cu care autorul fermecătoarelor „Amintiri din copilărie" îşi exprima statornica adoraţie faţă de casa natală din Humuleşti, faţă de oamenii satului şi pitoreştile lui împrejurimi. Eminescu, cel cu plaiurile „dulcii Bucovine" în priviri, cu sunetul de jale al buciumului de pe deal în auz, îşi visa ardent, în versuri de o candoare copleşitoare, „....o casă tăcută, mitutică, / În valea mea natală, ce unduia în flori"... Cu o precizie soră cu măiestria celui mai iscusit minuitor al penelului, Lucian Blaga îşi „fixa" în eternitatea poeziei casa, în care marele stihuitor îşi deapănă cuceritoarea sa poveste : „Aici e casa mea. Dincolo soarele şi grădina cu stupi. / Voi treceţi pe drum, vă uitaţi printre gratii de poartă / Şi aşteptaţi să vorbesc. — De unde să-ncep ?".

Pentru fiecare dintre noi, **acasă** are, desigur, o rezonanţă aparte, definind un spaţiu încărcat de amintiri, de imagini scumpe, de inexprimabilă afecţiune. De aceea, evocările unor artişti ai cuvîntului, ca cei pomeniţi mai sus, îşi află un firesc şi reverberant ecou în inimile noastre, ei exprimînd, parcă, propriile noastre simţăminte şi trăiri faţă de casa ori locul de obîrşie. Printr-un intim flux de similitudini, printr-un adînc şi comun filon emoţional, reuşim să depăşim zona strict natală şi să ne simţim acasă pretutindeni pe întinsul pămîntului românesc, unde ne întîmpină de fiecare dată peisajele atît de familiare şi unde întîlnim mereu aceleaşi străvechi şi încîntătoare modulaţii ale graiului, aceleaşi limpede şi înălţătoare simţire. Este ceea ce face ca la Ipoteşti, de pildă, la Humuleşti, la Răşinari, la Lancrăm, la Salcia, la Siliştea Nouă etc., etc. să ne aflăm cu adevărat **la noi acasă,** integrînd aceste locuri geografiei noastre spirituale, care este în egală măsură a fiinţei şi a patriei noastre.

Peste tot, pe unde ne poartă paşii în colindări cu treburi ori de plăcere, se relevă aceeaşi pecete a firii, aceeaşi rînduială a gîndului şi a faptei. Aceeaşi pregnantă originalitate şi frumuseţe la „minunile" de pe Arges, de la Voronet, Văratec, Cozia, Tismana etc. Aceeaşi neîntrecută iscusinţă, aceleaşi motive florale şi zoomorfe — deşi diferite în viziunea şi culoarea lor locală — la vestiţii meşteri olari de la Horezu, Oboga, Marginea, Corund, Vama, Curtea de Argeş ş.a. În aceeaşi îngemănare de răscolitoare vesturi sună buciumele şi tulnicele peste brîul Carpaţilor, celebrînd bucuria trăirii şi a fraţiei în plaiurile străvechi, la fel îşi tragănă glasul „misterios de dulce" Doina peste toate zările româneşti. Aceeaşi sete de frumos şi legendară hărnicie, vădite în realizări fără seamăn ale timpurilor trecute şi prezente, la Bucureşti, Iaşi, Cluj-Napoca, Timişoara, Craiova, Tîrgu Mureş, Constanţa, ca şi în toate celelalte oraşe şi sate ale patriei...

Acasă, casa mea, casa noastră... Ce tainic, ce dătător de forţă şi încredere e să te ştii legat, cu rădăcini pulsînd din adîncul vremilor, de un pămînt anume, de o vatră, de un tărîm al vieţuirii tale ! Ce mîndrie fără saţ să poţi străbate în lung şi în lat întinderile străjuite de semeţele piscuri ale Carpaţilor şi, oriunde te-ai afla, să exclami cu sufletul îmbătat de atîta splendoare şi măreţie : „Aceasta este ţara mea, aici e casa mea, aici sînt locul, rostul şi menirea mea pe lume !". Căci întreg cuprinsul românesc, cu imensul său liant de inimă, este o însumare armonioasă a tuturor meleagurilor, caselor şi locuinţelor noastre. El întruchipează — ca sublimare a irezistibilului şi îmbărbătătorului acasă — Ţara de ieri şi de azi, cu toată istoria, oamenii şi comorile sale materiale şi spirituale, Patria cea pururi mai presus de toate — adică însăşi dimensiunea dragostei, a luptei, a muncii şi devotamentului nostru fără margini...

Ion Segărceanu

Din ediţiile anului...

Urmare din pag. 1

ducere, note şi comentarii de Simion Ghiţă) şi de un nou volum, al VI-lea, din **Jurnal** (ediţie îngrijită de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon). „Şantierul Maiorescu" se apropie, astfel, de zone mai fierbinţi, cronologia însemnărilor lui urcînd pînă către anul 1870 — lucru ce pare a grăbi anume studii despre viaţa mentorului „Junimii" ca pentru a fixa, parcă, într-un ultim efort, o imagine inerţială reieşită numai din săraca informaţie dată de către autor însuşi despre sine şi din cîteva păreri ale contemporanilor (se ştie că T. Maiorescu n-a fost prea agreat în epocă). Urcînd spre anii 1874 şi mai sus, spre 1883, însemnările lui vor trebui neapărat verificate cu **Monitorul oficial** — şi abia atunci editorii şi comentatorii lui T. Maiorescu vor avea revelaţia personalităţii complexe a acestuia şi vor putea descîlci relaţiile sale cu personalităţile marcante ale epocii (lucru început în cunoştinţă de cauză de către E. Lovinescu şi abandonat, fără justificare, pînă azi).

Producţiile cele mai abundente ale editurii „Minerva" din acest an se axează pe literatura populară. Cîteva titluri : Ion Pop Reteganul, **Poveşti ardeleneşti** (ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Vasile Netea), C. Rădulescu-Codin, **Literatura populară, I, Cîntece şi descîntece** ale **poporului. Cu 50 arii populare** (ediţie critică de Ioan Şerb şi Florica Şerb. Studiu introductiv de Dan Simonescu), **Toma Alimoş, Texte poetice alese.** (Antologie, prefaţă şi bibliografie de Iordan Datcu), ultima o propunere de studiu atent a baladei, echivalabilă ca importanţă cu **Miorita, Meşterul Manole** etc. Întregind **Colecţia naţională de folclor** a Editurii Academiei, aceste ediţii critice sînt de cele mai multe ori bine întocmite şi aduc în atenţia cititorilor şi a specialiştilor aspecte importante ale folcloristicii ; uneori, însă, se exagerează — după cum s-a arătat — în alegerea unor titluri improprii (să nu uităm că titlul unei cărţi este identitatea ei peste timp, nu poate fi schimbat ori stricat). Nu putem rămîne, apoi, indiferenţi faţă de diversitatea metodelor fiecărui editor în parte de a prezenta textul ; desigur, la un consens general nu se va ajunge în privinţa lucrurilor de amănunt — dar tradiţia întemeiată de marii noştri editori ai folclorului ar trebui respectată cel puţin în principiu, în liniile de bază.

Mai enumerăm, dintre ediţiile acestui an : Al. Odobescu, **Opere, vol. XI. Corespondenţă 1887—1888.** (Text stabilit, note şi indici de Nadia Lovinescu, Filofteia Mihai şi Rodica Bichis, Editura Academiei) ; Valeriu Braniştе : **Corespondenţă** (ediţie de Valeria Căliman şi Gheorghe Iancu, introducere de Ştefan Pascu, Editura Dacia, Cluj-Napoca), P. P. Negulescu, **Filosofia Renaşterii** (Prefaţă de Răzvan Theodorescu. Ediţie îngrijită de G. Pienescu, Editura Eminescu), S. Mehedinţi, **Civilizaţie şi cultură** (selecţie de texte, prefaţă şi note de Gheorghiţă Geană, Editura Junimea). O menţiune specială trebuie să acordăm ediţiei I. L. Caragiale : **Restituiri** (identificarea articolelor, transcrierea şi comentarea de Marin Bucur, Editura Dacia). Marin Bucur ne atrage atenţia asupra necesităţii de a-l căuta şi a-l edita pe I. L. Caragiale şi, lucru poate mai important, precizează un criteriu metodologic indispensabil : ziarele din epoca marilor noştri clasici trebuiesc cunoscute bine (d-sa zice „pe de rost" — nu în sensul papagalicesc al termenului, dar cel puţin în articulaţiile lor de bază : editori, colaboratori, polemici importante, schimbări de direcţie politică şi culturală, innoiri, etc., etc.). Este un deziderat pentru viitorii cercetători ieşiţi din băncile universităţilor — dar şi o cheie de control pentru unii cercetători de astăzi care par a se fi claustrat în arhive şi în surse de mîna a doua uitînd domeniul cel mai important : presa scrisă a secolului al XIX-lea. Din acest punct de vedere, ediţia lui Marin Bucur mi se pare a încheie un gest revoluţionar, o provocare, oricum, căreia trebuie să i se răspundă.

Revenind la literele frumoase, nu putem uita ediţia bibliofilă pe care Romulus Vulpescu o îngrijeşte **Jocului secund** de Ion Barbu — şi, desigur, nici ediţia franceză Marin Preda : **Les Moromete** (traducere de Maria Ivănescu, prefaţă de M. Ungheanu). Aşa cum gîndul la Eminescu nu ne lasă a uita că ediţia sa monumentală şi-a planificat încheierea în 1989 ; oare aceste cîteva zile ce ne-au mai rămas pînă la finele anului 1986 ne vor aduce încă un volum din truda editorilor săi ?

CIVILIZAŢIA EPOSULUI

Sadoveanu, în „Fraţii Jderi", poftea să afle adevărurile ultime ale unei epoci de criză şi, de aici, exemplaritatea actelor eroilor săi, care cunosc strălucirea înaltelor ranguri sociale, subtilităţile misiunilor diplomatice, febra exilului, disciplina monastică, tihna vieţii patriarhale, vitregia războaielor nimicitoare, cu alte cuvinte tot sau aproape tot ce putea oferi existenţei lumea medievală. În acest univers instabil, viaţa se consumă ca spectacol dintr-o nevoie firească de cunoaştere şi definire. Este o vreme grăbită, a trăirilor intense, a celebrării ipotezelor fundamentale ale umanului, peste care se suprapune dimensiunea apolinică a elaborării actelor — inclusiv de comunicare — în registrul solemnităţii epopeice.

Aventurile lui Ionuţ Jder au, cum se ştie, un caracter iniţiatic. Dar aventura, pentru a deveni cultură, trebuie să caute cu orice preţ un stil, o formă de exprimare adecvată. Ritualurile cotidiene, rînduielile de la curte, eticheta relaţiilor interumane, rostirea obsecvioasă sînt elemente de ceremonial care dau coerenţă şi disciplinează pornirile elementare. Supunerea la protocol echivalează cu asumarea unui cod în care se îmbină tradiţii de cultură arhaică şi livrescă. Ionuţ — sinteză între Făt-Frumos şi Ivanhoe — potenţează demnitatea formulelor de reverenţă consacrate prin convergenţa firescului imemorial şi a curtoaziei medievale. S-a spus despre fiul cel mic al comisului că reprezintă personajul aventuros al operei sadoveniene aflat sub semnul faptei, al întîmplărilor „de mirare", spectaculoase, dinamice, captivante, finalitatea fiind iniţierea, maturizarea.

Să observăm, pornind de la capitolul X din „Oamenii Mării sale", că drumul cunoaşterii nu are capăt, viaţa însăşi apare ca o continuă iniţiere. Deplina maturizare e mereu aminată de o „rămăşiţă de nebunie" care răzbate la suprafaţă în momente şi situaţii neaşteptate, modulîndu-i impulsurile. În acelaşi timp, să reţinem că traversarea evenimentului lasă urme în memoria personajului ce se înscrie în ordinea naratorilor, fie prin introducerea unui discurs personal (puternic valorizat prin chiar trecerea la persoana I — vezi cap. XI din acelaşi text), fie prin invocarea perspectivei ritualului povestirii („Nu-i petrecere mai bună la vreme de iarnă, decît s-auzi asemenea istorisiri lîngă focul din sobă"). Exemplaritatea subliniată a întîmplărilor („asemenea istorisiri") se vădeşte şi în inserţia semnelor referenţiale, „tuţa" şi „muţa", prin care se ratifică performanţa naratorului. Că Ionuţ este un erou de „poveste" ne-o demonstrează nu numai prezenţa în roman a motivului eliberării fecioarei — deopotrivă mobil al idealului cavaleresc şi suport al binelui vitejesc de sorginte folclorică, dar şi decuparea — ca modalitate epică a episoadelor „călătoriilor" sale, veritabile „probe" de verificare a virtuţilor individuale.

Secvenţa reprezentaţiei de halcă, dincolo de competiţie, configurează interferenţa unor convenţii ce ţin de reprezentările basmului şi de sistemul structurării textelor curteneşti. Ea face parte din categoria interdicţiilor încălcate (Ionuţ nesocoteşte învăţăturile arhimandritului Amfilohie). Există un enunţ generator al acţiunii : „Într-un rînd îşi căuta han..." echivalent perfect al tradiţionalei formule iniţiale „a fost odată..." Însoţit de Botezatu — credincios avînd rol, în poetica basmului, de confident, iar în protocolul înfruntărilor cavalereşti, de scutier, — Ionuţ pătrunde în „medeanul cel mare" din marginea oraşului Sofia unde sosesc călăreţii de Halcă, variantă orientală a turnirului apusean. Dacă funcţia militară a cavalerului, sacralizată prin ritul investiturii, genera virtuţi la modul ideal, realitatea cotidiană instaurează o mitologie comună, neutralizatoare a tensiunilor, prin situarea conflictului în perimetrul jocului. Un joc de tipul **agôn**-ului, al competiţiei pentru afirmarea propriei superiorităţi. Întrecerea dă existenţei o formă şi un sens mai explicite, punînd bazele unei justiţii şi ale unei libertăţi exprimate direct. Spaţiul delimitat al întrecerii, „rotundul medeanului" înconjurat de o mulţime pestriţă, bărbaţi, femei, copii de toate neamurile, navrapi, tătari şi spahii, în ciuda austerităţii decorului (lipsesc fastuoasele corturi şi estradele înecate de faldurile flamurilor), ţine de ceremonialul convenţional. Agenţi esenţiali, obligatorii ai structurării ritualice sînt Hrana-Beg, patronul turnirului, **crainicul** ce face cunoscută **provocarea** şi **„surlaşul".** Strigarea „poruncilor" stabileşte riguros cadrul competiţiei : dreptul de a rămîne pe cal revine numai lui Hrana-Beg şi apropiaţilor săi ; halcă-ua va fi precedată de „trînta grecească" ; primilor trei bărbaţi care vor îndrăzni să-l înfrunte pe hadîmbul Uzun li se vor oferi ca răsplată 25 de piaştri.

Caracterul monden al duelului sui-generis este subliniat prin reacţia publicului care îşi încurajează „întăritat" favoriţii.

Prozatorul stăruie asupra protagoniştilor. Uzun e un Goliath ce biruie cu uşurinţă doi navrapi. Ionuţ întruchipează emblematic cea de-a treia „încercare" de a învinge un fel de duh malefic — „negreaţă a pămîntului" — expresie a forţei brutale. Harapul va fi doborît prin inteligenţă, Jder aruncînd nisip pe trupul uns cu untdelemn al adversarului, pentru sporirea aderenţei. Tehnica e a catapultei : „Jder s-a lăsat în aceeaşi clipă pe spate, aducînd după el pe Uzun ; şi, cum îl aducea în jos şi l-a zvîrlit ca dintr-o catapultă peste capul său". Victoria e salutată cu „zvon şi chiote" năpraznice, manifestare debordantă a exuberantei mulţimii. Învingătorul, trecut în şa, închină (semnificativ !) murgul lui Hrana-Beg care îl gratulează verbal : „Halal pehlîvan !" Din acest spectacol popular absentează catalizatorul înfruntării, femeia, care ar fi asigurat rafinarea sensibilităţii, înfrumuseţarea vieţii de societate, care ar fi conferit emoţiilor dimensiunea estetică. Revenirea la un plan mai terestru este bruscă. Hrana-Beg „s-ar fi cuvenit să-şi smulgă punga de la oblînc şi s-o arunce în pajişte, dar asemenea lucruri nu se întîmplă decît în poveşti". Încă o dată, realitatea dezminte idealul. Lui Ionuţ, spirit dominat de generozitate, loialitate, încredere, nu-i rămîne decît să regrete că s-a abătut de la exigenţele discreţiei, „dîndu-se în privelişte". Acest „fluture, flacără, schimbător ca un pui de demon" este construit în proporţii omeneşti, mai blînde, asemeni bisericilor bizantine, şi nu încruntatelor catedrale gotice, după cum scria Petru Comarnescu în eseul „Stilul epopeic al d-lui M. Sadoveanu faţă de romanul istoric al lui Walter Scott", contestîndu-i monumentalitatea. Ionuţ Jder are noblеţea ethosului popular din a cărui substanţă se hrăneşte, la confluenţa istoriei cu mitologia. Spectacolul existenţei sale elogiază adevărul, dreptatea, demnitatea, vitalitatea, eroismul. Aventura este încă o convenţie şi Sadoveanu respectă regula jocului.

Constantin M. Popa

Redacţia revistei „Luceafărul" mulţumeşte colaboratorilor săi tipografi, care i-au stat alături de-a lungul întregului an, şi le urează un călduros „La mulţi ani" !

REVELION la Post Restant

Să rîdem cu ei...

● „De furie, Ging Gong izbește cu capul Muntele Buzhou...“ (Ileana Hogea-Velișcu).

● „Această ființă care este, chiar și fără ca noi să fim, și care ne cuprinde, fără ca noi să fim ea...“ (Karl Jaspers).

● „Sînt tare bucuros că nu-mi place spanacul, căci dacă mi-ar plăcea, aș mînca, or eu nu pot să-l sufăr.“ (Louis-Marie Prudhomme).

● „Mi-au lăudat atît de mult tablourile, încît am înțeles că le detestă“. (Ernesto Sábato).

● „Iepurele este deci un dobitoc. Iepurele este mai mult decît un dobitoc, este un bou.“ (Dumitru Radu Popescu).

● „În realitate autorul cărții nu ridică piane ci încearcă să cînte la ele.“ (Mihai Ungheanu).

● „Clădirile din vale se află totuși mai jos decît cele din deal.“ (Carlo Levi).

● „Vă rog să mă scuzați, domnule, că vorbesc limba latină, fiindcă nu stăpînesc bine franceza, iar dvs. nu înțelegeți germana.“ (Titu Maiorescu).

● „Cînd am trecut prima dată prin Elveția, am avut impresia că era în fiecare dimineață măturată de gospodine (care probabil că aruncau gunoiul în Italia.“ (Ernesto Sábato).

● Observ că motivul **babei** e la fel de statornic în poezia lui Alboiu ca și al **cîmpiei,** încît cu egală îndreptățire își putea intitula un volum **Baba eternă.**“ (Mircea Dinescu).

● „Astfel motivul **supei** mi se pare că deține, în creația lui M. Dinescu, o superioritate statistică ; este mult mai prezent, în poeme, decît **motivul mușchetarului** și al ceaiului în genere.“ (George Alboiu).

● „....Chiar și printre bărbați cu greu întîlnești unul ca ea.“ (Cao Xueqin — Gao E).

● „Doar se știe : pentru a face pe cineva să te iubească, este suficient să îl iubești tu însuți. Cel mai la îndemînă, spre analiză, este cazul ciinilor.“ (Voicu Bugariu).

● „În cursul următoarelor două luni am scris opt nuvele și am vîndut nouă.“ (Francis Scott Fitzgerald).

● „Ce noroc, ce noroc a dat peste noi în noaptea asta ! Avem și-un cadavru și, la urma urmei, ăsta e cel mai important lucru.“ (Friedrich Dürrenmatt).

● „Apoi îi porunci lui Meninho să-l ajute să sape o groapă, unde au grămădit bucăți din domnișoara.“ (Mario Vargas Llosa).

● „...Iar procurorul Strava avea numele mai verosimil de Popeea.“ (Eugen Simion).

● „Găsesc că artileria are ceva distinct chiar dacă trage.“ (Heinrich Böll).

● „Adăugînd cea de a optsprezecea : disciplina disciplinării disciplinelor nedisciplinate.“ (Pop Simion).

● „Cunosc franceza, spaniola și germana chiar și cînd stau întinsă în pat.“ (Ion Tipsie).

● „Singurul mustar gustos e cel fabricat la Dijon. Distruge stomacul.“ (Gustave Flaubert).

● „Lăsat afară, elefantul din critic e bine să mai ragă din cînd în cînd, fie și numai ca să-i aducă aminte de aceasta.“ (Ovid S. Crohmălniceanu).

● „Eu, domnule, am apucat tricicletele care n-aveau decît trei roți.“ (Gustave Flaubert).

● „Pentru Anca avea sentimentul omului ce și-a regăsit calul lui drag, pierdut în urmă cu ani, de care aproape că și uitase.“ (George Voica).

● „În timp ce le credea preocupate de fierberea ouălor, să iasă cleioase, ele, de fapt, îi studiau agenda de telefoane.“ (C. Turturică).

Remarcate de Mircea Constantinescu

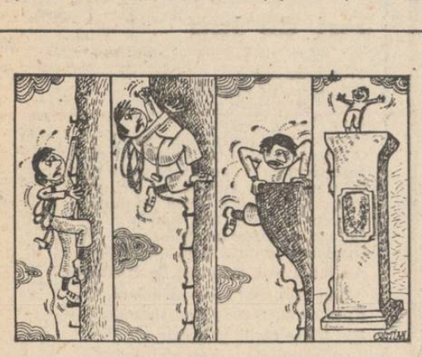

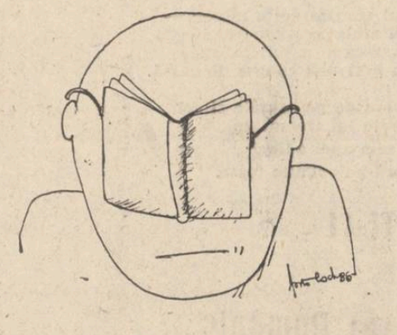

PARODII

CEZAR BALTAG

Descîntec oracular *)

Visător și pe furate
Gîndul meu pe cît se poate
Tot la tine se oprește
Prin Oracol cînd șoptește :

— Doamna mea Centaură
Cu sînu-ți de aură ;
De pe Dealul meu sonor
Iartă-mă dacă implor...

Vino, doamnă să te-aud
Noaptea cînd cobor prin Dud
Și-mi aud Neclipele
Nimenea și Numele :

—Cezare, Cezare, hai !...
Tucă-mă de ce mai stai ;
Tucă-mă și peste poate
Inventiv cum scrii în carte.

*) Dialog inevitabil-șoptit, pînă la epuizare, cînd șoapta devine țipăt, iar țipătul sărut antologic.

IOANID ROMANESCU

Trompeta *)

Îmi permit să vă cînt la trompetă
și persiflez cît am Favoare
Cînd viața mea în text și rimă
nu ține deci de o-ntîmplare

îmi permit să vă cînt orice-ați spune
chiar dacă mai stîrnesc și ciinii
sînt cotat deja o vedetă
eu care cînt „Sonata lunii“

ori dacă unora acum nu vă convine
sînt Urias... precum se vede
de la distanță par cometă
iar de aproape Calul verde

Orfeu **din cîte știți prea bine**
purta o lîră în spinare
eu port ca Armstrong o trompetă
și persiflez căci am Favoare

*) Instrument cu mult mai evoluat decît Lira, folosit în stilul meu personal, pentru a lua piuitul celor care încă nu cred în compozițiile mele orfice.

Ion Boroda

Parodii de Mircea Micu

FĂNUȘ NEAGU
Plopi, miei și damigene

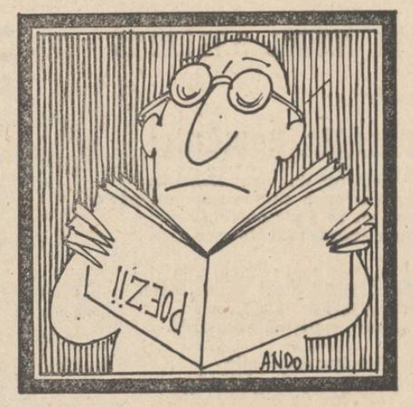

„De lăsata secului am jurat cu mîna pe-o sticlă de lapte bătut să nu-mi mai filfîi umbra pe treptele garnisite de suspine și bomboane agricole. Prea multă neghină în lanul de grîu curat și prea mult sînge de corb mi-a băgat în vine patima fotbalului. De cînd Dîau face pe maratonistul din capitală în provincie, mi s-au stins mușcatele în geam și-am închis cămara cu bunătăți pentru totdeauna. Zic adio crailor de chihlimbar, stadioanelor cu miros de petarde fabricate de sinucigași, călugărilor îmbrăcați în civil și dezertați din mănăstiri cu pivnițe pline de vin nebotezat. Las altora plăcerea de a-l vedea pe Lucescu pe banca antrenorilor, chiar dacă banca e negeluită. Cîtă vreme va conduce orice teleguță fotbalistică va ninge cu ouă de cuc pe bocancii jucătorilor și în grădina casei mele... Fiindcă Lucescu ne-a mîncat coliva și ne-a băut vinul împărătășaniei din Mexic îmbolnăvindu-ne de orbul găinilor.

Degeaba a venit de Anul Nou cu sorcova la geam legată de grumazul unui miel. Nu l-am primit ! I-am împușcat sorcova cu vorbe auzite în mahalalele Brăilei iar pe bietul miel, că era ger afară, l-am primit la căldurică și aștept toamna să i-l înapoiez batal...“

Iulian Neacșu

IULIAN NEACȘU
Confabula leului lăudăros

Un leu lăudăros și foarte flocos / care trăia într-o pădure tropicală și seculară / se lăuda toată ziua că el este cel mai puternic animal /

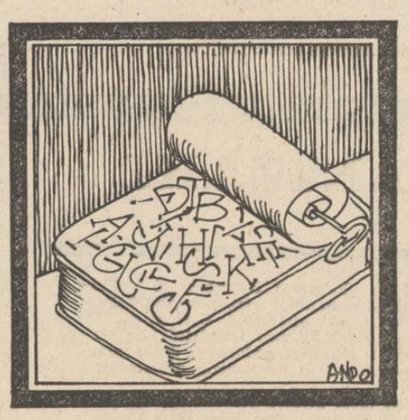

din zona aceea în care nu trăiau decît arici. / Și se bătea în piept cu laba dreaptă și cînd obosea și cu cealaltă. / Cînd avea chef se bătea cu amîndouă odată. / El era frumos, fioros și după cum am spus foarte păros. / Aproape pe toate părțile trupului avea păr numai pe nas nu. / Pe nas, de fapt, nu au păr nici oamenii / pentru a se deosebi de maimuțe. / Într-o zi cînd leul răcnea enervat de smog / un țînțar foarte mic și probabil demagog / i se așeză pe vîrful năsoiului și acolo rămăsese / biziind cu ultrasunete / eu sînt mai puternic decît tine / așa că supune-te. / Leul începu să se lovească peste bot / simțindu-se pișcat foarte de tot / și atîta se lovi / pînă muri. Morala nu are nici un scop / fiindcă a tras-o mai demult și excelența sa domnul Esop.“

TUDOR GEORGE
Sonet aerian

La fotbal se pricepe lumea toată
De la Constanța pînă la Ciceu
Și chiar Băieșu Ion mi-a spus odată
Că fotbalul e cel mai falnic zeu.

Pe stadion am fost, nu zic, și eu
Într-o duminică cam înnorată
Și m-a plouat că nu aveau prelată
Pe stadionul cît un Colisseu.

Și nu aveau nici bere nici rachiu
Și-am declarat atunci cu glas sonor
Pe stadion nicicînd să nu mai viu.

Mai bine singur la televizor
Decît înghesuit ca-ntr-un sicriu.

ION HOREA
Improvizație pe rime date

Ajuns trudit acasă n-am să citesc un op,
o să îmbrac cojocul și înverzitul clop
și o să dau o fugă să prind deschis un shop
să văd dacă au whisky și versuri de Esop,
călătoria, altfel, nu are nici un scop.
O iau pe malul gîrlii nici prea domol nici schiop
să nu închidă shopul că altfel sînt în plop
și cer un kil de vodcă și sticla n-are dop
așa că vin acasă trudit și fac trop-trop,
am pus în țeava sticlei un țărănesc prosop
și-o iau de-a lungul văii deodată la galop
că mă așteaptă văru' să-i pun muzică pop !

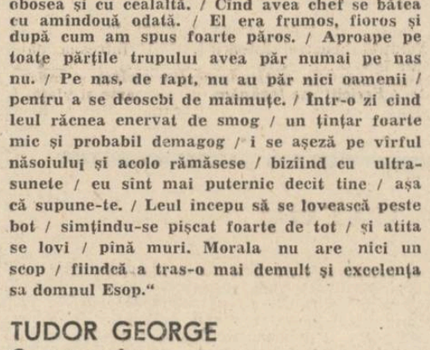

Nic Nicolaescu

HORIA BĂDESCU
Balada hangițelor date naibii

Prieteni scumpi și frați de suferință
astăzi voi face schimb de locuință,
vreau să termin cu viața de borfaș
și să mă mut de-a pururi din oraș.
Dar înainte, totuși, de-a pleca
vreau să vă zic balada mea.

Vă amintiți hangițele cît soba
cu sîni zurlii și piele de Cordoba
cu gleznele de porțelan de China
cum ne-au păpat juneța și chenzina ?
Ce ochi aveau, ce palme și ce vin
adus cu suprapreț din Cobadin,
cum ne mai înveleau cînd venea sara
ca niște vechi covoare de Buhara
și ne luau istețe ban cu ban
ca niște cămătari din Ispahan
și ne scăpau de patimi și de vicii
imparfumîndu-se cu Nina Ricci.
Mă mut, adio, s-a sfîrșit și piesa.
Prieteni dragi, să nu le dați adresa !

PETRE STOICA
Cu autobuzul spre oraș

Vin de la o nuntă care a ținut trei zile
nuntă cu dar și sarmale mai mari ca pisicile
cu autobuzul vin spre oraș să nu fiu singur
și am cu mine o damigeană cu molan
un snop de leuștean, două gulii
și pe tuciuriul de la tobă cu tobă cu tot.
În autobuz mai există o văduvă cu fuste de naylon
un călugăr care urmează cursurile de șofer
un purcel de lapte transportat pentru vaccinare
un recrut care se uită la văduva planturoasă
șoferul autobuzului care se uită la recrut
și-l amenință cu o manivelă
mai e o ceapistă care vorbește franceza
și tocmai cînd intram în oraș
un pescar ceru să coboare
fiindcă luase mașinăria invers
așa că am coborît și eu
băgîndu-l pe tuciuriu în tobă
și am luat toba în spinare
legănînd-o ca și cum aș fi legănat
văduva cu fuste de naylon
în timp ce șoferul și recrutul
se certau care să-i ia un interviu
fetișcanei ce vorbea la perfecție limba franceză.
Pe drum mi-am pierdut leușteanul și gulиile
numai toba afurisita
n-a vrut să-mi cadă din spinare.

MIRCEA DINESCU
Capra

Capra mea are patru coarne
două în față și două în spate.
Bea Ci-co și mănîncă biscuiți sprițați,
are relații și nu citește nimic
e tot mai melancolică de la un timp
și-mi promite că va da lapte condensat
deocamdată îi dau ore de engleză
să poată traduce prospectul :
capra mea are trei iezi și o iadă
nu merge la slujbă cînd e zăpadă
nu suportă aglomerația orașului
e preocupată de secretele casului
și într-o noapte după ce a fost lună nouă
în loc de lapte a început să dea ouă.

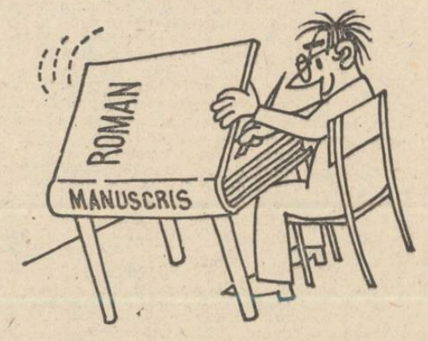

VERSURI DE AMOR
HAIHUI

Baladă opus 2

Și-atunci i-am scris din nou
(era la mare !)
că fusta ei e roșie
ca frunza-ntr-un octombrie învechit
și bluza ei este gălbuie
ca foaia de maculator
și părul ei e ca metafora de roșu
sau ca inima mea
zgîrcită de frig...

Eram pe-atuncea militar
și o iubeam nespus
și o iubeam cinstit,
dar ea... dar ea... dar ea...

Și toamna a venit
și altă fată-am întîlnit
și cum eram după armată,
m-am îndrăgostit și de ea.

Iubirea

Iubirea mea cea tristă,
Iubirea mea totuși există.
Iubirea mea există
Sau totuși nu există ?

Cert e că am visat
Și visul meu e-o prevestire,
Poate... visam c-am cîștigat
la loz în plic 20 000 lei
pe un bilet
iar pe altul 724 400 lei
deci în total
744 400 lei.

Înseamnă că iubirea mea
nu este bună, este rea...
dacă visez atîția bani,
de-atîția ani, de-atîția ani...

Pușa Dinulescu

PARODIE

GHEORGHE TOMOZEI

Pe muntele Căpățîna

Pe muntele Căpățîna
un stradivarius în lăzi de ambalaj
și-un abecedar de clasa a III-a
pe care-am absolvit-o cu curaj.

La ora închiderii muierile mai vin
să-și ia bărbații în spinare
vai, vinul crucea lor este, ce chin
să bei pînă cazi din picioare.

Pe muntele Căpățîna, pe muntele Căpățîna
de stelele verzi ne ținem cu mîna.

Olga Neagu

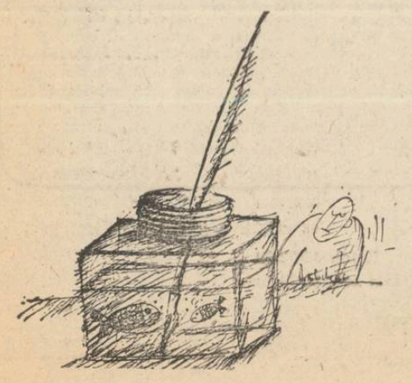

POST RESTANT

Nu toate cele povestite de taximetriști sînt adevărate, deși ei știu să se folosească foarte bine de buna dispoziție a celui care, în sfîrșit, a reușit să le fie tovarăș de drum. Iată, deci, una din poveștile taximetriștilor pentru care nu numai dv., ci chiar și E.A. Poe ar muri de invidie : «Veneam de la Otopeni, de la aeroport, cînd, deodată, am văzut pe dreapta șoselei două femei făcîndu-mi semn. Am oprit, le-am luat. O femeie era bătrînă; cealaltă era tînără, fiica ei, probabil. Amîndouă păreau să fi înghețat tot așteptînd să le ia cineva, pentru că, am uitat să vă spun, era trecut de miezul nopții. Și... mi-au cerut să le duc la marginea orașului, în cartier. Cînd am oprit în fața blocului, după ce mi-a plătit, bătrîna mi-a spus : „Sînteți, desigur, obosit, și pînă dimineața nu scăpați din slujbă, așa că, pentru că ați fost atît de drăguț și ați oprit, vă rugăm să urcați puțin la noi, să beți o cafea“. N-am refuzat, deși eram în timpul programului: „Doamnă, am spus, nu mi-am făcut decît datoria, dar o cafea beau cu plăcere“. Am urcat, mi-au făcut cafeaua, erau tare drăguțe cu mine, amabile. Apartamentul — obișnuit, cu două camere decomandate și o sufragerie (cred că avea două balcoane)... Din greșeală însă, nu știu cum am făcut, mi-am vărsat cafea pe cămașă, așa că m-am dus la baie să mă curăț. Eu cînd mă spăl pe mîini, știți, scot întotdeauna verigheta. Așa am făcut și de data asta, numai că am uitat-o acolo, în baie, pe etajeră. Abia după ce am plecat de la cele două femei mi-am dat seama, și... repede înapoi. Am sunat la ușă pînă au ieșit vecinii. „Pe cine căuți dumneata, m-a întrebat unul dintre ei“. Le-am spus ce și cum, cu verigheta, și am văzut cum se uitau la mine... ca la un nebun. „Băiete, mi-a spus unul, e adevărat că aici au stat două femei, mamă și fiică, dar ele au murit acum o lună, într-un accident de circulație, pe șoseaua Otopeni“. „Au murit, adică sînt moarte ? Dar verigheta mea?“ Între timp un vecin apucase să cheme miliția, a venit echipajul, le-am povestit ce și cum... În sfîrșit, au deschis ușa să verifice dacă e adevărat și, ce credeți, dom'le ? verigheta mea, aia pe care scrie Aristița, prima mea nevastă, era acolo, pe etajeră. Am înghețat, iar miliția a făcut proces verbal și mi-a oprit verigheta pînă aduc perechea. Dar unde s-o găsesc eu acum pe Aristița ? Unde ? Așa că am rămas fără verighetă... mare pagubă, dom'le, mare.» Un asemenea sfîrșit de poveste merita, desigur, cîțiva lei în plus.

★

ION VINĂ, loco. Nu, nu dv. ați scris „Război și pace“. Dacă totuși v-ați apucat să copiați cartea, respectați-i ortografia și punctuația, pentru că nu se poate scrie „Andrei, Balkonschi“. Reveniți după ce copiați „Iliada“.

SANDA TALISMANU, Cheia. Aveți umor cînd scrieți: „În acea iarnă fusese foarte cald, abia dacă puteai umbla în costumul de baie prin casă“. Încercați să fiți mai puțin subiectivă.

IULIAN NEACȘU, București. „Nu te voi mai săruta decît atunci cînd vei muri....“ Nu sună caraghios ? Sau credeți că cineva poate să fie în stare să-și ia zilele pentru un sărut pe care și așa nu l-ar simți. Continuați însă, în viață e mai important să crezi, decît să nu crezi în fantasmagorii.

NICOLAE VELEA, strada Mozart. Am primit proba dv., dar dv. ați primit fotografia noastră ? Oricum, sînteți un corespondent inconfundabil, un om minunat, un prieten adevărat. Ce păcat însă că prozele pe care mi le-ați trimis seamănă atît de bine (prea mult ?) cu prozele scriitorului cu același nume. Treceți pe la redacție. Singur.

FĂNUȘ NEAGU, Doina. N-am înțeles nimic. Am auzit însă că sînteți un povestitor extraordinar, așa încît v-am ruga să veniți la redacție să ne povestiți romanul „Scaunul singurătății“. În altă ordine de idei, de ce țineți neapărat să scrieți la zi despre meciurile de fotbal aminate ?

N. MANOLESCU, București. În proza dv., o femeie în vîrstă povestește vecinului de compartiment (adică dv.) cum nu și-a mai recunoscut un iubit din tinerețe (e adevărat că acesta avea un frate geamăn !). Noi însă cunoaștem situații în care o femeie (și nu neapărat în vîrstă) nu și-a mai recunoscut nici soțul cînd a aprins lumina. Oricum, sugestia noastră este să nu mai călătoriți cu trenul. Din cauza răului de înălțime.

VASILE NECĂJITU ? Dacă nu vă plac răspunsurile noastre, nu aveți decît o soluție : nu mai scrieți. Dacă nu mai scrieți, nu vă vom mai citi. Iar dacă nu vă vom mai citi, nu vă vom mai răspunde. Deci nu vă va mai supăra nimeni. Așa e bine ?

Iulian Neacșu

P.S. Cititorilor și corespondenților noștri „La mulți ani, cu sănătate“.

PARODIE

GEORGE ALBOIU

Dealul Caduc

Cîrtița taie în două după o metodă proprie
Dealul Caduc și desparte aerul de vid, cîntecul de mierlă, cocoașa de cămilă. Și cum să reziste aerul fără cămilă, cîntecul fără vid ori mierla fără cocoașă ? Sisif scapă pietre din templul meu iar Cîmpia e Ternă fără gorun, fără pași ai profetului. Totuși cîrtița va fi trasă la xerox, lipită ferm de parbrize, trecători să-i cedeze trecerea. Căutătorii de aur store lămii la poalele Dealului Caduc și fac să-nverzească verigheteie abia întrate-n uz. Metodă a cîrtiței.

Dragomir Magdin

m a p a m o n d

POEȚII LUMII CÎNTĂ ROMÂNIA

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

Guatemala

Stindardele României

Oriunde pașii-mi duc prin România
de-un farmec sfînt simțirea-mi are parte,
căci peste tot se vede omenia
unui popor îndrăgostit de arte.

Și-acolo unde-și coace spicul glia
și-n fabrici, unde focul veșnic arde,
a fost să-mi iasă-n cale Poezia
sub falnicele vieții noi stindarde.

Sînt ale visurilor împlinite
în întregime, nu pe jumătate!
Sînt ale roadelor de toți muncite,
ce tuturor, nu cîtorva, sînt date.

Și totodată sînt și ale mele
stindardele, căci visul meu e-n ele!

RAFAEL ALBERTI

Spania

Zori românești

1

Ți-a fost dat, popor, să muști din pulberi.
Te-ai zbătut. Din lanțuri te-ai desprins.
Asuprirea ai știut s-o spulberi
și-ai rămas puternic. Neînvins.

Cîntecele de amar și jale
cîte ieri în suflet ți-au mocnit,
nu mai sună astăzi în cavale.
Plugul vechi de mult ți-a ruginit.

Un alt cîntec cere azi ogorul
de sub brazda-ntoarsă de tractor.
De la el începe viitorul
și în el îți este noul dor.

Totul se îngînă-ntr-o lumină.
Primăvara asta, negreșit,
trebuia pe-acest pămînt să vină,
Primăvara Românească a venit!

2

În sclipirea de aur a zorilor
înfloratele ii mă aflară.
Am trăit sărbătoarea culorilor.
Ay! Și cum îmi cîntară!

NINA KOROLIOVA

U.R.S.S.

Mesteacănul de pe Olt

Lîngă Oltul cu ape-n tumult
a fost dat să-mi răsară-nainte,
ca-ntr-un vis minunat, de demult,
un mesteacăn în albe veșminte.

Și-l aud cum foșnește mereu —
și va fi amintirea-i duioasă
să foșnească și-n sufletul meu
într-un grai ce-l cunosc de acasă.

Și privesc de pe asprele stînci
oglindirile lui tremurate
în talazele apei adînci
luminînd adîncimile toate.

CIU-ȚI-CI

China

Vitează Românie

La tine de departe vin, Dacie iubită,
pe-aceste glii pe care au fost cîndva să-și vadă
trei împărați puternici trufia umilită
de-a lui Mihai Viteazu necruțătoare spadă.
Din cale-i chiar satana fugea cu-nspăimîntare
dar barzi de pretutindeni îi aduceau cîntare
și îți slăveau eroul vestit în bărbăție,
frumoasă, neînfrîntă și dreaptă Românie!

De-ar îndrăzni și astăzi vreun tiran să vie
să-ți calce libertatea și viața-nfloritoare,
ai lui Mihai Viteazu nepoți, cu vitejie
s-ar înălța cu spada în mîini, fulgerătoare,
dar cel ce-ar vrea robiei din nou să te
menească
aici ar fi sfîrșitul său jalnic să-și găsească

Căci, cutezînd ca leul, tu nu te lași învinsă,
îți aperi vatra sfîntă și strămoșesc ogorul,
făclia libertății o ții mereu nestinsă
și-ți fluturi al unirii, pe zare, tricolorul!
Iar el, în veac de veacuri, va străluci mereu!
Îngăduie-mi salutul prietenesc al meu
și-acest poem în care e inima mea vie!
O, liberă, vitează și mîndră Românie!

VESNA PARUN

Iugoslavia

Icoană românească

Cu-albaștri ochi, Madonă preacurată,
a florilor din cîmp ocrotitoare
și-a peștilor din rîu — cît de-mpăcată
la sîn ții pruncu-n tandră legănare!

De parc-ar fi a lumii răutate
să piară, cînd în lan secerătoare
spre tine-n cînt, din glii înfierbîntate,
înalță spice rumene de soare!

De baci străvechi, în albele cojoace,
îți amintești cînd fluiere se-ngînă,
dar dintre toți, cel ce mai mult îți place

tot Bucur sprîncenatu-o să rămînă,
cel ce-n Carpați mînînd miori la stînă
doinea pe un picior de plaiuri dace.

În românește de
Raluca și Victor Tulbure

UN POET — O LUME

Oljas Suleimenov

Oljas Suleimenov (n. 1936) este cel mai reprezentativ poet din literatura contemporană a Kazahstanului sovietic. Autor a numeroase cărți de poezie, proză și eseu, dintre care volumele de poezie **Determinarea țărmului**, **Cartea de lut** și **Pămîntule, închină-te omului** au fost scrise în limba rusă. Valoroasa sa operă l-a impus de timpuriu atît în republica natală, cît și pe plan unional. Selecții din poemele lui Oljas Suleimenov au fost publicate în mai multe țări europene și în S.U.A. Poetul kazah îmbină cu măiestrie mitologia stepelor natale cu procedeele moderne ale literaturii veacului nostru, ceea ce dă poemelor sale prospețime și o profundă nuanță de inedit.

Pui de lup

Trecea un om
Prin stepa de negară
De ce și încotro mergea
Cine să-i ceară seamă?
În calea sa a întîlnit spre seară
O tînără lupoaică pe lîngă puii ei,
Întinsă grijuliu, cum face orice mamă.
Și cum ședea culcată în pelin,
Rînjind ca orice fiară hăituită,
În loc de urlet ori suspin
Curgea un sînge negricios,
Din bot și de prin pielea găurită.
Alt lup a fost, ori glonț de vînătoare?
Căteii orbi n-or ști-o niciodată
Ei mîrîind trăgeau în disperare,
Din țîțele răcite și uscate
Apoi uitînd de laptele dulceag,
Au început din răni să sugă,
Un sînge prefăcut în cheag,
Chelălăind parcă a rugă,
O sete rea de răzbunare
Se-nfiripa cu iz de sînge,
Să sfîrtece și să omoare,
Cățelul tremură și plînge...
Și cînd vor fi bărbați întru temei,
Se vor mînca lupanii între ei.
Și omul a pornit-o mai departe
De ce și unde cine să mai știe?
Sortit i-a fost în ochi să poarte
Dorință de lupoaică vie.
Pe cei mărunți și chelălăitori
Să-i poarte viața prin viitori
Fără de milă și iertare
Și s-a pierdut la margine de zare,
Lăsînd în urmă foame și fiori
Și pui de lup în blană sură,
Plîngînd și înfruptîndu-se din ură.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

JUNICHIRO TANIZAKI

Junichiro Tanizaki (1886—1965) este, alături de Yasunari Kawabata și Yukio Mishima, unul din reprezentanții de frunte ai romanului japonez post-belic, candidînd de mai multe ori la Premiul Nobel pentru literatură. Cariera sa literară se întinde pe o perioadă de peste cincizeci de ani. Lucrările sale de tinerețe se caracterizează printr-o varietate de trăsături: gotice, hedoniste, decadente, diabolice etc., fiind inspirate atît de tradiția japoneză, cît și de modele occidentale (Poe, Baudelaire, Wilde).

Romanul care i-a adus celebritatea și i-a stabilit locul printre cei mai mari scriitori japonezi contemporani a fost Surorile Makioka, scris între anii 1943—1948. El i-a adus lui Tanizaki Premiul Imperial pentru literatură în 1949.

Tanizaki a început să scrie romanul spre sfîrșitul războiului pe de o parte dintr-un sentiment de deznădejde, iar pe de altă parte din nostalgie față de vremurile fericite demult apuse. „Am încercat să mă limitez la ceea ce era atrăgător, afirma autorul, dar n-am reușit să stau departe de tumultul învăluitor. Aceasta a fost soarta inevitabilă a unui roman născut din război și pace".

Romanul tratează despre istoria unei familii de negustori din Osaka, a cărei perioadă de prosperitate a trecut, cele patru surori Makioka străduindu-se să păstreze o rămășiță din gloria apusă în condițiile decăderii familiei lor.

Caracterizată printr-un realism și imagism remarcabil, proza lui Tanizaki constă dintr-o țesătură multistratificată de episoade și sentimente care creează o structură psihologică și socială rară în literatura japoneză modernă.

Floare de cireș

Teinosuke risese cînd, în luna de miere petrecută în munții Rakone, la sud de Tokio, o întrebase pe Sachiko care era peștele ei favorit și aflase că era plătica de mare. Acesta era un pește mult prea obișnuit pentru a-l prefera altora. Totuși, Sachiko spuse că plătica, atît ca înfățișare, cît și ca gust, era cel mai tipic dintre toți peștii japonezi și că un japonez căruia nu-i plăcea plătica nu era pur și simplu japonez. Teinosuke bănui că soția lui își lăuda nemărturisit Osaka natală. Regiunea Osaka producea cea mai bună plătică de mare și, părea să rezulte, că ea era cea mai autentic japoneză. Iar cînd Sachiko a fost întrebată ce floare îi place cel mai mult, răspunsul veni fără ezitare: floarea de cireș.

De sute de ani, de pe vremea celor mai vechi culegeri de poezie, au existat poeme despre florile de cireș. Străbunii au așteptat să înflorească cireșii, s-au întristat cînd aceștia nu mai erau în floare și au plîns dispariția lor în nenumărate poeme. Cît de banale îi păruseră lui Sachiko aceste poeme cînd le citise în copilărie, dar acum știa cît se poate de bine că tristețea față de florile de cireș căzute era mai mult decît un capriciu sau o convenție. Întreaga familie — Sachiko, Teinosuke și fiica lor, surorile ei mai mici — obișnuia de cîțiva ani să meargă primăvara la Kyoto să vadă florile de cireș. Excursia devenise un ritual anual permanent. Uneori Teinosuke sau Etsuko lipseau din cauza serviciului sau a școlii, dar cele trei surori, cel puțin, erau întotdeauna împreună. Sachiko, pe lîngă plăcuta tristețe față de florile de cireș, încerca și tristețea pentru surorile ei și tinerețea lor trecătoare. Ea se întreba de fiecare dată dacă excursia din acel an nu va fi ultima alături de Yukiko, cel puțin. Surorile ei păreau să încerce și ele cam aceleași emoții. Chiar dacă nu erau la fel de îndrăgostite de florile de cireș ca Sachiko, le făcea totuși mare plăcere să facă această ieșire. Cu mult înainte ei — la vremea Festivalului Primăverii de la Nara, la începutul lui martie — începeau s-o aștepte cu nerăbdare și să plănuiască cu ce se vor îmbrăca.

Pe măsură ce se apropia sezonul, se răspîndeau zvonuri privind momentul cînd cireșii vor fi în plină floare. Trebuiau să aleagă un sfîrșit de săptămînă, pentru a fi convenabil și lui Etsuko și Teinosuke, și toți erau cuprinși de neliniștea străbunilor cu privire la vreme, neliniște care îi păruse odinioară lui Sachiko pur și simplu convențională. Cu fiecare vînticel și fiecare aversă de ploaie grija lor față de cireși creștea. Existau destui cireși în jurul casei lor din Ashiya și mulți cireși puteau fi văzuți din trenul spre Osaka și nu era deci nevoie să facă tot drumul pînă la Kyoto; dar Sachiko avea concepții ferme asupra a ceea ce era cel mai bine. Cînd era vorba de plătica de mare, numai plătica de Akashi părea bună de mîncat și ea avea senzația că nu a văzut deloc florile de cireș dacă nu mergea la Kyoto. Teinosuke se opusese cu un an în urmă și le dusese în schimb la Podul de Brocart; dar Sachiko rămăsese neliniștită după aceea ca și cum ar fi uitat ceva. Se plîngea că primăvara aceea nu semăna a primăvară și, în cele din urmă, l-a dus pe Teinosuke la Kyoto ca să mai prindă ultimele flori de cireș la Omura. Procedura anuală era stabilită: soseau la Kyoto sîmbătă după-amiază, luau cina la restaurantul Gourd și, după dansurile de primăvară, pe care nu le pierdeau niciodată, mergeau să vadă cireșii de la Gion la lumina felinarelor. Duminica dimineața se duceau în suburbiile din vestul orașului. După ce luau prînzul lîngă rîu la Dealul Furtunii, se întorceau în oraș la timp pentru a vedea cireșii plîngători de la Sanctuarul Heian; și odată cu aceasta, fie că Teinosuke și Sachiko mai rămîneau sau nu încă o noapte excursia propriu-zisă lua sfîrșit.

Cireșii de la Altarul Heian erau lăsați la urmă pentru că, dintre toți cireșii din Kyoto, erau cei mai frumoși. Acum cînd marele cireș din Gion era pe moarte și florile sale erau din ce în ce mai palide în fiecare an, prin ce mai era reprezentată primăvara la Kyoto dacă nu prin cireșii de la Altarul Heian? Și astfel, întorcîndu-se din suburbiile vestice în după-amiaza celei de-a doua zile și surprinzînd acel moment de regret cînd soarele primăverii apune, ei se opreau, puțin osteniți, sub ramurile tîrîtoare și se uitau cu duioșie la fiecare pom — în jurul lacului, în apropierea unui pod, la cotitura unei cărări, sub streșinile unui balcon. Și, pînă cînd pomii înfloreau din nou anul următor, ei puteau să închidă ochii și să revadă culoarea și forma ramurii tîrîtoare.

Alegînd un sfîrșit de săptămînă la mijlocul lui aprilie au pornit la drum. Etsuko, care abia dacă se îmbrăca cu un Kimono de zece ori pe an, și care oricum nu se simțea în largul ei, purta un Kimono prea mic pentru ea. Cu o expresie concentrată pe fața ei ușor machiată ca de sărbători, ea se străduia să nu-i alunece sandalele și să nu i să deschidă Kimonoul. La cină, un genunchi i se dezgoli totuși. Era limpede că se simțea mai în largul ei în haine europene. În plus, ea mai păstra felul ei copilăresc de a ține în mînă bețișoarele de mîncat, iar mîneca Kimonoului părea s-o incomodeze. Cînd vreo legumă alunecoasă țîșnea printre bețișoare, rostogolindu-se pe terasă și oprindu-se în mușchiul de afară, ea era la fel de amuzată ca și ceilalți. Expediția din acest an începea bine.

În dimineața următoare s-au plimbat mai întîi pe malurile lacului Hirosawa. Teinosuke făcu o fotografie cu Leica lui celor patru — Sachiko, Etsuko, Yukiko și Taeko — așezate sub un cireș ale cărui ramuri se tîrau în apă. Ele păstrau o amintire plăcută despre acest loc: într-o primăvară, pe cînd se plimbau de-a lungul lacului, un domn le rugase foarte politicos să le facă o fotografie. Notîndu-le adresa, el le-a promis să le trimită copii dacă instantaneele ieșeau bine; și printre pozele care au sosit vreo zece zile mai tîrziu era una cu adevărat extraordinară. Sachiko și Etsuko, cu spatele la aparat, priveau suprafața ondulată a lacului de sub același cireș, și cele două figuri fascinate, mama și fiica, sub ploaia de petale ce cădeau pe Kimonoul fetiței, păreau însăși personificarea regretului trecerii primăverii. De atunci, își făcuseră un obicei să stea sub același pom, să privească peste lac și să facă o fotografie. Sachiko mai știa că după gardul viu, ce mărginea cărarea, se afla o camelie încărcată de flori roșii. Nu uita niciodată să o caute cu privirea.

Au suit taluzul de la lacul Osawa pentru a arunca o privire la cireșii de acolo și au trecut prin porțile templelor — Templul Marii Deșteptări, Templul Răcorii Pure, Templul Dragonului Ceresc — pentru a ajunge la Podul Lunii, dincolo de care, înălțîndu-se deasupra rîului, se afla Dealul Furtunii cu florile sale de cireș. Pe Dealul Furtunii era întotdeauna o mulțime de femei coreene îmbrăcate în hainele lor simple dar bogat colorate care aduceau primăverii din vechea capitală o notă de exotism. Și anul acesta, se aflau adunate cîte două, trei sub cireșii de pe malul rîului, unele dintre ele într-o stare de exuberanță — provocată de saké-ul de cireș — cam nepotrivită pentru niște femei.

Cu un an în urmă familia Kaioka luase prînzul la Pavilionul Atotmilostivului și cu un an mai înainte la una din ceainăriile de lîngă pod. În acest an au ales împrejurimile Templului Legii Atotputernice, templul la care — în fiecare an în aprilie — copiii de doisprezece ani din Kyoto sînt duși să se roage pentru o adolescență fericită.

— Îți amintești de vrabia cu limba tăiată *), Etsuko? Aici a trăit. Au traversat podul înapoi spre oraș și au pornit printre pîlcurile de bambus din preajma templului Dragonului Ceresc.

Un vînt răcoros se iscase pe cînd treceau de Nonomiya, Sanctuarul dintre Cîmpuri, unde odinioară fecioarele de la curte se retrăgeau pentru a se purifica înainte de a deveni Vestalele Sanctuarului Ise. La Mînăstirea Enrian cădea o ploaie de petale de flori de cireș care le împodobeau mînecile Kimonoului. Au trecut din nou prin Templul Răcorii Pure și, luînd trenul, au ajuns înapoi la Podul Lunii pentru a treia oară. După ce s-au odihnit puțin au oprit un taxi și au mers pînă la Altarul Heian.

Cireșii aceia plîngători de dincolo de galeria din stînga porții și, respectiv, din fața clădirii principale—cireși despre care se spunea că sînt vestiți chiar și în străinătate — cum vor arăta oare anul acesta? Veniseră poate prea tîrziu? Pășeau totdeauna prin galerie cu o stranie tresărire a inimii, dar acum toți cinci scoaseră un singur strigăt la vederea acelui nor roz profilat pe cerul după-amiezei tîrzii.

Acesta constituia punctul culminant al pelerinajului, momentul venerat de-a lungul unui an. Totul era perfect, veniseră din nou cînd cireșii erau în plină floare. Aveau o senzație de ușurare și speranța că anul următor vor fi la fel de norocoși, iar Sachiko se gîndea că, chiar dacă ea se va afla acolo peste un an, Yukiko ar putea fi căsătorită și aflată departe. Florile își vor face din nou apariția, dar Yukiko nu. Era un gînd întristător și, totuși, era aproape o rugă, ca, de dragul lui Yukiko, ea să nu mai fie alături de ei. Sachiko stătuse emoționată sub aceiași pomi an de an și de fiecare dată îi venise greu să înțeleagă de ce trebuiau să mai fie împreună. Nu mai îndrăznea aproape s-o privească pe Yukiko.

Sălciile și stejarii de dincolo de pîlcul de cireși scoteau noi muguri. Oleandrii fuseseră tunși sub forma unor tufe rotunde. Trimițîndu-le pe cele patru înainte, Teinosuke le-a făcut cîte o poză la locurile obișnuite: Lacul Tigrului Alb, cu malul său plin de iriși; pietrele numite Podul Tigrului Aplecat, care se reflectau în apă împreună cu cele patru figuri. El le așeza sub ramurile superbe care se tîrăsc de-a lungul cărării ce duce de la delușorul acoperit cu pini pînă la apus de Lacul Păsării Phöenix. Străini de tot felul fotografiau procesiunea familiei Makioka. Cei politicoși cereau grijulii permisiunea, cei nepoliticoși apăsau pur și simplu pe declanșator. Acolo luaseră ceaiul, aici dăduseră de mîncare crapilor roșii — își aminteau cele mai mici detalii din pelerinajele lor anterioare.

— Uite, mamă. O mireasă.

O pereche de tineri căsătoriți tocmai părăsea Palatul Purificării. Curioșii se adunaseră să vadă mireasa în automobil și familia Makioka a zărit pentru o clipă parura albă și trena de mireasă strălucitoare. Nu era prima oară cînd vedeau o mireasă la Sanctuarul Heian. Sachiko simțea întotdeauna o strîngere de inimă și mergea mai departe, dar Yukiko și Taeko păreau ciudat de netulburate. Uneori ele se alăturau mulțimii și așteptau să apară mireasa, iar după aceea îi povesteau lui Sachiko cum arătase și cum fusese îmbrăcată aceasta...

Într-o dimineață, cîteva zile mai tîrziu, cînd Teinosuke a plecat la slujbă și Sachiko făcea curățenie în birou, a observat o foaie de hîrtie pe birou. Pe margine, între mai multe rînduri scrise cursiv, era o poezie:

Lîngă Kyoto, într-o zi de-april:
„Se adună femei frumoase în haine
de sărbătoare.
Pentru că cireșii sînt în floare,
La Saga, în vechiul Miyako".

Prezentare și traducere de
Valentin Negoiță

(Fragmente din romanul „Surorile Makioka")
*) Subiectul unui binecunoscut basm japonez.

Desen de Sabin Ștefănuță

REVISTA STRĂINĂ

● **UN MIC TEATRU DE PE BROADWAY** a introdus recent un nou sistem de plată a biletelor. Acestea se achită după primul act, dar numai de către cei cărora piesa le-a plăcut în prima ei parte și sînt hotărîți să o vizioneze pînă la sfîrșit. Spectatorii cărora prima parte a reprezentației nu le-a fost pe plac pot pleca, eventual chiar pe timpul desfășurării acesteia.

Pînă acum nu a plecat nici un spectator, dar nici conducerea teatrului n-ar putea fi acuzată de lipsă de inventivitate: în repertoriul teatrului figurează numai piese polițiste! Or, cine își permite să vină pînă la teatru și apoi să plece după primul act, adică atunci cînd ițele acțiunii abia se încurcă...

● **CU OCAZIA ÎMPLINIRII** a 105 ani de la nașterea lui Pablo Picasso, la Muzeul de Artă Modernă din Madrid a fost organizată o expoziție cuprinzînd creații ale marelui artist spaniol realizate între anii 1902—1972. Marea majoritate a tablourilor expuse provin din colecția particulară a Jacquelinei Picasso, fiind astfel prezentate pentru prima dată marelui public. S-a ajuns la această formulă după îndelungi tratative cu văduva lui Picasso, care însă nu a apucat să participe la vernisaj, stingîndu-se din viață cu cîteva zile înaintea deschiderii expoziției. A fost adoptată soluția prezentării unor lucrări din colecția personală a lui Pablo Picasso pentru ca publicul să aibă posibilitatea de a cunoaște și un „alt" Picasso decît cel „oficial", cum a fost prezentat cu ocazia expoziției organizate tot la Madrid, cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii pictorului.

Este bine cunoscut faptul că Picasso era un mare colecționar de tablouri printre favoriții săi numărîndu-se: Cézanne, De Chirico, Degas, Matisse, Miró. În același timp, Picasso a fost și cel mai mare colecționar al lucrărilor lui... Picasso, în colecția sa aflîndu-se operele cheie ale tuturor perioadelor sale de creație. Colecția cuprinde o parte importantă dintre cele: 1 878 picturi, 7 389 desene (la care se adaugă alte 4 650 desene aflate în peste o sută de caiete), 18 000 lucrări de grafică, 2 800 lucrări de ceramică, pe care Pierre Caban le stabilește în volumul „Secolul Picasso" alcătuind întreaga operă a celui mai vestit [illegible] artiștii plastici ai acestui secol.

Expoziția este interesantă și prin aceea că prezintă lucrări inspirate din viața personală a lui Picasso, exponatele alcătuind, cum s-a remarcat „o geografie" a vieții lui Picasso.

● **CRITICII AMERICANI DE FILM** au căzut de acord — oare cîte runde de convorbiri or fi avut? — că May Irwine și John C. Rice au fost primii actori care s-au sărutat într-un film. Sărutul... istoric s-a comis în anul 1896. Se înțelege ce scandal a provocat această fărădelege!

În prezent specialiștii sînt sceptici referitor la perspectivele sărutului ca modalitate de exprimare a sentimentelor în filme. Unii sînt de părere că el este pe cale de dispariție ca urmare a faptului că Rock Hudson, cunoscut actor american pe care l-am revăzut recent la „Patria" în „Darling Lili" și care săruta cu multă rîvnă în toate peliculele în care a apărut, a murit de SIDA...

● **CELEBRUL „CÎNTEC AL NIBELUNGILOR"**, cel mai important epos național medieval german, a fost întregit recent cu alte cîteva strofe, descoperite la Arhivele Statului din München. Este vorba despre patru file scrise pe pergament și de alte cîteva fragmente răzlețe.

● **„ÎNCĂ DIN TIMPUL TURNEULUI** meu din luna martie a anului curent în Republica Sud-Africană eram ferm hotărîtă să nu mai dau spectacole în această țară, a declarat într-un interviu acordat cotidianului zimbabwean „The Herald" cîntăreața americană de jazz Dee Daniels. Ceea ce am văzut în ghettouri m-a făcut să mă doară inima și m-a umplut de ură..."

Poziția acestei apreciate interprete americane a boicotului cultural împotriva politicii de apartheid promovată de autoritățile rasiste de la Pretoria. La agențiile cu caracter cultural din Johannesburg și Pretoria anularea contractelor pentru turnee artistice creează probleme dintre cele mai greu de eliminat. Numai în domeniul muzicii culte au fost anulate de la începutul anului turnee ale unor artiști din cinci țări, în timp ce interpreți din alte douăsprezece țări au anunțat că nu vor mai participa la Concursul internațional de pian organizat la Pretoria. Situația precară a acestor agenții ca urmare a boicotului cultural a fost relevată pînă și de cotidianul sud-african „The Star", fidel autorităților segregaționiste sud-africane.

În ultimele luni viața culturală din R. Sud-Africană este tot mai mult amenințată de punerea în aplicare a hotărîrii artiștilor progresiști grupați în mișcarea internațională „Artiștii împotriva apartheidului" privind interzicerea exportului în R.S.A. de filme și seriale de televiziune. Toate acestea demonstrează că artiștii cu vederi progresiste din întreaga lume au trecut de la declarații și apeluri — rămase de multe ori fără ecou — la acțiuni concrete. De un binemeritat succes s-au bucurat concertele unui cunoscut cvintet suedez, care a vărsat încasările din concerte în contul Congresului Național African (A.N.C.), reprezentantul legitim al populației de culoare majoritare în Republica Sud-Africană.

● **SUB TITLUL** „Pictori ai satului chinez", revista „China reconstructs", care apare la Beijing, a publicat un interesant articol referitor la mișcarea pictorilor-țărani din R.P. Chineză. „În China, ca și în marea majoritate a țărilor lumii — scrie revista — arta populară a fost legată totdeauna de veselie și de culoare, subiectele lucrărilor fiind luate din basme, povești și legende, precum și din viața de fiecare zi. După proclamarea Republicii pictorii țărani au îmbrățișat mai intens aspectele vieții cotidiene și ale muncii și chiar dacă ei nu au creat într-un stil clasic în adevăratul sens al cuvîntului, ei au reușit să surprindă cotidianul vieții de la țară din China nouă mai viu și mai expresiv decît au reușit s-o facă chiar pictorii școlii clasice...

Pictori țărani găsim în fiecare provincie chineză, cu toate acestea, putem considera că cei mai vestiți sînt cei din Chu Sien, în Nord, și cei din Tin Shan, în apropiere de Shanghai, la Sud. Tematica și tehnica lor au mai multe surse, dar tradiția lor provine de la vechiul obicei al pictării zidurilor și pereților caselor. Soldații participanți la „Marele marș" au folosit acest obicei în scopuri propagandistice, dar au obținut și adevărate performanțe din punct de vedere artistic...

Este interesant de comparat pictura țărănească din Nordul „rece" cu creațiile celor din Sudul „cald" — scrie în continuare revista. Lucrările celor din Nord sînt mai îndrăznețe, mai pline de vervă, ele prelucrează temele cu multă fantezie, în timp ce picturile țăranilor din Sud sînt astfel lucrate încît aflîndu-te în preajma lor simți parcă adierea aromelor și căldura învăluindu-te... În era deschisă de proclamarea Republicii, pictura țărănească executată de regulă în culori-afiș, pe hîrtie obișnuită, cunoaște o amploare deosebită. Țăranii pictori sînt îndrumați în munca lor de specialiști.

● **ȘAPTE SCRISORI NECUNOSCUTE** pînă acum ale lui Victor Hugo au fost descoperite în arhiva „Bibliotecii Mihail Saltîkov-Scedrin" din Moscova. Scrisorile sînt datate mai-octombrie 1859 și au fost găsite între coperțile primei ediții pariziene a „Legendei secolelor", apărută în două volume.

● **PRIMUL VOLUM** din cea de-a 19-a ediție a „Enciclopediei Borckhaus" a apărut recent în editura vestgermană cu același nume. Următorul volum va vedea lumina tiparului în luna februarie 1987, urmînd ca apoi volumele să apară la intervale de patru luni. Ultimul volum va fi publicat în vara anului 1994. Noua ediție a „Enciclopediei Borckhaus" cuprinde 260.000 termeni și peste 35.000 ilustrații.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor-șef: Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII